ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကတ်

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

တဝဂ်

အတွဲ-၁၁

(ဓနိက္ခာမေသုံ)

(အဘိဝန် ပုဒ်ပေါင်း ၅၄၄၇ ပါဝင်သည်)

ပခုက္ကူ||မြို့၊ မဟာဝိသုတာရာမတိုက်၊ သာသနဇောတိပါလကျောင်း
ဆရာတော် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက B.A.Hons. (သီရိလင်္ကာ)
အရှင်ကေလာသ အမှူးပြုသည့် ကျမ်းပြုအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၀ ကောဇာ ၁၃၄၈ စက်တင်ဘာလ ၁၉၈၆

၂၀၁၂၆

ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

တိပိဋကတ်

ပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်

တဝဂ်

အတွဲ-၁၁

(ခ-နိက္ခွာမေသုံ)

(အဘိဓာန် ပုဒ်ပေါင်း ၅၄၄၇ ပါဝင်သည်)

ပခုက္ကူမြို့၊ မဟာဝိသုတာရာမတိုက်၊ သာသနဇောတိပါလကျောင်း
ဆရာတော် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက B.A.Hons. (သီရိလင်္ကာ)
အရှင်ကေလာသ အမှူးပြုသည့် ကျမ်းပြုအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံတော်
သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်သည်။

သာသနာ ၂၅၃၀ ကေဠာ ၁၃၇၆ စက်တင်ဘာလ ၁၉၈၆

ရန်ကုန်မြို့၊ ကမ္ဘာအေး သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်တွင်
ဒုတိယ ညွှန်ကြားရေးမှူး ဦးမြင့်မောင်
(မှတ်ပုံတင်အမှတ် ၀၂၄၇၀၅/၀၂၅၂၇) က ပုံနှိပ်သည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

ထဝင်-အတွဲ ၁၁-နိဒါန်း[1]

အဘိဓာန်သည် ပါဠိအခေါ် အားဖြင့် နိဃဏ္ဍု-ဖြစ်၏။ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကာ[2]နှင့် သာရတ္ထဒီပနီ ဋီကာ[3]တို့၌ ပ.င်း နိဃဏ္ဍုပုဒ်ကို "ဝစနီယ ဝါစကဘာဝေန အတ္ထံ သဒ္ဒဠ္ဆ နိခဍုတိ ဘိန္နတိ ဝိဘဇ္ဇ ဒဿေတီတိ နိခဏ္ဍု၊ သာ ဧဝ ခကာရသ ဃကာရံ ကတ္တာ နိဃဏ္ဍုတိ ဝုတ္တောဟု ဖွင့်ဆိုသည်။ ဟောအပ်, ဟောတတ်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် အနက်, သဒ္ဒါ ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာ ဝေဖန်၍ ပြတတ်သောကြောင့် **နိဃဏ္ဍု=အဘိဓာန်ကျမ်း** မည်၏ဟူလို။

ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးနှင့် ကိုက်ညီသော ဝေါဟာရ

ဖော်ပြပါ သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌကာနှင့် သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ ကျမ်းကြီးများလာ ဝိဂြိုဟ်သည် ထိုစဉ်က ထိုခေတ်က ပေါ်ထွန်းခဲ့သော အဘိဓာန်ကျမ်းများကို ရည်ရွယ် ဖွဲ့ဆိုပြုလုပ်သည့် ဝိဂြိုဟ်ဖြစ်သည်။ **ယခု** သာသနာရေးဦးစီးဌာနထုတ် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများနှင့် ဆီလျော် ကိုက်ညီသည့် ဝိဂြိုဟ်ကိုမူ "ပရိပုဏ္ဏာဘာဝေန ယထာ,လဒ္ဓတ္ထံ သဒ္ဒံ ဝတ္ထုံ ဣတိဟာသာဒိဠ္ဆ နိခဍုတိ ဘိန္နတိ ဝိဘဇ္ဇ ဒဿေတီတိ နိခဏ္ဍု၊ သာ ဧဝ ခကာရသ ဃကာရံ ကတ္တာ နိဃဏ္ဍု" ဟု ပြုသင့်သည်။ **မှန်၏**၊ ဤ**သာ**သနာ့ရေးဦးစီးမှ ထုတ်ဝေသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ **အ**ဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများ၌ ပုဒ်၏ ရနိုင်သမျှ ဟောနိုင်သမျှ အနက်, သဒ္ဒါ, ဝတ္ထုကြောင်း, သမိုင်းကြောင်း စသည်တို့ကို ပြည့်ပြည့်စုံစုံ **လိုလေ**သည်မရှိအောင် ပြဆိုထားပေသည်။

ကမ္ဘာတွင် အစဆုံးပေါ်ထွန်းသည့် ပါဠိအဖွင့် အဘိဓာန်ကြီး

ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများသည် ကမ္ဘာတွင် အစဆုံး ပေါ်ထွန်းလာသည့် ပါဠိပုဒ် ဂို့ကို ဘက်စုံဖွင့်ပြကိုက်ဆိုင် ကိုးကား၍ ပြုသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများ ဖြစ်လေ သည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဤ**မျှ**လောက် ကြီးမားပြည့်စုံသည့် တိပိဋကပါဠိ**အ**ဖွင့် **အ**ဘိဓာန်ကျမ်း**ကို** **မည်သည့်**နိုင်ငံတွင်မျှ မပြုစုသေးချေ။ ဆိုဗီယက်ယူနီယံတွင် စွယ်စုံကျမ်းကြီးပေါင်း အတွဲ ၅၀၀-ကို ပညာရှင်ပေါင်း ၅၀၀-ကျော်ခန့်ဖြင့် ပြုစုကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံတော်၌ **တရုတ်စွယ်**စုံကျမ်းပေါင်း အတွဲ ၆၀-ပြုစုကြောင်း**ကိုလည်**းကောင်း **သ**တင်းစာများအဆိုအရ သိရှိ **ရ**လေသည်။

၁။ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို အတွဲ ၁-ကစ၍ ယခုအတွဲ ၈-ဝင်အထိအတွဲပေါင်း ၁၁ဖြစ်၍ ကျမ်းစာအုပ်ပေါင်း ၁၂-အုပ်ဖြစ် သည်။ သရ-အတွဲ(၄)၌ က,ခ-ဟု ၂ မျိုးခွဲထားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

၂။ ဒီဃနိ၊၁။၂၉၁။ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂၁။

ခေတ်အဆက်ဆက် အဘိဓာန်ရှိခဲ့

သက်ဆိုင်ရာ တိုးတက်ခေတ်မှီသော လူချီးမျှားစာတို့၏ အဘိဓာန်ကျမ်းများမှ အလွန်ရှေးကျသော ကာလတလျှောက်ကစ၍ ခေတ်အဆက်ဆက် ပေါ်ထွန်းတည်ရှိခဲ့ကြောင်း-

ဃက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သနိဃဏ္ဍုသကေဋ္ဌုဘေ။
ပဒကာ ဝေယျာကရဏာ၊ သဓမ္မေ ပါရမိ ဂတာ။[1]

စသော ဂါထာဖြင့် သိသာလေသည်။

ဗာဝရိပုဏ္ဏားဆရာကြီး တပည့်များ အဘိဓာန်
သင်ပြချပ်ပေး

ဘုရားရှင်လက်ထက်တော်က အသက် ၁၂၀-ရှိ ဗာဝရိပုဏ္ဏားကြီးသည် လက်ရှေးစဉ်တပည့် ပုဏ္ဏားငါးရာဘို့အား အဘိဓာန်ကျမ်းကို သင်ပြချပ်ပေးခဲ့လေသည်။ အဘိဓာန်ကား အလွန်ရှေးကျလှသော ခေတ်အဆက်ဆက်မှစ၍ ခေတ်မီပညာတတ်တိုင်း သင်ပြချပ်နှုတ်ရဆောင် ကြည့်ရှုလေ့လာသည့် ကျမ်းစာကောင်း ဖြစ်ကြောင်း သိသာလေသည်။

ဃက္ခဏေ ဣတိဟာသေ စ၊ သ နိဃဏ္ဍုသကေဋ္ဌုဘေ။
ပဌ္ဌသတာနိ ဝါစေသိ၊ သဓမ္မေ ပါရမိ ဂတော။[2]

အဘိဓာန်မတတ် နားပင်းသူနှင့်တူ

ကဝိဒပ္ပဏနီတို့၌ ရှေးပညာရှိတို့၏ အဆိုအမိန့်ယူ၍ သဒ္ဒါဗျာကရဏကျမ်းဂန် မတတ်မြောက်သူသည် အကန်းနှင့်တူကြောင်း၊ အဘိဓာန်ကျမ်း မတတ်လျှင် နားပင်းသူနှင့်တူကြောင်း၊ အလင်္ကာကျမ်းမတတ်ပါမူ သူဆွံ့နှင့်တူကြောင်း တဂ်ကျမ်းမတတ်က လူအနှင့်တူကြောင်း-

အဝေယျာကရဏော တူနွော၊ ဗဓိရော ကောသဝဇ္ဇိတော။
သဟိစ္စရဟိတော ပဂ္ဂု၊ မူဂေါ တက္ကဝိဝဇ္ဇိတော။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် ဖော်ပြန်းဆော်လေသည်။[3]

(ဆောင်) သဒ္ဒါမဲ့ဆန်း သူကန်းခေါ်တင်၊
တဂ်ကျမ်းမရ သူဆွံ့ဖြစ်အင်။
အလင်္ကာချို့ သူ ကျိုးအသင့်၊
ဘိဓာန်ကင်း နားပင်းဖြစ်ဖို့ပင်။[4]

၁။ အပေါ။၁၃။(သာရိပုတ္တထေရာ-ဒါနိ)။
၂။ သုတ္တနိ။၄၃၃။ ဒီ၊ ၁။၈၂။ မ၊ ၂။၃၃၄။ အံ၊ ၁။၁၆၄။ ဓူဋ္ဌနိ။၅၆။ မိလိန္ဒ။၁ ၁-စသည်တို့လည်းကြည့်။
၃။ ကဝိဒပ္ပဏနီတိ။ ၃၀-ဂါထာ။
၄။ ကဝိဒပ္ပဏနီတိ။ ၂၃-နှာ။

အဘိဓာန်မသင် ပရိယာယ်မကျမ်းကျင်
ပရိယာယ်ကျမ်းကျင်လိုလျှင် အဘိဓာန်သင်

စာပေကျမ်းဂန် ပို့ချရာ၌လည်းကောင်း၊ စာပေကျမ်းဂန် ရေးသားရာ၌လည်းကောင်း ဝေဝုစ်စကားလှယ် စကားအပြောင်းအလဲပရိယာယ် ကျမ်းကျင်နိုင်နင်းရန် အလွန် လိုအပ်ပါသည်။ ယင်းသို့နိုင်နင်းရန်မှာ အဘိဓာန်ကို ပဓာနသော့ချက်အနေဖြင့် သင်ကြားလေ့လာမှ ဖြစ်နိုင်သည်။ အဘိဓာန်ကို မသင်လျှင်၊ မလေ့လာလျှင်ကား ဘယ်နည်းနှင့်မှ ပရိယာယ် မကျမ်းကျင် မနိုင်နင်းနိုင်ပါ။ သို့ဖြင့်၎ အဘိဓာန်မသင် ပရိယာယ်မကျမ်းကျင်၊ ပရိယာယ်ကျမ်းကျင်လိုလျှင် အဘိဓာန်သင်ပါဟူ၍ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ဆိုပါလေ၊

အနက်မသန် အဘိဓာန် ကျက်အံ့ဆောင် မှတ်ထား

အင်္ဂလိပ်မြန်မာ အဘိဓာန်ကောင်းကောင်းတစ်ကျမ်းကို ကြောင်ပုဇွန်စား ကြပ်ကြပ်ဝါး နှုတ်ရဆောင် လေ့လာထားသူသည် အင်္ဂလိပ်စာအုပ်များကို ဖတ်ရှုသော်လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ်သတင်းစာ ဖတ်သော်လည်းကောင်း၊ မြန်မာလို အနက်အဓိပ္ပာယ် နားလည်သိရှိသဘောပေါက်ရန် ကောင်းလွန်းကုန်တော့သည်။ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် ကောင်းကောင်းတစ်ကျမ်းကျမ်းကိုသော်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် အဘိဓာန်ပါဠိနိဿယ တစ်ကျမ်းကျမ်းကိုသော်လည်းကောင်း[1] ကောင်းရုံးရေလွှတ် တတ်တတ်တတ်ရနေသူသည် ပါဠိကျမ်းဂန် လေ့လာကြည့်ရှုရာ၌ အနက်ထင်မည်မှာ သေချာသည်။ အနက်မထင်သော အရာမှန်းယေသာ ရှိမည်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ အနက်မသန် အဘိဓာန် ကျက်အံ့ဆောင် မှတ်ထားဟူသောစကားကို နှလုံးအသဲစွဲအောင် နှိတ်ပြု၍ အနက်သန်စေလအောင် အဘိဓာန်ကို ဆောင်ရာ၏, လေ့လာရာ၏, ကြည့်ရှုရာ၏။

လေးကျမ်းတတ်မြောက် တံခွန်ဆောက် ပါမောက်ကျမ်းပြုသာ

သဒ္ဒါကျမ်း, အဘိဓာန်ကျမ်း ဆန်းကျမ်း, အလင်္ကာကျမ်း–ဟူသော ကျမ်းလေးကျမ်းကို ပါရဂူပေါက်တတ်မြောက်လျှင် ကဝိခေါ်တွင် ပညာရှင်ဂိုဏ်း(ပညာရှင်အပေါင်း)တွင် ပါဝင်ဖြစ်ကြောင်း–

> ယော သဒ္ဒသတ္ထကုသလော ကုသလော နိဃဏ္ဍု၊
> ဆန္ဒောအလင်္ကာရတိသု နိစ္စကတာဘိယောဂေါ။
> သော ယံ ကဝိတ္တဝိကလောပိ ကဝိသု သခ်္ခ၊
> မောဂ္ဂယ္ဟ ဝိန္ဒတိတိ ကိတ္တိမမန္ဒရှပ်။

ဟူ၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ သာသနာ့ရာစု ၁၀-ရာစု ရှေ့ပိုင်းတွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် အရှင်သံဃရက္ခိတပညာရှင် မိန့်ဆိုတော်မူခဲ့လေသည်။

ယင်းကိုပင်ရည်ရွယ်၍–

> သဒ္ဒါအဘိဓာန် ဆန်းကျမ်းမှန် မှတ်ရန်အလင်္ကာ။
> လေးကျမ်းတတ်မြောက် တံခွန်ဆောက် ပါမောက် ကျမ်းပြုသာ–

ဟု ပညာရှိကဝိမိုးဟို့ မိန့်ဆိုတော်မူကြသည်။

---

[1] အဘိဓာန်နိဿယများသည် ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ၊ အာဘယာရာမမူ အဘိဓာန်နိဿယ, မော်လမြိုင်တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန်နိဿယ, ပခုက္ကူမူ အဘိဓာန်နိဿယအားဖြင့် စာအုပ်ဖြစ်ပြီး လေးမျိုးရှိသည်။

သို့ဖြစ်၍ ပါမောက္ခ, ကျမ်းပြုဝိညူလက္ခဏာ စစ်မှန်စွာသည့် လက္ခဏာတစ်ပါးဖြစ်သည့် အဘိဓာန်ကျမ်းများကို "မိုးဝေကောင်းကင် သိန္ဓောနှင်သည့်အဟန်" ရွတ်လိုက်တိုင်း မြန်မြန်ရအောင် ကြည့်လိုက်တိုင်း သဘောပေါက်အောင် လုံ့လဇရိယဉီးဆောင်၍ ကျွက်မှတ်ဖတ်ရှုရန်။

စာချ ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်း

စာချ, ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်းတစ်ခုကို ပြောစမ်းပါဆိုလျှင် တွံ့နှေးစဉ်းစား ချီတင်းချီတုန့်လုပ်မနေပဲ၊ စာချကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ထုအပေါင်း၏ လက်နက်ကောင်းတခုကား အဘိဓာန်ကျမ်းပင်ဖြစ်ပေသည်ဟု လျှင်မြန်စွာကောက်တပို ဖြေဆိုရာ၏။

အဘိဓာနဂန္ထော နာမ၊ ဂန္ထာနံ ဝါစကသေပိ။
သုဂန္ထကာရကသေပိ၊ တိဗ္ဗံ သုအာဝုဓံ ဟိ ခေါ။

အဘိဓာန်ကျမ်းများပြုခဲ့ကြ

ယင်းသို့စသည်ဖြင့် အဘိဓာန်ကျမ်း၏ တန်ဖိုးကိုသိကြသော ပညာရှင်တို့သည် အဘိဓာန်ကျမ်းအမျိုးမျိုးတို့ကို ဉာဏ်အား, ဇီဝရိယအား အစွမ်းကုန် ထုတ်၍ ပြုစုရေးသား စီရင်ခဲ့ကြသည်၊ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကား ဆိုင်ရာဘာသာစကားပေ၏ ဖခင်, ဆိုင်ရာစကားပေ၏သမိုင်းပြောင်သည့် ခေါင်းဆောင်တို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။

သက္ကတအဘိဓာန်များနှင့် ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ

ဘာသာပေါင်းများစွာတို့၏ အဘိဓာန်သမိုင်းကို လေ့လာကြည့်ရှုလျှင် အိန္ဒိယနိုင်ငံပညာရှင် (ဘာရတီယဂဏ္ဍိတ်)တို့ ပြုစုခဲ့ကြသော သက္ကတအဘိဓာန်တို့ကို အနည်းဆုံး ကျမ်းဂန်ဦးရေ ၂၀০-(နှစ်ရာ)ကျော်ကို တွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။ သက္ကတပညာရှင်တို့သည် ဂုဏ်တုဂုဏ်ပြိုင် သက္ကတအဘိဓာန်ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ကြခြင်းကြောင်း အောက်ပါအတိုင်း သမိုင်းကပြောနေသည်။

သက္ကတအဘိဓာန်ကျမ်းပေါင်း ၂၀০(နှစ်ရာ)ကျော်

(၁) အမရသိံဟပြုစုသော နာမလိင်္ဂါနုသာသန (အမရကောသအဘိဓာန်)။ (၂) ကေသဝပြုစုသော ကပ္ပဒုမအဘိဓာန်။ (၃) ဒုဂ္ဂါဒါသပြုစုသော သဒ္ဒဏ္ဏဝအဘိဓာန်။ (၄) ဓနဉ္ဇယပြုစုသော ပမာဏနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၅) ပုရိသုတ္တမဒေဝပြုစုသော တိပါဏ္ဍသေသအဘိဓာန်။ (၆) ပုရိ-သုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ဟာရာဝလိအဘိဓာန်။ (၇) ပုရိသုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ကေကဋကောသ အဘိဓာန်။ (၈) ပုရိသုတ္တမဒေဝပင်ပြုစုသော ဒ္ဒိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၉) ဘရတသေနမလ္လပြုစုသော ဒ္ဒိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၁၀) မဟိဒါသပြုစုသော မာတိကာ နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(၁၁)မဟာကွဏ္ဍပြုစုသော အနေကတ္ထဓနိမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၁၂) မဟာဒေဝပြုစုသော အဗျယကောသအဘိဓာန်။ (၁၃) မဟေသရပြုစုသော ဝိဿဝပကာသအဘိဓာန်။ (၁၄)မဟေသရပင် ပြုစုသော သဒ္ဒဘေဒပကာသ အဘိဓာန်။(၁၅) မေဒိနီကရပြုစုသော နာနတ္ထမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၁၆)ယာဒဝ ပြုစုသော ဝေဇယန္တီအဘိဓာန်။ (၁၇)ဝရရုစိပြုစုသော လိင်္ဂဝိသေသဝိဓိအဘိဓာန်။ (၁၀)ဟေမစန္ဒပြုစုသော ပညာသတ္ထာဝ ပကာသ(ပဒ္ဓတိတ္ထပြကာဂ)အဘိဓာန်။ (၁၉)သန္ဓပြုစုသော နာနတ္ထသမုစ္စယ အဘိဓာန်။(၂၀)သိဝဂုမပြုစုသော ဂဏိတနာမ မာလာအဘိဓာန်။

(၂၁)ဟရိဒတ္တပြုစုသော ကထိနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၂၂) ဟလာယုပြုစုသော အဘိဓာန
ရတနမာလာ။(၂၃)ဟသ္ထကိတ္တိပြုစုသော သာရဒီနာမမာလာ အဘိဓာန်။(၂၄)ဟေမစန္ဒ ပြုစုသောအနေ
ကတ္ထ သင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၂၅)ဟေမစန္ဒပင်ပြုစုသော အဘိဓာနစိန္တာမဏိ(၂၆)ဟေမ၊ နွယ်ပြုစုသော
အဘိဓာနစိန္တာမဏိနာမမာလာပရိသိဋ္ဌ။(၂၇)ဟေမစန္ဒပင်ပြုစုသော လိင်္ဂါနုသာသနအဘိဓာန်။ (၂၈)
ဇိနဒေဝမုနိဿရပြုစုသော အဘိဓာနစိန္တာမဏိသိလောဋ္ဌ။ (၂၉)မဒနပါလပြုစုသော မဒနဝိပါလနိဃဏ္ဍု
အဘိဓာန်။ (၃၀)သိရီဓရပြုစုသောမုတ္တာဝလိ အဘိဓာန်။

(၃၁) ဒဏ္ဍာဓိနာထောပနာမဏ္ဍရုဂပ္ပ ပြုစုသော ရတနမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၂) အဂ္ဂပတိ
ပြုစုသော သဒ္ဒသင်္ဂဟနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၃၃) အဇယပါလ ပြုစုသော နာနတ္ထသင်္ဂဟအဘိဓာန်။
(၃၄) အပ္ပယာဒီဝိတ္တ ပြုစုသော နာမသင်္ဂဟမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၅) အမရသိံဟ ပြုစုသော
ဧကက္ခရနာမမမာလာ အဘိဓာန်။ (၃၆) ကားလီဒါသ ပြုစုသော ပယုတ္တပဒမဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၃၇)
ကာသိနာထပြုစုသော သဒ္ဒဏ္ဍ အဘိဓာန်။ (၃၈) ကေသဝပြုစုသော လဃုနိဃဏ္ဍုသာရအဘိဓာန်။
(၃၉) ခေမေန္ဒြာပြုစုသော လောကပကာသအဘိဓာန်။ (၄၀) ဂဒသိံဟ ပြုစုသော အနေကတ္ထဓနိ
မဉ္ဇရီအဘိဓာန်။

(၄၁) ဂေါပီနာထ ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၄၂) ဂေါဝဒ္ဓနပြုစုသော နာမာဝလိ
အဘိဓာန်၊ (၄၃) ဂေါဝိန္ဒသမ္မပြုစုသော သဒ္ဒသာဂရ အဘိဓာန်။ (၄၄) ဂ္ဂပါဏိဒတ္တ ပြုစုသော
သဒ္ဒစန္ဒရိကာ အဘိဓာန်။ (၄၅) ဇဋ္ဌာခရုစရိယ ပြုစုသော အဘိဓာနတန္တရ အဘိဓာန်။ (၄၆)
ဇေမိနိပြုစုသော နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၄၇) နိတ္ထာသုဝမိပြုစုသော ကောမလသင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၄၈)
တိဝိက္ကမာစရိယ ပြုစုသော ဂိဝါဏာဘူသနအဘိဓာန်။ (၄၉) ဒဏ္ဍနာထ (မာသကရ) ပြုစုသော
နာနတ္ထရတနမာလာအဘိဓာန်။ (၅၀) ဒုဂ္ဂပြုစုသော နာမမာလာ အဘိဓာန်။

(၅၁) ဒေဝကိန္နပြုစုသောဝေဿဝဏ္ဏအဘိဓာန်။(၅၂) ဓနိဿရပြုစုသောနာနတ္ထသမုစ္စယ အဘိ-
ဓာန်။ (၅၃) ဓမ္မသုဝပြုစုသော ကဂိဇဝနအဘိဓာန်။ (၅၄) ဒုက္ကိရကဝိပြုစုသော ဗာလပဗောဓိကာ
အဘိဓာန်။ (၅၅) နန္ဒနဘဋ္ဌာဝရိယပြုစုသော ဝဏ္ဏာဘိဓာနအဘိဓာန်။ (၅၆) နရသိံဟပဏ္ဍိတပြုစု
သော ရုဇနိဿဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၅၇) နာရုယဏဒါသပြုစုသော ဧဇဝလ္လဘအဘိဓာန်။ (၅၈)နရသိံ
ဟမုနိပြုစုသော ရဝ.နကောသအဘိဓာန်။ (၅၉) ပဒ္ဒနာဘ (ပဒုမနာဘ) ပြုစုသော ဘူရိပယောဂအဘိ
ဓာန်။ (၆၀)ပုဏ္ဏရိကကဝိဒုလပြုစုသော သီဃဗောဓိနိနာမမာလာ အဘိဓာန်။

(၆၁) ပုရိသုတ္တမဒေဝ ပြုစုသော ဝဏ္ဏဒေသနာ အဘိဓာန်။ (၆၂) ပထဝီဓောစရိပ ပြုစုသော
ရတနကောသ အဘိဓာန်။ (၆၃) ဝဏ္ဏာဘိဓာန ပြုစုသော သဒ္ဒစန္ဒိကာ အဘိဓာန်။ (၆၄)ဝါဏိကေယ-
မိဿပြုစုသော နိဃဏ္ဍုကေကာဝတ္ထုယအဘိဓာန်။ (၆၅) ဗိဇောပြုစုသော တိရုပကောသ အဘိဓာန်။
(၆၆) ဘာဂဝါစရိယပြုစုသော နာမသင်္ဂဟ ဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၆၇) ကောဇရုဇပြုစုသော နာမမာ-
လာအဘိဓာန်။ (၆၈) မခ်ပြုစုသော မခ်နိကောသ အဘိဓာန်။(၆၉) မဟုရေသပြုစုသော သဒ္ဒရတ နာ-
ဝလိအဘိဓာန်။ (၇၀) မယူရဘဋ္ဋပြုစုသော ပဒစန္ဒိကာအဘိဓာန်။

(၇၁) မဟီပပြုစုသော အနေကတ္ထတိလကအဘိဓာန်။ (၇၂) မဟီပသည်ပင်ပြုစုသော သဒ္ဒ-
ရတနာကရအဘိဓာန်။ (၇၃) မာဓဝပြုစုသော ကေကၖဓနိဃဏ္ဍု၊ (၇၄) မုရာရိပြုစုသော သုပသိဒ္ဓပဒ-
မဉ္ဇရီအဘိဓာန်။ (၇၅) ရတနမာလာကရပြုစုသော အယုမ္ဘေဒပရိယာယရတနမာလာ အဘိဓာန်။ (၇၆)
ရက္ခသပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထနိဏ္ဍယအဘိဓာန်။ (၇၇) ရာမပြုစုသော ကဝိဒပ္ပဏနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(ပညာရှိမှန်အဘိဓာန်)။ (၇၈) ဌာမသမ္မ (ဌာမဂမ်) ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၇၉) ဌာမိဿရ ပြုစုသော သဒ္ဒမာလာအဘိဓာန်။ (၈၀) ရူပစန္ဒြပြုစုသော ရူပမဉ္ဇရီနာမမာလာအဘိဓာန်။

(၈၁) ဝရဒဌာဏပြုစုသော နာမမာတိကာနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၈၂) ဝရရုစ်ပြုစုသော ရေန္ဒနိ-ဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။(၈၃)ဝလ္လဘပြုစုသော ကဝိမဉ္ဇရီနိတိအဘိဓာန်။ (၈၄) ဝါမနဘဋ္ဋပြုစုသော သဒ္ဓရတနာ-ကရအဘိဓာန်။ (၈၅) ဝိက္ကမာဒိစ္စ (ဝိက္ကမာဒိတျ)ပြုစုသော ကဝိဒီပိကာနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၈၆) ဝိဇ္ဇ-လာစရိယပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိအဘိဓာန်။ (၈၇) ဝိဿနာထ (ဝိဂ္ဂနာထ)ပြုစုသော ကောသကပ္ပ-တရုအဘိဓာန်။ (၈၈) ဝေဏ်ဌပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထကပ္ပတရုအဘိဓာန်။ (၈၉) ဝေဏ်ဌသည်ပင် ပြုစုသော သဒ္ဒိကဝိဂ္ဂါ(ကဝိပမောဒကအဘိဓာန်။ (၉၀) ဝေဒန္တာစရိယပြုစုသော ဒသဒီပနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။

(၉၁) သက်ရပြုစုသောသံယမိနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၉၂) သိဝဒတ္တပြုစုသော သိဝကောသ အဘိဓာန်။ (၉၃) သိရိဟဿပြုစုသော ဒ္ဝိရူပကောသအဘိဓာန်။ (၉၄) သင်ဟသသည်ပင်ပြုစုသော သိလိဋ္ဌတ္ထပဒသင်ဟအဘိဓာန်။ (၉၅) သဒ္ဒါစာရပြုစုသော ကေကွရနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၉၆) သာရိ-ဿရပြုစုသော လိင်္ဂကာသအဘိဓာန်။ (၉၇) သမ္ဘတုမွမိဿပြုစုသော ဘုဝနပဒီပိကာအဘိဓာန်။ (၉၈) သုနန္ဒရဂဏိပြုစုသော သဒ္ဒရတနာကရအဘိဓာန်။ (၉၉) ဟောမမဝပြုစုသော အနေကတ္ထတိလက အဘိဓာန်။ (၁၀၀) ဟောမရိပြုစုသော ကေတ္ထနာမမာလာအဘိဓာန်။

(၁၀၁) ဟောမရိပင်ပြုစုသော ဒ္ဝယကွရနာမမာလာအဘိဓာန်။ (၁၀၂)ဘရမဒတ္တပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၃) ကိစ္စ (ကြိုတျ)ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၄) ဂဂ်ိုဝရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၅) စန္ဒဂေါမိန်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၆) တာရပါလ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၇) ဒါမောဒရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၈) မမ္မဒါသ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၀၉) ဝေါပါလိတပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၀)ဘာသုရိပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၁၁) ဘောဂိန္ဒြပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၂) မင်္ဂလ(မက္ကလ) ပြုစုသော သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၁၁၃) မာတ္တဏ္ဍပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၄) သန္ဓိဒေဝ ပြုစုသော သက္ကတအဘိ ဓာန်။ (၁၁၅) ရဘသပါလပြုစုသော သက္ကသအဘိဓာန်။ (၁၁၆) ဌာဏဝေဒရပြုစုသော သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၁၁၇) ဌာဏမုကဋ္ဌပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၁၈) ရုဒ္ဒပြုစုသော သက္ကတအဘိ ဓာန်။ (၁၁၉) ဓရဏီဓရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၀) ဝါစာဘဋ္ဌပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၂၁) သမ္ဘဝရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၂) ဝါဝပ္ပတ်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၃) ဌာဏဒေဝပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၄) ဝါမနပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၅) မုကုဋ္ဌပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၆) ဝိက္ကမာဒိစ္စ(ဝိက္ကြမာဒိတျ) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၇) ဝိဿရူပပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၂၈) ဘဋ္ဌမလ္လပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။(၁၂၉) ဗျာဃိ(ဗျာဃိ) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၀) ဝိဿဝိလောစန ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။

(၁၃၁) သုဘာဂ်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၂) သောမနန္ဒီ ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၃) သင်ဒနပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၄) သာဟသသက်ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၅) ဟဋ္ဌစန္ဒြပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၆)ဟရပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၇)ကစ္စာ ယန (ကာတျာတန) ပြုစုသော သက္ကတအဘိဓာန်။[1] (၁၃၈) အမရမာလာ သက္ကတအဘိဓာန်။ (၁၃၉) အသာလလိလက အဘိဓာန်။ (၁၄၀) အာနန္ဒကောသ အဘိဓာန်။

၁။ ၁၀၂-မှစ၍ ၁၃၇ တိုင်အောင် အဘိဓာန်မျိုးမှာ ကျမ်းပြုသူ ထင်ရှား ကျမ်းနာမည်မထင်ရှား။

(၁၄၁) ကေဝဏ္ဏသင်္ဂဟအဘိဓာန်။ (၁၄၂) ကေကဋ္ဌရကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၃) ဥပ္ပလိနီ-အဘိဓာန်။ (၁၄၄) ဥသ္ဓပိဝေဏ အဘိဓာန်။ (၁၄၅) အဇယ အဘိဓာန်။ (၁၄၆) အရ္ဃအဘိဓာန်။ (၁၄၇) ဂ္ဂန္ဓကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၈) ကပ္ပတရုကောသ အဘိဓာန်။ (၁၄၉) ဂဟာဘိဓာန အဘိဓာန်။ (၁၅၀) ဇကာရတောဒအဘိဓာန်။

(၁၅၁) ဒဏ္ဍိကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၂) သုဘူတိကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၃) ဓန္ဓဏ္ဍရိနီ-ဃဏ္ဍုကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၄) နက္ခတ္တာဘိဓာန အဘိဓာန်။ (၁၅၅) ဒေသိကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၆) နာနတ္ထမဉ္ဇရီ အဘိဓာန်။ (၁၅၇) နာမနိဒါန အဘိဓာန်။ (၁၅၈) ပဒ္ဓ(ပဒုမ)ကောသ အဘိဓာန်။ (၁၅၉) ဘုဂ္ဂကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၀) စကာရတောဒ အဘိဓာန်။

(၁၆၁) ဗီဇကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၂) ဗိဟာဒမရကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၃) မဟာခဏ္ဍ-နကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၄) ပဒရတနာဝလိ အဘိဓာန်။ (၁၆၅) ရာဇကောသနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၆၆) ပုဂ္ဂလကောသ အဘိဓာန်။ (၁၆၇) လိင်္ဂပကာသ အဘိဓာန်။ (၁၆၈) မုနိကောသ အဘိ-ဓာန်။ (၁၆၉) ဝဏ္ဏပကာသကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၀) ပါလကောသ အဘိဓာန်။

(၁၇၁) ဝစ္ဆာယနကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၂) ကောသသာရ အဘိဓာန်။ (၁၇၃) သဒ္ဒတ-ရင်္ဂနီ အဘိဓာန်။ (၁၇၄) ဂင်္ဂါရေ အဘိဓာန်။ (၁၇၅) သဒ္ဒဒီပိကာ အဘိဓာန်။ (၁၇၆) ဂေါဝဒ္ဓန-ကောသ အဘိဓာန်။ (၁၇၇) သဒ္ဒရတနာသမုစ္စယအဘိဓာန်။ (၁၇၈) သဒ္ဒသာရနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၇၉) စန္ဒကောသ အဘိဓာန်။ (၁၈၀) သံသာရဝတ္ထ အဘိဓာန်။

(၁၈၁) စရဏကောသ အဘိဓာန်)။ (၁၈၂) သကလဝန္ဓဒီပိကာ အဘိဓာန်။ (၁၈၃)ဆကာ-ရဘောဒ အဘိဓာန်။ (၁၈၄) သဒ္ဓဝနိ အဘိဓာန်။ (၁၈၅) သမ္ဘုခဝုတ္တိနိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၁၈၆) သရသသဒ္ဒသရဏီအဘိဓာန်။ (၁၈၇) သူရသတိ(သရသုတိ)နိဃဏ္ဍုအဘိဓာန်။ (၁၈၈) သာ-ရေကော-သအဘိဓာန်။ (၁၈၉) ရကနကောသအဘိဓာန်။ (၁၉၀) သူရသတိအဘိဓာန်။ (သရသုတာအဘိဓာ-နာမ်)။

(၁၉၁) ဟနုမာန်နိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၉၂) သိဒ္ဓါသဓနိဃဏ္ဍု အဘိဓာန်။ (၁၉၃)ပြဟ္ဘာ-ဝခုတသိရိသုခါနန္ဒနာထပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိ အဘိဓာန်။ (၁၉၄) စတုဝေဒီဒ္ဓါရကာဘသာဒသမ္ပ-ပြုစုသော သက္ကတသဒ္ဒတ္ထကောဝတ္ထုဘာ အဘိဓာန်။ (သံသ္ကၖတဝေဒ္ဓာထိ၏ကေါ်သ္ကုဘ) (၁၉၅) သိရိတာ-ရနာထတက္ကဝါစပ္ပတိဘဋ္ဌာစရိယ ပြုစုသော သဒ္ဒတ္ထောမ မဟာနီမိ အဘိဓာန်။ (၁၉၆) ကပ္ပဒုမအဘိဓာန်။ (၁၉၇) ဓာတုသူစီ (အကာရာဒိဓာတုသူစီ) အဘိဓာန်။ (၁၉၈) ကဝိကပ္ပဒုမ အဘိဓာန်။ (၁၉၉) ကျောင်းသားကိုင် သက္ကတ အဘိဓာန်။ (၂၀၀) သက္ကတအိပ်ဆောင်အဘိဓာန်။

(၂၀၁) ကျောင်းသားကိုင် သက္ကတအဘိဓာန်။ (၂၀၂) တာရနာထတက္ကဝါစပ္ပတိ' ပြုစုသော ဝါစပ္ပတိ အဘိဓာန်။ (၂၀၃) ဆာမိုနိယာ မိုနိယာဝိလ္ပ၏ သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ စသည်ဖြင့် သက္ကတအဘိဓာန်များ အုံ့ဩလောက်အောင် ပေါ်ထွန်းခဲ့ကုန်၏။[1] သို့ရာတွင် ဤစာဝင်းဌ် မပါသော သက္ကတအဘိဓာန်တို့လည်း များစွာရှိကုန်သေး၏။

၁။ ပခုက္ကူအဘိဓာန်နိဿယသစ်နိဒါန်း၊ ခ-ဇ-ကြည့်။

အဘိဓာန်၏တန်ဖိုးကိုသိကြ

ဖော်ပြပါ သက္ကတအဘိဓာန်များကို ပြုခဲ့ကြသည့် သက္ကတပညာရှင်တို့သည် သက္ကတစာပေ ချဉ်းနင်း၍ အဘိဓာန်၏တန်ဖိုးကို သိကြသဖြင့် ဤမျှ ကြိုးကြိုးပမ်းပမ်း ပြုစုခဲ့ကြခြင်းဖြစ်လေသည်။

ထာဝစဉ်ပေါင်းသင်းရမည့် ပါဠိအဘိဓာန် မိတ်ဆွေကောင်း

ပါဠိကျမ်းဂန်အရပ်ရပ်ကို လေ့လာသူ, ချပ္ပိသူ, ပြုစုသူသည် ပါဠိအဘိဓာန်တည်းဟူသော မိတ်ဆွေကောင်းကို ထာဝစဉ် ပေါင်းသင်းရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းများကိုလည်း သာသနာရာစု ၁၆-ရာစုနှစ် ပတ်ဝန်းကျင်လောက်၊ ပင် စတင်ပေါ်ထွန်းခဲ့ကြောင်း မှန်းဆသိရှိနိုင်သည်။

ပါဠိအဘိဓာနကောသ (ပါဠိအဘိဓာန်)

ပါဠိစာပေနှင့်ပတ်သက်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရဟန်းတော်များသည် စောစီးစွာ နိုးကြားတော်မူခဲ့ကြသည်။ သာသနာ ၄-ရာစုနှစ်လောက်ကစ၍ ရာစုနှစ်ပေါင်းများစွာ သီဟိုဠ်ကျွန်းသည် ပါဠိစာပေ အတိုးအတက် အထွန်းကားဆုံး တိုင်းပြည်ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့ဖြင့်၍ သီဟိုဠ်ကျွန်း ရဟန်းတော်တို့သည် ပါဠိစာပေကို လွန်လွန်မင်းမင်း နိုင်နင်းတော်မူ၍ အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းကြီးများကို ရေးသားပြုစီရင်ခဲ့ကြကုန်၏။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတော်သည် အဘိဓာနကောသ-ကျမ်းခေါ် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း သာသနာ့ရာစု ၁၆ ခုနှစ်ခန့်က၊ သို့မဟုတ် ထိုထက်စောစီးစွာက ရေးသားခဲ့ကြောင်း ပဠုဏ္ဏဒေသ-သဒ္ဒါ၁ ဝတ္ထု ပဠုဏ္ဏ"ပဠုဏ္ဏကောသေယျဝိသေသော"တီဟိ အဘိဓာနကောသေ ဝုတ္တံ"ဟူသော သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ[1] စကားရပ်ဖြင့် သိသာသည်။

အဘိဓာနပွဒီပိကာပါဠိ

ပါဠိအဘိဓာန်အားလုံးတို့၏ ရှေသွားလမ်းညွှန်သဖွယ်ဖြစ်သည့် အဘိဓာန်တစ်ကျမ်းကို ပြောစမ်းပါဟု ဆိုလျှင် အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို ရွတ်တရက် ချက်တဖြုတ် ဖြေဆိုရန်။

အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းသည် ကျစ်လစ်သည်, သိပ်သည်းသည်, ကောင်းမွန်လှသည်, ပြေပြစ်လှသည်, ချောညက်လှသည်, ရေးသားပုံလည်း စံနစ်ကျသည်။ ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို အနက်ပါ ကျေကျေညက်ညက် အာဂုံနှုတ်တက်နေသူသည် ပါဠိစာပေတစ်ဝက် တတ်မြောက်ပြီဟု ပြောဆိုချင်ပါသည်။ အမရသိ"ဟဆရာ၏ ပိဋကတော်စကားများ ရှာဖွေစုစည်းကာ, ပါဠိနှင့်ကိုက်ညီဆီလျော်သည့် သက္ကတစကားလုံးတို့ကိုယူကာ အမရကောသသက္ကတအဘိဓာန်ကို အတုယူ၍ ပြုစီရင်ခဲ့ရာ ပါဠိစာပေကိုချဉ်းနင်း လေ့လာရာ၌ များစွာ အကျိုးပြုပြီး သက္ကတစာပေချဉ်းနင်းရလွယ်လာရာ၌လည်း အထိုက်အလျောက် ကျေးဇူးပြုသည်။

သမိုင်းအကျဉ်း။ ။သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ကျော်ခန့်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထင်ရှားသည့်သရောဂါမ နိကာယခေါင်းဆောင် ဆရာတော်တပါးဖြစ်တော်မူသော အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်မထေရ်သည် ပိဋကတ ၃-သွယ်, နိကာယ် ၅-ရပ်ကို မေ့နှောက် ချောက်ချားမှု အမရကောသ အစရှိသော သက္ကတကျမ်းတို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ ဤအဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

---

[1] သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၇၅။

ကျမ်းပြုပုံအချင်းအရာ။ ။ရှေးဦးစွာ ဗုဒ္ဓပွဏ္ဏာမ, ဓမ္မပွဏ္ဏာမ, သံဃပွဏ္ဏာမ, ပဋိညာဉ်, ပရိဘာသာ တို့ဖြင့် ဂန္ထာရम္ဘပြုတော်မူပြီး–

၁။ သဂ္ဂကဏ္ဍ၊
၂။ ဘူကဏ္ဍ၊
၃။ သာမညကဏ္ဍ–

အားဖြင့် ၃–ကဏ္ဍဖွင့်၍ ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ယင်း ၃–ကဏ္ဍအနက် သဂ္ဂကဏ္ဍတွင် ဂါထာပေါင်း ၁၇၉-ဂါထာပါရှိ၏။ ယင်းသဂ္ဂကဏ္ဍ၏ အဆုံး၌ ဤအဘိဓာနပွဒီပိကာကျမ်းကို စွဲမက်ခင်မင်စွာ နှုတ်ဝယ်တွတ်တွတ် ရွတ်လိုက်တိုင်းရရှိအောင် ကျွက်အံ့ဆောင်မှတ်ထားသော စာသင် စာချ, စာပြု, စာဆိုကဝိခိုရ်သည် ကျမ်းဂန်ထူးထေ့ လာလေ သမျှ သိမ်ဖမ္ဘီသေးဖွဲ့ နက်နဲကြီးကျယ် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို လွယ်ကူမပမ်း ချမ်းသာစွာသိမြင်နိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်း——

ဓာရေန္တော ဇန္တု သသ္ရေဟ-မဘိဓာနပွဒီပိကံ။
ခုဒ္ဒကာနံ့ တ္ထဇာတာနိ၊ သမ္ပဿတိ ယထာသုခံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ရဲရဲတောက် ဝန်ခံတော်မူခဲ့လေသည်။

ဘူကဏ္ဍ၌–

၁။ ဘူမိဝဂ်၊
၂။ ပုရဝဂ်၊
၃။ နရဝဂ်၊
၄။ စတုဗ္ဗဏ္ဏဝဂ်၊
၅။ အရညဝဂ်၊
၆။ အရညာဒိဝဂ်၊
၇။ ပါတာလဝဂ်–

အားဖြင့်ဝဂ်ပေါင်း ၇-ဝဂ်ပါရှိသည်။

ယင်း ၇-ဝဂ်တွင် လောက, သာသနာ့ဝေါဟာရစကားလုံးများ မြေ ရေ တော တောင် သမုဒ္ဒရာ မြစ်ချောင်းအင်းအိုင် သားမကောင် ငါးကောင်မှစ၍ ဓာတုဝေါဟာရစကားလုံးများ စုံလင်လှသည်။

တဖန်သာမညကဏ္ဍ၌–

၁။ ဝိသေသျှာဓိနဝဂ်၊
၂။ သံကိဏ္ဏဝဂ်၊
၃။ အနေကတ္ထဝဂ်၊
၄။ ဧကျယဝဂ်–

အားဖြင့် ဝဂ်ပေါင်း ၄-ဝဂ်ပါရှိသည်။

ယင်း ၄-ဝဂ်၌လည်း ဝိသေသျှပုဒ်၌ စပ်ဆိုက်ရသည့် ဝိသေသနပုဒ်များ, ပစ္စည်းနှင့်လင်ကို သိရဲသည့်ပုဒ်များ, အနက်များသောပုဒ်များ,နိပါတ်ပုဒ်, ဥပသာရပုဒ်များကို စုရုံး၍ ပြထားပါ။

အာမခံချက်ပေးပြန်ခြင်း။ ဤအဘိဓာနပွဲဒီပိကာကျမ်း၌ ဂန္ဓာရမ္ဘ ၉-ဂါထာနှင့် ကျမ်းရင်းဂါထာပေါင်း ၁၂၀၃-ဂါထာပါရှိသည်။ နိဂုံး၌ ဂါထာပေါင်း ၉-ဂါထာ ပါရှိသည်။ ယင်းနှုတ်ကုံး ၉-ဂါထာ အနက် ၂-ခုမြောက်ဂါထာဖြင့် ဤအဘိဓာနပွဲဒီပိကာကျမ်း၁ ည် နတ်ပြည်, ဗြဟ္မာပြည်, လူ့ပြည်, နဂါးပြည်တို့၌ သုံးစွဲတည်ရှိသည့်အနက် ခြုပ်အားလုံး၏အမည်ပညတ်ကို ပြဆိုထားသည့်ကျမ်းဖြစ်ရာ ဤအဘိဓာနပွဲဒီပိကာကျမ်းကို လိမ္မာကျမ်းကျင်သူသည် ဘုရားဇီနော် ပိဋကတော်လေးကား၌ အဝါးဝစ္စာ ကျနပေါက်ရောက်ဝတ်မြောက် လိမ္မာသူပြစ်ကြောင်း—

> တိဒိဝေ မဟိယံ ဘုဇဂါဝသဝေ၊
> သာကလတ္ထသမဋ္ဌယ ဒီပနီ'ယံ။
> ဣဟ ယော ကုသလော မတိမာ ဝသနရော၊
> ပဋု ဟောတိ မဟာမုနိနော ဝစနေ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် အာမခံချက် ပေးတော်မူခဲ့လေသည်။

မြန်မာပြည်ရောက်ရှိခြင်း။ ။သက္ကရာဇ် ၅၄၃-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကွန်းမှ ဒေရှင်ဆင်ဌထေရ်, အရှင်သီဝလိထေရ်, အရှင်တာမလိန္ဒထေရ်, အရှင်အာနန္ဒာထေရ်, အရှင်ရေဟုလာထေရ် ၅-ပါးတို့ ပုဂံပြည်သို့ ကြွရောက်တော်မူစဉ်ကပင် ဤအဘိဓာနပွဲဒီပိကာကျမ်း စာတော်ပေကို ဆောင်ယူတော်မူလာ၍ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ယင်းသို့ရောက်ရှိသည်ကစ၍ ပုဂံ, ပင်းယ, စဉ်ကိုင်း, ဒေါ်ဝ, ဆမဲပူ, ရေတနာပုံ, ယခုတော်တိုင် တောင်ဆက်ဆက် ထူးချွန်သည့် ပရိယတ္တိပန်ဆောင်ရပ် နှုန်းဆောင်ရေးတို့ နှုတ်ရဆောင်ရွက် ပရိယတ္တိသာသနာကို ထမ်းဆောင်တော်မူခဲ့ကြကုန်၏။ ပဌမ ပြေဖြင့်တည်ရှိခဲ့၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုံနှိပ်တိုက်မှုးပေါ်စအခါလောက်ကပင် ပုံနှိပ်စာအုပ်ဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့လေ ထည်။

အထောက်အကူများစွာပြုခဲ့။ ဤ အဘိဓာနပွဲဒီပိကာကျမ်းသည် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန် ကျမ်းကြီးများကို ပြုစုရာ၌လည်း, အနက်အတွက် များစွာအထောက်အကူပြုသည့် ကျမ်းကောင်းဖြစ်လေသည်။

သီဟိုဠ်ဘာသာအဘိဓာန်နိဿယ

အဘိဓာနပွဲဒီပိကာပါဠိပေါ်ထွန်း၍ နှစ်အလွန်မကြာမီ "အဘိဓာနပြဒီပိကာသန္နယ" သီဟိုဠ် အဘိဓာန် နိဿယဟောင်းကျမ်းတစ်ဆူလည်းပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ယင်းကျမ်းကို ဝယ်လိတောင်ရှေ့အမှုဂဟပ်ရှိယ ကျောင်းတိုက်နေ တောင်ရွာမဝ အရှင်ပညာမောင်ဦတိဿထေရ် သုတ်သင်ပြင်ဆင်၍ ခရစ်နှစ် ၁၈၉၅-ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၀-ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် နိဒါန်းကမှာစာရေးပြီး ယင်းသည့် ၁၈၉၅-ခုနှစ်၌ပင် သီဟိုဠ်ကျွန်း သစ္စသမဒယပုံနှိပ်တိုက်မှ ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အရှင်ပညာမောင်ဦကိုယ်ထေရ်သည် ယင်းအဘိဓ နိဿယကို မြန်မာနိုင်ငံမှ စတင်ပေါ်ပေါ်လာမတ်၏ အဘိဓာန်ဦးကာကို ကြည့်ရှုပြင်ဆင်၍ ဦးကားအကြိုအမိန့်တချို့ကို ကောက်ချေမှတ်ချက်ဖြင့် ဖော်ပြထား၏။ ယင်း နိဿယ၌ ဂန္ဓာဝမ္ဘာကား, နိဂုံးစကားများ မရှိမပါ ချေ။ လွန်စွာကျစ်လစ်သိုသိပ်သည့် နိဿယဖြစ်သည်။ ရှင်ဆိုက်နှင့် စာမျက်နှာ၁ဖ-ရှိသည်[1]။

---

[1] ပခုက္ကူ အဘိဓာန်နိဿယသစ် နိဒါန်း။ ၁-ကြည့်။

အဘိဓာနပွဒီပိကာဋီကာ

အဘိဓာနပွဒီပိကာပါဠိ(အဘိဓာန်စာကိုယ်)၏ အဖွင့်အဘိဓာန်ဋီကာလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်၊ ယင်း အဘိဓာန်ဋီကာကား သီဟိုဠ်, ယိုးဒယား အစရှိသော တိုင်းတပါးရှိ ပါဠိပညာရှင်အချို့တို့ပင် အသုံးပြုသည့် ကျမ်းဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်ပညာရှင်တို့ကမူ နိဿဏ္ဍုဋီကာဟု ခေါ်ကြသည်။ မြန်မာတို့အဖို့ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာ ကျမ်းကြီးဖြစ်သည်။ ယင်း အဘိဓာန်ဋီကာကျမ်းကြီးကို ပင်းယခေတ်တစ်ရှင် သီဟသူမင်းလက်ထက်တွင် ပါဠိ,သက္ကတဘာသာနှစ်ရပ်ဒုစတုရင်ပလအမတ်သည် ပါဠိ,တိပိဋကပါဠိကျမ်းဂန်မျှားနှင့် အမရကောသ တိကဏ္ဍသေသ, နာနတ္ထသင်္ဂဟ, ဗျာချာသုဓဋီကာ, စိန္တာမဏိဋီကာ အစရှိသော သက္ကတကျမ်းဂန်, အရပ်ရပ်ဘိုကို ချင်းနင်းသက်ဝင် မှေ့နှောက် ချောက်ချားရ၍ ရေးသားစီရင်ခဲ့လေသည်။

စတုရင်ပလအမတ်သည်–

ယသ ဉာဏ် သဒါ ဉာဏ်၊ နာညေယျာ ဉာဏကံ ဝိနာ။
နိသေသဂုဏယုတ္တသ၊ တသ နတ္ထာ မဟေသိနော။
သတ္တန္တရာ သမာဒါယ၊ သာရံ သဗ္ဗရော တထာ။
ကရိယျတေ' ဘိဓာနပ္ပ-ဒီပကသတ္ထ ဝဏ္ဏနာ။

ဟူသော ၂-ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ကျမ်းစာရေးသားစီရင်ပုံ အချင်းအရာပဋိညာဉ်ကိုပြခဲ့သည်။

ကျမ်း၏အဆုံးဌ်လည်း–

ယဒျတြဒေါသောဏုပမာဏသမ္ဘဝေါ၊
ဂုဏီသု ဝိဓိမ္ပိ တထာ ဝိဂါဟတေ။
ယထာ ဇလံ ဘောဇနမ္ပိ ဇန္တု ဝါ၊
စတုပ္ပဒေါ ဝါပျစရော ကဏ္ဏကျမိ–

အစရှိသော ၆-ဂါထာဖြင့် နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။

ယင်းအဘိဓာနပွဒီပိကာဋီကာကျမ်းကြီးသည် "ဘိပိဋက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ရေးသားပြုစုသူ့ မျှားစွာ အားကိုးရသည့် ကျမ်းစာကြီးဖြစ်လေသည်။ ယင်းကျမ်းကြီးကား ကမ္ဘာအေး ဗုဒ္ဓသာသနာ့အမှတ် ၁၃၂၆-ခုနှစ်က မိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရွှေပုံဆိုက် စာမျက်နှာ ၆၂၁-ရှိသည်။

အဘိဓာန်ဋီကာ နိဿယ

သက္ကရာဇ် ၁၁၇၇-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်တော်မူ၍ ၁၂၃၀-နှစ်တွင် ပျံလွန်ခဲ့ကာ ပြည်ဝ သာမိ သီရိကဝိဓဇ မဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု"ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ နိယတကသာဒီပကကျမ်း, ရာဇသေဝက-ဒီပနီကျမ်း, ဝိဝါဒ ဝိနိစ္ဆယကျမ်း, သဒ္ဒနီတိဋီကာ, ဇာတိဋီကာသစ်–စသည့်ကျမ်း ပေါင်း ၂၀–ခန့်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော တတိယမောင်းခေတ်ဝင်ဆရာတော် အရှင်ပညာသာမိသည် အဘိဓာန်ဋီကာနိဿယ ကျမ်းကြီးပြုစီရင်တော်မူရာ သက္ကရာဇ် ၁၂၁၁-ခုနှစ်၊ ဝါဆိုလဆုတ် ၁၃ ရက်နေ့ နေဝင်လုဆဲတွင်ပြီးဆုံးခဲ့ခေလသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ဋီကာ နိဿယ ကျမ်းကြီး ပဌမအုပ်ကို သက္ကရာဇ် ၁၂၇၂-ခုနှစ်၊နတ်တော်လက ရန်ကုန်မြို့ ကဝိမျက်မှန်စာပုံနှိပ်တိုက်တွင် မိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ မြို့ပုံဆိုက်စာမျက်နှာ ၅၆၂-ရှိသည်။

ဒုတိယတွဲကိုဆက်လက်၍ပုံနှိပ်ရာ ၁၂၇၃-ခုနှစ်၊တန်ခူးလအတွင်းတွင် ပြီးစီးသည်၊ရှေ့ဆိုက်စာမျက်နှာ ၅၉၈-မျက်နှာ ရှိသည်။

အဘိဓာနပဋိပကာသူစိ

အဘိဓာနပဋိပကာသူစိကျမ်းကြီးသည်လည်း ပါဠိပညာရှင်, ပါဠိစာပေလေ့လာလိုက်စားသူတို့၏လက်ရုံင်ကျမ်းစာကြီးဖြစ်သည်။ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းပြု ကောသကာရကပုဂ္ဂိုလ် အဆက်ဆက်၊ဂဏဝါစကစာချပုဂ္ဂိုလ်အဆက်ဆက်တို့ လက်မလွှတ်နိုင်သည့် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းစာကြီးဖြစ်လေသည်။ အဘိဓာနပဋိပကာလာပုဒ်များ, အဘိဓာနပဋိပကာဋီကာ (အဘိဓာနဋီကာ)လာပုဒ်များနှင့် အခြား ဖြည့်စွက်သည့်ပုဒ်တို့ဖြင့် အကွာရာ၈၇၅၍ ပါဠိဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုဖော်ပြသော အကွာရာ၀လိ-ကောသကျမ်းကြီးဖြစ်သည်။ ဤကျမ်းကြီး၌ အ-အစ ဟောမဒဗ္ဗီ အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များ ပါ၀င်သည်။ ကျမ်းဆရာသည် အ-ကို အ-အဟာရော ဝုစ္စတိ, တဗ္ဗာ၀ေ, သဒ်သေ, နိသေ၀ေ, အညေ, အပ္ပ၀ေ အစရှိသဖြင့် အ-သဒ္ဒါ၊ဟောအနက် ၃၁-နက်ကို အကျဉ်းဖော်ပြ၍ တဖန်ဆက်လက်၍ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ပြင့် အကျယ်ပြဆိုတော်မူသည်။ နောက်ဆုံး ဟောမဒဗ္ဗီ-ပုဒ်ကို "ဟောမဒဗ္ဗီ ဟောမကမ္မနိ၊ ဟဗျန္နာဒိမုဒ္ဓရဏတ္ထ ကတာ ဒဗ္ဗီကဋ္ဌဆ္ဆ ဟောမဒဗ္ဗီ" ဟု ဖွင့်ဆိုရေးသားတော်မူသည်။ ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပဋိပကာသူစိကျမ်းကြီးကို သီဟိုဠ်ကျွန်း ၀ယ်ကဒုဝ၌ရှာ၌ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၇၅-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၉၁၇-ခုနှစ်ပြီလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် ပျံလွန်တော်မူသော ပါဠိပညာရှင် အရှင်သုဘူတိမထေရ် စီရင်တော်မူသည်။ ယင်း ကျမ်းကြီးကို သီဟိုဠ်ကျွန်း၌လည်း ကကြိမ်ကြမ် ရိုက်နှိပ်၍ မြန်မာပြည်၌လည်း သီဟိုဠ်အကွာရာမှ မြန်မာအကွာရာပြန်ဆို ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၃၁၉-ခုနှစ် ရန်ကုန်မြို့ ဇမ္ဗု.မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် ရိုက် မဂ္ဂဇင်းဆိုက် လေးထောင့်ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၆၀၂-ရှိသည်။

သီဟိုဠ်ပါဠိ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ (အဘိဓာနပဋိပကာ)

ဖော်ပြပါ အဘိဓာနပဋိပကာသူစိကျမ်းကြီးကို ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့ထော သီဟိုဠ်ပညာရှင် အရှင်သုဘူတိသည်ပင်လျှင် အဘိဓာနပဋိပကာပါဠိကို သီဟိုဠ်ဘာသာ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာတို့ဖြင့် ဖွင့်ဆိုရှိ၍ ၃-ဘာသာ အဘိဓာန် အသွင်ဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့ရာ သီဟိုဠ်, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ လေ့လာသူတို့အဖို့ပါ ကျေးဇူးပြုသည့် အဘိဓာန်ကောင်း ဖြစ်လေသည်။ ယင်း ကျမ်းကို သာသနာတော်သက္ကရာဇ် ၂၄၆၅-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိုလံဘိုမြို့ မဟာဗောဓိပုံနှိပ်တိုက်တွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့သည်။

ပါဠိ,မြန်မာ, အင်္ဂလိပ်ဘာသာ (အဘိဓာနပဋိပကာ)

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၇-ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ ၂၃-မက်မနေ့ ဖွားရှိ၍ ၁၉၆၂-ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၉-ရက်နေ့ ပျံလွန် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, သာဟိတျစက္ကဝတ္တိသီဟိုဠ်ပညာရှင် ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် မြန်မာပြည် သီတင်းသုံးစဉ်က အဘိဓာနပဋိပကာပါဠိကို မြန်မာ,အင်္ဂလိပ်ဖြင့် ဖွဲ့ဆိုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ စာတိုင် ၃-ခုရှိသည့်အနက် ပဌမစာတိုင်၌ မြန်မာဘာသာ, ဒုတိယစာတိုင်၌ အဘိဓာနပဋိပကာပါဌာ, တတိယစာတိုင်၌ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဖော်ပြဖွင့်ဆိုထားသည်။ ယင်းကျမ်းကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၈-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမိတ်ဆွေပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

အဘိဓာန်နိဿယဟောင်း ၃-စောင်ခန့်

သက္ကရာဇ် ၇၀၄-ခုနှစ်တွင် ရေးထိုးခဲ့သည့် ပုဂံ၀က်ကြီးအင်း တက်နွယ်ကျောင်းကျောက်စာ၌ ကျောင်းနှင့် တပါးတည်းလျှုဒါန်းသည့် ပိဋကကျမ်းစာများစာရင်းတွင် အဘိဓာန်နိဿရည်းဟု

ပါရှိလေရာ အဘိဓာန်ဋီကာပေါ်ပြီး နှစ်မျာ်းမကြာမီ အဘိဓာန်နိဿယ (အဘိဓာနပဒီပိကာနိဿယ) ကျမ်း ပေါ်ထွန်းကြောင်း သိသာသည်။ ယင်းအဘိဓာန်နိဿယမျာ်းမှာ ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ မပါခင် ၃-စောင်အောက် မနည်း (၃-စောင်ခန့်) ပေါ်ထွန်းကြောင်း သိနိုင်လေသည်။[1]

ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ

ပါဠိစာပေ လေ့လာချင်ုန်းနင်ုန်းရာ၌ အဘိဓာနပဒီပိကာပါဠိ (အဘိဓာန်ပါဠိ)၏ ကျေးဇူးမျာ်းကို သိတော်မူသော သက္ကရာဇ် ၁၀ဖိ၇-ခုနှစ်ဖွား ၁၁၁၅-ခုနှစ်ပျံ်လွန် "ဇိနစက္ကာဘိရာမရာဇာဓိရာဇဂုရု" ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ပဌမကျော်အောင်စံထားဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်ဉာဏဝရယ-ည် အဘိဓာန်ဋီကာ အစရှိသောကျမ်ုန်ုန် အရေပ်ရပ်ဘို့ကိုအမှီပြု၍ အဘိဓာန်နိဿယကျမ်ုန်ုန်ကြီ်ုကို ပြုစီရင်တော်မူသည်။ ယင်ုန်ုအဘိဓာန်နိဿယသည် "ကျော်အောင်စံထားမူ အဘိဓာန်နိဿယ"ဟု ပရိယတ္တိသာသနာတော်တွင် လွန်စွာထင်ရှားလေသည်။ ဆရာတော်သည်ကျမ်ုန်ုဦ်ုန်ု–

ရာဇရာဇ် မဟာပုညံ၊ ဓမ္မဓမ္မံ မဟာဓနံ။
သံဃသံဃံ နမေစာရံ၊ နမိတ္စာ စာဒရံ တယံ။

အစရှိသော ဂ-ဂါထာဖြင့် ဘန္တေဘုရားမှတ်ပြု၍ နိဿယကျမ်ုန်ုကို စီရင်တော်မူသည်။ နိဂုံ်ုန်ုခ်ုလည်ုန်ု–

ဇမ္ဗုဒီပတာလ ရဋ္ဌံ၊ သဗ္ဗရဋ္ဌာန ကေတုဇံ။
တမ္ဗဒီပံ မြမ္ဗဋ္ဌာနံ၊ မဟာရဋ္ဌေဟိ ဝါရိတံ။

အစရှိသော ၉-ဂါထာဖြင့် နိဂုံ်ုန်ုအုပ်ဆောင််မူသည်။ ယင်ုန်ုအဘိဓာန်နိဿယသည်လည်ုန်ု တိပိဋကပါဠိ မြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်ုန်ုကြီ်ုမျာ်ုကို ပြုစုရာ၌ အမှီသဟ်ပြုရသည့် အဘိဓာန်နိဿယကျမ်ုန်ုကြီ်ု ဖြစ်လေသည်။ စောစီ်ုစွာ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၃-ခုနှစ်က မန္တလေ်ုမြို့ ရတနသ်ဒ္ဓိပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် စာမူမှာ ရှိုင်ဆိုက် ၄၆၄-ရှိသည်။ ၎င်ုန်ုနောက်တွင်လည်ုန်ု ယင်ုန်ုနိဿယကြီ်ုကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီ်ုမဏ္ဍိုင်ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ မန္တလေ်ုမြို့ ရတနာဒီပံပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် စသည်တို့၌လည်ုန်ု ပုံနှိပ်ခဲ့သည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ အဘိဓာန်နိဿယ

သက္ကရာဇ် ၁၂၄၀-မြည်ှုဖွားမြင်၍ ၁၃၀၅-ခုနှစ် ပျံ်လွန်တော်မူသော မောဂ္ဂလ္လာန်နိဿယသစ်အစရှိသော ကျမ်ုန်ုကျမ်ုန်ုမျာ်ုစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ မန္တလေ်ုမြို့ အနောက်ပြင် အဘယာရာမတိုက် မဟာနာယကဆရာတော်ဘုရားကြီ်ု အရှင်အဂ္ဂခမ္မာဘိဝံသသည် မန္တလေ်ုမြို့ အနောက်ပြင်ဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၌ စာပေပို့ချသိတင်ုန်ုသုံ်ုစဉ် ပိဋကပါဠိ၊ အဋ္ဌကထာ၊ ဋီကာကျမ်ုန်ုမျာ်ုနှင့် သီဟိုဠ်အဘိဓာန်နိဿယ၊ အမရကောသ၊ ဝိဝေကစိန္တာ၊ ဗျာချာသုဓာဋီကာ၊ ပသုပက္ခိဝိဇ္ဇာ အစရှိသော ကျမ်ုန်ုကျမ်ုန်ုတို့ကိုမှီငြမ်ုန်ုပြု၍ အဘိဓာန်နိဿယသစ်တစ်စောင်ကို ၁၂၈၅-ခုနှစ်တွင် အပြီုန်ုသတ်ရေုန်ုသာ်ုစီရင််တော်မူခဲ့သည်။

ကျမ်ုန်ုပြုဆရာတော် ဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်၌ သိတင်ုန်ုသုံ်ုစဉ် ရေုန်ုသာ်ုစီရင်သည့် နိဿယဖြစ်၍ ဝိသုဒ္ဓါရုံမူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ဟု ထင်ရှာ်ုသည်။ အဘယာရာမမူအဘိဓာန်နိဿယသစ်ဟူ၍လည်ုန်ု တချို

---

[1] ပခုက္ကူအဘိဓာန် နိဿယသစ်ကျမ်ုန်ုဦ်ုမှတ်ဖွယ် ထ ၅-ကြည့်။

ခေါ်ဝေါ်ကြသည်။ စာပေကျမ်းဂန်ချပို့ ပါဠိစာပေ လေ့လာလိုက်စားသူတို့အား ကျေးဇူးများလှသည့် နိဿယကျမ်းကြီးဖြစ်၏။ ကျမ်းဦးဦး၌-

သဗ္ဗသတ္ထမဟာရည-သဠာဝရီ ဗုဒ္ဓကေသရီ။
ဘဝတံ သဒ္ဒိဘဂ္ဂါဟီ၊ မယ္ဟံ မနောဂုဟာသယီ။

အစရှိသော ၅-ဂါထာပါဠိနိဿယဖြင့် ဂန္ဓာရမ္ဘပြု၍-

အဂ္ဂဓမ္မာဘိဝံသေန၊ ဝိသုဒ္ဓါရာမဝါသိနာ။
သတ္ထည္ဟောစိတပညေန၊ အနေကသတ္ထကာရိနာ။

အစရှိသော ၃-ဂါထာပါဠိနိဿယဖြင့်လည်းကောင်း-

"ပုညေနနေန စိတရေဟိ စ သီဃသိဒ္ဓံ"

အစရှိသော ပါဠိဂါထာ ပါဠိစုဏ္ဏိယစကားဖြင့်လည်းကောင်း နိဂုံးအုပ်တော်မူသည်၊ ယင်းနိဿယကြီးကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်တွင် ပထမအကြိမ် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၄၀၀-ရှိ၏။

တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်

သက္ကရာဇ် ၁၂၃၃-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၃၁၅-ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသော ဆရာတော်ကြီး ချန်ဂ်နိဿယ, ပဒ္ဓမခုနိဿယ, ဗမလာဒဘာရဂ္ဂိပဒတ္ထ ဝိနိစ္ဆယသာရ-အစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၅၀-ကျော်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ပိဋကတ္ထယဂေါဝိဒ, ဘာသန္တရဝိဒူ မော်လမြိုင်မြို့ တောင်ပေါက် ကျောင်းတိုက် ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်စက္ကပါလသည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, မဟာဝ, သက္ကတ, ပါကတ, ဒေသီ, သီဟိဠ, ယိုးဒယား-အစရှိသော လိပျန္ထရမဟာသန္တရကျမ်းများ, နိဿယဟောင်းများ နှင့် နီးနှောတိုက်ဆိုင်၍ အဘိဓာန်နိဿယသစ်ကျမ်းကြီးကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိ-ဓာန်နိဿယသည် တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန်နိဿယ-ဟု ပရိယတ္ထိသာသနာတော်တွင် ထင်ရှားလေ သည်။ ဖော်ပြပါ တောင်ပေါက်မူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်ကျမ်းကြီးသည် ပါဠိစာပေ လေ့လာ လိုက်စားသူများအားသာမက မြန်မာစာပေ လေ့လာလိုက်စားသူ ဘွဲ့အားလည်း များစွာအထောက် အကူပြုသည့် အဘိဓာန်နိဿယကျမ်းစာဓကာင်းကြီး ဖြစ်လေသည်။ ကျမ်းဦး၌ "ဘုသံ ဒီပွတု သဒ္ဒ-မ္မော၊ စိရံ ဌာတံ-ဟ နိမ္မလော" ဟူသော အာသီသပတ္ထနာမှတပါး ဂန္ဓာရမ္ဘစကားများ မပါမရှိ ရုံသာမက နိဂုံးလည်း မပါမရှိချေ။ ၁၃၁၇-ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတော် ကမ္ဘည်းကျောက်စာ ရှေးဟောင်းပညာ သုတေသန ညွှန်ကြားရေးဝန် သီရိပ္ပါချီ ဦးလှဖေဝင်း (မဟာဝိဇ္ဇာရွှေတံဆိပ်ရ) က တည်းဖြတ်သုတ်သင်၍ မြန်မာ့တာရာစာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၆၄၅-ရှိသည်။

ပခုက္ကူ အဘိဓာန် နိဿယသစ်

သက္ကရာဇ် ၁၂၉၂-ခုနှစ်ဖွား ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုဘာရာမဘိက္ခု သီတင်းသုံး၍ နိကာယ်ငါး ရပ်ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဘွဲ့ကို ချပို့ သာသနာပြုသော ပခုက္ကူသာသနာဝင်, မန္တလေးသာသနာဝင်, စစ်ကိုင်းသာသနာဝင်, ကသျာဂေါသာသနာဝင်, မဟာဝိသုတာရာမ နိကာယသာသနာဝင်, ပခုက္ကူစာချ

နည်း, သာသနာဝင် ဘွဲ့တံဆိပ်တော်များ **သမိုင်း** စသည့်ကျမ်းပေါင်း ၁၀၀-ကျော်ကို **ပြုစီရင်ပြီး သော ဓမ္မာစရိယ**, ဂဏဝါစက, ဘီ-အေ (ဂုဏ်ထူး) အရှင်ကေလာသသည်လည်း **အဘိဓာန်ဋီကာ**, **နိကာယ်** ၅-**ရပ်**ပါဠိ, **အဋ္ဌကထာ**, **ဋီကာ**, **အမရကောသ**, ရာဇနိဃဏ္ဍု, ဗျာဂျာသုခေါဋ်ကာ, **ထောမနိပ်**, **စိန္တာမဏိ**-**အစရှိသော** သက္ကတကျမ်းများ, ဘေသဇ္ဇမဉ္ဇူသာ, **အဠုနနိဒါန်း** **အစရှိသည့်ဆေးကျမ်း**, **ဒီပဝံသ**, **မဟာဝံသ**-**အစရှိသော** သမိုင်းကျမ်းတို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ ဂါထာတိုင်း **အမှာအထား အဆုံး** **အဖြတ်**တို့ဖြင့် **တန်ဆာဆင်**ကာ ပခုက္ကူမှ **အဘိဓာန်** **နှဲ**ဿယသစ်**ကျမ်း**ကိုလည်း **ကြိုးပမ်းစီရင်ခဲ့ရာ** **စာချ**, **စာသင်**, **စာပွဲဝင်**, **ကျမ်းပြု**, **သုတေသီ**တို့**အား** **မျှားစွာ**ကျေးဇူး**ပြုသည့် ကျမ်းကောင်းကြီးဖြစ်** **လေ**သည်။ **ကျမ်းဦး**၌–

သဗ္ဗညေယ္ယသု သမ္ဘုဒ္ဓံ၊ **ဓမ္မ**ဉ္စ **တေန** သေဝိတံ။
သံ**ဃ**ဉ္စ**ပိ**ဘိဝန္ဒ**ာ**မိ၊ **သုနိ**ဝါ**တေန** ဧ**စ**တ**သာ**။

ပ**ဗ**္ဗာ**စ**ရိ**ယ**သိ**ဟေ**စ၊ ဝိ**သ**ုတ**ာ**ရ**ာ**ဗ**ာ**ဝါ**သ**ိ**နော**။
နိ**ကာ**ယ**ပြ**ဟာ**ရ**ညမ္ပိ၊ **ဝိ**သ**ာ**ရ**ဒေ** ဗ**ဟု**သ**ုတေ**။

နိ**ဿ**ယံ **အာ**ရ**ဘိ**သ**ာ**မိ၊ ဝိ**နိ**စ္ဆ**ယေ**ဟိ **မ**ဏ္ဍိ**တ**ံ။
အဘိ**ဓာ**နသုပါ**ဋ**ဿ၊ ဂ**န္ထ**ံ **သ**ဗ္ဗ**ဂ**ိ**သော**ဘ**နံ**။

ဟူသော ၃-ဂါ**ထာ**ပါ**ဋ**် **နိ**ဿ**ယ**ဖြင့် ဂ**န္ထ**ာ**ရ**ম্ভ**ပြု**၍-**ကျမ်း**၏**အ**ဆုံး**၌–

ပ**ခု**က္ကူ**ပ**ုရ**သေ**ဋ္ဌ**ဿ**၊ **ပ**ဏ္ဍိ**မ**ေ **အ**ာ**သ**ိ ဝိ**သ**ုတော**။**
စတု**ဂါ**ဝုတ**ဒေ**သ**ေ**ပ**ိ**၊ **ဂ**န်**ရ**ပ်**ဂါ**ခ**ေ**ပ**ာ **သ**ု**သော**ဘ**နော**။

အစ**ရှိ**သော ဂ-ဂါ**ထာ** ပါ**ဋ**်**နိ**ဿ**ယ**ဖြင့် **နိ**ဂုံ**း**အုပ်**ခဲ့**လေ**သ**ည်။ **ယ**င်**း**ကျမ်**း**ကြီ**း**ကို ပြည်ထောင်**စု** ဆို**ရ**ှယ်**လ**စ် **သ**မ္မ**တ** **မ**ြန်**မာ**နိုင်ငံ**တော်** **သာ**သ**နာ**ရေ**း**ဦ**း**စီ**း**ဌာ**နပုံ**နှိ**ပ်**တို**က်**၌ ရိ**ုက်**နှိ**ပ်**ထု**တ်**ဝေ**ခဲ့**ရာ ရှင်**ဆို**ကျ် **စာ**မျ**ိ**ုက်**နှာ** ၇၃၆-**အ**ကွ**ရာ**ဝ**လ**ီ **အ**ပါ**အ**ဝင် **စာ**မျ**ိ**ုက်**နှာ** ၈၄၄-**ရှ**ိ**လေ**သည်။

လက်စွဲအဘိဓာန်

သက္ကရာ**ဇ** ၁၂၆၆-**ခ**ုနှ**စ**်**တ**ွင် ဖွ**ား**မြင်**၍** ၁၃၃၁-**ခ**ုနှ**စ**်**တ**ွင် ပျံ**လ**ွန်**တော**်**မ**ူ**သော** ပ**ဌ**မ**ကျော**် ပ**ရိ**ယ**တ္တိ **သာ**ဿ**နဟ**ိ**တ** ဓ**မ**္မ**စ**ရိ**ယ**, **အ**ဂ္ဂ**မ**ဟာ**ပ**ဏ္ဍိ**တ**, ဆ**ဋ**္ဌ**သ**ံ**ဂ**ယ**နာ** **အ**ကျ**ိ**ုးတော**်**ဆော**င်** **မ**န္တ**လေ**းမြို**အ**နော**ာ**် ပြင် ဝိ**ဇ**္ဇာ**လ**ကံ**ာ**ရ**ကျော**ာ**င်**း**တို**ာ**် **နာ**ပ**ာ**ကဆ**ရာ**တော**ာ** **အ**ရှ**င**်**ဝ**သု**ဒ္ဓါ**ဘ**ိ**ဝံ**သ**ာ**ည် **အ**ဘိ**ဓာ**နပ**ဒီ**ပိ**ကာ** (**အ**ဘိ**ဓာ**နိ်) ကျမ်**း**ကို ပါ**ဋ**ိ**ဂ**ါ**ထာ**နှ**င**့် **မ**ြန်**မာ**ပ**ရ**ိ**ယာ**ယ် ပြန်**ဆ**ို**တ**ဲ့**ယ**ှ**ဉ**်**လ**ျှ**ော**် **ခ**ေ**ါ**်**ခ**ဲ**သ**ည်**ထ**င်**သ**ည့်**အ**နော**ာ**် **ဆ**ရ**ပ**ီ**ပ**ွ**ာ**ယ်**ကို **အ**ော**ာ**်**ခ**ြ**ေ**မ**ှ**တ**်**ခ**ျော**ာ**် **အ**ဖြ**စ**်**ဖ**ြင**့** ဖော**ာ**်**ပ**ြ**၍** **လ**ော**ာ**်**စ**ွဲ**အ**ဘ**ိ**ဓ**ာ**နော**ာ**်**အ**မ**ည**်**ဖ**ြင**့** **၁**၂**၉**၉-**ခ**ုနှ**စ**်**က** **ရ**ိ**ုက**်**နှ**ိ**ပ**်**ထ**ု**တ**်**ဝ**ေ**ခ**ဲ့**လ**ေ**သ**ည်။ **ယ**င်**း**လ**ော**်**စ**ွဲ**အ**ဘ**ိ**ဓ**ာ**နော**ာ**်**၌** **မ**ြန်**မာ**အ**နော**ာ**် **အ**ကွ**ရာ**စ**ဉ**်**က**ို ပါ**ဋ**ိ**ဂ**ါ**ထာ**နှ**ံ**ပါ**တ**ိ**ည**ှ**ိ**ုန**ှ**ိ**ုန**ှ**ိ**ုန

သီဟဠအဘိဓာနက္ခရာဝဋ္ဋကျမ်း (အဘိဓာန်အက္ခရာစဉ်)

ရန်ကုန်မြို့ ဗဟန်းအောင်မြေဘုံစံဆရာတော် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် အရှင်စန္ဒိမာဓိတပညာ့ဂဏဝါစက အရှင်သာသနဓဇသည် အဘိဓာနပွဲဒီပိကာ (အဘိဓာန်)ကျမ်း၏ ပါဠိ, သင်္ဂီဠိဘာသာ အက္ခရာဝလိကျမ်းကို ပါဠိမြန်မာအက္ခရာဝလိကျမ်းအဖြစ်ပြန်ဆိုရေးသားတော်မူ၍သီဟဠအဘိဓာနက္ခရာဝလိကျမ်းဟူ၍သော အမည်ဖြင့် သက္ကရာဇ် ၁၂၇၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပုဇွန်တောင် ဇေယျာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ယင်းသီဟဠ အဘိဓာနက္ခရာဝလိကျမ်း၌ ပါဠိ, အနက်, လိင်, ဝဏ်တို့ကို ဖော်ပြညွှန်းဆိုထား၏။ ထင်းပြင် အနေကတ္တဝဏ် အဗျယဝဏ်လာပုဒ်ဘို့ကိုလည်း ပုဒ်တည်၍ ဟောနိုင်သမျှအနက်တို့ကို အဘိဓာန် ကျမ်းရင်းအတိုင်း ထုတ်ပြ၍ စီစဉ်ထား၏။ အဘိဓာန်ကို အရေးမဆောင်နိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်များ လွယ်လွယ်ကူကူကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်မှန် စီစဉ်ထားခြင်းဖြစ်ရာ ကျမ်းစာကောင်း တစ်ကျမ်းပင် ဖြစ်လေသည်။ ရှိုင်ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၄၅၃-ရှိသည်။

ပညတ္တတ္ထာဝလိ=ပညတ်နက်အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၂၀၅-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၂၄၈-ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသော "ပဏ္ဍိတသာဝတိဓဇ ဓိပတိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု" ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဓာတုမဉ္ဇူသာ, ဓာတုတ္ထဒီပနီဋီကာ, ဆန်းဋီကာ, ပဋ္ဌစတ္တာလီသပုစ္ဆာ, သတပဒီကပုစ္ဆာဝိသဇ္ဇနာကျမ်းတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော မင်းကွန်းတောရ ဥဒုမ္ဗရချောင်ဆရာတော် အရှင်ပဏ္ဍိတသသည် လင်, အက္ခရာ, အနက်တို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော ပိဋကဥ-ပုံလာ ပညတ်ဟူသော အနက်အစဉ်ကိုပြရာ ပညတ္တတ္ထာဝလိခေါ်သော ပညတ်နက်အဘိဓာန်ကျမ်းကို ပြုစီရင်တော် မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦး၌-

အသဒ္ဒေါ်ယျပညတ္တိဟိ၊ ဝန္ဒိတ္ဝာ ဝဏ္ဏိတံ ဇိနံ။
သ သဒ္ဒမ်ိ ဂဏ် ကဿံ၊ ပညတ္တတ္ထာဝလိ ံ သုဘံ။

ဟူသော ပါဠိနိဿယဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းပညတ်နက်အဘိဓာန်ကျမ်း၌ အဂ်ံ အစ ဟောမ-အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များ ပါဝင်လေသည်။ ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၇-ခုနှစ် မန္တလေးမြို့ ဟံသာဝတီပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် ရှိုင်ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၉၄ ရှိသည်။

ဓာတုတ္ထဒီပက=ဓာတ်နက်ပြအဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၁၇၇-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၂၄၈-ခုနှစ်တွင် ပျံလွန်တော်မူသော အဂ္ဂမဟာလင်္ကာရ ဓဇဝိဓေဇမဟာဓမ္မရာဇာဓိရာဇဂုရု "ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဓမ္မပဒ ပါဠိတော်နိဿယ, စတုရေမဂ္ဂကျမ်း အစရှိသောကျမ်းဂန်ပေါင်း ၁၀-ကျော်ခန့်တို့ကို ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့သော သင်္ဃာဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်အဂ္ဂမဟာလင်္ကာရသည် ပါဠိစာပေချပို ရေးသားလေ့လာသူတို့ အမက်အခဲ ကင်းကွာ လိမ္မာကျွမ်းကျင် တတ်မြောက်စေရန် ရည်သန်တော်မူ၍ ဓာတုတ္ထဒီပကဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို ပါဠိဂါထာများဖြင့်ရေးသားစီရင်တော်မူသည်။ နိဿယကိုလည်းဆရာတော်ကိုယ်တိုင်ပင် စီရင်တော်မူခဲ့ရာ ပိုရှိပြည့်စုံကောင်းမွန်သော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းအဖြစ် ထင်ရှားရှိလေသည်။ ကျမ်းဦး၌-

ပါဠိယတ္ထေသု ဆေကတ္ထံ၊ သပ္ပယောဂဝိနိစ္ဆယံ။
သာဓုံ ဝက္ခာမိ ဓာတုတ္ထံ၊ ဝန္ဒိတ္ဝာ ရတနတ္တယံ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဓာတုတ္ထဒီပကဓာတ် အဘိဓာန်ကျမ်း၌ (၁) ဓာတ်တို့ကို ဝေဖန်ဆုံးဖြတ်ရာ ပထမပိုင်း။ (၂)ဝဏ်အက္ခရာအဆုံးရှိသော ဘူဝါဒိဂိုဏ်းကို ပြဆိုရာ

ဒုတိယပိုင်း။ (၃) အဝဂ်အဆုံးဘူဝါဒိဂိုဏ်းကိုပြဆိုရာ တတိယပိုင်း။ (၄) ဂိုဏ်း ၆-ပါးအပေါင်းကိုပြဆိုရာ စတုတ္ထပိုင်း။ ၅) စုရာဒိဂိုဏ်းဂ်ိုပြဆိုရာ ပဉ္စမပိုင်းအားဖြင့် အပိုင်း(၅)ပိုင်းပါရှိလေသည်။

ဆရာတော်သည် ကျမ်း၏ အဆုံး၌–

ဓာတုတ္ထကောဝိဒါအတ္ထော၊ ပဒါနံ ပါဠိအာဒိကေ။
နာယာသေန ဝိဇာနန္တိ၊ ပဝရာနံ သုတာသိတေ။
ကာတုံ ပါကတိကဋ္ဌာလံ၊ ဝိရဇ္ဇိတကဋ္ဌရံ တတော။
ဇဝံ ဗဟုပကာရေသု၊ တေသု ယောဂံ ကရေ ဗုဓော။

ဟူသောနှစ်ဂါထာဖြင့် ဓာတ်နက်၌ လိမ္မာတတ်မြောက်လျှင် လွယ်ကူမပမ်းချမ်းသာစွာ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို သိနိုင်ကြောင်း ချွတ်ယွင်းနေသော ပုဒ်ပါဠိများကို လွယ်ကူစွာမြင်ကြောင်း သို့ဖြစ်၍ ဓာတ်ကျမ်းနိုင်နင်းအောင် ကြိုးစားရန် တိုက်တွန်းတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းကျမ်းကို ၁၂၆၁-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ကဝိမျက်မှန် စားပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ချိန် ပါဠိနိဿယပါ စာမျက်နှာ ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် ၂၂၆-ရှိလေသည်။

ဓာတုမဉ္ဇူသာဓာတ်အဘိဓာန်

ပရိယတ္တိသာသနာတော်၌ ဓာတုမဉ္ဇူသာ အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသော ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းသည် စာသင်ပျိုနှုအခြေပြုတို့၏ လက်ကိုင်ကျမ်းစာသဖွယ်ဖြစ်၏။ ကျမ်းစာပမာဏအားဖြင့် ဂါထာပေါင်း ၁၄၈- ဂါထာမျှသာရှိလေရာ နှုတ်ရဆောင်ရန် တာဝန်မလေးလှချေ။ ဖော်ပြပါ ဓာတုမဉ္ဇူသာ=ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ထင်ရှားသည့် သာသနာ့ဝန်ဆောင် ဆရာတော်တစ်ပါးဖြစ်တော်မူသော အရှင်သီလ မဟာထေရ် ပြုစီရင်တော်မူခဲ့ရာ မြန်မာပါဠိပညာရှင် ' ရဟန်းတော်တို့ သီဟိုဠ်အကွေ့ရောမှ မြန်မာအကွေ့ရာ ပြန်ဆိုရ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပျံ့နှံ့ထင်ရှားခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦး၌–

နိရုတ္တိ နိကရုပါရ–ပါရာ ဝါရာ ဇဋ္ဌာ မုနိ ။
ဝန္ဒိတ္ဝာ ဓာတုမဉ္ဇူသံ၊ ဗြူမ် ပါဝနဋ္ဌသံ။
သောဝကတာဂမမာဂမ္မ၊ တံ တံ ဗျာကရဏာနိ စ။
ပါဠ္ဌေစာပဠိတာပေတ္ထ၊ ဓာတုတ္ထာဝ ပဝုစ္စရေ။
ဆန္ဒဟာနိတ္ထံ မောကာရံ၊ ဓာတုန္ဓာနံ သိယာ ကွစိ။
ယူနံ ဒီဃော စ ဓာတုမှာ၊ ပုဗ္ဗမတ္ထပဒံ ဒေပိ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် အမှာအထားနှင့် တကွ ဂန္ထာရမ္ภ ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ဓာတ်များကိုလည်း–

ဘူ သတ္တာယံ ပစ ပါကေ၊ ဂမုသပ္ပဂတိမှိ စ။
သီလောက ဓာတုသယံ ဗ္ဗေ၊ သကိသက်ာယ ဝတ္ထတေ။

စသည်ဖြင့် အဘိဓာန်ဏနေကတ္ထဝဂ် ရေးဟန်ဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကျမ်းကို ဇမ္ဗုမိတ်ဆွေ အစရှိသော ပုံနှိပ်တိုက်တို့၌ အကြိမ်ကြိမ် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

ဓာတ်စဉ် အဘိဓာန်

ဌင်းပြင် ဖော်ပြပါ ဓာတုမဉ္ဇူသာကျမ်းလာဓာတ်တို့ကို အကြိ၊ လက္ခဏေ(ဘူ) အမှတ်တံဆိပ်ခတ်ခြင်း၌ဖြစ်၏။ အကြိ၊ လက္ခဏော=(စ)အမှတ်တံဆိပ်ခတ်ခြင်း၌ဖြစ်၏။ ဒေဝ၊ သုက္ကာယနာဒီသု=(ဘူ)

ရှုတ်ဖတ်ခြင်း စသည်တို့ဖြင့်၏ စသည်ဖြင့် ပညာရှင်တို့စဉ်ရှုပြထားသည့် ဓာတ်စဉ် ကျမ်းငယ်လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ယင်းဓာတ်စဉ်အဘိဓာန်မှာ ကရောင်း ၁၆-ချိုးဆိုက်နှင့် ၅၃-မျက်နှာသာရှိသည်။

သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ=ဓာတ်အစဉ်အဘိဓာန်

မြန်မာ့ပါဠိပညာရှင်တို့ ဂုဏ်ယူဖွယ်ရာ ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးတစ်ကျမ်း ပြောပါဆိုလျှင်သဒ္ဒ-နီတိဓာတုမာလာဓာတ်စဉ်ကျမ်းကြီးကို ပြောဆိုရာ၏။အရှင်မဟာအဂ္ဂပဏ္ဍိတထေရ်၏ဥပဇ္ဈာယ်ယူတပည့်လည်းဖြစ်, အရှင်အဂ္ဂပဏ္ဍိတ၏ တူလည်းဖြစ်သော သဒ္ဒနီတိပဒမာလာကျမ်းကြီး သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ ကျမ်းကြီးတို့ကိုလည်း ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အရိမဒ္ဒနမည် ပုဂံပြည်၌ ထင်ရှားသော အရှင်အဂ္ဂဝံသထေရ်သည် ပိဋကတ ၃-သွယ်,နိကာယ် ၅-ရပ်ကိုမှေ့နှောက်ရှိစာချ,စာသင်စာပြင်ပဂ္ဂိုလ်တို့အကျိုးငှါသဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပြောင်မြောက်လှသော ပါဠိဘာသာစကားတို့ဖြင့် စီရင်ရေးသားတော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦးဌ–

ဣတော ပရံတု သရတော၊ ကကာရန္တာဒိဓာတဒတော။
ဓာတုယော ဓာတုနိပ္ဖန္နေ–ဋ္ဌပါနိ ဝိဝိဓာနိစ။

သာဒ္ဒကထေ ပိဋကမှိ၊ ဇိနပါဒ္ဓေ ယထာမလံ။
နယံ ဥပဝိဂ္ဂိတ္ဝာ၊ သမာသေန ကထေသဟံ။

ဟူသော၂-ဂါထာဖြင့် ဂန္ဓာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့လေသည်။

အရှင်အဂ္ဂဝံသထေရ်သည်"ဣ ဂတိယံ။ယေသံ ဓာတူနံ ဂတိ အတ္ထော၊ဗုဒ္ဓိပိ တေသံ အတ္ထော။ ပဝတ္တိ ပါပုဏာနိပိ။တတြ ဂမနံ ဒုဝိဓံ ကာယ ဂမနဉ္စ ဉာဏဂမနဉ္စ" စသည်ဖြင့် ပြည့်စုံကျယ်ဝန်းစွာ စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းဓာတုမာလာ= ဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာ (သာသနာရေးဦးစီးဌာန)ပုံနှိပ်တိုက်ရိုက် ရှုင်ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၆၁-ရှိသည်။

ဓာတုပစ္စယဒီပနီ=ဓာတ်ပစ္စည်းအဘိဓာန်

ရတနာသမိုက် ဗန္ဓကျိတိုက်အဝင်အပါ ရှာသာရှာလျှင် ဖုံးရာဇာတိရှိသောသီလဝန်, ဂုဏဝန်, ပညာဝန် ကျမ်းဂန်တတ်ဖြစ်တော်မူသော အရှင်ဝရသမ္ဘောဓိထေရ်သည် ပါဠိပုဒ်မျှားကိုတည် ပုဒ်လုပ်၍ ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲပြ စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ဤဓာတုပစ္စယဒီပနီ=ဓာတ်ပစ္စည်းအဘိဓာန်ကျမ်း၌ အစဆုံးပုဒ်ကား အကလ္လဖြစ်သည်။ ယင်းအကလ္လ ပုဒ်ကို "နှ ကလတိ ယေန တံ အကလ္လံ၊နှ-ပုဗ္ဗ ကလ ဂတိသခ်္ခါနေသုလော"ဟု ဝိဂြိုဟ်ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်း ခွဲပြတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးပုဒ်မှာ "ဟံသ" ပုဒ်ဖြစ်သည်။ ယင်းဟံသ-ပုဒ်ကို"အညမညံ ဟသတိတိ ဟံသော။ ဟသ ဟသနေ၊ အ၊နိဂ္ဂဟိတာဂမော၊ ဟညတေတိ ဟံသော၊ ဟန-ဟိ သာယံ၊ သော၊ နဿ နိဂ္ဂဟီတံ၊ အဒ္ဓါနံ ဟန္ဓိတိ ဟံသော၊ ဟန ဟိ-သာဂတိသုသော" ဟူ၍ ဝိဂြိုဟ် ဝစနတ္ထပြု ဓာတ်ပစ္စည်းခွဲ ပုဒ်ပြီး၍ပြသည်။ အရှင်ဝရသမ္ဘောဓိထေရ်သည်—

မဟာကာရုဏိကံ ဇိနံ၊ ဥ္ဇေယ္ယ အဏ္ဏဝပါရဂုံ။
နမေ နိပုဏဂမ္ဘီရံ၊ ဝိစိတြ နယဒေကံ။

ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နာ၊ ယေန နိယ္ယန္တိ ဝဋ္ဋတော။
နမေ တမုတ္တမံ သံဃံ၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသေဝိတံ။

သီလာဒိဂုဏသမ္ပန္နော၊ ဌိတော မဂ္ဂဖလေသု ယော။
နမေ အရိယသံဃံ တံ၊ ပုညက္ခေတ္တမနုတ္တရံ။
ဝက္ခာမက္ခရက္ကမေန၊ ခေတုပစ္စယဒီပနိံ။
ခေတ္တာဝိဏဘိက္ခူနဉ္စ၊ ပရံ ဉာဏဝိဝဏ္ဏနံ။
ပေါရာဏောဟိ အနေကာပိ၊ သုခေဒယော ကတာ တထာ။
ဏတ္ထုဒ္ဒါရမိဿကတ္တာ၊ ခေတုပစ္စယဝိဟိတံ။
အပ္ပကမ္ပိ အတ္ထာဝဟံ၊ အတ္ထုဒ္ဒါရံ ဝိဝဇ္ဇိယ။
ခေတုပစ္စယမေဝ စ၊ ဂဏိဿာမိ အနပ္ပကံ။

ဟူသော ၆-ဂါထာဖြင့် ရတနတ္တယပွဲဏာမ, ကရဏပွဲကာရ, ပဂရဏပယောဇဉ်, ပဋ္ဌိညာဉ်ကိုဖော်ပြတော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်း၏အဆုံး၌–

မုတ္တာပဒေသ ဌာနတ္တာ၊ ဗန္ဓကျည်တိုက်နေ ပုလဲနဂရံ။
တဿ ဒက္ခိဏပဒေသေ၊ ဘူမိဘာဂေ သမာဂမေ။
သုပါကဒ္ဒေ ရွာသာဂါမေ၊ မာတာပိတူဟိ သုဘဒ္ဒေ။
တ်ကဉ္ဉာဏောဟ် သမ္ပန္နော၊ ဘိက္ခာကာမော ဟိတေသကော။
ဂုရူဟိပိ ဒိန္နနာမော၊ ယောပိ ထေရော သုဝိဿုတော။
တေန ရစ်တော' ယံ ဂန္ထော၊ သုနိဋ္ဌိတော သုခါဝဟော။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် နိဂုံးအုပ်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းခေတုပစ္စယဒီပနီ=ခေတ်ပစ္စည်း အဘိဓာန်ကျမ်းကို ၁၃၁၉-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ ဣစ္ဆာသယပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေရာ ရှုံ့ဆိုက်စာမျက်နှာ ၃၅၂-ရှိသည်။

ခေတ္တတ္ထသင်္ဂဟ = ခေတ်အဘိဓာန်

ဌင်းပြင် ဝိသုဒ္ဓါစာရကဝိဇေမဟာခမ္မရာဇဂုရု, ဝိသုဒ္ဓါစာရဂုဏဝိဇေဓိပတိသီရိပဝရမဟာခမ္မရာဇာဓိ ရာဇဂုရု, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ "ဘွဲ့တံဆိပ်တော်အားဖြင့် ဘွဲ့တံဆိပ်တော် ၃-ထပ်ရ ရှေ့ကျင်နိကာယခမ္ဗ-သေနာပတိ မဟာဝိသုဒ္ဓါရာမ ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ပိဋကတ်တော်၏ ခေတ်အားလုံးနှင့် သက္ကတခေတ်ကျမ်း, အဘိဓာန်ကျမ်းများလာ ခေတ်အားလုံးကို သိမ်းယူထည့်သွင်း၍ ခေတ္တတ္ထသင်္ဂဟခေတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကိုလည်း ၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်က ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ဆရာတော်ဘုရားကြီးသည် ခေတ္တတ္ထသင်္ဂဟ=ခေတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို (၁) ပဏာမ, သရုဒိက-ခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၂) ကကာရုဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၃) ခါဒိတျက္ခရုဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၄) စဝဂ္ဂ-ဌဝဂ္ဂအက္ခရုဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၅) တဝဂ္ဂါဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၆) ပဝဂ္ဂါဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၇) အဝဂ္ဂါဒိကခေတ္တတ္ထကဏ္ဍ။ (၈) နိဂမနကဏ္ဍ-အားဖြင့် အပိုင်းကဏ္ဍ ပရိစ္ဆေဒပေါင်း ၈-ခုတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်ရေးသား စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

ကျမ်းဦး၌–

ဝန္ဒိတ္ဝာ သဗ္ဗခေတညုံ၊ ဇိနံ ခေတုသရီရကံ။
ပုဗ္ဗက္ခရာနံ ကမေန၊ ဝက္ခံ ခေတ္တတ္ထသင်္ဂဟံ။

ဟူသော၀ါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြု၍–

အကော ဘူ ကုဋ္ဌိလဂတေ၊ ဘူစုကီ ဂတိလက္ခဏေ။
အဏ္ဏော စ ထုတိ တာပေသု၊ ဘူသ္ဝာ-ဏ္ဍာ ဗျပသံဟတေ။

အစရှိသည်ဖြင့် မာဂဝ,သ ကျွတ်ခြင်းတော်တို့ကို တပေါင်းတည်း စုဆောင်းရေးစီရင်တော်မူသည်။ ဤဓာတုတ္ထ-သင်္ဂဟတော်အဘိဓာန်ကျမ်း၌ ဓာတ် ၁၆၇၇-ခေတ် ပါဠိ၍ ဂါထာပေါင်း ၄၃၃-ဂါထာ နိဂုံးဂါထာ ၁၂-ဂါထာနှင့်ပေါင်းမူ-၄၄၅-ဂါထာပါရှိလေသည်။ ကျမ်း၏အဆုံး၌လည်း-

ဇေတ္တာဝတာ စ နိဋ္ဌာနံ၊ ပတ္တော ဓာတုတ္ထသင်္ဂဟော။
သတ္တတ္တိဆေကဓာတူဟိ၊ ပရိစ္ဆေဒေဟိ သတ္တဟိ။
ဆသင်္ခ္ယာ ဓိကစောသေတ-တိပါဒတျက္ခရေဟိ စ။

အစရှိခဲသောဂါထာ ၁၂-ဂါထာတို့ဖြင့် နိဂုံးအုပ်တော်မူခဲ့လေသည်။ မှီရာအတ္ထနိဿယကိုလည်း ဆရာတော်, ဘုရားကြီးကိုယ်တိုင် စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ နိဿယနှင့်တကွ ရှုံ့ခြင်ဆိုက်စာမျက်နှာ ၃၀၀-ကျော်ခန့်ရှိသည်။

ကေကွရ (ကောသ) အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၉၀၀-ပတ်ဝန်းကျင်လောက်က စစ်ကိုင်းမြို့၌ ထင်ရှားခဲသော မဟာမွေသေနာပတိ နာဂ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ အရှင်သဒ္ဓမ္မဝရကိတ္တိထေရ်သည် သက္ကတဘာသာဖြင့် တည်ရှိသော ကေကွရကောသ အဘိဓာန်ကို မာဂဓဘာသာပြန်ဆိုရ၍ မာဂဓဘာသာ လေ့လာသင်ယူ ပို့ချကြသော ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် လျော်ညီအောင် ပြင်ဆင်သုတ်သင်ရ၍ ကေကွရကောသအဘိဓာန်ကို ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့သည်။

ဤကေကွရကောသအဘိဓာန်၌ အကွရာတလုံးတည်းက ရနိုင်သမျှသော ဟောနက်တို့ကိုဖော်ပြ၍ ကောသ(အဘိဓာန်)ကျမ်းကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ပုံစံအားဖြင့် ဖ-သဒ္ဒါ၏ ကြီးပွားခြင်းအနက်, ဣဿောအနက်, အတူဟူသောအနက်, တားမြစ်ခြင်းဟူသောအနက်, တပါးဟူသောအနက်, ဆနည်းငယ်ဟူသောအနက်, ဗိဿနိုးဟူသောအနက်, ကဲ့ရဲ့ခြင်းဟူသောအနက်, ဆန့်ကျင်ဖက်ဟူသောအနက်, ကင်းခြင်းယူသောဏနက်, ဆိတ်ခြင်းဟူသောဏနက် ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ ပဒပူရဏအနက်အားဖြင့် ၁၂-နက် ဟောနိုင်ပုံကို-

ဝုစ္စတေ ဘဿဝဿဒိသ-နိသေဓညပွကေရဏေ။
နိန္နာဝိရဒ္ဓဝိရဟ-သုညေ အ ပဒပူရဏေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဖွဲ့ဆိုစီရင်တော်မူသည်။ နောက်ဆုံးဌ-ကြီး၏ ဌ-ဗျည်းဟူသောအနက်, ဌ-ဓာတ်ဟူသော အနက်, ယူခြင်းဟူသောအနက်အားဖြင့် ၃-နက်၌ ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း, အံ-အက္ခရာ၏ ဗိဿနိုးနှင့် ဟူသောအနက်, ဗိန္ဒုဟူသောအနက်, နာမ်ဝိဘတ်ဟူသောအနက်, နိဂ္ဂဟိတ်၏ကားရိယဟူသော အနက်အား ဖြင့် ၄-နက်၌ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း-

ဌကာရော ဗျဥ္ဇနေ ဓာတု-အာဒါနေ အံတု မာဓဝေ။
ဗိန္ဒုနာမ ဝိဘတ္တိသု၊ နိဂ္ဂဟိတဿ ကာရိယေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဖော်ပြတော်မူသည်။

ကေက္ခရ(ကောသ)အဘိဓာန်ဋီကာ

ပါဠိပညာရှင် မထေရ်တပါးပြုစုသည့် ကေက္ခရ(ကောသ)အဘိဓာန် ဋီကာပါဌ်လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ ယင်းဋီကာကျမ်း၌ဟောနက်များကို ဆိုင်ရာသာဓကတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြထားရာ လေ့လာကြည့်ရှုထိုက်သည့် ဋီကာဖြစ်လေသည်။

ကေက္ခရကောသ(အဘိဓာန်)နိဿယဟောင်း

ကေက္ခရ(ကောသ) အဘိဓာန်ဋီကာကို မှီငြမ်းပြု၍ ရေးသားစီရင်အပ်သော ကေက္ခရကောသ နိဿယ (ကေက္ခရအဘိဓာန်နိဿယ)ဟောင်းတစ်စောင်လည်း ရှိခဲ့သည်။

ကေက္ခရကောသ(အဘိဓာန်)နိဿယသစ်

ဂင်းပြင် သုနာပရန္တတိုင်းအတွင်း၌ အလွန်လျှင်ကျော်စောထင်ရှားသော ကုန်းဘောင်အမည် ရှိခဲ့သော ရွှေတိုမြို့ ဂေယန်ဘုံကျော်ဟု ထင်ရှားသော ကျောင်းတိုက်ကြီး၏ နာယက ဂဏဝါစက ဆရာတော်သည် ဖော်ပြပါ ကေက္ခရကောသအဘိဓာန်ကျမ်း၏ မိုရာအတ္ထနိဿယသစ်ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းနိဿယသည် နိဿယမည်ကာမတ္တမဟုတ်ပဲ ပဒီပါ၊ယ်ဥဒါဟရဏ် ဆရုံးအဖြတ်တို့ဖြင့် စုံလင်လှသည်။

ဝိဘတ်အဘိဓာန်ပါဌ်(ဝိဘတ္တိမာလာပါဌ်)

ဝိဘတ္တိမာလာပါဌ်ခေါ် ဝိဘတ်အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပရိယတ္တိသာသနာတော်၌ တည်ရှိသည်။ ယင်းဝိဘတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) ယောဂိရွာဇာတိရှိသော အဘိမဇ္ဈတ္တပျာချာ သန္ဓိဒီပနီကျမ်း စသည်ဟု ကိုလည်း ပြုစီရင်တော်မူသော အရှင်သိရိနန္ဒာရာမတိဿထေရ် ပြုစီရင်တော်မူသည်။ ဆရာတော် အရှင်သိရိနန္ဒာရာမတိဿထေရ်သည်–

သမ္ဗုဒ္ဓေနံ နမဿိတ္ဝာ၊ ဉာဏောဒယာန ဂေါဒိတံ။
ဝိဘတ္တိမာလံ ဘာသိဿံ၊ ဗာလာနံ သုခဗုဒ္ဓိယာ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ပဋိညာဉ်,ပကရဏပွယောဇဉ် ပြုတော်မူသည်။

အရှင်သိရိနန္ဒာရာမတိဿသည်–

၁။ ဗုဒ္ဓေါ ဗောဓေတိ ဝေနေယျေ၊ ဗုဒ္ဓါ ဗောဓေန္တိ ပဏ္ဍိတေ။
ဗုဒ္ဓမောက္ခပဒံ ဒေဟိ၊ ဗုဒ္ဓါ ဓမ္မံ သုဘာသထ။

၂။ ဗုဒ္ဓံ ဂုဏာ ကုဏ်ဍ ဝဂ္ဂေ၊ ဗုဒ္ဓေ ဉာဏဏ္ဏဝေ နမေ။
ဗုဒ္ဓေန ဗုဇ္ဈိတော ဓမ္မော၊ ဗုဒ္ဓေဟိ သော ပကာသိတော။

၃။ ဗုဒ္ဓေန လောကေ သုခိတော၊ ဗုဒ္ဓေဟိ သုခိဟာ ဇနာ။
ဗုဒ္ဓဿာဟံ ဒဒေ ဒါနံ၊ ဗုဒ္ဓါနံ ဒေမနော မနံ။

၄။ ဗုဒ္ဓါ ပဘာ နိစ္ဆရန္တိ၊ ဗုဒ္ဓေဟိ ဝိဂတာသဝါ။
ဗု ဿ သာဝကာ ဇေတေ၊ ဗုဒ္ဓါန မနုသာသနံ။

၅။ ဗုဒ္ဓေ မနံ ပသာဒေမိ၊ ဗုဒ္ဓေသု ဝိပုလသိဒ္ဓိ။
ဗုဒ္ဓသဒ္ဒ ဝိဘတ္တန္တ၊ ပဒါနံ ဝါကျယောဇနာ။

စသည်ဖြင့် ပုဒ်တစ်ပုဒ်၌ ဝိဘတ်၇-သွယ်သက်ကာ ဝိဘတ်စဉ်**၌** ဝါကျပြုလုပ် ဂါထာစီကုံး ဖော်ပြ**တော်မူ**သည်။ **အခြား**အ**ကာ**ရန္တပုဒ်များဖြစ်သော အတ္တ၊ **ဋ**ဌ-သဒ္ဒါ, န္တုပစ္စယန္တဖြင့်သော ဂုဏဝန္တ သဒ္ဒါ, **ဏ**ဒ္ဓပစ္စယန္တဖြစ်သော ဂစ္ဆန္တ သဒ္ဒါ, ဣကာရန္တပုလ္လိင်ဖြစ်သော အဂ္ဂိသဒ္ဒါ, **အာ**ဒီသဒ္ဒါ, ဤ**ကာ**-ရန္တပုလ္လိင်ဖြ**စ်သော** ဒဏ္ဍီသဒ္ဒါ, ဥ**ကာ**ရန္တပုလ္လိင်ဖြ**စ်သော** ဘိက္ခု သဒ္ဒါ, ဇန္တု သဒ္ဒါ, သတ္ထု သဒ္ဒါ, နတ္ထု သဒ္ဒါ, ပိတု သဒ္ဒါ, ဘာတု သဒ္ဒါ, ဉ**ကာ**ရန္တပုလ္လိင်ဖြ**စ်သော** **အ**ဘိဘူ သဒ္ဒါ, သမ္ဘု သဒ္ဒါ, ဩ**ကာ**ရန္တပုလ္လိင် ဖြ**စ်သော** ဂေါ သဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း, **အာ**ကာ**ရ**န္တ**ဣ**တ္ထိလိင် ကညာ သဒ္ဒါ, **ဣ**ကာ**ရ**န္တ**ဣ**တ္ထိလိင် ရတ္တိ-သဒ္ဒါ, ဤ**ကာ**ရန္တ**ဣ**တ္ထိလိင် နဒီ သဒ္ဒါ, ဥ**ကာ**ရန္တ**ဣ**တ္ထိလိင် ယာဂု သဒ္ဒါ, မာတု သဒ္ဒါ, ဦ**ကာ**ရန္တ**ဣ**တ္ထိလိင် **ဓ**ဇ္ဇ သဒ္ဒါ, **ဒ**.**ကာ**ရန္တ**န**ပုလ္လိင် စိတ္တ သဒ္ဒါ, မန သဒ္ဒါ, ဂုဏဝန္တ သဒ္ဒါ, ဂစ္ဆန္တ သဒ္ဒါ, **ဏ**ကာ**ရ**န္တ**န**ပုလ္လိင် **ဋ**ဌ-သဒ္ဒါ, ဤ**ကာ**ရန္တ**န**ပုလ္လိင် ဒဏ္ဍီ သဒ္ဒါ, ဥ**ကာ**ရန္တ**န**ပုလ္လိင် **အ**ယု သဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း, သဗ္ဗ**နာ**မ်ပုဒ်တို့ကိုသည်းကောင်း, သ**ခ**ျာ သဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း ဝိဘတ်၇-သွယ်စဉ်**၌** ဂါထာ**ဖြ**င့် ဖော်ပြ**ထား**သည်။ **လေ**လာ**ကြ**ည့်**ရှ**ုကျက်မှတ်နိုင်လျှင် အလွန်ကျေးဇူးများမည့် ဝိဘတ်**အ**ဘိ**ဓာ**နိ်ကျမ်း**ဖြ**စ်**လေ**သည်။ **ယင်**း ဝိဘတ်**အ**ဘိ**ဓာ**နိ် (ဝိဘတ္တိ**မာ**လာ)ကျမ်း**မှ**ာ ကျမ်းရင်းသက်**သာ**ကိ် ဂါထာ**ပေ**ါင်း ၃၂၉-ဂါထာ**ပါ**ရှိ**သ**ည်။ **ဂ**န္ထ**ာ**ရ**ဗ**ျှ ၁-ဂါထာ, နိဂုံး ၃-ဂါထာ**နှ**င့် **မ**ူ ၃၃၃-ဂါထာ**ရှ**ိသည်။

လင်အဘိ**ဓာ**နိ်ပါ**ဠ**ိ(လင်ကိ်**မာ**လာ**ပါ**ဠ**ိ)

၁၁၈၃-ခုဖွား ၁၂၅၇-ခုနှစ် ပျံ့လွန် **အာ**လော**ကာ**ဘိ**ဝ**ရ**သာ**သနရက္ခ**မ**ဟာ**ဓ**မ္မ**ရ**ာ**ဇ**ဂု**ရု-**အာ**လော**ကာ**ဘိ**ဝ**ရ**သာ**သနရက္ခ**မ**ဟာ ဓ**မ္မ**ရ**ာ**ဇာ **ရ**ာ**ဇ**ဂု**ရ**ု**တံ**ဆိ**ပ်**တော်, **အာ**လော**ကာ**ဘိ**ဝ**ရ**အ**တု**လာ, ဓ**ိ**ပတိ**သီ**ရိ**ပ**ဝ**ရ**မ**ဟာ**ဓ**မ္မ**ရ**ာ**ဇ**ာ**ဓ**ိ**ရ**ာ**ဇ**ဂု**ရ**ု**ဘွဲ့**တံ**ဆိ**ပ်**တော် ၃-**ထ**ပ် **မ**ဏ္ဍ**လေ**း**မ**ြို့ အ**နော**ာ်**ပြ**င် ပ**ဌ**မ**မြ**တော**င်**ဆ**ရ**တော**ာ်**ဘု**ရား**ကြီ**း **အ**ရှင်**အာ**လော**ကသ**ည် **လ**င်**အ**ဘိ**ဓာ**နိ်(**လ**င်**မာ**လာ**ပါ**ဠ**ိ)**ကို ပ**ြု**စီ**ရင်**တော်မူ**ခဲ့**သည်။ **ယ**င်**း**လ**င်**အ**ဘိ**ဓာ**နိ်ပါ**ဠ**ိ (**လ**င်**မာ**လာ**ပါ**ဠ**ိ) **ကာ**း ဂါ**ထာ**ဖြင့်ပြီ**း**သော ကျမ်**ဖြ**စ်**သ**ည်။ **ဂ**ါ**ထာ**ပေ**ါ**င်**း** ၅၉-ဂါ**ထာ**ပါ**ရှ**ိ**သ**ည်။ ရှေ**း**ဦ**း**စွာ-

ရ**ှ**ကွ**ော**တိ ဝ**စ**နံ လ**ိ**ဂ်ံ၊ လ**ိ**ဂ်ဏ္ဍော တေန ဒီ**ပ**ိ**တော**၊
ဇ**ေ**ံ လ**ိ**ဂ်ဉ္ စ လ**ိ**ဂ်ဏ္ဍံ၊ ဥ**တ**္တ**ာ** ယော**ဇ**ေ**ယ**ျ ပ**ဏ**္ဍိ**တော**။

ဟူသော ဂါ**ထာ**ဖြင့် လ**ိ**ဂ်, လ**ိ**ဂ်ဏ္ဍ**သ**ရ**ု**ပ်ပြ**တော**်**မ**ူ**သ**ည်။

ဇ**င**်**း**နော**ာ**်-

ဣ**တ**္ထ**ီ**လ**ိ**ဂ်ဉ္ စ ပ**ုလ**္လ**ိ**ဂ်ံ၊ နပုံ**သ**က တ**ထာ**ပ**ရ**ံ။
ဒ**ိ**လ**ိ**ဂ်ဉ္ စ တ**ိ**လ**ိ**ဂ်ဉ္၊ အ**လ**ိ**ဂ်ဉ္ စ**ိ**ဆ**ော** ဗ**တ**ံ။

ဟူသော ဂါ**ထာ**ဖြင့် လ**ိ**င် ၆-ပါ**း**ကိ**ုပ**ြ**သ**ည်။

တဖန်-

ကညာ ရ**တ**္တ**ိ** နဒီ ဣ**တ**္ထ**ီ**၊ **မ**ာ**တ**ု**လ**ာ**နီ** ဓ ဘ**ိ**က္ခ**ုနီ**။
ဒ**ဏ**္ဍ**နီ** ယာ**ဂ**ု**မ**ာ**တ**ာ ဓ၊ **ဇ**ဗ္ဗ**ေ**ါ**တ**ိ**တ**္ထ**ိ**သ**ာ**ကိ**ော**။

ဟူသော**ဂ**ါ**ထ**ာ**ဖ**ြ**င့် ဣ**တ**္ထ**ီ**လ**ိ**င် **သ**ဒ္ဒါ**စ**ုကိ**ုလ**ည်**း**ကော**င**်**း**။

ပ**ုရ**ိ**သ**ော ဂ**ုဏ**ဝါ **ရ**ာ**ဇ**ာ၊ **သ**ာ**ဂ**ိ ဒ**ဏ**္ဍ**ီ** ဓ ဘ**ိ**က္ခ**ု** ဓ။
သတ္ထ**ာ**ဘ**ိ**ဘ**ူ** ဓ **သ**ဗ္ဗ**ည**ူ၊ **ဂ**ေ**ါ**တ**ိ** ပ**ုလ**္လ**ိ**ဂ်**သ**ာ**ကိ**ော**။

ဟူသော**ဂ**ါ**ထ**ာ**ဖ**ြ**င့် ပ**ုလ**္လ**ိ**င်**သ**ဒ္ဒါ**စ**ုကိ**ုလ**ည်**း**ကော**င**်**း**။

စိတ္တသမ္ဘူ အသဒ္ဓ- မထဒ္ဓိ သုခကာရီ စ။
အာယုဂေါတြဘူ ဓမ္မညူ၊ စိတ္တဂုတိ နပုံသကေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် နပုလ္လိင်သဒ္ဒါစုကိုလည်းကောင်း အကျဉ်းချုပ် ဖော်ပြတော်မူသည်။ ၎င်းနောက်-

သာမဏေရော သာမဏေရီ၊ ကိန္နရော ကိန္နရီပိ စ။
ဣသာဒဏ္ဍသော ဩဇာဩဇေ၊ ဒ္ဒိလိင်္ဂ် ဂကာသိတော။
ဒါမာ ဒါမံ မာလာ မာလံ၊ သဒ္ဒါ သဒ္ဒန္တိ အာဒယော။
ဣတ္ထိယံ နပုံသကေ စ၊ ဟောတိတိ ပရိဒီပယေ။
ပဒ္ဒိသော ပဒ္ဒိသံ ဓမ္မော၊ ဓမ္မံ ဝဏ္ဏော ဝဏ္ဏာဒယော။
ပုမေ နပုံသကေ စေဝ၊ ဟောန္တိတိ ပရိဒီပယေ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် နှစ်လိင်ဆံပုဒ်များကို အကျဉ်းချုပ်၍ပြတော်မူသည်။ ဆက်လက်၍-

ပဌော ပဌော ပဌံ သ်ဂ်ါ သ်ဂ်ါ သ်ဂ်ံ၊
သာတာ သာတော သာတံ။
သတ္ထာ သတ္ထော သတ္ထန္တိအာဒယော၊
သဘာဝတော တိလိင်္ဂါတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ ဝရဗုဒ္ဓိနာ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ၃-လိင်ဆံသဒ္ဒါတို့ကိုလည်းကောင်း-

နိလာဒိဂုဏနာမဏ္ဍ၊ ဗဟုဗ္ဗိဟိစ တဒ္ဓိတံ။
သာမညဝုတ္တိ ကိတန္တော၊ ဝါစ္စလိင်္ဂါ စတုဗ္ဗိဓော။

ဝါစ္စလိင်သို့လိုက်သောသဒ္ဒါ ၄-မျိုးကိုလည်းကောင်း-

ဥပသဂ္ဂနိပါတာ စ၊ တုမ္ဗမ္ဗဒ္ဓယမေဝ စ၊
အလိင်္ဂမိတိ ဝုစ္စန္တိ၊ လိင်္ဂဘေဒဝိစက္ခဏာ။

ဖြင့် အလိင်ပုဒ်တို့ကိုသည်းကောင်း ပြတော်မူသည်။ ၎င်းနောက် ဣတ္ထိလိင်ဟော သဒ္ဒါ, ပုလ္လိင်ဟောသဒ္ဒါ, နပုလ္လိင်ဟောသဒ္ဒါတို့ကို ပြတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးလိင်နှင့်စပ် အမှာစကား ကိုပြု၍ ကျမ်းစာပြီးဆုံးတော့သည်။ ၎င်းလိင်အဘိဓာန်(လိင်္ဂမာလာ)ပါဌ်သည် နှုတ်ရဆောင်သင့်သော ကျမ်းဖြစ်သည်။

ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ဇာတိမြန်မာပြည် ပဝတ္တိစာပြင်မှုးချုပ် ပါဠိပါမောက္ခ ဆရာဘုရားသည်လည်း အက-ဓာတ်အစု, ဌ-ဓာတ်အဆုံးရှိသော ဓာတ်တို့ကို စနစ်တကျ အကွဲရုစဉ်၍ ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ ပါဠိစာပေလေ့လာသူတို့ လွယ်ကူစွာ ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်သည့်အတွက် အလွန်လျှင်ကျေးဇူးများလှသည်။ ဆရာဘုရားသည် ကျမ်းဦးဌ-

ဓာတုဘေဒ ဝိဒုံ ဗုဒ္ဓံ၊ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသကံ။
ဓာတုသရီရကံ နတ္ဝာ၊ ဓာတုမာလံ သမာရဘေ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဂန္ဓာရမ္ဘပြု၍ ဒေဝ=ကုဋ္ဌိလဂတိယံ(ဘူ)= ကောက်တကျစ်သွားခြင်းဌ-ဖြစ်၏။

အကတိ=ကောက်ကွေ့လျက်သွားတ၏။ **အကနံ**=ကောက်ကွေ့လျက်သွားခြင်းစသည်ဖြင့် ပါဠိဓာတ်အဘိဓာန်ကျမ်းကို စီရင်ခဲ့လေသည်။ ကျမ်းစာအဆုံးလည်း -

၁။ သမ္ဘတ္တိနိုကရာကိဏ္ဏော၊ သမ္ဘာသမ္ဘဒ္ဓသေဝိတော။
နရနာရိဂဏာကိဏ္ဏော၊ လက်ဒီပေ မနောရမေ။
၂။ ဇာတေန နိဝသန္တေန၊ သုရမ္ဘဂုဏဘူသိတေ။
ရေမ္ဘဝိသယေ ဗုဒ္ဓ-သာသနုဇ္ဇောတဘူတလေ။
၃။ ဆရာနာမိနာ ပါဠိ၊ ပါမောက္ခောတိ ဝိသေသတော။
သုပ္ပသတ္ထမဟာသံဃ၊ ဒတ္တော ပါမိဝရေန မေ။
၄။ ပကာသေန္တေန ဓာတုတ္ထံ၊ တပ္ပယောဂဋ္ဌ သာဓုကံ။
ရစိတာ ဓာတုမာလာယံ၊ သောတူနံ ဘုဒ္ဓိ ဝုဒ္ဓိယာ။
၅။ ပါဠိယာ ပဏ္ဍိတော ဟောတု၊ ယော ဣဒ္ဓေယ္ယ နရော ဣဓ။
ဓာတုတ္ထညဏိနာ တေန၊ ဘင်ဘဗ္ဗံ ဝိသေသတော။
၆။ ဓာတုရတ္ထေသုကောသလ္ လ-မတ္ထနိစ္ဆယကာရဏံ။
မူလံ ဟိ ဓာတဝေါ ပါဠိ-ပဒါနံ အာဒိဘာဝတော။
၇။ တသ္မာ ဟိ ပါဠိ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ ပတ္ထယန္တေန သမ္ဘသော။
ဣမိဿံ ဓာတုမာလာယံ၊ ကရဏီယော စ အာဒရော။
၈။ သမ္ဘဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာနာ၊ ဒ္ဝိသဟဿေ စတုဿကေ။
အင္ဂနဝုတိ မေ ဝဿေ၊ သာဝဏေ နိဋ္ဌိတာ အယံ။
၉။ အန္တရာယံ ဝိနာဝေယ်ံ၊ ယထာဂမာသိ သိဒ္ဓိနံ။
တထာ သိဒ္ဓန္တု ကလ္ယာဏ-သက်ပ္ပါ သမ္ဘပါဏိနံ။

ဟူသော ၉-ဂါထာပါဠိနိဿယဖြင့် နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။ ယင်းပါဠိဓာတ် အဘိဓာန်ကျမ်းကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်မှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၀၁-ရှိသည်။

ဥပသာရအဘိဓာန်—ဥပသဂ္ဂဘာဝနိကျမ်း

ရန်ကုန်မြို့ တောင်မျက်နှာမုတ်ကျွန်းသခွပ်ပင်ရွာ ပုညကွေတ္တာရုမကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး တော်မူသော အရှင်ပရမ မဟာဒေဝရ်သည် ဥပသာရပုဒ်တို့ကို အကွာအစဉ်ပုဒ်တည် အနက်ယောဇနာ ဥဒါဟရဏ်ထုတ်ပြ၍ ဥပသဂ္ဂအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝနိကျမ်းကို ပြုစီရင်ထောက်မခဲ့သည်။

ပုံစံအားဖြင့် "**အဘိ** **အဘိက္ကန္တေ**=လွန်သောအဆုံး၌။ **အစ္ဘုတ်ံ**=**အတိအဗ္ဘုတ်ံ**=**လွန်သောအဆုံး**" စသည်ဖြစ်၏၊ ရံခါဂါထာဖြင့်လည်း ရန်ဝင်သမျှအနက်တို့ကို သိမ်းသွင်း၍ ဖော်ပြသည် ပုံစံ အဘိ သဒ္ဒါ ဟောအနက်ကို-

အဘိယဒ္ဓေါ **အဘိက္ကန္တေ**၊ **အတိ**ဿယေ **အတိက္ကမေ**။
ဘူသတ္ထေ **အ**ဗ္ဘေါဘာဝေ စ၊ ဝိသိဋ္ဌေ စ ပဝတ္တတိ။

ဟု ဖြစ်၏။ ဆရာတော်သည် ဥပသာရအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝနိကျမ်း ကျမ်း၏အဆုံး၌-

---

၁။ **အ**ဂ-ဂမနေ၊ **အ**ဘိဓာန်ဋီက ၁။

ဓာတဝေါ ပစ္စယာစေဝ၊ ဥပသဂ္ဂ နိပါတကာ။
အနေကတ္ထာဝဝေ ပဋ္ဌ–သမ္ဘိဒါဘိဓာနေါစရာ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ဥပသာဂရပုဒ်များ အနက်များလှသည်၊ ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါဘိဓာန်သာ ကျက်စားရာအာရုံဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဥပသာဂရအဘိဓာန်=ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝဝိနိကျမ်းကို ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်၌ ၁၂၇၃-ခုနှစ် သီတင်းကျွတ်လတွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက် စာမျက်နှာ ၃၂-ရှိသည်။

အာချာတပဒအဘိဓာန်=အာချာတပဒဝိဘာဝိနီကျမ်း

ဥပသာဂရအဘိဓာန် ဥပသဂ္ဂဝိဘာဝိနီကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်ပရမ မဟာသေရ်သည်ပင်လျှင် အာချာတပဒအဘိဓာန်=အာချာတပဒဝိဘာဝိနီကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းပြုဆရာတော်သည် ကျမ်း၏အစ၌–

ပဒဿတ္ထော ဓာတုစတ္ထော၊ ပစ္စယော စ ဝိဘတ္တိ စ။
ဂဏာ ဒေသော အာဂမော စ၊ ဣတိ သုဒ္ဓပလက္ခိတော။

ဟူသော ဂါထာဖြင့် (၁) အာချာတ်ပုဒ်၊ (၂) အာချာတ်ပုဒ်နက်၊ (၃) ဓာတ်၊ (၄) ဓာတ်နက် (၅) ပစ္စည်း၊ (၆) ဝိဘတ်၊ (၇) ဂိုဏ်း၊ (၈) အာဒေသ (အပြု) (၉) ပြယုဂ် အားဖုံ-ဤအချက် ၉-ချက်ကို ကျနစ္စာ မှတ်သားလေ့ကျက်အပ်ကြောင်းကို မှာထားတော်မူ၍ ကျမ်းကို စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။

စီရင်ပုံကား–

အကတိ=ကောက်တကျစ်သွား၏။ အက=ကုဋ္ဌိလဂတိယံ–အ–တိ–ဘူဝါဒိ။ အကတိ။ သပ္ပေါ၊ ကုဋ္ဌိလော ဟုတ္ဝာ ဂစ္ဆတီတိ အတ္ထော စသည်ဖြင့်၏။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အကတိ,အကရမ္ဘသေ, အကရိ အကာသိ, အကံသု–စသည်ဖြင့် ရှာဖွေရရှိသမျှ အာချာတ်ပုဒ်များစွာတို့ကို အဘိဓာန်စီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ နောက်ဆုံးပုဒ်ကား ဟောဌတိ–ဖြစ်၏၊ ဟောဌတိ–ကို ဟောဌတိ = မရှိမသေပြု၏။ ဟောဌ အနာဒရေ အ–တိ၊ ဘူဝါဒိ၊ ဟောဌတိ နု အာဒရ တိတိ အတ္ထော ဟု ဖွင့်ဆို ရေးသားတော်မူသည်။ ဤကျမ်းကိုလည်း ၁၂၇၃-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ရှေ့ဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၅-ရှိသည်။ ၎င်းပြင် ဖော်ပြပါ ဆရာတော်အရှင်ပရမထေရ်သည်ပင် ပြုစီရင်သည့်ဓာတ်အဘိဓာန် ဓာတုဝိဘာ ဝိနီကျမ်းရှိကြောင်းလည်း သိရသည်။

နာနာတ္ထအဘိဓာန်ပါဠိ (နာနာတ္ထဒီပိကာပါဠိ)

သက္ကရာဇ် ၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်ဖွား ၁၃၃၁-ခုနှစ် ပျံလွန် မန္တလေးမြို့ တောင်ပြင် နန်းဦးတိုက်အုပ် ဆရာတော် အရှင်ဥဏ္ဏဝံဇရပြုစီရင်သည့် နာနာတ္ထအဘိဓာန် (နာနာတ္ထဒီပိကာပါဠိ)လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်၊ ၎င်းအဘိဓာန်မှာ ဂါထာ ၇၀၀-ကျော်ပါရှိသည်။

ဇောင်ကြမ်းပင်ဆရာတော်၏ အဘိဓာန်

သက္ကရာဇ် ၁၂၇၃-ခုနှစ်တွင် မုံရွာမြို့ ဇောင်ကြမ်းပင်ဆရာတော်ပြုစုသည့် ၂-အဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်

ပဋ္ဌာန်းအမေးအဖြေ ပရမတ္ထသံခိပ်အမေးအဖြေ ပရမတ္ထသံခိပ်ဋီကာအစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၁၀၀-ကျော်တို့ကို ပြုစီရင်ခဲ့သောလယ်တီပဏ္ဍိတသည် ပါဠိဆရာ ဆရာလွန်း တောင်းပန်သဖြင့် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာဋီကာကျမ်းများလာ ပါဠိပုဒ်နှင့် သက္ကတကျမ်းများမှ သင့်လျော်သောပုဒ်တို့ကို ရှာဖွေ ထုတ်နုတ်၍ ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကို စီရင်ခဲ့သည်။ အ-အစ ဟောရာ အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်တို့ကို စနစ်တကျ အကွာရာစဉ်၍ အနက်စုံလင်စွာ ဖော်ပြ၍ ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကျမ်းကို ၁၂၇၀-ပြည့်နှစ်က အပြီးသတ် စီရင်ခဲ့လေသည်။ လယ်တီပဏ္ဍိတသည်—

၁။ ယော ယာယ ယံ ယောဂကွေမံ၊ ဇိနော ပါပေသိ ပါဠိယာ။
သုတံ သာဒရစိတ္တေန၊ တံ တံ တံ အဘိဝန္ဒိယ။
၂။ နမာမိတံ မဟာဏေရံ၊ ဝိရာဘိဝိရဒန္ဓိနံ။
သီဟာဘိသီဟံ ပဏ္ဍိစ္စံ၊ ယော မံ ပါပေသိ ပဏ္ဍိတော။
၃။ နမတ္ထု ဂုရုနံ တေသံ၊ ပါဠိယာ ပါဠိဂန္ထိနံ။
အဒါသုံ သုနယံ ယေ မေ၊ ပါဠိယဋ္ဌာပိ သက္ကရေ။
၄။ ယာစိတောဟံ ရစိဿာမိ၊ မောင်လွန်း နာမေန ဓီမတာ၊
ပါဠ္ဍာဘိဓာနံ နာမ၊ သန္ဓေန သောမ္မမာနသာ။
၅။ ပါဠိယာဋ္ဌကထာဒီသု၊ ပါယောဒိဋ္ဌာ စ ပါဠိယော။
ပါဠိယာနာကုလံ ကတ္တာ၊ ကေစိ သက္ကရဂန္ထတော။
၆။ လိဂ်ထွေဟိ သုသမ္ပုဏ္ဏံ၊ နာတိ သခ်ေပ ဝိတ္ထဋံ။
သုဗောဓေယ္ပ သုဒဿေယ္ပ၊ ပါဠိမဋ္ဌုသက် သုဘံ။
၇။ ခလိတံ ရစိတံ စေဟ၊ ပမာဒေန တမေ နဝါ။
ဒိဋ္ဌံ ယံ တံ ဒယာဝန္ဓော၊ သန္ဓော သံ သောဓယန္တု မေ။

ဟူသော ၇-ဂါထာပါဌ်နိဿယဖြင့် ဂန္ထာရမ္ภပြုခဲ့လေသည်။ ကျမ်း၏အဆုံးဌ်လည်း။

သလ္လာဝတိ နဒီတီရေ၊ ဇိနသာသနသောဘိတေ။
မုံရ္ဌာတိ ဝိဿုတေ ရမ္မေ၊ ထူပမာဋ္ဌာဒိမဏ္ဍိတေ။

အစရှိသော ၁၁-ဂါထာဖြင့် ပြည့်စုံစွာ ဖော်ပြ၍ နိဂုံးအုပ်ခဲ့လေသည်။

ယင်း ပါဠိအဘိဓာန်ချုပ်ကျမ်းကို အကြိမ်ကြိမ် ရိုက်နှိပ်ခဲ့၏ ၁၃၂၂-ခုနှစ်ရန်ကုန်မြို့ ဣစ္ဆာသယ ပုံနှိပ်တိုက်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှင်ဆိုက်နှင့် စာမျက်နှာ ၅၂၄-ရှိသည်။

ပဒတ္ထမဋ္ဌုသာမည်သော ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

မြန်မာနိုင်ငံတော်အမှေနှင့် ပစ္စည်းထိန်းဝန် တရားလွှတ်တော် ရှေနေကြီး (ယခင် အမေရိကန် နှစ်ခြင်းကောလိပ်ကျောင်းပါဠိ မြန်မာဆရာ) ဘီအေ (ဂုဏ်ထူး) ဘီ အယ်(လ်) ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းများနှင့် ပါဠိ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ, သက္ကတ-အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ စသည်တို့ကို မှီငြမ်းပြု၍ စာချ, စာသင်, စာပြင်, ပါဠိစာပေသုတေသီတို့ ကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်အောင် လုံ့လောက် ပြည့်စုံလှသည့် ပဒတ္ထမဋ္ဌုသာအမည်ရှိ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပြု စီရင်ခဲ့လေသည်။ ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် အလွန်လျင် ဝိရိယကောင်း ဇွဲကောင်းသည့် စာပေ

ခေါင်းဆောင်ကြီးဖြစ်လေသည်။ ဆရာဂြိ ဦးဟုတ် စိန်၏ ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် သာသနာရေး ဦးစီးဌာနမှ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးမျှားမှ လွဲလျှင် အကြီးဆုံး အပြည့်စုံဆုံး ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတော် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ဂဏဝါစက စာချဆရာတော်မျှားသည် ဖော်ပြပါ ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်၏ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို မျှားစွာ အသုံးပြုတော်မူကြကုန်၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ရေစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၄-ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ စာပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာရေးကိရိယာဌာနက ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ မဂ္ဂဇင်းဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၀၈၈-ရှိလေသည်။

ဓာတုတ္ထဒီပနီ=ဓာတ်အဘိဓာန်

ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် ဓာတုတ္ထဒီပနီ =ဓာတ်အဘိဓာန်ကိုလည်း ပြုစုစီရင်ခဲ့သည်။ ယင်း ဓာတ်အဘိဓာန်(ဓာတုတ္ထဒီပနီ)ကျမ်းကိုလည်း မဂ္ဂဇင်းဆိုက်ကြီးဖြင့် ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့ရာ စာမျက်နှာ ၂၂-မျက်နှာ ရှိလေသည်။

မြန်မာ-အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်

ဆရာကြီး ဦးဟုတ်စိန်သည် နှစ်ပေါင်း ၃၀-ကျော်မျှ မလျှော့သော ဇွဲလုံ့လဖြင့် မြန်မာ-အင်္ဂလိပ် ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်း "THE UNIVERSAL BURMES ENGLISH - PALI DICTIONARY" ကိုလည်း ပြုစုခဲ့ရာ ၁၃၄၃-ခုနှစ်တွင် ပေါ်တွက်ခဲ့လေသည်။

သဒ္ဒတ္ထရဘနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်

အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မုံရွာမြို့ လယ်တီဆရာတော်ဘုရားကြီး၏ တိုက်တွန်းချက်ဖြင့် မန္တလေးမြို့ မစိုးရိမ်တိုက်မှ နာယက စာချဆရာတော်ကြီးမျှားသည် မဟုဿာဟဇွဲလုံ့လဖြင့် သဒ္ဒတ္ထရဘနာဝလိ-မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမျှားကို ပါဠိဘာသာဖြင့် စီရင်တော်မူခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်း မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ အပြည့်အစုံမပြီးမြောက်ခဲ့ချေ။

အ အစ အဏ္ဍိဋ္ဌ အထိ မဟာပါဠိအဘိဓာန်

အ အစ အဏ္ဍိဋ္ဌ အဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင် တည်ပုဒ်မျှားပါရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပါဠိသက္ကတဘာသာနှစ်ရပ်မှအဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သောမာ-ဘိသိရိမဟာထေရ် ပြုစီရင်တော်မူ၍ ပဌမကျော်, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏထေရ်က သုတ်သင် တည်းဖြတ်၍ ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။ ဆရာတော် အရှင်သောမာဘိသိရိမဟာထေရ်သည် ကျမ်းဦး၌–

သုတျက္ခရံ ပဒံ ဝါကျံ၊ သာတ္ထကံ စတုရံသကံ။
အအာဒိမံ ဥဒါနေတွာ၊ ဟာဒိကန္တံ နိဝေဒိယ။
သုဒ္ဓဘာသာယ ဒေသေသိ၊ သန္ဒရံ ပိဋကတ္တယံ။
သတ္ထာ သမ္မသံလောဝ သော၊ အမှာကံ သရဏံ ဘဝေ။
သုတ္တဂေယျာဒိဘေဒေန၊ သောဝတေ ပိဋကတ္တယေ။
ဝေကကာနိဘိဓာနာနိ၊ ဥစ္ဆိန်တွာ တတော တတော။

ယထာဂ္ဂမံ စိနိတ္ဘာန၊ တေသဉ္ဇတ္ထ ဝိနိစ္ဆယော။
နိဒ္ဒေသာ ဌကထာဒီဟိ၊ သံသန္ဒိယ ပုနပ္ပုနံ။
သံဝဏ္ဏနံ ကရိဿာမ၊ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိ ။
သဒ္ဒတ္ထေ သုဋ္ဌုဗောဓယ၊ တံ ဟိ ပဿန္တု သာဓဝေါ။

ဟူသော ၅-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်း အ-အစ အကျိုးဋီကာအဆုံးရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်ကို ၁၂၉၀-ပြည့်နှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ လောကသာရပုံနှိပ်တိုက်တွင် ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ, ၁၀-လက်မစာအုပ်ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၀၂-ရှိလေသည်။

ကအစ ကားမောဃသည်တ အထိ မဟာပါဠိအဘိဓာန်

ကအစ ကာမောဃသည်တအဆုံးရှိသော တည်ပုဒ်များပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိ အမည်ရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကို မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်တိုက် မဟာနာယကဆရာတော်ဘုရား ပဌမကျော်, ပရိယတ္တိသာသနဟိတ, ဓမ္မာစရိယ, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, အဘိဓေမဟာရဋ္ဌဂုရု အရှင်သူရိယာ-ဘိဝံသဆရာတော်ဘုရားကြီး ယော်စဉ်ပြုစီရင်တော်မူ၍ ပဌမကျော်, အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏကခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၇-ခုနှစ်တွင် တည်းဖြတ်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေတော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦးဌ-

ကလ္ယာဏဉာဏံ သမ္ဘဒ္ဒံ၊ ကလ္ယာဏ ဓမ္မဒေသကံ။
ကလ္ယာဏဂုဏံ သမ္ဘုဏ္ဏံ၊ ဓမ္မံ သမ္မောဟ ဆေဒကံ။
ကလ္ယာဏဒဿနံ သံဃံ၊ ဝိသုဒ္ဓသကျပုတ္တိကံ။
ကသိဏဂ္ဂုဏသမ္ပုဏ္ဏံ၊ နမေ သဗ္ဗတ္ထသာဓကံ။
ကတ္ဘာနာဟံ နမက္ကာရံ၊ ကဝဂ္ဂါဒျတ္ထဗျဉ္ဇကံ။
ကပ္ပရုက္ခသမံ ကဿံ၊ ပါဠ္ဗျာဘိဓာနနာမကံ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်း က-အစ ကာဓမောဃသည်တအဆုံးရှိသော မဟာပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းသည် ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၄၄၄-ရှိသည်။

ပ-မှ ပဂုံလအထိ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်

တိပိဋကကောဝိဒ ဘာသန္တရကောဝိဒ,ပဌမကျော်,အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏမဟာထေရ်သည် ပ-မှ ပဂုံလအဆုံးတည်ပုဒ် ဆက္ခရုစကားလုံးများပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန်ကြီးကို လည်း ကိုယ်တိုင်ရေးသားပြုစု စီရင်သုတ်သင်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေတော်မူခဲ့လေသည်။ ဆရာတော် အရှင်ဉာဏသည် ကျမ်းဦးဌ-

ပညာဏေန ပကာသေန္တံ၊ ပမောစေန္တံ ပဇမ္ဘုဇံ။
ပရုယဏံ ပကာသေန္တံ၊ ပဏမေ ဒ္ဝိပဒုတ္တမံ။
ပဏာမေတ္ဝာ ပကာရေန၊ ပဝက္ခိဿံ ပကာသယံ။
ပဝဂ္ဂဿ ပသန္ဒတ္ထံ၊ ပမောဒေန္တံ ပဒေသိနံ။
ပရိပုဏ္ဏံ ပယောဂေန၊ ပကာရာဒိ ပဒါဒလိ ။
ပဿန္တု မံ ပဒတ္ထေသု၊ ပညာဝုဒ္ဓေါ ပကာရကံ။

ဟူသော ၃-ဂါထာဖြင့် ပဏာမ, ပဋိညာဉ်, ကရဏပကာရ, ဥယျောဇဉ်တို့ကို ဖော်ပြလျက် ဂန္ထာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့ပါသည်။ ယင်း ပ မှ ပဂုံလအထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ် ပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ

အဘိဓာန်ကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၃၇-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၀၄-ရှိသည်။

ယ-အစလောဋ္ဌိဿာမိ အထိ သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ အဘိဓာန်

၁၂၄၀-ခုဗွဲ့ ၁၃၀၂-ခုနှစ်တွင် ပုံလွန်တော်မူသော သာသနဗဟုသုတ ပကာသနီ အစရှိသော ကျမ်းပေါင်းများစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဘုရားဖြူဆရာတော် အရှင်ရာဇိန္ဒမဟာထေရ်သည် မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်တိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ်က ယ-အစ လောဋ္ဌိဿာမိ အဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်များ ပါရှိသော သဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိ အဘိဓာန်ကြီးကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ဆရာတော်အရှင်ရာဇိန္ဒသည် ကျမ်းဦး၌-

ယဿ ဉာဏံ အစိန္တေယ္ယံ၊ ဓိတိ ယဿ အနုပမာ။
ယဿ သီလံ ဇနန္တံဝ၊ မုနိန္ဒံ တံ အဟံ နမေ။

သေဝိတံ ဗုဒ္ဓိမန္တေဟိ၊ ဓမ္မံ ဝဏ္ဏ ဝေမောနုဒံ။
ပုညကေ္ခတ္တံ သုခေသိနံ၊ သံဃဉ္ဉာ နမ ဟမ်ာ။

နမဿိတ္ဝာန ကာရေဿံ၊ အဝဂ္ဂဿတ္ထဝဏ္ဏနံ။
ဇာဒိ ကတ္ဝာန ယကွ္ခရံ၊ ပါဠ္ဒ္ဝါဘိဓာန နာမကံ။

မဟဋ္ဌရတနာဝစာရံ၊ သာဝဂ္ဂပမိမံဘာဂံ။
ဇနာ သုတေသိနော ဓီရာ၊ ဝလဉ္ဇန္တု ယဒိစ္ဆကံ။

ဟူသော ဂ-ဂါထာဖြင့် ဂန္ထာရမ္ဘပြုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ပဌမကျော် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ အရှင်ဉာဏာဝေရ် တည်းဖြတ်သုတ်သင်၍ သက္ကရာဇ် ၁၂၉၄-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ လောကသာရပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၂-လက်မ၊ ၁၀-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၃၀၄-ရှိသည်။ ယင်းသဒ္ဒတ္ထရတနာဝလိမဟာပါဠိအဘိဓာန် ကျမ်းကြီးကား အကြောင်းအမျိုးမျိုး ချိုတဲ့မှု ကြောင့် အလုံးစုံ ပြီးမြောက်အောင် မထွက်နိုင်ခဲ့ချေ။ လောကဌ် မကြံ့စည်ပါလည်း ဖြစ်တတ်သည်။ ကြံ့စည်ပြုလုပ်သော်လည်း ကြံ့စည်ပြုလုပ်တိုင်း မဖြစ်ချေတကား။

ဝိသုဒ္ဓါရုံပါဠိပိဋကအဘိဓာန်ပဌမတွဲ

၁၂၅၀-ပြည့်နှစ်ဖွား ၁၃၁၁-ခုနှစ် ပုံလွန်ရှေ့ကျင်နိုကာယ ဥပဇ္ဈာယ ဥတ္တရာရုံ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ မန္တလေးမြို့အနောက်ပြင် မဟာဝိသုဒ္ဓါရုံတိုက်သစ် စည်ရှင်ကျောင်းဆရာတော် အရှင်ကေ၁သလ္လာဘိဝံသ သည် ကျေးဇူးရှင် ဝိသုဒ္ဓါရုံဆရာတော် ဘုရားကြီး၏ အလိုတော်ကျ ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋကပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းရေးသားပြုစုရာ ပဌမတွဲ၌ အ-အစ ဩဿုက္ကဲ(ဥဿုက္ကဲ) အဆုံး ပုဒ်ပေါင်း ၄၂၉၀-ကျော် ပါရှိလေသည်။ ကျမ်းဦး၌-

ဗုဒ္ဓံ နတ္ဝာ သုနိက္ခိတ္တ-ပဒဗျဉ္ဇနဒေသကံ။
သုနိက္ခိပ္ပဗာမိ သဒ္ဒမ္မ-ဒ္ဒိတိယာ ပဒဗျဉ္ဇနံ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် ပဏာမပဋိညာဉ် ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန် ပဌမတွဲကို ၁၃၁၅-ခုနှစ်က လက်ရေးဖြင့် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ လက်နှိပ်=စက်ရိုက်စက္ကူ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ

၂၃၇-ရှိသည်။ ယင်းပဋမတွဲအဆုံး၌–"ဣတိ ကောသလ္လာဘိဝံသေန နာမ ဝိသုဒ္ဓါရုံအာစရိယေနဝိရစိတေ ပိဋကာဘိဓာနေ သရာဒိကာသဒ္ဒါ သမတ္တာ" ဟု ပါရှိ၏လေသည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန်ဒုတိယတွဲ

ဖော်ပြပါ မာဂဓသက္ကတကောဝိဒ ဆရာတော်အရှင်ကောသလ္လာ ဘိဝံသသည်ပင်လျှင် က–ဆစ ဉာယပတိပန္န–အဆုံးတည်ပုဒ် အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်များပါရှိသော ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန် ဒုတိယတွဲကို ဆက်လက်၍ ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ကျမ်းဦး၌–ပဋမတွဲနည်းတူ–

ဗုဒ္ဓံ နတ္ဝာ သုနိက္ခိတ္တ–ပဒဗျဥ္ဇန ဒေသကံ။
သုနိက္ခိပ္ပဘမိဿဒ္ဓမ္မ–ဌိတိယာ ပဒဗျဥ္ဇနံ။

ဟူသော ဂါထာဖြင့်ပင် ဂန္ဓာရမ္ဘ ပြုတော်မူခဲ့သည်။ ယင်းဒုတိယတွဲကို သက္ကရာဇ် ၁၃၁၇-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှေ့ဆုံးစာမျက်နှာ ၄၄ဖ-ရှိသည်။

ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋက အဘိဓာန် တတိယတွဲ

ဆရာတော် အရှင်ကောသလ္လာဘိဝံသသည် ဌ-အစ ဟတ္ထိဂါမကအဆုံးရှိသော အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်များပါဝင်သည့် ပုဒ်တို့ကိုလည်းတည်၍ ဝိသုဒ္ဓါရုံ ပိဋကအဘိဓာန်တတိယတွဲ အဖြစ်ဖြင့် ဆက်လက်ပြုစုတော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းတတိယတွဲကို သက္ကရာဇ် ၁၃၁၈-ခုနှစ်က ရန်ကုန်မြို့ သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှေ့ဆုံးစာမျက်နှာ ၃၇ဖ-ရှိသည်။ ဖော်ပြပါ ဝိသုဒ္ဓါရုံပိဋက အဘိဓာန်ကျမ်းများသည်သည်း စာပေပို့ချရာ, စာပေကျမ်းဂန် ပြုစုရာတို့၌ များစွာ အားကိုးပြုရသည့် ပါဠိ အဘိဓာန်ကျမ်းကောင်းကြီးများ ဖြစ်ကုန်၏။

ဝိနယ စကြ္ခုအဘိဓာန်

ဝိနည်း ပိဋကလာ ဝိနယ ဝေါဟာရများကို အကွာရှာစဉ် ဖော်ပြ၍ ဝိနယစကြ္ခုအမည် ရေးသားပြုစုသည့် အဘိဓာန် ကျမ်းတစ်ကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်မျိုး ရှိထိုက်သော ကျမ်းပင်ဖြစ်သည်၊ ဖော်ပြပါ ဝိနယစကြ္ခု အဘိဓာန်ကျမ်းကို မော်ဘီခရိုင် တိုက်ကြီးမြို့နယ် ဖလုံရွာ ဒုန်းခိုက်တောရ စေတီငါးဆူ တရားဂူ ကေစာရ ဆရာတော် အရှင်သာမရမဟာထေရ် စီရင်တော်မူခဲ့သည်။ သက္ကရာဇ် ၁၃၃၀-ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်တွင် ပဋမတွဲ စတင်ပုံနှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ယင်းပဋမတွဲ၌ အ-ဆိုင်ရာအ-ပိုင်းသာလျှင် ပါရှိသည်။

ဝိနယကောသအဘိဓာန်

အဘိဓမ္မ ကောသဗျာချာ, လံကာဒီပ မဟာယာနဒဿန (လင်္ကာဒီပ မဟာယာန အဒဟသ်) အစရှိသော ကျမ်းဂန်များစွာတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ပဏ္ဍိတ်ဘွဲ့ရ သီဟိုဠ် ရဟန်းတော် မောရ ဋ္ဌိ၀ အရှင်သာသန ရေးသားသော ဝိနယကောသ ဝိနည်း အဘိဓာန် ကျမ်းသည်လည်း သီဟိုဠ် ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ) ၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။ ယင်းဝိနယကောသကျမ်းကား ဝိနည်းပိဋကလာ ပါဠိပုဒ်များကို တည်ပုဒ်ပြု၍ သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုသော အဘိဓာန်ကျမ်း ဖြစ်သည်။ ယင်း ဝိနယကောသကျမ်းကား အတွဲများစွာ ထွက်လေရာ ပဋမတွဲ၌ အ အကွာရှာဆိုင်ရာ ပုဒ်များပါရှိ၍

ဒုတိယတွဲ၌ အာ အစ ဩဇဋ္ဌဂလ္လ အဆုံးရှိသော ပုဒ်များပါဝင်သည်။ ဖော်ပြပါ ဝိနယကောသ အဘိဓာန် ဒုတိယတွဲကို သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိုလံဘိုမြို့ အနုလာပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့လေသည်။

ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်

ပါဠိဘာသာ ဝတာရဏ, တိဘာသာ ရတနာဓေရ-အစရှိသော ကျမ်းပေါင်း ၈၀-ကျော်ကို ပြုစီရင်ခဲ့တော်မူသော ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၈၇-ခု ဖွားမြင် ၁၉၆၂-ခုနှစ် ပျံလွန် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်ခံတော်ရ သီဟိုဠ်ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် "ပါဠိသိံဟဠအကာရာဒိယ" အမည်ဖြင့် လုံးချင်းပါဠိသီဟိုဠ် အဘိဓာန်တစ်ကျမ်းကို ၁၉၅၀-ခုနှစ်က အပြီးသတ် ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်၌ အ-အစ ဟောရာ လောစန အဆုံးရှိသော ပါဠိပုဒ်များရှိသည်။ ၎င်းအဘိဓာန်မှာ သီဟိုဠ်၌ လွန်စွာအသုံးများသည့် ပါဠိသီဟိုဠ် အဘိဓာန်ဖြစ်သည်။ နောက်ထပ် အခြားရဟန်းတော်တစ်ပါး ပြုစုသည့် ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့လေသည်။

ဇိနဝစန ကောသအဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရီလင်္ကာ) ၌ သာသနာ ၂၅၀၀-ပြည့်နှစ်က ဇိနဝစနကောသ အဘိဓာန်ကြီးတစ်ကျမ်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းဇိနဝစနကောသ အဘိဓာန်ကြီးကို အရှင်သီရိရေဝတအမည်ရှိသော မဟာထေရ်ဆရာခံတော် တစ်ပါး ပြုစုစီရင်တော်မူခဲ့သည်။ ကျမ်းဦး၌—

ဒသဗလသေလပဘဝါ၊ နိဗ္ဗာနမဟာသမုဒ္ဒပရိယန္တာ။
အဌဂိုကမဂ္ဂသလိလာ၊ ဇိနဝစနနဒီ စိရံ ဝဟတု။

ဟူသော ပကရဏာနုရူပဂန္ထာရမ္ဘကိထာကို ဖော်ပြ၍ ကျမ်းစာကို စတင်ပြုစီရင်တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းဇိနဝစနကောသအဘိဓာန် ပထမတွဲ၌ အစဆုံး အကတညုပုဒ်ဖြစ်၍ အဆုံးပုဒ် ဩဟိတဘာဝ-ဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်းပထမတွဲကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၆- ခုနှစ်သီဟိုဠ်ကျွန်းကိုလံဘိုလံကာပုဗြဟ်ပုံနှိပ်တိုက်၌ ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ရှိုင်ဆိုက် စာမျက်နှာ ၈၀၄-ရှိသည်။

သုတ္တသူစိ အဘိဓာန်

ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်စသည် ကျမ်းဂန်တို့ကို ပြုစီရင်သည့် သီဟိုဠ်ပညာရှင် အရှင်ဗုဒ္ဓတ္တ-ထေရ်သည် ပင်လျှင် ပိဋကဥ-သွယ်နိကာယ် ၅-ရပ်လာ ဝဂ္ဂ, ကထာ, သုတ္တ, ဇာတက- စသည်တို့ကို အကွာရာစဉ်၍ ကျမ်းဂန်ပြုစုသူများ, စာချုပ်ဂိုဏ်းများ စာရှာရာ၌ လွယ်ကူရန်ရည်သန်၍ သုတ္တသူစိ အဘိဓာန်ကိုလည်း ရေးသားစီရင်ခဲ့ရာ စာပေဝါသနာ ရှင်တို့အား ကျေးဇူးများသည့် ကျမ်းတကျမ်းပင် ဖြစ်လေသည်။

အဋ္ဌကထာသူစိ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ပညာရှင် တပါးဖြစ်တော်မူသော ကောသ်ဂေါဒ ဌာဇာတိ အရှင်သုမေဓာထေရ်သည် ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကျမ်းဂန်များ လေ့လာသူများ အလွယ်တကူ ကြည့်ရှု လေ့လာနိုင်ရန် ရည်စူး၍ အဋ္ဌကထာသူစိကျမ်းကြီးများကိုလည်း ရေးသားစီရင်တော်မူခဲ့ရာ ယင်းကျမ်းကြီးများ ၁၉၆၀-ခုနှစ်က စတင်ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

အဘိဓမ္မကောသ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝိဇေါဒယတက္ကသိုလ်ပါမောက္ခ, ဌာနမှူးဖြစ်တော်မူသော အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ, သာဟိတယစက္ကဝတ္တိ အရှင်ဒီပဝံသနန္ဒာမေတ္တေယျသည် အဘိဓမ္မာဝေါဟာရ ပါဠိပုဒ်များကို သီဟိုဠ်သာသာ ဖြင့် အနက်ဖွင့်ဆိုသည့် အဘိဓမ္မကောသ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း ပြုစုစီရင်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။

သီဟဠကွဲရာဝလိအဘိဓာန်

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်၏ အဘိဓာနပဒီပိကာ ကျမ်းလာ ပါဠိပုဒ်တို့ကို အကွဲရာစဉ်၍ သီဟိုဠ် ဘာသာဖြင့်ဖွင့်ဆိုသည့် သီဟဠကွဲဆုဝလိအဘိဓာန်ကား သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ စောစီးစွာပေါ်ထွန်းခဲ့လေ သည်။

သီဟိုဠ်ရာဇာဝလိ အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ အုပ်စိုးသွားသည့် မင်းပေါင်း ၁၇၇-ဆက်တို့ကို အကွဲရာစဉ်၍ သမိုင်းအဘိဓာန် အသွင် စီရင်သည့် ယာဇာဝလိအဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ရှိခဲ့ကြောင်း သိရသည်။ ယင်းရာဇာဝလိ အဘိဓာန်ကား ဃမိုင်းရာဇဝင် သုတေသီတို့အဖို့ အကျိုးရှိမည် ဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားနိုင်ငံဖြစ် ပါဠိအဘိဓာန်များ

ယိုးဒယား (ထိုင်း) နိုင်ငံသည် ဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံဖြစ်ခု ပါဠိဘာသာကို အလေးအနက်ထား၍ သင်ယူ လေ့လာကြသည်။ အထူးသဖြင့် သာသနာ့ဝန်ထမ်း ရဟန်းသာမဏေများ ထူးထူးခြားခြား လေ့လာ သင်ယူကြကုန်၏။

အဘိဓာနပဒီပိကာယိုးဒယားဘာသာပြန်

သီဟိုဠ်ကျွန်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၁၇၀၀-ကျော်လောက် အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်သေရ ပြုစီရင်ခဲ့သည့် အဘိဓာနပဒီပိကာပါဠိကို သံဃနာယက အရှင်ဇိနဝရသီရိဝဏ္ဏနထေရ် ပြုစီရင်ခဲ့ရာ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၄၅၆-ခုနှစ်တွင် ပထမအကြိမ်စာအုပ်အဖြစ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ပြီး သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၇၀၈-ခုနှစ်တွင် ဒုတိယအကြိမ် ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ၁၀-လက်မ၊ ၇-လက်မဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၅၁၉ ရှိသည်။

ပါဠိထိုင်း (ယိုးဒယား) အဘိဓာန်

ပံရှပ်လုံစုံ၃ုန်ခေါ် ယိုးဒယားအမျိုးသား ပါဠိပညာရှင် ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိထိုင်းလင်း အဘိဓာန် (PĀLI THAI DICTIONARY) လည်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၁၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း ပါဠိထိုင်း (ယိုးဒယား) အဘိဓာန်၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၅၄၉၀ ရှိရာ ယိုးဒယား၌ အသုံးများသော ပါဠိအဘိဓာန်ဖြစ်လေသည်။ ၁၁-လက်မ၊ ၇-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီး ဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၀၇-ရှိသည်။

ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်

ဘီ-အေ အမ်-အေ ဘွဲ့ရ ထိုင်းအမျိုးသားပညာရှင် အစ္စာဒရော ဦးစီးပြုစုသည့် ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (PĀLI THAI DICTIONARY) လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း အဘိဓာန်မှာ ပါဠိ ထိုင်း အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်ဟု အမည်ပေးထားသော်လည်း ထိုင်း (ယိုးဒယား)အကွဲရာ

ဖြင့် ပါဠိတည်ပုဒ်ပြုပြီး ရောမအက္ခရာဖြင့် သက္ကတ၊ ၎င်းနောက် ထိုင်းဘာသာ ၎င်းနောက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ဖွင့်ဆိုထားသည်၊ အမှန်မှာ ၄-ဘာသာ အဘိဓာန်ဟု ဆိုထိုက်သော အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။ အ-မှ နိဂ္ဂဗ္ဗတိ အထိ ဂ-လက်မ၊ ဖ-လက်မဆိုကဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၂၀-ရှိလေသည်။ ပြီးသည်အထိဆိုလျှင် စာမျက်နှာ ၂၅၀-ခန့် ရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းမိ၏။ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၀၅-ခုနှစ်တွင် စပါ်ထွက်လာသည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်(ကျောင်းသားကိုင်) အဘိဓာန်

သီဟိုဠ်ကျွန်းဌ ထင်ရှားသော အမ်အေ မစ္စတာဗာနန္ဒိ ပြုစုသော ကျောင်းသားကိုင် ပါဠိ အင်္ဂလိပ် အဘိဓာန် (A STUDENT'S PĀLI ENGLISH DICTIONARY) လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်း အဘိဓာန်သည် အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့ကို သီဟိုဠ်အက္ခရာ ပါဠိဖြင့် တည်ပုဒ်ပြု၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် အနက်ဖွင့်ဆိုရာ သီဟိုဠ်သားတို့ လွယ်ကူစွာ လေ့လာနိုင်သည်။

ပါဠိနာမည် အဘိဓာန်

အင်္ဂလိပ် သီဟိုဠ်အဘိဓာန်၊ PĀLI LITRETURE OF CEY LON စသည့် ကျမ်းပေါင်းများစွာကို ပြုစီရင်ခဲ့သော သီဟိုဠ်ပညာရှင် ဂျီပီမာလလသေကရသည် ပါဠိနာမည် အဘိဓာန် (DICTIONARY OF PĀLI PRGPERNAMS) ကိုလည်း ပြုစုခဲ့သည်၊ ယင်းပါဠိနာမည် အဘိဓာန်သည် ပိဋကတ ၃-ပုံ ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ,ဋီကာလာ ပါဠိနာမည်များ,ဒီပဝံသ,မဟာဝံသ အစရှိသော ပါဠိကျမ်းဂန်များ လာရှိသည့် ပါဠိနာမည်များကို တည်ပုဒ်ပြု၍ အနက်အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုရေးသား၍ ပညာရှင်တိုင်း မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အဘိဓာန်ကြီး ဖြစ်သည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီးကို လန်ဒန် PĀLI TEXT SOCIETY က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ရာ ပထမတွဲ, ဒုတိယတွဲ ၂-တွဲ ရှိရာ ပထမတွဲ စာမျက်နှာ ၁၁၆၃-ရှိ၍ ဒုတိယတွဲ ၁၃၇၀-ရှိလေသည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာအမည်များ အဘိဓာန်

ဗုဒ္ဓသာသနာအမည်များ အဘိဓာန် (APOPULAR DICTIONARY OF BUDDHISM)လည်း ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကို CHRISTMAS HUMPHRYS ပညာရှင် ရေးသားပြုစု၍ ၁၉၆၂-ခုနှစ်တွင် လန်ဒန် ARCO PUBLICATIONS က ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်အကျဉ်း

သီဟိုဠ်ကျွန်း အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတဘွဲ့တံဆိပ်ရ အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် အကျဉ်း(Concise Pali-English Dictonary) လည်း ၁၉၅၇-ခုနှစ်က ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ဌ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ပါဠိပုဒ်စုံစုံလင်လင် ပါရှိလေရာ ပညာရှင်တို့မျှားစွာ နှစ်သက်ကြသည်။ ဒီမိုင်းဆိုက် စာမျက်နှာ ၂၉၃-သာရှိသည်။

ချစ်လဒါး၏ပါဠိအဘိဓာန်

လန်ဒန်ဘက္ကဲသိုလ် ပါဠိပါမောက္ခနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာယဉ်ကျေးမှု ပါမောက္ခဖြစ်သော ရောဘတ် ဆီဆာချစ်လဒါး ပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (A.Dictionary of the Palilanguage)

လည်း ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၀၉-ခုနှစ်က ဓပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်မှာ အတော်အသင့်ကျယ်ဝန်းသော အဘိဓာန်ပင်ဖြစ်သည်။ ပါဠိကျမ်းဂန်များကို အင်္ဂလိပ်လိုပြန်ရေးသားချိုသည့် ပညာရှင်များအတွက်မူ ရှိရမည့် အဘိဓာန်တကျမ်းဖြစ်သည်။ ဤတိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန် ကျမ်း ကြီးတို့ကိုပြုစုရာ၌လည်း ရံခါဖော်ပြပါ ချစ်လဒါး၏ ပါဠိအဘိဓာန်ကို ကြည့်ရှုကြရသည်။ ၁၂-လက်မ၊ ၆-လက်မရှိ ဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၆၂၄-ရှိသည်။

ပါဠိအသင်း ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၂၁-၁၉၂၅-ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ လန်ဒန်မြို့၌ ဆရာကြီး ရိုးစ်ဒေးဗစ် ဦးစီးပြုစုသည့် ပါဠိအသင်း ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန် (THE PALI TEXT SOCIETY'S PATI FNGLISH DICTIONARY) ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးကား နိုင်ငံအရပ်ရပ်ရှိ ပါဠိအင်္ဂလိပ်ပညာရှင်တိုင်းလိုလို အသုံးပြုသော အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။

ဥဏတိလောက၏ပုဒ္ဓသာသနာသုံးစကားလုံးအဘိဓာန်

ဂျာမန်အမျိုးသားရဟန်းတော် အရှင်ဥဏတိလောက ပြုစုသော ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်တကျမ်းလည်း ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅၂-ခုနှစ်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်၌ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်အဖြစ် ပါဝင်သည့် ပုဒ်များမှာ အဘိဓမ္မာဆိုင်ရာ, ကမ္မဋ္ဌာန်းဆိုင်ရာ ပါဠိစကားလုံးများနှင့် အင်္ဂလိပ်စကားလုံး အနည်းငယ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ အဘိဓမ္မာကျမ်းများစသည်တို့ကို လေ့လာသူများအဖို့ များစွာအသုံးဝင်သည့် အဘိဓာန်ဖြစ်သည်။ ယင်းအဘိဓာန်သည် ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၁၉၇-ရှိသည်။

ခရီတီကယ်လ်အဘိဓာန်

ပါဠိဘာသာကို အလွန်လျှင် အထက်တန်းကျ ကောင်းမွန်သည့်ဘာသာအဖြစ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်မဟုတ်သော ပညာရှင်အချို့တို့ စိတ်ဝင်စားကြသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဘာသာခြားတိုင်းပြည်များကလည်း ပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းများကို ပြုစုခဲ့ကြသည်။ ဒိန်းမတ်နိုင်ငံသိပ္ပံပညာနှင့် စာပေဆိုင်ရာ တော်ဝင်ဌာနက ခရီတီကယ်လ်ပါဠိအဘိဓာန် Acritical Palidictionary လည်း ထွက်ပေါ်ခဲ့လေသည်။

ဦးဖေမောင်တင်၏ ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်

ဂင်းပြင် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၈၁-ခုနှစ်တွင် ဖွားမြင်၍ ၁၉၇၃-ခုနှစ်တွင် ကွယ်လွန်သော အဋ္ဌ-သာလိနီအဋ္ဌကထာ, ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အဋ္ဌကထာကြီးများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာပြန်ဆိုသော ဦးဖေမောင်တင်သည်လည်း ပါဠိအင်္ဂလိပ် အဘိဓာန်တကျမ်းကို ပြုစုခဲ့လေသည်။ ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် ပါဠိစကားလုံး စုံလင်စွာ ပါရှိရာကြည့်ရှုလေ့ လာသင့်သော အဘိဓာန်ပင်ဖြစ်သည်။

တိပိဋကပါဠိကျမ်းညွှန်းအဘိဓာန်

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၇၂-ခုနှစ်မှစ၍ လန်ဒန်ပါဠိအသင်း Pālitextsociety —မှထုတ်ဝေသည့် Fl wood ward ပြုစုသည့် တိပိဋကပါဠိကျမ်းညွှန်း အဘိဓာန်—Pālitipita Kacon Cordece လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပါဠိဂုရှားဘာသာအဘိဓာန်

ရင်းပြင် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၇၇-ခုနှစ်တွင် စတင်ရိုက်နှိပ်ခဲ့သော ဂုရှားပြည် (ဆိုဗီယက်ယူနီယံ) စိန်ပီတာစဘတ်မြို့မှ ပါမောက္ခကြီးများပြုစုသော ပါဠိဂုရှားအဘိဓာန်လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

ပိယတိဿ၏ အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်

ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်များ ထွက်ပေါ်သကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန်များလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်းဌာဏ်ရှားသော ပဏ္ဍိတ်ဘွဲ့ရ ဝိဒုရပေါလအရှင် ပိယတိဿထေရ်သည် အင်္ဂလိပ်စကားများကို အဘိဓာန်ဝင်အဖြစ် တည်ပုံဖြိုလုပ်၍ အင်္ဂလိပ်ပါဠိ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး= The English Pāli Dictionary ကို ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၃၉-ခု ဇွန်လ ၁၆-ရက်နေ့တွင် အပြီးသတ်ပြုစုပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အဘိဓာန်၏အမည်ကို "အင်္ဂလိပ်ပါဠိသဒ္ဒကောသ"ဟု အမည်ဝေးထားပြီး စာအုပ်အတွင်း မျက်နှာပုံး–

"အင်္ဂလိပါဠိသဒ္ဒကောသော ဘဒ္ဒန္တ ပဏ္ဍိတေန ဝိဒုရပေါလ ပိယတိဿမဟာနာယကတ္ထေ-ရေန **သင်္ကလိတော**"ဟု ပါရှိထည်။

ယင်းအဘိဓာန်၌ ပဌမ A-RN ကို ပုဒ်တည်၍ "ကော၊ ကော၊ ကော်၊ ကောစိ၊ ကာစိ၊ ကိဉ္စိ၊ ကောပိ၊ ကောစိပိ"ဟု ဖွင့်ဆိုရေးသားတော်မူသည်။ နောက်ဆုံး " ZYMOIOSY =ကို ကိဏ္ဏ-ဝိဘာဂေါ"ဟု ဖွင့်ဆိုဧလသည်။ **နောက်**ဖွင့်ဆိုချက်ပါဠိများကို သီဟိုဠ်အက္ခရာ ဖော်ပြထားသဖြင့် **အများ**အားဖြင့် သီဟိုဠ်သားတို့သာ အသုံးပြုနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယင်းပါဠိအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး**မှာ** ဒီမိုင်းဆိုက်ဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၄၇-ရှိလေသည်။

ဗုဒ္ဓဒတ္တ၏ အင်္ဂလိပ် ပါဠိအဘိဓာန်

တဖန် အဘိဓာနပွဲဒီပိကာပါဠိ **အင်္ဂလိပ်**, သီဟိုဠ်ဘာသာပြန်ကျမ်း, ပါဠိသီဟိုဠ်အဘိဓာန်ကျမ်း, ပါဠိအင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကျမ်း စသည်တို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော ၁၈၈-၁၉၆-**အ**ဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်နှင့် သာဟိတျစက္ကဝတ္တိ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ သီဟိုဠ်ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တသည် ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၉၅-ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်ပါဠိအဘိဓာန် ENSLISH-PALIDICTIONARY တစ်ကျမ်းကို အပြီးသတ် ပြုစုစီရင် ရိုက်နှိပ်တော်မူခဲ့သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းမှာ ရောမအက္ခရာ (အင်္ဂလိပ်အက္ခရာ) ပါဠိစာလုံးဖြင့် ဖွင့်ဆိုစီရင်ထားလေရာ ကမ္ဘာကသုံးစွဲနိုင်သည့် အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးဖြစ်လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကား ပိုမိုကျစ်လစ်သိပ်သည်းသည်၊ ဒီမိုင်းဆိုက် စာမျက်နှာ ၅၈၈-ရှိသည်။

သက္ကတပါဠိအဘိဓာန်

သက္ကတကို အဘိဓာန်ဝင်ပုံဒ်အဖြစ်ဖြင့် တည်၍ သက္ကတဖြင့် ဖွင့်ဆိုသည့် အဘိဓာန်ကြီးတကျမ်းလည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယင်း သက္ကတပါဠိအဘိဓာန်ကြီး**မှာ** အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ပညာရှင်တဦးပြုစုကြောင်း သိရသည်။

မြန်မာပါဠိအဘိဓာန်

ပဌမကျော် အရှင်တေဇဝန္တပြုစုသော မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းလည်း ရှိခဲ့သည်၊ ယင်းအဘိဓာန်ား မြန်မာစကားကို ပါဠိစီရန် အထောက်အကူပြုသည်။

တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးများ

ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ ပြည်ထောင်စု မြန်မာနိုင်ငံ တော်လှန်ရေးအစိုးရ ပြည်ထောင်စု ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတ မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရ ဗုဒ္ဓသာသနာ့အဖွဲ့ သာသနာရေးဦးစီးဌာန၏ ကျည်ထောက်ပံ့မှု လျှောက်ထားမှုကြောင့် မြန်မာပြည်၌ ခေတ်အဆက်ဆက် မပေါ်ပေါက်ဖူးသော တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကြီးများ ပေါ်ထွက်ခဲ့သည်။

အ–အနိဋ္ဌက တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၂၅-ခုနှစ်တွင် အ-မှ အနိဋ္ဌက–အထိ အဘိဓာန်ဝင် ပုဒ်ပေါင်း ရာ၅၅၆-ပုဒ်ပါရှိသည့် အလွန်လျင် ကျယ်ဝန်းပြည့်စုံသည့် တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းဖြစ်ပေါ်လာပုံ သမိုင်း စသည် ပါရှိသည့် နိဒါန်း ပါရှိသည်။ ဖော်ပြပါ အ–အနိဋ္ဌက တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဆရာတော် ဦးဥာနုတ္တရနှင့် သက္ကသီဟနှင့် အစိုးရဓမ္မာစရိယ အရှင်သီလာနန္ဒာဘိဝံသ တို့ ဦးစီးရေးသား တည်းဖြတ်သည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာဆိုက်ကြီးဖြင့် စာမျက်နှာ ၇၆၄–ရှိသည်။

အနု–အဗ္ဗောက္ကိရဏ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၂

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၂၈–ခုနှစ်တွင် အနု–မှစ၍ အဗ္ဗောက္ကိရဏအထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၁၀၆–ပုဒ် ပါရှိသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်လာလေသည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ပါရှိသည့် ပုဒ်ပေါင်း ၇၁၀၆–ပုဒ်တို့၏ ပုဒ်နေ ပုဒ်ထား ပုဒ်သွား ပုဒ်လာ အနက် အဓိပ္ပါယ်တို့ကို ပြည့်စုံစွာ ရေးသားထားရာ ပါဠိပညာရှင်တိုင်းသိလို ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း နှစ်သက်ကြသည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၇၉–ရှိလေသည်။

အဗျဂ္ဂ—အဌာရပ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ–၃

တဖန်သက္ကရာဇ် ၁၃၃၃–ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့ သီရိမင်္ဂလာ ကမ္ဘာအေးကုန်းမြေ အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဘွဲ့တံဆိပ်တော်ရ ဆရာတော် ဦးဥာနုတ္တရအမှူးထားသည့် ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်အဖွဲ့ ရေးသား ပြုစုသည့် အဗျဂ္ဂ-မှ အဌာရပ-အထိအဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၁၄၅၁-ပုဒ် ပါဝင်သည့် တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီး၌လည်း ပါရှိသော ၁၁၄၅၁-ပုဒ်တို့ကို လိုင်ပုဒ်ခဲ့မှစ၍ ကျနစ္စာ ရှင်းလင်းဖော်ပြ၍ ပုဒ်တို့၏လိုရင်းအနက်, ဟောနိုင်သမျှအနက်တို့ကိုပြည့်စုံစွာ ရှင်းလင်းဖော်ပြထား၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၁၁၆၇-ရှိသည်။

အာ-ဥတြာသေယျ၊ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၁

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၄၂-ခုနှစ်တွင် အာ-မှ ဥတြာသေယျ-အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၄၇-ပုဒ်ပါရှိသည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့ရာ စာချ စာသင် စာပြင် ကျမ်းပြု ပါဠိသုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့ လွန်စွာ ဝမ်းမြောက်ကြကုန်၏။ ဖော်ပြပါ အတွဲ-၄၊ အပိုင်း-၁ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကို ဆရာတော် ဦးပညိဿရာဘိဝံသ, ဆရာတော် ဦးမာဃိန္ဒာဘိဝံသတို့နှင့် ဇမ္ဗုဒီပကျောင်းဆောင် အဘိဓာန်အဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၁၈-ရှိလေသည်။

အတွဲ–၄၊ အပိုင်း-၂ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ ၁၊ အတွဲ ၂၊ အတွဲ ၃၊ အတွဲ ၄- အပိုင်း ၁ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်တို့မှ ကြွင်းကျန်သော သရပိုင်းဆိုင်ရာ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်များ ပါဝင်သည့် အတွဲ ၄၊ အပိုင်း ၂ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုလည်း သက်ဆိုင်ရာပညာရှင်တို့ ဆက်လက်ပြုစုတော်မူလျက်ရှိရာ ပါဠိသုတေသီတို့ ဝမ်းမြောက်ဖွယ်စင်စစ်ဖြစ်ပေသည်။

က-ကိလေဒေတ္ဌာ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၅

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၀-ပြည့်နှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် အဘိဓဇ မဟာရဋ္ဌဂုရုမစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သူရိယာဘိဝံသအမှူးပြုသည့် မစိုးရိမ်နာယကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် က မှ ကိလေဒေတ္ဌာ အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၇၇၅၃-ပုဒ်ပါဝင်သည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေရာ ကမ္ဘာဦးသူတို့သည် နေလနှစ်ပါး ပေါ်ထွက်လာ၍ ဝမ်းမြောက်ကြသကဲ့သို့ ပါဠိစာပေသုတေသီတို့လွန်စွာ ဝမ်းမြောက်ကြကုန်၏။ ယင်း အဘိဓာန်ကြီးဌာ်လည်း ပုဒ်ပါဌ်ဆိုင်ရာ, အနက်အဓိပ္ပာယ်ဆိုင်ရာ, အကြောင်းအဋ္ဌုပ္ပတ်ဆိုင်ရာတို့ လိုလေသည်မရှိအောင် ကြည့်ရှုလေ့လာနိုင်ပေသည်။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၈၄၀-ရှိလေသည်။

ကိလေသ–ဇ-ကာရ တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်

အတွဲ-၆

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၄-ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ အနောက်ပြင် မစိုးရိမ်ကျောင်းတိုက် အဘိဓဇမဟာ-ရဋ္ဌဂုရု မစိုးရိမ်ဆရာတော်ဘုရားကြီး အရှင်သူရိယာဘိဝံသ ကြီးမှူးသည့် မစိုးရိမ်နာယက စာချ ဆရာတော်များအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ကိလေသ အစ ဇ-ကာရ-အထိ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်ပေါင်း ၁၁၀၅၃-ပုဒ်ပါဝင်သည့် တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့ပြန်ရာ ပါဠိပညာရှင်တို့ များစွာ နှစ်ထောင်းဝမ်းသာကြကုန်၏။ ယင်းအဘိဓာန်ကြီးမှာ စာမျက်နှာ ၁၀၁၆-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒ ပိဋက ကျမ်းညွှန်း အဘိဓာန်များ

ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော် အစိုးရခေတ်သည် စာပေတခေတ်ဆန်းလာသော အခါသမယ ကာလထူးဟု ဆိုနိုင်လေသည်။ မပေါ်တုက်ဖူးသော မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းစသည်တို့လည်း ပေါ်ထွက်ခဲ့ကုန်၏။ မပေါ်ပေါက်ဘူးသည့်ပေါ်ထွန်းအံ့ဟုလည်း မမျှော်လင့်ခဲ့သည့် ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း ကျမ်းကြီးများလည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့ကုန်၏။

ပါဠိပဒ ပိဋက-ကျမ်းညွှန်း ၁-ဝဂ် အပိုင်း-၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၉-ခုနှစ်တွင် သာသနာရေးဦးစီးဌာန အဘိဓာန် ဌာနစိတ် ဝန်ထမ်းများ ရေးသားပြုစုသော ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း-၁-ဝဂ် အဘိဓာန်ကြီး တစ်ကျမ်းပေါ်ထွက်လာလေသည်။ယင်း ပါဠိပဒပိဋက ကျန်းညွှန်း ၁-ဝဂ်အပိုင်း ၁-၌ ၁-မှ ၉ရိန်ဗြိန္ဒတိ-အထိ ပုဒ်ပေါင်း ၁၉၉၀၆-အထိ ပါဝင်လေသည်။ ယင်းပါဠိ ပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း ၁-ဝဂ် အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ဂ၀ဂ-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၁

သက္ကရာဇ် ၁၃၃၄-ခုနှစ်တွင် မန္တလေးမြို့ ဒကွိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်းဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသအမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ်၊ အပိုင်း ၁-ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒ ပိဋက ကျမ်းညွှန်း-အ-ဝဂ် အပိုင်း ၁-အဘိဓာန်၌ ဟ-မှ ဝိဇ္ဇာဌဝိအာဒိ-အထိ ပုဒ်ပေါင်း ၂၂၁ဝဂ-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒပိဋကကျမ်းညွှန်း-အ-ဝဂ်အပိုင်း ၁-အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ၉ဝ၄-ရှိသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၂

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၃၅ ခုနှစ်တွင် ဖော်ပြပါ မန္တလေးမြို့ ဒကွိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၂-အဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်လာပြန်လေသည်။ ဖော်ပြပါ ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အဘိဓာန်ကြီး၌ ဝိညတ္တ-မှ သဂ်ါ၄ အထိ ကျမ်းညွှန်းပုဒ်ပေါင်း ၁၉၇၂-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ယင်း ပါဠိပဒကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း ၂-အဘိဓာန်ကြီးသည် စာမျက်နှာ ဂ၀၀-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၃

တဖန် သက္ကရာဇ် ၁၃၃၇-ခုနှစ်တွင် ဖော်ပြပါ မန္တလေးမြို့ ဒကွိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်းဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့က ရေးသားပြုစုသည့် ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။ ယင်းပါဠိ ပဒ-ပိဋက-ကျမ်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကြီး၌ ကျမ်းညွှန်းပုဒ်ပေါင်း ၁၉၁၇-ပုဒ်ပါဝင်လေသည်။ ယင်း ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၃ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် စာမျက်နှာ ၉၂၈-ရှိလေသည်။

ပါဠိပဒပိဋက-ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အပိုင်း-၄

ဖော်ပြပါ ဒကွိဏာရာမဘုရားကြီးတိုက် အမရပူရကျောင်း ဆရာတော် အရှင်ဥက္ကံသာဘိဝံသ အမှူးပြုသည့် ဂဏဝါစကစာချအဖွဲ့သည် သာ-မှ အဝဂ်အကွာ အဆုံးအထိပုဒ်ပေါင်းသောင်းကျော်ပါ

ဝင်သည့် ပါဠိပဒပိဋ္ဌက ကျမ်းညွှန်း အ-ဝဂ် အဘိဓာန်ကြီးကို ဆက်လက်ပြုစုတော်မူကြရာ မကြာမီ ရိုက်နှိပ်၍ပြီးစီးတော့မည်ဖြစ်၏။

ပါဠိ အဋ္ဌကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိ အဘိဓာန်

ပရိယတ္တိသာသနာတော် ခေတ်တလျောက်လုံး မပေါ်ထွက်ဖူးသေးသည့် တိပိဋကပါဠိ အဋ္ဌ-ကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိကျမ်းကြီးလည်း ရေးသားပြုစုပြီးကြောင်းသိရသည်။ ပခုက္ကူမြို့ မဟာ ဝိသုတာရုမတိုက် ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက, ဘီ-အေ(ဂုဏ်ထူး)ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်ကေလာသဘိုးစိုး သည့် ဓမ္မာစရိယ ရဟန်းတော်များသည် ဆရာတော် အရှင်ကေလာသ၏ စီစဉ်ညွှန်ကြားသည့်အတိုင်း ပိဋကတ ၃-ပုံ ပါဠိအဋ္ဌကထာ ဋီကာ ဂါထာသူစိကျမ်းကြီးကို ၁၃၄၃-ခုနှစ်တွင် အပြီးသတ်ပြုစုပြီးလေရာ တိပိဋကတ ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာလာဂါထာများ ရှာဖွေရန် အလွန်လျှင်လွယ်ကူမည်ဖြစ်၏။

ဤသည်လျှင် ဤကျမ်းဦးမှတ်ဖွယ်၌ ပါဠိအဘိဓာန်များ သမိုင်းအကျဉ်း ဖြစ်၏။

ပါဠိတော်လာ အဘိဓာန်စကားစုများ

ပိဋကတ ၃-ပုံ ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာများနှင့် ဂန္ထဗေဒများ၌လည်း အဘိဓာန်အသုံး ဟောဆိုဖွင့်ပြသည့် အဆုဌာနများ များစွာပါရှိလေရာ သုတေသီတို့အလွယ်ကူသိရှိနိုင်ရန် ဤကျမ်းဦး မှတ်ဖွယ်၌ အမြှက်မျှ ထုတ်ပြအပ်ပေသည်။

ပါဠိတော်လာ အဘိဓာန်စကားစုများ

ဝိနယပိဋကပါဏာတိပါဠိ၌ "ယော ပနာဝတိ ယော ယာဒိသော ယထာယုတ္တော ယထာဗဟု ယထာနာမော ယထာဂေါတ္တော ယထာသီလော ယထာဝိဟာရီ ယထာ ဂေါစရော ဇဏော ဝါ နဝေါ ဝါ မဇ္ဈိမော ဝါ ဧသော ဝုစ္စတိ ယော ပနာတိ"[1] ဤ၌ ယော ပန-ဟူသော ပုဒ်ကိုဘုရားရှင်သည် ယော, ယာဒိသော-စသော အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ကိုယ်တော်တိုင် ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ထင်းပြင် မေထုနဓမ္မဟူသောပုဒ်ကို "မေထုနဓမ္မော နာမ ယော သော အသဒ္ဓမ္မော ဂဟလဓမ္မော ဒွေ့ဒ္ဒုလ္လဲ ဩဒကန္တိကံ ရဟသဿ ဒ္ဒယံ ဒ္ဒယသမာပတ္တိ, ဧသော မေထုနဓမ္မော နာမ"[2] ဟူ၍ ကိုယ်တော်တိုင် အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

အဒိန္နံ-ဟူသောပုဒ်ကို "အဒိန္နံ နာမ ယံ အဒိန္နံ အနိဿဋ္ဌံ အပရိစ္စတ္တံ ရက္ခိတံ ဂေါပိတံ မမာယိတံ ပရပရိဂ္ဂဟိတံ တေ အဒိန္နံ နာမ"[3] ဟူ၍ အဘိဓာန်စကားတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် များစွာလာရှိ၏။

ကုပိတော အနတ္တမနော— ဟူသောပုဒ်ကို ဘုရားသမ္ဗညူသည် "ကုပိတော အနတ္တမနောတိ အနဘိရဒ္ဓေါ အာဃာတစိတ္တော ခိလဇာတော"[4] ဟူ ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

၁။ ဝိ။၁။၂၈

၂။ ဝိ၊ ၁။ ၃၄။ ၃။ ဝိ၊ ၁။ ၅၂။ ၄။ ဝိ၊ ၂။ ၆၅။

အဝဿုတာ– ဟူသောပုဒ်ကို "အဝဿုတာ နာမ သာဝတ္ထာ အပေက္ခဝတိ ပဋိမဒ္ဒီတ္ထာ"[1] ဟူ၍ အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ဝိနယပိဋကမဟာဝဂ္ဂပါဠိဌ်လည်း အဘိဓာန်စကားစုများစွာ ပါရှိသည်ကို တွေ့ရ၏။

ဥဒ္ဒိသိသာမိ–ဟူသောပုဒ်ကို "ဥဒ္ဒိသိသာမိတိ အာဓိကိုသာမိ၊ ဒေသေသာမိ၊ ပညပေသာမိ၊ ပဋ္ဌပေသာမိ၊ ဝိဝရိသာမိ၊ ဝိဘဇိသာမိ၊ ဥတ္တာနီ ကရိသာမိ၊ ပကာသေသာမိ"[2] ဟု ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

သရမာနော–ဟူသောပုဒ်ကိုလည်း "သရမာနောတိ ဇာနမာနော သဇ္ဇာနမာနော"[3] ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ရင်းပြင် အဘိဓမ္မပိဋကဝမ္မသင်္ဂဏီပါဠိဌ်လည်း "ဖဿော ဖုသနာ သမ္မုသနာ သမ္မုသိတတ္တं"[4] ဟူ၍ ဖဿ-သဒ္ဒါ၏ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုများကိုလည်းကောင်း, "သညာ သဇ္ဇာနနာ သဇ္ဇာနိတတ္တं" ဟူ၍ သညာ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "စေတနာ သဧ္ဓေတနာ သဧ္ဓေ-တယိတတ္တं"ဟူ၍ စေတနာသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း," မနော မာနသံ ဟဒယံ ပဏ္ဍရံ မနော မနာယတနံ မနိန္ဒြိယံ ဝိညာဏံ ဝိညာဏက္ခန္ဓော တဇ္ဇာမနောဝိညာဏဓာတု" ဟူ၍ မန သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားတို့ကိုလည်းကောင်း, "တဏ္ဍာ ဝိတဏ္ဍာ သင်္ကပ္ပေ-အပ္ပနာ ဗျပ္ပနာ စေတသော ဩတိဏ္ဏတာ သမ္မာသင်္ကပ္ပေါ"ဟူ၍ ဝိတက္ကသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် သဒ္ဒါစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "ပီတိ ပါမောဇ္ဇံ အာမောဒနာ ပမောဒနာ ဟဋ္ဌော ပဟဋ္ဌော ဝိတ္တိ-ဩဒဂ္ဂ အတ္တမနတာ ဝိတ္တဿ"စသည်ဖြင့် ပီတိ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန် သဒ္ဒါစုတို့ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိနိုင်လေသည်၊ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိဌ် ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ကို များစွာ တွေ့နိုင်ခဲလေသည်။

ထိုမှတပါး အဘိဓမ္မပိဋကဝိဘင်းပါဠိဌ်လည်း "အတိတာ နိရုဒ္ဓါ ဝိဂတာ ဝိပရိဏတာ အတ္ထင်္ဂတာ အဒ္ဓုတ္ထင်္ဂတာ ဥပဒ္ဒုတ္ထာ ဝိဂတာ အတိတာ ဩတိတ်သေနသင်္ခါတာ"ဟူ၍ အတိတ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း, "အဇာတာ အဘူတာ အသဇ္ဇာတာ အနိဗ္ဗတ္တာ အနဘိနိဗ္ဗတ္တာ အပါတုဘူတာ အနုပ္ပန္နာ အသမုပ္ပန္နာ အနုဇ္ဇိတာ အသမုဇ္ဇိတာ အနာဂတာ အနာဂတ်သေနသင်္ခါတာ" ဟူ၍ အဇာတ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုတို့ကိုလည်းကောင်း တွေ့ရှိနိုင်လေသည်။ ဤသို့စသည်ဖြင့် အဘိဓမ္မာဝိဘင်း ပါဠိတော်ဌ်လည်း အဘိဓာန်စကားစုတို့ မျှားစွာပါရှိကြောင်း သိသာလေသည်။

ရင်းပြင် အဘိဓမ္မပိဋကဝမ္မ ယမကပါဠိဌ်–

> မူလံ ဟေတု နိဒါနဉ္စ၊ သမ္ဘဝေါ ပဘဝေန စ။
> သမုဋ္ဌာနာဟာရမ္မဏာ၊ ပစ္စယော သမုဒယေန စ။

ဟူသောဂါထာဖြင့် မူလ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုများလာရှိ၏။

---

[1] ဝိ၊ ၂။ ၂၈၅။ [2] ဝိ၊ ၃။ ၁၄၁။ [3] ဝိ၊ ၃။ ၁၄၂။
[4] အဘိ၊ ၁၊ ၁၈။ [5] အဘိ၊ ဝိ။ ၃။ [6] ယမက၊ ၆။ ၁၅။

ထိုမှတပါး မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ[1]၌ "ကာမယမာနသာတိ ကာမယမာနသာ ဣစ္ဆမာနသာ သာဒိယ-နမာသာ ပတ္ထယမာနသာ ပิဟယမာနသာ အဘိဇပ္ပမာနသာ"ဟူ၍ ကာမယမာန-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ် အဘိဓာန်၏စကားစုများကို တွေ့ရှိရသည်။

နခဝုဟူသောပုဒ်ကို "နခဝုတိ သဓတ္တာ နရော မာနဝေါ ပေါသော ပုဂ္ဂလော ဇီဝေါ ဇာဂု ဇန္တု ဣန္ဒု မနုဇောဝ"[2]ဟူ၍ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုတို့ဖြင့် ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတ္တရာ ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ထို့ပြင်တပါး အဗလာ-ဟူသောပုဒ်ကို "အဗလာ ကိလေသဒုဗ္ဗလာ အပ္ပဗလာ အပ္ပထာမကာ ဟီနာ နိဟီနာ ဩမကာ လာမကာ-ဆတုက္ကာ ပရိတ္တာ"[3]ဟု ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတ္တရာဖွင့်ဆိုတော်မူသည်။

ဂင်းပြင် ဗုဒ္ဓ-ဟူသောပုဒ်ကို "ဗုဒ္ဓေါတိ ယော သော ဘဂဝါ သယမ္ဘူ အနာစရိယကော"[4] စသည်ဖြင့် ပရိယာယ်အဘိဓာန် စကားစုတို့ဖြင့် ဖွင့်ပြတော်မူသည်။

ထိုမှတပါး နေတ္တိပါဠိဝေဗစနာဟာရ ဝိဘင်း၌ "ဣတိပိ သော ဘဂဝါ အရဟံ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိဇ္ဇာစရဏသမ္ပန္နော သုဂတော လောကဝိဒူ အနုတ္တရော ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာဒေဝမနုဿာနံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဂဝါ ဗလနိပ္ဖတ္တိကော ဝေသာရဇ္ဇပ္ပတ္တော အခီဏတပ္ပဋိ ဗမ္ဘိဒေါ စတုဃောဂဝိပ္ပယုတ္တော အဂတိဂမနဝိတိ-ဝတ္တော"[5]စသည်ဖြင့် ဘုရားခေါ်ပရိယာယ်ပုဒ် အဘိဓာန်စကားစုများ, ယဒိဒံ မဒနိမ္မဒနော ပိပါသ-ဝိနယော အာလယသမုဂ္ဃါတော[6] စသည်ဖြင့် နိဗ္ဗာန်ပရိယာယ်ပုဒ် စကားစုများလာရှိသည်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်များ၌ပင် အဘိဓာန်စကားစုများ အများအပြားလာရှိလေသည်။

အဋ္ဌကထာလာ အဘိဓာန်စကားစုများ

အဋ္ဌကထာ ကျမ်းများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုများ များစွာလာရှိလေသည်။ ပါရာဇိကကဏ္ဍ အဋ္ဌကထာ၌ "ဣတိဘျသနေနာဘိ ဣတ္ထ အသနံ ဗျသနံ ဝိကျေခပါ ဝိဒ္ဓံသနံ ဝိနာသောတိ သဗ္ဗမေတံ ကေတ္ထ"[7] အသန ဗျသန ဝိဓက္ခေပ ဝိဒ္ဓံသန ဝိနာသ ဤသဒ္ဒါအားလုံးသည် အနက်တူ၏ဆိုသည်။ ဤ၌ လည်း အသန, ဗျသန, ဝိကျေပ, ဝိဒ္ဓံသန, ဝိနာသ-သဒ္ဒါတို့သည် ပရိယာယ်တူ အဘိဓာန်စကားတို့ဖြစ် သည်။

ဂင်းပြင် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ ပစ္စက္ခာမိ၊ အနုန္တရဗုဒ္ဓိ အနောမဗုဒ္ဓိ ဗောဓိပညာဏံ ဓိရံ ဝိဂတမောဟံ ပဘိန္နခီလံ ဝိဗိတဝိဗယံ ပစ္စက္ခာမိတိ ဝေမာဒိ ဗုဒ္ဓဝေဝစနေန ပစ္စက္ခာနံ[8] ဟူသောစကားရပ်၌ အနုန္တ-ဗုဒ္ဓိ အနောမဗုဒ္ဓိ စသည်သည် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်စကားစုများ ဖြစ်သည်။

ဂင်းပြင် မဟာဝဂ္ဂ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် အဋ္ဌကထာ,[9] မူလပဏ္ဏာသ မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ် အဋ္ဌကထာ[10], မဟာဝဂ္ဂ သတိပဋ္ဌာနသံယုတ် အဋ္ဌကထာ[11]တို့၌–

၁။ မဟာနိ။ ၂။
၂။ မဟာနိ။ ၉။
၃။ နေတ္တိ။ ၄၆။
၄။ ဝိ၊ ဋ၊ ၁။ ၁၉၄။
၅။ ဒီ၊ဋ၊၂။ ၃၃၅။ မ၊ဋ၊၁။ ၂၃၄။ သံ၊ဋ၊၃။ ၂၁၃။
၆။ မဟာနိ။ ၂
၇။ မဟာနိ။ ၉
၈။ မဟာနိ။ ၃ဖ၃။ ဗွင်ဒနိ။ ၁၉၇။ ပဋိသं။ ၁၇၂။
၉။ နေတ္တိ။ ၄၇။
၁၀။ ဝိ၊ဋ၊၁။ ၂ခ၆။

မဂ္ဂေါ ပန္ထော ပထော ပဒဝီ၊ အဋ္ဌဏ် ဝဋ္ဋမာယနံ။
နာဝါ ဥတ္တရဏ်ဿတု စ၊ ကုလ္လော စ ဘိသိသက်မော။

ဟူ၍ မဂ္ဂ-သဒ္ဒါ၏ ပရိယာယ်အဘိဓာန်သဒ္ဒါစုမျှားရှိလာသည်။ ၎င်းဂါထာ စူဠနိဒ္ဒေ ၁ပါဠိတော်[1] ၌ လည်းလာရှိ၏။

အတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်မျှား

ပုဒ်ဘပုဒ်တည်းက မျှားသောအနက်ရှိသော အနေကတ္ထကောသအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်တို့ကို အဌကထာ ဋီကာမျှား၌ မျှားစွာလာရှိသည်။

အအတ္ထုဒ္ဓါရ - မ၊ဋီ၊၁။ဖ၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၂၄ဖ။

အဂ္ဂအတ္ထုဒ္ဓါရ- ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၁။ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၀။ မ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။၉ဖ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂။ ဣတိဝုတ်ဌ။၂ဖ၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဖ၈။

အဂ္ဂဖလသမဏီအတ္ထုဒ္ဓါရ-မူလဋီ၊၃။၁ဖ၃။

အင်္ဂ အတ္ထုဒ္ဓါရ- မ၊ဌ၊၁။၁၄၄။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၇၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၉။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၇။

အစ္ဆရိယအတ္ထုဒ္ဓါရ- မ၊ဌ၊၃။၂။

အဗ္ဘုတ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အဘိ၊ဌ၊၁။၈၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၃၁။ ဥဒါန၊ဌ။၃၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၂၈။

အတ္တ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၈။ မ၊ဋီ၊၃။၇၅။

အထ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

အတ္ထ အတ္ထုဒ္ဓါရ- သံ၊ဌ၊၁။၃၀၅၊၃၀ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၃၀။ မဟာနိ၊ဌ။၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၇။ အနုဋီ၊၁။၁၀။ အနုဋီ၊၂။၁၀။ အနုဋီ၊၃။၁ဖ၂။

အဒ္ဓါ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ။၁ဖ၇။ မူလဋီ၊၂။၇။

အဓိကာရ အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

အန္တ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၉ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၇၄။ မ၊ဌ၊၁။၉၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၀။ သံ၊ဌ၊၃။၁၁ဖ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၇၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၀။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၉၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၀၀၊၂၂၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၃၄။

အန္တရာ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။၂၉၇။ ဥဒါန၊ဌ။၉၇၊၁၄ဖ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂ဖ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၈။ စရိယာ၊ဌ။၁ဖ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၈၀။

အန္ဓ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ထေရ၊ဌ၊၁။၂၅၀။

အနုပဿနာ အတ္ထုဒ္ဓါရ-အံ၊ဌ၊၁၊၁၅။

အနုသန္ဓိ အတ္ထုဒ္ဓါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၇၈။ မ၊ဋီ၊၁။၂၁။

အပဒါန အတ္ထုဒ္ဓါရ- အပ၊ဌ၊၁။၁၁၃။

---

[1] စူဠနိ။ ၂၀၁။

အပ္ပ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မဇ္ဈိ၊၃။၁၄၄။

အာဘိ အဗ္ဘုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ဌ၊၁။၁၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀။ သာရတ္ထ၊၁။၇၂။

အဘိက္ကန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ဌ၊၁။၁၃၈။ ဒီ၊ဌ။၁။ ၂၀၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၁၃။၁၃၄။ မ၊ဌ၊ ၂။၃၀။ သံ၊ဌ။၁။၁ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၄၊ ၂၃၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၉ဖ၊ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဖ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ ဖ။ ဝိမာန၊ဌ။၄ဖ။

အဘိနန္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၀။

အရည အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ဌ၊၁။၁ ၁။ ၂ဖ၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃။ မ၊ဌ၊၁။၁၁ဖ။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၁၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၅။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၊၃၀၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၅၀။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ။ ၂။၁၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ ၁။ဖ၉၊ ၂ဖ ၂။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၃။ စူဠနိ၊ဌ။၁၀ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁ ၂ဖ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၁ ၂၁။

အရိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ ၂။၅၁။ဇ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၂။

အဟောဝတ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မ၊ဌ၊၁။၁၄၉။

အ၁ဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၆ဖ။ အံ၊ဌ၊၁။၁ ၂၅။

အ၁ဒိမ္ဗျပရိယောသာန-(**အ၁ဒိကလျာဏံ မဇ္ဈေကလျာဏံ ပရိယောသာနကလျာဏံ**) ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ မ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၄။

အ၁ပ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊၁။၃၁။

အ၁မ၏ဿိ အတ္ထုဒ္ဒါရ-သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၇၀-၇၉။

အ၁ယတန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၊ဌ၊၁။၁၁၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂ ၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဂ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄ ၂။ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊၁။၇ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။၁ ၂။ ဣဘိဝုဘ်၊ဌ။၃ ၂ ၉။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၉၊ ၂ ၂ ၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂ ၃ ဖ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၄ဖ၁။

အ၁ရဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊၃။ ၂ ၄။

အ၁ရမ္ဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ဌ၊၁။၁ ၁ ၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၉ ဖ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ ၂ ၉။ အံ၊ဌ၊၃။ ၄ ၁။

အ၁ရမ္ဘ ဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အနုဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၂ ၇။

အ၁သင္ခ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိမာန၊ဌ။ ၄ ၉။

အ၁သဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊၁။ဖ၃။ အံ၊ဌ၊ ၂ ၊ ၁ ၁ ၊ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၄ ၀ ၁။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁ ၅ ၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁ ၀ ၁။

အ၁သဝက္ခယအတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂ ၀ ၀။ မ၊ဌ၊၃။ဖ ၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁ ၅ ၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁ ၀ ၉ ၊ ၃ ၁ ၁။

အ၁ဟ၁ရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁ ၅ ၇။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ဖ၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁ ဖ ၇။

ဣဒ္ဓ၁ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၀ ဖ။

ဣတိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ခုဒ္ဒကၫ။ဇ။ ဣတိဝုတ်ၫ။ဘ။ ဒီၫ။ဝ။ဖ။ မၫ။ဝ။ဗ။ သံၫ။၂။ဌ။ အံၫ။ဝ။ဌ။ အနုၫ။၂။ဌ၊ဇ။ဝိသုဒ္ဓိၫ။ဝ။ခ။

ဣဒံ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဣတိဝုတ်ၫ။ဘ၀၂။ အံၫ။၂။ ၂၅။

ဣန္ဒြိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မူလၫ။၂။ဂ၇။

ဣဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီၫ။ဘ၊ဝ။ဗ။ မၫ။ဝ၊၂ဘ။ မၫ။၂။ဘ၀ဌ။ ဘဘီၫ။ဘ။ခ၀ခ။ ဣတိဝုတ်ၫ။ဖ၇။ ဗုဒ္ဓဝံၫ။ဘ။ စူဠနၫ်ၫ။ဖ၊ဇ။ သာရတ္ထၫ။၂။ဘ၀။ ဝိသုဒ္ဓိၫ။ဝ။ခ၁ဌ။

ဣဒ္ဓိ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဝိသုဒ္ဓိ၂။ဖ။ ဗုဒ္ဓဝံၫ။ဌ။ဌ၀။ စူဠနိၫ။ဖ၊ဇ။ ပဋိသံၫ။၂။ ၂ဖ၇။

ဥက္ကာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၫ။ဝ။ဘ၇ဇ။ ဗုဒ္ဓဝံၫ။ဘ၇ဌ။

ဥဏ္ဏာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၫ။ခ။ဘ၇ဖ။

ဥဒါန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဥဒါနၫ။၂။

ဥပ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မူလၫ။ဝ။ဘ၅၂။

ဥပစာရအတ္ထုဒ္ဒါရ-ကခ်ီ။ၫ။ခ၊ဇ။

ဥပမာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၫ။ဝ။ဘ၇ဝ။

ဥပသမ္ပဒါအတ္ထုဒ္ဒါရ-ဝိၫ။ဝ။ ၂ဝဖ။

ဥပ္ပန္န အတ္ထုဒ္ဒါရ-မၫ။ခ။ဘ၇ခ။ အံၫ။ဝ။ခ။ဘ၊ခ၊ဘ၅။ အဘီၫ။ဝ။ဘဝဇ။ အဘီၫ။၂။ ၂ဂ၅။ ပဋိသံၫ။ဝ။ဘ၅ဂ။ သုဘ္ဘနိၫ။ဝ။ဌ။ အံၫ။ဝ။ ၂ဌဝ။

ဥပေက္ခာအတ္ထုဒ္ဒါရ-အဘီၫ။ဝ။ ၂ဘဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဘ၅။ မဟာနိၫ။ဘဘဂ။ သာရတ္ထ၊ဝ။ခ့ဖ၊ဇ။

ဥပေါသထ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၫ။ဝ။ဘ၂ဌ။ မၫ။ဌ။၅ဝ။ ဥဒါနၫ။ ၂ဖ၇။ သုတ္တနိၫ။ဝ။ဘ၊ဇ၇။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ဘခ။ သာရတ္ထ၊ခ။ဌ၂ဖ။ ကခ်ီ။ၫ။ခ၂၂။

ဥဌာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၫ။ဝ။ ၂။ ၂၅။ ဒီၫ။ခ။ဖ၂။ သံၫ။ခ။ ၂ဌ၅။ ပဋိသံၫ။ဝ၊ ၂။ ၂ဘ၊ဇ။ဝိမာနၫ။ဝ။ဇ။ ဗုဒ္ဓဝံၫ။ဝ။ဌ၅။

ကေ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဣတိဝုတ်ၫ။ခ၂ဌ။ ဒီၫ။ဝ။ဌ၂ဌ။ သီ၊ၫ။သစ်၊ဝ။ဘဖ၅။ မၫ။ဝ။ခ၂ဌ။ သံၫ။ဝ။ခ၀။ အံၫ။ဝ။ခ၂ခ။

ကေ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဣတိဝုတ်ၫ။ဌ။

ကေ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၫ။ဝ။ ၂ဘ။ မၫ။ဝ၊ဌ။ သံၫ။ဝ။ခ။ ခုဒ္ဒကၫ။ဂ၊ဇ။ ဥဒါနၫ။ဖ။ ဒီၫ။ဝ။ခ၂ဌ။ သီၫ။သစ်၊ဝ။ဘ၂ဌ။ မၫ။ဝ။ ၂ဌ။ သံၫ။ဝ။ ၂ဘ။ အံၫ။ဝ။ ၂ခ။ ဓနတ္ထိၫ။ခ၅၊

ခြက အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဓမ္မၫ။ဝ။ဘဂခ။

ခြရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီၫ။ ၂။ဖ၂။ သီၫ။သစ်။ဝ။ ၂ခ၂။

ကပ္ပ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီးဌေ။ ဒီးဌ ၃ေ။ မးဌ။ သံးဌေ။ ၁ၜ။ အံးဌ။ ၂ၜ။ အဘိ ဌ။ ၂ၜ။ ခုဒ္ဒကးဌ။ သုတ္တနိုးဌ။ အပးဌ။ ဗုဒ္ဓဝံးဌ ဂ၆။ ဗုဒ္ဓနိုးဌ။ ဒီးဌေ။ ၁ၜ။ သီးဌ်ေ။ ၁ၜ။

ကမ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ ဌ။ ၂ၜ။ ပဋ္ဌိသံးဌ။ ၁ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိးဌ်ေ။ ၁ဖ။

ကမ္ဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိမာန။ ၁ၜ။

ဂ.ၜမ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ.ဌ။ ၂ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁ဖ။ ဝိမာန။ ၁ဝ။ အပးဌ။ ၁ဝ။

ဂ.ၜမဘ၀အတ္ထုဒ္ဒါရ–မးဌ။ ၂ၜ။ သံးဌ။ ၂။ ၁ဝ။

ကာယ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဣတိဝုတ်ဌ။ ၁ၜ။ မးဌ်ေ။ ၃ဝ။ သံးဌ်ေ။ ၂။ ၄ၜ။ အနုဌ်ေ။ ၂။ ၁ဝ။

ကာသု အတ္ထုဒ္ဒါရ–မးဌ။ ၃ဝ။ သံးဌ။ ၂။ ၁ဝ။ သာဝဇ္ဇ။ ၂။ ၂ဝ။

ကိ ံ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိမာနဌ။ ၁ဝ။

ကုံ့ကာ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ထေရ ဌ။ ၂ေ။

ကုလပုတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ–မးဌ။ ၁ၜ။ အံးဌ်ေ။ ၂။ ၂ ၁ဝ။

ကုသလ အတ္ထုဒ္ဒါရ–အဘိ.ဌ။ ၈ဝ။ ပဋ္ဌိသံးဌ။ ၁ ၂ဝ။ ၁ဝ၆။ ဗုဒ္ဓဝံးဌ။ ၆ဝ။ သီးဌ်ေ။ ၂။ ၂ဝ။ ဒီးဌ်ေ။ ၃ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၁ဝ။

ကေဝလ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီးဌ။ ၁ဝ။ မးဌ။ ၂ဝ။ သံးဌ။ ၁ဝ။ အံးဌ။ ၂။ ၂ဝ။ ခုဒ္ဒ.ကးဌ။ ၁ ၂။ သာဝဇ္ဇ။ ၁ဝ။ ၁ဝ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိးဌ်ေ။ ၂။ ၂ ၁ဝ။ မူလဌ်ေ။ ၂။ ၆ဝ။

ကောလသဟလအတ္ထုဒ္ဒါရ–ခုဒ္ဒကးဌ။ ၁ဝ ၂။ သုတ္တနိုးဌ။ ၂။ ၁ဝ။ အပးဌ။ ၅ ၁ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ။ ၂ ၁ ၁။ ဇားဌ။ ၅ ဖ။

ကခ်ါ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဥဒါနဌ။ ၄။ ၂ ဂ ဖ။ နေတ္တိ။ ဌ။ ၂ ၁ ၁။

ကံသ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီးဌ်ေ။ ၂ ဖ ၁။ သီးဌ်ေ။ သစ်။ ၂ ၁ ဖ။ ၁ ၁ ၁။ အံ။ ဌ်ေ။ ၁ ၂ ။

ခန္ဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ။ ဌ။ ၁ဂ ၂ ။ အဘိ။ ဌ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ဣတိဝုတ်။ ဌ။ ၁ ၆ ၂ ။ မဟာနိ။ ဌ။ ၂ ဝ ။ ၂ ၅ ၂ ။ မူလဌ်ေ။ ၂ ။ ၂ ဖ ။ အနုဌ်ေ။ ၂ ။ ဖ ။ ဝိသုဒ္ဓိးဌ်ေ။ ၂ ။ ဂ ၅ ။ ၁ ဖ ၅ ။

ဓေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီးဌ။ ၁ ၁ ၆ ။ မးဌ။ ၁ ။ ၁ ဂ ။ မးဌ။ ၂ ။ ၂ ၂ ဖ ။ သံးဌ။ ၂ ။ ၁ ။ အံးဌ။ ၁ ။ ၁ ။ အံးဌ။ ၂ ။ ၁ ဖ ဖ ။ ဥဒါနဌ။ ၃ ။ ၁ ၆ ၂ ။ မးဌ်ေ။ ၁ ၆ ။ သံးဌ်ေ။ ၂ ။ ၂ ။ အံးဌ်ေ။ ၆ ၂ ။

ဂတိ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီးဌ။ ၂ ။ ၂ ၂ ။ ဒီးဌ။ ၂ ။ ၁ ၆ ။ မးဌ။ ၁ ၆ ၁ ။ မးဌ။ ၁ ။ ၂ ၅ ။ သံးဌ။ ၁ ။ ၁ ၀ ၆ ။ သုတ္တနိ။ ဌ။ ၂ ။ ၁ ၇ ၁ ။ သီးဌ်ေ။ သစ်။ ၂ ။ ၂ ၂ ၆ ။

ဂဒ္ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ –မးဌ။ ၂ ။ ၂ ၁ ။ မးဌ်ေ။ ၂ ။ ၂ ၂ ။ အံးဌ်ေ။ ၂ ။ ၁ ၆ ၂ ။ အံးဌ်ေ။ ၁ ။ ၂ ၁ ၅ ။ သာဝဇ္ဇ။ ၂ ။ ၁ ၆ ။

ဂဟဏီ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဒီးဌ။ ၁ ။ ၂ ၅ ဝ ။

ဂါထာ အတ္ထုဒ္ဒါရ–ခုဒ္ဒကးဌ။ ၁ ဝ ၅ ။

ဝုဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီဃ၊ဝ။ဝုဗ္ဗ၊ မဗ္ဗ၊ဝ။ဝုဒ်ဝ။ သံဃ၊ဝ။၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဗ္ဗ။ဖ်ဝ။ စူဠနိ၊ဗ္ဗ။ဝ၂ဝ။ မဟိ၊ဝု။ဝ၄ဝ၉။ အံ၊ဠိ၊ဝု။ဝဝ၉။

ဂေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ –သီ၊ဠိ၊သစ်၊၂။၂ဝ၆။

စက္ကဿ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝု။၂၄ဝ။ မဗ္ဗ၊ဝ။ဝုဝ္ဗ။ အံ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၉ဝ။ အံ၊ဗ္ဗ၊၂။၂၅၄။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊၂။ဝ၈၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၂၂၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဗ္ဗ၊၂။၂ဝ၂။ အပ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၂ဖ၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဗ္ဗ၊၅၉။ သီ၊ဠိ၊သစ်၊၂။၂ဝ၁။ မဟိ၊၂။၂ဝ။ အံ၊ဠိ၊၂။ဂ၁၊၂ဝ၀၊၂၂၇။

စ၅ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အပ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၄၇။ စူဠနိ၊ဗ္ဗ။ဂ၉ဝ။

စက္ခု အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝဖ၅။ သံ၊ဗ္ဗ၊ဝု။ဝ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၄၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဗ္ဗ၊ဝ.ဝ၇ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဗ္ဗ။ဒ်၉။ မဟာနိ၊ဗ္ဗ။ဝ၁ဖ။ သာဝတ္ထု၊ဝု။၂ဝ၃။ သံ၊ဠိ၊ဝ။ဝ၁ဝု။၂ဝ၇။ မူလဋ္ဌိ၊ဝ။ပ်ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။ဝ၇ဝ။

စရိမကအတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၂ဂဝု။

စာရိက အတ္ထုဒ္ဒါရ–ဝိ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝဖ၃။ ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၂ဝ၃။ မဗ္ဗ၊၂။၅၅။ အံ၊ဗ္ဗ၊၂။ဝဖ၅။ ဥဒါန၊ဗ္ဗ။ဝဖ၅။ သာဝတ္ထု၊ဝ။ဂ၅၂။

စိတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၀ဖ။ ဥဒါန၊ဗ္ဗ။၂ဝ၂။ ဣတိဝုတ်၊ဗ္ဗ။၂ဗ၃။

စေတအတ္ထုဒ္ဒါရ– နေတ္တိ၊ဗ္ဗ။၅၂။

စေတနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မူလဋ္ဌိ၊၂။ဝ၂ဂ။

ဆန္ဒအတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။ဝ၄ဖ။ မူလဋ္ဌိ၊၂။ဝဖ၂။

ဆန္ဒအတ္ထုဒ္ဒါရ– ထေရ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၂ဗ။

ဇာတိအတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိ၊ဗ္ဗ၊၂။ဝဗ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝဝ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၂ဗ။ ဝိမာန၊ဗ္ဗ။၂၅။ မဟာနိ၊ဗ္ဗ။ ၅ဗ။ သာဝတ္ထု၊ဝ။ဝဖ၁။

ဇာပအတ္ထုဒ္ဒါရ– အနုဋ္ဌိ၊၂။ဝဗ၀။

ဗျာနအတ္ထုဒ္ဒါရ– အဘိ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ ၂ဝ၁။ အပ၊ဗ္ဗ၊ဝ။၂ဝ၇။ မဟာနိ၊ဗ္ဗ၊ဝ၀၂။ စူဠနိ၊ဗ္ဗ။ဝ၁ဂ။

ဉာဏစသနအတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝဗ၇။ မဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၂၂။ သာဝတ္ထု၊ဝ။ဝဖ၇။ အံ၊ဠိ၊ဝ။၂၂။

ဌာနအတ္ထုဒ္ဒါရ– မဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၀၅၊ဝ၀ဖ။

တထာဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဣတိဝုတ်၊ဗ္ဗ။ဝ၁ဝ။

တဝ၀အတ္ထုဒ္ဒါရ– အနုဋ္ဌိ၊၂။ဝ၀၇။ မဏိသာရမဉ္ဇူ၊ဝ။ဝ၀။

တ္ဝာ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဥဒါန၊ဗ္ဗ။ဝ၂ဝ။ သံ၊ဠိ၊ ၂။၂ဗ၀။ အနုဋ္ဌိ၊ဝ။၂ဂ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ဝ။ဝ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊၂။၂ဝ၈။

တေအတ္ထုဒ္ဒါရ ဝိမာန၊ဗ္ဗ။ဂ။

ထေရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အပါဒ္ဓေ။ ၂၂၉။

ဒမ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မဒ္ဓေ ၄။ ၂၃၄။ သံဒ္ဓေ။ ၂၅။ သံဒ္ဓေ ၃။ ၂၀။ အံဒ္ဓိ ၂။ ၁၂။ အံဒ္ဓိ ၃။ ၁၇။

ဒါန အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိဒ္ဓေ ၃။ ၁၉၇။

ဒိသ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဟောနိဒ္ဓေ။ ၃၉၄။

ဗုက္ခ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိဒ္ဓေ။ ၈၄။ အဘိဒ္ဓေ ၂။ ၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၁၃၀။ ပဋိသံဒ္ဓေ။ ၁၃ ၂-၁၃၃ ကျဘိဝုတ်ဒ္ဓေ ၁ ၇။ ဗုဒ္ဓဝံဒ္ဓေ။ ၈၄။ ဟောနိဒ္ဓေ။ ဖ ၁။

ဘေ၀ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ကျတိဝုတ်ဒ္ဓေ။ ၂ ၄ ၃ ၊ ဝိမာန ဒ္ဓေ။ ၁ ၅-၁ ဖ။ ထေရ ဒ္ဓေ ၁ ၊ ၃ ၀။ ဗုဒ္ဓဝံ ဒ္ဓေ။ ၄ ၅။ ဇာ ဒ္ဓေ ၊ ၁ ၄ ၉။ မ ဒ္ဓိ ၁ ။ ၈ ၇ ၊

ဘေ၀တာ အတ္ထုဒ္ဒါ၊ရ- ဝိ ၊ ၁ နု ၊ ဒ္ဓေ။ ၁ ၈။

ဘဒ္ဒသနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၂ ၅။ ကျတိဝုတ်ဒ္ဓေ။ ၇ ၈။

ဓမ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၁ ၄ ၀။ ဒီ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၉ ၂-၉ ၃ ၀။ မ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၁ ၈။ အ ဘိ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၈ ၁ ။ ပဋိသံ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၁ ၇။ ဓမ္မ ဒ္ဓေ ၁ ။ ၁ ၄-ဥ ဒါ နု ဒ္ဓေ။ ၂ ဖ ၁ ။ ကျတိဝုတ်ဒ္ဓေ။ ၁ ၃ ၊ ၂ ၁ ၂ ။ ဗုဒ္ဓဝံ ။ ။ ၁ ၅-၁ ၉ ။ ဇာ ဒ္ဓေ ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၂ ၊ ၃ ၄ ၊ ။ နေ တ္ထိ ဒ္ဓေ ။ ၄ ၁ ။ ဒီ ဒ္ဓိ ၁ ။ ၁ ၃ ၂-၁ ၃ ၃ ။ သီ ဒ္ဓိ ၁ သ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ဖ ။ ဝိ သုဒ္ဓိ ၊ ဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ၇ ။

ဓမ္မစက္ခု အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ ဒ္ဓေ ၁ ၊ ၂ ၁ ။ ။ မ ဒ္ဓေ ၃ ။ ဖ ၅ ။ ၊ ၊ ဒ္ဓ ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၄ ။ ပဋိသံ ဒ္ဓ ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၇ ။ သ ၁ ရ ဣ ဒ္ဓ ၊ ၃ ။ ၁ ၈ ၁ ။ သီ ဒ္ဓိ ၊ သ ဒ ၊ ၂ ။ ၈ ၁ ၊ ၄ ၁ ၃ ။ မ ဒ္ဓိ ၊ ၃ ။ ၄ ၂ ၄ ။

ဓမ္မဒေသနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ -ပဋိသံ ဒ္ဓေ ၁ ။ ဖ ၁ ။

ဓူ၊ မ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ ဒ္ဓ ၊ ၂ ။ ၁ ဖ ။

နဒ္ဒီ အတ္ထုဒ္ဒါရ- နေ တ္ထိ ဒ္ဓိ ၊ ၂ ၅ ။

နဒ္ဒမ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ ဒ္ဓ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ဖ ။ ပဋိသံ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၇ ။ ဝိ သုဒ္ဓိ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၃ ။

နဒ္ဒသန အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ ဒ္ဓ ၊ ၃ ၁ ၀ ။

နိကာယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ။ ဒီ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၂ ၃-၂ ၄ ။ အ ဘိ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၂ ဖ ။ ခုဒ္ဒ ကာ ဒ္ဓ ။ ၂ ။

နိဗ္ဗာနဒဿန အတ္ထုဒ္ဒါ၊ရ-မ ဒ္ဓ ၊ ၄ ။ ၁ ၇ ။

နိမိတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ -အံ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ။

နိယာမ အတ္ထုဒ္ဒါရ -ဒီ ဒ္ဓ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ အ ဘိ ဒ္ဓ ၊ ၁ ။ ၃ ၁ ၂-၃ ၁ ၄ ။

နိဿရဏအတ္ထုဒ္ဒါရ -ဒီ ဒ္ဓ ၊ ၃ ။ ၂ ၄ ၂ ။

နေက္ခမ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ -ကျတိ ဝုတ်ဒ္ဓ ။ ၃ ၃ ၁ ။ ဒီ ဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၂ ဖ ၄ ။ အံ ဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၄ ဖ ။ ဝိ သုဒ္ဓိ ၊ ဒ္ဓိ ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ၅ ။ ၊ ၊ ၁ ။ ၊ ၊ ၁ ။ ၊ ၊ ၁

ပညာ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဘ၉၇။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ခ၃ခ။

ပညတ္တိ အဗ္ဘုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ဌ၊၃။၂၅။ဒီ၊ဋီ၊၃။ဇ၈။မ၊ဋီ၊၃။ခ၉ဖ။

ပဋိဘာန အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ဌ၊၃။၇၄။ဒီ၊ဋီ၊၃။၇၇။

ပဋိဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အံ၊ဋီ၊၃။ခ၄ခ။

မထဝိ အတ္ထုဒ္ဒါရ– မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဖ-၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၅၈။

ပရ အတ္ထုဒ္ဒါရ– ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၅၈-၅ဇ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၂၀။

ပရိက္ခာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိ၊ဌ၊၂။ခ၃၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၃၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ခ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၁၁။ အံ၊ဋီ၊ခ။ခ၆ဇ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ဂ၁။

ပစ္စုပ္ပန္န အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ခဇ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။ ၄၄၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆၁-၆၂။

ပရိယာဒါန အတ္ထုဒ္ဒါရ–မ၊ ဌ၊ ၁။ ခ၆ဖ။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၅။ မ၊ ဋီ၊ ခ။ ၄ခ၆ဖ။

ပရိယာယ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝခ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ခ၇။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဇ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၄၅ ၁၄ဖ။

ပရိယုဋ္ဌိတ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၁ဖဇ။

ပရိဝါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ –သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၇။

ပရိဟာနိ အတ္ထုဒ္ဒါရ –အဘိ၊ ဌ၊ ခ။ ၁၄၁။

ပဝါရဏာ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ဇ၇။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၅၊၁၇ဖ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂ခ။

ပဟာန အတ္ထုဒ္ဒါရ –မ၊ဌ၊၁။၂၄-သံ၊ဌ၊၂။၂ခ၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။ခ၀ဖ-ခ၀၇။ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၅ခ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ခ၆ဖ။သုတ္တနိ။ဌ၊၁။ဂ-၀။ စူဠနိ၊ဌ။၇၂-ခ။

ပါတိမောက္ခအတ္ထုဒ္ဒါရ–ကခ်။၀၄။ဇ၃-ဇ၄။

ပါမောဇ္ဇ အတ္ထုဒ္ဒ၊ရ –ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၇၄။

ပါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ခ၄၀။

ပါရာဇိက အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂ခ။

ပိဋက အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဝိ၊ဌ၊၁။ခ၇။ဒီ၊ဌ၊၁။ခ၉။အဘိ၊ဌ၊၁။၂၁။စရိယာ၊ဌ။၂။

ပိဏ္ဍပါတ အတ္ထုဒ္ဒါရ –မ၊ဌ၊ခ။ခ၅။

ပုဗ္ဗ၁ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၇။ မ၊ဌ၊၂။ ၂ခ၅။ သံ၊ဌ၊၂။ဂ-၀။ အံ၊ဌ၊၂။ခ၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဇ၇-ဇ၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၅ဖ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ခ၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၂ခ။နေတ္တိ၊ဌ။ဖ၂။

ပုဋ္ဌ အတ္ထုဒ္ဒါရ –ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဂ၀။

ပုရာအတ္ထုဒ္ဒါရ– ဝ၁ရ၊ဋီ။၂၂။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၅။

ဗဟုသုတအတ္ထုဒ္ဒါရ– မူလဋီ၊၁။ဇ၄။

ဗလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ။ဥ၃-ဥ၃၂။သံဌေ၂။၄၂။ အံဌေ၃။၂၉၃။အဘိဌေ၂။ဥ၀၀။ ပဋ္ဌိသံဌေ၂။ ၂၃၀။စူဋနိဌေ။၄၉။

ဗဟုဿုတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အ-ဌေ။၂၇၀။

ဗုဒ္ဓ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ခုဒ္ဒကဌေ။၅။

ဗုဒ္ဓဝေ-ဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိဌေ။၁။၂၀၀။

ဗောဓိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိဌေ။၁၀၉-၁၁၀။မဌေ။၅ဖ။သံဌေ။၁၄၂။ဥဒါနဌေ။၂၅။ ဗုဒ္ဓဝံဌေ။၇၅၁ဝ၇ဖ။ စရိယာဌေ။၁၀။သာရတ္ထ၊ ၊။၁၃၂။

ဗြဟ္မ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ။ဥ၆။ဗုဒ္ဓဝံဌေ။၁ဥ-၁၄။ဝိသုဒ္ဓိဌီ။၁။ဥ၇၇။

ဗြဟ္မစရိယ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီဌေ။ဝ။ဖ-ဝ၆ဝ။မဌေ။ဝ။ဝ၄ဖ-ဝ၄၀။ခုဒ္ဒကဌေ။ဝ၂၀။ ဣတိဝုတ်ဌေ။ဝ၀၂ဝ၁။ သုတ္တနိဌေ။ဥ၈-ဥ၉။ သုတ္တနိဌေ၂။ဥ၃။ သာရတ္ထ၊ဥ။ဥ၃၂။ အံ။ဌီ၂။ ၂၅၅။

ဘယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဌေ။ဝ။ဝ၃ဖ၊ဣတိဝုတ်ဌေ။၇ဝ။အုံ၊ဌီ၊ဥ။ဝ၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိဌီ။ဝ။၄ဝ၅။

ဘဝါဘဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ၃။ဝ၅ဖ။သံဌေ၃။ဥ၂ဖ။ဥဒါနဌေ။ဝ၄ဖ။ဗုဒ္ဓဝံဌေ။ဝ၉၄။စရိယာဌေ။၂၀။

ဘာဝနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိဌေ-။၂၀၇-၂၀၀။

ဘူတအတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ။ဥ၃။ခုဒ္ဒကဌေ။ဝ၃၉။ သုတ္တနိဌေ။၂ဖ၀။စူဋနိဌေ။၀၀။မဌီ။ဝ။ဝ-။

ဘူမိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိဌေ-။၂၅၉။ပဋ္ဌိသံဌေ။ဝ။ဥ၀။

မဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ။ ၂ဥ၊။အဘိဌ္ဌေ။၂၀၇။ပဋ္ဌိသံဌေ၂။ဝ၀၀။

မဟန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိဌေ။ဝ။၀ဥ။ဒီဌေ။ဥ။ ဖ။မဌီ။ဥ။ဝ၆ဖ။

မစ္ဆ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ထေရဌေ။ဝ။ဖ၀။

မတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ။ဌီ။ဝ။ဖ၂။

မနုအတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိမ-နဌေ။ဝ၀။

မနောမယ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ။ဌေ။ဝ၆၄။

မန္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သီ။ဌီ။သစ်။ဝ။၇၀-၇၉။

မယ အ-တ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိမာနဌေ။၉။

မရဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌိသံဌေ။ဝ၊ဝ၃၅။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၂၂၂။ဝိသုဒ္ဓိ၂။ဝ၁ဥ၊မဟာနိဌေ။ဖ၂-ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ ၂။ဝ၉၉။

မဟဏ၀ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဌေ။ဝ။ဥ၆ဖ။သာရတ္ထ၊ဝ။ဖ၂။

မဟနသ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မာဌေ။ဝ။၄-၄ဥ။အဘိဌေ။ဝ၊ဝ၄။ ပဋ္ဌိသံဌေ၂။ဝ၁၇။ ဣတိဝုတ်ဌေ။၅ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌေ။ဝ၅၅။ မဟာနိဌေ။ဝ၉၊ ၂၅ဝ။ အံ၊ဌီ၊ဥ။ ၂ဝ၉။

မဟရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါနဌေ။ဥ၃ဥ။

မိုက အတ္ထုဒ္ဒါရ- အပေါဒ္ဓေ။ဝဂ္ဂ။

မိတ္ထသုဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အပေါဒ္ဓေ။ဝဂ္ဂ-ဝဂ္ဂ။စူဠနိဒ္ဒေ။ဝဝဂ္ဂ။

မူလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိဒ္ဓေ။ဂဝ။မဒ္ဓေ။ဝဂ္ဂ။ဥဒါနဒ္ဓေ။ ၂၅။အံဒ္ဓေ။ဂ္ဂ။ ၂၀ဝ။

ဓမ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဒ္ဓေ။ ၂ဂ။ ဒ္ဓေ။ ၅။ သံဒ္ဓေ။ ၅။ အံဒ္ဓေ။ ၅။ ပဋ္ဌိသံဒ္ဓေ ၂။ ဝ၂၂။ ခုဒ္ဓ ။ ဒ္ဓ။ ဂ၆ ဥဒါန ဒ္ဓ။ ဝ၁။ ဣတိဝုတ်ဒ္ဓ။ ၂ဝ။ဝိမာန ဒ္ဓ။ ၂ဝ။ထေရ ဒ္ဓ ။ ၂ ၉။

ယံ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဒ္ဓ ၂။ ၄။ ဗုဒ္ဓဝံဒ္ဓ။ ၇ ၂။

ယက္ခ အတ္ထုဒ္ဒါဝ- ဓ ဒ္ဓ ။ ၉ ။ ၉ ဖ ။ ဝိမာန ဒ္ဓ ။ ဝ ၃ ၃ ။

ယောနိ အတ္ထုဒ္ဒါရ - မ ဒ္ဓ ။ ဝ ၄ ၃ ။ သံ ဒ္ဓ ။ ၂ ။ ၂ ၄ ၇ ။ အံ ဒ္ဓ ။ ဂ ၃ ။ ဣ တိ ဝုတ် ဒ္ဓ ။ ဝ ဝ ၇ ။

ရဇက အတ္ထုဒ္ဒါရ - ဝိ ဒ္ဓ ။ ၂ ။ ၂ ဖ ၉ ။

ဂုဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မူ လ ဒ္ဓ ။ ဝ ။ ၅ ၅ ။

ရသ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ ဒ္ဓ ။ ဝ ။ ဝ ဝ ။ သုတ္တ နိ ဒ္ဓ ။ ဝ ။ ၂ ၂ ။

ရဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ - သီ ဒ္ဓ ။ သ ။ ၂ ။ ဝ ဖ ၉ ။

ရာမ ဏေယ္ယ အတ္ထုဒ္ဒါရ မ ဒ္ဓ ။ ၂ ။ ဝ ၅ ဝ-ဝ ၅ ၂ ။

ရူပ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အံ ဒ္ဓ ။ ဝ ။ ဂ ဖ ။ ပဋ္ဌိသံ ဒ္ဓ ။ ဝ-ဝ ၂ ၃ ။ (ဌ) ဌ သံ ဒ္ဓ ။ ၂ ။ ဝ ၅ ၄ ။ ဝ ိ သ ု ဒ္ဓ ။ ဝ ။ ခ ၂ ၂ ။ ((( ))) ((( ))) ((( )))

ဝိဒိတ္ဘာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဝဋ္ဋေ။ဂ္ဂ။

ဝိဒိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဝဋ္ဋေ။ဘ၇္ဂ။သံဝဋ္ဋေ။ဂ၄ဂ။အဘိဝဋ္ဋေ။ဝ၄ဝ။အဘိဝဋ္ဋ၊ ၂။ဂ၇ဂ။ မဒ္ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၇။အံ၊ ဌီ၊ဝ။ဘ၇ဝ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ။ ၂၊ဘ၅။

ဝိနိစ္ဆယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဝဋ္ဋ၊ ၂။ဂ၉။အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဘ၇။အဘိဝဋ္ဋ၊ ၂။ဂ၉၉ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ဘ၁ ၂။

ဝိမုတ္တိ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၊ဌ။ ၂၉-ဝ၀။

ဝိမေဝကွ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၅၉။

ဝိဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဝဋ္ဋ၊ဝ။ ဘ ၂ ၂။ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၂။ဘ၂ဘ။ မဒ္ဒီ၊ဝ။ ၄ဝ။သံ၊ ဌီ၊ဝ။၄ဝ။အံ၊ ဌီ၊ဝ။ဘ၇။

ဝိမံသက အတ္ထုဒ္ဒါရ မ၊ ဌ၊ ၂။ဘ၇ဘ။

ဝုတ္တ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။၉ဂ။ဥဒါန၊ ဌ။၄ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ဝ-၄။ ဌီ၊ဝ။ ဘ၈ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ဝ။၄။မ၊

ဝေဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။ဘ၇ဂ။ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ဂ၉။သံ၊ ဌီ၊ဝ။ဘဝ၆။

ဝေဒနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ဘ၇၆။ မူလဋ္ဌ·ဝ။၄ဂ။

ဝေဒိယမာန အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ၊ဌ၊ ၂။ဘ၆ဝ။

ဝေလာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ ၂။ဘ။အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဘ၆ဝ။

ဝေါ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။ဘ၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ဝ၆။နေတ္တိ၊ဌ။၄ ၂ ။နေတ္တိ၊ဝ။ ၅ ၂ ။

ဝေါသဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ၊ဌ၊ဝ။ဘ၉ဘ။

ဝေါဟာရ အတ္ထုဒ္ဒါရ-မ၊ဌ၊ ဝ။ ၂ ၇-၂ ၈ ။သံ၊ဌ၊ဝ။ဘ ၇ ။ ဥဒါန၊ ဌ၊ ဝ ၀ ၂ ။အံ၊ ဌ ။ ၂ ။ ဝ ၆ ။

သခ်ါ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဝ။ ၇ ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၄ ၅ ။ သာဝတ္ထု ၂ ။ ဘ ၂ ၇ ။ အံ၊ ဌ ·ဝ ။ ဘ ၂ ၄ ။

သခ်ါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၂ ၈-ဘ ၇ ၄ ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၇ ၈ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၅ ၇ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ဘ ၅ ၈ ။ မဟာနိ၊ ဌ ။ ဘ ၉ ၂ ။

သဂ္ဂ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဥဒါန၊ ဌ ။ ၂ ၅ ဖ ။

သဂ်ရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ ၄ ။ ဘ ၇ ဘ ။ နေတ္တိ ၊ ဌ ။ ၂ ၄ ပ ။

သဂ်ဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီဝဋ္ဋ၊ ဝ ။ ဘ ၉ ။ မ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၂ ၂ ။ အဘိ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဝ ၄ ဝ ။ အဘိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဝ ။ ပဋ္ဌိသံ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၄ ၂ - ၄ ဝ ။ မ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ၀ ။

သံဝရ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ၊ဌ၊ဘ ။ ၂ ၁ ၊ ဖ ၄ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၀ ။ အ ဘ ် ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဝ ၊ ၂ ၊ ၀ ၂ ။ ဝ ၊ ၂ ၊ ၀ ၂ ။ ပ ဋ ် ဌ ် ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၇ ၂ - ၇ ၂ ။ ဝ ။ ၂ ၊ ၀ ။ ဝ ။ ၂ ၊ ၀ ။ ဝ ။ ၂ ၊ ၀

သံသင္ဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ၊ ၌။ ၁၁ ၂။ မဟာနိ၊ ၌။ ၂၁။

သစ္ဘ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သံ၊ ၌ ၃။ ၄။ ဣတိဝုတ်၊ ၌ ၄ ၉။ စရိယာ၊ ၌။ ၁ ၀။ သာဝတ္ထု။ ၁ ၃။ ၂ ၀ ၈- ၂ ၀ ၉။ မ၊ ဌိ၊ ၁ ။ ၅ ၆။

သမဏ အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိ၊ ၌ ၊ ၁ ၄ ။

သမနုပဿနာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-အံ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ၁ ၅ ။ ဣတိဝုတ်၊ ၌ ။ ၅ ၃ ။

သမယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ၊ ၌ ၊ ၁ ၉ ။ ဒီ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ။ မ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၉ ။ သံ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၈ ။ အံ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ၈ ။ ဓ. ဘိ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ၉ ၉ ။ ဗဟုသံ၊ ၌ ။ ၂ ၊ ၁ ၅ ။ ခုဒ္ဓက ၊ ၌ ။ ၁ ၉ ။ ဥဒါန၊ ၌ ။ ၁ ၇ ။ ဇုဒ္ဓံ ၊ ၌ ။ ၁ ၅ ၄ ။

သမုဿယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ထေရီ၊ ၌ ။ ၁ ၁ ၁ ။

သမောသရဏ အတ္ထုဒ္ဒါ-ဒီ၊ ၌ ၊ ၂ ၊ ၂ ။ ၉ ၀ ။

သရဏဂမန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၇ ။ မ၊ ၌ ၊ ၁ ၁ ၇ ။ အံ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ။

သဟဂတ အတ္ထုဒ္ဒါရ - အဘိ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၁ ။ ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၆ ။ မဟာနိ ၊ ၌ ။ ၂ ၁ ။

သာ အတ္ထုဒ္ဒါရ-- ဒီ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၄ ။ မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၆ ။ သုတ္တနိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၀ ၅ ၀ ။ ဗုဒ္ဓဝံ ။ ၌ ။ ၆ ၆ ။ ကခ်ိ ၊ ဌ ၊ သစ် ။ ၃ ၀ ၀ ။

သာလ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ။

သိက္ခာပဒ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဝိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၇ ။

သိယာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၉ ၇ ။ ကခ်ိ ၊ ဌ ၊ သစ် ။ ၁ ၊ ၀ ။

သိတိဘာဝ အတ္ထုဒ္ဒါရ-ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၉ ။

သီဟ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ ၊ ၌ ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ။ ၂ ။ ၁ ။ အံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၁ ။ သုတ္တနိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၃ ။ ထေရ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၅ ။ အပ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၉ ။ ဗုဒ္ဓနိ ၊ ၌ ။ ၁ ၄ ။ ၆ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၂ ။

သု အတ္ထုဒ္ဒါရ- သုတ္တနိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၆ ။

သုခ အတ္ထုဒ္ဒါရ- အဘိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၀ ၃ ။ ဣတိဝုတ် ၊ ၌ ။ ၇ ၁ ။ ဥဒါန ၊ ၌ ။ ၃ ၀ ။ ထေရ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ။ ၁ ၂ ၄ ။ သာဝတ္ထု ၊ ဌ ။ ၁ ၃ ၃ ။ မူလဋီ ၊ ၁ ။ ၃ ၆ ။

သုတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ ၊ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၅ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၅ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၅ ။ ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ။ ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ။ ခုဒ္ဓက ၊ ၌ ၊ ၀ ။ ဥဒါန ။ ၌ ၊ ၁ ၀ ။ ဣတိဝုတ် ၊ ၌ ။ ၂ ၁ ။

သုဝဏ္ဏ အ ။ ုဒ္ဒါရ- ဝိမာန ၊ ၌ ။ ၉ ။

သေနာသန အတ္ထုဒ္ဒါရ-ဒီ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၇ ။ မ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၀ ။ အံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၇ ။

သေယျာ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဒီ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၅ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၇ ၄ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၃ ။ ၇ ၁ ။ ဥဒါန ၊ ၌ ။ ၃ ၆ ၄ ။

သောတ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ၁ ၂ ။

ဟဒယ အတ္ထုဒ္ဒါရ- ဓ. ဘိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၄ ။ ပဋ္ဌာန်း ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၇ ။ မဟာနိ ၊ ၌ ။ ၁ ၉ ။ ၂ ၅ ၁ ။

ဟေတု အတ္ထုဒ္ဓါရ- မ၊ ၌၊ ၄၊၅၂။ အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၃၁၂။ အဘိ၊ ၌၊ ၃။ ၃၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၆၃။ မ၊ဋီ၊၁။၂၄၅။ နေတ္တိ၊ဋီ။၃၉။

ဤသို့စသည်ဖြင့် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာများ၌ အနေကတ္ထ ပဒအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ် မြားမြောက်စွာလာ ရှိလေသည်။

သဒ္ဒနီတိကျမ်းကြီးများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုနှင့် အတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်များ များစွာလာရှိ

သဒ္ဒနီတိပဒမာလာ, သဒ္ဒနီတိဓာတုမာလာ, သဒ္ဒနီတိသုတ္တမာလာ ကျမ်းကြီးများ၌လည်း အဘိဓာန်စကားစုများနှင့် အနေကတ္ထ ပဒအတ္ထုဒ္ဓါရပုဒ်များ များစွာလာ ရှိ၏။ အထူးသဖြင့် သဒ္ဒနီတိ ဓာတုမာလာကျမ်း၌ ပို၍များစွာလာသည်။ ၎င်းပြင် ဓေဋ္ဌိကာ၌လည်း-

ပုဗ္ဗတ္ထမပရုဒ္ဓ ရသု၊ သမ္ဘတ္တိသရိယေသု ၀။
ဝုဒ္ဓေ စေ ဝါတိ အတ္ထေသု၊ ဟာသဒ္ဒါ ပဝတ္တတိ။[1]

ဟူ၍ မဟာနာမသဒ္ဒါ၏ အတ္ထုဒ္ဓါရ ဂါထာလာရှိ၏။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ပါဠိတော်, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, ဂန္ထန္တရ တို့၌ အဘိဓာန်စကားစုများ, အနေကတ္ထပဒများ စုစီး၍ ဖော်ပြချက်များ များစွာပါရှိလေသည်။

ဗဟုသုတဘဏ္ဍာတိုက်စစ်မှုန် အဘိဓာန်

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကြီးကား လိုင်ကိုကျနစ္စာခွဲပြထားခြင်း, ပုဒ်ကိုစနစ်တကျခွဲပြထားခြင်း, ဆိုင်ရာအဖွင့်ကျမ်းများနှင့် အညီအနက်တိကျကျပြဆိုခြင်း, လိုအပ်သည့်ပုဒ်များကို သက္ကတ, ပရာကရိတ်အဒ္ဓမာဂဓီ သီဟိုဠ်ဘာသာ-စသည့်ဘာသာဇာတပါးနှင့် ညီနှိုင်းတိုက်ဆိုင်းပြခြင်း, ဘာသာန္တရကျမ်းများ၏ အဆိုအမိန့်ကိုထုတ်ပြခြင်း လိုအပ်သောအရာ၌ စာပေသမိုင်း ဒေသဆိုင်ရာ သမိုင်း, ပုဂ္ဂိုလ် ဆိုင်ရာသမိုင်း စသည်တို့ကိုပြဆိုခြင်း, သုတ္တ, ကထာ, ဇာတက စသည်တို့၏အမ်ပွါယ်ကို ဖော်ပြခြင်း စသည်တို့ဖြင့် အလွန်လျင်မြည်စုံသည့် အဘိဓာန်ကြီးဖြစ်လေသည်။ သို့ဖြစ်၍ အဘိဓာန် ကျမ်းကြီးကို ဗဟုသုတ ဘဏ္ဍာတိုက်စစ်မှုန် အဘိဓာန်ကြီးဟု ဆိုထိုက်ပါပေသည်။

နမူနာအမြှောက်မျှထုတ်ပြခြင်း

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ထူးခြားသည့် အကြောင်းအရာအချက် အလက်တို့မှ ဤရွေ့ဤမျှပမာဏရှိသည်ဟု တိတိကျကျပြဆိုရန် ခဲရင်းလှ၏။ သို့ရာတွင် စာရှုသူသုတေ-သီတို့အား အမြှောက်မျှထုတ်ပြအပ်ပါသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီ၏ဟောနက်ပေါင်း ၅၀-ကျော်

ဓမ္မပုဒ်၏ ဟောနက်ကား တရားပင်ဖြစ်သည်။ ယင်းတရားဟူသော အနက်ကို အသိများကြ၏။ ဤအဘိဓာန်၌ ဓမ္မ-သင်္ခါသည် မည်သည့်နေရာ မည်သည့်တရားကို ဟောသည်-စသည်ဖြင့် ထောက်ပြ၍ ဓမ္မ-သင်္ခါ၏ ဟောနက်ပေါင်း ၅၀-ကျော်ကို တိတိကျကျ ဖော်ပြထားသည်သာမက သက္ကတ အဘိဓာန်, ဟိန္ဒီအဘိဓာန် တို့၏ အဆိုအမိန့်ကိုပါ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မ[2]-ကြည့်။

---

[1] မဓုဋီ၊ ၁။၈။

ဓမ္မက္ခန္ဓာ ရေတွက်နည်း

ဓမ္မက္ခန္ဓာပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ရှိသည်ဟု အသိမျှားကြ၏။ သို့ရာတွင် ဓမ္မက္ခန္ဓာကို ဘယ်သို့ ရေတွက်ရသည်ဟု သိရန်ကား မလွယ်လှချေ။ သုတ္တန် ပါဠိတော်များ၌ အနုသန္ဓေတင်ခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ဂါထာများ၌ အမေးဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဖြေဂါထာသည် မြွက်ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဘိဓမ္မာပိဋကတ်၌ တိက် ၁-ခု, ဒုက် ၁-ခုကို ဝေဘန်ရာ ဝါရသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဝိနည်းပိဋကတ်၌ ဝတ္ထုတစ်ခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ မာတိကာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ပဒဘာဇနီ, အန္တရုတ္တိဝါရ, အာပတ္တိဝါရ, အနာပတ္တိဝါရ, တိကစ္ဆေဒဝါရများသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဤသို့ရေတွက်လျှင် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ပေါင်း ရှစ်သောင်းလေးထောင်ဖြစ်သည် စသည်ဖြင့် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ရေတွက်ညွှန်ပြထားသည်။ ဓမ္မက္ခန္ဓ-ပုဒ်ကြည့်။

ဓမ္မစက်မျိုးစုံ

ဓမ္မစက်-ဟူသော မြန်မာစကားကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် များစွာတို့ ကြားဘူးကြ၏။ ယင်း ဓမ္မစက် ဟူသောစကားသည် ဓမ္မစက္ကာ-ဟူသော ပါဠိမှ သက်ဆင်းလာသော ပါဠိသက်ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။ ယင်းဓမ္မစက်သည် တချို့နေရာ၌ သတိပဋ္ဌာန်တရား, ဟချို့နေရာ၌ ဣဒ္ဓိတရား, တချို့နေရာ၌ ဓဂ္ဂင်တရား, တချို့နေရာ၌ ပိဋကတ ၃-ပုံ တရား စသည်ဖြင့် အရကောက်တွေ့ စုံလင်လှလေ၏။ ယင်းသို့ ဓမ္မစက်မျိုးစုံကို ဤအဘိဓာန်အတွဲ ၁၁-၌ ကျနစ္စာ ဖော်ပြထား၏ ဓမ္မစက္က-ကြည့်။

ဓမ္မစကြာသုတ် အဓိပ္ပာယ်နှင့်သမိုင်း

ဓမ္မစကြာသုတ်ကို ကရားရေလွှတ် တတ္တတ်တွတ် ရနေပြားသော်လည်း ဓမ္မစကြာသုတ်၏ ဆိုလိုရင်းအဓိပ္ပာယ် ပြောစမ်းပါဆိုလျှင် လွယ်လွယ်ကူကူနှင့် ပြောတတ်ချင်မှ ပြောတတ်မည်၊ ဓမ္မစကြာသုတ်ဟူသည် ကိုယ်တော်မြတ် သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ် ပဋိဝေဓဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေနေယျတို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော တရားတို့ကို ဖြစ်ခဲရာ လည်စေရ သုတ်တည်း စသည်ဖြင့် ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ဖော်ပြ သား၏။ ၎င်းပြင် ယင်းသုတ်၏ အဓိပ္ပာယ်ကိုလည်း ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မစက္ကဝတ္တနသုတ္တ-ကြည့်။

ဓမ္မစက္ခု၏ ရားမျက်စိ

"ဓမ္မစက္ခု=တရားမျက်စိ" ဟူသည် ဘာကိုဆိုလိုသနည်းဟု သိဖို့လိုသည်။ ဓမ္မစက္ခု တရားမျက်စိ ဟူသည် (၁ သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ (၂)အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (၃) မဂ်လေးပါး ဖိုလ်လေးပါးဉာဏ်။ (၄) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (၅) အောက်မဂ် ၃ ပါး အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်၊ ဒုက္ခတ္တမဂ်ဉာဏ်တို့ ဖြစ်ကြောင်းဆိုင်ရာ ခိုင်လုံလှသော ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာကိုးကား ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မစက္ခု-ကြည့်။

ဓမ္မဒါန၏ ထူးပြတ်လှပုံ

"သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ=ဓမ္မဒါနသည် အာမိသဒါနအားလုံးကို အောင်နိုင်သည်" စသည်ဖြင့် ဓမ္မပဒပါဠိလာဂုဏ်ကို ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် တော်တော်များများ နှုတ်တက်ရကြသည်။ ဓမ္မဒါန၏

ဘာမီဆဒါနထက် ထူးကဲသောလူနှင့်ပုံကို ကျမ်းဂန်လာ နိဿရည်းဖြင့် သိပ်သည်းမှု ဤအဘိဓာန် ၁၁-၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မဒါန-ကြည့်။

ဓမ္မပဒအရနှင့် ဓမ္မပဒကျမ်း သမိုင်းစသည်

ဓမ္မပဒကျမ်းသည် ဂါထာ ၄၂၃-ပုဒ်ရှိ ကျက်မှတ်ရန် လွယ်ကူသည့် ကုက်မှတ်ထိုက်သည့် ဘုရားပြတ်စွာမုခပါဠိတော် ကျမ်းစာဖြစ်၏။ ယင်း ဓမ္မပဒအဓိပ္ပာယ်နှင့် ဓမ္မပဒဟောရာပုဂ္ဂိုလ်, ဓမ္မပဒကျမ်းကမ္ဘာ ဓရမ်ရပ်၌ ဘာသာဒရင်ရပြင့် တည်ရှိပုံစသည်တို့ကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းပြုး၌ တိုတိုရှင်းရှင်းနှင့် လိုရင်းဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မပဒ-ကြည့်။

အရှင်ဓမ္မပါလထေရ်

အင်္ဂကထာ, ဋီကာကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်ခကျော် အရှင်ဓမ္မပါလကို ပါဠိစာပေ ပညာရှင်တိုင်း သိကြသည်။ သို့ရာတွင် ဘယ်ခေတ် ဘယ်ကာလက ပေါ်ထုန်းခဲ့သည်, အရည်အသွေး မည်မျှပါ သိရန်ကား တကယ်ပညာရှင် ပညာဒရင်အမော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အဆုံးဖြစ်၏။ ယင်းကတ်တ်သတ်သတ ဆိုရန်အချက်အလက်တို့ကို ဤတိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မပါလ-တ္ထရ-ကြည့်။

ဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း သာဂလိယဂိုဏ်း

ဘုရားရှင် ဇရိန်ဗွာန် ဝင်စံတော်မူပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း ၂၅၀၀-ကျော်အတွင်း ဗုဒ္ဓသာသနာ့ဂိုဏ်းတွေထူထောင်ခဲ့ကြပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ယင်းဂိုဏ်းများအနက် ဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း, သာဂလိယဂိုဏ်းဘို့လည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ ဤအတွဲ ၁၁-အဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြပါဓမ္မရှစ်ဂိုဏ်း, သာဂလိယဂိုဏ်းတို့၏ သမိုင်းအကျဉ်းချုပ်ကို ဖော်ပြထားရာ သာသနာဝင် သမိုင်းကျမ်းပြု ပုဂ္ဂိုလ်တို့ အလွန်လိုအပ်သော အချက်ဖြစ်၏။ ဓမ္မရှစ်သာဂလိယ-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနယ

"ဓမ္မဝိနယ" ဟူသော စကားလုံးသည် ဗုဒ္ဓသာသနာတော်သုံး စကားလုံးဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ဓမ္မဝိနယအဓိပ္ပာယ်ကား ကျယ်ဝန်းလှသည်။ "ဓမ္မဝိနယ" ဟူသော အမည်ဖြင့် ကျမ်းတစ်ကျမ်းရေးလောက်အောင်ပင် ကျယ်ဝန်း၏။ ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ ဓမ္မဝိနယအရ အထောက်အထားနှင့် တကွ ချုပ်ကိုး စုံလင်စွာဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မဝိနယ[1]ဓမ္မဝိနယ[2], ဝေဝိနယ[1], ဝေ့ဝိနယ[2], ဓမ္မဝိနယ[3]- ကြည့်။

ဝုတင် ၁၃-ပါးနှင့် စပ်၍ စုံလင်စွာဖော်ပြခြင်း

ပုံသုဘုဝုတင်, တိစီဝရိတ်ဝုတင် အစရှိသော တောင် ၁၃-ပါး ဆောက်တည်နည်း, ဆောက်တည်ရာကျွေး အဓိပ္ပာယ်ဖွင့် ဝုတင်နှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ် ဂဃနုံအလုံးစုံကို ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး၌ လိုလေသည်ရှိ စုံလင်စွာချုပ်၍ ဖော်ပြထားသည်, ဝုတင်ဒီပနီကျမ်းသဖွယ် ဖြစ်၏။ ဝုတင်[3]- ကြည့်။

နက္ခတ် ၂၇-(၂၈) လုံး

ဤအတွဲ ၁၁-အဘိဓာန်၌ အသ၊ယုဇ-အစရှိသော နက္ခတ် ၂၇ (၂၈) လုံးတို့၏ အရေအတွက်နှင့် လနှင့်တွဲပုံတို့ကို စုံလင်စွာ ပြထားရာ နက္ခတ်အဘိဓာန်သဖွယ် ဖြစ်၏။ နက္ခတ္တ-ကြည့်။

သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝ

ရှေးဆရာတော်တို့သည်—

၁။ "ဝိနိပါတိကာ အသုရာ လူ,ရှာနတ်ဘဝ"=နာနတ္တကာယ နာနတ္တသည်။

၂။ "ရူပဗဒ္ဓမစ္စာန် ပါယ်လေးတန် အမှန်တဌာန"=နာနတ္တကာယကေတ္တသည်။

၃။ "ဒုတိယစ္စာန်ဘုံ အလုံးစုံ ယူတုံတဝ နိယတ"=ကေတ္တကာယ နာနတ္တသည်။

၄။ "တတိယဝေဟပ္ဖလာ သုဒ္ဓဝါ မြဟွာဌာန ဘုံတ,ဝ"=ကေတ္တကာယ ကေတ္တသည်။

၅၊ "အသညသတ်မှာ မြဟွရှာ ယူရာတဝ မြဲမုချ"=ကေတ္တကာယ။

၆။ "အရူပဘုံ အလုံးစုံ ယူတုံပစ္စေက"=ကေတ္တသည်—

ဟူသော သံပေါက် ၆-ပုဒ်ဖြင့် သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝ အဓိပ္ပာယ်ကို အကျဉ်းချုပ် မိန့်ဆိုတော်မူခဲ့ကြသည်။ ဤတိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌လည်း သတ္တဝါသဘုံကိုးဝကို သက်ဆိုင်ရာ ကျမ်းရင်းဖော်ပြ၍ ဖွင့်ဆိုရေးသားထား၏။ နဝသတ္တဝါသာ-ကြည့်။

မိလိန္ဒပဉ္ဍကျမ်းကြီး ဟောသူ အရှင်နာဂသိန်ထေရ်

မိလိန္ဒပဉ္ဍကျမ်းကြီးသည် သာသနာသက္ကရဇ် ၅၀၀-ကျော်တွင် ထူးခြားစွာ ပေါ်ထွန်းလာသည့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာ အမေးအဖြေကျမ်းကြီး ဖြစ်သည်။ ထကယ်တော့ "မိလိန္ဒမင်းအမေး အရှင်နာဂသိန်အဖြေ" ကျမ်းဖြစ်၏။ ယင်းကျမ်းကြီးကို ဟောတော်မူသော အရှင်နာဂသိန်၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိအကျဉ်းချုပ်၌ ဤအဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြထား၏။ နာဂသေန-ကြည့်။

တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကို ပြောနေသောအဘိဓာန်

ဤအတွဲ ၁၁-တိပိဋကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကြီးသည် တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကိုလည်း ပြောနေသည်။ သာသနာသက္ကရဇ် ၁၂၁၈-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်၍ ၂၅၅-ခုနှစ်တွင် နတ်ရွာစံသော သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ တိမ်မြုပ်သော အကြောင်းအရာ အချက်အလက် တချို့တို့ကို ဤအဘိဓာန်ကြီး၌ ဖော်ပြထား၏၊ ဓမ္မာသောက-ကြည့်။ ၎င်းပြင် သီရိဓမ္မာသောကမင်,တရားကြီး၏ မိခင် ဓမ္မာမိဖုရားကြီး၏ အကြောင်းအရာအကျဉ်းကို ဖော်ပြထားသည်၊ ဓမ္မာသောကာမာတု ကြည့်။ သီရိဓမ္မာသောကမင်းကြီး အာဘိသိက် အခမ်းအနားပွဲသဘင်နှင့်ပတ်သက်၍ ဤအဘိဓာန်၌ ဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မာသောကာဘိသေက-ကြည့်။ ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဤအတွဲ ၁၁၊ တိပိဋကပါဠိ မြန်မာ အဘိဓာန်ကြီးသည် တိမ်မြုပ်နေသော သမိုင်းကိုလည်း ပြောနေသည်ဟု ဆိုနိုင်လေသည်။

စာပေသမိုင်းကို ညွှန်ပြသော အဘိဓာန်

ဤအဘိ ၁၁ တိပိဋကပါဠိ မြန်မာအဘိဓာန်ကျမ်းကြီးသည် ယူ.တာဝန်သူ ကျေးပွန်အောင်ဆောင်လေသည်။ ဤအဘိဓာန်ထည်း ပါဝင်သည့် ပုဒ်မျှားနှင့် စပ်၍ လိုအပ်သမျှကို ရှင်းလင်းထားသည်၊ ဤကျမ်းတွင် ပါဝင်သည့် စာပေကျမ်းဂန်နှင့် စပ်သော ပုဒ်တို့ကို ပေါ်ထွန်းရာခေတ်, ရေးသားပြုစုသူ, ရေးသားပုံ အခြင်းအရာ-စသည်ဖြင့် စာပေသမိုင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍လည်း ခိုကပ်မရှိပဲ ဖော်ပြထားလေရာ ဤအဘိဓာန်သည် စာပေသမိုင်းကို ညွှန်းပြသော အဘိဓာန်လည်း ဖြစ်သည်။ ဓမ္မပဒ၊ ဓမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၊ ဓမ္မသင်္ဂီ၊ ဓမ္မသင်္ဂီအနုဋ္ဌိကာ၊ ဓမ္မသင်္ဂီ မူလဋ္ဌိကာ၊ ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ၊ ဓာတုကထာ ပကရဏအနုဋ္ဌိကာ၊ ဓာတုကထာ မူလဋ္ဌိကာ-စသည် ပုဒ်မျှားလည်းကြည့်။

ကျမ်းပြုဆရာတော်တို့၏ အဋ္ဌုပ္ပတ္တိ

ပရိယတ္တိသာသနာတော်တွင် အလွန်ထင်ရှားသည့် အဋ္ဌကထာကျမ်းပြု, ဋီကာကျမ်းပြု, ပုဂ္ဂိုလ်မျှားဖြစ်ကြသော အရှင်ဓမ္မပါလ, အရှင်ဓမ္မသိရိတို့၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကိုလည်း ဤအဘိဓာန်၌ လိုရင်းအချုပ်ထုတ်ဖော်ပြထားသည်။ ဓမ္မပါလတ္ထေရ၊ ဓမ္မသိရိတ္ထေရ-ကြည့်။

နေတ္တိနည်း တနည်းအတွက် လိုအပ်ချက် ဖော်ပြခဲ့

နေတ္တိနည်းသည်–

၁။ နန္ဒိယာဝဋ္ဋနည်း

၂။ တိပုက္ခလနည်း

၃။ သီဟဝိက္ကီလိတနည်း

၄။ ဒိသာလောစန နည်း

၅။ အကုံသနည်း-အားဖြင့် ၅-နည်း ရှိသည်။

ဤ၌ ၎လပ်ပန်း တရထည်လည်ခြင်းရှိသော နန္ဒိယာဝဋ္ဋနည်း၏ ၎လပ်ပန်း တခုထည်တထားတို့၏ လည်ပုံ ဤအဘိဓာန်၌ လိုရင်း ကျစ်ကျစ်လစ်လစ် ဖော်ပြထား၏။ နန္ဒိယာဝဋ္ဋ (ဝတ္ထ) ကြည့်။

နိကာယ်ငါးရပ်နှင့်စပ် မှတ်သားဖွယ်

နိကာယ်ငါးရပ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ်အကျဉ်းချုပ်ကို သီဟိုဠ် ဗဟုသုတစာသည်သင်း၍ ဖော်ပြထားရာ စာပေသမိုင်းသုတေသီတို့ စိတ်စင်စားစရာ ဖြစ်လေသည်။ နိကာယကြည့်။

သာသနာ့ဂိုဏ်း အမျိုးမျိုးကို ဖော်ပြခြင်း

ဘုရားမြတ်စွာသာသနာတော်၌ အိန္ဒိယနိုင်ငံ, သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)နိုင်ငံများတွင် ဒုတိယသံဂါ-ယနာခေတ်ကစ၍ သံဃာဂိုဏ်းခွဲအမျိုးမျိုး ပေါ်ပေါက်လာပုံများကို ခုနှစ်သက္ကရာဇ်နှင့်တကွ ပါဠိစာပေ သီဟိုဠ်ဘာသာစာပေ, သက္ကတစာပေ-စသည့် စာပေများစွာတို့ကို ချဉ်းနင်း၍ ဖော်ပြထားရာ သာသနာ သန့်ရှင်း တည်တံ့ ပြန့်ပွားရေးကို အားသွန်ခွန်စိုက် ပြုလုပ်နေသော ဤခေတ်တွင် သာသနာ့

သမိုင်းပညာရှင်များ ဗဟုသုတယူရန်မကုန်အောင် ဗဟုသုတများ ရကြမည်ဖြစ်ပေသည်။ နိကာယန္တ-ကြည့်။

နိကာယသင်္ဂဟ သမိုင်း

သီဟိုဠ်ကျွန်း(သီရိလင်္ကာ)၌ သာသနာတော်ခေတ်အဆက်ဆက် ကွဲပြားခဲ့သော သာသနာ့ဂိုဏ်းများ၏ သမိုင်းကို စုပေါင်းချဉ်းချဲ့ပြဆိုသည့် နိကာယသင်္ဂဟကျမ်းရှိလေသည်။ သီဟိုဠ်(သီရိလင်္ကာ)၌ ပိဋကတ္တယတက္ကသိုလ်, ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရတက္ကသိုလ်ကြီးများ၌ ပြဋ္ဌာန်းကျမ်းလည်းဖြစ်သည်။ ယင်းနိကာယသင်္ဂဟကျမ်းစာသမိုင်းကို ဤအဘိဓာန် အတွဲ ၁၁-၌ ဖော်ပြထားရာ စိတ်ဝင်စားစရာ, သံဝေဂဖြစ်စဖွယ်ကောင်းလှပေသည်။ နိကာယသင်္ဂဟ ကြည့်။

ဤသည်လျှင် ဤအဘိဓာန်ကျမ်းကြီး အတွဲ ၁၁-၌ ပါဝင်သော အချက်အလက်အချို့ကို အမြဲတမ်းမျှထုတ်ပြချက်တည်း။

အဓိကလုပ်ငန်း ၅-ရပ်

ယခင် တိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများနည်းတူ—

၀။ ပုဒ်တည်ခြင်း၊

၂။ လင်ခွဲခြင်း၊

၃။ ဒေါင့်ကွင်း၌ ပုဒ် ဓာတ် ပစ္စည်း စသည်ခွဲခြင်း၊(လိုအပ်လျှင် ဘာသန္တရကျမ်းများနှင့် အဘိဓာန်တည်ပုဒ်ကို ညှိနှိုင်းတိုက်ဆိုင်ခြင်း)၊

၄။ အနက်ပေးခြင်း (လိုအပ်လျှင် ဘာသန္တရအဘိဓာန် အဆိုအမိန့်များထည့်စွက်ခြင်း)၊

၅။ သာဓကထုတ်ခြင်း—

အားဖြင့် အဓိကလုပ်ငန်းကြီး ၅-ခုဖြင့် ဤတိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်အတွဲ ၁၁- ကိုလည်း မဟုသာဟဇွဲလုံ့လဖြင့် ပြုစုခဲ့ကြကုန်၏။

အဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင် ဆရာတော်များ

ပခုက္ကူ။ တိပိဋ္ဌက ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်အဖွဲ့မှာ သက္ကရာဇ် ၁၃၂၈-ခုနှစ်၊ ဝါခေါင်လပြည့်ကျော် ၁၃-ရက် (၁၃-၉-၆၆)နေ့က စတင်ဖွဲ့စည်းရေးသားခဲ့သည့် တိပိဋ္ဌကပါဠိမြန်မာ အဘိဓာန်အဖွဲ့ကြီးဖြစ်လေသည်။

ယင်းအဖွဲ့ကြီးမှ စုဆောင်းရေးသားခဲ့ရာ သက္ကရာဇ် ၁၃၁၂ (ခရစ် ၁၉၂၁)ခုနှစ်တွင် တ-ထော-မေဿာမိအထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၆၅၁၅-ပုဒ်ပါဝင်သည့် အတွဲ ၉-အဘိဓာန်ကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

တဖန် ၁၃၁၆-(ခရစ် ၁၉၂၅) ခုနှစ်တွင် ဒ- ဒွေဠကပုစ္ဆာအထိ အဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း ၇၉၈၆- ပုဒ်ပါဝင်သည့် အတွဲ ၁၀-အဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

ယခုတဖန် ၁၃၄၈ (ခရစ် ၁၉၈၆) ခုနှစ်တွင် ဓ-နိကွာမေသုံ-အထိအာဘိဓာန်ပုဒ်ပေါင်း (၅၄၄၈) ပါဝင်သည့်အတွဲ ၁၁-အာဘိဓာန်ကျမ်းကြီး ပေါ်ထွက်ခဲ့လေသည်။

ဤ တိပိဋကပါဠိမြန်မာ တ-ဝဂ် အာဘိဓာန်ကျမ်းကြီးများကို ပြုစုရာ၌ ဂဏဝါစကဆရာတော်များ၊ ဓမ္မာစရိယဘွဲ့ရ,မရ ဆရာတော်များနှင့်အတူတကွ ပုဒ်ထုတ်, ပုဒ်တည့်, လိင်ခွဲ,ပုဒ်ခွဲ, သက္ကတ, ပြာကရိတ်, သီဟိုဠ် စသော ဘာသာန္တရအခေါ်အဝေါ်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပြခြင်း, အနက်ပေးခြင်း, ဘာသာန္တရအာဘိဓာန် အဆိုအမိန့်များကို ဖော်ပြခြင်း, အနက်ပေးခြင်း, လိုအပ်ရာ၌ သမ္မုဒ်းကြောင်း ဖော်ပြခြင်း စသည့် ရေးသားပြုစုခဲ့ကြလေသည်။

ထင်းပြင် သာသနာရေးဦးစီးဌာနမှ ပညာရှင်ကျမ်းပြုမှူးများဖြစ်ကြသော ဦးမျိုးမြင့်၊ ဦးကွန်းလှိုင်၊ ဦးအေးနိုင်စသူတို့ကလည်း ဤအာဘိဓာန်ကျမ်းကြီးရေးထုတ် အကြံဉာဏ်များ ပေးကြပါသည်။ အာဘိဓာန်ဌာန ဝန်ထမ်းများကလည်း သာသနာရေးဦးစီးဌာနနှင့် ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုဒ္ဓာရုံတိုက် သာသနဇောတိပါလကျောင်း တိပိဋကပါဠိမြန်မာအာဘိဓာန်အဖွဲ့သို့ လိုအပ်သည့် စာရေးကိရိယာများ ဂယ်လီများ စာဖောင်များစသည် ရောက်အောင်ပို့ဆောင်ခြင်း စသည်လုပ်ငန်းအဝဝကို တက်တက်ကြွကြွ ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်ခဲ့လေသည်။

အာဘိဓာန်ကျမ်းပြုအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များ

ဤအာဘိဓာန်ကျမ်းကြီးကိုပြုစုရာ၌ လက်ရှိအဖွဲ့ဝင်ဆရာတော်များမှာ–

၁။ ဆရာခေါ်ဦးကေသရသ ဓမ္မာစရိယ, ဂဏဝါစက,ဘီ-အေ (ဂုဏ်ထူး) သီရိလင်္ကာ၊ကျမ်းပြု အဖွဲ့ဥက္ကဋ္ဌဆရာတော်။

၂။ ဆရာတော် ဦးသြဘာသ။

၃။ ဆရာတော် ဦးဇောတိက။

၄။ ဆရာတော် ဦးမည္ဇာဇောတ ဂဏဝါစက အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၅။ ဆရာတော် ဦးကုမာရ နိုင်ငံတော်ပရိယတ္တိသာသနာ့တက္ကသိုလ် (ရန်ကုန်) ဝိနယမဟာဌာန ဂဏဝါစက, အာရာမ်မှူး, အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၆။ ဆရာတော် ဦးပညာသာမိ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၇။ ဆရာတော် ဦးပရမ။

၈။ ဆရာတော် ဦးပညာသီဟ အစိုးရဓမ္မာစရိယ။

၉။ ဆရာတော် ဦးစက္ကိန္ဓ။

၁၀။ ဆရာတော် ဦးဥဇန။

၁၁။ ဆရာတော် ဦးပညိဿရ အစိုးရဓမ္မာစရိယ–

တို့ ဖြစ်ကြသည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုသော ကျမ်းစဉ်ပုံ, အကွာရာစဉ်ပုံနှင့်

သင်္ကေတများ

ဤတိပိဋကပါဠိ-မြန်မာအဘိဓာန်၌ အသုံးပြုရသော ပါ, ဋ, ဋီ ကျမ်းစဉ်ပုံ အကွာရာစဉ်ပုံနှင့် သင်္ကေတပြပုံတို့ကို သိရှိရန် ဖော်ပြပါအံ့။

ကျမ်းစဉ်ပုံ။ ။ဤအဘိဓာန်တွင် ပုဒ်တခုအတွက် ပါ, ဋ, ဋီ ကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုထား၍ မူရင်း ပဓာနကျသော ကျမ်းစာအလိုက် ကိုးကားထားသည်၊ တနည်းအားဖြင့် ကျမ်းစာ အနု အရင့် အဆင့်အတန်း ၃-မျိုးခွဲ၍ ကိုးကားထားသည်။

ဥပမာ။ ။ပါဠိတော်, ပြီးမှ အဋ္ဌကထာ, ပြီးမှ ဋီကာကျမ်းများကို အကိုးအကားပြုသည်။ ယင်း ပါဠိတော်တို့တွင်လည်း နိကာယ် ၅-ရပ် ပိဋကတ ၃-ပုံတွင် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ဒီဃနိကာယ်၊ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ သံယုတ္တနိကာယ်၊ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်နှင့် ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင်ကျမ်းများကို အစဉ်အလိုက် ကိုးကားသည်။

ကျန် ခုဒ္ဒကနိကာယ်ဝင်ကျမ်းတွင်လည်း အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ဦးစွာကိုးကား၍ ပြီးမှ ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် စသော ပါဠိတော်များကို ကိုးကားသည်။

သို့ထုတ်၍ အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်သည် ဝိနယဝေါဟာရ-ပုဒ်ဖြစ်ပါမူ ဝိနည်းကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍ လည်းကောင်း၊ အခြား အဘိဓမ္မဝေါဟာရ, သုတ္တန္တဝေါဟာရပုဒ်တို့ဖြစ်ပါမူ အဘိဓမ္မာကျမ်း, သုတ္တန် ကျမ်းများကို ဦးစားပေး၍လည်းကောင်း ကိုးကားသည်လည်း ရှိသည်။

ကျမ်းမည်သင်္ကေတ။ ။ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းစာအမည်များကို ဖော်ပြထား၍ အပြည့်အစုံ မဖော်ပြပဲ အတိုကောက်သင်္ကေတနည်းဖြင့် ပြဆိုရ၍ နိကာယ်ကျမ်းစာ အရေ အတွက်အလိုက် ၁-၂-၃-၄-၅-ကန်းများဖြင့်လည်း ပူးတွဲပြဆိုထားသည်။

ဥပမာ။ ။ဒီနည်းပါဠိတော် ၅-ကျမ်းတွင် နံပါတ် ၁-ဖြစ်သော ပါထာဒိကဏ်ပါဠိတော်ကျမ်းကို ဝ၊၁။-ဟု သင်္ကေတပြု၍ သုံးစွဲထားသည်။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည်သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်		သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ			သင်္ကေတ
					ဝိနည်း ၅-ကျမ်း			
၁။	ပါရာဇိကပါဠိ		ဝိ၊ ၁။	၁	ပါရာဇိကကဏ္ဍအဋ္ဌကထာ		(ပ)	ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၂။	ပါစိတ္တိယပါဠိ		ဝိ၊ ၂။	၂		။	(ဒု)	ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၃။	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ		ဝိ၊ ၃။	၃	ပါစိတ္တျာဒိ	။		ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၄။	စူဠဝဂ္ဂပါဠိ		ဝိ၊ ၄။	၄	စူဠဝဂ္ဂါဒိ	။		ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
၅။	ပရိဝါရပါဠိ		ဝိ၊ ၅။	၅	ကခ်ါဝိတရဏီ	။		ကခ်ီ
				၆	ဝိနယသင်္ဂဟ	။		ဝိ၊ သင်္ဂ
					သုတ် ၃-ကျမ်း			
၆။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၁။	၇	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၇။	မဟာဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၂။	၈	မဟာဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၈။	ပါထိကဝဂ္ဂပါဠိ		ဒီ၊ ၃။	၉	ပါထိကဝဂ္ဂ	။		ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
					မဇ္ဈိမနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၉။	မူလပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၁။	၁၀	မူလပဏ္ဏာသ	။	(ပ)	မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၀။	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၂။	၁၁	။	။	(ဒု)	မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၁။	ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ		မ၊ ၃။	၁၂	မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသ	။		မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
				၁၃	ဥပရိပဏ္ဏာသ	။		မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။
					သံယုတ္တနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၁၂။	သံယုတ္တပါဠိ	(ပ)	သံ၊ ၁။	၁၄	သံယုတ္ထ	။	(ပ)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၃။	။	(ဒု)	သံ၊ ၂။	၁၅	။	။	(ဒု)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၄။	။	(တ)	သံ၊ ၃။	၁၆	။	။	(တ)	သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
					အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၃-ကျမ်း			
၁၅။	အင်္ဂုတ္တရပါဠိ	(ပ)	အံ၊ ၁။	၁၇	အင်္ဂုတ္တရ	။	(ပ)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။
၁၆။	။	(ဒု)	အံ၊ ၂။	၁၈	။	။	(ဒု)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၇။	။	(တ)	အံ၊ ၃။	၁၉	။	။	(တ)	အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည် သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ပါဠိတော်		သင်္ကေတ	အမှတ်စဉ်	အဋ္ဌကထာ		သင်္ကေတ

ကျမ်းစဉ်ပုံနှင့် ကျမ်းမည် သင်္ကေတများ

အမှတ်စဉ်	ဋ္ဌိကာ		သင်္ကေတ
	ဝိနည်းဋ္ဌိကာကျမ်းများ		
၁။	ဝေဠုရဇ္ဇိဋ္ဌိကာ		ဝေဠု။
၂။	သာဝတ္ထိဒီပနီဋ္ဌိကာ	(ပ)	သာဝတ္ထိ၊ ၁။
၃။	။	(ဒု)	။ ၊ ၂။
၄။	။	(တ)	။ ၊ ၃။
၅။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋ္ဌိကာ	(ပ)	ဝိမတိ။ ၁။
၆။	။	(ဒု)	။ ၂။
၇။	ကင်္ခါဝိတရဏိဋ္ဌိကာ		ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌီ။
၈။	ကင်္ခါဝိတရဏိဋ္ဌိကာသစ်		ကင်္ခါ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။
	ဒီဃနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၉။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၁၀။	သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂဋ္ဌိကာသစ်	(ပ)	သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။
၁၁။	။	(ဒု)	သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။
၁၂။	မဟာဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၁၃။	ပါထိကဝဂ္ဂဋ္ဌိကာ		ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။
	မဇ္ဈိမနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၁၄။	မူလပဏ္ဏာသဋ္ဌိကာ	(ပ)	မ၊ ဋ္ဌီ၊၁။
၁၅။	။	(ဒု)	မ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၁၆။	မဇ္ဈိမ-ဥပရိ-ပဏ္ဏာသဋ္ဌိကာ		မ၊ ဋ္ဌီ။ ၃။
	သံယုတ္တနိကာယ်များ		
၁၇။	သံယုတ္တဋ္ဌိကာ	(ပ)	သံ။ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၁၈။	။	(ဒု)	သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
	အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်ဋ္ဌိကာများ		
၁၉။	အင်္ဂုတ္တရဋ္ဌိကာ	(ပ)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၀။	။	(ဒု)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၂၁။	။	(ထ)	အံ၊ ဋ္ဌီ၊၃။
၂၂။	မူလဋ္ဌိကာ၊ ဃနုဋ္ဌိကာ	(ပ)	မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ဃနုဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၃။	။ ။	(ဒု)	။ ၊ ၂။ ။ ၊ ၂။
၂၄။	မူလဋ္ဌိကာ၊ ဃနုဋ္ဌိကာ	(တ)	မူလဋ္ဌီ၊ ၃။ ဃနုဋ္ဌီ၊ ၃။
၂၅။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋ္ဌိကာ	(ပ)	ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌီ၊ ၁။
၂၆။	။	(ဒု)	။ ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။
၂၇။	နေတ္တိဋ္ဌိကာ၊ နေတ္တိဝိဘာဝိနီ		နေတ္တိ၊ ဋ္ဌီ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။

ယခင်ထွက်ပြီး အဘိဓာန်အချို့တို့၌ မပါဝင်သေးသော

ဂန္ထန္တရကျမ်းများစာရင်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁	မဏိဒီပဋ္ဌိကာ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၁-ခု။	အရှင်မဟာဓရိယဝံသဓမ္မသေနာ-ပတိမဟာထေရ်
၂	။	ပေမူ	။
၃	နေတ္ထိမဟာဋ္ဌိကာ	။	အရှင်ပညာဏဝံသမဟာထေရ်
၄	ပရမတ္ထဒီပနီခေါ် သင်္ဂြိဟ်မဟာဋ္ဌိကာ	ဣစ္ဆာသယပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၀-ခု။	လယ်တီဆရာတော်
၅	အနုဒီပနီ	ဟံသာဝတီ ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မန္တလေး)၊ ၁၉၂၀-ခု။	။
၆	အက္ခရဋ္ဌိကာမည်သော သင်္ဂြိဟ်မဟာဋ္ဌိကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၆-ခု။	ပခန်းကြီးမြို့၊ နေရင်းရွာ၊ တလိုင်းကုန်းဆရာတော်
၇	ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ	ပြည်ကြီ-မိတ်ဆွေပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၆-ခု။	ဒေရင်ဝိဇိတာဝီမဟာထေရ်
၈	သံပျင်ဋ္ဌိကာ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၇-ခု။	သံပျင်အမတ်
၉	သုဗောဓာလင်္ကာရ	ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၄-ခု။	အရှင်သံဃရက္ခိတမဟာသာမိ မထေရ်
၁၀	သုဗောဓာလင်္ကာရ ပုရာဏဋ္ဌိကာ	။	။
၁၁	အဘိနဝဋ္ဌိကာ	။	အရှင်သိရိဓမ္မကိတ္တိရတန ပဒ္ဓေါတ
၁၂	နိဂ္ဂုတ္တိသာရမဉ္ဇူ။ သာဋ္ဌိကာပါဋ္ဌ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၃-ခု။	မဟာထေရ် (ဒါဌာနာဂရာဇဂုရု) သဒ္ဓမ္မသိရိ-မဟာထေရ်
၁၃	မိလိန္ဒဋ္ဌိကာ	အနုလာပုံနှိပ်တိုက်၊ ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊ ၁၉၆၂-ခု။	မဟာတိပိဋ္ဌကစူဠဘာယထေရ်
၁၄	ပါတိမောက္ခပဒတ္ထဒီပနီ ဝဏ္ဏနာပါဋ္ဌ	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင်ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၀၈-ခု။	(စလင်း)အရှင်ဝိစိတ္တ မဟာထေရ်
၁၅	ဗာလာဝတာရပါဋ္ဌ	ကဝိမျက်မှန်စာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၈၉-ခု။	အရှင်ဓမ္မကိတ္တိမထေရ်
၁၆	ဗာလာဝတာရဋ္ဌိကာ	ကဝိန္ဒာသိရိစာပုံနှိပ်တိုက်၊ (ရန်ကုန်)၊ ၁၂၆၂-ခု။	အရှင်သိရိသုမင်္ဂလမထေရ်
၁၇	သုတ္တနိဒ္ဒေသပါဋ္ဌ	ဇမ္ဗူ။ မိတ်ဆွေ ပိဋ္ဌကတ် ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၂-ခု။	အရှင်သဒ္ဓမ္မဇောတိပါလ မထေရ်

ဦး ရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁၈	သဒ္ဒါငယ် ၁၅-စောင် ပါဠိ	ဣစ္ဆာသယပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက် ၁၃၂၆-ခု။	ရှေးဆရာရှင်မျှား
၁၉	သဒ္ဒါငယ်ဋီကာပါဠိ (ပ)	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၉ခု။	။
၂၀	။ (ဒု)	။ ၁၉၂၈-ခု	။
၂၁	။ (တ)	။ ၁၉၂၉-ခု။	။
၂၂	နယမုခဒီပနီပါဠိ	။ ၁၉၃၇-ခု။	အရှင်ဇမ္ဗုဇမထေရ်
၂၃	ရူပဘေဒပကာသနီ သစ်ပါဠိ	။ ။	အရှင်ပဏ္ဍိတမထေရ်
၂၄	(ဝိနည်း)မဟာဝါ ဂဏ္ဌိသစ်	ရတနာသိဒ္ဓိပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက် (မန္တလေး)၊ ၁၂၈၈-ခု။	စလင်းဆရာတော် ဦးပဏ္ဍိစ္စ
၂၅	အဋ္ဌသာလိနီဂဏ္ဌိသစ်	ကဝိမျက်မှန်စားပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၆၁-ခု။	မြို့ပြင်ကြီးဆရာတော်
၂၆	သီလက္ခန်ဂဏ္ဌိ	ပိဋ္ဌကတ်တော်ပြန်ပွားရေး ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၄-ခု။	ချောင်းကောက်ဆရာတော် အရှင်သဒ္ဓမ္မနန္ဒိ
၂၇	သမ္မန္တစိန္တာဂဏ္ဌိသစ်	ရတနာဒီပံ ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၇-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ဒေသဝဏ္ဏမထေရ်
၂၈	အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂြိဟ်ဂဏ္ဌိ	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၄-ခု။	ဘုရားကြီးဆရာတော်
၂၉	နေတ္တိဟာရတ္ထဒီပနီ	ဟံသာဝတီပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၄၀-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးဗုဓ
၃၀	(သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ၊ ဂစ္ဆာယနသာရ) အနုဒီပနီ	သုဓမ္မဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၅-ခု။	ကန်ဦးဆရာတော်
၃၁	သာသနဝံသပဒီပိကာ	ဘောဂဝတီ စာပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၈၅-ခု။	မောင်းထောင်ဆရာတော် အရှင်ပညာသာမိ
၃၂	မဟာသုတကာရီ မဃဒေဝလင်္ကာသစ်	ပြည်ကြီးမဏ္ဍိုင် ပိဋ္ဌကတ်ပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၆၂-ခု။	မန်လည်ဆရာတော်
၃၃	သာသနဟုသုတပဒ-ကာသနီ	ဒီးဒုတ်သင်းစာပုံနှိပ်တိုက် ၁၂၉၀-ခု။	ဘုရားပြုဆရာတော်
၃၄	(ပိဋ္ဌကတ် ၃-ပုံ စာတမ်းခေါ်) ပိဋ္ဌကတ်တော်သမိုင်း	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၅၉-ခု။	(မိုင်းခိုင်းမြို့စား ပိဋ္ဌကတ် တော်အုပ်)မင်းကြီး မဟာသီရိဇယျသူ
၃၅	ဟေရုဏဒီပနီ(ပ)	။ ၁၉၆၁-ခု။	မှော်ဘီဆရာသိန်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၃၆	ကဗျာသဂီဟမေဒနီ	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်။ ၁၉၆၆-ခု။	ရှေးပညာရှိ ကဝိစာဆိုရှင် မျှား(စုဆောင်းသူ ပညာ-အုပ် ဦးမင်းလှင်)
၃၇	ဥတုဘောဇနသဂီဟ ကျမ်း	။ ၁၉၆၅-ခု။	ယောမြို့စား အတွင်းဝန် ဦးဘိုးလှိုင်
၃၈	ဒီပဝံသ	ဂုဏသေန သမာဂမပုံနှိပ်တိုက် ကိုလံဘို၊သီဟိုဠ်၊၁၉၅၉-ခု။	သီဟိုဠ်၊သာသနာပြု ရှေးဆရာမျှား
၃၉	မဟာဝံသ	။	မဟာနာမ,ဓမ္မကိတ္တိ, သီဒ္ဓတ္ထ, ဗုဒ္ဓရက္ခိတစသော မထေရ်မျှား
၄၀	ထူပဝံသ	။ ၁၉၆၂-ခု။	ဝါစိဿရမဟာထေရ်
၄၁	သမန္တကူဋဝဏ္ဏနာ	။ ၁၉၅၉-ခု။	ဝေဒေဟမဟာထေရ်
၄၂	မဟာဝံသဋီကာ	အစိုးရပုံနှိပ်တိုက်၊ကိုလံဘို၊ သီဟိုဠ်၊၁၈၉၅-ခု။	သီဟိုဠ်၊သာသနာပြု ရှေးဆရာ ရှင်
၄၃	တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ	ဂန္ဓာလေဘကပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၀၀-ခု။	ဂ လျှာဏာယမဟာထေရ်

နိဿယကျမ်းများစာရင်း

ဦးရေ	ကျမ်းအမည်။	ပုံနှိပ်တိုက်နှင့်ခုနှစ်	ကျမ်းပြုပုဂ္ဂိုလ်
၁။	အဂ်ုတ္တိုရ်ပါဠိတော် နိဿယ(ပ)	သုဓမ္မဝတီ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၁၁-ခု	ဒုတိယဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၂။	။ (ဒု)	။	။
၃။	။ (တ)	ဇမ္ဗူ။ မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၂၅-ခု	။
၄။	(ဝိနည်း)မဟာဝါ အဋ္ဌကထာနိဿယ	ပဒေသာပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက် (မန္တလေး) ၁၃၂၂	မအူဆရာတော်
၅။	ကခ်ါဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ နိဿယ(ပ)	မဂ်လာဇေယျ။ စာပုံနှိပ်တိုက် (ရန်ကုန်) ၁၂၇၅	ရေစကြိုဆရာတော်အရှင် ဂန္ဓသာရ မဟာထေရ်
၆။	။ (ဒု)	ဟံသာဝတီ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၉၈-ခု	။
၇။	။(ယောမှ)	ဣစ္ဆာသယ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၃၁၆-ခု။	အရှင်ဇောတယန္တ မဟာထေရ်
၈။	(သုတ်)မဟာဝါအဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	ဟံသာဝတီပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၀-ခု၊	အရှင်နန္ဒဝံသ မဟာထေရ်
၉။	။(ဒု)	။ ၁၉၆၅။	။
၁၀။	(သုတ်) ပါထေယျ အဋ္ဌကထာနိဿယ (ပ)	ဇမ္ဗူ။ မိတ်ဆွေပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်။ ၁၉၁၈-ခု။	သဲအင်းဆရာတော် အရှင်ပညာဇောတ မဟာထေရ်
၁၁။	။ (ဒု)	။	။
၁၂။	ပဋ္ဌမကြိုက်အဋ္ဌကထာ နိဿယ (ပ)	။ ၁၉၁၆-ခု။	ဂူကြီးဆရာတော် အရှင်ပညာ မဟာထေရ်
၁၃။	။ (ဒု)	။ ၁၉၁၆-ခု။	။
၁၄။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နိဿယ (တ)	ဗုဒ္ဓသာသနအဖွဲ့ ပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၆၇-ခု။	ပြည်ဆရာတော်
၁၅။	။ (စ)	။	။
	။ (မ)	။	။
၁၆။	ဋီကာကျော်နိဿယ	မဂ်လာဝိုင်း စာပုံနှိပ်တိုက် ၁၉၆၀-ခု(ရန်ကုန်) ၁၉၂၃-ခု။	ဒုတိယဗားကရာ သာသနာပိုင် ဆရာတော်
၁၇။	ရူပသိဒ္ဓိနိဿယ	ဣစ္ဆာသယ ပိဋကတ်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၂၂၄-ခု။	ညောင်ကန်ဆရာတော် ဦးပုဓိ

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အက္ခရာစဉ် ကျမ်းညွှန်း သင်္ကေတ

အံ၊ ၁။ ၂။ ၃။	အဂုံတ္တိရ်ပါဠိတော် (ပ၊ ဒု၊ တ)
အံ၊ ဋီ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဂုံတ္တိရ်ဋီကာ (ပ၊ ဒု၊ တ)
အံ၊ ဋ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဂုံတ္တိရ်အဋ္ဌကထာ (ပ၊ ဒု၊ တ)
အဋ္ဌသာ၊ ယော။	အဋ္ဌသာလိနီယောဇနာ။
အဋ္ဌသာ၊ သျှ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဋ္ဌသာလိနီနိဿယ(ပ၊ ဒု၊ တ)
အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။	အဒ္ဓမာဂဓီအဘိဓာန်။
အနုဋ္ဌ၊ ၁။	ဓမ္မသင်္ဂဏီအနုဋ္ဌကာ။
အနုဋ္ဌ၊ ၂။	ဝိဘင်းအနုဋ္ဌကာ။
အနုဋ္ဌ၊ ၃။	ပဋ္ဌာန်းကရဏအနုဋ္ဌကာ။
အပ။ ၁။ ၂။	အပဒါန်ပါဠိတော် (ပ၊ ဒု)
အပ၊ ဋ။ ၁။ ၂။	အပဒါန်ဋီကထာ (ပ၊ ဒု)
အဘယာ၊ ဓာန်၊ သျှ။	အဘယာဆုမ ဆရာတော် ပြုစုသော အဘိဓာန်နိဿယသစ်။
အဘိ၊ ဂ။	အဘိဓမ္မပိဋကတ်၊ ကထာဝတ္ထုပါဠိတော်။
အဘိ၊ ဋ။ ၁။ ၂။ ၃။	အဋ္ဌသာလိနီ။ သမ္မောဟဝိနောဒနီ။ ပဋ္ဌာန်းကရဏ။
အဘိ၊ ဓ။	အဘိဓမ္မပိဋကတ်၊ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်။
အဘိ၊ ပု။	အဘိဓမ္မပိဋကတ်၊ ပုဂ္ဂလပညတ်ပါဠိတော်။
ဣတိဝုတ်။ (ဣတိဝုတ်၊ ဋ။)	ဣတိဝုတ်ပါဠိ။ (ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ။)
ဥဒါန။ (ဥဒါန၊ ဋ။)	ဥဒါနပါဠိ။ (ဥဒါနဋ္ဌကထာ။)
ကခ်ီ။	ကခ်ီဝိတရဏီအဋ္ဌကထာ။
ကခ်ီ၊ ဋီ။	ကခ်ီဝိတရဏီပုရာဏဋီကာ (ကခ်ီဋီကာဟောင်း။)
ကခ်ီ၊ ဋီ၊ သစ်။	ကခ်ီဝိတရဏီအဘိနဝဋီကာ (ကခ်ီ၊ဋီကာသစ်။)
ကခ်ီ၊ ယော။ မဟာဋီ။ ၁။ ၂။ ၃။ ၄။	ကခ်ီယောဇနာမဟာဋီကာ (ပ၊ ဒု၊ တ၊ စ)
ကစ္စည်း	ကစ္စည်းသဒ္ဒါကြီး သုတ်နံပါတ်။
ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။	ကစ္စာယနဝဏ္ဏနာ။
ကျော်အောင်၊ ဓာန်၊ သျှ။	ကျော်အောင်စံထားဆရာတော် ပြုစုသောအဘိဓာန်နိဿယ။
ခုဒ္ဒက။ (ခုဒ္ဒ၊ ဋ။)	ခုဒ္ဒကပါဋ္ဌပါဠိ။ (ခုဒ္ဒကပါဋ္ဌအဋ္ဌကထာ။)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ (ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ သျှ။)	ခုဒ္ဒသိက္ခာ။ (ယင်းနိဿယ၊ ဆရာတော်ဦးဗုဒ္ဓမုနိ)
ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဋီ။	ခုဒ္ဒသိက္ခာပုရာဏဋီကာ (ဋီကာဟောင်း။)

ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ ဌ၊ **ဆစ်**။	ခုဒ္ဒသိက္ခာအဘိနဝဋ္ဌိကာ (ဌ၊ကာဆစ်။)
စရိယာ။ (**စရိယာ**၊ ဌ။)	စရိယာပိဋကပါဠိ။ (စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ။)
စိန္တာ။ (**စိန္တာ**၊ ဒီပနီ။)	သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာ။ (ယင်း ဒီပနီ။)
စိန္ဆာမဏိ။	သဒ္ဒတ္ထစိန္တာမဏိသက္ကတအဘိဓာန်။
စိန္တာ၊ **မဟာဌီ**။	သဒ္ဒတ္ထဘေဒစိန္တာမဟာဋီကာ။
စူဠနီ။ (**စူဠနီ**၊ ဌ။)	စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိ၊ (စူဠနိဒ္ဒေသအဋ္ဌကထာ။)
စူဠဝံသ။	**စူဠ**ဝံသအင်္ဂလိပ်မူ (P-T-S)
စေတိယုပ္ပတ္တိဒီပနီ။	စေတိယုပ္ပတ္တိဒီပနီ (**အရှင်ကေလာသ**။)
ဇာ။ ' ၁။ ၂။	ဇာတကပါဠိ (ပ၊ ဒု)
ဇာ၊ **ဌ**။ **သို့မဟုတ်** **ဇာ**၊ **ဌ**၊ **ပေ**။	**ဇာတ်ဌီကာ**၊ **မောင်းထောင်ဆရာတော်** **ဆရှင်**ပညာသာမိ။
ဇာ၊ **ဌ**။ **၁–၇**။	ဇာတကဋ္ဌကထာ (ပဌမ–သတ္တမ)
ဇာတ်ဝတ္ထု။	**ညောင်**ကန်ဆရာ**တော်** **အရှင်**ကဝိန္ဒ–ပြု၊ **မင်း**ပူး ဦးသြဘာသပြု ၂–မျိုး၊ တမျိုးမျိုး**ကို** **အမည်**ဖော်၍ ညွှန်းသည်။
တေလကဋ္ဌာဟဂါထာ။	**တေလက**ဋ္ဌာဟဂါထာ။
တောင်ပေါက်၊ **ခန်**၊ **သျှ**။	တောင်ပေါက်ဆရာတော် ပြုစုသော အဘိဓာန် နိဃဏ္ဍသစ်။
ထူပဝံသ။	ထူပဝံသပါဠိ (**ဓမ္မ**ကိတ္တိ**ထေရ်**–ပြု)
ထေရ။	**ထေရ**ဂါထာပါဠိ။
ထေရ၊**ဌ**။**၁**။ ၂။	**ထေရ**ဂါထာ အဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
ထေရီ။ (ထေရီ၊ဌ။)	ထေရီဂါထာပါဠိ။ (ထေရီဂါထာ အဋ္ဌကထာ။)
ထောမ။	သဒ္ဒတ္ထ ထောမ မဟာနိဓိ သက္ကတ **အ**ဘိ**ဓာ**နိ။
ဒီ၊**ဝ**။ ၂။**ဝ**။	**သီ**လက္ခန္ဓ။ **မ**ဟာ**ဝ**ဂ္ဂ။ ပါထိ**ကဝ**ဂ္ဂ။
ဒီ၊**ဌီ**။**ဝ**။ ၂။**ဝ**။	**သီ**လက္ခန္ဓ-**မ**ဟာ-**ပါ**ထိ**ကဝ**ဂ္ဂ**ဋီ**ကာ။
ဒီ၊**ဌ**။**ဝ**။ ၂။**ဝ**။	**သီ**လက္ခန္ဓ-**မ**ဟာ-**ပါ**ထိ**ကဝ**ဂ္ဂ**အ**ဋ္ဌကထာ။
ဒီပဝံ**သ**။	**ဒီ**ပဝံ**သ**ပါဠိ။
ဓံ**မ**္ဘ။	ဓ**ံ**ပဒ**ပ**ါ**ဠ**ိ။
ဓံ**ပ**ဒ**ဌ**။**ဝ**။ ၂။	ဓ**ံ**ပ**ဒ**အ**ဋ**ဌ**ကထ**ာ (**ပ**၊**ဒ**ု)
ဓာ**န**်။**ဓ**ာ**န**်**ဌ**ီ။	**အ**ဘ**ိ**ဓ**ာ**န**် (**အ**ဘ**ိ**ဓ**ာ**န**ုပ**ဒ**ီ**ပ**ိ**ကာ) ဂ**ါ**ထ**ာ**။ (**ဌ**ီ**ကာ**)
ဓာ**န**်**ဌ**ီ**သ**ျ**။**ဝ**။ ၂။	**အ**ဘ**ိ**ဓ**ာ**န**်**ဌ**ီ**ကာ**နိ**သ**ျ (**ပ**၊**ဒ**ု)
နိဒ္ဒေ**သ**။	**သ**ုတ္တ**နိ**ဒ္ဒ**ေ**သ။
နိတိ၊ **ဓ**ာ**ဝ**။ (**နိ**တ**ိ**၊**ဓ**ာ**ဝ**။**သ**ျ)	**သ**ဒ္ဒ**နိ**တ**ိ** **ဓ**ာ**ဝ**တ**ု**မ**ာ**လ**ာ။ (**ယ**င်း**နိ**သ**ျ**။)
နိတိ၊ **ပ**ဒ။ (**နိ**တ**ိ**၊**ပ**ဒ**ေ**သ**ျ)	**သ**ဒ္ဒ**နိ**တ**ိ**ပ**ဒ**မ**ာ**လ**ာ။ (**ယ**င်း**နိ**သ**ျ**။)
နိတိ၊**သ**ုတ္တ**ေ**။ (**နိ**တ**ိ**၊**သ**ုတ္တ**ေ**။**သ**ျ)	**သ**ဒ္ဒ**နိ**တ**ိ**သ**ုတ္တ**မ**ာ**လ**ာ။ (**ယ**င်း**နိ**သ**ျ**။)

နေတ္တိ။ (နေတ္တိ၊ဌ။)	နေတ္တိပါဠိ။ (နေတ္တိအဋ္ဌကထာ။)
နေတ္တိ၊ဋီ။	နေတ္တိဋီကာ။ (ဋီကာဟောင်း။)
နေတ္တိ၊ ဒီပနီ။	နေတ္တိဟာရတ္ထ ဒီပနီ (ဆရာတော် ဦးဗုဒ္ဓ–ပြု)
နေတ္တိ၊ဝိ။	နေတ္တိဝိဘာဝိနီ။
ပခုက္ကူ၊ဒီ၊သျှ။	ပခုက္ကူမှ သီလက္ခန် ပါဠိတော် နိသျှ။
ပခုက္ကူ၊ ဒီ၊ဌ၊ဘ။သျှ။	ပခုက္ကမှ သီလက္ခန် အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပ၊ဒု)
ပခုက္ကူ၊ဒီ၊ဌ၊ ၂။သျှ။	ပခုက္ကူမှ သုတ်မဟာဝါ အဋ္ဌကထာနိသျှ (ပ၊ဒု)
ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျှ၊သစ်။	ပခုက္ကူမြို့ မဟာဝိသုတာရာမတိုက် စာချဆရာတော် အရှင် ကေလာသ ဘီ–အေ (ဂုဏ်ထူး) ပြု။
ပဋ္ဌိသံ။	ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂပါဠိ။
ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၁။ ၂။	ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါမဂ္ဂ အဋ္ဌကထာ (ပ၊ဒု)
ပဋ္ဌာန။၁–၅။	ပဋ္ဌာနပါဠိ (ပဌမ–ပဉ္စမ)
ပါစိတ်၊ယော။	ပါစိတ္တိယဒိယောဇနာ။
ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိသစ်။	ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ ဂဏ္ဌိသစ်။
ပါရာ၊ ဘာသာ၊ ဋီ။	ပါရာဇိကဏ် ဘာသာဋီကာ။
ပါဠိ–သီ၊ဓာန်။	ပါဠိ–သီဟိုဠ် အဘိဓာန်။
ပေတ။ (ပေတ၊ဌ။)	ပေတဝတ္ထုပါဠိ။ (ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)
ဗုဒ္ဓဝံ။ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။)	ဗုဒ္ဓဝံသပါဠိ။ (ဗုဒ္ဓဝံသ အဋ္ဌကထာ။)
မ။၁။ ၂။၃။	မူလ–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသပါဠိ
မအ္ဌ၊ ပါရာ၊ သျှ။	မအ္ဌမှ ပါရာဇိကဏ် အဋ္ဌကထာ နိသျှ (ပ၊ဒု၊တ၊စ)
မ၊ဋီ၊၁။ ၂။၃။	မူလ–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသဋီကာ။
မ၊ဌ။၁။ ၂။၃။	မူလ (ပ၊ဒု)–မဇ္ဈိမ–ဥပရိ–ပဏ္ဏာသအဋ္ဌကထာ။
မဏိဒီပ။၁။ ၂။ပေ။	မဏိဒီပဋီကာ (ပ၊ဒု၊ပေမှ)
မဏိမဉ္ဇူ။၁။ ၂။	မဏိသာရမဉ္ဇူသာဋီကာ (ပ၊ဒု)
မဓုဋီ။၁။ ၂။	မဓုသာရတ္ထဒီပနီဋီကာ (ပ၊ဒု)
မဟာနိ။ (မဟာနိ၊ဌ။)	မဟာနိဒ္ဒေသပါဠိ။ (မဟာနိဒ္ဒေသ အဋ္ဌကထာ။)
မဟာဝံသ။	မဟာဝံသ (သီဟိုဠ်မှ) ပရိစ္ဆေဒ, ဂါထာ။
မဟာဝံသ၊ဋီ။	မဟာဝံသဋီကာ (သီဟိုဠ်မှ) စာမျက်နှာ။
မူလဋီ။၁။ ၂။၃။	ဓမ္မသင်္ဂဏီ–ဝိဘင်–ပဉ္စပကရဏ–မူလဋီကာ။
မုဒ္ဓဗောဓ (မုဒ္ဓဗောဓ၊ဋီ။)	မုဒ္ဓဗောဓ သက္ကတ ဗျာကရဏ်း။(ယင်းဋီကာ။)
မော၊ ဆေဒနီ။	မောဟဝိစ္ဆေဒနီ။
မောဂ်။ (မောဂ်၊သျှ။)	မောဂ္ဂလ္လာန်သဒ္ဒါကျမ်း။ (ယင်းနိသျှ။) ကဏ္ဍသုတ်။
မောဂ်၊ ပဋ္ဌာန။	မောဂ္ဂလ္လာန်အဖွင့် ဝုတ္တိဝိဝရဏပဋ္ဌာန။
ယမက။၁။ ၂။၃။	ယမကပါဠိ (ပ၊ဒု၊တ)
ရူ။ (ရူ၊ဋီ။)	ပဒရူပသိဒ္ဓိ။ (ယင်း–ဋီကာ။)
ရူ။ဘာသာ၊ဋီ။	ရူပသိဒ္ဓိဘာသာဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝဇိရ။	ဝဇိရဗုဒ္ဓိဋီကာ။

ဝါစပွတိ။	ဝါစပွတိ သက္ကတ အဘိဓာန်။
ဝိ၊ ဝ–၅။	ပါရာဇိက–ပါစိတ္တိယ–မဟာဝဂ္ဂ–စူဠဝဂ္ဂ ပါရိဝါရပါဠိ။
ဝိ၊ဌ။၁။၂။၃။	ပါရာဇိကကဏ္ဍ(ပ၊ဒု)ပါစိတျာဒိ စူဠဝဂ္ဂါဒိ–အဋ္ဌကထာ။
ဝိနယာလင်္ကာရ။၁။၂။	ဝိနယာလင်္ကာရဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝိ၊နိစ္ဆယ။	ဝိနယ ဝိနိစ္ဆယ။
ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ။၁။၂။	ဝိနယဝိနိစ္ဆယဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝိဘာဝနီ။	အဘိမ္မတ္ထဝိဘာဝနီဋီကာ(ဋီကာကျော်)။
ဝိမတိ။၁။၂။	ဝိမတိဝိနောဒနီဋီကာ(ပ·ဒု)
ဝိမာန။(ဝိမာန၊ဌ။)	ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ။(ဝိမာနဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ။)
ဝိသုတာ။	မဟာဝိသုတာရုမနိကာယ သာသနာဝင် (အရှင်ကေလာသ–ပြု)
ဝိသုဒ္ဓိ။၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ(ပ၊ဒု)
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂။	ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂဋီကာ(ပ၊ဒု)
ဝီလျ။S-E-D-	ဆာမိုနီယာဝီလျ၏ သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။
ဝီလျ။E-S-D-	ဆာမိုနီယာဝီလျ၏ အင်္ဂလိပ် သက္ကတ အဘိဓာန်။
သံ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တပါဠိ(ပ၊ဒု၊တ)
သံ။ဋီ၊၁။၂။	သံယုတ္တဋီကာ(ပ၊ဒု)
သံ၊ဌ။၁။၂။၃။	သံယုတ္တဋ္ဌကထာ(ပ၊ဒု၊တ)
သက္ကတ–သီ၊ဓာန်။	သက္ကတ–သီဟိုဠ် အဘိဓာန်။
သင်္ဂဟ။	အဘိမ္မတ္ထသင်္ဂဟအဋ္ဌကထာ(အဘိမ္မတ္ထသင်္ဂြိဟ်)
သဒ္ဒဝုတ္တိ။ (သဒ္ဒဝုတ္တိ၊ဋီ။)	သဒ္ဒဝုတ္တိသဒ္ဒါဇယ်ကျမ်း။(ယင်းဋီကာ)
သမ္မန္ဓ။(သမ္မန္ဓ၊ဋီ။)	သမ္မန္ဓစိန္တာ။(ယင်း ဋီကာ။)
သာရတ္ထ၊၁။၂။၃။	သာရတ္ထဒီပနီဋီကာ(ပ၊ဒု၊တ)
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂။	(သီလက္ခန္ဓဝဂ္ဂအဘိနဝဋီကာ (သီလက္ခန်ဋီကာသစ်။ပ၊ဒု။)
သီ၊ဓာန်။	သီဟိုဠ်အဘိဓာန်(မြေသမယသီ ဟဋ္ဌဝေဗ္ဗကောပယ။)
သုတ္တနိ။	သုတ္တနိပါတပါဠိ။
သုတ္တနိ၊ ဌ။၁။၂။	သုတ္တနိပါတအဋ္ဌကထာ။(ပ၊ဒု)
သူစီ။	အဘိဓာနပွဲဒီပိကာသူစီ။
သောတတ္တကီ	သောတတ္တကီ(စူဠဗုဒ္ဓဃောသ–ပြု)

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အဘိဓာန်ပြုရာ၌ ကိုးကားမှီငြမ်းပြုသည့်

ဘာသာပြန်ရအဘိဓာန်များနှင့် ကန်ထ်ပြန်ရများ

၁။ The Pali Tert society's Pali English Dictionary, edited by T.w Rhys Davids and William Stede.

၂။ Dictionary of Pali Proper namos by G.P. Malalasekera.

၃။ A Sanskrit English Dictionary by sir Monier Williams.

၄။ A Dictionary English and Sanskait by Sir Monier Williams.

၅။ The Practical Sanskrit English Dictionary by Vaman Shivaamapte. M.A

၆။ The Early History of India by V.A Smith.

၇။ Pali Litrature of Ceylon by Mal.lasekera.

၈။ The Mahavansagor The Geat Chronicle of Ceylon by Wihelm Geiger.

၉။ Buddhist World by Sirisivali.

၁၀။ A Record of the Buddhist of the Countries by Fahsien.

၁၁။ SHABDA. SAGARA သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၊ ပဏ္ဍိတ်ကုလပတိဇိစါနန္ဒ ဝိဇ္ဇာသာဂရ B.A ပြု၊

၁၂။ သဒ္ဒတ္ထောမ မဟာနိမိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ဂြိတာရနာထတက်ဝါစပတိ ဘဒ္ဒာစာယ-ပြု။

၁၃။ ဝါစပတိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ တာရနာထတက်ဝါစပတိ-ပြု။

၁၄။ ဈဒ္ဒထ်စိန္တာမဏိ သက္ကတအဘိဓာန်၊ ပြဟ္ဘာဝဓူတဂြီသုခါနန္ဒနာထ-ပြု။

၁၅။ သံသ္ကၖတဈဒ္ဒာထ်ကောသ ဿုဘာခေါ် သက္ကတဟိန္ဒီအဘိဓာန်၊ စတုဝေ်ဒီဒ္ဒါရကာပြာသာဇေမ်ာ-ပြု။

၁۶။ ဟိန္ဒီဈဒ္ဒာထ်ပါရိဇာတအဘိဓာန်၊ သာဟိတျဘူမဏ စတုဝေ်ဒီဒ္ဒါရကာပြာသာဒါ ဈမ် ပြု။

၁۷။ ပါဠိအသဒ္ဒ မဟဏ္ဏဝေါ=ပြာကရိုင်ဒ်ဟိန္ဒီအဘိဓာန်၊ ပဏ္ဍိတဟရဂေါဝိန္ဒဒါသတြိကမစ်ဒြဂေ၎ ပြု။

၁၈။ အဘိမာဂဓိကောဝ=သက္ကတ, ဂုဂျရတီ, ဟိန္ဒီ, အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၊ ဈတာဝဓာဝီ ဇေနမုနိဂြရတ-စန်ဒ်ဇီမဟာရာဇ-ပြု။

၁၉။ ပါဠိသီ ဟဋ္ဌအကာရာဒိယ=ပါဠိသီဟိုင်ဒ်အဘိဓာန်၊ ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။

၂၀။ ဓမ်သမယ သီ ဟဋ္ဌအကာရာဒိယ=သီဟိုင်ဒ် သီဟိုင်ဒ်, အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်။

၂၁။ ပါဠိသာဟျ (သီဟိုင်ဒ်ဘာသာရေး ပါဠိသမိုင်း) ဗုဒ္ဓဒတ္တ-ပြု။

၂၂။ ဘာရဇော်ဒ္ဓသိဒ္ဓတ္ထာန (သီဟိုင်ဒ်ဘာသာ) သီဟိုင်ဒ်နိုင်ငံ ကန်ဒီတက္ကသိုလ် သေနေ ဝိရဟ်-ပြု။

၂၃။ သီ ဟဋ္ဌ ဗုဒ္ဓသိဒ္ဓတ္ထာန (သီဟိုင်ဒ်ဘာသာ) ဝေရဋ္ဌဂါမရတနဇောတိ-ပြု။

၂၄။ မိလိန္ဒပညာဂဏ္ဌိဟောင်း (သီဟိုဠ်ဘာသာ) ရှေးမထေရ်တပါး-ပြု။

၂၅။ အဘိဓာနပ္ပဒီပိကာသန်နယ (သီဟိုဠ်အဘိဓာန်နိသျှဟောင်း) ရှေးမထေရ်တပါးပြု။

၂၆။ ဓမ္မပဒါထ်ကထာဂြန္ထိပဒါတ္ထ်ဒီပနိယ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၊ သူရိယဂေါဒုသုမင်္ဂလထေရ်-ပြု

၂၇။ အမရကောဓ၊ အမရသိံဟ-ပြု။

၂၈။ ဗျာချာသုဓာဋ္ဌိကာ၊ ဘာနုဝိဒိကွိတ-ပြု။

၂၉။ မဟောဓရခေါ် အမရဝိဝေကဋ္ဌိကာ။

၃၀။ တြိကဏ္ဍဂေမး နာမသံသ္ကတပြောစိန္ဓကောဓ၊ ကာလိဂ်ါခိနှာထ ဗြဟ္မုရမေါ်တ္ထမဒေဝနုပတိ-ပြု။

၃၁။ သာရတ္ထစန္ဒြိကာမည်သော တြိကဏ္ဍဂေမဋ္ဌိကာ၊ (သီဟိုဠ်ကျွန်း)၊ ဗြဟ္မဒိလသ္ကန္ဓ မဟာ နာယကထေရ်- ပြု။

၃၂။ နာနာတ်ထဗ္ဗဒကောဓမည်သော မေဒိနီဓကာဓ ဗြဟ္မဒိနိကရ-ပြု။

၃၃။ ထူပဝံသပါဠိ၊ ဝါစိသုဓရထေရ်-ပြု။

၃၄။ မုဒ္ဓဗောဓ သက္ကတဗျာကရဏ်း၊ ဝေါဗြီ ပဒေဝဂေါသာမိ- ပြု။

၃၅။ ပါဏိနီဗျာကရဏ်းကျမ်း၊ ပါဏိနိရသေ-ပြု။

၃၆။ ကာဝိကာ (ပါဏိနီဋ္ဌိကာ)။ ဝိဒူရဝါမနဇယဒီတျ- ပြု။

၃၇။ မဟာယာနအဒဟာသ် (သီဟိုဠ်ဘာသာ)၊ မောရဠုဝသာသနရတန-ပြု။

တိပိဋကပါဠိ-မြန်မာ အဘိဓာန်

အက္ခရာဝလိစဉ်ပုံ အကျဉ်းချုပ်

ဋ-ဝဂ်

ဏ	....	ံ
ဏ	....	ကျော

တ-ဝဂ်

တ	....	ထေး
တ	....	—
ထ	....	ထော
ထ	....	ထော
ဒ	....	—
ဒ	....	—
ဒ	....	—
ဒ	....	—
ဒ	....	—
ဒ	....	—
ဒ	....	ဒေါ
ဒ	....	—
ဒ	....	ဒ္ဒေါ
ဒ	....	ဒ္ဒေါ
ဒ	....	ဒ္ဒျော
ဒ	....	ဒ္ဒြော
ဒ	....	—
ဒ	....	ဒေ
ဒ	....	—
ဒ	....	—
န	....	နော
ံ	....	နွှဲ
ံ	....	—
ံ	....	ဒ္ဒော

ပ-ဝဂ်

ပ	....	ပေ
ပ	....	ပ္ပော
ဗ	....	ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗျော
ဗ	....	ဗ္ဗေ
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	—
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော

ယ-ဝဂ်

ယ	....	ယော
ယ	....	ယ္ယော
ရ	....	ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	—
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော
ရ	....	ရ္ရော

လ-ဝဂ်

လ	....	လော
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ
ဠ	....	ဠ

သ-ဝဂ်

သ	....	သ
ဿ	....	ဿ

ဟ-ဝဂ်

ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ
ဟ	....	ဟ

တ-ဝဂ်		
၍	....	ရှော
၍	....	—
၏	....	ရှော
၏	....	ရှော
၌	....	—
၌	....	—
၌	....	ရှော
ပ-ဝဂ်		
ပ	....	ပေါ
ပံ	....	—
ပ	....	ပ္ပေါ
ပ	....	ပ္ပေါ
ပ္ပ	....	—
ပ	....	—
ဖ	....	ဖော
ဗ	....	ဗော
ဗ	....	ဗ္ဗော
ဘ	....	ဘ္ဘော
ဗ္ဗ	....	ဗ္ဗော

ပ-ဝဂ်		
ဗ	....	—
ဘ	....	ဘော
ဘ	....	—
မ	....	မော
မံ	....	—
မ	....	မ္မော
မ	....	မ္မော
မ	....	မ္မော
ဘ	....	ဘ္ဘော
မ	....	မ္မော
မ္ဘ	....	—
မ	....	—
အ-ဝဂ်		
ယ	....	ယော
ယံ	....	—
ယ	....	ယ္ယော
ယ	....	—
ယ	....	ယ္ယော
ရ	....	ရော

အ-ဝဂ်		
လ	....	လော
လ	....	—
လ	....	လ္လော
လ	....	—
ဝ	....	ဝေါ
ဝ	....	ဝ္ဝေါ
သ	..	သော
သ	....	—
သ	....	သ္သော
သ	....	သ္ဘော
သ	....	—
ဟ	....	ဟော
ဟ	....	—
ဟ	....	—
ဠ	....	ဠော
ဠ	....	ဠ္ဠော

မှတ်ချက်။ ။အက္ခရာစဉ်ရာ၌ သရဆုံးသော ပုဒ်နှင့် နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသော ပုဒ် ၂-မျိုးတွင် သရဆုံးသော ပုဒ်ကို ရှေးဦးထား၍ နိဂ္ဂဟိတ်ဆုံးသော ပုဒ်ကို နောက်ထားသည်၊ ဗျည်း ၃၃-လုံးတွင် နိဂ္ဂဟိတ်-သည် ရှေသရကို မှီသော ပုဗ္ဗာသယ ဗျည်းဖြစ်သောကြောင့် ကျန် ဗျည်း ၃၂-လုံးတို့၏ ရှေ့၌ထား၍ စဉ်သည်။

ပုံစံ — အ-အ

အံသ=အ+ံသ်+အ

အနေက=နေ+ကေ+အ

အနေကံသ=နေ+ဍ္ဍ+ဗ္ဗ+ံ+သ+အ

အနေကကပ=နေ+ဒ+ကေ+အ+ကေ+ကေ+အ+ပ+အ

ကမ=ကမ်+အ

ကံ=ကမ်+အ+ံ

ကရေယျ=ကရ+ယျ+အ

ကရေယ်ျ=ကရ+ယျ+အ+ံ

ဤ အကွရာစဉ်ပုံ၌ ကျန် သံယုဇ်လုံးဆင့်များကို နည်းမှီးယူနိုင်လောက်ပြီးဖြစ်၍ မထည့်သွင်းလိုက်ပြီ။

ဤကျမ်း၌ အသုံးပြုသော မြန်မာသက္ကတစာလုံးများမှ ထူးသောစာလုံးများ

သရများ— ကၜ ကၜ လၜ လၜ ဇ ဩ ဪ ဿ
(ရိ) (ရီ) (ဿရိ) (ဿရီ) (အိုက်) (အောက်) (အးဒ)

ဗျည်းများ— ဏ ဝ
(တာလုဇ-သ) (မုဒ္ဓဇ-သ)

စာလုံးဆင့်များ— ဌ = ဋ + ဥ
ဍ = ဍ + ဌ
ဋ = ဋ + ဌ
ကြီ = ရ + က (ဗျည်း၏ အထက်၌ရှိသော 'ေ'ကို 'ရေ' ဟု ခေါ်သည်၊ ရ-နှင့် အတူတူဖြစ်သည်၊ ရ-နှင့် အခြား ဗျည်းတို့ ဆင့်ရာ၌လည်း နည်းတူမှတ်ရန်။

သင်္ကေတအချုပ်

ပု	ပုလ္လိင်
ထီ	ဣတ္ထိလိင်
နှ	နပုလ္လိင်
တိ	တိလိင်၊ လိင်သုံးပါး။
ကြိ	ကြိယာပုဒ်၊ အာချာတ်ပုဒ်
ကမ္မ၊ ကြိ	ကံဟောကြိယာ
ကစ၊ ကြိ	ကာရိုက်ကြိယစ
ကြိ၊ ဝိ	ကြိယာဝိသေသန
ဗျ	အဗျယပုဒ်
သံ	သက္ကတ
ပြစ	ပြာကြိုင့်

ပြင်ဆင်ဖတ်ရှုရန်

စာမျက်နှာ	ကော်လံ	အဘိဓာန်ဝင်ပုဒ်	ကြောင်းရေ	အမှား	အမှန်
၆၇	၃	ဓမ္မဂု	၂	(၁) တရားကိုသိတတ်သူ။	(၂) တရားကိုသိတတ်သူ။
၈၉	ပ	ဓမ္မဒဿီ	၂၂	လေ့ရှိတတ်–	‘လေ့–ရှိ–တတ်–
၁၀၇	၃	ဓမ္မပစ္စနိယ ပဌာန	၁၀	ဓမ္မပစ္စနိယပဌာန [ဓမ္မပစ္စနိယ+ပဌာန]	ဓမ္မပစ္စနိယပဌာန(နှ) [ဓမ္မပစ္စနိယ+ပဌာန]
၁၃၀	၃	ဓမ္မဿ သ ဝန(သ)ပ္ပာယ	၆	ဓမ္မဿသဝန(သ) (သ)ပ္ပာယ	ဓမ္မဿ(သ) ဝနသပ္ပာယ
၁၃၉	ပ	ဓမ္မာနုပဿီ	၂၉	သညာက္ခန္ဓာ, သခ်ါရက္ခန္ဓာ)	(သညာက္ခန္ဓာသခ်ါရ-က္ခန္ဓာ)
၁၈၆	ပ	ဓမ္မာရမ္မဏ	၉	(၄)အာရုံ	(၁)အာရုံ
၂၅၃	၃	ဓိတ္ထိ	၁၉	ဓိတ္ထိ	ဓိတ္ထီ
၃၄၀	ပ	နခါသိခါသုတ္တ	၁၂	နခါသိခါသုတ္တ	နခသိခါသုတ္တ
၃၄၆			၁	၁၄၇	၃၄၇
၄၆၄	ပ	နဝမာပဒါန	၁၈	အဌပ္ပတ်	အဌုပ္ပတ်
၅၄၈	ပ	နာနာကသိဏလာဘိ	၂၃	နာနာကသိဏလာဘိ	နာနာကသိဏလာဘိ
၅၅၀	ပ	နာနာကုဏပပူရိတ	၂၄	(ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်စသော)	(ကျင်ကြီး ကျင်ငယ်စသော) အပုပ်တို့ဖြင့် ပြည့်သော။
၅၅၈	၃	နာနာတိတ္ထိယ သာဝကသုတ္တ	၁၅	ပုဒ်တည်၍ရေ၏။	ပုဒ်တည်၍ရေး၏။
၆၁၀	၃	နာဝါ	၂၄	နာဝါ	နာဝါ+
၆၁၀	၃	နာဝါ၊ကဒုနယောဂ ဗဟာယောတ္တ	၂၅	+ဗဟာယောတ္တ လေ့ကို	+ဗဟာယောတ္တ] လေ့ကို
၆၂၈	ပ	နာဠိကာ	၂၂	သီ၊ကန်။)	သီ၊ခေါ်။)
၆၄၂	ပ	နိကာယန္တရ	၁၇	ဆားမရှိသောဆွမ်းနှင့်စားလျှင်	ယင်းဆားကို ဆွမ်းထည်းခပ်စားလျှင်
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၄	နိကာယသင်္ဂ	နိကာယသင်္ဂ[1]
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၈	နိကာယသင်္ဂ [	နိကာယသင်္ဂ(ပု)[
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ	၈	နိကာယသင်္ဂ	နိကာယသင်္ဂ[2]
၆၅၃	၃	နိကာယသင်္ဂ[2]	၂၈	ဝေဘုဗျအယူ	ဝေတုလ္လအယူ

ကိုဝိဌက
ပျဉ်-မြန်မာအဘိဓာန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

● — အက္ခရာ ၄၁-လုံးတို့တွင် ၂၇-လုံးသမြာက် —ဗျည်း ၃၃-လုံးတို့တွင် ၁၉-လုံးမြောက်—ဝဏ် ၅-ဝဏ်တို့တွင် သွားအရပ်၌ ဖြစ်သော 'ဒန္တ' ထ ဝဏ်။ ၄-လုံးမြောက် 'စတုတ္ထ'—သရကို မီသော 'နိဿိတ'—ဗျည်း အက္ခရာ။

ယင်းသည်—(၁) အခြား အက္ခရာမှ—ပြောင်းလဲ – ညွှန်ပြ – ရှက်ဆိုရသော (အာဒေသ=ကာရိယ) 'ခ',(၂) ဝေတ်–လိင် – နောင် – စီရင် – သက်ရောက် – ရသော (ပစ္စည်း) 'ခ'ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြား အက္ခရာမှ – ပြောင်းလဲ – ညွှန်ပြ–ရှက်ဆိုရသော (အာဒေသ = ကာ-ရိယ) 'ခ'။ ယင်းသည် – (က) ၈ – (ခ) ၈ – (ဂ) ၆–(ဃ) ၆–(င) တ– (စ) ထ–(ဆ) ဒ–(ဇ) ဒ–(ဈ) ပ– (ည) ဟ – (ဋ) ဟန–မှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'ဟု ၁၁-မျိုးရှိ၏။

(၁) (က) ၈-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ဒလိဒ္ဓဘာဝ ဝနေ့ဆိတ် ခန်း၊ ဝန ခေ၁ခ၊ အ၊ ထေ ဝေ။ ဝေထုပစ္ဆယ။ (ခ) ၈ အက္ခ-ရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ခီ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ)။ ၁၅၂), သုခ (ယင်း-၂၂ဂ)-ကြည့်။ (ဂ) ၆-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ပဏိဝန, ပဏိခ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။၄၂၆)ကြည့်။(ဃ) ၆-အ-က္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ခီတိ (ဝေန်။ ဝေန်။ဌ။၁၅၆)-ကြည့်။ (င) တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'ခ'။ ခန္ဓ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။ ၂၆၄။), ဂန္ဓမ္ဗ (မ၊။၁၃၂။ ဝိ၊၆၊၁။ ၁၈၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၃။), ဗုဒ္ဓ (ဝိ၊ခ၊ခ။ ရ။၆ဝ၇)-ကြည့်။

(ဃ) ထ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော"ခ"။ မဂဓ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ-၁၉၆)-ကြည့်။ (ဆ) ဒ-အက္ခရ-မှ ပြောင်းလဲသော "ခ"။ ကကုဓ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။၄၉၇)-ကြည့်။ (ဇ) ဒဟ-မှ ပြောင်းလဲခသော'ခ'။ ပဝန (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။ ၁၅၆)-ကြည့်။ (ဈ) ပ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲ သော"ခ"။ဒီဓိတိ(ဝေန်။ဝေန်။ဌ။၆၄)-ကြည့်။ (ည) ဟ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲခသော "ခ"။ ခနု (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။၁ဂ၈)-ကြည့်။ (ဋ) ဟန-မှ ပြောင်းလဲခသော "ခ"။ ဥဒ္ဓစ္စ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။ ၁၆၉), ပဒ္ဓတိ (ဝေန်။ဝေန်။ဌ။၁ဇ၀)-ကြည့်။

(၂) ခေတ် – လိုင် – နှောင် – စီရင်– သက်ရောက်–ရသော (ပစ္စည်း) ‘ခ’။ ဣ ခ (မ၊၁။၃၃၂), ရန် (ထေရ။၃၀၂။ ရှ။၆၇၁) ကြည့်။

ခ (တိ) ထားသော၊ ကိုင်သော၊ ပါဝင်သော၊ ဖြစ်ပွားစေသော၊သူ။ (ပု) မြဟွာ၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ ကုဝေရ၊ ကုသိုလ်ကောင်းမှု။ (နာ) ဥစ္စာ။ P.S.D. ။ (–ထောမ။ စိန္တာမဏိ။)

ခံသတိ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+တိ။ ခံသ ယာ-ယနေ အခေါ်ပတနေ - စ။ ခေတ္တတ္ထ။ ၂၀၊ (ဓမ္မတိ, ခ္ခံသတေ-သံ)] (၁) ဖျက်စီး–လျော့ကျ–ရွှေ့လျော–ဆုတ်ယုတ်–၏၊ (၂)ဖဲသွား၏။ (၃) စွပ်စွဲ–နှိပ်စက်–ဖျက်ဆီး–၏၊ လွှမ်းမိုး၏။ (၁) ခံသတိ(အံ၊၁။၃၇၇)တိ ပကာတိ ပရိယာယတိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၁၃။ ခံသတိ (ဇာ၊ ၁။၁၄၂)တိ.... သမ္ဘေဟေ မိတ္တေဟိ ခံသတိ ပရိယာယတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၄၅။ ခံသန္တိ-(သုတ္တနိ။၃၂၅)တိ စဝန္တိ ပရိယာယန္တိ။သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။၅၁။ ခံသတေ— ဒီ၊၃။၁၅၀။ ဇာ၊ ၂။၉၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၉၉။ ခံသေ (ဇာ၊ ၂။၄၁)တိ.... ခံသေယ္ယုံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၂၉။ (၂) ခံသတေ (ထေရ။၃၀၉)တိ အပေတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၀၊ (၃) အနုဒ္ဒံသေယ္ယာတိ ခံသေယျ ပခံသေယျ အဘိဘဝေယျ အဘျောတ္ထရေယျ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၂၂။

ခံသတေ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+တေ] (၁) ဖျက်စီး၏၊ လျော့ကျ–ဆုတ်ယုတ်–၏။ (၂) ဖဲသွား၏။ (၁) ခံသတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ခံသတိ (၂)-ကြည့်။

ခံသန (နာ) [ခံသ=ခံသု+ယု။ (ခ္ခံသနေ-သံ)] လွှမ်းမိုး–နှိပ်စက်– ဖျက်ဆီး – ခြင်း။ ခံသ-နဋ္ဌေတ္ထ အဘိဘဝနံ။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၂၄၃။

ခံသန္တိ (ကြို) [ခံသ=ခံသု+အ+အန္တိ] ရွှေ့လျော–ဆုတ်ယုတ်–ကုန်၏။ ခံသတိ (၁)-ကြည့်။

ခံသယန္တိ (ကာ၊ကြို) [ခံသ=ခံသု+ဏယ+အန္တိ] ဆုတ်ယုတ်–ဖျက်စီး–စေကြကုန်၏။ခံသေတိ-ကြည့်။

ခံသယေ (ကာ၊ကြို) [ခံသ=ခံသု+ဏယ+ယေ] ဖျက်စီးစေရာ၏။ ခံသေတိ-ကြည့်။

ခံသိတ (နာ) [ခံသ=ခံသု+တ။ (ဓမ္မိတ, ခ္ခံသိတ-သံ)] (၁) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (ဘီ) (၂) ဖျက်ဆီးအပ်သော။ (၃) ပါရာဇိကကျသော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂) ရာဂေါ ဒေါသော စ မောဟော စ၊ မာနော မက္ခော စ ခံသိတော။ - အပ၊၁။၉၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၉၂။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။၈၆။) (၃) ခံသိတော (ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌယ။၆၁) တိ သာသနဂဏ္ဍကာ ပါတိတော၊ ပါရာဇိ-ကာပန္နောတိ အမိပ္ပါယော။ ယင်း-ဌ။

ခံသိတကာရဏ (နာ) [ခံသိတ+ကာရဏ] ဖျက်ဆီးခြင်း ဟူသောအကြောင်း။ ဝမ္မယိတကာ-ရဏာတိ ခံသိတကာရဏာ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၂၃။

ခံသိတဂုဏ (တိ) [ခံသိတ+ဂုဏ] ဖျက်ဆီးအပ်သော ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော။ တတော ဝေ အတ္ထနောပိ ခံသိတဂုဏာ။ ဣတိ၊ဝုတ်၊ဌ။၄၇။

ခံသိတ္တာ (ကြို၊ဝိ) [ခံသ=ခံသု+တ္တာ] ပျက်စီး၍၊ လျော့ကျ၍၊ ဖဲ့ခွါ၍။ ခံသိတ္တာ (ဝိ၊ဌ၊ ၁၀၀)တိ ဘဲ့သိတ္တာ အပဂန္တ္ဝာ။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။၄၀၀။)

ခံသိပဂ္ဂလ (ပု([ခံသိ+ပဂ္ဂလ] ဖျက်ဆီး–လေ့ရှိ–တတ်–သော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဝေ ခံသိပဂ္ဂလော အတ္ထနောပိ ပရဿပိ လာဘံ နာ၊ခသတိယော။ ဝမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၅။

ခံသိယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ခံသ=ခံသု+ ယ+ ဒတ] ဖျက်ဆီးအပ်၏။ ဝေ့ဝိမ ံ တံ စိတ္တံ နာ၊ဘိခ-သိယတိ။ ပေတ္တကော။၃၀၀။

ခံသီ (တိ) [ခံသ=ခံသု+ဏီ။ (ခံ့သိန်-သံ)] (ဂုဏ်ကျေးဇူးကို) ဖျက်ဆီး-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊ သူ။ ယာဝ ခံသီ ဝတာယ (အံ၊၁။ ၅၀၂)နို့ ယာဝ ဂုဏခံသီ ဝတ အယံ။ အံ၊ ၆။ ၂။ခ၆၂။ ပရေသံ ဂုဏခံသနတာယ ခံသ်နာ။ ဓမ္မ၊၆။ ၂။ ၂၂၅။ ခံသီ (မ၊၁။ ၂၉၇) တိ အနုဒ္ဒံသနသီလော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၈။ (–အံ၊၃။ ၃၂၅။ ဓမ္ဓ၊ ၄၈။)

ခံသေ (ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ယေ့ါ] ပျက်စီး-လျောကျ-ရွှေ့လျော-ဆုတ်ယုတ်-ရုပ်။ ခံသတိ (၁)-ကြည့်။

ခံသေတိ (ကာ၊ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+တိ၊ ခံသော စု ဝိဒ္ဓံသေ, ခံသု ယာယနေ အဓော ပတနေ စ။ ခာတ္ထတ္ထ။ ၂၀၈။] ဆုတ်ယုတ်-ပျက်စီး-ဧစ်။ ပရဋ္ဌ ပုညာ ခံသေတိ။ ဇာ၊ ၁။ ၁၆၂။ ဇာ၊ ၆။ ၃၃ ၂။ ရုဇော နာမ အာဏံ-ဝိတိက္ကမန္တံ ဝိဂရယတိ ဗျာပေတိ ခံသေတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၄။ (–ဝိ၊ ၆။ ၂။ ၁၀၅။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၃၅။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၁၆ဂ။) နာဟံ ဘန္တေ ဘဂဝန္တံ ခံသေမိ။ ဒီ၊ ၁။ ၂၀၅။ (–အပ၊ ၁၊ ၃၇၆။ ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၃၁ဂ။) ဧတေ ဆ ဌာနာ ပုရိသံ ခံသယန္တိ။ ဒီ၊ ၃။ ၁၅၀။ ဝါတေဘ တူလံဝ ခံသယေ။ သုတ္တနိ။ ၃၇၂။ ဇာ၊ ၁။ ၂၃၇။ ဝေ ခံသ ဧယ၊ ဝိဒ္ဓံသေယျာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၆။ ၃ဂ၁။

ခံသေတွာ (ကြိ၊ဝိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+တ္ဝာ။ (ခံ့သယိတ္ဝာ-သံ)] ရွှေ့လျော၍။ အယံ ဣသိဂိယာ ခံသေတ္ဝာ ဣဒါနိ မံသံ ခါဒိတု-ကာမသ ဧဝံ မဟာအနုတ္ထဂရသ မဟာ-ဧစာရသ မယ္ဟမေ ဇီဝိတံ ဣစ္ဆတိ၊ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၅၃။

ခံ့သေန္တ (တိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+အန္တ] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော၊ သူ။ မဟာနေ ခံသေန္တာ ပခံသေန္တာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေန္တိ။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၅၀၂။

ခံ့သေမိ (ကာ၊ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ဏေ+မိ] ပျက်စီးစေ၏။ ခံသေတိ-ကြည့်။

ခံ့သေယ့ါ (ကြိ) [ခံသ=ခံသု+ယေ့ါ] ပျက်စီး-ရွှေ့လျော-ဆုတ်ယုတ်-လျောကျ-ရုပ်။ ခံသတိ (၁)-ကြည့်။

ခံ့သေယျ [ခံသ=ခံသု+ယေ့ါ] စွပ်စွဲ-နှိပ်စက်-ပျက်ဆီး-ရုပ်-ငြားအုံ့။ ခံသတိ (၃)-ကြည့်။

ခကတိ (ကြိ) [ခက+အ+တိ။ (ခဏ္ဍယတိ-သံ)](က) ညှင်းဆဲ-နှိပ်စက်-ဖျက်ဆီး-၏။ (ခ)သွားမ်။ ခက ပဋ္ဌိယာတေ ဂတိယဋ္ဌ... ခဏတိ။ နိတိ၊ ၆။ ၁၂။

ခကာရ (ပု) [ခ+ကာရ] ခ-အက္ခရာ။ တ ကာ-ရသ ခကာမော ဂ,တောတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၁၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၂။ (–သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁ဝ၅။)

ခက် (ပု) [ခက် + ဏ။ ခက် ဃောရဝါသ်တေ၊ အ။ ခာန်၊ ဋီ။ ၆ဂ၃။ ကာကော ခက်ော.... အရိဒ္ဓောတ် ဣမာနိ ကာကာဘိခနာနိ။ နိတိ၊ ခ၊ ၁ ၆။ ကာကော ဟိ ခက်တိ ဂစ္ဆတိ တိ "ခက်ော" တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂ ၆။ (ခွာက်ကွသံ)] (၁) ကျီး၊ ကျီးကန်း။ (၂) ဗျိုင်း။ (တောင်းစားတတ်သူ၊ အရှက်မဲ့သော၊ အဖော်နောက်လိုက်၊ ကြိုးကြာဒုက်၊ လက်သမား။ P.S D။) (၃) ကုမာရကာ ခက်, မိဝေါ'ဿဇန္တို့ (သံ၊ ၁။ ၂ဝ၉) တိ ယထာ ကု-မာရကာ ကာကံ ဂဟေတ္ဝာ သြဿဇန္တို့ ခိုပန္တိ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၂ဂ၇။ ခက်ော (ပေတ။ ၁ဂ၃။ ဇာ၊ ၁။ ၄ဝ၀) တိ ကာကာ။ ပေတ၊ ၆။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၁ ၂။ (–သုတ္တနိ။ ၃ ၂ ၀။ ဇာ၊ ၁။ ၁၅၃၊ ၁ ၆ ၄-၅။ ၂ ၀ ၀။ ဇာ၊ ၂။ ၆ ၄ ၊ ၆ ၉ ၊ ၂ ၁ ၆။ မဟာနိ။ ၁ ၃ ၊ ၁ ၃ ဂ ၊ ၃ ၃ ၅။ စူ ၆ နိ။ ၂ ၅ ၂။ နေတ္ထိ။ ၁ ၂ ၆။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၄ ၀။ ဇာ၊ ၆။ ၃။ ၂ ၉ ၄ ၊ ၄ ၉ ၆။ ဇာ၊ ၆။ ၄။ ၇ ၁။ ဇာ၊ ၆။ ၅။ ၂ ဂ ၊ ၄ ၂ ၀-၁။ ဇာ၊ ၆။ ၆။ ၄ ၀ ၂။ နေတ္ထိ၊ ၆။ ၂ ၃ ၆။ နေတ္ထိ၊

ဝိ။ဥဝ၂။) (၁) (၂) ဓကော်ာ တု ဝါယသေ ဗကော။ ဓာန်။ဘဝ၄၂။ ဗကော သေတပတ္ထော။ ယင်း-ဌိ။

ဓကၨ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓက်-အမည်ရှိသော မင်း၊ ဓက်မင်း။ (ယင်းသည် သာဝတ္ထိနန်းမြို့တော်၌ မင်းပြုခဲ့သည့် အရှင်အာနန္ဒာ အလောင်း ဖြစ်သည်)။ ဓက်ဿ. သရီရေ ဥာဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဘ၅၆။ တသ္မာဓကၨ နေ သောစာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဘ၅၇။ (–ဘ၅၈။)

ဓကၨတိ (ကြို) [ဓက်+အ+တိ] သွားတတ်၏။ ဓက်ၨ-ခေါင့်ကွင်းကြည့်။

ဓကၨရာဇ (ပု) [ဓက်+ရာဇ] ဓက်အမည်ရှိသော မင်း၊ ဓက်မင်း။ တဒါ သာဝတ္ထိယံ ဓကၨရာ-ဇာ နာမ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဘ၅၆။ ဓကၨ-လည်းကြည့်။

ဓကၨရူပ (တိ) [ဓက်+ရူပ] ကျီးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော၊ ကျီးကဲ့သို့ (မည်းနက်သော) အဆင်းရှိသော၊ သူ။ ဓကၨရူပါ (ထေရ။ ၂၅ဘ)-တိ ကာဌဝဏ္ဏတ္တာ ဇေ ကာကသဒိ-သရူပါ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ဥ၄၅။

ဓကၨသေနာ (ထီ) [ဓက်+သေနာ] ကျီးကန်း စစ်တပ်၊ ကျီးကန်းစစ်သည်အပေါင်း။ ဓက်-သေနာဝ ကောသိယံ၊ ဇာ၊ဘ။ ၁။ ဓကၨသေ-နာ (ဇာ၊ဌ၊။ဘ၉ဘ) တိ ကာကသေနာ။ ဇာ၊ဌ၊။ ၂၂ဖ။

ဓခ်တိ (ကြို) [ဓခ်+အ+တ်။ ဓခ် ဓော်ရတ-သိတော ကခ်ါယ။ နီတိ။ဓော။ ၂ဥ။ ဓခ် ဌ္ဌ-ဓောရရတော။ ဓာတ္ထတ္ထ။ဘ၉၉။] (၁) ပြင်း ထန်စွာ ထုံ၏။ (၂) သို့လော သို့လောတွေး တော–ယုံမှား–၏။ (၃) အလိုရှိ၏။ (၄) ပြင်းစွာ မြည်တွန်၏။ ဓခ်တိ၊ နီတ်၊ဓော။ ၂ဥ။

ဓ (ပုဒ်) [ဓ+အ။ ဓ ဂမနေ။ အ။ဓာန်။ ဌ။ဥ၉၂။ နီတိ၊ဓော။ ၄၂-ဥ။ ဓတိတိ ဓဇော၊ ကေတု။ ဓာတ္ထတ္ထ။ဘ၉၉။ ဓုနာတိ ဂ.မ္ဘတိ စလတိတိ ဓ။ ဌပ၊ဌ၊ ၂။ဂ၄။ ဓ မ-ဩ-ယာမ်။ အမရ၊ဘ။ဘ၉၉။ (ဓ္ဌ-သ်၊ ဓယ-ပြာ, အဓ္ဓမာဂ-ခ်ီ၊ ဓ္ဌ-ဓယ-သ်ဟိ-ဌ်)] (၁) တံခွန်၊ အလံ။ (၂) အမှတ်အသား၊ တံဆိပ်။ (၃) ထူးအိုင်။ (၄) အမြှက်။ (၅) ခန္ဓာကိုယ်။ (တိ) (၆) တံခွန်–အလံ–ရှိသော (စစ်-တပ်)။ ဓ-ဇော (ပုဒ်ပ၊ဇ)–သံ၊ဘ။ဥ၉။ အ၊ ဘ။ဥ၆ဘ။ အတိ၊ဓ။ ၂ ၂ ၅။ ဓ-ဇ (နဒ်ပ၊ဇ)– အပ၊ဘ။ဥ၁၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဂ၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဘ ၂ ၁။ ဝိမတိ၊ဘ။ဥ၆ဂ။ ဓ-ဇော (ပုဒ်ပ၊ဗ)–မ္ဘ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဥ၅။ ဓ-ဇ (ဒုတ-ဇ)– သံ၊ဘ။ ၄ ၆ ဂ။ အ၊ဘ။ဥ ၆ ဘ။ ထေရ။ဥ ၄ ၂။ ဓ-ဇ (ဒုတ-ဗ)—အပ၊ ၂ ။ ၂ ဂ ၂။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။ဘ ၅ ၄။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃။ သံ၊ဌ၊ဥ။ဂ ဂ။ အ၊ဌ၊ဥ။ဥ ၂။ ဓ-ဇ-န (တ-ဇ)—အပ ဘ ။ ၅ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၄ ၂ ။ ထေရ၊ ဌ၊ဘ။ ၄ ၇ ၄။ အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ဂ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ဥ ၂ ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၄။ ဓ-ဇ-ဟိ (တ-ဗ)– ဓမ္ဘ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၇ ဥ။ ဓ-ဇော (ဆ-ဇ)—အပ၊ဘ။ ဂ ၁။ ဓ-ဇ-နံ (ဆ-ဗ)–အ၊ဌ၊ဥ။ဥ ၄။ အတိ၊ ဌ၊ဘ။ ဥ ၅ ၃။ အတိ၊ဌ၊ဥ။ ၉ ဂ။ ဓ-ဇ (သ-ဇ) –အပ၊ဘ။ ဂ ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၁ ဂ။ ဓ-ဇ-သု (သ-ဗ)–အတိ၊ဌ၊ဘ။ ဥ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဘ ဂ ၄။

(၁) တံခွန်၊ အလံ။ ဓ-ဇော ရထသာ ပညာဏံ။ သံ၊ဘ။ ဥ ၉။ ဇာ၊ ၂ ။ ဥ ၂ ၇။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ဥ ၆ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၇ ၃ ။ စူဠနိ၊ဌ၊ ဂ ၄ ။ ဓ-ဇ-အာရောပိတံ မယာ။ အပ၊ဘ။ ဥ ဘ ၉ ။ ဓ-ဇ-နေ သဒ္ဒိ သဟာသယောဇနိကော ပါသာဒေ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၄ ။ (၂) အမှတ်အသား၊ တံဆိပ်။ ကေတုမ္ပိ စိဟနေ ဓ-ဇော။ ဓာန်။ဘ ဝ ၆ ၄ ။ စိဟနေ လက္ခဏော။ ယင်း-ဌိ။ (၃) ထူးအိုင်။ (၄) အမြှက်။ "ဓ-ဇော သောဏ္ဍိကလေ-သေသု၊ ပဠာကာ ဃဏ္ဍ စိဟနေ" တိ ဝေါ ပါလိတော။ ဓာန်၊ဌ်။ ဘ ဝ ၆ ၄ ။ (၅) ခန္ဓာ-ကိုယ်။ ဓ-ဇော တိ ဝါ ဝမ္မိကော တိ ဝါ ကာယ-ဿေတံ အဓိ ဝစနံ။ မဟာနိ။ ဘ ၈ ။ (ဗဟု)။ (၆) တံခွန်–အလံ–ရှိသော (စစ်တပ်)။ ဓ-ဇေန အာယဒ္ဓာ (ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၄) တိ ဣ-ဓ-ဇ-ယောဂတော ... သေနာဝ

ဇေသဒ္ဓေန ဝုတ္တာ၊ ဥဿိတဒ္ဓဇာယ သေ-
နာယ အာဟာဌာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာ-
ရတ္ထ၊၂။၃၂၀။

ဇေ၂ (တိ) [ဇ+အ] တံခွန် – အလံ – နှင့် တူ
သော၊ (ဂ) တရား။ (ခ) ဝေဿန္တရာမင်း
သား။ (ဂ) မာန်၊ မာန။ (ဃ) သက်နှိုး။(c)
ဘုရား။ (က) ဓမ္မော ဟိ ဣဿိနံ ဓဇော။ သံ၊
၁။၄၆၈။ အံ၊၁။၃၆၁။ ဇာ၊၂။၁၄၈။ (ခ)
သိဝိနံ ဝိနယံ ဓဇံ။ ဇာ၊၂။၃၂၀။ ဘဒ္ဒေ
အဟံ သိဝိနံ ဓဇံ ဝေဿန္တရံ ကုမာရံ။ ဇာ၊
၆။၂၊၂၆၅။ (ဂ) ဓဇော သမ္ဘဂ္ဂါဟော
ကေတုကမ္မတာ စိတ္တဿ။ အဘိ၊ဓ။၂၂၅။
(ဃ) ဂရဟန္တာ သက်ံ ဓဇ(ထေရ။၃၄)ဿ
အတ္ထနော ဓဇဘူတံ ကာသာဝံ ဇိဂုစ္ဆန္တာ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။ (c) တုဝံ ဓဇော ဝိယာတိ
ဓဇော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၆။

ဇေ၃ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓဇ-အမည်ရှိသော
ပုဏ္ဏား။ (ယင်းသည် ဘုရားအလောင်း ဖွား
မြင်သောနေ့၌ လက္ခဏာဖတ်သည့် လက္ခဏာ
တော်ဖတ် ပညာရှင် ဂ-ယောက် တို့တွင်
တစ်ယောက် အပါအဝင် ဖြစ်သည်။) ရာမော
ဓဇော လက္ခဏော မန္တီ ယညော သုယာမော
သုတော ဇော သုဒဿော။ မိလိန္ဒ။၂၂၉။
(–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။
သာရတ္ထ၊၃။၁၆၁။) D.P လည်း ကြည့်။

ဇေဂ္ဂ (နာ) [ဇ+အဂ္ဂ။ (ဓ္ဇာဂြ-သံ)] (၁)
တံခွန်ဖျား၊ အလံဖျား။ (တိ) (၂) တံခွန်–
အလံ–ဖျား ရှိသော။ (၁) ဘူတပုဗ္ဗံ အာ-
နန္ဒ ရာဇာ မဟာသုဒဿနော....မဏိ ဇေဂ္ဂံ
အာရောပေတ္မာ ရတ္တန္ဓကာရတိမိသာယ ပါ-
ယာသိ။ ဒီ၊၂။၁၄၃။ နော စေ မေ ဓဇဂ္ဂံ
ဥလ္လောကေယ္ယာထ။ သံ၊၁။၂၂၀။ ဓဇဂ္ဂ-
(အဘိ၊ပု။၁၇၅)ဿ ဟတ္ထိအဿာဒိပိဌ္ဌေသု ဝါ
ရထေသု ဝါ ဥဿာပိတာနံ ဓဇာနံ အဂ္ဂံ။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ (–အံ၊၂။၇၁။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဋ္ဌ
၁၄၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။)

(တိ) (၂) ဓဇဂ္ဂေါနေ၀ ဒိဿရေ (ဇာ၊၂။
၃၄၀)တိ တာနိ ရုက္ခာနိ အလင်းတဇဂ္ဂါနိ
ဝိယ ဒိဿန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၅။ (–ဇာ၊၂။
၃၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၆၅။)

ဓဇဂ္ဂပရိဘ္ဘ (နာ) [ဓဇဂ္ဂ+ပရိတ္ထ] ဓဇဂ္ဂပရိတ်၊
ဓဇဂ္ဂသုတ်-ဟူသော အရံအတား။(ယင်းသည်
ဓဇဂ္ဂသုတ်ကြီး ဖြစ်လေသည်၊ အန္တရာယ်ကင်း
ရန် အရံအတားအဖြစ်ဖြင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့
ရွတ်ဆိုကြသဖြင့် ဓဇဂ္ဂပရိတ်အဖြစ်ဖြင့် ထင်
ရှားလေသည်၊ သီဟိုဠ် မြန်မာ ယိုးဒယား
ကမ္ဘောဒီးယား လာအို-စသည့် နိုင်ငံများ၌
ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ ရွတ်ဖတ်လေ့ရှိကြသည်။)
D P လည်း ကြည့်။ ဤဒံ ဓဇဂ္ဂပရိတ္တံ နာမ
ဘဂဝါ အဝေါ။....“ဓဇဂ္ဂပရိတ္တံ မံ ရက္ခတူ”-
တိ အာဟ။ သံ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (–မိလိန္ဒ။၁၅၂။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၈။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၃၁။ ပဋ္ဌာ၊ ပဋ္ဌာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ
၂။၄၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။
အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၈။)

ဓဇဂ္ဂသုတ္တ (နာ) [ဓဇဂ္ဂ + သုတ္တ] ဓဇဂ္ဂသုတ်။
မေတ္တသုတ္တံ ဓဇဂ္ဂသုတ္တံ ရတနသုတ္တန္တိ ဣမာနိ
သတ္တာဟံ ဘာဏိတမ္ဘာနိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၂။ ဒီ-
ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ (–သံ၊၁။ ၂၂၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၁။
သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၃၁။) ဓဇဂ္ဂပရိတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓဇတိ (ကြို) [ဓ+အ+တ်။ ဝ+ ဂတိယံ၊
ဓ ဓ ဓ။ .... ဓဇတိဓဇော။ ဓ္ဇတိ။ ဓ္ဇနံ။
ထွေ ဓဇောတိ ကေတု။ ဓ္ဇနန္တိ ဂမနံ။ နီတိ
ဓ၊။ဒ့-၃၊ ထောမ။ (ဓ္ဇတိ, ဓ္ဇံ ဓ-သံ)]
ဆွားမြှောက်။

ဓဇတ္ထမ္ဘ (ပု) [ဓ+ထမ္ဘ၊(ဓ္ဇတ္ထမ္ဘ-သံ)]တံခွန်
တိုင်၊ အလံတိုင်။ အာရောပေသုံ ဓဇတ္ထမ္ဘံ၊
ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌဿ စေတိယေ။ အပ၊၁။၁၈၈။ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။

ဓဇါန (နာ) [ဓ+ဒါန] တံခွန်–အလံ–ကို
ပေးလှူခြင်း၊ တံခွန်– အလံ – ကို ပေးလှူ

ကြောင်း ဓမ္ဓတနာ။ ဇေဒါနသိမ် ဖလိ။ အပ၊ ၁။၈၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၉၇။ ဤမိနာ ဇေဒါနေန ဥပဋ္ဌာနေန စွဘာယံ။ အပ၊၁။၁၂၀။

ဇေဒါယက (တိ) [ဇေ+ဒါယက] တံခွန်–အလံ–ကို ပေးလှူသော၊သူ။ ဤတွင် သုဒိ အာယသ္မာ ဇေဒါယကော ထေရော ဤမာ ဂါယာယော အသာသိတ္တ။ အပ၊၁။၁၂၊၃၂၀။

ဇေဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဇေဒါယက + ထေရ] တံခွန် – အလံ – ကို ပေးလှူသော မထေရ်။ အာယသ္မတော ဇေဒါယကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ဌ၊၂"၈၄။ (–အပ၊၁။၁၂၊၃၂၀။)

ဇေန္ဓရ (နာ) [ဇေ+အန္ဓရ] တံခွန်–အလံ–တို့၏ အကြား၊ တံခွန်ကြား၊ အလံကြား။ ဆတ္တန္ဓ-ရေသု ဇော, ဇေန္ဓရေသု ပဌာကာ....သက္ကာ-ရော အယောသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၇။

ဇေပဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဇေ+ပဂ္ဂဟိတ။ (ဒုဇေပြဂဟိ-တ-သံ)] မြှောက်ချီအပ်သော – တံခွန် – အလံ–ရှိသော၊ အလံတလွင်လွင်ဒ် လွင်ဒ်ထူအပ်သော။ ဇေပဂ္ဂဟိတာဝါ (အံ၊ဌ၊၂။၁၃၃)တိ ပဂ္ဂဟိတဇော။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၂။

ဇေပဌာကပူဇော (ထီ) [ဇေပဌာကာ + ပူဇော] တံခွန်, ကုက္ကားတို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း၊ တံခွန်လုံး, တံခွန်ပြားတို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ ဇေပဌာကပူဇံ ကရိတ္ထာမိ။ အပ၊ဌ၊၂။၃၀၀။

ဇေပူဇော (ထီ) [ဇေ+ပူဇော]တံခွန်ဖြင့်ပူဇော်ခြင်း။ အနေကေဟိ ဝတ္ထေဟိ ဇေ ကာရုပေတ္တာ ဇေပူဇံ အကာသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၈၄။

ဇေဗန္ဓ (တိ) [ဇေ+ဗန္ဓ။ (ဒုဇေဗ-ဗ-သံ)] တံခွန်–အလံ – ဖွဲ့ – စိုက် – ထားသည်နှင့်တူသော၊ ပေါ်လွင်–ထင်ရှား–သော၊သူ။ ဇေ ဗန္ဓိတ္တာ ဝိယ ဝိစရတိတိ ဇေဗန္ဓော၊ မူလဒေဝါဒယော ဝိယ လောကေ ပါကဋော ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၁၃၄။(–ဝိ၊ဌ။၁၀၅။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။ ပါစိတ်၊ယော။၂၄၀။)

ဇေဘူတ (တိ) [ဇေ+ဘူတ] တံခွန်–အလံ–သဏ္ဌယ်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ဇမ္ဗုဒီပဿ ဇေဘူတံ မဟာဇမ္ဗုရုက္ခံ ခန္ဓေ ဂဟေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၃၇။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၃၆၅။ အပ၊ဌ၊၁။၃၅၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၆၀။)

ဇေမောလာကုလ (တိ) [ဇေမောလာ+အာကုလ] (၁) တံခွန် (နှင့်)ပန်းတို့ဖြင့်–ရှုပ်ထွေး–ရောပြွမ်း–သော။ (၂) တံခွန်အစဉ်တို့ဖြင့်–ရှုပ်ထွေး–ရောပြွမ်း–သော။ သကလဒသသ-ဟဿစက္ကဝါဠံ ဇေမောလာကုလံ....အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၈။)

ဇေမောလာယုတ္တ (တိ) [ဇေမောလာ + ယုတ္တ။ (ဒုဇေမောလာယုတ္တက-သံ)] တံခွန်, ပန်းတို့နှင့် ယှဉ်သော။ ဇေမောလိနီ-ကြည့်။

ဇေမောလာသမောဝေနဂတ (နာ၊ထီ) [ဇေမောလာ +သမောဝေနဂတ] (၁)တံခွန် (နှင့်)ပန်းတို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ (၂) တံခွန်အစဉ်တို့၏ ပေါင်းဆုံခြင်းသို့ ရောက်ခြင်း။ ကေဒ္ဒဇေမောလာ အဟောသိ နိုရဏ္ဍရံ ဇေမော-လာသမောဝေနဂတာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၁။

ဇေမောလိနီ (ထီ) [ဇေမောလာ+ဏီ] (က)တံခွန် (နှင့်) ပန်းရှိသော။ (ခ)တံခွန် အစဉ်အတန်း ရှိသော။ ဇေမောလိနီ (အပ၊၁။၂)တိ လိင်-ဝိပလ္လာသဝသေန ဝုတ္တံ၊ ဇေမောလာယုတ္တော သော ပါသာဒေါတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၁၈။

ဇေယဋ္ဌ (ထီ) [ဇေ + ယဋ္ဌ။ (ဒုဇေယဋ္ဌ-သံ)] တံခွန်တိုင်၊ အလံတိုင်။ ဇေယဋ္ဌယံ ဝါတေန ပဌာကာ ဝိယ။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၀။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၈။)

ဇေယော (ပု) [ဇေ + ယော] အလံနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ဇေ (တိ). (၆)-ကြည့်။

ဇေဝန္တ (တိ) [ဇေ+ဝန္တ။ (ဇွေဝတ္ၚ ဇွေဝါန်-သံ)] တံခွန်-အလံ-ရှိသော၊သူ။ "အယံ ဇေဝေ ဣတ္ထန္နာမဿာ"တိ ဇေဝါ ဇီတိ ပညာယတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၅၇။ (-ဓာန်။ဓာန်၊ ဌီ။၇၃၃။)

ဇေဝိဟေဌကဇောတက (နာ) [ဇေဝိဟေဌက+ဇော-တက] ဇေဟေဌကဇာတ်၊ (ဘုရားရှင် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် လောကတွင်စရိယကို အကြောင်းပြု၍ ဟော-တော်အပ်သော ဇာတ်ဖြစ်သည်။) ဇေ-ဝိဟေဌကဇောတက။ သီ၊ဣ-မူ။ ဇာ၊၁။၁၅-ကြည့်။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဇေသတ (နာ) [ဇေ+သတ] တံခွန် ၁၀၀၊ ၁၀၀-သော တံခွန်။ သော သပရိဝါရော ပဌဝဏ္ဏ-ဝတ္ထသမုဒ္ဓလာနိ ပဌ ဇေသတာနိ ဂဟေတ္မာ ဒသဗလဿ ပုရတော အဟောသိ။ အပ၊ဌ။ ၁။၁၀၀။

ဇေသဒ္ဓ (ပု) [ဇေ+သဒ္ဓ] (၁) တံခွန်-အလံ-၏ အသံ၊ တံခွန်-အလံ-သံ။ (၂) ဇေ-သဒ္ဓါ။ (၃) ရထသဒ္ဓေါ စ အာဇာနီယ-သဒ္ဓေါ စ ဇေသဒ္ဓါ စ သမန္တာ အသနိပါတ-သဒ္ဓေါ ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊ဌ။၁။ဗုဒ္ဓ။ (-သံ၊ဌ။၁။ဗုဒ္ဓ။) (၂) ဇေသဒ္ဓေန သေနာ ဇေ ဥပလက္ခိတာ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၉။ ဇေ-ယောဂ-လည်း ကြည့်။

ဇေသမ္ပန္န (တိ) [ဇေ+သမ္ပန္န] တံခွန်-အလံ-တို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ အောက်ပုစ် ကြည့်။

ဇောလ (တိ) [ဇေ + အာလ။ (ဌဇောလ-သံ)] တံခွန်- အလံ- မျှားသော၊ မျှားသော-တံခွန်-အလံ-ရှိသော။ ဇောလ (ထေရ။ ၂၅၁)တိ....ဇေဟိ သမ္ပန္နော။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ဗုဒ္ဓ။ ဇောလ(ဇာ၊၁။၇၆)တိ ဇေသမ္ပန္နော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဗုဝ၂။ ဇော ဗဟူ ဣတ္ထေ သန္ဓိတိ ဇော-လ။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၇၉။ ဇေဟော ဗဟုလမဿာ-တိ ဇောလ။ ရူ၊ဌ။ဗုဂဌ။ (-အပ၊၁။ ၂၇ဌ။ အပ၊ ၂။၁၀၁။ ဒီ၊ဌ။ဗုဒ္ဓ။)

ဇောဟဋ္ဌ(တ) (တိ) [ဇေ + အာဟဋ္ဌ (တ)] (၁) တံခွန်-အလံ- စိုက်ထူ၍ စစ်မြေပြင်မှ ဆောင်ယူအပ်သော (သုံ့ပန်း-သုံ့ရ-မ-ယား)။ (၂) တံခွန် - အလံ-စိုက်ထူရာ အ-ရပ်မှ-ဆောင်ယူ - ကောက်ယူ - အပ်သော (ပံသုကူသကင်္ဏ)။ (၁) တံ ကောစိ ဘရိယံ ကရောတိ၊ အယံ ဇောဟဋ္ဌာ နာမ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄ ၂။ ကရမရာနိတာ ဇောဟဋ္ဌာ။ ဒီ၊ဌ်၊ဗု။ ၂ဖ၇။ မ၊ဌ်၊၁။ဗုဝ ၂။ သံ၊ဌ်၊ ၂။၁၄ ၂။ (-ဝိ၊၁။ ၂ဝ ၂။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ဝ၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁ဗ၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဗ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂ဝ၄။ ဝ်မာန၊ ဌ။ဖ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ဗ၉။ ကင်္ခါ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၃၅။) (၂) ဇောဟဋ္ဌန်ကို ဇေ ဥယောပေတ္မာ တတော အာနိတံ။ ဒီ၊ဌ၊ဗု။၁ဗ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဗ၁။ ဗုဒ္ဓနိ၊ဌ။၁၁ဝ။ ဇောဟဋ္ဌ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဖ၀)ကို နာဝံ အာရောဟန္တာ ဇေ ဗန္ဓိတ္မာ အာရုဟန်ကို၊ တံ တေသံ ဒဿနာတိက္ကမေ ဂဟေတ္ဝါ ဝဋ္ဌတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဖ၀။

ဇေနိပတိ (ပု) [ဇေနိ +ပတိ] စစ်သူကြီး၊စစ်တပ်-၏ အကြီးအကဲ။ ဇေနိပတိ (မဟာဝံသ၊ဖ။ ၁ဗ)တိ သော သေနာပတိ။ သေနာ ဟိ ဥယောပိတော ဇေဟော ဇေါသာတိ "ဇေနိ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တာယ ဇေနိယာ ပတိဘာဝေန သော အနုရက္ခော "ဇေနိပတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ ထေန ဝုတ္တံ "ဇေနိပတိ"တိ။ မဟာဝံသ၊ဌ်။ ၁ဗ၀။

ဇေ (တိ) [ဇေ+ဣ]။ ထီ-ဌ် ဇေနီ။ ဇေယောဂ ဇေနီ။ ဓာန်၊ဌ်။ဗုဂ၁၊ (ဌဇေန်-သံ)] (၁) တံခွန်-အလံ-ရှိသော၊ သူ။ (၂)စစ်သည်၊ စစ်သား။ (၃) ဇေဝန္တ [ကြည့်။ (၂) ဇေနိ-(သုတ္တနိ။ဗုဒ္ဓ)ကို သေနံ. သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ ၁ ၂ဝ။ (- ဇာ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ ဇာ၊ဌ်။ ၂ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ်။ ၂ ၂။ ၇ ၄ ၂။ အမရ၊၁ဂ။ ၇ဂ။)

ဇရူပမ (တိ) [ဇေ+ဥပမာ] တံခွန်-အလံ-ဟူ-သော- နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း-ဥပမာ-ရှိသော၊ တံခွန်-အလံ-နှင့် တူသော၊ သူ။ ပညာယ

အစ္စုဂ္ဂတဗ္ဗေန ဓေဘော ဥပမာ ဘေတသန္တိ ဓေ့ဟမာ။ ဝဇိရ။၁၇။ (–ဝိ၊ဌ၊ဝ။၂။ သာ-ရတ္ထ၊ဝ။ဝဂ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဖ။)

ဓေ့ဇတိ (ကြ) [ဓေ=ဓဇိ + အ +တိ။ ဓ့ဇ ဂတော်။ စိန္တာမဏိ။ (ဓ့ဇ့ဇတိ-သံ)] သွားတဲ့။ ဓေတိ-ကြည့်။

ဓ့ဇန (နာ) [ဓေ=ဓဇိ+ယု] သွားခြင်း။ ဓေတိ-ကြည့်။

ညေ (နာ) [ဓန+ဏ။ ဓန+ဏ။ ဓန+ဏ။ နီတိ၊ဓ။ဝ၁ဖ-၇။ ဓာန်၊ဌ်။ဌ၅ဝ။ (ဓ၊ဗျ-သံ ဣ,ဗ-ပြာ၊ဣ-အဒ္ဓမာဂမ်)] (ခ) ကောက်၊ စပါး။ (ယင်းသည် သလေး, ကောက်လတ်, လူး, ဂျုံ, ပြောင်း, မယော, ဆပ်-ဟူသော ပုဗ္ဗဏ္ဏ ခေါ် စပါး ၇-မျိုးနှင့် အပရဏ္ဏခေါ် ပဓမ္မိုးတို့ ဖြစ်၏။) (၂) ကောက်ပင်၊ စပါးပင်။ (၃) ဆန်။ (ခ) အန္ဓလိကွာ ဥယျာ ဓရာ ဩပတိတ္ထာ ညောဂါရိ-ပူရေတိ။ ဝိ၊ဘ။ ၃၃၇။ ညောနိ ဝုစ္စန္တိ ပုဗ္ဗဏ္ဏ အပရဏ္ဏံ။ စူဠနိ။ ၂ဂ၁။ ညောနိ(သုတ္တန်။ ၂ဂဂ)တိ သာလိဝိဟိ-ယဝ ဂေါဓုမ ကာကုံ ဝရက ကုဒြူသက ပဘေ-ဒါနိ သတ္ထ သေသာပရဏ္ဏာနိ စ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ဝဝ၁။ ဩပ၊ဌ၊ဝ။၂ဝဂ။ စူဠနိ၊ဌ။ဝ၂ဂ။ (–ဓာန်၊ဌ်။ဌ၅၂၊ဝဝ၀၇။)

ညေ (ပ၊ဓ) — ဒီ၊၂။၂ဖ၇။ မ၊၂။၂ဂ။ သံ၊ဝ။ဓ၃ဂ။ အံ၊ဝ။ဝ၇ဝ။ ပေတ။ဝ၃ဖ။ အပ၊ ၂။ဝ၀ဓ။ ဇာ၊၂။ဝ၃ဖ။ နေတ္တိ။၄ဂ။ မဗ္ဗ၊ဝ။ ဝ်ာ၇။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂၅။ ညေ (ဒုဓ) — သံ၊ဝ။ ၁၇ဖ။ အံ၊၂။ဝ၂။ အံ၊ဝ။ဝ၂။ ထေရီ။ဝ၃၂။ မိလိန္ဒ။ဌ၁၊ဖ၇ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇ဌ၊၂ဂ၁။ ဝိ၊ဌ၊ ဌ။ဝ၇ဓ။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ဂ။ မ၊ဌ၊ဌ။၂၂ဂ။ သံ၊ ဌ၊ဝ။ဝ၂ဝ။ ညောနိ(ဒုဓ)— ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဓ။ ညောန(ထ၊ဓ) — မ၊၂။၂ဂ၁။ အံ၊ဝ။၂ဂဂ။ အုပ၊၂။ဝ၇ဖ။ ဇာ၊ဝ။၂ဂ၁။ ညေဿ(ဆ၊ဓ) —အံ၊၂။ဝ၀ဖ။ ညောနံ(ဆ၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၀ဝ။

(၂) အဇ္ဇေ၀ မေ ညောနိ ဇာယန္တု။ အံ၊ဝ။၂၄၂။ ညံ မေ ဖလိနံ အဟု။ အပ၊၂။ ဝ၀။ ညေဖလ-လည်းကြည့်။ (ဗ)ညေဖိလက်-ကြည့်။

ညေ² (ပုဓ) [ဓန+ယ] (ခ) ကျက်သရေ။ (၂) ဗညာ။ (ဗ) ကျက်သရေ–ဘုန်း–ပညာ–နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ (ဗ) အရိယာဗိုလ်။ (ဗ) အာနုဘော်, စွမ်းရည်, သတ္တိ။ (ခ) (၂) ဩပုညလက္ခဏသမ္ပန္နံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ (ဇာ၊ဌ၊ ဖ။၂)တို့အာဒီသု ဩသဓ္ဓေန သိရိပညာ၀ ဂယောတမ္ဘာ။ နိတိ၊ဓ။ဝ၁ဖ။ ဓနတိ သမ္ဘဇ-တိတိ ဩော။သူစီ။ (ဗ) ဓနနံ ဩံ၊ သိရိ-ပုညပညာနံ သမ္ဘဒါတိ အတ္ထော။ နိတိ၊ဓ။ ဝ၁ဖ-၇။

(ဗ) အရိယဖလမေ၀ နောယိတမ္ဘတော ညံ။ သံ၊ဌ်၊ဝ။ ၂ဖ၉။ (ဗ) ဩပုညလက္ခဏ-သမ္ဘန္ဒ(၂)-ကြည့်။

ညေ³ (တိ) [ဩ+ဏ။ ဩော ပုညဝတိတ္ထိသု။ ဓာန်။ဝ၀ဝ၇။ ဩံ သိရိပုညပညာသမ္ဘဒါ ဇတော သံ အတ္ထိတိ ဩော။ နိတိ၊ဓ။ဝ၁ဗ။ (ဓ၊ဗျ-သံ)] ကျက်သရေ–ဘုန်း–ပညာ–ရှိ သော၊သူ။ (လေ၊ သျစ်သျှားလိုး၊ ကြဇုသီး။ ဓာန်၊ဌ်။ဌ၅၂။ ဆေးအထူး။ နီတိ၊ဓ။ဝ၁ဗ။ 'တိ' ပေးအပ် – သွင်းအပ် – ကြွယ်ဝ – ကံ ကောင်း – ပျော်ရွှင် – ကောင်းမှု – ကုသိုလ် – ရှိ – သော၊သူ။ 'တိ' သူငယ်မ၊ နံနံပင်၊ နံနံစေ့။ 'နှ' ဥစ္စာခေ။ P.S.D)။ ညော ဟော နရ-ပုဂ်ဝ။ အပ၊ ၂။ ၂၁ဝ။ ဩ၀တိ မေ မနုဿာ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၅ဖ။ ဩ (စရိယာ။ဝ၇ဗ)နှင့် နောယိတမ္ဘသ်ရိသောဘဂ္ဂပတ္ထံ လက္ခဏ-သမ္ဘန္ဒံ။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၆။ (–ဩပ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ စရိယာ၊ဌ။ဂ၂။)

ညေ⁴ (နာ) [ဩ+ရာသီ၊နောက်ပုဒ်ကျေ။] စပါး တို့၏–အစု–အပုံ၊ စပါးစု၊ စပါးပုံ။ ဩ့ဩမ-ကြည့်။

ဥညကရဏ (နာ) [ဥညိ+ကရဏ။ (ဝေနျကရဏ-သံ)] (၁) စပါးတိုကို (အပင်ကြွေအောင်) ပြုရာအရပ်၊ ကောက်လိုင်းပုတ်ရာ အရပ်၊ ကောက်နယ်တလင်း။ (၂)စပါးခြင်ရာအရပ်။ (၃) ဥညကရဏ(ဝိ၊၁။ ၂၉၉)နှင့် ခလုံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၃ဖ။ ဂ.ခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။ ၂၈၉။ ဥ-ဂ ရဏံနာမ ခလမဏ္ဍလံ။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ ဌ်၊ ၁။၁၀၇။ (–ဝိ၊၁။၃၀၁။ ဂ.ခ်ီ။၁၅၈။ ဝိ၊ သင်္ဂီ။ဂ၄။ ခန်။၄၅၄၊၉၂၇။) (၂) အောက်ပုဒ်(၁) ကြည့်။

ဥညကရဏဌာန (နာ) [ဥညဂရဏ+ဌာန] (၁) စပါးခြင်ရာအရပ်။ (၂) ကောက်နယ်တလင်း။ (၃) ဥညကရဏဌာနေ(ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၄)တိ ဥ-ပိနနဌာနေ။ ဝိမတိ၊၁။၈၈။ (၂) ခလဂတာ-သာလိတိ ခလံ ဥညကရဏဌာနံ ဂတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၈၇။ မဒ္ဒန္တာတိ ဥညကရဏဌာ-နေ သာလိသီသာနိ မဒ္ဒန္တာ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၈၇။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဂ၄ဝ။

ဥညကုမ္ဘီ (ထီ) [ဥည+ကုမ္ဘီ။ (ဝေဏကုံတိ-ပြာ)] စပါးထည့်ရာအိုး၊ စပါးအိုး။ တံတောာ ဥ-ကုမ္ဘီ ဩလောကေတွာ....စိန္တေတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၁၈။

ဥညကောဌာဂါရ (နာ) [ဥည+ကောဌာဂါရ] စပါးကျီ၊ စပါးဂိုဒေါင်။ တိဝိဓံ ကောဌာဂါရံ-ဓနကောဌာဂါရံ ဥညကောဌာဂါရံ ဝတ္ထုကော-ဌာဂါရန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၈၈။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၁။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၃ဝ၄ဖ။)

ဥညကွယ (ပု) [ဥည+ခယ] စပါး၏ ကုန်ခြင်း။ တေန ဟိ ဒေဝ ဥညကွယေန ဂဏ္ဍိယာမ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၇။

ဥညဂဏ (ပု) [ဥည+ဂဏ] (အရာသော လှည်း ကိုဖြင့် တင်ထားသော) စပါးအပေါင်း။ ဥ-ဂဏာနု(မ၊ ၂။၁၁) နှင့် စဉ်သကဋ္ဌသတာနံ။ မ၊ဌ ၃။၁၁။

ဥညဂတိက (တိ) [ဥညဂတိ+ဂတိ+ဏက] စပါး၏-ဖြစ်ခြင်း – အလား–ကဲ့သို့ – ဖြစ်ခြင်း–အလား–ရှိသော၊ စပါးနှင့်အလားတူသော။ သဗ္ဗဌ္ဌ အပရဏ္ဏေ ဥညဂတိကမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃ဂ၄။ ဝိ၊သင်္ဂ။ဂ၄ဖ။

ဥညဂဝါဒိက (တိ) [ဥည+ဂေါ+အာဒိ+ဏ] စပါး (နှင့်) နွားအစရှိသော။ ရဿဝတ္ထုမေဝ ဝါ ဥညဂဝါဒိကံ ပရိစ္စတေတိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၉၉။

ဥညဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဥည+ဂဟဏ] စပါး–ဝယ်–ယူ–ခြင်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဥည(ဂ)ဂ္ဂဟဏတ္ထ (ပု) [ဥည+ဂဟဏ+အတ္ထ] စပါး–ဝယ်–ယူ–ခြင်း အကျိုး။ ဥညဂ-ဟဏတ္ထာယ ဥညသာမိကာနံ ဒတ္တာ ဥညမေဝ ဂဏှန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃ဝ၄။ (–သံ၊ဌ၊၃။၃ ၂။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၂ ၆ဝ။)

ဥညကုံရ (ပု) [ဥည+အကုံရ] စပါး၏–အညွန့်–အညောက်၊ စပါးညွန့်၊ စပါးညောက်။ ကိဏ္ဏပဂ္ဂိတ္ထာတိ ပိဌ္ဌပ္ပဝါဒိ အပဂ္ဂိပိတ္ထာ ကိဏ္ဏသခ်ါတံ ဥညကုံရာဒိသုရုပိဇံ ပဂ္ဂိပိတ္ထာ ကတာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ဂ၄ ၂။

ဥညကုံရာဒိသုရုပိဇ (နာ) [ဥညကုံရာဒိ+သုရုပိဇ] စပါးညွန့်–စပါးညောက်–အစရှိသော သေ မျိုးစေ့။ ဥညကုံရ-ကြည့်။

ဥညင် (နာ၊ပု) [ဥည+အင်] ဆန်ကျိုး၊ ဆန်ကွဲ။ ဥညင်ေ (ခန်။၁ဝ၄ ၇) ဘိန္နတဏ္ဍုလေ။ ယင်း-ရှိ။

ဥညဇာတိ (ထီ) [ဥည+ဇာတိ] စပါးမျိုး။ ယာ-ကာစိ အဝ်ဝေသော ဝိဝိဓာ ဥညဇာတိယော။ မိလိန္ဒ။၁ဂ၁။ ဂေဟေ ဥညဇာတိ နာမ နတ္ထိ။ အတိ၊ဌ၊ ၂။ဂ၂ ၉။

ဥညဌပနဌာန (နာ) [ဥည+ဌပနဌာန] စပါးထား ရာအရပ်၊ စပါးကျီ၊ စပါးဂိုဒေါင်။ ကောဋ္ဌံ ဝုစ္စတိ ဥညဌပနဌာနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃ဝ၃။

ဥညတ္ထစ (ပု) [ဥည+ထစ။ (ဝေနျတ္ထက်,ဝေနျတ္ထ-စ-သံ)] စပါးအစ္စံ၊ ဖွဲ့ကြမ်း။ ထုသော နာမ

ဥည္ထစော, ဥည္ပလာသော စ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၃၇။ ဥည္ထ၁စ (ဝေန်။၄၅၃) ဥညာန-မေဝ ,တစေ ဝက္ကခလ။ ယင်း-ဋီ။

ဥည္ထ (ပု) [ဥည+အတ္ထ] စပါးအကျိုး၊ စပါးရ-ရန်အကျိုး။ ယာ တတ္ထ တဿ ဝတိပါကာရ-ပရိယေသနာ၊ သာ ဥည္ထာယ။ မိလိန္ဒ။၂၅၅။

ဥည္ထိက (တိ) [ဥည+အတ္ထိက] စပါး-ဖြင့်-ကို – အလိုရှိသော၊ စပါးလိုချင်သော၊ သူ။ ဥည္ထိကာ ဝဏ္ဏ,ဗျ,ကွဿ 'သန္ဓိကံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိ၊ ဋ၊၁။၁၄၄။

ဥညာဋ (နာ) [ဥည+ နာဋ] စပါးပင်ရိုး၊ ကောက်ရိုး။ ဥညာဋံ နာမ ကဏ္ဍဿ နိဿယဘူတော ပန္ဓိမဒေသော။ သီ၊ဋီ၊၁။၂၆၉။

ဥည္ဒိဝေနတ္ထ (ပု) [ဥည+ဒိဝေန+အတ္ထ] စပါး-သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-ခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဥည္ဒိဝေနတ္ထာယ မဟန္တံ ကောဋ္ဌံ ကတ္တာ ပူရေတ္တာ ကိစ္စေ ဥပ္ပန္နေ ညေ ဝဋ္ဌေန္တိ။ ဇာ၊ ဋ၊၃။၁၆။

ဥည္ဒိမ္ဗတ္ထက (တိ) [ဥည+ဒိမ္ဗတ္ထက] စပါး-မှ ဖြစ်သော။ ယံ နူနာဟံ ဝါပိတံ ရောပိတံ ဥည္ဒိမ္ဗတ္ထကံ အာဟာရံ ပဋဟိတ္တာ ပဝတ္တဖလသောဘေနော ဘဝေယျုံ။ အဘိ၊ဋ၊ ၁။၄၁။

ဥပကၠိပန (နာ) [ဥည+ပကၠိပန] စပါးထည်-ခြင်း။ ကပလ္လမှိ ဥပကၠိပနေ ဒဗ္ဗိယာ သဿ-ဋ္ဌနေသုပိ....တာဝ သမ္ဘပယောဂေသု ဒုက္ကရာ-နိ။ ဝိ၊ဋ၊၃။၁၉၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၆၉။

ဥပဋ္ဌိရ္ဝပက (ပု) [ဥည+ပဋ္ဌိရ္ဝပက] စပါး-အတု-အယောင်၊ အတု – အယောင်-ဖြစ်-သော စပါး၊ စပါးတု၊ စပါးယောင်၊ စပါး-ဖျင်း။ တဏ္ဍုလသာရရဟိတော ဥပဋ္ဌိရ္ဝပ-ကော ထုသမတ္တကော ဖလာဒေါတိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋီ၊ ၂။၆၁။

ဥပရိဋ္ဌပနဋ္ဌာန (နာ) [ဥည+ပရိဋ္ဌပန+ဋ္ဌာန] စပါးသားထုအာရပ်၊ စပါးလျှိ၊ စပါးဂိုဒေါင်။ ဝေ သာ'ရုဂတ္ထံ ကောသော ဥပရိဋ္ဌပနဋ္ဌာနဋ္ဌ-ကောဋ္ဌာဂါရန္တိ ဒဿေတ္တာ။ အံ၊ဋီ၊၃။၄၅။

ဥပရိပါကဟဟ (နာ) [ဥပရိပါက+ဟဟ] စပါးမှည့်ရင့်သည့်တိုင်အောင် ယူခြင်း၊ စပါး-မှည့်ရင့်သည့်ဘိုင်အောင် ဖြစ်ခြင်း။ အောက်-ပုဒ်–ကြည့်။

ဥပရိပါကဟဟတ္ထ (ပု) [ဥပရိပါကဟဟ+အတ္ထ] စပါးမှည့်ရင့်သည့် တိုင်အောင်–ယူ-ခြင်း–ဖြစ်ခြင်း–ယူသော အကျိုး။ ဥပရိ-ပါကဟဟတ္ထ (သံ၊ဋ၊၁။၂၃၀)နှင့် ဥပရိပါ-ကနိမ္ဗတ္ထိအတ္ထ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၉။ (ဃုတ္ထနီ၊ဋ၊ ၁။၁၃၀။)

ဥပရိပါကနိမ္ဗတ္ထိအတ္ထ (ပု) [ဥပရိပါကနိမ္ဗတ္ထိ+အတ္ထ] စပါးမှည့်ရင့်သည့်တိုင်အောင် ဖြစ်-ခြင်းအကျိုး။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဥပရိဘောဂ (ပု) [ဥည+ပရိဘောဂ] စပါးကို-သုံးဆောင်ခြင်း–အသုံးပြုခြင်း။ ကေစိ ပန "ဥပရိဘောဂေ ဝေ အာပတ္တိ၊ နိ ပုဗ္ဗ-ပယောဂေ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၂။

ဥပလာသ (ပု) [ဥည+ပလာသ] စပါးဖျင်း။ ဥည္ထစ-ကြည့်။

ဥပဋ္ဌက (နာ) [ဥည+ပဋ္ဌက] စပါးထည့်စရာ-တောင်း၊ စပါးတောင်း။ ကေဠ မေ ဥပဋ္ဌကံ ပုရတော ဌပေတ္တာ....မာ ပညာယိတ္ထ။ ဓမ္မ၊ ဋ၊ ၂။ ၂၃၅။

ဥပဗ္ဗ (ပု) [ဥည+ပုဗ္ဗ။ (ဝေနျပုံ-ပ-သ်)] စပါး-တို့၏–အစ–အပုံ၊ စပါးစု၊ စပါးပုံ။ လမ္ဘာ-ဘောဝဏ္ဍမယာယ လဒ္ဓိယာ ဥည္ပုဗ္ဗောပိ သုဝဏ္ဏပုဗ္ဗောပိ အာစိက္ခိတုံ။ အဘိ၊ဂ။ ။ဝ၇။

ဥည္ပုညလက္ခဏ (တိ) [ဥည+ပုည+လက္ခဏ] ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာရှိသော၊ သူ။ ဥည-ပုညလက္ခဏော အယံ ကုမာရော။ ,ဃုတ္ထနီ၊

ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။ ၇၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၁၄။)

ညေပုညလက္ခဏသမ္ပန္န (တိ) [ညေပုညလက္ခဏ+သမ္ပန္န] (၁) ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ (၂) အာနုဘော်–စွမ်းရည်–သတ္တိ, ဘုန်းလက္ခဏာရှိသော၊သူ။ (၁) သာ ပရိပုဏ္ဏကတ္တာ ညေပုညလက္ခဏသမ္ပန္ဒံ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂။ (–ပေတာ၊ဌ။၁၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၃၂။) (၂) ခ-နသာ ဘာဝေါ ညေ၊ အာနုဘာဝေါ... ထေန သမ္ပန္နော ညေပုညလက္ခဏသမ္ပန္နော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၅၃၀။

ညေပုညလက္ခဏူပေတ (တ) [ညေပုညလက္ခဏ+ဥပေတ] ကျက်သရေ, ဘုန်းလက္ခဏာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ပစ္ဆာ။သသမယေ ပုတ္တံ ဝိဇာယိ ပဏ္ဍိတေလမဒ္ဒိတမနောသိလာဝိတ္ထိသဒိသံ ခ-ညေပုညလက္ခဏူပေတံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၅၃။ သဟ၊ ဌ။ ၁ဝ၆။

ညေဖလ (နာ) [ညေ+ဖလ] စပါးပင်တို့၏အသီး၊ စပါးသီး။ ခေတ္တမဒ္ဒေန ဂစ္ဆတာ ထဗ္ဗဇာ-ဏမ္ပိ ညေဖလံ နာ အာမသဇ္ဇေန ဂန္ဓမ္ပိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ ၉။ (–သံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၂ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၉ ။ ဝ ဇ ။ ၈ ၁ ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၀ ။)

ညေဖလရသ (ပု) [ညေဖလ+ရသ] စပါးသီးမှ ဖြစ်သောအရည်, စပါးသီးရည်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမ္ဗံ ပလရသံ ဌပေတွာ ညေဖလရ-သံ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ၄ ။ ။သတ္တုနံ ညောနံ ဖလရသံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ၃ ။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉ ၉ ၊ ၄ ၆ ၂ ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ၀ ။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၃ ၉ ၆ ။)

ညေဖလက် (နာ,ပု) [ညေ+ဖလက်] ဆန်ပုံးရည်, ဆန်, ပဲ တစ်မျိုးမျိုးကို အချဉ်စိမ်၍ ပြုအပ်သော ပုံးရည် (ပဆုံးရည်)။ ဖလက် ဝုစ္စတိ ညေဖလက် ၊ အာရနာလန္တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ၂ ။

ညေဖိဇ (နာ) [ညေ+ဖိဇ။ (ဝေနျဖိဇ-သံ)] စပါးမျိုးစေ့။ ယထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ ခေတ္တေ သုဝိရူဠှံ ညေဖိဇံ ဥဒကေန ဝိကလံ မရေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၉ ၅ ။ (–သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၉ ၂ ။ အပ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၇ ။)

ညေဖိဇသန္ဓာန (ပု) [ညေဖိဇ+သန္ဓာန] စပါးမျိုးစေ့အစဉ်။ ဝိရူဟနာမိလာယနနိပ္ပတ္တိဝစ-နေဟိ ညေဖိဇသန္ဓာနဿ ဝိယ တေသံ ဝုဒ္ဓိ-ယာ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၀ ။

ညေမဗ္ဗ (ပု,နာ) [ညေ+မဗ္ဗ] စပါး–စု–ပုံ–၏ အလယ်။ မနုဿာ ညေမဗ္ဗေယေဝ ပညေတ္တာ ဇေန္တိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ ၉ ။

ညေမယ (တိ) [ညေ+မယ] စပါးဖြင့်ပြီးသော၊ စပါးဖြင့်ပြည့်သော။ နစ တံ ညေမယံ သကဋံ။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၇ ၃ ။

ညေမာပက (တိ) [ညေ+မာပက] စပါးကို ခြင်းတက်သော၊သူ၊ စပါးခြင်းသမား။ ညေမာ-ပကော ဟိ နာဠိ ပူရေတွာ "ကေ"ဿ ဝတ္တာ ဩကိရတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၄ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၀ ။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ၄ ။)

ညေမာပကကမ္မ (နာ) [ညေမာပက+ကမ္မ] စပါးခြင်သူ၏ အမှု။ ညေမာပကကမ္မမ္ပိ ကိမ္ဟ ထေန ကတံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၅ ၁ ။

ညေမာပကဂဏ (ထီ,နာ) [ညေမာပက ဂဏ] စပါးခြင်သူ၏ ရေတွက်ခြင်း။ ဂဏေန္တေန စ ပဌမံ ဒန္ဓဂဏနာယ ညေမာပကဂဏနာယ ဂဏေတမ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၄ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ။

ညေမာသ (ပု) [ညေ+မာသ။ ဓာန်၊ဌ။ ယူစိ-ကြည့်။ (ဝေနျမာဇသံ၊ဝိလံ့)၊ S E D.။ ခ-ညမာသ-သိဟိုင်ဘာသာ၊ ရှေးဟောင်းဓာန်၊

သျှ)။] တစပါး။ (ယင်းသည် အတိုင်းအရှည် ပမာဏနှင့်စပ်သော စကားဖြစ်သည်၊ ဗရမာ-ဏုမ္ပြဲ ၃၆-ခုသည် အဏုမ္ပြဲ ၁-ခု၊ အဏုမ္ပြဲ ၃၆-ခု သည် တဇ္ဇာရီမ္ပြဲ ၁-ခု၊ တဇ္ဇာရီမ္ပြဲ ၃၆-ခုသည် ရထရေဏုမ္ပြဲ ၁-ခု၊ ရထရေဏုမ္ပြဲ ၃၆-ခုသည် ၁-လိက္ခာ၊ လိက္ခာ ၇-ခုသည် ၁-သန်း၊ သန်း ၇-ကောင်သည် ၁-စပါး ဖြစ်သည်။ ဝေန်။ ဝေန်၊ ဦ။၁၉၄-၅ ကြည့်။) သတ္တဝီကာ ဇကော ဩမာသော။ အတိ၊ဌ၊ ၂။၃၂၀။ သတ္တဝီကာ-ပမာဏော ကော ဩမာသော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊ ၁။၄၄၇။

ဩမိနနဒ္ဓာန (နာ) [ဩမိနန+ဌာန] စပါး ခြင်ရာ အရပ်။ ဩကရဏဌာန (ဝိမတိ၊၁။ ၈၈)-ကြည့်။

ဩရသ (နာ၊ပု) [ဩ+ရသ] (၁) စပါးရည်။ (၂) (ဆန်, စပါးများကို ကြာမြင့်စွာ-စိမ်ရှိ ပြုအပ်သော) လောဏသောဝီရကဆေးရည်။ (၃) ဆန်ဆေးရည်။ (၁) သတ္တ. ဩရသာနိ ပစ္ဆာဘတ္တံ နု ကပ္ပန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၄။ ဝိ၊ ဃဋ်ဟ။၄ဖ၂ ၂။ (–ဝိမာန၊ဌ။ဂ၉။) (၂) ဩ-ရသော (ဝ်၊ဂ္ဂ။၃ဖ၅)တိ လောဏသောဝီရက်။ အယမေဝ ဟိ ကော ဩရသော ဝိကာလေ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂ ၂၀။ (၃) တဏ္ဍုလခေါ-နောဒကမ္ပိ ဩရသောယေဝါတိ ဝဒန္တိ။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၃၀။

ဩရောသိ (ပု) [ဩ+ရောသ်] စပါးစုံ၊ စပါးပုံ။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ မဟာတော ဩရော-သိဿ....သာရဝန္တာနံ။ အံ၊၃။၁၇။ (–အတိ၊ ဌ၊၃။ ၂ ၇။)

ဩဝတိ (ထီ) [ဩ+ဝန္ဓ+ဣ] (၁) ဩ-ဝတိမြို့။ ဘုန်းကံရှိသူ, ဥစ္စာစပါး, ရတနာ ၇-ပါးနှင့် စပါး ၇-မျိုးတို့၏ တည်ရာမြို့။ (က) ပဒုမဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ ဩ-ဝတိမြို့။ (ခ) နာရဒဘုရားရှင် ဖွားမြင်တော်-မူရာ ဩဝတိမြို့။ (ဂ) ရေဝတဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူရာ ဩဝတိမြို့။ (ဃ) ဝိပဿီ ဘုရားရှင်လက်ထက် ထင်ရှားသော ဩဝတီ-မြို့။ (၂) ဩဝတိအမည်ရှိသော သူဌေးသမီး သုံးယောက်ကြားတို့၏သမီး ဩဝတီ။ (ယင်းသည် ပဒုမဘုရားရှင်အား ဘုရားဖြစ်တော်မူမည့်နေ့ ၌ နို့ထနာဆွမ်း လှူဒါန်း ဆက်ကပ်သည့် အမျိုးသမီး ဖြစ်သည် ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၁၂)။

(၁) ဩဝနံ ပုညဝန္ဓာနံ ကုလဝန္ဓာနံ အာကရဏ္ဌာ ဩဝတိ၊ အထ ဝါ မုတ္ထာမဏိ-အာဒီသဘ္ဘရတနာနံ, သတ္ထဝိဝေဝနံ ဥပ-ဘောဂပရိဘောဂါနံ အာကရဏ္ဌာ ဩဝတိ၊ အထ ဝါ ဩဝနံ ဗုဒ္ဓပစ္စေကဗုဒ္ဓခီဏာသဝါနံ ဝသနဋ္ဌာနံ အာရာမဝိဟာရာဒီနံ အာကရဏ္ဌာ ဩဝတိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၄၁-၂။ (က) ဩဝတိ-နဂရ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၁ ၂)-ကြည့်။ (ခ) တဿ ပန ဘဂဝတော ဩဝတိ နာမ နဂရံ အဟော-သိ။ . . အတိ၊ဌ၊ ၁။ဖ၆။ (–အပ၊ဌ၊ ၁။ဂ၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ ၂၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ဂ၄။) (ဂ) ရေဝ-တော နာမ သတ္ထာ ဥဒပါဒိ။....ဣဿ ပန ဘဂဝတော နဂရံ ဩဝတိ နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၂။ (ဃ) ဩဝတိနဂရ (ထေရာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၀ ၇)-ကြည့်။ (၂) ဩဝတိနဂရေ သုညော-သေဋ္ဌိဿ ဓီတာယ ဩဝတိယာ နာမ ဒိန္နံ မဇ္ဈပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ ၁ ၂။

ဩဝတိနဂရ (နာ) [ဩဝတိ+နဂရ] ဩဝတီ-အမည်ရှိသော မြို့၊ ဩဝတီမြို့။ ဇ္ဇတော ကော-နဒုတော ကပ္ပေ ဝိပဿိဿ ဘဂဝတော ကာလေ ဩဝတိနဂရေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္ထာ.... ဝါစေတိ။ ထေရာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၀ ၇။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ ၁ ၂။)

ဩဝတိနဂရသမီပ (နာ) [ဩဝတိနဂရ+သမီပ] (၁) ဩဝတီမြို့၏အနီး။ (တီ) (၂) ဩဝတီ-မြို့၏အနီးဖြစ်သော။ (၁) (၂) ဩဝတိနဂရ-သမီပေ ဧနဠယုယျာနေ ဩတရိတ္ထာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂ ၁ ၂။

ဥပေဝတီနာမနုဂရ (နာ) [ဥပေဝတီနာမ+နုဂရ] ဥပေဝတီ အမည်ရှိသောမြို့။ ဥပေဝတီနာမ-နုဂရေ....ပဋ္ဌိသန္ဓိ အဂ္ဂဟေသိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ ၂၁၂။

ဥပေါဏိဇ(က) (ပု) [ဥပ+ဝါဏိဇ] (က) စပါးကုန်သည်။ တံ မဏ္ဍဋ္ဌ တဿ ဥပေါဏိဇ-(က)ဿ ဟတ္ထေ(သန္ဓိကေ) ဌပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၈၄။

ဥပေါဏိဇကုလ (နာ) [ဥပေါဏိဇ+ကုလ] စပါးကုန်သည်မျိုး။ ဗောဓိသတ္တော ဥပေါဏိဇ-ကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၈၄။

ဥပေါကတိ (ထီ) [ဥပ+ဝိကတိ(ဝေနျဝိကွတိ-သံ)] စပါးမျိုးအထူး၊ အထူးထူး အဲထွေထွေ သော စပါးမျိုး။ ပုဗ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏတောဒံ ဥပေါ-ကတိ အာဒိ- ကတွာ။ ဥဒါန၊ဌ။၉၂။ (–အပ၊ဌ၊၁။၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇။)

ဥပေါဏ္ဍယ(ပု) [ဥပ+ဝိဏ္ဍယ] စပါး ရောင်းခြင်း။ ဗောဓိသတ္တော ကုဋုမ္ဗိကကုလေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ ဝယပ္ပတ္တော ဥပေါဏ္ဍယေန ဇီဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၈၄။

ဥပေါဏ္ဍယက (တိ) [ဥပ+ဝိဏ္ဍယ+က] စပါး ရောင်းသော၊ သူ။ ဥပေါဏ္ဍယကာ "သမ္ဘေသံ ဝါဟံ ကရိဿာမာ"တိ ဥပေကရဏ္ဍာနေ ဥပမာပကံ နိသီဒါပေတွာ ကေဝလေ ဝဏ္ဏ-ဏ္ဍကွံ နိသီဒါပေသုံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၄။ (–သာ-ရတ္ထ၊၁။၄၂၆။)

ဥပေါညတ္တိ (ထီ) [ဥပ+ဝိညတ္တိ] စပါးကို သိစေခြင်း၊ စပါးတောင်းခြင်း။ သေဒကမ္မာဒီနံ အတ္ထာယ ဥပေါညတ္တိယာ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၁၉၉။

ဥပေါရဟိတမုတ္တာ (ထီ) [ဥပ + ဝိရဟိတာ+ မုတ္တာ] စပါးမှ ကင်းသောပုလဲ။ ပရိဘောဂေ ပန ပဌသဟမ္ပိကေဟိ ပဌိဂ္ဂဟိတာနံ ဥပေ-ဝိရဟိတမုတ္တာဒီနံ ကာရဏာ ဥပ္ပန္နပစ္စယံ ပရိ-ဘုဥ္ဇန္တာနံ သမ္ဘေသမ္ပိ ဒုက္ကဋမေ၀။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၃၆။

ဥပေသကဋ (ပု) [ဥပ+သကဋ] စပါးဖြင့် ပြည့်သော လှည်း၊ စပါးလှည်း။ ယထာ မဟာဇုဇ-သကမ္ပဲ ဥပေသ ပရိပူရိတံ ဥပေသကဋဋ္ဌိ-ဇနော ဝေါဟရတိ။ မိလိန္ဒ။၃၇၃။ (–အသံ၊ ဌ၊၃။ ၂၇။)

ဥပေသင်ဟဋ္ဌာန (နာ) [ဥပ + သင်ဟ + ဌာန] စပါးကို ပေါင်းယူရာအရပ်၊ စပါးကျီ။ ကော-ဋ္ဌဘူတံ အဂါရံ ကောဋ္ဌာဂါရံ။ ဥပေသင်ဟ-ဌာနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀၈။

ဥပေသန္ဓိစယသန္ဓာပ (ပု) [ဥပ + သန္ဓိစယ+ သန္ဓာပ] (က) စပါးစု–စပါးပုံ–ရှင်ခ် ဖြစ်သော – အပူဇော – တေဇောဓာတ်။ (ခ) စပါးစု–စပါးပုံ–ကို စွဲ၍ဖြစ်သော–အပူဇော – တေဇောဓာတ်။ ကဋ္ဌသန္ဓိစယသန္ဓာပေါ် တိဏသန္ဓိစယသန္ဓာပေါ် ဥပေသန္ဓိစယသန္ဓာ-ပေါ်။ အဘိ၊ဝိ။၈၅။ မ၊ဌ၊၁။၃၂။ တိဏသန္ဓိ-စယသန္ဓာပ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဥပေသမ (တိ) [ဥပ+သမ] စပါးနှင့် တူသော။ နတ္ထိ အတ္ထသမံ ပေမံ၊ နတ္ထိ ဥပေသမံ ဓနံ။ သံ၊၁။၆။ နေတ္ထိ။၁၆၀။ (–နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၄၂။)

ဥပေသာမိက (တိ) [ဥပ+သာမိက] စပါးပိုင်ရှင်၊ စပါးရှင်။ ဥပေဂ္ဂဟာဏတ္ထ-ကြည့်။

ဥပေသုတ္ထ (နာ) [ဥပ+ သုတ္ထ] ဥပေသုတ်၊ (စပါးစိမ်းကို ခံယူခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်သူတို့ လက်သည်းတော်ပေါ် ရှိသံပမာ နည်းလှပေ-ကုန်၏၊ စပါးစိမ်းကို ခံယူသူတို့ မဟာပုထဝီမြေ-ကြီးသံတမျှ များလှ၏-ဟု ဘုရားရှင် ရဟန်း-တို့အား ဟောပြရာသုတ်။) မဟာဘဂ္ဂသံယုတ္ထ-ပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊၉-၀၈၊ ၄-သုတ်။ P.T.S. သံယုတ္ထနိကာယ အတွဲ၅။ ၄၇၁-၌ ဥပေသုတ် ဟုဖွဲ့၏။ ဆဋ္ဌမ၌ အာမကဥပေသုတ်ဟု ရှိသည်။ သံ၊၃။၄၀၉။ D.P လည်းကြည့်။

ညောဂါရ (နာ) [ညေ+အာဂါရ] စပါးထားရာအိမ်၊ စပါးကျီ။ သီသံ နှဟာယိတ္ထာ ညောဂါရံ သမ္မ-ဇ္ဇာပေတ္ဝာ ဗဟိဒ္ဓါရေ နိသီဒတိ။ ဝိ၊ဝု။၃၀၇။ (–မိလိန္ဒ။၄၁။)

ညောနုလောမ (တိ) [ညေ+အနုလောမ] · စပါး အား လျော်သော။ နီဝါရဝရကစောရကာ-ဒစတ္တ "ညောနုလောမာ"တိ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၈၉။ (– ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၇။ ကင်္ခါ။၂၃၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၄၇။)

ညောပဏ (ပုဂ္ဂ) [ညေ+အာပဏ] စပါးဈေးရုံ စပါးရောင်း ဝယ်ရာ အရပ်၊ စပါး ဆိုင်။ ညောပဏံ ပဝိသိတ္ဝာ၊ မဇ္ဈေ (မုဇ္ဈေ၊က) ဆာတံ ဟနှာသိ မံ။ ဇာ၊၁။၁၃၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။)

ညေဋ္ဌာန (နာ) [ညေ+ဋ္ဌာန] စပါး – ပေါက်ရောက်– ဖြစ်တည်ရာ– ရာ (လယ်)။ ယထာ ဘဏ္ဍေ နာဂသေန မဟိယာ ညေဋ္ဌာနံ ခေတ္တံ အတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁ ၂။

ညေဋ္ဌာပန (နာ) [ညေ+ဋ္ဌာပန] စပါးကို ဖြစ်စေခြင်း။ "ကဟာပဏေ"တိ ဣမိနာ ညေဋ္ဌာ-ပနေ တသေဝ အကုမ္ပိယန္တိ ဒဿေတိ၊ ညေဋ္ဌာပနေ စသ ပယောဂေပိ ဒုက္ကဋမေव။ ဝိမတိ၊ဋ၁၃၁။

ညေဒ္ဓါရ (တိ) [ညေ+ဒ္ဓါရ] စပါးကို ထုတ်ဆောင်သော၊ သူ။ ဝတ်ပါကာရံ ကတ္ဝာ ပုရိ-သော ဝိယ ညေဒ္ဓါရော။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၅။

ဓတ (တိ) [ဓေ+တ] ဆောင်အပ်သော။ ဓတာနံ ဓမ္မာနံ အတ္ထံ ဥပဓရိတ္ဝာတိ။ မ၊ဋ္ဌ။၁၄၅။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၄။)

ဓတရဋ္ဌ (ပုဂ္ဂ) [ဓတ+ရဋ္ဌ။ ဓရိတံ ရဋ္ဌမနေ-နာတိ ဓတရဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။၃၁။] ဆောင်အပ်သော တိုင်းပြည်ရှိသော၊ တိုင်းပြည်ကို ဆောင်တတ်သော၊ ဓတရဋ္ဌမည်သော၊ (က) လုံမင်း။ (ခ) နတ်မင်း။ (ဂ)နဂါးမင်း။ (ဃ) ဟသ်ာမင်း။ -

(က) ရေကုဒ္ဒေ ဓတရဋ္ဌော စ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၉၀။(–စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၄။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၃။၁၉။) (ခ) ပုရတ္ထိမာယ ဒိသာယ ဓတရဋ္ဌော မဟာရာဇာ ပစ္ဆိမာဘိမုခေါ နိသိန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဖ၈။ (–ပေတ။၁၂၀။ ဇာ၊၁။၁၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁ဖ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၅။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၃၁။)

(ဂ) သတ္တာဟံ ဟိ အနုဓ္ဓရဏီယနာဂါနာမ ပဏီတတရာ ကမ္မလသာတရာ တရဋ္ဌာ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၀။ တရဋ္ဌာ ပန နာဂရာဇာနော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ်ဖ။) (ဃ)တရဏ္ဌော ဟသရာဇာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၅၂။ သာရတ္ထ၊ဋ္ဌ။ ၃ဝ၉။ (–ဇာ၊ ၂။ ၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၃။ သံ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၅။)

တရဋ္ဌ (ပုဂ္ဂ) [တရဋ္ဌ+ဏ။ (ဓာတ်ရာမြေကဲ့သို့ တရဋ္ဌဂ-ပြာ)] တရဋ္ဌဟသ်ာတို့၏ သားမြေ တရဋ္ဌဟသ်ာ။ (ကိုယ်အဆောင်ဖြင့် မည်းနက်သော ခြေ, နှုတ်သီးရှိသော ဟသ်ာမျိုး။)အသီ-တေဟိ ကဏ္ဍေဟိ ပါဒတုဏ္ဍေဟိ ဝိသိဋ္ဌာ ဝယ၊ တေ တရဋ္ဌာ၊ တရဋ္ဌာနံ အပစ္စာနိ တရ-ဋ္ဌာတိ၊ ဏော ဓာန်။ ဓာန်၊ဋ္ဌိ။ဖ၄၂။

တရဋ္ဌကုလ (နာ) [တရဋ္ဌ+ကုလ] (၁) တရဋ္ဌ နဂါးမျိုး။ (၂) တရဋ္ဌ ဟသ်ာမျိုး။ (၁) ယာမုနာ တရဋ္ဌာ စ၀ါ ယမုနဝါသိနော ; တရဋ္ဌကုလေ ဥပ္ပန္နာ နာဂါ စ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၁။ (၂) မဟာရာဇ ဣမေ တရဋ္ဌကုလေ ဇာတာ ဒ္ဝေ ဟံသာဓိပတိနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁ဖ၈။

တရဋ္ဌကုလဟံသ (ပုဂ္ဂ) [တရဋ္ဌကုလ+ဟံသ] တရဋ္ဌမျိုးဖြစ်သော ဟသ်ာ။ တတ္ထ တရဋ္ဌ-ကုလဟံသာ နာမ ပဏ္ဍိတာ ဥဏ္ဍသမ္ပန္နာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၁ဂ၇။

တေရင္ဆနၵဂုၿ (ပု) [တေရင္ဆ+နၵဂုၿ] တေရင္ဆနဂါးမင်း။ အထ နံ့ တသ္ပိ ဥဒကဝါဟေ ကိုင္ဆန္ဆာ တေရင္ဆနၵဂုရညော ပုတ္တာ နၵဂမာ ဏဝကာ ဒိသ္ဝာ "ဂဏ္ဍထ နံ ဒါသ" န္တိ အာဟံ-သု။ ဇာ၊၆ဒ္ဒ၊၇။

တေရင္ဆနိုဝေသန (နာ) [တေရင္ဆ+နိုဝေသန] တေရင္ဆနဂါးမင်း၏– နေအိမ် – နန်းတော်။ ယံ-ကိုယ် ရတနံ အတ္ထိ၊ တေရင္ဆနိုဝေသနေ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၁။ ဇာ၊၆ဒ္ဒ၊၇။

တေရင္ဆမဟာၵုၿ (ပု) [တေရင္ဆ+မဟာၵုၿ] တေရင္ဆနတ်မင်းကြီး။ တေရင္ဆမဟာၵုၿသ ဓီတာ သိရိ စ နၵာမတိ။ ဇာ၊၆ဒ္ဒ။ ၂၄၂။ (–ဒီ၊ဌ်ဒ္ဒ။ ၁၅၄။)

တေရင္ဆမဟိဿရ (တိ) [တေရင္ဆ+မဟိဿရ] တေရင္ဆအမည်ရှိသော မြတ်သော အစိုးရခြင်း ရှိသော (ဟသ်မင်း)။ သော တံ တေရင္ဆ-မဟိဿရဿ အနုရူပါတိ ဟသ ပါဒပရိ-စာရိကံ ကတ္ဝာ ပေသေသိ။ ဇာ၊၆ဒ္ဒ၊ ၁ဒ္ဒ။

တေရင္ဆဟံသၵုၿ(ပု)[တေရင္ဆ+ဟံသၵုၿ] တေ-ရင္ဆဟသ်မင်း။ တေရင္ဆဟံသၵုၿံ ဘိက္ခု-သံဃော မွေၵုၿံ သမ္ဘရိတ္ဝါရေသိ။ ပေတ၊၆။ ၁၅၈။

နေ[1] (နာ) [နေ+အ။ ဝန ဝညေ၊အ။ဝေန်၊ဌ်။ဝ၇၅။ ဇန+အ။ ဒလိဒ္ဓဘာဝံ ဇနေန္တိတိ ဝနံ။ ဇန ဇနနေ၊အ။ ဇသ ဝေ။ ဝေတုပစ္စယ။ (ဝနု, ဝေ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမီ)] ဥစ္စာ၊ (က) ရွေ ဝှေ ပုလဲ ပတ္တမြား-စသော ဥစ္စာ။ (ခ) သားသမီး စသော ဥစ္စာ။ (ဂ) သဒ္ဓါ သီလ စသော ဥစ္စာ။ (ဃ) ဥစ္စာမိုး။ ဝနတ္တိ ဝနာယိတမ္ပိ ယံ ကိုယ် ဝတ္ထု။ ထေရ၊၆ဒ္ဒ၊ ၂။ ၂ဒ္ဒ၇။ (က) ဝနတ္တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီ။ သုတ္တနိ၊ဌ်ဒ္ဒ၊ ၂။ ၅ဒ်။ ဝနာနိ ဝုစ္စန္တိ ဟိရညံ သုဝဏ္ဏံ မုတ္တာ မဏိ ဝေဠုရိယော သခေါ သိလာ ပဝါဠံ ရဇတံ ဇာတရူပံ လောဟိတင်္ကော မသာရ-ဂလ္လံ။ စူဠနိ။ ၂ဂ၁။ ဝနံ (ပ၊ဇ)–ဒီ၊ ၂။ ၂ဒ်ဌ။ မ၊ ၂။ ၂ဌ။ သံ၊ဝ။ ၆ဒ်။ အံ၊ဝ။ ၁ ၂ဌ၊ ၂ ၁ ၊ ၃ဌ ၊ ။ အံ၊ဌ။ ၈ဌ။ မွေ။ ၂ ၂ ၊ ၃ ဌ ။ အပ ၊ ၂ ။ ၃ ဌ ၈ ။ ဝနာနိ (ပ၊ဇ) – စူဠနိ။ ၂ဂ၁။ ပေဠုကော။ ၂ဂ၁။ အံ၊ဌ်ဒ္ဒ၊ ၁ ၇ ။ ဝနံ (ဒု၊ဇ)– ဝိ၊ ၂ ။ ၈ ။ မ ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၀ ၊ ၃ ၀ ၈ ။ ဇ ၊ ၁ ။ ၇ ။ ဝနာနိ (ဒု၊ဇ)– သုတ္တနိ၊ ၂ဂ၈။ အပ၊ ၁ ၊ ၁ ၊ ။ ဝနေန (တ၊ဇ) –ဝိ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၃ ။ ဝိ ၊ ၂ ။ ၆ ဌ ၊ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ။ မ ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၁ ၊ ၂ ၇ ၁ ။ မ ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၃ ။ ဝနာ (မ၊ဇ) – ဇ ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ဌ ။ ဇ ၊ ဌ ။ ၃ ၁ ။ ဝ ၁ ၆ ။ ဝနတော–ဇ ၊ ဌ ။ ၃ ၁ ။ ဝ ၁ ၆ ။ ဝနသ (ဆ၊ဇ) – ဇ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၂ ။ ၃ ၀ ၆ ။ အံ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၊ ။ ပေတ ၊ ဌ ။ ဌ ၂ ။ ဝနာနံ (ဆ၊ဇ)– အပ ၊ ၂ ။ ၈ ၇ ။ ဇ ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၇ ။ ဇ ၊ ဌ ။ ၃ ၁ ။ ဝ ၁ ၆ ။ ဝနေ (သ၊ဇ)–ပေတ ။ ၁ ၅ ။ ။ ၁ ၂ ။ ။ ၃ ။ ။ ။

နေကာရဏ (နာ) [နေ+ကာရဏ] ဥစ္စာဟူသော အကြောင်း။ ဘန္ဓေ မယံ နေကာရဏာ အဋ္ဌ-ဝိ ပဝိဋ္ဌာမှာ။ မွေ့ဌ။၁။၄၃၁။ (–ဇာ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဇာ၊ဌ။၃။၄၁၅။ ဇာ၊ဌ။၄။ ၂၅၇။ ဇာ၊ ဌ။၆။ ၁၃။)

နေကိဋ္ဌ (တိ) [နေ+ကိဋ္ဌ] ဥစ္စာဖြင့်–မြှုံးထူး–ပျော်ပါး–ကစား–ခြင်း။ ကိ ဟေ ဣမာယ နေကိဋ္ဌာယ၊ အတ္ထိကာ ဂဏှိဿန္တိ။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၂။ (–ဇာ ဌ။ ၄။ ၂၃၀။)

နေကောဋ္ဌာဂါရ (နာ) [နေ+ကောဋ္ဌာဂါရ] ဥစ္စာ ထားရာ ဘဏ္ဍာတိုက်။ ညေကောဋ္ဌာဂါရ-ကြည့်။

နေက္ခိတ (တိ) [နေ+ကိတ။ နေနေ့ ကိုတော ခန် ဒတ္တာ ဒါသဘာဝံ ဂတော နေက္ခိတော။ ဝေန်ဌ။ ၅၁၅။ ဘရိယဘာဝတ္ထံ (ဘရိယဘာ-ဝါယ) နေနေ့ ကိတာ နေက္ခိတာ။ ဒီဌ၊ ၁။ ၂၆၀။ မဇ္ဈိ၊ ၁။ ၃၀၁။ သံ၊ဌ။ ၂။ ၁၄ ၂။] ဥစ္စာ ဖြင့်–လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–အပ်သော၊ ဥစ္စာပေး ၍ ကျွန်အဖြစ်ရောက်သော၊ (က) သူ၊ပုဂ္ဂိုလ်။ (ခ) ကျေးကျွန်၊ ငွေဝယ်ကျွန်၊ အစေခံ။ (ဂ) မယား၊ ဇနီး။

(က) တာဒိသော ဟိ နေက္ခိတောပိ အဒါသော ဇေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁ဝ။ (ခ) ဒါသော နာမ အန္ဓော ဇာတော နေက္ခိတော ကရမ-ရာနီတော။ ဝိ၊ ၂။ ၂၉ဝ။ နေက္ခိတော နာမ မာတာပိတူနံ သန္တိကာ ပုတ္တော ဝါ သာမိ-ကာနံ သန္တိကာ ဒါသော ဝါ ခနံ ဒတ္တာ ဒါသစာရိတ္တံ အာရောပေတ္တာ ကိတော။ ဝိ၊ ဌ။ ၂ဂ ၂။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၁ဝ၄။ (–ဝိ၊ဌ။ ၁ဝ၆။ မ၊ဌ။ ၁။ ၆။ ဓမ္မ၊ဌ။ ၂။ ၂ဂ ၁။ ဒီ၊ဌီ။ ၁။ ၂ဂ ၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂။ ၅ဂ ၁။ မ၊ဌီ၊ ၁။ ၄။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၆ ၇။) (ဂ) နေက္ခိတာ- (ဝိ၊ ၁။ ၂ဝ ၂) နာမ ခေနေ့ ကိုကိုတွာ ဝါသေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂ဝ ၁။ နေက္ခိတာဒီသု အပ္ပေန ဝါ ဗဟုနာ ဝါ ခေနေ့ ကိတာ နေက္ခိတာ။ ယသ္မာ ပန သာ နု ကိတမတ္တာ ဝေ၊ သံဝါသတ္ထာယ ပန ကိတတ္တာ ဘရိယာ။ ဝိ၊ ဌ။ ၂။ ၁ဂ ၁။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၂ဂ ၅။ (–ဇာ၊ ၂။ ၆ဂ ၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဂ ၁။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဝ ၁။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဝ ၅။ အတိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဂ ၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂ ၂ ၀။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၆ ၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂ဂ ၆။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၉ ၉။ ဝ ဇိ ရ။ ၅ ၆ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄ဂ ၂။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၁။ ၁ ၁ ၇။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁ ၁ ၁ ၄။)

နေက္ခိဘက (တိ) [နေ+ကိတ+က] ဥစ္စာဖြင့်–လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–အပ်သော၊ ကျွန်။ နေက္ခိ-တကော (မဟာနိ။ ဂ)တိ ခေနေ့ ကိုကိုတွာ ပရိဝတ္တေတွာ ဂဟိတော။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၄ ၆။

နေက္ခယ (ပု) [နေ+ခယ] ဥစ္စာတို့၏–ကုန်ဆုံး–ပျက်စီး–ခြင်း။ ဝိဝါဒေန ခနေ့ကွယာ (ဇာ၊ ၁။ ၁ ၅ ၉)တိ ဟိရညသုဝဏ္ဏာဒီနံ ခနာနံ ခယာ ဝိဝါဒေနေ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၆။ (–ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁ ၀ ၅။)

နေက္ခယတ္ထယ (နာ) [နေက္ခယ+ဘယ] ဥစ္စာတို့၏–ကုန်ဆုံး–ပျက်စီး–ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ နေက္ခယဘယေန ဘေသဇ္ဇံ နု ကာရေသိ။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁ ၁ ၁။

နေဂဟဒ္ဓါရ (နာ) [နေဂဟ+ဒ္ဓါရ] ဥစ္စာထားရာ တိုက်ခန်းတံခါး။ အထဿ ဘဏ္ဍာဂါရိကော နေဂဟဒ္ဓါရံ ဝိဝရိတ္တာ။ မွေ့ ဌ၊ ၂။ ၅ ၅။

နေဂဟဏတ္ထ (ပု) [နေ+ဂဟဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာ ယူခြင်း ဟူသော အကျိုး။ နေဂဟဏတ္ထာယ မဟုရဝစနေန. တံ ဗန္ဓိတ္တိယော ဥပဂစ္ဆိတ္တိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၄ ၉ ၁။

နေဂ္ဂဟာဘူပါယ (ပု) [နေဂ္ဂဟဏ+ဥပါယ] ဥစ္စာ ယူခြင်း၏–အကြောင်း–ဥပါယ်။ ဗောဓိ-

သတ္တောဘ ကုမာရသာ ဓနဂ္ဂဟဏူပါယံ အာ-
စိက္ခိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၄၂။

ဓနစာဠိ (ထီ) [ဓန + စာဠိ] ဥစ္စာအိုး၊ ဥစ္စာ (ထည်ရာ) အိုးစရည်း။ ဓနစာဠိယော ဥဒ္ဓ-ရိတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၀၇။

ဓနဿေဒ (ပု) [ဓန + ဆေဒ] ဥစ္စာ–ပြတ်စဲ – ပျက်စီး– ခြင်း။ ယထာ မေ ဓနဿေဒေါ နဟောတိ၊ တထာ ကရိဿာမိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၆။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။၃၃၄။)

ဓနဿေဒဘယ (နု) [ဓနဿေဒ + ဘယ] ဥစ္စာ–ပြတ်စဲ – ပျက်စီး – ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ အယံ မြာဟ္မဏော ဓနဿေဒဘယေန မမ ဘောသဇ္ဇမကတ္တာ ဣဒါနိ အာဌ္ဌာဟနံ ဂန္ဓာ ရောဒတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇။

ဓနဇာတ (တိ) [ဓန+ဇာတ။ ဇာတ-အနက်မဲ့] ဥစ္စာ။ ယော ပုဂ္ဂလော သုဝဏ္ဏံ ရဇတံ အညမ္မိ ဝါ ကိဉ္စိ ဓနဇာတံ ဆဒ္ဒေတ္မာ ပုန တံ ဂဏ္ဍေယျ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၄၇။

ဓနဇာနိ (ထီ) [ဓန+ဇာနိ။ နိရုတ္တိ။ဂ၀ ၂။] ဥစ္စာ –ဆုံးရှုံး– ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး – ခြင်း။ ကောဓာဘိဘူတော ပုရိသော၊ ဓနဇာနိ နိဂစ္ဆတိ။ အံ၊ ၂။၄၇၁။ ဓနဇာနိ(သံ၊ဌ၊၁။ ၅၄)တိ ပရိဗ္ဗယဝသေန အဒ္ဓိကေဟိ လဒ္ဓဗ္ဗ-ဓနတော ဟာနိ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ (–ဒီ၊၃။ ၁၄၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၉၁။)

ဓနဇာနိပစ္စယ (ပု) [ဓနဇာနိ+ ပစ္စယ] ဥစ္စာ– ဆုံးရှုံး–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ ဓနဇာနိပစ္စယာပိ (မဟာနိ။ ၃၁၆)တိ ဓနပရိဟာနိကာရဏာပိ။ မဟာနိ၊ ဌ။၃၇၄။

ဓနဥ္ဇယရာဇကာလ (ပု) [ဓနဥ္ဇယရာဇ+ကာလ] ဓနဥ္ဇယမင်းဖြစ်ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓနဥ္ဇယရာဇကာလေ....ဒါနပါရမိတာယ ပူရိ-တတ္ထတာဝါနံ ပရိမာဏံ နာမ နတ္ထိ။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၇၂။ အပ၊ဌ၊၁။၅၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၄။

ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိဓီတု (ထီ) [ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိ+ဓီတု] ဓနဥ္ဇယ သူဌေးသမီး။ အနာထပိဏ္ဍိကသ သုဏိသံ ဓနဥ္ဇယသေဋ္ဌိဓီတရံ ဝိသာခါယ ကနိဋ္ဌဘဂိနိံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၃။

ဓနဥ္ဇယျာန (နု) [ဓနဥ္ဇ+ ဥယျာန] ဓနဥ္ဇ ဥယျာဉ်။ ဝတ္ထိ စက္ခံ မဟာဝီရော၊ ဓနဥ္ဇယျာ-နမုတ္တမေ။ အပ၊ ၂။၃၄၀။

ဓနဥ္ဇယ[1] (ပု) [ဓန+ဇ+အ] မီး။ ဓနဥ္ဇယော၊ ဇလနော၊....သုစိဗ္ဗစ္စာဒီနိပိ အဂ္ဂိသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဌ်။၃၄။ (–အမရ၊ဝ။၅၆။ ထောမ။)

ဓန(ဥ)ဥယ[2] (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓန(ဥ)ဥယ အမည်ရှိသော။ (က) ဖုဿဘုရားရှင်၏ မြတ်သော အလုပ်အကျွေး တပည့် ဥပါသကာ ဓနဥ္ဇယ။ (ခ) ကာသီတိုင်း ဗာရာဏသီမင်း ဓနဥ္ဇယ။ (ဂ) ကုရုတိုင်း ကုရုနိုင်ငံတော် ဣန္ဒပတ္ထမင်း ဓနဥ္ဇယ။ (ဃ) ဓနဥ္ဇယသူဌေး။ (ယင်းသည် ဝိသာခါ၏ ဖခင်ဖြစ်သည်။)

(က) ဓနဥ္ဇယော ဝိသာခေါ စ၊ အဟော-သုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကောဘ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၃။ (ခ) အ-သဏ္ဍတာ'စသွ ဓနဥ္ဇယာယ (ဓနဥ္ဇယာယ၊ သီ)။ ဇာ၊ဝ။၁၀၇။ အတိတေ ဗာရာဏသိယံ ဓနဥ္ဇယေ ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၉၀။ (ဂ) အတိတေ ကုရုရဋ္ဌေ ဣန္ဒပတ္ထနဂရေ ဓနဥ္ဇယေ (ဓနဥ္ဇယေ၊သီ) ရဇ္ဇံ ကာရေန္တေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၃၆၁။ (–စရိယာ၊ဌ။၃၆။) (ဃ) ဓနဥ္ဇယသ သေဋ္ဌိသ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၆။ (–ဓမ္မ၊ ဌ။၁။ ၂၄၃။)

ဓန(ဥ)ဥယကောရဗျ(ပု)[ယဒိစ္ဆာနာမ်]ဓနဥ္ဇယ-ကောရဗျ-အမည်ရှိသော မင်း။ ဣန္ဒပတ္ထနဂ-ရေ ဓနဥ္ဇယကောရဗျော နာမ ရာဇာ ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၅၁။

(–သံ၊၆၊၁။ ၂၉၄။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၂၁၈။ စရိ-ယာ၊၆။၃၉။ ဇာ၊၆၊၇။၁၆၉။)

ဓနဥ္ယနဂရ (နာ) [ဓနဥ္ယ+နဂရ] ဓနဥ္ယမြို့။ ဓနဥ္ယနဂရေ ဓနပါလကနာဂဝိနယနသမယေ ပဗ္ဗဇိတာနံ သတ္တတိယာ ဘိက္ခုသဟဿာနံ မဇ္ဈေ ဘဂဝါ ပါတိမောက္ခံ ဥဒ္ဒိသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၂၇၇။

ဓန(ဥ)ဥ္ယသေဋ္ဌိ (ပု)[ဓနဥ္ယ+သေဋ္ဌိ] ဓနဥ္ယသူဌေး။ (ယင်း သည် အင်္ဂတိုင်း ဘဒ္ဒိယမြို့ မေဏ္ဍကသူဌေး၏ သားဖြစ်သည်။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၂၄၃။ ဘုန်းကံကြီးသူ ၅-ယောက်တို့တွင် တယောက်အပါအဝင် ဖြစ်၏။ ပဋိသံ၊၆၊၂။ ၃၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁။ ယင်း မှာ ဝိသာခါ, သုဇာတာ-ဟူသောသို့မ ၂-ယောက်ရှိ၏။ ဇာ၊၆၊၂။၃၁၃။) ဓန(ဥ)ဥ္ယသေဋ္ဌိနော ဂေဟေ သုမနဒေဝိယာ ကုစ္ဆိမှိ ပဋိသန္ဓိ ဂဏှိ။ ဒီ၊၆၊ ၃။၄၃။ သံ၊၆၊၁။၁၃၆။ အံ၊၆၊၁။၃၁၁။ ဥဒါန၊ ၆။၁၄၁။ (–ဓမ္မ၊၆၊၂။၂၃၂။)

ဓနဥ္ယရာဇ (ပု) [ဓနဥ္ယ+ရာဇ] ဓနဥ္ယမင်း။ မယံ ဓနဥ္ယရညော သန္တိကာ လဘိတ္ဝာ ဣမိနာ ကိ ကရိဿာမ။ ဇာ၊၆၊၃။၉၀။ ဓန(ဥ)ဥ္ယ ၂ (၁) လည်း ကြည့်။

ဓနဥ္ယဃုယျာန (နာ) [ဓနဥ္ယ+ဃုယျာန] ဓနဥ္ယ ဃုယျာဉ်။ ဓညဝတိနဂရသမီပ-ကြည့်။

ဓနဥ္ဇာနီ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ထိ-ဌ် ဓနဥ္ဇာနီ] ဓနဥ္ဇာနီ – အမည် – အနှယ်– ရှိသော၊သူ။ ဓနဥ္ဇာနီ နာမ ဗြဟ္မာဏော အတ္ထိ။ မ၊၂။ ၃၉၅။ ဓနဥ္ဇာနီ စခေမာ စ။ အပ၊၂။၁၀၇။ ဓနဥ္ဇာနီ (သံ၊၁။၁၆၂)တိ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ။ သံ၊၆၊၁။၂၀၇။ (–မ၊၆၊၃။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၄၀၇။ ထေရီ၊၆။၁၃၄။ သာရတ္ထ၊၂။၂။ မ၊ဋီ၊၃။၁၉၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၇။)

ဓနဥ္ဇာနိဂဇ္ဇိတ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ+ဂဇ္ဇိတ] ဓနဥ္ဇာနီ ပုဏ္ဏားမ၏ ကြိုးဝါးခြင်း။ (ဓနဥ္ဇာနီ ပုဏ္ဏားမ ရွတ်ဆို ချီးဂဲ့ အပ်သော ဘုရားဘုန်းတော် ဂုဏ်တော်တို့။) ဓနဥ္ဇာနိဂဇ္ဇိတံ နာမ ဂဇ္ဇနီ ပဋ္ဌ ဂါထာသတာနိ အာဘာသိ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၀၇။

ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ + ဂေါတ္တ] (၁) ဓနဥ္ဇာနီ အနှယ်။ (တိ) (၂) ဓနဥ္ဇာနီအနှယ် ရှိသော၊သူ။ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ (သံ၊၆၊၁။ ၂၀၇)တိ ဣတ္ထ ပုဗ္ဗပုရိသတော အာဂတသာ ကုလဝံသသ နာမာဘိဓေနသခ်ိတံ ဂံ တာ-ယတီတိ ဂေါတ္တံ။....ဓနဥ္ဇာနီ ဂေါတ္တံ ဧတိဿာ ဓနဥ္ဇာနိဂေါတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၄။

ဓနဥ္ဇာနီသုတ္တ (နာ) [ဓနဥ္ဇာနီ + သုတ္တ] ဓနဥ္ဇာနီ သုတ်။ (၁) အခါတပါး ရာဇဂြိုဟ်ပြည် တဏ္ဍုလပါလီ တံခါးအနီးနေ ဓနဥ္ဇာနီပုဏ္ဏားသည် မင်းကိုအမှီပြု၍ ပုဏ္ဏားသူကြွယ်တို့ကို လုယက်ခြင်း, ပုဏ္ဏားသူကြွယ်တို့ကို အမှီပြု၍ မင်းကို လုယက်ခြင်း-စသော မကောင်းမှုဒုစရိုက်တို့ကို ပြုလုပ်လျက်ရှိ၏။ ထိုအကြောင်းများကို ဒကွိ-ဏာဂိရိဇနပုဒ်သို့ ခရီးထွက်နေသော အရှင် သာရိပုတြာသည် ကြားသိတော်မူရာ ရာဇ-ဂြိုဟ်ပြည်သို့ ပြန်ကြွတော်မူ၍ ဓနဥ္ဇာနီပုဏ္ဏား နှင့် တွေ့ဆုံလျက်— "ဤလောကဌ် မိဘတို့ကို အကြောင်းပြု၍ မတရား မမျှတသော အကျင့်တို့ကို ကျင့်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်အား အပါယ်ဝရဲသို့ ကျရောက်ရမည်ရှိသော် မိဘ တို့က ဝင်ရောက် ကယ်တင် နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ကြောင်း။ ထို့အတူ သား မယား, ကျေးကျွန် အစေခံ, မိတ်ဆွေခင်ပွန်း, ဆွေမျိုး သားချင်း, ညီသည်, ရွေးကသေပြီးသူ, နတ် ဒေဝတာ, မင်း, ခန္ဓာကိုယ် ပြည့်ဖြိုး ပွါးစီး ရန်တို့ကို အကြောင်းပြု၍ မကောင်းမှု ဒုစရိုက် တို့ကို ကျင့်သုံးနေသောပုဂ္ဂိုလ်အား အပါယ် ဝရဲသို့ ကျရောက်ရမည်ရှိသော် သား မယား စသူတို့က ဝင်ရောက် ကယ်တင်နိုင်လိမ့်မည် မဟုတ်ကြောင်း" စသည်များကို အကျယ် ဝေဘန်၍ ဟောပြဆုံးမအပ်သော ဒေသနာ

အစဉ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မဇ္ဈိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ဗြာဟ္မဏ-ဝဂ်၊ဓနဋ္ဌာနိသုတ်။ မ၊ ၂။၃၇၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၃။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၉၆။ (၂) ဓနဋ္ဌာနိ-ပုဏ္ဏား မကြီးက ရတနာသုံးပါးဌ ကြည်ညိုရ၍ နမောတဿ-သုံးကြိမ် ဥဒါန်းကျူးရင်ရာ ဘာရဒ္ဒါဇ ပုဏ္ဏားက အမျက်ထွက်သဖြင့် 'အမျက်ဒေါသကို ဖြတ်တောက်က ချမ်းသာစွာအိပ်ရနေရမ်။ စိုးရိမ်ပူဆွေး ကင်းဝေးမ်'ဟု ဟောပြရာသုတ်။ ဓနဋ္ဌာနိသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဗြာဟ္မဏသံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊ဘ။၁၆၂ ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၀၇-၉။ သံ၊ဋီ၊ဘ။ ၂၅၄။

ဓနဋ္ဌာန (နာ) [ဓန+ဌာန] ဥစ္စာထားရာအရပ်၊ ဥစ္စာရှိရာအရပ်။ သော မာတာပိတူဟိ ဒိန္နသညာဝသေန ဓနဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ ဓနဿ အာရောဂဘာဝံ ဥ ဘုဉ္ဇ စိန္တေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၄ဂ။

ဓနတဏှာ (ထီ) [ဓန+တဏှာ] ဥစ္စာ၌-တပ်မက်-နှစ်သက်-စွဲလမ်း- ခြင်း၊ ဥစ္စာ၌-တပ်မက်- နှစ်သက်- စွဲလမ်း- ကြောင်း တဏှာ။ ဗာရာဏသိဝါသီ ဧကော သေဋ္ဌိ.... မရန္တော ဓနတဏှာယ ဓနပိဋ္ဌေ သပ္ပေါ ဟုတ္ဝာ နိမုတ္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၄၂ ။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၉ဂ။)

ဓနတိ (ကြိ) [ဓန+အ÷တိ] ပြည့်စုံ၏။ ဓန္တိ ဓနတိ။ နိတိ၊ဓ။ဘ၁၆။

ဓနတ္တ (နာ) [ဓန+တ္တ]ဥစ္စာ-ဟူသောအကြောင်း။ ဓနတ္တာ ပဋိဝလ္လန္တိ၊ လတာဝ ဒုမနိဿိတာ။ ဇာ၊ ၂။ဘ ၂ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅၀၅။

ဓနတ္ထ (ပု) [ဓန+အတ္ထ] (၁) ဥစ္စာ(ကို ဆောင်ခြင်း) ဟူသောအကျိုး၊ ဥစ္စာ(ကို ဆောင်လိုခြင်း)-ဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) ဥစ္စာဟူသော အနက်ရှိသော။ (၁) ဓနတ္ထ(ထေရ။ ၃၂၀)ဣ သာပတေယျဟရဏတ္ထံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၅။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ ၂ ၆ ။) (ထီ) (၂) သံသဒ္ဓေါ စေတ္ထ ဓနတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဘ။ ၃၃ဝ။

ဓနတ္ထဒ္ဓ (တိ) [ဓန+ထဒ္ဓ] ဥစ္စာဖြင့် ခက်ထန်သော၊သူ။ ဇာတိတ္ထဒ္ဓေါ ဓနတ္ထဒ္ဓေါ၊ ဂေါတ္တ-တ္ထဒ္ဓေါ စ ယော နရော။ သုတ္တနိ။ ၂ ၉ ၆ ။ ဇာတိတ္ထဒ္ဓ (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၅ဂ)နှင့် လည်းယှဉ်ကြည့်။

ဓနတ္ထိက (တိ) [ဓန+အတ္ထိက] ဥစ္စာ-ဖြင့်-ကို-အလိုရှိသော၊သူ။ အဓနော ဓနတ္ထိကော ဓနပရိယေသနံ စရမာနော။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၇ ၂ ။ (-သုတ္တနိ။ ၄ ၃ ၀ ။ ဝိမာန။ ဘ ၃ ။ ပေတ။ ၁ ၉ ၄ ။ ဇာ၊ဘ။ ၂ ၆ ၄ ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၁ ။ စူဠနိ။ ၂ ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၀ ၃ ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃ ၁ ၅ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၇ ၁ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ၇ ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅ ။ ၄ ၃ ၀ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇ ။ ၁ ၄ ၀ ။)

ဓနဒ (တိ) [ဓန+ဒ(=ဒါ+အ)] ဥစ္စာကို-စွန့်ကြဲ-ပေးကမ်း- လှူဒါန်း- တတ်သော၊သူ။ ဓနဒေါ ဝိယ ဗုဒ္ဓေါ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၂ ။

ဓနဒဏ္ဍ (ပု) [ဓန+ဒဏ္ဍ] ဥစ္စာဒဏ်၊ ဥစ္စာဒဏ်-တပ်-ထား-ဆောင်စေ-ခြင်း၊ ဥစ္စာဒဏ် ဆောင်စေခြင်း-ဟူသောအပြစ်။ ယေ ကတာ-ပရာဓေ သတ္တေ သတမ္ပိ သဟဿမ္ပိ ဂဏှန္တိ၊ တေ ဓနဒဏ္ဍေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၆ ။ (-အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၁ ၇ ၆ ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉ ၇ ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၆ ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၃ ၆ ။ သံ၊ဋီ၊ဘ။ ၂ ၁ ၄ ။ အံ၊ဋီ၊ဘ။ ၁ ဂ ၄ ။)

ဓနဒလိဒ္ဓ (တိ) [ဓန+ဒလိဒ္ဓ] ဥစ္စာဖြင့် ဆင်းရဲသော၊ ဥစ္စာ- မဲ့-မဲ့-ဆင်းရဲ-သော၊သူ။ ဒလိဒ္ဓါတိ ဓနဒလိဒ္ဓါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၇ ၂ ။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၅ ။)

ဓနဒါန (နာ) [ဓန+ဒါန] ဥစ္စာကို-စွန့်ကြဲ-ပေးကမ်း-လှူဒါန်း-ခြင်း။ ဣမသ္မိံ ခေါ ပန လောကေ ဓနဒါနေန အတိဇ္ဇနကသတ္တော နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ ၂ ။ ၁ ၂ ၃ ။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ၂ ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၂ ဂ ဂ ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၆ ၆ ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၀ ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁ ။ ၃ ၇ ၅ ။)

ဓနဒါပန (နာ) [ဓန+ဒါပန] ဥစ္စာကိုပေးစေခြင်း။ တဿ စ ရညော ယထာပဋ္ဌိညံ ဓနဒါပနံ။ စရိယာ၊၆။ ၁၄၊။

ဓနဒါယက (တိ) [ဓန+ဒါယက။ ထိ-ဌ် ဓနဒါယိ-ကာ] ဥစ္စာကို ပေးတတ်သော၊သူ။ ဓနဒါယ-ကေ(ဇာ၊၂။၃၇၇)တိ မဟာဇနဿ ဓနဒါယ-ကေ မဟာသတ္တေ အာဂတေ။ ဇာ၊၆၊၇။၃၀၆။ ဣမသ္မိံ ဒါနေ အမှာကံ ဓနဒါယိကာယ ရုက္ခ-ဒေဝတာယ ပတ္တိ ဒေမ။ ဇာ၊၆၊၄။၃၅၀။

ဓနဒါယဇ (နာ) [ဓန+ဒါယဇ] ပေးအပ်သော အမွေဥစ္စာကို ခံယူတတ်သူ၏–အဖြစ်–ဖြစ်ကြောင်း(ကောင်းသောအကျင့်)။ သမ္မာပဋိ-ပန္နော သတ္ထုသန္တိကာ လဒ္ဓမ္ဗအရိယဓနဒါ-ယဇ္ဇဿ နာ ဘာဂီ။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၇။

ဓနဒါလိဒ္ဓိယ (နာ) [ဓန + ဒါလိဒ္ဓိယ] ဥစ္စာပစ္စည်း ဆင်းရဲ – သူ၏အဖြစ် – ခြင်း။ ဓနဒါလိဒ္ဓိယံ ဝူပသမေတိ။ ဣတိဝုတ်၊၆။ ၂၄၅။

ဓနဒါသ (ပု) [ဓန+ဒါသ] ဥစ္စာဖြင့် ဝယ်ယူအပ်သောကျွန်၊ ငွေဝယ်ကျွန်။ ဓနေန ကိတာတိ ဓနဒါသာ။ မဟာနိ၊၆။ ၄၆။

ဓနညနိစယ (ပု) [ဓနညေ+နိစယ] ဥစ္စာ,စပါး တို့ကို–သိုမှီး–သိမ်းဆည်း–ခြင်း။ နိစိတေ-တိ ဓနညနိစယာဒိနာ သမ္ဘဇ္ဇေ။ ဇာ၊၆၊ ၆။ ၆၅။

ဓနညပရိဂ္ဂဟာဘာဝ (ပု) [ဓနညေ+ပရိဂ္ဂဟ+ အာဘာဝ] ဥစ္စာစပါးတို့ကို – သိုမှီး – သိမ်း ဆည်း–ခြင်း၏ မရှိခြင်း။ အဋ္ဌမာနိ သမ-ဏသုခါနိ နာမ ဓနညပရိဂ္ဂဟာဘာဝေါ။ အဘိ၊၆၊၁။၃၇။ အပ၊၆၊၁။၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၉၈။ ဇာ၊၆၊၁။ ၉။

ဓနညပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓနညေ+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို–စွန့်ကြဲ–ပေးကမ်း–ခြင်း။ ဓန-ညပရိစ္စာဂံ၊ ဂါမာနိ နိဂမာနိ စ။ အပ၊၂။ ၂၆၇။

ဓနညလာဘ (ပု) [ဓနညေ + လာဘ] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို ရခြင်း၊ ရအပ်သော ဥစ္စာ,စပါး။ ဥပဋ္ဌာကေသု ဓနညလာဘာဒိဝသေန သုခိ-တေသု....သုခိတော ဟောတိ။ သံ၊၆၊၂။ ၂၄၀။ မဟာနိ၊၆။ ၂၇၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၂၁။)

ဓနညေဝုစိုပဋ္ဌိလာဘဟေတု (ပု) [ဓနညေ+ဝုစို +ပဋ္ဌိလာဘ+ဟေတု] ဥစ္စာ,စပါးတို့၏ တိုး ပွါးခြင်း,ဥစ္စာစပါးတို့ကိုရခြင်း၏အကြောင်း။ ဝေ ပယောဇိတာ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ ဓနညေ-ဝုစိုပဋ္ဌိလာဘဟေတုတော "မင်္ဂလ"န္တိ ဝုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂၂။ (–ခုဒ္ဒက၊၆။ ၁၁၇။)

ဓနညေဟေတု (ပု) [ဓနညေ + ဟေတု] ဥစ္စာ, စပါး-ဟူသော အကြောင်း။ ယထာပိ ဣဗ္ဘာ ဓနညေဟေတု၊ ကမ္မာနိ ကရောန္တိ ပုထု ပထ-ဗျာ။ ဇာ၊၂။ ၂၄၀။

ဓနညောဒိဥပကရဏ (နာ) [ဓနညေ+အာဒိ+ဥပ-ကရဏ] ဥစ္စာ, စပါး-အစရှိသော အဆောက် အဦ။ ဓနညောဒိဥပကရဏံ, မနုဿာနံ ဇီဝိ-တဉ္စ ဣတ္ထရံ ပရိတ္တံ ခဏိကံ နာ စိရဿံ။ ပေတ၊၆။ ၅၆။

ဓနညောဒိက (တိ) [ဓနညေ+အာဒိ+က] ဥစ္စာ,စပါး အစရှိသော။ ယော စ ဓနညောဒိ-ကော ဧဝ သတ္ထဝိဓအရိယဓနသခ်ါတော။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၂။

ဓနညောဒိဘောဂ (ပု) [ဓနညောဒိ+ဘောဂ] ဥစ္စာ, စပါး အစရှိသော – အသုံးအဆောင် – စည်းစိမ်။ ဓနညောဒိဘောဂဇာတံ သမ္ဘိက္ခိတံ ရာသိဘူတံ ဟုတ္ဝာ တိဋ္ဌတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၂။

ဓနညောဒိလာဘ (ပု) [ဓနညောဒိ + လာဘ] ဥစ္စာ, စပါး အစရှိသည်တို့ကို ရခြင်း။ လာ-ဘောတိ ပဗ္ဗဇိတဿ စိဝရာဒိ, ဂဟဋ္ဌဿ ဓန-ညောဒိ လာဘော။ ပဋိသံ၊၆၊၁။ ၁၀၆။ စူဠနိ၊ ၆။ ၈၁။

ဓနညောဒိသာပတေယျ (နာ) [ဓနညောဒိ+သာ-ပတေယျ] ဥစ္စာ,စပါးအစရှိသော ဥစ္စာနှစ်။

ဝေ ဗဟုမ္ပိ ဓနညောဒိသာပတေယ္ယုံ နာသ-
ယန္တိ။ ဇာ၊၆၊၅။၂၀။

ဓနုဥ္ယပ္ပါဒက (တိ) [ဓနညေ+ဥ္ယပ္ပါဒက] ဥစ္စာ, စပါးတို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ တေသု ဇကော ဓနုဥ္ယပ္ပါဒကော အဟောသိ။ အံ၊၆၊ ၁။၂၀၁။

ဓနန္ဓ (ပု) [ဓနန္ဓ-အမည်ရှိသောမင်း၊ (ဥစ္စာကို ခင်မင်နှစ်သက်သော မင်း။) (ယင်း-သည် ကာဒ္ဒသောကမင်း၏သား ၉-ယောက်တို့တွင် အငယ်ဆုံးသားဖြစ်သည်၊ ယင်း-ကို စာဏက္ကပုဏ္ဏားက ကွပ်မျက်သည်။) နဝမံ ဓနန္ဓံ တံ၊ ဩသတေတ္တာ စဏ္ဍကောသော။ မဟာဝံသ၊၅။ ၁၇။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓနနာသနဘယ (နာ) [ဓနနာသန+ဘယ] ဥစ္စာ ပျက်စီးခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဓနနာသနဘ-ယေန ကဿစိ အကဟေတ္တာ၀ ပိပါသံ အဓိ-ဝါသေသိ။ ဇာ၊၆၊၅။၄၀၉။

ဓနနိစယ (ပု) [ဓန+နိစယ]ဥစ္စာကို–သိုမှီး–သိမ်းဆည်း–စုဆောင်း–ခြင်း။ မမ သမီပေ ဓနနိစယော ဓနသင်္ခေယော နာပိ နတ္ထိ။ စရိ-ယာ၊၆။၄၄။

ဓနနိဓာနဋ္ဌာန (နာ) [ဓနနိဓာန+ဋ္ဌာန] ဥစ္စာ–သိုမှီး–မြှုပ်နှံ–ထား–ရာအရပ်။ ဓနနိဓာ-နဋ္ဌာနံ ဂန္ဓာ ပါဒေန ပထဝိ ခဏိတ္တာ သည် အဒါသိ။ မ၊၆၊၄။၁၇၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၄၀၄။

ဓနနိဿိတ (တိ) [ဓန+နိဿိတ] ဥစ္စာကိုမှီသော၊ သူ။ အတ္တနော ပဠ္ဍ မဟာနိမ်ယော ပုတ္တဿ အနာစိက္ခိတ္တာ ဓနနိဿိတော ...စဏ္ဍာလယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ ဓမ္မ၊၆၊၁။ ၂၉၇။

ဓနဇ္ဇေ၀ါသီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနဇ္ဇေ၀ါသီ အမည်ရှိသော၊သူ။ (ယင်းသည် ကုဏာလဇာတ်လာ ဆဋ္ဌင်ကုမာရစ်သူကြီး၏အနီးနေတပည့် ဖြစ်သည်။) သေနာပတိနောပိ ပရိစာရကော ဓနဇ္ဇေ၀ါသီ နာမ အတ္ထိ။ ဇာ၊၆၊၅။၄၆၂။

ဓနပကာသန (တိ) [ဓန+ပကာသန] ဥစ္စာကို ထင်စွာပြတတ်သော (နေ)။ ၀ါသုဒေ၀ေါတိ ဝသုဒေ၀ေါ ဝသုဇောတနော၊ ဓနပကာသ-နောတိ (ဓမ္မပကာသနောတိ၊ သီ၊သျာ၊ဣ) အတ္ထော။ ဇာ၊၆၊၅။၃၄၇။

ဓနပစ္စယ (ပု) [ဓန+ပစ္စယ] ဥစ္စာဟူသော အ-ကြောင်း။ တတောနိဒါနန္တိ ဓနဟေတု ဓန-ပစ္စယာ။ မ၊၆၊၃။ ၂၀၇။

ဓနပ(ပ္ပ)ဋ္ဌလာဘ (ပု) [ဓန+ပဋ္ဌလာဘ] ဥစ္စာကို ရခြင်း။ ဓနပဋ္ဌလာဘံ အာသီသမာနာ ယသ-ပဋ္ဌလာဘံ အာသီသမာနာ။ စူဠနိ။၅၂၊၅၅။ ယထာ မဟာရာဇ ပုရိသော အဓနော ဓနတ္ထိကော ဓနပရိယေသနံ စရမာနော.... ဓနပ္ပဋ္ဌလာဘာယ ၀ါယမတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။

ဓနပတ္ထနာ (ထီ) [ဓန+ပတ္ထနာ] ဥစ္စာကိုတောင့်တခြင်း။ အဟံ ပန ဓနပတ္ထနာသင်္ခါတာ ဇန္ဒနာ မုတ္တော အသ္မိ။ ဇာ၊၆၊၆။၃၅။

ဓနပရာဇယ (ပု) [ဓန+ပရာဇယ] ဥစ္စာမှဆုံးရှုံး-ခြင်း။ အပ္ပမတ္တကော အယံ ကလိ၊ ယော အက္ခေသု ဓနပရာဇယော။ သံ၊၁။၁၅၄။ အံ၊ ၁။၃၀၉။ အံ၊၃။၃၉၄။ သုတ္တနိ။၃၀ ၂။ နေတ္ထိ။ ၁၁၁။ (–သံ၊၆၊၁။၁၉၇။ အံ၊၆၊၃။၃ ၂၉။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၉၀။)

ဓနပရိက္ခယ (ပု) [ဓန+ပရိက္ခယ] ဥစ္စာ၏ကုန်-ခန်းခြင်း။ ဓနပရိက္ခယော စ အာရက္ခာဒိဒုက္ခ-ပဒဋ္ဌာနော။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၂၉။ (–မ၊၆၊၃။ ၂၀၇။)

ဓနပရိစ္စဇန (နာ) [ဓန+ပရိစ္စဇန] ဥစ္စာကို–စွန့်-ကြဲ – ပေးကမ်း–ခြင်း။ ဓနပရိစ္စဇနာဒိပ္ပ-ဘေဒံ ဒိဋ္ဌမေ့သမ္ပရာယေ သုခါ၀ဟံ အတ္ထိ နဟာပေတိ။ ဇာ၊၆၊၃။ ၂၄၈။

ဓနပရိစ္စာဂ (ပု) [ဓန+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာကို–စွန့်-ကြဲ–ပေးကမ်း–လှူ၊ဒါန်း–ခြင်း။ ဝိသာခါယ ဝိယ အညိဿာ ဗုဒ္ဓသာသနေ ဓနပရိစ္စာဂေါ နာမ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၄။ မ၊၆၊ ၂။ ၇၁။ (–အံ၊

ဌ၊၂။၃၁၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁၁၁။ စရိယာ၊ဌ။၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၄၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၁၆။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။)

ဓနုပရိယေသန(နာမ)[ဓန+ပရိယေသန]ဥစ္စာကို ရှာမှီးရာအရပ်၊ဥစ္စာကိုရှာမှီးခြင်း။ ဓနပ(ပ္ပ)ဋိ-လာဘ-ကြည့်။ ဓနတ္ထိက-လည်း ကြည့်။

ဓနုပရိယာနိုကာရဏ (နာ)[ဓန+ပရိယာနိ+ကာ-ရဏ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း ဟူသော အကြောင်း။ ဓနဇာနိပစ္စယ-ကြည့်။

ဓနုပါရိဇုညကာလ (ပု) [ဓန + ပါရိဇုည+ ကာလ] ဥစ္စာ – ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး–ရာ –အချိန်–အခါ – ကာလ။ ပုရိသဿ ဟိ ဓနုပါရိဇုညကာလေ ကသိ ဝါ ဘတိ ဝါ ကတ္တာ ဇီဝိကမေဝ ဓမ္မိကဇီဝိကံ နာမ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၅၂။

ဓနုပါလ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓဏပါလ-ပြာ)] ဓနုပါလအမည်ရှိသော၊ (က) နာဋ္ဌာဂိရိဆင်။ (နာဋ္ဌာဂိရိဆင်၏ အမည်တမျိုး။D.P.) (ခ) သူဌေး။ (ဂ) ပြိတ္တာ။ (ဃ) တဒါ နာဋ္ဌာဂိရိ ဓနုပါလော နာမ အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၃ဂ။ ဓနုပါလ(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၃ဂ)ဿ နာဋ္ဌာဂိရိ"။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅။ (–အပ၊၁။၅၁။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၉၄။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၅၁။ဇာ၊ဌ၊၁။၁ဂ၉။) (ခ) ဓနုပါလောတိ မံ ဝိဒူ(ပေတ။၁၅၁)တိ "ဓနုပါလသေဋ္ဌိ"တိ မံ ဇာနန္တိ။ ပေတ၊ဌ။၉၆။ (ဂ) ဓနုပါလပေတ-ကြည့်။

ဓနုပါလက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုပါလကအမည်ရှိသော၊ (က) နာဋ္ဌာဂိရိဆင်။ (ခ) သူဌေး။ (ဃ) တထာ ဟိ ဘဂဝတာ....ဓနုပါလကော ဟတ္ထိတိ ဝေမာဒယော ဒမိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၁။ စူဠနိ၊ဌ။၄၀။(–မိလိန္ဒ။ ၂၀၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။၇ဂ။ သံ၊ဌ၊၁။၇၃။ အပ၊ဌ၊၁။ ၇၉၊ ၁၃၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၂၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅ဂ။) (ခ) အနုပ္ပန္နေ ကိရ ဗုဒ္ဓေ ပဏ္ဍရဋ္ဌေ ရေကစ္ဆနဂရေ ဓနုပါ-လကော နာမ သေဋ္ဌိ အဟောသိ။ ပေတ၊ ဌ။၉၄။

ဓနုပါလကနာဂဝိနယန (နာ) [ဓနုပါလကနာဂ +ဝိနယန] ဓနုပါလကဆင်ကို ဆုံးမရာအခါ။ ဓနဥယနဂရ-ကြည့်။

ဓနုပါလကဝိဿဇ္ဇန (နာမ)[ဓနုပါလက+ဝိဿဇ္ဇ-နာ] (ဘုရားရှင်အား ထိုးသတ်ရန်) ဓနုပါ-လက-ဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ ယာဝ ဓနုပါလ-ကဝိဿဇ္ဇနာ ပန စူဠဟံသဇာတကေ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၅၉။

ဓနုပါလကသမာဂမ (ပု) [ဓနုပါလက + သမာ-ဂမ] ဓနုပါလကဆင်နှင့် – တွေ့ကြုံပေါင်းဆုံ ခြင်း–တွေ့ဆုံရာအခါ၊ ဓနုပါလကဆင် ဆုံးမ စဉ်စုဝေးမိသောပရိသတ်အစည်းအဝေး။ ဓနု-ပါလကသမာဂမေ ဒဿဟိ ပါဏသဟဿေဟိ ....အမတပါနံ ပိတံ။ အံ၊ဌ၊၁။၇ဂ။ တဿိ ခေါ ပန ဓနုပါလကသမာဂမေ စတုရာသီတိ ပါဏသဟဿာနိ အမတံ ပိဝိ"သု။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၅ဂ။

ဓနုပါလဂဇ္ဇိတ (တိ) [ဓနုပါလ+ဂဇ္ဇိတ] ဓနုပါလ ဆင်အား–ရွတ်ဆို–ဟောပြ–ကြိုးဝါး–တော်-မူအပ်သော " မာ ကုဋ္ဌရ နာဂမာသဒေါ " စသော ၂-ဂါထာ။ဓနုပါလဂဇ္ဇိတD.P.ကြည့်။

ဓနုပါလဒမန (နာ) [ဓနုပါလ+ဒမန] ဓနုပါလ ဆင်ကိုဆုံးမရာအခါ။စူဠကောတိ လဒ္ဓနာမော ဝယပ္ပတ္တော ဓနုပါလဒမနေ သတ္ထရိ လဒ္ဓပ္ပ-သာဒေါ ပဗ္ဗဇိတ္တာ သမဏမ္မဲ့ ကရောန္တော ဣဒ္ဓိသမ္ပန္နလဂုဟာယံ ဝသတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၂၅။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၁၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၆၉။)

ဓနုပါလပေတ (ပု) [ဓနုပါလ+ပေတ] ဓနုပါလ အမည်ရှိသော ပြိတ္တာ၊ ဓနုပါလပြိတ္တာ။ နဂ္ဂေါ ဒုပ္ပဏ္ဏရူပေါ'သိတိ ဣဒံ သတ္ထရိ ဇေတဝနေ

ဝိဟာရဇ္ဇေ ဓနပါလပေတံ အာရဗ္ဘ ဝုတ္တံ။ ပေတာ၊ဌ။၉၄။

ဓနပါလဝိဿဇ္ဇန (နာ၊ထီ) [ဓနပါလ+ ဝိဿဇ္ဇန] (ဘုရားရှင်အား ထိုးသတ်ရန်)ဓနပါလဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ ဓနပါလဝိဿဇ္ဇနံ စူဠဟံသမဟာ-ဟံသဇာတကေ ကထိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၇၅။

ဓနပါလသေဋ္ဌိ (ပု) [ဓနပါလ+သေဋ္ဌိ] ဓနပါလ သူဌေး။ ဓနပါလ (၁)-ကြည့်။

ဓနပါလဟတ္ထိနာဂဒမန (နာ) [ဓနပါလ + ဟတ္ထိ-နာဂ+ဒမန] ဓနပါလဆင်ကို–ဆုံးမခြင်း–ဆုံးမရာအခါ။ ပုန တတ္ထေဝ ဓနပါလဟတ္ထိ-နာဂဒမနေ နဝုတိ ပါဏကောဋ္ဌိယော....အာဘိ-သမိ ံသု။ မိလိန္ဒ။၃၃၁။

ဓနပါလီ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနပါလီအမည် ရှိသောကျွန်မ။ ဇိဝကဿ မတံ ဒိသ္မာ၊ ဓနပါ-လိဿ ဒုဂ္ဂတံ။ ဇာ၊၁။၂၃။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။၄၂၇။)

ဓနပိဋ္ဌ (နာ) [ဓန+ပိဋ္ဌ] ဥစ္စာ၏–အပြင်–အပေါ် – အထက်၊ဥစ္စာပုံပေါ်။ ဓနတဏှာ-ကြည့်။

ဓနပိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓန+ပိဋ္ဌိ] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အထဿ ဘရိယာ ကာလံ ကတ္မာ ဓနသိနေ-ဟေန ဂန္ဓာ ဓနပိဋ္ဌိယံ မူသိကာ ဟုတ္မာ နိမ္မတ္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၀၄။

ဓနဗလ (နာ) [ဓန+ဗလ] ဥစ္စာ-ဟူသော–အား –အစွမ်း–ခွန်အား၊ ဥစ္စာစွမ်းအင်။ ဓနဗလေ-နာပိ ကာယဗလေနာပိ ပေါသိတုံ သမတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၈၀။

ဓနဗျယ (ပုဲနာ) [ဓန+ဗျယ] ဥစ္စာပျက်စီးခြင်း။ သော "မဟာ ဝတ မေ ဓနဗျယော ဇာတော"တိ .... အဟောသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၈။

ဓနဘဏ္ဍိက (ပု) [ဓန + ဘဏ္ဍိက] ဥစ္စာထုပ်။ နဲ ခေါ် ပန သက္ကာ ဓနဘဏ္ဍိကံ ဗန္ဓိတ္မာ ပရ-လောကံ ဂန္တုံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၇။

ဓနဘိက္ခာ (ထီ) [ဓန+ဘိက္ခာ] ဥစ္စာကို တောင်းခြင်း၊ ဥစ္စာကို တောင်းရာအရပ်။ အထ အ-ညတရော မဟာလွှကပြာဟွဏော ဓနဘိက္ခံ စရိ-တ္မာ....ဂတော။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ (–၃၂၉။)

ဓနမယ (တိ) [ဓန+မယ] ဥစ္စာဖြင့် ပြီးသော၊ ဥစ္စာကြောင့်ဖြစ်သော။ ဓနမယော နိမိ တော-သံ သုဝဏ္ဏာဒီနံ ကေတ္ထ ပက္ခိပနေန နိမိယတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။

ဓနမူလက (တိ) [ဓနမူလ+က] ဥစ္စာ-ဟူသော အကြောင်းရင်း ရှိသော။ ဓနမူလကဿ ဒါနံ။ ပေတ၊ဌ။၁၂၂။

ဓနယသမဟန္တ (တိ) [ဓန+ယသ+မဟန္တ] ဥစ္စာ – အခြံအရံ – အကျော်အစော – များသော၊ များသော–ဥစ္စာ,အခြံအရံ–အကျော်အစော –ရှိသော၊သူ။ တာယ ဝေ ဝါ ပန ဓနယသ-မဟန္တတာယ အတ္တာနံ သမုဒ္ဒါပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၀၅။

ဓနယသလာဘ (ပု) [ဓနယသ+လာဘ] ဥစ္စာ (နှင့်) – အခြံအရံ – အကျော်အစော – ကို ရခြင်း။ ယာ ဓနယသလာဘသခ်ါတာ ဝုတ္တိ ဝိနိပါတေန ဟောတိ။ ဝဇိရ။၃၄၉။

ဓနယသသိရိဉာတိဗလ (နာ) [ဓနယသသိရိဉာတိ +ဗလ] ဥစ္စာ, အခြံအရံ, အကျော်အစော, ကျက်သရေ, ဆွေမျိုး-ဟူသော–အား – အစွမ်း–ခွန်အား။ ယထာ ဝါ မဟာရာဇ ဓနယသသိရိဉာတိဗလေန ဗလဝါ ပုရိသော။ မိလိန္ဒ။၁၁၅။

ဓနယသသိလပညာသမန္နာဂတ (တိ) [ဓနယသ-သိလပညာ + သမန္နာဂတ] ဥစ္စာ, အခြံအရံ, အကျော်အစော, သီလ, ပညာနှင့် ပြည့်စုံ သော၊သူ။ တံ ပုရိသံ ဓနယသသိလပညာ-သမန္နာဂတမ္ပိ .... အနုဒဟန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၉၅။

ဓနယာစက (တိ) [ဓန + ယာစက] ဥစ္စာကို တောင်းတတ်သော၊သူ။ ယာစကာတိ ဓန-ယာစကာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၆၆။

ဓနယုဒ္ဓ (နာ) [ဓန+ယုဒ္ဓ] (၁) ဥစ္စာပေးခြင်း, စစ်ထိုးခြင်း။ (တိ) (၂) ဥစ္စာပေး–စစ်ထိုး

–စစ်တိုက်–သော၊ ဥစ္စာဖြင့်–စစ်ထိုး–စစ်တိုက်–သော၊သူ။ တေသမ္မိ ဘန္တေ ခေ-ယုဒ္ဓါနံ နတ္ထိ ဂတိ, နတ္ထိ ဝိသယော အမိ-ဝတ္ထမာနေ ဇရာမရဏေ။ သံ၊ဘ။၁၀၂။

နေရက္ခဏတ္ထ (ပု) [နေ+ရက္ခဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာကို စောင့်ရှောက်ခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ သော ကိရ ပြာဟ္မဏမဟာသာလော၊နေရက္ခဏတ္ထာ-ယ ပန တာဝသပဗ္ဗဇ္ဇံ သမာဒါယ....ဝသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၂၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၄၀။)

နေရဇ္ဇပရိစ္စာဂ (ပု) [နေ+ရဇ္ဇ+ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ (နှင့်)မင်းအဖြစ် (မင်းစည်းစိမ်) ကို–စွန့်–လှူဒါန်း–ခြင်း။ ပရိဂ္ဂဟပရိစ္စာဂတာဝသာ-မညေပိ နေရဇ္ဇပရိစ္စာဂတော ပုတ္တဒါရပရိစ္စာ-ဂဂ္ဂဟာဏဿ ကတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။၁၀၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ဘ။၃၀၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။၉၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ဘ၂၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၂၀။

နေရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာဂ (ပု) [နေရဇ္ဇ + ပုတ္တဒါရ +ပရိစ္စာဂ] ဥစ္စာ, မင်းအဖြစ်, သားသမီး, မယားတို့ကို–စွန့်–လှူဒါန်း–ခြင်း။ အင်-ပရိစ္စာဂံ ဇီဝိတပရိစ္စာဂံ နေရဇ္ဇပုတ္တဒါရပရိစ္စာ-ဂန္တိ ဣမေ ပဋ္ဌ မဟာပရိစ္စာဂေ ပရိစ္စဇိတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဘဂ။

နေရတန (နာ) [နေ+ ရတန] ဥစ္စာ-ဟူသော ရတနာ၊ မွေ့လျော်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ဥစ္စာ။ ဣမေဟိ အနေကေဟိ နေရတနေဟိ အဓေါ မဟာဒုနော နဝါတိပိ သက္ကော။ စူဋနိ။ဘဝ၂၊ဘ၃၂၊ဘ၇၂။

နေရာသိ (ပု) [နေ+ရာသိ] ဥစ္စာတို့၏ – အစု –အပုံ၊ ဥစ္စာစု၊ ဥစ္စာပုံ။ ဣမံ တ္ဝေကံ နေ-ရာသိ အယျကပယျကာဒယော အတ္ထနာ သဒ္ဓိ ဂယောတ္မာ ဂန္ဓုံ နာသက္ခိ သု။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ဘ၉၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ဘ၉။ (–မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၇ဂ။ မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ဘ၃ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဖ။)

နေရာသိဝစုက (တိ) [နေရာသိ+ဝစုက] ဥစ္စာစု–ဥစ္စာပုံ–ကို တိုးပွါးစေတတ်သော၊သူ။ ရညော နေရာသိဝစုကော သေဋ္ဌိ ဂဟပတိ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဘ၆၂။

နေလာဘ (ပု) [နေ+လာဘ] ဥစ္စာကိုရခြင်း၊ ရအပ်သော ဥစ္စာ။ ဓိရတ္ထု တံ နေလာဘံ၊ ယသလာဘဿ ပြာဟ္မဏ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၆ဂ။ ဇာ၊ဘ။ ဂ၆၊ဘ၉၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘ၇ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဂ၊၄၉၀။ (–အံ၊ ၂။ ၂ဂ၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဖ၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ဘ၀ဖ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဖ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဘ၆၊၅၂၄။ သာ-ရတ္ထ၊ဘ။ဘ၀၉။)

နေလာဘာဒီလာဘုပ္ပတ္တိ (ထိ) [နေလာဘာဒီ+ လာဘုပ္ပတ္တိ] ဥစ္စာရခြင်း-အစရှိသော လာဘ်၏ ဖြစ်ခြင်း။ အာရောဂျဘာဝေ နေလာဘာဒီ-လာဘုပ္ပတ္တိတော အသတိ စ အာရောဂျေ.... အာရောဂျပရမာ လာဘာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ဘ၀ဖ။

နေလုဒ္ဓ (တိ) [နေ+လုဒ္ဓ] ဥစ္စာ၌–တပ်မက်–မက်မော–သော၊သူ (ဥစ္စာခင်သူ)။ ဣမေ ခေါ ပြာဟ္မဏာ နာမ နေလုဒ္ဓါ။ ဒီ၊ ၂။ဘ၉ဖ။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဘ၃။)

နေလောဘ (ပု) [နေ+လောဘ] (၁) ဥစ္စာ – ၌–ကို–လိုချင်–တပ်မက်–ခြင်း။(တိ) (၂) ဥစ္စာ – ၌–ကို–လိုချင်–တပ်မက်– သော၊ သူ။ (၁) နေလောဘေန ဥပေါသထံ သမာ-ဒါယ ဝိဟာရံ ဂန္ဓာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘ၇၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ဘ၇ဝ။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဘ၇၅။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၊၄၃၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ဖ၂။ ပေတ၊ ဋ္ဌ။ ၂၅ဖ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ဘ၂ဘ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဘ၊ ၄၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ဘ၄ဘ။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၃။ဘ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ဘ၉၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ဘ၅၅၊ဘ၇ဘ။) (တိ) (၂) အတ္ထနော နေလောဘတာယ။

နေလောဘပကတိက (တိ) [နေလောဘ+ပကတိ+က] ဥစ္စာ–၌–ကို–လိုချင်–တပ်မက်

–ခြင်းသဘောရှိသော၊သူ။ သော ပန ရာဇာ ထောက် ဓနုလောဘပကတိကော။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၇။

ဓနုလောဘဟေတု (ပု) [ဓနုလောဘ+ဟေတု] (၁) ဥစ္စာကို လိုချင်ခြင်း-ဟူသောအကြောင်း။ (၂) ဥစ္စာလိုချင်ခြင်း။ ဓနုလောဘဟေတု-(ဇာ၊၂။၁၉၃)တိ ဓနုလောဘေန တေ ကူဋ-ကမ္မံ ကရောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၄၁။

ဓနုလောလ (တိ) [ဓန + လောလ] ဥစ္စာ၌-လျှပ်ပေါ် – လော်လည် – သော၊သူ။ ရာဇာ-နော .... လဗ္ဘဝိတ္ထကာ ဘဝိဿန္တိ ဓနုလော-လာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅၅။ (– ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၅။ သာရတ္ထ၊၂။၃၀၉။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၆။)

ဓနုလောလတာ (ထီ) [ဓနုလောလ+တာ] ဥစ္စာ-၌–လျှပ်ပေါ် – လော်လည် – သူ၏ အဖြစ်။ မာတုဂါမော ဟိ ပဠုဟိ လောလတာဟိ လောလော ဟောတိ အာဟာရလောလ-တာယ အလင်္ကာရလောလတာယ ပရပုရိသ-လောလတာယ ဓနုလောလတာယ ပါဒ-လောလတာယ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၂။

ဓနုဝဂ္ဂ (ပု) [ဓန+ဝဂ္ဂ] ဓနုဝဂ်၊သဒ္ဓါ,သီလ,ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ,သုတ,စာဂ,ပညာ-ဟူသော သူတော်-ကောင်း ဥစ္စာ ၇-ဖြာကို ပဝေနထားရ၍ ဟော-အပ်သော သုတ်တို့ကို စွဲ၍ မှည့်ခေါ်အပ်-သော သုတ်အစု၊ ယင်း-သုတ်အစုကို ဖော်ပြ-ရာ–အခန်း–ဝဂ်။(ယင်း-ဝဂ်၌ပဌမပိယသုတ်, ဒုတိယသုတ် အစရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။ ယင်း-သည် အဂ္ဂိတ္တရ-နိကာယ်၊ သတ္တကနိပါတ်တွင် ပဌမဝဂ် ဖြစ်-၏။) အံ၊၂။၃၅၅-၄၀၁။ ဓနုဝဂ္ဂေါ ပဌမော။ အံ၊၁။၄၀၁။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄၆။

ဓနုဝစုက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုဝစုကအမည်-ရှိသောသူ။ သိရိဝစုကော ဓနုဝစုကောတိ ဝေ-မာဒိ ဝစနတ္ထမနပေက္ခိတ္တာ ပဝတ္တံ အမိစ္ဆ-သမုပ္ပန္နံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၃။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၆၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၂၈။ (ဒ ဒီ၊ဌ၊၂။၆၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၆၄။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၇။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၈။)

ဓနုဝစုနကာရဏ (နာ) [ဓနုဝစုန + ကာရဏ] ဥစ္စာတိုးပွါးခြင်း၏ အကြောင်း။ ဓနိယောတိ ဓနုဝစုနကာရဏော နိယုတ္တောတိ ဓနိယော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၆။

ဓနုဝစုနတ္ထ (ပု) [ဓနုဝစုန + အတ္ထ] ဥစ္စာတိုးပွါး-ခြင်း အကျိုး။ ဣဏန္တိ ဓနုဝစုနတ္ထံ ပရသ-ဒိန္နံ ပရိယုဒဿနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၇၅။

ဓနုတိဒေဝိ (ထီ) [ဓနုတိ + ဒေဝိ] ဓနုတိ-နတ်သမီး။ (ယင်းသည် ကဿပဘုရားရှင်၏ မယ်တော်ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော နတ်သွီးဖြစ်သည်။) ဓနုတိဒေဝိ ပမုခံ ကတ္တာ .... ဓမ္မာမတံ ပါ-ယေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၈။

ဓနုဝန္တ (တိ) [ဓန+ဝန္တ]။ ထီ-၌ ဓနုတိ (ဓနု-ဝတု, ဓနုဝါန်-သံ၊ ဓဏဝံတ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဓနုတာ-သီဟိုဠ်)] (၁) ဥစ္စာရှိသော၊သူ၊ (က) (ရွှေ, ငွေ-စသော လောကီ) ဥစ္စာရှိ-သော၊သူ။ (ခ) (သဒ္ဓါ,ပညာ-စသော လော-ကုတ္တရာ) ဥစ္စာရှိသော၊သူ။ (၂) ဓနုတိ-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားမ၊ (ယင်း-သည် ဗာရာ-ဏသီမြို့ ပြဟ္မဒတ်ပုဏ္ဏား၏ ဇနီး ကဿပ-ဘုရားရှင်၏ မယ်တော်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၃၀၇။) (၁) (က) ဓနုဝါ သမာနော ဓနု-ဝါဝါဒံ ဝဒေယျ။ အံ၊၃။ ၂၉၂။ (–စူဠနိ။ ၄၂။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၂၉။) (ခ) အဏ ဝါ အစ္ဆော-မဟဒ္ဓနော ဓနုဝါတိပိ သက္ကော။ စူဠနိ။၁၀၂၊ ၁၇၂။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၅၄။) (၂)ဓနုတိ နာမ ပြဟ္မဒတ္တဿ မာတာ။ ဒီ၊ ၂။၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၇၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၈။ အပ၊ဌ၊၁။ ၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၅၂။ ဓနုတိ နာမ ဇနိကာ၊ ကဿပဿ မဟေသိနော။ အပ၊ ၂။ ၃၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၃၁ ၂။

နေဝဿာပနကနက္ခတ္တယောဂ (ပု) [ဓနဝဿာ-ပနက + နက္ခတ္တယောဂ] ဥစ္စာ(မိုး)ရွာစေတတ်သော နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အဇ နေဝဿာပနကနက္ခတ္တယောဂေါ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ (–၂၇၂။)

နေဝါပိ (ထီ) [ဓန+ဝါပိ] ဓနရေကန်။ ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဒုတိယမောဂ္ဂလ္လာန်ဘုရင် ဆည်ဖို့စေခဲ့သော ရေကန် ၃-ခုအနက် တခု ဖြစ်သည်။ ဓနဝါပိ ဂရီတရံ။ မဟာဝံသ၊ ၄၀။၆၁။ D. P. လည်း ကြည့်။

နေဝါဝါဒ (ပု) [ဓနဝါ+ဣတိ+ဝါဒ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။] ဥစ္စာရှိသူဟူ၍ ပြောဆို – ခြင်း – ကြောင်းစကား။ အနေနာဝ သမာနော ဓန-ဝါဝါဒံ ဝဒေယျ။ အံ၊၃။၂၉၁။ (–၂၉၂။)

နေဝိနာသ (ပု) [ဓန+ဝိနာသ] ဥစ္စာပျက်စီး-ခြင်း။ ဣတ္ထိယော နာမေတာ....သိလဝိနာသ-ဠေ ဓနဝိနာသဠ ပါပနဠေန "ယက္ခိနိယော"-တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၆။ (–ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၉၇။)

နေဝိလောကန(နၜ၊ထီ)[ဓန+ဝိလောကန] ဥစ္စာကို –ကြည့်ရှု–စစ်ဆေး–ခြင်း။ မာတာပိတူနံ အစ္စယေန ဓနဝိလောကနံ ကတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၎၃၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၃၊၂၃၇။)

နေဝိဿဇ္ဇန (နၜ၊ထီ)[ဓန+ဝိဿဇ္ဇန] ဥစ္စာကို–စွန့်–လှူ၊ဒါန်း–ခြင်း။ သော တံ အတ်ဝေလံ ဓန-ဝိဿဇ္ဇနေန ဝါ ဝဏ္ဏဒါနမ္ပဝနံ အကရေဏေန ဝါ သမဏံ ဂေါတမံ နိဿာယ ဒုဂ္ဂတော ဇာတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

နေဝိရိယသမ္ပန္န (ထီ) [ဓနဝိရိယ+သမ္ပန္န] ဥစ္စာ-လုံ့လ(ဝီရိယ)နှင့် ပြည့်စုံသော။ နှ ဤဒီသံ ဓနဝိရိယသမ္ပန္နံ ဒ္ဝါသီတိသဟဿာဝီရပုရိသသ-မာကုလံ ကုလံ ဆဋ္ဌေတ္တာ ပမ္ဘဇေယ္ယ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။

ဓနဝေတန (နၜ) [ဓန+ဝေတန] ဥစ္စာဟူသော –အဖိုးအခ–ရိက္ခာ။ သကုဏေ ဒဏ္ဍေန ပေါဌေတ္တာ ဇီဝိတက္ခယံ ပါပေဏ္ဍော ဓန-ဝေတနံ လဘတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၂။

ဓနသံဟရဏ(နၜ)[ဓန+သံဟရဏ] ဥစ္စာစုဆောင်း-ခြင်း။ ယေ ပုရိသာ ဓနသံဟရဏေ ဥဿုကာ ဟတ္ထိသိပ္ပါဒိဝသေန....ဗဟုံ ဓနံ သဏ်ရန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။

ဓနသင်္ဂဟ (ပု) [ဓန+သင်္ဂဟ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓနနိစယ-ကြည့်။

ဓနသဏ်ရဏ (နၜ) [ဓန+သဏ်ရဏ] ဓနသံဟရဏ အနက်-ကြည့်။ ယံ ဓနသဏ်ရဏေ ဥဿုက္ကမာ-ပန္နာ ဆန္ဒဇာတာ ကိဏ္ဍေန ဗဟုံ ဓနံ သဏ်ရန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၁။

ဓနသဠယ (ပု) [ဓန+သဠယ။ (ဏောသံစယာ-ပြာ)] ဥစ္စာ – စုဆောင်း – ဆည်းပူး – ခြင်း။ (ကုန်စည်ဖလှယ် ရောင်းဝယ် ဖောက်ကား သောမိန်းမ၊ဓနသဠယာမည်သော ကုန်သည်-မိန်းမ။ပြာ၊ဓာန်။) မယံ အပ္ပကေနေဝ ကာ-လေန နာနာဝိဓေဟိ ဥပါယေဟိ ဓနသဠယံ ကရိဿာမ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၀။

ဓနသန္နိစယ (ပု) [ဓန+သန္နိစယ] (၁) ဥစ္စာ-စုဆောင်းခြင်း၊ (၂) စုဆောင်း–ဆည်းပူး–အပ်သော ဥစ္စာ။ (တိ) (၃) ဥစ္စာအစုအပုံ-ရှိသော၊ သူ။ (၁) ဣဓေကစ္စော အတ္ထေ-သိတောယေဝ အတ္ထိကော ဆန္ဒဇာတော ဓနသန္နိစယံ ကရောတိ အာပဒါသု ဘဝိဿတိ-တိ။ မဟာနိ။၂၀၂။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။) (၂) အနေကကောဋ္ဌိသခ် ဓနသန္နိစယံ ဒီနာ-နာထာဒီနံ ပရိစ္စဇိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၅။ (တိ) (၃) အနေကကောဋ္ဌိဓနသန္နိစယ (ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၃)-ကြည့်။

ဓနသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓန+သမ္ပတ္တိ] ဥစ္စာ၏ပြည့်စုံ-ခြင်း၊ ဥစ္စာနှင့်ပြည့်စုံခြင်း။ ဓနသမ္ပတ္တိ အာနိ-သံသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁ဂ။

ဓနသမ္ပဒါ (ထီ) [ဓန+သမ္ပဒါ] အထက်ပုဒ်နှက်ကြည့်။ ဟတ္ထပါဒဝိကလော ဝိယ ဟတ္ထပါဒေ ဒလိဒ္ဓေါ ဝိယ ဓနသမ္ပဒံ....ဣစ္ဆာမာတိ ဒဿေ-တိ။ ဥဒါန်၊ဌ။၇၀။

ဓနသမ္ပန္နော (တိ) [ဓန+သမ္ပန္နော] ဥစ္စာနှင့်ပြည့်စုံသော၊ သူ။ စောရာ ဗလဝန္တော ဟောန္တိတိ ပက္ခသမ္ပန္နာ ပရိဝါရသမ္ပန္နာ ဓနသမ္ပန္နာ။ အံ၊ ၁။ ၂။၇၄။ (–မ၊ဌ။ ၂။ ၂၀။ မဟာနိ၊ဌ။၁၀၃။)

ဓနသမ္ပန္နာဘာဝ (ပု) [ဓနသမ္ပန္ဓ+အဘာဝ] ဥစ္စာနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း၏ မရှိခြင်း၊ ဥစ္စာနှင့် မဆက်စပ်ခြင်း။ နိလ္လေပတာယာတိ ဓန-သမ္ပန္နာဘာဝေန အဝိလိမ္ပနတာယ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၁၃၁။

ဓနသာမိ (တိ) [ဓန+သာမိ။ (ဓနသ္ဒါမိန်-သံ၊ ဓဏသာမိ-ပြာ)] ဥစ္စာ၏ပိုင်ရှင်၊ ဥစ္စာရှင်။ သပတိနော ဓနသာမိနော ဣဒံ သာပတေ-ယျံ။ ဝိမတိ၊ဌ။၁၀၁။

ဓနသာ(ဿာ)မိက(တိ) [ဓနသာ(ဿာ)မိ+က] အထက်ပုဒ်နှက်-ကြည့်။ ဓနသာမိကေဟိ ပဒါ-နုပဒံ အနုဗဒ္ဓါ .... ပလာယန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၄။ အနုနယပ္ပဋိသဝိပ္ပမုတ္တာ ဓနဿာမိကံ ပရိ-စရာမိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၆။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၂။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၂၆။)

ဓနသာရ (ပု) [ဓန+သာရ။ (ဓဏသာရ-ပြာ)] ဥစ္စာနှစ်၊ ဥစ္စာမြတ်၊ မြတ်သောဥစ္စာ (ရွှေငွေ ကျောက်သံပတ္တမြားစသော ဥစ္စာ)။ ကုဋုမ္ဗိ-ကော ပုတ္တာနံ ဓနသာရံ အာစိက္ခေယျ။ သံ၊ ဌ၊၁။ ၂၀၄။ ဓနသာရော ဝိယ ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၁၂။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၆၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၄။ အပ၊ဌ၊၁။၉၊၁၆၆၊ ၂၅၃။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၃၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၃၀။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၄၃။)

ဓနသိနေဟ (ပု) [ဓန+သိနေဟ] ဥစ္စာ၌ကပ်ငြိခြင်း၊ ဥစ္စာကို အလွန်အကဲ ချစ်ခင်မြတ်နိုးခြင်း။ ဓနပိဋ္ဌိ-ကြည့်။

ဓနသုတ္တ (နဝ) [ဓန+သုတ္တ] (၁) ဓနသုတ်၊ သဒ္ဓါ, သီလ, သုတ, စာဂ, ပညာ-ဟူသော အရိယသာဝကတို့ ဥစ္စာ ၅-ပါးကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတပါဠိ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၄၆။ (၂) သံခိတ္တဓနသုတ်၊ သဒ္ဓါ, သီလ, ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပ, သုတ, စာဂ, ပညာ-ဟူသော အရိယသာဝက ဥစ္စာ ၇-ဖြာကို အကျဉ်း ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၉၇။ သံခိတ္တဓနသုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (၃) ဝိတ္ထတဓနသုတ်၊ သံခိတ္တဓနသုတ်၌ ဟောအပ်ပြီး သဒ္ဓါ, သီလ-စသော အရိယသာဝကဥစ္စာ ၇-ပါးကိုပင်အကျယ်ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တ-ရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်၊ အံ၊ ၂။ ၃၉၇-၉။

ဓနသေဋ္ဌိ (ပု) [ဓန+သေဋ္ဌိ။ (ဓနဖြေမှိန်-သံ၊ ဓဏသေဋ္ဌိ - အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) ဥစ္စာဓန – ကြွယ်၁ – ချမ်းသာ – ကုံထံ – ပေါမျှား – ရှိ – သော၊ သူဌေး၊ ဥစ္စာရှင်သူဌေး။ (ယင်း-သည် အရှင်မဟာပန်, အရှင်စူဠပန် ထေရ်တို့၏ ဘိုးအေဖြစ်သည်။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။ D. P. လည်း ကြည့်။) (၂) ဓနသေဋ္ဌိမည်သောသူ။ (၁) ရာဇာ တဿာ ပတိ ် တဿ် နဂရေ ဓနသေဋ္ဌိ ် အကာသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၅။ (–ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။) (၂) တေန ဟိ အယံ အန္ဓ-ဘာရော ဣမဿ် နဂရေ ဓနသေဋ္ဌိ နာမ ဟောတူတိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၄၀။

ဓနသေဋ္ဌိကုလ (နဝ) [ဓနသေဋ္ဌိ+ကုလ] ဥစ္စာရှိသော သူဌေးမျိုး၊ ဥစ္စာရှင်သူဌေးမျိုး။ ရာဇ-ဂဟေ ကိရ ဓနသေဋ္ဌိကုလဿ ဓီတာ ဝယပ္ပတ္တကာလေ ...ဝေမာဟ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၁၅၃။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၁၃၀။)

ဓနသောက (ပု) [ဓန+သောက] ဥစ္စာကြောင့် စိုးရိမ်ခြင်း။ သေဋ္ဌိ ကမ္မမာနော ဓနသော-ကေန သတိ ် ပစ္စုပဋ္ဌာပေတုံ အသက္ကောန္တော တတ္ထေဝ ပတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၃၇၄။

နေဟာရဏ (နာ) [နေ+ဟာရဏ။ (ဏဟာရဏ ပြာ)] ဥစ္စာကို–ဆောင်–ယူ–ခိုး–ခြင်း။ သန္ဓိဗ္ဗေဒါဒိဟိ နေဟာရဏေန ဝါ တ္ထေကံ ဟိရညသုဝဏ္ဏံ ဒေဟိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၈၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၁ဇ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၄။ အပ၊ဌ၊၁။၁ဖ၆။)

နေဟာရဏတ္ထ (ပု) [နေဟာရဏ+အတ္ထ] ဥစ္စာကို–ဆောင်–ယူ–ခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ နေ-ဟာရဏတ္ထာယ သကဋ္ဌသဟဿံ ဒေဝါတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ခုဖ၆။

နေဟာနိ (ထီ) [နေ+ဟာနိ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး– ခြင်း။ နေဇာနိ (ဒီ၊ဌ၊ခု။၁၂၇) ကြည့်။

နေဟာနိဘယ (နာ) [နေဟာနိ+ဘယ] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ် – ပျက်စီး – ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဝေ၀ ဂတောပိ နေဟာနိဘယေန ကဿစိ နှ ကိဉ္စိ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၃ခု။ ဇာ၊ဌ၊၁။ခုဖ၇။

နေဟာယန (နာ) [နေ+ဟာယန] ဥစ္စာ–ဆုတ်ယုတ်–ပျက်စီး–ခြင်း။ သာ စ နေဟာယန-မေဝါတိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ခုဝဂ်။

နေဟာရက (တိ) [နေ + ဟာရက] ဥစ္စာကို သယ်ဆောင်တတ်သော၊သူ။ အာသာယ ဝါ-ဏိဇာ ယန္တိ၊ သမုဒ္ဒံ နေဟာရကာ။ ထေရ။ ခုဝဝ။ မဟာနိ။၂၀ခု။ အပ၊ဌ၊၂။၅၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ခုဂ။ နေဟာရကာ(ပေတ။၁၅၄)တိ ဘဏ္ဍ-ဝိက္ကယေန လဒ္ဓနေဟာရိနော။ ပေတ၊ဌ။ ၁ဝ၆။ (– ထေရ၊ဌ၊၂။၁ဂ၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁ဂ၇။)

နေဟိန (တိ) [နေ + ဟိန] ဥစ္စာမှ ဆုတ်ယုတ်သော၊သူ။(ဆင်းရဲ–နွမ်းပါး–မလုံလောက်–ညံ့ဖျင်း– ပါးရှား– သနားဖွယ်ကောင်း – သော၊သူ။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။) နေဟိနော မဟာ-ရာဇ ပုဂ္ဂလော။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၉။

နေဟေတု (ပု) [နေ + ဟေတု] (၁) ဥစ္စာ (ရခြင်း)၏ အကြောင်း။ (၂) ဥစ္စာ(ပျက်စီး ခြင်း)၏ အကြောင်း။ (၁) နေဟေတု-(သုတ္တနိ။ ၂၉၈)တိ သကနေသ ဝါ ပရနေသ ဝါ ကာရဏာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ခ၆ခ။ (–အပ၊ ၁။ခုဂ၈။ ဇာ၊၁။ ၂၉၃။ ဇာ၊ ၂။၁၂။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၂၁။ အဘိ၊ဌ၊ခု။ဖ၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဂ၀။ အပ၊ ဌ၊၁။ခုဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။ခုခ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ခ၉။) (၂) နေဟေတု နေပစ္ စယာ။ မ၊ဌ၊ခု။ ၂၀ခ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၉၅။ (၁) (၂) နေဟေတူတိ နေသ လာဘဟေတု ဇာနိ-ဟေတု စ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ဂ၉။

နေဟေတုက (တိ) [နေဟေတု+က။(ဏယ်ဥအ-ပြာ)] ဥစ္စာ(ရခြင်း)-ဟူသော အကြောင်းရှိ သော၊သူ။ နဂရံ ဂန္ဓာဝနံ အာစိက္ခိ၊ ပုစ္ဆိတော နေဟေတုကော။ စရိယာ။ဂ၀ဂ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ဂ၅။

နောဂမ (ပု) [နေ+အာဂမ] ဥစ္စာ အမြတ်အစွန်း၊ ဥစ္စာ အတိုးအပွါး။ နောနံ သမ္ဘတ္တကာလေ အာဂမော နောဂမော။ ဓာန်။ဓာန်ဋီ။ခုဂ၆။

နောဒိဟေတု (ပု) [နေ+အာဒိ+ဟေတု] ဥစ္စာ အစရှိသော အကြောင်း။ ယော ဟိ နောဒိ-ဟေတု ပရေသံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဥဒါန၊ဌ။ ခုဝခု။

နောဓိပ (ပု) [နေ+အဓိပ] (ဥစ္စာကို အစိုးရ သော) ကုဝေရနတ်မင်း။ နောဓိပေါ ကိန္နရေသော....ပုညဇနိဿရော ဣစ္စာဒိနိပိ ကုဝေ-ရဿ နာမာနိ။ ဓာန်ဋီ။ခု၂။

နောနုပ္ပဒါန (နာ) [နေ+အနုပ္ပဒါန] ဥစ္စာကိုပေး ကမ်းခြင်း။ အဓနာနံ နောနုပ္ပဒါနံ (ကော်)။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ခု၅။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ဇ၀။ အံ၊ဋီ၊ခု။ဂ၄။

နောဃတိ (ကြို) [နေ+အာဃ+တိ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြိုကျင့်–မှတ်ထင်–၏။ နောဃန္တိ (သံ၊ ၂။ ၁၅၅)တိ ဓနံ ဝိယ မညန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ခုဝဂ။

ဓနာယေထာ (မ၊၁။၃၂၇)တိ ဓနံ ဝိယ ဣစ္ဆန္တာ ဂေဓံ အာပဇ္ဇေယျာထ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၈။ (–၁၅။ မ၊ဋီ၊၂။၈၉။)

ဓနာယနာ (ထီ) [ဓန+အာယ+ယု+အာ] ဥစ္စာကဲ့သို့ပြုကျင့်ခြင်း။ ကေဋ္ဌနာတိ ကေဋ္ဌာ-ယနာ ဓနာယနာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁၇။

ဓနာယန္တ (တိ) [ဓန+အာယ+အန္တ] ဥစ္စာကဲ့သို့ ပြုကျင့်သော၊သူ။ မယမ္ပိ ဣမံ (ဣဒံ) ဓနာယန္တာ နု ပရိဘုဉ္ဇာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၃။ ဓနာယန္တာတိ ဓနံ ဒဗ္ဗံ ကဏ္ဌေ ဣစ္ဆာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၄၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၃။ (–မ၊ဋီ၊၁။၃၂၂။)

ဓနာယန္တိ (ကြိ) [ဓန+အာယ+အန္တိ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မှတ်ထင်–ကုန်၏။ ဓနာယတိ-ကြည့်။

ဓနာယိတ (တိ) [ဓန+အာယ+တ] ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မှတ်ထင် – အပ်သော၊သူ။ ကေဋ္ဌာယိတာတိ ဓနာယိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။

ဓနာယိတမ္ဗ (တိ) [ဓန+အာယ+တမ္ဗ]အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓနန္တိ ဓနာယိတမ္ဗံ ယံ ကိဉ္စိ ဝတ္ထု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၇။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၃၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၆၉။)

ဓနာယေထ (ကြိ) [ဓန+အာယ+ယေျာထ] (ကိုယ့်) ဥစ္စာကဲ့သို့–ပြုကျင့် – အောက်မေ့–မက်မော–နှစ်သက်–မြတ်နိုး–ကုန် – ရာ၏–လော့။ ဓနာယတိ-ကြည့်။

ဓနာသာ (ထီ) [ဓန+အာသာ။ (ဓနာဂါ၀-သီဟိုဠ်)] ဥစ္စာ၌ဖြစ်သောအလို 'အာသာ'၊ ဥစ္စာကို – မြော်လင့် – တောင့်တ– ခြင်း။ (ဥစ္စာ စည်းစိမ်ကို လိုလား မက်မောခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဝေန်)။ ကတာ မယာ ဗြာဟ္မဏာသ ဓနာသာ။ ဇာ၊၁။၃၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၆။(–စူဠနိ။ ၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၆။)

ဓနာဟရ (ပု) [ဓန+အာ+ဟရ+အ] (၁)ဥစ္စာကို ဆောင်ယူခြင်း။ (တိ) (၂) ဥစ္စာကို ဆောင်ယူတတ်သော၊သူ။ (၁) ဝါဏိဇေ သမိတိ ကတ္တာ.... ဓနာဟရာ ဟက္ကမိ သူ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၁။ (တိ) (၂) ဓနာဟရော မဏိရတနံ ဥဋ္ဌာရံ။ ဇာ၊၂။ ၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၈၅။

ဓနာဟရဏ (နု) [ဓန + အာဟရဏ] ဥစ္စာကို ဆောင်ယူခြင်း။ တံ ဓနာဟရဏတ္ထံ ဂစ္ဆန္တံ ဒိသ္မာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၃၀။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၆။)

ဓနိ (ပု) ဓန+ဣ။ (ဓနိ-သံ၊ ဓဏိ-ပြာ, အဒ္ဓ-မာဂဓီ၊ ဓနိ-သီဟိုဠ်)] အသံ။ (အသံ, အမှတ် အသား, အသံတသမတ်တည်း။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ ဆူဆူညံညံအသံ, ဥစ္စာဓန ကြွယ်ဝသူ။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။) ဓန သဒ္ဒေ။ ဓနိယတီတိ ဓနိ။ ဓာန်၊ဋီ။၁၂၇။ ဓနိတိ သဒ္ဒေါ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၃၂၂။

ဓနိက (တိ) [ဓန+ဣက။ မောဂ်၊၄။၈၀။ (ဓနိ-က-သံ၊ ဓဏိအ-ပြာ,အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) ဥစ္စာရှိသော၊သူ၊ ဥစ္စာရှင်၊မြို့ရှင်။ (၂) ဥစ္စာ–ဖြင့် –ကို–အလိုရှိသော၊ သူ။ (လူပျို, မိန်းမပျို။ P.S.D.။) (၁) သာ ကဟာပဏသတံ ဓနိကာနံ ဒတ္တာ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၅၇။ ဓနိကေဟိ ပရိပီဠိတော (စရိယာ။၄၀၃) တိ ဣဏံ ဂဟေတ္တာ တံ ဒါတုံ အသက္ကောန္တော ဣဏာ-ယိကေဟိ စောဒိယမာနော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၄၂။ (–ထေရ။၃၅၆။ ထေရီ။၄၂၈။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၀၊၄၆၉။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၇၁၊၂၇၆။) (၂) တပ္ပေတု ဓနိကာ ပိယာ (ဇာ၊၁။၉၀)တိ တေ သမ္ဗ ဂဟေတ္တာ သာ မမ ပိယာ ဓနတ္ထိကာ ဣမိနာ ဓနေန တပ္ပေတု ပူရေတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၁။

ဓနိကပုရိသပါတဗဟုလ (တိ) [ဓနိက+ပုရိသ+ပါတ + ဗဟုလ] ဥစ္စာရှင် – ကြေးမြို့ရှင်–

ယောက္ချားတို့၏ နှိပ်စက်ခံရခြင်းမျှားသော၊ သူ။ ခနိကပုရိသပါတဗဟုလမ္မိ(ထေရီ။၄၂၇)-တိ ဣဏာယိကာနံ ပုရိသာနံ အဓိပတနဗဟုလေ ဗဟူဟိ ဣဏာယိကေဟိ အဘိဘဝိ-တမ္ဘေ။ ထေရီ၊၆။ ၂၇၆။

ခနိုင် (ပုံ၊ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ခနိမ္ဗ-သံ၊ဧကိ-ဌာ-ပြာ)](၁) ခနိုင်အမည်ရှိသောစကြာမင်း။ (ခနိုင် နက္ခတ်အထူး။ ပြာ၊ဓာန်။ ပစ္စည်းဥစ္စာ မျှားစွာကြွယ်ဝသူ၊ ခနိုင်နက္ခတ်။ P.S.D.။) (၂) ခနသိုင်နက္ခတ်။ (၁) ဣတောဝ တေရသ-ကပ္ပမ္ပိ၊ခနိုင်ဌောနာမ ခတ္တိယောဝ။အပ၊၁။ ၂၃၆။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၃၃။ (၂) သဝဏ္ဏာစ ခနိုင်ဌာစ။ ဓာန်။၆၀။

ခနိုင်ဌက (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ခနိုင်ဌက-ဟူသော အမည်။ (ယုတ်နိမ့်သော မျိုးနွယ်အမည်၏ ဥပမာပုံ။ D.P.။) ဟီနံ နာမ နာမံ အဝကဏ္ဏ-ကံ ဇဝကဏ္ဏကံ ခနိုင်ဌကံ သဝိဌကံ ကုလဝစုကံ။ ဝိ၊ ၂။၈။ ခနိုင်ဌကံ ခနဝစုကနာမံ။ ဝဇိရ။ ၂၈၈။

ခနိတ (နာ)[ခန+တ။ ဓာန်၊ဌီ။၄၉၊၇၄၇။ (ခွနိ-တ-သံ)] (၁) မိုးချုန်းသံ၊ မိုးခြိမ်းသံ။ (၂) မြဲမြံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော –ခနိတ–အက္ခရာ။ (ဝဂ် ၅-ဝဂ်တို့တွင် ခ,ဆ, ဌ,ထ,ဖ, ဃ,ဈ,ဗ, ခ, ဘ-ဟူသော ဒုတိယ အက္ခရာ ၅-လုံး, စတုတ္ထက္ခရာ ၅-လုံးတို့သည် ခနိတအက္ခရာတို့ မည်ကုန်၏။) (အရာဝတ္ထု တခု၏ အသံ။ သိဟိုဠ်၊ ဓာန်။) (၁) မေဃ-နာဒေ တု ခနိတံ။ ဓာန်။၄၉။ (၂) သိထိလ-ခနိတ ဒီဃ ရဿဂရုကလဟုကက္ခရပရိစ္ဆေဒကု-သလာ နဝဂ်သာသနရော။ မိလိန္ဒ။၃ ၂၆။ ခနိတံ နာမ တေသော ဒုတိယစတုတ္ထံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၇။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ မ၊ ဌ၊ ၂။၁၀၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၆၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၁၇၅။ တာနိ အသိထိလာနိ ကတ္တာ ဥစ္စာရေ-တမ္ဘ အက္ခရံ ဝဂ္ဂေသု ဒုတိယစတုတ္ထဿ ဝေမာ့ဒိ ခနိတံ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၃၀။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၁၅၆။(–သဒ-ရတ္ထ၊၃။၄၉၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၇၂။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၃၉။ ကာရိကာ။၁၁ ၂။)

ခနိတကရဏ (နာ) [ခနိတ+ကရဏ] မြဲမြံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော –ခနိတ–အက္ခရာ–ကိုပြုခြင်း။(သိထိလအက္ခရာကို ခနိ-တ အက္ခရာပြု၍ ရွတ်ဆိုခြင်း။) တတ္ထ သုဏာ-တု မေတိ ဝတ္ထေ တ-ကာရသ ထ-ကာရံ ကတ္တာ "သုဏာထု မေ"တိ ဝစနံ သိထိလဿ ခနိတကရဏံ နာမ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၃၉၈။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၁၇၅။

ခနိတာဒိကရဏ (နာ) [ခနိတ+အာဒိ+ကရဏ] မြဲမြံသော ဝစီပယောဂဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော –ခနိတ–အက္ခရာ–စသည်ကို ပြုခြင်း။ ဥပ-သမ္ပဒါဒိကမ္မာနိပိ သိထိလာဒီနံ ခနိတာဒိ-ကရဏမတ္တေနေဝ ကုပ္ပန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၉။

ခနိမန္တ (တိ) [ခန + မန္တ။ ခန + ဣမန္တ] (ရတနာ ၇-ပါး-ဟူသော) ဥစ္စာရှိသော၊သူ။ ခနိမာ(ဇာ၊၁။ ၂၇၅)တိ သတ္ထဝိခေန ရတန-ခနေန ခနိမာ ဟောတု။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃ဝ၉။(– ဇာ၊ ၂။ ၂၅၇။ စရိယာ၊ဌ။၁၉၈-၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃ဝ၈။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁ဝ၆။)

ခနိယ (ပု)[ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ခန+ဣယ။(ဓဏိယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (၁) အိုးထိန်းသည်သား အရှင် ခနိယထေရ်။ (ယင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဒုတိယ ပါရာဇိက သိက္ခာပုဒ် ဥပဒေတော်ကို ဘုရားရှင် ပညတ်တော်မူသည်။ ဝိ၊၁။၅ဝ-၅။) (၂) နွားကျောင်းသား ခနိယ။ (ယင်း သည် ရာဇဂြိုဟ်နန်းမြို့တော် ကောရဏ္ဍသူဌေး သား ဖြစ်သည်။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ဝ၄။ D.P.။) (သန်မာသော၊ နက်သော၊ မျှား သော၊ မျှားလွန်းသော။ အဒ္ဓမာဂမီ၊ဓာန်။) (၃) ခနိယသုတ်။ (၁) အာယသ္မာပိ ခနိယော ကုမ္ဘကာရပုတ္တော တိဏကဋ္ဌိကံ ကရိတ္တာ ဝဿံ ဥပဂစ္ဆိ။ ဝိ၊၁။၅ဝ။ (–ဝိ၊၅။ဌ၊ဂ၄။

ဝိ၊ဌ၊၁။၂၉၊၂၄၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။၅၇။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၄၄။ ဝ၀ရ။၁၂၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။၁၀၆၊၂၁၀။) (၂) ယထာ သော ခနိ-ယော ဂေါပါလကော ဘဂဝန္တ် အာဟ။ နေတ္တိ။ဥ၀။ ခနိယော နာမ ကောရဏ္ဍသေဋ္ဌ-ပုတ္တော ဂေါပေါ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၂။၂၀၄။ (–သုတ္တနိ။၇၀၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။၂၄၊၂၉၊၄၁။) (၃) ဥရဂေါ ခနိယော စေဝ။ သုတ္တနိ။ဥ၁၁။

ခနိယ ၂ (တိ) [ခန+ဣယ။ (ခနိက-သံ၊ ဈာ-အ-ပြာ၊ ဈာ်ယ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ခနိ်ယ, ခနိ်ယက-သီဟိုဠ်)] (က) ဥစ္စာနှင့် ယှဉ်သော ဥစ္စာ ရှိသော၊သူ၊ ဥစ္စာရှင်။ (ခ) ဥစ္စာ ပျိုးတိုး ခြင်းအကြောင်း၌ ယှဉ်သော၊သူ။ (ကြွယ်ဝ သူ၊ ဘုန်းကံရှိသူ၊ လင်ယောကျ်ား၊ ရိုးဖြောင့် သော ကုန်သည်။ သန်မာ – နက်စောက် – သော။ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ကြွယ်ဝ – ကုံထံ – သူ၊ ကြည်ညို – လေးမြတ် – သူ၊ ကောင်းမွန် – ထူးမြတ် – သူ။ သီဟိုဠ်၊ ဝေန်။) (က) ခနိ-ယာ ပဿိတ္တာ ဝေမာဟံသု။ ဝိ၊ဥ။၁၀၆။ (ခ) ခနိယောတိ ခနဝ၀ုနကာရဏေ နိယုတ္တောတိ ခနိယော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၆။

ခနိယဂေါပါလကသုတ္တ (နှ) [ခနိယ+ဂေါပါလ-က+သုတ္တ] ခနိယဂေါပါလကသုတ်၊ (ခနိယ နွားကျောင်းသားအား ဘုရားရှင် ဟောအပ် သောသုတ်။ မူရင်း သုတ္တနိပါတ် ပါဠိတော်၌ ခနိယသုတ္တဟု ရှိ၏။) ဘာသိတမ္ပေတံ မဟာ-ရာဇ ဘဂဝတာ ဒေဝါတိဒေဝေန သုတ္တနိပါ-တေ ခနိယဂေါပါလကသုတ္တေ။ မိလိန္ဒ။၃၅၁။ ခနိယသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ခနိယ(ယျ)တိ (ကြို) [ခန+ယ+တိ။ အယံ ပန ဓာတု ဣစ္ဆာယမ္ပိ ဝတ္တတိ။ နိတိ၊ဓာ။၃၂၂။] တောင့်တ – အလိုရှိ – ၏။ တတ္ထ ခနိယ(ယျ)-တိ(ဇာ၊၂။၂၇၆)တိ ပတ္ထေတိ ဣစ္ဆတိ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၁၆၁။ နိတိ၊ဓာ။၃၂၂။(–ဇာ၊၂။၂၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆၁။)

ခနိယတ္ထေရ (ပု) [ခနိယ+ထေရ] ခနိယထေရ်။ ခနိယတ္ထေရသာ အာဒီကမ္မိကတ္တာ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၁။ (–ကခ်ီ။၁၂၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၄၄။)

ခနိယသုတ္တ (နှ) [ခနိယ+သုတ္တ] ခနိယသုတ်။ သာဝတ္ထိပြည် မဟာမြစ်ကမ်း၌ နေသော နွားကျောင်းသားခနိယသည် မိမိ၏စည်းစိမ်ရှိပုံကို တွေ့မြင်ခံစားရင်း အားရ ဝမ်းမြောက်လျက် ရှတ်ဆိုအပ်သောဥဒါန်းစကားကို အကြောင်း ပြု၍ ဘုရားရှင် ဟောအပ်သော ဒေသနာ အစဉ်။)ခုဒ္ဒကနိကာယ်၊ သုတ္တနိပါတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သုတ္တနိ။၂၇၂။ ပဏ္ဏာဒနောတိ ခနိယသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၄။

ခနိ (ပု) [ခန+ဏိ]။ ခနာ အတိသယော ဏိ၊ခနိ။ ဓာန်၊ဌ်ီ။၇၂၅။ (ခနိန်-သံ၊ ဈာ-ပြာ)] ဥစ္စာရှိ သူ၊ ကုံထံ – ကြွယ်ဝ – သူ။ (ကြွယ်ဝသူ၊ ကြွေး ရှင်၊ မြီရှင်၊ ပစ္စည်းဝတ္ထုပိုင်ရှင်။ P.S.D.။ ဇနီး မယား။ ပြာ၊ ဓာန်။) ခနမ္ပိ ခနိနော ဟန္တိ။ ဇာ၊၂။၁၇၂။ (–မိလိန္ဒ။ဥ၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၈၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၁၆။ မဟာနိ၊ဌ။၁၈။)

ခနိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ခန+ယ+တေ] မြည်အပ်၏။ (ဓာန်၊ဌ်ီ၊သျ)။ ခနိယတိတိ ခနိ။ ဓာန်၊ ဌ်ီ။၁၂၀။

ခနု (နှ) [ခန+ဥ။ ဟန+ဥ။ ခန ဓည်ေ၊ ဥ။ ဟန ဟိ သာယံ ဝါ၊ ဥ။ ဟဿ ဓော။ ခနု။ ဓာန်၊ ဌ်ီ။ဥ၀၀။ ခနတိ သဒ္ဒံ ကရောတီတိ ခနု။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဌ်ီ၊၄။ဥ၅၉။ (ခနုသ်-သံ၊ဈာ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) လေး။ (၂) လေးအတတ်။ (၃) ဆူးချဉ်ပင်(မင်းဘူး၊ ဇာတ်ဝတ္ထု)။ ဆူးကျင့်ပင် (ဂုဏရံသာ-လက်ံာရ၊ ဇာတ်၊ သျ)။ (၄) ခနုထုသီ။ (၅) မြှား။ (၆) လေးကိုင် ယောကျ်ား၊

(လွန်ပင်၊ ဓနုရှာသီ၊ လေးလက်နက်။ မေ-ဒီနီကောသ၊ သဒ္ဒဝဂ်၊၁၁။ လေး၊ လေးဆရာ။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ လေး၊ လေးအတိုင်း အရှည်ပမာဏ၊ ပရမမ္မိကနတ်မျိုး၊ ပြာ၊ ဓာန်။ လေး၊ မြား၊ တလံပမာဏ အတိုင်း အတာ။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ လေး၊ ဥပါ-သကာပင်၊ P. S. D.။ လွန်ပင်၊ လေးသ မား၊ လေး၊ ဓနုရှာသီ။ တောမ။)

(၁) ယာဝ နု တံ ဓနုံ ဇာနာမိ။ မ၊ ၂။ ၉၃။ "ဓနု ဝံသဝိသုဒ္ဓေါပိ၊ နိဂ္ဂုဏ္ဌော ကိံ ကရိဿတိ"တိ ပုမေ ပယောဂေါ။ သဌ္ဌ စာပေါ ဓနု ဣတ္ထိ၊ တုဏ္ဍတာ တိဏ္ဍတာပိ စေတိ တိကဏ္ဍသေသော။ ဓာန်၊ ဌ်။ ၃၀၉။ ဓနုတိ စာပေါ။ ကာရိကာ၊ ဌ်။ ၂၂၅။ ဓနု(ပ၊ ၉)—ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၄၆။ ဓနုံ (ဒု၊ ၉)— ဝိမာန။ ၈၇။ အပ၊ ၁။ ၂၃၀။ ဓနုနိ(ဒု၊ ၈)—အံ၊ ၂။ ၆၆။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၉၇။ ဓနုနာ (တ၊ ၉)— သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀။ ဓနုဟိ (တ၊ ၈) — မဟာနိ။ ၂၉၅။ စူဠနိ။ ၂၄၆။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၈၅။ ဓနုမ္ဟိ — ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၈၉။ ဓာန်၊ ဌ်။ ၃၀၈။ (၂) ဓနုသ္မိ ဝိ သ်ကွန္တိ (သ်ကွတိ)။ ဝိ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၇။ အံ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဓနုသ္မိ ဝါ ထရှသ္မိ။ အံ၊ ၂။ ၁၃၅။ (–မ၊ ၂။ ၂၅၇။) (၃) ဓနုတက္ကာရိပုဗ္ဗ-ကြည့်။ (၄) မေသာဒိကော ဒ္ဓါဒသကောဌ္ဌာသော ရာသိ နာမ၊ အာဒိနာ ဥသဘ မေသုန....ဓနု မကရ ကုမ္ဘ မီနေ သင်္ကာတိ။ ဓာန်၊ ဌ်။ ၆၁။ (၅) ဓနုနာ သရေန ဂဟန္တိ ပေါထယန္တိ ဗာဓေန္တိ-တိ ဓနုဂ္ဂဟာ။ သံ၊ ဌ်။ ၁။ ၁၁၃။ (၆) ဓနုပါ-ကာရ-ကြည့်။

ဓနုအာစရိယ (ပု) [ဓနု+အာစရိယ] လေးဆရာ။ ဓနုဂ္ဂဟောတိ ဓနုအာစရိယော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၀၈။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ သံ၊ ဌ်။ ၁။ ၁၅၉။ (–ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၂။ ဒီ၊ ဌ်။ ၁။ ၂၁၉။)

ဓနုဥသုသူလာဒိဒါနံ (နာ) [ဓနု+ဥသု + သူလ + အာဒိ+ဒါန] လေး, မြား, တံစို-စသည်ကို ပေးခြင်း။ မိဂလုဒ္ဓကဿ ဘရိယာယ သောတာ-ပန္နာယ ဓနုဥသုသူလာဒိဒါနံ နိဒဿနံ ဝဒန္တိ ကေ။ ဝဗိရ။ ၁၆၁။

ဓနုက (နာ) [ဓနု+က] (၁) လေး။ (၂) လေးငယ်။ (၃) အလျှော့အတင်း, အရှည်အတိုလုပ်ရ်ရသော အကိုင်းအကုန်း(တုတ်ကိုင်း တုတ်ကုန်း)။ (တိ) (၄) လေးငယ်သဏ္ဌာန်ရှိသော (တုတ်ကောက်ချိတ် တံချူ-စသည်)။ (၁) မုခကောဋ္ဌိမံသံ ဓနုကေန ပဟရိတ္တာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၅၃။ (၂) ဓနုကေနာ (ဝိ၊ ၁။ ၂၇၅။ မဟာ-နိ။ ၂၉၆)တိ ခုဒ္ဒကဓနုနာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၃၆၂။ ဓနုကန္တိ ခုဒ္ဒကဓနုကံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၅။ ဝိ၊ ၄။ ၂၃၊ ၂၅။ ဒီ၊ ၁။ ၆၊ ၆၂။) (၃) အဋ္ဌနကယန္တဓနု ဓနုကံ နာမ။ ဝိ၊ နိဗ္ဗယ၊ ဌ်။ ၂။ ၃၀၆၉။ (တိ) (၄) ဓနုကန္တိ ခုဒ္ဒကဓနုသဏ္ဌာနံ လဂ္ဂနကဒဏ္ဍံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၃။

ဓနုကဒဏ္ဍ (ပု) [ဓနုက+ဒဏ္ဍ] လေးငယ်ရိုး။ ဓနုကဒဏ္ဍော(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၆) ဒါရကာနံ ကီဠနကခုဒ္ဒကဓနုကံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ်။ ၁။ ၃၀၆။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓနုကဒဏ္ဍသဏ္ဌာန (တိ) [ဓနုကဒဏ္ဍ+သဏ္ဌာန] လေးငယ်ရိုး – သဏ္ဌာန် – အခြင်းအရာ – ရှိသော။ ခုဒ္ဒကဇယ်ဌ်ကံ ဓနုကဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၆။

ဓနုကမ္ဗ (နာ) [ဓနု+ကမ္ဗ] လေးဖြင့်ပြုအပ်သော အမှု။ ဓနုကမ္ဗေ နိပ္ဓတ္ထိ ပတ္ထော စူဠဓနုဂ္ဂဟ-ပဏ္ဍိတော နာမ အဟောသိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၀၆။

ဓနုကလာပဖလကာဝုဟတ္ထ (တိ) [ဓနုကလာပ +ဖလက + အာဝုဓ+ ဟတ္ထ] လေး, တောင့် (မြားကျည်တောက်), ကာ-ဟူသော လက်နက် လက်ဌ်ရှိသော၊ သူ။ လေးတောင့်, ကာ-

လက်နက်ကိုင်စွဲသူ။ ဓနုကလာပဖလကာဝုဓ-ဟာဏ္ဍေဟိ ဒသဟိ ဒ္ဝါဒသဟိ အမနုဿေဟိ ပရိဝုတောဝ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁၆။

ဓနုကလာပသန္ဓဒ္ဓ (တိ) [ဓနုကလာပ + သန္ဓဒ္ဓ] ဖွဲ့အပ်–လွယ်အပ်–သော လေး(နှင့်)တောင့်ရှိသော၊သူ။ ဓနုကလာပသန္ဓဒ္ဓေါ အရည့် ပဝိ-သိတ္မာ.... ဇိဝိကံ ကပ္ပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၈၄။

ဓနုကလာပါဒိအာဝုဓ (နာ) [ဓနုကလာပ+အာဒိ + အာဝုဓ] လေး,တောင့် အစရှိသော လက်နက်။ အသိအာဒိသတ္ထာနိ စေဝ ဓနု-ကလာပါဒိအာဝုဓာနိ စ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၇၁။

ဓနုကာရ (တိ) [ဓနု+ကရ+ဏ] လေးကို ပြုလုပ်တတ်သော၊သူ။ ဆေကေန ဓနုကာရေန သမ္မာ-လိခိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၄၆။ (–မိလိန္ဒ။၃၁၅။)

ဓနုကာကာရ(တိ)[ဓနုက+အာကာရ] (တင်အပ်သော) လေးသဏ္ဌာန် ရှိသော (သိမ်)။ ဓနु-ကာကာရ (ဝိ၊နိ၊ဋီ၊ယ။၂၅၆၂)နှင့် အာရောပိတဓနုသဏ္ဌာနံ။ ယင်း-ဋီ၊၂။

ဓနုကောဋိ (တိ) [ဓနု+ကောဋိ] လေးအစွန်း။ အာဌဝကော ရာဇာ....ဓနုကောဋိယံ လဂ္ဂေ-တ္မာ နိဝတ္ထေတ္မာ အာဂစ္ဆန္တော....နိသီဒိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၉၉။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၂၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၈၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀၃။)

ဓနုဂ္ဂဏ္ဍနသိပ္ပစိတ္တကတာ (ဣ) [ဓနု+ဂဏ္ဍန+သိပ္ပ+စိတ္တက+တာ] လေးကိုင် အတတ်၏ ဆန်းကြယ်– သည်၏အဖြစ်။ ဓနုဂ္ဂဏ္ဍနသိပ္ပ-စိတ္တကတာယ ဓနုဂ္ဂဟော။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၀၂။

ဓနုဂ္ဂဟ (တိ) [ဓနု+ဂဟ+အ။ (ဓနုဂ္ဂြဟ-သံ၊ ဈေဂ္ဂဟ-ပြာ)] (၁) လေးအတတ်ကို သင်ယူတတ်သော၊သူ၊ (၂) လေးအတတ်ကို သင်ယူစေတတ်သော၊သူ၊ လေးအတတ်သင်ဆရာ (ပို့ချသူ)။ (၃) မြှားဖြင့် နှိပ်စက်တတ်သော၊သူ။ (၄) လေးကို ကိုင်စွဲတတ်သော၊သူ (လေးသမား၊ လေးဆရာ၊ လေးသည်တော်)။ (၅) ဓနုဂ္ဂဟသုတ်။

(၁) (၂) ဓနုံ ဂဏှန္တိ ဂဏှာပေန္တိ စာတိ ဓနုဂ္ဂဟာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၁၉၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၂။) (၃) ဓနုနာ သရေန ဂဟန္တိ ပေါထယန္တိ ဗာဓေန္တိတိ ဓနုဂ္ဂ-ဟာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၃။ (–သံ၊ဌ၊၁။၇၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၈၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅။) (၄) ပဋိ-သတ္ထုဝိမနတ္ထံ ဓနုံ ဂဏှန္တိတိ ဓနုဂ္ဂဟာ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။၃၁၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၀၈။ အံ၊ဌ၊၂။၃၀၅။) (၅) သြကၠာ သတ္တိ ဓနုဂ္ဂဟော။ သံ၊၁။၄၆၁။ ဓနုဂ္ဂဟသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓနုဂ္ဂဟအသုရ (ပု) [ဓနုဂ္ဂဟ+အသုရ] လေးကို ကိုင်တတ်သော နတ်အသူရာ၊ လေးကိုင် နတ်အသူရာ။ အသုရာ ဒါနဝေဿသာတိ ဒါန-ဝေဿသာ နာမ အညေ ဓနုဂ္ဂဟအသုရာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၂။

ဓနုဂ္ဂဟက (တိ) [ဓနု+ဂဟ+ဏ္ဍ] လေးကို ကိုင်တတ်သော၊သူ၊ လေးကိုင်သူ။ ဓနုဂ္ဂဟာတိ ဓနုဂ္ဂဟကာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၀၀။

ဓနုဂ္ဂဟကာလ (ပု) [ဓနုဂ္ဂဟ+ကာလ] လေ-သမား–လေးဆရာ–ဖြစ်ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ သေယျထာပိ ဗောဓိသတ္တဿ ဓနုဂ္ဂ-ဟကာလေ သရကူဋ္ဌာဒိဒဿနေ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၈၉။

ဓနုဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဓနု+ဂဟ+ယု] လေးကိုင်စွဲခြင်း။ တေသွိ ဓနုဂ္ဂဟဏေ အတိဝိယ သိက္ခိတာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၃၀၀။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓနုဂ္ဂဟတိဿ (ပု)[ဓနုဂ္ဂဟ+တိဿ] ဓနုဂ္ဂဟတိဿ အမည် ရှိသော ထေရ်။ နှ ဘိက္ခဝေ ဣဒါ-နေဝ၊ ပုဗ္ဗေပိ ဓနုဂ္ဂဟတိဿော။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၄၃။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓနုဂ္ဂဟတိသဿတ္ထေရ (ပု) [ဓနုဂ္ဂဟတိသ+ထေရ] ဓနုဂ္ဂဟတိသထေရ်။(ယင်းသည်စစ်တိုက်နည်း၌ လိမ္မာကျွမ်းကျင်သူ ဖြစ်သည်။ယင်းမထေရ်၏ မန္တိဒတ္တထေရ်အားပြောဆိုသည့် စစ်တိုက်နည်းအမြောက်ဖြင့် ပသေနဒီကောသလမင်းသည် တူဖြစ်သော အဇာတသတ်မင်းကိုလက်ရဖမ်းယူ တိုက်ခိုက်နိုင်သည်။ ဇာ၊၆၊၄။၃၄၃။) ဝရံ ဝရံ တွန်တို ဣဒံ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော ဓနုဂ္ဂဟတိသတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊၆၊၂။၃၆၂။ (–၃၆၃။ ဇာ၊၆၊ ၄။၃၄၂။ အံ၊၆်၊၃။၃၂၇။)

ဓနုဂ္ဂဟပယောဇန (နာ) [ဓနုဂ္ဂဟ + ပယောဇန] (က) လေးသမားတို့ကို–ယှဉ်စေ–စေလွှတ်–ခြင်း။ (ခ) လေးသမားတို့ကို–ယှဉ်စေ–စေလွှတ်–ရာ အခါ။ဝတ္ထု ယာဝ ဓနုဂ္ဂဟပယောဇနာ ခဏ္ဍဟာလဇာတကေ....ကထိတံ။ ဇာ၊၆၊၃။၂၇၅။

ဓနုဂ္ဂဟပုရိသ (ပု) [ဓနုဂ္ဂဟ + ပုရိသ] လေးသမားယောကျ်ား။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓနုဂ္ဂဟပေသန (နာ) [ဓနုဂ္ဂဟ+ပေသန] လေးပစ်သမားတို့ကို စေလွှတ်ခြင်း။ ဓနုဂ္ဂဟပေသနံ ဓနုဂ္ဂဟပုရိသာနံ ဥယျောဇနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၇၁။ (–ဒီ၊၆၊၂။၃၂၇။)

ဓနုဂ္ဂဟသုတ္တ (နာ)[ဓနုဂ္ဂဟ+သုတ္တ]ဓနုဂ္ဂဟသုတ်။ (လေးပါရဂူ ၄-ယောက်တို့အရပ် ၄-မျက်နှာ သို့ပစ်သည့် မြှား ၄-စင်းကို မြေမကျမီ ဆောင်ယူနိုင်စွမ်းရှိသော ယောကျ်ား၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် နေ-လ-တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းက ပိုလွန်၏။ နေ့လတို့၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် ယင်းနေ့လတို့၏ ရွှေမှသွားသော နတ်တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းက ပိုလွန်၏။ နတ်တို့၏ လျင်မြန်ခြင်းထက် အသက်တို့သည် လျင်မြန်စွာ ကုန်ဆုံးကုန်၏။ သို့ဖြစ်၍ သာသနာ့ဝန်ထမ်း သင်ချစ်သားရဟန်းတို့သည် မမေ့မလျော့ မပေါ့မဆ သော သတိသမ္ပဇဉ်ဖြင့် နေအံ့ဟု ကျင့်ရမည်ဟု သာဝတ္ထိနန်းမြို့တော်၌ နေတော်မူစဉ် ဘုရားရှင်က ရဟန်းအပေါင်းအား တိုက်တွန်းဟောပြရာသုတ်။) သံယုတ္တနိကာယပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၄၅၆။ သံ၊၆၊၂။ ၂၀၇-၉။

ဓနုဂ္ဂဟာစရိယ (ပု) [ဓနုဂ္ဂဟ + အာစရိယ] လေးသမားတို့၏ ဆရာ၊ (လေးသမားတို့ကို သွန်သင်ညွှန်ကြားတတ်သည့် ဆရာ)။ ပဌမ-သတ္တု ဝိမနတ္ထံ ဓနုံ ဂဏှန္တိတိ ဓနုဂ္ဂဟာ၊ တေသံ အာစရိယော ဓနုဂ္ဂဟာစရိယော။ သာရတ္ထ၊၃။၈၃။ (–ဝိ၊၆၊၃။၁၃၂။)

ဓနုဂ္ဂဟာဒိပယောဇန (နာ) [ဓနုဂ္ဂဟ + အာဒိ+ ပယောဇန] လေးသမား-စသည်တို့ကို–ယှဉ်စေခြင်း – စေခိုင်းခြင်း။ အာဝုသော ဒေဝ-ဒတ္တော ဓနုဂ္ဂဟာဒိပယောဇနေန ဒသမဿသ ဝတ္ထုမေဝ ဥပါယံ ကရောတိ။ ဇာ၊၆၊၄။၅၅။

ဓနုဇိယာ (ထီ) [ဓနု+ဇိယာ] လေးညှို့၊ လေးကြိုး။ သုဒ္ဓဓနုဒဏ္ဍောပိ ဓနုဇိယာပိ....အာဝု-သခေ်ပေန ကထာနိ အနာမာသာနိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၃၁။ ဝိ၊သင်္ကာ။၃၀။ ဘော ရှယက နနု ဆိန္နောပိ ဓနုဇိယာ ပုန သန္ဓီယတိ။ ဇာ၊၆၊၂။ ၁၀၄။ (–ဒီ၊၆၊၂။၃၉၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၁၆။)

ဓနုတက္ကာရိပုမ္ဘ (နာ) [ဓနု+တက္ကာရိ+ပုမ္ဘ] ဆူးချဉ်–ဆူးကျင့်–ပွင့် (နှင့်) ယာတကျည်းပွင့်။ ဓနုတက္ကာရိပုပ္ပေဟိ (ဇာ၊၂။၃၄၄)တိ ဓနုနဋ္ဌ တက္ကာရိနဋ္ဌ ပုပ္ပေဟိ သောဘိတာ။ ဇာ၊ ၆၊၃။၃၁၂။ တက္ကာရီ-လည်း ကြည့်။

ဓနုဒဏ္ဍ (ပု) [ဓနု+ဒဏ္ဍ] လေးကိုင်း၊ လေးတံ၊ လေးရိုး။ တတ္ထ ဝါရေ အက္ကန္တပဒါနဋ္ဌ ဓနုဒဏ္ဍသ စ ဇိယာယ စ သရဿ စ အာကာရံ ပရိဂ္ဂဏှေယျ။ သုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၀၉။ မ၊ဋီ၊၂။၃၈။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၉၊၃၀၀။)

ဓနုဒဏ္ဍက (ပု) [ဓနုဒဏ္ဍ+က] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။ ဓနုဒဏ္ဍကေဟိ စေဝ မုဂ္ဂရေဟိ စ။ ဇာ၊၆၊၄၊၃၃၁။

ဓနုဒဏ္ဍသဏ္ဌာန (တိ) [ဓနုဒဏ္ဍ + သဏ္ဌာန] လေးကိုင်း–လေးတံ–လေးရိုး– သဏ္ဌာန်– အခြင်းအရာ–ရှိသော။ ဇယ်ဌိကေသု ခုဒ္ဒကံ ဓနုဒဏ္ဍသဏ္ဌာနံ။ ခုဒ္ဒက၊၆။၃၇။

ဓနုဒဏ္ဍာဒီဟတ္ထ (တိ) [ဓနုဒဏ္ဍ+အာဒိ+ဟတ္ထ] လေး(နှင့်)တုတ်-စသည်–လက်၌ရှိ–ကိုင်စွဲ–သော၊သူ။ ဂါမဝါသိနော "အစ္ဆော ကိရ အာဂတော"တိ ဓနုဒဏ္ဍာဒီဟတ္ထာ နိက္ခမိတ္မာ။ ဇာ၊၆၊၄၊၃၂၇။

ဓနုဓ(ဒ)ရ (တိ) [ဓနု+ဓရ+အ။ (ဓနုဒ္ဓ-သံ။ ဓဏုဒ္ဓ-ပြာ၊ ဓနုမီရယာ-သီဟိုဠ်)] လေးကို–ဆောင်–ကိုင်စွဲ–သော၊ သူ၊ လေးသမား။ (လေးအတတ်ကျမ်းကျင်သူ၊လေးပါရဂူ။ပြာ၊ ဓာန်။ လေးလက်စွဲသူ၊သားမူဆိုး၊လေးသမားပုံ နက္ခတ်စု။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) ဘဂဝန္တံ (ဘဂ-ဝတော)မာရဏ္ဍာယ ပယောဇိတေ ဓနုဓရေ (ဓနုဒ္ဓရေ)။ ဝိမတိ၊၂။၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။၅၃။

ဓနုပန္ဓိပရိက္ခေပ (ပု) [ဓနုပန္ဓိ+ပရိက္ခေပ] ဝန်းရံအပ်သော လေးသမား–အစဉ်–အတန်း။ ဓနုပန္ဓိပရိက္ခေပေါ(ဒီ၊၆၊၁။၁၃၆)တိ ဓနုပန္ဓိ-ပရိဝါရော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃။

ဓနုပန္ဓိပရိဝါရ (ပု) [ဓနုပန္ဓိ + ပရိဝါရ] အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓနုပါကာရ (ပု) [ဓနု+ပါကာရ] လေးတံတိုင်း၊ လေးအကာအရံ (လေးကိုင် ယောကျ်ားအကာအရံ)။ ဓနုပါကာရ(ဒီ၊၂။၁၃၅)ဣတိ.... ကောဋ္ဌိယာ ကောဋ္ဌိ ပယာရမာနာနိ ဓနူနိ ပရိက္ခိပါပေသုံ။ ဣတိ သမန္တာ ယောဇနပ္ပ-မာဏံ ဌာနံ သတ္ထာဟံ သန္ဓာဟဂဝစ္ဆိကံ ဝိယ ကတ္မာ အာရက္ခံ သံဝိဒဟိသု။ တံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ "ဓနုပါကာရံ ပရိက္ခိပါပေတ္မာ"တိ။ ဒီ၊ ၆၊၂။၁၉၇။ (–သာရတ္ထ၊၁။၅၃။)

ဓနုပ္ပါဒနံကုသလ (တိ) [ဓနု+ဥပ္ပါဒန+ကုသလ] ဥစ္စာကို ဖြစ်စေခြင်း၌–လိမ္မာ–ကျမ်းကျင်–သော၊သူ။ (ဥစ္စာ ရှာဖွေ စုဆောင်း ခြင်း၌ လိမ္မာသောသူ)။ ဓနုပ္ပါဒနကုသလ (ဇာ၊၆။ ၇။၁၃၉)ဣတိ ဓနာနံ ဥပ္ပါဒနတ္ထာယ ကုသလံ၊ ဆေကဣတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊၂၂။၅၄၅။

ဓနုပ္ပါဒနဝိရိယ (နာ) [ဓနု+ဥပ္ပါဒန+ဝိရိယ] ဥစ္စာကို ဖြစ်စေတတ်သော – အားထုတ်မှု – လုံ့လ။ သမိဟိတဣတိ ဓနုပ္ပါဒနဝိရိယံ။ ဇာ၊၆။၅။ ၄၁၂။

ဓနုပ္ပါဒရဟိတ (တိ) [ဓနုပ္ပါဒ+ရဟိတ] ဥစ္စာကို ဖြစ်စေခြင်းမှ ကင်းသော၊သူ။ အပါတုဘာဝါ ဓနုပ္ပါဒရဟိတာ။ ဇာ၊၆၊၄။၁၈၆။

ဓနုဗေဒ (ပု) [ဓနု+ဝေဒ။(ဓနုဝေဒ-သံ၊ ဓဏု-ဝေအ, ဓနုဗ္ဗေဒ-ပြာ။ ဓနုရ်ဝေဒယ-သီဟိုဠ်)] (၁)လေးအတတ်။(လေး-စသောလက်နက်တို့ကို ထိုးခုတ်လှတ်ပစ်ခြင်း အတတ်ကို မန္တန်နှင့် တကွ ပြုသော ယဇုဗေဒ၏ ဥပဗေဒဖြစ်သော ကျမ်းအတတ်။ အဘယာ၊ဓာန်၊သျှ။၁၁၀။) (၂) လေးအတတ်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်း၊ဓနုဗေဒကျမ်း။(လေးအတတ်ကို သိစေတတ်သောကျမ်း။ ပြာ၊ဓာန်။) သုတိ သမ္ဘုတိ သဏ္ဌာ ယောဂါနီတိ ဝိသေသိကာ ဂဏိကာ ဂန္ဓဗ္ဗာ တိကိစ္ဆာ ဓနုဗေဒါ။ မိလိန္ဒ။၄။

ဓနုဗေဒပရိယာပန္န (တိ) [ဓနုဗေဒ+ပရိယာ-ပန္န] ဓနုဗေဒကျမ်း၌– အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ ဧဝံ ဓနုသိပ္ပမ္ပိ ဓနုဗေဒပရိယာပန္နမေ-ဝါတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၇၇။

ဓနုဗေဒါစရိယ (ပု) [ဓနုဗေဒ+အာစရိယ] ဓနုး-ဗေဒကျမ်းဆရာ။သတ္ထာစရိယောတိ ဓနုဗေဒါ-စရိယော။ မ၊ဋီ၊၂။၇၇။

ဓနုဗ္ဗေဓ (ပု) [ဓနု+ဝေဓ] လေးအတတ်။ ဓနုသိပ္ပန္တိ ဣဿာသသိပ္ပံ၊ ယော ဓနုဗ္ဗေဓောတိ ဝုစ္စတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၈၄။

ဓနုမဏ္ဍလက (ပု) [ဓနု+မဏ္ဍလ] ဓနုမဏ္ဍလရွာ။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း မလယဒီစတြိတ် နယ်ပယ်၌ ရှိခဲ့ဘူးသောရွာဖြစ်သည်။) မာရေ-တ္ဝာန ဘရ္ရေ သဗ္ဗေ၊ ဓနုမဏ္ဍလကေပိ စ။ P.T.S။ စူဠဝံသ၊၇၄။၁၆၆။

ဓနုမဏ္ဍလနာထ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုမဏ္ဍလနာထ-စစ်ဗိုလ်၊ ဓနုမဏ္ဍလနာထ စစ်ခေါင်းဆောင်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ထင်ရှားခဲ့သည့် စစ်ခေါင်းဆောင် ဖြစ်သည်။ B.E. ၁၇၀၂-၁၇၄၀- ပဌမ ပရက္ကမဗာဟုမင်းသည် ယင်းကိုလည်း တိုက်ခိုက်အောင်မြင်ခဲ့သည်။) ဓနုမဏ္ဍလနာထေန၊ ကတ္ဝာ ဝါရဒ္ဒယံ ရဏံ။ မဟာဝံသ၊ဒီ၇။၁၇။

ဓနုမုဂ္ဂရာဒိဟတ္ထ (တိ) [ဓနုမုဂ္ဂရာဒိ+ဟတ္ထ] လေး, ဆောက်ပုတ်(တုတ်,လက်ရိုက်)စသည်-လက်၌ရှိ-ကိုင်စွဲ-သော၊သူ။ ပဋ္ဌသတာ စောရာ ခန္ဓဝါရံ ဝိလုမ္ပိဿာမာတိ ဓနုမုဂ္ဂရာဒိဟတ္ထာ တံ ဌာနံ ပရိဝါရယိံသု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။

ဓနုလက္ခဏ (နာ) [ဓနု+လက္ခဏ] (၁) လေး၏ (ကောင်း, မကောင်း)မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'။ (၂) ယင်း လက္ခဏာကို ပြရာကျမ်း၊ ဓနုလက္ခဏာကျမ်း။ (၃) လေးသဏ္ဌာန် အမှတ်တံဆိပ်။ (၁) (၂) အသိလက္ခဏံ ဥသုလက္ခဏံ ဓနုလက္ခဏံ။ ဒီ၊၁။၉။ မဟာနိ။ ၂၉၇။ (၃) ဣဿာသာစရိယာနံ ဂါဝီသု ကတံ ဓနုလက္ခဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဒ၄။

ဓနုဝိကတိ (တိ) [ဓနု+ဝိကတိ။ ဓနုယော သတ္ထာ-ဒီတော ဝိကတိတိ ဓနုဝိကတိ။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဋ္ဌီ၊၄။၃ဒ၀။] လေးအထူး။ အထ ခေါ သမ္ဘာပိ ဓနုဝိကတိ သဒ္ဒိ သရဝိကတိယာ အာဝုခန္ဓိ ဝေဒိတမ္ပံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဒ၄။ ကခ်ီ။ ၂၇၅။ (–ဝဒိရ။၃၄၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ဒ၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၄၃။)

ဓနုဝိ(လ္ဍ)လ္ဍိက (ပု၊နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုဝိ(လ္ဍ)လ္ဍိကအမည်ရှိသော–အရပ်–ဒေသ–နယ်ပယ် (ယင်း-သည် B.E. ၁၇၂၁-ရောစုက သီဟိုဠ်ကျွန်း မလယဒေသ၌ ထင်ရှားသော နယ်ပယ်ဖြစ်သည်။) ရတ္တမ္ဗုဒုမနာမေ စ၊ တထေဝ ဓနုဝိလ္ဍိကေ။ မဟာဝံသ၊ဒီ၇။၁၅။ D.P. ဓနုဝိလ္ဍက-လည်း ကြည့်။

ဓနုဝေဂ (ပု) [ဓနု + ဝေဂ] လေး၏အဟုန်။ ဓနုဝေဂေန။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဒ။ ၂ဒ၇။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓနုဝေဂနုန္ဒ (တိ) [ဓနုဝေဂ+နုန္ဒ] လေး၏အဟုန်ဖြင့် ပစ်လွှတ်အပ်သော။ ဓနုဝေဂနုန္ဒေ-(ဇာ၊၁။၇၇)တိ ဓနုဝေဂေန ဝိဿဋ္ဌေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၄။

ဓနုဝေဒသိက္ခာ (ထီ) [ဓနုဝေဒ+သိက္ခာ] လေးအတတ်ကို သင်ယူခြင်း။ ဥဂ္ဂဟိတသိပ္ပါ ဓနုဝေဒသိက္ခာဝသေန။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၉။

ဓနုသတ (တိ) [ဓနု+သတ] (လေးတောင်–တလံ) လေး(အပြန်)၁၀၀-ရှိသော။, ယံ ဓနုနာဟံ ဣမာသု တာလန္ဓရိကာသု ဓနုသတေ ဓနုသတေ ပေါက္ခရဏိယော မာပေယျုန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၄ဒ။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၁။)

ဓနုသတမတ္ထက (ပု၊နာ) [ဓနုသတ+မတ္ထက] လေး(အပြန်) ၁၀၀-ရှိသော အရပ်၏ အထက်။ ဧကော ကိရ ဣဿာသော ဓနုသတမတ္ထကေ ဖလကသတံ ဌပါပေတ္ဝာ။ အသိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၇။

ဓနုသတ္တိသူလာဒီဘေဒ (ဂတိ) [ဓနုသတ္တိသူလ + အာဒိ+ဘေဒ] လေး, လှံ, တံကျင်-စသည် အပြား ရှိသော။ ဓနုသတ္တိသူလာဒိဘေဒံ လက္ခဏံ နာ ဇာနာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဒ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ မ၄ဒ။

ဓနုသဒိသဒိဃသုဏ္ဍတဌ (တိ) [ဓနု+သဒိသ+ဒိဃ+သုဏ္ဍ+တဌ] လေးအလား ရှည်လျားမတ်စောက်သော နှာမောင်းရှိသော၊ ဆင်။ သုဇာတမတ္ထကပိဏ္ဍကုမ္ဘနလာဌ် ဓနုသဒိသ-ဒိဃသုဏ္ဍတဌ်.....မုနိ၀ါရဏ် မာရဏတ္ထာယ ပေသေသိ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၂၄၈။

ဓနုသဟဿ (နဉ) [ဓနု + သဟဿ] လေး ၁၀၀၀၊ ၁၀၀၀-သောလေး။ ဇနပဒမနုဿေ ပန သန္ဓိပါတေတွာ ကေ၀ါ ဒ္ဒေ ၀ါ ဓနु-သဟဿာနိ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၇၉။

ဓနုသိက္ခာ (ထီ) [ဓနု+သိက္ခာ] (၁) လေးအတတ်ကိုသင်ယူခြင်း။ (၂) သင်ယူအပ်သော လေးအတတ်။ သိက္ခာတိ ဟတ္ထိသိက္ခာ အဿ-သိက္ခာ ရထသိက္ခာ ဓနုသိက္ခာ။ မဟာနိ။ ၃၃၀။ (–သံ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀ ၂။)

ဓနုသိပ္ပ (နဉ) [ဓနု+သိပ္ပ] လေးအတတ်။ ဓနु-သိပ္ပ(ဥဒါန။၁၁၃)န္တိ ဣဿာသသိပ္ပံ။ ဥဒါန၊ ဌ။၁၀၄။

ဓနုသိပ္ပံ (ပ၊ဧ)— ဓနုတ္ထိ၊ဌ။၁ ၂၀။ မ၊ဌ၊ ၂။၃၃။ ဓနုသိပ္ပံ(ဒု၊ဧ)—သံ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂။၃၀၅။ သံ၊ဌ၊၁။၁၅၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀ ၂။ ဓနုသိပ္ပေန(တ၊ဧ)—မ၊ဌ၊ ၂။၄ ၂။ အံ၊ဌ၊၃။ ၅၃။ ဓနုသိပ္ပဿ(ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၁၉။ အံ၊ ဌ၊၃။၁၉၀။ ဓနုသိပ္ပေ (သ၊ဧ) —သံ၊ဌ၊၁။ ၁၅ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၉၅၊ ၂၉၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၃။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၄၉။ သံ၊ဌ၊၁။၁၉၃။

ဓနုသိပ္ပကုသလ (တိ) [ဓနုသိပ္ပ+ကုသလ] လေး အတတ်၌–လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်– သော၊သူ။ (လေးဆရာ)။ ဓနုသိပ္ပကုသလောတိ အာဟ "ဓနုဂ္ဂဟာစရိယော"တိ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၃။

ဓနုသိပ္ပသိက္ခာပက (တိ) [ဓနုသိပ္ပ+သိက္ခာပက] လေးအတတ်ကို–သင်ယူစေတတ် – သင်ပေး တတ်–သော၊သူ၊ (လေးအတတ်သင်ဆရာ။) ဓနုသိပ္ပသိက္ခာပကာ ဓနွာစရိယာ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၂။၃ ၂။

ဓနုသိပ္ပသိက္ခိတတာ (ထီ) [ဓနုသိပ္ပ+သိက္ခိတ+ တာ] လေးအတတ်ကို သင်ယူသူ၏ အဖြစ်။ ဓနုသိပ္ပသိက္ခိတတာယ ဓနုဂ္ဂဟော။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၅ ၉။

ဓနုသိပ္ပါဒိသဒ္ဒိ (ဗျ) [ဓနုသိပ္ပါဒိ+သဒ္ဒိ] လေး အတတ် အစရှိသည်နှင့်တကွ။ ဓနုသိပ္ပါဒိသဒ္ဒိ ဥဂ္ဂဟိတကော သိပ္ပဗန္ဓု။ မဟာနိ၊ဌ။၄၆။

ဓနုသိပ္ပါဒိသိပ္ပ (နဉ) [ဓနုသိပ္ပါဒိ+သိပ္ပ] လေးအ တတ် အစရှိသောအတတ်။ သိပ္ပံ ဥဂ္ဂဟဏတ္ထာ-ယာတိ ဓနုသိပ္ပါဒိသိပ္ပဿ ဥဂ္ဂဟဏတ္ထာယ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃ ၂။ ၈ ၃။

ဓနုသေခ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓနုသေခအမည် ရှိသူ၊ ဓနုသေခသတိုးသား။ ဓနုသေခ စာ-(ဇာ၊၁။ ၃ ၈ ၅)တိ ဓနုသေခေါ စ၊ ဓနုသေခ-ကုမာရော စာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃ ၂ ၈။ D. P. လည်း ကြည့်။

ဓနုသေခကုမာရ (ပု) [ဓနုသေခ+ကုမာရ] ဓနु သေခ-သတိုးသား။ စူဠနိကုမာရော စ ဘဝ ပုတ္တော ဓနုသေခကုမာရော စ ကေဒိ၀သံ ဇာတာ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၃ ၂ ၃။ (–၃ ၂ ၈။)

ဓနုသေခသဟာယ (ပု) [ဓနုသေခ + သဟာယ] ဓနုသေခသဟာယ်ချင်း (သူငယ်ချင်း)၊ သ ဟာယ်ချင်းဖြစ်သော ဓနုသေခ။ (ယင်း သည်—စားတော်ကဲ့သားဖြစ်သည်၊ စူဠနီ ပြဟ္မဒတ်မင်းနှင့် တန္ဓေတည်းဖွားမြင်၍ က စားဖော်ကစားဖက်လည်း ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ။ ၃ ၂ ၃။ D. P. ဓနုသေခ-လည်း ကြည့်)။ ဓနုသေခသဟာယော စ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃ ၂ ၁။

ဓနုဟတ္ထ (တိ) [ဓနု + ဟတ္ထ] လက်၌လေးရှိ သော၊လေးလက်စွဲသော၊သူ။ သော ပဏ္ဍုဠု-ဂါမဒါရကဝေသေန ဂန္ဓာ ရညော ပုရတော ဓနုဟတ္ထော ဌတ္ဝာ "ဟရာမိ မဟာရာဇာ"တိ အာဟ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ဖ။(–ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃ ၇ ဂ။)

ခေါ်ဟတ္ထကလာပ (တိ) [ခေါ်ဟတ္ထ+ကလာပ] လက်ဦး လေး(နှင့်)မြှားတောင့်ရှိသော၊လေး(နှင့်)မြှားတောင့်လက်စွဲသော၊သူ။ ခေါ်ဟတ္ထ-ကလာပေဟိ (ဇာ၊၁။၄၅)တိ ခေါ်ကလာပ-ဟတ္ထေဟိ၊ ခန္ဓနိ စေဝ သရကလာပေ စ ဂဟေတ္မာ ဌိတေဟိတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၇၁။

ခေါ်သနာ (တိ) [ခေါ်+သေနာ]ဥစ္စာရှာမှီးခြင်း။ ကာ ရတိ ကာ ခေါ်သနာ။ ဇာ၊၁။၃၁၄။ ဇာ၊၂။၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၄၊၃၅။

ခေါ်သိ (တိ) [ခေါ်+ဣသ+ဏိ] ဥစ္စာရှာမှီး-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ ဝါဏိဇာနံ ခေါ်-သိနံ။ ဇာ၊၁။၂၃၉။ ဇာ၊၂။၅၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၄၂။ (- ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၇၆၊၄၂၇။)

ခန္ဓ (တိ) [ခေါ်+မာန။ ခေါ်မာတု သဒ္ဒေ စ မုခ-ဝါတေန သဒ္ဓိ အဂ္ဂိသံယောဂေ စ ဝတ္တတိ။ နိတိ၊ခေ။၁၃၂။ ခေါ်မော သဒ္ဒဂ္ဂိသံယောဂေ။ ခေါ်တ္ထတ္ထ။ ၂၀၀။ မာန အန္ထ-ပြန်။ (ခံတ-ပြာ)] (၁) မှုတ်အပ်သော။ (နာ) (၂) မှုတ်ခြင်း။ (ခန္ဓေန၊ ရွှေမြို့တော် ပွဲသဘင် အတွင်း ပြည်းညှင်းသာယာ ငါမှုတ်သဖြင့်။ ပြည်၊ ဇာတ်၊ပါ၊သျှ။) (အမိုက်တိုက် အမိုက်မှောင်, အလွန်အက, စင်စစ်။ ပြာ၊ ခေါ်)။ (၁) တံ ဟောတိ ဇာတရူပံ ခန္ဓံ သန္ဓိံ နိဒ္ဓန္ဓံ အနိဒ္ဓန္ဓ-ကသာဝံ နာ စေဝ မုဒု ဟောတိ။ အံ၊ဝ။၂၅၅။ (နာ)(၂)ခန္ဓေန ဟိ သတံ လဒ္ဓ(ဇာ၊ဝ။၁၄)ဣတိ နဂရေ ခေါ်ခန္ဓေန ဘေရိဝါဒနေန ကယာပဏ-သတံ လဒ္ဓံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃ဝ၁။

ခန္ဓိ (ကြိ) [ခေါ်+အ+တိ] ပြည့်စုံ၏။ ခေါ်တိ-ကြည့်။

ခန္ဓိသဒ္ဒ (ပု) [ခံ+ဣတိ+သဒ္ဒ] ခံ-ဟူသော အသံ။ ဂိဝါယမေဝ ပဟရိတ္မာ "ခ"ဣတိ သဒ္ဒေ ဥပ္ပန္နေ ရုက္ခဘာဝံ အညာသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃ဝ၅။

ခန္ဓဏ္ဍရီ (ပု) [ဃဒိစ္စာနာမ်။ (ခန္ဓံတရီ-သံ၊ ဏ္ဍံ-တရီ-ပြာ)]ခန္ဓဏ္ဍရီအမည်ရှိသော ဆေးဆရာ။ (နတ်ဆေးသွား, P. S. D.။ နတ်ဆေးဆရာ, ခန္ဓဏ္ဍရီ ဒေဝေါဒါသကာသိမင်း, ဝိဏ္ဏမာဒိတျ-မင်း၏ ပညာရှိသဘင်တွင် ပါဝင်သူ ခန္ဓဏ္ဍရီ-ပညာရှိ။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ ကနကရထ-မင်း၏ ဏ္ဍံတရီ အမည်ရှိသော ဆေးဆရာ, ဆေးပညာရှင်။ ပြာ၊ ခေါ်)။ ဘန္တေ နာဂ-သေန ယေ တေ အဟေသုံ တိကိစ္ဆကာနံ ပုဗ္ဗကာ အာစရိယာ။ သေယျထိဒံ။ နာရဒေါ ခမ္မဏ္ဍရီ (ခန္ဓဏ္ဍရီ?) အဂ်ိရသော ကပိလော။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၃။

ခန္ဓာစရိယ (ပု) [ခေါ်+အာစရိယ] လေးဆရာ၊ လေးအတတ်ကို သင်ပေးသူ။ ခေါ်သိက္ခာပက-(သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ဝ၂)ကြည့်။

ခမ (တိ) [ခမ+အ] (၁) မှုတ်တတ်သော။ (၂) မှုတ်စေတတ်သော။ (၃) ခမ်းခမ်း-ဟူသော အသံ။ (၄) ခမ-သဒ္ဒါ၊ ခေ-ခတ်။ (၁) (၂) သခ်ခမ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၄)-ကြည့်။ (၃) ခမကရဏ-ကြည့်။(၄) ခန္ဓ-ခေါင့်ကွင်း နှင့် ခမတိ-ခေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ခမ[1] (ကြိ) [ခမ+အ+ဟိ] မှုတ်-အသံမြည်-အောင်ပြု-လော့။ ခမတိ (၁)-ကြည့်။

ခမကရဏ (နာ,ပု) [ခမ+ကရဏ။ ခမကရဏဏ္ဍိ စ ဥဒကပရိသာဝနကာလေ ယသ္မာ ခမခမသဒ္ဒံ ကရောတိ၊ တသ္မာ ခမကရဏဏ္ဍိ ဝုစ္စတိ။ ဒီပဝံ၊ ဋ္ဌ။] ရေစစ်၊ ခမကရိုက်။ ဘဂဝါ ခမကရဏံ ဒတ္မာ ပက္ကာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၆၄။ ခမကရဏော-(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၃)တိ ဣတ္ထေ သခ်ံ ခမတိ သခ်ံခမ-ကောတိအာဒီသု ဝိယ နိဿယောဂပါဒ္ဒော-ယေဝ ယုဇ္ဇတိ။ တသ္မာ ခမတိ ဝါတေန ပဝတ္တတိတိ ခေါ်၊ ဝါတဟေတုကော သဒ္ဒေါ၊ ခမံ ကရောတိတိ ခမကရဏောတိ ဝစနတ္ထော ကာတဗ္ဗော။ ပါစိတ်၊ ယော။၄၉၆။

(–ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၊၁၁၀။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၆။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၃။)

မေကရဏကုန်ဆီ (ထီ၊ပု) [**မေကရဏ+ကုန်ဆီ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏ ဝမ်း။ (ဝမ်းနှင့်တူသော ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏ တဲ့ရရှိကျသော အစိတ်အပိုင်း)။ **မေကရဏ**ဆတ္တကဿ ဥပရိ ဝါ ဟေဋ္ဌာ ဝါ **မေကရဏ**ကုန်ဆီယံ ဝါ လေခါ နဝန္ဓတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၂။ ဝိ၊သင်္ကယာ။၆။

မေကရဏဆတ္တက (နာ) [**မေကရဏ+ဆတ္တက**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏ ထီး။ (ထီးနှင့်တူသော အထက်ပိုင်းအရပ်)။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

မေကရဏပဌ (ပုဂ) [**မေကရဏ+ပဌ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–ပုဆိုး–အဝတ်–စ။ ပံသုကူလိကသံဃာ **မေကရဏ**ပဌာဒီနံ အတ္ထာယ ဒေမ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၂၂။

မေကရဏမုခ (နာ) [**မေကရဏ+မုခ**] ရေစစ်–**မေကရိုဏ်**–၏အဝ။ (လေဝင် လေထွက် ပေါက်)။ ပတ္တေ ဥဒကေ **မေကရဏ**မုခေ ပိဟိတေ ဝိယ ဝါတဝသေန တံ ဥဒကံ သန္ဓိ-ဌတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၅။

မေဏိ (ပု) [**မဏ+ဏ္ဍ** (**မနှီ,မနီ**-သံ၊**မဏ္ဍိ, မဏ်**-ပြာ)] ကျိုင်းကောင်။ **မေဏိ** အဝနိ အသနိ ဝသနိ ဏ္ဍစ္စာဒီ။ ရှ။၆၂၉။

မေတိ (ကြို) [**မ+အ+တိ**။ **မ** သဒ္ဒဂ္ဂိသံယောဂေသု။ ဓာန်ဋီ။၆၀၁။ **ဓ**ဒေန။ ထောမ။] (၁) မှတ်၏။ (၂) တီး၏။ (၃) စွန့်ပယ်၏၊ ထုတ်ပယ်၏။ (၄) မိုက်ထုတ်၏။ (၅) အသံပြု၏၊ ကြေးကြော်၏။(၆) ထွေးထုတ်၏။ (၇) ဖြစ်၏။(မှတ်၏၊အသံပြု၏၊ အရည်ကျို၏၊သီချင်းဆို၏။ P. S. D.။)

(၁) သင်္ခ် **မေ**တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၅၄။ အဂ္ဂိ **မေ**တိ။ နိတိ၊ဓော။၁၃၂။ သင်္ခ် **မေ**ကေ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၄၃၃၊ **ခ**ဇ္ဇောပနက် **မ**ဇ္ဈေ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၁၅။ သင်္ခ် **မ**ဇ္ဈေ။ မိလိန္ဒ။ ၂၉။ တံ သင်္ခ် **မ**။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃၁၆။ **ခ**မိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၂၅။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၃၄။

(၂) ဘေရိ **မ**တိ။ နိတိ၊ဓော။ ၁၃၂။ **ခ**မေ **ခ**မေ (ဇာ၊ဌ၊ ၁၄) တိ **ခ**မေယျ။ နော နု **ခ**မေယျ။ ဘေရိ ဝါ**ခ**ေယျ။ နော နု ဝါ-**ခ**ေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃၀၁-၂။ (၃) **မ**တိ= နိဟရတိ။ မဟာနိ။ ၃၀၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄၀၂။

(၄) **မ**တိ သုန္ဓမတိ နိဒ္ဓမတိ။ အံ၊ဌ။ ၂၅၅။ (၅) တံ သင်္ခ် **မ**တိ ဟောသံ ကရောတိ။ အပ၊ဌ၊၂။ ၁၂၀။ (၆) အာစမန္ဒီ **မ**ဇ္ဈီ စ။ မိလိန္ဒ။ ၂၅၃။ (၇) **မ**ကရဏ-ကြည့်။

မေမောယတိ (ကြို) [**ခ**မ**ခ**မ+အာယ+တိ] **ခ**မ်း, **ခ**မ်း–**ခ**ုမ်း, **ခ**ုမ်း–ဟုန်း, ဟုန်း–ဟု–အသံပြု၏–မြည်ဟီး၏။ ယဒါ မဟာကဋ-ပုဠော၊ အာဒိတ္တော **ခ**မ**ခ**မောယတိ (စရိယာ။ ၃၉၇)တိ ယဒါ ပန သော ဒါရုရာသိ.... "**ခ**ม**ခ**ม"တိ ဝေ၀ ကရောတိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၀၈။ သဟသာ **ခ**မ**ခ**မောယန္တီ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၂။

ခမ**ခ**မောယန္တီ (ကြို) [**ခ**မ**ခ**မ+အာယ+အန္တီ] **ခ**မ်း, **ခ**မ်း–**ခ**ုမ်း, **ခ**ုမ်း–ဟုန်း, ဟုန်း–ဟု–အသံပြု ကုန်၏–မြည်ကုန်၏။(လှင့်မှုတ် လှင့်မှုတ်ပင့်ရှ ထုတ်ကုန်၏။) မိလိန္ဒ၊သ။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

မခ**ခ**တု (ထီ၊ပု) [**ခ**ม +**ခ**တု] **ခ**ม**ခ**တ်။ ခန္ဓ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ခမနု (တိ) [**ခ**ม+ယု။ (**ခ**ม-ပြာ)] (၁) မှတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–အပ်သော။ (နာ) (၂) မှတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–ခြင်း။ (ပု) (၃) ကျ||ပင်၊ အလိုကျ||ပင်။ (၁) **ခ**မနုနာ**ဌ**ကာ, **ခ**မနုဝ်သ, **ခ**မနုသ**ခ**်တို့ ကြည့်။ (နာ) (၂) မုခံ ပရိ**ဝ**ဏ္ဍော**ဌ**ာ **ခ**မနု။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၆၂-၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၅၄။) (ပု) (၃) နဇ္ဇော စ **ခ**ม-နော။ ဓာန်။ ၆၀၁။ (–အမရ၊ဝ၄။ ၆၂။)

ဓမနုကိစ္စ (နာ) [ဓမန + ကိစ္စ] မှုတ်–အသံမြည်အောင် ပြု – ခြင်း အမှု။ သခ်ၨမကောတိ သခ်ၨာ ဓမနုကိစ္စေ ဆေကောဝ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၃၇၂။

ဓမနုနာဋ်ကာ (ထီ) [ဓမန+နာဋ်ကာ] မှုတ်အပ်သော–ပြောင်း – ကျည်တောက်။ နာဋ်ကသဏ္ဌာသန္တိ ဓမနုနာဋ်ကဗ္ဗေ ပရိဝတ္တနသဏ္ဌာသဗ္ဗ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။

ဓမနုဝံသ (ပု) [ဓမန+ဝံသ] မှုတ်အပ်သောဝါး။ နေမိမဏ္ဍလပိဋ္ဌိယံ ပနဿ ဒသန္နံ ဒသန္နံ အရာနံ အန္တရေ ဓမနုဝံသော ဝိယ အန္တော သုသိရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၃။

ဓမနုသခ် (ပု) [ဓမန+သခ်။ ဓမိယတီတိ ဓမနော၊ ဓမနော စ သော သခ်ၦ စာတိ။ မဟု၊ ပါရု၊သျှ။] မှုတ်အပ် – အသံမြည်အောင် ပြုအပ် – သော ခရွှသင်း။ သခ်ၦ ဓမနုသခ်ၦ စ ဓောတဝိဒ္ဓေါ စ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၃၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉။ ဓမနုသခ်ၦ(ဝိ၊နိစ္ဆယ။ ၃၄၅)နာမ သဒ္ဒကရဏသခ်ၦ။ ယင်း-ဋီ။(–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၈။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၆၂။ကခ်ၦ၊ဋီ။၃၃၀။)

ဓမနီ=ဓမနီ (ထီ) [ဓမ+ယု+ဏျ။ ဓမ+အနီ။ ဓမ သဒ္ဒေ၊ ယု၊ နဒါဒိ၊ အနီ ဝါ၊ ဓမနီ။ ဝေန်၊ဋီ။ ၂၇၉။ (ဓမနီ, ဓမနီ, သံ၊ ဓမဏိ, ဓမဏီ-ပြာ၊ ဓမိဏီ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဓမ္မနီယ-သီဟိုဋ္ဌ။ သီဟိုဋ္ဌ၊ဝေန်၊သျှ၊ဟောင်း။)] (၁) အကြောဝ၊ (က) လည်ပင်းကြောဝ။ (ခ) ဆီးကြော။ (၂) လင်းမြွှေ။ (စပါးကြီးမြွှေ။ : အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။သျှ။ မြွှေ။ အဘိ၊၂။သျှ။ ကျိုင်းကောင်မြွှေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။သျှ။ ကျိုင်းကောင်။ အဘယာ၊ ဝေန်၊သျှ။ ကျူပင်၊ ပြောင်း၊ မီးပုလေ့၊ ပြွန်တံ၊ အကြောဝ၊ သွေးကြောဝ၊ လည်ချောင်း၊ လည်ပင်း။ P.S.D.။ အကြောဝ။ ပါဠိ-သီ၊ဝေန်။ အကြောဝ၊သွေးကြောဝ၊ လည်ပင်း၊ သီ၊ဝေန်။ အာရုံကြောဝ၊ အကြောဝ။ A.M.D.။ အကြောဝ၊ နံ့သာတမျိုး၊ နန္ဒင်း။ စိန္တာမဏိ။ အကြောဝ၊ သွေးကြောဝ။ ဟိန္ဒီ၊ ဝေန်။)

(၁) ဓမနီဟိ သန္ဓတဂတ္တောဝ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၅၉။ ဓမနီသန္ဓတ, ဓမနီသန္ဓတဂတ္ထ-တ္ထိလည်းကြည့်။

(က) ဓမနီ (ထေရ။၂၇၅)နှင့် ကဏ္ဍ ဓမနီ၊ ကဏ္ဍဓမနီ ဂလဝလယနှင့်ပိ ဝဒန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

(ခ) ဝတ္ထိ သောဓေတိတိ ဓမနိယော သုဒ္ဓါ (သုဒ္ဓိ) ကရောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၅။

(၂) ဓမနီအဟိ, ဓမနိကဋ္ဌေဝရ, ဓမနိ-ဝဏ္ဏ, ဓမနိသပ္ပ-တို့ ကြည့်။

ဓမ(မ္ဗ)နိကဋ္ဌေဝရ (နာ) [ဓမ(မ္ဗ)နိ+ကဋ္ဌေဝရ] လင်းမြွှေသေကောင်။ မယိ ဓမ(မ္ဗ)နိကဋ္ဌေဝရံ ဌိတံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၃၅၃။ (–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၄၄။ သမ္မော၊ယော။၃၄။)

ဓမနိဇာလ (နာ၊ပု) [ဓမနိ+ဇာလ] အကြောကွန်ရက်၊ ကွန်ရက်နှင့်တူသောအကြော။ သရီရေ ပတ္ထရိတ္တာ ဌိတတ္ထာ ဇာလသဒိသတောဝ ဓမနိဇာလန္တိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္တိ၊မဟာဋီ၊ပေ။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။)

ဓမနီ (နီ) ဇာလာနုသာရ (ပု) [ဓမနီ (နီ)-ဇာလ + အနုသာရ] အကြော ဟူသော ကွန်ရက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း၊ အကြော ကွန်ရက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ ဓမနိဇာလာနုသာ-ရေန သဗ္ဗံ ဥပါဒိဏ္ဏသရီရံ ဖရိတ္တာ ဌိတံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၂၅၃။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၅၀။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၃၄၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၇၀။ သမ္မော၊ယော။ ၃၇-၉။)

ဓမနိဝဏ္ဏ (ပု) [ဓမနိ+ဝဏ္ဏ] လင်းမြွှေ–အသွင် – သဏ္ဌာန်။ ယဒိ ဓမနိဝဏ္ဏေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၂၃။

ဓမ္မနီသန္ဆတ (တိ) [ဓမ္မနီ+သန္ဆတ] အကြောတို့ဖြင့် ဖြန့်ခင်းအပ်သော၊ ဖြန့်ခင်းအပ်သော အကြောရှိသော (ကိုယ်)။ (အသား, အသွေး နည်း၍ ကွန်ရက် ဖြန့်ထားသည့်အလား အကြောကြီး အကြောငယ်များ ထင်ရှားပေါ်လွင်နေသော ကိုယ်)။ မေန်သန္ဆတာ (ပေတ။ ၁၃၊၁၄၀)တိ နိမ္မံသလောဟိတတာယ သိရာ-ဇာလေဟိ ပတ္ထတဂတ္တာ။ ပေတ၊ဌ။ဇ၃။ (–ဓမ္မ။၇၀။ ဇာ၊၁။၃၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၇၂။)

ဓမ္မနီ(နီ)သန္ဆံတဂတ္တ (တိ) [ဓမ္မနီ(နီ)+သန္ဆတ+ဂတ္တ] အကြော ကွန်ရက်တို့ဖြင့် ဖြန့်ခင်းအပ်သော ကိုယ်ရှိသော၊ အကြောပြိုင်းရရှိင်းထနေသော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဓမ္မနီသန္ဆတ-ဂတ္တာ(ဝိ၊၁။၂၂)တိ ပရိယာဒိန္နမံသလောဟိ-တတ္တာ သိရာဇာလေနေ၀ သန္ဆရိတဂတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၂။ သာရတ္ထ၊၃။၂၃၄။ (–ဝိ၊၁။ ၁၁၄၊၂၂၀။ ဝိ၊၂။၃၇။ ဝိ၊၃။၇၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၅။ ထေရီ၊ဌ။၀၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၃ဖ၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၂၀။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၀၀။)

ဓမ္မနီသပ္ပ (ပု) [ဓမ္မနီ+သပ္ပ] လင်းမြွေ။ ဩဟာ-ရိယမာနမ္ပိ သုခေနေ၀ ဩတရတိ နီလသပ္ပ-ဓမ္မနီသပ္ပါဒိနံ ဝိသံ ဝိယ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၂၅။

ဓမ္မနီအဟိ (ပု) [ဓမ္မနီ+အဟိ] လင်းမြွေ။ (စပါး ကြီးမြွေ၊သူ။) ဂူထကူပေ ပတိတ္တာ ဌိတောဓမ္မနီအဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ဖ၉။

ဓမ္ဆ[1] (တိ) [ဓမ+အန္ဆ။ (ဓမန်-သံ၊ ဓမ်တ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂမိ)] မှုတ်သော၊ သူ။ (က) ခရှသင်းမှုတ်သော၊သူ။ (ခ) ထန်းရွက်တပိုး–ပီပီ – မှုတ်သော၊သူ။ (ဂ) မီးမှုတ်သော၊သူ။ (ဃ) ဖိုထိုး – ဖိုဆွဲ – သော၊သူ။ (ဂ) ဓမ္ဆော သဗ္ဗဒိ၀သံ၊ အ၀န္ဒိ ဗောဓိ-မုတ္တမံ။ အပ၊၂။၁၃။ သခ်ိ ဓမ္ဆောပိ။ သံ၊ ဌ၊၃။၁၄-၃။ (ခ) တံ ဓမ္ဆာ ကိဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၅။ ဒီ၊ဌ၊၁၊ဂ၃။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၂။ (–သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၂၃။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊၁။၃ဖ၁။) (ဂ) နာဋ္ဌကာယ ဓမ္ဆော အဂ္ဂိ ဂါဟဘ့ပေယျ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၂၉။ အဂ္ဂိ ....မုခ၀ါတေန ဓမ္ဆေ၃ သမုဋ္ဌာပေတိ။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၁၃၉။ (ဃ) တာလ၀ဏ္ဏေဟိ ဗီဇန္ဆာ ဘဏ္ဍာဟိ ဓမ္ဆာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

ဓမ္ဆ[2] (နာ) [ဓမ+မာန။ မာန အန္ဆ-ပြန်။] မှုတ်ခြင်း၊ အသံမြည်အောင်ပြုခြင်း။ ဓန္ဆ (၂)-ကြည့်။

ဓမ္ဆီ (ကြိ) [ဓမ+အ+အန္ဆိ] (၁) မှုတ်ကုန်၏။ (၂) ထွေးသုတ်ကုန်၏။ (၁) ဓမတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဓမတိ (ဖ)-ကြည့်။

ဓမမာန (တိ) [ဓမ+အ+မာ၃။ ဓမ+ယ+မာ-၃။ ထီ-ဌ် ဓမမာနာ။ (ဓမမာဏ-ပြာ)] (၁) မှုတ်သော၊သူ။ (က) ခရှသင်းမှုတ်သော၊သူ။ (ခ) ပတ္တမြားပြွေမှုတ်သော၊သူ။ (ဂ) ပိုးရည်ပြုံးမှုတ်သော၊သူ။ (၂) မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖာ့ဖို-စသည်)။ (ဌ) မီးမြှိုက်အပ်–မီးပူစေအပ်–မိုက်ထုတ်အပ်–သော (သံ,ရွှေ-စသည်)။

(၁) (က) သက္ကော ဒေ၀ရာဇာ ဝိဇ-ယုတ္တရသခ် ဓမမာနော အဌာသိ။ အပ၊ဌ၊၁။ ဂ၆။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၃ဌ၃။(ခ) မဏိ၀ံသံ ဓမမာနော ဝိယ ဝိရ၀ိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၄။ မ၊ဌ၊၃။ ၂ဖ၃။ (ဂ) အဂ္ဂိ ပဟာယ ခဇ္ဇော့ပနက် ဓမမာနာ ဝိယ ဘူတဗလိ ကုရုမာနာ အာဟိဏ္ဍတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁ဂ၉။ (၂) ကမ္မာရဂ္ဂရိယာ ဓမမာနာယ အဓိမတ္တော သဒ္ဒေါ ဟောတိ။ မ၊၂။၂၀၅။ ဓမမာနာယာ (သံ၊၁။၁၀၇)တိ ဓမိယမာနာ-ယ၊ တံ ပန ယသ္မာ ဘဏ္ဍ၀ါတေဟိ ပူရိတံ နာမ ဟောတိ။ တသ္မာ "ဘဏ္ဍ၀ါတေန ပူရိ-ယမာနာယာ"(သံ၊ဌ၊၁။၁၅၉)တိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀ဖ။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၇၀။

သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၇။) (၃) ဓမ္မာန(ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆ ၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၂) ဣတိ တာ-ပယမာနံ၊ တာပနဋ္ဌေတ္ထ ဂဂ္ဂရိယာ ဓေါပန-သိသေန ဝဒတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၆၀။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၄၂၅။

ဓမ္မာနုဇ္ဇေပနကသရိက္ခတာ (ထီ) [ဓမ္မာန+ဇ္ဇေပနက+သရိက္ခ+တာ] မှုတ်အပ်သော–ပိုးရည်မြူး–ပိုးမြေမြူး–ပိုးစုန်းကြူး–ပိုးစိမ်းပြူ–နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ အဂ္ဂိသညာယ ဓမ္မာနုဇ္ဇေပနကသရိက္ခတံ .... ဒဿေတ္ထာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၈။

ဓမ္မယတိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ+ဏယ+တိ] မြည်စေ၏၊ မှုတ်တတ်၏။ ဓေါပေတိ-ကြည့်။

ဓမ္မယန္တ (တိ) [ဓမ+ဏယ+မာန။ မာန-ကို အန္တ-ပြန်။ ထီ-၌ ဓမ္မယန္တီ] (၁) မြည်စေအပ်–မှုတ်စေအပ်–မှုတ်အပ်–သော (ခရှသင်း-စသည်)။ (၂) လေထွက်စေ–မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖားဖို-စသည်)။ (၁) သခ်ေ-သု ဓမ္မယန္တေသု၊ သကဂေဟေ ရမာမဟံ။ အပ၊ ၁။ ၄၂၂။ (၂) ဓမ္မာနာယာတိ ဓမ-ယန္တီယာ၊ ဝါတံ ဂါဟာပေန္တီယာတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၃။

ဓမ္မယိတ္ဝာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ+ဏယ+တ္ဝာ] မှုတ်၍၊ အသံမြည်အောင်ပြု၍။ တံ (သခ်ံ) ဓမ္မယိတ္ဝာ တတော သဒ္ဒပဝတ္တကော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၀၄။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၃။

ဓေါပနသိသ (ပု) [ဓေါပန+သိသ] မှုတ်စေခြင်းဟူသော–အဦး–ပဓာန၊ အဦး–ပဓာန–ဖြစ်သော မှုတ်စေခြင်း။ ဓမ္မာန (၃)-ကြည့်။

ဓေါပေတိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ+ဏာပေ+တိ] မှုတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–စေ၏။ သခ်ံ ဓမ္မတိ, ဓေါပေတိတိ ဝါ သခ်ံဓမော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၄။ ဟေဋ္ဌာသယနေ သခ်ံဓမကေ နိသိဒါပေတ္ဝာ ကေပ္ပဟာရေနေဝ သခ်ေ ဓေါပေန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၈။ သခ်ံ ဓမယတိ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ ဘေရိ-ယော ဒိန္နိမာနိ စ ဓေမေန္တု။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂ဝ။ ခရမုခါနိ ဓေမေန္တု။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃ဝ။

ဓေါပေန္တိ (ကာ၊ ကြို) [ဓမ+ဏာပေ+ အန္တိ] မှုတ်–အသံမြည်အောင်ပြု–စေကုန်၏။ ဓေါ-ပေတိ-ကြည့်။

ဓေါပေတ္ဝာ (ကာ၊ ကြို၊ ဝိ) [ဓမ+ဏာ့ပေ+တ္ဝာ] မှုတ်စေ၍။ အဂ္ဂိ ဒတ္ဝာ ခဒိရင်္ဂါရရာသိနံ ယောဇေပေတ္ဝာ သမ္ဘရတ္ထိ ဓေါပေတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၉။

ဓမိ (ကြို) [ဓမ+ဣ] မှုတ်ပြီ၊ ခံတွင်းလေဖြင့်–ဖောက်ထွင်း–တွန်းကန်စေ–ပြီ။ ဓမတိ (၁)-ကြည့်။

ဓမိတုံ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ+တုံ] မှုတ်ခြင်းငှါ။ မဟာ-ရာဇ အဂ္ဂိနာ အတ္ထေ သတိ ခဇ္ဇောပနကံ ဓမိတုံ နဝဋ္ဋတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၁၄။

ဓမိတ္ဝာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓမ+တ္ဝာ။ (ဓမိတ္ဝာ-သံ)] မှုတ်၍။ ဥပလာပေတ္ဝာတိ ဓမိတ္ဝာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၀။ တေ သခ်ံ ဓမိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၂။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၅။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၀။ ပဋ္ဌိသं၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄ဝ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၇။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၁၁။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၃၄။)

ဓမိယမာန (တိ) [ဓမ+ယ+မာန] (၁) မှုတ်အပ်သော (ခရှသင်း-စသည်)။ (၂) မှုတ်–ထိုး–ဆွဲ–အပ်သော (ဖားဖို-စသည်)။ (၁) သကိံ ဝါတံ ဂါဟာပေတ္ဝာ ဓမိယမာနော စတ္တာရော မာသေ သဒ္ဓံ ကရိတ္ဝာ နိဿဒ္ဓေါ ဟောတိ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈ဖ။ (၂) ဓမ္မာန (၂)-ကြည့်။

ဓမေ (ကြို) [ဓမ+အ+ယျ] တီးရာ၏။ ဓမတိ-(၂)-ကြည့်။

ဓမေတမ္ဘ (တိ) [ဓမ+ဏေ+တမ္ဘ] တီးအပ်–အသံမြည်အောင် ပြုအပ်–သော။ တန္တြီနံ ဗန္ဓနာယ စေဝ ဥပ္ပိဋ္ဌနာယ စ ဓမေတမ္ဘာ ဝေဌကာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၂။

ဓမေတိ (ကြိ) [ဓမ+ဏေ+တိ] မှုတ်၏။ ဓမတိ (၁)-ကြည့်။

ဓမေတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓမ+ဏေ+တ္ဝာ] (၁) အသံမြည်စေ၍၊ မှုတ်၍။ (၂) လေထုက်စေ၍၊ မှုတ်၍။ (၃) သခ်ီ ဓမေတ္ဝာ သခ်ီသဒ္ဒေနေဝ ပူဇေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၂၀။ (၂) ကဏ္ဏေ ဓုမေတ္ဝာတိ ကဏ္ဏေ ဓမေတ္ဝာ။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၁၀၈။

ဓမေန္တ (တိ) [ဓမ+ဏေ+အန္တ] (၁) အသံမြည်စေသော၊ မှုတ်သော၊သူ။ (၂) ပျက်စီးစေသော၊ မှုတ်–ထုတ်–ဖျက်ဆီး–သော၊သူ။ (၃) မီးမှုတ်သော၊သူ။ (၁) ဓမေန္တော ဓမ္မသခ်ီ။ မိလိန္ဒ။၂၀။ သခ်ေ ဓမေန္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ (၂) ဝိဓမတိတိ ဓမေန္တော ဝိယ နာသေတိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ (၃) အဂ်ါ-ရေ ပက္ခိပိတ္ဝာ အဂ္ဂိ ဒတ္ဝာ နာဋ္ဌိကာယ ဓမေန္တော။ မ၊ဌ၊၄။၂၁၀။(–အံ၊ဋီ၊၁။၁၆၂။)

ဓမေန္တိ (ကြိ) [ဓမ+ဏေ+အန္တိ] မှုတ်ကုန်၏။ ဓမတိ (၁) ကြည့်။

ဓမေန္တု (ကြိ) [ဓမ+ဏေ+အန္တု] မြည်စေကုန်လော့၊ မှုတ်ကုန်လော့။ ဓမာပေတိ-ကြည့်။

ဓမေယျ (ကြိ) [ဓမ+အ+ယျ]တီးရာ၏။ ဓမတိ (၂)-ကြည့်။

ဓမ္မ (ပုဒ်နာ) [ဓရ+ရမ္ဓ။ ကစ္စည်း။ ၅၃၁။ ကမ္မဂ္ဂယာဏတော ဘာဝ-ကမ္မေသု တေတ္ထ ဝေဒိယော။ အကတ္ထရိပိ ဟောတိတိ၊ ကာရကေ ရမ္ဓပစ္စယော။ ရူ။၅၇၉။ ယထာ-နုသိဋ္ဌံ ပဋိပဇ္ဇမာနေ စတူသု အပါယေသု ဒုဗ္ဘတမာနေ သတ္တေ ဝေရေတိတိ ဓမ္မော၊ ရေတိ တေနာတိ ဝါ ဓမ္မော။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၁၁၁၃။ ကတ္ထရိယေဝ ဘာဝတိတိ သက်ိ အပနေတုံ ဘာဝကမ္မေသုတိ ဣတ္ထေ ရမ္ဓပစ္စယန္တံ ကမ္မဂ္ဂဟဏံ နိဒဿိတံ။ တေန ဝုတ္တံ 'အကတ္ထ-ရိပိ ကာရကေ ဟောတေဝါ'တိ ဝုတ္တံ။ ရူ၊ဋီ။ ၅၇၉။ ဓု=ဓူ+ရမ္ဓ။ ပါပကေ အကုသလေ ဓမ္မေ ဓုနာတိ ကမ္မေတိ ဝိဓ္ဓံသေတီတိ ဓမ္မော-တိ ဓူဓာတုဝသေနပိ နိဗ္ဗစနံ ဝဒန္တိ။ နိတိ၊ ဓာ။၃၃၇။ ရေ+မ။ ဏ္ဍာဒိ။၁၃၆။ (ဝိ၊ဌ၊ ၁။၁၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၉၂။ မ၊ဌ၊၁။၁၀၊၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဂ၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၂၆၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၄၊၂၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၊၁၆။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၇၂၊၃၄၆။ နေတ္တိ၊ ဌ။၄၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၂၊၁၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။ ဝိဘာဝိနီ။၇၂။ ခေန်။ ခေန်၊ဋီ။၇၇၄-စသည်တို့၌ ဓမ္မပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ, ပုဒ်ပြီးပုံ, ဟောနိုင်သော အနက်များ အသီးအသီး လာရှိကုန်၏။) (ဓမ်-သံ၊ ဓမ္မ-ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓီ။)]

(၁) သဘော၊ (က) ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော သဘော။ (ခ) မဖောက်မပြန်–မှန်ကန်–သော သဘော။ (၂) ပရိယတ်၊ (သင်ယူအပ်သော ဝိနည်း, အဘိဓမ္မာ, သုတ္တန်)။ (၃) ပညာ။ (၄) (က) အသင့်ယုတ္တိ၊ သင့်လျော်သောအကြောင်း။ (ခ) မင်္ဂ, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်။ (ဂ) သစ္စာ ၄-ပါး။ (ဃ) ပကတိ၊ မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ (၅) ဘုန်း၊ ကုသိုလ်၊ ကောင်းမှု။ (၆)(က) သိအပ်သော–သိစရာရှိသမျှ–တရား။ (ခ) သခ်ါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ် ဟူသော ဥေ ယျှခံတရား ၅-ပါး။ (ဂ) ဂုဏ်၊ ဂုဏ်တော်၊ ကျေးဇူးတော်။ (ဃ) အစဉ်အလာအကျင့်။ (ခ၁) တည်ကြည်ခြင်း၊ သမာဓိ။ (၁၂) ကုသိုလ်ကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး။ (၁၃) အာ-ပတ်။ (၁၄) အကြောင်း၊ ကာရဏ။ (၁၅) သိက္ခာပုဒ်။ (၁၆) တရားတော်၊ ဒေသနာ။

(၁၇) အကြောင်း၊ ဟိတ်။ (၁၈) တရား စ္ဆဲဆိုမှု၊ အငြင်းပွါးမှု၊ တရားတွေ့မှု။ (၁၉) တရားကျမ်းဂန်။ (၂၀) အစဉ်အလာ။ (၂၁) (က) အာရုံ။ (ခ) ဓမ္မာရုံ။ (၂၂) မှားယွင်းသောအယူ၊ အယူမှား။ (၂၃) ပရမတ္ထ-သဘောတရားတို့ကို – ဆောင်တတ် – မှတ်တတ် – သော အမှတ်အသား။ (၂၄) (က) ကာမဝိတက်အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက် ၃-ပါး။ (ခ) ကာမဝိတက်အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက်ကြီး ၉-ပါး။ (၂၅) တရားဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ တရားဆုံးဖြတ်မှု။ (၂၆) (က) ပစ္စုပ္ပန်အတ္တဘော။ (ခ) အတ္တဘော၏ – တည်ရာ – ဖြစ်ရာ – အခါ။ (၂၇) စဉ်းတီတုံး။ (၂၈) သဲ၊ သဲသောင်ပြင်။ (၂၉)(က) တန်ခိုးအာနုဘော်။ (ခ) ပြီးစီးခြင်း။ (ဂ) ကြီးပွါး – ပြည့်စုံ – ခြင်း။ (၃၀) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော ဝတ္ထု။ (၃၁) ပညတ်ခြင်း (သိစေခြင်း)။ (၃၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း (ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘော)။ (၃၃) ဝိနည်းကံ (ရဟန်းသံဃာတို့ ဝိနည်း ဥပဒေ အလျောက် ပြုအပ်သော အမှု)။ (၃၄) ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်-စသည် ရေးသားထားသည့် ပေ (ကြေးပြား, ရွှေပြား, ငွေပြား, စာအုပ်-စသည်)။ (၃၅) အတိုင်းအရှည်ရှိသော စကား၊ (အတိုင်းအရှည်ကိုသိ၍ ပြောဆိုအပ်သောစကား)။ (၃၆) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာနဝတ္ထု (ဂုဏ် ဝိသေသန အပမာန)။ (၃၇) လေး။ (၃၈) သုတ္တန်ပိဋကတ်။ (၃၉) သုတ္တန်ပိဋကတ် (နှင့်) အဘိဓမ္မာပိဋကတ်။ (၄၀) ပါဠိ။ (၄၁) တရား၊ (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယတရား။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန်တရား။ (ဃ) ပါရမီတရား။ (င) ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား။ (စ) သုစရိုက်တရား။ (ဆ) နိဗ္ဗာန် – ပရမတ် – တရား။ (ဇ) မင်းကျင့်တရား။ (စျ) ၅-ပါးသီလ တရား။ (ည) အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလတရား။ (ဋ) သရဏဂုံ တရား။ (ဌ) ဆုံးဖြတ်ကြောင်း တရား။ (ဍ) လောကခံ ဂ-ပါး တရား။ (ဎ) ဩဝါဒအနုသာသနီတရား။ (ဏ) ပရိယတ် တရား။ (တ) ပဋိပတ်တရား။ (ထ) ပဋိဝေဓ တရား။(ဒ)ပရိယတ်(နှင့်)ပဋိဝေဓတရား။(ဓ) ပဋိပတ်,(နှင့်)ပဋိဝေဓတရား။ (န) ပရိယတ်, ပဋိပတ်, ပဋိဝေဓ တရား။ (ပ) သောတာ ပတ္တိမဂ် တရား။ (ဖ) အရဟတ္တမဂ် တရား။ (ဗ) အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်တရား။ (ဘ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး တရား၊ မဂ်, ဖိုလ် တရား။ (မ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ (ယ) ပါရမီတော်ကို စိစစ်ဆင်ခြင်ကြောင်း တရား။ (ရ) ပစ္စက္ခဉာဏ် (ကိုယ်တွေ့ဉာဏ်)။ (လ) သဗ္ဗညုတဉာဏ်။ (ဝ) စုံစမ်း – ဆင်ခြင် – စိစစ် – တတ်သော ဉာဏ်။ (သ) နာယူတတ်သော ပညာ။ (ဟ) ဆွမ်းခံ – အကျင့် – ဝတ်။ (ဠ) စကြာမင်း ကျင့်ဝတ်။ (အံ) မိတ်ဆွေကျင့်ဝတ်။

(၄၂) ဘုရား။ (၄၃) ဘုရား,တရား, သံဃာ (ရတနာ ၃-ပါး)။ (၄၄) ကိလေ-သာနည်းပါးသော ဝေနေယျသတ္တဝါ။ (၄၅) ကောင်းမှုပြုသူ။ (၄၆) တရားကျင့်သူ။ (၄၇) ဆရာတပါးကို ရည်ရွယ်၍ ရှင်ရဟန်း ပြုသူ။ (၄၈) တခုသောဂိုဏ်း၌အကျုံးဝင်သူ။ (ဓာ)(၄၉) တရားရှိသော၊တရားမှမကင်းကွာ သော။ (၅၀) ဓမ္မအမည်ရှိသော၊ (က) ဘုန်းတော်။ (ခ) နတ်သား။ (ယင်းသည် ဂေါတမဘုရား အလောင်းအလျှာ နတ်သား ဖြစ်သည်။ ဇာ၊၆၊၄။၁၀၁-၅။) (ဂ) ဘီလူး။ (ဃ) ပြာသာဒ်(မဟာသုဒဿနမင်း၏ စံနန်းတော် ဓမ္မပြာသာဒ်)။ (င) ဝင်။ (ယင်းသည် အဂ္ဂိတ္ထရနီကာယ် ဒုကနိပါတ် ၉-ခုမြောက် သောဝင် ဖြစ်သည်။အံ၊၁။၈၁-၂။D.P.လည်း ကြည့်)။ (စ)သုတ်။ (ဆ) ဇာတ်။ (ဇ)သဒ္ဒါ။

(၅၁) ဓမ္မာမည်သော၊ (က) ရေကန်။ (မဟာသုဒဿနမင်း၏ စံနန်းတော် ပြာသာဒ် ရှေ့ရှိ ရေကန်)။ (ခ) ထေရိမ (အတ္ထဒဿီ

ဘုရားရှင်၏ လက္ခ၀ါတော်ရံ တပည့်မ ဓမ္မာ ထေရီမ)။ (၈) အမျိုးသမီး (ကာသိတိုင်း ကိုကိမင်း၏သမီး ဓမ္မာအမျိုးသမီး)။ (ဘာသာ၊ ကောင်းမှု၊ ကုသိုလ်၊ ဝတ်တရား၊ ဖြောင့်မှန်ခြင်း၊ ဘုရား တရား ကြည်ညိုခြင်း၊ ဓမ္မတာ အမျိုးအစား၊ အလေ့အကျင့်၊ ဆန္ဒပြုခြင်း၊ ဝိညာဉ်-စသည်။ P. S. D.။ တင့်တယ်သော အမှု၊ ကောင်းမှု၊ ပင်ကိုယ်သဘော၊ ဂုဏ်၊ ပရိယာယ်၊ တည်ကြည်ခြင်း၊ လေး၊ ဓမ္မမည်သော ဂျိန်း ရဟန်း-စသည်၊ ပြာ၊ ဓာန်။ မှန်ကန်ခြင်း၊ ဥပဒေ၊ အသိဉာဏ်၊ တာ၀န် ဝတ်တရား၊ မူရင်းအကြောင်း၊ ကောင်းကျိုး၊ အခိုက်အတန့်၊ ကောင်းသော အပြုအမူ၊ သိမှတ်ဖွယ်ရာ၀တ္ထု၊ သမာဓိ၊ ဂုဏ်၊အရိုအသေပြု၍ နှုတ်ဆက်ခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ အမြတ်၊ နှည်းနာနယ၊ ဥပဒေ၊ ယဇ်၊ မည္ဇဉ်ဆဲခြင်း-စသည်။ ဟိန္ဒီ၊ ဓာန်။)

(၁) သဘော၊ (က) ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောသဘော။ (ခ) မဖောက်မပြန် –မှန်ကန်–သောသဘော။ ဓမ္မာတိ သဘာ-ဝါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၈၄။ (က)= ဘ၀နှံ ပရမတ္ထ-တော ဝိဇ္ဇမာနတာ ဘာ၀ေါ၊ သယ ဘာ၀ေ-နာတိ သဘာ၀ါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၇။ (ခ) သဘာ၀ေါ အ၀ိပရီတတ္ထော။ ဓာန်၊ဋီ။၇၈၄။ ဓမ္မေနာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၇၈)တိ ယထာဘူတ-သဘာ၀ေန။ ဇာ၊ဋီ၊၁ ၂။၄၆၈။ဓမ္မေဂုဏ(ဝိမ-ာ-၊ဋ္ဌ။၃၃၁), ဓမ္မာဘိလာပ (အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၂၆)တ္ထိလည်း ကြည့်။ (၂) ပရိယတ်၊(သင်ယူ အပ်သော ဝိနည်း, အဘိဓမ္မာ, သုတ္တန်)။ ဓမ္ম-ဿာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၈)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မော။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၃၂၄။ (=ပရိယတ္တိ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗာ ဝိနယာဘိဓမ္မသုတ္တန္တာ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၈၄)။ (၃) ပညာ။ ဓမ္မောတိ ပညာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၄။ (၄) (က) အသင့်၊ ယုတ္တိ၊ သင့်လျော်သော အကြောင်း။ ဓမ္မေနာတိ ဉာယေန။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၄၇။ (ခ) မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်။=သပဋိပဒါ ဝါ မဂ္ဂါဒယော။ ဓာန်၊ဋီ။၇၈၄။ (၅) သစ္စာ ၄-ပါးတရား။ ဓမ္မောတိ စတုသစ္စဓမ္မော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ ဓမ္မစက္ခု (အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၅၆) လည်းကြည့်။ (၆) ပကတိ၊ မူလ၊ ပင်ကိုယ် သဘော။ ဓမ္မော ဟိ ပဌမပုတ္တ၀ေသေန ပကတိ နာမ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇။ (၇) ဘုန်း၊ ကုသိုလ်၊ ကောင်းမှု။ ဓမ္မာနီ (ပေတ။၁၉၁) တိ... ပုညကမ္မေ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂၆။ ဓမ္မကိစ္စန္တိ ပုညကရဏီ-ယံ။ဓမ္မ-သဒ္ဒေါ ဟေတ္ထ ပုညဝါစကော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁၅၇။ ပုညံ ဓမ္မမနိတ္ထိယံ။ ဓာန်။၈၅။ (၈) (က) သိအပ်သော – သိစရာရှိသမျှ – တရား။ ဓမ္မံ စညာသီတိ သဗ္ဗဥ္ဍ ဥ ယျဓမ္မံ အညာသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၅။ (ခ) သခ်ါရ ဝိကာရ လက္ခဏ နိဗ္ဗာန် ပညတ်-ဟူသော ဥ ယျေခံ တရား ၅-ပါး။=ဥ ယျ သခ်ါရ-ဝိကာရ လက္ခဏ နိဗ္ဗာန ပညတ္တိ၀သေန ပဉ္စ-ဝိ၀ေ ဥ ယျ။ ဓာန်၊ဋီ။၇၈၄။ (ဂ) ဂုဏ်၊ ဂုဏ်တော်၊ ကျေးဇူးတော်။ ဓမ္မေယျာတိ ဗုဒ္ဓ-ဂုဏေဟိ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂ ၆၀။ (၁၀) အစဉ် အလာ၊ အကျင့်။ ဓမ္မော နာမ ပ၀ေဏီအာ-ဂတံ စာရိတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၅၀။

(၁၁) တည်ကြည်ခြင်း၊ သမာဓိ။ ဓမ္မော-တိ သမာဓိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁ ၂။ (၁ ၂) ကုသိုလ် ကမ္မပထတရား ၁၀-ပါး။ ဓမ္မန္တိ ဒသကုသလ-ကမ္မပထဓမ္မံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ (၁၃) အာပတ်။ ဓမ္မာတိ အာပတ္တိယော။ ကခ်ီ။၁၀၄။ (၁၄) အကြောင်း၊ ကာရဏ။ ဓမ္မေနာတိ ယုတ္တေ-နေ၀ ကာရဏေန။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ ဓမ္မေနာ-(ဇာ၊၁။ ၂ ၅ ၂)တိ သမေန ကာရဏေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၀ ၅။ ဓမ္မေနာတိ ဣတ္ထေ ဓမ္မ-သဒ္ဒေါ ကာရဏတ္ထော။ ဇာ၊ဋီ၊၁၃။၄ ၂ ၄။ (၁ ၅) သိက္ခာပုဒ်။ ဓမ္မာတိ သိက္ခာပဒါနိ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။၁ ၅ ၆။ (၁ ၆) တရားတော်၊ ဒေသနာ။ ဓမ္မန္တိ ဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၃ ၃။ (၁ ၇) အကြောင်း၊ ဟိတ်။ ဓမ္မောတိ ဟေတု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၂ ၃။ (၁ ၈) တရားစွဲဆိုမှု၊

အခြင်းပွါးမှ၊ တရားတွေ့မှု။ ဓမ္မံ စရန္တော (ဝိ၊နိ၊စ္စယ။၁၅၁-၂)တိ အဒ္ဓု ကရောန္တော။ ယင်းဌ။(၁၉)တရားကျမ်းဂန်။ဓမ္မသာ ကောဝိ-ဒေါတိ တဒတ္ထဗောတကေ ဂန္ဓေ ကုသလော။ ဗာ၊ဌ၊၃။၃၁၉။ (၂၀) အစဉ်အလာ။ သာဓုနံ ဗောဓိသတ္တာနံ ဓမ္မံ ပဝေဏိ.. အနု အနု ကမန္တော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၃။

(၂၀) (က) အာရုံ။ ဓမ္မာတိ အာရမ္မဏံ။ သံ၊ဌ၊၃။၅။ (ခ) ဓမ္မာရုံ။ ဓမ္မာ(သံ၊၂။၂၃၇)-တိ တေဘူမကဓမ္မာရမ္မဏံ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂။ ဓမ္ম-(ရှု။ ၂၉၂)ဣတိ ဓမ္မာရမ္မဏံ။ ယင်း-ဌ။ ဓမ္မာရမ္ম-ဏ-လည်း ကြည့်။ (၂၂) မှားယွင်းသော အယူ၊ အယူမှား။ ဓမ္မာ(သုတ္တနိ။၄၀၁)တိ ဒိဋ္ဌိယော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။ (၂၃) ပရမတ္ထ-တရားတို့ကို–ဆောင်တတ်–မှတ်တတ်–သော အမှတ်အသား။ တတ္ထ ဣမေ ဓမ္မာ ကုသ-လာ, ဣမေ ဓမ္မာ အကုသလာတိအာဒိနာ တေ အတ္ထေ ယာထာဝတော ဓာရဏတော ဥပဓာရဏတော ဓမ္မော၊ သညာ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၇။ (၂၄) (က) ကာမဝိတက် အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက် ၃-ပါး။ (ခ) ကာမ ဝိတက် အစရှိသော အကြံအစည် ဝိတက်ကြီး ၉-ပါး။ ဓမ္မေတိ တေယေဝ ကာမဝိတက္ကာ-ဒယော သမ္ဘေပိ ဝါ နဝ မဟာဝိတက္ကေ။ မ၊ ဌ၊၁။ဂ၅။ (၂၅) တရားဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ တရား ဆုံးဖြတ်မှု။ ဓမ္မံ စရန္တော တိ ဘိက္ခုသံဃော ဝါ ရာဇကုလေ ဝါ ဝိနိစ္ဆယံ ကရောန္တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉၅။ (၂၆) (က) (ပစ္စုပ္ပန်)အတ္ထတော။ (ခ) အတ္ထတောဏ်–တည်ရာ–ဖြစ်ရာ–အခါ။ (ဂ) (ခ) ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေတိ ဣမသ္မိ ယေဝ အတ္ထဘာဝေ။ ဗာ၊ဌ၊၁။ ၂၃၆။ (ခ) ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေသဝိပါကော (သံ၊၁။၃၁) တိ တသ္မိ နိဗ္ဗတ္တဘာဝနေ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေ သေ ဝိပါကော။ သံ၊ဌ၊၁။ဂ၅။ ဒိဋ္ဌေ ဓမ္မေတိ ပစ္စက္ခေ အတ္ထ-ဘာဝေ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၉၇။ (၂၇) စဉ်းတီ ကုံး။ ဓမ္မဂဏ္ဌိကာ (၁)-ကြည့်။ (၂၈) သဲ၊ သဲသောင်ပြင်။ ဖိယာရိတ္ထ၀ ဓမ္မနီ (သံ၊၁။ ၁၀၄)တိ ဓမ္မံ ဝုစ္စတိ ဝဏ္ဏု။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၂။ (၂၉) (က) တန်ခိုး၊ အာနုဘော်။ (ခ) ပြီးစီးခြင်း။ (ဂ) ကြီးပွါး–ပြည့်စုံ– ခြင်း။ စတူဟိ အစ္ဆရိယဓမ္မေဟိတိ....စတူဟိ အစ္ဆရိ-ယသဘာဝတူတာဟိ ဣဒ္ဓီဟိ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၂၉။ (၃၀) ဟုတ်မှန်–ထင်ရှား–သော ဝတ္ထု။ ဓမ္မောတိ ဘူတံ ဝတ္ထု။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၇။ ဓမ္မေနာတိ ဘူတေန ဝတ္ထုနာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၇။

(၃၁) ပညတ်ခြင်း (သိစေခြင်း)။ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ....ပညတ္တိမ္မော နိရုတ္တိမ္မော အဓိ၀စန-ဓမ္မာတိအာဒီသု ပညတ္တိယံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ (၃၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း (ဖောက်ပြန်တတ် သော သဘော)။ ဓမ္ম သဒ္ဒေါ.... ဗာတိမ္မော ဇရာမ္မော မရဏမ္မောတိအာဒီသု ဝိကာရေ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၇။ (၃၃) ဝိနည်းကံ (ရဟန်း သံဃာတို့ ဝိနည်းဥပဒေအလျောက် ပြုအပ် သောအမှု)။ ကာတဗ္ဗံ ကမ္ম ဓမ္ম နာမာတိ ယထာဓမ္ম် ကရဏတော ဓမ္ম နာမ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၂၁။ (၃၄) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်-စသည် ရေးသားထားသည့်ပေ (ကြေးပြား, ရွှေပြား, ငွေပြား, စာအုပ်-စသည်)။ ပဋ္ဌိစ္စသ-မုပ္ပါဒါဒိလိခိတပေါတ္ထကံ နိဒဟိတ္မာ ကတံ ပန ဓမ္ম စေတိယံ နာမ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂၂။ (၃၅) အတိုင်းအရှည် ရှိသော – အတိုင်းအရှည်ကို သိရှိ ပြောဆိုအပ်သော–စကား။ မတ္ထာ၀စနံ ဟိ ဓမ္ম ောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၅၄။ (၃၆) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာနဝတ္ထု (ဂုဏ် ဝိသေသန အပ၀ေန)။ရေတိ ဥပမေယျံ ပါကဋံ ဘ၀တိ ဘေနာတိ ဓမ္ম ော၊ ရေ၀ေတု ရမ္ম-ပစ္စယော၊ ဥပမာနဝတ္ထု။ စိန္တာ၊ မဟာ၊ဋီ။၁၅။ (၃၇) လေး။ ဒဋ္ဌဓမ္ম-ကြည့်။ (၃၈) သုတ္တန်ပိဋကတ်။ (၃၉) သုတ္တန်ပိဋကတ် (နှင့်) အဘိ-ဓမ္မာပိဋကတ်။ ဓမ္ম ောတိ သုတ္တန္တပိဋကံ။.... အထ ဝါ၊ သုတ္တန္တပိဋကမ္ပိ အဘိဓမ္ম ပိဋကမ္ပိ ဓမ္ম ော ဘ၀ေ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၉၁။

(၄၀) ပါဠိ။ဓမ္မောတိ ပါဠိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒုဋ္ဌ။ (–ဝိ၊ ၂။ ၂ဒ၊။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။၊။ ဝိ၊နိဿယ၊ဋ္ဌ။၁။ဇ၀ဒု။)

(၄၁) (ကၠ) လောကုတ္တရာ ဇ-ပါးတရား။ ဓမ္မေ အဝေစ္ဆပ္ပသာဒေန သမန္နာဂတော။ မ၊၁။၅၇။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၀၀။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယတရား။ ဓမ္မာ (ဝိ၊ဒု။ ၂)တိ.... ဗောဓိပက္ခိယ-ဓမ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၂ဒ၊။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန်တရား။ ဓမ္မာပိ မံ နုပဋ္ဌိဘန္တိတိ သတိပဋ္ဌာနဓမ္မာ မယ္ပံ ပါကဋာ နဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊ဒု။ ၂ဒ၇။ (ဃ) ပါရမီတရား။ ဣမေ ဓမ္မေတိ ပါရမိဓမ္မေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ဒုဋ္ဌ။ (င) ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား။ ဓမ္မာတိ ကုသလာကုသလဓမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဌ၆။

(စ) သုစရိုက်တရား။ ဓမ္မော (ထေရ။ ၂၇၂) တိ ဓလောကိယလောကုတ္တရော သုစ-ရိတဓမ္မော။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇။ (ဆ) နိဗ္ဗာန်ပရမတ်တရား။ ဓမ္မန္တိ ဝါ ပရမတ္ထဓမ္မံ၊ နိဗ္ဗာနန္တိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၁၅။ (ဇ) မင်းကျင့်တရား။ ဓမ္မော (မ၊ဌ၊ဒု။ ၂၁ဒ)တိ ရာဇ-ဓမ္မောတိ လောကိကာ ဝဒန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၁ဌ၇။ ဓမ္မေတိ ဒသဝိဓေ ရာဇဓမ္မေ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၂ဋ။ (–နေတ္တိ၊ဌ။ ၂ဒ၆။ ဝိ၊နိဿယ၊ဋ္ဌ။ ၂။ဒုဝ၊ ၂။)

(ဈ) ၅-ပါးသီလတရား။ ဓမ္မေနာတိ....ပဉ္စ-သီလဓမ္မေန။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၂ဒ။ (ညဉ) အာဇီဝ-ပါရိသုဒ္ဓိသီလတရား။ ဓမ္မန္တိ အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိ-သီလဓမ္မံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၇ဒ။

(ဋ) သရဏဂုံတရား။ တေနေဝ သရဏ-ဂမနသခ်ီတေ ဓမ္မေ ဌိတဘာဝေန။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ။ (ဌ) ဆုံးဖြတ်ကြောင်းတရား။ ဓမ္မေ-နာတိ ဝိနိစ္ဆယဓမ္မေန။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၂။ (ဍ) လောကဓံတရား ဂ-ပါး။ ဓမ္မန္တိ အဋ္ဌဝိဓ-လောကဓမ္မံ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဒ၁။ (ဎ) ဩဝါဒ-အနုသာသနီ တရား။ ဓမ္မေနာတိ ဩဝါဒအနု-သာသနိဓမ္မေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်။ ၁ဒ၁။ (ဏ) ပရိယတ် တရား။ ဓမ္မာ (ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဒ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဂ) တိ ပရိယတ္တိဓမ္မာ။ သီ၊ဌ်။ သစ်၊ ၁။ ၁ဒ ၂။ မ၊ဌ်။ ၁။ ၁ဒ။

(တ) ပဋ္ဌိပတ်တရား။ ဓမ္မာ (ဣတိဝုတ်။ ၂ဒ၅)တိ ပဋ္ဌိပတ္တိဓမ္မာ။ ဣတိဝုတ်။ ဌ။ ၁ဒ၀။ ဓမ္မေ ဌိတာတိ ပဋ္ဌိပတ္တိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ဒ၆။ (ထ) ပဋ္ဌိဝေဓတရား။ ဓမ္မော ဂမ္ဘီရော၊ ယဒတ္ထာ ပဋ္ဌော၊ သော ပဋ္ဌိတေန အဓိဂန္တ္ဗော ပဋ္ဌိဝေဓသဒ္ဒမ္မော ဂမ္ဘီရော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဂ၀။ (ဒ) ပရိယတ်(နှင့်)ပဋ္ဌိဝေဓ-တရား။ ဓမ္မေ (ဒီ၊ဌ။ ၁ဒ၇။ မ၊ ၁။ ၁ဌ၅)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မေ စ ပဋ္ဌိဝေဓဓမ္မေ စ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၁။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၂။ (ဓ) ပဋ္ဌိပတ်နှင့် ပဋ္ဌိဝေဓ-တရား။ သဒ္ဒမ္မေ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၅ ၁)တိ ပဋ္ဌိပတ္တိ-သဒ္ဒမ္မေ ပဋ္ဌိဝေဓသဒ္ဒမ္မေ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်။ ၁။ ဂ ၅။ (နဿ) ပရိယတ်, ပဋ္ဌိပတ်, ပဋ္ဌိဝေဓ တရား။ ဓမ္မော (ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ဂ)တိ ပရိယတ္တိ ပဋ္ဌိပတ္တိ-ပဋ္ဌိဝေဓ သခ်ါတော တိဝိဓောပိ သဒ္ဒမ္မော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ဝ ၂။

(ပ) သောတာပတ္တိမဂ်တရား။ ဓမ္မဿာ-တိ သောတာပတ္တိမဂ္ဂဿ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၂ ၁။ (ဖ) အရဟတ္တမဂ် တရား။ ဓမ္မဿာနုမ္မေန္တိ ဣမဿိံ သုတ္တေ ဓမ္မော နာမ အရဟတ္တမဂ္ဂေါ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၂။ (ဗ) အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ်တရား။ ဓမ္မော ရဟဒေါတိ....အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂဓမ္မော ပန မယ္ပံ ရဟဒေါ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၇။ ဓမ္မနာဝါ-လည်း ကြည့်။ (ဘ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ် ၄-ပါး တရား၊ မဂ်ဖိုလ်တရား။ ဓမ္မံ ဝိညာတုန္တိ မဂ္ဂ-ဖလမ္မံ အဓိဂန္တုံ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ ၅ ၅။ (မ) ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဓမ္မသောတော နိဗ္ဗဟတိတိ သူရံ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တမာနံ ဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၄။

(ယ) ပါရမီတော်ကို စိစစ် ဆင်ခြင်-ကြောင်း တရား။ ဓမ္မတေဇေနာတိ ပါရမီပ-ဝိစယဉာဏတေဇေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁ ၁ ၉။ (ရ) ပစ္စက္ခဉာဏ် (ကိုယ်တွေ့ဉာဏ်)။ ဓမ္မော ပစ္စက္ခဉာဏန္တိ အာဟ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဿာတိ။ ဒီ၊ဌ်။ ၁။ ၆ ၁။ (လ) သမ္ဘည္ဇတ-

ဉာဏ်။ ဓမ္မသာ စာနုဓမ္မန္တိ ဣဓ သဗ္ဗညုတ-ညာဏံ ဓမ္မော နာမ။ မ၊ဌ၊၃၃ဖ။ (ဝ) စုံစမ်း–ဆင်ခြင်–စိစစ်–တတ်သော ဉာဏ်။ ဓမ္မောတိ ဝိစာရဏပညာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၉၇။ (သ) နာယူတတ်သော ဉာဏ်။ သုဿုသံ လဘတေ ပညန္တိ ဣဒ သုဿုသပညာနာမေန ဝုစ္စတေ ဓမ္မော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၉။ (ဟ) ဆွမ်းခံ–အကျင့်–ဝတ်။ ဓမ္မန္တိ အနေသနံ ပဟာယ သပဒါနံ စရန္တော တမေဝ ဘိက္ခာ-စရိယဓမ္မံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁ဝ၆၊၁ဝ၇။ (ဌ) စကြာ-မင်း ကျင့်ဝတ်။ ဓမ္မေနေဝ ဒသဝိဓေန စက္ကဝတ္တိဝတ္တေန ရာဇာ ဇာတောတိ ဓမ္မရာဇာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၇၈။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။၈၁။) (အံ) မိတ်ဆွေ ကျင့်ဝတ်။ သစေ တံ ဓမ္မန္တိ သစေ တေ မိတ္တဓမ္မံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဌ၆ဖ၉။

(ဌ၂) ဘုရား။ ဓမ္မော ဝါ ဘဂဝါ ဓမ္ম-ဘူတော၊ ဓမ္မကာယော၊ ဓမ္မဿာမိ၊ တဿ ဓမ္မဿ ဝိနယော၊ .... ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂ဌ၅။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁ဝ၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၂၇။) (ဌ၃) ဘုရား, တရား, သံဃာ (ရတနာ ၃-ပါး)။ ဓမ္မေ အဝေစ္စပ္ပသာဒေန သမ္မန္နာဂတော။ မ၊ဝ။၅၇။ ဓမ္မေ ပသာဒဂ္ဂ-ဟဏေန သတ္ထရိ, သံဃေ စ ပသာဒေါပိ ဂဟိတောယေဝ ဟောတိတိ ဓမ္မေ ဣစ္စေဝ ဝုတ္တော တဒဝိနာဘာဝတော။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဌ၇။ (ဌ၄) ကိလေသာနည်းပါးသော ဝေနေယျ သတ္တဝါ။ ဓမ္မံ အပ္ပရဇက္ခဇာတိကံ ဝိနေတီတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၂ဌ၅။ (ဌ၅) ဂေါင်းမှုပြုသူ။ ဓမ္မဂဏ, ဓမ္မရက္ခိတ-တို့ကြည့်။ (ဌ၆) တရားကျင့်သူ။ ဓမ္မစာရီသု စ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ဝတ္တတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ ၂ ၂။ (ဌ၇) ဆရာတပါးကို ရည်ရွယ်၍ ရှင် ရဟန်းပြုသူ။ (ဌ၈) တခုသောဂိုဏ်းဌ် အကျုံးဝင်သူ။ ဂေါ်-သတ္ထာရံ ဥဒ္ဒိဿ ပဗ္ဗဇိတေဟိ ဝါ ဂေါဂဏ-ပရိယာပန္နေဟိ ဝါ ရက္ခိတာ ဓမ္မရက္ခိတာ နာမ။ ဝိ၊နိ၊ဌ ယ၊ဌ၊ဝ။ ၃ဖ၈။ (တီ) (ဌ၉) တရားရှိသော တရားမှ ·မကင်းကွာသော။ ဓမ္မေနာတိ ဓမ္မတော အနပေတေန။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁ဝ၉။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၃ ၉။ ဓမ္မတော အနပေ-တတ္တာ ဓမ္မော။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဖ၈။ (ဌ၀) ဓမ္ম အမည်ရှိသော၊ (က) ဘုန်းတော်။ ဘဂ-ဝန္တ၊ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂ ၀ ၅)-ကြည့်။ (ခ) နတ်သား။ ဓမ္မော နာမ မဟာယက္ခောတိ နာမေန ဓမ္မော နာမ မဟာနုဘာဝေါ ဒေဝပုတ္တော။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၅ ၇။ (ဂ) ဘီလူး။ တဒါ ဗောဓိ-သတ္တောပိ ယက္ခော အဟောသိ ဓမ္မော နာမ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၀ ၀။ (ဃ) ပြာသာဒ်။ ဟေ တွံ သမ္ম ဝိဿကမ္ম၊ ရညော မဟာသုဒဿနဿ နိဝေသနံ မာပေဟိ ဓမ္ম နာမ ပါသာဒံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ ၄ ၈။ (င) ဝဂ်။ (အံ၊ ၁။ ၈ ၁)-ကြည့်။ (စ) သုတ်။ (အံ၊ ၃။ ၄ ၃ ၃)-ကြည့်။ (ဆ) ဇာတ်။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက (ဇာ၊ ၁။ ၂ ၂ ၉)-ကြည့်။ (ဇ) သဒ္ဒါ။ ဓမ္မော သဘာဝေ ပရိ-ယတ္တိပညာ-ဉာယသု။ ဓာန်။ ၇ ၈ ၄။

(ဌ၁) ဓမ္မာမည်သော၊ (က) ရေကန်။ ဓမ္ံ နာမ ပေါက္ခရဏိံ မာပေယ္ယုံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ ၅ ၀။ (ခ) ထေရီမ။ ဓမ္မာ စေဝ သုဓမ္မာ-စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃ ၅ ၄။ (ဂ) အမျိုးသမီး။ ဓမ္မာ စေဝ သုဓမ္မာ စ၊ သတ္တမီ သံဃဒါယိကာ။ အပါ၊ ၂။ ၂ ၃ ၇။

သမ္ဘာမဂ္ဂင် ၈-ပါး, သမ္ဘာဉာဏ်, သမ္ဘာ-ဝိမုတ္တိ-ဟူသော ၁ဝ-ပါးသည် ဓမ္ম၊ မိစ္ဆာမဂ္ဂင် ၈-ပါး, မိစ္ဆာဉာဏ်, မိစ္ဆာဝိမုတ္တိ-ဟူသော ၁ဝ-ပါးသည် အဓမ္ম (အံ၊ ၃။ ၄ ၃ ၇။ အံ၊ ၆ ၊ ၃။ ၃ ၃ ၆)။ သုစရိုက် ၁ဝ-ပါးသည် ဓမ္ম, ဒုစရိုက် ၁ဝ-ပါးသည် အဓမ္ম (အံ၊ ၃။ ၄ ၆ ၄-၄ ၇ ၀)။

အရဟတ္တမဂ်သည် ဓမ္ম, အောက်မဂ် ၃-ပါး, အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးသည် အနုဓမ္ম (မ၊ ၆ ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂)။ နိဗ္ဗာန်သည် ဓမ္ম, မဂ်, ဖိုလ်သည် အနုဓမ္ম (မ၊ ၂။ ၁ ၇ ၉။ ဥဒါန၊ ၆ ၊ ၃။ ၈ ၇။ မ၊ ၆ ၊ ၃။ ၁ ၀ ၇)။ အရူပဈာန်သည် ဓမ္ম, ရူပဈာန်သည်

အနုဓမ္မ။ ဝိပါက်ဗျာန်သည် ဓမ္မ, ကုသိုလ်ဗျာန်သည် အနုဓမ္မ (မ၊၆၊၄၊၂၁၀)။ မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်သည် ဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်မရမီ ကျင့်အပ်သော သီလ, သမထ, ဝိပဿနာသည် အနုဓမ္မ (ဒီ၊၆၊၂။၁၆၉။ ဒီ၊၆၊၃။၈၇၊ ၂၀၃။ သံ၊၆၊၂။၃၂၊၃၁၊၂၄၆။ သံ၊၆၊၃။၂၈၄။ အံ၊၆၊၂။၉၈၊၂၅၂၊၃၂၆။ အံ၊၆၊၃။၅၂၊၁၈၄၊ ၂၄၈)။

ဥက္ကေပနီယကံသည် ဓမ္မ, သြသာရဏကံနှင့် နောက်ထပ် ပြုအပ်သော ကံသည် အနုဓမ္မ (ဝိ၊၂။၁၈၀။ ဝိ၊၆၊၃။၁၃၉။ ကခ်ီ။ ၂၄၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၁၂)။ အနက်သည် ဓမ္မ, ပါဠိသည် အနုဓမ္မ(သုတ္တနိ။၃၅၇။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၂။၁၄၉) ။ သဗ္ဗညုတညာဏ်သည် ဓမ္မ, လူ့အပေါင်းအား ဟောကြားခြင်းသည် အနုဓမ္မ (မ၊၆၊၃။၁၃၆)။ ပြောဆိုပြီးစကားသည် ဓမ္မ, ပြောဆိုပြီးကို ထပ်မံပြောဆိုခြင်းသည် အနုဓမ္မ (အံ၊၆၊၂။၁၄၂။ အံ၊ဌီ၊၂။၁၂၉)။ ဘုရားရှင်ဟောကြားတော်မူအပ်သော တရားတော်သည် ဓမ္မ, ယင်းအားလျော်သော တရားတော်သည် အနုဓမ္မ (သံ၊၆၊၂။၂၃၀။ အံ၊၆၊၃။ ၂၁၂။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၀၀)။ ဘုရားရှင်၏ အစ္စန်း ၃-ပါးမှ လွတ်သော အသားကို သုံးဆောင်တော်မူခြင်းဟူသော အကြောင်းသည် ဓမ္မ, ယင်း အကြောင်းကို နောက်ထပ် လူအများ ပြောကြားခြင်းသည် အနုဓမ္မ (မ၊၆၊၃။၃၂)။ အကြောင်းကိုစွဲ၍ အကျိုးဖြစ်ခြင်းသည် ဒုက္ခပင် ဖြစ်သည်ဟု ဘုရားရှင်ဟောတော်မူခြင်းသည် ဓမ္မ, ယင်းအကြောင်းကို ပြောကြားခြင်းသည် အနုဓမ္မ (သံ၊၆၊၂။၅၂)။

သုတ္တန်ပိဋကသည် ဓမ္မ, အဘိဓမ္မာ ပိဋကသည် အဘိဓမ္မ၊ သုတ္တန် ပိဋက နှင့် အဘိဓမ္မာပိဋကသည် ဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်သည် အဘိဓမ္မ (ဒီ၊၆၊၃။၂၃၀။ အံ၊၆၊၃။၂၉၁)။ ဣန္ဒြိယသံဝရ ပြဝန်းသော သီလအားလုံးသည် ဣန္ဒြိယသံဝရဓမ္မ, မဂ်တရားသည် မဂ္ဂဓမ္မ (နေတ္တိ။၃၉။ နေတ္တိ၊၆။၁၀၀)။ အကျဉ်းဟောအပ်သော တရားသည် သံခိတ္တဓမ္မ, အကျယ်ဟောအပ်သော တရားသည် ဝိတ္ထာရဓမ္မ (အံ၊ ၆၊ ၂။၁၁)။ လောကုတ္တရာ တရား ၉-ပါးသည် နိပ္ပရိယာယဓမ္မ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်ကို တောင့်တ၍ ဒါနသီလဘာဝနာပြုမှုသည် ပရိယာယဓမ္မ (မ၊၆၊၁။၉၂။ ဣတိဝုတ်၊၆။၃၀၆)။ အကျိုးကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်း ၅-ပါးသည် ဓမ္မ (အဘိ၊၆၊ ၂။၃၃၀)မည်၏။ ဓမ္မနှင့်စပ်၍ အခြားသိမှတ်ဖွယ် ပါ, ၆, ၆ီ-တို့ ကြည့်။

ဓမ္မ[1] (ပု) [ဓမ္မ+ကာယ] တရားအပေါင်း။ ဓမ္မေ ဌိတဿာ (မ၊၆၊၃။၆၈)တိ ဓမ္မကာယေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတဿ။ မ၊ဌီ၊၃။၄၂။

ဓမ္မ[2] (တိ) [ဓမ္မ+ဏ] (၁) တရားသဖြင့်–တရားအားလျော်စွာ–ရအပ်သော(စည်းစိမ်ဥစ္စာ)။ (၂) တရားဖြင့်ပြီးသော(ကိုယ်)။ (၁) ဓမ္မေနာ (သုတ္တနိ။၃၃၉)တိ ဓမ္မလဒ္ဓေန ဘောဂေန။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။၁၀၉။ (၂) ဓမ္မကာယ (ဒီ၊၆၊၃။၄၉)-ကြည့်။

ဓမ္မအတ္ထသဘာဝါနုရူပ (တိ) [ဓမ္မအတ္ထသဘာဝ+အနုရူပ] အကြောင်း, အကျိုး, သဘောအားလျော်သော။ တထာ တထေဝါတိ စ ဓမ္မအတ္ထသဘာဝါနုရူပံ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၉၅။

ဓမ္မအာဏာ (ဣ) [ဓမ္မ+အာဏာ] တရားဖြင့်ပြီးသော–အမိန့်–အာဏာ(ဘုရားရှင်၏ ဓမ္မစက်)။ ဓမ္မအာဏ(ဒီ၊၆၊၃။ ၁၄၂)န္တိ ဓမ္မမယံ အာဏံ၊ သတ္ထု ဓမ္မစက္ကန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၁၄၂။ ယံ ယေ ယက္ခာဒယော သတ္ထု ဓမ္မ-အာဏံ....နာဒိယန္တိ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၅။

ဓမ္မက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဓမ္မကမင်း။ (ယင်းသည် အနောမဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်အကျွေး ဖြစ်သည်။) (၂) ဓမ္မကထေရ်။ (ယင်းသည် ပိယဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်

အကျေးမြတ် တပည့်ဖြစ်သည်။) (၁) တဿ ပန အနောမဒဿိဿ ဘဂဝတော....ဓမ္မကောနာမ ရာဇာ ဥပဋ္ဌာကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၀။ (၂) သန္ဓကော ဓမ္မကော စေဝ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂။

ဓမ္မကဋ္ဌမတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ကတ+မတ္တ] (၁) ပြု အပ်–ကျင့်အပ်–သော သာသနဓမ္မ၌ မေ့လျော့သော၊သူ။ (၂) သာသနဓမ္မ၌–ငြီးငွေ့–စိတ်ပျက်–မေ့လျော့–သော၊သူ။ (၃) သာသနဓမ္မ၌–ငြီးငွေ့–စိတ်ပျက်– အသိစိတ်ကင်း–သော၊သူ။ အမတဃဋ္ဌိကာယံ ဓမ္မကဋ္ဌမတ္တောဝ။ ထေရ။ ၂၅၈။ ဓမ္မကဋ္ဌမတ္တော(ဓမ္မကတမတ္တော၊သီ၊ ကမ္မကဋ္ဌမဂ္ဂေါ၊ဣ၊ ဓမ္မကဋ္ဌပတ္တော၊ ဓမ္မကပ္ပဋ္ဌမတ္တော၊က) မမ သာသနဓမ္မတော ဥက္ကဏ္ဌစိတ္တော အပဂတမာနသော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၁။

ဓမ္မကထန (နာ) [ဓမ္မ+ကထန] (၁) တရားဟောခြင်း။ (၂) တရားဟောရာ (အခါ-စသည်)။ (၃) ဓမ္မကထာကထန-ကြည့်။ (၂) ဓမ္မကထနကာလ, ဓမ္မကထနဋ္ဌာန-တို့ ကြည့်။

ဓမ္မကထနကာလ (ပု) [ဓမ္မကထန+ကာလ] တရားဟောရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓမ္မကထနကာလေ ပဌမံ စတူဟိ ဂါထာဟိ ဘဂဝန္တံ အာဘိတ္ထဝိတ္မာ ပစ္ဆာ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၃။

ဓမ္မကထနဋ္ဌာန (နာ) [ဓမ္မကထန+ဋ္ဌာန] တရားဟောရာအရပ်။ သောဏတ္ထေရဿ ဓမ္မကထနဋ္ဌာနံ ဂန္ဓွာ....အဋ္ဌာသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၁။

ဓမ္မကထနဒိဝသ(ပုဂ္ဂ)[ဓမ္မကထန+ဒိဝသ]တရားဟောရာနေ့၊ တရားဟောသောနေ့။ တဒါ စ ပန္နရသုပေါသထော ဟောတိ အလက်တမ္ဘာသနေ နိသိဒိတ္မာ ဗောဓိသတ္တဿ ဓမ္မကထနဒိဝသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ ၂၃။

ဓမ္မကထာ(ထီ) [ဓမ္မ+ကထာ။ (ဓမ္မကဟာ-ပြော)] (၁) တရား(နှင့်ယှဉ်သော)စကား။ (၂)တရားကို ဟောပြောခြင်း။ (၃) တရားဒေသနာကို ဟောကြောင်းဖြစ်သော နည်း, တရားဟောနည်း။ (၄) သဘာဝဓမ္မကို ကြံစည်ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရာ စကားအစဉ်။(B.E. ၂၀၀-ခန့်တွင် အန္ဓက ဂိုဏ်းသား ရဟန်းများအချို့နှင့် ဥတ္တရပထဂိုဏ်းသား ရဟန်းတို့သည် ရှုပါရုံ-စသည်တို့သည် ရှုပါရုံစသော သဘောအားဖြင့်မြဂုန်၏၊ ယင်းမြဲခြင်း သဘောကို မစွန့်ကြကုန်-ဟု ထုတ်ဖော်ဟောပြကြကုန်၏၊ ယင်း-မိစ္ဆာဝါဒကို B.E. ၂၃၄-ခုနှစ်တွင် မောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ် ပယ်ဖျက်တော် မူခဲ့သည်။ အဘိ၊က။ ၄၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၈-ကြည့်။) (၅) တရားဟောရာ(အခါ-စသည်)။ (၆) ဓမ္မကထာ ဟိ ကမ္မဋ္ဌာနဝိနိမုတ္တာ နာမ နတ္ထိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၄။)ကထ-ယတိ ဓမ္မကထံ ဇိနော ဇနဿ။ ဒီ၊၃။၁ ၂၆။ (–ဝိ၊၁။၈၆။ ဝိ၊၃။၆၁။ အပ၊၁။၃၉၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၉ ၂။ ဝိမ၁-နီ၊ဋ္ဌ။၈၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊-၁။၁၁၃။) ဓမ္မကထိက(၂) လည်းကြည့်။ (၂) ဓမ္မဿ ကထနံ ဓမ္မကထာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ (–အနုဋ္ဌ၊ ၂။၃။) (၃) ဓမ္မကထာနယ-ကြည့်။ (၄) ဓမ္မကထာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊က။ ၄၄၀။ ဣဒါနိ ဓမ္မကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂၈။ (၅) ဓမ္မကထာသမယ-ကြည့်။

ဓမ္မကထာအာလောက (ပု) [ဓမ္မကထာ+အာလောက] တရားစကား–တရားဒေသနာ–အရောင်–အလင်း။ ဓမ္မကထာအာလောကော ဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅ ၀။ သဗ္ဗတ္ထေ ဝ သတ္ထု ဓမ္မဒေသနာ သတ္ထာနံ ဟဒယတမံ ဝိဓမန္တီ ဓမ္မကထာအာလောကော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉ ၆။

ဓမ္မကထာကထန (နာ) [ဓမ္မကထာ+ကထန] တရားစကားဟောပြောခြင်း။ ဓမ္မကထာကထန-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၆ ၄)ဣ သရဘညသရဘဏနာဒိ-

သေန ဓမ္မကထန်။ ဒီ၊ဌ်ီ၊၃။၁၈၀။ (–သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။၅၇။ အံ၊ဌ်ီ၊၂။၅၉။)

ဓမ္မကထာကာလ (ပု) [ဓမ္မကထာ+ကာလ] တရားစကားယောဆု–အချိန်–အခါ–ကာလ။ နဲ တေ ဓမ္မကထာကာလေ၊ ဣစ္စာယ မုနိ-သတ္တမော။ အပ၊ ၂။၁ ၂၉။ ဓမ္မကထာကာလေ (ဓမ္မကထာကာလံ၊က) အတ္ထဉ္စ ကာရဏဉ္စ ဝိညာပေတ်ာ။ သံ၊ဌ်ီ၊၃။ ၂၅၆။

ဓမ္မကထာခိပ္ပါယ (ပု) [ဓမ္မကထာ + အခိပ္ပါယ] (၁) တရားယောခြင်းဌ် (ဖြစ်သော) အလို၊ တရားယောလိုခြင်း။ (တိ) (၂) တရားယောလိုသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မကထာခိပ္ပါယော။ ဝိ၊ ဌ်ီ၊ ၂။၁၀၂။ ကခ်ီ။၁၃၀။ ဝိ၊သင်ဟာ။၄၅၉။ (တိ) (၂) ဓမ္မကထာခိပ္ပါယောတိ ဓမ္မံ ဒေ-သေတုကာမော။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဌ်ီ၊ ၂။၃၉၃။

ဓမ္မကထာနန္တရံ (ဗျ) [ဓမ္မကထာ+အနန္တရံ] (က) တရားစကား၏ အခြားမဲ့ဌ်။ (ခ) တရားယော-ခြင်း၏ အခြားမဲ့ဌ်။ ဓမ္မကထာနန္တရံ။ ဝဇိရ။ ၆၉။

ဓမ္မကထာနယ (ပု) [ဓမ္မကထာ+နယ] (၁) တရား-ဒေသနာကို ယောကြောင်းဖြစ်သော နည်း၊ တရားယောနည်း။ (၂) တရားဒေသနာကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မကထာနယပကရဏကောသလ္ဟ (နာ) [ဓမ္မက-ထာနယ+ပကရဏ+ကောသလ္ဟ] (၁) တ-ရားယောနည်း (နှင့်) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းဌ် လိမ္မာသူ၏အဖြစ်။ (၂) တရားကိုထုတ်ဆောင်-ခြင်း (နှင့်) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းဌ် လိမ္မာသူ၏ အဖြစ်။ ဥဒ္ဒေသပရိပုစ္ဆာဟိ စ အနုဂ္ဂဟေ-တ္တာ ဓမ္မကထာနယပကရဏကောသလ္ဟာဒိနိ သိက္ခာပိတော။ မ၊ဌ်ီ၊၁။၁၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဖ၅။ နိသိန္နကထာပရိကထာဒိဝသေန ဓမ္မသာ-ကထာ ဓမ္မကထာနယော, ကေတ္တာဒိ ဓမ္မနိတိ ဝေ ဝါ။ ပကရဏံ သတ္ထ ပကရဏာနိ၊ တတ္ထ ကောသလ္ဟံ ဓမ္မကထာနယပကရဏကော-သလ္ဟံ။ မ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၂၂။

ဓမ္မကထာနိဋ္ဌာပန (နာ) [ဓမ္မကထာ+နိဋ္ဌာပန] တရားစကားကို–ပြီး–ဆုံး–စေခြင်း။ ဓမ္ম-ကထိကတ္ထေရဿ ဓမ္မကထာနိဋ္ဌာပနဉ္စ ကေကွ-ဏေယေ၀ အယောသိ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂။၁၃၄။

ဓမ္မကထာပဗန္ဓ (ပု) [ဓမ္မကထာ+ပဗန္ဓ] တရား-စကားအစဉ်၊ တရားယောစဉ်။ ဥဂ္ဂဟိတော ဓမ္မကထာပဗန္ဓော (မ၊ဌ်ီ၊၁။၃၉၄)တိ ကမ္ম-ဋ္ဌာနဿ ဥပကာရော ဓမ္မကထာပဗန္ဓော။ မ၊ ဌ်ီ၊ ၂။၇၅။

ဓမ္မကထာပရိယောသာန (နာ) [ဓမ္မကထာ+ပရိ-ယောသာန] တရားစကား၏ အဆုံး။ ဓမ္ম-ကထာပရိယောသာနေ....အဂမာသိ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃။၄၇။ မ၊ဌ်ီ၊၃။၃၂။ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ်ီ။၁ဖ၈။)

ဓမ္မကထာဗန္ဓ (ပု) [ဓမ္မကထာ + ဗန္ဓ] တရား-စကားအစဉ်၊ တရားယောစဉ်။ ဓမ္ম-ကထာဗန္ဓ-(မ၊ဌ်ီ ၂။၁ဖ၆။ အံ၊ဌ်ီ၊၃။၃၅)ကို ပဝေဏီ-အာဂတံ ပကိဏ္ဏကဓမ္ম-ကထာမဂ္ဂံ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ဖ၈။ အံ၊ဌ်ီ၊၃။၃ဖ၉။

ဓမ္မကထာမဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မကထာ + မဂ္ဂ] အထက်-ပုဒ်နက် ကြည့်။ တေ ကေတောဝ ကော် ဓမ္ম-ကထာမဂ္ဂံ ဥဂ္ဂဏှိ်သု။ အဘိ၊ဌ်ီ၊ ၂။၃၇ဖ။ ဓမ္ম-ကထာမဂ္ဂကို ဓမ္ম-ကထာယ ပဗန္ဓံ။ သမ္မော-ယော။ ၂၁၈။

ဓမ္ম-ကထာမတဝေရာ (ထီ) [ဓမ္ম-ကထာ+အမတ-ဝေရာ] တရားစကား ဟူသော အမြိုက်-ရေအယဉ်၊ အမြိုက်ရေအယဉ်နှင့်တူသော တ-ရားစကား။ ကိလေသဂ္ဂိသန္ဓတ္ထသဗ္ဗဇနမာန-သံ ဓမ္ম-ကထာမတဝေရာယ သိတိသာဝံ ဇန-ယန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ်ီ။ဂ၃။

ဓမ္ম-ကထာမေထုဝဿ (နာ) [ဓမ္ম-ကထာ + မေထ-ဝဿ] တရားဒေသနာပိုးရွာခြင်း။ ဓမ္ম-မေ-

ယေနာတိ မြန်မာတာ မေဃဝယောန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၂၆၄။

မြန်မာတာဝသာန (နာ) [မြန်မာတာ+အာဝသာန] တရားစကား၏အဆုံး။ မြန်မာတာဝသာနေ မဟာဇနေ ဥဋ္ဌာယ ဂတေ သတ္ထာရံ ဝန္ဒိတ္မာ။ သံ၊၁။၂။၁၆၈။ ထေရာ၁။၂။၄၂၉။ အပ၊၁။၁။ ၂၈၂။ (–မဟာ၊၁။၁။ဥ၂၁။ မဟာ၁။၂။၄ဥ၅။ ဝိမာန၊၁။၅၉။)

မြန်မာတာသဝန (နာ) [မြန်မာတာ+သဝန] တရားစကားကို ကြားနာခြင်း၊ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓတော မြန်မာတာသဝနေန စတုသစ္စံ ဗုဒ္ဓဝါ။ ပဋိသံ၊ ၁။၂။၁ဥ၂။

မြန်မာတာသဝနတ္ထ (ပု) [မြန်မာတာသဝန + အတ္ထ] တရားစကားကို ကြားနာခြင်း အကျိုး။ မြန်မာတာသဝနတ္ထံ အာဂတာဟိ ဘဝိတမ္ပိ။ ဇာ၁၁။၅၄၅။

မြန်မာတာဝိဓ (ပုဂၢ) [မြန်မာတာ+ဝိဓ] တရားဟောခြင်းအခြင်းအရာ၊ တရားဟောပုံအခြင်းအရာ။ ဒေသေ မြန်မာတာဝိဓေ။ သံ၊၂။ ၂။ ၁၃၉။

မြန်မာတာဝိလာသ (ပု) [မြန်မာတာ+ဝိလာသ] တရားဒေသနာတော်၏ – ကွန်ပြီး–စပယ် – တင့်တယ် – ခြင်း။ အတ္ထနော မြန်မာတာ-ဝိလာသံ ဒဿေန္တော အာဟ။ ဇာ၁၁။ ၄၆၆။

မြန်မာတာဝိလာသဝိသေသဟေတု (ပု) [မြန်မာ-တာဝိလာသ+ဝိသေသဟေတု] တရားဒေသနာတော်၏– ကွန်ပြီး–စပယ်–တင့်တယ်–ခြင်း၏ ထူးသောအကြောင်း၊ တရားဒေသနာတော်၏–ကွန်ပြီး–စပယ်–တင့်တယ်–ခြင်း၏ အကြောင်းထူး။ မြန်မာထိကာနံ မြန်မာတာ-ဝိလာသဝိသေသဟေတုဘူတံ (ပကရဏံ)။ ပဋိသံ၊၁။၁။၈။

မြန်မာတာသဒ်သ (တိ) [မြန်မာတာ+သဒ်သ] တရားဟောခြင်းနှင့်တူသော။ ဗုဒ္ဓါနံ မြန်-မာတာသဒ်သာဝသာ ကထာ ဟောတိ။ ဇာ၁ ၁။၃။၃၂၂။

မြန်မာတာသဒ္ဒ (ပု) [မြန်မာတာ+သဒ္ဒ] တရားဟောသံ။ မြန်မာတာသဒ္ဒမနုဿာဝေယျ။ အံ၊ ၁။၂။၂၁၂။

မြန်မာတာသမယ (ပု) [မြန်မာတာ+သမယ] တရားဟောရာ–အချိန်–အခါ။သန္ဓိပတိတာနံ ကရဏီယဒ္ဒယသမယော သု မြန်မာတာသမ-ယော။ ဥဒါန၊၁။ ၂၀။

မြန်မာတာသလိလ (နာ) [မြန်မာတာ+သလိလ] တရားဒေသနာ ရေစင်။ မြန်မာတာသလိလေန တေမေတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။ ၂၈၉။

မြန်မာတာသလိလဝေရ (ထီ) [မြန်မာတာ + သလိလဝေရ] တရားဒေသနာ ရေအယင်။ မြန်မာတာသလိလဝေရံ ဝဿန္တေ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။ ၂၀၈။

မြန်မာတာသိဒ္ဓိ (ထီ) [မြန်မာတာ+သိဒ္ဓိ] တရားဟောခြင်း၏ ပြီးစီးခြင်း၊ တရားစကား၏ ပြီးစီးခြင်း။ ဓမ္မေန မြန်မာတာသိဒ္ဓိ။ သံ၊၁။၁။ ၈၆။

မြန်မာထိက (တိ) [မြ+ကထိက။ မြန်မာတာ+ ဏိက] (၁) (က) တရားဟောတတ်သော၊ သူ၊ တရားဟောသူ။ (အဘိမြတ်ကို ဟော ပြောတတ်သူသာ မြန်မာထိကအစစ် ဖြစ်သည်။ အဘိ၊၁။၁။ဥ၀။ ဝဇိရ။၁၉၅။)

(ခ) အဘိမြတ်တရားကို ဟောစာတ်သော၊သူ။ (၂) တရားနှင့်ယှဉ်သော စကား ရှိသော၊သူ။ (ဃ) တရားဟောမှုဌ် ကောင်းသော၊သူ၊ တရားဟောကောင်းသူ။ (ဌ) မြန်-မာထိကသုတ်။

(၁) (က) ပဌမေန မွေ့ကထိကော ကထိတော 'မွေ့ ဒေသေတိ'တိ ဝုတ္တတ္တာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။

မွေ့ကထိကော (ပုဂ္ဂ၊ပ၊၉) — ဝိ၊၂။၉။ အံ၊၂။၆၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၀။ **မွေ့ကထိကာ** (ထီ၊ပ၊၉)—ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၉၊၁၃၁။ **မွေ့ကထိကာ**(ပ၊ဗ)—ဝိ၊၁။၂၄၅။ ဝိ၊၄။၁၉၃။ **မွေ့ကထိက**(အာ၊၉)—သာရတ္ထ၊၂။၃၅၂။ **မွေ့ကထိကံ**(ဒု၊၉)—ဝိ၊၂။၁၅။ အပ၊၂။၂၄၀။ **မွေ့ကထိကေ** (ဒု၊ဗ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၇။ **မွေ့ကထိကေန** (တ၊၉)—သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃။ **မွေ့ကထိကေဟိ** (တ၊ဗ)—မွေ့ဋ္ဌ၊၂။၆။ **မွေ့ကထိကဿ**(စ၊၉)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၇၃။ **မွေ့ကထိကာနံ**(စ၊ဗ) — သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၉။ **မွေ့ကထိကဿ** (ဆ၊၉) —ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ကခ်ီ။၁၃၉။ **မွေ့ကထိကာနံ** (ဆ၊ဗ) — သာ-ရတ္ထ၊၁။၆၀။ **မွေ့ကထိကေ** (သ၊၉)—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၇၀။ **မွေ့ကထိကေသု** (သ၊ဗ) — ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၆၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၅၀။ (ခ) **မွေ့ကထိကာ**-(ဝိ၊၁။ ၂၄၅)တိ အာဘိမွေ့ကာ။ ဝဇိရ။၁၉၅။

(၂) **မွေ့ကထိကော** (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၁)တိ ဓမ္မေန ယုတ္တကထာ မွေ့ကထာ၊ သာ တေသာ အတ္ထီတိ မွေ့ကထိကော။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊၇။၄၀၂။ (ဃ) **မွေ့ကထာယ်** သာဓူတိ **မွေ့ကထိကော**။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၉။ (ဌ) ကစ္စာနဂေါတ္တ **မွေ့-ကထိက**၊ အစေလ တိမ္ဗရုကေန စ။ သံ၊၁။ ၂၆၅။

မွေ့ကထိကဂုဏ (ပု) [**မွေ့ကထိက** + ဂုဏ] တရား-ဟောသူ၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (ဝိပဿနာ-ဉာဏ်၏ အာရုံဖြစ်သော ဗြီးဌေကြောင်း-ဉာဏ်။ အဘေဒေါ်ပစာ။) **မွေ့ကထိကဂုဏော**-(သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၃)တိ ဝိပဿနာဝိသယော အ-ဘေဒေါ်ပစာရေန ဝုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၁။

မွေ့ကထိကဌာန (နာ) [**မွေ့ကထိက**+ဌာန] တရား-ဟောသူ၏ နေရာ။ **မွေ့ကထိကဌာနေ** **မွေ့-ကထိကော** (ဟောတိ)။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄။

မွေ့ကထိကတ္တ (နာ) [**မွေ့ကထိက** + တ္တ] တရား-ဟောသူ၏ အဖြစ်၊ တရားဟောသူ၏ ဖြစ်-ကြောင်း ဂုဏ်။ **မွေ့ကထိကတ္တံ**။ အံ၊၁။၄၀။ ပုဏ္ဏော **မွေ့ကထိကတ္တေန**။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၆။

မွေ့ကထိကတ္ထေရ (ပု) [**မွေ့ကထိက** + ထေရ] တရားဟောတတ်သော ထေရ်။ **မွေ့ကထိက-တ္ထေရဿ** **မွေ့ကထာနိဋ္ဌာပနဋ္ဌ** ကေကွဏော-ယော အဟောသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၉။)

မွေ့ကထိကဒေဝပုတ္တ(ပု)[**မွေ့ကထိက**+ဒေဝပုတ္တ] တရားဟောတတ်သော နတ်သား။ ဒေ-လောကေ နိဗ္ဗတ္တိတ္တာ **မွေ့ကထိကဒေဝပုတ္တဿ** မွေ့ သုတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၅။)

မွေ့ကထိကနန္ဒက (ပု) [**မွေ့ကထိက** + နန္ဒက] တရားဟောတတ်သော နန္ဒကရဟန်း။ (အရှင်-နန္ဒကရဟန်းသည် တရားနာပရိသတ်ကို နှစ်-သက်ရွင်ပျအောင် တရားမွေ့ ဟောပြတတ်သ-ဖြင့် **မွေ့ကထိကနန္ဒက** အမည်ရသည်။) သမ္ဗေ-သံယော မနုံ ဂဟေတ္တာ ကထေတုံ သက္ကော-တိတိ **မွေ့ကထိကနန္ဒကော** နာမ ဇာတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။

မွေ့ကထိကပုဂ္ဂံ (ပု) [**မွေ့ကထိက**+ပုဂ္ဂံ] (၁) မြတ်သော **မွေ့ကထိက** ရဟန်း။ (၂) (ကြောက်ရွံ့ခြင်းကင်း သည်းခံနိုင်ခြင်း-စ-သော ဂုဏ်များကြောင့်)နွားလားနှင့်တူသော **မွေ့ကထိကရဟန်း**။ (၁) **မွေ့ကထိကပုဂ္ဂံ**ဝါနံ၊ ဝိစိတ္တပဋ္ဌိတာနုဇနနဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၂၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆။ (၂) ပုဂ္ဂံဝါ ဂုစ္ဆန္တိ ဥသဘာ၊ အသန္ဓသနုပရိဿယသယနဿ ပရိပါလနာဒိ-ဂုဏေဟိ တံသဒိသတာယ **မွေ့ကထိကာ** ဒေ-ပုဂ္ဂံဝါတိ **မွေ့ကထိကပုဂ္ဂံဝါ**။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀။

မွေ့ကထိကပုစ္ဆသုတ္တ (နာ) [**မွေ့ကထိကပုစ္ဆာ** + သုတ္တ] မျက်စိ, နား, နှာ, လျှာ, ကိုယ်,စိတ်

တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းငှါ ဟောပြနိုင်သူသာ ဓမ္မကထိကမည်၏, ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ်ကျင့်သူ မည်၏ဟု အညတရရဟန်း၏ တရားဟောသူ နှင့်စပ်သော အမေးကို ဖြေဆိုရာသုတ်၊ ဓမ္မ-ကထိကပုဒ္ဓာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာ-ယတနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုံတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၂။၃၅၃။

ဓမ္မကထိကပေမ (နဃပု) [ဓမ္မကထိက + ပေမ] တရားဟောသောသူ၌ ချစ်ခြင်း။ ဒဟရသာ-မဏေရ ဓမ္မကထိကပေမေန "ဘန္တေ ဣမေ ဝဿံ ဥပေထာ"တိ ဝဒိ ံသု။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈၈။

ဓမ္မကထိကဘာဝ (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဘာဝ] တရားဟောတတ်သူ၏ အဖြစ်။ ဓမ္မကထိက-ဘာဝေ တေဒဂ္ဂပ္ပတ္တံ သာဝကံ အာမန္တေသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၁၆။)

ဓမ္မကထိကဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဘိက္ခု] တရားဟောတတ်သော ရဟန်း၊ တရားဟော ရဟန်း။ ဓမ္မကထိကဘိက္ခု .... ဓမ္မကထံ က-ထေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၄၃။ (–အံ၊ဌ၊၁။၁၅၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၂၀။)

ဓမ္မကထိကလက္ခဏ (နဃ) [ဓမ္မကထိက+လက္ခဏ] တရားဟော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သိမှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'၊ ဓမ္မကထိကဖြစ်နိုင်ကြောင်းအင်္ဂါ လက္ခဏာ။ (ယင်း-အကျယ် ထေရ။ ၂၆၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၄။ သံ၊ဌီ၊၂။၃၉-တို့ ကြည့်။) "ကတိဟိ နု ခေါ ဘန္တေ အင်္ဂေဟိ သမန္နာဂ-တော ဓမ္မကထိကော ဟောတီ"တိ ဓမ္မကထိ-ကလက္ခဏံ ပုစ္ဆိ ံသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၄။ (–သံ၊ဌီ၊၂။၃၉။)

ဓမ္မကထိကဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မကထိက+ဝဂ္ဂ] ဓမ္မကထိ-ကဝဂ်၊ ဓမ္မကထိကသုတ် ၂-သုတ်ကို ပဓာန-ထား၍ ဟောပြရာသုတ်အစု။ (ယင်း၌ အဝိဇ္ဇာ-သုတ် အစရှိသော ၁၃-သုတ် ပါရှိသည်။) သံ-ယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်။ သံ၊၂။၁၃၂-၉။ ဓမ္မကထိကဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ သံ၊၂။၁၃၉။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၆။ ဓမ္ম-ကထိကဝဂ္ဂဿ ပဌမေ။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၅။

ဓမ္မကထိကဝဋ္ဋ (နဃပု) [ဓမ္မကထိက+ဝတ္ထု။ တ္ထ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။] တရားဟောသူတို့အား ပြုအပ်သော ကျင့်ဝတ်။ ဓမ္မဒိဋ္ဌနိယော ဓမ္မကထိကဝဋ္ဋံ ဥပေါသထာဂါရေ ပဒီပတေလဒါနဋ္ဌိ ဝေ-ယာဝဋိဝံ ဗဟုဝိဓံ ကလျာဏကမ္မံ ကတ္မာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅၁။

ဓမ္မကထိကသက္ကာရ (တိ) [ဓမ္မကထိက+သက္ကာ-ရ] တရားဟောသူအား – ကောင်းစွာပြုအပ်–ပူဇော်အပ် – သော (ပစ္စည်း)၊ တရားဟော သူအား – လျှုဒါန်းဖွယ် – ပူဇော်ဖွယ် – (ပစ္စည်း)။ အယံ တေ ဓမ္မကထိကသက္ကာ-ရော။ အံ၊ဌ၊၃။၁၇၁။

ဓမ္မကထိကသုတ္တ (နဃ) [ဓမ္မကထိက+သုတ္တ] (၁) ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အညတရ ရဟန်းက ဓမ္မကထိကခေါ် ထိုက်သော ရဟန်းနှင့် စပ်၍ မေးလျှောက်လေရာ ဇရာမရဏ-စသည် ကင်း ပျောက် ချုပ်ငြိမ်းအောင် ဟောပြနိုင်သော ရဟန်းသာ ဓမ္မကထိကမည်ကြောင်း ဟောပြ ရာသုတ်၊ ဓမ္မကထိကသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂ ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၂၅၈။

(၂) ခန္ဓာ ၅-ပါး ချုပ်ငြိမ်းအောင် ဟော ပြနိုင်သော ရဟန်းသာ ဓမ္မကထိက မည် ကြောင်း ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ 'ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ။ ၁-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊၂။၁၃၃။

(၃) အကျိုးနှင့် မစပ်သော 'တရားစကား ကို အနည်းငယ်မျှသာ ဟောသော ဓမ္မကထိ ကပုဂ္ဂိုလ်, အကျိုးနှင့်စပ်သော, တရားစကား ကို အနည်းငယ်မျှသာ ဟောသော ဓမ္မကထိ က ပုဂ္ဂိုလ်, အကျိုးနှင့်မစပ်သော တရား

စကားကို မျှားစ္ဆာ ဟော သော ဓမ္မကထိက ပုဂ္ဂိုလ်,အကျိုးနှင့်စပ်သော တရားစကားကို မျှားစ္ဆာဟောသော ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ်-ဟူ၍ ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ် ၄-မျိုးကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂ္ဂိတ္ထရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁၄-၀၈၊ ၉-သုတ်။ အံ၊၁။၄၅၅။

ဓမ္မကပ္ပနာ (ထီ) [ဓမ္မ+ကပ္ပနာ] ပရမတ္ထသဘော တရားကို ကြံစည်ခြင်း။ ကိုဠ ဓမ္မကပ္ပနာပိ နိရတ္ထကာ သိယာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၀၆။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၁။

ဓမ္မကမ္မ (နာ) [ဓမ္မ+ကမ္မ။ (ဓမီကမီ-သံ)] ဓမ္မကံ၊ တရားသောအမှု၊ ဟုတ်မှန်သောအကြောင်းဖြင့် ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်မှု။ (ဓမ္မကာယ,သုဘမင်္ဂလာကို ပြီးစေမှု။ စိန္တာမဏိ။) ဓမ္မကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညီ။ ဝိ၊၁။၂၆၇။ ဝိ၊ ၂။၅၅၊၁၀၆။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၄။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၅-၆၊၁၃၄။ (ဘုတေန ဝတ္ထုနာ ကတံ ဓမ္မေန ကတံ နာမ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၄၂၇။) (– ဝိ၊ဋီ၊၄။၁၀၂၊ ၂၃၀။ ဝဇိရ။၃၀၄။ ဝိမတိ၊ ၂။၄၆။ ကခ်ီ။ဋီ၊သစ်။ ၃၆၁၊၃၇၅။)

ဓမ္မကမ္မတ္ထ (ပု) [ဓမ္မကမ္မ+အတ္ထ] တရားသော – ဟုတ်မှန်သော – အမှုဟူသောအကျိုး၊ တရားနှင့်စပ်သောအမှုကိစ္စ။ "ရာဇာ ပက္ကောသတိ"တိ ဝုတ္တေပိ ဓမ္မကမ္မတ္ထာယ အာဂန္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၃။

ဓမ္မကမ္မဒ္ဒါဒသက (န၊ပု) [ဓမ္မကမ္မ+ဒ္ဒါဒသက] ဓမ္မကံ ၁၂-ပါးအပေါင်း။ ဓမ္မကမ္မဒ္ဒါဒသကံ နိဋ္ဌတံ။ ဝိ၊၄။၉၊၄၂၊၇၃။ (ယင်း-ဓမ္မကံသည် တဇနိယကံ ၁၂။ ဝိ၊၄။၇-၉, နိယဿကံ ၁၂။ ဝိ၊၄။၁၆၊၁၀, ပမ္မာဇနိယကံ ၁၂။ ဝိ၊၄။၃၀-၁, ပဋိသာရဏိယကံ ၁၂။ ဝိ၊၄။၄၁-၂, ဥက္ခေပနိယကံ ၁၂။ ဝိ၊၄။၅၀၊၆၁၊၇၃-တို့၌ အသီးသီး လာ၏။)

ဓမ္မကမ္မသညာ (ထီ) [ဓမ္မကမ္မ+သညာ] ဓမ္မကံဟူသော – အမှတ် – သညာ – ရှိသော(ရဟန်းမိန်းမ။) ဓမ္မကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညာ နပဋိနိဿဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၀၆၊၃၀၉။ (–၄၄၁။)

ဓမ္မကမ္မသညီ (တိ) [ဓမ္မကမ္မ+သညီ] ဓမ္မကံဟူသော – အမှတ် – သညာ – ရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မကမ္မေ ဓမ္မကမ္မသညီ(ဝိ၊၁။၂၆၇)တိ တဏ္ဍေ သမနုဘာသနကမ္မံ ဓမ္မကမ္မံ ဟောတိ၊ တသ္မိံ ဓမ္မကမ္မသညီတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၄။ (– ဝိ၊ ၂။၅၅၊၇၅၊၁၆၆။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၅၊၃၆၊၁၃၄။ ကခ်ီ။ ၂၁၀၊ ၂၄၆၊ ၂၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၉၅။)

ဓမ္မကမ္မိက (တိ) [ဓမ္မကမ္မ + ဣက] ဓမ္မကံ၌ယှဉ်သော၊ ဓမ္မကံကို လိုလားသော၊ သူ။ ကဒါ နု ခေါ ဣမံ ဓမ္မကမ္မိကာ အာဘဗ္ဗာနံ ပါပေတ္မာ နိဟရိဿန္တိ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။

ဓမ္မကရက (နာ) [ဓမ္မ+ကရက] ရေစစ်၊ ဓမ္မကရိဏ်။ (ယင်း-ဓမ္မကရိဏ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ် တောင်ပေါက်ဓာန်၊သျှ။ ၄၃၉-ကြည့်။) ထေရော ဓမ္မကရကေန (ဓမ္မကရဏေန၊က) ဥဒကံ ဂဟေတ္မာ ရာဇာနံ မိလိန္ဒံ သညာပေသိ။ မိလိန္ဒ။၇၀။

ဓမ္မကရဏ(ပု၊နာ)[ဓမ္မ+ကရဏ] (၁) ရေစစ်၊ ဓမ္မကရိဏ်။ (သဘောမှန်ဖြင့် အပ်အောင်ပြုကြောင်းရေစစ်။) (တိ)(၂) တရားကိုပြုကျင့်တတ်သော၊သူ။ (၁) ဓမ္မကရဏ (ဇာ၊ဋီ၊၁။ ၁၄၉)နှင့် ဓမ္မေန သဘာဝေန ကပ္ပိယဘာဝံ ကရောန္တီ ဇာနာတိ ဓမ္မကရဏံ။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၉၆။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဓမ္မကရဏံ(ဓမ္မကရဏ်၊ သီ၊သျှ။ ဓမ္မကရဏ်၊က)။ ဝိ၊၄။ ၂၅၅။ အရဏိသဟိတံ ဓမ္မကရဏောသ....သဗ္ဗမေတံ ဘာဇနီယံ။ ဝိ၊ဋီ၊၄။၈၃။ ကခ်ီ။ ၂၆၄။ (–မဟာနိ။ ၁၇၃၊ ၃၆၈။ ဝိ၊ဋီ၊၄။၁၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၅၂ ၂ ၂၉၆၊ ၃၀၈၊ ၄၄ ၂ ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၆ ၈ ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၄ ၃ ။ ဓမ္မ၊ဋီ ၂ ။ ၁ ၈ ၉ ၊ ၂ ၃ ၃ ၊ ၄ ၂ ၃ ၊ ၄ ၃ ၃ ။ အပ၊

ဌ၊၂။၂၄၈။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။၁၆၈။ အံ၊ဌ်ီ၊၃။၃၇။) ဓမ္ကရဏ-လည်း ကြည့်။ (တိ)(၂) အယံ ပန ဘဝတော ဓမ္မကရဏံ.... ထေရဿ ဂဟေတ္မာ ပက္ကာမိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၂၉၄။

ဓမ္မကရဏတ္ထိက (တိ) [ဓမ္မကရဏ+အတ္ထိက] ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်–ဖြင့်–ကို – အလိုရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မကရဏတ္ထိကဿ (ဓမ္မကရကတ္ထိကဿ၊ သီ၊သျှာ) ဓမ္မကရဏော။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၉၆။

ဓမ္မကရဏပဋ္ဌ (ပုဒ်နှ) [ဓမ္မကရဏ+ပဋ္ဌ] ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်–အဝတ်–အထည်–စ။ သံဃဿ ဓမ္မကရဏပဋ္ဌဒီနံ အတ္ထာယ ဒေမ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၅၃။

ဓမ္မကရုတ္တမ (ပုဒ်နှ) [ဓမ္မကရဏ+ဥတ္တမ] မြတ်သော–ရေစစ်–ဓမ္မကရိုဏ်။ ပရိဿာဝနေ သုဂတော၊ ဒတ္တာ ဓမ္မကရုတ္တမေ။ အပ၊၁။ ၃၆၁။

ဓမ္မကာမ (တိ) [ဓမ္မ+ကာမ] (၁) (ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ) ပါဠိဓမ္မကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၂) (သုစရိုက် ၃-ပါး) တရားကို–အလိုရှိ–ကြိုက်နှစ်သက်–သော၊သူ။ (၃) (အစဉ်အလာ ကျင့်သုံးအပ်သော) တရားကို–အလိုရှိ–တောင့်တ–သော၊သူ။ (၄) (လောကုတ္တရာ)တရားကို အလိုရှိသော၊ သူ။ (၅) (ကုသိုလ် ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို–အလိုရှိ–ချစ်ခင်–တောင့်တ–နှားထောင်–ကျင့်–သော၊ သူ။ (၆) (မင်းကျင့် ၁၀-ပါး) တရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၇) (သံဃာညီညွတ်ခြင်း) အကြောင်းကို အလိုရှိသော၊သူ။

(၁)(ပိဋ္ဌကဝ-ပုံ) ပါဠိဓမ္မကို အလိုရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မကာမော သုပေသလော။ ဝိ၊၅။၁၅၂။ ဓမ္မေ အဿ ကာမော သိနေဟောတိ ဓမ္မကာ-မော၊ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ပိယာယတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃၀။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၉၁။ ဒီ၊ ဌ်ီ၊၃။ ၂၆၆။ အံ၊ဌ်ီ၊၃။၃၀၈။ (–အံ၊၃။ ၂၇၅၊ ၄၁၉။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။ ဝဇိရ။၅၄၅။)

(၂) (သုစရိုက် ၃-ပါး)တရားကို–အလို ရှိ–ကြိုက်နှစ်သက်–သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော-(ဇာ၊၁။၁၇၀)တိ သုစရိတဓမ္မပ္ပိယော။ ဇာ၊ ဌ၊၃။၃၇၉။ ဓမ္မကာမာ (ဇာ၊၁။၂၂၂) တိ တိဝိဓသုစရိတဓမ္မံ ရောစေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၇၈။ (–အပ၊၁။၃၅၉၊၃၈၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၇၉။ သီ၊ ဌ်ီ၊သစ်၊၁။ ၂၅၆။)

(၃) (အစဉ်အလာ ကျင့်သုံးအပ်သော) တရားကို–အလိုရှိ–တောင့်တ– သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော (ဇာ၊၂။၂၈၈)တိ ပဝေဏိဓမ္မမ္မိ သုစရိတဓမ္မမ္မိ ကာမယမာနော ပတ္ထယမာ-နော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၉၀။

(၄) (လောကုတ္တရာ) တရားကို အလိုရှိ သော၊သူ။ ဓမ္မကာမဿ ဝိယ အရဟတ္တဖလာ-ဓိဂမမနုတ္တရံ။ မိလိန္ဒ။၃၃၉။

(၅) (ကုသိုလ် ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရား ကို–အလိုရှိ – ချစ်ခင်–တောင့်တ – နှား ထောင်–ကျင့်–သော၊သူ။ ဓမ္မကာမော ဘဝံ ဟောတိ ဒသကုသလကမ္မပထဓမ္မံ ကာမေတိ ပိဟေတိ ပတ္ထေတိ သုဏာတိ ပဋ္ဌိပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။

(၆) (မင်းကျင့် ၁၀-ပါး) တရားကို အလို ရှိသော၊သူ။ အတ္ထံ ဓမ္မဉ္စ ဥယဉ္ဇ၊ ဓမ္မကာမော ရထေသဘော။ ဇာ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၁။

(၇) (သံဃာ ညီညွတ်ခြင်း) အကြောင်း ကို အလိုရှိသော၊သူ။ ဓမ္မကာမေန ဝိညှနှာ ဏေတိ ပဋ္ဌိသဒ္ဓိကွိတဗ္ဗံ။ ဏေတိဝုတ်၊ဌ။၆၇။

ဓမ္မကာယ (ပု) [ဓမ္မ+ကာယ] (၁) (က) (ပရိ ယတ်, ပဋ္ဌိပတ်) တရားအပေါင်း။ (ခ) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားအပေါင်း။ (ဂ) (သမာဓိ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ဃ) (ဒုက္ခသစ္စာ) တရားအပေါင်း။ (င)

(ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ်, ဆအာသာဝေရဏညာဏ်, ၁၈-ပါးသော အာဝေဏိကဂုဏ်တော်-စသော) တရားအပေါင်း။ (စ) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအပေါင်း။ (ဆ) (ဘုရားအလောင်း အလျှာတို့၏ ပါရမီ ၁၀-ပါး, စရိယ ၃-ပါး, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး) တရားအပေါင်း။ (၈) (စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ) တရားအပေါင်း။ (စျ) (မဟာကရုဏာ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ည) (အဒေါသ-စသော) တရားအပေါင်း။ (ဌ) (ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ် စသော) တရားအပေါင်း။ (တိ) (၂) (က) (ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ)တရားဟူသော တရားအပေါင်းရှိသော။ (ခ) (ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိညာဏ် စသော) တရားအပေါင်းရှိသော။ (ဂ) အလုံးစုံသော တရားအပေါင်းရှိသော (ဘုရားရှင်)။ (ဓမ္မကာယ,ဓမ္မစက္ခု, ဓမ္မကရ, ဓမ္မကေတု, ဓမ္မာဓိပတိ-တို့သည် ဘုရားရှင်၏အမည်တို့ ဖြစ်ကြသည်ဟု သိဟိုင်း၊ ဓာန်၊ ဓမ္မကာယ-ပုဒ်၌ မှာထား၏။)

(၁) (က) (ပရိယတ်, ပဋိပတ်)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယဠ ဒီပေန္တံ၊ ကေဝလံ ရတနာကရံ။ အပ၊၁။၁၈၅။ (ခ) (သီလ သမာဓိ ပညာ) တရားအပေါင်း။ ဓမ္မေ ဌိတသာ-(မ၊၆၊၃။၆၈)တိ ဓမ္မကာယေ သုပ္ပတိဋ္ဌိတသာ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂။ (ဂ) (သမာဓိ-စသော) တရားအပေါင်း။ သမ္ဘေပိ ဧတေ ဓမ္မာ ဓမ္မကာယောတိယေဝ သခ်ံ ဂစ္ဆန္တိ။ ပေဋကေ။ ၂၉၉။ (ဃ) (ဒုက္ခသစ္စာ) တရားအပေါင်း။ စတုတ္ထံ မဂ္ဂံ နိဗ္ဗတ္တေတ္မာ ဓမ္မကာယသာ (နာမကာယသာ၊သျှား၊က)ပရိညာတတ္တာ ပုန နာမကာယာပိ ဝိမုတ္တော ဥဘတောဘာဂဝိမုတ္တော။ စူဠနိ၊ဋီ။ ၂၉။ (င) (ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ်, ဆအာသာဝေရဏညာဏ်, ၁၈-ပါးသော အာဝေဏိကဂုဏ်တော်-စသော) တရားအပေါင်း။ ဒသဗလ စတုဝေသာရဇ္ဇ ဆအာသာဝေရဏညာဏ အဋ္ဌာရသာဝေဏိက ဗုဒ္ဓဓမ္မပ္ပဘုတိ အပရိမာဏဂုဏ ဂဏသမန္နာဂတာယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိယာ။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၇၈။ (–မိလိန္ဒ။ ၇၇။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၀။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၆။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၂။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၀။) (စ) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအပေါင်း။ ဣဓ ဘဂဝါ "ဓမ္မကာယော ခေါ မဟာရာဇ တထာဂတော"တိ ဝုတ္တံ ဓမ္မကာယတံ ဒဿေတိ။ နဝဝိဓော ဟိ လောကုတ္တရဓမ္မော တထာဂတဿ ကာယော နာမ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၈၈။ (– ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၅။ ထေရ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၆၉။) (ဆ) (ဘုရားအလောင်းအလျှာတို့၏ ပါရမီ ၁၀-ပါး, စရိယ ၃-ပါး, စွန့်ခြင်းကြီး ၅-ပါး)တရားအပေါင်း။ ပရံ ဝါ အတ္တာဘူတတော ဓမ္မကာယတော အည် ပဋိပက္ခံ....ဟိ သတိတိ ပရမော၊ မဟာသတ္တော။ စရိယာ၊ဋီ။ ၂၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၆၇။ (၈) (စတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ) တရားအပေါင်း။ အနိန္ဒိတော ဓမ္မကာယော (ဓမ္မတန္ဒ၊သီ၊ဣ၊က)မမ သံဝဒ္ဓိတော တယာ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၉။ ထေရီ၊ဋီ။ ၁၅၀။ (စျ) (မဟာကရုဏာစသော)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယ ဂုဏ-ကြည့်။ (ည) (အဒေါသ-စသော)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ (၁) ကြည့်။ (ဌ) (ဒသဗလညာဏ်, စတုဝေသာရဇ္ဇညာဏ် စသော)တရားအပေါင်း။ ဓမ္မကာယသိရီ(၂) ကြည့်။

(တိ) (၂) (က) (ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ) တရားဟူသော တရားအပေါင်းရှိသော။ ဓမ္မကာယော ဣတိပိ(ဒီ၊၃။၆၉)တိ ကသ္မာ တထာဂတော "ဓမ္မကာယော"တိ ဝုတ္တော။ တထာဂတော ဟိ တေပိဋကံ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဟဒယေန စိန္တေတ္မာ ဝါစာယ အဘိနီဟရိ။ ဝေနေယ္ယ ကာယော ဓမ္မမယတ္တာ ဓမ္မောဝ။ ဣတိ ဓမ္မော ကာယော အဿာတိ ဓမ္မကာယော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၉။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋီ။ ၂၄၅။ ဝဇိရ။

၁၅၊၁၉။) (ခ) (ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်-စသော) တရားအပေါင်းရှိသော။ ဓမ္မကာ-ယတ္တ(၂)-ကြည့်။ (ဂ) အလုံးစုံသော တရား အပေါင်းရှိသော(ဘုရား)။ဓမ္မကာယတ္တ-(၃) ကြည့်။

ဓမ္မကာယဂုဏ (ပု) [ဓမ္မကာယ+ဂုဏ်] မဟာက ရုဏာ-စသော တရားအပေါင်း ဟူသောဂုဏ်။ တေဟိ သဒ္ဒိ အယမေဝ ရှေ့ပကာယဂုဏေဟိ စေဝ ဓမ္မကာယဂုဏေဟိ စ သမေဿ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၂၆ဂ။ အံ၊ဌ်။၂။၂ဂ၅။ (–မ၊ဌ်။၂။ ၅၂။)

ဓမ္မကာယတ္တ(နာ)[ဓမ္မကာယ+တ္တ](၁) ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ ဟူသော တရားအပေါင်းရှိသူ၏အဖြစ်။ (၂) ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်စသော တရားအ ပေါင်းရှိသူ၏ အဖြစ်။ (၃) အလုံးစုံသော တရားအပေါင်းရှိသူ၏အဖြစ်။ (၁) ဓမ္မကာ-ယတ္တာ ဝေ ဗြဟ္မကာယော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၉။ ဒီ၊ဌ်။၃။၄၁။ (၂) ဓမ္မကာယတ္တာ ဘဂဝတော ဂုဏ် အာရဗ္ဘ ပဝတ္တာ။ ဒီ၊ဌ်။၂။၄။ (၃) ဓမ္မော ဝါ ဘဂဝါ ဓမ္မဿာမီ ဓမ္မကာယတ္တာ။ သံ၊ဌ်။၁။ဂ၅။ (–ဝဇိရ။၄၁၁။)

ဓမ္မကာယဒဿန (နာ) [ဓမ္မကာယ + ဒဿန] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်းကို သိ မြင်ခြင်း။ တသ္မာသာ ဓမ္မကာယဒဿနံ ပဂေဝ သိဒ္ဓံ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၇၃။

ဓမ္မကာယသမောဝေန (နာ)[ဓမ္မကာယ+သမော-ဝေန] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်း နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်း။ ဉာဏစက္ခုနာဝ ဒဿနံ ဓမ္မကာယသမောဝေနမေဝ စ ပမာဏံ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၂၇ဝ။

ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မကာယ+သမ္ပတ္တိ] (၁) အဒေါသ-စသောတရားအပေါင်း–၏–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ (၂) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအပေါင်း–၏–နှင့်–ပြည့်စုံခြင်း။ (၁) ဘဂ္ဂဒေါသတာယ ဓမ္မကာယသမ္ပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၉၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၄။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၉၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၂၉။ (၂) ဝေရှုပါယ ဓမ္မကာယ-သမ္ပတ္တိယာ သမန္နာဂတော။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇၂။

ဓမ္မကာယသိရီ (ထီ) [ဓမ္မကာယ+သိရီ] (၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၂) ဒသဗလဉာဏ်, စတုဝေသာ-ရဇ္ဇဉာဏ်-စသော တရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၃) အလုံးစုံသောတရားအပေါင်း ဟူသော အသရေ။ (၁) (၂) ဓမ္မကာယ-သိရိယာ စ သမန္နာဂတတ္တာ သိရီမာ။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၂၄၇။ (–နေတ္တိ၊ဌ်။၆။) (၂) အနန္တာ-ပရိမာဏဂုဏသမုဒယောပသောဘိနီ ဓမ္မ-ကာယသိရီ။ စရိယာ၊ဌ။၃ ၂၄။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ ၃၀၂။ (၃) ဝေ သမ္ဘည္ဘတာယ သမ္ဘာ ဓမ္မ-ကာယသိရီ ဂဟိတာ ဝေ နာမ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ်၊၃။၂၄ဂ။

ဓမ္မကဲဃူပမန္ဒ (တိ) [ဓမ္မကာယ+ဥပမန္ဒ]တရား အပေါင်း၌ (အကြီးအကဲ၏အဖြစ်ဖြင့်) ဖြစ် သော။ ဓမ္မဝိစယသမ္ဗောဇ္ဈင်ရတနံ မဟန္တံ ဓမ္မကာယူပမန္ဒံ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉၂။ ဗုဒ္ဓါဒီဟိပိ အပ္ပဟာနီယတာယ မဟန္တမ္ဓမ္မသဘာဝတ္တာ ဓမ္မကာယော စ ဇေဋ္ဌကဋ္ဌေန ဓမ္မကာယူပမန္ဒံ။ သံ၊ဌ်။၂။ဂ၃၃။

ဓမ္မကာရဏ (နာ) [ဓမ္မ+ကာရဏ] (ပရိယတ်) တရားဟူသော အကြောင်း၊ တရားထူးကို ရ ခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော ပရိယတ်တရား။ ဓမ္မကာရဏန္တိ၊ ပရိယတ္တိဓမ္မဘူတံ ဝိသေ-သာဓိဂမဿ ဟေတုန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ်။၂။ ဂဂ။ (–မ၊ဌ၊၃။၂၂။ သံ၊ဌ၊၃။ဗ၂၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဗ၅ဂ။ သံ၊ဌ်။၂။ဗ၀၅၊ဗ၆ဂ။)

ဓမ္မကိစ္စ (နာ) [ဓမ္မ+ကိစ္စ။ (ဓမ်ကွတျ-သံ)](၁) (ဝေဒနာ, သညာ စသော) ပရမတ္ထသဘော တရားတို့၏(ခံစားခြင်း, သိခြင်းစသော) ကိစ္စ။ (၂) ကုသိုလ်–ကောင်းမှု–ဟူ သော ပြုဖွယ် ကိစ္စ၊ ကောင်းမှုဟူသော ပြုအပ်သောကံ။ (၁)

"ဝေဒိယနကာလော သဗ္ဗာနနကာလော"တိ အာဒိနာ နယေန ဓမ္မကိစ္စံ ဝါ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၁၀၁။ (–မ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၈။ မူလဋီ၊၁။၁၅၉။ အနုဋီ၊၃။၉၆။) (၂) ဓမ္ম-ကိစ္စ(ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၂)နှင့် ပုညကမ္မံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၂။ ဓမ္မကိစ္စန္တိ ပုညကရဏီယံ၊ ဓမ္မသဒ္ဒေါ ဟေတ္ထ ပုညဝါစကော။ ပါစိတ်၊ယော။၁၅၇။

ဓမ္မကိစ္စဝိသေသဝိဘာဝနပရ (တိ) [ဓမ္မကိစ္စဝိသေ-သ+ဝိဘာဝန+ပရ] ပရမတ္ထသဘောတရားတို့၏ ကိစ္စအထူးကို ထင်စွာပြခြင်းလျှင်–အလွန်အမြတ် – ပြောနေးခြင်း – ရှိသော (ဒေသနာ)။ တတ္ထ ဟိ ဓမ္မာနံ ဓမ္မကိစ္စဝိသေ-သဝိဘာဝနပရာယ ဒေသနာယ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၈။

ဓမ္မကိတ္တိ (ပု) [ဓမ္ম+ကိတ္တိ] အရှင်ဓမ္မကိတ္တိထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၁၇၀၇-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း လက်ထက်၌ ထင်ရှားသည့် မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်။ သီဟိုဠ်-မြန်မာစစ်ပွဲ ပြေလည်ပြိမ်းအေးရေးကိစ္စ အတွက် ဆွေးနွေးရန် အရှင်ဝါစိသာရမထေရ်နှင့် မြန်မာပြည် (ရာမညတိုင်း)သို့ ပရက္ကမ-ဗာဟုမင်း၏ တိုက်တွန်းချက်အရ ကြွရောက်ခဲ့ကြသည်။ အကျယ် သီဟိုဠ်ဘာသာရေး မဟာဝံသ-နှင့် D.P. ကြည့်)။ ဝါစိသာရဌာ-စရိယံ၊ ဓမ္မကိတ္တိဌ ပဏ္ဍိတံ။ မဟာဝံသ၊၇၄။ ၃၂။

ဓမ္မကိတ္တိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္ম+ကိတ္တိ+ထေရ] အရှင်ဓမ္ম-ကိတ္တိထေရ်။ (ယင်းသည် A.D. ၁၄-ရာစုတွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် ပညာရှင်ဖြစ်သည်။ ဗာလာဝတာရသဒ္ဒါကျမ်း အပါအဝင် ဗိနယော၀ေါလိကျမ်း, ပါရမီ မဟာသတ္ထက-ကျမ်း-စသည်တို့ကိုလည်း ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ အကျယ် သီဟိုဠ် ပါဠိသာဟိတ္ယ, P.L.C. တို့ ကြည့်။) ဓမ္မကိတ္တိတ္ထေရေန ယောသုဘိက-တော သရလော သုဂန္ဓော။ ဗာလာဝတာ၊ဌ၊ သစ်။၇။

ဓမ္မကီဠာ (ထီ) [ဓမ္ম+ကီဠာ] တရားဖြင့်–မွေ့လျော်–ပျော်ပါး–ကစား–ခြင်း။ ဗဟုဝိဓ ဓမ္မကီဠ'မဘိကီဠတိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၀။

ဓမ္မကုန်ဆုံးသမာတပ (တိ) [ဓမ္ম+ကုန်ဆုံးသမာတပ] (စတုတ္ထဈာန်သမာဓိ)တရားဟူသော (အဘိ-ညာဉ်စသည်တို့၏)–ကျေကျက်–ပြည့်ဖြိုး–ရာဝမ်းရှိသော(ဘုရားရှင်)။ (ဆင်ပြောင်ကြီး အား အစာကျေကျက် ပြည့်ဖြိုးရာ ဝမ်းရှိသကဲ့သို့ ဘုရားရှင်အားလည်း ဣဒ္ဓိဝိဓေအဘိ-ညာဉ်စသည်တို့၏ ပြည့်စုံရာ စတုတ္ထဈာန်သမာဓိဝမ်း ရှိတော်မူ၏။) ဓမ္မကုန်ဆုံးသမာတ-ပေါ (အံ၊၂။၃၀၄)တိ ဓမ္မော ဝုစ္စတိ စတုတ္ထ-ဈာနသမာဓိ၊ ကုန်ဆုံးယော သမာတပေါ ကုန်ဆုံ-သမာတပေါ။ သမာတပေါ နာမ သမာတ-ပနဋ္ဌာနံ။ ဓမ္မော ကုန်ဆုံးသမာတပေါ အဿာ-တိ ဓမ္မကုန်ဆုံးသမာတပေါ။ စတုတ္ထဈာန-သမာဓိသို့ ဌိတဿ ဟိ တေ တေ ဣဒ္ဓိဝိ-ဓာဒိဓမ္မာ ဣဇ္ဈန္တိ၊ တသ္မာ သော ကုန်ဆုံးသမာ-တပေါတိ ဝုတ္တော။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၁၃။

ဓမ္မကုန်ဆုံးသမာဝါသ (တိ) [ဓမ္ম+ကုန်ဆုံးသမာဝါသ] (သမထ, ဝိပဿနာ) တရားဟူသော (အဘိ-ညာဉ်, သမထတို့၏) အညီအမျှ တည်နေရာ ဝမ်းရှိသော (ဘုရားရှင်)။ (ဆင်ပြောင်ကြီး အား အစာ၏တည်ရာ ဝမ်းရှိသကဲ့သို့ ဘုရား-ရှင်အားလည်း အဘိညာဉ်သမထတို့၏ တည်ရာ သမထ, ဝိပဿနာ ဝမ်းရှိတော်မူ၏။) ဓမ္မကုန်ဆုံးသမာဝါသော၊ ဝိဝေကော တဿ ဝါလမိ။ ထေရ။၃၁၈။ သမာ ဝသန္တိ ဣတော-တိ သမာဝါသော၊ ဘာဇနံ၊ ကုန်ဆုံ ဝေ သမာဝါသော၊ အဘိညာသမထာနံ အာဝေ-နဘာဝတော သမထဝိပဿနာသခ်ါတော ဓမ္မော ကုန်ဆုံသမာဝါသော တေဿာတိ ဓမ္ম-ကုန်ဆုံးသမာဝါသော။ တေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၁။

ဓမ္မကုဋ္ဌိ (တိ) [ဓမ္မ+ကုဋ္ဌိ] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဟူသော နေအိမ်၊ နေအိမ် အလား လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ သော ဓမ္မကုဋ္ဌိ တဝါ(အပ၊၁။၄၇)တိ သော သမ္ဘနဝ-လောကုတ္တရဓမ္မသင်္ခါတာ တဝ တုယ့် ဓမ္မကုဋ္ဌိ ဝသနဂေဟန္တိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မကုတ္တရ (တိ) [ဓမ္မကရဏ+ဥတ္တရ] မြတ်သော ရေစစ်၊ ဓမ္မကရိုဏ်။ ဩသဓ္ဓေနနာဋ္ဌ စ၊ သလာကာ ဓမ္မကုတ္တရာ။ အပ၊၁။၃၅၂။

ဓမ္မကုသလ (တိ) [ဓမ္မ+ကုသလ] (၁) ပါဋ္ဌ-လိမ္မာ – ကျွမ်းကျင် – သော၊သူ။ (၂) အကြောင်း–အကြောင်းတရား–၌–လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။(၁) ဓမ္မကုသလော-(အံ၊၂။၁၇၇)တိ ပါဋ္ဌယံ ဆေကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၆၀။ နု ဓမ္မကုသလော (ဝိ၊၅။၃၄၂)တိ အာစရိယမုခတော အနုဂ္ဂဟိတတ္တာ ပါဋ္ဌယံ နု ကုသလော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၂၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀။) (၁)(၂) ဓမ္မကုသလော(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄) ဓမ္မော-တိ ပါဋ္ဌမ္မော၊ နာနာဝိဓော ဝါ ဟေတု။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၇။ (၂) ဓမ္မကုသလော(နေတ္တိ။ ၁၉)တိ ပစ္စယမ္မေသု ကုသလော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၇၇။

ဓမ္မကေတု (ပု) [ဓမ္မ+ကေတု] (၁) တရားဟူ သော–တံခွန်–အလံ၊ တံခွန်–အလံ – နှင့် ဟူသောတရား (ဓမ္မစကြာတရား)။ (တိ) (၂) တရားဟူသော–တံခွန်–အလံ–ရှိသော၊ တရားဟူသော–တံခွန်–အလံ–ကို–မြှောက် ချီ–လှင့်ထူ–တတ်သော၊သူ။ (၁)ဥဿာပေ-ဣော ဓမ္မကေတုံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။ (တိ) (၂) ဓမ္ဓ-ကေတု ပဝတ္တေတီတိ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃။ ဓမ္ဓဒ္ဓေါ ဓမ္မကေတူ(ဒီ၊၃။၅၀။ အံ၊၁၊၁၀၀။ အံ၊၂။၁၃၂)တိ တံ ဓမ္မံ ဇေမိ၀ ပုရက္ခတ္တာ ကေတုမိ၀ စ ဥက္ခိပိတ္တာ ပ၀တ္တိယာ ဓမ္ဓ-ဇော ဓမ္မကေတု စ ဟုတ္တာတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၂။

ဓမ္မကောဌာသ (ပု၊နှ) [ဓမ္မ + ကောဌာသ] တရားအဖွဲ့အစု။ အနဘိဗ္ဘာ ကော ဓမ္ဓ-ကောဌာသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၆။ ဓမ္ဓပဒါနီတိ ဓမ္ဓကောဌာသာ(နီ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဓမ္ဓကော-ဌာသံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂၃။(–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၆။)

ဓမ္မကောဌာသပရိစ္ဆေဒဉာဏ (နှ) [ဓမ္မကောဌာ-သ+ပရိစ္ဆေဒ+ဉာဏ] (ရှပ်, နာမ်)တရား အဖွဲ့အစုကို ပိုင်းခြားတတ်သောဉာဏ်။ ဣမ-သ္မိံ သုတ္တေ ဓမ္ဓကောဌာသပရိစ္ဆေဒဉာဏံ နာမ ကထိတံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၅။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၀။)

ဓမ္မကောဌာသဘာဂီ (တိ) [ဓမ္မကောဌာသ + ဘာဂ+ဏ္ဍိ] တရားအဖွဲ့အစုဟူသော အဖွဲ့အစု ရှိသော၊သူ။ ဘဂဝတော ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ ဓမ္ဓကောဌာသဘာဂီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မကောဏ္ဍ (နှ) [ယဒိစ္ဆာနမ်] ဓမ္မကောဏ္ဍမ္မို။ (ယင်းသည် ဝိဒေဟပြည် ပဗ္ဗတတိုင်း၌ တည်ရှိခဲ့သည်၊ နွားပ-သောင်းပိုင်ရှင် ခနိယ သူကြွယ်ဖွားမြင်ရာ မြို့ဖြစ်သည်။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄။ D.P.-လည်း ကြည့်။) အောက်ပုဒ် သီ-မှကဲ့ ကြည့်။

ဓမ္မကောရဏ္ဍ (နှ) [ယဒိစ္ဆာနမ်] ဓမ္မကောရဏ္ဍ မ္ပို။ အမှာကံ ဘဂဝတော ကာလေ ဝိဒေဟ-ရဋ္ဌမဇ္ဈေ ပဗ္ဗတရဋ္ဌံ နာမ အတ္ထိ၊ တတ္ထ ဓမ္ဓ-ကောရဏ္ဍံ (ဓမ္ဓကောဏ္ဍံ၊သီ) နာမ နဂရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မကောသ (ပု၊ နှ) [ဓမ္ဓ + ကောသ] ပရိယတ် တရားဟူသော ဘဏ်တိုက်။ (ဥစ္စာရတနာ သိမ်းရာ ဘဏ်တိုက်သည် 'ကောသ' မည်သကဲ့ သို့ ပိဋကတ် ၃-ပုံ ပရိယတ္တိတရားသည်လည်း လောကုတ္တရာတရား ရတနာ ၉-ပါးကို သိမ်း

ရုပြစ်သဖြင့် 'ဓမ္မကောသ'မည်သည်။) အတ္ထ-ဗျဉ္ဇနသမ္ပန္နသာ ဓမ္မကောသသာ အနုပါလနသ-မတ္ထတောာ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကတ္တာသိဒ္ဓိ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၅။ ပရိယတ္တိဓမ္မောယေ၀ နဝလော-ကုတ္တရရတနသန္ဓိဝနတောာ သတ္ထာ၀ိဿ ဒသ-၀ိဿ ၀ါ ရတနသာ သန္ဓိဝနောာ ကောသော ၀ိယာတိ ဓမ္မကောသော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၅၇။ (–ဏ္ဍတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။၂၄။)

ဓမ္မကောသာရက္ခ (တိ) [ဓမ္မကောသ+အာရက္ခ] ပရိယတ်တရား ဘဏ်တိုက်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ (အရှင်အာနန္ဒာ စသည်)။ စတူဟိ အစ္ဆရိယဗ္ဗုတာဓမ္မေဟိ သမန္နာဂတောာ သတ္ထု ဓမ္မကောသာရက္ခောာ အယံ မဟာထေ-ရော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၅-၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၀။

ဓမ္မက္ကောသ (ပု) [ဓမ္မ+ကောသ။ ဓမ္မ+အက္ကော-သ] (၁) သဘောအားဖြင့် ဖြစ်သော–အဖို့–အစု။ (၂) သဘောအားဖြင့်ဖြစ်သော ဆဲ ရေးခြင်း။ (မ၊သျှ၊မြန်။) (၁) (၂) အက္ကု-ဋ္ဌော စ ပန ပုရဏောာ ကဿပေါ ဓမ္မက္ကော-သေန။ မ၊၂။၁၉၆။ ဓမ္မက္ကောသေနာတိ သဘာ၀ကျောသေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ သဘာ-၀ကျောသေနာတိ သဘာ၀တောာ ပ၀တ္တ-ကောဋ္ဌာသေန။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၃။

ဓမ္မက္ခ (တိ) [ဓမ္မ + အက္ခ(=အာ + ခါ + အ] တရားဟောတတ်သော၊သူ။ နိဗ္ဗာယိဿတိ ဓမ္မက္ခော၊ နု ပဿိဿာမ သုဗ္ဗတေ။ အပ၊၂။ ၁၂၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။

ဓမ္မက္ခန္ဓ (ပု) [ဓမ္မ+ခန္ဓ] (၁) တရားအစု၊ (က) (ပရိယတ်) တရားအစု။ (ခ) (သီလ-စသော) တရားအစု။ (၂) (သီလ-စသော) ဂုဏ်အစု။ (၃) (သီလ-စသော)တရားဂုဏ်ကျေးဇူး။ (၁) (က) ဓမ္မက္ခန္ဓ၀သေနာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅)တိ ဓမ္မရာသိ၀သေန။ ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၃၃။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၂။ ဝိမတိ၊၁။၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၇၄။) (ခ) ဓမ္မက္ခန္ဓာ(ပဋ္ဌိသံ။ ၃၄)တိ ဓမ္မ၀ိဘာဂါ ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ (၂) ယေ တေ သီလာဒယော ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဂုဏကောဋ္ဌာသာ။ ဏ္ဍတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။၅။ ဓမ္မက္ခန္ဓာ ဂုဏဘာဂါ ဂုဏကောဋ္ဌာသာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၃၇။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၆။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၀၉။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၇၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၃။ ကင်္ခါ၊ဋ္ဌီ။ ၁ ၂ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၇၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၀၆။) (၃) ဓမ္မက္ခန္ဓာ(ဒီ၊၃။၁၉၁)တိ ထွေ ဂုဏဌော ခန္ဓဌော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၅။

(ဓမ္မက္ခန္ဓာ "၇-သောင်း ၄-ထောင်"ရေ တွက်ပုံ—စုဏ္ဏိယ သုတ္တန်ပါဠိတော်မျှားဌ် အနုသန္ဓေတခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ဂါထာ မျှားဌ် အမေးဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အဖြေဂါထာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ အတိ-ဓမ္မပိဋကဌ် တိက် ၁-ခု, ဒုက် ၁-ခုကို ဝေဘန် ရာ၀ါရသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ၊ ဝိနည်းပိဋကဌ် ၀တ္ထုတခုသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ မာတိကာသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခု၊ ပဒဘာဇနီ, အန္တရာပတ္တိ၀ါရ, အာပတ္တိ၀ါရ, အနာပတ္တိ၀ါရ, တိကစ္ဆေဒ၀ါရ မျှားသည် ဓမ္မက္ခန္ဓာ ၁-ခုစီ။ ဤသို့ ရေတွက်လျှင် ဓမ္မက္ခန္ဓာပေါင်း ၇-သောင်း ၄-ထောင် ဖြစ်သည်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂။

ဓမ္မက္ခန္ဓာ"၇-သောင်း ၄-ထောင်"ဟူသည် ဘုရားရှင်ထံတော်မှ '၇-သောင်း ၂-ထောင် အရှင်သာရိပုတြာ - စသော ရဟန်းတော်မျှားအထံမှ' ၂-ထောင်'အားဖြင့် အရှင် အာ-နန္ဒာသင်ယူခဲ့သော ဓမ္မက္ခန္ဓာမျှားဖြစ်သဖြင့် အဘိဓမ္မပိဋကဌ ကထာ၀တ္ထုကျမ်း (မ၊၂။ ၂၂၀-၇)လာ မရှုရသုတ်, ဝိမာနဝတ္ထုလာ ဂါထာအ၌ စသည်မျှားသည် ယင်း "၇-သောင်း ၄-ထောင်"ဌ် မပါ၀င်။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၁၃၃။

ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူပြီးသည့် နောက်မှ အရှင်အာနန္ဒာ ဟောကြားအပ်သော သုဘသုတ် (ဒီ၊၁။၁၈၈-၂၀၄)၊ ဂေါပကမောဂ္ဂလ္လာနသုတ် (မ၊ ၃။ ၅၈-၆၆) မျှားသည် အရှင်သာရိပုတ္တြာ-စသော ရဟန်းမျှားထံမှ သင်ယူအပ်သော ဓမ္မကွန္ဒာ ၂-ထောင်၌ ပါဝင်၏ဟု "ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ် ဂဏ္ဌိပုဒ်"၌ ဆိုး၏၊ ယင်း ၂-သုတ်သည် ဘုရားရှင်ပေးတော်မူသောနည်းအတိုင်း ဟောကြားသည်ဖြစ်၍ ဘုရားရှင်ထံမှ သင်ယူအပ်သော ဓမ္မကွန္ဒာ "၈-သောင်း ၂-ထောင်"၌ ပါဝင်သည်ဟု ဆိုလျှင်လည်း သင့်မြတ်သည်သာ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၀၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၃၃။)

ဓမ္မကွန္ဒဂဏနာ (ထီ) [ဓမ္မကွန္ဒ+ဂဏနာ] ဓမ္မကွန္ဒာကို ရေတွက်ခြင်း၊ ဓမ္မကွန္ဒာအရေအတွက်။ အနုသန္ဓိဝသေန ဓမ္မကွန္ဒဂဏနာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။

ဓမ္မကွန္ဒသရီရ (တိ) [ဓမ္မကွန္ဒ + သရီရ] သီလ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိညာဏဒဿနတရား – ဂုဏ် – အစု – ဟူသော ကိုယ်ရှိသော (ဘုရား)။ ဓမ္မကွန္ဒသရီရဿာ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၇)-တိ သီလ သမာဓိ ပညာ ဝိမုတ္တိ ဝိမုတ္တိညာဏဒဿနသခ်ီတဓမ္မကွန္ဒသရီရဿ သာသနေ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၅၅။ သီလာဒိဓမ္မကွန္ဒသခ်ီတော-နဲ့ သရီရေန သမန္နာဂတဿ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၅၄၇။

ဓမ္မကွန္ဒသဟဿ (နဲ) [ဓမ္မကွန္ဒ + သဟဿ] ဓမ္မကွန္ဒာအထောင်၊ အထောင်သော ဓမ္မကွန္ဒာ။ ဓမ္မကွန္ဒတော ကတိပယာနိ ဓမ္မကွန္ဒ-သဟဿာနိ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈။ ဒွေ ဓမ္မကွန္ဒသဟဿာနိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၅၈။

ဓမ္မကွာန (နဲ) [ဓမ္မ+အကွာန] (၁) တရားဟောခြင်း။ (၂) ဟောအပ်သော တရားဒေသနာ။ ဝေရှုပ် ဥဋ္ဌာရံ ဓမ္မကွာနံ။ ဒီ၊ ၂။ ၁၇၆။ ဓမ္မကွာနံ ဓမ္မဒေသနာ။ အဘိ၊က။ ၂၁၄။ သတ္ထာနံ ဗောဓိတ္ထယေ ပတိဋ္ဌာပနပရိပါစနဝသေန စ ပဝတ္ထာ ကထာ ဓမ္မကွာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၀ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၀ ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၂ ၆။ (–မဟာနိ။ ၅ ၈၊ ၂ ၄ ၁။ စူဠနိ။ ၂ ၂ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၆ ၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၇ ၇။)

ဓမ္မခဏ္ဍရ (ပု) [ဓမ္မ+ခဏ္ဍ+ဝရ] မင်ပညာ ဟူသော မြတ်သော သန်လျက်။ ဓမ္မခဏ္ဍဝရံ ဒတ္တာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃ ၇ ၉) တိ တဿ ယောဂါ-ဝစရဿ ဝိရိယုပလတလနိသိတခေါ် မဏ္ဍ-ပညာဝရခဏ္ဍံ ဒတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၁ ၄။

ဓမ္မခေတ္တ (နဲ) [ဓမ္မ+ခေတ္တ။ (ဓမ်ိုးကွေ-သံ, သီဟိုဠ်)](ကုသိုလ်, အကုသိုလ်)တရားဟူသော လယ်၊ လယ်နှင့်တူသော(ကုသိုလ် အကုသိုလ်) တရား။ (ကုရုတိုင်းနိုင်ငံတော်၏, အမည်၊ သီဟိုဠ်၊ ခေါ်။) ဝေ ဝ သမ္ဘေသ် ဓမ္မာနံ ကုသလာ-နဉ္စ အကုသလာနဉ္စ ယဉ္စသ ဓမ္မခေတ္တံ ဘဝ-တိ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂ ၃ ၅။

ဓမ္မခီရ (နဲ)[ဓမ္မ+ခီရ] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဟူသော နို့ရည်။ ဓမ္မခီရံ ဟိ ပါယိတာ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၀ ၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၅ ၀။

ဓမ္မဂဏ (ပု) [ဓမ္မ+ဂဏ] (၁) ကောင်းမှု–ကုသိုလ်–ပြုသူအပေါင်း၊ ကုသိုလ်ပြုအသင်းအဖွဲ့။ (၂) ဘုရားရှင်အဆုံးအမတရားတော်ကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူအပေါင်း။ (၃) ဘုရားရှင်သာသနာတော်ကို ဆည်းကပ်ကိုးကွယ်သူ အပေါင်း။ (၁) ဓမ္မဂဏော(ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၈ ၃)တိ သာသနေ, လောကေ ဝါ အနေကပ္ပကာရ-ပုညကာရကော ဂဏော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၇ ၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၁ ၀။ ကခ်။ ၂ ၉ ၉။ ပေထ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၇ ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၀ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၁ ၇။ ပါရာ၊ယော။ ၃ ၀ ၈။) (၂) ဓမ္မဂဏော နာမ သာသနမ္မ-ဘတ္တိကော ဂဏော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၁ ၅ ၀။ (၃) ဓမ္မဂဏောတိ သာသနဘတ္တိဂဏော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၁ ၇။

ခမ္ဘာကနှာ (ထီ) [ခမ္ဘာ+ဂကနှာ] (စိတ်,စေတသိက်) တရားတို့ကို ရေတွက်ခြင်း။ တံ ဌပေတ္တာ သေသာနံ ဝသေန ခမ္ဘာကနှာ ဝေဒိတမ္ဘာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၈။

ခမ္ဘာကာရမ (ပု) [ခမ္ဘာက+အာရာမ] ခမ္ဘာက အာရာမ်၊ ခမ္ဘာကကျောင်းတိုက်၊ ခမ္ဘာကာ-ရုံတိုက်။ (ယင်း-ကျောင်းတိုက်ကို မေခလာ မြို့နေ ကုသိုလ်ပြုအသင်း အဖွဲ့က သောဘိတ-ဘုရားအမှူးရှိသော သံဃာအား ဆောက်လုပ်လျှူဒါန်းခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၂၀၂။ D.P.၌ ဥဂ္ဂတမင်း ဆောက်လုပ် လျှူဒါန်းသည်ဟု ဖော်ပြထား၏။) ခမ္ဘာကော ခမ္ဘာကာရာမံ.... ဒါနံ အဒါသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၂။

ခမ္ဘာကျွန်ကာ (ထီ) [ခမ္ဘာ+ဂကျွန်ကာ] (၁) စဉ်းတိတုံး၊ သားစဉ်းတုံး (သူခိုး– သူဝှက် – စသော အပြစ်လုနှိုက်ကျူးသူတို့ကို သတ်ဖြတ်ရာတုံး။) (တီ)(၂) စဉ်းတိတုံးရှိသော။ (၁) ဝါရပ္ပတ္တော မိဂေါ ဂန္ဓာ ခမ္ဘာကျွန်ကာယ ဂီဝံ ဌပေတ္တာ နိပဇ္ဇတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။ ခမ္ဘာကျွန်-ကာယာတိ ဓာရေတိ ပရုခိကံ တ္ထောတိ ခမ္ဘ-ကျွတိ ဆိန္ဒတိ တ္ထောတိ ဂကျွန်ကာ၊ ခမ္ဘဋ္ဌ သာ ဂကျွန်ကာ စာတိ ခမ္ဘာကျွန်ကာ။ ယင်း-ဌ။ (တီ)(၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ခမ္ဘာကျွန်ကဌာန (နှ) [ခမ္ဘာကျွန်က + ဌာန] စဉ်းတိတုံး ရှိရာအရပ်၊ သားသတ်ရာအရပ်။ ခမ္ဘ-ကျွန်ကဌာနေ (ခမ္ဘာကျွန်ကဌာနေ၊က) မိဂါနံ ဝါရော ဟောတု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၇။

ခမ္ဘာတ (တီ) [ခမ္ဘ+ဂတ](၁) သွာကွာတတာ စသော တရားဂုဏ်တော်ကို အကြောင်းပြု၍ ဖြစ်သော(သတိ)။ (၂)သညာ,သခါရတရား၌ ဖြစ်သော(သတိ)။ (၃) လွန်မြတ်သော ကုသိုလ်တရား – သမထ ဝိပဿနာတရား – ၌ ဖြစ်သော (မွေ့လျော်ခြင်း)။ (၁) ခမ္ဘာတာ သတိ(ခမ္ဘ။၅၅)တိ "သွာခါတော ဘာဝတာ ခမ္ဘောတိ အာဒိပ္ပဘေဒေ ခမ္ဘဂုဏေ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ သတိ။ ခမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၇။ (၂) ဝေ-ဒနာဂတာ သတိ စိတ္တဂတာ ခမ္ဘာတာ စ။ နေတ္ထိ။၂၇။ (–ပေဋ္ဌကော။၂၃၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂၀။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၉၄။) (၃) ခမ္ဘာတာ ရတိ။ ထေရ။၃၂၃။ အဓိကုသလ-ခမ္ဘာတာ သမထဝိပဿနာ သဟိတာ ရတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၉။

ခမ္ဘာဂန္ဓိကာ (ထီ) [ခမ္ဘ+ဂန္ဓိကာ] (၁) တရားဒေသနာတို့ကို –ဖွဲ့ကုံး – စီရင် – ခြင်း။ (၂) တရားဒေသနာတို့ကို–ဖွဲ့ကုံး–စီရင်–ရာကျမ်း။ အန္ဓာယိကံ ဟောတီတိ သမ္ဘတ္တံ ဟောတိ ခမ္ဘာဂန္ဓိကာယ ပရိစ္ဆေဒေါ ဝိယ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၉။

ခမ္ဘာဂန္ဓိကာ (ထီ) [ခမ္ဘ + ဂန္ဓိကာ] (၁) ဒဏ္ဍ-နီတိ ကျမ်းလာနည်းဖြင့် (သူခိုးသူဝှက်တို့၏ လက် ခြေ-စသည်ကို) ဖြတ်ရာ တုံး၊ စဉ်းတိ တုံး။ (၂) သူခိုးသူဝှက်တို့ကို – သတ်ဖြတ် – ညှဉ်းဆဲ–ကွပ်မျက်–ရာအရပ်။ (၁)(၂) ခမ္ဘ-ဂန္ဓိကာတိ (ခမ္ဘာဂကျွန်ကာတိ၊ သီ) ဓမ္မေန ဒဏ္ဍ-နီတိယာ ဟတ္ထပါဒါဒိစ္ဆိန္နနဂန္ဓိကာ။ ဂန္ဓိကာ-တိ စ ယဿ ဥပရိ ဟတ္ထာဒီ ဌပေတ္တာ ဆိန္နန္တိ၊ တာဒိသံ ဒါရုခဏ္ဍဖလကာတိ ဝုစ္စတိ၊ တေန စ ဥပလက္ခိတံ ဌာနံ။ ဝိမတိ၊ဋ။ ၂၇၆။ (–ဝဇိရ။၁၉၂။ သာရတ္ထ၊ဋ။၃၃၄။) (၂) အာဃာတနန္တိ ခမ္ဘဂန္ဓိကာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၆။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၃၉။)

ခမ္ဘဇ (ပု) [ခမ္ဘ + ဂဇ] ဒါန သီလ-အစရှိသော ကောင်းမှုကုသိုလ် (အဆောက်အဦ ဟူသော) ကိုယ်ဝန်၊ ကောင်းမှုကုသိုလ် ကိုယ်ဝန်၊ ကိုယ်ဝန်နှင့်တူသော ကောင်းမှုကုသိုလ်။ ခမ္ဘဇ္ဇံ အဂဏှဟိ။ အပ၊ဋ။၄၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၆၉။ အဟံ တဒါ ခမ္ဘဇ္ဇံ ဝိဝဋ္ဋူပနိဿယံ ဒါနသီလာဒိပုညသမ္ဘာရဂဇ္ဇံ အဂဏှိံ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မဂမ္ဘီရ (တိ) [ဓမ္မ + ဂမ္ဘီရ] (၁) ပါဠိဓမ္မ အားဖြင့် နက်နဲသော။ (၂) နက်နဲသော ပါဠိမြေရှိသော (သာမညဖလသုတ်-စသည်)။ (၃) အကြောင်းတရားအားဖြင့် နက်နဲသော။ (၄) နက်နဲသော အကြောင်းတရားရှိသော (ဘဝစက်-စသည်)။ (၅) သိုဝယ်, ဆိုက်, ပွါး သစ္စာ ၄-ပါး တရားအားဖြင့် နက်နဲသော၊ ပါဠိဓမ္မ-၏ နက်နဲခြင်း။ (၁) (၂)ဓမ္မဂမ္ဘီရော- (ဒီ၊၂။၁၅)။ မ၊၂။၂၀။ သံ၊၂။၂)တိ အာဒီသု ဓမ္မော နာမ တန္တိ။ ဒီ၊၂။၁။ ၂၃။ မ၊၂။၁၈။ သံ၊၂။ ၁။ (–သံ၊၂၊ ၁၃၀။ သုတ္တနိ၊၂။ ၁၅၉။ ဇာ၊၂။ ၁ ၀ ၀။) (၃) (၄) ဣဒံ ဘဝစက္ကံ ဓမ္မဂမ္ဘီရန္တိ အယ-မေတ္ထ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ၊ ဟေတုနော ဟိ ဓမ္မော-တိ နာမံ။ အဘိ၊၂။ ၁ ၀ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၁ ၉။ (၅) အောက်ပုဒ် (၁) ကြည့်။

ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ (ထီ) [ဓမ္မဂမ္ဘီရ+တာ](၁)သိုဝယ်, ဆိုက်, ပွါး သစ္စာ ၄-ပါးတရား၏ နက်နဲသည်-၏အဖြစ်။ (၂) ပါဠိဓမ္မ၏ နက်နဲသည်-၏အ-ဖြစ်။ (၃) အဝိဇ္ဇာ-စသော အကြောင်းတရား-၏ နက်နဲခြင်း။ (၁) ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ စ သမ္ဘာ-ကာရေန ပါကဋာ ဇာတာ။ ဒီ၊၂။ ၂။ ၅ ၇။ မ၊၂။ ၁ ၂။ သံ၊၂။ ၁ ၀ ၁။ ဓမ္မဂမ္ဘီရတံ ပစ္ဆ-ဝေကွိတ္ဝာ။ အံ၊၂။ ၁ ၀ ၁။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၄ ၀။ (၂) ပဏ္ဍိတအာဒီသု ဝတ္ထူသု ဗျဉ္ဇနစ္ဆာယာယ အတ္ထံ ဂယောတ္ဝာ ဓမ္မဂမ္ဘီရတံ အသလ္လက္ခေတ္ဝာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၂ ၆။ (၃) ဇာတိယာ ဇရာမရဏဿ ပစ္ဆယဋ္ဌော ဂမ္ဘီရောတိ အယံ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ။ ဒီ၊၂။ ၂။ ၁ ၃။ (–အဘိ၊၂။ ၂။ ၁ ၀ ၇။)ဓမ္မဂမ္ဘီရ- (၃) (၄)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂမ္ဘီရတာပစ္ဆဝေကွဏ (နာ၊ ထီ) [ဓမ္မဂမ္ဘီရတာ + ပစ္ဆဝေကွဏ] သစ္စာ ၄-ပါးတရား၏ နက်နဲ-သည်-၏ အဖြစ်ကို–အဖန်ဖန်–ရှု–ဆင်ခြင်–ခြင်း။ ဓမ္မဂမ္ဘီရတာပစ္ဆဝေကွဏေန အပ္ပေါ-ဿုက္ကတံ အာပဇ္ဇမာနော။ အဘိ၊၂။ ၁ ၂ ၇။ ဓမ္မ၊၂။ ၁ ၅ ၅။ ပစ္ဆဝေကွဏ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂရဟီ (တိ) [ဓမ္မဂရဟ+ဏီ] တရားတော်ကို ကဲ့ရဲ့–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ နဓမ္မဂရဟီ-နော (ဝိ၊၁။ ၂ ၇။ ဝိ၊၂။ ၁ ၉ ၄) တိ "အနိ-ယ္ဟေ၊ဒနိကော ဓမ္မော"တိ အာဒီနာ ဓမ္မံ နဂရဟာမ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ ၃။

ဓမ္မဂရု (တိ) [ဓမ္မ+ဂရု] (၁) တရား–၌–ကို–ရှိသော– လေးစား – ခြင်းရှိသော၊သူ။ (၂) တရားကို မြတ်နိုးသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မဂရုနော ဟိ တေ ဘဝန္တော ဓမ္မဂါရဝါ။ သံ၊ ၂။ ၃ ၃ ၉။ ဂရုကရဏီယတာယ ဓမ္မော ဂရု တေဿာတိ ဓမ္မဂရု။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၉။ (–အံ၊ ၂။ ၁ ၀ ၇၊ ၄ ၁ ၉။ ထေရ။ ၃ ၅ ၄။ အပ၊ ၁။ ၃ ၇ ၉။ ဝိ၊၂။ ၁ ၅ ၃။ ဒီ၊၂။ ၂။ ၈ ၁။ မ၊၂။ ၄ ၂။ သံ၊၂။ ၂။ ၈ ၅။ သံ၊ ၂။ ၃ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၄။ ဥဒါန၊၂။ ၁ ၆ ၄။ သုတ္တနိ၊၂။ ၂ ၀ ၉။ ထေရ၊၂။ ၂။ ၄ ၆ ၇။) (၂) မံ ဂရတိ မာ၊နေတီတိ ဓမ္မဂရု။ သမ္မော၊ ယော။ ၂ ၇ ၀။

ဓမ္မဂရုက (တိ) [ဓမ္မ+ဂရု+က။ (ဓမ်ဂုရုက-သံ၊ ဓမ္မဂရုအ, ဓမ္မဂုရုအ-ပြာ)] တရား–၌–ကို–ရှိသော–လေးစား– ခြင်းရှိသော၊သူ။ ယော ဓမ္မဂရုကော ဟောတိ။ ဝိ၊၂။ ၄။ ၂ ၀ ၇။ ဗုဒ္ဓါ စ နာ၊မ ဓမ္မဂရုကာ။ အံ၊၂။ ၁။ ၂ ၂ ၆။ (–မ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဓမ္မ၊၂။ ၁ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၆ ၇။ သံ၊ ၂။ ၄ ၀။)

ဓမ္မဂရုတာ (ထီ) [ဓမ္မဂရု+တာ] တရားတော်–၌–ကို–ရှိသော–လေးမြတ်–ခြင်း ရှိသူ-၏ အဖြစ်။ ပတ္ထယမာနော ဝေမာဟ ဓမ္မဂရုတာ-ယာတိ အာဓိပ္ပါယော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၁။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂရုတာကိတ္တနပသင်္ဂ (ပု) [ဓမ္မဂရုတာ + ကိတ္တန+ပသင်္ဂ] တရားတော်ကို – ရှိသော–လေးမြတ်–ခြင်းရှိသူ-၏ အဖြစ်ကို ပြောကြား-ခြင်း၌–လျှဉ်းပါး–ကပ်ပြီ–ခြင်း။ ပုဗ္ဗေ ဓမ္ဓ-ဂရုတာကိတ္တနပသင်္ဂေန ဂယာတံ အဂ္ဂယာတဋ္ဌ ....ဒယောတ္ဝာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၁။

မမ္မဂရုတာကိတ္တနမုခ (နာ) [မမ္မဂရုတာ + ကိတ္တန + မုခ] တရားတော်၌–ရှိသော–လေးမြတ်–သူ၏အဖြစ်ကို ပြောကြားခြင်းကို – အဦး – ပခေန–ပြုခြင်း။ ဧတံ မမ္မဂရုတာကိတ္တနမုခေန မဟာကဿပပစ္ဆိုဂ္ဂမနာဒီနိ ကေဒေသေန ဒဿေတွာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၀၄။

မမ္မဂါယနဒဟရဘိက္ခု (ပု) [မမ္မဂါယန + ဒဟရ·ဘိက္ခု] တရားတော်ကို–ရွတ်ဆို–ဟောကြား–သော ရဟန်းယော်။ မမ္မဂါယနဒဟရဘိက္ခု စေတ္တ နိဒဿနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၂။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၂။

မမ္မဂါရဝ (နာ) [မမ္မ+ဂါရဝ] (၁) တရားတော်၌–ရှိသော – လေးမြတ်–သူ၏အဖြစ် – ခြင်း။ (တိ) (၂) တရားတော်၌–ရှိသော–လေးမြတ်–ခြင်းရှိဒသာ၊သူ။ (၁) သစေ မမ္မဂါရဝေန ယာဝ ပရိယောသာနံ သုတ္တာဝ ဂမိဿာမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃ဂ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅ဖ။ ဝိ၊သင်္ခ်ာ။ ၄ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဖ၉။ မ၊ဋီ၊၂။၁ဝ၉။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၉၅။) (၂)အတ္ထနှာ စ မမ္မဂါရဝေါ ဟောတိ။ အံ၊၂။၃၇၀။ သစေ ပန တံ ဘာဝိဿသိ မမ္မဂါ-ရဝေါ။ ပေတ။၁ဂ၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၂၂၀။ မမ္မဂရု-နော ဟိ ဗုဒ္ဓါ မမ္မဂါရဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၃။ (ဂရုံ ကရောန္တိတိ ဂရု၊ ဂရုနံ ဘာဝေါ ဂါရ-ဝေါ၊ မမ္မ ဂါရဝေါ ဧတေသံ ဗုဒ္ဓါနန္တိ မမ္ম-ဂါရဝါ။ မအူ၊ ပါရာ၊ သျ၊၂။၅၂၅။)

မမ္မဂါရဝကိတ္တန (နာ) [မမ္မဂါရဝ+ကိတ္တန] တရားတော်၌–ရှိသော– လေးမြတ်– သူ၏အဖြစ်ကို ပြောကြားခြင်း။ ဣမဿ ဘဂဝတော မမ္ম-ဂါရဝကိတ္တနေ....ဒဿေတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁ဝ၉။

မမ္မဂါရဝဇနနတ္ထ (ပု) [မမ္မဂါရဝ+ဇနန+အတ္ထ] တရားတော်၌–ရှိသော–လေးမြတ်–သူ၏အ-ဖြစ်ကိုဖြစ်စေခြင်း-ဟူသော အကျိုး။ တေန မမ္မဂါရဝဇနနတ္ထံ "ဝေရှပါနံ အနဝဇ္ဇဂါထာနံ တံ အဘာဇေန"န္တိ ပဋိက္ခိတ္တောပိ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၅၃၄။

မမ္မဂါရဝနိဿိတ (တိ) [မမ္မဂါရဝ + နိဿိတ] တရားတော်၌–ရှိသော–လေးမြတ်–သူ၏ အ-ဖြစ်ကို မှီသော။ မမ္မဂါရဝနိဿိတော သံဝေ-ဂေါ မမ္မသံဝေဂေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂။

မမ္မဂါရဝယုတ္တ (တိ) [မမ္မဂါရဝ+ယုတ္တ] တရား-တော်၌–ရှိသော–လေးမြတ်–သူ၏ အဖြစ်နှင့် ယှဉ်သော။ ဧမ္မေ ဂါရဝံ မမ္မဂါရဝံ၊ မမ္မဂါရ-ဝေန ယုတ္တာ မမ္မဂါရဝယုတ္တာ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၂ဝ။ (– အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅ဝ၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄ဖ၇။)

မမ္မဂါရဝသမုဿိတ (တိ) [မမ္မဂါရဝ+သမုဿိတ] တရားတော်၌ – ရှိသော – လေးမြတ် – သူ၏ အဖြစ်သည် စိုက်ထူအပ်သော၊ တရားတော်၌ –အရှိအသေ–အလေးအမြတ်–ရှိသူ၏ ဖြစ်-ကြောင်းဖြစ်ရာ ဂရုကြီယာ အမူအရာသည် စိုက်ထူ အပ်သော။ မမ္မဂါရဝသမုဿိတေန ဟိရောတ္တပ္ပေနေဝ ယထာရှေ ဥပသက်မိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁ဝ၁။

မမ္မဂါရဝဟေတုက (တိ)[မမ္မဂါရဝ+ဟေတု+က] တရားတော်၌ – ရှိသော – လေးမြတ်–သူ၏ အဖြစ်ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ဒသမ-လာဒီဂုဏဝိသေသာ ဝိယ မမ္မဂါရဝဟေတု-ကာ ပရဟိတပဋိပတ္တိပိ သမ္ဘဗုဒ္ဓါနံ မဇ္ဈေ ဘိန္ဒ-သုဝဏ္ဏံ ဝိယ သဒိသာ ဧဝ။ မ၊ဋီ၊၂။၁ဝ၉။

မမ္မဂိရိ (ပု) [မမ္မ+ဂိရိ] တရား-ဟူသောတောင်။ တထာ ဒိဿာ မမ္မဂိရိ ံ၊ သိတီဘူတံ နိဗ္ဗုပမိ ံ။ မိလိန္ဒ။၃၂ဂ။

မမ္မဂိရိယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနှာမ်] မမ္မဂိရိယဂိုဏ်း၊ မမ္မဂိရိယအမျိုးအနွယ်။ (ယင်းသည် B.E.-၅ဝဝ-ခန့် မတိုင်မီကပင် ဘာရတတိုင်း၌ ရှိခဲ့-သော အမျိုးအနွယ် ဂိုဏ်း ၁-၃ ဖြစ်ဟန်ရှိ သည်။) ယထာ ဝါ ပန မဟာရာဇ မဟိယာ

ဂဏာ ဝတ္ထုန္ဓိ၊ .... ဓမ္မဂိရိယာ ပြဟ္မဂိရိယာ။ မိလိန္ဒ။၁၀၉။

ဓမ္မဂီတ (နာ) [ဓမ္မ+ဂီတ] တရားကို သီဆိုခြင်း၊ တရားဂါထာစာပေများကို အသံနိမ့်မြင့်ပြု၍ တေးသီချင်းကဲ့သို့ ရွတ်ဆိုခြင်း။ ဓမ္မဂီတမ္ပိ နဝဋ္ဌတိ။ ဝဇိရ။၃၇၁။

ဓမ္မဂုဏ (ပု) [ဓမ္မ+ဂုဏ။ (ဓမ်ိဂုဏယ-သီဟိုဠ်)] (၁) (သွာက္ခာတတာ-စသော) တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၂) တရားတော်နှင့် – ယှဉ် – မကွေမကွာဖြစ် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၃) မဖောက်မပြန် – မှန် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၄) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၅) မင်းကျင့်တရား၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၆) ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ပရိဝဏ္ဏယိ သုစိ-စသော ရတနသုတ် (ဂဂ်ါ-ရောယာဏ) ပရိတ်တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ (၇) (က) ကျင့်ဝတ်တရားအစု။ (ခ) သုစရိုက်တရားအစု။

(၁) (သွာက္ခာတတာ-စသော) တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ "ဗုဒ္ဓဂုဏော ဓမ္မ-ဂုဏော သံဃဂုဏော စ အနုဿရတော"။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၇၆။ "သွာက္ခာတော ဘဂဝတာ ဓမ္မော"-တိ အာဒိနာ နယေန ဓမ္မဂုဏော အနုဿရ-ဏ္ဍာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၄။ (– အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁ဝ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။) (၂) တရားတော်နှင့် – ယှဉ် – မကွေမကွာဖြစ် – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏေဟိ(ဝိမာန။၃၇)တိ ဓမ္မိယေဟိ ဓမ္ဓ-တော အနပေတေဟိ ဂုဏေဟိ၊ ယထာဘူတ-ဂုဏေဟိတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁ ၂ ၂။ (၃) မဖောက်မပြန် – မှန် – သော – ဂုဏ် – ကျေး-ဇူး။ ဓမ္မဂုဏာန(ဝိမာန။၁ ၂၄)ဏ္ဍာ အဝိပရီ-တဂုဏာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၃၁။ (၄) ဟုတ်မှန် – ထင်ရှား – သော – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏာ-(ဇာ၊၁။ ၂ ၉ဝ)တိ သဘာဝဂုဏာ ဘူတဂုဏာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၃ ၂ ၂။ (၅) မင်းကျင့်တရား၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ဓမ္မဂုဏမလ (၂) အနက်ကြည့်။ (၆) ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော ပရိဝဏ္ဏယိ သုစိ-စသော ရတနသုတ် (ဂဂ်ါရောယာဏသုတ်) ပရိတ်တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး။ ယံ ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌော.... သုဝတ္ထိ ဟောတူတိ ဇဝံ ကေ-ဒေသေန ဓမ္မဂုဏော လိခိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၉ ၉။ (၇) (က) ကျင့်ဝတ်တရားအစု။ တေ မံ ဓမ္ဓ-ဂုဏော ယုတ္တံ။ ဇာ၊၁။ ၂ ၃ ၇။ တေ သမဏာ မံ အယံ ဓမ္ဓကောဋ္ဌာသေ ယုတ္တပယုတ္တော သု-သီလသံ အနုသုယကောတိ တထတော ဉ ဘုတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၃ ၇။ (ခ) သုစရိုက် တရားအစု။ ဓမ္ဓဂုဏော ရတ (ဇာ၊၁။ ၃ ၅ ၀) ဏ္ဍာ သုစရိတ-ကောဋ္ဌာသေ အာဘိရတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄ ၇ ၁။

ဓမ္မဂုဏဒဿန (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+ဒဿန] တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ကို – ရှု – မြင် – ခြင်း၊ တရားဂုဏ်တော်ကို ရှုမှတ်, ပွါး-များခြင်း။ ဓမ္မဂုဏဒဿနေနေ၀ သတ္ထုရိ သ-ဂါရ၀ေါ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ။ ၂ ၁ ၁။

ဓမ္မဂုဏမလ (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+မလ] (၁) တရား – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ၏ – အစွမ်း – သတ္တိ။ (၂) မင်းကျင့်တရား – ဂုဏ် – ကျေး-ဇူး – ၏ – အစွမ်း – သတ္တိ။ (၁) စိရံ သာသနံ ပဝတ္တေတိ ဓမ္ဓဂုဏမလေန။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၂။ (၂) စိရံ ရာဇကုလဝံသံ ဌပယတိ ဓမ္ဓဂုဏ-မလေန။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၂။

ဓမ္မဂုဏာနုဿရဏ (နာ) [ဓမ္မဂုဏ+အနုဿရဏ] တရားတော်၏ – ဂုဏ် – ကျေးဇူး – ကို အဖန်-ဖန် – အောက်မေ့ – အမှတ်ရ – ခြင်း။ တဒေတံ ဓမ္ဓဂုဏာနုဿရဏဝသေန ဥပ္ပန္နတ္တာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂ ၁ ၁။

ဓမ္မဂုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ဂုတ္တ] (၁) (က) တရားသည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (ခ) တရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ သူ။ (ဏီ) (၂) ဓမ္ဓဂုတ္တာဘိလူးမ။ (၁) (က) (ခ) ဓမ္ဓ-ဂုတ္တဿာ (သံ၊၁။ ၂ ၂ ၃-၅)။ နေတ္တိ။ ၁ ၄ ၉) တိ

ဓမ္မေန ရက္ခိတဿ, ဓမ္မံ ဝါ ရက္ခန္တဿ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၃၁၄။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၅၆။ (–အံ၊ ၂။၄၀။ ဇာ၊ ၂။၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၃၈။) (ထီ) (၂) ဥတ္တရ-မာတာ ယက္ခိနီ, ပိယက်ရမာတာ, ဖုဿမိတ္တာ, ဓမ္မဂုတ္တာတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၀၀။

ဓမ္မဂုတ္တ၂ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓမ်ဂုပ္ပ-သံ)] ဓမ္မဂုတ္တရဟန်းအပေါင်း၊ ဓမ္မဂုတ္တဂိုဏ်း၊ ဓမ္ဓ-ဂုတ္တိကဂိုဏ်း။ (ယင်း-သည် မဟိံ သာသက-ဂိုဏ်းမှ ၂-ခုမြောက် ခွဲထွက်သည့် ဂိုဏ်းဖြစ်လေသည်။ D.P.-သီဟိုဠ်ဘာသာရေး နိကာ-ယသင်္ဂဟ။) သမ္ဘတ္တိဝါဒါ ဓမ္မဂုတ္တာ။ အာဘိ၊ ဌ၊၃၀၈။ ဓမ္မဂုတ္တာ (ဒီပဝံသ၊၄။ ဂ၆)တိ ဓမ္မဂုတ္တာ ဘိက္ခူ။ ဒီပဝံသ၊ဌ။၁၉၈။ နိကာ-ယန္တရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဂုတ္တတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မဂုတ္တ+ထေရ] ဓမ္ဓ-ဂုတ္တထေရ်။ (ယင်း-သည် B.E.၃၀၃-ခုနှစ် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း လက်ထက်တွင် ထင်ရှားသော ရဟန္တာတပါး ဖြစ်၍ ကလျာဏီကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး နေသည်။ တန်ခိုးဖြင့် မြေကြီးကို လျင်မြန်စွာ တုန်လှုပ်စေတတ်သဖြင့် "ပထဝီစာလက-ဓမ္မဂုတ္တထေရ်" ဟု တွင်သည်။ အသက်ကို စွန့်၍ စစ်ပွဲတွင် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်း လှူအပ်သော ဆွမ်းကို ကလျာဏီ ကျောင်းတိုက်နေ ၅၀၀-သော ရဟန်းတို့နှင့်အတူ သုံးဆောင်သည်။ အကျယ် D.P.ကြည့်။) ပထဝီစာလကော ဓမ္ဓ-ဂုတ္တတ္ထေရော တု တံ ပန။ မဟာဝံသ၊၃၂။ ၅၀။

ဓမ္မဂုတ္တိယဘိက္ခု (ပု) [ဓမ္မဂုတ္တိယ+ဘိက္ခု] ဓမ္ဓ-ဂုတ္တိယရဟန်း၊ ဓမ္မဂုတ္တဂိုဏ်းသား ရဟန်း၊ ဓမ္မဂုတ္တိယဘိက္ခု။ စ၊ ဇာတာ ၁လု ဣမေ ဒုဝေ။ မဟာဝံသ၊၅။၈။ မဟာဝံသ၊ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မဂူ (တိ) [ဓမ္မ+ဂုပ+ရူ။ ဓမ္ဓ+ဂမု+ရူ] (၁) တရားကို–လုံခြုံစေတတ်–စောင့်ရှောက်တတ်–သော၊သူ။ (၁) တရားကို သိတတ်သောသူ။ ဓမ္မဂူ (ဇာ၊၁။ ၂၀၄)တိ ဓမ္ဓဿ ဂေါပကော စေဝ ဓမ္ဓညူ စ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၅၇။

ဓမ္မဂေါစရ (တိ) [ဓမ္ဓ+ဂေါစရ] နိဗ္ဗာန်တရား–လျင် – ဟူသော – ကျက်စားရာ–အာရုံ–ရှိသော။ မဂ္ဂညာဏ် ဓမ္ဓဂေါစရတ္တာ ဂေါစရဝေါ-ဟာရေန ဓမ္ဓောတိ ဝုတ္တံ။ အာဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၉၈။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃၄။)

ဓမ္မဂေါပက (တိ) [ဓမ္ဓ+ဂုပ+ဏ္ဍု] (အဆုံး အဖြတ် တရားသဘော, အစဉ်အဆက် ဆောင်အပ်သောတရား, သုစရိုက်တရား ဟူသော) တရားကို–လုံခြုံစေတတ်–စောင့်ရှောက်တတ်–သော၊ သူ။ ဓမ္ဓဿ မေ ဒေသေဟိ ဓမ္ဓပါ-လက ဓမ္ဓဂေါပက ရာဇဝရ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၃၈။

ဓမ္ဓဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဓမ္ဓ+ဂဟဏ] (၁) ဓမ္ဓ-သဒ္ဒါ။ (၂)(ပရမတ္ထ)သဘော–တရား–ကိုယူခြင်း။ (၃) ပရိယတ္တိဓမ္ဓဿပိ ပရိယာယတော ဓမ္ဓ-ဂ္ဂဟဏေန ဂဟဏေ သတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၀။ သဘာဝဓာရဏတော နိဿတ္တနိဇ္ဇီဝတော စ ဓမ္ဓဂ္ဂဟဏံ (ဝုတ္တံ)။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၂။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၄၃၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈၆။) (၂) ဥပရိ ယာဝ ဒသကာ ဓမ္ဓာနံယေဝ ဂဟိတတ္တာ သတ္တဂ္ဂဟ-ဏေန ဓမ္ဓဂ္ဂဟဏံ ကတံ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဌ၊၁။ ၆၂။

ဓမ္ဓဃာတက (တိ) [ဓမ္ဓ+ဟန+ဏ္ဍု] တရားကို ဖျက်ဆီးတတ်သော၊ သူ။ မနုဿဃာတကာ ဝိယ ဓမ္ဓဃာတကာ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၅၈။

ဓမ္ဓဃောသ (ပု) [ဓမ္ဓ+ဃောသ] တရားတော်၏ အသံ၊ တရားသံ။ တထာဂတသီဟဿ ဓမ္ဓ-ဃောသော ဟေဋ္ဌာ အဝီစိं ....ပဋ္ဌိစ္ဆာဒေသိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၄-၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။၆၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၀။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၃။)

ဓမ္ဓဃောသက (တိ) [ဓမ္ဓ+ဃောသက] တရား (နာရန်)ကြွေးကြော်တတ်သော၊ သူ(တရား နာရန် ရတနာ ၃-ပါး၏ဂုဏ်ကိုချီးဝဲ၍ နှစ်သက်

စဖွယ် ကြေးကြော်ဖိတ်ကြားသူ)။ သံဃသုပ္ပ-ဋိပ်တ္တိဋ္ဌ အာဘိတ္ထဝိတ္ထာ နမဿမာနော မွေ့-ယောသကော ဟုတ္ထာ ဝိစရိဿာမိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။၃၀၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၈၁။ ရာဇာ မွေ့ယောသကံ.... ဒေဝသိကံ ယောသနံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၆၄။

မွေ့ယောသကကမ္ဘ (နာ) [မွေ့ယောသက+ကမ္ဘ] တရား (နာရန်) ကြေးကြော်သူ၏–အမှု–လုပ်ငန်း။ ဟတ္ထိကွန္ဒေ နိသိန္နော အသီတိ ဝဿသဟဿာနိ မွေ့ယောသကကမ္မံ အကာ-သိ။ မွေ့၊ဌ၊၂။၅၂။

မွေ့ယောသကဘိက္ခု (ပု) [မွေ့ယောသက + ဘိက္ခု] တရား(နာရန်)ကြေးကြော်တတ်သော ရဟန်း။ ဝိဟာရေ ဧကံ မွေ့ယောသကဘိက္ခုံ ဌပေသုံ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၆၁။

မွေ့စက္ကု (နာ) [ဓမ္မ+စက္ကု။ (ဓမ်စကြယ-သီဟိုဠ်)] ဓမ္မစက်၊ ဓမ္မစကြာ တရား၊ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တန-သုတ်။ (၁) (က) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သတိပဋ္ဌာန် စသောတရား။ (ခ) ဖြစ်တတ် – လည်တတ် – သော သဒ္ဓိန္ဒြေ စသော ဣန္ဒြေတရား။ (ဂ) ဖြစ်တတ်–လည်-တတ် – သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော မဂ္ဂင်တ-ရား။ (၂) ဖြစ်စေအပ်–ဟောအပ်–သော ပိဋကတ ၃-ပုံ တရား။ (၃) တရားတော်စက်၊ တရားဒေသနာ။ (၄) (က) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေတတ်–သော ပဋိဝေဓဉာဏ်။ (ခ) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေတတ်–သော ဒေသနာ-ဉာဏ်။ (၅) (က) စေခိုင်းတတ်သောတရား၊ တရား-ဟူသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ခ) တရားဖြင့်ပြီးသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဂ) တရားမှလာသော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဃ) တရားရှိသော – အမိန့် – အာဏာ။ (င) တရား သဖြင့် ဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (စ) အသင့် – ယုတ္တိ – အားဖြင့် ဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (ဆ) တရားအကျိုးငါ့ဖြစ်သော – အမိန့် – အာဏာ။ (၆) မြတ်သောစက်။ (၇) ပတိဋ္ဌပဒေသဝါသ-စသော ဓမ္မစက်။ (ဂ)ကိုယ်,စိတ်၌ဖြစ်သော ဝိရိယဓမ္မစက်။ (၉) တရားပလ္လင်ရှေ့၌ ဓမ္မစကြာအဟန်ဖြင့် ပြုလုပ်-ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ (ဓမ္မစက္ကမည်ကြောင်း ပရိယာယ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ဟော-ပုံ။ ပဋိသံ။၃၄၃-စသည် ကြည့်။)

ဓမ္မစက်၊ ဓမ္မစကြာတရား၊ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တန-သုတ်။ ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတုံ၊ ဂစ္ဆာမိ ကာသိနံ ပုရံ။ ဝိ၊ဝ။၁၂။ မ၊၂။၂၉၅။ ပဝတ္တိတေ စ ပန ဘဂဝတာ ဓမ္မစက္ကေ ဘုမ္မာ ဒေဝါ သဒ္ဒမနု-ဿာဝေသုံ။ ဝိ၊ဝ။၁၇။ သံ၊ဝ။၃၇၁။ ပဋိသံ။ ၃၃၂။ (–အံ၊၁။၄၃၅။ အံ၊ဝ။၁၃၂။ အဘိ၊ က။၈၂။ အပ၊၁။ ၂၅၊၃၃၊၃၅။အပ၊၂။၁၅၁။ နေတ္တိ၊ဌ။၅၅။ အံ၊ဋီ၊ဝ။၄၃။)

(ခ) (က) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရား။ သတိပဋ္ဌာနာဒိ ဓမ္မော ဧဝ ပဝတ္တနဋ္ဌေန စက္ကန္တိ ဓမ္မစက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဌ။၅၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၀။ အံ၊ဋီ၊ဝ။၄၃။ (ခ) ဖြစ်တတ်–လည်တတ်–သော သဒ္ဓိန္ဒြေ စသော ဣန္ဒြေတရား။ (ဂ) ဖြစ်တတ်–လည်-တတ်–သော သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသော မဂ္ဂင်တရား။ သဒ္ဓိန္ဒြိယာဒိသမ္မာဒိဋ္ဌိအာဒိကော ဓမ္မော ဧဝ ဝိနေယျသန္တာနေ ပဝတ္တနဋ္ဌေန စက္ကန္တိ ဓမ္ম-စက္ကံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၂။ (–သာရတ္ထ၊၁။ ၂၇။) (၂) ဖြစ်စေအပ်–ဟောအပ်–သော ပိဋကတ ၃-ပုံတရား။ ဂေါတမဗုဒ္ဓေန ပဝတ္တိတံ ဒေသိ-တံ ပိဋကတ္တယသခ်ါတံ ဓမ္မစက္ကံ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၆၄။ (၃) တရားတော်စက်၊ တရားဒေသ-နာ။ ဘဂဝတော ဓမ္မဒေသနာ ဓမ္မစက္ကံ။ အံ၊ ဋီ၊ဝ။၄၃။ (၄) (က) ဖြစ်စေတတ်–လည်စေ-တတ်–သော ပဋိဝေဓဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌ ပဝတ္တေ-တိ စက္ကဋ္ဌာ(ပဋိသံ။၃၄၃)တိ ပဋိဝေဓေ ဓမ္မစက္ကံ ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၂၁။ ပဋိဝေဓဉာဏံ ဟိ ဣဓ ဓမ္မစက္ကန္တိ အဓိပ္ပေတံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၂။ (ခ) ဖြစ်စေတတ် – လည်စေတတ် – သော

ဒေသနာဉာဏ်။ စက္ကဋ္ဌ ပဝတ္တေတိ ဓမ္မဋ္ဌာ-(ပဋ္ဌာန်။၃၄၃)တိ ဒေသနာ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၁။ (ကဲ) (ခ) တံ ပန ဓမ္ম-စက္ကံ ဒုဝိဓံ ဟောတိ ပဋိဝေဓဉာဏဋ္ဌ ဒေသ-နာဉာဏဋ္ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။ (–အံ၊၁။၃၁၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၈၁။)

(၅) (က) စေခိုင်းတတ်သော တရား၊ တရား-ဟူသော–အမိန့်–အာဏာ။ အာဏ-ဌေန ဓမ္မော ဧဝ ဓမ္မစက္ကံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။ (ခ) တရားဖြင့်ပြီးသော–အမိန့်–အာဏာ။ ဓမ္မအာဏန္တိ ဓမ္မမယံ အာဏံ၊ သတ္ထု ဓမ္ম-စက္ကန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၇။ (ဂ) တရား မှလာသော – အမိန့် – အာဏာ။ စက္ကန္တိ သတ္ထု အာဏာစက္ကံ။ တံ ပန ဓမ္ম တော အာ-ဂတန္တိ ဓမ္မစက္ကံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။ (ဃ) တရား ရှိသော–အမိန့်–အာဏာ။ စက္ကန္တိ ဝါ အာ-ဏာ ဓမ္ম တော အနပေတတ္တာ၊ ဓမ္ম ဋ္ဌ တံ စက္က-ဋ္ဌာတိ ဓမ္မစက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၇။(–သာရတ္ထ၊ ၁။၂၇၊ ၂၁၀။ဝိမတိ၊ဋ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဋ၊ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃။) (ဇ) တရားသဖြင့် ဖြစ်-သော– အမိန့်– အာဏာ။ ယထာသဘာ-ဝတ္တာ ဓမ္ম ပဝတ္တံ စက္ကန္တိ ဓမ္ম စက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။ (စ) အသင့်–ယုတ္တိ–အားဖြင့် ဖြစ်သော–အမိန့်–အာဏာ။ ဓမ္ম ပန ဉာယော-နု စက္ကန္တိပိ ဓမ္ম စက္ကံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။၂၇။ ဝိမတိ၊ဋ၊၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဋ၊ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃။

(ဆ) မြတ်သော စက်။ ဓမ္ম စက္ကံ(အံ၊ဋ၊ ၂၃)နန္တိ သေဋ္ဌစက္ကံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဋ၊။၉၃။ (ဇ)ပတိရူပ ဒေသဝါသ-စသော ဓမ္ম စက်။ ပတိရူပဒေသ-ဝါသာဒိကံ စတုဗိဓံ ဓမ္ম စက္ကံ ပဝတ္တေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၁။ (ဈ) ကိုယ်စိတ်ခြုံဖြစ်သော ဝိရိယဓမ္ম စက်။ ဓမ္ম စက္ကေဟိ သံယုတော(သံ၊ ၁။၃၀)တိ ကာယိကစေတသိကဝိရိယသခၤ-တေယိ ဓမ္ম စက္ကေဟိ သံယုတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဋ၊ ၈၂။ (ဈ) တရားပလွှင်ရှေ့ ဓမ္ম စက်ကြာအဟန် ဖြင့် ပြုလုပ်ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ ဓမ္ম စက္ကံ မေ ဌပိတ(အပ၊ဋ၊။၁၀၀)နန္တိ မယာ ဓမ္ম စက္ကာကာရေန ဥာတော သိဟရူပ-ဒဿေတ္တာ မဇ္ဈေ အာဒါသသဒိသံ ကာရေ-တ္တာ ကတံ ဓမ္ম စက္ကံ ဌပိတံ ပူဇိတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၄။

ဓမ္ম စက္ကကထာ (ထီ) [ဓမ္ম စက္က+ကထာ] ဓမ္ম စက်ကြာ နှင့် စပ်သောစကား၊ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္တနသုတ်ကို (ရှေ့သွားပြု၍)ပြဆိုအပ်သော စကားအစဉ်။ (ဓမ္ম စက္ကမည်ပုံကို အကျယ်ပြဆိုရာ စကား ရပ်)။ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္တနသုတ္တန္တမေဝ ပဗ္ဗဂ်မံ ကတ္တာ ကထိတာယ ဓမ္ম စက္ကကထာယ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၂၁။ (–ပဋ္ဌိသံ။၃၄၂-၈။)

ဓမ္ম စက္ကဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္ম စက္က + ဒေသနာ] ဓမ္ম စက်ကြာ–တရား–ဒေသနာ။ တတ္ထာတိ ဓမ္ম-စက္ကဒေသနာယံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇၇။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပ(ပ)ဋ္ဌိလာဘ (ပုံ) [ဓမ္ম စက္က+ပဋ္ဌိလာဘ] (၁) ဖြစ်စေအပ် – လည်စေအပ် – သော သဒ္ဒါနှေ့,သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားကိုရခြင်း။ (၂) ဘုရားရှင်သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပဋ္ဌိဝေ-ဉာဏ်,ဒေသနာဉာဏ် ဟူသော ဉာဏ်တော်၂-ပါးတရားကို ရခြင်း။ဓမ္ম စက္က(ပ)ပဋ္ဌိလာဘာ-ယ (တံ) အမတဘေရိ ပဟရိဿာမိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၅။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပဝတ္ထ (တိ) [ဓမ္ম စက္က+ပဝတ္ထ] သဒ္ဒါနှေ့, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားစက်ကို–(ဝေနေ-ယျတို့၏ သန္တာန်၌) ဖြစ်စေ – လည်စေ – တော်မူသော (ဘုရား)။ ဓမ္ম စက္ကပဝတ္ထာ-ဘဂဝတော ခန္ဓဝါရဌာနသဒိသာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။

ဓမ္ম စက္ကပ္ပဝတ္ထန (နဲ) [ဓမ္ম စက္က + ပဝတ္ထန] (၁) ဓမ္ম စက္ကပဝတ္ထနသုတ် (ဖြစ်စေအပ်–လည်စေ-အပ်–သောတရားစကြာ)။ (၂) ဝေနေယျ

တို့၏ သန္ဓာန်၌ သဒ္ဓါမြေ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားတို့ကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – တတ်သော ဒေသနာဉာဏ်။ (၃) ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူခြင်း။ (၄) ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ– လည်စေ–ဟော – တော်မူရာအရပ်။ (၅) ဓမ္မစက္ကြာ တရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာအခါ။

(၁) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ် (ဖြစ်စေအပ်–လည်စေအပ်–သော တရားစက္ကြာ)။ သေယျထိဒံ ရာဟုလောဝါဒသုတ္တံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ။ အံ၊၆၊၁။၁၅။ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနေ ဒ္ဝါဒသာ-ကာရဉာဏံ သန္ဓာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၄။(–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃။) (၂) ဝေနေယျတို့၏သန္ဓာန်၌ သဒ္ဓါမြေ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားတို့ကို– ဖြစ်စေ – လည်စေ – တတ်သော ဒေသနာ ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၃)တိ ဒေသနာဉာဏေပိ အသမောတိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၆၁။ (၃) ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ – ဟော – တော်မူခြင်း။ ဝေ၀ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ။ ဒီ၊ ၂။၄၃။ ပဋ္ဌမမမ္မဒေသနာ-ယ အနုတ္တရံ တိပရိ၀ဋ္ဋံ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနမ္ပိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၉။ (၄) ဓမ္မစက္ကြာတရားကို– ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာ အရပ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနံ ဣသိပတနေ မိဂဒါ-ယေ အဝိဇဟိတမေ၀ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇။ (၅) ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ– ဟော – တော်မူရာ အခါ။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနေ သာဝုကာရဘာ၀သဏ္ဌိတာ သာဝုကာရံ ဒဒ-မာနာ အကမ္ပိတ္ထ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္ထ-နတော် ပဘုတိ ယာ၀ဇ္ဇကာလာ ဝေနေယျ-သန္ဓာနေ သဠေနေတာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၅။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၆၊၃၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ ၂။၄၁၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၇၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၄၉။ သုတ္တ-နိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၄၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+ ကာလ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို– ဖြစ်စေ – လည်စေ– တော်မူရာ–အချိန် – အခါ–ကာလ။ (မဟာသက္ကရာဇ် ၁၀၃-ခုနှစ် ဝါဆိုလပြည့်နေ့ အနောက်အရပ်၌ နေ၀င်လုဆဲ, အရှေ့အရပ်၌ လမင်းထွက်ပြူစအခါ။) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာ-လေ ဧကေ၀ဟာရေနေ၀ သန္ဓိပတိတ္ဌာ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၃။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနကာလော ဝေဒိတမ္ပေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဒိ၀သ (ပု၊နှ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ဒိ၀သ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာ နေ့ (၀ါဆိုလပြည့်နေ့)။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဒိ၀သေ ဂမိဿာမ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၇။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+အတ္ထ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူခြင်း ဟူသော အကျိုး။ တတ္ထ ဟိ ဥပ္ပန္နပ္ပန္နာ သဗ္ဗညုတ္ကသယော ပတန္တိ, ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနတ္ထံ နိသီဒန္တိတိ အတ္ထော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၃၂၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဓမ္မစက္ကပ္ပ၀တ္ထ-နတ္ထံ ဗာရာဏသိ သန္ဓာယ အဋ္ဌာရသယော-ဇနမဂ္ဂံ ပဋိပန္နော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၉။ (–အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ပရိစ္ဆေဒ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ – ဟော–တော်မူခြင်း ကို ပြဆိုရာ–အပိုင်း–အခန်း။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + ဝဂ္ဂ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန-ဝဂ်၊ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းသည် သစ္စ-သံယုတ်၌ ၂-ခုမြောက် ဝဂ်ဖြစ်သည်။ ယင်း၌

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်, တထာဂတသုတ်, ခန္ဓသုတ်, အဗ္ဗတ္တိကာယတနသုတ်, ပဌမဓာရဏသုတ်, ဒုတိယ ဓာရဏသုတ်, အဝိဇ္ဇာသုတ်, ဝိဇ္ဇာသုတ်, သက်ဘသနသုတ်, တဏှ-သုတ် အားဖြင့် ၁၀-သုတ် ပါရှိ၏။ သံ၊၃။၃၆၈-၃၇၇။)ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ သံ၊ ၃။၃၇၇။ သံ၊၆၊၃။၃၂၉။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနဝါရ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+ဝါရ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်ကို ပြဆိုရာ—အလှည့်—အကြိမ်။ ပဋိသံ။၃၉၊၃၂၉-၃၃၅-ကြည့်။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တ (နဝ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန + သုတ္တ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်၊ ကိုယ်တော်မြတ်သန္တာန်၌ဖြစ်သော ဒေသနာဉာဏ်, ပဋိဝေဓဉာဏ်တော်ဖြင့် ဝေနေယျတို့၏သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မာဒိट्ठိ-စသောတရားတို့ကို ဖြစ်စေ လည်စေတော်မူရာသုတ်၊ ကိုယ်တော်မြတ်သန္တာန်၌ဖြစ်သော ပဋိဝေဓဉာဏ်, ဒေသနာဉာဏ်တော်တို့ဖြင့် ဝေနေယျ တို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိပဋ္ဌာန်, သမ္မာဒိट्ठိ စသော တရားများ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဟောပြရာသုတ်။ စက်လက်နက်အလား ပဋိ-ဝေဓဉာဏ်, ဒေသနာဉာဏ်တော် ၂-ပါးဖြင့် ကိလေသာစက် ၃-ထောင်ဝက်ရန်သူကို နှိမ်နင်း သတ်ဖြတ်ရာသုတ်။ (ဘုရားရှင် မပျင့်မီက မဂဇတိုင်းတခွင်လုံး၌ ရဟန်းအမည်ခံ ဂိုဏ်းဆရာကြီးတို့ ပေါ်ထွန်းနှင့်ကြ ကုန်၏၊ ၎င်းတို့အနက် အချို့က ကာမသုခလွတ်ကအလုပ်ကို ရဟန်းများ၏အလုပ်အဖြစ်ဖြင့် ဟောပြောကြ၏၊အချို့ကအတ္တကိလမထအလုပ်ကိုရဟန်းများ၏ အလုပ်အဖြင့်ဖြင့် ဟောပြောကြ၏၊ ယင်းသို့ ဟောပြောမှုကြောင့် လောကသားတို့သည် ဖော်ပြပါ ကာမသုခလွတ်ကအကျင့်, အတ္တကိလမထအကျင့်တို့ကို ကျင့်ကြကုန်၏၊ ယင်းသို့ ကာမသုခလွတ်က, အတ္တကိလမထ အကျင့်တို့ကို ဟောမှ, ကျင့်မှဟူသော မှောင်ထုကြီးဖုံးလွှမ်းနေစဉ် ဘုရားရှင်သည် မဟာသက္ကရာဇ် ၁၀၃-ခုနှစ် (B.C. ၆-ရာစု)၌ ဝါဆိုလပြည့်နေ့ နေ၀င်လုဆဲအချိန်တွင် "ဒွေ' မေ ဘိက္ခဝေ အန္တာ ပဗ္ဗဇိတေန နေ သေဝိတဗ္ဗာ" စသည့် ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်ကို ဟောတော်မူသည်။

ဤသုတ်၌ ဘုရားရှင်သည် ပဉ္စဝဂ္ဂိတို့အား ရှောင်ကြဉ်ရမည့် အယုတ်တရား ၂-ပါး, လိုက်နာကျင့်ကြံရမည့် မဂ္ဂင် ၈-ရပ် မဇ္ဈိမပဋိပတ်, သစ္စာ ၄-ပါး အကျဉ်း, ကိုယ်တော်မြတ် အတွက် သစ္စာ ၄-ပါးတွင် တပါးပါး၌ ရထိုက်သော ဉာဏ် ၃-ပါးစီ ပြည့်စုံမှ ဘုရားအဖြစ် ဝန်ခံကြောင်း, အရှင်ကောဏ္ဍည သောတာပန်တည်ကြောင်း, ဓမ္မစကြာတရား ဟောအပြီး ဘုမ္မစိုးနတ်များမှစ၍ ပြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် ကောင်းချီးကြွေးကြော်ကြကြောင်း, မြေကြီးတုန်လှုပ်ကြောင်း, သမ္ဘည္ဘတ ဉာဏ်တော်၏ အာနုဘော်တော်ကြောင့် နတ်ပြဟ္မာများ အရောင်ထက် အဆ ရာထောင်မကသာသော (စိတ္တပစ္ဆယ ဥတုသမုဋ္ဌာန)အရောင် အလင်းကြီးဖြစ်ပေါ်လာကြောင်းတို့ကိုအစဉ်အတိုင်း ဟောတော်မူသည်။ ဓမ္မစကြာတရားကို ဟောအပြီး "အို နတ်ပြဟ္မာတို့....အညာသိကောဏ္ဍည-သည် သစ္စာ ၄-ပါးကို သိမြင်လေပြီ၊ အကျွတ်တရား ရလေပြီ"ဟု ဥဒါန်းကျူးရင့်တော်မူ၏။ ၎င်းနောက် အညာသိကောဏ္ဍ-ည-က ရှင်ရဟန်းအဖြစ်ရလိုကြောင်း လျှောက်ထားသဖြင့် ဟေဘိက္ခုရဟန်း ဖြစ်ကြောင်း ဟောတော်မူသည်။ ဤကား ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ် ဟောပုံ အကျဉ်းချုပ်တည်း။ ဝိ၊၃။ ၁၄-၁၆။ သံ၊၃။၃၆၈-၃၇၁။ ပဋိသံ။၃၂၉-၃၃၂။ ဓမ္မစကြာတရားပွဲ၌ နတ်ပြဟ္မာပေါင်း ၁၈-ကုဋေ ကျတ်တမ်းဝင်၏။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၄၆။ သံ၊၆၊၃။၃၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၃၄၃။ ယင်း သုတ်သည်လည်း ဓမ္မဒူတသာသနာပြု မထေရ်တို့ ဟောပြောလေ့ရှိသောသုတ်ဖြစ်၏၊B.E. ၂၃၆

ဟိမဝန္တာ သာသနာပြုခေါင်းဆောင် အရှင်မဇ္ဈိမထေရ်သည် ယင်းသုတ်ကို ဟိမဝန္တာ အရပ်၌ဟောရာ ဝေနေယျ ကုဋေ-၇၀ ကျွတ်တမ်း၀င်၏။ ၀ိ၊၆၊၁။၅၁။ မဟာဝံသ၊၁၂။ ၄၁၊၄၂။ အရှင်မဟိန္ဒထေရ်သည်လည်း သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမြို့တော် နန္ဒနဥယျာဉ်၌ ဟောရာ လူပုဂ္ဂိုလ် ၁၀၀၀(တထောင်) ကျွတ်တမ်း၀င်၏။မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၂၁၇-၉။ (D.P. လည်းကြည့်။) ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တံ။ ဣတိဝုတ်၊၆။ ၃၃။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တံ အာရဘန္တော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၉။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တေ ၀ါ ဒေသိတေဟိ အရိယသစ္စေဟိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။ ၂၅။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တ (နာ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တန+သုတ္တန္တ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တံ ဒေသေန္တော ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေတိ နာမ။ အံ၊၆၊၁။၉၅။ (–ပုဒ္ဓ၀ံ၊၆။ ၂၂။)

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မဒေသနာ (တိ)[ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မ + ဒေသနာ] ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်တရားကို ဟောခြင်း၊ ဟောအပ်သော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ်တရား၊ ဟောအပ်သော ဓမ္မစက္ကြာသုတ်တရား။ ယထာ အမှာကံ ဘဂဝတော ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တနသုတ္တန္တဓမ္မဒေသနံ သုတ္တာ။ ၀ိနယာလင်္ကာရ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၃၁။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတဒိဝသ (ပု၊နာ) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ+ဒိဝသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို – ဖြစ်စေ – လည်စေ – ဟော – တော်မူရာနေ့။ နာလကသုတ္တံ နာမ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတဒိဝသတော သတ္တမေ ဒိဝသေ နာလကတ္ထေရဿ .... ဘဂဝတာ ဘာသိတံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၂၇။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပဋေသ (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ+ပဋေသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို– ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာအရပ်။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိ-တပ္ပဒေသော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပလ္လင်္ကော (ပု) [ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတ+ပလ္လင်္ကော] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ – ဟော – တော်မူရာ ပလ္လင်။ ဣသိ-ပတနံ ပတ္တာ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိတပလ္လင်္ကော်နေ၀ နိသိန္နံ ဘဂဝန္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၅။

ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိ (တိ) [ဓမ္မစက္က+ ပ၀တ္တိ] သဒ္ဒါခန်ဒာ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော တရားစက်ကို–(ဝေနေ-ယျ တို့၏ သန္တာန်၌) ဖြစ်စေ–လည်စေ–တော် မူသော (ဘုရား)။ ဓမ္မစက္ကပ္ပဝတ္တိယာ ဘဂဝတော ခန္ဓာ၀ါရဋ္ဌာနသဒိသာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။ ၅၅။

ဓမ္မစက္ကဝတ္တိတပ္ပဒေသ (ပု) [ဓမ္မစက္ကဝတ္တိတ+ပဒေသ] ဓမ္မစက္ကြာတရားကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တော်မူရာအရပ်။ ဓမ္မစက္ကဝတ္တိ-ထပ္ပဒေသော။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဋ္ဌ။ ၁၁၁။

ဓမ္မစက္ကဝုယ (တိ) [ဓမ္မစက္က+အ၀ုယ]ဓမ္မစက္က–ဓမ္မစက္ကြာ–အမည်ရှိသော (ကျောင်းဆောင်)။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမြို့၌ ရှိခဲ့ဘူးသည်။ B.E. ၂၃၆-တွင် နန်းတက်သော ဒေ၀ါနံပိယတိဿမင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ B.E. ၇၄၇-တွင် နန်းတက်သော ကိတ္တိသိရီ-မေဃ၀ဏ္ဏတိဿမင်း လက်ထက် ကာလိင်္ဂ တိုင်းမှရောက်ရှိလာသော ဘုရားရှင်စွယ်တော်သည် ဖော်ပြပါ ဓမ္မစက္ကြာကျောင်းဆောင်၌ ရှေးဦးစွာ ကိန်း၀ပ်တော်မူသည်။) ဓမ္မစက္ကဝုယေ ဂေဟေ။ မဟာဝံသ၊၃၇။ D.P. လည်းကြည့်။)

ဓမ္မစက္ကသမညာ (ထီ) [ဓမ္မစက္က+သမညာ] ဓမ္မစက္ကြာဟူသော အမည်။ တဿာ သာတိ-သယာ ဓမ္မစက္ကသမညာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၄၃။

ဓမ္မစက္ကသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မစက္က + သုတ္တ] ဓမ္မစက္ကပ၀တ္တနသုတ်။ ဓမ္မစက္ကသုတ္တေ ပညတ္တိဘေဒေ အာစရိယေန ဝိဘာတ္တော။ နေတ္တိ၊ ၀ိ။ ၁၉၁။

ဓမ္မစက္ခာကာရ(ပု)[ဓမ္မစက္ခ+အာကာရ](၁) ဓမ္မစက္ကြာအခြင်းအရာ။ (ဓမ္မစက္ကြာဒေသနာ၌

သစ္စာ ၁-ပါးလျှင် ဉာဏ်တော်အခြင်းအရာ ၃-ပါးစီ ရသဖြင့် ၄-ပါးအတွက် ဉာဏ်တော်အခြင်းအရာ ၁၂-ပါး ဖြစ်လေသည်။) (၂) တရားပလ္လင်ရှေ့၌ ဓမ္မစက္ကြာအဟန်ဖြင့် ပြုလုပ်ထားအပ်သော အဝန်းအဝိုင်းပုံ။ (၁)ဒ္ဒါဒသ ဓမ္မစက္ကာကာရေ(ရာ)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၈။ ဥဒါန်၊ ဌ။၃၀၅။ စရိယာ၊ဌ။၈။ မ၊ဌ်၊၁။၃၈။ သံ၊ဌ်၊ ၁။၃၄။ နေတ္တိ၊ဌ်။၂၁။ (၂) ဓမ္မစက္က (၉) ကြည့်။

ဓမ္မစက္ကာနုပ္ပဝတ္တက (တိ) [ဓမ္မစက္က+အနုပ္ပဝတ္တက] ဘုရားရှင်သို့ အတုလိုက်၍ ဓမ္မစက်ကို–ဖြစ်စေ–လည်စေ–ဟော–တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မစက္ကာနုပ္ပဝတ္တကာ ပညာပါရမီ ဂတာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၅။

ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တက (တိ) [ဓမ္မစက္က + အနုဝတ္တက] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မစက္ကာနုဝတ္တကော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၉၆။

ဓမ္မစက္ကိုက (တိ) [ဓမ္မစက္က+ဣက] ဓမ္မစက္ကိုက အမည်ရှိသော(ထေရ်)။ (ယင်းသည် သီဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင်လက်ထက်က တရားစက်ကြာလည်ဟန် ရှုပ်ပုံပါရှိသော စက်ကြာတံကဲ့ လှူခဲ့သဖြင့် ဤ ဘုရားရှင် လက်ထက်တွင် သာသနာ့ဘောင်ဝင်၍ ရှင်ရဟန်းပြုရာ ရဟန္တာဖြစ်ခဲ့လေသည်။ အကျယ်-အပ၊ဌ၊ ၂။၆၄-ကြည့်။) ဓမ္မစက္ကိုကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၀၀။ D·P. လည်း ကြည့်

ဓမ္မစက္ကိုကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မစက္ကိုက+ထေရ] ဓမ္မစက္ကိုကထေရ်။ နိ စိရသော၀ အရဟတ္တံ ပတ္တာ ပုမ္မေ ကတကုသလနာမသဒ္ဒိသနာမေန "ဓမ္မစက္ကိုကတ္ထေရော"တိ ပါကဋော ဇာတော အယောသိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၆၄။ ဓမ္မစက္ကိုက-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မစက္ခု (နာ) [ဓမ္မ + စက္ခု] (၁) သတ္တ,ဇီ၀ မဖက် သက်သက်သော သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို–သိ–မြင်–ထင်စွာပြု–တတ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)၊ (က) သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ (ခ) အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ်၄-ပါးဉာဏ်။ (ဃ) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (င)အောက်မဂ် ၃-ပါး အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ (စ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (တိ) (၂) ပါတိမောက္ခသံ၀ရသီလ အကျင့်တရားဟူသော မျက်စိရှိသော၊သူ။

(၁) သတ္တ,ဇီ၀ မဖက် သက်သက်သော သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို– သိ–မြင်–ထင်စွာပြု–တတ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)။ ဓမ္မစက္ခု-(ဝိ၊၃။၁၆)နှင့် ဓမ္မမတ္တဒဿနံ၊ နတ္ထ သတ္ထော ၀ါ ဇီ၀ေါ ၀ါ ကာရကော ၀ါ ဝေဒကော ၀ါတိ။ ၀ဇိရ။၄၀၅။ စတုသစ္စသခ်ါတေသု ဓမ္မေသု တေသံ ဒဿနဋ္ဌေန စက္ခုတိ ဓမ္မစက္ခု။ သာရတ္ထ၊၃။၁၈၁။

(က) သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု-(အံ၊၃။၃၀)နှင့် ဣဓ ဧ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၁၅။ (–သံ၊၃။၃၇၁။ သံ၊ဌ၊၃။၃၂၈။) ဓမ္မစက္ခု (ဝိ၊၃။၁၆)နှင့် ဣဓ စတုသစ္စဓမ္မေသု စက္ခုကိစ္စကရဏတော သောတာပတ္တိမဂ္ဂေါ အဓိပ္ပေတော။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၂။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။ ဥဒါန်၊ ဌ။ ၂၅၇။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၉၉။ စူဠနိ၊ဌ။၈။ မ၊ဌ်၊ ၃။၄၂၉။) (ခ) အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဝိရဇံ ဝိတမလံ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ။ မ၊ ၂။၃၄၆။ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ တိဏိ ဖလာနိ....ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၄။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး ဖိုလ် ၄-ပါး ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု (သံ၊ ၂။ ၃၂၆)နှင့် ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော စ မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။၃၇။

(ဃ) (ခ) (ဂ) ဓမ္မစက္ခု (မ၊၃။၃၂၇)နှင့် ဥပါလိသြ၀ါဒ ဒီဃနခသုတ္တေသု ပဌမမဂ္ဂေါ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝုတ္တော၊ ဗြဟ္မာယုသုတ္တေ တိဏိ

ဖလာနိ၊ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ စတ္တာရော မဂ္ဂါ စတ္တာရိ စ ဖလာနိ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဝေဒိတမ္ဘာနိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၄။ (ဃ) အောက်မဂ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခုံ ဥဒပါဒိ (ဝိ၊ဘ။၃၁)တိ ... တယောပိ ဟိ ဧတေ မဂ္ဂါ "ဓမ္မစက္ခု" တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၂။ တိဏ္ဏံ မဂ္ဂဉာဏာနံ ဓမ္မစက္ခု။ တိ(နာမ်)။ မ၊ဌ၊၂။ဂ၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁ဂ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၃၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဇ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ ဟေဋ္ဌိမ-မဂ္ဂတ္ထယသခ်ိတံ ဉာဏံ ဓမ္မစက္ခု နာမ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၄၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၇၃။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၉၅။ (–မဓုဋ္ဌ၊၁။၅၁။) (င) အောက်မဂ်သုံးပါး, အောက်ဖိုလ် ၃-ပါးဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခု နာမ ဟေဋ္ဌိမာ တယော မဂ္ဂါ တိဏိ စ ဖလာနိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄၉၊၅၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၀၉။ (စ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ ဓမ္မစက္ခုန္တိ.... ကတ္ထစိ စတုတ္ထမဂ္ဂဉာဏမ္ပိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၁၇။

(ထိ) (၂) ပါတိမောက္ခသံဝရသီလ အကျင့်တရားဟူသော မျက်စိရှိသော၊သူ။ ဓမ္ဓစက္ခုနာ (ဥ၊ဝိနိစ္ဆယ။ဇ၃ဇ)တိ ပါတိမောက္ခ-သံဝရသီလသခ်ိတော ပဋိပတ္တိမဂ္ဂေါ စက္ခု ဟောဟာတိ ဓမ္မစက္ခု၊ တေန။ ဆဟိ အင်္ဂေါဟိ ယုတ္တေန ဓမ္မစက္ခုနာ ပန ဘိက္ခုနာ ဥပသမ္ပဒေ-ဒနာ ကာတမ္ဘာ။ ယင်း-ဌ။

ဓမ္မစက္ခု၂ (နာ) [ဓမ္မ+မယ+စက္ခု။ အလယ် ပုဒ် ကျေ။] (၁) သမထဝိပဿနာတရား–ဖြင့် ပြီးသော–ကြောင့် ဖြစ်သော–မျက်စိ (ဉာဏ်)။ (၂) သီလ, သမာဓိ ပညာ-တရား ဖြစ်သော မျက်စိ(ဉာဏ်)။ သမထဝိပဿနာ-ဓမ္မနိဗ္ဗတ္တတာယ သီလာဒိတိဝိဓမ္မက္ခန္ဓဘူတ-တာယ ဝါ ဓမ္မမယံ စက္ခုတိပိ ဓမ္မစက္ခု။ သာရတ္ထ၊၃။၁ဂ၁။

ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘ (ပု) [ဓမ္မစက္ခု+ပဋိလာဘ] သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို–သိ–မြင်–ထင်စွာ ပြု – တတ်သော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ် ဟူသော မျက်စိကိုရခြင်း။ ဝေ မယတ္ထိယော ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘော။ သံ၊ဝ။၃၅၂။ ဒ္ဒိန္ဒမ္ပိ ဓမ္မစက္ခုပဋိလာဘံ ဥတ္တာ သာဓုကာရံ ပဝတ္တေသိ။ မိလိန္ဒ။၁၅။ (–သံ၊ဌ၊၁။၂၉၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၅။ ဝဇိရ။၄၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁ဇ၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၁၃။)

ဓမ္မစက္ခုပရိယာယသဒ္ဓါ (ပု) [ဓမ္မစက္ခု+ပရိ-ယာယ+သဒ္ဓါ] ဓမ္မစက္ခု - သဒ္ဓါ၏ ပရိ-ယာယ်(စကားအပြောင်းအလဲ)၏ အဖြစ်ဖြင့် ထင်ရှားရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ဒုတိယ-တတိယမဂ္ဂါနမ္ပိ ဓမ္မစက္ခုပရိယာယသဒ္ဓါ-တော။ အနုဋ္ဌ၊၁။၄၅။

ဓမ္မစမ္မ (နာ) [ဓမ္မ+စမ္မ] (သတိ,သမ္မဇဉ်=ပညာ) တရားဟူသော အရေ။ ဓမ္မစမ္မံ ပါရုပိတ္တာ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၉)တိ သတိသမ္မဇညသခ်ိတံ ဓမ္မစမ္မံ ပါရုပိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၄။

ဓမ္မစရဏ (တိ) [ဓမ္မ + စရဏ] တရားကို ကျင့်-တတ်သော၊သူ။ ဓမ္မစရဏဿ ဒုဂ္ဂတိဂမနာ-ဘာဝေန။ နေတ္တိ၊ဝိ။ဂ၄။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မစရဏဘာဝ (ပု) [ဓမ္မစရဏ + ဘာဝ] တရား-ကို ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်။ ဓမ္မစရိယာ(ယ) (၁)-ကြည့်။

ဓမ္မစရိတ (တိ) [ဓမ္မ+စရိတ] တရားကို ကျင့်-သော၊သူ။ နတ္ထိ ဓမ္မစရိတဿ (ဓမ္မဿ စိဏ္ဏ-ဿ၊သီ)။ ဇာ၊၂။၂ဂ၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၂။

ဓမ္မစရိယဂါထာ (ထီ) [ဓမ္မစရိယ+ဂါထာ] (အမိ, အဘ, သား, သမီး, ဇနီး-စသည်တို့၌)တရားနှင့် အညီ ကျင့်ရန် ဟောပြအပ်သော အဆုံးအမ-ဂါထာ။ တေသကုဏဇာတကေ အာဂတာဟိ ဒသဟိ ဓမ္မစရိယဂါထာဟိ ရညော ဓမ္မံ ဒေသေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁ဇ၃။ (–ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၃၂။)

ဓမ္မစရိယာ(ယ) (ထီ၊နာ) [ဓမ္မ+စရိယာ(ယ)] (၁) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား–ကို–

နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ (၂) သားသမီးကျင့်ဝတ်တရား–ကို–နှင့် အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ (၃) ရဟန်းတရားကိုကျင့်ခြင်း။ (၄) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၅) သတိပဋ္ဌာန် စသော တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၆) ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (၇) ဝေနေယျတို့၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ, သတိ ပဋ္ဌာန်စသော တရားအကျိုးငါ ကျင့်ခြင်း။ (ဂ) ကျင့်အပ်သောတရား၊ (က) လယ်လုပ် ကုန်သွယ်ခြင်းစသော အကျင့်တရား။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား။ (ဂ) ကာ-ယသုစရိုက်စသောတရား။ (ဃ) ကမ္မဋ္ဌာန်း တရား။ (င) တမလွန်အကျိုးတရား။ (စ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရား။

(ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား–ကို–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သူ၏အဖြစ်– ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာ(ဒီ၊၂။၂၄)တို အာဒီသု အယံ ဒေဝ ဓမ္မစရဏဘာဝေါ သာဓူတိ စိန္တေ-တွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၈။ ဓမ္မံ စရတီတိ ဓမ္မစရဏော၊ တဿ ဘာဝေါ ဓမ္မစရဏဘာဝေါတိ ဓမ္မစရိ-ယမေဝ ဝဒတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆။ ဓမ္မဿ စရိယာ, ဓမ္မာ ဝါ အနပေတာ စရိယာ ဓမ္မစရိယာ။ ....ဓမ္မစရိယာ နာမ ဒသကုသလကမ္မပထစရိ-ယာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၇-၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃-၄။ (–သံ၊၃။၃၉၇။ အံ၊၃။၅၀၅။ ပေဋ-ကော။၁၉၈။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၈။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၂။) (၂) သားသမီးကျင့်-ဝတ်တရား–ကို–နှင့်အညီ – ကျင့်တတ်သူ၏ အဖြစ်–ကျင့်ခြင်း။ တာယ နံ ဓမ္မစရိယာယ၊ မာတာပိတူသု ပဏ္ဍိတာ။ အံ၊၁။၃၁၁။ (၃) ရဟန်းတရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာသမ-ရိယတ္ထာ ခေါ မဟာရာဇ ပမ္ပဇ္ဇာ။ မိလိန္ဒ။ ၁၈။ (၄) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မောတိ ဒါနာဒိပုညဓမ္မော။ အပ္ပမတ္တော ဟုတ္ဝာ ဓမ္မစရိယာယ အတ္တာနံ ရက္ခန္တံယေဝ ရက္ခတီတိ အဓိပ္ပါယော။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၄၄-၅။ (၅) သတိပဋ္ဌာန်-စသောတရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာ သကဝိသယော။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၈၆။ (၆) ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းအကျင့် တရားကို ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာဝဝေန ဟိ ပဝတ္တမာနေ စိတ္တေ နတ္ထိ ဣဿကမ္မိ ရာဂါဒိ-ဝိသေဝနံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၉၅။ (၇) ဝေနေယျတို့ ၏ သန္တာန်၌ သဒ္ဓိန္ဒြေ သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအကျိုးငါ ကျင့်ခြင်း။ ဓမ္မစရိယာယ ပဝတ္တေတီ(ပဋ္ဌိသံ။၃၄၃)တို ဝေနေယျသန္တာ-နေ ဓမ္မတ္ထာယ ပဝတ္တံ စက္ကန္တီ ဓမ္မစက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။

(ဂ) ကျင့်အပ်သော တရား၊ (က) လယ်လုပ်, ကုန်သွယ်ခြင်း-စသော အကျင့် တရား။ ဘော သာရိပုတ္တ ဓမ္မစရိယာ သမ-စရိယာ သေယျော။ မ၊၂။၄၀၀။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရား။ဒသကုသလ-ကမ္မပထသခ်ါတာ ဓမ္မစရိယာ၀ ကတ္ထမ္ဘာ။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၅၄။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။) (ဂ) ကာယ-သုစရိုက်စသောတရား။ ကာယေန ဓမ္မစရိယာ သမစရိယာ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၄၈။ (ဃ) ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား။ သံ၀ေဂဗဟုလော ဓမ္မစရိ-ယာယ ဥဿာဟဇာတော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၂၉။ (င) တမလွန်အကျိုးတရား။ ယော စတ္ထော သမ္ပရာယိကောတိ ပန ဥဘယေသမ္မိ ဓမ္မစရိ-ယာ၀ ဝုတ္တောတိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၇၇။ (စ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရား။ ဓမ္မံ စရာတိ ဓမ္မစရိယာယ နိယောဇေန္တော ဥတ္တရိပိ ဒသ ဩ၀ါဒဂါထာ အဘာသိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၂၄၀။

ဓမ္မစာဂ (ပု) [ဓမ္မ+စာဂ] နိဗ္ဗာန်အမြှောက်တရား အကျင့်ကို–စွန့်–လှူ၊ဒါန်း–ခြင်း။ အာမိ-သစာဂေါ စ ဓမ္မစာဂေါ စ။ အံ၊၁။၉၀။ ဓမ္မဿ စဇနံ ဓမ္မစာဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။

ဓမ္မစာရီ (တိ) [ဓမ္မ+စရ+ဏီ။ ထီ-၌ ဓမ္မစာရိနီ] (၁) ရဟန်းတရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်

–သော၊သူ။ (၂) ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၃) ဆွမ်းခံလှည့်လည်ခြင်းအကျင့်ကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၄) ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါး တရားကိုကျင့် – လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ။ (၅) လောကီ, လောကုတ္တရာ-သုစရိုက်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၆) တရားရှိသော လယ်လုပ် ကုန်သွယ်မှုစသည်ကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၇) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ (၈) ၅-ပါးသီလအကျင့်မြတ် တရားကိုကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၉) လင်ကို မြတ်နိုးတတ်သော အမျိုးသမီးတို့ ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ (၁၀) သံဃာနှင့် သုခဒုက္ခ အတူအမျှ ဖြစ်ခြင်းစသော ဥပါသိကာ ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ (၁၁) ကာယသုစရိုက်စသော တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ (၁၂) ဓမ္မစာရီထေရ်။ (ယင်း-သည် A.D. ၁၂-ရာစုနှစ်တွင် မြန်မာပြည် ပုဂံနန်းမြို့တော်၌ ထင်ရှားသောထေရ်တပါးဖြစ်သည်၊ ဒုတိယ ဆပွဒ္ဓထေရ် အရှင်သဒ္ဓမ္မပါလ၏ တပည့်ဖြစ်သည်၊ အရှင်သဒ္ဓမ္မပါလသည် သုတ္တန်ဒွေသ ကျမ်းကို ယင်း ဓမ္မစာရီထေရ် တောင်းပန်သဖြင့်ရေးသားခဲ့သည်။ဝိသုတာ။ ၁၅၄-ကြည့် D.P. လည်း ကြည့်။

(၁) ရဟန်းတရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ ဣမေ ခေါ် သမဏာ သက္ကျပုတ္တိယာ ဓမ္မစာရိနော။ ဝိ၊ဝ။၅၂။ ဝိ၊ဉ။၁၀၄။ ဣမေ ဟိ နာမ ဓမ္မစာရိနော။ ဝိ၊ဝ။ ၁၉၃။ (၂) ကုသိုလ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ် – သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိနော(ဥဒါန။ ၁၂၉)တိ ကုသလဓမ္မစာရိနော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၅။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၆၆။) (၃) ဆွမ်းခံလှည့်လည်ခြင်းအကျင့်ကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ ဥတ္တိဋ္ဌေ....ဓမ္မစာရီ သုခံ သေတိ။ ဓမ္မ။၃၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၅။ ဝေ ပနေတံ ဘိက္ခာ(ယ) စရိယဓမ္မံ စရန္တော ဓမ္မစာရီ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၇။ သာ-ရတ္ထ၊၃။ ၂၄၇။ (၄) ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါး တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(စရိယာ။၄၀၀)နှင့် ဒသကုသလကမ္မ-ပထဓမ္မံ ဧ၀ စရတိ။ နု အဏုမတ္တမ္ပိ အဓမ္မန္တိ ဓမ္မစာရီ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁ ၂၈။ ဓမ္မစာရိနီ(ဇာ၊ ၁။ ၂၈၉)တိ ဒသကုသလကမ္မပထေသု ပူရေ-မိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂ ၂၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၁ ၂။) (၅) လောကီ လောကုတ္တရာ သုစရိုက်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မော-တိ လောကိယလောကုတ္တရော သုစရိတဓမ္မော ....ဓမ္မစာရိ(ထေရ။ ၂၇ ၂)နှင့် တံ ဓမ္မံ စရန္တံ ပဋိ-ပဇ္ဇန္တံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂ ၉ ၇။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃ဝ။) (၆) တရားရှိသော လယ်လုပ် ကုန်သွယ်မှုစသည်ကို ကျင့် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(မ၊ ၂။၄၀၀)တိ ဓမ္မိကကသိဝဏိဇ္ဇာဒိကမ္မကာရီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၉ ၃။ (၇) ဒါန-စသော ကုသိုလ်တရားကို ကျင့် – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မစာရိ(နေတ္တိ။ ၇)နှင့် ယော တံ ဓမ္မံ အပ္ပမတ္တော စရတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၄။ ဓမ္မောတိ ယေန ပုဂ္ဂလေန ယော ဒါနာဒိပုဗ္ဗဘောဒေါ ပုညဓမ္မော နိဗ္ဗတ္တိ-တော၊ သော ဓမ္မော။ ဓမ္မစာရိ ဓမ္မနိဗ္ဗတ္တကံ တံ ပုဂ္ဂလံ အနတ္ထေဟိ ရက္ခတိ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၆ ၁။ (–ဇာ၊ဝ။ ၂ ၁ ၅။ နေတ္တိ။ ၂ ၉။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၅ ၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၁ ၉ ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ဝ ၃ ၊ ၃ ၇ ၂။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၆ ၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂ ၉။)

(၈) ၅-ပါးသီလ အကျင့်မြတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ တေ ဟိ ပဉ္စဝေရသီလဓမ္မေ (ပဉ္စသီလဓမ္မေ၊သျှာ။ ပဉ္စ-ဝေရမဏိဓမ္မေ၊က) ရက္ခိ သု၊ "ဓမ္မော ဟဝေ ရက္ခတိ ဓမ္မစာရိ"နှင့် ဓမ္မရက္ခိတာ ဟုတ္တာ

အဝဏ္ဏာ အဇေယျာ စ အဟောသုန္တိ အဓိပ္ပါ-
ယောဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀။ (–စရိယာ၊ဌ။
၂၀၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၇။) (ဋ) လင်ကိုမြတ်နိုးတတ်
သော အမျိုးသမီးတို့ကျင့်ဝတ်တရားကိုကျင့်–
လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (၁၀) သံဃာနှင့်
သုခ ဒုက္ခ အတူအမျှဖြစ်ခြင်းစသော ဥပါသိ
ကာကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်
–သော၊သူ။ သဂ္ဂမ္ပိ သာ မောဒတိ ဓမ္မစာရိ-
နီ။ ဝိမာန။၃၉။ ပတိမ္ဘတာဓမ္မဿ စ ဥပါသိ-
ကာဓမ္မဿ စ သမ္မဒေဝ စရဏတော ဓမ္မစာ-
ရိနီ သာ သဂ္ဂမ္ပိ ဒေဝလောကေ မောဒတိ။
ဝိမာန၊ဌ။၁၂၅။ (၁၁) ကာယသုစရိုက်စသော
တရားကို ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။
ဓမ္မံ စရဏာတိ ကာယသုစရိတာဒိဘေဒံ ဓမ္မံ
ကရောထ၊....ဓမ္မစာရီ ပန သုခံ တိဋ္ဌတိ။ ဇာ၊
ဌ၊၃။၂၅၂။ (၁၂) ဓမ္မစာရီထေရ်။ ယာစိတော
ဓမ္မစာရိနာ။ သုတ္တနိဒ္ဒေသ။၁။

ဓမ္မစိတ္တ (နာ) [ဓမ္မ + စိတ္တ] တရားရှိသော စိတ်။
ဓမ္မစိတ္တသ္မ သမန္နာဂတတ္တာ သမ္ပန္နစိတ္တော။
အံ၊ဌီ၊၂။၁၉၉။

ဓမ္မစိန္တန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မ + စိန္တန] (၁) တရားသ
ဘောမှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။ (၂) တရားအဖို့
အစုကို ပိုင်းခြားရှု သိတတ်သော ဉာဏ်
တော်။ (၃) ကုသိုလ်စသော တရားတို့ကို–
ဆင်ခြင် – သိတတ် – သော ပညာ။ (၄)
သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–
ကြံစည်– သိတတ်–သော ပညာ။ (၁) ယေ
ဓမ္မစိန္တနံ အတိဝေဝန္တာ ကေစိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိနာ-
နုပ္ပကာရံ အန္တံ ဝါ ဂဏ္ဍန္တိ။ ဝဇိရ။၅၃၃။
(–နေတ္တိ၊ဝိ။၁၇၆။) (၂) ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တ-
နာ(အံ၊၂။၃၀၄)တိ....ဧဝမေဝ ဗုဒ္ဓနာဂဿ
ဓမ္မကောဋ္ဌာသပရိစ္ဆေဒကဉာဏသခ်ါတာ ဓမ္မ-
စိန္တနာ ဝိမံသာ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁၂။ (၃) ဝိမံ-
သာ ဓမ္မစိန္တနာ(ထေရ။၃၁၈)တိ....ဝေံ ဗုဒ္ဓ-
နာဂဿ ကုသလာဒိဓမ္မစိန္တနာ ဝိမံသာ။
ထေရ၊ဌ၊၂။၂၆၁။ (၄) ဝိမံသာတိ စတုသစ္စ-
ဓမ္မဝိစိနနာ ပညာဝ။ "ဝိမံသာ ဓမ္မစိန္တနာ"-
တိ (ဝိမံသာ ဓမ္မဝိစိနနာတိ၊သီ) ဟိ ဝုတ္တာ။
မဟာနိ၊ဌ။၁၉၁။

ဓမ္မစိန္တာ (ထီ) [ဓမ္မ+စိန္တာ] (၁) တရားသဘော
မှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။ (၂) တရားသဘောကို–
စိစစ်–ရှေးချယ်–စုံစမ်း–ခြင်း။ (၃) တရား
ရှိသော ကြံစည်ခြင်း။ (၄) ကုသိုလ်တရားတို့
ဌ် ကြံစည်ခြင်း။ (၅) ဉာဏ်ကို ဆောင်စွမ်း
နိုင်သော ကြံစည်ခြင်း။

(၁) တရားသဘောမှန်ကို ကြံစည်ခြင်း။
အဘိဓမ္မေ ဒုပ္ပဋိပန္နော ဓမ္မစိန္တံ အတိဝေ-
ဝန္တော အစိန္တေယျာနိပိ စိန္တေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။
၂၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၅။ (၂) တရားသဘော
ကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–စုံစမ်း–ခြင်း။ စိန္တာ-
တိ ဓမ္မစိန္တာ ဓမ္မဝိစာရဏာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။
၂၇၄။ ဓမ္မစိန္တ(ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃)နှင့် ဓမ္မသဘာဝ-
ဝိစာရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၂၀။
(–သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၃။) (၃)
တရားရှိသော ကြံစည်ခြင်း။ (၄) ကုသိုလ်
တရားတို့ဌ် ကြံစည်ခြင်း။ (၅) ဉာဏ်ကို
ဆောင်စွမ်းနိုင်သော ကြံစည်ခြင်း။ ဓမ္မတော
အနပေတာ စိန္တာ ဓမ္မစိန္တာ။ ယောနိသော
မနသိကာရေန ပဝတ္တိတတ္တာ ဓမ္မေသု စိန္တာ။
ဓမ္မော ဝါ ဉာဏံ၊ တသ္မာ ဓမ္မာဝဟာ စိန္တာ
ဓမ္မစိန္တာ၊ စိန္တာမယဉာဏဿ ဟေတုဘူတာ
စိန္တာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇၄။

ဓမ္မစိန္တာသမတ္ထ (တိ) [ဓမ္မစိန္တာ + သမတ္ထ]
တရားသဘောကို–စိစစ်–ရှေးချယ်–ကြံစည်
–ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊သူ။ သီလသမ္ပန္နော
ဝိပ္ပဋိသာရာဘာဝေန သမာဟိတော ဓမ္မစိန္တာ-
သမတ္ထော ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မစုဒိတ (တိ) [ဓမ္မ + စုဒိတ] တရားသဖြင့် –
ဟုတ်မှန်သော သဘောဖြင့်–စောဒနာအပ်–

အပြစ်တင်အပ်–စွပ်စွဲအပ်–သော၊ ရဟန်း၊ တရားသဖြင့် စောဒနာအပ်သော တရားခံ ရဟန်း။ ဓမ္မစုဒိတဿ အာဝုသော ဘိက္ခု-နော။ အံ၊၂။ဘ၃ဝ။

ဓမ္မစုဒိတက (တိ) [ဓမ္မစုဒိတ + က] အထက်ပုဒ်နှင့် ကြည့်။ ဓမ္မစုဒိတကော ပုဂ္ဂလော ဇာနိ-တမ္ဘော။ ဝိ၊၅။၂၁ဝ။ (–၂၇ဂ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၅ဂ၊၂ဝ၆။ ဝိ၊သင်္ကဿ။ခ၃ဝ။)

ဓမ္မစေတိ (နာ) [ဓမ္မ+မယ+စေတိယ။ မယ-အလယ်–ယ-နောက်–ပုဒ် ကျေ။ (ဓမ်စံတျ-သံ။ ဓမ္မစံဂ္ဂ-ပြာ)] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားဖြင့်ပြီးသော စေတီ၊ ဗောဓိပက္ခိယတရား စေတီ။ (စေတီအလား ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရား။) ဓမ္မစေတိ သမုဿောတ္ဘာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၅)တိ သတ္တတ္ထိ သ ဗောဓိပက္ခိယ ဓမ္မမယံ စေတိယံ ပတိဋ္ဌာပေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ခ၀၆။

ဓမ္မစေတိယ(နာ)[ဓမ္မ+စေတိယ](၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို – သီစေကြောင်း– အရှိ အသေ – အလေးအမြတ်– ပြုကြောင်း – စကား။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်-စသော တရား ဒေသနာများ ရေးသားထားသည့် ပေစာ ကျမ်းစာများကို ဌာပနာ၍ တည်ထားကိုး ကွယ်အပ်သော စေတီ၊ ဓမ္မစေတီ။ (၁) ဓမ္မစေတိယာနီ(မ၊၂။ခ၂၆)တိ ဓမ္မဿ စိတ္တိ-ကာရဝစနာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂၄ဂ)။ ဓမ္မံ စေတေတိ သံဝေဒေတိ ဧတေဟီတိ ဓမ္မစေတိယာနိ၊ ဓမ္မဿ ပူဇာဝစနာနိ။ မ၊ဋီ၊ခ။ဘ၆ခ။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒါဒိလိခိတပေါတ္ထကံ နိဒဟိတ္မာ ကတံ ပန ဓမ္မစေတိယံ နာမ။ သာရတ္ထ၊ဘ။ ၁၇၂။

ဓမ္မစေတိယသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မစေတိယ + သုတ္တ] ဓမ္မစေတိယသုတ်။ (ဘုရားရှင် သက္ကတိုင်း မေဒါဠုပ နိဂုံးဌ် သီဘင်းသုံးတော်မှစဉ် ပသေနဒီကောသလမင်းကြီး လျှောက်ထား သည့် လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အရှိ အသေပြုကြောင်း စကားတို့ကို အတည်ပြု တော်မူ၍ ရဟန်းတို့အား သင်ယူရန် တိုက်တွန်းစကား မိန့်ကြားရာသုတ်။) မတ္ထိမနိကာယ၊ မတ္ထိမပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ မ၊ ၂။ခ၂ဝ၊ခ၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂၄ဝ။ မ၊ဋီ၊ခ။ဘ၆၂။ D.P.လည်း ကြည့်။

ဓမ္မစောဒက (ပု) [ဓမ္မ+စောဒက] ဓမ္မစောဒက ပုဂ္ဂိုလ်၊ တရားသဖြင့် – ဟုတ်မှန်သော သ ဘောဖြင့်–စောဒနာ– အပြစ်တင်– မေး – စိစစ်–အပြစ်ကို ထင်စွာပြု–တတ်သော၊သူ။ ဒေါသော ဝုစ္စတိ ဓမ္မစောဒကော။ ဝိ၊၅။ ၂ဂဝ။ (– ၂ဘဘ၊ ၂ဂဂ။ အံ၊၂။ဘ၃ခ၊ဘ၃၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ဘ၅ဂ၊ ၂ဝ၆။ ဝိ၊သင်္ကဿ။ခ၃ဝ။)

ဓမ္မ(ဆ)စ္ဆန္ဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဆန္ဒ] (၁) အလိုရှိတတ်သော သဘော။ (၂) ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို အလိုရှိသူ၏အဖြစ်ဟူသောဆန္ဒ။ (၃) နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ (၄) တရားတော်၌ ဖြစ်သောအလို၊ တရားနာလို သောဆန္ဒ။ (၅) ဓမ္မာရုံတမျိုးမျိုးကို အလို-ရှိတတ်သောဆန္ဒ။ (၆) ကုသိုလ်ပြုလိုသော ဆန္ဒ (သဒ္ဓါတရား၊ကေစိ)။

(၁) အလိုရှိတတ်သော သဘော။ ဓမ္ম-စ္ဆန္ဒော (အဘိ၊ဝ။ ၂ဘ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။ဘဂ၉)တိ သဘာဝစ္ဆန္ဒော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂ဘ၃။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒောတိ တဏှာဒိဋ္ဌိဝိရိယဆန္ဒာ ဝိယ နာ အညော ဓမ္မော၊ အထ ခေါ ဆန္ဒနိယသဘာဝေါ ဝေါတိ ဒဿေန္တော အာဟ "သဘာဝစ္ဆန္ဒော"တိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၆၂။ (၂) ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို အလို ရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော-(ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၀ခ)တိ ကတ္တုကမ္မတာကုသ-လစ္ဆန္ဒော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဂဏ္ဌိ၊ပေ။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၄ဝ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ခ၁ခ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ခ၃ဝ၊ ခ၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၆၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ခ၅၊၅၂။

ဒီ၊ဌ်ီ၊၃။ ၂၉၊၁၉၉။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၇၃။ မူလဌ်ီ၊၁။ ၁၇၀။ အနုဌ်ီ၊ ၂။ ၁၆၂။ နေတ္ထိ၊ဌ်ီ။ ၅၄။) (၃) နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော (ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၀)တိ အနဝဇ္ဇ-ဓမ္မစ္ဆန္ဒော နိဗ္ဗာန် ပတ္ထုကာမတာသင်္ခါတော ကုသလစ္ဆန္ဒော။ ပဋိသံ၊ဂဏ္ဌိ။ပေ။ (၄) တရားတော်၌ ဖြစ်သောအလို၊ တရားနှာလိုသော ဆန္ဒ။ ဓမ္မဆန္ဒဝသေနပိ အာဂတေ သံဃာ အာယမုခံ ဝိနဿတိ၊ ဝဇိရ။ ၄၆၇။ (၅) ဓမ္မာရုံ တမျိုးမျိုးကို အလိုရှိတတ်သောဆန္ဒ။ ဓမ္ဓ-သက်ပ်ပ် ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော။ သံ၊ဝ။ ၃၆၀။ (–၃၆ ၂။) (၆) ကုသိုလ်ပြုလိုသော ဆန္ဒ (သဒ္ဓါဘရား၊ကေစိ)။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒော သဒ္ဓါ-တိ ကေစိ။ အနုဌ်ီ၊ဝ။ ၁၀၄။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒဗဟုလ (တိ) [ဓမ္မ+ဆန္ဒ+ဗဟုလ] (က) ကုသိုလ်တရား၌–လိုချင်ခြင်း–ဆန္ဒ – များသော။ (ခ) ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း အကျင့်တရား၌–လိုချင်ခြင်း–ဆန္ဒ – များသော။ ဓမ္မစ္ဆန္ဒဗဟုလော ဆန္ဒသမာဓိမှီ ဌိတော။ နေတ္ထိ၊ဌ်ီ။ ၁၁၇။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ+ယုတ္တ] ဓမ္မစ္ဆန္ဒ–၌–နှင့်–ယှဉ်သော၊ ကုသိုလ်ပြုရန် အလိုဆန္ဒ–၌–နှင့် – ယှဉ်သော၊သူ။ ပုညတ္ထိကောတိ ပုညေန အတ္ထိကော၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒယုတ္တော။ စရိ-ယာ၊ဌ။ ၂၃၀။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒဝန္တု (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ+ဝန္တု] (၁) သီလ သမာဓိ ပညာဘရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၂) အစီးအပွါး, အစီးအပွါးလျင် အကြောင်းရှိ သော ချမ်းသာတရားကို အလိုရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မစ္ဆန္ဒဝတော နေက္ခမ္မဝိတက္ကဗဟုလသာ ဟောတိ။ နေတ္ထိ၊ဌ်ီ။ ၁၁၉။ (၂) အတ္ထကာမာ-တိ အတ္ထနော ဟိတသုခံ ဣစ္ဆန္တာ၊ ဓမ္မစ္ဆန္ဒ-ဝန္တောတိ အတ္ထော။ ဓမ္မောတိ ဟိ ဟိတံ, တံနိမိတ္တကဋ္ဌ သုခန္တိ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂၄၅။ သီ၊ဌ်ီ၊ သစ်၊ ၂။ ၈၇။

ဓမ္မစ္ဆန္ဒသမုဋ္ဌာန (တိ) [ဓမ္မစ္ဆန္ဒ + သမုဋ္ဌာန] ဓမ္မစ္ဆန္ဒလျင်ဖြစ်ကြောင်း 'သမုဋ္ဌာန်' ရှိသော။ သဒ္ဓါယာတိ ဓမ္မစ္ဆန္ဒသမုဋ္ဌာနာယ ကမ္မဖလ-သဒ္ဓါယ စေဝ ရတနတ္တယသဒ္ဓါယ စ။ ထေရ၊ ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁၄၀။

ဓမ္မဇ (တိ) [ဓမ္မ+ဇန+ကို] (အရိယာတို့၏) တရားကြောင့် ဖြစ်သော။ ဘဂဝတော(မှီ) ....ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ ဒီ၊ဌ။ ၆၉။ မ၊ဌ။ ၂၉။ သံ၊ဝ။ ၄၂၀။ အရိယဓမ္မတော ဇာတတ္တာ.... ဓမ္မဇော။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ ၄၉။ ဓမ္မေန ပန ဇာတတ္တာ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ၂။ (–ဣတိ-ဝုတ်။ ၂ ၆၄။ အပ၊ဝ။ ၁၁ ၂။ အပ၊ ၂။ ၁၁၄။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၅။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဌ။ ၄၁။ မ၊ဌ်ီ၊ဌ။ ၂ဂ၁။)

ဓမ္မဇာတ (နာ) [ဓမ္မ+ဇာတ] (၁) ထူးသောအ-ကြောင်း၊ အကြောင်းထူး။ (၂) အကြောင်း (ဇာတ-အနက်မဲ့)။ (၃) တရားသဘော။ (၁) (၂) ဓမ္မဇာတ (ဝိ၊ဌ္ဌ.၁။ ၁ဂ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၂၁။ အဘိ။ဌ္ဌ၊ ၁။ ၂၃)ဣတိ ကာရဏဟေတုဒေါ၊ ကာရဏမေဝ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၈ဝ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၂။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၁။ ၁ဝ၈။ (၃) သဗ္ဗမ္ပိ သခ်-တာသခ်တပဏ္ဏတ္တိဘေဒံ ဓမ္မဇာတံ နေဝ ကာ-ယော နာ ကာယသခ်ိရော။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၃ ၁ ၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၇ ၃ ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ္ဌ။ ၁ ၅ ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ္ဌ။ ၅ ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဝိမာန၊ဌ္ဌ။ ၁ ၉ ၈ ။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။ ၃ ၄ ၀ ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၅ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၉ ။ မူလဌ်ီ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။)

ဓမ္မဇာတက=ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက (နာ) [ဓမ္မ+ ဇာတက] ဓမ္မဇာတ်၊ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ကောဒသက-နိပါတ်၊ ၄ ၅ ၇ - ဇာတ်။ ဓမ္မဇာတကံ တတိယံ (သီ၊ဌ)။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတကံ တတိယံ။ ဇာ၊ဝ။ ၂ ၃ ၁ ။ D.P. လည်း ကြည့်။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဇာတိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဇာတိ] တရားသဘော။ ပညာသဒ္ဓိသာ နှ နိန္ဒိတမ္ဘာ နှာမ အညာ ဓမ္မဇာတိ နှတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၄။ ကုသလပက္ခာ ဓမ္မဇာတိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၂၄ဂ။

ဓမ္မဇာလ (တိ) [ဓမ္မ+ဇာလ] ပါဠိဓမ္မ-ဟူသော –ဇာ – ကွန်ရက် – ရှိသောသုတ် (ပြဟ္မဇာလ သုတ်)။ ဓမ္မဇာလန္တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ဒီ၊၁။ ၄၃။ ယသ္မာ ပနေတ္ထ ဗဟူ တန္တိဓမ္မာ ကထိ-တာ၊ တသ္မာ "ဓမ္မဇာလ" န္တိပိ နံ ဓာရေဟိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁ဂ။ အတ္ထဇာလ (ဒီ၊ဋီ၊၁။၁ဂ၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ဂ၇၁)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်၊ ပြဟ္မဇာ-လသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဇီဝိ (တိ) [ဓမ္မ+ဇီဝိ။ ထိ-ဌ် ဓမ္မဇီဝိနီ] (၁) တရားနှင်တည်၍ အသက်မွေး – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (၂) တရားနှင့်အညီ အသက်မွေး – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (၁) ဓမ္ম-ဇီဝိနော (အံ၊၁။၃၇၀)တိ ဓမ္မေ ဌတ္မာ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တိတိ ဓမ္မဇီဝိနော။ အံ၊ဌ၊၂။၃၁၀။ (၂) ဓမ္မဇီဝိနော (ဓမ္ম။၁ဇ)တိ....ဓမ္မေန သမေန ဘိက္ခာစရိယာယ ဇီဝိကံ ကပ္ပေန္တသာ။ ဓမ္ম၊ ဌ၊၁။၁၅၂။

ဓမ္မဇေဋ္ဌက (တိ) [ဓမ္မ+ဇေဋ္ဌက] တရားဟူသော အကြီးအမှူးရှိသော၊သူ။ ဓမ္မာဓိပေါတိ ဓမ္ম-ဇေဋ္ဌကော။ အံ၊ဌ၊၂။၁၃၁။

ဓမ္မဇောတန (နှ) [ဓမ္မ+ဇောတန] အကြောင်း – အနက် – အဓိပ္ပါယ် – ကို ထွန်းလင်းစေ ခြင်း။ ဓမ္ম-ဇောတနေ ပညာ ဓမ္ম-ပဒ္ဓိသမ္ဘိဒေ ညာဏံ။ ပဋ္ဌိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မဇ္ဈောသက (တိ) [ဓမ္ম + အဇ္ဈောသက] တရား ယောရန် – တိုက်တွန်း – တောင်းပန် – တတ် သော၊သူ။ ဓမ္ম-ဇ္ဈောသကေ အသတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၃ဇ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၀ဂ။ ဓမ္ম-ဇ္ဈောသကေန အဇ္ဈိ-ဌ္ဌတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၀။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ဇ။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၃ဂ၄။ ပါစိတ်၊ယော။၃၀၃။)

ဓမ္မဇ္ဈေသန (နှ၊ထီ) [ဓမ္ম+အဇ္ဈေသန] တရား ယောရန် – တိုက်တွန်း – တောင်းပန် – ခြင်း။ အဇ္ဈေသနဝိဓာနဌ္ဌေ ဓမ္ম-ဇ္ဈေသနေ ဝုတ္ထ-နယမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃ဂ၀။ မဟာပြဟ္ম-နော ဓမ္ম-ဇ္ဈေသနံ ပဋ္ဌိညာယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၀။ (– ဝိမတိ၊၁။၂၃ဖ။)

ဓမ္မဇ္ဈောသာန (တိ) [ဓမ္ম+အဇ္ဈောသာန] ရှုပါရုံ စသောတရားတို့ – ဆုံးဖြတ် – စွဲယူ – သက် ဝင် – ခုံမင် – တပ်မက် – တတ်သော တဏှာ။ သာယေဝ ပတ္ထနာကာရေန ဓမ္ম-နန္ဒီ ဓမ္ম-ပေမံ ဓမ္ম-ဇ္ဈောသာနန္တိ တဏှာယ ဇေတံ ဝေ၀စနံ။ နေတ္ထိ။ဌ၆။ ဂိလိတ္တာ ပရိနိဋ္ဌပေတ္တာ ဌာန-တော ဓမ္ম-ဇ္ဈောသာနံ။ နေတ္ထိ၊ဌ။ဂ၆။ (– နေတ္ထိ၊ဝိ။၁ဂ၆။) အဇ္ဈောသာန-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ညာဏ (နှ)[ဓမ္ম+ညာဏ](၁) ဓမ္ညာဏ်၊မဂ်ညာဏ်။ (တိ)(၂) ဓမ္ညာဏ် – မဂ်ညာဏ် – ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္ညာဏသာ အနုဂမနေ ညာဏံ၊.... ဓမ္ম-ညာဏန္တိ မဂ္ဂညာဏံ။ သံ၊ဌ၊၂။ဇ၂။ ဒုက္ခာဒိသု ပရိညာဒိဝိသိဋ္ဌကိစ္စတာယ ဓမ္ম-ဝိညာဏသခ်ါ-တံ ဓမ္ညာဏံ အာဂစ္ဆန္တော။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၄၂၄။ ဓမ္ညာဏတာယ ပဋ္ဌိ၀ေ၀ဘူတာယ မဂ္ဂပညာယ ဒဿနဋ္ဌော။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂ဂ၀။ (– မဟာနိ၊ဌ။၃ဝ၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃ဂ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ဂ၇။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂ဝ၄။) (ထိ) (၂) သမ္ဘတ္ထ ဓမ္ম-ညာဏေန ဘာ၀ိတမ္ဘံ။ မိလိန္ဒ။၃ဝ၉၃။

ဓမ္ညူ (တိ) [ဓမ္ম + ဉ + ရှု] (၁) (က) ရှေးအစဉ်အလာ 'တရားသဘော'ကို သိ သော၊ (ခ) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိသော၊ (ဂ) ကာမ, ရူပ, အရူပ, လောကုတ္တရာ တရား ၄-ပါးကို သိသော၊ (ဃ) သုတ္တ, ဂေယျ-စသော ပါဠိဓမ္ম-ကို သိသော၊သူ။ (၂) ဓမ္ম-ညူသုတ်။ (၁) (က) ဓမ္ညူ(အံ၊ ၂။၁၃၀)တိ ပ၀ေဏိဓမ္ံ ဇာနာတိ။ အံ၊ဌ၊၃။ဂ၇။ (ခ) (ဂ) ဓမ္ညူ (အံ၊ ၂။၁၃၁)တိ စတ္တာရော ဓမ္ম

ဇာနာတိ။ အံ၊၆၊၃။၄၇။ စတ္တာရော ဓမ္မေတိ စတုသစ္စဓမ္မေ၊ ကာမရူပါရူပလောကုတ္တရ-ဘေဒေ ၀ါ စတ္တာရော ဓမ္မေ။ အံ၊ဌ၊၃။၄၃။ (ဃ) ကထဉ္စ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မညူ ဟောတိ၊ ဣဓ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မံ ဇာနာတိ သုတ္တံ ဂေ-ယျံ....ဝေဒလ္လံ။ အံ၊၂။၄၃၃။ သုတ္တဂေယျာဒိ-ဓမ္မံ ဇာနာတိတိ ဓမ္မညူ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၉၁။ (–ဇာ၊၆၊၇။၁၅၇။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂၃၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၅၇။) (၂) ဓမ္မညူ ပါရိဆတ္တက်။ အံ၊၂။ ၅၀၄။

ဓမ္မညူသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မညူ+သုတ္တ] ဓမ္မညူသုတ်။ သုတ္တ ဂေယျ စသော အင်္ဂ ၉-တန် ပါဠိဓမ္မ-ကို သိသော ရဟန်းသည်သာ ဓမ္မညူမည်ပုံနှင့် တကွ အတ္ထညူ, အတ္တညူ, မတ္တညူ, ကာလညူ, ပရိသညူမည်ပုံတို့ကို အကျယ်ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတ်၊ ၂-၀၈၊ ၄-သုတ်။ အံ၊၂။၄၇၃။ အံ၊၆၊၃။၁၀၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၉၁။

ဓမ္မဒ္ဒုဗာန (နာ) [ဓမ္မ + အဒ္ဒ+ဌာန။ အလယ်ပုဒ်-ကျေ။] တရားဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၊ တရား – လွှတ်တော် – ရုံး။ ဓမ္မဒ္ဒုဗာနေ ဌိတာ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၃၀၅။ အဒ္ဓ^{2}လည်း ကြည့်။

ဓမ္မ^{2} (တိ) [ဓမ္မ+ဌာ+အ] တရား၌တည်သော၊ သူ၊ (က) သစ်သီးအရံ ပန်းအရံ စိုက်ပျိုး-ခြင်းစသော အကျင့်၌ တည်သော၊သူ။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား၌တည်သော၊သူ။ (ဂ) ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ တရား၌ တည်-သော၊သူ။(ဃ) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်းတရား-၌ တည်သော၊သူ။ (င) အရဟတ္တဖိုလ်တရား-၌ တည်သော၊သူ။ (စ) သစ္စာ ၄-ပါးတရား-၌ တည်သော၊သူ။ (ဆ) တရားဆုံးဖြတ်ရာ အ-ရပ်၌ တည်သော၊သူ၊ (တရားသူကြီး)။(ဇ) သုစရိုက်တရား၌ တည်သော၊သူ။ (ဈ) ဟုတ်-မှန် – ထင်ရှားရှိ – သော အကြောင်း၌ တည်-သော၊သူ။

တရား၌တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌာ (မ၊၂။ ၄၈)တိ ဓမ္မေ ဌိတာ၊ မ၊ဌ၊၃။၆၈။ (–အံ၊ ၁။၁၆၂။ အံ၊ ၂။ဌ၁၊၁၈၈။ အံ၊၃။၉၈။ ဓမ္မ။ ၅၀။ ဣတိဝုတ်။၂၀၃၊၂၃၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၊၂၉၅။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဌ၊၁၊၁။ ၂၅၁။ အံ၊ဌ၊၃။၃၄၃။) (က) သစ်သီးအရံ,ပန်းအရံ စိုက်ပျိုးခြင်း စသော အကျင့်၌ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌာ သီလသမ္ပ-န္နာ(သံ၊၁။၃၀)တိ တသ္မိံ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာ....ဓမ္ဓ-ဋ္ဌာ။ သံ၊ဌ၊၁။၈၃။ တသ္မိံ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာတိ တသ္မိံ အာရုမရောပနာဒိဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၂၄။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။၁၈၄။) (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား၌ တည်သော၊ သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ (ဓမ္မ။၄၅)ဿ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မေ ဌိတံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၈၈။ (–ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၅၆။) (ဂ) ဘုရားရှင်၏ အဆုံးအမ တရား၌တည်သော၊သူ။ သတ္ထု ဩ၀ါဒဓမ္မေ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ စ ဌိတတ္တာ ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅၆။(ဃ)နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း-တရား၌ တည်သော၊သူ။ သော အတ္ထ၀ါ-သော ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ။၃၂၂။ တံ သမ္ဘာ-ပကေ ဓမ္မေ ဌိတတ္တာ ဓမ္မဋ္ဌော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၈၀။ (င) အရဟတ္တဖိုလ် တရား၌ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ (ထေရီ။၄၁၈)ဿ အရိယဖလဓမ္မေ ဌိတံ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၅၂။ (စ) သစ္စာ ၄-ပါး တရား၌ တည်သော၊ သူ။ ဓမ္မဋ္ဌော(သုတ္တနိ။၃၉၅)တိ စတုသစ္စဓမ္မေ ဌိတော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။ (ဆ) တရား-ဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၌ တည်သော၊သူ၊ (တရား-သူကြီး)။ဓမ္မဋ္ဌောဟံ ပုရေ အာသိံ။....မဏ္ဍေမော ခဏ္ဍော ဓမ္မဋ္ဌော ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊၁။၁၅-၉။ အယံ မဏ္ဍေမော ခဏ္ဍော ဓမ္မဋ္ဌော ဝိနိစ္ဆယ-သာမိကော ဟုတ္ဝာ ဘဝိဿတိ။ .. ဓမ္မဋ္ဌံ ပတိ-ဘေ၀ဿိ၊ ဝိနိစ္ဆယသာမိကံ ဥပသင်္ကမိဿိ။ ဇာ၊ ၆၊၃။၃၁-၆။ (ဇ) သုစရိုက်တရား၌ တည်-သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌော(ဇာ၊၁။၂၆၀)တိ သုစရိ-

တဓမ္မေ ဋ္ဌတောဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၁၁။ (ဈ) ယုတ်မှန်–ထင်ရှားရှိ–သော အကြောင်းခံ့ တည်သော၊သူ။ ဓမ္မဋ္ဌ(ဇာ၊ ၂။၄)နှင့် သဘာဝ-ကာရဏေ ဋ္ဌတံ ဗဟုဿုတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၂၉။

ဓမ္မဋ္ဌ¹ (ပု) [ဓမ္မ + အတ္ထ] မိမိသဘောကို ဆောင်ခြင်းစသော – အနက် – သဘော။ ဓမ္မဋ္ဌော(ပဋိသံ၊ ၂၀)တိ သဘာဝဓမ္မဏာဒိ-အတ္ထောဝ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၆။ (–ပဋိသံ။၁၀၂ ၂၉၆၊ဒုတိ၀ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၆။)

ဓမ္မဋ္ဌပဋိရူပက (တိ) [ဓမ္မဋ္ဌ+ပဋိရူပက] တရား သူကြီး–အတု–အယောင်၊ ဟန်ဆောင်တရား သူကြီး။ ဓမ္မဋ္ဌပဋိရူပကတ္တာ ပါဋိရူပိကာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဒုတ၅။ ဓမ္မဋ္ဌ(ဆ)-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဋ္ဌ+ဓမ္မပဋိသံယုတ္တ။ ဓမ္မ-ပုဒ် ကျေ။] တရားခံ့လည်းတည်တရားနှင့် လည်း ယှဉ်သော။ ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ(အံ၊၁။ ၁၉၉)တိ....ဓမ္မဋ္ဌာ စ၀ ယောတိ တေန စ ဓမ္မေန ပဋိသံယုတ္တာတိ ဓမ္မဋ္ဌပဋိသံယုတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။

ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မဋ္ဌ+၀ဂ္ဂ] ဓမ္မဋ္ဌ-ဟူသော်ပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော၀ဂ်၊ ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ်။(ယင်းခံ့ ၀ိနိစ္ဆယ မဟာမတ္ထ၀ဏ္ဏု-စသော ၁၀-၀ဏ္ဏ ပါရှိသည်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဓမ္မပဒပါဠိ၊ ၁၉-၀ဂ်။ ဓမ္မ။ ၅၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။ ဓမ္မဋ္ဌ၀ဂ္ဂေ ဒသ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၅။

ဓမ္မဋ္ဌိတတာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိတ+တာ။ ဓမ္မ+ဋ္ဌိတိ +တာ] (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား ခံ့ တည်ခြင်းသဘော။ (ခ) အကြောင်း တရား–၏–ခံ့–တည်ခြင်း။ (ဂ) အကျိုး တရား၏ တည်ခြင်း။ (ဃ) သဘောအား ဖြင့် တည်ခြင်း။ (က) ဓမ္မဋ္ဌိတတ (ဒီ၊၁။ ၁၇၅)နှင့် နဝလောကုတ္တရဓမ္မေသု ဋ္ဌိတသဘာ-၀ံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဒုတ၁-၂။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ဒုတ၀။) (ခ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာ။ ဃံ၊၁။ ၂၆၄။ ပစ္စယေန ဟိ ပစ္စယုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ၊ တသ္မာ ပစ္စယောဝ "ဓမ္မဋ္ဌိတတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒုဂ။ ဟေတုနော ၀ါ တထေ-၀ ဘာ၀တော ဋ္ဌိတတာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ။.... ဓမ္မေ ဟေတုမှိ ဋ္ဌိတတာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာ။ သံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၄၉။ (ဂ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ ဓမ္မနိယာမတာတိ-အာဒီသု ပစ္စယုပ္ပန္နေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉။) (ဃ) ဓမ္မဋ္ဌိတတာ (အံ၊၁။ ၂၇၉)တိ သဘာ၀ဋ္ဌိတတာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄ ၂။ (–အဘိ၊က။ ၂၄၁၊ဒုဒုဂ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒုဇ၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၂ ၂၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂ ၆-၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၄၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ဂ၁။)

ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာ (ထီ) [ဓမ္မဋ္ဌိတတာ+ကထာ] တရားတို့၏ တည်သည်၏အဖြစ်ကို ဆိုရာ စကားရပ်။ B.E. ၂၀၀-ခန့်တွင် အန္ဓကဂိုဏ်း သား ရဟန်းတို့သည် "ဋ္ဌိတာ၀ သာ ခေတု'ဟူ သော စကားကိုမှီ၍ ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် ဟူသော ဓမ္မဋ္ဌိတအဖြစ်ရှိ၏ဟု ကြံစည်ထုတ်ဖော် ဟော ပြကြကုန်၏၊ ယင်းအယူကို B.E. ၂၃၆-တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိ ပုတ္တတိဿထေရ် ပယ်ဖျက်တော် မူခဲ့သည်။)အဘိဓမ္မပိဋကာ၊ ကထာ ဝတ္ထုပါဠိ၊ ကောဒသမ၀ဂ်၊ ၉-ကထာ။ အဘိ က။ဒုဒုဂ။ ဤဒါနိ ဓမ္မဋ္ဌိတတာကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၂ ၂ ၀။

ဓမ္မဋ္ဌိတိ (တိ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိတိ] (၁)သူတော်ကောင်း တရား၏ တည်ခြင်း။ (၂) အကျိုးတရား၏ တည်ရာ။ (၃) အကျိုးတရားတို့၏–တည်–ဖြစ်–ကြောင်း(အကြောင်းတရား)။ (၄) အ ကြောင်းတရား၏ တည်ခြင်းသဘော။ (၅) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အ၀ိဇ္ဇာ စသော အကြောင်း တရားတို့ကိုစွဲ၍ သခါရ-စသော အကျိုးတရား တို့၏ ဖြစ်ခြင်း)။ (၆) အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-ဟူသော လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါးတရားတို့၏ သ္သသဘာ၀အတိုင်း တည်ခြင်း။ (၇) မဇ္ဈိမ ပဋိပတ် အကျင့်မြတ်တရား၏ တည်ခြင်း။

(၁) သူတော်ကောင်း တရား၏ တည်ခြင်း။ တံ ဓမ္မဋ္ဌိတိယာ ၀ါ၀ိ။ ၀ဗိရ။၅၆၃။

(၂) အကျိုးတရား၏ တည်ရာ။ ဓာရီယတိ ပစ္စယေဟိတိ ဝါ ဓမ္မော၊ တိဋ္ဌတိ တတ္ထ တဒါ-ယတ္တဝုတ္တိတာယ ဖလန္တိ ဋ္ဌတိ၊ ဓမ္မသ္မာ ဋ္ဌတိ ဓမ္မဋ္ဌတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉။ (၃) အကျိုးတရား တို့၏–တည်–ဖြစ်–ကြောင်း (အကြောင်းတရား)။ ပစ္စယသမုပ္ပန္နာ ဓမ္မာ တိဋ္ဌန္တိ ဥပ္ပဇ္ဇ-န္တိ စေဝ ပဝတ္တန္တိ စ ဧတာယာတိ ဓမ္မဋ္ဌိတိ၊ ပစ္စယဓမ္မာနမေတံ အဓိဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၈။ (– သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၊၇၉။) (၄) အ ကြောင်းတရား၏တည်ခြင်းသဘော။ ဓမ္မော-တိ ဝါ ကာရဏံ ပစ္စယဘာဝေန ဖလသ္မာ ဓာရ-ဏတော။ တသ္မာ ဋ္ဌိတိ သဘာဝေါ၊ ဓမ္မတော စ အညော သဘာဝေါ နတ္ထိတိ ဓမ္မဋ္ဌိတိ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၄၉၊ (–၇၉။) (၅) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် (အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်းတရား တို့ကို စွဲ၍ သခါရ စသော အကျိုးတရား တို့၏ ဖြစ်ခြင်း)။ ဓမ္မဋ္ဌိတိ ဉာဏန္တိ ... ဓမ္မဋ္ဌိတိသခါ-တေ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒေ ဉာဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၈၈။ ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-ဒေ။ မူလဋီ၊၁။၁၆၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈၆။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၅၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၇၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၂၅၉။) (၆) အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-ဟူသော လက္ခဏာယာဉ် ၃-ပါးတရားတို့၏ သ္ဘာသဘာဝ အတိုင်း တည်ခြင်း။ ဓမ္မာနံ ဋ္ဌိတတာ တံ-သဘာဝတာ ဓမ္မဋ္ဌိတိ၊ အနိစ္စ ဒုက္ခာ နတ္ထတာ၊ တတ္ထ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။ (၇) မဇ္ဈိမပဋိပတ်အကျင့်မြတ်တရား၏ တည်ခြင်း။ ဓမ္မဋ္ဌိတိကထာ ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌိတိကထာ (ထီ) [ဓမ္မဋ္ဌိတိ+ကထာ] မဇ္ဈိမ ပဋိပတ် အကျင့်မြတ် တရား၏ တည်ခြင်း–သဘောတရား–ဒေသနာ။ ဥဇုကံ ဓမ္မဋ္ဌိ-ကထံ ပဋိပဇ္ဇိတုံ နိ ဇာနန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၉၀။

ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ (နာ) [ဓမ္မဋ္ဌိတိ+ဉာဏ] ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်၊ (က) ကျေးဇူးပြုပုံ–အကြောင်း အကျိုး ဆက်ပုံ–အခြင်းအရာ–ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်–၌ဖြစ် သောဉာဏ်။ (ခ) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိသောဉာဏ်။ (ဂ) အကြောင်းတရားတို့ ကို သိမ်းဆည်းမှု၌ သိသောဉာဏ် (ပစ္စယပရိ-ဂ္ဂဟဉာဏ်)။ (ဃ) ရူပ်နာမ်တရားတို့၏ အနိစ္စ စသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်ခြင်း၌ သိသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ (င) ကခ်ါဝိတရ-ဏဝိသုဒ္ဓိဉာဏ်။ (စ) ယထာဘူတဉာဏ်။ (ဆ) သမ္မာဒဿနဉာဏ်။ (ဇ) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿ နာဉာဏ်။ (ဈ) ပစ္စဝေက္ခဏာ ၆-ပါး ဉာဏ်။ (ည) နာမရူပဝဝတ္ထာန-ဉာဏ်။

ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ်။ တဿ ဓမ္မဋ္ဌိတိယံ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ (–၁၉၊ ၂၉၊ ၂၂၃၊ ၂၃၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၀။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၃။ အနုဋီ၊ ၂။၁၉၉။) (က) ကျေးဇူးပြုပုံ–အ ကြောင်းအကျိုးဆက်ပုံ– အခြင်းအရာ–ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်–၌ ဖြစ်သောဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ-(သံ၊၁။ ၂၉၁)နှင့် ပစ္စယာကာရေ ဉာဏံ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၆၃။ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ ပစ္စယာကာရဉာဏံ။ ပစ္စယာကာရော ဟိ ဓမ္မာနံ ပဝတ္တိသခါတာယ ဋ္ဌိတိယာ ကာရဏတ္တာ "ဓမ္မဋ္ဌိတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၇၇။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၈၈။) (ခ) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိသောဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ ပဋိစ္စသမုပ္ပါ-ဒါဝေဟာဝေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၃။ (ဂ) အ ကြောင်းတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းမှု၌ သိသော ဉာဏ် (ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်)။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော ပညာ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏံ။ ပဋိသံ။၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဝိမတိ၊ ၁။၄၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၉-၆၅။) (ဃ) ရူပ်, နာမ် တရားတို့၏ အနိစ္စစသော အခြင်းအရာအား ဖြင့် တည်ခြင်း၌သိသော ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏ(သံ၊၁။၃၄၄)နှင့် ဝိပဿနာဉာဏ်။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၂။ ဓမ္မာနံ ဋ္ဌိတတာ တံသဘာဝ-တာ ဓမ္မဋ္ဌိတိ၊ အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တတာ၊ တတ္ထ ဉာဏံ ဓမ္မဋ္ဌိတိဉာဏန္တိ အာဟ "ဝိပဿနာ-

ဉာဏ”ဆ္ဆိ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၄။ (၈) ကခ်ါဝိတရ-ဏဝိသုဒ္ဓိဉာဏ်။ (၈) ယထာဘူတဉာဏ်။ (ဆ) သမ္မာဒဿနဉာဏ်။ ကခ်ါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ မမ္မဒ္ဒိတိဉာဏန္တိပိ ယထာဘူတဉာ-ဏန္တိပိ သမ္မာဒဿနန္တိပိ တေသောဝါ'ဓိ၀-စနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၃၉။ (–စူဠနိ၊ဌ။၉၅) (၈) ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီ ဝိပဿနာဉာဏ်။ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိ-ပဿနာယ ဟိ ဗဟူနိ နာမာနိ....။ ကတ္ထစိ မမ္ဒ-ဒ္ဒိတိဉာဏန္တိ။ မ၊ဌ၊၂။၂၀။(ဈ) ပစ္စဝေက္ခဏာ ၆-ပါးဉာဏ်။ မမ္ဒ္ဒိတိဉာဏန္တိ ဆဝိ ဉာဏာနိ သခ်ိပိတ္စာ ဝုတ္တံ ဉာဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၅။ (ည) နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ မမ္ဒ္ဒိတိဉာဏဂဟ-ဏေနေ၀ တဿ ဟေတုဘူတံ ပုဗ္ဗေ သိဒ္ဓံ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏံ ဝုတ္တမေ၀ ဟောတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၈။ (–မူလဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၆။)

မမ္ဒ္ဒိတိဉာဏဂဟဏ (နဝ) [မမ္ဒ္ဒိတိဉာဏ+ဂဟဏ] မမ္ဒ္ဒိတိဉာဏ်ကို–ယူ–ဟော – ဆို – ခြင်း။ အထက်ပုဒ် (ည)ကြည့်။

မမ္ဒ္ဒိတိတန္တ (နဝ) [မမ္ဒ္ဒိတိ+တန္တ] (၁) ပြဝေန်း သောပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ်။ (အဝိဇ္ဇာစသော အ-ကြောင်းတရားတို့ကိုစဲ့ရ၍ သခ်ါရစသော အ-ကျိုးတရားတို့၏ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် အဆုံး အဖြတ်။ တေနေ၀ အန္တဒ္ဒယပက္ခေနေန-တံ တံ ဒိဋ္ဌိဂ္ဂါဟ၀သေန ပရိဗ္ဗမန္တာ ဥဇုကံ မမ္ဒ္ဒိတိတန္တိ ပဋ္ဌိ၀ိဇ္ဇိတုံ နဝ ဇာနန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၀၃။

မမ္ဒတက္က (ပု) [မမ္ဒ+တက္က] (က) တရားတို့ကို အမှန်အတိုင်းကြံစည်မှု မမ္ဓ၀ိတက် ဟူသော သမ္မာသင်္ကပ္ပ။ (ခ) တရားတို့ကို အမှန်အ-တိုင်း ကြံစည်၍သိမှု မမ္ဓ၀ိတက်ဟူသောသမ္မာ ဒိဋ္ဌိ။ (ဂ) တရားတို့ကို–ကြံစည်မှု–ရှုဆင်-ခြင်မှု–မမ္ဓ၀ိတက် ဟူသော မဂ် ၄-ပါးတို့၏ ရှေအဖို့၌ဖြစ်သော ဝိပဿနာ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မမ္ဒတက္ကပုရေစ၀ (တိ) [မမ္ဒတက္က + ပုရေစ၀] (က) တရားတို့ကို အမှန်အတိုင်း ကြံစည်မှု မမ္ဓ၀ိတက်ဟူသော သမ္မာသင်္ကပ္ပလျှင် ရှေ-သွားရှိသော။ (ခ) တရားတို့ကို အမှန်အ-တိုင်းကြံစည်၍သိမှု မမ္ဓ၀ိတက်ဟူသော သမ္မာ-ဒိဋ္ဌိလျှင် ရှေသွားရှိသော။ (ဂ) တရားတို့ကို –ကြံစည်မှု–ရှု ဆင်ခြင်မှု– “မမ္ဓ၀ိတက်” ဟူ-သော မဂ် ၄-ပါးတို့၏ ရှေအဖို့၌ ဖြစ်သော ဝိပဿနာလျှင် ရှေသွားရှိသော။ (ဃ) မမ္ဒ-တက္ကပုရေစ၀ဆိ မမ္ဓတက္ကော ဝုစ္စတိ သမ္မာ-သင်္ကပ္ပေါ၊ သော အာဒီတော ဟောတိ၊ ပုရ-တော ဟောတိ၊ ပုဗ္ဗင်္ဂမော ဟောတိ အညာ-ဝိမောက္ခဿာတိ ဇေမ္မိ မမ္ဓတက္ကပုရေစ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ အံ၊ဌ၊၂။၁၀၃။ (ခ) အထ ဝါ မမ္ဓတက္ကော ဝုစ္စတိ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သာ အာဒီ-တော ဟောတိ။.... ဇေမ္မိ မမ္ဓတက္ကပုရေ-စ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ (ဂ) အထ ဝါ မမ္ဓတက္ကော ဝုစ္စတိ စတုန္နံ မဂ္ဂါနံ ပုဗ္ဗဘာဂ၀ိပဿနာ ....ဇေမ္မိ မမ္ဓတက္ကပုရေစ၀ံ။ စူဠနိ။၁၅၉။ (–သုတ္တနိ။၄၄၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၁၅။ စူဠနိ၊ ဌ။၄၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၀။)

မမ္ဓတဏှာ (တိ) [ဓမ္ဓ + တဏှာ] (၁) ဓမ္မာရုံ-လျှင်အာရုံရှိသော–ဓမ္မာရုံ၌–တပ်မက်–ဆာ-လောင်–သော–တဏှာ။(၂)ကုသိုလ်တရား-လောကုတ္တရာတရား အားလုံးတို့၌ တပ်မက်-တတ်သော တဏှာ (ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်းသား-ရဟန်းတို့၏အယူ)။ (၁) မမ္ဓတဏှာတိ ပဒံ-တဏှာယ ဓမ္မာရမ္မဏံ အာရဗ္ဘ ပ၀တ္တိ ဒီပေတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၃၉။ (–ဒီ၊၂။၄၉၊၂၄၇။ ဒီ၊၃။ ၂၀၂။ မ၊၁။၆၃။ သံ၊၂။၁၉၂။ အံ၊၂။၅၅၁။ အံ၊၃။၅၅၇။ ပဋ္ဌိသံ။၇။) (၂) ကုသလေသု ဓမ္မေသု လောကုတ္တရေသု ဝါ သမ္ဘေသု တဏှာ “မမ္ဓတဏှာ”တိ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၀၀။

မမ္ဓတဏှာအဗျာကတာတိကထာ (ထီ) [မမ္ဓတ-ဏှာအဗျာကတာ+ဏှတိ+ကထာ]မမ္ဓတဏှာ

သည် အဗျာကတမည်၏ဟု ပရဝါဒီတို့ဆိုသော စကားရပ်ကို ဖော်ပြ ပယ်ဖျက်ရာ ဒေသနာ အစည်။ (B.E.၁၀၀-၂၁၈-ခုနှစ် အတွင်း၌ တည်ထောင်ခဲ့ထွက်ခဲ့ကြသော အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ဓနကဋ္ဌအရပ် အရှေ့ဖက်တောင်နေ ပုဗ္ဗ-သေလိယဂိုဏ်းသားရဟန်းတို့သည် ရူပတဏှာ, သဒ္ဒတဏှာ, ဂန္ဓတဏှာ, ရသတဏှာ, ဖောဋ္ဌပ္ပ-တဏှာ, ဓမ္မာတဏှာ-ဟူသော တဏှာ ၆-ပါး တွင် နောက်ဆုံး ဓမ္မတဏှာကို အဗျာကတ-မည်၏ဟု ဟောဆို ဖော်ပြကြကုန်၏၊ ယင်း အယူကို B.E. ၂၃၆-ခုနှစ်တတိယသံဂါယနာ-တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိ ပုတ္တတိဿထေရ် ပယ်ဖျက်တော် မူခဲ့သည်။) ဓမ္မတဏှာ အဗျာကတာတိကထာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊က။ ၃၅၄။

ဓမ္မတန္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+တန္တိ] (၁) ပါဠိအစဉ်၊ ပရိယတ်။ (၂) တရားဒေသနာအစဉ်။ (၃) တန္တိ(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄)နှင့် ဓမ္မတန္တိ၊ ပရိယတ္တိနှင့် အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄။ (၂) ဓမ္မဝေနေယျာနံ ဓမ္မတန္တိယာ ဌပနဿ ဝိယ။ ယင်း-ဋီ။၂၂။(–ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၂။ မ၊ဋီ၊၃။၃၃၄။)

ဓမ္မတန္တိဌပနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မတန္တိဌပန + အတ္ထ] တရားဒေသနာ–ပါဠိအစဉ်–ကိုထားရခြင်း အကျိုး။ အတ္ထနော အဗျာသယေနေဝ ဓမ္ম-တန္တိဌပနတ္ထံ ပဝတ္တိတဒေသနတ္ထာ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၁၈။ မ၊ဋီ၊၁။၅၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၅၈။)

ဓမ္မတန္တိဝိသောဓန (နဉ) [ဓမ္မတန္တိ + ဝိသောဓန] တရား ဒေသနာတော် အစဉ်ဖြင့် (စိတ်ကို ကိလေသာတို့မှ) စင်ကြယ်စေခြင်း။ အရိယာ-ပန ဓမ္မတန္တိဝိသောဓနေန။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၁။

ဓမ္မတဌာက (ပုဂ) [ဓမ္မ+တဌာက။ (ဓမ်တဘ္ဒါက-သံ)] ပရိယတ်တရားဟူသော–တဖက်ဆည်ကန်–ရေကန်၊ တရားရေကန်။ ဓမ္မတဌာကံ မာပယိတ္မာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉)တိ ပရိယတ္တိဓမ္ম-တဌာကံ မာပယိတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃။

ဓမ္မတာ (ထီ) [ဓမ္မ+တာ။ ဓမ္မော ဧဝ ဓမ္မတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၅။] (၁) သဘော။ (တံထ္မာ, ဓမ္ম-တာ, ထုံးစံ။) (၂) မိမိအလိုလို၊ အလို အလျောက်။ (၃) မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ (၄) အလို၊ အကြိုက်။ (၅) ပါဠိမမ္ဓ (ပါဠိ-တော်နှင့်ကိုက်ညီသော–တရား–ဒေသနာ)။ (၆) တရားသဘော။

(၁) သဘော။ (တံထ္မာ, ဓမ္မတာ, ထုံးစံ။) အတ္ထနော ဓမ္မတာယ။ မိလိန္ဒ။၁၇၉။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၇၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၅၃၁၊၁၁၅၊၂၆၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။၃၃၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၃၁၊၂၁၆။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၈၆။ မ၊ဌ၊၃။၁၀၁။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၊၂၅၊၂၄၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။၈၉၊၂၈၁။ သံ၊ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဌ၊၁။၃၀၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၀၊၃၈၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၅။ အဘိ-ဌ၊ ၂။၈၅။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၅၉။ ဓမ္မတာယာတိ သဘာဝေန... ဓမ္မတာ ဧသောတိ သဘာဝေါ-သော။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၉။ အတ္ထနော ဓမ္မတာယာ-(ဒီ၊ဌ၊ ၂။၈၄။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၈၉)တိ အတ္ထနော-သဘာဝေန။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၉၀။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၃၈။ ဓမ္မတာဝါ (အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁)-တိ သဘာဝေါ၀။ မူလဋီ၊ ၂။၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၇၅။ (၂) မိမိအလိုလို၊ အလိုအလျောက်။ ဓမ္မတာယာ (သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄)တိ သဘာဝေန-သယမေဝါတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၁။၆၉။ (–၃၁၄။) (၃) မူလ–ပင်ကိုယ်–သဘော။ ဓမ္ম-တာတိ ဣတ္ထ ဓမ္မသဒ္ဒေါ "ဇာတိဓမ္မာနံ ဘိက္ခ-ဝေ သတ္တာနန္တိအာဒီသု ဝိယ ပကတိပရိယာ-ယော၊ ဓမ္မော ဧဝ ဓမ္မတာ.... အယံ ပကတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅။ (၄) အလို၊အကြိုက်။ ဓမ္မတာယ ဝေါတိ သဘာဝေနေ၀၊ ရုစိ၀သော-နေ၀ါတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၄၆။ (၅) ပါဠိမမ္ဓ (ပါဠိတော်နှင့်ကိုက်ညီ သော–တရား–ဒေသနာ) ဓမ္မတာ (မူလဋီ၊ ၂။၁၀၉)တိ

ပါ၊ ဝိုင်ခမ္ဘော။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၂၀။ (၆) တရား သဘော။ မွတ္တာ (နေတ္ထိ။၂၀။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၁၁)တိ မွတ္တသဘာဝေါ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၄၉။ (–အံ၊ဌ၊၃။ ၂၇၇။)

မွတ္တာ၂ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] မွတ္တာ (မည်သော) မြစ်။ (ယင်းသည် ညီတော်မင်းနန်လိပ်ဖြစ်စဉ်က နေခဲ့ဘူးထု မြစ်ဖြစ်သည်။) အတ္ထဒသိယာ ဘဂဝတော ကာလေ မွတ္တာ-ယ နာမ နဒီယာ မဟာဏ္ဏော ကစ္ဆပေါ ဟုတ္တာ နိဗ္ဗတ္တော။ အပ၊ဌ၊ ၂။၅။

မွတ္တာဒဿန (နဉ) [မွတ္တာ + ဒဿန] သဘော – တံထွာ – မွတ္တာ – ကို ပြခြင်း။ မွတ္တာ-ဒဿနေန တဒတ္ထသမတ္ထနံ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၅။

မွတ္တာဒဿနတ္ထ (ပု) [မွတ္တာဒဿန + အတ္ထ] သဘော – တံထွာ – မွတ္တာ – ကို ပြခြင်း အကျိုး။ မွတ္တကထိကာနံ မွတ္တာဒဿနတ္ထမေဝ စိတ္ထပိဇနိ ဂဏ္ဌန္တိ။ ဝိမတိ၊ဌ။ ၁၆။ (–အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၁ဝ။)

မွတ္တာနုဂတ (တိ) [မွတ္တာ + အနုဂတ] သဘော – တံထွာ – မွတ္တာ – သို့ အစဉ်လိုက်သော။ မွတ္တာနုဂတံ ကာရဏံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၉၅။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ဖ၆။

မွတ္တာမရဏ (နဉ) [မွတ္တာ + မရဏ] မွတ္တာ အားဖြင့် သေခြင်း၊ အလိုလိုသေခြင်း၊ အလို အလျောက်သေခြင်း။ မွတ္တာမရဏေနေဝ မတော။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၄၃။

မွတ္တာရူပ (နဉ) [မွတ္တာ + ရူပ] မွတ္တာရူပ်၊ (သံ, ကြေး စသောအရောဝတ္ထု)။ မွတ္တာရူပံ နာမ ဗဟိဒ္ဓါ အနိဿိယဗဟိဒ္ဓံ.... ဥပ္ပဇ္ဇနကရူပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ (–၂၂၃၊ ၂ဖ၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၉၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၄၁၂-၃။)

မွတ္တာဝိလောမတာ (ထီ) [မွတ္တာဝိလောမ + တာ] မွတ္တာ–ထုံးတမ်း–စဉ်လာ–နှင့် ဆန့်ကျင်–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ အညထာ မွတ္တာဝိလောမတာ သိယာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၁၅။ (မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ဂ၉-၌ မွတ္တာဝိလောမိတာ-ဟု ရှိ သည်။)

မွတ္တာဝိလောမနာသက်ာ (ထီ) [မွတ္တာဝိလောမ-နာ + အာသက်ာ] မွတ္တာ–ထုံးတမ်း–စဉ်လာ–နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း၌ ယုံမှားခြင်း။ ရူပဂဏ-နာ ကတာတိ... မွတ္တာဝိလောမနာသက်ာယ ဩကာသောတိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၂၂။

မွတ္တာသဠေါဒိတ (တိ) [မွတ္တာ + သံ + စောဒိ-တ] သဘောတရားသည်– တိုက်တွန်း – နှိုး ဆော်–အပ်သော။ ယတော စသ မွတ္တာ-သဠေါဒိတာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ဖ၂။

မွတ္တာသိဒ္ဓ (တိ) [မွတ္တာ + သိဒ္ဓ] (၁) သဘော အားဖြင့်ပြီးသော။ (၂) မွတ္တာ – ထုံးတမ်း –အားဖြင့်ပြီးသော။ (၁) ဗောဓိသတ္တမာတု သီလံ ဝိယ မွတ္တာယ သဘာဝေနေဝ သိဒ္ဓံ မွတ္တာသိဒ္ဓံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၃၄။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၂၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၅၅။) (၂) ဣဒံ မွတ္တာ-သိဒ္ဓန္တိ စ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၇၃။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၇။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၉၁။)

မွတ္တာသီလ (နဉ) [မွတ္တာ + သီလ] မွတ္တာ သီလ၊ သဘော – ဖြစ်မြဲသဘော – အားဖြင့် ဖြစ်သော သီလ။ မွတ္တာသီလ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၅)-ဣတိ မွတ္တာယ ကာရဏနိယာမေန အာဂတံ သီလံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃၇။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၆။)

မွတ္တာသုသမန္ဒိဋ္ဌ (တိ) [မွတ္တာ + သုသမန္ဒိဋ္ဌ] သဘောအားဖြင့် ကောင်းစွာ–အဖန်ဖန်– အထပ်ထပ် – ရှာမှီးအပ် – အလိုရှိအပ် – သော။ မွတ္တာသုသမန္ဒိဋ္ဌော(မ၊ ၁။ ၃၉၅)တိ မွတ္တာယ သုသမန္ဒိဋ္ဌော၊ သဘာဝေနေဝ သုဋ္ဌု သမန္ဒေသိတော ဟောတိတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၇။

မွတ်ထိ (နဉ) [မွ + တိတ္ထ။ (ဓမ်ိတိထိ-သံ)] နိဗ္ဗာန်သို့– ဆင်း– သက်ရောက်– ကြောင်း

ပရိယတ်ဇရား၊ ပရိယတ်တရားဆိပ်။ ဝေ
အယမ္ပိ ဘိက္ခု ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာတိ။ မ၊၆၊၂။
၁၆၅။ အံ၊၆၊၃။၃၅၄။ ဓမ္မသေဝ နိဗ္ဗာန-
သောတရဏတိတ္ထဘူတသာ ဩတရဏပကာရံ
အဇာနန္တော ဓမ္မတိတ္ထံ နဇာနာတိတိ ဝုတ္တော။
မ၊၆၊၂။၁၉၇။ အံ၊၆၊၃။၃၆၈။ တိတ္ထ (၁၀)
လည်း ကြည့်။

ဓမ္မတေဇ (ပု) [ဓမ္မ+တေဇ] (၁) (ပါရမီတော်
ကို စူးစမ်းဆင်ခြင်တတ်သော) ဉာဏ်တော်
တန်ခိုး။ (၂) မျှားစွာသော ဉာဏ်တော်
တန်ခိုး (ဉာဏ်တော်အနန္တတန်ခိုး)။ (၃)
သီလကျင့်ဝတ်တရားတန်ခိုး။ (၄) ဘုရားရှင်
စကားတော်တန်ခိုး။

(၁) ဓမ္မတေဇေနာ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၉)တိ ပါရမီ-
ပဝိစယဉာဏတေဇေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၃၉။ ဓမ္မ-
တေဇေနာ (အဘိ၊ဌ၊၁။၅၂)။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁)-
တိ ဉာဏတေဇေန။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ပေ။
နိဒါန်း။(–အပ၊ဌ၊၁။၃၂။ စရိယာ၊ဌ။၁၀၁။)
(၂) ဓမ္မတေဇေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၄) တိ
ဉာဏပ္ပဘာဝေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၄။ (–မ၊ဌ၊၃။
၂၅၇။) (၃) သော တစ်ဏာညေ၀ မမ ဓမ္မ-
တေဇေန ဘုသမုဋ္ဌိ ဝိယ ဝိကိရေယျ။ စရိယာ၊
ဌ။၁၆၁။ (၄)ဓမ္မဇတေဇောတိ စတုန္နံ တေဇာနံ
ပတိဋ္ဌာဘူတော ဗုဒ္ဓ၀စနတေဇော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊
၁။၂၉၃။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၃၉၇။)

ဓမ္မတ္ထ (နာ) [ဓမ္မ+တ္ထ။ (ဓမ်ိတ္ထ-သံ)]ဟုတ်မှန်သည်
၏အဖြစ်၊ ဟုတ်မှန်၏ဟု သိတတ်သောဉာဏ်။
ဓမ္မတ္ထာ ရုဟတိ။ ဝိ၊၄။၁၄၄၊၁၅၀။ တဿ
ဓမ္မတ္ထာ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ သံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇။

ဓမ္မတ္ထ (ပု) [ဓမ္မ+အတ္ထ။ (ဓမ်ိတ်-သံ)] (၁)
ဟုတ်မှန်သောအနက်သဘော(သစ္စာ)။ (၂)
ပါဠိ (နှင့်) အနက်။ (၃) အကြောင်း (နှင့်)
အကျိုး။(တိ) (၄) တရားဟူသော အနက်ရှိ
သော။ (၁) ဓမ္မတ္ထ (စရိယာ။၄၁၅)နှင့် ဓမ္မဘူ-
တံ အတ္ထံ၊ ဓမ္မတော ဝါ အနပေတံ အတ္ထံ၊
ကိ ံ တံ? သစ္စံ။ စရိယာ၊ဌ။၂၃၀။ (–ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၊ ၂။၂၂၂။) (၂) (၃) ပဋ္ဌိ၀ေယ ဒုက္ခရ-
ဘာ၀တော ဓမ္မတ္ထာနံ။ သာ၀ရတ္ထ၊၁။၇၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၃၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။
(–အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂၂။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၆။ အနုဋ္ဌ၊၃။
၁၀၅။) (တိ) (၄) နှ ပန သုဘ-သဒ္ဒသ
ဓမ္မတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၅၁။ အောက်ပုဒ်
လည်း ကြည့်။

ဓမ္မတ္ထတ္ထ (နာ) [ဓမ္မ+အတ္ထ+တ္ထ] တရားဟူသော
အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နှ သုတသဒ္ဒသ
ဓမ္မတ္ထတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။ ၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။

ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေဓကုသလ (တိ) [ဓမ္မ +
အတ္ထ+ဒေသနာ+ပဋ္ဌိ၀ေ၀+ကုသလ] ဓမ္မ,
အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀-ဌ–လိမ္မာ–ကျွမ်း
ကျင်–သော၊ ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု,
ထိုးထွင်းသိမှု၌–လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော။
ဇိနဝစနေ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ကုသလော။
မိလိန္ဒ။ ၂၀။

ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ဂမ္ဘီရ (တိ) [ဓမ္မ+အတ္ထ+
ဒေသနာ+ပဋ္ဌိ၀ေ၀+ဂမ္ဘီရ] ဓမ္မ, အတ္ထ, ဒေ
သနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀-အားဖြင့် နက်နဲသော၊ နက်
နဲသော ဓမ္မ, အတ္ထ, ဒေသနာ, ပဋ္ဌိ၀ေ၀ ရှိ
သော၊ ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု, ထိုး
ထွင်းသိမှုအားဖြင့် နက်နဲသော၊ နက်နဲသော
ပါဠိ, အနက်, ဟောပြောမှု, ထိုးထွင်းသိမှု ရှိ
သော (ဘုရားစကားတော်)။ ဝိ၀ိ၀ပါဠိဟာရိ-
ယံ ဓမ္မတ္ထဒေသနာပဋ္ဌိ၀ေ၀ဂမ္ဘီရံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။
၂၀။ မ၊ဌ၊၁။၅။ သံ၊ဌ၊၁။၄။ အံ၊ဌ၊၁။၄။
ခုဒ္ဒက၊ဌ။၀၆။ ဥဒါန၊ဌ။၀။ ဣတိ၀ုတ်၊ဌ။
၁၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၂။

ဓမ္မတ္ထပဋ္ဌိ၀ေ၀ဂ (တိ) [ဓမ္မတ္ထ + ပဋ္ဌိ၀ေ၀ဂ]
(၁) အကြောင်း, အကျိုးကို မေးမြန်းတတ်
သော၊သူ။ (၂) ပါဠိ,အနက်ကို မေးမြန်းတတ်

သော၊သူ။ (အဋ္ဌကထာကို မေးမြန်းတတ်သော၊သူ။) ဗဟုဿုတာ ဓမ္မရော၊ ဓမ္မတ္ထပဋိပုစ္ဆိကာ။ အပ၊၂။၂၉၄။ ထေရီ၊၆။၂၀၇။

ဓမ္မတ္ထယုတ္ထကထာ (ထီ) [ဓမ္မတ္ထယုတ္ထာ+ကထာ] အကြောင်းအကျိုးနှင့် စပ်ယှဉ်သောစကား။ ဓမ္မတ္ထယုတ္ထကထံ ကထေန္တော နိဿိဒိ။ ဇာ၊ ၆၊၃။၃၄၄။ (–၃၄၅။)

ဓမ္မတ္ထဝိသယ (တိ) [ဓမ္မတ္ထ+ဝိသယ။(ဓမ်ထိဝိဓ-ယ-သံ] ပါဠိအနက်ဟူသော တည်ရာရှိသော။ ဓမ္မတ္ထဝိသယာ စ ဒေသနာပဋိဝေဓော။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၇၈။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၉။ အနုဋီ၊၁။၂၂။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၀၅။)

ဓမ္မတ္ထသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မတ္ထ + သံဟိတ] အကြောင်း အကျိုးနှင့် စပ်ယှဉ်သော။ ကိစ္စံ ဓမ္မတ္ထသံဟိတ(ထေရ။၃၂၂)န္တိ ဂေဟရတိယာ ရုမမာနော‌ပိ ဓမ္မတ္ထသံဟိတံ ဓမ္မတောအတ္ထတောစ အနပေတမေဝ တံတံ ကတ္တဗ္ဗံ။ ထေရ၊၆။၂။၂၇၈။

ဓမ္မတ္ထသဟိတံပဒ (တိ) [ဓမ္မတ္ထသဟိတံ + ပဒ။ ဝိဘတ္တိအလောပ။] အကြောင်း, အကျိုးနှင့် တကွဖြစ်သော အဖွဲ့အစုရှိသော။ ဓမ္မတ္ထသဟိတံပဒ (ထေရ။၂၇၈)န္တိ ဝိဘတ္တိအလောပေန နိဒ္ဒေသော၊ ဓမ္မေန စ အတ္ထေန စ သဟိတကောဌာသံ။ ထေရ၊၆။၂။၅၅၆ (–အပ၊၂။ ၂၉၄။ ထေရီ၊၆။၂၀၈။)

ဓမ္မတ္ထေနက (တိ) [ဓမ္မ+ထေနက] တရားကိုခိုးတတ်သော၊သူ။ တရားသူခိုး။ သ္ဝာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ ဓမ္မတ္ထေနကော ပဗ္ဗဇိတော။ သံ၊၁။၃၄၇။

ဓမ္မထေရ (ပု) [ဓမ္မ+ထေရ။ (ဓမ်ဌ်ဌ်ဝိရ-သံ)] ဓမ္မထေရ်။ (သီလ,သုတ-စသော ထေရကရဏတရား ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ရဟန်းသည် ဓမ္မထေရ်မည်၏။ အံ၊၁။၃၃၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၈၁။) တယော ထေရာ ဇာတိထေရော ဓမ္မထေရော သမ္မုတိထေရော။ ဒီ၊၃။၁၈၂။ ဣဒ ဘိက္ခဝေ ထေရော သီလဝါ....ဓမ္မထေရော နာမ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၈၁။

ဓမ္မထောမနတ္ထ (ပု) [ဓမ္မထောမန+အတ္ထ] ပဋိပတ်တရားကို ချီးမွမ်းခြင်းအကျိုး။ ဓမ္မထောမနတ္ထ(သံ၊ဋီ၊၂။၆၀)န္တိ ပဋိပတ္တိဓမ္မဿ ပသံသနတ္ထံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၇၆။ (–မ၊ဋီ၊၁။၁၀၂။ ၁၀၃။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။)

ဓမ္မ(ဒ္ဓ)ဒသ (တိ) [ဓမ္မ+ဒသ] တရားကို သိမြင်သော၊ (က) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို သိမြင်သော၊သူ။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရားကို သိမြင်သော၊သူ။ (ဂ) အရိယာတရားကိုသိမြင်သော၊သူ။ ဓမ္မဒသာ(သံ၊၁။၁၉၄)တိ ဓမ္မဿ ပဿိတာရော။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅၆။ (က)ဓမ္မဒ္ဓသာ(ဝိမာန။ ၁၉)တိ စတုသစ္စဓမ္မံ ဒိဋ္ဌဝတိ။ ဝိမာန၊ဋီ။၇၇။ (က) (ခ) ဓမ္မဒသာ (ဝိမာန။၇၆)တိ စတုသစ္စဓမ္မဿ နိဗ္ဗာနဓမ္မဿ စ ပစ္စက္ခတောဒဿနကာ။ ဝိမာန၊ဋီ။၂၁၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၅။ မ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၆။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၂၅။ (ဂ) အရိယဓမ္မဿ ပစ္စက္ခဒဿာဝိတာယ ဝါ ဓမ္မဒသာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၂၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂၇။ မ၊ဋီ၊၁။၂၃၃။ အံ၊ ဋီ၊၂။၁၈။)

ဓမ္မဒဿန (နဿ) [ဓမ္မ+ဒဿန] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားကို သိမြင်ခြင်း။ ဓမ္မဒဿန (အံ၊၁။ ၃၆၈)န္တိ စတုသစ္စဓမ္မဒဿနံ။ အံ၊ဋီ၊၂။၃၁၀။ ဓမ္မဒဿနေ နိဝေသေတိ (အံ၊၂။၂၃၀)တိ စတုသစ္စဓမ္မဒဿနေ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၈၃။ (–သံ၊၃။၂၉၉၊၃၃၅။ သံ၊ဋီ၊၃။၃၀၈။ ထေရ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။)

ဓမ္မဒဿနဟေတုက (တိ) [ဓမ္မဒဿန+ဟေတု+ က] (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို သိမြင်ခြင်းဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ဓမ္မဒဿနဟေတု-

ကံ ဓမ္မေ သုနိစ္ဆယာ....ပသာဒဠ္ဌ အနုယုဠ္ဠေ-ယျ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၅၃။

ဓမ္မဒဿီ[1] (ပု) [ဓမ္မ+ဒဿီ] ဓမ္မဒဿီဘုရား၊ သစ္စာ ၄-ပါးတရား, ဗောဓိပက္ခိယတရား ၃၇-ပါးတို့ကို သိမြင်တော်မူတတ်သော ဘုရား။ (ယင်း ဓမ္မဒဿီဘုရားရှင်သည် ဝရကမ္ဘာအနှစ် ၁-သိန်းတမ်းတွင် ပွင့်တော်မူသည်၊ မြို့တော် သရဏ, ဓမည်းတော် သရဏမင်း, မယ်တော် သုနန္ဒာ, သားတော် ပုညဝစုန, အဂ္ဂသာဝကပဒုမနှင့် ဖုဿဒေဝ, အဂ္ဂသာဝိကာ ခေမာနှင့် သစ္စာ, ဗောဓိ မျက်နှာပန်းပင်(သံသတ်ပင်)။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၆၇-ကြည့်။) ဓမ္မဒဿီ နာမ သတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၅၉။ စတုသစ္စဓမ္မံ ပဿတီတိ ဓမ္မဒဿီ၊ အထ ဝါ သတိပဋ္ဌာနာ-ဒိကေ သတ္တတိ သဗောဓိပက္ခိယဓမ္မေ ဒဿန-သီလော ပဿနသီလောတိ ဓမ္မဒဿီ။ အပ၊ဌ၊ ၂၊၁၅၅။ (–အပ၊၁။ ၂၈၈။ အပ၊ ၂။ ၃ ၂၊ ၃၅၅၊ ၃၅၃၊ ၃၈၊ ၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၆၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၅၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၃။ ဇ၁၊ဌ၊၁။ ၄၆-၈။)

ဓမ္မဒဿီ[2] (တိ) [ဓမ္မ+ဒဿီ] တရားကို သိမြင်-လေ့ရှိတတ်–သော–သူ။ ဓမ္မဒဿီတိ ပဏ္ဍိတာ အာဟု။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၂ ၅။

ဓမ္မဒဿီနရာသဘ (ပု) [ဓမ္မဒဿီ+နရာသဘ] လူတို့တွင်–လူတို့ထက်–မြတ်သော ဓမ္မဒဿီ ဘုရား။ ဓမ္မဒဿီနရာသဘော (အပ၊၁။ ၁ ၈ ၈)-တိ....နရာနံ အာသဘော ပဝရော ဥတ္တမော-တိ နရာသဘော၊ ဓမ္မဒဿီ စ သော နရာသ-ဘော စေတိ ဓမ္မဒဿီနရာသဘော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၅။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၀။)

ဓမ္မဒါန (နာ) [ဓမ္မ+ဒါန] ဓမ္မဒါန၊ တရားကို–ပေးလှူ–ဟောပြော–ခြင်း။ (တရားဟော-ခြင်း, ပါဠိအဋ္ဌကထာကျမ်းဂန်များကိုပို့ချခြင်း, ပြဿနာကို ဖြေခြင်း, ကမ္မဋ္ဌာန်းတရားကို ညွှန်-ကြားခြင်းစသည်သည် ဓမ္မဒါနမည်၏။ စကြာ-ဝဠာ ၁-ခုလုံးပြည့် ဗြဟ္မာ့ပြည်တိုင်အောင် သီ-တင်းသုံးတော်မူကြသည့် ဘုရား ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့အား သက်နှံးများ အစေ-အဋ လှူစေကာမူ ယင်းအလှူထက် အစည်း-အဝေးပွဲတခုခု၌ ၄-ပါဒရှိ ၁ ဂါထာ အနုမော-ဒနာတရား အလှူကပင် သာလွန် မွန်မြတ်-ပေသည်၊ ၁၆-စိတ် ၁-စိတ်ပင် မမှီနိုင်။ ဒါနပြု-သူ ဟူသမျှတို့သည် တရားနာကြားရ၍သာ ဒါနပြုကြကုန်၏၊ အရှင်သာရိပုတြာ စသော မထေရ်မြတ်တို့သည် မိမိတို့ သဘောအားဖြင့် သောတာပတ္တိဖိုလ် စသည်တို့ကို ရကြသည် မဟုတ်၊ အရှင်အဿဇိ စသော မထေရ်တို့၏ ဓမ္မဒါန တရားဒေသနာကြောင့်သာ ရကြ-သည်။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၇ ၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၅ ၂-ကြည့်။) သဗ္ဗဒါနံ ဓမ္မဒါနံ ဇိနာတိ။ ဓမ္မ။ ၆ ၄။ ဓမ္မဒါ-နန္တိ ဣဧေကစ္စော အမတာပတ္တိပဋိပဒံ ကထေ-တွာ ဒေတိ၊ ဣဒံ ဓမ္မဒါနံ နာမ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၀။ ဓမ္မဒါန(သံ၊ဌ၊ ၁။ ၇ ၉)တို့ ဓမ္မဒေသနာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၀။ (–အံ၊ ၁။ ၉ ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၃ ၉။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁ ၁ ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၃။)ဒါန-လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မဒါနဒါယက (တိ) [ဓမ္မဒါန+ဒါယက] တရား-အလှူကို ပေးလှူတတ်သော၊သူ။ သဗ္ဗပဌမံ ဓမ္မဒါနဒါယကဿ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၆ ၉။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၄ ၂။

ဓမ္မဒါနယည (ပု) [ဓမ္မဒါန + ယည] ဓမ္မဒါန-ဟု ဆိုအပ်သော ပူဇော်ခြင်း၊ တရားအလှူဟု-သော ယဇ်။ ဓမ္မဒါနယည(ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၁ ၂)တို့၏ ဓမ္မဒါနသခ်ါတံ ယည်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၁ ၂။

ဓမ္မဒါနသံဝိဘာဂ (ပု) [ဓမ္မဒါန + သံဝိဘာဂ] တရားအလှူကို ဝေဘန်ရာအခါ။ တထာ ဟိ ဘာဂ၀တော ဓမ္မဒါနသံဝိဘာဂေ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃ ၃ ၅။

ဓမ္မဒါနသန္ဓိသိတ (တိ) [ဓမ္မဒါန+သန္ဓိသိတ] တရားအလှူကို မှီသော။ သာဂါရာ ဟိ အနာဂါရာနံ ဓမ္မဒါနသန္ဓိသိတာ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ ၃ ၂ ၃။

ဓမ္မဒါနသဘာဝ (တိ) [ဓမ္မဒါန+သဘာဝ။ ဓမ္မ-ဒါန+သ+ဘာဝ] (၁) ဓမ္မဒါနသဘော ရှိသော။ (၂) တရားအလှူနှင့်တူသော သဘောရှိသော။ ကာမံ ဒေသနာ ဓမ္မဒါနသ-ဘာဝတော ဒါနမယော သင်္ဃ ဂစ္ဆတိတိ ဝတ္တုံ ယုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃၀၇။

ဓမ္မဒါနာဓိမုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဒါန+အဓိမုတ္တ] ဓမ္မဒါန – တရားအလှူ – တရား ဟောခြင်း – ၌ – သက်ဝင် – ယုံကြည် – နှလုံးသွင်း – ညွှတ်–သော၊သူ။ ဘဂဝါပိ ဓမ္မဒါနာဓိမုတ္တော သက္ကစ္စံ သမ္ဘကာလံ ဓမ္မဒါနေ ယုတ္တပ္ပယုတ္တော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၄။ အဓိမုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယ (ပု) [ဓမ္မ+ဒါယ] လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား အမွေဥစ္စာ။ဓမ္မဒါယဿာ(မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၆၂)တိ နဝဝိဓဿ လောကုတ္တရဓမ္မဒါယဿ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၈၁။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၇။) ဓမ္မဒါ-ယာဒ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယဇ (နာ) [ဓမ္မ+ဒါယဇ] တရားအမွေဥစ္စာ ကို ခံယူသူ၏ အဖြစ်၊ မဂ်ဖိုလ်နိဗ္ဗာန် ဟူသော လောကုတ္တရာတရားအမွေကို ခံယူသူ၏အဖြစ်။ ပရမံ ဓမ္မဒါယဇ် ဝါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၈။

ဓမ္မဒါယာဒ (တိ) [ဓမ္မ+ဒါယာဒ] (၁) လော-ကုတ္တရာတရား အမွေဥစ္စာကို ခံယူ–တတ်–ထိုက်–သော၊ဓမ္မအမွေခံ အမွေစားဖြစ်သော၊ သူ။ (နာ) (၂) ဓမ္မဒါယာဒ-သုတ်။(ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် "ရဟန်းတို့....သင်တို့သည် တရားအမွေခံသာ ဖြစ်ကြ၊ အာမိသအမွေခံ မဖြစ်ကြနှင့်"စသည်ဖြင့် ဘုရားရှင်ဟောကြား အပ်သော သုတ်တစိတ်ကို အခြင်းအရာ အဖို့အစု ၉-ခုဖြင့် အာမိသဒါယာဒအကျင့်ကို ကဲ့ရဲ့ပြီး အခြင်းအရာအဖို့အစု ၉-ခုဖြင့် ဓမ္မဒါယာဒ အကျင့်ကို ချီးမွမ်း၍ အရှင်သာရိပုတြာ ချဲ့ထွင် ဆက်လက်၍ ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာ သုတ်။ အကျယ်–မ၊၁။၁၅-၁၉-ကြည့်။) (၁) ဓမ္မနိမ္မိတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊၃။၆၉။ မ၊ ၃။၇၉။ သံ၊၁။၄၂၀။ ဓမ္မဒါယာဒါ မေ ဘိက္ခ-ဝေ ဘဝထ မာ အာမိသဒါယာဒါ။ မ၊၁။၁၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅)။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၈၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၁၊၄၂။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၄။ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္မဒါယဇ် (ဓမ္မဒါယာဒ၊ သီ) အရဟတ္တိတိ ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဓမ္မဒါယဿ အာဒိယနတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ (–ဣတိဝုတ်။၂၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂၊၁၀၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၊၈၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၆။) (နာ)(၂) သေယျထိဒံ ဓမ္မဒါယာဒံ, စူဠသီဟ-နာဒံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။၃၄။ ဓမ္မဒါယာဒေ ဝုတ္တနယေနေဝ ဝေဒိ-တဗ္ဗံ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၈၇။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၇။)

ဓမ္မဒါယာဒတာပဋ္ဌိကွေပ (ပု) [ဓမ္မဒါယာဒတာ+ ပဋ္ဌိကွေပ] တရား–အမွေခံ–အမွေစား–၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ အာဒီနဝဝိဘာဝနေန ဓမ္မဒါယာဒတာပဋ္ဌိကွေပေါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၄။

ဓမ္မဒါယာဒတာဝိဝုရ (တိ) [ဓမ္မဒါယာဒတာ + ဝိဝုရ] တရား – အမွေခံ – အမွေစား – ၏ အဖြစ်နှင့် ဆန့်ကျင်သော။ ဓမ္မဒါယာဒတာ-ဝိဝုရေန အာမိသဒါယာဒဘာဝေန ဟေတု-ဘူတေန။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၄။

ဓမ္မဒါယာဒဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္မဒါယာဒ+ဒေသ-နာ] ဓမ္မဒါယာဒ သုတ္တန်ဒေသနာ၊ တရား အမွေခံ၏အဖြစ်ကို ဟောကြောင်းဒေသနာ။ ယထာ ဣမိဿာ ဓမ္မဒါယာဒဒေသနာယ စိန္တေသိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၄။ (–၁၈၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၇၆။) ဓမ္မဒါယာဒ (၂) လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒါယာဒပဋ္ဌိပဒါ (ထီ) [ဓမ္မဒါယာဒ+ပဋ္ဌိပဒါ] ဓမ္မဒါယာဒ-အကျင့်၊ တရားအမွေ ခံယူ-ရယူ သူ၏ အကျင့်။ ဟန္ဒာဟံ ဓမ္မဒါယာဒပဋ္ဌိ-

ပဒံ ဒေသေမိ။ မ၊ဌ၊၁။၉၂။ (–၁၀၂-၇။ မ၊ဌ၊၃။၄။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၄။)

ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မဒါယာဒ+သုတ္တ] ဓမ္မ-ဒါယာဒသုတ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ မူလပဏ္ဏာသ ပါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ မ၊၁။၁၅-၁၉။ ဓမ္မဒါ-ယာဒသုတ္တဋ္ဌေတ္ထ သာဓကံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၇၃။ ဝိ၊သင်္ကာ။၆၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၂။ မ၊ဌ၊၃။၁၉။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၈။ ယထာ ဓမ္မဒါယာဒသုတ္တေ စိန္တေသိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၆၁။ ယသ္မာ စသာ ဓမ္ম-ဒါယာဒသုတ္တသ္မာ အဋ္ဌပ္ပတ္တိကောာ နိက္ခေပေါ။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၀။ (–မ၊ဌ၊၁။၉၁။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅။ ဥဒါန၊ဌ။၂၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၈။ မ၊ဌ၊၁။၅၅။) ဓမ္မဒါယာဒ-(၂)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒိဋ္ဌိ (တိ) [ဓမ္မ + ဒိဋ္ဌိ။] ဟုတ်မှန်–သင့်မြတ်–သော အယူရှိသော၊သူ။ ဓမ္မဒိဋ္ဌိ ဝါ အဓမ္မဒိဋ္ဌိ ဝါ။ ဝိ၊၅။၁၈၃။ ဣမ ဥပါလိ ဘိက္ခု အဓမ္မံ ဓမ္မောတိ ဒီပေတိ၊ တသ္မိံ ဓမ္ম-ဒိဋ္ဌိဘေဒေ ဓမ္မဒိဋ္ဌိ အဝိနိဘောယ....အနုသာ-ဝေတိ။ ဝိ၊၄။၃၇၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၆။ (–ဝဇိရ။ ၅၊၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၇။)

ဓမ္မဒိဋ္ဌိပစ္စယ (တိ) [ဓမ္မ + ဒိဋ္ဌိပစ္စယ] ဟုတ်မှန်–သင့်မြတ်–သော–အယူအကြောင်းရှိသော။ ဓမ္မဒိဋ္ဌိပစ္စယဿပိ ယောနိသောမနသိကာရဿ ဝိသေသပစ္စယော။ မ၊ဌ၊၁။၁၈၁။

ဓမ္မဒိန္နာ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓမ္မ + ဒိန္နာ=ဒါ+တ။ ကစ္စည်း။၅၅၂။ ရူ။၆၀၉။ နိတိ၊သုတ္တ။ ၁၁၃၉။ ယင်း-သျှ။ မောဂ်။ ပဋ္ဌိကာ၊၃။ ၂၆။ ထိ-ဌ် ဓမ္မဒိန္နာ။ (ဓမ်ဒတ္တ-သံ၊ ဓမ္မဒိဏ္ဏ-ပြာ)] (၁) ဓမ္မဒိန္နာ(နာ) အမည်ရှိသော၊ (က) သီတင်းသည် ဥပါသကာ။ (ခ) ထေရ်။ (ဂ) သူဌေးသျှီး။ (ယင်း-သည် ဤဘဒ္ဒကမ္ဘာ၌ ကဿပဘုရားရှင် လက်ထက် ဗာရာဏသီပြည် ကိုကိမင်းကြီး၏ သျှီးတော် ၇-ယောက်အနက် သုဓမ္မာ-ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ အပ၊၁။ ၂၂၄။) (ဃ) ဥဂ္ဂသေနမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး။ (၄) ဝိသာခသူဌေး၏ မယား။ (ယင်း-သည် ဓမ္ম-ကထိက တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ဓမ္မဒိန္နာထေရီမ ဖြစ်လာသည်။) (စ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂ-သာဝိကာမ။ (ဆ) ပိယဒဿီ ဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂုပဋ္ဌာကာမ။ (နာ) (၂) ဓမ္မဒိန္နာသုတ်။

(၁) ဓမ္မဒိန္နာ(နာ)အမည်ရှိသော။ (က) သီတင်းသည် ဥပါသကာ။ (ယင်းသည် ဤ ဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ ဝိသာခဥပါသ ကာစသော ဥပါသကာ ၅၀၀-စီ အခြံအရံ ရှိသူ ၇-ယောက်တို့တွင် တယောက် အပါအဝင် ဖြစ်လေသည်။ သာသနာတော်၌ ထင်ရှားသူ တည်း။ အကျယ် သံ၊ဌ။၃၅၆။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၂၁-ကြည့်။) ဓမ္မဒိန္နော (သံ၊ဌ။၃၅၆)တိ သတ္တသု ဇနေသု ကောာ။ သံ၊ဌ၊၃။၃၂၁။

(ခ) ထေရ်။ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ-ကြည့်။ (ဂ) သူဌေးသျှီး။ ကိသာဂေါတမီ ဓမ္မဒိန္နာ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၄။(–၂၄၊ ၂၄၉။ ထေရီ၊ဌ။၆၊ ၁၇၊ ၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၄၃။) တဿ ပဇာပတိ ဓမ္မဒိန္နာ နာမ သေဋ္ဌိဓီတာ အဟောသိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၁၇၁။ ပေတာ၊ဌ။ ၂၀။

(ဃ) ဥဂ္ဂသေနမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီး။ ဥဂ္ဂသေနဿ နာမ သဗ္ဗကနိဋ္ဌဿ ရညော ဓမ္မဒိန္နာ နာမ အဂ္ဂမဟေသီ ဂရုဂဗ္ဘာ။ ဓမ္ম-ဌ၊၁။ ၂၉၀။

(၄) ဝိသာခသူဌေး၏ မယား။ ဝိသာခေါ နာမ ဓမ္မဒိန္နာယ ဂိဟိကာလေ ဃရသာမိ-ကော။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ ဓမ္မကထိကာနံ ယဒိဒံ ဓမ္မဒိန္နာ။ အံ၊၁။ ၂၆။ ဓမ္မကထိကာနံ ဘိက္ခုနီနံ ဓမ္မဒိန္နာ အဂ္ဂါ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၇။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၆-၇။ ဓမ္ম-ဌ၊ ၂။ ၄၅၁။)

(စ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂသာဝိ-ကာမ။ (ပိယဒဿိဿ သတ္ထုနော)သုဇာတာ ဓမ္မဒိန္နာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အပ၊ ၂။၃၅၂။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၆၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၃။)

(ဆ) ပိယဒဿီဘုရားရှင်၏ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာမ။ ဝိသာခါ ဓမ္မဒိန္နာ စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌိကာ။ အပ၊ ၂။၃၅ ၂။ (နှ)(၂) ဓမ္မဒိန္နသုတ်။ ဓမ္မဒိန္နဥ္စ ဂိလာနာ။ သံ၊ ၃။၃၆၀။

ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မဒိန္န + ထေရ] ဓမ္မဒိန္နထေရ်။ (ယင်းသည် မဟာဓမ္မဒိန္နထေရ် ဟူ၍ဌင်း, တလင်(တလင်ရ=တဋ္ဌင်ရ)တောင်ခ္ခ သီတင်းသုံးသဖြင့် တလင်ရဝါသီ, (တဋ္ဌင်ရဝါသီ)ဓမ္ဓ-ဒိန္နထေရ်ဟူ၍ဌင်း ထင်ရှားခဲ့သည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း B,E. ၃၈၀-ကျော်တွင် ထင်ရှားသည့် ရဟန္တာ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ် ဖြစ်သည်။ ဒုဋ္ဌဂါမဏီမင်း စစ်တိုက်စဉ် မစားပဲ လှူ့သည့်ဆွမ်းကို သံဃာတော် ၁-သောင်းနှင့် ခဲ့ဝေ၍ ဘုဉ်းပေးတော် မူခဲ့သည်၊ မဟာဝံသ၊ ၃ ၂။ ၅ ၂။ D.P.လည်း ကြည့်။) တလင်ရဝါသီ(တဋ္ဌင်ရ-ဝါသီ၊သီ၊သျှာ) ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရသာ ဘာဂိနေ-ယျော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၇၃။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈ ၂။) တလင်ရဝါသီ (သီ)-ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒိန္န(နှာ)ထေရီ (ထီ) [ဓမ္မဒိန္နာ + ထေရီ] ဓမ္မဒိန္နာထေရီမ။ ဥပါသကော ဓမ္မဒိန္နာထေ-ရိယာ ဥဏ္ဏသ သူရဘာဝံ ဥ တ္ဌာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၂၉။ သာ လဒ္ဓူ ပသမ္ဘဒါ ဓမ္မဒိန္နတ္ထေရီ နာမ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၅ ၁။ (–ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၉။)

ဓမ္မဒိန္နာထေရီအပဒါန (နှ) [ဓမ္မဒိန္နာထေရီ + အပဒါန] ဓမ္မဒိန္နာထေရီအပဒါန်။ (ဓမ္မဒိန္နာ-ထေရီမ၏–အကြောင်း–ရှေးအကြောင်း–ကို ပြဆိုရာသဒ္ဒါအစဉ်။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ အပဒါ-နပါဠိ၊ ၃-၀၈၊ ၃-အပဒနံ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၄ ၃ ၂၊

ဓမ္မဒိန္နာထေရီဂါထာ (ထီ) [ဓမ္မဒိန္နာထေရီ + ဂါထာ] ဓမ္မဒိန္နာထေရီမသည်–ရွတ်ဆိုအပ်–ဟောအပ်–သော ဂါထာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရီဂါထာပါဠိ၊ ဧကကနိပါတ၊ ၁ ၂-ဓမ္မဒိန္နာ ထေရီဂါထာ။ ထေရီ။ ၃ ၂ ၉။

ဓမ္မဒီပ (တိ) [ဓမ္မ + ဒီပ။ (ဓမ္မဒီ၀-ပြာ)] (၁) (လောကီ လောကုတ္တရာ) တရားဟူသော–တည်ရာ–မှီရာ–အားထားရာ–ရှိသော၊သူ။ (၂) တရားဟူသော ဆီမီးရှိ – တရားသဖြင့် သတ္တ၀ါတို့၏ ဆီမီးကဲ့သို့ဖြစ် – သော၊သူ။ (၃) တရားကို – ထင်စွာပြတတ် – ဟော ကြားတတ် – သော၊သူ (ဘုရား-စသည်)။ (၁) ဓမ္မဒီပါ ဓမ္မသရဏာ အနညသရဏာ။ ဒီ၊ ၂။ ၈ ၅။ ဒီ၊ ၃။ ၄ ၈ ၊ ၆ ၄။ သံ၊ ၂ ၂။ ၃ ၅။ ဒီ၊ ၃ ၊ ၃ ၀ ၊ ၃ ၀ ၊ (– ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၂ ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၂ ။) (၂) (၃) ဓမ္မဒီပဿ ဓမ္ဓ-သရဏဿ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၂ ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၈ ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၈ ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၂ ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၈ ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၂ ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ ။ ၈ ၉ ။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၂ ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ ဋ္ဌ ။ ၂ ၆ ။ အတ္ထဒီပ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဒီပက (တိ) [ဓမ္မ + ဒီပက] တရားကို ပြတတ်သော။ လောကုတ္တရဏ္ဍ ဓမ္မဒီပက်။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ ။ ၂ ၉ ၄ ။

ဓမ္မဒီပကတိပရုယဏတာ (ထီ) [ဓမ္မဒီပကတိပရု-ယဏ + တာ] တရားဟူသော တည်ရာ ဖြစ်ရာ လည်းလျှောင်းရာ ရှိသူ၏အဖြစ်။ ဓမ္မဒီပကတိ-ပရုယဏတာယပိ ဒကွိဏံ ဝိသောဝေတိ။ မိလိန္ဒ ။ ၂ ၅ ၀ ။

ဓမ္မဒုဿ (နှ) [ဓမ္မ+ဒုဿ] (၁) (ဟိရီ, သြတ္တပ္ပ) တရား (ဟူသော) ပုဆိုးအစုံ။ (၂) (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား (ဟူသော) တံခွန် (အလံ)။ (၁) ဓမ္မဒုဿံ နိ၀ါသေတ္ဝာ(ဗုဒ္ဓ၀ံ ။ ၃ ၂ ၉) တိ ဟိရောတ္တပ္ပမယသခ်ိတံ သာဒ္ဓကယုဂံ နိ၀ါသေ-တ္ဝာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ ၊ ဋ္ဌ ။ ၃ ၁ ၃ ။ (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတ (တိ) [ဓမ္မဒုဿ + ဝိဘူသိတ] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား တံခွန်(အလံ)ဖြင့်

တန်ဆာ ဆင်အပ်သော။ ဓမ္မဒုဿဝိဘူသိတ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၅)နှင့် စတုသစ္စမြတ်ပရာကဝိဘူသိ-တံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၆။

ဓမ္မဒူတေယျ (နာ) [ဓမ္မ+ဒူတေယျ] တရားတမန်၏အဖြစ်။(ဘုရားရှင်၏ တရားဒေသနာတော်တို့ကို အနယ်နယ်အစိုးစို့ အမြို့မြို့အရွာရွာတို့ဌ-လှည့်လည်ဖြန့်ချိသူ၏ အဖြစ်-ဖြန့်ချိခြင်း၊ သာသနာပြုလုပ်ငန်း။) ကရောန္တော ဓမ္မဒူတေ-ယျံ၊ ဝိချာပယထ ဘိက္ခဝေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၃။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တ (ပု) [ဓမ္မ+ဒေဝပုတ္တ] ဓမ္မနတ်သား။ (ယင်း-သည် ဂေါတမဘုရားအလောင်း နတ်သားဖြစ်လေသည်။ စရိယာ။၄၀၅-ကြည့်။) တသာ ဓမ္မိကဘာဝေါ ဓမ္မဒေဝပုတ္တသာ ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၂။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တကာလ (ပု) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ+ကာလ] ဓမ္မနတ်သား ဖြစ်ရာ-အချိန်-အခါ-ကာလ။ ဓမ္မဒေဝပုတ္တကာလေ။ စရိယာ၊ဌ။၂၆၅။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တစရိယ (တိ) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ + စရိယ] အလောင်းတော် ဓမ္မနတ်သား၏ ကျင့်စဉ်ကို ဖော်ပြရာ စကားရပ်။ (အကျယ်-စရိယာ။ ၄၀၅။ စရိယာ၊ဌ။၁၅၇-၁၆၂-ကြည့်။) ဓမ္ম-ဒေဝပုတ္တစရိယံ အဌမံ။ စရိယာ။၄၀၅။

ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတက (နာ) [ဓမ္မဒေဝပုတ္တ + ဇာ-တက] ဓမ္မနတ်သား၏-ဖြစ်စဉ်-ဖြစ်ရပ်-အကြောင်း အဋ္ဌပ္ပတ်-ကို ဟောပြရာဇာတ်၊ ဓမ္မဒေဝပုတ္တဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ကောဒသကနိပါတ၊ ၄၅၇-ဇာတ်။ ဇာ၊ ၁။၂၂၉။

ဓမ္မဒေသက (တိ) [ဓမ္မ+ဒေသက] တရားကို-ဟော-ပြော-ရှင်းပြ-သီစေ-တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မဒေသကေ အာဟာတစိတ္တော ဟော-တိ ခိလဇာတော။ အံ၊၂။၁၅၅။ (-ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၅၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၊၂၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၈။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၄။)

ဓမ္မဒေသကဒေဝတာ (ထိ) [ဓမ္မဒေသက+ဒေဝ-တာ] တရားကို-ဟော-ပြော-ရှင်းပြ-သီစေ-တတ်သောနတ်။ ဓမ္မဒေသကဒေ-တာ ပန အဟမေဝ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၁၂၂။

ဓမ္မဒေသကာသန (နာ) [ဓမ္မဒေသက+အာသန] တရားဟောသူ၏-တရားဟောရာ-နေရာ-ပလ္လင်၊ တရားဟောခြင်းငှါ သင့်မြတ်သော-နေရာ-ပလ္လင်။ ဓမ္မာသနန္တိ ဓမ္မဒေသကာ-သနံ၊ ဓမ္မံ ဝါ ကထေတုံ ယုတ္တာသနံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂၄။

ဓမ္မဒေသနက္ခဏ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ခဏ] တရားဟောရာ-အခါ-ခဏ။ ဣသိပတနေ နိသိန္နော ဘဂဝါ ဓမ္မဒေသနက္ခဏေ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၂။၂၂၂။

ဓမ္မဒေသနဋ္ဌာန (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဌာန] တရားဟောရာအရပ်။ ဣဓ ဓမ္မဒေသနဋ္ဌာနံ အာဂမနပါဒါပိ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၂။၉၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၆၁။ (-မ၊ဌ၊၃။၁၀၅။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၂။)

ဓမ္မဒေသနာ (ထိ) [ဓမ္မ+ဒေသနာ။ (ဓမ်ဒေဓ-နာ-သံ)] (၁) တရားကို-ပြောဟောခြင်း-ပြောဟောကြောင်း စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (အနဋ္ဌ၊၁။ ၂၃-ကြည့်)။ (၂) (ပါဠိတော်)အစဉ်ကိုထား ခြင်း။ (၃) တရားစကား၊ တရားဒေသနာ။ (၁) ယာ ဗုဒ္ဓါနံ သာမုက္ကံသိကာ ဓမ္မဒေ-သနာ။ ဝိ၊ဌ။၂၆၇။ ဒီ၊၁။၁၀၂။ ဒီ၊၂။၃၇။ မ၊၂။၄၃။ အံ၊ဌ။၃၀။ ဥဒါန။၁၃၅။ ဓမ္မဒါနန္တိ ဓမ္မဒေသနာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၀။

ဓမ္မဒေသနာ(ပ၊၉)—သံ၊၁။၄၀၂-၃။ အံ၊ ၁။၅၀၁။ အံ၊၂။၁၀၉။ အံ၊ဌ။၄၇။ အဘိ၊ က။၄၄၄။ ဥဒါန။၁၃၅။ နေတ္တိ။ဂ၊၃၃။ ဓမ္ম-ဒေသနာ (ပ၊ဗ) — အံ၊၁။၅၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၁ဂ။ ဓမ္မဒေသနံ(ဒု၊၉)—သံ၊၂။၂၀။ အပ၊ ၂။၂၂၁။ မဟာနိ။၁၀၉။ နေတ္တိ။ဂ၃၊၁၀၄။

ဓမ္မဒေသနာယ(စ၊ ၉) — ဝိ၊ ၃။ ၉၊ ၂၈။ ဒီ၊ ၂။ ၃၁။ မ၊ ၂။ ၂၉၂။ သံ၊ ၃။ ၁၄၀။ ဓမ္မဒေသနာ-ယ(မ၊ ၉)—ပေ၍ကော။ ၁၇၁။

(၂) ဓမ္မဒေသနာ(မ၊ ၁။ ၁၁၇)တိ တန္တိ ဌပနာ။ မ၊ ၆၊ ၁။ ၃၅၈။ ဓမ္မဒေသနာ(အံ၊ ၆၊ ၂။ ၃၆၂)ထိ တန္တိဌပနာ။ အံ၊ ၆ရှိ၊ ၂။ ၃၆၀။ (၃) ဓမ္မဒေသနာ အနုညာတာ(အဘိ၊ ပု။ ၁၃၂)-တိ....ဓမ္မကထာ အနုညာတာ။ အဘိ၊ ၆၊ ၃။ ၆၀။ ဓမ္မဒေသနာယာ(မူလရှိ၊ ၂။ ၂)တိ ဓမ္ম-ကထာယ။ အနုရှိ၊ ၂။ ၃။

ဓမ္မဒေသနာ၂ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + သိက္ခာပဒ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပုဒ်။ သူပေါ်ဒနဝိညတ္တိယံ ဓမ္မဒေသနာဒီသု စ။ ကခ်ီ။ ၂၇၇။

ဓမ္မဒေသနာ၃ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + သမုဋ္ဌာန။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ဓမ္မဒေသနာ သမုဋ္ဌာန်ရှိသော (အာပတ် စသည်)။ ထေယျသတ္ထ-ဓမ္မဒေသနာ ... အနုညာတသမုဋ္ဌာနာတိ။ ကခ်ီ။ ၁၁၁။

ဓမ္မဒေသနာကထာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+ကထာ] တရားဟောခြင်း – ကို – နှင့် စပ်၍ – ဆိုရာ စကားရပ်၊ (ထေရဝါဒဂိုဏ်းနှင့် လွန်စွာ ဆန့်ကျင်သော ဝေတုလ္လဂိုဏ်းသား ရဟန်းတို့သည် တုသိတာနတ်ပြည်၌ တည်ရှိသော ဘုရားရှင်သည် နိမ္မိတဘုရားကို လူ့ပြည်သို့ လွှတ်၍ တရားဟောစေသည်၊ နိမ္မိတဘုရား အမိန့်အရ အရှင်အာနန္ဒာ ဟောသည်ဟု ဟောဆိုကြကုန်၏၊ ယင်း အယူမှားကို အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ်သည် B.E. ၂၃၆ တတိယသံဂါယနာတွင်ပယ်ဖျက်တော်မူခဲ့သည်။ အဘိ၊ က။ ၄၀၆။) ဤဒါနိ ဓမ္မဒေ-သနာကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၆၊ ၃။ ၂၆၁။

ဓမ္မဒေသနာကာရဏ (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ + ကာ-ရဏ] တရားဟောခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပဒပညတ္တိသင်္ခါတေသု ဒ္ဒိ-သု ဓမ္မဒေသနာကာရဏံ ဂဟေတ္မာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၉၀။

ဓမ္မဒေသနာကာလ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ကာလ] တရားဟောရာ – အချိန် – အခါ – ကာလ။ ဓမ္မဒေသနာကာလေ ဒက္ခိဏာပသော နိသီဒတိ။ ဒီ၊ ၆၊ ၃။ ၆၃။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၃။ သီဟနာဒနဒနံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာကာလော။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၂၉၅။ (–သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၅၆။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၀၇။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ၂။ ၂၅၄။ ဥဒါန၊ ၆။ ၃၁၀။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၃၄။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၂၇၂။ အပ၊ ၆၊ ၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၅။ သီ၊ ရှိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၇၀။)

ဓမ္မဒေသနာကာလာရောစန (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ-ကာလ+အာရောစန] တရားဟောရန် အချိန်အခါကို–ပြောကြား–လျှောက်ထား–ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာကာလာရောစနာဒီနာ မေတ္တံ ဝစီကမ္မံ။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၄၂၇။

ဓမ္မဒေသနာကုသလ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+ကုသ-လ။ ထီ-ဌ—ကုသလာ] တရားဟောခြင်း၌ – လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊ သူ။ ဓမ္မဒေသနာ-ကုသလာ။ ထေရီ။ ၄၂၅။ ထေရီ၊ ၆၊ ၂။ ၂၆၈။

ဓမ္မဒေသနာဃောသ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဃော-သ] တရားဟောသံ။ အဌကထာသမန္တာဂတံ ဓမ္ম-ဒေသနာဃောသဿ သုတ္တာ ပသီဒန္တိ။ ဓမ္ম၊ ၆၊ ၂။ ၇၂။ (–ဥဒါန၊ ၆။ ၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ ၁၉။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၇၄။)

ဓမ္မဒေသနာဉာဏ (နှ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဉာဏ] ဓမ္မဒေသနာဉာဏ်၊ တရားဟောခြင်း၌သိသော ဉာဏ်။ တေသု ဓမ္မဒေသနာဉာဏံ ဂဟေတဗ္ဗံ။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၂၉၆။ (–မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၁၉၆။ အံ၊ ရှိ၊ ၃။ ၃၆၇။)

ဓမ္မဒေသနာတိသယာနုဘာဝ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ +အတိသယ+အာနုဘာဝ] တရားဒေသနာ

တော်၏–တရားဟောခြင်း၏–လွန်ကဲ– မြင့်
မြတ်–သော အာနုဘော်၊အစွမ်းသတ္တိ။ ပရ-
သန္တတိယဠ ဓမ္မဒေသနာတိသယာနုဘာဝေန
သမ္မဒေဝ တဿ ပဝတ္တိတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။

ဓမ္မဒေသနာဒီဝါစာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အာဒိ
+ဝါစာ] တရားဟောခြင်းစသော စကား။
ပရေသံ ဓမ္မဒေသနာဒီဝါစာ ဣဓ သုဘာသိ-
တာ ဝါစာတိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဋ္ဌ။၁၁၄။

ဓမ္မဒေသနာဒီပန (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဒီပန]
တရားဒေသနာကို ထင်ရှားပြခြင်း။ ဌာနုပ-
တ္ထိက(ပ)ပဋိဘာနေန ဓမ္မဒေသနာဒီပန-
တော။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၁။၂၁၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆။

ဓမ္မဒေသနာဓိပ္ပါယ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ အဓိပ္ပါ-
ယ] (၁) တရားဟောရန် – စိတ်အကြံ –
အလို။ (၂) တရားဟောခြင်း၌ ဖြစ်သော
အလို။ ဓမ္မဒေသနာဓိပ္ပါယာဒီနာ နု ပဋိ-
သန္ဓာရော ကာတဗ္ဗော။ ကခီ၊ဋ္ဌ။၈၀။

ဓမ္မဒေသနာဓုရဝဟန (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဓုရ+
ဝဟန] တရားဟောခြင်းဟူသော ဝန်ကို
ဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာဓုရဝဟနဋ္ဌေန ပုရိ-
သဓောရယှံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၈၂။

ဓမ္မဒေသနာဓူမ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဓူမ] မီးခိုး
နှင့်တူသော တရားဒေသနာ။ (မီးစာကိုမှီ၍
ဖြစ်သော မီးခိုးသည် သိမ်မွေ့၏ နူးညံ့၏၊
အကြား အပေါက်မျှားကို ပျံ့နှံ့စေလျက်
သတ္တဝါတို့အား မှုက်ခြင်စသောဘေးကို ပယ်
ဖျောက်နိုင်၏၊ မီးလျှံ၏ရှေ့သွားလည်းဖြစ်၏၊
ထို့အတူ မီးစာဖြစ်သော ရူပ်နာမ်တရားကို
မှီ၍ဖြစ်သော တရားဒေသနာသည် ခန္ဓာ,
အာယတန-မျှား အကြားသို့ ဝင်၍ ပျံ့နှံ့
၏၊ မိစ္ဆာဝိတက်စသော ဘေးရန်ကို ပယ်
ဖျောက်တတ်၏၊ ဘုရားတည်းဟူသော မီး
တောက်မီးလျှံ ဖြစ်ခြင်း၏ ရှေ့သွားဖြစ်၏၊
ထို့ကြောင့် ဓမ္မဒေသနာကို ဓူမ-ဟု ဆိုလေ
သည်။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၇။) သော ဂေါပါလ-
ကော ဓူမံ ဝိယ ဓမ္မဒေသနာဓူမံ နု ကရော-
တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၅၃။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။)

ဓမ္မဒေသနာနယ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+နယ]တရား
ဟောရန်နည်း၊ တရားဟောနည်း။ အတိမ-
နာပေ ဓမ္မဒေသနာနယေ ဝါဒေါယေဝ ကော၊
နတ္ထိ ဝါဒေါ, ဆိန္နာ ကထာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၂။
(–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၁။)

ဓမ္မဒေသနာနိမိတ္တ (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ + နိမိတ္တ]
တရားဟောခြင်း ဟူသော–အကြောင်း – နိ
မိတ်။ ဓမ္မဒေသနာနိမိတ္တံ ဒေဝမနုဿာနံ
ဟိတတ္ထံ ဥပပရိက္ခိတ္တာ ဥပဓာရေတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဋ္ဌ။၅၀။

ဓမ္မဒေသနာနုဂ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုဂ(=
အနု+ဂမု+ကို)]· တရားဒေသနာသို့ အစဉ်
လိုက်သော။ သော အတ္ထဇနာ စိတ္တံ ထေရဿ
ဓမ္မဒေသနာနုဂံ၊ (ဓမ္မဒေသနာနုဂတံ၊သျာ)။
ဓမ္မဒေသနာနုယောဂံ၊က) ကာတုံ နာသက္ခိ။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။

ဓမ္မဒေသနာနုဂတ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုဂတ]
အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + အာနု-
ဘာဝ] တရားဒေသနာတော်၏–အာနုဘော်
–အစွမ်းသတ္တိ၊ တရားဟောခြင်း၏ – အာနု
ဘော်–အစွမ်းသတ္တိ။ အသဝါ ဘဂဝတော
ဓမ္မဒေသနာနုဘာဝေန အရိယဘူမိ ဩက္ကန-
မမာနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၀။
မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။

ဓမ္မဒေသနာနုယောဂ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အနု-
ယောဂ] တရားဒေသနာနှင့် ယှဉ်ခြင်း၊ တရား

ဒေသနာကို နှလုံးသွင်းခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာနုဂ-
ကြည့်။

ဓမ္မဒေသနာနုသာရ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အနုသာ-
ရ] တရားဒေသနာသို့–အစဉ်လျှောက်–အစဉ်
လိုက် – ခြင်း၊ တရားဒေသနာကို – အစဉ်
အောက်မေ့–ဆင်ခြင်–အာရုံပြု–ခြင်း။ ဓမ္ম-
ဒေသနာနုသာရေန ဉာဏ် ပေသေတွာ။ အံ၊
ဌ၊၁။၁၈၈။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၆။

ဓမ္မဒေသနာပစ္စဝေက္ခဏ (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+
ပစ္စဝေက္ခဏ] တရားဒေသနာတော်ကို–ဟော
အပ်သောတရားတော်ကို–ရှု–ဆင်ခြင်–သုံး-
သပ်–ခြင်း။ ယေန ဓမ္မဒေသနာပစ္စဝေက္ခ-
ဏာနိ ကရောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉။

ဓမ္မဒေသနာပညာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ပညာ]
ဓမ္မဒေသနာပညာ၊ ဟောအပ်သော တရားကို
သိတတ်သော ပညာ။ ဓမ္မဒေသနာပညာယ
ယာထာဝတော ပဿတာ။ မ၊ဋီ၊၃။၇။

ဓမ္မဒေသနာပဋိက္ခေပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဋိ-
က္ခေပ] တရားဟောခြင်းကို ပယ်မြစ်ခြင်း။
ဆတ္တပါဏိသာ ဓမ္မဒေသနာပဋိက္ခေပံ ဒဿေ-
တိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၇၄။

ဓမ္မဒေသနာပဋိဘာန (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဋိ-
ဘာန] ဓမ္မဒေသနာပဋိဘာန်၊ တရားဟော-
ခြင်း၌ ရှေးရှုထင်လာသောဉာဏ်။ သတ္တု ဓမ္ম-
ဒေသနာပဋိဘာနသာ ပစ္စယဘူတာနံ။ အံ၊ဌ၊
၁။ ၂၅၃။

ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ +
ပဋိသံယုတ္တ] တရားဟောခြင်းနှင့်–စပ်–ယှဉ်
–သော (ကြံစည်ခြင်း=ဝိတက်, သိက္ခာပုဒ်-
စသည်)။ ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တော ဝိတ-
က္ကော ဥဒပါဒိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၈၇။ သာရတ္ထ၊၃။
၁၆၀။ ဓမ္မဒေသနာပဋိသံယုတ္တေသု ပဌမေ။
ကခဲ။ ၂၈၅။ (–ဝဇိရ။ ၂၂၊ ၅၆၃။)

ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အာပတ္တိ]
ဓမ္မဒေသနာအာပတ်၊ (မာတုဂါမအား ၅-
ခွန်း ၆-ခွန်းထက် လွန်၍) တရားဟော
ခြင်းကြောင့် သင့်သောအာပတ်။ နှ ပန
ကာယော ဝိဇ္ဇမာနောပိ ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ ဝိယ
ကေဝလံ ကာယဝိကာရေနေဝ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃။

ဓမ္မဒေသနာပတ္တိမောစန (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာပတ္တိ
+မောစန] ဓမ္မဒေသနာအာပတ်(မာတုဂါမ
အား ၅-ခွန်း ၆-ခွန်းထက် လွန်၍ တရား
ဟောခြင်းကြောင့် သင့်သော အာပတ်)မှ
လွတ်မြောက်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာပတ္တိမောစ-
နတ္ထံ ပန ဒုတိယော ဏ္ဍိတ္ထေရော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။
၅၇။ (–ဝဇိရ။ ၃၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၃။)

ဓမ္မဒေသနာပဒ (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+ပဒ] ဓမ္ম-
ဒေသနာပုဒ်၊ တရားဟောကြောင်း ဖြစ်သော
–စကား–ဝါကျ၊ တရားဒေသနာ အဖို့အစု။
ဓမ္မဒေသနာပဒံ အဝေါစ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃။

ဓမ္မဒေသနာပဒီပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ပဒီပ]
တရားဒေသနာဟူသော ဆီမီး၊ ဆီမီးပမာ
တရားဒေသနာ။ ဉာဏပဒီပသာ ဓမ္မဒေသနာ-
ပဒီပသာ စ ဝေရဏတော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၇၃။

ဓမ္မဒေသနာပဒေသ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အပ-
ဒေသ] တရားဒေသနာကို ညွှန်းပြခြင်း၊
ညွှန်းပြအပ်သော တရားဒေသနာ။ အရဟတ္တံ
ပန ပတ္တာ ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာပဒေသေန
အညံ ဗျာကရောန္တော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃၀။

ဓမ္မဒေသနာပရိနိဗ္ဗာန (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+ပရိ-
နိဗ္ဗာန] တရားဒေသနာ၏ ပြီးဆုံးခြင်း။ ဘဂ-
ဝတော ကိရ ဓမ္မဒေသနာပရိနိဗ္ဗာနဿ အရုဏု-
ဒ္ဒေ ရတ္တိဝိဿဇ္ဇနဿ ကေကၠောအဟောသိ။
မ၊ဌ၊ ၄။ ၂၁၅။

ဓမ္မဒေသနာပရိယောသာန (နဃ) [ဓမ္မဒေသနာ+
ပရိယောသာန] တရားဒေသနာ၏ ပြီးဆုံးရာ
အခါ။ သတ္ထာဟမ္ပိ ဓမ္မဒေသနာပရိယော-

သာနေ စတုရာသီတိယာ ပါ၊ကာသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅။ (–၂၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၅၊၃၂၁။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၁။)

ဓမ္မဒေသနာဗျာဝဋ္ဋ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ+ဗျာဝ-ဋ္ဋ] တရားဟောခြင်းဌ် ကြောင့်ကြစိုက်တတ်သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓသမယော ၉၀ ဓမ္မဒေသနာ-ဗျာဝဋ္ဋော ဟုတ္တာ ဗဟုံ ဘာသတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၇။

ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+အဘိ-ယောဂ] တရားဟောခြင်းကို အားထုတ်ခြင်း။ ပုရိမေန စ ဓမ္မဒေသနာဘိယောဂံ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၆။

ဓမ္မဒေသနာဘိရတိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ+အဘိ-ရတိ] တရားဟောခြင်းဌ် လွန်စွာမွေ့လျော်ခြင်း။ ဓမ္မဒေသနာဘိရတိမုခေန ဘဿာရာ-မတာ ဝဏ္ဏေတိတိ ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၉၀။

ဓမ္မဒေသနာမယ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ + မယ] တရားဟောခြင်းဖြင့် ပြီးသော (ကုသိုလ် ကောင်းမှု)။ ဓမ္မဿဝနမယံ ဓမ္မဒေသနာ-မယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၈၄။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆။)

ဓမ္မဒေသနာမုခ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ+မုခ] တရား ဟောခြင်းကို–အဦးမှ – ပဓာနပြု– ခြင်း။ ဝေ့ ထေရော ဘိက္ခူနံ ဓမ္မဒေသနာမုခေန အတ္ထနိ ဝိဇ္ဇမာနေ ဂုဏော ပကာသေန္တော။ ထေရ၊ဋ္ဌ ၂။၁၅၃။

ဓမ္မဒေသနာယာစန (န၊ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ယာစန] တရားဟော့ရန် တောင်းပန်ခြင်း။ မဟာပြဟ္မုနော ဓမ္မဒေသနာယာစနံ ပဋိဂ္ဂ-ဟေတ္တာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၇၊ ၂၅၄။)

ဓမ္မဒေသနာရတိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ရတိ] တရားဟောခြင်းဌ် မွေ့လျော်ခြင်း။ ဥဒါဟု ဓမ္မသာကစ္ဆာရတိယာ ဓမ္မဒေသနာရတိယာတိ စိန္တေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၇။

ဓမ္မဒေသနာဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝတ္ထု] တရားဟောခြင်းဟူသောအကြောင်း။ မာတု-ဂါမဿ ဓမ္မဒေသနာဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ၊ ၁၉၄။

ဓမ္မဒေသနာဝိကွေပ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ+ဝိကွေ-ပ] တရားဟောခြင်းဌ် ပျံ့လွင့်ခြင်း။ တေသံ ပဥ္စဝိဿဇ္ဇနေန ဓမ္မဒေသနာဝိကွေပေန စ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၀။

ဓမ္မဒေသနာဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝိသိဋ္ဌ] တရားဟောခြင်း– ဌ် –ဌ– ထူးချွန် – မှန်မြတ်–သော။ ယသ္မာ ပန ဤဒိသေသု ဌာ-နေသု တတြသဒ္ဒေါ ဓမ္မဒေသနာဝိသိဋ္ဌံ (ဒေ-သကာလဟ္ဟ၊အံ၊ဋ္ဌ) ဒေသံ ကာလဟ္ဟ ဝိဘာဝေ-တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဓမ္မဒေသနာဝေလာ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဝေ-လာ] တရားဟောရာ–အချိန်–အခါ။ ပုပ္ပါနိ ဂန္ဓာ ဓမ္မဒေသနာဝေလာယ သတ္ထု မတ္ထကေ ဝိတာနံ ဟုတ္တာ အဋ္ဌသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၇။ (–၂၃၄-၅၊ ၂၈၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၅-၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၅၊ ၁၈၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၉။)

ဓမ္မဒေသနာသမုဋ္ဌာန် (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + သမု-ဋ္ဌာန်] (၁) တရားဟောခြင်းဟူသော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်"။ (တိ) (၂) တရား ဟောခြင်းဟူသော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်" ရှိသော(သိက္ခာပုဒ်-စသည်)။ (၁) တေရသ ဟိ သမုဋ္ဌာနသီသာနိ....ဓမ္မဒေသနာသမုဋ္ဌာ-နံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၉၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၄၈။ (တိ) (၂) ကောဒေ သိက္ခာပဒါနိ ဓမ္မဒေသနာ,

သမုဒ္ဒရာနာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၃၂၂။ ဓမ္မဒေသနာ-
သမုဒ္ဒရာနာနိ ကောဒသ ဥတ္တာနာနေ၀။ ဝိ၊ဌ၊
၄။၁၅၀။ (–ကခ်ီ။၁၁၁။ ၀ဇိရ။၃၄၉။)

ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပဒ (နာ) [ဓမ္မဒေသနာ + သိက္ခာပဒ] ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာပုဒ်၊ ယုတ်နိမ့်သော ဣရိယာပုထ်ဖြင့် မြတ်သော ဣရိယာပုထ်ရှိသူအား တရားဟောခြင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဥပ္ပထေန ဂစ္ဆန္တေန ပထေန ဂစ္ဆန္တဿ ဓမ္မဒေသနာသိက္ခာ-ပဒါနိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၆။ (–၀ဇိရ။၂၄၇။ သာရတ္ထ၊၂။၄၀၈။)

ဓမ္မဒေသနာဟတ္ထ (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟတ္ထ] တရားဒေသနာဟူသော လက်၊ လက်နှင့် တူသောတရားဒေသနာ။ဓမ္မဒေသနာဟတ္ထေနာ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၀)တိ ဓမ္မဒေသနာသခ်ီတေန ဟတ္ထေန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၄၂၁။

ဓမ္မဒေသနာဟာနိ (ထီ) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟာနိ] တရားဒေသနာ၏ ဆုတ်ယုတ်ခြင်း။ နာပိ ဓမ္မဒေသနာဟာနိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၁၇။

ဓမ္မဒေသနာဟေတု (ပု) [ဓမ္မဒေသနာ + ဟေတု] တရားဟောခြင်းဟူသော အကြောင်း။ ဓမ္ম-ဒေသနာဟေတု နစ ဗမ် ဝိဟောသေသိ ယထာ-နုသိဋ္ဌံ ပဋိပန္နတ္တာ။ ဥဒါန၊ဌ။၈၇။

ဓမ္မဒေဿီတာ (ထီ) [ဓမ္မ+ဒေဿီ+တာ။ (ဓမ်-ဒေဖိတ္ဆံ-သံ)] တရားကို မုန်း– သူ၏အဖြစ်–ခြင်း။ ဓမ္မဒေဿီတံ ပရာဘ၀တော မုခံ ဒဿေတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။

ဓမ္မဒေဿီတာလက္ခဏ (တိ) [ဓမ္မဒေဿီတာ + လက္ခဏ] တရားကို မုန်းသူ၏အဖြစ်ဟူသော မှတ်ကြောင်း"လက္ခဏာ"ရှိသော။ဓမ္မဒေဿီ-တာလက္ခဏော ပဌမော ပရာဘ၀ေါ။သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၁၅၁။

ဓမ္မဒေဿီ (တိ) [ဓမ္မ+ဒေဿီ=ဒိသ+ဏီ။ (ဓမ္ম-ဒေသိ-ပြာ)] (၁)(ကုသလကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို– မုန်း–မလိုလား–မချစ်ခင်–မမြတ်နိုး–မတောင့်တ–မကြားနာ–မကျင့်– လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မဒေဿီ ပရာဘ၀ေါ။ သုတ္တနိ။၂၉၅။ တမေ၀ ဓမ္မံ ဒေဿတိ နကာမေတိ နပိဟေတိ နပတ္ထေတိ နသုဏာတိ နပဋိပဇ္ဇတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅၀။ (–၂၂၂။)

ဓမ္မဒ္ဒယ (နာ) [ဓမ္မ + ဒ္ဒယ] တရား ၂-ပါးအပေါင်း။ ဣမံ ဟိ ဓမ္မဒ္ဒယ(အံ၊ဌ၊၂။၅)ဣတိ ကုသလေသု ဓမ္မေသု အသန္တုဋ္ဌိတာ၊ ပဓာ-နသ္မိံ အနောသက္ကနသခ်ီတံ ဓမ္မဒ္ဒယံ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၅။)

ဓမ္မဒ္ဒါရ၀ိ၀ရဏ (တိ) [ဓမ္မဒ္ဒါရ+ဝိ၀ရဏ] (နိမ္ဗာန်) တရားတံခါးကို–ပွင့်စေနိုင်–ဖွင့်ကြောင်းဖြစ်–သော (ဉာဏ်ဟူသော သော့)။ ဓမ္မဒ္ဒါရ၀ိ-၀ရဏံ၊ လဘာမိ ဉာဏကုဋ္ဌိကံ။ အပ၊၁။၃၆၄။

ဓမ္မ(ဒ္ဓ)ဇ (ပုဂ) [ဓမ္မ + ဇ။ (ဓမ်ဒ္ဓဇ-သံ)] (၁) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားဟူသော–အလံ–တံခွန်။ (နာ)(၂) ဓမ္မဇေဇာတ်။ (တိ) (၃) (သုစရိုက်) တရားဟူသော–အလံ–တံခွန်–ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မဇေဿ ဥဿာပန-(မဟာနိ။၂၆၆။ စူဠနိ။၇၇)ဣတိ နဝ၀ိဓလော-ကုတ္တရဓမ္မဿ ဥဿာပေတွာ ဌပနံ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၃။ (နာ) (၂) ဓမ္မဇေဇ္ဇိတေ ဒသ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၁၈၀။ (တိ) (၃) ဓမ္မဇေဇော(ဇာ၊၁။၁၄၅)တိ သုစရိတမဿ ဇေ ကတ္တာ ဝိစရဏေန ဓမ္ম-ဇေ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၅၄။ (–ဒီ၊ဌ။၅၀။ အံ၊၁။ ၁၀၈။ အံ၊၂။၁၃၂။ အပ၊၁။၄၁၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၃၄။ အံ၊ဌ၊၂။၇၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၂။)

ဓမ္မဇ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မဇပုဏ္ဏား။ (ယင်း-သည် ဗာရာဏသီပြည် ယသပါဏိမင်း၏ ပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏား ဖြစ်လေသည်၊ ဘုရား, အလောင်းတော်မြတ် ဖြစ်၏။) တဒါ ဗောဓိ-

သတ္တော တယော ပုရောဟိတော အယော-သိ နာမေန ဓမ္မဇော နာမ။ ဇာ၊၆။ ၂။ ၁၇၁။

ဓမ္မဇေဇာတက (နာ) [ဓမ္မဇ+ဇာတက] ဓမ္မဇေ-ဇာတ်၊ (အလောင်းတော် ဓမ္မဇပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏား၏ တရားသဖြင့် တရားဆုံးဖြတ်ပုံ, တရားသဖြင့် တရားဆုံးဖြတ်သဖြင့် တိုင်းသူပြည်သားတို့ ချစ်ခင်လေးမြတ်ပုံ, ဒေဝဒတ် အလောင်း ကာဠကစစ်သေနာပတိ၏ လာဘ်စားရ၍ တရားဆုံးဖြတ်ပုံ, အလောင်းတော် ဓမ္မဇ ပုရောဟိတ်ပုဏ္ဏားအား သေကြောင်းကြံပုံ, နောက်ဆုံး ဒေဝဒတ်အလောင်း ကာဠကစစ်သေနာပတိ တိုင်းသူပြည်သားတို့က သတ်ဖြတ်သဖြင့် အသေဆိုးသေရပုံ စသည်တို့ကို အကျယ်ဟောပြရာဇာတ်။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတကပါဠိ၊ ဒုကနိပါတ၊ ၇-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ ဇာ၊၁။ ၅၉။ ဇာ၊၆။ ၂။ ၁၇၀–၁၈၀။

ဓမ္မဇေပဏ္ဍိတ (ပု) [ဓမ္မဇ+ပဏ္ဍိတ] ဓမ္မဇ–ပညာရှိ–သုခမိန်။ (အလောင်းတော် ဓမ္မဇ-ဇသည် ဒေဝဒတ်အလောင်း ကာဠကစစ်သူကြီး လာဘ်စားရ၍ အမှားမှား အယွင်းယွင်းဆုံးဖြတ်ပြီး တရားတဘောင်တို့ကို လာဘ်မယူပဲ တရားမှန်အတိုင်း ဆုံးဖြတ်သဖြင့် ဗာရာဏသီပြည်တွင် ယသပါဏိမင်း လက်ထက်၌ ပညာရှိသုခမိန်အဖြစ် လွန်စွာထင်ရှားခဲ့လေသည်။) ဒေဝ ဓမ္မဇေပဏ္ဍိတေန ဒုဗ္ဘိနိစ္ဆိတော အဠော သုဝိနိစ္ဆိတော။ ဇာ၊၆။ ၂။ ၁၇၀။

ဓမ္မဇေပြောဟ္မဏ (ပု) [ဓမ္မဇ + ပြောဟ္မဏ] ဓမ္မဇပုဏ္ဏား။ မဟာဆုဇ ဓမ္မဇပြောဟ္မဏသာ ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတဒါယိကာ ဒေဝတာ အတ္ထိ မညေ။ ဇာ၊၆။ ၂။ ၁၇၃။ အထက်ပုဒ်တို့လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဇေဘူတ (တိ) [ဓမ္မဇ + ဘူတ] တရားဟူသော–အလံ–တံခွန်–(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော၊ အလံ–တံခွန် – သဇ္ဇယ်ဖြစ်သော တရား။ ဒသမလသာ ဓမ္မဇေဘူတေ မဟာဗောဓိမှိ။ ဝိ၊၆။ ၁။ ၇၄။

ဓမ္မဇေန (နာ) [ဓမ္မ + ဇန။ (ဓမ္မဇ-ပြာ)] သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်ဟူသော ဥစ္စာ၊ ဥစ္စာနှင့်တူသော သဗ္ဗညုတညာဏ်တော်။ ဓမ္မဇနေသာ ပဠိ-လာဘာယ ပုတ္တဒါရံ အာဝပေသိ စ ဝိက္ကိဏိ စ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၁။

ဓမ္မရ (တိ) [ဓမ္မ + ရ။ ဓမ္မ + အာဝရ။ (ဓမ်ိဳရ-သံ)] (၁) တရားကိုဆောင်သော၊ (က) သစ္စာ ၄-ပါးတရားကိုဆောင်သော၊သူ။ (ခ) ပရိယတ်တရားကိုဆောင်သော၊သူ။ (ဂ) ပရိယတ်, ပဋိဝေဓတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (ဃ) သုတ္တန်တရားကိုဆောင်သော၊သူ။ (င) သုတ္တန်, အဘိဓမ္မာတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (စ) ပိဋကတ ၃-ပုံ တရားကိုဆောင်သော၊ သူ။ (ဆ) အာဂမမ္မ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော ပရမတ္ထတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (ဇ) သုတ္တ, ဂေယျ-စသော အင်္ဂ ၉-တန်ရှိသော ပါဠိတရားကို ဆောင်သော၊သူ။ (၂) တရား၏ တည်ရာဖြစ်သော၊သူ။

(က) သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ဆောင်သော၊သူ။ ယော ပန ကေမ္မိ ဂါထံ ဥဂ္ဂဏှိ-တ္ဝာ သစ္စာနိ ပဋိဝိဇ္ဈတိ၊ အယံ ဓမ္မဓရော နာမ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။

(ခ) ပရိယတ်တရားကို ဆောင်သော၊သူ။ တမေဝ ပရိယတ္တိဓမ္မံ ဓာရေန္တိ သုဝဏ္ဏ-ဘာဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသံ ဝိယ ဝိနယဓန္တိ အကတ္ဝာ သုပ္ပဂုဏသုပ္ပဝတ္တိဘာဝေန ဟဒ-ယေ ဌပေန္တိတိ ဓမ္မဓရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၆။ (–ထေရ။ ၃၄၇။ အပ၊ ၂။ ၂၈၈။ စူဠနိ။ ၂၇၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉၉။)

(ဂ) ပရိယတ်, ပဋိဝေဓတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓမ္မာနံ ယောဝ ဓာရဏတော ဓမ္မဓရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၈။ (–ထေရီ။ ၄၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၇။)

(ဃ) သုတ္တန် တရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓမ္မရော(အံ၊၁။၁၁၅။အံ၊၂။၃၁၇)တိ သုတ္တန္တ-ပိဋကရော။ အံ၊ဌ၊၂။၈၇။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁၉။ (–အံ၊ဋီ၊၂။၈၉။)

(င) သုတ္တန်, အဘိဓမ္မာတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ သုတ္တာဘိဓမ္မသင်္ခါတသော ဓမ္မသာဓရကောန ဓမ္မရော။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၁၆၊၃၀၆။

(စ) ပိဋကတ္တယ-ပုံတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ တေပိဋကတ္တယသေန....တမေဝ ဓမ္မံ ဓာရေန္တိတိ ဓမ္မရော။ ဒီ၊ဋ၊၂။၁၄၆။ သံ၊ဋ၊၃။၂၈၄။ အံ၊ဋ၊၃။၂၄၈။ ဥဒါန၊ဋ။၂၉၆။

(ဆ) အာဂမဓမ္မ, သတိပဋ္ဌာန်-စသော ပရမတ္ထတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓမ္ဓ-ရော(အပ၊၁။၄၈)တိ.... အနေကေသံ ဆသ-တသဟဿသင်္ခ်ာနံ အာဂမဓမ္မာနံ သတိ-ပဋ္ဌာနာဒီနဉ္စ ပရမတ္ထဓမ္မာနံ ဓာရကတော ဓမ္မဓရော အာနန္ဒော။ အပ၊ဋ၊။၃၂၃။

(ဇ) သုတ္တ,ဂေယျ-စသော အင်္ဂါ ၉-တန် ရှိသော ပါဠိတရားကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓမ္မရန္တိ ဓမ္မံ ဓာရေန္တံ သုတ္တံ ဂေယျံ ဝေယျာ-ကရဏံ.... ဝေဒလ္လံ။ စူဋနီ။၂၇၈။

(၂) တရား၏ တည်ရာဖြစ်သော၊ သူ။ ဓမ္ဓရော (အံ၊၁။၃၁၄)တိ သုတဓမ္မာနံ အာ-ဓာရဘူတော။ အုံ၊ဋ၊။၂၅။ (– သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၇။)

ဓမ္မဓောတု (ထီ၊ပု) [ဓမ္ম+ဓောတု။(ဓမ်ဓောတု-သံ)]

(၁) ဓမ္မဓော၏ မိမိသဘောကို ဆောင်တတ်သော သဘော၊ (က) ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, သုခုမရူပ်, နိဗ္ဗာန်။ (ခ) အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ (ဂ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ (ဃ) သမ္ပ-ညုတဉာဏ်။ (င) သာဝကပါရမီဉာဏ်။ (စ) စက္ခုဝိညာဏဓာတ်နှင့် သဟဇာတ်ဖြစ်သော် နာမ်ခန္ဓာ ၃-ပါး။ (ဆ) မနောဒ္ဓါရဉ်ဖြစ်သော အာရုံနှင့် ဟဒယဝတ္ထု။ (ဇ) မနောဝိညာဏ ဓာတ်ကို သိမ်းကျုံးယူတတ်သော တဏှာ, ယင်း-တဏှာနှင့် တဒေကဋ္ဌ-ဖြစ်သော အကုသိုလ်တရား။ (၂) ဓမ္မဓောတုပုဒ်။ (ဗုဒ္ဓ၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်။ P.S.D.။)

(၁) ဓမ္မဓော၏ မိမိသဘောကို ဆောင်တတ်သောသဘော။ ဓမ္မဓောတု အသခ်ံတ ခန္ဓတော ဌပေတွာ။ အဘိ၊ပု။၇။ မနော-ဓာတု ဓမ္မဓောတု။ သံ၊၁။၃၅၈။ နေတ္တိ။၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၁၁။ ဓမ္မဓောတူတိ ဝါ ဓမ္မာနံ သ-ဘာဝေါ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ (–ပဋ္ဌိသံ။၉။ ပေဋကော။၂၇။ မ၊ဋ၊၄။၇၂။ အံ၊ဋ၊၁။၅။)

(က) ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, သုခုမ-ရူပ်, နိဗ္ဗာန် (စေတသိက် ၅၂, သုခုမရူပ် ၁၆, နိဗ္ဗာန်=၆၉)။ ဓမ္မဓောတူ(ပဋ္ဌိသံ။၉)တိ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရက္ခန္ဓာ သောဠသ သုခုမ-ရူပါနိ နိဗ္ဗာနဉ္စ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ၊၁။၇၉။ ထေ-ပန စေတသိကသုခုမရူပနိဗ္ဗာနဝသေန ဂေဏန-သတ္တတိ ဓမ္မာ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓောတူတိ သင်္ခ်-ဂစ္ဆန္တိ။ အဘိ။သင်္ဂ်ဟ။ စေတသိကာနံ, သောဠသ သုခုမရူပါနံ, နိဗ္ဗာနဿ စ ဝသေ-နေ ဂေဏနသတ္တတိ ဓမ္မာ အာယတနေသု ဓမ္မာ-ယတနံ, ဓာတူသု ဓမ္မဓောတူတိ စ သင်္ခ်-ဂစ္ဆန္တိ။ ဝိဘာဝိနီ။၂၃၁။

(ခ) အရိယသစ္စာ ၄-ပါး။ ဓမ္မဓောတူ-(ဒီ၊ဋ၊၂။၁၉)တိ ဓမ္မာနံ သဘာဝေါ၊ အတ္ထ-တော စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၈။

(ဂ) အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်။ အရဟတ္တံ ဓမ္ম-ဓောတူတိ ကေစိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၈။

(ဃ) သမ္ပညုတဉာဏ်။ တထာဂတသော ဝ-နုခေါ သော ဓမ္မဓောတု သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ။ ဒီ၊ ၂။၇။ ဓမ္မဓောတု(ဝိ၊ဋ၊၁။၁၀ဂ)နှင့် ထေ-ပန သမ္ပညုတ-ဉာဏံ ဓမ္မဓောတု နာမ။ ဝဇိရ။၄၅။ ဓမ္မဓောတူ-(ဝိ၊ဋ၊ ၂။၉၆။ သံ၊ဋ၊ ၂။၁၉၉)တိ သမ္ပညုတ-ဉာဏံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၈ ၂။(– ဒီ၊ ၂။၄၆။ မ၊ ၂။ ၅၈။ မ၊ဋ၊ ၁။ ၃၀။ မ၊ဋ၊ ၃။ ၇၉။ အံ၊ဋ၊ ၁။ ၅။

၃။ ၂၀၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၇၇။ မ၊ဋီ၊၁။ ၇၅။ မ၊ဋီ၊၃။ ၄၉။)

(၄) သာဝကပါရမီညာဏ်။ ဓမ္မဓာတု(သံ၊ ၁။ ၂၇၇)တိ ပစ္စယာကာရသာ ဝိဝဋ္ဋတာဝ-ဒဿနသမတ္ထံ သာဝကပါရမီညာဏံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၆၂။ ဓမ္မေ ဒဟတိတိ ဓမ္မဓာတု၊ သာဝက-ပါရမီညာဏံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၇၇။

(၅) စက္ခုဝိညာဏဓာတ်နှင့် သဟဇာတ် ဖြစ်သော နာမ်ခန္ဓာ ၃-ပါး။ စက္ခုဝိညာဏ-ဓာတုယာ သဟဇာတာ တယော ခန္ဓာ ဓမ္ম-ဓာတု။ သံ၊ဌ၊၃။ ၄၁။ (– ၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂၄။)

(၈) မနောဒ္ဓါရဝ်ဖြစ်သော အာရုံနှင့် ဟဒယ ဝတ္ထု။ မနောဒ္ဓါရေ....အာရမ္မဏဟေ-ဟဒယဝတ္ထု စ ဓမ္မဓာတု။ သံ၊ဌ၊၃။ ၄၁။

(၈) မနောဝိညာဏဓာတ်ကို သိမ်းကျုံး ယူတတ်သော တဏှာ, ယင်း တဏှာနှင့် တဒေကဋ္ဌဖြစ်သောအကုသိုလ်တရား။ တဿာ ပရိယာဒါယိကာ တဏှာ တဒေကဋ္ဌာ စ ပါပ-ဓမ္မာ ဓမ္မဓာတုတိ ဓာတုမုခေန ဩတရဏံ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၆၀။

(၂) ဓမ္မဓာတုပုဒ်။ ဓမ္မာယတနံ ဓမ္မဓာ-တု။ အဘိ၊ပု။ ၁၀၀။ ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဓာတုကေဒေသ (ပု) [ဓမ္မဓာတု+ကေဒေသ] ဓမ္မဓာတ် တစိတ်။ ဓာတူနှံ ပဒေသံ ဝေဒနာ-ဝသေန ဓမ္မဓာတုကေဒေသံ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၆၅။ အာပေါဓာတုအာကာသဓာတုယော ဓမ္ম-ဓာတုကေဒေသော။ အနုဋီ၊ ၂။ ၅၁။

ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိ (ပု၊ထီ) [ဓမ္မဓာတုပဒ+အနု-သန္ဓိ] ဓမ္မဓာတုပုဒ်၏–အဆက်အစပ်–အနု-သန္ဓေ။ ဓမ္မဓာတုပဒါနုသန္ဓိဝသေန ပန အယံ ဒေသနာ အာရဒ္ဓါ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၊ ၂၀။ (– ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၈။)

ဓမ္မဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ဓမ္မဓာတု+ပရိယာ-ပန္န] ဓမ္မဓာတ်ဌ – အကျုံးဝင် – ပါဝင် – သော။ ဓာတူသု ဓမ္မဓာတုပရိယာပန္နာ။ ပေဋကော။ ၃၂၄။ သဗ္ဗာပိ ဟိ စရိယာ ဓမ္ম-ဓာတုပရိယာပန္နာ ဧဝ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၉။ (– မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၉။)

ဓမ္မဓာတုမနောဝိညာဏဓာတုဝိသေသ (ပု) [ဓမ္ম-ဓာတု+မနောဝိညာဏဓာတု+ဝိသေသ] ဓမ္ম-ဓာတ် မနောဝိညာဏဓာတ်တို့၏ အထူး။ အတ္ထတော ပန ဓမ္ম-ဓာတုမနောဝိညာဏဓာ-တုဝိသေသာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၅၀။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၇၄။

ဓမ္ম-ဓာတုဝေမတ္တဒဿန (နှ) [ဓမ္ম-ဓာတု+ဝေမတ္တ+ဒဿန] (၁) ဓမ္ম-ဓာတ်၏ ထူးသောအတိုင်း အရှုည်ကို ပြခြင်း။ (၂) ဓမ္ম-ဓာတ်၏ ထူးသည်-၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ ဓာတုဝေမတ္တဒဿန-တောတိ ဝါ ဓမ္ম-ဓာတုဝေမတ္တဒဿနတော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၁၉။

ဓမ္ম-ဓာတုသင်္ဂီတ (တိ) [ဓမ္ম-ဓာတု+သင်္ဂီတ] ဓမ္ম-ဓာတ်ဖြင့် ရေတွက်အပ်သော။ ဓမ္ম-ဓာတု-သင်္ဂီတာ(နေတ္တိ။ ၅၅၊ ၈၉)တိ အဋ္ဌာရသ-ဓာတူသု ဓမ္ম-ဓာတုသင်္ဂီတာ။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၁ ၂၆။ တေ အနာသဝါ သခ်ီရာ ဓမ္ম-ဓာတု-သင်္ဂီတာ ဘဝန္တိ ဓမ္ম-ဓာတုယာ အန္တောဂ-ဓတ္တာ။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ၂၅၂။

ဓမ္ম-ဓာတေကဒေသ (ပု) [ဓမ္ম-ဓာတု+ကေဒေသ] ဓမ္ম-ဓာတ်တစိတ်။ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ဝေဒ-နာဝသေန ဓမ္ম-ဓာတေကဒေသော။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၄၄။

ဓမ္ম-ဓာရဏ (နှ) [ဓမ္ম+ဓာရဏ] တရားကိုဆောင်-ခြင်း။ သာပိ နာမ ဘိက္ခဝေ ဓမ္ম-ဓာရဏာ-နာဟောသိ။ မ၊ ၂။ ၁၄၆။ (– အံ၊ ၃။ ၅၆။)

ဓမ္ম-နုဂရ (နှ) [ဓမ္ম+နုဂရ] (၁) (၃၇-ပါးသော ဗောဓိပက္ခိယ) တရားဟူသော မြို့။ (၂) (ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်, ပဋိစ္စသมุปฺปาท,

ဗိုလ်, ဗေဘျင်-ဟူသော နက်နဲသော နည်းရှိသော သမန္တပဋ္ဌာန်း) တရားဟူသော မြို့။ ဓမ္မနဂရံ (အပ၊၁။၄၇) သတ္တတိ သဗေဓိ-ပက္ခိယဓမ္မသင်္ခါတံ, ခန္ဓာယတနဓာတုပဋိစ္စ-သမုပ္ပါဒဗလဗောဇ္ဈင်္ဂမဂ္ဂိရနယသမန္တပဋ္ဌာန-ဓမ္မသင်္ခါတံ ဝါ နဂရံ။ အပ၊၆။၁၂၂။(–မိလိန္ဒ။၃၁၆၊၃၂၄။ ထေရ၊၆။၄၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၁၈၇။)

ဓမ္မနဒီ (ထီ) [ဓမ္မ+နဒီ] တရားဟူသော မြစ်၊ မြစ်နှင့်တူသောတရား။ ဝတ္ထုတံ ဓမ္မနဒီယာ၊ ဝိသ-ဋ္ဌံ ဓမ္မသာဂရေ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။

ဓမ္မနိဗ္ဗာ (ထီ) [ဓမ္မ+နိဗ္ဗာ] (က) သမထ, ဝိပဿနာ တရားတို့၏–တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း–မှု၊ သမထ, ဝိပဿနာတရားတို့၏–တပ်မက်–နှစ်သက်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (ခ) ရူပါရုံ-စသော တရားတို့၏–တပ်မက်–နှစ်သက်–ခြင်း–မှု၊ ရူပါရုံ စသော တရားတို့၏–တပ်မက်–နှစ်သက်–ကြောင်းဖြစ် –သော တဏှာ။ (က) ဓမ္မရာဂေန ဓမ္မနန္ဒိယာ-(မ၊၂။၁၃။ အံ၊၃။၅၄၃)တိ ပဒဒ္ဒယေ(နပိ)ဟိ သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၃။ (–မ၊၂။၉၉။ အံ၊ ၃။၂၂၀။ ပေဋ္ဌကော။၁၀၇၊၃၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၇၀။) (ခ) ဓမ္မနန္ဒိ ဓမ္မပေမံ ဓမ္မဇ္ဈောသာ-နန္တိ တဏှာယ တေ ဝေဝစနံ။ နေတ္တိ။၄၆။ သာ ဝေ....တဏှာ ရူပါဒိဓမ္မေသု နန္ဒနဋ္ဌေန ဓမ္မနန္ဒိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇၆။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၀၆။)

ဓမ္မနယ (ပု) [ဓမ္မ+နယ] မှန်သောနည်း၊ နည်းမှန်။ အာစရိယာနံ နယေတိ အာစရိယာနံ ပရမ္မရာဂတေ ဓမ္မနယေ ဓမ္မနေတ္တိယံ ဌတ္ဝာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၄။

ဓမ္မနာဌက(တိ)[ဓမ္မ+နာဌက။ ထိ-ဌ်—နာဌကာ] (မျိုးရိုး အစဉ်အဆက်) သဘောအားဖြင့် ကာ-တတ်သော သူ၊ - သဘာဝ ကျေသည်။ (တရားစောင့်သော မောင်းမယ်။ ဇာတ်၊ ဝတ္ထု၊၅။ ၂၆၇။) ဓမ္မနာဌက(ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၇)-နှင့် နဂရသောဘိနီဘူတံ နာဌကံ၊ နဂရသော-ဘိနီ ဟိ သဘာဝေန နာဌကဘူတတ္တာ ဓမ္ম-နာဌကာတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂၀။၅၃၂။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၈၁။)

ဓမ္မနာနတ္တ (နာ) [ဓမ္မ + နာနတ္တ] တရားတို့၏–ထူးသည်၏အဖြစ်–အထူးထူး–အသီးအသီး–သော သဘော။(ပါဠိ-ဟူသော အကြောင်းတို့၏ အထူးထူးသော သဘော။ ပဋ္ဌိသံ၊သျ။) နဝဓမ္မဝဝတ္ထာနေ ပညာ ဓမ္မနာနတ္တေ ဉာဏံ။ ပဋ္ဌိသံ။၁၂။ (–၁၅။ မူလဋ္ဌ၊၁။၄၉။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။၅၄။ အနုဋ္ဌ၊၃။၁၉၇။)

ဓမ္မနာဝါ (ထီ) [ဓမ္မ + နာဝါ] (မဂ္ဂင် ၇-ပါး) တရားဟူသော – လှေ – သင်္ဘော၊ လှေ – သင်္ဘော–နှင့်တူသော (မဂ္ဂင် ၇-ပါး)တရား။ ဓမ္မနာဝ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၁)နှင့် အရိယံ အဋ္ဌင်္ဂိကံ မဂ္ဂံ။ သော ဟိ စတုရောဃတ္ထရဏဋ္ဌေန "ဓမ္မနာဝါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၁၅။ ဓမ္ম-နာဝ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၁)နှင့် အဋ္ဌင်္ဂိကမဂ္ဂသင်္ခါတံ ဓမ္ম-နာဝံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၉၅။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။)

ဓမ္မနိအဟိ (ပု) [ဓမ္မနိ+အဟိ] (၁) လင်းမြွေ။ (၂) စပါးကြီးမြွေ။ ဂူထက္ကပေ ပတိတ္ဝာ ဌိတော ဓမ္မနိအဟိ ဝိယ ဒုဿီလပုဂ္ဂလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၄။ ဓမနိ, ဓမနိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မနိဗ္ဗာန (နာ) [ဓမ္မ+နိဗ္ဗာန] တရားကို ရှုမှတ်ခြင်း။ ဓမ္မနိဗ္ဗာနေန ဘာဝနာယ စ....ပဋ္ဌိဝိဗ္ဗ-တိ စ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၃။ (–စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၉။)

ဓမ္မနိဗ္ဗာနက္ခ(ခ)နှင့် (ထီ) [ဓမ္မနိဗ္ဗာန+ခနှင့်] (၁) တရားတို့ကို ရှုမှတ်ခြင်းဟု ခံခြင်း။ (တိ) (၂) (က) တရားတို့ကို ရှုမှတ်ခြင်းဟု ခံ–ကြောင်းဖြစ်–သော (ပညာ)။ (ခ) တရားတို့ကို

ရှုမှတ်ခြင်းငှါ ခံ့ခြင်းရှိသော(ပညာ)။ (၁) ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့ယာ သတိ ဆန္ဒော ဇာယတိ။ မ၊ ၂။၁၄၅၊၃၇၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၁၁၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၈။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၃၄။ (–စရိယာ၊ဌ။၂၇၁။) (တိ) (၂) (က) ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့ ပရတော အသုတ္တာ (သုတ္တာ) ပဋိလဘတိ။ အဘိ၊ဝိ။၃၃၇။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၆၉။ တေ စ ကမ္မာယတနာဒယော ဓမ္မာ နိဗ္ဗာယမာနာ တောယ နိဗ္ဗာန် ခမန္တိတိ ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၁ဝ။ (–မ၊ ၂။၁၄၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၆၉။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၅ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၇၄။ အံ၊ဌ၊၃။၉၇။) (ခ) ယဿာ ပညာယ ဓမ္မာ နိဗ္ဗာနပဇာနနကိစ္စသခ်ိတံ သြလောကနံ ခမန္တိ အဝိပရီတသဘာဝတ္တာ၊ သာ ပညာ ဓမ္မာနံ နိဗ္ဗာနကွမနံ တေသာ အတ္ထိတိ ဓမ္မနိဗ္ဗာနကွန်တို့(အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၉၄)တိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊ ၂။၂၀၂။

ဓမ္မနိဒဿန (တိ) [ဓမ္မ + နိဒဿန] တရားကို ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။ သုတန္တိ ဓမ္မနိဒဿနံ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၈၃။

ဓမ္မနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မ + နိဒ္ဒေသ] (က) တရားကို အကျယ်ညွှန်းပြခြင်း။ (ခ) အကျယ်ညွှန်းပြ အပ်သော တရား။ (ဂ) အကြွင်း – အကျန် –မရှိအောင် ဟောအပ်သော တရား။ (ဃ) တရားကို အကျယ်ညွှန်းပြ–ရာ–ကြောင်းဖြစ်သော–အပိုင်း–အခန်း။ (ဂ) ကသ္မာ ပန "ယာယ"န္တိ အာဒိနာ ဓမ္မနိဒ္ဒေသော ဒဿိတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၉၃။ (ခ) ဓမ္မုဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ(မ၊ ၂။၂၅၆)တိ ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၁၁။ ဥဒ္ဒေသသိသေန နိဒ္ဒေသော ဂဟိတောတိ အာဟ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"တိ။ ယသ္မာ ဝါ ယေ ဓမ္မာ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗာ ဌေန "ဥဒ္ဒေသာ"တိ ဝုစ္စန္တိ၊ တေဝ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဌေန နိဒ္ဒေသာတိ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ (ဂ)အထ ဝါ ယော ဓမ္မာ အနိစ္စတာဒီဝိဘာဝနုဝသေန ဥဒ္ဒိ ဥဒ္ဒိ ဒေသေဿန္တိ၊ တေ ဓမ္မာ တထေဝ နိယောသတော ဒေသေဿန္တိတိ ဝေ ဥဒ္ဒေသနိဒ္ဒေသပဒါနံ အနုတ္ထန္တရတာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဌ၊၃။၁၄၄-ချည်း။ (ဃ) ဓမ္မနိဒ္ဒေသေ စ နိဒ္ဒေသာ၀သာ-နေ ဝုတ္တဿာတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၅၇။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ဂ၄။)

ဓမ္မနိန္နပေါဏပဗ္ဗာရ(တိ)[ဓမ္မ+နိန္နပေါဏပဗ္ဗာရ] တရားဌ ညွှတ်ယိမ်း,ကိုင်း,ရှိုင်းသော။ ဓမ္မနိန္န-ပေါဏပဗ္ဗာရတာ၀ေန ဝိဟာရတိ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ဂ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆။

ဓမ္မနိမန္တန (န၊ ထိ) [ဓမ္မ + နိမန္တန] သဘော–ဓမ္မတာ – ထုံးစံ – အားဖြင့် ဖိတ်ခြင်း။ တသ္မာ ဘဂဝါ ဓမ္မနိမန္တနဝသေန ပဝါရိတ-ဌာနေ....ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သာရတ္ထ၊ဌ။၁ ၂ ၂။ ကခ်ီ။ ဌ၊သစ်။၄၆၅။ ဓမ္မနိမန္တနာ(ဝိ၊ဝ။ဌ၁ ၂)တိ သမဏေသု ဝတ္ထုဗ္ဗာစာရဓမ္မမတ္တ၀သေန နိ-မန္တနာ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဌ ၂ ၂။(–ဒီ၊ဌ၊ဌ။ ၂ ၁။ ၀ဇိရ။ ဌ၆၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၀ ၂။)

ဓမ္မနိမိတ္တ(နၦ)[ဓမ္မ+နိမိတ္တ] (က) ဓမ္မာရုံ ဟူသော နိမိတ်။ (ခ) ကိုလေသာတို့၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ဓမ္မာရုံ။ (ဂ) ဓမ္မနိမိတ္တ(အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၁)နည်း ဓမ္မာရမ္မဏသခ်ိတံ နိမိတ္တံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၉၇။ (–အံ၊ဌ၊ဌ။၁၂၄။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မနိမိတ္တနိကေတဝိသာရဝိနိဗန္ဓ (ပု) [ဓမ္မနိမိတ္တ+ နိကေတ+ဝိသာရ+ဝိနိဗန္ဓ] ကိုလေသာတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ဓမ္မာရုံဟူသော နေရာ အိမ်ဌ ပျံ့နှံ့ဖွဲ့စပ်ခြင်း။ ဓမ္မနိမိတ္တနိကေတ-ဝိသာရဝိနိဗန္ဓာ ခေါ ဂဟပတိ "နိကေတသာ-ရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။၉။ ရှုပနိမိတ္တနိကေတ-ဝိသာရဝိနိဗန္ဓ (သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၆၉)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မနိမ္မိတ (တိ) [ဓမ္မ+နိမ္မိတ] (၁) အရိယာဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၂) အရိယာ၏ အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော ဘုရားရှင်၏ တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၃) ဘုရား အစရှိသော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏တရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၄) အပြစ်မရှိသောတရားသည် ဖန်ဆင်းအပ်သော။ (၅) တရားသဖြင့် – တရားနှင့် အညီ – ဖန်ဆင်းအပ်သော။

(၁) (၂) (၃) (၄) ဘဂဝတော(မှိ) ပုတ္တော ဩရသော မုခတော ဇာတော ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော ဓမ္မဒါယာဒေါ။ ဒီ၊၃။၆၉။ မ၊၃။၇၉။ သံ၊၁။၄၂၀။ အရိယဓမ္မတော ဇာတတ္တာ အရိယဓမ္မေန စ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ ဓမ္မေန ပန ဇာတတ္တာ နိမ္မိတတ္တာ ဓမ္မဇော ဓမ္မနိမ္မိတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၆၂။ (–ဣတိဝုတ်။ ၂၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၅။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၁။) (၅) တဿ ဓမ္မေသု ဒါယာဒေါ၊ ဩရသော ဓမ္မနိမ္မိတော။ အပ၊ ၁။ ၂၅၊၃၀၃၊၃၀၁။ အပ၊ ၂။ ၅၃၊၁၄၆၊ ၁၅၂။ ဓမ္မနိမ္မိတော(အပ၊ ၁။ ၄၄)တိ ဓမ္မေန သမေန အဒဏ္ဍေန အသတ္ထေန နိမ္မိတော ပါကဋော ဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁ ၂။

ဓမ္မနိယာမ (ပု) [ဓမ္မ + နိယာမ] (၁) တရားဟူသော – မြဲခြင်း – သဘော၊ ဓမ္မတာ။ (ဘုရားလောင်းတို့၏ ပဋ္ဌိသန္ဓေယူရာအခါ, ဖွားမြင်တော်မူရာ အခါ, ဘုရားဖြစ်တော်မူရာ အခါ, ဓမ္မစက္ကြာတရားဟောတော်မူရာအခါ, အာယုသင်္ခါရ လွှတ်တော်မူရာအခါ, ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူရာအခါ-စသော အခါမျှားဌ် စက္ကြဝဠာတိုက် ၁-သောင်း တုန်လှုပ်ခြင်းသည် ဓမ္မနိယာမမည်၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅။ အသီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ မူလ-ဋီ၊ ၁။ ၁ဝ၁။) (၂) တရားတို့၏–မြဲခြင်း – သဘော။ (တိ) (၃) တရား–တို့၏–တို့ကို – မှတ်တတ် – မှတ်ကြောင်းဖြစ် – သော (တရား)။ (၁) နိယာမော စ နာမေသ ကမ္မနိယာမော ဥတုနိယာမော ဗီဇနိယာ-မော စိတ္တနိယာမော ဓမ္မနိယာမောတိ ပဉ္စဝိဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄။ ဓမ္မော ဝေ နိယာမော ဓမ္မနိယာမော၊ ဓမ္မတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅။ (၂) ဓမ္မနိယာမေနာတိ (ဥပရိ) မဂ္ဂ-ဓမ္မနိယာမေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ဝ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃ ၁။ ဓမ္ဓ-တာတိ ဓမ္မနိယာမော၊ သော စ....တေသံ ရူပါရူပဓမ္မာနံ သဘာဝေါတိ အဓိပ္ပါယော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆ဝ။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဝ ၂။ အသီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ ၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၆ဝ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁ဝ ၁။) (ထိ) (၃) ဓမ္ဓ-နိယာမတာ၂ (၁) ကြည့်။

ဓမ္မနိယာမတာ၁ (တိ) [ဓမ္မနိယာမ + နိယတာ] (လောကုတ္တရာ)တရားသို့ ရောက်စေခြင်း၏ မြဲသောအားဖြင့် မြဲသော (အကျင့်)။ ဓမ္ဓ-နိယာမတ (ဒီ၊ ၁။ ၁၇၅)ဣ လောကုတ္တရဓမ္ဓ-နိယာမနိယတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ ၂။ လောကုတ္တရ-ဓမ္ဓသမ္ဘာဝနနိယာမေန နိယတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ဝ ၀။

ဓမ္မနိယာမတာ၂ (ထိ) [ဓမ္မနိယာမ+တာ] (၁) တရား–တို့၏–တို့ကို–မှတ်တတ်သည်–မှတ်ကြောင်း–၏ အဖြစ်။ (၂) တရားသဘော–၏–အားဖြင့်–မြဲသည်၏အဖြစ်–မြဲခြင်း။(၁) သာ ဓာတု ဓမ္ဓဋ္ဌိတတာ ဓမ္ဓနိယာမတာ။ သံ၊ ၁။ ၂၆၄။ အသီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဝ ၀။ ဟစ္စယော ဓမ္မေ နိယမေတိ၊ တသ္မာ "ဓမ္မနိယာမတာ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ ၁။ တေသံယေဝ စ ဓမ္မာနံ ကရဏဋ္ဌေ-နေ၀ နိယာမတာတိ ဓမ္မနိယာမတာတိ အ-ဝိဇာ ဝုစ္စတိ။ အသီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၂။ (–အသီ၊ ၁။ ၂ဝ ၂။ ဝဇိရ။ ၁ ၅ ၂။) (၂) ဓမ္ဓနိယာမ.

တာ(အံ၊၁။၂၀၉)တိ သဘာဝနိယာမတာ။ အံ၊၆။၂။၂၄၂။

ဓမ္မနိဗ္ဗာဘိလာပ (ပု) [ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထိ+အဘိလာပ] မဖောက်မပြန်သော သဘောဖြစ်သော ထုတ်ဆိုအပ်သော မာဂဿဒ္ဓါ (သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိ=ပါဠိဘာသာ)ကို ရွတ်ဆိုခြင်း။ (ရွတ်ဆိုအပ်သော သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိ။ ပြည်၊ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ။) တတြ ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထာဘိလာပေ ဉာဏံ နိဗ္ဗတ္ထိပဋ္ဌိ-သဒ္ဓိဒါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၉။ သာရတ္ထ၊၁။၇၉။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၂၉။ မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၂၁။= တသ္မိံ အတ္ထေ စ ဓမ္မေ စ ယာ သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိ အဗျဘိစာရိဝေါဟာရော၊ တဿ အဘိလာပေ ဘာသနေ ဥဒီရဏေ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄-၅။ ဓမ္ম-နိဗ္ဗတ္ထာဘိလာပေ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၀။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၀)တိ ဇတ္ထ ဓမ္မသဒ္ဒေါ သဘာဝဝါစကောတိ ကတ္တာ အာဟ ယာ သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိတိ၊ အဝိ-ပရီတနိဗ္ဗတ္ထိတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။၁၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၈၂။

ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထိ (ထီ) [ဓမ္ম+နိဗ္ဗတ္ထိ] မဖောက်မပြန်သော သဘောဖြစ်သော ထုတ်ဆိုအပ်သော မာဂ-ဿဒ္ဓါ (သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိ=ပါဠိဘာသာ)။ အညာ ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထိယော။ ပဋ္ဌိသံ။၈၅။ (–သာရတ္ထ၊၁။၇၉။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၀၆၊၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။ ၂၀၅။) ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထာဘိလာပ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မနိဗ္ဗတ္ထိသညိတ (တိ) [ဓမ္ম+နိဗ္ဗတ္ထိ + သညိတ] သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိဟူ၍–သိ–မှတ်–အပ်သော။ တဿာ ဓမ္ম+နိဗ္ဗတ္ထိသညိတာယ သဘာဝနိဗ္ဗတ္ထိ-ယာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၁။

ဓမ္မနိသန္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+နိသန္တိ] တေဘူမကတရား တို့ကို (အနိစ္စ စသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် စိတ်၌)–သိုမှီးခြင်း–သိုမှီးကြောင်းဖြစ်သော ဝိပဿနာ။ ဓမ္ম+နိသန္တိယာ(ဒီ၊၁။ ၂၀၉။ အံ၊ ၂။ ၄၀၇)တိ ဓမ္ম+နိသာမနာယ။ ဝိပဿနာယေတံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၀။ တေဘူမကဓမ္ဓာနံ အနိစ္စာဒိဝသေန သမ္ম-ဒေ-နိဗ္ဗာနံ ဓမ္ম+နိသာမနာတိ အာဟ "ဝိပဿနာ-ယေတံ အဓိဝစနံ"န္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ၂၅၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၃။၁၅၈။(–အံ၊ ၂။ ၄၂၅။ အံ၊ ၃။ ၃၉၀၊ ၃၉၂။)

ဓမ္ম+နိသန္တိတာ (ထီ) [ဓမ္ম+နိသန္တိ+တာ] တရား တို့ကို သိုမှီး–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ အဗျာ-ဓိတာ ရူပဝတာ၊ ခ်ိပ်ပ် ဓမ္ম+နိသန္တိတာ။ အပ၊၁။ ၃၆၈၊ ၄၄၂။

ဓမ္ম+နိသပ္ပ (ပု) [ဓမ္ম+သပ္ပ] လင်းမြွေ(စပါးကြီး မြွေ)။ နိလသပ္ပ+ဓမ္ম+နိသပ္ပါ+ဒီနံ ဝိသံ ဝိယ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅။

ဓမ္ম+နိသာမနာ (ထီ)[ဓမ္ম+နိသာမနာ] ဓမ္ম+နိသန္တိ-ကြည့်။

ဓမ္ম+နိသိတ (တိ) [ဓမ္ম + နိသိတ] (က) ဝဋ္ဋမှ ထွက်မြောက်ရာ တရား–၌–ကို–မှီသော။ (ခ) လောကုတ္တရာ, ရတနာ ၃-ပါး တရား–၌–ကို–မှီသော။ ဓမ္ম+နိသိတ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၈)-ဓမ္ম+ဝိဝဋ္ဋ+ဓမ္ম+နိသိတံ၊ လောကုတ္တရရတနတ္ထယ-ဓမ္ম+နိသိတံ ဝါ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၇၂။ (–သီ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်၊၁။ ၃၄၈။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၃၄၄။)

ဓမ္ম+နိတိ (ထီ) [ဓမ္ম+နိတိ။ နိဗ္ဗတ္ထိ။ ၈၀၁။] (၁) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သစ္စာ, ပဋ္ဌိစ္စ-သမုပ္ပါဒ်စသည်ကို မှတ်ကြောင်းတရား။ (၂) သစ္စာ, ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒ် စသောတရား၌ တတ်သိ လိမ္မာကြောင်းကျမ်း။ (၃) မှန်ကန်သော မင်း၏ဥပဒေ၊ နည်းဥပဒေ။ (၁)(၂) သာသ-နယုတ္တိကောဝိဒ(ဒီ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂၈၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅) ကြည့်။ (၃) ရဇ္ဇံ ကာရာပယီ ဓီရော၊ ဆဗ္ဗသံ ဓမ္ম+နိတိယာ။ မယာဝံသ၊၇၀။၃၄။

ဓမ္ম+ဇနတ္ထိ (ထီ) [ဓမ္ম + ဇနတ္ထိ] (၁) တရားဟူ သော ရေမြောင်း။ (၂) တရားဟူသော

တံမျှင်းကြိုး၊ တံမျှင်းကြိုးနှင့်တူသော တရား။ (၃) သတ္တဝါတို့ကို ဒိဋ္ဌဓမ္မိက ၊ သမ္မရာယိက ပရမ-အကျိုးတို့သို့ –ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော တရား။ (၄) သူတော်ကောင်း တရားသို့ – ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော ပရိယတ်တရား။ (၁) သဏ္ဌပိတာ ဓမ္မနေတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၃။ (၂) ဓမ္မနေတ္ထိ သမနုမဇ္ဇိတဗ္ဗာ- (မ၊၃။၃၅)တိ ဓမ္မရဇ္ဇု အနုမဇ္ဇိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၃၂။ (၃) ဓမ္မနေတ္ထိ ပတိဋ္ဌာပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၆။ ဒိဋ္ဌဓမ္မိက-သမ္မရာယိကပရမတ္ထေသု ယထာရဟံ သတ္ထေ နေတိတိ နေတ္ထိ၊ ဓမ္မောယေဝ. နေတ္ထိ ဓမ္ম-နေတ္ထိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃။) (၄) ဓမ္ম-နေတ္ထိ ဌပေတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ပရိယတ္ထိ-ဓမ္မောယေဝ သဒ္ဓမ္မနယနဋ္ဌေန နေတ္ထိတိ ဓမ္မနေတ္ထိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၂၁။ (–၂၂၈။)

ဓမ္မနေတ္ထိဌပန (နာ၊ ထီ) [ဓမ္မနေတ္ထိ+ဌပန] နိဗ္ဗာန်သို့ – ဆောင်ပို့ – ရောက်စေ – တတ်သော တရားကို ထားခြင်း။ ဓမ္မနေတ္ထိဌပနမေဝ ကရောန္တော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၈။ ဓမ္မနေတ္ထि-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌ (နာ) [ဓမ္မ + အဋ္ဌ] (၁) တပါးသော တရား။ (၂) တရား(တို့၏)အလုံး။ (၃) ဓမ္မဋ္ဌရေနာ(မူလဋ္ဌီ၊၃။၆)တိ အညဓမ္မေန။ ဓမ္မဋ္ဌရဿာ(မူလဋ္ဌီ၊၃။၆)တိ တတော့ အည-ဿ ဓမ္မဿ ဝိသေသနံ ကတံ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၊၁၈၊၃၃၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၉၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၀၁။ အနုဋ္ဌီ၊၁။ ၁၂။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၉၆။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၃၀။) (၂) ဓမ္မဋ္ဌံ ဗဟုကာဒံ ယဒိဒံ ဝိတက္ကော။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၃၃၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဝ၀၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၆၊၁၉၁။) အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌရဂတာသယ (တီ) [ဓမ္မဋ္ဌရ+ဂတ+အာသ-ယ] တရားထူးကို သိရန် – အလို – အဇ္ဈာသ-ယ – ရှိသော၊သူ။ တဋ္ဌဟဋ္ဌော ပမုဒိတော၊ ဓမ္မဋ္ဌရဂတာသယော။ အပ၊၁။၄၃၃။

ဓမ္မဋ္ဌရီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဓနဋ္ဌရီ-သံ)] ဓမ္မဋ္ဌ-ရီမည်သောဆေးသမား။ (ဓနဋ္ဌရီမည်သော နတ်ဆေးသမား။ P.S.D.။) ဓမ္မဋ္ဌရီ ဝေတ္ထ-ရဏီ ၀ ဘောဇော(ဇာ၊၁။၃၅၆)တိ တေ ဝေနာမကာ ဝေဒ္ဓာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀၃။(– မိလိန္ဒ။၂၆၃။) ဓနဋ္ဌရီ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မဋ္ဌရှပ္ပတ္တိကွဏ (ပု) [ဓမ္မဋ္ဌရ + ဥပ္ပတ္တိကွဏ] တရားထူးဖြစ်ပေါ် ရာခဏ။ ဓမ္မဋ္ဌရှပ္ပတ္တိကွဏော တဿ ဥပသမ္ပန္နဿ အနုပသမ္ပန္နဘာဝပ္ပ-သင်္ကေ အာပဇ္ဇတိ။ ဝဇိရ။၄၀၆။ (ယင်း ပါဠိကား ပရ၀ါဒီ နိုကာယန္တရိကတို့ အလိုပြု ပါဠိတည်း။)

ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိက (တီ) [ဓမ္မ + အဇ္ဈေဝါသိက] ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိက တုပည်း၊ (က) (ပါဠိ,အဋ္ဌ-ကထာ) ပရိယတ်တရားကို သင်ယူသောအား ဖြင့် အနီးဌ် နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (ခ) (အခ-ကြေးငွေ့ မပေးပဲ ဆရာ၏ အမှု ကြီး,ငယ်ကို ပြုလျက်) အတတ်ပညာကို သင်ယူသော အားဖြင့် ဆရာ၏အနီးဌ် နေလေ့ရှိသော၊သူ။ (ဂ) နိဿယဇ္ဈေဝါသိကော ၀ ဓမ္မဇ္ဈေဝါ-သိကော ၀ ယာ၀ သမီပေ ၀သန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၆၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၃၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၃။)(ခ) ဓမ္မဇ္ဈေဝါသိကာ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄၃)တိ ကိဋ္ဌပိ ဓနံ အဒတ္ဝာ ကေဝလံ အဇ္ဈေဝါသိကာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၉။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၂၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၉၁။)

ဓမ္မဇ္ဈေဝါသီ (တီ) [ဓမ္မ + အဇ္ဈေဝါသီ] အထက် ပုဒ်နက် (ခ) ကြည့်။ အာစရိယဿ သန္တိကေ ဓမ္မဇ္ဈေဝါသီ ဟုတ္ဝာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၅။

ဓမ္မန္တယ (တိ) [ဓမ္မ + အန္တယ] (၁) သမ္ဘညတ ဉာဏ်စသော တရားကို အစဉ် – လိုက်–လျှောက်–၍ သိတတ်သော ပညာ၊ (၂) ပစ္စက္ခဉာဏ်တရားသို့ အစဉ်လိုက် မှန်းဆ၍ သိတတ်သော ဉာဏ်၊ အနုမာနဉာဏ်။ (၁) အနေ့တိတိ အန္တယော၊ ဇာနာတိ အနုဗုဇ္ဈ-တိတိ အတ္ထော။ ဓမ္မဿ အန္တယော ဓမ္မန္ဒ-ယော၊ တံ တံ သမ္ဘညတညာဏာဒိဓမ္မံ ဇာနန-ပညာယေတံ အဓိဝစနံ။ မ၊ဌ၊၁။၃၃၁။ (၂) ဓမ္မန္တယော (ဒီ၊၃။၈၃။ သံ၊၃။၁၃၉) တိ ဓမ္မဿ ပစ္စက္ခတော ဉာဏဿ အနုယောဂံ အနုဂန္ဓာ ဥပ္ပန္နံ အနုမာနဉာဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၄၃။ ဓမ္မန္တယော (မ၊၂။၃၂၂-၃) တိ ပစ္စက္ခဉာဏသခ်ါတဿ ဓမ္မဿ အနုနယော အနုမာနံ၊ အနုဗုဒ္ဓိတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၄၃။ ဓမ္မန္တယေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၅)တိ အနု-မာနဉာဏေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၈။ (–ဒီ၊၂။၇၀။ မ၊ဘ။၉၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၃၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ဘ။၃၈၀၊ ၄၂၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။)

ဓမ္မန္တယဉာဏပ္ပါဒန (နာ) [ဓမ္မန္တယ+ဉာဏ+ဥပ္ပါ-ဒန] အနုမာနဉာဏ်ကို ဖြစ်စေခြင်း။ ဓမ္မန္တယ-ဉာဏုပ္ပါဒနံ နယဒါနံ။ အနုဋ္ဌ၊၃။၂၂။

ဓမ္မန္တယဝေဒီ (တိ) [ဓမ္မန္တယ+ဝေဒီ(=ဝိဒ+ဏီ)] အနုမာနဉာဏ်ဖြင့် သိသော။ ဓမ္မန္တယဝေဒိတာ ပနဿ သမ္ဘသာဒနီယသုတ္တေန ဒီပေတဗ္ဗာ။ ထေရဗျ၊ ၂။၄၁၁။ (–၄၀၅။)

ဓမ္မပကတိ (တိ) [ဓမ္မ+ပကတိ] ရှေးဦးစွာဖြစ်-သော ကုသိုလ်တရား၊ ပင်ကိုယ်သဘော-တရား။ တတော၁ ဓမ္မပကတိတော စုတာ။ ဓမ္မော ဟိ ပဌမုပ္ပတ္တိ၁သေန ပကတိ နာမ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၇။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊၁၀၉။

ဓမ္မပက္ခ (ပု) [ဓမ္မ + ပက္ခ။ (ဓမ်ိပက္ခ)] တရား-ရှိသော– အသင်းအပင်း–ဖက်သား။ ဓမ္ဓ-ပက္ခဋ္ဌ ရောစိယ။ မဟာဝ၁သ၊ဌ။၄၂။

ဓမ္မပစ္စနီယ (နာ) [ဓမ္မ+ပစ္စနီယ] ကုသိုလ်စသော-တရားတို့ကို ဆန့်ကျင်ဖက်အားဖြင့် ဟော-တော်မူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော-ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္ဓပစ္စနိက် ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ-ဓမ္မာ"တိ ဝေ အဘိဓမ္မာတိကာပဒေဟိ-သင်္ဂဟိတာနံ ဓမ္မာနံ "နှ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌိစ္ဘ-နှ ကုသလော ဓမ္မော"တိ ပစ္စနီယဒေသနာ-ဝ၁သေန ပဝတ္တံ ဓမ္မပစ္စနီယံ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။၄၀၈။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၅။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၅။)

ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာန[ဓမ္မပစ္စနီယ+ပဋ္ဌာန] ဓမ္မပစ္စနီယ-ပဋ္ဌာန်း။ ဓမ္မပစ္စနီယပဋ္ဌာနေ ဆ နယာ နိဒ္ဒ-ဋ္ဌာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊ဋီ၊ ၃။၄၉၅။

ဓမ္မပစ္စနီယာနုလောမ (နာ) [ဓမ္မ+ပစ္စနီယ+အနု-လောမ] ကုသိုလ်စသော တရားတို့ကို ဆန့်-ကျင်ဖက်အားဖြင့် ၎င်း၊ အလျော်အားဖြင့် ၎င်း ဟောတော်မူခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့်-ဖြစ်သော ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္ဓပစ္စနီယာနုလောမ-ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဝေ အဘိ-ဓမ္မာတိကာပဒေဟိ သင်္ဂဟိတာနံ ဓမ္မာနံ "နှ ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌိစ္ဘ ကုသလော ဓမ္မော"-တိ ပစ္စနီယာနုလောမဒေသနာ၀သေန ပ၀တ္တံ ဓမ္ဓပစ္စနီယာနုလောမံ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၄၁၀။

ဓမ္ဓပစ္စဝေက္ခဏ (နာ၊ တိ) [ဓမ္ဓ + ပစ္စဝေက္ခဏ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ အရိယဝိဟာ-ရပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ဓမ္ဓပစ္စဝေက္ခဏာယ ဘဂ၀ါ ဝိ-ဟာသိ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၁။ ဓမ္ဓပိတိသုခန္တိ ဓမ္ဓပစ္ဓ-ဝေက္ခဏေန ဥပ္ပန္နပိတိသုခံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၉။ (–ဣတိ၀ုတ်၊ဌ။၁၄၁။)

ဓမ္ဓပစ္စဝေက္ခဏကာလ (ပု) [ဓမ္ဓ+ပစ္စဝေက္ခဏ+ကာလ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ရာ–အချိန်-အခါ–ကာလ။ တေသဏ္ဌိပိ ဓမ္ဓပစ္ဓ-ဝေက္ခဏကာလေ ယေဌာ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၇၆။

ဓမ္ဓပစ္စဝေက္ခဏာဇနီတ (တိ) [ဓမ္ဓပစ္စဝေက္ခဏာ+ဇနီတ] တရားတော်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း–

သည်ဖြစ်စေအပ်–ကြောင့်ဖြစ်–သော။ ဓမ္ম-ပစ္စဝေက္ခဏာဇနိတံ အပ္ပေါဿုက္ကတံ ပဋိပဿ-မ္ဘေတ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၀။

ဓမ္မပဇ္ဇောတ (ပု) [ဓမ္ম+ပဇ္ဇောတ] တရားဟူ သော–အရောင်–အလင်း။ ဓမ္ম သာမိနာ ဟိ ဓမ္ম ပဇ္ဇောတော အရိယသ်လေ ဌပိတော။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၇၁။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၄။)

ဓမ္ম ပညတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပညတ္တိ] တရားတော်ကို –အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း–ဟောပြော ခြင်း။ ဓမ္ম ပညတ္တိယာ (အံ၊၂။၇၆) တိ ဓမ္ম သ ပညာပနာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။ (–ပေဋ္ဌကော။ ၂၁၃။)

ဓမ္ম ပညတ္တိကုသလ (တိ) [ဓမ္ম ပညတ္တိ+ကုသလ] တရားတော်ကို–အပြားအားဖြင့်သိစေခြင်း– ဟောပြောခြင်း–ထားခြင်း –ဌ် – လိမ္ဘာ – ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။ ဓမ္ম ပညတ္တိကုသလ-တာယ ယော ယော နယော လဗ္ဘတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၃၀။

ဓမ္ম ဝဋ္ဋိဂ္ဂဏ (နာ) [ဓမ္ম+ပဋ္ဋိဂ္ဂဏ] တရားတော်ကို– ခံယူ– နာယူ– ခြင်း။ ဓမ္ম ပဋ္ဋိဂ္ဂဏသ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၄၁။

ဓမ္ম ပဋိပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပဋိပတ္တိ] (က) တရား ဟူသော အကျင့်၊ တရားအကျင့်။ (ခ) တရား ကို ကျင့်ခြင်း။ ဣဒါနိ တံ ဒေသနံ နိဂမေတ္မာ ဓမ္ম ပဋိပတ္တိယံ နိယောဇေတုံ ဣတိ ခေါ စုန္ဒ-တိအာဒိမာဟ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၈။

ဓမ္ম ဋ္ဌိပါဋိ (ထီ) [ဓမ္ম+ပဋ္ဌိပါဋိ] သတ္တောတရား တို့၏ ဖြစ်စဉ်။ ဗီဇကာလေ အကုံရကာ-လောတိအာဒိနာ နယေန ဓမ္ম ဋ္ဌိပါဋိ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။

ဓမ္ম ပဋ္ဌိလာဘရတိ (ထီ) [ဓမ္ম ပဋ္ဌိလာဘ+ရတိ] အကြောင်းတရားကိုရခြင်း၌ မွေလျော်ခြင်း။ ဓမ္ম ပဋ္ဌိလာဘရတိ ဓမ္ম ရသော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၇၃။

ဓမ္ম ပဋ္ဌိဝိဒ္ဓသတ္တ (ပု) [ဓမ္ম+ပဋ္ဌိဝိဒ္ဓ+သတ္တ] ထိုး ထွင်းသိအပ်သော (သစ္စာ၄-ပါး) တရားရှိ သော သတ္တဝါ၊ (သစ္စာ၄-ပါး) တရားကို ထိုးထွင်းသိသော သတ္တဝါ။ ဝေ၀ ယာ၀ သုဘဒ္ဒပရိဗ္ဗာဇကဝိနယနာ ဓမ္ম ပဋ္ဌိဝိဒ္ဓသတ္တာနံ ဂဏနာ နတ္ထိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၉၅။

ဓမ္ম ပ(ပ္ပ)ဠိသန္ဓာရ (ပု) [ဓမ္ম+ပဋ္ဌိသန္ဓာရ (ဿပဋ္ဌိ +သံ+ထရ+ဏ)] (က) ပါဠိ,အဋ္ဌကထာ ဓမ္ম ဖြင့်အကြားအပေါက် မရှိအောင် ပိတ်ဆို့ ခြင်း၊ တရားဖြင့် အစေ့အစပ် ဟောပြော ခြင်း၊ တရားဖြင့်နှုတ်ခွန်းဆက်ခြင်း။ (ခ) တ ရားဖြင့် သင်ကြားတော်လောက်ပင့် ချီးမြှင့်ခြင်း။ အာမိသပဋ္ဌိသန္ဓာရော စ၊ ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရော စ။ အံ၊၁။၉၂။ (က) ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရော-(အဘိ၊ဓ။၂၆၁)တိ ဓမ္ম သ အပ္ပဋ္ဌိလာဘေန အတ္ထနာ သဟ ပရေသံ ဆိဒ္ဒံ ယထာ ပိဟိတံ ဟောတိ ပဋ္ဌိစ္ဆန္နံ ဇေ၀ ဓမ္ম ေန ပဋ္ဌိသန္ဓာရဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၆။ (ခ) သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒေသဒါနံ ပါဠိ၀ဏ္ဏနာ ဓမ္ম ကထာကထနန္တိ ဇေ၀ ဓမ္ম ေန သင်ဟော ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရော နာမ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၄။ (–မိလိန္ဒ။၃၉၅။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၅၂။) ဓမ္ম သန္ဓာရ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရကထာ (ထီ) [ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရ + ကထာ] ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရကို–ဖွင့်ဆိုရာ–ဖွင့်ဆို ကြောင်း–ဖြစ်သော စကားရပ်။ တေနေ၀ အဋ္ဌသာလိနိယံ ဓမ္ম ပဋ္ဌိသန္ဓာရကထာယံ ကမ္ম-ဋ္ဌာနံ ကထေတဗ္ဗံ။ ဝိမတိ၊ဋ။၃၃၉။

ဓမ္ম ပ (ပ္ပ) ဠိသမ္ဖိဒ (ပု၊ထီ) [ဓမ္ম+ပဋ္ဌိသမ္ဖိဒ။ ထီ-ဌ်–ပဋ္ဌိသမ္ဖိဒါ] (၁) အကြောင်းပါဠိ၌ ခဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့် ဖြစ်သောဉာဏ်။ (၂) အကြောင်း တရားတို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်–ထူးသောသဘော– ကိုသိတတ်သော

ဉာဏ်။ (၃) အကြောင်းတရားဌ် သိတတ်သော ဉာဏ်။ (၁) ဓမ္မပ္ပဘေဒဿ ဟိ သလ္လက္ခဏဝိဘာဝနာ ဝဝတ္ထာနကရဏသမတ္ထံ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၀။ (–ပဋိသံ။၁၁၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁ ၂၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၈။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၅၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၄၈။) (၂) ဓမ္မနာနတ္တေ ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ပဋိသံ။၈၅။ (–မိလိန္ဒ။၃၂ ၂၂။) (၃) ဟေတုမ္ဝိ ဉာဏံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ။ အဘိ၊ဝိ။၃၀၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃။

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ + အတ္ထ] ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ ဟူသော အနက် သဘော၊ အကြောင်းတရားတို့ကို ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာဝေဘန်ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ယာဝတာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါယ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒ (ဌ္ဌော) ဌ်။ ပဋိသံ။၁ ၂၃၊ ၂ ၂၈၊ ၃၄၁။

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ (နဉ) [ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ+ဉာဏ] ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၊ အကြောင်းပါဋ္ဌ်ဌ် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့်ဖြစ်သောဉာဏ်။ တဿ အတ္ထဿ ဟေတုဓမ္မဝိသယတ္တာ တဒနန္တရံ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄။ (–မူလဋီ၊ ၁။ ၅၉။)

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ(တိ)[ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ+ပတ္တ]ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်သို့ ရောက်သော၊ အကြောင်းပါဋ္ဌ်ဌ် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာသောအားဖြင့်ဖြစ်သော ဉာဏ်သို့ရောက်သော၊ သူ။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ-ပတ္တော (အံ၊ ၂။ ၉၉)တိ စတုဗ္ဗိဓေ ဓမ္မေ ပဘေဒဂတံ ဉာဏံ ပတ္တော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀။ နဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော (ဝိ၊ ၅။ ၃၄ ၂)တိ ပါဋ္ဌိ-ဓမ္မေ ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တော နဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ ၂၁။)

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဗျာပါရ (ပု) [ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ + ဗျာပါရ] ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်ဌ် အားစိုက်ခြင်း။ တေန ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဗျာပါရမာဟ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။

ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယ (တိ) [ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါ + ဝိသယ] ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်၏ – အာရုံ – အရာ – ဖြစ်သော။ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယေသု ပစ္စယာဒိနာနာဓမ္မေသု။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၆ ၃။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။

ဓမ္မပဏ္ဍရဆတ္ထက(တိ)[ဓမ္မ+ပဏ္ဍရ+ဆတ္ထ+က] (၁၀-ပါးသောကုသိုလ်)တရားဟုဆိုအပ်သော ထီးဖြူရှိသော၊ ကုသိုလ်၁၀-ပါး တရားထီးဖြူရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပဏ္ဍရဆတ္ထကော (ဇာ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄)တိ ဒသကုသလဓမ္မသခ်ိတေန ပဏ္ဍ-ရစ္ဆတ္ထေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၄ ၃။

ဓမ္မပဏ္ဍာကာရ (ပု) [ဓမ္မ+ပဏ္ဍာကာရ] တရားဟူသောလက်ဆောင်၊ တရားလက်ဆောင်။ ဣမံ ကိရ ဓမ္မပဏ္ဍာကာရမ္ပိ ပေသေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅ ၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၃ ၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၁ ၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၀ ၄။)

ဓမ္မပတိဋ္ဌာပန (နဉ) [ဓမ္မ + ပတိဋ္ဌာပန] တရားတော်ဌ် တည်စေခြင်း၊ တရားဟောခြင်း။ ကခ်ါဝိနောဒနံ ဓမ္မပတိဋ္ဌာပနန္တိ ဝေမာဒီဟိ နာနာနယေဟိ ပရေသံ အဗ္ဘာသယာနုရူပံ ဓမ္မဿ ကထနသီလတာ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၅ ၁။

ဓမ္မပတိရူပက (နဉ) [ဓမ္မ+ပတိရူပက] အတု – အယောင် – ဖြစ်သောတရား၊ တရားတုတရားယောင်။ ဓမ္မပတိရူပကေန ဝဏ္ဏကမ္ပိ ကရောန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၄ ၃ ၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄ ၂ ၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ ၃ ၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၈။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၀ ၂။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၄ ၂။)

ဓမ္မပဒ (နဉ) [ဓမ္မ+ပဒ။ (ဓမ်ပဒ-သံ၊ ဓမ္မပဒ-ပြာ၊ ဓမ္မပဒယ-သီဟိုဠ်)] (၁) တရား အဖို့အစု၊ (၂) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအစု။ (၃) သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအစု။

(ဂ) ဗျာန်, ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန် တရား အစု၊ (ဃ) အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော ခန္ဓာ-စသည်တို့နှင့် စပ်သော အနာဘိဇ္ဈာ-စသောတရား အဖို့အစု ၄-ခုတို့တွင် အဖို့အစု ၁-ခုခု။ (၂) သမာဓိဗျာန် စသည် အပြားရှိသော တရားကို–ကျင့်–ရ–သိ–ကြောင်း နည်းလမ်း။ (၃) ဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်း နည်းလမ်း။ (၄) နိဗ္ဗာန်။ (၅) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရား၊ မဂ်။ (၆) အလုံးစုံသော ဘုရားစကားတော်(ပိဋကတ ၃-ပုံ သဒ္ဓါအစဉ်)။ (၇) ဓမ္မ-ဟူသောဗုဒ္ဓ။ (ဂ) ဓမ္မပဒသုတ်။ (၉) ဓမ္မပဒကျမ်း (၂၆-ဝဂ်ရှိ ဓမ္မပဒပါဠိ)၊ (ဂ) သခ်ါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်-ဟူသော ဥ ယျမ ၅-ပါး တရားတို့ကို –သိရာ–သိကြောင်း–ကျမ်း။(ခ) ဥ ယျမ ၅-ပါး တရားအဖို့အစုရှိရာ ကျမ်း။ (ဂ) ရွတ်ဖတ်သင်ယူချင်စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မတို့ကို–သိရာ–သိကြောင်း-ကျမ်း။(ဃ)ရွတ်ဖတ်သင်ယူချင်စဖွယ် မနော-ပုဗ္ဗင်္ဂမာ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မ အဖို့ရှိရာ ကျမ်း။(အဋ္ဌကထာ, ဋီကာဆရာတို့အမျိုးမျိုး အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုသော်လည်း လိုရင်းချုပ်သော် နိဗ္ဗာန် ခရီးလမ်းကြောင်း, တရားကို . သိကြောင်း သိရာ, တရားအဖို့-ဟူ၍ ၃-မျိုးသာ ရရှိသည်။ တိုက်ရိုက်ဆိုရသော် – ဗျာန်, ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်နှင့် ပြည့်စုံစေနိုင်သည့် ဂါထာညွှန်ပေါင်း ပါဠိတော် ဖြစ်သည်။

ဘုရားရှင်သည် ဤဓမ္မပဒ ပါဠိတော် ဂါထာများဖြင့် သတ္တဝါအနန္တတို့အား ကိလေသာ အမိုက်အမဲကို ဖျက်ခဲ့တော်မူစေ၍ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင် ပို့တော်မူခဲ့သည်။ မိခင်သည် ငိုကြွေးနေသော သားငယ်ကို နို့ချိုတိုက်ကျေး, သိချင်းဆို၍ အငိုတိတ်စေသကဲ့သို့ ဘုရားရှင်သည် ကိလေသာဖြင့် ငိုကြွေးနေကြရသည့် သတ္တဝါများအား ဤဓမ္မပဒနို့ချို ဒေသနာကို တိုက်ကျွေးတော်မူ၍ ကိလေသာအငို တိတ်စေတော်မူခဲ့သည်။

ဤ ဓမ္မပဒဒေသနာတော်ကို သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်, ပုဗ္ဗာရုံကျောင်းတိုက်, ရာဇဂြိုဟ်ပြည် ဝေဠုဝန်ကျောင်းတိုက်, ဇီဝက သရက်တော ဥယျာဉ်ကျောင်းတိုက်, ဂိဇ္ဈကူဋ်တောင် ကျောင်း, ကောသမ္မီပြည် ဃောသိတာရုံကျောင်းတိုက်, ဝေသာလီပြည် ကူဋာဂါရကျောင်းတိုက်, ကပိလဝတ်ပြည် နိဂြောဓာရုံကျောင်းတိုက်, ဗာရာဏသီပြည် မိဂဒါဝုန်တော, ကောသမ္မီပြည် ပလလဲတော, ဟိမဝန္တာတောင် တောကျောင်းငယ်, တာဝတိ သာနတ်ပြည် ပဏ္ဍုကမ္ဗလာကျောက်ဖျာထက်, ဝေဠုဝရာ, ဘဒ္ဒယမ္ပြို, ကုသိနာရုံပြည် မလ္လာမင်းတို့၏ ဥယျာဉ်ရှိ ပရိနိဗ္ဗာန် စံရာ ညောင်စောင်း, သက္ကတိုင်း, ပဋ္ဌာလပုဏ္ဏား ရွာ, စာလိကတောင်, ဒီဃလဂ်လိကမ္ပြို, ဘောသကဋ္ဌာ = ပဲစဉ်းငုံတော, ကုဏ္ဍကောလိယ-ပြည် ကုဏ္ဍဓာန တောကျောင်း, အဂ္ဂါ-ဠဝနုတ်ကွန်း, ဗောဓိမဏ္ဍိုင်, ဗာရာဏသီပြည် ကုက္ကိုပင် ခုနစ်ပင်အောက်တို့၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ရဟန်း, သာမဏေ, လူ, နတ်, နဂါး-တို့ကို အကြောင်းပြု၍ ဟောတော်မူခဲ့သည်။

ယင်း ဒေသနာ ဂါထာ ၄၂၃-ပုဒ်ကို ဓမ္မပဒ အဖြစ်ဖြင့် ပဌမသံဂါယနာသာသနာ ရာဇဂြိုဟ် သံဃာ့အစည်းအဝေးဌာ ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သံဂါယနာ တင်တော်မူခဲ့ကြသည်။ B.E. ၂၁၈-၂၄၆-တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပါဋလိပုတ် နန်းမြို့တော်၌ မင်းပြုသော အသောကမင်းတရားသည် နိဂြောဓသောမဏေ ရွတ်ဆိုသည့် 'အပ္ပမာဒေါ အမတံ ပဒံ' စသော ဓမ္မပဒကျမ်းလာ ဂါထာကို နာရသဖြင့် မိစ္ဆာအယူကို ပယ်စွန့်၍ သာသနာပြု မင်းကောင်း မင်းမြတ် ဖြစ်လာသည်။ A.D. ၁၀၄၄-၁၀၂၃-ခုနှစ်, သက္ကရာဇ် ၃၂၉-၄၂၁-တွင် နန်းတက်သော

မြန်မာနိုင်ငံ ပုဂံပြည့်ရှင် အနော်ရထာ (အနု-ရုဒ္ဓ)မင်းသည် အရှင်အရဟံ ဟောရွတ်သည့် 'အပ္ပမာဒေါ အမတံ ပဒံ' အစချီသည့် ဂါထာ ကိုပင် ကြားနာရရှိ အရည်းကြီးတို့၏ အယူကို စွန့်၍ စစ်မှန်သောဗုဒ္ဓသာသနာကို ယုံကြည်သည့် သာသနာပြုမင်းတရား ဖြစ်လာရသည်။ ယင်း ဓမ္မပဒကျမ်း၌ ဝဂ် ၂၆-ဝဂ် ရှိပြီး ဂါထာ ပေါင်း ၄၂၃-ဂါထာ ရှိ၏၊ ယင်း ဓမ္မပဒလာ ဂါထာများကို ထိုထို ပါ၊ဌ,ဋီ-တို့၌ သက်ဆိုင်ရာ ဌာနများတွင် တွေ့ရှိရသည်။

ယင်း ဓမ္မပဒနှင့်စပ်၍ ကမ္ဘာ့ခေတ်ပညာ ရှင်တို့သည် အမျိုးမျိုး အမည်ပေးကြကုန်၏။ ဘုရားရှင်၏ ဓမ္မအလင်း, ဘုရားရှင်၏ သင်ကျိုး လမ်းညွှန် (ခရစ်စမတ်ဟန်းဖရေး အင်္ဂလိပ် ပညာရှင်), ပါရမီကျင့်စဉ် သာသနာ့အခြေခံ မိန့်ခွန်းတော် (ဆာရာဝေကရစ်ရှနန်၊ အိန္ဒိယ ပညာရှင်), ဓမ္မပဒကျမ်းလာ အတုမဲ့ လှုပ်သော ဂါထာအဖွဲ့များသည် အကြံဉာဏ် ကောင်းပေးရန်အတွက်ဖြစ်စေ, ဆင်းရဲဒုက္ခ အဝဝမှ လျော့ပေါ့ သက်သာရန်အတွက်ဖြစ်စေ, ကောင်းသတင်း ကျော်စောရန်အတွက် ဖြစ်စေ ဘယ်ကာလမှ အချည်းနှီးမဖြစ်၊ တခုခုအတွက် အကျိုးရှိသည်သာဖြစ်သည် (အရှင်နာရဒ သီဟိုဠ်ပညာရှိ ရဟန်းတော်), ဓမ္မပဒ သည် လက်ဝယ်ရှိ ရတနာအမြတ်ကဲ့သို့ ဗုဒ္ဓ ဘာသာဝင်တို့ အရိုအသေ အလေးအမြတ် ပြုအပ်သော ကျမ်းကောင်း ကျမ်းမွန် ဖြစ်သည် (သီဟိုဠ်ကျွန်း ဝိဇ္ဇာလင်္ကာရတက္ကသိုလ် ပါမောက္ခ ဗုဒ္ဓဒတ္တ)၊ ယင်း ဓမ္မပဒကို မြန်မာ, ယိုးဒယား, ကမ္ဘောဒီးယား, လာအို, သီဟိုဠ်, လက်တင်, အင်္ဂလိပ်,ပြင်သစ်,ဂျာမန်,အီတလီ, တမိလ်, နီပေါ, တိဘက်, ဟိန္ဒီ, တရုတ်,အူရဒူ-စသော ဘာသာတို့ဖြင့်လည်း ပြန်ဆိုထားကြ ကုန်၏။ ရာဟုလာသံကစ္စည်း၏ ပါဠိ,သက္ကတ, ဟိန္ဒီ ၃-ဘာသာ ဓမ္မပဒနိဒါန်း၌ ဟိန္ဒီဘာ သာပြန် ဓမ္မပဒကျမ်း ၅-ကျမ်းအမည်ကို ဖော်ပြထား၏။ တရုတ်ဘာသာပြန်ဓမ္မပဒ၌ ထိုထို သုတ္တန်မှ ဂါထာအချို့ကိုပါ ထည့်သွင်းထား သဖြင့် ဂါထာ ၅၀၀-ရှိသည်ဟု သီဟိုဠ်ပါဠိ သာဟိတျကျမ်း၌ ဖော်ပြထား၏။ ဓမ္မပဒ သက္ကတဘာသာပြန်ကျမ်းများလည်း အများ အပြားရှိသည်။ နမူနာ ၁-ဂါထာပြရလျှင်—

မနုးပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဓမ္မာ၊ မနုးဇေဋ္ဌာ မနောမယာ။
မနသာ စေ ပဒုဋ္ဌေန၊ ဘာသတေ ဝါ ကရောတိ ဝါ။
တတနံ ဒုခမန္ဝေတိ၊ စက္ကံဝိ ဝဟတး ပဒံ—

ဖြစ်သည်။

ပြာကရိတ်ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒများလည်း ရှိသည်။ နမူနာပြရသော်—

ဥတ္တိဋ္ဌေ နပ္ပမဇ္ဇေယ္ယ၊ ဓမ္မံ သုစရိတံ စရေ။
ဓမ္မစာရီ သုခံ သေတိ၊အသ္မိံ လောကေ ပရမ္ဝိ စ—

ဟူသော ဓမ္မ။ ၃၇-လာ ဂါထာသည် ပြာက ရိတ် ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒ၌—

ဥတ္တိဋ္ဌ နပ္ပမဇ္ဇေအ၊ ဓမ္မ သုစရိတ စရိ။
ဓမ္မစရိ သုဟု ဧေအတိ၊အသမိလောကိ ပရိသ ဗ္ဗ-ဟု ဖြစ်လာသည်။

ဓမ္မပဒပါဠိ ဓမ္မ၊ဌ D.P.P.D.B. သိုမ်ား ဟု,ပြာကၖတယာဆိုင်ရာ ဘာသာပြန် ဓမ္မပဒ-စသည်တို့ကြည့်။)

(၁) တရားအဖွဲ့အစု။ ဓမ္မပဒါနိ(ဒီ၊၃။ ၁၉၁။ အံ၊၁။၃၃၇။ ပဋိသံ။၈၂။ နေတ္တိ။ ၁၄၈)တိ (စတ္တာရော) ဓမ္မကောဋ္ဌာသာ(နိ)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၀၄။ အံ၊ဌ၊၂။၂၈၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၇၂။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၅၅။ (–အံ၊ဌ၊၁။၃၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၈၊၁၇၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ မူလ-ဋီ၊၁။၇၀။)

(ကၖ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအစု။ သတ္တတိ သ ဗောဓိပက္ခိယဓမ္မသခ်ိတံ ဓမ္မပဒံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၁၂။ (ခ) သတိပဋ္ဌာန်စသော တရားအစု။ ဓမ္မပဒ(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၀၀)ဌ္ဌ သတိ-ပဋ္ဌာနာဒိဓမ္မကောဋ္ဌာသံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၁၅။ (ဂ)

ဗျာန်, ဝိပဿနာ, မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်တရား အစု။ ဓမ္မပဒါနိ ဗျာနဝိပဿနာမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာန-ဓမ္မကောဋ္ဌာသာနိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၂၅။ (ဃ) အကျိုးကို ပြီးစေတတ်သော ခန္ဓာ စသည်နှင့် စပ်သော အနုဘိဏ္ဍာစသော တရားအဖွဲ့အစု ၄-ခုတို့တွင် အဖွဲ့အစု ၁-ခုခု။ ဓမ္မပဒန္တိ အတ္ထသာဓက် ခန္ဓာဒိပဋ္ဌိသံယုတ္တံ, စတ္တာရိမာနိ ပရိဗ္ဗာဇကာ ဓမ္မပဒါနိ။....ဧကမ္မိ ဓမ္မပဒံ သေယျော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၇-၈။

(၂) သမာဓိဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်းနည်းလမ်း။ သမာဓိဗျာနာဒိဘေဒေါ ဓမ္မော ပဋ္ဌတိ ပဋ္ဌိပဇ္ဇိယတိ ဧတေနာတိ ဓမ္မပဒံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၃၈။ (၃) ဗျာန်စသည် အပြားရှိသော တရားကို – ကျင့် – ရ – သိ – ကြောင်း နည်းလမ်း။ နဝမေ ဗျာနာဒိဘေဒေါ ဓမ္မော ပဋ္ဌတိ ဧတေနာတိ ဓမ္မပဒံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၇။ (၄) နိဗ္ဗာန်။ ဒါနာ စ ခေါ ဓမ္မပဒံ သေယျော-(သံ၊ဝ။၂၁)တိ ဒါနတော နိဗ္ဗာနသင်္ခါတံ ဓမ္မ-ပဒမေဝ သေယျော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၅၉။ (၅) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း တရား၊ မဂ်။ ယော နိဗ္ဗာနဓမ္မသ္မာ ပဒတ္ထာ ဓမ္မပဒေ။ .... မဂ္ဂေ ဇိဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၄၂။ (၆) အလုံးစုံသော ဘုရားစကားတော် (ပိဋကတ ၃-ပုံ သဒ္ဒါ အစဉ်)။ ဓမ္မပဒါနိ (သံ၊ဝ။၂၀၄)တိ ဣမေ သဗ္ဗမ္မိ ဗုဒ္ဓဝစနံ အဓိပ္ပေတံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂၁။ (၇) ဓမ္ম-ဟူသောပုဒ်။ တဗ္ဗစနီယဘိန္နတ္ထာနံ ဓမ္မပဒတ္ထတာယ အင်္ဂေါဒေါ။ မူလဋီ၊ဝ။၃၃။ (၈) ဓမ္မပဒသုတ်။ ဓမ္မပဒံ ပရိဗ္ဗာဇကေန စ။ အံ၊ဝ။၃၄၀။(၉)ဓမ္မပဒကျမ်း (၂၆-ဝဂ်ရှိ ဓမ္မပဒပါဠိ)။ ဓမ္မပဒေ အပ္ပမာဒဝဂ္ဂံ....အဘာသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၆။ ဓမ္မပဒါနိ(သံ၊ဝ။၂၁ဝ)တိ ဣမေ ပါဠိယေကွဲ့ သင်ဟ် အာရုဠ္ဌာ ဆဗ္ဗီသတိဝဂ္ဂါ တန်ဆိ အဓိပ္ပေတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၇၂။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ ၃။၅၅၊၈၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁၊၃၅၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၉၊၂၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၈၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၈၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၂၊ ၂၄၈။)

(က) သင်္ခါရ, ဝိကာရ, လက္ခဏ, နိဗ္ဗာန်, ပညတ်-ဟူသော ဥ ယျခံ ၅-ပါး တရားကို– သိရာ–သိကြောင်း–ကျမ်း။ ဓမ္မပဒန္တိ ဓမ္မာနံ ပဋ္ဌနဋ္ဌေန။.... ဓမ္မေ သင်္ခါရဝိကာရလက္ခဏ-နိဗ္ဗာနပညတ္တိသင်္ခါတေ ပဋ္ဌဝိဓေ ဥ ယျဓမ္မေ ပဋ္ဌန္တေ ဉာယန္တေ ဧတ္ထ, ဧတေနာတိ ဝါ ဓမ္ম-ပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၆။ (ခ) ဥ ယျခံ ၅-ပါးတရား အဖွဲ့အစုရှိရာကျမ်း။အထ ဝါ ပဒန္တိ ကောဋ္ဌာသံ။ ဓမ္မာနံ ဥ ယျဓမ္မာနံ ပဒံ ကောဋ္ဌာသံ အဿ, အသ္မိံ ဝိဇ္ဇတီတိ ဓမ္မပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၆။ (ဂ) ရွတ်ဖတ်သင်ယူချင်စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ-စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္မတို့ကို – သိရာ – သိကြောင်း–ကျမ်း။ ဓမ္မေ ဝါ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာတျာဒိ ဂါထာဗန္ဓဝ-သေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တေ ပရိယတ္တိပါဠိဓမ္မေ ပဋ္ဌန္တေ ဉာယန္တေ ဧတ္ထ, ဧတေနာတိ ဝါ ဓမ္ম-ပဒံ။ (ဃ) ရွတ်ဖတ် သင်ယူချင်စဖွယ် မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာ စသော အဖွဲ့ဂါထာ ပါဠိဓမ္ম အဖွဲ့ရှိရာကျမ်း။ ဓမ္မာနံ မနောပုဗ္ဗင်္ဂမာတျာ-ဒိဂါထာဗန္ဓဝသေန ဘဂဝတာ ဝုတ္တာနံ ပရိ-ယတ္တိပါဠိဓမ္မာနံ ပဒံ ကောဋ္ဌာသံ အဿ, အသ္မိံ ဝါ ဝိဇ္ဇတီတိ ဓမ္မပဒံ။ ဓမ္မပဒ၊ မဟာဋီ။၇။

ဓမ္မပဒဂါထာ (တိ) [ဓမ္မပဒ+ဂါထာ] ဓမ္မပဒပါဠိ တော်လာ ဂါထာ။ ဣတရော ပန ဓမ္မပဒဂါ-ထာယံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂။

ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ (တိ) [ဓမ္မပဒ + အတ္ထ + ကထာ] ဓမ္မပဒပါဠိတော်၏ အနက်အဖွင့်၊ ဓမ္မပဒပါဠိ တော်၏ အနက်ကို ဖွင့် – ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော–စကားအစဉ်–ကျမ်းဂန်၊ ဓမ္မပဒ-အဋ္ဌကထာ။ (ယင်း အဋ္ဌကထာကို B.E.

၉၅၀-ကျော်တွင် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် အရှင်ကုမာရကဿပထေရ် တောင်းပန်သဖြင့် သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် တည်ရှိခဲ့သော အဋ္ဌကထာ ကျယ်ကို ချုံး၍ မာဂဓဘာသာဖြင့် ရေးသားခဲ့သည်။ ယင်း မမ္မပဒ အဋ္ဌကထာသည် ပဌမ, ဒုတိယ ၂-တွဲရှိရာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာမှ ပဌမတွဲ စာမျက်နှာ ၄၄၇, ဒုတိယတွဲ ၄၅၆-ရှိသည်။ D.P.P.L.C. တို့လည်း ကြည့်။ ဓမ္မပဒဋ္ဌကထာ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၆) မမ္မပဒ-ပါဠိယာ တန္တိနယာနုဂါ အတ္ထသံဝဏ္ဏနာ။ မမ္မပဒ၊မဟာဋီ။၃၁၅။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၈၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၅၅၊၂၀၄။)

မမ္မပဒဋ္ဌကထာဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီ (ထီ) [မမ္မပဒဋ္ဌ-ကထာ+ဂဏ္ဌိပဒ+အတ္ထ+ဒီပနီ] မမ္မပဒအဋ္ဌ-ကထာလာ တိမ်မြုပ် အသိဝုပ်သောပုဒ်တို့၏ အနက်တို့ကို ဖွင့်ပြရာကျမ်း၊ မမ္မပဒဋ္ဌကထာ-ဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီကျမ်း၊ (ယင်းသည် မမ္မပဒ-အဋ္ဌကထာလာ ပုဒ်တို့ကို အဘိဓာန်အသွင် အကွာရှာစဉ်၍ သီဟိုဠ် တိုင်းရင်းဘာသာဖြင့် ဖွင့်ပြသောကျမ်း ဖြစ်၏။ B E. ၂၄၅၆-ခုနှစ်တွင် သူရိယဂေါဠသုမင်္ဂလထေရ် ရေးသည်။) မမ္မပဒဋ္ဌကထာဂဏ္ဌိပဒတ္ထဒီပနီ။ ယင်း-ကျမ်း။ နှာ-၁။

မမ္မပဒဋ္ဌာနဘူမိ (ထီ) [မမ္မ + ပဒဋ္ဌာန + ဘူမိ] မမ္မ(နှင့်)ပဒဋ္ဌာန်ဘုံ။ (ဝိဘတ္တိဟာရ၌ ဝေဘန်ခြင်းသည် မမ္မဝိဘတ္တိ, ပဒဋ္ဌာနဝိဘတ္တိ, ဘူမိ-ဝိဘတ္တိ-အားဖြင့် ၃-ပါးပြား၏။) ယေသု သုတ္တေသု ဝုတ္တာ မမ္မပဒဋ္ဌာနဘူမိယော ဣမိ-နာ· ဝိဘတ္တိဟာရေန ဝိဘတ္တာ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၁၆၇။

မမ္မပဒတ္ထ (ပု) [မမ္မပဒ+အတ္ထ] မမ္မ-ဟူသောပုဒ်၏ အနက်။ မမ္မပဒ (၇)-ကြည့်။

မမ္မပဒနိဒါန (တိ) [မမ္မပဒ+နိဒါန။ (=နိ+ဒံသ+ယု)] မမ္မပဒနိဒါန်း၊ မမ္မပဒပါဠိတော်လာ အကြောင်း–ဝတ္ထု–အဋ္ဌုပ္ပတ်–တို့ကိုဖွင့်ပြရာ မမ္မပဒအဋ္ဌကထာ။(ညွှန်းဆိုသည့် ပဋ္ဌမဟာဝိ-လောကန-သည်မမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃-၌ လာရှိသည်။) မမ္မပဒနိဒါနေ ဝုတ္တနယေန ဒေဝတာဟိ အာ-ယာစိတော ပဋ္ဌမဟာဝိလောကနာနိ ဝိ-လောကေတွာ .... အဂ္ဂဟေသိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၉၆။

မမ္မပဒပါဋ္ဌ (ပု) [မမ္မပဒ+ပါဋ္ဌ] မမ္မပဒပါဠိတော်၌ လာသောပါဋ္ဌ၊ မမ္မပဒပါဠိတော်လာ ဂါထာ ပါဋ္ဌ။ "ဥတ္တိဋ္ဌေ"တိ မမ္မပဒပါဋ္ဌော။ ဝဇိရ။ ၄၂၆။

မမ္မပဒပါဠိ (ထီ) [မမ္မပဒ + ပါဠိ] မမ္မပဒပါဠိတော်။ မမ္မပဒဋ္ဌကထာ-ကြည့်။

မမ္မပဒဗျဥ္ဇန (နှ) [မမ္မ + ပဒ + ဗျဥ္ဇန] ပါဠိ၏ အနက်ကို ထင်စွာပြတတ်သောအက္ခရာ။(ပါဠိ-တော်၏ ပုဒ်ဗျည်း။ မ၊ဘ။သျှ။) မမ္မပဒဗျဥ္ဇန-(မ၊ဘ။၁၁၇)နှင့် ပါဠိယာ ပဒဗျဥ္ဇနံ၊ တဿ တဿ အတ္ထဿ ဗျဥ္ဇနကံ အက္ခရံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၃၅၈။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ မ၊ဋီ၊၂။၃၉။ အံ၊ ဋီ၊၂။၃၆၀။)

မမ္မပဒဘာဏက (တိ) [မမ္မပဒ+ဘာဏက] မမ္မ-ပဒကို–ရွတ်ဆို–ဆောင်–သော၊သူ။ မမ္မပဒ-ဘာဏကာ ပန....ဝဒန္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၈။ (–သာရတ္ထ၊ဘ။၆၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဘ။၈၆။)

မမ္မပဒဘာဏကမဟာတိဿထေရ (ပု) [မမ္မပဒ-ဘာဏက+မဟာတိဿထေရ] မမ္မပဒကို – ရွတ်ဆို – ဆောင် – သော မဟာတိဿထေရ်။ မမ္မပဒဘာဏကမဟာတိဿထေရေန သဒ္ဓိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၅။

မမ္မပဒမဟာဋ္ဌီကာ (ထီ) [မမ္မပဒ+မဟာဋ္ဌီကာ] မမ္မပဒမဟာဋ္ဌီကာပါဋ္ဌ၊ ယင်းကို သက္ကရာဇ် ၁၁၇၅-၁၂၃၉ ရေစက္ကြီဆရာတော် အရှင်ဝရ သမ္ဘောဓိ ပြုစီရင်ခဲ့သည်၊ မမ္မပဒအဋ္ဌကထာ၏ နုပ်ကျဉ်း ကွယ်ဝှက်သောအနက်ကို ဖွင့်သဖြင့်

မွေ့ပဒအင္ဂကထာလိုနတ္ထပကာသိနီ-ဟု အမည္ေပးထား၏၊ ဆရာ၁တာ် အရွင္ဝရသမ္ဘောဓိသည္ ပရိသန္ဓိဝိနိစ္ဆယ-စသော အခြားကၡမ်ားေပါင္း ၂၇-ကၠေ၁ာ်ကိုလည္း ပ္ပြားစီရင္ခဲ့သည္၊ အကၠယ် မဟာေထရဝတ္ထုနည္ပဒီပိကာ-ကြည့္။) ဥပသမ္ပဒါနုသာသနံ၊ မွေ့ပဒမဟာဋီကာ။ ယင်းဋီးနိုင်ုံ။၃၁၆။

မွေ့ပဒသုတ္တ (နာ) [မွေ့ပဒ+သုတ္တ] မွေ့ပဒသုတ်။ (အနုဘိဒ္ဓာ,အဗျာပါဒ,သမ္မာဒိဋ္ဌိ,သမ္မာသမာဓိ ဤတရား ၄-ပါးကို အမြတ်ဟူ၍၎င်း, ကြာမြင့်စွာသော ကာလ၌ ဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း, ဘုရားပစ္စေကဗုဒ္ဓါ သာဝကတို့၏အနုယ်၌ ဖြစ်၏ဟူ၍၎င်း သိအပ်၍ ရှေး၌ဖြစ်ပြီး အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန် ဘုရားရှင်တို့ ပယ်ဘူး, ပယ်ဆဲ, ပယ် လတ္တံ့ မဟုတ်ကြောင်း, ပညာရှိ ရဟန်းပုဏ္ဏားတို့ မကဲ့ရဲ့အပ်ကြောင်း ဟောပြရာသုတ်။) အဂုတ္တရနိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊၁။ ၃၃၇-ဂ။

မွေ့ပဒေသ (ပု) [မွေ့+ပဒေသ။(မွေ့ပသေ-ပြာ)] တရားအစိတ်၊ တရားတစိတ်။ တတ္ထ ပဒေသော နာမ ခန္ဓပဒေသော....မွေ့ပဒေသော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။)

မွေ့ပ(ပ္ပ)ဗန္ဓ (ပု) [မွေ့ + ပဗန္ဓ] တရားအစဉ်။ အနုပခရိတဘေဒသမုဿယေဝ မွေ့ပဗန္ဓေ ....အဘိနိဝိသနံ ဇနေသိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၄။ နစ (ဟိ) ပုဂ္ဂလဝေါဟာရရဟိတေ မွေ့ပ္ပဗန္ဓေ သဝနကိရိယာ လဗ္ဘတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၈။ ကလလာဒိအဝတ္ထော မွေ့ပ္ပဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၄။ မ၊ဋီ၊၂။၂၂၇။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၁။ မ၊ဋီ၊၁။၇၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၁။)

မွေ့ပဗွတ (ပု) [မွေ့ + ပဗွတ။ (ဗေပဝီတ-သံ)] တရားဟူသော တောင်၊ တောင်နှင့်တူသော တရား။ အနုမာနေန ဥတမ္ပံ၊ ဒီသ္ဝာန မွေ့ပဗ္ဗတံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

မွေ့ပ(ပ္ပ)ဘေဒ (ပု) [မွေ့+ပဘေဒ။ (ဗေပြဘေဒ-သံ)] (၁) အကြောင်း – ပါဠိ – အထူးအပြား။ (၂) ခန္ဓာ, အာယတန, ဓာတ်, ဣန္ဒြေ-အားဖြင့် ၅၇-ပါးအပြားရှိသော တရားအထူးအပြား။ (၁) မွေ့ပရှိသမ္ဘိဒါ ကြည့်။ (၂) ခန္ဓာယတနဓာတုဣန္ဒြိယဝသေန သတ္ထပညာသဝိဓော မွေ့ပ္ပဘေဒေါ ဒဿိတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။

မွေ့ပရ (တိ) [မွေ့+ ပရ] မွေ့-သဒ္ဒါနောက်၌ ရှိသော။ မွေ့ာဘိလာပေါ မွေ့ပရော စ ကုသလာဘိလာပေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၂။

မွေ့ပရာယဏ (တိ) [မွေ့ + ပရာယဏ] တရားဟူသော–လည်းလျှောင်း–မှီခို– ကိုးကွယ် – ရာ ရှိသော၊သူ။ အဇ္ဈ အာဒီ ကတ္ဝာ အဟံ ဗုဒ္ဓပရာယဏော မွေ့ပရာယဏော.... တပ္ပရာယဏဘာဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၁၄။

မွေ့ပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [မွေ့+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထီ-ဌ– ပရိဂ္ဂါဟိကာ] တရားတို့ကို–ပိုင်းခြားရှု–သိမ်းဆည်း–တတ်သော။ မွေ့ပရိဂ္ဂါဟိကာယ အနုပယာနာယ တေ မွေ့ အနုပယာန္တောတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၃။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဂ၃။)

မွေ့ပရိစ္ဆာဂ (ပု) [မွေ့+ပရိစ္ဆာဂ] တရားကို–စွန့်လှူ–ဟောပြ–ခြင်း–ကြောင်း'စေတနာ။ တေဒဂ္ဂံ သိက္ခေ ဣမေသံ ဒ္ဝိန္နံ ပရိစ္ဆာဂါနံ၊ ယဒိဒံ မွေ့ပရိစ္ဆာဂေါ။ အံ၊၁။ဇ၀။

မွေ့ပရိစ္ဆေဒ (ပု) [မွေ့+ပရိစ္ဆေဒ] တရားအပိုင်းအခြား။ မွေ့ပရိစ္ဆေဒေါ ပနေတ္ထ ပဒသော-မွေ့ ဝုတ္ထနယေနေဝ ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဖ၄။ ကခ်ိ။ ၂ဂ၅။ ဝ၀ိရ။ ၂ဇ၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊

၂။၆၆။ သံ၊ဌ၊၃။၁၈၆၊၂၆၆။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃။ သံ၊ဋီ၊၂။၈၂၊၈၃၊၁၂၂၊ ၄၂၂။)

ဓမ္မပရိပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓမ္မ+ပရိပုစ္ဆာ] ပါဠိကို အဖန်ဖန် မေးမြန်းခြင်း။ တတ္ထ တတ္ထ ဓမ္ম-ပရိပုစ္ဆာယ ပရိပုစ္ဆတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁၆၊၃၀၆။

ဓမ္မပရိဗန္ဓပရိဟရဏ (နာ) [ဓမ္မပရိဗန္ဓ+ပရိဟရဏ] ပရိယတ်တရားကို ထက်ဝန်းကျင် – နှောင့်ယှက်–ဖျက်ဆီး – ကန့်ကွက် – တတ်သော အန္တရာယ်ကို ရှောင်ခြင်း။ ဓမ္မပရိဗန္ဓပရိဟရ-ဏမုခေန ဓမ္မမစ္ဆရိယံ ဝဇ္ဇေတိတိ ယုဇ္ဇတိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၉၀။

ဓမ္မပရိဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+ပရိဘောဂ] (ပါဠိဓမ္ম-ကို သင်ယူခြင်း စသည်ဖြင့်) တရားကို သုံး-ဆောင်ခြင်း။ တတ္ထ ဓမ္ম-ပရိဘောဂေါပိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၇၄။ ဝိ၊သင်္ခ။၆၉။ ဥဒ္ဒေသဂ္ဂယ-ဏာဒိနာ ဓမ္ম-ပရိဘောဂေါ ဓမ္ম-ပရိဘောဂေါ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၁၅၈။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅၆။ ဝိမတိ၊ဋ။၁၀၅၊၁၄၀၊၃၃၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၂၉။)

ဓမ္ম-ပရိယတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম + ပရိယတ္တိ] ပါဠိဓမ္ম – တရား–ကို သင်ယူခြင်း။ သော တာယ ဓမ္ম-ပရိယတ္တိယာ ဒိဝသံ အတိနာမေတိ။ အံ၊ ၂။ ၂၆။

ဓမ္ম-ပရိယာယ (ပု) [ဓမ္ম + ပရိယာယ] (ကဲ) တရားဒေသနာ။ (ခ) တရားဒေသနာဟု ဆို-အပ်သော ပါဠိ။ (ဂ) မဂ်,ဖိုလ်တရားတူးကို ရခြင်း၏အကြောင်း(ပရိယတ်တရား)။ (ဃ) ဓမ္ম-သဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ် – စကားအပြောင်း-အလဲ။ (ဃ) ဓမ္ম-ပရိယာယေနာ (မ၊ဘ။၃၀)-တိ ဓမ္ম-ဒေသနာယ။ မ၊ဌ၊ဘ။၁၅၂။ ယေ ဣမံ ဓမ္ম-ပရိယာယံ နာ-ဿောသု(အံ၊ဘ။၆၆)ဣတိ.... ဝေ-ရ-ပ် ဓမ္ম-ဒေသနံ သောတုံ နာ လဘိ-သု။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂။

ဓမ္ম-ပရိယာယော(ပ၊ဧ)—မ၊ဘ။၁၁၂။ အံ၊ ၂။ ၄၄၄။ အံ၊ဌ။၁၈၂။ ဓမ္ম-ပရိယာယံ(ဒု၊ဧ)— ဝိ၊ဌ။၅၁။ ဒီ၊ဘ။၄၃။ ဒီ၊ဌ။၉၆။ မ၊ ၂။၁ဝ၉။ မ၊ဌ။၉ဌ။ မ၊ဌ၊၄။၈၈။ ဓမ္ম-ပရိယာယေန(တ၊ ဧ)— မ၊ဘ။ဌ၀။ မ၊ဌ၊ဘ။၁၅။ ဓမ္ম-ပရိယာ-ယဿ(ဆ၊ဧ)—သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဌ၁၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅ဌ၁။ ဓမ္ম-ပရိယာယေ (သ၊ဧ) — မ၊ဌ၊ ၄။၈၈။

(ခ) ဓမ္ম-ပရိယာယေ (ဒီ၊ဌ၊ဘ။၁၁၈)တိ ဓမ္ম-ဒေသနာသခ်ါတာယ ပါဠိယာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ဘ။၄၇ဘ။ (ဂ) ဓမ္ম-ပရိယာယ (သံ၊ ဘ။ဌ၀၂။ သံ၊ ၂။ဌ၀၅၊၄၂၉။ အံ၊ ၂။၄၄၀)ဣတိ ဓမ္ম-ကာရဏံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၆၉။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၂၊ ၁၂၂။ အံ၊ဌ၊ဌ။ဘ၆၈။ ပရိယာယတိ အတ္ထ-နော ဖလံ ပရိဂ္ဂဟေတ္မာ ဝတ္တတိတိ ပရိယာ-ယော၊ ကာရဏဣတိ အာယ "ဓမ္ম-ပရိယာယဣတိ ဓမ္ম-ကာရဏ"ဣတိ၊ ပရိယတ္တိ-ဓမ္ম-ဘူတံ ဝိသေသာ-ဓိဂမဿ ဟေတုဣတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၈ဂ။ ဓမ္ম-ာ စ သော ပရိယတ္တိ-ဓမ္ম-တ္တာ ပရိယာ-ယော စာတိ ဓမ္ম-ပရိယာယော၊....ယသ္မာ ပန သော တဿာ-ဓိဂမဿ ကာရဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "ဓမ္ম-ကာရဏ"ဣတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ဌ၀၅။ (ဃ) (ဂ) ဓမ္ম-ပရိယာယ(စရိယာ။ ၄၂ဝ)ဣတိ ဓမ္ম-ဒေသနံ ဓမ္ম-ဘူတံ ဝါ ကာရဏံ။ စရိယာ၊ဌ။ဌ၂၂။ (ဃ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္ম-ပရိယာယဝစန (နာ) [ဓမ္ম+ပရိယာယ+ဝစန] ဓမ္ম-သဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ်– စကားအပြောင်း-အလဲ–ဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ ဘာဝေါတိ စ ဓမ္ম-ပရိယာယဝစနမေတံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဘ။

ဓမ္ম-ပရိယာယာပေက္ခာ (ထီ) [ဓမ္ম-ပရိယာယ + အပေက္ခာ] ဓမ္ম-သဒ္ဒါ၏– ပရိယာယ်–စကား-အပြောင်းအလဲ–သဒ္ဒါကို ရှင်ခြင်း။ ဓမ္ম-ပရိ-ယာယာပေက္ခာယ ပုဂ္ဂလိဂ်နိဒ္ဒေသော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၈ဂ။

မွေ့ပရိယေဋ္ဌိ (ထီ) [မွေ့ + ပရိယေဋ္ဌိ] တရားကို ရှာမှီးခြင်း။ မတ္တကပွတ္တာဝ မွေ့ပရိယေသနာ မွေ့ပရိယေဋ္ဌိတိ ဝုတ္တာ။ အံ၊ဌ။၂။၆၁။ (–အံ၊ ၁။၉၂။)

မွေ့ပရိယေသနာ (ထီ) [မွေ့ + ပရိယေသနာ] (၁) မွေ့ချုံကို ရှာမှီးခြင်း။(၂)တရားကို ရှာမှီးခြင်း။ (၁) မွေ့ပရိဋ္ဌာဟံ ပဋ္ဌိစ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မွေ့ပရိယေသနာ။ သံ၊၁။၃၆၀၊၃၆၃။ (၂) အာမိသပရိယေသနာ စ မွေ့ပရိယေသနာ စ။ အံ၊ ၁။၉၂။ (–အံ၊ဌ။၂။၆၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၂၆။)

မွေ့ပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [မွေ့ + ပရိဋ္ဌာဟ] မွေ့ချုံ၌ (ဖြစ်သော) – ပူပန် – ပူလောင် – ခြင်း။ (တရားကို လိုချင်ခြင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်သော ပူလောင်ခြင်းသည် မွေ့ပရိဋ္ဌာဟ မည်၏။) မွေ့ဆန္ဒံ ပဋ္ဌိစ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မွေ့ပရိဋ္ဌာဟောဘ။ သံ၊ ၁။၃၆၀၊၃၆၃။

မွေ့ပလ္လင် (ပု) [မွေ့+ပလ္လင်] တရားဟူသော ပလ္လင်၊ တရားပလ္လင် (ပလ္လင်အလား လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား)။ မွေ့ပလ္လင်မာဒါယ (မွေ့ပလ္လင်မည်သယ၊ သိ၊သျှ၊က)၊ ဝိဟရာမိ အနုသဝေါ။ အပ၊ ၂။၆။

မွေ့ပဝတ္ထ (နာ) [မွေ့+ပဝတ္ထ] တရား၏ဖြစ်ခြင်း။ ကတမဿ မွေ့ဿ ပစ္စယောတိ ဧဝံ မွေ့ပ-ဝတ္ထဝသေနေဝ ပဠေ ပုစ္ဆိတေ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၃။

မွေ့ပဝတ္ထိ (ထီ) [မွေ့+ပဝတ္ထိ။ (ဓမ်ပြဋ္ဌတ္ထိ-သံ)] တရား၏ဖြစ်ခြင်း။ သညာဝိပ္ပယုတ္တာ ဟိ မွေ့-ပဝတ္ထိ ဣဝေဓိပ္ပေတာ။ နေတ္ထိ၊ဋီ။၄၀။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉။)

မွေ့ပါဘတ (နာ) [မွေ့+ပါဘတ] (က) အစဉ် အလာ(ပို့မြဲ)လက်ဆောင်။ (ခ) တရားလက်ဆောင်။ ဂန္ဓစန္ဒနပက်ဘဒိ၊ မွေ့ပါဘတတံ တထာ။ မဟာဝံသ၊ဂ၂။၁၄။

မွေ့ပါမောဇ္ဇ (နာ) [မွေ့+ပါမောဇ္ဇ] တရား၌ ဖြစ်သော–ဝမ်းမြောက်သောသူ – ဝမ်းမြောက်ခြင်းရှိသူ–၏ အဖြစ်၊ တရားတော်၌ တက်ကြွ ဝမ်းမြောက်–ခြင်း–မှု။ ဥဒယမ္ပယံ သမ္ပ-သန္ဓော မွေ့ပါတိ မွေ့ပါမောဇ္ဇဿ လဘတိ။ မွေ့၊ဌ။ ၂။ဥ၂၆။ (–အံ၊ဥ။ဥ၁၉။)

မွေ့ပါယက (တိ) [မွေ့+ပါ+ဏ္ဍ] တရား(ရေ)ကို သောက်တတ်သော (သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို သိသော၊သူ)။ မွေ့ပါတိတိ မွေ့ပါ-ယကော။ မွေ့ ပိဝန္တော်တိ အတ္ထော။ မွေ့၊ ဌ။၁။ဥ၅၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၈၈။

မွေ့ပါလ (တိ) [မွေ့ + ပါလ။ ထီ-ဌ် မွေ့ပါလီ] (၁) တရားကို–စောင့်ရှောက်–လုံ့ဆြံ့စေ–တတ်သော၊သူ၊ (က) အလောင်းတော် ဝိဝုရအမတ်။ (ခ) မွေ့ပါလပုဏ္ဏား။ (၂) မွေ့ပါလ အမည်ရှိသော၊သူ၊ (က) အာသိညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာ အရှင်မွေ့ပါလထေရ်။ (ခ) ဗဒရတိတ္ထကျောင်းနေ အဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်မွေ့ပါလထေရ်။ (ဂ) မွေ့ပါလီ ထေရီမ။ (ဃ) မွေ့ပါလမင်းသား။ (ဇ) (မဟာမွေ့ပါလပုဏ္ဏား၏သား)မွေ့ပါလသတိုး သား။ (စ) (ဝိဝုရပညာရှိအမတ်၏သား)မွေ့-ပါလသတိုးသား။ (နာ) (၃) (က) မွေ့ပါလ အမျိုး။ (ခ) မွေ့ပါလဇာတ်။

(ခ) တရားကို–စောင့်ရှောက်–လုံ့ဆြံ့စေ–တတ်သော၊သူ၊ (က) အလောင်းတော် ဝိဝုရအမတ်။ မွေ့ပါလော (ဇာ၊၂။၂၇၉)တိ မွေ့ဿ ပါလကော ဂေါပကော။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၉၂။ မွေ့ပါလော (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၉)တိ မဟာ-သတ္တော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၉၄။ (ခ) မွေ့ပါလ-ပုဏ္ဏား။ ဒဿနံ ကုသလကမ္မပထာနံ ပါလ-နတော မွေ့ပါလောတ္တေ၀ ပညာတော ပြာဟ္မဏော ပဋိ၀သတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀။

(၂) မွေ့ပါလအမည်ရှိသော၊သူ၊ (က) အာသိညာဉ် ၆-ပါးပိုင်ရှင် ရဟန္တာ အရှင် မွေ့

ပါလထေရ်။ ဓမ္မပါလတ္ထေရ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဗဒရတိတ္ထကျောင်းနေ အဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလထေရ်။ ဓမ္မပါလတ္ထေ-ရ (၂)-ကြည့်။ (၃) ဓမ္မပါလထေရီမ။ ဓမ္ম-ပါလိတ္ထေရီ-ကြည့်။ (၈) ဓမ္မပါလမင်းသား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၁)-ကြည့်။ (၄) (မဟာဓမ္ম-ပါလ ပုဏ္ဏားဇာတ်သား) ဓမ္မပါလသတိုးသား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၂) (က) ကြည့်။ (ခ) (ဝိ-ခုရပညာရှိအမတ်၏ သား) ဓမ္မပါလသတိုး သား။ ဓမ္မပါလကုမာရ (၂) (ခ)-ကြည့်။

(နှ) (၃) (က) ဓမ္မပါလအမျိုး။ ဗာရာ-ဏသီယံ ဓမ္မပါလံ နာမ ဗြာဟ္မဏကုလံ အဟောသိ။ ပေတ၊ဌ။၅၇။ (ခ) ဓမ္မပါလ ဇာတ်။ ဓမ္မပါလဇာတက-ကြည့်။

ဓမ္မပါလကုမာရ(ပု) [ဓမ္မပါလ+ကုမာရ] (၁)ဓမ္ম-ပါလမင်းသား။ (၂) (က) (မဟာ ဓမ္မပါလ-ပုဏ္ဏား၏ သား) ဓမ္မပါလ သတိုးသား။ (ခ) (ဝိခုရပညာရှိအမတ်၏သား) ဓမ္မပါလသတိုး သား။ (၁) ဓမ္မပါလကုမာရော ပန အဟမေဝ အဟောသိ ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဝ၆၈။ (၂) (က) "ဓမ္ম-ပါလကုမာရော" တေ၀ဿ နာမံ ကရိ-သု။ ဇာ၊ဌ၊၄။၅၀။ (ခ) ဓမ္မပါလကုမာရော ပန တံ ဝစနံ သုတ္တာ၀ ရောဒနေ္တော ကနိဋ္ဌ-ဘာတိကဂဏပရိ၀ုတော ပိတု သန္တိကံ အဂ-မာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဝ၉၃။

ဓမ္မပါလကုမာရကာလ (ပု) [ဓမ္မပါလကုမာရ + ကာလ] ဓမ္မပါလမင်းသားဖြစ်ချိန်–အချိန် – အခါ – ကာလ။ ဓမ္မပါလကုမာရကာလေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။

ဓမ္မပါလဂါမ (ပု) [ဓမ္မပါလ+ဂါမ] တရားစောင့်သော အမျိုး (တရားစောင့်သော အမျိုး-သား အမျိုးသမီး)တို့၏ နေရာဖြစ်သော ရွာ၊ ဓမ္မပါလရွာ။ ကာသီရဋ္ဌေ ဓမ္မပါလဂါ-မော နာမ အဟောသိ။ သော ဓမ္မပါလကု-လဿ ဝသနတာယ တေ နာမံ လဘိ။ ဇာ၊ ဌ၊၄။၅၀။

ဓမ္မပါလဇာတက (နှ) [ဓမ္မပါလ + ဇာတက] မဟာဓမ္မပါလဇာတ်။ (ဗာရာဏသီပြည် ဗြဟ္မ-ဒတ်မင်းလက်ထက် ကာသီတိုင်း ဓမ္မပါလရွာ ဓမ္မပါလအမျိုးတို့၏ ကုသိုလ်ကမ္မပထတရားကို အမြဲ ထာ၀ရ စောင့်ရှောက်ခြင်းကြောင့် အ-သက်အရွယ် နှုန်ယင်ယင်ပျိုစဉ် မသေကြပဲ အသက်ကြီးရင့်မှ သေကြကြောင်းကို ဖခင် သုဒ္ဓေါဒန မင်းကြီးအား ကပိလ၀တ်ပြည် နိဂြောဓာရုံကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်-မူစဉ် ဘုရားရှင် ဟောတော်မူရာ ဇာတ်။ ယင်း ဇာတ်အဆုံး၌ သစ္စာ ၄-ပါးတရား ဆက်-လက် ဟောတော်မူသည်၊ သစ္စာဒေသနာ-အဆုံး၌ သုဒ္ဓေါဒနမင်းကြီး အနာဂါမ်တည်-သည်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဒသကနိပါတ၊ ဇာတကပါဠိ၊ မဟာဓမ္မပါလဇာတက။ ဇာ၊ ၁။ ၂၁၄-၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၉-၅၅ ကြည့်။) ဓမ္ম-ပါလဇာတကံ သုတ္တာ အနာဂါမိဖလေ ပတိ-ဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၇၉။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄၇။

ဓမ္မပါလတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မပါလ+ထေရ] ဓမ္မပါလ ထေရ်၊ (၁) အာဘိညာဉ် ၆-ပါးပိုင်ရှင် အရှင် ဓမ္မပါလထေရ်။ (ယင်း-သည် ဘဝထိုထို၌ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို ဆည်းပူးခဲ့သူပေတည်း၊ အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင် လက်ထက် အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင်အားညောင်ကြပ်သီးလှူခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက်-တွင် အရှင်ဓမ္မပါလထေရ်အမည်ဖြင့် အာဘိ-ညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာ ဖြစ်လာ-သည်။) ယော ဟ၀ေ ဒဟရော ဘိက္ခု။တိ အာယသ္မတော ဓမ္မပါလတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ဇ၁၆။ (၂) ဗဒရတိတ္ထကျောင်း-နေ အဌကထာ, ဋီကာကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလ ထေရ်။ (ယင်းသည် A.D. ၅-ရာစု ကုန်ခါနီး, ၆-ရာစု သို့မဟုတ် A.D. ၁၀-ရာစုတွင် ပေါ်-ထွန်းခဲ့သည်၊ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း ကဏ္ဍပူရ

မြို့ ဇာတိ ဖြစ်သည်၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း အနု
ရာဓမြို့ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်၌
ပညာသင်ကြားပြီး အိန္ဒိယ တောင်ပိုင်း
တန်ဂျိုမြို့ အရှေ့ဖက် ၃၅-မိုင်ကွာ နာဂပဋ္ဋနမြို့
ဓမ္မာသောကမင်းကြီး၏ ကောင်းမှုတော် ရှေး
ဟောင်းကျောင်းတိုက်ဖြစ်သည့် . ဗဒရတိတ္ထ
ကျောင်းတိုက် (ဆီးပင်ဆိုပ်ကျောင်းတိုက်)၌
ကြာမြင့်စွာ သီတင်း သုံးတော် မူခဲ့သည်။
ဥဒါနဋ္ဌကထာ, ဣတိဝုတ္တကဋ္ဌကထာ, ဝိမာန
ဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ,ပေတဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ, ထေ-
ရဂါထာအဋ္ဌကထာ, ထေရီဂါထာအဋ္ဌကထာ,
စရိယာပိဋကအဋ္ဌကထာ, နေတ္တိအဋ္ဌကထာ,
ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂမဟာဋီကာ, ဒီဃနိကာယဋီကာ,
မဇ္ဈိမနိကာယဋီကာ, သံယုတ္တနိကာယဋီကာ,
အင်္ဂုတ္တရနိကာယဋီကာ (မပြီးဆုံး),နေတ္တိဋီ-
ကာ, အဘိဓမ္မာ အနုဋီကာတို့ကိုလည်း ပြုစု
တော်မူခဲ့သည်။ အကျယ် ဝိသုတာ။၄၂-၅၀။
D.P.P.L.C., သီဟိုဠ် ပါဠိသာဟိတျ- တို့
ကြည့်။)"ကောသေယျကဋ္ဌသမယန္တိ ကော-
သေယျကသဋ္ဌမယ"န္တိ အာစရိယဓမ္မပါလ-
တ္ထေရေန ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၉၅။ (–သီ၊
ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၉၈။)

ဓမ္မပါလိတ (ပု) [ဓမ္မ+ပါလိတ] အရှင်ဓမ္မပါလိ-
တထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၃၀၀-မှ ၄၀၀-
အတွင်း လောက်က သီဟိုဠ်သာသနာဆက်
တွင် ထင်ရှားသည့် မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်၊
အရှင်စူဠနာဂထေရ်၏ တပည့် ဖြစ်သည်၊
သီဟိုဠ်ကျွန်း တောင်ပိုင်း ရောဟဏဇနပုဒ်၌
အမြဲသီတင်းသုံးတော် မူခဲ့သည်။) ဓမ္မပါ-
လိတနာမော စ၊ ရောဟဏော သာဓုပူဇိတော။
ဝိ၊၅။၃၊၇၊၁၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။

ဓမ္မပါလိတ္ထေရီ (ထီ) [ဓမ္မပါလိ+ထေရီ] ဓမ္မပါလိ
ထေရီမ။ (ယင်း-သည် သီဟိုဠ်သာသနာပြု
အရှင်မဟာမဟိန္ဒ၏နှစ်မ ရဟန္တာ ဆံဃမိတ္တာ
ထေရီမ၏ ဥပဇ္ဈာယ် ဖြစ်သည်။) ဥပဇ္ဈာ-
ယာ ပန ဓမ္မပါလိတ္ထေရီ နာမ အဟောသိ။
ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

ဓမ္မပါသာဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပါသာဒ။ ဓမ်ိပြာ၈ါဒ-
သံ)] (၁) ဓမ္မအမည်ရှိသော ပြာသာဒ်၊ ဓမ္ম
ပြာသာဒ်။ (၂) လောကုတ္တရာ တရား
ဟူသော ပြာသာဒ်။ (၃) ပညာဟူသော
ပြာသာဒ်။ (၄) ပရိယတ်တရားဖြင့် ပြီး
သော ပြာသာဒ်။ (၁) ဓမ္မပါသာဒေါ ဓမ္ম-
ပေါ်ကွရကြီ စက္ကရတနန္တိ သမ္ဘမေတံ အန္တရ-
ခေယိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၈။ ဓမ္မပါသာဒံ အဘိရှ-
ယှ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၅။ (၂) (၃) ဓမ္မပါသာဒ-
မာရှယှ။ အပ၊ ၂။၈၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။ ဝေ
ဓမ္မပါသာဒမာရှယှ သတ္ထနိကာယံ ဩလော-
ကယတော.... အာပါထံ နာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၃၃၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၆၅။ သံ-
ဋီ၊၁။ ၂၃၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။
သံ၊ဋီ၊ ၂။၉၆။) ဓမ္မမယ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
ဂ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၃)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၄)
ဓမ္မပါသာဒလက်ိတ-ကြည့်။

ဓမ္မပါသာဒပွမုခ (တိ) [ဓမ္မပါသာဒ+ပမုခ] ဓမ္ম-
ပြာသာဒ်–လျှင်–ဟူသော– အကြီးအမှူးရှိ
သော၊ ပြာသာဒ်။ (၈-သောင်း ၄-ထောင်
သော ပြာသာဒ်တို့တွင် ဓမ္မပြာသာဒ်သည်
အကြီးမြတ်ဆုံး ဖြစ်သည်ဟူ၏။) စတုရာသီတိ
ပါသာဒသဟဿာနိ (အဟောသုံ) ဓမ္မပါ-
သာဒပွမုခါနိ။ ဒီ၊ ၂။၁၅၃၊၁၅၄၊၁၅၈။ သံ၊ ၂။
ဝ၁ဂ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂။

ဓမ္မပါသာဒလက်ိတ (တိ) [ဓမ္မပါသာဒ+အလက်-
တ] ပရိယတ္တိဓမ္မဖြင့် ပြီးသော ပြာသာဒ်ဖြင့်
တန်ဆာဆင်အပ်သော၊ ဓမ္ম ပြာသာဒ်ဖြင့် တန်
ဆာဆင်အပ်သော (အသောကာရုမတိုက်
ရတနာဘုံကျော် ကျောင်း)။ ရတနာဘူမိ-
ကိတ္တိဝုယော၊ ဓမ္မပါသာဒလက်တော။ သီ၊ဋီ၊
သစ်၊ ၂။၄၃၆။

ဓမ္မပီတိ (ထိ) [ဓမ္မ+ပီတိ။ (ဓမ်ိဳပြီတိ-သံ)] (၁) တရားကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း'ပီတိ'၊ နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးများခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိ။ (တိ) (၂) တရား (ရေ) ကို သောက်တတ်သော၊သူ။ (သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို သိသော၊သူ။) (၁) ပီတိပါမောဇ္ဇန် ဝေ ခန္ဓာနှံ ဥဒယဗ္ဗယ် သမ္မ-သန္တော ဓမ္မပီတိ ဓမ္မပါမောဇ္ဇဥ္စ လဘတိ။ ဓမ္မ၊ဌ။၂။၃၇၆။ (–ဇော၊ဌ။၃။၁၀၃။) (တိ) (၂) ဓမ္မပါယက-ကြည့်။

ဓမ္မပီတိပဋိသံဝေဒနေ (နှ) [ဓမ္မ+ပီတိ+ပဋိသံ-ဝေဒနေ] တရားကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိကို ခံစားခြင်း၊ နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးများခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း ပီတိကို ခံစားခြင်း။ ဝေ မဟာထေရော....ဓမ္ম-ဗဟုမာနေန ဓမ္မပီတိပဋိသံဝေဒနေန ပရိဝိ-တက္ကေသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၄၄။

ဓမ္မပီတိဝိပ္ပါရ (ပု) [ဓမ္မ+ပီတိ+ဝိပ္ပါရ] နာမ်,ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးများခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော နှစ်သက်ခြင်း'ပီတိ'၏ အထူးထူး အပြားပြား ပျံ့နှံ့ခြင်း။ ဓမ္မပီတိဝိပ္ပါရဝသေန ပသာဒဝိကသိတနိစ္စလတာယ နိမေသရဟိ-တောဟိ။ မဇ္ဈိ၊၂။၁၃၉။ (–သာရတ္ထ၊ဋီ။၁၄၄။)

ဓမ္မပီတိသုခ (နှ) [ဓမ္မ+ပီတိသုခ] နာမ်ရူပ်တရားကို ရှုမှတ်ပွါးများခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ပီတိသုခ။ ဓမ္မပီတိသုခ(သံ၊ဌ။၁။၇၉)နှင့် ဓမ္ম-ပစ္စဝေက္ခဏေန ဥပ္ပန္နပီတိသုခံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃၁၇။ မဇ္ဈိ၊ဋီ။၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၇။)

ဓမ္မပဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မ+ပဋ္ဌ] (က) ပရမတ်သဘော တရားအစု။ (ခ) သဘာဝတရားအစု။ ဥပါဒါ-နက္ခန္ဓာ ပစ္စယာဘူတာ ဓမ္မပဋ္ဌာ ဓမ္မရာသယောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၇၃။ မဇ္ဈ၊၁။၂၉၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၂၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၃။ ဥဒါန၊ဌ။၂၁။ ထေရီ၊ဌ။၂၆၅။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄၆၊၁၈၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၁၊၄၅၇။ မဇ္ဈိ၊ ၁။၃၆၊၁၇၇။ မ၊ဋီ၊၃။၃၆၆။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၂ ၁၉၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၅၅၊ အနုဋီ၊၂။၈၅။)

ဓမ္မပုပ္ပဂုဏ (ပု) [ဓမ္မ+မယ+ပုပ္ပဂုဏ။ အလယ်ပုဒ်ကျ။ (ဓမ်ိဳပုပ္ပဂုဏ-သံ။ ဓမ္မပုပ္ပဂုလ-ပြာ)] တရားဖြင့်ပြီးသော ပန်းကုံး၊ တရားပန်းကုံး။ ဓမ္မပုပ္ပဂုဏ်ံ ကတ္တာ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၇၅)တိ ဓမ္မမယ-ပုပ္ပမာလာဂုဏ်ံ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၆။

ဓမ္မပုပ္ပပိဋ္ဌန္ဓနေ (နှ) [ဓမ္မ+ပုပ္ပ+ပိဋ္ဌန္ဓနေ] (၉-ပါး သော လောကုတ္တရာ) တရားပန်းပွင့် အဆင်တန်ဆာ၊ ပန်းပွင့်အဆင်တန်ဆာနှင့်တူသော တရား။ ဓမ္မပုပ္ပပိဋ္ဌန္ဓနေ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉)နှင့် နဝ-လောကုတ္တရဓမ္မသခါတံ ကုသုမမာလံ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၁၄။

ဓမ္မပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ဓမ္မ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ဓမ္မဟူသော – ရှေ့ဆောင်–ရှေ့သွား–ရှိသော၊ ဓမ္မပဓာန ဖြစ်သော (ဒေသနာ)။ ကသ္မာ ပနေတ္ထ ယထာ ကာမာဝစရကုသလနိဿေသေ ဓမ္ম-ပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဒေသနာ ကတာ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀၈။

ဓမ္မပုဗ္ဗာပရ (ပု) [ဓမ္မ+ပုဗ္ဗ+အပရ] ရှေ့နောက်ဖြစ်သောပါဠိ၊ ရှေ့ပါဠိနှင့်နောက်ပါဠိ။ အတ္ထ-ပုဗ္ဗာပရေ ဓမ္မပုဗ္ဗာပရေ.... နှ ကုသလော ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၁။ (–အံ၊ဌ၊ခု။၆၀။)

ဓမ္မပုရ (နှ) [ဓမ္မ+ပုရ] တရားဟူသော ပြည်၊ တရားမြို့တော်။ တထေဝ လောကနာထသ၊ ဒီသ္ဝာ ဓမ္မပုရံ ဝရံ။ မိလိန္ဒ။ခု၂၇။

ဓမ္မပုရေက္ခာရ (တိ) [ဓမ္မ+ပုရေက္ခာရ] (၁) ပါဠိကို ရှေ့ကျပြုသော၊ ပါဠိကို–သင်အံ–ပို့ချ–သော၊သူ။ (၂) အကြောင်းကိုရှေ့ရှု ပြုသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မပုရေက္ခာရသာ (ဝိ၊ ၁။၁၉၀)တိ ပါဠိ ဝါစေန္တသာ ဝါ သဇ္ဈာ-ယန္တသာ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၃၅။ (–ဝိ၊။၁၉၊ ခု၆၄၊၄၀၈။ ဝိ၊ဌ၊ခု။၆၊၂၀၄။ မ၊ဌ၊ခု။၇၈။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၃၂၊ခု၄၈။) (၂) မမ ပုတ္တေန

အတ္ထပုရေက္ခာရတာယ စေဝ ဓမ္မပုရေက္ခာ-
ရတာယ စ ကတံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၁၉။

ဓမ္မပူဇနော (ထီ) [ဓမ္မ+ပူဇနော] တရားကို ပူဇော်
ခြင်း။ ဘဂဝတော ဓမ္မပူဇနော သတ္တသတ္တာ-
ဟပ္ပဋိပတ္တိအာဒီဟိ ဒီပေတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဌ။၈။

ဓမ္မပူဇာ (ထီ) [ဓမ္မ+ပူဇာ] (၁) တရားဖြင့် ပူ
ဇော်ခြင်း။ (၂) တရားကို ပူဇော်ခြင်း။
(၁) တေဒဂ္ဂံ ဘိက္ခဝေ....ယဒိဒံ ဓမ္မပူဇာ။ အံ၊
၁။၉၂။ ဓမ္မေန ပူဇနံ ဓမ္မပူဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။၆၁။
(–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၆၃။) (၂)
ဗုဒ္ဓပူဇံ ဝါ ဓမ္မပူဇံ ဝါ သံဃဘတ္တံ ဝါ ကရိ-
ဿာ(မိ)မ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၇၁။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၂။
(–အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ ဇာ၊
ဌ၊၇။၁၅၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃။)

ဓမ္မပေမ (နာ) [ဓမ္မ+ ပေမ။ (ဓမ်ိပြေမ-သံ)]
(က) လောကုတ္တရာ တရားကို ချစ်မြတ်နိုး
ခြင်း။ (ခ) (ရူပါရုံ-စသော)တရားကို ချစ်
မြတ်နိုးတတ်သော တဏှာ။ (က) ယော စ
ဓမ္မပေမေန ရောဒတိ။ မိလိန္ဒ။၈၁။ (ခ) ဓမ္ဓ-
နန္ဒီ ဓမ္မပေမံ ဓမ္မဇ္ဈောသာနန္တိ တဏှာယ တေ
ဝေ၀စနံ။ နေတ္တိ။၄၆။ တေသံ ဝေ ပိယာယ-
နဒ္ဓေန ဓမ္မပေမံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၇၆။

ဓမ္မပေါက္ခရဏီ (ထီ) [ဓမ္မ+ပေါက္ခရဏီ။ (ဓမ်-
ပု ဗ္ဗရိ-ဏီ-သံ၊ ဓမ္မပေါက္ခရိဏီ-ပြာ)] ဓမ္မအမည်
ရှိသော ရေကန်။ ဓမ္မပါသာဒေါ ဓမ္မပေါက္ခရ-
ဏီ၊ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၂၈။

ဓမ္မပေါတ္ထက (နာ) [ဓမ္မ+ပေါတ္ထက] တရားကျမ်း
ဂန် တရားကျမ်းစာ၊ တရားစာပေ။ ပရိယာ-
ရေ နိယောဇေသိ၊ တတ္ထ တံ ဓမ္မပေါတ္ထကေ။
မဟာဝံသ၊၅၀။၅၂။

ဓမ္မပ္ပကရဏ (နာ) [ဓမ္မ+ပကရဏ] တရားကျမ်း
ဂန် (ဘုရားဟော ပိဋကမှ တရား စာပေ
အမှန် အမြတ်တို့ကို ထုတ်နှုတ် ရေးသားရာ
သာရတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း)။ ကောဒဿသဟာသော-
ဟိ၊ ဂန္ဓေဟိ ပဋိမဏ္ဍိတံ။ သာရတ္ထသင်္ဂဟံ
နာမ၊ ဓမ္မပ္ပကရဏမ္ပိ စ။ မဟာဝံသ၊၉၅။၅၈။

ဓမ္မပ္ပကာသန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မ+ပကာသန။ (ဓမ်ိပြ-
ကာဒန-သံ)] (၁) အကြောင်းကို ထင်စွာပြ
ခြင်း။ (၂) (၈) တရားကို ထင်စွာပြခြင်း၊
တရားဟောခြင်း။ (ခ) တရားကို ထင်စွာပြ
ကြောင်းဖြစ်သောသဒ္ဒါ။ (၁) ဓမ္မပ္ပကာသနေ
ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ ပဋိသं။၁၁၅။
(၂) (က) တဒါ ဒေ၀မနုဿာနံ၊ တမ္ပိ ဓမ္မပ္ပ-
ကာသနေ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၄၁။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။၂၂၁။
တောဒိသိ ဓမ္မပ္ပကာသနေတ္ထာ(ဒီ၊၂။၂၁၉)-
တိ....ဝေရှပါ ဓမ္မပ္ပကာသနာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၂။
(ခ) သုတန္တိ ဓမ္မပ္ပကာသနံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၉။ မ၊
ဌ၊၁။၆။ သံ၊ဌ၊၁။၅။ အံ၊ဌ၊၁။၅။ ဥဒါန၊ဌ။
၁၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၅။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၅၁။)

ဓမ္မပ္ပ(ပ)စ္စယဘေဒ (ပု) [ဓမ္မပ္ပ(ပ)စ္စယ+ဘေဒ]
ဓမ္မပစ္စယ အထူး၊ (က) အဝိဇ္ဇာ စသော
တရားတို့၏ ပစ္စည်းအထူး။ (ခ) ဇရာမရဏ-
စသော ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ ဇာတိ-စသော
ပစ္စည်းအထူး။ (ဂ) ဖဿ-စသော တရားတို့၏
အဝိဇ္ဇာ-စသော ပစ္စည်းအထူး။ ဓမ္မပ္ပစ္စယဘော-
ဒေ(အဘိ၊ဌ၊၂။၂၀၃)တိ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ဓမ္မာနံ
ပစ္စယဘာ၀ဘေဒေ ဇရာမရဏာဒီနံ ဓမ္မာနံ
ဇာတိအာဒိပစ္စယဘေဒေ၊ တံ တံ စိတ္တုပ္ပါဒ-
သမယပရိစ္ဆိန္နာနံ ဝါ ဖဿာဒီနံ ဓမ္မာနံ ကေကွ-
ဏိကာ ဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယဘေဒေ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။

ဓမ္မပ္ပဇ္ဇောတ (ပု) [ဓမ္မ+ ပဇ္ဇောတ] တရားဟူ
သော–အရောင်–အလင်း၊ တရား–အရောင်–
အလင်း။ ဓာရေန္တော ဓမ္မပ္ပဇ္ဇောတံ။ မိလိန္ဒ။
၂၀။

ဓမ္မပ္ပ(ပ)ဋ္ဌိဟက (တိ) [ဓမ္မ + ပဋ္ဌိဟက]
တရားတော်ကို–လက်ခံ–သိမ်းပိုက် – နာယူ
–သော၊သူ။ ဘိက္ခဝေတိ ဓမ္မပဋ္ဌိဟကပုဂ္ဂ-
လာလပနမေတံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၄၆။ မ၊ဌ၊၁။

၂၄၅။ မြေပွင့်ဂ္ဂါဟကာ ဘိက္ခူ။ ဒီ၊၆၊၃၀။ အဘိ၊၆၊၁။ (–သံ၊၆၊၁)။ ၂၀။ သံ၊၆၊ ၂။ ၆၀။ ပဋိသံ၊၆၊ ၂။ ၃၁၂။ ဥဒါန၊၆။ ၂၀၊ ၃၅၂။ ဣတိဝုတ်၊၆။ ၃၃။ ထေရ၊၆၊ ၁။ ၃၅၅။ ဒီ၊၆၊ ၁။ ၅၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂၃။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၅၅၊ ၁၄၂။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ဖ၊ ၃၂၉။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၄၀။)

မြေပွင့်ဝေ (ပု) [ဓမ္မ+ပဋ္ဌဝေ] ပါဠိကိုထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ ဓမ္မပွင့်ဝေသော ဟိ ဒုက္ခရဘာဝ-တော ဓမ္မသာ ပါဠိယာ ဒုက္ခောဂါဠတာယ ဂမ္ဘီရဘာဝေါ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂။

မြေပွ(ပ)ဌိသံယုတ္တ (တိ) [ဓမ္ম + ပဋ္ঠိသံယုတ္ত] တရားနှင့်–စပ်–ယှဉ်–သော။ ဥက္ကဋ္ဌ နှာမ နှာမံ ပုဒ္ဓပွင့်ဌိသံယုတ္တံ ဓမ္မပွင့်ဌိသံယုတ္တံ။ ဝိ၊ ၂။ ဂ။ (–ဝဇိရ။ ၂၉၂။)

မြေပွ(ပ)ဌိသရဏ (တိ) [ဓမ္ম + ပဋ္ঠိသရဏ] တရားဟူသော – ကိုးကွယ်–လည်းလျှောင်း–ရာရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပွင့်ဌိသရဏာ(မ၊ဌ။ ၆ဝ)-တိ ဓမ္မော အမှာကံ ပဋ္ဌိသရဏံ၊ ဓမ္မော အဝဿယောတိ ဒီပေတိ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၄ဂ။ တထာဂတေန ပဝေဒိတော ဓမ္မော ပဋ္ဌိသရ-ဏံ ဘေတသန္တိ ဓမ္မပဋ္ဌိသရဏာ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၁။ (–အဘိ၊က။ ၁ဂ၄၊ ၂၃၊ ၄ဝ၆။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ဂ၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဂ။)

မြေပွ(ပ)ဌိသံဝေဒီ (တိ) [ဓမ္ম + ပဋ္ঠိသံဝေဒီ] ပါဠိကို–သိလေ့ရှိ – သိတတ် – သော၊သူ။ ဓမ္ম(ပ)ပဋ္ঠိသံဝေဒိနော ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ။ ဒီ၊ ၃။ ၂ဝ၁၊ ၂၃၅။ အံ၊ ၂။ ၁ဂ။ ပဋ္ঠိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၆၃။ ဓမ္ম(ပ)ပဋ္ঠိသံဝေဒိနော ပါဠိ ဇာနန္တာ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၅။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ဂ။ ဓမ္ম(ပ)ပဋ္ঠိသံဝေဒီ(အံ၊ ၁။ ၁ဂ၉)တိ ပါဠိမှ ပဋ္ঠိသံဝေဒီ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၆။ (–သံ၊ ၂။ ၂၆၉။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁ဂ၁။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၄။)

မြေပွတိ (တိ) [ဓမ္ম+ပတိ] တရား၏ အရှင်ဖြစ်သော၊ တရားကြောင့် အရှင်ဖြစ်သော။ ဓမ္ম-တိ(ထေရ။ ၃၂၄)တိ ဓမ္ম နိမိတ္တံ ဓမ္ম ဟေတု။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။

မြေပွတိရူပက (နာ) [ဓမ္ম + ပတိရူပက] အတု–အယောင်–ဖြစ်သော တရား၊ တရား–တု–ယောင်။ ဓမ္ম ပွတိရူပကာနိ ပကာသေန္တော။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၈ဝ။

မြေပွတ္ထ (တိ) [ဓမ္ম+ပတ္ထ] (လောကုတ္တရာ) တရားသို့ ရောက်သော။ အဇ္ဇ မေ မြေပွတ္ထာ၊ ဝိပွမုတ္ထာ သဗ္ဗသော။ အပ၊ ၁။ ၁ဂ၈။

မြေပွတ္ထိ (ထီ) [ဓမ္ম + ပတ္ထိ] (လောကုတ္တရာ) တရားသို့ ရောက်ခြင်း။ ပစ္စယသာမဂ္ဂိဟေ-တုကတ္ထာ ဓမ္ম ပွတ္ထိယာ ပဒေသတော ပရိညာ-ဝတ္ထုကာပိ အရိယာ။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၈။

မြေပွဒီပ (ပု) [ဓမ္ম+ပဒီပ။ (ဓမ်ပြဒီပ-သံ)] (၁) ပါဠိဟူသော ဆီမီး။ (တိ) (၂) တရား–ပညာ–ဟူသော ဆီမီးရှိသော၊ ဆီမီးနှင့် တူဟော – တရား – ပညာ – ရှိသော၊သူ (ဘုရားရှင်)။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) ဓမ္ম ပွဒီပဿာ(ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃)တိ ဓမ္ম ယော ဝ သတ္ထသန္ဓာနေသု မောဟန္ဓကာရဝိဓမနတော ပဒီပသဒိသတ္ထာ ပဒီပေါ အဿာတိ ဓမ္ম ပွဒီ-ပေါ၊ ဘဂဝါ။ ဆာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၁။ (–ဝဇိရ။ ၁၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၆။)

မြေပွဒီပုဇ္ဇလနာယက (တိ) [ဓမ္ম ပွဒီပ+ဥဇ္ဇလ+နာယက] (၁) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံ ဆီမီး–အရောင်အလင်း–ကို အကျဉ်းအကျယ်အား ဖြင့် ဖြစ်စေတတ်သော၊သူ။ (၂) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံဟူသော–ဆီမီး–အရောင်အလင်း–ကို ထွန်းလင်း တောက်ပစေခြင်းဌ် အကြီး အကဲ ဖြစ်သော၊သူ။ (၃) ပါဠိတော် ပိဋကတ ၃-ပုံဟူသော ဆီမီးဌ် အကျယ်ဝေဘန်မှု ဆီကို သွန်လောင်း ထည့်ပေးခြင်းဖြင့် ဝင်းဝင်း ပြောင်ပြောင် တောက်ပစေတတ်သော ဒေ သနာပညာရှိသော၊သူ။ (၁) (၂) (၃) ဓမ္ম-

ဒီပုဇ္ဇလနာယကေနာ(ပဠိသံ၊၆။၂)တိ ဣတ္ထေ
ဓမ္မောတိ တန္တိ။ သေ့ဝ သဒ္ဓါနုဂမနေန ပဒီ-
ပေါ၀ ရှုပဂတံ ဓမ္မတ္ထပကာသနတော ပဒီပေါ၊
တမုဇ္ဇလနကေန ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဓမေန္တေန ဥဒ္ဓေသ-
၀သေန ၀ါ သေ တမုဇ္ဇလေတိ ဝိဘင်၀သေန
နယတိ ပ၀တ္တေတိတိ ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယကော။
တမုဇ္ဇလနေ ၀ါ နာယကော ပ၀ေနော ဓမ္မပ္ပ-
ဒီပုဇ္ဇလနာယကော။ ဓမ္မပ္ပဒီပေ ၀ါ ဝိဘင်
သေနဟပရိသေကေန ဥဒ္ဓမုဒ္ဓံ ဇလနာ ပကာ-
သနာ ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာ၊ တပ္ပ၀ စ္ဆယော ဓမ္မပ္ပ-
ဒီပုဇ္ဇလနာယော၊ ဒေသနာ၀ညာ၊ တံနိ-
ယုတ္တော ဓမ္မပ္ပဒီပုဇ္ဇလနာယကော။ ပဠိသံ၊
ဂဏ္ဌိ၊ပေ။

ဓမ္မပ္ပ၀ေန (တိ) [ဓမ္မ+ပ၀ေန။ ဓေါ်ပြ၀ေန-သံ)] ပြ၀ေန်းသော တရားရှိသော။ ဣတိဂတ္ထမ္ဘ-တာယုတ္တဿ ဝိသေသိတမ္ဘတ္ထာ ဥဒ္ဒေသော ဓမ္မပ္ပ၀ေနော။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၆၆။ (–မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၅၉။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၆ဂ။)

ဓမ္မပ္ပ၀ေနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မပ္ပ၀ေန + နိဒ္ဒေသ] ပြ၀ေန်းသော (သတ္တိမန္တ)တရား ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ ဓမ္မပ္ပ၀ေနနိဒ္ဒေသေန ဓမ္မတော အညာ ဓမ္မသတ္တိ နာမ နတ္ထိ။ မူလဋ္ဌိ၊ ၃။၁၆ဂ။

ဓမ္မပ္ပဘာ၀န (နဿ) [ဓမ္မ+ပဘာ၀န] အကြောင်း တရား–အကြောင်းပါဠိ–ကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓမ္မပ္ပဘာ၀ေန ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏ်။ ပဠိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မပ္ပဘေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ပဘေဒ] အကြောင်း တရား အထူးအပြား၊ အထူးထူး အပြားပြား သော အကြောင်း။ ဓမ္မပ္ပဘေဒေ ပညာ ဓမ္မပဋိသမ္ဘိဒေ ဉာဏ်။ ပဠိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မပ္ပဘေဒဒဿန (နဿ) [ဓမ္မပ္ပဘေဒ + ဒဿန] တရားအထူးအပြားကို ပြခြင်း။ သတိပဋ္ဌာ-နန္တိအာဒိ ကေသ္ဝမ္ပိ နိယာမေ ဓမ္မပ္ပဘေဒ-ဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၇။

ဓမ္မပ္ပမာဏ (တိ) [ဓမ္မ + ပမာဏ] (၁)(သီလ, သမာဓိ, ပညာ ဂုဏ်ဟူသော)တရားအတိုင်း အရှည် ရှိသော၊သူ။ (၂) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ ဂုဏ် ဟူသော)တရားပမာဏကို မှတ်ယူ၍ ကြည်ညိုသော၊သူ။ ဓမ္မေ ပမာဏံ ဂဟေ-တ္မာ ပသန္နော ဓမ္မပ္ပမာဏော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၅။ (–အံ၊၁။၃ဂ၃။ အဘိ၊ပု။၁၀၉၊ ၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝ၇-၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဂ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ဂ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၉၁၊၃၅၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၂၁၉၊၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂ၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၂ဂ၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၅ဂ၊ ၃ဂ၀။) ရှုပပ္ပမာဏ (မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃ဝ၉)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မပ္ပမာဏိက (တိ) [ဓမ္မပ္ပမာဏ+ဏိက] (သီလ, သမာဓိ, ပညာ-ဂုဏ်ဟူသော) တရား ပမာဏ ကို မှတ်ယူ၍ ကြည်ညိုခြင်းရှိသော၊သူ။ ဓမ္မပ္ပ-မာဏိကာပိ "ဝေရှေ၀ ဒသဗလဿ သီလံ၊ ဝေ-ရှေ၀ေါ သမာဓိ၊ ဝေရှေ၀ါ ပညာ၊ ဘဂ၀ါ သီလာဒီဟိ ဂုဏေဟိ အသမော အပ္ပဋိ-ပုဂ္ဂလော"တိ ပသီဒန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။

ဓမ္မပ္ပမောဒိတ (တိ) [ဓမ္မ + ပမောဒိတ] (တစုံ တခုသော) အကြောင်းကြောင့် ဝမ်းမြောက် သော၊သူ။ ဓမ္မပ္ပမောဒိတာနံ သတ(အံ၊၁။ ၂ဇ၃)န္တိ ဇတ္တ ဓမ္မော ဝုစ္စတိ ကာရဏံ၊ ကေနစိဒေ၀ ကာရဏေန ပမုဒိတာနံ သန္တာ-နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၁။

ဓမ္မပ္ပ၀တ္တိ (ထိ) [ဓမ္မ + ပ၀တ္တိ] တရားတို့၏ဖြစ်ခြင်း။ ဓမ္မပ္ပ၀တ္တိတော စေ၀၊ စရိယာယော ဝိဘာ၀ယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၁။ (–၁၀၃-၄။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။၂ဇ၀၊၃၀၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဂ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၃ဝ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ဂ၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၄။)

ဓမ္မပ္ပသန္န (တိ) [ဓမ္မ+ပသန္န] တရား–၌–ကို–ကြည်ညိုသော၊သူ။ အယံ ဝုစ္စတိ ပုဂ္ဂလော ဓမ္မပ္ပမာဏော ဓမ္မပ္ပသန္နော။ အဘိ၊ပု။

၁၆၂။ မ၊ဌ၊၁။၃၀၇။ အံ၊ဌီ၊၂။၃၁၀။ (–အံ၊၁။၃၀၃။ အဘိ၊ပု။၁၀၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉။ မ၊ဌီ၊၁။၄၀။ သံ၊ဌီ၊၁။၃၇။)

မြမ္ပသန္ဓပုဂ္ဂလ (ပု) [မြမ္ပသန္ဓ+ပုဂ္ဂလ] တရား–၌–ကို–ကြည်ညိုသော ပုဂ္ဂိုလ်။ မြမ္ပပ-မာဏမြမ္ပသန္ဓပုဂ္ဂလဘာဝတော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၇၅။

မြမ္ပသာဒ (ပု) [မြမ္ပ+ပသာဒ] တရား–၌–ကို–ကြည်ညိုခြင်း။ မြမ္ပသာဒသာ အနန္တရံ ဝုစ္စ-မာနတ္တာ။ သံ၊ဌီ၊၂။၅၂၈။

မြမ္ပီ(ပီ)တိရသ (ပု) [မြမ္ပီ(ပီ)တိ+ရသ] တရား–၌–ကြောင့်–ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' အရည် (အရဟတ္တဖိုလ် ပီတိရည်)။ မြမ္ပီတိ-ရသောပိ (ရသောတိ၊ သီ၊သျှာ) .... မြမ္ပေ ဥပ္ပန္နာယ ပီတိယာ ရသတ္ထာ။ သုတ္ထနိ၊ဌ၊၁။ ၃၁၃။ မြမ္ပီတိရသ(ဇာ၊၁။၁ ၂၉)ဣတ္တိ မြမ္ပီတိ-သခ်ါတံ ရသံ ဝိမုတ္တိပီတိ ပိ ဝဋ္ဋေါတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊၃ု။၁၈၃။ (–သုတ္ထနိ။၃၁၈။)

မြမ္ဗလ (နာ) [မြမ္ဗ+ဗလ] တရား၏–အစွမ်း–သတ္တိ။ အာဝေဇ္ဇေတ္ဝာ မြမ္ဗလံ။ အပ၊၂။ ၄၁၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၂၇။

မြမ္ဗဟုမာနံ (ပု) [မြမ္ဗ+ဗဟုမာန] တရား–၌–ကို–များစွာ မြတ်နိုးခြင်း။ မြမ္ဗဟုမာနံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊၃ု။၆၈။ (–ဥဒါန၊ဌ။ ၂၄၄။)

မြမ္ဗီဇနီ (ထီ) [မြမ္ဗ + ဗီဇနီ။ (မြိုဝိဇနီ-သံ)] တရားဟောရာအခါ၌ ကိုင်ဆောင်အပ်သော ယပ်တောင်၊ တရားဟောယပ်တောင်။ တေသု ပစ္ဆတ္ထရဏာနိ သန္ဓရာပေတ္ဝာ မြမ္ဗီဇနိယော မြမ္ဗကထိကဝန္ဒံ ဥပေါသထာဂါရေ ပဒီပတေ-လဒါနံ။ အံ့၊ဌ၊၁။ ၁၅၁။

မြမ္ဗာဏန (နာ) [မြမ္ဗ+ဘဏန] တရားကို–ရွတ်ဆို–ဟောပြော–ခြင်း။ ဂိတသာရေန မြမ္ဗ-ဘဏနံ။ ကခ်ါ၊ဌီ၊သစ်။ ၄၇၁။ (–သံ၊ဌီ၊၁။ ၃၁၂။)

မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရ (ပု) [မြမ္ဗ+ဘဏ္ဍာဂါရ] တရားဟူသော ဘဏ္ဍာတိုက်၊ တရားဘဏ္ဍာတိုက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိက (တိ) [မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရ+ ဏိက] တရားဘဏ္ဍာတိုက် – ၌ ယှဉ်–ကို အစိုးရ–သော၊ တရားဘဏ္ဍာစိုးဖြစ်သော၊သူ။ မြမ္ဗ-ဘဏ္ဍာဂါရိကော အာယသ္မာ အာနန္ဒော နိ-သီဒိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၅။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂ဋ၉။ တတ္ထ (မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရေ) နိယုတ္တောတိ မြမ္ဗဘဏ္ဍာ-ဂါရိကော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၅၂။

မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကော (ပ၊ဧ) — ဥဒါန၊ဌ။ ၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁ဋ၉။ ဒီ၊ဌီ၊၃ု။ ၈၈။ မ၊ဌီ၊၃ု။ ၆၂။ မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကံ (ဒုဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃ု။ ၃၀။ မြ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၄၀၅။ ၅၂၂။ မြမ္ဗ-ဘဏ္ဍာဂါရိကေန(တ၊ဧ)—ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၅။ ဥဒါန၊ဌ။ ၄၊ ၂၄။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂။ ပေတ၊ဌ။ ၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃ု။ ဒီ၊ဌီ၊၃ု။ ၆၅။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၅။ မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကဿ(စ၊ဧ)— ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၃ု၇၀။ မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကဿ(ဆ၊ဧ)— အံ၊ဌ၊ ၃ု။ ၅ဋ၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၀၁။ သံ၊ဌီ၊ ၁။ ၁ဂ၉။

မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကတ္ထေရ (ပု) [မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိက+ ထေရ] တရားဘဏ္ဍာစိုးဖြစ်သော ထေရ် (အရှင်အာနန္ဒာ)။ အာနန္ဒောတိ မြမ္ဗဘဏ္ဍာ-ဂါရိကတ္ထေရော။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂ဖ၆။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ဂ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဂ။)

မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကဘာဝပါရမီပူရဏတ္ထ (ပု) [မြမ္ဗ-ဘဏ္ဍာဂါရိက+ဘာဝ+ပါရမီပူရဏတ္ထ]တရား ဘဏ္ဍာစိုး ဖြစ်ခြင်းဌာ၊ ပါရမီဖြည့်ခြင်း ဟူသော အကျိုး။ မြမ္ဗဘဏ္ဍာဂါရိကဘာဝပါရမီ-ပူရဏတ္ထဉ္စ ဇာတကေ စတသော အာယာစနာ စာတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁၅။

မြမ္ဗဘဏ္ဍိကာ (ထီ) [မြမ္ဗ + ဘဏ္ဍိကာ] တရား ဘဏ္ဍာတိုက်၊ တရားဘဏ္ဍာထုပ်။ မြမ္ဗဘဏ္ဍိကံ သောဝေပေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ဂ၂။

မွေ့ဘာဝ (ပု) [မွေ့+ဘာဝ] တရားဟူသော အဖို့အစု၊ တရားအဖို့အစု။ "စတ္တာရော သတိ-ပဋ္ဌာနာ"တိ အာဒိနာ ဝုတ္တာ မွေ့ဘာဝါ မွေ့ကောဋ္ဌာသာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၁၃၀။

မွေ့ဘာဝဘာဝီ (တိ) [မွေ့ဘာဝ+ဘာဝီ (=မွေ့-ဘာဝဘာဝ+ဏိ)။ မွေ့ဘာဝ+ ဘူ+ ဏိ)] (၁) တရားဟူသော အဖို့အစုဖြင့် အဖို့အစု ရှိသော၊သူ။ (၂) တရားဟူသော အဖို့အစုကို ဆည်းကပ် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ မမ မွေ့ဘာ ဩဝါဟိနော၊ မွေ့ဘာဝဘာဝီ-နောတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၁။၁၈၁။

မွေ့ဘာဏက (တိ) [မွေ့ + ဘာဏက] (ဓမ်ဘာ-ဏက-သံ)] (၁) တရားကို ပြောဟောတတ်သော၊သူ။ (၂) တရားကျမ်းစာကို–ရွတ်ဖတ်–ချီးမြှင့်–တတ်သော၊သူ။ (မွေ့ဆရာ၊ ကထိက။ P.S.D.။) (၁) ယသောရေဿ နာမ မွေ့-ဘာဏကာ အရိယပုဂ္ဂလာ အကျွန်ုပ် ဥပဇ္ဈာ-ဌေတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၇၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၉၁။) (၂) ပူဇေတ္တာ မွေ့ဘာဏကေ။ မဟာဝံသ၊ ၄၀။၅၈။

မွေ့ဘာဏကဂိတ (နာ)[မွေ့ဘာဏက+ဂိတ](စောင့်စည်းမှုမရှိသော) တရားဟော ရဟန်းတို့၏ ဂီတသံ, သီချင်းသံဖြင့် တရားဟောခြင်း။ အသံယတဘိက္ခူနံ မွေ့ဘာဏကဂိတं ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၄။ မွေ့ဘာဏကဂိတं နာမ အသညတ-ဘိက္ခူနံ တံ တံ ဝတ္ထုं ဘိန္ဒိတ္တာ အတိဒီဃံ ကတ္တာ ဂီတဿရေန မွေ့ဘဏနံ။ ကခီ၊ဋီ၊ သစ်။၄၇၁။

မွေ့ဘာရိက (တိ) [မွေ့ + ဘာရ+ ဏိက] တရားဟူသော ဝန်ကို ဆောင်သော၊သူ။ မွေ့ဘာရိ-ကော ကိရ အာစရိယော။ ကခီ၊ဋီ။၉။

မွေ့ဘာဝသာမည (နာ) [မွေ့ဘာဝ + သာမည] တရား၏ဘာဝဖြစ်အားဖြင့် တူ – သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ သစ္ဆံ ကေသင်္ဂေါ မွေ့ဘာဝ-သာမညေ အဓိပ္ပေတေ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၂၂၄။

မွေ့ဘာသန (နာ) [မွေ့+ဘာသန။ (ဓမ်ဘာမဏ-သံ၊ မွေ့ဘာသဏ-ပြာ)] (၁) တရားဟော ခြင်း။ (ဏီ) (၂) တရားဟောတတ်သော၊သူ။ (၁)ယဒေတံ ပရေသံ အနုဂ္ဂဟဏတ္ထံ မွေ့ဘာ-သနံ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ။ ၂၅၃။ (–မူလဋီ၊၁။၇၅။) (ဏီ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မွေ့ဘာသနဒဟရဘိက္ခု (ပု) [မွေ့ဘာသန+ဒဟ-ရဘိက္ခု] တရားဟောသော ရဟန်းငယ်။ မွေ့-ဘာသနဒဟရဘိက္ခု စ ရုဇမ်ိတာ စေတ္ထ နိ-ဒဿနံ။ အပ၊ဋ၊၁။၁၇၄။

မွေ့ဘူတ (တိ) [မွေ့+ဘူတ။ (ဓမ်ဘူတ-သံ)](၁) ပါဠိ(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော(သဒ္ဒါ)။(၂) တရား-သာလျှင်–သဖွယ်–ဖြစ်သော၊ (က) မှန်ကန်သော တရားသာလျှင်ဖြစ်သော။ (ခ) ထင်ရှားရှိသော တရားသာလျှင်ဖြစ်သော။ (ဂ) မှန်သော တရားသဖွယ် (ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ (ဃ) စိတ်တော်ဖြင့် ကြံစည်၍ နှုတ်တော်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော တရားဖြင့်ပြီးသော။ (င) မဖောက်မပြန် မှန်သော တရား (ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ (၅) တရား–ကြောင့်ဖြစ်–သို့ရောက်–ကို ဖြစ်စေတတ်–သော၊ (က) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားသို့ ရောက်သော။ (ဂ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ဃ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားသို့ ရောက်သော။ (င) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားကို (သတ္တလောကကို) ဖြစ်စေတတ်သော။ (စ) ပဋ္ဌာန်းတပါးနှင့် မဆက်ဆံသော ဉာဏ်တော်တရားတော်သို့ ရောက်သော။ (ဌ) တရားသဘော ဖြစ်သော။ (ဍ) အရိယမဂ် ဉာဏ် (ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။

(၁) ပါဠိ(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော(သဒ္ဒါ)။ မွေ့-ဘူတာနံ နိဗ္ဗာနံ ဝသေန နိဗ္ဗတ္တိသတ်။ ဝိ၊ဌ၊

ဌ။၁၈၆။ (၂) တရား–သာလျှင်–သဖွယ်–ဖြစ်သော။ သော ဟိ ဘဝါ ဇာနံ ဇာနနာ-တိ, ပဿံ ပဿတိ စက္ခုဘူတော ဉာဏဘူတော ဓမ္မဘူတော။ မဟာနိ။၂၇၂၊၃၅၈။ စူဠနိ။ ၁၂၅။

(ဂ) မှန်ကန်သော တရားသာလျှင် ဖြစ်သော။သမ္မသော အဓမ္မံ ပဇဟိတ္မာ အနဝ-သေသတော ဓမ္မော ဧဝ ဘူတောတိ ဓမ္မဘူ-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၁။ (၁) ထင်ရှားရှိသော တရားသာလျှင် ဖြစ်သော။ တထာရူပေါ စ ယသ္မာ သဘာဝတော ဓမ္မော ဝေါတိ ဝတ္တမ္ဗတံ အရဟတိတိ အာဟ"ဓမ္မသဘာဝေါ"တိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။ဌ၁။ (ဂ) မှန်သောတရားသဖွယ်(ဖြစ်၍) ဖြစ်သော။ ဓမ္မော ဝိယ ဘူတောတိ ဓမ္မဘူ-တော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ (– ပဋိသံ။၃၂၅။ မဟာနိ။ဌ၃။) (ဃ) စိတ်တော်ဖြင့် ကြံစည်၍ နှုတ်တော်ဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော တရားဖြင့်ပြီးသော။ အဝိပရီတ-သဘာဝဋ္ဌေန ပရိယတ္တိဓမ္မပဝတ္တနတော ဝါ ဟဒယေန စိန္တေတ္မာ ဝါစာယ နိစ္ဆာရိတဓမ္ম-မယောတိ ဓမ္မဘူတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ဌ။ဌ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၅ဌ။ (–မ၊ဌ။ဌ၅ဌ။ မ၊ဌ။ ၂ဌ၅။ သံ၊၂။ဌ၁ဌ။ အံ၊ဌ။ဌ၄ဌ၀။) (ၑ) မဖောက်မပြန် မှန်သော တရား(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ ဓမ္မော ဟုတ္မာ ဘူတော ဓမ္မဘူတော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။ဌ၃။

(ၒ) တရား–ကြောင့်ဖြစ်–သို့ရောက်–ကို ဖြစ်စေတတ်–သော။ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဝ-ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၃ဌ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၀ဌ။ (ဂ) လောကုတ္တရ ၉-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။ (ခ) လောကုတ္တရ ၉-ပါး တရားသို့ ရောက်သော။ ဓမ္မဘူတေဟိ (ထေရ။၂၉ဌ)-တိ....နဝလောကုတ္တရဓမ္မတော ဝါ ဘူတေဟိ ဇာတေဟိ, ဓမ္မံ ဝါ ပတ္တေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဌ၂။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၀ဌ။) (ဂ) ဗောဓိ-ပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားကြောင့်ဖြစ်သော။(ဃ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားသို့ ရောက်သော။ (ဌ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားကို (သတ္တ-လောကကို)ဖြစ်စေတတ်သော။ ဓမ္မာ ဗောဓိ-ပက္ခိယာ ပြဟ္မာ မဂ္ဂေါ၊ တေဟိ ဥပ္ပန္နတ္တာ, တေသံ ဝါ ပတ္တတ္တာ အဓိဂတတ္တာ, လော-ကဿ စ တဒုပ္ပါဒနတော "ဓမ္မဘူတော ပြဟ္ম-ဘူတော"တိ စ ဝေဒိတမ္ဗော။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ဌ၁၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၀ဌ။) (စ) ပုဂ္ဂိုလ်တပါးနှင့် မဆက်ဆံသော ဉာဏ်တော် တရားတော်သို့ ရောက်သော။ အနညသာဝေရဏ် ဝါ ဓမ္မံ ပတ္တောတိ ဓမ္မဘူတော။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၀ဌ။

(ဌ) တရားသဘောဖြစ်သော။ ဓမ္မဘူ-တေဟိ (ထေရ။၂၉ဌ)တိ ဓမ္မကာယတာယ ဓမ္မသဘာဝေဟိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၄၂။ (၂) အရိယမဂ်ဉာဏ်(ဖြစ်၍)ဖြစ်သော။ ဓမ္မဘူတံ အာဒါသံ ဓမ္မာဒါသံ၊ အရိယမဂ္ဂဉာဏသော-တံ အဓိဝစနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဌ၄၂။

ဓမ္မဘေဒန (နဉ)[ဓမ္ম+ဘေဒန]တရားတို့၏ ပျက်စီးခြင်း။ ဓမ္မဘေဒနဝသေန နဘဏ္ဍတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌ၉ဌ။

ဓမ္မဘေရီ (ထီ) [ဓမ္ম+ဘေရီ] (၁) တရားဟူ သောစည်၊ တရားစည်။ (၂) ရှေးထုံးတမ်း စဉ်လာသဘောကို ဖော်ပြကြောင်းစည်။ (၃) အသက်အလှူ၊ဒါနကို ပေးလှူခြင်းကို ဖော်ပြ ကြောင်း စည်။ (၁) အာဟနန္တံ ဓမ္မဘေရိ ' မဒ္ဒန္တံ တိဿိယေ ဂဏေ။ အပ၊၂။ဌ၃။ ဓမ္ম-ဘေရိ ' (ဒု၊ဇ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၅၀။ ဓမ္ম-ဘေရိ-ယာ(ဆ၊ဇ)— ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၀ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၄၁။ (၂) ဓမ္ম-ဘေရိ(ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅ဌ)-ကို ပုရာဏသဘာဝသခါတဓမ္ম-ဘေရိ ' ။ ပါရာ၊ ယော။၁ဌ၁။ (၃) တေ ဂန္ဓာ ပြာဟ္ম-ဏော ပလာပေတ္မာ တံ ပါဏသမ် ' ဗန္ဓနတော ဖောစေတ္မာ နဂရေ ဓမ္ম-ဘေရိ ' စရာပေသုံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၃၃။ ဓမ္ম-ဘေရိ ' စရာပေသုံ ကောစီ

ကဋ္ဌ ပါဏံ မာ ဟနတ္ဝတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၈။၄၁၉။)

ဓမ္မတောဂ (ပု) [ဓမ္မ+တောဂ] (က) တရားကို သုံးဆောင်ခြင်း။ (ခ) သုံးဆောင်အပ်သော တရား၊ တရားအသုံးအဆောင်။ (ဂ) ဓမ္မဿ ဘုဉ္ဇနံ ဓမ္မတောဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ (–အံ၊ ၁။၉၁။) (ခ) ဓမ္မောဇ ဓမ္မတောဂ (သံ၊ဋ္ဌ။ ၁၄၀)ဣတိ ဥဘယေနပိ ဓမ္မပရိဘောဂေါ၀ ကထိတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။ ဓမ္မတောဂ(သံ၊ ဋ္ဌ။၁၄၀)ဣတိ ဓမ္မပရိဘောဂံ၊ ပရေဟိ သဒ္ဓိ သံ-ဝိဘဇနေ၀သေန ပ၀တ္တံ ဓမ္မသမ္ဘောဂဣတိ ဒေသ-နာဓမ္မမေ၀ ၀ဒတိ။ တေန ဝုတ္တံ "ဥဘယေနပိ ဓမ္မပရိဘောဂေါ၀ ကထိတော (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၆)"တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၉။

ဓမ္မမဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မ + မဂ္ဂ။ ဓမ္မ + အဂ္ဂ] တရား လမ်းခရီး၊ တရားလမ်းကြောင်း၊ (က) မြတ် သော တရားဟူသော နိဗ္ဗာန်၏ လမ်းခရီး။ (ခ) နိဗ္ဗာန်ရောက်ကြောင်း အကျင့်နှင့် တကွဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်တရားမြတ်။ ဥပဒီ-သဏ္ဌော ဓမ္မမဂ္ဂံ။ မိလိန္ဒ။၂၀။ (က) (ခ) ဓမ္မမဂ္ဂ(သုတ္တနိ။၃၀၈)ဣတိ ပရမဓမ္မဿ နိဗ္ဗာ-နဿ မဂ္ဂံ, ဓမ္မံ ၀ါ အဂ္ဂံ သဟ ပဋိပဒါယ နိဗ္ဗာနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၈။

ဓမ္မမစ္ဆရိယ (နာ) [ဓမ္မ+မစ္ဆရိယ] (ခ) ပရိယတ် တရား၌ ဝန်တိုခြင်း။ (၂) ပါဠိဓမ္မ၌ ဝန်တို ခြင်း။ (ဂ) ပရိယတ္တိဓမ္မေ မစ္ဆရိယံ ဓမ္မမစ္ဆရိ-ယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၀။ ဓမ္မမစ္ဆရိယံ(ပ၊ဇ)—ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၁ဋ္ဌ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၁။ အဘိ၊ပု။၁၂၂။ မဟာ-နီ။ ၂၈၊ဋ္ဌ၊၁ဋ္ဌ။ ဋီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဋ္ဌ၊ ၂ဋ္ဌ။ ဓမ္မမစ္ဆရိယံ(ဒု၊ဇ)—နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၀။ ဓမ္မမစ္ဆရိ-ယေန(တ၊ဇ)— ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၆။ (၂) တဏ္ဍိ-ဓမ္မေယေ၀ ပန ဓမ္မမစ္ဆရိယံ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ဋ္ဌ၀၆။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၅။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဋ္ဌ၀ဋ္ဌ။)

ဓမ္မမစ္ဆရီ (တိ) [ဓမ္မ+မစ္ဆရ+ဣ]။ (=ဓမ္မ+မသု +ဏိ)။ထီ-ဋ္ဌ—မစ္ဆရိနီ] ပရိယတ်တရား–ပါဠိ ဓမ္မ–ဋ္ဌ ဝန်တို–ခြင်းရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မမစ္ဆရီ (အံ၊ ၂။ ၂၂၅)တိ ပရိယတ္တိဓမ္မမစ္ဆရီ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ဂ၁။ ဓမ္မမစ္ဆရိနီ(အံ၊ ၂။၁ ၂ ၂)တိ ပရိ-ယတ္တိဓမ္မံ မစ္ဆရုယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ဋ္ဌ၅။(–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဋ္ဌ၀ဋ္ဌ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၅-ဖ။)

ဓမ္မမဏ္ဍပ (နာ၊ပု) [ဓမ္မ+မဏ္ဍပ။ (ဓမ်ိမ်ဌုပ-သံ)] တရားဟောရာမဏ္ဍပ်၊တရားမဏ္ဍပ်။ ဓမ္မမဏ္ဍပေ အာသနဒါနံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌ၂၁။

ဓမ္မမတ္တဒဿန (တိ) [ဓမ္မမတ္တ+ဒဿန] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားမျှကို ရှုမြင်တတ်သော (သော တာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်)။ ဓမ္မစက္ခုန္တိ ဓမ္မမတ္တဒဿနံ။ ၀ဇိရ။ ၄၀၅။

ဓမ္မမတ္တဒီပန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မမတ္တ+ဒီပန] (ခ) (ပရ မတ်သဘော) တရားမျှကိုပြခြင်း။ (တိ) (၂) (ပရမတ်သဘော) တရားမျှကို ပြ–ကြောင်း ဖြစ်–သော၊ပုဒ်။ (ခ) နနု စ "သင်္ဂဟိတေန အ-သင်္ဂဟိတ"ဣတိ တ္တောဝတာပိ အယမတ္ထော လဗ္ဘ-တိတိ၊ နု လဗ္ဘတိ တဿ ဓမ္မမတ္တဒီပနတော။ အနုဋ္ဌီ၊ဋ္ဌ။ ၇။ (တိ) (၂) "အလုဗ္ဘတ်တ္ထ"ဣ-အာဒီသု ဝိယ အညဿ ကိရိယာဘာ၀ဘူတ-တာ ဝိသေသဣတိ အာဒိကံ အနပေက္ခိတ္ဝာ ဓမ္မမတ္တဒီပနံ သဘာ၀ပဒံ။ မူလဋ္ဌီ၊ဋ္ဌ။ ဋ္ဌ၄။ (–အနုဋ္ဌီ၊ဋ္ဌ။ ၁၀၂။)

ဓမ္မမတ္တဝိသိဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မမတ္တ+ဝိသိဋ္ဌ] (စိတ်ဟူ သော တရားမျှဖြင့် အထူးပြုအပ်သော (ဗုဒ္ဓိလ်)။ အထ ၀ါ နယိဓ ဓမ္မမတ္တဝိသိဋ္ဌော ပုဂ္ဂလော ပုစ္ဆိတော။ မူလဋ္ဌီ၊ဋ္ဌ။ ၁ဋ္ဌ။

ဓမ္မမတ္တသညာ (ထီ) [ဓမ္မမတ္တ+သညာ] တရား မျှ၌ ဖြစ်သောသညာ။ ဓမ္မမတ္တသညာ၀သေန ပ၀တ္တာယ အနတ္တသညာယ သမ္ဘဝေ့အာဘိနိ-ဝေသလက္ခဏတ္တာ ဓမ္မသညာ အနတ္တသညာယ ပဒဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁ဋ္ဌ၀။

ဓမ္မမတ္တသမ္ဘဝ (ပု) [ဓမ္မမတ္တ+သမ္ဘဝ] (သခါရ စသောအကျိုး)တရားမျှ၏ ဖြစ်ခြင်း။ ဝေဠု ဟောတုအာယတ္တေ ဓမ္မမတ္တသမ္ဘဝေ သတ္တောနုပလဗ္ဘတိ။ မူလဋီ၊၂။၁၂၀။ (–အနုဋီ၊၂။ ၁၃၀။)

ဓမ္မမယ (တိ) [ဓမ္မ+မယ] (၀) (က) (လောကုတ္တရာ)တရားဖြင့်ပြီးသော။ (ခ) (လောကုတ္တရာ)တရားဖြစ်သော။ (၂) (က) ပညာဖြင့်ပြီးသော။ (ခ) ပညာဖြစ်သော။ (၃) (သမထဝိပဿနာ)တရားကြောင့် ဖြစ်သော။ (၄) (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားအစု။ (၅) ဓမ္မာယတန။

(၁) (က) (ခ) ဓမ္မမယံ ပါသာဒ (ဝိ၊၃။ ၆။ ဒီ၊၂။၃၃။ မ၊၁။၂၂၅။ မ၊၂။၂၉၂။ သံ၊၁။ ၁၃၉။ ဣတိဝုတ်။၂၁၇။ မဟာနိ။ ၂၀၀။ စူဠနိ။ ၁၇၇)နှင့် လောကုတ္တရဓမ္မမာဟ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၅၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၂၃၃။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၉။ သံ၊ ဋီ၊၃။၃၁၃။ ထေရီ၊ဋီ။၁၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀၁။ ဝိမတိ၊၂။၀၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၉၇။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၁၊ ၁၄၇။) (၂) (က) (ခ) သမန္တစက္ခု ဘဂ-ဝါ ဓမ္မမယံ (ဝိ၊၃။၆။ ဒီ၊၂။၃၃။ မ၊၁။၂၂၅။ မ၊၂။၂၉၂။ သံ၊၁။၁၃၉။ ဣတိဝုတ်။၂၁၇။ မဟာနိ။ ၂၀၀။ စူဠနိ။၁၇၇) ပညာမယံ ပါ-သာဒမာရုယှ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၄၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၁။ မ၊ဋီ၊၂။၀၃။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၃၊ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။၁၄၅။ မဟာနိ၊ဋီ။၃၃၉။ ပညာပရိယာယော ဝါ ဣဓ (ဓမ္မမယော) ဓမ္မ-သဒ္ဒေါ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၆၅။ မ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၃၄။ (၃) ဓမ္မမယ (ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁)နှင့် သမထဝိ-ပဿနာဓမ္မေန နိဗ္ဗတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၅။ (–သာရတ္ထ၊၃။၁၀၁။) (၄) အဝိစ ဓမ္မမယ-(ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁)နှင့် သီလာဒိတိဝိဓမ္မက္ခန္ဓော-ယေဝ မယ-သဒ္ဒဿ သက်ထွေ ပဝတ္တနတော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၉၅။ (၅) မ္ဟနော ဘိက္ခဝေ ပုရိသဿ သမုဒ္ဓေါ။ တဿ ဓမ္မမယော ဝေ-ဂေါ။ သံ၊၂။၃၆၇။ နေတ္တိ။၁၃၄။ ရူပမယ (နေတ္တိ၊ဋီ။၂၄၄)လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မမယပုဗ္ဗမာလဂုဏ (ပု) [ဓမ္မမယ+ပုဗ္ဗမာလာ-ဂုဏ] တဲရားဖြင့်ပြီးသော ပန်းကုံး၊ တရားပန်း-ကုံး။ ဓမ္မပုဗ္ဗဂုဏ-ကြည့်။

ဓမ္မမဟတ္တပစ္စဝေက္ခဏာ (ထီ၊နှ) [ဓမ္မမဟတ္တ+ ပစ္စဝေက္ခဏာ] တရားတော်၏ မြတ်သည်၏ အဖြစ်ကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ အပါယဘယပစ္စ-ဝေက္ခဏာ, ဂမနဝိထိပစ္စဝေက္ခဏာ, ဓမ္မမဟတ္တ-ပစ္စဝေက္ခဏာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၁။

ဓမ္မမဟန္တ (တိ) [ဓမ္မ+မဟန္တ။ (ဓမ်ိမဟတ်-သံ, ဓမ္မမဟံတ-ပြာ)] မြတ်သောအရဟတ္တမဂ်,အရ-ဟတ္တဖိုလ် တရားရှိသော။ ဘိက္ခဝေ စူဠပန္ထ-ကော မံ နိဿာယ ဣဒါနိ တာဝ ဓမ္မေသု ဓမ္မမဟန္တတံ ပတ္တော။ ဇာ၊၁။၁။၁ဝ၆၊၁ဝ၉။

ဓမ္မမာမက (တိ) [ဓမ္မ+မာမက] တရားကို မြတ်-နိုးသော၊သူ။ မာမကောတိ ဗုဒ္ဓမာမကော ဓမ္မမာမကော သံဃမာမကော။ မဟာနိ။ ၉၆၊၂၉၀။ ဓမ္မမာမကော(ပု၊ပ၊ဇ)—ဝိ၊၁။၃။ ၂၉၂။ ဓမ္မ၊၁။၁ဝ၂။ ဥဒါန၊၁။၁၀၁။ အပ၊ ၁။၁၀၂။ ဇာ၊၁။၁ဝ၃။ ဓမ္မမာမကာ (ထီ၊ပ၊ဇ)— ဇာ၊၁။၃။၁၆၉။ ဓမ္မမာမကာ (ပု၊ပ၊ဗ)— မ၊၁။၃။၀၃။ သံ၊၁။၂။၃၁၂။ .

ဓမ္မမာလာ (ထီ) [ဓမ္မ+မာလာ] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားပန်း။ ဓမ္မမာလံ ဝိတဒ္ဒိယာ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉)တိ သတ္တတိ သံဗောဓိပက္ခိယဓမ္မ-ကုသုမမာလံ ဝိဘာဇိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၃ဝ၃။ .

ဓမ္မမိတ္တ (ပု) [ဓမ္မ+မိတ္တ။ (ဓမ်ိမိတြ-သံ)] ဓမ္ဓ-မိတ္တ အမည်ရှိသော ရဟန်း။ (ယင်းသည် B-E ၁၅၁၀-၁၅၁၀-တွင် သိဟိုဠ်ဋ္ဌ နန်းတက်-သော စတုတ္ထမဟိန္ဒမင်းလက်ထက်တွင် ပေါ်-ထွန်းခဲ့သည်။ သိတ္ထဂါမရှ၁ သိတ္ထဂါမပရိ-

ဝေဏ္ဍ သီတင်းသုံးခဲ့သည်၊ အဘိဓမ္မာ၏ အဖွင့်ကျမ်းတကျမ်းကိုလည်း ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ D.P-။) ထေရေန ဓမ္မမိတ္တေန၊ သိတ္ထဂါမက-ဝါသိနာ။ ပူဇယိတ္ဝာန ကာရေသိ၊အဘိဓမ္မသာ ဝဏ္ဏနံ။ မဟာဝံသ၊၅၂။၃၅။

ဓမ္မမုခ (နာ) [ဓမ္မ+မုခ] တရား–ကို အဦးမူ–ပြောနိုး–ခြင်း။ တံ သန္ဓာယာတိ ဓမ္မမုခေန ပုဂ္ဂလဂ္ဂဟဏံ သန္ဓာယ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၅၂။ (–အနုဋီ၊၃။၈။)

ဓမ္မမူလပရိယာယ (ပု) [ဓမ္မ+မူလ+ပရိယာယ] (၁) တရား (အားလုံး) တို့၏ အသာဓာရဏ အကြောင်းရင်းဖြစ်သော အကြောင်း။ (၂) တရား (အားလုံး) တို့နှင့် မဆက်ဆံသော အကြောင်းရင်းဖြစ်သော အကြောင်း။ (၃) တရား (အားလုံး) တို့၏ အကြောင်းရင်း ဒေသနာ။ (၁) (၂) (၃) သမ္ဘဝမ္မမူလပရိ-ယာယံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ မ၊၁။ ၁။ "သမ္ဘဝမ္မမူလပရိယာယ"န္တိ ဣဒ္ဓေ သမ္ဘော သံ ဓမ္မာနံ အသာဓာရဏဟေတုသညိတံ ကာရ-ဏန္တိ ဝါ သမ္ဘော သံ ဓမ္မာနံ ကာရဏဒေသ-နန္တိ ဝါ ဧတံ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ နေယျတ္ထတ္ထာ စသာ သုတ္တာသ နှ စတုတ္ထမကာပိ သဘာဝ-ဓမ္မာ သမ္ဘဝေါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ သက္ကာယ-ပရိယာပန္နာ ပန တေသူမကာ ဓမ္မာဝ အန-ဝသေသတော ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊ဋ၊၁။၁၉။ (–မ၊ဋီ၊၁။၆၆။)

ဓမ္မမေဃ[1] (ပု) [ဓမ္မ + မေဃ] (၁) တရား (ဟူသော)မိုးရေ။ (၂) ဝေါဟာရ ပရမတ္ထ ဒေသနာ ဟု ဆိုအပ်သော–မိုး – မိုးရေ။ (၁) ဓမ္မမေဃ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၈)နှင့် ဓမ္မဝဿံ ဓမ္ম-ဝဿနကော ဗုဒ္ဓမေဃော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၈၉။ ဓမ္မမေဃော(ပ၊ဇ)— အပ၊၁။၄၆။ ဓမ္မမေဃံ (ဒု၊ဇ)—ထေရီ၊ဌ။၁၅။ ဓမ္မမေဃေန(တ၊ဇ) — အပ၊၁။၇၊၄၆။ အပ၊ ၂။၁၁၈။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၆၉။ ·ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၈၁။

ဓမ္မမေဃသ (ဆ၊ဇ)—အပ၊၁။၄၆။ (၂) ဓမ္မမေဃေန ဝေါဟာရပရမတ္ထဒေသနာသခါ-တ္တမေဃေန။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၂။

ဓမ္မမေဃ[2] (ပု) [ဓမ္မ+မေဃ+ဝဿန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]တရားဒေသနာဟူသောမိုးရွာသွန်း-ခြင်း။ ဓမ္မမေဃေနာ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၅၂)တိ ဓမ္မက-ထာမေဃဝဿေန။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၄။

ဓမ္မမေဃ[3] (ပု) [ဓမ္မ+မေဃ+နာဒ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] တရားဒေသနာတော် ဟူသောမိုး ချုန်းသံ၊ မိုးချုန်းသံပမာ တရားဒေသနာ။ ဓမ္မမေဃေန ဝဿန္တေ ဓမ္မဒေသနာမယေန နာဒေန။ အပ၊ဌ၊၁။၁ ၂၆။

ဓမ္မမေဃဝဿန (နာ) [ဓမ္မမေဃ+ဝဿန] တရားမိုးရွာခြင်း။စတုဒ္ဒိပိကမဟာမေဃဝဿ-နံ မဟာတော ဓမ္မမေဃဝဿနဿ ပဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၃။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၄။

ဓမ္မမ္ပုနိဗ္ဗာပိတပါပဿမ္ပ(တိ) [ဓမ္မ+အမ္ပု+နိဗ္ဗာ-ပိတ+ပါပ+ဿမ္ပ] အရိယာမဂ် တရားရေ စင်ဖြင့် ငြိမ်းစေအပ်ပြီးသော မကောင်းမှု အပူရှိသော၊ မကောင်းမှုအပူကို အရိယာမဂ် ရေစင်ဖြင့် ငြိမ်းစေပြီးသော၊သူ(ဘုရားရှင်)။ ဓမ္မမ္ပုနိဗ္ဗာပိတပါပဿမ္ပံ၊ ဝန္ဒာမဟံ ဗုဒ္ဓမဟမ္ပု-ဝန္တံ။ ဝိ၊နိ၊ဋီ၊ယ၊ဌ၊ဒု။နှာ-၁။

ဓမ္မယန္တ (နာ) [ဓမ္မ + ယန္တ] တရားဟူသော ယန္တရားစက်။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ တထာဂတော ပရိပက္ကမာနသော သတ္တေ ဗောဓေန္တော ဓမ္မယန္တမတိပိဋ္ဌယတိ။ မိလိန္ဒ။၁၆၇။

ဓမ္မယမက (နာ) [ဓမ္မ+ယမက] (၁) (အနုလောမ, ပဋိလောမ) ပါဠိတော် ဓမ္မ အစုံ။ (တိ) (၂) ကုသိုလ်, အကုသိုလ်, အဗျာကတ တရားတို့ကို အနု-လောမ-ပဋိလောမအစုံ,သန္ဓိဌာန်-သံသယ အ စုံ,ပုစ္ဆာ-ဝိဿဇ္ဇနာ အစုံတို့ဖြင့် ဟောရာ ဖြစ်-သော ကျမ်း၊ ဓမ္မယမိုက်ကျမ်း။ (ယင်းကျမ်း-သည် ယမိုက် ၁၀-ကျမ်းတို့တွင် ၉-ခုမြောက်

ကျမ်း ဖြစ်၏။ ယမကဒုတိယ–၂၂။) (၁) တေသည္ဝေ အတ္ထာနံ ဝေသေန အနုလောမ-ပဋိလောမတော ပဝတ္တပါဠိဓမ္မဝေသေန ဓမ္မ-ယမကန္တိ ဝါ....တိဝေ ယမကဘာဝေါ ဝေဒိ-တဗ္ဗော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၀၈။ ဣဒါနိ....စိတ္တယ-မကာနန္တရံ ဒေသိတဿ ဓမ္မယမကဿ ဝတ္ထုနာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၃၃၅။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၂၀၇၊၃၃၆၊၃၃၇။)

ဓမ္မယာဂ (ပု) [ဓမ္မ+ယာဂ] (၁) တရား အလှူဟူသော ယဇ်၊ တရားအလှူယဇ်။ (၂) တရားဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ (တိ) (၃) တရားကို ပူဇော်ခဲကြောင်းဖြစ်သော (အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ)။ (၁) ဓမ္မယာဂ (ဒီ၊၃။၁၂၆)ဣတိ ဓမ္မဒါနယညံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၂။ ဓမ္မယာဂေါ (ပ၊ဇ)—သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၂။ ဓမ္မယ ၁ဂါ(ပု၊ပ၊ဗ) –ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀၈။ ဓမ္မယာဂံ(ဒု၊ဇ)—ဒီ၊ ၃။၁၂၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။ ဓမ္မယာဂဿ (ဆ၊ဇ)— သံ၊ဌ၊၁။ ၂၁၇။ (၂) အာမိသယာဂေါ စ ဓမ္မယာဂေါ စ။ အံ၊၁။၉၀။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၄။ (တိ) (၃) ဓမ္မယာဂ (ဇာ၊ဌ၊၅။၅၈)ဣတိ ဓမ္မံ ယဇေတိ ပူဇေတိ ဧတေနာတိ ဓမ္မယာဂေါ။ ဇာ၊ဋီ၊၁၆။၅၁၅။

ဓမ္မယာဂပဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မယာဂ + ပဋ္ဌ] တရားကို ပူဇော်ကြောင်းဖြစ်သော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ၊ ဓမ္မယာဂပြဿနာ။ ပါကဋ်ကတ္တာ ကထေတိတိ ပြာဟ္မဏ် ဓမ္မယာဂပဋ္ဌံ ပုစ္ဆိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၉။ (–ဖ၀၊ဖ၆၊ဖ၇၊ဖ၈၊ဖ၉။)

ဓမ္မယာဂယဇန (နာ) [ဓမ္မယာဂ+ယဇန] တရား အလှူဟူသောယဇ်ကိုပူဇော်ခြင်း။ ဓမ္မယာဂ-ယဇနတ္ထာယ ပဟူတဇိဝှါ သုဇာ။စူဠနိ၊ဌ။၁၄။

ဓမ္မယာဂယဇနဋ္ဌာန (နာ) [ဓမ္မယာဂ+ယဇန+ ဋ္ဌာန] တရားအလှူပူဇော်ရာအရပ်။ ဇဝံ ဓမ္ম-ယာဂယဇနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ဟဒယံ ဇောတိဋ္ဌာနံ။ စူဠနိ၊ဌ။၁၄။

ဓမ္မယာန (နာ) [ဓမ္ম+ယာန] (မဂ္ဂင် ၈-ပါး)တရား ယဉ် (အရိယ အဋ္ဌင်္ဂိက မဂ်)။ အရိယဿ အဋ္ဌင်္ဂိကဿ မဂ္ဂဿ အဓိဝစနံ.....ဓမ္ম-ယာနံ ဣတိပိ။ သံ၊၁။၅။ ဓမ္ম-ဘူတတ္ထာ ယာနဋ္ဌာ စ ဓမ္ম-ယာနံ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၅၈။

ဓမ္ম-ယုတ္တ (တိ) [ဓမ္ম +ယုတ္တ။ (ဓမ်ယုက္တ-သံ)] (၁) တရားနှင့်–ယှဉ်–စပ်–သော။ (၂) အကြောင်းနှင့်–ယှဉ်–စပ်–သော။ (၁) ဓမ္ম-ကာတိ ဓမ္ম-ယုတ္တာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၅၀။ ဓမ္ম-ယုတ္ထော (ပု၊ပ၊ဇ)— ဇာ၊ ၂။၈၆။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၆၈။ ဓမ္ম-ယုတ္ထေန (နာ၊တ၊ဇ)— ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၇။ ဓမ္ম-ယုတ္ထေဟိ (ပု၊တ၊ဗ)— အံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂။ (၂) သုတ္တာန ဂါထာ တ၀ ဓမ္ম-ယုတ္တာ။ ဇ၊ဝ။ဝ၀၅၊ဝ၆ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃၄။ ဓမ္ম-ယုတ္တာတိ ကာရဏ-ယုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၇၅။ အတ္ထ-ယုတ္တံ ဓမ္ম-ယုတ္တံ ကထံ ကထေဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂ဝ၄။ (–မ၊ ၂။ ဝ၀ဝ။ ထေရ။ဝ၃ဝ။)

ဓမ္ম-ယုတ္တိ (ထီ) [ဓမ္ম+ယုတ္တိ] သင့်လျော်သော တရားသဘော။ ဓဏေ ဓဏေ ဘိဇ္ဇနသဘာ-ဝဿ အနုဝေါဓဝတော ဓမ္ম-ယုတ္တိ အတိ-ဓာ၀ဇ္ဇော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ဝ၄၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ဌ၀ ၂။

ဓမ္ম-ယုဒ္ဓ (နာ) [ဓမ္ম+ယုဒ္ဓ] တရားစစ်ထိုးခြင်း။ ဓမ္ম-ယုဒ္ဓံ နာမ ကရိဿာမ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၈။ (–၂၄၉။)

ဓမ္ম-ယုဒ္ဓမဏ္ဍလ (နာ) [ဓမ္ম-ယုဒ္ဓ+မဏ္ဍလ] တရား စစ်ထိုးရာ (ဖြစ်သော ဝန်းဝိုင်းသော) အရပ်၊ တရားစစ်မြေပြင်။ ပစ္ဆိမဒ္ဒါရေ ဓမ္ম-ယုဒ္ဓမဏ္ဍလံ သဇ္ဇာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၉။

ဓမ္ম-ယူပ (ပု) [ဓမ္ম + ယူပ။ (ဓမ်ယူပ-သံ)] (က) တရားယဇ်တိုင်။ (ခ) တရားပြာသာဒ်။ (ဗိဿဏိုး၏–ဂုဏ်ရည်–ဂုဏ်ပုဒ်။ P.S.D.။) ဥဿာပေန္တာ ဓမ္ম-ယူပံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

ဓမ္မယောဂ (တိ) [ဓမ္မ+ယောဂ] တရား–ဌ–ကို–လုံးပမ်း–ကြိုးကုတ်–အားထုတ်–ခြင်းရှိသော၊သူ(ဓမ္မကထိကပုဂ္ဂိုလ်)။ ဓမ္မေ ယော-ဂေါ အနုယောဂေါ ထေသန္တိ ဓမ္မယောဂါ၊ ဓမ္မကထိကာနံ တေ နာမံ။ အံ၊၆၊၃။၁၃။ (–အံ၊၂။၃၁။)

ဓမ္မရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မရလူမျိုး။ (ပြာ၊ ဝေန်-ဌ ဓမ္မယ-ပုဒ်ကို တွေ့ရ၏၊ တရားဟောတတ်သူ-ဟု ဆိုအ်။) ဓမ္မရာ နိဂ္ဂမာနုသာ။ အပ၊၁။၄၂၁။

ဓမ္မရက္ခ (တိ) [ဓမ္မ+ရက္ခ+ဏ။ (ဓမ်ရက္ခ-သံ)] တရားကိုစောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။(အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော သာသနာတော်ကို ဆောင်စွမ်းနိုင်သူသည် ဓမ္မရက္ခ မည်အ်။) ဝေရှပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု "ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ ဓမ္မရက္ခာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၆။

ဓမ္မရက္ခိတ (တိ) [ဓမ္မ+ရက္ခိတ။(ဓမ်ရက္ခိတ-သံ)] (၁) တရားကျင့်ဖက် 'သီတင်းသုံးဖော်'တို့သည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (၂) တရားသည် စောင့်ရှောက်အပ်သော၊ သူ။ (၃) ၅-ပါး သိလတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။ (၄) ဆန္ဒာဂတိ, ဒေါသာဂတိ, ဘယာဂတိ, မောဟာဂတိ-ဟူသော အဂတိ တရားသို့ မလားမရောက်ပဲ တရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊သူ။ (၅) မင်းကျင့် ၁၀-ပါးတရားဖြင့် စောင့်ရှောက်အပ်သော (တိုင်းပြည်, တိုင်းပြည်နေသူ လူအပေါင်း)။ (၆) ဓမ္မရက္ခိတ-အမည်ရှိသော၊သူ။

(ဂ) ယောနကဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ (ယင်းသည် B.E. ၂၃၆-ခုနှစ် တတိယသံဂါယနာသာဘင်အပြီးတွင် အရှင်မောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ် စေလွှတ်ချက်အရ အပရန္တတိုင်းသို့ သာသနာပြု ကြွတော်မူသည်။ D.P.။) ယောနက ဓမ္မရက္ခိတတ္ထေရ (ဝိ၊ဌ၊၁။၅၀) လည်း ကြည့်။ (၂) မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ (ယင်းသည် B.E.-၃၀၃-တွင် သီဟိုဠ်ဌ နန်းတက်သည့် ဒုဋ္ဌဂါမဏိမင်းကြီး ကောင်းမှုတော် မဟာစေတီ အုတ်မြစ်ချပွဲသို့ ကောသမ္ဗီပြည် ဆောသိတာရံ ကျောင်းတိုက်မှ ရဟန်း ၃-သောင်းဖြင့် ကြွတော်မူသည်။ ဥရုဓမ္ม-ရက္ခိတ။ မဟာဝံသ၊ ၂၉။၃၄-ကြည့်။) (ဃ) အရှင်နာဂသိန်အား ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ သင်ပေးသူ B.E.-၅၀၀-ခန့်တွင် ပေါ်ထွန်းသော ပါဋ္ဌလိပုတ်မြို့ အာသောကာရာမ ကျောင်းတိုက် အရှင် ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ မိလိန္ဒ။၁၅၊၁၇။ (င) အရှင်ဓမ္မပါလအား နေတ္ထိအဋ္ဌကထာ ရေးရန် တောင်းပန်သူ အရှင်ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ ဓမ္မရက္ခိတ (နေတ္ထိ၊ဌ။၁။ D.P.) ကြည့်။ (စ) သီဟိုဠ်ကျွန်း ကိတ္တိသိရိရာဇသီ ဟမင်းလက်ထက်တွင် ထင်ရှားသော ဓမ္မရက္ခိတထေရ်။ ဓမ္မရက္ခိတ ယတိန္ဒ-ကြည့်။ D: P:-လည်း ကြည့်။ (B-E-၄၅၅-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အာလောကလိုဏ်ဌ် ပြုလုပ်သည့် ပေါ်ထွက်ရှုဌ စတုတ္ထသံဂါယနာ နာယက အရှင်မဟာဓမ္မရက္ခိတထေရ်ဟုလည်း ရှိသေး၏။)

(ခ) ဓမ္မရက္ခိတာ နာမ သဟာမ်ိုကာ ရက္ခန္တိ။ ဝိ၊ဝ။၂၀၃။ ဓမ္မရက္ခိတာ (သံ၊ဌ၊၂။ ၁၃၅) တိ သဟာမ်ေယာ ရက္ခိတာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၄၂။ ဓမ္မရက္ခိတာ (ထီ၊ပ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၃၁။ မ၊ဌ၊၁။၂၀၂။ ဓမ္ম-ရက္ခိတာ (ထီ၊ပ၊ဗ)—မ၊ဝ။၃၅၅။ မ၊၃။၉၄။ အံ၊၃။၄၂၃။ (၂) (၃) အဇေယျာ ဓမ္မရက္ခိ-တာ။ သုတ္တနိ။၃၂၃။ ကိ ကာရဏာ ဓမ္မရက္ခ-တာ၊ ယသ္မာ ဓမ္မေန ရက္ခိတာ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၅၀။ (–၅၁။) (၄) ဓမ္မဿ ဂုတ္တော

ဓမ္မဂုတ္တော ဓမ္မရက္ခိတော ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၄၂။ (၅) ကဒါစိ ဝေဒေဟေ ဖိတေ၊ နိစိတေ ဓမ္ဓ-ရက္ခိတေ။ ဇာ၊၂။၁၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၇။ တံ တယာ ဓမ္မရက္ခိတံ တဝ ရဋ္ဌံ ဝိဒ္ဓံသေန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၉။ (၆) နာနာနာမာတိ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဓမ္မရက္ခိတောတိ အာဒိနာမဝေန ဝိဝိဓနာ-မာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။ ဓမ္မရက္ခိတော (ပုဗ၊ ၉)—ဝိ၊ဌ၊၄။၂၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၉၆။ သုတ္တ-နိ၊ဌ၊၂။၂၄၈။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁၉။ ဓမ္မရက္ခိတံ (ပုဗုဒ္ဓ၊၉)—ဝိ၊၂။၁၀။ ဓမ္မရက္ခိတသ(ပုဗ၊ဆ၊ ၉)—ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၈။ ဝဇိရ။၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၆။

ဓမ္မရက္ခိတဘာဝ (ပု) (ဓမ္မရက္ခိတ+ဘာဝ]တရား ကျင့်ဖက် သိတင်းသုံးဖော်တို့သည် စောင့် ရှောက်အပ်သူ၏အဖြစ်။ နဟိ ဘိက္ခုနိယာ ဓမ္မရက္ခိတဘာဝေါ အတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၆။

ဓမ္မရက္ခိတယတိန္ဒ (ပု) [ဓမ္မရက္ခိတယတိ + ဣန္ဒ။ ဓမ္မရက္ခိတ+ယတိန္ဒ] ဓမ္မရက္ခိတသာသနာပိုင် ရဟန်းတော်၊ ဓမ္မရက္ခိတရဟန်းမင်း။ ဓမ္ဓ-ရက္ခိတ ယတိန္ဒဿ၊ ပါပေသိ သုမနော တဒါ။ မဟာဝံသ၊၉၈။၃၀၄။

ဓမ္မရဇ္ဇဒါယဇ္ဇ (နဉ) [ဓမ္မရဇ္ဇ+ဒါယဇ္ဇ] တရားမင်း၏အဖြစ်–ဌ–ဖြင့်–ပေးအပ်သော အမွေကို ယူတတ်သူ၏အဖြစ်၊ တရားမင်းအဖြစ် အမွေ ဆက်ခံသူ။ ဣဒါနိ မည္ဟေ ဘဂဝတော ဓမ္ဓ-ရဇ္ဇဒါယဇ္ဇံ (ဓမ္မရဇ္ဇေ ဒါယဇ္ဇံ။ သျာ။ ဓမ္ဓ-ဒါယဇ္ဇံ၊ က) ပတ္တာ ဗုဒ္ဓေါ ဇာတောဟု။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။၈၄။

ဓမ္မရဇ္ဇပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မရဇ္ဇ+ပတ္တိ] တရားမင်း၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ တတ္ထ ပညာယသာ ဓမ္မရဇ္ဇပတ္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၃။

ဓမ္မရဇ္ဇု (ထီ၊နဉ) [ဓမ္ဓ+ရဇ္ဇု။ ဓမ္ဓ+အာသန+ ရဇ္ဇု] (၁) စေတီနှင့်ဗောဓိပင်၌ ပန်းသီရန် ဖွဲ့ချည်အပ်သောကြိုး။ (၂)တရားယောသော နေရာ၌ ဖွဲ့သီအပ်သော ကြိုး။ (ကြိုးနှင့် စေတီ သို့မဟုတ် ကြိုးနှင့်ဗောဓိပင် အကြား ပန်းများကို သွင်းညှပ်၍ ပူဇော်ရန် စေတီ သို့မဟုတ် ဗောဓိပင်ကို လှည့်ပတ်၍ ဖွဲ့ထား သည့်ကြိုးကို "ဓမ္မရဇ္ဇု"ဟု ခေါ်၏။ မဟာ-ဂဏ္ဌိနှင့် မဇ္ဈိမဂဏ္ဌိပုဒ်။ ကြိုးလွန်းအကြား ပန်းများကို သွင်း၍ ရနိုင်လောက်အောင် လျှောလျှောကျစ်ပြီးလျှင် စေတီစသည်တို့၏ ပတ်ဝန်းကျင် ရစ်ပတ်လျက် ဖွဲ့ထားအပ်သော ကြိုးကို ဓမ္ဓရဇ္ဇုဟု ခေါ်သည်။ ဂဏ္ဌိပုဒ်။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၁။) ဓမ္ဓရဇ္ဇု (ဝိ၊ဌ၊၂။၂၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၀။) စေတိယံ ဝါ ဗောဓိ ဝါ ပုပ္ဖပူဇေသနတ္ထံ အာဝဇ္ဇိတ္တာ ဗဒ္ဓရဇ္ဇု။ ဝဇိရ။ ၂၀၇-၈။ ဓမ္ဓရဇ္ဇုန္တိ သိထိလံ ဝန္ဓိကံ ရဇ္ဇုံ ကတ္တာ ဗောဓိ ဝါ စေတိယံ ဝါ ပရိက္ခိပိတ္တာ ဓမ္ဓာသနေ ဝါ လမ္ဗိတ္တာ တတ္ထ ပုပ္ဖါနိ ပဝေ-သေန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၁။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၃၀၁။)

ဓမ္မရတ (တိ) [ဓမ္ဓ+ရတ။ (ဓမ်ရတ-သံ)] (၁) တရား၌ မွေ့လျော်သော၊ (က) သမထ ဝိပဿနာတရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (ခ) ကုသိုလ်တရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (ဂ) သုစရိုက် ၃-ပါးတရား၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (၂) ဓမ္မာရုံ၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ (၁) ဓမ္ဓေ ရတော အာဘိရတောတိ ဓမ္ဓရတော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၅၂။ (–သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၆၇။) (က) ဓမ္မာရုမော ဓမ္ဓရတော။ ဓမ္ဓ။၆၆။ တတ္ထ နိ၀ါသဋ္ဌေန သမထဝိပဿနာဓမ္မော အာရုမော အဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ တသ္မိံ-ယေव ဓမ္ဓေ ရတောတိ ဓမ္ဓရတော။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။၃၆၅။ (–ဣတိဝုတ်။၂၅၀။ သုတ္တနိ။၃၂၇။ ထေရီ။၄၃၅။ ထေရီ၊ဌ။၂၈၀။) (ခ) အရိ-ယဋ္ဌ သံထောမယန္တာ၊ သဒါ ဓမ္ဓရတာ ဇနာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၈၀။ (ဂ) ဓမ္ဓရတော (ဇာ၊၁။၃၆၅)-တိ.... တိဝိဓသုစရိတဓမ္ဓရတော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၁။ (၂) ဓမ္ဓရတော ဓမ္ဓသမ္ဘိဒိတော။ မ၊

၂။၁၇၁။ ရှုပရတ (မ၊ဌ။၃။၁၄၉)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မရတန (ပုံ၊နှ) [ဓမ္မ+ရတန။ (ဓမ်ရတ္ထ-သံ၊ ဓမ္မ-ရယ-ပြာ) တရားရတနာ၊ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော တရား။ ဧသော ဟိ ဓမ္ম-ရတနော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၉။ အာမိသရတနဉ္စ ဓမ္မရတနဉ္စ။ အံ၊၁။၉၃။ ဓမ္မရတနံ(နပုဗ)— ဒီ၊ဌ၊၃။၉၁။ သံ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ အံ၊ဌ၊၁။၂၄၇။ အံ၊ဌ၊၂။၆၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၃၂။ ဓမ္မရတနံ (ဒုဗ)—မဟာနိ။၁၁၀၊၃၀။ စူဠနိ။၂၆။ ဓမ္မရတနေန (တဗ)—မ၊ဌ၊၃။၁၀။ သံ၊ဌ၊၃။၉၃။ ဓမ္မရတနဿ (စဗ)— ဇာ၊ဌ၊၄။၃၆၉။ ဓမ္မရတနဿ(ဆဗ)— နေတ္တိ။၁၅၂။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃၂၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၀။

ဓမ္မရတနာဘဏ္ဍ (နှ) [ဓမ္မရတန+ဘဏ္ဍ။ (ဓမ်-ရတ္ထဘံဒ-သံ)] တရားရတနာဟူသောဘဏ္ဍာ။ ဧဝံ ခီဏာသဝေါပိ ဓမ္မရတနာဘဏ္ဍံ သမ္ဘဋ္ဌစ်-တ္ဌ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၁၅။

ဓမ္မရတနဘောဂ (ပု) [ဓမ္မရတန+ဘောဂ] တရား ရတနာဟူသော အသုံး အဆောင်။ ဘိက္ခု။ ဓမ္မရတနဘောဂေန....ဘောဂိနော။ မိလိန္ဒ။၃၂၂။

ဓမ္မရတနမူလက (တိ) [ဓမ္မရတန+မူလ+က] တရား ရတနာလျှင် အကြောင်း ရှိသော။ ကေသု စ ဓမ္မရတနမူလကံ သံဝေရတနံ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၁။၅။

ဓမ္မရတနဝဿ (နှ) [ဓမ္မရတန+ဝဿ] တရား ရတနာ (ဟူသော) မိုး၊ မိုးနှင့်တူသော တရားရတနာ။ ဓမ္မရတနဝဿံ ဝဿေန္တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၅၉။ သီလာဒိကုသလဓမ္မသန္ဓဿနာ-ဒိဓမ္မရတနဝဿံ။ ဝဇိရ။၆၂။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၁၉၈။ ဝိမတိ၊၁။၉၇။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၃၂၁။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၂။၂၉၉။)

ဓမ္မရတနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မရတန+သိဒ္ဓိ] တရား ရတနာ၏ ပြီးခြင်း။ ဝေသာရဇ္ဇေဟိ ဓမ္ম-ရတနသိဒ္ဓိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၄။

ဓမ္မရတနာနုပါလက (တိ) [ဓမ္မရတန + အနု-ပါလက] တရားရတနာကို–စောင့်ရှောက်–ဆက်လက်စောင့်ရှောက် – တတ်သော၊သူ။ ဓမ္မရတနာနုပါလကော (ခီဏာသဝေါ)။ ဝိမ-တိ၊၁။၂၂။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၃၁။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၁၀။ မ၊ဌီ၊၂။၈၈။ မူလဋီ၊၁။၂၂။

ဓမ္မရတနုပဌာနသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မရတန+ဥပဌာန+ သိဒ္ဓိ] တရားရတနာကို ဆည်းကပ်လုပ်ကျွေး ခြင်း၏ ပြီးခြင်း။ ဗုဒ္ဓရတနသံဃရတနုပဌာ-နေဟေ ဓမ္မရတနုပဌာနသိဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၇၁။

ဓမ္မရတိ (ထီ) [ဓမ္မ + ရတိ။ (ဓမ်ရတိ-သံ)] တရားဌ်မ္ဘေလျော်ခြင်း၊ (က) လောကုတ္တရ တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (ခ) အရဟတ္တဖိုလ် တရား (နှင့်) နိဗ္ဗာန်တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (ဂ) သတိပဋ္ဌာန် စသော ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (ဃ) အရ ဟတ္တဖိုလ်တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (ဇ) ဝိပ-ဿနာတရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (စ) သမထ ဝိပဿနာ တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။

တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ သမ္ဘရတိ ဓမ္ম-ရတိ ဇိနာတိ။ ဓမ္ম။၆၄။ (–ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၁၀။ ဓမ္ম၊ဌ၊၂။၃၅၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၄။ သံ၊ဌီ၊၂။ ၁၆၀။)

(က) လောကုတ္တရတရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ (ခ) အရဟတ္တဖိုလ် တရား(နှင့်)နိဗ္ဗာန် တရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ ရမန္တိ ဓမ္ম-ရတိယာ။ ထေရ။၂၅၂။ လောကုတ္တရဓမ္ম-ရတိယာ အဂ္ဂ-ဖလနိဗ္ဗာနာဘိရတိယာ စ ရမန္တိ အဘိရမန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၅၁။

(ဂ) သတိပဋ္ဌာန်စသော ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါးတရားဌ် မ္ဘေလျော်ခြင်း။ ဓမ္ম-ရတိ နာမ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ဓမ္ম၊ဌ၊၁။၃၅၉။

(ဃ) အရဟတ္တဖိုလ်တရားဌ် မျှော်လျှောက်ခြင်း။ သမာဓိခဂါစရာ သဗ္ဗာ၊ သမာပတ္တိ-ဝသီကတာ။ ဈာနေန ဓမ္မရတိယာ၊ ဝိဟာရိ-သာမ နော သဒါ။ အပ၊၂။၂၈၀။

(c) ဝိပဿနာတရားဌ် မျှော်လျှောက်ခြင်း။ ဥဒယဗ္ဗယံ ပဿန္တသာ ယောဂါ၀စရသာ ယာ-ဒိသာ ဓမ္မရတိ။ ထေရဂါ၊၂။၉၄။ (–အံ၊၆၊ ၃။၁၇၀။)

(စ) သမထ, ဝိပဿနာတရားဌ် မျှော်လျှောက်ခြင်း။ ဓမ္မရတိ (သံ၊၆၊၁။၂၉)တိ သမထ-ဝိပဿနာ၀မ္မေ အဘိရတိ။ သံ၊၆ရ၊၁။၁၂၀။

ဓမ္မရသ (ပု) [ဓမ္မ+ရသ] (၁) တရားအရသာ၊ (က) မဂ် ၄-ပါးတရားအရသာ။ (ခ) ဗောဓိ-ပက္ခိယ ၃၇-ပါး တရားအရသာ။ (ဂ) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအရသာ။ (ဃ) နိဗ္ဗာန် တရားအရသာ။ (c) တရားနှင့် ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း စသော အရသာ။ (၂) အကွာရာ, ပုဒ်, ဝါကျ ဟူသော ပါဠိ။ (၄) ဩဇာရှိသော ဒေသနာမှု။ (၅) သဒ္ဒါနှေ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ (၆) ရအပ်သော သဒ္ဒါနှေ့တရားဌ် မျှော်လျှောက်ခြင်း။

(၁) တရားအရသာ။ ပပ္ပုယျ တံ ဓမ္ম-ရသေန တိတ္ထိ။ အပ၊၂။၂၁၁။ ထေရီ၊၆။ ၁၅၁။ (က) မဂ် ၄-ပါး တရားအရသာ။ ဓမ္ম-ရသော(အံ၊၁။၃၇)နာမ စတ္တာရော မဂ္ဂါ။ အံ၊ ၆၊၁။၃၇၀။ (ခ) ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇ ပါး တရား အရသာ။ (ဂ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား အရသာ။ ဓမ္ম-ရသော ဇိနာတိ။ ဓမ္ম။ ၆၄။ ယော ပနေသ သတ္တတိ သဗောဓိ-ပက္ခိယဓမ္ম သခ်ိတော စ နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္ম သခ်ိတော စ ဓမ္ম-ရသော။ ဓမ္ম၊၆၊၂။ ၃၅၂။ (–သံ၊၆၊ ၁။ ၂၉။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၁၀။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၂၄။) (ဃ) နိဗ္ဗာန်တရား အရသာ။ နိဗ္ဗာနံ ဓမ္ম-ရသံ။ စူဠနိ၊ ၆။ ၇၅။ (c) တရားနှင့် ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်ခြင်း စသော အရ-သာ။ ဓမ္ম-ရသ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၆၄)ဌ် ဓမ္ম-ပ-သဒ္ဓိတံ ပါမောဇ္ဇာဒိရသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၆။ ၉၄။

(၂) အကြောင်း၏ ပြည့်စုံခြင်း ဟူသော ဓမ္ম-ရသ။ ဓမ္ম-ရသသာ (မဟာနိ။ ၁၁၁)တိ ဟေတုသမ္ပတ္တိသခ်ိတသာ ဓမ္ম-ရသသာ။ မဟာ-နိ၊ ၆။ ၂၃၁။ (–စူဠနိ။ ၂၆။ မိလိန္ဒ။ ၁၈၈။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၁။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ၁၅၉။) (၃) အကွာရာ, ပုဒ်, ဝါကျဟူသော ပါဠိ။ အ၀သေ-သာ ဗျဉ္ဇနာဒယော ဓမ္ম-ရသာတိ ဝုစ္စန္တိ။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၁။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၂၆။ (၄) ဩဇာ ရှိသော ဒေသနာမှု။ ဓမ္ম-ဇန္တိ ဓမ္ম-ရသံ၊ ဩဇ၀န္တဒေသနာမှုန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ ၆၊ ၂။ ၄၂၉။ (၅) သဒ္ဒါနှေ၏ ပြည့်စုံခြင်း။ သဒ္ဒါနှိယံ ဓမ္ম-ော....တသာ ဓမ္ম-ော သမ္ပတ္တိ ဓမ္ম-ရသော။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ၂။ ၁၀၃။ (၆) ရအပ်သော သဒ္ဒါနှေ့ တရားဌ် မျှော်လျှောက်ခြင်း။ ဓမ္ম-ပဋိလာဘရတိ ဓမ္ম-ရသော။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ၂။ ၁၀၃။

ဓမ္ম-ရဟဒ (ပု) [ဓမ္ম + ရဟဒ] တရားရေအိုင်၊ ရေအိုင်နှင့်တူသော (အဋ္ဌဂိက အရိယမဂ်) တရား။ သီလတိတ္ထ(သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၁၇)-ကြည့်။

ဓမ္ম-ရာဂ (ပု) [ဓမ္ম+ရာဂ] (သမထ ဝိပဿနာ) တရားတို့ဌ် တပ်မက်စဲ့လမ်းတတ်သော၊ ဆန္ဒ-ရာဂ။ ဓမ္ম-ရာဂေန တာယ ဓမ္ম-နန္ဒိယာ (မ၊ ၂။ ၁၃၊ ၉၉။ အံ၊ ၃။ ၂၂၀) တိ ပဒဗ္ဗယေဟိ (ပဒဗ္ဗ-ယေနပိ) သမထဝိပဿနာသု ဆန္ဒရာဂေါ ဝုတ္တော။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၉။ အံ၊ ၆၊ ၃။ ၃၄။ (–ပေဋ-ကော။ ၁၈၂၊ ၃၂၀။)

ဓမ္ম-ရာဇ (ပု) [ဓမ္ম + ရာဇ။ (ဓမ္ম-ရာဇန်-သံ)] တရားမင်း။ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) စက္ကြာ – စက္ကြ၀တေး – စက္ကဝတ် – မင်း။ (ဘုရားရှင်သည် လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရား ဖြင့်ရင်း, လောကီ လောကုတ္တရာ တရားဖြင့် ရင်း, သတ္တလောကကို နှစ်သက်စေတတ်သော ကြောင့်ရင်း, ဗြဟ္မဝိဟာရသမာပတ် ၄-ပါး,

ဖလသမာပတ်ဖြင့် နေတော်မူခြင်းဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်၌ နှစ်သက်ကပ်ငြိ စေတတ်သော ကြောင့်ဝင်ရင်း, ပါရမီ ၁၀-ပါးတရားကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်းဖြင့် တင့်တယ်ထွန်းလင်း တောက်ပတတ်သောကြောင့်ဝင်ရင်း "မွေ့ရာဇာ"=တရားမင်း မည်၏။) (ခ) စကြာ-စကြဝတေး-စက္ကဝတ်-မင်း။ (ဗိမ္မိသာရ-စသော တရားစောင့်သော မင်းများကိုလည်း မွေ့ရာဇဟု သုံးသည်။) (ယမမင်း၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်, ဂျိန်း၊ ယုဓိဋ္ဌိရမင်း။ P. S. D.)

(က) နဝဟိ လောကုတ္တရမဂ္ဂေဟိ မဟာဇနံ ရဉ္ဇေတီတိ မွေ့ရာဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။ဂ၉။ မွေ့ရာဇသာ (ထေရ။၂၇၃)တိ သတ္တုနော။ သတ္တာ ဟိ သဒေဝကံ လောကံ ယထာရဟံ လောကိယလောကုတ္တရေန မဂ္ဂေန ရဉ္ဇေတိ တောသေတီတိ မွေ့ရာဇာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၉၀။ သကလလောကတ္ထယဝါသိနော သတ္တနိကာယေ မေတ္တာ ကရုဏာ မုဒိတာ ဥပေက္ခာသခါတာဟိ စတူဟိ ပြဟ္မဝိဟာရသမာပတ္တိဟိ ဝါ ဖလသမာပတ္တိဝိဟာရေန ဝါ ကေစိတ္တာဘာဝေန အတ္ထနော စ ကာယေ ရဉ္ဇေန္တိ အလ္လီယာပေန္တိတိ - ရာဇာနော၊ မဂ္ဂေန ရာဇာနော မွေ့ရာဇာနော၊ ဣတ္ထမ္ဘူတာ ဗုဒ္ဓါ။ အပ၊ဌ၊ဘ၊ဘ၁။ မွေ့ရာဇာ(အပ၊ဘ။ဂ၃) မဂ္ဂေန သမေန ရာဇာ ဒသပါရမိတာမွေ့ပရိဘူရကောန ရာဇာဘူတတ္တာ "မွေ့ရာဇာ"တိ ပဝုစ္စတိ။ အပ၊ဌ၊ဘ။၃၂၁။ မွေ့ရာဇာ (မွေ့ဌ၊ဘ။ဘ၃) မွေ့ဿရော ဘဂဝါ။ မမ္မပဒ၊ မဟာဋ္ဌ။ဘ၃။

(ခ) မဂ္ဂေန (မဂ္ဂေနေ၀) ရဇ္ဇံ လဘိတ္ဝာ ရာဇာ ဇာတောတိ မွေ့ရာဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။၂၂၂။ မဟာ၊ဘ။၂၅ဘ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ဘ၇၀။ အတ္ထဟိတမွေ့ကရဏောန (စရဏေန) မွေ့ရာဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။၂၂၂။ မဟာ၊ဘ။၂၅ဘ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ဘ၇၀။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀ဂ။ မွေ့ရာ ဝါ လဒ္ဓရဇ္ဇတ္တာ မွေ့ရာဇာ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဘ၃။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၃၉။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၇၆။ အံ၊ဌ၊၂။ဂ၁။ မွေ့ရာ ရာဇာ ဇာတောတိ မွေ့ရာဇာ။ မဟာ၊ဘ။၂ဘ၃။ ဓမ္မေနေ၀ ဒသဝိဓေန စက္ကဝတ္တိဝတ္တေန ရာဇာ ဇာတောတိ မွေ့ရာဇာ။ အံ၊ဌ၊၂။ဂ၇။ မွေ့တော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရာဇာတိ မွေ့ရာဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။၂၉ဘ။ မွေ့တော အနပေတတ္တာ ဓမ္မော စ သော ရဉ္ဇနဋ္ဌေန ရာဇာ စာတိ မွေ့ရာဇာ။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂ဘ၄။ မဟာ၊ဘ။ဘ၆ဂ။ တေနေ၀ (တေန စ) ဓမ္မေန (သကလ)လောကံ ရဉ္ဇေတိတိ မွေ့ရာဇာ။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၂။၂ဘ၃-၄။ အံ၊ဌ၊၂။ဂ၁။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘဂ၄။

(ဂ) မွေ့ရာဇာ(ပ၊ဇ)— အံ၊ဘ။ဘ၀ဂ။ ထေရ။ဘ၃၀။ အပ၊ဘ။ဂ၇။ ဇာ၊ဘ။ဘဘ၃။ မိလိန္ဒ။ဘ၂၂။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀၇။ မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀၉။ မ၊ဌ၊၄။၂ဘ၂။ သံ၊ဌ၊၂။၂ဘ၃။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀ဘ။ အံ၊ဌ၊ဘ။၂၀၂။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၂ဘ၊ဘ၇၆။ အဘိ၊ဌ၊၂။ဘ၃၉။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။ဘ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၄၊၂ဘ။ ဥဒါန၊ဌ။ဘ၇၂၊၂၆ဘ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဘ၅ဘ။ စရိယာ၊ဌ။၂ဘ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။၅၂။ ဓမ္မာဇ (အာ၊ပ၊ဇ)—အပ၊၂။ ၂ဘ၀။ မွေ့ရာဇာ(ပ၊ဗ) —အပ၊ဘ။ဘ၊၂။ မွေ့ရာဇ် (ဒု၊ဇ)—အပ၊ဘ။ ဘ၁၂၊ဘ၇ဂ။ ပေတ၊ဌ။ဘ၅ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဘ။ မွေ့ရာဇေန(တ၊ဇ)—ဝိ၊၅။ဘ၆ဘ။ မ၊ဘ။ဘ၀၆။ သံ၊ဘ။ဘ၁။ မိလိန္ဒ။ဘ၂၂။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၀ဂ။ ဓ၊ ဌ၊၂။ဂ၅၅။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ဘ၀၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဂ။ မွေ့ရာဇဿ(ဆ၊ဇ)— မိလိန္ဒ။၉၇။ ဝိ၊ဌ၊ဂ၊ ၂၆ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။ဘ၂။ မ၊ဌ၊ဘ။ဂ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၅ဂ။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဂ။ အဘိ၊ဌ၊ဘ။၂ဂ၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဘ။ဂ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ဘ၂၅၊ဘဂ၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ဂ၉။ ဥဒါန၊ဌ။ဘ၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၆။ ထေရ၊ ဌ၊၂။၉၀။ ထေရီ၊ဌ။ဘ၀၅။ မဟာနိ၊ဌ။ဂ။ နေတ္တိ၊ဌ။ဂ၅။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉ဘ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၆ဘ။ မွေ့ရာဇေ(သ၊ဇ)—ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ဘဂ၅။

(ခ) မွေ့ရာဇာ(ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဘ။ဂဘ။ ဒီ၊၂။ ဘ၄၊ဘ၆၊ဘ၂၊ဘ၆ဘ၊ဘ၆ဘ။ အံ၊ဘ။ဘ၀ဘ။ အံ၊၂။ ဘဘ၂၊ဘ၄၅။ အဘိ၊ဂ။ ၂ဘ၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂ဝ၅။

သုတ္တနိ။၃၆၆။ နေတ္ထိ။၁၅၃။ မိလိန္ဒ။၁၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၁၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၅၄၊၂၃၉၊၃၄၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၃၈။ ဓမ္မရာဇာနံ(ဒုဒေ)—ဒီ၊၁။၈၀။ ဓမ္မရညော(ဆဒေ)—အံ၊ဌ၊၁။၅၈။ ဓမ္မရာဇေ—ဇာ၊၂။ ၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၉၈။ ဓမ္မရာဇိနော(ဆဒေ)—ဝိမာန။၁၉။ ဝိမာန၊ဌ။၇၄။ ဓမ္မရာဇိနိ(သဒေ)—ဝိမာန၊ဌ။၇၃။

ဓမ္မရာသီ (ပု) [ဓမ္မ + ရာသီ။ (ဓမ်ရာဂိ-သံ)] တရား – အစု – အပုံ၊ (၁) ဥပါဒါန်၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရား – အစု – အပုံ။ (၂) ဓမ္မကွန္ဓာ တရား – အစု – အပုံ။ (၃) ဖဿပဋ္ဌမက-စသော တရား – အစု – အပုံ။ (၄) ခန္ဓာ ၅-ပါး-စသော တရား – အစု – အပုံ။ (၅) ဣဒ္ဓိပါဒ်တရား – အစု – အပုံ။ (၆) ဥပါဒါနဿ ပစ္စယဘူတာ ဓမ္မပဋ္ဌာ ဓမ္မ-ရာသယောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၃။ မ၊ဌ၊၁။၂၉၁။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃၉။ (၂) ဓမ္မကွန္ဓ-ဝသေနာ(ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅)တိ ဓမ္ম-ရာသိဝသေန။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃။ သံ၊ဌ၊သစ်၊၁။ ၁၃၃။ (၃) ဖဿပဋ္ဌမကာဒိ ဓမ္မရာသိ။ အနု-ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။ (၄) ပဋ္ဌကွန္ဓာ....ဣမေ ဓမ္မရာသ-ယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၃။ (၅) ဣဒ္ဓိပါဒသခ်ီ-တော ဓမ္မရာသိဥပေတော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၉၁။

ဓမ္မရူစိ (တိ) [ဓမ္ম+ရူစိ။ (ဓမ္မရုက္ခ-ပြာ)] (၁) ကောင်းမှုတရားကို အလိုရှိသော။ (၂) သုစ-ရိုက်တရားတို့ကို နှစ်သက်တတ်သော။ (၃) ဓမ္မရူစိမည်သော၊သူ။ (၄) ဓမ္မရူစိဂိုဏ်း။ (သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီး တည်ပြီး၍ ၂၁၇-နှစ် ၁၀-လ ၁၀-ရက် အကြာ B.C. ၂၉-၁၇-အတွင်း B.E.၄၅၅-နှစ် ဇေဝက်တွင် အာဘယဂိရိဂိုဏ်းကြီး ပေါ်လာ သည်။ မဟာဝံသ၊၃၃။၈၁-၈၂။ ယင်း ဂိုဏ်း သည် ဓမ္မရူစိ အမည်ရသည်။ အကျယ် သီဟိုဠ် မဟာယာန ဒဿနကျမ်း ၇၀-၇၄-ကြည့်။)

(၁) ဓမ္မရူစိ(ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၀)တိ ပုညကာမော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၇။ သာဓု ဓမ္မရူစိ(သံ၊ဌ၊ ၂။ ၆)တိ ပုညကာမော သုန္ဒရောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀။

(၂) သာဓု ဓမ္မရူစိ ရာဇာ။ ဇာ၊ ၂။ ၄၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆၆။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။ ၃၀၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၈။ သုစရိတ-ဓမ္မေ ရောစေတိတိ ဓမ္မရူစိ၊ ဓမ္မရတောတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၅၈။ ဝိနိစ္ဆယပဝေ-ဏိသုစရိတဓမ္မေ ရောစေတိတိ ဓမ္မရူစိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၃၉။

(၃) အာသီ ဓမ္မရူစိ နာမ။ အပ၊ ၂။ ၆၉။ (–၇၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၁။) (၄) ဓမ္မရူစိ-သာဂလိယာ၊ လက်ာဒီပမှိ ဘိန္နကဝ်။ မဟာ-ဝံသ၊၅။၁၃။ (–မဟာဝံသဋ္ဌိကာ။)

ဓမ္မရူစိသာဂလိယ (ပု) [ဓမ္မရူစိ+သာဂလိယ] ဓမ္မရူစိဂိုဏ်း(နှင့်) သာဂလိယဂိုဏ်း။ (သာ-ဂလိယဂိုဏ်းသည် A.D. ၂၆၉-၂၉၁-တွင် သီဟိုဠ်ဠ၌မင်းပြုသော ဂေါ်ဌာဘယမင်းလက်-ထက်၌တည်ထောင်သည်၊အာဘယဂိရိကျောင်း-တိုက်မှ ဥဿီလိယတိသ္သအမည်ရှိသော ရဟန်း-သည် နောက်ပါရဟန်း ၃၀၀-ခန့်ဖြင့် ဒက္ခိဏ-ဝိဟာရ၌ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်၏၊ ယင်းရဟန်း-များအနက် သာဂလ မည်သော မထေရ်-တပါး ပါရှိ၏၊ ယင်းမထေရ်ကိုစွဲ၍ သာဂလိ-ယဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားသည်။) မဟာယာန အဒ-ဟသ်။ ၂၄။ D.P.။ ဓမ္မရူစိ (၄) ကြည့်။

ဓမ္မလက္ခဏ (နာ) [ဓမ္ম+လက္ခဏ။ (ဓမ်လက်ခဏ-သံ)] တရားတို့၏ – သဘော–'လက္ခဏာ'။ "ဥပါဒကာလော ဇရာကာလော" တိအာဒိနာ-နယေန ဓမ္မလက္ခဏံ ဝါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၀၁။

မမ္မလက္ခဏတ္ထယ (နာ) [မမ္မ+လက္ခဏတ္ထယ] တရားတို့၏ လက္ခဏာ ၃-ပါးအပေါင်း။ ဉာဏဒဿန (အံ၊ဌ်ီ၊၃။၂၃)-ကြည့်။

မမ္မလဒ္ဓ (တိ) [မမ္မ+လဒ္ဓ။ (ဓမ်လမ္ဘ-သံ)] (၁) တရားနှင့်အညီ ရအပ်သော၊ တရားသဖြင့် ရအပ်သော။ (၂) ရအပ်သော တရားရှိသော။ (၁) မမ္မလဒ္ဓဿာ(သံ၊၁။၂၀)တိ မမ္မေန သမေန လဒ္ဓဿ ဘောဂဿ မမ္မလဒ္ဓဿ စ ပဋ္ဌလဿ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။ မမ္မလဒ္ဓေဟိ(အံ၊၁။ ၁၂၇)တိ ဒသကုသလကမ္မပထမမ္မံ အကောပေတ္မာ လဒ္ဓေဟိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၆။

မမ္မလဒ္ဓါ(ပ၊ဗ)—ဝိ၊၅။၁၆၈။ ဒီ၊၂။၆၈။ မ၊၁။၃၉၇။ မ၊၃။၃၀။ အံ၊၂။၂၅၅၊၄၇၀။ မိလိန္ဒ။၃၅၅။ **မမ္မလဒ္ဓေန** — ဇာ၊၂။၂၉၉။ **မမ္မလဒ္ဓေဟိ**—(တ၊ဗ)အံ၊၁။၃၇၉။ အံ၊၂။ ၃၀-၉။

(၂) **မမ္မော** လဒ္ဓေါ ဘေနာတိ မမ္မ-လဒ္ဓေါ၊ ပဋ္ဌလော။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။၁၀၄။ (–ဇာ၊၁။ ၁၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄၀။)

မမ္မလဒ္ဓါ(ကြီ၊ဝိ)[မမ္မ+လဘ+အ+တ္ဘာ]တရား သဖြင့် ရ၍။ မမ္မလဒ္ဓါ(ဇာ၊၂။၂၂ဌ)တိ မမ္မေန လဘိတ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၆။

မမ္မလာဘ (ပု) [မမ္မ+လာဘ] မမ္မာရုံကိုရခြင်း။ မမ္မပရိယေသနံ ပဋ္ဌိစ္ စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မမ္မလာဘော။ သံ၊၁။၃ဌ၃။

မမ္မလာလသ (တိ) [မမ္မ+လာလသ] တရားကို–နှစ်သက်–လိုလား–သော၊သူ။ အာယာစိ မမ္မလာလသော။ အပ၊၂။၁၂၉။

မမ္မလောဘ (ပု) [မမ္မ+လောဘ] တရားကို လိုချင်ခြင်း။ ဒုက္ခပရိမုတ္တိယာ မဟာရာဇ ဗုဒ္ဓ-ပုတ္တော မမ္မလောဘေန....ဂေါပေယျုံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၄၆။

မမ္မဝဂ္ဂ (ပု) [မမ္မ+ဝဂ္ဂ] မမ္မဝဂ်၊ စေတောဝိမုတ္တိ ဟညာဝိမုတ္တိ စသော ၂-ပါးတဲ့ တရားတို့ကို ဟောပြုရာဝင်။ အဂ်ုတ္တရနိကာယ၊ ဒုကနိပါတ။ အံ၊၁၊၈၁-၂။ မမ္မဝဂ္ဂေါ စတုတ္ထော။ အံ၊၁။၈၂။

မမ္မဝစန (နာ) [မမ္မ+ဝစန] မမ္မ(ဟူသော)သဒ္ဒါ။ သန္ဓိဌိတံ မမ္မန္တိ သဗ္ဗတ္ထ မမ္မဝစနံ ဝုတ္တံ၊ ယံ သန္ဓာယ "သန္ဓိဌိတ"န္တိ ဝဒတိ။ ဝဇိရ။၉၉။ (–မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၂၇။)

မမ္မဝစီ (တိ) [မမ္မ+ဝစီ။ (ဓမ်ဋ္ဌ-သံ)]တရား၏ တိုးပွါးခြင်း။ အာဝုသော အဟံ ဘောဂဝစီ အတ္ထဝစီ မမ္မဝစီ နာမ တေ ကထေဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၆။ (–၂၁၇။)

မမ္မဝရ (ပု) [မမ္မ+ဝရ] (၁) မြတ်သောတရား၊ (က) နိဗ္ဗာန်တရား။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်တရား (တရား ၁၀-ပါး)။ (ဃ) သံဃာ ၄-ပါးတရား။ (တိ)(၂) မြတ်သော တရားရှိသော၊ (က) သီကြားမင်း။ (ခ) ဘုရားရှင်။

(၁) မြတ်သောတရား။ မမ္မဝရော။ ဝဇိရ။ ၁၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၅။ (–ဇာ၊၁။၁၂၅။) (က) နိဗ္ဗာန်တရား။ ဒိဋ္ဌော အဟံ မမ္မဝရံ၊ သန္တိပဒမနုတ္တရံ။ အပ၊၁။၄၅။ မမ္မဝရံ ဥတ္တမ-မမ္မံ ဒိဋ္ဌော ပဿာမ္ဟေ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရား။ (ဂ) မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်တရား (တရား ၁၀-ပါး)။ ဝုတ္တပကာရော မမ္မော-ယေဝ အတ္တနော ဥတ္တရိတရုဘာဝေန ဝရော ပဝရော အနုတ္တရောတိ မမ္မဝရော။ သာရတ္ထ၊ ၁။၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၄။ (–ခုဒ္ဒက။၇။ သုတ္တနိ။ ၃၁၄။ နေတ္တိ။၁ဌ၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁။ ဝဇိရ။၁၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၄၅။) (ဃ) သံဃာ ၄-ပါးတရား။ တေပိ မမ္မဝရံ ဂန္ဓာ၊ တတိယာတိသမယော အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃ဌ၄။

(တိ)(၂) မြတ်သောတရားရှိသော၊(က), သီကြားမင်း။ သဟဿနေတ္တောတိ အတ္တာနံ မမ္မဝရံ ဥတ္တမမမ္မံ ကတ္မာ ဒဿေန္တော ဝေ-

မဟာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၀၄။ (ခ) ဘုရားရှင်။ တထာဂတော ဓမ္မဝရော မဟေသိနာ။ ဥဒါန၊ ဌ။၁၃၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၃၄။

ဓမ္မဝရပါသာဒ (ပု) [ဓမ္မဝရ+ပါသာဒ။(ဓမ်ဝရ-ပြာသာဒ-သံ၊ ဓမ္မပရပါသာယ-ပြာ)] မြတ်သောတရားပြာသာဒ်။ ဓမ္မဝရပါသာဒံ အာ-ရူယှ။ မ၊ဌ၊၂။ဖ၃။

ဓမ္မဝရရသ (ပု) [ဓမ္မဝရ+ရသ။ (ဓမ်ဝရရသ-သံ၊ ဓမ္မပရရသ-ပြာ)] မြတ်သောတရား အရည်၊ တရားမြတ် အမြှိုက်ရည်။ ယေ ပန တေ မဟာရာဇ ဘိက္ခူ....ဓမ္မဝရရသံ ပိဝန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မဝဝတ္ထာန (နဝ) [ဓမ္မ+ဝဝတ္ထာန။ (ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာဏ-ပြာ)] (၁) အကြောင်းတရားတို့ကို ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၂) အကြောင်း တရားတို့ကို – ပိုင်းခြား – သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ် – ကြောင်းဉာဏ်၊ ဓမ္မဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ ဓမ္မဝဝတ္ထာနတော (ပဋ္ဌိသံ။၃ဖ၈) တိ "ယော ကောစိ ဖလနိဗ္ဗတ္တကော ဟေတု အရိယမဂ္ဂေါ ဘာသိတံ ကုသလံ အကုသလန္တိ ဣမေ ပဒ္ဓ ဓမ္မာ ဓမ္မော"တိ အဘိ-ဓမ္မေ ပါဠိယာနုသာရေန ဝုတ္တာနံ ပဒ္ဓန်ဿ ဓမ္မာနံ ဝဝတ္ထာပနဝသေန။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၄၉။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနေနာ(ဒီ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ မ၊ဌ၊၁။၄၉။ အံ၊ဌ၊၁။၈၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၇)တိ ကုသလာဒိဓမ္မာနံ ယာထာဝ(ဝိ)နိစ္ဆယေန။ "သပ္ပစ္စယနာမရူပ-ဝဝတ္ထာနေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၀၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃ဝ၇။ မ၊ဋီ၊၁။၁ဝ၂။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၇၈။ (–ပဋ္ဌိသံ။ ၂ဝ၊ ၂၄၊ ၃ဝ၊ ၄၄၊ ၁ဖ၂၊ ၂ဝ၉၊ ၃ဝ၉၊ ၃၅၁၊ ၃ဖ၁၊ ၃ဖ၄၊ ၃ဖ၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၅။ အံ၊ဌ၊၃။ ဖ၇၊ ၂၅၈။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၉ဖ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၄။)

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပဋိလာဘ (ပု) [ဓမ္မဝဝတ္ထာန+ပဋိ-လာဘ] ဓမ္မဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ရခြင်း။ ဓမ္ম-ဝတ္ထာနပဋိလာဘော ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃ဖ၄။

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္ম+ဝဝတ္ထာန+ပရိဂ္ဂဟ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနပရိဂ္ဂဟော ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃ဖ၄။

ဓမ္မဝဝတ္ထာနပွဋ္ဌဝေ (ပု) [ဓမ္ম+ဝဝတ္ထာန+ပဋ္ဌ-ဝေ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနပွဋ္ဌဝေ ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညော။ ပဋ္ဌိသံ။၃ဖ၄။

ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ (ပု) [ဓမ္ম+ဝဝတ္ထာန+ဝါရ] ဖဿ-စသော တရားတို့၏ သီးသန့် ပိုင်းခြား တည်ရှိရာ စကားအလှည့်အကြိမ်၊ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန-ဝါရ။ တဿ တာဝ နိဒ္ဒေသေ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန-ဝါရော သင်္ခဟဝါရော သုညတဝါရောတိ တယော မဟာဝါရာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၉၂။ (–၁၉ဖ။)

ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနာဓိပတတ္တ (တိ) [ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန + အဓိပတိ + အတ္တ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်သည် လွှမ်းမိုးအပ်သော သဘောရှိသော။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနာဓိပတတ္တာ ပညာ ဝိစိကိစ္ဆာယ သညာယ ဝိဝဋ္ဋတိ။ ပဋ္ဌိသံ။၁ဝ၄။

ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနေသနာ (ထီ) [ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာန+သေ-နာ] ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနဉာဏ်ကို ရှာမှီးခြင်း။ ဓမ္ম-ဝဝတ္ထာနေသနာ ဝိစိကိစ္ဆာယ သုညာ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃ဖ၃။

ဓမ္ম-ဝသဝတ္တိ (တိ) [ဓမ္ম-ဝသ+ဝတ္တိ] တရားသဖြင့် မိမိအလိုသို့ လိုက်စေတတ်သော၊သူ။ ဓမ္ဓိဿရံ ဓမ္ম-ရာဇံ ဓမ္ম-ဝသဝတ္တိံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၄၃။

ဓမ္ম-ဝဿ (နဝ) [ဓမ္ম+ဝဿ။ (ဓမ်ဝဿ-သံ)] တရားမိုး။ ဓမ္ম-ဝဿံ ဝဿန္တော။ အပ၊ဌ၊၁။ ၃၅ဝ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၂။ (–ဂ၅။)

ဓမ္ম-ဝဿနက (တိ) [ဓမ္ম+ဝဿနက။ (ဓမ်ဝဿ-ဏက-သံ)] တရားမိုးကို ရွာသွန်းစေသော၊ (ဘုရားရှင်)။ ဓမ္ম-မေဃ(ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ဂ၉)ကြည့်။

ဓမ္မဝါစက (တိ) [ဓမ္မ + ဝါစက။ (ဓမ္မဝါယက-ပြာ)] သဘာဝဓမ္မကို ဟောတတ်သော၊ သဒ္ဒါ။ နဓမ္မဝါစကော(မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၁၈)တိ နသဘာဝဓမ္မဝါစကော။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၁၆၁။

ဓမ္မဝါစန (နာ) [ဓမ္မ+ဝါစန။(ဓမ္မဝါယနာ-ပြာ)] (က) တရားကို ဟောစေခြင်း။ (ခ) ပါဠိ-ဓမ္မကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–ခြင်း။ (က) ဓမ္ম-ဝါစနတ္ထာယ စ သတ္ထု သန္တိကံ ဂန္ဓာ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၀၅။ (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓမ္မဝါစနဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မဝါစနာ + ဝတ္ထု] ပါဠိ-ဓမ္မကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–ခြင်းဟူသော အ-ကြောင်း။ ဓမ္မဝါစနဝတ္ထုသို့ ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၁၉၂။

ဓမ္မဝါဒီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝါဒီ] တရားကိုဟော–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ နဓ "အာရမ္ဘကတ္တုဿ ကဿဝပုစ္ဆာ"တိ အာဒီသု ဝိယ ဓမ္မဝါဒီတိ အာဟ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၅၃။

ဓမ္မဝါဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဝါဒ။(ဓမ်ီဝါဒ-သံ)] တရား–ဟုတ်မှန် – သော အယူဝါဒ၊ မှန်ကန်သော ရေပရျက် ဝါဒ။ ပရဝါဒိဿ ပန သကဝါဒိ-နော ဓမ္မဝါဒံ နိဿာယ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၈။

ဓမ္မဝါဒိပက္ခ (ပု) [ဓမ္မဝါဒီ+ပက္ခ။ (ဓမ်ီဝါဒီပက္ခ-သံ)] ဓမ္မဝါဒီဟူ၏လ်ှင်–အသင်း အပင်း–ဖက်သား။ ဓမ္မဝါဒီပက္ခံ ပရိယေသိတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။၄၃။ (–၁၁၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၀၉၊၃၀၂။)

ဓမ္မဝါဒီပဋ္ဌာသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မဝါဒီပဋ္ဌ+သုတ္တ] ဓမ္ম-ဝါဒီပဋ္ဌာသုတ်၊ ဇမ္ဗုခါဒကပရိဗိုဇ်က လောက-ဌ် ဓမ္မဝါဒီမည်သူ ကောင်းစွာကျင့်သူ,ကောင်း-စွာ ဖြစ်ရောက်သူတို့သည် အဘယ်သူတို့ ပါနည်းဟု အရှင်သာရိပုတ္တြာအား မေး-လျှောက်သဖြင့် ရာဂ, ဒေါသ, မောဟ ပယ်-အောင် ဟောသူတို့သည် လောကဌ် ဓမ္မဝါဒီ-တို့ မည်ကုန်၏၊ ရာဂ,ဒေါသ,မောဟပယ်ရန် ကျင့်သူတို့သည် လောကဌ် ကောင်းစွာ ကျင့်-သူတို့မည်ကုန်၏၊ ရာဂ,ဒေါသ,မောဟ အမြစ်-ပြတ် ပယ်ဖြတ်သော့ သူတို့သည် လောကဌ် ကောင်းစွာ ဖြစ်ရောက်သူတို့ မည်ကုန်၏ စသည်ဖြင့် အရှင်သာရိပုတ္တြာ ဟောပြရာ-သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဠာယတနဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ဇမ္ဗုခါဒကသံယုတ္တ။ သံ၊၂။ ၄၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၈။

ဓမ္မဝါဒီသလာကာ (ထီ) [ဓမ္မဝါဒီ+ သလာကာ] ဓမ္ম-ဝါဒီပုဂ္ဂိုလ်၏ စာရေးတံ။ ကေ ဓမ္ম-ဝါဒီ-သလာကံ ဂဏှန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၇။ (–၄၃။)

ဓမ္မဝါဒီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝါဒီ။ ထီ-ဌ် **ဓမ္ম-ဝါဒိနီ**။ (ဓမ်ီဝါဒိန်-သံ)] (၁) ဓ-ပါးသော လော-ကုတ္တရာ တရားကို ဆို–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ ဓ-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားနှင့် စပ်-သော စကားကို ဆို– လေ့ရှိ– တတ်–သော၊ (၂) ဟုတ်မှန်သော သဘောကိုဆို–လေ့-ရှိ–တတ်–သော၊ (၃) မဂ်တရား ဖိုလ် တရားကို ဆိုတတ်သော၊ (၄) ဟုတ်မှန်သော စကားကို ဆိုတတ်သော၊သူ။

(၁) ဓမ္ম-ဝါဒီ ဝိနယဝါဒီ။ ဒီ၊၁။၄၊၆၀။ ဒီ၊၃။၁၁၁။ မ၊၁။၃၃၅။ မ၊ ၂။၈။ မ၊၃။၁၂။ အံ၊၁။၃၃၀။ အံ၊၃။၄ ၂ ၂၊၄ ၃ ၂ ၆။ အဘိ၊ပု။ ၁ ၆ ၂။ မဟာနိ။၁ ၆ ၉ ၊ ၃ ၃ ၂ ၆။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၈၀။ နဝလောကုတ္တရဓမ္ဓနိဿိတံ (သန္ဓိဿိတံ) ကတ္ဝာ ဝဒတိတိ ဓမ္ম-ဝါဒီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၂ ၆ ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၈ ၈ ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၉ ၈ ။ (၂) ဓမ္ম-ဝါဒီ(မ၊ ၂ ။ ၃ ၅) တိ သဘာဝ ဝါဒီ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၉ ။ (၃) မဂ္ဂဖလဓမ္ম-ဝဒတိတိ ဓမ္ম-ဝါဒီ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။ ၆ ၀ ။ (၄) ဓမ္ম-ဝါဒီတိ ဘူတဝါဒီ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂ ၅ ၄ ။ သစ္ စ-ပရိယာယောဟိ ဣဓ ဓမ္ম-သဒ္ဒေါ ဓမ္ম-ဝါဒီတိ-အာဒီသု ဝိယ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၄ ၄ ၂ ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃ ။ ၂ ၄ ၄ ။ ဓမ္ম-ဝါဒိနံ အာရကၠဒေဝတာ ဓမ္ম-ဝါဒီ-နိယော ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၈ ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၂ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၆ ။ (–ဝိ၊ ၄ ။ ၁ ၈ ၊ ၂ ၂ ၆ ။ ဒီ၊ ၁ ။ ၈ ၀ ။

ဒီ၊၃။၁၁၁။ မ၊၃။၁၂။ သံ၊၂။၁၁၃၊၄၄၀။ အံ၊၁။၂၅၊၂၀၄။ စရိယာ။၄၀၅။ ပေဋကော။ ၂၀၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၉။)

မွေဝါယာမ (ပု) [မွေ+ဝါယာမ။ (ဓမ်ီဝျာယာမ-သံ, မွေဝါယမ-ပြာ)] သင့်မြတ် – ကောင်းမြတ်–သော အားထုတ်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မွေဝါယာမသမ္ပန္န (တိ) [မွေဝါယာမ+သမ္ပန္န] သင့်မြတ် – ကောင်းမြတ် – သော – လုံ့လ ပြု – အားထုတ် – ခြင်းနှင့် ပြည့်စုံသော၊သူ။ မွေဝါယာမသမ္ပန္နော (ဇာ၊၂။၁၆၀)တိ မွေ-ဝါယာမေန သမန္နာဂတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၄၆။

မွေဝါရ (ပု) [မွေ+ဝါရ။ (ဓမ်ီဝါရ-သံ)] တရား (သက်သက်)ကို ဟောပြရာဖြစ်သော အလှည့် အကြိမ် 'ဝါရ'၊ မွေဝါရ။ ယံ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ နုနိရုဇ္ဈတိတိ ဧဝံ မွေဝသေနေဝ စိတ္တဿ ဥပ္ပဇ္ဇနနိရုဇ္ဈနာဒိဘေဒံ ဒီပေန္တော ဂတော မွေ-ဝါရော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၁။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၁၅၂။)

မွေဝါရဂတိက (တိ) [မွေဝါရ+ဂတိက] မွေဝါရ နှင့် တူသော အလားရှိသော၊ မွေဝါရနှင့် အလားတူသော၊ မွေဝါရနှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ပုဂ္ဂလမွေဝါရော မွေဝါရဂတိကော-ယေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၄။

မွေဝိစယ (ပု) [မွေ+ဝိစယ] သစ္စာ ၄-ပါး တရား–ကို–ဌ–စူးစမ်း ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာ။ စတုသစ္စ (မွေ့) မွေ ဝိစိနာတီတိ မွေဝိစယော။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၃၂။ မွေဘုန့်,မွေသု ဝါ ဝိစယော မွေ-ဝိစယော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၂၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၈၁။ မွေ-ဝိစိနာတီတိ မွေဝိစယော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၅၀။ မွေဝိစယော (ပ၊ဇ)—အဘိ၊ ၀။၂၂-၃။ အဘိ၊ပု။၁၂၈။ အဘိ၊က။၄၂၉။ မဟာနိ။၃၄၊၅၉၊ ၂၆၀။ စူဠနိ။၃၀၊၂၀၂၊ ၂၁၅။ နေတ္တိ။၆၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၊၁၆၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၅၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၆၃၊၃၃၉။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၂၇။

မွေဝိစယပဒ (နဉ) [မွေဝိစယ+ပဒ] မွေဝိစယ-ပုဒ်။ မွေဝိစယပဒံ ဝုတ္တတ္ထမေဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။

မွေဝိစယဗဟုလ (တိ) [မွေဝိစယ+ဗဟုလ] (၁) သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ဆင်ခြင်ခြင်းများ သော၊သူ။ (၂) သစ္စာ ၄-ပါး တရားတို့၌ ဆင်ခြင် တတ်သော ပညာများသော၊သူ။ ဝိမံသာသမာဓိမှ ဌိတော မွေဝိစယဗဟုလော ... ဗြ။ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၁၂။

မွေဝိစယသမ္မောဇၨင် (ပု၊နဉ) [မွေဝိစယ+သမ္မော-ဇၨင်] သစ္စာ ၄-ပါး တရား–ကို–ဌ–စူးစမ်း ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာဟူသော သမ္မော-ဇၨင်၊ မွေဝိစယသမ္မောဇၨင်၊ (ယင်း မွေဝိစယ-သမ္မောဇၨင် ဖြစ်ကြောင်း ၇-ပါး။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၆-၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၊ ၂၆၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၈။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၇။ ပါဠိတော် (သံ၊၃။၉၁)၌ ယောနိသောမနသိကာရ ဗဟုလီကာရ–အ-ကြောင်းမှန်အားဖြင့် နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်မှု ကြိမ်ဖန်များစွာ ပြုလုပ်ခြင်း အကြောင်း တပါးသာ လာ၏။) ဗောဇ္ဈင်ပွတ္တာ ဟုတ္တာ စတုသစ္စမွေ ဝိစိနာတီတိ မွေဝိစယသမ္မော-ဇ္ဈင်္ဂေါ်။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၃။ စတုသစ္စမွေ့ ဝိစိနာ-တီတိ မွေဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ်။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၁။ မွေဝိစယသခ်ိတော ပသဒ္ဓော, သုန္ဒ-ရော ဝါ ဗောဇ္ဈင်္ဂေါ်တိ မွေဝိစယသမ္မောဇ္ဈ-ဂေါ်။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၃၃။

မွေဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂေါ် (ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ။၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ။၆၄၊ ၂၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ။၄၂၂။ အဘိ၊က။၃၀၁။ ပဋ္ဌိသံ။ ၂၄၀၊၃၀ ၂။ မဟာနိ။၇၁၊၃၆ ၂။ နေတ္တိ။ ၄၆။ ပေဋကော။ ၂၃၄၊ ၂၄၉။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၂၃။ **မွေဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂ** (ဒုဇ) — ဒီ၊ ၂။ ၆၇၊ ၂၄၁။ မ၊၁။ ၁၄၊ ၄၀။ မ၊ ၂။ ၂၀၄။ မ၊ ၃။

၁၂၈-၉။ သံ၊၂။၅၄၀။ သံ၊၃။၅၈၊ ၂၇၂၊ ၂၉၀၊ ၂၉၄။ အံ၊၁။၄၂၊ ၅၄။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၉။ မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဂန် (တ၊ဧ)— နေတ္ထိ။ဘ၅။ မိလိန္ဒ။၈၉။ မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်္ဃ(ဆ၊ဧ) —သံ၊၃။၆၀။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၊ ၂၇၉။

မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ပညာ (ထီ) [မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်+ပညာ] မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ဟူသော ပညာ၊ သစ္စာ ၄-ပါးတရားကို စူးစမ်းဆင်ခြင်၍ သိကြောင်းဖြစ်သော ပညာ။ မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ပညာယ ဥပ္ပါဒေန ကုသလေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၁။

မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ရတန (နာ) [မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်+ရတန] မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ဟူသော ရတနာ။ မွေ့ဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်ရတနသဟ ပါတုဘာဝေါ ဟောတိ။ အဘိ၊က။၁၂၄။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၂။)

မွေ့ဝိစာရ (ပု) [မွေ့+ဝိစာရ။ (မွေ့ဝိအာရ-ပြာ)] မွှာရုံဟူသော အာရုံ–ရှိ–၌ ဖြစ်–သော – ဆင်ခြင် – သုံးသပ် – မှု ‘ဝိစာရ’။ မွေ့ဝိစာရော လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။၈၆။ မွေ့ဝိစာရော (ပ၊ဧ)— ပဋ္ဌိသံ။၈။ မွေ့ဝိစာရံ(ဒု၊ဧ)—မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။ မွေ့ဝိစာရေ(သ၊ဧ)—အံ၊၃။ ၅၅၇။

မွေ့ဝိစာရက (တိ) [မွေ့+ဝိစာရက] တရားကို–ဆင်ခြင်–သုံးသပ်–တတ်သော၊သူ။ ဝိမံသကာတိ မွေ့ဝိစာရကာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။

မွေ့ဝိစာရဏာ (ထီ) [မွေ့ + ဝိစာရဏာ။ (မွေ့ဝိအာရဏ-ပြာ)] တရားကို – ဆင်ခြင် – သုံးသပ် – ခြင်း။ စိန္တာတိ မွေ့စိန္တာ မွေ့ဝိစာရဏာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၉။)

မွေ့ဝိစာရပရိယန္တ (တိ) [မွေ့ဝိစာရ + ပရိယန္တ] မွေ့ဝိစာရ-ဟူသော အဆုံးရှိသော။ စက္ခာဒိနိ မွေ့ဝိစာရပရိယန္တာနိ ဒသဆက္ခဝေန.... နိဒ္ဒိဋ္ဌာနိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။

မွေ့ဝိဇာနန (နာ၊ထီ) [မွေ့+ဝိဇာနန] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားကို အထူးအားဖြင့် သိစေခြင်း။ ပကာသိတာ မွေ့ဝိဇာနနတ္ထော။ အပ၊၁။၁၆။ =နဝလောကုတ္တရမဂ္ဂေ ဝိသေသေန ဇာနာပနတ္ထန္တိ အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၂၀။

မွေ့ဝိညာဏ (နာ) [မွေ့+ဝိညာဏ။ (မေ့ဝိဇ္ဇာန-သံ)] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားကို အထူးအားဖြင့် သိတတ်သော ဉာဏ်။ မွေ့ဝိညာဏ’ မာကခ်ံ။ ထေရ။၃၄၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၉။ (–၄၂၄။)

မွေ့ဝိညာဏခေါဘိတ (တိ) [မွေ့ဝိညာဏ+ခေါဘိတ] (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို အထူးအားဖြင့် သိတတ်သော ဉာဏ်ဖြင့် မေ့နှောက်ချောက်ချားတတ်သော (ဘုရား)။ သီလဝိစိသမာဂိဏ္ဍော၊ မွေ့ဝိညာဏခေါဘိတောဝ။ အပ၊၁။၃၂၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၅။

မွေ့ဝိတက္က (ပု) [မွေ့+ဝိတက္က။ (မေ့ဝိတကိ-သံ)] (၁) မွှာရုံဟူသော အာရုံ–ရှိ–၌ဖြစ်–သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’။ (၂) (ဩဘာသ အစရှိသော ၁၀-ပါးသော) ဝိပဿနာညစ် ညူးကြောင်း တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’။ (၃)တရား–ရှိ–နှင့်ယှဉ်–သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’။ (၁) မွေ့ဝိတက္ကော လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊၁။၈၆။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၈။) (၂) မွေ့ဝိတက္ကာ ဝသိဿန္တိ။ အံ၊၁။ ၂၅၆။ မွေ့ဝိတက္ကာ နာမ ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသဝိတက္ကာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဒသ ဝိပဿနုပက္ကိလေသဝိတက္ကာတိ ဩဘာသာဒိဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသေ အာ-

ရဟ္ဟ ဥပ္ပန္နဝိတက္ကာ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၉။ (၃) ဓမ္မဝိတက္က (ဣတိဝုတ်။ ၂၅၀)ဣ နေက္ခမ္မ-ဝိတက္ကာဒီ ဓမ္မတော အနပေတံ ဝိတက္ကယ-တော.... အဘိဝစိုဿတိ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၅၆။ (–အံ၊ ၂။၇၇။)

ဓမ္မဝိဒူ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိဒူ (=ဝိဒ+ရူ)] (၁) (အဆုံးအဖြတ်–ထုံးဥပဒေ–သုစရိုက်)တရား ကို သိသော၊သူ။ (၂) ထင်ရှားသော တရား ရှိသော၊သူ။ (၁) တုံ ဓမ္မဂုတ္တော ဓမ္မဝိဒူ သုမေဓော။ ဇာ၊ ၂။၄၅။ တေသံ (ဝိနိစ္ဆယ-ဓမ္မပဝေဏီဓမ္မသုစရိတဓမ္မာနံ)ဝိဒိတတ္တာ ဓမ္ম-ဝိဒူ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၃၀။ (၂) ဓမ္မဝိဒူ (ဇာ၊၁။ ၂၀၄)တိ ပါဂဋ္ဌဓမ္မော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅၇။

ဓမ္မဝိဒိ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိဒိ။ (ဓမ္မဝိဟိ-ပြာ)] တရား–ဟောခြင်း–ဟောပုံ–အစီအရင်။ ဓမ္မဝိဒိ (ဓမ္မေ ဝိဒိ၊သီ) ဌပေတ္မာန။ အပ၊၁။၁၀၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၀။

ဓမ္မဝိနယ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနယ။ (ဓမ်ဝိနယ-သံ၊ ဓမ္မဝိဏယ-ပြာ)] (၁) သာသနာ၊ (ဂ) မဖောက်မပြန် ကျင့်အပ်သော သာသနာ။ (၁) သုဂတိ (နှင့်) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်, ကိလေသာ အသင်းအပင်းကို–ဆုံးမတတ်–ဖျက်ဆီးတတ်–သောသာသနာ။ (ဂ)ကုသိုလ် တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖျက်ဆီး တတ်သော သာသနာ။ (ဃ) ဟုတ်မှန်သော သဘောတရားဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသ နာ။ (င) နိဗ္ဗာန်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (စ) အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (ဆ) သံသရာ ဝဋ္ဋဆင်းရဲသဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ် သော သာသနာ။ (ဇ) သောက ပရိဒေဝ စသော သဘောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ် သော သာသနာ။ (ဈ) ဘုရားရှင်၏သာသနာ (တရားရှိသော ဘုရားရှင်၏သာသနာ, တရား၏ အရှင်ဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, သတ္တဝါတို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ခါတွန်းတတ်သော ဘုရား ရှင်၏ သာသနာ)။ (ဉ) သစ္စာ ၄-ပါး တရား တို့၌ ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ (ဋ) တရားသဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (ဌ) နိဗ္ဗာန်သို့ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ (ဍ) မင်ဖိုလ် နိဗ္ဗာန်နှင့်တကွ ဖြစ်ခြင်း, မင် ဖိုလ်နိဗ္ဗာန်ကို ရခြင်းငှါ ဆုံးမရာ ဖြစ်သော သာသနာ။ (ဎ) မင်ဖိုလ်တရား၌–ဆောင်–ဖြစ်–တတ်သော သာသနာ။ (ဏ) တရားရှိ သည်ဖြစ်၍ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (တ) ပညာမျက်စိ၌ ကိလေသာ မြူနည်း သည့် သတ္တဝါကို ဆုံးမတတ်သောသာသနာ။ (ထ) မဟာကရုဏာဉာဏ်, သဗ္ဗညုတဉာဏ် စသော တရားကြောင့် ဖြစ်သော သာသနာ။ (ဒ) သီလ, သမာဓိ, ပညာ တရားသာလျှင် ဖြစ်သော ဝေနေယျတို့ကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (၂) သုတ္တန်ပိဋကတ်, အဘိဓမ္ম ပိဋကနှင့် ဝိနည်းပိဋကတ်၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း။ (၃) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း ပိဋက ၃-ပုံဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့်ပဋိပတ်။

(၁) သာသနာ။ ဣမံ ဓမ္မဝိနယ (သံ၊ ၁။၉)ဣ ဣမံ ဓမ္မဉ္စ ဝိနယဉ္စ၊ ဥဘယမေတံ သာသနသော၀ နာမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။ ယောဟံ ဧဝံ သ္ဝာက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ ပဗ္ဗဇိတ္မာ။ ဝိ၊ ၁။၂၂။ ဓမ္မဝိနယော (ပ၊ဇ)–ဒီ၊ ၂။၂၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၇။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၆၉။ ဓမ္မဝိနယံ (ဒု၊ဇ)– အံ၊ ၂။၁၂၁၊ ၂၆၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၀။ ဓမ္ম၊ဋ္ဌ၊၁။၅၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇၀။ ဓမ္မဝိနယ-တော (ကြိ၊ဝိ)–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၄။ ဓမ္မဝိနယာ (မ၊ဇ)–ဒီ၊၃။၇။ အံ၊၁။ ၁၁၁၊၃၀၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၇။ ဓမ္မဝိနယဿ (ဆ၊ဇ)–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၈။ ဓမ္မဝိနယေ–ဝိ၊၃။၇၆၊၉၉၊ ၂၇၅။ ဝိ၊၅။ ၂၄၄။ ဒီ၊၁။၁၆၅။

မ၊၁။ ၂၂၀။ မ၊၂။၅၄။ မ၊၃။၅၃။ သံ၊၂။၄၈။ သံ၊၃။၄။ အံ့၊၂။၇။ အံ့၊၃။၄၁။ အဘိ၊က။ ၁၅၆။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇၄။ မဟာနိ။၉၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၈၂။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၀၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၆၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၆၃။ မဟာနိ၊ဌ။၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၇၊၃၀၄။ မ၊ဌ်၊၁။၁၆၄။ အံ့၊ဌ်၊၁။ ၂၃၀။ အံ့၊ဌ်၊ ၂။၃၉၁။ အံ့၊ဌ်၊၃။၃၊ ၂၃၃။

(က) မဖောက်မပြန် ကျင့်အပ်သော သာသနာ။ သဘာဝဌေန ဓမ္မော၊ သိက္ခိတဗ္ဗ-ဌေန ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁၁-၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၁ ၂၆။

(ခ)သုဂတိ(နှင့်)နိဗ္ဗာန်သို့ဆောင်တတ်–ကိလေသာ အသင်းအပင်းကို–ဆုံးမတတ်–ဖျက်ဆီးတတ်–သော သာသနာ။ အတ္ထနော ကာရကံ အပါယေသု အပတမာနံ ဓာရေ-တီတိ ဓမ္မော။ သောဝ သံကိလေသပက္ခံ ဝိနေတီတိ ဝိနယော။ ဓမ္မော စ သော ဝိနံ-ယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၆။

(ဂ) ကုသိုလ် တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ် တရားတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သာသနာ။ ကုသလဓမ္မဟိ ဝါ အကုသလဓမ္မာနံ သေ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၆။

(ဃ) ဟုတ်မှန်သော သဘောတရားဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မေန ဝါ ဝိနယော နာ ဒဏ္ဍာဒီဟိတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(င) နိဗ္ဗာန်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ (စ) အရဟတ္တဖိုလ်အကျိုးငှါ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မာယ ဝါ ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော၊ အနုဝဇ္ဇဓမ္မတ္ထဠေသ ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ (ယင်းသျှလည်း ကြည့်။) ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဆ) သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲသတောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သာသနာ။ (ဇ) သောက ပရိဒေဝ-စသောသတောမှ နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်ပို့တတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မတော ဝိနယော ဓမ္မဝိနယော။ သံသာရဓမ္မတော ဟိ သောကာဒိဓမ္မတော ဝါ သေ ဝိသိဋ္ဌံ နိဗ္ဗာနံ နယတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဈ) ဘုရားရှင်၏ သာသနာ (တရားရှိသော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, တရား၏အရှင်ဖြစ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, သတ္တဝါတို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ, ကိလေသာတို့ကို ခါတုန်းတတ်သော ဘုရားရှင်၏ သာသနာ)။ ဓမ္မဿ ဝါ ဝိနယော နာ တိတ္ထကရာနန္တိ ဓမ္ম-ဝိနယော၊ ဓမ္မဘူတော ဟိ ဘဂဝါ တဿေဝ (သေ ဝိနယော)ဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။

(ဉ) သစ္စာ ၄-ပါးတရားတို့၌ ဆောင်တတ်သော သာသနာ။ တသ္မာ သေ ဓမ္မေသု ဝိနယော၊ နာ သတ္ထေသု နာ ဇီဝေသု စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၁ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁ ၂၇။ ဓမ္မေသု အဘိ-ညေယျာဒီသု အဘိဇာနနာဒိကာရဏံ သိက္ခ-တ္ထယန္တိ တံ ဓမ္မဝိနယောတိ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၇၇။

(ဋ) တရားသဖြင့် ဆုံးမတတ်သော သာ သနာ။ ဓမ္မတော ဝိနယော နာ အဓမ္မတော်တိ ဓမ္မဝိနယော။ (တောပစ္စည်း ဝိသေသနအနက် သက်။) သံ၊ဌ်၊၁။၇။

(ဌ) နိဗ္ဗာန်သို့ ဆောင်တတ်သော သာ သနာ။ ဝိသိဋ္ဌံ ဝါ နယတီတိ ဝိနယော။ အဘိ၊

ဌ၊၂။၃၁၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ ၀ါ နယတိတိ ဝိနယော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။

(၃) မဂ်,ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်နှင့် တကွဖြစ်ခြင်း, မဂ်,ဖိုလ်,နိဗ္ဗာန်ကို ရခြင်းငှါ ဆုံးမရာဖြစ်သော သာသနာ။ ဓမ္မာယ ၀ါ သဟ မဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာ-နာယ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၄၅။

(၄) မဂ်,ဖိုလ်တရားဌ-ဆောင် – ဖြစ် – တတ်သော သာသနာ။ ဓမ္မေ ၀ါ မဂ္ဂဖလေ နိပ္ပါဒေတမ္မဝိသယဘူတေ ၀ါ ပဝတ္တော ဝိန-ယောတိ ဓမ္မဝိနယောတိ ဝုစ္စတိ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။၂၄၅။

(၈) တရားရှိသည်ဖြစ်၍ ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ တံ ဟိ ဓမ္မတော အနပေ-တတ္တာ ဓမ္မော စ, အာသယာနုရူပ် ဝိနေယျာနံ ဝိနယနတော ဝိနယော စာတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(၈) ပညာမျက်စိ၌ ကိလေသာမြူ နည်းသည့် သတ္တ၀ါကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ ဥပနိဿယသမ္ပတ္တိယာ ၀ါ ဓမ္မတော အနပေတတ္တာ ဓမ္မံ အပ္ပရဇက္ခေတိက် ဝိနေ-တီတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(၈) မဟာကရုဏာဉာဏ်, သမ္ပဋိတ-ဉာဏ်စသော တရားကြောင့်ဖြစ်သော သာသ-နာ။ မဟာကရုဏာသမ္ပဋိတညာဏာဒိဓမ္ม-တော ၀ါ ပဝတ္တော ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၄၅။

(ဓ) သီလ, သမာဓိ, ပညာ တရားသာ-လျှင်ဖြစ်သော ဝေနေယျတို့ကို ဆုံးမတတ်သော သာသနာ။ တတ္ထ သီလာဒိဓမ္မော ဝေ-ပရိယတ္တိအတ္ထဘူတော ဝေနေယျဝိနယနတော ဓမ္မဝိနယော။ နေတ္တိ၊ဌ။၆၀။

(၂) သုတ္တန်ပိဋကအာဒိဓမ္မပိဋကနှင့် ဝိနည်းပိဋက၊ သုတ်, အာဒိဓမ္မာ, ဝိနည်း။ တထာဂတပွေဝေဒိတံ ဓမ္မဝိနယံ ပရိယာပုဏိ-တ္ဝာ။ ဝိ၊ဝ။၁၁၅။ ဓမ္မဝိနယော (ပ၊ဇ) — သံ၊ဒု။၃၉၈။ မိလိန္ဒ။၁၈၈။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။၅။ ဒီ၊ဌ၊ ဝ။၃။ ဓမ္မဝိနယံ(ဒု၊ဇ) — ဒီ၊ဝ။၂၁၈။ မ၊ဝ။ ၃၅၂။ အာဘိ၊ပု။၃၃၁။ ပေဋကော။၃၂၉။ မ၊ဋီ၊ဝ။၃၃။ ဓမ္မဝိနယော (ဒု၊ဗ)—ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၄။ ဓမ္မဝိနယသ (ဆ၊ဇ) — အံ၊ဝ။၂၆၉။ အံ၊၂။၂၀၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀။ ဓမ္မဝိနယာနံ (ဆ၊ဗ)— ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၂၀။ ဓမ္မဝိနယမ္ပိ—ဇာ၊ဌ၊ ဝ။၅၁ဖ။

(၃) သုတ်, အာဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း ပိဋက ၃-ပုံဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့်ပဋိပတ်။ ကမ္မဝိနယ-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနယ[1] (ပု) [ဓမ္မ+ယုတ္တ+ဝိနယ] တရား နှင့် ယှဉ်သော သာသနာ။ ဓမ္မယုတ္တော ၀ါ ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၅။ ဓမ္မဝိနယောတိ ဓမ္မေန ယုတ္တော ဝိနယောတိ ဓမ္မဝိနယော အာဇညရထော ဝိယ။ သံ၊ဋီ၊ဝ။၈ဖ။

ဓမ္မဝိနယ[2] (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနယ+ပကာသိတ] (၁) သုတ္တန် ပိဋက, အာဘိဓမ္မာ ပိဋက တရားနှင့် ဝိနည်းပိဋကတရား။ (၂) သုတ္တန်ပိဋက,ဝိနည်း ပိဋကတရားတို့ဖြင့် ပြအပ်သော အကျင့် ပဋိ ပတ်။ ဣမံ ဓမ္မဝိနယ (သံ၊ဝ။၉)ဣတိ ဣမံ ဓမ္မဝိ ဝိနယဉ္စ၊ ဥဘယမ္ပေတံ သာသနသော၀ နာမ်။ ဓမ္မေန ဟေတ္ထ ဒ္ဝေ ပိဋကာနိ ဝုတ္ထာနိ၊ ဝိန-ယေန ဝိနယပိဋကံ၊ ဣတိ တိဟိ ပိဋကေဟိ ပကာသိတံ ပဋိပတ္တိ အဓုနာ အာဂတောမ္ပိ-တိ ဝဒတိ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၄၂။ (–သံ၊ဋီ၊ဝ။ ၈ဖ။)

ဓမ္မဝိနယ[3] (တိ) [ဓမ္မဝိနယ+ဏ] ဓမ္မဝိနယ ရှိ သော၊သူ (ဘုရားရှင်)။ သော့ ဝေါ မမ္ဘ-ယေန သတ္ထာတိ ဟိ ဓမ္မဝိနယောဝ သတ္ထာ့တိ ဝုတ္တော။ မဟာနိ၊ဌ။၁၂၇။

ဓမ္မဝိနယ[4] (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနယ] တိတ္ထိတို့၏ ဆိုင်ရာ တရားရှိသော ပြင်ပသာသနာ၊ တိတ္ထိ

သာသနာ၊ (က) ပြဓာန်းသော စကား။ (ခ) အယူ။ (ဂ) တရားတုနှင့် ဝိနည်းတု၊ မစစ်မမှန်သော တရားဥပဒေ။ ဒုရက္ခာတေ ဓမ္မဝိနယေ (အံ၊၁။၃၅)တိ ဒုရက္ခာတဓမ္ম-ဝိနယော နာမ ဗာဟိရကသာသနံ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၃၂၂။ ဓမ္မဝိနယံ(ဒု၊ဇ)—ဒီ၊၁။၈၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၈။ ဓမ္မဝိနယေ(သ၊ဇ) — ဒီ၊၃။၉၈။ မ၊၃။၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၃၂၉။ (ဂ) (ခ) ဓမ္မဝိနယ (ဒီ၊၃။၉၂)ဣတိ ပါ၀စနံ သိဒ္ဓန္တံ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၈၂။ (ဂ) ဓမ္မဝိန-ယေ (မ၊၁။၉၆)တိ ဓမ္မေ စေ၀ ဝိနယေ စ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၉။ ဓမ္မေတိ ဓမ္မပဋိရူပကေ။ ဝိန-ယေတိ ဝိနယပဋိရူပကေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၂။

ဓမ္မဝိနယကုသလ (တိ) [ဓမ္မဝိနယ+ကုသလ] သုစရိုက်တရား (နှင့်) ကျင့်ဝတ်ဥပဒေဝိနည်း ၌—လိမ္မာ—တတ်သိ—သော၊သူ။ ဓမ္မဝိနယ-ကုသလော (ဇာ၊ ၂။၂၄၂) တိ သုစရိတဓမ္ম-စ အာစာရဝိနယေ စ ကုသလော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။

ဓမ္မဝိနယဌာန (နဉ) [ဓမ္မဝိနယ+ဌာန] ဓမ္ম-ဝိနယအရာ၊ တရားဝိနည်းအရာ။ ဤ၀ ဓမ္ম-ဝိနယဌာနေ သတိယေ၀ သတိပဋ္ဌာနန္တိ ဂဟိ-တာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၃၉။

ဓမ္မဝိနယတ္ထသံ၀ဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယတ္ထ+သံ-၀ဏ္ဏနာ] သုတ်,အဘိဓမ္မာ,ဝိနည်းတို့၏အနက်ကို ဖွင့်ခြင်း၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းတို့၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာ အဋ္ဌကထာ။ ဓမ္မဝိနယတ္ထသံ၀ဏ္ဏနတောတိ သကလသာ၀ပိ ပရိယတ္ထိ သာ သ နသ ဓမ္ম-ဝိနယဘာ၀တော ၀ုတ္ထံ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။ ၅။

ဓမ္မဝိနယဒေသနာ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ+ဒေသနာ။ (ဓမ်ိဝိနယဒေ၀နာ-သံ)] သုတ်, အဘိဓမ္မာ (နှင့်)ဝိနည်းကို ဟောခြင်း။ နဝိတ္ထာရတော ဓမ္ম-ဝိနယဒေသနာယ။ ဝိမတိ၊ စ။ ၉၅။

ဓမ္မဝိနယပညာပနာ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ+ပညာ-ပနာ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို—သိစေ—ပညတ်—ထား—ခြင်း။ ဓမ္ম-ဝိနယပညာပနာ-ပိဏ္ဍ တဒတ္ထသိဒ္ဓိယာ ယထာဘူတ၀ုတ္ထိယာ စ တထာ အ၀ိတထာ အနညထာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁၃၃။ ဤတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။၁ ၂၉။

ဓမ္မဝိနယ၀ိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္မဝိနယ + ဝိနိစ္ဆယ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ(နှင့်) ဝိနည်းကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ သုတ်,အဘိဓမ္မာ,ဝိနည်း အဆုံးအဖြတ်၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း ဖြတ်ထုံး။ တေန သင်္ဂီတိယာ ဓမ္ম-ဝိနယ၀ိနိစ္ဆယေ သမ္ဘတ္တေ.... ကတေ၀ယတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၆၃။

ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မဝိနယ+သင်္ဂဟ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ခြင်း၊ (ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ ဘုရားစကားတော်တို့ကို ဤကား ဝိနည်း, ဤကား အဘိဓမ္မာ, ဤ-ကား သုတ္တန် ဟူ၍ရင်း, ဤကား ဒီဃ-နိကာယ်, ဤကား မဇ္ဈိမနိကာယ်, ဤကား သံယုတ္တနိကာယ်, ဤကား အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်, ဤကား ခုဒ္ဒကနိကာယ် ဟူ၍ရင်း စသည်ဖြင့် အညီအညွတ် ပေါင်းယူပြုလုပ်ခြင်း)။ ဤဒါနိ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟံ ကရောမ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၉။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၈၁။

ဓမ္မဝိနယသင်္ဂဟံ (ဒု၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၄၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ၅။ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂဟော(သ၊ဇ)—ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။ ၂ ၅။ ဤတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။ ၃ ၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၅ ၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၂ ၁ ၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၅ ၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၄ ၆။

ဓမ္မဝိနယသင်္ဂါယန (နဉ ထီ) [ဓမ္မဝိနယ+သင်္ဂါ-ယန]သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာ-တင်ခြင်း၊ သုတ်,အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်း စု၍ ရွတ်ဆို (ရွတ်ဆိုအတည်ပြု)ခြင်း။ ဓမ္ম-ဝိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေ-သိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂ ၂။

သာရတ္ထ၊၁။၂၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၃၊၅၃၊၅၄။ (–၅၅၊၅၉။)

ဓမ္မဝိနယသင်္ဂီတိ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ + သင်္ဂီတိ] သုတ်အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းကို–စုပေါင်းရွတ်ဆို–သင်္ဂါယနာတင် – ခြင်း၊ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို (ရွတ်ဆိုအတည်ပြု) ခြင်း။ မယ် ဓမ္မဝိနယသင်္ဂီတိ ကာရေဿာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။ (–ဝဇိရ။၅၄၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၇-၈။)

ဓမ္မဝိနယသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မဝိနယ+သိဒ္ဓိ] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းတို့၏ ပြီးခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်း အဖြစ်၏ ပြီးခြင်း။ ဒေသိတပညတ္တဝစနတော ဓမ္မဝိနယသိဒ္ဓိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၈၆။

ဓမ္မဝိနယာနုလောမ (တိ) [ဓမ္မဝိနယ+အနုလောမ] သုတ် အဘိဓမ္မာ ဝိနည်းအားလျော်သော။ ဓမ္မဝိနယာနုလောမယ ပဋိပတ္တိယာ အသဏ္ဌာယန္တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆနက (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆနက] တရားဆုံးဖြတ် တတ်သော၊သူ၊ တရားသူကြီး။ အက္ခဒဿ (က)-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆယ] (၁) ဆုံးဖြတ်အပ်သောတရား၊ တရားအဆုံးအဖြတ်။ (၂) တရားကို ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းသော ပညာ။ (၃) တရားကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ (၁) ဓမ္မဝိနိစ္ဆယော ပတ္တော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅)တိ ဓမ္မေ ဝိနိစ္ဆိနိ-တမ္ပေ ဥပဋ္ဌိတော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၈။ (–သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၂။) (၂) ကာရဏာကာရဏဇာနန-လက္ခဏေန ဓမ္မဝိနိစ္ဆယေန စ သမန္နာဂတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ (–ဓမ္မ။၃၅။) (၃) ဓမ္မဝိနိစ္ဆ-ယတ္ထ-ကြည့်။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယည္ဆ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိစ္ဆယည္ဆ] ဆုံးဖြတ်အပ်သော တရား–တရားအဆုံးအဖြတ်–ကို သိသော၊သူ။ ဓမ္မေ ဌိတော ဓမ္မဝိနိစ္ဆယည္ဆ။ သုတ္တနိ။၃၂။ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယံ ဇာနာတိ "ဣဒံ ဥဒယဗ္ဗယဏ္ဍံ, ဣဒံ ဝယဗ္ဗယဏ္ဍ"န္တိ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ-ညူ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာန (နဝ) [ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ + ဋ္ဌာန] တရားဆုံးဖြတ်ရာ အရပ်၊ တရားဆုံးဖြတ်ရာ ခုံရုံး။ မာတုလတ္ထေရဿ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယဋ္ဌာနေ နိသိဒိတ္မာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။

ဓမ္မဝိနိစ္ဆယတ္ထ (ပု) [ဓမ္မဝိနိစ္ဆယ+အတ္ထ] တရားဆုံးဖြတ်ခြင်းအကျိုး။ မာသေ မာသေ အဋ္ဌ ဒိဝသာနိ ဓမ္မဝိနိစ္ဆယတ္ထံ....ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

ဓမ္မဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [ဓမ္မ+ဝိနိဗ္ဘောဂ] (ဓနွာ စသော) သဘောတရားကို – ခွဲခြမ်း – ဝေဘန်–ခြင်း။ ဓမ္မဝိနိဗ္ဘောဂဿ ဓမ္မာနံ ဓမ္မမတ္တ-တာယ စ။ မူလဋီ၊၂။၁၄၆။

ဓမ္မဝိနိမုတ္တ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိမုတ္တ။ (ဓမ်ိုဝိနိမုတ်တ သံ)] တရားမှ လွတ်သော။ ဓမ္မဝိနိမုတ္တဿ သတ္ထုဿ အဘာဝါ။ ဝိမတိ၊၁။၅၅။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၁၁။ မ၊ဋီ၊၁။၃၆၈။)

ဓမ္မဝိနိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိနိတ။ (ဓမ်ိုဝိနိတ-သံ)] အရိယမဂ် တရား – ဖြင့် – ၍ – ဆုံးမအပ်သော၊သူ။ (ဓမ္မနှင့် လျော်စွာ ကိုယ်နှုတ်နှလုံးကို ဆုံးမတတ်သော၊ လောကုတ္တရာ တရားဖြင့် မြဲသောအလားရှိသော။ နေရင်း ဒီ။ ၂။သူ။) ဓမ္မဝိနိတာ (ဒီ၊ ၂။၁၂၆)တိ သမ္မာ နိယျာနေန နိယျာတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။=အရိယဓမ္မေ ဝိနိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၇။

ဓမ္မဝိပဿနာ (န၊တိ) [ဓမ္မ+ဝိပဿနာ](ထိုထို သမာပတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ အကျုံးဝင်သော) တရားတို့ကို အထူးအားဖြင့် ရှုမှတ်ခြင်း။ ဓမ္မဝိပဿနာ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၈)နှင့် တံ တံ သမာပတ္တိစိတ္တုပ္ပါဒ-ပရိယာပန္နာနံ ဓမ္မာနံ ဝိပဿနံ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၇၄။

မွေ့ဝိဘက်ညူ (တိ) [မွေ့ဝိဘက်+ညူ+ရှု] (ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါး) တရားကို အသီးအသီး-ခွဲခြမ်း-စိတ်ဖြာ-ဝေဘန်-ခြင်းဌ် လိမ္မာသော၊သူ။ မွေ့ဝိဘက်ညူ (ဇာ၊ ၂။၄)။ (မွေ့ဝိဘာဂညူ၊ဣ)တိ ဒသကုသလကမ္မပထဝိဘက်-ကုသလော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁ ၂၉။

မွေ့ဝိဘတ္တိ (ထီ) [မွေ့+ဝိဘတ္တိ] သုတ်ဌ် လာသော တရားတို့ကို မွေ့အားဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ (ပူဇော-ပုဒ်၏ အရ ပူဇော်ခြင်း ကြိယာ ဟူသော စိတ္တုပ္ပါဒ် သည် စိတ္တုပ္ပါဒ် ဟူသော အမည်, ဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်သာမန် အာရုံသာမန် ဟူသော တည်ရာဝတ္ထုအားဖြင့် ဆက်ဆံ၏၊ အာမိသပူဇော, မွေ့ပူဇော-စသော အသီးအသီး သော အမည်, ပူဇော်တတ် ပူဇော်ရာ ပုဂ္ဂိုလ် ဝိသေသ ဟူသော တည်ရာဝတ္ထု အားဖြင့် မဆက်ဆံ။ ဤ ကား မွေ့ဝိဘတ္တိတည်း။ ဝိ၊ နေတ္ထိ၊ဒီ၊သစ်။) တသွာ မွေ့ဝိဘတ္တိ တာဝ နိဒ္ဒိသန္ဟော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၁၀။ (-သံ၊ဌီ၊၁။ ၅၆။)

မွေ့ဝိဘာဂ (ပု) [မွေ့+ဝိဘာဂ။ (မိမိဝိဘာဂ-သံ)] (၁) တရား-အဖို့-အစု-အပုံ။ (၂) တရား-ကို-အားဖြင့်-အသီးအသီး-ခွဲခြမ်း-စိတ်ဖြာ-ဝေဘန်-ခြင်း။ (၁) မွေ့ကွန်ရှာတိ မွေ့ဝိဘာဂါ မွေ့ကောဌာသာ။ ဟဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၁ ၂၆။ (၂) မွေ့ဝိဘာဂေန ဟိ အယံ ပုဂ္ဂလ-ဝိဘာဂေါ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂ ၈၉။ (-သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၇၀။ မ၊ဌီ၊၁။ ၁၃၁။ အနုဋီ၊ ၂။ ၁ ၆၁။)

မွေ့ဝိဘာဂဇာနန (နပုဏ်) [မွေ့ဝိဘာဂ+ဇာနန] နာမ်ရုပ် တရားတို့ကို-အသီးအသီး-ခွဲခြမ်း-ဝေဘန်-မှု၌ သိခြင်း။ မွေ့ဝိဘာဂဇာနနေ မမ္ဗန္ဓရံ ဗဟုကာရံ ယဒိဒံ ဝိတက္ကော။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၃ ၄ ၂။ (-သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၃ ၁။)

မွေ့ဝိဘာဝန(နပုဏ်)[မွေ့+ဝိဘာဝန]သစ္စာတရား စသည်တို့ကို ထင်စွာပြခြင်း။ မွေ့ဝိဘာဝနေ ကတေ ဝိသေသာဝိဂမော ဟောတိ။ မ၊ဌီ၊ ၁။ ၂ ၅။

မွေ့ဝိရတ္တစိတ္တ (တိ) [မွေ့ဝိရတ္တ+စိတ္တ] နာမ်ရုပ် တရား၌ တပ်မက်ခြင်းကင်းသော စိတ်ရှိသော။ မွေ့ဝိရတ္တစိတ္တတာ စ ဟကာသိတာ ဘဝန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၁ ၄ ၂။

မွေ့ဝိရောစန (နပုဏ်) [မွေ့+ဝိရောစန] အကြောင်းတရားကို အထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ထွန်းပစေခြင်း။ မွေ့ဝိရောစနေ ပညာ မွေ့ပဒ္ဓိ-သမ္ဘိဒေ ဥဒ္ဓတ်။ ပဋ္ဌိသံ။ ၁ ၁ ၅။ ဝိရောစန (ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၄ ၄) လည်း ကြည့်။

မွေ့ဝိသယ (တိ) [မွေ့+ဝိသယ] မွေ့-ဟူသော အာရုံရှိသော(ပညာ)။ မွေ့ဝိသယာယ ပဘော-ဒကတာယ ပညာယ ဝိနေယျာနံ နိမ္မတ္တနတ္ထံ။ အနုဋီ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ။

မွေ့ဝိသုဒ္ဓိ (ထီ) [မွေ့+ဝိသုဒ္ဓိ] (သုတ်, အဘိမွှာ) တရားတို့၏ အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်ခြင်း။ ဝိနယော ပညာပေတမ္ပေါ၊ တတော မွေ့ဝိသုဒ္ဓိ-ဟိ။ ဝဇိရ။ ၆ ၇ ။

မွေ့ဝိသေသ (ပု) [မွေ့+ဝိသေသ] (၁) (သုတ္တန် ပါဠိထက်) ထူးသောပါဠိ။ (၂) (ခန္ဓာ-စသော) တရားအထူး။ (၁) မွေ့ာ ဝိသေသော မွေ့ဝိသေသော။ မူလဋီ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ (၂) မွေ့-ဝိသေသံ အနိဒ္ဓါရေတ္တာ (မူလဋီ၊ ၃ ။ ၆)တိ သင်္ဂဟိတတာဒိနာ ပုဒ္ဓိတမ္ပဝိဿဇ္ဇေတမ္ပမွှာနံ ဝိသေသနံ အကတ္တာ။ အနုဋီ၊ ၃ ။ ၆ ။

မွေ့ဝိသေသော (ပဝေ)—အနုဋီ၊ ၁ ။ ၄ ၄ ၊ ၉ ၃ ။ အနုဋီ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ။ **မွေ့ဝိသေသံ**(ဒုဝေ)—အနုဋီ၊ ၃ ။ ၆ ၊ ၇ ။ **မွေ့ဝိသေသေန** (တဝေ)—အနုဋီ၊ ၂ ။ ၁ ၆ ၀ ။ အနုဋီ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ။ **မွေ့ဝိသေ-သဿ**(ဆဝေ) — မူလဋီ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။ နေတ္ထိ၊ ဝိ ။ ၂ ၂ ၄ ။ **မွေ့ဝိသေသာနံ** (ဆဝေ) —အနုဋီ၊ ၂ ။ ၆ ၇ ။

ဓမ္မဝိသေသက (တိ) [ဓမ္မ+ဝိသေသက] တရား၏ အထူးပြုတတ်သော။ ဝေမိဝေပိ အတိ-သဒ္ဒေါ နှ ဓမ္မဝိသေသကော ယုတ္တော။အနုဋ္ဌိ၊ ၁။၁၃။

ဓမ္မဝိသေသဒဿီ (တိ) [ဓမ္မဝိသေသ+ဒဿီ] တရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊(က)ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါးတရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု-လေ့ရှိ-တတ် - သော၊ (ခ) သစ္စာ ၄-ပါးတရား, လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အထူးအားဖြင့် ရှု-လေ့ရှိ - တတ်-သော၊သူ။ ဓမ္မဝိသေသဒဿီ (အပ၊ ၁။၁၅)တိ ဒသကုသလဓမ္မာနံ စတုသစ္စ-ဓမ္မဿ နဝလောကုတ္တရဓမ္မဿ ဝါ ဝိသေ-သေန ပဿနသီလော။ အပ၊၆။၂၂-၅။

ဓမ္မဝိသေသန (တိ) [ဓမ္မ+ဝိသေသန] တရားကို အထူးပြုတတ်သော။ အဝိဇ္ဇာဒိကိလေသဇာ-လဝိဇ္ဇမာနတိ ဓမ္မဝိသေသနံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၁၊ ဝိမတိ၊၁။၃။ (-မူလဋီ၊၁။၄၀၊၁၈၉။)

ဓမ္မဝိသေသနိဒ္ဓါရဏ (နှ) [ဓမ္မဝိသေသ+နိဒ္ဓါရ-ဏ] တရားအထူးကို ထုတ်ဆောင်ခြင်း။ ပုစ္ဆိ-တဗ္ဗဝိသဇ္ဇိတဗ္ဗဓမ္မဝိသေသနိဒ္ဓါရဏံ ကတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၆။

ဓမ္မဝိဟာရသမ္ပတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မဝိဟာရ+သမ္ပတ္တိ] နေကြောင်းဖြစ်သော (သီလ,သမာဓိ,ပညာ) တရားနှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ တတ္ထ ဒုတိယေန၊ ပဌမ ဒုတိယေဟိ ဝါ ဓမ္မဝိဟာရသမ္ပတ္တိယော ဒဿေတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃။

ဓမ္မဝိဟာရီ (တိ) [ဓမ္မ+ဝိဟာရီ] (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) တရားဖြင့် နေ - လေ့ရှိ တတ်-သော၊သူ။ ကိတ္တာဝတာ နု ခေါ ဘန္တေ ဘိက္ခု ဓမ္မဝိဟာရီ ဟောတိ။ အံ၊၂။၇၆၊၇၇။ (-၇၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။)

ဓမ္မဝိထိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝိထိ] (ဗောဓိပက္ခိယ ၃၇-ပါး) တရားဟူသော လမ်းခရီး။ ဓမ္မဝိထိ သုမာပိတ (အပ၊၁။၄၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၀)နှင့် သတ္တတိ သမောပက္ခိယဓမ္မသင်္ခါတာယ ဝိထိ-ယာ သုဋ္ဌု မာပိတံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မဝုဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝုဋ္ဌိ] (၁) တရားဒေသနာ ဟူသော မိုး။ (၂) တရားဒေသနာ မိုးရေ။ (၃) ဓမ္မဝုဋ္ဌိယော (အပ၊၁။၂၅) ဓမ္မဒေ-နာသင်္ခါတာ ဝုဋ္ဌိယော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၄။ ဓမ္ম-ဝုဋ္ဌိယော (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၆)တိ ဓမ္မကထာဝဿ-ဝုဋ္ဌိယော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀၇။ (-အပ၊၁။၄၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၉၊၂၃၀။) (၂) တပ္ပေန္တော ဓမ္မဝုဋ္ဌိယာ။ အပ၊၂။၇၂။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၄၊၃၄၈။

ဓမ္မဝုဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဝုဋ္ဌိ။ (ဓမ်ဝုဋ္ဌိ-သံ)](လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဖြင့် ကြိုးပွါးခြင်း။ အာမိသဝုဋ္ဌိ စ ဓမ္မဝုဋ္ဌိ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မေန ဝစုနံ ဓမ္မဝုဋ္ဌိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။

ဓမ္မဝေဂဝဿန (နှ) [ဓမ္မ+ဝေဂ+ဝဿန။ (ဓမ်-ဝေဂဝမ်ဏ-သံ)] (ဒေသနာဉာဏ်၏ အဟုန်ဖြင့်) တရား(အမြိုက်) မိုးရွာသွန်းခြင်း။ ဓမ္မဝေဂဝဿနသာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃)တိ ဒေသ-နာဉာဏဝေဂေန ဓမ္မာမတဿ ဝဿနဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂။ မ၊ဋီ၊၃။၃၄၂။

ဓမ္မဝေဒ (ပု) [ဓမ္မ+ဝေဒ။ (ဓမ်ဝေဒ-သံ)] (၁) ရတနာ ၃-ပါးနှင့် မတုန်မလှုပ် သက်ဝင် ယုံကြည်ကြောင်းလျှင် အာရုံရှိသော - နှစ်-သက်ခြင်း-နှစ်သက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဉာဏ်။ (၂) ရတနာ ၃-ပါးနှင့် မတုန်မလှုပ် သက်ဝင် ယုံကြည် ကြောင်းကို ဆင်ခြင်ခြင်း ကြောင့်ဖြစ်သော-နှစ်သက်ခြင်း - နှစ်သက်-ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဉာဏ်။ (၃) အ-ကြောင်း-ဌ-ကိုစွဲ၍-ဖြစ်သော နှစ်သက်-ခြင်း။ (၄) ပါဠိကိုမှီ၍ ဖြစ်သော နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်ခြင်း။

(၁) လဘတိ ဓမ္မဝေဒ (မ၊၁။၄၆) ဣတိ အဝေစ္စပသာဒါရမ္မဏသောမနဿဠ္ဌ သောမ-နဿမယဉာဏဠ္ဌ လဘတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။

(၂) မွေ့ဝေဒန္တိ အဝေစ္ဆပသာဒသာ ဟေတုံ ဩဒိသော ကိလေသပ္ပဟာနံ ပစ္စဝေက္ခတော ဥပ္ပန္နံ ဝုတ္တပကာရမေဝ ဝေဒံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ (၃) မွေ့ဝေဒန္တိ မေ့ မေ ဟေတုမှိ ဝေဒံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၇။ မွေ့ဝေဒ (အံ၊၂၊၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၉)တွင် ဟေတုံ ပဋ္ဌိစ္စ ဥပ္ပန္နံ တုဋ္ဌိံ။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၈၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၈၅။ (၄) မွေ့ဝေဒ-(အံ၊၂။၂၅၂)တွင် ပါဋိ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ ပီတိ-ပါမောဇ္ဇံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၈။ (–အံ၊၃။၅၃၃။ သာရတ္ထ၊၁။၃၊၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၊၂၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၀။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၊၁၇။)

မွေ့ဝေနေယျ (တိ) [မွေ့+ဝေနေယျ] တရားဖြင့် ဆုံးမထိုက်သော၊သူ။ ယော စ သာဝကဝေနေ-ယျော မွေ့ဝေနေယျော စ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၂။ မ၊ဋီ၊ ၃။၃၃၄။)

မွေ့ဝေပုလ္လ (နာ) [မွေ့+ဝေပုလ္လ။(ဓမ်ီဒဲပုလျ-သံ)] တရား၏ – ပြန့်ပြော – ကြီးမား – သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ မွေ့ဝေပုလ္လံ။ အံ၊၁။၉၃။ မွေ့သာ ဝိပုလဘာဝေါ မွေ့ဝေပုလ္လံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။

မွေ့ဝေ၀စန (နာ) [မွေ့+ဝေ၀စန] မွေ့သဒ္ဒါ၏– ဝေဝုစ် – ပရိယာယ်–စကား အပြောင်းအလဲ။ သဗ္ဗာနိပိ မွေ့သာ နာမာနိ မွေ့ဝေ၀စနာနိ-တိ ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၆။ ကခ်၊ဋီ၊ သစ်။၁၇၉။ (–ဝိ၊၁။၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၃၅။)

မွေ့ဝေါလောကန (တိ) [မွေ့+ဝေါလောကန] (သမထ ဝိပဿနာ-စသော)တရားကို ကြည့်ရှုတတ် သော။ မွေ့ဝေါလောကနတာယာ-(နေတ္တိ။၄၇)တိ သမထဝိပဿနာ-ဒီမွေ့သာ ဝေါလောကနဘာဝေန။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၀။

မွေ့ဝေါဟာရ (ပု) [မွေ့+ဝေါဟာရ။ (ဓမ်ီဗျာ၀-ဟာရ-သံ)] မွေ့-ဟူ၍ခေါ် ဝေါ် ပြောဆိုခြင်း၊ မွေ့ဟူသော–အခေါ် အဝေါ် –အသုံးအနှုန်း– စကားလုံး။ သမ္ဗေသမ္ပိ မွေ့ဝေါဟာရေန နိဗ္ဗိဇ္ဇာနံ ဗောဇ္ဈင်္ဂါနံ ဗောဓိယာ အင်္ဂါတိ ဗောဇ္ဈင်္ဂါ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၄။

မွေ့သံဂါဟက (တိ) [မွေ့+သံဂါဟက] သုတ် အာဘိဓမ္မာ၀ိနည်းကို– ပေါင်းစုရွတ်ဆို– သံဂါ ယနာတင်–သော၊သူ။ သာ မွေ့သံဂါဟ-ကေဟိ....အာရောပိတာ။ သံ၊ဋီ။ ၂။၀၆။

မွေ့သံဃဂုဏ (ပု) [မွေ့+သံဃ+ဂုဏ]တရား ဂုဏ်တော်နှင့် သံဃာ့ဂုဏ်တော်။ မွေ့သံဃဂု-ဏော အနုဿရန္တဿ။ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၀၄။၁၉၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။၄၃၃။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၅၉။

မွေ့သံဃဂုဏကိတ္တန (ထီ၊နာ) [မွေ့သံဃ+ဂုဏ+ ကိတ္တန။ (ဓမ်ီသံဃဂုဏကီတီန-သံ)] တရား (နှင့်) သံဃာ၏ဂုဏ်တော်ကို–ပြောကြား– ချီးမွမ်း–ခြင်း။ တသ္မာ "အဟော ဓမ္မော အဟော သံ၀ေ"တိ မွေ့သံဃဂုဏကိတ္တနာ ပိ အတ္ထတော ဗုဒ္ဓဂုဏကိတ္တနာ ဝေ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၄။

မွေ့သံဃမာမက (တိ) [မွေ့သံဃ + မာမက] တရားသံဃာကို မြတ်နိုးတတ်သော၊သူ။ ဗုဒ္ဓ-မာမကော ဓမ္မသံဃမာမကော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၃၁။

မွေ့သံဃရတန (နာ) [မွေ့သံဃ+ရတန] တရား ရတနာ(နှင့်)သံဃာရတနာ။ ဗုဒ္ဓရတနမ္ပလ-ကဘူနိ ဟိ မွေ့သံဃရတနာနိ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅။ (–အနုဋီ၊ ၂။၃။)

မွေ့သံယုတ္တ (တိ) [မွေ့+သံယုတ္တ။ (ဓမ်ီသံယုတ္တ-သံ)] တရားနှင့် စပ်ယှဉ်သော (စကား)။ ဓမ္မိတိ မွေ့သံယုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂။)

မွေ့သံဝဏ္ဏက (တိ) [မွေ့+သံဝဏ္ဏက] တရားကို– ဖွင့်ဆိုတတ် –ဟောတတ် – သော၊သူ။ မွေ့-သံ၀ဏ္ဏကမွေ့ပဋ္ဌိဂ္ဂါဟကေဟိ မွေ့သာ ဒါနဂ္ဂဟာ-ဏ၀သေနာတိ ဟာရော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၅။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၆၂။

ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သံဝဏ္ဏနာ] (က) ပရိယတ်တရား–ပါဠိဓမ္မ–ကို ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ (ခ) ပရိယတ်တရား–ပါဠိဓမ္မ–၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုကြောင်းဖြစ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ (ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာယံ = အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာ၌။ ဝါ အဘိဓမ္မာအဋ္ဌကထာ၏ အစ၌။ ဝါ အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာ ၏ အစဖြစ်သော ကရုဏာ ဝိယ သတ္တေသု အစရှိသော ဂါထာ၌။ မူလဋီ၊၁။သျှ။၁။၂။) (က) ဓမ္မော သံဝဏ္ဏိယတိ သမ္မာ သဒ္ဒတ္ထာပေါ်ပါ-ယတ္ထေဟိ အနုနံ ပရိပုဏ္ဏံ ကတ္တာ ဝိဝရီယတိ တောယာတိ ဓမ္မသံဝဏ္ဏနာ။ မဏိဒီပ၊၁။၁၄။ (–မဇ္ဈိ၊၁။၄။) (ခ) အတ္ထော သံဝဏ္ဏိယတိ တောယာတိ သံဝဏ္ဏနာ၊ ဓမ္မဿ သံဝဏ္ဏနာ တထာ။ မဇ္ဈိ၊၁။၄။ (–ဒီဃ၊၁။၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂။ မ၊ဋီ၊၁။၁။ သံ၊ဋီ၊၁။၁။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁။)

ဓမ္မသံဝိဘာဂ (ပု) [ဓမ္မ+သံဝိဘာဂ] (လောကုတ္တ-ရာ ၉-ပါး)တရားတော်ကို–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်း။ ဓမ္မဿ သံဝိဘဇနံ ဓမ္မသံ-ဝိဘာဂေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ (–အံ၊ ၁။ ၉၁။ ဣတိဝုတ်။ ၂၆၀၊ ၂၆၄။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၃၊ ၂၉၅၊ ၃၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၁၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၆၀။ မ၊ ဋီ၊ ၂။၁၃၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၁။)

ဓမ္မသံဝိဘာဂသဟာယ (ပု) [ဓမ္မသံဝိဘာဂ+ သဟာယ]တရားတော်ကို–ခွဲခြမ်း–စိတ်ဖြာ–ဝေဘန်–ခြင်း–မှ–၌အပေါင်းအဖော်၊ တရား ဝေဘန်ဖော် ဝေဘန်ဖက် မိတ်ဆွေ။ ဣဒါနိ မယာ ဟိတသုခူပသံဟာရေန သံဝစ္ဆိတာ ပစ္ဆာ ဓမ္မသံဝိဘာဂသဟာယာ မယှံ ဘဝိ-ဿန္တိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၉၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၈၃။

ဓမ္မသံဝေဂ (ပု) [ဓမ္မ+သံဝေဂ။ (ဓမ်ိသံဝေဂ-သံ၊ ဓမ္မသံဝေအ-ပြာ)] တရားသံဝေဂ၊ (က) ဓမ္မဂါရဝကိုမှီသော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (ခ) သဘော အားဖြင့် ပြီးသော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပ-ဉာဏ်။ (ဂ) အစဉ်အလာအားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (ဃ) တရားသဘောကို–ကြံစည်–ဆင်ခြင်–ခြင်း အားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း သဟောတ္တပ္ပဉာဏ်။ (င) တရားနှင့်စပ်သော ပြင်းစွာ ထိတ်လန့်ခြင်း၊ ဉာဏ်ဖြင့် လွန်စွာ ထိတ်လန့်ခြင်း။

(က) ဘိက္ခုနံ ဓမ္မသံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၊။ ဓမ္မဂါရဝနိဿိတော သံဝေဂေါ ဓမ္မသံဝေ-ဂေါ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁ ၂။ (ခ) သော ဓမ္မသံ-ဝေဂံ ဥပ္ပါဒေတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၁၁။ ဓမ္မန္တိ သဘာဝသိဒ္ဓံ။ သံဝေဂေါတိ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋီ၊၃။၃ ၂၄။ (ဂ) ဘဂဝတော ဓမ္ম-သံဝေဂေါ ဥပ္ပဇ္ဇိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၃။ ဓမ္မသံဝေ-ဂေါတိ စ တာဒိသေ အတ္ထေ ဓမ္မတာဝသေန ဥပ္ပဇ္ဇနကံ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၀၆။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၊ ၂၊ ၉၇၊ ၂ ၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၊ ၂၃၃။) (ဃ) ဝေမဿ ဓမ္မသံဝေဂေါ ဥဒပါဒိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။ ဓမ္မသဘာဝစိန္တာ-ဝသေန (ဟိ) ပဝတ္တံ သဟောတ္တပ္ပဉာဏံ ဓမ္မသံဝေဂေါ။ သာရတ္ထ၊၁။၃ ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၃။ မ၊ဋီ၊၁။၁၀၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁ဝ၉။ ဓမ္ম-သံဝေဂေါ (ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဝ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၃ ၁ ၁ ၃ ၁ ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၊ ၃ ၆ ၅ ။ ဓမ္မသံဝေဂံ (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၇ ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၀ ။ ဓမ္ম-သံဝေဂေန —ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ။ (ဌ) ဓမ္ম-သံဝေဂမာပါဒိ (ထေရီ၊ ၄ ၀ ၂) ၌ ဉာဏသဟာ-ဝဟတ္တာ အတိဝိယ မဟန္တံ ဘီ သနံ သံဝေဂံ အာပဇ္ဇိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၀၀။

ဓမ္မသံဝေဂပဗ္ဗတ္တ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+ပတ္တ] ဓမ္ম-သံဝေဂသို့ ရောက်သော၊သူ။ ဓမ္မသံဝေ-ဂပဗ္ဗတ္တော သတ္ထာ အတ္တနော စိတ္တံ ဝဒတိ။ ဥဒါန ဋ္ဌ။၁ဝ၃။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆ ၉ ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၆ ။)

ဓမ္မသံဝေဂသညိတ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+သညိတ] ဓမ္မသံဝေဂ-ဟူ၍ ကောင်းစွာသိမှတ်အပ်သော၊ တရားသဘောကို–ကြံစည်–ဆင်ခြင်–ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သော ထိတ်လန့်ကြောင်း ဖြစ်သော သဟေဟတ္တပ္ပညာဏ်ဟူ၍ ကောင်းစွာ သိအပ်သော (သဟေဟတ္တပ္ပညာဏ်)။ ဉာဏ-မောဟိတဘာရုနံ၊ ဓမ္မသံဝေဂသညိတံ။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၄၃။

ဓမ္မသံဝေဂသမုဋ္ဌာပိတ (တိ) [ဓမ္မသံဝေဂ+သမုဋ္ဌာပိတ] ဓမ္မသံဝေဂ-သည် ဖြစ်စေအပ်သော၊ ဓမ္မသံဝေဂ-ကြောင့်ဖြစ်သော (ထုတ်ဆောင်အပ်သော ပါဠိ)။ ဓမ္မသံဝေဂသမုဋ္ဌာပိတောဝါ....ပဝတ္တေါ ဥဒါဟာရော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၂၉။

ဓမ္မသံသန္ဒနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သံသန္ဒနာ] တရားကို နီးနှောတိုက်ဆိုင်ခြင်း၊ တရားဆွေးနွေးခြင်း။ တယာ သဒ္ဓိं ဓမ္မသံသန္ဒနာ နာမ (သမ္မဇ္ဇနာ၊ သီ၊သျာ) နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၂၅။

ဓမ္မသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မ+သံဟိတ။ (ဓမ္မသံဓိအ, ဓမ္မသံဓိတ, ဓမ္မသံဟိအ-ပြာ)] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရား–နှင့်စပ်–ကိုမှီ–သော (မိစ္ဆာအယူ)။ နဓမ္မသံဟိတ (ဒီ၊၁။၁၇၄။ ဒီ၊၃။၁၁၂)နှင့် နနဝလောကုတ္တရဓမ္မနိဿိတံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၁၁။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၉၉။)

ဓမ္မသကဋ္ဌ (ပုဂ္ဂ) [ဓမ္မ+သကဋ္ဌ။ (ဓမ်ိဝကဋ္ဌ-သံ၊ ဓမ္မသဂ၃-ပြာ)] တရား ဟူသော လှည်း။ "ဓမ္မသကဋ္ဌဿ အကွော ဘိဇ္ဇတိ, အကွော ဘိဇ္ဇတိ"တိ ပရိဒေဝမာနော ဝိစရိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃၃။ ဓမ္မသကဋ္ဌဿာတိ ဓမ္မသခ်ါတဿ သကဋ္ဌဿ။ သမ္မော၊ယော။ ၂၄၄။

ဓမ္မသက္ခိ (ပု) [ဓမ္မ+သက္ခိ။ ဓမ္မ+သခီ။ (ဓမ်ိ-သာက္ခိန်-သံ)] (၁) အသင့်ယုတ္တိရှိကြောင်း ညွှန်ပြအပ်သော သက်သေ။ (၂) လောကအစဉ်အလာအားဖြင့် အဆွေခင်ပွန်းဖွဲ့ခြင်း။ သက္ခိန္တိ သက္ခိဘာဝပတ္တံ ဓမ္မသက္ခိ ံ။ အံ၊ဌ၊ ၃။၃၀၁။

ဓမ္မသက်ပ္ပ (ပု) [ဓမ္မ+သက်ပ္ပ] တရားနှင့် စပ်ယှဉ်သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’။ ဓမ္မသည် ပဋ္ဌိစ္စ-ဥပ္ပဇ္ဇတိ ဓမ္မသက်ပ္ပေါ့။ သံ၊၁။၃၆၀၊၃၆၂။

ဓမ္မသခီ (ပု) [ဓမ္မ+သခီ] တရားဟူသော ရေသင်း။ ဓမ်ေမနေ့ဿ ဓမ္မသခီ ံ။ မိလိန္ဒ။၂၀။

ဓမ္မသခီသမာယုတ္တ (တိ) [ဓမ္မသခီ+သမာယုတ္တ] သစ္စာ ၄-ပါး တရားဟူသော ရေသင်းနှင့် ကောင်းစွာ (မကွေမကွာ) ယှဉ်သော (အမြိုက်စည်တော်)။ ဓမ္မသခီသမာယုတ္တ(ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၉)နှင့် စတုသစ္စဓမ္မကထာသခီဝရသမာ-ယုတ္တံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၈၅။

ဓမ္မသင်္ဏီ (ထီ) [ဓမ္မ+သင်္ဏီ (=သံ+ဂဟ+ယ+ဏ္ဍိ=သံ+ဂဏ+ဏ္ဍိ)]။ကုသလာဒယော ဓမ္မာ သင်ယှဉ်နှင့် ထွေ, တောယာတိ ဝါ ဓမ္ম-သင်္ဏီ။ အထ ဝါ တေယေဝ ဓမ္မာ သမ္ম-ဒေဝ ဂဏီယန်နှင့် ထွေ, တောယာတိ ဝါ ဓမ္ম-သင်္ဏီ။ မဏိမဋ္ဌ။၁။၁၁၀။ (–အဋ္ဌသာ၊ ယော။ ၂၂၂။)] ဓမ္မသင်္ဏီကျမ်း။ (အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် အစဆုံးကျမ်း ဖြစ်၏။ ယင်းကျမ်း၌ ဘုရားရှင်သည် ရှေးဦးစွာ ပရမတ္ထတရားတို့ကို ၃-စုပြု၍ ဟောအပ်သော တိက် ၂၂-တိက် ပါရှိသော တိကမာတိကာနှင့်, အဘိဓမ္မာနည်းအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၁၀၀, သုတ္တန် နည်းအားဖြင့် ဒုက်ပေါင်း ၄၂-ဒုက် ပါရှိသော ဒုကမာတိကာကို ဟောတော်မူသည်။ ယင်းမာတိကာ တိက်, ဒုက်တို့ကို မူထားလျက် စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ, ရူပကဏ္ဍ, နိက္ခေပ-ကဏ္ဍ, အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ-ဟူ၍ အပိုင်းကြီး ၄ ပိုင်းဖြင့် တန်ဆာဆင်လျက် ဟောတော်မူသည်။ အခြားသော ပိဋကများနှင့် အတူ သီဟိုဠ်ကျွန်းမှ သထုံသို့ ရောက်ရှိခဲ့ရာ သထုံရဟန်း တော်များ မွန်အက္ခရာ, မြန်မာ အက္ခရာ ဖြင့် အက္ခရာပြန် ရေးခဲ့ကြသည်၊ ၎င်း

မှ ပုဂ္ဂံ, ပင်းယ, စစ်ကိုင်း, အင်းဝ, အမရပူရ စသည်တို့သို့ ရောက်ရှိပြန်နှံ့ခဲ့လေသည်၊ ယင်း ကျမ်းကို ထဒေါင်းဝန်းဆရာတော် အရှင် အဂ္ဂမွေသည် ရှေးဦးစွာ နိဿ ရေးတော်မူခဲ့ လေသည်၊ ၎င်းနောက် အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ ဦးမြို့က မြန်မာပြန်ခဲ့လေသည်၊ မန္တလေးမြို့ မြောက်ပြင် မိုးထိဆရာတော် ဦးဇာဂရသည် ထပ်မံ နိဿ ပြုစုခဲ့လေသည်။ဘုဒ္ဓ-ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့က ခမ်းနားစွာ ထပ်မံ မြန်မာပြန်ဆိုခဲ့လေသည်။ ယင်း မွေသင်္ကာပါဠိမှာ ဆဌသံဂါယနာစာတော်မူ ၂၉၇-မျက်နှာ ရှိလေသည်။ သီဟိုဠ်ရဟန်းတော်တို့ မွေသင်္ကာပါဠိတော်ကို သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ပြန်ဆိုခဲ့ ကြကုန်၏၊ သို့ရာတွင် ယင်း ဘာသာပြန် ကျမ်း ကွယ်ပျောက်ခဲ့လေသည်၊ အင်္ဂလိပ် ဘာသာဖြင့်လည်း Mrs. Rhys Davids က ပြန်ဆို၏၊ A.D. ၁၈၇၅ တွင် P.T.S. လန်ဒန်က ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ D.P. လည်း ကြည့်။)

ပကရဏပရိစ္ဆေဒတော ပနေသ မွေသင်္ကာ ဝိဘင် ဓာတုကထာ ပုဂ္ဂလပညတ္တိ ကထာ-ဝတ္ထု ယမက ပဋ္ဌာနာနံ သတ္တန္နံ ပကရဏာနံ ဝသေန ဌိတောဝ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ (–၁ဒ့၊ ၇ဒ့၊၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၊၄၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၆။ သာ-ရတ္ထ၊၁။ ၆၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၄၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၁၃၄၊ ၃၁၃။ မူလဋ္ဌိ၊ ၂။ ၂။ မူလဋ္ဌိ၊၃။ ၁၇၄။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။ ၁ဒ့၈။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ ၂၊ ၆။)

မွေသင်္ကာအနုဋ္ဌိကာ (ထီ) [မွေသင်္ကာ+မူလဋ္ဌိ-ကာ+အနုဋ္ဌိကာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။]မွေသင်-ကာ မူလဋ္ဌိကာကိုနောက်ထပ်ဖွင့်ကြောင်းဖွင့်ရာ ဋ္ဌိကာ၊ မွေသင်္ကာအနုဋ္ဌိကာ။ ယင်းဋ္ဌိကာကို ဖွင့်ဆို စီရင်သူမှာ ဥဒါန်းအဋ္ဌကထာ စသော အဋ္ဌကထာ ၈-ကျမ်းနှင့် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂ မဟာဋ္ဌီ ကာ စသော ဋ္ဌိကာ ၇-ကျမ်းတို့ကို ဖွင့်ဆိုစီရင် သူ အရှင်မွေပါလ ဖြစ်သည်။ လိုနတ္ထပဒဝဏ္ဏ-နာ-ဟု ကျမ်းဆရာကိုယ်တိုင် အမည်ပေး၏။ ယင်း မွေသင်္ကာအနုဋ္ဌိကာမှာ ဆဌသံဂါယ နာ စာတော်မူ ၂၂၀-ရှိ၏။ အကျယ်ဝိသုတာ။ ၄၂-၅၀-ကြည့်။ D. P. P. L. C. တို့ လည်း ကြည့်။

မွေသင်္ကာဂေဟ (နပု) [မွေသင်္ကာ+ဂေဟ] မွေသင်္ကာစ်တော်အိမ်၊ မွေသင်္ကာကျောင်း ဆောင်၊ မွေသင်္ကာကျမ်းစာတော်မူ ကိန်းဝပ်ရာ တရားကျောင်းတော်။ ယင်းကို B. E. ၁၄၇၂-၁၄၈၂-တွင် သီဟိုဠ်ဌ ဗင်းပြုသော ပဌမကဿပဘုရင် တည်ဆောက်စေခဲ့သည်၊ ယင်း အဆောက်အဦ၌ အဘိဓမ္မာပိဋကမွေသင်္ကာ ကျမ်းစာများကို ကိန်းဝပ်စေကာ ရတနာ အမျိုးမျိုးဖြင့် ပူဇော်၍ မွေပူဇော ပွဲသဘင်ကို ခမ်းခမ်းနားနား ပြုလုပ်စေခဲ့သည်။ D. P. ကြည့်။ မွေသင်္ကာဂေဟဟု၊ မဟာ ပါဠိဋ္ဌ ဘူပတိ။ မဟာဝံသ၊ ၅၂။ ၄၅။

မွေသင်္ကာပကရဏ (နဝ) [မွေသင်္ကာ+ပကရဏ] မွေသင်္ကာကျမ်း။ မွေသင်္ကာပကရဏော စတ-သော ဝိဘတ္တိယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆။ (–မိလိန္ဒ။ ၁ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၄၄။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊ ၁။ ၄၆၀။)

မွေသင်္ကာမာတိကာ (ထီ) [မွေသင်္ကာ+မာတိ-ကာ] မွေသင်္ကာကျမ်းဌ ဟောအပ်သော မာတိကာ။ ခန္ဓာဒိပဒါနိ မွေသင်္ကာမာတိ-ကာယ အသင်္ခါတတ္တာ ပကိဏ္ဏကမာတိကာ-တိပိ ဝတ္တုံ ဝဋ္ဋတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။

မွေသင်္ကာမူလဋ္ဌိကာ (ထီ) [မွေသင်္ကာ+အဋ္ဌက-ထာ+မူလဋ္ဌိကာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ။]မွေသင်-ကာအဋ္ဌကထာ (အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ)၏ အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာ ဖြစ်သော မူလဋ္ဌိကာ။ သာသနဝံသပဒီပိကာ၌ ဋ္ဌိကာ အားလုံး၏ အစအဦး ဋ္ဌိကာဖြစ်သဖြင့် မူလဋ္ဌိကာ မည်

ကြောင်း မိန့်ဆိုတော်။ ယင်း ဋ္ဌိကာ အပါအဝင် အဘိဓမ္မာ အဋ္ဌကထာ အားလုံး၏ မူလဋ္ဌိကာ ကို အရှင်အာနန္ဒာထေရ် ပြုစီရင်ခဲ့သည်။ မွေ သင်္ကာ မူလဋ္ဌိကာမှာ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာ တော်မူ ၂၀၃-မျက်နှာ ရှိ၏။ အကျယ် ဝိသု တာ။ ၄၀-၄၁-ကြည့်။ D. P. လည်း ကြည့်။ မွေသင်္ကာမူလဋ္ဌိကာ သမတ္တာ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။ ၂၀၃။

မွေသင်္ကာသီသ (နာ) [မွေသင်္ကာ+သီသ] မွေ သင်္ကာကျမ်းကို–အဦးပြုခြင်း–ဦးခေါင်း အ လား ပခေနထားခြင်း။ မွေသင်္ကာသီသေန ဟိ မွေသင်္ကာယံ အာဂတမာတိကာဝ ဂဟိ-တာ။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၆။

မွေသင်္ကနုပရိယာယ (ပု) [မွေသင်္ကနု+ပရိ-ယာယ] တရားတို့ကို ပေါင်းယူခြင်း၏–အ ကြောင်း–ပရိယာယ်။ သပ္ဗသင်္ခါဟိကပရိ-ဗ္ဗေဒေနာတိ မွေသင်္ကနုပရိယာယေန။ သံ၊ ဋ္ဌိ၊ ၂။၁၈၀။

မွေသင်္ဟ (ပု) [မွေ+သင်္ဟ] (၁) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို–ပေါင်းစုရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင်-ခြင်း၊ (က) ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သုတ်, အဘိ-ဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာ တင်ခြင်း။ (ခ) ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ နှင်ထုတ် အပ်သော ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးစီး သော သံဃာ ၁-သောင်းတို့ သုတ်, အဘိ ဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာ တင်ခြင်း (မဟာသံဃိက သံဂါယနာ)။ (၃) မွေသင်္ကာကျမ်း။ (၄) တရားတို့ဌာ ပေါင်းရှု ရေတွက်ခြင်း။

(၁) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ ယဒိဒံ မွေသင်္ကာဟော။ အံ၊၁။၉၁။ မွေန သင်္ကာဟော မွေသင်္ကာဟော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။ **မွေသင်္ဟေန** (တၢဧ)—မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၉၃၊ ၂၁၈။

(၂) (က) ရဟန္တာ ၅၀၀-တို့ သုတ်, အဘိ ဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာ တင်ခြင်း။ သတ္ထုသာသနံ အသင်္ဂဟိတပုဗ္ဗ-ရာသိ ဝိယ ဌိတံ၊ မွေသင်္ဟံ နာ ကရောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၂။ **မွေသင်္ဟံ** (ဒု၊ဧ)—ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၈၁။ (ခ) ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ နှင်ထုတ်အပ် သော ဝဇ္ဇီတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးစီးသော သံဃာ ၁-သောင်းတို့ သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို ပေါင်းစုရွတ်ဆို သံဂါယနာတင် ခြင်း (မဟာသံဃိက သံဂါယနာ)။ ဒသ-သဟဿာ သမာဂန္တာ၊ အဂ်သု မွေသင်္ဟံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၇။ ဒီပဝံသ၊၄။၇၀။ (၃) မွေ သင်္ကာကျမ်း။ အနုဂ္ဂမေန ပစ္ဆာ မွေသင်္-ဟော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၁၃။ (၄) တရားတို့ဌာ ပေါင်း၍ ရေတွက် ခြင်း။ နနု ဝိတက္ကော ပေတ္တ မွေသင်္ဟံ ဂတော။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ ၂၇။

မွေသင်္ဟဋ္ဌကထာ (ထီ) [မွေသင်္ဟ+အဋ္ဌကထာ] မွေသင်္ကာ အဋ္ဌကထာကျမ်း၊ မွေသင်္ကာပါဠိ-တော်၏ အဖွင့်ကျမ်း။ (ယင်းအဋ္ဌကထာကို B.E.၉၅၀–ကျော်တွင်ပေါ် ထွန်းသည့် အရှင် မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ်သည် သောတတ္ထက် ကျမ်းပြု အရှင်စူဠဗုဒ္ဓဃောသထေရ် တောင်း ပန်သဖြင့် ရေးသားစီရင်တော် မူခဲ့သည်။ အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာ ဟု အမည် ပေးခဲ့ သည်။ မဟာဝံသ၊၃၇။ ၂၂၅–၌ မွေသင်္ကာ-ယာကာသိ၊ ကစ္စိ သော အဋ္ဌသာလိနီ-ဟု သော ဂါထာထက်ဝက်ဖြင့် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓ ဃောသထေရ် သီဟိုဠ်မရောက်မီ ဗုဒ္ဓိယနိုင်ငံ၌ နေစဉ် ရေးသားကြောင်း ဆိုထား၏။ သို့ရာ တွင် အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ် သီဟိုဠ် ကျွန်း မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးသို့ ရောက်၍ မဟာအဋ္ဌကထာကို လေ့လာတတ်-မြောက်ပြီးမှ ရေးရှုမျှမက ဝိသုဒ္ဓိမဂ်နှင့် နိကာယ်ကြီး ၄-ရပ် အဋ္ဌကထာများကိုပါ ရေး စီရင်ပြီးမှ ရေးသားကြောင်း–အတ္ထံ ပကာ-

သယိသောမိ၊ အာဂမဋ္ဌကထာသုပိ။ ဂဟေတဗ္ဗံ ဂဟေတ္တာန၊ တောသယန္တော ဝိစက္ခဏေ-ဟူသော အဋ္ဌသာလိနီ ဂန္ထာရမ္ဘ ၁၇-ဂါထာ ဖြင့် သိသာလေသည်။ ယင်းကျမ်းသည် ၃၉-ဘာဏဝါရ ရှိ၏၊ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၄၅၄ မျက်နှာ ရှိလေသည်။ ယင်းအဋ္ဌကထာကို သက္ကရုဇ် ၁၁၅၀-၁၂၂၅- မေခေဘိဝံသ သဒ္ဓမ္မဇေ မဟာမွေရုဇာဓိရုဇဂုရု ပြည်ဆရာတော်ဘုရားကြီး နိဿယ ရေးတော်မူခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ပါမောက္ခ ဦးဖေမောင်တင်က အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုရ၍ လန်ဒန် P.T.S. က ရိုက်နှိပ် ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ အကျယ် ဝိသုတာ။ ၂၁-ကြည့်။ P.L.C. လည်း ကြည့်။) အဋ္ဌသာလိနီယာ မွေသင်္ဂဟ-ဋ္ဌကထာယ ဝုတ္တနယေနေ ဝေဒီတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၀။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆၊၃၃၄၊၄၅၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၅၃။ ဝဇိရ။၁၄၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၇၄၊၇၅။)

မွေသင်္ဂဟမာတိကာ (ထိ) [မွေသင်္ဂဟ+မာတိကာ] မွေသင်္ဂဏီကျမ်း၌ ဟောအပ်သော မာတိကာ၊ မွေသင်္ဂဏီမာတိကာ။ မွေသင်္ဂဟ-မာတိကာ ဝေယန။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉။

မွေသင်္ဂဟာရုဋ္ဌ (တိ) [မွေသင်္ဂဟ + အာရုဋ္ဌ] သံဂါယနာ ၃-တန်တင်အပ်ပြီးသော ပရိယတ္တိ မွေဟု ဆိုအပ်သော၊ အဋ္ဌကထာ။ မွေသင်္ဂ-ဟာရုဋ္ဌံ အဋ္ဌကထံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၆။

မွေသင်္ဂါယန (န၊ထိ) [မွေ+သင်္ဂါယန] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ခြင်း။ (၂) သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ရာ အခါ။ (၁) မွေသင်္ဂါယ-နတ္ထံ ကာရိတေ....ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မွေသင်္ဂါယနကာလ (ပု) [မွေသင်္ဂါယန+ကာ-လ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာ တင်ရာ–အချိန် – အခါ – ကာလ။ အယဉ္စ ဂါထာ မွေသင်္ဂါယနကာလေ ဌပိတာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀၅။

မွေသင်္ဂါဟက (ပု) [မွေ+သင်္ဂါဟက] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော၊ သူ။ (ပဌမ သံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာ ကဿပ အမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၅၀၀၊ ဒုတိ-ယသံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာယသ အမှူး ရှိသော ရဟန္တာ ၇၀၀၊ တတိယသံဂါယနာ တွင် အရှင် မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ် အမှူးရှိသောရဟန္တာ ၁၀၀၀၊ စတုတ္ထ ပေါ်တွ-ကာရှင် သံဂါယနာတွင် အရှင်မဟာမွေရကို့တ အမှူးရှိသော ရဟန္တာ ၅၀၀၊ အကျယ် အဋ္ဌ-ကထာ နိဒါန်း ကြည့်။) ဘာသိတမ္မေတံ မဟာရုဇ ထေရေဟိ မွေသင်္ဂါဟကေဟိ။ မိလိန္ဒ။၃၅၁။ မွေသင်္ဂါဟကေဟိ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁)တိ ဝိဋ္ဌကတ္တယသခ်ိတံ မွေ့ သင်္ဂဏ္ဍေ-ဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ပေ။ နိဒါန်း။

မွေသင်္ဂါဟကာ (ပ၊ဗ) — ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉၅။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ ၃၁၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၊ ၃၂၇။ မွေသင်္ဂါဟကေဟိ (တ၊ဗ)—ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ ၃၂၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁၊ ၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၃၊ ၁၀၊ ၃၂၊ ၃၁ ၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁ ၆ ၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂။ မွေသင်္ဂါဟကာနံ (စ၊ဗ)— ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁၅၇၊ ၁၀၇၊ ၂၅၁။ မွေသင်္ဂါဟကာ-နံ(ဆ၊ဗ)—ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁၅၄။

မွေသင်္ဂါဟကတ္ထေရ (ပု) [မွေသင်္ဂါဟက+ထေရ] သုတ်, အဘိဓမ္မာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင် သော ထေရ်၊ (ပဌမသင်္ဂါယနာတင်ထေရ်)။ ပရိနိဗ္ဗုတေ တထာဂတေ မဟာကဿပ-မုခေတိ မွေသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ (ခရိတံ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄။ မွေသင်္ဂါဟကတ္ထေရာ (ပ၊ဗ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ ဝိ၊သင်္ဂ်ဟ။ ၄ ၆ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၂၀၁။ မွေသင်္ဂါဟကတ္ထေရေဟိ — ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၅၊ရ၁ဂ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၆၃၊ ၂၄၉၊၄၆၃။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၅၉၊၂၉၇။

မွေသင်္ဂါဟကမဟာထေရ (ပု) [မွေသင်္ဂါဟက+ မဟာထေရ] သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော – ထေရ်မြတ် – မဟာထေရ်။ အနုဗုဒ္ဓါ ဟိ မွေသင်္ဂါဟကမဟာ-ထေရာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၃၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁ဂ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၆။)

မွေသင်္ဂါဟကဝစန (နာ) [မွေသင်္ဂါဟက+ဝစန] သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်သော ထေရ်တို့၏ စကား။ ဣဒံ မွေသင်္ဂါဟက-ဝစနံ။ ဝိမာန၊ဌ။၁ဂ၆။

မွေသင်္ဂီတိ (ထီ) [မွှေ+သင်္ဂီတိ] (က) သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို–တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင်–ခြင်း။ (ခ) သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို–တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို–သံဂါယနာတင်–ရာ အခါ။ (က) တေန-ဟာယသ္မတာ သဟာပိ ဝိနာပိ နိ သင်္ဂဟာ မွေသင်္ဂီတိ ကာတုံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၇၄။ (–မ၊ဌ၊၄။၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁ဝ၇။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁ဂ၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၂၂။ အပ၊ဌ၊၁။၃၅၀။ သာရတ္ထ၊၁။၄၉၊၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၉။) (ခ) မွေသင်္ဂီ-တိကာလ-ကြည့်။

မွေသင်္ဂီတိကာရက (တိ)[မွေသင်္ဂီတိ+ကာရက] သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို – တပေါင်းတည်း ရွတ်ဆို – သံဂါယနာတင် – ခြင်းကို ပြုသော။ ဘဒ္ဒေ နာဂသေန ဘာသိတမ္ပေတံ မွေသင်္ဂီ-တိကာရကေဟိ ထေရေဟိ။ မိလိန္ဒ။၁၇၄။

မွေသင်္ဂီတိကာလ (ပု) [မွှေသင်္ဂီတိ+ကာလ။ (မေသံဂီတိကာလ-သံ)] သုတ်, အဘိမွှာ, ဝိနည်းကို သံဂါယနာတင်ရာ–အချိန်– အခါ–ကာလ။ မွေသင်္ဂီတိကာလေ အရဟတ္တံ ပါပုဏိ။ သီ။ ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။

မွေသဃ်ာဌသမဝါယ (ပု) [မွှေသဃ်ာတ+သမ-ဝါယ] တရားအပေါင်း အကြောင်းအခွင့် ညီညွတ်ခြင်း။ ဝေမေဝ ခေါ် မဟာရာဇ ယောဂိ-နာ ယောဂါဝစရေန အာစာရသီလဂုဏ-ဝတ္ထုပ္ပဋိ ဝ ဟ္ထ ဗဟု ဝိမွှေသဃ်ာဌသမဝါယေန သဒေဝကော လောကော တာရယိတမ္ပေါ။ မိလိန္ဒ။၃၅၉။

မွေသဗ္ဗာယ (ပု) [မွှေ+သဗ္ဗာယ] တရားကို–သရဗ္ဗာယ်– ရွတ်ဖတ်– ခြင်း။ ပစ္ခေကဗုဒ္ဓါ သမ္ဗရတ္ထိ အာဌ္ဌာယနေ မွေသဗ္ဗာယမကံသု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၅။

မွေသဗ္ဗာယာနုဘာဝ (ပု) [မွှေသဗ္ဗာယ+အာနု-ဘာဝ] (ဝိနည်းဒေသနာ) တရားကို–သရဗ္ဗာယ် – ရွတ်ဆို–ခြင်း၏–အာနုဘော်–အစုမ်းသတ္တိ။ တဒိဒံ ပန ပထဝီကမ္မနံ ထေ-ရာနံ မွေသဗ္ဗာယာနုဘာဝေန။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၈၁။

မွေသဗ္ဗေတနာ (ထီ) [မွှေ+သဗ္ဗေတနာ] မွှောရှိ-ခ္ခ–စေ့ဆော်–တိုက်တွန်း–ခြင်း။ မွေသဗ္ဗေတ-နာ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၇။ မ၊ ၁။ ၈၇။ (–သံ၊ ၂။ ၄၉၊ ၁ဂ၈၊ ၁ဂ၅။ အံ၊ ၂။ ၅၁ ၁။ အံ၊ ၃။ ၅၅ ၇။ ပဋ္ဌသံ။ ၇။ ပေဋ-ကော။ ၂၄၄။ အတိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄၄။)

မွေသညက (တိ) [မွှေ+သညက] မွေသညက အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းသည် ဝိပဿီ ဘုရားရှင်ထံ တရား တကြိမ်တခါ နာကြားရ သောကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည်, နတ်ပြည် တို့၌ ဆက်ကာဆက်ကာ ကျင်လည်ရပြီး ဤဘုရားရှင်လက်ထက်တွင် ဆဋ္ဌာသိညည ပဋ္ဌ-သမ္ဘိဒါပ္ပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်သည်။) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ မွေသညကော ထေရော။ အပ၊ ၁။ ၂ဂ၄။

မွေ့သည်တို့ (တိ) [မွေ့+သည်တို့] တရားကို ကောင်းစွာသိစေခြင်း။ မွေ့သည်တို့ယာတိ မွေ့ဿ ဣသ္ဌာပနာယ။ အံ၊၆၊၃။၃၃။ (သီ-မူ၇)

မွေ့သည်ာ (ဝိ) [မွေ့+သည်ာ] (၁) မွေ့ာရုံ၌ ဖြစ်သော-အမှတ်-သည်ာ၊ မွေ့ာရုံကို မှတ်သားခြင်း။ (၂) မွေ့ာရုံနှင့်ယှဉ်သော- အမှတ်-သည်ာ။ ရူပသည်ာ-(သံ၊၆။၂၂၂)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (၃) (ရူပ်နာမ်) တရားမျှ ဟူ၍ မှတ်သားခြင်း။ (၁) မွေ့သည်ာ လောကေ ပိယရူပံ သာတရူပံ။ ဒီ၊၂။၂၄၇။ မ၊၁။၈၅။ (-သံ၊၂။၄၉၊၁၉ာ။ အံ၊၂။၃ဝ၊၅ာ၁။ အံ၊၃။ ၅၅၇။ ပဋိသံ။၇။၃၉။မဟာနိ။၄၃။ပေဋကော။ ၂၄၄၊၃ဝ၇။ အဘိ၊၆၊၁။ဿ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၄၄။ ဝိမာန၊၆။၂ဝ၁၊၂၂၃၊၂၉၂။ ထေရီ၊၆။ ၆၃။) (၂) မွေ့ဝတ္ထု ပဋိစ္စ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မွေ့-သည်ာ။ သံ၊၁။၃ဝ၆။ (-၃ဝ၆-၃။) (၃) မွေ့-သည်ာ (နေတ္တိ။၂၅)တိ မွေ့မတ္တန္တိ သည်ာ။ နေတ္တိ၊၆။၉၂။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။ဝ၃ဝ။).

မွေ့သည်ာဝိမုခ (တိ) [မွေ့သည်ာ+ဝိမုခါ] မွေ့သည်ာဝိမုခါ အမည်ရှိသော၊ တရားကို မှတ်သားခြင်းမှ မျက်နှာလွှဲသော၊ သတ္တိသွီး။ (တရားတော်၌ ရှိသေလေးစားခြင်း မရှိသော အမျိုးသွီးကို တနည်း ရတနာ ၃-ပါး၌ ရှိသေကိုင်းရှိုင်းခြင်း အလျှင်းမရှိသော အမျိုးသွီးကို မွေ့သည်ာဝိမုခဟု ဆိုသည်။) မွေ့သည်ာ-ဝိမုခံ ကည့် အာဓနသုံ။ ပေတ၊၆။၃။

မွေ့သည်ိတ (တိ)[မွေ့+သည်ိတ]မွေ့-ဟူ၍ သိမှတ် အပ်သော။ တဿ မွေ့သည်ိတဿ သတ္တ၊ဝိန-ယော။ သံ၊၆။၁။၈၅။

မွေ့သည်ီ(တိ)[မွေ့+သည်ီ(=သည်ာ+ဣ)]မွေ့-ဟု အမှတ်ရှိသော၊ မေ့ခ်ဖြစ်သော အမှတ်ရှိ သော (သူ)။ အပရေပိ ဒ္ဒေ ပုဂ္ဂလာ ဗာလာ ယော စ အဝမ္မေ မွေ့သည်ီ။ ဝိ၊၅။၂၁၅။ (-၂၁၆။ အံ၊၁။၈၃။ အဘိ၊က။၄၂၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၈၂။)

မွေ့သည်ုတ္ထ (တိ) [မွေ့+သည်ုတ္ထ။ (ဓမ်ိသံယုတ္ထ-သံ၊ ဓမ္မသံဇုတ္ထ-ပြာ)] တရားနှင့်-စပ်-ယှဉ်-သော။ မွေ့သည်ုတ္ထံ ဟိတမိစ္ဆန္တာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၈၇။

မွေ့သဏ္ဌိတိပရိယာယ (ပု) [မွေ့သဏ္ဌိတိ + ပရိယာယ] ဝိနည်းသိက္ခာပုဒ်တော်တို့၏ တည်ရာ ဝိနည်းဒေသနာ။ တေဟိပိ ကေဠ၊ နု ကတော မွေ့သဏ္ဌိတိပရိယာယေ ဘဂဝတာ ဒေသေ ပဋ္ဌော ဥပဒ်ဒ္ဒော။ မိလိန္ဒ။၁၄၆။

မွေ့သတ (နာ) [မွေ့+သတ] ပါဠိတရား၊ တရား သော ပါဠိ။ မွေ့သတ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈)နှင့် အဘိဝေနသတ်၊ ပါဠိသတန်တို့ အတ္ထော။ ပါ စိတ်၊ယော။၅၈၇။ (-ဝိ၊၅။၂၅၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၉ဝ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၈၄။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၀၇။)

မွေ့သတ္ထိ (ထီ) [မွေ့+သတ္ထိ] မွေ့၏ စွမ်းရည် သတ္ထိ။ ယေတု စ သော ပစ္စယော စာတိ မေ့ဖြေနေ၀ မွေ့သတ္ထိ ဒဿေတိ။ မူလဋ္ဌ၊၃။ ၁၆၈။ (-အနုဋ္ဌ၊၃။၂၄ဝ။)

မွေ့သတ္ထိဥပကာရ (ပု) [မွေ့သတ္ထိ+ဥပကာရ] မွေ့၏ စွမ်းရည်သတ္ထိဟူသော ကျေးဇူးပြုခြင်း။ ဥပကာရကလက္ခဏောတိ စ ဓမ္မေန မွေ့သတ္ထि-ဥပကာရံ ဒဿေတိ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၆၈။

မွေ့သဒ္ဒ (ပု) [မွေ့+သဒ္ဒ] (၁) တရားသံ။ (၂) မွေ့သဒ္ဒါ။ (၁) မွေ့သဒ္ဒံ သုတ္တာ ကဏ္ဏေ ထကေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဝ၃၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၀။ (၂) မွေ့သဒ္ဒေါ ပနာယံ ပရိယတ္ထိဟေတု-နိဿတ္ထနိဇ္ဇီ၀ဝတာဒီသု ဒိဿတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈၁။ (-၈၃။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇။ သာရတ္ထ၊ ၁။၆၅၊၇၈။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၇။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၁၇၊၉၆။)

မမ္မသဒ္ဒတ္ထ (ပု) [မမ္မသဒ္ဒ+အတ္ထ] မမ္မသဒ္ဒါ၏ အနက်၊ မမ္မသဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော အနက်။ တိဏ္ဏံ မမ္မသဒ္ဒတ္ထာနံ နာနတ္ထတာ။ မူလဋီ၊၁။၃၄။

မမ္မသဒ္ဒပယောဂ (ပု) [မမ္မသဒ္ဒ+ပယောဂ] မမ္မသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ မမ္မသဒ္ဒပယောဂေါ.... ကတော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၇။

မမ္မသဒ္ဒပရိယာပန္န (တိ) [မမ္မသဒ္ဒ+ပရိယာပန္န] မမ္မသဒ္ဒါ၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ မမ္မသဒ္ဒပရိယာပန္နေ ဓမ္မေ ဝတ္တာ။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂။

မမ္မသဒ္ဒါဘိဓေယ္ယ (တိ) [မမ္မသဒ္ဒ+အဘိဓေယ္ယ] မမ္မသဒ္ဒါသည် ဟောအပ် သိစေအပ်သော အနက်၊ မမ္မသဒ္ဒါ၏ အနက်။ မမ္မသဒ္ဒါဘိဓေယ္ယာဘာဝေန နတ္ထိ ဘေဒေါ။ အနုဋီ၊၁။ ၃၂။ အဘိဓေယ္ယ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

မမ္မသန္ဓက (တိ) [မမ္မ+သန္ဓက] တရား၏ ဥစ္စာ၊ တရားကို ရည်မှန်း၍လှူဒါန်းအပ်သော ဥစ္စာ။ မမ္မသန္ဓကေန ပုဒ္ဓပူဇံ ကာတုံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၆၆။

မမ္မသန္ဓတိ (ထီ) [မမ္မ+သန္ဓတိ] တရား–အစဉ်–အဆက်၊ အစဉ် – အဆက် – ဖြစ်သော တရား။ ဝေမေဝ ခေါ မဟာရာဇ မမ္မသန္ဓတိ သန္ဓယတိ။ မိလိန္ဒ။၄၀၊၄၁။

မမ္မသန္ဓာရ (ပု) [မမ္မ+သန္ဓာရ (=သံ+ထရ+ဏ)] (က) တရားဖြင့် အစေ့အစပ် ဟောပြောခြင်း၊ တရားဖြင့် နှုတ်ခွန်းဆက်ခြင်း။ (ခ) တရားဖြင့် သင်္ဂြိုဟ်ထောက်ပင့် ချီးမြှင့်ခြင်း။ မမ္မသန္ဓာရော။ အံ၊၁။ ၉၁။ ဓမ္မေန သန္ဓရဏံ မမ္မသန္ဓာရော။ ဒုတိယေ ဥပသဂ္ဂမတ္ထေ ဝိသေသော။ အံ၊ဋ၊ ၂။ ၆၁။ သက္ကစ္စံ ဥဒ္ဒေသဒါနံ ပါဠိဝတ္ထုနာ မမ္မကထာ ကထနန္တိ ဝေ ဓမ္မေန သင်ဟော မမ္မသန္ဓာရော နာမ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၅။ ဓမ္မပ(ပ)ဋိသာန္ဓရ- လည်းကြည့်။

မမ္မသုန္ဒောသ (ပု) [မမ္မ+သန္ဒောသ] (၁) (သုတ်, အဘိဓမ္မာ) တရား၏ ပျက်စီးခြင်း။ (တိ) (၂) (သမထ ဝိပဿနာ) တရားကို ဖျက်ဆီးတတ်သော။ (၁) မမ္မသန္ဓောသာ ဝိနယသန္ဓောသော (အံ၊ ၂။ ၉၃)တိ မမ္မသန္ဓောသေန ဝိနယသန္ဓောသော ဟောတိ။ အံ၊ဋ၊ ၃။ ၃၆။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

မမ္မသန္ဓောသဝါဒ (ပု) [မမ္မသန္ဓောသ+ဝါဒ] (သမထ ဝိပဿနာ) တရားကို ဖျက်ဆီးတတ်သော စကား။ နေဝါစရေ မမ္မသန္ဓောသဝါဒံ။ သုတ္တနိ။ ၃၂၂။ တရုဏဝိပဿကဿ ဗဟိဒ္ဓါ ရူပါဒီသု အဘိနန္ဒနပ္ပါဒနေန တံ သမထဝိပဿနာ မမ္မံ သန္ဓူသေတိ၊ တသ္မာ "မမ္မသန္ဓောသဝါဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ၊ ၂။ ၆၇။

မမ္မသန္ဓိစယ (ပု) [မမ္မ+သန္ဓိစယ] (၁) သံမှာ-ပဋိပတ် အကျင့်မြတ်တရားကို–ဆည်းပူး–ပွါးစေ–ခြင်း။ (၂) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားကို–ဆည်းပူး–ပွါးစေ–ခြင်း။ အာမိသသန္ဓိစယော စ မမ္မသန္ဓိစယော စ။ အံ၊၁။ ၉၃။ မမ္မဿ စိနနံ ဝစုနံ မမ္မသန္ဓိစယော။ အံ၊ဋ၊ ၂။ ၆၂။ မမ္မဒါန (အံ၊ဋ၊ ၂။ ၆၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅၈)-လည်း ကြည့်။

မမ္မသန္ဓိဿိတ (တိ) [မမ္မ+သန္ဓိဿိတ] (ရှုပ်, နာမ်) တရား–၌–ကို–ကောင်းစွာမှီသော။ ယသ္မာ ပန ဓမ္မာနံ ပဗေဒ္ဓာ သမူဟော စ ဓမ္မသန္ဓိဿိတော။ အနုဋီ၊၃။ ၃၇။

မမ္မသဘာ (ထီ) [မမ္မ+သဘာ] တရားကို–တက္ခ – ပြော – ဟော – တိုင်ပင်–ရှာအရပ်၊ တရားနှင့်စပ်၍ ဟောပြောရာ–စရပ် – မှော ရုံ၊ မမ္မသဘင်။ မမ္မသဘာယံ ပညတ္တဝရ-ပုဒ္ဓါသနေ နိသဇ္ဇ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ ဒီ၊ဋ၊ ၁။

၄၇။ ယတ္ထ မမ္မံ သဟ ဘာသန္တိ၊ သာ မမ္ম-
သဘာ နာမ။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၀၈။ မမ္ম-
သဘာ(အပ၊၁။၄၇)မမ္မာဓိကရဏသာလာတိ
အတ္ထော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၂။

မမ္မသဘာ (ပ၊ဧ)—အပ၊၁။၄၇။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၄၇၀။ မမ္မသဘံ (ဒု၊ဧ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၊
၂၃၃၊၂၉၅။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။ မမ္မသဘာယ
(ဆ၊ဧ)—ဇာ၊၂။၃၀၉၊၃၁၀။ မမ္မသဘာယံ
(သ၊ဧ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၊၂၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၉။
အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀၊၆၃၊၆၄။ ခုဒ္ဒကၖ၊ဋ္ဌ။၈၂။ မမ္မ၊ဋ္ဌ
၂။၃၊၄၃။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၈။

မမ္မသဘာမဏ္ဍပ (ပုဒ်န်)[**မမ္မသဘာ+မဏ္ဍပ**]တရား
ကို–တက္ခ–ပြော– ဟော– တိုင်ပင်– ရာ
မဏ္ဍပ်၊ တရားသဘင်မဏ္ဍပ်။ ဥပဋ္ဌာနသာလာ-
ယန္တိ မမ္မသဘာမဏ္ဍပေ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၉၁။

မမ္မသဘာမဏ္ဍလ (နာ) [**မမ္မသဘာ + မဏ္ဍလ**]
တရားကို–တက္ခ–ပြော– ဟော– တိုင်ပင်–
ရာ–ဖြစ်သော တန်ဆောင်းဝန်း၊ တရား
သဘင်ဆင်ယင်ရာ တန်ဆောင်း၊ တရားသဘင်
ဆင်ယင်ရာဌာန။ ဣဒါနိ မေ မမ္မဒေသနတ္ထံ
မမ္မသဘာမဏ္ဍလံ ဥပဂန္တ္မုံ ကာလော။ ဥဒါန၊
ဋ္ဌ။၉၃။

မမ္မသဘာဝ (ပု) [**မမ္ম+သဘာဝ**] (၁) (ဥ ယျ)
တရားတို့ကို သဘောမှန်အတိုင်း ထိုးထွင်း၍
သိတတ်သော သမ္ဘည္ယတညာဏ်။ (၂) တရား
သဘော။ (၃) မမ္ম၀ေတူတိ မမ္မသဘာ၀ေါ။
သမ္ဘည္ယတညာဏသော်တိ အဓိ၀စနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၉။ မမ္ম၀န် ယထာသဘာ၀တော အ၀ဗုဇ္ဈန-
သဘာ၀ေါတိ မမ္မသဘာ၀ေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။
(၂) ၀ေမ္ဘော စ သော သဘာ၀ေါ စ တထာ၊
သဘာ၀ဝေမ္ဘောတိ အတ္ထော။ မဏိဒီပ၊ဋ္ဌ၊
ပေ။ မမ္မသဘာ၀ေါ ၀ေါတိ သဘာ၀ဝေမ္ဘော
၀ေ။ မရုဋ္ဌ၊၂။၂၄၃။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ
၃။၂၀၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀။
ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၁၂။ ဣတိဝုတ်၊
ဋ္ဌ။၅၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၉။
နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၃၂။ သာရတ္ထ၊၃။၀၀။ သီ၊ဌိ၊
သစ်၊၁။၄၀၆။ ဒီ၊ဌိ၊၂။၁၅၇။ ဒီ၊ဌိ၊၃။၄၁။
မ၊ဌိ၊၁။၂၁၅။ မ၊ဌိ၊၂။၀၄။ မ၊ဌိ၊၃။၀၀၂။ သံ၊
ဌိ၊၁။၂၅။ သံ၊ဌိ၊၂။၂၆။ အံ၊ဌိ၊၁။၂၄၃။ အံ၊
ဌိ၊၃။၂၆။ မူလဌိ၊၁။၅၄။ မူလဌိ၊၂။၁၂၆။
မူလဌိ၊၃။၁၂၆။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၄၉။ အနုဋ္ဌိ၊၂။
၉၀။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၀၃။)

မမ္မသဘာ၀စိန္တန (နာ၊ထီ) [**မမ္မသဘာ၀+စိန္တန**]
(၁) ပရမတ္ထတရားတို့၏ သဘောကို ကြံစည်
ခြင်း။ (၂) ရူပ်နာမ်တရားတို့၏ သဘောကို
ကြံစည်ခြင်း။ (၁) အ၀ိပရီတတော မမ္မသ-
ဘာ၀စိန္တနာ စ ပညာ၀ါရ၀ီ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၁။
(၂) ၀ေတုတော ၀ါ ဥပသံဟရတီတိ မမ္ম-
သဘာ၀စိန္တနေန ၀ေတုသော.... ပ၀တ္တေတိ။
ဒီ၊ဌိ၊၃။၂၉။ အံ၊ဌိ၊၃။၄၉။(–မ၊ဌိ၊၃။၄၄၀။)

မမ္မသဘာ၀စိန္တာ (ထီ) [**မမ္မသဘာ၀+စိန္တာ**။
(**ဓမ္မသ္ဘာ၀စိ ံတာ-သံ**)] အထက်ပုဒ် (၂)
နက်ကြည့်။ မမ္မသဘာ၀စိန္တာ၀သေန (ဟိ)
ပ၀တ္တံ သဟောတ္တပ္ပညာဏံ မမ္မသံ၀ေဂေါ။
သာရတ္ထ၊၃။၃၂။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊၁။၄၃။ မ၊ဌိ၊
၁။၁၀၀။ သံ၊ဌိ၊၂။၁၀၉။

မမ္မသဘာ၀ဇာနန (နာ၊ထီ)[**မမ္မသဘာ၀+ဇာနန**]
(ရူပ်,နာမ်) တရားတို့၏ ပင်ကိုယ်သဘောကို
သိခြင်း။ သမ္ဘ၀ေ ၀ ဓမ္ম သဘာ၀ဇာနနေန
သမ္ဘ၀ေနော စ ဟုတ္ဘာ ကေမန္တံ ဥပါ၀ိသိ ံ။
ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂-၈။

မမ္မသဘာ၀ဒဿန (နာ) [**မမ္မသဘာ၀+ဒဿန**။
(**ဓမ်သ္ဘာ၀ဒရိန-သံ**)] (၁) (စောဒက
ပုဂ္ဂိုလ် လိုက်နာအပ်သော စည်းမျဉ်းဥပဒေ)
တရားသဘောကိုပြခြင်း။(တီ) (၂)(ပရမတ္ထ)
တရားသဘောကို ပြကြောင်းဖြစ်သော၊သဒ္ဒါ။
(၁) "ကာလေန ၀ါ ဘိက္ခ၀ေ"တိအာဒိ ပါဠိ
မမ္မသဘာ၀ဒဿနဝ၀ေန ပ၀တ္တာ။ မ၊ဌိ၊၂။

ဂ၀။ (တီ) (၂) ပဌမဝေနေ သတေကိစ္စာ ဟောန္တိ၊ တထာ ဒုတိယာဒီသူတိ မွေသဘာဝ-ဒဿနမေ (၀) တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄ဂ။ မ၊ဋီ၊၃။၅၆။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂ဂ။)

မွေသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏ (နပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ပစ္စဝေက္ခဏ] (ရှေးနာမ်) တရားတို့၏ – မဖောက်မပြန် – ဟုတ်မှန် – သော သဘောကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း၊ တရားသဘောကို ရှုဆင်ခြင်ခြင်း။ တသွာ တံ မွေသဘာဝပစ္စဝေက္ခဏေန ဝါ ယထာ ဝါ မနသိကရောတော ဗလဝ ဇာတံ။ ဒီ၊ဋ၊၂။၃၇၇။ မ၊ဋ၊၁။၂၉၅။ သံ၊ဋ၊ ၃။၁၉၄။ အံ၊ဋ၊၁။၃၉၁။ အဘိ၊ဋ၊၂။၂၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၆။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၃။ (–ဥဒါန၊ ဋ။၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။၃ဂ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၃၂။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၁၅၁။)

မွေသဘာဝပဋိစ္ဆာဒက (တိ) [မွေသဘာဝ+ပဋိ-စ္ဆာဒက] (သစ္စာ ၄-ပါး) တရားသဘောကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော (ကိလေသာ)။ တာယ ဟိ မွေသဘာဝပဋိစ္ဆာဒက ကိလေသသမုဋ္ဌာ-တာယ ဒေသနာဉာဏာဒီ သမ္ဘဝတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၉၉။

မွေသဘာဝပဋိဝေ (ပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ပဋိဝေ-ဓ] (၁) ရှေ့နာမ်တရားတို့၏ ကကွဲ၊ဖုသန-စသော သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ (၂) ရှေ့နာမ်တရားတို့၏ မမြဲ, ဆင်းရဲခြင်း စသော သဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ မွေသဘာဝပဋိဝေလေက္ခဏေန တာဝ ကေဝိ-ဓာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆ဂ။ မွောနံ သကောဘာဝေါ, သမာနော စ ဘာဝေါ မွေသဘာဝေါ။ တတ္ထ ပဌမေန ကကွဲဖုသနာဒီလက္ခဏံ ဂဟိ-တံ၊ ဒုတိယေန အနိစ္စ ဒုက္ခတာဒိ သာမည-လက္ခဏံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၆။

မွေသဘာဝဗောဓေန (နပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ဗောဓ-ေန] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ မွေသဘာဝဗော-ဓေနေန စ (ဥဒါနဝဏ္ဏနာယံ) ပမောဒဝိဘာဝ-နာ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂။ မ၊ဋီ၊၃။၃ဂ၂။ (–အံ၊ဋီ၊၁။၂၆၅။)

မွေသဘာဝဗောဓိ (တိ) [မွေသဘာဝ+ဗောဓိ (=ဗုဓ+ဣ)] (ရှေ့နာမ်) တရားသဘော–သဘောတရား–ကိုသိတော်မူသော (ဘုရား)။ တထာ ဟိ မွေသဘာဝဗောဓိနာ တထာဂ-တေန ဣမေယေဝ "အနုသယာ"တိ ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၃။၁ဂ၂။

မွေသဘာဝဝိစာရ (ပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ဝိစာရ] (ရှေ့နာမ်) တရားသဘောကို သုံးသပ်-စိစစ်ခြင်း။ မွေစိန္တိန္တိ မွေသဘာဝဝိစာရံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၁၂၀။

မွေသဘာဝဝိစာရဏ (နပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ဝိစာ-ရဏ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ မွေစိန္တိန္တိ မွေသဘာဝဝိစာရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၁။

မွေသဘာဝဝိစိနန (နပုဏ်) [မွေသဘာဝ+ဝိစိနန] (ရှေ့နာမ်) တရားသဘောကို ရွေးချယ်စိစစ်ခြင်း။ မွေသဘာဝဝိစိနနံ ဗဟုလမဿာတိ-ပဝိစယဗဟုလော။ ပဋိသံ၊ဋ၊၂။၂ဒ၁။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၂ဂ၄။

မွေသဘာဝဝိညူ (တိ) [မွေသဘာဝ+ဝိညူ (=ဝိ +ဉ+ရှု)] (ပရမတ်)တရားသဘောကို သိ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ မွေသဘာဝ-ဝိညုနာ တထာဂတေန ဖဿဒန္ဓာဒယော နု ဝုတ္တာ။ မူလဋီ၊၂။၂၅။

မွေသဘာဝသာမညာ (နပုဏ်) [မွေသဘာဝ+သာ-မညာ (=သမာန+ဏျ)] တရားသဘော အားဖြင့်တူသည်၏အဖြစ်။ မွေသဘာဝသာ-မညေန ဟိ ကေဘူတေသု မွေသု ယော နာနတ္တကရော သဘာဝေါ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂ဝ၁။ မူလဋီ၊၁။၄ဂ။ သမာနာနံ သဒ္ဓိသာနံ ဘာ-ဝေါ သာမညံ၊ သဒ္ဓိသဂုဏော၊ မွေသဘာ-

ဝေန သဘာဝမမ္မဘာဝေန အညမည် သာ-
မည် မမ္မသဘာဝသာမည်။ မဏိဒီပ၊ ဃီ၊
ကျော၊ ပေ။

မမ္မသဘာဝါနုဝေါဝ (ပု) [မမ္မသဘာဝ+အနု-
ဝေါဝ] တရားသဘောကို ထိုးထွင်း၍ မသိ
ခြင်း။ မမ္မသဘာဝါနုဝေါဝေ (နာ) ဘယ်
ဟောတိ။ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉၀။ မ၊ဌီ၊၁။၃၄၀။မူလဌီ၊
၂။၁၄၆။ ဓနုတ္ထိ၊ဌီ။၆၅။

မမ္မသဘာဝါနုရူပ (တိ) [မမ္မသဘာဝ+အနုရူပ]
တရားသဘောအားလျော်သော၊ (ကြိ၊ဝိ—
စွာ၊ဓောင်။) မမ္မသဘာဝါနုရူပန္တိ အတ္ထော။
သာရတ္ထ၊၁။၇၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၀၀။ (–
ဝိမတိ၊၁။ ၂၀။)

မမ္မသဘာဝါနုရောဓ (ပု) [မမ္မသဘာဝ+အနု-
ရောဓ] တရားသဘောအား မဆန့်ကျင်ခြင်း။
ရူပါရူပပရိစ္ဆေဒေါ မမ္မသဘာဝါနုရောဓေန
ပဝတ္တိတောဝ။ အနုဋီ၊၁။၄။

မမ္မသဘာဝါဝိလောမန (နာ) [မမ္မသဘာဝ+အဝိ-
လောမန]တရားသဘောနှင့် မဆန့်ကျင်ခြင်း၊
တရားသဘောနှင့် လျော်ခြင်း။ မမ္မသဘာ-
ဝါဝိလောမနတော စ ယုတ္တိယာ သင်ဃ္ဘတိ။
အနုဋီ၊ ၂။ ၉၃။

မမ္မသမယ (ပု) [မမ္မ+သမယ။ (ဓမ်သမယ-သံ)]
တရားနှာ နတ်, ပြဟ္မာအပေါင်း၊ တရားသ
ဘင် အစည်းအဝေး၊ တရားနှာ အစည်းအ
ဝေး။ အာဂတမှ ဣမံ မမ္မသမယ (ဒီ၊ ၂။
၂၀၃။ သံ၊၁။ ၂၅)ဣတိ ဝေ သမာဂတော ဒေဝ-
ကာယော ဒိသ္မာ မယမ္ပိ ဣမံ မမ္မသမ္ဗဟံ အာ-
ဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၇ ၂။

မမ္မသမာဒါန (နာ) [မမ္မ+သမာဒါန] (၁) မမ္မဟူ၍
(တိတ္ထိတ္ဘို)ယူဆအပ်သော–အယူဝါဒအကျင့်။
(၂) (စွဲမြဲစွာ ပါဏာတိပါတ-အစရှိသော)
တရား–အကျင့်–တို့ကို– ယူ– မိမိသန္တာန်၌
ဖြစ်စေ–ခြင်း၊ ယူအပ်–မိမိသန္တာန်၌ဖြစ်စေ
အပ်–သော (ပါဏာတိပါတ အစရှိသော)
တရား။ (၁) မမ္မသမာဒါနာနီ (မ၊၁။၃၇၉)-
တိ ဓမ္မောတိ ဂဟိတာဂဟဏာနိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၂၆၉။ (–မ၊၁။၃၈၀၊၃၈၂၊၃၈၃။) ဓမ္မ(မ၊ဌီ၊
၂။ ၂၉၁)-လည်း ကြည့်။ (၂) မမ္မသမာဒါန-
(မ၊၁။၃၈၅၊၃၉၀)ဣတိ ပါဏာတိပါတာဒီနံ
ဓမ္မာနံ ဂဟဏံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။(–ဒီ၊၃။ ၁၉၁။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ ဒီ၊ဌီ၊၃။
၂၃၉။) ဂဟဏ (မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉၆)လည်း ကြည့်။

မမ္မသမာဓိ (ပု) [မမ္မ+သမာဓိ] တရားဟူသော
သမာဓိ။ (က)ကုသိုလ်ကမ္မဝထ ၁၀-ပါးတရား
ဟူသော သမာဓိ။ (ခ) ပါမောဇ္ဇ, ပီတိ,
ပဿဒ္ဓိ, သုခ, သမာဓိ-၅-ပါး တရားဟူသော
သမာဓိ။ (ဂ) ကုသိုလ် ကမ္မဝထ ၁၀-ပါး
တရားနှင့် ပြဟ္မဝိဟာရ ၄-ပါး တရားဟူသော
သမာဓိ။ (ဃ) ဝိပဿနာ မဂ်ဖိုလ်တရားဟူ
သော သမာဓိ။ (င) သီလဝိသုဒ္ဓိနှင့်တကွ
ပြဟ္မဝိဟာရတရားဟူသော သမာဓိ။

(က)(ခ)(ဂ) မမ္မသမာဓိ(သံ၊ ၂။ ၅ ၂ ၇)-
တိ ဒသ ကုသလကမ္မပထမ္ပေါ။ .... အထ ဝါ
"ပါမောဇ္ဇံ ဇာယတိ၊ ပမုဒိတဿ ပီတိ ဇာ-
ယတိ"တိ ဝေ ဝုတ္တာ ပါမောဇ္ဇ ပီတိ ပဿဒ္ဓိ-
သုခသမာဓိသင်္ခါတာ ပဌ မမ္မာ မမ္မသမာဓိ
နာမ။ .... အထ ဝါ ဒသ ကုသလကမ္မပထာ
စတ္တာရော ပြဟ္မဝိဟာရာ စာတိ အယံ မမ္ပ-
သမာဓိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၆-၇။ (ဃ) (င)
ဝိပဿနာမဂ္ဂဖလမမ္ပမတ္တံ ဝါ။ တတိယဝိဂေ
သီလာဒိဝိသုဒ္ဓိယာ သဒ္ဓိ ပြဟ္မဝိဟာရာ
ယထာဝုတ္တတိဝိဓမ္ပာ၀ဟတ္တာ ဝေ မမ္ပ-
သမာဓိ နာမ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၇ ၆။

မမ္မသမာနတာ (ထီ) [မမ္မ+သမာန+တာ]တရား
–တို့၏–အားဖြင့်–တူမျှသည်၏အဖြစ်။ မမ္ပ-
သမာနတာယ စေတံ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၅ ၃ ၇။

မမ္မသမုဒါယ (ပု) [မမ္မ+သမုဒါယ] (ရှုပ်နှာမ်)
တရားအပေါင်း။ ယော လောကေ "ပုရိ-

သော”တိ ဓမ္မသံမုဒါယော ဝုစ္စတိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၆။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၆၉။)

ဓမ္မသမုပ္ပါဒ (ပု) [ဓမ္မ+သံမုပ္ပါဒ] (၁) (ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်)တရားတို့၏ဖြစ်ခြင်း။ (၂) ဖြစ်ပေါ်သော(အကုသိုလ်)တရား။ (၃)အကြောင်း၏ ဖြစ်ခြင်း။ (၁) ဓမ္မသမုပ္ပါဒ (ထေရ။၃၂၀)ဆိုသော ပစ္စယပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္မသမုပ္ပတ္တိ အဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယော-ဟိ သခါရာဒိဓမ္မမတ္တပဝတ္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၉။ ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ (ပ၊ဇ) — အံ၊ ၂။၃၅၄၊ ၃၅၅၊၃၅၆၊၃၅၇၊၃၅၈။ ဓမ္မသမုပ္ပါဒံ (ဒု၊ဇ)— စူဠနိ။၁၀၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၆၈။

(၂) ပရိတသာနာ ဓမ္မသမုပ္ပါဒါ (မ၊၃။ ၂၇၀။ သံ၊ ၂။၁၄-၁၆)တိ တဏှာပရိတသာနာ စ အကုသလဓမ္မသံမုပ္ပါဒါ စ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၂။ အကုသလဓမ္မသမုပ္ပါဒါ စာတိ“ယံ အဟု ဝတ မေ၊တံ ဝတ မေ နတ္ထိ”တိ အာဒိနာ ပဝတ္တာ အကုသလစိတ္တုပ္ပါဒဓမ္မာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၀။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၂။) (၃) ကောစိဒေဝ ဓမ္မသမုပ္ပါဒေါ (ဓမ္မော သမုပ္ပါ-ဒေါ၊ က) ဥပ္ပဇ္ဇေယျာ (သံ၊၃။၃၂၆)တိ ကိဉ္စိ-ဒေဝ ကာရဏံ ဥပ္ပဇ္ဇေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၇။

ဓမ္မသမ္ဘဟ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘဟ] (၁) တရားနှာ ပရိသတ် နတ်ပြဟ္မာအပေါင်း။ (၂) တရား အပေါင်း။ (ယင်း တရားအပေါင်း ဟူသည် အဟိရိက အနောတ္တပ္ပ ဒေါသ မောဟ စသော ကိလေသာ တရားအပေါင်း, အဌဂိကတရားအပေါင်း, ကောဌာသ ပထဝီ တရားအပေါင်း, ရူပ်နာမ်တရား အပေါင်း စ သောအားဖြင့် ပါ,ဋ္ဌ,ဋ္ဌ-တို့၌ လာရှိ၏။ ကျမ်း ညွှန်းဂဏန်းများအတိုင်း ကြည့်။)

(၁) ဓမ္မသမယ-ကြည့်။ (၂) ဓမ္မသမ္ဘ-ဟော (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၁)တိ ပစ္စယုပ္ပန္နဓမ္ဓ-ပုဇ္ဇော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။ ဝိမတိ၊၁။၄၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၂ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၇၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၅၊ ၂၉၃၊၃၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၊၁၂၀။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၇၁။ နေတ္တိ၊ဝ။၁၃ ၂။)

ဓမ္မသမောဓာန (တိ) [ဓမ္မ+သမောဓာန]တရား တို့၏ ပေါင်းဆုံရာ ဖြစ်သော (ဒုက္ခ,သတိ-ပဋ္ဌာန်)။ (ဓမ္မတို့ကိုပေါင်းခြင်း။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ သျ။) ဣဒံ ပန ယသ္မာ သမ္မသနံ နု ဓမ္မသမောဓာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၈။

ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌိဟက (တိ) [ဓမ္မ+သမ္ဘိဋ္ဌိဟက] တရားကို ကောင်းစွာခံယူတတ်သော၊ တရား ဒေသနာကို စူးစူးစိုက်စိုက်နာယူတတ်သော။ ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌိဟကာနံ အဿာသဝါရေ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၅။

ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌနယောဂျ (နှ) [ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌနှ+ယော-ဂျ] တရားကိုခံယူခြင်းငှါ လျောက်ပတ်သည် ၏အဖြစ်။ အတ္ထနော သဒ္ဓံ ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌနယော-ဂံ ကတ္တာ ဝိဿဇ္ဇေန္တု။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။

ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+သမ္ဘိဋ္ဌတ္တိ] တရားကို ကောင်းစွာကျင့်ခြင်း။ သတ္တာနံ ဓမ္မသမ္ဘိ-ဋ္ဌတ္တိယာ ပြဟ္မုနော ယာစနာနိမိတ္တံ။သာရတ္ထ၊ ၃။၁၅၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၃၊ ၁၉၈။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁။)

ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌဝေ (ပု) [ဓမ္မ+သမ္ဘိဋ္ဌဝေ] (သစ္စာ ၄-ပါးတရား)ကို ကောင်းစွာ ထိုးထွင်းရှု သိခြင်း။ ဗဟုကာရောတိ ဓမ္မသမ္ဘိဋ္ဌဝေ-ဗဟူပကာရော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၅။

ဓမ္မသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [ဓမ္မ+သမ္ဘတ္တိ] တရား–၏–နှင့် –ပြည့်စုံခြင်း။ ဓမ္မသမ္ဘတ္တိယာပိ သတ္ထု-ဂုဏတာယ သတ္ထုဂုဏဝိဘာဝနေန သမ္ဘဇ္ဇတိ။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၂။

မြသမ္ဘတ္ထိဂ္ဂဟဏပုဗ္ဗက (တိ) [မြသမ္ဘတ္ထိ+ဂဟ-ဏ+ပုဗ္ဗက။ ထီ-ဌ—ပုဗ္ဗိကာ] တရား—၏—နှင့်—ပြည့်စုံခြင်းကို ယူခြင်းဟူသော ရှေ့သွား ရှိသော။ ဝိညာဏတိကာနဋ္ဌ မြသမ္ဘတ္ထိဂ္ဂ-ဟဏပုဗ္ဗိကာ သဒ္ဒါသိဒ္ဓိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၀။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၇၅။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၅၁။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၂၀။

မြသမ္ဘသာဒ (တိ) [မြမ္ဘ+သမ္ဘသာဒ] တရား—ဌ — ကို — ကောင်းစွာ ကြည်ညိုသော၊သူ။ တထာဂူပေါ မြသမ္ဘသာဒေါ။ ပေဋကော။ ၂၁၃။

မြသမ္ဘဿ (ပု) [မြမ္ဘ+သမ္ဘဿ] မြှောရုံအတွေ့။ မြသမ္ဘဿံ ပဋ္ဌစ္ဘ ဥပ္ပဇ္ဇတိ မြသမ္ဘဿဇာ ဝေ-ဒနာ။ သံ၊ဝ။ ၃၆ ၂။ (—၃၆၃။)

မြသမ္ဘဿဇ (တိ) [မြသမ္ဘဿ + ဇန+ကို] မြှောရုံ အတွေ့ကြောင့် ဖြစ်သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

မြသမ္ဘန္ဓသမတ္ထ (တိ) [မြသမ္ဘန္ဓ+သမတ္ထ] အ-ကြောင်းတရား၏ (အကျိုးတရားနှင့်) ယှဉ်-စပ်ခြင်းဌာ စွမ်းနိုင်သော။ မြသမ္ဘန္ဓသမတ္ထ-ဘာဝတော (သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၂၉)တိ တထာဝုတ္ထ-မြသ္ဘ ဖလေန သမ္ဘန္ဓိတုံ ယောဇေတုံ သမတ္ထ-ဘာ၃တော။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၈။

မြသမ္ဘရဏနိရတ (တိ) [မြသ္ဘရဏ+နိရတ] တရားကို ဆည်းပူး ပွါးများခြင်းဌ—အမြဲ—နိစ္စ—ထာဝရ—မ္ဟေလျော်သော(ဘုရားရှင်)။ နိရဝသေသ ဗုဒ္ဓကရမြသ်မ္ဘရဏနိရတသ .... အညတ္ထမဟောသိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၆။

မြသမ္ဘဝ(တိ) [မြမ္ဘ+သမ္ဘဝ] မြှောရုံဟူသော ဖြစ်ကြောင်း ရှိသော၊ မြှောရုံကြောင့် ဖြစ်-သော။ တဿ ဝစူန္ဓိ ဝေဒနာ၊ အနေကာ မြသမ္ဘဝါ။ သံ၊ ၂။ ၂၉၇။ ထေရ။၃ ၂၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၁။

မြသမ္ဘောဂ (ပု) [မြမ္ဘ+သမ္ဘောဂ။(ဓမ်သ်ဘော-ဂ-သ်)] ပါဠိမြမ္ဘကို (သင်ယူခြင်း, သင်ယူစေ-ခြင်းအားဖြင့်) တပေါင်းတည်း အတူတကွ သုံးဆောင်ခြင်း။ သမ္ဘောဂေါ နာမ ဒ္ဝေ သမ္ဘောဂါ အာမိသသမ္ဘောဂေါ စ မြမ္ဘ-သမ္ဘောဂေါ စ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၈၀။ (—အံ၊ဝ။ ၉၁။ ကခ်ီ။ ၂၄၉။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂ ၆ ၇။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၇ ၉) မြမ္ဘဿ ဥဒ္ဓိသနံ ဥဒ္ဓိသာပနဉ္စ မြမ္ဘ-သမ္ဘောဂေါ။ ကခ်ီ။ဋီ၊သစ်။ ၄ ၁ ၂။ မြမ္ဘဿ ဥဒ္ဓိသန ဥဒ္ဓိသာပန ဝသေန သဟ ဘုဉ္ဇနံ အနုဘဝနံ မြမ္ဘသ္ဘောဂေါ။ ကခ်ီ။ ယော၊ မဟာဋီ၊ ၄ ။ ၁ ၉ ၈။

မြမ္ဘသ္ဘောဂဝိနိမုတ္ထ (တိ) [မြမ္ဘသ္ဘောဂ+ဝိနိ-မုတ္ထ] ပါဠိမြမ္ဘကို (သင်ယူခြင်း, သင်ယူစေ-ခြင်းအားဖြင့်) တပေါင်းတည်း အတူတကွ သုံးဆောင်ခြင်းမှ လွတ်သော၊ မြမ္ဘသ္ဘောဂ-မှ လွတ်သော။ မြမ္ဘသ္ဘောဂဝိနိမုတ္ထောဝေ-တရော (မြမ္ဘသ်ဝါသဝိနိမုတ္ထောဝေတရော၊ က)။ ဝဇိရ။ ၄ ၄ ၄။

မြသမ္ဘသန (နာ) [မြမ္ဘ+သမ္ဘသန] (ရုပ်နာမ်) တရားကို—သုံးသပ်—ဆင်ခြင်—ခြင်း။ ဝန္ဓ-ဝသေန ဝါ ဝိဝဋ္ဋဝသေန ဝါ မြမ္ဘသမ္ဘသန-ဝသေန ဝါ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁ ၉ ၀။

မြသမ္ဘုခတာ (ထီ) [မြမ္ဘ+သမ္ဘုခတာ] ဟုတ်မှန်-သော—ဝတ္ထု၏— မျက်မှောက်— ထင်ရှားရှိ-သည်—၏အဖြစ်။ သ်ဝသမ္ဘုခတာ မြသမ္ဘု-ခတာ ဝိနယသမ္ဘုခတာ ပုဂ္ဂလသမ္ဘုခတာ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ၀ ၊ ၂ ၂ ၁ ၊ ၂ ၃ ၀ ။ ဝိ ၊ ၅ ။ ၂ ၇ ၅ ။ ဝိ ၊ ၆ ၊ ၄ ။ ၁ ၉ ၉ ၊ ၂ ၄ ၄ ။ ကခ်ီ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဝိ ၊ သင်္ဂဟ ။ ၃ ၉ ၅ ။ ဒီ ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၄ ။ အံ ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၆ ၆ ။ အံ ၊ ဋီ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၀ ။ ယေန မြေန ယေန ဝိနယေန ယေန သတ္ထု-သာသနေန သ်ဝေါ ကမ္မံ ကရောတိ၊ အယံ မြသမ္ဘုခတာ။ တတ္ထ မြောတိ ဘူတံ ဝတ္ထု (ဘူတဝတ္ထု)။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၄ ၉ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။

၇၃။ မွေသဒ္ဓေါ တစ္ဆပရိယာယော။ မွေဝါဒီတိ-အာဒီသု ဝိယ။ တဿ မွေဿ သမ္ဘုဒတာ မွေသမ္ဘုဒတာ။ ကခ်ီ၊ယော၊၄။၃၀၄။

မွေသမ္ဘုဒိတ (တိ) [မွေ+သမ္ဘုဒိတ] မွှာရှုံ့ဖြင့် လှန်စွာဝမ်းမြောက်သော။ (မွှာရှုံ့နှင့် ပေါင်းဆုံသော။ မ၊ ၂။သ၊။) မနော ခေါ် မာဂဏ္ဍိယ မွှာရာမော မွှရတော မွေသမ္ဘုဒိတော။ မ၊ ၂။၁၇၁။ (–သံ၊ ၂။၃၄၂။ မဟာနိ။၁၀၇။)

မွေသရဏ (တိ) [မွေ+သရဏ] (၁) တရားဟူသော ကိုးကွယ်ရာရှိသော၊သူ။ (၂) တရား–ဖြင့်–ကြောင့်–သတ္တဝါအပေါင်း၏ ကိုးကွယ်ရာဖြစ်သော (ဘုရားရှင်)။ (၁) မွေဒီပါ မွေသရဏာ အနညသရဏာ။ ဒီ၊ ၂။၈၅။ ဒီ၊ ၃။၄၈၊ဝ၆။ သံ၊ ၂။၃၅၅။ သံ၊ ၃။၁၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၇။ (၁) (၂) မွေသရဏသာ သဒ္ဓမ္မဝရစက္ကဝတ္တိနော သမ္ဘာသမ္ပုဒ္ဓဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁၂ ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၈။ ပရိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၆။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၆၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၀၇။)

မွေသရဏဂမန (နာ) [မွေ+သရဏဂမန] တရားတော်ကို ကိုးကွယ်ရာဟူ၍– သိမှတ်–ဆည်းကပ်–ခြင်း၊ တရားတော်ကို ကိုးကွယ် ဆည်းကပ်ခြင်း။ သာဓု ခေါ် မာရိသ မောဂ္ဂလ္လာန မွေသရဏဂမနံ ဟောတိ။ သံ၊ ၂။၄၆၃-၇။

မွေသရဏဂမနဟေတု (ပု) [မွေသရဏဂမန+ဟေတု] တရားတော်ကို ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်ခြင်း-ဟူသော အကြောင်း။ မွေသရဏဂမန-ဟေတု ခေါ် ဒေဝါနမိန္ဒ....ဥပပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ ၂။ ၄၆၃-၇။

မွေသရီရ (နာ) [မွေ+သရီရ။ (ဓမ်ဓရီရ-သံ)] (၁) တရားဟူသော ကိုယ်။ (တိ) (၂)တရားဟူသော ကိုယ်ရှိတော်မူသော၊ ဘုရားရှင်။ (၁)မွေသရီရံ ပစ္စက္ခံ ကရောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၃။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၄၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၇၈။ မ၊ဋီ၊၁။၄၂။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၆။(–ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၉၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၃။) (တိ) (၂) တေ သတိပိ သတ္ထု မွေသရီရဿ ပစ္စက္ခ-ဘာဝေ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၄၀၊ (–သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၆၉။)

မွေသလ္လက္ခဏ (နာ) [မွေ+သလ္လက္ခဏ] အကြောင်းကို ကောင်းစွာ မှတ်သားခြင်း။ မွေသလ္လက္ခဏေ ပညာ မွေပရိသ္မိ ဒေ ဥဏ်။ ပရိသံ။၁၁၅။

မွေသဝ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] မွေသဝထေရ်။(ယင်းသည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်လက်ထက် သုဝစ္ဆ-ရသေ့ဖြစ်စဉ် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ တန်ခိုးပြာဋိဟာကို သဒ္ဓါကြည်ညိုသဖြင့် ဘုရားရှင် ကြွတော်မူရာလမ်း၌ ပန်းမျှားကြဲဖြန့်၍ ဘုရားရှင်အား လက်အုပ်ချီခဲ့ဘူး၏၊ ထိုကောင်းမှုကြောင့် လူ့ပြည် နတ်ပြည် ကျင်လည်၍ ဤဘုရားလက်ထက်တွင် မဂဓတိုင်း ပုဏ္ဏားရွာ၌ မွေသဝအမည်ဖြင့် ဖြစ်ခဲ့၏၊ လူ့လောကကို ငြီးငွေ့ စိတ်ပျက်၍ ရဟန်းပြုလေရာ တေဝိဇ္ဇ ပရိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။) ဤမသို့ ဗုဒ္ဓပြုခြေ မဂရေဒ္ဓေ ဗြာဟ္မဏကုလေ နိမ္မတ္တိတ္တာ မွေသဝေါတိ လဒ္ဓနာမော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၇၂။ (–၂၃၃။)

မွေသဝပိတုဏ္ဍေရ (ပု) [မွေသဝပိတု+ထေရ] မွေသဝပိတုထေရ်၊ သား ရဟန်းပြုသည်ကို အားကျ၍ သံဝေဂဉာဏ် ထင်ကာ ဘုရားရှင်ထံ ရဟန်းပြုသော ထေရ်။ သဝိသဝဿသတိ-ကောတိ အာယသ္မတော မွေသဝပိတုဏ္ဍေ-ရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ (–၂၃၄။)

မွေသာကစ္ဆာ (ထီ) [မွေ+သာကစ္ဆာ။ မွေဿ သာကစ္ဆာ မွေသာကစ္ဆာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၅။

သုတ္တန်။၊၆။၂၀] တရားကိုအတူတကွ–ပြောဆို–မေးမြန်း–ခြင်း၊ တရားကို–ဆွေးနွေး–နှီးနှော – ညှိနှိုင်း–တိုက်ဆိုင်–ခြင်း။ ဓမ္မ-သာကစ္ဆာ (အံ၊၁။၄၅၇)တိ ပဗ္ဗပုစ္ဆနဝိသဇ္ဇနဝသေန ပဝတ္တာ သံသန္ဒနကထာ။ အံ၊ ၆။၂၃၉။ ဓမ္မသာကစ္ဆာယာ (အံ၊၃။၁၇၂ –၃)တိ ပဗ္ဗကထာယ။ အံ၊ ၆။၂။၂၆၀။ ဓမ္ম-သာကစ္ဆာယာ(မဟာနိ။၂၇၉) တိ အညေဟိ သဒ္ဓိ သာကစ္ဆာယ။ မဟာနိ၊ ၆။၃၃၀။ ဓမ္ম-ပသဒ္ဓိတာ ပုစ္ဆာ ပဋိပုစ္ဆာ ဓမ္မသာကစ္ဆာ။ ဒီ၊ ၁။၁၅။ အံ၊ ၆။၃။ ၂၅၀။ ဓမ္မသာကစ္ဆာ (ပေ)—အဘိ၊ က။ ၄၄၄။ ခုဒ္ဒက။ ၄။ သုတ္တန်။ ၃၁၉။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၁၅၀။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၂၃၂။ မ၊ ၆။ ၁။ ၃၄၀။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၂၄၆။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၁၂၂။ သုတ္တန်။ ၆။ ၂။ ၃ ။ ဓမ္မသာကစ္ဆံ (ဒု၊ ၆)—ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၂၃၀။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၃၀၁။ ဓမ္မသာကစ္ဆာ-ယ—မဟာနိ။ ၃ဖ၀။ စူဠနိ။ ၁၂၂။ အံ၊ ၆။ ၃ ။ ဇာ၊ ၆။ ၂ ။ ၂၅၉။

ဓမ္မသာဂရ (ပု) [ဓမ္ম+သာဂရ] တရားဟူသော သမုဒ္ဒရာ၊ သမုဒ္ဒရာနှင့်တူသော တရား။ ဝိသင်္ခ ဓမ္မသာဂရေ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၂ ၉။

ဓမ္မသာနေ (နာ) [ဓမ္ম+သာနေ] (၁) တရားကို ပြီးစေခြင်း။ (တိ) (၂) တရားကိုပြီးစေတတ်သော။ (၁) တံ ပန ယော ကလ္လသရီရံ နိဿာယ ဓမ္မသာနောယ အနုယုဇ္ဇတုကာ-မော ဟောတိ။ (တိ) (၂) တသော ဓမ္ম-သာနေတာ၀သေန။ ဓမ္မသာနေဘာ၀ံ ဟိ အပေက္ခိတ္တာ အသမ္ပယိယံ ၀ဇ္ဇေတ္တာ။ မ၊ ၆။ ၃ ၂ ၅ – ချည်း။

ဓမ္မသာမဂ္ဂိ (ထီ) [ဓမ္ম+သာမဂ္ဂိ] (၁)တရားတို့၏ ညီညွတ်သည်၏ အဖြစ်၊ တရားအပေါင်း။ (၂)တရားတို့၏ အပေါင်း၏ အဖြစ်။ (၁) ဓမ္မသာမဂ္ဂိယာ (အံ၊ ၆။ ၁။ ၆ ၂)တိ ဓမ္ম-ဟေန။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၂ ၄ ၉။ (၂) ဓမ္ম-

(မဟာ)နိ။ ၁ ၀ ၂)တိ သတ္တတိ သမောဓိပက္ခိယ-ဓမ္ম၏ သမူဟသာ ၀ေါ။ မဟာနိ၊ ၆ ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဓမ္ম သာမဂ္ဂိ (ပ၊ ၆) – ဒီ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၃ ၇ ၂ ။ မ၊ ၆ ။ ၁ ။ ဂ ဖ ၂ ။ ၉ ၃ ။ ပဋိသံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၁ ဂ ။ ဥဒါန၊ ၆ ။ ၁ ၂ ဂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆ ။ ၁ ၂ ၄ ။ မဟာနိ၊ ၆ ။ ၅ ဖ ။ သာရတ္ထ ။ ၃ ။ ၄ ၃ ၂ ။ အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ၃ ၉ ။ အံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၂ ၃ ဂ ။ ၂ ၃ ၀ ။ မူလ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၁ ၂ ။ ဓမ္ম သာမဂ္ဂိယာ (တ၊ ၆)—မ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၆ ၇ ။ သံ၊ ၆ ။ ၃ ။ ၁ ၇ ဖ ။ အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၆ ၂ ။ ၂ ၃ ဂ ၉ ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ဖ ၂ ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ။ ၂ ၉ ဖ ။ ပဋိသံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၁ ဂ ။ ပဋိသံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၀ ၃ ။ ခုဒ္ဒက ၊ ၆ ။ ၇ ၀ – ၁ ။ ဥဒါန ၊ ၆ ။ ၂ ၇ ၇ ။ ဣတိဝုတ် ၊ ၆ ။ ၁ ၂ ၄ ။ မဟာနိ ၊ ၆ ။ ၅ ဖ ။

ဓမ္ম သာမညေ (နာ) [ဓမ္ম+သာမညေ။ (ဓမ်ီသာ-မန္ဟ-သံ)] တရားအားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ် တရားချင်း တူသည်၏အဖြစ်။ နိဗ္ဗတ္တိတဓမ္ম (မ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ဂ ၁)-ကြည့်။

ဓမ္ম သာရ (ပု) [ဓမ္ম+သာရ။ (ဓမ်ီသာရ-သံ)] (၁) တရားဟူသောအနှစ်၊ အနှစ်ဖြစ်သော တရား၊ တရားအနှစ်။ (၂) တရားဟူသော အမြတ်၊ မြတ်သောတရား၊ (အရဟတ္တဖိုလ်)။ အရိယဖလံယေ ၀ ဓမ္ম သာရော။ သံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၅ ၃ ဖ ။ ဓမ္ম သာရာဓိဂမ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ম သာရမယ (တိ) [ဓမ္ম သာရ + မယ] သဒ္ဓါ ပညာ အစရှိသော) တရား–အနှစ်–မြတ်–ဖြင့်ပြီးသော၊ (သဒ္ဓါ,ပညာ အစရှိသော)–အနှစ်ဖြစ် – မြတ် – သော တရားဖြစ်သော။ သဒ္ဓါပညာဒီသာရတူတံ ဓမ္ম သာရမယံ။ ထေရ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၀ ၇ ။ (–ထေရ။ ၃ ၂ ၄ ။ ထေရ ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၀ ၂ ။)

ဓမ္ম သာရာဓိဂမ (ပု)[ဓမ္ম သာရ+အဓိဂမ] (၁) တရားတို့တွင် – အနှစ်–အမြတ်–ဖြစ်သော အရ-ဟတ္တဖိုလ်ကိုရခြင်း။ (တိ)(၂) ရအပ်ပြီးသော တရား–အနှစ်–အမြတ်–ဖြစ်သော အရဟတ္တ ဖိုလ်ရှိသော၊ တရား – အနှစ် – အမြတ်–

ဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်ကို ရပြီးသော၊သူ။ (၁) ဓမ္မသာရုဓိဂမာ (ဣတိဝုတ်။၂၂၁) တိ ဝိမုတ္တိသာရတ္တာ ဣမဿ ဓမ္မဝိနယဿ ဓမ္မေသု သာရဘူတဿ အရဟတ္တဿ အဓိဂမနတော။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၆၀။ (တိ) (၂) ဓမ္မသာရုဓိ-ဂမော (သံ၊၃။၃၅၁) တိ ဓမ္မသာရော ဝုစ္စတိ အရိယဖလံ၊ ဓမ္မသာရော အဓိဂမော အဿာ-တိ ဓမ္မသာရုဓိဂမော၊ အဓိဂတဖလောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၀။

ဓမ္မသာရီ (တိ) [ဓမ္မ+သာရီ] (၁) တရား ဟူသော ခါးဝတ်ပုဆိုး အမြတ်ရှိသော၊ သူ။ (၂) ကုသိုလ်တရားတို့ဖြင့် အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ဖျောက် ဖျက်ဆီးသော၊ သူ။ တမဟံ နရံ ဓမ္မသာရီတိ ပြ॥မိ- (သံ၊၁။၁၇၁) တိ ယော ဝေံ ပဋ္ဌိပဇ္ဇတိ၊ တမဟံ ပုဂ္ဂလံ "ဓမ္မသာရီ ဧသော ဓမ္မသာ-ရီယာ ပဋ္ဌိစ္ဆန္နော"တိ စ "ကုသလဓမ္မေဟိ အကုသလဓမ္မေ သာရေတွာ ဌိတော"တိ ဝါတိ ဝဒါမိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၈။ ဓမ္မော သာရိ-ယော ပရိဝနဘူတော အလက်ာရော တေ-ဿာတိ ဓမ္မသာရီ။ အထ ဝါ ဓမ္မေဟိ သာရိ-တဝါတိ ဓမ္မသာရီ၊ တေဟိ သာရေတွာ ဌိတ-ဝါတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆၃။

ဓမ္မသာလဝိဟာရက (ပု) [ဓမ္မသာလ+ဝိဟာရ-က] ဓမ္မသာလကျောင်းတိုက်။ (ယင်းသည် မဟာတိဿ၏သား အဂ္ဂဗောဓိ တည်ဆောက် ခဲ့သော ကျောင်းတိုက် ဖြစ်သည်၊ သီဟိုဠ် ကျွန်း ရောဟဏတိုင်း၌ တည်ရှိ၏။) နဝ-ကမ္မာနိ ကာရေတွာ၊ ဓမ္မသာလဝိဟာရကေ။ မဟာဝံသ၊၃၁။၄၆။ D. P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသာလာ (ထီ) [ဓမ္မ+သာလာ]တရားဟော-တရားနှာ-ရာ စရပ်၊ဓမ္မာရုံ။ကေကာ ဓမ္မ-သာ လာ စ၊ မဟာဝံသ၊၇၆။၇၃။

ဓမ္မသာဝန (နှ) [ဓမ္မ+သာဝန] တရားကို ကြားနာစေခြင်း၊ တရားဟောခြင်း။ ဓမ္မသာဝ-နတ္ထာယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄)တိ သမ္ဘတ္ထာနံ ပရိ-သာနံ ဓမ္မဿ သာဝနတ္ထာယ၊ သုဏာပနတ္ထာ-ယ။ ပါစိတ်၊ယော။၄၂။

ဓမ္မသာသနဝိရောဓ (ပု) [ဓမ္မသာသန+ဝိရောဓ] (၁) သုတ်, အဘိဓမ္မာ တရား ဆုံးမကြောင်း ဝိနည်းနှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ (၂) ဆုံးမတတ်သော သီလ, သမာဓိ, ပညာ သိက္ခာတရား နှင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ နှ စေတ္ထ ဓမ္မသာသန-ဝိရောဓေ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။

ဓမ္မသိဒ္ဓိ (ထီ) [ဓမ္မ+သိဒ္ဓိ] တရား၏ အဖြစ်၏ ပြီးခြင်း (ဘာဝပွဓာန်)။ သတ္ထာရု စ ဓမ္ဓ-သိဒ္ဓိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂။

ဓမ္မသိရိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသိရိ+ထေရ] ဓမ္မသိရိ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းမထေရ် ပေါ်ထွန်းရာ ခေတ်ကို ရှေးသိဟိုဠ်စာပေသမိုင်း ဆရာတို့ တိကျစွာ မဖော်ပြခဲ့ကြချေ။ သို့ရာ-တွင် ဓမ္မသိရိထေရ်ပြုသည့် ခုဒ္ဒသိက္ခာ၏အဖွင့် ဋီကာကို အရှင်သာရိပုတ္တရာ၏တပည့် အရှင် သံဃရက္ခိတထေရ် ပြုသည်ကို ထောက်ဆ-သဖြင့် အရှင်သံဃရက္ခိတထေရ် ပေါ်ထွန်းရာ B.E. ၁၇၀၀–ကျော် မတိုင်မီက သီဟိုဠ်၌ ပေါ်ထွန်းသည့် ပညာရှင် ဖြစ်ကြောင်း သိ-သာ၏။ D. P. နှင့် P.L.C. စသည်တို့ကို ပြု-စုသော မာလလဆေကရ-ကမ္ဘ သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြည်၌ A. D. ၄-ရာစုခန့်က ပေါ်ထွန်း-ခဲ့သည်ဟု သူ၏ကျမ်းများ၌ ဖော်ပြထား၏၊ အရှင်ဓမ္ဓသိရိသည် ဝိနည်းဂဏ္ဌီ, ခုဒ္ဒသိက္ခာ-စသည့် ကျမ်းတို့ကို ပြုစုခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္ဓသီ ရိတ္ထေရသ ဂဏ္ဌိပဒေ-ဝုတ္တံ။ ဝင်ရ။၈၂။ (– ၁၂၇-၉၊၁၃၃၊၁၃၉၊ ၁၈၆၊ ၂၂၁၊ ၂၄၄၊ ၂၂၇၊ ၂၈၄၊ ၃၀၁၊ ၃၂၀၊ ၄၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၄၊ ၁၁၉။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ။၈၀။)

ဓမ္မသီရိတ္ထေရဝါဒ (ပု) [ဓမ္မသီရိတ္ထေရ+ဝါဒ] ဓမ္မသီရိ-အမည်ရှိသော မထေရ်၏ အယူဝါဒ။ သာမညတော ဝုတ္ထေန အင္ဂကထာဝစနေန ဓမ္မသီရိတ္ထေရဝါဒေါ သမေတိ။ ဝဇိရ။၄၂၀။

ဓမ္မသီသ (နာ) [ဓမ္မ+သီသ] (၁) တရားကို အဦးမူခြင်း၊ တရားကို– အကြီးအမှူး–ဦးစီး– ခေါင်းဆောင်– ပြုခြင်း၊ တရားကို ခေါင်း–တပ်–တည်–ခြင်း။ (တိ)(၂) တရားတို့၏– အတွတ်အထိပ်–ဦးခေါင်း–ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်။ (၃) တရားဟူသော–အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ရှိသော။ (၁) ဓမ္ম-သီသေန ပုဂ္ဂလော ဝုတ္တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၈။ (၂)ဓမ္မသီသ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၃)နှင့် ဓမ္မာနံ မတ္ထက-ဘူတံ နိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၃၆၆။) (၃) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မသီသက (တိ) [ဓမ္မ+သီသ+က] တရားဟူသော–အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ရှိသော၊သူ။ တဿ ဧဝံ ဒဒမာနဿ ဓမ္မာန-ဂတဿ ဓမ္မသီသကဿ(ဓမ္မာသီသကဿ၊က) ဒါနနိဿန္ဒဗလဝဝိရိယဝိပုလဝိပ္ပါရေန ဟေဋ္ဌာ မဟာဝါတာ သဏ္ဌလန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၁–၂။

ဓမ္မသုခ (နာ) [ဓမ္မ+သုခ] သင့်သောအကြောင်း ဖြင့် ရောက်လာသော–ချမ်းသာ–သုခ။ဓမ္မေန ဉာယေန အာဂတသုခံ ဓမ္မသုခ(ဓမ္မိကံ သုခံ၊ အင္ဂကထာယံ)နှင့် အာဟ "သံဃတော ဝါ.... ပစ္စယသုခံ"နှင့်။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၆။

ဓမ္မသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မ+သုတ္တ] ဓမ္မသုတ်။ (ပညာရှိသော ဆရာသမားကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်းကြောင့် ပရိယတ်, ပဋိဝေဓ ဓမ္မတ္ထိကို ရနိုင်ပုံနှင့် ပညာမဲ့ဆရာ, တပည့်တပန်း တိုးပွါးမှုကို မလိုလားသူ ဆရာသမားကို မှီဝဲ ဆည်းကပ်ခြင်းကြောင့် ယင်းတရား၂-ပါး မရနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ နာဝါသုတ်ဟုလည်း ခေါ်ဝေါ် ကြကုန်၏။) သုတ္တနိ။ ၃၂၅-၆။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၆၀–၅။ ယသ္မာ ဟိ ဓမ္မ (သုတ္တနိ။ ၃၂၅) နှင့် ဓမ္မသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။ နာဝါ-သုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မသုဓမ္မတာ(ထီ)[ဓမ္မ+သုဓမ္မတာ] (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားတော်၏– ကောင်းသော တရား – ကောင်းစွာ ဟောကြားအပ်သော တရား – ၏အဖြစ်။ ဓမ္မသုဓမ္မတ (မဟာနိ။ ၂၈၀)နှင့် နဝဝိဓလောကုတ္တရဓမ္မဿ သွာက္ခာ-တတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၃၉။ ပဿ ဓမ္မသုဓမ္မတ-(ထေရ။၂၂၅)နှင့် တဝ သတ္ထု ဓမ္မဿ သုဓမ္ম-ဘာဝံ သွာက္ခာတတံ ကေန္ဒနိယျာနိကတံ ပဿ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၁။

ဓမ္မသုဓမ္မတာ (ပ၊ဧ)—အပ၊၂။၂၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၄။ ဓမ္မသုဓမ္မတံ (ဒု၊ဧ)—သံ၊၁။၄၀၃။ ထေရ။ ၂၆၃၊၂၇၀၊၃၄၀။ မဟာနိ။ ၃၆၀။ စူဠနိ။၁၇၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၇၉။ ဓမ္ম-သုဓမ္မတာယ(တ၊ဧ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃၊၃၆၄၊ ၄၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။

ဓမ္မသေဋ္ဌ (ပု) [ဓမ္မ+သေဋ္ဌ] တရားသူကြီး။ (တရားရတနာဟူသော ဥစ္စာနှင့် အာဂုမ်, ပရိယတ်, သုတ-ဟူသော ဥစ္စာရှိသော သရ, ဗျည်း, အက္ခရာ,ပုဒ်, ဝါကျ စသည်ဌ ကျမ်း ကျင်သူသည် တရားသူကြီးမည်၏။ ဝေရ္ဗပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု ဘဝဝတော ဓမ္ম-ဂရေ "ဓမ္မသေဋ္ဌနော"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၂။

ဓမ္မသေတု (ပု) [ဓမ္မ+သေတု] မဂ်တရား ဟူသောတံတား၊ တံတားနှင့်တူသော မဂ်တရား။ ဓမ္မသေတု (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၃)နှင့် မဂ္ဂသေတုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၂၅။

ဓမ္မသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) မင်္ဂလာဘုရား ရှင်၏ လက်ဝဲရံ အဂ္ဂသာဝက အရှင်ဓမ္မသေန-ထေရ်။ (၂) ဗုဒ္ဓာဘုရားရှင်၏ လက်ဝဲရံ အဂ္ဂ

သာဝက အရှင်ဓမ္မသေနထေရ်။ (၃) ဗာရာ
ဏသီပြည် ဣသိပတနမိဂဒါဝုန်ကျောင်းတိုက်
နေ တေဝိဇ္ဇ ဣဒ္ဓိပတ္တ ဖြစ်သော အရှင်ဓမ္ม-
သေနထေရ်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌
B.E. ၃၇၃-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါ
မဏိမင်းကြီး၏ မဟာစေတီ အုတ်မြစ်ချပွဲသို့
ဗာရာဏသီ ဣသိပတန မိဂဒါဝုန်ကျောင်း
တိုက်မှ သံဃာတော် ၁-သောင်း ၂-ထောင်
တို့ကို ဦးဆောင်ပင့်ခေါ်၍ ကြွတော်မူခဲ့လေ
သည်။)

(၁) သုဒေဝေါဓမ္ဓသေနော စ၊ အဟောသုံ
အဂ္ဂသာဝကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၀။ (၂) သုရက္ခိ-
တော ဓမ္ဓသေနော၊အဟောသုံ အဂ္ဂသာဝကာ။
ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၂။ (–အပ၊၆၁။၅၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။
၂၇၅။) (၃) သဟဿာနိ ဣသိပတနာ၊
ဘိက္ခူနံ ဒ္ဝါဒသာဒိယ။ ဓမ္ဓသေနော မဟာ-
ထေရော၊ စေတိယဋ္ဌာနမဂမာ။ မဟာဝံသ၊
၂၉။၃၁။ D.P.-လည်း ကြည့်။

ဓမ္ဓသေနာပတိ (ပု) [ဓမ္ม+သေနာပတိ။ (ဓမ်-
သေနာပတိ-သံ၊ ဓမ္ဓသေဏာဝဏ္ဏ-ပြာ)]
ပညာကြောင့် ပရိသတ် ၄-ပါးဟူသော စစ်
သည်၌ –ပြခေန်း– အကြီးအကဲဖြစ် – သော
ထေရ်၊ တရားစစ်သူကြီးဖြစ်သောထေရ်၊ ဘုန်း
ကံပါရမီ ပညာတော်ကြောင့် ပရိသတ် ၄-ပါး
ဟူသော စစ်သည်၌– ထူးမြတ် – အကြီး
အကဲဖြစ်–ပြခေန်း – သော ထေရ်၊ တရား
စစ်သူကြီးဖြစ်တော်မူသော အရှင်သာရိပုတြာ
ထေရ်စသည်။ဓမ္ဓသေနာပတိ(အပ၊၁။၃၂)တို
ဓမ္ဓေန ပညာယ ဘဂဝတော စတုပရိသသင်္ခါ-
တာယ ပရိသာယ(သေနာယ?) ပတိ ပဝ-
နောတိ ဓမ္ဓသေနာပတိ။အပ၊၆၁။၂၆၂။

ဓမ္ဓသေနာပတိ(ပ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၉၁။
ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၁၊၁၃၊၁၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၆၅၊ ၇၉၊ မ၊
ဌ၊ ၂။ ၆၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၇၊ ၉၅၊ ၁၀၄။ မ၊ဌ၊ ၄။
၁၉၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၄။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၅၅။ အံ၊ဌ၊
၁။ ၉၅၊ ၂၀၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၄၃၂၊ ၄၃၃။ အဘိ၊
ဌ၊ ၂။ ၄၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၁၀၊ ၁၄၊ ၁၀၁။ ပဋ္ဌိ-
သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။
ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၁။ ၇၁။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၂၃၊ ၂၉၃။ ထေရ၊
ဌ၊ ၁။ ၄၂။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၀၅၊ ၁ဇ၉။ အပ၊ဌ၊ ၁။
၂ဇ၅၊ ၃၂၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ဇ၄။ စရိယာ၊ဌ။ ဇ။
ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၁၅၉၊ ၂၅၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၈၊ ၁၀၀၊
၃၅၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၉၈။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁ဝ၆။
ဝ၀ရ။ ၄၁ဇ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၉။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။
၂၁၅။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂။
ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၆၂၊ ၈၀၊ ၂၃။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၊ ၂ဇ၂။
မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၁၊ ၂၇၅။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဇ၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။
၄၂၈။ ဓမ္ဓသေနာပတိ — အပ၊၁။ ၃၄။
ဓမ္ဓသေနာပတိနော (ပ၊ဗ) — မိလိန္ဒ။
၃၂၅။ ဓမ္ဓသေနာပတိ (ဒု၊ ဇ)—ထေရ။
၃၅၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဇ၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄၁။ မ္ဓ၊ဌ၊
၁။ ၃ဇ၆။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၂၃။
ဝိမာန၊ဌ။ ၅၈။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၁၃၃။ ထေရ၊
ဌ၊ ၂။ ၁၁၀၊ ၄၅၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၈၅။ မ၊ဌ၊ ၂။
၁ဝ၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဇ၆။ ဓမ္ဓသေနာပတိနာ
(တ၊ဇ)—ဥဒါန။ ၉၅။ မိလိန္ဒ။ ၄၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။
၉၅။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၉၊ ၃၃၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁ဝ၃။ ဒီ၊ဌ၊
၁။ ၂၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဗ၉။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၅။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၄။
သံ၊ဌ၊ ၂။ ၉ဗ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၄၊ ၂၈၂။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။
ဝ၆ဗ၊ ၃ဝ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ဝ၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဝ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁ဝ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။
၂၀။ မဟာနိ၊ဌ။ ၈။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။
၂၈၂။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၂။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၂။
၂၀ဇ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁၅၁။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဗ၆။ မ၊ဌ၊ ၃။
၂ဇ၈။ ဓမ္ဓသေနာပတိဿ (စ၊ဇ)—စရိယာ၊
ဌ။ ၂၁။ ဓမ္ဓသေနာပတိနော—စရိယာ၊ဌ။ ၁။
ဓမ္ဓသေနာပတိဿ (ဆ၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၉ဝ။ မ၊
ဌ၊ ၄။ ၂၃။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၅ဝ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၇။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃ဝ၇။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။
၅၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂ဇ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ဝ။ ဝိမတိ၊
ဌ။ ၅၈။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၉။ ဓမ္ဓသေနာပတိနော—

ဒီ၊ဌ၊၃။၆၄။ မ၊ဌ၊ ၂။၅၅။ သံ၊ဌ၊၃။၁၄၊ ၂၄၄။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၄၇၊၃၆၈။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၆၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၄။ ဓမ္မသေနာ-ပတိမ္ပိ (သ၊ဇ)—မ၊ဌ၊၄။ ၂၄၆။

ဓမ္မသေနာပတိဌာန (နာ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ဌာန။ (ဓမ်ိသေနာပတိဿ္ဌာန-သံ)] တရားစစ်သူကြီး အရာ၊ တရားစစ်သူကြီးရာထူး။ အမှာကံ ဇေဋ္ဌဘာတိကော .... ဓမ္မသေနာပတိဌာနေ ဋ္ဌိတော။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ (–၂၅၃။)

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ+အတ္ထ] တရားစစ်သူကြီး(ဖြစ်သော သာလထေရ်) ၏ အကျိုး။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထာယာ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၉)တိ ဓမ္မသေနာပတိသာလတ္ထေရတ္ထံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၁၄။

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ+ထေရ။ (ဓမ်ိသေနာပတိဿ္ထဝိရ-သံ)] တရားစစ်သူကြီးဖြစ်သောထေရ်။ ဓမ္မသေနာပတိ-တ္ထေရဿ ကနိဋ္ဌဘာတိကော။ အံ၊ဌ၊၁။၁၇၅။ သမ္ဗဗုဒ္ဓါနံ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရေ ဂယောတ္ဘာ ဝုတ္တံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၆၀။ (–အံ၊ဌ၊ ၂။၃၄၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၇၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၉၃။)

ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေရပမုခ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ-တ္ထေရ+ပမုခ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ်ဟူသော–အကြီးအမှူး – ဦးစီး ခေါင်းဆောင်–ရှိသော။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထေ-ရပွမုခါနိ ပဋ္ဌဘိက္ခုသတာနိ ဘောဇေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၆၆။

ဓမ္မသေနာပတိနာမထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာပတိ-နာမ+ထေရ] ဓမ္မသေနာပတိ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (သက္ကရာဇ် ၄၀၀-ကျော်ခန့်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ပုဂံနန်းမြို့တော်၌ စာပေကျမ်းဂန် အရာထင်ရှားသည့် မထေရ်ဖြစ်၏၊ ကာရိကာ-ပါဠိ သဒ္ဒါဝေယ်ကျမ်းကို ဂါထာ ၅၆၈-ဖြင့် တန်း ဆာဆင်၍ စီရင်ခဲ့၏၊ ကာရိကာဋီကာပါဠိကို လည်းစီရင် ခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မသေနာပတိနာမထေရေန ရစိတာ အယံ။ ကာရိကာ ၅၆၈- ဂါထာ။

ဓမ္မသေနာပတိပွဘုတိ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ ပဘုတိ] တရားစစ်သူကြီး(အရှင်သာရိပုတြာ) ထေရ်အစရှိသော။ ဧတေ ဓမ္မသေနာပတိပ္ပဘု-တယော အရိယာပိ....ဝဒန္တိ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁၆။ (–ဇထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။)

ဓမ္မသေနာပတိပွမုခ (တိ) [ဓမ္မသေနာပတိ+ပမု-ခ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ် ဟူသော–အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင် –ရှိသော။ အထ တေ ဘိက္ခူ ဓမ္မသေနာပတိ-ပွမုခါ အဠလိ ံ သိရသိ ကတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ။ ၆၇။

ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္တထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာ-ပတိ+သာရိပုတ္တ+ထေရ] တရားစစ်သူကြီး အရှင်သာရိပုတြာထေရ်။ (ယင်း အဋ္ဌုပ္ပတ် အကျယ် ထေရ။၃၄၃။ အပ၊၁။၁၆။ အ၊ဌ၊ ၁။၁၁၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၉၀။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၃၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၂၈။ ဓမ္မသေနာပတိသာရိပုတ္ထ-ထေရဿ နိဿိတကေ ပဋ္ဌိဋ္ဌာပေသုံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၁၅။ (–မ၊ဌ၊၃။၈၈။ မ၊ဌ၊၄။၅၆။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၁၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၅၄။ ၀ဇိရ။၆၀။သာရ-တ္ထ၊၁။၆၃။)

ဓမ္မသေနာပတိသာလတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မသေနာ ပတိ+သာလတ္ထေရ] တရားစစ်သူကြီး ဖြစ်-တော်မူသော သာလထေရ်။ (ယင်းသည် ပဒုမဘုရားရှင်၏ လက်ျာတော်ရံ အဂ္ဂသာဝက ဖြစ်သည်။) ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၀။ ဓမ္မသေနာပတိတ္ထ-ကြည့်။

ဓမ္မသေရိတာ (ထီ) [ဓမ္မ+သေရိတာ] တရား၏ မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်ခြင်း ရှိသည်၏ အဓြစ်၊ ကိလေသာ အလိုအကြိုက်သို့ မလိုက်သော

လောကုတ္တရာ တရားတို့အဖြစ်၊ လောကုတ္တရာ တရားတို့ ကိလေသာအလိုမလိုက်ခြင်း။ အထ ဝါ မွေ့သေရိတံ ပုဂ္ဂလသေရိတဉ္စ။ လော-ကုတ္တရမဂ္ဂ ဟိ ကိလေသဝသံ အဂမနတော သေရိနော တေဟိ သမန္နာဂတာ ပုဂ္ဂလာ စ၊ တေသံ ဘာဝနိဒ္ဓေသော သေရိတာ(တံ)။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၄။ စူဠနိ၊ဌ။၁၀၆။

မွေ့သောဏ္ဍတာ (ထီ) [မွေ့သောဏ္ဍ + တာ။ (ဓမ်ရေါဏ္ဍတာ-သံ)] တရားခ္ခ် အလွန် အလိုရှိသူ၏ အဖြစ်။ မွေ့သောဏ္ဍတာယာ-(စရိယာ၊ဌ။၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၂၂) တိ မွေ့ သောဏ္ဍတာယ အတိဝိယ ဂ္ဂေ့ဒ္ဓန္တတာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၁။၅၃၃။

မွေ့သောတ (ပု) [မွေ့+သောတ။ (ဓမ်သော-တသ်-သံ၊ မွေ့သောအ-ပြာ)] တရားဟူသော ရေအယဉ်၊ ရေအယဉ်နှင့် တူသော တရား၊ (က) အရိယမဂ်တရားဟူသော ရေအယဉ်။ (ခ) ဝိပဿနာ ဉာဏ်တရားဟူသော ရေ အယဉ်။ (ဂ) အနုပါဒိသေသ နိဗ္ဗာနဓာတ် တရားဟူသော ရေအယဉ်။ (က) မွေ့သောတံ သမာပန္နော (သံ၁။၂၇၀၊၃၀၀)တိ မဂ္ဂသခ်ါ-တမေဝ မွေ့သောတံ သမာ့ပန္နော။ သံ၊ဌ၊၂။ ၅၅။ = အရိယမွေ့သောတံ သမ္မဒေဝ အာ-ပန္နော ပတ္တော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၁။ (ခ) မွေ့-သောတော နိဗ္ဗဟတိ (အံ၊၂။၃၀၀။ အံ၊ဌ။ ၃ဖ၇၊၃၃၀)တိ သူရံ ဟုတ္ဝာ ပဝတ္တမာန-ဝိပဿနာဉာဏံ နိဗ္ဗဟတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၁ဌ-၅၊ ၃၂၄။ (–အံ၊၂။၂၅၂။ အံ၊ဌ။၅၃၁။) (ဂ) မွေ့သောတံ ဥပါနယိ(အပ၊၁။၁၁၂)တိ အနု-ပါဒိသေသ နိဗ္ဗာနဓာတုသခ်ါတံ မွေ့သောတံ မွေ့ပဝါဟံ ဥပါနယိ၊ ပါဝိသိတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၂။၂၄။

မွေ့သောတသမာပန္နော (တိ) [မွေ့သောတ+သမာ-ပန္နော] တရားအယဉ်သို့ ကောင်းစွာ ရောက် သော၊သူ။ မွေ့သောတသမာပန္နော (အံ၊၃။ ၅၃၁)တိ မွေ့သောတသမာပန္နော ဟုတ္ဝာ.... ဘာဝေတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၄၄–၅။

မွေ့သွာကွာတတာ (ထီ) [မွေ့+သွာကွာတ+တာ] တရားတော်၏ (အစ, အလယ်, အဆုံး ၃-ပါး လုံးခ္ခ်) ကောင်းစွာ ဟောအပ်သည်၏အဖြစ်၊ ကောင်းစွာ ဟောအပ်သော တရားတော်၏ အဖြစ်။ မွေ့သွာကွာတတာ။ နေတ္ထိ။ ၄၃။ နေတ္ထိ-ဌိ။၂၄။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၂၀။ (–နေတ္ထိ။ ၁၅၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၄၃။)

မွေ့ဿရ (ပု) [မွေ့+သရ။ (ဓမ်သရ, ဓမ်သန-သံ)] တရားသံ။ မွေ့ဿရဝသေန နိမ်တ္တံ ဂဟေတ္မာ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၀။

မွေ့ဿ(သ)ဝန (နာ) [မွေ့+သဝန။ (ဓမ်ဗြဝဏ-သံ)] (က) တရားကို ကြားနာခြင်း၊ တရား နာခြင်း။ (ခ) ကြားနာ အပ်သောတရား။ (ဂ) တရားနာရာ (အရပ်-စသည်)။ (ဃ) မွေ့ဿဝနသုတ်။ (က) ကာလေန မွေ့ဿဝနံ (မွေ့ဿဝဏ်၊ ကာ၊ သိ)တေ မဂ်လမုတ္တမ်။ ခုဒ္ဒက။၄။ သုတ္တနိ။၃၁၉။ မွေ့ဿ သဝနံ မွေ့ဿ-ဝနံ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၂၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၂ဖ။

မွေ့ဿ(သ)ဝနံ(ပ၊ဂ) — မ၊၂။၁၄ဖ၊ ၃၀၇။ အံ၊၁။၄၅၇။ အဘိ၊က။၄၄၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၆၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။၂၂၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၇၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၂၃၇။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၃။ သံ၊ဌ၊၁။၇၀၊၂၀၀။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃၉။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ မွေ့-ဿဝနံ (ဗုဂ)–ဝိ၊ဌ၊၄။၇၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။ မ၊ဌ၊၁။၂၅၉၊၂၀၀။ သံ၊ဌ၊၃။ ၇၉၊၂၁၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂၉။ အံ၊ဌ၊၃။ ၅ဝ၊ဌ။ ၁ဝ၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁ဝ၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၅၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၆၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၇၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၈၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၉၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁ဝ၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၂၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၃၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၄၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၅၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၆၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၇၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၈၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁၉၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ဝ၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၁၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၂၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၃၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၄၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၅၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၆၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၇၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၈၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၉၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ဝ၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၁၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၂၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၃၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၄၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၅၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၆၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၇။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၈။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၇၉။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈ဝ။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၁။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၃။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၄။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၅။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၃၈၆။ ၂ဝ၀။ ဝိ

ဝနာယ (စ၊၉)— ဝိ၊၂။၂၆။ ဝိ၊၃။၃၅၊၁၃၃။ အံ၊၁။၁၂၊၁။ အံ့၊၃။၁၉၄။ အံ့၊၆၊၁။၂၆၆၊ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၁။၆၅။ ပဋ္ဌိသံ၊၆၊၂။ ၂၀၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၄၊၀၀။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၄၃။ ဓမ္မ၊၆၊ ၂။၁၀၀၊၄၂၅။ ဇာ၊၆၊၅။၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉၉။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂။ ၂၀၁။ မ၊ဌိ၊၁။၃၃၁။ သံ၊ဌိ၊ ၂။၅၂၊၃၁၃။ ဓမ္မသာဝနတော—သံ၊၆၊၃။၀၀။ ဓမ္မသာဝနသ (ဆ၊၉) — ပေဠကော။၃၂၂၊၃၂၄။ ဝိ၊၆၊၁။ ၅၀။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂။ ၂၄၄။ သံ၊ဌိ၊၁။၃၁၆။ ဓမ္မသာဝနေ (သ၊၉)— အံ၊ ၂။ ၂၁၆။ မဟာနိ။ ၂၂၉။ ဒီ၊၆၊၁။၁၅။ ဒီ၊၆၊၃။ ၂၁၂။ မ၊၆၊၁။ ၂၀။ မ၊၆၊ ၂။ ၂၁၉။ မ၊၆၊၄။ ၂၂။ ဥဒါန၊၆။၀၁။ ဇာ၊၆၊ ၂။၀။ နေတ္တိ၊၆။၄ ၂။ မ၊ဌိ၊၁။၃၃၊၀။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၅။ ဓမ္မသာဝနသာ (ဒီ၊၆၊၁။ ၁၉၁) တိ သောတမ္ဘဓမ္မသာ။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃၀။ ဓမ္မသာဝနေ (မ၊၆၊ ၂။ ၂၁၉) တိ ဓမ္ဓ-ကထာယံ။ ကထာ ဟိ သောတမ္ဘဇ္ဇေန "သဝန"န္တိ ဝုတ္တာ။ မ၊ဌိ၊ ၂။ ၂၃၅။ (၇) ဓမ္မသာဝန (ဝိ၊၆၊၄။၁၅) ၏ ဓမ္မသာဝနဗ္ဗာနံ၊ ဓမ္မသာဝနတ္ထံ ဝါ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၅၅၀။ (–မ၊၆၊၁။၁၀။ အာဘိ၊၆၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဌိ၊ ၂။ ၁၆၅။ အံ၊ဌိ၊ ၂။ ၂၀၉။) (ဃ) ကိမိလော ဓမ္မသာဝနံ။ အံ၊ ၂။ ၂ ၂၀။ ဓမ္မသာဝနသုတ္တ-လည်း-ကြည့်။

ဓမ္မသာဝနကာလ (ပု) [ဓမ္မသာဝန + ကာလ] တရားနာရာ– အချိန် –အခါ–ကာလ ။ ဓမ္ဓ-သာဝနကာလေ ဟောသိတေ ဘိက္ခုသံ့ဟော သန္နိပတိ။ ဇာ၊၆၊ ၂။၆၀။ (–ဥဒါန၊၆။ ၂၆၆။ ထေရ၊၆၊၁။ ၀၅။)

ဓမ္မသာဝနကိစ္စ (နာ) [ဓမ္မသာဝန+ကိစ္စ] တရား နာခြင်း – အမှု – ကိစ္စ။ ဓမ္မသာဝနကိစ္စေ ယုတ္တပယုတ္တဘာဝတော ဝုတ္တံ။ အံ၊ဌိ၊၁။၁၀၄။

ဓမ္မသ(သ)ဝနဂ္ဂ (တိ) [ဓမ္မသ (သ) ဝန+ ဂဟ+ဂ္ဂ] (၁) တရားနာခြင်းကို ခံယူရာဖြစ် သော (မဏ္ဍပ်)။ (၂) တရားနာခြင်းကို ခံယူတတ်သော (လူအပေါင်း)။ ဓမ္ဓ-သာဝနဂ္ဂ (ဝိ၊၆၊၄။၁၅) နှင့် ဓမ္ဓသာဝနံ ဂဏ္ဍန္တိ ဇဋ္ဌာတိ ဓမ္ဓသာဝနဂ္ဂေါ၊ ဓမ္ဓသာဝန-မဏ္ဍပေါ။ အထ ဝါ ဓမ္ဓသာဝနံ ဂဏ္ဍာတိတိ ဓမ္ဓသာဝနဂ္ဂေါ၊ ဓမ္ဓသာဝနဗ္ဗာနေ သမာဂမ-ဇနော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၅၅၀။

ဓမ္မသ (သ) ဝနဂ္ဂ² (ပု) [ဓမ္မသ(သ)သာဝန+ အဂ္ဂ=အဇ+ဂ္ဂ)] (၁) တရားနာသူ လူအ ပေါင်း။(၂) တရားနာရာအရပ်၌–စည်းဝေး-ညီမူ–သော လူအပေါင်း။ (၃) တရားနာ ရာ–ဌာန–မဏ္ဍပ်။ (၁) ဓမ္ဓသာဝနဂ္ဂ (ဝိ၊၆၊ ၄။၁၅) နှင့် မွေ့ သုဏာန္တာနံ သမ္ဘဟန္တိ လိခိ-တံ။ ဝဇိရ။၅၄၆။ (၂) ဓမ္ဓသာဝနဂ္ဂံ ဘိန္ဒိတ္တာ ဂစ္ဆတိ (ဝိ၊၆၊၄။၁၅) တိ ဗဟူသု ကေတော နိသီဒိတ္တာ မွေ့ သုဏန္တေသု တံ ဓမ္ဓသာဝန-သမာဂမံ ကောပေတ္တာ ဥဋ္ဌာယ ဂစ္ဆတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၂၅။ (၃) ဓမ္ဓသာဝနဂ္ဂံ ဂန္တာ။ မ၊ဌိ၊ ၂။၁၆၅။ အံ၊ဌိ၊၃။၃၅၄။ မ၊ဌိ၊ ၂။၁၉၂။ အံ၊ဌိ၊၃။၃၆၀။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၉။ သံ၊ဌ၊၃။၀ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၂။ အံ၊ဌ၊၃။၇၆။)

ဓမ္မသ (သ) ဝနဟောသန (နာ) [ဓမ္မသ (သ)-ဝန + ဟောသန] တရားနာခြင်းငါ ကြွေး-ကြော်ခြင်း၊ တရားနာရန် ကြွေးကြော်ခြင်း။ ဓမ္ဓသာဝနဟောသနာဒီသု စ သဝတ္ထုကံ က-တ္တာ။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၇၁။ ဓမ္ဓသဝနသ ဟော-သနံ ဓမ္ဓသာဝနဟောသနံ။ အနုဋ္ဌ၊၁။ ၇၇။

ဓမ္မသ(သ)ဝနဒိဝသ (ပုနာ) [ဓမ္ဓသ (သ) ဝန+ ဒိဝသ] တရားနာရာနေ့။ တတော သမ္ဘန္ဓိတ္တာ ပဌမိတိ ဓမ္ဓသ (သ)ဝနဒိဝသံ ဌပေသုံ။ မ၊ ၆၊၁။၁ ၂၃။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၆၆။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၁။ ၃၃၉။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၉ ၁။)

မွေ့ဆယ် (သ) ဝန်ခ္ဍ (ပုဒ်နှ) [**မွေ့ဆယ် (သ) ဝန်+ အာခ္ဍ**] တရားနာခြင်း၏အဆုံး။ **မွေ့ဆယ် (သ)-ဝန်ခ္ဍ** အရိယာယ ဇာတိယာ ဇာတာ။ ဣတိဝုတ်ခ္ဍ။၃၀၅။(–ဥဒါန်းခ္ဍ။၁၁၀။ဝိမာန်ခ္ဍ။၇၃၊၁၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။)

မွေ့ဆယ် (သ) ဝန်ခ္ဍရာယ (ပု) [**မွေ့ဆယ်(သ)ဝန်+ အာခ္ဍရာယ**] တရားနာခြင်း၏ – ဘေးရန် – အာခ္ဍရာယ်။ **မွေ့ဆယ် (သ) ဝန်ခ္ဍရာယ်** နှ ကရိ-ဿာမိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။ (–**မွေ့ဆယ်**ခ္ဍ၊၁။၈၄။)

မွေ့ဆယ် (သ) ဝနုပယောဂ (ပု) [**မွေ့ဆယ်ဝန် + ပယောဂ**]တရားနာခြင်းလုံ့လ။ **မွေ့ဆယ် (သ)-ဝနုပယောဂဿ** ဝ်သဒ္ဓတာဝေန (သုဒ္ဓိ)။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁ဖ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁။

မွေ့ဆယ်(သ)ဝနုပရိယောသာန (နှ)[**မွေ့ဆယ်(သ)-ဝန်+ပရိယောသာန**] တရားနာခြင်း၏ အ ဆုံး။ **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနုပရိယောသာနေ** သဒ္ဓါ မနုဿာ သ္ဓာတနာယ ဘဂဝန္တံ နိမန္တေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၉။)

မွေ့ဆယ် (သ) ဝနုမဏ္ဍပ (ပုဒ်နှ)[**မွေ့ဆယ်(သ) ဝန်+ မဏ္ဍပ**] တရားနာရာ မဏ္ဍပ်၊ တရားနာမဏ္ဍပ်။ **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနုမဏ္ဍပေ** ဝါ နိသိန္နမ္ပိ တံ အဒိ-သ္ဓာဝ ဓမ္မံ သုတ္တာ ပဏ္ဍမတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၇၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၂။)

မွေ့ဆယ်(သ)ဝနုယဂ္ဂသမာဂမ (ပု) [**မွေ့ဆယ်(သ)-ဝန်+ယဂ္ဂ+သမာဂမ**] တရား နာခြင်းဌါ–ဘီလူးတို့၏ – တပေါင်းတည်း လာရောက်စည်းဝေး–ခြင်း၊ တရားနာဘီလူး အစည်း အဝေး။ (တာ) **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနုယဂ္ဂသမာ-ဂမာဒီသု....**အဂ္ဂပိဏ္ဍံ ဒေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ **မွေ့ဆယ်**ခ္ဍ၊၂။၃၁ခ။

မွေ့ဆယ်(သ) ဝနဝေလာ (ထိ) [**မွေ့ဆယ်သဝန်+ ဝေလာ**] တရားနာရာ – အချိန် – အခါ။ ဇေတ ဟိ **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနဝေလာယ** အာဂန္ဓွာ။ **မွေ့**ခ္ဍ၊ ၂။ ၂၂ဝ။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၁။)

မွေ့ဆယ်သဝန်(သ)ပ္ပါယ (ပုဒ်နှ) [**မွေ့ဆယ်သဝန်+ သပ္ပါယ**] လျော်ကန်ပတ်သော တရားနာခြင်း။ **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနသပ္ပါယ်** ဝါ လတိတ္ထာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ ၁။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၁ဝ ၀။ **မွေ့ဆယ်ဝန်-သပ္ပါယ်** (ပ၊ဧ) — သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၆။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ဝ ၅။ **မွေ့ဆယ်ဝနသပ္ပါယ်** (ဒု၊ဧ)—အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။ ဝိမာန်၊ဋ္ဌ။ ၈ဝ၊ ၁ဝ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၅ ၉။

မွေ့ဆယ်(သ)ဝနသမာဂမ (တိ) [**မွေ့ဆယ်–သဝန်+ သမာဂမ**] တရားနာခြင်းဌါ–တပေါင်းတည်း လာရောက်–စည်းဝေး–သော(လူအပေါင်း)၊ တရားနာပရိသတ် အစည်းအဝေး။ **မွေ့ဆယ်-(သ)ဝနဋ္ဌ** (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၇ ၅)-ကြည့်။

မွေ့ဆယ်ဝနသုတ္တ (နှ) [**မွေ့ဆယ်ဝန်+သုတ္တ**] **မွေ့ဆယ်-ဝနသုတ်**။ မကြားနာဘူးသည်ကို ကြားနာ ရခြင်း အစရှိသော တရားနာရခြင်း၏အကျိုး အာနိသင် ၅-ပါးကို ရဟန်းတို့အား ဟော ပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ပဉ္စကနိပါတ၊ ၅-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၂ ၁ ဖ။

မွေ့ဆယ်(သ)ဝနသောဏ္ဍ (တိ) [**မွေ့ဆယ်(သ)ဝန် +သောဏ္ဍ**] တရားနာခြင်းဌ္ဌ အလွန်အက ဆ လိုရှိသော၊သူ။ ပဏ္ဍိတာ နာမ **မွေ့ဆယ်(သ)-ဝနသောဏ္ဍာ** ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၁ဝ ဂ။

မွေ့ဆယ်(သ)ဝနာကာရ (ပု)[**မွေ့ဆယ်(သ) ဝန်+ အာကာရ**] တရား နာခြင်း အခြင်းအရာ၊ တရားနာပုံ အခြင်းအရာ။ **မွေ့ဆယ်(သ)ဝနာ-ကာရေန** ပဝတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ဂ။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁ ၅ ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၇။

မြတ်သ(သ)ဝနာမတရသ (ပု) [မြတ်သ(သ)ဝန+အမတရသ] ကြားနာအပ်သော တရား အမြွှေက်အရသာ။ တေမာသံ မာရာဝန္ဓနေန မြတ်သ (သ)ဝနာမတရသပရိဘောဂပရိဟီနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၆၇။

မြတ်သ(သ)ဝနာရောစနသဒ္ဒ (ပု) မြတ်သ (သ)-ဝန+အာရောစန+သဒ္ဒ] တရားနာခြင်းဌာ-ပြောကြား–ဖိတ်ကြား–သော သူတို့၏အသံ၊ တရားနာဖိတ်ခေါ်သံ။ မြတ်သ(သ)ဝနာရော-စနသဒ္ဒေနာ (ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၆)တိ မြတ်သ(သ)-ဝနတ္ထာယ အာရောစနာနံ သဒ္ဒေန။ ပါစိတ်၊ ယော။၁၅။ (–ကစ်။။ဥ၀၀။ ကစ်၊ဌီ၊သစ်။ ၇၅၉။)

မြတ်သ(သ)ဝနိယ (တိ) [မြတ်သ(သ)ဝန+ဣယ] မြတ်သဝနိယ အမည်ရှိသော ထေရ်၊ ယင်း ထေရ်သည် ပဒုမုတ္တရဘုရား လက်ထက်တော်၌ ရသေ့ဖြစ်၍ တရားနာခဲ့ရသော ကောင်းမှု ကြောင့် နတ်မင်း လူမင်း အကြိမ်ကြိမ်ဖြစ်ခဲ့ ပြီး ဤဘုရားရှင် လက်ထက်၌ ၇-နှစ်သား အရွယ်တွင် ရဟန္တာဖြစ်ကာ 'မြတ်သဝနိယ' ဟူသော အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်။) အာ-ယသ္မာ မြတ်သ(သ)ဝနိယော ထေရော။ အပ၊ ၁။ဥ၁၆။

မြတ်သ(သ)ဝနုဿုက္ကဏ (နပု) [မြတ်သ (သ)ဝန+ဥဿုက္ကဏ] တရားနာခြင်း၌ – အားထုတ်–ကြောင့်ကြစိုက် – ခြင်း။ မြတ်သ(သ)ဝနု-ဿုက္ကေန သာယန္နေ ဗုဒ္ဓါစိဏ္ဏံ နှာနံ အက-တ္ဌာဝ။ မ၊ဌီ၊၂။၁ဝ၉။

မြတ်သ(သ) ဝနောဒက (နဝ) [မြတ်သ(သ) ဝန+ဥဒက] တရားနာခြင်းဟူသောရေ၊ ရေစင်ပမာ နာယူအပ်သောတရား။ အာယမုခါနံ ပိဟိ-တကာလော ဝိယ မြတ်သဝနောဒကသာ အလဒ္ဓကာလော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဥ၅၅။

မြတ်သာ(သာ)မီ(မီ) (တိ) [မြတ်+သာ (သာ)-မီ (မီ) (ဓမ်သွာမိန်-သံ)] (၁) တရား၏ အရှင်ဖြစ်တော်မူသော၊ (၂) တရား–ကို–၌–အစိုးရတော်မူသော၊ (၃) တရားသဖြင့် (သတ္တလောက၏) အရှင် ဖြစ်တော်မူသော၊ ဘုရားရှင်။ (၁) မြတ်သာမိ(သုတ္တနိ။ ၂၉၃)ဆို မဂ္ဂမြတ်သာဇနကတ္တာ....မြတ်သ သာမိ၊မြတ်သာရ် မြတ်ရာဇ် မြတ်ဝသဝတ္တိန်ဆို အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၄၃။ (၂) လောကုတ္တရမြတ်သ ဥပ္ပါဒိတတ္တာ ဝေနေယျာနုရ္ဗပေန ယထာသုခံ လောကုတ္တရ-မြတ်သ ဒါနေန စ, မြတ်သု စ ဣဿရောတိ မြတ်သာမိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၅။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၅၆။ (၃) မြတ်သာမိတိ စ မြတ်နေ သဒေ-ဝကသာ လောကသာ သာမိတိ အတ္ထော၊ နမြတ်သ သာမိ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၈။ မြတ်သ သာမိ တဒုပ္ပါဒကဌေန, မြတ်နေ ဝါ သဒေဝကသာ လောကသာ သာမိတိ မြတ်သာမိ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၇၅။ (–မ၊ဌီ၊ ၂။၆၂။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဥ၀၇။ မူလဋီ၊၁။၁၆။)

မြတ်သာ (သာ) **မီ** (**မီ**) (ပ၊ဓ)—ဝိ၊၁။ ၅၂။ မ၊၁။၁၅၇။ မ၊ဥ။၁ဓ၁။ သံ၊ ၂။ဥ၁၅။ အဘိ၊က။၁ဂ၄၊ ၂ဥ၈။ ပဋိသံ။ဥ၅၅။ မဟာ-နိ။၁ဥ၈၊ ၂၇ဂ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁ဝ၈။ ဝိ၊ဌ၊ဥ။ ၂၇ဓ။ မ၊ဌ၊၁။ဓ၃။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂။ ၂ဝ၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၄။ အံ၊ဌ၊ဥ။ ၂ဝ ၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၁။ မြတ်၊ဌ၊၁။ဥ၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ဥ၇၊ ၂၄၅။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ဝ၆ဥ။ ဝဇိရ။ဝ၂ဥ။ သာရတ္ထ၊ဥ။ ၂ဝ၃။ ဝိမတိ၊ ၂။၁ဂ၀။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၁၅ ၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ဝ၁ဂ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၅။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဝ၉ဓ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ဂ၇။ မြတ်သာ(သာ)-မိနာ (တ၊ဓ) — ဥဒါန၊ဌ။ဥ၉ဝ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁ဝ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဝ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁ဓ၉။ မ၊ဌီ၊၁။ ၁၇၉။ အနုဋီ၊ ၁။၁ဝ၀၊ဝ။ မြတ်သာ(သာ)မီ-နော (စ၊ဓ)—ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဥ၇ဝ။ အနုဋီ၊ဥ။ ၁၅၉။ မြတ်သာ(သာ)မိမှိ (သ၊ဓ) — အံ၊ဌ၊ ၂။ဥ၇ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဥ။ဂ၅။

မြတ်ဗဟယဝိဘက် (ပု) [မြတ်+ဗဟယ+ဝိဘက်] မြတ်ဗဟယဝိဘင်း။ အသည်းနှလုံးနှင့် တူသော

တရားမျှားကို ပြဆို ဝေဘန်ရာဝိဘင်း။ (ယင်း ဝိဘင်း၌ ခန္ဓာ-စသောတရားတို့ကို ဘုံ,သတ္တဝါ တို့ဖြင့် ဘုရားရှင် ဝေဘန် ဟောကြားတော်မူ၏။ အဘိ၊ဝိ။၄၁၅-၄၅၃-ကြည့်။) မမ္မဟဒယ-ဝိဘင်ံ ဝိနာ နိ ဝဏ္ဏတိ။ မ၊၆၊၃။၁၂၉။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀၀။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၁၃၊၁၄။ မူလဋ္ဌီ၊၃။၁၃၊ ၂။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၄၊ ၁၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၆၊ ၂၃၊၁၁၀။)

မမ္မဟေတုမရဏ (နာ) [မမ္မ+ဟေတု+မရဏ] တရားဟူသော အကြောင်းရှိသော သေခြင်း၊ တရားကြောင့် သေခြင်း။ မမ္မဟေတုမရဏံ မမ္မိကံ သေယျော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၉။

မမ္မာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) မမ္မာအမည်ရှိသော မိဖုရား၊ ယင်းသည် မောရိယမင်းဆက်တွင် ထင်ရှားသည့် ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ မိဖုရား ဖြစ်သည်၊ မမ္မာသောကမင်း၏ မိခင်ဖြစ်သည်၊ ဘူမသည် မမ္မာသောကမင်းအပြင် တိဿကိုလည်း ဖွားမြင်ခဲ့သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။ (၂) မမ္မာ အမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ အရှင်မသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမြို့၌ ကျမ်းဂန်တတ် ရဟန်းမိန်းမ အဖြစ် ထင်ရှားသည်။ ဝိနည်း၌ ထူးထူးခြားခြား လိမ္မာ ကျွမ်းကျင်သည်။ D. P. လည်း ကြည့်။ (၃) မောရိယဝံသဇာယော။ မမ္မာနာမ မာတုဂါမာတိ။P.T.S.။ မဟာဝံသ ဋီကာ။၁၀၉။ (၂) မမ္မာ စ ဓမ္မပါလာ စ၊ ဝိနယမှိ ဝိသာရဒါ။ဒီပဝံသ၊ဂ၁။၁၅။

မမ္မာကာရ (ပု) [မမ္မ+အာကာရ] သဘော တရားတို့၏ အခြင်းအရာ။ မမ္မော ဧဝ စ၊ ဥပ္ပဇ္ဇတိ, နိ မမ္မာကာရောတိ အဓိပ္ပါယော။ နိ ဟိ မမ္မာကာရ အနိစ္စတာဒယော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ ဝုစ္စန္တိ။ အနုဋ္ဌီ၊၃။၁၉၆-၇။

မမ္မာဂဒ (ပု) [မမ္မ+အာဂဒ။ (ဓမ်ာဂဒ-သံ)] တရားဟူသော (သံသရာ့ဆင်းရဲအဆိပ်ဖြေ) ဆေး၊ တရားဆေးတော်။ မမ္မာဂဒံ ဂဝေသ-ဣန္ဒော (အပ၊၁။၄၄)တိ သံသာရဒုက္ခဝိသဿ-ဝိနာသာယ ဓမ္မောသဓံ ဂဝေသန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၄။

မမ္မာဂဒသမ (တိ) [မမ္မ+အာဂဒ+သမ] တရားဟူသော သံသရာ့ဆင်းရဲ အဆိပ်ဖြေဆေးနှင့် တူသော၊ ဆေး။ မမ္မာဂဒသမံ နတ္ထိ၊ တေ ဝိဝဏ ဘိက္ခဝေါ။ မိလိန္ဒ။၃၁ဂ။

မမ္မာစရိယ(ပု) [မမ္မ+အာစရိယ] (၁) ပါဠိ,အဋ္ဌကထာတို့ကို – ပို့ချ – သင်ပြ–သောဆရာ။ (တိ) (၂) တရားကိုကျင့်တတ်သော (စိတ်)-စသည်)။ (၁) ယာဟ ဥဒ္ဒီသာပေမီတိအာဒိ-နာ ပန မမ္မာစရိယော ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၇၉။ ယော ဥဒ္ဒေသံ ပရိပုစ္ဆံ ဝါ ဒေတိ၊ အယံ မမ္မာစရိယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ သာရတ္ထ၊ ၃။၂၃ဂ။ (–မမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ဂ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၇၅။) (၂) ဒုက္ခယထာ သမာသေန မမ္မာစရိယံ မာနသဠ။ ပေဠကော။ ၂၄၅။

မမ္မာတိစာရီ (တိ) [မမ္မ+အတိစာရီ] (ကုသိလ်-ကမ္မပထ ၁၀-ပါး) တရားကို ကျော်လွန်၍ ကျင့်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ကံ ဂတိ ပေစ္စ ဂစ္ဆန္တိ၊ နရာ မမ္မာတိစာရိနော။ ဇာ၊၂။ ၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂ဂ၁။

မမ္မာတိထေယျ (နာ) [မမ္မ+အာတိထေယျ] ညှော်သည်တို့အား တရားကို ပေးလှူခြင်း၊ ညှော်သည်တို့အား တရားလက်ဆောင် ပေးခြင်း။ ကတမာနိ ဒ္ဝေ အာမိသာတိထေယျာ ဥ မမ္မာတိထေယျာ ဥ။ အံ၊၁။ဂ၂။ အာတိထေယျ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၁) လည်း ကြည့်။

မမ္မာတိရေက (တိ) [မမ္မ+အတိရေက] သုတ္တန် ပါဠိ-တို့ထက် လွန်ကဲသော (ပါဠိ)။ မမ္မာတိ-ရေက မမ္မဝိသေသဋ္ဌေနာ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃)တိ ဣတ္ထ ဓမ္မော အတိရေကော ဓမ္မာတိရေကော

သုတ္တန္တာဓိကာ ပါဠိတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊၁။ ၁၂။

မမ္ဘာတိသယ (တိ) [မမ္ဘ+အတိသယ။ (ဓမ်ာ-တိဂယ-သံ)] သုတ္တန်ပါဠိတို့ထက် ထူးကဲသာလွန်သော။ မမ္ဘာ ဝိသေသော မမ္ဘဝိသေ-သော မမ္ဘာတိသယော။ မူလဋီ၊၁။၁၂။

မမ္ဘာတိသာရ (တိ) [မမ္ဘ+အတိသာရ] ကုသိုလ်တရားကို ကျော်လွန်၍ဖြစ်သော (အကုသိုလ်တရား)။ မမ္ဘာတိသာရဠာ (ဇာ၊၂။၄၄) တိ မမ္ဘံ အတိက္ကမိတ္မာ ပဝတ္တံ အကုသလံ ဝါ ယံ ကိဉ္စိ ဟောတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၃၇။

မမ္ဘာထေရီ (ထီ) [မမ္ဘာ+ထေရီ] မမ္ဘာအမည်ရှိသောထေရီ။ (ယင်းသည် ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့ထံတွင် ပြုခဲ့သော ကောင်းမှုရှိသူ အရှင်မဖြစ်၏၊ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် သာဝတ္ထိပြည်၌ အမျိုးကောင်းသမီး ဖြစ်၍ အိမ်ထောင်ကျပြီးနောက် ရဟန်းမိန်းမ ပြုလုပ်လိုသော်လည်း လင်ယောကျ်ားက ခွင့်မပြုသဖြင့် မပြုလုပ်ခဲ့ရချေ၊ လင်ယောကျ်ားသေပြီး မုဆိုးမတဝေရောက်မှ ရဟန်းမိန်းမ ပြုလုပ်ပြီး ဝိပဿနာပွါးများရာ ကိလေသာကုန်ခန်း၍ ရဟန္တာမဖြစ်လေသည်။ ထေရီ။၃၀၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၄။ D.P. လည်း ကြည့်။) မမ္ဘာထေရီ ဂါထာ-ဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၄။

မမ္ဘာဒရိယ (နာ) [မမ္ဘ+အာဒရိယ] တရားကို ရိုသေလေးစားခြင်း။ မမ္ဘာဒရိယပုဂ္ဂလာဒရိ-ယာနံ အဘာဝတော အနာဒရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၉။

မမ္ဘာဒါသ (ပု) [မမ္ဘ+အာဒါသ] တရားကြေးမုံ၊ တရားမှန်တော်။ (၁) တရား– ဖြင့်– ပြီး– ဖြစ် – သော မိမိကို ကြည့်ရှုကြောင်း မဂ်ဉာဏ်။ (၂) ဟုတ်မှန်သောတရားတို့၏ ထင်လာကြောင်း တရားဒေသနာ။ (၁)မမ္ဘာ-ဒါသ (ဒီ၊၂။၇၉။ သံ၊၃။၃၁၁။ ထေရ။ ၂၈၄)နှင့် မမ္ဘမယံ အာဒါသံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၂။ မမ္ဘာဒါသ-(ထေရ။ ၂၅၄) နှင့် မမ္ဘဘူတံ အာဒါသံ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၈၀။ (–ဒီ၊ ၂။၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၈၃၊၁၈၆။) အာဒီယတိ (အာဒိယတိ) အာလောကိယတိ အတ္ထာ ဝေနာတိ အာဒါသံ၊ မမ္ဘဘူတံ အာဒါသံ မမ္ဘာဒါသံ၊ အရိယမဂ္ဂညာဏသော တံ အဝိဝနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၃၁။ (၂) ဓမ္မော စ သော ပရိယတ္တိဘာဝတော ယထာဝုတ္တေန-တ္ထေန အာဒါသောတိ မမ္ဘာဒါသော။ ဥပ-ဋ္ဌာနဋ္ဌေန ယထာမမ္ဘာနံ အာဒါသောတိပိ မမ္ဘာဒါသော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၂။

မမ္ဘာဒိဂဏန(ထီ၊နာ)[မမ္ဘ+အာဒိဂဏန]မမ္ဘ-စသည်ကို ရေတွက်ခြင်း။ ဣမိနာ၀ နယေန သစ္ခ-ဝါရပဋိသ ဗ္ဗေဒါ၀ါရေ စ မမ္ဘာဒိဂဏနာ ဝေဒိ-တမ္မာ။ ပဋိသं၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။

မမ္ဘာဒိလဒ္ဓိက (တိ) [မမ္ဘ+အာဒိ+လဒ္ဓိက] (အမ္ဘေ-စသည်တို့၌) မမ္ဘ-စသည်ဟု အယူရှိသော၊ သူ။ လဒ္ဓိ နိဗ္ဗိပိတာ အယထာဘူတ-ဓမ္ဘာဒီသု မမ္ဘာဒိလဒ္ဓိကော ဟုတ္ဝာ ကထေတာ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁၆။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၃၀၇။)

မမ္ဘာဒိဝိဘာဂ (ပု) [မမ္ဘ+အာဒိ+ဝိဘာဂ] မမ္ဘ–စသည်ကို– ခွဲခြမ်း– စိတ်ဖြာ– ဝေဘန်–ခြင်း။ ဖဿဿ ဝေဒနာယ ဝိယ မမ္ဘာဒိဝိဘာ-ဂေါ ဝေဒိတမ္မော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၉၁။

မမ္ဘာမမ္မကောင္ဘသ (ပု) [မမ္ဘာမမ္ဘ+ကောင္ဘ-သ] မမ္ဘ, အမ္ဘေ-ဟူသော အဖွဲ့အစု။ ဝိနယာ-ဒိနာမေန ပန ဝိသေသေတ္မာ ဝိသုံ ဂဟိ-တတ္တာ တဒဝသေသမေဝ မမ္ဘာမမ္မကောင္ဘ-သော ပဝိသတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၆။

မြွာဝေရဘာဝ (ပု) [မြွ+အာဝေရ+ဘာဝ] (သုတ်,အာသီမြွာ-ပါဠိမြွအပေါင်း၏) သုတ်, အာသီမြွာ ပါဠိမြွ-အစိတ်၏ တည်ရာ၏ အဖြစ်။ ဝိဌကာနိ ပန တန္ဆိယေဝါတိ တေသံ မြွာဝေရဘာဝေါ ကထံ ယုဇ္ဇေယျာတိ၊ တန္ဆိ-သမုဒါယဿ အဝယဝတန္ဆိယာ အာဝေရ-ဘာဝတော။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၀၄။ မူလဋီ၊၁။၂၀။

မြွာခ်ိကရဏ (နာ) [မြွ+အခ်ိကရဏ] (၁) တရားဟောခြင်းဟူသော အခ-ကြောင်း။ (၂) တရားဟူသော အကြောင်း။ (၁) နာ စ ဗံ မြွာခ်ိကရဏ (ဥဒါန်။၈၆)ဣတိ မြွဒေသနာ-ဟေတု နာ စ ဗံ ဝိဟေသေသိ ယထာနုသိဋ္ဌံ ပဋိပန္နတ္တာ။ ဥဒါန်၊ဋီ။၈၂။

မြွာခ်ိကရဏံ (ပ၊ဧ)—သံ၊၂။ ၂၈၁။ သံ၊ ၃။၃၀၁။ ဥဒါန်။၁၃၆။ ထေရ၊ဋီ၊၁။၅၈။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၅၃။ ဒီ၊ဌီ၊၂။ ၅၉။ မဇ္ဈိ၊၂။ ၁၃၂၊ ၁၈၅။ မဇ္ဈိ၊၃။ ၁၈၁။ သံ၊ ဌီ၊၁။ ၂၃၁။ **မြွာခ်ိကရဏံ** (ဒု၊ဧ) — သာရတ္ထ၊၂။ ၂၀၆။

(၂) ယဒါ ပန ပမ္ဘဒိတာ မြွာခ်ိကရဏံ ဝိဝဇ္ဇိ။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။ ၁ ၂၃။ (–မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၇၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၄။)

မြွာခ်ိကရဏသာလာ (ထီ) [မြွ+အခ်ိကရဏ+ သာလာ] (၁)တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ရာ လှတ်ရုံး စရပ်၊ တရားရုံးတော်။ (၂) အဆုံးအမတရား မျိုးစုံတို့၏ တည်ရာ ဘုရားရှင်စကားတော်။ (၁) တသ္မိ မာပိတနဂရေ သဘာ မြွာခ်ိကရ-ဏသာလံ ကာရယေ။ အတ္ထာနုတ္ထံ ဝိနိစ္ဆယံ ဝစိုဠ အဝစိုဠ ဝိနိစ္ဆယကရဏတ္ထံ ဝိနိစ္ဆယ-သာလံ ကာရယေတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၀။ (၂) သကလံ သုတ္တဂေယျာဒိကံ နဝင်္ဂံ ဗုဒ္ဓဝစနံ မြွသဘာ မြွာခ်ိကရဏသာ-လာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဋီ၊၁။ ၃၂၂။

မြွာခ်ိကရဏီယ (တိ) [မြွ + အခ်ိကရဏီယ] တရားဆုံးဖြတ်တတ်သော၊သူ၊ တရားသူကြီး။ မြွာခ်ိကရဏီယော။ ဓာန်၊ဋီ။၃၄၁။ မြွ် အခ်ိကရောတိ ဝိနိစ္ဆတိတိ မြွာခ်ိကရဏီ-ယော။ ဓာန်၊ဋီ၊သု။

မြွာခ်ိကတ (တိ) [မြွ+အခ်ိကတ] တရားသဖြင့် ရအပ်သော (စည်းစိမ်ဥစ္စာ)။ မြွေန ဘော-ဂေ ပရိယေသိတ္တာ မြွလဒ္ဓေဟိ ဘောဂေဟိ မြွာခ်ိကတေဟိ ဧကဿပိ ဒဒါမိ။ သုတ္တနိ။ ၃၅၁။ (–သုတ္တနိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၀။)

မြွာခ်ိကမ (ပု) [မြွ+အခ်ိကမ] (မဂ်, နိဗ္ဗာန်) တရားကို – ရ–သိ–ခြင်း။ ပရမ္မရာယာတိ ဘေန အဗ္ဘတ္ထံ ယောနိသော မနသိကာ-ရော ဝိယ နာ ပရတောဃောသော အာသန္ဒ-ကာရဏံ မြွာခ်ိကမဿ မြွဿ ပစ္စတ္ထံ ဝေဒ-နိယတ္တာတိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂ ၇။

မြွာခ်ဌာန (နာ) [မြွ+အခ်ဌာန] (၁) တရား ဟူသော တည်ရာ။ (တိ)(၂) တရားဟူသော တည်ရာရှိသော၊ မြွာခ်ဌာန်ဟောအပ်သော။ (သုတ်,ပုဒ်- စသည်။) (၃) တရား၏အစွမ်း အားဖြင့်ဟောတော်မူအပ်သော(ဒေသနာ)။ (၁) ယဒိ မြွာခ်ဌာနေန ပုစ္ဆိတံ၊ မြွာခ်ဌာ-နေန ဝိသဇ္ဇယိတမ္ပိ။ နေတ္တိ။ ၆၆။ **မြွာခ်ဌာ-နေန** (တ၊ဧ)—ပေဋ္ဌကော။ ၂ ၃၀။ ဣတိဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၉ ၇။ (တိ)(၂) သတ္တာခ်ဌာနံ မြွာခ်ဌာနံ သတ္တာခ်ဌာနဋ္ဌ မြွာခ်ဌာနဋ္ဌ။ နေတ္တိ။ ၁ ၃ ၉။ ဓမ္မော အခ်ဌာနံ ဧတိဿာတိ မြွာခ်ဌာနာ။ မ၊ဋီ၊၁။ ၆၆။ (၃) ဓမ္မဝသေန ဒေသိတံ မြွာ-ခ်ဌာနံ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၆ ၇။

မြွာခ်ဌာနံ (နာ၊ပ၊ဧ)—ပေဋ္ဌကော။ ၁ ၈ ၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃ ၂ ၁။ **မြွာခ်ဌာနာ** (ထီ၊ပ၊ဧ)— မ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၅။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၁။ ၆ ၁။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂ ၃။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂ ၈ ၆။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၉ ၇။ **မြွာခ်ဌာနံ** (ဒု၊ဧ)—မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၃။

မြှောခ်ြဌာနဒေသနာ (ထီ) [မြှောခ်ြဌာနာ+ဒေ-သနာ] မြှောခ်ြဌာန်ရှိသော တရားဒေသနာ၊ တရားဟူသော တည်ရာရှိသော တရား ဒေသနာ။ မြှောခ်ြဌာနဒေသနာ အာရုဒ္ဓါ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၉၄။

မြှောခ်ြဌာနနယ (ပု) [မြှောခ်ြဌာန+နယ] မြှော-ခ်ြဌာန်နည်း၊ တရားဟူသော တည်ရာရှိသော နည်း။ (တရားတော် ရှိသည့်အတိုင်း မကွေ, မကောက်ပဲ တိုက်ရိုက်အဓြောင့်ဖော်ပြသော နည်း။) မြှောခ်ြဌာနနယေန ဒဿိတမေဝ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၆၉။

မြှောခ်ိပ (တိ) [မြှ+အခ်ိပ] တရားဟူသော-အကြီးအမှူး- ဦးစီး- ခေါင်းဆောင်-ရှိသော၊သူ။ မြှောခ်ိပေါ စ အနုမြှစာရီ။ အံ၊၁။၁၄၊။ မြှောခ်ိပေါတိ မြှဇေဋ္ဌကော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၁။

မြှောခ်ိပတိ (ပု) [မြှ+အခ်ိပတိ။ (ဝမ်ောခ်ိပတိ-သံ)] (၁) တရားဟူသော အကြီးအမှူး။ (တိ) (၂) တရားဟူသော အကြီးအမှူးရှိ သော။ (၁) မြှောခ်ိပတေယျ-ကြည့်။ (တို) (၂)မြှောခ်ိပတိနော....သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓသာ ဝစနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၊၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၊၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၊၈။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၊၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၆။ ပညာစရိတတာယ မြှောခ်ိပတိနံ ဝသေန မြှောခ်ြဌာနာ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၅၁။ (–ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၊၈။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၆။ မ၊ဌီ၊၁။၊၈။ အံ၊ဌီ၊၁။ ၁၁။ နေတ္တိ၊ဌီ။ ၂၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၃။)

မြှောခ်ိပတိဘူတာဂတ (တိ)[မြှောခ်ိပတိ+ဘူတာ-ဂတ] တရားဟူသော အကြီးအကဲရှိသည် ၏အဖြစ်မှလာသော။ မြှောခ်ိပတိဘူတာဂတ-ဘာဝေနာ(အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၈) တိ ဣမိနာ ယထာ-ဝုတ္တမြှသာ ဇေဋ္ဌကဘာဝေန ပုရိမတရံ အတ္တ-ဘာဝေသု သက္ကစ္စံ သမုပစိတဘာဝံ ဒဿေ-တိ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၊၈၁။ မြှောခ်ိပတိဘူတ (ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၂၈)လည်း ကြည့်။

မြှောခ်ိပတေယျ (တိ) [မြှောခ်ိပတိ + ဏေယျ] (က) တရားဟူသော အကြီးအကဲမှ လာ သော။ (၁) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရား ကို အကြီးအကဲပြု၍ဖြစ်သော။ (က) မြှောခ်ိ-ပတေယျော။ ဒီ၊၃။ ၅၁။ အံ၊၁။ ၁၀၊ ၁၄၊ ၁၆။ အံ၊ ၂။ ၁၃ ၂။ မြှောခ်ိပတေယျော ပဝတ္တေတိ-တိ မြှစက္ကံ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃၄၃။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၀ ၂။) မြှောခ်ိပတေယျော (ဒီ၊ ၃။ ၅၁) တိ မြှောခ်ိ-ပတိဘူတော အာဂတဘာဝေန မြှဝသေ-နေ၀ သမ္ဘကိရိယာနံ ကရဏေန မြှောခ်ိပတေ-ယျော ဟုတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၈။ မြှမဟတ္တံ ပူဇေတုကာမေန မြှဂရုနာ မြှဂါ-ရဝေန ပဝတ္တိတံ မြှောခ်ိပတေယ်ျ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၄။ မြှောခ်ိပတေယျော (ပဋ္ဌိသံ။ ၃၄၈) တိ မြှောခ်ိပတိတော အာဂတော ဘာဝနာမြှ-ဝသေန စ သမ္ဘကိရိယာနံ ကရဏေန မြှောခ်ိ-ပတေယျော ဟုတ္တာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၃။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၉၀။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၈ ၂။) (၁) နဝ-ဝိဓံ လောကုတ္တရမြှံ ဇေဋ္ဌကံ ကတ္တာ နိဗ္ဗတ္တိ-တံ မြှောခ်ိပတေယ်ျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃ ၀။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၈ ၊။)

မြှောခ်ိဘူ (တိ) [မြှ+အခ်ိဘူ။ (ဝမ်ောခ်ိဘူ-သံ)] မြှောရှံကို လွှမ်းမိုးနှိမ်နင်းနိုင်သော။ အယ် ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရှုပါခ်ိဘူ....မြှောခ်ိဘူ အခ်ိဘူ အနုခ်ိဘူတော။ သံ၊ ၂။ ၃ ၉ ၂။ စူဠနိ။ ၂ ၉ ၀။

မြှောခ်ိဘူတ (တိ) [မြှ+အခ်ိဘူတ] မြှောရှံ သည် လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်အပ်သော။ အယ် ဝုစ္စတာဝုသော ဘိက္ခု ရှုပါခ်ိဘူတော....မြှော-ခ်ိဘူတော အခ်ိဘူတော အနုခ်ိဘူ။ သံ၊ ၂။ ၃ ၉ ၂။ စူဠနိ။ ၂ ၈ ၈။

မြှောခ်ိမုတ္တ (တိ) [မြှ+အခ်ိမုတ္တ။ (ဝမ်ောခ်ိမုတ္တ-သံ)] (စက္ခုဓာတ်-စသော) ဓာတ်တရား၌ စိတ်ညွှတ်သော၊ ဓာတ်တရားကို နှလုံးသွင်း သော။ ကေစိ မြှောခ်ိမုတ္တာ (နေတ္တိ။ ၄ ၆ ၊ ၈ ၁)-

တိ ဇတ္ထ ဓမ္မဂ္ဂဟဏေန စက္ခုဓာတု....ကာယ-ဓာတု သတ္တာဝိညာဏဓာတု ဓမ္မဓာတုယော ဂဟိတာ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။၁၀၆။

ဓမ္မာနုဝေါဝ (ပု) [ဓမ္မ+အနုဝေါဝ] ကုသိုလ် စသော) တရားကို ထိုးထွင်းရှု မသိခြင်း။ နနု စ ပစ္ဆိမဿာပိ အတ္ထနော ဓမ္မာနုဝေါ-ဝေါ အဝေါဝေါ အတ္ထိယေဝ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၄၃၃။

ဓမ္မာနာဒရိယ (နာ) [ဓမ္မ+အနာဒရိယ] တရား-ဓမ္မ-ကို မရိုသေခြင်း။ ဓမ္မာနာဒရိယံ နာမ ဥပသမ္ပဒေန ပညတ္တေန ဝုစ္စမာနော....တံ ဝါ နာ သိက္ခိတုကာမော အနာဒရိယံ ကရောတိ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၀။ (–ဝိ၅။ ၂၁။ ကခီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၀၃။)

ဓမ္မာနိစ္စတာ (ထီ) [ဓမ္မ+အနိစ္စတာ] သဘောတရား (ဓမ္မာ၌)၏ မမြဲသည်၏အဖြစ်။ ဓမ္မာ-နိစ္စတာ ယထာဘူတံ သမနုပဿထ။ သံ၊၂။ ၃၅၅။

ဓမ္မာနုကမ္ပ (နာ) [ဓမ္မ+အနုကမ္ပ။ (ဓမ်ိုးနုကံပ-သံ)] တရားဖြင့်-သနား - စောင့်ရှောက်-ချီးမြှောက်-ထောက်ပံ့-ခြင်း။ ဓမ္မာနု-ကမ္ပာ စ။ အံ၊၁။၉၁။ ဓမ္မေန အနုကမ္ပနံ ဓမ္မာနုကမ္ပာတိ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၆၁။

ဓမ္မာနုဂတ (တိ) [ဓမ္မ + အနုဂတ] တရားသို့ အစဉ်လိုက်သော။ တဿ ဇေဝ ဒဒမာနဿ ဓမ္မာနုဂတဿ ဓမ္မသိသကဿ ဒါနနိဿန္ဒ-ဗလဝဝိရိယဝိပုလဝိပ္ပါရေန ဟေဋ္ဌာ မဟာ-ဝါတာ သဠ္ဆလန္ဓိ။ မိလိန္ဒ။၁၂၁။

ဓမ္မာနုဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မ+အနုဂ္ဂဟ။](လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်း။ အာမိ-သာနုဂ္ဂဟော စ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော စ။ အံ၊၁။၉၁။ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟ (သံ၊၃။၁၄၀)န္တိ ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဟ-ဏံ။ သံ၊ဋီ၊၃။ ၂၅၆။ ဓမ္မေန အနုဂ္ဂဏှန် ဓမ္မာ-နုဂ္ဂဟော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၆၁။

ဓမ္မာနုဂ္ဂဟော (ပ၊ဧ)—ဣတိဝုတ်။ ၂၆၁။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၆။ ဝိ၊သင်ဟ။၃၁ ၂။ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟေန (တ၊ဧ) — ဝိ၊ဋီ၊၁။၃၄၅။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၄။ ဝိ၊သင်ဟ။၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁ ၂ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၆။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၄၀၆။ ဣတိဝုတ်၊ ဋီ။ ၃ ၂ ၃။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၉၆။ ဝဇိရ။ ၂၆ ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ ၂၁။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၉။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂ ၄ ၄။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂ ၄ ၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၈ ၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄ ၅ ၉။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၄ ၂။ ဓမ္မာနုဂ္ဂဟဿ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၁ ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၉ ၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၄ ၀ ၈။

ဓမ္မာနုစ္ဆဝိသံဝရ (ပု) [ဓမ္မာနုစ္ဆဝိ + သံဝရ] တရား-အား လျော်-နှင့် ကိုက်ညီ-သော စောင့်စည်းခြင်း။ အာစာရဥပစာရညူ၊ ဓမ္မာ-နုစ္ဆဝိသံဝရံ။ အပ၊၁။၃ ၇ ၂။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။

ဓမ္မာနုမ္မ (ပု၊ထီ) [ဓမ္မ + အနုဓမ္မ] (က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား လျော်သော (ပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ်တရား။ (ခ) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားသို့ အစဉ်လိုက်သော (သီလ စသော ကျင့်ဝတ်တရား)။ (ဂ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားနှင့် ယင်း လောကုတ္တရာ ၉-ပါးအား လျော်သော ပုဗ္ဗ-ဘာဂ အကျင့်တရား။

(က) ဓမ္မာနုမ္မံ ပဋိပဇ္ဇန္တီ (အံ၊၁။၃ဂ)-တိ အနုလောမပဋိပဒံ ပူရေန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၇ ၉။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿာတိ ဇတ္ထ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တရဓမ္မော၊ တဿ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မော သီလဝိသုဒ္ဓိအာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂ-ပဋိပဒါဓမ္မော။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။ ၂ ၅ ၆။ (–ဒီ၊ ၂။ ၁ ၇ ၄။ အံ၊ ၂။၁ ၅ ၅။ အံ၊၃။၁ ၉ ၄။ သုတ္တနိ။ ၃ ၂ ၆၊ ၄ ၄ ၉။ စူဠနိ။၁ ၉ ၆။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၆ ၅။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၃ ၁ ၃။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၈ ၉။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၆ ၈။) မနသာ အနုဟေဋ္ဌိတာတိ ဓမ္မာနုဓမ္မာယ ဝိပဿနာယ. ပဒဋ္ဌာနံ။ ပေဋကော။ ၃ ၂ ၂။ (–သံ၊ဋီ၊၃။ ၃ ၀ ၉။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ-

ကြည့်။ (ဂ) ဓမ္မာနုဓမ္မ (ဒီ၂။၁၂၆) နဿ ဓမ္မဋ္ဌ အနုဓမ္မဋ္ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ လောကုတ္တရ-ဓမ္မဋ္ဌေ၀ တဿ အနုရူပဟုဗ္ဗဘာဂဓမ္မဋ္ဌ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။၁၁၁။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ထိ) [ဓမ္မာနုဓမ္မ+ပဋိပတ္တိ] (က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားသို့ အစဉ် လိုက်သော (သီလ, သမာဓိ, ပညာ) ကျင့်ဝတ် တရားကို ကျင့်ခြင်း။ (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မ အကျင့်၊ (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား လျော်သော တရားအကျင့်။

(က) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (ပဋိသံ။ ၂၁၁)တိ ဇ္ဈာ နဝလောကုတ္တရဓမ္မေ အနု-ဂတော ဓမ္မော ဓမ္မာနုဓမ္မော၊ သီလသမာဓိ-ပညာသခၦါတဿ ဓမ္မာနုဓမ္မဿ ပဋိပတ္တိ ပဋိ-ပဇ္ဇနံ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၀။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ပဋိသံ။၃၇၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၁၁)တိ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဂတဿ သီလာဒိပဋိပဒါမ္မဿ ပဋိပဇ္ဇနံ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၉။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၂၆။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိ (ပ၊ဇ)— သံ၊၂။၄၅၄။ သံ၊၃။၃၀၂။ အံ၊၁။၅၆၇။ ပေဋကော။ ၂၉၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၁။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိ-ပတ္တိ (ခုဒ)— ဒီ၊၂။၁၇၃။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဋ္ဌ။၁၅၃။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (တ၊ဇ) — အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၅။ ဓမ္မာ-နုဓမ္မပဋိပတ္တိယာ (သ၊ဇ) — အံ၊၃။၅၆။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိယံ (သ၊ဇ)— မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၄။ (ခ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိပရိယောသာန (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိ+ပရိယောသာန] ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့် ဟူသော အဆုံးရှိသော၊ (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး)တရားအားလျော်သော တရားအကျင့် ဟူသော အဆုံးရှိသော။ ဝိပဿနာဒီနိ ဓမ္မာ-နုဓမ္မပဋိပတ္တိပရိယောသာနာနိ ဒုတိယာနိ ဒသ ပဒါနိ ဒုတိယာ ဒိသာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၆။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပတ္တိပူရဏ (နဂ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိ+ပူရဏ] ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း။ အထ ၀ါ သုဂတေန ဒေသိတံ ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိပူရဏ၀ဝေန ဟဋ္ဌမာနသော တုဋ္ဌ-စိတ္တော ပူဇေတ္မာတိ သမ္ဗန္ဓော။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၇။

ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိရဟိတ (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိ +ရဟိတ] ဓမ္မာနုဓမ္ম-အကျင့်မှ ကင်းသော။ ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိရဟိတာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၅၇။

ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိ၀ိရဟိတ (တိ) ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိ-ပတ္တိ + ၀ိရဟိတ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပတ္တိ၀ိရဟိတော ၀ါ နိမုဂ္ဂေါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၇၂။

ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပဒါ (ထိ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম + ပဋိပဒါ] (က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား လျော်သော (ဝိပဿနာစသော) တရား အကျင့်။ (ခ) နိဗ္ဗာန်တရားအားလျော်သော တရား – နည်းလမ်း – အကျင့်။ (က) ဓမ္မာနု-ဓမ္ম-ပဋိပဒါယာ (မဟာနိ။၁၁)တိ ဓမ္မော နာမ နဝလောကုတ္တရဓမ္မော။ အနုဓမ္မော နာမ ဝိပဿနာဒီ။ တဿ ဓမ္ম-ဿ အနုရူပါ ဓမ္ম-ပဋိပဒါ ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပဒါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၅၅။ (–မဟာနိ။ ၂၇၁၊၃၇၃။ စူဠနိ။ ၁၉၆၊ ၂၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၇၇။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပဋိပဒါ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၂)တိ နိဗ္ဗာနဓမ္မော အနုစ္ဆ၀ိကတာယ အနုဓမ္ဘူတာ ပဋိပဒါ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀၇။

ဓမ္မာနုဓမ္ম-ပ (ပ) ဋ္ဌိပန္န (တိ) [ဓမ္မာနုဓမ္ম+ပဋိပန္န] (က) (လောကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအား လျော်သော (ဝိပဿနာပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ် တရားကို ရရန် ကျင့်သော၊ (ခ) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး) တရားအကျိုးငှါ (သီလနှင့် တကွဖြစ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ) ကျင့်ဝတ်တရားကို ကျင့်သော၊သူ။

(ဂ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နာ သာမီစိပဋိ-ပန္နာ အနုဓမ္မစာရိနော။ ဒီ၊ ၂။၈၇။ ဓမ္မာနုဓမ္မ-ပဋိပန္နာတိ အရိယဓမ္မဿ အနုဓမ္မဘူတံ ဝိပ-ဿနာဓမ္မံ ပဋိပန္နာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၈၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၉၇။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နောတိ နဝဝိဓေ လောက-ုတ္တရဓမ္မဿ အနုဓမ္မံ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒံ ပဋိ-ပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၉။ ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နဿာ-တိ ဇဏ္ဍ ဓမ္မော နာမ နဝဝိဓော လောကုတ္တ-ရဓမ္မော။ တဿ ဓမ္မဿ အနုဓမ္မော သီလ-ဝိသုဒ္ဓိအာဒိ ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ ဓမ္မော၊ တံ ဓမ္မာနုဓမ္မံ ပဋိပန္နဿ အဓိဂန္တုံ ပဋိပဇ္ဇမာန-ဿ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂၅၆။ (–ဒီ၊ ၂။ ၁၁၄။ မ၊၃။ ၈၇။ သံ၊၁။ ၂၅၈။ သံ၊၃။ ၂ ၂၈။ အံ၊၁။ ၃၁၃။ ဥဒါန။ ၁၅၃။ နေတ္တိ။ ၇၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၈၊ ၂၅ ၂၊ ၃ ၂၆၊ ၃ ၆၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၈၄။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၉ ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁၈၊ ၃ ၆ ၈။) (ခ) ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နောတိ နဝလောကုတ္တရဓမ္မတ္ထာယ သဟသီလကံ ပုဗ္ဗ-ဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော ပဋိပတ္တိပူရကော ပဋ္ဌ-လော ဒုလ္လဘော လောကသ္မိံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅ ၂။

ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နသုတ္တ (နှ) [ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္န+ သုတ္တ] ဓမ္မာနုဓမ္မပဋိပန္နသုတ်၊ လောကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားအား လျော်သော ဝိပဿနာကျင့်-ဝတ်တရားကို ကျင့်သောသူ၏ ဂုဏ်အင်္ဂါကို ဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဣတိဝုတ္တက ပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ ဣတိဝုတ်။ ၂ ၅ ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၂ ၅ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာ (ထိ) [ဓမ္မ+အနုပဿနာ။ သညာ-သင်္ခါရာနံ ဓမ္မာနံ ဘိန္နလက္ခဏာနမေဝ အနု-ပဿနာ ဓမ္မာနုပဿနာ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂ ၂ ၇။] သညာကွန်ရှာ သင်္ခါရကွန်ရှာ တရား–တို့ဌ–တို့ကို–အဖန်ဖန် ရှုမှတ်ဆင်ခြင်–ခြင်း–တတ်သော၊ သတိ။ (ဤ၌ ဓမ္မဟု သာမညဆိုသော် လည်း ရူပကွန်ရှာကို ကာယာနုပဿနာဖြင့်, ဝေ-ဒနာကွန်ရှာကို ဝေဒနာနုပဿနာဖြင့်, ဝိညာ-ဏကွန်ရှာကို စိတ္တာနုပဿနာဖြင့် ရှုမှတ်ပြီးဖြစ်သဖြင့် ဓမ္မအရ သညာကွန်ရှာ, သင်္ခါရကွန်ရှာဓမ္ဓ-မျှားကိုသာ ပါရိသေသနည်းအားဖြင့် ယူရန်ရှိသည်။ သညာကို သဠာယတနလက္ခဏာအားဖြင့် ရှုမှတ်ရ၏။ သင်္ခါရကို အာဘိသင်္ခရဏလက္ခဏာ အားဖြင့်ဝင်း, ဖုဿနလက္ခဏာ, စေတယိတ-လက္ခဏာအားဖြင့်ဝင်း ရှုမှတ်ရ၏။ မဏိမဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂ ၇ ၃-ကြည့်။) အယံ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃ ၃ ၅။ ဝေဒနံ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ စိတ္တံ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ ဓမ္မေ ပရိဂ္ဂဏှိတ္တာ အာဂတဿ ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၄ ၂။

ဓမ္မာနုပဿနာ (ပ၊ဇ)—ပေဠကော။ ၃ ၃ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၅။ ဓမ္မာနုပဿနံ (ဒု၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၆ ၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၉ ၁။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၆ ၀။

ဓမ္မာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝနိဗ္ဗတ္ထ (တိ) [ဓမ္မာ-နုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝ + နိဗ္ဗတ္ထ] ဓမ္မာ-နုပဿနာကို ပွါးများခြင်း၏ အစွမ်းသတ္တိ 'အာနုဘော' ကြောင့်ဖြစ်သော။ ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ ဓမ္မာနုပဿနာဘာဝနာနုဘာဝ-နိဗ္ဗတ္တေန အရိယမဂ္ဂေန ကေ၊ နိဗ္ဗာနမေဝ ဩသရန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၅။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာမုခ (နှ) [ဓမ္မာနုပဿနာ+မုခ] ဓမ္မာနုပဿနာကို–အဦးမူ–ပဓာနပြု–ခြင်း။ ဝေ၊ ဓမ္မာနုပဿနာမုခေန အာဂစ္ဆန္တာ ပဌ-ဝိဓေန ဓမ္မာနုပဿနံ ဘာဝေတွာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၅။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန (နှ၊ပု) [ဓမ္မာနုပဿနာ + သတိပဋ္ဌာန] (သညာကွန်ရှာ, သင်္ခါရကွန်ရှာ) တရားကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်လျက် လွန်ကဲ စွဲမြဲ-စွာ သက်ဝင် တည်နေတတ်သော သတိ၊

ဓမ္မာနုပဿနာနှင့် ယှဉ်သော သတိပဋ္ဌာန်။ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ ဘာ-ဝေန္တော သတောဝ။ မဟာနိ။၇။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ(ပ၊၉)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ ဓမ္မာနု-ပဿနာသတိပဋ္ဌာနံ (ဒု၊၉) — ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ ဓမ္မာနုပဿနာသတိဝဋ္ဌာနေ(သ၊၉)—ပဋ္ဌိသံ။ ၂၁၂။ (နေတ္တိ၊ဝိ။၂၆-၌ ဓမ္မာနုပဿနာ-သတိပဓာနံ-ဟု ရှိ၏။)

ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ (ထီ) [ဓမ္မာ-နုပဿနာ+သတိပဋ္ဌာန+ဘာဝနာ] ဓမ္မာနု-ပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ကို ပွါးမျှားခြင်း။ တေန ဝုစ္စတိ "ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန-ဘာဝနာ" တိ။ ပဋ္ဌိသံ။၁၉၂။

ဓမ္မာနုပဿနာသတိသံဝရ (ပု) ဓမ္မာနုပဿနာ+ သတိသံဝရ] (သညာကွန်ရှာ, သခ်ီရကွန်ရှာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်တတ်သော သတိ သာလျှင်ဖြစ်သော စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့-တတ်သောတရား၊ ဓမ္မာနုပဿနာနှင့် ယှဉ်-သော စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့-တတ်သော သတိ။ ကာမာဝစရော သတိသံဝရော....ဓမ္မာ-နုပဿနာသတိသံဝရောတိ စတုဗ္ဗိဓေန ဝိဘာ-ဇိတဗ္ဗော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၄၇။

ဓမ္မာနုပဿီ(တိ) [ဓမ္မ+အနုပဿီ=အနု+ဒိသ+ ဏီ။ အနုပဿ+ဏိ] (၁) (သညာကွန်ရှာ, သခ်ီရကွန်ရှာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှုမှတ်-လေ့ရှိ-တတ်-သော၊သူ။ (၂) သညာကွ-န်ရှာ, သခ်ီရကွန်ရှာ) တရားတို့ကို အဖန်ဖန် ရှု-မှတ်တတ်သော ဝိပဿနာနှင့် ယှဉ်သော သတိရှိသော၊ သူ။ (၁) ဓမ္မေသု ဓမ္မာ-နုပဿီ ဝိဟရတိ။ ဒီ၊၂။၈၁၊ ၂၁၁။ မ၊၁။၂၀၊ သံ၊၂။၄၁၂။ သံ၊၃။၈၁၅။ အံ၊၁။ ၂၅၁။ အဘိ၊က။၅၅။ ပဋ္ဌိသံ။၄၀၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ (–နေတ္တိ။၁၀၂။)

ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီတိ "ပဉ္စ နိဝရဏာနိ၊ ပဉ္စုပါဒါနက္ခန္ဓာ၊... စတ္တာရိ အရိယသစ္စာနိ"-တိ ဇေါ ကောဋ္ဌာသဝသေန ပဉ္စဝေ ဝုတ္တေသု ဓမ္မေသု ဓမ္မပရိဂ္ဂါဟိကာယ အနုပဿနာယ တေ ဓမ္မေ အနုပဿန္တော အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၃။ (၂) ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာ သတိ ဓမ္မာနုပဿနာ နာမ။ တာ-ယ သတိယာ သမ-နွာဂတော ပုဂ္ဂလော ဓမ္မာနုပဿီ နာမ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၄၂။

ဓမ္မာနုပဿီသုတ္တ (နာ) [ဓမ္မာနုပဿီ + သုတ္တ] ဓမ္မာနုပဿီသုတ်၊ ကမ္မာရုမတာ အာဒရှိသော တရား ၆-ပါးတို့ကို မပယ်မစွန့်ပဲ အဒ္ဓတ္တ, ဗဟိဒ္ဓ, အဒ္ဓတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ဖြစ်သော ကာယ, ဝေဒနာ, စိတ္တ, ဓမ္မဟု ရှုမှတ်၍ နေခြင်းငှါ မထိုက်ဟု ဟောပြရာသုတ်။ အဂ္ဂတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၉၁-၂။

ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသမတ္ထတာ (ထီ) [ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသမတ္ထ+ တာ] တရားတော်၏ – အစွမ်း –သ တ္ထိ– အာနု-ဘော် –ဖြင့် – တခြား – တပါး – သော အ-ပြား၏အဖြစ်ကို ပြီးစေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သည်-၏အဖြစ်။ ဓမ္မာနုဘာဝညထတ္တနိပ္ဖါဒနသ-တ္ထတာ သခ်ီတာယ မဟတိယာ ဣဒ္ဓိယာ သမန္နာဂမော မဟိဒ္ဓိကတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁၃၀။

ဓမ္မာနုဘာဝဒီပက (ထီ) [ဓမ္မာနုဘာဝ+ဒီပက] (သီလ, သမာဓိ- စသော) တရားတော်၏–အစွမ်း – သတ္ထိ – အာနုဘော် – ကို ပြတတ်-သော။ ဓမ္မာနုဘာဝဒီပကံ ဣမံ ဥဒါနံ ဥဒါနေ-သိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၂။

ဓမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓတ္တ (နာ) [ဓမ္မာနုဘာဝသိဒ္ဓ+တ္တ] တရားဒေသနာတော်၏ – အာနုဘော်–ဖြင့် ပြီး–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း။ အရိယသံဃာဝေရတ္တာ စ ဓမ္မေဿ ဓမ္မာနုဘာ-ဝသိဒ္ဓတ္တာ စ ....ဒီပိတော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၂၂။

ဓမ္မာနုမဇ္ဇနသမာပတ္တိ (တိ) [ဓမ္မ+အနုမဇ္ဇန+သမာပတ္တိ] တရားကို အဖန်ဖန် – သုံးသပ် – ဆင်ခြင် – ခြင်းသို့ ကောင်းစွာ ရောက်ခြင်း၊ တရားကို အဖန်ဖန် – သုံးသပ် – ဆင်ခြင် – တတ်သော သမာပတ်။ ဓမ္မာနုမဇ္ဇနသမာ-ပတ္တိဝသေန မဟာရာဇ တေ ဒ္မေ ပိဏ္ဍပါတာ သမသမဖလာ....မဟာနိသံသတရာ စ။မိလိန္ဒ။ ၁၇၆။

ဓမ္မာနုရာဂါဘာဝ (ပု) [ဓမ္မာနုရာဂ+အဘာဝ] တရား၌–တပ်စွန်း–စွဲငြိ–မှု မရှိခြင်း။ မဟာ-ကာရုဏိကတာယ ဓမ္မာနုရာဂါဘာဝေန တတ္ထ အာစရိယမုဠ္ဍိအဘာဝေါ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဓမ္မာနုရူပ (တိ) [ဓမ္မ + အနုရူပ။ အကြောင်းအားလျော်သော။ (ကြိုဝိ– စွာ၊အောင်။) အတ္ထာနုရူပံ ဓမ္မေသု,ဓမ္မာနုရူပံ အတ္ထေသု။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃။ (–အတိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄ဖ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀ဖ-၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂ဝ၁။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၂။)

ဓမ္မာနုလောမ (တိ) [ဓမ္မ+အနုလောမ] (က) တရား – အား – နှင့် – လျော်သော (သုတ္တန်လာ မဟာပဒေသ တရား ၄-ပါး)။ (ခ) (ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန်) တရားတို့အား–လျော်သည်၏အစွမ်း – အနုလုံ–အားဖြင့် ဟောကြားအပ်သော ပဋ္ဌာန်း၊ ဓမ္မာနုလောမ ပဋ္ဌာန်း။ (က) ဓမ္မာနုလောမံ နာ ဇာနာတိ။ ဝိ၊၅။၃၂၄။ သုတ္တန္တိကေ စတ္တာရော မဟာ-ပဒေသေ နာ ဇာနာတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂ဝ၈။ ဝဇိရ။ ၈ဖ။ (ခ) ဒ္မေ အနုလောမာနိ ဓမ္မာနု-လောမဋ္ဌ ပစ္စယာနုလောမဋ္ဌ။ ....အတိဓမ္မမာ-တိကာပဒေယိ သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ အနု-လောမဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မာနုလောမံ နာမ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဝ၆-၇။ ဓမ္မာနုလောမေ (သ၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၃၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃ဝ၈။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁ဝ၅။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁ဝ၇။

ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယ (နှ) [ဓမ္မ+အနုလောမ+ပစ္စနီယ] ပစ္စည်း ပစ္စယုပ္ပန် တရားတို့အား အနုလုံ ပစ္စနိုက် (အလျော်နှင့် ဆန့်ကျင်ဖက်) တဲ့၍ ဟောအပ်သော ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယ ပဋ္ဌာန်း။ "ကုသလာ ဓမ္မာ"တိ ဇဝံ အာဘိဓမ္ম-မာတိကာပဒေယိ သင်္ဂီတာနံ ဓမ္မာနံ "ကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌိစ္စ နကုသလော ဓမ္မော"တိ အနုလောမပစ္စနီယဒေသနာဝသေန ပဝတ္တံ ဓမ္မာနုလောမပစ္စနီယံ နာမ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဝ၉။ (– ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁ဝ၅။)

ဓမ္မာနုဝတ္တိ (တိ) [ဓမ္မ+အနုဝတ္တိ] တရားအား လျော်စွာ ပြုကျင့်တတ်သော၊ တရားသို့လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော၊ (က) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားအားလျော်စွာ ပြုကျင့် တတ်သော။ (ခ) ဒေသနာဓမ္မသို့ အစဉ်လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော။ (ဂ) သုစရိုက် ၃-ပါး တရားသို့လိုက်၍ ကျင့်ခြင်း။ (ဃ) မင်းကျင့် ၁၀-ပါး တရားသို့လိုက်၍ ပြုကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မေ ဓမ္မာနုဝတ္တိနော။ သံ၊၃။၁၉။ အံ၊၃။ ၄၄၅။ ဓမ္မာနုဝတ္တိ ပဋ္ဌိပဇ္ဇမာနော။ ဇာ၊၁။ ၁၅၅။

(က) ဓမ္မေ ဓမ္မာနုဝတ္တိနော (အံ၊၃။ ၄၄၅) တိ သမ္မာ အကွာတေ နဝဝိဓေ လောကုတ္တရဓမ္မေ အနုဓမ္မဝတ္တိနော, တဿ ဓမ္မဿာနုစ္ဆဝိကာယ သဟ သီလာယ ပုဗ္ဗဘာ-ဂပဋ္ဌိပတ္တိယာ ပဝတ္တမာနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၃ဖ။ (–သံ၊၃။ ၁၉။ ဇာ၊၁။ ၁၅၅။) (ခ) ဓမ္မာနု-ဝတ္တိနော (ဓမ္မ။ ၂၅) တိ တံ ဓမ္မံ တဒနုစ္ဆဝိကံ ပဋ္ဌိပဒံ ပူရေတွာ မဂ္ဂဖလသစ္ဆိကရဏေန ဓမ္မာနုဝတ္တိနော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၉ – ၃ဂ၀။ (–အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃၅၅။) (ဂ) ဓမ္မာနုဝတ္တိ စာ-(ဇာ၊၁။ ၂၀) တိ တိဝိဓေ သုစရိတဓမ္မေ အနုဝတ္တနံ။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဂ၉။ (ဃ) ဓမ္မာနု-ဝတ္တိ။ ဇာ၊၁။ ၁၅၅။ ဣတိ ဣမေသံ ဒသန္နံ ရာဇဓမ္မာနံ အနုဝတ္တနေန ဓမ္မာနုဝတ္တိ ဟုတ္မာ ပဋ္ဌိပဇ္ဇမာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၀ဝ။

ဓမ္မာနုသမာပတ္တိက (တိ) [ဓမ္မ+အနုသမာပတ္တိ-က] တရားသဘောအားလျော်သော သမာပတ်ရှိသော၊သူ။ အာကိဉ္စညာသမာပတ္တိကာ တေ ဓမ္မာနုသမာပတ္တိကာ တေသာ စ ဘူမိယံ သာတာနံ ဗာလပုဃ္ဇနာနံ အနေကဝိဓာနိ ဒိဋ္ဌိဂတာနိ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ ပေဋကော။ ၂၆၈။

ဓမ္မာနုသာရ (ပု) [ဓမ္မ+အနုသာရ^{1}] မဂ်ပညာတရားကို အဖန်ဖန်–အောက်မေ့–ဆင်ခြင်–ခြင်း၊ မဂ်ပညာတရားဖြင့် (အထက်မဂ်, နိဗ္ဗာန်ကို) –အစဉ်အောက်မေ့ – ဆင်ခြင်–ခြင်း။ သော ကေဒိဝသံ သတ္တု ဓမ္မဒေသနံ သုတ္တာ ဓမ္မာနုသာရေန ဉာဏံ ပေသေတ္တာ နိသိန္နာသနေယေဝ အရဟာ အဟောသိ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၁၆။

ဓမ္မာနုသာရဏီ (ထီ) [ဓမ္မ + အနုသာရဏီ (=အနု+သရ+ယု+ဏ္ဍီ)] ဓမ္မာနုသာရဏီ-မည်သော အဖွင့်ကျမ်း၊ အဘိဓမ္မာ သဘောအဓိပ္ပါယ်တို့ကို ထပ်ဆင့် ခ္ဓဲဖွင့်ရာကျမ်း။ D.P. ၌ ပါဠိအဖွင့်ကျမ်း တကျမ်းအဖြစ် သာမည်ဆိုး။ သေသာနံ ဇဝနပရိယောသာနာနိတိ ဓမ္မာနုသာရဏိယံ ဝုတ္တံ။ ဝိဘာဝိနီ။၁၈၉။

ဓမ္မာနုသာရီ (တိ) [ဓမ္မ+အနုသာရီ။ ဓမ္မံ အနုဿရန္တိ, ဓမ္မဿ ဝါ အနုဿရဏသီလောတိ ဓမ္မာနုသာရီနော။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၀၊ ၂၀၀။] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်၊ (က) ပညာဟူသော သဘောတရားသို့ အစဉ်လိုက် – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (ခ) ပညာတရားဖြင့် သစ္စာပဋိဝေဓအားလျော်စွာ – ကျင့်–သွား–လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (ဂ) ပညာတရားဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (ဃ) ပညာ ရှေ့သွား ရှိသော မဂ်တရားကို–ဆင်ခြင်–ပွါးမျှား – ဖြစ်စေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (င) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ်သို့ – ရှေးရှုရောက်–သွား – လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ၊ (သောတာပတ္တိမဂ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်)။ (စ) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ် ဟူသောအယဉ်–သို့–ကို–အစဉ်–အောက်မေ့–သွားရောက်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။

(က) ပညာဟူသော သဘောတရားသို့ အစဉ်လိုက် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊သူ။ (ခ)ပညာတရားဖြင့် သစ္စာပဋိဝေဓအားလျော်စွာ–ကျင့်–သွား–လေ့ရှိ–တတ်– သော၊သူ။ တထာ ပညာသခ်ါတံ ဓမ္မံ အနုဿရတိ, ဓမ္မေန ဝါ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၈။ (– အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅၃) (ဂ) ပညာတရားဖြင့် နိဗ္ဗာန်သို့ သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ တေန ဝါ ဓမ္မေန နိဗ္ဗာနံ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၆၃။ (ဃ) ပညာရှေ့သွားရှိသော မဂ်တရားကို–ဆင်ခြင်– ပွါးမျှား – ဖြစ်စေ – လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မံ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ ဓမ္မောတိ ပညာ၊ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမံ မဂ္ဂံ ဘာဝေတီတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၇၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၃ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၄၈။ (–မ၊ဋီ၊ ၃။ ၈၈)။ (င) ဝိပဿနာပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ်သို့–ရှေးရှုရောက် – သွား–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ (သောတာပတ္တိမဂ်၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်)။ သော ဟိ ပညာသခ်ါတေန ဓမ္မေန သရတီ အနုဿရတီတိ ဓမ္မာနုသာရီ။ သောတာပတ္တိ-မဂ္ဂဋ္ဌယောဝေတံ နာမံ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၄။ (–အဘိ၊ပု။ ၁၈၅။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂ ၇ ၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၀။) (စ) ဝိပဿနာ ပညာတရားဖြင့် အရိယမဂ် ဟူသော အ-ယဉ်–သို့ – ကို – အစဉ် – အောက်မေ့ – သွားရောက် – လေ့ရှိ – တတ်–သော၊သူ။ ဓမ္မာနုသာရီ နာမ ပညာသခ်ါတေန ဓမ္မေန အရိယမဂ္ဂသောတဿ အနုဿရဏတော။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄ ၄။ (–နေတ္တိ။ ၉ ၃။ ပေဋကော။ ၃ ၂ ၉။)

ဓမ္မာနုသာရီ (ပ၊ဧ)— ဒီ၊ ၃။ ၈၃၊ ၂၁၀။ မ၊ ၂။ ၁၄၄။ သံ၊ ၃။ ၁၇၆။ အဘိ၊ ပု။ ၁၀၃။ အဘိ၊ က။ ၅၂။ ဓမ္မာနုသာရီနော—ပဋ္ဌိသံ၊ ၁။ ၂။ ၁၄၈။ ဓမ္မာနုသာရီနံ (စ၊ဗ)— ဝဇိရ။ ၆၇။ (ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ် ဖြစ်နိုင်ခြင်းအင်္ဂါ။ အဘိ၊ ပု။ ၁၈၅။ ဒီ၊ ၁။ ၃၄။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၆။ မ၊ ၁။ ၃။ ၂။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၄၈-ကြည့်။)

ဓမ္မာနုသာရီဂေါတ္တ (တိ) [ဓမ္မာနုသာရီ+ဂေါတ္တ] မင်ပညာကို အစဉ်အောက်မေ့ စောင့်ရှောက်တတ်သူ။ သော စေ ဓမ္မာနုသာရီဂေါတ္တော။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၉၀။

ဓမ္မာနုသာရီနိဗ္ဗေသ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+နိဗ္ဗေသ] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်ကို ညွှန်းပြရာ အပိုင်းအခန်း။ ဓမ္မာနုသာရီနိဗ္ဗေသေ ပဋ္ဌိပန္နဿတိ ဣမိနာ သောတာပတ္တိမဂ္ဂေ ဒဿိတော။ အဘိ၊ ၁။ ၃။ ၄၄။

ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+ပုဂ္ဂလ] ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂိုလ်။ ဓမ္မာနုသာရီပုဂ္ဂလော ဟိ အာဂမနမ္ပိ ကိလေသေ .... အကိလမန္တော ဝိကွမ္ဘေတုံ သက္ကောတိ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၉၀။ ဓမ္မာနုသာရီ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+မဂ္ဂ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သောသူ၏မင်း။ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂဿ။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၂၆၆။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၄၉၀။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂဋ္ဌပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓမ္မာနုသာရီ+မဂ္ဂ-ဋ္ဌပုဂ္ဂလ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သော မင်္ဂဏ်တည်သော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဣမိနာ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ-ဋ္ဌပုဂ္ဂလံ ဒဿေတိ။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၃၁၈။

ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂိန္ဒြိယ (နာ) [ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂ+ဣန္ဒြိယ] မင်ပညာသို့ အစဉ်လိုက်သောသူ၏ မင်္ဂနှင့်ယှဉ်သောဣန္ဒြေ။ တတော မုဒုတရာနိ ဓမ္မာနုသာရီမဂ္ဂိန္ဒြိယာနိ။ သံ၊ ၁။ ၃။ ၂၆၆၊ ၂၆၈။

ဓမ္မာနုသာသန (နာ) [ဓမ္မ+အနုသာသန] တရား-သဖြင့်-နှင့်အညီ-ဆုံးမခြင်း။ တယိဒံ ဓမ္မာ-နုသာသနံ ဂဏ်ထံ ဟောတိတိ အာဟ "အဋ္ဌ-ကထ" န္တိ အာဒိ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၁၉။

ဓမ္မာနုသိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+အနုသိဋ္ဌိ] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။ အပိ စ ဓမ္မာနုသိဋ္ဌိယာ အနု-သာသိယတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၈၄။

ဓမ္မာနုဿတိ (ထီ) [ဓမ္မ + အနုဿတိ] (ပရိယတ်တရား, မင်္ဂ ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန် ၁၀-ပါး) တရားတော်၏ သွာက္ခာ-တတာ-စသောဂုဏ်ကို အဖန်ဖန်-အောက်မေ့ခြင်း — အောက် မေ့ ကြောင်း သတိ။ သွာက္ခာတတာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာ အနုဿတိ ဓမ္မာနုဿတိ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၅၉။ ဓမ္မံ အာရဗ္ဘ ဥပ္ပန္နာ အနုဿတိ ဓမ္မာနုဿတိ၊ သွာက္ခာတ-တာဒိဓမ္မဂုဏာရမ္မဏာယ သတိယာ ဧတံ အဓိ-ဝစနံ။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၆၂။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁။ ၂၁၄၊ ၂၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၉၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃၀။

ဓမ္မာနုဿတိ (ပ၊ဧ)—အံ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၂။ ၂၅၁၊ ၃၉၃။ ဓမ္မာနုဿတိ (ဒု၊ဧ)—မဟာနိ။ ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဓမ္မာနုဿတိယံ (သ၊ဧ)—နေတ္တိ။ ၄၇။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၁၁၉။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၁၈၇။ အနုဿတိ-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ဓမ္မာနုဿတိ+ကမ္မ-ဋ္ဌာန။] ဓမ္မာနုဿတိကမ္မဋ္ဌာန်း။ ဓမ္မာနုဿ-တိကမ္မဋ္ဌာနံ နာမ။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၁၁၃။

ဓမ္မာနုဿတိဘာဝပရိယာယ (ပု) [ဓမ္မာနုဿတိ+ဘာဝ+ပရိယာယ] ဓမ္မာနုဿတိ ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း။ မဂ္ဂဖလသမ္ပယုတ္တသတိယာ ဓမ္မာ-နုဿတိဘာဝပရိယာယော အတ္ထိ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃။ ၁၀၁။

ဓမ္မာနုဿတိဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓမ္မာနုဿတိ + ဝဏ္ဏနာ] ဓမ္မာနုဿတိ (ကမ္မဋ္ဌာန်း)၏-အဖွင့် -အဋ္ဌကထာ။ ဝိတ္ထာရေန ပန ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဓမ္မာနုဿတိဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တော။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၄၂။

ဓမ္မာပဏ (ပု) [ဓမ္မ+အာပဏ] တရားဟူသော ဈေးဆိုင်၊ ဈေးဆိုင်နှင့်တူသော တရား။

ဓမ္မာပဏ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၃) ဒ္ဓိ ဓမ္မသခ်ိတံ အာပဏံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၁။

ဓမ္မာပဏိက (တိ) [ဓမ္မာပဏ+ဏိက] တရားစျေးဆိုင်ဌ် ယှဉ်သော၊ တရားစျေးဆိုင်–ခင်း–ကျင်း–သော၊ သူ။ ဝေရှုပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု။ ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ "ဓမ္မာပဏိကာ"-တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မာဘိဘူ (တိ) [ဓမ္မ+အဘိဘူ] ဓမ္မာရုံကို လွှမ်းမိုးသော၊ သူ။ အဘိဘူတိ ရူပါဘိဘူ.... ဓမ္မာဘိဘူ အနဘိဘူတော ကေဟိစိ ကိလေသေဟိ။ မဟာနိ။၃၁၄။

ဓမ္မာဘိရတ (တိ) [ဓမ္မ+အဘိရတ] တရားတော်ဌ် အလွန်မွေ့လျော်သော၊ သူ။ ဓမ္မာဘိရတော သဒါ ဘဝတု လောကော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၅၀၇။

ဓမ္မာဘိလာပ (ပု) [ဓမ္မ+အဘိလာပ။ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယတီတိ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မော အဝိပရီတော အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယတိ ဧတေနာတိ အဘိလာပေါ။ ဓမ္မံ အဝိပရီတံ အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိလပနံ ဥစ္စာရဏံ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မဿ သဘာဝဿ အဘိလာပေါ။ ပါရု၊ဌ၊သျ၊၁။ မအူမူ။ (ဓမ္မာဘိလာအ-ပြာ)] သဘာဝနိရုတ္တိသဒ္ဒါ၊ (က) မဖောက်မပြန် မှန်သော သဘောဖြစ်သော သဒ္ဒါ။ (ခ) မဖောက်မပြန်မှန်သော ပါဠိ ဘာသာဖြစ်သော တန္တိဟု ဆိုအပ်သော ပရမတ္ထသဒ္ဒါအစဉ်။ (ဂ) ဓမ္မသဒ္ဒါ။

(က) ဓမ္မာဘိလာပေါ (ဝိ၊ဌ၊၁။၊၀။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၁။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၃) တိ အတ္ထဗျဉ္ဇနကော အဝိပရီတာဘိလာပေါ။ (ဧတ္ထ စ အဘိလပတိတိ အဘိလာပေါတိ သဒ္ဒေါ ဝုစ္စတိ။) သာ-ရတ္ထ၊၁။ ၇၉။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။) (ခ) ဓမ္မာဘိလာပေါတိ ဟိ အတ္ထဗျဉ္ဇနကော အဝိပရီတာဘိလာပေါ ဓမ္ম-နိရုတ္တိဘူတော တန္တိသခ်ိတော ပရမတ္ထသဒ္ဒပ္ပ ဗန္ဓော။ သော ဟိ အဘိလပတိ ဥစ္စာရိယ-တီတိ အဘိလာပေါ၊ ဓမ္မော အဝိပရီတော သဘာဝဘူတော အဘိလာပေါ ဓမ္မာဘိလာ-ပေါတိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၆။ (–ဝိမ-တိ၊၁။ ၆၅။) သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၀၇၊ ၃၇၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၆။) (ဂ) နစာယံ "ကုသလာ ဓမ္မာ"-တိ အာဒိသု ကုသလပုဗ္ဗော ဓမ္မာဘိလာပေါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၈၂။

ဓမ္မာဘိသမယ (ပု) [ဓမ္မ+အဘိသမယ (=အဘိ+သံ+ဣ+ဏ)](၁) (သစ္စာ ၄-ပါး)တရားကို ရှေးရှုမျက်မှောက်အားဖြင့် ကြုံတွေ့ခြင်း၊ သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ (၂) (သစ္စာ ၄-ပါး) တရား၏ မဂ်ဉာဏ်နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်း။ (၃) (သောတာပတ္တိမဂ်, သောတာပတ္တိဖိုလ်) တရားကို–ရရှိ–သိ–ခြင်း။ (၄) အရဟတ္တဖိုလ်တရားသို့ ရောက်ရှိခြင်း။ (၁) ဓမ္မာဘိသမယောတိ စတုသစ္စ-မေဝပ္ပဋ္ဌိဝေဝေ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၅၃။ (၂) ဓမ္မာ-ဘိသမယောတိ စတုသစ္စမမ္မဿ ဉာဏေန သဒ္ဓိံ အဘိသမယော (သမာယောဂေါ)။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၄၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၄။

ဓမ္မာဘိသမယော (ပ၊ဇ)—အဘိ၊ပု။ ၁၄၇။ အဘိ၊က။ ၄၄၄။ ပဋ္ဌိသံ။ ၃ဗ၅။ အပ၊၁။ ၄၁။ အပ၊ ၂။ ၁၅၆။ မိလိန္ဒ။ ၁ဗ၆။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၁၄၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ဗ၆။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၆၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၈၅။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၇၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၈၄။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၃၈၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဗ၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ဂ၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၇၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဗ၂။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၁ဝ၉။ ဓမ္မာ၊ဌ၊ ၁။ ၁၇။ ဓမ္မာ၊ဌ၊ ၂။ ၆ဗ၂။ ဥဒါန၊ဌ။ ၆ဗ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၄၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဗ၀။ ဝိမာန၊ဌ။ ၇၀။ ပေတ၊ဌ။ ၉။ ထေရ၊ဌ။ ၁။ ၁၃၁။ ထေရီ၊ဌ။

ဒ၁။ အပ၊၆၊၂။ ၂၃၉။ ဇာ၊၆၊၁။ ၃၅။ မဟာနိ၊ ၆။ ၃၃၈။ စူ၊၆နိ၊၆။ ၂၅။ နေတ္ထိ၊၆။ ၄ဒ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၅၈။ သိ၊ဌိ၊သစ်၊ ၁။ ၂၃၈။ သိ၊ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၁၉၈။ ဒီ၊ဌိ၊၃။ ၈၂။ မ၊ဌိ၊၃။ ၂၉၇။ မူလဌိ၊၃။ ၁၁၄။ အနုဌိ၊၃။ ၁၅၄။ ဓမ္မာဘိသမယံ(ဒုဃ)—ဒီ၊၆၊၃။ ၂၉။ ဇာ၊၆၊၄။ ၁၈၂။ ဇာ၊၆၊၅။ ၃၅၆။ ဓမ္မာဘိ-သမယေန(တ၊ဃ)—မူလဌိ၊၃။ ၉၈။ ဓမ္မာဘိ-သမယာ(တ၊ဃ)—အဘိ၊ဂ။ ၉၃။ ဓမ္မာဘိ-သမယာယ(တ၊ဃ)—သံ၊ဌိ၊၁။ ၂၃ဒ။ ဓမ္မာဘိ-သမယဿ(ဆ၊ဃ)—အဘိ၊၆၊၃။ ၂၈၁။ ဓမ္မာ-ဘိသမယာယ(ဆ၊ဃ)—မိလိန္ဒ။ ၂၄၇။ ဓမ္မာ-ဘိသမယေ(သ၊ဃ)—အပ၊ ၂။ ၂၁၃။ ထေရီ၊ ၆။ ၁၅၄။

(၃) ဓမ္မာဘိသမယော အဟောသိ(ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၅၀)တိ ပဌမမဂ္ဂဖလာဓိဂမော အဟောသိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၅၁။ (၄) အနုပုဗ္ဗေန ဓမ္မာဘိ-သမယော ဟောတိတိ အနုက္ကမေန အရဟတ္ထ-ပ္ပတ္တော (ပ္ပတ္တိ) ဟောတိ။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂။ ဒ၄။ မ၊ဌိ၊ ၂။ ၁၃၇။ သံ၊ဌိ၊ဂ။ ၂၃ဒ။ သံ၊ဌိ၊ ၂။ ၉။ အံ၊ဌိ၊ ၂။ ၃၃၅။

ဓမ္မာဘိသမယကထာ (တိ) [ဓမ္မာဘိသမယ+ ကထာ]သစ္စာ ၄-ပါးကို ထိုးထွင်းသိမှုနှင့်စပ်၍ ကြံစည်ဟောပြ ရှင်းလင်းရာ စကားအစဉ်၊ ဥတ္တရာပထက ဂိုဏ်းသား အချို့တို့သည် အ-တိတ်ဘဝက သောတာပန်ဖြစ်သူ၏ အမိဝမ်း၌ ပဋိသန္ဓေနေပြီး မွေးသည်ကို တွေ့မြင်သဖြင့် အမြှောက်ထောင်ကြ၍ ထိုအမိဝမ်း၌ နေသူအား ဓမ္မာဘိသမယ ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ကြံစည် တွေး ဆဟောပြောကြသည်၊ ယင်းကို B.E. ၂၃ဒ ခုနှစ် တတိယသံဂါယနာ မဟာဓမ္မသဘင်တွင် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လိပုတ္တတိဿထေရ်ပယ်ဖျက် တော်မူခဲ့လေသည်။ ယင်းအကြောင်းအရာကို ဓမ္မာဘိသမယကထာ-ဟု ဆိုလေသည်။ ဤဒါနိ ဓမ္မာဘိသမယကထာ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၆၊ ၃။ ၂၀၀။ အဘိ၊ဂ။ ၄၄၄-လည်းကြည့်။

ဓမ္မာဘိသမယဝိဟာရီ (တိ) [ဓမ္မာဘိသမယ+ ဝိဟာရီ (=ဝိ+ဟရ+ဏီ)] သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းဖြင့် နေ–လေ့ ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ယောပိ သော ဒီဃ-မာနုသကေသု ကာမေသု'ရာဂံ ဝိနေယျ ဘဝါ-တိက္ကမ္မ ဓမ္မာဘိသမယဝိဟာရီ။ သုတ္တနိ ၊၆၊ ၂။ ၉ဂ။

ဓမ္မာမတ (နု) [ဓမ္မ+အမတ] တရားအမြှောက်ရေ စင်။ သတ္တတိ ပါဏသဟဿာနိ ဓမ္မာမတံ ပါယေသိ။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ ၅၀။ (–ထေရ၊ဌ၊ဂ။ ၃ဒ၆။ ထေရီ၊ဌ။ ၃။ အပ၊ဌ၊ဂ။ ၁ဂ၂။ ဒီ၊ဌိ၊ ၂။ ၃၂။ မ၊ဌိ၊ ၃။ ၃၄၂။)

ဓမ္မာမတဂတ (တိ) [ဓမ္မာမတ+ဂတ] (က)နိဗ္ဗာန် တရား–သို့ရောက်–၌တည်–သော၊ မသေရာ–မသေကြောင်း – ဖြစ်သော တရား၌ တည် သော၊ (ခ) အမြှောက်နိဗ္ဗာန်တရား,ကိုသိသော၊ သူ။ ဓမ္မာမတဂတံ ဒီသ္မာ၊ သဒေဝကမိမံ မဟိ ။ မိလိန္ဒ။ ၃၂၂။

ဓမ္မာမတဒုန္ဒုဘိ (ပု၊ တိ) [ဓမ္မာမတ+ဒုန္ဒုဘိ။ တရားအမြှောက်စည်၊ နိဗ္ဗာန်တရားစည်၊ မသေ ရာ–မသေကြောင်း–ဖြစ်သော တရားစည်။ ဗြဟ္မဿရေန ဒသဒိသာ ပရိပူရေဏ္ဍော ဓမ္မာ-မတဒုန္ဒုဘိ'မဟာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ဒ၄။

ဓမ္မာမတမေဃ (ပု) [ဓမ္မာမတ+မေဃ] တရား အမြှောက်ရေစင်မိုး၊ မသေရာ–မသေကြောင်း– ဖြစ်သော တရားမိုးရေ။ မဟာတာ ဓမ္မာမတ-မေဃေန သကလလောကမဘိတပ္ပယန္ဏော။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

ဓမ္မာမတဝဿ (နု) [ဓမ္မာမတ+ဝဿ] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကေဒိဝသေနေ၀ ဓမ္မာမတ-ဝဿံ ဝဿေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ ၁ဒ၇။ (–ထေရ၊ ဌ၊ဂ။ ၉၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၀၄။)

ဓမ္မာယတနိ (နာ) [ဓမ္မ+အာယတန] တရား ဟူသော–ဖြစ်ရာ – တည်ရာ – စုဝေးရာ – ပေါင်းဆုံရာ – အာရုံ – အကြောင်း။ ဓမ္မာ-ယတန။ ဓမ္မာ စ တေ အာယတနဉ္စာတိ ဓမ္မာယတနံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၃။

ဓမ္မာယတနံ (ပ၊ ဧ) — အဘိ၊ ပု။ ၁၀၁။ အဘိ၊က။၁၂၊၂၇၈။ ပဋ္ဌိသံ။၈။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၇၅၊၂၇၈၊၃၀ဓ၊၃၁ဧ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁ဓ၂။ သံ၊ဌ၊ ၃။၂၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၅၊ ၃၀ဇ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂၊၂၀၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၀၁။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၄ဧ၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၁၄။ မ၊ဌ၊၂။၂၂။ သံ၊ဌ၊၁။ဧဧ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၄၀။ ဓမ္မာယတနာနိ (ပ၊ဗ)—ပေဋ္ဌ-ကော။၂၇၂။ ဓမ္မာယတနံ (ဒု၊ဧ)—စူဋ္ဌနိ၊ဌ။ ၁၇။ ဓမ္မာယတနေန (တ၊ဧ)—မ၊ဌ၊၄။၂၄၅။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၅။ အနုဋ္ဌိ၊၁။ ၂၂။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ဧ၁။ ဓမ္မာယတနေနိ(တ၊ဗ)—စူဋ္ဌနိ၊ဌ။ ၈၁။ ဓမ္မာ-ယတနဿ(စ၊ဧ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဧဧ။ ဓမ္မာ-ယတနဿ(ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၅။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ဧ၃။ မ၊ဌ၊၃။၄၃၀။ ဓမ္မာယတနေ(သ၊ဧ)— သံ၊ဌ၊၃။ဓ၃၊ဓ၆။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၁၊၁၂။ ဓမ္မာ-ယတနေသု(သ၊ဗ)—ပေဋ္ဌကော။ ၂၇၂။

ဓမ္မာယတနၣ (နာ) [ဓမ္မာယတန+ဂဏန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဓမ္မာယတနကို ရေတွက်–ခြင်း – ကြောင်း သခ်္ခ်ာ။ "ဓမ္မာယတနေန သင်္ဂဟိ-တာ" တိ ဧကသာ ပဒသာ ဓမ္မာယတနဂဏ-နေန သင်္ဂဟိတာတိ အတ္ထော။ အနုဋ္ဌိ၊၃။ဂ။

ဓမ္မာယတနဂဏန (နာ၊ထီ) [ဓမ္မာယတန+ဂဏန] အထက်ပုဒ်နှင့်ကြည့်။ ဧကသာ ဓမ္မာယတန-ဂဏနေန ဂဏိတာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌိ၊၃။ ၁၅။ အထက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုပရိယာပန္န (တိ) [ဓမ္မာ-ယတနဓမ္မဓာတု+ပရိယာပန္န] ဓမ္မာယတန-ဓမ္မဓာတ်၌ – အကျုံးဝင် – ပါဝင် – သော။ ကေဟိစိတိ ဓမ္မာယတနဓမ္မဓာတုပရိယာပန္နေ-ဟိ ဝေဒနာသညာသင်္ခါရေဟိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၅။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။၁ဧ၄။)

ဓမ္မာယတနနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မာယတန+နိဒ္ဒေသ] ဓမ္မာယတနကို အကျယ်ညွှန်ပြခြင်း၊ ဓမ္မာယ-တနကို အကျယ်ညွှန်ပြ – ရာ – ကြောင်း– ဖြစ်သောဒေသနာ။ ယံ ပနေတံ ဓမ္မာယတန-နိဒ္ဒေသေ....ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၃။

ဓမ္မာယတနန္တောဂဓ(တိ)[ဓမ္မာယတန+အန္တောဂ]ဓမ္မာယတန၌–အတွင်း–ပါ–ဝင်သော။ ဓမ္မာယတနန္တောဂဓ ကတ္တာ "ပဋ္ဌာယတ-နာနိ"တိ ပါဋိယံ ဝုတ္တံ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၂။၁၂၀။

ဓမ္မာယတနဝဇ္ဇ (တိ) [ဓမ္မာယတန+ဝဇ္ဇ] ဓမ္မာ-ယတနသည် ကြင်အပ်သော (ဘ-ပါးသော အာယတန)။ သပ္ပဋိဃဓမ္မေ သန္ဓာယ ဓမ္မာ-ယတနဝဇ္ဇေဟိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ဧ။

ဓမ္မာယတနေကဒေသ(ပု)[ဓမ္မာယတန+ကေဒေ-သ] ဓမ္မာယတန တစိတ်။ မနာယတနံ ဝိညာ-ဏက္ခန္ဓော ဓမ္မာယတနေကဒေသော စတ္တာ-ရော ဩဿ သက္ကာယေကဒေသောတိ ဣမေ စတ္တာရော အရူပိနော ခန္ဓာ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ဓ၆။ (–သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဓ၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၄။ အဘိ-ဌ၊ ၃။ ၄၊ ၁ဝ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ၁၅၂။)

ဓမ္မာယာစန (နာ) [ဓမ္မ+အာယစန] တရား ဟောခြင်း၌ တောင်းပန်ခြင်း။ ဗြဟ္မုနော ဓမ္မာယာစနံ သမ္ဘဋ္ဌိစ္ဆိတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၇၅။

ဓမ္မာ(မ္ဓ)ရက္ခ(တိ) [ဓမ္မ + အာရက္ခ] သူတော်-ကောင်းတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော (တရားဘဏ္ဍာစိုး)၊ (၁) ပိဋကတ္တယ-ပုံတရားကို စောင့်ရှောက်တတ်သော။ (၂) သူတော်-ကောင်းတရား ရဘနာကို စောင့်ရှောက်-တတ်သော (အရှင် အာနန္ဒာ)။ အာ-နန္ဒော နာမ နာမေန၊ ဓမ္မာရက္ခော (ဓမ္ဓ-ရက္ခော၊ သျာ) တဝံ မုနေ။ အပ၊ ၁။ ၄၄။

(၀) ဓမ္မာရက္ခေါ တဝါတိ တဝ တုယ္ခံ ဓမ္မသ
ဝိဇ္ဇကတ္ထယဓမ္မဘဏ္ဍသ အာရက္ခေါ ရက္ခကေါ
ပါလကေါ၊ ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေါတိ အတ္ထော။
အဗၺ၊ဌ။၃၂၃။ (–ထေရ၊ဌ၊၁။၄၇၀။ သီ၊
ဋီ၊သစ်၊၁။၁၅၂။) (၂) ဓမ္မာရက္ခေါ (မ၊ဌ၊
၃။၉၄) တိ သတ္ထု သဒ္ဓမ္မရတနာနုပါလကော
ဓမ္မဘဏ္ဍာဂါရိကေါ။ မ၊ဋီ၊၃။၆၂။

ဓမ္မာရမ္မဏ (နာ) [ဓမ္မ+အာရမ္မဏ] (၀) အာရုံ
စိတ်မှကြွင်းသော အာရမ္မဏိကစိတ်၏ အာရုံ
ဖြစ်သော တရားဟူသောအာရုံ၊ဓမ္မာရုံ။ (တိ)
(၂) တရားလျင်အာရုံရှိသော၊ တရားကိုအာရုံ
ပြုသော။ (၁)ဒေသနာ၀သေန ၀ါ နိရယေ စ
သဂ္ဂေ စ ဝိပတ္တိသမ္ပတ္တိဘေဒံ ဓမ္မာရမ္မဏ-
မေ၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။၅၉။ ကေသမုဋ္ဌာနာ ဒ္ဋိသမု-
ဋ္ဌာနာ တိသမုဋ္ဌာနာ စတုသမုဋ္ဌာနာ နကု-
တောဘိသမုဋ္ဌာနာ အတိတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နာ
စိတ္တစေတသိကာ, တထာ နိ၀တ္ထမ္ဘာ စ ဝုတ္ထာ-
၀ကေသာ စိတ္တဂေါစရသင်္ခါတာ ဓမ္မာယေ၀
ဓမ္မာရမ္မဏံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၃။

ဓမ္မာရမ္မဏံ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဌ
၂။၂၆၈-၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄။ မဟာနိ၊ဌ။၃၇။
စူဠနိ၊ဌ။၆၁။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁၀။ မ၊ဋီ၊၂။
၁၄၃။ မူလဋီ၊၁။၆၉။ အနုဋီ၊၁။၇၇။ ဓမ္မာ-
ရမ္မဏာ (ပ၊ဗ)—သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၉၃။ ဓမ္မာ-
ရမ္မဏံ (ဒု၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၈။
အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၉။ ဥဒါန၊ဌ။
၁ ၂၁။ ဓမ္မာရမ္မဏေန (တ၊ဧ)— နေတ္တိ၊ဌ။
၇၆။ ဓမ္မာရမ္မဏသ (ဆ၊ဧ)— မ၊ဌ၊၁။၃၉။
ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၆၅။ စရိယာ၊ဌ။၃၀၀။ မဟာနိ၊
ဌ။ ၂၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၇၇။ မ၊ဋီ၊၁။၈၇၊
၃ ၂ ၂။

(ဓမ္မာရုံဟူသည်—ပသာဒရူပ် ၅၊ သုခုမ
ရူပ် ၁၆၊ စိတ် ၈၉၊ စေတသိက် ၅၂၊ နိဗ္ဗာန်၊
ပညတ်တို့တည်း။ ရူပ, သဒ္ဒ, ဂန္ဓ, ရသ,
ဖောဋ္ဌပ္ပ ဟူသော အာရုံ ၅-ပါးဟူသော
ရူပ်ပေါင်း ၇-ပါးသည် ဓမ္မာရုံမဟုတ်။ တနည်း
အာရုံ ၅-ပါးမှ ကြွင်းသော ရူပ် စိတ် စေတ
သိက် နိဗ္ဗာန် ပညတ်တို့သည် ဓမ္မာရုံတို့ မည်
ကုန်၏။ အာရုံ ၅-ပါးဟူသော ရူပ်ပေါင်း
၇-ပါးသည် ဓမ္မာရုံ မမည်။)

ဓမ္မာရမ္မဏက (တိ) [ဓမ္မ+အာရမ္မဏ+က] ဓမ္မာ
ရုံဟူသော အာရုံရှိသော၊ ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု
သော။ အထ ၀ါ ရူပါရမ္မဏာဒီနံ ပဋ္ဌ, အ၀-
သေသ ရူပ ၀ေဒနာ သညာ သင်္ခါရ ဝိညာဏ-
၀သေန ပဋ္ဌ ဓမ္မာရမ္မဏကာ သေသာ စာတိ
ဒသ။ အနုဋီ၊၁။ ၂၀။

ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ပရိဂ္ဂဟ]
ဓမ္မာရုံကို – ပိုင်းခြားရှု – ထက်ဝန်းကျင်မှ –
ယူခြင်း – သိမ်းဆည်းခြင်း။ ဝတ္ထုနိဿိတန္တိ
ဘဏ္ဍ ဝေဒနာဒိသင်္ခါတသ ဓမ္မာရမ္မဏေက-
ဒေသသ ပရိဂ္ဂဟမုခေန ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟံ
ဒဿေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။၃၃။

ဓမ္မာရမ္မဏပရိယာပန္နရူပ (နာ) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ပရိ-
ယာပန္န+ရူပ] ဓမ္မာရုံ၌ အကျုံးဝင်သော ရူပ်
(ပသာဒရူပ် ၅, သုခုမရူပ် ၁၆)။ ဝိညာတန္တိ
အ၀သိဋ္ဌံ ဓမ္မာရမ္မဏပရိယာပန္နရူပံ။ နေတ္တိ၊ဌ။
၁၀၃။

ဓမ္မာရမ္မဏေကဒေသ (ပု) [ဓမ္မာရမ္မဏ+ဧကေ-
ဒေသ] ဓမ္မာရုံ တစိတ်။ ဓမ္မာရမ္မဏပရိဂ္ဂဟ-
ကြည့်။

ဓမ္မာရုမ$ (တိ) [ဓမ္မ+အာရုမ] (၁) (သမထ
ဝိပဿနာ) တရားဟူသော မွေ့လျော်ရာရှိ
သော၊ သူ။ (၂) (သမထ,ဝိပဿနာ)တရား၌
မွေ့လျော်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၃) (သီလ
စသော) တရားဟူသော မွေ့လျော်ရာရှိသော၊
သူ။ (ပုဒ်နာ) (၄) တရား၌ မွေ့လျော်ခြင်း၊
မွေ့လျော်အပ်သောတရား။ ဓမ္မာရုမော (အံ၊
၂။၃၇၅)တိ ဓမ္မေ ရတိ ဝိန္ဒတိ။

အံ၊ဌ၊၃။၁၃၉။ (၁) ဓမ္မာရုမော ဓမ္မရတောဝ။ ဓမ္ပ။၆၆။ တတ္ထ နိဝါသဌ္ဌေန သမ္ပဏ္ဍိပဏ္ဍိတနာ-ဓမ္မော အာရုမော အဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၅။ (– မ၊ ၂။၁၇၁။ သံ၊ ၂။ ၃၄၂။ အံ၊ ၂။၃၇၅။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၀။ သုတ္တနိ။ ၃၂၇။ ထေရ။၃၄၇။ မဟာနိ။၁၈၇။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၄။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၇။)(၂) ဓမ္မေ အာရုမော အဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၆၇။(၃)အထ ဝါ ဝိမုတ္တာယတနသီသေ ဌတ္တာ ပရေသံ ဒေသနာဝသေန သီလာဒိဓမ္မော အာရမိတမ္ဘဌ္ဌေန အာရုမော ဟောဿာတိ ဓမ္မာရုမော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၇။ (ပု၊နာ) (၄) သဌ္ဌော ဓမ္မာရုမော။ မိလိန္ဒ။၁၆၃။

ဓမ္မာရုမ၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (က) အနော-မဒဿီ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရာ ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။(ခ)ပဒုမဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံရာ ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။ (ဂ) သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိပြိုင် B.E. ၁၄၅၅-တွင် နန်းတက်သော စတုတ္ထကဿပမင်း၏ စစ်ဗိုလ် ချုပ်ဣလဂ်သေန ဓမ္မရှစ်ကဂိုဏ်းသား ရဟန်း တို့အား ဆောက်လုပ်လှူဒါန်းသည့် ဓမ္မာရုမ ကျောင်းတိုက်။ (ဃ) အနောမဒဿီ ဇီနော သတ္ထာ၊ ဓမ္မာရုမမှိ နိဗ္ဗုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃ဂ။ (ခ) ပဒုမော ဇိနဝရော သတ္ထာ၊ ဓမ္မာရုမမှိ နိဗ္ဗုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄ဝ။ (ဂ) ဓမ္မရှစိက-ဘိက္ခူနံ၊ ဓမ္မာရုမမကာရယိ။ မဟာဝံသ၊ ၅ဝ။ ၁၇။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာရုမတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မာရုမ+ထေရ] ဓမ္မာ-ရုမ အမည်ရှိသော ထေရ်၊ တရားအလုပ်ဌ ဓမ္ဓေလျော်သောမထေရ်။ (၄- လလွန်မြောက် လျှင် ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံတော့မည်ဟု ဘုရားရှင် မိန့်ကြားတော်မူသဖြင့် ရဟန်း ထောင်ပေါင်း များစွာတို့ ဘုရားရှင်နှင့် မကွေမကွာ အတူရှိ ကြ၏၊ ပုထုဇဉ်ရဟန်းတို့ မျက်ရည်လွတ်စိုင်ယို ကြ၏၊ ရဟန္တာများ ဓမ္မသံဝေဂ ဖြစ်ကြ၏၊ ဘုရားရှင်ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနောက် ဘယ်လို လုပ်ကြရမည်နည်းဟု နောင်ရေးတွေးကြံ လှည့်လည်ကြကုန်၏၊ ဓမ္မာရုမထေရ်သည် ရဟန်း များထံမချဉ်းကပ်ပဲ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ ရဟန္တာဖြစ်ရန် တရားအားထုတ်၍ နေ၏၊ ရဟန်းတို့က မေးသောအခါ စကားတုံ့မျှပင် မပေးပဲနေရာ ဘုရားရှင်အား လျှောက်ထား ကြ၏၊ဘုရားရှင်က ဓမ္မာရုမမထေရ်အား မေး မြန်းတော်မူရာ ဓမ္မာရုမထေရ်က ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်မစံမီ ရဟန္တာဖြစ်လိုသဖြင့် တရား အားထုတ်၍ နေပါကြောင်း လျှောက်ထားရာ ဘုရားရှင်က သာဓုခေါ်တော်မူ၍ ရဟန်းတို့ သင်တို့ ငါဘုရားကို ချစ်ခင်လေးမြတ်တယ်ဆို လျှင် ဓမ္မာရုမလို တရားအလုပ်ကို အပတ် တကုတ်အားထုတ်နေရမည်၊ ပန်းနုံသာတို့ဖြင့် ပူဇော်သူသည် ငါဘုရားအား ပူဇော်သူမမည်၊ ဓမ္မာနုဓမ္မအကျင့်ကို ကျင့်သူသည်သာ ငါ ဘုရားအား ပူဇော်သူမည်၏ဟု မိန့်ကြား တော်မူ၏၊ ဒေသနာအဆုံး ဓမ္မာရုမထေရ် ရဟန္တာဖြစ်သည်။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၆၄-၅။ D.P. လည်း ကြည့်။) ဓမ္မာရုမတ္ထေရံ အာ-ရဗ္ဘ ကထေတိ။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၄။

ဓမ္မာလပန (နာ)[ဓမ္မ+အာလပန](က)(မပြူမပြင် ပင်ကိုယ် အလိုလိုဖြစ်ရှိသော) တရားသဘော ကို–ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆိုခြင်း – ပြောဆို ကြောင်း စကား။ (ခ) (ဘုရားရှင်၏ မပြူ မပြင် ပင်ကိုယ်)ဂုဏ်တော်ကိုထုတ်ဖော်ချီးကျူး လိုသဖြင့် – ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆို – ကြောင်း စကား။ နာဂေါ ဝတ ဘောတိ ဣတ္ထေ ဘောတိ ဓမ္မာလပနံ။ သံ၊ဌ၊၁။၇၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၅၆။ ဘောတိ ဓမ္မာလပနမတ္ထမေတံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၆။ ဇာ ဌ၊၅။ ၄၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။ ဓမ္မာလပန (သံ၊ဌ၊၁။၇၆)ဣတ္ထိ အသခ်ါရိက-သမ္ပဟ္ဇနသဘာဝါလပနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၅။ (= ထေရ၊ဌ၊၁။၄၃၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၄၆။)

မမ္မာလောက (ပု) [မမ္မ+အာလောက] တရား ဟူသော–အရောင်–အလင်း။ မမ္မာလော-ကော ဘဝိဿတိ။ နေတ္ထိ။၁၁၇။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၉၂။ အဝိဇ္ဇနကာရံ ဝိမမိတ္မာ သပရသန္တာ-နေသု မမ္မာလောကသခ်ါတာယ ပဘာယ ကရဏတော ပဘာက်ရာ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၅၃။

မမ္မာဝဗောဓ (ပု) [မမ္မ+အဝဗောဓ] သစ္စာ ၄-ပါး တရားကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း။ မမ္မာဝ-ဗောဓော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၃၂၀။

မမ္မာဝဟ (တိ) [မမ္မ+အာဝဟ] တရားကို–ဆောင်–ရွက်ဆောင်–သော။ ဟေသု ဒ္ဒိသု အလာဘော မမ္မိကော မမ္မာဝဟော သေ-ယျော။ ထေရဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။ တတ္ထာ မမ္မာဝဟာ စိန္တာ မမ္မစိန္တာ။ နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၇၄။

မမ္မာဝိသေသ (ပု) [မမ္မ + အဝိသေသ။] သတ္တိ-မန္တတရား၏ မထူးခြားခြင်း။ မမ္မာဝိသေ-သေပိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မူလဋ္ဌ၊၃။၁၇၅။ ကထံ ပနာယံ မမ္မာဝိသေသေ ပစ္စယဘာဝဝိသေ-သော ဒုဝိညေယ္ယရူပေန ဋ္ဌိတော သမ္ဘာ ဝိဘာ-ဝိဿတိတိ အာဟ မမ္မာနဋ္ဌိတိအာဒိ။ အနုဋ္ဌ၊ ၃။၂၃၉။

မမ္မာသန (နာ) [မမ္မ+အာသန။] တရားဟော ပုဂ္ဂိုလ်၏ နေရာ၊ တရားပလ္လင်။ ဗုဒ္ဓဿ ဘဂဝတော အာသနာရဟံ မမ္မာသနံ ပည-ပေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၊။ မမ္မာသန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀)ဣတိ မမ္မဒေသကာသနံ၊ မမ္မံ ဝါ ကထေတုံ ယုတ္တာသန်။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၇၄။

မမ္မာသနံ(ပ၊၉) — အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ မမ္မာ-သနံ(ဒု၊၉)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၆။ မ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ ၂။ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၀၁။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ မမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၃။ မမ္မာသနတော (မ၊၉)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၇၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၄။ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၇၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ သာရတ္ထ၊ဋ၊။ဋ၁၆။ **မမ္မာသနာ** (မ၊၉) — သာရတ္ထ၊ဋ၊။ဋ၁၆။ **မမ္မာသနဿ** (ဆ၊၉) —အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဋ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၀။ **မမ္မာသနေ** — ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဋ၊။၄၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၇၆။ ဝိ၊သင်ဟ။ ၉၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၊ဋ၃၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဋ၆။ မ၊ဋ္ဌ ၄။၁ ၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဋ၀၊၆၄၊၁၇ ၂။ မမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၂၀။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၂ဋ၃။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁။ သာရတ္ထ၊၁။၆၁။

မမ္မာသနဂတ (တိ) [မမ္မာသန+ဂတ] တရား ဟောပုဂ္ဂိုလ်၏ နေရာသို့ ရောက်သော၊ တရား ဟောပလ္လင်ထက်သို့ ရောက်သော(သူ)။ မမ္မာ-သနဂတေနာယသ္မတာ အာနန္ဒတ္ထေရေန.... ဝုတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁ဋ။

မမ္မာသနဝိတာန (ပု၊နာ) [မမ္မာသန+ဝိတာန] တရားဟောပလ္လင်၏ (အထက်၌ ဖွဲ့ကြက်အပ်သော) ဗိတာန် မျက်နှာကြက်။ ကေစိ မမ္မာ-သနဝိတာနေ ဗုဒ္ဓကဏ္ဍကေသု ကေစိ ကဏ်-ကာရပုပ္ပါဒိနိ သလာကာဟိ ဝိဇ္ဈန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၃။ ဝိ၊သင်ဟ။ ၂ဝ။ ဓမ္မာသနဝိတာနေ ဗုဒ္ဓကဏ္ဍကေသု ပုပ္ပါနိ ဝိဇ္ဈိတ္မာ ဌပေန္တိတိ သမ္ဗန္ဓော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ဝ၁။

မမ္မာသီသ (တိ) [မမ္မ+အာသီသ] တရားကို မြှော်လင့်တောင့်တခြင်း။ မမ္မာသီသံ (မမ္ဗ-သီသံ၊ သီ၊ ဣ) ကရိတ္မာန၊ ဝိဟာရန္တော ဝိပ-ဿကော။ မိလိန္ဒ။၃၇၈။

မမ္မာသီသက (တိ) [မမ္မ+အာသီသိ+ဏ္ဍ ။ မမ္မ+ အာ+သီသ (သီသိ)+ဏ္ဍ] တရားကို လိုလား တောင့်တတတ်သော။ မမ္မသီသကမ္ဘကဲ့ ကြည့်။

မမ္မာသောက (ပု) [မမ္မ+အသောက] (၁)မမ္မာ သောကမင်း၊ သိရီမမ္မာသောကမင်း။ (ယင်း သည် B-E ၂၁၀-နှစ်တွင် ဘာရတနိုင်ငံတော် ပါဋ္ဌလိပုတ် (ယခု ပဋ္ဋနာ) နန်းမြို့တော်၌

နန်းတက်သည်။ B.E ၂၅၅ - ခု နှစ်တွင် ကွယ်လွန်သည်။ စန္ဒဂုတ်မင်း၏ သားတော် မောရိယအနွယ် ဗိန္ဓုသာရမင်းနှင့် မောရိ-ယဝံသ ဓမ္မာ မိဖုရားကြီးတို့မှ ဖွားမြင်သည်၊ ဓမ္မာမိဖုရားကြီး၌ ဓမ္မာသောက သန္ဓေရသောအခါ ခြေတဖက်ဖြင့် လ,ကိုနင်းလိုခြင်း, ခြေတဖက်ဖြင့် နေ,ကို နင်းလိုခြင်း, ကောင်းကင်က ကြယ် တာရာ နက္ခတ်တို့ကို စားလိုခြင်း, တိမ်ညွှန့်တို့ကို သုံးဆောင်လိုခြင်း, မြေထဲက တီကောင်တို့ကို စားသုံးလိုခြင်း, မြေပေါ်ရှိ သစ်ညွှန့် သစ်ဖူးတို့ကို ကိုက်ဝါးစား မျိုလိုခြင်းဟူသော ချင်ခြင်းတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သို့ရာတွင် မိဖုရားသည် ယင်းကဲ့သို့ချင်ခြင်း ဖြစ်ပုံကို တစုံတယောက်သောသူကိုမျှ မပြော ချေ။ အလိုမပြည့်သဖြင့် ကိုယ်အင်္ဂါ ဖျော့တော့ ဝါဖတ် ခြောက်ကပ် ကြွေ့လှီနေသည်၊ ဗိန္ဓုသာရမင်းကြီးက ချော့မော့ မေးသည်တွင်မှ မိမိ၏ချင်ခြင်းဖြစ်ပုံ အလုံးစုံကို ပြောကြားသည်။ မင်းတရားသည် အကြောင်းဥပါယ်၌ လိမ္မာသော အမတ်တို့နှင့်တိုင်ပင်၍ လရုပ်, နေရုပ် ပုံစံ မုန့်ခဲဖွယ်တို့ကို ပြုလုပ်စေ၍ မတ်တတ်ရပ်စေ၏၊ ကြယ်တာရာ နက္ခတ်တို့ ရုပ်ပုံပြုလုပ်သောမုန့်, တိမ်ညွှန့်သဏ္ဌာန်ပြုလုပ်သောမုန့်တို့ကိုလည်း စားစေ၏၊ နန်းရင်ပြင်၌ သဲမိုးရွာစေပြီးတီရုပ် သစ်ညွှန့် သစ်ဖူးသဏ္ဌာန် ပြုလုပ်အပ်သော စတုမဟာဘူတတို့ကို စားစေ၏။

တနေ့သ၌ မင်းတရားသည် ဗေဒင်တတ် ပုဏ္ဏားတို့ကို မေး၏၊ တဖန် ပုဏ္ဏားတို့က မြို့တော်စည်ပင်သာယာရေး လုပ်ဆောင်သူတို့ကို မေးစေ၏၊ တဖန် မြို့တော်စည်ပင်သာယာရေးလုပ်ဆောင်သူတို့က တက္ကတွန်းတို့ကို မေးစေပြန်၏၊ မင်းတရားသည် မိဖုရားကိုးကွယ်သည့် ဇနသာနတက္ကတွန်းကို မေးလျှောက်လေရာ ဇနသာန တက္ကတွန်းက မင်းမြတ် မိဖုရား၏ ကိုယ်ဝန်သည် ရင့်လေပြီ၊ ဘုန်းကံကြန်အင် လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော သားထူးသားမြတ်ကို ဖွားမြင်လိမ့်မည်ဟု နိမိတ်စကားမိန့်ကြား၏၊ ဇနသာန တက္ကတွန်း မိန့်ကြားသည့်အတိုင်း မကြာမီ ဘုန်းကံ ကြန်အင် လက္ခဏာနှင့် ပြည့်စုံသော ဓမ္မာသောကမင်းသားကို ဖွားမြင်လေသည်။ တနေ့တွင် မင်းသား ဖခင်ရင်ခွင်၌ ကစားစဉ် လက်ျာရစ် အရစ်ရှိသော မင်္ဂလာခရုသင်းကို မင်းသား၏ လက်ထဲ၌ ထည့်လိုက်ကြ၏၊ မင်းသားသည် ယင်းခရုသင်း၌ ကျင်ငယ်စွန့်လိုက်လေသည်။ ဖခင် မင်းတရားသည် ယင်း ကျင်ငယ်ရည်တို့ကို မင်းသား၏ ထိပ်ထက်၌ သွန်လောင်းလိုက်လေ၏။ ထိုအခါ မိဖုရားသည် အမျက်ထွက်စိတ်ဆိုး၍ သားတော်ကို မင်းတရားရင်ခွင်မှ ယူပြီးပွေ့ချီကာ ဇနသာနတက္ကတွန်းအား အကြောင်းစုံ လျှောက်ကြားလေ၏၊ ထိုအခါ တက္ကတွန်းက မိဖုရား မကြောက်ပါလင့်၊ သင်မိဖုရား၏ သားသည် ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးတွင် အမြတ်ဆုံး မင်းဖြစ်လိမ့်မည်ဟု မိန့်ကြားပြီး ဇနသာနတက္ကတွန်းသည် မြို့တော်မှ တယူဇနာ ကွာလှမ်းသော အရပ်၌ ပြောင်းရွှေ့ နေထိုင်လေသည်။ မဟာဝံသ ရှိကာ။၁၂၅–၁၂၇။

ဓမ္မာသောက မင်းသားသည် အရွယ်ရောက်လတ်သော် ဖခင် ဗိန္ဓုသာရမင်း၏ အမိန့်အရ အဝန္တီတိုင်း ဥဇ္ဇေနီပြည်ကို အုပ်ချုပ်၍ ဝေဒိသမြို့၌ နေထိုင်ခဲ့လေသည်၊ ဝေဒိသမြို့၌ နေထိုင်စဉ် သူဌေးသွီး ဝေဒိသဒေဝီနှင့် အကြောင်းပါခဲ့လေသည်၊ ဝေဒိသဒေဝီမှ သားတော် မဟိန္ဒ, သွီးတော် သံဃမိတ္တာတို့ ဖွားမြင်ခဲ့လေသည်။

တနေ့တွင် ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ ဖခင် ဗိန္ဓုသာရမင်းကြီး မကျန်းမမာကြောင်းကြားသိသဖြင့် ပါဋလိပုတ် မြို့တော်သို့ သွားရောက်၍ မိမိကိုယ်တိုင် လုပ်ကျွေး ပြုစုခဲ့လေသည်၊ ဖခင်ဘုရင် ဗိန္ဓုသာရမင်းသည် နန်းသက် ၂၈-

နှစ် B.E. ၂၁၄-ခုနှစ်တွင် နတ်ရွာစံလွန်သဖြင့် နိုင်ငံတော်အလုံးကို သိမ်းပိုက်ခဲ့လေသည်၊ နောင်တော် သုမနမင်းသား ကြားသိသဖြင့် ၁၀၀- (၉၇) သော ညီတော်တို့နှင့်အတူ ဓမ္မာသောကမင်းကို တိုက်ခိုက်လေသည်၊ ဓမ္မာသောကသည် မိတူဖတူ ညီတော်အရင်း တိသာကို ချန်၍ အခြားသုမနအပါအဝင် ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်ကို သတ်ဖြတ် ကွပ်မျက်အောင်မြင်ပြီး B.E ၂၁၇- ခုနှစ်တွင် ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးကို ထီးတလက်တည်း ပြုနိုင်ခဲ့လေသည်။ဓမ္မာသောက ညီနောင် ၁၀၁-(၉၉) ယောက် သတ်ဖြတ်ချိန်ကို B.E ၂၁၄-ခုနှစ်, မဟိန္ဒသတိုးသား ၁၀-နှစ်အရွယ် ရှိချိန်ဟု ဒီပဝံသဋ္ဌေ။ ဒီပဝံသ၊ ၆။ ၂၁၊ ၂၂။

ဓမ္မာသောကသည် လွန်စွာ တန်ခိုး အာဏာကြီးလှပေ၏၊ မြေအောက် ၁-ယူဇနာ, မြေထက်ကောင်းကင် ၁-ယူဇနာ အာဏာပြန့်နှံ့ လေသည်၊ ဇမ္ဗူဒီပ်တကျွန်းလုံးရှိ လူအပေါင်းနှင့် ကျွန်, ငုံး, ခါ, လင်းနို, ပျား, နဂါး, ရွှေ, ကြွက်, ဝံ, မျောက် စသော တိရစ္ဆာန်တို့ပင် ဆိုင်ရာအခွန်ဘဏ္ဍာတို့ ဆက်သကြရကုန်၏။ The Hisstory of India စသည်ကြည့်။ဓမ္မာသောကမင်းကြီးသည် အသောက, အသောကမ္မ, သိရိမ္မာသောက, အသောကဝဏ္ဏ, ဝိတသောက, ဒီပစက္ခဝတ္တိ, ပိယဒဿီ, ဒေဝါနံ ပိယဒဿီ စသော အမည်တို့ဖြင့် ထင်ရှားခဲ့သည်။ D.P.။ ဘာရတ မောဒ္ဓသိဒ္ဓဘုန်, ဒီဝျာဝဒါန-စသည်တို့ ကြည့်။ ဖတူ မိကဲ့ ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်တို့ကို ကွက်မျက်ခြင်း၊ဆန့်ကျင်ဖက် စစ်သားသိန်းကျော်ကို ကွပ်မျက်ခြင်းကြောင့် စဏ္ဍာသောကဟုလည်း ထင်ရှားခဲ့၏။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၁၈၉။

ဓမ္မာသောကမင်း၌ ဝေဒိသဒေဝီ (–ဝေဒိသမြို့ ဝေဒိသ သူဌေးသမီး ဒေဝီ) အသန္မိမိတ္တာ, စာရုဝကီ, ပဒုမဝတီ, တိဿရက္ခာ အားဖြင့် မိဖုရား ၅-ယောက် ရှိသည်။ မဟိန္ဒ, တိဝရ, ဓမ္မဝိဝဒ္ဓန (ကုဏာလ), ဇလောက ဟူသော သား ၄-ယောက်နှင့် သံဃမိတ္တာ, စာ-ရုမတီ ဟူသော သမီး ၂-ယောက် ထွန်းကားခဲ့သည်။ ယင်းသားသမီးတို့အနက် မဟိန္ဒ, သံဃမိတ္တာတို့ကား ဝေဒိသဒေဝီမှ ဖွားမြင်သူတို့ဖြစ်ကုန်၏၊ တိဝရမှာ စာရုဝကီမှဖွားမြင်သည်။ ဓမ္မဝဒ္ဓန (ကုဏာလ)မှာ ပဒုမဝတီမှ ဖွားမြင်သည်။ ဇလောကမ်း မိခင်ကို အတိအကျ မဖော်ပြကြ။ဘာရတမောဒ္ဓ သိဒ္ဓဘုန်။ ၂၁၀–၁။

ကကုသံ, ကောဏာဂုံ, ကဿပ, ဂေါတမ ဟူသော ဘုရား ၄-ဆူတို့ကို ဖူးမြင်ဘူးသော ကာဋ္ဌနဂါးမင်းကို ရှေခြေကျင်းပွဲ၍ ခေါ်ယူစေပြီး ဘုရားရှင် ရှစ်သွင်သဏ္ဌာန်တော် ဖန်ဆင်းစေခဲ့လေသည်၊ ကာဋ္ဌနဂါးမင်းသည် လက္ခဏာကြီး ၃၂-ပါး, လက္ခဏာတော်ငယ် ၈၀, ကေတုမာရောင်လျှံတော်ဖြင့် တင့်ဇယ်သော ဘုရားရှင် ရှစ်ပုံတော် ဖန်ဆင်း၍ မင်းအား ရှမြင်စေ၏၊ မင်းသည် လွန်စွာလေးမြတ်ကြည်ညိုလေသည်။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၈၉–၉၄။

B.E ၂၂၂-ခုနှစ်လောက်တွင် ပါဋ္ဌလိပုတ်မြို့တော် (ယခု ပဋ္ဋနာ) ၌ သံဃာတော် ၆-သောင်းခန့် ချောင်ချိစွာ နေနိုင်လောက်သော အသောကာရာမ ကျောင်းတိုက်ကြီးကို အရှင်ကုန္ဒဂုတ္တထေရ် ဦးစီး၍ ၃-နှစ်အချိန်ပိုင်းဖြင့် တည်ဆောက်စေ၍ သံဃာတော်အားလှူဒါန်း ခဲ့လေသည်။ ရဟန်း ၆-သောင်းတို့အားလည်း နိစ္စဘတ် ဆွမ်းဝတ်တည်၍ လှူဒါန်းပြီးနောက် သာသနာတော်ကို ချီးမြှောက်ခဲ့လေသည်။ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံးတော်မူခဲ့သော ကျောင်းတိုက်ရှိ, ဌာန အသီးသီးတို့၌ စေတီပုထိုးများ တည်ထားခဲ့သည်။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၁၇၅။ ဇမ္ဗူဒီပ် တကျွန်းလုံးရှိ မြို့ပေါင်း ၈-သောင်း ၄-ထောင်တို့၌ ၈-သောင်း ၄-ထောင်သော စေတီတို့ဖြင့်

တန်ဆာဆင်အပ်သော ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ၈-သောင်း ၄-ထောင်တို့ကို ၉၆-ကုဋေ အသပြာငွေတို့ကို စွန့်လှူလျက် ဆောက်လုပ်စေ၍ လှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၆၊၃၇။ သာသနာ့အမွေရရန်ရည်သန်၍ သားတော်မဟိန္ဒ, သွီးတော် သံဃမိတ္တာတို့ကို နန်းသက် ၆-နှစ် အရှိ ရှင်ရဟန်းပြုစေ၍ သာသနာတွင်း သွတ်သွင်းသည်။ ဒီပဝံသ၊၇။၂၂။

ညီတော်တိဿကို သာသနာတွင်း သွတ်သွင်းစဉ်က ဗောင်း, နားဌောင်း, အဝတ် တန်ဆာ ရတနာမျိုးစုံတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်စေ၍ နန်းတော်မှ အသောကာရုမကျောင်းတိုက်တိုင်အောင် လမ်းကိုလည်းတံခွန်ကုက္ကား မှုလေးပွါးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်စေပြီး ဆင်, မြင်း, ရထား, ခြေသည်-ဟူသော စစ်တပ် အခမ်းအနား၊ကြီးဖြင့် ကျောင်းသို့ ပို့ဆောင်သည်။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ရဟန္တာဖြစ်တော်မူသော ညီတော် တိဿ(ဧကဝိဟာရီ) ထေရ်သီတင်းသုံးရန် ငွေအသပြာ ၁-ကုဋေ အကုန် အကျခံကာ ဘောဇကဂိရိ ကျောင်းကို တည်ဆောက် လှူဒါန်းခဲ့သည်။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၈။

မင်းတရားသည် ဆရာဖြစ်သော နိဂြောဓ သာမဏေအတွက် အသပြာ ၁-သိန်း, စေတီတော်များ ပန်းနှံသာ ပူဇော်ရန် အသပြာ ၁-သိန်း, တရားတော် ပူဇော်ရန်ရည်မှန်း၍ ပိဋ္ဌကတ်ဗဟုဿုတနှင့် ပြည့်စုံသော တရားစာပေ ဆောင် ရဟန်းတို့အတွက်အသပြာ ၁-သိန်း, ပါဠိလိပုတ်မြို့တော်တံခါး ၄-ပေါက်တို့၌ စတုမဟာစသော ဆေးပစ္စည်းအတွက် ၁-သိန်းတို့ကို နေ့စဉ် လှူဒါန်းခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၉-၄၀။ ဓမ္မာသောကမင်းသည် မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿ ထေရ်အဟောဂင်္ဂါမှ ပြန်ကြွတော်မူလာသော အခါ ဂင်္ဂါမြစ်အတွင်း ဒုးဆစ်ပမာဏရှိရေတွင် ဆင်း၍ ကြိုဆို ခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၄၃။ ပါဠိလိပုတ်မြို့ မင်း၏အပန်းဖြေ စံဥယျာဉ်၌ အရှင် မောဂ္ဂလိပုတ္တတိဿထေရ်ကို ပင့်၍ မထေရ်မြတ်ထံ ဗုဒ္ဓအယူဝါဒကို သင်ယူခဲ့လေသည်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၄၅။

ဓမ္မာသောကမင်းသည် ပွဲလမ်းသဘင်နှင့် သတ္တဝါများကို သတ်ဖြတ်၍ ယဇ်ပူဇော်မှုကို တားမြစ်ခဲ့သည်။ ဆေးဆရာများ ထားရှိခြင်း, ဆေးပင်, ဝါးပင်များ စိုက်ပျိုးခြင်းတို့ကိုပြုလုပ်တော်မူ၍ ရေတွင်း ရေကန် တူးဖော်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ ၅-နှစ်တကြိမ် တရားဟောနယ်လှည့် ထွက်ရန်, မိဘ ဆရာသမားတို့ကို ရိုသေရန်, သတ္တဝါများ မသတ်ရန်, အကုန်အကျ မမျှ ရန် ညွှန်ကြားခဲ့သည်၊ ပျော်စရာ ဘုံနှန်းဗိမာန် ဆင်ယာဉ် မြင်းယာဉ် စသည်များ ကြည့်ရှုဖို့ လွယ်ကူလင့်ကစား တရားသိမြင်ရန် ခဲယဉ်းကြောင်း မိဘဆရာသမား စသူတို့ စကားကို လိုက်နာရန် အကျင့်သီလ ရှိမှ တရားတည်နိုင်ကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

ကောင်းမှုပြုရန် ခဲယဉ်းကြောင်း လူကောင်း သူကောင်းသည်သာ ကောင်းမှုပြု၍ သူယုတ်မာသည်ကား ကောင်းမှု လုပ်ငန်းကို ဖျက်ဆီးကြောင်း တရားကြီးကြပ်အမတ်များ ထားရှိကြောင်း ယောနက, ကမ္ဘောဇ-စသော တိုင်းပြည်များ၌ တရားဖြန့်ကြောင်း ဖော်ပြထား၏။ အသောကကျောက်စာချပ်။ ၁၊၂၊ ၃၊၄၊၅။ အကျယ် အသောကကျောက်စာများ ကြည့်။

သီတိုင်ဋ္ဌာန်း အနုရာဓမြို့ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီး၌ သွီးတော် သံဃမိတ္တာ ထေရီမကို စေလွှတ်၍ ဗောဓိပင်ကို စိုက်ပျိုးစေပြီး၁၂-နှစ်အကြာတွင် အသန္ဓိမိတ္တာမိဖုရားကြီး ကွယ်လွန်သည်။ ၎င်းနောက် ၄-နှစ်မြောက် တိဿရက္ခာကို မိဖုရားကြီး မြှောက်သည်။ ၎င်းနောက် ၃-နှစ်မြောက်တွင် တိဿရက္ခာသည် မဟာဗောဓိပင်ကို သတ်ပစ်၏။ ယင်းသို့မဟာဗောဓိပင်ကို သတ်ပြီး ၄-ရက်

မြောက်တွင် ဓမ္မာသောကမင်းကြီး စိတ်နှလုံး မသာမယာဖြစ်၍ ကွယ်လွန်သည်။ ဇိနကာလ မာလီ။၄၃။

ဓမ္မာသောကသည် ကသ္မီရနယ်ပယ်သို့ မိမိသားဖြစ်သော ဇလောကကို လွှတ်ဟုန်ရှိသည်၊ ယင်းဇလောက လက်ထက်တွင် ကသ္မီရ၌ ဘုရားသာသနာ စတင်ရောက်လေသည်။ Buddism Keshmir ၂၅။

ဓမ္မာသောကသည် B-C ၂၃၉-ခုနှစ်တွင် မိမိ၏သို့်းတော် စာရှမတီနှင့်အတူ နီပေါသို့ သွားရ၍ ဒေဝပါလအမည်ရှိသော မင်းမျိုး မင်းဆွေ သတိုးသားနှင့် လက်ထပ်စေခဲ့ပြီး ဗုဒ္ဓသာသနာ ထွန်းကားအောင် စီမံခဲ့လေသည်။ သီရိသီဝလိ၏ Buddhist World ၃၁၃။

ဓမ္မာသောက မင်းကြီးသည် B-E ၂၅၅-ခုနှစ် ကွယ်လွန်ခါနီးတွင် ဆေးဆရာက ပေးထားသည့် အစေ့နှင့်တကွ သျှစ်သျှားသီးခြမ်းကို စားငုံမည်အပြုတွင် ငါသည် ဘုရားသာသနာတော်အား ကုဋေ-၁၀၀ (ကုဋေရာပေါင်းများစွာ) လှူဒါန်းခဲ့ပြီး နောက်ထပ် လှူဒါန်းလိုသေး၏ ဟု ကြံစည်၍ အသည်းအသန် ဝေဒနာခံစားနေရစဉ် အမတ်တို့အား မိမိသည် သာသနာတော်အား နောက်ထပ် ကုဋေ-၁၀၀ စွန့်လှူလိုသေး၏ ဟု အမိန့်ရှိရာ အမတ်များက ခွဲဝေယူကြပြီး လှူဒါန်းခွင့်မပြုတော့ချေ။ မင်းကြီးလည်း စိတ်နှလုံးမသာမယာ ရှိရှိမှအပ မည်သို့မျှ မတတ်နိုင်တော့ချေ။ သို့ဖြစ်၍ အနီးရှိ မင်ချင်းယောကျ်ား တယောက်ကို အသောကာရုမ (ကုက္ကုဋာရုမ)ကျောင်းတိုက်ကိုသွား၊ဟော ဒီသျှစ်သျှားသီးပိုင်း (ခြမ်း)ကို သံဃာတော်အား လှူဒါန်းပါချေဟု စေလွှတ်လိုက်သည်။ မင်းကြီးသည် ကုဋေ ၁၀၀ နောက်ထပ် သာသနာတော်အား စွန့်လှူလိုသော်လည်း အမတ်များက ခွင့်မပြုသဖြင့် နောက်ဆုံး ကွယ်လွန်မည့်ဆဲဆဲ ဤသျှစ်သျှားသီးခြမ်းကို သာ လှူရကြောင်း၊ ယင်းသျှစ်သျှားသီးခြမ်းကို သံဃာတော်အားလုံး မဲချပြီး ဘုဉ်းပေးတော်မူပါဟု သံဃာတော်အား လျှောက်ထား၍ လှူဒါန်းခဲ့ပါဟု ပြောဆိုကာ စေလွှတ်ခြင်းဖြစ်လေသည်။ ကျောင်းတိုက်ရှိ သံဃာတော်တို့သည် ယင်းသျှစ်သျှားသီးကို မဲချ၍ ကျေးရုရဟန်းကို သုံးဆောင်စေပြီး သျှစ်သျှားသီးစေ့ ကို ခေတ်တော်နှင့်ရောပြီးစေတီတည်ခဲ့ရာ အာမလကဲစေတီဟု ထင်ရှားလေသည်။ ယင်းသို့ ဓမ္မာသောကမင်းကြီး သေရာညောင်စောင်း၌ ကုဋေ-၁၀၀ လှူဒါန်းရန် မတတ်နိုင်ပဲ သျှစ်သျှားသီး တခြမ်းသာ ပိုင်ဆိုင် လှူဒါန်းနိုင်ကြောင်းကို ရည်၍ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၄ ၌—

သကလံ မေဒိနိ ဘုတ္တာ၊
ဒတ္တာ ကောဋ္ဌိသတံ သုဓီ။
အနုမလကမတ္တသ၊
အနေ္ဓ ဗ္ဗသာရတံ ဂတော—

ဟု မိန့်ဆိုခဲ့လေသည်။ ဟီယွန်ဆန် တရုပ်မှတ်တမ်းနှင့် ဘာရတ ဗောဓ သိဒ္ဓဋ္ဌာန သီဟိုဠ် ဘာသာ သမိုင်းကျမ်း။၁၄၉။

ဓမ္မာသောကမင်းသည် နောက်ဆုံးအလှူဒါနကောင်းမှု ပုညဆ၏ အာနုဘော်ကြောင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်လေသည်။ လောကပညတ္တိ ကျမ်း။ စုတိခါနီးတွင် အမျက်ပြင်းထန်စွာ ဖြစ်မိသဖြင့် အစိရဝတီ မြစ်ကမ်းအနီး၌ စပါးကြီးမြေ့ဖြစ်ရာ အရှင်မယ်နွေတေရ် တရားဟောသဖြင့် စပါးကြီးမြေ့အဖြစ်မှ ကျွတ်၍ နတ်ပြည်၌ဖြစ်သည်။ ရာဇဝင်ကြီး။ ဓမ္မာသောကမင်း၏ မိတ်ဆွေ ဒေဝါနံပိယတိဿမင်းသည်လည်း တာဝတိံသာ နတ်ပြည်၌ နတ်သားဖြစ်၏။ယင်း နတ် ၂-ပါးသည် နတ်ပြည်၌နတ်သက်တမ်းအတိုင်း မနေကြပဲ ဓမ္မာသောကမင်းကြီးက သီဟိုဠ်ကျွန်း သမ္ဘူလသူဌေး၏

သား ဖြစ်လာ၏၊ ဒေဝါနံ ပိယတိဿ မင်းကြီးကား ဗျဉ္ဇသာလ သူဌေးကတော် ဝမ်းဌ် ဖြစ်လာ၏၊ ၇-နှစ်အရွယ်တွင် ရဟန်းပြုကြ၍ ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါလေးပါးနှင့်တကွ ရဟန္တာ ဖြစ်ကြကုန်၏။ သီရိမ္မာသောက မင်းကြီးကား ကုဏ္ဍလတိဿဟု တွင်လေသည်၊ ဒေဝါနံ ပိယတိဿမင်းကြီးကား ဗျဉ္ဇထေရ်ဟု တွင်၏။ ယင်း ၂ ပါးကား ဖွားစဉ်ကလည်း တချိန်တည်း, ရဟန်းပြုစဉ်ကလည်း တချိန်တည်းဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသောအခါတွင်လည်း သီဟိုဠ်ကျွန်းအလုံး၌ တန်ခိုးပြာဋ္ဌိဟာပြတော်မူကြ၍ တချိန်တည်းပင် ပရိနိဗ္ဗာန် ပြုကြကုန်၏။ သီဟဠဝတ္ထု။ မှန်နန်းရာဇဝင်။ ၁။ ၁၅၁။) (၂)သီဟိုဠ်ဘုရင် ဓမ္မာသောကမင်း။ (ယင်းသည် B.E-၁၇၆၂-၁၇၆၃-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိမြို့တော်၌ နန်းစိုက်၍ ၁-နှစ် မင်းပြုခဲ့သည်၊ ယင်းကို မဟာဒီပါဒအာဏာကင် မည်သော စောဠတိုင်းသားက သတ်ဖြတ်၍ နန်းလုသည်။) D·P လည်း ကြည့်။

(၁) အသန္ဓိမိတ္တာပိ ဓမ္မာသောကဿ ဒေဝီ "အတ္ထိ နု ခေါ ဘန္တေ ဗုဒ္ဓဿရေန သဒ္ဒေါ ကဿစိ သရော"တိ သံသံ ပုစ္ဆိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၄။ မဟာသမ္မတော မန္ဓာတာ ဓမ္မာသောကော ဇဝံ မဟာနုဘာဝေါ။ မ၊ဌ၊၃။၁၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၂၅။ အံ၊ဌ၊၃။၃၁၈။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၉၈။(–အံ၊ဌ၊၁။၃၈၀။ ပေတ၊ဌ။ ၂၂၈၊၂၃၄။) အသောက, ဓမ္မသောကာဘိ-သေက-တို့လည်း ကြည့်။

(၂) တတော ရာဇကုမာရကော၊ ဓမ္မာ သောကာဘိဝနကော။ အကာ သံဝစ္ဆရံ ရဇ္ဇံ၊ ဇာတိယာ သော တိမာသိကော။ မဟာဝံသ၊ ၇၈။၄၂။

ဓမ္မာသောကကာလ (ပု) [ဓမ္မာသောက+ကာလ] ဓမ္မာသောကမင်း–ဖြစ်ရာအခါ–လက်ထက်၊ B.E ၂၁၈–၂၅၅။ ယထေဝ ဟိ ဓမ္မာသောကကာလေ ကရဝီကသကုဏော သမန္တာ အာဒါသတိတ္ထိသု အတ္ထနော ဆာယံ ဒိသ္မာ သမ္ဘဒိသာသု ကရဝီကသညီ ဟုတ္တာ မရုရံ ဂိရံ နိစ္ဆာရေသိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၀၈။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁၂၂။)

ဓမ္မာသောကမဟာရာဇဝိဟာရ(ပု)[ဓမ္မာသောက+မဟာရာဇ+ဝိဟာရ]ဓမ္မာသောကမင်းကြီး ဆောက်လုပ် လှူ။ဒါန်းအပ်သော ကျောင်းတိုက်။ ဓမ္မာသောကမဟာရာဇ – ဝိဟာရေ ဝသတာ မယာ။ နေတ္တိ၊ဌ။၂၇၅။

ဓမ္မာသောကမာတု (ထီ၊ပု) [ဓမ္မာသောက+ မာတု] ဓမ္မာသောကမင်း၏ မိခင်။ (B.E-၂၁၈-၂၅၅-တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ နန်းတက်သော သီရိမ္မာသောက မင်းကြီး၏ မိခင် ဓမ္မာမိဖုရား။ ယင်းသည် ပါဋလိပုတ်မြို့တော်၌ ၂၈-နှစ် မင်းပြုသော ဗိန္ဒုသာရမင်း၏ မိဖုရား ၁၆-ယောက်ဘို့တွင် မိဖုရားခေါင်ကြီး "အဂ္ဂမဟေသီ" ဖြစ်သည်။) ဓမ္မာသောကမာတုယာ ဒေါဟဠုပ္ပတ္တိကထာ စ မဇ္ဈိမသင်္ဂီတိယာ စူဠဝံသိဟနာဒသုတ္တဝဏ္ဏနာယ သီဟဠဝတ္ထုကထာယ ဝုတ္တာ။ မဟာဝံသ ဋီကာ။ ၁၂၈။ ဓမ္မာ (၁)လည်း ကြည့်။

ဓမ္မာသောကရာဇ (ပု) [ဓမ္မာသောက+ရာဇ] ဓမ္မာသောကမင်း။ (ယင်းသည် ထီးနန်းစည်းစိမ်အတွက် ညီအစ်ကို ၁၀၁-(၉၉)ယောက်တို့နှင့်တကွ လူ သိန်းပေါင်းများစွာတို့ကို သုတ်သင်ကွပ်မျက်သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်၊ ကာလင်္ဂစစ်ပွဲတခုတွင်ပင် လူ ၁-သိန်း ၅-သောင်းတို့ကို ချုပ်နှောင်အကျဉ်းချ၍ လူ ၁သိန်းကို သတ်ဖြတ်ခဲ့လေသည်။ The Early History of India။)

ဓမ္မာသောကရာဇာ ထေရဿ ဂုဏံ သုတ္ဝာ ဒဠ္ဌကာမော တိက္ခတ္တုံ ပဟိဏိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၀။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁၁၂၊၁၇၄။)

ဓမ္မာသောကရုဇကာလ (ပု) [ဓမ္မာသောက-ရုဇ + ကာလ] ဓမ္မာသောကမင်း၏ လက်ထက်။ (ဓမ္မာသောကမင်း အုပ်စိုးချိန်အခါ။ ယင်း ဓမ္မာသောကမင်း အုပ်စိုးချိန် အခါကား **B.E.** ၂၁၈-မှ ၂၅၅-အတွင်း ဖြစ်၏။) သောဘဝဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓမ္မာသောကရုဇကာ-လေ ပါဋ္ဌလိပုတ္တေ နိမ္မတ္တိတ္တာ ပဗ္ဗဇိတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၉၀။

ဓမ္မာသောကာဘိသေက (ပု) [ဓမ္မာသောက+ အဘိသေက (=အဘိ + သိစ+ဏ)] ဓမ္မာ-သောကမင်းအား အဘိသိက်ရေစင်ဖြင့် သွန်း-လောင်း ပက်ဖျန်းခြင်း၊ ဓမ္မာသောကမင်း၏ အဘိသိက် အခမ်းအနားကို ပြရာအပိုင်း အခန်း၊ ဓမ္မာသောကမင်းသည် သားတော် မဟိန္ဒသတိုးသား ၁၄- နှစ်ရှိရာ **B.E** ၂၁၈-ခု နှစ်တွင် အဘိသိက်သွန်းသည်။ ဒီပဝံသ၊၆။ ၂၃-ကြည့်။ အဘိသိက်သွန်းလောင်းပြီး အဘိ-သိက်အာနုဘော်ကြောင့် ဇမ္ဗူဒီပ်မြေအပြင်၌ ပြိုင်ဖက်မရှိပဲ တယောက်တည်းသော မင်း-အဖြစ်သို့ ရောက်သည်။ အထက်ကောင်း-ကင် တယူဇနာ, မြေအောက် တယူဇနာ ထိုးဖောက်၍ အာဏာစက် ပြန့်နှံ့သည်၊ နေ့စဉ် အနဝတတ်အိုင်မှ ရေ ဂ-ထမ်း ၁၆-လုံး-ကို နတ်တို့ ပို့ဆက်ကြ၏။ ယင်း ၁၆-လုံးအနက် ဂ-လုံးကို သံဃာတော်များအား လှူ၏၊ ၂-လုံးသောရေကို ပိဋ္ဌက ၃-ပုံဆောင် ရဟန်း-တို့အား ပေးလှူ၏၊ ၂ လုံးသော ရေကို အသန္ဓိမိတ္တာ မိဖုရားကြီးအား ပေး၏၊ ၂-လုံး-သောရေကို မောင်းမ ၁-သောင်း ၆-ထောင်-တို့အား ပေး၏၊ ၂-လုံးသော ရေကို မင်း-တရားကိုယ်တိုင် သုံးဆောင်၏။ ဟိမဝန္တာ-တောင်မှ လွန်စွာ ကောင်းမွန် နူးညံ့သော အရသာနှင့် ပြည့်စုံသော နာဂလတာ ကွမ်းရိုး-ဒန်ပူများ, ဆေးဖြင့် ထုံစိမ်ထားသည့် သျှစ်သျှားသီးများ, အနံ့အရသာနှင့် လွန်စွာ-ပြည့်စုံသော သရက်သီးမှည့်များ, ဆဋ္ဌန်အိုင်၌-ဖြစ်သော ချောမွေ့ကောင်းမွန် ဆန်းကြယ်-သော အဆင်း ၅-မျိုးရှိ အဝတ်တန်ဆာများ, နတ်၌ဖြစ်သော သောက်ဖွယ်, စားဖွယ်များ-စသည်တို့ကို နတ်တို့ အခါမပြတ်ပို့ဆက်ကြကုန်-၏၊ မင်းတရား၏ စဖိုအိမ်၌ မင်းကြီး၏ ဘုန်းကံ-ကြောင့် မင်းတရားစားတော်ခေါ် ရန်အတွက်-သားသမင်, ဝက်, ငှက်, သတ္တဝါများ အလို-အလျောက် လာရောက်သေကြကုန်၏။ ယင်း-အသေကောင်မှ အသားတို့ကို မင်းတရား၏-စားတော်ပွဲအတွက် စီရင်ကြရ၏။ မြတ်လေး-ပွင့်အလား နူးညံ့သိမ်မွေ့လှသော အပေါ်ရံ-စုလျားကိုလည်း နတ်တို့ ပို့ဆက်ကြကုန်၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်တို့အားသာ ထိုက်တန်သည့် မျက်-စဉ်းကိုလည်း နဂါးတို့ ပို့ဆက်ကြကုန်၏၊ ကျေးငှက်တို့သည် မင်းကြီးနှင့် အခြွေအရံတို့-သုံးဆောင်ရန် သလေးစပါး လှည်း ၉-ထောင်-ကို ဆဋ္ဌန်အိုင်မှ နေ့စဉ် ဆောင်ယူပို့ဆက်ကြ-ကုန်၏။ ယင်း သလေးစပါးတို့ကို ကြွက်တို့-သည် ဆန်လုံး မပျက်စေပဲ ဖဲ့နုဆန်ဖဲ့ကြမ်းတို့-ကို ခွါ၍ပေးကြကုန်၏၊ ယင်းဆန်များဖြင့် မင်း-တရားသည် သံဃာတော်တို့အားလည်း လုပ်-ကျွေးစေ၏၊ မောင်းမမိဿံ ခြွေရံသင်းပင်း-တို့အားလည်း ပေးကမ်းချီးမြှောက်တော်မူ၏၊ ၎င်းပြင် ပျားကြီးပျားငယ်တို့သည် နန်းတော်-အနီး ပျားသလက်မပါပဲ စွဲလာကြကုန်၏၊ တောနေမျောက်သတ္တဝါတို့သည်လည်း ပန်းပဲ-ဖိုတို့၌ ဝင်ပြီး တူ ပေ ကိုင်ကြ၍ တိုင်းပြည်သုံး-သံထည်ပစ္စည်းတို့ကို ပြုလုပ်ကုန်၏၊ ကရဝိက-ငှက်တို့သည်လည်း ချိုမြိန်စွာ နန်းတော်အနီး-မြည်တွန်လာကြကုန်၏၊ ယင်းစသည်တို့ကား-ဓမ္မာသောကမင်း အဘိသိက်သွန်းအပြီး ဘုန်း-

ကံကြောင့် ထူးဆန်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာကုန်၏။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၂။ မဟာဝံသ၊၅။ ၂၃-၃၅။ ဓမ္မာ-သောကာသိသေကော နိဋ္ဌိတော။ မဟာဝံ-သ၊ ၅။ ၃၅။ အသောက, ဓမ္မာသောက နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓမ္မာဟဋ္ဌ (တိ) [ဓမ္မ+အာဟဋ္ဌ] တရားနှင့်အညီ ဆောင်အပ်သော၊ တရားသဖြင့် – နှိုင်းထက်ကလူ မရှိသော အမှုဖြင့် – ဆောင်အပ်သော။ ဓမ္မာဟဋ္ဌံ နာဂကုဋ္ဌရ၊ ဝိဓုရသ ဟဒယာဘိ-ပတ္ထယေ (ဇာ၊၂။ ၂၇၅) တိ နာဂသေဋ္ဌ အဟံ ဓမ္မေန သမေန အသာဟသိကကမ္မေန အာ-ဟဋ္ဌံ ဝိဓုရသ ဟဒယံ အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။ ၁၆၀။

ဓမ္မာဟတ (တိ) [ဓမ္မ+အာဟတ] တရားနှင့် အညီ – မိုက်နှက်ပုတ်ခတ် – ညှဉ်းဆဲ – သတ်ဖြတ် – အပ်သော။ ဓမ္မာဟတံ နာဂကုဋ္ဌရ၊ ဝိဓုရသ ဟဒယာဘိပတ္ထယေ။ ဇာ၊၂။ ၂၇၅။ =ဓမ္မေန သဓမေန အသာဟသိက ကမ္မေန အာဟဋ္ဌံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၆၀။

ဓမ္မိက (တိ) [ဓမ္မ+ဏိက။ (ဓမ္မိက-သံ၊ ဓမ္မိအ, ဓမ္မိက-ပြာ)] (၁) တရားရှိသော။ (၂)တရား – နှင့် – ၌ – ယှဉ်သော။ (၃) (က) တရားကို ကျင့်တတ်သော။ (၀) တရာ'သို့အစဉ် လိုက်၍ ကျင့်တတ်သော။ (၇) တရား–သ-ဖြင့်–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သော။ (၄) တရား ၌ကြည်ညိုသော။ (၅)(က) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀ ပါးတရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (ခ) လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (၆) သူတပါးတို့၏ အကျိုး ပရဟိတလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ် ဆောင်ရွက်တတ်သော။ (၇) အဂတိ မလိုက်စားသော၊ သူ။ (၈) (က) တရား – သဖြင့်–နှင့်အညီ – ဖြစ်သော – ရသော။ (ခ) တရားသဖြင့် ရောက်လာသော။ (ဂ) အပြစ်–မရှိ–ကင်း–သော။ (ဃ) အကြောင်းတရားမှ မကင်းသော အကျိုးအကြောင်း ဆက်စပ်သော။ (၁၀) တရား၏ဥစ္စာ၊ တရားပိုင် ပစ္စည်း။ (၁၁) ဓမ္မိကထေရ်။ (၁၂) ဓမ္မိက ရဟန်း။ (၁၃) ဓမ္မိကရသေ့။ (၁၄) ဓမ္မိက ပုဏ္ဏား။ (၁၅) ဓမ္မိကတိဿမင်း။ (၁၆) ဓမ္မိကသီတင်းသည်။ (၁ ,) ဓမ္မိကနတ်။ (၁ဂ) ဓမ္မိကရွှေသမင်။ (၁ဃ) ဓမ္မိကမြေခွေး။ (၂၀) ဓမ္မိကကျီးငှက်။ (၂၁) ဓမ္မိကတောင်။

ဓမ္မိကော (ပုဒ်ပ၊ဇ) — ဝိ၊ ၂။ ၃၇၃။ ဒီ၊ဝ။ ဂ၃။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဂ။ ဒီ၊၃။ ၄ဂ ။ အံ၊ဝ။ ၁၀၇။ အံ၊ ၂။ ၁၃ ၂။ အဘိ၊က။ ၂၁၅။ ဓမ္မ။ ၂၅။ ဣတိ-ဝုတ်။ ၂၀၅။ ထေရ။ ၃၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀ဂ။ စရိ-ယာ။ ၄၀၀။ ဇာ၊ ၂။ ၄ဖ။ နေတ္တိ။ ၁၁၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၉၀။ ကင်္ခ ၊ ။ ၁၅ ၂။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၁ဝ။ မ၊ဌ၊၃။ ၄ဖ။ သံ၊ ဌ၊ဝ။ ၂ဂ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၃။ အဘိ ဌ၊ဝ။ ၃ဖ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၁ဂ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၃၃ဂ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၇၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၉၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၅ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၂ဂ။ ၇ ၂ဖ။ သာရတ္ထ၊ဒီ။ ၁ ၂ဖ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၉ ၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၅။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁ ၃ ၉။ ဓမ္မိက(နဒ်ပ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။ ၁ ၄ ၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၃ ဖ။ မ'ဌ၊ ၄။ ၇ ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၁ ၉ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁ ။ ,ဂ ။ ဝ ဇ ရ ။ ၄ ဖ ၂ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဓမ္မိကာ(ထီ၊ ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဝ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ဖ ၃ ။ အံ ၊ ဝ ။ ၇ ၅ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ဂ ။ ဝ ် ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ၀ ၅ ။ ဝ ် ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဖ ၉ ။ ဝ ် ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ဂ ၂ ။ ဝ ် ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၃ ၅ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဝ ၁ ဝ ။ မ ' ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၀ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၀ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ၄ ။ စ ရ ိ ယ ာ ၊ ဌ ။ ၃ ၃ ၀ ။ ဓ မ ္ မ ိ က ာ (ပ ု ၊ ပ ၊ ဗ) — ဝ ိ ၊ ဌ ။ ၂ ၀ ၅ ။ ဝ ိ ၊ ၅ ။ ၂ ၃ ၇ ။ ဒ ီ ၊ ၂ ။ ဖ ၈ ။ ဒ ီ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၃ ။ မ ၊ ဝ ။ ၃ ၉ ၇ ။ မ ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ၀ ။ အ ံ ' ၂ ။ ၂ ၅ ၅ ။ အ ံ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ဂ ။ ဇ ာ ၊ ဝ ။ ၃ ၂ ၅ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဂ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၃ ။ သ ံ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၃ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၉ ၀ ။ အ ဘ ိ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၂ ၀ ဖ ။ ဓ မ ္ မ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ဂ ဂ ။ ဇ ာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ဖ ၄ ။ ၀ ဇ ရ ။ ၅ ဖ ၁ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၉ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၉ ၀ ။ ဓ မ ္ မ ိ က ာ နီ (နဒ်ပ ၊ ဗ) — ဝ ိ ၊ ၅ ။ ၂ ၁ ၅ ။ ဝ ိ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၉ ။ ကင်္ခ ၊ ။ ၂ ၅ ၉ ။ ကင်္ခ ၊ ။

ဋ္ဌိ။၄၁၇။ ဓမ္မိက (အာ၊ ၉)—အံ၊ ၂။ ၃၂၂။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃။ စရိယာ၊ ဌ။ ၆၆။ ဓမ္မိကံ(ဒု၊ ၉)—ဝိ၊ ၂။ ၃၇၃။ ဝိ၊ ၄။ ၄၃။ ဝိ၊ ၅။ ၁၁၀။ ဒီ၊ ၁။ ၈၀။ ဒီ၊ ၂။ ၆၃။ ဒီ၊ ၃။ ၁၂၁။ မ၊ ၃။ ၉။ သံ၊ ၂။ ၂၀၁။ အံ၊ ၁။ ၇၅။ အံ၊ ၂။ ၁၃၂။ အံ၊ ၃။ ၁၅၉။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၉။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၈၂။ ကခ်ီ။ ၃၂၅။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၈၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅၁။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၅။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၁၇၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၅။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၉။ ပေတ၊ ဌ။ ၂၄။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၃၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၇။ ဝိဇိရ။ ၅၄၅။ သာဝတ္ထိ၊ ၃။ ၁၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၈။ ဓမ္မိကေ (ဒု၊ ၈)—ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၆၉။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၃၃။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဓမ္မိကေန (တ၊ ၉)—ဝိ၊ ၄။ ၁၂၅။ ဒီ၊ ၁။ ၁၃၅။ အံ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၆၃။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၆။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၉၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၃၁။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဓမ္မိကာယ—ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၄။ ဓမ္မိကေဃ (တ၊ ၈)—အံ၊ ၁။ ၃၂၉။ အံ၊ ၂။ ၃၃။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၁၃။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂။ ၂။ စရိယာ၊ ဌ။ ၁၅၂။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၄၁။ ဓမ္မိကာဃိ—သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္မိကာနံ (စ၊ ၈)—ဝိ၊ ၅။ ၃၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၉။ ကခ်ီ။ ၂၅၉။ ဝဇိရ။ ၃၃၀။ ကခ်ီ၊ ဌ။ ၄၁၇။ ဓမ္မိကဿ (ဆ၊ ၈) — ဒီ၊ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊ ၁။ ၁၀၀။ အံ၊ ၂။ ၃၃၂။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၆။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၆။ ဝဇိရ။ ၅၅၃။ အံ၊ ဌ္ဌိ၊ ၂။ ၃၅၀။ ဓမ္မိကာယ—အံ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၄၄။ ဓမ္မိကာနံ (ဆ၊ ၈)—ဇာ၊ ၂။ ၁၀၆။ မိလိန္ဒ။ ၂၂၂။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၂၁။ ကခ်ီ။ ၉၀။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃၃၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၂၁။ ကခ်ီ၊ ဌ္ဌိ။ ၁၄၁။ ဓမ္မိကေ(သ၊ ၈)—ဝိ၊ ၂။ ၃၃၄။ ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၅၀။ ကခ်ီ။ ၃၂၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၃၀၉။ ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၃၉။ ဓမ္မိကာယ—ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၃၉။ ဓမ္မိကေသု(သ၊ ၈)—အံ၊ ၁။ ၃၀၇။

(ဝ) တရားရှိသော။ မြေမှာ အသာ အတ္ထိတိ ဓမ္မိကော။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၁၃။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၀။ (–ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၁၄၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၃၄၄။ ကခ်ီ၊ ဌ္ဌိ။ ၄၁၇။ ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၁။ ၂၉၃။ သံ၊ ဌ္ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃၄။) (၂) တရား–နှင့်–ဌ–ယှဉ်သော။ ဓမ္မိကာတိ မြေယုတ္တာ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀။ မြေ နိယုတ္တာ ဓမ္မိကာ။ ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၂။ ၉။ ဓမ္မိကောတိ မြေယုတ္တော သဗ္ဗသော၀ အမ္မ ပဟာယ ဓမ္မေ ဌိတော။ မ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၈၈။ (–အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၃၃။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၁၉။ သီ၊ ဌ္ဌိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၃၃။ ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၂။ ၃၄။ အံ၊ ဌ္ဌိ၊ ၂။ ၈၁။ အံ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၈၃။)

(၃) (က) တရားကို ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မံ စရတိတိ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁၁။ ဒီ၊ ဌ္ဌိ၊ ၁။ ၂၉၃။ မ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၆၈။ မောဂ်၊ ၄။ ၂၈။ (ခ) တရားသို့ အစဉ်လိုက်၍ ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မံ အနုဝတ္တတိတိ ဓမ္မိကော။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ (ဂ) တရား–သဖြင့်–နှင့်အညီ–ကျင့်တတ်သော။ ဓမ္မေန စရတိတိ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ။ ၇၃။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ အံ၊ ဌ္ဌိ၊ ၃။ ၁၈၃။ ဓမ္မေန စရတိ ပဝတ္တတိတိ ဓမ္မိကော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၀။ ရူ။ ၃၇၃။

(၄) တရားခ္ခ် ကြည်ညိုသော။ ဗုဒ္ဓေ ပသန္နော ဗုဒ္ဓိကော။ ၀ဝ် ဓမ္မိကော။ ကစ္စည်း။ ၃၅၁။ ရူ။ ၃၇၅။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ (၅)(က) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ (ခ) လောကုတ္တရာ ၉-ပါး တရားနှင့် ပြည့်စုံသော။ ဓမ္မိကောတိ စက္ကဝတ္တိ ဒသ-ကုသလကမ္မပထ၀သေန ဓမ္မိကော၊ တထာ-ဂတော ပန နဝလောကုတ္တရဓမ္မ၀သေန။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၇၉။ ဓမ္မိကောတိ ဒသကုသလမ္မ-သမန္နာဂတော အဂတိဂမနဝိရဟိတော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၄။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၃၉။(–ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၂၃၉။)

(၆) သူတပါးတို့၏အကျိုး ပရဟိတလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ်ဆောင်ရွက်တတ်သော။ ပရ-ဟိတမဂ္ဂကရဏေန ဝါ ဓမ္မိကော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။

၂၂၂။ မ၊၆၊၃။၂၅၁။ ဣတိဝုတ်၊၆။၇၃။ အံ၊ ၆။၃။၁၈၄။ (၂) အဂတိမလိုက်စားသော၊သူ။ ဓမ္မိကောတိ စတ္တာရိ အဂတိဂမနာနိ ပဟာယ ဓမ္မေန ရဇ္ဇံ ကာရေန္တော။ ဇာ၊၆၊၅။ ၂၃၉။ (၅) သာဓု–လည်း ကြည့်။

(ဂ) (က) တရား–သဖြင့် –နှင့်အညီ– ဖြစ်သော–ရသော။ ဓမ္မိကာတိ....ဓမ္မေန သမေန ဘိက္ခာစာရဝတ္တေန ဥပ္ပန္နာ။ ဒီ၊၆၊၂။ ၁၂၂။ မ၊၆၊၂။၂၉၃။ အံ၊၆၊၃။၉၀။ ဓမ္မေန သမေန ဥပ္ပန္နာ ပစ္စယာ ဓမ္မိကာ နာမ။ အဘိ၊၆၊၁။ ၂၀၆။ (ခ) တရားသဖြင့် ရောက်လာသော။ ဓမ္မတော အာဂတာတိ ဓမ္မိကာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၃၁။ အံ၊ဋီ၊၃။၉၀။ (ဂ) အပြစ်– မရှိ–ကင်း–သော။ ဓမ္မိကန္တိ အနဝဇ္ဇံ။ ဒီ၊၆၊ ၁။ ၂၄၃။

(ဃ) အကြောင်းတရားမှ မကင်းသော၊ အကျိုးအကြောင်း ဆက်စပ်သော။ ဓမ္မိကန္တိ ဓမ္မတော အနပေတံ, အတ္ထမ္မေ ပသံဟိတံ ဝါ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၈။ ဓမ္မိကေဟိတိ ဓမ္မတော အနပေတေဟိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၄၁။ (၁၀) တရား၏ ဥစ္စာ၊ တရားပိုင်ပစ္စည်း။ ဗုဒ္ဓဿ သန္တကံ ဗုဒ္ဓိကံ၊ ဧဝံ ဓမ္မိကံ။ ကစ္စည်း။၃၅၁။ ရူ။၃၇၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၆၄။

(၁၁) ဓမ္မိကထေရ်။ ဓမ္မိကတ္ထေရ–ကြည့်။ (၁၂) ဓမ္မိကရဟန်း။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ ဓမ္မိကော ဇာတိဘူမိယံ အာဝါသိကော ဟောတိ။ အံ၊ ၂။၃၂၁။ (၁၃) ဓမ္မိကရသော့။ ဓမ္မိကတာပသ–ကြည့်။ (၁၄) ဓမ္မိကပုဏ္ဏား။ ဟန္ဒ ကုတော နု တွံ ပြာဟ္မဏ ဓမ္မိက အာဂစ္ဆသိ။ အံ၊ ၂။၃၂၃။ (–မ၊၆၊ ၁။ ၁၃။) (၁၅) ဓမ္မိကတိဿမင်း။ ဓမ္မိကတိဿဏာဇ–ကြည့်။ (၁၆) ဓမ္မိကသီတင်းသည်။ ဓမ္မိကဿ ဥပါသကဿ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။၃၂၂။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ၁။ ၆။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၅၀။ ဓမ္မိကဥပါသကလည်း ကြည့်။

(ဃ) ဓမ္မိကနတ်။ အထ နေသံ အန္တရေ ကောဓ ဓမ္မိကော ဒေဝပုတ္တော။ ဇာ၊ဋ၊ ၅။ ၁၆၃။ ဓမ္မိကဒေဝပုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (ဃ) ဓမ္မိကရွှေသမင်။ ဓမ္မိကမိဂ-ကြည့်။ (ခ) ဓမ္မိကမြေခွေး။ "ဘန္တေ တုံ ကော နာမော"တိ ပုစ္ဆိ။ ဓမ္မိကော နာမာတိ။ ဇာ၊ဋ၊ ၁။ ၄၇၅။ (ခ) ဓမ္မိကကျီးငှက်။ ကော နာမ တုံ သာ-မီတိ သကုဏေဟိ ပုဋ္ဌော အဟံ ဓမ္မိကော နာမာတိ အာဟ။ ဇာ၊ဋ၊ ၃။ ၂၅၂။ (ဂ) ဓမ္မိကတောင်။ ဟိမဝန္တဿ ဝိဒူရေ၊ ဓမ္မိ-ကော နာမ ပဗ္ဗတော။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၈။ အဘိ၊ ဋ၊ ၁။ ၃၆။ အပ၊ဋ၊ ၁။ ၈။ ဓမ္မိကော နာမ ပဗ္ဗတောတိ ဇေတဝနကော ပဗ္ဗတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ။ ၉၃။

ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇဘာဝ (ပု) [ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇ+ဘာဝ] တရား–နှင့် – အား – လျော်သည်၏ အဖြစ်, အပြစ် မရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အကျင့်ကောင်းခြင်း, အပြစ်မရှိခြင်း။ ဝါကုပ္ပတ္တိယာ ဓမ္မိကအနဝဇ္ဇ-ဘာဝေါ ကောဒသမော။ အဘိ၊ဋ၊ ၁။ ၃၉။ အပ၊ဋ၊ ၁။ ၁၁။ ဇာ၊ဋ၊ ၁။ ၁၁။

ဓမ္မိကဥပါသက (ပု) [ဓမ္မိက+ဥပါသက] ဓမ္မိကအမည်ရှိသော သီတင်းသည်။ ဓမ္မိကဥပါသကံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ၊ ၁။ ၈၃။ အာဝုသော ဓမ္မိကဥပါသကော အတ္တနော ဓမ္မေ ပတိဋ္ဌိတတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဋ၊ ၁။ ၃၇၈။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၂။)

ဓမ္မိကဥပါသကဝတ္ထု (နာ) [ဓမ္မိကဥပါသက+ဝတ္ထု] ကုယ်လုန်ခါနီး သတိပဋ္ဌာန်သုတ်ကို နာကြားရ၍ နတ်ပြည် ၆ ထပ်မှ နတ်ရထားမျှားဆိုက်လာရာ နောက်ဆုံး တုသိတာနတ်ရထားဖြင့် တုသိတာနတ်ပြည် ရောက်ရှိခံစားရသော ဓမ္မိကသီတင်းသည်၏–အကြောင်းအရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌုပ္ပတ်။ ဓမ္ဓပဒဝါဠိ၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁၁-ဝတ္ထု။ ဓမ္ဓ။ ၁၅။ ဓမ္ဓ၊ဋ၊ ၁။ ၈၃-၅။

ဓမ္မိကကသိဝဏ္ဏာဒိကမ္မကာရီ (တိ) [ဓမ္မိက+ကသိဝဏ္ဏာဒိ+ကမ္မ+ကရ+ဏီ] တရားနှင့်လျော်သော လယ်လုပ်, ကုန်သွယ်မှု အစရှိသော အမှုလုပ်ငန်းကို ပြုလုပ် – လေ့ရှိ – တတ် – သော၊ သူ။ ဓမ္မစာရီတိ ဓမ္မိကကသိ-ဝဏ္ဏာဒိကမ္မကာရီ။ မ၊ဌ၊၃၊ ၂၉၃။

ဓမ္မိကကိစ္စ (နဝ) [ဓမ္မိက+ကိစ္စ၊ တရားနှင့်လျော်သော–လုပ်ငန်း–တာဝန် – အမှုကိစ္စ။ ဓမ္မိက-ကိစ္စာနိ ကရောန္တော.... ပုရိသော ပစ္ဆာ နာနုတပ္ပတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၈၁။

ဓမ္မိကတာပသ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဗာရာဏသီပြည် ဗြဟ္မဒတ်မင်းလက်ထက် တရားရှိသူအနေ ကောက်ကျစ်ဟန်ဆောင်သဖြင့် လူတို့က တရားရှိသော ရသေ့ဟု အသိအမှတ်ပြုခံရသော ရသေ့။ (၂) ကာလဂ်တိုင်း ဒန္ဓပုရမြို့ နာဠိကေရမင်း လက်ထက် တရားစောင့်သော ဓမ္မိကရသေ့။ (၁) ပဏ္ဍိ-တော ဂဏသတ္ထာ ဓမ္မိကဘာဝပသော အာဂ-တော။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၉၃။ (၂) ဓမ္မိကတာပ-သော ဥယျာနေ ဝသတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅၂။

ဓမ္မိကတိဿရာဇ (ပု) [ဓမ္မိက+တိဿရာဇ] တရားစောင့်သော တိဿမင်း။ (ယင်းသည် B.E. ၄၀၇–၄၂၅-တွင် သီဟိုဠ်ဌ နန်းတက်သော သဒ္ဓါတိဿမင်းဖြစ်၏။ D.P. သဒ္ဓါ-တိဿ ကြည့်။) သခ်ဝဏ္ဏော သုဒ္ဓအဋ္ဌက-သဃ်ာဒ္ဒေါ ဥပဋ္ဌာတိ ဟတ္ထိကွန္ဒကတံ ဓမ္မိက-တိဿရာဇာနံ သြလောကေန္တသ္မ သာမဏေ-ရဿ ဝိယ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၁၁။

ဓမ္မိကတိဿမဟာရာဇကာလ (ပု) [ဓမ္မိကတိဿ-မဟာရာဇ + ကာလ] တရားစောင့်သော တိဿမင်းမြတ်ဖြစ်စဉ်–အချိန်–အခါ။ ဓမ္မိက-တိဿမဟာရာဇကာလေ သတ္ထဝေသိကော သာမဏေရော ဝိယ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၆၈။ အထက်ပုဒ် ဝိုက်ကွင်း အမှာစကားလည်း ကြည့်။

ဓမ္မိ(မ္မိ)ကထာ (ထီ) [ဓမ္မိ+ကထာ။ ဓမ္မိကထာ ကား ဝါကျလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။] တရားရှိသော စကား၊ တရားနှင့်ယှဉ်သော စကား၊ တရားစကား။ ပါဠိမုတ္တကာယာတိ သင်္ဂီတိ-အနာရုဠ္ဌာယ ဓမ္မိကထာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၀။ ပုမ္ပေနိဝါသပဋိသံယုတ္တာ ဓမ္မိကထာ ဥဒပါဒိ။ ဒီ၊ ၂။၁။ (–အံ၊ ၂။၄၄၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၃၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၂။)

ဓမ္မိကထာကရဏ (နဝ) [ဓမ္မိကထာ+ကရဏ] တရား–ရှိ – နှင့်ယှဉ် – အားလျော်–သော စကားကို ပြုခြင်း၊ တရားစကားကို ပြုခြင်း။ တေသာတိ တေသာ ဓမ္မိကထာကရဏာသာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁။ "ဓမ္မိ ကထံ ကရေယျာ"တိ ဝေ ဝုတ္တံ ဓမ္မိကထာကရဏံ ပရာမဋ္ဌံ "တေသာ"တိ ပဒဿ အတ္ထောတိ အာဟ "တေသာ ဓမ္မိ-ကထာကရဏာသာ"တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၅။

ဓမ္မိကထာသမယ (ပု) [ဓမ္မိကထာ+သမယ] တရားရှိသော စကားကို ဟော-ပြရာအခါ။ သန္ဓိပတိတာနံ ကရဏီယဒ္ဒယသမယေသု ဓမ္မ-ကထာသမယော။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဌ၊၁။၁၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀။ အံ၊ဌ၊၁။၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁ ၆။

ဓမ္မိကတ္ထေရ (ပု) [ဓမ္မိက+ထေရ။ (ဓမ္မိကတ္ထ-ဝိရ-သံ)] ဓမ္မိကအမည်ရှိသော ထေရ်၊ တရား ရှိသော ထေရ်။ သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိယ-ရန္တော ဓမ္မိကတ္ထေရံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊၁။၃၃၂။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၆။)

ဓမ္မိကတ္ထေရဝတ္ထု (နဝ) [ဓမ္မိကတ္ထေရ+ဝတ္ထု။ (ဓမ္မိကတ္ထဝိရဝတ္ထု-သံ)] ဓမ္မိကမထေရ်၏–အကြောင်းအရာ – ဖြစ်စဉ် – ဖြစ်ရပ် – အဋ္ဌုပ္ပတ်။ ဓမ္ပ၊ဌ၊၁။၃၃၂-၉ ကြည့်။

ဓမ္မိကဒေဝပုတ္တ (ပု) [ဓမ္မိက+ဒေဝပုတ္တ] ဓမ္မိက နတ်သား။ တသ္မ ပဏ္ဍိတကာလေ ဓမ္မိက-ဒေဝပုတ္တသ္မ ဝစနံ အနာဒိယန္တော။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၁ ၆၄။ (–၁ ၆၈။)

ဓမ္မိကပဋ္ဌိဿဝ (ပု) [ဓမ္မိက+ပဋ္ဌိဿဝ] တရား-နှင့်-ယှဉ် - အားလျော်-သော ဝန်ခံခြင်း။ ဓမ္မိကပဋ္ဌိဿဝဿ အသစ္စာပနေ ပန တေသံ သန္ဓိကံ ဂန္ဓာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၁၄။ (-မ၊ဌ၊၄။ ၃၃။ မ၊ဌ်၊၃။ ၂၄၆။)

ဓမ္မိကပဗ္ဗတ (ပု) [ဓမ္မိက+ပဗ္ဗတ] ဓမ္မိကတောင်။ (ယင်းတောင်သည် ဟိမဝန္တာတောင်၏ အနီး၌ တည်ရှိသည်။) ဓမ္မိကော နာမ ပဗ္ဗတောတိ ဝေနာမကော ပဗ္ဗတော။ .... တံ ပဗ္ဗတံ ဥပနိဿာယ အဘိညာယော နိဗ္ဗတ္တေတ္မာ သမဏမ္ဘေ အကံသု။ တသ္မာ သမဏမ္ဘေ နိဿယ ဘူတတ္တာ ဓမ္မိကောတ္တေ ပါကဋော အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၉၇။ (-၁၄၄။)

ဓမ္မိကမိဂ (ပု) [ဓမ္မိက+မိဂ။ (ခဝမိကမ္ဘဂ-သံ)] ဓမ္မိက ရှေ့သမင်၊ တရား-ရှိ-ဟော ပြောတတ်-သော- သမင်-ရှေ့သမင်။ သုဝဏ္ဏ-ဝဏ္ဏသ ဓမ္မိကမိဂဿ ဓမ္မံ သောတုကာမာ ဒေဝါတိ။ ဇာ၊ ၂။ ၄။ ၄၁၄။

ဓမ္မိကရက္ခ (ပု) [ဓမ္မိက+ရက္ခ။ (ဓမ္မိကရက္ခ-သံ)] တရား-နှင့်ယှဉ်- အားလျော်-သော အစောင့်အရှောက်။ ဓမ္မိကရက္ခံ ယာစန္တေန အတိတံ အနာဂတံ ဝါ အာရဗ္ဘ ဩဒိဿ အာစိက္ခိတုံ နဝ ဋ္ဌတိ။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ ၄၃၃။

ဓမ္မိကရာဇ (ပု) [ဓမ္မိက+ရာဇ] တရား-ရှိ-စောင့်-ကျင့်-သောမင်း။ ရာဇိသယောတိ ဣသိသဒ်သော ဓမ္မိကရာဇာနော။ အံ၊ ၂။ ၁၉၃။ ဣတိဝုတ်၊ ၂။ ၈၉။ ဓမ္မိကရာဇာ (ပ၊ဧ) —ဇာ၊ ၂။ ၁၁၃။ ဓမ္မိကရာဇာနော (ပ၊ဗ) —ဇာ၊ ၂။ ၄၂၁။ ဓမ္မိကရာဇာနံ—ဇာ၊ ၂။ ၁၂။ ဇာ၊ ၂။ ၆။ ၆၆။ ဓမ္မိကရာဇူဟိ (တ၊ဗ)—ဇာ၊ ၂။ ၄၂၁။ ဓမ္မိကရာဇူနံ (ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ ၂။ ၂၇၃။

ဓမ္မိကလာဘ (ပု) [ဓမ္မိက+လာဘ] တရားသဖြင့်-တရားနှင့်အညီ-ရအပ်သော ဥစ္စာ၊ ဓမ္မိကလာဘ်။ မနုဿာနံ ပန ပုညတော ဒဟရသာမဏေရာနဉ္စ ဓမ္မိကလာဘတော ပရိဟာနိ မာ အဟောသိ။ ဓမ္မ၊ ၂။ ၄၂၂။

ဓမ္မိကဝံသ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝံသ] တရား-စောင့်-နှင့်ယှဉ်-ရှိ- သော အမျိုးအနွယ်။ ဓမ္မိကဝံ-သေတိ ဟိ သာဒိဝိရတိယာ ဓမ္မိကေ ဝံသေ ဓမ္မိကာယ ပဝေဏိယံ။ ဒီ၊ ဌ်၊ ၃။ ၁၃၉။

ဓမ္မိကဝဂ္ဂ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝဂ္ဂ] ဓမ္မိကဝဂ်၊ (ယင်းဝဂ်သည် အဂ္ဂတ္ထရနိကာယ် ဆက္ကနိပါတ်ပါဠိ ပဌမပဏ္ဏာသကတွင် ၅-ခုမြောက် ဝဂ်-ဖြစ်၏။ ယင်းဝဂ်၌ နာဂသုတ်, မိဂသာလသုတ်-အစရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၂- သုတ်ပါရှိ၏။)ဓမ္မိက-ဝဂ္ဂေါ ပဋ္ဌမော။ အံ၊ ၂။ ၃၂၀။

ဓမ္မိကဝဏ်ဇကမ္မ (နာ) [ဓမ္မိကဝဏ်ဇ+ကမ္မ] တရား- သဖြင့် - နှင့်အညီ - ကုန်သွယ်မှု၊ တရားနှင့်ယှဉ်သော ရောင်းဝယ်မှု။ ဝဏ်ဇာယ ဝါတိ ဓမ္မိကဝဏ်ဇကမ္မေန ဝါ။ မဟာနိ၊ ၌။ ၃၁၀။

ဓမ္မိကဝဏ်ဇာ (ထီ) [ဓမ္မိက+ဝဏ်ဇာ] တရား-သဖြင့်- နှင့်အညီ-ကုန်သွယ်ခြင်း - ရောင်းဝယ်ခြင်း။ သတ္တဝဏ်ဇာ သတ္ထဝဏ်ဇာ ဝိသ-ဝဏ်ဇာ မံသဝဏ်ဇာ သုရာဝဏ်ဇာတိ ဣမာ ပဉ္စ အဓမ္မဝဏ်ဇာ ဝဇ္ဇေတ္မာ အဝသေသာ ဓမ္မိကဝဏ်ဇာ။ သုတ္တနိ၊ ၌၊ ၂။ ၁၀၉။

ဓမ္မိကဝါဒ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝါဒ] တရား-ရှိ-နှင့်လျော်- သော - အယူ - ဝါဒ၊ ဓမ္မိကဝါဒ။ ဝါဒါနုပါတာတိ ဓမ္မိကဝါဒေ ဃဋ္ဋယမာနာ အဓမ္မိကဝါဒါနုပါတာ။ အံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၈၈။

ဓမ္မိကဝါယသဇာတက (နာ) [ဓမ္မိကဝါယသ+ဇာ-တက] ဓမ္မိကဝါယသဇာတ်၊ တရားမရှိပဲတရား ရှိဟန်ဆောင်သော ကျီးကန်း၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ပြဆိုရာဇာတ်။ (လက်ရှိ ဇာတကပါဠိ,

အဌကထာတို့၌ ဓမ္မဧဇာတကဟု ရှိနေ၏။) ယထာ စ ဓမ္မိကဝါယသဇာတကေ သကုဏော-ဟိ ပုဗ္ဗော ဝါယသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၅၀။ ဇာ၊ ၁။၁၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၂-၄-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိကဝိနိစ္ဆယ (ပု) [ဓမ္မိက+ဝိနိစ္ဆယ] တရားနှင့် အညီ ဆုံးဖြတ်ခြင်း။ အသာဟသန္တိ ဓမ္မိက-ဝိနိစ္ဆယေ ဌိတတ္တာယေဝ သာဟသိကကိရိ-ယာယ ဝိရဟိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၁။

ဓမ္မိကသည (တိ) [ဓမ္မိက+သည။ တိ-ဌ—သည။ (ခ၁မ်ိကသဒ္ဒ-သံ)] တရားရှိ၏ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ ဓမ္မိကေ ဓမ္မိကသညာ ပဋိဗာဟတိ။ ဝိ၊ ၂။၃၇၈။

ဓမ္မိကသညိတာ (ထီ) [ဓမ္မိကသညီ+တာ] တရား ရှိ၏ဟု အမှတ်သညာရှိ—သူ၏အဖြစ်—ခြင်း။ စီ၀ရဝိဘင်္ဂသ ဓမ္မိကတာ, ဓမ္မိကသညိတာ။ ကခ်ီ။၃၂၅။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏ (ပု) [ဓမ္မိက+သမဏ-ပြာဟ္မဏ] တရား—စောင့်—ရှိ—သော ရဟန်း, ပုဏ္ဏား။ ဘာရိယံ ဒါရဏံ မာတာပိတူနံ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏာနဉ္စ ဥပရိ အပရာခ်ံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁ ၂၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၄။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏာ (ပ၊ဗ)—အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄၁၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀၊ ၂၈၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၈၈။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္မဏော-ဟိ (တ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၂၀၊၄၄ ၂။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏ-ဏာနံ (စ၊ဗ)— ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၁၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၈၉။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏ-ဏာနံ(ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၈၊၁၃ ၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၁၈၅။ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏော-သု(သ၊ဗ) —ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂ ၉၀။

ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏဝုပဋ္ဌာန (နပုထီ) [ဓမ္မိကသမ-ဏပြာဟ္ဏ+ဥပဋ္ဌာန] တရား—စောင့်—ရှိ—သော ရဟန်း ပုဏ္ဏားကို—ဆည်းကပ်—လုပ်ကျွေး—ခြင်း။ သော ဟိ ဂိဟိနံ....သိလေသု မာတာပိတုပဋ္ဌာနေ ဓမ္မိကသမဏပြာဟ္ဏ-ပဋ္ဌာနေတိ ဧဝမာဒီသု ကလ္ယာဏဓမ္မေသု နိယောဇနေန ဗဟူပကာရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၇ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ ၆ ၅။

ဓမ္မိကသလာကဂ္ဂါဟ (ပု) [ဓမ္မိက+သလာက-ဂ္ဂါဟ] တရား—သဖြင့်—နှင့်အညီ—စာရေးတံမဲကို ယူစေခြင်း။ ဓမ္မိကသလာကဂ္ဂါဟောသု အယမေဝတ္ထော ပရိဝတ္ထော ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃ ၇ ၂။

ဓမ္မိကသာခါ (ထီ) [ဓမ္မိကာ+သာခါ] တရားနှင့် ညီသော—အချက်—အလက်။ ပုရိမေသု စ တီသု ဝေဒေသု တေဟေဝ ဓမ္မိကသာခါယော အပနေတ္တာ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၆ ။

ဓမ္မိကသိလာမေဃ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓမ္မိက-သိလာမေဃ ဘွဲ့, ဓမ္မိကသိလာမေဃတံဆိပ်။ (ယင်းသည် B.E. ၁၃၅၅—၁၃၅၉—တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ နန်းတက်သော မင်းကျင့်တရားနှင့် ပြည့်စုံသော ကုသိုလ်ကောင်းမှု မျှားစွာတို့ကို ပြုခဲ့သော တတိယ မဟိန္ဒမင်း-၏ ဘွဲ့ဖြစ်လေသည်။) သော ဓမ္မိကသိလာ-မေဃော၊ ဣဒ္ဓစ္စာသိ ဝရဏိတလေ။ မဟာဝံသ၊ ၄ ၇ ။ ၃ ၉ ။ D.P. လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိကသုခ (နာ) [ဓမ္မိက+သုခ။ (ဓမ္မိအသုဟ, ဓမ္မိဂသုဟ-ပြာ)] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာ၊ အပြစ်မရှိသော ချမ်းသာ။ ဓမ္မိကသုခံ နာမ အနဝဇ္ဇသုခံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၆ ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၀ ။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂ (ပုဂ) [ဓမ္မိကသုခ+ အပရိ-စ္စာဂ] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာကို မစွန့်ခြင်း။ ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂေါ စ ဒီပိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၂ ။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တ (တိ) [ဓမ္မိကသုခါပရိ-စ္စာဂ+နိမိတ္တ] တရားနှင့်ညီသော ချမ်းသာကို မစွန့်ခြင်းဟူသော အကြောင်း ရှိသော။

(တရားသဖြင့် ရအပ်သော လာဘ်လာဘကို စွဲ၍ဖြစ်သော အပြစ်မရှိသော ချမ်းသာ'သုခ'ကို မစွန့်ခြင်းဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းရှိသော။ မအူ၊ ပါရာ၊၆၊သျှ။) ပုရိမေန ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂနိမိတ္တं ဖာသုဝိဟာရံ။ ဝိ၊၆၊၁။ ဂ၂။ မ၊၆၊၁။၁၄။ အံ၊၆၊၁။၁၂။ ပဋိသံ၊၆၊၂။ ၁၂၉။ ခုဒ္ဒက၊၆။၉၆။

ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂဟေတုက (တိ) [ဓမ္မိကသုခါ-ပရိစ္စာဂ+ဟေတုက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဓမ္မိကသုခါပရိစ္စာဂဟေတုကော ဖာသုဝိဟာ-ရော။ အံ၊ဌ၊၃။၁၂၀။

ဓမ္မိကသုတ္တ (နဝ) [ဓမ္မိက + သုတ္တ] ဓမ္မိကသုတ်၊ (က) အာဂန္တုရဟန်းတို့ကို ဆဲရေး တိုင်းထွာ ညှဉ်းဆဲသဖြင့် ဇာတိဘူမိအရပ်ကျောင်း ၇-ကျောင်းမှ အနှင်ထုတ်ခံရသော ဓမ္မိကရဟန်း၏ အကြောင်းအရာကို ပြဆိုရာသုတ်။ (ခ) သရဏကို သီလနှင့် ပြည့်စုံသော ပိဋ္ဌက ၃-ပုံ ဆောင် အနာဂါမ် ဓမ္မိကသီတင်းသည်က အဂါရိယပဋိပဒါနှင့် အနဂါရိယ ပဋိပဒါကို ဘုရားရှင်အား မေးလျှောက်သဖြင့် ယင်း ပဋိပဒါတို့ကို ဓမ္မိကဥပါသကာအား ဟောပြ ရာသုတ်။ (က)အဂ္ဂိတ္ထရနိကာယ၊ဆက္ကနိပါတ-ပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊၁၂-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၂၁။ (ခ) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိပါတပါဠိ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၁၄-သုတ်။ သုတ္တနိ။၃၃၅။ ဧဝံ မေ သုတန္တိ ဓမ္မိကသုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ။၂"၉၉။

ဓမ္မိကသုတ္တဝရ (ပု) [ဓမ္မိကသုတ္တ+ဝရ] မြတ်သော ဓမ္မိကသုတ်၊ ဓမ္မိကသုတ်မြတ်။ ဓမ္မိက-သုတ္တဝရော သုဝိဘတ္တော။ သုတ္တနိ။၄၅၂။

ဓမ္မိကာရက္ခ (ထီ၊ပု) [ဓမ္မိက+အာရက္ခ] တရားနှင့် –ယှဉ် – ညီ – သော အစောင့်အရှောက်။ ဓမ္မိကာရက္ခာ အမှာကံ အာယတ္တာ ဟောတု။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၁၄။ ဟန္ဒ နံ ပုတ္တကာနံ ပရိတ္တာ-ဏတ္တာယ ဓမ္မိကာရက္ခံ ယာစာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၁ဇ၁။

ဓမ္မိဋ္ဌိ (ထီ) [ဓမ္မ+ဋ္ဌိ] တရားဟူသော ပြည့်စုံခြင်း၊ ပြည့်စုံသော တရား။ ဒေ့မာ ဘိက္ခဝေ ဋ္ဌိဋ္ဌိယော။ ကတမာ ဒွေ၊ အာမိသိဋ္ဌိ စ ဓမ္မိဋ္ဌိ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မောပိ ဋ္ဌေ့ဌနကသမိဋ္ဌနက-ဝသေန ဓမ္မိဋ္ဌိ။ အံ၊ဌ၊၂။ဇ၁။

ဓမ္မိယ (ပု) [ဓမ္မ+ဏ္ဍယ။(ဓမ္မိအ, ဓမ္မိဂ-ပြာ)](၁) ဓမ္မိယထေရ်။ (ယင်း ထေရ်သည် အဘိဓမ္မာ-ပိဋ္ဌကကို မကွယ်မပျောက်အောင် ဆောင်ခဲ့ ကြသော မထေရ်တို့၏ အနှယ်အဆက်တွင် ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတြာမှ ထောက် ၁၂-ပါးမြောက် အဘိဓမ္မာဆောင်မထေရ်မြတ် ဖြစ်လေသည်။ B.E. ၂၁၅-ပတ်ဝန်းကျင် လောက်ဘုင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဇ္ဈိမဒေသ၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည့် မထေရ်ဖြစ်လေသည်။) (တိ) (၂) တရား – ရှိသော – နှင့်ယှဉ်သော – အားလျော်သော (ဆွမ်း-စသည်)။ (၁) ဓမ္မိယော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၂။ (တိ) (၂) ဓမ္မိ-ယော (ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၄) တိ ဘိက္ခာစရိယာဒီဟိ ဥပဂန္ဓော။ သာရတ္ထ၊၂။၄၂၁။ ယသ ဓမ္မတော အနုပေတာ ဓမ္မိယာတိ ဣဓ "ဓမ္မိကာ" တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၂၄။

ဓမ္မိယကမ္မ (နဝ) [ဓမ္မိယ+ကမ္မ] တရား–ရှိသော–နှင့်ယှဉ်သော – အားလျော်သော – အမှု။ တထာ ဓမ္မိယကမ္မံ ကရောန္တော တံ ဣမသ္မိံ ဝတ္ထု-ရဋ္ဌေ ကော နာမ နု ပမောစေယီတိ ဝဒေယျ။ ပေတ၊ဌ။၂၂၅။

ဓမ္မိယပရိဘောဂ (ပု) [ဓမ္မိယ+ပရိဘောဂ] တရားအားလျော်သော သုံးဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မိယပရိဘောဂေါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၆ဂ။

ဓမ္မိယလာဘ (ပု) [ဓမ္မိယ+လာဘ] ဓမ္မိယ-လာဘ်၊ တရားသဖြင့် ရအပ်သောလာဘ်။ မမ မာတရာ ဥပါသိကာယ ဒိန္နော ဓမ္မိယ-လာဘော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၀။

ဓမ္မိယာယမာန (တိ) [ဓမ္မိယ+အာယမာန] တရား–အားလျော်–ဌယ်–သော ကိစ္စကို ပြုသော။ ဓမ္မိယာယမာနေ ပန သမ္မောဒိကာ-ယ ဝတ္ထုမာနာယ အာသနန္တရိကာယ နိသီဒိ-တမ္ပိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၃၂။ အဓမ္မိယာယမာန-လည်း ကြည့်။

ဓမ္မိယရ (တိ) [ဓမ္မ+ဣယရ။ (ဓမ်ရ-သံ၊ ဓမ္မိသရ-အဒ္ဓမာဂမ်)] တရားကို အစိုးရသော၊ တရားကြောင့် သတ္တလောကကို အစိုးရသော။ ဘဂဝါ ဓမ္မိယရော ဓမ္မရာဇာ .... ဒေသနာ-ဝိလာသပ္ပတ္တော ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၀၇။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။

ဓမ္မိယရော(ပ၊ဧ)— သံ၊ဌ၊၂။ ၂၇၁။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၉၁။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၁၉၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၆၊ ၂၅၇၊ ဒုံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၇၂။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။ ဓမ္မိယရေန—ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၂၁၅။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၁၉၂။ ဝဇိရ။ ၄၄၄။ ဓမ္မိယရယ (ဆ၊ဧ) — မ၊ဌ၊၁။ ၈။ သံ၊ဌ၊၁။ ၈။ အံ၊ဌ၊၁။ ၈။ ပဋိသံ-ဌ၊ ၂။ ၁၂၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၈၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၅၇။ ဝဇိရ။ ၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၃။

ဓမ္မိယရိယတာ (ထိ) [ဓမ္မိယရိယ+တာ] တရားကို အစိုးရခြင်း ရှိသူ၏အဖြစ်။ တဿာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓတ္တာ အတ္တနော ဒေသနာဝိလာသံ ဓမ္မိယရိယတံ....ဝိဘာဝိတ္တာ ဒဿေသိ။ အံ၊ဌ၊ ၁။ ၅၅။

ဓမ္မိ (တိ) [ဓမ္မ+ဣ] တရား – ရှိသော – နှင့် ယှဉ်သော–အားလျော်သော။ လဘေယ္ယာမ ဘဂဝတော သမ္မုခါ ဓမ္မိ ကထံ သဝနာယ။ မ၊ဝ။ ၂၁၆။ ဓမ္မိ ဓ နေသံ ကထာ ပဝတ္တိနီ ဟောတိ။ မ၊ဝ။ ၂၇၅။ ဓမ္မိ (ဒီ၊ ၂။ ၁) တိ ဓမ္ম-သံယုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম||ပသဋ္ဌိတတ္တာ ဓမ္ম|တော အနပေတာတိ ဓမ္ম||။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম|နု ယုတ္တာ, ဓမ္ম||ဝါ ပတိရူပါတိ ဓမ္ম||။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၆၈။

ဓမ္ম|| (ပ၊ဧ) —မ၊ ၁။ ၂၇၅။ ဥဒါန။ ၈၉၊ ၁၁ခု။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၁ဂ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၄။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁၆ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂၆။ ဓမ္ম|| (ဒုဧ)— ဝိ၊ ၁။ ၂ဂ။ ဝိ၊ ၄။ ၄ဂ၁။ ဒီ၊ ၂။ ၂။ ဓမ္ম||ဌ၊ ၁။ ၃ခု။ ထေရီ၊ဌ။ ၃ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၈ဂ၊ ၁ခု၂။ ဓမ္ম||ယာ (ထိ၊ တ၊ဧ) —ဒီ၊ ၂။ ၉ ၂။ သံ၊ ၂။ ၇ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၈၊ ၄ခ၉။

ဓမ္ম||ကာ (ထိ) [ဓမ္ম+ဥက္ကာ] တရားဟူသော– မီးရှူး – မီးတိုင်။ ဌပယိတ္တာန ဓမ္ম||ကာ၊ ပစ္ဆိမံ ဇနမေဘခန်။ အပ၊ ၂။ ၃ဂ၁။ ဓမ္ম||ကာ ခရ-ယိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၆။

ဓမ္ম||တ္ထမ (ပု) [ဓမ္ম+ဥတ္တမ။ (ဓမ်ောတ္တမ-သံ)] မြတ်သောတရား။ (မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်, ပရိယတ်အားဖြင့် ၁၀-ပါးသော တရား။) တထာ ဓမ္ম||တ္တမ||ဝေ ၀ မဟာနိ၊ ဌ။ ၁။

ဓမ္ম||တ္ထရိက (ယ) (ပု) [ဓမ္ম||တ္ထရ+ဣက (ဣယ)။ (ဓမ်ောတ္တရိယ-သံ)] ဓမ္ম||တ္ထရိက(ယ) မည်သော ဂိုဏ်း။ (ယင်းဂိုဏ်းသည် B.E. ၁၀၀-တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော ဝဇ္ဇီပုတ္တကသံဃဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်ခဲ့သော ဒုတိယမြောက် ဂိုဏ်းဖြစ်သည်၊ ဓမ္ম||တ္ထရအမည်ရှိသော ရဟန်း စတင်တည်ထောင်သော ဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္ম||တ္ထရိက (ယ) ဂိုဏ်း မည်၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် အတ္ထဝါဒီတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သီဟိုဠ်ဘာသာရေး မဟာယာနအဒဟာသ်။ ၆၀။ ဓမ္ম||တ္ထရိကာဘဒ္ဒယာနိကာ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃ခု။ ၁ဝ၈။ ဓမ္ম||တ္ထရိယာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃ခု။ ၁ဝ၆။ (–ဒီပဝံသ၊ ၄။ ၈၅။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၁ ၁။ ၁ ၈။ မဟာ ဝံသ၊ ဋ္ဌ။ (သီဟိုဠ်မှု) ၁ ၁ ၄။) D.P. လည်း ကြည့်။ D.P. ၌ ဓမ္ম||တ္ထရ, ဓမ္ম||တ္ထရိကာ, ဓမ္ম||တ္ထရိယာ-ဟု ပုဒ်တည်သည်။ ဒီပဝံသ၌ကား ၌ ရှေးကရှိခဲ့သော ပါဠိအတိုင်း ဓမ္ম||ဋ္ဌရိက-ဟု ဆို၏။ ဓမ္ম||ဋ္ဌရိကဘဒ္ဒကာတိ ဓမ္ম||ဋ္ဌရိက-

ဘိက္ခူ။ စ၊ ဘဒ္ဒကဘိက္ခူ။ စ။ မဟာဝံသေ ပန ဓမ္မတ္ထရိကာ ဘဒ္ဒယာနိကာတိ ဝုတ္တံ။ဒီပဝံသ၊ ၌။ လက်ရေးမူ။၁၉၇။

ဓမ္မဒ္ဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥဒ္ဒေသ] ညွှန်ပြအပ်သော တရား။ စတ္တာရော ဓမ္မဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ မ၊ ၂။ ၂၅၆။ ဓမ္မဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ (မ၊၂။၂၅၆) တိ ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၁။ တေသု ဥဒ္ဒေသဝါရဿ ပုစ္ဆာ သမယနိဒ္ဒေသော ဓမ္မဒ္ဒေသော အပ္ပနာတိ စတ္တာရော ပရိစ္ဆေ-ဒါ။ ...ဖလော ဟောတိ ။ ပ။ အဝိက္ခေပေါ ဟောတိတိ အယံ ဓမ္မဒ္ဒေသော နာမ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၉၇။ယသ္မာ ဝါ ယေ ဓမ္မာ ဥဒ္ဒိသိတဗ္ဗ-ဋ္ဌေန "ဥဒ္ဒေသာ" တိ ဝုစ္စတိ၊ တေဝ ဓမ္မာ နိဒ္ဒိသိတဗ္ဗဋ္ဌေန နိဒ္ဒေသာတိ "ဓမ္မနိဒ္ဒေသာ ဥဒ္ဒိဋ္ဌာ"တိ အတ္ထော ဝုတ္တော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၅။ အနုဋ္ဌ၊၃။၇။)

ဓမ္မဒ္ဒစ္စ (နာ) [ဓမ္မ+ဥဒ္ဒစ္စ] (က) ဝိပဿနာ ညစ်ညူးကြောင်း တရားကြောင့် ပျံ့လွင့်ခြင်း။ (ခ) သြဘာသ, ပီတိ-စသော ဝိပဿနာညစ်ညူးကြောင်း တရားဟူသော အားကြီးသော အကြောင်းရှိသော ပျံ့လွင့်ခြင်း။(ဂ) အရောင်အလင်း စသည်တို့၌ အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တရားဟုဖြစ်သော ပျံ့လွင့်ခြင်း။(ဃ)မဂ်,ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်တရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။ (င) သမာဝိပဿနာတရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း။

(က) ဓမ္မဒ္ဒစ္စဝိဂ္ဂဟိတံ မာနသံ ဟောတိတိ ဣဒ္ဓေ မနွပညာနံ ဝိပဿကာနံ ဥပက္ကိလေသ-ဝတ္ထုတ္တာ ဝိပဿနုပက္ကိလေသသညိတေသု သြဘာသာဒီသု ဒသသု ဓမ္မေသု ဘန္တတာ-ဝေသန ဥဒ္ဓစ္စသဟဂတစိတ္တုပ္ပတ္တိယာ ဝိက္ခေပ-သခ်ိတံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဓမ္မဒ္ဒစ္စံ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ၌ ၂။ ၁၀၇။ (–၁၉၅။) (ခ) "ဣမာနိ နိဿာယ အဒ္ဓါ မဂ္ဂပ္ပတ္တော ဖလပ္ပတ္တော အဟ" န္တိ ပဝတ္ထ-အဓိမာနော ဓမ္မဒ္ဒစ္စံ ဓမ္မုပနိဿယော ဝိဝေ-ပေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ (ဂ) သြဘာသာဒီသု "အရိယဓမ္မော" တိ ပဝတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိက္ခေပေါ ဓမ္မဒ္ဒစ္စံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၇။ (ဃ) ဣဒ္ဓေ ဟိ စတုတ္ထမဂ္ဂဝိဿဇ္ဇနေ ယထာဝုတ္တမဂ္ဂဖလနိဗ္ဗာ-နဓမ္မာ ဓမ္မော။ တတ္ထ ဥဒ္ဓစ္စံ အဓိဂတ မဂ္ဂါဒိ-ကော ဟ' မသ္မိတိ အမဂ္ဂါဒီသု ဝိက္ခေပေ ဓမ္မဒ္ဒစ္စံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂၀။ (င)ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ-ဝိဂ္ဂတိတ-ကြည့်။

ဓမ္မဒ္ဒစ္စကုသလ (တိ) [ဓမ္မဒ္ဒစ္စ+ကုသလ] ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ ၌လိမ္မာသော၊ ဓမ္မဒ္ဒစ္စကို သဘောအားလျော်စွာ ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းဖြင့် လိမ္မာသော၊သူ။ ဓမ္မဒ္ဒစ္စကုသလော ဟောတိ (ပဋ္ဌာန်း၊၂၉၃)-တိ သော ပညာယ ပရိဒိတဒသဌာနော ယောဂါဝစရော ပုဗ္ဗေ ဝုတ္တပ္ပကာရဿ ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ ဿ ယထာသဘာဝပဋိဝေဓေန ဆေကော ဟောတိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၅။ ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒဿ သမဂ္ဂ (အမဂ္ဂ) ဘာဝဇာနနေန ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ-ကုသလော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ ၂။၄၃၄။ (– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၉။) (ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊သျှ၊၄။၄၀၃ ၌ အမဂ္ဂဘာဝဇာန-နေန-ဟု ပါဠိမှန်ရှိရမည်၊သမဂ္ဂကား ပါဠိပျက်ဟု ဆိုး၏။)

ဓမ္မဒ္ဒစ္စပုဗ္ဗင်္ဂမ (တိ) [ဓမ္မဒ္ဒစ္စ+ပုဗ္ဗင်္ဂမ] ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ-လျှင် ရှေသွားရှိသော (မဂ်)။ ပဌမဿ အရိယမဂ္ဂဿ ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒပုဗ္ဗင်္ဂမော မဂ္ဂေါ။ ပဋ္ဌာန်း၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၆။

ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒဝိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ+ဝိဂ္ဂဟ] ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒဖြင့် ဖောက်ပြန်စွာယူခြင်း။ ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒဝိဂ္ဂဟံ ပတ္တော ဝါ အပ္ပတ္တော ဝါ....အရဟတော အရဟတ္တပ္ပတ္တိ ဣတရဧကေကမဂ္ဂပုဗ္ဗင်္ဂမာ ဟောတိ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။)

ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒဝိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ+ဝိဂ္ဂဟိတ] (က) သမထဝိပဿနာ တရားတို့၌ ပျံ့လွင့်ခြင်းသည် အထူးအားဖြင့် ယူအပ်သော။ (ခ) ဓမ္မဒ္ဒစ္ဒ သည် – ဖောက်ပြန်စွာယူ–ဆန့်ကျင်–ခြင်း

သို့ ရောက်စေ–အပ်သော။ (က) မမ္ဗုဒ္ဓစ္စ-ဝိဂ္ဂဟိတ (အံ၊၁။၄၇၅)နှင့် သမထဝိပဿနာ-ဓမ္မေသု ဒသဝိပဿနုပက္ကိလေသသခါတေန ဥဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂဟိတံ၊ သုဂ္ဂဟိတန္တိ အတ္ထော။ အံ၊၆။ ၂။၃၄၆။ (ခ) တေန မမ္ဗုဒ္ဓစ္စေန ဝိဂ္ဂ-ဟိတံ ဝိရှုပဂ္ဂဟိတံ ဝိရောမောပါဒိတံ မာနသံ စိတ္တံ မမ္ဗုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတံ မာနသံ ဟောတိ။ ပဋ္ဌာန်၊ဌ၊ ၂။၁၀၇။ (–ပဋ္ဌာန်။ ၂၀၃၊ ၂။ဇ၁။)

မမ္ဗုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတမာနသ (နာ) [မမ္ဗုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂဟိတ+ မာနသ] မမ္ဗုဒ္ဓစ္စသည်–ဖောက်ပြန်စွာယူအပ်–ဖြစ်စေအပ်–သော စိတ်။ ကထံ မမ္ဗုဒ္ဓစ္စ-ဝိဂ္ဂဟိတမာနသံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆ဇ။ ဩဘာသာဒီသု "အရိယမ္မေ" တိ ပဝတ္တံ ဥဒ္ဓစ္စံ ဝိကွေပေါ် မမ္ဗုဒ္ဓစ္စံ၊ တေန မမ္ဗုဒ္ဓစ္စေန ဝိပဿနာဝီထိတော ဥက္ကမနေန (ဥဂ္ဂမနေန) ဝိရှုပ် ဂဟိတံ ပဝတ္တိတံ မာနသံ မမ္ဗုဒ္ဓစ္စဝိဂ္ဂ-ဟိတမာနသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၂။၄၂၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၄၄။

မမ္ဗုပဌာယက (တိ) [မမ္ဗ+ဥပဌာယက။ ထီ-ဌ—ဥပဌာယိကာ] တရားကို–လုပ်ကျွေး–ဆည်း-ကပ်–တတ်သော၊သူ။ သာ ပန ဒေဝီ ပဏ္ဍိ-တာ ဗုဒ္ဓုပဌာယိကာ မမ္ဗုပဌာယိကာ။ သံ၊ ဌ၊ဝ။ ၁၂ဇ။

မမ္ဗု(မ္ဗ)ပဏ္ဍိ (တိ)[မမ္ဗ+ဥပဏ္ဍိ] (က)စတုတ္ထ ဈာန်တရားသည်– ထောက်ပံ့–ခိုင်မာ–စေ-အပ်သော။ (ခ) ကာမာဝစရတရားသည်–ထောက်ပံ့ – ခိုင်မာ – စေအပ်သော။ (ဂ) လောကုတ္တရာတရားသည်–ထောက်ပံ့–ခိုင်မာ–စေအပ်သော။ (က) မံသစက္ခုံ မမ္ဗုပဏ္ဍိ ဒိဗ္ဗစက္ခုံ ဟောတိတိ။ အဘိ၊က။ ၁ဇ၀။ (–၂၀၁။) တတ္ထ ယော သံ စတုတ္ထဈာနမမ္ဗု-ပဏ္ဍိ မံသစက္ခုမေဝ ဒိဗ္ဗစက္ခု နာမ ဟော-တိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ဂ၃။ (ခ) (ဂ) ဒိဗ္ဗစက္ခုံ မမ္ဗုပဏ္ဍိ (အဘိ၊ က။ ၁ဇ၁) နှင့် ကာမာဝစရ-ဓမ္မေန ဥပဏ္ဍိတံ ဟုတ္ဝာ၊ ပုန မမ္ဗုပဏ္ဍိနှင့် လောကုတ္တရဓမ္မေန ဥပဏ္ဍိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ဂ၄။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၂ဖ။)

မမ္ဗုပဏ္ဍမ္ဘ (တိ) [မမ္ဗ+ဥပဏ္ဍမ္ဘ] အထက်ပုဒ်-နက်-ကြည့်။ ယေန တိဏိ စက္ခူနိ မမ္ဗု-ပဏ္ဍမ္ဘေန စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌရဘာဝံ ဝဒတော ဘဝေယ္ယုံ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂ဖ။

မမ္ဗု (မ္ဗ) ပပရိက္ခာ (ထီ) [မမ္ဗ+ဥပပရိက္ခာ] တရား–တရားသဘော–ကို–ရှုးစမ်း–ရှာင်ခြင်–ခြင်း။ သခါ်တမမ္ဗောတိ မမ္ဗုပပရိက္ခာယ ပရိညာတမမ္ဗော။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁၁ ၂။ သခါ်-တမမ္ဗောတိ မမ္ဗုပပရိက္ခာယ ပရိညာတ-မမ္ဗော။ အပ၊ ၁။ ၂ ၁ဂ။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁ ၃ ၅။

မမ္ဗုပသံဟိတ (တိ) [မမ္ဗ+ဥပသံဟိတ] တရား နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ မမ္ဗသာဝနေန မမ္ဗုပသံ-ဟိတံ ပါမောဇ္ဇံ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ဖ၁။

မမ္ဗုပသဋ္ဌိတ (တိ) [မမ္ဗ+ဥပသဋ္ဌိတ။ (မမ္ပုပသံ-ဟိတ-သံ)] အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–ပရိယတ်–တရား–နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ မမ္ဗုပသဋ္ဌိတာ ပုစ္ဆာ ပဋ္ဌိပုစ္ဆာ မမ္ဗသာကစ္ဆာ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ ၅ ၃။

မမ္ဗုပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခ (တိ) [မမ္ဗုပသဋ္ဌိတ +ပါမောဇ္ဇာဒိ+မုခ] အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–ပရိယတ်–တရား–နှင့် စပ်ယှဉ်သော ဝမ်း-မြောက်ခြင်း အစရှိသည်ကို အဦးပြုသော။ မမ္ဗုပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခေန သမာဟိတော သရဘာညပရိယောသာနေ ဝိပဿနံ ပဋ္ဌ-ပေတ္ဝာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၉ ၉။

မမ္ဗုပေတ (တိ) [မမ္ဗ + ဥပေတ]အကြောင်း–ပါဋ္ဌိ–နှင့် ပြည့်စုံသော။ အတ္ထုပေတံ မမ္ဗု-ပေတဉ္စ ဟိတေန စ သံဟိတံ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁ ၊ ။

မမ္ဗုပေါသထ (ပု) [မမ္ဗ+ဥပေါသထ] လော-ကုတ္တရာ ၉-ပါးတရားကို အာရုံပြု၍ ကျင့်သုံး-အပ်သော ဥပုသ်။ မမ္ဗုပေါသထ (အံ၊ ၁။

၂၀ဂ)နဲ့ သဟာတန္ဓိက် နဝလောကုတ္တရဓမ္မ အာရုတ္ထ ဥပဝုတ္ထတ္ထာ အယံ ဥပေါသထော "ဓမ္မ။ပေါသထော"တိ ဝုတ္တောဘ။ အံ၊ဌ။၂။ ၁၉၅။

ဓမ္မ။ဒက (နာ) [ဓမ္မ+ဥဒက] တရားဟူသော ရေ၊ တရားရေစင်။ ဧဝံ ဗဟုဿုတာ အတ္ထနော သမ်ိပံ ဩတိဏ္ဏသတ္ထာနံ ဓမ္မ။ဒကေန စိတ္တ-မလံ ပဝါဟေန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆-၇။

ဓမ္မ။ပဿာတ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဿာတ] ကုသိုလ် တရားကို ပယ်သတ်ခြင်း။ မာ ဓမ္မ။ပဿာတံ (ဓမ္မဿ ဿာတံ၊က)ကတ္တာ အဓမ္မနာတိ။အံ၊ ဌ။၂။၃၁၂။ ဓမ္မ။ပဿာတံ ကတ္တာ ကုသလဓမ္မံ ဝိနောဒေတ္တာ။ အံ၊ဌ်။၂။၃၀ဂ။

ဓမ္မ။ပဇ်ဝိ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပ+ဇ်ဝ+ဏိ။ ထိ-ဌ် ဓမ္မ။ပဇ်ဝိနီ] တရား–သဖြင့်– နှင့်အညီ– အသက်မွေး– လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ တတ္ထ ယာဝဇ်ဝံ ဓမ္မ။ပဇ်ဝိနီ ကုသလမ္မ-နိရတာ ဟုတ္တာ။ ထေရီ၊ဌ။၂၇ဂ။

ဓမ္မ။ပဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဒေသ] တရား– နည်းလမ်း– ကုသိုလ်ကောင်းမှု–ကို ညွှန်ပြ ခြင်း။ တဿ ဒါနံ ဓမ္မ။ပဒေသော။ သံ၊ဌ်၊ ၁။၁၁၉။

ဓမ္မ။ပနိဿယ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပနိဿယ] တရား ဟူသော အားကြီးသော မှီရာ အကြောင်းရှိ သော။ ဓမ္မဒ္ဒစ္စံ ဓမ္မ။ပနိဿယော ဝိကွေ့ပေါ်။ သံ၊ဌ်၊ ၂။၁ဂ၀။

ဓမ္မ။ပလက္ခဏ(နာ)[ဓမ္မ+ဥပလက္ခဏ]အကြောင်း –ပါဠိ–ကို မှတ်ခြင်း–ကို မှတ်ကြောင်း "လက္ခဏာ"။ ဓမ္မ။ပလက္ခဏေ ပညာ ဓမ္မပဋိ-သမ္ဘိဒေ ဉာဏံ။ ပဋိသံ။၁၁၅။

ဓမ္မ။ပသံဟိတ=ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတ (တိ) [ဓမ္မ+ဥပ-သံဟိတ=ဥပသဋ္ဌိတ] (က) တရားနှင့် စပ် ယှဉ် – တရားဂုဏ်တော်ကို မှီ၍ဖြစ်–သော။ (ခ) ကုသိုလ်ကမ္မပထ ၁၀-ပါး တရား–ကိုမှီ –နှင့် စပ်ယှဉ်–သော။ (ဂ) ပါဠိ–ကိုမှီ–နှင့် စပ်ယှဉ်–သော။ (ဃ) ပါဠိ, အဋ္ဌကထာ– ကိုမှီ–နှင့်စပ်ယှဉ်–သော။ (င) အကြောင်း –အကြောင်းသဘော–ကိုမှီ–နှင့် စပ်ယှဉ်– သော။

(က) ဣမာ စ ဂါထာ အဘာသိ ဗုဒ္ဓ။ပ-သဋ္ဌိတာ ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတာ သံဃ။ပသဋ္ဌိတာ။ ဒီ၊ ၂။၂၁၂။ (–မ၊ ၁။ဂ၆။ မ၊ ၂။ဂ၂၁။ အံ၊ ၂။ ၂၅၂။ မ၊ဌ၊ ၁။၁ဂ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၁ဋ္ဌ။ ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၂၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။၁ဂ၇။ သ ၊ရတ္ထ၊ ၁။၃၁၊ ၁။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဂ၀။) (ခ) ဓမ္မ။ပသံဟိတ (ဒီ၊ ၃။ ၁၂၆)နဲ့ ဒသကုသလကမ္မပထနိဿိတံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၁၁၂။ (–ဒီ၊ဌ်၊ ၃။၁၁၁။) (ဂ) ဓမ္မ။ပ-သဋ္ဌိတော (ဝိ၊ ၂။ ၂၆၊ ၃ဂ၊ ၂၆၂)တိ ပါဠိနိဿိ-တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ဂ။ ဓမ္မ။ပသံဟိတံ အတ္ထ။ပ-သံဟိတံ....သမ္မာသမ္ဘုဒ္ဓဝစနံ သုတ္တာ။ ထေရ၊ ဌ။ ၂။၅၆။ (ဃ) ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတ (အံ၊ ၂။ ၂၅၂)-နဲ့ ပါဠိ စ အဋ္ဌကထဉ္ စ နိဿာယ ဥပ္ပန္နံ။ အံ၊ ဌ၊ ၃။ဂဂ။ (င) ဟေတုံ ဓမ္မ။ပသံဟိတ (ဇာ၊ ၁။ ၂ဂ၃)နဲ့ မဟာရာဇ ယံ ဟေတုသဘာဝ-ယုတ္တမေဝ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၁၅။ ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတ-(ဇာ၊ ၂။ ၉၁၊ ၉၃)နဲ့ ကာရဏနိဿိတံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ဂ၄။ (–ဂ၉၃။)

ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇ (နာ) [ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတ+ပ မောဇ္ဇ] တရားနှင့်စပ်ယှဉ်သော ဝမ်းမြောက်-ခြင်း။ ဓမ္မ။ပသဋ္ဌိတပါမောဇ္ဇာဒိမုခေန သမာ-ဟိတော။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၀၂။

ဓမ္မ။ပဟာရ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဟာရ] ဒေသနာ တရား – ဓမ္မာရုံ – ကို အနီးသို့ဆောင်ခြင်း။ ဓမ္မ။ပဟာရော။ ဝိ၊ ၁။ ၉ဂ၊။ ဓမ္မ။ပဟာရေ ဓမ္မောတိ ဒေသနာဓမ္မော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဒေသနာဝသေန ဝါ....ဓမ္မာရမ္မဏမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဂ၊။

ဓမ္မ။မိ (ထီ၊ပု) [ဓမ္မ+ဥမိ] တရားဟူသော လှိုင်းတံပိုး၊ လှိုင်းတံပိုးအလား တရားတော်။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မ။မိဝိပ္ပါရ (ပု) [ဓမ္မ+ဥမိ+ဝိပ္ပါရ] တရားလှိုင်းတံပိုး၏ ပျံ့နှံ့ခြင်း၊ ပျံ့နှံ့သော တရားလှိုင်းတံပိုး။ ယထာ ဓမ္မ။မိဝိပ္ပါရော၊ အဂ္ဂေါ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿတိ။ မိလိန္ဒ။၃၂၈။

ဓမ္မေကဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဧကဒေသ] တစိတ်တဒေသဖြစ်သောတရား၊ တရားတစိတ်တဒေသ။ ဓမ္မေကဒေသောတိ ဧဝံ ဝေဒနာ ဧဝ ခန္ဓာဒီနံ ပဒေသော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

ဓမ္မေဉ္ဇာ (နာ) [ဓမ္မ+ဉ္ဇာ] သစ္စာ ၄-ပါးတရား–ဌ–ကို–သိတတ်သောဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်။ စတ္တာရိ ဉာဏာနိ၊ ဓမ္မေ ဉာဏံ....သမ္မုတိယာ ဉာဏံ။ ဒီ၊၃။၁၈၉၊၂၃၁။ ဓမ္မေ ဉာဏန္တိ မဂ္ဂ-ဉာဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၂။ တတ္ထ စ မဂ္ဂပညာ တာဝ စတုသစ္စဓမ္မဿ ပဋိဝိဇ္ဈနတော ဓမ္မေ ဉာဏံ နာမ ဟောတု။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၄။ (–၂၃၅)။

ဓမ္မေနဝဂ္ဂ(နာ၊ပု)[ဓမ္မေန+ဝဂ္ဂ။အလုတ္တသမာသ်။] အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အပလောကနကမ္မံ အဓမ္မေနဝဂ္ဂံ, အဓမ္မေနသမဂ္ဂံ, ဓမ္မေနဝဂ္ဂံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃၅။

ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္မ (နာ) [ဓမ္မေနဝဂ္ဂ+ကမ္မ] ဟုတ်မှန်သော သဘောအားဖြင့် ဖြစ်သော ဝဂ္ဂကံ (အစုအစုဖြစ်သော သံဃာသည် ပြုအပ်သောကံ)။ ဆကမ္မာနီတိ.... ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္မံ, ဓမ္မေနသမဂ္ဂကမ္မန္တိ ဧဝံ ဆ ကမ္မာနိ ဝုတ္တာနိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၃၅။

ဓမ္မေနသမဂ္ဂ (နာ၊ပု) [ဓမ္မေန+သမဂ္ဂ]အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အပလောကနကမ္မံ ဓမ္မေနသမဂ္ဂံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၅။

ဓမ္မေနသမဂ္ဂကမ္မ (နာ) [ဓမ္မေနသမဂ္ဂ+ကမ္မ] ဓမ္မေနသမဂ္ဂကံ၊ ဟုတ်မှန်သော သဘောအားဖြင့်ဖြစ်သော သမဂ္ဂကံ (ညီညွတ်သော သံဃာသည် ပြုအပ်သောကံ)။ ဓမ္မေနဝဂ္ဂကမ္ဘ-ပုဒ်-ကြည့်။

ဓမ္မေသနပ္ပဋိပန္န (တိ) [ဓမ္မ+သေန+ပဋိပန္န] တရားကိုရှာ၍ ကျင့်သော၊သူ။ ကာယေန ဝါစာယ မနသာ ဓမ္မဝရသမောဂါဠှော အဓိ-မတ္တပဋိဘာနာ ဓမ္မေသု ဓမ္မေသနပ္ပဋိပန္နာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၇။

ဓမ္မေသနာ (ထီ) [ဓမ္မ+သေနာ] တရားကိုရှာမှီးခြင်း၊ အာမိသေသနာ စ ဓမ္မေသနာ စ။ အံ၊၁။၉၂။ ဓမ္မဿ ဧသနာ ဓမ္မေသနာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၁။

ဓမ္မောက္ခ (ထီ) [ဓမ္မ+ဥက္ခာ] တရားဟူသော–မီးရှူး–မီးတိုင်။ ဓမ္မောက္ခ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၆) နှင့် တွေ့ အယံ ပန ဥက္ခာသဒ္ဒေါ... ဣဓ ဒီပိကာ ဥက္ခာတိ အဓိပ္ပေတာ။ တသ္မာ ဣဓ ဓမ္မမယံ ဥက္ခံ အဘိဓာရယိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ ဓမ္မောက္ခ-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၈) နှင့် ဓမ္မဒီပကံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၈၃။ တမံ လောကေ နိဟန္ဒ္ဓာန၊ ဓမ္မောက္ခမဘိ-ဓာရယိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂။

ဓမ္မောဇ(ထီ၊ပု)[ဓမ္မ+ဩဇ] (၁) တရားဟူသော–အရသာ–ဩဇာ၊ (၂) အရသာ–ဩဇာ–ရှိသောတရား။ မယံ အာယသ္မတော သာရိ-ပုတ္တဿ ဓမ္မောဇံ .. အနုဿရာမ။ သံ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။ ဓမ္မောဇ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆) နှင့် ဓမ္မရသံ၊ဩဇဝန္တံ ဒေသနာဓမ္မန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၇၉။

ဓမ္မောဇပညာ (ထီ) [ဓမ္မောဇ+ပညာ] တရားဟူသော–အရသာ–ဩဇာ- ကိုသိတတ်သော ပညာ။ စတူဟိ ဓမ္မေဟိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။ မေဓာဝိတိ ဓမ္မောဇပညာယ သမန္နာဂတော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၇။ ဓမ္မောဇပညာယ(တ၊ ဇ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁၊၂၄၂၊၄၁၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၈။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။

၁၈၈၊၂၅၇။ စရိယာ၊၆။၂၇၉။ မဟာနိ၊၆။ ၄၁၅။ ဓမ္မောဇပညာယ (ဆ၊ဇ)—ထေရ၊၆၊ ၂။၁၂။

ဓမ္မောဇသညာ (ထီ) [ဓမ္မောဇ+သညာ] တရားဟူသော–အရသာ–သြဇာ–ကို သိမှတ်တတ်သော "သညာ"။ နိဗ္ဗာပိတော ဓမ္မောဇ-သညာယ သညတ္တိဂတော အမ္မိ။ ဝိမာန၊၆။ ၂၄၇။

ဓမ္မောဒက (နာ) [ဓမ္မ+ဥဒက] တရားဟူသော ရေ၊ တရားရေစင်။ ဧဝံ ဗဟုဿုတာ အတ္တ-နော့ သမ်ိပံ သြတိဏ္ဍသတ္ထာနံ ဓမ္မောဒကေန စိတ္တမလံ ပဝါဟေန္တိ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၆၇။

ဓမ္မောပဒေသ (ပု) [ဓမ္မ+ဥပဒေသ။ (ဓမ်ော-ပဒေဇ-သံ၊ ဓမ္မောဝေသ-ပြာ)] တရားကို ညွှန်ပြခြင်း၊ တရားနည်းလမ်း ဥပဒေ။ ဓမ္မော-ပဒေသေန စ ဗဟုဓာ သတ္တာနံ အနုဂ္ဂဟကရ-ဏံ(ဒါနေ)ပဋိပတ္တိ။ စရိယာ၊၆။၂၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၈၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၃၂။

ဓမ္မောပသံဟိတ (တိ) [ဓမ္မ + ဥပသံဟိတ] အကြောင်း – ပါဋိ – တရား – နှင့် စပ်ယှဉ်သော။ လဘတိ ဓမ္မောပသံဟိတံ ပါမောဇ္ဇံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄။

ဓမ္မောဘာသ (ပု) [ဓမ္မ+သြဘာသ] တရားဟူသော–အရောင်–အလင်း။ လောကဿ ဓမ္မောဘာသံ ဒဿေဿတိ တဿ ပုဗ္ဗနိမိတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၃။ မ၊ဋီ၊၄။၁၃၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၂။

ဓမ္မောဘာသပဇ္ဇောတကရ (တိ)[ဓမ္မောဘာသ+ ပဇ္ဇောတကရ] တရားအရောင်၏–ထွန်းလင်း–တောက်ပ–ခြင်းကိုပြုတတ်သော။ ဓမ္မော-ဘာသပဇ္ဇောတကရောတိ စ။ နေတ္ထိ။၄၇။ ဣမိနာ၀ နယေန ဖလနိပ္ဖတ္တိဂတော ဝေသာ-ရဇ္ဇပတ္ထော ယာ၀ ဓမ္မောဘာသပဇ္ဇောတ-ကရောတိ။နေတ္ထိ၊ဋ္ဌ။၁၁ဋ္ဌ။(–နေတ္ထိ၊ဝိ။၃၆။)

ဓမ္မောဘာသပဒ္ဓိလာဘ (ပု) [ဓမ္မောဘာသ+ ပဒ္ဓိလာဘ] တရားဟူသော–အရောင်–အလင်း–ကို ရခြင်း။ ရတနာနံ သယမေ၀ ဝိရောစနံ ဓမ္မောဘာသပဒ္ဓိလာဘာဿ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ၆။၁၀၄။

ဓမ္မောသ၀ (နာ) [ဓမ္မ+သြသ၀] တရားဟူသော ဆေးတော်၊ တရားဆေးတော်။ ဓမ္မောသ၀ံ ပိ၀ိတ္ဝာန၊ဝိသံ သဗ္ဗံ သမူဟနိ ။ အပ၊၁။၄၄။ ထေရ၊၆။၁။၄၆၇။ ရာဂသလ္လာဒီနံ သမ္ဘေသံ သလ္လာနံ ဝိနောဒနံ ဝူပသမကရံ ဓမ္မောသ၀ံ ဓမ္မသခ်ိတံ သြသ၀ံ ပိ၀ိတ္ဝာ။ အပ၊၆။၁။ ၃၁၄။

ဓမ္မောသဿမ (တိ) [ဓမ္မောသ ၀+သမ] တရားဆေးနှင့် တူသော (ဆေး)။ ဓမ္မောသဿမံ နတ္ထိ။ မိလိန္ဒ။၃၁၉။

ဓမ္မောသာရဏ (နာ) [ဓမ္မ+သြသာရဏ] တရားကို ရှုတ်ဆိုခြင်း။ ဓမ္မောသာရဏံ ဓမ္မဿ ဥစ္စာရ-ဏံ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၁၂။

ဓရ (တိ) [ဓရ+အ။ ထီ-၌ ဓရာ] (၁) ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ (ထီ) (၂) မြေ။ (၁) ဓမ္ম-ရေ ကြည့်။ (ထီ) (၂) ဓရဏီ ဓရာ။ ဓာန်။ ၁၈၁။ (–ဓာန်၊ဋီ။၁၈၁။ အမရ၊၁၃။၁။)

ဓရဏ (နာ) [ဓရ+ယု။ အကွာနံ ပဋ္ဌ ဓရဏံ နာမ။ ဓရတိ ဓာတုယာ ယု။ ဓာန်၊ဋီ။၄၇၉။] (၁) ဆောင်ခြင်း။ (၂) ဂ-အက္ခရာရှိသော အလေးချိန်။ (ဓာန်၊ ဋီ-၌ ၅-အက္ခရာရှိသော အလေးချိန်သည် ဓရဏ ၁-ခုမည်၏ဟု ဆိုသည်။) (၁) ဗြာဟ္မဏော နာမ အဇ္ဈယန....ပဝေဏိ၀ံသရေဏော။ မိလိန္ဒ။၂၂၀။ (၂) ဝိသတိ ဓရဏာနိ "နိက္ခ"ဿ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၆။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။

ဓရဏီ(ဏီ)တလ (နာ) [ဓရဏီ+တလ] မြေအပြင်။ ဓရဏီတလံ ဘိန္ဒန္တော ဝိယ။ မ၊ဋ၊၃။ ၂၄၁။ ဓရဏီတလေ ဃံသိယမာနသရီရော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၂။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၀၆။)

ရေဏီတလရှဟ (တိ) [ရေဏီတလ+ရှဟ] မြေအပြင်၌ ပေါက်သော(မြက်,သစ်ပင်-စသည်)။ ရေဏီတလရှဟေ တိဏရုက္ခလတာဂုမ္ဗသြသမိ-ဝနုပ္ပတယော ပရိရက္ခတိ။ မိလိန္ဒ။၃၉၆။

ရေဏီ (ထီ) [ရေ+အဏီ။ ရေ+ယု+ဏ္ဍီ။ သမ္ဗ်ဏ္ဍောက် ရေတိတိ ရေဏီ၊ ယု၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဌီ။၁၈၁။ သုစိလည်း-ကြည်။ (ရေဏီး၊ ရေဏီ-သံ၊ ရေဏီ၊ပြာ။)] (၁) မြေကြီး။ (တိ) (၂) ရေဏီမည်သော (ရေကန်၊ ရေအိုင်)။ (မြေ, မြေထု, မြေကြီး၊ ယက်မ၊ အကြော, သွေးကြော။ P.S.D.။)

(၁) ရေဏီတိ ပထဝီ၊ သာ ဟိ သကလံ ရောရေံ ဓာရေတိတိ "ရေဏီ"တိ ဝုစ္စတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၅၄။ ရုက္ခပဗ္ဗတရတနသတ္တာ-ဒယော ဓာရေတိတိ ရေဏီ။ အဘ၊ဌ၊၁။၂၅၉။ အဘ၊ဌ၊၂။၁၃၁။ ရေဏီတိ ဓာရေတိ သမ္ဗေ ထာဝရဇင်္ဂမေတိ ရေဏီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၇၅။

ရေဏု (ပ၊ဧ)—ထေရ။ ၂၃၁။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၀၅။ ဇာ၊၂။၉၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၂၉၉။ ရေဏု (ဒု၊ဧ)—အဘ၊၁။၃၆။ ဇာ၊ ၁။၁၇၃။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၄၁၁၊၅၀၆။ အဘ၊ဌ၊၁။ ၂၈၀။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၉၀။ ရေဏိယာ(သ၊ဧ)— ၀ိ၊၅။၃၀၁။

(၂) ရဟဒေါပိ တတ္ထ ရေဏီ နာမာ (ဒီ၊ ၃။၁၆၃) တိ တတ္ထ ပနေကော နာမေန ရေဏီ နာမ ဥဒကရဟဒေါ အတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၄၉။

ရေဏီပေါက္ခရဏီ (ထီ) [ရေဏီ+ပေါက္ခရဏီ] ရေဏီမည်သော ရေကန်။ ယတော ရေဏီ-ပေါက္ခရဏီတော။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၅၉။

ရေဏီမဟိဿရ (တိ) [ရေဏီ+မဟန္တ+ဣဿရ] မြေအပြင်ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော၊ မြေ အပြင်၌—မျှားသော အစိုးရခြင်းရှိ—အစိုးရ ခြင်းမျှား—သော(သုတသောမမင်း)။

ရေဏီမဟိဿရ (ဇာ၊ ၂။၁၃၄)တိ ဘူမိ-ပါလ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၁၆။=ရေဏီ ဝုစ္စတိ ပထဝီ၊ တိဿံ ရေဏိယံ ဣဿရမဟန္တတာယ "ရေဏီ-မဟိဿရ"တိ ရုဇာနံ အာလပတိ။ ဇာ၊ဌီ၊ ၂၁။၅၃၇။

ရေဏီရှဟ (တိ) [ရေဏီ+ရှဟ] မြေအပြင်၌ ပေါက်သော။ ရေဏိယံ ရှဟာ သဠာတာ ဝစ္ဆိတာ စာတိ ရေဏီရှဟာ ရုက္ခာ။ အဘ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၉။ ရေဏီရှဟပါဒပန္တိ....တတ္ထိ ရှဟတိ ပတိဋ္ဌဟတီတိ ရေဏီရှဟော။ အဘ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ ရေဏီရှဟာ (ပ၊ ဗ)— အဘ၊၁။ ၂၉။ အဘ၊ ၂။ ၇၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၀၉။ ရေဏီရှဟံ (ဒု၊ ဧ)— စရိယာ၊ ဌ။ ၇၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၂၄၄။ ရေဏီရှဟေ(သ၊ ဧ)— အဘ၊ ၁။ ၃၀၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၂ဗ၃။

ရေဏီရှဟပါဒပ (ပု) [ရေဏီရှဟ+ပါဒပ] မြေ အပြင်၌ ပေါက်သောသစ်ပင်။ အသနော-နာမဧကေယျုန၊ ရေဏီရှဟပါဒပေါ။ အဘ၊ ၁။ ၁၂၂။ ရေဏီရှဟပါဒပေါတိ.... ရေဏီရှဟော စ သော ပါဒပေါ စာတိ ရေဏီရှဟပါဒပေါ။ အဘ၊ ဌ၊ ၂။ ၈ဗ။

ရေဏီသမသာဒိသ (တိ) [ရေဏီ+သမ+သာဒိ-သ] မြေကြီးနှင့် အညီအမျှ (သည်းခံခြင်း အားဖြင့်) တူသော၊ သူ၊ မြေကြီးနှင့် အလွန် တူသော၊ သူ။ (ပရိယာယ် ၂-ချက်ဆင့်၍ အနက်မြင့်သည်။) ရေဏီသမသာဒိသော (ရေဏီရေသာဒိသော၊ သီ၊ သျှ) ဝုဋ္ဌဟိတ္ဝာ သမာဓိမှာ။ အဘ၊ ၁။ ၂၇၀။ ရေဏီသမသာဒိ-သော သိဒ္ဓတ္ထော ဘဂဝါတိ သမ္ဗန္ဓော။ အဘ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဗ၃။

ရေဏုတ္တမ (တိ) [ရေဏီ+ဥတ္တမ] မြတ်သောမြေ၊ မြေမှန်၊ မြေမြတ်။ တမဟံ တိဏမာဒါယ၊ သန္ဓရိ ရေဏုတ္တမေ။ အဘ၊ ၁။ ၂၂၀။

ရေဏူပမ (တိ) [ရေဏီ + ဥပမာ] မြေကြီးလျှင် နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း ဥပမာရှိသော၊ မြေကြီး လျှင် နှိုင်းခိုင်းဖွယ်ရာ ဥပမာရှိသော၊ မြေကြီး သဖွယ်ဖြစ်သော။ ရေဏူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။ အပါ၊။၃၇၃။ ရေဏူပမော ခမနေန။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၂၃။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ ၁။၁၆၂။ (–ဇာ၊ ၂။၃၃၇။ ဇာ၊ ၁။ ၂၉၉။)

ရေတိ (ကြိ) [ရေ+အ+တိ။ ရော ဌိတျာ၀ံ-သနေ ခ၀ရကော ဘိက္ခု။ ခ၀တ္ထု။] (၁) ဆောင်၏။ (၂) ထင်ရှားရှိ၏။ (၃) တည်၏၊ ဖြစ်၏၊ တည်စေ၏။ (၄) ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ (၅) ဆောင်းမိုး၏။ (၆) လျှောကျ–ကြွေကျ–၏။

ရေတိ—ဝိ၊ ၁။ ၂၀၂။ သံ၊ ၁။ ၂၆၀။ အံ၊ ၁။ ၁၁၁။ အံ၊ ၁။ ၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၉၅။ ထေရ၊ ၁။ ၆၃။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၁၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၈၀။ ရေဏ္ဍိ—ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၂၅၅။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၃၂။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၄၀။ ဝ၀ိရ။ ၅၇။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀၆။ ရေထ—သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၇။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၃၀။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂၉၁။ ရေမိ—အပ၊ ၁။ ၄၆။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၃၁။ ရေတေ—ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ စရိယာ၊ ၁။ ၂။ နေတ္တိ၊ ၁။ ၂။ ရေဟိ—စရိယာ။ ၄၁၁။ ရေယျ — ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁။ သာ၀ရတ္ထ၊ ၁။ ၅၉။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၀။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၉။ ရေါ်ဃတိ—အပ၊ ၁။ ၃၅၇။ အပ၊ ၂။ ၇၁။ ထေရ၊ ၁။ ၉၄။

(၁) ဆောင်၏။ ခ၀ရေယျာတိ ခရေယျ၊ သမာဟရေယျ၊ သမာဒဟေယျာတိ အတ္ထော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၆၉။ (၂) ထင်ရှားရှိ၏။ သ စဿ အာစရိယော ရေတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၀ ၂။ ရေယျာတိ ဝိဇ္ဇမာနော ဘ၀ေယျ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၇၀။ (–ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၂၅၅။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၆၀။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၂၂။ ၁၁၁။ ၁၃၇။ အံ၊ ၁။ ၃။ ၁၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၁၊ ၉၅။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၃၃၂။ ဣတိဝုတ်၊ ၁။ ၂။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၆၃၁။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄၃၁၊ ၄၄၀။) (၃) တည်၏၊ ဖြစ်၏၊ တည်စေ၏။ ရေဏ္ဍိတိ အဓုနာ တိ၀ဿိ၊ ပ၀တ္ထန္တိတိ အတ္ထော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၀၆။ ကုလ၀ံသံ ရေဟိ (စရိယာ။ ၄၁၁)တိ ဝ၀ရ-၀ါသံ သဏ္ဌပေနေ္တာ အတ္ထနော ကုလ၀ံသံ ခ၀ရေဟိ ပတိ၀ဿပေဟိ။ စရိယာ၊ ၁။ ၉၄။ (၄) ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ ပုညဂ္ဂံ ရေမဟံ။ အပ၊ ၁။ ၄၆။ ပုညဂ္ဂံ....ရေမိ ပူရေမိ။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၃၁။ (၅) ဆောင်းမိုး၏။ ရတနဆတ္တံ ရေါ်ဃတိ။ အပ၊ ၁။ ၃၅၇။ (–ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၉၄။) (၆) လျှောကျ–ကြွေကျ–၏။ ရေတေ ပဏ္ဏံ ရုက္ခတော။ ခ၀တ္ထု။

ရေဏ္ဍ (တိ) [ရေ+အ ဏ္ဍ။ ထီ-ဌ ရေ ဏ္ဍိ] ထင်ရှား–အသက်ထင်ရှား–ရှိသော။ ရေ ဏ္ဍ ပိ ဘ၀ တိ အာ ပ ဇ္ဇ တိ ပ ရိ နိ ဗ္ဗ တေ ပိ။ ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၁၆၂။ ယော ဟိ ဗုဒ္ဓေသု ရေ ဏ္ဍေ သု ပိ။ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂၆၀။ တထာ ပိ ဗော ဓိ သတ္တ မာ တ ရိ ရေ ဏ္ဍိ ယာ အ ယု ဇ္ဇ မာ နက်။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀။ (–အံ၊ ၁။ ၆၇။ အာ၊ ၁။ ၂။ ၂၃။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၃၅၀။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၃၅၀။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၁။ ၃၂၀။ ဇာ၊ ၁။ ၄။ ၂၂၉။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၀။)

ရေ ဏ္ဍိ (ကြိ) [ရေ+အ ဏ္ဍိ] (၁) ထင်ရှားရှိကုန်၏။ (၂) တည်ကုန်၏၊ ဖြစ်ကုန်၏။ ရေတိ-ကြည့်။

ရေမာန (တိ) [ရေ+အ+မာန။ (ဝိဇ္ဇမာ-ဏ-ပြာ, အဒ္ဓမာ-ဂမိ)] ထင်ရှား–အသက်ထင်ရှား–ရှိသော။ ရေမာ နေ ပိ တ ထာ ဂ တေ နကောစိ အ ဟောသိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၃၀။ တိ ဋ္ဌ မာ နဿ ဝါ တိ ခ ရေ မာ နဿ ဝါ။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၃၀။ (–ဝိ၊ ၁။ ၄။ ၁၅၂။ ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၁၆၅။ မ၊ ၁။ ၃။ ၁၄၆။ မ၊ ၁။ ၄။ ၂၃။ ၄၃။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၂၄၅။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၉၄။ အ ဘိ၊ ၁။ ၂။ ၃၁၆။ အ ဘိ၊ ၁။ ၃။ ၃၀။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၁၀၂။ ဇာ၊ ၁။ ၃။ ၂၅၅။)

ရေမာနက (တိ) [ရေ+မာန+ဏ္ဍ။ (ဝိဇ္ဇမာ-ဏ-ပြာ)] အ ထ က် ပု ဒ် နက်-ကြည့်။ ရေမာ-

နကဿ ကဿပဗုဒ္ဓဿ သာသနေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၃။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၂၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၄၁။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၈။)

ရေမာနကပညတ္တိ (ထီ) [ရေမာနက+ပညတ္တိ] ထင်ရှားရှိသော ပညတ်။ တဿာပိ ရေမာနကပညတ္တိယာ အဘာဝေန။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၆၁။

ရေမာနကပဏ္ဏတ္တိ (ထီ) [ရေမာနက+ပဏ္ဏတ္တိ] အသက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ရေမာနကပဏ္ဏတ္တိယာ (ဝေ) အပဏ္ဏတ္တိကဘာဝံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁၈၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၇၀။

ရေမာနကဗုဒ္ဓ (ပု) [ရေမာနက+ဗုဒ္ဓ] သက်တော်ထင်ရှားရှိသော ဘုရားရှင်။ ရေမာနကဗုဒ္ဓဿ နိပစ္စာကာရံ ဒဿေန္တော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂။ ရေမာနကဗုဒ္ဓဿ ဇိဝိတံ ပရိစ္စဇိတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၁၀။ (–၁၈၄၊ ၄၂။)

ရေမာနကမာတာပိတု (ပု) [ရေမာနက+မာတာပိတု] အသက်သင်ရှားရှိသော (အမိ)နှင့် အဘ။ ရေမာနကမာတာပိတူနံ ဓီတရော နာမ နတ္ထိ ကေနေဝ နိက္ခမန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၁၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၃။

ရေမာနကာလ (ပု) [ရေမာန+ကာလ] ထင်ရှား–သက်တော်ထင်ရှား–ရှိရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓေါ ကိရ ဣမံ ဒီပံ ရေမာနကာလေပိ တိက္ခတ္တုံ အာဂမာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၆။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၂။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၀၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၂၁။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂၆။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၀။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၆၁။)

ရေမာနက္ခဏ (ပု) [ရေမာန+ခဏ] ထင်ရှား–အသက်သင်ရှား–ရှိရာ–ခဏ–အခါ–အထူး။ ဥပ္ပါဒနိရောဓေ ရေမာနက္ခဏော ဝေ ဂတိတာ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၉။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂၅။ ဒုတ္ထိ၊ ဝိ။ ၃၃ ၂။)

ရေမာနဗုဒ္ဓ (ပု) [ရေမာန+ဗုဒ္ဓ] သက်တော်ထင်ရှားရှိသော ဘုရားရှင်။ ဗုဒ္ဓေဟေဝ ကထိတတ္တာ ရေမာနဗုဒ္ဓသဒ္ဒိသံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၆။

ရေမာနသဘာဝ (တိ) [ရေမာန + သဘာဝ] ထင်ရှားရှိသော သဘောရှိသော။ ဝိဇ္ဇမာနာတိ ရေမာနသဘာဝါ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၀ ၊ ပစ္စုပ္ပန္နံ ဝိယ အတီတာနာဂတမ္ပိ ရေမာနသဘာဝံ။ အနုဋီ၊၃။ ၈၉။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၉၆-၇။)

ရေယန္တ (တိ) [ရေ+ယ+မာန] ဆောင်းမိုးအပ်သော (ထီး)။ သေတဉ္ဆ ဆတ္တं ရေယန္တ (ဓာရိယန္တ၊သျာ။ ဓာရယန္တ၊ သီ၊က) မုဒ္ဓနိ။ သုတ္တနိ။ ၃၀၇။

ရေသတိ (ကြိ) [ရေ+အ+သတိ] ဆောင်လတ္တံ့ ၊ ဆောင်းမိုးလတ္တံ့။ ရေတိ-ကြည့်။

ရေယတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [ရေ+ယ+တေ] ဆောင်–ဆောင်းမိုး–အပ်၏။ သေတစ္ဆတ္တံ ရေယတိ။ အပ၊၁။ ၃၀၃။ အဇ္ဇာပိ သေတစ္ဆတ္တံ မေ၊ သမ္ဗကာလံ ရေယတိ။ အပ၊ ၂။ ၃၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂။ မဟာနေလံ ရေယတိ။ ထေရီ၊ဌ။ ၄၄။

ရေတဝေ (ကြိ၊ဝိ) [ရေ+အ+တဝေ] ချိန်–စက်–ဆောင်–ခြင်းငှါ။ တုလဒဏ္ဍေ ဌပေတွာန၊ မဟိ သက္ကာ ရေတဝေ။ အပ၊ ၂။ ၅၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃၆၉။

ရေမိ (ကြိ) [ရေ+အ+မိ] ပြည့်စေ၏၊ ဖြည့်ကျင့်၏။ ရေတိ(၄)-ကြည့်။

ရေယျ (ကြိ) [ရေ+အ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ ရေတိ (၁)-ကြည့်။

ရေ (ပု) [ဓူ+အ။ ရွက္ခေ တု သာမိကေ ရေ၀ေါ၊ ဝေန်။ ၁၀၄၁။ ဓူ ကမ္ပနေ၊ သန္ဓာသံ ဝုနောတိတိ ရေ၀ေါ၊ အ။ ဝေန်၊ ဌ။ ၂၄၀။ (ရေ-သံ, ပြာ)] (၁) မျှောက်ငိုပင်။ (၂) အရှင်သခင်။ လင်ယောကျ်ားမ။ (တုန်လှုပ်ခြင်း၊ လှု၊ လင်၊ ဆရာသမား၊ အကြီးအကဲ၊ ဇနီးလိမ်၊ မုန်ယိုဆင်)

P.S.D.။ လင်၊ သစ်ပင်အထူး (မျောက်ငိုပင်)။ ပြာ၊ ဝန်။ မျောက်ငိုပင်ကို သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ကိဟိရိဂသ-ဟု ခေါ်ဝေါ်၏။ ပါဠိ၊ သီ-ဝန်။) (၁) သာလော ဝါ ဝေါ ဝါ ဖန္ဒနော ဝါ တိဟိ မာလုဝါလတာဟိ ဥဒ္ဓဿော။ အံ၊၁။၂၀၃။ (–ဇာ၊၁။၂၅၉။ ဇာ၊၂။၃၄၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၀၉။ မူလဋီ၊၁။၃၅)။) (၂) ဝေါ ဝုစ္စတိ သာမိကော။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၂၄။ (–အမရာ၊ဝ၆။၃၅။၂၃။ ၂၀၅)။)

ဝေတ္ထိနီ (ထီ) [ဝေ+အတ္ထိနီ (=အတ္ထ+ဣနီ)] လင်ကို အလိုရှိသော မိန်းမ။ ဝေတ္ထိနီ တူ သကေ်တံ။ ဝန်။ ၂၃ ၂။ ဝေ ပတိ ' အတ္ထယတိ ဣစ္ဆတိတိ ဝေတ္ထိနီ၊ အတ္ထ ယာစနိစ္ဆာသု၊ ဣနီ။ ဝန်၊ဋီ။ ၂၃ ၂။ အဘိသာရိကာ-လည်း ကြည့်။

ဝေလ (ပု) [ဝု+အလ။ (ဝေလ-သံ, ပြာ)] အပြုံ၊ ဖွေးဖွေးဖြူသောအဆင်း။ ဝေလော သေတပဏ္ဏရှု။ ဝန်။ ၉၅)။ ဝေဝတိ သုဗ္ဗတ္ဗ-နေနေတိ ဝေလော၊ အလော။ ဝန်၊ ဋီ။ ၉၅)။ (–အမရ။ ၅)။ ၁ဌ)။)

ဝေထစ္ဆတ္ထ (နာ) [ဝေလ+ဆတ္ထ။ (ဝေလဆတ္ထ-သံ)] ဖွေးဖွေးဖြူသော ထီး၊ ထီးဖြူ။ သေ-တစ္ဆတ္ထ (အပ၊ဌ၊ ၂။ဝ၉၅)-ကြည့်။

ဝေလတရတာ (ထီ) [ဝေလ+တရ+တာ] အထူးသဖြင့် ဖြူဖွေးသည်၏အဖြစ်၊ အလွန် ဖြူဖွေးသည်၏အဖြစ်။ ဝေလတရတာယ ဝုတ္တံ "သုသုက္ကခန္ဓ"န္တိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၃၄။

ဝေလရသ္မိ (ထီ) [ဝေလ+ရသ္မိ] ဖြူဖွေးသော ရောင်ခြည်တော်။ ဘဂဝတော ဟိ ဒါဠ္ဌာဟိ စန္ဒကိရဏာ ဝိယ ဝေလရသ္မိယော နိစ္ဆရန္တိ။ ထေရ၊ဌ။ ၂။ဝ၀ဖ။

ဝေလဝတ္ထဝေတ္ထ (နာ) [ဝေလဝတ္ထ+ဝေ+တ္ထ] ဖြူဖွေးသော–အဝတ်–အလံတံခွန်–ရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဝေလဝတ္ထဝေတ္ထာ "ပဏ္ဏရဂေတ္ထ"-တိ ပညာတေန။ ထေရ၊ဌ။ဝ။ဝ၄၄။

ဝေလသဘာဝတာ (ထီ) [ဝေလသဘာဝ+တာ] ဖွေးဖွေးဖြူသော သဘောရှိသည်၏ အဖြစ်။ ဝေလသဘာဝတာယ ရာဇတိ (ရဇတိ)တိ ရဇတံ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂၅။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂ဝ။

ဝေလိကာရ (ပု) [ဝေလ+စီ+ကရ+ဏ] (ရှေး က မဖြူမှုမ္ရ ယခု) ဖြူသောအဆင်းရှိအောင် ပြုလုပ်ခြင်း။ အဘူတတဗ္ဗာဝေ ကရုသဘူ-ယောဂေ ဝိကာရဝါစကတော ဏျိပစ္စယော.... ယထာ "ဝေလိကာရော, ကဗဗ္ဗိကာရော"တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ဝ။ဌ၄ဖ၉။ မောဂ်၊ဌ။ဝ၁၉။ ကစ္စာ-ယနသာရ။ ဝ၁-ဂါထာ ကြည့်။

ဝေတ (တိ) [ဝေ+တ။ ဝေ ဝေရဒါနုပေါသနေ။ ဝေတ္ဗတ္ထ။] (၁) ဆောင်အပ်သော၊ လေ့လာ–ဆည်းပူး–အပ်သော၊ နှုတ်တက်ရှုရှု အာဂုံ အရဆောင်သော၊သူ။ (၂) ရောင့်ရဲ–တင်း တိမ်–ပြည့်စုံ–သော။ (၃) တထာရူပါဃ ဓမ္မာ ဗဟုဿုတာ ဟောန္တိ ဝေ့တာ ဝစသာ ပရိစိတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၇ဌ။ ဝိ၊၅။ ၂ဌ၀။ ဒီ၊ဌ။ ၂၂၂။ မ၊ဝ။ ၂ဌ၄။ မ၊ ၂။ ၁ဖ။ မ၊ဌ။ ၆ ၂။ အံ၊ဝ။ဌ၃ဝ။ အံ၊ ၂။ ၁ဝ၀။ အံ၊ဌ။ဌ၊၅။ ဝတာ (ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၅ဌ)တိ ပဂုဏာ ဝါစုဂ္ဂတာ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ဌ၉။ ဝတာ (မ၊ဝ။ ၂ဌ၄)တိ ဌိတာ ပဂုဏာ (မ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅ဌ)တိ ပဂုဏာ ဝါစုဂ္ဂတာ။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၁ဂဂ။ ဝတာ (ပ၊ဗ)—အံ၊ဝ။ဌ၃ဝ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ဂ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၇။ ဥဒါနဌ၊ဌ။ ၁ဖ။ ကခ်ီ၊ဌ်။ သစ်။ ၁ဌ၀။ ဝတာနံ (ဆ၊ဗ)—အံ၊ဌ၊ဝ။ ဌ၇ ၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ။ (၂) သော ဝတော ပိကိတော ပရိပုဏ္ဏော။ မ၊ဌ၊ ၄ဌ။ ဂဌ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ဌ ဖ ၀။ အာသိ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၁ ဖ။ ဝတ-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၅ ဂ)နန္တိ တိတ္ထ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ်၊ ၂။ ၄ ၁ ၀။ နဝတာ ဟောမာ(ပေတ။ ဌ ဌ ဖ)တိ ဝတာ သုဟိတာ တိတ္ထာ နဟောမ။ ပေတ၊ဌ။ ၅ ၅။ ဝတော (ပု၊ပ၊ဇ)— ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၇ ဖ။ ဝတံ (ဒု၊ဇ)— ဒီ၊ဌ်၊ ဌ။ ၉ ၂။ အံ၊ဌ်၊ ၂။ ဌ ဝ ၉။ အံ၊ ဌ်၊ ဌ။ ဝ ၉။

ဝေတကီ (ထီ) [ဝေတု+ဏ္ဍ+ဣ]။ အတိသယ်ဋ္ဌိတိ" ကရောတီတိ ဝေတကီ၊ နဒါဒိ။ ဝေန်၊ ဋ္ဌ။၅၇၉။] ပတ္တကျီပင် (ပိတ်တကျည်ပင်၊ တောင်ပေါက်၊ သ)။ (ယင်းသည် နီသော အပွင့်ရှိ၏၊ သေ၌ ယှဉ်အပ်သည်၊ အပွင့်သည် ကောင်းသောအနံ့ရှိသည်။ ဝေန်၊ဋ္ဌ-ကြည့်။) အဂ္ဂိ ဇာလာ တု ဝေတကီ။ ဝေန်။၅၇၉။ (–အမရ၊၁၄။၁၂၄။၂၅။၇။)

ဝေတကီပုပ္ဖ (နာ) [ဝေတကီ+ပုပ္ဖ] ပတ္တကျီပွင့် (ပိတ္တကျည်ပွင့်)။ ထွေ စ ဝေတကီပုပ္ဖန္တိ ပိတ္တကျီပွင့်။ တဌ ရတ္တဝဏ္ဏန္တိ ဝေဒိတမ္ဗံ။ ကခ်ါ။ယော၊မဟာဋ္ဌ၊၄။၁၄၃။

ဝေတန္ဆရ (နာ) [ဝေတု+အန္ဆရ] ဝေတ်အထူး။ ဂမ္ဘီရဉာဏစရိယ် ပစ္စဝေက္ခဏာတော်တိ သဏ္ဌသုခုမ် ခန္ဓန္ဆရံ အာယတနန္ဆရံ ဝေတန္ဆရံ....ပစ္စဝေက္ခန္ဆဿ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၈။

ဝေတာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (ဝေတ္ဆ-သံ၊ ဝေဋ-ပြာ)] ဝေတာဝမည်သော – နတ် – ပြဟ္မာ။ (ပြုစီရင်သူ၊ ဖန်ဆင်းသူ၊ စတင်တည်ထောင်သူ၊ ထောက်ပံ့သူ၊ ပြဟ္မာ၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ ဗိဿဏိုး၏ ဂုဏ်ပုဒ်၊ လက်ထပ်၍ယူအပ်သော သတ္တိသမီးစသည်။ P.S.D.။) ဝေတာ ဝိ-ဝေဘာ ဝရ္ဝကောာ ကုဝေရော။ ဇာ၊၂။၂၃၁။ ကောပိတိ ဇေတ ဝေတာဒယော ဒေဝရာ-ဇာနော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၄၈။ ဝေတာ....ပဝိတာမ-ယော ဟ္ကစ္ဆာဒယောပိ ပြဟ္မနာမာနိ။ ဝေန်၊ ဋ္ဌ။၁၅။

ဝေတာယတနဘာဝ (ပု) [ဝေတု+အာယတန+ဘာဝ]ဝေတ်,အာယတန-တို့၏အဖြစ်။ ခန္ဓာနံ ဝေ တာ ယ တ နဘာ ဝေ ဗျဘိစာရာဘာဝ-တော။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၀၅။

ဝေတာယတနာဒိလက္ခဏ (နာ) [ဝေတု+အာယ-တန+အာဒိ+လက္ခဏ] ဝေတ်, အာယတန စသည်တို့၏ – သဘော – အမှတ် အသား "လက္ခဏာ"။ တထဋ္ဌ ဝေတာယတနာဒိ-လက္ခဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၇။ ဗ္ဗတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၀၈။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၃၅။

ဝေတာရမ္ဗဏ (နာ) [ဝေတု+အာရမ္ဗဏ] ဝေတ်ဟူသော အာရုံ။ တဿ ဝေတာရမ္ဗဏမေဝ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ။ မ၊၁။၂၄၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၂၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၇၇။

ဝေတိ(တီ) (ထီ) [ဝ+တိ=တိ+ဣ]။ ရူ။၆၆၈။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၉၈။ ဝေန်၊ဋ္ဌီ။၂၄၄။] အထိန်းသည်၊ နို့ထိန်း၊ ကလေးထိန်း။ ပါယန္တီ နာမ မာတာ ဝါ ယောတု ဝေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၄၁၈။ ရုက္ခမူလေ သောနေတ္ထာယ ဂတာ ဝေတိ အာဂန္ဆာ သုဇာတာယ အာရောစေသိ။ မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ ဝေတိယော (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃)တိ ထညပါယိကာ ဝေတိယော။ တာ ဟိ ဝေ-ပေန္တိ ထညံ ပါယေန္တိတိ ဝေတိယော။.... တာပိ ဒဟန္တိ ဝိဒဟန္တိ နာနံ ဒဟန္တိ ဝေ-ရေန္တိတိ "ဝေတိယော"တ္ထော ဝုစ္စန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၄၂။

ဝေတိ(ပ၊ဧ)— အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၉။ ဝေတ(ပ၊ဧ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀၂။ ဝေတိ(အာ၊ဧ) —ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၉၅။ ဝေတိ(ဒု၊ဧ)—အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၂။ ဝေတိယော (ပ၊ဗ)—အပ၊၁။၁၆၉။ အပ၊၂။၂၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၂။ ဝေတိယော (ဒု၊ဗ)— ဒီ၊၂။၁၇။ ဝေတိယာ(တ၊ဧ)—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ ဝေ-တိယိ—အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၅။ ဝေတိန်(စ၊ဗ)— ဝိ၊၃။၃၇၈။ ဝေတိယာ (သ၊ဧ)—မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၃၆။

ဝေတိကိစ္စ (နာ) [ဝေတိ+ကိစ္စ] နို့ထိန်းသည်၏ –ပြုဖွယ် – ကိစ္စ။ ဗောဓိသတ္တဿ ဝေတိကိစ္စံ သာဓယမာနာ အတ္ထနော ထညံ ပါယေသိ

မ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၃၀။ (–သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၇၁။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၉၁။)

ဓာတိဂဏပရိဝုတ (တိ) [ဓာတိဂဏ+ပရိဝုတ] အထိန်းသည်အပေါင်း ခြံရံအပ်သော။ ကေ-ဒိဝသံ ပန ဓာတိဂဏပရိဝုတာ သိပ္ပိကာနံ ဝါယနဋ္ဌာနံ အာဂန္တွာ။ မ၊ဌ၊၄။၂၁၉။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ အံ၊ဌ၊၃။၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၇။)

ဓာတိစေလ (နဿ) [ဓာတိ+စေလ] အထိန်းသည်၏–အဝတ်–အထည်။ ဓာတိစေလံ ဝါ(ဇာ၊ ၁။၁၅၂)တိ ခေဠသိမ်ာနိကမုတ္တဂူထမက္ခိတံ ဓာတိဒါသိယာ နိဝတ္ထစေလံ ဝိယ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၉၀။ (–သံ၊၁။၂၀၆။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂၂။)

ဓာတိဒါသီ (ထီ) [ဓာတိ+ဒါသီ] အထိန်းသည်ကျွန်မ။ အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

ဓာတိမာတု (ထီ၊ပု) [ဓာတိ+မာတု] အထိန်းသည်ဖြစ်သော မိခင်၊ မိခင်နှင့် တူသော အထိန်းသည်။ ဓာတိမာတရ'မ္ပြိဝိ (ဇာ၊၂။ ၂၆၂)တိ ပိတု သန္ဓိကံ ဂန္ဓကာမာ ဟုတ္ဝာ ဓာတိမာတရမာဟ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၁၉။

ဓာတိသတသဟဿ (နဿ) [ဓာတိ+သတသဟဿ] အထိန်းသည် ၁-သိန်း။ဓာတိသတသဟဿာ-နိ၊ ပရိဝါရေန္ဓိ မံ ဘဝေ။ အပ၊၂။၈၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၂၈။

ဓာတု (ပု၊ထီ) [ဓာ+တု။ ကစ္စည်း။၆၇၁။ ရှ။ ၆၈၁။ နီတိ၊ဓာ။၁၀၅-၆၊၃၇၇။ နီတိ၊ပဒ။ ၁၉၁၊၂၇၂၊ ၂၈၄၊၃၃၅။ ဏ္ဍာဒိ။၇၀။ ဝန်၊ ဋီ။၂၇၈။ (ဓာတုနိ- ထောမ၊ ဓာတု-သံ၊ ဓာဌ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဓာတု, ဓာတုက, ဓာတုဝ, သီဟိဠ။)] (၁) (ပထဝီ-စသော) – ဓာတ် – သဘော။ (၂) (ဘူ-စသော) ဓာတ်။ (၃) ဓာတ်တော်။ (၄) အရိုး။ (၅) ဓာတုသဒ္ဒါ။ (တိ) (၆) (အမှုလုပ်ငန်း-စသည်ကို) ဆောင်ရွက်တတ်သော၊သူ။ (အလုန်အလိုရှိအပ်သော အစိတ်အပိုင်း၊ အခြေအမြစ်အရင်းမူလဖြစ်သော တရား (=ပွေထဝီ, အာပ်, တေဇော်, ဝါယု, အာကာ၁)၊အရည်၊ တွင်းထွက်ဝတ္ထုနှင့် ဆိုင်သောအရာ၊ စကားအရင်းအမြစ်(ဘူ,ဟူ-စသောဓာတ်) အသက်ဝိညာဏ်၊ ရူပ, ရသ, ဂန္ဓ, သဒ္ဒ, ဝေဒနာသော အာရုံငါးပါး၊ အရိုး-စသည်။ P.S.D.။ ကြေး သံ-စသော ဝတ္ထု၊ ရွှေနီဆေးဝါန်း-စသောဝတ္ထု၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို ဆောင်တတ်သော ဝတ္ထု၊ ဗျာဂရဏ်းကျမ်း၌ ထင်ရှားသော သဒ္ဒယောနိဖြစ်သော ဘူ, ပစ-စသည်....။ ပြာ၊ ဓာန်။ အရင်းအမြစ် ပင်မဖြစ်, သံ, ခန္ဓာကိုယ်၌ မူလဖြစ်သောဖြစ်, မျက်စိ, နား-စသော ပသာဒ,မဟာဗြဟ္မာ။ သီဟိဠ၊ဓာန်။)

(၁) (ပထဝီ-စသော)–ဓာတ်–သဘော။ ယထာ ပဏ္ဍိဟိတံ ဓာတုသော ပစ္စဝေက္ခတိ။ ဒီ၊၂။၂၃၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၆၁။ ဆယိမာ အာဝုသော ဓာတုယော။ မ၊၃။၈၁။ ဓာတုယောတိ အတ္တသုညသဘာဝါ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၂၁၄။ နိဿတ္တ-ဌသုညတဌသခါတေန သဘာဝဌေန ဓာတူတိ လဒ္ဓနာမာနံ ဓမ္မာနံ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ စက္ခာ-ဒီသု ကေကော ဓမ္မော ယထာသမ္ဘဝံ ဝိဒ-ဟတိ, ဓိယကေ, ဝိဓာနံ, ဝိဓိယတေ တောယ, တ္ထေ ဝါ ဓိယတိတိ ဓာတု။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၂၉။ (–သံ၊၁။၃၆၄။ အဘိ၊ဂ။၅၃၊၂၄၁။ အဘိ၊ ပု။၁၀၁။ (ပဋ္ဌိသံ။၁၈) သံ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈၃။ မူလဋ္ဌီ၊၂။ ၄၂။) (၂) (ဘူ-စသော)ဓာတ်။ အနေ ကတ္ထတ္ထာ (ဟိ) ဓာတုနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၈၆။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၆။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၃။ ဝိဘာဝိနီ။၈၂၊) (၃) ဓာတ်တော်။ ဓာတု အာဝေဏိကာ နတ္ထိ၊ သရီရံ ကေပိဏ္ဍိကံ။ အပ၊၁။၂၈။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၂၂။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၂။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၉၆။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၈၁။ မ၊ဌ၊၄။၈၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ သံ၊ဌ၊၂။

၁၇၆။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀၊၃၅၈။ မမ္ပ၊ဌ၊ ၂။၅၂၊ ၂၇၉။) (၄) အရိုး။ ပဏ္ဍကေ အဌ ဓာတုတ္ထိ။ ဓာန်။ ၂၇၈။ (၅) ဓာတု-သဒ္ဒါ။ ဓာတုသဒ္ဒ-ကြည့်။ (တိ)(၆) (အမှုလုပ်ငန်းစသည်ကို) ဆောင်ရွက်တတ်သော၊သူ။ ဓာတာ ဝိဓာတာ စသိ ကာမပါလော (ဇာ၊၂။၄၅)တိ တွံ မမ ဒေဝ ဓာရဏတော ဓာတာ ဣဿရိယသုခဿ ဝိဒဟနတော ဝိဓာတာ.... ကာမပါလော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၃၈။

ဓာတုအဓာတုဥပမရိကွဏ (နာ) [ဓာတု+အဓာ-တု+ဥပမရိကွဏ] ဓာတ်– ဖြစ် – ဟုတ်– သော တရား, ဓာတ်–မဖြစ်–မဟုတ်–သော တရားကို–စိစစ်ခြင်း–စူးစမ်း ဆင်ခြင်ခြင်း။ ဓာတုအဓာတုဥပမရိကွဏဝသေန ပဝတ္တတ္တာ ဓာတုဒုကာ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၄၀။

ဓာတုအန္တရဓာန (နာ) [ဓာတု+အန္တရဓာန] ဓာတ်တော်တို့၏ ကွယ်ပျောက်ခြင်း၊ ဓာတု-ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း။ (သာသနာ ၅-ထောင် ကုန်ဆုံးပြီးနောက် ဘုရားရှင်၏ ဓာတ်တော် အားလုံး သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပုရီ မဟာ စေတီ၌ စုရုံးကုန်၍ ယင်း မဟာစေတီမှ နာဂ ကျွန်း (ယခု ဂျပ္ပနားအနီးကျွန်း) ရာဇာယ-တနစေတီ ယင်းမှ မဇ္ဈိမဒေသ မဟာဗောဓိ ပလ္လင်သို့ ကြွတော်မူမည်၊ နဂါးပြည်, နတ်ပြည်, ဗြဟ္မာ့ပြည်မှ ဓာတ်တော်တို့သည် မဟာဗောဓိပလ္လင်သို့ ကြွကြမည်။ ဓာတ်တော်အားလုံး မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်၌ စုဝေး၍ ဘုရားအသွင် ဖန်ဆင်း၍ (တခဲနက် ရှေတုံးဖြစ်၍။ ဒီ၊ဌ၊၃။၈၃။အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၁၄။) တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြတော်မူပြီး မီးတောက်လောင်၍ အပြီးတိုင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း ဖြစ်မည်။) ပဌ အန္တရဓာနာနိ နာမ....ဓာတု-အန္တရဓာန်။ အံ၊ဌ၊၁။ဖ၇။ (–၇၁။)

ဓာတုအာယတနာဒီကုသလတာ (ထီ) [ဓာတု-အာယတနာဒီကုသလ+တာ] ဓာတ်, အာ-ယတန-စသည်တို့၌ လိမ္မာ သူ၏ အဖြစ်။ ပဏ္ဍိတာတိ ဓာတုအာယတနာဒီကုသလတာ-သင်္ခါတေန ပဏ္ဍိစ္စေန သမန္နာဂတာ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၉ဖ။

ဓာတုအာရက္ခကရဏ (နာ) [ဓာတု+အာရက္ခ+ကရဏ] ဓာတ်တော်စောင့် ပြုခြင်း၊ ဓာတ်တော်စောင့်အရှာထားခြင်း။ မလ္လရာဇူနံ ဘဂ-ဝတော ဓာတုအာရက္ခကရဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၃။

ဓာတုက (တိ) [ဓာတု+က] (၁) ဓာတ်တော် ရှိသော။ (၂) အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။ (၂) ဝေ၀ ဓာတုက (နေတ္တိ။၈၄။ ပေဠကော။၁၉၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁ဖ၉)-ကြည့်။

ဓာတုကစေတိယ (နာ) [ဓာတုက+စေတိယ] ဓာတ်တော်ရှိသော စေတီ၊ ဓာတ်တော်မျှား ဌာပနာ၍ တည်ထားသော စေတီ၊ ဓာတု စေတီ။ တံ ပနေတံ စေတိယံ တိဝိဓံ ဟောတိ ....ဓာတုကစေတိယံ။ ခုဒ္ဒကဌ၊ဌ။၁၈၈။

ဓာတုကထာ (ထီ) [ဓာတု+ကထာ] ဓာတုက ထာကျမ်း၊ ခန္ဓာ-အစ အရဏ-အဆုံးရှိသော ဓာတ်တရားတို့ကို ဟောရာ ဟောကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် သာတိသယနည်းအားဖြင့် ဓာတုကထာအမည်ရှိသောကျမ်း၊ ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့ဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သော ကျမ်း၊ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ဟောရာ ဟောကြောင်းဖြစ်သောကျမ်း။ (ယင်းကျမ်း သည် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် ၃-ကျမ်း မြောက်ဖြစ်သည်။ ဘုရားရှင်သည် ပကတိ လူမျှား စကား ၁-ခွန်းဆိုလျှင် ၁၂၈-ခွန်း ပြီး၏၊ သို့စဉ်ကလောက် နှုတ်တော်ဖြင့် နတ်ပြည် ၌ ၆-ရက်ကြာ ဟောရသည်ဟု အဆိုရှိသည်၊ ယခုလက်ရှိ ဓာတုကထာကျမ်းမှာ မကျဉ်း မကျယ် လေ့လာလွယ်ကူရန် သံဂီတိကာရက မထေရ်တို့ စီစဉ်ခဲ့သော ကျမ်းဖြစ်၏။) မဟာ-ဝိသယာနံ ဓာတူနံ ဝသေန ဓာတူဟိ ကထာ

ဓာတုကထာ တိ ဇဝံ အဿ နာမံ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ဝု။၁-၂။ ဓာတုယော ကထိယန္တိ ဣတ္ထ, ဣတေန ဝါတိ ဓာတုကထာ။ အနုဋီ၊ဝု။၂။ ခန္ဓာဒယော အရဏန္တာ၊ သဘာဝဋ္ဌေန ဓာတုယော။ ဓမ္မကထာဒိ ဌာနေန။ ဓာတုယော ဝုစ္စတေ ထဝါ။ တေသံ ကထနတော ယဿာ၊ ဓာတုကထာတိ သညိတာ။ ဓာတုကထာဂဏ္ဌိ။ ၄၃၄။ သာရတ္ထမဉ္ဇူသာ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝု။ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၂။ သာရတ္ထ၊ဝု။၄၄၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၇၁။ မူလဋီ၊၁။၁၄။)

ဓာတုကထာအဋ္ဌကထာ (ထီ) [ဓာတုကထာ+ အဋ္ဌကထာ] ဓာတုကထာပါဠိတော်၏ အနက်ကို ဖွင့်ဆိုရာဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ၊ ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝု။ ၁-ကြည့်။ (ယင်းအဋ္ဌကထာကို B.E. ၉၅၅-ပတ်ဝန်း ကျင်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော အရှင်မဟာဗုဒ္ဓ-ဃောသထေရ်ပင် စီရင်တော်မူခဲ့သည်၊ ၂-ဘာဏဝါရ လျှော့လျှော့ရှိ၏။ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ စာမျက်နှာ ၂၃-သာ ရှိသည်။ ကျမ်းပြု ဆရာတော် အရှင်ဗုဒ္ဓဃောသနှင့် စပ်၍ မှတ်ဖွယ်အကျယ်။ ဝိသုတာ။ ၄-၃၂-ကြည့်။ D.P.P.L.C. တို့လည်း ကြည့်။

ဓာတုကထာပကရဏ (နဝ) [ဓာတုကထာ+ပက-ရဏ] ဓာတုကထာကျမ်း။ (ယင်းဓာတုကထာကျမ်းကို သီဟိုဠ်-စသော ထေရဝါဒ နိုင်ငံများ၌လည်း ရိုက်နှိပ်ခဲ့ကြကုန်၏၊ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ နာလန္ဒတက္ကသိုလ်မှ ဒေဝနာဂရီအက္ခရာဖြင့် ရိုက်နှိပ်ခဲ့လေသည်။ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ စာမျက်နှာ -၁၀၀ ရှိလေသည်။ ယင်း ဓာတုကထာ ပါဠိတော် ကျမ်းကို တောင်ဖီလာဆရာတော် အရှင်မုနိန္ဒဃောသ, နန်းကျောင်း ဆရာတော် အရှင်အဂ္ဂဝမ္ဘ, တောင်ဘီလူး ဆရာတော် အရှင်အနန္တဇေ, ထန်းတပင်ဆရာတော် အရှင်နန္ဒမေဓာစသည့် မထေရ်မြတ်တို့ နိဿယရေးစီရင်တော် မူခဲ့ကြကုန်၏။ အရှင်နာရဒ မူလပဋ္ဌာန်းဆရာတော် သည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ဆိုသည်။)

တဒနန္တရံ ဓာတုကထာပကရဏံ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ "သင်္ဂဟော အသင်္ဂဟော"တိ-အာဒိနာ စုဒ္ဒသဝိဓေန ဝိဘတ္တံ ဓာတုကထာ-ပကရဏံ။ မိလိန္ဒ။၁၂။ (–သာရတ္ထ၊ဝု။၁၄၄။ မူလဋီ၊ဝု။၁။) ဓာတုကထာ-လည်း ကြည့်။

ဓာတုကထာပကရဏအနုဋီကာ (ထီ) [ဓာတု-ကထာပကရဏ + အနုဋီကာ] ဓာတုကထာ မူလဋီကာကျမ်း၏ ထပ်ဆင့် အဖွင့်ဋီကာ၊ ဓာတုကထာ မူလဋီကာကျမ်းကို ထပ်မံ၍ ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာဋီကာ။ (ယင်းသည် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပေါင်း ၁၅-ကျမ်းခန့်ကို ပြုစုခဲ့သည့် ဗဒရတိတ္ထဝိဟာရဝါသီ အရှင်ဓမ္မပါလပြုစုသော ကျမ်းဖြစ်၏၊ ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၃၃-မျက်နှာရှိ၏။ အကျယ် ဝိသုတာ။ ၄၂-၅၀ ကြည့် D.P. လည်း ကြည့်။ ဓာတုကထာပကရဏအနုဋီကာ သမတ္တာ။ အနုဋီ၊ဝု။၃၃။

ဓာတုကထာပကရဏဒေသနာ (ထီ) [ဓာတု-ကထာပကရဏ + ဒေသနာ] ဓာတုကထာ ကျမ်းကို ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ ဓာတုကထာကျမ်း ဒေသနာ။ ဓာတုကထာပကရဏဒေသနာယ ဒေသ ဒေ-သကပရိသာပဒေသာ ဝုတ္တပ္ပကာရာ ဝေ။ အနုဋီ၊ဝု။၁။

ဓာတုကထာပကရဏမူလဋီကာ (ထီ) [ဓာတု-ကထာပကရဏ + မူလဋီကာ] ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာကျမ်း၏ အဦးအစအဖွင့်ဖြစ်သော မူလဋီကာ။ (ယင်းသည် ၂-ဘာဏဝါရ လျှော့လျှော့ရှိသော ဓာတုကထာ အဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ဋီကာကျမ်းဖြစ်သည်၊ ယင်းကျမ်းကို ပဒရူပသိဒ္ဓိကျမ်းပြု အရှင်ဗုဒ္ဓပိယ-စသည်တို့၏ ဆရာ အရှင်အာနန္ဒာ ပြုစုသည်၊ ဆဋ္ဌသံဂါ

ယနာ စာတော်မှ ၂၆-ဖျက်နှာရှိ၏။ အရှင်အာနန္ဒာနှင့်စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ် ဝိသုတာ။ ၄၀-၄၁ ကြည့်။ D.P. လည်း ကြည့်။ ဓာတုကထာပကရဏမူလဋ္ဌိကာ သမတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃။၂၆။

ဓာတုကထာမာတိကာ (ထီ) [ဓာတုကထာ+မာတိကာ] ဓာတုကထာကျမ်း၏ ခေါင်းစဉ် "မာတိကာ"။ "သမ္ဘာပိ ॥ပ॥ မာတိကာ"တိ အယံ ဓာတုကထာမာတိကာတော ဗဟိဒ္ဓါ ဝုတ္တာ။ မူလဋ္ဌီ၊၃။

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [ဓာတု+ကမ္မဋ္ဌာန] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း။(ယင်း ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်း, အကျယ် ၂-မျိုး ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄-၄-ကြည့်။) ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနသ္မိं ဟိ ကမ္မံ ကရောန္တဿ ကာယော ကိလမတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၉၅။ ဓာတုမနသိကာရော, ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ, စတုဓာတုဝဝတ္ထာနန္တိ အတ္ထတော ဧကော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၂ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၈။ ဗီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၀၇။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၆၄။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၆။)

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိက (တိ) [ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန+ဣက] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း၌ယှဉ်သော၊ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–သော၊သူ။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဿ (မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉)တိ စတုဓာတုဝဝတ္ထာနဝသေန ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနံ ပရိဟာရန္တဿ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။၄၂၇။)

ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခု (ပု) [ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိက+ဘိက္ခု] ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း–စီးဖြန်း–အားထုတ်–ပွါးမျှား–သော ရဟန်း။ ဓာတုကမ္မဋ္ဌာနိကဘိက္ခုနော ဟေဋ္ဌိမာနိ ဒ္ဝေ မဂ္ဂ-ဖလာနိ ကထိတာနိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၉။ (–၃၀။)

ဓာတုကရဏ္ဍက (ပု) [ဓာတု+ကရဏ္ဍက။ (ဓာတု-ကရဏ္ဍ၂၀- သီဟိုဠ်။)] ဓာတ်တော်ကြွတ်၊ ဓာတ်တော်ထည့်ရာကြွတ်။ သုဝဏ္ဏစေတိယန္တိ ဓာတုကရဏ္ဍကံ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂၁။

ဓာတုကုသလ (တိ) [ဓာတု+ကုသလ။ (ဓာတု-ကုဇလ-သံ၊ ဓာဠကုသလ-ပြာ)] ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသော၊သူ။ (၁) တေဇောဓာတ်၌ လိမ္မာသော၊သူ။ (၂) ၁၈-ပါးသော ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသော၊သူ။ ယတော ခေါ အာနန္ဒ ဘိက္ခု ဓာတုကုသလော စ ဟောတိ။ မ၊ ၃။၁၀၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၉၀။ အံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၆။ (၁) ဓာတုကုသလောတိ တေ-ဇောဓာတုမှိ ကုသလော။ ဝဇိရ။၄၁၃။ (၂) ယော အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော....ယထာဘူတံ ပဇာနာတိ၊ အယံ ဓာတုကုသလော။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊၁။၁၆၁။ (–မဟာနိ။၅၂။ စူဠနိ။၁၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄။ ဗီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၆။)

ဓာတုကုသလတာ (ထီ) [ဓာတုကုသလ+တာ] (၁၈-ပါးသော) ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာသောသူ၏ အဖြစ်။ ဓာတုကုသလတာ (အံ၊၁။၈၂)တိ အဋ္ဌာရသ ဓာတုယော ဓာတူတိ ဇာနန်။ အံ။ ဋ္ဌ၊၂။၅၅။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု ကုသလ-ဘာဝေါ ဓာတုကုသလတာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၅။ ဓာတုဝိသယာ သမ္ဘာပိ ပညာ ဓာတု-ကုသလတာ။ ဗီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၇၈။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈၃။ (–ဗီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၆။)

ဓာတုကောဋ္ဌာသ (ပု) [ဓာတု+ကောဋ္ဌာသ] ဓာတ်–အဖို့–အစု။ ဒ္ဝါစတ္တာလီသာယ ဓာ-တုကောဋ္ဌာသေသု စတုန္နံ စတုန္နံ ဓာတူနံ ဝသေန။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၅။

ဓာတုကောပ (ပု) [ဓာတု+ကောပ] (ဝါယော) ဓာတ်ပျက်စီးခြင်း။ ဣမေသု အဋ္ဌသု ပထဝီ-ကမ္မေသု ပဌမော ဓာတုကောပေန (ဓာ-တုကွောဘေန၊က)။ ဗီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၁။ ဓာတုကောပေနာတိ ဥက္ကေပကဓာတု-

သခ်ါတာယ ဝါယောဓာတုယာ ပကောပေန။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၁၅၆။ (–အံ၊ဌီ၊၃။ ၂၆၁။)

ဓာတုကောသလ္ဍ (နဉ) [ဓာတု + ကောသလ္ဍ။ (ဓာတုကောဧလ္ယ - သံ၊ ဓာဥကောသလ္ဍ-ပြာ)] ဓာတ်တို့၌ လိမ္မာ–သောသူ၏ အဖြစ်–ခြင်း။ သတ္ထာ ဓာတုကောသလ္ဍံ ဒေသေတု-ကာမော။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၀၉။ စတုဗ္ဗိဓေနာတိ ဓာတုကောသလ္ဍံ အာယတနကောသလ္ဍံ။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၂၀၀။

ဓာတုက္ခောဘ (ပု) [ဓာတု+ခေါဘ] ဓာတ်တို့၏ ချောက်ချားခြင်း။ ဓာတုက္ခောဘတော သုပိနံ ပဿတိ။ အံ၊ဌ။ ၃။ ၇၁။ ဗျာဗာဓေတိ ဓာတုက္ခောဘော, တံသမုဋ္ဌာနာ စ ကုဋ္ဌဂဏ္ဍ-ပိဋ္ဌကာဒယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၄။ မဟာနိ၊ ၂။ ၄၁၁။ (–ဝိ၊ ၂။ ၁၀၀။ ပဋိသံ၊ ၂။ ၇၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၄။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၇၃။ သီ၊ ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၀။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၂။ ၁ဇ၁။ မ၊ ဌီ၊ ၁။ ၁၆၇။ သံ၊ ဌီ၊ ၂။ ၃၃၀။)

ဓာတုက္ခောဘကရဏပစ္စယ (ပု) [ဓာတုက္ခောဘ +ကရဏ+ပစ္စယ] ဓာတ်ချောက်ချားမှုကို ပြုခြင်း၏ အကြောင်း။ ဓာတ်ချောက်ချား ခြင်း၏အကြောင်း။ ဓာတုက္ခောဘကရဏ-ပစ္စယော နာမ ဝိသဘာဂဘာသဋ္ဌသေနာ-သနာဟာရာဒိပစ္စယော။ အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၆၁။

ဓာတုက္ခောဘကာလ (ပု) [ဓာတုက္ခောဘ + ကာလ] ဓာတ်ချောက်ချားရာ – အချိန် – အခါ–ကာလ။ ဥပါဒိန္နာနံ ဓာတုက္ခောဘ-ကာလေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ဇ၃။

ဓာတုက္ခောဘနိမိတ္တ (တိ) [ဓာတုက္ခောဘ + နိမိတ္တ] ဓာတ်ချောက်ချားခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ တံ ပနဿ ယက္ခော ဓာတုက္ခောဘနိမိတ္တတာယ ကရောန္တော ဝိယ ယောတိ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၁ဇ၆ ၂။

ဓာတုက္ခောဘပစ္စယ (တိ) [ဓာတုက္ခောဘ + ပစ္စယ] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။ အဗ္ဘန္တရဓာ-တုက္ခောဘပစ္စယ (စူဠနိ၊ ၆။ ၁ ၂၃)-ကြည့်။

ဓာတုက္ခောဘပစ္စယသမုဋ္ဌိတ (တိ) [ဓာတုက္ခော-ဘပစ္စယ + သမုဋ္ဌိတ] ဓာတ်ချောက်ချား ခြင်းဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်သော။ ဗျာဓိ (ပဋိသံ၊ ၂။ ၁။ ၈၇)-ကြည့်။

ဓာတုက္ခောဘလက္ခဏ (တိ) [ဓာတုက္ခောဘ+ လက္ခဏ] ဓာတ်ချောက်ချားခြင်းဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ ဓာ-တုက္ခောဘလက္ခဏဿ ဟိ တံဟေတုကဒုက္ခ-ဝေဒနာလက္ခဏဿ ဝါ ရောဂဿ ပဋိပက္ခ-ဘာဝေါ ပတိအယနဋ္ဌေန။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂ ၃။

ဓာတုက္ခောဘဟေတုက (တိ) [ဓာတုက္ခောဘ+ ဟေတု+က]ဓာတ်ချောက်ချားခြင်းဟူသော အကြောင်းရှိသော။ ဓာတုက္ခောဘဟေတု-ကမ္မံ စဿ ဗဟုလံ ဘဒ္ဒကမေဝ သိယာ။ အံ၊ ဌီ၊ ၃။ ၃၅ ၈။

ဓာတုဂတစန္ဒန (နဉ) [ဓာတု+ဂတ+စန္ဒန] (အေးမြသော) ဓာတ်သဘော–၌ဖြစ်–ရှိ–သော စန္ဒကူး၊ ဓာတ်ဖြစ်သော စန္ဒကူး၊ စန္ဒကူးဖြစ်သော ဓာတ်၊ စန္ဒကူး ဓာတ်။ သပြေဟွစာရိန် အက္ခိမ္မိ သုသီတလဋ္ဌန် ဝိယ ဓာတုဂတစန္ဒနံ (ဗာဟုဂတစန္ဒနံ၊သီ) ဝိယ စ မနာပေါ ဟုတ္တာ သုခံ ဝိဟရတိ။ သံ၊ ၂။ ၄ ၇ ၂။

ဓာတုဂဗ္ဘ (ပု) [ဓာတု+ဂဗ္ဘ။ (ဓာတုဂဘီ-သံ၊ ဓာတုဂဘိယ-သီဟိုဠ်)] ဓာတ်တော်တိုက်။ ဓာတုဂဗ္ဘေ စ သာသနေ စ တ္ထေကာနိ ပုညာနိ မယာ ကတာနိ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၉ ၉။ ဓာတုဂဗ္ဘမ္ပိ ကမ္မာနိ၊ နိဋ္ဌာပေတ္တာ အရိန္ဒ-မော။ မဟာဝံသ၊ ၃။ ၁။ ဓာတုဂဗ္ဘေ စေ-တိယေ ကတာယ။ အပ၊ ၂။ ၁ ၁ ၄။ (– ၁ ၅ ၄။)

ခေတုဂဟ္ဓတူပ (ပု) [ခေတုဂဟ္ဓ+တူပ] ခေတ်တော်တိုက် စေတီ။ ခေတုဂဟ္ဓတူပါ သခေတုကာခေတုကစေတိယံ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၈၈။

ခေတုဂဟ္ဓမာဌက (ပု) [ခေတုဂဟ္ဓ+မာဌက] ခေတ်တော်တိုက် တန်ဆောင်း၀န်း။ ခေတုဂဟ္ဓမာဌကေ ထမ္ဘ နိခနိတ္မာ ဓဇံ အာရောပေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅၄။

ခေတုဂေဟ၀ရ္ဝတ္ထမ (တိ) [ခေတု+ဂေဟ+၀ရ္ဝတ္ထမ] (က) အလွန်မြတ်သော ခေတ်တော်တို့(ကိန်း၀ပ်ရာ)စေတီအိမ်။ (ခ) ခေတ်တော်မျှား ကိန်း၀ပ်ရာ အလွန်မြတ်သော(စေတီ) အဆောက်အဦ။ ဒုရတောဝ ဥပဌေန္တိ၊ ခေတုဂေဟ၀ရ္ဝတ္ထမေ။ အပ၊၁။၁၀၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁၀၁၊ ၂၅၁။

ခေတုဋ္ဌ (ဂ) ဟဏ (နာ) [ခေတု+ဂဟဏ] (၁) ခေတ်တော်တို့ကို ပင့်ဆောင်ခြင်း။ (၂) ခေတု-သဒ္ဒါ။ (၃)ခေတုဋ္ဌဟဏတ္ထာယ အနုဂတေ သုမနေ လက်ာဒီပံ မဟာပေါဓိ ပေသေတုကာမော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၈။ ခေတုဂဟဏတ္ထံ တေဟိ သဒ္ဓိ ကလဟံ ကရိဿန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၄၃။ (၂) "ကာမခေတု ရူပခေတု"တိ-အာဒိနာ ခေတုဋ္ဌဟဏေ ကတေ။ ဒီ၊ဋ္ဌိ၊၃။ ၁၈၈။

ခေတုဏရ (နာ) [ခေတု+ဏရ] ခေတ်တော်(ကိန်း၀ပ်ရာ)အိမ် ခေတ်တော်တွင်း။ ဥဌ္ဌာရော ဘဂ၀ါ နေသော၊ ယဿ ခေတုဏရေ ဒီသံ။ အပ၊ ၂။၁၈၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၉၆။ (–အပ၊၁။၈၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၉၃။)

ခေတုစကော်ဌက (ပု) [ခေတု+စကော်ဌက] ခေတ်တော်(ထည့်ထားရာ)ကလပ်။ ခေတုစကော်ဌကံ မယ္ဟံ မတ္ထကေ ပတိဋ္ဌာတု။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၆၃။

ခေတုစရိယာနုကူလ (တိ) [ခေတု+စရိယ+အနုကူလ] (သလိပ်,သည်းခြေ,လေ-ဟူသော) ခေတ်, (မောဟစရိုက်,ဒေါသစရိုက်,ရာဂစရိုက် ဟူသော) စရိုက်–အား–နှင့်–လျော်–ကိုက်ညီ – သော။ ခေတုစရိယာနုကူလဌ္ဌ အာနာပါနဿတိဘာ၀နာနုရ္ဌပံ သေနာသနံ ဥပဒိသိတ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၂။ ဥတုတ္ထယာနုကူလံ ခေတုစရိယာနုကူလန္တိ ဂိမှာဒိဥတုတ္ထယဿ သေမှာဒိခေတုတ္ထယဿ မောဟာဒိစရိတတ္ထယဿ စ အနုကူလံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၆။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၀။)

ခေတုစေတိယ (နာ) [ခေတု+စေတိယ။ (ခေတု-စဲတျ-သံ၊ ခဥ္စဲဗ္ဗ, ခဥ္စဲဗ္ဗအ-ပြာ၊ ခေတုစဲယ-သီဟိုဠ်)] ခေတ်တော် (ထည့်သွင်းဌာပနာထားသော,စေတီ၊ ခေတုစေတီ။ ထေရဿ ဂုဏံ ကထေတ္မာ ခေတုစေတိယံ ကာရာပေတ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၄၄။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉။)

ခေတုဆဏ္ဍ (နာ) [ခေတု+ဆဏ္ဍ] ခေတ် ၆-ပါး အပေါင်း။ တေ တိဏ္ဏံ ခေတုဆဏ္ဍာနံ ဝသေန ဣဓ ဒေသိတာ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၅၁။

ခေတုဌ (ပု) [ခေတု+အတ္ထ] သတ္တဇ၀မ္ဘ–ကင်း – ဆိတ်– သုဉ်း– ခြင်းဟူသော အနက် သဘော။ ခေတုဌော(ပဋိသံ။ ၂၀)တိ သုညာ-ဒိအတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၉၆။ ခေတုဌနှာ-(ပဋိသံ။၁၀ ၂)တိ နိဇ္ဇီ၀တာဒိနှာ ခေတုဌေန။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၆။ (–ပဋိသံ။၁၈၊၃၀၉၊၃၄၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၉၂။)

ခေတုဌပနတ္ထ (ပု) [ခေတု+ဌပန+အတ္ထ] ခေတ်တော် ထည့်ထားရခြင်း အကျိုး။ ခေတုဌပနတ္ထာယ ဂဏ္ဍထ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ ၂၁။

ခေတုဌာန (နာ) [ခေတု+ဌာန။ (ခ၀ုတ္ထာန-သံ)] ခေတ်တော်တည်(ရှိ)ရာအရပ်။ ဂန္ဓ-ပုပ္ပါဒိနိ ဂဟေတ္မာ ခေတုဌာနံ ဂန္တ္မံ အာရဒ္ဓါ။ ပေတ၊ဌ။၁၉၇။

ဓာတုတ္ထယနိဿိတတာ (ထိ) [ဓာတုတ္ထယ+နိဿိ-တ+တာ] ဓာတ် ၃-ပါးအပေါင်း–ခ်ဉ်–ကို–မှီသည်၏အဖြစ်။ သမ္ဘဝဿ စတုဓာတုနိဿိ-တေဟိ သဟ ဝုတ္တဿ ဓာတုတ္ထယနိဿိတတာ ယောဇေတဗ္ဗာ။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၇၂။ မူလဋီ၊၁။ ၁၄၅။

ဓာတုတ္ထယသညိတ (တိ) [ဓာတုတ္ထယ+သညိတ] ဓာတ် ၃-ပါးအပေါင်းဟု သိမှတ်အပ်သော။ နု ကေဝလံ တယာ ဝုတ္တကာမလောကော-ယေဝ ဓာတုတ္ထယသညိတော။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၆။

ဓာတုတ္ထယသမတိက္ကမ (ပု) [ဓာတုတ္ထယ+သမ-တိက္ကမ] ဓာတ် ၃-ပါး အပေါင်းကို လွန်မြောက်ခြင်း။ ဝေ ဓာတုတ္ထယသမတိက္ကမေန အမတာဓိဂမံ ဒဿေတ္မာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၅၅။

ဓာတုတ္ထယိဿရ (တိ) [ဓာတုတ္ထယ+ဣဿရ] (ကာမ,ရူပ,အရူပ-ဟူသော–)ဓာတ် ၃-ပါး–ဘုံ ၃-ပါး–အပေါင်းကို အစိုးရသော၊သူ။ ဓာတုတ္ထယိဿရော ဟိ မစ္စုရောဇာ။ အနုဋီ၊ ၃။၁၆၀။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၇။)

ဓာတုထူပ (ပု) [ဓာတု+ထူပ] ဓာတ်တော်စေတီ၊ ဓာတ်တော်တို့ကို ဌာပနာ၍ တည်ထားသော စေတီ။ ဓာတုထူပဿ ဥပရိ၊ သောဏ္ဏစ္ဆတ္တမပူဇယိ။ အပ၊၂။၂၉၀။

ဓာတုဒုက (နာ) [ဓာတု+ဒုက] ဓာတ် ၂-ပါး အပေါင်း၊ ၂-ပါးတွဲဓာတ်၊ ဓာတုဒုက်။ ဓာတု-အာဝေဏိကဥပဝရိကွဏ္ဏဝေသေန ပဝတ္တတ္တာ ဓာ-တုဒုကာ နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၀။ ရူပဓာတု-ဒုကာဒီဟိ ပဋ္ဌဟိ ဓာတုဒုကေဟိ။ အနုဋီ၊၁။ ၁၄၉။

ဓာတုဒေဿနာ (ထိ) [ဓာတု+ဒေဿနာ] ဓာတ်တို့ကို ဟော – ရာ – ကြောင်း – ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ဓာတ်တို့ဖြင့် ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ၊ ဓာတ်သဘောအားဖြင့် ဟော–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သော ဒေသနာ။ ဇီဝသညာသမ္ဘဟနတ္ထं ဓာတုဒေသနံ အကာ-သိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ ဥဘယသမ္ဘူတ္ထာနံ ဓာတု-ဒေဿနာ။ အနုဋီ၊၂။၅။ (–ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ သံ၊ဌီ၊၂။၁၂၉၊၁၃၀။)

ဓာတုဒေါသနိဒါန (တိ) [ဓာတု+ဒေါသ+နိဒါန] ပထဝီ-စသော ဓာတ် သလိပ် လေ-ဟူသော အပြစ်ဒေါသလျှင်အကြောင်းရှိသော။ ပုရိမာ တာဝ တိဿော စရိယာ ပုဗ္ဗာစိဏ္ဏနိဒါနာ, ဓာတုဒေါသနိဒါနာ စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၉။

ဓာတုဒ္ဒယနိရောဓ (ပု) [ဓာတုဒ္ဒယ+နိရောဓ] ဓာတ် ၂-ပါးအပေါင်း၏ ချုပ်ခြင်း။ ဓာတု-ဒ္ဒယနိရောဓမတ္တမေဝ ဟိ သာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂။

ဓာတုဓိရ (ပု) [ဓာတု+ဓိရ] ဓာတ် (၁၈-ပါး) တို့၌ အသိဉာဏ်–ကိုဖြစ်စေနိုင်–ရှိ–သောသူ၊ ဓာတ်ပညာရှိ။ အဋ္ဌာရသသု ဓာတူသု ဉာဏံ ပဝတ္တေန္တိတိ ဓာတုဓိရော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၅။ (–မဟာနိ။၃၄။)

ဓာတုနာနတ္တ (နာ) [ဓာတု+နာနတ္တ] ဓာတ်တို့၏–ထူးထေ–ကွဲပြား – ခြားနား–သည်၏ အဖြစ်–ခြင်း၊ ဓာတ်တို့၏ – အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သောသဘော၊ဓာတ်အမျိုးမျိုး။ ဓာတုနာနတ္တံ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ။ သံ၊၁။၃၅၄။ နိဿတ္တဋ္ဌသုညတဋ္ဌသင်္ခါတေန သဘာဝဋ္ဌေန ဓာတူတိ လဒ္ဓနာမာနံ ဓမ္မာနံ နာနာသဘာဝေါ ဓာတုနာနတ္တံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၂၁။ (–သံ၊၂။၃၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁။ ပဋ္ဌသံ-ဋ္ဌ၊၁။၂၂၅။ ဝဇီရ။၁၅၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁ဒ၃။ ဒံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂ဒ။)

ဓာတုနာနတ္တကာရဏ (နာ) [ဓာတုနာနတ္တ+ဓာ-တုနာနတ္တ+ကာရဏ။ တခုကြောင်းပြု။] ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်အဖြစ်, ဓာတ်တို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်၏ အကြောင်း၊ ဓာတ်တို့၏ ထူးခြင်း

(နှင့်) ဓာတ်တို့၏ ထူးခြားခြင်း အကြောင်း။ စတုတ္ထံ ဓာတုနာနတ္ထကာရဏမေဝ။ အဘိ၊ ၆။၄၄၅။ ဓာတုနာနတ္ထဉ္စ ဓာတုနာနတ္ထ-ကာရဏဉ္စ ဓာတုနာနတ္ထကာရဏန္တိ ကေ-ဒေသသဒ္ဒပေကသေသော ဒဋ္ဌမ္ဘော။ မ၊ဋီ၊ ၂။၂၅။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၇၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၂၃။)

ဓာတုနာနတ္ထဇာနန(နဝါ) [ဓာတုနာနတ္ထ+ဇာ-နန] ဓာတ်တို့၏ – ထူးသည်၏အဖြစ်–ထူး-ခြား–ခြင်း–ပုံ–ကို သိခြင်း။ ယထာဘူတံ ဓာတုနာနတ္ထဇာနနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၃၁။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

ဓာတုနာနာကရဏ (နဝါ) [ဓာတု+နာနာကရဏ] ဓာတ်တို့၏ အသီး အခြား ပြုတတ်သော ,အထူး၊ ဓာတ်တို့၏ကွဲလွဲချက်။ ဇေ၀ ဓာတုနာ-နာကရဏံ ပဋ္ဌိစ္စ ဥဏံ ပဝတ္တတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၆၂။

ဓာတုနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓာတု+နိဒ္ဒေသ] ဓာတ်တို့ကိုအကျယ်–ညွှန်းပြရာ–အပိုင်း–အခန်း–စကားရပ် – ညွှန်ပြခြင်း။ ဓာတုနိဒ္ဒေသေပိ ဘေဝ နယော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၅။

ဓာတုနိဓာန (နဝါ) [ဓာတု+နိဓာန] ဓာတ်တော်-တို့ကို – သိုမှီး – ဌာပနာ –ခြင်း–ရာတိုက်။ မဟာရာဇ ကေ၀ ဓာတုနိဓာနံ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၃။ ဓာတုနိဓာနံ အဇ္ဇေ၀၊ သော ဟိ ရာဇာ ကရိဿတိ။ မဟာဝံသ၊၃၁။၆၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။)

ဓာတုနိဓာနကာလ (ပု) [ဓာတု + နိဓာန + ကာလ] ဓာတ်တော်တို့ကို–သိုမှီး–ဌာပနာ–ရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ ဓာတုနိဓာန-ကာလေ ပဟုနာ ဇေနေန အတ္ထော။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဋ္ဌ။

ဓာတုနိဓာနဌာန (နဝါ) [ဓာတုနိဓာန + ဌာန] ဓာတ်တော်တို့ကို–သိုမှီး–ဌာပနာ–ရာအရပ်။ ထူပါရာမော စတုန္နံ ဗုဒ္ဓါနံ ဓာတုနိဓာနဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၈။

ဓာတုနိဓယကစေတိယ (နဝါ) [ဓာတု+နိဓယ-က+စေတိယ] ဓာတ်တော်တို့ကို –သိုမှီး–ဌာပနာ –ထားသော စေတီ။ နဝ ဓာတု-နိဓယကစေတိယန္တိ ဝေဒိတမ္ဘံ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၄။

ဓာတုနိမိတ္တ (နဝါ) [ဓာတု+နိမိတ္တ] ဓာတ်တော်-ဟူသော အကြောင်း။ အညတ္ထ မယိ ပရိ-နိဗ္ဗုတေ ဓာတုနိမိတ္တံ မဟာဇနလဟော ဘဝိဿတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၆၃။

ဓာတုပညတ္တိ (ထီ) [ဓာတု+ပညတ္တိ] ဓာတ်ဟု-ပညတ်ခြင်း – သိစေခြင်း။ ကိတ္တာ၀တာ ဓာတူနံ ဓာတုပညတ္တိ။ အဘိ၊ပု။၁၀၁။ ခန္ဓ-ပညတ္တိ အာယတနပညတ္တိ ဓာတုပညတ္တိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈။ (–အဘိ၊က။၂၃၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀၀။)

ဓာတုပဋ္ဌိကူလ၀ဏ္ဏမနသိကာရ (ပု) [ဓာတု+ပဋ္ဌိ-ကူလ+၀ဏ္ဏ+မနသိကာရ] ဓာတုမနသိကာရ, ပဋ္ဌိကူလမနသိကာရ, ၀ဏ္ဏမနသိကာရ၊ ဓာတ်-အားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း, စက်ဆုပ်ဖွယ်အား-ဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း (နှင့်) အဆင်းအားဖြင့် နှလုံးသွင်းခြင်း။ ၀ဏ္ဏာဒီနံ ပဋ္ဌန္နံ ၀ေ၀ေန-မနသိကာရော ဓာတုပဋ္ဌိကူလ၀ဏ္ဏမနသိကာ-ရာနံ သာ၀ေ၀ရဏော။ မူလဋီ၊ ၂။၄၃။

ဓာတုပတိဋ္ဌာပန (နဝါ) [ဓာတု+ပတိဋ္ဌာပန] ဓာတ်-တော်တို့ကို တည်ထားစေခြင်း။ သဟ ဓာတု-ပတိဋ္ဌာပနေန မဟာဘူမိစာလော အဟော-သိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။

ဓာတုပဋ္ဌဒ္ဓ (တိ) [ဓာတု+ဥပဋ္ဌဒ္ဓ] ဓာတ်-သည် – ထောက်ပံ့ – ကူညီ–အပ်သော။

ဓာတုပတ္ထဒ္ဓေါ (မ၊ဌ၊၃။၁၁၄) တိ အတ္ထနှာဝ သမုပ္ပါဒိတဓာတုယာ ဥပတ္ထမ္ဘိတော ဟုတ္မာ။ မ၊ဋီ၊၃။၂၄။

ဓာတုပတ္ထဒ္ဓကာယ (တိ) [ဓာတု+ဥပတ္ထဒ္ဓကာ-ယ] ဓာတ်သည် –ထောက်ပံ့–ကူညီ–အပ်–စေအပ်–သော ကိုယ်ရှိသော၊သူ။ ဒဏ္ဍက-သေတုံ အာရုယှ နိဝါသနပါရုပန် သံဝိဓာယ ဓာတုပတ္ထဒ္ဓကာယံ ကတ္မာ သောတ္ထိနာ ပရ-တီရဂမနံ။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၄၅။

ဓာတုပဒ (နာ) [ဓာတု+ပဒ] (၁) ဓာတ်ဟူသော တရားအဖွဲ့အစု။ (၂) ဓာတု-ပုဒ်။ (၁) ဓာတုပဒေန အသင်္ခတံ။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၂။ (၂) ဓာတုပဒါနိ သတ္တ။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၁၀။

ဓာတုပဒန္တလောပ (ပု) [ဓာတုပဒ+အန္တလောပ] ဓာတ်ဖြစ်၍ဖြစ်သော ပုဒ်၏အဆုံး (သရ)၏ ကျေခြင်း။ ပစ္စယဝသေန ဓာတုပဒန္တလောပံ သန္ဓာယ "သန္ဓဟတိ"တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၃၃၂။

ဓာတုပဒေသ (ပု) [ဓာတု+ပဒေသ] ဓာတ်တော်၏–အစိတ်–အပိုင်း။ ဒသဝိဓော ဟိ ပဒေသော နာမ ခန္ဓပဒေသော အာယတန-ပဒေသော ဓာတုပဒေသော။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၃၁။

ဓာတုပဘေဒဉာဏ (နာ) [ဓာတုပဘေဒ+ဉာဏ] ဓာတ်အထူးအပြား–၌ ဖြစ်–ကိုသိ–သော ဉာဏ်။ ဓာတုပဘေဒဉာဏံ နာမ "ဣမာယ ဓာတုယာ ဥဿန္နာယ ဣဒံ နာမ ဟောတီ"-တိ ဇာနနပညာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၄၁၁။

ဓာတုပရမ္ပရာ (ထီ) [ဓာတု+ပရမ္ပရာ] ဓာတ်အဆက်ဆက်။ ဓာတုပရမ္ပရာ စဋ္ဌေ-ဣော အာဂန္ဒွာ သောတပသာဒံ စဋ္ဌေတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၃။၁၁၁။ သဒ္ဒေါ ပန ဓာတုပရမ္ပရာယ ဝါယု ဝိယ အာဂန္ဒွာ။ မူလဋီ၊၁။၁၄၈။ (–အဘိ၊ ဋီ၊၁။၃၅၁။ အနုဋီ၊၁။၁၆၁။)

ဓာတုပရိဂ္ဂဟ (ပု) [ဓာတု+ပရိဂ္ဂဟ] ဓာတ် (ကမ္မဋ္ဌာန်း)ကို သိမ်းဆည်းခြင်း။ လောမ-ပထဝီဓာတူတိ ဝေ ဝိတ္ထာရတော ဓာတုပရိဂ္ဂ-ဟော ပပဉ္စတော ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄၆။ ပရိဂ္ဂဟဝသေနာတိ ဓာတုပရိဂ္ဂဟ-ဝသေန။ မ၊ဋီ၊၂။၁၂၂။

ဓာတုပရိဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဓာတု+ပရိဂ္ဂဟဏ]အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပရိဂ္ဂဟန္တိ ဓာတုပရိဂ္ဂဟဏံ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၆၉။

ဓာတုပရိဂ္ဂဟမုခ (နာ) [ဓာတုပရိဂ္ဂဟ+မုခ] ဓာတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၏ အကြောင်း။ တေသံ တေသံ ဓာတုပရိဂ္ဂဟမုခါနံ အည-တရမုခဝသေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၅၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၂၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၃၄။

ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန (နာ) [ဓာတု+ပရိနိဗ္ဗာန] ဓာတ်တော်တို့၏ – ချုပ်ငြိမ်း – ကွယ်ပျောက်–ခြင်း။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်စံခြင်း။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာ-နေ ပန ဇာတေ အညဿ ဗုဒ္ဓဿ ဥပ္ပတ္တိ နိ-ဝါရိတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ဂ၂။ မ၊ဋီ၊၄။ဂ၀။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၃၅ဂ။ အဘိ၊ဋီ၂။ဌ၁၂။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ဂ၃။ မ၊ဋီ၊၄။ဂ၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၀။ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနဿ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁ဖ၀။ ယာဝ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ဂ၂။ ယာဝ ဓာတု-ပရိနိဗ္ဗာနာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၁၂။ ဓာတုအဋ္ဌရ-ဝန-လည်း ကြည့်။

ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေသဝါန (တိ) [ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန +ဩသဝါန] ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန် စံခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော။ တယိဒံ သဝသနေသဝါနေ ဓာတုပရိနိဗ္ဗာနေသဝါနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ဂ၃။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၉၉။

ဓာတုပရိယန္တ (ပု) [ဓာတု+ပရိယန္တ] (၁) ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့၏ အဆုံး။ (၂) အဆုံး အပိုင်းအခြားမရှိသော ဓာတ်။ (၁) ဓာတု-

ပရိယန္တေ (မဟာနီ။၁၇) တိ အဋ္ဌာရသန္နံ ဓာတူနံ ပရိယန္တေ။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၇၇။ (–စူဋ္ဌနီ။ ၃၄။) (၂) ခန္ဓပရိယန္တ (မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၇၇) ကြည့်။

ဓာတုပရိဿာ (သာ) ဝန (နာ) [ဓာတု+ပရိဿာ-ဝန] ဓာတ်တော်ရေစစ်၊ ရေစစ်ဓာတ်တော်။ သတ္ထာ ဓာတုပရိဿာ(သာ)ဝနံ ဂဟေတ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၀။ ဓာတုပရိဿာ-ဝနံ ထေရဿ စ ပတ္တစီဝရံ ဂဟေတ္မာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၃။

ဓာတုပါဋိဟာရိယ (နာ) [ဓာတု+ပါဋိဟာရိယ] ဓာတ်တော်၏ တန်ခိုးပြာဋိဟာ။ တသ္မိံ စ ပန ဓာတုပါဋိဟာရိယေ စိတ္တံ ပသာဒေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆၆။

ဓာတုပါဋ (ပု) [ဓာတု+ပါဋ] ဓာတ်ဘိုးကို–ဆို–တင်ရှားပြ–ရှာကျမ်း၊ ဓာတ်ကျမ်း၊ ဓာတု-ပါဋကျမ်း။ ဓာတုပါဋေ ဗျေသဒ္ဒေါ စိန္တာယံ ပဋိတော။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၂၄။

ဓာတုပါသန (နာ) [ဓာတု+ဥပါသန] ဓာတ်တော်တို့ကို–ဆည်းကပ်–ကိုးကွယ်–ခြင်း။ ဓာတု-ပါသနတ္ထ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀)ဿ သတ္ထု ဓာတူနံ ပယိရုပါသနာယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉၁။

ဓာတုပါသာဏ (ပု) [ဓာတု+ပါသာဏ] ဓာတ်သတ္တုကျောက်၊ ရွှေ,ငွေ ဓာတ်(ပါဝင်သော) ကျောက်။ ဗီဇကော ဓာတုပါသာဏတော ပဋ္ဌာယ။ ဝဇိရ။၁၈၆။ ဗီဇတော ပဋ္ဌာယာတိ ဓာတုပါသာဏတော ပဋ္ဌာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၂၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၂။

ဓာတုပါဋ္ဌ (ထီ) [ဓာတု+ပါဋ္ဌ] (စကွေ-စသော) ဓာတ်ဟူသော ပါဋ္ဌပုဒ်၊ ဓာတုဒေသနာ။ ဓာတု-ပါဋ္ဌယာ အတ္ထံ သုဏာန္တိ။ မူလဋီ၊၁။ ၁၈၃။

ဓာတုပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓာတု+ပုစ္ဆာ] ဓာတ်တို့ မေးမြန်းခြင်း။ တိဿော ပုစ္ဆာ ခန္ဓပုစ္ဆာ ဓာတုပုစ္ဆာ အာယတနပုစ္ဆာ။ မဟာနီ။ ၂၆၄။ စူဋ္ဌနီ။ ၅၁။

ဓာတုပ္ပဂေ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) သီဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော်မူစဉ် ဓာတ်တော် ၁-ဆူ ရရှိလေရာ ၅-နှစ်ပတ်လုံး သက်တော်ထင်ရှား ဘုရားအလား ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမူကြောင့် အပါယ်လေးပါး မကျရောက်ပဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ-ပတ္တ ရဟန္တာဖြစ်သော ဓာတုပ္ပဂေထေရ်။ (၂) သီဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော်မူစဉ် ဆေမျိုးတို့ကို ဖိတ်ခေါ်၍ ဓာတ်တော်ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ် ၄-ပါး မကျပဲ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တရဟန္တာဖြစ်သော ဓာတုပ္ပဂေ ထေရ်။ (၁) အာယသ္မာ ဓာတုပ္ပဂေါ ထေရော....အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။ ၂၅၃။ (၂) ဓာတုပ္ပဂေါ ထေရော.....အဘာသိတ္ထ၊ အပ၊ ၂။ ၆၄။

ဓာတုပ္ပဇာ (ထီ) [ဓာတု+ပ္ပဇာ] ဓာတ်တော်တို့ကို ပူဇော်ခြင်း။ ဓာတုပ္ပဇံ အကာသဟ်။ အပ၊ ၂။ ၆၃၊ ၁၇၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၆၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၇၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၄။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၉၇။ ဇာ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၅၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅၁၊ ၅ ၂။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၆၅။

ဓာတုပ္ပကာသနရသ (ထီ) [ဓာတု+ပကာသန+ရသ] ဓာတ်တို့ကို ထင်စွာပြခြင်းကိစ္စ 'ရသ' ရှိသော။ သာ သမ္ဘာဒဿနလက္ခဏာ၊ ဓာ-တုပ္ပကာသနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၄၁။

ဓာတုပ္ပကောပ (ပု) [ဓာတု+ပကောပ] ဓာတ်ပျက်ခြင်း။ ဓာတုပ္ပကောပဗျာပန္နကာယောပိ စ ဇီဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၉။

ဓာတုပ္ပဒေသ (ပု) [ဓာတု+ပဒေသ] ဓာတ်တော်၏ အစိတ်အပိုင်း။ တေဟိ တေဟိ

ဓာတုပ္ပဒေသေဟိ ဆန္နံ ဝဏ္ဏာနံ ဥဒကဓာတု စ အဂ္ဂိကွန္ဓာ စ ပဝတ္တန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၆။

ဓာတုပ္ပဘေဒ (ပု) [ဓာတု+ပဘေဒ] ဓာတ်အထူးအပြား။ အနေကဓာတုနာနာဓာတုလောကော ပန အဌာရသ ဓာတုပ္ပဘေဒမတ္တမေဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၈။

ဓာတုပ္ပဘေဒကုသလ (တိ) [ဓာတုပဘေဒ + ကုသလ] ဓာတ်အထူးအပြား၌ လိမ္မာသော၊ သူ။ ဓာတုပ္ပဘေဒကုသလော၊ ယံ ဓာတုကထံ တထာဂတော အာဟ။ အဘိ၊ဌ၊၃၊ ၂၃။

ဓာတုပ္ပဘေဒါဝဘာသနပညာပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [ဓာတုပဘေဒ + အဝဘာသန + ပညာ+ ပရိဂ္ဂဟိတ] ဓာတ်အထူးအပြားကို ထွန်းလင်းစေတတ်သော ပညာဖြင့် သိမ်းဆည်းအပ်သော။ တဿေဝံ ဝါယမမာနဿ နိ စိရေနေဝ ဓာတုပ္ပဘေဒါဝဘာသန ပညာပရိဂ္ဂဟိတော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၇၇။

ဓာတုဖရဏ (နာ) [ဓာတု+ဖရဏ] (အလင်း) ဓာတ် ဖြန့်ခြင်း။ မဏိပဘာဖရဏသာ ဝိယ ဗြဟ္မလောကေ ဓာတုဖရဏသာ ဒဿိတတ္တာ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၁၉။

ဓာတုဘာဇန (နာ) [ဓာတု+ဘာဇန] ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ ဓာတုဘာဇနဋ္ဌေ ဒသထူပကရဏဋ္ဌ ဇမ္ဗုဒီပေ ဘူတပုဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၀၃။

ဓာတုဘာဇနဒီဝသ (ပု၊နာ) [ဓာတုဘာဇန+ ဒီဝသ] ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေရာ နေ့။ (သာသနာသက္ကရာဇ် B.E. -၁ နယုန်လဆန်း ၅-ရက်နေ့။) ဓာတုဘာဇနဒီဝသေ ဓမ္မဝိနယသင်္ဂါယနတ္ထံ ဘိက္ခူနံ ဥဿာဟံ ဇနေသိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၃။ ဓာတုဘာဇနဒီဝသေတိ ဇေဋ္ဌမာသဿ သုက္ကပက္ခပဋိပဒါဒိဝသံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၉။ (–ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၁။)

ဓာတုဘာဇနီယ (တိ) [ဓာတု +ဘာဇနီယ] (၁) ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေရာ – အရပ်–အခါ။ (နာ) (၂) ဓာတ်တော်တို့ကိုခွဲဝေခြင်း။ (၁)မယိ အညတ္ထ ပရိနိဗ္ဗာယန္တေ ဓာတုဘာဇနီယေ မဟာကလယောဝ ဘဝိဿတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၅။ (နာ) (၂) ဓာတုဘာဇနီယံ ကတ္တာ ဓမ္မသင်္ဂီတိ ကာတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၇။

ဓာတုဘာဇနီယကထာ (တိ) [ဓာတုဘာဇနီယ+ ကထာ] ဓာတ်တော်ဝေဘန်ပုံ ပြဆိုရာ စကားရပ်၊ ဓာတုဘာဇနီယကထာ။ (ယင်းသည် ပုဒ္ဓဝံသပါဠိတွင် ၂၉-ခုမြောက် နောက်ဆုံးအခန်းဖြစ်၏။ ဘုရားရှင်၏ ဓာတ်တော်မျှားအတိုင်းတိုင်း အပြည်ပြည် အနယ်နယ် အစ္စိစ္ဆိ အမြို့မြို့ အရှာရှာတို့၌ ရောက်ရှိကိန်းဝပ် စေတီတည်ထား ဌာပနာကိန်းဝပ် ကိုးကွယ်ကြပုံကို ပြဆိုရာ ဖြစ်၏။) ဓာတုဘာဇနီယကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ပုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။ D.P. -လည်း ကြည့်။

ဓာတုဘာဝဒီပန (နာ၊တိ) [ဓာတု+ဘာဝ+ဒီပန] ဓာတ်တို့၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ အာယတနဘာဝေန ဝုတ္တာနံယေဝ ဓာတုဘာဝဒီပနတော။ အနုဋီ၊၂။၁၂၂။

ဓာတုဘေဒ (ပု) [ဓာတု+ဘေဒ] ဓာတ်အထူးအပြား။ ဓာတုဘေဒ (မူလဋီ၊၃။၂) ဓာတုဝိဘာဂံ။ အနုဋီ၊၃။၂။

ဓာတုဘေဒပ္ပကာသန (တိ) [ဓာတုဘေဒ+ပကာသန] ဓာတ်အထူးအပြားကို ထင်စွာပြတတ်သော၊သူ။ အဒေသယိ ဓာတုကထံ၊ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁။ တိဝ ဆဝ အဌာရသဝ တိ အနေကဝ ဓာတုဘေဒံ ပကာသေတိတိ ဓာတုဘေဒပ္ပကာသနော။ မူလဋီ၊ ၃။၂။

ဓာတုမစ္ဆရိယ (နာ) [ဓာတု+မစ္ဆရိယ] ဓာတ်၌ (ဖြစ်သော) ဝန်တိုခြင်း။ ဓာတုမစ္ဆရိယမ္မိ မစ္ဆရိယံ။ မဟာနိ။ ၂၈၊၉၉၊၁၇၅။ စူဠနိ။ ၂၆။ ခန္ဓမစ္ဆရိယ (မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၉၇)-ကြည့်။

ဓာတုမတ္တတာ (ထီ) [ဓာတု+မတ္တ+တာ] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အစေတနာဘာဝေါ ပါကဋော ဟောတိ ဓာတုမတ္တတာယ ဒဿနတော။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၆၇။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၃၅၂။ ဓာတုမတ္တတာယာ (မူလဋီ၊ ၂။၃၉) တိ ဓာတုမတ္တဘာဝေန။ အနုဋီ၊ ၂။၄၅။

ဓာတုမတ္တဘာဝ (ပု) [ဓာတုမတ္တ+ ဘာဝ]ဓာတ်မျှ၏အဖြစ်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓာတုမနသိကာရ (ပု) [ဓာတု + မနသိကာရ] ဓာတ်ဟု – နှလုံးသွင်း – ဆင်ခြင် – ခြင်း။ ဓာတ်ဘို့ကို–ပိုင်းခြား –မှတ်သား –ခြင်း။ ဓာတုမနသိကာရဝသေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၆၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၅) တိ ပထဝီဓာတုအာဒိကာ စတဿော ဓာတုယော အာရဗ္ဘ ပဝတ္တဘာဝနာမနသိကာရဝသေန၊ ဓာတုဝဝတ္ထာနဝသေနာတိ အတ္ထော။ ဓာတုမနသိကာရော, ဓာတုကမ္မဋ္ဌာန်, စတုဓာတုဝဝတ္ထာနန္တိ ဟိ အတ္ထတော ဧကံ။ ဒီ.ဋီ၊ ၂။၃၀၇။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၆၄။ ဓာတုမနသိကာရော (ပ၊ဧ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၄ ၂။ ဓာတုမနသိကာရံ (ဒု၊ဧ)—မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၉ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၇ ၉။

ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာန်(နာ) [ဓာတုမနသိကာရ+ကမ္မဋ္ဌာန်] ဓာတုမနသိကာရ ကမ္မဋ္ဌာန်း၊ ဓာတ်ဟူ၍ နှလုံးသွင်းခြင်းဟူသော ကမ္မဋ္ဌာန်း (စီးဖြန်းပွါးမျှား ရှမ္ဘတ်မှ၏ တည်ရာအာရုံ)။ ဆိန္ဒပလိဗောဓေန ဓာတုမနသိကာရကမ္မဋ္ဌာနံ ဥဂ္ဂဏှိတမ္ပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ ၃။

ဓာတုမနသိကာရပမ္ဘ (နာ) [ဓာတုမနသိကာရ+ ဒဿန+ပမ္ဘ] ဓာတုမနသိကာရ – အဆစ် – အပိုင်း – အခန်း၊ ဓာတ်ဟူ၍ နှလုံးသွင်းပုံကို ပြရာ – အဆစ် – အပိုင်း – အခန်း။ ဓာတုမနသိကာရပမ္ဘံ (နိဒ္ဒိတံ)။ ဒီ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄။ မ၊ ၁။ ၇ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၆ ၁-၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၇ ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၀ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂ ၃ ၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂ ၀။

ဓာတုမဟာဒဿနတ္ထ(ပု) [ဓာတု+မဟာ+ဒဿန+ အတ္ထ] ဓာတ်တော် –ပူဇော်ခြင်း –ပူဇော်ပွဲ –ကို ကြည့်ရှုခြင်းဟူသောအကျိုး။ ဓာတုမဟာဒဿနတ္ထं သန္ဓိပတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆ ၅။

ဓာတုမာရ (ပု) [ဓာတု+မာရ] ဓာတ် ၁၀-ပါးဟူသော မာရ်။ ခန္ဓမာရော ဓာတုမာရော အာယတနမာရော။ စူဠနိ။ ၁ ၅ ၂။

ဓာတုမုခ (နာ) [ဓာတု+မုခ] ဓာတ်တို့ကို–အဦးမူ–ပဝေနထား–ခြင်း။ ဓာတုမုခေန သစ္စမုခေန စ ဩတရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၀ ၁။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄ ၉ ၃။ (–မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၃ ၃ ၁။ ၁ ၆ ၀။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၅ ၇။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၆ ၀။)

ဓာတုယန္တ (နာ) [ဓာတု+ယန္တ] ဓာတ် ၄-ပါးဖြင့် ပြီးသော ယန္တရားရုပ်၊ ဓာတ် ၄-ပါး ယန္တရားရုပ်။ ဓာတုယန္တ(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၆ ၁)နှင့် သုတ္တေန ဝိယ ယန္တရုပကံ....ဓာတုမယံ ယန္တံ ပဝတ္တတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄ ၄ ၈။

ဓာတုယမက (နာ) [ဓာတု + ယမက]ဓာတ် ၁၈-ပါး တို့ကို အနုလုံ, ပစ္ဆနိုက်, သန္ဓိဋ္ဌာန်, သံသယ, ပုစ္ဆာ, ဝိသဇ္ဇနာ အစုံအစုံပြု၍ ဟောရာဖြစ်သော ကျမ်း၊ ယမိုက် ၁၀-ကျမ်းတို့တွင် ၄-ခု မြောက်ဖြစ်သော ကျမ်း၊ ဓာတုယမိုက် ကျမ်း။ ယင်းကျမ်း၌ ပဏ္ဏတ္တိ၀ါရ ဥဒ္ဒေသ, ပဒသော၀ေနဝါရ အနုလုံ, ပစ္ဆနိုက်, ပဒသော၀ေန မူလစက္ကဝါရ အနုလုံ,ပစ္ဆနိုက်, သုဒ္ဓဓာတုဝါရ အနုလုံ, ပစ္ဆနိုက်, သုဒ္ဓဓာတုမူလစက္ကဝါရ အနုလုံ,ပစ္ဆနိုက်,ပဏ္ဏတ္တိ၀ါရနိဒ္ဒေသ ပဒသော၀ေနဝါရ အနုလုံ, ပစ္ဆနိုက်, ပဒသော၀ေန မူလစက္ကဝါရ အနုလုံ,ပစ္ဆနိုက်,သုဒ္ဓဓာတုဝါရအနုလုံ,

ပစ္စနိုက်, သုဒ္ဓဓာတုမူလစက္ကဝါရ အနုလုံ, ပစ္စနိုက်, ပဝတ္တိဥပ္ပါဒဝါရ ပစ္စုပ္ပန္နဝါရ အနုလောမ ပုဂ္ဂလဝါရ -စသည်ဖြင့်ရင်း ဟောတော်မူသည်။ အာယတနယမိုက်နှင့်အတူ ဟောရန်မျှားကို ညွှန်ထားသဖြင့် ဆဋ္ဌသံဂါယနာ စာတော်မူ ၁၀-မျက်နှာသာရှိလေသည်။ ယမက၊ ၁။၁၉၅-၂၀၄။ အာယတနယမကာနန္တရံ ဒေသိတသာ ဓာတုယမကာသာ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဒုဝ၀။ (–အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဇ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၂၇၇။)

ဓာတုယမက၂ (နာ) [ဓာတုကထာ + ယမက။ ကထာ-ပုဒ်ကျေ။] (အာဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် ပါဝင်သော) ဓာတုကထာကျမ်း (နှင့်)ယမိုက်ကျမ်း။ (ယမိုက်ကျမ်းကို ပကတိလူတို့ ၁-ခွန်းပြောခိုက် ၁၂၇-ခွန်းခန့်မြန်သော နှုတ်တော်ဖြင့် ဘုရားရှင် နတ်ပြည်၌ ရက်ပေါင်း-၂၀ ဟောတော်မူသည်ဟု အဆိုရှိ၏။) ဓာတုယမကံ ပဌာနံ၊ အာဘိဓမ္မောတိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ဒ၃။

ဓာတုယမကဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓာတုယမက+ဝဏ္ဏနာ] ဓာတုယမိုက်ကျမ်း၏အဖွင့်၊ (၁) ဓာတုယမိုက် အဋ္ဌကထာ။ ယင်းသည် ၁၂-ကြောင်းမျှသာ ရှိ၏။ (၂) ဓာတုယမိုက် မူလဋီကာ။ (ယင်းသည် ဓာတုယမိုက်အဋ္ဌကထာ၏ အဖွင့်ဖြစ်၏။ လဗ္ဘမာနာနံ-ဟူသော ဓာတုယမိုက် အဋ္ဌကထာ-လာ တပုဒ်တည်းကိုသာ ဖွင့်သည်။ ၃ ကြောင်းသာ ရှိ၏။) (၃) ဓာတုယမိုက် အနုဋီကာ။ (ယင်းသည် ဓာတုယမိုက် မူလဋီကာ၏ အဖွင့်ဖြစ်၏။ သဒ္ဓဓာတုသမ္ဘန္ဓာနံ-ဟူသော ဓာတုယမိုက် မူလဋီကာလာ တပုဒ်ကိုသာ ဖွင့်၏၊ ၅-ကြောင်းသာရှိ၏။) ဓာတုယမကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဒုဝ၀။ မူလဋီ၊ဒု။ဒုဒု။ အနုဋီ၊ဒု။ဒဂ၄။

ဓာတုယမကာနန္တရံ(ဗျ)[ဓာတုယမက+အနန္တရံ] ဓာတုယမိုက်ကျမ်းကို ဟောရာ ကာလ၏ အခြားမဲ့၌။ ဓာတုယမကာနန္တရံ ဒေသိတသာ သစ္စယမကသာ ဝဏ္ဏနာ ဟောတိ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ ဒု။ဒုဝ၀။

ဓာတုရတန (နာ) [ဓာတု+ရတန] (ဘုရားရှင်၏) ဓာတ်တော်ဟူသော ရတနာ (နှစ်သက်မှုကို ဖြစ်စေတတ်သော အရာဝတ္ထု)။ အသာဒီယန္တသော တထာဂတသာ ဒေဝမနုဿာ ဓာတုရတနံ ဝတ္ထုံ ကရိတ္မာ .... ပဋ္ဌလဘန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၀၃။

ဓာတုလက္ခဏ (နာ) [ဓာတု+လက္ခဏ] ဓာတ်တို့၏ မှတ်ကြောင်းသဘော လက္ခဏာ။ (က) (ပထဝီ-စသော) ဓာတ် ၄-ပါးတို့၏ ကက္ခဋ္ဌ-စသော မှတ်ကြောင်း သဘော 'လက္ခဏာ'။ (ခ) (စက္ခု-စသော)ဓာတ် ၁၈-ပါးတို့၏ မှတ်ကြောင်း သဘော'လက္ခဏာ'။ (ဂ)သမ္ဘာပီ ဓာတုလက္ခဏံ အနတီတတ္တာ ဓာတုယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဥ၆၄။ထဒ္ဓါဒိဘာဝေါ ဓာတုလက္ခဏံ။ အနုဋီ၊၂။၁၅၄။ ပထဝီအာဒိနံ ကက္ခဋ္ဌပဋ္ဌရဏာဒိဝိသေသလက္ခဏသမဓိတာ အပရိစ္ဆိတ္တ-ဓာတုလက္ခဏာနံ ယေဝါတိ အာဟ "ဓာတုလက္ခဏံ အနတီတတ္တာ" တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၄၅၃။ (ခ) အာယတနလက္ခဏေန, ဓာတုလက္ခဏေန စ ကေလက္ခဏတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၁ဒ၄။

ဓာတုလက္ခဏပဋ္ဌေ၀ (ပု) [ဓာတုလက္ခဏ+ပဋ္ဌေ၀] (ပထဝီ-စသော) ဓာတ်ကြီး ၄-ပါးတို့၏ ကက္ခဋ္ဌ-စသော မှတ်ကြောင်း သဘော 'လက္ခဏာ'ကို ထိုးထွင်းရှာသိခြင်း။ လက္ခဏပဋ္ဌေ၀ေသောတိ အသုဘလက္ခဏ ပဋ္ဌေ၀ေသော, ဓာတုလက္ခဏပဋ္ဌေ၀ေသော ဝါ။ မူလဋီ၊၂။ ၁၅၁။

ဓာတုလက္ခဏာဒိဝိဘာဂ (ပု) [ဓာတုလက္ခဏ+အာဒိ+ဝိဘာဂ] ပင်ကိုယ်မူလဓာတ်သဘော, အနိစ္စ,ဒုက္ခ,အနတ္တ-ဟူသောလက္ခဏာ-စသော

ခွဲခြမ်း ဝေဘန်အပ်သော အထူးအပြား။ အာယတနာနံ ဂန္ဓတော စ အတ္ထတော စ ဥဂ္ဂ-ဏှနဝသေန တေသံ ဓာတုလက္ခဏာဒိဝိဘာ-ဂဿ ဇာနနပညာ ဥဂ္ဂဟဇာနနပညာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၁၇၂။

ဓာတုလောက (ပု) [ဓာတု+လောက] (စက္ခု-စသော) ဓာတ်ဟူသော လောက။ ခန္ဓလော-ကေ ဓာတုလောကေ အာယတနလောကေ။ မဟာနိ။ ၇၊ ၃၅၊ ၂၀၁။ စူဠနိ။ ၂၄၊ ၁၂၇။ ပဋိသं။၁၁၇၊၁၇၃၊ ၂၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၅၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။၈၅။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၈၄။ ဥဒါန၊ဋီ။၉၅။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဋီ။၃၄၅။ ဇာ၊ဋီ၊၁။၁၄၈။ (–မဟာနိ၊ ဋီ။၃၇။ မ၊ဋီ၊ ၂။၂၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၃၁၆။)

ဓာတုဝနိယ (တိ) [ဓာတု + ဝနိယ] ဓာတု-သဒ္ဒါသည် ဟောအပ်သော (အနက်)။ ဓာတုဝနိယော ဟိ အတ္ထော ဥပသဂ္ဂေန ဇောတိယတိ။ အနုဋီ၊ ၂။၅၅။

ဓာတုဝရ (တိ) [ဓာတု+ဝရ] မြတ်သောဓာတ်တော်။ နိဋ္ဌိတာယ ပန ဓာတုပူဇာယ ပတိဋ္ဌိ-တေ ဓာတုဝရေ....ကပ္ပေသိ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၆၇။

ဓာတုဝဝတ္ထာန (နာ) [ဓာတု+ဝဝတ္ထာန] ဓာတု-ဝဝတ္ထာန်၊ ဓာတ်တို့ကို–အထူးအားဖြင့် သီး သန့်ခြားနားလျက် တည်စေခြင်း–ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း။ ဓာတုဝဝတ္ထာနေန မနော-ဝိညာဏဓာတုံ။ ပေဋကော။ ၂၇၅။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၈၁။ ဝဝတ္ထာန-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝါရ (ပု) [ဓာတု+ဝါရ] ဓာတုဝါရ၊ကာမ, ရူပ, အရူပ–ဟူသော ဓာတ် ၃-ပါးမှ စုတေ၍ ထိုဓာတ် ၃-ပါး၌ ပဋိသန္ဓေနေသော သတ္တဝါ တို့၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အနုသယတို့ကိုဟော ရာ ဒေသနာ–အလုည့်–အကြိမ်၊ အနုသယ-ယမိုက်လာ ဝါရကြီး ၃-ပါးတို့တွင် တပါး အပါအဝင်ဖြစ်သည်။ ယမက၊ ၂။ ၂၃၄။ အနု-သယဝါရော သာနုသယဝါရော ပဟာနဝါရော ပရိညာဝါရော ပဟီနဝါရော ဥပ္ပဇ္ဇနဝါရော ဓာတုဝါရော။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၃၁၇။

ဓာတုဝိတ္ထာရိက (နာ) [ဓာတု+ဝိတ္ထာရိက] ဓာတ်-တော်တို့၏ – ကျယ်ပြန့်ခြင်း–ပြန့်နှံ့လျက် တည်ခြင်း။ (ထိုထိုဒေသတို့၌ ပြန့်နှံ့ အောင် ဓာတ်တော်များကို ခွဲခြားဝေဘန်၍ အသီး အသီး ပင့်ယူစေသောအားဖြင့် ဖြန့်ခြင်း။) ဓာတုဝိတ္ထာရိကံ အာသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၄-၆၊ ၃၄၀၊၃၂၅၊၃၈၃။

ဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိနိဗ္ဘောဂ] ဓာတ်-တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ ဓာတုဝိနိဗ္ဘောဂေါ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၉၉)တိ သသမ္ဘာရသခ်ေပါဒိနာ ဓာတူနံ ဝိနိဗ္ဘုဇနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၆၁။

ဓာတုဝိဘင်္ဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိဘင်္ဂ] (က) အလုံး စုံသောဓာတ်တို့ကို အကျယ်ဝေဘန်၍ ဟော ရာဖြစ်သော စကားရပ်၊ ဝိဘင်း ၁၈-ပါးတို့ တွင် ၃-ခုမြောက်ဖြစ်သော ဓာတုဝိဘင်း။ (ခ) ဓာတ်တော်တို့ကို ဝေဘန်ပုံ။ (ဒေါဏပုဏ္ဏား ကုသိနာရုံပြည်၌ ဓာတ်တော်ဝေဘန်ပုံ အခြင်း အရာ ရှုပ်ပုံ။) (က) ခန္ဓဝိဘင်္ဂေါ အာယတ-နဝိဘင်္ဂေါ ဓာတုဝိဘင်္ဂေါ....အဋ္ဌာရသဝိဓေ-ဝိဘတ္တံ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၇။ ဣဒါနိ တဒနန္တရေ ဓာတုဝိဘင်္ဂေ သမ္ဘာ ဓာတုယော....အာဒိ-မာဟ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။၅၂။ (–နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၀။ မ၊ဋီ၊၁။၆၉။ အနုဋီ၊ ၂။၅၁။)(ခ) ဓာတုဝိဘင်္ဂံ ဒေါဏေန ပသာဒဇနကာနိ စ။ မဟာဝံသ၊ ၃၀။၈၇။ ဓာတုဝိဘင်္ဂံ ဒေါဏေနာတိ ဒေါဏပြာဟ္မဏေန ကတဓာတုဘာဇနာဓိ-ကာရံ။ မဟာဝံသ၊ဋီ။ (သီဟိဠမှ) ၃၉၆။

ဓာတုဝိဘင်္ဂ (နာ) [ဓာတုဝိဘင်္ဂ+သုတ္တ။ နောက် ပုဒ် ကျေ။] ဓာတုဝိဘင်္ဂသုတ်။ (ပထဝီ, တေ-ဇော, အာပေါ, ဝါယော, အာကာသ, ဝိညာဏ-ဟူသော ၆-ပါးသော)ဓာတ်တို့ကို အကျယ် ဝေဘန်၍ ဟောရာဖြစ်သောသုတ်။ ဓာတုဝိ-

ဘင်(သံ၊ဌ၊၁။၁၁)တိ ဓာတုဝိဘင်သုတ္တေ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၆။ (–မ၊၃။၂၈၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၂၁၆၊ ၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄၂။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၆၈။) ဓာတုဝိဘင်သုတ္တ-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝိဘင်ဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓာတုဝိဘင်+ဝဏ္ဏနာ] (၁) ဓာတုဝိဘင်းကို–ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ–အင်္ဂကထာ။(၂)ဓာတုဝိဘင်းကို–ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ–ဋီကာ။ (၁) ဓာတုဝိဘင်ဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၇၇။ (၂) ဓာတုဝိဘင်-ဝဏ္ဏနာယံ ဒဿိတောယံ နယော။ အနုဋီ၊၃။ ၂၄၄။

ဓာတုဝိဘင်သုတ္တ (နာ) [ဓာတုဝိဘင်+သုတ္တ] ဓာတုဝိဘင်သုတ်။ (ဤ ပဋ္ဌိလ် သတ္တဝါသည် ဓာတ် ၆-ပါး, ဖဿာယတန ၆-ပါး, စိတ်၏ ကြံစည်ခြင်း, သုံးသပ်ခြင်း ၁၈-ပါး, တည်ရာ၄-ပါး, ယင်းတည်ရာ ၄-ပါး၌ တည်သော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါအား ထင်မှတ်ခြင်းဟူသော ယိုစီးခြင်းမဖြစ်, ယင်းမဖြစ်သော် ကိလေသာငြိမ်းသော ရဟန်းဟူ၍ ဆိုရ၏။ ဝိပဿနာပညာကို မမေရာ, ဝစီသစ္စာကို စောင့်ရာ၏၊ ကိလေသာစွန့်မှုကို အားထုတ်ရာ၏၊ ကိလေသာငြိမ်းမှုကို သာ ကျင့်ရာ၏ဟု ခေါင်းစဉ်၍ အကျယ်ဟောပြရာ သုတ်၊ ယင်းခေါင်းစဉ်များကို အကျယ်ဟောရာတွင် ဓာတ်ကိုဟောရာ၌ ပို၍ကျယ်သောကြောင့် ဓာတုဝိဘင်သုတ်ဟုခေါ်သည်။ မဇ္ဈိမနိကာယ၊ ဥပရိပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၄-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ မ၊၃။ ၂၇၁-၂၉၀။) ဓာတုဝိဘင်-သုတ္တန္တိ ဝေမာဒီနီ။ မ၊ဌ၊၁။၁၇။ ဝေ၀ မေ သုတန္တိ ဓာတုဝိဘင်သုတ္တံ။ မ၊ဌ၊၄။၁၉၄။ (–၂၁၅။)

ဓာတုဝိဘင်သုတ္တဝဏ္ဏနာ (ထီ) [ဓာတုဝိဘင်သုတ္တ+ဝဏ္ဏနာ] ဓာတုဝိဘင်သုတ်၏အဖွင့်၊ ဓာတုဝိဘင်သုတ်ကို–ဖွင့်ကြောင်း – ဖွင့်ရာ– ဖြစ်သော အင်္ဂကထာ။ ဓာတုဝိဘင်သုတ္တဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၁၇။

ဓာတုဝိဘာဂ (ပု) [ဓာတု+ဝိဘာဂ] (က) (ဘုရားရှင်၏) ဓာတ်တော်တို့ကို ခွဲဝေခြင်း။ (ခ) (စက္ခု-စသော) ဓာတ်တို့ဖြင့် ခွဲခြမ်းဝေဘန်ခြင်း။ (က) ဘဂဝတိ ပရိနိဗ္ဗုတေ ဓာတုဝိဘာဂံ ကတ္မာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၄၁။ (–၂၇၇။ ပေတ၊ဌ။၁၉၆။) (ခ) ခန္ဓာယတနဓာတုဝိဘာဂဝိရဟိတမ္မိ ပန ဝိညာဏံ ဓာတုဝိဘာဂေန ဝိဘတ္တမေ၀ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊၃။ ၂၀။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၂၅။)

ဓာတုဝိဝဏ္ဏက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓာတုဝိဝဏ္ဏက အမည်ရှိသော (ပြိတ္တာ)။ ဓာတ်တော်တို့ကို ကဲ့ရဲ့မိသော ဝစီကံကြောင့် ပြိတ္တာဖြစ်ရသော ဓာတုဝိဝဏ္ဏက အမည်ရှိသော ပြိတ္တာ။ တံ ဓာတုဝိဝဏ္ဏကံ ပေတံ တိဟိ ဂါထာဟိ ပုစ္ဆိ။ ပေတ၊ဌ။ ၁၉၇။ ဓာတုဝိဝဏ္ဏကပေတ၀တ္ထု-လည်း ကြည့်။

ဓာတုဝိဝဏ္ဏနပါပ (နာ) [ဓာတုဝိဝဏ္ဏန+ပါပ] ဓာတ်တော်တို့ကို ကဲ့ရဲခြင်း ဟူသော–မကောင်းမှု– အကုသိုလ်ကံ။ တံ ဓာတုဝိဝဏ္ဏ-နပါပံ ကတံ.....ဝိပ္ပဋိသာရပ္ပတ္တောဝ ဝဒတိ။ ပေတ၊ဌ။ ၁၉၀။

ဓာတုဝိဝဏ္ဏပေတ၀တ္ထု (နာ) [ဓာတုဝိဝဏ္ဏပေတ+ဝတ္ထု] ဓာတုဝိဝဏ္ဏအမည်ရှိသော ပြိတ္တာ၏–ဝတ္ထု – အကြောင်းအရာ။ (ဘုရားရှင်၏ဓာတ်တော်များကို ကုသိနာရုံမှ ရာဇဂြိုဟ်သို့ ၇-နှစ် ၇-လ, ၇-ရက် ကြာ ပင့်ယူ၍ ဓာတ်တော်ပူဇော်ပဲ့ပြုလုပ်စဉ် သဒ္ဓါတရားဖြင့် ဓာတ်တော်ပူဇော်သူ ကြည်ညိုသူတို့ အသခ္ခေ အနန္တနတ်ပြည်သို့ရောက်ကြကုန်၏၊ မသဒ္ဓါသူ, အယူမှောက်မှားသဖြင့် ပြစ်မှားသူ ဂ-သောင်း, ၆-ထောင်ခန့်တို့ ပြိတ္တာဖြစ်ကြကုန်၏၊ ရာဇဂြိုဟ်မြို့နေ သူကြွယ်တဦးသည် ဓာတ်တော်ပူဇော်သော ဇနီး, သမီး, ချွေးမတို့အား အရိုးပူဇော်သဖြင့် ဘာအကျိုးရှိအံ့နည်းဟု ဓာတ်တော်ပူဇော်ခြင်းကို ကဲ့ရဲမိသဖြင့် သေပြီးနောက်

ဝေတုဝိဝဏ္ဏကမည်သော ပြိတ္တာဖြစ်လေသည်။ ပေတ၊ဌ။၁၉၆–၇။) အန္တလိက္ခသို့ တိုင်ခဲ့ကြောတိ ဣဒံ ဝေတုဝိဝဏ္ဏပေတဝတ္ထု။ ပေတ၊ဌ။၁၉၆။

ဝေတုဝိသဘာဂ (ပု) [ဝေတု+ဝိသဘာဂ] သတ္တဝါ မတူသော ဝေတ်။ ယဒါ ပန အဂ္ဂိသန္တာပ-သူရိယသန္တာပ ဥတုဝိသဘာဂဝေတုဝိသဘာ-ဂေဟိ တေ ပဒေသာ ဥသ္မာ ဇာတာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၃၄။ (–ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄၄။)

ဝေတုဝိသမ (ပု) [ဝေတု+ဝိသမ] ဝေတ်တို့၏ မညီညွတ်ခြင်း။ ဗျာဓိနာ အဘိဘူတာတိ ဝေတုဝိသမေန ဥပ္ပန္နဗျာဓိနာ အဗ္ဘောဟတ္ထဌာ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃၇။

ဝေတုဝိသယ (တိ) [ဝေတု+ဝိသယ] ဝေတ်ဟူသော –တည်ရာ–အာရုံ–ရှိသော (ပညာ)။ ဝေတု-ဝိသယာ သဗ္ဗာပိ ပညာ ဝေတုကုသလတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၈။ မူလဋီ၊၁။၁၈၃။

ဝေတုဝိသေသ (ပု) [ဝေတု+ဝိသေသ] (ပထဝီ-စသော) ဝေတ်အထူး။ ပဌဝိကေ။ လဝိသေသံ, ဝေတုဝိသေသံ, ဝဏ္ဏကသိဏဝိသေသံ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၅၆။ (–အနုဋီ၊၃။ ၂၀၈။)

ဝေတုဝိသေသက (တိ) [ဝေတု+ဝိသေသက] (ပဒ-စသော) ဝေတ်၏ အနက်ကို အထူးပြု တတ်သော (သဒ္ဒါ)။ သံသဒ္ဒါ ပန ဝေတု-ဝိသေသတောတိ အာဟ "သမ္ဘာဒေတ္ဝာ" တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၆၇။

ဝေတုဝိသေသနိဒ္ဓါရဏ (နာ) [ဝေတုဝိသေသ+ နိဒ္ဓါရဏ] (ကာမဝေတ် –စသော) ဝေတ်အထူး ကို ထုတ်ဆောင်ကြောင်း ဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။ ဣဒ္ဓေ စ နာ ကာမဝေတုအာဒီနိ ဆ ပဌ-နိသေဝေစနာနိ ဝေတုဝိသေသနိဒ္ဓါရဏာနိ နဟောန္တိ။ မူလဋီ၊၃။၁၅၀။ (–အနုဋီ၊၃။ ၂၀၈။)

ဝေတုဝေနေယျ (တိ) [ဝေတု+ဝေနေယျ] (ဘုရားရှင်၏) ဝေတ်တော်တို့သည် ဆုံးမအပ်သော၊ (ဘုရားရှင်၏) ဝေတ်တော်တို့ကို ပူဇော်ခြင်းဖြင့် ကျွတ်ထိုက်သော၊သူ။ ဝေတု-ဝေနေယျာနံ (အတ္ထာယ) ဝေတူနံ ဌပနာ ဣစ္ဆိတမ္ဘတ္ထာ စ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၃၄။

ဝေတုဝေမတ္တ (နာ) [ဝေတု+ဝေမတ္တ] ဝေတ်တို့၏ ထူးသည်၏အဖြစ်၊ ဝေတ်အထူး။ ယဒဂ္ဂေန ဝေတုဝေမတ္တံ ဇာနာတိ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၃၁၉။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ဝေတုဝေမတ္တဒဿန (နာ) [ဝေတုဝေတ္တ+ဒဿန] (က) ကာမ-စသော ဝေတ်တို့၏ ထူးသည်၏ အဖြစ်ကို မြင်ခြင်း။ (ခ) ဓမ္မဝေတ်၏ ထူး သည်၏အဖြစ်ကို မြင်ခြင်း။ ဝေတုဝေမတ္တ-ဒဿနတော။ မ၊ဌ၊၁။၃၃၇။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၉၈။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃၆။ (က) ဝေတုဝေမတ္တဒဿနတောတိ ကာမဝေတု-အာဒီနံ ပဝတ္တိဘေဒဒဿနတော။ (ခ) ဝေတု-ဝေမတ္တဒဿနတော တိ ဝါ ဓမ္မဝေတုဝေ-မတ္တဒဿနတော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃ဝ၉။

ဝေတုဝေါဟာရ (ပု) [ဝေတု+ဝေါဟာရ] ဝေတ် ဟူ၍–ခေါ်ဝေါ်–ပြောဆို–ခြင်း။ တေန သဘာဝတာယ စ ဣဒ ဝေတုဝေါဟာ-ရောတိ အာဟ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၅၁။

ဝေတုသံယုတ္တ (နာ) [ဝေတု+သံယုတ္တ] ဝေတု သံယုတ်၊ ဝေတ်အမျိုးမျိုးတို့ကို ဟောပြရာ ဖြစ်သော သံယုတ်။ ယင်း ဝေတုသံယုတ်၌ နာနတ္တဝဂ်, ဒုတိယဝဂ်, ကမ္မပထဝဂ်, စတုတ္ထဝဂ် အားဖြင့် ၄-ဝဂ်ပါရှိ၍ သုတ်ပေါင်း ၃၉-သုတ် ပါရှိသည်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၃-သံယုတ်။ သံ၊ဝ။ဌ၅၅–ဌ၈၆။ ဝေတုသံယုတ္တဿ ပဌမေ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၁။ (–၂၄၄၊ ၂၅၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၄၉။ ဣတိဝုတ် ဌ။ ၂ဌ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၁ဝ၀။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၆။

ဓာတုသံယုတ္တကမ္မ (နာ) [ဓာတုသံယုတ္တ+ကမ္မ] အဋ္ဌာသယဓာတ်–အတွင်းခံ သဘော–နှင့် စပ်ယှဉ်သော အမှု။ အာဝုသော မနုဿာ ဓာတုသံယုတ္တကမ္မေ ပယောဇေန္တိ။ အဘိ၊ ၆။၂။၄၃၉။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။၂၃၃။

ဓာတုသံယုတ္တဒေသနာနယ (ပု) [ဓာတုသံယုတ္တ+ဒေသနာနယ] ဓာတုသံယုတ်၌ ဟောအပ်သောနည်း။ ဓာတုသံယုတ္တဒေသနာနယေန တာသံ သုပ္ပဋိဝိဒိတာဘာဝံ သမတ္ထနဝသေန ဒဿေတုံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။

ဓာတုသံယုတ္တပါဠိ (ထီ) [ဓာတုသံယုတ္တ+ပါဠိ] ဓာတုသံယုတ် (၆ လာသော) ပါဠိ။ "ယာ စ အယ"န္တိအာဒိနာ ဓာတုသံယုတ္တပါဠိံ ဒဿေန္တော....ဒဿေတိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။

ဓာတုသခ်ယ (ပု) [ဓာတု+သခ်ယ] ဓာတ်တို့၏ ကုန်ခန်း ပျက်စီးခြင်း။ ဓာတုသခ်ယေန ပရိက္ခီဏသရီရော။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၂၅၉။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၈။ အံ၊ ဋီ၊၃။၉၇။

ဓာတုသဂ်ဟ (ပု) [ဓာတု+သဂ်ဟ] ဓာတ်ဟူသော ရေတွက်ကြောင်း၊ ရေတွက်ကြောင်းဖြစ်သော ဓာတ်။ ဓာတုသဂ်ဟေနပိ တေန စက္ခုဓာတုယေဝေကာ သဂ်ဟိတာ။ အဘိ၊ ၆။ ၃။

ဓာတုသမ်ဋ္ဌန (နာ) [ဓာတု+သမ်ဋ္ဌန] (စိတ္တဇ-ပထဝီဓာတ် ကမ္မဇပထဝီဓာတ်)တို့၏ ထိခိုက်ခြင်း။ တေန ဓာတုသမ်ဋ္ဌနေန သဟေဝ သဒ္ဒေါ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၁၂၉။

ဓာတုသညာ (ထီ) [ဓာတု+သညာ] ဓာတ်ဟူသော–သညာ–အမှတ်အသား။ သခ်ါရေ ဓာတုသညံ ဥပသံဟရတိ။ ဒီ၊ ၆။ ၃။ ၇၉။ ဓာတုသညန္တိ "ဓာတုယော"တိ သညံ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၇၉။ (–အဘိ၊ ၆။ ၁။ ၁၇၂။ မဟာနိ၊ ၆။ ၁၅၁။)

ဓာတုသဒ္ဒ (ပု) [ဓာတု+သဒ္ဒ] (က) ဓာတ်ဖြစ်သော (ဂမု-စသော)သဒ္ဒါ။ (ခ)ဓာတု-သဒ္ဒါ။ (က) ဥပသဂ္ဂဝသေန အတ္ထဝိသေသဝါစိနော ဝေ ဓာတုသဒ္ဒါ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၆၉။ ဂတိအတ္ထာ ဓာတုသဒ္ဒါ ဗုဒ္ဓိအတ္ထာ ဟောန္တိ။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၇။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂။ (–အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၉။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၂။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၃။) (ခ) ဝိတက္ကေ ဝေ ကာမ-သဒ္ဒေါ ဓာတုသဒ္ဒေါ နိဂ္ဂေါ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၉၄။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၄၂။)

ဓာတုသဒ္ဒနိပ္ပတ္တိပရိကပ္ပ (ပု) [ဓာတုသဒ္ဒ+နိပ္ပတ္တိ+ပရိကပ္ပ] ဓာတ်ဖြစ်သော (ဂဒ) သဒ္ဒါဖြင့် (ပုဒ်–ရွပ်) ပြီးပုံကို ကြံဆခြင်း။ ဧဝံ "သုဂ-တော" တိ အာဒီသု ဝိယ ဓာတုသဒ္ဒနိပ္ပတ္တိ-ပရိကပ္ပေန နိဂ္ဂတိံ ဒဿေတ္မာ....ဝုတ္တံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၅။

ဓာတုသဒ္ဒါနုဂတ (တိ) [ဓာတုသဒ္ဒ+အနုဂတ] ဓာတ်ဖြစ်သော(ဂဒ) သဒ္ဒါ–သို့ အစဉ်လိုက်သော–အားလျော်စွာ ဖြစ်သော။ ဓာတု-သဒ္ဒါနုဂတေန ဝါ အာကာရေန။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃၁၅။

ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္တက (တိ) [ဓာတုသဒ္ဒ+အနု-ဝတ္တက] ဓာတ်ဖြစ်သော (ပဒ) သဒ္ဒါသို့–အစဉ်လိုက်သော–အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော။ ဥပ-သဒ္ဒေါ ဝိယ သံသဒ္ဒေါပိ ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္ထ-ကော....ဥပသဒ္ဒေါ ဝါ ဓာတုသဒ္ဒါနုဝတ္ထ-ကောတိ... အာဟ"သမ္မာဒေတ္မာ"တိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၆၇။

ဓာတုသဘာဂ (တိ)[ဓာတု+သဘာဂ]အဋ္ဌတ္ထိက ဓာတ် (အတွင်းခံသဘော) အားဖြင့်–တူသော အဖို့ရှိသော–သဘောတူသော။ တေ တေ တံတဒဓိမုတ္တိကေ ဝေ သေဝန္တိ ဘဇန္တိ ပယိရုပါသန္တိ ဓာတုသဘာဂတော။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၁၆။

ဓာတုသဘာဝ (ပု) [ဓာတု+သဘာဝ] ဓာတ်တို့၏ ပင်ကိုယ်သဘော။ ဓာတုသဘာဝေန ပဿတိ ဩလောကေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၅။ ယထာ ဂူထာဒီနံ ဓာတုသဘာဝေါ ဧသော။ မ၊ဋီ၊၂။၂၃။

ဓာတုသမညာ (ထီ) [ဓာတု+သမညာ] ဓာတ်ဟူသော အမည်။ အညမညံ (ညမ) ဝိသဘာဂ-လက္ခဏပရိစ္ဆိန္နေသု ဓာတုသမညာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၆။

ဓာတုသမတာ (ထီ) [ဓာတုသမ+တာ] (က) (ပထဝီ-စသော) ၄-ပါးသော ဓာတ်တို့၏ ညီမျှသည်၏အဖြစ်။ (ခ) (ရသ-အစရှိသော) ဓာတ်တို့၏ ညီမျှသည်၏အဖြစ်၊ အနာရောဂါ မရှိ – သည်၏အဖြစ် – ခြင်း။ (က) ယဒိ ထဏ္ဍိလသေယျာယ ဓာတုသမတာ ဘဝတိ။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။ (ခ) ဓာတုသမတာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၆) တိ ရသာဒီဓာတူနံ သမာဝတ္ထတာ၊ အရောဂတာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂၄၀။

ဓာတုသမူဟ (ပု) [ဓာတု+သမူဟ] ဓာတ်အပေါင်း။ (က) ခန္ဓာကိုယ်ဟူသော အဏု-တို့ကဓာတ်အပေါင်း။ (ခ) သက်နှိုးအစရှိသော ဗာဟိရဓာတ်အပေါင်း။ (က) ဓာတု-ယောဝ ဓာတုသမူဟံ ပဋိစ္ဆာဒေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။ ဓာတုသမူဟန္တိ ကာယသခ်ိတံ အဏ္ဍတ္ထိကံ ဓာတုသမူဟံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၀၀။ (ခ) ဓာတုယောဝ ဓာတုသမူဟံ ဂဏှန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၅။

ဓာတုသမ္ဘဋ (ပု) [ဓာတု + အတ္ထ + သမ္ဘဋ။ အလယ်ပုဒ် ကျေ။] ဓာတ်၏အနက်နှင့် ဆက်စပ်ခြင်း။ ဤဒီသေ ဟိ ဌာနေ "ဓာတုသမ္ဘဋ-ပစ္စယာ" တိဂ္ဂမိနာ လက္ခဏေန ဓာတု(တ္ထတ္ထ)-သမ္ဘဋေ သတိ အယထာကာလဝိဟိတာပိ ပစ္စ-ယာ သာဓေါ ဘဝန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇၈။ ဝိမတိ၊၁။၂၄၀။

ဓာတုသရီရ (နာ) [ဓာတု+သရီရ။ (ဓာတုဂရီရ-သံ၊ ဓာဋုသရီရ-ပြာ)] (အရိုးစု) ဓာတ်တော်ဟူသော ကိုယ်။ ဣဒမသာ စတုတ္ထံ ဓာတုသရီရေန အာဂမနံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၆။ ဓာတု-သရီရာနိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၄) တိ အဋ္ဌကက်လ-သခ်ါတဓာတုသရီရာနိ။ သရီရေကဒေသေ ဟိ သရီရသမညာ။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၄။ ဓာတုသရီရံ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။၁၁၉။ ဓာတုသရီရတော—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ ဓာတုသရီရဿ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။

ဓာတုသုတ္တ (နာ) [ဓာတု+သုတ္တ] ဓာတုသုတ်၊ ဓာတ်တို့ကို ပဓာနထားရ၍ ဟောအပ်သော သုတ်။ (က) ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော, အာကာသ, ဝိညာဏဓာတ်-တို့၏စတင်ဖြစ်မှု တည်တံ့မှု အသစ်ဖြစ်ပေါ်မှု ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်မှုသည် ဆင်းရဲ၏စတင်ရှိဖြစ်မှု ရောဂါတို့၏တည်တံ့မှု အိုခြင်း သေခြင်း၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်မှု မည်၏၊ ၎င်း ဓာတ် ၆-ပါးတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းမှုသည် ဆင်းရဲချုပ်မှု ရောဂါတို့၏ ငြိမ်းမှု အိုခြင်းသေခြင်း၏ချုပ်ကွယ်မှု မည်၏ ဟု ဟောတော်မူရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၅-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၉၂။ (ခ) ပထဝီ, အာပေါ, တေဇော, ဝါယော, အာကာသ, ဝိညာဏ -ဟူသော ဓာတ် ၆-ပါးခွဲ တပ်မက်မှု 'ဆန္ဒရာဂ' သည် စိတ်၏ ညစ်ညူးကြောင်း ဘေးရန်မည်၏။ ယင်း၆-ဌာနတို့ခွဲစိတ်ညစ်ညူးကြောင်း ဘေးရန်ကိုပယ်ပြီးသော ရဟန်း၏စိတ်သည် ကာမမှ ထွက်မြောက်ခြင်းသို့ ညွှတ်ကိုင်း၏၊ ကာမမှ ထွက်မြောက်ခြင်းခွဲ အထုံရပြီးသောစိတ်သည် ပစ္စဝေက္ခဏာညာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြု အပ်သော တရားတို့ခွဲ သင့်လျော်၏ဟု ဟော

ရုပ္ဖြစ်သော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓ-ဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၆-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၉၆။ (ဂ) ကာမ, ဗျာပါဒ, ဝိဟိ'သ-ဟူသော ဓာတ် ၃-ပါးတို့ကို ပယ်သတ်နိုင်ရန် နေက္ခမ္မ, အဗျာပါဒ, အဝိဟိ'သ ဓာတ် ၃-ပါးတို့ကို ပွါးမျှား အားထုတ်အပ်ကြောင်းကို ဟောတော်မူရာသုတ်။ အဂုံတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁၁-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၃၀၉။

ဓာတုသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓာတုသေနိမင်း။ (ယင်းသည် B- E. ၁၀၀၄–၁၀၂၂ တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓပြည်၌ နန်းစိုက်၍ မင်းပြုသည်၊ ရဟန်း လူထွက် ဘုရင်ဖြစ်သည်၊ ကျောင်းတိုက်ပေါင်း ၁၈-တိုက်နှင့် ရေကန်ပေါင်း ၁၈-ကန်တို့ကို တည်ဆောက်ဆည်ဖို့ခဲ့လေသည်၊ ကာဠဝါပီ (ကဠာဝယ်ဝ) ဤ ရေကန်ကြီးသည် ယခုတိုင် သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ တည်ရှိ၏။ မိမိ၏ သားရင်းကဿပ လုပ်ကြံသဖြင့် လွန်ခဲ့လေသည်။ အကာသီ ရာဇာ လင်္ကာယ၊ ဓာတုသေနော နရာဓိပေါ။ မဟာဝံသ၊ ၃၇။ ၂၅။ D.P. လည်း ကြည့်။)

ဓာတူပသံဟာရ (ပု) [ဓာတု+ဥပသံဟာရ] ဓာတ်မျှသာဟူ၍ (နှလုံးသွင်းခြင်းကို) ရှေးရှု။ ဆောင်ခြင်း။ "ဓာတုမတ္တ"နှင့် ဓာတုမနသိကာရံ ဥပသံဟာရတိ။ သတ္တေပိ ဓာတူပသံဟာရော ဝဋ္ဋတိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၁။

ဓာတ္ဌ (ပု) [ဓာတု+အတ္ထ] ဇီဝ သတ္တ-မှကင်းသော သဘောဟူသောအနက်။ နိဝဇ္ဇိ-နိဿတ္ထဘာဝပ္ပကာသကော ဟိ သဘာဝဌော ဓာတ္ဌော နာမ။ အံ၊ ၁။ ၂။ ၁၅၉။ (–အဘိ၊ ၁။ ၂။ ၅၂။)

ဓာတ္ထ (ပု) [ဓာတု + အတ္ထ] (က) ပါ-စသော ဓာတ်တို့၏အနက်။ (ခ) ရပ်ခြင်း, သွားခြင်း-စသောကြိယာ။ (ဂ) ပါ ပါ-နေတိ ဓာတ္ထံ သန္ဓာယာဟ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁။ (– သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၂၆၊ ၂၉၄။ မူလဋီ၊ ၁။ ၅၄။) (ခ) ဇေတံ ဘာဝေ ဌာတမ္ဘန္တိ ဝုတ္တဓာ-တ္ထတ္ထမတ္ထေ သာဓေတမ္ဘေ နပုံသကလိင်ဝစနန္တိ အတ္ထော။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၃၁ ၂။ ဓာတ္ထတ္ထော ဝ ကြိယာ နာမ။ ဘေဒစိန္တာ။ ၄၀။ ဂမုပစာဒိ-ဓာတူနံ ဂမနပစနာဒိ အတ္ထော ဝ ကြိယာ နာမာတိ အဓိပ္ပါယော။ ယင်း၊ မဟာဋီ။

ဓာတ္ထတ္ထသမ္ဗန္ဓ (ပု) [ဓာတ္ထတ္ထ+သမ္ဗန္ဓ] ဓာတ်တို့၏ အနက်နှင့်စပ်ခြင်း။ ဓာတ္ထတ္ထသမ္ဗန္ဓော ကာလန္တရဝိဟိတောပိ ပစ္စယော ကာလန္တရေ သာဓု ဟောတိ။ ကင်္ခါ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁ဖ၁။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၄၀။) ဓာတုသမ္ဗန္ဓ-လည်း ကြည့်။

ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထက (တိ) [ဓာတ္ထတ္ထ + အနုတ္ထက] ဓာတ်၏အနက်သို့–အစဉ်လိုက်သော –အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော (ဥပသာရပုဒ်)။ ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထကော ဟောတ္ထ ဥပသဂ္ဂေ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၀၃။

ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထကဝိသေသက (တိ) [ဓာတ္ထတ္ထာ နုတ္ထက+ဝိသေသက] ဓာတ်၏အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သော ဥပသာရပုဒ် (နှင့်) ဓာတ်၏အနက်ကို အထူးပြုတတ်သော ဥပသာရပုဒ်။ ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထက ဝိသေသက-ဘူတေဟိ ဒုဝိဓေဟိပိ ဥပသဂ္ဂေဟိ ယုတ္တတ္ထာ ဥပယောဂဝစနမေဝေတ္ထ ဝိဟိတံ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၁ဝ။

ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထန (နှ) [ဓာတ္ထတ္ထ+အနုတ္ထန] ဓာတ်၏ အနက်သို့ အစဉ်လိုက်ခြင်း။ ဥပသ-ဂ္ဂမတ္တံ ဓာတ္ထတ္ထာနုတ္ထနတော။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃၃၃။

ဓာတုန္တရ (နှ) [ဓာတု+အန္တရ] (က) (စကွေ-စသော) ဓာတ်အထူး။ (ခ) တပါး–တခြား –သော စကွေ-စသော ဓာတ်။ (ဂ) ခန္ဓာ၏ ဓာတုန္တရံ .... ပုဗ္ဗိဿာမ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၁၂၉။

(–အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂။) (ခ) သန္ဓေသုပိ ဆရာ-တုဝိနိမုတ္တေသု ဝေတ္ထန္ဓရေသု သုခါဝဂ္ဂဟ-ဏတ္ထံ တထာ ဝုတ္တံ။ မ၊ဌီ၊၃။၃၉၇။

ဝေနု (နု) [ဝေ+ယု။ (ဝေ ဘာဝေ၊ လျှုတ်။ P.S.D. ။)] (ခ) စီရင်ခြင်း။ (တိ) (၂) စီရင်တတ်သော၊သူ။ (ထိုင်နေရာ, အရပ် ဒေသ၊ ရသဝေတ်ဖြစ်သောအရာ။) P.S.D.။ ရညော ဒီဌမ္မိကသမ္မရာယိကအတ္ထာနံ ပုရော-ဝနတော ပုရေ ပုရေ သံဝိဝနတော ပုရော-ဟိတော။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၂၅။

ဝေနု[1] (ပု) [ယာဒိစ္ဆာနမ်]ဝေန-အမည်ရှိသော၊သူ။ (ရှေးဦးစွာ စာရေးတံ ကောက်ယူသော ရဟန်းတို့တွင် အမြတ်ဆုံး တေဒဂ်ရ အရှင် ကုဏ္ဍဝေနထေရ်၏ ငယ်နာမည်ရင်း ဖြစ်သည်။) ဝေနော ကောဏ္ဍော ဇာတော။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂၀၆။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၇၉။ အပ၊ဌ၊၂။ ၅၀။

ဝေနမာဏဝ (ပု) [ဝေန+မာဏဝ] ဝေနလုလင်။ အထက်ပုဒ်နက် လက်သည်းကွင်း ကြည့်။ ဝေနမာဏဝေါ'တိ သာ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂၀၆။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၇၀။ အပ၊ဌ၊၂။၄၉။

ဝေနာ (ထီ) [ဝေ+ယု+အာ။ ဝေရေတိတိ ဝေနာ၊ ဘဒ္ဒိတယဝေါ။ ဏာဒီ။၁၀၆။]မရွေး ပေါက်ပေါက် (လျှော်အပ်သော မုယော စပါး။) (လျှော်အပ်သော–မုယော–ဆန်၊ ဆန်မှုန့်၊စပါး၊အဖူး၊ဖူးတံ၊နုံနုံစေ့။P.S.D.။) ဝေနာ ဘဒ္ဒယဝေ ဘဝေ။ဝေန်။၄၆၃။ ဘဒ္ဒ-ယဝေ ဝေနာသဒ္ဒေါ သိယာ၊ "ဗဟုမ္ပိ ဘဒ္ဒ-ယဝေ ဝေနာ၊ ထိယံ အဘိနဝေါ'ဘ္ဘိဒေ"တိ ရဘသော။ ဝေ ဝေရဏေ၊ ယု။ ယင်း-ဌီ။

ဝေနိယ (နု) [ဝေန+ဏိယ။ မောဂ်၊သျှ၊၂၊၄။ ၃၀-ကြည့်။ (ဝေနှ-သံ၊ ဝေနေ ပေါသနေ သာဓု ယတ်။ P.S.D. ။)] ကောက်ပဲသီးနှံ စသော ဥစ္စာ။ နု ဟိရညံ နု ဝေနိယ (သုတ္တနိ။ ၃၂၂) ဣ....တထာ ဝီဟိသာလိယဝဂေါ်ဌမောဒိ ပုမ္ဗဏ္ဏာပရဏ္ဏာဘေဒံ ဝေနိယမ္ပိ တေသံ နာ-ဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀။ (–သုတ္တနိ။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဝ။၃၉၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၇။ ဇာ၊ ဌ၊၅။၁၀၄။)

ဝေပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဝေ+ဏာပေ+တိ။ ဝေတ္ထတ္ထ။ ၂၀၇။] သောက်စေ–စို့စေ–တိုက်–၏။ တာ ဟိ ဝေပေန္တိ ထည့် ပါယေန္တိတိ ဝေတိယော။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၄၂။

ဝေပေန္တိ (ကာ၊ကြိ) [ဝေ+ဏာပေ+အန္တိ] သောက်စေ–စို့စေ–တိုက်–ကုန်၏။ အထက် ပုဒ် ကြည့်။

ဝေရက (တိ) [ရေ+ဏှု။ ထိ-ဌ် ဝေရိကာ။ (ဝေရက-သံ၊ ဝေရဂ-ပြာ)] (ခ) ဆောင်–မှတ်–တတ်သော၊သူ။ (၂) ချိုပိုး–ရွက် ဆောင်–တတ်သော၊သူ။ (ကလေးထိန်း) (ခ) ဣတိဟာသပဉ္စမာနံ ဝေဒါနံ ဝေရကာ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၇ဖ။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၁၅၃။ အပ၊ဌ၊ ဝ။၃၂၃။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။- ၁ဖ၉။) ....(၂) ဝေရိကာ, ပရိဟာရိကာတိ ဣမာ တိဝိဝေ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၄၂။

ဝေရကဇာတိက (တိ) [ဝေရက+ဇာတိ+က] ဆောင်–မှတ်–တတ်သော သဘောရှိသော၊ သူ။ သုတာနဉ္စ ဓမ္မာနံ ဝေရကဇာတိကော (ဝေရဏဇာတိကော၊က)ဟောတိ။ အံ၊ဝ။ ၄၁၀။

ဝေရဏ[2] (နု၊ထီ) [ရေ+ယု] (ခ) ဆောင်ခြင်း၊ (က) ပန်ဆင်ခြင်း၊ ဝတ်ဆင်ခြင်း။ (ခ) ဝတ်ရုံ–ကိုင်တွယ်–သုံးဆောင်–ခြင်း။ (ဂ) (တီး) ဆောင်း–မိုး–ခြင်း။ (ဃ) (ဘိနပ်) စီးနင်းခြင်း။ (၈) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ခြင်း၊ စိတ်ဖြင့် မှတ်သားထားခြင်း၊ စိတ်ဌာထားခြင်း။ (စ) ချီ–ပိုး–ထမ်းရွက်–

ခြင်း။ (ဆ) ချိန်တွယ်ခြင်း။ (ဇ) ညှိထွန်း-ခြင်း။ (စျ) ခေါ်ဆောင်ခြင်း။ (ည) သိုမ်ိုး-သိမ်းဆည်း-ထားခြင်း။ (ဌ) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (ဍ) စုံစမ်း-စစ်ဆေး-ဆင်ခြင်-ခြင်း။ (တ) (၂) ဆောင်တတ်သော (တရား, ပုဂ္ဂိုလ်)။

(၁) ဆောင်ခြင်း။ ဥပစာရဝိပန္နဿ၊ နိဂ္ဂေပေ ဝေရဏာယ ဝါ။ ဇာ၊၂။၂၂၄။ စိတ္တ-စေတသိကာနံ ဝေရဏဝသေန။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၀။ သမာနံ ဝေရဏမေ-တေသန္တိ သာဝေရဏာနိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၅၅။ ဝေရဏံ(ပ၊ဇ)—စုဌနိ၊ဌ။၂၅။ ဝေရဏေ။ အပ၊ဌ၊၂။၁ဖ၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။

(ဂ) ပန်ဆင်ခြင်း၊ ဝတ်ဆင်ခြင်း။ မာလာဂန္ဓ ဝိလေပန ဝေရဏ မဏ္ဍန ဝိဘူသန-ဋ္ဌာနာ ဝေရမဏီ။ ဝိ၊၃။၁၁၇။ ကောဋ္ဌိအဋ္ဌ-နကဿ ကဏ္ဏပိဋ္ဌနဿ ဝေရဏေန "ကော-ဋ္ဌိကဏ္ဏော"တိ ဝတ္တမ္ဗေ "ကုဋ္ဌိကဏ္ဏော" တိ ဝေ အာဘိညာတော။ ဥဒါန်၊ဌ။၂၂၀။ ဝေရဏံ နာမ ပိဋ္ဌနဿ ဝိမတိ၊၂။၁၁၅။ ပိဋ္ဌနဿ ဝေရ-ဏံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၄၀။

(ဃ) ဝတ်ရုံ – ကိုင်တွယ်–သုံးဆောင်–ခြင်း။ သဃ်ဘဋ္ဌိပတ္တစီဝရဝေရဏော သမ္ဘဇာန-ကာရီ ဟောတိ။ မ၊၁။၇၂။ သံ၊၃။၁၂၄။ မဟာနိ။၃ဇ၃။ သဃ်ဘဋ္ဌိပတ္တစီဝရဝေရဏောတိ ဏ္ဍ သဃ်ဘဋ္ဌိစီဝရာနံ နိဝါသနပါရုပနဝ-သေန, ပတ္တဿ ဘိက္ခာပဋ္ဌိဂ္ဂဟဏာဒိဝသေန ပရိဘောဂေါ ဝေရဏံ နာမ။ မ၊ဌ၊၁။၂ဖ၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၂ဇ။ မဟာနိ၊ဌ။၄၀၇။ (–အံ၊ ၃။၁ဖ၊၄၂၄။ နေတ္တိ။၁ဇ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၅။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၃၊၂၄ဖ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၅၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၄။ ဂိ၊သင်္ဃ။၄၂၃။ သံ၊ဌ၊၁။၁၂၀။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁။ မဟာနိ၊ဌ။၁ဖ၉။ ဝဇိရ။ ၂၁၅။ မ၊ဋီ၊၁။၂၅၁။)

(ဂ) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ခြင်း။ ဝေရဏာယ ဏ္ဍဒ် ဖလံ။ အပ၊၁။၂၂ဖ။ ဆတ္တ-ဘော၀ ဝေရဏံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၇၃။ (ဃ) (ဘိနပ်) စီးနင်းခြင်း။ ဆတ္တံ အပနာမေတ္ဝာ ဥပါဟနာနံယေ၀ ဝေရဏံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၇၃။

(င)အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ခြင်း၊စိတ်-ဖြင့် မှတ်သားထားခြင်း၊ စိတ်၌ ထားခြင်း။ ဝေရဏတောပိ သတိ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၁၄။ ပရိယတ္တိပဋိဝေဓမ္ဘာနံယေ၀ ဝေရဏတော ဓမ္မဝရုတိ ဝေမေတ္ထ အတ္ထော ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၄ဖ၊ ဝေရဏံ ပါဠိယာပိ ပါဠိအတ္ထဿာပိ စိတ္တေ ဌပနံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄။

ဝေရဏံ (ပ၊ဇ)—သာရတ္ထ၊၃။၁၁၀။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။ဖ၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၃၃ဖ။ မ၊ဋီ၊၂။၃၁။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂၀။ ဝေရဏေန (တ၊ဇ)—အံ၊ဋီ၊၃။၁ဝဖ၊၃ဝ၆။ ဝေရဏတော — ဥဒါန်၊ဌ။၂ဇ၉ဖ။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၃၅ဖ။

(စ) ချီပိုး–ထမ်းရွက်–ခြင်း။ ဝေရဏ-နှာပန မဏ္ဍန ဗီဇေ ကိစ္စာဟိ စတူဟိ ဝေတိဟိ ခတ္တိယကုမာရော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၄၅။ ဝေရဏံ ဥရသာ, ဥဠ္ဟနာ, ဟတ္ထေဟိ ဝါ သုစိရံ ဝေလံ သန္ဓာရဏံ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၄၂။ (ဆ) ချိန်-တွယ်ခြင်း။ မာနေနာတိ တိ၀ိဓေန မာနေန တီရဏေန ဝေရဏေန ပူရဏေန ဝါ။.... ဝေရ-ဏန္တိ တုလာယ ဝေရဏံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဝ၆၄။

(ဇ) ညှိထွန်းခြင်း။ ဉာဏပဒီပဿ ဓမ္မ-ဒေသနာပဒီပဿ စ ဝေရဏတော ဥဏ္ဍာ-ဝရော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၇၃။ (စျ) ခေါ်-ဆောင်ခြင်း။ တတြာတိ တသ္မိံ အာစရိယ-ဝစနေန အဂ္ဂိလိမာလဿ ဝေရဏေ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၁၅၄။ (ည) သိုမ်ိုး – သိမ်းဆည်း–ထား

ခြင်း။ ဝေရဏဥဿတ္ထ ဌပနံ, ပရိဘောဂေါ ဝါ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

(ဌ) ဖျက်ဆီးခြင်း။ အပါယာဒီ နိဗ္ဗတ္တ-ကာကိလေသဝိဓ္ဓံသနဥဿတ္ထ ဝေရဏ။ သာ-ရတ္ထ၊၁။၁၂။ (–ဗဇ။ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၁၂၀။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၄။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၈၅။ (ဍ) စုံစမ်း–စစ်ဆေး – ဆင်ခြင် – ခြင်း။ တေ အတ္ထေ ယာထာဝတော ဝေရဏတော ဥပ-ဝေရဏတော ဓမ္မေ၁။ သံ၊ဌီ၊၁။၃၂၇။

(တီ) (၂) ဆောင်တတ်သော (တရား, ပုဂ္ဂိုလ်)။ ဝေရဏတော ဓမ္မေ၁ ဝိနိပတိတုံ အပ္ပဒါနတောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၇၈။ သုခဿ ဝေရဏတော ဒေဝါနံ ဘော-ဇနံ "သုခ"တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၄၂၃။ (–ဝိမာန၊ဌ။ ၂၁၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဗ၇။)

ဝေရဏ၂ (နဝ) [ဝေရဏ + သုတ္ထ။ ဝေရဏ+ သတ္ထ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] ရဟန်းတို့အား သို့, ပယ်, ဆိုက်, ပို့ပြီး ၄-ပါးသော သစ္စာ တရားတို့ကို ဆောင်မှတ်ကြရန် တိုက်တွန်း ဟောပြရာသုတ်။ (၁) ပဌမဝေရဏသုတ်။ (၂) ဒုတိယဝေရဏသုတ်။ (ထိ) (၃) ဝေ-ရဏမန္တန်ကျမ်း၊ ကျမ်းဂန်မျှားစွာတို့ကို အာဂုံ ဒုတ်တက် ဆောင်ရွက်နိုင်–ရာ–ကြောင်း–ဖြစ်သောကျမ်း။ (၁) သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊၁။၃၇၄-၅။ (၂) သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊၁။၃၇၅။ (ထိ) (၃) ဝေရဏာ-ယ ဝါ (ကခ်ီ။၃၃၄-၌ 'စ'ဖြင့် ရှိ၏။) တိ ဝေရ-ဏသတ္တေ၊ ယသ္မိံ ဝုတ္တနယေန ပဋ္ဌိပဇ္ဇန္တာ ဗဟူနိပိ ဂန္ဓာနိ ဝေရေန္တိ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၇၈။

ဝေရဏက (တိ) [ဝရ+ယု+က] (၁) ဆောင်–မှတ်–တတ်သော၊သူ။ (၂) ကြွေးမြီကို–ဆောင်–ယူ – တတ်သော၊ ကြွေးမြီတင်-သော၊ သူ။ (၃) ဝေရဏာယ သိက္ခိတတ္တာ ဝေရဏတာ ဗဟုမ္ပိ ဝေရေန္တိ။ မိလိန္ဒ။၈၅။ ဆိန္နဘိန္နပဌရေ(ဝိမတိ၊၁။၃၂)လည်း ကြည့်။ (၂) ဝေရဏကသ ပဌိနိဝိဘူတော ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၃ဗ။ ဝေရဏကော "ဒါတုံ နဝ သက္ကော-မိ"တိ နဝ ကိဠိ အဒါသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၈ဗ။

ဝေရဏကသတိ (ထီ) [ဝေရဏက+သတိ] ဆောင်–မှတ်–တတ်သော သတိ။ ပုဗ္ဗဝစနံ ဂဟေတ္တာ ဝေရဏကသတိ အညေဟိ ထေရေ-ဟိ ဗလဝတရာ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၁။၂၂၃။

ဝေရဏကာလ (ပု) [ဝေရဏ+ကာလ] ဆောင်–ထား–ရာ အချိန်–အခါ–ကာလ။ သမ်ဘ-ဏိ ဂဟေတ္တာ ကဠိယံ ဝေရဏကာလေ။ ဝဇိရ။၃၇၈။

ဝေရဏဇာတိက (တိ) [ဝေရဏ+ဇာတိ+က] ဆောင် – မှတ်–ခြင်း သဘောရှိသော၊သူ။ သုတာနံ ဓမ္မာနံ ဝေရဏဇာတိကော ဟောတိ။ အံ၊၃။၅ဗ။ (–၁၁၈။)

ဝေရဏဌ (ပု) [ဝေရဏ+အတ္ထ] ဆောင်တတ် သည်၏အဖြစ်ဟူသော–အနက် – သဘော။ အတ္ထနော ဗလဿ သဘာဝဿ စ ဝေရဏ-ဌေန ဝေတုယော။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၁၇၃။ ရှန်-တ္တာ ဝေရဏဌေန ပလိရောဓော။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၈၄။ (–မ၊ဌီ၊ ၂။၁၃။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၁ ၂ ၉။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၃ ၉။)

ဝေရဏတ္ထ (ပု) [ဝေရဏ+အတ္ထ] (၁) ဆောင် – မှတ်–ခြင်းဟူသော အကျိုး။ (တိ)(၂) ဆောင်ခြင်းအနက်ရှိသော(ဒဟ-သဒ္ဒါ)။ (၁) ဝေရဏတ္ထ (ဒီ၊ဌ၊၃။ ၉ ၅)နှင့် ဥပဝေရဏတ္ထံ သလ္လက္ခဏတ္ထံ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၉ ၁။ (–အံ၊ဌီ၊၃။ ၁ ၂ ၃။) (တိ)(၂)ဒဟ-သဒ္ဒါ ဝေရဏတ္ထော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။

ဝေရဏနိယမ (ပု) [ဝေရဏ+နိယမ] ဆောင် ခြင်း၏ မြဲခြင်း၊ အမြဲဆောင်ခြင်း။ ဝေရဏ-

နိယမေ ဝုတ္တဒေါသာဘာဝမေဝ ဥပတ္တမ္ဘေ-
တိ။ ဝဇိရ။ ၂၁၈။

ဝေရဏပညာ (ထီ) [ဝေရဏာ+ပညာ] ဆောင်
–မှတ်သား–တတ်သော ပညာ။ "သဝန-
ပညာ ဝေရဏပညာ"တိ အာဒိနာ ပစ္စေကံ
ပညာသဒ္ဒေါ ယောဇေတမ္ဗော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။
၁၇၅။

ဝေရဏပရိစယသာခိက (တိ) [ဝေရဏ+ပရိ-
စယ+သာခိက] ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–
ခြင်း, လေ့လာခြင်းကို ပြီးစေတတ်သော
(ပညာ)။ ဓမ္မသာ ဝေရဏပရိစယသာခိကာ
ပညာ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၅၄။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇၂။

ဝေရဏမလ (နာ) [ဝေရဏ + မလ] (က)
ဆောင်နိုင်ခြင်းဟူသော စွမ်းအားသတ္တိ။ (ခ)
ဆောင်ခြင်း၌ ဖြစ်သော စွမ်းအားသတ္တိ။
(ဂ) (ခ) ဝေရဏမလ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈)နှင့်
ဝေရဏသခ်ါတံ မလံ၊ ဝေရဏော ဝါ မလံ၊
ဥဘယတ္ထာပိ ဝေရေတုံ သာမတ္ထိယန္တိ ဝုတ္တံ
ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။ ခုဒ္ဒက၊
ဋ္ဌ။၆၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၂၀။)

ဝေရဏမလဒဿန (နာ) [ဝေရဏမလ+ဒဿန]
ဆောင်နိုင်ခြင်းဟူသော – ဆောင်ခြင်း၌ဖြစ်
သော–စွမ်းအားသတ္တိကို ပြခြင်း။ ဝေရဏ-
မလဒဿနဠ္ဆ နာ ဝိရုဇ္ဈတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၈။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၄။ အံ၊ဋီ၊
၁။၂၆။

ဝေရဏဝိရိယ (နာ) [ဝေရဏ+ဝိရိယ] ဆောင်–
မှတ်သား–ခြင်း၌ ဖြစ်သော – လုံ့လ–
ဝိရိယ။ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဏှနဝိရိယံ သဗ္ဗာယန-
ဝိရိယဠ္ဆ ဝေရဏဝိရိယဠ္ဆ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။

ဝေရဏသတိ (ထီ) [ဝေရဏာ+သတိ] ဆောင်
– မှတ်သား–ခြင်း၌ဖြစ်သော အောက်မေ့
မှု "သတိ"။ ဗုဒ္ဓဝစနံ ဥဂ္ဂဟေတ္မာ ဝေရဏ-
သတိ အညေဟိ ထေရေဟိ ဗလဝတရာ
အဟောသိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၇။

ဝေရဏသတ္ထ (နာ) [ဝေရဏ+သတ္ထ] ဆောင်ပုံ
– ဆောင်နည်း–ကို ညွှန်ပြရာကျမ်း။ ဝေ-
ရဏာယ ဝါတိ ဝေရဏသတ္ထေ၊ ယသ္မိံ ဝုတ္တ-
နယေန ပဋ္ဌိပဋ္ဌန္တာ ဗဟုနိပိ ဂန္ထာနိ ဝေ-
ရေန္တိ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၇၀။

ဝေရဏသဘာဝ (တိ) [ဝေရဏ + သဘာဝ]
ဆောင်ခြင်းသဘောရှိသော။ ဝေရဏသဘာ-
ဝတော, အမ္မမ္ဘပဋ္ဌိပက္ခတော စ "ဓမ္မသာ"-
တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၀၀။

ဝေရဏသမတ္ထ (တိ) [ဝေရဏ+သမတ္ထ] ဆောင်
ရွက်–မှတ်သား – ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။
ဝေရဏသမတ္ထာယာ(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၇)တိ သာတိ-
သယံ သတိဝိရိယသဟိတတာယ ယထာ-
သုတံ ယထာပရိယတ္တံ ဓမ္မံ ဝေရေတုံ
သမတ္ထာယ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၇။

ဝေရဏသရ္ဝပဒဿန (နာ) [ဝေရဏ+သရ္ဝပ+
ဒဿန] ဆောင်ပုံသရ္ဝပ်ကို ပြခြင်း။ ဝေရဏ-
သရ္ဝပဒဿနံ ဝါ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။

ဝေရဏာကာရဒဿန (နာ) [ဝေရဏ + အာ-
ကာရ+ဒဿန] ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာကို
ပြခြင်း။ "အပတမာနေ"တိ ပန ပဒေန
ဝေရဏာကာရဒဿနံ အပတနကရဏဝသေ-
နေဝ ဝေရေတီတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၂။

ဝေရဏီယ (တိ) [ဝေ + အနီယ] ဝတ်ရှုံ
အပ်သော။ ဝေရဏီယ (ဒီ၊၂။၁၁၀)နှင့်
အန္တရန္တရာ မယာ ဝေရေတမ္ဘံ၊ ပရိဒဟိ-
တမ္ဘန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

ဝေရဏီယဝတ္ထု (နာ) [ဝေရဏီယ+ဝတ္ထု]
ချိန်တွယ်အပ်သောဝတ္ထု။ ဂုဏ္ဍတ်ီ ဂုဏ္ဍဖလ-
ပရိမာဏံ ဝေရဏီယဝတ္ထုံ။ အနုဋီ၊၂။၁၀၀။

ဝေရယ (ကြို) [ရေ+ဏယ + ဟိ] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်လော့။ (၃) (ကိုယ်ရံ = ကေစီ) ရံလော့။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) (၃) ဝေရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။

ဝေရယတိ (ကြို) [ရေ+ဏယ+တိ] ဆောင်၏။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယတေ (ကြို) [ရေ + ဏယ + တေ] ဆောင်၏။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယန္တိ (တိ) [ရေ+ဏယ+အန္တိ။ ထိ-ဌ် ဝေရယန္ဒိ] (၁) ဆောင်သော်။ (၂) နွတ်တက်–အာဂုံ–ဆောင်သော။ (၃) ပန်–ဆင်ယင်–သော။ (၄) ဆောင်း–မိုး–သော၊ သူ။ (၁) ဝေရယန္တာ သုတိဌရေ (အပ၊၁။၃)တိ အာကာသေ သုဌ္ဌု ဝေရယန္တာ ဂဏ္ဍန္တာ အနေကသတ-ဇနာ သုဌ္ဌု တိဌန္တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ။ (–ဇာ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊၂။ ၃၁၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆ဂ၊၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၆။) (၂) ဝေရယန္တော ဣမံ ဝိညူ၊ သမုဌ္ဌာနေန မုယ္ဟတိ။ ဝိ၊၅။၁၆၃။ ဗဟုမ္ပိ ဝေရယတော....နဿ တာယ ဇာတိယာ ဗမ္ဘာဝိသမယော ဟောတိ။ အသိ၊ပု။၁၄၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၆၀။ မ၊ဌ၊၂။ ဂ၆။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁ဂ၅။ သံ၊ဌ၊၂။၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃၇။ မဟာနိ၊ဌ။၃၃ဂ။ (၃) မာလာဂန္ဓဝိလေပနံ ဝေရယန္တေန။ သံ၊၁။၇ဂ။ အံ၊၂။၃၄၃။ ဥဒါန။၁၅၆။ (–သံ၊၃။၃၅၆။) (၄) အာကာသေ ဝေရယန္တသ ပဒုမဿ ဣတ္ထမုတ္ထမံ။ အပ၊၁။၆၃။ ထေရာ၊ဌ၊၂။၁ဇ၀။ (–ဗဟု၊၂။၂၁၃။ မိလိန္ဒ။၃၃၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၂၀။)

ဝေရယန္ဒိ (ကြို) [ရေ+ဏယ+အန္ဒိ] ဆောင်ကုန်၏။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယန္ဒု (ကြို) [ရေ+ဏယ+အန္ဒု] ဆောင်ကုန်လော့။ ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။

ဝေရယမာန (တိ) [ရေ+ဏယ+မာန] (၁) ဆောင်သော။ (၂) (ပန်း-စသည်) ပန်–ဆင်ယင်–သော။ (၃) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–သော။ (၄) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–သော။ (၅) ဝတ်ဆင်သော။

(၁) ပဌ္ဌန္ဒိ ဟတ္ထိနံ ဗလံ ဝေရယမာ-နာဝ နံ ဣတ္ထိ ဝေရေတုံ သက္ကောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၄၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀ဂ။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၆။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၄ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ဇ၃။)

(၂) ကိဿေန ကသိရေန သမ္ဘတံ ခေါ် ဇာရေဟိ သဒ္ဓိ သုရံ ပိဝန္တိယော မာလာ-ဂန္ဓဝိလေပနံ ဝေရယမာနာ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၃၅ဂ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀ဂ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၆၆။ (၃) ဟတ္ထိကဏ္ဍဝရဂတော သယံ မဂ်လ-ဟတ္ထိမတ္ထကေ သေတစ္ဆတ္တံ ဝေရယမာနော မဟာနာဂဝနံ သမ္ပာပုဏိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၆၃။

ဝေရယမာနော (ပုဗ္ဗ) — ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၆ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၆ဇ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ဂ၅။ ဝေရယမာနာ (ထီ၊ပ၊ဇ)—ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၃။ ဝေရယမာနာ (ပုဗ္ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ဂ ဇ။ ဝေရယမာနံ (ပုဗ္ဗ ဇ)—ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၁ ဇ။ ဝေရယမာနေန (ပုဗ္ဗ ဇ)—အပ၊ဌ၊ ၁။ ၆ ၅ ၂ ။

(၅) ပမာဏဘူတာယ တုလာယ ဝေ-ရယမာနော ဝိယ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၃ ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁ ။ ၄ ၅ ၅ ။ နာ ဌ ယာ မိနမာနော ဝိယ မဟာတုလာယ ဝေရယမာနော ဝိယ။ အသိ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ၆ ။ (–အသိ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၆ ။ ဣတိဝုတ်၊ ဌ ။ ၉ ၄ ။ မူလ ဌီ၊ ၂ ။ ၉ ၄ ။) (၅) ကာသိကသုစိ-ဝတ္ထဝေရော တိ ကာသိကာနိ သုစိ ဝတ္ထာနိ ဝေရယမာနာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ဂ ၉ ။

ဝေရယာမ (ကြို) [ရေ+ဏယ+မ] ဆောင်ကုန်၏။ ဝေရေတိ (၁) -ကြည့်။

ဝေရယာမိ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+မိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) သိ၏၊ အသိအမှတ်ပြု၏။ (၄) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၀) ကြည့်။

ဝေရယိ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) စိုက်ထောင်ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂၅)- ကြည့်။

ဝေရယိ သု (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+ဥ] ဆောင်ကုန်ပြီ။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယီ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံပြီ။(၄)(ကလေး) ချီပိုး–ပိုက်ထွေး–သယ်ဆောင်–ပြီ။ (၁)ဝေရေတိ (၁)- ကြည့်။ (၂) (၃) ဝေရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၆) -ကြည့်။

ဝေရယိတမ္ဘ (တိ) [ဝေ+ဏယ+တမ္ဘ] ဆောင်–မှတ်သား–အပ်သော။ ဝေရယိတမ္ဘာ (နေတ္ထိ၊ ၆။၁၂၉)တိ ဥပဝေရေတမ္ဘာ၊ ဥပလက္ခိတမ္ဘာ-တိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ ဌိ။ဂဝ။ (–နေတ္ထိ။ဇာ၊ ၁၆၅။ နေတ္ထိ၊ ၆။ ၂၇၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၄။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၀၂။)

ဝေရယိတ္ထ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+တ္ထ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေ-ရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဝေရယိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [ဝေ+ဏယ+တ္ဝာ] (၁) ဆောင်၍၊ ချိန်ဆ၍။ (၂) ညှိထုန်း၍။ (၃) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍။ (၁) ဟတ္ထေန ဝေရယိတ္ဝာပိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၆၇။ (၂) ဓမ္မုက္ကံ ဝေရယိတ္ဝာ။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၆။ (၃) ဝေရယိတ္ဝာ ဒွေ တုလာ အာဒါတမ္ဘာ။ ဝိ၊ ၁။ ၃၃၂။ သုတ္တံ ဝေရယိတ္ဝာ(ဝိ၊ ၁။ ၃၂၀)တိ သုတ္တံ တုလေတ္ဝာ ပလပရိစ္ဆေဒံ ကတ္ဝာ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ ပုမ္ဗေ တုလာယ ဝေရယိတ္ဝာ။ ဝင်ရ။ ၂၅၁။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄၁၃။ ကခ်ီ၊ ဌီ။ ဂ၁။ ကခ်ီ၊ ဌီ၊ သစ်။ ၃၁၇။)

ဝေရယိတ္ဝာန (ကြိ၊ဝိ) [ဝေ+ဏယ+တ္ဝာန] (၁) ဆောင်၍၊ (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်၍။ (၂) ဆောင်း–မိုး–၍။ (၃) ညှိထုန်း၍။ (၁) ဒသမသော ဝေရယိတ္ဝာန။ စရိယာ။ ၃၉၂။ စရိယာ၊ ဌ။ ၇၉။ ဇာ၊ ဌ၊ ၇။ ၂၄၈။ (၂) သေ-တစ္ဆတ္တံ ဝေရယိတ္ဝာန။ စရိယာ။ ၄၁၂။ (–အပ၊ ၁။ ၃၂၂။ အပ၊ ၂။ ၇၁။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၉၃။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃၀။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၁။) (၃) မေဃောက္ကံ ဝေရယိတ္ဝာန။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁၈၃။

ဝေရယိမှ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+မှာ] ဆောင်ကုန်ပြီ။ ဝေရေတိ (၁) -ကြည့်။

ဝေရယိသတိ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+သတိ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယိသသိ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+သသိ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယိသာမိ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+သာမိ] ဆောင်လိမ့်အုံ့။ ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။

ဝေရယီ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) (၃) ဝေရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။

ဝေရယုံ (ကြိ) [ဝေ+ဏယ+ဥ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၃) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်ကုန်ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေ-ရေတိ (၁၂) -ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၂၀) -ကြည့်။

ခရမယယျ (ကြီ) [ခရ+ဏယ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ ခရရေတိ (၁)-ကြည့်။

ခရာ (ထီ၊နဿ) [ရေ+ဏ+အာ။ ဝေဂံ ခရေ-တိတိ ခရာ။ ခန်၊ဌီ။၅၀။ (–၁ဝ၉၅)] သီတာ ဝါရိခရာတိ ဣတ္ထိလိင်ပဒဿ 'သီတံ ခရ' ဣတိ နပုံသကလိင်ေန အတ္ထဝစနံ ခရ-သဒ္ဒဿ ဒ္ဝိလိင်ကဘာဝဥာပနတ္ထံ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။၁၃၉။] (၁) အယဉ် (မိုးရေ၊ မိုးပေါက်၊ မိုးရေအယဉ်၊ နို့ရည်အယဉ်၊ ကုသိုလ်အယဉ်၊ ရောင်ခြည်အယဉ်-စသည်)။ (၂) အသွား (ဝေးသွား၊ သန်လျက်သွား စသည်)။ (တိ) (၃) အသွားရှိသော (သင်ခုန်းဝေးစသည်)။ (၁) အန္တလိက္ခာ ဣညဿ ခရာ ဩပတိတ္ထာ ဣညာဂါရံ ပူဇရတိ။ ဝိ၊၃။၃၃၇။ ဒွေ ဥဒကဿ ခရာ-အန္တလိက္ခာ ပါတုဘာဝန္တိ။ ဒီ၊၂။၁၃။ ခရ-(ဒီ၊၁။၇ဝ)ဣတိ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ (–ဒီ၊၁။ ၁၉၆။ သံ၊၃။၃၃၁။ အံ၊၂။၄၆။ အံ၊၃။၄ဝ။ ကခ်ီ။၂ဝ၁။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇၁။ အုံ၊ဌ၊၂။၃၃၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၂။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၆၃။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၃၅၆။ အံ၊ဌီ၊၃။၁၂။) (၂) သစေ ခရာ ဘိဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၇၃။ အသိ နမိတ္ထာ ခရာယ ခရံ ပဟာရိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၃ဝ။ (–ဒီ၊၃။၁ဝ၄။ ဝိ၊ဌ။ ၂။၄၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။၉၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၇။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၅၇။) (တိ) (၃)တတ္ထ ကိရ နိရယပါလာ မဟန္တမဟန္တေ ခုရေ ဥပရိ ခရေ ကတ္ထာ သန္ဌရန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ဝ၃။

ခရာကိုရဏ (နဿ) [ခရ+အာကိရဏ] ရေအယဉ်ကို ကြဲဖြန့်ခြင်း။ ဥဒ္ဓဟိတ္ထာ ဥဒ္ဓဟိတ္ထာ ခရာကိရဏဝသေန ဥဿ္ဘိဇ္ဇန္တိ ဝိနဿန္တိ ဝါ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၉။

ခရာကုလ (တိ) [ခရာ+အာကုလ] မိုးရေအယဉ်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ သမန္တတော ပဋ္ဌရန္တိဟိ ခရာဟိ အာကုလာတိ ခ၃ရာ-ကုလာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁ဖ၃။

ခရာနိပါတ (နဿ) [ခရာ+နိပါတ] (၁) ရေအယဉ်၏ ကျခြင်း။ (၂) ရေအယဉ် ကျရာ (အရပ်-စသည်)။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) ခရာနိပါတေ ခဏေနေ၀ ပထ၀ိယံ ရဇောဇလ္လဿ ဝူပသမော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၄။

ခရာနိပါတပုဗ္ဗဏ္ဏက (နဿ) [ခရာနိပါတ+ပုဗ္ဗ-ဏ္ဏက] ရေအယဉ်၏ ကျခြင်း (ယင်း၏ကျခြင်း ကြောင့်ဖြစ်သော) ရေပြွက် ရေမြှုပ်။ ခရာ-နိပါတပုဗ္ဗဏ္ဏကေဟိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ အံ၊ဌ၊ ၃။၁ဝ) တိ ခရာနိပါတေဟိ ဥဒကပုဗ္ဗဏ္ဏ-ကေဟိ စ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂ဖ၃။ အံ၊ဌီ၊၃။၁၃။ =ဥဒကခရာနိပါတေဟိ စ တတောယေ၀ ဥဋ္ဌိတဥဒကပုဗ္ဗဏ္ဏကသခ်ိတေဟိ ဖေဏပဋ္ဌ-လေဟိ စ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၁၃၉။

ခရာနုပ္ပဝေ၀ဏ (နဿ) [ခရာ+အနုပ္ပဝေ၀ဏ] မိုးရေအယဉ် အစဉ်မပြတ် ရွာခြင်း။ သုဝဏ္ဏ-တာတိ ဒေ၀ဿ သမ္မာ ခရာနုပ္ပဝေ၀ဏံ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၉ဝ။ ခရာနုပ၀ေ၀ဏံ ဝဿနံ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။၁၃ဝ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃ဂ၄။

ခရာပစ္ဆေဒဂဏန (ထီ၊နဿ) [ခရာ+ပစ္ဆေဒ+ ဂဏန] ရေအယဉ်ပြတ်ခြင်း၏ အရေအတွက်။ ဣတ္ထ သယံ သိဋ္ဌနေ ခရာပစ္ဆေဒဂဏနာယ အာ၀ဋ္ဋိဂဏနာ ၀ေဒိတမ္ဘာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဂ၀။

ခရာပိတ (တိ) [ရေ+ဏာပေ+တ] ဆောင်းစေအပ်–မိုးစေအပ်–သော။ တေဟိ ဆတ္တံ ခရာပိတံ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၂ ၂။

ခရာ၀ဋ္ဋေ၀ (နဿ)[ခရာ+အ၀ဋ္ဋေ၀]ရေအယဉ်ကို–ပြတ်စေခြင်း– ဖြတ်ခြင်း။ အာ၀ဋ္ဋိ-ဋ္ဌာနေ ပန ခရာ၀ဋ္ဋေ၀ဝသေန ပယောဂ-ဗဟုလတာယ အာ၀ဋ္ဋိဗဟုလတာ ၀ေဒိတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ ၂။

ခရာ၀ယ၀ (ပု) [ခရာ+အ၀ယ၀] ရေအယဉ်၏ အစိတ်၊ ရေပေါက်၊ ရေစက်။ ပိန္ဓုသဒ္ဒါ

ဟိ "ဗျာလမ္ဘမ္ဘုရေဗိန္ဓု" တိ အာဒီသု ဝိယ ဝေရုဝယဝေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ဝ၃ဂ။

ဝေရုဝေဂ (ပု) [ဝေရု+ဝေဂ] ရေအာယဉ်၏ အဟုန်။ ဟေ တတ္ထ တတ္ထ ပမုခေသု ဌတ္တာ ဝေရုဝေဂေန ဥဒ္ဓဟိတ္တာ ဘိဇ္ဇန္တေ ပုဗ္ဗုဋ္ဌကေ ဒိသ္မာ။ မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝဝ၇။

ဝေရိ ˚သု (ကြိ) [ဝရ+ဏေ+ဥ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) ဆောင်း–မိုး–ကုန်ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၁၂)-ကြည့်။

ဝေရိတ (တိ) [ဝရ+ဏေ+တ] (၁) ဆောင်အပ်–လွယ်အပ်–သော။ (၂) နှုတ်တက်–အာဂုံ–ဆောင်အပ်သော။ (၃) ပန်ဆင်အပ်သော။ (၄) ဝတ်ရုံအပ်သော။ (၅) ဆောင်းအပ်–မိုးအပ်–သော။ (၁) မယာ ဒသ မာသေ ကုစ္ဆိယာ ဝေရိတောဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဝ၃ဖ။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၃၂၄။) (၂) ဝေရိတံ ယေန စာသတ်။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅ဖ။ အတိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂။ ဝဇိရ။၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။၂၅။ ဝိမတိ၊၁။ဇ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅ဂ။) (၃) ဘော ပုရိသ စိရံ တယာ ပဒုမံ ဝေရိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃။ (၄) ဝေရိတံ ယံ လောကဂရုနာ ကော တံ ပံသုကူလံ နု ဝေရယေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဖ၂။ (၅) ဆတ္တံ ကုသလေန ပုရိသေန ဝေရိတံ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၄။

ဝေရိတဆတ္တ (နာ) [ဝေရိတ+ဆတ္တ] ဆောင်း–မိုး–အပ်သော ထီး။ ဆတ္တာနိတိ အာဇာနိယ-ပိဋ္ဌေ နိသိန္နာနံ ဝေရိတဆတ္တာနိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၄၂။

ဝေရိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဝရ+တုံ] ဆောင်ခြင်းငှါ။ ဝေရိတုံ သမတ္ထနတော ဟေဋ္ဌာ ဝုတ္ထဝစနေန ဝိရုဇ္ဈေယျ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ဝ၄ဂ။

ဝေရီ (ရီ) ယတိ (ကမ္ဘ၊ကြိ) [ဝရ+ယ+တေ] (၁) ဆောင်အပ်၏။ (၂) ဆောင်း–မိုး–အပ်၏။ (၁) ဝါတေဟိ ဝေရိယတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၅၀။ ပစ္စယေဟိ ဝေရိ-ယတိ။ အနုဋီ၊၁။၄၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၅။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉။) (၂) သေတစ္ဆတ္တံ ဝေရိယတိ-(အံ၊၁။၁၄၄)တိ မာနုသကသေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဒိဗ္ဗ-သေတစ္ဆတ္တမ္ပိ ဥပရိ ဝေရိတမေဝ ယောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၅။

ဝေရိယန္တ (တိ) [ဝရ+ယ+အန္တ] ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ "ဆတ္တံ မရ" တိ ဇတ္ထ ဝုတ္ထပ္ပကာရံ သေတစ္ဆတ္တံ ဝေရိယန္တံ မုဒ္ဓနိ ဒိသ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဝ၆။

ဝေရီ (ရီ) ယမာန (တိ) [ဝရ+ယ+မာန] (၁) ဆောင်အပ်သော။ (၂) ပန်ဆင်အပ်သော။ (၃) ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ (၄) ကိုင်ဆောင်–စိုက်ထောင်–အပ်သော။ (၅) ချီပိုး–သယ်ဆောင်–အပ်သော။(၁) ဆောင်အပ်သော။ ဒဏ္ဍဒီပိကာသု ဇာလေတ္တာ ဝေရိယ-မာနာသု။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂။ သမဝုရံ ဝေရိယ-မာနာနံ ကုလာနံ ဥပရိမတလံ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၄၅။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၁ဝ။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၉၁။ မူလဋီ၊၁။၂၈။) (၂) ပန်ဆင်အပ်သော။ အစ္ဆရာသံ ဝေရိယမာနာနံ၊ ဂန္ဓော တေသံ နု ဆိဇ္ဈတိ။ ဇာ၊၂။၃၄၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၃၃။ (၃) ဆောင်း–မိုး–အပ်သော။ ဇဋ္ဌရရထ-ကေန ယာတိ ပဏ္ဏဆတ္တကေန ဝေရိယမာ-နေန။ သံ၊၁။ဇ၀။ အမစ္စာဒီ ပရိဝုတော သေတစ္ဆတ္တေန ဝေရိယမာနေန။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဇ၆။ (–သံ၊၁။၂၂၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၈။ မမ္ပ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅ဂ။) (၄) ကိုင်ဆောင်–စိုက်ထောင်–အပ်သော။ ဥက္ကာသု ဝေ-ရိယမာနာသု ရုဇဂဟာမှာ နိယျာသိ မဟာစ-ရုဇာနုဘာဝေန။ ဒီ၊၁။ဇ၆၊ (–ဒီ၊၁။၁ဝ၁။ မဋ္ဌ၊၁။၁ဇ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဇ၃။ ဗမ္ဘ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁ဂ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၂ဂ၀၊၂ဂ၂။) (၅) ချီပိုး–သယ်ဆောင်–အပ်သော။ ဇာတကာ-

လတော ပဘုတိ ဝေတိဟိ အက်ံတော အက်ံ ဟရိတ္ဝာ ဝေရိယမာနော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၀။

ဝေရိဿန္တိ (ကြို) [ဝေ+အ+ဿန္တိ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။

ဝေရီ (တိ) [ဝေ+ဏီ။ ထီ-ဌ် ဝေရိနီ] (၁) ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ (၂) ဝတ်ရုံတတ်သော၊ သူ။ (၁) အန္တိမဒေဟဝေရီ (ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။၁၄၄)-ကြည့်။ (၂) ဝေရွှမ် ဝတ္ထုံ ဝေရိနီယာ နာမ သဒ္ဒါ သံဝါသံ နာလဘိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၃။

ဝေရေ (ကြို) [ဝေ+ဏေ+ယျ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) (ပန်း စသည်)ပန်ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂) ကြည့်။

ဝေရေတဗ္ဗ (တိ) [ဝေ+ဏေ+တဗ္ဗ] (၁) ဆောင်အပ်သော။ (၂) ဆောင်ရှက်-မှတ်သား - စိတ်ဌာန - အပ်သော။ (၃) သုံးဆောင်-ကိုင်တွယ် - အပ်သော။ (၄) ဆင်ယင်-ဝတ်ဆင်-အပ်သော။ (၅) ဝတ်ရုံအပ်သော။ (၆) လွယ်အပ်သော။ (၇) ဆောင်းအပ်-မိုးအပ်-သော။ (၈) စီးအပ်သော။ (၉) ပတ်အပ်-စည်းအပ်-ပန်းအပ်-သော။ (၁၀) ပေါင်းအပ်သော။ (၁၁) အုံးအပ်သော။ (၁၂) အိပ်အပ်သော။ (၁၃) ထိုင်အပ်သော။ (၁၄) ကျိုက်အပ်သော။ (၁၅) ထားအပ်သော။ (၁၆) ထမ်းအပ်သော။ (၁၇) သိုမှီး-သိမ်းဆည်း-ထားအပ်သော။

(၁) ဆောင်အပ်သော။ ဆပ္ပဿာနိ ဝေရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၁။၃၃၄။ နဂိဟိဒ္ဓဇော ဝေရေတဗ္ဗော၊ ဝိ၊ဌ။၅၂။ မဟာစမ္မာနိ ဝေရေတဗ္ဗာနိ။ ဝိမတိ၊ဋ။၁၅။ (-ဝိ၊၅။ ၂၄ဂ။ မ၊ဋ။၁၂၃။ အံ၊၁။၄၃၉။ သာရတ္ထ၊ ဋီ။၄၄၄။)

(၂) ဆောင်ရှက် - မှတ်သား - စိတ်ဌာန - အပ်သော။ (ခမ္မဒေသနံ) ဥဂ္ဂဟေ-တဗ္ဗံ ပရိယာပုဏိတဗ္ဗံ ဝေရေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၄၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၃ဂ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၄၂။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁ဌ။ သက္ကစ္စံ ဥဂ္ဂဏှိတဗ္ဗော ဝေရေ-တဗ္ဗော စ။ မဟာနိ၊ဌ။၉။(-ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၉။)

(၃) သုံးဆောင်-ကိုင်တွယ်-အပ်သော။ နဘိကွဝေ စာမရိပိဏဏိ ဝေရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၆၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဌ၄၅။

(၄) ဆင်ယင် - ဝတ်ဆင် - အပ်သော။ နကာယူရံ ဝေရေတဗ္ဗံ။....နအဂ္ဂိလိမုဒ္ဓိကာ ဝေရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၄၁။ (၅) ဝတ်ရုံအပ်သော။ ဝေရဏိယန္တိ အန္တရန္တရာ မယာ ဝေရေတဗ္ဗံ၊ ပရိဒဟိတဗ္ဗန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၆၀။ (၆) လွယ်အပ်သော။ နစ ဘိက္ခဝေ ဒါရုပတ္တော ဝေရေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဌ။ ၂၄ဂ။

(၇) ဆောင်းအပ်-မိုးအပ်-သော။ နဘိက္ခဝေ ဆတ္တံ ဝေရေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၆၉။ (-ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၁။ ဝဇိရ။၁၂၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁ဌ။ ဝိမတိ၊ဋ။၁၆၆။) (၈) စီးအပ်သော။ နဘိက္ခဝေ ဒီဃာ ဥပါဟနာ ဝေရေတဗ္ဗာ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၇၂။ (-ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၃၆ဂ။)

(၉) ပတ်အပ်-စည်းအပ်-ပန်းအပ်-သော။ နဘိက္ခဝေ ဥစ္ဆာဝစာနိ ကာယ-ဗန္ဓနာနိ ဝေရေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၇၆(-ဌ၅ဂ။) (၁၀) ပေါင်းအပ်သော။ နဝေဌနံ ဝေရေ-တဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ။ ၄၂ဌ။ (၁၁) အုံးအပ်သော။ နဘိက္ခဝေ အနုကာယိကာနိ ဗိမ္ဗောဟနာနိ ဝေရေတဗ္ဗာနိ။ ဝိ၊ဌ။ ၂၉၅။

(၁၂) အိပ်အပ်သော။ နဘိက္ခဝေ ဥစ္ဆာသယနမဟာသယနာနိ ဝေရေတဗ္ဗာနိ ဝိ၊ဌ။ ၂ဂ၁။ (၁၃) ထိုင်အပ်သော။ နဘိက္ခဝေ ဥစ္ဆာ မဉ္စပဋိပါဒကာ ဝေရေ-

တမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။၂၉၅။ (၁၄) ကျိုက်အပ်သော။ နှ ဘိက္ခဝေ ဩဝဏ္ဏိကံ ဝေရေ-တမ္ဘံ။ ဝိ၊၄။၂၃၁။ (၁၅) ထားအပ်သော။ နှ ဘိက္ခဝေ ဒီဃာ နခါ ဝေရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။ ၂၃၃။

(၁၆) ထမ်းအပ်သော။ နှ ဘိက္ခဝေ ဒဏ္ဍသိက္ကာ ဝေရေတမ္ဘာ။ ဝိ၊၄။၂၂၀။ (၁၇) သိုမ်ီး–သိမ်းဆည်း–ထားအပ်သော။ ဒသာ-ဟပရမံ ကာလံ ဝေရေတမ္ဘံ။ ဝဇိရ။၂၁၅။ ဝေရဏ-လည်း ကြည့်။

ဝေရေတမ္ဘစီဝရ (ပုံနှ) [ဝေရေတမ္ဘ+စီဝရ] သိုမ်ီး–သိမ်းဆည်း – အပ်သော သင်္ကန်း။ ယသ္မာ ဝေရေတမ္ဘစီဝရံ နတ္ထိ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

ဝေရေတမ္ဘစီဝရဒဿန (နှ) [ဝေရေတမ္ဘစီဝရ+ ဒဿန] သိုမ်ီး – သိမ်းဆည်း – ထားအပ်သော သင်္ကန်းကိုပြခြင်း။ ယဒိ ဒသာဟပရမံ ဝေရေတမ္ဘစီဝရဒဿနတ္ထံ ဝုတ္ထံ သိယာ။ ဝဇိရ။၂၁၅။

ဝေရေတိ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+တိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–၏။ (၄) သိ၏၊ အသိအမှတ်ပြု၏။ (၅) သင်ယူ၏။ (၆) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–၏။ (၇) (ပန်း-စသည်) ပန်၏။ (၈) (တန်ဆာ)ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–၏။ (၉) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်၏။ (၁၀) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ္ဆီ)ရုံ၏။ (၁၁) (သပိတ်) လွယ်၏။ (၁၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–၏။ (၁၃) (ဘိနပ်)စီး၏။ (၁၄) (ခါးပန်းကြိုး) ပန်း၏၊ ပတ်၏၊ စည်း၏။ (၁၅) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း)ပေါင်း၏။ (၁၆) (ခေါင်းအုံး) အုံး၏။ (၁၇) အိပ်နေ၏။ (၁၈) ထိုင်နေ၏။ (၁၉) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း) ကျိုက်၏။ (၂၀) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၂၁) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–၏။ (၂၂) စစ်ဆေး–စုံစမ်း – မေးမြန်း – ၏။ (၂၃) ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၏။ (၂၄) ညှိထွန်း၏။ (၂၅) စိုက်ထောင်၏။ (၂၆) (ကလေး) ချီပိုး–ပိုက်ဆွဲး– သယ်ဆောင်–၏။ (၂၇) ယူ၏။ (၂၈) (အမျိုးအနွယ်) ထား၏၊ တည်စေ၏။ (၂၉) (လက်သည်း, ခံပင်) ထား၏။ (၃၀) အလိုရှိ၏။ (၃၁) (ဆိုင်း)ထမ်း၏။

(၁) ဆောင်၏။ ဝေရေတိ— ဝိ၊၂။ ၄၅၅။ ဒီ၊ဝ။၁၅၇။ သံ၊ဝ။၉၀။ အံ၊ဝ။၅၂၇။ အဘိ၊ပု။ဝ၆၄။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ နေတ္တိ၊ဌ။၅၃။ မ၊ဌီ၊ဝု။၉၀။ အံ၊ဌီ၊ဝု။၄၅။ ဝေရယတိ— ပေဌကော။၂ဝ၂။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၅ဝ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ဝ၄၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဝဝ၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၅၄။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၄။ ဝေရေဏ—ဝိ၊ဝ။၂၇၄။ ဝိ၊၂။၂၂ဝ။ ဒီ၊၂။ဝ၂။ အံ၊ဝ။၂၄၂။ အပ၊ဝ။ ၄၆။ နေတ္တိ။ဝ၃ဝ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂ဝ၉။ ဝေရယန္တိ— အပ၊ဝ။၃၅၈။ ဇာ၊၂။၂ဝ၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၂။ ထေရီ၊ဌ။၄၄။ အပ၊ဌ၊ဝ။၂၄ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၁၄၉။ ဝေရေသိ — မ၊၂။၉၆။ မ၊ဝ။၂ဝ၂။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၅၆။ ဝေရေသီ (ပေတ။ဝ၂၈) တိ ဝဟသိ။ပေတ၊ဌ။ဝ၃။ ဝေရေထ—ဝိ၊၂။၂၂၂။ သံ၊ဝ။ ၃၂၄။ မိလိန္ဒ။ဝ၉ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉၃။ ဝေရေမိ—မ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ မ၊၂။၉၅။ အံ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ အပ၊ဝ။၄၆။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဝ၆၂။ မ၊ဌ၊၄။၂ဝဝ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ဂ၂။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၈၉။ မ၊ဌီ၊ဝု။ဝ၉၅။ အံ၊ဌီ၊ဝ။ဝ၇၃။ ဝေရယာမိ— ဝိ၊ဝ။၂၂၆၊ဝ၃ဝ။ ဝိ၊၂။၅ဝ၊၄၇ဝ။ ဝိ၊ဝ။၇ဝ။ ဝိ၊၄။ဝ၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂ဝ၂။ ဝိ၊ဌ၊ဝု။၆၄။ ဝိ၊ ဌ၊၄။ဝ၆။ ကခ်။ဂ၄။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ယ။၆၇။ သာ-ရတ္ထ၊ဝ။၅ဝ။ ဝိမတိ၊၂။ဝ၇ဝ။ ဝေရေမ—မ၊ ၂။၄ဂ၊ဝုဝ၄။ အံ၊ဝ။ဝုဝ၅။ အံ၊၂။ဝ၇၅။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ဝု၂၆။ ဇာ၊ဌ၊၇။ဝ၃ဝ။ ဝေရ-ယာမ—အံ၊ဝု။ဝ၀၇။ ဝေရယတေ—ပေတ။ ၂ဝ၅။ ပေတ၊ဌ။၂၅ဂ။ ဝေရေတု—ဝိ၊ဝ။၇။

ဝဇိရ။ဝ၄၂။ ဝေရိ ̇သု—အပေါ။ဝ၃၇။ ဝေ-
ရယိ ̇သု — အံ့ဘွေ။ဂ၁။ အပေါ်ဘွေ။ဂ၆။
ဝေရယုံ—သုတ္တနိ။ဝ၇ဖ။ အပေါ။ ၂၂၀။ မဟာ
၄။ဝ ၃ ၂။ ဤတိဝုတ်ဘွေ။ဝ၁ ၂။ ဒီဠိဒ္ဓိ။ဝ၀ဝ။
မဟာဒ္ဓိ။ဝ၀ဝ။ အုံ့ဘွေ။ဝ၂၀။ ဝေရေသိ
(ဝရ+ဏေ+ဿ)—ကခ်ီ။ ဝ၀၀။ ဝိမာန-
ဘွ။ ဝ၀ဝ။ သာဝတ္ထာ ၂ ။ဖြဘ။ ဝိမတိ။ဝ။ဝ၃။
ဝေရယိတ္ထ—ဒီ ၂ ။ဝ၃။ ဝေရေသိ ̇—ထေရာ်ဘွေ
၂ ။ဝ၄။ အပေါ်ဘွေ ၂ ။ဝ၉ဝ။ ဝေရယိ ̇—အပေါ။
ဂ၃ဝ၃ဝ။ အပ ၂ ။ဝ၉ဝ။ ထေရာ်ဘွေ ၂ ။ဝ၀။
ဝေရယိမှ—အံ့ဝ။ဝ၉ဝ။ ဝေရေသတိ — ဝိ
၂ ။ဝ၅ဝ။ မိလိန္ဒ။ဂ၅ဖ။ ကခ်ီ။ဝ၀၀။ ဒီဃ
၂ ။ဝ၆ဝ။ ဝေရယိသတိ — အပေါ။ ၂ဝ၊ဝ၃ဝ
ဝ၀ဝ။ အပ ၂ ။ဝ၃ဝ။ ထေရာ်ဘွေ။ဝ၃ဖ။
ဝေရေသန္တိ—ဝိ ၂ ။ ၂ ၂ ၊ဝ၅ဂ။ ဝိ၊ဝ။ ၂ ၊
ဂ၅ဝ။ ဒီ ၂ ။ ၂ ။ မဟ။ဘ၃။ မ ၂ ။ဖ၉ဖ။
မဟ။ဝ၀။ သံ။ဝ။ ၂ ဖ၃ဝ။ သံ ၂ ။ ၅ ၃ ။ သံ
ဝ။ဝ၉ဝ။ အံ့ဘွ။ ၂ ဝ၀။ အံ့ ၂ ။ ၃ ၃ ဝ။ အံ့
ဝ။ ၃ ၄ ၄ ။ ဝ ရိ ်သန္တိ — ထေရာ်ဘွ ၂ ။ ဝ ဖ ၀ ။
ဝေရေသသိ — ဝိ ၊ ဘ ။ ၅ ။ ခုဒ္ဒကာ ၊ ဘ ။ ၂ ၃ ။
ဝဇိရ။ ၂ ၂ ။ ဝေရေသိ (ဝရ+ဏေ+ဿသိ)—
ဇာ ၂ ။ ၂ ဝ ။ ဇာ ၊ ဘ ၅ ။ ၃ ၂ ၃ ။ ဝေရေသထ—ဝိ
၂ ။ ၂ ၂ ။ ဝေရေသာမိ — ကခ်ီ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဝိ ၊
သင်ဟ။ ၂ ၂ ။ ဝေရယိသာမိ—အံ့ ၊ ဘ ။ ဝ ။ ဖ ။
ဇာ ၊ ဘ ၅ ။ ၂ ၃ ၃ ။ ဝေရေသာမ — ဒီ ၂ ။ ၂ ၂ ။
မဟ။ ၂ ၅ ။

(၂) အာ ̇ဂုံ – နှုတ်တက် – ဆောင်ဏ။
ကောသုတ္တ ဓမ္မ ဝေရေတိ။ အံ့ ၂ ။ ဝ ၄ ၅ ။
အံ့ဝ။ ၃ ၃ ၉ ။ မိလိန္ဒ။ ၁ ဖ ၄ ။ ဝေရေတိ (မ
၂ ။ ဝ ၄ ၅)တိ ပဂုဏ် ကတ္တာ ဝေရေတိ။ မ ၊ ဘ
ဝ ။ ၂ ဖ ၁ ။ ဝေရေ ̇ — ဝိ ၅ ။ ၂ ။ ဒီ ဝ ။ ၁ ၁ ဖ ။
အံ့ ၂ ။ ဝ ၄ ၅ ။ ဝိ ၊ ဘ ။ ၁ ၁ ဖ ။ သံ ̇ ၂ ။ ၅ ၀ ဖ ။
အံ့ ̇ ̇ ̇

ခုခ။ ၁ဝ၇။ ဝေရေယျာထ—ဒီ၊ ၂။ ၁ဝခု။ အံ၊ ၁။ ၄ဂ၇။ အံ၊ ခု။ ခုဝခု။ ဝေရေယျာမ—မ၊ ခု။ ၂ခ၅။ အံ၊ ခု။ ၄၄၁။ ဝေရေသိ — မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၇၄။ ဝေရေဿန္တိ—ဒီ၊ ၂။ ၂။ မ၊ ၂။ ၉ဖ။ မ၊ ခု။ ၄ဝ။ ဝေရေဿာမိ—ဝဇိရ။ ၅၄ဝ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၁။ ခု၄။ ဝေရေဿာမ — ဒီ၊ ၁။ ၂၂ခ။ မ၊ ခု။ ၂၅၁။ အံ၊ ၁။ ၁၁၇။ အံ၊ ခု။ ၂ခုခု၄ခ၉။ (ခ) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား—စိတ်ဌထား–၏။ ဝေရေန္တိ (ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄ဖ)တိ သုဝဏ္ဏဘာ-ဇနေ ပက္ခိတ္တသီဟဝသံ ဝိယ အဝိနဿန္တံ ကတ္တာ သုပ္ပဂုဏသုပ္ပဝတ္တိဘာဝေန ဝေရေန္တိ ဟဒယေ ဌပေန္တိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ (၄) သိ၏။ အသိအမှတ်ပြု၏။ ဥပါသကံ မံ ဘဝံ ဂေါတ-မော ဝေရေတု။ ဝိ၊ ၁။ ၇။ မ၊ ၁။ ၂ဂ။ သံ၊ ၁။ ၁၇၇။ သံ၊ ၂။ ၄၂ခ။ သံ၊ ခု။ ၁ဝ။ အံ၊ ၂။ ၂ဝ၂။ အံ၊ ခု။ ၂၄။ ဝေရေတူတိ မံ ဘဂဝါ "ဥပါသကော အမ"န္တိ ဝေံ ဝေရေတု၊ ဇာ-နာတူတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ဝခ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ခုခ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂၅။ အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၁။ သာ-ရတ္ထ၊ ခု။ ၁ခ၉ဖ။ မံ ဘဝံ ဂေါတမော ဝေရေတု ဇာနာတူတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၄၁။ ဝေရေဟာ—ဒီ၊ ခု။ ၁ဝ၆။ မ၊ ၁။ ၁ဝ၇။ သံ၊ ၁။ ၄ဝ၅။ ဝေရေဝ (အံ၊ ၂။ ၁ဂ၉)တိ.... ဇာနာထ။ အံ၊ ဌ၊ ခု။ ၆၄။ ဝေရယာမိ ဗုဒ္ဓျာ-မိ ပဇာနာမိတိ အတ္ထော။ ဝိမတ္တိ၊ ၂။ ၁ခု၇။ ဝေရေမ—မ၊ ၂။ ၄ဂ။ ဝေရေယျာသိ ဇာနေ-ယျာသိ၊ အဝဗုဒ္ဓေယျာသိတိ အတ္ထော။ သာ-ရတ္ထ၊ ခု။ ၄၄၄။ ဝေရေယျာသိ (ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၅)ဇာနေ-ယျာသိ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၇။ ဝေရေသိ (ရေ+ဏော+ဩ)—ကခ်ီ။ ၁ဝဂ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၇။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ခု၇။ ဝေရေဿတိ—ကခ်ီ။ ၁ဝဂ။ ဝေရေဿသိ—သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၇။ ဝိ-မတိ၊ ၁။ ၁ခု၇။ (၅) သင်ယူ၏။ ဝေရေဿန္တိ-(မ၊ ၁။ ၁၇)တိ ဥဂ္ဂဟေဿန္တိ ပရိယာပုဏိ-ဿန္တိ။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ (၆) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–၏။ နဘိက္ခဝေ စာမ-ရိဗိဇနီ ဝေရေတမ္ဘာ၊ ယော ဝေရေယျ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋဿ။ ဝိ၊ ၄။ ၂ဖ၉။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄၄၅။ (၇) (ပန်းစသည်) ပန်း၏။ ကဏ္ဏပိ-ဠန္ဓနကံ ဝေရေတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ခု။ ခုဂ၀။ မာလာ-ဂန္ဓဝိလေပနမ္ပိ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ ၁။ ၂၂၄။ ဝိ၊ ၄။ ၂ခ၊ ၂ဂ၄။ မာလံ ဝေရေသိ မုဒ္ဓနိ။ ဝိမာန။ ၂ဖ။ ဝေရေ—အံ၊ ၁။ ၂၁၅။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁ဂ၀။ ဝေရေမ — မ၊ ၂။ ခုဝ၄။ ဝေရေယျ—အဘိ၊ ဂ။ ခုဝ၀၊ ၂ဝ၂။ ဝေရေဿန္တိ — ဝိ၊ ၄။ ၂၇။ (ဂ) (တန်ဆာ) ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–၏။ ကာယူရံ ဝေရေန္တိ။ ဟတ္ထဘာရဏံ ဝေရေန္တိ။ အဂ္ဂုလိမုဒ္ဓိကံ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂ဌ၁။

(ဌ) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်၏။ (၁ဝ) (ကိုယ်ရံ=ကေစီ)ရံ၏။ သာဏာနိပိ ဝေရေ-တိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁၅၇။ စီဝရာနိ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ ခု။ ၄၂၂။ ဝိ၊ ၄။ ၄၅ဌ။ သော သာဏာနိပိ ဝ-ရေမိ။ မ၊ ၁။ ၁၁၁။ ဝေရယာ (ထေရီ။ ၄၂၁)-တိ ပရိဒဟ၊ နိဝါသေဟိ စေဝ ဥတ္တရိယဉ္စ ကရောဟိ။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂ဖ၁။ ကာသိကသုခုမာနိ ဝေရယ။ ထေရီ၊ ဌ၊ ၂၅၅။ ဝေရေယျ၁ (ဝိ၊ ၁။ ၂ဌ၄)တိ သစေ တံ နိဝါသေတိ ဝါ ပါရုပတိ ဝါ ပါစိတ္တိယံ။ ကခ်ီ။ ခု၂၄။ ဝေရေသိ—ဝိ၊ ၂။ ၄၅၄။ ဝိ၊ ၅။ ၄ဂ၁။ ဝေရယိ — ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁ဖ၇။ ဝေရယိ (ထေရ။ ခုခ)တိ ရဇ်တ္တာ ကပ္ပဗိန္ဒုံ ဒတ္တာ ဝေရေသိ နိဝါသေသိ စေဝ ပါရုပိ စ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ခု၄၂။ ဝေရေသုံ—ဝိ၊ ၂။ ခုဖ၆။ ဝိ၊ ၅။ ၁ဝ၉၊ ၁၂၂။ ဝေရေသိ—ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဌ။ ဝေရေဿတိ—ဝိ၊ ၂။ ၄၅ဌ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဖ၁။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅ဌ။ ဝေရေဿန္တိ—ဝိ၊ ၂။ ၂၂၁။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၁။ ဝဇိရ။ ၇၇။ ဝေရေ-ဿထ—ဝိ၊ ၂။ ၂၂၁။ (ဃ) (သပိတ်)လွယ်၏။ ဥစ္စာဝဝေ ပတ္တေ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂ဌ၇။ ဝေရေယျ — ဝိ၊ ၄။ ၂ဌ၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၄ခ၉။ (ဃ၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–၏။ ဆတ္တံ ဝေရေတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ခု။ ၁ဖ၇၊ ၂၂ဖ။ ဆတ္တံ ဝေရေ-န္တိ။ အပ၊ ၁။ ၂ခ၂၊ ခ၅ခ။ အပ၊ ၂။ ၁ခ၉။ ဝေ-

ရေန္တု—အပ၊၁။၄။ အပ၊ဌ္ဌ၊။၁၂။ ဝေရေ-
ဟီ — ဇာ၊ဌ္ဌ၊ဖ။၂၀၈။ ဝေရေယျ — ဝိ၊ဥ။
၂ဖ၇။ ဆတ္တံ ဝေရေသိ။ မ၊ဌ္ဌ၊၂။၈၇။ ဝေရယုံ
—သုတ္တန္ဒိ။ဥ၈ဒ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၂။ဥ၁။ ဝေရိ သု—
အပ။ ၁။၁ဥ၇။ ဝေရေသိ —အပ၊ဌ္ဌ၊၂။ဝ၉၄။
ဝေရယိတ္ထ—ဒီ၊၂။၁၇။ (၁ဥ) (ဘိနပ်)စီး၏။
သမ္ဘနိလိကာ ဥပါဟနာယော ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊
ဥ။၂၇၂။ ဝေရေယျ—ဝိ၊ဥ။၂၇ဥ။ ကခ်ီ။ဥ၅၀။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅ဥ။ (၁၄) (ခါးပန်းကြိုး)ပန်း၏၊
ပတ်၏၊ စီး၏။ ဥဒ္ဓဝ၀စာနိ ကာယဗန္ဓနာနိ
ဝေရေန္တိ—ဝိ၊၄။၂၇ဖ။ ဒီဃာနိ ကာယဗန္ဓ-
နာနိ ဝေရေန္တိ—ဝိ၊၄။၄၅ဥ။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၄၅ဥ။ (၁၅) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း)
ပေါင်း၏။ ဝေဌနံ ဝေရေန္တိ— ဝိ၊ဥ။၄၂၂။
ဝေရေယျ — ဝိ၊ဥ။၄၂၂။ (၁ဖ)(ခေါင်းအုံး)
အုံး၏။ အနုကာယိကာနိ ဗိမ္ဗောဟနာနိ
ဝေရေန္တိ— ဝိ၊၄။၂၉၅–ဖ။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၂၉ဖ။ (၁၇) အိပ်နေ၏။ ဥစ္စာသယန-
မဟာသယနာနိ ဝေရေန္တိ — ဝိ၊ဥ။၂၀၀။
ဝေရေယျ—ဝိ၊ဥ။၂၀ဃ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၂။
(၁၈) ထိုင်နေ၏။ ဥစ္စေ မဉ္စပဋိပါဒကေ ဝေ-
ရေန္တိ—ဝိ၊၄။၂၉၅။ ဝေရေယျ—ဝိ၊၄။၂၉၅။
ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅ဃ။ (၁၉) (အောက်ပိုး=ခါး
တောင်း)ကျိုက်၏။ ဩဝဋ္ဋိကံ ဝေရေန္တိ—ဝိ၊
၄။၂၄ဃ။ ဝေရေယျ—ဝိ၊၄။၂၄ဃ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၄၃ဖ။ (၂၀) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်
၏။ ဝေရေမိ သာသနံ အဟံ။ အပ၊ဃ။၄ဖ။
မ၊ဌ္ဌ၊။၂၀ဃ။ ဝေရယာမိ — ထေရီ။၄၂၈။
သတ္ထုနော ဝေရယုံ ဝေရေသုန္တိ အတ္ထော။
အပ၊ဌ္ဌ၊။ဃ၅။ (၂၁) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–
၏။ ဝေရေထ (ဝိ၊။ဥ၄၂)တိ သက္ကောထ။
ဝိ၊ဌ္ဌ၊ဥ။ဝ၉၂။ ဝေရေဿသိ—ဝိမတိ၊ဃ။ဃ၂။
သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ဃ။၄၂။ (၂၂) စစ်ဆေး–စုံစမ်း–
မေးမြန်း–၏။ သာ ဟိ သမ္ဘဥေ ယျမ္ဘေ
ယထာသဘာ၀တော ဝေရေတိ ဥပဝေရေတိ။
မ၊ဌ္ဌ၊ဃ။၂၅။ ကဿ တ္ဝံ မဟာရာဇ အဇ္ဇ ဝေရေ-
ယျာသိ—မိလိန္ဒ။၄၂။ (၂၃) ချိန်တွယ်–
တိုင်းတာ–၏။ မဟာတုလာယ ဝေရယမာ-
နော နာဠ္ဌိယာ မိနမာနော စ သမုဒ္ဒါယမေ
ဝေရေတိ မိနတိ စ။ မူလဋ္ဌ၊၂။ဥ၄။ (၂၄)
ညှိထွန်း၏။ အန္ဓကာရေ ဝါ တေလပဒ္ဒေါတံ
ဝေရေယျ — ဝိ၊ဃ။၇။ ဝိ၊၂။ဥ၀။ ဝိ၊ဥ။၄၈။
ဒီ၊ဃ။ ၈၀။ ဒီ၊၂။ဥ၅။ မ၊ဃ။၂၈။ မ၊၂။
ဥ၁။ သံ၊ဃ။ဃ၆ဥ။ သံ၊ဥ။ဖ၈။ အံ၊ဃ။၅၇။
အံ၊ဥ။ ၂၄။ (၂၅) စိုက်ထောင်၏။ ယံ ဥက္ကံ
ဝေရယိ အဟံ။အပ၊၂။၄ဥ။ (၂ဖ) (ကလေး)
ရှိပိုး – ပိုက်ထူး – သယ်ဆောင် – ၏။
အညာ ဝေရေန္တိ— ဒီ၊၂။ဃ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊။၄၂။
တမေနံ တတ္ထ ဝေရေသိ....တိကိ ဝဿာနိ
ဝေရယိ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၅။ဃ၆။ သာ ဥရေ ကတ္ဝာ
ဝေရေသိ။ ယင်း၊ဃ၆ဥ။ (၂၇) ယူ၏။ ဝေ-
ရေမိ (မ၊ဌ္ဌ၊။၂၀ဃ) တိ ဣဒ္ဓိဘာမိ ဂဏ္ဍာမိတိ
အတ္ထော။ မ၊ဌ္ဌ၊ဥ။ဥ၉၅။ ဝေရေမ—အံ၊ဃ။
ဥ၄၅။ (၂၈) (အ မျိုးအနွယ်) ထား၏၊
တည်စေ၏။ ကုလဝံသံ ဝေရေဟိတိ....ကုလ-
ဝံသံ ဝေရေဟိ ပတိဋ္ဌပေဟိ။ စရိယာ၊ဌ္ဌ။
ဃ၉၄။ (၂၉) (လက်သည်–ဆံပင်) ထား၏။
ဒီဃေ ကေသေ ဝေရေန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄ဃ။ ဒီဃေ
နခေ ဝေရေသိ။ ဝိ၊၄။၂၂ဥ။ ဝေရေယျ—
ဝိ၊၄။၂၂ဥ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၄၅။ (၃၀) အလို
ရှိ၏။ (၂၇)အနက် ကြည့်။ (၃၁) (ဆိုင်း)
ထမ်း၏။ ဒဏ္ဍသိက္ကံ ဝေရေသိ။ ဝိ၊၄။၂၂ဝ။

ဝေရေတုံ ([ကြို ဝိ) [ဝေ+ဏေ+တုံ] (၁) ဆောင်
ခြင်းငှါ။ (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–
စိတ်ဌာန်ထား–ခြင်းငှါ။ (၃) စီးခြင်းငှါ။ (၄)
ဆောင်း–မိုး–ခြင်းငှါ။ (၅) ဖြစ်စေခြင်း
ငှါ။ (၆) ဆောင်ခြင်းငှါ။ အယံ မဟာ-
ပထဝီ သိနေရုပမ္ဘတံ ဝေရေတုံ သမတ္ထာဝိ။
ဝိ၊ဌ္ဌ၊ဃ။၂၃ဥ။ (–မိလိန္ဒ။ဃ၅၅။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊။
၂၂၀။ ကခ်ီ။ဥ၂ဥ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊။ဃ၂၂။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊
ဥ။၄၃။ မ၊ဌ္ဌ၊။၈၈။ သံ၊ဌ္ဌ၊ဥ။၂၄၈။ ဓမ္မ၊
ဌ္ဌ၊ဃ။ဥ၁ဃ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊။၂၅။ မ၊ဌ္ဌ၊ဥ။ဃ၃ဥ။

သံ၊ဦ၊၂။၄၂၉။ အံ၊ဦ၊၂။၃၃၀။) (၂)ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–ခြင်းငှါ။ အတ္ထဝေန ဓာရေတုံ နသက္ကောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၆၈။ ယထာပရိယတ္ထं ဓမ္မံ ဓာရေတုံ သမတ္ထာယ။ ဒီ၊ဦ၊၃။၇၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃။ မ၊ဌ၊၁။၁၀။ သံ၊ဌ၊၁။၉။ အံ၊ဌ၊၁။၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၈။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၂၆။ ဥဒါန၊ဌ။၂၀။) (၃) စီးခြင်းငှါ။ ဥပါဟနံ ဓာရေတုံ။ ဝိ၊၃။၂၇၆။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၅၆။(–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၆၇။) (၄) ဆောင်း–မိုး–ခြင်းငှါ။ ဆတ္တं ဓာရေတုံ။ ဝိ၊၄။၂၇၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၄၅။ ကခ်ါ၊ဦ။၃၉။ (၅) ဖြစ်စေခြင်းငှါ။ သန္ဓာရေတုန္တိ....ဓာရေတုံ ပဝတ္တေတုံ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၁။

ဓာရေတု[၂] (တိ) [ဓရ+ဏော+တု] ဆောင်ရွက်–မှတ် သား–စိတ်ဌ ထား–တတ်သော၊ သူ။ သာဝေတာ စ ဥဋ္ဌဟေတာ စ ဓာရေဘာ စ ဝိညာတာ စ။ ဝိ၊၄။၃၆၄။ အံ၊၃။၃၇။ ဝဇိရ။ ၅၀၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၆၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၁၀။ ဓာရေတာတိ သုဓာရိတံ ကတ္တာ ဓာရေတာ။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၇။ (–အပ၊ဌ၊၁။ ၃၀၇။)

ဓာရေတု[၃] (ကြိ) [ဓရ+ဏော+တု] (၁) ဆောင်လေ့။ (၂) သိလေ့၊ အသိအမှတ်ပြုလေ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။

ဓာရေတုကာမ (တိ) [ဓာရေတုံ+ကာမ] ဆောင်ရွက်– မှတ်သား– စိတ်ဌထား–လိုသော၊ သူ။ ကေမန္တं နိသိန္နော ခေါ မိလိန္ဒော ရာဇာ ဥတုကာမော သောတုကာမော ဓာရေတုကာမော.... အာယသ္မန္တं နာဂသေနံ တေဒဝေါစ။ မိလိန္ဒ။၃၁၄။

ဓာရေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓရ+ဏော+တ္တာ] (၁) ဆောင်၍။ (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–၍။ (၃) ပန်ဆင်–ဝတ်ဆင်–၍။ (၄) ဝတ်ရုံ၍။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–၍။ (၆) ကပ်ဆောင်၍၊ ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍၊တား–သား–၍။ (၇) ကိုင်ဆောင်၍။ (၈) ယူ၍။ (၉) ဆောင်း–မိုး–၍။(၁) ဆောင်၍။ ဒုတေယျသခ်ါတံ သာသနံ ဓာရေတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၁၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၁၇။ (–ပေဠကော။ ၁၉၆။) (၂) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌထား–၍။ ဒုဋ္ဌဟိတံ ဒုဋ္ဌဟိတတော ဓာရေတ္တာ။ မ၊၃။၂၈။ (၃) ပန်ဆင်–ဝတ်ဆင်–၍။ ဝတ္ထပုပ္ဖဂန္ဓာဘရဏာနိ ဓာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၃၀။ (၄) ဝတ်ရုံ၍။ ကာသိယာနိ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊၂။၃၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၆၆။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၆။ ဝိမတိ၊၂။၁၂၁။) (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–၍။ ဂဗ္ဘံ ဓာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၂၆။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ ကုစ္ဆိယာ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၅၂။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၁။) (၆) ကပ်ဆောင်၍၊ ချိန်တွယ်–တိုင်းတာ–၍၊ တား–သား–၍။ ဓာရေတ္တာ (သံ၊ဌ၊၂။၃၀၂) တိ ဒါရုနံ ဟေယျာဒိဇာနနတ္ထံ ဥပနေတ္တာ။ သံ၊ဦ၊၂။ ၂၅၅။ (၇) ကိုင်ဆောင်၍။ ဇကေန ဟတ္ထေန ဘာဇနံ ဓာရေတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၉၇။ (–စရိယာ၊ဌ။၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၀၈။) (၈) ယူ၍။ "ခန္ဓိ ဓာရေတ္တာ" တိပိ ပါဌော ဗဟိ အနိက္ခမနုဝသေန ဂဏှိတ္တာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၁။၈၈။ (–အံ၊ဌ၊၂။၁၇၆) (၉) ဆောင်း–မိုး–၍။ ဆတ္တं ဓာရေတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၆၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၂၁။ မဟန္တံ ဖဏံ ဓာရေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၅၈။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၅။၄၀၈။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၀၈။)

ဓာရေထ[၁] (ကြိ) [ဓရ+ဏော+ထ] (၁) ဆောင်ကုန်၏။ (၂) အာဂုံ–နှတ်တက်–ဆောင်ကုန်၏။ (၃) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–ကုန်၏။ (၁) ဓာရေတိ (၁)·ကြည့်။ (၂) ဓာရေ·

တိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဝေရေတ၊ (ကြီ) [ဝေ+ဏေ+ထ] (၁) ဆောင်ကုန်လေ့။ (၂) သိကုန်လေ့၊ အသိအမှတ်ပြုကုန်လေ့။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။

ဝေရေန္တ (တိ)[ဝေ+ဏေ+အန္တ။ ထိ-ဌ် ဝေရေန္တိ] (၁) ဆောင်သော။ (၂) ပန်းဆင်–ဝတ်ဆင်–သော။ (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–သော။ (၄) ဝတ်ရုံသော။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–သော။ (၆) တဲ့ရရှိဆဲ့သော။ (၇) စီးသော။ (၈) ဆောင်း–မိုး–သော။

(၁) ဆောင်သော။ အတ္ထာပတ္ထိ ဝေရေန္တော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၅။၂၁၃။ ဝေရေန္တော— မိလိန္ဒ။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၂။၄၈။ သံ၊ဌ၊၂။၁၅၀။ အံ၊ဌ၊၁။၆၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၇၈။ ဥဒါန၊ဌ။၂၉။ ဝေရေန္တိ— စရိယာ၊ဌ။၇၉။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၉။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၈၃။ ဝေရေန္တော—ဇာ၊၂။၃၂၈။ စူဠနိ၊ဌ။၁၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၂၂၃။ သံ၊ဌီ၊၂။၂၆၈။ ဝေရေန္တံ—စူဠနိ။ ၂၇၈။ မိလိန္ဒ။၁၁၅။ အပ၊၁။၃၅၆။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၁။ ဝေရေန္တေန—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၇၀။ ဝေရေန္တေဟိ— ဇာ၊ဌ၊၅။၂၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၅။ ဝေရေန္တေသု— ဝိ၊ဌ၊၄။၄၆။ ဝ၀ိ၊၅။၂၂၂။ ဝိမတိ၊၂။၂၂၈။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၆၆။ အံ၊ဌီ၊၃။၃၃၅။ ဝေရေန္တိယာ —ဝိ၅။၁၁၀၊၁၂၁။ ဝေရေန္တာနံ — ဝိမာန၊ဌ။၃၄။ ဝေရေန္တသု—မ၊ဌ၊၄။၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဝေရေန္တေ — မိလိန္ဒ။၂၀၄။ (၂) ပန်းဆင်–ဝတ်ဆင်–သော။ မာလာဂန္ဓဝိ-လေပနံ ဝေရေန္တော။ မ၊၂။၁၈၃။ ဇရော-ဇိဏ္ဏကာလေ တာနိ(အာဘာရဏာနိ) ဝေရေ-န္တော။ သံ၊ဌ၊၁။၈၆။ ပုပ္ပါနိ မာလံ ဝေရေ-န္တော။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၆။ (–မိလိန္ဒ။၂၃၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၂၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။၇၁။) (၃) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–သော။ သုဝဏ္ဏဘာဇနေ ပက္ခိတ္တတေလ-မိဝ အဝိနဿမာနံ ဝေရေန္တော။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၆။ ဇိနသာသနံ ဝေရေန္တော (အပ၊၁။ ၄၄)တိ....သလ္လကေန္တောတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၂။ (–မိလိန္ဒ။၁၇၊၂၀။ မ၊ဌ၊၁။၂၇၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၈၈။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁၇၉။) (၄) ဝတ်ရုံသော။ ကုသစီရာဒိနိ ဝေရေန္တော ဝေရေ-န္တော အာပဇ္ဇတိ နာမ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၆၀။ (၅) (ကိုယ်ဝန်) ဆောင်–လွယ်–သော။ ဒေဝီ မဟန္တေန ပရိယာရေန ဂဗ္ဘံ ဝေရေန္တိ။ စရိ-ယာ၊ဌ။၇၉။ (၆) တဲ့ရရှိဆဲ့သော။ ဩလမ္ဗကံ ဝေရေန္တော ဝိယာတိ ဩလမ္ဗကသုတ္တံ ဩ-တာရေန္တော ဝိယ။ မ၊ ဌီ၊၃။ ၁၇၀။ (၇) စီးသော။ ဆတ္တုပါဟနံ ဝေရေန္တိယာ ပါ-စိတ္တိယံ။ ဝိ၅။၁၂၁။ (၈) ဆောင်း–မိုး–သော။ ဝေရေန္တိ ဥပရိစ္ဆတ္တံ။ အပ၊၁။၃၅၆၊ ဆတ္တမေဝ ဝေရေန္တိ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၂၆။ ဗုဇ္ဈတ္တံ ဝေရေန္တေန သက္ကာရော ကတော။ အံ၊ဌ၊၁။၁၁၉။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၆၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၊၄၂။ အပ။ ဌ၊၁။၂၃၁။ အပ၊ဌ၊၂။၃၃။)

ဝေရေန္တိ (ကြီ) [ဝေ+ဏေ+အန္တိ] (၁) ဆောင်ကုန်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်ကပ်–ဆောင်ကုန်၏။(၃)ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–စိတ်ဌ်ထား–ကုန်၏။ (၄) (ပန်းစသည်) ပန်ကုန်၏။ (၅) (တန်ဆာ) ဆင်ယင်–ဝတ်ဆင်–ကုန်၏။ (၆)(ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်၏။ (၇) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်) ရုံကုန်၏။ (၈) (သပိတ်)လွယ်ကုန်၏။ (၉) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်၏။ (၁၀) (ဘိနပ်) စီးကုန်၏။ (၁၁) (ခါးပန်းကြိုး) ပန်းကုန်၏။ ပတ်ကုန်၏။ စီးကုန်၏။ (၁၂) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း) ပေါင်းကုန်၏။ (၁၃)(ခေါင်းအုံး) အုံးကုန်၏။ (၁၄) အိပ်ကုန်၏

(၁၅) ထိုင်နေကုန်၏။ (၁၆) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း)ကျိုက်ကုန်၏။(၁၇)ချိုပိုး–ပိုက်ထွေး–သယ်ဆောင်–ကုန်၏။ (၁) (၂) (၃) ဝေရေတိ (၁) (၂) (၃) ကြည့်။(၄)မှ(၁၉)ထိ ဝေရေတိ(၇)မှ(၁၉)ထိ အစဉ်အတိုင်း ကြည့်။(၁၇) ဝေရေတိ(၂၆)-ကြည့်။

ဝေရေ၏ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+အ၏] (၁) ဆောင်ကုန်လော့။ (၂) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ကုန်လော့။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဝေရေမ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+မ] (၁)ဆောင်ကုန်၏။ (၂) သီကုန်၏၊ အသီအမှတ် ပြုကုန်၏။ (၃) (ပန်း-စသည်)ပန်ကုန်၏။ (၄) ယူကုန်၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၇)-ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၇)-ကြည့်။

ဝေရေမီ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+မိ] (၁) ဆောင်၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်၏။ (၃) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်၏။ (၄) (ကိုယ်ရံ=ကေစ္ဆီ) ရံ၏။ (၅) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်၏။ (၆) ယူ၏။ (၇) အလိုရှိ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။ (၃) (၄) ဝေရေတိ (၉)(၁၀)-ကြည့်။ (၅) ဝေရေတိ (၂၀)-ကြည့်။ (၆) (၇) ဝေရေတိ (၂၇) ကြည့်။

ဝေရေယျ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) သုံးဆောင်–ကိုင်တွယ်–အသုံးပြု–ရာ၏။ (၃)(ပန်း-စသည်)ပန်ရာ၏။ (၄) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်ရာ၏။ (၅) (ကိုယ်ရံ=ကေစ္ဆီ) ရံရာ၏။ (၆) (သပိတ်) လွယ်ရာ၏။ (၇) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–ရာ၏။ (၈) (ဘိနပ်)စီးရာ၏။ (၉) (ခါးပန်းကြိုး) ပန်းရာ၏၊ ပတ်ရာ၏၊ စီးရာ၏။ (၁၀) (ဦးရစ်=ခေါင်းပေါင်း) ပေါင်းရာ၏။ (၁၁) (ခေါင်းအုံး) အုံးရာ၏။ (၁၂) အိုပ်ရာ၏။ (၁၃) ထိုင်နေရာ၏။ (၁၄) (အောက်ပိုး=ခါးတောင်း)ကျိုက်ရာ၏။ (၁၅) ညှိထွန်းရာ၏။ (၁၆) (လက်သည်းဆံပင်)ထားရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၆)-ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၇)-ကြည့်။ (၄) (၅) ဝေရေတိ (၉) (၁၀)-ကြည့်။ (၆)မှ(၁၄)ထိကို ဝေရေတိ (၁၁)မှ(၁၉)ထိ အစဉ်အတိုင်း ကြည့်။ (၁၅) ဝေရေတိ (၂၄)-ကြည့်။ (၁၆) ဝေရေတိ (၂၉)-ကြည့်။

ဝေရေယျာထ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျာထ] (၁)ဆောင်ကုန်ရာ၏။(၂)အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ(၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။

ဝေရေယျာမ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျာမ] (၁) ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁)-ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂)-ကြည့်။

ဝေရေယျာသိ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျာသိ] (၁) ဆောင်ရာ၏။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ရာ၏။ (၃) သီရာ၏၊ အသီအမှတ်ပြုရာ၏။ (၄)စစ်ဆေး–စုံစမ်း–မေးမြန်း–ရာ၏။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဝေရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဝေရေတိ (၄) ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၂၂) ကြည့်။

ဝေရေယျုံ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+ယျုံ] ဆောင်ကုန်ရာ၏။ ဝေရေတိ(၁) ကြည့်။

ဝေရေသိ (ကြို) [ဝရ+ဏေ+တ္ထုံ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်)ဝတ်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရံ=ကေစ္ဆီ)ရံပြီ။ (၄) (ထီး)ဆောင်း–မိုး–ပြီ။ (၁) ဝေရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) (၃) ဝေရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၄) ဝေရေတိ (၁၂) ကြည့်။

ဓာရေသိ[1] (ကြို) [ရေ+ဏော+သိ] (၁)ဆောင်၏။ (၂) (လက်သည်း,ဆံပင်)ထားဏ်။ (၃) (ဆိုင်း)ထမ်းဏ်။ ဓာရေတိ(၁),(၂၉),(၃၁) စည်ရ ကြည့်။

ဓာရေသိ[2] (ကြို) [ရေ+ဏော+ဣ] (၁) ဆောင်ပြီ။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ပြီ။ (၃) (ပန်း-စသည်)ပန်ပြီ။ (၄) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ပြီ။ (၅) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်)ရုံပြီ။ (၆) (ထီး)ဆောင်း–မိုး–ပြီ။ (၇) (ကလေး) ချီပိုး–သယ်–ဆောင်–ပြီ။ (၈) (လက်သည်း,ဆံပင်) ထားပြီ။ (၉) (ဆိုင်း)ထမ်းပြီ။ (၁) ဓာရေတိ(၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၇) ကြည့်။ (၄) (၅) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၆) ဓာရေတိ (၁၂) ကြည့်။ (၇) ဓာရေတိ (၂၆) ကြည့်။ (၈) ဓာရေတိ (၂၉) ကြည့်။ (၉) ဓာရေတိ (၃၁) ကြည့်။

ဓာရေသိ[3] (ကြို) [ရေ+ဏော+ဩ] (၁) ဆောင်လော့။ (၂) သိလော့၊ အသိအမှတ်ပြုလော့။ (၁) ဓာရေတိ (၁)ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။

ဓာရေသိ[4] (ကြို) [ရေ + ဏော+ဿသိ] ဆောင်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေသုံ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဥ] (၁) ဆောင်ကုန်ပြီ။ (၂) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်ပြီ။ (၃) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်) ရုံကုန်ပြီ။ (၄) (သာသနာ့ဝန်) ထမ်းဆောင်ကုန်ပြီ။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) (၃) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၂၀) ကြည့်။

ဓာရေဿတိ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဿတိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) သိလတ္တံ့။ အသိအမှတ်ပြုလတ္တံ့။ (၃)(ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်လတ္တံ့။ (၄) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်) ရုံလတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) (၄) ဓာရေတိ (၉)(၁၀) ကြည့်။

ဓာရေဿထ (ကြို)[ရေ+ဏော+ဿထ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေဿန္တိ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဿန္တိ] (၁) ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ (၂) အာဂုံ–နှုတ်တက်–ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ (၃) သင်ယူကုန်လတ္တံ့။ (၄) (ပန်း-စသည်) ပန်ကုန်လတ္တံ့။ (၅) (ခါးဝတ်=သင်းပိုင်) ဝတ်ကုန်လတ္တံ့။ (၆) (ကိုယ်ရုံ=ကေစ်)ရုံကုန်လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၅) ကြည့်။ (၄) ဓာရေတိ (၇) ကြည့်။ (၅) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။ (၆) ဓာရေတိ (၉) (၁၀) ကြည့်။

ဓာရေဿသိ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဿသိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) သိလတ္တံ့၊ အသိအမှတ်ပြုလတ္တံ့။ (၃) စွမ်းနိုင်–တတ်နိုင်–လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄)-ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၂၁) ကြည့်။

ဓာရေဿာမ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဿာမ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။

ဓာရေဿာမိ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဿာမိ] (၁) ဆောင်လတ္တံ့။ (၂) အာဂုံ – နှုတ်တက်–ဆောင်လတ္တံ့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၂) ကြည့်။

ဓာရေဟိ (ကြို) [ရေ+ဏော+ဟိ] (၁)ဆောင်လော့။ (၂) သိလော့၊ အသိအမှတ်ပြုလော့။ (၃) (ထီး) ဆောင်း–မိုး–လော့။ (၄) (အမျိုးအနွယ်) ထားလော့၊ တည်စေလော့။ (၁) ဓာရေတိ (၁) ကြည့်။ (၂) ဓာရေတိ (၄) ကြည့်။ (၃) ဓာရေတိ (၁၂) ကြည့်။ (၄)ဓာရေတိ (၂၀) ကြည့်။

ဓာဝ ၁ (ပု) [ဓာဝု+ဏ] ပြေးခြင်း၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်း။ တမေနံ အာသဒမကော ဥတ္တရိ ကာရဏံ ကာရေတိ အနုက္ကမေ၊ မဏ္ဍလေ ခုရကာသေ၊ ဓာဝေ၊ ဒဝတ္ထေ။ မ၊၂။ဘာ၀။

ဓာဝ ၂ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဟိ] ပြေးလေ၊ လျင်မြန်စွာ သွားလေ။ ဓာ၀တိ (၂)-ကြည့်။

ဓာ၀ကွဏ (ပု) [ဓာ၀+ခဏ] ပြေးသွားသော ခဏ။ တသ္မာ ကပန္ဓဿပိ ဓာ၀ကွဏော သ၀ိ-ညာဏဇိ၀ိတိန္ဒြိယံ အတ္ထေ၀။ ဝိမတိ၊ဘ။၂၄၀။

ဓာ၀တိ (ကြို) [ဓာဝု+အ+တိ။ ဓာဝု ဂတိသု-ဒ္ဓိယံ။ ဓာ၀တိ။ နီတိ၊ဓာ။ဘ၇ဘ။] (၁) သွား၏။ (၂) ပြေး၏၊ လျင်မြန်စွာသွား၏။ (၃) လှည့်လည်၏၊ကျင်လည်၏။ (၄) စီးဆင်း၏။ (၅) ပျံ၏။ (၆) သွား၏။ ဓာ၀တိ (မဟာနီ။ ၃၃၀) တိ ပုရတော ဂစ္ဆတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၇၉။ ဓာ၀တိ (သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဘ၆ဂ) တိ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဘ၀ဘ။ ဓာ၀တိ—ပေဋ္ဌကော။ ၂၄ဘ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၆၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဘ၉။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဘ၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဘ။ ဝ၀ိ၊ရ။ဘ၀ဘ။ သာရ-တ္ထ၊ ၂။ဘ၆ဝ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ဘ၆၉။ ဓာ၀န္ဓိ—ဏ္ဍတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။ဘ၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅။ ၂၉ဝ။ မဟာ-နိ၊ဋ္ဌ။ဘ၇၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ ၂ဂ၂။ (၂) ပြေး၏၊ လျင်မြန်စွာ သွား၏။ သမ္ဘဝေန ဓာ၀တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၂၉။ သန္ဓာ၀တိတိ ဝေဂေန ဓာ၀တိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဘ၇၉။ ဓာ၀တိ—ဓမ္မ။ဖ၂။ ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။၉ဘ၊ ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘဘ၊ဘ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၅ဘ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။၂၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆ဂ။ ဝ၀ိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ၂ဖ၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၅ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆ဖ၊ဘ၉၉၊ ၂၂၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘဂ၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဘ၆ဖ၉၊ဘ၇ဂ။ ပုရတော ဓာ၀န္ဓိ (သံ၊ဘ။ဘ၅ဖ) တိ အဂ္ဂတော ဇ၀န္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၉။ ဓာ၀န္ဓိ—ဝ၀ိ၊ဘ။ ၂ဘ၅။ ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ။ ၂ဘ၊ ၂၅။ အပ၊ဘ။ဘ၆ဝ။ မဟာနိ။ဘ၁ဂ။ ဇာ၊ ၂။ဖ၁ဘ။ ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၉ဘ။ ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၁ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၉၉။ ဝ၀ိသုဒ္ဓိ၊ဘ။ ၂ဝ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၀ဘ။ စုဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။ဘ၀။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဘ။ဘ၉ ၂၊ ၂ဝ၆။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဘ၀ဝ။ ဝ၀ိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ ၂ဘ၆။ ဓာ၀ထ—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၉၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ ၂ ၅။ ဓာ၀ဝယ်ု—အာဘိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဝ ၅။ ဓာ၀သိ — ပေဘ။ ၂ဘ ၇။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂ဖ၆။ ဓာ၀ိ— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၉။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၃ ၇။ ဓာ၀ိ သု—ဇာ၊ဘ။ဘ၃ ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅ ၊။ ၅ ၀။ ဓာ၀ိ (ဓာ၀ု+ဩ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၁ ၅။ ဓာ၀ိဿန္ဓိ —ဝ၀ိ၊ ၄။ ၂ ဂ။ ဓာ၀ိဿသိ—ပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ ၃ ၀။ ဓာ-ဝိဿာမ—သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဘဂ၉။ (ခ) လှည့်လည်၏၊ ကျင်လည်၏။ အပရာပရံ ဘ၀ါဘ၀ေ ဥပ္ပ၀တိ ဓာ၀တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဟုရာဟုရံ ဓာ၀တိ ဘန္ဓစိတ္တော (ဥဒါန။ ၁ ၂ ၁) တိ....အပရာပရံ ဓာ၀တိ ပရိဗ္ဗမတိ။....အပရာပရံ ဓာ၀တိ သံသရတိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ ၁ ၅။ ဓာ၀တိ—နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ဘ၃ ၄။ သံသာရေ ဓာ၀န္ဓိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၁ ၅ ၀။ ဓာ၀န္ဓိ—ဏ္ဍတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။ ၅ ၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ ၂ ၂ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅ ဖ ၅။ မဟာတလေ ဇ၀ေန ဓာ၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ ၄ ၀။ (၄) စီးဆင်း၏။ ဒိသာ၀ိသဒိသံ ဓာ၀တိ။ ဥဒကံ။ မိလိန္ဒ။ ၁ ၂ ၂။ ဓာ၀တိ—သံ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂။ ဓာ၀န္ဓိ— ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၀။ (၅) ပျံ၏။ သေနော ဏ္ဍတော စိတော စ ဓာ၀တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ ၁ ၆ ၀။

ဓာ၀ထ (ကြို) [ဓာ၀ု+အ+ထ] ပြေးကုန်၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်၏။ ဓာ၀တိ(၂)-ကြည့်။

ဓာ၀န (နာ၊ ထီ) [ဓာ၀ု=ဓာ၀+ယု။ ထီ-ဌ် ဓာ၀နာ။ "ဓာ၀ ဂတိသုဒ္ဓိယ"ဣ ဟိ ဓာတု-ပါဠေ၀။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။ ၁ ၀ ဂ ၂။] (ခ) ပြေးသွား ခြင်း၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်း။ (တိ) (၂) ပြေးသွား—လျင်မြန်စွာ သွား—တတ်သော။ (ခ) သန္ဓာ၀နိကာယာတိ ပဒသာ ဓာ၀နေန။ အံ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဂ ၁။ ဟုရာဟုရံ ဓာ၀နာ။ ဝ၀ိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၀ ၄။ (–ဝ၀ိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၀ ဖ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃ ဖ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ဂ ဖ။ ဓာန်။ ၁ ၀ ဂ ၂။) (တိ) (၂) ဓာ၀နသက်ပ္ပ ကြည့်။

ဓာဝနဝါရ (ပု) [ဓာဝန+ဝါရ] ပြေးသွားခြင်း ဟူသော–အလှည့်–အကြိမ်၊ ပြေးသွားလှည့်။ ဓာဝနဝါရေ သမ္မတ္တေ ထောက် ဂန္ဓာ။ အံ၊ ၆၊၁။၁၇ဖ။

ဓာဝနသက်ပွ (ပု) [ဓာဝန+သက်ပွ] ပြေးသွား–လျင်မြန်စွာသွား–တတ်သော အကြံအစည်။ သရသက်ပွါတိ ဓာဝနသက်ပွါ။ မ၊၆၊၄။၁၁၂။ သရသက်ပွါနန္တိ ဓာဝနသက်ပွါနံ။ ယင်း-၁၄၁။

ဓာဝန္တ (တိ) [ဓာဝု + အန္တ။ ထီ-၌ ဓာဝန္တိ] ပြေးသွား– လျင်မြန်စွာသွား– သော၊သူ။ ဓာဝံ—ဝိ၊၁။၁ဖ၅။ ဝေဂေန ဓာဝန္တော။ မ၊၆၊၁။၂၀၇။ သံ၊ဌ၊၂။၁၃၀။ ဓာဝန္တော—မ၊၆၊၄။၁၉၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၃၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၉၅၊၃၂၇။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉ဖ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၃၁။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၃၀၀။ဓာဝန္တာ–ပေတ၊ဌ။၄။ ဓာဝန္တိ-ယော (ထီ၊ပ၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၁၊ ၂၄၉။ ဓာဝန္တံ—မ၊၂။၃၀၂။ မ၊ဌ၊၃။၂၃၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၉၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၇။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀။ ဓာဝန္တေ—စူဠနိ၊ဌ။၇ဖ။ ဓာဝန္တေန—အံ၊ဌ၊၃။၃၂၂။ ဓာဝန္တိယာ (ထီ၊ တ၊ဇ၊) —ဇာ၊၁။၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၂ဖ။ ဓာဝတာ—အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၅ဖ။ ရှု။၃၀၈။ နိတိ၊ သုတ္တ။၅၇၁။ ဓာဝန္တဿ—ဝိ၊၁။၁၇၀။ ဓာဝ-တော — ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၄၃၅။ ဓာဝန္တာနံ—စူဠနိ၊ဌ။၃၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၈။ သီ၊ ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဇ၁။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၃၀။ မ၊ဌီ၊၁။၃၅ဇ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၄ဖ၃။ မူလဋ္ဌ၊၁။ဖ၊ ၂။

ဓာဝန္တိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+အန္တိ] (၁) သွားကုန်၏။ (၂) ပြေးကုန်၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်၏။ (၃) လှည့်လည်ကုန်၏၊ ကျင်လည်ကုန်၏။ (၄) စီးဆင်းကုန်၏။ ဓာဝတိ-ကြည့်။

ဓာဝသိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဏှိ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိံ**သု** (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဉံ] ပြေးကုန်ပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်ပြီ။ ဓာဝတိ(၂)-ကြည့်။

ဓာဝိံ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဏှိ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိ၂ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+ဩ] ပြေးပြီ၊ လျင်မြန်စွာ သွားပြီ။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝိတ (တိ) [ဓာဝု+တ] ပြေးသွားသော၊ သူ။ ဝိဓာဝိတာတိ ဝိရှုပ် ဓာဝိတာ အသာရှုပ-ဝသေန ပဋ္ဌိပဇ္ဇန္တာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၅၃။

ဓာဝိတမ္ဘ (တိ)[ဓာဝု+တမ္ဘ]ပြေးသွားအပ်သော။ အတိဓာဝိတမ္ဘန္တိ အတိက္ကမိတ္တာ ဓာဝိတမ္ဘံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။ဇ၅ဂ။

ဓာဝိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [ဓာဝု+တုံ] ပြေးသွားခြင်းငှါ၊ လျင်မြန်စွာ သွားခြင်းငှါ။ နိဝတ္တိတ္တာ ပန အပရံ ဓာဝိတုံ သက္ကောတိ။ မ၊ဌ၊ ၁။ဇ၀။ တုံ ပန ဓာဝိတုံ ဝါယာမမကာသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၅၁၃။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃ ၂ ဇ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၁ ၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ဖ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။)

ဓာဝိတ္ဝာ (ကြိ၊ ဝိ) [ဓာဝု+တ္ဝာ] ပြေးသွား၍၊ လျင်မြန်စွာ သွား၍။ သေယျထာပိ ပုရိသဿ ဓာဝိတ္ဝာ ပမ္ပတာ ဝါ ဩရေဟိတ္ဝာ....ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂ ဖ ဖ။ ဧ ဝံ ဓာဝိတ္ဝာ အာဝုဝေဟိ ပဟာရဏ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၉။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၅ ၁ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃ ၁ ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ဂ ဖ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၁။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ ၄ ၂။ ပေတ၊ဌ။ ၂ ၂ ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၅ ၁ ။ ၅ ၂ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၇ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ။ ၁ ဖ ဂ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆ ။ ဂ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ။ ၃ ၂ ၄ ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ။ မ၊ ဌီ၊ ၃ ။ ၁ ၇ ၉ ။)

ဓာဝိသန္တိ (ကြိ) [ဓာဝု+အ+သန္တိ] ပြေးသွားကုန်လတ္တံ့၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်လတ္တံ့။ ဓာဝတိ (၂) ကြည့်။

ဓာဝိဿသီ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဿသီ] ပြေး သွားလတ္တံ့၊ လျင်မြင်စွာ သွားလတ္တံ့။ ဓာ-ဝတိ(၂)-ကြည့်။

ဓာဝိဿာမ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ဿာမ] ပြေး သွားကုန်လတ္တံ့၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန် လတ္တံ့။ ဓာဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓာဝေယျုံ (ကြို) [ဓာဝု+အ+ယျုံ] ပြေးသွား ကုန်ရာ၏၊ လျင်မြန်စွာ သွားကုန်ရာ၏။ ဓာ-ဝတိ (၂)-ကြည့်။

ဓိ (ဗျ) [ဟိ သာပနေ ဓိ နိန္ဒာယံ။ ဓာန်။၁၂၀၁။ ဓိ-သဒ္ဒေါ ဟိ သာပနေ နိန္ဒာယဉ္စ။ယင်း၊ဌ။ ဓိဂ် နိဘိဿန နိန္ဒယော။ အမရ၊၂၃။၂၃၉။ (–ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ။၁၁ဖ၀။)[ဓိက်-သံ၊ ဓိ-ပြာ၊ ဓိက်, ဓိဂ်-သီဟိုဠ်။)] (၁) ၊ ဓိ – ထိုထို–ဟု ပြုအပ်သော၊ ကဲ့ရှဲ–စက်ဆုပ် – အပ်သော။ (၂) ဓိ-ပစ္စည်း။ (ကြောက်ဖွယ်စကားဖြင့် ကဲ့ရှဲပြစ်တင်ခြင်း။ စိန္တာမဏိ။ ရှက်–အပ်–သင့်–ထိုက်–သည်၏ အဖြစ်ကို မြတ်ကြောင်း စကား၊ ကဲ့ရှဲခြင်း၊ ရှက်သဖြင့် အပြစ်ပေး ခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။)

(၁) ဓိရတ္ထု (ဒီ၊၂။၁၉–၂၃) ဓိက္ကတာ အတ္ထု။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၇။ ဓီ (ထေရ။၂၇၀) တိ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၀။ ဓိရတ္ထု ကမ္မ (ဇာ၊၂။၂၉၅) ဣ တံ ကမ္မံ ဂရ-ဟိတံ အတ္ထု။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၀၅။ ဓိရတ္ထု (ဝိ၊ဌ၊ ၃။၁၇၀) တိ ဓိ အတ္ထု၊ နိန္ဒာ ဘာ၀တ္ထတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၁၀၉။

ဓိရတ္ထု။ ဝိ၊၂။၂ဖဂ။ သုတ္တနိ။၃၄၃။ ထေရ။ ၃ဖ၀၊၃ဖ၂၊၄၀၄။ အပ၊၂။၂၁၁၊၂၂ဖ။ ဇာ၊၁။ ၄၊၁ဖ၊ဂ၉၊၁၀၇၊၁၉၃၊၂၃၅၊၂၇ဖ။ ဇာ၊၂။၁ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၃၄။ မ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄၇။ ဥဒါန၊ဌ။၇ဖ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄ဖ၄။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၅၂။၂၀၂။ ဓိစိတ္တံ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁ဖ၇။ (– အပ၊ ဌ၊၁။၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၊ဂ၊ ၂၂၉၊၄၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၇၁။)

(၂) သမ္ဘဓိ (သံ၊၁။၄၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ ကစ္စည်း။၂၅၀။ ရူ။၂ဖ၀။ နိတိ၊ သုတ္တ။၅၀၂။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၁၂၀၂)-တို့ ကြည့်။

ဓိက္ကတ (တိ) [ဓိ+ကတ။ (ဓိက္ခတ-သံ)] ရှုရှာ ဖွယ်ဟု ပြုအပ်သော၊ ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြုအပ် သော။ (အပြစ်တင်အပ်သော၊ ကြပ်တည်းစွာ အပြစ်တင်အပ်သော။ P.S.D.။) ဓိ-(ဒီ၊၂။ ၁၉-၂၃။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၇)ကြည့်။ အောက်ပုဒ် လည်း ကြည့်။

ဓိက္ခ(က)တပါပ (တိ) [ဓိက္ခ(က)တ+ပါပ] ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြုအပ်သော မကောင်းမှု ရှိသော၊ သူ၊ မကောင်းမှုကို – ကဲ့ရှဲ – စက် ဆုပ် – သော၊ သူ။ အပိစ ဓိက္ခ (က) တ ပါ-ပေါတိပိ ဓိရော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၈၃။ အပ၊ဌ၊ ၁။၁၉၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၂။၁၂၈။ ဇာ၊ဌ၊၃။ စူဠနိ၊ဌ။၁၁ဂ။)

ဓိက္ကာတမ္ဘ (တိ) [ဓိ+ကာတမ္ဘ။ (ဓိက္ခတ-ဗျ-သံ)] ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြုအပ်သော၊ ကဲ့ရှဲ–စက်ဆုပ်–ဖွယ်ဟု ပြုအပ်သော။ ပူရေတိအာ-ဒီနိ တဿာ ဓိက္ကာတမ္ဘဘာ၀ဒီပနာနိ အာ-မန္တနဝစနာနိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၁။

ဓိက္ကာရ (ပု) [ဓိ+ကာရ။ (ခိက္ခာရ၊ ဓိက်ကြိယာ-သံ၊ P.S.D.)] (၁) ဓိဓိ–ထိုထို–ဟု ပြုခြင်း၊ ကဲ့ရှဲဖွယ်–စက်ဆုပ်ဖွယ်–ဟု ပြုခြင်း။ (၂) ကဲ့ရှဲ – စက်ဆုပ် – ဖွယ်။ (၁) တေသံ သဒ္ဒံ သုတ္ဝာ အာရက္ခဒေ၀တာ ဓိက္ကာရမကံ-သု။ အံ၊ဌ၊၃။၃၂၄။ (–ဥဒါန၊ဌ။၂၃၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁ဖ၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၁။ ဒီ၊ဌီ၊၂။ ၂၅၁။) (၂) ဓိက္ကာရော (သံ၊ဌ၊၃။၂၇ဖ) တိ ဇိဂုစ္ဆာ၀ပယောဂေါ။ သံ၊ဌီ၊၂။၄၉၉။

ဓိက္ကိတ (တိ) [ဓိ+ကတ။ (ဓိက္ကတ-သံ)] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဓိက္ကိတာ (ဇာ၊၁။ ၄) ထိ ထွေ ဓိကာ့ရဝသေန ကတာ ဓိက္ကိတာ ဣကာရာဂမံ ကတ္တာ၊ အဓိပ္ပါယဝသေန ပန ဂရဟာတ္ထောယေဝ ဥပလဗ္ဘတိ။ တေနာဟ "ဓိက္ကိတာတိ ဂရဟိတာ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁)"တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ပေ။ ဓိ(၁) လည်း ကြည့်။

ဓိတိ (ထိ) [ဌာ+တိ။ (ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၁၅၆။) ဓာ+တိ။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ မဟာနီ၊ဋ္ဌ။၃၆၀။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၇။) (ဓတိ-သံ၊ ဓိဏ-ပြာ, အဒ္ဓ-မာဂဓီ။)] (၁) အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ'။ (၂) တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ'။ (၃) အသိဉာဏ် 'ပညာ'။ (၄) အောက်မေ့မှု 'သတိ'။ (ယူ-ကိုင်-ဖမ်း-ခြင်း၊ ရှိ-ရယူ-ခြင်း၊ ထောက်ပံ့ခြင်း၊ စွဲမြဲ - တည်တံ့ - တည်ကြည်-ခြင်း ခွန်အားဗလ၊ စွမ်းရည်။ P.S.D.။ လုံ့လ၊ ဆောင်မှတ်ခြင်း၊ အသိဉာဏ်၊ အခိုက်အတံ့ မည့်ခိုးဆဲခြင်း။ ပြာ၊ ဓာန်။ သည်းခံခြင်း၊ စိတ်တည်ငြိမ်ခြင်း။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်။ အားထုတ်ခြင်း၊ ကိုင်တွယ်ခြင်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(၁) ဓိတိ နာမ အသိထိလပရက္ကမတာ "ကာမံ တစော စ နှာရှ စာ"တိ ဧဝံ ပဝတ္တ-ဝီရိယသော့တံ အဓိဝစနံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂဂ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဋ္ဌ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၁ဂ။ ဓိတိ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၅၊၃၄၄) ဣတိ ဝီရိယံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၂၀၃၊၂၃၁။ ဓိတိ (ဇာ၊ဋ္ဌ။ဖ၁) တိ အဗ္ဘောစ္ဆိန္နံ ဝီရိယံ ဝုစ္စတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂ဋ္ဌ။

ဓိတိ(ပ၊ဓ)—သံ၊ဝ။၂၁ဂ။ သုတ္တနိ။၃၀၇။ ဇာ၊ဝ။၁၄။ ဇာ၊၂။၂၇၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁ဂ၊ ၃၅ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၀၄၊၃၀၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁ဂ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဋ္ဌ။၁ဂဂ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂ဋ္ဌ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၁၅။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဂဋ္ဌ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ဖ။၂၁ဖ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဋ္ဌ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၁၊ ၂၃ဖ။ ဝိမတိ၊ဝ။၃၇။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။၁၃၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၂၄၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃ဂ။ ဓိတိ (ဒု၊ဓ)—ဇာ၊၂။၂။ ဓိတိယာ (တ၊ဓ)—သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၁၅။ မ္ဘေ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဋ္ဌ၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂ဖ၀။

(၂) အဝိဇ္ဇနကာရံ နာသေတုကာမော အဓိမတ္တံ ဓိတိဉ္စ ဥဿာဟဉ္စ... တေဒဝေါစ။ မိလိန္ဒ။၃၁၄။ (–ဇာ၊၂။ဝ၆။ စူဠနိ။ဋ္ဌ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၂၂ဋ္ဌ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ဋ္ဌ၃၅။) (၃) သစ္စေန ဓမ္မေန ဓိတိယာ ဒမေန။ ဇာ၊ဝ။ ၃ဂ၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဂ၃။ ပညာသခ်ိတာယ ဓိတိယာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဂ၄။ (–၁ဂ၁။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ဖ။ဋ္ဌ၀။) (၄) ဓိတိမန္တ၊ (၄) ကြည့်။

ဓိတိပရာယန (တိ) [ဓိတိ+ပရာယန] တည်ကြည်မှု'သမာဓိ'လျှင်-ကိုးကွယ်-လည်းလျှောင်း-ရာ ရှိသော၊ သူ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓိတိပ္ပရ (တိ) [ဓိတိ+ပရ] တည်ကြည်မှု'သမာဓိ' လျှင်-ကိုးကွယ်-လည်းလျှောင်း-ရာရှိသော၊ လွန်စွာမြဲမြံတည်တံ့သော၊ လွန်စွာတည်ကြည်သော။ ဓိတိပ္ပရ (ထေရ။ခ၆ဝ) ဣတိ ဓိတိပရာ-ယနံ ပရမံ ထိရဘာဝေ ဌိတံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၄၇ဖ။ (–၄ဖ၄။)

ဓိတိမန္တ၊ (တိ) [ဓိတိ+မန္တ၊။ (ဓွတိမတ်-သံ) (၁) အားထုတ်မှု 'ဝီရိယ' ရှိသော၊ သူ။ (၂) တည်ကြည်မှု 'သမာဓိ' ရှိသော၊ သူ။ (၃) အသိဉာဏ် 'ပညာ' ရှိသော၊ သူ။ (၄) အောက်မေ့မှု 'သတိ' ရှိသော၊ သူ။

(၁) ဓိတိမာ (သံ၊ဝ။၁၇၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၄၂၃) တိ ဝီရိယဝါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ ပေ။ ဓိတိမာ (ဇာ၊ဝ။ဋ္ဌ၅)တိ သီလရ-ကွဏဓိတိယာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၉။ အဗ္ဘောစ္ဆိန္ဒ-ဝီရိယေန ဓိတိမာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ဝဂ၉။

ဓိတိမာ(ပ၊ဓ)— အပ၊ဝ။၃၀ဝ။ ဇာ၊ ၂။၂ဂ၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁၅ဝ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဋ၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄။ ဓိတိမန္ဒော(ပ၊ဗ)— သီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်၊ဝ။ဝ၄ဋ္ဌ။ ဓိတိမန္ဒာ— အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၂၃။

ဓိတ္ကိမန္ဆောနံ (ဆ၊ဗ)— အံ၊ဝ။၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ ဝ။၂၈။ မ၊ဌ၊ဝ။၅။ သံ၊ဌ၊ဝ။၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၄၊၂၂၃။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၈ဖ။ ဥဒါန၊ဌ။ဝဝ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၂။ အပ။ ဌ၊ဝ။ဝ၄၂၊ဝ၄၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဝ။ဝ၄၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။၂၅၅။

(၂) ထာမဝါ ဓိတိမာ ဗျာယီ။ အံ၊ဝ။ ၂၃၀။ ဓိတိမာ (ထေရ။၂၂ဝ)တိ ဓိရော၊ သမာဟိတတ္တံ ဝိဇိတာဝိဘာဝတံ ဝါ ဥပါဒါယ ပဋိပတ္တိဒဿနမေတံ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၅၀။ ဓိတိ-မာ (ပ၊ဇ)—သုတ္တနိ။ခုဝ၄၊ခုဖ၂။ ဇာ၊ ဝ။ခု၂၃။ မိလိန္ဒ။ခုခုခု။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဝခု၂၊ ဝခုခု။ ဇာ၊ဌ၊၄။ဝ၃ဝ။ အံ၊ဌီ၊ဝ။၂။ ဓိတိ-မန္ဆော (ပ၊ဗ)—ခုဒ္ဓက၊ဌ။ဝ၉၇။

(ခ) ဓိတိမန္ဆော(ထေရ။ခုဝ၄၉)တိ.... အဝိပရိတဗျဥ္ဇနာဝဓာရဏသမ္ဘဿယ သတိ-ပုဗ္ဗင်္ဂမာယ ပညာယ ....သမ္ဆောဂတော ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၂၇။ ဓိတိမာ (မဟာနိ။ခုဝ)တိ ဓိတိ အသာ အတ္ထိတိ ဓိတိမာ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဝခုဝ။ ဓိတိမာ (ပ၊ဇ)—ဒီ၊ခု။ဂဂ။ ထေရ။ ၂၂ဝ။ ဇာ၊ဝ။ခုဖ၇၊ခု၇ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ခု။၇၇။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။၅၇-ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၊ခုဖ။ ဓိတိ-မန္ဆာ (ပ၊ ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၂။ဝ၂ဂ။ (ဌ) ဓိတိ-မန္ဆောတိ .... အတ္ထာဝဓာရဏသမ္ဘဿယ ပညာပုဗ္ဗင်္ဂမာယ သတိယာ စ သမ္ဆော-ဂတော။ ထေရ၊ဌ၊၂။ဌ၂၇။

ဓိတိယုတ္တ (တိ) [ဓိတိ+ယုတ္တ။ (ဓိတိယုက္တ-သံ)] အားထုတ်မှု ဝိရိယ နှင့် ယှဉ်သော အားထုတ်မှု လုံ့လရှိသော၊ သူ။ ဓိရ (ဗုဒ္ဓ-ဝံ၊ဌ။၅၃)-ကြည့်။

ဓိတိဝိရဟိတ (တိ) [ဓိတိ+ဝိရဟိတ]တည်ကြည်မှု သမာဓိမှ ကင်းသော၊သူ။ တံ ကိရ မန္ဆံ အညဝိဟိတံ ဓိတိဝိရဟိတံ သာဝေတုံ နသက္ကာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၂ဝ။ (–ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၄ဂ။)

ဓိတိသဘာဝ (တိ) [ဓိတိ+သဘာဝ။ (ဓိတိ-သ္ဘာဝ-သံ)] အားထုတ်မှု ဝိရိယ သဘောရှိသော။ ကုသလကိရိယာယ အာဒိ-ကမ္မဘာဝေန ပဝတ္တဝိရိယံ ဓိတိသဘာဝ-တာယ ဓာတူတိ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဌီ၊၂။ဌ၁ဂ။

ဓိတိသမ္ဘဒါ (တိ) [ဓိတိ+သမ္ဘဒါ] ပညာ–ဏ–နှင့်–ပြည့်ဝံခြင်း။ တတ္ထ နိပကတ္တေန ဓိတိ-သမ္ဘဒါ ဝုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ဂဃ။ ဓိတိသမ္ဘ-ဒါ (ပ၊ ဇ)—အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉၂။ ဓိတိသမ္ဘဒါယ (တ၊ ဇ)—သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဝ၈၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ဂ၉။ ဒီ၊ဌီ၊ဝ။ဌ၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ဝ။၂ဖ၆။

ဓိတိဟိရိပမောက္ခ (တိ) [ဓိတိဟိရိ+ပမောက္ခ] အားထုတ်မှု ဝိရိယ, ရှက်မှု ဟိရိဟူ သော–ပြောနှိုးခြင်း – အမှီး – ပဓာန – ရှိသော။ ဤမာယ ဓိတိဟိရိပမောက္ခာယ ဂုဏသမ္ပတ္တိယာ ဇာတိမာ ဥတ္တမဒက္ခိဏော-ယျော ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ၅။

ဓိတ္ထိ (ထိ) [ဓိ+ဤတ္ထိ] ဓိခီ–ထ္ဒိထ္ဒိ–ဟု ပြု အပ်သော မိန်းမ၊ စက်ဆုပ်အပ်သော မိန်းမ၊ ရှုံ့စရာမိန်းမ။ ဓိတ္ထိဘာဝံ ဤတ္ထိဘာဝဿ ဓိဂ္ဂါရော ဟောတူတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌီ၊၂။ ၂၅ဝ။

ဓိမုတ္ထ (တိ) [အဓိ+မုတ္ထ။ အ-ကျေ။] (ဝ) စိတ်ညွှတ်–နှလုံးသွင်း–သော။ (၂) ပြိုကပ် သော၊ သူ။ (၃) ဓိမုတ္ထ (စူဠနိ။ဝ၆ဂ၊ ဝ၇ဝ)နှင့် အာကိဉ္စညာယတနာဒီသု အဓိ-မုတ္ထံ။ စူဠနိ၊ဌ။၅ဝ။ (၂) ဓိမုတ္ထ (စူဠနိ။ ဝ၇ဝ)နှင့်....နိရုသက်ဝသေန ဓိမုတ္ထံ အလ္လီနံ။ စူဠနိ၊ဌ။ဖ၄။

ဓိမှာမိ (ကြိ) [ဓိမှ+အ+မိ။ ဓိမှ နိဋ္ဌာနေ။ နိတိ၊ဓာ။ ၂ဝဝ။ ဇာ၊ဌီ၊၂၂။၅၄ဝ။] ထေး ဟက်ဏ်။ ဓိမှာမိ (ဇာ၊၂။ဝ၅)တိ နိဋ္ဌ-ဘာဝိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဌ၉ဖ။

ဓိယတီ=ဓိယျတိ (ကြို) [ဓာ+ယ+တိ] တည်တတ်၏၊ ဖြစ်တတ်၏။ မာရော ဝါ ဣဿ ဓိယတိ တိဋ္ဌတိ ပဝတ္တတိတိ မာရဓေယ္ယံ။ သာရတ္ထ၊၂။၁၈၀။ မစ္စု ဣဿ ဓိယျတီတိ မစ္စုဓေယ္ယံ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၀။ (–သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၈။)

ဓိရတ္ထု (ဗျ) [ဓိရတ္ထု။ (ဇာ၊၁။၄၊၁၆)တိ ဂရဟာ ဣဿနိပါတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၁၊၃၂၂။] ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–ရွံမုန်း–၏။ တဿ ယသ-ဓနလာဘဿ သမ္ပတ္တိ ဓိရတ္ထု နိန္ဒာမိ ဂရဟာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၈၀။

ဓိသဒ္ဓယောဂ (ပု) [ဓိသဒ္ဓ+ယောဂ] ဓိ-သဒ္ဒါ နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ အညာဏန္တိ ဓိသဒ္ဓယောဂေန (ဓိသဒ္ဓယောဂေန၊ သီ) သာမိအတ္ထေ ဥပယောဂဝစနံ။ ဝိမတိ၊၁။၈၆။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၂၁၉။)

ဓီ (ဗျ) [ဓီ (ထေရ။၂၇၀)တိ ဇိဂုစ္ဆနတ္ထေ နိပါတော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၉၉။ (ဓိက်- သံ၊ ဓီ- ပြာ)] (၁) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–ဖွယ်၊ ထို့ထို့ဟု ပြုဖွယ်။ (၂) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–ဖွယ်–ရှိ– ကောင်း–သော။ (၃) စက်ဆုပ်–ရွံရှာ–ကဲ့ရဲ့–၏။ (၁) ဓီ တံ ဇမ္မိ ဇရေ အတ္ထု။ သံ၊၃။ ၁၉၁။ မဟာတာပသော "ဓီဓီ"တိ ဝဒန္တော ပဋိနိဝတ္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၇။ ဓိရတ္ထု (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၀)တိ ဓီ အတ္ထု၊ နိန္ဒာ ဟောတု။ ဝိ-မတိ၊၂။၆၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။) (၂) ဓီ ဇိဂုတ် အသညတဿ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၄။ "ဓီဓီ ဒေဝ သပ္ပေါ"တိ မဟာသတ္ထံ ကတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၃၀။ "ဓီဓီ ပိသာစ"တိ ဇိဂုစ္ဆိတ္တာ ဖုသိတုံ နိ ဥဿဟိ ̊သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇၀။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၃။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၈၂။) (၃)ဓိပြာဟ္ဟဏ-ဿ ဟန္ဒ၊ဝရ (ဓမ္မ။၆၉) ဣတိ ဓီ ·ဓိဏာသဝ-ပြာဟ္ဟဏဿ ဟန္ဒ၊ဝရံ ဂရဟာမိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၉၉။

ဓီ၂ (ထီ) [ဓျေ+ကွိ+ဣ။ ဓာ+ကွိ+ဣ။ ဓျာယတိတိ ဓီ၊ ဓျေ စိန္တာယံ၊ ဓျာ ဓော၊ နဒါဒိ။ ဓာရေတိတိ ဝါ ဓီ၊ ကွိ၊ နဒါဒိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၁၅-၄။ ဓျ+ကွိပ်။ သမ္ပြတာ ရဏဋ္ဌ၊ ဗုဒ္ဓေါ, ဇ္ဈာနေ စ။ ထောမ။] အသိဒ္ဓတ်ပညာ။ ဓီ(ဝါ) ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။၃၄။ မဟာနိ·ဋ္ဌ။၁၃၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဖ။ ဓီရ(သာရတ္ထ၊၁။၁၉၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သ်ဓ်၊ ၁။ ၁ဖ၇)-လည်း ကြည့်။

ဓီကတပါပ (တိ) [ဓီကတ+ပါပ။ (ဓိကွတ-ပါပ·သ်)] ဓီဓီ–ထို့ထို့–ဟု ပြုအပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–အပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ ဓီကတ-ပါပါ (မဟာနိ။ ၃၄) တိ ဂရဟိတပါပါ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၃၄။

ဓီကာရ (ပု) [ဓီ+ကရ+ဏ။ (ဓိကာရ·သ်၊ ဓိကွာရယ-သိဟိုင်ဋ)]ဓီဓီ–ထို့ထို့–ဟု ပြုခြင်း၊ ကဲ့ရဲ့–စက်ဆုပ်–ဖွယ်ဟု ပြုခြင်း။ တတော ဝေ ဒုဂ္ဂန္ဓေ ဓိရတ္ထု တဝ ဓီကာရော ဟောတု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၉။

ဓီတလိကာ (ထီ) [ဓီတု+ဣလက+အာ။ အလယ်ခ်ိ-အကွမ်ရာ လာ။ ဓီတု+အလ+ဏ္ဍု+အာ။ ဓီတု+လိက+အာ။] ယမင်း–ယဉ်မင်း–ညမင်း–ရုပ်၊ နတ်သွီးကဲ့သို့တန်ဆာဆင်အပ်သော အမျိုးသွီးရုပ်။ တပနိယကတာဝ ဓီတိကာ (ထေရီ။၄၂၁)တိ ရတ္တသုဝဏ္ဏေန ဝိစရိတာ ဓီတလိကာ ဝိယ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂ဖ၀။ (–၂၅၅။) ပဒ္ဓာလိကာ, ပုတ္တလိကာ, ပေါတ္ထ-လိကာ (ဓာန်၊ဋ္ဌီ။၅၂၃။ နီတိ၊သုတ္ထ။၁၂၀) တို့နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဒါရုဓီတလိကာ လည်း ကြည့်။

ဓိတိ (ထီ) [ဌာ+တိ။ ဓာ+တိ] (၁) အားထုတ်မှု ဝီရိယ။ (၂) တည်ကြည်မှု သမာဓိ။ (၃) အသိညာဏ် ပညာ။ (သောက်ခြင်း၊ စို့ခြင်း၊ လက်ချောင်း၊ လက်ချောင်းဖြင့် ကိုင်ခြင်း၊ ကြံစည်ခြင်း၊ သိမှတ်ခြင်း၊ ကတိ–သစ္စာ–ပြုခြင်း၊ အရှိအသေ ကင်းမဲ့ခြင်း။ P.S.D.။) (၁) ဓိ-တိတိ ဗုဒ္ဓဝစန် ဥဂ္ဂဏှနဝိရိယံ သဏ္ဌာယန-ဝိရိယံ ဓာရဏာဝိရိယဟူ။ သာရတ္ထာ၊။၁၈၉။ (၂) ယဿ ဓိတိ အသဒိသာ။ အပၢ၊။ ၃၇၄။ (၃) ဓိတိတိ သန္ဓိဌာနံ ကတ္တာ ဂဏှနကညာဏံ။ သာရတ္ထ၊။၁၈၉။ ဓိတိ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓိတိကာ (ထီ) [ဓိတု+ဏ္ဍက+အာ] ယမင်း–ယဉ်မင်း–ညဲမင်း–ရှမ်။ ဓိတသိကာ-ကြည့်။

ဓိတု (ထီ) [ဒေ+ရိတု။ ဏ္ဍ- ကို ဏ္ဍ- ဒီဃ ပြု။ ကစ္စည်း။၅၈၆။ ရူ။၅၇၅။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၆၀။ (ဒုတိတ္ထ- သံ၊ ဓူအာ - ပြာ၊ ဒုဝ-သီဟိုဠ်။)] သမီး။ ဓိတာ (ပၢ ၉)—ဝိ၊ဘ။၁၉၇၊၃ဖ၁။ ဝိ၊ဘ။၃၀ဘ။ ဒီ၊ ၂။ ၂ဘ၃။ သံ၊ဘ။ ၂၇၊ ၂၀၊၃ဖ၉။ ဝိမာန။၃၇၊၇ဘ။ ပေတ။၁၃၅၊၁၅၅၊ ထေရီ။၃ဂ၊၃ဖ၉ဖ၊၄ဝ၄၊၄ဘ၁ဖ၊၄ ၂ ၉။ အပၢ ၂။ ၂ ၂ ၄။ ဇၢ၊ဘ။ ၃ ၄ ၊ ။ ဇ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ၊ ၄ ဝ ၁ ၊ ၂ ဝ ၇ ၊ ၂ ၂ ၉ ။ မဟာနိ။ ၃ ၂ ၀ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ဝ ၊ ၃ ဝ ဂ ။ မ ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ၊ ၃ ၂ ဖ ။ မ ၊ ၂ ။ ၅ ၁ ။ မ ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ။ သံ ၊ ၂ ။ ၇ ဖ ။ သံ ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ၂ ။ သံ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၁ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ။ ၂ ၉ ၈ ။ ခုဒ္ဒကာ ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၅ ။ ဓမ္မ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၄ ၊ ၁ ၂ ဖ ။ သုတ္တနိ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ။ ဖ ၁ ။ ဝိမာန ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၀ ။ ပေတ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၅ ။ ၁ ၅ ၅ ။ ၁ ၅ ၅

၁၂၉။ ပေတာ၊၆။၁၅။ ထေရီ၊၆။၂၀၄။ ဇာ၊
၆၊၂။၅၈။ ဇာ၊၆၊၆။၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၈။
ဓိတုယာ—သုတ္တနိ၊၆၊၁။၁၇။ ပေတာ၊၆။၁၀၄။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၄။ သီ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။
၂၃၀။ ဓိတာယ—မ၊၆၊၃။၂၂၁။ သာရတ္ထ၊
၁။၆၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၇။ ဓိတာနံ(ဆ၊ဗ)—
ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဓိတရိ(သ၊ဇ) — နိတိ၊သုတ္တ။
၄၂၂။ ဓိတုယာ—ဝင်ရ။၄၀၀။

ဓိတုကာမ (တိ)[ဓိတု+ကာမ] သမီးကို–အလို
ရှိ–တောင့်တ–သော၊သမီးလိုချင်သော၊သူ။
ဓိတုကာမော (ဇာ၊၂။၂၉၇). တိ ဓိတရံ
ကာမေမိ ပတ္ထေမိ၊ ဓိတု အတ္ထာယ ဝိစရာမိ။
ဇာ၊၆၊၇။၂၁၅။

ဓိတုစိတ္တ (နာ) [ဓိတု+စိတ္တ] သမီးဟူသော်စိတ်၊
သမီးဟု မှတ်ထင်သော် စိတ်။ ဓိတုမတ္တိသု
ဓိတုစိတ္တံ ဥပဋ္ဌပေထ။ သံ၊၂။၃၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။
၁၇၄။

ဓိတုဋ္ဌာန (နာ) [ဓိတု+ဋ္ဌာန] သမီး၏အရာ၊
သမီးနေရာ။ တံ ဘုဇိဿံ ကတ္တာ ဓိတုဋ္ဌာနေ
ဌပေသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၂။
ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၄၇။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၉၂။)

ဓိတုပဇာ (ထီ) [ဓိတု+ပဇာ] သမီးဟူသော
သတ္တဝါ။ မဟာပဇာပတိ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၅။
သာရတ္ထ၊၃။၄၃၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၃)–ကြည့်။

ဓိတုပတိ (ပု)[ဓိတု+ပတိ] သမီး၏လင်၊သမက်။
ဇာ်မာတိကာ ဝုစ္စတိ ဓိတုပတိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။
၃၃၅။

ဓိတုပေမ (နာ) [ဓိတု+ပေမ] သမီးဟူသော ချစ်
ခြင်း၊ သမီးခင်ဖြစ်သော ချစ်ခြင်း။ အညတ-
ရော ဘိက္ခု ဓိတုယာ ဓိတုပေမေန အာမသိ။
ဝိ၊၁။၁၀၄။

ဓိတုမတ္တိ (ထီ) [ဓိတုမတ္တ+ဣ] သမီးအတိုင်း
အရှည်ရှိသော၊ သမီး–လောက်–အရွယ်–
ရှိသော (မိန်းမ)။ ဓိတုမတ္တိသုပိ လောဘ-
ဓမ္မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ။ သံ၊၂။၃၂၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။
ဓိတုစိတ္တ-လည်းကြည့်။

ဓိတုမရဏ (နာ) [ဓိတု+မရဏ] သမီး–သေ–ဆုံ
–ကွယ်လွန်–ခြင်း။ ဓိတုမရဏံ ပစ္စနုဘူတံ။
သံ၊၁။၃၀၀။ ဓိတုမရဏ (မဟာနိ။၁၄)ဣတိ
ဓိတူနံ မရဏံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၆၆။ (–မဟာနိ။
၃၂၀။ စူဋ္ဌနိ။၂၀။)

ဓိတုမာရက (တိ) [ဓိတု+မာရက (=မရ+
ဏ္ဍ)] သမီးကို သတ်သော၊ သူ။ "ဓိတုမာရ-
ကော"တိ ဝါ "ပေသကာရော"တိ ဝါ....ဗာ-
ဒေတ္ဝေ အရဟော နု ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၅၆။

ဓိတုလာဘ (ပု) [ဓိတု+လာဘ] သမီးရခြင်း။
စူဋ္ဌကမဟာသေဋ္ဌေ ဓိတုလာဘဝသေန
ဒ္ဒေသတသဟဿာနိ....ဝိန္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၂၇။

ဓိတုဝါဟမဂ်လ (နာ) [ဓိတု+ဝါဟ+မဂ်လ]
သမီးပေးခြင်းမင်္ဂလာ၊ သမီးထိမ်းမြားခြင်း
မင်္ဂလာ၊ သမီး၏ လက်ထပ်မင်္ဂလာ။ သော
"ဓိတုဝါဟမဂ်လံ ကရိဿာမိ"တိ အသုရေ-
သန္ဓိပါတေသိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၉။

ဓိတုသညာ (ထီ) [ဓိတု+သညာ] သမီးဟူသော
အမှတ်သညာ။ တံ ပဒုမံ ဝိဝရိတ္ဝာ တံ ဒါ-
ရိကံ ဒိသ္မာ ဓိတုသညံ ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၃၄။ (–ပေတာ၊ဋ္ဌ။၁၅။)

ဓိတုသန္ဓိက (နာ) [ဓိတု+သန္ဓိက] သမီး၏အထိ
သမီးထံ။ မာတာ အတ္တနော ဓိတုသန္ဓိကံ
ပဟိဏတိ။ ဝင်ရ။၁၉၀။

ဓိတုသိနေဟ (ပု) [ဓိတု+သိနေဟ] သမီးဟူ
သောချစ်ခြင်း၊ သမီးခင်ဖြစ်သော ချစ်ခြင်း။
ဓိတုသိနေဟံ လဘိတ္ဝာ (ဥပ္ပါဒေတ္ဝာ)။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၂၆၂၊၂၇၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၉၁၊၁၉၃။

ဓိတုသုတ္တ (နာ) [ဓိတု+သုတ္တ] ဓိတုသုတ်၊ ဘုရား
ရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်ခိုး

သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ဤသံသရာ ရှည်စွာ
ကာလ အချိန်အခါ သမီးမဖြစ်ဘူးသူကို ရရန်
မလွယ်ပါချေ စသည်ဖြင့် ရဟန်းတို့အား
ဟောပြောရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါန်-
ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၄-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊၁၀-သုတ်။
သံ၊၁။၃၉၆။(D.P. ၌ သံ၊၁။၁၂၅-မာရဓိတု-
သုတ်နှင့် သံ၊၁။၈၆-မလ္လိကစ သုတ်ကို ဓိတ-
ရောသုတ္တ, ဓိတုသုတ္တ-ဟု ခေါ်ဝင်ပုဒ် ပြုလုပ်၍
ရေးသားထား၏။)

ဓိတုသောက (ပု) [ဓိတု+သောက] သမီး
ကြောင့်ဖြစ်သော စိုးရိမ်ခြင်း၊ သမီးကိုစွဲ၍
ဖြစ်သော စိုးရိမ်ခြင်း။ ယံ မေ သောကပရေ-
တာယ၊ ဓိတုသောကံ ဗျပါနုဒိ။ ထေရီ။
၃၇၅။ ထေရီ၊၆။၅၇။

ဓိတုဟေတု (ပု) [ဓိတု+ဟေတု] သမီးဟူသော
အကြောင်း။ နု ဓိတုဟေတု ဒေတိ။ မိလိန္ဒ။
၁၂၁။

ဓိမန္တု (တိ) [ဓီ+မန္တု] ပညာရှိသော၊သူ။ ဝက်-
န္ဓဿ သုတော ဓိမာ၊ သာရိယာ ဩရသော
ပိယော။ အပ၊၁။၁၁၄။ (–အပ၊ ၂။၁ဝ၉။)

ဓိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [ဓေ+ယ+တေ။ ဓေ+ယ+
တေ] (၁) ဆောင်အပ်၏။ (၂) ထားအပ်
၏။ (၃) သောက်စိုအပ်၏။ (၄) သိအပ်၏။
(၅) စီရင်အပ်၏။ (၆) ဓိယတိ—ဣတိဝုတ်၊
ဌ။၈၆။ ဝိမာန၊ဌ။၄၆။ ပေတ၊ဌ။၆၅-၆။ ဒီ၊
ဌ်၊ ၂။၄။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊ဌ်၊ ၂။၄၇။ ဓိယတေ—အာတိ၊
ဌ်၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၁။
ဓိယန္တော—အာတိ၊ဌ်၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၁။၇၉။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၆။ (၂)ဓိယတိ (ဌပိယတိ)—
အာတိ၊ဌ်၊ ၂။၇၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။၁။၇၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။
၁၁၆။ ထေရီ၊ဌ။၁၄။ ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၂ဝ။ မ၊ဌ်၊ ၂။
၁၉၉။ မ၊ဌ်၊၃။ ၅၉။ သံ၊ဌ်၊၁။ ၇၁၊ ၁ဝ၆။
(၃) ဓိယတိ—နိတိ၊ဝ။ ၁ဝ၇။ (၄) ဓိယန္တိ
—မ၊ဌ်၊ ၁။ ၂၆၉။ (၅) ဓိယန္တိ ဝိဓိယန္တိ။ သံ၊
ဌ်၊ ၂။ ၄၁၂ ၂။ (–ကခ်၊ဌ်၊သစ်။ ၁ဝ၉၊ ၄ဂ၈။)

ဓိယတေ (ကမ္မ၊ကြို) [ဓေ+ယ+တေ] ဆောင်
အပ်၏။ ဓိယတိ(၁)-ကြည့်။

ဓိယန္တိ (ကမ္မ၊ကြို) [ဓေ+ယ+အန္တေ] (၁)
သိအပ်ကုန်၏။ (၂) စီရင်အပ်ကုန်၏။ (၃)
ဓိယတိ (၄)-ကြည့်။ ။(၂) ဓိယတိ (၅)-
ကြည့်။

ဓိယန္တေ(ကမ္မ၊ကြို) [ဓေ+ယ+အန္တေ] ဆောင်
အပ်ကုန်၏။ ဓိယတိ (၁)-ကြည့်။

ဓိရ (တိ) [ဓီ+ရ။ ဓီ+ရာ။ ဒဟ+ရ။ ဓေ
+ရ။ ဓီ ပညာ အဿ အတ္ထီတိ ဓီရော။
မဇ္ဈေဒီတော ရော။ ဓီယာ ပညာယ ရာတိ
ဂဏှာတီတိ ဝါ ဓီရော။ အထ ဝါ ဓာရေ-
တီတိ ဓီရော။ ဓေ ဓေရဏေ၊ ဝဇာဒီဟိတိ
အာဒိနာ ဝါ ဓာတာနုဓီဓာတိ မောဂ္ဂလ္လာန-
သုတ္တေန ဝါ ရပ္ပစ္စယော၊ မဇ္ဈေ ဤ။
သူစိ။ (–သာရတ္ထ၊ဌ။ ၁ဇ၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၄။
ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။ ၂ ၂ဇ၊ ၁ဝ၇ ၂။ မောဂ်၊ဏာဒိ။
ဌ၄ ၅။) (ဓီရ-သံ, ပြာ, အဒ္ဓမာဂဓိ, သီဟိုဠ်)]

ပညာရှိသော၊ သူ၊ (က) ပညာဖြင့်
အကျိုးအမျိုးမျိုးကို ယူတတ်သော၊ သူ။
(ခ) ဆန့်ကျင်ဘက် တရားတို့ကို သုတ်သင်
တတ်သော၊ သူ။ (ဂ) ကဲ့ရဲ့အပ်သော
မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ (ဃ) ဘုရားရှင်။
(င) ရဟန္တာ။ (စ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘုရား
ရှင်။ (ဆ) သိကြားမင်း။ (ဇ) ဓီရ
အမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ (ပညာရှိ,သိလ,
သမာဓိ, ပညာဂုဏ်တို့ဖြင့် ခိုင်ခံ့သူ၊ အားရှိ
သူ၊ လူပြင်း၊ နက်သောအရာ၊ ဝီရိယရှိသူ၊
စကား-စသော အမှုအရာရှိသူ။ သီဟိုဠ်၊
ခေါ်။)

ပညာရှိသော၊ သူ။ ဓီရော တိ ပဏ္ဍိတော
ပညဝါ ဗုဒ္ဓိမာ ဉာဏီ ဝိဘာဝီ မေဓာဝီ။
မဟာနိ။ ၄၂၊ ၂ ၂ဝ၊ ၂ ၅ ၊ ၁ ၊ ၂ ၅ ။ ဓီရ (အာ၊ဇ)
—ဇာ၊ ၂။ ၃ဝ ၄ ။ ဒီ ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ အပ ၊ ဌ ် ၊ ၁ ။

သုတ္တနိ။ဂ၁၀။ မဟာနိ။ ၁၄၃၊၁၄၄။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၂၅၉။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂၅၅။ ခ်ိရာနံ (စ၊၆)—ဇာ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ ခ်ိရသ. (ဆ၊၉)—ဇာ၊၁။ ၂ဝ၃၊ ၂ဖ၃၊ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၄၊ခ၀၅။ ဝိ၊ ၆။ ၂ဖ၃။ ခုဒ္ဓကာ၊ ၆။ ၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၁ခု။ စရိယာ၊ ၆။ ၂ဖ။ ဇာ၊ ၆။ ၅ခု။ ခ၀ခ။ ဇာ၊ ၆ဖ။ ခ၀ခ။ ဇာ၊ ၆။ ၂ခ။ ခ်ိရာနံ (ဆ၊၆)—ဇာ၊ ၂။ ၂ခ၃။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၂ခ။ ၁၂ ၂။ ဇာ၊ ၆။ ၅ခ။ ခ်ိရသ(သ၊၆)—ဇာ၊ ၆။ ၄။ ၉ ၉။

(ဂ) ပညာဖြင့် အကျိုးအမျိုးမျိုးကို ယူတတ်သော၊သူ။ ဓိယာ ပညာယ တံ တဒတ္ထေ ရုတိ ဂဏ္ဍာတိ ဓီ ဝါ ပညာ ဟေသ-တ္ထိတိ ခ်ိရော။ သီ၊ ၆ ၁ သစ်၊ ၁။ ၁ဖ၃။ (ခ) ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့ကို သုတ်သင်တတ်သော၊ သူ။ ဝိသယပရိညာဟေန ဒဟတိ ပဠိပဏ္ဍေ သောဟေတိတိ ခ်ိရော။ မ၊ ၆ ၁။ ၄၁။

(ဂ) ကဲ့ရဲ့အပ်သော မကောင်းမှုရှိသော၊ သူ။ ဓိကတပါပါတိ ခ်ိရု။ မဟာနိ။ ၃၄။ ခ်ိရော (ဇာ ၊ ၁။ ၉ ၉)တိ ခ်ိဏ္ဍတပါပေါ။ ဇာ၊ ၆ ၁။ ၃ဖ။

(ဃ) ဘုရားရှင်။ ယော ခ်ိရော သမ္ဗမ-ဒန္ဓော။ ဝိ၊ ၃။ ၄ ၉။ ခ်ိရပုတ္တ-လည်း ကြည့်။ ခ်ိရော (ပ၊ ၆) — ဒီ၊ ၂။ ၁ ၀ ၆။ ခ မ္ဘ။ ၄ ၂။ ဏ္ဍတိ ၀ တ်။ ၂ ၇ ဖ။ အ ပ ၊ ၁။ ၂ ၃ ၊ ၃ ၀ ၇။ အ ပ ၊ ၂။ ၂ ၁ ။ မ ိ လ ိ န္ဒ။ ၁ ၇ ။ ခ မ္ဘ ၊ ၆ ၁ ။ ၁ ဖ ၊ ။ ။ ။

အံ၊ဌ၊၂။၁၄၉၊၂၁၉။ ထေရီ၊ဌ။၈၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆၄။

(၄) ရဟန္တာ။ နိဗ္ဗန္တိ ဝိရာ။ ခုဒ္ဒက။၇။ တေ ခီဏာသဝါ ဘိက္ခူ....ဝိရာတိ ဝိတိ-သမ္ဘန္နာ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၆၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ ဝိရော (ပ၊၉)—ဝမ္မ။၅၁။ သုတ္တနိ။၄၂၀။ အပ၊၁။၃၄။ အံ၊ဌ၊၂။၄၄၊၂၇၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၄၅။ ထေရီ၊ဌ။၇၅။ ဝိရာ (ပ၊ဗ)—ဝမ္မ။၃၉၊ ၆၃။ သုတ္တနိ။၃၁၄။ ထေရ။၂၂၀၊၃၁၅၊၃၇၄။ အပ၊၁။၂၉။ အံ၊ဌ၊၁။၂၆၆။ ဝမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၅၊ ၃၄၀။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၅။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၄၃-၄။ ဝိရံ (ဒု၊၉)—ဥဒါန။၁၇၃။

(၀) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ ဘုရားရှင်။ ဝိရော-(ဇာ၊၂။၁၀)တိ ပစ္စေကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝုတ္တောဟု။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၂။၅၁။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉။ ဝိရော—(ပ၊၉)စူဠနိ၊ဌ။၇၀။ ဝိရာ (ပ၊ဗ)—အပ၊ဌ၊ ၁။၁၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၅၆။

(ဆ) သိုကြားမင်း။ ဝိရက်ရူပ(၁)-ကြည့်။

(၈) ဝိရာအမည်ရှိသော ရဟန်းမိန်းမ။ ဝိရေ နိရောမ် ဖုသေဟိ။ ထေရီ။၃၇၈ (–ထေရီ၊ ဌ။၁၂။) ဝိရာထေရီ-လည်း ကြည့်။

ဝိရ၂ (နာ) [ဓာ+ဣရ] ပညာ။ ဝိရံ ဝုစ္စတိ ပဏ္ဍိစ္စံ။ မ၊ဌ၊၃။ဖ၈။

ဝိရက် (နာ) [ဝိရ+အက်] (၁) သိကြားမင်း၏ စစ်အင်္ဂါနတ်သား။ (၂)လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်းဖြစ်သော လှုံ့လ'ဝိရိယ'။ (တိ) (၃) လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်း ဖြစ်သော လှုံ့လ 'ဝိရိယ'ကြောင့်ဖြစ်သော (ကိုယ်)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဝိရက်ရူပ (တိ) [ဝိရက်+ရူပ+ဣ၀+ရူပ] (၁) သိကြားမင်း၏ စစ်အင်္ဂါ နတ်သားကိုယ်နှင့် တူသော ကိုယ်ရှိသော။ (၂) လှုံ့လ'ဝိရိယ' ရှိသောသူ၏ အကြောင်း လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ဟူသော ကိုယ်ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (၃) လှုံ့လ'ဝိရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်း လှုံ့လ 'ဝိရိယ'ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ရှိသကဲ့သို့ ဖြစ်သော။ (၄) ကိုယ်ဟုဆိုအပ်သော (လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ရှိသူ၏ အကြောင်း ဖြစ်သော) လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ရှိသော။ (၅) (လှုံ့လ'ဝိရိယ' ရှိသူ၏အကြောင်းဖြစ်သော) လှုံ့လ 'ဝိရိယ' ရှိသော သဘောရှိသော၊သူ။

(၁) အသုရေ ဝိဇိနိတ္မာ ဌိတတ္တာ သက္ကော ဒေ၀ါနမိန္ဒော ဝိရော နာမ၊ တဿ သေနက်ဘာ၀တော ဒေ၀ပုတ္တော "အင်" ဣတိ ဝုစ္စတိ၊ ဝိရဿ အင်္ဂ၊ တဿ ရူပမိ၀ ရူပံ ယေသံ တေ ဝိရက်ရူပါ၊ တေန ဝုတ္တံ "ဒေ၀-ပုတ္တသဒိသကာယာ" (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၉။

(၂) ဝိရာန (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) ဣတိ ဝိရိယ-ဝန္တာနံ။ အင် (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) ဣတိ ကာရဏံ "အင်ဗိယတိ ဥယတိ ဖလမေတေနာ" တိ ကတ္တာ။ ယေန ဝိရိယေန "ဝိရာ"တိ ဝုစ္စတိ၊ တဒေ၀ ဝိရက်ံ နာမာတိ အာဟ "ဝိရိယဣတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃) "တိ။ ရူပ-(ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)ဣတိ သရီရံ။ တေန ဝုတ္တံ "ဝိရိယမယသရီရာ ဝိယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၂၃)"-တိ။ ဝိရိယမေ၀ ဝိရိယမယံ ယထာ "ဒါန-မယ"ဣတိ၊ တသ္မာ ဝိရိယသခ်ါတသရီရာ ဝိယာ-တိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၃၉၊ ၂၄၀။

(၃) ဝိရကေန နိဗ္ဗတ္တံ ဝိရက်ဣတိ အတ္ထံ ဒဿေတုံ "ဝိရိယမယသရီရာ ဝိယာ" တိ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။ (၄) အထ ၀ါ ရူပံ သရီရဘူတံ ဝိရက်ံ ဝိရိယမေ၀ သရီရဘူတံ ဝိရက်ံ ယောဇေတဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။

(၅) ဝိရက်ံ ရူပမေ ၀ သရီရဣတိ ဝိရက်ရူပါ၊ ဝိရိယ၀ေတိကာ ဝိရိယသဘာ၀ါ ဝိရိယ-မယာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၄၀။ (ဒီ၊ဌ။၈၄။ ဒီ၊၂။၁၄။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။၂၂၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆။ ဒီ၊ ဋီ၊ဌ။၂၉၄-တို့ဌ "ဝိရက်ရူပ" ဟု ရှိသည်။)

ဓိရဇောတိက (တိ) [ဓိရဇောတိ+ဏ္ဍက] ပညာရှိသော သဘောရှိသော၊သူ။ ဓိရဇောတိကမ္မိ အတ္ထနော ရူပါဒီဟိ သမ္ပလောဘနဝသေန.... အနုယဗျသနံ ပါပေတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၃၂၂။

ဓိရဇောတိယ (တိ) [ဓိရဇောတိ+ဏ္ဍယ] ပညာရှိအမျိုးဌ ဖြစ်သော၊ ပညာရှိသဘောရှိသော၊ သူ။ ဓိရဇောတိယမ္မိ အတ္ထနော ရူပါဒီဟိ ပလောဘနဝသေန....အနုယဗျသနံ ပါပေတိ။ မ၊ဌ၊၃။၈၀။

ဓိရမ္မ (ပု) [ဓီရ+ဓမ္မ] ပညာရှိတို့၏–သဘော–ဓမ္မတာ၊ ပညာရှိတို့ လိုက်နာပြုကျင့်အပ်သော လမ်းစဉ်။ သ ဓိရဓမ္မော (ပေတ။ ၁၅၈) တိ ယာ ယထာဝုတ္တာ ဒါနာဒါနပ္ပဝတ္တိ၊ သော ဓိရုနံ ဓိတိသမ္ပန္နာနံ နီတိနယကုသလာနံ ဓမ္မော၊ တေဟိ ဂတမဂ္ဂေါတိ ဒီပေတိ။ ပေတ၊ ဌ။၁၂၂။ သဓိရဓမ္မော (ဇာ၊၂။၁၇၂)တိ ပိဏ္ဍိ-ယာလောပေန ယာပေတမ္ပိ၊ သော ပဏ္ဍိတာနံ ဓမ္မောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၇၇။

ဓိရဓီရ (တိ)[ဓီရ+ဓီရ]ပညာရှိသူတို့ထက် ပညာရှိသော၊ အလွန်ပညာရှိသော။ ထေရေဟိ ဓိရဓီရေဟိ၊ အာဂမည္ဟိ ဝိညုဘိ။ အပ၊ဌ၊ ၁။၁။

ဓိရပကတိ (ထီ) [ဓီရ+ပကတိ။ (ဓိရပကွတိ-သံ)] ပညာရှိတို့၏သဘော၊ ပညာရှိသဘော။ သံဝရေ ဌိတာနံ ပရမာ ဓိရပကတိ။ စရိယာ၊ ဌ။၂၉၀။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၈၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၆၇။

ဓိရပုတ္တ (ပု) [ဓီရ+ပုတ္တ။ (ဓိရပုတြ-သံ)] ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ သား။ နု ဓိရပုတ္တောဿ။ .... နု ဝိဇိတဝိဇယပုတ္တောတိ မံ ဝေရေဟိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၁၉ ။

ဓိရပုရိသ (ပု) [ဓီရ+ပုရိသ] ပညာရှိယောကျ်ား။ ဗုဒ္ဓပရိစ္ဆေကဗုဒ္ဓါဒီဟိ သမ္ပေဟိ(ပိ) ဓိရပုရိသေ-ဟိ ဝဏ္ဏိဘာ ထောမိတာ အယံ ပဗ္ဗဇ္ဇာ နာမ။ ဒုဿီ၊ဌ၊၁။၄၀။ အပ၊ဌ၊၁။၁၂။ ဇော၊ဌ၊၁။၁၁။

ဓိရဘာဝါဝဟ (တိ) [ဓိရဘာဝ+အာဝဟ]ပညာရှိ အဖြစ်သို့ ဆောင်တတ်သော (တရား)။ အနိစ္စတာပဋိသံယုတ္တံ ဓိရဘာဝါဝဟံ ဓမ္မံ ကထေန္တော။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၇၂။

ဓိရသမ္မတ (တိ) [ဓီရ+သမ္မတ] (က) ပညာရှိတို့သည် ကောင်းစွာသိအပ်သော၊ သူ၊ ပညာရှိတို့သည် သမုတ်အပ်သော၊ သူ။ (ခ) ပညာရှိသူဟု သမုတ်အပ်သော၊ သူ။ (က) ဓိရသမ္မတေ(အံ၊၁။၁ဇ၃။ အံ၊၂။၁၈၈)တိ ပဏ္ဍိ-တေဟိ သမ္မတေ သမ္မာဝိတေ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၄၄။ (ခ) ဓိရသမ္မတော (ဇာ၊၂။၂၅၈)တိ ပဏ္ဍိ-တောတိ သမ္မတော။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၀၉ ။

ဓိရာထေရီ (ထီ) [ဓိရာ+ထေရီ] ဓိရာအမည်ရှိသော ထေရီမ။ (ယင်းသည် ကပိလဝတ္ထု နန်းမြို့တော်သူ ဖြစ်၏၊ အလောင်းတော်မြတ်၏ မောင်းမ မိဿံမျှားတွင် ကယောက်အပါအဝင်ဖြစ်၏၊ မဟာပဇာပတိ ဂေါတမီ နှင့်အတူ ရဟန်းပြု၍ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ ထေရီ၊ဌ။၁၂) တဿာ ဝတ္ထု ဓိရာ-ထေရိယာ ဝတ္ထုသဒိသမေဝ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂၁။ (ထေရီ။၃၇၈။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၂။ D. P- လည်းကြည့်။

ဓိရာနေကဂုဏောဃ (တိ) [ဓီရ+အနေကဂုဏ+ဩဃ] ပညာရှိတို့၏ မျှားစွာသော ဂုဏ်–အယဉ်–အစု–ရှိသော(သုမေထေရ်)။ ဓိရာ-နေကဂုဏောဃေန၊ ထေရေန သုစိဝုတ္ထိနာ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၇၈။

ဓိရုဒ္ဓေသ (ပု) [ဓီရ+ဥဒ္ဓေသ] ရွတ်ဆိုအပ်သော ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ ပါတိမောက်၊ပညာရှိသော ဘုရားရှင်၏ ပါတိမောက်ကို ရွတ်ဆိုခြင်း။ ဓိရုဒ္ဓေသံ။ ဝိဂတမောဟုဒ္ဓေသံ။ .... ပစ္စက္ခာမိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၁၂။

ဓိရူပသေဝနာ (ထီ) [ဓီရ+ဥပသေဝနာ] (၁) ပညာရှိကို မှီဝဲဆည်းကပ်ခြင်း။ (တိ) (၂)

ပညာရှိကို မှီဝဲဆည်းကပ်သော၊ သူ။ (၁) ဝေ၀ံ ဓီရှုပသေ၀နာ (ဣတိဝုတ်။ ၂၄၁)တိ....ဝေ၀ံ ပဏ္ဍိတူပသေ၀နာ ပကတိယာ အသီလ၀-တော သီလသမာဒါနာဒိ၀သေန သီလဂန္ဓ-၀ါယနသဏ္ဌာ ကာရဏံ ဟောတိ။ ဣတိဝုတ်ဋ္ဌ။ ၂၃၀။ (တိ) (၂) ဓီရှုပသေ၀နာ (ဇာ၊၁။ ၃၃၀)တိ ဓီရှုပသေ၀ီ ပုဂ္ဂလော တဂရုဒိ-ဂန္ဓဇာတိပလိ၀ေဌနပတ္တံ ၀ိယ ဟောတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၄။၄၃၀။ (–ဇာ၊၂။၂၆၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၀၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၂၆။)

ဓုတ (နာ) [ဓူ+တ။ ဓူ ၀ိဓူနနေ။ နီတိ၊၀၁။၁၀၃။ ဓု+တ။ ဓာတုတ္ထ။၂၀၅။ (ဓု+ဏ္ဍ၊ တျဏ္ဍေ၊ ကမ္မိတေ စ။ ထောမ။)] (၁) ကိလေသာတို့ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–ခြင်း။ (တိ) (၂) ကိလေသာတို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်– ပယ်– တတ်သော (တရား)၊ ဓုတင်။(၃)ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–အပ်သော ကိလေသာရှိသော၊ ကိလေသာတို့ကို–ခါ–တွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–ပြီးသော၊သူ။ (၄) ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–အပ်သော (ကိလေသာ-စသည်)။ (၁) ဓုတဿ ပါသာဒိကဿ အပစယဿ ဝိရိယာ-ရမ္ဘဿ ဝဏ္ဏ၀ါဒီ။ ဝိ၊၃။၄၂၁။ (–ဝိ၊၄။၃။) (တိ)(၂)ဓုတော(အံ၊၁။၂၃)တိ....ကိလေသ-ဓုနနော ၀ါ ဓမ္မော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၇။ ကိလေသေ ဓုနာတီတိ ဓုတော။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။ ဓုတော (ပ၊ဇ)—ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၂၂၉။ ဓုတဿ(ဆ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉၊၇၇။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ (၃) ဓုတော (အံ၊၁။ ၂၃) တိ ဓုတကိလေသော ၀ါ ပုဂ္ဂလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇။ တေန တေန သမာဒါနေန ဓုတကိလေသတ္တာ ဓုဘဿ ဘိက္ခုနော အင်္ဂါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉၊၇၇။မဟာ-နိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။(–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၉။) (၄)သမ္မာ-ဒိဋ္ဌိယာ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ ဓုတာ စ ဓောတာ စ။ မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

ဓုတကိလေသ (တိ) [ဓုတ+ကိလေသ။ (ဓုတ-ဣတ္ထ-သံ)] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပယ်–စွန့် – အပ်ပြီးသော ကိလေသာ ရှိသော၊ ကိလေသာတို့ကို – ခါတွက် – ဖျက်ဆီး – ပယ်–စွန့်–ပြီးသော၊သူ။ သော....ဓုတကိ-လေသော ဓုတပရိဋ္ဌာဟော။ မဟာနိ။၆၀။ ဓုတကိလေသာယော (ထေရီ။၄၂၅)တိ အဂ္ဂ-မဂ္ဂေန သမ္ဘသော သမုဋ္ဌိတိတကိလေသာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၇၁။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၅၉၊၇၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။)

ဓုတဂုဏ (ပု) [ဓုတ+ဂုဏ] (၁) ကိလေသာ-တို့ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– ပယ်– စွန့်–ကြောင်း ဂုဏ်ကျေးဇူး၊ ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး။ (တိ) (၂) ကိလေသာတို့ကို – ခါတွက် – ဖျက်ဆီး–ပယ်–စွန့်–ကြောင်းဂုဏ်ကျေးဇူး ရှိသော၊သူ၊ ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ သူ။ (၁) ဓုတဂုဏော (ဝိ၊၁။၁၇) တိ ကိလေသ-နိဒ္ဓုနနကေ ဂုဏေ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ ဓုတဂုဏော (ပ၊ဇ)—ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဋ္ဌ။၆၈။ ဓုတဂုဏာ(ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၀။ ဓုတဂုဏော (ဒု၊ဗ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၁။ ဓုတဂု-ဏေန (တ၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ ဓုတဂုဏော (သ၊ဇ)—ထေရ။၃၅၃။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၀၄။ ဓုတ-ဂုဏေသု(သ၊ဗ) သာရတ္ထ၊၃။၃၂၅။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

ဓုတဂုဏတ္တာနုရူပ (တိ) [ဓုတဂုဏတ္တ+အနုရူပ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူး၏ အဖြစ်အား လျော်သော။ အာရညိကတ္တန္တိ တဿ ဘိက္ခုနော ဓုတဂုဏတ္တာနုရူပတော ဂဏှာတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၅၁။

ဓုတဂုဏယုတ္တ (တိ) [ဓုတဂုဏ+ယုတ္တ။ (ဓုတဂု-ဏယုတ္တ-သံ)] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ယှဉ်သော၊ သူ။ ကိလေသာတို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပယ်–စွန့်–ကြောင်း ဂုဏ်ကျေး

ဇူးနှင့် ယှဉ်သော၊ သူ။ ဤတိပိ ဓုတဂုဏ-ယုတ္တောဘ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ဂ၄၉။

ဓုတဂုဏဝရသမာဓိဏ္ဍ (တိ) [ဓုတဂုဏဝရ+သမာဓိဏ္ဍ] ဆောက်တည်အပ်ပြီးသော မြတ်သော ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးရှိသော၊ သူ။ ဓုတ-ဂုဏဝရသမာဓိဏ္ဍောဇိနသာသနဝရေ ဤသာ-ရော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၁။

ဓုတဂုဏဝရသမာဓိယန (နဿ) [ဓုတဂုဏဝရ+သမာဓိယန] (က) မြတ်သော ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ (ခ) ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးတို့ကို မြတ်၏ဟု (နှလုံးသွင်း) ဆောက်တည်ခြင်း။ ကိ ဓုတဂုဏ-ဝရသမာဓိယနေန။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ဓုတဂုဏဝါဒီ (တိ) [ဓုတဂုဏ+ဝါဒီ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ပြောဆိုလေ့ရှိသော၊ သူ။ ဓုတ-ဝါဒ (မဟာနိ၊ဌ။၂၉၃) ကြည့်။

ဓုတဂုဏသမာဒါန (နဿ) [ဓုတဂုဏ+သမာဒါန] ဓုတင် ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ဆောက်တည်ခြင်း။ မောသံ ဓုတဂုဏသမာဒါနံ။ မိလိန္ဒ။၂၃၇။

ဓုတဂုဏသမ္ပန္န (တိ) [ဓုတဂုဏ+သမ္ပန္န] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ ဝတသမ္ပ-န္နောတိ ဓုတဂုဏသမ္ပန္နော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၃။

ဓုတဂုဏသမ္ဘာဝနာ (ထီ) [ဓုတဂုဏ+သမ္ဘာ-ဝနာ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ချီးမွမ်းခြင်း။ ဓုတင် (အ)ပ္ပိစ္ဆ(အံ၊ဌ၊၁။၁၁၃)·ကြည့်။

ဓုတဂုဏာရဟ (တိ) [ဓုတဂုဏ+အရဟ] ဓုတင်ဂုဏ်ကျေးဇူးအား ထိုက်တန်သော၊ သူ။ ဒသ-ဤမေ မဟာရာဇ ပုဂ္ဂလာ ဓုတဂုဏာရဟာ။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။

ဓုတဂုဏာဝိကရဏ (နဿ) [ဓုတဂုဏ+အာဝိကရ-ဏ] ဓုတင် ဂုဏ်ကျေးဇူးကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓုတဂုဏာဝိကရဏံ....လသာသက္ကာရဿ သမု-ဒယော နာမ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

ဓုတင် (နဿ) [ဓုတ+အင်] ဓုတင်၊ (က) ကိလေ-သာတို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–စွန့်–ပယ်–တတ်သော ရဟန်း၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"။ (ခ) ကိလေသာ-တို့ကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– စွန့်– ပယ်–တတ်သော ဉာဏ်ဟူသော အကြောင်း–အင်္ဂါ–ရှိသော "သမာဒါနစေတနာ"။ (ဂ) ကိလေသာတို့ကို– ခါတွက် – ဖျက်ဆီး – စွန့် – ပယ် – တတ်သော အကျင့်၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"။ (ဃ) တေန-တေနသမာဒါနေန ဓုတကိလေသတ္ထာ ဓုတဿ-ဘိကङ္ခေနော အင်္ဂါနိ။ (ခ) ကိလေသဓုနနတော ဝါ ဓုတန္တိ လဒ္ဓဝေါဟာရံ ဉာဏံ အင်္ဂ ံ တေသန္တိ ဓုတင်္ဂါနိ။ (ဂ) အထဝါ ဓုတာနိ စ တာနိ ပဋိပက္ခန်ဒုနနတော အင်္ဂါနိ စ ပဋိပတ္တိယာ-တိပိ ဓုတင်္ဂါနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၅၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇၀။ (က)(ခ)(ဂ) ဓုတင်ေန ဝါ ဉာတော ယသဿီ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။၁ဂ၅။

ဓုတင်ံ (ပ၊ဧ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။၂၃၉။ ဝဇိရ။ ၂၃၂။ ကခ်ီ၊ဌ်။ ၇ဃ။ **ဓုတင်ါ** (ပ၊ဗ)—ဥဒါန၊-ဌ။ဝ၈ဝ။ **ဓုတင်ါနိ** (ပ၊ဗ) — မဟာနိ။၅၀၊ ၃၃၉။ မ၊ဌ၊ဂ။ဖ၈။ စူဠနိ၊ဌ။ဝ၁ဝ။ ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၂၂၃။ အံ၊ဌ်၊၂။၂ဖ၆၊၂၃၃။ မူလဋ်၊၂။၂၂၅။ **ဓုတင်ံ** (ဒု၊ဧ)— ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၂၅။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၂၀။ မ၊ဌ၊၃။ဝ၆ဖ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဂ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၂ဂ။ သံ၊ဌ်၊ဝ။၂၂ဝ။ အံ၊ဌ်၊၃။ဝ၅ဂ။ **ဓုတင်ါနိ** (ဒု၊ဗ)—မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဂ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၅၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဂဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၇၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၅။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဖ၊၃၂ဝ။ သာ-ရတ္ထ၊၂။ဝ၁၅။ ကခ်ီ၊ဌ်။ဂ၂။ ကခ်ီ၊ဌ်ိ၊သစ်။ ၃ဝ၉။ **ဓုတင်ေန(တ၊ဧ)**—အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဂ၀ဖ။ **ဓုတင်ေဟိ(တ၊ဗ)**—ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၆ဖ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၅ဂ။

ယင်း ဓုတင်သည်– (ခ) ပံသုကူလိကဓုတင်=ပံသုကူဓုတင်၊ (၂) တေစီဝရိကဓုတင်=

တိစီဝရိုက်ဓုတင်၊ (၃) ပိဏ္ဍပါတိက ဓုတင်=ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်၊(၄) သပဒါနစာရိကဓုတင်=သပဒါနစာရိုက်ဓုတင်၊ (၅) ကောသနိကဓုတင်=ကောသနိုက်ဓုတင်၊ (၆) ပတ္တပိဏ္ဍိက ဓုတင်=ပတ္တပိုဏ်ဓုတင်၊ (၇) ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင်=ခလုပစ္ဆာဘတ်ဓုတင်၊ (၈) အာရညိကဓုတင်=အာရညကင်ဓုတင်၊ (၉) ရုက္ခမူလိကဓုတင်=ရုက္ခမူဓုတင်၊ (၁၀) အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်၊ (၁၁) သောသာနိကဓုတင်=သုသာန်ဓုတင်၊ (၁၂) ယထာသန္ထတိက ဓုတင်=ယထာသန္ထတိဓုတင်၊(၁၃)နေသဇ္ဇိက ဓုတင် =နိုသင်ဓုတင်အားဖြင့် ၁၃-ပါးရှိ၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။ သုတ္တနိ၊၆။၂။၂၁၃။ ထေရ၊ ၆။၂။၃၂-၄။) ယင်း ဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်လိုသောရဟန်းသည် သက်တော် ထင်ရှား ဘုရားရှင်အထံတော်၌ ဆောက်တည်ရ၏၊ ဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံခဲ့သျှင် မဟာသာဝကထံ, မဟာသာဝက မရှိခဲ့လျှင် ရဟန္တာထံ,ရဟန္တာ မရှိခဲ့လျှင် အနာဂါမ်ထံ, အနာဂါမ်မရှိခဲ့လျှင် သကဒါဂါမ်ထံ, သကဒါဂါမ်မရှိခဲ့လျှင် သောတာပန်ထံ, သောတာပန်မရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၃-ပုံဆောင် ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၃-ပုံဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၂-ပုံဆောင်ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၂-ပုံဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် ပိဋကတ ၁-ပုံဆောင် ရဟန်းထံ, ပိဋကတ ၁-ပုံဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် နိကာယ် ၁-ပါးပါးဆောင်နိုင်သောရဟန်းထံ,နိကာယ်ဆောင် ရဟန်းမရှိခဲ့လျှင် အဋ္ဌကထာမျှားဌ် လိမ္မာတတ်မြောက်သော ရဟန်းထံ, အဋ္ဌကထာ၌ လိမ္မာတတ်မြောက်သောရဟန်း မရှိခဲ့လျှင် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းထံ, ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း မရှိခဲ့လျှင် စေတီရင်ပြင်ကို တံမြက်လှည်းပြီး ဆောင့်ကြောင့် ထိုင်လျက် သက်တော်ထင်ရှားဘုရားရှင်ထံ၌ ရှက်ဆိုသကဲ့သို့ ရှက်ဆိုဆောက်တည်ရသည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉)။

ဓုတင်ဆောက်တည်ထိုက်သူ-၁၀ဦး—(၁) ယုံကြည်မှု 'သဒ္ဓါ' ရှိသူ၊ (၂) မကောင်းမှုမှ ရှက်ကြောက်တတ်သူ၊ (၃) တည်ကြည်မှု သမာဓိရှိသူ၊ (၄) အံ့ဖွယ်သရဲကို မပြုတတ်သူ၊(၅) အကျိုးစီးပွါးနှင့်စပ်သဖြင့် နေလေ့ရှိသူ၊(၆) လောဘ မရှိသူ၊(၇) သိက္ခာ ၃-ပါးကို အလိုရှိသူ၊(၈) မြဲမြံစွာ ဆောက်တည်တတ်သူ၊ (၉) ကဲ့ရဲ့လေ့ မရှိသူ၊(၁၀) မေတ္တာ ပွါးနေလေ့ရှိသူ ဟူသော ဤပုဂ္ဂိုလ် ၁၀-ဦးတို့ သည်သာ ဆောက်တည်ထိုက်၏။ မိလိန္ဒ။၃၃၃။

(၁) ပံသုကူလိက(ပံသုကူ)ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ–ဂဟပတိဒါနစီဝရံ ပဋ္ဌိဏ်ပါမိ=ဒကာ ဒကာမတို့လှူသော သင်္ကန်းကို ယယ်စွန့်ပါ၏။ ပံသုကူလိကင်္ဂ သမာဒိယామိ=ပံသုကူသင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံသုံးဆောင်သော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု (စကား ၂-ခွန်းတို့တွင် ကြိုက်ရာကို) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်နိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၉-၆၀)။

ပံသုကူသင်္ကန်း၂၃-မျိုး– (၁) သောသာနိက=သုသာန်ဌ် ရအပ်သော – အဝတ် – အထည်–ပုဆိုး၊ (၂) ပါပဏိက=အိမ်ဈေးတံခါးဌ် ရအပ်သော – အဝတ်– အထည် – ပုဆိုး၊ (၃) ရထိယစောဋ = ရထားလမ်း, လှည်းလမ်း, ကားလမ်းမဌ်–စွန့်ပစ်အပ်သော –အဝတ် – အထည်–ပုဆိုး၊ (၄) သင်္ကာရစောဋ = အမှိုက်ပုံဌ် စွန့်ပစ်အပ်သော – အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊(၅) သောတ္ထိယ= ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေးကို သုတ်၍ စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၆) နှာနစောဋ=ရေချိုးပြီးသော် စွန့်ပစ်အပ်သော – အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၇) တိတ္ထစောဋ= ရေချိုးဆိပ်ဌ် စွန့်ပစ်အပ်သော – အဝတ်– အထည်–ပုဆိုး၊ (၈) ဂတပစ္စာဂတ=သုသာန်သို့ အသွားအပြန်ဝတ်၍ စွန့်ပစ်အပ်သော –

အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၉) အဂ္ဂိဒခု=မီးလောင်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၀) ဂေါ ခါယိတ=နွားဝါးရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၁) ဥပစိကာ ခါယိတ=ခြကိုက်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၂) ဥန္ဒုရခါယိတ=ကြွက်ကိုက်ရာရှိသဖြင့် စွန့်ပစ် အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၃) အန္တစ္ဆိန္န=အနား ပြတ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၄)ဒသာစ္ဆိန္န=အဆာပြတ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၅) ဓဇာဟဋ=တံခွန်(အလံ)စိုက်ဆောင်စစ်သည်ဘောင်မှ ဆောင်ယူအပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၆) ထူပစီဝရ=တောင်ပို့ကို ပတ်ရှိပူဇော်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊(၁၇) သမဏစီဝရ=ရဟန်းစွန့်ပစ်အပ်သော သင်္ကန်း၊ (၁၈)အာဘိသေကိက=မင်းမျှား ရှင်ဘုရင်မျှား အဘိသိက်ခံရာ အရပ်၌ စွန့်ပစ်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၁၉) ဣဒ္ဓိမယ=ဟော ဘိက္ခုရဟန်းတို့၏ တန်ခိုးကြောင့် ဖြစ်၍နေသော သင်္ကန်း၊ (၂၀) ပန္ထိက=လမ်းခရီး၌ ကျနေသော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၁) ဝါတာဟဋ=လေသည် တိုက်ခတ်ယူဆောင်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၂) ဒေဝဒတ္တိယ=နတ်တို့ ပေးလှူအပ်မသော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး၊ (၂၃) သာမုဒ္ဒိယ=သမုဒ္ဒရာ လှိုင်းတံပိုးတို့–ကမ်းထက်–ကုန်း–သို့ ပစ်တင်အပ်သော–အဝတ်–အထည်–ပုဆိုး ဟူ၍ ပံသုကူသင်္ကန်း ၂၃-မျိုးရှိသည်။ ပံသုကူ ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ယင်းတို့တွင် တမျိုးမျိုးသော သင်္ကန်းကိုကောက်ယူ၍ ဆွေးမြည့်ရာ အရပ်တို့ကိုပယ်ကာ ဖွပ်လျော်ချုပ်ဆိုးပြီးလျှင် ဒကာ, ဒကာမ လှူအပ်သော (လက်ရှိ) သင်္ကန်းဟောင်းကို ပယ်၍ ဝတ်ရုံသုံးဆောင်ရသည် (အံ၊၆။ ၂။ ၂၇၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၆၀။ စူဠနိ၊၆။၁၁၀)။

သံဃာကို ရည်ညွှန်း၍ လှူအပ်သော သင်္ကန်းကို ပံသုကူဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အလှူခံခွင့် မရှိ၊ အပ်ချည်လှူမူ ခံယူခွင့် ရှိသည်။ပံသုကူဓုတင်ဆောင်သံဃာအား ရေစစ် (ဓမကရိုဏ်) ကို ပိတ်ရန်အလိုငှါ ပေးလှူခဲ့သော် အလှူခံယူနိုင်သည်(ဝိ၊၆၊၃၊ဂ၂၁–၂)။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး— (၁) သုသာန်၌ ပစ်ချအပ်သော သင်္ကန်းကိုသာ ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ (၂) ပဗ္ဗဇိတာ ဂဏ္ဌိသဏ္ဌာန=ရဟန်းတို့ ကောက်ယူကြလိမ့်မည်ဟု (ပံသုကူ) ပစ်ချအပ်သော သင်္ကန်းကို ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ (၃) ခြေရင်း၌ ချထားရှိ လှူအပ်သော သင်္ကန်းကို ကောက်ယူသော ရဟန်းသည် အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းမည်၏။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး မိမိသုံးဆောင်လိုသော ဆန္ဒကြောင့်ဖြစ်စေ, ဒကာ-ဒကာမတို့၏ ဆန္ဒကို ငဲ့သောကြောင့်ဖြစ်စေ ဒကာ ဒကာမတို့ လှူအပ်သော ပုဆိုးကို သုံးဆောင်သော ခဏ၌ ပံသုကူဓုတင် ဖျက်၏။

ပံသုကူဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁)ပံသုကူ-လစီဝရ နိဿယ-ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟူသောဘုရားရှင်၏ အမိန့်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော ဒုတိယ နိဿယအား လျော်သော အကျင့် ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊(၂) အရိယဝံသ ၄-မျိုးတို့တွင် ပဌမအရိယဝံသ၌ တည်ခြင်း၊ (၃) သင်္ကန်း၌ စောင့်ရှောက်မှု မရှိခြင်း၊ (၄) သင်္ကန်းနှင့်စပ်၍သူတပါးကို အားမကိုးရခြင်း၊ (၅) သူခိုးသူဝှက်ဘေးမှ ကင်းဝေးခြင်း၊ (၆)သုံးဆောင်ရာ၌တပ်မက်မှု တဏှာမရှိခြင်း၊ (၇) ရဟန်းတို့ အားလျောက်ပတ်သော ပရိက္ခရာရှိခြင်း၊(၈)

တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့် အပြင်ကင်းပေ သည်ဟု ဘုရားရှင်ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်း ရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၉) ကြည်ညိုဘွယ်ကို ဆောင် နိုင်ခြင်း၊ (၁၀)အလိုနည်းခြင်းစသောအကျိုး များပြီးခြင်း၊ (၁၁) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့် မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း၊ (၁၂) နောင်လာ နောက်သား ရဟန်းများကို အတုလိုက်၍ ကျင့်စေနိုင်ခြင်း ဟူသော ယင်း အကျိုး ၁၂-ပါးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၁)။

(၂) တေစီဝရိက (တိစီဝရိက်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—စတုတ္ထကစီဝရံ ပဋိက္ခိပါမိ= ဝတ်ရုံလောက်သော ၄-ထည်မြောက် သင်္ကန်း ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ တေစီဝရိကင်္ဂ သမာဒိ-ယာမိ= ၃-ထည်သော သင်္ကန်းကို ဆောင် လေ့ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု(စကား ၂-ခွန်းတို့တွင် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရ၏။ တေစီဝရိကဓုတင် ဆောင် ရဟန်းသည် သင်္ကန်းလျှာပုဆိုး ရ သည်ဖြစ်၍ ချုပ်ဆိုးမှုမပြုနိုင်အောင် မနာ မကျန်းခြင်း, စီရင်မည့်သူမရှိခြင်း, အပ်စသော အဆောက်အဦ မပြည့်စုံခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိခဲ့သော် သုံမှီးသိမ်းထား နိုင်ခွင့် ရှိသည်၊ အပြစ်တစုံတရာ မရှိ၊ ဆိုးပြီးဖြစ်လျှင် သိုမှီးသိမ်းထားခွင့် မရှိ၊ ဓုတင်စောရ=ဓုတင် သူခိုးဖြစ်မည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂)။(ဝိမတိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၁၃) ၌ကား ချုပ်ဆိုးပြီး၍ မာတ်ရုံနိုင်ခဲ့ သော် ပရိက္ခာရ စောင်္ဃအဖြစ် အဓိဋ္ဌာန်တင် ကာ ၁၀-ရက်အထိ ထားနိုင်၏ဟု ဆိုသည်။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး — ဤ၌ လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင် ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် သင်္ကန်းဆိုးခိုက် ဝတ်ရုံ ရန် သင်္ကန်းပို မထားရ၊ သင်္ကန်း ဆိုးခဲ့သော် သင်းပိုင် ကိုယ်ဝတ်တို့တွင် တထည်ထည်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုး၍ ကျန်တထည်ကို ဝတ်ရသည်၊ ၂-ထပ် သင်္ကန်းကြီးကိုမူ မဝတ်ကောင်း၊ ဤကား ရွာနီးကျောင်းဌာသာ ကျင့်ရမည့် ဝတ်ဖြစ်၏။ တောကျောင်းဖြစ်မူ သင်းပိုင်, ကိုယ်ဝတ် ၂-ထည်လုံး ဖွင့်လျှော်ပြီး ဆိုး နိုင်သည်၊ သို့သော် တစုံတယောက်တွေ့မြင် ခဲ့သော် အလွယ်တကူ ဆွဲယူ၍ ဝတ်နိုင်အောင် သင်္ကန်း၏အနီးဌာနေရသည်။(၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်သင်္ကန်း ဆိုးခိုက်ဌ သုံးဆောင်သောသီးသန့်သင်္ကန်းကို ဝတ်ရုံလျက် သင်္ကန်းဆိုးရသည်။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ် သည် သဘာဂ ရဟန်းတို့၏ သင်္ကန်းကို ဝတ် ရုံလျက် ဆိုးနိုင်သည်၊ ကျောင်းဌ ရှိသော အိပ်ရာလွှမ်းကို မူလည်း ဝတ်ရုံလျက် ဆိုး နိုင်သည်၊ သို့သော် သွားလေရာရာ ဆောင် ယူခွင့် မရှိ။ သဘာဂရဟန်းတို့၏ သင်္ကန်းကို ကြိုးကြား ကြိုးကြား ခေတ္တဌားရမ်း၍ လည်း ဝတ်ရုံ သုံးဆောင်နိုင်သည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး ၄-ထည်မြောက် ဆိုလျှင် (အလျှား ၃-တောင်,အနံ ၁-ထွာရှိ သော) အံ့သ-ကိုဌ် တထည်သာ အပ်၏၊ ၄-ထည်မြောက် သင်္ကန်းကို သာယာသောခဏဌ် တေစီဝရိက ဓုတင် ပျက်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၂)။

တေစီဝရိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁) ကိုယ်ကိုစောင့်ရှောက်နိုင်ရုံ သင်္ကန်းဖြင့် ရောင့် ရဲခြင်း၊ (၂) သို့ဖြစ်၍ ဌက်နှယ်အလား သွား လိုရာရာ အလွယ်တကူ ဆောင်ယူ သွားလာ နိုင်ခြင်း၊ (၃) ကိစ္စနည်းခြင်း၊ (၄) ဝတ္ထ-သန္ဓိမ မရှိခြင်း၊ (၅) ခေါင်းပါးသော အသက် မွေးမှု ရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ စသော အ ကျိုးများပြီးခြင်း။ ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင် သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃)။

(၃) ပိဏ္ဍပါတိက (ပိဏ္ဍပါတ်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—အတိရေကလာဘံ ပဋိက္ခိ-ပါမိ=ပိဏ္ဍိယာလောပ ဘောဇဉ်ထက် အပို

အလွန်ဖြစ်သော (သံဃာ့ဘတ်စသော အတိ-ရေက) လာဘ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ပိဏ္ဍပါတိ-ကင်ံ သမာဒိယာမိ=ဆွမ်းတို့၏ သပိတ်၌ ကျုခြင်း ဆွမ်းအလှိုင့ါ လှည့်လည်ခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ 'သမာဒါနစေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏ ဟု (စကား ၂-ခွန်းတို့တွင် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည်ရသည်။

ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်ဆောင် ရှောင်ကြဉ်ရမည့် ဆွမ်း၁၄-မျိုး— (၁) သံဃိကဘတ်=သံဃာ အားလျှူသောဆွမ်း၊ (၂) ဥဒ္ဒေသဘတ်= သံဃာမှ ညွှန်းစေ၍ လျှူသောဆွမ်း၊ (၃) နိမန္တနဘတ်=ပင့်ဖိတ်၍လျှူသော်ဆွမ်း၊ (၄) သလာကဘတ်=စာရေးတံမဲချ၍ လျှူသော ဆွမ်း၊(၅) ပက္ခိကဘတ်=(လဆန်း,လဆုတ်) ၁-ပက္ခ ၁-ခါ လျှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၆) ဥပေါသထိက=ဥပုသ်နေ့လျှူသောဆွမ်း၊(၇) ပါဋိပဒိက=ဥပုသ်အတွက် တရက်နေ့၌ လျှူ သောဆွမ်း၊ (၈) အာဂန္တုကဘတ်=ညှဉ့် သည်ရဟန်းတို့ကို ရည်မှန်း၍ လျှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊(၉) ဂမိကဘတ်=ခရီးသွားမည့် ရဟန်း တို့ကို ရည်မှန်း၍ လျှူဒါန်းသောဆွမ်း၊(၁၀) ဂိလာနဘတ်=နာမကျန်းသော ရဟန်းတို့ကို ရည်မှန်း၍ လျှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၁) ဂိလာနုပဋ္ဌာကဘတ် = နာမကျန်းသော ရဟန်းတို့ကို ပြုစုလုပ်ကျွေးသော ရဟန်းတို့ ကိုရည်မှန်း၍ လျှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၂) ဝိဟာရဘတ် = ကျောင်းကို ရည်မှန်း၍ လျှူဒါန်းသော ဆွမ်း၊ (၁၃) ခုရဘတ် =အဦးအစအိမ်၌ တည်ထား၍ လျှူသော ဆွမ်း၊ (၁၄) ဝါရကဘတ်=အလှည့်ကျ လျှူ သောဆွမ်း။ ယင်း ဆွမ်းတို့ကို ပိဏ္ဍပါတ် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သာယာခွင့်, ခံယူခွင့် မရှိ။ သံဃဘတ္တံ ဂဏှထ=သံဃာ့ ဘတ်ကို အလျှူခံပါဟု မလျှောက် ထားပဲ အမှောက် ဂေဟေ သံဃော ဘိက္ခံ ဂဏှာတု၊ တုမှေပိ ဘိက္ခံ ဂဏှထ = တပည့်တော်တို့ အိမ်၌ သံဃာတော်များ ဆွမ်းအလှူခံပါစေ၊ အရှင်ဘုရားတို့လဲ ဆွမ်းအလှူခံလာပါကုန်ဟု လျှောက်ထား၍ ပေးလှူခဲ့လျှင် သာယာခွင့် ရှိ၏၊ သာယာနိုင်သည်။ သံဃာမှ ရအပ်သော ဆွမ်းစသော အာမိသ မပါသော အခြားစာ ရေးတံ,ကျောင်း၌ ချက်အပ်သော ဆွမ်းဟင်း တို့ကိုလည်း သာယာနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃)။ ကျောင်း၌ရှိသော သစ်သီးကြီး-ငယ်ကို ပိဏ္ဍ-ပါတ်ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းတို့ သုံးဆောင် နိုင်သည် (ဝိ၊၄၊၄။ ၂၅)။

ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေ့ကဖြင့်စေ,နောက်ကဖြစ်စေ ဆောင်ယူ၍ လျှူအပ်သော ဆွမ်းကိုဝင်း, ဆွမ်းခံအပြန် ဆွမ်းစားစရပ်သို့ ယူဆောင်၍ လျှူအပ်သော ဆွမ်းကိုဝင်း ခံယူနိုင်၏၊ရောက်ဆဲ အိမ်တံခါး၌ရပ်၍ သပိတ်ကိုယူလျှင်လည်း ပေးနိုင်သည်၊ ယနေ့ ဖိတ်မန်ထားအပ်သော ဆွမ်း လာလိမ့်မည်ဟု စောင့်မြော်၍ကား မခံ ယူရ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင် ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည် စောင့်မြော်နေ၍လည်း ဆွမ်းခံယူအပ်၏၊နက်ဖြန်အတွက် ဖိတ်မန်အပ် သောဆွမ်းကိုမူကား လက်မခံရ။ (၃) အညံ့ စား(=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ်သည်နက် ဖြန်အတွက် ဖိတ်မန်အပ်သော ဆွမ်းကိုဝင်း, သန်ဘက်အတွက် ဖိတ်မန်အပ်သော ဆွမ်း ကိုဝင်း လက်ခံနိုင်သည်။သို့ဖြစ်၍ မဇ္ဈိမ, မုဒုက ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သူတပါးနှင့် မစပ်ပဲ နေနိုင် ခြင်း ချမ်းသာမျိုးကို မရနိုင်ကြကုန်၊ ဥက္ကဋ္ဌ ပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ ရနိုင်၏။ ရှင်းဦးအုံ— တရု သော ရွာဝယ် အရိယဝံသသုတ်နှင့် စပ်သော တရားဟောပွဲရှိသည်ဖြစ်၍ တရားနာသွားရန် ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ်က မဇ္ဈိမ, မုဒုက ပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို ဖိတ်ခေါ် ခဲ့လျှင် ယနေ့ (နက်ဖြန်) ဒါယကာ တဦးက ဖိတ်မန်ထားသဖြင့် မလိုက်နိုင်ပါ

ဟု ငြင်းပယ်ရတော့မည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဓမ္မအရ သာကို ခံစားခွင့် မရရှာကြတော့ချေ၊ ကိုယ့်အား ကိုယ်ကိုး၍ လွတ်လပ်စွာနေသော ဥက္ကဋ္ဌ ပုဂ္ဂိုလ်သည်သာ နံနက်စောစော ဆွမ်းခံလှည့်လည်ပြီးလျှင် တရားပွဲသွားကာ ဓမ္မအရသာကို ခံစားနိုင်သည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး သံဃာ့ဘတ်-စသည်ကို သာယာသောဓဏ္ဍ ဓုတင်ပျက်၏။

ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး — (၁) ပိဏ္ဍိယာ လောပဘောဇနံ နိဿာယ ပဗ္ဗဇ္ဇာ ဟူသော ဘုရားစကားတော်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော ပဌမနိဿယနှင့်လျော်သော အကျင့်ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊ (၂) ဒုတိယ အရိယဝံသ၌တည်ခြင်း၊ (၃)ကိုယ့်အား ကိုယ်ကိုးလျက် အသက်မွေးမြူခြင်း၊ (၄) တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့်, အပြစ်ကင်းပေသည်ဟု ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်းရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၅) ဆွမ်းခံရန် ပျင်းရိမှုကိုနှိပ်ကွပ်နိုင်ခြင်း၊ (၆) စင်ကြယ်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း၊ (၇) သေခိယ-အကျင့်ကို ဖြည့်ကျင့်ခြင်း၊ (၈) (ခံယူရာ၌ အတိုင်းအရှည်သင်ခြင်း, လူတို့နှင့် ရောနှောရှိ၍ မနေခြင်းကြောင့်)သူတပါးကို မွေးမြူလေ့မရှိခြင်း၊ (၉) သူတပါး (ဆွမ်းလှူသူ)တို့အား ချီးခမြှောက်မူပြုရခြင်း၊ (၁၀) မာန်မာနကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၁၁) (ရောနှောသော ဆွမ်းဖြင့်မျှတခြင်းကြောင့်) ရသတဏှာကို တားမြစ်နိုင်ခြင်း၊ (၁၂) ဂဏ-ဘောဇန, ပရမ္ပရဘောဇန, စာရိတ္တ သိက္ခာပုဒ်တို့ဖြင့် အာပတ်မသင့်နိုင်ခြင်း၊ (၁၃) အပ္ပိစ္ဆ-တာ-စသောဂုဏ်တို့အားလျော်သောအသက်မွေးမှုရှိခြင်း၊ (၁၄) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့်မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း၊ (၁၅) နောက်နောင် ရဟန်းများကို (ဒိဋ္ဌာနုဂတိ ဖြစ်စေခြင်း၇)) ချီးမြှင့်ရခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၃-၄)။

(၄) သပဒါနစာရိကဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ— လောလုပ္ပစာရံ ပဋိက္ခိပါမိ=လောလုပ္ပတဏှာ ဖြင့် အိမ်စဉ်ကျော်လွှား ဆွမ်းခံသွားခြင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ သပဒါနစာရိကင်္ဂ သမာဒိယာ-မိ=အိမ်စဉ်မပျက် ဆွမ်းခံလေ့ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ'သမာဒါန ဧတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-ခွန်း အနက် ကြိုက်ရာ)ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရသည်၊ ဆောက်တည်နိုင်သည်။ ယင်း ဓုတင် ဆောင် ရဟန်းသည် ဆွမ်းခံသွားသောအခါ ရွာတံခါး၌ ဆင့်, မြင်း, ကျွဲ, နွား စသော ဘေးရန်များ ရှိ,မရှိကို မှတ်သားရသည်။ ရွာ၌ ဖြစ်စေ, လမ်း၌ ဖြစ်စေ ဘေးရန်ရှိပါမူ တခြားရွာ, တခြားလမ်းသို့ ရှောင်လွှဲ သွားကောင်း၏၊ သွားနိုင်သည်၊ ဆွမ်းမရသော အိမ်တံခါး, လမ်း, ရွာတို့ကို ရွာမဟုတ်ဟု အမှတ်သညာပြု၍ သွားရသည်၊ အနည်းငယ်သာ ရသော အိမ်တံခါး, လမ်း, ရွာတို့ကိုမူ ရှောင်လွှဲ၍ မသွားကောင်းချေ။ မချမ်းသာသောအရပ်ကို ပယ်၍ တခြားအရပ်သို့ သွားနိုင်ရန် နံနက်စောစောကပင် ဆွမ်းခံဝင်သင့်သည်။ ကျောင်း၌ အလှူပေးသူများက ဖြစ်စေ, လမ်းခရီးအကြား၌ တွေ့ကြုံသူများက ဖြစ်စေ,သပိတ်ကိုယူ၍လောင်းလှူခဲ့သော် ခံယူကောင်းသည်။ ဆွမ်းလုံးဝမရခြင်းကြောင့်ရင်း, အနည်းငယ်သာ ရခြင်းကြောင့်ရင်း ရွာစဉ်ကို ဖျက်၍ ဆွမ်းခံထွက်မှုကို မပြုကောင်းချေ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၅)။ ဆွမ်းစားပင့်ဖိတ်လျှင် လိုက်ခွင့်မရှိ၊ ဇွတ်အတင်း သပိတ်ကို ယူ၍ သပိတ်ပြည့် လောင်းလှူခဲ့ပါမူ ခံယူကောင်း၏၊ ဓုတင်မပျက်။ သို့ရာတွင် ယင်းရွာသို့ နောက်ထပ် ဆွမ်းခံမဝင်ရ။ ရွာတွင်းသို့ ဝင်စဉ် မျှားစွာသော ခွက်တို့ဖြင့် ဆွမ်းလောင်းလှူမှု အနည်းငယ်မျှ မခံယူရ၊အိမ်စဉ်အတိုင်းသာ လှည့်လည်ရသည် (သုတ္တနိ၊၆၊၂။၂၁၄)။

ဓုတင်ဆောင်ရဟန်း ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် မရောက်မီ ရွှေအိမ်မှ ကြိုရ၍ လောင်းလှူအပ်သော ဆွမ်းကိုရင်း, နောက်အိမ်မှလိုက်လာ၍ လှူအပ်သောဆွမ်းကိုရင်း, ဆွမ်းစားစရပ်သို့ ဆောင်ယူ၍ လှူအပ်သော ဆွမ်းကိုရင်း မခံယူရပေ၊ ရောက်ဆဲအိမ်တံခါး၌ သပိတ်ကိုယူမူ ပေးနိုင်သည်။ ဤဓုတင်ကို ဖြည့်ကျင့်ရာဝယ် အရှင်မဟာကဿပမဟာထေရ်နှင့်တူသူ မရှိပါချေ။ အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဥက္ကဋ္ဌပုဂ္ဂိုလ်ပယ်ဖြစ်အပ်သော ဆွမ်းတို့ကို ခံယူနိုင်၏၊ ထူးခြားသည်မှာ ထိုနေ့အတွက် ဆွမ်းကို မြှောလင့်စောင့်ဆိုင်း၍ မနေခြင်းပင် ဖြစ်၏။ အညံ့စား(=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်သည်ကား ထိုနေ့အတွက် ဆွမ်းကို မြှောလင့်စောင့်ဆိုင်း၍လည်း နေနိုင်၏။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံးပင် ဤ မည်သောရွာ, ဤ မည်သောလမ်း, ဤ မည်သောအိမ်၌ ဆွမ်းကောင်း ဟင်းကောင်း များစွာ ရလိမ့်မည်ဟု မြှောလင့်ချက် 'လောလုပ္ပတဏှာ' ဖြင့် အစဉ်ကို ကျော်လွန်၍ သွားသော ခဏ၌ပင် သပဒါနစာရိကဓုတင် ပျက်တော့၏။

သပဒါန စာရိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး—(၁)ဒကာ,ဒကာမတို့နှင့် ကျွမ်းဝင် ချစ်ခင်ခြင်း အလျှင်းမရှိခြင်း၊(၂)လနှင့်ပမာတူခြင်း၊ (၃) ကုလမစ္ဆေရကိုပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၄) ဒကာ,ဒကာမတို့အပေါ် မခွဲခြားပဲ အညီအမျှ သနားခြင်း၊ (၅) ဒါယကာတို့သို့ ချဉ်းကပ်ရာ၌ အပြစ်တစုံတရာမဖြစ်နိုင်ခြင်း၊(၆)ဖိတ်မန်သောအားဖြင့် ပင့်ခေါ်ခြင်းကို လက်မခံခြင်း၊(၇)ပို့လာသော ဆွမ်းပွဲဖြင့် အလိုမရှိသူဖြစ်ခြင်း၊ (၈) အပ်ပ်ဆ-ထာ- စသော ဂုဏ်များအား လျှော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၅)။

(၅) ကောသနိက(ကောသနိက်) ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ—နာနာသနဘောဇန် ပဋ္ဌိတ္ထိ-ပါမိ=အထူးထူး အပြားပြား များစွာသော နေရာ(နေရာအမျိုးမျိုး)၌ စားခြင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ဒကာသနိကင် သမာဒိယာမိ =တထိုင်တည်း၌ သာ စားခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု(စကား ၂-ခွန်း အနက် ကြိုက်ရာ) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရသည်၊ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် ဆွမ်းစား စရပ်၌ ထိုင်သောအခါ ထေရ်ကြီးတို့၏ နေရာ၌ မထိုင်မူ၍ မိမိနှင့် သင့်လျော်သော နေရာကို မှတ်သား၍ ထိုင်ရသည်၊ ဆွမ်းစား၏ မဝသေး မပြီးသေးမီ ဆရာဥပဇ္ဈာယ် ကြွလာပါမူ နေရာမှထ၍ ဝတ်ကြီး, ဝတ်ငယ် ပြုလုပ် ကောင်းသည်။ တိပိဋကဓရ စူဠဗောဓိထေရ်ကမူ ဝတ်ကြီး,ဝတ်ငယ်ပြုပြီး ဆွမ်းကိုနောက်ထပ် ပြန်မစားကောင်းတော့ပြီဟု ဆို၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—(၁)အမြတ်စား(=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နည်းသည်ဖြစ်စေ,များသည်ဖြစ်စေ, မိမိလက်ချထားသော ဘောဇဉ်မှ တခြားဘောဇဉ်ကို ခံယူခွင့်မရှိပါ။ ဒကာဒကာမတို့က အာဟာရအလို့ငှါ မဟုတ်ပဲ ဆေးအလို့ငှါ ဆောင်လာပါမူ ခံယူကောင်းသည်။ (၂) အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သပိတ်၌ ဆွမ်းကုန်သော်လည်း နေရာမှ မထသေးလျှင် အခြား ဘောဇဉ်ကို ခံယူ သုံးဆောင်နိုင်ခွင့်ရှိ၏၊ ယင်းကို အာသနပရိယန္တိကပုဂ္ဂိုလ်ဟု

ဆိုသည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ်၃-မျိုးလုံး နေရာအမျိုးမျိုး၌ စားသောခဏ၌ ကောသနိကဓုတင် ပျက်၏။

ကောသနိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး— (၁) ကျန်းမာခြင်း၊ (၂) ဆင်းရဲပင်ပန်းမှု မရှိခြင်း၊ (၃) လျင်မြန်ပေါ့ပါးစွာ ထကြွလာနိုင်ခြင်း၊ (၄) ကာယခွန်အား ပြည့်ဝခြင်း၊ (၅) ချမ်းသာစွာ နေရခြင်း၊ (၆) အတိရိက်မပြူသော ဘောဇဉ်ကို စားခြင်းကြောင့် သင့်ကောင်းသော အာပတ်မသင့်ခြင်း၊ (၇) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်းဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၆.၇)။

(၆)ပတ္တပိဏ္ဍိက(ပတ္တပိုဏ်)ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ—ဒုတိယကဘာဇနံ ပဋိက္ခိပါမိ=၂-ခုမြောက် စားခွက်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ပတ္တ-ပိဏ္ဍိကင်္ဘ သမာဒိယာမိ=သပိတ်တလုံးထည်း၌ရှိသရွေ့ကိုသာ စားလေ့ ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ'ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-ခွန်းအနက် ကြိုက်ရာ)ဆိုရ၍ ဆောက်တည်ရသည်။ ယင်းဓုတင်ဆောင်သောရဟန်းသည်ယာဂုသောက်ရာအခါဝယ် ခွက်၌ထည့်၍ အမဲ,ငါး-စသော ဟင်းလျှာများ ရခဲ့သော် ယင်းယာဂုထည်း၌ ငါးပိကောင်-စသော ဟင်းလျှာများ ထည့်ခဲ့လျှင် စက်ဆုပ်ရွံ့ရှာဖွယ် ဖြစ်မည်၊ သို့ဖြစ်၍ ဟင်းလျှာကိုဖြစ်စေ,သို့မဟုတ်ယာဂုကိုဖြစ်စေ ရှောင်ဦးစွာ စားမှ,သောက်မှပြူသင့်၏။ စက်ဆုပ်ဖွယ်မဖြစ်သော ပျား,သကာ-စသည်များကိုမူ ရောနှောထည့်သင့်၏၊ တို့စရာ ဟင်းရွက်စိမ်းများကို လက်ဖြင့်ကိုင်၍ ခဲစားနိုင်သည်၊ စားကောင်း၏။ အထူးသတိပြုရန် အချက်မှာ စားစရာ ထည့်ဖို့ ၂-ခုမြောက် ခွက်သာ မဟုတ် သစ်ရွက်မျှပင် မဖအုပ်။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး-ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ)ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ကြံစုတ်ရာအခါမှ အခြားအခါ၌ အရိုး အမှိုက်ကိုမျှ ၂-ခုမြောက်ခွက်၌ ထည့်၍ မစွန့်ကောင်း၊ ထမင်းခဲ,အမဲ, မုန့်များကိုလည်း ခွဲ့ဖ့ဲ၍မစားကောင်း။ (၂)အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် လက်တဖက်ဖြင့် ခွဲ့ဖ့ဲ၍ စားကောင်း၏၊ ယင်းကို ဟတ္ထယောဂီဟု ဆိုသည်။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သပိတ်၌ထည့်၍ ဖြစ်နိုင်သမျှ ခဲ့ဘွယ်,ဘောဇဉ်များကို လက်ဖြင့် ခွဲ့ဖ့ဲ၍ရင်း,သွားဖြင့် ကိုက်ဖြတ်၍ရင်း ဖ့ဲ စားနိုင်၏၊ ယင်းကို ပတ္တယောဂီဟု ဆိုသည်။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုးလုံး ၂-ခုမြောက်ခွက်ကို သာယာသောခဏ၌ ပတ္တပိုဏ်ဓုတင် ပျက်၏။

ပတ္တပိုဏ် ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး—(၁)အရသာအမျိုးမျိုး၌ တပ်မက်မှု 'တဏှာ'ကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၂) ခွက်အသီးသီးရှိ အရသာအမျိုးမျိုး လိုလားမှုကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၃) အာဟာရ၌ ခွင့်ပြုတော်မူသည့် အကျိုးမျှကိုသာ မြင်လေ့ရှိခြင်း၊ (၄) အပိုအလျံ ပန်းကန်ခွက်ယောက်စသည်ကိုဆောင်ခြင်း၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲပင်ပန်းမှု မရှိခြင်း၊ (၅) ပျံ့လွင့်ခြင်းအလျင်း မရှိသည်ဖြစ်၍ သုံးဆောင်လေ့ ရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်းဟူသော ယင်း အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၇–ဂ)။

(၇) ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ— အတိရိတ္တဘောဇနံ ပဋိက္ခိပါမိ= တော်ပြီ,တန်ပြီဟု ပယ်မြစ်အပ်ပြီးသည် ဖြစ်၍ အတိရိက်ဖြစ်ပြီးသောဆွမ်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ခလုပစ္ဆာဘတ္တိ ကင်္ဘ သမာဒိယာမိ = ပဝါ-ရိတ်သင့် ပြီးသည်မှ နောက်၌ ရအပ်သော ဆွမ်းကို အတိရိက်ဝိနည်းကပ်ပြု၍ မစားခြင်း

ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား နှစ်မျိုးတို့တွင် ကြိုက်ရာတမျိုးမျိုး) ရွတ်ဆိုရ ဆောက်တည် ရသည်။ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် "တော်ပြီ တန်ပြီ" ဟု ပယ်မြစ်ပြီးခဲ့သော် တဖန် ဘောဇဉ်ကို အပ်စပ်အောင် ပြုစေ၍ မစားကောင်းတော့ချေ။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—(၁) ပဌမ ဆွမ်းလုပ်၌ ပဝါရိတ်သင့်မှု မဖြစ်နိုင်၊ ပဌမ ဆွမ်းလုပ်ကို မျိုရ၍အပြီး (စားဆဲခဏ၌) အခြား ဘောဇဉ်ကို ပယ်မြစ်မှသာ ပဝါရိတ်သင့်နိုင်သည်၊ သို့ဖြစ်၍ အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ပဌမဆွမ်းလုပ်ကို မျိုရ၍အပြီး ပဝါရိတ်သင့်ခဲ့သော် ဒုတိယ ဆွမ်းလုပ်ကို ဆက်မစားရတော့ချေ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဘောဇဉ်ကို စားခိုက် ပဝါရိတ်သင့်စဉ် အတွင်း သပိတ်၌ ကြွင်းသရွေ့ ဘောဇဉ်ကို ဆက်၍ စားနိုင်၏။ (၃)အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်ကား နေရာမှ မထသေးသမျှ စားနိုင်သည်။ ယင်း ရဟန်း၃-မျိုးလုံး ပဝါရိတ်သင့်ပြီးဖြစ်လျက် ဣရိယာပုထ်တပါး၌ တဖန်ရပြန်သော ဘောဇဉ်ကို အပ်စပ်အောင် ပြုစေ၍ စားသော ခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။

ခရုပစ္စာဘဘတ္တိက ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး—(၁) အတိရိတ် ဝိနည်းကံ မပြုပဲစားခြင်း ကြောင့် သင့်သောအာပတ်မှ ဝေးကွာခြင်း၊ (၂)ဝမ်းပြည့်အောင်စားမှုမရှိခြင်း၊ (၃)အာမိသ၌ သိုမှီးမှု 'သန္နိဓိ' ကင်းသူဖြင့်ခြင်း၊ (၄) တဖန် ရှာမှီးမှု မရှိခြင်း၊ (၅) အပ်ပ်ဆွတာ စသော ဂုဏ်အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော ယင်း အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၈–၉)။

(ဂ) အာရညိက (အာရညကင်) ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—ဂါမန္တသေနာသန် ပဋိက္ခိပါမိ=ရွာကျောင်း ရွာနီးကျောင်းကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ အာရညိကင် သမာဒိယာမိ=တောရ (အရဏ်တက်စေခြင်း) နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသောရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ 'သမာဒါန စေတနာ' ကိုဆောက်တည်ပါ၏ဟု(စကား ၂-မျိုးတွင်ကြိုက်ရာတမျိုးမျိုး)ရွတ်ဆိုရ၍ဆောက်တည်ရသည်။ ကုပ်လုပ်လေးတာ အပြန်-၅၀၀ ကွာလွှမ်းသော ကျောင်းသည် တောကျောင်းမည်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၉–၇၀)။ တိုင်းတာရာဝယ် ရွာနေသူ လူတို့၏အသံကို ကြားနိုင် လောက်အောင် ရွာနှင့် တောရ ကျောင်း နီးကပ်နေသော်လည်းတောင့်မြစ်စသည်တို့ ခြားသဖြင့် ဖြောင့်ဖြောင့်မသွားနိုင်လျှင် အမျှားသွား လမ်းရိုးအတိုင်း အဝေးအကွာ တိုင်းတာရသည်၊ လှေခရီးဖြင့် သွားလာရလျှင် လှေလမ်းခရီးဖြင့်သာ တိုင်းတာရသည်။ တောရအင်္ဂါ တာ-၅၀၀ ပြည့်စေရန် အတွက် အနီးအနားရွာ၏ လမ်းခရီးများကို မပိတ်မဆို့ကောင်း၊ပိတ်ဆို့လျှင် ဓုတင်စောရ =ဓုတင်သူခိုးဖြစ်၏(ဝိ၊၆၊ ၂။၃၀၈–၉။ဝိသုဒ္ဓိ ၁။၇၀)

အာရညကင် ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း၏ ဆရာဥပဇ္ဈာယ် မကျန်းမာခဲ့သော် ရွာတွင်းကျောင်းသို့ပင့်ဆောင်၍ ပြုစု လုံပ်ကျွေးသင့်သည်၊ နံနက်စောစော ရွာမှထွက်၍ တောရအင်္ဂါ လုံလောက်သော အရပ်၌ အရဏ်တက်စေရ၏။ အရဏ်တက်စေသင့်ရာ အခါ၌ ဆရာ ဥပဇ္ဈာယ်တို့၏ ရောဂါတိုးပွါး အခြေအနေ မကောင်းလျှင် ဆရာဥပဇ္ဈာယ်တို့၏ အမှု ကိစ္စကိုသာ ပြုလုပ်ရသည်။ ဓုတင်ကို ပမာဏ မပြုသင့် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၀)။ ယင်း ဓုတင် ဆောက် တည်သော ရဟန်းသည် ဓုတင်တို့ကို စောင့်ရှောက် မည်ဟုရင်း,ရွာကျောင်း၌ နေရသည်မှာ စိတ်ပျံ့လွင့်သည်၊

တောကျောင်းဌာနေမှ သင့်လျော်မည်ဟု ၎င်း, တောကျောင်းဌာ နေရလျှင် ဝိဝေက ၃-မျိုးတို့တွင် တမျိုးမျိုးကို မုချ ရလိမ့်မည်ဟုဆိုပြီး, အရဟတ္တဖိုလ်ကို မရသမျှ တောမှ မထွက်အံ့ဟုဆိုပြီး, တောဌာနေခြင်းကို ဘုရားရှင် ချီးမွမ်းတော်မူသည့် တောဌာ မိမိနေခဲ့လျှင် မျှားစွာ ဖေါ်ပြတင်းသုံးဖော် တို့သည်လည်း ရှာကျောင်းကို စွန့်ခွါ၍ တောဌာ နေကြလိမ့်မည်ဟုဆိုပြီး နှလုံးသွင်း ဆင်ခြင်ကာ တောဌာ နေရသည် (ဝိ၊ဌ၊၂။၉၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၅)။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး — ဤဌာ်လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အခါခပ်သိမ်း တောဌာ သာ အရှေ့ကတ်စေရသည်။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် မိုး ၄-လပတ်လုံး ရှာဒကျောင်းဌာ နေနိုင်၏။ (၃)အညံ့စား (=မုဒုက)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် ဆောင်း ၄ -လဌာ်လည်း ရှာကျောင်းဌာ နေနိုင်သည်။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး ပိုင်းခြားအပ်သောအချိန်အတွင်းဌာ ရှာကျောင်းသို့လာ၍ တရားနာစဉ် အရှေ့ကတ်ခဲ့သော်ငင်း, တရားနာပြီး အပြန် လမ်းခရီးအကြားဌာ အရှေ့ကတ်ခဲ့သော်ငင်း ဓုတင်မပျက်။ တရားပွဲအပြီးတွင် ခေတ္တခဏ အိပ်ပြီးမှ သွားအံ့ဟု နှလုံးသွင်း၍အိပ်နေစဉ် အရှေ့ကတ်ခဲ့သော်ငင်း, အကြောင်း မလုံလောက်ပဲ အလို အလျောက် အာရှေ့ တက်စေခဲ့သော် ငင်း ဓုတင် ပျက်သည်။

အာရညိကဓုတင်ဆောင်ရကျိုး — (၁) အမှတ်သညာကို နှလုံးသွင်းလျက် မရသေးသော သမာဓိကို ရနိုင်ခြင်း, ရပြီးသမာဓိကို စောင့်ရှောက်နိုင်ခြင်း, (၂) တောရကျောင်းနေရဟန်းကို ဘုရားရှင်နှစ်သက်အားရတော်မူခြင်း, (၃) မလျောက်ပတ်သော ရူပါရုံစသည်ဘို့ကြောင့် စိတ်ပျံ့လွင့်မှု မရှိခြင်း, (၄) ဆိတ်လန့်ခြင်းကင်းခြင်း, (၅) အသက်ဌာ ခင်မင်တွယ်တာမှုကို ပယ်စွန့်နိုင်ခြင်း, (၆) ကာမဂုဏ်အာရုံတို့မှ ကင်းဆိတ်မှု ဟူသော ဝိဝေက သုခချမ်းသာ ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၀။)

(ဇ) ရှက္ခမူလိက(ရှက္ခမူ) ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ — ဆန္ဒ ပဋိက္ခိပါမိ = အမိုးရှိသော အဆောက်အာဝါသကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ရှက္ခမူလိကင်္ သမာဒိယာမိ = သစ်ပင်အောက်ဌာ နေခြင်းကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ဆောက်တည် ပါ၏ဟု (စကား၂-မျိုးတို့တွင် ကြိုက်ရာ တမျိုးမျိုးကို) ရွတ်ဆို၍ ဆောက်တည်ရ၏။ ရှက္ခမူ ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နိုင်ငံ ၂ နိုင်ငံ တို့အကြား ပေါက်သောသစ်ပင်, လူတို့ ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်သော နတ်စင်နတ်နန်းသစ်ပင်, အစေးသုံးစွဲရသော သစ်ပင်, အသီးစားရသော သစ်ပင်, လင်းနို့ မျှားနှားနေသုံးစွဲသောသစ်ပင်, မြွေစသည်တို့ အောင်းလောက်သော အခေါင်းရှိသော သစ်ပင်, ကျောင်းတိုက် အလယ်ရှိသစ်ပင် ယင်းသစ်ပင်တို့ကို ရှောင်ကြဉ်၍ ကျောင်းတိုက်၏ အစွန်အနားဌာ တည်ရှိသောသစ်ပင်ကို ရွေးချယ်၍ နေရ၏။

ဓုတင်ဆောင်ပုဂ္ဂိုလ် ၃-မျိုး—ဤဌာ်လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် စိတ်ကြိုက်သစ်ပင်ကိုယူ၍ သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေနိုင်ခွင့်မရှိ၊ သစ်ပင်မှကြွေကျသော သစ်ရွက်တို့ကို ခြေဖြင့် ဖယ်ရှားရှင်းသာ နေရ၏။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သစ်ပင် အနီးသို့ရောက်လာသူတို့ကို သုတ်သင် ရှင်းလင်းစေနိုင်ခွင့်ရှိ၏။ သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေ၍ နေနိုင်သည်။ (၃)အညံ့စား(=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် အာရုံမ်စောင့်, သာမဏေတို့ကိုခေါ်ခိုင်းပြီး သုတ်သင်ရှင်းလင်းစေမှ, ညီညွတ်အောင် ပြု

လုပ်မှု, အကာအရံပြုမှု, တံခါးတပ်မှု တို့ကို ပြုလုပ်စေကာ သဘောကျ နေနိုင်၏။ အထူးသတိပြုရန်အချက်မှာ လူအများပူဇော်ပွဲပြုလုပ်ရာနေ့၌ မိမိနေမြဲသစ်ပင်ရင်း၌ မနေပဲ (ရွက်ခွမူ ဓုတင်ဆောင်မှန်း မသိစေရန်)တခြားဖုံးကွယ်ရာအရပ်၌နေရသည်။ အခြားလိုက်နာကျင့်ဆောင်ရန် အချက်များကို အဘွောကာသိက-ဓုတင် ရှု။

ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး အမိုးရှိသော အရိပ်အာဝါသဝယ် နေရာခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။ အဂုတ္တရနိကာယ်ဆောင် ထေရ်တို့ကမူ သိလျက် အမိုးရှိသောအရိပ်အာဝါသ၌ အရုဏ်တက်စေခဲ့သော် ဓုတင်ပျက်၏ဟု ဆိုကြ၏။

ရွက်ခွမူဓုတင်ဆောင်ရကျိုး-(၁) ရွက်ခွမူလ-သေနာသန် နိဿာယ ပဗ္ဗဇော-ဟူသော ဘုရားရှင်၏ အမိန့်တော်အတိုင်း ရဟန်းဖြစ်စက ဝန်ခံခဲ့သော တတိယ နိဿယအား လျော်သော အကျင့်ပဋိပတ်ရှိခြင်း၊ (၂) တန်ဖိုးနည်း၍ ရလွယ်သည့် အပြစ်ကင်းပေသည်ဟု ဘုရားရှင်ချီးမွမ်းအပ်သော ပစ္စည်းရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) အမြဲမပြတ် သစ်ပင်သစ်ရွက်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှု "ခဏဘင်"ကို တွေ့မြင်ရသဖြင့် မမြဟူ၍ ဖြစ်သော အမှတ်သညာကို ဖြစ်စေနိုင်ခြင်း၊ (၄) ကျောင်း၌ ဝန်တို့မှမရှိခြင်း၊ (၅) ကျောင်းကြောင့် ဖြစ်သော အမှုကိစ္စ လုပ်ငန်း၌ မွေ့လျော်မှုမရှိခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆ-တာ- စသော ဂုဏ်အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၁–၂)။

(၁) **အဘွောကာသိက ဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—ဆန္ဒဠ္ဆ ရွက်ခွမူလဠ္ဆ ပဋ္ဌိကွိပါမိ=အမိုးရှိသော အရိပ်အာဝါသနှင့် သစ်ပင်ရင်း,သစ်ပင်အောက်အရပ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ အဘွောကာသိကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=လွင်တီးခေါင်အရပ်၌ နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသောရဟန်း၏** အကြောင်း အင်္ဂါ"သမာဒါန စေတနာ" ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် ကြိုက်ရာ တမျိုးမျိုး) ရှုတ်ဆိုး၍ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်း ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် တရားနာရန်,ဥပုသ်ပြုရန်, ဆွမ်းစား ကျောင်းမီးတင်းကုတ်တို့၌ ကျင့်ဝတ်ပြုလုပ်ရန်, ထေရ်ကြီးတို့ကို ဆွမ်းဖြင့် ဖိတ်မန်ရန်, ပါဠိသင်ယူရန်, ပါဠိသင်ပေးရန်, ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရန် အကြောင်းထူး ရှိခဲ့ပါမူ အမိုးရှိရာအရပ်သို့ ဝင်နိုင်သည်။ သိမ်တွင်းဝင်စဉ် မိုးရွာခဲ့သော် မိုးမစဲမီ သိမ်တွင်း၌ပင် မိုးခိုနေနိုင်သည်။ ထေရ်ကြီး၏ပရိက္ခရာတခုခုကို ကိုင်ရှိသွားစဉ် မိုးရွာခဲ့သော် လမ်းလယ်ရှိ စရပ်တွင်းသို့ဝင်၍ မိုးခိုနိုင်၏။ ထေရ်ကြီး၏ပရိက္ခရာတခုခုကိုမကိုင်ရလျှင် အသော တလျင် သွား၍ စရပ်တွင်း မဝင်ရ။ မှန်မှန်သွား၍ စရပ်တွင်း၌ မိုးခိုနေနိုင်သည်။ ရွက်ခွမူလိုက ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်လည်း ဤနည်းနှင်နှင်ပင် ကျင့်ရသည်။

ဓုတင်ဆောင်ရဟန်း၃-မျိုး — ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သစ်ပင်, တောင်,အိမ်,ကျောင်းတို့ကို အမှီပြု၍ နေခွင့်မရှိ။ လွင်ပြင်၌ သင်္ကန်းကုဋိပြုလုပ်၍ နေရသည်။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ)ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သစ်ပင်, တောင်,အိမ်,ကျောင်းတို့ကိုအမှီပြု၍ အတွင်းသို့ မဝင်ပဲ နေနိုင်ခွင့်ရှိ၏။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် မိုးရေမဝင်အောင် အမိုးအသွင်ဖြင့် ပြုအပ်သော အပိုင်းအခြားမရှိသော တောင်ဝှမ်း, ကျဲကျဲမိုးအပ်သော သစ်ခက်မဏ္ဍပ်, ခစီရည်တင်ထားသော ပုဆိုး, လယ်ခင်းစောင့်စသည်တို့ စွန့်ပစ်အပ်သော တဲအို၊ ယင်းတို့၌နေခွင့်ရှိ၏။ နေရန်အလို့ငှါ မိုးအပ်သော အရိပ်အာဝါသ, သစ်ပင်ရင်းသစ်ပင်အောက်အရပ်တို့သို့ ဝင်ရောက်ခဏ၌ ဓုတင်ပျက်၏။

အမ္ဘောကသိက ဓုတင်ဆောင်ရကျိုး— (၁) နေရာကြောင့်ဖြစ်သောကြောင့်ကြွေမှုမရှိခြင်း၊ (၂) ထိနမိဒ္ဓကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၃) "ရဟန်းတို့သည် သားသမင်တို့ အလားမငြိမကပ်ပဲ လှည့်လည်သွားနိုင်လာနိုင်ကြ၏၊ အမြဲ နေရာအိမ်မရှိကြ"ဟု ချီးမွမ်းခြင်းအားလျော်ခြင်း၊ (၄) အရိပ်အာဝါသ၌ ငြိကပ်တွယ်တာမှုမရှိခြင်း၊ (၅) သွားလိုရာ အရပ်၄-မျက်နှာတို့၌ အပိတ်အပင်မရှိ သွားလာနိုင်ခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂-၃)။

(၁၁)သောသာနိကဓုတင် ဆောက်တည်ပုံ—နသုသာနံ ပဋိက္ခိပါမိ=သုသာန် မဟုတ်သောအရပ်ကို ပယ်ဖျန်ပါ၏။ သောသာနိ-ကင်္ဂ သမာဒိယာမိ=သုသာန်၌နေခြင်း ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"ကို ဆောက်တည် ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတူင် ကြိုက်သာ တမျိုးမျိုး) ရွတ်ဆိုရ၍ ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်းဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ရွာသစ် တည်ထောင်သော လူဘိုက "ဤ အရပ်သည် သုသာန်တည်း"ဟု သတ်မှတ်ရှုမျှသာ ဖြစ်၍ အလောင်းကို မီးမရှို့ရ, မီးမသင်္ဂြိုဟ်ရသေးလျှင် ယင်းအရပ်၌ မနေသင့်၊ အလောင်းကို မီးရှို့ အပ်သော်သာ သုသာန် မည်၏။ အလောင်းကို မီးရှို့ရုံအခါမှ စ၍ ၁၂-နှစ်တိုင် ကာလကြာအောင် စွန့်ပစ်ထားအပ်သော်လည်း သုသာန်ပင်ဖြစ်၏။ သုသာန်၌ နေသောရဟန်းသည် စင်္ကြံမဏ္ဍပ်စသည်တို့ကို ဆောက်လုပ်စေ၍ ညောင်စောင်း အင်းပျဉ်ခင်းစေကာ သောက်ရေသုံးဆောင်ရေ တည်ထားစေလျက် စာပေပို့ချပြီး မနေရ။ ဤ ဓုတင်ကို ဆောင်ရန် ဝန်လေးလှ၏။ သို့ ဖြစ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ဘေးရန်ကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ရန် သံဃာ့ထေရ်နှင့် သက်ဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်လူကြီးမင်းတို့ကိုအသိပေး၍ မမေ့မလျော့ နေရ၏။ စင်္ကြံသွားသောအခါ ထက်ဝက်သော မျက်စိဖြင့်အလောင်းကောင်မီးရှို့ရာကို စောင်းငဲ့ကြည့်ကာ စင်္ကြံသွားရာ၏။ သုသာန်သို့ သွားသောအခါ အမျှားတကာ သွားရိုး လမ်းမမှ မဖဲမသွားပဲ ရှောင်လွှဲခွါ၍ ဖြတ်လမ်းခရီးဖြင့် (မိမိ၏ သောသာနိကအဖြစ် မသိစေရန် လျှို့ဝှက်၍) သွားရ၏။ လာဘသက္ကာရကို မျှော်လင့် တောင့်တ၍ ယင်းဓုတင်ကို ဆောက်တည်သော ပိယဂါမိက ရဟန်း (မ၊ဌ၊၁။၁၂၀-၁)ကဲ့သို့ ဤအခါ၌ အထင်မှားသဖြင့် ကြောက်လန့်မှု မဖြစ်စေရန် နေ့အခါက သစ်ငုတ်, ချုံဖုတ် စသည်ကို မှတ်မှတ်သားသား ကြည့်ရှုထားသင့်၏။ ဤအခါ၌ ကြောက်မက်ဖွယ်ရာ ဟစ်အော်ကာဖြင့် လှည့်လည်သွားလာနေသော ဘီလူး, သရဲ, သဘက်တို့ကို တစုံတခု ခဲဒုတ်စသည်ဖြင့် ပစ်ခတ်မှု မပြုကောင်း။ တရက်တလေမျှ သုသာန်သို့ မသွားပဲ မနေရ။ သုသာန်၌ သန်းခေါင် (မဇ္ဈိမ) ယာမ် ကုန် စေပြီးလျှင် မိုးသောက် (ပစ္ဆိမ) ယာမ်၌ ပြန်လာနိုင်၏ဟု အဂ္ဂတ္ထရနိကာယ်ဆောင် မထေရ်တို့ မိန့်ဆိုကြသည်။ သောသာနိကဓုတင်ဆောင် ရဟန်းများသည် ဆီထွေး, နှမ်းလှော်, ပဲ, ထမင်း, ငါး, အမဲ, နို့, ရည်, ဆီ, တံလွန်တို့ကို မစားပဲ ရှောင်ကြဉ်ရသည်။ ဒကာ, ဒကာမတို့၏ အိမ်သို့ လည်း မဝင်ရချေ။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းဒုမျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အပြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် အလောင်းကောင်ကို မပြတ်မီးရှို့ရုံ, မပြတ်အပုပ်နံ့နံ့ရုံ, ငိုကြွေးသံ မပြတ်ရုံ သုသာန်မှာ နေရ၏။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည်

ပြဆိုပြီး အချက်တခုခုရှိရာ သုသာန်မှာ နေရ၏။ (၃) အညွှန်စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည် သုသာန်လက္ခဏာရောက်ကာမျှဖြစ်သော သုသာန်၌ နေနိုင်သည်။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး သုသာန် မဟုတ်ရာ အရပ်၌ နေမှုပြုလျှင် ဓုတင်ပျက်၏။ အဂုတ္တရနိကာယ်ဆောင် မထေရ်တို့ကမူ သုသာန်သို့ မသွားသောနေ့၌ ဓုတင်ပျက်၏ဟု မိန့်ဆိုကြသည်။

သောသာနိက ဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) သေခြင်း၌ ဖြစ်သောသတိကို အဖန်ဖန်ရနိုင်ခြင်း၊ (၂) မမေ့မလျော့ နေလေ့ရှိသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) အသုဘနိမိတ်ကို ရခြင်း၊ (၄) ကာမရာဂကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၅) အမြဲမပြတ် ခန္ဓာကိုယ်၏ အသုဘ သဘောကို မြင်ခြင်း၊ (၆) သံဝေဂ များစွာ ဖြစ်ခြင်း၊ (၇) အာဟာရေဂျမဒ (ကျန်းမာခြင်းကို စွဲ၍ မာန်ယစ်ခြင်း) စသည်ကို ပယ်ဖျောက်နိုင်ခြင်း၊ (၈)ဘေးကြီး ဘေးငယ်ကို သည်းခံနိုင်ခြင်း၊ (၉) ဘီလူး, သရဲ, သဘက်တို့၏ လေးစားမှုကို ခံရခြင်း၊ (၁၀) အပ္ပိစ္ဆတာ စသော ဂုဏ်တို့အား လျော်သော အသက်မွေးမှုရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးတို့ကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄–၅)။

(၁၂) ယထာသန္ထတိဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ— သေနာသနလေဝလုပ္ပ ပဋိက္ခိပါမိ= ကျောင်း၌ လျှပ်ပေါ်မှု တဏှာကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ ယထာသန္ထတိကင်္ဘာ သမာဒိယာမိ=မဆွလက်မှန် ညွှန်ပြအပ် ချထားအပ်တိုင်းသော ကျောင်း၌သာ နေခြင်းကျင့်ဝတ် ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား၂-မျိုးတွင် တမျိုးမျိုး ကြိုက်ရာ)ရွတ်ဆိုပြီး ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်းဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် "ဤကျောင်းသည်ငါ့အရှင့်အား အစဉ်အားဖြင့် ရောက်၏" ဟု ဝါစဉ်အားဖြင့် ကျောင်းကို ညွှန်ကြားသော ရဟန်းက ညွှန်ကြားချထားခဲ့လျှင် ထို ညွှန်ကြား ချထားတိုင်းသော ကျောင်းဖြင့်သာ နှစ်သက်ရောင့်ရဲရ၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး—ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် မိမိအတွက် ရောက်လာသော ကျောင်းကို ဝေးလွန်းသလော၊ နီးလွန်းသလော၊ ဘီလူး, မြွေ-စသော ဘေးရန်ရှိသလော၊ ပူသလော၊ အေးသလောဟု မေးရန်အခွင့်မရှိချေ။ (၂) အလတ်စား (=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင်ရဟန်းသည်ကား မေးခွင့်ရှိ၏။ သို့သော် သွား၍ မကြည့်ကောင်း။ (၃) အညွှန်စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် သွား၍ ကြည့်ရှုပြီးသော် မနှစ်သက်ခဲ့လျှင် တခြား ကျောင်းကို ပြောင်းယူနိုင်ခွင့် ရှိ၏။ ယင်းရဟန်း ၃-မျိုးလုံး ကျောင်း၌ လျှပ်ပေါ်မှု တဏှာဖြစ်ခဲ့သော် ဓုတင်ပျက်၏။

ယထာသန္ထတိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) ရသမျှဖြင့်သာ ရောင့်ရဲတင်းတိမ်ရမည် ဟူသော ဘုရားရှင်၏ ဩဝါဒကို လိုက်နာခြင်း၊ (၂) သီတင်းသုံးဖော်တို့၏ အစီးအပွါးကို လိုလားရှာမှီးသူ ဖြစ်ခြင်း၊ (၃) ညှဉ်း၏ ကောင်း၏ဟု အထူးကြံမှုကို စွန့်ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၄) ချစ်ခြင်း မုန်းခြင်းကို ပယ်နိုင်ခြင်း၊ (၅) အာရုံမျိုးစုံ၌ တပ်မက်ခင်မင်မှု တဏှာ၏ ဝင်ပေါက် တံခါးကို ပိတ်နိုင်ခြင်း၊ (၆) အပ္ပိစ္ဆတာ-စသော ဂုဏ်တို့အားလျော်သော အသက်မွေးမှု ရှိခြင်း ဟူသော အကျိုးများကို ရနိုင်သည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅)။

(၁၃) နေသဇ္ဇိက(နိုသဇ်) ဓုတင်ဆောက်တည်ပုံ— သေယျံ ပဋိက္ခိပါမိ= လျောင်း(အိပ်)ခြင်း ဣရိယာပုထ်ကို ပယ်စွန့်ပါ၏။ နေသဇ္ဇိကင်္ဘာ သမာဒိယာမိ= ထိုင်နေခြင်း

ကျင့်ဝတ်ရှိသော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"ကို ဆောက်တည်ပါ၏ဟု (စကား ၂-မျိုးတွင် ကြိုက်ရာတမျိုး)ရွတ်ဆိုပြီး ဆောက်တည်ရ၏။ ယင်း ဓုတင် ဆောက်တည်သော ရဟန်းသည် ညဉ့် ၃ ယာမ်တွင် ၁-ယာမ် စက်ကြီ လျှောက်သင့်၏။

ဓုတင်ဆောင် ရဟန်း ၃-မျိုး – ဤ၌လည်း (၁) အမြတ်စား (=ဥက္ကဋ္ဌ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် နောက်မှီတံကဲပျဉ်, ပုဆိုးပတ်, အာယောဂပတ် ယင်း ၃-မျိုး မအပ်။ (၂) အလတ်စား(=မဇ္ဈိမ) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည်ကား ၃-မျိုးလုံး အပ်၏။ (၃) အညံ့စား (=မုဒုက) ဓုတင်ဆောင် ရဟန်းသည် ယင်း ၃-မျိုးအပြင် ခေါင်းအုံ့, အခြေ ၄-ချောင်း, နောက်မှီတံကဲဟူသော အင်္ဂါ ၅-ပါး ရှိသော အင်းပျဉ်၊ အခြေ ၄-ချောင်း, နောက်မှီတံကဲ, လက်တင် ၂-ခု ဟူသော အင်္ဂါ ၇-ပါးရှိသော အင်းပျဉ် (ကုလားထိုင်) တို့ပါအပ်၏။ ယင်း ရဟန်း ၃-မျိုးလုံးလျှောင်း (အိပ်)မှုကို ပြုသောခဏ၌ ဓုတင်ပျက်သည်။

နေသဇ္ဇိကဓုတင် ဆောင်ရကျိုး— (၁) ရဟန်းအချို့တို့ သေယျသုခ (=တစင်းစင်း အိပ်ခြင်း ချမ်းသာ)၊ ပဿသုခ=(ဝဲယာပြန် ပြောင်းစောင်းရ၍ အိပ်ခြင်းချမ်းသာ)၊ မိဒ္ဓသုခ (=တမှိန်းမှိန်း ငိုက်မျည်းခြင်း ချမ်းသာ)ကို အားထုတ်နေကြ၏ ဟု ဟောတော်မူအပ်သော စိတ်၏ အနှောင့်အဖွဲ့ကို ဖြတ်ပယ်နိုင်ခြင်း, (၂) ကမ္မဋ္ဌာန်းအားလုံးကို အားထုတ်ခြင်းငှါ သင့်လျော်ခြင်း, (၃) ကြည်ညိုဖွယ် ဣရိယာပုထ်ရှိခြင်း, (၄) ဝီရိယဖြင့် အားထုတ်ခြင်းအားလျော်ခြင်း, (၅) သမ္မာပဋိပတ် အကျင့်မြတ်ကို တိုးပွါးစေခြင်း ဟူသော ယင်းအကျိုးများကို ရနိုင်လေသည် (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၆)။

ခေါင်းတည် ပဓာနဓုတင် ၃ ပါး—သပဒါနစာရိက် ဓုတင်ကို-ဆောင်နိုင်လျှင် ပိဏ္ဍပါတ်ဓုတင်ကိုလည်း ဆောင်နိုင်တော့သည်။ ကောသနိက်ဓုတင်ကို ဆောင်နိုင်လျှင် ပတ္တပိဏ္ဍိကဓုတင်, ခလုပစ္ဆာဘတ်ဓုတင်တို့ကိုလည်း ဆောင်နိုင်တော့သည်။ အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်ကို ဆောင်နိုင်လျှင် ရုက္ခမူလဓုတင်, ယထာသန္ထတိကဓုတင်တို့ကို အထူးဆောင်ဖွယ် မရှိပြီ။ သို့ဖြစ်၍ ယင်း ဓုတင် ၃-ပါးကို ခေါင်းတည် ပဓာနဓုတင်ဟု ဆိုသည်။ အာရညကင်ဓုတင်, ပံသုကူလဓုတင်, တိစီဝရိက်ဓုတင်, နိသိဇ္ဇဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်၊ ယင်း ဓုတင် ၅-ပါးတို့ကား တခြားဓုတင်တို့နှင့် ရောနှော စပ်သွယ်ခြင်း မရှိသော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉)။

သက်နှိုးနှင့် စပ်သော ဓုတင် ၂-ပါး— ပံသုကူလဓုတင်, တိစီဝရိက်ဓုတင်တို့သည်သက်နှိုးနှင့်စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

ဆွမ်းနှင့်စပ်သော ဓုတင်၅-ပါး–ပိဏ္ဍပါတ်, သပဒါနစာရိက်, ကောသနိက်, ပတ္တပိဏ္ဍိ, ခလုပစ္ဆာဘတ် ဓုတင် တို့သည် ဆွမ်းနှင့် စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။

ကျောင်းနှင့်စပ်သော ဓုတင် ၅-ပါး— အာရညကင် ဓုတင်, ရုက္ခမူလဓုတင်, အဗ္ဘောကာသိကဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်, ယထာသန္ထတိကဓုတင်၊ ယင်းဓုတင်တို့သည် ကျောင်းနှင့် စပ်သော ဓုတင်တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၇၆-၌ နေသဇ္ဇိကဓုတင်ထည့်၍ ၆-ပါး လာသည်။ အံ၊ဌ၊ ၂။၂၀၄ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉ ၌ကား နေသဇ္ဇိကဓုတင်ကို ဝီရိယနှင့်စပ်သော ဓုတင်ဟု ဆို၏(ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉၀–၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၂၀၁-၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၇၅-၆။ စူဠနိဒ္ဒ၊ ၁၁၂-၅)။

လူရှင်းများလည်း ဆောက်တည်နိုင်-ရဟန်းတို့သည် ဓုတင် ၁၃-ပါးလုံး ဆောက်တည်နိုင်

ကြကုန်၏။ဘိက္ခုနီမတို့သည် အာရညိကဓုတင်, ခလုပစ္ဆာဘတ္တိကဓုတင်တို့ကို သိက္ခာပုဒ်ဖြင့် ပယ်အပ်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့်ဝင်း, အဗ္ဗော-ကာသိကဓုတင်, ရုက္ခမူလဓုတင်, သုသာန်ဓုတင်၊ ယင်း ဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်ရန် ခက်ခဲ သောကြောင့် ဝင်းဓုတင် ၅-ပါးမှကြွင်းသော ဓုတင် ၈-ပါးတို့ကိုသာ ဆောက်တည်နိုင်ကြ ကုန်၏။ သာမဏေတို့သည် တိစီဝရိက်ဓုတင်မှ တပါး ကြွင်း ၁၂-ပါးတို့ကို ဆောက်တည်နိုင် ကြကုန်၏။ သိက္ခမာန်, သာမဏေရီ-တို့သည် ဘိက္ခုနီတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၈-ပါးတွင် တိစီဝရိက်ဓုတင်ကို ချန် ကြွင်းဓုတင် ၇-ပါးတို့ကို ဆောက်တည်နိုင်ကြကုန်၏။ ဥပါ-သကာ, ဥပါသိကာတို့သည် ကောသနိက် ဓုတင်,ပတ္တပိဏ္ဍိကဓုတင်တို့ကို ဆောက်တည်နိုင် ကြကုန်၏။ သို့ဖြစ်၍ ရဟန်းတို့ ဆောက်တည် နိုင်သော ဓုတင် ၁၃-ပါး, ဘိက္ခုနီတို့ ဆောက် တည်နိုင်သော ဓုတင် ၈-ပါး, သာမဏေတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၁၂-ပါး, သိက္ခ-မာန်, သာမဏေရီတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၇-ပါး, ဥပါသကာ, ဥပါသိကာတို့ ဆောက်တည်နိုင်သော ဓုတင် ၂-ပါး ဟူ၍ ပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အသီးသီး ရေတွက် ခဲ့လျှင် ဓုတင် ၄၂-ပါး ဖြစ်၏(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၈၀)။

ဓုတင်နှင့်စပ်၍ ပုဂ္ဂိုလ် ၄-မျိုး — (၁) အရှင်ဗာကုလကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင်သာ ဓုတင် ဆောင်၍ တပါးသူတို့အား ဓုတင်ဆောင်ရန် မဟောပြော မဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတ သာ မည်၍ ဓုတဝါဒ မမည်။

(၂) အရှင်ဥပနန္ဒကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် မူကား ဓုတင်မဆောင်, တပါးသူတို့အားသာ ဓုတင်ဆောင်ရန် ဟောပြော ဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတဝါဒသာ မည်၍ ဓုတ မမည်။

(၃) အရှင်လာဠုဒါယီ ကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် လည်း ဓုတင်မဆောင်, တပါးသူတို့အား လည်း ဓုတင်ဆောင်ရန် မဟောပြော မဆုံး မသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတလည်း မမည်, ဓုတဝါဒလည်း မမည်မေ။

(၄) အရှင်သာရိပုတ္တရာ (ဝိသုဒ္ဓိ), အရှင်မဟာကဿပ(အံ၊၂)၊ အရှင်ပိဏ္ဍောလ-ဘာရဒ္ဒါ(ဥဒါန၊၂)ထေရ်တို့ကဲ့သို့ ကိုယ်တိုင် လည်း ဓုတင်ဆောင်, တပါးသူတို့အားလည်း ဓုတင်ဆောင်ရန် ဟောပြော ဆုံးမသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဓုတလည်း မည်, ဓုတဝါဒလည်း မည်၏ (အံ၊၂၊၁။၁၄–၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၈။ ဥဒါန၊၂။ ၂၊ ၂၂၉)။

ရာဂ ဒေါသ မောဟ ငြိမ်းနိုင်–ရာဂစရိုက်, မောဟစရိုက် ရှိသူသည် ဓုတင်တို့ကို မှီဝဲသုံး ဆောင်သင့်၏။ ဓုတင်တို့ကို မှီဝဲ သုံးဆောင် ခြင်းဟူသည် ဆင်းရဲခြိုးခြံစွာကျင့်မှ, ကိလေ သာ ခေါင်းပါးစေသော နေ့မှုပင် ဖြစ်၏။ ဆင်းရဲခြိုးခြံစွာ ကျင့်မှုကိုမှီ၍ ရာဂငြိမ်းနိုင် သည်။ ကိလေသာ ခေါင်းပါးစေရန် မမေ့ မလျော့ မပေါ့မဆ နေသူမှာ မောဟငြိမ်းနိုင် သည်။ ဒေါသစရိုက်ရှိသူသည်လည်း အာရ-ညိကဓုတင်, ရုက္ခမူလိက ဓုတင်တို့ကို မှီဝဲ ဆောက်တည်သင့်သည်၊ တောကျောင်း, သစ် ပင်ရင်းတို့၌ တဦးတယောက်နှင့်မျှ မထိခိုက် ရအောင် နေသူမှာ ဒေါသလည်း ငြိမ်းတော့ ၏ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၇၉)။ ဓုတင်ဆောင် ပုဂ္ဂိုလ် တို့ ရနိုင်သော ဂုဏ် ၁၈-ပါးနှင့် ဓုတင် ဥပမာ မျှား မိလိန္ဒ။ ၃၃၃–၃၄၁-ကြည့်။

ဓုတင်[၂](တိ) [ဓုတင်+ဝေရက။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဓုတင်ကို ဆောင်သော၊ သူ။ ဓုတင်ဘာဝ-ဝိဘာဝန-ကြည့်။ ပံသုကူလ(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁၊၁။၈၉) နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။

ဓုတင်ကထာ (ထီ) [ဓုတင်+ကထာ] ဓုတင်နှင့် စပ်သော စကား။ တသွာ ဓုတင်ကထံ အာရဘိဿာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇။

ဒုတင်ဂုဏ (ပု) [ဒုတင်+ဂုဏ] ဒုတင်–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ ဣမေ ခေါ် မဟာရာဇ အဌဝိသတိ ဒုတင်ဂုဏာ ယထာဘူတဂုဏာ။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၃။ ဒုတင်ဂုဏာ (ပ၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊၃။၁၄၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၉၆။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၈။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၉။ ဒုတင်ဂုဏံ (ဒု၊ဗ)— ဣတိဝုတ်၊ဌ။၉၃။ ဒုတင်ဂုဏေ(ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ၊ ၁။၂၃။ အဘိ၊ဌ၊၂။၂၀၃။ အံ၊ဋီ၊၁။၇၄။ ဒုတင်ဂုဏေန (တ၊ဗ)— အပ၊ဌ၊၁။၃၂၃။ ဒုတင်ဂုဏဿ (ဆ၊ဗ)—ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၈၆။

ဒုတင်စေတနာ (တိ) [ဒုတင်+စေတနာ] ဒုတင်စေတနာ၊ ကိလေသာတို့ကို–ခါတွန်–ဖျက်ဆီး–တတ်သော ရဟန်း၏ အကြောင်းအင်္ဂါ "သမာဒါန စေတနာ"။ ဒုတင်စေတနာယ ပရိဝါရ ပဋ္ဌ ဓမ္မာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၂၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၆၈။ (–အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၁။)

ဒုတင်စောရ(ပု)[ဒုတင်+စောရ။ (ဒုတ်ဂဟောရ-သိဟိုင်ဏ)] ဒုတင်သူခိုး။ ယော ပန အာသန္ဒ-ဂါမဿ အင်္ဂသမ္ဘာဒနတ္ထံ တတော တတော မဂ္ဂံ ပိဒဟတိ၊ အယံ "ဒုတင်စောရော" တိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၃၀၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။၇၀။ (–၆၂။ ဝဇိရ။ ၂၀၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၃။)

ဒုတင်တပ (ပု၊နာ) [ဒုတင်+တပ] ဒုတင်အကျင့်၊ ကိလေသာကို–ခါတွန်–ဖျက်ဆီး–ကြောင်း ပြစ်သော အကျင့်။ တပ(မ၊ဌ၊၃။၃၀၁။ မ၊ဋီ၊၃။၂၀၄)-ကြည့်။

ဒုတင်ဓမ္မ (ပု) [ဒုတင်+ဓမ္မ] ဒုတင်အကျင့်။ တေရသ ဒုတင်ဓမ္မာ။ ဥဒါန၊ဌ။၂၇၅။ ဒုတင်-ဓမ္မာ(ပ၊ဗ)— သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၇၀။ ဒုတင်-ဓမ္မ(ဒု၊ဗ) — ထေရ၊ဌ၊၁။၄၅၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၂၀၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၈။

ဒုတင်ရေ (တိ) [ဒုတင်+ရေ+အ] ဒုတင်ထောင်သော၊သူ။ ဒုတင်ရော ဝါ သေယျ-ထာပိ ထေရော မဟာကဿပေါ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၆၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၃၁။ ဒုတင်ရော (ပ၊ဗ) —ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၀။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၈၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၅၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၆၇။ အံ၊ဋီ၊၁၊၇၄။ ဒုတင်ရော(ပ၊ဗ)—သံ၊ဌ၊ ၂။၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဒုတင်ရေ(ပု၊ဒု၊ဗ)—ဥဒါန၊ ဌ။ ၂၄၂။ ဒုတင်ရေဿ(ပု၊စ၊ဗ)— အဘိ၊ဌ၊ ၁။၁၆၉။ ဒုတင်ရေဿ(ပု၊ဆ၊ဗ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၅၉။ ဝဇိရ။ ၂၀၃။ ဒုတင်ရေသု(ပု၊သ၊ဗ)— သံ၊ဌ၊ ၂။၁၁၅။

ဒုတင်နိဒ္ဒေသ (ပု) [ဒုတင်+နိဒ္ဒေသ] ဒုတင်တို့ကို အကျယ်ပြ – ဆို–ရှု – ကြောင်း – ဖြစ်သော–အပိုင်း–အခန်း။ တဿ လက္ခဏံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေ ဒုတင်နိဒ္ဒေသေ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၃။ မဟာနိ၊ဌ။၀၃။ (–မ၊ဌ၊၄။၆၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၂၅၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၂၂။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၀၀။)

ဒုတင်နိယမာနုလေါမ (တိ) [ဒုတင်+နိယမ+ အနုလေါမ] ဒုတင်ဌ် မှတ်သားအပ်သော အကျင့်အား – လျော် – လျောက်ပတ် – သော။ ဒုတင်နိယမာနုလောမေန ဥပ္ပန္နာ ပရိသုဒ္ဓျုပ္ပါဒါ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀။

ဒုတင်နိဿိတသပ္ပါယကထာ (တိ) [ဒုတင်နိဿိတ +သပ္ပါယကထာ] ဒုတင်–ဌ်–ကို–မှီသော လျောက်ပတ်သော စကား။ ဌာနနိဿဇ္ဇာဒီသု ဒုတင်နိဿိတသပ္ပါယကထာယပိ ပဟီယတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၈၈။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၃။ အံ၊ဌ၊၁။၃၉။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၈။ မ၊ဋီ၊၁။၃၇၅။ အံ၊ဋီ၊၁။၈၇။)

ဒုတင်ပဋ္ဌ (တိ) [ဒုတင်+ပဋ္ဌ] ဒုတင်တို့နှင့် စပ်သော– အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ဒုတင်နှင့် စပ်သော အမေးပုစ္ဆာများကို B.E- ၅၀၀-ခန့်တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော သာဂလပြည်ရှင် မိလိန္ဒဘုရင်သည် အရှင်နာဂသေနထေရ်အား မေးလျှောက်၏။ အရှင်နာဂသေန ထေရ်

သည် ဓုတင်ဂုဏ် ၂၇-ပါးကို ကျင့်ပုံနှင့် တကွ အကျယ်ဟောပြ ဖြေဆိုတော်မူခဲ့လေ သည်။ ဒေသနာနိဂုံး ဆုံးလတ်သော် မင်း တရားက သာဓုခေါ်၍ အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော ဘုရားစကားတော်, လောကုတ္တရာဆိုင်ရာ ပြု သင့် ရသင့်ရာ, လောကီဆိုင်ရာ ပြန့်ပြော မှန် မြတ်သော စည်းစိမ်တို့ကို ဓုတင်ဂုဏ်မျှားတွင် ပေါင်းယူ ကပ်ဆောင်ထိုက်၏ဟု လျှောက် ထားသည်။ ယင်းမင်းတရား၏ ဓုတင်ဆိုင်ရာ အမေးနှင့် အရှင်နာဂသေနထေရ်၏ ဓုတင် နှင့်ဆိုင်ရာ အဖြေကို ပြဆိုရာအပိုင်းအခန်း။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၀-၃၄၂-ကြည့်။ ဓုတင်ပဉ္စေ ပဠိပ-ဒါ ဝိဘတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၉။

ဓုတင်ပရိဟာရဏ (နာ) [ဓုတင် + ပရိဟာရဏ] ဓုတင်ကို ဆောင်ခြင်း။ ဓုတင်ပရိဟာရဏံ ဘာဝနာရာမတာတိ ဝေမာဒီနိ ကိစ္စံ နာမ။ မမ္ဘ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၅။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၃။၂၄၆။ အံ၊ဌ၊၃။၂၂၆။)

ဓုတင်ပရိဟာရဏသမ္ဘာဒိတ (တိ) [ဓုတင်ပရိဟာရ-ဏ+သမ္ဘာဒိတ] ဓုတင်ဆောင်ခြင်းဖြင့် ပြည့် စုံစေအပ်သော။ ဝေ၀ ဓုတင်ပရိဟာရဏသမ္ဘာ-ဒိတောဟိ အပ္ပိစ္ဆတာဒီဟိ ဂုဏေဟိ....ဘာ၀ေ-တမ္မော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဂ၁။

ဓုတင်ပရိဟာရ (ပု) [ဓုတင်+ပရိဟာရ] ဓုတင် ဆောင်ခြင်း အစီအရင်၊ ဓုတင်ဆောင်ပုံ အစီ အရင်။ ဓုတင်ပရိဟာရ (သံ၊ဌ၊၂။၁၂၉)ဣ ဓုတင်ါနံ ပရိဟာရဏဝိဓိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၃၀။

ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆ=ဓုတင်အပ္ပိစ္ဆ (တိ) [ဓုတင်+အပ္ပိစ္ဆ] ဓုတင်တို့၌ အလိုနည်းသော၊ ဓုတင်ကို ထင် စွာပြခြင်း၌ အလိုကင်းသော၊ မိမိ ဓုတင် ဆောင်မှုနှင်း မသိစေလိုသော၊သူ။ ဓုတင်-အပ္ပိစ္ဆော (ဒီ၊ဌ၊၃။၂၄၆)တိ ဓုတင်ေသု အပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်ဝိဘာ၀နေ ဣစ္ဆာရဟိတောဝ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၀၆။ ဓုတင်အပ္ပိစ္ဆော(အံ၊ဌ၊၁။၅၂)-တိ ဓုတဂုဏသမ္ဘာ၀နာယ ဣစ္ဆာရဟိတော။ အံ၊ဋီ၊၁။ဘ၃။ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆော(အံ၊ဌ၊၃။၂၂၆)-တိ ဓုတင်ေသု အပ္ပိစ္ဆော ဓုတင်ဘာ၀ဝိဘာ၀-နေ ဣစ္ဆာရဟိတော။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၅။ (–မ၊ ဌ၊၂။၄၆။ ဥဒါန၊ဌ။၂၀၇။ အံ၊ဋီ၊၃။၂၂၆။)

ဓုတင်ဘာ၀ဝိဘာ၀နာ (နာ၊ထီ) [ဓုတင်+ဘာ၀+ ဝိဘာ၀နာ] ဓုတင်ဆောင်၏ အဖြစ်ကို ထင်စွာ ပြခြင်း။ ဓုတင်ပ္ပိစ္ဆ (အံ၊ဋီ၊၃။၂၃၅)-ကြည့်။

ဓုတင်ဘေဒ (ပု) [ဓုတင်+ဘေဒ] ဓုတင်ပျက် ခြင်း။ ဓုတင်ဘေဒတော မောစေတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၈၂။ ဓုတင်ဘေဒေါ(ပ၊ဧ)—ကခ်ါ၊ဋီ။ ၂၂။ ဓုတင်ဘေဒံ(ဒု၊ဧ) — ဝိ၊ဌ၊၄။၁၀၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၂၉။ ဓုတင်ဘေဒေန (တ၊ဧ)— ဝဇိရ။၂၃၃။ ဓုတင်ဘေဒတော (မ၊ဧ)— ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၁၅။

ဓုတင်ဘေဒဘယ (နာ) [ဓုတင်ဘေဒ+ဘယ] ဓုတင်ပျက်ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ဓုတင်ဘော-ဒဘယာ တာနိ ဥဇ္ဈိတ္မာ တေရသာပိ ဓုတင်ါနိ သမာဒိယိ သု။ ဝဇိရ။၂၅၅။

ဓုတင်ဝဂ္ဂ (ပု) [ဓုတင်+ဝဂ္ဂ]ဓုတင်ဝင်၊ ဓုတင် ဆောင် ရဟန်းတို့၏ အကြောင်း ၅-မျိုးကို ဖော်ပြရာ–စကား– ဒေသနာ–စု။ (ယင်း ဓုတင်ဝင်သည် ပရိဝါပါဠိတော် (ဝိ၊၅။၃၃၅-၆)ဥပါလိပဉ္စကတွင် ၆ ခုမြောက်ဝင်ဖြစ်၏။) အတ္ထာဒါနဝဂ္ဂေ စ ဓုတင်ဝဂ္ဂေ စ ယံ ဝတ္ထုမ္ဘိ သိယာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၁၉။

ဓုတင်ဝတ (နာ၊ပု) [ဓုတင်+ဝတ] ဓုတင်အကျင့်။ သီလ၀တေန စေ၀ ဓုတင်ဝတေန စ ဝတ-ဝန္တော။ ဓမ္ဘ၊ဌ၊၂။၃၇၇။ ဓုတင်ဝတာနိ (ပ၊ဗ) — သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၃၇။ မဟာနိ၊ဌ။၁ဒ၄။ ဓုတင်ဝတံ(ဒု၊ဧ)— မဟာနိ၊ဌ။၂ဒ၅။

ဓုတင်ဝန္ဓု (တိ) [ဓုတင်+ဝန္ဓု] ဓုတင်အကျင့်ရှိ သော၊သူ။ ဝ၀ဝန္ဓု (မ၊ဌ၊၃။၂ဒ၄)-ကြည့်

ဓုတင်္ဂဝိဘာဝန (နုဃ)[ဓုတင်္ဂ+ဝိဘာဝန]ဓုတင်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ ဓုတင်္ဂပ္ပဿ (ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၆) ကြည့်။

ဓုတင်္ဂဝိသုဒ္ဓိက (တိ) [ဓုတင်္ဂ+ဝိသုဒ္ဓိ+ဏိက] ဓုတင်–ဖြင့်–ကို–အထူးသဖြင့် စင်ကြယ်စေခြင်းရှိသော။ ပဏ္ဍိတာ ဟိ မာတာပိတူနံ ....ဓုတင်္ဂဝိသုဒ္ဓိကာ နု ဘဝန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉။ (–ဝိမတိ၊ ၂။၁၇၇။)

ဓုတင်္ဂသမာဒါန (နု) [ဓုတင်္ဂ+သမာဒါန] (၁) ကိလေသာတို့ကို–ခါတွန်း – ဖျက်ဆီး– တတ်သောရဟန်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ "သမာဒါနစေတနာ"ကို ကောင်းစွာယူခြင်း၊ ဓုတင် ဆောက်တည်ခြင်း။ (၂) ဓုတင်ဆောက်တည်ရာအခါ။ (၁) ဓုတင်္ဂသမာဒါနဝသေန အာရညိကာ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၀၇။ ဓုတင်္ဂသမာဒါန-(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၇)နှင့် ကိလေသာနှင့် ဓုနနကအင်္ဂါ-နှင့် ဝိဒ္ဒံသနကာရဏာနှင့် သမ္မဒေဝ အာဒါနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၈၈။ ဓုတင်္ဂသမာဒါနံ (ပ၊ဧ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀။ ဓုတင်္ဂသမာဒါနံ (ဒု၊ဧ) — သုတ္တနိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၃။ ဓုတင်္ဂသမာဒါနဿ (ဆ၊ဧ)—မ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၅၈။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၂၀၇။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၀၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၇၆။ (၂) မယှံ ပန သာဝကာ ဓုတင်္ဂသမာဒါနတောပဋ္ဌာယ ယာဝဇီဝံ ဓုတင်္ဂ နု ဘိန္နန္တိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၆၅။

ဓုတင်္ဂသုဒ္ဓိက (တိ) [ဓုတင်္ဂ+သုဒ္ဓိ+ဏိက] (၁) ဓုတင်ဖြင့်–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ – ခြင်းရှိသော၊ သူ။ (၂) ဓုတင်ကို – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းဌ် လေ့လာအားထုတ်သော၊ သူ။ (၁) သာသနေ ပမ္ပဇိတောပိ ဓုတင်-သုဒ္ဓိကော ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၀။ (–ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၀။) (၂) ဓုတင်္ဂသုဒ္ဓိကေန (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀) ဓုတင်္ဂသောဓနပသုတေန။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၉၀။ (–မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၄ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၇၄။)

ဓုတင်္ဂသေဝနာ (ထီ) [ဓုတင်္ဂ+သေဝနာ] ဓုတင်ကို မှီဝဲခြင်း။ (ဓုတင်ကို ဆောက်တည်၍ ကျင့်ခြင်းကိုပင် "ဓုတင်္ဂသေဝနာ" ဓုတင်ကို မှီဝဲခြင်းဟု ဆိုသည်)။ အယံ ဟိသာ ဓုတင်္ဂသေ-ဝနာ ကမ္မဋ္ဌာနဘာဝနာ စ.... ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၀၉။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၀-၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂။)

ဓုတင်္ဂါဓိကာရ (ပု) [ဓုတင်္ဂ+အဓိကာရ] ဓုတင်အရာ။ ကိန္တု နု ဏ္ဍ ဓုတင်္ဂါဓိကာရော အတ္ထိ။ ဝဇိရ။ ၂၀၃။

ဓုတင်္ဂါရညာဝါသ (ပု) [ဓုတင်္ဂ+အရည+အာ-ဝါသ] ဓုတင်ဖြင့် တောဌ် နေခြင်း၊ ဓုတင်ကျင့်ရှိ တောဌ် နေခြင်း။ စိတ္တံ ဓုတင်္ဂါရ-ညာဝါသဝသေန နိတ္ထစ် အပဂတသြဋ္ဌာရိက-ကိလေသံ ကတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀၃။

ဓုတတ္ထ (ပု) [ဓုတ+အတ္ထ] ကိလေသာတို့ကို–ခါတွန်–ဖျက်ဆီး– ခြင်းဟူသော အကျိုး။ ဏ္ဍဒ် နု သလ္လေခါယ နု ဓုတတ္ထာယ....သံဝတ္ထ-တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၅၀၊ ၁၀၇။ (–ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။ ၄၀၄။)

ဓုတမ္မေ (ပု) [ဓုတ+ဓမ္မ] ဓုတင်အကျင့်။ ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီး ကြောင်း အကျင့်။ ဓုတဓမ္မာ (ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂)တိ ပိဏ္ဍပါတိကင်္ဂါဒယော တေရသ ကိလေသဓုနနကဓမ္မာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၇။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃ ၂။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၁။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၂။

ဓုတဓမ္မော (ပ၊ဧ) —ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၆၀။ ဓုတ-ဓမ္မာ (ပ၊ဗ)— အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၂ ၁ ၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀။ စရိယာ၊ဋီ။ ၂ ၂ ၃ ၃ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ၃ ၀။ မ၊ဋီ၊ ၃ ၂ ၂ ၀ ၄။ ဓုတဓမ္မေ (ဒု၊ဗ)—ဏ္ဍတိ ဝုတ်၊ ဋ္ဌ။ ၆ ၂ ၂။ ထေရ၊ဋီ၊ ၁။ ၅ ၆။ ဓုတဓမ္မေဟိ (တ၊ဗ) —အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၀ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၀ ၀။

ဓုတဓမ္မသမာဒါန (နု) [ဓုတဓမ္မ+သမာဒါန] (၁) ဓုတင်အကျင့်ကို ဆောက်တည်ခြင်း။ (၂) ဆောက်တည်အပ်သော ဓုတင်အကျင့်။

တပေနှာတိ ဣန္ဒြိယသံဝရေန၊ "ဒုတမ္မေ-သမာဒါနေနှာ" တိ ကေစိ။ ထေရ၊ ၆။၂။ ၂၂၈။ (–မဟာ၊ဋီ၊၁။၂၀၂။)

ဒုတရေ (တိ) [ဒုတ+ရေ+အ] ဒုတင်ဆောင်သော၊သူ။ အာရညကာ ဒုတရော။ အဘိ၁။ ၄၄၁။ (–မိလိန္ဒ။၃၂၄။)

ဒုတပရိဗ္ဗာဟ (တိ) [ဒုတ+ပရိဗ္ဗာဟ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော ကိလေသာ အပူရှိသော၊ ကိလေသာအပူကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊သူ။ သော ဒုတရောဂေါ ဒုတ-ပါပေါ ဒုတကိလေသော ဒုတပရိဗ္ဗာဟောတိ ဓောနော့။ မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။

ဒုတပါပ (တိ) [ဒုတ+ပါပ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော မကောင်းမှု ရှိသော၊ မကောင်းမှုကို– ခါတွက်– ဖျက်ဆီး–ပြီး သော၊သူ။ ဒုတပါပေါ (ဒီ၊၆။၁။၁၅။ သံ၊ ၆။၁။၁၃)တိ သမ္ဘေန နိဗ္ဗရလက္ခဏေန ပါပ-ဝါရဏေန (ဝိ)ဒုတပါပေါ။ ဒီ၊ရှိ၊၁။၂၃၀။ သံ၊ရှိ၊၁။၁၆၇။ (–မဟာနိ။၆၀၊၁၀၆။ မ၊၆၊ ၄။ ၂၆။)

ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိကုသလ (တိ) [ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိ+ကုသ-လ] ဒုတင်အကျင့်၌ လိမ္မာသော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိ-တော မဟာရာဇ .... ဒုတပဋ္ဌိပတ္တိကုသလော ဟောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၀။

ဒုတရဇသဝ (တိ) [ဒုတ+ရဇ+အာသဝ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး– အပ်ပြီးသော မြူ နှင့် တူသော အာသဝရှိသော၊ မြူနှင့် တူသော အာသဝကို– ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊ သူ။ ဒုတရဇသဝါ ဒုက္ခာ ပမေဝ်ကွာတာ။ ပေဋကောပ။ ၂၃၁။

ဒုတရတ (တိ) [ဒုတ+ရတ] ဒုတင်၌ မွေ့လျော်သော၊ ကိလေသာ တို့ကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း၌ မွေ့လျော်သော၊သူ။ အာရ-ညိကာ ဒုတရတာ၊ ဗျာယိနော လူခစီဝရာ။ အဘိ၁။ ၂၉။ ထေရ၊၆။ ၂။ ၃၇၈။

ဒုတရာဂ (တိ) [ဒုတ+ရာဂ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော ရာဂရှိသော၊ ရာဂကို–ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–ပြီးသော၊သူ။ ဒုတရာ-ဂေသု တာဒိသု။ အဘိ၁။ ၂၇၂။ (–မဟာနိ။ ၆၀၊၁၀၆။ နေတ္တိ။၁၁၇။ မဟာနိ၊၆။၁၇၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၉၂။)

ဒုတဝတ (နာ၊ပု) [ဒုတ+ဝတ] ဒုတင်အကျင့်။ ဒုတဝန္ဒန္တိ ဒုတဝတေန သမန္နာဂတံ။ ဓမ္မ၊၆။ ၂။၄၁၀။ သုတ္တနိ၊၆။ ၂။၁၈၈။

ဒုတဝါဒ (တိ) [ဒုတ+ဝါဒ (ဝဒ+ဏ)] ကိလေ-သာ တို့ကို–ခါတွက်– ဖျက်ဆီး– ကြောင်း-ဖြစ်သော တရားကို ဟောတတ်သော၊ ဒုတင် (၏ ဂုဏ်ကျေးဇူး) ကို ဟောတတ်သော၊သူ။ ဒုတဝါဒါနံ (ဒုတဂ်ရောနံ၊ ကတ္တစိ) ယဒိဒံ မဟာကဿပေါ။ အံ၊၁။ ၂၃။ သံ၊၆။ ၂။ ၁ ၂၉။ အဘ၊၆။ ၁။ ၂၉၃။ ဒုတဝါဒေါတိ ပရေသမ္မိ ဒုတဂုဏဝါဒီ။ မဟာနိ၊၆။ ၂၉၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ရှိ၊၁။ ၅ ၂။တံ ဒုတသညိတံ ကိလေသဒုနုနမ္မေ ဝဒတိ၊ ပရေ တတ္ထ ပတိဋ္ဌာပေတီတိ ဒုတဝါဒေါ။ အံ၊ရှိ၊၁။၁၅၀။

ဒုတဝါဒေါ(ပ၊ဧ) —မဟာနိ။၁၇၃။ စူဠနိ။ ၂၇၃။ ဒီ၊၆။၁။၁ ၂။ မ၊၆၊ ၄။ ၅ ၆။ အံ၊၆။ ၁။ ၁ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၇ ၀။ ဥဒါန၊၆။ ၂ ၂ ၉။ ထေရ၊ ၆။ ၁ ၃ ၉။ ထေရ၊၆။ ၂။ ၃ ၅ ၆။ ဒုတဝါဒါ (ပ၊ ဗ)—သံ၊၁။ ၃ ၆ ၉။ ဒုတဝါဒါနံ (ဆ၊ဗ)—အဘ၊ ၂။ ၂ ၅ ၉။ ထေရီ၊၆။ ၇ ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ ၆ ၀။

ဒုတဝါဒဂ္ဂဟဏ (နာ) [ဒုတ+ဝါဒ+ဂဟဏ] (၁) ဒုတဝါဒကို–ယူ–ဟော–ဆို–ခြင်း။ (၂) ဒုတဝါဒသန္ဓါ။ ဒုတဝါဒဂ္ဂဟဏေနေဝ ထေ-ရဿ ဒုတဘာဝေါပိ ဂဟိတော ဟောတိ။ အံ၊ရှိ၊၁။ ၁ ၅ ၁။

ဒုတဝါဒိက (တိ) [ဒုတဝါဒိ+ဏ] ဒုတင်ကို ဟော-ပြောတတ်သော၊ ဒုတင်ဖြင့် ဆုံးမတတ်သော၊ သူ။ ဝနာလယံ ဘာဝနိယံ၊ ကဿပံ ဒုတ-ဝါဒိကံ။ အဘ၊၂။ ၁ ၆ ၄။

ဓုတင်ါဒီ (ဒီ) ဂုဏ (ပု) [ဓုတင်ါဒီ (ဒီ)+ဂုဏ] ဓုတင် ၁၃-ပါးတို့ကို ပြောဟောတတ်သူ၏ အဖြစ်ဟူသော ဂုဏ်၊ ဓုတင် ၁၃-ပါးဖြင့် ဆုံးမတတ်သူ၏အဖြစ်ဟူသော ဂုဏ်၊ ဓုတင်ါဒီဂုဏ်။ ဓုတင်ါဒီဂုဏေနဂ္ဂေါ (အပ၊ ၁။၄၇) တိ တေစီဝရိကင်ါဒီနိ ထေရသ ဓုတင်ါနိ ဝဒတိ ဩဝဒတိတိ ဓုတင်ါဒီဂုဏေန ဓုတင်-ဂုဏေန အဂ္ဂေါ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၃။ (–ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၄၇၁။)

ဓုတသညိတ (တိ) [ဓုတ+သညိတ] ဓုတင် ဟူ၍–သိမှတ်–သမုတ်– အပ်သော။ တံ ဓုတသညိတံ ကိလေသဓုနနမဿ ဝဒတိ။ ဓုတ-ဝါဒ (အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၀)-ကြည့်။

ဓုတသမ္ဘပါပ (တိ) [ဓုတ+သမ္ဘပါပ] ခါတ္ကန်–ဖျက်ဆီး–အပ်ပြီးသော အလုံး စုံသော မကောင်းမှုရှိသော၊ မကောင်းမှု အားလုံးကို–ခါတ္ကန်– ဖျက်ဆီး – ပြီးသော၊ သူ။ ခေန (သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂၊ ၂၃၇။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၇) ကြည့်။

ဓုတ္တ (တိ) [ဓုတ္တိ+ဏ။ ဓု+တ။ ဓာန်၊ဌီ။၅၃၁။ ဓုမ္ဘိ+တ။ ဓာန်၊ဌီ။၇၃၇။ ဓုပ+တ။ နိ၍ဌီ။ ၇၃၀။ ထိ-ဌ ဓုတ္ထ၊ ဓုတ္ထိ။] (၁) ကြွေးသော၊ ထိုထိုမကောင်းသော–အရာ–အမှု–တို့၌ လွန်လွန်ကဲကဲ ပြုကျင့်သော၊သူ။ (က) မိန်းမကြွေးသော၊ ကာမ–မေထုန်–ကြွေးသော၊သူ။ (ခ) သေသောက် ကြွေးသော၊သူ။ (ဂ) အန်စာကြွေးသော၊ လောင်းတမ်း, စားတမ်း ကစားသော၊သူ။ ·ကစား သမား။ (ဃ) အစားကြွေးသော၊သူ။ (င) အကျင့်ပျက်– လျပ်ပေါ် – ,လော်လည်–သော၊သူ။ (၂) လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ– သော၊သူ။ (၃) ပဓိုင်းပင်။

(၁) ကြွေးသော၊ ထိုထိုမကောင်းသော–အရာ–အမှု–တို့၌ လွန်လွန်ကဲကဲပြုကျင့်သော၊ သူ။ ဓုတ္တာ (ဝိ၊၁။၄၁) တိ မေထုနုပသံဟိတ-ခိဋ္ဌာပသုတာ နာဂရိကကေရုဋ္ဌိယပုရိသာ၊ ဣတ္ထိဓုတ္တသုရာဓုတ္တာဒယော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၂။ ဓုတ္တာ စ သောဏ္ဍာ အကတာ(ဇာ၊ ၁။၁၀၁) တိ ဣတ္ထိဓုတ္တာ သုရာဓုတ္တာ အက္ခ-ဓုတ္တာ စ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။

ဓုတ္ထော (ပု၊ပ၊ဧ)—အပ၊၁။၃၄၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၉။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၉၁။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဖ၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၉၊၁၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၂ ၁၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၅၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၁၄၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁ဖ၁။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၂၀၄။ အံ၊ဌီ၊ ၁။၁၇ဖ်။ ဓုတ္ထော (ပု၊ပ၊ဗ)–ဝိ၊ ၂။၃၀၉။ ဝိ၊ ၄။၄၇၁။ ဒီ၊ ၂။၁၄၁၊၁၅၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၂ ၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဋ္ဌ၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၃၃၊၃၀၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၁၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။ ၂ ၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဋ္ဌ၃။ ဓုတ္ထော=ဓုတ္ထိ (ထီ၊ပ၊ ဧ)–ဇာ၊၁။ ၂ဖ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၁ဖ၀။ ဓုတ္ထိယော (ထီ၊ပ၊ဗ)–ဇာ၊ ၂။၁ဝ၄–၇။ ဓုတ္ထုံ (ပု၊ဒု၊ဧ) –သံ၊ဌီ၊ ၂။ဖ၁။ ဓုတ္ထေ(ပု၊ဒု၊ဗ)–ဝိ၊၁။ ၂ဝ၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃ဖ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁ဝ၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၃၃။ ဓုတ္ထေန (ပု၊တ၊ဧ)– ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဖ၁။ ဓုတ္ထဟိ (ပု၊တ၊ဗ)– ဝိ၊၁။၃၁၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁ဝ၃။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၂၄၂၊၃၀၅။ ဓုတ္ထိယာ (ထီ၊တ၊ဧ)–ဝိ၊နိ၌ယ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၇။ ဓုတ္ထာနံ (ပု၊စ၊ဗ) – ဝိ၊၁။ ၂ဝ၁။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဋ္ဌ၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ဖ်။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။၁ဖ်ဖ်။ ဓုတ္ထိယာ (ထီ၊စ၊ဧ)– မိလိန္ဒ။ ၁ ၂ဖ်။ ဓုတ္ထဿ (ပု၊ဆ၊ဧ)–ဇာ၊၁။၃၅၅။

(ဂ) မိန်းမကြွေးသော၊ ကာမ–မေ-ထုန်–ကြွေးသော၊သူ။ ဓုတ္ထာ(ဝိ၊၁။ ၂ဝ၁)တိ ဣတ္ထိဓုတ္ထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဝ၄။ သာ ဟိ ·ဓုတ္ထာ ဣတ္ထိ အနိမန္ဒေတ္ဝာပိ နိမန္ဒေမီတိ ဝဒေယ္ယ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ်ဖ်။

(ခ) သေသောက် ကြွေးသော၊ သူ။ ပဒ္ဓောဝ ဇုတ္ထဿ, ဒုမောဝ ကူလဇော(ဇာ၊ ၁။၃၅၅) တိ သုရာဇုတ္တော ဟိ သုရံ ဒိသ္မာဝ ဥရေ ဗဒ္ဓံ သာဌကံ ဒတ္မာ ဝိဝတေဝ။ ဇာ၊၆၊။၅၀၃။

(ဂ) အနိစ္စာကြွေးသော၊ လောင်းတမ်း, စားတမ်း ကစားသော၊သူ၊ ကစားသမား။ ကုသဝတီယာ ရာဇဓေနိယာ ဇုတ္တာ အယေ-သုံ သောဏ္ဍာ ဝိဟိသာ။ ဒီ၊ ၂။၁၄၊၁၅၀။ ဇုတ္တာတိ အက္ခဇုတ္တာ။ ဒီ၊၆၊ ၂။ ၂၀၉။

(ဃ) အစားကြွေးသော၊ သူ။ ယထာ နာမ ဇုတ္တာ "မိသံ ခါဒိဿာမာ" တိ မဟာဝုလောမံ ဌေကံ ဂဏှယျုံ။ ဝိ၊၆၊၁။ ၂၅၆။ (င) အကျင့်ပျက်–လျှပ်ပေါ်–လော်လည်–သော၊သူ။ ဇုတ္ထိယာ ဗ္ဗတ္ထိယာ-(ဝိ၊နိ၆ယ။၃၅၀) တိ ဝိပန္နာစာရုယ လော-ဌ်ဗ္ဗတ္ထိယာ။ ဝိ၊နိ၆ယ၊ဌ်ီ၊၁။၁၇၇။

(၂) လိမ်လည်– လှည့်ပတ်– ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – သော၊သူ။ တမေကော ဇုတ္ထော။ "ကိ" ဘော မိဂေါ အဋ္ဌတိ၊ ကိ" မိဂပေါတကော" တိ အာဟ။ ဒီ၊၆၊၁။ ၇၂။ မ၊ ၆၊ ၂။ ၁၁၅။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၃၁။ အံ၊ ၆၊ ၂။ ၃၇၉။ အသီ၊ ၆၊ ၁။ ၉၁။ သာဝတ္ထ၊ ၂။ ၁ဖ၁။ ကခီ၊ ဌ်ီ၊ သစ်။ ၂၀၄။ ဗဟုမာယတာယ ဇုတ္ထိယော။ ဇော၊ ၆၅။ ၄၃၁။ (၃) ပဒိုင်းပင်။ ဥမ္မတ္ထော ကိတဝေါ ဇုတ္ထော၊ ဝတ္ထုရော ကနကာဝ-ယော။ ဇာန်ဌ်။ ၅၂၂။ (–အမရ၊ ၁၄။ ၂၂။ ထောမ။)

ဇုတ္ထက (တိ) [ဇုတ္ထ+က။ ထိ-ဌ် ဇုတ္ထိကာ။ (ဇုတ်ကသံ)] (က) လိမ်လည်–လှည့်ပတ်-ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–သော၊သူ။ (ခ)သေ သောက်ကြွေးသော၊သူ။ (ဂ) မိန်းမ–ကာမ-မေထုန်–ကြွေးသော၊ သူ။(ဃ) အနိစ္စာကြွေး သော၊ လောင်းကစားသော၊သူ။ (မြေခွေး, လူလိမ်။P.S.D.။သီဟိုဠ်ခေန်။)

(က) ယာတာ ဗ္ဗတ္ထိယော ဘိက္ခုနိယော ဆိန္နကာ ဇုတ္ထိကာ အဟိရိကာယော။ ဝိ၊၁။ ၁ဂ၇။ ယေပိ တေ ဆိန္နကာ ဇုတ္ထကာ အဟိရိ-ကာ။ ဝိ၊ ၂။ ဂ၅။ ဇုတ္ထိကာတိ သဌ္ဌာ။ ဝိ၊ ၆၊ ၂။ ၁၃ ၂။ (–ဇော၊ ၆၊ ၃။ ၄၅ ၆။ ဇော၊ ၆၊ ၆။ ၁ ၇ ၀။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ ၇ ၃။) (ခ) သမ္ဘကာမဒဒံ ကုမ္ဘံ၊ ကူရ်ရ် လဒ္ဓါန ဇုတ္ထကော။ ဇာ၊၁။ ဂ ဂ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၃ ဂ ၉။ (–မွေ၊ ၆၊ ၂။ ၁ ၃ ၁ ၊ ၁ ၃ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ဂ ၅။) (ဂ) ဗာလေန တံ ဘာယသိ ဇုတ္ထကာနံ။ သံ၊ ၁။ ၁ ၃ ၂။ ထေရီ။ ၄ ၀ ၄။ အပ၊ ၂။ ၂ ၃ ၅။ ဇုတ္ထကော သန္ဓိ ဝါရေသိ။ ထေရီ။ ၄ ၂ ၀။=တရုဏိကေ တံ ဇုတ္ထပုရိသာနံ ကထံ နု ဘာယသိ၊ သကိဠနကာရိနော ဇုတ္ထာတိ အမ်ိုပ်ပေါ်ယော။ ထေရီ၊ ၆။ ၂ ၀ ၅။ ဇုတ္ထကောတိ ဗ္ဗတ္ထိဝုတ္ထော။ ထေရီ၊ ၆။ ၂ ၅ ၀။ (ဃ) အသိပ္ပေါ် ဇုတ္ထကော ယထာ။ ဇော၊ ၂။ ၂ ဖ ၁။ ဇော၊ ၆၊ ၃။ ၁ ၁ ဖ။

ဇုတ္ထကိရိယာ (ထီ) [ဇုတ္ထ+ကိရိယာ] သေ သောက်ကြွေးတို့၏ – အပြုအမူ–အမူအရာ။ "ဇုတ္ထကိရိယ" ဣ ဧကေ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၁ ၀ ၃။

ဇုတ္ထဂဏ (ပု) [ဇုတ္ထ+ဂဏ] သေသောက်ကြွေး အပေါင်း၊ ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – သူ အပေါင်း။ ဆိန္နတိန္ဒဂဏေနာတိ နိလ္လဇ္ဇေန ဇုတ္ထဂဏေန။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ဖ ၁။

ဇုတ္ထနေပရိဝုတ (တိ) [ဇုတ္ထနေ + ပရိဝုတ] သေသောက်ကြွေး အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–သူ အပေါင်း သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ဇုတ္ထနေ ပရိဝု-တော ရဇ္ဇမာနော ပဠ္ဌကာမဂုဏေ ရတော။ ပေတ၊ ၆။ ၁ ၂။

ဇုတ္ထဇောတိက (တိ)[ဇုတ္ထ+ဇောတိက](က) ကာမ –မေထုန်–ကြွေးသော သဘောရှိသော၊ (ခ)

သေသောက်. ကြွေးသော - သဘောရှိသော၊ (၇) လိမ်လည်–လှည့်ပတ် –ကောက်ကျစ်–သော သဘောရှိသော၊ သူ။ (က) အထေ-ကဒိဝသံ ကတိပယာ ဝုတ္ထဇာတိကာ ဣတ္ထိ-ယော တတ္ထ ဂတာ။ ထေရဗျ၊၁။၁၆၇။ (ခ) တတ္ထ ဂါမဒါရကာ ဝုတ္ထဇာတိကာ ဝေဝေရာ ကေစိ....ဝိစရန္တိ။ စရိယာ၊ဌ။၂၅၉။ (ဂ)ဒိတ္ထ-ရှပါတိ သဌ္ဌာ ဝုတ္ထဇာတိကာ ဟုတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၄၃။

ဝုတ္ထဒါရက (ပု) [ဝုတ္ထ+ဒါရက] သေသောက် ကြွေးသော သူယော်။ ဝေ ဝိစရန္တေ ဝုတ္ထဒါရ-ကေ ဒိသ္ဝာ။ စရိယာ၊ဌ။၂၅၉။ (–၂၆၀။)

ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိက (တိ) [ဝုတ္ထ+ပစ္စတ္ထိက] သေ-သောက်ကြွေး – ကာမကြွေး – သော ရန်သူ။ ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊၁။၄၁။ ဝုတ္ထာ ဧဝ ပစ္စတ္ထိ-ကာ ဝုတ္ထပစ္စတ္ထိကာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၃၂။ ဝုတ္ထ (၁) လည်း ကြည့်။

ဝုတ္ထပရိဝါရိတ (တိ) [ဝုတ္ထ + ပရိဝါရိတ] သေ-သောက်ကြွေး အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ–သူ အပေါင်းသည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ သုရံ ပိဝန္တော ဝုတ္ထပရိ-ဝါရိတော ဂိတာဒိရတိ အနုဘောန္တော နိသိ-န္နော။ သံ၊ဌ၊၃။၁၀၃။

ဝုတ္ထပုရိသ (ပု) [ဝုတ္ထ+ပုရိသ]မိန်းမ–ကာမ–မေထုန်–ကြွေးသော ယောကျ်ား။ အညေဟိ ဝုတ္ထပုရိသေဟိ တံ မာရုပေတ္ဝာ တံ ရတနံ ဂဏှိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၅။ (–ထေရီ၊ဌ။၂၀၅၊ ၂၅၃၊ ၂၆၆။)

ဝုတ္ထိ (ထီ)[ဓာဝ+အတ္ထိ]အန်စာ။ ဓာဝန္တိ အတ္ထိ ဝုတ္ထိ နိပါတနာ။ ဓာန်၊ဌ။၅၃၁။

ဝုတ္ထိကဓာတုက (တိ) [ဝုတ္ထိက+ဓာတုက] ယောကျ်ား တို့နှင့်–ကာမ – မေထုန် – ကြွေး ခြင်းသဘော ရှိသော၊သူ။ ဝုတ္ထိကဓာတုကာ-(ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄)တိ ကာမရာဂဝသေန ပုရိသ-ဝုတ္ထသဘာဝါ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၂၉၃။

ဝုနန (နာ)[ဝူ+နာ+ယု။ ဝူနိဓာတ်နောင်ဘောဌ် အနု-သက်ရှိ ဏိကာပိန်တေသု-သုတ်ရှိ ဏိကာ ပိန်-ဟူသော ယောဂဝိဘာဂဖြင့် ဏိ-ကိုချေ လျှင် ဝုနနံ ပြီး၏။ မောဂ်၊သျှ၊ ၂။၂၅၂။] (၁) ခါတုက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း၊ တုန်လှုပ်စေ ခြင်း။ (တိ) (၂) ခါတုက်–ဖျက်ဆီး–တတ်-သော၊ သူ။ (၁) အဓေ ဝုနနံ ဩဝုနနံ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၆၂။ (တိ) (၂) ပဋ္ဌိပကွာနံ ဝုနန-တော။ မဟာနိ၊ဌ။၁၇၁။ တတော ဝေ သမ္ဘသ ဝါရိတမ္ဘသ အာသဝသ ဝုနနတော သမ္ဘဝါရိဝုတော။ မ၊ဌီ၊၃။၃၁။

ဝုနန္တ (တိ) [ဝူ+နာ+အန္တ] (၁) ခါသော၊ သူ၊ (၂) ဖျက်ဆီးသော၊ သူ။ (၁) ဝုနန္တော-(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၉)တိ ဩဝုနန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၀၉။ ဝုနန္တော (ပု၊ပ၊ဇ)—အပ၊၁။၃၀၄။ အပ၊၂။ ၉၊၁၇၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၆၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၇၄။ ဝုနန္တော (ပု၊ပ၊ဗ)—အပ၊ ၁။၄၀၀။ (၂) ဝုနမာန (ဥဒါန၊ဌ။၁၄၉) ကြည့်။

ဝုနန္တိ (ကြိ) [ဝု+နာ+အန္တိ] (၁) ပယ်စွန့်-ကုန်၏။ (၂) ခါကုန်၏။ ဝုနာတိ (၁)(၂) ကြည့်။

ဝုနမာန (တိ) [ဝု+နာ+မာန] ခါသော၊ သူ။ ဥဘော ဟတ္ထေဟိ ပဟ္ဍယ့၊ ဝုနမာနော ဥပါ-ဂမိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၀။

ဝုနာတိ (ကြိ) [ဝူ+နာ+တိ။ဝု ကမ္မနေ။ နိတိ၊ ဇာ။ ၂၄၉။] (၁) ပယ်စွန့်၏၊ ထုတ်ပယ်၏။ (၂) လှုင့်–ခြွေ–၏။ (၃) ခါ၏။ (၄) ဖျက်-ဆီး၏။ (၅) တုန်လှုပ်၏။ (တုန်လှုပ်၏၊ မွေ-နှောက်၏၊ စွန့်ပယ်၏၊ မှုတ်လှင့်၏၊ အဝေးသို့-ရောက်စေ၏၊သွေ၏၊ လှုပ်ရှားစေ၏။P.S.D.။)

(၁) ဓုနာတိ—ထေရ။ ၂၂၀၊၃၄၅။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၃၉၆၊ ၄၀၄။ ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ.... နိဒ္ဒုနာတိ၊ သမုစ္ဆေဒဝသေန ပဇဟတိ။ ဓုနာတိ ပါပကေ ဓမ္မေ....ပါပမ္မေ အတ္ထနော သန္ဓာနတော နိဟရတိ၊ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀။ ဓုနန္တိ (ထေရီ။ ၄၁၁)တိ နိဗ္ဗါတေန္တိ၊ ပဇဟန္တိ-တိ အတ္ထော။ ထေရီ၊ ၆။ ၂၂၆။ ဓုနိ သန္ဓုနိ နိဒ္ဒုနိ ပဇဟိ။ မဟာနိ။ ၆၃။ မဟာနိ၊ ၆။ ၁၀၅။ (၂) ပဏ္ဍုပလာသံ မာလုတော ဝါတော ဓုနာတိ၊ ဗန္ဓနတော ဝိယောဇေတ္ကော နိဟ-ရတိ။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀။ (၃) ဓုနာတိ—သံ၊ ၆၊ ။ ၃၀၃။ အံ၊ ၆၊ ၃။ ၁၂၀။ ဓုနန္တိ (ဝိမာန။ ၉၁) တိ စာမရဘာရံ ကေသရဘာရံ ဝါလဝီဇ ဝိဓုနန္တိ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၅၉။

(၄) ဓုနာထ မစ္ဆနော သေနံ၊ နဒ္ဒဂါဂါရံ ဝ ကုဋ္ဌရော (နေတ္ထိ။ ၃၅)တိ....ဓုနာထ ဝိမထ ဝိဒ္ဓံ သေထာတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ ၆။ ၁၀၄။ ဓုနာမ(ထေရ။ ၃၆၂)တိ နိဒ္ဒုနာမ ဝိဒ္ဓံ သေ-မ။ ထေရ၊ ၆၊ ။ ၄၀၈။ အတ္ထနော ကိလေသေ ဓုနိ။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၇၈။

ဓုနာတိ—အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၂၇။ နေတ္ထိ၊ ၎။ ၁၃၀။ ဓုနာဟိ—မဟာနိ။ ၂၂၄။ ဓုနာထ— သံ၊ ၁။ ၁၅၈-၉။ အဘိ၊ ၈။ ၁၅၆။ ထေရ။ ၂၆၇။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၈။ သံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၀၃။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂၈။ ပဋိသံ၊ ၆၊ ။ ၂၂၆။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၄၂၉။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၁၅၆။ ဝေမေ ကိလေသဂဏံ ဓုနာထ ဝိမထ ဝိဒ္ဓံ သေထာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၆၊ ၁။ ၄၈၀။ မစ္ဆနော သေနံ ဓုနာထ ဝိဒ္ဓံ-သေထ။ အံ၊ ၎၊ ၁။ ၃၉။ (၅) ဓုနာတိ ကမ္ပ-တိတိ သိန္ဒ။ အပ၊ ၆၊ ။ ၉၀။

ဓုနာထ (ကြိ) [ဓု+နာ+ထ] ဖျက်ဆီးကြကုန်လော့။ ဓုနာတိ (၄)-ကြည့်။

ဓုနာမ (ကြိ) [ဓု+နာ+မ] ဖျက်ဆီးကြကုန်အံ့။ ဓုနာတိ (၄) ကြည့်။

ဓုနိ (ကြိ) [ဓု+နာ+ဣ] (၁) ပယ်စွန့်ပြီ။ (၂) ဖျက်ဆီးပြီ။ ဓုနာတိ (၁) (၄)-ကြည့်။

ဓုနိတုံ (ကြိ၊ ဝိ) [ဓု+နာ+တုံ] ဖျက်ဆီးခြင်းငှါ။ ကိလေသေ ဓုနိတုံ တဏှံ ဝိသောသေတုံ ပဋိ-ပန္နော။ ဥဒါန၊ ၆။ ၁၀၃။ (–မဟာနိ၊ ၆။ ၂၂၄။)

ဓုနိတ္တာ (ကြိ၊ ဝိ) [ဓု+နာ+တ္တာ] (၁) ခါ၍။ (၂) ပယ်ဖျောက်–ဖျက်ဆီး–၍။ (၁) သာ-မာကာတိ ဓုနိတ္တာ ဝါ သီသာနိ ဥစ္ဆိ နိတ္တာ ဝါ ဂယ္ဗုပဂါ တိဏညေဇာတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၃၀၁။ (–ဇာ၊ ၆၊ ။ ၃၇၄)။ (၂) ဓုနိတ္တာ (မ၊ ၆၊ ။ ၁၅၈)တိ ဝိမေတ္တာ။ မ၊ ၎၊ ၂။ ၁၉၁။

ဓုပရဝိသာလသဏ္ဌာန (တိ) [ဓုပရ+ဝိသာလ+-သဏ္ဌာန] ပူပြင်း–ခြောက်သွေ့–ကျယ်ပြန့်–သော သဏ္ဌာန်ရှိသော(မြို့)။ ဓုပရ(ဥသရ)-ဝိသာလသဏ္ဌာနတာယ တံ "ဥဇ္ဇင်လနဂ-ရက"န္တိ ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ဝိသမနဂရကေ" တိ။ ဒီ၊ ၎၊ ၂။ ၁၈၁။

ဓုမ (ပု) [ဓု+မ။ ဓု ဘူဂတိထိရေ သိယာ၊ သ္ဝာ-စာလေ။ ဓေတ္တတ္ထ။ ၂၀၅။ ဓု ကမ္ပနေ။ ဏ္ဍာဒိ။ ထောမ။ (ဓုမ-သံ၊ ပြာ၊ ဓုမ္ပ-အဒ္ဓမ၁ဂ၆၊ ဒုမ်-သီဟိုင်း။) အခိုး၊ မီးခိုး။ အဗ္ဘာ မဟိ-ကာ ရဇော ဓုမော ရုဟု။ အပ၊ ၆၊ ။ ၂၆၀။ အပ၊ ၆၊ ။ ၁၆၂။

ဓုမ၂ (တိ) [ဓုမ+ဏ] အခိုး၊ အခိုး–မီးခိုး–နှင့် တူသော (ကောဓ-စသည်)။ ကောဓော ဓုမော (သံ၊ ၁။ ၁၇၁) တိ တဝ ဥဏ္ဍိ ဥပဏ္ဍိ လေသဗ္ဗေန ကောဓော ဓုမော။ သံ၊ ၆၊ ။ ၂၁၇။

ဓုမာတ (တိ) [ဓ္ဝာ (မော)+တ၊ ဓ္ဝ,မော, ဓ္ဝာ+တ။ ဓုမာယတိတိ ဓုမာတာ၊ ဓုမာတာ ဝိယာတိ ဓုမာတံ။ အဗ္ဘသ၊ ဘာသာ ဗ္ဗိကာ၊ ၃။ ၆၃။] ဖွားရောင်–ဖောင်းပွ–သော၊ ဖေားဖို

အလား ဖောင်းပွသော။ ဥဒ္ဓ ဇီဝိတပရိယာ-ဒါနာ ယထာနုက္ကမံ သမုဋ္ဌတေန သူနဘာဝေန ဓုမာတတ္တာ ဥဒ္ဓုမာတံ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၄၂။ အံ၊ဌိ၊ဝ။ ၂၇ဝ။ (–မ၊ဌိ၊ဝ။ဥ၆၆။ အံ၊ဌိ၊ဥ။ ၁ဝဥ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌိ၊ဝ။ ၂ဝ၁။ မူလဋီ၊ဝ။ ၁ဝ၇။)

ဓုမေတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [ဓမ+ဏေ+တ္တာ] မှုတ်ရှိ။ ကဏ္ဍေ ဓုမေတ္တာ (သံ၊ဌ၊ ၂၊ ၉၃)တိ ကဏ္ဍေ ဓမေတ္တာ။ သံ၊ဌိ၊ ၂။ ၁ဝဂ။

ဓုရ (တိ) [ဓရ+အ။ရေ-၏ အစိတ်အ-ကို ဥ-ပြု။ ဝန်၊ဌိ။ ၃၇၅။(–ဘဝ၀၄။) (ဓုရ (ထိ) ဘာရေ။ စိန္တာမဏိ။ စိန္တာယာမ်,ရထာ-ဒျဂြဘာဂေ၊ ယာနမုခေ၊ ဘာရေစ။ ထောမ။ ဓုရ်,ဓုရ-သံ၊)] (၁) ဝန်၊ငြိကပ်–တွယ်တာ – မျှော်လင့်–ရည်မှန်း–မှု။ (၂) (ရထား, လှည်း) ထမ်းပိုး (၃) (ဥပေက္ခာ-ဟူသော) ထမ်းပိုး။ (၄) တာဝန်၊ မချတ်ဆောင်ရွက် ရမည့် တာဝန်။ (၅) ရထားသန်၊ လှည်းသန်။ (၆) အဦး(ရထားဦး လှည်းဦးစသည်)။(က) ရထားဦး။ (ခ) လှည်းဦး။ (ဂ) မြို့ဦး။ (ဃ) စစ်ဦး။ (င) နေရာဦး။ (စ) ပရိဝုဏ်ဦး။ (ဆ) လမ်း–ခရီး–ဦး။ (ဇ) စောင်းတန်း-ဦး။ (၇) အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ။ (ဂ) ဆင်-ဦးကင်း၊ ဆင်ကျောက်ကုန်း။ (ဌ) မြင်း-ကျောက်ကုန်း။ (၁ဝ) (ရထား၏)အလယ်။ (၁၁) ထမ်း–ရွက်–သယ်–ဆောင်–ချီ–ပိုး –လွယ်–အပ်သော ဝန်၊ ဝန်ထုပ်၊ ဝန်ပိုး။ (၁၂) အကြီး အမှူး ဦးစီးခေါင်းဆောင် နာယက ဥက္ကဋ္ဌ ရှေသွား ရှေ့ဆောင် ရှေ့ရွက်။ (၁၃) ပြဝေန်းသော။ (၁၄) အနီးဖြစ်သော (အရပ်)။ (၁၅) တာဝန်ဖြစ်သော ကုသိုလ်၊ (၁၆) ဝန်ခံအပ်သော ပဋ္ဌာဉ်။ (၁၇) မြမြုံခိုင်ခံ့ခြင်း။(၁၈)ရှေးရှု။မျက်နှာမူသော။ ရင်ဆိုင်ဖြစ်သော(လေ-စသည်)။ (၁၉) ဝန်ရှိ –ဝန်ဆောင်–သော။ (၂ဝ) အဦး–ရှေ-အလျင်ဆုံး–ကျသော၊ အကြီး–အကောင်း–အမြင့်–ဆုံးဖြစ်သော။ (၂၁) ဖြဝေန်းသည်၏ အဖြစ်။ (၂၂) အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ခေါင်း ဆောင်–၏အဖြစ် (ဘာဝပွဓာန်)။ (၂၃) သဒ္ဓါ(နှင့်)ပညာ။ (၂၄) မြဲသော၊ (၂၅) ခိုင်ခံ့–မြဲမြံ–သော (ကြိုးစသည်)။ (၂၆) မျက်နှာချင်းဆိုင်ဖြစ်သော။

ဓုရ(ထိ၊ပ၊ဇ) — ဒီ၊ဌ၊ဥ။ဂ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ဘ၁ဝ။ ဓုရံ–(နပ၊ဇ) ဇာ၊ဘ၊ ၇။ မ၊ဌ၊ဥ။ ၁ဝ၊ ၇ဥ၊ ၁ဝ၁။ အံ၊ဌ၊ဘ။ ၂၄၂။ သံ၊ဌိ၊ဘ။ ၂၅၆။ ဓုရ(ပုပ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊ဘ။ ၁ ၂ ၄။ သံ၊ဌ၊ဘ။ ၂ဥ၄။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ဘ။ ၁ဥ၄။ ဓုရ္ဘနိ (နပ၊ဗ)— သံ၊ဌ၊ ဥ။ ၂ ၇ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၁။ ဓုရံ(ဒုဗ)—ဝိ၊ဘ။ ၆ဘ၊ ၆ ၂ ။ ဝိ၊ ။ ၁ ၆ ၊ ၂ ၊ ၁ ၊ ၂ ၊ ၄ ၊ ၄ ။ သံ၊ဥ။ ။ ။ ဆေရ။ ၂ ၅ ၄ ၊ အပ ၊ ၂ ၊ ၄ ၀ ၅ ။ ဇာ ၊ ဘ ။ ၁ ၂ ၉ ။ မိသိန္ဓ။ ၃ဂ၁။ ဓုရ္ဘနိ(ဒုဗ) — ဓမ္ဓ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၃ ။ ဓုရေန (ဘ၊ဇ) – ဒီ၊ဌ ၊ ၂ ၊ ၂ ၉ ၂ ။ မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၁ ၀ ၇ ။ မ၊ဌိ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၁ ၊ ဓုရ ။ ( ) —မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၄ ၆ ။ ကဒ်ိ၊ဌ်ိ၊ သ ။ ၂ ၁ ၀ ၊ ဓုရ္ဘနံ (ဆ၊ဗ)—သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ဘ။ ၁ ၉ ၃ ။ ဓုရသ္မိ (သ၊ ဇ)—သံ၊ဌ၊ဘ။ ဂ ၀ ။ ဓုရေ – ။ ။ ။

(၃) (ဥပေက္ခာဟူသော) သမ်းပိုး။ခမ္မာ ယုတ္တာ သဒါ ဝုရံ၊ သံ၊၃။၅။ ဣမေ ဒွေ ဒမ္မာ သဒ၊ ဝုရံ ယုတ္တာ၊ တတြမဇ္ဈတ္တာဘာသုဂေ ယုတ္တာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃၊၁၅။ (–သံ၊ ဋီ၊ ။၁၉၅။)

(၄) တာဝန်၊ မချုတ် ဆောင်ရွက် ရမည့် တာဝန်။ အဒိနော ဝယတေ ဝုရံ။ ထေရ။၂၅၄။ ဝုရ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆)နှင့် ဝ်ဟိ-တမ္ဘာဘာရံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၅။ အတ္ထနော ဝုရံ ဘာရံ ဝယတေ ဥမ္ဘဟတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၁၂။ ဂန္ဓဝုရ, ဝိပဿနာဝုရ - တို့လည်း ကြည့်။

(၅) ရထားသန်၊ လှည်းသန်။ ဝုရေ ဝုရ-(စရိယာ။၄၀၅)နှင့် ကေသာ ရထိသာယ ဣတ-ရာသ ရထိသံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၅၉။ (၆) အဦး (ရထားဦး လှည်းဦး စသည်)။ ဝုရော မုခေ။ ဝေန်။၃၂၅။ ရထာဖီနံ ပုရောဘာဂ-သခ်ါတေ မုခေ ဝုရော။ ယင်း-ဋီ။ (က) ရထားဦး။ ဝုရေန ဝုရံ ပဟရန္တေန ဝိယာ-(မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၇)တို့ ရထဝုရေန ရထဝုရံ ပဟ-ရန္တေန ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၂၁။ (ခ) လှည်းဦး။ ဝုရေ ယုတ္တော (ထေရ။၃၁၅)တို့ သကဋ-ဝုရေ ယောဇိတော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၆။ (ဂ) မြို့ဦး။ သာ နဂရံ ပဝိသိတ္တာ ဝုရ-ဂေဟတော ပဋ္ဌာယ ဘဂဝတာ ဝုတ္တန-ယေန ဂန္ဓာ သိဒ္ဓတ္ထက် ယာစန္တီ....ပမ္ဘဒ္ဒံ ယာစိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ ဝုရဝိဟာရ လည်း ကြည့်။ (ဃ) စစ်ဦး။ ဝုရသ္မိံ ယေဝါ (သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဂ၀)တို့ ကိလေသမာရေ နှ ယုဒ္ဓေ ဝေ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၂၂။ (င) နေရာဦး။ ဝုရာ-သန်-ကြည့်။ (စ) ပရိဝုဏ်ဦး။ ဝုရပရိဝေ-ဏ-ကြည့်။ (ဆ) လမ်း–ခရီး–ဦး။ ဝုရမဂ္ဂ-ကြည့်။ (ဇ) စောင်းတန်းဦး။ ဝုရသော-ပါန-ကြည့်။

(ဌ) အားထုတ်ခြင်း၊ လုံ့လ။ ဝုရံ နိက္ခိ-ပတိ (ကခ်ါ။၁၁၆) ဥဿာဟံ ဌပေတိ။ ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။၁၉၈။ ဝုရံ နိက္ခိပိတ္တာ (ကခ်ါ။ ၁၄၅)တို့ အာရောစနေ ဥဿာဟံ ဌပေ-တ္တာ။ ယင်း-ဋီ။ ၂၅၂။

(ဂ) ဆင်ဦးကင်း၊ ဆင်ကျောက်ကုန်း။ ဝုရဂတ (၂)-ကြည့်။ (ဍ) မြင်းကျောက်-ကုန်း။ အဿဝရဝုရဂတ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၀) ကြည့်။ (ဎ) (ရထား၏) အလယ်။ ရထ-ဝရဝုရဂတ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၉၀)-ကြည့်။

(ဏ) ထမ်း–ရွက်–သယ်–ဆောင်–ချီ–ပိုး–လွယ် – အပ်သော ဝန်၊ ဝန်ထုပ်၊ ဝန်ပိုး။ ယတော ယတော ဂရုဝုရံ။ ဇာ၊ ၁။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။စ၃၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဂ၀။ ဇာ။ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၁။ အံ၊ဋီ၊ ၂။၁ဒ၂။

(ဝ) အကြီး အမှူး ဦးစီး ခေါင်း ဆောင် နာယက ဥက္ကဋ္ဌ ရှေ့သွား ရှေ့ ဆောင် ရှေ့ရွက်။ ဝုရံ ကတ္တာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ဂ၂)တို့ ပုရိမံ ကတ္တာ။ ဝ၀ီရ။၁၇၁။ ကံ ဝုရံ ကတ္တာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁)တို့ ကံ ဇေ့ဌကံ ကတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၀။၆၀။ ဝိမတိ၊၁။၁ဒ။ ဝုရံ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဂ) ဇေ့ဌကံ ပုဗ္ဗင်္ဂမံ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂ဂ။ ဝုရံ နှ ဒေတိ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၇ဂ)တို့ ပါမောက္ခံ နှ ဒေတိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၂၂။ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၇၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁ဂ၇။)

(၁၃) ပြခန်းသော။ ပခေနေ....ဝုရော။ ဓာန်။၁၀၀၅။ ဣမသ္မိံ ဟိ သုတ္တေ စေတနာ-ဝုရံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၃။ မ၊ဋီ၊၃။ဂ၅။ ဝုရန္တိ ပဋ္ဌာနံ (ပခေနံ)။ သမ္မော၊ ယော။ ၂၂၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၀။ မ၊ဋီ၊၃။ဂ၊၉။) ဝုရဂါမ (က) လည်း ကြည့်။

(၁၄) အနီးဖြစ်သော (အရပ်)။ ဝုရေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ- (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဂ။၁၂၀)တို့ ဒ္ဒါရ-

သမီပေ နိသိန္နာ ဟောန္တိ။ သာရတ္ထ၊ဝ၊ ၄၂၄။ ဝုရေ ဒ္ဒါရသမီပေ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဝုရဂါမ-လည်း ကြည့်။

(၁၅) တာဝန်ဖြစ်သောကုသိုလ်။ (၁၆) ဝန်ခံအပ်သော ပဋိညာဉ်။ ဝုရ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၉၀)ဣ နိပ္ပါဒေတုံ အာရဒ္ဓံ ကုသလံ ပဋိညံ ဝါ။ မူလဋီ၊ဝ။၉၆။ (၁၇) မြန်မြံ-ခိုင်ခံ့-ခြင်း။ ဝုရဂတ (၁)-ကြည့်။

(၁၈) ရှေးရှေ့မျက်နှာမူသော၊ ရင်ဆိုင်ဖြစ်သော (လေ-စသည်)။ ဝုရဝါတ-ကြည့်။ (၁၉) ဝန်ရှိ-ဝန်ဆောင်-သော။ ဝုရ-(အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၆ဝ)ဣ ဝုရဂ္ဂါဟံ။ မူလဋီ၊ဝ။ ၁၈၂။ အနုဋီ၊ဝ။ ၂၄၇။ ဝုရဂေါဏ (က) ဟောရယ (သံ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၇၃) တို့လည်း-ကြည့်။

(၂၀) အဦး-ရှေ-အလျင်-ဆုံးကျသော၊ အကြီး-အကောင်း-အမြင့်-ဆုံးဖြစ်သော။ ဝုရ (၆) The foremost or highest place. P. S. D.။ ဝုရကူဋ္ဌာဂါရ-လည်း ကြည့်။

(၂၁) ပြောနှုန်းသည်၏အဖြစ်။ (၂၂) အကြီး-အမှူး-ဦးစီး-ခေါင်းဆောင်-၏ အဖြစ် (ဘာဝပွဓာန်)။ ဝုရဂ္ဂါဟ (က) (ဂ) ကြည့်။ (၂၃) သဒ္ဒါ(နှင့်) ပညာ။ ဝုရပဋိပဒါဒီဝိဘာဂ, ဝုရဘေဒ ကြည့်။ (၂၄) မြဲသော၊ ထာဝရဖြစ်သော။ ဝုရဘတ္တ-ကြည့်။ (၂၅) ခိုင်ခံ့-မြန်မြံ-သော (ကြိုး စသည်)။ ဝုရယောတ္တ-ကြည့်။ (၂၆) မျက်နှာချင်း ဆိုင်သော။ ဝုရဝါတ-ကြည့်။

ဝုရ၂ (တိ) [ဝုရ+အန္တရ။ နောက်ပုဒ် ကျေ။] တာဝန်အတွင်း၊ တာဝန် အတောအတွင်း။ ယော ဟိ ကောစိ ဘိက္ခု စက်မေ စက်မ-မာနော ဝါ... အလက်တမ္ဘာသနေ ဓမ္မံ ဒေသေန္တော ဝါ ကာလံ ကရောတိ၊ သမ္ဘော သော ဝုရတ္ထိ ကာလံ ကရောတိ နာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဂ၀-၁။

ဝုရ၂ (ပု) [ဝုရ+သမ္ဘဂ္ဂါဟ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] ဝန်ကို မြှောက်ချီတတ်သော ဝီရိယ။ ဝုရ-ဝန္ဓ (သံ၊ဋီ၊ဝ။ခ၂ ၆)-ကြည့်။

ဝုရကူဋ္ဌာဂါရ (နပုဂ) [ဝုရ+ကူဋ္ဌာဂါရ] အဦး-ရှေ-အလျင်-ဆုံး ကျသော၊ အကြီး-အကောင်း-အမြင့်-ဆုံးဖြစ်သော အထွတ်ရှိသောကျောင်း။ ပဋိပါဋိယာ ဌပိတကူဋ္ဌာ-ဂါရေသု ဝုရကူဋ္ဌာဂါရံ ပါဝိသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃ဂ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂၄။

ဝုရဂတ (တိ) [ဝုရ+ဂတ] (၁) မြန်မြံ-ခိုင်ခံ့-သည်၏အဖြစ် - သို့ရောက်သော။ (၂) ဦးကင်း- ကျောက်ကုန်း -သို့ ရောက် - ၍ တည်-သော။ (၁) သခ်ီလာ သိလိဋ္ဌာ မေတ္ထာယ ဝုရ္ဂတာယ သောဘမာနာ ဟောသ။ အပါ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၂ ။ (၂) ဟတ္ထိဝရ-ဝုရဂတေတိ ဟတ္ထိဝရုနံ ဝုရဂတေ၊ အလက်-တဟတ္ထိကွန္ဒဝရဂတေတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၉ဝ။

ဝုရဂါမ (ပု) [ဝုရ+ဂါမ] (က) ပြောနှုန်းသော ရွာ။ (ခ) အနီးဖြစ်သောရွာ၊ အမြဲ ဆွမ်း ခံသောရွာ။ ပါစိတ်၊ ဋ္ဌ၊သ။ ၂၂ဝ။) (ဂ) (ခ) ဝုရဂါမေ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ဂ၃)တိ ပဝေန-ဂါမေ။ အန္တိကဂါမေ ဝါ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၆၄။ (ခ) ဝုရဂါမေ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ခ၇)-တိ သမီပဂါမေတိ အတ္ထော။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။ခ၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ခ၀ ၂ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၂ဂ၊ ၄ခ၅)။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၆ ၅ ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ခ ဝ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ခ ဝ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၄ ။)

ဝုရဂေဟ (နပုဂ) [ဝုရ+ဂေဟ] (က) ပြောနှုန်း သောအိမ်။ (ခ) အမြဲ ဝတ်တည်သောအိမ်။

(ဂ) မြို့ဦး–ရွာဦး–၌ တည်သောအိမ်၊ မြို့ဦး–ရွာဦး–အိမ်။ (ဃ) (ခ) ဝုရဂေဟော-ယေဝ ဌပေတ္တာ ဒါတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဝုရဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၆။ (–ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၂၂ဂ။ အံ၊ဌ်၊၁။ ၂၀၀။ အံ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဂ၁။) (ဂ) ဝုရဂေဟ-တောဝ ပဌာယ ဒိန္နံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁၀၆။ ဝိ၊ သင်္ဂ်ဟ။ ၂ဂ၁။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၂၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၅။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၁။ ဝိမာန၊ဌ။ ၃ဂ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။ ၄၆၂။)

ဝုရဂေါဏ (ပု) [ဝုရ+ဂေါဏ] (ဂ) ဝန်ကို-ဆောင်–ရှိန်း–သောနွား။ (ခ) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး–၌ကယ္ယာ်အပ်သောနွား။ ဝုရဂေါဏာ ဟုတ္တာဝ နိဗ္ဗတ္တိသဏ္ဌိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၇ဂ။

ဝုရဂ္ဂါဟ (တိ) [ဝုရ+ဂါဟ] (ဂ) ပြခေန်း သည်၏အဖြစ်ကို ယူသော။ (ခ) အကြီး–အမှူး–ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်၍ သင်ယူသော။ (ဂ) အကြီး–အမှူး–ခေါင်းဆောင်–၏ အဖြစ်ကို ယူသော။ (ဃ) ဝန်ကိုယူသော၊ ဝန်ဆောင်ဖြစ်သော။

(ဂ)ဝုရဂ္ဂါဟောဟ အဟောသိတိ ပဘေန-ဂ္ဂါဟီ အဟောသိ။ (ခ) အရဟန္တသဟဿာ ဝုရဂ္ဂါဟောဟ အဟောသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅။ ဆမ္ဘေသံ ပါမောက္ခော ဟုတ္တာ ဂဏ္ဍီတိ ဝုတ္တော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁ဃ။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ဂ။) (ဂ) ဝုရဘာဝံ ဂဏှာတီတိ ဝုရဂ္ဂါဟောဟ။ ပါရာ၊ ယော။ ၃။ ၂။ (ဃ) ဝုရန္တိ ဝုရဂ္ဂါဟီ။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၂။

ဝုရဌာန (နဿ) [ဝုရ+ဌာန] (ဂ) လှည်းဦး-ထမ်းပိုး–အရပ်။ (ခ) ရှေးရှေ့ဖြစ်သော အရပ်။ (ဂ) အနီးဖြစ်သော အရပ်။ (ဃ) ဣတ္ထိယုတ္တောနာတိ ဣတ္ထိဟိ ဂါဝီအာဒီဟိ ဝုရ-ဌာနေ ယုတ္တောနဿ။ ဝေဒ၊ ၅။ ၅ဂ။ (ခ) (ဂ) ဝုရဌာနေ (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၉)တိ အာဘိမုခဌာနေ။ ဧကေဝနဒ္ဒါရသမီပေတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ဇ၂။ (ဃ) ဝုရဌာနေ(ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၉)တိ သာဝတ္ထိယာ အဝိဒူရေ ဌာနေ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဖ၂။

ဝုရတရ (တိ) [ဝုရ+တရ] အတူးသဖြင့် အဦး ဖြစ်သော (အရပ်)။ သိနေရု ဝါမယသောန ကတ္တာ တသာ ဝုရတရံ ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၁ဇ၆။

ဝုရဝေရယ္ဟ (နဿ) [ဝုရ+ဝေရယ္ဟ] (ခ) (ဂ) ရှေ့ဝန်ဆောင်နွား (နှင့်) နောက်ဝန်ဆောင်နွား။ (ခ) ရှေ့ဝန်ဆောင် ဝီရိယ (နှင့်) နောက်ဝန်ဆောင် ဝီရိယ။ (တိ) (၂) (ဂ) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး – ၌ ဝန်ကိုဆောင်သော (နွား)။ (ခ) လှည်းဦး–ထမ်းပိုး–၌ ဝန်ဆောင်သောနွားနှင့်တူသော (ဝီရိယ)။ (ခ) (ဂ) အထ ဝါ ပုရိမဝုရုဝဟတ္တာ ဝုရု၊ မူလဝုရုဝဟတ္တာ ဝေရယ္ဟာ၊ ဝုရု စ ဝေရယ္ဟာ စ ဝုရဝေရယ္ဟာ။ ဣတိ ယထာ ပြာဟ္မဏသ္ဓ ကေကသ္မိံ နဂ်လေ စတု-ဗလီဗဒ္ဓဘောဒ် ဝုရဝေရယ္ဟံ ဝဟန္တံ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ တိဏမူလဟာတဠေ သဿသမ္ပတ္တိဠ သာ-ဝေတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဂ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဂ၄။ ဝဟိတမ္ပိ အာဒိဘူတာ ဝုရု ဟောတိ အတ္ထိ-တိ ဝုရု၊ ပုရိမဝုရုဝါဟကာ။ တံ မူလကာ အပရ ဝုရုံ ဝဟန္တာ ဝေရယ္ဟာ၊ ဝုရု စ ဝေရယ္ဟာ စ ဝုရဝေရယ္ဟံ ကော်တ္ထဝသေန။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ဂ၃။ (ခ) ဝေ ဘဂဝတော စတုသမ္ပတ္တိဝေနဝိရိယဘောဒ် ဝုရဝေရယ္ဟံ ဝ-ဟန္တံ ဥပ္ပန္နုပ္ပန္နံ အကုသလသဟာဘဠေ ကု-သလသမ္ပတ္တိ စ သာဒဝေတိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဂ၄။ (တိ) (၂) (ဂ) (ခ) ဝုရဝေရယ္ဟ (သံ၊ ၁။ ၁ဂ၅)နှင့် ဝုရုယံ ဝေရယ္ဟံ၊ ဝုရဝဟန္တံ အတ္ထော။ ယထာ ဟိ ပြာဟ္မဏသ္ဓ ဝုရု-ယံ ဝေရယ္ဟာကနိုဘံ နဂ်လ ဘူမိယနှံ ဘိန္နတိ။....ဝေ ဘဂဝေါ ဝီရိယာကနိုတံ ပညာနဂ်သံ ယသ္ဓ ဝုတ္တံ ဝနှံ ဘိန္နတိ။....

တေနာဟ "ဝိရိ:သံ ခမ ဝုဂ္ဂခောရယ္ဟ"န္တိ။ သံ၊ဌာ၊။ ၂၃၄။ (–အပ၊ဌာ၊။ဝ၄၄။) ဝုရ-ခေါရယ္ဟ— သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ အပ၊ဝ။၅ဖ၊၇ဝ၊ ၉၂၊ဝ၁၅။ အပ၊ ၂။ဖ၆ဖ၊ဝ၈၄၊ဝ၉၅။ သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ဝ။ဝ၃၄။ ထေရ၊ဌာ၊။၈ ၂၊ဝ၃၇၊ဝ၅၉။ ထေရ၊ဌ ၂။ ၂၉ဝ။ သေရီ၊ဌ။၄၄။

ဝုရနာမ (နာ) [ဝုရ+နာမ] ဝုရ-ဟူသောအမည်။ ဝုရနာမေန ဥဋ္ဌာနနာမေန စ ဝုတ္တာ ဓိဘီ။ သံ၊ဌာ၊။ဝ၃၄။ (–သုတ္တနိ၊ဌာ၊။ ၂၃ဝ။)

ဝုရနိုက္ခိတ္တဝါသ (တိ) [ဝုရ+နိုက္ခိတ္တ+ဝါသ] ချအပ်ပြီးသော ဝန်ရှိသော နေခြင်းရှိသော၊ နေခြင်း၌ ချအပ်ပြီးသော ဝန်ရှိသော၊ သူ။ ဝုရနိုက္ခိတ္တဝါသော ဟုတ္တာ တိရောဂါမံ ဂတော။ ဝဇိရ။၄၁၉။

ဝုရနိုက္ခေပ (ပု) [ဝုရ+နိုက္ခေပ] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ကိုချခြင်း၊ အားထုတ်မှု မရှိသည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ သာဟတ္ထိ-ကော အာဏတ္ထိကော နိဿဋ္ဌိယော အတ္ထ-သာဓကော ဝုရနိုက္ခေပေါ။ ဝိ၊ဌာ၊။ ၂ဖ၄။ ကခ်ီ။ဘ၁ဖ။ ဝုရဿ နိက္ခိပနံ ဝုရနိုက္ခေပေါ။ အာရုမာဘိယုဇ္ဇနာဒီသု အတ္ထနော စ ပရဿ စ ဒါနဋ္ဌဟဏေသု နိရုဿာဟဘာဝါပဇ္ဇနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘ ၂ ၉။ ဝုရဿ အာလယသင်္ခါတ-ဿ ဘာရဿ နိက္ခိပနံ ပရိစ္စဇနံ နိရုဿာဟ-ဘာဝါပဇ္ဇနံ ဝုရနိုက္ခေပေါ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ဝဝ။ ဝုရနိုက္ခေပေါ(ပ၊ဇ)— ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၃။ သာရတ္ထ၊၃။၈၄၊ဘ ၂ ၅။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၂၄။ ဝုရ-နိုက္ခေပ်(ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဌာ၊။ ၃ဝ ၂။ ဝိ၊ဌ ၂ ၂။ ၂ဝ၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဘ၂၉။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂ဝ။ဘ၅၈။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၃ဘ၃၊၃ဘ၄၊၃ဝ ၂။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၆ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄ဝ၊ ၂ ၂ ၅။ ထေရ၊ဌ ၂။ ၃ ၅ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၂ ၈။ ဝဇိရ။ဘ၃ဝ၊ ၂ ၃ ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဘ၃ဝ၊ ၂ ၃ ၄၊ ၂ ၃ ၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၈ ၅။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၄ ၅ ၄။ ဝုရနိုက္ခေပေန (တ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ဘ ၇ ဘ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၇ ဝ၊ ၃ ဝ ဝ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၄ ၇ ၊

ဘ ၄ ၊ ဘ ၇ ၄။ ဝဇိရ။ဘ ၄ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ ၊ ဘ ၄ ၅ ၊ ဘ ၃ ၊ ၃ ၂ ၆။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ ဂ ဖ။ ဝိမတိ ၂။ ဘ ဘ ဝ။ ဝုရနိုက္ခေပသ(ဆ၊ဇ)— ဝဇိရ။ ၄ ၉ ၃။ ဝုရ-နိုက္ခေပေ(သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၄ ဘ ၃။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၂ ၅ ၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဘ ၄ ၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄ ၆ ဖ၊ ၇ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ ဝ ဂ။

ဝုရနိုက္ခေပကရဏဟေတု (တိ) [ဝုရနိုက္ခေပ+ကရဏ+ဟေတု] ဝန်ချမှုကို ပြုခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော(ပယောဂ)။ ဝုရနိုက္ခေ-ပကရဏဟေတုနော ပယောဂဿ ကရဏက္ခ-ဏေယေဝ ပါရာဇိကံ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ဘ။ ဘ ဂ ၂။

ဝုရနိုက္ခေပန (နာ) [ဝုရ+နိုက္ခေပန] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ကိုချခြင်း၊ အားထုတ်မှုမရှိသည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ခြင်း။ ဝုရနိုက္ခေပနေ အာပတ္တိတော နာ မုစ္စတိ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၄ ဝ ဂ။

ဝုရနိုက္ခေပဟက္ခ (ပု) [ဝုရနိုက္ခေပ+ဟက္ခ] ဝန်ကို ချခြင်း ဟူသော–အဖို့–အစု။ စတုတ္ထေ အာပတ္တိ အာပဇ္ဇတိယေဝါတိ ဝုရနိုက္ခေပ-ဟက္ခေ ဝုတ္တံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၄ ဖ ၆။

ဝုရနိုက္ခေပပယောဂ (ပု) [ဝုရနိုက္ခေပ+ပယော-ဂ] ဝန်ချခြင်းဟူသော လုံ့လ။ တဿော ဝုရနိုက္ခေပပယောဂေ နိပ္ပါဒိတေ ပါရာဇိကံ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဘ ၄ ၃။

ဝုရနိုက္ခေပသမုဋ္ဌာန (တိ) [ဝုရနိုက္ခေပ+သမု-ဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမုဋ္ဌာန (ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။ဘဂဂ)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဝုရနိုက္ခေပ+ သညိတ+သမုဋ္ဌာန။ ကထိနသမုဋ္ဌာန(ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊သစ်။ ၂ဂဂ)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ ဝုရနိုက္ခေပ-သမုဋ္ဌာန + သမုဋ္ဌာန။ ပဌမပါရာဇိကသမု-ဋ္ဌာန(ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဋ္ဌီ၊ဘ။ ၃ ၅ ၂)နှင့် ယှဉ် ကြည့်။] (၁) ဝုရနိုက္ခေပ-ဟူသော ဖြစ် ကြောင်း "သမုဋ္ဌာန်"ရှိသော။ (၂) ဝုရနိ-

ကွေပ-ဟု သိမှတ်အပ်သော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဒ္ဓေါန်"ရှိသော။ (၃) ဓုရနိက္ခေပသိက္ခာ-ပုဒ်၏ ဖြစ်ကြောင်း "သမုဒ္ဓေါန်"နှင့် တူသော ဖြစ်ကြောင်း "သမုဒ္ဓေါန်"ရှိသော (သိက္ခာပုဒ် စသည်)။ ဓုရနိက္ခေပသမုဒ္ဓေါန် ကာယဝါစာ-စိတ္တတော သမုဒ္ဓေါတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၅၊၁၅၀၊ ၂၀၄။ ယံ ဆဒ္ဒေနေ၀ သမုဒ္ဓေါတိ၊ ဣဒံ ဓုရ-နိက္ခေပသမုဒ္ဓေါန်၊ သမနုဘာသနသမုဒ္ဓေါနန္တိ-ပိ တဿေ၀ နာမံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၉၆။ ဝိမတိ၊ ၁။၁၄၉။

ဓုရနိက္ခေပါဘာ၀ (ပု) [ဓုရနိက္ခေပ+အဘာ၀] (အာလယ-ဟူသော) ဝန်ချခြင်း၏ မရှိခြင်း။ သမ္ဘေသံ ဓုရနိက္ခေပါဘာ၀တော။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၆။

ဓုရပဋိပဒါဝိဘာဂ (ပု) [ဓုရ+ပဋိပဒါ+ဝိဘာဂ] (၁) (သဒ္ဓါ,ပညာ-ဟူသော)ဓုရ-တို့ကို (ဒုက္ခ-ပဋိပဒါ ဒန္ဓာဘိညာ-စသော) ပဋိပဒါ-တို့ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ (၂) (သဒ္ဓါ,ပညာဟူသော) ဓုရ-တို့ဖြင့် (ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္ဓာဘိညာစသော) ပဋိပဒါတို့ကိုဝေဘန်ခြင်း။ ဓုရပဋိပဒါဝိဘာ-ဂေန အဋ္ဌဝိ၀ာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၄၆။

ဓုရပတ္ထ (နာ) [ဓုရ+ပတ္ထ] ပြဋေန်းသော ပြင်ပ အရှက်။ ဓုရပတ္ထာနိ နဝုတိဟတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၇၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။၈၃။ အံ၊ဌ၊၁။၁၀၆။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ ၂၂၈။ ဓုရပတ္ထာနိတိ ဗာဟိရပတ္ထာနိ၊ ယာနိ ဒီဃတမာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၈၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၀။ ဓုရပတ္ထာနိတိ ပတ္ထာနံ ပမုခဘူတာနိ ဗာဟိရ-ပတ္ထာနိ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၄၈။

ဓုရပရိ၀ေဏ (နာ) [ဓုရ+ပရိ၀ေဏ] (ရှာ, မြို့) ဦး-ပရိ၀ုဏ်- ကျောင်းတိုက်။ ဓုရပရိ၀ေဏေ တာလနာဠိကေရအာဒီနိ ရောပေတ္မာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၂။

ဓုရပ္ပတ္ထ (တိ) [ဓုရ+ပတ္ထ။ ထိ-ဌ် ဓုရပ္ပတ္ထာ] မြတ်ခသာသူ- အမြတ်ဆုံး- အသာဆုံး- ၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော၊ သူ။ တတော ပဌာယ ရှပနန္ဒာ စျာနာဘိရတာနံ အန္တရေ ဓုရပ္ပတ္ထာ အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၈၁။

ဓုရဘတ္ထ (နာ) [ဓုရ+ဘတ္ထ] (၁) ဓုရဘတ်၊ နိစ္စ-ဘတ်၊ မြဲသောဆွမ်း၊ အမြဲမပြတ်ပေးလှူအပ်သော ဆွမ်း၊ အမြဲ ဝတ်တည်ထားအပ်သော ဆွမ်း။ (၂) အိမ်ဦး-အိမ်တွင်မြတ်သော နေရာ-ဌ် တည်ထား၍ လှူဒါန်းအပ်သောဆွမ်း။ (၃) အဦးအစပြု၍ လှူအပ်သော ဆွမ်း၊ ဦးဦးဖျားဖျားလှူအပ်သော ဆွမ်း၊ ဆွမ်း ဦး။ (၄) ပဝေန-လိုရင်း-ပြု၍ ပေးလှူ အပ်သော ဆွမ်း။

(၁) ဓုရဘတ္ထန္တိ နိစ္စဘတ္တံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၀၆။ ဝိ၊သင်္ခ၊ ၂။ ၂၈၀။ သဋ္ဌိ ဓုရဘတ္ထာနိ ဌပေသုံ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၃၄။ ဓုရဘတ္ထာနီတိ နိစ္စဘတ္ထာနိ။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၃၀။ (-သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၁။) (၂) ဓုရဘတ္ထံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၉၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၆၃။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၁၄။ ဓုရ-ဂေယျေ၀ ဌပေတ္မာ ဒါတဗ္ဗံ ဘတ္တံ ဓုရ-ဘတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂ ၂၀။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၉၃။ (၃) (၄) ဓုရဘတ္ထံ သံ၊ဃဘတ္ထံ ဝဿာ၀ါသိကံ ဒေတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၄၃၄။ "မမ ဃရံ ဓုရံ ကတ္မာ ဘိက္ခံ ပဝိသထာ"တိ ဒိယျမာနံ ဓုရဘတ္ထန္တိ ဝဒန္တိ။ နိစ္စဘတ္ထာဒိ ဝါ အညေ၀ိ အာဏာပေတ္မာ သယံ ဓုရံ ဟုတ္မာ ဒိန္နံ ဓုရဘတ္ထံ။ မူလဋီ၊၁။ ၁၀၀။

ဓုရဘေဒ (ပု) [ဓုရ+ဘေဒ] သဒ္ဓါ,ပညာ-ဟူ သော ဓုရ အပြား။ တာ ပနေတာ ယထာ-ဝုတ္တေန ဓုရဘေဒေန ဝိဘဇ္ဇမာနာ ဝိသတိ ဟောန္တိ။ ထေရီ၊ဌ။ ၃၀၄။

ဓုရမဂ္ဂ (ပု) [ဓုရ+မဂ္ဂ] ပြဋေန်း-ပဝေန-လိုရင်း- ဖြစ်သော- ခရီး- လမ်းကြောင်း။ ရညော ဓုရမဂ္ဂံ အဒံသု။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၆၈။

ဝုရယောတ္ထ (နာ) [ဝုရ+ယောတ္ထ။ (ဝုရယောတ္ထံ-သံ)] မြဲမြံ-ခိုင်ခံ့-သော ကြိုး။ မုဒုနှာ ဝုရယောတ္ထေန သမန္နာဂတော။ မုဒုနှာ ဟိ ဝုရယောတ္ထေန ဗဒ္ဓရထံ သိန္ဓဝါ သုခံ ဝဟန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၄၊၁။

ဝုရဝန္တု (တိ) [ဝုရ+ဝန္တု။ ဝဟိတမ္ဘာဘဝေန ဝုရော ဝိယာတိ ဝုရော၊ ဘာရော။ ဣဒ ပန ဝုရသမ္ဘဂ္ဂဟော ဥတ္တရပဒလောပေန ဝုရော၊ ဝီရိယံ။ သော့ သာတိသယော တေဿ အတ္ထိတိ ဝုရဝါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၂၊ဖ။ (ဝုရဝတု, ဝုရဝါန်-သံ)] လွန်ကဲသော-လုံ့လ- ဝီရိယ-ရှိသော၊ သူ၊ လုံ့လ-ဝီရိယ- လွန်ကဲသူ။ ပတိရူပကာရီ ဝုရဝါ၊ ဥဋ္ဌာတာ ဝိန္ဒတေ ဓနံ။ သံ၊၁။၂၁၇။ သုတ္တနိ။၃၀၇။ နေတ္တိ။၁၂ဖ။ ခုဒ္ဒကၠ၊ဋ္ဌ။၁၁၇။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။ ဝုရဝါတိ စေတသိကဝီရိယဝသေန အနိက္ခိတ္တဝုရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ ဆုဘ္ဘနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၁။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၅။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၁။)

ဝုရဝဟ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော၊ သူ၊ ဝန်ဆောင်။ ဝုရဝဟာ (မ၊ဌ၊၃။ ၁၂၂)တိ ဝုရဝါဟိနော၊ ဓောရယှာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋီ၊၃။၇၉။

ဝုရဝဟနကအာစာရ (ပု) [ဝုရဝဟနက+အာစာရ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော အလေ့အကျင့်။ ဓောရယှသီလီ(ဇာ၊ဌ၊ ၂။၈၈)-ကြည့်။

ဝုရဝဟနသီလ (နာ) [ဝုရ+ဝဟန+သီလ] (၁) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းဟူသော အလေ့အကျင့်။ (တိ)(၂)ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းဟူသော အလေ့အကျင့်ရှိသော၊ သူ။ ဓောရယှသီလ(ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။၁၇၇)-ကြည့်။

ဝုရဝါတ (ပု) [ဝုရ+ဝါတ] (၁) လှည်းဦးမှ လာသောလေ။ (၂) မျက်နှာချင်းဆိုင် တိုက်သောလေ၊ ရှေးရှုတိုက်သောလေ။ (၁) ဝုရဝါတေ (ပုရတော ဝါတေ၊ သျှာ) ဝါယန္တေ ပုရတော ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅၉။ (-ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁ဖ။) (၂) ဝုရဝါတောတိ ပဋိမုခဝါတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၁၇၀။

ဝုရဝါဟ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ။ ဝုယီ၊ ဓော်ရယီ, ဝုရိကာ - သံ၊ ဓောဇ-ပြာ)] ဝန်ကို ဆောင်နိုင်သော (နှာ၊-စသည်)။ ဝုရဝါဟော (ဘန္တေ)အာရောဟပရိဏာဟသမ္ဘန္နေ မဟာ-ဂေါဏေ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၅ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၅။ အံ၊ဋီ၊၃။ဖ၂။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၈။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ဖ၅။)

ဝုရဝါဟဂေါဏ (ပု) [ဝုရဝါဟ+ဂေါဏ] ဝန်ကို-ဆောင်-ရှုန်း-နိုင်သော နှာ၊ ဝန်ဆောင် နှာ။ ဝုရဝါဟဂေါဏံ ဂဏ္ဍတ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၀။

ဝုရဝါဟဌ (ပု) [ဝုရဝါဟ+အတ္ထ] ဝန်ကိုဆောင် ခြင်းဟူသော အနက်သဘော။ ဓောရယှ (သံ၊ဌ၊၁။၇ဖ)-ကြည့်။

ဝုရဝါဟီ (တိ) [ဝုရ+ဝဟ+ဏီ။ ဝုရံ ဝဟတိ သီလေနာတိ ဝုရဝါဟီ။ ဓာန်၊ဋီ။၄၉ဖ။ (ဝုရ-ဝါဟိန်-သံ၊ ဝုရဝါဟီ-ပြာ)] ဝန်ကို-ဆောင်-ရှုန်း-သော (နှာ၊-စသည်)။ ဝုရဝါဟီ တု ဓောရယှော။ ဓာန်။၄၉ဖ။ ဝုရဝဟ-လည်း ကြည့်။

ဝုရဝိဟာရ (ပု) [ဝုရ+ဝိဟာရ] (၁) ပြဓာန်း သော ကျောင်း။ (၂) အဦးဖြစ်သော ကျောင်း၊ မြို့ဦးကျောင်း, ရွာဦးကျောင်း။ (၃) အနီးဖြစ်သောကျောင်း။ (၁) ဝုရဝိ-ဟာရောပိ သမ္ဘန္ဓိတ္ထုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၇၉။ ဝုရဝိဟာရောပိတိ ဖဓာနဝိဟာရောပိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၃၅၃။ (၂) ဝုရဝိဟာရေ (သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၅၃)တိ ရထဿ ဝုရံ ဝိယ နဂရဿ ဝုရဘူတေ ဝိဟာရေ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၉၉။ ဝုရ-ဝိဟာရံ (ဒု၊ဇ)— မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄၅။ ဝုရဝိဟာရေ(သ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၆။

မ၊ဌ၊၂။၅၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၅၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၈၄။ ဝုရဝိဟာရေပိ ကောေ အသာရ္ဝပ္ပ-ဘိက္ခု အတ္ထိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၄၃၉။ ဝုရဝိဟာ-ရေတိ သမီပဝိဟာရေ။ သမ္ဘေ၊ယော။၂၄၅။ (–မ၊ဌ၊၄။၁၇၅။ အံ၊ဌ၊၁။၂၈၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၂၁၃၊၃၅၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၇၇။)

ဝုရဝိဟာရဌာန (နာ) [ဝုရဝိဟာရ+ဌာန] ကျောင်း (တံခါး)၏–ရှေ့ရှု–မျက်မှောက်–ဖြစ်သော အရပ်။ တာဒိသေ ဝုရဝိဟာရ-ဌာနေ ဗိဇနိ ပဿေ ဌပေတ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂ။၂၄၄။ ဝုရဝိဟာရဌာနေတိ ဝိဟာရဒ္ဒါရသ္မိံ သမ္မုခဋ္ဌာနေ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၃၉။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊၂။၂၃။–ဝိဟာရ-သ္မိံ သမ္မုခဋ္ဌာနေ။ ဝိမတိ၊၂။၁၉၇။

ဝုရသကဋ္ဌ (ပုံ၊နာ) [ဝုရ+သကဋ္ဌ] အဦးဖြစ်သောလှည်း၊ ရှေ့ဆုံးလှည်း။ ဝုရသကဋ္ဌေ ယောတ္တံ ဗန္ဓိတ္မာ တံ ကေကဏ်ယေ ယော-ဇေသိ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၇၇။

ဝုရသမ္ဘ(ဂ)ဂ္ဂါဟ (ပုံ) [ဝုရ+သမ္ဘ(ဂ)ဂ္ဂါဟ] (က) တာဝန်ကိုကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု (ဝိရိယ)။ (ခ) ကုသိုလ်ပြုစဉ် ထက်သန်အောင် ချီးမြှောက်–ခြင်း–မှု–တတ်သော ဝိရိယ။ အနိက္ခိတ္တဝုရတာ ဝုရသမ္ဘ (ဂ)ဂါ-ဟော။ အဘိ၊ဝ။၁၉။ မဟာနိ။၂၉၅။ ဝေ-မေဝ ဝိရိယံ ကုသလကမ္မကရဏဌာနေ ဝုရံ ဥက္ခိပတိ (နာ နိက္ခိပတိ) ပဂ္ဂဏှာတိ၊ တသ္မာ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂါဟောတိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၁။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဖ၁။ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂါဟော။ သံ၊ဋီ၊ ၁။၃၂ဖ။ ဝုရသမ္ဘဂ္ဂဟတာယ။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၀၁။

ဝုရသမာဓိ (ပုံ) [ဝုရ+သမာဓိ] (က)(အရိယ မဂ်ရထား) ထမ်းပိုးကို–အညီ–ကောင်းစွာ –ထားတတ်သော (ဥပေက္ခာ)။ (ခ) အညီ –ကောင်းစွာ– ထားအပ်သော အာရိယမဂ် ရထားထမ်းပိုး(ဥပေက္ခာ)။ (ဂ) ဥပေက္ခာ ဝုရသမာဓိ (သံ၊၃။၅)တိ ဝုရဿ သမာဓိ၊ ဥန္ဒတောနတာကာရဿ အဘာဝေန ဒ္ဝိန္နမ္ပိ ယုဂပဋဒေသာနံ သမတာတိ အတ္ထော။ အယံ ဟိ တတြမဇ္ဈတ္တုပေက္ခာ စိတ္တုပ္ပါဒဿ လီနုဒ္ဓစ္စ-ဘာဝံ ဟရိတ္မာ ပယောဂမဇ္ဈတ္တေ စိတ္တံ ဌပေ-တိ၊ တသ္မာ ဣမဿ မဂ္ဂရထဿ "ဝုရသမာ-ဓိ" တိ ဝုတ္တာ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၅၉။ (–သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၃ဝ၇။) (ခ) သမံ သမ္မာ စ ဓိယတီတိ သမာဓိ၊ ဝုရဿ တံ သမာဓိ စာတိ ဝုရသမာ-ဓိ၊....အဌကထာယံ ပန ဗျဿ အနာဒိယိတ္မာ ဝုရသမာဓိသဒ္ဒါနံ ဘိန္နာဓိကရဏတာ ဝုတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၉၈။

ဝုရသဟစရိယ (တိ) [ဝုရ+သဟစရိယာ] (၁) ဝန်နှင့်တကွဖြစ်ခြင်း၊ ဝန်ကိုဆောင်ခြင်း။ (၂) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ ဘော-ရေယျ-ကြည့်။

ဝုရသောပါန (ပု) [ဝုရ+သောပါန] စောင်း-တန်းဦး။ ဝုရသောပါနံ အာဟစ္စ ဥဒက အဌာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃ဝ၄၉။ (–၃ဝ၈။ ဇာ၊ ဌ၊၃။ ၂ဝ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂ဖ၆။)

ဝုရသောပါနသမ္ဘုခဋ္ဌာန (နာ) [ဝုရသောပါန+ သမ္ဘုခဋ္ဌာန] စောင်းတန်းဦး၏– ရှေ့ရှု– မျက်နှာချင်းဆိုင်–ဖြစ်သော အရပ်။ တဿ ဝုရသောပါနသမ္ဘုခဋ္ဌာနေ ပယာဂပတိဋ္ဌာနံ နာမ နဂရံ မာပိတံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄ဝ။

ဝုရဿဟ (တိ) [ဝုရ+သဟ] (လှည်းဟူသော) ဝန်ကို ဆောင်စွမ်းနိုင်သော၊ ဝုရဿဟော-(ထေရ။၃၁၅)တိ ဝုရဝါဟော။ ဂါထာသုခတ္ထံ စေတ္ထ ဒ္ဝိသကာရတော နိဒ္ဒေသော ကတော၊ သကဋ္ဌဘာရံ ဝဟိတုံ သမတ္ထောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဖ။

ဝုရာဝရ (တိ) [ဝုရ + ဝရ။ ဝုရ+အာဝရ] ဝန်ကိုဆောင်နိုင်သော(ဝိရိယ)။ ဝုရဝေရယှံ ဝုရဝါဟံ ဝုရာဝရံ။ အပ၊ဌ၊၁။၃ဝ၄။

ဓုရာဝဟ (တိ) [ဓုရ+အာဝဟ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော (ဝိရိယ)။ ဓုရဝေရယှ (၁)(ခ) ကြည့်။

ဓုရာသန (နာ) [ဓုရ+အာသန] အဦးဖြစ်သော နေရာ၊ နေရာဦး။ ဓုရာသနေ နိသိဒန္တာ သြတ္ထပ္ပန္တိ ဟရာယန္တိ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၅၇။ (–အံ၊ ဌ၊၁။၁၁၂၊ ၂၇၄။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၇။)

ဓုရိယမ္မ (ပု) [ဓုရိယ+ဓမ္မ။ (ဓုယိ၌ မ်ိုမ်ိ-သံ)] အကြီးအမှူး– ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်– ဖြစ်သောတရား၊ အဓိပတိတရား။ ဓုရိယဓမ္မေသု ဟိ ယထာ သဒ္ဓါယ ဗလဝဘာဝေ ပညာယ မန္ဒဘာဝေါ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၃၂၆။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၃၂။

ဓုရိယဓမ္မဘူတ (တိ) [ဓုရိယဓမ္မ+ဘူတ] အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–တရား ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ယထာ ဟိ သဒ္ဓါပညာနံ ဝိသုံ ဝိသုံ ဓုရိယဓမ္မဘူတာနံ ကိစ္စတော အညမညံ နာ-တိဝတ္တနံ ဝိသေသတော ဣစ္ဆိတမ္ပိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၂၇။ မ၊ဋီ၊၁။၃၀၄။

ဓုဝံ (ဗျ) [ဓုဝံ ဣတိ ထိရေကံသတ္ထေသု။ နိတိ၊ သုတ္ထ။၃၀၈။ ဓုဝံ ထိရာဝဓာရဏေ။ ဓာန်။ ၁၁၅။ ထိရေ အဝဓာရဏေ စ။ ယင်းဌ။ ဓုဝံ ထိရာဝဓာရဏေသု။ ရူ။နှာ-၁၃၆။ ခြုဝေါ "ဘဘေဒေ" ဣတိ တု နိဗ္ဗိတေ။ အမရ။၂၃။ ၂၁၀။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ ကောတ္ထုဘ။ **P.S.D.** ဝိလံ့။ **S.E.D.** တ္ရိလည်း ကြည့်။ (ခြုဝမ်,ဓုဝ - သံ၊ ဓုဝ - ပြာ၊ သီဟိုဠ်။ ဓုဝ်-အဒ္ဓမာဂမ်)] (၁) အမြဲ၊ မပြတ်။ (၂) စင်စစ်–ကေန်–အမှန်–မုခ။ (၃) ခိုင်ခံ့သော။

(၁) ဓုဝံ ဗလာနိ ဓာရေန္တိ။ အပါ၁။ ၁၀၊ဌ၃၂။ အပ၊ဌ၊၁။၂ဌ၀။ ဓုဝံ အပ္ပမတ္တောဘ-(ဇာ၊၁။၉ဖ) တိ နိစ္စံ အပ္ပမတ္တောဘ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၂၂။ (–အပ၊၂။၁၀၉။ ဇာ၊၁။၅ဖ။ ထေရီ၊ ဌ။၇။ အပ၊ဌ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၂၂။) (၂) ဓုဝံ အဇ္ဈ ဘဂဝါ ပရိနိဗ္ဗာ-ယိဿတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၅။ ဓုဝ (ဗုဒ္ဓဝံ။ဓုဝ၂)-န္တိ....ဓုဝံ အဝဿံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၀။ ဓုဝံ ဗုဒ္ဓေါ ဘဝိဿသိ (ဗုဒ္ဓဝံ၊၂။ဓုဝ၃။ အပ၊ဌ၊၁။၂၂။ ၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၂၁) တိ ဣတ္ထ ပန ကေသေ နိပါတပဒဘာဝေန ဝတ္ထတိ။ နိတိ၊ဝေ။၁၀၇။ (–ဓုဝ၅။ မ၊ဌ၊ဓု။၂၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂။ ဇာ၊ ဌ၊ဓု။၂၁ဖ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၇။ အနုဋီ၊ဓု။၁၁ဓု။) (၄) ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

ဓုဝ (နာ) [ဓု+အ။ ဓု ဂတိထေရိယေသု၊ အ၊ ဥ၀ါဒေသေ။ ဝန်၊ဌီ။၇၀၉။ (–နိတိ၊ဝေ။ ၁၀၇။)] (၁) နိဗ္ဗာန်။ (၂)–မြဲ–မြဲမြဲ–ခိုင်ခံ့–တည်တံ့–ခြင်း။ (၃) ဓုဝ သုတ်။ (တိ)(၄) မြဲ–မြဲမြဲ–ခိုင်ခံ့–တည်တံ့–သော။ (၁) ဓုဝဿ ဝေါ ဘိက္ခဝေ ဒေသေဿာမိ ဓုဝဂ္ဂါမိဿ မဂ္ဂံ။ သံ၊၂။၅၄၁။ (၂) ယဿ နတ္ထိ ဓုဝံ ဌိတိ (ဓမ္မ။ဓု၅)။ ထေရ။ဓု၂၅) တိ ယဿ ဓုဝဘာဝေါ ဝါ ဌိတိဘာဝေါ ဝါ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဖ၉။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၂၉၂။) (၃) အသင်္ခတ် အနတ် အနာသဝ၊ သစ္စဿ ပါရံ နိပုဏံ သုဒုဒ္ဒသံ။ အဇ္ဈဂရံ ဓုဝံ အပ-လောကိတံ။ သံ၊၂။၅၄၁။ (တိ) (၄) ဓုဝေါ-(မ၊ဌ။၁၀။ မ၊ဌ၊၂။ဓ၇)တိ ထိရော။ မ၊ဌ။ ၁။၂၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂ဖ။ မ၊ဋီ၊၂။၉၁။ အမရံ နိစ္စံ ဓုဝန္တိ သဿတဝေဝစနာနိ။....ထိရဌ္ဌေ ဝိကာရုဘာဝေန ဓုဝံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ဓ၄၂။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။ဓုဝ၃။

ဓုဝေါ (ပု၊ပ၊ဇ)— ဒီ၊ဌ။၁၀။ မ၊ဌ။၁၀၊ ၁ဂ၉။ အဘိ၊က။၅၉။ မဟာနိ။ဇ၄။ စူဠနိ။ ၁ဝဂ၊၁၁ဝ။ မ၊ဌ၊ဓ။ဓ၀ဖ။ အဘိ၊ဌ၊ဓ။ဓ၀၂။ အဘိ၊ဌ၊ဓု။၇၁။ မဟာနိ၊ဌ။ဓ၆၇။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၁ဂ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ဓဝ၄။ မ၊ဋီ၊၂။ဓုဝဂ။ အံ၊ဋီ၊ ဓု။ဇ၄။ ဓုဝံ (နာ၊ပ၊ဇ)— အဘိ၊က။ဇ၉။

ဇာ၊၂။၂၃၀။ စွဋ္ဌနီ။၁၂၊၂၂၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၇၄။ မ၊ဌ၊၁။၂၂၄၊၂၉၂။ မ၊ဌ၊၃။၄၄။ သံ၊ဌ၊၂။၁၄၊၂၉၄။ သံ၊ဌ၊၃။ဖြ၉၊၁၄၉။ အံ့ဌ၊၁။ ၁၁ဖ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဖ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၁။ အပ၊ဌ၊၁။၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂ဖြ၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၄၃။ မဟာနီ၊ဌ။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၄၅။ သာရ-တ္ထ၊၃။၁၇ဖ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၄ဖ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၄၁။ ခုဝါ (ထီ၊ပ၊ဇ)—မ၊၃။၃၁၇။ ဝိမတိ၊၁။၄၇။ ခုဝါ(ပ၊ဗ)— ဒီ၊၁။၁၉။ အသိ၊က။၄၄၉။ မ၊ဌ၊၁။၃၄။ အံ့ဌ၊၃။၁၇၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၂၅၁။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂ဖ၄၊၄၀၄။ အံ့ဌ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၃၁။ ခုဝေန (တ၊ဇ)—ပဋ္ဌိသံ။၁၀၅၊၃ဖ၀။ ဇာ၊၁။၁၃၅။ မဟာနီ။၁၇၁၊၃၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅၄၊၂၀၇။ ခုဝတော—ပဋ္ဌိသံ။၂၂၄။

ခုဝ်ကာရ (ပု) [ခုဝ+ကာရ။ခုဝေန ကရိယန္တိ ခုဝကာရာ၊ ဝိဟာရာ။ ပါ၊စီတ်၊ယော။၃၉၁။ (၁) (က) အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှု။ (ခ) အမြဲ–မပြတ် – နိစ္စ – ထာဝရ – ပြုလုပ်အပ်သော ကျောင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှုရှိသော။ (၁)(က) ယတ္ထ သံဃသ ခုဝကာရာ ကရိ-ယျန္တိ (ကရိယန္တိ)။ ဝိ၊၃။၄၂၇။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၁ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၂၅၁။ (ခ)(တိ)(၂)"မယံ ခုဝကာရေ ဒေထ"တိ ဝတ္ထာ အဝိစာရေ-တ္ဝာဝ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၅၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂ဖ၉။ (–ကခ်ီ။၁ဖ၁။) ခုဝကာရဌာန-လည်း ကြည့်။

ခုဝကာရဌာန (နာ) [ခုဝကာရ+ဌာန] အမြဲ–မပြတ် – နိစ္စ – ထာဝရ–ပြုလုပ်အပ်သော ကောင်းမှုရှိသော အရပ်၊ အမြဲ–မပြတ်–နိစ္စ–ထာဝရ–ကောင်းမှု ပြုလုပ်ရာအရပ်။ သစေ ပန ကေသို့ ခုဝကာရဌာနေ ထောကတရာ ဘိက္ခူ ဟောန္တိ။ ကခ်ီ။၁ဖ၁။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၂ဖ၉။)

ခုဝကာလ (ပု) [ခုဝ+ကာလ]မြဲသော–အချိန်–အခါ–ကာလ၊ (ကြိုဝိ–အမြဲမပြတ်၊ အခါ ခပ်သိမ်း၊ချိန်ခါမရွေး။) သဒါတိ....နိစ္စကာလံ ခုဝကာလံ။ မဟာနီ။၁၄။ စွဋ္ဌနီ။၄၂၊၁၂၉။ ခုဝကာလန္တိ အဗ္ဗောစ္ဆိန္နကာလံ။ မဟာနီ၊ ဌ။ဖ၈။

ခုဝကုဏပ (ပုဒ်နာ) [ခုဝ+ကုဏပ] အမြဲမပြတ် နံသော အကောင်ပုပ်။ ခုဝဌာဟ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄) ကြည့်။

ခုဝဂါမီ (တိ) [ခုဝ+ဂါမီ။ (ခြုဝဂါမိန်-သံ၊ ခုဝဂါမိ-ပြာ)] နိဗ္ဗာန်သို့ သွားရောက်–စေ တတ်–ကြောင်းဖြစ်သော။ ခုဝ (၁)-ကြည့်။

ခုဝစောဌ (တိ) [ခုဝ+ပက္ခိတ္တ+စောဌ+အာ။ ပက္ခိတ္တပုဒ် ကျေ။] အမြဲ–ထည့်သွင်း–ပိတ်ဆို့–အပ်သော ပုဆိုးရှိသောမိန်းမ။ ခုဝ-စောဌာ(ဝိ၊၁။၁၀၉)တိ နိစ္စပက္ခိတ္တာဏိစော-ဌာ၊ သဒါ အာဏိစောဌက် သေဝသီတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁ဝ၄။ (–ဝဇိရ။၁၀၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၃ဝ။)

ခုဝဌာနဝိရဟိတ (တိ) [ခုဝ+ဌာန+ဝိရဟိတ] အမြဲတည်ခြင်းမှကင်းသော။ အဒ္ဓုဝ (မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၁၁)-ကြည့်။

ခုဝဌာနိက (တိ) [ခုဝဌာန+ဏိက] မြဲသော တည်ရာဌာနရှိသော။ တိဿော ပါဒုကာ ခုဝဌာနိကာ အသက်မနီယာ။ ဝိ၅။၂၂၃။

ခုဝဌာနိယ (တိ) [ခုဝဌာန+ဏိယ] အသက်ပုဒ် နက် ကြည့်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တိဿော ပါဒုကာ ခုဝဌာနိယာ အသက်မနိယာယော။ ဝိ၃။၂၃ဖ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅ဖ။

ခုဝဌာဟ (ပု) [ခုဝ+ဌာဟ] အမြဲ–မပြတ်–(သူသေကောင်ကို) မီးဖုတ်–မီးရှို့–ခြင်း။ ယတ္ထ ခုဝဌာဟ ခုဝကုဏပ ခုဝရောဒနာနိ

အတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄။ ဒေဝသိက် ဆဝဒ္ဓာ-ဟော ဓုဝဒ္ဓာဟော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။

ဓုဝဒါန (နာ) [ဓုဝ+ဒါန] (က) အမြဲ–မပြတ်–ပေးလှူ။ အပ်သော–အလှူ–ဒါန။ (ခ) မြဲမြံခိုင်ခံ့သော–အလှူ–ဒါန၊ မဖြတ်ပဲ ပေးလှူ။အပ်သော ဒါန။ ဓုဝဒါနာနီ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၀)တိ ဓုဝါနိ ထိသုနိ အ(ဝိ)စ္ဆိန္နာနိ ကတ္တာ ဒါတမ္မဒါနာနိ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၃၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၁၅။

ဓုဝမ္မ (ပု) [ဓုဝ+ဓမ္မ။ (မြ[ဝမီ-သံ)] မြဲသော–သဘော–ဓမ္မတာ။ ဓုဝဓမ္မော ဧသ သမ္ဘသတ္ထာနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၀။ (–၂၇၊၁၈၈။)

ဓုဝနဟာန (နာ) [ဓုဝ+နဟာန။ (မြ[ဝသ္ဆာန-သံ)] (၁) အမြဲ–မပြတ်–ရေချိုးခြင်း။ (၂) ဓုဝနဟာန သိက္ခာပုဒ်။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သမ္ဘပစ္ဆိန္ဓိမေသု ဇနပဒေသု ဓုဝ-နဟာနံ။ ဝိ၊၃။ ၂၈၈။(–၂၈၅။) (၂) ဝိနယ-ရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပသမ္ပဒါ, ဂုဏဂုံဏူပါ-ဟနံ, ဓုဝနဟာနံ,ပစ္ဆတ္ထရဏန္တိ ဣမာနိ ဟိ စတ္တာရိ သိက္ခာပဒါနိ မဇ္ဈိမဒေသေယေဝ ပညတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၈။

ဓုဝနာဝါ (ထီ) [ဓုဝ+နာဝါ။ (မြ[ဝနော်ကာ-သံ၊ဓုဝဏာဝါ-ပြာ)]အမြဲ–မပြတ်–ကူးသွားကြောင်းဖြစ်သော လှေ၊ အမြဲထားအပ်သော လှေ။ ယတ္ထဿ ဓုဝနာဝါ (ဝိ၊၃။ ၁၄၅) တိ ယတ္ထ နဒိယာ သိမာဗဟုန-ဋ္ဌာနဂတေသု တိတ္ထေသု နိစ္စသဏ္ဌရဏနာဝါ အဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ ၂၈။ (–သာရတ္ထ၊၃။ ၂ ၂၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅၄။)

ဓုဝနိဋ္ဌ (ထီ) [ဓုဝ+နိဋ္ဌ] မြဲသော အပြီးအလုံးရှိသော၊ မြဲသောနိဗ္ဗာန်ရှိသော၊ သူ။ အစ္ဆိ-နိဋ္ဌ (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၃)-ကြည့်။

ဓုဝနိမိတ္တ (နာ) ဓုဝ+နိမိတ္တ] မြဲမြံ–ခိုင်ခံ့–တည်တံ့–၏ဟု ဖြစ်သော–အမှတ်–နိမိတ်၊ဓုဝနိမိတ်။ ဝိပဿနာ ဟိ နိစ္စနိမိတ္တံ,ဓုဝနိမိတ္တံ,သုခနိမိတ္တံ, အတ္တနိမိတ္တဿ ဥဋ္ဌါဒေတိ။ အတ်ိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၆၇။ (–ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၈။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၄၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၈၇။)

ဓုဝနိယာမ (တိ) [ဓုဝ+နိယာမ]မြဲသော အမှတ်ရှိသော။ ဘန္တေ မဟာဇနဿ ဟိတတ္ထာယ ဣမဿ ဘူမိပဒေသဿ ဓုဝနိယာမေန (ဝယ-နနိယာမေန။ သီ၊ဋ္ဌ။ ရုရနိယာမေန၊ သျှာ) သမာပတ္တိသုခေန တံ ဗောဓိမူလံ ပရိဘုဥ္ဇထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၃၀။

ဓုဝနိဝါသ(ပု)[ဓုဝ+နိဝါသ] အမြဲ–မပြတ်–နေခြင်း။ ယသ္မိံ ပန ဓုဝနိဝါသေန ကုလာဝကေ ကတ္တာ ဝသန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၀။ (–ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၉၀။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သစ်။၃ ၆၄။)

ဓုဝနှာန (နာ) [ဓုဝ+နှာန] (၁)အမြဲ–မပြတ်–ရေချိုးခြင်း။ (၂) ဓုဝနှာန သိက္ခာပုဒ်။ (၁) သမ္ဘေ ဝရေ ယာစိတိ ဝိနယရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပသမ္ပဒါ ဓုဝနှာနံ .... စီဝရဝိပ္ပဝါ-သောတိ ဣမေ ပဋ္ဌ ဝရေ ယာစိ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁ ၆၇။ (၂) ဝိနယရေပဋ္ဌမေန ဂဏေန ဥပ-သမ္ပဒါ, ဂုဏဂုံဏူပါဟနာ, ဓုဝနှာနံ, စမ္ဘတ္ထရ-ဏန္တိ ဒေတေသံ ဝသေန စတုဗ္ဗိဓာ ပဒေသ-ပညတ္တိ နှာမ။ ကခ်ီ။သ၁။ (–ကခ်ီ၊ဋီ၊ သစ်။၁ ၇၂။)

ဓုဝပဋ္ဌရဏဋ္ဌ (ပု) [ဓုဝ+ပဋ္ဌရဏ+အတ္ထ] အမြဲ–မပြတ်–ယိုစီးတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ အတ္ထနော သုဝဏ္ဏဝဏ္ဏမ်ိ ကာယံ ဘဂဝါ ဓုဝပဋ္ဌရဏဋ္ဌေန ဧဝမာဟ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၈၈။

ဓုဝပစ္စယဋ္ဌ (ပု) [ဓုဝပစ္စယ+အတ္ထ] မြဲသော အကြောင်းရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်

သဘော။ ခုဝပစ္စယဌေန နတ္ထိ နာမ နုဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၉၃။

ခုဝပညတ္တ (နာ) [ခုဝ+ပညတ္တ]အမြဲခင်းထားအပ်သောနေရာ။ ခုဝပညတ္တေ(ဝိ၊ ၂။၃ဖ၀။ ကခ်ီ။ ၃၂၀)တိ ဘိက္ခုနီနံ အတ္ထာယ နိစ္စပညတ္တေ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။၄၇၃။ (–ဝဇီရ။ ၃၇)။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၁၁၅။)

ခုဝပဋ္ဌိသေဝန (နာ) [ခုဝ+ပဋ္ဌိသေဝန] (၁) အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲခြင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲအပ်သော။ (၁)ပါဏာတိပါတာဒိ-နိပ္ပါဒိတပစ္စယာနံ နိစ္စသေဝနံ ခုဝပဋ္ဌိသေဝနံ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ဃ၃။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၄။)၊ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ခုဝပဋ္ဌိသေဝနဌာန (နာ) [ခုဝပဋ္ဌိသေဝန+ဌာန] အမြဲ–မပြတ်–မှီဝဲအပ်သော–အရာ–ဌာန။ ခုဝပဋ္ဌိသေဝနဌာနံ ဟောတိ သတ္တာနံ။ သံ၊ဌ။ ၂။၉၅။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဃ၀၉။

ခုဝပရိဘောဂ (ပု) [ခုဝ+ပရိဘောဂ] (၁) အမြဲ–မပြတ်–သုံးဆောင်–ခံစား–ခြင်း။ (တိ) (၂) အမြဲ–မပြတ်–သုံးဆောင်–ခံစား–အပ်သော။ (၁) တာနိ သေနာသနာနိ ခုဝပရိဘောဂေန ပရိဘုဇ္ဇိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဃ၀။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉။ (တိ)(၂) ဣမေ တာဝ စတ္တာ-ရော ဓမ္မာ ခုဝပရိဘောဂေ နိမဒ္ဒါရမ္မဏော ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဃ ၂၃။ ခုဝပရိဘောဂါနိ-(အံ၊ဌ၊ ၂။ဃ၀)တိ နိယတပရိဘောဂါနိ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၉။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

ခုဝပရိဘောဂဌာန (နာ) [ခုဝပရိဘောဂ+ဌာန] အမြဲ–မပြတ်–သုံးဆောင် အပ်သော အရပ်၊အမြဲသုံးဆောင်ရာဌာန။ ခုဝပရိဘော-ဂဌာနေ နိရာသင်္ကာ နိသီဒတော ဝါ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅ဖ။

ခုဝပုဗ္ဗ (တိ) [ခုဝ+ပုဗ္ဗ+ဣ] အမြဲ အမှင့်ရှိသော၊အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–အမှင့် ပွင့်သော။ ခုဝပုပ္ဖိနော ခုဝဖလိနော ရုက္ခာ ဥဘတော အဘိလမ္ဗန္တာ .... သောဘယန္တိ။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃ဖ။

ခုဝပွတိဌာလယ (တိ) [ခုဝ+ပတိဌာလယ]အမြဲရပ်တည်ရာရှိသော၊ မြဲသော ထောက်တည်ရာရှိသော။ ပုန စပရံ မဟာရာဇ ဟတ္ထိ....နာ ခုဝပွ-တိဌာလယော။ မိလိန္ဒ။ ၃ဂ၃။

ခုဝပွယာတ (တိ) [ခုဝ+ပယာတ]စင်စစ်–ကေန်–အမှန်–မုချ–သွားခြင်းရှိသော၊ သူ။ ခုဝ-ပွယာတော မရဏာယာ (ထေရ။ ၃ဝ၄) တိ မရဏသ အတ္ထာယ ကေန္ဓဂမနော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၀။ (–၁၉၇။)

ခုဝဖလ (တိ) [ခုဝ+ဖလ] မြဲသော အသီးရှိသော၊ အမြဲသီးသော။ ရညော အမ္မော ခုဝဖလော ဟောတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဖ၇။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၁ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၉။)

ခုဝဖလိ (တိ) [ခုဝ+ဖလ+ဣ] မြဲသောအသီးရှိသော၊ အမြဲသီးသော။ ခုဝပုပ္ဖိ-ကြည့်။

ခုဝဘတ္တ (နာ) [ခုဝ+ဘတ္တ။ (ခြ၊ဝဘတ္တ-သံ)] မြဲသော–ဆွမ်း–ဆွမ်းဝတ်–ဆွမ်းအုပ်၊ အမြဲပေးလှူ့အပ်သော–ဆွမ်း–ဆွမ်းဝတ်–ဆွမ်းအုပ်။ အဌ ဝေ တာဝ ခုဝဘတ္တာနိ ဒေမိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၃ဖ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၇၁။ ခုဝဘတ္တေနာ(ဝိ၊ ၃။ ၃၄)တိ နိစ္စဘတ္တေန။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ဝ၄။ (–သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဝ၃။ ဓမ္မ၊ဌ ၂။ ၃ ၃ ၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၃ ၃ ၁။)

ခုဝဘတ္တိက (တိ) [ခုဝဘတ္တ+ဏ္ဍက] မြဲသော–အမြဲ–ပေးလှူ့အပ်သော–ဆွမ်း–ဆွမ်းဝတ်–ရှိသော၊သူ။ အာယသ္မာ သုဓမ္မော... အာ-ဝါသိကော ဟောတိ နဝကမ္မိကော ခုဝဘတ္တိ-ကော။ ဝိ၊ ၄။ ၃ ၇။ ခုဝဘတ္တိကောတိ နိစ္စဘ-တ္တိကော။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၆ ၇။

ခုဝဘာဝဝိဝေက (ပု) [ခုဝဘာဝ+ဝိဝေက] မြဲ–ခိုင်–ခံ–တည်တံ့–သည်၏အဖြစ်မှ ကင်း

ဆိတ်ခြင်း။ ခုဝ်ဘာဝဝိဝေကောဒဿိတောဟောတိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၉၇။ မ၊ဌီ၊၁။ခုဝ်ဖ်။

ခုဝ်မဂ္ဂဌ်ာန် (နာ) [ခုဝ်+မဂ္ဂ+ဌ်ာန်] မြဲသော–အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–သွားအပ်သော–လမ်းခရီးအရပ်။ အမစ္စာ ရညော ခုဝ်မဂ္ဂဌ်ာနေ ကောဌ္ဌကံ ဆာဒေတ္မာ အဒံသု။ ဇာ၊ဌ်ု၊ခု။ ၃၀၅။

ခုဝ်ယာဂု (ထီ) [ခုဝ်+ယာဂု] မြဲသော–အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–ပေးလှူ။ အပ်သော–ယာဂု–ဆန်ပြုတ်။ ကာလပရိစ္ဆေဒံ ပန အကတ္မာ ဒိဝသေ ဒိဝသေ ဒဿာမာတိ ပညတ္တဝ-သေန "နိစ္စဘတ္တံ ခုဝ်ယာဂူ"တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ်ု၊ခု။ခု၀။ (–ဝိ၊ခု။ဌ၀ဖ်။ ပဋိသံ၊ဌ်ု၊၂။၇၅။ ဓမ္မ၊ဌ်ု၊၂။၁ဝ၄။ ဇာ၊ဌ်ု၊ဌ။ခု၁၅။)

ခုဝ်ရောဒန (နာ) [ခုဝ်+ရောဒန] အမြဲငိုကြွေးသံ။ မဟာဘုတကာနံ တတ္ထ ဂန္ဓာ ဒေဝသိကံ ရောဒနံ ခုဝ်ရောဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊၁။၁ဝ၁။ ခုဝ်ဘုဟ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဌ၄)-ကြည့်။

ခုဝ်လောဟိတာ (ထီ) [ခုဝ်ါ+လောဟိတာ] မြဲသော (ဥတု)သွေး ရှိသော၊ အမြဲ (ဥတု)သွေး လာသော မိန်းမ၊ ထာဝရ ရာသီလာသော မိန်းမ။ ခုဝ်လောဟိတာ(ဝိ၊၁။၁ဂ၉)-တိ နိစ္စလောဟိတာ ကိလိန္နဒကသောတာ။ ဝိ၊ဌ်ု၊၂။ခုဝ်၄။(–ဝဇိရ။ခ၀ဂ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂ခ၀။)

ခုဝ်ဝတ္ထဒဿန (နာ) [ခုဝ်+ဝတ္ထဒဿန] မြဲသော ကျင့်ဝတ်ကို ပြခြင်း။ နာ ပန ခုဝ်ဝတ္ထဒဿနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဂ၅။

ခုဝ်ဝါသ (ပု) [ခုဝ်+ဝါသ] အမြဲ–နိစ္စ–ထာဝရ–နေခြင်း။ ခုဝ်ဝါသတ္ထာယ ဝိဟာရံ သမ္မန္နိ-တ္မာ ဒေတိ။ ဝိ၊ဌ်ု၊ခု။ဌ၄ဖ်။ ခုဝ်ဝါသတ္ထာယာ-(ကခ်ီ။ ၂ဝ၄)တိ နိစ္စဝါသတ္ထာယ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ခုဖ်ဂ။

ခုဝ်ဝိပါက (တိ) [ခုဝ်+ဝိပါက] မြဲသောအကျိုးရှိသော၊ အကျိုးပေးမြဲသော၊ ကံ။ (အာန-ဏ္ဍရိယကံ ၅-ပါး, သမာပတ်ဂ-ပါး, မဂ် ၄-ပါး, ယင်းကံတို့ကား မုချအကျိုးပေးမည် ဖြစ်သ ဖြင့် အကျိုးပေး မြဲကုန်၏။) တံ ပန ဒုဝိဓံ ဟောတိ ခုဝ်ဝိပါကံ အခုဝ်ဝိပါကဉ္စ။ အဘိ၊ ဌ်ု၊၁။ခု၉၃။ ခုဝ်ံ ဝိပစ္စန္တိ တိ ခုဝ်ဝိပါကာ။ မူလဋီ၊၁။ဝ၆ဖ်။ (–အနုဋီ၊၁။ဝ၁၁။)

ခုဝ်သညာ (ထီ) [ခုဝ်+သညာ။ မြဲ(ဘုဝ-သံ)] မြဲမြဲ–ခိုင်ခံ့–၏ဟု ဖြစ်သော အမှတ် 'သညာ'။ ဝိပရိဏာမာနုပဿနာယ ခုဝ်သ-ညာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဌ၇။ ခုဝ်သည(ဒီ၊ဌ်ု၊၁။ဖ်၂။ မ၊ဌ်ု၊၁။ဌ၉။ အံ၊ဌ်ု၊၂။၂ဂ၅)နှင့် ထိရဘာ၀ဝ-ဟဏံ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ဝ၀၅။ မ၊ဌီ၊၁။ဝ၀ခု။ အံ၊ဌီ၊၂။ ၂ဂ၅။ ခုဝ်သညန်တို့ ထိရဘာ၀ဝ-ဟဏသညာ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ခု၀၉။ (–ဒီ၊ဌ်ု၊ခု။ ၂ဝ၀။ အံ၊ဌ်ု၊ ၁။ဂ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ်ဌ၊ခုခုဖ်။)

ခုဝ်သန္ဓိပါတဌ်ာန် (နာ) [ခုဝ်သန္ဓိပါတ+ဌ်ာန်] အမြဲမပြတ် အညီအညွတ် ပေါင်းဆုံကျရောက်ရာ အရပ်၊ အမြဲမပြတ်–စည်းဝေး–ညီမူ–ရာ အရပ်။ ဘိက္ခူနံ ခုဝ်သန္ဓိပါတဌ်ာနတောဝ။ ဝိ၊ဌ်ု၊ခု။ဌ၁ဂ။ ကခ်ီ။၁၅၉။ ဝိ၊သင်္ကယ။ ၂ဌ၉။ ခုဝ်သန္ဓိပါတဌ်ာနမ္ပိ ပရိယန္တဂတမေဝ ဂဟေ-တမ္ပံ။ ဝဇိရ။ ၅ဝ၀။ သာရတ္ထ၊ခု။ခုဌ၄။ (–ဝိ၊ ဌ်ု၊ ၂။ခု၀ဂ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ဝ ၂။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂ဌ၃)

ခုဝ်သလိလ (တိ) [ခုဝ်+သလိလ] အမြဲရှိ်သော။ နာ တာ နဒိယော ခုဝ်သလိလာ။ မိလိန္ဒ။ခ၁ဌ။ အံ၊ဌီ၊ခု။ ၂ဖ်ဌ။

ခုဝ်သလိလဌ်ာန် (နာ) [ခုဝ်သလိလ+ဌ်ာန်] အမြဲရှိ်ရာ အရပ်။ သော ကိရ ဌေဂလာ ဂုမ္ဗော ခုဝ်သလိလဌ်ာနေ ဇာတော။ သံ၊ဌ်ု၊ ၂။ ၂ခ၃။

ခုဝသဿတ (တိ) [ခုဝ+သဿတ] ခိုင်ခဲ့မြဲမြံ သော။ တယော ဗုဒ္ဓသေဋ္ဌာနံ၊ ဝစနံ ခုဝသ-ဿတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၁၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။

ခုဝသာမိက (ပု) [ခုဝ+သာမိက။ (ခြေ၀သ္ဌာ-မိက-သံ)] မြဲသော–အရှင်သခင်–လင်၊ သက်ဆိုးတိုင် ပေါင်းမည့်လင်။ မံ အခုဝံ တေန ခုဝသာမိကေန ပရိဝတ္ထေတုံ နဂရဂု-တ္တိကဿ သဟဿံ ဒတ္တာ မံ ဂဏှီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၈။

ခုဝသာရ (ပု) [ခုဝ+သာရ] မြဲ–အရှည် ခိုင်မာ–သော အနှစ်သာရ'။ ဝေံ ရှုပမှိ နိစ္စသာရ-ခုဝသာရအတ္ထသာရဝိရဟေန နိဿာရမေဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅၀။)

ခုဝသီလ (တိ) [ခုဝ+သီလ] မြဲသော သီလရှိ သော၊ သီလမြဲသော၊သူ။ တတ္ထ ခုဝသီလော (ခုဝသီလီ၊သီ) စ ဟောတိ ဌိတသီလော စ။ အံ၊၁။၂၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။ ခုဝသီလော-တိ နိဗဒ္ဓသီလော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။၄၅၉။)

ခုဝသုတ္တ (နာ) [ခုဝ+သုတ္တ။ (ခြေ၀သူတြ-သံ)] ခုဝသုတ်၊ အမြဲထာ၀ရတည်ရှိသော ခုဝအမည် ရှိသော နိဗ္ဗာန်နှင့် ယင်းနိဗ္ဗာန်သို့ ရောက် ကြောင်း အကျင့်ကို ဟောပြရာသုတ်။ အသခ် တသံယုတ် ပေယျာလ-ကြည့်။

ခုဝသေတု (ပု) [ခုဝ+သေတု] (က) အမြဲ–နိစ္စ–ထာ၀ရ–သွားလာရာ ဖြစ်သော တံတား။ (ခ) အမြဲခင်းထားအပ်သော တံတား။ ခုဝ-သေတု ဝါ(ဝိ၊ဒု။၁၄၅)တိ ယတ္ထ ရုက္ခသဟ-ဿမယော ဝါ ပဒရမဒ္ဒေါ ဝါ ဇဿ်သတ္ထ-သေတုဝါ ဟတ္ထိအဿာဒီနံ သဉ္ဇရဏယောဂ္ဂေါ မဟာသေတု ဝါ အတ္ထိ၊ အန္တမသော တခ်-ဏညေ၀ရုက္ခံ ဆိန္နိတ္ဝာ မနုဿာနံ သဉ္ဇရဏ-ယောဂ္ဂေါ ကေ၊ပဒီကသေတုပိ ခုဝသေတု-တ္ဝေ ဝ သခ်္ခ် ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။၃၂၇။

ခုဝသေတုနာ၀ါပရိယေသန (နာ၊ဝိ) [ခုဝသေတု-နာ၀ါ+-ပရိယေသန] အမြဲခင်းထားအပ် သော တံတား (နှင့်) အမြဲကူးသွားကြောင်း လှေကို ရှာမှီးခြင်း။ ယဒိ နဒီသရံ ဗာဟုနာ တရိတုံ သမတ္ထော ဘ၀တိ၊ ကိံ ခုဝ-သေတုနာ၀ါပရိယေသနေန။ မိလိန္ဒ။၃၃၂။

ခုဝသေ၀နာ (တိ) [ခုဝ+သေ၀နာ] အမြဲ-မပြတ်–မှီ၀ဲအပ်သော(ကမ္မဋ္ဌာန်း)။ တ္ထေက် ဟိ ထေရဿ ခုဝသေ၀နံ (ခုဝါသေ၀နံ-သီ၊ ခုရသေ၀နံ၊သျာ) အာ၀ဇ္ဇနပဋ္ဌိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၆။ ခုဝသေ၀နာ့ နိယတသေ၀ိတ်။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၀။ ခုဝသေ၀နာ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၉) ဋ္ဌ နိယတသေ၀နံ ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၃၂၂။

ခုဝဿ၀ (တိ) [ခုဝ+သ၀] အမြဲ–မပြတ်–ယိုစီးထွက်ကျသော မစင်မကြွယ် ရှိစဖွယ် ရှိသော။ ဇ၀မေ၀ါ' ဟံ ဣမံ ကာယံ၊ နဝစ္ဆိဒ္ဒ ခုဝဿ၀ံ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ ခုဝဿ၀ဋ္ဌိ ခုဝ-နိဿန္ဒံ၊ နိစ္စံ ပဋ္ဌရဏသုစိဋ္ဌိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဋ္ဌ။၉၅။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၂။)

ရူပ (နာ) [ရူပ+အ။ နိတိ၊ဝေ။၁၂၂၊၃၂၇။ ရူပ+အစ်။ P.S.D.။ ရူပေါ ဘူ တာ၀ေ စု ဒီတျံ။ ဝေတ္ထတ္ထ။၂၀၆။ ရုပ....ဒီ၀နေ, တာ-ပနေ။ ထောမ။ ရူပ တာ၀ေ။ ကဝိကပ္ပဒုမ။ (ရူပ-သံ၊ပြာ၊ သီဟိုဠ်။ ရူ၀ - ပြာ၊ အဒ္ဓ-မာဂမီ)] အရိုးအထုံ၊ အရိုးတိုင်၊ အမွှေး တိုင်။ (နံ့သာ၊ နံ့သာမှုန့်။ စိန္တာမဏိ။ အမွှေးအကြိုင် နံ့သာ၊ အရိုး, မီးခိုး။ ဝိလျံ

S.E.D.။ ပြခြင်း, ပူလောင်စေခြင်း။ ထောမ။ နံ့သာတုံး နံ့သာခဲမှ ထွက်သောအခိုး၊ နံ့သာခဲအထူး။ ပြာ၊ ဓာန်။) ဓူပံ(ဓူမံ၊က) သိတ္တံ ပိလောတိဠ္ဠ မုခပုဏ္ဏနသုတ္တက်။ အပ၊ ၁။၃၅၃။ ဓူပံ (ဓူမံ၊သီ၊က) ဒတ္တာန သုဂတော၊ သံဃေ ဂဏဝရတ္တမေ။ အပ၊၁။၃၆၉။

ဓူပါနိ (ပ၊ဗ)—အပ၊၂။၁၆၇။ ထေရ၊ ၆။၂။၄၀။ ဓူပံ (ဒု၊ဇ)—အပ၊၁။၈၇။ အပ၊ ၂။၂၈၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၇၆။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၃၇။ အပ၊ဌ၊၁။၂၉၀။ ဓူပေန (တ၊ဇ)— အပ၊ ဌ၊၂။၁ဂဂ။ ဓူပေဟိ (တ၊ဗ)— အပ၊ဌ၊ ၁။၇၇။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁ဝဂ။

ဓူပစုဏ္ဏန္ဓကာရ (တိ) [ဓူပစုဏ္ဏ + အန္ဓကာရ] အခိုး, အမှုန့်ဟူသော အမိုက်မှောင်ရှိသော၊ အခိုးမှုန့်တို့ကြောင့် မိုက်မှောင်သော။ တတ္ထ တတ္ထ ပဋ္ဌိမာလာဂုဋ္ဌဝိပ္ပကိဏ္ဏံ နာနာသုရ-ဘိကုသုမသင်္ခိတဓရဏီတလံ ဓူပစုဏ္ဏန္ဓကာရံ အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇ဂ။

ဓူပဒါန (နိ) [ဓူပ+ဒါန။ (ဓူဝဒါဏ-ပြာ)] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင် – ကိုပေးလှူခြင်း။ စတုန္ဓဝုတိတော ကပ္ပေ၊ ယံ ဓူပ' မဒါ' တဒါ။ ဒုဂ္ဂတိ' နာဘိဇာနာမိ၊ ဓူပဒါနသိဒံ ဖလံ။ အပ၊၁။၈၇။

ဓူပဒါယက (တိ) [ဓူပ+ဒါယက။ (ဓူဝဒါယဂ-ပြာ)] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင် –ကိုပေးလှူတတ်သော၊သူ။ ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဓူပဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၈၇။

ဓူပဒါယကတ္ထေရ (ပု) [ဓူပဒါယက+ထေရ] ဓူပဒါယကထေရ်။ (ယင်းသည် သိဒ္ဓတ္ထ ဘုရားရှင် သီတင်းသုံးရာ ဂန္ဓကုဋီကျောင်း ငယ်၌ စန္ဒကူး အကျော်စသော အခိုး အထုံ တို့ဖြင့် ပူဇော်မှုကို ပြုခဲ့သော ကောင်းမှု ကြောင့် ဤဘုရားရှင်လက်ထက် သာသနာသို့ ဝင်၍ရဟန်းပြု, ဝိပဿနာပွါးမျှားကာ ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။) ကတဓူပ-ပူဇာပုညတ္တာ နာမေန ဓူပဒါယကတ္ထေရောတိ သမ္ဗတ္ထ ပါကဋော။ အပ၊ဌ၊၂။၄၂။

ဓူပန (နိ) [ဓူပ+ယု။ (ဓူပန-သံ၊ ဓူဝဏ-ပြာ)] (က) အခိုးထုံခြင်း။ (ခ) ထုံခြင်း၊ ဆားခတ်ခြင်း။ (ပွဲလျက်၊ ထင်းရှူးစေး။ ထောမ။) (ဂ) သာသပဓူပနံ ဝါ (ပေတ။ ၁၂၄)တိ ယံ ဇာတာသာ ဒါရကာသာ ရက္ခ-ဏတ္ထံ သာသပေန ဓူပနံ ကရောန္တိ။ ပေတ၊ ဌ။၁ဂ၃။ (ခ) လောဏဓူပန (သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇)န္တိ လောဏဏ္ဍ ဓူပနဋ္ဌ လောဏဓူပနံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၄၄၅။

ဓူပပူဇော (ထိ) [ဓူပ+ပူဇော] အခိုးအထုံ–အခိုးတိုင်–အမွှေးတိုင်–တို့ဖြင့် ပူဇော်ခြင်း။ တသာ ဘဂဝတော ဂန္ဓကုဋိယံ စန္ဒနာဂရ-ကာဌ္ဌနုသာရိအာဒိနာ ကတေဟိ အနေ-ကေဟိ ဓူပေဟိ ဓူပပူဇံ အကာသိ။ အပ၊ ဌ၊၂။၄၂။

ဓူပယမာန (တိ) [ဓူပ+ဏယ+မာန] (၁) ပူစေ – ပူအောင်လို – ချက်–သော။ (၂) တုန်လှုပ်စေ–တိုက်ခတ်စေ–အပ်သော။ (၃) သူပဗျဥ္ဇနံ ဓူပယမာနာယ (ပစမာနာယ၊ ချာ) ကေသာ ဣတ္ထိယာ ဘာဇနတော အဂ္ဂိဇာလာ ဥဋ္ဌဟိတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၅။ (၂) ဝါတဓုတာတိ မန္ဒေန မာလုတေန ဓူပယမာနာ (ဓူယမာနာ၊သီ)။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၅ဇ။

ဓူပါယတိ (ကြိ) [ဓူပ+အာယ+တိ။ မောဂ်၊ ၅။၁ဝ။ ဓူပ တာပေ ဓူပါယတိ။ ထောမ။ (ဓူပါယတိ, ဓူပါယတေ-သံ)] (က) အခိုးကို ပြု၏၊ အခိုးလွှတ်၏။ (ခ) ပူလောင်စေ၏။ (ဂ) နိ ဓူပါယတိ (အံ၊၁။၅၁၅)တိ အဗ္ဗတ္ထိကသာ ဥပါဒါယ ဘဏ္ဍာဝိစရိတ-

ဝသေန နဂ္ဂပါယတိ။ အံ၊ဌ၊၂။ဒုဂဂ။ (–အပ၊ ၁။ဘ၉ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ဒ၃၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂။ အံ၊ဌ၊၁။ဒဂ၂။) (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ရူပါယန (နာမ်) [ရူပ+အာယ+ယု] အခိုးကို ပြုခြင်း၊ အခိုးလွှတ်ခြင်း၊ ပူလောင်စေခြင်း။ သလ္လောတိ ဝါ ရူပါယနန္တိ ဝါ ဣမေသံ ဓမ္မာနံ အတ္ထတော ကေတ္ထံ။ နေတ္တိ။၂၁။ ရူပါယတိ သန္ဓာပေတိ ပရိဒဟတိတိ ရူပါ-ယနာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ဘ၂၄။

ရူပါယိတ (တိ) [ရူပ+အာယ+တ] ပူလောင်-စေအပ်–လောင်ကျွမ်းအပ်–သော။ ဣဒ္ဓာ-ရူပါယိတော (သံ၊ဘ။ဒ၇)တိ ဣဒ္ဓာယ အာ-ဒိတ္တော။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဂ၉။ ကိသာ ရူပါယိတော-(နေတ္တိ။၂၀)တိ ကိသာ ကေန ကာရဏေန ရူပါယိတော သန္ဓာပိတော လောကော။ နေတ္တိ၊ဌ။ဂဒ။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။ဘ၂၀။)

ရူပိတ (တိ) [ရူပ+တ။ (ရူပိတ-သံ၊ ရူပိအ-ပြာ၊ ရူပိယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (ခ) (က) မှေးထုံအပ်သော။ (ခ) ထုံအပ်သော (ဆား ခတ်အပ်သော။ မဓု၊ ပါရာ၊ သျ။)။ (၂) ပူလောင်–ပူပန်– စေအပ် – လောင်ကျွမ်း-အပ်–သော။ (ခ) (က) ရူပိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၆)နှင့် ဝါသိတံ ဂန္ဓိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၀၄။ (–အံ၊ဌ၊၂။ဘ၇ဂ။) (ခ) အဇိကာ တဏ္ဍုလေ ဝါ "သိတံ ဥဒကံ ရူပိတံ အရူပိတ"နှင့် ဝါ ဝုတ္တော ယံ ဝုတ္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၇၂။ (၂) တိဟိ ဟောဌ်မမဂ္ဂေဟိ စ ဝိရူပိတာ ဘုသံ ရူပိတာ သန္ဓာပိတာ ဒဠှာတိ အတ္ထော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ဘ။ဘ၉။

ရူပိတဝါသိတ (တိ) [ရူပိတ+ဝါသိတ။ (ရူပိတ-ဝါဒိတ-သံ၊ ရူပိအဝါသိယ-ပြာ)] အခိုး အထုံတို့ဖြင့် မှေးထုံအပ်သော။ ကဒလိယော စ ဧရေ စ ဥဿာပေတ္တာ သကလနဂရံ ရူပိတဝါသိတံ ကရောန္တိ။ မ၊ဌ၊၂။ဧ၉ဧ။ (–သံ၊ ဌ၊ဒ။ဘ၅၂။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။၂ဂ၁။)

ရူပေတိ (ကြိ) [ရူပ+ဏေ+တိ။ ဓာတ္တတ္ထ။ ၂ဝ၆။ ရူပ တာပေ ရူပါယတိ၊ ရူပါယတေ။ ကဝိကပ္ပဒုမ။] (ခ) ထုံစေ၏၊ မှေးကြိုင်-စေ၏။ (၂) ပူလောင်စေ၏၊ လောင်ကျွမ်း-စေ၏။ (ဒ) ဆိုး၏။ (ခ) ယေန သီလဂန္ဓေန အနုလိတ္တာ ဘဂဝတော ပုတ္တာ သဒေဝကံ လောကံ သီလဂန္ဓေန ရူပေန္တိ သမ္ဗဒ္ဓ-ပေန္တိ။ မိလိန္ဒ။ဒ၁ဂ။ ကာလေန ကာလံ ရူပေသိ (အပ၊ဘ။၂၅၂)နှင့် သမ္ဗတ္တသမ္ဗတ္ထ-ကာလာနုကာလေ ရူပေသိ။ အပ၊ဌ၊၂။ ဘဂဂ။ (၂) ဥပါဟာ ဥဒကံ ရူပေတိ။ မ၊ ဌ၊ဒ။ဂ၃။ (ဒ) (နိတိ၊ဓ။ဒ၂၃)-ကြည့်။

ရူပေန္တိ (ကြိ) [ရူပ+ဏေ+အန္တိ] ထုံစေကုန်-၏၊ မှေးကြိုင်စေကုန်၏။ ရူပေတိ (ခ) ကြည့်။

ရူပေသိ (ကြိ) [ရူပ+ဏေ+ဏှိ] ထုံစေခဲ့ပြီ၊ မှေးကြိုင်စေခဲ့ပြီ။ ရူပေတိ-ကြည့်။

ရူမ (ပု) [ဌ+မန်။ ဓုနာတိ ကမ္ပတိတိ ရူမော။ ကစ္စည်း။ဇ၂၂။ (–ရှ။ဇ၅၂။ နိတိ၊ သုတ္တ။ဘ၂ဒ၄။ နိတိ၊ဓ။၂၄ဧ။) အယံ ရူမ-သဒ္ဒေါ ကောဝေ တဏှာယ ဝိတဏ္ဍေ ပဋ္ဌ-သု ကာမဂုဏေသု ဓမ္မဒေသနာယ ပဏ-တိရူမေတိ ဣမေသု အတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဒ၆။ ကောဝေတဏှာဝိတဏ္ဍေသု၊ ပဋ္ဌ-ကာမဂုဏေသု စ။ ဒေသနာယဉ္စ ပဏတိ၊ ရူမေ ရူမော ပဝတ္တတိ။ နိတိ၊ဓ။၂၅ဝ။ (ခ) (က) အခိုး၊ အင့ေ။ (ခ) မီးခိုး။ (ဂ) မီး။ (ဃ) အခိုး အထုံ၊ အခိုးတိုင်၊ အမှေးတိုင်။ (၂) အမျက်ထွက်ခြင်း "ကောဓ"။ (ဒ) တပ်မက်ခြင်း – အလို အာသာ– "တဏှာ"။ (ဌ) ကြံစည်-တွေးတော–ခြင်း "ဝိတက်"။ (ဍ) ကာမ

အနှောင်အဖွဲ့၊ ကာမအစု "ကာမဂုဏ်"။ (၆) တရားဟောခြင်း "ဓမ္မဒေသနာ"။ (၇) မီးခိုးထခြင်း၊ သေခြင်း၊ ကွယ်လွန်ခြင်း။ (တီ) (၈) ဖျော့သောအဆင်း–မီးခိုးရောင် –ရှိသော။ (၉) အခိုး – အင်္ဂေ – ရှိသော။ (မီးခိုး၊ နှင်း၊ ကောင်းကင်တွင် တခဏမျှ ထူးခြားသည့်အရာ၊ တိမ်တိုက်၊ အခိုးရှုခြင်း၊ လေအန် – လေချဉ်တက် – ခြင်း၊ အိမ် အလောက်အဥ်အတွက် ပြင်ဆင်ထားသော နေရာ။ P.S.D. ။)

(၁) (က) အခိုး၊ အင်္ဂေ ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ခွမ် ပါတုံ။ ဝိဘ။၂၉၆။ ဒ္ဒိန္နမ္ပိ သရီရတော ဥဂ္ဂတာ ခွမာ ယာဝ ဗြဟ္မ-လောကာ ဥဋ္ဌဟိ သု။ ဓမ္မာ၊ ၂။၁၅ဂ။ (ခ) မီးခိုး။ ခွမော ပညာဏမဂ္ဂိနော။ သံ၊၁။၃၉။ ဇာ၊ ၂။၃၂၇။ မ၊ဌ၊ ၂။၃၆။ သံ၊ ဌ၊၁။ဇ၁။ (ဂ) မီး။ ခွမကဋ္ဌဿ, ခွမဝဏ္ဏ-တ္ထိ ကြည့်။ (ဃ) အခိုးအထုံ၊ အခိုးတိုင်၊ အမှေးတိုင်။ အပရာ ဒေဝတာ....ခွမေဟိ ပူဇ-ယမာနာ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၅။ ခွမတဋ္ဌက-လည်း ကြည့်။ (၂) အမျက်ထွက်ခြင်း "ကောဓ"။ ကောဓော ခွမော (သံ၊၁။ ၁၇၁)တိ တဝ ဥဏ္ဏာ ဥပဂ္ဂတ်ကိလေသ-ဌေန ကောဓော ခွမော။ သံ၊ဌ၊၁။၂၁၇။ ကောဓော ခွမော (မ၊ဌ၊၂။၃၆)တိ ဣဒ္ဓေ ခွမပရိယာယေန ကောဓော ဝုတ္တတ္တာ ခွမ-သဒ္ဒေါ ကောဓေ ဝတ္တတိ။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁၀၅။ (၃) တပ်မက်ခြင်း–အလိုအာသာ–"တဏှာ"။ ခွမာယိတ (၂)-ကြည့်။ (၄) ကြံစည်–တွေးတော–ခြင်း "ဝိတက်"။ ခွမာယနာ, ခွမော-ယန္တ(၂)-ကြည့်။ (၅) ကာမအနှောင်အဖွဲ့၊ ကာမအစု 'ကာမဂုဏ်'။ ရဇော စ ခွမော (ဇာ၊၁။၁၃ဂ) .... ဣတိ ရဇခွမသရိက္ခ-တာယ ဧတေ ကာမာ ရဇော စ ခွမော စာတိ မယာ တုယ္ဟံ ပကာ-သိတာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ (–မ၊ဌ၊ ၂။၃၆။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁၀၅။) (၆) တရားဟောခြင်း 'ဓမ္မဒေသနာ'။ နှ ခွမ် ကတ္တာ ဟောတိ-(မ၊၁။ ၂ဂ၃။ အံ၊၃။၅၄ဂ)တိ သော ဂေါပါ-လကော ခွမ် ဝိယ ဓမ္မဒေသနာခွမ် နှ ကရောတိ။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၆ဂ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၅။ ဥဏ္ဏဂ္ဂိဇာလသမုဋ္ဌာနဿ ပုဗ္ဗဂ်မောတိ ခွမော ဝိယာတိ ခွမော။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁၉၆။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၃၆၇။ (၇) မီးခိုးထခြင်း၊ သေခြင်း၊ ကွယ်-လွန်ခြင်း။ ခွမကာလ-ကြည့်။ (တီ) (ဂ) ဖျော့သောအဆင်း–မီးခိုးရောင် – ရှိသော။ ဒုမ္မဝါသီတိ ခွမော ခွသရော၊ အနဋ္ဌိတာမဏ္ဍိ-တောတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဌီ၊၃။၃၃။ (၉) အခိုး–အင်္ဂေ – ရှိသော။ ခွမဂ်ါရရဟိတ-ကြည့်။

ခွမော (ပ၊ဇ)— သံ၊ဌ။၃၉။ အံ၊၁။၃ဖ၂။ ဇာ၊ဌ။၁၃ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇ဝ။ မ၊ဌ၊ ၂။၃ဖ၆။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၃၅။ သံ၊ဌ၊၁။ဖ၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃ဝ၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၅၊ ၄၂ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁ဖ၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၄၄ဝ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁ဝ၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဝ ၂။ အပ၊ ဌ၊၁။ ဂ၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ဂဝ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂ ၂ ဖ၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၂ ၉ ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ဖ။ ၁၃၁။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄ ၅ ၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၃ ။ သီ၊ဌီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၂ ။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၃ ဖ ၇ ။ ခွမော (ပ၊ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ။ ခွမ် (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊၃။ ၂ ၉ ဖ ။ မ၊ ၁ ။ ၂ ဂ ၃ ။ ဗ ၁ ။ ၃ ၅ ။ ဇ ၁ ။ ၁ ၃ ။ ဝ ၁ ။ ၁ ၃ ။ ခ ။ ၁ ။ ၁ ။ ။ ။

၁။၁၉၆။ ခူမေဟီ(တ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊၁။၇၅။ ခူမတော(မ၊ဇ)— ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၈၇။ ခူမဿ(ဆ၊ဇ)— သီ၊ဌ္ဌိ၊သစ်၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဌ္ဌိ၊၁။ ၂၁၉။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၉၆။ ခူမေ(သ၊ဇ)—မ၊ဌ၊ ၁။၃၄၃။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၄။ ခူမေသု(သ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊၁။၂၃၂။

ခူမ၂ (တိ) [ခူမ+အ] မီးခိုးနှင့်တူသော (တိမ်တိုက်-စသည်)။ ခူမဝလာဟက-ကြည့်။

ခူမကဋ္ဌ၊ (ပု) [ခူမ+ကဋ္ဌ၊] မီးမွှေယောက်မ၊ မီးကိုသောက်ကြောင်းဖြစ်သော ယောက်မ။ ပါဠိယံ ပန အနာဂတာနိပိ ဘိက္ခိရ-ပဋ္ဌိဂ္ဂဟ ဥဋ္ဌ,ကဒ္ဒိကဋ္ဌ၊ပါတိတဋ္ဌကသရက-သမုဋ္ဌအဂ်ိရကပလ္လခူမကဋ္ဌ၊အာဒီနိ.... ဂရ-ဘဏ္ဍာနီ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၇၉။ ကခ်ိ။ ၂၆၁။ ခူမက-ဋ္ဌ၊။ (သံ၊ဌ၊၁။၁ဂဂ)တိ ခူမပါန်။ သံ၊ဌ္ဌိ၊၁။ ၂၄၀။

ခူမကဋ္ဌ၊က (ပု) [ခူမ+ကဋ္ဌ၊+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ကဟံ ခူမကဋ္ဌ၊ကော၊ ကဟံ ယညသုတ္တကန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၁၇။

ခူမကာရီ (တိ) [ခူမ+ကရ+ဏီ။ (ဒုမကာရိန်-သံ)] အခိုး–အထိုး–ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ (ခူမကာရီအမည်ရှိသော)သူ။ ခူမကာရိဿ သန္တိကေ။ ဇာ၊ဌ။၁၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃ဂဝ။ ပုမ္မေ ခူမကာရီ နာမေကော အဇပါလပြာဟ္ম-ကော....ဝသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၉။

ခူမကာလ (ပု) [ခူမ+ကာလ] မီးခိုးထရာ–မီးသင်ကြိုက်ရာ–သေရာ–အချိန်–အခါ–ကာလ။ အယံ ဝိယာရော တေသောဝါတိ ဇေ ခူမ-ကာလေ အပလောကေတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂဌ။ အတ္ထနော ပုတ္တံ အမ္မာကံ ခူမကာလေ ရဇ္ဇံ ကာရေတု။ ဇာ၊ဌ၊၃။၂ဝ၂။ ခူမကာလန္တိ မတကာလံ၊ မတကာလံ ဟိ သရီရဗျာပန-ဝသေန ခူမဌ္ဌယနတာယ ခူမကာလန္တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ္ဌိ၊၅။၃၇၃။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။ဂ၀၁။ သာရတ္ထ၊ ၄၄၉။ ဒီ၊ဌ္ဌိ၊၃။ ၂။၁၂၆။)

ခူမကာလိက (တိ) [ခူမကာလ+ဏိက] မီးခိုးငြိမ်းရာအခါရှိသော။ (တိုတောင်းသောအခါ ရှိသော။) ခူမကာလိက (ဝိ၊ဌ။၃၂၄၊ဌ၊၅)ဣန္ဒ ဏ္ဍဒ် ယာဝဿ စိတကခူမော နပညာယတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂဌ။ ခူမကာလော တေဿာတိ ခူမ-ကာလိကံ စိတကခူမဝုပသမတော ပရံ အပ-ဝတ္ထုနတော။ သာရတ္ထ၊၃။ဌ၄၉။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁ဂ၅။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၆၆။ ဒီ၊ဌ္ဌိ၊၂။၁၂၆။ အံ၊ဌ္ဌိ၊ ၃။၁၆ဌ။)

ခူမကေတု (ပု) [ခူမ+ကေတု။ ခူမော ကေတု ဝေဟော ယဿာတိ ခူမကေတု။ ဝ၁န်၊ဌ္ဌိ။၃ဌ။ (ခူမကေတု-သံ၊ ခူမကေဋ-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ခူမကေတု၀-သီဟိုဠ်)] (၁) မီး၊ ဆီမီး၊ မီးရှူးမီးတိုင်၊ မီးပုံ။ (၂) မီးရောင်ကဲ့သို့ ထွက်ခြင်း၊ ကြယ်တံခွန်လွှတ်ခြင်း၊ ကြယ်ဥက္ကာကျခြင်း။ (၃) ဥပါတ်နိမိတ်ကိတ်ကြီဟ်။ (၁) ခူမကေတု စ ဒိဿတိ (အပ၊၂။၁၂၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။ဂ၃)တိ ခူမရာဇသဟိတော အဂ္ဂိ ကွန္ဒော စ ဒိဿတိ။ အပ၊ဌ၊၂။ ၂၃၀။ ခူမ-ကေတူ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂ဂ)တိ အဂ္ဂိ ဝုစ္စတိ၊ ဣမ ပန ပဒီပေါ ဒဋ္ဌဗ္ဗော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁ဂ၃။ (–ဇာ၊၁။ ၂ဝဂ၊၃ဌ၉။ ဝိမာန၊ဌ။၁၄ဌ။ စရိယာ၊ ဌ။၁၃ဌ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၂ဌ-၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၅။) (၂) အဂ္ဂိသိခရူမသိခါဒိနံ ဗဟုဝေ ပါတုဘာ-ဝေါ ဇေ ဒိသာဒါဟော နာမတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ၊ တဒေဝ "ခူမကေတူ"တိ လော-ကိယာ ဝဒန္တိ။ သီ၊ဌ္ဌိ၊သစ်၊၁။၃၇၃။ (၃) အထုပ္ပါတေ သိယာ ခူမ-ကေတုဝေဿာနရေပိ စ။ ဝ၁န်။ဌ၄ဂ။ ဥပ္ပါတေ ဘူတဝိကတိယံ။ ယင်း-ဌ္ဌိ။

ခူမကေတု၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ခူမကေတု-မည်သော – စကြာ – စကြဝတေး – စက္ကဝတ် –မင်း။ တေရသေ ဇေတော ကပ္ပသတေ၊ အဌ္ဌာ-

သုံ ဓူမကေတုနော။ သတ္ထရတနသမ္ပန္နာ၊ စက္ကဝတ္တိ မဟာပုဗ္ဗလာ။ အပ၊၁။၂၁၉။

ဓူမဂန္ဓ (ပု) [ဓူမ+ဂန္ဓ။ (ဓူမဂံ-ပြာ)] အခိုးနံ့။ တံ ဓူမဂန္ဓေနာ (ဇာ၊၁။၁၇၁)တိ တေန ဓူမဂန္ဓေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၀။

ဓူမဂ်ါရရဟိတ (တိ) [ဓူမဂ်ါရ+ရဟိတ] အခိုးအငွေ့ရှိသောမီးကျီးခဲမှ ကင်းသော။ နိဒ္ဒ။-မဂ်ါရေနာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၆)တိ ဓူမဂ်ါရရဟိ-တေန ကေဝလေန အဂ္ဂိနာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၅၅။

ဓူမဇာလဥပဒ္ဒဝဘယ (နာ) [ဓူမဇာလ+ဥပဒ္ဒဝ-+ဘယ] (က) မီးခိုး, မီးလျှံ ဟူသော ဘေးရန်မှ ကြောက်ခြင်း။ (ခ) မီးခိုး,မီးလျှံ တို့ဖြင့် နှိပ်စက်ခြင်းမှ ကြောက်ခြင်း။ ပေါ-ရိသာဒေန ဟိ ရုက္ခဿ ဓူမဇာလဥပဒ္ဒဝဘ-ယေန ပဋ္ဌိက္ကမိတ္မာ အဂ္ဂိ ကတော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၅၃၀။

ဓူမဇာလုဋ္ဌာန (နာ) [ဓူမဇာလ+ဥဋ္ဌာန] မီးခိုး, မီးလျှံထခြင်း။ သော ဟိ ဇာတောဝ ဝေဒိ-ယတိ၊ ဓူမဇာလုဋ္ဌာနေန ပညာယတိ၊ တသ္မာ "ဇာတဝေဒေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၂၂၃။

ဓူမတဋ္ဌက (ပု၊နာ) [ဓူမ+တဋ္ဌက။ (ဓူမစမက-သံ)] အခိုးအထုံ (ထည့်ရာ)ခွက်၊ နံ့သာခွက်။ ဂန္ဓတေလေန ဒီပံ ဇာလာပေတ္မာ ဓူမတဋ္ဌကံ ဌပါပေတ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၃။

ဓူမတိမိရဘာဝ (ပု) [ဓူမ+တိမိရ+ဘာဝ]မီးခိုး, အမိုက်မှောင်၏အဖြစ်။ ဘဂ၀ါ တံ ဓူမတိမိရ-ဘာဝံ ဘိက္ခူနံ ဒဿေတ္မာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။

ဓူမဒဇ္ဇပူဇာဒိက (တိ) [ဓူမဒဇ္ဇ+ပူဇာ+အာဒိ+ က] အခိုးတိုင် (အမွှေးတိုင်) သမန်းမြက် တို့ဖြင့် မီးပူဇော်ခြင်း အစရှိသော။ ကေစိ ဂယာသီရေ ဝေဒိ သဇ္ဇေတ္မာ ဓူမဒဇ္ဇပူဇာ-ဒိကေ ဥပကရဏေ ဥပနေတ္မာ အဂ္ဂိဟုတံ ဇုဟန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၆၈။ (ယင်းဥဒါန၊ဋ္ဌ-၌ ဓူမ-ဒဇ္ဇိပူဇာဒိကာ ဟု ရှိ၏။ ဓူမဒဇ္ဇပူဇာဒိကေ-ဟု ရှိရမည်။

ဓူမဒါန (နာ) [ဓူမ+ဒါန] အခိုးသောက် ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ မတ္တိကာဘာဏ္ဍေ.... အဂ်ါရကဋ္ဌာဟံ ဓူမဒါနံ ဒီပရုက္ခကော။ ဝိ၊သင်္ဂ။၃၀၈။

ဓူမဒါနက (နာ) [ဓူမ+ဒါန+က] အထက်ပုဒ်-နှင့် ကြည့်။ အဂ်ါရကဋ္ဌာဟံ ဓူမဒါနကံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၄။ ကခ်ီ။၂၆၄။ ဓူမံ ဒဒါတိတိ ဓူမဒါနကံ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋ္ဌီ၊၄။၂၆၇။

ဓူမဒုက္ခာနုညာတ (တိ) [ဓူမ+ဒုက္ခ+အနုညာ-တ] မီးကြောင့် (ဖြစ်သော) ဆင်းရဲခြင်းကို ခွင့်လွှတ်သော၊သူ။ အဂ္ဂိသန္တာပသုခံ ဣစ္ဆ-ဏ္ဏော ဓူမဒုက္ခာနုညာတော ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။ ၉၃။

ဓူမဓာန (နာ) [ဓူမ+ဓာ+ဟု] အခိုးသောက် ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓူမဓာနက (နာ) [ဓူမ+ဓာန+က] အထက်ပုဒ်-နှင့် ကြည့်။ ဓူမဓာနကဿ ဓူမနေတ္ထံ။ တံ ဟိ ဓူမံ ဓာရေဿ အနေနာတိ ဓူမဓာနံ၊ တဒေဝ ဓူမဓာနကံ။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋ္ဌီ၊၄။၂၆၇။

ဓူမန္ဓ (တိ) [ဓူမ+အန္ဓ] မီးခိုးအမိုက်မှောင်ရှိ သော၊ မီးခိုးမှုန်းသော၊ (က) ငှက်။ (ခ) ဖွတ်။ (ဂ) ယောကျ်ား။ (က) ဓူမန္ဓာ သကုဏာ အညတ္ထ ဂန္ဓုံ နာသက္ခိ သု။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ (ခ) ဂေါခေ ဓူမန္ဓာ ... ပလာ-ယိတုံ အာရဒ္ဓါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၁၄။ (ဂ) သော ဓူမန္ဓော ဟုတ္မာ....ဂါထမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဂ၄။

ဓူမန္ဓကာရ (တိ) [ဓူမ+အန္ဓကာရ] မီးခိုးအမိုက်-မှောင်ရှိသော (အရပ် မျက်နှာ-စသည်)

ဥက္ကာ သမန္တာ နိုပတိ်သု ဟောရာ၊ ရူမန္ဒ-
ကာရာ စ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၇။

ရူမနိုက္ခမနဆိုဒ္ဓ (နာ) [ရူမ+နိုက္ခမန+ဆိုဒ္ဓ] အခိုး
ထွက်ပေါက် (ခေါင်းတိုင်)။ အောက်ပုဒ်(၂)
ကြည့်။

ရူမနေတ္ထ (နာ) [ရူမ+နေတ္ထ] (၁) အခိုးသောက်
ပန်တူ၊ အခိုးသောက်တံ၊ ဆေးတံ။ (၂)
အခိုးထွက်ရာအပေါက် (ခေါင်းတိုင်)။ (၁)
အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ရူမနေတ္ထံ။ ဝိ၊၃။၂၉၆။
ရူမနေတ္ထန္တိ ရူမနာဠိကာ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဋီ၊၂။
၂၈၆။ ရူမနေတ္ထံ(ဒု၊ဇ)—ဇာ၊၁။၃၀၃။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၄။၃၆၃။ ရူမနေတ္ထေ (ဒု၊ဗ)— အပ၊၁။
၃၅၂၊၃၆၅။ (၂) ဣဋ္ဌကကုဋိကာယ ဣဋ္ဌကာ-
ဟိယေဝ ဝါတပါနေ စ ရူမနေတ္ထာနိ စ
ကရောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၇။ ရူမနေတ္ထ (ဝိ၊၄။
၂၅ဂ)ဣ ရူမနိုက္ခမနဆိုဒ္ဓံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၀။
(–၈၀။)

ရူမနေတ္ထထဝိကာ (ထီ) [ရူမနေတ္ထ+ထဝိကာ]
အခိုးသောက်တံ–ဆေးတံ–အိတ်။ အနုဇာ-
နာမိ ဘိက္ခဝေ ရူမနေတ္ထထဝိကဣ။ ဝိ၊၃။
၂၉၆။

ရူမပရိယာယ (ပု) [ရူမ+ပရိယာယ] ရူသေဒ္ဓါ၏
– ပရိယာယ် – စကား အပြောင်းအလဲ။
ကောဓော ရူမောတိ ဣတ္ထေ ရူမပရိယာယေန
ကောဓော ဝုတ္တတ္တာ ရူမသဒ္ဒေါ ကောဓေ
ဝတ္တတိ။ မ၊ဋီ၊၂။၁၀၅။

ရူမပါန (နာ) [ရူမ+ပါန] မီးကိုသောက်ကြောင်း
ဖြစ်သော ယောက်မ၊ မီးမှေ့ယောက်မ။
ရူမကဒ္ဒုဠ-ကြည့်။

ရူမရာဇသဟိတ (တိ) [ရူမရာဇ+သဟိတ] မီးခိုး
အရေးအကြောင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (မီးပုံ-
စသည်)။ ရူမကေတု (၁)-ကြည့်။

ရူမရာသိ (ပု) [ရူမ+ရာသိ] မီးခိုးအစု။ တတ္ထ
ခဏေ မာရော....ရူမရာသိ ဝိယ တိမိရပုဏ္ဏော
ဝိယ စ ဟုတ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၃။

ရူမရောရုဝ (ပု) [ရူမ+ရောရုဝ] ရူမရောရုဝရဲ့
မီးခိုးကြောင့် – ငိုယို – ဟစ်အော် – မြည်း
တမ်း–ရှုဖြစ်သော အဝီစိရဲ့။ ရောရုဝန္တိ ဒွေ
ရောရုဝါ ရူမရောရုဝေါ စ ဇာလရောရုဝေါ စ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၈ဂ။ "တိမိသ"ဣ
သည်တံ ရူမရောရုဝံ နာ့မ နရကံ ဂစ္ဆန္တိ။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၀။

ရူမဝဏ္ဏ (ထီ) [ရူမ+ဝဏ္ဏ] (၁) ဆေးလိပ်၊
အခိုးလိပ်။ (၂) မီးခိုးလိပ်၊ မီးခိုးလုံး။
(၁) ဘိက္ခု ရူမဝဏ္ဏံ ပဋိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ရူမံ
ပိဝတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁ဂ။ ရူမဝဏ္ဏဟာ တာဒဟု-
ပဋိဂ္ဂဟိတတ္တာ။ ဝိမတိ၊၂။၃ဂ။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။
၁၂၂။) (၂) ပဿ သော ရူမဝဏ္ဏံ ပညာ-
ယတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၆။

ရူမဝဏ္ဏ (တိ) [ရူမ+ဝဏ္ဏ] မီးခိုးအဆင်းရှိ
သော၊ မီးခိုး၏အဆင်း–ကဲ့သို့ – နှင့်တူ–
သော အဆင်းရှိသော။ မုခံ တုမှာကံ ရူမ-
ဝဏ္ဏန္တိ ဥမ္မဂ္ဂကဝစနမေဝ အဝေါစ။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ။ မုခံ တုမှာကံ ရူမဝဏ္ဏန္တိ တေ
ဒဟရသာမဏေရေ ဥပ္ပဏ္ဍေန္တော ဝဒတိ။
အံ၊ဋီ၊၁။၅၅။

ရူမဝလာဟက (ပု၊ နာ) [ရူမ + ဝလာဟက]
မီးခိုးနှင့် တူသော – တိမ်တိုက် – မိုး
တိမ်၊ မီးခိုးအလား မဲနက်သော မိုးတိမ်။
တတ္ထ ဟိ ခဏေ ရူမဝလာဟကာ ဝိယ တိမိ-
ရဝလာဟကာ ဝိယ စ ဥဋ္ဌဟိ်သု။ သံ၊ဋ္ဌ၊
၁။၁ဇ၉။ ရူမသဒိသာ ဝလာဟကာ ရူမ-
ဝလာဟကာ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၁၉။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၀၉။)

ရူမဝါသဂန္ဓ (ပု) [ရူမ+ဝါသ+ဂန္ဓ] အခိုးဖြင့်
ထုံအပ်သော နံ့သာ၊ အခိုးအထုံ အနံ့။ ရူမ-

ဝါသဂန္ဓာဒီဝသေန ဂန္ဓာရမ္ဗဏ် ဝါ။ အဘိ၊ ၆၊ ၂။၁၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ဂ၃။

ဓူမဝေဂ (ပု) [ဓူမ+ဝေဂ] မီးခိုးအဟုန်။ နာဂ-ရာဇာ ဓူမဝေဂံ သဟိသုံ အသက္ကောန္တော ပဇ္ဇလိ။ ဓမ္မ၊ ၆။၁၅ဂ။

ဓူမသဒိသ (တိ) [ဓူမ+သဒိသ] မီးခိုးနှင့်တူသော။ ဓူမဝလာဟက-ကြည့်။

ဓူမသဘာဝကရဏ္ဍ (ပု) [ဓူမသဘာဝ+ကရဏ+အတ္ထ] မီးခိုး၏ သဘောကို ပြုခြင်းဟူသော အနက်။ ဓူမသဘာဝ ကရဏဍ္ဍေန ဓူမောတိ စ မယာ ပကာသိတာ။ မ၊ ၆။ ၁၀၅။

ဓူမသမာနဝဏ္ဏ (တိ) [ဓူမသမာန+ဝဏ္ဏ] မီးခိုးနှင့်တူသော အဆင်းရှိသော။ ဝတ္ထံ ဗ္ဗဒ် ဓူမသမာနဝဏ္ဏံ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၄။ ဇာ၊ ၆။ ၂။ ၁၅ဂ။

ဓူမသိခါ (ထီ) [ဓူမ+သိခါ။ ဓူမော သိခါ စူဠာ ယဿ ဓူမသိခါ။ ဓာန်ခြီ။ ၃၄။ (ဓူမခိခါ-သံ၊ ဓူမသိ။ ဘာ-ပြာ)] (၁) မီးခိုး၏-အစွန်း-ထိပ်ဖျား။ (တိ)(၂) မီးခိုးဟူသော အစွန်း-ထိပ်ဖျား-ရှိသော (နဂါးမင်း)။ (၃) အစွန်း-ထိပ်ဖျား-၌ အခိုးရှိသော (မီး)။ (၁) ဓူမသိခါ ဝိယ စ ...ဥပဌာတိ။ ဝိ၊ ၆။ ၂ဂ။ ဥပါရိ ဓူမသိခံ ဝါ အမနုသိက-ရိတ္တာ ...ဂဏ္ဌိတမ္ပံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဒ၆။ (တိ)(၂) နာဂရာဇာ ...အဂ္ဂိသိခေါ ဓူမသိခေါ။ ဝိ၊ ၆။ ၁ဂ၃။ စူဠနိ၊ ၆။ ၄၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂ဂ၁)။ (၃) ဇလမိဝ ဓူမသိခေါ (ဝိမာန။ ၅၁)တိ ဇ-လန္တော အဂ္ဂိ ဝိယ။ အဂ္ဂိ ဟိ တဿ အဂ္ဂတော ဓူမော ပညာယတီတိ "ဓူမသိခေါ ဓူမဇကတ္ထ"-တိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁၄ဖ။

ဓူမာကာရတာ (ထီ) [ဓူမာကာရ+တာ] အခိုးဟူသော အခြင်းအရာ၏ အဖြစ်။ ဓူမာယန-ဘာဝေါ ဓူမာကာရတာ။ သံ၊ ဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၄ဖ။

ဓူမာပေတ္တာ (ကြိ၊ ဝိ) [ဓူမ+ဏာပေ+တ္တာ] (ချင်းပြုတ်-စသည်ဖြင့်)ထုံစေ၍။ တက္ကသလာ ကမ္ပိ သဘာဝဌာနေ ပါပေတ္တာ ဝါ ပစာ-ပေတ္တာ ဝါ ဓူမာပေတ္တာ ဝါ ထေရာနံ ဒါတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ၆။ ၄။ ၁ဝ၁။ ဝိ၊ သင်္ခ။ ၂၇၅။

ဓူမာယတိ (ကြိ) [ဓူမ+အာယ+တိ။ ကစ္စည်း။ ၄၃၅။ ရူ။ ၅၃ဖ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၁၁။] အခိုးလွှတ်၏၊ အခိုးကဲ့သို့ (မိမိကိုယ်ကို) ပြုကျင့်၏။ အာသ ခေါ အာယသ္မာ စူဠပန္ထကော.... ဓူမာယတိပိ ပဇ္ဇလတိပိ။ ဝိ၊ ၂။ ၇၇။ ဘိက္ခု ဘိက္ခု အယံ ဝမ္မိကော ရတ္တိ ဓူမာယတိ ဒိဝါ ပဇ္ဇလတိ။ မ၊ ၁။ ၁၉ဖ။ (–ဝိ၊ ၃။ ၂ဖ၆။ ပဋိသံ။ ၃ဂဂ။ ပေတ။ ၁၃၀၊ ၁၃၁။ ဝိ၊ ၆။ ၁။ ၄ဂ။ မ၊ ၆။ ၂။ ၃၄–၇။ ပဋိသံ၊ ၆။ ၂။ ၂၇၄။ ပေတ၊ ၆။ ၃၁။) သိနေရု စ ပဗ္ဗဘာရာ ဓူမာယန္တိ။ အံ၊ ၂။ ၄၇၅။ အက္ခိနိ မေ ဓူမာယန္တိ။ ဓူမာယိ—မ၊ ၆။ ၁။ ၁ဖ၅။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁။ ၂။ ၃ဂ။ ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၅ဝ၂။ အပ၊ ၆။ ၁။ ၂၇ဖ။

ဓူမာယနဘာဝ (ပု) [ဓူမာယန+ဘာဝ] အခိုးကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်။ ဓူမာယိ-တတ္တ (သံ၊ ၂။ ၁ဝ၁)နှင့် ဓူမာယနဘာဝံ။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၂ဂဖ။ ဓူမာကာရတာ လည်း ကြည့်။

ဓူမာယနာ (ထီ၊ နှ) [ဓူမ+အာယ+ယု+အာ] (၁) အခိုးလွှတ်ခြင်း။ (၂) ကြံစည်-တွေးတော-ခြင်း။ (၁) ကာ ရတ္တိ ဓူမာယနာ ကာ ဒိဝါ ပဇ္ဇလနာ။ မ၊ ၁။ ၁ဖ၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၂ဖ။) (၂) အယံ ရတ္တိ ဓူမာယနာ။ မ၊ ၁။ ၁ဖ၇။ မ၊ ၆။ ၂။ ၃ဖ။ ဓူမ (၄) လည်း ကြည့်။

ဓူမာယန္တ (တိ) [ဓူမ+အာယ+အန္တ] (၁) အခိုးလွှတ်သော၊ အခိုးထွက်သော။ (၂) ကြံစည်-တွေးတော-တတ်သော၊ ဝှပန် တတ်သော။ (၁) မဟန္တာနိ မဟန္တာနိ ပဗ္ဗတာကူ-ဋာနိ ဓူမာယန္တာနိ ပဇ္ဇလန္တာနိ....သမ္ပတ္တိ သု။

သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၈၅။ ဓူမာယန္ဆောပိ
နဲ့ လဘိဿတိ ဝေ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ဇာ၊ဌ၊
၁။၃၆၈။ ဓူမာယန္တံ(နဲ့၊ပ၊ဇ) —သုတ္တနိ၊ဌ၊
၁။ ၂၂၀။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၅။ ဓူမာယန္ဆာနိ(နဲ့၊ပ၊
ဗ) — သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၈။ အံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၄။
ဓူမာယန္တံ (နဲ့၊ဒု၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊၆။၁၃၉။ ဓူမာ-
ယန္ဆာ (ထီ၊ပ၊ဗ) —အပ၊ဌ၊၁။၈၇။ (၂)
ဓူမာယဆောဝ(မ၊ဌ၊ ၂။၃၆)တိ ဝိတက္ကသန္ဆာ-
ပေန သံတပ္ပေဆောဝ၊ ဝိတက္ကေဆောတိ
အတ္ထော။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂။၁၀၅။

ဓူမာယန္တိ (ကြိ) [ဓူမ+အာယ+အန္တိ] အခိုး
လွှတ်ကုန်၏။ ဓူမာယတိ-ကြည့်။

ဓူမာယိ (ကြိ) [ဓူမာ+အာယ+ဣ] အခိုးလွှတ်
ပြီ။ ဓူမာယတိ-ကြည့်။

ဓူမာယိတ (နာ) [ဓူမ+အာယ+တ] (၁) မီးခိုး
ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သော ကောင်းကင်။ (၂)
တပ်မက်ခြင်း၊ အလိုအာသာ၊တဏှာ။ (တိ)
(၃) တပ်မက်ခြင်း–အလိုအာသာ–တဏှာ–
ရှိသော၊သူ။ (၁) ဓူမော ဝိယ အတ္တာနံ
အာစရတိတိ ဓူမာယိတံ၊ ဂဂနံ။ နိဂ္ဂတ္တိ၊ဒီ။
၅၄၆။ (၂) ဓူမော ဝေ ဓူမာယိတံ။ မ၊ဌ်ီ၊
၂။၁၀၅။ (တိ) (၃) ဓူမာယိတာ သတ္တာ။
မ၊ဌ၊ ၂။၃၆။

ဓူမာယိတတ္တ (နာ) [ဓူမ+အာယိတတ္တ။ ကစ္စည်း။
၃၅၃။ ရှ။ ၃၀၂။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၇၇၇။ ဓူမာ-
ယိတ+တ္တ။ မောဂ်၊သ္ဒ၊ ၂။ ၁၁၀၊၁၁၁-၌
ဓူမ-နောင် အာယ-သက်၍ "ဓူမာယ" နာမ
ဓာတ်ဖြစ်ပြီးမှ ကတ္တားအနက်၌ တ္တ ပစ္စည်း
သက်၊ဦလာ၍ "ဓူမာယိတ"ကိတ်ပုဒ်ပြီးသည်။
နောက် ဘော-၌ တ္တ-သက်၍ ဓူမာယိတတ္တ
ရှုပ်ပြီးပုံ ဆိုထားတ၏။ ဓူမ+အာယိတ+တ္တ။]
(၁) မီးခိုးကဲ့သို့ ထင်ရသော တော။ (၂)
မီးခိုးကဲ့သို့ပြုကျင့်ရသည်၏အဖြစ်၊ မီးခိုးကဲ့သို့
ဖြစ်တတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၃) မီးခိုးကဲ့သို့
ပြုကျင့်တတ်သောကောင်းကင်။ (၁) ဓူမော
ဝိယ ဒိဿတိ အဒ္ဒုံ ဝနံ တဒိဒံ ဓူမာယိတတ္တံ။
ကစ္စည်း။၃၅၃။ (၂) တေန ခေါ ပန သမ-
ယေန ဓူမာယိတတ္တံ တိမိရုယိတတ္တံ ဂစ္ဆတေ
ပုရိမံ ဒိသံ။ သံ၊ဝ။၁ ၂ ၂။ သံ၊ ၂။၁၀၁။ ဓူမာ-
ယိတတ္တန္တိ ဓူမာယိတဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၆၉။
ဓူမာယိတတ္တန္တိ ဓူမဿ ဝိယ အယိတဘာဝံ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၁၉။ ဓူမာယတနဘာဝံ။ သံ၊ဌ၊
၂။ ၂၈၈–၉။ (၃) ဓူမာယိတံ ဝေ ဓူမာယိ-
တတ္တံ၊ သကတ္ထေ တ္တ။ နိရုတ္တိ။၅၄၆။

ဓူမာယိတဘာဝ (ပု) [ဓူမာယိတ+ဘာဝ]မီးခိုး
ကဲ့သို့ ပြုကျင့်တတ်သည်၏ အဖြစ်၊ မီးခိုး၏
ဖြစ်ခြင်း ကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သည်၏ အဖြစ်။
အထက်ပုဒ် (၂) ကြည့်။

ဓူမာယိတ္တာ (ကြို၊ဝိ) [ဓူမ + အာယ + တ္တာ]
အခိုးလွှတ်၍၊ အခိုးထ၍။ ဓူမာယိတ္တာ နံ မာ-
ရေဿာမိ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။၁၅၈။ တဝိဏညော
ဓူမာယိတ္တာ ဇာလာ ဥဋ္ဌဟိ။ စရိယာ၊ဌ။
၁ ၂ ၃။ (–ဒီ၊ဒု။ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၂။)

ဓူမိက (ဓာ) [ဓူမ+ဏိက။ (ဓူမိတ-သံ၊ ဓူမိအ-
ပြာ၊ ဓူမိယ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အခိုး–ရှိ–ထွက်–
သော။ ဆဿုရုဒယကာလေဝ၊လောကဠာ-
ကာသိ ဓူမိကံ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ ထေရီ၊ဌ။
၁ ၅ ၄။

ဓူမီ (တိ) [ဓူမ+ဣ]။ (ဓူမိန်-သံ၊ ဓူမိ-ပြာ)]
အခိုးရှိသော၊ အခိုးထွက်သော။ ဓူမံ ဓူမီဝ
ပါ၀ကော။ အံ၊ ၂။ ၄ ၇ ၃။

ဓူမေတိ (ကြို) [ဓူမ+ဏေ+တိ] အခိုးထွက်စေ
၏။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ ကုမ္ဘကာရပါ-
ကော အာလေပိတော ပဌမံ ဓူမေတိ သံဓူ-
မေတိ သမ္မဓူမေတိ။ အံ၊ ၂။ ၄ ၇ ၅။

ဓူမျာ (ထီ) [ဓူမ+ယ။ ဓူမာနံ သမူဟား+ယ။
P.S.D.] မီးခိုးထု။ အောက်ပုဒ် ဒေါင့်ကွင်း
ကြည့်။

ဓူမျာဌ (ပု) [ဓူမျ+အဌ+ဏ=အဌ+အစ်။ ထောမ။ (ဓူမျာဌ-သံ)] နွားမြီးဆွဲငှက်၊ လင်းမြီးဆွဲငှက်။ ဓူမျ ဓူမံ အဌတိ သဟတိတိ ဓူမျာဌော၊ဏော။ ဓာန်၊ဌီ။ဇ၄၄။ (–အမရ ကောသ။ ၁၅။၁ဇ။ ထောမ။ စိန္တာမဏိ။ P.S.D.။ ဝိလ်ဒ်။ S.E.D.။)

ဓူလိ (ထီ) [ဓူ+လိ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၃ဌ၅။ ဓူလိယံ ရဇသိ။ ဓာန်၊ဌီ။၁၀၂၁။] မြှု၊မြှုမှုန်။ ပဒ္ဓရေဏုရဇဂ္ဂတာ ပဒုမရေဏုဟိ ဓူလိဟိ စ အာဂကိဏ္ဏာ ပေါက္ခရဏိယော သောဘန္တု။ အပ၊ဌ၊၁။၁၂၂။(–၂၄ဇ။ အပ၊ဌ၊၂။၁၅၁။)

ဓူလိကတ (တိ) [ဓူလိ+ကတ] အမှုန်ပြုအပ်–မှုန်မှုန်ညက်ညက်ပြုအပ်–သော။ဓူလိကတေသု သေနာယ။ ဓာန်။၃ဂ၄။ သေနာယ ကတ္ထု-ဘူတာယ ဓူလိကတေသု သန္ဓေသု။ ယင်း-ဌီ။

ဓူသရ (ပု) [ဓူသ+အရ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။ဇ၆။ ဓူ+သရ။ဏ္ဍာဒိ၊မောဂ်။၁၅ဂ။] (၁) စဉ်းငယ်ဖြူ–ဖျော့တော့–သောအဆင်း။ (တိ)(၂) စဉ်းငယ်ဖြူ– ဖျော့တော့– သော အဆင်းရှိသော။ (၁) ဤသံပဏ္ဍု အဗျတ္တပဏ္ဍု၁ဝဏ္ဏော ဓူသရော နာမ။ ဓာန်၊ဌီ။ဇ၆။ (တိ)(၂) ဝုမ္မ-ဝါသီတိ ဓူမော ဓူသရော။ အနဋ္ဌိတာမဏ္ဍိ-တောတိ အဓိပ္ပါယော။ မ၊ဌီ၊၃။၃၃။

ဓေနု (ထီ) [ဓေ+နု။ ဓေတိ ဝစ္ဆံ ပါယေတီတိ ဓေနု။ ကစ္စည်း။ဇ၇၁။ ရူ။ဇ၈၁။ ဓေ ပါနေ၊ နု။ ဓာန်၊ဌီ။ဌ၉၈။ (–နီတိ၊သုတ္တ။၁၃၁၇။ နီတိ၊ဓော။၁ဝ၇။)ဓဲ+နက်။ အာ-ကို ဓ-ပြု၊ဂ်ဖျေ။ ဓာရေတီတိ ဓေနု၊ဂါ၀ီ။ဏ္ဍာဒိ၊မောဂ်။ ၁၁၁။ ဓယတိ သုတာန် ဓေနုး၊ နဝ ပသူတာ ယဘံဂဝိ။ ထောမ။ နဝပသူတာ ဂေါ-ပြာ၊ ဓာန်။ (ဓေနု-သံ၊ ဓေဏု-ပြာ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဓေနုဝ-သီဟိုဠ်)] (၁) (က) နွားမ၊ သားဖွားစ နွားမ။ (ခ) နို့ညစ်နွားမ။ (၂)နို့ရည်။ (နွားမ, နို့စားနွားမ, မသတ္ထဝါ အမျိုးအစား, မြေကြီး၊ လက်ဆောင်။ P.S.D.။ နွားသားယော်ရှိသော နွားမ။ ပြာ၊ဓာန်။)

(၁) (က) နဝပွသူတိကာ ဓေနု။ ဓာန်။ ၄ဇ၈။ ပစ္ဆိဗ္ဗပသူတာ ဂေါ ဓေနု နာမ။ (–ထောမ။ ပြာ၊ဓာန်။) (ခ) တေန ဟိ ဘဏ္ဍေ ကေမေကံ ဓေနုံ ဂဟေတ္ဝာ ကေ-မေကဿ ဘိက္ခုနော ဥပတိဋ္ဌထ။ ဝိ၊ဝု။၃၄၂။ ဓေနုယော ဗဟူ ခီရာ ဟောန္တိ၊ ဂေါဏာသုခ-သိလာ ဟောန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၇ဇ။

ဓေနု(ပ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၅။ အံ၊ဌ၊၃။၃၄ဖ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅၁၂ ။ ဓေနုယော (ပ၊ဗ)— အံ၊ဌ၊၁။၁ဇ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၇၃။ ဓေနုံ (ဒု၊ဇ)—ဇာ၊၁။ ၃၇ဇ။ ဇာ၊၂။၁၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၃ဖ။ ဓေနု(ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၃။၃၄ဇ။ ဓေနု-ယော(ဒု၊ဗ)—ဝိမာန။၁ဝဂ။ အံ၊ဌ၊၁။၃ဝဇ။ အံ၊ဌ၊၃။၁ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၅ ။ ဓေနုတော (မ၊ဇ)— ဝိ၊ဌ၊၁။၁၂၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၁။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။၃၅၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၅ ၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၁ဇ။ ဓေနုယာ(ဆ၊ဇ)—သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁ ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃ ၂ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၅ ၁ ၃ ။ ဓေနုနံ (ဆ၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၁။ ၃ ဝ ဇ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ဝ ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ဝ ။ အ ပ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ဂ ၁ ။ ဓ ေ နု ယ ာ (သ ၊ ဇ) — အံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ ။ သ ာ ရ ဏ ် ဌ ၊ ၃ ။ ဇ ၂ ။ (၂) ဓေနုပက-ကြည့်။

ဓေနုဒုဟနာဒိကမ္မ (နာ) [ဓေနု+ဒုဟန+အာဒိ+ကမ္မ]နွားမ–၌–ကို–နို့ညှစ်ခြင်း အစရှိသော အမှု။ ပါတောဝ ကတ္ထမ္ဘာနိ ဓေနုဒုဟနာဒိ-ကမ္ဘာနိ အကတ္ဝာ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၅ ။

ဓေနုပ (တိ) [ဓေနု+ပါ+ကို] (၁) နို့ရည်ကို–သောက်–စို့–တတ်သော (နွားယော်)၊ နို့စို့နွားယော်။ (၂) နို့ရည်ကို–သောက်–စို့–စေတတ်သော (နွားမ)၊ နို့ထိုက်

နွားမ။ (၁) ခေနုပါပိ ဆောတ္ထု (သုတ္တနိ။ ၂၈၃)နှင့် တရုဏဝစ္ဆကာပိ ဆိုနှိုတ်။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (၁) (၂) ခေနုပါ (သုတ္တနိ။ ၂၈၃)တိ ခေနုံ ပိ၀န္တာ တရုဏာ ၀စ္ဆကာ၊ ခီရဒါယိကာ ၀ါ ဂါ၀ေါ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅။

ခေနုပက (တိ) [ခေနု+ပါ+ဏ္ဍ] နို့ရည်ကို သောက်တတ်သော၊ နို့စို့အရွယ်ဖြစ်သော (နွားငယ်)၊ နို့စို့နွားငယ်။ ခေနုပကော-(မဟာနိ။၁၃၈)တိ ခီရပကော။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၅၃။ ခေနုံ ပိ၀တီတိ (ခေနုပဂေါ) ခေနုပကော(သျှာ)၊ ခေနုယာ ခီရံ ပိ၀န္တော်တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၃၇၅။ (–မ၊၁။ ၁၁၂။)

ခေနုပဂ (တိ) [ခေနု+ဥပ+ဂမု+ကို] နွားမသို့ ကပ်ရောက်တတ်သော၊ နို့စို့အရွယ် ဖြစ်သော (နွားငယ်)။ ယထာပိ ခေနုပဂေါ ဝစ္ဆော ခေနုံတော အပနီတော အရဂ္ဂိယ-မာနော ပုနဒေ၀ ခေနုံ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၁။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၁၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၅၈၊ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၁။

ခေနုပမာ (တိ) [ခေနု+ဥပမာ] (၁) နွားမ လျှင်–နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း–ဥပမာ။ (ဒီ)(၂) နွားမလျှင် – နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း– ဥပမာ–ရှိသော (စကား-စသည်)။ တံ သုတ္တာ အဠ-နဒေ၀ ခေနုပမံ ဝတ္တာ .... ဒါသဗျတော မောစေသိ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၀၅။

ခေနုဘယ (နာ) [ခေနု+ဘယ] နွားမကြောင့် ဖြစ်သောဘေးရန်၊ နွားမ (ဝှေ့ခြင်း)မှ ကြောက်ခြင်း။ ခေနုဘယေနာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၃၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၆)တိ တရုဏဝစ္ဆဂါ၀ိနံ အဘိဓာ၀ိတ္တာ သိင်္ဂနု ပဟရဏဘယေန။ ဝိမတိ၊၁။၃၂၀။

ခေနုမဂ်လ (နာ) [ခေနု+မဂ်လ] နွားနို့ညှစ်ခြင်း မင်္ဂလာ၊ နွားနို့ညှစ် မင်္ဂလာ။ တံဒိ-သဠ ဂေါပါလကဿ ခေနုမင်္ဂလံ ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈။

ခေနုယုတ္တ (တိ) [ခေနု+ယုတ္တ။ (ခေနုယုတ္တ-သံ)] နွားမတို့ဖြင့်–ယှဉ်–က–တပ်–အပ် သော (ယာဉ်-စသည်)။ ခေနုယုတ္တံ ပန နု ဝဠ္ဆတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅၇။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၉။)

ခေနုဝတ္ထု (နာ) [ခေနု+ဝတ္ထု။ (ခေနုဝတ္ထု-သံ၊ ဓေနုဝတ္ထု-ပြာ)] နွားမ၀တ္ထု၊ နွားမ အကြောင်း။ (နွားမတကောင်သည် နွားငယ်၌ လွန်စွာ ချစ်ခြင်းမေတ္တာဖြင့် နို့ရည် အလျှဉ်ကို လှတ်၍ နို့တိုက်၏၊ မုဆိုး တယောက်သည် ယင်းနွားမကို လှံဖြင့်ထိုး ပစ်ရာ လှံသည် ထန်းရွက်အလား ခွဲခေါက်၍ ကျ၏၊ မေတ္တာသည် သို့စင်ကလောက် အကျိုးရှောက်၏။) ခေနုဝတ္ထုမှိ စေတ္ထ ကထ-ယန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၇။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇၃။

ခေနုဝေသ (ပု) [ခေနု+ဝေသ။ (ဓေနုဝေသ-ပြာ)] နွားမ၏–အသွင်–သဏ္ဌာန်။ ကော ယက္ခိနီ ခေနုဝေသေန အာဂန္တာ ဥရေ ပဟရိတ္တာ မာရေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၇။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၀၃။

ခေနုသတ (နာ) [ခေနု + သတ။ (ဓေနုဓတ-သံ)] နွားမအရာ၊ အရာသော နွားမ။ တာသံ ခီရံ ပဠ ခေနုသတာနိ ပါယေတ္တာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ (–ဝိ၊၃။၃၄၁။ ဇာ၊၂။၃၂၄။ မိလိန္ဒ။၂၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၇၀။)

ခေယျ (နာ) [ဓေ+ဏျ။ ဒီယတိ ဝေယတီတိ ခေယ်။ နိတိ၊ဓေ။၃၇၇။ ထိဋ္ဌတိ ဝါ ဏ္ဌေ အတ္ထောတိ ခေယ်။ ဓရိယတေ ဥစ္စာရိယ-တေတိ ဝါ ခေယ်။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၁၄။ (ဓေယ-သံ၊ဒေ့ဇ-ပြာ)] (၁) တည်ရာ၊ နေရာ၊ ကျက်စားရာ၊ အာဏာပြန့်နှံ့ရာအရပ်။ (တိ) (၂) ရွတ်ဆိုအပ်သော။ (၃) ထားအပ် သော။ (ပြောဆိုအပ် – ထုတ်လုပ်အပ် –

ကျေးမွေးအပ် – သောက်အပ် – သော။ P.S.D.) (၁) ဓေယျန္တိ ဌာနံ ဝတ္ထု နိုဝါ-သော ဂေါစရော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၈၀။ တေ သမေစ္စ ဓီယတိ ဣတ္ထ အာဏာတိ ဓေယ်၊ အာဏာပဝတ္ထိဋ္ဌာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၂။ (တိ) (၂) ဓရီယတေ ဥစ္စာရီယတေတိ ဓေယ်။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၁၄။ (၃) အာဒိတော ဓေယ်ဌ ဌပေတမ္ပံ အာဓေယ်။ မူလဋ္ဌ၊၃။၄၄။ ကမ္ဓ-ဓေယ်, မစ္စုဓေယ်, မာရဓေယ်-တို့လည်း ကြည့်။

ဓေယျမုခ (တိ) [ဓေယျ+မုခ] ထားအပ်သော ခံတွင်း ပါးစပ်ရှိသော၊ သူ။ အာဒိတော ဓေယျမုခေါ၊ ပဌမဝစနသ္မိံ ယေဝ ဌပိတ-မုခေါတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၄၃။

ဓေဝတ (ပု) [ဓီ+ဝေ+တ။ ဓီမန္တေဟိ ဂီယ-တေတိ ဓေဝတော၊ ဝဏ္ဏဝိကာရော၊ ဝတ္ထု။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၃၂-၃။ (ဓဝတ-သံ, သီဟိုဠ်။ ဒေဝယ-ပြာ၊ ဒေဝအ, ဒေဝယ-အဒ္ဓမာ-ဂဓီ)] ဓေဝတအသံ၊ မြင်းဟည်သံ။ (အိန္ဒိယ သံစဉ်၇-မျိုးတွင် ၆-ခုမြောက်အသံ။-P.S.D. သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။ အသံအထူး။ ပြာ၊ဓာန်။ လည်ချောင်းသံ။ ထောမ။ သတ္ထဝါနှင့်အသံ တဲ့စပ်ပြချက်။ ပခုက္ကူ၊ဓာန်၊သျှ။ နှာ-၁၀၀-ကြည့်။) သတ္တ သရတိ ဆဏ္ဍော ဥသဘော ဂန္ဓာရော မဇ္ဈိမော ပဉ္စမော ဓေဝတော နိသာဒေါတိ ဧတေ သတ္တ သရာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၂၀။ တထာ ဓေဝတံ တုရင်ါ အဿာ (နဒန္တိ)။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၁၃၃။ ဓေဝတဿ သရဿ ....စတုဿုတိ ဓေဝတော တု။ ယင်း-ဋ္ဌ။၁၃၆။

ဓောတ (တိ) [ဓူ+တ။ ဓော+တ္ထ။ ထောမ။ ဓောတူ နမနေကတ္ထတာယ ဓူဓောတု ကမ္မနတ္ထေ-ဝိ ဓောဝနတ္ထေပိ ဝတ္ထတိ။ နီတိ၊ဓော။ ၂၅၁။ မလံ ဓုနာတိ အနေနာတိ ဓောတံ။ ပါစိတ်၊ ယော။၃၁၄။ (ဓော်တ-သံ၊ ဓောအ-ပြာ၊ ဓောတ, ဓော်တ-သီဟိုဠ်)] (၁) သုတ် သင်အပ်– စင်ကြယ်စေအပ်–သော။ (၂) ဖွပ်လျှော်အပ်သော။ (၃) ဆေးကြောအပ် သော။ (၄) ပွတ်တိုက်အပ်သော။ (၅) သွေးအပ်သော။ (၆) စစ်အပ်သော။ (၇) ထုတ်ပစ်အပ်သော။ (၈) ဆေးကြော ကြောင်းဖြစ်သော (ရေ-စသည်)။ (၉) ဓောတောဒနေ သာကိုဝင်။

(၁) သုတ်သင်အပ် – စင်ကြယ်စေအပ်– သော။ ရာဂေါ ဓုတော စ ဓောတော စ။ ....ဣဿာ ဓုတာ စ ဓောတာ စ။....သာ-ဌေယ်၊ ဓုတံ စ ဓောတံ စ။ မဟာနိ။၅၉။ ဓောကဝါလိကာ-လည်း ကြည့်။

(၂) ဖွပ်လျှော်အပ်သော။ ဓောတံ နိဿဋ္ဌယံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဝ။၃၀၇။ (၃)ဆေး ကြောအပ်သော။ ပါဒါနံ ဓောတံ ဥဒက-နိဿေကံ။ ဝိ၊၃။၁၈၆၊ ၂၄၆။ ဟတ္ထေသု ဓောတေသု ပတ္ထော ဓောတော ဟောတိ။ မ၊ ၂။၃၃၉။

(၄) ပွတ်တိုက်အပ်သော။ မုတ္ထာ ဓော-တာပိ အဓောတာပိ အနာမာသာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၃၀။ (၅) သွေးအပ်သော။ တတ္ထ ဓောတော အသိ သက္ခရဓောတော နာမာ-တိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၅၂။

(၆) စစ်အပ်သော။ တသ္မာ တံ ဓော-တံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၀။ ဝိ၊သင်္ဂ။၁၀ ၂။ (၇) ထုတ်ပစ်အပ်သော။ ဓောတော (ဝိ၊ နိဋ္ဌယ။၁၃၃)တိ နိဗ္ဗတ္ထိတပိဋ္ဌော။ ဝိ၊နိဋ္ဌ-ယ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၈၀။ (၈) ဆေးကြောကြောင်း ဖြစ်သော (ရေ-စသည်)။ ဓောတဥဒက-နိဿေက-ကြည့်။

(၉) ဓောတောဒနသာကိုဝင်။ သုဒ္ဓေါ-ဒနော စ ဓောတော စ။ ဒီပဝံသ၊၃။၄၆။ သုဒ္ဓေါတိ စ ဓောတောတိ စ သက္ကောတိ

စ အမိတောတိ စ၊ သုက္ကောတိ စ ဥပပ-
ဒမေဝ ဝိသေသံ။ ဒီပဝံသ၊ ဋီကာ။

ဓောတော—မ၊ ၂။ဝ၃၉။ မဟာနိ။၅၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ ဓောတံ (နပုဗ) —ဝိ၊ဝ။ ၃ဝ၇။ မဟာနိ။၅၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဂ။ ဓောတာ (ထိ၊ပုဗ) —မဟာနိ။၆ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၆ဝ။ ဓောတာ (ပုဗ)—မ၊ ၂။ ၃၃၉။ မဟာနိ။၆ဝ။ သံ၊ဌ၊ဝ၃။ ၂၇ဝ။ စရိယာ၊ ဌ။၅ဝ။ ဓောတာနိ (ပုဗ)—သာရတ္ထ၊ဝ။ ဝ၇။ ဝိမတိ၊ဝ။၅။ ဓောတံ (ဒု၊ဗ)—ဝိ၊ ၃။ဝ၈၆။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ဝ၈၉။ ဓောတေန (တ၊ဗ)—ဝဇိရ။ ၂ဝ၈။ ဓောတေဟိ (တ၊ ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ဌ။၅၂၊ဂ၇။ ဓောတာနံ (ဆ၊ဗ) —ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၇။ ဓောတေ (သ၊ဗ) —မ၊ ၂။ဝ၃၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၉၂။ ဓောတေသု (သ၊ဗ)—မ၊ ၂။ဝ၃၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၉၂။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂ဂ။

ဓောတအသီဟတ္ထ (တိ) [ဓောတအသီ+ဟတ္ထ] သွေးအပ်သော သန်လျက်လက်ရှိ ရှိသော၊ သွေးပြီးသော သန်လျက်လက်စွဲသော၊ သူ။ ဓောတပါဏိ-ကြည့်။

ဓောတဥဒကနိဿေက (နာ) [ဓောတ+ဥဒက+ နိဿေက] (အညစ်အကြေးကို) ဆေးကြော ကြောင်းဖြစ်သော ရေကြောင်း ရေကျန်၊ ဆေးရေကြောင်း ဆေးရေကျန်။ ပါဒါနံ ဓော-တဥဒကနိဿေကန္တိ ဝါ ပါဌော။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၄၇။ မလံ ဓုနာတိ အနေနာတိ ဓောတံ၊ ဓောတဿ တံ ဥဒကဿေတိ ဓောတဥဒကံ၊ တမေဝ နိဿေကံ ဓောတဥဒကနိဿေကံ။ ပါစိတ်၊ ယော။ဝ၁ဂ။

ဓောတက (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) ဓောတက-အမည်ရှိသော ပုဏ္ဏားလုလင်။ (ယင်းသည် (ဝေဒ)ဗေဒင်ကျမ်းတတ် ဗာဝရီပုဏ္ဏားဆရာ ကြီး၏ တပည့် ဖြစ်လေသည်။ နောက်တွင် ရဟန်းပြု၍ ဓောတကထေရ်ဟု ထင်ရှား သည်။ ဓောတကတ္ထေရ-လည်း ကြည့်။)

(၂)ဓောတကအမည်ရှိသော ထေရ်။ (၃) နာဟံ သဟိဿာမိ ပမောစနာယ၊ကထံကထိ ဓောတက ကဠိ လောကေ။ အဘိ၊က။ဝ၄၉။ သုတ္တနိ။၄ဝ၉။ မဟာနိ။ ၂၄။ စူဠနိ။ဝ၁၊ ၉၄။ ဓောတကောတိ တဿ ပြာဟ္မဏဿ နာမံ။ စူဠနိ။ဂ၉၊ ၉ဝ။ (–သုတ္တနိ။၄ဝ၁၊ ၄၄၉။ စူဠ-နိ။၄၊ ၉၃–၅၊ ၁၉၇၊ ၃ဝ၇။ နေတ္တိ။ဝ၄ဝ–၄။ သုတ္တနိ၊ ၂။ ၃ဝ၇။ မဟာနိ၊ ၂။ ၉ဝ။ စူဠနိ၊ ၂။ ၂၆။ နေတ္တိ၊ ၂။ ၂၅၂။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ဝ၂၂။) (၂) ဣတ္ထံ သုဒံ အာယသ္မာ ဓောတကော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၄ဝ၅။ ဓောတကထေရ-လည်းကြည့်။

ဓောတကတာလပိဋ္ဌ (နာ) [ဓောတက+တာလ-ပိဋ္ဌ] ရေဖြင့်–စင်ကြယ်စေအပ်–ဆေးကြော အပ်–ပြီးသော ထန်းသီးမှည့်အနှစ်။ ပိဋ္ဌ-ဒါခနိယေ သတ္ထန္ဒံ တာဝ ဓညာနံ....ဓော-တကတာလပိဋ္ဌဿ ခီရဝလ္လိပိဋ္ဌဿ။ ဝိ၊ ဌ၊ ဝ။ ၁ဝ၃။

ဓောတကတ္ထေရ (ပု) [ဓောတက+ထေရ] ဓော့တကထေရ်။ (ယင်းမထေရ်သည် ပဒု-မုတ္တရာဘုရားရှင် အကျိုးငှါ ဌေအသပြာ တသိန်းအကုန်ခံ၍ တံတားဆောက်လုပ် လှူ ဒါန်းခဲ့သည့် ကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ဆဋဘိညာ, ပဋိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာ ဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်ဝင်သည်။ အပ၊ ၁။ ၄ဝ၂–၃။ ယင်း၌ တံတားလှူကျိုး အကျယ်ပါရှိ၏။ D.P.-လည်း ကြည့်။) ဂင်္ဂါ ဘာဂီရထီ နာမာတိအာဒိကံ အာ့ယသ္မတော ဓောတကတ္ထေရဿ အပဒါနံ။ အပ၊ ၂။ ၂ဝ၆။

ဓောတ့ကသုတ္တ (နာ) [ဓောတက + သုတ္တ။ (ခေါ်တကသူတြ-သံ)] ဓောတကသုတ်။

(ယင်းသည် ဓောတကမာဏဝကပုစ္ဆာ၏နိဒ္ဒေ-
သ ဖြစ်လေသည်။ စူဠနိ။၈၉–၁၀၁။) ဓော-
တကသုတ္တ=ဓောတကသုတ်ဟူသော အသုံး
သည် အဋ္ဌကထာဆရာ အရှင်ဥပသေန၏
အသုံးဖြစ်သည်။) ပဗ္ဗမေ ဓောတကသုတ္တော။
စူဠနိ၊၆။၂၅။ ဓောတကမာဏဝကပုစ္ဆာနိဒ္ဒေ-
သ-လည်း ကြည့်။

ဓောတကိလေသမလ (တိ) [ဓောတ+ကိလေ-
သမလ] ဆေးကြောအပ်သော ကိလေသာ
အညစ်အကြေးရှိသော၊ ကိလေသာ အညစ်
အကြေးကို ဆေးကြောပြီးသော၊သူ။ နှာတ-
ကိလေသတ္တာတိ အဌဂိကေန အရိယမဂ္ဂ-
ဇလေန သပရသန္တာနေသု နိရဝသေ-
သတော ဓောတကိလေသမလတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၁၅၁။

ဓောတတမ္မမလ (နာ) [ဓောတ+တမ္မမလ]
ဆေးကြောအပ်ခသော – ကြေးနီ အညစ်
အကြေး–ကြေးနီညို။ အမ္ဗိလေန ဓောတ-
တမ္မမလံ ဝိယ ဝိဂစ္ဆိ သု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂ ၂။ သမ္ဘ-
ရောဂါ အမ္ဗိလေန ဓောတတမ္မမလံ ဝိယ ဝိ-
ဂစ္ဆိ သု။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၃။

ဓောတနိသိတခဂ္ဂဟတ္ထ (တိ) [ဓောတနိသိတ-
ခဂ္ဂ+ဟတ္ထ]ဆေးကြောအပ်, သွေးအပ်သော
သန်လျှက်လက်ဌင်ရှိသော၊ သူ။ ပါသာဏေ
ဓောတနိသိတခဂ္ဂဟတ္ထောတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၅၂။

ဓောတပ်သုက (တိ) [ဓောတ+ပ်သုက] ဆေး
ကြောအပ်သော မြေမှုန့်ရှိသော(အမိုးအပိုင်း
အခြား)။ ပ်သုဓောတေတိ ဓောတပ်သုကေ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၇။(ဋ္ဌ-ဌ် ပ်သုဓောတော ရှိသည်။)

ဓောတပတ္တ (တိ) [ဓောတ+ပတ္တ။ (ဓော်တ-
ပါတြ- သံ၊ ဓောအပါယ-ပြာ)] ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော သပိတ်ရှိသော၊ သူ။ တာ
ပိဏ္ဍာယ စရိတ္တာ၊ ဘတ္တတ္ထံ ကရိယ ဓောတ-
ပတ္တာယော။ ထေရီ။ ၄၂၅။

ဓောတပတ္တပါဏိ (တိ) [ဓောတပတ္တ+ပါဏိ]
ဆေးကြောအပ်ပြီးသော– သပိတ်လက်ဌင် ရှိ
သော–သပိတ်လက်စွဲသော–သူ။အောက်ပုဒ်
ကြည့်။

ဓောတပတ္တဟတ္ထ (တိ) [ဓောတပတ္တ + ဟတ္ထ။
(ဓော်တပါတြဟသ္ထ-သံ)] အထက်ပုဒ်နက်
ကြည့်။ "ဓောတပတ္တပါဏိ" ဟု ပါ၏။
ဓောတပတ္တဟတ္ထဟု အတ္ထော။ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၀။

ဓောတပါဏိ (တိ) [ဓောတ+ အသိ+ ပါဏိ။
အလယ်ပုဒ် ကျေ။] (ကျောက်ဌ) သွေးအပ်
သော သန်လျှက်–လက်စွဲ–လက်ဌင်ရှိ–သော။
သက္ခရဓောတပါဏိတိ သက္ခရယ ဓောတ-
ပါဏိ၊ တေလေန ပါသာဏေ ဓောတအသိ-
ဟတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။

ဓောတပါဒ (ပု) [ဓောတ+ပါဒ။ (ဓော်တပါဒ-
သံ၊ ဓော်တပါယ-သီဟိုဠ်)] (၁)ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော ခြေ။ (တိ) (၂) ဆေးကြော
အပ်ပြီးသော ခြေရှိသော၊ သူ။ (၁)ဓောတ-
ပါဒေဟိ အက္ကမိတမ္ဘကေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၀၆။
(–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၅၂။) (တိ)(၂) ဓောတ-
ပါဒေါ ကဒ္ဒမံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။
၁၃ ၂။

ဓောတပါဒက (တိ) [ဓောတ+ပါဒက။ (ဓော်
တပါဒက-သံ)] (၁) ဆေးကြောအပ်ပြီး
သော ခြေတို့ဖြင့် နင်းအပ်သော၊ ခြေဆေး
ပြီး နင်းအပ်သော (အခင်း-စသည်)။ (၂)
ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေရှိသော၊ ခြေ
ဆေးပြီးသော၊သူ။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခု-
ဝေ ဓောတပါဒကံ အက္ကမိတုံ။ ဝိ၊ဋ ၂။ ၂၆၀။
ဝိ၊သင်္ကာ။ဋ ၄ ၄။ ဓောတပါဒကံ နာမ ပါဒ-
ဓောဝနဋ္ဌာနေ ဓောတေဟိ ပါဒေဟိ အက္ကမ-
နတ္ထာယ ပစ္စတ္ထရဏံ အတ္ထတံ ဟောတိ။ ဝိ၊

ဌ၊ ၄။ ၅၂။ (–သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၆၀။ သံ၊ ဌ်ီ၊၁။ ၂၀၆။) (၂) ဓောတပါဒကာ(ဝိ၊၄။၃၂၉)-တိ ဓောတပါဒကာ ဟုတ္တာ ဓောတေဟိ ပါဒေဟိ အက္ကမိတမ္ပဋ္ဌာနေ နိပဇ္ဇိတုံ ကုက္ကုစ္စာ-ယန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၈၂။

ဓောတပါဒကတ္ထ (ပု) [ဓောတ+ပါဒက+အတ္ထ] ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေတို့၏ အကျိုး၊ ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုး။ ကောဓ အရည်တတ္ထာယ ကောဓ ဓောတပါဒကတ္ထာယာတိ ဥက္ကံသ-တောဓ ဒွေ ဥပါဟနသင်္ခါတာ ဝန္ဒန္တိ။ မဟာနိ၊ ဌ။၃၅၅။ အဋ္ဌ၊၃။ ၃၃။ ဓောတပါဒကတ္ထာ-ယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၈၀)တိ ဓောဝိတပါဒါနမနု-ရက္ခဏတ္ထာယ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၁။၃၅၅။

ဓောတပါဒဋ္ဌပနက (နု) [ဓောတပါဒ+ဌပနက] ဆေးကြောအပ်ပြီးသော ခြေကို ထားရာ အင်းပျဉ်။ ပါဒပီဌန္တိ ဓောတပါဒဋ္ဌပနကံ။ ဝိ၊ ဌ၊၄။၆။

ဓောတပါဒပရိဟရဏတ္ထ (ပု) [ဓောတပါဒ+ ပရိဟရဏ + အတ္ထ] ဆေးကြောအပ်သော ခြေကို စောင့်ရှောက်ခြင်းအကျိုး။ ပစ္ဆူ-သ-ကာလေ စင်္ကမနတ္ထာယ ဝါ ဓောတပါဒပရိ-ဟရဏတ္ထာယ ဝါ ပဋ္ဌိမုက္ကာ ဥပါဟနာ ပါဒ-ကတာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၅၈။

ဓောတပါပက (တိ) [ဓောတ+ပါပ+က] သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသော မကောင်း မှုရှိသော၊ သူ။ တတ္ထဒ္ဒသာသိ သမဏော နိက္ကုဟော ဓောတပါပကော။ အပ၊၁။၄၀၃။

ဓောတမလ (တိ) [ဓောတ+မလ။ (ဓော-အမလ-ပြာ)] သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ– အပ်ပြီးသော အညစ်အကြေးရှိသော၊ သူ။ ယေ တေ မဟာရုဇ အရဟန္တော ခီဏာ-သဝါ ဓောတမလာ ဝန္ဒကိလေသာ....ပရိ-သုဒ္ဓါ။ မိလိန္ဒ။၁၁၁။

ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာ (ထီ) [ဓောတမာဏဝ+ ပုစ္ဆာ] ဓောတလုလင်၏–မေးခွန်း – ပြဿ-နာ – ပုစ္ဆာ။ ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ-ကြည့်။ ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာ ပဌမီ။ သုတ္တနိ။ ၄၃၉။

ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသ (ပု) [ဓောတမာ-ဏဝပုစ္ဆာ + နိဒ္ဒေသ] ဓောတလုလင်၏ ပြဿနာအကျယ်။ မြတ်စွာဘုရား.....မေး-လျှောက်ပါ၏၊ အရှင်မြတ်ဘုရား၏ ဒေသနာ-တော် အဆုံးအမကို အလိုရှိပါသည်၊ အရှင်-မြတ်ဘုရား၏ အဆုံးအမဒေသနာကို နာယူ-ပြီး မိမိရဟန့ဒေါသ,မောဟ ငြိမ်းရန် သိက္ခာ၃-ပါးကို ကျင့်ရာပါ၏ စသည်ဖြင့် မေးလျှောက်-ရာ ဘုရားရှင်က ဓောတလုလင်....ယင်းသို့-ဖြစ်လျှင် လုံးပန်းမှုကို ပြုပါလော့စသည်ဖြင့်-ဖြေကြားတော်မူသည်၊ ယင်းစကားရပ်များ-ကို သုတ္တနိပါတ် ပါရာယနဝဂ် (သုတ္တနိ။၄၃၇-၉) ၌ သံဂါယနာတင် မထေရ်မြတ်တို့ ဓောတ-မာဏဝပုစ္ဆာ (ဓောတလုလင်၏ ပြဿနာ) ဟူ၍ သံဂါယနာ တင်တော်မူခဲ့ကြကုန်၏။ ယင်းကို ဓမ္မသေနာပတိ အရှင်သာရိပုတြာက-အကျယ်ချဲ့ဖွင့် ဟောတော်မူခဲ့ရာ ဓောတမာ-ဏဝပုစ္ဆာ နိဒ္ဒေသ (ဓောတလုလင်၏ ပြဿနာ-အကျယ်)ဟု စူဠနိဒ္ဒေသပါဠိတော် (စူဠနိ။ ၈၉-၁၀၁) ၌ သံဂါယနာ တင်ခဲ့ကြကုန်၏။ ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာနိဒ္ဒေသော။ စူဠနိ။၁၀၁။

ဓောတမာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ(ထီ)[ဓောတ-မာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသ + ဝဏ္ဏနာ] ဓောတမာ-ဏဝ သုတ္တနိဒ္ဒေသ (ဓောတမာဏဝပုစ္ဆာ-နိဒ္ဒေသ) ကို – ဖွင့်ကြောင်း–ဖွင့်ရာ– အဋ္ဌ-ကထာ။ ဓောတမာဏဝသုတ္တနိဒ္ဒေသဝဏ္ဏနာ-နိဋ္ဌိတာ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၇။

ဓောတမုတ္ထသဒ်သ (တိ) [ဓောတမုတ္ထ+သဒ်သ။ (ဓော်တမုတ္ထသဒ္ဓ-သံ)] ဆေးကြော–ပွတ်တိုက်–အပ်သောပုလဲနှင့်တူသော။ သုမန-

မကုဋ္ဌသဒ်သာ စ ဓောတမုတ္ထသဒ်သာ စ သုဝဏ္ဏသဒ်သာ စ ဓာတုယော အဝသိဿိ-သု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆။

ဓောတမူလ (တိ) [ဓောတ+မူလ]ဆေးကြော-ပွတ်တိုက်-အပ်သော အမြစ်ရှိသော။အထေ-ကော ရတ္တစန္ဒနရုက္ခော ဂင်္ဂါယ ဥပရိတီရေ ဇာတော ဂင်္ဂါဒကေန ဓောတမူလော ပတိ-တ္တာ....ဝိပ္ပကိရိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၀၂။ (-ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၂။)

ဓောတရဇတပနာဋ္ဌကာသဒ်သတာ (ထီ) [ဓော-တရဇတပနာဋ္ဌကာသဒ်သ+တာ] ဆေး ကြော-ပွတ်တိုက်-အပ်ပြီးသော ဒွေကျည် တောက်နှင့်တူသည်၏အဖြစ်။ကဏ္ဍသောတာ-နံ ဥပစိတဘာနုတမ္မ လောမတာယ ဓောတရ-ဇတပနာဋ္ဌကာသဒ်သတာ ဝုတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၁။

ဓောတဝတ္ထ (နာ) [ဓောတ+ဝတ္ထ။ (ဓောတ-ဝတ္ထ-သံ)] ဖွပ်လျော်အပ်ပြီးသော အဝတ် အထည်။ သာ ဓောတဝတ္ထံ နိဟရိတ္မာ အဒါ-သိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၄၃၅။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၈၈။ (-သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၉၀။)

ဓောတဝါလိကာ (ထီ) [ဓောတ+ဝါလိကာ] စင်ကြယ်ခဲသောသဲ။ဓောတဝါလိကာယပိ ဌပေ-တုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၀။ ဓောတဝါလိကာ-ယာတိ ဥဒကေန ဂတဋ္ဌာနေ နိရဇာယ ပရိ-သုဒ္ဓဝါလိကာယ။ ဝိမတိ၊၂။၁၀၂။....သုဒ္ဓဝါ-လိကာယပိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၂၀။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၃၃။)

ဓောတသခ် (ပု) [ဓောတ+သခ်။ (ဓော်တစခ်-သံ၊ဓောအသံခ-ပြာ)] ပွတ်တိုက်-စင်ကြယ် စေ-အပ်သောခရုသင်း။ သခ်ပလိတကုဋ္ဌန္တိ ဓောတသခ်မိဝ သေတကုဋ္ဌံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၂၃၂။

ဓောတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂ (တိ) [ဓောတသခ်+ပဋ္ဌ-ဘာဂ] (က) ပွတ်တိုက်-စင်ကြယ်စေ-အပ်သော ခရုသင်းနှင့်တူသော အဖွဲ့ရှိသော။ (ခ) ပွတ်တိုက်-စင်ကြယ်စေ-အပ်သော ခရုသင်းနှင့်တူသော။ သေဋ္ဌိနော စ သမ္ဘသေ-တော ဓောတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂေါ ကုက္ကုဋ္ဌော သုဝဏ္ဏပဋ္ဌရေ ပက္ခိပိတ္မာ ဌပိတော အတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၈။

ဓောတသခ်သဒ်သ (တိ) [ဓောတသခ်+သဒ်သ] အထက်ပုဒ် (ခ) အနက်-ကြည့်။ ကဏ္ဍကော ....ထာမဇဝသမ္ဘန္ဓော သမ္ဘသေတော ဓောတ-သခ်သဒ်သော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃။ (-ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၃၀။)

ဓောတသခ်သပ္ပဋ္ဌိဘာဂ (တိ) [ဓောတသခ်+ သပ္ပဋ္ဌိဘာဂ] ဓောတသခ်ပဋ္ဌိဘာဂ-ကြည့်။ သခ်လိခိတံ လိခိတသခ်သဒ်သံ ဓောတသခ်-သပ္ပဋ္ဌိဘာဂံ စရိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။ အာဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၈၅။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၉၇။ (-သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၃၆။)

ဓောတသိနိဒ္ဓ (တိ) [ဓောတ+သိနိဒ္ဓ] ဆေး ကြော-စင်ကြယ်စေ-အပ်သည်ဖြစ်၍ ပြေ ပြစ်သော။ ကဠာကဠန္တိ သောဝ ဓောတသိ-နိဒ္ဓေါ (ထောကံ သိနိဒ္ဓေါ၊ သျာ)။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၂၄။

ဓောတဟတ္ထ (ပု) [ဓောတ+ဟတ္ထ။ (ဓော်တ-ဟတ္ထ-သံ)] (၁) ဆေးကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-အပ်ပြီးသော လက်။(တိ) (၂) ဆေးကြော-သုတ်သင်-စင်ကြယ်စေ-အပ် ပြီးသော လက်ရှိသော၊ သူ။ (၁) ဓောတ-ဟတ္ထေန ကာတမ္ဘကိစ္စသာနေတော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၁။ (တိ) (၂) ဘဂဝန္တံ ဓောတဟတ္ထံ ဩနီတပတ္တပါဏိံ ကေမန္တံ နိသိဒိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ။ ၃၁၅၊၃၄၃။ ဒေယျဓမ္မဒါနတ္ထာယ သဒါ

ဓောသဟဒတ္ထာ။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။၃၁၇။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။ ၃၃၇။ ဓောတဟတ္ထော (ပ၊ဇ)— အံ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ္ဌ။၃၀၄။ နေတ္ထိ၊ဌ္ဌ။ ၂၃၀။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။၃၃၇။ ဓောတဟတ္ထာ(ပ၊ဗ)—ဇာ၊ ဌ္ဌ၊၄။၃၂၁။ ဓောတဟတ္ထေန(တ၊ဇ)—ပေတ၊ ဌ္ဌ။၁၀ဇ။

ဓောတဟတ္ထပါဒ (တိ) [ဓောတ+ ဟတ္ထပါဒ] ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ–အပ် ပြီးသော လက်, ခြေ ရှိသော၊ သူ။ ဓောတ-ဟတ္ထပါဒေန ထေရေန သဒ္ဓိ ပဋိသန္ထာရံ ကတ္မာ ပဋ္ဌံ ပုစ္ဆိ။ဝိ၊ဌ္ဌ၊၃။ ၂၅ဇ။နဂရံ ဂစ္ဆေန္တော မုခံ ဓောဝိတ္မာ ဓောတဟတ္ထပါဒေါ ပဝိ-သိဿာမိ။ အံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁ဇ၁။ (–ဝိမာန၊ ဌ္ဌ။ ၂၂၂။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊၁။၇၇၊၁၇၀။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၇၊ ၂၄ဇ။)

ဓောတောဒန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] ဓောတော-ဒနမည်သော သာကီဝင်မင်း။ (သီဟဟနု-မင်းကြီးနှင့် မိဖုရားကြီး ကစ္စာနာဌ္ဌ သုဒ္ဓေါ-ဒန, ဓောတောဒန, သက္ကောဒန,သုက္ကောဒန, အမိတောဒန-ဟူသော သား ၅- ယောက်နှင့် အမိတာ, ပမိတာ ဟူသော သမီး ၂-ယောက် ထွန်းကားခဲ့သည်။ ဓောတောဒနသည်လည်း ထင်ရှားသော သာကီဝင်မင်း တယောက် ဖြစ်လေသည်။ တိဘက်သမိုင်း ကျမ်းများ၌ ဓောနောဒ-ဟု လာရှိသည်။ D.P.ကြည့်။)

သီဟဟနုရညော ကိရ ပဌေ ပုတ္တာ အဟေသုံ သုဒ္ဓေါဒနော, အမိတောဒနော, ဓောတောဒနော, သက္ကောဒနော, သုက္ကော-ဒနောတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၈ဇ။ (–သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၃။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊၁။ဇ၁။ ဒီပဝံသ၊ ၃။ ၄ဇ။) မဟေသီ စာသိ ကစ္စာနာ၊ ရညော သီဟဟ-နုဿ သာ။ ပဌေ ပုတ္တာ ဒုဝေ ဓီတာ၊ အာသုံ သီဟဟနုဿ ထု။ သုဒ္ဓေါဒနော ဓောတော-နော၊ သက္ကာ သုက္ကမိတောဒနော။ အမိတာ ပမိတာ စာတိ၊ ဣမေ ပဌေ ဣမာ ဒုဝေ။ မဟာဝံသ၊ ၂။ ၁ဌ၊ ၁ဇ၊ ၂၀။ (– ဒီပဝံသ၊ ၃။ ၄ဇ။ ဒီပဝံသ၊ဌ္ဌီ။ မဟာဝံသ၊ဌ္ဌီ။ သီဟိုဠ်ဗျူ။ ၈ဌ။)

ဓောနစာရိပုဂ္ဂလ (ပု) [ဓောနစာရိ+ ပုဂ္ဂလ] ပစ္စည်း ၄-ပါးတို့ကို ဆင်ခြင်တတ်သော ပညာ ဖြင့် ကျင့်လေ့ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်။ ဝေ၊ အတိ-ဓောနစာရိနံ အတိဂ္ဂမိတ္မာ ဓောနစာရိပုဂ္ဂလံ သာနိ သယံကတာနိ အကုသလကမ္မာနိ ဒုဂ္ဂတိ ̇ နယန္တိ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂၀၄။ အတိဓော-နစာရိ(ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၀) လည်း ကြည့်။

ဓောနမ္မသမန္နာဂမ (တိ)[ဓောနမ္မ+သမန္နာ-ဂမ] ခါတွက်–ဖျက်ဆီး –တုန်လှုပ် – တတ်သော ပညာတရားနှင့်ပြည့်စုံသော၊သူ။ဓော-နမ္မသမန္နာဂမာ ဓောနဿ ဓုတသဗ္ဗပါပဿ အရဟာဒတာ....ဒီဋ္ဌ နတ္ထိ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။ ၁၇ဂ။

ဓောနာ (ထီ) [ဓူ+ ယု + အာ။ ဓူ ကမ္မနေ။ ဓုနာတိ၊ ဓူမော၊ ဓောနာ၊ ဓောနော။ နီတိ၊ ၁။ ၂၄ဇ။ အဝိဇ္ဇာဒိကေ သံကိလေသမ္မေ တဒင်္ဂါဒိဝသေန ဓုနာတီတိ ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။ နေတ္ထိ၊ဌ္ဌီ။ ၁၃၀။] (၁) (အကုသိုလ်-တရားတို့ကို) –ခါတွက်–ဖျက်ဆီး–တုန်လှုပ်– သောပညာ။ (၂)ပစ္စည်း၄-ပါးတို့ကိုဆင်ခြင်-တတ်သော ပညာ။ (၃) ပစ္စည်း ၄-ပါးတို့ကို ဆင်ခြင်၍ သုံးဆောင်တတ်သော ပညာ။ (တိ) (၄) (အကုသိုလ်တရား တို့ကို)– ခါတွက်–ဖျက်ဆီး– တုန်လှုပ်– သော ပညာ ရှိသော၊ သူ။

(၁) ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။ ၅ဇ၊ ၁၃၂။ သဗ္ဗာကုသလာဘိသင်္ခါရ-ဓုတာ စ .... တံကာရဏာ ဓောနာ ဝုစ္စတိ ပညာ။ မဟာနိ။ ၆၀၊ ၁၀၅။ (– သုတ္တနိ။ ၃၃၁။ ထေရ။ ၃၂ဂ။ မဟာနိ။ ၅ဇ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၈၂။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၅၂၀၊ ၅၃ဂ။ မဟာနိ၊ ဌ္ဌ။ ၁၇ဂ။) (၂) (၃) အတိဓောနစာရိ

(ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၀။ နေတ္ထိ၊ဌ။ ၂၂၃) ကြည့်။ (တိ) (၄) ဓောနာဝုစ္ဆတိ ပညာ။....ဓောနာ အာသာ အတ္ထိတိ ဓောနော။ နိတိ၊ဓော။ ၂၅၀–၁။ ပဋ္ဌိမန္တကသာ ဓောနသာ .... ဘဂဝတောတသာ သာဝကောဟမသ္မိ။ မ၊ ၂။၄၉။ ယောပနာယံ သမ္ဘဒိဋ္ဌိဂတာဒိ ဒေါသဝုန္နနာယ ပညာယ သမန္နာဂတတ္တာ ဓောနော။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ။

ဓောနော (ပ၊ဇ)— သုတ္တနိ။ ၄၀၂–၆။ မဟာနိ။ ၅၉၊ ၆၀၊ ၁၀၅၊ ၁၀၆၊ ၁၀၇။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ၊ ၂၄၉။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇ဂ–၉၊ ၁ဂ၄၊ ၂၂၄။ ဓောနနု (တ၊ဇ) —သုတ္တနိ။ ၄၀၉။ မဟာနိ။ ၁၃၆–၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၅၁။ ဓောနသာ (စ၊ ဇ)—သုတ္တနိ။ ၄၀၂။ မဟာနိ။ ၅၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁၇ဂ။

ဓောနေယျ (တိ) [ဓူ+နာ+ဏေယျ။ ဓုန+ ဏေ-ယျ။ (ဓုဏိယ, ဓုဏေဇ-ပြာ)] (ကိလေသာ တို့ကို) ခါတုန် – ဖျက်ဆီး – ဆေးကြော– သုတ်သင် – ခြင်းငှါ ထိုက်သော။ အရဟာ ဣမေဟိ ဓောနေယျေဟိ ဓမ္မေဟိ (မဟာနိ။ ၆ဝ)တိ ရာဂါဒီဟိ ကိလေသေဟိ ဒုရေ ဌိတောအရဟာ ဣမေဟိ ဝုတ္တပ္ပကာရေဟိ ကိလေသ-ဓောဝနေဟိ ဓမ္မေဟိ ဥပေတော ဟောတိ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ဂ၉။

ဓောရက (တိ) [ဓောရ+က။ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ၊ ဓာန်ဌ ဓော်ရ = ဓောရ။ ဖြူစင်ခြင်းအနက် ဖွင့်၏၊ သဒ္ဒတ္ထပါရိဇာတ ဓော်ရ- ကြည့်။] (၁)ရွှန်ရင်း–ကြမ်းတမ်း–ထူထ–သော။ (၂) ဖွပ်လျှော်အပ်ပြီး– ဖြူစင် – ဟောင်းနွမ်း – သော (အဝတ်)။ (၁) ဓောရကာနိ စ ဝတ္ထာနိ(ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၀)တိ ထူလာနိ စ ဝတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄ဝ ၂။ (၂)ဓောရကာနိ(ဒီ၊ ၂။ ၂ဂ၀)-တိ ဓောဝိယာနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅ ၂။

ဓောရယ္ဍ (တိ) [ဓုရ+ဝဟ+ဏ။ ဓုရံ ဝဟိတုမရှာတိတိ ဓောရယော၊ ဏော၊ ဝဿ ယော။ ဓာန်၊ ဌ။ ၄၉၆။ ဓုရံ ဝဟာတီတိ ဓောရယော။ ဓုရ + ယ္ဍ ဏ်။ မောဂ်၊သျ၊ ၂။ ၁ဂ၀-ကြည့်။ (ဓော်ရေယ, ဓုယ်-သံ)] (၁) ဝန်ကို ဆောင်တတ်သော၊ ရွှေဆောင် – ရွှေသွား –ဖြစ်သော၊ (ဂ) နွားဝ။ (ခ) ဝိရိယ။ (ဂ) သဒ္ဓါ။ (ဃ) ဘုရား။ (င) မထေရ်။ (၂) လှည်းဦး –ထွန်ဦး– ဌ်ယှဉ်တပ်သော၊ သူ။ (နှ) (၃) ဝန်ကိုဆောင်ခြင်း။

(၁) (ဂ) ဓောရယော(အံ၊ ၁။ ၁ဖ ၂)တိ ဓုရဝါဟော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၃။ ဓုရံ ဝဟတီတိ ဓောရယ့်။....တံမ္ဗလကာ အမရံ ဓုရံ ဝဟန္တာ ဓောရယော။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ ၂ ၃။ (–သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၄ –၅။ အမရ၊ ၁ ၉။ ဖ ၅။) (ခ) ဓုရဓောရယ, ဝိရိယဓုရဓောရယ တို့ ကြည့်။ (ဂ) သဒ္ဓဟနကိစ္စသု ပုရေစာရီ ဓောရယ့်။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၄ဂဂ။ (ဃ) ဓောရ-ယော ဝတ ဘော သမဏော ဂေါတမော။ သံ၊ ၁။ ၂ ဖ။ ဓုရဝါဟဌေန ဓောရယော။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၇ ဖ။ (င) တတ္ထာယံ ထေရော ပညဝန္တတာယ ဥဒ္ဒေသံ ဂဏ္ဍန္တာနံ ဘိက္ခူနံ ဓောရယော။ မ၊ဌ်၊ ၁။ ၁ ၅ ၁။ (၂) ဓုရာယ နိယုတ္တောတိ ဟိ ဓောရယော။ ဒီ၊ဌ်၊ ၃။ ဂ ၀။ ပုရိသဓောရယ-လည်း ကြည့်။ (နှ) (၃) ဓောရယ-ဝန္တ, ဓောရယ-သီလ-တို့ ကြည့်။

ဓောရယ္ဍ (တိ) [ဓောရယ+အ။ (ဓော်ရေယ-သံ)] ဝန်ဆောင်နွားလားနှင့်တူသော။ ဓော-ရယ္ဘာဝ, ဓောရယ-ဝတာ-တို့ ကြည့်။

ဓောရယ္ဘာဝ (ပု) [ဓောရယ္ဍ+ဘာဝ။ (ဓော်ရေယဘာဝ-သံ)] ဝန်ဆောင်နွားလားနှင့် တူသည်၏အဖြစ်။ ဝိရိယသာ ဓောရ-ယ္ဘာဝေန ဂယ္ဟမာနတ္တာ။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ ၂ ၀။ ဓောရယ္ဘာဝေန—မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ ၆ ၀။ ဓောရ-ယ္ဘာဝတော—သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၃ ၂ ၆။

ဓောရယှဉ (တိ) [ဓောရယှ+ဝါ+အ] ဝန်ဆောင်နွားလားကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သော၊ သူ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

ဓောရယှဉတာ (ထီ) [ဓောရယှဉ+တာ] ဝန်ဆောင်နွားလားကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သော သူ၏ အဖြစ်။ ဓောရယှဉတာ စ သမ္ပယွန္နာ သာရီ-ရိကာ ဝေဒနာ....အဓိဝါသေတိ။ သံ၊၁။၂၆။ နာဂဝတာ (သံ၊ဋီ၊၁။၁၁၅)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

ဓောရယှသီလ (တိ) [ဓောရယှ+သီလ။(ဓော်-ရေယဂ်လ-သံ)] အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ ဓောရယှသီလံ ဝတဝန္တမရိယံ။ ဓမ္မ။၄၄။ အရဟတ္တပါပနကသခ်ါတာယ ဓုရဝဟနသီလ-တာယ ဓောရယှသီလံ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၇။

ဓောရယှသီလီ (တိ) [ဓောရယှသီလ+ဣ]။ (ဓော်ရေယဂ်လိန်-သံ)] ဝန်ကိုဆောင်ခြင်း အလေ့ရှိသော၊သူ။ ဓောရယှသီလီ (ဇာ၊၁။ ၄၇) တိ ဓောရယှသီလော ဓုရဝဟနက-အာစာရေန သမ္ပန္နော ဇာတိသိန္ဓဝေါ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၂။၈၈။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။)

ဓောရယှာကစ္ခိတ (တိ) [ဓောရယှ+အာကစ္ခိတ] ဝန်ဆောင် နွားလားသည် ဆွဲငင်အပ်သော (ထွန်တုံး)။ ယထာ ဟိ ဗြာဟ္မဏသ ဓုရာယံ ဓောရယှာကစ္ခိတံ နဂ်လံ ဘူမိယနံ ဘိန္ဒတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။

ဓောရေယျ (ပု) [ဓုရ+ဏေယျ။ ဗျာဝျာသုဝေ၊ ဧ။ဖ၅။ ပါဏိနီ။၃။ ၂၊၄ဖ-ကြည့်။ (ဓော်ရေယ-သံ)] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သော၊သူ။ ဓုရသဟ-စရိယတော ဓောရေယျော ဓုရန္တိ ဝုတ္တောတိ အာဟ "ဓုရန္တိ ဓုရဂ္ဂါဟ" န္တိ။ အနုဋီ၊၃။ ၂၄၇။

ဓောရေယျဘာဝ (ပု) [ဓောရေယျ+ဘာဝ] ဝန်ကိုဆောင်တတ်သောသူ၏အဖြစ်။ ပုရိမ-ဘိသခ်ါရသိဒ္ဓေန ဓောရေယျဘာဝေန အာဘိ-ဘုယျ ပဝတ္တိယာ။ အနုဋီ၊၃။ ၂၃၄။

ဓောဝ° (တိ) [ဓောဝု+ဏ။ ထီ-ဌ်ဓောဝိနီ။ (ဓော-သံ၊ ဓောအ-ပြာ)] ဆေးကြော-သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–တတ်သော။ ဓော-ဝေ(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅)တိ ဓောဝန္တေ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။ ဓောဝန္တီ ဟတ္ထပါဒေ(ထေရီ။၄၂၅)-တိ ဟတ္ထပါဒေ ဓောဝိနီ အာသိ။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၂၃၃။ ကိလေသမလဓောဝ(ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဧ၃) လည်း ကြည့်။

ဓောဝ° (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဟိ] (၁) ဆေး ကြော– သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–လော့။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–လော့။ (၁)ဓောဝတိ(က) ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ(ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝတိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ တိ။ ဓောဝု ဓောဝနေ။ နီတိ၊ဓော။၁၇၀။ ဓောတ္ဝတ္ထ။၂၀၀။ သက္ကတ္ဌ ဓာဝုဓောတ်တည်း။ (ဓောတိ-သံ)] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–၏။ (ခ) စင်ကြယ်၏။ (ဂ)ဖွပ်–လျှော်–၏။ (ဃ) ပွတ်–တိုက်–၏။

(က) ပတ္တံ ဓောဝတိ။ မ၊၂။၃၃ဧ။ ဓော-ဝတိ(အံ၊၁။၂၅၅) တိ ဝိကွာလေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ ၂။၂၂၇။ ဓောဝတိ—အာဘိ၊က။၂၃၇။ ဇာ၊ ၂။၇၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၃ဧ။ ကခ်ါ။၁ဖ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄ဧ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၇၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁၀၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၄၄။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၁၇။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂ဧ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၂၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၄၊၃၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဖ။၇၀။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၂။ ဓောဝန္တီ—မ၊ ၂။ဂ၆။ အံ၊၃။၁ဂ၁။ သုတ္တနိ။၃ဖ၅။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၇၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃ဧ၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ဖ။ ဓောဝသိ—ဇာ၊၁။၁၅၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၄။ ဓောဝ—ဒီ၊၁။၈၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ ၄။၁၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဧ၃။ ဓမ္ဓ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဧ၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅ဧ။ ဓောဝန္တု— ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ဧ၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ ၄။ ၁၅၀။ ဘုတ္တကာလေ ပတ္တေ ဓောဝ။ ဓမ္ဓ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂဧ။ ဓောဝ—

သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၄။ ဝေါဝါဟိ — ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၉၆။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၀၄။ ဝေါဝေ—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂၀၂။ ဝေါဝေယျ—ဒီ၊ဘ။ဘဝ၆။ မ၊ဘ။၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၆၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂၀၂။ ဝဏ် ဝေ-ဝေယျာသိ။ မ၊ဘ။ ၄၄။ ဝေါဝိ—အံ၊ ဋ္ဌ၊ ဘ။ ဘဘ၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၉၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဒ၂၊ဘ၃၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ဘ၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဒ၇။ ဝေါဝိသတိ—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၁။ ဝေါဝိသန္ဓိ—မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ဘ၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ဘ။ ဂ၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဘ၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ဘ၀၇။ ဝေါဝိသာမိ — ဝိ၊ ၂။ ၂ဒ၁။ ကခ်ီ။ ၂၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၂ ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄ ၂ ၂ ၄၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၁ ၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၉၄၊ ၂ ၁ ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဘ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၉ ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ဘ၅၀။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ဘ၇ ၂။ ဝေါဝိသာမ —ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၂ ၁။

(ခ) ဝေါဝတိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂ဒ၀) တိ သုဒ္ဓတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၉ ၇။ (ဂ) သာဌ္ဌက် ဝါ ဝေဌန် ဝါ ဝေါဝတိ။ ဝိ၊ ၂။ဘ၉ ၅။ ဝေ-ဝတိ—သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ။ ၂ ၃ ဂ၊ ၂ ၄ ဒ၊ ၂ ၅ ဂ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဘ ၉ ၉။ ကခ်ီ၊ ဌ္ဌီ။ ၇ ဒ၊ ၇ ၉။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်။ဘ၀ ၂။ ဝေါဝန်ဿ—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ဘ။ဘ၄ ၂။ သာရတ္ထ၊ဘ။ဘ ၅ ၇။ ဝေါဝါမ—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄ ၂ ၂။ ဝေါဝတု—ဝိ၊ဘ။ဘ ၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဂ ၁။ ဝေါ—ဝိ၊ဘ။ဘ ၀ ၇။ ဝိ၊ ၂။ ၄ ၁ ၆။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၁ ၊။ ကခ်ီ။ ၁ ၆ ၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ဘ ၂ ၁။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်။ဘ၀ ၁။ ဝေါဝေယ်ျ—ဝိ၊ဘ။ဘ ၇။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဂ ဝ။ ဝေါဝိ—ထေရ။ဘ ၃ ၆။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ ဂ ၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ ၄ ဝ။ ဝေါဝိသတိ— ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ဂ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၅ ၇။ ဝေါဝိသာ-မိ—ဝိ၊ဘ။ဘ ၀ ၆။ မိလိန္ဒ။ဘ ၂ ဂ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ ၂။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ ၅ ဘ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ ၁ ၉။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်။ဘ၀ ၁။ (ဃ) ဝေါဝေယျ (အံ၊ဘ။ ၅ ၂ ဘ) တိ ဆံသေယျ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ ၇ ဘ။

ဝေါဝတု(ကြို) [ဝေါဝု+အ+တု] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–လော့။ ဝေါဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဝေါဝထ (ကြို) [ဝေါဝု+အ+ထ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ကုန်၏။ ဝေါဝတိ (က)-ကြည့်။

ဝေါဝနု (နာ၊ ထိ) [ဝေါဝု+ယု။ (ဝေါဝန-သံ၊ ဝေါအန-ပြာ)] (ခ) (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ခြင်း။ (ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ခြင်း။(ဂ)ပွတ်–တိုက်–ခြင်း။(ဃ) အရိုးဆေးခြင်း။(၂)ဆေးကြောကြောင်းရေ။ (၃) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ရာ (ပျဉ်ချပ်၊- စသည်)။ (၄)ဝေါဝနု (ပုရာဏစီဝရဝေါဝါပနု) သိက္ခာ ပုဒ်။ (၅) ဝေါဝနုသုတ်။ (တိ) (ဒ) ဆေး ကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – တတ် သော။

(ခ) (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင် ကြယ်စေ–ခြင်း။ ဥစ္ဆာဒနေန နှာဝနေန၊ ပါဒါနံ ဝေါဝနေန စ။ အံ၊ဘ။ဘ၃ဘ၃ ၂ ၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂ ၆ ၉။ ဇာ၊ ၂ ။ဂ ၂။ ဥဒကသုဒ္ဓိကံ နှာမ မုတ္တကရဏသာ ဝေါဝနှာ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ၂။ဘ ၄ ၄။

ဝေါဝနံ(ပ၊ဇ)—ကခ်ီ။ဘ ၃ ၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၅ ၉။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၆ ၂။ ဝေါဝနံ (ဒု၊ဇ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ ၉ ၇။ ဝေါဝနေန (တ၊ဇ)—ခုဒ္ဓက၊ ဋ္ဌ။ဘ ၁ ၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဘ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂ ဝ ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅ ၂ ၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ဘ ၃ ဘ။

(ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ခြင်း။ စီဝရံ ဝေါ-ဝါတိ။ ပ။ အာဏာပေန္တသာတိ ဣတ္ထေ တာယ ဝေါဝနံ ပစ္စာသီသန္တသာပိ အနာပတ္တိ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂ ။ဂ ဝ ဝ။ (–ဝိ၊ ၅ ။ဘ ဝ ၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ ။ ၉ ၉ ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၄ ။ ဝဇိရ ။ ၂ ၃ ဂ ။ ဝိမတိ၊ဘ ။ ဘ ၂ ဘ ။)

(ဂ) ပွတ်–တိုက်–ခြင်း။ ပါသာဏာဒီသု ဝေါတာတာ ဝေါဝနံ။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ဘ ၄ ၅ ။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ ။ ၉ ၉ ။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊ဘ ။ ၂ ၆ ၆ ။ မ၊ဌ္ဌီ၊ဘ ။ ဘ ၂ ၅ ။)

(ဃ) အရိုးဆေးခြင်း။ ဝေါဝန (ဒီ၊၁။ ၆။ အံ၊၃။ဌ၃၁။ မဟာနိ။၂၈၅) ဣတိ အဋ္ဌ-ဝေါဝနံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၃၅။မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ဌ၄၅။ (–စူဠနိ။ ၂၈၅။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၂၆။)

(၂) ဆေးကြောကြောင်းရေ၊ ဆေးရေ။ ဝေါဝန (ဝိ၊၃။ဌ၈ဂ) ဣတိ ဝေါဝနဒကံ။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀ဂ။ (၃) ဖွပ်–လျှော်–ရာ (ပျဉ်ချပ် စသည်)။ ဝေါဝန-ဖလက-ကြည့်။ (၄) ဝေါဝန (ပုရာဏစီဝရ-ဝေါဝါပန) သိက္ခာပုဒ်။ ဝေါဝနဋ္ဌ ပဋ္ဌိဋ္ဌ-ဟော။ ဝိ၊၁။၃၂ဂ။ ဝိ၊၅။ ၂၁၊၁၅၉။ ဝေါ-နဋ္ဌ ပဋ္ဌိဋ္ဌဟောတိ အညာတိကာယ သိက္ခါ-နိယာ ပုရာဏစီဝရဝေါဝါပနဋ္ဌ စီဝရပဋ္ဌိဋ္ဌဟ-ဏဋ္ဌ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဌ။၁ဌ၅။ (–သာရတ္ထ၊၃။ဌ၈ဂ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၉၃။) (၅) ဝေါဝနသုတ်။ ဝေ-ဝနံ တိကိစ္ဆာဝမနံ။ အံ၊၃။ဌ၃ဂ။ ဝေါဝန-သုတ္တ-လည်း ကြည့်။ (တီ) (၆) ဆေးကြော–သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–တတ်သော။ ဝေါဝနဋ္ဌ-ကြည့်။

ဝေါဝနဥဒကနိဿေက (နာ) [ဝေါဝန+ဥဒက + နိဿေက] ဆေးရေအကြွင်းအကျန်၊ ဆေးရေ-ကြွင်း၊ ဆေးရေကျန်။ ပါဒါနိ် ဝေါဝနဥဒက-နိဿေကဿ အတ္ထော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၄ဂ။

ဝေါဝနကာလ (ပု) [ဝေါဝန+ကာလ] ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ရာအခါ။ ဝေါဝနကာလေ ရာဂဝသေန....ပဝေသေတိ။ ကခ်ီ။၃၁ဌ။ တထိယဒိဝသေ သလာဂံ ပဝေ-သေတ္တာ ဝေါဝနကာလေ ဃဋ္ဋိယတိ။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၅။

ဝေါဝနဋ္ဌ (ပု) [ဝေါဝန+အတ္ထ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–တတ်သော အနက်။ အာပေါသမံ မဟာရာဇ ဧတဂုဏံ ဝိသုဒ္ဓိကာ-မာနံ သမ္ဘကိလေသမလဝေါဝဋ္ဌေန။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၅။

ဝေါဝနတ္ထ (ပု) [ဝေါဝန + အတ္ထ။ (၁) ဖွပ် – လျှော် – ခြင်း အကျိုး။ (၂) ဆေးကြောခြင်း အကျိုး။ (၁) စီဝရ-ကမ္မကာလေ ပန ဟတ္ထမလသူစိမလာဒီနံ ဝေါဝနတ္ထံ ကိလိဋ္ဌကာလေ စ ဝေါဝနတ္ထံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅ ၂။(–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၁။ ကခ်ီ။ ၁ဖ၄။ ဝိ၊ သင်္ဂ၊ ၅။) (၂) ဣဒံ ဥဒကံ ပရိ-ဘောဇနီယံ ပါဒါနံ ဝေါဝနတ္ထံ ပါနီယံ ပိပါ-သဟရဏတ္ထာယ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၅၁။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၃၁၅။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၃ဌ ၂။)

ဝေါဝနဒဏ္ဍက(ပု)[ဝေါဝန+ဒဏ္ဍက]သက်နှံး–ဖွပ်–လျှော်–ကြောင်း တုတ်တံ၊ သက်နှံးဖွပ် လက်ရိုက်တုတ်။ ဝေါဝနဒဏ္ဍက (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၃) ဣတိ ဘဏ္ဍ (စီဝရ) ဝေါဝနဒဏ္ဍံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ဌ၃။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၃ဌ။

ဝေါဝနပစ္စယ (ပု) [ဝေါဝန+ပစ္စယ] ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းဟူသောအကြောင်း။သခေပန "ဝေါ"တိ ဝုတ္တာ သမ္ဘာနိပိ ကရောတိ၊ ဝေါဝနပစ္စယာဝ အာပတ္တိ။ ကခ်ီ။၁ဖ၄။

ဝေါဝနပ(ပ္ပ)ယောဂ (ပု) [ဝေါဝန+ပယောဂ] ဖွပ်–လျှော်–ခြင်းဟူသော–လှုံ့လ–ဝိရိယ။ ဝတ္ထဿ ဝေါဝနပ (ပ္ပ) ယောဂေါ ဝိယ သဒ္ဓါသိနေဟေန ဟေမေတ္ထာ ဘောမေတ္ထာ။ သာရတ္ထ၊၃။၁ဌ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဌ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၅။ (–ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၅ဂ။)

ဝေါဝနပလိဗောဓ (ပု) [ဝေါဝန+ပလိဗောဓ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ခြင်းဟူသော အနှောင့်အယှက်၊ ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ – ခြင်းဌ် ဖြစ်သော ကြောင့်ကြခြင်း။ အလက်ံာရုပလိ-ဗောဓော မဏ္ဍနုပလိဗောဓော တေလမဏ္ဍန-ပလိဗောဓော ဝေါဝနပလိဗော့ဓော။ မိလိန္ဒ။ ၁၁။

ဓောဝနဖလက (နာ) [ဓောဝန+ဖလက] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ရာ ပျဉ်ချပ်။ ဓောဝနဖလကံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၅ဂ။

ဓောဝနမတ္တ (နာ) [ဓောဝန+မတ္တ။ (ဓောဝန-မာတြ-သံ)] (၁) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ကာမျှ။ (၂) ဆေးကြောကာမျှ။ (၁) ဓောဝနမတ္တေ-နာ (ဝိ၊၃။၃၅၂) တိ ကထိနဒုဿဓောဝန-မတ္တေန။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၁။ (၂) ဧဝံ အဗ္ဘုနိယာ ဝါ....ဣဌ္ဌကစုဏ္ဏေန ဝါ ကေဝါရံ ဃံသိတ္တာ ဓောဝနမတ္တေနာပိ အဂ္ဂေါ ဘဿတိ။ ကခ၊ ဌီ၊သစ်။ ၂၀၇။

ဓောဝနယောဂ (တိ) [ဓောဝန+ယောဂ။ (ဓော-ဝနယောဂျ-သံ)] ဆေးကြော–ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ခြင်းငါ လျှောက်ပတ်သော (ရေ)။ ဓော-ဝနုပဂ-ကြည့်။

ဓောဝနသဒိသ (တိ) [ဓောဝန+သဒိသ] ဆေး-ကြော–ဖွဲ့ပ်–ဒလျှော်–ခြင်းနှင့်တူသော။ တေ-ဂဟေတ္တာ သာဏာနံ ဓောဝနသဒိသံ ကိဉ္စိတ-ဇာတံ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၀၃။

ဓောဝနသန္ဓောသ (ပု) [ဓောဝန+သန္ဓောသ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းဖြင့် ရောင့်ရဲခြင်း။ ဓောဝန္ဓသာ ပန မုဂ္ဂရ-ဒီဟိ အပယရိတ္တာ ဟတ္ထေဟိ မဒ္ဒိတ္တာ ဓောဝနံ ဓောဝနသန္ဓောသော နာမ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀ဝ။ စူဋ္ဌနီ၊ဌ။၁၁၁။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၉၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇ဂ။)

ဓောဝနသိလာ (ထီ) [ဓောဝန+သိလာ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ရာ ကျောက်ဖျာ။ ဓောဝနသိလာ-ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၂၅။ (–မ၊ဌီ၊၃။၃၉။)

ဓောဝနသိလာတလ (နာ) [ဓောဝန+သိလာ+-တလ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ရာ ကျောက်ဖျာအပြင်။ ဓောဝနသိလာတလံ ဝိယ အနုပုဗ္ဗိကထာ၊ ဥဒကံ ဝိယ သဒ္ဓါ။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၂၂၄။

ဓောဝနသုတ္တ (နာ) [ဓောဝန+သုတ္တ။ (ဓောဝန-သုတြ-သံ)] ဓောဝနသုတ်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ကောင်ပိုင်း (ဒက္ခိဏဇနပုဒ်) ၌ လူတို့သည် ဆွေမျိုးဥာတိများသေလွန်လျှင် မီးမရှို့ ကြပဲ မြေ၌ မြှုပ်ကြပြီး ပုပ်သောအခါကျမှ မြေမှ ဖော်၍ ရေဖြင့်ဆေးကြကာ စိုက်ထောင်ကြ လျက် နံ့သာပန်းတို့ဖြင့် ပူဇော်ထားကြကုန်၏၊ နက္ခတ်ကောင်း ကြုံကြိုက်သော တနေ့တွင် ယင်းလူရိုးများကို ပွေ့ကိုင်၍ ငိုကြကုန်၏။ ယင်းကို ဓောဝနဥဿဝ–အရိုးဆေးပွဲ ဟု ခေါ်သည်။ ယင်းအရိုးဆေးပွဲ၌ ညှော်သည် တို့အား ထမင်းအဖျော် စသည်တို့ဖြင့်ဧည့်ခံ၊ ပွဲလမ်းသဘင်တို့ဖြင့်ဧည့်ခံ ညှော်ခံကြကုန်၏၊ ယင်းအရိုးဆေးပွဲသည် အသိပညာ မရှိသည့် ပုထုဇဉ်လူညှံ့တို့၏ အလုပ်သာဖြစ်သည်၊ ဝဋ္ဌမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း လမ်းစဉ်လည်း မဟုတ် ပါချေ၊ ဝဋ္ဌမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း လမ်း စဉ်ကား မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး ဖြစ်သည်-စသည်ဖြင့် ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသက နိပါတပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊၃။ဌ၃၁–၃။ အံ၊ဌ၊၃။၃၃၅။

ဓောဝနုဒက (နာ) [ဓောဝန+ဥဒက] ဆေးကြော-ကြောင်း ဖြစ်သော ရေ၊ ဆေးရေ။ ဓောဝန-(ဝိ၊၃။ဌ၀ဂ) ဓ္ဓ ဓောဝနုဒကံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၀ဂ။

ဓောဝနုပဂ (တိ) [ဓောဝန+ဥပဂ] ဆေးကြော–ဖွဲ့ပ် – လျှော် – ခြင်းငါ လျှောက်ပတ်သော (ရေ)။ ဓောဝနုပဂေနာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၁ဌ၄)တိ ဓောဝနယောဂ္ဂေန။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ ၂၂ဖ။ (–အံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၀။ စူဋ္ဌနီ၊ ဌ။၁၁၁။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ဖ၉။)

ဓောဝန္ဓ (တိ) [ဓောဝု+အန္ဓ။ ထီ-ဌ ဓောဝန္ဓီ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–

ထက်သော၊ သူ။ (ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–သော။ သူ။ (က) ပါဒေ ဝေဝန္ဓောပိ။ သံ၊ဌ၊၃။၂၂။

ဝေဝန္ဓော — ခုဒ္ဒက၊ဌ။၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၁၇၉။ဇာ၊ဌ၊၅။၃၊၄ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၀၂။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၁။ ဝေဝန္ဓော — ဒီ၊ဌ၊၂။ ၁၇၃။ မ၊ဌ၊၁။၃ဖ၃။ အံ၊ဌ၊၂။၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၄၁။ သာရတ္ထ၊၂။၂ဖ၂။၂၇၃။ အဒ္ဓသာ ခေါ မံ ဘန္တေ အညတရာ ဣတ္ထီ ဝိဇ္ဇနရိကာယ ဘာဇနံ ဝေဝန္ဓိ။ မ၊၂။၁၁၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၅။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၈။ ဥဒါန၊ဌ။၉၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂ဖ၀။ သာရတ္ထ၊၁။ဖ၂။ ဝေဝန္ဓေန—အံ၊ဌ၊ ၃။၃၃၃။ ဝေဝန္ဓိယာ—ဝိ၊၁။၃၄၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂၊ ၂၄၁။ ဝေဝန္ဓသ—ဝိ၊၁။၈၇။ အဘိ၊ဌ။၂။ ၃၄၄။ ဝေဝန္ဓသ—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၉၅။ စူဠနိ၊ဌ။ ၁၁၁။ ဝေဝန္ဓေ—ဝိမာန၊ဌ။၂၇၁။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။၂၅။ ဝေဝတော—မ၊၃။၄၄။ (ခ) ဘဏ္ဍကံ ဝါ ဝေဝန္ဓော ရုက္ခံ ဝါ ဝေဝန္ဓဒဏ္ဍကံ ဝါ ဥက္ခိပိတ္တာ ပဝိဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဖ၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၄၃၀။ ဝေဝန္ဓိ—ဝဇိရ။၂၃၀။ သာ၊ ရတ္ထ၊၂။၁၃။ ဝိမတိ၊၂။ ၂၇၃။ ဝေဝန္ဓသ— အံ၊ဌ၊၂။၅ဖ။

ဝေဝန္ဓိ (ကြိ) [ဝေဝု+အ+အန္ဓိ] (၁) ဆေး ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ကုန် ၏။ (၂) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–ကုန်၏။ (၁) ဝေဝတိ (က) ကြည့်။ (၂) ဝေဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဝေဝန္ဓု (ကြိ) [ဝေဝု+အ+အန္ဓု] ဆေး ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ကုန်လေ့။ ဝေဝတိ (က) ကြည့်။

ဝေဝသိ (ကြိ) [ဝေဝု+အ+သိ] ဆေးကြော– သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–၏။ ဝေဝတိ (က) ကြည့်။

ဝေဝါပန (နာ) [ဝေဝု+ဏာပေ+ယု] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေခြင်း။ အညာတိကာယ ဘိက္ခုနိ-ယာ ဝေဝါပနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၂၃။ ဝိမတိ၊၂။၂၉၃။)

ဝေဝါပနုပစ္စယ (ပု) [ဝေဝါပန+ပစ္စယ] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သစေ ပန ဝေဝိတ္တာ အာနေယျိတိ ဝုတ္တာ ဝေဝတိ စေဝ ရဇတိ စ၊ ဝေဝါပနုပစ္စယာ ဝေ အာ- ပတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄၂။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၃၀၃။

ဝေဝါပိတ (တိ) [ဝေဝု+ဏာပေ+တ] ဖွဲ့ပ်– လျှော်–စေအပ်သော။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ ပုရာ- ဏစီဝရံ အညာတိကာယ ဘိက္ခုနိယာ ဝေ- ဝါပိတံ နိဿဋ္ဌိယံ။ ဝိ၊၁။၃၀၇။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄၁။ ကခ်ီ။၁ဖ၄။)

ဝေဝါပိဿသိ (ကြိ) [ဝေဝု+ဏာပေ+ဿသိ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေလတ္တံ့။ ဝေဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဝေဝါပေတိ (ကာ၊ကြိ) [ဝေဝု+ဏာပေ+တိ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်– စေ၏။ (ခ) ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေ၏။ (ဂ) အနာဝဇ္ဇံ အပလောကေတ္တာ ဘေဒါပေတိ ဝါ ဖာလာပေတိ ဝါ ဝေဝါပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၄၁ဖ။ (ခ) ပုရာဏစီဝရံ ဝေဝါပေတိ။ ဝိ၊၁။၃၀၇။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၄၁။ ဝေဝါပေတိ—ဝိ၊၅။၅၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။၅၂။ ဝဇိရ။၂၃၀။ ဝိမတိ၊၁။၃၃၅။ ကခ်ီ၊ဋီ။၃၉။ ဝေဝါပေန္တိ—ဝိ၊၁။၃၄၂။ ဝေဝါပေသိ — ဝိ၊၁။၃၀ဖ။ ဝေဝါပေသိ (ဝေဝု+ဏာပေ+ဏျ)—ဝိ၊၅။၁၅။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၁၅၃။ ဝေဝါပေယျ — ဝိ၊၁။၃၀၇။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၉။ ကခ်ီ။ဝဖ၃။ ဝဇိရ။ ၂၅၉။ ဝေ- ဝါပေသုံ—ဝိ၊၅။၁၈။ ဝေဝါပိဿသိ— ဝဇိရ။ ၂၃၇။ ဝေဝါပေဿာမိ—ဝိ၊ ၂။ ၂ဖ၁။ ကခ်ီ။ ၂၈၄။

ဝေဝါပေတုကာမ (တိ) [ဝေဝါပေတုံ+ကာမ] ဖွဲ့ပ်–လျှော်–စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ ယထာ သာ "ဝေဝါပေတုကာမော အယ"န္တိ

ဇာနာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၉၉။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၃၀၂။ (–ဝိမတိ၊၁။၃၂၃။)

ဓောဝါပေဘ္ဘာ (ကြီ၊ ဝိ) [ဓောဝု+ဏာပေ+ တ္ထာ] (က) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–၍။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်–စေ၍။ (ဂ) မြာဟ္မဏော သုဝဏ္ဏပါတိ ဓောဝါ-ပေဘ္ဘာ ပါယာသသ ပူရေဘ္ဘာ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၃။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ဖ၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊၁။၁၂၅။ အပ၊ဌ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၄၁၊ ၅၂၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၃၀၇။) (ခ) ရဇကေဟိ ဓောဝါပေတ္ထာ သေတံ ကာရာပေန္တသာပိ အဓိဋ္ဌာနံ အဓိဋ္ဌာ-နမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၂၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၅။ ဝင်ရ။ ၂၂၄။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ။၇၀၊ ၂၀၄။

ဓောဝါပေန္တ (တိ) [ဓောဝု+ဏာပေ+အန္တ] ဖွပ်–လျှော်–စေတတ်သော၊ သူ။ အညာတိ-ကာယ ဘိက္ခုနိယာ ပုရာဏစီဝရံ ဓောဝါပေ-န္တသ နိဿဂ္ဂိယံ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊၅။၁၅၊၁၀၊၅၀။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၄၂။ ကခ်ီ။ဝ၆၄။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၃၀၃။)

ဓောဝါပေန္ဓ (ကြီ) [ဓောဝု+ဏာပေ+အန္ဓ] ဖွပ်–လျှော်–စေကုန်၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေယျ (ကြီ) [ဓောဝု+ဏာပေ+ယျ] ဖွပ်–လျှော်–စေရာ၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသိ (ကြီ) [ဓောဝု+ဏာပေ+သိ] ဖွပ် – လျှော် – စေ၏။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသိ၂ (ကြီ) [ဓောဝု+ဏာပေ+ဣ] ဖွပ်–လျှော်–စေပြီ။ ဓောဝါပေတိ (ခ) ကြည့်။

ဓောဝါပေသုံ (ကြီ) [ဓောဝု+ဏာပေ+ဥံ] ဖွပ်–လျှော်–စေကုန်ပြီ။ ဓောဝါပေတိ(ခ)-ကြည့်။

ဓောဝါပေဿာမိ (ကြီ) [ဓောဝု + ဏာပေ + ဿာမိ] ဖွပ်–လျှော်–စေအံ့။ ဓောဝါပေတိ (ခ)-ကြည့်။

ဓောဝါမ (ကြီ) [ဓောဝု+အ+မ] ဖွပ်–လျှော်–ကုန်အံ့။ ဓောဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဓောဝါဟိ(ကြီ) [ဓောဝု+အ+ဟိ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–လော့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိ (ကြီ) [ဓောဝု+အ+ဣ] (၁) ဆေး-ကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ပြီ။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–ပြီ။ (၁) ဓောဝတိ (က) ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝိတ (တိ) [ဓောဝု+တ။ (ဓောဝိတ-သံ)] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အပ်သော။ (၃) ပွတ်–တိုက်–အပ်သော။ (ဆေးလျှော်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော၊ တည့်တည့်ပြေး-သော၊ ဆန့်ကျင်ဘက်ပြေးသော၊ မြန်မြန်-ပြေးသော။ P.S.D.) (၁) ဓောဝိတေ (ဓောတေ၊ သျှာ) အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယဿ။ ဝိ၊ ၂။၄၁ဖ။ တ္တေကေန ပတ္တံ ပဋ္ဌိဂ္ဂဟံ ကတ္တာ ဓောဝိတော နာမ နု ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၃၅။ မဟာနိ၊ဌ။၁၇၀။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၉၇။) (၂) ဝဏ္ဏဓောဝကေန ပုရိသေန သုဋ္ဌု ဓောဝိတံ သုဝိသုဒ္ဓကတံ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၃၉။ (၃) ကေဝါရံ ဃံသိတ္တာ ဓောဝိတမတ္တေနပိ အဗ္ဗော ဘဝတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၁ဖ။

ဓောဝိတပါဒ (ပု) [ဓောဝိတ+ပါဒ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ–အပ်ပြီးသောခြေ။ ဓောတပါ-ဒကဘ္ဘာယာ (ဒီ၊ဌ၊၁။ဂ၀)တိ ဓောဝိတပါဒါန-မနုရက္ခဏတ္ထာယ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊၁။၃၅၂။

ဓောဝိတတ္ထ (နဝ) [ဓောဝိတ+တ္ထ။ (ဓောဝိတတ္ထ-သံ)] စင်ကြယ်စေအပ်သည်၏အဖြစ်၊ သုတ်

သင်အပ်သည်၏အဖြစ်။ ဓောဝိတတ္ထာဝ ပရိ-
သုဗျှနန္တိ အာဟ "သိလပရိသုဒ္ဓါ"တိ။ သီ၊ဌိ၊
သစ်၊ ၂။ ၂၉၆။

ဓောဝိတပတ္ထပါဏိ (တိ) [ဓောဝိတပတ္ထ+ပါဏိ] ဆေးကြော – စင်ကြယ်စေ – အပ်ပြီးသော သပိတ် လက်၌ရှိသော၊သူ။ ပရိဘုဥ္ဇိတ္တာ ဓော-ဝိတပတ္ထပါဏိ ဝိပဿနံ အာရဘိ။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၉၇။

ဓောဝိတမ္မ (တိ) [ဓောဝု+တမ္မ။ (ဓောဝိတဝ္ဗ-သံ)] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–အပ်သော။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အပ်သော။ (၃) သတိ ဥဒကေ ဓောဝိတမ္မော။ ဝိ၊ဌ၊ဒုဝ။ဘဘ၊(–၂၄၉)ပါနီယံ ပိဝိတ္တာ ဟတ္ထာန ဓောဝိတမ္မာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅၉။ (–ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၃၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၂၀။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဘဘ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၉၇။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဘ၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၄။ သာရတ္ထ၊ဒု။ ၄၂၃။) (၂) စီဝရံ ဓောဝိတမ္မံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဒု။ ၆၇၊ဂဘ။ (–ဒီ၊ဌ၊ဒု။ ၁၃၂။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ဒု၉။)

ဓောဝိတ္တာ (ကြို၊ ဝိ) [ဓောဝု+တ္တာ] (က) ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ၍။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–၍။ (ဂ) ပွတ်–တိုက်–၍။ (ဃ) စစ်၍၊ စင်ကြယ်စေ၍။

(က) ဘာဇနံ ဓောဝိတ္တာ။ ဝိ၊ဒု။ ၅ဂ။ ပရိဝေဏဒီဝါဌ္ဌာနအဂ္ဂိသာလာဒီသု ဝါ အညတရံ သမ္မဇ္ဇိတ္တာ ,ဓောဝိတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၃ဂ။ ပုတိမံသံ အပနေတ္တာ ဓောဝိတ္တာ ဘောသဇ္ဇံ အာလိမ္ပိတ္တာ နိရောဂမကာသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃၅၅။ (–ထေရီ။ ၃၇၉။ အပ၊ ၂။ ၁၄။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ။ ဝိ၊ ဌ၊ဒု။ ၁ဒု၊ ၁ဒု။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁ဘဂ။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၁ဝ၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၀။ ဒီ၊ဌ၊ဒု။ ၁ ၅ ၁။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၆ ၀။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ။ မ၊ဌ၊ဒု။ ၁ ၀ ၀ ။ မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၆ ။ သံ၊ဌ၊ ဝ။ ၀ ၀ ။ သံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၂ ။ သံ၊ဌ၊ဒု။ ၀ ၀ ။ အံ၊ဌ၊ ဘ။ ဘ ဘ ၂ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၀ ၂ ။ အံ၊ဌ၊ဒု။ ၁ ၀ ၀ ။ အဘိ၊ ဌ၊ဝ။ ၄ ၂ ၆ ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၉ ၃ ။ ခုဒ္ဓကာ၊ဌ။ ၈ ဘ ။ မ္မော၊ဌ၊ဘ။ ၆ ၀ ။ မ္မော၊ဌ၊ ၂ ။ ၆ ၀ ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃ ၃ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ ၆ ၀ ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၄ ၅ ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ ၃ ။ ပေတ၊ဌ။ ၆ ၉ ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၀ ။ ထေရီ၊ဌ။ ၂ ၀ ။ အပ၊ဌ၊ဘ။ ၉ ၄ ။ အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ဒု ၂ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ဘ ၀ ။ စရိယာ၊ ဌ။ ဒု ၀ ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ၉ ဒု ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဇာ၊ ဌ၊ဒု။ ၃ ၉ ၉ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ။ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ။ ၂ ၂ ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆ ။ ဒု ၃ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဒု ၅ ။ ဝ ဇိ ရ။ ဒု ဝ ။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၅ ။ သာရတ္ထ၊ဒု။ ၆ ၇ ။ ဝိမတိ၊ဘ။ ဒု ၅ ။ ကခီ၊ဌ။ ၉ ဒု ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂ ။ ဒု ၂ ဝ ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ဝ ၉ ။ မ၊ဌ၊ဒု။ ဘ ၆ ။ သံ၊ဌ၊ဘ။ ဒု ဝ ။ အံ၊ဌ၊ ဘ ။ ၄ ၂ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဒု ဝ ။ အံ၊ဌ၊ဒု။ ၂ ဘ ။)

(ခ) နိ၀တ္ထာယ ဝဿိကသာဋိကာယ ဝဿံ ဥက္ကစိုယျတိ၊ ဓောဝိတ္တာ နိက္ခိပိတမ္ပံ။ ဝိ၊ဘ။ ဒု ၆ ၆ ။ အတ္ထနော စီ ၀ ရံ ဓောဝိတ္တာ။ အံ၊ဌ၊ဘ။ ဒု ၄ ။ (–ဝိ၊ ၂ ။ ဒု ၉ ၉ ။ ဝိ၊ ၅ ။ ဒု ၀ ဂ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ဘ ၊ ၂ ၉ ၉ ။ ဝိ၊သင်္ဂ ။ ၂ ၉ ၀ ။ အံ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၅ ။ ပေတ၊ဌ။ ဒု ၄ ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ ၄ ၅ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဘ ၀ ၆ ။ ဝ ဇိ ရ ။ ၂ ဒု ဂ ။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ဒု ၉ ၉ ။ သာ၄ရတ္ထ၊ဒု။ ဒု ၆ ။ ကခီ၊ဌ၊သစ်။ ဘ ၂ ၆ ။ ဒု ဝ ဒု ။) (ဂ) မဟာပုရိသဿ ပန ဓောဝိတ္တာ မဇ္ဈိတ္တာ ဌပိတမဏိဂုဏ္ဍကာ ဝိယ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ။ မ၊ဌ၊ဒု။ ၂ ၆ ၄ ။ ရာဇာ ပသေနဒိ ကောသလော ကေ မဏိရတနံ "ဣမံ ဓောဝိတ္တာ ဝိဏ္ဍိတ္တာ ပဟိဏတု" တိ ပေသေသိ။ မ္မော၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။ (ဃ) နဝနီတံ ပရိဘုဥ္ဇန္တေန ဓောဝိတ္တာ အဓိတဏ္ဍုလမဏ္ဍကာဂိပိလ္လကာဒီနိ အပနေတ္တာ ပရိဘုဥ္ဇိတမ္ပံ။ ဝိ၊သင်္ဂ ။ ဘ ၀ ၂ ။

ဓောဝိတုံ (ကြို၊ ဝိ) [ဓောဝု+တုံ] (က) ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ခြင်းငှါ။ (ခ) ဖွပ် – လျှော် – ခြင်းငှါ။ (ဂ) ဟတ္ထပါ-ဒေ ဝါ ဓောဝိတုံ။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၃ ၃ ။ ဝ ဒ ဂ ။ ဝိ၊သင်္ဂ ။ ၁ ၉ ၀ ။ နစ သက္ကာ အသုဒ္ဓေန အသုဒ္ဓံ ဓောဝိ-တုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၂ ။ အပ၊ဌ၊ဘ။ ဘ ဂ ၂ ။ (–

ဝိ၊၂။၃၄၂။ ဝိ၊ဌ၊၄။၄၈။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၄၂။ အံ၊ဌ၊၂။၂၈၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၇၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၂၄။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၁၇၁။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၂။ ကခ်ီ၊ဌ။ ၁၄ဖ။) (ခ) အညေသံ ဘဏ္ဍကံ ဓောဝိတုံ ဝါ ရဇိတုံ ဝါ နိ ဒေန္တိ။ဝိ၊ဌ၊၁။၃၄၂။ မမာဝုသော စိဝရံ ကိလိဋ္ဌံ၊ ဓောဝိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၅၇။

ဓောဝိတုကာမ (တိ) [ဓောဝိတုံ+ကာမ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ အယျော မုခံ ဓောဝိတုကာမော ဘဝိဿတိ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၄၃။ ပါဒေ (ဟတ္ထပါဒေ) ဓောဝိတုကာမော။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၃၉၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၄၂။

ဓောဝိယ (တိ) [ဓောဝု+ယ] ဖွပ်–လျှော်–အပ်ပြီး–ဟောင်းနွမ်း–သော (အဝတ်)။ ဓောရက (၂)-ကြည့်။

ဓောဝိယတိ (ကမ္မ၊ ကြို) [ဓောဝု+ယ+တေ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ–အပ်၏၊ ဖွပ်–လျှော်–အပ်၏။ မုခပုဏ္ဏနစောဠံ အခ်ိဌ္ဌာတဗ္ဗ-မေဝ၊ ယာဝ ကေ ဓောဝိယတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၂၇။ ဥဿုက္ကံ ဝါ ကာတဗ္ဗံ "ကိန္တိ နုခေါ ဥပဇ္ဈာ-ယဿ စိဝရံ ဓောဝိယေထာ"တိ။ ဝိ၊၃။ ၆၂၂။ ၆၇၊၈၁။

ဓောဝိယမာန (တိ) [ဓောဝု+ယ+မာန](က) ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – အပ်သော။ (ခ) ဖွပ်–လျှော်– အပ်သော။ (ဂ) ယထာ ဟိ အစ္ဆစမ္မံ သတက္ခတ္တုံ ဓောဝိယမာနံ နိ ပဏ္ဍရံ ဟောတိ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၁၉၁။ကုက္ကုဠုပတ္ထေန ဝဏ္ဏော ဓောဝိယမာနေ အံသု အံသု ကာယပသာဒံ ဃဋ္ဋေတိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၇၀။ ဥဏ္ဏောဒကေန ဓောဝိယမာနံ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၃၂။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၉၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၄၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၄၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၄၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁၁။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၁။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၂၆၇။ မ၊ဋီ၊၁။ ၁၉၉။) (ခ) မလိနံ ဝတ္ထံ ဓောဝိယမာနံ မလော ဝိမုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၇၀။

ဓောဝိယေထ (ကမ္မ၊ ကြို) [ဓောဝု+ယ+ထေ] ဆေးကြော–စင်ကြယ်စေ– အပ်ရာ၏၊ ဖွပ် –လျှော်–အပ်ရာ၏။ ဓောဝိယတိ- ကြည့်။

ဓောဝိဿတိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿတိ] (၁) ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – လတ္တံ့။ (၂) ဖွပ်–လျှော်– လတ္တံ့။ (၁) ဓောဝတိ(က) - ကြည့်။(၂) ဓောဝတိ (ဂ) ကြည့်။

ဓောဝိဿန္တိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿန္တိ] ဆေးကြော – သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ – ကုန် လတ္တံ့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိဿာမ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿာမ]ဆေးကြော–သုတ်သင် – စင်ကြယ်စေ–ကုန်အုံ့။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝိဿာမိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ဿာမိ] (၁) ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ–အုံ့။ (၂) ဖွပ်–လျှော်–အုံ့။ (၁) ဓောဝတိ(က) ကြည့်။ (၂) ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝေ (ကြို) [ဓောဝု + အ+ယျော] ဆေးကြော–သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ – ရာ၏။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝေတ္မာ (ကာ၊ ကြို၊ဝိ) [ဓောဝု+ဏော+တ္မာ] ပွတ်–တိုက်– စေ၍။ ပါသာဏဂုံဌေန ဓောဝေတ္မာ နဒီ ပတာရေယျ။အံ၊၁။ ၅၂၁။

ဓောဝေယ္ယ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ယ္ယ] ဖွပ်–လျှော်–ရာ၏။ ဓောဝတိ (ဂ)-ကြည့်။

ဓောဝေယျ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ယျ] ဆေးကြော– သုတ်သင်– စင်ကြယ်စေ– ရာ၏။ ဓောဝတိ (က)-ကြည့်။

ဓောဝေယျာသိ (ကြို) [ဓောဝု+အ+ယျောသိ] ဆေးကြော–သုတ်သင်–စင်ကြယ်စေ–ရာ၏။ ဓောဝတိ (က) ကြည့်။

နံ (ဗျ) [နံတံ ဝါ စ....သေယျထိဒံ ဣဒ္ဓေဝမာဒီနိ ပဒဗူဟရဏာနိ။ ရူ၊နှာ။၁၃ ၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၇၅။ (ဏံ-ပြာ၊ နံ-သိဟိုဠ်။)] အနက်မရ ပုဒ်ပြည့်ရုံမျှ ဖြစ်သော နိပါတ်ပုဒ်။ (ဝါကျ တန်ဆာ, အမေးပုစ္ဆာပြဿနာ, ဝန်ခံခြင်း။ ပြာ၊ဝေန်။ ယုံမှားခြင်းအနက်ကို ထွန်းပြတတ်သော နိပါတ်။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဝေန်။ ညီမငယ်။ သီဟိုဠ်ဝေန်။) ဣမိဿာ စ နံ(ဇာ၊ဘ။၅၀) ဣတ္ထိ ဣတ္ထေ နန္တိ နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဘ၁ဝ။ နန္တိ နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၅။ မေဘေဝိန (ဇာ၊ ဌ၊၄။ ၂၂၆)ဣတ္ထိ ဣတ္ထေ နန္တိ နိပါတမတ္တံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁၃။ ၄၇ဂ။

နံ²—ဂ၁ - လုံးသော အက္ခရာတို့တွင် ၂ဂ- လုံး မြောက် –ဗျည်း ၃၃ -လုံးတို့တွင် ၂၀- လုံး မြောက် –ဝဂ် ၅ - ဝဂ်တို့တွင် သွားအရပ်ဌာ ဖြစ်သော 'ဒန္တဇ' တ- ဝဂ်၏အဆုံး ၅ - လုံး မြောက် 'ပဌမ' –သရကိုမှီသော 'နိဿိတ'– ဗျည်း–အက္ခရာ။ ယင်းသည်—(၁) အခြား အက္ခရာမှ–ပြောင်းလဲ–ညွှန်ပြ – ရွတ်ဆိုရ– သော (အာဒေသ=ကာရိယ)'နံ', (၂) လာ သော(အာဂုံ) 'နံ',(၃) ချေ–ကျေစေ– ရသော (ဧလောပ) 'နံ',(၄) ပြောင်းလဲခြင်း, ချေခြင်း မရှိ ပကတိပြုသော 'နံ',(၅)ဝေတ် နောင်– စီရင် – သက်ရောက်စေ –ရသော (ပစ္စည်း) 'နံ',(၆) ဝိဠုကသင်္ချာနည်းဖြင့် သုည(၀)ကို ဟောသော 'နံ' အားဖြင့် ၆- မျိုးရှိ၏။

(၁) အခြားအက္ခရာမှ –ပြောင်းလဲ–ညွှန်ပြ–ရွတ်ဆိုရ–သော (အာဒေသ = ကာ-ရိယ)နံ။ ယင်းသည်—(က) သန္ဓိအရာ ရှေ့ပုဒ်အဆုံး နိဂ္ဂဟိတ်–(ခ) သမာသ်ပုဒ်အဆုံး တ-အက္ခရာ– (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ဏ-အက္ခရာ– (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အဆုံး ဏ-အက္ခ-ရာ–(င) ကိတ် ပုဒ်အလယ် နိဂ္ဂဟိတ်–(စ) ဝေတ်၏ အစဖြစ်သော မ-အက္ခရာ–(ဆ) ဝေတ်၏ အစဖြစ်သော ဝ-အက္ခရာ–(ဇ) ဝေတ်၏ အလယ်ဖြစ်သော ဒ-အက္ခရာ–(ဈ) ဝေတ်၏အဆုံးဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ– (ဉ) ဝေတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော နှ-အက္ခရာ–(ဋ) ဝေတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော မ-အက္ခရာ– (ဌ) ဝေတ်၏အဆုံးဖြစ်သော ဝ- အက္ခရာ–(ဍ) တ-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တစိတ်ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ– (ဎ) ယု-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တ-စိတ်ဖြစ်သော အန- ၏ နှ- ၏ ကာရိယ ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာ–(ဏ) အမှ -သဒ္ဒါ၏ အပြုဖြစ်သော နော -သဒ္ဒါမှ ပြောင်းလဲ-သော– 'နံ' အားဖြင့် ၁၅-မျိုးရှိ၏။

(ခ) သန္ဓိအရာ ရှေ့ပုဒ်အဆုံး နိဂ္ဂ-ဟိတ်မှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ တန္ဒိဿိတ (သံ၊ ၂။ဘ၂ ၁။ သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၆။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ဘ။ ဘ၁ဝ)။ တန္ဒိနှဲ (မဟာနိ။ ၂ ၇။ ပဋိသံ။ဘ၇ ၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ဝ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၉၄။ ကစ္စည်း။ ဘ၁။ ရူ။ ၄၉။ မောဂ်၊ဘ။ ၄ဘ။ နီတိ၊သုတ္တ။ ဘ၃ဂ)တို့ ကြည့်။ (ခ) သမာသ်ပုဒ်အဆုံး တ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ ဒေါသိနာ (ဒီ၊ဘ။ ၄၄။ ဒီ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၁ ၂။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ဘ၃။ မ၊ဌ၊ ၂။ဘ၇ ၇။ ကစ္စည်း။ဘ ၇ ၅။ ရူ။ ၂ ၁ ၂။ မောဂ်၊ ၂။ဘ၃ဝ။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၃ ၆ဝ။ ကော၊ ဌ၊။ ၄ ၇ ၃) ကြည့်။ (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ဏ-အက္ခ-ရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ ကနိဋ္ဌ (ဝိ၊ဘ။ ၄။ အံ၊ ၃။ ၂ ၁။ ရူ။ ၃ ၉ ၆)- ကြည့်။ (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အဆုံး ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နံ'။ ဝေန (ဝေန်။ ဝေန်၊ဌ၊။ ၅ ဝ ၉)-ကြည့်။ (င) ကိတ်ပုဒ်၏အလယ် နိဂ္ဂဟိတ်မှ ပြောင်း-လဲသော 'နံ'။ ခန္ဓ(အဘိ၊ဝိ။ ဘ။ သံ၊ဘ။ ၂ ၂ ၊ ၃ ၉ ။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဌ၊ ၂ ၆ ၄)-ကြည့်။ (စ) ဝေတ်၏ အစဖြစ်သော မ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော

'နိ'။နိန္ဒ(ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၆၆၉)–ကြည့်။(ဆ) ဝေတ်၏ အစဖြစ်သော ဝ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ နဂ္ဂ (ဝိ၊၂။၁၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၄၁။ ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၇၃၄)-ကြည့်။ (ဇ) ဝေတ်၏ အလယ်ဖြစ်သော ဒ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ကန္ဒုက (ဝေန်။ ဝေန်၊ ဦ။၃၁၆) ကြည့်။ (စျ) ဝေတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော ဏ - အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ရန္ဒ (ထေရ။၃၀၂။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဦ။ ၆၄၉) ကြည့်။ (ဉ) ဝေတ်၏အဆုံးဖြစ်သော နိ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ဟန္ဒ (ဇာ၊ ၂။၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၈၆။ ကစ္စည်း။၅၉၆။ ရှ။၅၅၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၀၀), ဟန္ဒမ္ဘ (ဒီ၊၂။၁၄၂) တို့ ကြည့်။(ဋ) ဝေတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော မ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ဂန္ဓ (ဒီ၊၃။၁၇၂။ ဝိ၊ဌ၊၁။၇), ဂန္ဓမ္ဘ (ဒီ၊၃။၂၁၃) တို့-ကြည့်။ (ဌ) ဝေတ်၏ အဆုံးဖြစ်သော ဝ–အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ ဒိန(ဝေန်။ ဝေန်၊ဦ။၆၇)-ကြည့်။ (ဍ) တ-ပစ္စည်း၏ ကာရိယတစိတ် ဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော'နိ'။ ပဟီန(ဝိ၊ ၁။၁၂၂။ အံ၊ ၁။ ၃၃၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။၀၉။အံ၊ဌ၊၂။ ၂၆၀။ ရှ။၆၃၁-ကြည့်။ (ဎ) ယု-ပစ္စည်း၏ ကာရိယ တစိတ်ဖြစ်သော အန-၏ နိ- ၏ ကာရိယဖြစ်သော ဏ-အက္ခရာမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ကလုန(ဇာ၊ ၂။ ၃၅၃။ ဇာ၊ ဌ၊၇။ ၃၃၁။ နီတိ၊သုတ္တ။၉ ၂)ကြည့်။ (ဏ) အမှ - သဒ္ဒါ၏ အပြု ဖြစ်သော နော - သဒ္ဒါမှ ပြောင်းလဲသော 'နိ'။ နိ (တတ္ထ နိ-ဣတိ နိ အမှာကံ။ ဇိနာလင်္ကာရ၊ဦ။၂၅၃-၄)-ကြည့်။

(၂) လာသော(အာဂုံ)'နိ'။ ယင်းသည် —(က) သန္ဓိအရာ ပုဒ်၏ အစဌ်လာသော 'နိ',(ခ) နံ-ဝိဘတ်ကြောင့် ဒို-စသောသရ်ျာနောင်လာသော'နိ',(ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ်ဌ် လာသော 'နိ', (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အဆုံးဌ် လာသော'နိ', (င)ဝေတ်၏အစဌ် လာသော 'နိ, (စ) ဝေတ်၏ အလယ်ဌ် လာသော'နိ', (ဆ) ဝေတ်နှင့် ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ် လာသော'နိ',(ဇ) အာချာတ်ပစ္စည်းကိတ်ပစ္စည်းတို့၏အလယ်ဌ် လာသော'နိ' အားဖြင့် ဂ-မျိုး ရှိ၏။

(က) သန္ဓိအရာ ပုဒ်၏အစဌ် လာသော 'နိ' ။ ဣတောဝ နာယတိ (ကစ္စည်း။၃၅၅။ ရှ။ ၃၄။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၅၆)-ကြည့်။ (ခ) နံ-ဝိဘတ်ကြောင့် ဒို-စသော သရ်ျာနောင် လာသော 'နိ'။ဒ္ဌိန္ဒ (ဝိ၊၁။၆၅။ ဒီ၊၁။၁၅၃။ ကစ္စည်း။၆၇။ ရှ။ ၂၂၉။ မောဂ်၊ ၂။၄၃။ နီတိ၊သုတ္တ။၂၁၄။) ကြည့်။ (ဂ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ်ဌ် လာသော 'နိ'။ အတ္ထနိယ(မ၊၁။၁၉၄။ ရှ။၃၃၇။ မောဂ်၊ ၄။ ၃၃) ကြည့်။ (ဃ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ် အဆုံးဌ် လာသော 'နိ'။ ယောမ္ဘန(ဇာ၊ ၂။၁၅၅။ ရှ။ ၃၀၀။ မောဂ်၊၄။၆၁) ကြည့်။ (င) ဝေတ်၏ အစဌ်လာသော'နိ'။ သမနေသိတ္ထာ သမံ သမ္ဘာ ဇေသိတ္ထာ ဂဝေသိတ္ထာ နိ-ကာရာ-ဂမော။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၉၇။ (စ) ဝေတ်၏ အလယ်ဌ်လာသော'နိ'။ ကန္ဓာရ(ဝိ၊၃။၃၄၁။ ဝိမာန။၁၁၆။ ဝေန်။ဝေန်၊ဦ။၁၉၂), ပန္ထ (ဝိ၊ဌ၊၃။၃ ၂၁။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဦ။ ၁၉၀)-တို့ကြည့်။ (ဆ) ဝေတ်နှင့် ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ်လာသော'နိ'။ပုည(ဓမ္ဓ။၁၅။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၁။၉၉၊ ၂၇၅။ ရှ။၆၆၀)-ကြည့်။ (ဇ) အာ-ချာတ် ပစ္စည်း, ကိတ်ပစ္စည်းတို့၏ အလယ်ဌ် လာသော 'နိ'။ စိဝရစေတာပန္ထ (သာရတ္ထ၊ ၂။၄၀၆။ ကခ်ီ၊ဦ၊သစ်။၃၀၀)-ကြည့်။

(၃) ချေ–ကျေစေ–ရသော (လောပ) 'နိ'။ ယင်းသည်—(က) နာမ်ပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ', (ခ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ချေရသော 'နိ', (ဂ) ဝေတ်၏ အနီးပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နိ',(ဃ) ဝေတ်၏အလယ် ချေရသော 'နိ', (င) ဝေတ်၏အဆုံး ချေရသော 'နိ', (စ) ဝေတ်ပစ္စည်း၏ အနုဗန်

ကို ချေရသော 'နံ', (ဆ) အန္တပစ္စည်း၏ သံယုတ်ကို ချေရသော 'နံ' -အားဖြင့် ၃-မျိုး ရှိ၏။ (က) နာမ်ပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နံ'။ သာ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၅၁၉)-ကြည့်။ (ခ) တဒ္ဓိတ်ပုဒ်အလယ် ချေရသော 'နံ'။ ထေယျ (ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၂) - ကြည့်။ (ဂ) ဓာတ်၏ အနီးပုဒ်အဆုံး ချေရသော 'နံ'။ မဠ္ဠ (ဓာန်၊ ဓာန်၊ဌီ။၁၂၉)-ကြည့်။ (ဃ) ဓာတ်၏အလယ် ချေရသော 'နံ'။ အဘိဝါဒန (မ၊ ၃။ ၂၉၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၇၅။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၀၆။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၄၂၆)-ကြည့်။ (င) ဓာတ်၏အဆုံး ချေရသော 'နံ'။ ခါတ(ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၆၇၇), ဇတု (ဝိ၊ဌ၊၃။၁၉၇။ မ၊ဌ၊၄။၃၅။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌီ။၃၀၅)တို့ ကြည့်။ (စ) မာန်ပစ္စည်း၏ အနုပန်ကို ချေရသော 'နံ'။ ဓူမ(သံ၊၁။၃၉။ကစ္စည်း။ ၆၂၇။ ရူ။၆၅၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၂၃) ကြည့်။ (ဆ) အန္တပစ္စည်း၏ သံယုတ်ကို ချေရသော 'နံ'။ ဇဂတီ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၁၈၁) ကြည့်။

(၄) ပြောင်းလဲခြင်း, ချေခြင်းမရှိ ပကတိ ပြုရသော 'နံ'။ ယင်းသည်—(က) သမာသ်ပုဒ်အစ၌ ပကတိပြုသော 'နံ', (ခ) ဓာတ်၏ အစ၌ ပကတိပြုသော 'နံ' အားဖြင့် ၂-မျိုး ရှိ၏။ (က) နပုံသက (ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၂၄၂) ကြည့်။ (ခ) နက္ကဲ (ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၆၂၄), နဂ (ရူ။၅၀၆။ ဓာန်။ဓာန်၊ဌီ။၆၀၅။ မောဂ်၊ ပဋ္ဌိကဘ့၊၃။၇၇) တို့-ကြည့်။

(၅) ဓာတ်နောင် – စီရင် – သက်ရောက် စေ–ရသော (ပစ္စည်း) 'နံ'။ အဂ်နာ (ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။၂၃၀), ဂဂန (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၆၆။ ဏာဒီမောဂ်။၁၀၇)-တို့ ကြည့်။

(၆) ပိဋ္ဌကသင်္ချာနည်းဖြင့် သုည(၀)ကို ဟောသော 'နံ'။ သက္ကရာဇေ ထနက္ကဌေ (=၂၁၀၆။ ဂန္ဌာဘရဏ။၉၅)။ သုညာ နာမ သရှညနာ။သဒ္ဒဗိန္ဒု။ ၂)။ ဆပစ္စယဒီပက။ဂဂ။ (သဒ္ဒဗိန္ဒု၊ဌီ။၉၂)လည်း-ကြည့်။

နံ[1] (ပုံ၊နံ)[နံ+အ။နံ+ နီ+ကို] (ပု) (၁)မြတ်စွာဘုရား။ (နံ) (၂) ဘုရား,တရား,သံဃာ၊ ရတနာသုံးပါး။ (၃) ဖမ်းဆီး–နှောင်ဖွဲ့–ခြင်း။ (တီ) (၄) ကောင်းစွာသွားသော (အာဂန္ဆုကရဟန်း)။ (၅) ပြည့်သော(အိမ်-စသည်)။ (ပိန်–ပါး–သေး–သော– ဘာ မျှမရှိ–အချည်းနှီး–သော၊ တူ–အတူတူ–ဖြစ်သော၊ ကျတ်ကျ–မခွဲခြား–သော။P.S.D.။ မဟုတ်–မရှိ–သော၊ ပညာရှိ။ ပြာ၊ဓာန်။ အကြီးအက၊ လေ့၊ ဘုရား၊ အသိဉာဏ်၊ သစ်ပင်၊ ချီးမွမ်းခြင်း၊ ဆွေမျိုး၊ နှော။ သီဟိုဠ်၊ဓာန်။)

(ပု) (၁)နကာရော သုဂတော။ ကော။ဇ၃။ နံ မတ်ဒ္ဓယာ သာဝကာတိ ဣတ္ထ နကာရော သမ္ဘာသမ္ဘုဒ္ဓဝါစကော။ သမ္ဘာသမ္ဘုဿ မတ်အဓိပ္ပါယ် အဒ္ဓယာ အနုဂတာ သာဝကာတိ အတ္ထော။ ကော၊ဌီ။၄၇၃။ (နံ) (၂) သရဏံ ဂတော သုဂတိနိဗ္ဗာနနိ နေတိတိ နံ၊ ရဠ္ဆ တ္ဆ တံ နဋ္ဌာတိ ရတနံ။ မဏိမ္ဆ။၁။၃၀။ (–မဏိဒီပ၁။၁၅၁။ နိရုတ္တိ၊ဌီ။၁၇။) (၃) နကာ-ရော....ဗဒ္ဓနေ။ ကော။ဇ၃။ စောရာဒီနံ နံ ဗဒ္ဓနံ ကရေယျုံ။ အနုသာသကာ မဟာမစ္စာ သပ-ရာဓာနံ ဇနာနံ ဗဒ္ဓနံ ကရေယျုန္တိ အတ္ထော။ ကော၊ဌီ။၄၇၃။ (တီ) (၄) နာဂန္ဆုကေသူတိ ဣတ္ထ နကာရော သုဂတေ သုန္ဒရဂတိယံ။ သုဂ-တေသု သုန္ဒရဂတေသု အဂန္ဆုကေသူတိ အတ္ထော။ ကော၊ဌီ။၄၇၃။ (၅) နကာရော သမ္ဘဏ္ဍေ။ ကော။ ဇ၃။ နဂရန္တိ အာဒီသု နကာရော သမ္ဘဏ္ဍတ္ထဝါစကော။ တတ္ထ ယာ နံ သမ္ဘဏ္ဍံ ဃရံ (ဂရံ) ဣတ္ထာတိ နဂရံ။ ကော၊ဌီ။၄၇၃။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။၂၄ဖ။

နံ[2] (ဗျ) [ရူ။နှာ-၁၃၂။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၂၂။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌီ။၁၁၄၂-ကြည့်။] ယင်းသည် ——(၁)တားမြစ်ခြင်း (ပဋိသေဓ) အနက်ရှိ သော 'နံ', (၂) ပယ်ခြင်း (ပဋိက္ခေပ) အနက်

ရှိသော 'နှ', (နောက်စကား (သံသယ) ကို မြှစ်ခြင်းသည် 'ပဋ္ဌိသေဓ' ဟု ရှေ့စကား (သန္နိဋ္ဌာန်) ကို ပယ်ခြင်းသည် 'ပဋ္ဌိကွေပ' ဟု အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃၀။ မူလဋ္ဌိ၊၃။၁၂၄- တို့၌ ဆိုတိ။) (၃) အနက်မရ-ပုဒ်ပြည့်ကာမျှ-ပုဒ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်းမျှ-(ပဒပူရဏ,ပဒါလင်္ကာရ) ဖြစ်သော 'နှ', (၄) မေးမြန်းခြင်း (ပုစ္ဆန) အနက်ရှိသော 'နှ', (၅) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း (ဥပမာန) အနက်ရှိသော 'နှ', (၆) ဆန့်ကျင်ခြင်း=ဆန့်ကျင်ဘက် (ပဋိပက္ခ=ဝိရုဒ္ဓ) အနက်ရှိသော 'နှ', (၇) အခြားတပါး (အည) အနက်ရှိသော 'နှ' အားဖြင့် ၇-မျိုးရှိ၏။

(၁) တားမြစ်ခြင်း (ပဋိသေဓ) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နာဟံ ဘိက္ခဝေတိအာဒီသု နကာရော ပဋိသေဓတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၉။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၁၄၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၇၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၃၉၊ ၂၂၅။ ဇိနာလင်္ကာရဋီ။၂၃၁၊၂၅၃။ ကေ၊ဋီ၊ ၁။၄၇၄)- တို့လည်း ကြည့်။ (–ဝိ၊၁။၁။ ဝိ၊ ၂။၅၆။ ဝိ၊၄။၁၂။ ဝိ၊၅။၁၀။ ဒီ၊၁။၆၈။ ဒီ၊၂။၅၇။ ဒီ၊၃။၇။ မ၊၁။၂၀။ မ၊၂။၁၂။ မ၊၃။၅။ သံ၊၁။၆၈။ သံ၊၂။၆။ သံ၊၃။၁၃၉။ အံ၊၁။၁၉၈။ အံ၊၂။၁၈။ အံ၊၃။၁။ အဘိ၊ဓ။၂။ အဘိ၊ဝိ။၁၄။ အဘိ၊ဓော။၄။ အဘိ၊ပု။၁၀၆။ အဘိ၊က၊။၁။ ယမက၊၁။၇။ ယမက၊၂။၁။ ယမက၊၃။၁။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၅။ ပဋ္ဌာန၊၂။၁၇။ ပဋ္ဌိသံ။၄၂။ ခုဒ္ဒက။၅။ ဓမ္မ။၃၆။ ဥဒါန။၈၉။ ဣတိဝုတ်။ ၂၃၈။ သုတ္တနိ။ ၂၈၁။ ဝိမာန။ ၁၉။ ပေတ။၁၃၆။ ထေရ။ ၂၂၉။ ထေရီ။၃၈၂။ အပ၊၁။ ၂။ အပ၊ ၂။၁၂။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈။ စရိယာ။ ၃၉၉။ ဇာ၊၁။၁၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂။ မဟာနိ။ ၃၃။ စူဠနိ။ ၂။ နေတ္တိ။၇။ ပေတ္တကော။ ၂၂၈။ မိလိန္ဒ။ ၁၃-စသည်။) (၂) ပယ်ခြင်း (ပဋိ-ကွေပ) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နာတိ ပဋိကွေ-ပေါ်။ မဟာနိ။၆၆။ နှ ဣတိ ပဋိကွေပေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၁။ နှ ပုတ္တမိစ္ဆေယျ ကုတော သဟာယ (အပ၊၁။၉) ဣတိ နာတိ ပဋိကွေ-ပေါ်။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၅။ (၃) အနက်မရ-ပုဒ်ပြည့်ကာမျှ-ပုဒ်ကို တန်ဆာဆင်ခြင်းမျှ (ပဒပူရဏ,ပဒါလင်္ကာရ)-ဖြစ်သော 'နှ'။ အဋ္ဌကထာယံ ပန တေနာ (ဒီ၊ ၂။၁၆၃)တိ တေ နာတိကိယာတိ ဝုတ္တံ။ တေသို့ အတ္ထေ နှ-ကာရော နိပါတမတ္တံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၃။) (၄) မေးမြန်းခြင်း (ပုစ္ဆန) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နှ စ ကိဉ္စိ (သံ၊၁။၁၉၂)တိ ပုစ္ဆနတ္ထေ နှ- ကာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။ ပုစ္ဆနတ္ထေတိ ပဋိကွေပမုခေနေ၀ ပုစ္ဆနတ္ထေ နှ-ကာရော။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၉။ (–ဝိ၊၃။၁၃၁။ ဒီ၊၁။၄၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၅။) (၅) နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း (ဥပမာန) အနက်ရှိသော 'နှ'။ ယံ နာ (ဇာ၊ ၂။ ၀၃) တိ ဇတ္ထ နှ-ကာရော ဥပမာနေ.... "နှ ကတ"ဣတိ ကတံ ဝိယာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။ ၃၆၃။ (–နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၃၇၃။ နီတိ ပဒ။ ၁၇၀။ ကေ၊ဋီ။ ၄၇၄။) (၆) ဆန့်ကျင်ခြင်း = ဆန့်ကျင်ဘက် (ပဋိပက္ခ – ဝိရုဒ္ဓ – အနက်ရှိသော 'နှ'။ နှ ကုသလာ အကုသ-လာ ...ကုသလပဋိပက္ခာတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၀၁။ (၇) အခြားတပါး (အည) အနက်ရှိသော 'နှ'။ နေ၀ သညာတိ ဇတ္ထ နှ-ကာရော အညတ္ထော။ တထာ နာသညာတိ ဇတ္ထ နှ-ကာရော အကာရော စ အညတ္ထော ၀ေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။ ၄၀၆။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၀၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃၃၁။)

နှ[1]—လိင် ၃-ပါးနှင့် ဆက်ဆံသော တ-၏ ကာရိယ သဗ္ဗနာမ် 'နှ'။ ယင်းကို 'ထို'ဟု အနက်ပြန်ရ သည်။ သုဘတော နံ မညတိ ဗာလော။ သုတ္တနိ။၃၀၀။ အထ နေ ကော ဝေဒ္ဓော ဥပသက်မိတ္ထ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆။

နဂ် (ပု) [နီ+ကို] ဆန်းကျမ်းလာ 'နဂ်' ဂိုဏ်း။ (အလုံးစုံ လျင်လျင် မြန်မြန် လဟုသံဖြင့် ရွတ်ဆိုအပ်သော နဂ-ဂိုဏ်း။) သမ္ဘဏ္ဍ ါမ္ဟာဒီဂ-လဟူ။ဝုတ္တောဒယာ၁။၅။သလ္လဟုကေန သရေန နီယတိ ဥစ္စာရီယတိတိ နော။ သလ္လဟုကော ဟုတ္တာ နေတိ ပဝတ္ထတိတိ ဝါ နော....သမ္ဘ-လဟုကော ဂဏော နော နာမ။ ဝစနတ္ထ-ဒေါတိကာ၊ ဌ်။နှ-၁၁။

နဟော်ဘဒ္ဒန်ကိ (တ) [နဟော်ဘဒ္ဒန်ကိ (=ဟော်-ဘဒ္ဒန်ဆ+ဏိက။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၆၄။] အရှင်ဘုရား ဆွမ်းခံခြင်းငှါ ကြွပါလေ၎ဟု လျှောက်အပ်သည်ရှိသော်–မကြွတတ် – ကြွခြင်းအစီရင်ကို မကျင့်တတ်–သော၊သူ။ နဟော်ဘဒ္ဒန်-ကော။ ဒီ၊၁။၁၅၇။ ဒီ၊၃။၃၃။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀၊၅၂၇။ အသိ၊ပု။၁၆၃။ မဟာနိ။ ၃၂၇။ သိရောဂဟာဏတ္ထं "ဟော် ဘဒ္ဒေ" တိ ဝုတ္တော နဟော်ဘဒ္ဒန်ကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၉၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၅။ အသိ၊ ဋ္ဌ၊၃။ဂ၁။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၅၉။ "ဟော်ဘဒ္ဒေ"တိ ဝုတ္တေ ဥပဂမနသခါတော ဝိမ ဟော်ဘဒ္ဒေ၁-တံ စရတိတိ ဟော်ဘဒ္ဒန်ကော၊ တပ္ပဋိဋ္ဌေပေန နဟော်ဘဒ္ဒန်ကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၃။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။၃၅၄။)

နက (ပု)[နက+အ]ဆင်းရဲခြင်း။ (လက်ချောင်း, ခြေချောင်း, လက်သည်း, ခြေသည်း။ သီဟိုဠ်ဝေါ-ဟာ-ရ်။) နကုလ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၃။ ဇာ၊ဌ်၊ ၂။ ၁ဖ၅)-ကြည့်။

နကာရ (ပု) [နကာရ+ (ဏကာရ-ပြာ)] နကာရ။ နစ ကိဋ္ဌတိ ပုစ္ဆနတ္ထေ နကာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၃။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅ဋ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ ၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၂ဝ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃၁။ ဒီ၊ဌ်၊ ၁။ ၂၁ ၂။ သီ၊ ဌ်၊သစ်၊ ၁။ ၃ဝ၊ ၃ဋ၅။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ မ၊ ဌ်၊ ၂။ ၁ဂ၃။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ဝ၅။)

နကာရပဋ်ဌိသံယုတ္တ (တ) [နကာရ+ပဋ်ဌိသံယုတ္တ] နကာရ-အကွာရှုနှင့် ယှဉ်သော (ပုဒ်)။ နကာရပဋ်ဌိ-သံယုတ္တေသု ပန ပဒေသု ဂိလာနသာဝိ ပဋ်ဌိ-ကွိတ္ထကိရိယံ ကရောန္တသာ ဒုက္ခရှမေ၀။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဖ၁။

နကာရဝိပရိယာယ (ပု) [နကာရ+ဝိပရိယာယ] နကာရ-အကွာရှု၏ ရှေ့နောက်ပြန်ခြင်း။ ဓမ္မ။ပသံ-ဟိတမ္ပိ စေတ္ထ ဂိတံ နဝဋ္ဌတိ၊ ဂိတ္တပသံဟိ-တော ပန ဓမ္မော ဝဋ္ဌတိတိ။ ကတ္ထစိ ပန နကာရဝိပရိယာယေန ပါဌော ဒိဿတိ။ သီ၊ ဌ်၊သစ်၊၁။ ၃ဝ၃။

နကာရဝိရဟိတ (ဏ) [နကာရ+ဝိရဟိတ] နကာရ-အကွာရှုမှ ကင်းသော (ပုဒ်)။ နကာရဝိရ-ဟိတံ တဒေ၀ ပဒံ ဟုတ္တာတိ အတ္ထော။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၂ ၄။

နကာရုဂမ (ပု) [နကာရ+အာဂမ] နကာရ-အကွာရှု လာခြင်း။ နကာရုဂမံ ကတ္တာ "စိ၀ရစေတာ-ပန္ဓ"န္တိ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ ၀ ၆။

နကုတောစိဇာတ (တ) [နကုတောစိဇာတ] တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့် – ဖြစ်သည်မဟုတ်–မဖြစ် – သော၊ အကြောင်းတစုံတရာကြောင့် မဖြစ်သော (လက္ခဏရှပ် ၄-ပါး)။ ဧကဇ်,ဒ္ဝိဇ်,တိဇ်,စတုဇ်,နကုတောစိ-ဇ၁တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇ ၂။ နကုတောစိဇာတန္တိ လက္ခဏရှပမာဟု။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ်၊ ၂။ ၁ ၀ ၇။

နကုတောစိသမုဋ္ဌာန (တ) [နကုတောစိသမု-ဋ္ဌာန] တစုံတခုသော အကြောင်းကြောင့်–ဖြစ်သည်မဟုတ်–မဖြစ်–သော (စိတ်,စေ-တသိက်)။ တိသမုဋ္ဌာနာ စတုသမုဋ္ဌာနာ နကုတောစိသမုဋ္ဌာနာ အတိတာနာဂတ-ပစ္စုပ္ပန္နာ စိတ္တစေတသိကာ။ အသိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၃။

နကုတောစိသမုဋ္ဌိတ (တ) [နကုတောစိသမု-ဋ္ဌိတ] တစုံတခုသော အကြောင်းသည် မဖြစ်စေအပ်သော။ ယထာဝုတ္ထဝိကာရသာ ပရမတ္ထ-

တော သဗ္ဗာဝေ နကုတောစိသမုဒ္ဓိတတ္တာ အပစ္စယတ္ထं အာပန္နံ။ အနုဋ္ဌိ၊ဘ။ရ၇။

နကုလ° (ပုဲ၊ထီ) [နဝ+ကုလ။ နက္ကဝ+ဥလ။ ကတလုံး ချေ။ နတ္ထိ ကုလံ တေဿ သပ္ပေသု နကုလော၊ အရိသပ္ပေါပိ။ နက္ကဝ နာသနေ ဝါ၊ ဥလော၊ ကလောပေါ၊ သပ္ပေ နာသေတီတိ နကုလော။ ဓာန်၊ဌိ။ဖ၂၂။ နက+ဥလ+အ။ နကုလော(ဇာ၊ဌ၊၂။ရ၇) တိ နကော ဝုစ္စတိ ဒုက္ခံ၊ တေန ဥလတိ ဂစ္ဆတီတိ နကုလော။ အထဝါ နတ္ထိ သပ္ပေသု ကုလံ တေဿာတိ နကုလော။ ဇာ၊ဌိ၊၂။ခ၆၅။ (နကုလ-သံ၊ ဏဥလ-ပြာ၊ နကုလ်, နကုလယာ-သီဟိုဠ်)] (ပု) (ခ) မြွေပါ(မြွေ၏ရန်သူ)။ (၂) မဟာ ဒေဝနတ်။ (ထီ) (၃) ကြက်မ။ (၄) ကုက်မ် (=မာလာကျိုကျ)။ (တီ) (၅)ဆွေမျိုးမရှိသော၊ သူ။ (မြွေပါ၊ ၄-ယောက်ခမြောက် ပဏ္ဍဝမင်းသား နကုလ၊ သား,သိဝ၏ဂုဏ်ရည်ဂုဏ်ပုဒ်။P.S.D.။ အမျိုးမှ စွန့်ပစ်ခံရသူ၊ မိသားစုမှ စွန့်ပစ်ခံရသူ၊ မြွေပါ,သိဝနတ်, မာလာကျိုကျ,ကြက်ဖ။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(ပု) (ခ) အဟိ ဝိစ္ဆိကာ သတပဒီ နကုလာ ဗိဠာရာ။ အံ၊ဘ။ ၄ဇ၅။ (–ဇာ၊၂။ ဘ၄ဖ။ မိလိန္ဒ။ဘ၄၄။ အပ၊ဌ၊၂။၂ဖ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ဘ၁၅။ ဝိမတိ၊ဘ။ခ၄ဝ။) (၂) (ခ) (၄) (၅) နကုလော သပ္ပဝေရိမ္မိ၊ သိဝေ စတုတ္ထ-ပဏ္ဍဝေ၊ နိက္ကဝ||လေ တိသု နကုလာ၊ ကုက္ကဋိ ကုက်ုမာဒိသု။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျ။ ဖ၂ခ။

နကုလ° (တီ) [ယဒိစ္ဆနာမ်] (ခ) နကုလထေရ်။ (၂) ပဏ္ဍုမင်း၏သား နကုလမင်းသား။ (ခ) နကုလနိဂုံး။ (၄) နကုလသူဌေး။ (၅) နကုလသူဌေးသမီး။ (၆)နကုလသူငယ်။ (ဖ) နကုလာ ထေရီမ။ (ဂ) နကုလဇာတ်။

(ခ) နကုလထေရ်။ နကုလော စ နိသ-တော စ၊ အဟေသုं အဂ္ဂုပဋ္ဌာကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၅ဂ။ (ယင်း ထေရ်သည် "အတ္ထဒဿီ" ဘုရားရှင်၏ မြတ်သော အလုပ်အကျွေး ဖြစ်သည်။) (၂)နကုလမင်းသား။ အထဇ္ဇ-နော နကုလော ဘီမသေနော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၅၅၊၄၅ဂ။ (ဌင်း နကုလမင်းသားသည်— အဇ္ဇုန, နကုလ, ဘီမသေန, ယုဓိဋ္ဌိလ,သဟ-ဒေဝ-အားဖြင့် ပဏ္ဍုမင်း၏ သား ၅-ယောက်တွင် ဒုတိယသား ဖြစ်သည်။ ဌင်းမင်းသား ၅-ယောက်တို့သည် ရွှေနှင့်တူသော အဆင်းရှိကုန်၏။ ဌင်းတို့သည် တက္ကသိုလ်ပြည် ဒိသာပါခမောက္ခ ဆရာကြီးထံ ပညာ သင်ယူပြီး နောက် "ဒေသန္တရ ဗဟုသုတ" အတွက် ခရီးလှည့်လည်သည်ရှိသော် ဗာရာဏသီပြည်သို့ ရောက်၍ ဗြဟ္မဒတ် မင်း ၏ သ မီး တော် "ကဏှာ" မင်းသမီးက တပ်မက်နှစ်သက်သဖြင့် ဌင်းမင်းသား ၅-ယောက်လုံး၏မယား အဖြစ်ကို ခံယူလျက် ကိလေသာဖြင့် လုပ်ကျွေး၏၊ နောင်တွင် "ကဏှာ" မင်းသမီး၏ ယုတ်မာပုံကို သိ၍ ကာမဂုဏ်၌ ငြီးငွေ့သဖြင့် ဟိမဝန္တာ တောသို့ သွားပြီး ရဟန်းပြုကြကုန်၏။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၅၂–ဂ။) (၃)နကုလ-နိဂုံး။ (၄) နကုလသူဌေး။ နကုလသေဋ္ဌီတု-ကြည့်။ (၅) နကုလသူငယ်။ နကုလပိတု-ကြည့်။ (ဖ) နကုလာထေရီမ။ နကုလာ စ သုဇာတာ စ၊ အဟေသုं အဂ္ဂသာဝိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၅။ နကုလာ စ သုဇာတာ စ ဒွေ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အဘိ၊ဌ၊ခ။ဖ၃။ အပ၊ဌ၊ခ။ ၄၄။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ဂ၃။ (ဌင်း နကုလာ ထေရီမ သည် သောဘိတ ဘုရားရှင်၏ မြတ်သော တပည့်မ=အဂ္ဂသာဝိကာ ဖြစ်သည်။) (၇) နကုလဇာတ်။ နကုလ် ဥပသာဌက်။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၅၇။

နကုလဂ်ပဠု (တီ) [နကုလဂ်+ပဠု] မြွေပါ၏–အကြောင်း–အဂ်ါ–ကို မေးခြင်း။ မိလိန္ဒပဠာ ပါဠိ၊ ဩပမ္မကထာပဠု၊ ၄-ဝဂ်၊ ၅-ပဠု။ မိလိန္ဒ။ဘ၃ဖ။

နကုလဇောတက (နာ) [နကုလ+ဇောတက] နကုလ-ဇာတ်၊ ဘုရားလောင်း အဆုံးအမကြောင့် အချင်းချင်း ရန်ဘက်ဖြစ်သော မြွေပါနှင့် မြွေတို့ အတူတကွ ညီညွတ်စွာ နေနိုင်သည့် အကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။ ဒုကနိပါတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၅-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၄၁။ ဇာ၊၆။၂။ ၄၇–ဂ။ နကုလဇောတကံ ပဋ္ဌမံ။ ဇာ၊၁။၄၁။

နကုလနဂရဂါမ (ပု) [နကုလနဂရ+ဂါမ] နကုလနဂရရွာ။ (ယင်းရွာသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဂုတ္တသာလအနီးရှိ ရွာဖြစ်သည်။) ကာဠဒလ္လိ-မဏ္ဍပဝါသီ မဟာနာဂတ္ထေရော နကုလနဂရ-ဂါမေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္တာ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၄၂။ နကုလနဂရ-လည်း ကြည့်။

နကုလနဂရဂါမဒ္ဒါရ (နာ) [နကုလနဂရဂါမ+ဒ္ဒါရ] နကုလနဂရရွာ တံခါး။ နကုလနဂရဂါ-မဒ္ဒါရံ ပတ္တော ရုက္ခမူလေ နိသီဒိ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။၄၂။

နကုလနိဂမ (ပု) [နကုလ+နိဂမ] နကုလနိဂုံး။ နကုလသေဋ္ဌိမိတု-ကြည့်။

နကုလပိတု (ပု) [နကုလ+ပိတု] (၁) နကုလ သူငယ်၏ ဖခင်။ (၂) နကုလပိဘုသုတ်။ နကုလပိတာ (သံ၊၂။၁)တိ နကုလဿ နာမ ဒါရကဿ ပိတာ။သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၉။ နကုလဿ ဒါရကဿ ပိတာ နကုလပိတာ။ နကုလမာ-တာတိ ဏ္ဍောပိ ဧသေဝ နယော။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၃၀ဂ။ (–သံ၊၂။၃၃၃။ အံ၊၁။၂၇၊၃၇၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၃၁။ အံ၊ဋီ၊၁။၃၀၇။ အံ၊ဋီ၊၂။ ၃၁၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။) (၁) (၂) နကုလ-ပိတာ ဒေဝဒဟာ။ သံ၊၂။၁ဂ။

နကုလပိတုသုတ္တ(နာ) [နကုလပိတု+သုတ္တ](က) နကုလပိတုသုတ်၊ "သူကြွယ်- အကြင်သူသည် ဤ ခန္ဓာကိုယ်ကြီးကို ဆောင်ရွက်နေရပါ လျက် တခဏမျှသော်လည်း အနာမရှိဟု ဝန်ခံပြောအံ့၊ ထိုသူအား အသိပညာမရှိ မိုက်-သည့်အဖြစ်မှတပါး အခြားဆိုဖွယ် မရှိချေ" အစရှိသည်ဖြင့် 'နကုလပိတု' သူကြွယ်အား ဘုရားရှင် ဟောကြားအပ်သောသုတ်။ "သံ-ယုတ္တနိကာယ်၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၁ သံယုတ်၊ ၁-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၂။ ၁–၅။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၂၉–၂၂-၆။ (ခ)နကုလပိတုသုတ်။ "နကုလ-ပိုတုသူကြွယ် သေလုနီးမျှ ရောဂါခံစားနေရ ချိန်၌ နကုလမာတာ အိမ်ရှင်မ၏ အဆုံးအမ ကြောင့် ရောဂါပျောက်ကင်းလျက် ဘုရား ရှင်ထံ သွားနိုင်ကြောင်းကို ဘုရားရှင်ဟော ကြားအပ်သောသုတ်"။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်၊ ဆက္ကနိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ အံ၊၂။၂၆၁-၄။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၉၂။

နကုလမာတာသုတ္တ (နာ) [နကုလမာတု+သုတ္တ] နကုလမာတုသုတ်၊ တရား ၈-ပါးနှင့် ပြည့်စုံ သော အမျိုးသမီးသည် ကွယ်လွန်သော အခါ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ရသည့်အကြောင်းကို နကုလမာတာအား ဘုရားရှင် ဟောကြား သောသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ အဋ္ဌက နိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊၃။၉၅–၆။

နကုလမာတု (ထီ) [နကုလ+မာတု] နကုလ သူငယ်၏ မိခင်။ ဝိဿာသိကာနံ ယဒိဒံ နကုလမာတာ ဂဟပတာနီ။ အံ၊၁။၂၈။ (–၃၂၂။ အံ၊၂။၂၆၃။ အံ၊၃။၉၅။ သံ၊ဋီ၊၂။ ၂၃၁။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၀၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃ဝ၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၃ဝ၈။)

နကုလဏ္ဍယရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နကုလဏ္ဍ-ယရ အမည်ရှိသော အမတ်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ် B.E ၁၇၀၇-တွင် နန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟုမင်း တိုက်ခိုက်၍ စစ်ရှုံး ဒမိဋ္ဌ (တမီလ်) ဘုရင် ကုလဆေကရ၏ မဟာမိတ် အမတ်ဖြစ်သည်။)တထာ နကုလဏ္ဍယရော။ မဟာဝံသ၊ ၇၄။၁၄၀။ D.P. နကုလ-လည်း ကြည့်။

နကုလသေဋ္ဌိဓိတု (ထီ) [နကုလဒေဝ+ဋ္ဌိ+ဓိတု] နကုလသူဌေး၏ သမီး။ သော ကေဟိ ပရိ-ဝုတောဲ....နကုလနိဂမေ နကုလဒေဝ+ဋ္ဌိဓိတာယ ဒိန္နံ မခုပါယာသံ ပရိဘုဉ္ဇတ္ပာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၃၄။

နက္ကယတိ (ကြိ) [နက္ကေ+ဏယ+တိ။ (နက္ကေ နာ-သဒန်။ ထောမ။ နက္ကယတံ၊ နက္ကယတေ-သံ)] ပျက်စီးစေ၏၊ ဖျက်ဆီး၏။ နက္ကေတိ-ကြည့်။

နက္ကေတိ (ကြိ) [နက္ကေ+ဏေ+တိ] ပျက်စီး စေ၏၊ဖျက်ဆီး၏။နက္ကဝဏ္ဏ နာသနေ။နက္ကေ-တိ၊ နက္ကယတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၀၂။ (–ထောမ။ P.S.D.။)

နက္ခတိ (ကြိ) [နက္ခ+ အ+တိ၊ နက္ခေ နခေါ စ ဂတိယံ။ ဓာတုတ္ထ။] သွားမည်။ နက္ခ ဂတိယံ။ နက္ခတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၂၂။

နက္ခတ္တ (နာ)[နက္ခ+ ခီ+အ။ ဤ-ကို အယ-ပြု။ နက္ခ+ ခရ+အ။ခယ,ခရတို့ကို ခတ္တပြု။ နက္ခ ခယတိ နက္ခရတီတိ ဝါ နက္ခတ္တံ၊ ခတ္တာဒေသော နိပါတ-နာ။ မောဂ်၊ပဋ္ဌိကာ ၃။ဂ၆။ပုနပ္ပုနံ ဥဒယတ္ထာ နက္ခ ခီယခတ နက္ခတ္တံ၊ အတ္ထနော ဂမနဋ္ဌာနံ နက္ခ ခရတိ နက ဝိနာသေတီတိ ဝါ နက္ခတ္တံ။ခေန်၊ ဋ္ဌ။ ၅၇။ ဂမနဝီထိ နက္ခ ခရတိ နက ဝိနာသေ-တီတိ နက္ခတ္တံ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၁၁။ နက္ခ+ တု။အသ ဝါ နက္ခ ဂတိယံ၊နက္ခတီတိ နက္ခတ္တံ။ ခေန်၊ဋ္ဌ။ ၅၇။ နက္ခ + တာ + ဂ။ ဘော ဣတောဲ စာတိ ဝိသမဂတိယာ အဂန္ဓာ အတ္ထနော ဝိထိယာဝ ဂမနေန နက္ခနံ ဂမနံ တာယတိ ရက္ခတီတိ ဝါ နက္ခတ္တံ။သူဒ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၂၂။ ဓာတုတ္ထ။ ၁၅၂။ နက္ခ+အတြန်၊ အဋ္ဌိန္ဒ္ပာဒိ တာရကာသု။ ထောမ။ (နက္ခတြ-သံ၊ ဏက္ခတ္ထ- ပြာ၊ နက္ခတ္ထ- အဒ္ဓမာဂဓ။ နက္ခတြယ- သိဟိုဠ်။)] (၀) (ကြယ်ကာ-စသော) နက္ခတ်၊ ကြယ်၊ တာရာ။

နက္ခတ် ၂၇- လုံး (၂ဂ) လုံး— (၁) အဿယုဇ အသဝဏီ မြင်းနှင့် တူသော နက္ခတ်၊ ယင်းနက္ခတ်၌ အဿနတ် တည်နေ သည်။ (၂) ဘရဏီ ယမမင်းနှင့် တူသော နက္ခတ်၊ ယင်းနက္ခတ်၌ ယမနတ် တည်နေ သည်။ (၃) ကတ္တိကာ (ကြတ္တိကာ) မီးနှင့် တူသောနက္ခတ်၊ ဒဟနနတ် နေသည်။ (၄) ရောဟိဏီ ကြာ၌ ပေါက်, ကြီးပွါးသော နက္ခတ်၊ ကမလဇနတ် နေသည်။ (၅) မိဂ-သီသ (မဂသီ, မိဂသီ) သားသမင် ဦးခေါင်း နှင့်တူသော နက္ခတ်အစု၊သလိသဘူနတ် နေ သည်။ (၆) အဒ္ဓါ(အဒ္ဓ) ရွှေ့ရသနှင့်တူ၏၊ ကိုက်ခဲတတ်သော နက္ခတ်ဖြစ်သည်၊ အရိတိ နတ် နေသည်။ (၇) ပုနဗ္ဗသု (ပုန္နဗုသု) သတ္တဝါတို့၌ အစီးအပွါးကို သွန်းလောင်း တတ်သော နက္ခတ်၊ ဇီဝနတ် နေသည်။ (၈) ပုဿ (ဗုဿ,ဗုသ) အမှုလုပ်ငန်းတို့ တိုးပွါး စေတတ်,တိုးတက်ကြီးပွါးရာဖြစ်သောနက္ခတ်၊ ပဟိနိနတ်နေသည်။ (၉) အသိလေသ(အ-သလိသ) မြွေနှင့်တူသဖြင့် မနမ်း မရှာ်အပ် သော နက္ခတ်၊ ပိတရနတ်နေသည်။ (၁၀) မဃ (မာဃ) အမှုပြုလုပ်သူတို့ ပူဇော်အပ် သော နက္ခတ်၊ ယောနိနတ် နေသည်။ ဖဂ္ဂုနီ အကျိုးပေးတတ်သော နက္ခတ်။ (၁၁) ပုဗ္ဗ-ဖဂ္ဂုနီ၊ အယျမနတ် နေသည်။(၁၂) ဥတ္တရ-ဖဂ္ဂုနီ၊ ဒိနကရနတ် နေသည်။ (၁၃) ဟတ္ထ (ဟသတ) လက်နှင့်တူသော နက္ခတ်၊ တမ္ဗ-နတ် နေသည်။ (၁၄) စိတ္တ(စိတြ) သစ်ရွှေ သမားနှင့် တူသဖြင့် ဆန်း ကြယ် သော အကျိုးပေးတတ်သော နက္ခတ်၊ အမ္ဗနတ် နေသည်။ (၁၅)သာတိ (သွာတိ) ကောင်း သော နေရာဖြစ်သော နက္ခတ်, ကောင်း-မကောင်းကို နည်းပါးအောင် ပြုတတ်သော နက္ခတ်၊ ကောင်း-မကောင်း အကျိုးကို ပေး တတ်သော နက္ခတ်၊ပဝနနတ်နေသည်။(၁၆) ဝိသာခါ မတူသောအကျိုးကို တူးဖြိုတတ်

သော အသူးထူးသော အဆွေခင်ပွန်းရှိသော နက္ခတ်၊ သတ္တာနိုနတ် နေသည်။(၁၇) အနုရာဓ ကောင်းကျိုး မကောင်းကျိုး ယင်း ၂-မျိုးကို ပြီးစေတတ်သော နက္ခတ်၊ မိတ္တနတ် နေသည်။ (၁၈)ဇေဋ္ဌ နက္ခတ်အားလုံးထက် ကြီးမြတ်သော နက္ခတ်၊ သက္ကနတ် နေသည်။ (၁၉) မူလ ကောင်းကျိုး မကောင်းကျိုး အမျိုးမျိုး၏ တည်ရာဖြစ်သော နက္ခတ်၊နိဋိ-တိနတ် နေသည်။ အာသာဋ္ဌ သူ့ခစားတို့၏ တောင်ဘေးသဏ္ဌာန်ရှိသော နက္ခတ်၊ (၂၀) ပုဗ္ဗာသာဋ္ဌ၊ တောယနတ်နေသည်။ (၂၁) ဥတ္တရာသာဋ္ဌ၊အာသုဒေဝနတ် နေသည်။(၂၂) သဝဏ (သရဝဏ်) ကောင်းကျိုးမကောင်းကျိုး အမျိုးမျိုးကိုပွါးစေတတ်သော နက္ခတ်၊ ဟရိနတ် နေသည်။ (၂၃) ဓနိဋ္ဌ ဥစ္စာပစ္စည်းရှာမှီးကြောင်းဖြစ်သော နက္ခတ်, သိုမှီးမြှုပ်နှံထားသော ပစ္စည်းဥစ္စာကို ထင်စွာပြတတ်သော နက္ခတ်၊ ဝသုနတ် နေသည်။ (၂၄) သတဘိသဇ (သတဘိသျှ) မျှားစွာသော နတ် ဆေးသမား (မျှားစွာသော ဆန်ကွဲ) ရှိရာဖြစ်သော နက္ခတ်၊မျှားသောဆေးသမားတို့၏ အရှင်သခင်ဖြစ်သော နက္ခတ်၊ ဝရုဏနတ် နေသည်။ ဘဒ္ဒပဒ (ဘဒြပိုဒ်) နွားခြေထောက်နှင့်တူသော ခြေရှိသော နက္ခတ်။ (၂၅) ပုဗ္ဗာဘဒ္ဒပဒ၊ အဇဧဝနတ် နေသည်။ (၂၆) ဥတ္တရာဘဒ္ဒပဒ၊အဟိဗုဓနတ်နေသည်။ (၂၇) ရေဝတီ ဥစ္စာပစ္စည်းရှိသော နက္ခတ်၊ ရေဝတရေသေ့၏ သမီးဖြစ်သော နက္ခတ်၊ ပူမာနတ် နေသည်။ခေါ်။ခေါ်၊ဦ။ ၎င်း၊ သျှ။ ၅၀၊၅၉၊၆၀-တို့ ကြည့်။ပခုက္ကူ။ခေါ်၊သျှ။နှာ-၄၃–၅၀-လည်း-ကြည့်။ အာသာဋ္ဌနက္ခတ်နှင့် သဝဏတို့အကြား၌ 'အဘိဇိတ' (အဘိဇိတ်) နက္ခတ်ကို ထည့်သွင်းလျှင် ၂၀-လုံ ဖြစ်သည်။ တောင်ပေါက်၊ အဘယာ၊ခေါ်၊သျှ။၆၀။

ရာသီ ၁၂-လကို နက္ခတ် ၂၇-လုံးနှင့် တွဲပုံ (၁) တန်ခူးလ–စိတ္တ, သွာတိနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သည်။ (၂) ကဆုန်–ဝိသာခါ, အနုရာဓ။ (၃) နယုန်–ဇေဋ္ဌ,မူလ။ (၄) ဝါဆို–ပုဗ္ဗာသာဋ္ဌ, ဥတ္တရာသာဋ္ဌ၊ (၅) ဝါခေါင် – သဝဏ, ဓနိဋ္ဌ။ (၆) တော်သလင်း–သတ-ဘိသဇ,ပုဗ္ဗာဘဒ္ဒပဒ, ဥတ္တရာဘဒ္ဒပဒ။ (၇) သီတင်းကျွတ်–ရေဝတီ, အဿယုဇ, ဘရဏီ။ (၈) တန်ဆောင်မုန်း–ကတ္တိကာ, ရောဟိနီ။ (၉)နတ်တော်–မိဂသီ,အဒ္ဒ။ (၁၀)ပြာသိုလ–ပုနဗ္ဗသု, ပုဿ။ (၁၁) တပို့တွဲ–အာသိလေသ, မာဃ။ (၁၂) တပေါင်း–ပုဗ္ဗဖဂ္ဂုနီ, ဥတ္တရ-ဖဂ္ဂုနီ, ဟတ္ထ။ တောင်ပေါက်၊ခေါ်၊သျှ။၇၅။ (ဇောတိသတ္ထကျမ်း၌ ထင်ရှားဇသော ၂၈-လုံး အရေအတွက်ရှိသော နက္ခတ်။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ခေါ်။) (၂) နက္ခတ်ပွဲသဘင်၊ (ကြတ္တိကာ စသော) နက္ခတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်သောပွဲ။ (၃) နက္ခတ္တဇာတ်၊နက္ခတ်ကို မျှော်လင့်စောင့်ဆိုင်းနေသဖြင့် သတိုးသမီးရခြင်းဟူသောအကျိုး ကျေ်လွန်သွားကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။

(၁) နက္ခတ္တံ (ပ၊ ဇ) —ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၆။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။၁၁၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၇၅။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၂။၁၃ ၂။ နက္ခတ္တာ (ပ၊ဗ)— ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၇။ အာသီ၊ဌ၊၁။၄၇။ အဿယု-ဇာဒယော ရေဝတျန္တာ သတ္တာဓိက ဝိသတာ-ရကာ နက္ခတ္တာ နာမ။ ခေါ်၊ဌ။၅၅–၆၀။ နက္ခတ္တာနိ—ဒီ၊၃။၇၁။ အံ၊၁။၃၀၆–၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၇။မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၈။ပဌိသံ၊ဌ၊၁။၃ ၂ ၉။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၄၈။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၃။ ဗ္ဗတိဝုတ်၊ဌ။၉။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၄၇။သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၁၇၇။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၅ ၂။နက္ခတ္တာနိ (မဟာနိ။ ၂ ၉၈)တိ ကတ္ထ-ကာဒီနိ အဌဝိသတိ နက္ခတ္တာနိ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၆၆။ နက္ခတ္တံ(ဒု၊ ဇ)—ဇာ၊၁။၁ ၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၈။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂ ၂ ၅။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅ ၅။ ၂ ၂ ၄။ ၂ ၂ ၂။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂ ၆ ၅။ အံ၊ဌ၊၁။၃ ၃ ၃၊ ၃ ၃ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃ ၃ ၂။ နက္ခတ္တာနိ (ဒု၊ဗ)— ဒီ၊ ၂။ ၂ ၁ ၈။ထေရီ။၃ ၉ ၅။ ဇာ၊ ၂။ ၈ ၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။

၃၉။ မ၊ဌ၊၃။၂၆၀၊၂၆၆။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၀။ နက္ခတ္ထေန(တ၊ဧ)—မဟာနိ။၂၉၈။ သံ၊ဌ၊၂။ ၃၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၃၅။ (၂) နက္ခတ္တ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၀၄) ဣ ဆဏ်။ ယေဘုယျေန ဟိ နက္ခတ္တယောဂေန ကတတ္တာ တထာ-ယောဂေါ ဝါ ဟောတု မာ ဝါ၊ နက္ခတ္တမိစ္ဆေ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၂။ နက္ခတ္ထ(ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၂၈)ဣ ကတ္ထိကာနက္ခတ္ထဆဏ်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁၃။ နက္ခတ္ထ (အံ၊ဌ၊၁။၁၃၃) ဣ နံ့ကွေတ္ထန လက္ခိတံ ဆဏ်၊ တသ္မိ ံ တသ္မိ ံ ဟိ နက္ခတ္ထေ အနု-ဘဝိတမ္ဘဆဏာနိ နက္ခတ္ထာနိ နာမ။ ဣတရာ ပန ဆဏာနိ နာမ။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၅၂။ နက္ခတ္ထံ(ပ၊ဧ) —သံ၊ဌ၊၂။၁၇၃။ အပ၊ဌ၊၁။၂၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၆၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၄၄။ နက္ခတ္ထံ (ဒု၊ဧ)—သံ၊ဌ၊၂။၁၇၃၊၁၈၆။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၃၃။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၃၄။ အဘိ၊ဌ၊၂။၈၅။ ဥဒါန၊ဌ။၁၈၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၈၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၆၂။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁၁။ အံ၊ဋီ၊၂။၁၇၄၊၃၄၆။ နက္ခတ္ထေန (တ၊ဧ)— ဝိမာန၊ဌ။၅၆။ နက္ခတ္ထဿ (ဆ၊ဧ)—ဇာ၊ဌ၊ ၁။၂၂၅။ နက္ခတ္ထဿာ (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၉၁) တိ မဟာဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၆၀။ နက္ခတ္ထေ (သ၊ဧ)— အပ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၇၉။ (၃) နက္ခတ္ထံ ဒုမ္မေဓံ ဒဿ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၂၇၉။

နက္ခတ္ထကာလ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ကာလ။ (နက္ခတြ-ကာလ-သံ)] နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်သော ပွဲသဘင် ရှိရာအခါ၊ နက္ခတ်ပွဲသဘင် ဆင်ယင်ကျင်းပရာ အခါ။ နက္ခတ္ထကာလေ (ဒီ၊ဌ၊၁။၈၂) တိ နက္ခတ္ထယောဂဆဏကာလေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၃၆၀။ (–မဟာနိ၊ဌ။၃၄၅။)

နက္ခတ္ထကီဋန (နာ) [နက္ခတ္ထ+ကီဋန။ (နက္ခတြ-ကြီဋန - သံ၊ နက္ခတြကြီဋာ၀ - သီဟိုဠ်)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်း။ ယထာဝိဘဝံ အုလ္လက်ံတပဋိယတ္ထာ သောဝေ ပရိဘုဉ္ဇန္တာ နက္ခတ္ထကီဋနံ ကီဋန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၉။ မ၊ ဋီ၊၁။၄၄-၅။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃ ၂။)

နက္ခတ္ထကီဋာ (ထီ) [နက္ခတ္ထ+ကီဋာ။ (နက္ခတြ-ကြီဋာ-သံ၊ နက္ခတြယကြီဋာ၀-သီဟိုဠ်။)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်း။ နဟိ ပဗ္ဗဇ္ဇာယ တိမ္ဗစ္ဆန္ဒသ ဘဏ္ဍပ္ပယောဇနဥဒ္ဓါရသာရဏာဒီ-သု ဝါ နက္ခတ္ထကီဋာယံ ဝါ စိတ္တံ နမတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၁၇၁။ မာလာဂန္ဓာဒိဝိဘူတိသမ္ပန္နံ နက္ခတ္ထကီဋံ အနုဘဝမာနာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၃။ မ၊ဌ၊၄။၁၂၄။ အပ၊ဌ၊၁။၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၅၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၂။ အံ၊ဋီ၊၃။၆၁။ (–သံ၊ဌ၊၁။၁၁၅။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၈။ ထေရီ၊ဌ။၁၄၀၊၁၄၂။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၁၃။)

နက္ခတ္ထကီဋာသုခ (နာ) [နက္ခတ္ထကီဋာ + သုခ] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကစားခြင်းခံ့ ဖြစ်သော ချမ်းသာ။ အတ္ထနော ပုညာနုဘာ၀သိဒ္ဓါယ ဒိဗ္ဗသ-မ္ပတ္တိယာ မဟန္တံ နက္ခတ္ထကီဋာသုခံ အနုဘ၀န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၃၀၃။

နက္ခတ္ထကောဌာသ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ကောဌာသ] နက္ခတ်အစု။ နက္ခတ္ထပဒကောဝိဒ-ကြည့်။

နက္ခတ္ထကောဝိဒ (တိ) [နက္ခတ္ထ+ကောဝိဒ] နက္ခတ်ခ်ဉ်–ကျမ်းကျင်–လိမ္မာ–သော၊ သူ။ စူဠဝေဒ္ဓိ ပန ပဏ္ဍိတော ဗျတ္တော နက္ခတ္ထ-ကောဝိဒေါ အဟာမေ၀။ မေ့ဌ၊၁။၁၆၂။

နက္ခတ္ထဂတိ (ထီ) [နက္ခတ္ထ+ဂတိ။ (နက္ခ တြ-ဂတိ-သံ၊ ဏက္ခတ္ထဂဏ-ပြာ၊)] နက္ခတ်တို့၏ သွားလာခြင်း။ ယံယံနက္ခတ္ထာစာရေန အာဒိ-သတိတိ နက္ခတ္ထဂတိယာ ကာလညာဏေန ... ယံယံအာဒေသံ ဘဏတိ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၁။

နက္ခတ္ထဂ္ဂါဟ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ဂါဟ။ (နက္ခတြ-ဂြာဟ-သံ)] (က) နက္ခတ်ကို ရာဟုဖမ်းခြင်း၊ နက္ခတ်–ကျစ်–ကြတ်–ခြင်း။ (၁) နက္ခတ်၏ အင်္ဂါ-စသောဂ္ဂြိဟ်နှင့် ယှဉ်တွဲခြင်း။(ဂ) (၁) နက္ခတ္ထဂ္ဂါဟေ ဘ၀ိဿတိ။ ဒီ၊၁။၁၀၊၆၄။

စန္ဒဂ္ဂါဟာဒယော အသုကဒိဝသေ ရာဟု စန္ဒံ ဂယောဿတိတိ ဗျာကရဏဝသေနေဝ ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ ....နိက္ခတ္တဂ္ဂါဟောယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ (က) ဣတိသဒ္ဒေါ စေတ္ထ အာဒိအတ္ထေ စန္ဒဂ္ဂါဟာဒယောတိ ဝုတ္ထတ္ထာ၊ တေန သူရိ-ယဂ္ဂါဟ,နက္ခတ္တဂ္ဂါဟာ သင်္ဂဟိတ္ထာ။ တသ္မာ စန္ဒိ-မသူရိယာနမိဝ နက္ခတ္တာနမ္ပိ ရာဟုနာ ဂဟ-ဏံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၇၃။ (ခ) အပိစ နက္ခတ္တဿ အင်္ဂါရကာဒိဂဟသမာ-ယောဂေါပိ နက္ခတ္တဂါဟောယေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၀။ အင်္ဂါရကာဒိဂဟသမာယောဂေါပိတိ အဂ္ဂဟိတဂ္ဂဟဏေန အင်္ဂါရကသသိပုတ္တသူရ-ဂုရုသုက္ကရဝိသုဘဂေဘုသခ်ါဘာနံ ဂါဟာနံ သမာယောဂေါ အပိ နက္ခတ္တဂ္ဂါဟော ယေဝ ဿ ပယောဂေန ဂဟဏတော။ သဟ-ပယောဂေါပိ ဟိ ဝေဒဿမယေန ဂ္ဂဟဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၃၇၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၉၆။)

နက္ခတ္တလောသန (နဃတိ) [နက္ခတ္တ+လောသန။ (နက္ခတြ လောမဏာ-သံ၊ နက္ခတြလော်မ-ဏယ-သီဟိုဋ္ဌ။)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် ကြေး-ကြော်ခြင်း။ ယသ္မိं (ဣတ္ထေ) နက္ခတ္ထေ ဂါမ-နိဂမဝါသိနော တယော သတ္ထ ဝါ ဒိဝသေ နက္ခတ္တလောသနံ ကတ္တာ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။

နက္ခတ္ထ(ဣတ္ထာ)စာရ (ပု) [နက္ခတ္တ+စာရ။ (နက္ခ-ဣတ္ထာစာရ သံ)] နက္ခတ်တို့၏ လှည့်လည်သွား-လာခြင်း။ ယံယံနက္ခတ္တစာရေန အာဒိသတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၀၁။ ပေါရိုဏာဒေါ ဝေဒင်ကုသလော နက္ခတ္တစာရံ ဇာနာတိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။၅၁၄။

နက္ခတ္ထဆဏ (နာ) [နက္ခတ္တ+ဆဏ] နက္ခတ်ပွဲ-သဘင်။ နက္ခတ္ထဆဏံ နက္ခတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၁၃၀။

နက္ခတ္ထဇာတက(နာ)[နက္ခတ္တ+ဇာတက] နက္ခတ္ထ-ဇာတ်၊ "နက္ခတ်ကောင်းကို မျှော်လင့်-စောင့်ဆိုင်း နေသော လူမိုက်အား အကျိုး-စီးပွါးသည် ကျော်လွန်၍ သွား၏၊ အလိုရှိ-အပ်သော အကျိုးသည်သာလျှင်, အလိုရှိသူ-အဖို့ နက္ခတ်ကောင်းမည်၏" ဟု ဟောကြား-အပ်သောဇာတ်။ ကေနိပါတ်၊ ၅-၀၇၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၁၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇၄–၆။

နက္ခတ္ထဇာနနက (တိ) [နက္ခတ္တ+ဇာနနက] နက္ခတ်ကိုသိသော၊ သူ။ နက္ခတ္ထဇာနနကေန-နာမ ဝေဠုပေန ဘဝိတဗ္ဗံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၅။

နက္ခတ္ထဒဿာပန (နဃတိ) [နက္ခတ္တ+ဒဿာပန] နက္ခတ်ပွဲသဘင်ကို – ကြည့်ရှုစေ–ပြ–ခြင်း။ နက္ခတ္ထဒိဝသေသု နက္ခတ္ထဒဿာပနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂။

နက္ခတ္ထဒိဝသ (ပု၊နာ)[နက္ခတ္တ+ဒိဝသ။ (နက္ခတြ ယဒ-သဝသ-သီဟိုဋ္ဌ)] နက္ခတ်ပွဲသဘင် (ဆင်-ယင်ကျင်းပရာ) နေ့။ ကေသ္မိं နက္ခတ္ထဒိ-ဝသေ နဒိ ဂန္ဓာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၇။ နက္ခတ္ထ-ဒိဝသေ ဗန္ဓနာဂါရေ ဒ္ဝေ ဗဒ္ဓပုရိသာ။ မဟာနိ-ဋ္ဌ။၂၄၅။ (–အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၂။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၆၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၃၂။)

နက္ခတ္ထဒေါသ (ပု) [နက္ခတ္တ+ဒေါသ] နက္ခတ်-ဟူသောအပြစ်၊ အပြစ်ရှိသောနက္ခတ်။ မဟာ-ပုရိသာနမ္ပိ သတံ ပရသန္တကဂ္ဂဟဏံ ဝိသမ-ပဋ္ဌသန္ဓိဂ္ဂဟဏဝသေန ဟောတိ၊ "နက္ခတ္ထ-ဒေါသေနာ"တိပိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၉။

နက္ခတ္ထနိဿိတ (တိ) [နက္ခတ္တ+နိဿိတ] (၁) နက္ခတ်–ဌ–ကို–မှီသော (နတ်)။ (၂) နက္ခတ်ပွဲသဘင်ကို မှီသော၊ သူ။ (၁) နက္ခတ္ထ-နိဿိတာပိ ဒေဝါ နက္ခတ္ထာနိ ပုရတော ကတ္တာ အာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၃။ (၂)ကတ္ထိကဆဏေ နက္ခတ္ထေ ဝုဋ္ဌေ သမ္ဘော လောကော နက္ခတ္ထ-

နိဿိတော အဟောသိ။ ဇာ၊၆။ဂ၅၈။(–ဘ၆၂။)

နက္ခတ္တနိဿိတက (တိ) [နက္ခတ္တ+နိဿိတ+က] နက္ခတ်ပွဲသဘင်ခ်ီမှီသော၊ သူ။ သကလနဂရ-ဝါသိနော့ နက္ခတ္တနိဿိတကာ ဟုတ္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊၆။ခ။၂၆၇။

နက္ခတ္တပဋိပါဋိသမန္နာဂတ (တိ) [နက္ခတ္တ+ပဋိ-ပါဋိ+သမန္နာဂတ] နက္ခတ်အစဉ်ရှိသော (ညဉ့်)။ နက္ခတ္တမာလိ-ကြည့်။

နက္ခတ္တပထ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပထ] နက္ခတ်တို၏ လှည့်လည်သွားလာရာ လမ်းကြောင်း၊ နက္ခတ်လမ်းကြောင်း။ ဘဂေထ နက္ခတ္တပထံ စန္ဒိမာ။ ဓမ္မ။ဂ၄။ ယထာ နိမ္မလံ နက္ခတ္ထ-ပထသခ်ါဘံ အာကာသံ စန္ဒိမာ ဘဇတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၇၇။ ဥစ္စတရေန နက္ခတ္ထာပထံ၊ အာကာသံ ဖုသိတုကာမတာ ဝိယ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။ ၂၁ဂ။ (–မ၊ဌ၊၁။ခ၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ အံ၊ဋီ၊၁။ဂ၆။)

နက္ခတ္တပဒ (နာ) [နက္ခတ္တ+ပဒ] (၁) နက္ခတ်အစု၊ နက္ခတ်အကြောင်း၊ နက္ခတ်။ (၂) နက္ခတ်အစုဟူသော အာရုံ။ (၁) နက္ခတ္တပဒါနိ ဥဂ္ဂဟေတမ္ဘာနိ။ ဝိ၊ဌ။၃ဂ၆။ ဝိ သင်္ဂဟ။ ၂၃ဋ။ နက္ခတ္တာနေဝ နက္ခတ္တပဒါနိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၁၂၁။ (၂) အတ္ထိ ဘန္တေ နက္ခတ္တပဒါနိ (ဝိ၊ဌ။၃ဂ၅။ သီ၊ မူကဲ) တိ နက္ခတ္တပဒဝိသယာနိ ဥတာနိ အတ္ထိ၊ အဿယုဇာဒိနက္ခတ္တံ ဇာနာထာတိ အဓိပ္ပါယော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၅ဋ။

နက္ခတ္တပဒကောဝိဒ (တိ) [နက္ခတ္တပဒ+ကော-ဝိဒ] ၂ဂ-လုံးသော နက္ခတ်အစုတို့၌–ကျွမ်း ကျင်–လိမ္မာ–သော၊ သူ။ နက္ခတ္တပဒကော-ဝိဒေါ (ဇာ၊ခ။၃ဂ၆) တံ အဋ္ဌဝိသတိယာ နက္ခတ္တကောဋ္ဌာသေသု ဆေကော။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၂ဋ။

နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပရိစ္ဆေဒ] နက္ခတ်အပိုင်း အခြား။ အမှာကံယေဝ ဘဂဝတော သဟဇာတပရိစ္ဆေဒဠ္ဍ နက္ခတ္တပရိစ္ဆေဒဠ္ဍ ဒီ-ပေသုံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ခဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၅၁။ ဂေါတမ ဘုရားရှင်သည်– (၁) ဥတ္တရာသာဠ်နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်လျက်–မယ်တော်ဝမ်းမှ ပဋိသန္ဓေတည်နေခြင်း. တောထွက်ခြင်း, ဓမ္မစက္ကြာ တရားဦး ဟောခြင်း, တန်ခိုးပြာဋိဟာ ပြခြင်း မျှားကို ပြုတော်မူ၏။ (၂) ဝိသာခါ နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်လျက်–ဆုတောင်းခြင်း (ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ခ၂), အမိဝမ်းမှ ဖွားမြင်ခြင်း, ဘုရား အဖြစ်သို့ရောက်ခြင်း, ပရိနိဗ္ဗာန် စံခြင်း-မျှားကို ပြုတော်မူ၏။ (၃) မာဃနက္ခတ်နှင့်ယှဉ်လျက် – သာဝက အစည်းအဝေး, အာယု သင်္ခါရစွန့်လွှတ်ခြင်း-မျှားကို ပြုတော်မူ၏။ (၄) အဿယုဇနက္ခတ်နှင့် ယှဉ်လျက် တာ-ဝတိံသာနတ်ပြည်မှ သက်ဆင်းခြင်းကို ပြု တော်မူ၏။ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ခဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၅၁။)

နက္ခတ္တပရိဗ္ဗယ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပရိဗ္ဗယ] နက္ခတ်–ပွဲ–သဘင်–၌ စားသုံးရန်–ရိက္ခာ–အစာ။ ကိံ နက္ခတ္တပရိဗ္ဗယံ ဂယေတ္တာ နက္ခတ္တံ ကီဠိ-ဿသိ။ အံ ဌ၊ခ။၃၃၂။

နက္ခတ္တပရိဝါရိတ (တိ) [နက္ခတ္တ+ပရိဝါရိတ] နက္ခတ်-ကြယ်–တာရာ–တို့သည် ခြံရံအပ်သော (လဗိမာန်)။ ပုဏ္ဏမာသေ ယထာ စန္ဒော၊ နက္ခတ္တပရိဝါရိတော။ ဝိမာန။၁ဝ၉။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၉၃။ နက္ခတ္တပရိဝါရိတော ဝိယ ပုဏ္ဏစန္ဒော။ ဥဒါန၊ဌ။၃၇၁။

နက္ခတ္တပါဒ (ပု) [နက္ခတ္တ+ပါဒ (=ပဌ+အ)။ (နက္ခတြပဌ-သံ)] (က) နက္ခတ်ရွတ်ဖတ်ခြင်း။ (ခ) နက္ခတ်ကျမ်း။ ဗြာဟ္မဏသိမ္ပေသု နိမ္ဗတ္တိ ဂတတ္တာ နက္ခတ္တပါဒေ စ ဆေကတ္တာ။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄ဂ။

နက္ခတ္တပါဌက (တိ) [နက္ခတ္တ+ပဌ+ဏ္ဍ] (က) နက္ခတ်ရွတ်ဖတ်တတ်သော၊ သူ။ (ခ)နက္ခတ်

ကျမ်းကို–ရွတ်ဆိုစေ–ပို့ချ–သင်ကြားပေး–
တတ်–သော၊ သူ။ နက္ခတ္တပါဠကာ နက္ခတ္တံ
အာဒိသန္တိ။ မဟာနိ။၂၉၇။ နက္ခတ္တပါဠကော
တိက္ခ္ဝေ ဝဒတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၂၅။ကခ်ိ။၃၄၇။
ဝိ၊သင်္ဘ။၂၀၂။ သုဘာသုတ် နက္ခတ္တံ
ပဌတိတိ နက္ခတ္တပါဠကော။ ပါစိတ်၊ ယော။
၁၇၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၂၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊
၂။၂၃၀။ အပ၊ဌ၊၂။၁၃၆။) လက္ခဏပါဠက
(မဟာနိ၊ဌ။၃၆၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နက္ခတ္တဘေရိသဒ္ဓသဝနကာလ (ပု) [နက္ခတ္တ+
ဘေရိသဒ္ဓ+သဝနကာလ] နက္ခတ်–ပွဲ–သဘင်
–(ဌ္ဌတီးအပ်သော) စည်ကြီးသံကို ကြားရာ
အခါ။ နက္ခတ္တဘေရိသဒ္ဓသဝနကာလတော
ပဌာယ သကလနဂရဝါသိနော နက္ခတ္တနိဿိ-
တကာ ဟုတ္တာ ဝိစရန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၆၇။

နက္ခတ္တမဂ်လ (တိ) [နက္ခတ္တ+မဂ်လ] (ကောင်း
မြတ်သော) နက္ခတ်မဂ်လာ ရှိသော၊ သူ၊
ပြည့်စုံသော နက္ခတ်ရှိရာ အခါ (သက္ကတ
ကျမ်းမျှားဌ္ဌ မဂ်လသဒ္ဒါ သီဒ္ဓိအနက်ဟော
ဖွင့်သည်။) ဓမ္မစက္ကံ ပဝတ္တေဒန္တေ၊ ဖုဿ
နက္ခတ္တမဂ်လေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၄။

နက္ခတ္တမဟဒိဝသ (ပု၊ နဉ) [နက္ခတ္တ+ မဟ+
ဒိဝသ] နက္ခတ်ပွဲသဘင်– ပူဇော်–ကျင်းပ–
ရာနေ့၊ နက္ခတ်ပူဇော်ပွဲနေ့။ အထေကသ္မိံ
နက္ခတ္တမဟဒိဝသေ ရာဇဂဟသေဋ္ဌိ ပုတ္တံ
ပက္ကောသာပေတ္တာ အာဟ။ ဓံ၊ဌ၊၁။၃၄၂။

နက္ခတ္တမာလာ (ထီ) [နက္ခတ္တ + မာလာ။
(နက္ခတြမာလာ-သံ၊)] နက္ခတ်အစဉ်။
(နက္ခတ်အစုရှိ–ပုလဲလုံး ၂၇-လုံး ရှိ–သော
ပုတီးကုံး၊ လဗိမာန်သွားလမ်းရှိ ကြယ် ၃-ပွင့်
ဆိုင်ပုံ၊ ဆင်လည်စွပ်တန်ဆာ။P.S.D.)နက္ခ-
တ္တမာလာယ ဝိယ ကာဌပက္ခရတ္တိယံ။ ဝိမာန၊
ဌ။၁၅၂။

နက္ခတ္တမာလိ (တိ) [နက္ခတ္တ+ မာလာ+ ဏ္ဍ။
ထိ-ဌ္ဌ—မာလိနီ။(နက္ခတြမာလိန်-သံ)]နက္ခတ်
အစဉ်ရှိသော (ညဉ့်)။ နဉ ဘာဝ သုပိတုံ
ဟောတိ၊ ရတ္တိ နက္ခတ္တမာလိနီ။ ထေရ။၂၅၇။
ထေရ၊ဌ၊၁။၄၀၅။ နက္ခတ္တမာလိနီ (ဇာ၊ခ။
၃၉၅)ဌ္ဌ နက္ခတ္တပဋိပါဋိသမန္နာဂတံ။ ဇာ၊ဌ၊
၅။၉၃။

နက္ခတ္တမိလာယန(နဃတိ)[နက္ခတ္တ+မိလာယန]
နက္ခတ်တို့၏ – ညှိုးနွမ်း– မှေးမှိန်– ခြင်း။
အထေကဒိဝသံ ဘာဝနသော နက္ခတ္တယောဂံ
ဥလ္လောကေဌ္ဌော ပူရဏ္ဌပွဿ နက္ခတ္တမိလာ-
ယနံ ဒိဿာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၆။

နက္ခတ္တယုတ္တ (နိ) [နက္ခတ္တ+ယုတ္တ။ (နက္ခတြ-
ယုတ-သံ)] (၁) နက္ခတ်နှင့်ယှဉ်ခြင်း။ (၂)
နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ရာအခါ။ ဝိဇိတဇယေဟိ
အာဂန္ဌာ နက္ခတ္တယုတ္တံ အာဂမေဌ္ဌေဟိ နိသီ-
ဒိတမ္ဗဌာနံ။ မ၊ဌ္ဌ၊၃။၃၁။

နက္ခတ္တယောဂ (ပု) [နက္ခတ္တ + ယောဂ။
(နက္ခတြဃောဂ-သံ, သီဟိဠ်)] (၁) နက္ခတ်
နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ (၂) နက္ခတ်နှင့် ယှဉ်ရာအခါ။
နက္ခတ္တယောဂံ နဉ ပုရေ အာသာဏိ။ ဇာ၊၁။
၂၂၇။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၀၄။ နက္ခတ္တယောဂံ ဇာ-
နိဿာမိ။ အာဘိ၊ဌ၊၁။၂၇၆။ နက္ခတ္တယော-
ဂမ္ဗိ နဉ အဂ္ဂဟေသု (ပေတ။ ၁၇၄) ဌ္ဌ
နက္ခတ္တယုတ္တမ္ပိ နဉ ဂဏှိံသု။ ပေတ၊ဌ။၁၀၃။
(–ထေရ၊ဌ၊၂။၃၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၃၂။ ဇာ၊
ဌ၊၅။၁၃၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၄၂၂။ မ၊ဋီ၊၁။၂၀၂။)

နက္ခတ္တရာဇာ (ပု) [နက္ခတ္တ+ရာဇာ]နက္ခတ်တို့၏
မင်း၊လ။ နက္ခတ္တရာဇာရိဝ ဘာရကာနံ။ ဇာ၊
၁။၂၂၉။ ဇာ၊၂။၁၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၃၁။ သုတ္တနိ-
ဌ၊၁။၁၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၀၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။
၁၅၇။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၂၉။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၂၃ ။
နက္ခတ္တေဟိ အ္ဘိကဏ္ဏတ္ဘယ “ နက္ခတ္ထ-

ရာဇာ”တိ စ လဒ္ဓနာမော စနွော။ ဝိမာန၊ ၆။ဂ၁။ (–ဝိမာန။ ၂၀။)

နက္ခတ္တဝိဇာ (ထီ) [နက္ခတ္တ+ဝိဇာ။ (နက္ခတြ-ဝိဗျာ-သံ၊ နက္ခတ္တဝိဗျာ- သီဟိုဠ်)] (၁) နက္ခတ်တို့ကို– သိကြောင်း–သိတတ်– သော အတတ် ‘ပညာ’။(၂) နက္ခတ်ဘို့နှင့် ယှဉ်ခြင်းကို သိရာဖြစ်သော ကျမ်း၊ နက္ခတ် ကျမ်း။ (ကြယ်နက္ခတ်အတတ်ပညာ, ဗေဒင်ဟူးရား အတတ်ပညာ။....) (၃) နက္ခတ္တဝိဇာ (သံ၊ ၂။ ၂၀၁)တိ “အဇ္ဇ ဣမံ နက္ခတ္တं ဣမိနာ နက္ခတ္တေန ဂန္ဓဗ္ဗံ၊ ဣမိနာ ဣဒ္ဓိဗလေန ကာတဗ္ဗ”-န္တိ ဝေ ဇာနနဝိဇာ။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၃ ၉။(–စုဠနိ။ ၂၅ဂ။ ခုဒ္ဒက၊ ၆။ ၂၀၂။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၁။ ၁၇ဂ။ (၂) နက္ခတ္တဝိဇာ နာမ နက္ခတ္တာနံ ယောဂ-ဇာနနသတ္ထံ။ မဟာနိ ၆။ ၃၅၄။

နက္ခတ္ထသညာ (ထီ) [နက္ခတ္ထ+သညာ။ (နက္ခ-တြသဒ္ဒာ-သံ)] နက္ခတ်ဘို့ ဖြစ်သော အမှတ် ‘သညာ’။ ရတ္တိ နက္ခတ္ထသညာယ မဂ္ဂံ ပဋိ-ပဇ္ဇိ သု။ ဝိမာန၊ ၆။ ၃၁ ၂ ။ (အင်္ဂါတိုင်း မာဓ-တိုင်းသား ကုန်သည်တို့သည် နေ့အခါ နေပူ-ပြင်းသဖြင့် ညဉ့်အခါ နက္ခတ်ကို အမှတ် အသားပြုလျက် ခရီးသွားကြ၏။)

နက္ခတ္ထသညီဘဘာဝရကရူပ (နာ) [နက္ခတ္ထသညိတ+တာဝ ဘရကရူပ] နက္ခတ်ဟု မှတ်အပ်သော – ကြယ်–တာရာ–အပေါင်း။ နက္ခတ္ထသညိ-တာဝ ဘရကရူပ ခဘာ အာသိ ၆ တာ ရကရူပါနိ။ ဒီ.ရ၊ ၃။ ၄ ၅ ။

နက္ခတ္ထသမယ (ပု) [နက္ခတ္ထ+သမယ။ (နက္ခ-တြသမယ-သံ)] နက္ခတ် – ပွဲ – သဘင်–ဆင်-ယင်ကျင်းပရာ အခါ။ သာ ဇောဒိဝသံ နက္ခ-တ္ထသမယော ဝတ္တတေ။ အံ၊ ၆။ ၁ ၂ ။

နက္ခတ္ထသလ္လက္ခိတ (တိ) [နက္ခတ္ထ+သလ္လက္ခိတ] (ကြယ်ဘိုးစာ+စသော) နက္ခတ်ဖြင့် မှတ်အပ်-သော(ပွဲ)။ ကတ္ထိကုဿဝေါ, ဖဂ္ဂုဏုဿ-ဝေါတိ ဝေ နက္ခတ္ထသလ္လက္ခိတော မဟုဿဝေါ နက္ခတ္တံ။ ဒီ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၄ ၄ ။

နက္ခတ္တေသ (ပု) [နက္ခတ္ထ+ဣသ။ နက္ခတ္ထာနံ ဣသော ပတိ နက္ခတ္တေသော။ ဓာန်-ဠီ။ သျ။ (နက္ခတြာ-ဘာမီဝ-။ စိန္ဓာမဏိ၊ နက္ခတြေ-ဝ-သံ၊ နက္ခတြ-ပတိ-သီဟိုဠ်)] နက္ခတ်တို့၏ အရှင်၊ လ။ သသဓရ, နက္ခတ္တေသော ဗုဒ္ဓစ-ဒိနိပိ စန္ဒသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ဠ်။ ၅ ၂ ။ (–အမရ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ။ စိန္ဓာမဏိ။)

နက္ခန (နာ) [နခ, နက္ခ+ယု။ (နခ သပ္ပနေ။ ထောမ။) သွားခြင်း။ နက္ခတ္ထ- ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

နက္ခယတိ (ကြို) [နက္ခ+ဏယ+တိ။ နက္ခော နခေါ စ ဂတိယံ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။] ဖွဲ့စပ်၏၊ သွား စေ၏။ နက္ခတိ-ကြည့်။

နက္ခေတိ (ကြို) [နက္ခ+ဏေ+တိ] ဖွဲ့စပ်၏၊ သွားစေ၏။ နက္ခ သမ္ဘဒ္ဓေ။ နက္ခေတိ နက္ခယ-တိ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၂ ဂ ၄ ။ နက္ခယတိ- ဒေါင့်ကွင်း လည်း ကြည့်။

နခ (ပု) [နု+ခ။ သညာသဒ္ဒါ ဖြစ်၍ ရှင်း, အရာ မဟုတ်သ ဖြင့်ရှင်း နု-ကို အ-မပ္ပရ။ နတ္ထိ ခံ ဣဿ ဣတ္ထိ ဘောဘိ နခေါ။ သညာသဒ္ဒတ္ထာ နု အတ္ထိ၊ အဒိသ-ဘတ္ထာ ဝါ။ ဓာန်-ဠီ။ ၂ ၆ ဂ။ (နခံ ဆိန္ဒံ အတြ၊ ကရဇ အင်္ဂုဿ ဣဒ္ဓေ၊ ကဿ ခ ။ ထောမ။)] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်း။ (၂) ခြေသည်း, လက်သည်း အကြား။(ခြေသည်း, လက်သည်း ၂ ဝ-အရေ ဘာ ဂ ၊ ၊ ၊) (၃)နခေနာ-(ဇာ၊ ၆ ။ ၄ ။ ၁ ၃)တိ နခ ဣ ယတိ နဝိ ဟေ ခ ယ-တိ ။ နခေါ။ ဇာ၊ ဠ် ။ ၁ ၂ ။ ၄ ၆ ၉ ။ နခါ(ပ၊ ဗ)– ဒီ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၃ ။ ဒီ၊ ၃ ။ ဂ ၆ ။ မ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ၂ ၀ ။ သံ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၉ ။ အဘိ၊ ဘ ။ ၃ ၅ ၁ ။ ပဠိသံ ။ ဂ ။ နေတ္တိ ။ ၆ ၃ ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၃ ၃ ။ သံ၊ ၆ ။ ၃ ။

၂၉၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၇၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၃၄၊ ၃၄၉။ ခုဒ္ဓကာဌ။၃၃။ အပ၊ဌ၊၁။၉။ နခံ (ဒု၊ဇ)—ဝိ၊၄။၂၃၃။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉၂။ နခေ (ဒု၊ဗ)—ဝိ၊၄။၂၃၃။ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၃၂၊၁၆၀၊၂၃၉။ နခေန (တ၊ဇ)—ဝိ၊၃။၃၀၉။ သံ၊၁။၁၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၀၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၁၃၊၃၉၉။ မ၊ဌ၊၃။၅၆။ သံ၊ဌ၊၁။၉၃။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၄၂၉။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၀၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ ဇ၁ ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဇ၁၊ဌ၊၃။ ၂၆၀။ ဇ၁၊ဌ၊၄။ ၁၀၃၊၃၀၃။ ဇ၁၊ဌ၊၆။ ၂၂၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆ ၂။ ဝ၀ိရ။ ၁၀၂။ ကခ်ါ၊ဌ သစ်။ ၂၀၀။ နခေဟိ (တ၊ဗ)—မ၊ ၂။၁၃၃၊၄၀၉။ ဇ၁၊ ၂။၆၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆။ မ၊ဌ၊၃။၃၁၊၁၁ ၂။ မ၊ဌ၊၄။ ၁ ၂ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၃။ ပေတ၊ဌ။ ၁ ၃ ၃။ ဇ၁၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၃။ ဇ၁၊ဌ၊ ၅ ၅။ နခါနံ (စ၊ဗ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂ ၉ ၉။ နခ ဘော (မ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၅ ၃။ နခါနံ (ဆ၊ဗ)—မ၊ဌ၊ ၃။ ၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၃ ၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၀ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၀ ၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၉ ၄။ နခ (သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၁။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၂။ (၂) နခတောတိ နခတော ဝါ နခန္ဓရတော ဝါ။ ပါဠိတ်၊ယော၊ ၄ ၆ ၁။

နခကလျာဏ (နဝ) [နခ+ကလျာဏ] ခြေသည်း, လက်သည်း၏ ကောင်းခြင်း။ ဆဝိကလျာဏံ မံသကလျာဏံ နခကလျာဏံ အဋ္ဌိကလျာဏံ ဝယကလျာဏံ။ ဥဒါန်၊ဌ။၁ ၅ ၂။

နခဋ္ဌ (တိ) [နခ+အဋ္ဌ။ (နခါ၊ဋ္ဌ-သံ)]၊ (၁) လက်သည်းဖျား။ (၂) ခြေသည်းဖျား။ (၃) မံသဌာနေန ဝိမုတ္တေ နခဋ္ဌေ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁ ၃ ၉။ သော နခဋ္ဌေန ဒ္ဒါရံ အာကောဋေသိ။ ဇ၁၊ ဌ၊၄။ ၂ ၇ ၁။ အံ၊ဌီ၊၁။၁ ၄ ၇။ (–သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ၂ ၇။) (၂) သော ဇိဝှါယ ဌပိတမဇ္ဇော ယာ၀ ကေသဋ္ဌနခဋ္ဌါ ကာယံ ဖရတိ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။၁ ၅ ၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၄ ၂ ၁။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃ ၄ ၇။ (၁),(၂) နခါသိခါတိ နခဋ္ဌါနိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇ ၀။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃ ၅ ၁။ အဋ္ဌနခ-လည်းကြည့်။

နခ (ဆေ) ဓ္ဌေဒန (နဝ) [နခ+ဆေဒန] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်းတို့ကို–ဖြတ်–လှီး–ခြင်း။ (၂)ခြေသည်း,လက်သည်းတို့ကို–ဖြတ်–လှီး–ကြောင်း ဓားငယ် စသည်။ (၁) နခဓ္ဌေဒနံ ဝဏ္ဏပ္ပဋိကမ္မံ ကုက္ကုစ္စာယန္တာ နသာဒိယန္တိ။ ဝိ၊ဌ။ ၄ ၇ ၄။ နခါဒီဟိ နခဓ္ဌေဒနေ အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ ၅ ၁။ (၂) အနုဇာ-နာမိ ဘိက္ခဝေ နခဓ္ဌေဒနံ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၇ ၁။ သူ-စိယော နခဆေဒနေ။ အပ၊ဌ။ ၃ ၅ ၂။ အနုရ-ဏ္ဍဏတ္ထံ ပန နခဓ္ဌေဒနံ အနုညာတံ။။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၅ ၃။ နခဓ္ဌေဒနန္တိ နခံ ဆိန္နတိ အနေနာတိ နခဓ္ဌေဒနံ၊ သတ္ထကာဒိ။ ပါဠိတ်၊ယော။ ၄ ၆ ၁။ (–သံ၊ ၂။ ၃ ၇ ၁။ အပ၊ဌ။ ၃ ၆ ၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၃။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၅ ၁။)

နခပဠုရ (နဝ) [နခ+ပဠုရ] ခြေသည်းဟူသော–ချိုင့်–ခရိုင်၊ ချိုင့်–ခရိုင်–နှင့် တူသော ခြေသည်း။ (ဂုက်မျှားမှာ ခြေဖျား၌ ပွားမ်ိ ထွက်သော ခြေသည်းနှင့်တကွ ၄-ခွ ၅-ခွရှိ တတ်သည်၊ ၎င်းဖြင့် သတ္တဝါငယ်မျှားကို ဖမ်း ယူခလေ့ရှိသည်၊ ယင်းကို ကုတ်သည်ဟု ခေါ် ကြသည်၊ ပုံစံ–သိမ်းကုတ်သည်။) ကောသ-ကုဏ္ဍော နခပဠုရေန အဂ္ဂခဟသိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၃ ၅။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၃ ၄။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ ၃ ၁ ၁။ (–ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၀ ၅။ ဇ၁၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၆၊ ၃ ၉ ၁။)

နခပန္ဒ (ပုံ၊ နဝ) [နခ+ပန္ဒ] ခြေသည်းလက်သည်း ပြား။ နခါတိ ဝိသတိယာ နခပန္ဒာနံ နာမ်။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၃။

နခပတ္တ (နဝ) [နခ+ပတ္တ။ (နခပါ၊ဋ-သံ)] ခြေသည်း, လက်သည်း အရွက်၊ အရွက်နှင့်

တူသော ခြေသည်း, လက်သည်း။ ဝိသတိ ပန နခပတ္တာနိ မံသတော အမုတ္တဌာနေ လာခါ-ရသပူရိတာနိ ဝိယ, မုတ္တဌာနေ ခီရဝေရာသဒိ-သာနိ ဟောန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၆၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၃။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄၉။ နခါတိ ဝိသတိယာ နခပတ္တာနံ နာမံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၃။ နခါ ဝေ ပတ္တသဒ္ဒိသတာယ နခပတ္တာနိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၈၂။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၃၀၅။)

နခပရိ (စိ)ဇိတ (နာ) [နခ + ပရိ (စိ) ဇိတ] (လူ,ခြေသော့, ကျွေး-စသော တိရစ္ဆာန် ၄က် တို့၏) ခြေသည်း, လက်သည်းဖြင့်–ဖျက်ဆီး–ဆိတ်–ဖြတ်–ကပ်–ခြင်း။ သတ္တပရိ(စိ)-ဇိတံ နခပရိ(စိ)ဇိတံ။ ဝိ၊၄။ ၂၄၅။ ဝိ၊၅။ ၂၃၅။ နခပရိဇိတံ... ဘေ နယော နခပရိဇိတော။..... နခေန ကပ္ပိယံ ကရောန္တေန ပူတိနခေန နကာ-တဗ္ဗံ။ မနုဿာနံ ပန သိဟဗျဂ္ဃဒီပိမက္ကဋာဒီနံ သကုန္ဓာနဉ္စ နခါ တိခိဏာ ဟောန္တိ၊ တေဟိ ကာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၃ ၂။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၈ ၂။ အဋ္ဌပရိဇိတ လည်း ကြည့်။

နခပိဋ္ဌ (နာ) [နခ+ပိဋ္ဌ] လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ နခပိဋ္ဌေနေဝ ဃဏ္ဍိ ပဟရိတ္ဝာ။ ဓမ္ပ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၁၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၅။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁၃၂။)

နခပိဋ္ဌိ (ထီ) [နခ+ပိဋ္ဌိ။ (နခပိမ္ဌိ-သံ)] (လက်သန်း) လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ သစေပိ အဝစုနကပက္ခေ ဌိတံ နခပိဋ္ဌိတော စ ခုဒ္ဒက-တရမ္ပိ နဝဋ္ဋတိယေဝ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ ဝိ၊ သင်္ခ။ ၁၃၃။ နခပိဋ္ဌိတိ စူဠဂုံလိနခပိဋ္ဌိ အခိ-ပ္ပေတာ။ ဝ ဇိရ။ ၄ ၂ ၃။

နခပိဋ္ဌိကာ (ထီ) [နခ+ပိဋ္ဌိ+က+အာ။ ကဲ အနက်မဲ] လက်သည်း–အပြင်–အခွံ။ ဥဒကေ ဝါ နခပိဋ္ဌိကာယ ဝါ(ဝိ၊၃။ ၃ ၉ ၉)တိ... နခပိ-ဋ္ဌိယမ္ပိ အဝိသရန္တော တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၀ ၈။

နခပိဋ္ဌိပ္ပ (ပ) မာဏ (တိ) [နခပိဋ္ဌိ+ပမာဏ] (လက်သန်း) လက်သည်း–အပြင်–ခွံ–မျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ဇိဝမာနေဟိ နခ-ပိဋ္ဌိပ္ပမာဏေပိ ဆဝိမံသေ ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ၉။ တဋ္ဌ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏေန ဆိဒ္ဒေန။ တတ္ထ နခ-ပိဋ္ဌိပ္ပမာဏံ ကနိဋ္ဌဂုံလိနခဝသေန ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၈။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၃ ၅။ နခပိဋ္ဌိပ္ပမာဏန္တိ ကနိဋ္ဌဂုံလိနခပိဋ္ဌိ အခိပ္ပေတာ။ "ပဋ္ဌိစ္ဆေ-ဌာနေ နခပိဋ္ဌိပမာဏံ အဝစုနကပက္ခေ ဌိတံ ဟောတိ၊ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ ဝ ၉။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၇။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၁ ၃ ၃။ သံ၊ဌ၊ ၃ ၊ ၅ ၀။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၄ ၁-၂။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၂ ၂။)

နခရ (ပုဂ္ဂ) [နခ+ရ (ရ-အနက်မဲ့။ နခရ-သံ' နခရောတိရာ+က နခေ။ ထောမ။)] (၁) ခြေသည်း, လက်သည်။ (၂) ဝေးငယ်။ (ခြေသည်း လက်သည်း၊ကြက်ခွ၏ခြေသည်း။ (၁) နခရောတိပိ နခဿ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဋီ။ ၂ ၆ ၈။ (၂) ပေါ်ထွန်းယန္တိ ဆုရိက်၊ ယံ "နခရ" နွယ်ပ ဝုစ္စတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၁ ၀။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၇။

နခရောဇိ (ထီ) [နခ+ရောဇိ] လက်သည်း–ကြောင်း – ရာ။ သရီရေ နခရောဇိယော ဒဿေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၉ ၁။

နခဝဋ္ဋဋ (နာ) [နခ+ဝဋ္ဋ] လက်သည်းရာ။ သရီရေ နခဝဋ္ဋံ ဒဿေဘ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၆ ၄။

နခသ (ပု) [နခိ+သော+အ] ခြေသည်း, လက်သည်း ခြစ်မိရာ ဌာနဖြစ်သော ရောဂါ။ နခသာ(အံ ၃။ ၃ ၄ ၃)တိ နခေဟိ ဝိလေခိတ-ဌာနေ ရောဂေါ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၁ ၃၊ (–မဟာနိ၊ ဌ။ ၅ ၁။)

နခသိခါ (ထီ) [နခ+သိခါ] (၁) လက်သည်း–ဖျား–ထိပ်။ (၂) ခြေသည်း–ဖျား–ထိပ်။ (နာ) (၃) နခသိခါသုတ်။ (၁) ဘဂ၀ါ ပရိတ္တံ နခသိခါယံ ပံသုံ အာရောပေတ္ဝာ ဘိက္ခူ

အာမန္ဒေသိ။ သံ၊၁။၃၅၂၊၄၅၄။ သံ၊၂။၁၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၄၁။ နခသိခါယန္တိ မံသဌာနေန ဝိမုတ္တေ နခဂ္ဂေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၉။ (–သံ၊၃။ ၄၀၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။) (၂) နခသိခါ (ဝိ၊ ဋ္ဌ၊၁။၁၀၈) တိ နခဂ္ဂါန်။ သာရတ္ထ၊၁။၃၅၅။ ဝိမတိ.၁။၇၀။ ကပါလဿ တနုတာယ နခ-သိခမုခတုဏ္ဍကာနံ ခရတာယ စ။ မ၊ဋီ၊၂။၅၆။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၉၄။ (နု) (၃) နခသိခါ ပေါ်ကွ-ရဏီ။ သံ၊၁။၃၅၂။ ဂေါမယဿ နခသိခံ။ သံ၊ ၂။၁၂၈။ နခသိခါသုတ္တ-ကြည့်။

နခါသိခါသုတ္တ (နု) [နခသိခါ+သုတ္တ] နခသိခါ သုတ်။ (၁) ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတ ဝန်ကျောင်းဌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် လက်သည်းတော်ပေါ် သဲမှုန့်မျှားကို တင်တော်မူ၍ သောဘာပန်ပုဂ္ဂိုလ်အား ဆင်းရဲဒုက္ခသည် လက်သည်းပေါ်ရှိ သဲလောက်သာ ရှိတော့ကြောင်း, ကုန်ပြီး ပယ်ပြီး ဒုက္ခမှာ မြေကြီးထုလောက် ရှိကြောင်း ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ်၊ ၂-သံယုတ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။၃၅၂။ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁၂-သံယုတ်၊ ၁ သုတ်။ သံ၊၃။၄၀၀။

(၂) လူ့ပြည်မှစုတေ၍ လူ့ပြည်ပြန်၍ လူဖြစ်သူသည် ဤ-ါဘုရား၏ လက်သည်းပေါ်က သဲလောက်သာရှိ၏။ လူ့ပြည်မှတပါး အခြား, ရေ-တိရစ္ဆာန် စသည်ဘုံတို့၌ ဖြစ်သူတို့ကား မဟာပထဝီ မြေကြီးရှိ သဲအရေအတွက်လောက် များမြောက်လှ၏ဟု ဟောပြအပ်သောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ။ နိဒါန-ဝဂ္ဂ သံယုတ္တ-ါဠိ။ ၉-သံယုတ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၁။၄၅၄။

(၃) မြေခိုင် တည်ဘုံ ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောမရှိသော ရုပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ် - ဟူ၍ ဤ ငါဘုရား လက်သည်းတော်ပေါ်မှာ ရှိသည့် မြေမှုန့်မျှ လောက်ပင် မရှိပါချေ၊ မြေခိုင်တည်တံ့သော ရုပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ်-တို့ ဤလက်သည်းပေါ်က မြေမှုန့်မျှလောက် ရှိ ခြားအံ့၊ ဆင်းရဲကုန်ရန် ဤအကျင့်မြတ်ကို ကျင့်သုံးမှု မထင်ရှား စသည်ဖြင့် ဟောပြ အပ်သော သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ ခန္ဓဝဂ္ဂ-သံယုတ္တ၊ ၅-ဝဂ်၊ ၅-သုတ်။ သံ၊ ၂။၁၂၈။

နခသေသ (တိ) [နခ+သေသ] (ပြတ်သော လက်ချောင်း, ခြေချောင်းတို့မှ) ကြွင်းသော လက်သည်း, ခြေသည်း။ ယဿ နခသေသံ အဒသေတ္ထာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၈။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၄၀။ နခသေသဿ နခေါယေ သေသော ဆိန္နဂုံလိတောတိ နခသေသော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၆၉။

နခါစေတိယ (နု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (နခါစယ်ယ-သီဟိုဠ်)] နခါစေတီ။ ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမ်မြို့၌ ထင်ရှားသော စေတီတဆူဖြစ်သည်။ B.E ၂၂၈၉-တွင် သီဟိုဠ်၌ နန်းတက်သည့် ကိတ္တိသိရိရာဇသီ ဟမင်းသည် အခြေအရံပရိသတ်များနှင့် သွားရောက်ဖူးမြော်ပူဇော်သည်။ မဟိယင်္ဂဏစေတိယဠ္ဟ-နခါစေတိယမုတ္တမံ။ ဂန္ဓာ ရုဇာနုဘာဝေန၊ ပဝတ္တေ ခန္ဓာ မဟားမဟံ။ မဟာဝံသ၊၉၂။၃၀။

နဂ (ပု) [နဂ+ကမ+ကို။ သညာသဒ္ဒါ ဖြစ်၍ နကို အ-မပြုရ။ နဂ ဂစ္ဆတီတိ နဂေါ၊ သညာ-သဒ္ဒတ္ထာ နဂ အတ္ထံ။ သူစီ။(–ရှု။ ၅ဂ၆။ ဝေန်၊ ဋ္ဌ။ ၆ဝ၅။ မောဂ်၊ ပဋ္ဌိကာ၊ ၃။ ၇၇။)] (၁) တောင်၊ (ဂ) မြင်းမိုရ် ဟိမဝန္တာ စသော တောင်။ (ခ) နတ်တို့ခနရာ တောင်။ (၂) သစ်ပင်။ (၃) ပြာသာဒ်။ (၄) မြို့။ (၅) တံတိုင်း။ (တောင်, သစ်ပင်ကြီး, သစ်ပင်ငယ်, နေ, မြေ, နတ်, ၇-ဂဏန်းသင်္ချာ။ P.S.D.။ နှမငယ်, ခြေသို့, ဆင်, တောင်ရှိသော ဒေသ ၌နေသူ။ သီဟိုဠ်ဝေါဟာန်။ တောင်, သစ်ပင်။ ပြာ၊ဝေါဟာန်။)

(၁) တောင်၊ (က) မြင်းမိုရ်,ဟိမဝန္တာ စသော တောင်။ နဂသာ (သံ၊၁။၁၉၆)တိ ပဗ္ဗဘာသာ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၆၀။ နဂါ (ထေရ။ ၃၅၁)တိ ဒေသန္တရံ အာဂမနတော "နဂါ" တိ သေလမယတာယ "သေလာ"တိ စ လဒ္ဓ-နာမာ ပဗ္ဗတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ,၅၂။ နဂါ-(သေရ။၃၆၀)တိ သိနေရု ဟိမဝန္တာဒယော သမ္ဗေ ပဗ္ဗတာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၄၇၅။ နဂေ-(ဇာ၊၂။ ၂၀၁)တိ ပဗ္ဗတေ။ ဇာ'ဌ၊၆။၁၅၆။ မေရုမိ၀ နဂါနံ (စူဠနိ။ ၂၀၉)ဣတိ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရေ သိနေရုံ ဒီယ။စူဠနိ၊ဌ။၈၃။(–ထေရ။ ၃၂၂။ အပ၊၁။၁၁၀။ ဇာ၊၂။ ၂၃၈။ စူဠနိ။ ၁၅၅၊ ၂၁၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂'၄၇၉၊ ၅ဂ၃။) (ခ) နတ်ဘုံနေရာ တောင်။ နဂါ နဂ (သုတ္တနိ။ ၃၀၅)ဣတိ ဒေ၀ပဗ္ဗတာ ဒေ၀ပဗ္ဗတံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၂၁၂။ (၂) သစ်ပင်။ နဂါ (ထေရ။ ၂၄၃)တိ ရုက္ခာ။ "နဂါ'တိ ကေစိ ၀ဒန္တိ၊ နာဂရုက္ခာဘိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။ (၁) (၂) နဂ ဝစ္ဆတိတိ နဂေါ၊ နဂေါတိ ရုက္ခောပိ ပဗ္ဗတောပိ ၀ုစ္စတိ။ ဝိ၊နိစ္ဆယ၊ဌီ၊ ၁။၁၄၁၀–၁၂။(၃)ပြာသာဒ်။ (၄)မြို့။ (၅) တံဘိုင်း။ နဂရ-ဒေါင့်ကွင်း ကြည့်။

နဂ္ဂ (နဉ) [နဂ+အဂ္ဂ။ (နဂါ[ဂြ-သံ)] တောင်–ထွက်–ဖျား–စွန်း။ "နဂဂ္ဂေ"တိ ဝါ ပါဌော၊ ပဗ္ဗတသိခရေတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။၁၄၆။ နဂဂ္ဂေသု(သေရ။ ၂၄၃)တိ ပဗ္ဗတသိခရေသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။

နဂန္တရ (နဉ) [နဂ+အန္တရ] တောင်တို၏–အလယ် – အကြား။ (ဣသိဂိလိ, ဝေပုလ္လ, ဝေဘာရ,ပဏ္ဍ၀,ဂိဇ္ဈကူဋ် ဟူသော တောင် ၅-လုံးတို့ ဝန်းရံတည်ရှိရာ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ တည်ရာ ဌာနကို နဂန္တရ -ဟု သုံးသည်။) နဂန္တရေ-(ထေရ။ ၂၉၉၊၃၆၀)တိ ပဗ္ဗတန္တရေ။ ထေရ။ ၆၊ ၂။၁၆၄၊ ၄၇၆။ နံဂန္တရေ (ဝိမာန။၁၉)တိ ဣသိဂိလိ ဝေပုလ္လ ဝေဘာရ ပဏ္ဍ၀ ဂိဇ္ဈကူဋ-သခါတာနံ ပဗ္ဗန္နံ ပဗ္ဗတာနံ အန္တရေ ဝေမဇ္ဈေ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၄။

နဂမုဒ္ဓ (ပု) [နဂ+မုဒ္ဓ] (မြင်းမိုရ်)တောင်ထိပ်။ "ဝသန္တံ နဂမုဒ္ဓနိ" (ပေတ။၁၆၀)တိ၊ သိနေရု-မုဒ္ဓနိတိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဌ။၁ ၂၉။(–ထေရ။ ၃၁ ၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၉၉။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၅၄။ မေ၊ဌ၊ ၂။၁၄ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁ ၆။)

နဂရ (တိ) [နဂရ+အ။ နဂ+ရ+အ၊ နဂရန္တိ ပတ္ထေန္တိ ဣတ္ထ ဥပဘောဂ ပရိဘောဂတ္ထိကာ ဇနာတိ နဂရံ။ နဂ ဝစ္ဆတီတိ ဝါ နဂံ၊ ရုဇ-ယုဝ ရုဇမဟာမတ္တာဒီနံ ဝသနဋ္ဌာနံ။ နဂံ ရုတိ အာဒဒါတိ ဂဏ္ဍာတီတိ နဂရံ၊ရုဇာဒီနံ ဝသနဋ္ဌာနသမ္ပဟဘူတံ ပါကာရ ပရိခါဒီဟိ ပရိက္ခိတ္တံ ပရိစ္ဆိန္နဋ္ဌာနံ နဂရံ နာမတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၄ ၂။ နဂ+ရ။ နဂါ ပါသာဒါဒယော အဿ သန္တိ နဂရံ၊ ရော၊ ဝါကာရေန နဂရသဒ္ဒဿ ပုလ္လိင်တ္တံ သမုစ္စိ-နောတိ။ ခဏ်ဒီ။၁ဂ၇။ – နဂရော။ ရ္ဘ။ ရ္ဘ၊ဌီ။ ၄၀၁။ (ဇာတ်၊ဌီ၊ ကေနိ၊ ၁။ ၁။ မောဂ်။ ပဋ္ဌိကာ၊ ၄။ ဂ၂-တ္ထိ လည်း ကြည့်။) နဂ+ဂရ+အ။ နဂ ဂရတိ နဂ စ ဝတိတိ နဂရံ၊ ထာ၀ရိယန္တိ ၀ုတ္တံ ဟောတိ။ အနုဒီ။ ၃ ၂ ၃။ နဂ+ဃရ။ ဃ-ကို ဂ-ပြု။ နံ သမ္ပုဏ္ဏံ ဣတ္ထောတိ နဂရံ။ ကေ၊ဌီ။ ၄ ၂ ၃။ နဂ+ဂရ။ နံ သမ္ပုဏ္ဏံ ဃရံ ဣတ္ထောတိ နဂရံ၊ အထ၀ါ နဂ ဝစ္ဆတီတိ နဂေါ၊ ပါကာရော၊ နဂေါ အဿ အတ္ထီတိ နဂရံ။ ပါတိ၊ပဒတ္ထ။ ၂ ၄ ၆။ ထီ-ဌ် နဂရီ။ (ပုညကြိ-ယာဒီနိပုဏ်၊ စတုဝဏ္ဏဇနာယုတံ။ အနေက-ဇာတိသမ္ဘဒ္ဓံ၊ နေကသိပ္ပသမာကုလံ။ သဗ္ဗဒါ ဝတသမ္ဘဒ္ဓံ၊ နဂရံ တ္ဝာဘိဓီယတေ။ ထောမ။ နဂရ-သံ, အဒ္ဓမာဂ၆။ ဏဂရ-ပြာ၊ နဂရယ, နဝရ-သီဟိဋ္ဌ၊)] (၁) မြို့။ (၂) မြို့တံခါး။ (၃) မြို့ကို–ပြုပြင်– တည်ဆောက်– ခြင်း အမှု။ (၄) အိမ်။ (၅) အတ္တဘော၊ ခန္ဓာ-

ကိုယ်၊ မြို့, အိမ်-နှင့်တူသော ခန္ဓာကိုယ်။
(၆) နဂရသုတ်။

(၁) မြို့။ ဂါမောပိ နိဂမောပိ နဂရံပိ။ ဝိုဝေ။ ၂၀ခ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၂၅။ ဝိ၊ ၁။ ၂ ၂ ၀ ၉။ ဗန္ဓုမတိ နာမ နဂရံ ထုဇဝေနိ အဟောသိ။ ဒီ၊ ၂။ ၆။ နဂရံ (နုပေ) — ဝိ၊ ဝ။ ၂ ၀ ၀။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ၂ ၅။ ဒီ၊ ၂။ ၇ ၀။ မ၊ ၁ ၊ ၂ ၊ ၂ ။ အံ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၉ ၊ ၄ ၇ ၀ ။ ဥ ဒါ နှ ။ ၀ ၄ ။ ထေရ ။ ၁ ၄ ၅ ။ အ ပ ၊ ဝ ။ ၁ ၇ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ။ နေ တ္တိ ။ ၁ ၂ ၀ ။ မိ လိ နှ ။ ၀ ။ ဝိ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဒီ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၇ ၀ ။ ဒီ ၊ ၁ ၊ ၁ ။ ၀ ၊ ၀ ၊ ၁ ၀ ။ မ ၊ ၁ ၊ ၀ ။ ၁ ၂ ။ မ ၊ ၁ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၀ ။ ခုဒ္ဓက ၊ ၁ ။ ၉ ၁ ။ သုတ္တနိ ၊ ၁ ၊ ၀ ။ ၂ ၄ ။ ပေတ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၀ ၊ ၁ ၄ ၅ ။ အ ပ ၊ ၁ ၊ ၀ ။ ၁ ၉ ၊ ၄ ၅ ၊ ၄ ၇ ၊ ၁ ၀ ၀ ။ အ ပ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ဝ ။ ၂ ။ ၀ ၀ ၆ ။ ဝ ဝ ၆ ။ ဝ ၆ ။ ၂ ၀ ၆ ။ မူ လ ၁ ။ ၀ ။ ၂ ၄ ။ နဂ ရီ (ထီ ၊ ပ ၊ ဇ) — မ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၆ ၂ ။ ပ ၁ ။ သ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ၂ ၊ ၂ ၁ ၄ ။ ဒီ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၃ ၁ ၃ ။ မ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၄ ၀ ။ အံ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၃ ။ နဂ ရာ (ပုဂ္ဂ) — ဒီ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၄ ။ ဒီ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၅ ။ နဂ ရာ နိ (နုပ) — ဒီ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၄ ။ ဒီ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၅ ။ နဂ ရံ (နုဒ) — ဝ ၊ ၂ ။ ၇ ၀ ၊ ၁ ၄ ၆ ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၇ ၀ ၊ ၁ ၀ ၆ ။ မ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ၄ ။ သ ၊ ၀ ။ ၃ ၂ ၉ ။ သ ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၉ ။ ၃ ၉ ၀ ။ အ ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၄ ။ ဥ ဒါ နှ ။ ၃ ၃ ၆ ။ ထေ ရီ ။ ၃ ၉ ၄ ။ ၄ ၃ ၃ ။ အ ပ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၀ ၀ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဇ ၊ ၁ ။ ၀ ။ ၁ ၀ ၀ ။ ပေ တ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၁ ။ ၁ ၄ ၅ ။ ဝ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဝ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဝ ။ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ( ) ( ) ( )

(၆) နဂရသုတ်။ အတ္ထိ ရာဂေါ စ နဂရံ။ သံ၊၁။၃၄၄။ နဂရသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

နဂရက (နာ)[ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဂရက-အမည်ရှိသော နိဂုံး။(ယင်းသည် သက္ကတိုင်း မေဒါ-လုပနိဂုံးမှ ၃-ယူဇနာခန့် အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ သာကိုဝင်မင်းမျိုးတို့ နေထိုင်ရာ နိဂုံး (မြို့ကလေး)ဖြစ်၏။ D.P. (လည်း ကြည့်။) နဂရက(မ၊၂။၃၂၀)နှင့် ဇေတနာမကံ သက္ကျာနံ နှင်မ်။ မ၊ဌ ၃။၂၄၀။ (–မ၊၃။ ၁၄၂၊ သံ၊၁။၈၈။ သံ၊၃။၂။ မ၊ဌ၊၄။၁၀၇။)

နဂရကထာ (သီ) [နဂရ+ကထာ] မြို့နှင့် စပ်သော စကား၊ မြို့ကိုအကြောင်းပြု၍–ဖြစ်–ပြောဆိုအပ်–သော စကား။ဂါ၊ကထံ နိဂမ-ကထံ နဂရကထံ။ ဝိ၊၂။၂၁၃။ ဝိ၊၃။၂၂၆။ ဒီ၊၁။၂ ၆ ၂၊၁၆၇။ ဒီ၊၃။၃၀။ မ၊၂။၁၈၁။ သံ၊၃။၃၆၈။ အံ၊၃။၃၅၈။ စူဠနိ။ ၂ ၆ ၈။

နဂရကရဏ(နာ)[နဂရ+ကရဏ]မြို့ကို–ပြုလုပ်–တည်ထောင်–ဖန်ဆင်း–ခြင်း။ နဂရကရဏံ ဝိစာရေခန္ဓာ "တ္တေကာ ဗ္ဗဒ် ကရောန္တိ"တိ သမ္ဘကမ္မာနိ ဝိဘင်တွာ ဥမင်္ဂကမ္မ် ပဌပေသိ။ ဇာ၊ဌ ၆။ ၂ ၂ ၈။

နဂရကဝါဋ (နာ) [နဂရ+ကဝါဋ] မြို့တံခါးရွက်။သဒ္ဓါရဗာဟကံ နဂရကဝါဋံ ဝိယ ပဌော-ရမ္ဘာဂိယသံယောဇနအဂ္ဂဠံ ဥဃါဋေတွာ။ အံ၊ ဌ၊၃။၃ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။၇၃။

နဂရခဏ္ဍ (နာ) [နဂရ+ခဏ္ဍ] မြို့ကိုတန်ဆာဆင်ပုံကို ပြဆိုရာ–အပိုင်း–အခန်း။ (ယင်းသည် ဘူရိဒတ္တဇာတ်လာ အပိုင်းအခန်းတခု ဖြစ်သည်၊ သမုဒ္ဒဇာနှင့် ဓတရဋ္ဌတို့လက်ထပ်သောအခါ။ မြို့ကို ခမ်းနား ကြီးကျယ်စွာ တန်ဆာဆင်သည်။) နဂရခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၁ ၂။

နဂရဂုဏ (ပု) [နဂရ+ဂုဏ] မြို့၏ဂုဏ်။ ဘတော မနုဿာ နဂရဂုဏဇ္ဇေ ပရိဟာရ-လာဘဇ္ဇ သုတ္တာ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၈။

နဂရဂုတ္တ (နာ) [နဂရ+ဂုပ+တ] မြို့ကိုလုံခြုံစေခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဂရဂုတ္တတ္ထ (နာ) [နဂရ+ဂုတ္တ+အတ္ထ] မြို့ကို–စောင့်ရှောက်–လုံခြုံစေ–ခြင်း အကျိုး။ တံ နဂရဂုတ္တတ္ထာယ ကရောန္တာ ဗဟိနဂရေ ကရောန္တိ။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၁။

နဂရဂုတ္တိက (တိ) [နဂရ+ဂုတ္တ+ဣက။ (နဂရ-ဂုတ္တိက-သံ၊ နဂရဂုတ္တိယ်, နဂရဂေါတ္တိယ-ပြာ)] မြို့ကို–လုံခြုံစေ–စောင့်ရှောက်–တတ်သော၊ သူ၊ မြို့တော်ဝန်။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရဂုတ္တိကော မဏ္ဍေ နဂရသိသ်ာဌကေ နိသိန္နော ပဿေယျ။ မိလိန္ဒ။ဖ၃။ နဂရဂုတ္တိ-ကော ကိ ံ ဒေဝ ကာလဟရိစ္ဆေဒေါ ကတော-တိ အာဟ။သံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၉ ၀။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၁ ၃။ နဂရဂုတ္တိကော (ပ၊ဇ)—အတိ၊ဌ၊၁။၁ ၅ ၆။ ဇာ၊ဌ၊၃။၅ ၅။ နဂရဂုတ္တိကာ(ပ၊ဗ)—မိလိန္ဒ။ ၃ ၂ ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။၃ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။၁ ၂ ၀။နဂရ-ဂုတ္တိကံ (ဒု၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။ ၂ ၀ ၄။ပေတ၊ဌ။၄။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂ ၀။ နဂရဂုတ္တိကေန (တ၊ဇ)—ထေရိ၊ဌ။၁ဝ၃။ နဂရဂုတ္တိကဿ (စ၊ဇ) — ဇာ၊ဌ၊၃။၄၁၄။ နဂရဂုတ္တိကဿ (ဆ၊ဇ) — မူလဋ္ဌ၊၁။ဂ၇။ နဂရဂုတ္တိကာနံ(ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ ဌ၊၃။ ၂ ၀။

နဂရဃာတ(နာ)[နဂရ+ဃာတ] မြို့ကို–လုယက်–ဖျက်ဆီး–ခြင်း။ နဂရဃာတမ္ပိ ဥပဏ္ဍမိ ံ သုကာတုံ။ ဒီ၊၃။၅ ၆။

နဂရဇောတက (တိ) [နဂရ+ဇောတက] မြို့ကို ထွန်းပြောင်စေတတ်သော၊ မြို့ဂုဏ်ဆောင် ဖြစ်သော၊ သူ။ ဝေရူပါ ခေါ် မဟာရာဇ ဘိက္ခု။ ဘဂဝတော ဓမ္မနဂရေ "နဂရဇော-တကာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ မိလိန္ဒ။၃ ၂ ၆။

နဂရဌာန (နာ) [နဂရ+ဌာန] မြို့တည်ရာ အရပ်။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရဝစုကိ နဂရံ မာပေ-တုကာမော ပဌမံ နဂရဌာနံ သောဝေပေ-

တ္ဝ။ မိလိန္ဒ။၃၃။ (–အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၃၁၈။ မဟာနိ၊ ဌ။၁၀ဖ။ သာဝတ္ထု၊၃။၃၅၊၈၁။ ကခ်ီ၊ ဌ်ီ၊သစ်။၁၂ဖ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂။၄၉။)

နဂရတီ (ကြို) [နာရ+အ+တိ] ဘောင့် ၊ – လိုလား–ဏ်။ နဂရန္တိ ပခတ္ထန္တိ ဘတ္ထ....နဂရံ။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁၄၂။

နဂရဒဿန (နာ) [နဂရ+ဒဿန။ (နဂရဒဂ်ိန-သံ)] မြို့ကို မြင်ဖွေ့ရခြင်း။ မဂ္ဂေန ဂစ္ဆတောပုရတောဝ နဂရဒဿနံ ဝိယ တထာဂတဿ နိဗ္ဗာနနဂရဒဿနံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၁။

နဂရဒါရက (တိ) [နဂရ+ဒါရက] မြို့သား–ကလေး–သူငယ်၊ မြို့ခ်ဉ်–မွေးဖွား–ကြီးပြင်း–သော – ကလေး– သူငယ်။ နဂရဒါရကာ အတ္ထခနာ ကိဉ္စနတ္ထာယ မ ၁သကဏ္ဍမ ၁သကာ-ဒိနိ ဒတ္ဝာ။ ပေတ၊ဌ။ ၂။ ၂၆၅။

နဂရဒေဝတာ (ထီ) [နဂရ+ဒေဝတာ] မြို့စောင့်နတ်။ တသ္မိ ကိရ သမယေ နဂရ-ဒေဝတာနံ ပူဇနတ္ထာယ....ပဒီပေါ ဝိဇ္ဇာယိ။ ခုဒ္ဒ၊ဌ။၁ဖခု။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၂။

နဂရဒ္ဓါရ (နာ) [နဂရ+ဒ္ဓါရ] မြို့ဘံခါး။ နဂရ-ဒ္ဓါရံ နာမ ကေမ္မိ ဟောတိ ဒ္ဝေပိ သတမ္မိ သဟဿမ္မိ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၀ ၂။ နဂရဒ္ဓါရံ (ပ၊ဇ) — အဘိ၊ဌ၊၁။၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၁၁။ နဂရဒ္ဓါရံ(ဒုတ) — မ၊ဌ၊၁။၃ဖ ၂။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၄။ ပေတ၊ဌ။ ၂၀၁။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၃၁၀။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၂ ။ နဂရဒ္ဓါရာနိ (ဒုတ) — သံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၄ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ ၂ ၄ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၀ ။ နဂရဒ္ဓါရေန (တ၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၁ ။ မ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ။ မဟာနိ၊ဌ ။ ၃ ၄ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၂ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၀ ။ နဂရဒ္ဓါရေတိ (ထ၊ဗ) — ဣတိဝုတ်၊ ဌ ။ ၉ ၃ ။ နဂရဒ္ဓါရော (မ၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၅ ။ နဂရဒ္ဓါရတော—ဝိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ဖ ၅ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၉ ။ နဂရဒ္ဓါရသ (ဆ၊ဇ) — ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၄ ။ မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၈ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၉ ၀ ။ မ၊ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ။ နဂရဒ္ဓါရေ (သ၊ဇ)—ဝိ၊ ၂ ။ ၃ ၊ ၁ ၁ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။ မ၊ဌ၊ ၄ ။ ၁ ၁ ၂ ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၃ ။ အံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ၉ ၊ ၂ ၀ ၈ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ။ ၃ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၁ ။ ပေတ ဌ ။ ၂ ၆ ၂ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၇ ။ ထေရီ၊ဌ ။ ၁ ၀ ၄ ။ အပ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၃ ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ ။ ၇ ။ စရိယာ၊ ဌ ။ ၃ ၇ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၁ ။ ဇာ၊ဌ ၃ ။ ၂ ။ ဝဇီရ။ ၃ ၆ ၉ ။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၁ ။ မ ဌ်ီ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ၊ မ၊ဌ်ီ၊ ၃ ။ ။ ၃ ၇ ။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁ ။ ၁ ဂ ၉ ။ မ္ဂ လ ဌ်ီ ၊ ၁ ။ ၁ ၈ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ်ီ ၊ ၁ ။ ။ ၅ ။ ဝ ။ ၁ ။ ။ ။

ကရဏတ္ထံ။ နေတ္ထိ၊ဠီ။၁၄၂။ (–နေတ္ထိ၊ဝိ" ၃၂၄။)

နဂရဒ္ဓါရန္တရ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+အန္တရ] မြို့တံခါး အကြား။ သော တံ ပိဏ္ဍာယ ပဝိသန္တံ နဂရ-ဒ္ဓါရန္တရေ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၂ ၂၅။

နဂရဒ္ဓါရပတ္ထ (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+ပတ္ထ] မြို့တံခါးသို့ ရောက်သော၊ သူ။ တံ နဂရဒ္ဓါရပတ္ထံ သုဂ်ိ-ကာ တတ္ထ သုဂ်ိ ဂဏ္ဍန္တာ တဒနုရူပံ အဂ္ဂ-ဟေတ္မာ အတိရေကံ ဂဏ္ဍိ သု။ဥဒါန၊ဌ။၁၄၁။

နဂရဒ္ဓါရဗာဟထိရကရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရဗာဟ+ထိရကရဏ] နဂရဒ္ဓါရထိရကရဏ-ကြည့်။

နဂရဒ္ဓါရမဏ္ဍ (နာ၊ပု) [နဂရဒ္ဓါရ+မဏ္ဍ] မြို့တံခါး၏ အလယ်။ နဂရဒ္ဓါရမဏ္ဍေ မာတာ ဒိသ္မာ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၉။

နဂရဒ္ဓါရမူလ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+မူလ] မြို့တံခါး၏ အနှီး။ သဘာယေ ဝါ ဝတ္ထုမ္ဍ နဂရဒ္ဓါရမူ-လေ ဝါ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၂။

နဂရဒ္ဓါရ(ဝိ)နိဝါရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ + (ဝိ)-နိဝါရဏ] မြို့တံခါးကို–ပိတ်ဆို့–တားမြစ်-ခြင်း။ နဂရဒ္ဓါရ (ဝိ) နိဝါဒဏတ္ထံ ဥမ္မာရဗ္ဘ-ဏ္ဍရေ အဌ ဝါ ဒသ ဝါ ဟတ္ထေ ပထဝိ-ခဏိတ္မာ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁၅၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၁၄။

နဂရဒ္ဓါရသံဝရဏဝိဝရဏ (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+သံ-ဝရဏ+ဝိဝရဏ] မြို့တံခါးကို ဖွင့်ခြင်း, ပိတ်-ခြင်း။ နဂရဒ္ဓါရသံဝရဏဝိဝရဏတ္ထံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။၂၁၄။ (သျှာ-မူကွဲ)။

နဂရဒ္ဓါရသဒ်သ(တိ)[နဂရဒ္ဓါရ+သဒိသ]မြို့တံခါး နှင့် တူသော။ ဒ္ဓါရဘဝင်ါဒိနံ အာသ်ဝရဟေ-တုဘာဝါပတ္တိတော နဂရဒ္ဓါရသဒိသေန ဇဝ-နေန ပဝိသိတ္မာ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ မူလဋီ၊၁။ ၁၈၆။

နဂရဒ္ဓါရသမာန (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+သမာန] မြို့တံခါးနှင့်တူသော။ ဇဝနံ ပဘဝိရံ ဝိယ ကတ္မာ နဂရဒ္ဓါရသမာနံ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋီ၊၁။၁၆၆။ မူလဋီ၊၁။၁၈၆။

နဂရဒ္ဓါရသမိပ (တိ) [နဂရဒ္ဓါရ+သမိပ]မြို့တံခါး၏အနီး။ သာယံ နဂရဒ္ဓါရသမိပံ ပတ္တော။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၈၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၈။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၁၉။)

နဂရဒ္ဓါရာတိက္ကမန (နာ) [နဂရဒ္ဓါရ+အတိက္ကမန] မြို့တံခါးကို ကျော်လွန်သွားခြင်း။ တဿ နဂ-ရဒ္ဓါရာတိက္ကမနေ ပါရာဇိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၁၈။

နဂရနိဂမသိမာ (ထီ) [နဂရနိဂမ+သိမာ] နဂရ-သိမ်နှင့် နိဂမသိမ်။ နဂရနိဂမသိမာသုပိ ဩဝ နယော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၃၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၉၄။

နဂရနိဂ္ဂေါသသဒ္ဒ (ပု) [နဂရနိဂ္ဂေါသ+သဒ္ဒ] မြို့၏ ကြွေးကြော်သံ၊ မြို့တွန်သံ၊ မြို့နေသူ လူဘို့သည် ပေါင်းဆုံကြ၍ တပေါင်းတည်း ဖြစ်စေအပ်သောအသံ။ နဂရနိဂ္ဂေါသသဒ္ဒေ-နာ (ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅၅) တိ အာဝိဘာဝိတတ္ထေန နဂရေ မနုဿာနံ နိဂ္ဂေါသသဒ္ဒေန။ မနုဿေဟိ သမာဂမ္မ ကေဠိ ပဝတ္တိတသဒ္ဒေါ ဟိ နိဂ္ဂေါ-သော။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂ ၃ ၃။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၅ ၃။

နဂရနိဒဿန (နာ) [နဂရ+နိဒဿန]မြို့ကို ရှုခြင်း။ ဣတ္ထိ ဂုရိသာဒိသမညာတိမာဝေနေ နဂရနိ-ဒဿနံ ဝုတ္တံ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၂။ မ၊ဋီ၊၁။ ၃ ၄ ၂။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ ၄ ၁။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၆ ၂။

နဂရန္တိ (ကြိ) [နဂရ+အ+အန္တိ] တောင့်တ–လိုလား–ကုန်၏။ နဂရတ-ကြည့်။

နဂရပစ္ဆိမ (တိ) [နဂရ+ပစ္ဆိမ] မြို့၏အနောက် ဖြစ်သော။ တထာ စ ဥပရာဇေန၊ ကတေ နဂရပစ္ဆိမေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၃ ၃။

နဂရပဠိသခ်ရဏ (နာ) [နဂရ+ပဠိသခ်ရဏ] မြို့ကို အသစ်တဖန်–ပြုပြင်စီရင်–မွမ်းမံပြင်ဆင်–

ခြင်း၊ မြို့သစ် ပြန်လည်တည်ထောင်ခြင်း။ နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရကာဒီနိ် ကရောန္တော ဣမသ္မိ် နဂရေ ပေါရာဏကရာဇာနော မံ နာတိ်မညိ-သုံ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၅၃၊

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရကိယ (ထိ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရကိယ] မြို့ကို အသစ်တဖန် – ပြုပြင်စိရင် – မွမ်းမံပြင်ဆင် – အပ်သော။ ကေဒေဝသံ နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရ-ကိယာနံ ဒါရုနံ အတ္ထာယ ဝစုကိယော ဂယော-တွာ။ ပေတ ဌ။၁၃၁။

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရာပန (နဲ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရာပန] မြို့ကို အသစ်တဖန် – ပြုပြင်စိရင် – မွမ်းမံပြင်ဆင် – စေခြင်း။ ဗဟိနဂရေ နာရပဋ္ဌိသခ်ိရာ-ပနတ္ထာယ ကမ္မန္တဌာနံ။ မ၊ဌ၊၄။၄၇။

နဂရပဋ္ဌိသခ်ိရိက (တိ) [နဂရ+ပဋ္ဌိသခ်ိရိက] မြို့ကို အသစ်တဖန် – ပြုပြင်စိရင် – မွမ်းမံပြင်ဆင် – ခြင်း၏ အဆောက်အဦ ဖြစ်သော (သစ်)၊ မြို့ရွာ ပြုပြင်စရာ (သစ်)။ နဂရပဋ္ဌိ-သခ်ိရိကာနိ (ဝိ၊ဝ။၅၂)တိ နဂရသာ ပဋ္ဌိသခ်ိ-ရ္ဗပကရဏာနိ။ ဝိ ဌ၊ဝ။ ၂၅၅။

နဂရပတိရ္ဗပက (တိ) [နဂရ+ပတိရ္ဗပ+က။ ကမ္ဘတ္ထ] အတုအယောင်ဖြစ်ရှိ သေးငယ်သိမ်နုပ်သော (မြို့)၊ မြို့သိမ်၊ မြို့ငယ်၊ မြို့လက်။ ခုဒ္ဒကနဂရကေတိ နဂရပဘိရ္ဗပဏ သမ္ဘာဝေ ခုဒ္ဒကနဂရကေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဝ၇ဂ။ ခုဒ္ဒကသဒ္ဒေါ ပတိရ္ဗပဝါစီ၊ ကသဒ္ဒေါ အပတ္ထေ:တိ အာဟ "ခုဒ္ဒကနဂရကေတိ နဂရပတိရ္ဗပကေ သမ္ဘာ-ဝေ ခုဒ္ဒကနဂရကေ"တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဝဂ၁။

နဂရပမာဏ (တိ) [နဂရ+ပမာဏ] မြို့အတိုင်းအရှည် ရှိသော (လမ်းခရီး)။ ဝိထိပိ မဟာတိ နဂရပ္ပမာဏာဝ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝဂ။

နဂရပရိက္ခာရ (ပု) [နဂရ+ပရိက္ခာရ] (၁) မြို့၏ အဆင်တန်ဆာ။ (၂) မြို့ကို ထက်ဝန်း ကျင်မှ ရံ၍ ကာကွယ် စောင့်ရှောက်တတ် သော(ကျုံး,မြောင်း-စသည်)။ (၁) နဂရ-ပရိက္ခာရေဟိ သုပရိက္ခတ (အံ၊ ၂။၄၇ဂ)ဣတိ နဂရာလက်ာရေဟိ အလက်တံ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁ဂ၁။ (၁) (၂)"ရထော သိလပရိက္ခာရော၊ ဗျာနက္ခော စက္ကဝိရိယော"တိ အာဒီသု ဝိယ အလက်ာရ- ဝစနော ပရိက္ခာရ- သဒ္ဒေါတိ အာဟ "နဂရာလက်ာရေဟိ အလက်တ"ဣတိ။ ပရိဝါရ-ဝစနောပိ ဝဋ္ဋတိယေဝ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၉။ (၂) ပရိက္ခာရောတိ ပန "သတ္တဟိ နဂရပရိဝါ:ရဟိ သုပရိက္ခိတံ ဟောတီတိ အာဒီသု ပရိဝါရော ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၃။ နဂရပရိက္ခာရေဟိတိ ပါကာရ ပရိခါဒီဟိ နဂရာရိ:ါရေဟိ။ ဝဇိရ။ ၁ဂ၉။ နဂရပရိက္ခာ-ရေဟိတိ နဂရံ ပရိဝါရေတ္တာ ရက္ခဏကေဟိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၂ ၄။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ ၆ ၆။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၃ ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄ ၁ ၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၇ ဝ။)

နဂရပရိက္ခာရသဒ်သ (တိ) [နဂရပရိက္ခာရ+ သဒ်သ] မြို့ကို ကာကွယ်ခစောင့်ရှောက်တတ် သော ကျုံး-စသည်နှင့် တူ၏သော။ နဂရ-ပရိက္ခာရသဒ်သ စ သတ္တ ဓမ္မေ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဂ၃။

နဂရပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [နဂရ+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထီ-ဌ် —ပရိဂ္ဂါ:ဟိကာ] မြို့ကို – သိမ်းပိုက် – စောင့်ရှောက် - တတ်သော (မြို့စောင့်နတ်-စသည်)။ နဂရပရိဂ္ဂါဟိကံ ဒေဝပုတ္တံ ဥပသက်မိတ္တာ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ ဂ။ ယာဘွာတိ နဂရပရိဂ္ဂါ:ဟကယက္ခာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၃ ဂ ၆။ နဂရပရိဂ္ဂါ:ဟကာနံ ဘူတာန-(ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၄ ၆)ဣတိ နဂရရက္ခကာနံ ဒေဝါနံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃။ ၄ ၇ ၁။ နဂရပရိဂ္ဂါ:ဟိကာ ဒေဝတာ စိ:ဣတ္ထသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ဂ ၆။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၉ ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ဂ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၄။ ၃ ဂ ၆။)

နဂရုပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နဂရ+ပရိစ္ဆေဒ] မြို့အပိုင်းအခြား။ နဂရုပရိစ္ဆေဒေါ ပိတုပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၁၆။၃။

နဂရုရိဝါရ (တိ) [နဂရ+ပရိဝါရ] မြို့ကို ထက်ဝန်းကျင်မှ ရံ၍ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ဘတ်သော(ကျုံ့-စသည်)။ နဂရုပရိက္ခာရ(ဝဇိရ။ ၁၀၃) ကြည့်။

နဂရုပဝိသနမဂ္ဂ (ပု) [နဂရ+ပဝိသန+မဂ္ဂ] မြို့သို့ ဝင်ထုလမ်း။ ယထာ ထူပါရာမတော ဒက္ခိဏဒွါရေန နဂရုပဝိသနမဂ္ဂေါ ပါစီနမုခေါ ဂန္ဓာ ဥတ္တရေန နိဝတ္တတိ။ ဥဒါနဋ္ဌ။ ၂၁၆။(–ထေရ၊ဌ၊၁။၁၇၀။အပ၊ဌ၊၂။၂၄၆။)

နဂရုပူဇိတ (တိ) [နဂရ+ပူဇိတ] မြို့နေသူလူအပေါင်းသည် ပူဇော်အပ်သော၊ မြို့နေသူလူအပေါင်း၏ ပူဇော်ဆုဖြစ်သော၊ မြို့သူထု၏ ပူဇော်ထုဖြစ်သော။ အညတရံ စေတိယရက္ခဆေဒါပေသိ ဂါမပူဇိတံ နိဂမပူဇိတံ နဂရပူဇိတံ။ဝိ၊၁။၂၃၇။ ဂါမပူဇိတ (ဝိ၊ဌ၊၂။ ၁၆၀) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နဂရုပ္ပဝေသန(နှ) [နဂရ+ပဝိသန] မြို့သို့ဝင်ခြင်း။ နဂရုပ္ပဝေသနံ နု ဒဿာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၁၃။ အံ ဌ၊၃။၁၆၃။

နဂရုပ္ပဝေသနဇဏ္ဍ (နှ) [နဂရုပ္ပဝေသန+ဇဏ္ဍ] မြို့တော်ဝင်ခန်း။ (ယင်းသည် ဘူရိဒတ္တ ဇာတ်၏ အခန်း တခန်း ဖြစ်သည်၊ ဘူရိဒတ္တ နဂါးမင်း အလမ္ဘာယ်, သုဒဿန, အဇမုခ်-တို့နှင့် ဗာရာဏသီမြို့၌ တွေ့ဆုံခန်း။) နဂရုပ္ပ-ဝေနခဏ္ဍံ နိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၃။ D.P.လည်း ကြည့်။

နဂရုပ္ပဝေသနနိဝါရဏ (တိ) [နဂရုပ္ပဝေသန+နိဝါရဏ] မြို့သို့ ဝင်ခြင်းကို တားမြစ်တတ်သော။ ယာဝ စ ပလိဃံ နဂရုပ္ပဝေသန-နိဝါရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၅။

နဂရုပ္ပဝေသနသမယ (ပု) [နဂရုပ္ပဝေသန+သမယ] မြို့သို့ဝင်ထုံးအခါ ဒုတိယဒိဝသေ ဒဿဟလဿ နဂရုပ္ပဝေသ ယံ သလ္လက္ခေ-တ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၂၄၀။

နဂရဗန္ဓန (နှ) [နဂရ+ဗန္ဓန] မြို့ဖြင့်ချုပ်နှောင်ခြင်း၊ မြို့အနှောင်အဖွဲ့။ နဂရဗန္ဓနေန ဝါ ဂါမဗန္ဓနေန ဝါ နိဂမဗန္ဓနေန ဝါ ဗန္ဓေယ္ယုံ။ ဝိ၊၁။၅၇။(–အာဒိ၊က။၁၀၉၊ ၂၀၆။ မဟာနိ။ ၃၁၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၂၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၃၅။)

နဂရဗ္ဘန္တရ (နှ)[နဂရ+အဗ္ဘန္တရ] မြို့၏အတွင်း၊ မြို့တွင်း။ တသ္မာ နဂရဗ္ဘန္တရေ ဘဏ္ဍဝတ္ထာ-နကာလေ ဝိယ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၁၉။ နဂရ-ဗ္ဘန္တရေ ကတေ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၃၃။

နဂရဘူမိ (ထီ) [နဂရ+ဘူမိ] မြို့တည်ရာမြေ။ သော ယထာ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယော နဂရဘူမိ ပဿိတ္တာ....ဥပဒိသတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၅၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၅၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ဖ၁။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။၁ဖ၉။)

နဂရမဂ်လ (နှ) [နဂရ+မင်္ဂလ] မြို့(၏ ကြီးပွါး တိုးတက်ကြောင်း) မင်္ဂလာတရား၊ မြို့နေလူသု၏ ကောင်းကြွယ်ပွါးစီး ကြီးပွါး ကြောင်းတရား။ တံ မယံ နဂရမင်္ဂလံ ဝဒါ-ပေဿာမ (ဝါစာပေဿာမ)။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၁။ ဥဒါနဋ္ဌ။၃၀၀။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁၉။

နဂရမဏ္ဍ (နှ ပု) [နဂရ+မဏ္ဍ] မြို့(၏)အလယ်၊ မြို့လယ်။ နဂရမဏ္ဍေန ဂန္ဓာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၅။ (–၇၃။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၁၉၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။ စရိယာ၊ဌ။ဂ၄။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄ဖ။)နဂရမဏ္ဍေ မဟတိ သာလံ ကရိတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၂ဂ။ (–သံ၊ဌ၊၁။၁၉၉၊၃၂၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။ သံ၊ဌ၊၃။၁၀၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၀ဂ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉။ ထေရ၊ဌ။ ၂။ဂ၉ဖ။ အပ၊ဌ၊၁။ဂ၂။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဂ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။

၁၀၈၊ ဇာ၊၆၊၃၁။ ဇာ၊၆၊၄။၁၆။ ဇာ၊၆၊၅။ ၄၀၈။ ဇာ၊၆၊၆။၅၂။ ဇာ၊၆၊၇။ ၂၄၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၆။ ဝိမတိ၊၁။၃၀။ မ၊ဋီ၊၃။ ၃၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၆။)

နဂရမဏ္ဍလ (နာ) [နဂရ+မဏ္ဍလ] မြို့ဝန်း၊ မြို့ရင်ပြင်၊ မြို့ကုင်းပြင်။ တတ္တ နဂရမဏ္ဍလ-မာဂမ္ဘ အခပ္ပါ၊ခဋ္ဌာ အာဂစ္ဆ၊ မယာ သဒ္ဓိं ယုဇ္ဈိဘာ ဂစ္ဆ။ အပ၊ဌ၊၁။၊င၄၀။

နဂရမတ္ထက (နာ) [နဂရ+မတ္ထက] မြို့၏-အထက်-အပေါ်။ တသ္မိं နဂရမတ္ထကေ ပရိဗ္ဗမဇ္ဇ ဒ္ဒါ၊ဒသယောဇနံ နဂရံ ပတ္ထကဋ္ဌာယေန ဩဇ္ဇ ဒ္ဒ ပတ္ထေ ဝ ဝိယ အဟောသိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၈။

နဂရမနုဿ (ပု) [နဂရ+မနုဿ] မြို့ဌ်နေသော လူ၊ မြို့သူမြို့သား။ ပုရ၊ါသိနံ နဂရမနုဿာနံ ဝါ၊စာသဒ်သာယ။ သံ ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။

နဂရမာပက (တိ) [နဂရ+မာပက] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-တတ်သော သူ။ ဆေ၊ကေဟိ နဂရမာပကေဟိ ရာဇနိ၀ေသနာ၊ဒီနံ ဝ၊သန ဝိသတ္ထံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၆၄။

နဂရမာပန (နာ) [နဂရ+မာပန] (၁) မြို့ကိုတည်ထောင် ဖန်ဆင်းခြင်း။ (တိ) (၂) မြို့ကိုတည်ထောင်ဖန်ဆင်းတတ်သော။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ) (၂) နဂရမာပ၊နန ရညာ ကာရိတာ သဒ္ဒ ဂေ (ဂ) ဟတ္ထာ ရာဇဂဟံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁ ၂။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၀၈။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၉။)

နဂရမာပနပရိယာပ၊နတ္ထ (နာ) [နဂရမာပန+ပရိယာပ၊နတ္ထ] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-ခြင်း၌ -အကျိုးဝင် - အတွင်းဝင် - ပါ၀င် - သည်၏အပြစ် - ခြင်း။ နဂရ၀တ္ထုပ၊ရိဂ္ဂဟာ ဿ-ပိ နဂရ၊ာ၊နပရိယာပ၊နတ္ထာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၁။

နဂရမာပနာရဟဘူမိပ္ပဒေသ (ပု) [နဂရမာပန+အရဟ+ဘူမိ+ပဒေသ] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-ခြင်းငှါ ထိုက်သော မြေအရပ်၊ မြို့တည်သင့်သော မြေအရပ်။ ဝတ္ထု၊ နာမ နဂရမာပနာရဟဘူမိပ္ပဒေသော။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၀။

နဂရမာ၊နောကာသ (ပု) [နာ၊ရမာ၊ပန+သြကာ-သ] မြို့တည်သင့်သောအရပ်။ တတ္ထ နဂရ-မာ၊ပနောကာသံ ပရိ၊ယာသနမာနာ။ သုတ္ထနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၈၆။

နဂရ၊ာ၊ပိတ္ဌာန (နာ) [နဂရမာ၊ပိတ+ဌာန] မြို့ကို-တည်ထောင်-ဖန်ဆင်း-အပ်ရာအရပ်။ ယော ဣတော နိ:ဘွမ်ဘာ မဟောသ၊ဿ နဂရမာ၊ပိတ္ဌာနံ ဂစ္ဆတိ၊ တဿ သဟဿ-ဒဏ္ဍော။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၇၈။

နဂရရက္ခိကဒေ၀တာ (ထီ) [နဂရရက္ခိကာ+ဒေ၀တာ] မြို့ကိုစောင့်ရှောက်တော်သော နတ်၊ မြို့စောင့်နတ်။ တာ၀ဒေ၀ နဂရရက္ခိကဒေ-၀တာနံ ဒ္ဒေကဒေ၀ရာဇာ မဏ္ဍပ္ပသ ဂိ၀ံ ပရိ-၀တ္ထေသိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၅၇။

နဂရရ၁ာ (ထီ) [နဂရ+ရ၁ာ] မြို့လမ်း။ ရာဇာ အတ္ထ၊နာ ဓနံ နဂရရ၁ာသု ဆဒ္ဒာ၀ေသိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုတ္ထနိ၊ဌ၊၁။ ၂-၄။

နဂရရ၊ဒ္ဓနကမ္မနိဿန္ဒ (ပု) [နဂရ + ရ၊ဒ္ဓန + ကမ္မ+နိဿန္ဒ] မြို့ကို ပိတ်ဆို့ တားမြစ်ကြောင်းပြစ်သော ကံ၏အကျိုးဆက်။ နဂရ-ရ၊ဒ္ဓနကမ္မနိဿန္ဒေန တေရဟိ သတ္ထ ဝ၀ောနိ မာတုဂုဏ္ဍိ၀ိ၀ိတာ၊ယ လောဟိတဂုဏ္ဍိယာ ဝသိ။ ဥဒါန၊ဌ။၁၀၉။

နဂရ၀စုကီ (ပု) [နဂရ+၀စုကီ] မြို့ကို ဆောက်လုပ်တော်သော-လက်သွား-ဗိသုကာ။ (အိမ်ရာမြေကြွန် - အတော်ကို သိကြောင်းပြစ်သော-အတော်ရှိသော-အတတ်ကိုသိသော-ဆရာ။) ယထာ မဟာရာဇ နဂရ၀စုကီ

နဂရံ မာပေတုကာမော ပဌမံ နဂရဌာနံ သောဓာပေဘုဝ။ မိလိန္ဒ။၃၃။ နဂရဝစုကိ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိယောတိ ဝဒန္တိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁၇။ "နဂရဝစုကိ ဝတ္ထုဝိဇ္ဇာစရိုးယာ" တိ ဣဒံ ဣဟာခ်ိပ္ပေတနဂရဝစုကိဒဿနံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇။ (–အာဘိ၊ ၂။၃၁။ မဟာနိ၊ ၂။ ၁၀၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။၅၅။ ကခ်ိ၊ ဋီ၊ သစ်။ ၁၂၆။)

နဂရဝတ္ထုပရိဂ္ဂဟ (ပု) [နဂရတ္ထု+ပရိဂ္ဂဟ] မြို့တည်ရာမြေကို – သိမ်းဆည်း – သတ်မှတ် – ပိုင်းခြား – ခြင်း။ နဂရမာပနပရိယာပန္နတ္ထ (သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၁၁)-ကြည့်။

နဂရဝရ (တိ) [နဂရ+ဝရ] မြတ်သောမြို့၊ မြို့မြော်။ နဂရဝရေ (ဝိမာန။ ၁၉) တိ ဥတ္တမ-နဂရေ။ ဝိမာန၊ ၁။ ၇၅။ (–ဝိမာန။ ၆၃။ ၈ရိ-ယာ။ ၄၀၅။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၀၁။ စရိယာ၊ ၁။ ၁၆၃၊ ၁၀၁၊ ၁၉၃။)

နဂရဝါသ (ပု) [နဂရ+ဝါသ] မြို့ဌာနေခြင်း။ ရညော မဟာကုဋ္ဌမ္ပိကံ ပက္ကောသာ ပေတ္မာ "နဂရဝါသံ ကရောဟိ"တိ ပဟိတကာလော ဝိယ။ သံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၀၉။

နဂရဝါသိက (တိ) [နဂရ+ဝသ+ဏိက] မြို့–ဌာ-နေလေ့ရှိ–ဌာ နေတတ်–ဟူသော နေရာရှိ–သော၊ သူ။ မြို့သူ, မြို့သား။ အထခေါ် "နဂ-ရဝါသိကော အယံ မုခရော ဓမ္မကထိကော"-တိ။ ဝိ၊ ဋီ၊ ၃။ (–အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၃၅။)

နဂရဝါသီ (ပု) [နဂရ+ဝါသီ။ (နဂရဝါသိန်-သံ)] မြို့ဌာနေလေ့ရှိသော၊ သူ၊ မြို့သူ, မြို့သား။ ဧကော ရာမရညော နဂရဝါသီ ဝနစရကော ပဗ္ဗတေ ရတနာနိ ဂဝေသန္တော ရာဇာနံ ဒိသ္မာ သဏ္ဌာနိတ္မာ အာဟ။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၃၃။

နဂရဝါသီ (ပ၊ ၉)— အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၅။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅၆။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၈၀။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၁။ ၂၂ ၂။ နဂရဝါသိနော (ပ၊ ၈)—ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၄။ ဒီ၊ ဋီ ၃။ ၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁ဝ၃။ အံ၊ ဋီ၊ ။ ၁ဝ၃။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၅။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၂ ၂။ အဘိ၊ ဋီ၊ ၃။ ၆ ၁။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃ ၃ ၊ ။ ဓမ္မ၊ ဋီ၊ ၂။ ။ ၃ ၂။ သုတ္တနိ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ ထေရီ၊ ဋီ။ ၁၄။ အပ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁ဝ၀-၂။ အပ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁ဝ၅။ ဇာ၊ ဋီ ၄။ ၁ ၇ ၊ ၂ ၂ ၅ ၊ ၃ ၆ ၊ ၃ ၉ ၃ ။ ဇာ၊ ဋီ ၅ ။ ၂ ၆ ။ ။ ။

နဂရဝိန္ဒေယျသုတ္တ (နာ) [နဂရဝိန္ဒေယျ+သုတ္တ] ရာဂ,ဒေါသ, မောဟ ကင်းသူ, ကင်းအောင် ကျင့်သူမှသာ အရှိအသေပြုထိုက်, ပူဇော်ထိုက်ကြောင်း နဂရဝိန္ဒ ရှာသူ, ရှာသားတို့အား ဘုရားရှင် ဟောကြားအပ်သောသုတ်၊ နဂရဝိန္ဒေယျသုတ်။ မဇ္ဈိမနိကာယ်၊ ဥပရိ-ပဏ္ဏာသပါဠိ၊ ၅-ဝက်၊ ၃-သုတ်။ မ၊၃။၃၃၉-၃၄၂။ မ၊၆၊၄။၂၄၉။

နဂရဝိထိ (ထိ) [နဂရ+ဝိထိ] မြို့လမ်းခရီး။ ပညာ စစ္စရံ မဂ္ဂသမောဝေနံ နဂရဝိထိတိ အတ္ထော။ အပ၊၆၊၁။၃၂၂။

နဂရဝိထိယော (ပ၊ဗ)— မ၊၆၊၁။၁၀၅။ မ၊၆၊၃။၄၂။ နဂရဝီထိယော (ဒု၊ဗ)— ပေဋကော။၃၂၆။ ဂိ၊၆၊၁။၁၆၅။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၀၉။ ဒီ၊၆၊၃။၁၅၄။ မ၊၆၊၂။၉၉။ မ၊၆၊၃။ ၁၃။ မ၊၆၊၄။၂၀၀။ သံ၊၆၊၃၊ ၈၊၁၅၂။ ဇာ၊၆၊၁။၁၀၃၊၁၂။ နဂရဝိထိယာ (ဆ၊ဇ) —ထေရ၊၆၊၂။၃။ နဂရဝိထိယံ (သ၊ဇ)— မ၊၆၊၂။၂၉။ အဘိ၊၆၊၁။ ၂၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၃၃၀။ ဓမ္မ၊၆၊၁။၄၉။ ထေရ'၆၊၁။၄၀၉။ ထေရ၊၆၊၂။၃။ ထေရီ၊၆။၂၃၆။ နဂရဝိထိသု (သ၊ဗ)—ဒီ၊၆၊၂။၂၁၂။ မ၊၆၊၄။၁၅၅။ ဓမ္မ၊ ၆၊၂"၁၃၁၊ ၂၉၃။ ဥဒါန၊၆။၂၃၅။ ဇာ၊၆၊၂။ ၁၉၅၊၃၂၄။

နဂရဝေမ္ဗ (နာ၊ပု) [နဂရ+ဝေမ္ဗ] နဂရမဇ္ဈ-နက် ကြည့်။ သာယနုသမယေ နဂရ၁ဝမ္ဗော ....နိသီဒိ'သု။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။ဇ၁။

နဂရသခေါ (တိ) [နဂရ+သခေါ] မြို့အသွင် သဏ္ဌာန်ရှိသော၊ မြို့နှင့်တူသော။ နဂရန္တိ နဂရသခေါပေန ပါကာရေန ပရိက္ခိတ္တတံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၅၂။

နဂရသခေါဘ (ပု) [နဂရ+သခေါဘ] မြို့၏-တုန်လှုပ်-ချောက်ချား-ခြင်း။ ရာဇာ နဂရ-သခေါဘံ ဥ တ္တာ ဒေဝဒတ္တံ နိဟရိ။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၇။

နဂရဲသတသဟဿ (နာ) [နဂရ+သတသဟဿ] မြို့တို့၏အသိန်း၊ အသိန်းသောမြို့။ ဇမ္ဗုဒီပေ ကိရ ပုဗ္ဗေ စတုဒ္ဒသီတိ နဂရသတသဟဿာနိ အဟေသုံ။ အပ၊၆၊၁။၁၆၄။

နဂရသဒိသ (တိ) [နဂရ+သဒိသ] မြို့နှင့် တူသော။ နဂရသဒိသံ ပန အရိယသာဝကံ ....အယံ ဥပမာ အာဘတာ။ အံ၊၆၊၃။ ၁၀၃။

နဂရသဒ္ဓါပေက္ခ (ထိ) [နဂရသဒ္ဓ+အပေက္ခ] နဂရသဒ္ဓါကို ရှုငဲ့ခြင်း။ နဂရသဒ္ဓါပေက္ခာယ နပုံသက နိဒ္ဒေသော။ သာရတ္ထ၊၂။၁၁။ (–ဝိမတိ၊၁။၁၆၃။ သီ၊ဋီ၊သမ်၊ ၂။၂၁၂။)

နဂရသန္ဓိဿိတ (တိ) [နဂရ+သန္ဓိဿိတ] မြို့ကို မှီသော (ကျောင်း စသည်)။ နဂရသန္ဓိဿိ-တေ ဝိသဘာဂါရမ္ဘကာနိ အာပါထမာဂစ္ဆန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၀၁။

နဂရသမိပ (တိ) [နဂရ+သမိပ] မြို့၏အနီး။ အသေကဒိဝသံ ပဋ္ဌသတာ ဘိန္နနှာ၀ါ ၀ါဏိ-ဇာ တာသံ နဂရသမိပေ ဥတ္တရိ'သု။ ဇာ၊ ၆၊၂။၁၁၃ (–ဇာ၊၆၊၅။၃၃၇။ သီ၊ဋီ၊သမ်၊ ၂။၄၃၆။)

နဂရသမောသရဏ (နာ) [နဂရ+သမောသရဏ] မြို့ခွံ–စုရုံး–ပေါင်းဆုံ–ခြင်း။ တဲ့တာ သမ္ဗ-ဒီသာဟိ အာဂန္ဓာ မနုဿာနံ နဂရသမော-သရဏံ ဝိယ။ သံ၊၆၊၂။၁၀၉။

နဂရသမ္ဗတ္တိ (ထိ) [နဂရ+သမ္ဗတ္တိ] မြို့၏ပြည့်စုံ-ခြင်း။ ဧဝံ ဧကေန ပရိယာယေန နဂရ-သမ္ဗတ္တိ' ဝဏ္ဏေတွာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ဂ၃။ (–ဇာ၊ ၆၊၅။၅၄၃။)

နဂရသမ္ဘာရ (ပု) [နဂရ+သမ္ဘာရ]မြို့အသောက် အဦ။ဗုဒ္ဓ နဂရသမ္ဘာရော ဆဒ္ဒ'ဗုဒ္ဓယော.... တေ ပန ဒုက္ခသစ္စပရိယာပန္နာတိ ဝုတ္တံ

"နဂရသမ္ဘာရေန ဒုက္ခသစ္စမေဝ ကထိတ-(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅)"ဣတိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၄။

နဂရသဟဿ (နပုံ) [နဂရ+သဟဿ] မြို့တို့၏ အထောင်၊အထောင်သောမြို့။နဂရသဟဿာ-နိ အဘေသုံ ကုသာဝတီဆုဇဝေနိပ္ပမုခါနိ။ ဒီ၊ ၂။၁၅၃။ သကလဇမ္ဗုဒီပေ စတုရာသီတိယာ နဂရသဟဿေသု စတုရာသီတိ ဝိဟာရသ-ဟဿာနိ ကာရာပေသိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ တိက္ခတ္တုံ ဘေသဋ္ဌိယာ နဂရသဟဿေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ (–ဒီ၊၂။၁၅-၉၊၁၆၀။ ဒီ၊၃။၆၃။ သံ၊၂။၁၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၇။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆၅၊၂၀၄။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၄၂။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၁။)

နဂရသာမန္တ (နပုံ) [နဂရ+သာမန္တ] မြို့–အနီး–ထက်ဝန်းကျင်–ပတ်ဝန်းကျင်။ ပလာယိတ္ဝာ နဂရသာမန္တေ တာပသာနံ သန္တိကေ ဂန္တ္ဝာ ပမ္မဒိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၆၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃ဂ၉။)

နဂရသာမိဥပမာ (ထီ) [နဂရသာမိ+ဥပမာ] မြို့ရှင်–မြို့ပိုင် –ဥပမာ။ နဂရသာမိဥပမာ ပဋ္ဌကွန္ဓဝေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။၃ဂ၄။)

နဂရ (ဿ) သာမိက (ပုံ) [နဂရ+သာမိက] နဂရဿာမိ-နက် ကြည့်။ အထ ခေါ တံ သိဿ ဒုတယုဂ် နဂရဿာမိကဿ ယထာဘူတံ ဝစနံ နိယျာတေတ္ဝာ။ သံ၊၂။၃၉၈။ နဂရသာမိကံ ရာဇကုမာရံ ဥဂ္ဂဏှာပေတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၈။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂၀။ သံ၊ဋီ၊၂။၃ဂ၃။)

နဂရသိဿ်ဋ္ဌက (နပုံ) [နဂရ + သိဿ်ဋ္ဌက] မြို့လမ်းဆုံ၊ မြို့လမ်းမ၊မြို့လမ်းလေးခွ။ ယထာ မဟာရာဇ နဂရာတ္တိကော မဇ္ဈေ နဂရသိ-ဿ်ဋ္ဌကေ နိသိန္နော ပဿေယျ။ မိလိန္ဒ။၆၃။

နဂရသီမာ (ထီ) [နဂရ+သီမာ] နဂရသီမ်၊ မြို့အပိုင်းအခြား။ သီမာယ ဒေတိတိ ဣတ္ထ တာဝ ခဏ္ဍသီမာ....နိဂမသီမာ နဂရသီမာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄ဂ၇။ (–ကခ်။၁၅၉။ ဝိ၊သင်္ခ်ာ။ ၂၄၉။)

နဂရသေဋ္ဌိ (ပုံ) [နဂရ+သေဋ္ဌိ] မြို့သူကြီး။ အယံ နဂရသေဋ္ဌိ ဓနမေဝ သံဟရတိ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ တေပိ တယော နဂရသေဋ္ဌိနော မဟာသက္ကာရေန ဘဂဝန္တံ ပဝေသေတ္ဝာ မဟာဒါနံ အဒံသု။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၆။

နဂရသောဘ (ပုံ) [နဂရ+သောဘ] မြို့၏ တင့်တယ်ခြင်း၊ မြို့ကိုတင့်တယ်စေခြင်း။ နဂရ-သောဘတ္ထာယ ဥဿိတေ ဇေဇေ ပါတေတ္ဝာ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

နဂရသောဘန (တိ) [နဂရ+သောဘန]မြို့ကို တင့်တယ်စေတတ်သော။သေဋ္ဌတ္ထမ္ဘော ဣန္ဒ-ခီလော နဂရသောဘနော အလင်္ကာရ-တ္ထမ္ဘော။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉၃။

နဂရသောဘိနီ(ဏီ) (ထီ) [နဂရ+သောဘိနီ-(ဏီ)။ နဂရံ သောဘေတိတိ နဂရသော-ဘိနီ။ ဓာန်၊ဋီ။၂၃၃။သုစိ။] ပြည့်တန်ဆာမ။ တုမှာကံ နဂရသောဘိနီ ဒေဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၂။ နဂရသောဘိနီ (ပ၊ဧ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄ဝ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဝ၆။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၄။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၄ဝ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၃၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃ဝ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၁၄။ နဂရသောဘိနီယော (ပ၊ဗ)—သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၂။၃ဝ၄။ နဂရသောဘိနီ (ဒု၊ဧ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၂။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂ဝ၂။ နဂရသောဘိနီယော (စ၊ဧ)—ဥဒါန၊ ဋ္ဌ။၃၁ဂ။ နဂရသောဘိနီယော (ဆ၊ဧ)—ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၄၅၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၃ဝ၄။

နဂရဿာမိ (ပုံ) [နဂရ+သာမိ] မြို့ရှင်၊ မြို့ပိုင်။ "ကဟ ဘော ပုရိသက္ကမဿ နဂရဿ နဂရဿာမိ"တိ။ သံ၊၂။၃၉ဂ။

နဂရာဒိပရိစ္ဆေဒ (ပုံ) [နဂရ+အာဒိ+ပရိစ္ဆေဒ] မြို့စသည်၏အပိုင်းအခြား။ ဣတ္ထ ပန နဂရာဒိ-

ပရိခ္ခေါ ပါဠိယမဘဝတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၁၅၂။

နဂရာဘိမုခ (တိ) [နဂရ+အာဘိမုခ။ ထိ-ဌ—ဘိမုခီ] မြို့သို့–ရှေးရှု–တူရ–(မျက်နှာမူ)–သော၊သူ။ ဇေတဝနာ နိုက္ခမိတ္တာ နဂရာဘိမုခေါ ပါယာသိ။ မ၊ဌ၊ ၂။၁၀၀။ နဂရာဘိမုခေါ (ပုံ၊ပ၊ဇ)—သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၆၊၃၃၆။ ဥဒါန၊ဌ။၁၇၊။ ပေတ၊ဌ။၁၄၉။ အပ၊ဌ၊၁။၇၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၃၊ ၂၁၀။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၄၄။ နဂရာဘိမုခါ (ပုံ၊ပ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၀။ နဂရာဘိမုခံ (ဒု၊ပ၊ဇ)—စရိယာ၊ဌ။၈၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၈၆။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၂၀၁။ နဂရာဘိမုခါ (ထီ၊ပ၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။၃ ၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၅၁။ နဂရာဘိမုခီ—သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။၃ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၃ ၃ ၃။

နဂရာရက္ခကမနုဿ (ပု) [နဂရ+အာရက္ခက+မနုဿ] မြို့ကို စောင့်ရှောက်ဘက်သော လူ၊ မြို့စောင့်လူ။ ပဋ္ဌာဒ္ဓေဟိ ဂေဟသာမိကေဟိ နဂရာရက္ခကမနုဿေဟိ စ အနုဗဒ္ဓေါ နိဒ္ဒမနေန နိက္ခမိတ္တာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၃၅။

နဂရာလက်ာရ (ပု) [နဂရ+အလက်ာရ] နဂရပရိက္ခာရ (၁)-ကြည့်။

နဂရာဝယဝါနုပဿက (တိ) [နဂရ+အဝယာ+အနုပဿက] (ပြာသာဒ်, အိမ်, ဥယျာဉ်, ဗိမာန်, ဈေးခင်း, ဈေးကွက် အစရှိသော) မြို့၏ အစိတ်အပိုင်းကို အဖန်ဖန် ရှုတတ်ခဲသော၊ သူ။ နဂရာဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကောသလောမာဒိ သမ္ဘဟာနုပဿီ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၃။ အဘိ ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၃။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၈ ၅ ၅။ (–မဟာနိ၊ ဌ။ ၃ ၀ ၈။)

နဂရိ (ထီ) [နဂရ+ဣ]။ နဂရ-လည်း ကြည့်။ (နဂရိ သံ, အဒ္ဓမာဂဓ။ ဏာဂရိ, ဏယရိ-ပြာ)] မြို့။ သာဝတ္ထိတိ သဝတ္ထဿ ဣသိနော နိဝါသဌာနဘူတာ နဂရီ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၆ ၂ ၂။ အဌကမန္ဒာ-ဝါတိ အာဌာနာဌာဒီသု ဒသသု ဝဿဝဏ-မဟာရာဇဿ နဂရီသု အဌကမန္ဒာ နာမ ကော နဂရီ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂ ၊ ၂ ၁ ၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၃ ၂။)

နဂရုတ္တမ (ပု) [နဂရ+ဥတ္တမ။ (နဂရော်တ္တမ-သံ)] မြို့မှတ်၊ မြတ်သောမြို့၊ မြို့တော်။ မနုဿေဟိ သဒါကိဏ္ဏံ၊ ရမ္မဏံ နဂရုတ္တမံ။ အပ၊ ၁။ ၃ ၃ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၄ ၆။ အာဘယံ နဂရုတ္တမံ နိဗ္ဗာန-နဂရံ ပဝိသိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၁ ၂။

နဂရူပဝန (နဿ) [နဂရ+ဥပဝန] မြို့ဥယျာဉ်။ ကိဠနဿ ပဝနံ နာမ ကဠိနဂရဿ နဂရူပဝနံ ဝိယ ဒဋ္ဌမ္ပိ။ ဝ ဇ ရ။ ၃ ၀ ၀။

နဂရူပကာရိကာ (ထီ) [နဂရ+ဥပကာရိကာ။ (နဂရောပပကာရိကာ-သံ)] အင်ကော–ကိုင်–လိမ်းကျံ–အပ်သော တံတိုင်းခြေရှိသော်မြို့၊ မြို့၏ဝန်းကျင်ပတ်လည် တံတိုင်းခြေခွ–ပြုပြင်–စိုခ်–လိမ်းကျံ–သော အင်ကော မြေညက်ရှိသော–မင်းနေပြည်–နန်းမြို့တော်။ နဂရူပကာရိကာသူ (ဒီ၊ ၁။ ၉ ၇) တိ ဣဿ ဥပကာရိကာတိ ပရေသံ အာရောဟနိ၀ါရဏတ္ထံ သမန္တာ နဂရံပါကာရဿ အဝေဘာဂေ ဂဟသုခကမ္မံ ဝုစ္စတိ။ ဣဒ ပန တာဟိ ဥပကာရိကာဟိ ယုတ္တာနိ နဂရာနေ၀ "နဂရူပကာရိကာယော" တိ အဓိပ္ပေတာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၅။ နဂရဿ ဥပကာရိကာ တောသန္တိ နဂရူပကာရိကာယော၊ ရာဇဓာနီအပေက္ခာယ ဣဒ္ဓိလိဒ်-နိဗ္ဗေသော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂ ၂ ၅။

နဂရူပစာရ (ပု) [နဂရ+ဥပစာရ။ (နဂရောပ-စာရ-သံ)] မြို့ဘေး–အနီးအရပ် – ဥပစာ။ ယထာ ဂါမာဒီနံ အာသန္နပဒေသော ဂါမူပ-စာရော နဂရူပစာရောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၃ ၄။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၉ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၀ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၅။)

နဂ္ဗပမ (တိ) [နဂရ+ဥပမာ] မြို့လျှင်ဥပမာရှိသော၊ မြို့နှင့်တူသော (စိတ် စသည်)။ နဂရ-ပမံ စိတ္တမ်ဒံ ဌပေတွာ (ဓမ္မ။၁၈) တိ နဂရံ နာမ....နဂရသဒ္ဒိသံ ကတ္တာ ဌပေတွာ။ ဓမ္မ·ဋ္ဌ၊ ၁။၂၀၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၀၅။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၉။ နေတ္တိ ဝိ။၆၇။)

နဂ္ဗပရ္ဗန္ဓန (နာ) [နဂရ+ဥပရ္ဗန္ဓန] မြို့ကို–ပိတ်ဆို့ – တာ.မြစ်–ခြင်း။ အဝသေသတောပန သတ္တာဟံ နာဂ္ဗပရ္ဗန္ဓနေန သတ္တာဟံ မုဋ္ဌဂဗ္ဘဘာဝံ အာပဇ္ဇိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၀၉။

နဂ္ဗပရောဓကာလ (ပု) [နဂရ + ဥပရောဓ + ကာလ] မြို့ကို – ပိတ်ဆို့ – တားမြစ် – ရုအခါ။ နဂ္ဗပရောဓကာလေ ပရသေနာယ ဝါ တံ ဝိပိဿာမ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၄။

နဂရောပမ (တိ) [နာရ+ဥပမာ] (၁) မြို့လျှင်–နှိုင်းခိုင်းဖွယ်သူ–ဥပမာ–ရှိသော (စကားရပ်,။ (နာ) (၂) နဂရောပမသုတ်။ (၁) အထဿ ဣမိနာ နဂရောပမေန တဿဝတ္ထု-ဿ ဒီပနတ္ထာယ ....အာရဒ္ဓံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၂။ ဣဒန္တိ နဂရောပမံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၃။ (နာ) (၂) နာရောပမသ္မိ ဟိ အဝဋ္ဌဥဋ္ဌာနေသု ပုရာဏမဂ္ဂေါ ဇာတောဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၅ဖ။

နဂရောပမသုတ္တ (နာ) [နဂရောပမ+သုတ္တ] မြို့လျှင် – နှိုင်းခိုင်းဖွယ်သူ–ဥပမာ–ရှိသော သုတ်၊ မြို့ကိုဥပမာပြု၍ ဟောပြောအပ်သော သုတ်၊ သဒ္ဓါ,ဟိ,ဩ,သြတ္တပ္ပ,ဗဟုဿုတ,ဝိရိယ, သတိ,ပညာ-ဟူသော သူဌတာ်ကောင်းတရား ၇ ပါးတို့ကို မြို့အခြံအရံဖြစ်သော တုရိုးတိုင်, ကျုံ့, မြို့ပတ်လမ်း, လက်နက်, ရဲမက်ဗိုလ်ပါ, တံခါးမှူး, မြို့တံတိုင်း-ဟူသော နဂရပရိက္ခာရ ၇-ပါးနှင့် အစဉ်အတိုင်း နှိုင်းယှဉ်၍ မြို့၏အခြံအရံ ၇ ပါးတို့ဖြင့် ကောင်းစွာလုံခြုံအောင် ခြံရံသားအပ်၏က ၎-မျိုးသော အာဟာရကို အလိုရှိတိုင်း မငြိုငြင် မပင်ပန်း အလွယ်တကူ ရသကဲ့သို့ သူဌဘာ်ကောင်းတရား ၇-ပါးတို့နှင့် ပြည့်စုံပါက မျက်မှောက်ဘဝ ပစ္စုက္ခဋ္ဌပင် စျာန် ၄-ပါးရ၍ ချမ်းသာစွာ နေရကြောင်းကို အကျယ် ဟောပြအပ်သော သုတ်၊ နဂရောပမသုတ်။ အဂ္ဂိတ္ထရနိကာယ၊ သတ္တကနိပါတပါဠိ၊ ၂ ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ အံ၊ ၂။ ၄၇၁၊၄၇၃။ (နဂရပရိက္ခာရ=မြို့၏အခြံအရံ ၇-ပါးသရုပ်ကို ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၆ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၂၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၅ တို့၌ တမျိုး ဖွင့်ပြကြသေး၏။)

နဂဝိဝရ (နာ) [နာ+ဝိဝရ]တောင်ခေါင်း၊ လိုဏ်ဂူ။ နဂဝိဝရ (ထေရ။ ၂၉၉) ဣဒ္ဓိ ပဗ္ဗတဂုဟံ ပဗ္ဗာရံ ဝါ။ ဍေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁ဖ၄။

နဂဝိဝရဂတ(တိ)[နဂဝိဝရ+ဂတ] တောင်ခေါင်းသို့ရောက်သော၊ လိုဏ်ဂူသို့ရောက်သော၊ သူ။ နဂဝိဝရဂတော (ထေရ။ ၂၂၉) တိ နာဝိဝရံ ပဗ္ဗတဂုဟံ ဥပဂတော။ ဍေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၅။ (–ထေရ။၃ဖ၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀၄။)

နဂဒ္ဒယ (တိ) [နဂ+အဒ္ဒယ] နဂ-သဒ္ဒါဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော၊ သပြေပင်ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော။ တိ ပဠု ယောဇနက္ခန္ဓ ပရိ-ကွေ့ပါ နဂဒ္ဒယာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉၂။ အဘ်၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၃၁။ နဂဒ္ဒ-ယာ (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀)တိ နဂ-သဒ္ဒေန အဒ္ဒ-တမ္ဗာ ရုက္ခာဘိဓာနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ.၁။ ၂၄၂။ နဂ ဇ္ဇတိတိ နဂါ၊ဇမ္ဗူ။ နဂါ ဣတိ အဒ္ဒ-တိ နဂဒ္ဒယာ၊ နဂဒ္ဒယာတိ ပဒံ ဇမ္ဗူတိ ပဒဿ ဝိသေသနံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယောဇ။၁၅၁။ (–မူလဋီ၊ ၁။၁၄၀။)

နဂသဒ္ဒနာမ (တိ) [နာသဒ္ဒ+နာမ] နဂသဒ္ဒါ-ဟူသော အမည်ရှိသော။ နဂဒ္ဒယာတိ နဂါတိ အဒ္ဒါတမ္ဗာ နဂသဒ္ဒနာမာတိ အဋ္ဌော။ မူလဋီ၊ ၁။၁၄၀။

နဂသိလုဒ္ဒယ (ပု) [နာ+သိလုစ္ဆယ] နဂ-ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော ကျောက်တောင်။ နဂသိ-

ထေရီ၊ဌ။၁၂၉။ ကခ်ီ၊ဌီ။ဂ၄်။ နဂ္ဂါ(ထီ၊ပ၊ဗ)—ဝိ၊ ၂။၃၄၁။ ဝိ၊၅။၁ဝ၉၊ဝ၃၃။ ကခ်ီ၊ ၃၂၂။ နဂ္ဂ (နု၊ပ၊ဇ) —(ခ) ကြည့်။ နဂ္ဂ (ပု၊ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။၂၅၈။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၂၂၄၊၂၃၃။ ပေ၊ဘ၊ဌ။ဖ၅ဖ။ ဘ၊ဌ၊ဌ။၂၅ဝ။ နဂ္ဂေ (ပု၊ဒု၊ဗ)—ဗမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဒ၁။ နဂ္ဂ (ထီ၊ဒု၊ဇ) —ဝိ၊ဌ၊ဝ၃ဝ။ နဂ္ဂေနု (ပု၊တ၊ဇ) —ဘိ၊ဘ။ ၃ဝ၄။ ဝိ၊ဌ။ ၂၂၈။ ဝိ၊ဌ၊ ။ ၂ဝ၁၊ ဝိ၊ဌ ၄။ ဘ၈ဝ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၂ ၂ ၊ ၃ ၄ ၃။ ဗမ္ဘ၊ဌ၊။ ၃ ဝ ၃။ ဝိမတိ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂ ။ နဂ္ဂဿ(ပု၊စ၊ဇ) — ဝိ၊ သင်္ဘာ။ ၄ ၄ ၃ ၊ ဝိမတိ၊ဘ။ ၂ ၂ ။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၉ ၄ ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၃ ၃ ၂ ၃ ၉ ၆ ။ နဂ္ဂါယ(ထီ၊ စ၊ဇ)—ဝိ၊ ၂ ၊ ၁ ဝ ၉ ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ဝ ၂ ။ နဂ္ဂဿ (ပု၊ဆ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။ ၂ ၂ ၈ ။ နဂ္ဂါယ (ထီ၊သ၊ဇ) — ဘ၊ဘ၊ ၃ ၂ ၈ ။ ဘ၊ဌ၊ဌ။ ၄ ၃ ၄ ။ နဂ္ဂေသု (ပု၊သ၊ဗ)—သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ဘ ၄ ။ (ခ) နဂ္ဂါ နဒီ အနုဒကာ။ ဘ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဗုဒ္ဓဘိပိ ဝိခဝါ နဂ္ဂါ။ ဘ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ နဂ္ဂ ရဒ္ဓ အရောကော်၊ ဘ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဘ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ (၂) ဂ်ဟီ နဂ္ဂေါ စ တိတ္ထိ-ယာ။ ဝိ၊ဘ။ဂ၃။ (–ဝိ၊သင်္ဘာ။ဂ၃ဝ။)

နဂ္ဂစရိယ (နာ)[နဂ္ဂ+စရိယ။ (နဂ္ဂစယ်,နဂ္ဂစရိသ-သ်၊ ဏဂ္ဂစရိယ-ပြာ၊)] အဘက်မဘက်အသာ အကျင့်၊ ဝတ္တ်လစ်စလစ်အကျင့်၊ (အဝတ် မဝတ်ပဲ ကျင့်ခြင်း။) နာ နဂ္ဂစရိယာ နာ ဇဋော နာ ပဂ်ာ။ ဗမ္ဘ။၃ဝ။ ဗမ္ဘ၊ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ဘ။ ၃ ၂ ၆ ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၃ ဝ ဂ ။)

နဂ္ဂဇီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဂ္ဂဇီ-အမည်ရှိသော မင်း။ (ယင်းသည် ဂန္ဓာရတိုင်း တက္ကသိုလ် ပြည်၏ မင်းကေရာဇ် ဖြစ်သည်၊ အနီးတွင် ပတ္တမြားလက်ကောက်ဝတ် နှံ့သာသွေးနေ သော မိန်းမဘဉီး၏ အချင်းချင်းထိခိုက်သော လက်ကောက်သံကို အာရုံပြု၍ ထိုင်နေယင်း ဝိပဿနာပွါးမျှားနေစဉ် ပစ္စေကဗောဓိဥာဏ်

လုစ္ဆယာ(ဗုဒ္ဓဝံ၊၃ဝ၅)တိ နဂသခ်ါတာ သိလု စ္ဆယာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ ၃ ၃ ။

နဂုတ္တမ (တိ) [နဂ+ဥတ္တမ] တောင်မြတ်၊ မြတ် သောခတောင်။ ကပိ အဟံ တဒါ အာသိं၊ ဟိမဝန္တေ နဂုတ္တမေ။ အပ၊ဘ။ဘ ၂ ။(–ဘ၊ ၂ ။ ၃ ဝ ၃ ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၅ ၄ ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ ဘ၊ဌ၊ ၅ ။ ၄ ၃ ၂ ။ ဝ်မတိ၊ဘ။ ၃ ၃ ။)

နဂ္ဂ (တိ) [နု+ဂမု+ကို။ လဂ္ဂ+ဏ။ နဇီ+ဏ။ လဇီ+ဏ။ နု ဂစ္ဆတီတိ နဂ္ဂေါ၊ ဒ္ဒိတ္ထံ၊ လဂ္ဂ သင်္ဂေ ဝါ၊ နတ္ထံ။ နဇီ လဇီ ဗိမလ ဝါ၊ ဩဘ၊ ဇသ ဂေါ၊ ဒ္ဒိဘ္ဘံ။ ဘန်း၊ဌီ။ ၂ ၃ ၄ ။ သ္ဝစ်။ (နဂ +ဘ္ဘ။ ထေဘ(နဂ္ဂ-သံ၊နဂ္ဂ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ဏဂ္ဂ-ပြာ)] (ခ) အချည်းနှီးသော၊ (က) အဝတ် မပါသော။ (ခ) အကျိုးမပြုးသော။ (၂) အဝတ်မဝတ်ပဲ ကျွူးလွန်သော ရဟန်း၀တ္ထု။ (ခ) (က) အခေလကော နာမ ယောဒကာစိ ပရိမ္ဘာဇကသမာပန္နော နဂ္ဂေါ။ ဝိ၊ ၂ ။ ဘ ၃ ။

နဂ္ဂေါ(ပု၊ပ၊ဇ)—ဝိ၊ ၂ ။ ဘ ၃ ။ ဝိ၊ဝ ။ ၄ ၂ ၁ ။ မ၊ ဘ ။ ဘ ၃ ။ သံ၊ဘ ။ ဖ ၅ ဖ ။ ပေတ ။ ဘ ၅ ဘ - ၂ ။ စရိ-ယာ။ ၃ ဝ ဂ ။ ဘ ၊ ဘ ။ ၂ ၂ ၊ ဂ ဂ ၊ ၃ ၉ ဝ ။ ဘ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၃ ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၃ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၃ ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ဝ ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၃ ၆ ၄ ။ ကခ်ီ။ဘ ၀ ၅ ။ ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၃ ၄ ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၄ ။ မ၊ဌ၊ဘ။ ၃ ၃ ။ ၂ ။ ၃ ၄ ။ ဗ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၃ ။ ဝ ။ ၂ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၃

ပေါက်၍ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါအဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ဇာ၊ဌ၊၃။(၃၅၇)) ဂန္ဓာရာနဒ္ဓ နဂ္ဂဇိ။ ဇာ၊၁။(၁၆၇)။ ဂန္ဓာရရဋ္ဌေ ပိ တက္ကသိလနဂရေ နဂ္ဂဇိ နာမ ရာဇာ...နိသိဒ္ဓိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။(၃၅၆)၊ ၃၆၀)။

နဂ္ဂတိတ္ထိက (ပု) [နဂ္ဂ+တိတ္ထိက] အဝတ်-မဆည်း-မဝတ်-သော တိတ္ထိ။ ကိရိယဝါဒိ-နော ပန နိဂ္ဂဏ္ဌာပိ အညေ ပိ နဂ္ဂတိတ္ထိကာ အခေလကပဒေ သင်္ဂဟိတာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၁။

နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍတာ (ထီ) [နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍ+တာ] အဝတ်မဝတ်သည်ဖြစ်၍ အဆင်းမလှသည်၏ အဖြစ်။ တေ နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍတာဒိကံ (နဂ္ဂဒုမ္မဏ္ဍရူပါဒိနံ၊ သီ) ပဋ္ဌိစ္ဆာဒေတမ္ဗတာယ ဣတ္ထိနံ ကောပိနံ ရုန္ဓနီယံ။ ပေတ၊ဌ။၈၂။

နဂ္ဂနိဂ္ဂဏ္ဌာဒိသမဏ (ပု) [နဂ္ဂ+နိဂ္ဂဏ္ဌ+အာဒိ+သမဏ] အာတ် မဝတ်သော-တိတ္ထိ-တက္ကတ္ထန်း-စသော ရဟန်း။ နဂ္ဂနိဂ္ဂဏ္ဌာဒိသမဏော စေ ကဋ္ဌကလာ၊ါဒိပြာဟ္မဏာ စ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃၀၇။

နဂ္ဂနိယ (နာ) [နဂ္ဂ+အနိယ] နဂ္ဂိယ. နက် ကြည့်။ နဂ္ဂနိယသာ(ပေတ။ ၁၈၈)တိ နဂ္ဂဘာဝသာ။ ပေတ၊ဌ။ ၂၂၄။

နဂ္ဂနိသိရိက (တိ) [နဂ္ဂ+နိသိရိက] အဝတ်မဝတ်သည်ဖြစ်၍-ကျက်သရေမရှိ-မတင့်တယ်-သော၊ အဝတ်မဝတ်၍ ကျက်သရေတုံးသူ။ အယံ အာကောဋ္ဌကော ဣမေသံ နဂ္ဂနိသိရိ-ကာနံ ဒသမလသာ သန္ဓိကေ ဌတ္ဝာ ဝဏ္ဏံ ကသေတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၇။ (-ဥဒါန၊ဌ။ ၃၀၀။)

နဂ္ဂပမ္ဗဇ (နာ) [နဂ္ဂ+ပမ္ဗဇ] အဝတ်မဝတ်ခြင်းဟူသော အကျင့်၊ အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ,တက္ကတ္ထန်း)၏ အဖြစ်။ သော ဥတ-ကောဟိ ပရိစ္ဆဒ္ဓော နဂ္ဂပမ္ဗဇ္ဇံ ပမ္ဗဇိတ္ဝာ နဿ နှာ-ယတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၃။

နဂ္ဂပမ္ဗဇ္ဇ။ပဂမန (နာ) [နဂ္ဂပမ္ဗဇ္ဇ+ဥပဂမန] အဝတ်မဝတ်ခြင်းဟူသော အကျင့်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း၊ အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ,တက္ကတ္ထန်း)၏ အဖြစ်သို့ ကပ်ရောက်ခြင်း။ နဂ္ဂပမ္ဗဇ္ဇ။ပဂမနေန... ကာယေန ဝေ-ရေသိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၄။

နဂ္ဂပရိမ္ဘာဇက (ပု) [နဂ္ဂ+ပရိမ္ဘာဇက။ (နဂ္ဂပရိ-ဗ္ဗဇ-သံ)] နဂ္ဂပရိဗ္ဗဇ်၊ အဝတ်မဝတ်သော ပရဝိုဇ်။ အယံ ပန နဂ္ဂပရိမ္ဘာဇကသ္သော အာဇီဝကသ္သ ဝါ အခေလကသ္သ ဝါ ဒါတမ္ဗော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂၇၂။ (-အံ၊ဌ၊ဌ။ ၈၅။ သာရတ္ထ၊ ဌ။ ၂၂၅၊ ၄၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၀၀။ ဒီ၊ဋီ ဌ။ ၁။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၀ဌ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၈၀။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂၁ဌ။)

နဂ္ဂပရိသာ (ထီ) [နဂ္ဂ+ပရိသာ] အဝတ်မဝတ်သော-တိတ္ထိ-တက္ကတ္ထန်း-ပရိသတ်။ နဂ္ဂ-ပရိသာပိ သတ္ထု မိဂါ၊သေဋ္ဌိနော ဂေဟံ ဂတဘာဝံ သုတ္ဝာ။ အံ၊ဌ၊၁။ဌ၂၀။

နဂ္ဂပေတ (ပု) [နဂ္ဂ+ပေတ။ (နဂ္ဂပြေတ-သံ)] အဝတ်မရှိသော ပြိတ္တာ၊ အဝတ်မပါသော ပြိတ္တာ။ သော တဿ သူလာဝုတဿ ပုရိ-သဿ သန္ဓိကေ အာဂစ္ဆန္တံ နဂ္ဂပေတံ "သက္ခိ"တိ နိဒ္ဒိသိတ္ဝာ။ ပေတ၊ဌ။ ၂၀၂။

နဂ္ဂဘာဝ (ပု) [နဂ္ဂ+ဘာဝ။ (နဂ္ဂဘာဝ-သံ)] အဝတ်မရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်ခြင်း။ ဥပဇ္ဈတိ မောဟမူဠ္ဠော နဂ္ဂဘာဝံ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၂ဌ။ (-သံ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဌ၉။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂ဌ။)

နဂ္ဂဘာဝပဋိစ္ဆာဒန (နာ) [နဂ္ဂဘာဝ+ပဋိစ္ဆာ-ဒန] အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်ကို ဖုံးလွှမ်း-ခြင်း၊ အဝတ်မရှိမှုကို ဖုံးလွှမ်.ခြင်း။ ယာ ဒိ

ဝေ၁ အစ္ဆိန္နစီဝရသာ နဂ္ဂဘာဝပ္ပဋိစ္ဆာဒနတ္ထं ဘူတဂါမပါတဗျတာ ဘဂဝတာ အနုညာ-တာ။ ဝဇိရ။၁၆၉။

နဂ္ဂဘောဂ (တိ) [နဂ္ဂ+ဘောဂ။ နဂ္ဂဘောဂ-သံ)] အဝတ်မဝတ်သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ သော သမုဒ္ဒတော ဥတ္တရိတ္မာ နဂ္ဂဘောဂေါ တသ္မိံ ပဋ္ဌနေယေ ဘိက္ခာယ စရိ။ ဇာ၊၆၊ ၅။၇၈။

နဂ္ဂဘောဂ (တိ) [နဂ္ဂ+ဘောဂ။ (နဂ္ဂဘောဂ-သံ)] အဝတ်လည်း မဝတ်, ကောက်ကျစ်သော အလိုလည်း ရှိသော၊ ဝတ်လစ်စလစ် ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသော၊ သူ။ နဂ္ဂဘောဂ-(သံ၊၆၊၃။၁၃၇)နှင့် အဝသနဘာဝေန နဂ္ဂံ, ကုဋ္ဌိလဗ္ဘာသယတာယ ဘောဂံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၂၂။ (–ဇာ၊၆၊၅။၉၀။ ဇာ၊၆၊၃။၁၁၂၊ ၁၁၉။)

နဂ္ဂယိနီ (ထီ) [နဂ္ဂ+ဏယ+ဣနီ] အဝတ်မဝတ်သော မိန်းမ၊ ဝတ်လစ်စလစ်မိန်းမ။ ဒုဗ္ဗဏ္ဏိနီ နဂ္ဂယိနီ ပလာယိနီ။ ဇာ၊၁။၃၆၂။ ဇာ၊၆၊၅။ ၁၃။

နဂ္ဂရူပ (နဿ) [နဂ္ဂ+ရူပ။ (နဂ္ဂရူပ-သံ)] (၁) အဝတ်မဝတ်သူ၏–အသွင်–သဏ္ဌာန်၊အဝတ်မဝတ်သူ၏ ကိုယ်။ (တိ) (၂) အဝတ်မဝတ်ခြင်း သဘောရှိသော၊ အဝတ်မပါသော ကိုယ်ရှိသော၊ ဝတ်လစ်စလစ်ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ (၁) တဒေဝ နဂ္ဂရူပံ "အယမေဝ ပမ္ဘဇ္ဇာ နာမ သိယာ"တိ ပမ္ဘဇ္ဇံ ကတ္တာ အဂ္ဂဟေသိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၅။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၃။) (တိ) (၂) နဂ္ဂိနောတိ နဂ္ဂရူပါ နိစ္စောဌာ။ ပေတ၊ ၆။၁၆၂။

နဂ္ဂလိဂ် (နဿ)[နဂ္ဂ+လိဂ်။ (နဂ္ဂလိဂ်-သံ၊ဏဂ္ဂလိ ဂ-ပြာ)] နဂ္ဂလိင်၊ အဝတ်မဝတ်သူ၏အသွင်။ အဝန္ဓနိယသော၀ နဂ္ဂလိဂ်သာ သေဋ္ဌဘာ၀ံ ဝါ ဥပဂစ္ဆတိ။ ဝဇိရ။၄၃၁။

နဂ္ဂဝဋ (ပု) [နဂ္ဂ + ဝဋ] နဂ္ဂဝဂ်၊ နဂ္ဂသိက္ခာပုဒ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော – ဝဂ် – သိက္ခာပုဒ်အစု။ (ယင်းသည် ဝိနည်း ၅-ကျမ်းအနက် ၂-ကျမ်းမြောက် ပါစိတ်ပါဠိတော် ဘိက္ခုနီ ဝိဘင်းတွင် ၃-ခုမြောက် ဝဂ်ဖြစ်သည်၊ယင်းနှင့် သိက္ခာပုဒ် ၁၀-ပုဒ် ပါရှိသည်။) ဝိနယ ပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယ ပါဠိ၊ ဘိက္ခုနီ ဝိဘင်း၊ ၄-ကဏ္ဍ၊ ၃-ဝဂ်။ ဝိ၊ ၂။ ၃၆၅-ဂ။ နဂ္ဂဝဋ္ဌသာ ပဌမသိက္ခာပဒေ....ဝေဒိတမ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၅။ (–ကခ်ိ။၃၂၂။ ဝဇိရ။၃၇၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၁၂၅။)

နဂ္ဂဝေသ (ပု) [နဂ္ဂ+ဝေသ] အဝတ်မဝတ်သူ၏–အသွင်–အပြင်။ သော စ တေနေ၀ နဂ္ဂဝေသေန ဘိက္ခူနံ သန္တိကံ အာဂတသာ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀ဂ။

နဂ္ဂသမဏ (ပု) [နဂ္ဂ+သမဏ။ (နဂ္ဂဂမန-သံ)] အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း (တိတ္ထိ တက္ကတ္ထန်း)။ မ္ဟေကထံ သောတုကမ္မတာယ ဂစ္ဆန္တံ နဂ္ဂသမဏာ အာဟံသု။ အံ၊ဌ၊၁။၃၂၀။ (–၃၁၇။)

နဂ္ဂသမဏက (ပု) [နဂ္ဂ+သမဏ+က။ (ဏဂ္ဂ-သမဏက-ပြာ) အဝတ်မဝတ်သော ရဟန်း၊ တက္ကတ္ထန်း ရဟန်း။ နဂ္ဂသမဏက (မဟာနိ။ ၆၇)နှင့် နိစ္စောဌသမဏံ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၀၇။ အာဇီဝကောတိ နဂ္ဂသမဏကော။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၆။ နဂ္ဂသမဏကော (ပ၊ဇ)— မ၊ဌ၊၄။ ၁၃၇။ နဂ္ဂသမဏကာ (ပ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၃၀။ နဂ္ဂသမဏကေ (ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ၊၁။ ၃၁၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၄၃။

နဂ္ဂိက (တိ) [နဂ္ဂ+ဏ္ဍယ။ ယ-ကို က-ပြု။(နဂ္ဂက၊ နဂ္ဂက-သံ)] အဝတ်မဝတ်သော၊ သူ။ ပဿ နဂ္ဂါမ္ပသေတိ ဩလောကေဟိ၊ နဂ္ဂိကာ ပန အမ္မာ။ ပေတ၊ဌ။၁၇၀။

နဂ္ဂိယ (နဿ) [နဂ္ဂ+ဏ္ဍယ။ မောက်၊ဌ။၅၉။ (နဂ္ဂ-သံ)] အဝတ်မဝတ်သူ၏ အပြစ်၊ အဝတ်

မဝတ်ခြင်း။ အသုစိ ဘန္တေ မာတုဂါမသာ နဂ္ဂိယံ ဇေဂုစ္ဆံ ပဋိကူလံ။ ဝိ၊၃။၄၀၇။ (–၄၂၁။)နဂ္ဂိယ(သုတ္တနိ။၃၁၇)နှင့် အစေလ-ကတ္တံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၀၇။

နဂ္ဂိယဝတသမာဒါန (နဉ) [နဂ္ဂိယဝတ+သမာ-ဒါန] (အဝတ်မဝတ်သူ) တိတ္ထိ –တက္ကတ္ထန်း-တို့၏ အကျင့်ကို–ဆောက်ဘည်–ကျင့်သုံး-ခြင်း။ နဂ္ဂိယဝတသမာဒါနေန နဂ္ဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၅၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁၉။ (–သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။ ၃၅၄။)

နဂ္ဂေယျ (နဉ) [နဂ္ဂ+ဏျ] အဝတ်မဝတ်သူ၏ အဖြစ်၊ အဝတ်မဝတ်ခြင်း။ နဂ္ဂေယျာ (သံ၊ ၂။၄၀၉)တိ နဂ္ဂဘာဝတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၉။

နက်လ (နဉ) [နက် +လု+ အ။ ဘူမိနက် မနက်ကရောန္တော လုနာတိတိ နက်လံ။ ဓာန်ဋ္ဌ။ ၄၄၉။ သူစိ။ နဉ+ဂလ+အ။ တိဏာဒိ ကဋ္ဌဒိ နာသေဘာ ဂလန္တိ ပဝတ္တန္တိ ဘေနာတိ နက်လံ။ နဉ ပုမ္ဗဿ ဂလ ဂတိမှိ။ ဂဋ္ဌ၊ပျံ့။ဖ၄။ (ဏက်လ-သံ၊ ဏံဂရ, ဏံဂလ-ပြာ၊ နံဂလ-အဋ္ဌမာဂခီ၊ နဂုလ- သီဟိဠ)] (၁) (က) ထွန်၊ ထွန်ဘုံး။ (ခ) ထွန်သွား၊ ထယ်သွား။ (၂) (လယ်ယာတို့ကို) ထွန်ခြင်း၊ ထွန်ယက်ခြင်း။ (၃) ရေခမြောင်း။ (တိ) (၄) ထွန်တုံးဖြင့် မှတ်အပ်–ထွန်ဘုံးအမှတ်ရှိ–ထွန်တုံးနှင့် တူ–သော ဦးချို့ရှိသော(နွားပေါ်)။ (၁) (က) နဉ ခေါ မယံ ပဿာမ ဘောတော ဂေါတမဿ ယုဂံ ဝါ နက်လံ ဝါ ဖာလံ ဝါ။ သံ၊ဝ။၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ ၂၉၁။နပိ နိယန္တိ နက်လာ(ဒီ၊ဝ။၁ဖ၂)-တိ နက်လာနိပိ တတ္ထ "ကသိကမ္မံ ကရိဿာ-မာ"တိ နဉ ခေတ္တံ နိယန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၁ဖ။ ဒေ့ စ ဂေါဏေ နက်လဋ္ဌ လဘိဿသိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၆။ (ခ) ဇေနေန နက်လေန ကသန္တဿ ဘတ္တ သိဘာယော ဂဋ္ဌန္တိ။ ဝိ၊ဝ။၃၃၇။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၀။ နက်လာ၁တ္ထ-လည်း ကြည့်။) (၂) နက်လာသူ-(ထေရ။၂၂၉)တိ လိုက်ဝိပလ္လာသံ ဂဟေတ္ဝာ ဝုတ္တံ၊ နက်လေဟိ ကသိရေဟိဘိ အဘ္ဘာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။ (၃) နက်လမှု-ကြည့်။ (တိ) (၄) "သဿ်ဘဋ္ဌ ဝါ နက်လံ ဝါ"တိ ဝုတ္တေ ဂေါဏော သုကသိတော နာမ ဘဝေ-ယျ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၂။ နက်လသဒ်သသိဂ်ါနိ။ မဇ္ဈိ၊ ၂။၈ဖ။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၂။၉၃။)

နက်လံ(ပ၊ဇ)—သံ၊ဝ။၁၇၅။ သုတ္တနိ။ ၂၉၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၉၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ဖ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၉၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၂ဝ၁။ နက်လာနိ(ပ၊ဗ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၅။ နက်လာ—ဒီ၊ဝ။၁ဒ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဝ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ ၂၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖ၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅။ နက်လံ(ဒုဇ) —သံ၊ဝ။ဝ၁ဖ၊ဝ၂၄။ သုတ္တနိ။ ၂ ၉ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၃။ ဓမ္ဓ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ဖ၊ ၄ ၂ ၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ ၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ဖ ၁။ နက်လာနိ (ဒုဗ)—သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၁ ဖ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ဝ ၂။ နက်လေန (တ၊ဇ)—ဝိ၊ဝ။ ၃ ၃ ၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၃ ၄။ မ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ၁ ၅ ၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ဝ ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၃ ၄။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၁ ၄ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ဖ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၉ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ဖ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄။ နက်လေဟိ (တ၊ဗ)—ထေရီ။ ၃ ၉ ၂။ ဇာ၊ဝ။ ၂ ၄ ၀။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၉ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၃ ၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ဖ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၄ ၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၄ ၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၃ ၃ ၊ ၃ ၃ ၉။ အပ ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၉ ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄ ၀ ၅။ နက်လသ (ဆ၊ဇ)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၀ ၄။ နက်လာနံ (ဆ၊ဗ) —သံ၊ဋ္ဌ၊ ဝ။ ၂ ၂ ၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ ၂ ၄။ နက်လာသု (ထီ၊ သ၊ဗ)—ထေရ။ ၂ ၂ ၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ ၄ ၀။

နက်လကဋ္ဌ (နဉ) [နက်လ+ကဋ္ဌ။ (လာဂ်လက်ဗွ-ဏ-သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နင်လကဋ္ဌကရဏ (နာ) [နင်လ+ကဋ္ဌ+ကရဏ။ (ဏင်လကမ္ဘဏ ကရဏ- သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်းကို ပြုရာအရပ်၊ လယ်ထွန်ရာအရပ်။ နင်လကဋ္ဌကရဏ (သံ၊၃။၁၂)နှင့် နင်ခလန ကသိကရဏံ၊ အဓုနာ ကဋ္ဌံ ခေတ္တဋ္ဌာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၄။ နင်လကဋ္ဌကရဏ- (ဒီ·ဋ္ဌ၊၃။၃၁)နှင့် နင်လေန ကသိတပမ္ဘေ- သော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅။ နင်ခလန ကဋ္ဌံ ကသိတံ နင်လဏ္ဍံ၊ တံ ကရီယတိ တ္ထောတိ နင်လက- ဋ္ဌကရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၆၉၊၄၇၀။

နင်လကရဏဋ္ဌာန (နာ) [နင်လ+ကရဏ+ဋ္ဌာန။ (လာင်လကရဏာဋ္ဌာန-သံ)] အထင်ပုဗ်နက် ကြည့်၊ အမစ္စဂဏပရိဝုတော နင်လကရဏ- ဋ္ဌာနံ အဂမာသိ။ အာ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ ။ ၃၂၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၈။

နင်လကသန (နာ) [နင်လ+ကသန။ (လာင်လ- ကင်ဏ သံ)] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်ခြင်း။ နင်- လကသနေန စေဝ အဋ္ဌဒန္ဓကေန စ သုဋ္ဌု ပရိကမ္မကတၟယ ခေတ္တဘူမိယာ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။ ၁၀၄။

နင်လကသိတဋ္ဌာန (နာ) [နင်လ+ကသိတ+ ဋ္ဌာန] ထွန်ဖြင့် ထွန်ယက်အပ်သော အရပ်။ သော ကေဒါသံ အတိတ နိလမဏိပ္ပဘာနိ နင်လကသိတဋ္ဌာနေ ဥဋ္ဌိတသတ္တပုပ္ပါနိ ဂဟေ- တ္ဝာ အာကာသေ ပူဇေသိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ခ၁၇။

နင်လကုလ (ကျဋ္ဌ) ထွေရ (ပု) [နင်လကုလ- (ကျဋ္ဌ)+ထေရ] နင်လကုလ (ကျဋ္ဌ) ထေရ်။ (ယင်းသည် ယာဘွန်ရာမှ ဒေဝ နန်းကျောင်း သွားရ်ခြင်း ထွန်နှင့် ပုဆိုးညစ်ပိုင်းကို သိမ် တန်ဆောင်းအနီး ထားပြီး ရဟန်းပြုသည်၊ မိမိ ကိုယ်ကို တားဆီးခြင်း ဆုံးမရာ မကြာမီတွင် ရဟန္တာ ဖြစ်လေသည်။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၃။) သတ္ထာ ဇေတဝနေ ဝိဟရန္တော နင်လကုလ- ထေရံ (နင်လကုဋ္ဌထေရံ၊ သျှာ) အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္ဓ ဋ္ဌ၊၂။၃၇၈။ (–၃၇၉။)

နင်လကောဋ္ဌိ (ထီ) [နင်လ+ကောဋ္ဌိ] ထွန်တုံး၏ – အစွန်း – အဖျား။ နင်လကောဋ္ဌိဝစု- ကြည့်။

နင်လကောဋ္ဌိဝက် (တီ) [နင်လကောဋ္ဌိ+ဝက်] ထွန်တုံး၏အဖျားကဲ့သို့ ကောက်သော၊ ထွန် တုံး၏အဖျားကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သော၊ သူ။ (အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ သီဟိုဠ်နိုင်ငံ ထွန်မျှားခ်ိ ထွန်ကို မ၍ လွယ်ကူစေရန် ထွန်တုံ ဖျားခ်ိ အကောက်ကလေး ပြုလုပ်ပါရှိ၏၊ ယင်းထွန် တုံးအလှ၊ ပဌမ၊ ဒုတိယ အရွယ် သိကွာသီလ ဖြည့်ကျင့်ပြီးတတိယအရွယ်အနေသန စသည် ပြု၍ ဤသ်လမဖြည့်ကျင့်သော ရဟန်းသည် နင်လ့ကောဋ္ဌိဝက် မည်သည်။) သော နာတိ- ကုဋ္ဌိလဘာယ နင်လကောဋ္ဌိဝကော်ဘ နာမ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

နင်လကောဋ္ဌိဝက်တာ (ထီ) [နင်လကောဋ္ဌိ- ဝက်+တာ] ထွန်တုံးအဖျား ကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သူ၏ အဖြစ်။ ကုဋ္ဌိလ့တာတိ နင်လ- ကောဋ္ဌိဝက်ဘာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၂၅။ အယံ နင်လ၊ကောဋ္ဌိဝက်တာ နာမ၊ ပရိ၊ယာသာ- နေ ဝက်ဘာဝါပတ္တိဟောဘ။ ဒီ ဋ္ဌ၊၃။၁ဋ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။ (–ဒီ ဋ္ဌ၊၃။၁ဋ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၉။)

နင်လကောဋ္ဌိဝက်ဘာဝပဋ္ဌိကွေပ (ပု) [နင်လ- ကောဋ္ဌိဝက်ဘာဝ + ပဋ္ဌိ၊ကွေပ] ထွန်တုံး အဖျားကောက်ကဲ့သို့ ကောက်သူ၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ အကုဋ္ဌိလတာတိ နင်လ၊ကောဋ္ဌိ- ဝက်ဘာဝပဋ္ဌိကွေပေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၅။

နင်လကောဋ္ဌိဝစု (တီ) [နင်လ့ကောဋ္ဌိ+ဝဟန္တ+ ဝစု။ အလယ်ပုဗ် ကျေ။] ထွန်တုံးစွန်းကို ကိုင် ဆောင်လျက် ကြီးပွါးသော၊ သူ။ နင်လ- ကောဋ္ဌိဝစောာ (ဇာ၊၂။၂၀၅၊ ၂၁၀) တိ

ဂဟပတိပုတ္တော ဒဟရကာလတော ပဋ္ဌာယ နက်သကောင္ရဲ ဝဟန္တောယေဝ ဝစုတိ၊တမတ္တံ သန္ဓာယ "တံ ဂဟပတိကမ္မမေဝ ဇာနာသိ, နု ခတ္တိယာနံ မင်္ဂလကမ္မန္တိ ဣမိနာ အဓိပ္ပါ-ယေနေဝမာဟ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၆၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၁၆။)

နက်လစ္ဆိန္နမတ္တိကာပိဏ္ဍ (ပု) [နက်လစ္ဆိန္န+မတ္တိ-ကာ+ပ်ဏ္ဍ] ထွန်သွားတို့ဖြင့်–ဖြတ်–ခွဲ–အပ်သော– မြေညက်စိုင်– မြေညက်ခဲ– မြေကြီးစိုင်–မြေကြီးခဲ။ ကသိဘဋ္ဌာနေပိ နက်လစ္ဆိန္န-မတ္တိကာပ်ဏ္ဍံ ဂဏှန္တိသာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂။ ဝိ၊သင်-ဟ။ ၇၅။ မဟန္တမ္ပိ နက်လစ္ဆိန္နမတ္တိကာပိဏ္ဍန္တိ မဟန္တမ္ပိ ကသိဘဋ္ဌာနေ ဟေဋ္ဌာပထဝီယာ အသမ္ဘဒ္ဓံ နက်လစ္ဆိန္နမတ္တိကာပိဏ္ဍံ။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၃၅၃။ (–ကခ်ီ။၁၄၃။)

နက်လခေဝရယှတာ (တိ) [နက်လခေဝရယှ+-တာ။ (လာက်လခေါ်ယ်တာ-သံ)] ထွန်တုံ-ဝန်ကို ဆောင်တတ်သော နွားလားတို့အဖြစ်။ ယဒဂ္ဂေန ဝိပဿနာယ ပညာယ တံသဟ-တဝိရိယသာ စ နက်လခေဝရယှဘာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၃၃။

နက်လပထ (ပု) [နက်လ+ပထ။ (လာက်လပန္ထ-သံ ဏံလပ်ထ-ပြာ)] ထွန် – ကြောင်း– လမ်း၊ ထယ် – ကြောင်း–လမ်း။ နက်လာ-ဝတ္ထု-ကြည့်။

နက်လဖာလာဒိဥပကရဏပူရ (တိ) [နက်လဖာ-လာဒိဥပကရဏ+ပူရ] ထွန်တုံ ထွန်သွား အစရှိသော အဆောက်အဦ ပြည့်ဖြင့် ပြည့်သော။ နက်လုဖာလာဒိဥပကရဏပူရုနိ ပဋ္ဌ-သကဋ္ဌသဘာနိ အဒါသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၉။

နက်လဗဒ္ဓ (တိ) [နက်လ+ဗဒ္ဓ] ထွန်ဘုံ-ဌ–ဖွဲ–ချည်– အပ်သော။ နဂရဿ ဥပ္ပဘနကာလေ နက်လာနိ ဂဟေတ္ဝာ နက်လဗဒ္ဓံ အယသခ်-လိကံ အယခါဏုကေ ပန္ဓေယျာထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ဂ၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၄။)

နက်လဗလိကမ္ဗ (နှ) [နက်လ+ဗလိကမ္ဗ] ထွန်တုံ-ကို–ပူဇော်–ပသ–မှု။ နက်လဗလိကမ္ဗံ ကာရုပ-ပေသိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၅။

နက်လမဂ္ဂ (ပု) [နက်လ+မဂ္ဂ။ (လာက်လမာဂီ-သံ)] ထွန်ရေး၊ ထွန်ကြောင်း (ထရေး၊ ထကြောင်း)၊ ထွန်လမ်း။ နက်လမဂ္ဂံ ကတ္ဝာ ကသိဘုံ နု သက္ကာ ဟောတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၉။

နက်လမတ္ထရတ္ထဒဏ္ဍ (တိ) [နက်လမတ္ထ+ရတ္ထဒဏ္ဍ] ထွန်ဘုံးအတိုင်းအရှည်–ကဲ့သို့–မျှလျှောက်-နီသော အရိုးတံရှိသော။ ဒဗ္ဗဘိဏသခ်ိ-တာယ တိရိယာ နာမ တိဏဇာတိယာ နက်လမတ္ထရတ္ထဒဏ္ဍာယ နာဘိတော ဥဋ္ဌတာ-ယ။ ဝိမတိ၊ဋ၊ ၂၅ဂ။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၁။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဝ၃)ဘို့လည်း ကြည့်။

နက်လမုခ (နှ) [နက်လ+မုခ။ (လာက်လမုခ-သံ၊ ဏံဂလ့မုဟ-ပြာ)] ရေမြောင်း၀။ (ထွန်-သွားနှင့် တူသောကြောင့်ရင်း, ထွန်သွားဖြင့် တူးအပ်သောကြောင့်ရင်း ရေမြောင်း၀ကို "နက်လမုခ"ဟု ဆိုသည်။) နက်လမုခါနီ(အံ၊ ၂။ ၅၆) တိ မာတိ.ကာမုခါနိ။ တာနိ ဟိ နက်လ-သရိက္ခကတ္တာ နက်လေဟိ စ ခတတ္တာ "နက်လ-မုခါနီ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆။

နက်လသာ (နှ) [နက်လ+သတ။ (လာက်လ၏တ-သံ)] ထွန်ဘုံးဘို့၏ အရှေ့ အရှေသော ထွန်-တုံး။ ကသိဘာရဒ္ဒါဒသ ပြာဟ္မဏသ ပ္ပဋ္ဌ-မတ္ထာနိ နက်လသတာနိ ပယုဇ္ဇာနိ ဟောန္တိ ဝပ္ပကာလေ။ သုတ္တနိ။ ၂၉ဂ။

နက်လသဒိသ (တိ) [နက်လ+သဒိသ။(လာက်လ-သဒ္ဒ၀-သံ)] ထွန်ဘုံးနှင့်တူသော(မိုးကြိုး)။ ဒဏ္ဍမဏိကာ နက်လသဒိသာ ဟုတ္ဝာ ပတတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဒ၀။ နက်လသ ကသနကာလေ ကသကာနံ ဟတ္ထေန ဂဟေတဗ္ဗဘာ၀နေ မဏိကာ ဟောတိ၊ တံ ဥပါဒါယ နက်လံ

"ဒဏ္ဍမဏိကာ" တိ ဝုစ္စတိ။ တသ္မာ ဒဏ္ဍမဏိ-ကာကာရာ ဒဏ္ဍမဏိကာ။ တေနာဟ "နက်-လသဒီသာ"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။

နက်လသဒီသဒ္ဓ (တိ) [နက်လသဒီသ+ဒ္ဓ] ထယ်ဘုံးနှင့်တူသော အစွယ်ရှိသော။ နက်လ-သဒီသဒ္ဓသ ဟတ္ထိနော ဧဝံ စိတ္တံ သမေ-တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၁။

နက်လသရိကွက (တိ) [နက်လ+သရိကွက]ထွန်-တုံးနှင့်တူသော (ရေမြောင်း)။ နက်လမုခ-ကြည့်။

နက်လသဟဿ (နာ) [နက်လ+သဟဿ] တွန်-တုံးဘို၏ အထောင်၊ အထောင်သော ထွန်-တုံး။ ရဇညာ ကမ္မဇ္ဇေ နက်လသဟဿံ ယောဇယန္တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၃၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၇။)

နက်လသီတကမ္မ (နာ) [နက်လသီတ+ကမ္မ] ထွန်-တုံးပြင့် ထွန်ယက်ခြင်းအမှု။ သီတန္တိ "နက်လ-သီတကမ္မ"န္တိ ဝဒန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၁။

နက်လသီသ (နာ) [နက်လ+သီသ။ (လာက်လ-ဂိဖီ-သံ၊ ဏ်ဂလသီသ-ပြာ)] ထွန်တုံး-စွန်း၊ ထွန်တုံးထိပ်ဖျား။ ပုဏ္ဏော ဥဋ္ဌာယ ဧကံ ကဋ္ဌံ ဂဟေတ္မာ နက်လသီသေ ပဟရိ။ အံ ဋ္ဌ၊၁၊၃၄၄။ (–မေ့၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၉၈။)

နက်လသီသပ္ပမာဏ (တိ) [နက်လသီသ+ပမာဏ။ (လာက်လဂိ$\overline{\text{ဒ}}$ပြမာဏ-သံ)] (၁) ထွန်တုံး-ဦး-ထိပ်၀-အတိုင်း အရှည် ရှိသော။ (၂) (ထွန်သွား၏တည်ရာ) ထွန်တုံး အတိုင်း-အရှည်ရှိသော။ (၁) နက်လသီသပ္ပမာဏံ နိမ္မက္ခိကဒဏ္ဍကမဏိ ဒီသ္မာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၄၆။ (၂) သရိရံ နက်လသီသပ္ပမာဏံ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။၁၂၆။ နက်လသီသပ္ပမာဏ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄၊ ၄၅၉)-န္တိ ဣဒေ နက်လံ နာမ ဖာလဿ နာမံ။ တဿ ပန ဥပရိ ဌိတတ္တာ တပ္ပတိဋ္ဌာနဘူ-တော ကဋ္ဌမယော ဝဋ္ဋဒဏ္ဍော နက်လသီ-သန္တိ ဝုစ္စတိ။ တေနေဝ "နက်လဿ သီသံ နက်လသီသ"န္တိ သမာသဝိဂ္ဂဟော ဒဋ္ဌမ္ဘော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၅။၅၀၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ ၄။ ၂၃၀၊ ၂၆၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၄။)

နက်လသီသမတ္တ (တိ) [နက်လသီသ + မတ္တ။ (လာက်လဂိ$\overline{\text{ဒ}}$ မ-သံ)] ထွန်တုံးဦး-အတိုင်းအရှည်ရှိသော၊ ထွန်တုံးဦးလောက် ရှိသော။ သမန္တာ ပဏ$\overline{\text{ဒ}}$ ဘိန္နိတ္တာပိ နက်လ-သီသမတ္တာ ဥဒကဝဋ္ဋိ....ဥဂ္ဂန္ဓာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၆။ မုဋ္ဌာသံ နက်လသီသမတ္တံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၈။ နက်လသီသမတ္တံ နိမ္မက္ခိကံ ဒဏ္ဍက-မဏိ ဒီသ္မာ။ အံ ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၂၀။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃၉။)

နက်လသီသသဒီသ (တိ) [နက်လသီသ+သဒီသ] ထယ်တုံးဦးနှင့်တူသော။ အက္ခိနိ နိမ္မိနိတ္တာ နက်လသီသ ဝ$\overline{\text{ဒ}}$ီသ ဝ$\overline{\text{ဒ}}$ီသ ပ$\overline{\text{ဒ}}$ ဝ$\overline{\text{ဒ}}$ီ

နဂ်လာ၀တ္တုနိ သိခီ။ ဂစ္ဆတိ အပ္ပကသိ-ရေန၊ ဝေ ရတ္တိနိ၀ါ မမ။ ထေရ။ ၂၂၃။ နဂ်လဿ ဖာလဿ အာ၀တ္တနကော၊ နဂ်လံ ဣတော စိတော စ အာ၀ဋ္ဋတ္ထာ ခေတ္တေ ကသနကောတိ၊ အတ္ထော။ နဂ်လံ ၀ါ အာ၀တ္တယတိ ဇတ္ထာတိ နဂ်လာ၀တ္တံ၊ ခေတ္တေ နဂ်လပထော။ တသ္မိ နဂ်လာ၀တ္တနိ။ ဂါဿာသုခတ္ထံ ဟေတ္ထ "၀တ္တနိ" တိ ဒီဃံ ကတ္မာ ၀ုတ္တံ၊ ထေရ၊ဌ၊၁။ ဂ၄။

နဂ်လီ (ထီ) [နဂ်လ+ဣ] ဇလပိပ္ပလိပင်၊ ရေညောင်ပင်၊ (အာဘယာ၊ခေါ်၊သျှ။) ဆီမီး တောက် (ကျော်အောင်၊ခေါ်၊သျှ။) ဆီခီး တောက်၊ ရေပိတ်ချင်းပင်။ (တောင်ပေါက်၊ ခေါ်၊သျှ။) (လာဂ်လီယ-သီဟိုဠ်၊ခေါ်၊ သျှ ဟောင်း။) နဂ်လသဒိသမူလတာယ လာဂ်-လီ၊ နဿ လော, ဒီဃော စ။ "နဂ်သီ"တိပိ ပါ၊ဌ၊။ ခေါ်၊ဌ်။ ၅ဂ၊။

နဂ်သီသသဒိသ (တိ) [နဂ်သီသာ+သဒိသ]တွေ့ တုံ့, ထွန်သန်နှင့်တူ၊သော။ ဟတ္ထိဿ သော-ဏ္ဍာ နဂ်သီသသဒိသာ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၄၂၄။

နဂ်ဌ (ပုဒ်နာ) [နာ+အဂ်+ဌ။ဂ် ၏ အ-ကို ဥ ပြု။ နဂစ္ဆတိတိ နဂ်ဌော၊ အဂ် ဂမနေ၊ ဌော၊ အသု၊ ဒေ့ပိ အနိတ္ထိယံ။ ခေါ်၊ဌ်။ ၃၇၁။ သူဒိ လည်း ကြည့်။ (လာဂ်လ-သံ၊ ဏ်ဂုလ-ပြာ၊ နံဂုလ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ နဂုဒ္ဒ-သီ ဟိုဠ်)] အမြီး၊ မြီးထူး။ တမေနံ ဘောဒ၊ ဂ ၀ါ နဂ်-ဌ ၀ါ ဂဏ္ဍော်ယျ။ မ၊ ၁။ ၁ဂ၆။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဇ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄။ သပ္ပါနံ ဟိ သီသ-တော ယာ၀ နဂ်ဌာ ပိဋ္ဌိယော ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂ဇ၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၅။

နဂ်ဌ (နုပဒေ)—ဥဒါန။ ၁၆၁။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ဂ၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၁ ၂။ ဝ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။ ဝ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂။ ဝ၊ဌ၊ ၂

ကဏ္ဍကေ (စဒိုယာ။၄၀၂)တိ နဂ်ဒ္ဒပ္ပဒေသေ တတ္ထ တတ္ထ ပိဋ္ဌိကဏ္ဍကသမိပေ စ ဝိနိဝိဇ္ဈိ-တ္ဝာ၊ စရိယာဒ္ဒ၊၁။၇၂။

နဂ်ဒ္ဒမ္ဘလ (နာ) [နဂ်ဒ္ဒ+မ္ဘလ] အမြီး၏ အရင်း၊ အမြီးအရင်းပိုင်း။ ပရိယောသာနေ နဂ်ဒ္ဒ-မ္ဘလံ။ သံ၊ဒ္ဒ၊၂။၂၇။

နဂ်ဒ္ဒသဒိသနဂ်ဒ္ဒ (တိ) [နဂ်ဒ္ဒသဒိသ+နဂ်ဒ္ဒ] (နွားတို့၏) အမြီးနှင့်တူဒေသာ အမြီးရှိသော (မျောက်)။ ဂုန္ဒံ နဂ်ဒ္ဒသဒိသနဂ်ဒ္ဒော။ ဇာ၊ ဒ္ဒ၊၅။၇၅။

နဂ်ဒ္ဒာလက်ာရ (ပု) [နဂ်ဒ္ဒ+အာလက်ာရ] အမြီး (၌ ဆင်ယင်အပ်သော) တန်ဆာ၊ အမြီး အဆင်တန်ဆာ။ နဂ်ဒ္ဒာလက်ာရော သဘာ-သယာသော။ စရိယာ၊ဒ္ဒ။၈၃။ ဇာ၊ဒ္ဒ၊၇။ ၂၅၂။

နဂ်ုလ (တိ) [နဂ်+ဥသ+အ။ ထိ-ဌ် နဂ်ုလိ။ (နံ့ညံ့, ဆံ့ညံ့ ပြာ)] (၁) မြေ့ပါ။ (၂) အမြီး၊ မြီးထူး။ (၃) မဂ္ဂ်ိသာတိ နဂ်ုလာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၈၅။ (၂) နဂ်ုလိယိ နခေဘိ ဝါ။ မ၊ ၂။၄၀၉။ ဂုန္ဒံ ဝိယ နဂ်ုလံ နဂ်ဒ္ဒံ ခေတသန္တိ ဂေါနဂ်ုလာ။ ထေရ၊ဒ္ဒ၊၁။ ၂၁၄။

နဂ်ုလာဝုဓ (တိ) [နဂ်ုလ+အာဝုဓ။ (လာဂ်-လာယုခ-သံ၊ ဆံ့ညံ့လာယုဓ ပြာ)] အမြီး ဟူသော လက်နက်ရှိခဲသော (ကင်းမြီး ကောက်)။ ဝိစ္ဆိခကာ နဂ်ုလာဝုဓော နဂ်ုလံ ဥဿာခပတ္ထာ စရတိ၊ မိလိန္ဒ။၃၇၈။

နစ္ဆ (နာ) [နစ္ဆ+အ၊ ခဘ္ဘဿ၊ ၂၁ဇ-ကြည့်၊ နဋ္ဌ+တ။ ဌ နှင့် တ-ကို စ-ပြု။ ကစ္ဆည်း။ ၅၇၃။ ရ-ဖြ၂-ဘို ကြည့်။ နဘ (ဂဟ်ဒ်နာ-ခေ)+ယ။ တ၂ ကို စ ပြု။ ကစ္ဆည်း။ ဖ၊၃၈။ ရ-ဖြ။ ခဘ်-ဌ်၊ ၁ခ၀၊ နိတိ၊ခေ။ ၂၂၅-တို့ ကြည့်။ နတိ+တ။ တိ နှင့် တ ကို စ-ပြု။ နိတိ၊သုဘ္ဘ၊ ၁ခ၆ ကြည့်။ (နွဘ-ကျ၊ နတိ-နဲ-သံ၊ ထစ-ပြာ၊ နစ္ဆ အ ဒ္ဒ၊ ခ၊ ဂ-ယ်-ဌ်မ, ဒ္ဒတ-ယ-သီ-ဟ-ဌ်)] (၁) (က) ကခြင်း။ (ခ) ကခြင်း, ကခစ်ခြင်း။ (ဂ) ကပ်ပဲ၊ ကပ်ပဲ သဘင်။ (တိ) (၂) ကသော၊ သူ။ (၃) (က) ဥမ္မတ္တကဝိဒ် ဘိက္ခုခ ဆရိယဿ ဝိ-နယေ ယ ဒ်ဒ် နစ္ဆံ။ အံ၊ ၁။ ၂ဖ၃။ ဝါဒိတေန စ နစ္ဆေန၊ သမ္ဘတာဒ္ဒသမာဟိတော။ အပ၊ ၁။ ၁ဒ်ဌ။ အဂ္ဂသမ္ဘေ ဘတိ ဥတ္တမ် နစ္ဆံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ဖ၅။ (ခ) အတ္ထနာ နစ္ဆနနစ္ဆာ-ပနာဒိ ဝ ခသန နစ္ဆာ စ ဂ်ိတာ စ....ဝေရမဏိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၃။ အတ္ထနာ ပခယာဒ်ယ-မာနံ, ပခရဟိ ပခယာ ဇာ ဝ်ယမာနဥ္ဍ နစ္ဆံ နစ္ဆာ ဘာ ဝ ခသာ မ ညတော ပါ ဌ ယ် ကေနေ နဝ နစ္ဆ သ ဒ္ဒေ နဂ်ဟိ ဘ်။ ဒီ၊ ဌ ဝ။ ၁ ၂ ၃။ မ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၀ ။ (–သီ၊ ဌ ၊ သ ၊ ။ ၁ ၃ ၃ ။) (ဂ) နစ္ဆ-(ဝ်၊ ၄ ။ ၄ ၅ ၀) ဏ် ကို နဋ္ဌ သ ခ ဇ် ကာ ရေ ဏ် ဝ ် ၊ ၄ ။ ၁ ၂ ၉ ။ (တိ) (၂) နစ္ဆ ဌ ဝ ် ကြည့်

နစ္ဆ (ပ၊ ဇ) — အပ၊ ၂ ။ ၇ ၂ ။ ဟောနီ။ ၂ ၀ ၅ ။ မ ဟာ ခ ဏ် ဌ ။ ၃ ၃ ၄ ။ ၄ ၇ ၂ ။ ကခ်ါ ၊ ဌ် ။ ၁ ၁ ၂ ၊ ၄ ၇ ၂ ။ နစ္ဆ (ဒု၊ ဇ)—နစ္ဆ ဝ် ... ဒ ဿ ခ ၊ ယ ။ ဂ ဆ် ဌ ဿ ဌ် ။ ဝ ် ၊ ၂ ၊ ၃ ၅ ။ ဝ ် ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၃ ။ ဝ ် ၊ ၅ ။ ၁ ၁ ၂ ၊ ၁ ၃ ။ ဟော ။ ၂ ၁ ။ ဝ ် ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၅ ။ ... ဒ ် ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၂ ၊ အ ် ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၀ ။ သ ု တ ် ဌ ် ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၁ ။ ပ ေ ၊ ဌ ။ ၂ ၄ ၆ ။ ထ ေ ရ ၊ ဌ ။ ၂ ၊ ၃ ။ ဝ ဇ ီ ရ ။ ၇ ၀ ၊ ၃ ၇ ၁ ။ သ ာ ရ တ ် ထ ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ၄ ။ ကခ်ါ ၊ ဌ် ။ ၁ ၅ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ် ။ ၂ ၊ ၂ ၅ ၀ ။ မ ၊ ဌ ် ၊ ၃ ။ ၁ ၃ ၉ ။ နစ္ဆ (တ ၊ ဇ)—အ ပ ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ၄ ။ ဇ ာ ၊ ၁ ။ ၈ ။ ဇ ာ ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၁ ၊ ။ ဗ ေ ့ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၄ ၂ ၉ ။ ဇ ာ ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၂ ၂ ၃ ။ နစ္ဆ ဘ ီ (တ ၊ ဗ)—ဒ ီ ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၅ ။ အ ပ ၊ ၁ ။ ၄ ၁ ၉ ။ အ ပ ၊ ၂ ။ ၇ ၁ ၊ ၈ ၅ ၊ ၁ ၆ ၁ ။ ဇ ာ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၊ ။ ၁ ၀ ၁ ။ ဇ ာ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၊ ၁ ၀ ၂ ။ ဝ ် ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၇ ၀ ။ ထ ေ ရ ီ ၊ ဌ ။ ၁ ၆ ၁ ။ သ ာ ရ တ ် ထ ၊ ၁ ။ ၅ ၄ ။ ဝ ် ၊ မ တ ် ၊ ၁ ။ ၃ ၅ ။ ၃ ။ နစ္ဆ (မ ၊ ဇ)—ခ ု ဒ ္ ဓ ာ ၊ ဌ ။ ၂ ၆ ။ သ ာ ရ တ ် ထ ၊ ၃ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ၊ နစ္ဆ (သ ၊ ဇ) — သ ် ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၃ ။ အ ် ၊ ၁ ၊ ၂ ၆ ၁ ။ အ ် ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ၁ ။ ဝ ် ၊ ခ ာ န ် ၊ ဌ ။ ၁ ၂ ၃ ။

နစ္ဆ (ကြိ) [နဘ (နဋ္ဌ)+ယ+ဟိ] ကလေ၁့။ နစ္ဆတိ ကြည့်။

နစ္စက (တိ) [နစ္စ+ဏ္ဍ။ ထိ-ခ် နစ္စကီ။ (နွဲ့ရ,ကေ, နတိက-သံ၊ ဏ္ဍ-ပြာ)] ကသူ၊ ကချေ သည်။ (ကချေသည်ကို လက်ရစ်သည်-ဟု လည်း ခေါ်သည်။U-D DAMCE–ကြည့်။) သမ်ားရှိ ပတ္ထရိတ္ထာ နစ္စ:ကိ ဝေ ဝဒန္တိ။ ဝိ၊ ၁။၂၇၅။ ဝိ၊၄။၂၃၊၂၅၊၂၈။ နဋ္ဌာ စ နစ္စကာ ဗဟူ။ အပ၊၁။၄၂၀။ နဋ္ဌကာ နစ္စကာ လသ်-ကာ။ မိလိန္ဒ။၁၀၉၊၃၁၅။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။) က-နည်းကျမ်းလာအတိုင်း စံနစ်တကျ ကသူသည် နဋ္ဌ၊ က-နည်းကျမ်း လာနှင့် ဖီလာ, စံနစ်တကျမဟုတ်ပဲ ကသူ သည် နစ္စက။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၁၇။

နစ္စကီဋ္ဌိတ (နာ) [နစ္စ+ကီဋ္ဌိတ။ (နွဲ့တျ,ကြိုဋ္ဌိတ-သံ)] ကသျက်–ကစား–ပြိုးထူး – ခြင်း၊ ကယင်းကစားခြင်း။ ကီဋ္ဌ် ကတ္ထာဘိ နစ္စကီ-ဋ္ဌိတံ ကီဋ္ဌိတ္ထာ၊ နစ္ဆိတ္ထာတိ အဓိပ္ပာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃၇၉။

နစ္စဇာတက (နာ) [နစ္စ+ဇာတက] နစ္စဇာတ်၊ အရှက်အကြောက် ကင်းမဲ့သော ရဟန်း တပါး၏ ပရိသတ်အလယ် သာဓိန်းချွတ်သျှက် ကိုယ်လုံးတီး ရပ်နေခြင်းကို အကြောင်းပြု ၍ ဟောပြထုတ်တော်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာ-တကပါဠိ၊ ကေကနိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊၂-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၈။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၂၂–၃။

နစ္စဌာန (နာ) [နစ္စ+ဌာန။ (နွဲ့တျ,ဌာန-သံ)] (၁) ကထုအရပ်။ (၂) ကခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်သော သဘောအတတ်။ (၁) တေ ဟိ နစ္စဌာနေ ဒေဝတာနံ ဗလိကရဏံ နာမ ကတ္ထာ ကီဋ္ဌန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၃၅၉။ (၂) အညတရသ္မိံ နဋ္ဌကုလေ နိမ္ဗတ္တိတ္ထာ ဝိညုတံ ပတ္တော ကုလာနုရူပေသု နစ္စဌာနေသု နိပ္ဗတ္တိ-ဂန္ဓာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋော နဋ္ဌကါ-မဏီ အဟောသိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၄၅၇။

နစ္စတိ (ကြို) [နုတ (နဋ္ဌ)+ယ+တိ။ ကစ္စည်း။ ၆၃၃။ ရ။၆၆၀။ နိတိ၊ဝ။ ၂၂၅။ ဝန်ရှိ။ ၁၁၀။ နတော ဒိ ဂတ္ထဝိကွေပေ။ ဝတ္ထုတ္ထ။ ၂၀၉။ ဏဋ္ဌန္ဒတ္ပ ဟိ သယောဏီဋ္ဌမ်ဒ္ဒတော်။ ကဝိ-ကပ္ပဒုမ။ (နဋ္ဌတိ-သံ)]ကမ်၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို ပစ်လွှဲ၏၊ ခန္ဓာကိုယ်ကို– ကိုင်း – ညွှတ်– လှုပ်ရှား–စေ၏။ ဇနပဒကလျာဏီ နစ္စတိ ဂါယတိ။ သံ၊ဝ။၁၄၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၁၇။ (–ထေရ။၂၆၉။ ဇာ၊၁။၃၆၁။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၀၄။ သံ၊ဌ၊ဝ။၂၆၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၄၁။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၂။၂၀၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၄၀၂။)

နစ္စန္တိပိ ဂါယန္တိပိ။ ဝိ၊၁။၂၂၄။ ဝိ၊၄။၂၃၊ ၂၅၊၂၀၄။ (–ဝိ၊၂။၃၅၁။ မ၊၁။၄၀၃။ သံ၊ ၁၊၁၇၂။ ဝိမာန။၁ဝ၊၁၄၊၁၂၄။ ဇာ၊၁။ ၂၆၀၊ ဇာ၊၂။၂၀၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၁၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။၂၁၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၀၀။ ဝိမာန၊ဌ။၄၉၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၁၊ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၁၁၊ ၂၅၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၄၅၊ ဇာ ဌ၊၃။၃၇၁။) နစ္စသိ–ဝိမာန။၆၉။ ဝိမာန၊ဌ။၁၉၃။ နစ္စာမ ဂါယာမ–ဝိမာန။၂၂။ အံ၊ဌ ၃။ ၂၃၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၂။၆၅။ ဝိမာန၊ဌ။ဂ၊ဂ၊၁၊၁၉၅။ နစ္စတု– အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၅၃။ နဋ္ဌာဒယော ဝါ နစ္စန္တိ– ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၁။ ဝိ၊သင်ဟ။၄၃၃။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၄၂၀။ (–အပ၊၁။၄။ အပ၊ဌ၊၁၊၂၂၊၁၂၃။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၄၅။) အညေ နစ္စ, ဂါယ, ဝါဒေ-ဟိတိ ဝတ္ထုမ္ဘိ နုလဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၁။ ဇဝံ နစ္စာဟိ။ ဝိမတိ၊၁။၃၀၂။"ဂါယထ နစ္စထ"-တိ အာဟာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၂။ ဣဒ ဘဂိနိ နစ္စာသု။ ဝိ ၁။ ၂၂၅။ ဝိ၊၄။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၀၅။ ဘိက္ခုနိ နစ္စေယ္ယ ဝါ ဂါယေယ္ယ ဝါ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ။၁၆။ နစ္စေယ္ယုံ — ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၂။ နစ္စီ–အံ၊ဝ။ဇ၁။ ဇာ၊ဌ၊၄၊ ၂၀၃၊ နစ္စိသုံ– ဇာ၊ဝ၊ဝ၃၁။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၆၈။နစ္စိ သုံ–ထေရ၊ ဌ ၁။ဝ၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဝ၈ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၂၊ ၃ဝ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂ဝ၁၊ ၂၅၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ဝ၄။ သ္ဝေ နဘဂ္ဂတော ထုဇေ်ကော

နစ္စိသတိ။ စရိယာ၊၆။ ၁၂၊၇။ ဇာ၊၆၊၄။ ၄ဖ၊ဝ။ နစ္စိသန္တိ—ဝိ၊၄။ ၂၇။

နစ္စတု (ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+တု] ကလေ့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စထ (ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+အ+ထ] ကကုန်လေ့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စဒဿန (နာ) [နစ္စ+ဒဿန။ (နွတ္ယ၊ဒဂ်ိန-သံ)] (၁) ကပွဲကြည့်ရှုခြင်း၊ ပွဲကြည့်ခြင်း။ (၂) ကပွဲကြည့်ရှုရာအရပ်။ သေ့ နစ္စဒဿနံ ဂမိ-ဿာမိ။ ဒီ၊၆၊၃။၁၂၉။

နစ္စန (နာ) [နစ္စ (နတ, နဋ္ဌ)+ယု။ (နတ်နှ-သံ၊ ဏ္ဍ-ဏ ပြာ၊ ဏ္ဍန-အဒ္ဒမာဂဓီ၊ နယ်ဌမ-သီတိုင်)] (၁) ကခြင်း။ (၂) နစ္စဂီတသိက္ခာပုဒ်။ (တိ) (၃) ကသောသူ။ (၁)နစ္စနေ စ ဂါယနေ စ။ဝိမာန၊၆။ ၂၉ဖ။ ကပိန် ဝါနရာနံ နစ္စဒနန။ ပေတ၊၆။ ၂၁၅။ ဝါဒိတာနုရှပ် နစ္စနံ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၂၇။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၁၉။) (၂) လသုဏ္ဍပတိင္ရေ နစ္စနာ (ဝိ၊ ၅။ ၁ဖ၊ဝ)တိ.. နစ္စံ ဝါ ဂီတံ ဝါ ဝါဒိတံ ဝါ ဒဿနာယ ဂစ္ဆေယျာတိ ဝုတ္တသိက္ခာပဒဋ္ဌ။ ဝိ၊၆၊၄။ ၁၃၀။ (တိ) (၃) နစ္စနမယူရ-ကြည့်။

နစ္စနက (တိ) [နစ္စန+က] ကသော သူ၊ ကသူ။ နဋ္ဌသတ္ထဝိဒိနာ နစ္စနကာ နဋ္ဌာ။ မ၊ဌီ၊၃။ ၂၁၇။

နစ္စနကာလ (ပု) [နစ္စန+ကာလ။ (နတ်နှ-ကာလ-သံ)] ကရာ – အချိန် – အခါ။ တဿာ ပန ဒေဝတာယ နစ္စနကာလေ အဂ်-ဘာရဝသေန....သဒ္ဒါ နိစ္ဆရတိ။ ဝိမာန၊၆။ ၁၅၉။ (–ဇာ၊၆၊ ၂။ ၂၃၁။)

နစ္စနကိစ္စ (နာ) [နစ္စန+ကိစ္စ] ကခြင်းအမှု။ နစ္စနကိစ္စေ အဓိဂတာ ဣတ္ထိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၅။

နစ္စနဂါယန (နာ) [နစ္စန+ဂါယန] ကခြင်း (နှင့်) သီဆိုခြင်း။ နစ္စဂီတဝါဒိတသဒ္ဒေဟိ စေတ္ထ အဘ္ဘာနေ နစ္စနဂါယနာဒီနိပိ သဂ်ဟိတာနိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၅။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၇၅။)

နစ္စနနစ္စာပန (နာ) [နစ္စန+နစ္စာပန] ကိုယ်တိုင် ကခြင်း (နှင့်) သူတပါ.ကို ကခေခြင်း။ နစ္စန-နစ္စာပနာဒိဝသေန။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၃၇၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၊၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၃ဇ၊ သာရတ္ထ ၃။ ၂၅၃။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။ ၁၂၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၃၄၇။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၅၀။)

နစ္စနမယူရ(ပု)[နစ္စန+မယူရ]က-သော ဥဒေါင်း ငှက်။ သော ဝိသာခါယ မတ္ထကမဇ္ဈေ ပဗ္ဗ-တကူဋေ ဌတ္တာ နစ္စနမယူရော ဝိယ ခါယတိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄ဇ။

နစ္စနယောဂ (တိ) [နစ္စန+ယောဂ။ (နတ်နှ-ယော်ဂ-သံ)] ကခြင်း၊ ဘင်္ဂလျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ ကနိုင်လောက်သော၊ ကလောက်ရာဖြစ်သော။ သောဌသန္ဓိ နာဌ-ကိတ္တိနံ ဌတ္တာ နစ္စနယောဂ် ဥဏ္ဏာမယအတ္ထ-ရာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ဖ၊ဇ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၈၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၁။

နစ္စနာကာရ (ပု) [နစ္စန+အာကာရ] ကခြင်း – အခြင်းအရာ–အမူအရာ၊ ကပုံ၊ ကနည်း၊ ကကြိုး၊ ကကွက်။ ပဌမံ ဥဌ္ဌဟိတ္ဝာ နစ္စနာ-ကာရံ ဒဿေန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဇ၃။

နစ္စန္တိ (တိ) [နစ္စ+အန္တ။ ထိ-ဌ် နစ္စန္တိ] (၁) ကသော၊ သူ။ (၂) ကိုယ်ကို ပစ်လွှဲသော၊ ကိုယ်ကို – ကိုင်း – ညွှတ် – ခြင်း၊ ကိုပြုသော။ (၁) (ပု၊ပ၊ဇ) သီသံ ဥက္ခိပ်တ္ဝာ နစ္စန္တော ဝိယ တိဋ္ဌတိ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၇၅။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၃၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၂ဇ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁ ၃။) (ထီ၊ပ၊ဇ) နန္ဒနဝနေ နစ္စန္တီ ဂါ-ယန္တီ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၅၀။ (ပု၊ပ၊ဗ)နစ္စန္တော ဂါ-ယန္တော....ဗလဝသောမနဿာ အဟောသုံ။ သံ၊

ဌ။ (–ဒီ။ဌ။၂။၂၀၉။ သံ။ဌ ၃။၁၄၁။ အံ။ဌ။၂။၂၃၁။ ဓမ္မ။ဌ။၂။ ,၃၁။ ထေရ ဌ။၁။ ၃ဖ၇။၄,ဖ၊။ဇ၁ ဌ။၄ ၁ဖ၃၊။၂၁။ သီ။ဌ်။သစ်။ ၁။၄၇ ,။ ဒီ။ဌ်။ ၂။၁၉၃။ဒီ။ဌ်။၃။၃ဌ။) (ထီ။ပ၊ ဗ) နစ္စန္တာ ဣတ္ထိယော'သဗ္ဗာ။ အပ၊ဘ။၄,၂၁။ နစ္စန်ီ ယော—ဇ၁၊ဌ။၇။၉၃၊၉၄။ သီ။ဌ် သစ်။ ၂။ ၂၂၉။(ပုဒ္ဒ၊ဇ)နစ္စန်ီ—ဇ၁ ၂။၃၃၁။ မ၊ဌ၊ဘ။ ၁ ၊ ၉။ (ထီ၊ဒုဒ) နစ္စန်ီ—ထေရ၊ဌ။ ၂။ဘ။ (ပုဒ္ဒ၊ဗ)နံစ္ဌန်ေ—ဇ၁ ၂။၃၃၁။ဌ၀ဝ။ ဇ၁၊ဌ။ ၇။ ၂ဖ၂ ၃၄၇။ (ပုဒ္ဒ၊ဇ) နစ္စန်ေ သ—ဒီ။ဌ ၄။ ၄၅။ (ထီ၊ဆ၊ဇ) နစ္စန်ီယ—ဝီ၊ဘ။ ၂ ၇ ၇။ ဝီ၊၄။ ၂ ၃ ၊ ၂ ၅ ၂ ၂ ၄ ၄ (ပုဒ္ဒ ၊ ဘ ၊ ဗ) နစ္စန်ေ သ —သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ဖ၁ဘ။ (၂) နစ္စန်ေ (ဒီ။ဌ။ ၂။ ၂ ၄ ၂)တိ နာနာဝိဝေတ္တိ' သန္ဓိ ဝေသ ဝ ဝေ သ နစ္စန် ကရောန်ေ ။ ဒီ။ဌ်။ ၂။ ၂ ၁ ၉ ။

နစ္စန်ီ(ကြို) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+အန်ီ] ကကုန်၏။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စန်ီ (ကြို) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+အန်ီ] က ကုန် လေ့။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စဘာ၀သာမည (နာ) [နစ္စဘာ၀+သာမည] ကခြင်း သဘောအားဖြင့် တူ–သည်၏ ဘ ဖြစ်–ခြင်း။ နစ္စံ နစ္စဘာ၀သာမညတော ပါဠိယံ ကေနေ၀ နစ္စသဒ္ဒေန ဂဟိတံ။ သာ၀ရတ္ထ ၃။ ၂ ၂ ၃။ ဒီ။ဌ်။ ၁။ ၁ ၂ ၃။ မ၊ဌ်။ ၂။ ၁ ၅ ၀ ။ အံ။ဌ်။ ၂။ ၁ ၂ ၂ ။

နစ္စမာန(တိ) [နဘ (နဋ္ဌ)+ယ+မာန]ကခသာ၊ သူ။ နာ၀ကမာ၊ဝိ၊ကာ ပိတု ဖ၊ဏ ဌ ဘ္ဘာ နစ္စမာနာ...ဂါယတိ။ ဓမ္မ။ဌ။ ၂ ၁ ၅ ၊ နစ္စမာန် (ထီ ဒုဒ) —မ ဌ။ ၄ ။ ၉ ။ နစ္စမာနာယ (ထီ၊ ဆ ဇ)—ဝိမာန်,၅ ၅ ၊ ဖ ၁ ၊ ဖ ၉ ။ ဒီ။ဌ။ ၂ ၊ ၂ ၉ ၂ ၊ ဝိမာန်၊ဌ။ ၁ ၅ ၊ ၁ ၁ ၂ ၊ ၁ ၉ ၃ ။

နစ္စယန်ီ (ကာ၊ကြို) [နစ္စ+ဏယ+အန်ီ] ကစေ ကုန်၏၊ အကခိုင်းကုန်၏။ နစ္စာ၀ပန်ီ-ကြည့်။

နစ္စယောဂ (တိ) [နစ္စ+ယောဂ။ နဋ္ဌတ္ပယောဂ်ကျ-သံ)] ကခြင်းငှါ–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ ကနိုင်လောက်သော ၊ကလောက်ရာဖြစ်သော။ နစ္စယောဂ္ဂန်ီ နစ္စိတုံ ပယောဇနကံ။ သီ၊ ဌ်။ သစ်။ ၁ ၊ ၃ ဖ ၄ ။

နစ္စသတ (နာ) [နစ္စ+သဘ။ (နတီ နဂ ဘ-သံ)] ကခြ ်းတရား၊ ကခြင်းအရာ၊ ကခြင်းမျိုးစုံ၊ အကြိမ်မျိုးစုံကခြင်း။ သ ၊ ကိ၀ ရ ၀ သ တံ ရ ဝ ိ တ ္ဘ ာ နစ္စ သ တ ံ နစ္စ ိ တ ္ဘ ာ သ ဘ ိ ' ဂေါ စ ရ ံ ဂ ဏ ္ဘ ာ ဘ ိ ။ မ ၊ ဌ ။ ၃ ၁ ဖ ။

နစ္စသဒ္ဒ (ဂု) [နစ္ဗ+သဒ္ဒ]နစ္ဗ-သဒ္ဒါ။ ကေနေ၀ နစ္စသဒ္ဒေန ဂဟိတံ။ မ၊ဌ်။ ၂ ။ ၁ ၅ ။

နစ္စသိ(ကြို)[နတ(နဋ္ဌ)+ယ+သိ]ကခ်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စသု(ကြို)[နတ (နဋ္ဌ) +ယ+သု။ နတ(နဋ္ဌ) ယ+ဟိ။] ကလေ့။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စာနုရူပ (တိ) [နစ္စ+အနုရူပ] ကခြင်းအား–သင့်လျော်–လျောက်ပတ်–သော၊ အကနှင့် –လိုက်လျော – ညီထွေ–သော။ (ကြို၊ဝိ–စ္စာ၊အောင်။)တဒါ နစ္စာနုရူပံ ဂါယန္တီ။ ဝိ၊ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၄ ။

နစ္စာပနဒိ၀သ (ပုဂ) [နစ္စာပန+ဒိ၀သ] ကစေ ရာ – အကခိုင်းရာ–နေ့–ရက်။ အဇ ရေက-ပတ္တာ ဣ ဓိ တ ရံ ဖ ဏ ေ ဌ ဌ ပ ေ ဘ ာ နစ္စ ာ ပန-ဒိ ၀ သော။ ဓမ္မ ။ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၅ ၀ ။

နစ္စာပနဝိသယ(ပု)[နစ္စာပန+ဝိသယ]ကစေခြင်း (နှင့် သက်ဆိုင်သော) အရာ၊ ကစေခြင်း ဆိုင်ရာ၊ ကခစရာ၊ ကဧရောအရပ်။ ဒဿန-ဝိ သ ယ ယ မ ယူ ရ နစ္စာ ဒိ ပ ဌ ိ ဏ ် ပ ခ နုန နစ္စာ ပန-ဝိ သ ယ ေ ပ ိ ပ ဌ ိ ဏ ် ပ ံ ဒ ဌ ် ဌ ။ သီ ။ ဌ ် ။ သ စ် ။ ၁ ။ ၃ ၄ ၂ ။

နစ္စာပေတ္တာ (ကြို၊ဝိ) [နစ္ဗ+ဏာပေ+တ္တာ] ကစေ၍၊ အကခိုင်း၍။ ဓိ၀ရံ တ ဿ ' ဌ ပေ-

တ္စာ နစ္စာခပဘ္စာ ဂါယာပေသီ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၁၄၉။

နစ္စာခန္ဓ (ဘီ) [နစ္စ+ဏာပေ+အန္ဓ] ကစေသော၊ အာဘိုင်း၊သော၊ သူ၊ သယမ္ဘู နစ္စန္ဓသာ ဝါ နစ္စားပေန္ဓသာ ဝါ ဒုက္ကဋမော။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၄၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃ဂ။

နစ္စာပေန္ဓီ (ကာ၊ကြီ) [နစ္စ+ဏာပေ+အန္ဓီ] ကစေကုန်၏၊ အကခိုင်းကုန်၏။ အညေ စ နစ္စာပေန္ဓီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၉။ (–သုတ္တနိ။၃.၁၅)။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၆။ စရိယာ၊ဌ။၁၂ဂ။)

နစ္စာပေသီ (ကာ၊ကြီ) [နစ္စ+ဏာပေ+ဏျိ] ကစေပြီ၊ အကခိုင်းပြီ။ နစ္စာခပန္ဓီ-ကြည့်။

နစ္စာမ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+မ] ကကုန်၏။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စာဟိ (ကြီ) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+ဟိ] ကခလာ့။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စီ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဣ] ကပြီ။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စိတမ္ဘ (တိ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+တမ္ဘ။ (နဋ္ဌိတဗျသံ)] ကအပ် – သင့် – ထိုက်–သော။ "ဝေ နစ္စိတမ္ဘ"န္တိ ပဌမံ ဥဒ္ဒဟိတ္စာ နစ္စနာ-ကာရံ ဒဿဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊၂။၃၇၃။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၁၃၂။)

နစ္စိတဘာဝ (ပု) [နစ္စိဘ+ဘာဝ] ကတတ်သူ၏ အဖြစ်၊ ကခြင်း။ ဟိရောတ္တပ္ပံ ဘိန္ဒိတ္စာ နစ္စိတ-ဘာဝဝနေ ဝေ ဝေရ္ဗ၊ဿ နိလ္လဇ္ဇဿ ဇ်ေတရံ နော ဒဒါ၏။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂ဂ။

နစ္စိတုံ (ကြီ၊ဒီ) [နတ(နဋ္ဌ) +ယ+တုံ။ (နဋ္ဌိတုံ-သံ)] ကခြင်းငုဝါ။ သယမ္ဘู နစ္စိတုံ ဝါ ဂါယိတုံ ဝါ နိ လဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂ဝ၁။ ဝဒိရ။ ၃ဂ၁။ (–မ၊ဌ ၃။ ၁၅၆။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၂၆။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၁ဇ၊ ဓမ္မ၊ဌ၊၂၊ ၆၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂ဂ၊ ၃ဝ၀။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ဂ၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၉ဇ။)

နစ္စိတ္ဘိ (ထီ) [နစ္စာ+ဣတ္ထိ။ (နဋ္ဌိတ္ထိ-သံ၊ နဋ္ဌဂီတ္ထိ-ဟိန္ဒီ)] ကသော မိန်းမ၊ ကချေသည်မ၊ မင်းသမီး။ နစ္စဂီတေသု ဆေကာ ဂဏိကာ နစ္စိတ္ထိယော။ အပ၊ဌ။ ၁။ ၁၂ဂ။

နစ္စိတ္စာ (ကြီ၊ဝိ) [နတ (နဋ္ဌ)+ယ+တ္စာ] ကၜ၍ ကပြု၍ ၊ နစ္စိဘ္စာ ဂါယိတ္စာ သုတာ လတံ ပြဝိ။ ဝိမာန။ ၃ဂ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၂။ နစ္စိတ္စာ (မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဇ၉)တိ နစ္စံ ဒဘ္စာ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၉။ (–မ၊ဌ ၃။ ၁ဝ၆။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၃ ၄။ သုတ္တနိ.ဌ၊ ၁ ၁ ၃ ၆။ ဇာ.ဌ.ဝ။ ၃ ၃ ၃။ ဇာ.ဌ ၃။ ၄ ဂ ၂။ ဇ ၁ ဌ ၃ ၇။ ၁ ၃ ၁ ၊ ၁ ၆ ၂ ။)

နစ္စိ ်သု (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဥ] ကကုန်ပြီ။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္စိသုံ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဥ] ကကုန်ပြီ။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စိဿတိ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဿတိ] ကလတ္တံ့ ၊ ကလိမ့်မည်။ နစ္စတိ ကြည့်။

နစ္စိဿန္တိ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဿန္တိ] ကကုန်လတ္တံ့ ၊ ကကြလိမ့်မည်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္ဓေန္တ (တိ) [နစ္ဓ (=နတ,နဋ္ဌ)+ဏေ+အန္တ] ကခစသော၊ အကခိုင်းသော၊ သူ။ ဥရေ ပုတ္တေ နစ္ဓေန္တာ အပါရုတဿရုမညော ဝိဟရိ-ဿန္တိ။ ဒီ၊ဌ။ ၁ ၂ ဂ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၄။ ၁ ၉ ၄။ အ ဘိ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ဂ ဂ ။ အံ၊ ဌ ် ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၇ ။

နစ္ဓေယျ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ) +ယ+ယျ] ကရုဏ်။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နစ္ဓေယျုံ (ကြီ) [နတ(နဋ္ဌ)+ယ+ဧယျုံ] ကကုန်ရာ၏။ နစ္စတိ-ကြည့်။

နဒ္ဓသမသနာမက (တိ) [နဒ္ဓသမ+သနာမက] "နဒ္ဓသမ"ဟူသော အမည်တူရှိသော (မင်းမျှား)။ ပဌ ရာဇသတာ တတ္ထ နဒ္ဓသမသနာ-မကာ (နဒ္ဓဗေမသနာမကာ၊သီ၊သျှာ)။ အပ၊ ၁။ ၁ ၅ ၅ ။ ထေရ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၇ ။

နဒ္ဒုဟ (ပု) [နဒ + ဥဟ] မဘီမပြင် မြည်ဘွန် အားထုတ်တတ်သောဘုက်၊ ဒင်ကျီးဘုက်။ နဒ္ဒုဟာ (ဇာ၊၂။၃၃၉၊၃၄၃၊၃ ;၆)တိ နဒ္ဒုဟ-သကုဏာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၃။ (–၃၁၉၊၃၁၅)။

နဒ္ဒ (ပု) [နဒ္ဒ+အ၊ နဒ္ဒံ နဒစ္ဆ၊အ။ နဒ္ဒတိဘိ နဒ္ဒော။ သူစီ။ နဒ္ဒ နတိယံ။ နဒ္ဒတိ၊ နဒ္ဒော။ နံတိ၊ ၈ဝ။၅၃။ နဒ္ဒ အဝသန္ဒနေ၊ အဝသန္ဒနံ ဂတ္တဝိဒကွဲပါ။ နိတိ၊ဝ။၂၉၆။ (ဏန္ဒ-ပြာ၊ နွတ္ဖျ,ဟိ ်သနေ ၈။ ထေဝမ။)] (၁) (က) ကချေသည် သဘင်သည်။(ခ)ကဇေသူ၊ဇာတ် ဆရာ၊(ဂ) နဒ္ဒဇာတ်၊ (ကချေသည်မျိုးဌ ဖြစ်သောဘုရားလေ:ငါး၏ အကြောင်းကိုဟောပြ ရာဥဒ္ဒိဌဘာတ္တဇာတ်။) (၂) ကြောင်လျှာပင်။ (နာ) (၃) သေခသာ ကဲကြူး – အရက်သမား – တို့၏–အမူအရာ။ (တိ) (၄) ကချေသည် –သဘင်သည်–မျိုးဌ ဖြစ်သော၊ သူ။ (ကသောသူ၊ ဇာတ်မင်းသား ခတ္တိယမျိုးမျှား အနက် အသို့စားခတ္တိယမျိုးမိဘမှဖွားမြင်သူ၊ သော်ကပင်၊ကျ,ပင်။ P.S.D.)

(၁) (က) ကချေသည်၊ သဘင်သည်။ နဒ္ဒော ရဂ်မဇ္ဇေ ··ဟာ၁သတိ။ သံ၊၂၊၄၉၄။ (–မူလဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။)(ခ)ကဇေသူ ဇာတ် ဆရာ။ နဒ္ဒာ နာမ ယေ နာဒ္ဒကံ နာ၁ဒ္ဒန္ဓိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇၊ (ဂ) နဒ္ဒဇာတ်။ အထ ဗီရဏ်ဘသမ္ဘဝ-ရော စ နဒ္ဒော။ ဇာ၊ဝ။၆၀။ (၅) ကြောင်လျှာပင်။ နဒ္ဒော ကုဋ္ဌနဒ္ဒာဝ်ပ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၅၇၂။ (နာ) (၃) သေသောက်ကြူး-အရက်သမား– တို့၏– အမူအရာ။ နဒ္ဒ (မဟာနိ။(၆၇)ဏ္ဍ နဒ္ဒ-ကာဒီ ်၊ "ဓုတ္တ ကီဠိယ"ဏ္ဍ ဇော။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ဂ၇။(တိ) (၄)ကချေသည်–သဘင်သည်– မျိုးဌ ဖြစ်သော၊သူ။ အဟံ နဒ္ဒောသ္မိ ဘဒ္ဒဏ္ဍေ-(ဇာ၊ဝ။၅၇)တိ သာမိ အဟံ နဒ္ဒဇာတိ၁ကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၅၄။

နဒ္ဒော (ပ၊ဇ)—သံ၊ ၂။၄၉၄။ အာ၊ ၂။ ၁၂၆။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄ဝ။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၉။ ဇော ၊ ဌ၊ ၃။ ၄ဂ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၂ ဂ ။ ။ ။

နဋ္ဌကုလ (နာ) [နဋ္ဌ+ကုလ။ (ဏနဋ္ဌကုလ-ပြာ)] ကချေသည်မျိုး၊ သဘင်သည်မျိုး။ တသွေ့သော နဋ္ဌကုလေ နိဗ္ဗတ္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ဝ၄၀။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။)

နဋ္ဌကုဝေရ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဋ္ဌကုဝေရ-အမည်ရှိသော စောင်းသမား။ ဘရိယာ ဝေနခတယျသာ နဋ္ဌကုဝေရေန ပါပမကာသိ။ ဇာ၊၂၊၁၁၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅၅၅။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၈၃၊၈၅။)

နဋ္ဌဂါမဏိ (ပု) [နဋ္ဌ+ဂါမဏိ] ကချေသည်တို့၏-အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်၊ ဇာတ်ဆရာကြီး၊ ထူးမြတ်–ခေါ်ကြား–ထင်ရှား–သောဇာတ်သမား။ အထ ခေါ် တာလပုဏ္ဍာ နဋ္ဌဂါမဏိ ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၂။၄၉၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။)

နဋ္ဌဂီတ (နာ) [နဋ္ဌ+ဂီတ။ (ဏနဋ္ဌဂီယ-ပြာ)] ကချေသည်တို့၏ သီဆိုချင်း။ ဂီတမ္ပိ ယံ ကိဉ္စိ နဋ္ဌဂီတံ ဝါ သာဓုဂီတံ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၅။

နဋ္ဌဂေဟ (ပု၊နာ) [နဋ္ဌ+ဂေဟ] ကခေျသည်–သဘင်သည်–၏အိမ်။ သာ ဣတ္ထိ နဋ္ဌဂဂေဟ နိဗ္ဗတ္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၄။

နဋ္ဌဇာတိက (တိ) [နဋ္ဌဇာတိ+ဣက] ကချေသည်–သဘင်သည်–အမျိုးဥစ္စာဖြစ်သော၊သူ။ နဋ္ဌ(တိ)(၄)-ကြည့်။

နဋ္ဌတိ (ကြို) [နဋ္ဌ+အ+တိ] ကခေ်။ နဋ္ဌ နတိယံ။ နဋ္ဌတိ။ နိတိ၊ခ၊။၅၃။ နစ္ဆိသိတိ နဋ္ဌသိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ခ၉၃။

နဋ္ဌဓိတု (ထိ) [နဋ္ဌ+ဓိတု။ (နဋ္ဌဓိတ္ထု-သံ)] ကချေသည်–သဘင်သည်–၏သမီး။ တံ ဓေ နဋ္ဌဓိတရံ လဘန္တသာ ဇိဝိတံ အတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။ (–၃၄၄။)

နဋ္ဌန (နာ) [နဋ္ဌ+ယု] ကခြင်း။ နံ ဌနံ ဝါ နစ္စံ။ ခ၁နိ-ဋီ-ခ၁ဝ။ တာ ဣတ္ထဝံ နဋ္ဌနံ နာဋ္ဌံ လာသံ့ တ္ဍ စ နတိနေ။ အမရ၊၃။ခ၀။

နဋ္ဌနာဂရဒဿန (နာ) [နဋ္ဌနာဂရ+ဒဿန] ကခြင်း – ကပုံ – အခြင်းအရာ – ကကြိုး – ကကွက်–ကို ပြခြင်း၊ ကနည်း ပြခြင်း။ "ဝေ ဓနုဗာဟိ" တိ နဋ္ဌနာဂရဒဿနံ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၃၁၂။

နဋ္ဌပါဋ္ဌလိ (ပု) [နဋ္ဌ+ပါဋ္ဌလိ] ကချေသည်ပါ ဋ္ဌလိ၊ ပါဋ္ဌလိအမည်ရှိသော–ကချေသည်– သဘင်သည်–ဇာတ်မင်းသား။ နဋ္ဌပါဋ္ဌလိ သကိ ဥမ္မုဇ္ဇတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀၂။

နဋ္ဌပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌ+ပုတ္တ။ (နဋ္ဌပုတြ-သံ)] ကခေျသည်–သဘင်သည်–၏သား။ ဘိက္ခု ကေ၁ နဋ္ဌပုတ္တံ ကိဉ္စန္တံ ဒိသ္မာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ. ၂။၄၄ဂ။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။ခ၃၄။)

နဋ္ဌပုတ္တက (ပု) [နဋ္ဌ+ပုတ္တ+က] အထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ကေ၁ နဋ္ဌပုတ္တကံ အာရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄ဂ၊၄၄ဂ။

နဋ္ဌပုတ္တကတ္ထေရဝတ္ထု (နာ) [နဋ္ဌပုတ္တကတ္ထေရ+ဝတ္ထု] နဋ္ဌပုတ္တကထေရ်၏ ဝတ္ထု၊ သဘင်သည်တို့၏ ကနည်းမျိုးစုံကို ကခုန်ပြကာ လှည့်လည်စဉ် ဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို ကြားနာရသဖြင့် ရှင်ရဟန်းပြု၍ အရေဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်သော သဘင်သည်၏သား နဋ္ဌပုတ္တကထေရ်၏ အခကြောင်းအရာ။ခ၅။ဓမ္မ၊ဋ္ဌ. ၂။၄၄ဂ-ဂ။

နဋ္ဌပုဗ္ဗက (တိ) [နဋ္ဌ+ပုဗ္ဗက။ (နဋ္ဌပူဝိက-သံ)] ရှေးခဲ့ ကချေသည် ဖြစ်ခဲ့သော၊ ကချေသည် ဖြစ်ဘူးသော၊သူ။ အညတရော နဋ္ဌပုဗ္ဗကော ဘိက္ခု ဝေမာဟ။ ဝိ၊၂။၂၅ဂ။ သော ကိရ ဘိက္ခု နဋ္ဌပုဗ္ဗကော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၄ဝ။

နဋ္ဌယတိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏယ+တိ] ကိုယ်ကို–ညွှတ်–ကိုင်း–ဖေ၏၊ကခေ်။ နဋ္ဌေတိ-ကြည့်။

နဋ္ဌဝိဘဝ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝိဘဝ] ကချေသည်တို့၏ စည်းစိမ်။ သောပဿသတမာတုဂါမပရိဝါရော မဟာဘာ နဋ္ဌဝိဘဝေန။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၇။

နဋ္ဌဝေသ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝေသ။ (နဋ္ဌဝေ၁-သံ၊ ဏဋ္ဌဝေသ-ပြာ)] ကချေသည် – အသွင်–အပြင်–ပုံဏ္ဍာသာန်။ အဝိစိသောဝ ပန ကေသ္ဍိ ကောဋ္ဌာသေ နစ္ဆန္ဒာ ဝိယ ဂါယန္တာ ဝိယ စ နဋ္ဌဝေသံ ဂဟေတ္ဝာဝ ပစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၄၁။ (–သံ၊ဌ်၊၂။၃ဂ၀။)

နဋ္ဌသတ္ထဝိဓိ (ပု) [နဋ္ဌသတ္ထ+ဝိဓိ။ (နဋ္ဌ-ဗြာသ-ဗ်ိ-ဝိဓိ-သံ၊ ဏဋ္ဌသတ္ထဝိဟိ-ပြာ)] အကနည်းပြ ကျမ်းဌ်လာသော၊ အကနည်းပြ ကျမ်းအစီ အရင်။ နဋ္ဌသတ္ထဝိဓိနာ နဋ္ဌာနဋ္ဌ ပယောဇဂါ။ ဒီ၊ဌ်၊၁။၁၂၇။(–သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။၃၅၉။) နစ္စက (၁)လည်း ကြည့်။

နဋ္ဌသမ(မ္ဘ)ဇ (နာ'ထိ) [နဋ္ဌ+သမ(မ္ဘ)ဇ] ကပ္ပဲ၊ ဇာတ်ပွဲ၊ ပွဲလမ်းသဘင်၊ ကချေသည်များ အသယ်ဌ–ပြူလုပ်–ခင်းကျင်း–အပ်သောပွဲ။ (ကချေသည်တို့သည် ပြူအပ်သော ပွဲလမ်း သဘင် စီရင်ကျင်းပရာဘရပ်သို့ သွားလာ ခြင်း။ ပခုက္ကူ။ ဒီ၊ဌ၊သျှ၊၁။၄၂၄။) ပေကမ္ဘဏ် နဋ္ဌသမဇ္ဇ (နဋ္ဌသမဇ္ဇာ၊သီ၊ နဋ္ဌာဒိသမဇ္ဇ၊ သျှာ)။ ဒီ၊ဌ၊၁။ဂ၁။ ပဏ္ဍာသဒ္ဒေဟာ ဇနဋ္ဌာ-နေသု ဟဘ္ဘိဒ္ဒနဋ္ဌသုဒ္ဒေသ နဋ္ဌသမဇ္ဇာ ဟောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၂၄။ နဋ္ဌသမ္ဘဟေန ပန ဇနသမ္ဘ-ဟေ ကတ္တဗ္ဗဝသေန "နဋ္ဌသမ္ဘဇ္ဇ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဇနာနံ သမ္ဘဒ္ဒ သမ္ဘဟေ ကဘာန္တိ ဟိ သမ္ဘဇ္ဇ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။၃၅၉။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၂၉၂။ မ၊ဌ၊၂။၃၁။ မ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁၃။ အတိ၊ဌ၊၁။၂၃၂။ ဇာ၊ဌ၊၆။ဂ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၀၅။ ဒီ၊ဌ်၊၁။၁၂၂။ မ၊ဌ်၊၁။ ၄၄။)

နဋ္ဌသမ္ဘဟ (ပု) [နဋ္ဌ+သမ္ဘဟ] ကချေသည်–သဘင်သည်–အပေါင်း။ နဋ္ဌသမဇ္ဇ-ကြည့်။

နဋ္ဌသီ (ကြို) [နဋ္ဌ+အ+သီ] ကမ်။ နဋ္ဌသီ-ကြည့်။

နဋ္ဌသိပ္ပ (နာ) [နဋ္ဌ+သိပ္ပ။ (နဋ္ဌဒိလ-သံ၊ ဏဋ္ဌ-သိပ္ပ-ပြာ)] ကချေသည်–သဘင်သည်–တို့၏ အတတ်။ ဝုစိုပ္ပတ္ထော ပန နဋ္ဌသိပ္ပေ အဂ္ဂေါ ဟုဘ္ဘာ သကလဇမ္ဗုဒီပေ ပါကဋ္ဌော ဇာတော။ သံ၊ဌ၊၃။ဂ၄၀။

နဋ္ဌေတိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏေ+တိ] ကိုယ်ကို–ညှာ်–ကိုင်း–ပစ်လှဲ–စေ၏၊ ကမ်။ နဋ္ဌ-အဝသန္ဓနေ။ အဝသန္ဓန် ဂတ္တဝိကွေ့ပေါ်။ နဋ္ဌေတိ၊ နဋ္ဌယတိ။ နီတိ၊ခေ။၂၉၆။

နဋ္ဌကိ (ထီ) [နဋ္ဌ+ဏ္ဍု+ဏ္ဍိ။ ခေန်။ ခေန်ဌ်။ ဂ၇ဒ-ကြည့်။ (နတ်ကာ-သံ၊ ဏဋ္ဌိယာ-ပြာ၊ နဋ္ဌိ ယာ-အဒ္ဓမာဂမ်၊ နတ်ကီ ဟိန္ဒီ)] ကချေ သည်မ၊သဘင်သည်မ၊ ဇာတ်သမ၊ ဇာတ်မင်း သမီး။ တူရိယေ နစ္စတိ နဋ္ဌကီ(ထေရ။၂၆၉)တိ ယထာဝုတ္တဋ္ဌာနေ ကော နာရီ နဋ္ဌကီ နာဋ-ကိတ္ထီ....နစ္စတိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃။

နဋ္ဌ (တိ) [နသ+တ။ သ-နှင့် တ-ကို ဌ-ပြု။ နသ အဒဿနေ၊ နဿတိ နဋ္ဌော။ ရှ။၆၂၆။ (–နိရုတ္တိ၊ဒီ။၇၃ဒ။ နီတိ၊ခေ။ ၂၄၀)။ (နမ္ဗ-သံ၊ ဏဋ္ဌ-ပြာ၊ နဋ္ဌ-အဒ္ဓမာဂမ်)] ဖျက်ဆီး အပ်သော၊ ပျက်စီးသော။ (က) ပျောက်ဆုံး သော။ (ခ) မှားယွင်း–ဖောက်ပြန်–မမှန် –သော။ (ဂ) မရအပ်သော။ (ဃ) ဖောက် ပြန် – ပြောင်းလဲ – ယခင်နှင့်မတူ–သော။ တပါးတခြားသော အခြင်းအရာ အားဖြင့် ဖြစ်သော။ (ဇ) အသွင်ပျက်သော၊ ရဟန်း အသွင်မှ လူ့အသွင်သို့ ကူးပြောင်းသော၊ လူထွက်သော။ (စ) အသင်းအပင်းပျက် သော။ (ဆ) မဖြစ်မီ ပျက်စီးသော၊ မဖြစ် လိုက်ရသော။ (ဇ) ပျက်စီး–ဆိတ်သုဉ်း– သော၊ သခ်ါရတရားတို့မှ ကင်းလွတ်သော။ (ဈ) ပျက်ပြေသော၊ ပြေဈပ်သော။ (ဉ) ယုတ်–လျော့–သော၊ နည်းပါးသော။ (ဋ) (စောင့်ရှောက်မှုဘာဝန်) ပျက်ကွက်သော၊ (သားသမီးသို့ကို) စွန့်ပစ်သော။ (ဌ) အသီး မသီး–အနှံမထွက်–ပျက်စီး–သော။

ဖျက်ဆီးအပ်သော၊ ပျက်စီးသော။ အဂ္ဂိ-
အာဒီသု ယေန ဘေနစိ နဋ္ဌं စိဝရံ။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊
သစ်။၃၀၅။ ဝိနာသံ ပတ္ထိယာ နဋ္ဌာ ... သတိ
ယာဿ။ မူလဌ်ီ၊၁။၁၀၇။ (က) ပျောက်ဆုံး
သော။ ဗြာဟ္မဏဿ စတုဒ္ဒသ ဗလိပဒ္ဓါ နဋ္ဌာ
ဟောန္တိ။သံ၊၁။၁၇၂။ နဋ္ဌ(ဝိ၊၁။၂၉၅။ ကခ်ီ။
၁၅၂)ဿ္ဍ ဧောရုဒီဟိ ဟရ်ု။ ဝိ၊ဌ်ီ၊၂။၂၂၀။
ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊သစ်။၂၇၃။ ဝိဒေသဂမနာဒီဝသေန
ပုတ္ထေသု နဋ္ဌေသုပိ နဿန္တေသုပိ။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။၃၀။
(ခ) မှားယွင်း– ဖောက်ပြန်– မမှန်–သော။
ဝိတထဿ နဋ္ဌံ၊ ဇရာယ မရဏေန စ ဝိပရိဏာ-
မေတမ္ဘတာယ ယာဒိသံ ဥပ္ပါဒါ၀ိတ္ထာယ ဇာတံ၊
တတော အညာဒိသဿ အတ္ထောဿ။ မ၊ဌ်ီ၊၃။
၄၀၂။ (ဂ) မရအပ်သော။ "ဗဟုံ မေ ဧည
နဋ္ဌ"ဿ ဝဒန္တော အလဒ္ဓမေဝ နဋ္ဌဿ ဝဒတိ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။၂၅။ နဋ္ဌဿတိ (ခ) လည်း ကြည့်။
(ဃ) ဖောက်ပြန် – ပြောင်းလဲ–ယခင်နှင့်
မတူ–သော၊ တပါးတခြားသော အခြင်း
အရာအားဖြင့်ဖြစ်သော။ ဧဝံ ဧမ္မေ ဝိယာ-
ပန္နေတိ ဧဝံ ပေါရာဏေ ဗြာဟ္မဏဧမ္မေ နဋ္ဌေ
.... ဝိပရိဝတ္တိတ္တာ အညထာ ဘူတေတိ
အတ္ထောဿ။ သုတ္တနိ၊ဌ်ီ၊၂။၅၉။ (င) အသွင်
ပျက်သော၊ ရဟန်းအသွင်မှ လူ့အသွင်သို့
ကူးပြောင်းသော၊ လူထွက်သော။ စုတာ
သလိဂ်တော နဋ္ဌာ။ သံ၊ဌ်ီ၊၂။၁ဖ၃။ (စ)
အသင်းအပင်းပျက်သော။ပက္ခေါ ဘိန္နော ဘိတ္တော
ဧဝ ဘာတိ ၊ကေ္ခာ နဋ္ဌော။ သံ၊ဌ်ီ၊၁။
၂၅၅။ (ဆ) မဖြစ်မီပျက်စီးသော၊ မဖြစ်လိုက်
ရသော။ အဇာတဖလတရုဏရုက္ခမူလေ ဆိန္နေ
အာယတိ' ဥပ္ပဇ္ဇနာရဟာနိ....ဖလာနိ ဆေဒန-
ပစ္စယာ အနုပ္ပဇ္ဇမာနာနိ နဋ္ဌာနိနာမ ဟောန္တိ။
သံ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၄၀။ (ဇ) ပျက်စီး–ဆိတ်–သုဉ်း–
သော၊ သခ်ါရတရုဏတ္ထိမှ ကင်းလွတ်သော။
မနုမ္ပိ နဋ္ဌော(သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။၂၅၄)တိ ဤသကဲ့ နဋ္ဌော
ပိ၊ တတော ပရမ္ပိ တတ္ထေ ဝ ဌတ္တာ ကိဉ္စိ
အပ္ပရိတတ္ထာ ဧဝ မုတ္ထောတိ အဓိပ္ပါယော။ သံ၊
ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၅။ (ဈ) ပျက်ပြေသော၊ ပြေအပ်
သော။ ဝလိသု နဋ္ဌာသု ဣဒံ မဟန္တံ ဘဝိ-
ဿတိ။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၃ ဂ။ (ဉ) ယုတ်–လျော့
–သော၊ နည်းပါးသော။ နဋ္ဌလာဘသက္ကာရ-
ကြည့်။ (ဋ) (စောင့်ရှောက်မှုတာဝန်) ပျက်
ကွက်သော၊ (သားသမီးတို့ကို) စွန့်ပစ်သော။
ပိတရိ နဋ္ဌေ ဝါ မတေ ဝါ... မာတာ ရက္ခတိ။
မ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၃ ဝ။ (ဌ) အသီးမသီး–အနှံမထွက်
–ပျက်စီး–သော။ သဿံ ကာလေ နဋ္ဌံ၊
ဥဒကဟု အကာလေ နဋ္ဌံ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၉ ၆။

နဋ္ဌော (ပုဒ်ပဒေ)–ဝိ၊ ၂။ ၁ ၅ ၉။ ဇာ၊ဝ။
၃ ၂။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၄ ၉ ၉။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၅။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၂ ၀ ၄။ ဓမ္မ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ၇။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၇ ၇။ ထေရ၊
ဌ်ီ၊ ၂။ ၅ ၂ ၄။ အပ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၄ ၄။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၄ ၀ ၃။
ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၃ ၃ ၄။ ဝဇိရ။ ၅ ၃ ၂။ နဋ္ဌံ(နုပဒေ)–
ဝိ၊ ၁။ ၅ ၄။ ဝိ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ ဝိ၊ ၃။ ၃ ၃ ၃။ ဇာ၊ ၁။
၃ ၃ ၁။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၉ ၆။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၇။ ဝိ၊ဌ်ီ၊ ၄။
ဂ ၆။ ကခ်ီ။ ၁ ၅ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ၇ ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ်ီ၊
၁။ ၁ ၉ ၅။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ဝ။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၆။ ၅ ၄။
ဝဇိရ။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ၊
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ၊
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။
၁ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၁ ၃ ၀။ ဇာ၊ဌ်ီ၊ ၄။ ၂ ၇ ၄။ ဝဇိရ
။ ၂ ၁ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ဂ ၇။ ကခ်ီ၊ဌ်ီ၊ သစ်။–
၂ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၇။ နဋ္ဌော(ထိပဒေ)–ဒီ၊ဌ်ီ
၃။ ၁ ဂ။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၄။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ဖ ၅။ ဓမ္မ
ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။ ထေရ၊ဌ်ီ၊ ၁။

(နုတဟ)—ခမ္ပါ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၅။ နဋ္ဌေ(ပုသဟ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၇၅။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ဘ၄ဖ။ နဋ္ဌေ(နုသဟ)— မိလိန္ဒ။ဘ၁ဖ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈ဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၉၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၇ဂ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ဘဘ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘဘ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၉ဘ။ ဝဇိရ။ ၂၄ဘ။ သာရတ္ထ၊ဘ။ဘ၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ဘ။၄၂။ နဋ္ဌာယ (ထီ၊သဟ) —ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂ဘ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄ဂ။ နဋ္ဌေသု (ပုသဟ)—သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၀။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂ဘ၉။ နဋ္ဌေသု (နုသဟ)— ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂ဖ၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ဘ၉၅။ နဋ္ဌာသု (ထီ၊သဟ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဘ၀။

နဋ္ဌကာကဏိကာ (ထီ) [နဋ္ဌာ+ကာကဏိကာ] ပျောက်ဆုံးသော တချင်ရွေးသောအသပြာ၊ ပျောက်ဆုံးသော အသပြာ တချင်ရွေး။ ဂေါပါနသီအာကာဒရန ဘဂ္ဂသရီရံ ဩနမိတ္တာ နဋ္ဌကာကဏိကံ ပရိယေသန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘ၃ဘ။

နဋ္ဌကာယပသာဒ (တိ) [နဋ္ဌ+ကာယပသာဒ] ပျက်စီးသော ကာယပသာဒရှိသော၊ ကာယပသာဒပျက်စီးသော။ နဋ္ဌော ကာယပ္ပသာဒေါ တေ္ထာတိ နဋ္ဌကာယပ္ပသာဒံ၊ သုက္ခပိဋ္ဌကံ ဝါ မတစမ္ဘံ ဝါတိ အတ္ထော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၁၉ဘ။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၂၂၂။ ကခ်ီ။ဘဘ၃။ ဝဇိရ။ ဘဝဝ။ သာရတ္ထ၊၂။ဂ၃၊၉ဝ။ ဝိမသီ ၁။ဘ၃၉။)

နဋ္ဌကာရဏ (နာ) [နဋ္ဌ+ကာရဏ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ နနဋ္ဌကာရဏာ ဒေန္တိ။ ဝိ၊ဘ။၃ဘ၂။ (–ဝဇိရ။ ၂၄၄။)

နဋ္ဌကာလ (ပု) [နဋ္ဌ+ကာလ] ပျောက်ပျက်–မရှိ–ရာအခါ။ မနုဿာနံ ဇေဋ္ဌာပစာယိကကမ္မဿ နဋ္ဌကာလေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၃၅ဖ။ သာရတ္ထ၊၂။၃ဝ၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ဖ၄။

နဋ္ဌဂုဏ (တိ) [နဋ္ဌ+ဂုဏ] ဖျက်ဆီးအပ်–ပျက်စီး–ဆုံးရှုံး–သော ဂုဏ်ရှိ၊သော၊ ဂုဏ်ပျက်သော၊သူ။ ဆိန္နဂုဏံ နဋ္ဌဂုဏံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၅ဂ။

နဋ္ဌဂေါဏ (ပု) [နဋ္ဌ+ဂေါဏ] ပျောက်ဆုံး–ဆုံးရှုံး–သောနွား၊ နွားပျောက်။ သာဝတ္ထိ-ဝါသီ ကုလပုတ္တော နဋ္ဌဂေါဏံ ပရိဇယ-သန္တော။ ဓမ္မပ၊ဘ။ဝ၉၄။

နဋ္ဌစီဝရ (ပုနာ) [နဋ္ဌ+စီဝရ] (၁) ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော သင်္ကန်း။ (တိ) (၂) ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သောသင်္ကန်းရှိ၊သော၊ သူ။(၃)ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သောသင်္ကန်းမှ ကြွင်းကျန်သော သင်္ကန်းရှိသော၊သူ။ (၁) တေန္တိ နဋ္ဌစီဝရံ။ ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၁ဝ။ (တိ) (၂) အစ္ဆိန္နစီဝရော ဝါ ဟောတိ ဘိက္ခု၊ နဋ္ဌစီဝရော ဝါ။ ....နဋ္ဌစီဝရော နာမ ဘိက္ခုဿ စီဝရံ အဂ္ဂိနာ ဝါ ဒဏ္ဍံ ဟောတိ၊ ဥဒကေန ဝါ ဝုဋ္ဌံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဘ။ဘ၁၄။ အဂ္ဂိအာဒီသု ယေန ကေနစိ နဋ္ဌံ စီဝရမေတဿာတိ နဋ္ဌစီဝရော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ဘ၀၅။ (–ဝ်၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၂။ ကခ်ီ။ ဘ၆ဖ၊ ၂၄၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊၄၅၊၄ ၂ဘ။ ဝဇိရ။ ၂၄၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ဘ၉။) (ဘ) အစ္ဆိန္နစီဝရဿ နဋ္ဌ-စီဝရဿ စာတိ တေ္ထ အစ္ဆိန္နဿသစီဝရဿ နဋ္ဌဿသစီဝရဿ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄ဘ၉။ (–ဝိမတိ၊ဘ။ဘ၅ဘ။)

နဋ္ဌစီဝရက (တိ) [နဋ္ဌ+စီဝရ+က။ ထီ-ဌ် နဋ္ဌ-စီဝရိကာ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – သော သင်္ကန်းရှိသော၊သူ။ အစ္ဆိန္နစီဝရိကာယ နဋ္ဌ-စီဝရိကာယ။ ဝိ၊ ၂။ဘ၃ဘ၊ဘ၉၉၊ ၄ဖ၅ ၂။

နဋ္ဌစီဝရဋ္ဌာန (နာ) [နဋ္ဌစီဝရ+ဌာန] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး – သော သင်္ကန်း၏အရာ။ တာဝ တေသံ စီဝရာနံ အပရိဘောဂါရဟတ္တာ နဋ္ဌ-စီဝရဋ္ဌာနေ ဋ္ဌိတော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၃။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၅။

နဋ္ဌာန (နာ) [နဋ္ဌ+ဗျာန] ပျောက်ပျက်သော ဗျာန်၊ လျောကျပြီးသောဗျာန်။ တာဝပသော သမုဒ္ဒမဏ္ဍေ ဌိတောယေဝ နဋ္ဌဗျာနံ ပုန ဥပ္ပါ-ဒေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၉၉။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၄၃၉၊ ၄၃၃။)

နဋ္ဌပညာ (တိ) [နဋ္ဌာ+ပညာ] ပျောက်–ပျက်–သော ပညာရှိသော၊ ပညာမရှိသော၊သူ။ ဒုဋ္ဌာ ပညာ တေသန္တိ ဒုဋ္ဌပညာ၊ နဋ္ဌပညာ-တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၁။၁၉၄။

နဋ္ဌပယောဂ (တိ) [နဋ္ဌ+ပယောဂ] ပျက်စီး သော – ပြဿုဂ် – ဥဒါဟရဏ်–ပုံစံ–ရှိသော (ဂါထာ စသည်)။ တရင်ဝတ္ထာဒီနိ ဥစ္စာရဏ-ဝိဓာနာနိ နဋ္ဌပယောဂါနိ။ ဝင်ရ။၅၂၂။

နဋ္ဌပုတ္တ (တိ) [နဋ္ဌ+ပုတ္တ။ (နမုပုတ္တြ-သံ)] ပျောက်ဆုံး – ဆုံးရှုံး – ရှာမတွေ့ – သော သားရှိသော၊ သား ပျောက် သော၊ သူ။ အမ္ဘော နဋ္ဌပုတ္တ ပုရိသ ...။ ဝေ နဋ္ဌပုတ္တောဝ ပုတ္တံ....ပဋ္ဌလဘိတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၆၈။

နဋ္ဌဖာလ (တိ) [နဋ္ဌ+ဖာလ] ပျောက်ဆုံး– ဆုံးရှုံး – သော – ထယ်သွား–ထွန်သွား– ရှိသော၊ ထယ်သွား – ထွန်သွား – ပျောက် သော၊သူ။ တေသာ နဋ္ဌဖာလသာ ဖာလံ.... နဋ္ဌဖာလော စ ဖာလံ ပဋ္ဌလဘိတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၆၈။

နဋ္ဌမန (တိ) [နဋ္ဌ+မန] ပျက်–သတိကင်းလွတ် –သော စိတ်ရှိသော၊ စိတ်ပျက်သော၊ (မျက် စိလည်, လမ်းမှားသော) သူ။ နဋ္ဌမနာ-(ဝိမာန။၁၁၆)တိ မဂ္ဂသတိဝိပ္ပ-ဝါသေန နဋ္ဌမာနသာ၊ မဂ္ဂမုဋ္ဌာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁၄။

နဋ္ဌမုဋ္ဌသတိ (တိ) [နဋ္ဌမုဋ္ဌာ+သတိ] ပျက်စီး– လွတ်သော–သတိရှိသော၊ သတိချုတ်ယွင်း ကင်းလွတ်သော၊ သတိပျက်လွင့်သော၊သူ။ ဝိနာသံ ပတ္တိယာ နဋ္ဌာ, ပဋ္ဌိပက္ခေဟိ အဘိ-ဘူတတ္တာ မုဋ္ဌာ စ သတိ ယဿ၊ သော နဋ္ဌမုဋ္ဌသတိ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈၇။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၁။၄၃၃။)

နဋ္ဌလာဘသက္ကာရ (တိ) [နဋ္ဌ+လာဘသက္ကာရ] ယုတ် – လျော့ – နည်းပါး–သော လာဘ်, ပူဇော်သကာရှိသော၊ လာဘ်, ပူဇော်သကာ –ယုတ် – လျော့ – နည်းပါး–သော၊သူ။ လာဘော စ သက္ကာရော စ လာဘသက္ကာရာ၊ တေ နဋ္ဌာ ပဟီနာ တေသန္တိ နဋ္ဌလာဘ-သက္ကာရာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၀။ (–အံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၃။)

နဋ္ဌဝတ္ထု (နာ) [နဋ္ဌ+ဝတ္ထု။ (နမုဝတ္ထု-သံ)] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော ပစ္စည်း ဝတ္ထု။ နဋ္ဌဝတ္ထုသ္မိံ ဝိယ နိဿဋ္ဌိတမ္ဘာဘာဝေပိ အာပတ္တိ ဒေသေတမ္ဘာဝေ။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၃။

နဋ္ဌဝဿိကသာဋ္ဌိက (တိ) [နဋ္ဌာ+ဝဿိကသာ-ဋ္ဌိကာ] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး–သော–မိုးရေ ခံသက်နှံးရှိသော၊ မိုးရေခံသက်နှံး–ပျောက် ဆုံး–ပျက်စီး–သော၊သူ။ အစ္ဆိန္နဝဿိက-သာဋ္ဌိကဿ နဋ္ဌဝဿိကသာဋ္ဌိကဿ ဝါ နဂ္ဂဿ နဟာယတော ဒုက္ကဋေန အနာပတ္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၀။

နဋ္ဌသံဝရ (တိ) [နဋ္ဌ+သံဝရ] ပျက်သောစောင့် စည်းမှု ရှိသော၊ စောင့်စည်းမှု–ပျက်–မရှိ –သော၊ မစောင့်စည်းသော၊သူ။ ဘိန္နသံဝ-ရတ္တာတိ နဋ္ဌသံဝရတ္တာ၊ သံဝရာဘာဝတော-တိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၆၆။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၀၆။

နဋ္ဌသညာ (ထိ) [နဋ္ဌာ+သညာ] (၁) ပျောက် ဆုံး–ပျက်စီး–ဏ်ဟု (ဖြစ်သော) အမှတ် 'သညာ'။(တိ)(၂)ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး– ဏ်ဟု အမှတ်'သညာ'ရှိသော၊ ပျောက်ဆုံး– ပျက်စီး–သည်ဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ (၁) အောက်ပုဒ်ကြည့်။ (တိ)(၂) အနဠေ နဋ္ဌ-သညာ။ ဝိ၊၂။၃၂၀။

နဋ္ဌသည် (တိ) [နဋ္ဌသညာ+ဣ] ပျောက်ဆုံး၏–မရှိတော့–ဟု အမှတ် 'သညာ' ရှိသော၊ ပျောက်ဆုံး၏ – မရှိတော့ – ဟု မှတ်ထင်သော၊သူ။ အနဋ္ဌေ နဋ္ဌသညီ (ဝိ၊၁။၂၉၆)တိ အတ္ထနော စီဝရေန သဲ့ခ်ိ ဗဟူနိ အညေသံ စီဝရာနိ ကေတော ဌပိတာနိ စောရာ ဟရန္တိ။ တတြေသ အတ္ထနော စီဝရေ အနဋ္ဌေ နဋ္ဌ-သညီ ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅။ (–ဝိ၊၁။ ၃၀၂။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။၂၀၆။)

နဋ္ဌသလာကာ (ထီ) [နဋ္ဌာ + သလာကာ] ပျောက်ဆုံး–ပျက်စီး – သော – စာရေးတံ–မဲ–တံ–လိပ်–လက်မှတ်။ သော စေ နဋ္ဌသ-လာကာ မဟာထေရဿ ဝါ အတ္ထနော ဝါ ပါတေတ္မာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၀၁။

နဋ္ဌသေသစီဝရ (တိ) [နဋ္ဌ+သေသ+စီဝရ] ပျောက်ဆုံး – ပျက်စီး– သော သက်နှံးမှ–ကြွင်း–ကျန်–သော သက်နှံးရှိသော၊သူ။ နဋ္ဌစီဝရ (၂)-ကြည့်။

နဋ္ဌဿတိ (တိ) [နဋ္ဌာ+သတိ] (က) ပျောက်–ပျက် – ကင်း – လွတ်–သော သတိရှိသော၊ သတိ–ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ်–သော၊ သတိမရှိသော၊ သူ။ (ခ) အမှတ်မရ – မအောက်မေ့–နှိုင်သော သတိရှိသော၊ သတိ မေ့လျော့သော၊သူ။(က)မုဋ္ဌာ သတိ ဟေ-သန္တိ (ဟေဿာတိ) မုဋ္ဌဿတိ (မုဋ္ဌဿတိ)၊ နဋ္ဌဿတိတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၄။ သာရတ္ထ၊၃။၂၄၀။ နဋ္ဌဿတိနော သတိဝိရ-ဟိတာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ မုဋ္ဌဿတိတိ ဘတ္တ-နိက္ခိတ္တကာကော ဝိယ နဋ္ဌဿတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၇၈။ နဋ္ဌဿတိနံ ဝိဿဋ္ဌဿတိနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၈။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၁၃။) (ခ) နဋ္ဌဿတိ (မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂)တိ အလဒ္ဓ-မာနဿတိ၊ ပစ္ဆယဝေကလ္လေန ဝိဇ္ဇမာနာယပိ သတိယာ သတိကိစ္စံ ကာတုံ အသမတ္ထတာယ ဝေ ဝုတ္တံ။ မ၊ဋ္ဌိ၊၁။၂၁၆။

နဋ္ဌဿ(သ)တိတာ (ထီ) [နဋ္ဌဿ(သ)တိ+တာ] ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ်–သော သတိ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ပျောက်–ပျက်–ကင်း–လွတ် –သော သတိရှိခြင်း၊ သတိ–ပျောက်–ပျက် –ကင်း–လွတ် –ခြင်း၊ သတိ–မေ့လျော့–မရှိ–ခြင်း။ နဋ္ဌဿတိတာယ အသတိယော။ ဇ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၄၀။ ဘတ္တဋ္ဌာနဿ အသရဏေန ကာကဿ နဋ္ဌသတိတာ ပညာယတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၄၀။

နဋ္ဌာယိက (တိ) [နဋ္ဌ+ဏိက။ ရူ။၃၇၄။ မောဂ်၊ ၄။၁၄။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၆၄။] (ဥစ္စာ) ပျောက်ဆုံးခြင်း – ၌ – နှင့် – ယှဉ်–ရှိ – သော၊ ပျောက်ဆုံးသော၊သူ။ (က) ဥစ္စာပျောက်ပျက်သော။ (ခ) နွားပျောက်ကိုရှာသော၊ သူ။ (ဂ) ပုရိသော နဋ္ဌာယိကော သဗ္ဗသော-သက် ဂဟေတ္မာ ဇနဿ ပရိဒီပေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၄။ (ခ) ဒေဝဒတ္တော မနုဿော အဟော-သိ ပဝနေ နဋ္ဌာယိကော။ မိလိန္ဒ။၁၉၈။

နတံဒဠ္ဌဝဂ္ဂ (ပု) [နတံဒဠ္ဌ+ဝဂ္ဂ] နတံဒဠ္ဌဝဂ်။ (ယင်းသည် ဒုကနိပါတ်ဇာတ်အဋ္ဌကထာတွင် ၆-ခုမြောက် ဝဂ်ဖြစ်လေသည်၊ ယင်း၌ အဖွင့် ဇာတ်ဝတ္ထုပေါင်း ၁၀-ခုပါရှိသည်။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂-၁၅၀။) နတံဒဠ္ဌဝဂ္ဂေါ ဆဋ္ဌော။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၀။

နတ (တိ) [နမု+တ။ နမ+တ္ထ။ ထောမ။ (နတ-သံ၊ ဏတ-ပြာ)] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–သော။ (၂) တဏှာ။ (၃) နတဓာတ်။ (ကောက်–ကွေး–သော၊ ရပ်နေ သော၊ နစ်မြုပ်သော၊ ကောက်ကျစ်သော။ P.S.D.။) (ခ) တေန တေနေဝ နတောဝ-(စူဋ္ဌနီ။ ၂၁၉)တိ ယေန ယေန ဒိသာဘာဂေန ဗုဒ္ဓေါ၊ တေန တေနေဝါဟမ္ပိ နတောဝ၊ တန္ဒိန္ဓော တပ္ပေါ်ကောတိ ဒဿေတိ။ စူဋ္ဌနီ၊ ဋ္ဌ။၈၅။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၈။ ၀ဇိရ။၃ ၂ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။

၂၀။) (၂) အနတ (သံ၊ဌိ၊ ၂။၃၇၇)-ကြည့်။ (၃) နတ ဂတ္တဝိနာမေ။ ရှု။ဖ၂၃။ နီတိ၊၀။ ၂၂၅။ဝေန်၊ဌိ။၁၀၀။နတောဒ ဒီ ဂတ္တဝိကွေ့ပေ။ ဓာတုတ္ထ။၂၀၉။

နတကာယ (တိ) [နတ+ကာယ] ညွှတ်–ကိုင်း–သော ကိုယ်ရှိသော။ တပ္ပေါ်ဏသာတိ တသ္မိ နတကာယသ္မ၊ မဟာနိ၊ဌ။၂၂၇။

နတင် (တိ) [နတ+အင်။ (နတအံ-သံ)] ညွှတ်–ကိုင်း–သော ကိုယ်အင်္ဂါရှိသော။ အပုစ္ဆိ ဝေဒေဟမုနိ နတင်္ဂါ။ အပ၊၁။၈။ နတင်္ဂါ ဒဏ္ဍာဒုတိယာ။ အပ၊၂။၂၂ဖ။ ထေရီ၊ဌ။၁၃၇။ အာယသ္မာ အာနန္ဒော နတင်္ဂါ နမနကာယင်္ဂါ အဉ္ဇလိကော ဟုတ္ဝာ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၄၂။

နတစိတ္တ (တိ) [နတ+စိတ္တ] ညွှတ်–ကိုင်း–သော စိတ်ရှိသော၊သူ။ တန္နိန္နသာဘိ တသ္မိ နတစိတ္တသ္မ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၂၇။

နတဇောဏုက (တိ) [နတ+ဇောဏု+က] ညွှတ်–ကိုင်း–ကွေး–ကောက်–သော–ပုဆစ်–ဒူး–ရှိသော၊ ဒူးဆစ်– ကွေး– ကောက်–သော၊သူ။ ခဏ္ဍောတိ နတဇောဏုကော ဝါ ဘိန္နဇဏ္ဍော ဝါ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၂။

နတမုခ (တိ) [နတ+မုခ] (အောက်သို့)ညွှတ်ဇသောမျက်နှာရှိဇသော၊ မျက်နှာငုံ့ထားသော၊ သူ။ သာ ဂဏိကာ လဇ္ဇာဝ နတမုခါ ထေရေ ဂါရဝံ ပစ္စုပဋ္ဌပေတ္ဝာ။ ထေရီ၊ဌ၊ ၂။၄ဂ၉။

နတရမာန (တိ) [နတ+တရမာန] မဆော မလျင်–ဖြည်းနှေး–အလျင်မလို–သော၊ သူ။ အတရမာနောတိ နတရမာနော။ ဂိသုဒ္ဓိ၊ ဌီ၊၁။၁၂။

နတသခါရ (ပု) [နတ+သခါရ] (အာရုံ၌) ညွှတ်တတ်ဇသော သခါရ (ပေါင်းစုပြုပြင်အပ်သော တရား)။ တတ္ထ တဇ္ဇော နတသခါရ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၂၄၃။

နတိ (ထိ) [နမု+တိ။ နီတိ၊ ၀၁။၁၃၃။ (နတိ-သံ)] (ရှုပါရုံ စသည်၌) ညွှတ်တတ်သောတရား၊ တဏှာ။ ပဿဒ္ဓိယာ သတိ နတိ နု ဟောတိ။ မ၊၃။၃၁၀။ သံ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဥဒါန။ ၁၇ဇ။ နေတ္တိ။၅၅။ နတိ (မ၊၃။၃၁၀)တိ တဏှာနတိ(တဏှာ၊သီ၊သျှာ)။ မ'ဌ၊၄။ ၂၃ ၂။ နတိ(သံ၊၁။ ၂ဇ၆)တိ တဏှာ။ သာ ဟိ ဝိယ-ရှုပေသု ရှုပါဒီသု နမနဋ္ဌေန "နတိ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဖ၇။ နတိယာတိ တဏှာ-နတိယာ။ သံ၊ဌ။၃။၁ဇ။ နတိ (ပ၊ဇ)—သံ၊၁။ ၂ဇ၆။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃ ၂။ ဥဒါန၊ဌ။၃ဖ၀။ မ၊ဌီ၊ ၃။၄ ၂၁။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၈ဂ။ နတိယာ (သ၊ဇ) —သံ၊၁၊ ၂ဇ၆။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃ ၂။ ဥဒါန၊ဌ။၃ဖ၀။ မ၊ဌီ၊၃။၄ ၂၁။

နတိဌဘဒ္ဒန္တိက (တိ) [နု+တိဌ+ဘဒ္ဒန္တ+ဏိက။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၇ဖ၄။] အရှင်ကောင်း ရပ်ပါဦးလေ့ဟု ဆိုအပ်သည်ရှိသော်–မရပ်–ရပ်ခြင်း အစီအရင်ကို မကျင့်တတ်–သော၊အရှင် ဘုရား ရပ်ပါဦးလေ့ဟု ဆိုသူ၏ ဆွမ်းကို လက်မခံသော၊ သူ။ နတိဌဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ ၁။၁၅၂။ ဒီ၊၃။၃၃။ မ၊၁။၁၁၁။ အံ၊၁။၃၀၀၊ ၅ ၂ ၂။ အဘိ၊ပု။၁ဖ၃။ မဟာနိ။၃ ၂ ၂။ "တေနဟိ တိဌ ဘဒ္ဒေ (ဘဒ္ဒန္တေ)"တိ ဝုတ္တောပိ နတိဌတိတိ နတိဌဘဒ္ဒန္တိကော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂ဇ ၂။ မ၊ဌ၊၁။၃ဂ၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၅။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ဂ၁။ မဟာနိ၊ဌ။၃ ၂ဇ၊ ၃ဂ၀။ နဟေဘဒ္ဒန္တိက (ဒီ၊ဌီ၊၁။၃ ၂ ၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃ ၂ ၄။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၁ဇ) နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နတ္ထံ (ဗျ) [သတ္တမျန္တနိပါတ်။ ရှု၊နှ၁။၃ ၃ ၄။ ရှု၊ ဌီ၊နှ၁။ဂ ၂။ ဝေန်။ဝေန်၊ဌီ။၁ ၃ ၄ ၂။ (နတ္ထံ-သံ၊ ဏတ္ထံ-ပြာ)] ညဉ့်၊ညဉ့်၌။ (စိန္တာမဏိ-၌ နပုံလိင်ဟု ဆိုသည်။) တဏှာကွယ် နတ္ထမဟာ-ဘိပဿာ (သုတ္တနိ။ ၄ ၄ ၀။ စူဠနိ။ ၁ ၂) တိ ရတ္တိနိ၀ံ နိမ္ဗာနံ ဝိဘူတံ ကတ္ဝာ ပဿ။

သုတ္ထနိုး၊ဌ၊ ၂။၃၀၈။ စူဌနိုး၊ဌ။ ၂၇။ နတ္ထမ် နိုဂိ ရာတြော်။ စိန္ဓာမဏိ။

နတ္ထ (တိ) [နဇ+တ။ (နဇ+ဣ။ P.S.D.။ နတ္ထ-သံ)] နိုမြန်းသော။ (ရှက်ကြောက်သော၊ ဟိရိသြတ္ထပ္ပရှိသော၊ ညဉ့်။)နတ္ထံ ရတ္ထာ မာလာ ယဿ။ ဓာန်၊ဌီ။၅၆၇။

နတ္ထက (ပု) [နတ္ထ+က] မြေးငယ်။ ဣဒါနိ မယ္ဟံ နတ္ထကော ဗာရာဏသိယံ ရဇ္ဇံ ကာရေ-တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၉၉။

နတ္ထန (နဉ) [နတ+ယု။ (နတ်နိ-သံ၊ ဏတ္ထဏ-ပြာ)] ကိုယ်ကို – ညှတ် – ကိုင်း – ယိမ်းနွဲ့ – ခြင်း၊ ကခြင်း။ နတ္ထနံ လာသနံ ဘဝေ။ ဓာန်။၁၀၀။ နတ ဂတ္ထဝိနာမေ၊ နတိယတေ နတ္ထနံ။ ဓာန်၊ဌီ။၁၀၀။

နတ္ထမာလ (ပု) [နတ္ထ+မာလာ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ ဌီ။၅၆၇။ (နတ္ထမာလ - သံ၊ နတ္ထမာလ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] သင်းဝင်ပင်။ (ကျဲတင်ညင်းပင်၊ ကလိန်ဖြူပင်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။ [သစ်ပင်အထူး (သင်းဝင်ပင်) စွန်ပလုံပင်။ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဓာန်)။ နတ္ထမာလန္တိ ကရဏ္ဍံ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၂။ နတ္ထမာလန္တိ ကရဏ္ဍိ။ (ကရဏ္ဍေ၊က)။ ဝဇိရ။၃၂၀။

နတ္ထမာလကသာဝ (ပု၊ နဉ) [နတ္ထမာလ+ကသာဝ] သင်းဝင်ဖန်ရည်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ...ဖဂ္ဂဝကသာဝံ နတ္ထမာလကသာဝံ။ ဝိ၊၃။၂၉၂။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၀၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၉၆။

နတ္ထု (ပုဃ) [နတ+ရိတု။ နိတိ၊ ပဒ။ ၂၆၄။ ဓာန်၊ဌီ။၂၄၇။ ဓာန်၊ သူစိ။၂၈၈။ (နတ်-သံ၊ နတ္ထု - အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဏတ္ထိအ, ဏတ္ထု-ပြာ၊ မုနုဗုရာ-သီဟိဠ)] မြေး။ (က) မြေးယောကျ်ား၊ မြေးထီး။ (ခ) မြေးမိန်းမ၊ မြေးမ။ ဣဒ္ဓေယျာသိ တုံ ဝိသာခေ.... တာ-ဝတိကေ ပုတ္တေ စ နတ္ထာရော စ။ ဥဒါန။ ၁၉၀။

နတ္ထာ (ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၇၆။ အံ၊ဌီ၊ ၂။၃၇၁။ နတ္ထာရော (ပ၊ ၇) —ဇာ၊ ၂။၃၇၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၄။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၃၇၀။ နတ္ထာရေဟိ (ပု၊ထီ၊တ၊ဗ) —ဥဒါန။ ၁၉၁။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၅။ (က) နတ္ထာ(ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၆၁)တံ ပုတ္ထပုတ္ထော။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၃၂၂၀။ နတ္ထာ (ပု၊ပ၊ဧ)—ဝိ၊၃။ ၂၁၃။ ဇာ၊၁။၁၇၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၇၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၇၊၃၉၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၁။ မ၊ ဌ၊၁။ ၂၉၉။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၉၊ ၃၉၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၅။ ပေတ၊ဌ။ ၂၃။ အပ၊ဌ၊၁။ ၁၀၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၀ ၂၊၁၃၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၇၊ ၂ ၄၁။ နတ္ထာရံ (ပု၊ဒု၊ဧ) —ဝိ၊၃။ ၂၁၃။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄။ နတ္ထာ (ပု၊ ဆ၊ ဧ) —ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၀၅။

(ခ) ဝိသာခါယ မိဂါရမာတုယာ နတ္ထာ ကာလကံတာ ဟောတိ (ဥဒါန။ ၁၉၀)တိ ဝိသာခါယ မဟာဥပါသိကာယ ပုတ္ထသ္မိတာ ကုမာရိကာ ကာလကံတာ ဟောတိ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၄။ နတ္ထာ (ထီ၊ပ၊ဧ)—အပ၊ဌ၊ ၁။၁၃၅။ နတ္ထာယ (ထီ၊တ၊ဧ) —ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀ ၂။ နတ္ထာယ (ထီ၊ စ၊ ဧ) —အပ၊ဌ၊၁။ ၁၃၆။ နတ္ထာယ (ထီ၊ဆ၊ဧ) —ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။

နတ္ထုမီတု (ထီ) [နတ္ထု+မီတု] မြေး၏ သမီး၊ မြစ်မိန်းကလေး။ ဘဂ္ဂေ မမ နတ္ထုမီတရံ ပိဌမီတလိကံ ဥဒ္ဒိဿ ဒါနံ ဒါတုကာမော။ ပေတ၊ဌ။၁၅။

နတ္ထဌ (ပု) [နတ္ထိ+အတ္ထ] မရှိခြင်း–အနက်-သဘော။ အတ္ထဌော နတ္ထဌော (အဘိ၊က။ ၁၂၄–၅)တိ အတ္ထိသဘာဝေါ နတ္ထိသဘာ-ဝေါ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၅ ၂။(–အနုဋီ၊၁။၁ ၉၃။)

နတ္ထိ (ဗျ) [ကေဝုစ် ဗဟုဝုစ် နှစ်မျိုးရသော နိပါတ်ပုဒ်။ (အတ္ထိနှင့် နိတိ၊ ပဒ။ ၃ ၉ ၆–ဇ-ကြည့်)။ (အဘာဝသူစက အဗျယ - ပြာ၊

ဝေန်။ နာသ္တိ-သံ၊ ဏတ္ထိ-ပြာ)] (၁) မရှိ။ (၂) မရှိကုန်။ (၃) ထင်ရှား မရှိသည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောသတ္တိ၊ နတ္ထိ ပစ္စည်း။ (၁) နတ္ထိ ဒိန္နံ။ ဒီ၊၁။၅၁။ ဒီ၊၃။ ၂၂၀။ မ၊၁။၃၅၆။ မ၊၂။ဖ၃၊၁၀၂။ မ၊၃။၇၂။ ၉၉၊၁၁ဖ။ သံ၊၂။၁ဖ၉။ အံ၊၃။၄၇၄။ အဘိ၊ ၀။၂ဖ၃။ ပဋ္ဌိသံ။၂၃ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၅။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁ဖ၄။ နတ္ထိ နိ သန္တိ နိ သံဝိဇ္ဇတိ နုပလဗ္ဘတိ။ မဟာနိ။၄၀၊ဖ၀၊၇၃၊၇၀။ (–ဒီ၊ ၁။၅၀။ ဒီ၊၃၊၁၁၁။ ဇာ၊၁။၂၃၊၃၂၊၂၃၃။ စူဋ္ဌနိ။၁၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၀၀၊၉၄၊၁၀၁၊၂၃၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၃၊၀၃၊၀၁၄ဖ၊ ၁ဖ၀၊ဝ၁ဖ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၊၁၄၄၊၃၁၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၁၊၂၃၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁ဋ္ဌ၊၁ဋ္ဌ၊ ၂ဋ္ဌ၁။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၃ဋ္ဌ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၁ဖ။) (၂) နတ္ထိ လောကေ သမဏပြောဟ္မဏာ။ ဒီ၊၁။ဋ္ဌ၁။ ဒီ၊၃။ ၂၂၀၊ ၂၄၉။ မ၊၁။၃ဋ္ဌ။ မ၊ ၂။ဖ၃၊၁၀၂။ မ၊၃။ဋ္ဌ ၂။ ၉၉၊၁၁ဖ။ သံ၊ ၂။၁ဖ၉။ အံ၊၃။ဋ္ဌ၉၁။ အဘိ၊ ၀။ ၂ဖ၃။ အဘိ၀ိ။ဋ္ဌ၀ဖ။ နတ္ထိ နိ သန္တိ နိ သံဝိဇ္ဇန္တိ နုပလဗ္ဘန္တိ။ မဟာနိ။၃ဋ္ဌ၀။ (– ပဋ္ဌိသံ။ဋ္ဌ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဋ္ဌ၊။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁ဖ။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂ဋ္ဌ။) (၃) နတ္ထိယာ တိဏိ။ ပဋ္ဌာန၊၁။ ၂၀–၉။ နတ္ထိပစ္စယ-လည်း ကြည့်။

နတ္ထိက (တိ) [နိ+အတ္ထ+ဏက။ (ဏတ္ထိအ-ပြာ)] (၁) တမလွန်လောက မရှိဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူ။ (၂) တမလွန် လောက မရှိဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူရှိသော၊ သူ။ (၃) ကံ, ကံ၏အကျိုး မရှိဟူသော အယူရှိ သော၊သူ။ (၄) ဒါန စေတနာ၏ အကျိုး စသည် မရှိဟူသော အယူရှိသော၊သူ။ (၁) နတ္ထိကဒဿန, နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ-ကြည့်။ (၂) ယာ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ၊ သာ နတ္ထိကာ ဒိဋ္ဌိ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၀ဖ။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၁၉။) (၃) နတ္ထိကော ဟောတိ ရောသကော။ သံ၊၁။ဖ၉။ (၄)"နတ္ထိ ဒိန္နံ"နှင့် ဝဒန္တော နတ္ထိကော ဒါနသာ ဖလံ ပဋ္ဌိက္ခိပတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၅၅။ (–သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၁။ မူသဋ္ဌီ၊၁။ ၂ဖ။)

နတ္ထိကဒဿန် (နိ) [နတ္ထိက+ဒဿန။(နာသ္တိက-ဒဂိန-သံ)] နတ္ထိကအယူ၊ (တမလွန်လောက) မရှိဟူသော အယူ။ ဥစ္ဆေဒအယူ။ "နတ္ထိ ပရောလောကော"တိ နတ္ထိကဒဿနဝသေန သမ္မာဒဿနဝသေန ဝါ ပုစ္ဆာ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၁ဖ၄။

နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ (ထီ) [နတ္ထိက+ဒိဋ္ဌိ။ (နာသ္တိကဒ္ဒိမိ-သံ)] (၁) နတ္ထိကအယူ၊ ဒါန စေတနာ၏ အကျိုး စသည် မရှိ ဟူသော–အယူမှား–အမြင်မှား။ (ထီ) (၂) နတ္ထိက အယူရှိသော၊ ဒါန စေတနာ၏အကျိုးစသည်မရှိ ဟူသော –အယူမှား–အမြင်မှား–ရှိသော၊သူ။ (၁) ဣမာသု ပန တီသု ဒိဋ္ဌိသု နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ ဝိပါကံ ပဋ္ဌိဗာဟတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၀၅။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"နှင့်-အာဒိနာ နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ အကိရိယဒိဋ္ဌိ အဟေ-တုကဒိဋ္ဌိဟု ဂဏှာပေန္တိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၀။ (–ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ဖ၉။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၂၀။ ၀ဇိရ။ ၅ဋ္ဌ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃ဋ္ဌ၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၅ဋ္ဌ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ဋ္ဌ၀။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၇၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၂၂၂။) (တိ) (၂) နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ ကဒရိယော ပါပ-ဓမ္မော။ ဝိမာန။၁ဋ္ဌ၊၁ဋ္ဌ၃။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၂၀။ နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ (သုတ္တနိ။ ၃၁ဖ)တိ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"နှင့်-အာဒိ ဒသဝတ္ထုက မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ သမန္နာဂတာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၃။

နတ္ထိကဒိဋ္ဌိက (တိ) [နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ+က။ (နာသ္တိက-ဒ္ဒိမိက-သံ)] နတ္ထိက အယူရှိသော၊ သူ။ နေပါလကော နာမ သေဋ္ဌိ အဟောသိ အဿဒ္ဓါ အပ္ပသန္နော ကဒရိယော နတ္ထိက-ဒိဋ္ဌိကော။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂ဋ္ဌ၃ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၅ဋ္ဌ။)

နတ္ထိကဝါဒ (ပု) [နတ္ထိက+ဝါဒ။ (နာသ္ထိက-ဝါဒ-သံ၊ ဏတ္ထိအဝါယ ပြာ)] (၁) နတ္ထိက-အယူ၊ တမလွန်လောက စသည် မရှိ ဟူသော အယူ။ (တိ)(၂) နတ္ထိကအယူရှိသော၊(က) တမလွန်လောက စသည် မရှိ ဟူသော (ဥစ္ဆေဒ) အယူရှိသော၊ သူ။ (ခ) ဒါန စေတနာ၏ အကျိုးစသည် မရှိဟူသော အယူ ရှိသော၊ သူ။ (၁) နတ္ထိ ပရောလောကောတိ-အာဒိဝစနတော နတ္ထိကဝါဒေါ ဥစ္ဆေဒဝါ-ဒေါ အန္တောဂဓော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၊ (–သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၄။ မ၊ဋီ၊၃။၅၂။) (တိ) (၂) ဒုဿီလော ပုရိသပုဂ္ဂလော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ နတ္ထိက-ဝါဒေါ။ မ၊၂။၆၅။ အလာဘီ စ ကော ပရလောကံ နေ ဇာနာတိတိ နတ္ထိကဝါဒ-ဝသေန။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၇၊ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၄'။) (ခ) ယေပိ တေ ဘိက္ခဝေ အဟော-သုံ....နတ္ထိကဝါဒါ။ မ၊၃။၁၂။ သံ၊၂။၆၀။ အံ၊၁။၃၄၀။ အဘိ၊က။၁၃၃။ နတ္ထိကဝါဒါတိ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣစ္စာဒိဝါဒိနော။ မ၊ဋီ၊၄။၉၆။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၀၉။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣစ္စာ အာဒိဂဟဏ-တော နတ္ထိကဝါဒါ။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၅၇။ "နတ္ထိ ဒိန္နံ"ဣစ္စေဝမာဒိကော နတ္ထိကဝါဒေါ။ မူလဋီ၊ ၁။၁၆၄။ နတ္ထိကဝါဒေါ (ပုပ၊၉) —မ၊ဋီ၊ ၃။၀၇။ ပေတ၊ဋီ။၂၀၀။ နတ္ထိကဝါဒါ (ပုပ၊ ၈) —မ၊ဋီ၊၃။၀၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇၀။

နတ္ထိကဝါဒီ (တိ) [နတ္ထိက+ဝဒ+ဏီ။ (နာသ္ထိ-ကဝါဒိန်-သံ၊ ဏတ္ထိကအာဝါဒိ,ဏတ္ထိအဝါဒ-ပြာ။)] နတ္ထိကအယူရှိသော၊ ဒါနစေတနာ၏ အကျိုး မရှိ စသော အယူကို–ပြောဆို–တတ် –လေ့ရှိ–သော၊သူ။ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိတိ နတ္ထိကဝါဒိ အဟေတုကဝါဒိ အကိရိယဝါဒီ။ ဒီ၊ဋီ ၃။၂၁၀။ အံ၊ဋီ၊၃။၁၀၇။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၂၅။ သာရတ္ထ၊၃။၃၇၇။ (–ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၅၄။ အံ၊ဋီ၊ ၃။၁၀၇။)

နတ္ထိကာလ (ပု) [နတ္ထိ+ကာလ](၁)(ဘဏ္ဍာ) မရှိရုအခါ။ (၂) (လေ)–မရှိရု–မတိုက်-ရု–အခါ။ (၁) ဘဏ္ဍဿ နတ္ထိကာလေ ကတပယောဂတ္တာ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ (၂) ဝါ-တဿ နတ္ထိကာလေ ပယောဂဿ ကတတ္တာ အဝဟာရော နတ္ထိ။ ဝင်ရ။၁၃၀။

နတ္ထိတာ (ထီ) [နတ္ထိ+တာ။ နတ္ထိယာ ဘာဝေါ နတ္ထိတာ။ နိတိ၊သုတ္တ။၅၃၆။ (နာသ္ထိတာ-သံ)] (၁) မရှိသည်၏အဖြစ်။ (၂) တမလွန်-လောက မရှိသည်၏ အဖြစ် (ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ)။ (၃) ထင်ရှားမရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူး-ပြုတတ်သည်၏ အဖြစ်။ (၁) ဌာနာစာဝ-နဿ နတ္ထိတာယ ဒုက္ခဋ္ဌံ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ တေသဿ ကုလာဝကေ ကဿစိ အတ္ထိတံ ဝါ နတ္ထိဘံ ဝါ ဇာနာဟိ။ ဇာ၊ဋီ၊၅။၁၁၄။ (– ဝိ၊ဋီ၊၂။၂၅၅၊ ၂၇၆။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၇၅။ သံ၊ ဋီ၊၃။၅။ အံ၊ဋီ၊၂။၂၇။ အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၃။ အဘိ၊ဋီ၊၃။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၃၅၀။ သုတ္တနိ-ဋီ၊၁။၃၅။ အပ၊ဋီ၊၂။၁၃၇။ ဝင်ရ။၁၂၉၊၁၄၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၇။ ကခ်ီ၊ဋီ။၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၄၀၁ – ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၂၁၇။) (၂) ယာ လောကေ နတ္ထि-တာ (သံ၊၁။၂၅၇) တိ သခ်ိရလောကေ နိဗ္ဗတ္တေသု ဓမ္မေသု ပညာယန္တေသ္မေ ယာ နတ္ထိတိ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ၊ သာ နဟောတီတိ အဓိပ္ပာ။ နတ္ထိတန္တိ ဥစ္ဆေဒံ။ သံ၊ ဋီ၊၂။၃၁။ နတ္ထိတာတိ ဥစ္ဆေဒဝါဒေါ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၂၃၉။ (–အဘိ၊ ဋီ၊၂။၄၄၀။ ပဋိသံ၊ဋီ၊၂။၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၅၃။ မ၊ဋီ၊၃။၂၃၂။) (၃) နတ္ထိတာ စ နိဗ္ဗေဓ-နန္တရာ သုညတာ။ မူလဋီ၊၃။၁၇၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။၂၀၀။

နတ္ထိတာဒဿန (နပုံ) [နတ္ထိတာ + ဒဿန။ (နာသ္ထိတာဒရိန-သံ)] မရှိသည်၏အဖြစ်ကို

ပြခြင်း။ "နဋ္ဌကာယပ္ပသာဒ" နှင့် ဝစနံ ဥပါဒိ-
နွဘာဝဿ နတ္ထိတာဒဿနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။
ဂဂ။

နတ္ထိမမ္မ (ပု) [နတ္ထိ+ဓမ္မ။ (နာတ္ထိမမ်-သံ)]
ထင်ရှားမရှိသော သဘောတရား။ တေန ဟိ
ဘန္တေ နာဂသေန တုမ္မေ နတ္ထိမမ္မံ နိဗ္ဗာနံ
အပဒိဿထ။ မိလိန္ဒ။ ၂၆၂။

နတ္ထိပစ္စယ (ပု) [နတ္ထိ+ပစ္စယ] ထင်ရှားမရှိ
သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူး ပြုတတ်သော
သတ္တိ၊ နတ္ထိပစ္စည်း။ (မိုက်မှောင်ဖြစ်စေ ငြိမ်း
သေလေပြီး ဆီမီးပုံသွေး ဖြစ်ခွင့်ပေးရ၍ ကျေး
ဇူးပြုခြင်း လက္ခဏာရှိသော တရား။ ပရမတ္ထ၊
၂။၃၇၉။ ရဟန္တာတို့၏ စုတိကြဉ်သော ရှေး
ရှေးသောစိတ် ဂ၉, စေတသိက် ၅၂-ပါးသည်
နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စည်းတရား ဖြစ်သည်၊
ရဟန္တာတို့၏ စုတိစိတ်နှင့်တကွ နောက်
နောက်သောစိတ် ဂ၉, စေတသိက် ၅၂-ပါး
သည် နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန်ဖြစ်သည်၊ စိတ္တ-
ဇရူပ်, ပဋိသန္ဓေကမ္မဇရူပ်, ဗဟိဒ္ဓရူပ်, အာ-
ဟာရဇရူပ်,အသညသတ်ကမ္မဇရူပ်,ပဝတ္တိကမ္ม-
ဇရူပ်သည် နတ္ထိပစ္စည်း၏ ပစ္စနိက်ဖြစ်သည်။
၃-ချက်စုကြည့်။) အတ္တနော အနန္တရံ ဥပ္ပဇ္ဇ-
မာနာနံ အရူပဓမ္မာနံ ပဝတ္တိဩကာသဿ ဒါ-
နေန ဥပကာရကာ သမနန္တရနိရုဒ္ဓါ အရူပ-
ဓမ္မာ နတ္ထိပစ္စယောပိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။၁၂၂။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။
ဂ၀ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁ဝ၃။)

နတ္ထိပ္ပဝ (ပု) [နတ္ထိ+ပ္ပဝ] မရှိမုန့်၊ မရှိယု
ပြောဆိုအပ်သော မုန့်။ နတ္ထိပ္ပဝံ မေ အာယ-
ရထ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၆။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၇။ ဓမ္မ၊
ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဂ၅။)

နတ္ထိဘာဝကရ (တိ) [နတ္ထိဘာဝ+ကရ+အ]
မရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြုတတ်သော။ အဘိန-
န္ဒနာဒီနံ နတ္ထိဘာဝကရော မဂ္ဂေါ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။
ဂ၀။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ဝ၆။

နတ္ထိဘာဝပသဂ် (ပု) [နတ္ထိဘာဝ+ပသဂ်] မရှိ
သည်၏ အဖြစ်ခွဲ–ကပ်ပြီ–လျှင်းပါး–ယုံမှား
–ခြင်း။ စေတနာနံ မိစ္ဆတ္တသမ္ပတ္တိယတာနမ္ပိ
နတ္ထိဘာဝပ္ပသဂ်တောပိ။ ဝဗီရ။၁၅ဂ။

နတ္ထိဘာဝဝိရုဒ္ဓ (တိ) [နတ္ထိဘာဝ+ဝိရုဒ္ဓ] မရှိ
သည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဆန့်ကျင်သော၊ မရှိခြင်းသ
ဘောဖြင့် ဆန့်ကျင်သော။ နတ္ထိဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ
အတ္ထိဘာဝေါ အနိရောဓော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဇ၀။

နတ္ထိသမ္ဘဝ (တိ) [နတ္ထိ+သမ္ဘဝ] ထင်ရှား–မရှိ
–မဖြစ်–သော ဘဝသစ်ရှိသော။ နတ္ထိသမ္ဘဝ-
(ခုဒ္ဒက။ဂ။ သုတ္တနိ။ဥ၁ဂ) နှင့် အဝိဇ္ဇမာနပါ-
တုဘာဝံ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ဝ၆ဂ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၁။

နတ္ထိသမ္ဘတ (တိ) [နတ္ထိ+သမ္ဘတ]မရှိဟု သမုတ်
အပ်သော။ ယံ ဘိက္ခဝေ နတ္ထိသမ္ဘတံ လောဂ-
ကေ ပဏ္ဍိတာနံ။ အယမ္ပိ တံ "နတ္ထိ" တိ ဝဒါမိ။
သံ၊ ၂။၁၁ဂ။

နတ္ထု (ဝိ) [နသ+ထု။ နု သန္ဓိ တောယာတိ
နတ္ထု။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၁၅ဝ။ (နာသယ, နာသီ-
ကာဝ-သီဟိုဋ္ဌ)] (၁) နှာခေါင်း။ (၂)
နှာ။ (၃) နှာနတ်–မှ–ခြင်း။ (၁) နတ္ထု-
တော ဒိန္နံ မုခတော ဥဂ္ဂဠ္ဍိ။ ဝိ၊ဥ။ဥဂ၁။ ယံ
ပန္ဒနံ အဿ နတ္ထုတော ပဝေသေတ္မာ ပါသေ
ပဋိမုဂ္ဂံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁ဂ၇။ (–ဇာ၊ ၂။၁ဂ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၅။၁ဂ၇။) (၂) နတ္ထု ဂလတိ။ ဝိ၊ဥ။ ၂၉ဇ။
ယံ နာသိကာယ ဂဏ္ဍိယတိ၊ တံ နတ္ထု။ သီ၊
ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ဥ၇ဂ။ (၃) နတ္ထုကမ္ม, နတ္ထု-
ကရဏီယ-ကြည့်

နတ္ထုက (နာ) [နသ+ထု+က] နှာနတ်တံ။
နတ္ထုကေ သုဂတေ ဒတ္တာ။ အပ၊၁။ဥ၆ဇ။
(–ဥ၅ဥ။)

နတ္ထုကမ္ม (နာ) [နတ္ထု+ကမ္ม] အောက်ပုန်
နက်ကြည့်။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ နတ္ထုကမ္ม။
ဝိ၊ဥ။ ၂၉ဇ။ နတ္ထုကမ္ม (ဒီ၊၁။၁၁)နှင့် တော-
လေန ယောဇေတ္မာ နတ္ထုကရဏံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။

၉၂။ ဂဟေတ္စာ နတ္ထုကမ္မံ ကာတမ္ပံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၀၇။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၃၃ ၂။ (–ဝိ၊ဌ။ ၃ဂ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၁ ၃။)

နတ္ထုကရဏ (နာ) [နတ္ထု+ကရဏ] နှာနှတ် ခြင်းကိုပြုမှု၊ နှာနှတ်မှု။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နတ္ထုကရဏီ (ထီ) [နတ္ထု+ကရ+ယု+ဣ] နှာနှတ်မှုကိုပြုကြောင်း အတံ၊ နှာနှတ်တံ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ နတ္ထုကရဏီ။ ဝိ၊ဌ။ ၂ ၉ ၆။ (–ဝိ၊ဌ။ ၁ ဝ ၉ ၊ ၃ ၇ ၃။ ကခ်ီ။ ၂ ၂ ၉ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁ ၁ ၃ ။)

နတ္ထုတေလ (နာ) [နတ္ထု+တေလ] နှာနှတ် စရာ ဆီ၊ နှာနှတ်ဆီ။ နတ္ထုတေလံ ပစတိ။ မ၊ဌ၊ ၃ ။ ၄ ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၉ ၉ ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁ ။ ၉ ၇ ။

နတ္ထုဒါန (နာ) [နတ္ထု+ဒါန] နှာဆေးကိုပေး ကြောင်းအတံ၊ နှာနှတ်တံ။ ကတ္တရယဋ္ဌိ ဝေဓ-ကော နတ္ထုဒါနံ ဘိဏ္ဍိဝါလော။ ဝိ၊ဌ၊ ၄ ။ ဂ ဝ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၃ ဝ ၅ ။ (–ကခ်ီ။ ၂ ၆ ၁ ။)

နတ္ထုပါန (နာ) [နတ္ထု+ပါန] နှာနှတ်စရာ ဖျော်ရည်။ ပဋ္ဌိဂ္ဂဟေတ္စာ ဌပိတာဘေသဇ္ဇေဟိ သဒ္ဓိံ ပစိတ္စာ နတ္ထုပါနမ္ပိ ကာတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၁ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁ ဝ ၂ ။

နတ္ထာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+တ္ထာ] ရှိခိုး၍ ဦးညွှတ်၍။ နတ္ထာ ဓမ္မဋ္ဌ ဝိမလံ။ ဝိမတိ၊ ၁ ။ ၁ ။

နတ္ထာန (ကြိ၊ဗိ) [နမု+တ္ထာန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နတ္ထာန တံ သသဒ္ဓမ္မ-ဂဏံ ဂါရဝဘာ-ဇနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁ ။ ၁ ။

နဒတိ (ကြိ) [နဒ+အ+တိ။ နဒ အဗျတ္တသဒ္ဒေ။ နိတိ၊ ၀ ။ ဂ ၄ ။ နဒေါ ဘူစ္ဆ' ဗျတ္တသဒ္ဒေ၊ နဒ္ဒေါ သဒ္ဒမ္ပိ။ ဓာတ္စတ္ထ။ ၂ ၁ ဝ ။ (နဒီ ဓ ဗ္ဗေ။ ကဝိကပ္ပဒုမ။ နာဒ ကေရော။ သီဟိုဠ်)] (၁) ဟောက်၏။ (၂) ကြိုးဝါး – မြွက်ဆို–၏။ (၃) မြည်၏၊ အသံပြု၏။ (၄) အော်–ဟစ် အော်– ကြွေးကြော်–၏။ (၅) ဟိန်း၏။ (၆) ဟောင်း၏။ (၇) တွန်း၏။ (၈) မြည်စေ ၏၊ တီး၏။ (၉) စီးဆင်း၏။

(၁) ဟောက်၏။ တိက္ခတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒတိ။ အ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၂ ။ အ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ၆ ။ အ၊ ၃ ။ ၂ ဂ ၂ ။ သီဟနာဒံ နဒတိ (သံ၊ ၂ ။ ၇ ဝ) တိ တိက္ခတ္တုံ တာဝ အဘိတနာဒံ နဒတိ။ သံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၂ ။ (၂) ကြိုးဝါး–မြွက်ဆို–၏။ ပရိသာ-သု သီဟနာဒံ နဒတိ။ အ၊ ၂ ။ ဂ ၊ ၃ ၆ ၅ ။ ပဋ္ဌိသံ ။ ၃ ၅ ၆ ။ မ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၃ ။ အ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၃ ။ သာရတ္ထ ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၉ ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၄ ၊ ၃ ၆ ၃ ။ သီဟ-နာဒံ နဒတိ (မ၊ ၁ ။ ၉ ၉ ။ သံ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၆ ။ အ၊ ၁ ။ ၃ ၁ ၅ ။ အ၊ ၃ ။ ၂ ဂ ၄) တိ သေဋ္ဌနာဒံ အဘိ-တနာဒံ နဒတိ၊ သီဟနာဒသဒ်သံ ဝါ နာဒံ နဒတိ။ မ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၂ ။ သံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ။ အ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၃ ။ အ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၄ ။ အတိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ဂ ၁ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၂ ။ နဒန္တိ တိ----ဂဇန္တိ။ ထေရ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ဂ ၇ ။ (၃) မြည်၏၊ အသံပြု၏။ နတေသံ ဇာဏု နဒတိ။ အပ၊ ၂ ။ ၆ ၅ ။ နဒတိ သဒ္ဒါယတိတိ နဒီ။ အ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၂ ။ ဘယာ-နကာကာရေန ဝါ နဒန္တိ သဒ္ဒံ ကရောန္တိ။ အပ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ၄ ။ (၄) အော်–ဟစ်အော်–ကြွေး ကြော်–၏။ ဒုက္ခာဘိတုန္နော နဒတိ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၆ ၂ ။ မဟာဇနော ပရိဟာသံ ကရောန္တော သန္ဓိပတိတော နဒတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၉ ။ (၅) ဟိန်း၏။ ဗျဂ္ဃော သူကရေ ဩလောကေတ္စာ မဟာနာဒံ နဒီ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၄ ၅ ။ (၆) ဟောင်း၏။ သွာယံ ဒိတ္ထောဝ နဒတိ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၄ ၅ ။ ဘုဿတိတိ နဒတိ၊ ဘုဘုက္ကတိ သုနခသဒ္ဒံ ကရောတိတိ အတ္ထော။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂ ။ ၃ ဂ ၁ ။ (၇) တွန်း၏။ ဥသဘောဝ မဟိ နဒတိ။ အပ၊ ၂ ။ ၆ ၅ ။ တိက္ခတ္တုံ ဝဿန-တော တယော ကာလေ အနတိက္ကမိတ္စာ နဒတိ နာမ။ ဇာ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၁ ၇ ၆ ။ (၈) မြည်စေ

ဏ်၊ တိုးဏ်။ ဝ၀ဏ္ဏ။ နဒန္တ၊ ဒုန္ဒ၊ဘီ။ ဗာ၊ ၂။ ၂၂၀။ (–ဒုဗ)။ ဗာ၊ဌ၊ဒုဖ(ဧ)။ (ဧ) စီးဆင်းဏ်။ နဒတိ သန္ဓတိတိ နဒီ။ ဥဒါန်၊ဌ။ ၂၅။ သာရ-ဘ္ဘ၊ဒု။ ၁ဒ၂။

နဒတိ—ဒီ၊ဝ၊ဝဖြင့်။ မ၊ ၂။ ၁၅ ၂။ အံ၊ဒု။ ၂၀၂။ သုတ္တနိ။ ဒုဖြ(ဧ)ဌ၁ ၂။ ထေရ။ ၁ဒ၁။ ဗာ၊ ၂။ ၁ဒ၁။ စူဠနိ။ ၄။ မိလိန္ဒ။ ၈၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅(ဧ)။ ဒီ၊ဌ၊ဒု။ ၂၃ဖြ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ဧ၀၊ဝ(ဧ)ဖြ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ဝ။ ၂ဝ၀။ သီ၊ ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ဒုဖြ၊ ဒီ၊ဌ်၊ဒု။ ဖြ၀။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂၀။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၅ ၅ ဒု။ အံ၊ဌ်၊ ၂။ ဝဖြ၅။ ၂ ၂ ဖြ။ အံ၊ဌ်၊ ဒု။ ၄။ မူလဌ်၊ ၂။ ဝ(ဧ)၈။ နဒန္ဓိ—သံ၊ ၂ ဖြ(ဧ)။ သံ၊ဌ ၂ ။ ၁ ၅(ဧ)။ တေရ၊ဌ၊ဝ။ ဒု။ အပ၊ဌ ၂ ။ ဝ၄ ဒု။ ဗာ၊ဌ ၅ ။ ဝ ဒု။ ဗာ၊ဌ ဖြ။ ၂ ၄ ၅ ။ သံ၊ ဌ်၊ ၂ ။ ၂ ဝ ၂ ။ နဒန္ဓ(ဧ)—ဗာ၊ဌ ဖြ။ ၂ ၄ ၅ ။ နဒါဟိ — ဗာ၊ဌ ၂ ။ ၂ ၂ ၄ ။ နဒ၀—မ၊ဝ။ ( ) ၂ ။ နဒေ-ယျ—ဒီ၊ဒု။ ဝ(ဧ)။ နဒီ—ဗာ၊ ၂ ။ ဒု ။ ဝ်ဌ၊ဝ။ ဖြ ။ ။ ။

နဒန္တ၂ (ပုဒ်နှ) [နဒီ+အန္တ] မြစ်၏အဆုံး။ နဒန္တေ (မဟာနိ။၃၇၆) တိ နဒီနံ အန္တေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၄။

နဒန္တိ (ကြို) [နဒ+အ+အန္တိ](၁) ဟောက်ကုန်၏။ (၂) မြည်ကုန်၏၊ အသံပြုကုန်၏။ (၃) အော်– ဟစ်အော်–ကြွေးကြော်–ကုန်၏။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒန္တု (ကြို) [နဒ+အ+အန္တု] (၁) အော်–ဟစ်အော် – ကြွေးကြော်–ကုန်လေ့။ (၂) မြည်စေကုန်လေ့၊ တီးကုန်လေ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒမာန (တိ) [နဒ+အ+မာန။ (ဏဒမာဏ-ပြာ)] (၁) ဟောက်သော။ (၂) မြည်သော၊ အသံပြုသော။ (၁) မနောသိလာ-တလေ နဒမာနာ (နိသိဒမာနာ၊ က) တရု-ဏာသီဟာ ဝိယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၆၀။ (၂) ဥစ္ဆ-နဒမာနာယာ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅)တိ ဥစ္ဆ ကတ္တာ သဒ္ဒံ ကရောန္တိယာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၀၈။ နဒ-မာနာ သဒ္ဒံ ကုရုမာနာ ဂစ္ဆတိတိ စန္ဒဘာဂါ နဒီ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄။

နဒါပေတုံ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နဒ+ဏာပေ+တုံ] (၁) ဟောက်စေခြင်းငှါ။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေခြင်းငှါ။ ဟောပြော ခြင်းငှါ။ (၁) သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ နဿတ္ထိ ဿသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ (၂) ထေရံ သီဟနာဒံ နဒါပေတုံ ပုစ္ဆိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅၀။ ဝဇိရ။ ၅၆။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၂၂။)

နဒါပေတုကာမ (တိ) [နဒါပေတုံ+ကာမ]ကြွေး ဝါး–မြှောက်ဆို–စေခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ နသီဟနာဒံ နဒန္တိတိ နဒါဒပတုကာမော သီဟ-နာဒဗျာသယေန ဝေမာဟာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၆။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၂၅ ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၁၃။)

နဒါပေတွာ (ကာ၊ ကြို၊ဝိ)[နဒ+ဏာပေ+တွာ] (၁) ဟောက်စေ၍။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေ၍။ (၁) သီဟနာဒံ နဒါပေတွာ မဟာဇနံ။ သဒ္ဒေန သန္တ္ဌာဒေသတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂ ၂၄။ (၂) သီဟနာဒံ နဒါပေတွာ ဝိဿ-ဇ္ဇေသိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဓ၊ ၁၀၆။)

နဒါပေန္တ (တိ) [နဒ+ဏာပေ+အန္တ] ကြွေး ဝါး–မြှောက်ဆို–စေသော။ အနေကပရိသာ-ဟိ သီဟနာဒံ နဒါပေန္တော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၁။

နဒါပေဿာမိ (ကာ၊ ကြို) [နဒ+ဏာပေ+ဿာမိ] (၁) ဟောက်စေအံ့။ (၂) ကြွေးဝါး–မြှောက်ဆို–စေအံ့။ (၁) တညေဝ နဒါပေ-ဿာမိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။ (၂) ဟန္ဒ နံ ယာဝ တတိယံ ယာစိတ္မာ ဗုဒ္ဓသီဟနာဒံ နဒါပေ-ဿာမိသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၉။

နဒါပေဟိ (ကာ+ကြို) [နဒ+ဏာပေ+ဟိ] ဟောက်စေလေ့။ တေန ဟိ နဒါပေဟိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၄။

နဒိ (ကြို) [နဒ+အ+ဏှိ] ကြွေးဝါးပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒိ သု (ကြို) [နဒ+အ+ဥ] မြည်ကုန်ပြီ၊ အသံပြုကုန်ပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီ (ကြို) [နဒ+အ+ဏျ] (၁) ဟောက်ပြီ။ (၂) ကြွေးဝါး – ဆိုမြှောက် – ပြီ။ (၃) အော်–ဟစ်အော်–ကြွေးကြော်–ပြီ။ (၄) ဟိန်းပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီကာ (ထီ) [နဒီ+က+အာ] မြစ်၊မြစ်ငယ်။ ဂန္ဓာန ဗုဒ္ဓေါ နဒီကံ ကကုမံ။ ဒီ၊၂။၁၁။ ဥဒါန။၁၀၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဓ၂။ နဒီကာ ခုဒ္ဒက-နဒီ သန္ဓတိ ပဝတ္တတိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃ဓ။ နဒီယေဝ နဒီကာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၉။ (–

ဘဂ၃။ အပ၊၁။၁၉၁၊၂၁၀၊၄၀၅၊၄၃၁။ အပ၊ ၂။၃၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃၄။ အပ၊ဌ၊၁။၂၃၅၊ ၂၄၁။)

နဒီဂဏန (နဒီ+ဂဏန) [နဒီ+ဂဏန] မြစ်အရေအတွက် မြစ်ဟုရေတွက်ခြင်း။ ဒသေဝ နဒီယော့ နဒီ-ဂဏနာယ ဂဏိယန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁။၁၁၉။

နဒီတ (တိ) [နဒ+ဣတ။ (ဏဒီအ-ပြာ)] (၁) ကြိုးဝါး-မြှက်ဆို-သော။ (၂) မြည်သော၊ အသံပြုသော။ (၃) ဟောက်-ဟိန်း-အပ်သော အသံ၊ ဟောက်သံ၊ဟိန်းသံ။ (၁) အာယသ္မတာ ဘန္တေ သာရိပုတ္တေန သီဟနာ-ဒေါ နဒိတောဝ။ သံ၊၁။၂၀၇။ (-ဒီ၊ ၂။၆၉။ သံဌ၊၃။၂၄၂။) (၂) ဟံသာ ကောဥ္စာပိ နဒိ-တာ။ အပ၊၁။၃၉၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၉၆။ (၃) နေတံ သီဟဿ နဒိတံ၊ နဗျဂ္ဃဿ နဒီပိနော။ ဇာ၊၁။၄၉။

နဒီတပုဗ္ဗ (တိ) [နဒီတ+ပုဗ္ဗ။ (နဒီတပူဗီ-သံ)] ရှေးဦ-ကြိုးဝါး-မြှက်ဆို-အပ် သော၊ ကြိုးဝါး-မြှက်ဆို-ဘူးသော။ နဒီတပုဗ္ဗ (ဒီ၊ ဌ၊၁။၂၉၇) ဣတိ ဥဒုမ္ဗရိကသုတ္တေ အာဂတန-ယေန ပုဗ္ဗေ နိဂြောဓပရိဗ္ဗာဇကဿ နဒိတံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃ဖ၄။

နဒီတမ္ဗ (တိ) [နဒ+တမ္ဗ။ (နဒီတဝ္ပ-သံ)] မြည်-တွန်-အပ်သော။ ဂမ္ဘီရံ နဒီတမ္ဗံ မညတိ (အံ၊၁။၁ဂဂ)တိ ဇေဋ္ဌကဝသဘဿ နာဒသဒ္ဒီသံ ဂမ္ဘီရနာဒံ နဒီတမ္ဗံ မညတိ။ အံ၊ ဌ၊၂။၁ဂ၁။

နဒီတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နဒ+တုံ] (၁) မြည်-အသံပြု-ခြင်းငှါ။ (၂) ကြိုးဝါး-မိန့်မြှက်-ခြင်းငှါ။ (၁) သော သီဟဿ သမ္ဘုဓါ နဒိတုံ အ-သက္ကောန္တော တတ္ထိ ဂေါစရာယ ပက္ကန္တေ ကေကော နဒိတုံ အာရဘိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၁။ (-ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဌ၉။) (၂) သီဟနာဒံ နဒိတု-(သံ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၅)ဣတိ ဣတောပိ သီဟနာဒနဒနာ နာမ ဒေသနာ၀။ သံ၊ဌီ၊ ၂။၁ဖ၉။

နဒီတုကာမ (တိ) [နဒီတုံ+ကာမ] (၁) မြည်-အသံပြု-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ (၂) ကြိုး ဝါး-မြှက်ဆို-ခြင်းငှါ အလိုရှိသော။ (၁) သောပိ တေသံ အန္တရေ နဒီတုကာမော ဟုတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဌ၄။ (၂) ဘဂဝတော အဓိပ္ပါယာနုရူပမေဝ သီဟနာဒံ နဒီတုကာ-မော။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဖ၁။ (-ထေရ၊ဌ၊၁။၃ဂ၅။)

နဒီတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [နဒ+တ္ဝာ] (၁) ဟောက်၍။ (၂) ကြိုးဝါး-မြှက်ဆို-၍။ (၃) မြည်၍၊ အသံပြု၍။ (၄) အော်-ဟစ်အော်-ကြွေး ကြော်-၍။ (၅) ဟိန်း၍။ (၆) ဟောင်၍။ (၁) ဟောက်၍။ တိဂ္ဂတ္တုံ သီဟနာဒံ နဒီ-တ္ဝာ ဂေါစရာယ ပက္ကမေယ္ယုံ။ ဒီ၊၃။ ၂၀။ (-သံ၊ ၂။ ၇၀။ အံ၊၁။ ၃ဂ၂။ အံ၊ ၂။ ၁ဝ၆၊ အံ၊၃။ ၂ဂ၂။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၇၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ သံ၊ဌ၊၃။ ၇၂။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂ဖ၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၁။ အပ၊ဌ၊၁။ ၄၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ဖ၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ဂ၉။) (၂) ကြိုးဝါး-မြှက်ဆို-၍။ အထ ခေါ ဘဂဝါ ဥဒုမ္ဗရိကာယ ပရိဗ္ဗာဇကာဆု-မေ သီဟနာဒံ နဒီတ္ဝာ။ ဒီ၊၃။ ၄၇။ ယုဇ္ဇနာကာရံ ဒဿေတ္ဝာ နဒီတ္ဝာ ဂဇ္ဇိတ္ဝာ အယုဇ္ဇိတ္ဝာ၀ ပဋ္ဌိက္ကန္တာ။ ဇာ၊ ဌ၊၁။ ၃ဂ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဝ၅။ အံ၊ဌီ။ ၃။ ဖ၂။ (-အံ၊၁။ ၁ဂ၁။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃ဂ၃။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂ဂ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂ဝ၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ဖ၄။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ဖ၄။) "သက္ကောဟမသ္မိ" တိ နဒီတ္ဝာ အာ-ကာသေ ပက္ကန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁ဂ၃။ (၃) မြည်၍၊ အသံပြု၍။ ကောဥ္စနာဒံ နဒီတ္ဝာ။ အ၊ဌ၊၁။ ဖ၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ဖ၀။ (-ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ဂ၄။) (၄) အော်-ဟစ်-ကြွေးကြော်-၍။ "မဓုကုဋ္ဌိယံ မေ ပုတ္တော လဒ္ဓေ"-

တိ နာဒံ နဒီတွာ။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၆။ အံ၊ဌ၊
၁။၂၃၉။ ပဋိသံ၊ ဌ၊၂။၂၇၉။ အစ္ဆရိယ-
ဗ္ဗုတဖာတာ မဟာနာဒံ နဒီတွာ ရညော
တံ ပဝတ္တိ အာရောစေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၃၆။
(–အပ၊ဌ၊၁။၁၄၀။) (ဂ) ဟိန်း၍။ ဗျဂ္ဃ
နဒီတွာ ဝစုကီသူကရဏ ဥပရိ ပတတိ။
ဇာ၊ဌ၊၂။၃၆၆။ (ဃ) ဟောင်၍။ သိင်္ဂါလိကံ
နဒံ နဒီတွာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၀၄။

နဒီဒကပွန (နဿ) [နဒီ+ဥဒ+ကပွန] မြစ်ရေကို
ကြံ့ဆခြင်း။ ယထာပိ ကုမ္ဘကာရဿ၊ ယထာ
နဒီဒကပွနံ။ ပေဋကော။၁၇၆။

နဒီနိဗ္ဗတ္တန (တိ) [နဒီ+နိဗ္ဗတ္တန] မြစ်ဖြစ်လတ္တံ့
သော။ ဥဒကဿ ယထာနိန္နံ ပဝတ္တိယာ
နဒီနိဗ္ဗတ္တနဘာဝေန "နဒီကုဋ္ဌော" တိပိ
ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဌ၊၂။၁၉၄။

နဒီပရိယန္တ (ပုဂ္ဂ) [နဒီ+ပရိယန္တ] မြစ်၏–
အဆုံး–အစွန်–အဖျား–အရပ်။ တတ္ထ ပရ-
တိရေ ဂါမူပစာရော ကေဝလော ဌပါတော နဒီ-
ပရိယန္တေန ပရိစ္ဆိန္နော။ ဝဇိရ။၅၂၃။
(–သာရတ္ထ၊၃။၄၉၁။)

နဒီပါရပစ္စယ (ပု) [နဒီပါရ+ပစ္စယ] မြစ်တဘက်
ကမ်း (သို့ ကူးသွားခြင်း) ဟူသော
အကြောင်း။ စတသော နဒီပါရပစ္စယာ။ ဝိ၊
၅။၃၆၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၃။

နဒီပွဘဝ (ပု) [နဒီ+ပဘဝ] မြစ်၏–အမှန်
–အစ၊ မြစ်ဖျား၊ မြစ်၏စတင်–ဖြစ်ရာ–စီး
ဆင်းရာ။ တံ အတိက္ကမ္မ ဂိရိဝိဒုဂ္ဂါနံ နဒီပွဘ-
ဝါနံ ပုရတော စတုရံသပေါက္ခရဏိ ပါပုဏိ။
ဇာ၊ဌ၊၃။၂၉၁။

နဒီသတ (နဿ) [နဒီ+သတ] မြစ်တို့၏ အရာ
အရာသောမြစ်။ ဟိမဝန္တာ ပဘုတာ ပဋ္ဌ နဒီ-
သတာနိ သန္ဒန္တိ။ မိလိန္ဒ။၁၁၉။

နဒီသမီပ (တိ) [နဒီ+သမီပ] မြစ်၏–အနီး–ပတ်
ဝန်းကျင်။ ဘိက္ခုနိယာ ဂါမပရိယာပန္နပရ-
တိရေ နဒီသမီပမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တာ။ ဝဇိရ။
၅၂၃။

နဒီသာမန္တာ (ဗျ) [နဒီ+သာမန္တာ] အထက်
ပုဒ်နှင့် ကြည့်။ ဘိက္ခိတွာ ပတိတနဒီတဠန္တိ
ဘိက္ခိတွာ နဒီသာမန္တာ ပတိတံ ဩမကစာ-
တုမာသံ ဩဝဠံ နဒီတဠံ။ ကခ်ိ၊ဌီ၊သစ်။
၃၅၂။

နဒီသီမာ (ထီ) [နဒီ+သီမာ] နဒီသိမ်၊မြစ်ပြင်
အပိုင်းအခြား။ နဒီ ပန နဒီသီမာယေဝ။
ဝိ၊ဌ၊၃။၃၂၉။ (–ဝိမတိ၊၂။၁၆၃။)

နဒီဿတိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿတိ] ကြိုးဝါး–
မြှက်ဆို–လတ္တံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿသိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿသိ] ဟောင်
ဇတ္တံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿာမ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿာမ] ကြိုးဝါး
–မြှက်ဆို–ကုန်ဇံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဿာမိ (ကြိ) [နဒ+အ+ဿာမိ] ကြိုးဝါး–
မြှက်ဆို–အံ့။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီ (ထီ) [နဒ+ဏိ]။ နဒတိ သန္ဒတိတိ
(သဒ္ဒါယတိတိ) နဒီ။ ဥဒါနဋ္ဌ။၂၅။ သာရ-
တ္ထ၊၃။၁၃၂။ အံ၊ဌီ၊၂။၂၄၂။ (–ဓာန်၊ဌီ။
၆၈၁။ နိတိ၊ဓ၊။၈၄။ (နဒီ-သံ၊ ဏ္ဍ၊
ဏဒီ-ပြာ၊ နဒီယ-သိဟိုဠ်)] (၁) မြစ်။
(၂) ရေအိုင်။ (၃) နဒီအမည်ရှိသော
ရေကန်။ (၄) မြစ်ဝ။ (၅) နဒီ-သဒ္ဒါဖြင့်
ဟောအပ်သော အနဘိရတိဇာတ်။ (၆)
နဒီမည်းသာ သဒ္ဒါ၊ နဒီမည်သော ဇလ္ထွတ်လိင်
ဣကာရန္ဆ ဥကာရန္ဆ သဒ္ဒါ။ (ဇလ္ထွတ်ဝါစက၊
အန္ဆနှစ်ခု ဣနှင့်ဥ၊ မည်ပြု နဒီသညာတည်း။
သုသုဟာရမန်လည်နိယ်။ ၃၁၇။) (မြစ်၊တစုံ
တရာ စီးဆင်းသောချောင်း။P.S.D.။ မြစ်၊
တောင်စသည်မှ စီးကျသော ရေလျှင်။
ပြာ၊ဓာန်)

(၁) နဒီ (ပ၊၉) — ဝိ၊၁။၂၇၁။ ဒီ၊၂။ ၇၆။ မ၊၁။၂၂၃။ မ၊၂။၉၈။ သံ၊၁။၃၉၁။ သံ၊၂။၁၁၂။ သံ၊၃။ အံ၊၂။၃၆။ ဓမ္မ။ ၄၉။ ဥဒါန်း။၁၀၅။ အပ၊၁။၃၉၀။ ဇာ၊၁။ ၁၆။ ဇာ၊၂။၁၁၉။ မိလိန္ဒ။၇၃။ ဝိ၊ဌ၊၂။၆။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၀၄။ သံ၊ဌ၊၁။၃၂။ သံ၊ဌ၊၃။၆။ အံ၊ဌ၊၁။၇၆။ အံ၊ဌ၊၂။၁၂၁၊ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၄၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၅။ ခုဒ္ဒကာဌ။၁၁၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၂၃။ ဥဒါန်းဌ။၆၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၄၈။ ဝိမာန်းဌ။ ၃၆။ ပေတာ၊ဌ။၁၃၂။ အပ၊ဌ၊၁။၆၀။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၀၃။ မဟာနိ၊ဌ။၁၉။ ဝဇိရ။၁၇၀။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၂၉။ ဝိမတိ၊၂။၁၄၇။ သိဒ္ဓိ၊သစ်၊၁။၁၈၀။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၆။ သံ၊ဌ၊၂။၃၄၇။ မူလဋ္ဌ၊၃။၃၈။ နဒီယော(ပ ၊ ၈) — ထေရီ။၄၀၆။ အပ၊၁။ ၃၀။ ဇာ၊၂။ ၂၃၉။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၉။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂၅။ သံ၊ဌ၊၂။၃၁၁။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂၁။ ဥဒါန်း၊ဌ။ ၁ဝ၂။ အပ၊ဌ၊၁။ ၃၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၆။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁၂၂။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂၃၅။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၆၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၄။ ဥဒါန်း၊ဌ။ ၁ဝ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဝ

(၆) နဒီမှာ စ ကပစ္စယော ယောတိ သမာသန္တေ။ ကစ္စည်း။ ၃၃၇။ နဒီတိ စေတ္ထ ဣတ္ထိဝါစကာနံ ဣကာရုကာရာနံ ပရသမညာ။ ရူ။ ၂၀၄-နှာ။ ဤဒုတိယ်ဩာချော် နဒီ၊ ဤဦ-ဣစ္ခေဝံ ဣတ္ထိချော နဒီသညူကော ဘဝတိ။ ကာတန္တ၊ ၂။၁၊၉။

နဒီ[1] (ကြို) [နဒ+အ+ဤ] ကြုံးဝါး-မြှောက်ဆို-ပြီ။ နဒတိ-ကြည့်။

နဒီဥပမာ (ထီ) [နဒီ+ဥပမာ] မြစ်ဥပမာ။ ဣ-တရုယပိ နဒီဥပမာယ သင်္ဂဟနတ္ထံ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄၀၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၉။

နဒီသြတရဏ (နာ) [နဒီ+သြတရဏ] မြစ်သို့ သက်ဆင်းခြင်း။ ကဏ္ဏဒ္ဓကမဂ္ဂါဒီဟိ ပလာ-ယိတ္ဝာ ပုန ဥဒကဿ နဒီသြတရဏံ ဝိယ ဇဝနံ ဇဝိဘ္ဘဝ။ အဘိ၊ဋီ၊၁။၃၁၀။ (–မူလဋီ၊ ၁။၁ ၂၉။)

နဒီသြတိဏ္ဏဥဒက (နာ) [နဒီသြတိဏ္ဏ+ဥဒက] မြစ်သို့ – သက်ဆင်း– စီးဆင်း – သောရေ။ ဂဏ္ဌဝါသော နာမယံ ဝဋ္ဋေ အာစိဏ္ဏသ-မာစိဏ္ဏော နဒီသြတိဏ္ဏဥဒကသဒိသော။ မ၊ ဋီ၊၄။၁၁၁။ (–မ၊ဋီ၊၃။၃ ၂၄။)

နဒီကစ္ဆ (ပု) [နဒီ+ကစ္ဆ။ (ဏာ)ကစ္ဆ-ပြာ)] မြစ်ခက္ခ။ ကစ္ဆေတိ ပမ္ဘဝကစ္ဆေပိ နဒီကစ္ဆ-ပိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၀၁။ (–သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။၃၀။ ဇာ၊ဋီ၊၅ ၂ ၃။)

နဒီကပဿ(ပု)[နဒီ+ကဿပ] နဒီကဿပရသော့။ (ယင်းရသော့သည် ဤဘုရားမြတ်စွာ၏ သာသနာ၌ အသီတိ မဟာသာဝကတို့တွင် နဒီကဿပ ထေရ်ဟု ထင်ရှားသည့် မထေရ်တပါး ဖြစ်သည်။ ရှေးရှေးဘုရားရှင်တို့အထံ ဆုတောင်း၍ ဘဝများစွာ ဝိဝဋ္ဋပနိဿယ ပုညကောင်း မှုကိုပြုလျက် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင်အား မိမိ စိုက်ပျိုးသည့် သရက်ပင်မှ ဦးစွာသော သရက်သီးမှည့် တလုံးကို လှူဒါန်းခဲ့ဘူးလေ သည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက် မဂဓတိုင်း ပုဏ္ဏားမျိုး၌ဖြစ်၍ အရွယ်ရောက်သော် ရသေ့ ဝတ်၍ ရသေ့ ၃၀၀-တို့နှင့်တကွ နေရဋ္ဌရုပြစ် ကမ်းနားဌာ နေသောကြောင့်ဝင်း, ကဿပ အနွယ် ရှိသောကြောင့်ဝင်း နဒီကဿပဟု အမည်တွင်သည်။ ထေရဂါ၊ ၂။၅၂။ အပ၊ ဌာ၊ ၂။ ၂ ၇ ၅။) တေန ခေါ ပန သမယေန ဥရုဝေလာယံ တယော ဇဋိလာ ပဋိဝသန္တိ ဥရုဝေလကဿပေါ နဒီကဿပေါ ဂယာ-ကဿပေါတိ။ ဝိ၊၃။၃၁။ အပ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ ၇ ၅။

နဒီကီဋန (နာ) [နဒီ+ကီဋန] မြစ်ခ်ိ ရေကစား ခြင်း။ တေ ယံ ဒိဝသံ ခတ္တိယကညာယော နဒီကီဋနံ ဂစ္ဆန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဌာ၊ ၂။ဂ၉။ (–အံ၊ ဌာ၊၁.၊ ၂ ၃ ဂ။)

နဒီကီဋာ (ထီ) [နဒီ+ကီဋာ။ (နဒီကြီ၃-သံ)] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာ နဒီကီဋာယ။ ဒီ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ ၆ ၇။ သံ၊ဌာ၊ ၁။ ၆ ၆ ၆။ (–ဒီ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ ၉ ၃။ ဇာ၊ဌာ၊ ၁။ ၃ ၄ ၁ ၊ ၄ ဂ ၄။)

နဒီကုဋ္ဌ (နာ)[နဒီ+ကုဋ္ဌ] မြစ်ကျွေ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီကုဋ္ဌ(ဋ္ဌ) (ပု၊နာ) [နဒီ+ကုဋ္ဌ(ဋ္ဌ)] မြစ်ကျွေ။ ယံ "နဒီတုမ္ဗ"န္တိပိ "နဒီကုဋ္ဌ"န္တိပိ (နဒီကုဋ္ဌ-န္တိပိ၊ နဒီကုဋ္ဌန္တိပိ၊သျှ)။ နဒီနိကုဋ္ဌန္တိပိ၊ သီ) ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဌာ၊ ၁ ၁ ဂ။ မ၊ဌာ၊ ၂။ ၁ ၁ ၉။ အံ၊ဌာ၊ ၂။ ၃ ဂ ၃။ အဘိ၊ဌာ၊ ၂။ ၃ ၅ ၀။ မဟာနိ၊ဌာ။ ဂ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၉ ၂။ ယော "နိတမ္ဗော" တိပိ "နဒီကုဋ္ဌော"(ဌော)တိပိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌာ၊ ၂။ ၅ ၁။ အံ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ ၂ ၃။ တေနေဝ ဝိညာယတိ "နဒီတုမ္ဗနဒီကုဋ္ဌသဒ္ဒါ နဒီနိ၀တ္တနပဒေသ၀ါ-စကာ"တို့ နဒီနိ၀တ္တနပဒေသော စ နာမ နဒီယာ နိကွမနဥဒကေန ပုန နိ၀တ္တိတ္ဝာ ဂတော ဝိဒုဂ္ဂပဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၆ ၆ ၊။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ ၉ ၄။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁ ဂ ၃။)

နဒီကူလ (နာ) [နဒီ+ကူလ။ (နဒီကူလ-သံ)] မြစ်ကမ်းပါး။(မြစ်ကမ်းပါး,မြစ်ကမ်း။ စိန္တာ-မဏိ။) နဒီကူလေ ဝသာမဟံ။ အပ၊၁။ ၂၀၉။ အပ၊ ၂။ဖ၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃၇၃။ နဒီကူလေ ဒရိသယေ (အပ၊ ၂။ဌ၁၃)တိ ကော်သာ နဒီယာ တီရေ ကေသ္ဍိ ဒရိဘာဂေ ယဒါ ဝါသံ ကပ္ပေမီတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၂၀။ (–ဗေ၊ဌ၊၁။ ၂ဌ၃။ ဗာ၊ဌ၊၇။ ၂၇ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၇၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ဒ၃။ ကခ်ီ၊ဌီသစ်။ဒ၄ဖ။)

နဒီဂဟန(နာ) [နဒီ+ဂဟန] ရွှေ့ထွေး–ထူထပ်–ခက်ခဲ–သော မြစ်။ ရွှေ့ထွေးထူထပ် အသွားကပ်သောမြစ်။ နဒီဂဟနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၃၄၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဖ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ဝ၁၉။

နဒီ(ဒီ)စတုက္ကံ (နာ) [နဒီ+စတုက္ကံ] မြစ်လေးစင်းအပေါင်း။ နဒီစတုက္ကေပိ ဧသေဝ နယော။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃ ၂၁။ ဝိ၊သင်္ကာ။ဒဂ၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ဒ၄၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ဒ၄၁။

နဒီ(ဒီ)စရ(တိ) [နဒီ+စရ+ဏ] မြစ်ဌ်ကျက်စားသော။စက္ကဝါကာ နဒီစရာ။ အပ၊ဒ။ဒဂ၊၃၉။ အပ၊ ၂။ဒ၆၉။ ဗာ၊ ၂။၃၄၇။ ထေရ၊ဌ၊ဒ။ ၂၉ဖ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၇၇။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ ဗာ၊ဌ၊၇။၃ဒ၇။ နဒီစရာ စက္ကဝါကပက္ခိ စ။ အပ၊ဌ၊ဒ။ ၂၃၉။ ဧဝံ ဟိ နဒီစရာနမ္ပိ ဟတ္ထိနံ သင်္ကော ကတော ဟောတိ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ဒဖ၃။ အံ၊ဌီ၊၃။ဒ၁၇။

နဒီဇလ(နာ)[နဒီ+ဇလ]မြစ်ရေ။ တော နဒီဇလေနု ဝုယ္ဟမာနာ အနုပုဗ္ဗေန မဟာသမုဒ္ဒံ ပဝိသန္တိ။ မ၊ဌ၊၃။ဝ၀၊

နဒီတရဏက (တိ) [နဒီ+တရဏ+က] မြစ်ကို ကူးသော။ နဒိ ံ တရန္တောတိ နဒီတရဏကော။ ပုဗ္ဗဝံ၊ဌ။ ၁ ၂ ၃။

နဒီတလ (နာ) [နဒီ+တလ]မြစ်အပြင်။ ဥဒကဿ ပန ဟေဋ္ဌာ နဒီတလံ ခုရဝေဌုယာ ဿဏ္ဌန်။ ဗာ၊ဌ၊ဖ။ဒ၃၁။

နဒီ(ဒီ)တိတ္ထ(နာ) [နဒီ+တိတ္ထ။ (နဒီတိတ-သံ)] မြစ်ဆိပ်၊မြစ်ကမ်း။ နဒီတိတ္ထံ ဥပါဂမိ။ အပ၊ ၁။ဂဂ။ နဒီတိတ္ထံ(ဒုဒ)—အပ၊ ၁။ဒ၃၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၀ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဖ၁၊ဂ၉။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ဒ၁၁။ အပ၊ဌ၊ ၂။၄၅။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၅ ၂။ နဒီတိတ္ထာနိ (ဒုဒ) — ထေရီ။ဒ၃၉။ ထေရီ၊ဌ။၉ဝ။ နဒီတိတ္ထေန (တဒ)—ဗာ၊ ၂။ဒ၁၄။ ဗာ၊ဌ၊၅။၄၄ဖ။ နဒီတိတ္ထေ(သဒ) —ဝိ၊ဒ။ဖ၄။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၁။ အံ၊ဌ၊ဒ။ ၂၅ဒ။ ဒီ၊ဌီ၊၃။ဒ၅၂။ နဒီတိတ္ထေသု—ဝိမာန၊ဌ။၄ဝ။

နဒီတိတ္ထဂမနသီလ(တိ) [နဒီတိတ္ထ+ဂမန+သီလ] မြစ်ဆိပ်သို့သွားလေ့ရှိသော။ နဒီတိတ္ထဂမန-သီလာ စ ဟောတိ။ ဗာ၊ ၂။ဒ ၂ ၀။ ဗာ၊ဌ၊ ၅။ ၄ဖ၃။

နဒီတိရ (နာ) [နဒီ+တိရ] မြစ်ကမ်း။ နဒီတိရေသု သဏ္ဌာနေ၊ သဘာသု ရထိယာသု စ။ သံ၊ဒ။ ၂ဝ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဒ။ဒဂ။ စရိယာ၊ဌ။ဒဖ။ နဒီတိရံ(ဒုဒ)—ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဖ၉။ ဝိ၊သင်္ကာ။ဒ၄။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဒ၄၄။ စရိယာ၊ဌ။ဒ၀၅။ နဒီတိရမ္ပိ (သဒ)—ထေရီ။ဒ၀၅။အပ၊ ၂။ဖ၃။ထေရ၊ဌ၊ ဒ။ ၂ ၃။ နဒီတိရေ(သဒ)—အပ၊ ၂။ဒ ၂ ၀။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ဖ၉။ ဝိ၊ဌ၊ဒ။ ၉၅။ ဒီ၊ဌ၊ဒ။ဒ၃ဒ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ဒ ၂။ မ၊ဌ၊ဒ။ ၂ဖ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဒ၇ဒ။ သံ၊ဌ၊ဒ။ ၉။ အံ၊ဌ၊ဒ။ဒ၃ဒ။ အဘိ၊ဌ၊ဒ။ဒ၆ဒ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဖ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဒ။ဒ၄ဒ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၇။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၂။ ဗာ၊ဌ၊ဒ။ ၂ ၅။ ဗာ၊ဌ၊ ၂။ဂ၇။ စူဠနိ၊ ဌ။ဒ၄။ ဝဇိရ။ ၄ ၅ ၉။ သာရတ္ထ၊ဒ။ ၃ ၂ ၉။ အံ၊ ဌီ၊ဒ။ ဒ ၂ ။

နဒီတိရကူပက(ပု) [နဒီတိရ+ကူပက]မြစ်ကမ်း၌–တည်–ရှိ–သော တွင်းငယ်၊ မြစ်ကမ်း၌ တူးအပ်သော တွင်းငယ်။ ယထာ အဗ္ဗောစ္ဆိန္န-

ဥဒကနိဿန္ဒေ နဒီတီရကူပကေ နု ကူပတလံ ဇာနာတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၆၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၂။ နဒီတီရကူပကေတိ နဒီတီရေ ဝိဇ္ဇမာနကူ-ပကေ။ သမ္မော၊ယော။၃၇။

နဒီတီရဂါမက(ပု)[နဒီတီရ+ဂါမ+က] မြစ်ကမ်း အနီးဌာနတည်သော ရွာငယ်၊ မြစ်ကမ်းဘေး ရွာငယ်။ ဗာရာဏသိတော အဝိဒူရေ နဒီတီရ-ဂါမကေ ပါဠိလိ နာမ ကောနဒ္ဓော ဝသတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃၇၄၂။

နဒီတူမ္ဗ (ပု) [နဒီ+တုမ္ဗ] မြစ်ကွေ(အရပ်)။ "နဒီတုမ္ဗ"ဟိပိ "နဒီကူဋ"ဟိပိ ဝဒန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၁၈၈။ မဟာနိ၊ဌ။၈၃။ ယံ နဒီတုမ္ဗဟိပိ နဒီကူဋဟိပိ ဝဒန္တိ၊ တံ ကန္ဒရဟိ အပဗ္ဗတ-ပဒေဒသပိ ဝိဒုဂ္ဂနဒီနိဝတ္တနပဒေသံ ကန္ဒရဟိ ဒသ္သေတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။ နဒီကူဋ-လည်း ကြည့်။

နဒီဒေဝတာ (ထီ) [နဒီ+ရက္ခ+ဒေဝတာ။ အလယ်ပုဒ်ကျေ]။ မြစ်စောင့်နတ်။ နဒီဒေ-တာ စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၃၈၂။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃။)

နဒီနိတ္ထရဏတ္ထိက (တိ) [နဒီ+နိတ္ထရဏ+အတ္ထိ-က] မြစ်မှတ်ကမ်းပြောက်ခြင်းကို အလိုရှိသော၊ မြစ်ကိုကူးလိုသော၊သူ။ နဒီနိတ္ထရဏတ္ထိကာ ကုလ္လံ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၁။

နဒီ(ဒိ)နိမိတ္တ [နဒီ+နိမိတ္တ] မြစ်အမှတ်အသား "နိမိတ်"၊ မြစ်နိမိတ်၊ နဒီနိမိတ်။ နဒီ(ဒိ)နိ-မိတ္တံ။ ဝိ၊ဥ။၁၄၄။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၂ ။ ကခ်ီ။၈၈။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၈၀။ ဝဇိရ။၄၅၃။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၆၅။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၂၈။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၉၅။ ဝိမတိ၊၂။၁၅၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၄၁။)

နဒီနိမိတ္တကထာ (ထီ) [နဒီနိမိတ္တ+ကထာ] မြစ်-နိမိတ်ကို ပြဆိုချစကားရပ်။ နဒီလက္ခဏ (ဝိ၊ ဌ၊ဥ။၁၈၅)-ကြည့်။

နဒီ(ဒိ)နိဝတ္တန (နဒ) [နဒီ+နိဝတ္တန] မြစ်ကွေ-အရပ်။ နဒီနိဝတ္တနံ မဟာကပ္ပိနဝတ္ထုအာဒီ-ဟိ ဒီပေတဗ္ဗံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၃၆။ နဒီနိဝတ္တနေ-(အဘိ၊ဌ၊၁။၃၈)တိ နဒိယာ နိဝတ္တနဋ္ဌာနေ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၃၉။ (–အပ၊ဌ၊၁။၁၀။ ဇာ၊ ဌ၊၁။၁၀၊၃၄၂။)

နဒီနိဝတ္တနပဒေသ (ပု) [နဒီနိဝတ္တန+ပဒေသ] မြစ်ကွေအရပ်။ နဒီနိဝတ္တနပဒေသော စ နာမ နဒိယာ နိကွမနဥဒကေန ပုန နိဝတ္တိတ္ဝာ ဂတော ဝိဒုဂ္ဂပဒေသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၁၂၂။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၀။)

နဒီပဒေသ (ပု) [နဒီ+ပဒေသ] မြစ်အရပ်။ ဣမသ္မိံ နဒီပဒေသေ အဓိဝတ္ထာ နာဂါ သုပဏ္ဏာ ဒေဝတာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၃။ (–သာ-ရတ္ထ၊ဌ။ ၂၃၄။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၁၂၂။)

နဒီပဗ္ဗတဝနရာမဏေယျက (တိ) [နဒီပဗ္ဗတဝန+ရာမဏေယျ+က] မြစ်,ချောင်း, တောင်-တန်း, တောတန်း တို့ဖြင့် မွေ့လျော်ဖွယ် ကောင်းသော၊ မြစ်, ချောင်း, တောင်တန်း, တောတန်းတို့ဖြင့် မွေ့လျော်ခြင်းငှါ ထိုက်-သော (သာဂလမ္ပြဲ)။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီပဗ္ဗတသောဘိတ (တိ)[နဒီပဗ္ဗတ+သောဘိ-တ] မြစ်,ချောင်း, တောင်တန်းတို့ဖြင့် တင့်-တယ်သော (သာဂလမ္ပြဲ)။ သာဂလံ နာမ နဂရံ နဒီပဗ္ဗတသောဘိတံ .... နဒီပဗ္ဗတဝန-ရာမဏေယျကံ။ မိလိန္ဒ။၁။

နဒီပဘဝ (ပု) [နဒီ+ပဘဝ] မြစ်၏–အမှန်–-အစ။ မြစ်၏စတင် – ဖြစ်ရာ – စီးဆင်းရာ၊ မြစ်ဖျား။ ဂိရိဝိဒုဂ္ဂါနံ နဒီပဘဝါနံ ပုရတော စတုရဿပါကာရကံ ပါပုဏိ။ စရိယာ၊ဌ။ ၉၀။

နဒီပရိဟာရ (ပု) [နဒီ+ပရိဟာရ] မြစ်အစောင့်-အရှောက်။ ဂါမပရိဟာရော စေဝ နဒီပရိ-

ဟာရော စ လဗ္ဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၃၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၂၉၀။ (–ဝဇိရ။ ၂၃၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၁၈။)

နဒီပဝေသနမဂ္ဂ (ပု) [နဒီပဝေသန+မဂ္ဂ] မြစ်သို့(ရေ) သွန်းကြောင်းဖြစ်သော–လမ်း–ခရီး၊ မြစ်ရေသွန်းလမ်း။ ကေဒါရေ ပူရေတွာ နဒီပဝေသနမဂ္ဂဘူတံ မာတိကံ အပ္ပဝိသိတွာ။ မူလဋီ၊၁။၁၂၉။

နဒီ(ဒီ)ပါရ (နာ) [နဒီ+ပါရ] (၁) မြစ်၏တဘက်ကမ်း၊ မြစ်ကမ်းတဘက်။ (ထိ) (၂) မြစ်ကို လွှမ်းသော (သိမ်)။ (၁) နဒီပါရ (ဝိ၊ဌ။ ၄၁ဌ) ဿ နဒီယာ ပါရေ ဘတ္တံ ဘုဉ္ဇိတမ္ဘံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၄၁၁။ နဒီပါရဿ နဒီယာ ပါရိမတိရံ။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၄၅၈။ (–ဝိ၊ ၂။ ၂၉၄-၅။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၄၅။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂။ ကခ်ီ။ ၂၀ဌ၊၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၈၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၅ဌ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၀၅။ ဝဇိရ။ ၂ဌ၀။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၄၉၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၉။ ကခ်ီ၊ဋီ။၁၁၁။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သစ်။၄၅၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။၁၉၄။ အံ၊ဋီ၊ဌ။ဌ၆၄။) (တိ) (၂) နဒီပါရ (ဝိ၊ဌ။၁၄၅)ဿ ဣတ္ထေ ပါရယတိတိ ပါရာ။ ကိံ ပါရယတိ။ နဒိ ။ နဒိယာ ပါရာ နဒီပါရာ၊ တံ နဒီပါရံ၊ နဒိ .အဏ္ဏောတ္ထရမာနဿ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၂၂။

နဒီပါရဂတ(တိ) [နဒီပါရ+ဂမု+တ] မြစ်တဘက်ကမ်းသို့–သွား–ရောက်–သော၊ မြစ်တဘက်ကမ်း၌ဘည်သော။ တိဏ္ဍော နဒီပါရဂတောဝ ကုလ္လံ။ ဇာ၊၁။၂၄၁။ ဇာ၊ ၂။၁ ၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၁၁။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄ဌ၀။)

နဒီ(ဒီ)ပါရဂမန (နာ) [နဒီ(ဒီ)ပါရ+ဂမန] မြစ်တဘက်ကမ်းသို့ ကူးသွားခြင်း။ ဘိက္ခုနီ-ယာ နဒီပါရဂမနေဝိ ဥပေါသထာဒိသံ-ဃကမ္မာရဏေပိ နဒီပါရသိမာသမ္ဘဒ္ဒနေပိ အယ-ဉ္မေ၀ နဒီ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ ၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁ဂ၃။

(–ကခ်ီ။ဌ၀၀။ သာရတ္ထ၊ဌ။၈၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၄ ၂၊၁ဌ၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ဌ၅၈။)

နဒီပါရသိမာ (ထိ) [နဒီပါရ+သိမာ] နဒီပါရသိမ်၊ မြစ်တဘက်ကမ်းသို့ ကူးရသောသိမ်၊ မြစ်ကိုလွှမ်းသောသိမ်။ နဒ သိက္ခေ နဒီပါရ-သိမာ သမ္ဘဒ္ဒိတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ။၁ဌ၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁ဌ၁။ (–ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ ၂၈။ ဝဇိရ။ဌ၅ဌ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁ဌ၆၊၁၅ဌ။)

နဒီပါရသိမာသမ္ဘဒ္ဒန (နာ) [နဒီပါရသိမာ+သမ္ဘဒ္ဒန] နဒီပါရသိမ်ကို သမုတ်ခြင်း။ နဒီပါရ-ဂမန-ကြည့်။

နဒီပိဋ္ဌ (နာ) [နဒီ+ပိဋ္ဌ] မြစ်ရေပြင်။ သောပိ ရုက္ခော ဥဒကေန ဓောတမူလော နဒီပိဋ္ဌေ ပတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဌ၄ ၂။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁ ၂။)

နဒီပုလိန (နာ) [နဒီ+ပုလိန] မြစ်သဲသောင်ပြင်၊ မြစ်တွင်းသဲသောင်ပြင်။ နဒီပုလိ(ဋ္ဌိ)နေ.... သမတ္ထော ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅ ၂။ နဒိယံ ဝါလုကာယန္တိ အတ္ထော။ သမ္ဘော၊ ယော။ဌ၆ဂ။ (–ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ၅ဌ။)

နဒီပူရ (ပု) [နဒီ+ပူရ] (က) မြစ်ရေပြည့်ခြင်း။ (ခ) မြစ်ဦးပြည့်လျှံသောရေ၊ မြစ်ပြည့်ရေ။ (ဂ) အန္တရာမဂ္ဂေ နဒီပူရေန ဝါ စောရာဒီဟိ ဝါ ဥပဒ္ဒဝေါ ဟောတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဌ၂ ၂။ ပုရိမံ ဖလေန ကာရဏဿ သိဒ္ဓိဒဿနံ နဒီ-ပူရေန ဝိယ ဥဂရိ ဝုဋ္ဌိသဗ္ဗာ၀ဿ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၄ ၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁ဌ၉။ မ၊ဋီ၊၁။ဌ ၂။ သံ၊ ဋီ၊၁။ ၂ ၂ဂ။ (–ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ ၅ ၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဂ၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ဌ ၂ ၉။) (ခ) နဒီပူရော ပန အာဂတော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂ ၁ ၁။ ဥဒကဝါဟ-ကောတိ နဒီပူရော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၆ ၅။

နဒီ(ဒီ)မဏ္ဍ (နာ၊ပု) [နဒီ+မဏ္ဍ] မြစ်၏အလယ်၊ မြစ်လယ်၊ မြစ်လယ်ခေါင်။ ယာ ပန ဝါတေန ဝါ ဆိန္နဗန္ဓနာ ဝိစိဟိ နဒီမဏ္ဍ နီတာ အ၀ဿ

အာဟရိတမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၃၂၂ဂ။ အထဿာ နဒီမတ္ထဿ ...တံ ဒါရကံ ဒီသ္ဝာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ဌ၃၉။ ထေရီ၊ဌ။၁၁ဂ။ (–အံ၊ဌ၊၁။၂၂ဖ။ အပ၊ဌ၊။ဂ၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဂ၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၃၉။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဒ၃ဂ။)

နဒီမာတိက (တိ) [နဒီ+မာတု+က။ နဒီ-မာတာ အဿာတိ နဒီမာတိကောတိ ဝုစ္စတိ၊ ပဟုဗ္ဗိဟိမ္ပိ ကောဒ။ ဓာန်၊ဌ္ဌ။ဒဂဂ။ (နဒီမာတ္ထ-ကာ-သံ)] မြစ်ဟူသော မိခင်ရှိသောအရပ်၊ မြစ်ရေဝင် အရပ်၊ မြစ်ရေသောက် အရပ်။ (မြစ်ရေဖြင့် ပြီးစေအပ်သောကောက်ရှိသော အရပ်။ တောင်ပေါက်၊ ဓာန်၊သျှ။) ယော နဒီမာတိကော ဒေဝ-မာတိကော စ ကမေနသော။ ဓာန်။ဒဂဂ။ (–အမရ၊ဒ၁။ဒ၂။ စိန္တာမဏိ။)

နဒီမုခ (နာ) [နဒီ+မုခ] မြစ်ဝ (မြစ် ၂-ခုတို့၏ ပေါင်းဆုံရာအရပ်)။ နဒီမုခေ (အံ၊ဒ။ဌ၅၂၊ ၂၉ဝ)တိ ဒ္ဒိန္ဒံ နဒီနံ သမာဂတဋ္ဌာနေ။ အံ၊ဌ၊ဒ။ဌ၂၂။

နဒီမုခဒ္ဓါရ (နာ) [နဒီမုခ+ဒ္ဓါရ] မြစ်ဝပေါက်၊ တခုသောမြစ်၏ သမုဒ္ဒရာသို့စီးဝင်ရာအရပ်။ နဒီယာ သမုဒ္ဒံ ပက္ခန္ဒနဋ္ဌာနံ နဒီမုခဒ္ဓါရံ။ မ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ ၂ဂ၆။ (–မ၊ဌ၊ဌ။ဖ၆။)

နဒီလက္ခဏ (နာ) [နဒီ+လက္ခဏ] (ဝ) မြစ်၏ လက္ခဏာ။ (တိ) (၂) မြစ်၏လက္ခဏာရှိသော။ (ခ) သော်ကား နဒီလက္ခဏံ နဒီနိမိတ္တ-ကထာယံ အာဝိ ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဒဂ၅။ (–ဝဇိရ။ဌ၅ဌ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂ဂ၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ဌ၂၊၁ဌ၄။ ကင်္ခါ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ဒဌ၅။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဒီလက္ခဏဌာန (နာ) [နဒီလက္ခဏ+ဌာန] မြစ်၏ လက္ခဏာရှိရာအရပ်။ ပဌ္ဌမနယော သစေ သေတု နဒီလက္ခဏဌာနံ အဇုသိတ္ဝာ ဌိတောဒ။ ဝဇိရ။ဌ၆ဝ။

နဒီလက္ခဏပတ္ထ (တိ) [နဒီလက္ခဏ+ပတ္ထ] မြစ်၏ လက္ခဏာသို့ရောက်သော။ ယာ ကာစိ နဒီ-လက္ခဏပတ္ထာ နဒီနိမိတ္ထာနိ ကိတ္တေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃ဌ။ ကင်္ခါ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ဒဌ၂။ (–ဝဇိရ။ ၆ဖ၀။)

နဒီဝိဒုဂ (တိ) [နဒီ+ဝိဒုဂ] (ခ) မြစ်တို့၏ (အလယ်ကျွန်းစသည်မျှားဌ) သွားလာခက်ခဲသောအရပ်။ (က) မြစ်လယ်ကျွန်း။ (ခ) ကမ်းပါးပြတ်။ (၂) မြစ် (နှင့်) သွားလာခက်ခဲသောအရပ်။ (ဝ) နဒီဝိဒုဂ (ဒီ၊ဌ။ ဖ၁)ဒ္ဓိ နဒီနံ အန္တရဒီပါဒီသု ဒုဂ္ဂမနဋ္ဌာနံ။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃။ နဒီဝိဒုဂဒ္ဓိ ဆိန္နတဋ္ဌာဟိ နဒီဟိ ဩရတော, ပါရတော စ ဝိဒုဂ္ဂံ။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ဌ။ ၂ ၂။ နဒီဝိဒုဂ (အံ၊ဝ။ဌ၇)ဒ္ဓိ နဒီနံ ဘိန္နဋ္ဌာနံ တံ ဒုဂ္ဂမတ္ထာ နဒီဝိဒုဂ္ဂဒ္ဓိ ဝုစ္စတိ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဌ၇ဌ။ (က) နဒီဝိဒုဂ (အံ၊ဝ။ ၁၅ ၂)ဒ္ဓိ နဒီနံ ဒုဂ္ဂ-မဋ္ဌာနံ အန္တရဒီပကံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃ဌ။ (ခ) နဒီဝိဒုဂ္ဂါဒီသု သေတုံ အတ္ထရဒ္ဓိ။ သံ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဖ၆။ နဒီဝိဒုဂ (သံ၊ဝ။ဌ၀ ၂)ဒ္ဓိ နဒီယာ ဝိဒုဂ္ဂံ ဆိန္နတဋ္ဌဋ္ဌာနံ။ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ဝ။ ၅ ၂။ (–ဌ၅။) (၂) နဒီဝိဒုဂ (မ၊ဌ။ဝ၄ဂ)ဒ္ဓိ နဒီယော စေဝ ဒုဂ္ဂမဋ္ဌာနဉ္စ။ မ၊ဌ၊ဌ။ဝ၀ဌ။

နဒီသကာသ (ပု) [နဒီ+သကာသ] မြစ်၏–အနီး–အနီးအပါး။ နဒီသကာသေ ဘာတာ မေ၊ နဒီကဿပသဝုယော။ အပ၊ ၂။ဝ၃ဖ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဂ၂။

နဒီသင်္ချာ (ထီ) [နဒီ+သင်္ချာ] မြစ်ဟု–ခေါ်ဝေါ် – ရေတွက် – ခြင်း။ ဒေဝေ ဝဿန္တေ ဝလာဟကေသု ဝိဂတမတ္တေသု သောတံ ပစ္ဆိဇ္ဇတိ၊ အယံ နဒီ(ဒီ)သင်္ချံ နာ ဂစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂ ၂။ ကင်္ခါ။ဌ၀။ ဝိ၊သင်ဟာ။ဒဂ၃။

နဒီသတ (နာ)[နဒီ+သတ။ (နဒီ၏တ-သံ)] မြစ်တို့၏တရာ၊ တရာသောမြစ်။ နဒီသတေဟိ ဝ

သဟ၊ ဂင်္ဂါ ပဋ္ဌာဟိ သာဂရံ။ အပ၊ ၂။ ၂၀၈။ ထေရီ၊ ၁။ ၁၄၉။

နဒီသတသဟဿ (နာ) [နဒီ+သတသဟဿ] မြစ်တို့၏ တသိန်း၊ တသိန်းသောမြစ်။ ဂင်္ဂါ-ယမုနာအစိရဝတီသရဘူမဟီအာဒီဟိ နဒီသ-တသဟဿောဟိ.... ပူရိတောပိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၆၃။

နဒီသမ (တိ) [နဒီ+သမ] မြစ်နှင့်တူသော။ ဒုပ္ပ||ရာ တာ နဒီသမာ။ ဇာ၊ ၁။ ၇၆၊ ၃၄၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၅။ (–မိလိန္ဒ။ ၃၃၆။)

နဒီသလိလ (နာ) [နဒီ+သလိလ] မြစ်ရေ။ တသ္မိं နဒီသလိလေ ဇာလံ ´ ဘောတ္ဘာ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၁၀၃။ အပ၊ ၁။ ၁။ ၂၁၀။ စူဠနိ၊ ၁။ ၁၂၉။

နဒီသုတ္တ (နာ) [နဒီ+သုတ္တ] နဒီသုတ်။ (ရေစီးသန်သောမြစ်၌ မျောလာသော ယောကျ်ားသည် ယင်းမြစ်တွင်းသို့ တွဲရရှိကျနေသော မြက်, သစ်ပင်တို့ကို ထွဲကိုင်ဖမ်းယူစေကာမူ ယင်း မြက်,သစ်ပင်တို့ အမြစ်မြေစိုင်ပါ ပြုတ်ကျသဖြင့် အကျိုးမဲ့ပျက်စီးခြင်းသို့ ရောက်ရသကဲ့သို့ အရိယာမဂ္ဂ၌ မလိမ်မာသူ အနုပုထုဇဉ်သည် ရူပ်, ဝေဒနာ, သညာ, သင်္ခါရ, ဝိညာဏ်တရားတို့ကို အတ္တဟု ရှုသဖြင့် ယင်းတရားတို့ ပျက်စီးသောအခါ အကျိုးမဲ့ပျက်စီးခြင်းသို့ရောက်ရပုံကို ဘုရားရှင် ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာသုတ်။) သံယုတ္တနိကာယ်၊ ခန္ဓဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၁-သံယုတ်၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၁၁၂။

နဒီသောတ (ပု) [နဒီ + သောတ။ မြစ်ရေအယဉ်။ အဝိမ်မနုဿမ္ဘနွောဝ၊ နဒီသော-တောဝ ဝတ္ထတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၃၄။ မ၊ ၁။ ၂။ ၂၆၅ သံ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။ ၂

(–၁၉၂။ မမ္ပ၊၆၁။၂၉။) (၂) ဆေတ္ထာ နဒ္ဒီ ဝရတ္ထဥ္ဆ။ မ၊၂။၄၁၀။ သံ၊၁။၁၅၊၆၂။ ဓမ္ပ။၇၀။ သုတ္ထနိ။၃၇၆။ နဒ္ဒီန္တိ နယ္ပနဘာဝေန ပဝတ္တံ ကောဓံ။ ဓမ္ပ၊၆၊၂။၄၀၇။ သုတ္ထနိ၊ ၆၊၂။၁၈၈။ နယနဗ္ဗေန ဗန္ဓနဗ္ဗေန နဒ္ဒီတိ ဥပနာဟော ဣဓာဓိပ္ပေတော်တာတိ အာဟ "နဒ္ဒီန္တိ ဥပနာဟ" (သံ၊၆၊၁။၅၁)န္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၉၇။ (–မ၊၆၊၃။၂၉၈။) (၃) နဒ္ဒီတိ ကဏ္ဌာ ဝိသဇ္ဇိယတိ။ ပေ၀ကော။ ၂၂၇။ (၄) နဒ္ဒီတော ပဋ္ဌာယ (မ၊၆၊၃။၂၁၇)တိ ရထ-ပဋ္ဌရပရိယန္တေန အက္ခဿ သမ္ဗန္ဓဗ္ဗာနံ နဒ္ဒီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။

နဒျမ္မုဇ်ဝန (တိ) [နဒီ+အမ္မု+ဇ်ဝန။ (နဒျမ္မု-ဇ်ဝန-သံ)] မြစ်မှ ဆောင်ယူအပ်သောရေ–-မြစ်ရေ– ဖြင့် အသက်မွေးခြင်း ရှိသော (အရပ်)။ နဒျမ္မုဇ်ဝနော ဒေသော။ ဓာန်။ ၁၈၈။ နဒီယာ အာဘာဘေန အမ္ပုနာ ဥဒ-ကေန ဇ်ဝန္တိ ဘွေတိ နဒျမ္မုဇ်ဝနော။ဓာန်၊ ဋ္ဌ။၁၈၈။

နနန္ဒနာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+ယု+အာ]ယောက်မ၊ လင်၏နှမ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နနန္ဒရာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+အရ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နနန္ဒရ (ဇာ၊၂။၆၄) ဣတိ (နနနန္ဒိ၊ သျာ၊က) သာမိကဿ ဘဂိနီ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၉၄။

နနန္ဒာ (ထီ) [နန+နန္ဒ+အ+အာ။ သာမိနော ဘတ္တု ဘဂိနီ နနန္ဒာ နာမ၊ နနန္ဒတီတိ နနန္ဒာ၊ ....နန္ဒ သမိဒ္ဓိယံ၊ ဘူဝါဒိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။ ၂၄၅။ (သ္ဘဘတ္တိဘဂိနျာမ်၊ နနံဒ ဣတိ ဘာဝါ၊ ....နနန္ဒတိ ဘာတဇာယာမိတိ ဝါ။ စိန္တာမဏိ။)] ယောက်မ၊ လင်၏နှမ။ ကေ-ဒိဝသံ အတ္ထနော နနန္ဒာယ သဒ္ဒိ ကလဟံ ကရောန္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၀။

နနု (ဗျ) [နနု နုဒတိ၊ နုဒ+ဥ။ ယောမ။ (နနု-သံ၊ ဏဏု-ပြာ)] နိပါတ်ပုဒ် အမျှားတွင် တပုဒ်၊ ယင်းနိပါတ်ပုဒ်သည်– (၁) အလိုကို ယူခြင်း=အနုမတိဂ္ဂဟဏ, (၂) မေးခြင်း= ပုစ္ဆာ, (၃) ရှေးရှု့ပြုခြင်း=အာဘိမုခီကရဏ, (၄) ထင်ရှား–ပြီးစီး–ခြင်း=ပသိဒ္ဓိ, (၅) အပြစ်တင်ခြင်း=စောဒနာ,(၆)ဆုံးဖြတ်ခြင်း =အဝဓာရဏ, (၇) ခွင့်ပြုခြင်း=အနုညာ, (၈) အမျက်မထွက်ခြင်း=သန္တာန, (၉)ခေါ်ဝေါ်ခြင်း=အာလပန, (၁၀) ဆန့်ကျင်ဘက်ဆိုခြင်း=ဝိရောဓကထန အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (မေးမြန်းခြင်း, ပိုင်းခြားဆုံးဖြတ်ခြင်း, ခွင့်ပြုခြင်း, ချစ်ခင် ကြည်ညိုခြင်း, ရှေးရှု့ ပြု၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းအားဖြင့် ၅-နက်၌ ဖြစ်၏။ အမရ။ ၂၃၊ ၂၄၇။ စုံစမ်းခြင်း, စင်စစ်ကေန်.... P.S.D., ထောမ, စိန္တာမဏိတို့လည်း ကြည့်။ အနက်ကို ထင်စွာပြုခြင်း, ပိုင်ခြားသတ်မှတ်ခြင်း, ဆုံးဖြတ်ခြင်း, တောင့်တခြင်း, ကြံစည်ခြင်း, မေးခြင်း။ပြာ၊ဓာန်။ အဌကထာ,ဋီကာ မျှားဌ "နနု"ဟူ၍ စ-မပါရှိပဲလင်း, နနု စ-ဟူ၍ စ ပါရှိ၍ခင်း လာရှိတတ်၏။ ယင်းသို့ရှိရာတွင် စ-မပါပဲ နနုချည်း လာရှိမှ "နနုချည်းသာ၊ စ မပါ၊ ကိရိယာနှင့်ယှဉ်စေ"ဟူသော တောင်တွင်းနိယံ။၁၁၉-နှင့်အညီ ဟောတိ နနု,ဘဝတိ နနု စသည်ဖြင့် ကိရိယာနှင့်ယှဉ်၍ ယေဘုယျ အားဖြင့် ယောဇနာရသည်။ နနုဟူသော ပုဒ်နှင့် ယှဉ်တွဲသော ဝါကျကိုပင် အာဒီလဒ္ဓ အမည်အားဖြင့် နနုဝါကျဟု ခေါ်သည်။ယင်း နနု ဝါကျသည်–(၁) အာဘောဂဒီပက နနု ဝါကျ, (၂) စောဒနာအာဘောဂဒီပက နနု ဝါကျ, (၃) အာဘောဂစောဒနာဒီပက နနု ဝါကျ, (၄) စောဒနာဒီပက နနုဝါကျ-ဟူ၍ ၄-ဝါကျခွဲရှိ၏ ရှိလေသည်။ နနုပုဒ်နှင့် ဝါကျရှိမူ စောဒကပုဂ္ဂိုလ်၏ အာဘော်ကိုပြသည်ဟု ဆိုကြ၏။ နနုဟိ လက္ခိတာ ဘောဂါ။ ဂန္ဌာ-ဘရဏ။၂၅။ နနုနှင့် ပြ၊ ပုဒ်ရှိက၊ စောဒက အာဘော်။ တောင်တွင်း နိယံ။၁၉။ နနုတစ်၊ ရှိလမူကား၊ ပုဒ်ကားမမျှော်၊ အာဘော်ချည်း

သာ၊ ရှိဒေလရာ၏။ ရှင်တိပိဋ္ဌကနိုယ်။၁၇။ နနု ပါသောဝါကျ၌ စောဒနာခြင်းကား ရှေ့ အာဘော်က နောက်နေကြောင်းကိုလည်း ဆိုကြသေး၏။ နနုနှင့်လာ၊ စောဒနာကား ရှေ့ အာဘော်နောက်၌တွေ့။ တွင်းကြီးနိယံ။၉၁။ ကျမ်းဆရာတို့သည် အကျိုး မနှစ်သက်ရာ၌ နနု စ-ဟု စ-နှင့် ထားသည်၊ အကြောင်းမနှစ်သက်ရာ၌ စ-မပါရှိပဲ နနုချည်း သက်သက်ထားကြောင်းလည်း မိန့်ဆိုကြသေး၏။ နနုချည်း ထုတ်၊ ကြောင်းမနှစ်သက်၊ စ-နှင့် ရောယှက်၊ ကျိုး မနှစ်သက်။ တွင်းကြီး နိယံ။၇၀။ သဒ္ဒါ အနက် ဤ ၂-ချက်ကို စောဒကတို့ မနှစ်သက်သောကြောင့် နနု-ကို အသုံးပြု၍ ဝါကျထားသည်။ နနုမှာကား၊ သဒ္ဒါအနက်၊ မနှစ်သက်၊ ထားချက်လျော်စွာသိ။ ရှေရေးဆောင်နိယံ။ ၁၀၉။ နနုဝါကျ၌ စောဒကအာဘော်ကား ယုတ္တိအာဘော်လည်း ရှိတတ်သည်၊ အယုတ္တိ အာဘော်လည်း ရှိတတ်သည်။ အရှစိမှာ၊ အယုတ္တာ၊ နနုမှာကား၊ ယုတ္တာယုတ္တိ၊ စမ်းလေတိ။ ရှေရေးဆောင်နိယံ။ ၁၁၀။)

(၁) နနု(ဝိ၊၁။၂၂)တိ အနုံမတိဂ္ဂဟ-ဏတ္ထေ နိပါတော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၂။ (–ဝိ၊၁။ ၁၇၊ ၂၃၊၁၉၇၊၃၅၀။ ဝိ၊ ၂။၃၂၊ ၇၃။ ဝိ၊ ၄။ ၇၀၊ ၃ဖ၃၊ ၄၇၀။ မိလိန္ဒ။ ၂၁၀၊ ၂၂၅။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁၉၇။ အတိ၊ဌ၊၁။ ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၆။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၂၇။) (၂), (၃), (၄), (၅), (၆), (၇), (၈), (၉) ပုစ္ဆာဝဝါရဏာနုညာ၊ သန္ဓာ-နာလပနေ နနု။ ဓာန်။ ၁၁၉၂။ နနုတိ စော-ဒေတုကာမတာယ ပရဿ အာဘိမုခီကရဏေ နိပါတော, ပုစ္ဆနတ္ထေ ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၂။ ၄၃၉။ နနု ပသိဒ္ဓိယံ အနုမတိယံ ဝါ။ သုဗောဓဋီ။ ၂၄၂။ နနုတိ စောဒနတ္ထေ နိပါတော။ သမ္ဘန္ဓ-စိန္တာ၊ ဋီ။ ၂၁–၂။ (–ဝိ၊၃။ ၁၄၃။ ဝိ၊ ၄။ ၅၀၂။ မ၊ ၁။ ၃၃၊ ၄။ ၂။ ၃၃၊ ၉ဖ၊ ၁ဝ၃။ သံ၊ ၁။ ၃၂၃။ အံ၊ ၁။ ၁၁၃။ အံ၊ ၃။ ၃၉၄။ အဘိ၊ ၈။ ၅ဖ၊ ၉၅၊ ၁ဝ၄၊ ၂၅၄၊ ၂၅၅။ မိလိန္ဒ။ ၃၁၊ ၆ဖ၊ ၁ဝ၄၊ ၁ဖ၆၊ ၂၃၂၊ ၂၅၅။) (၁၀) ဝိရောဓကထနေ နနု။ ဓာန်။

နနုစ (ဗျ) [နနုနှင့် စ နိပါတ်ပုဒ် ၂-ခုအပေါင်း 'နိပါတ သမုဒါယ'] ယင်း နိပါတ်သည်— (၁) အပြစ်တင်ခြင်း=စောဒနာ, (၂) ရှေးရှု ပြုခြင်း = အဘိမုခီကရဏ, (၃) ဆန့်ကျင်ခြင်း=ဝိရောဓ အနက်တို့၌ ဖြစ်၏။ (နနုစ နိပါတ်ပါရှိသော ဝါကျကို နနုစ-ဝါကျဟု ခေါ်သည်၊ ယင်း ဝါကျ အနက်ပေးနည်းကို မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၂၃၁-၌ "နနုစာတိ ဝိရော-ဓတ္ထေ နိပါတော၊ စောဒနတ္ထေ ဝါ ဘဝန္တံ စောဒေမီတိ အတ္ထော" ဟူသော စကားဖြင့် ပြထားခဲ့၏။ အာစရိယ=အရှင် ဌိကာဆရာ (အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာ)။ အဟံ=အကျွန်ုပ် စောဒကသည်။ ဘဝန္တံ=အရှင်ဌိကာဆရာကို (အရှင်အဋ္ဌကထာဆရာကို)။ နနုစ စောဒေမိ =စောဒနာ လိုပါ၏ (စောဒနာပါရစေ) ဟု ယောဇနာရာ၏။ နနုစ-ဝါကျသည် နနု ဝါကျကဲ့သို့ မဟုတ်ပဲ စောဒနာ, အာဘော် အစုံရှိရမည် ဆိုကြသည်။ နနုစ-သာ၊ ရှိလေရာ၊ စုဒ်ပါ အာဘော်၊ နှစ်ပါးမျှော်၏။ ရှင်-တိပိဋ္ဌကနိုယ်။ ၁ဖ၆။ နနုစ-သာ၊ ရှိလေရာ၊ စုဒ်ပါ အာဘော်သိ။ ရှေရေးဆောင်နိယံ။ ၁ ၂၅။ ယင်းသို့ စောဒနာ, အာဘော် ၂-ပါး ရှိရာ စောဒနာကား ရှေ့, အာဘော်ကား နောက်ဟု ဆိုကြကုန်၏။ နနုစ-လာ၊ စောဒနာကား နောက်၊ အာဘော်ရှေ့ရောက်။ တွင်းကြီး နိယံ။ ၉၂။) နနုစာယံ သဒ္ဒါ ပဌမဗျာနေပိ အတ္ထိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဝ၄။ နနုစာ-တိ ဝိရောဓတ္ထေ နိပါတော, စောဒနတ္ထေ ဝါ။ မဏိမဉ္ဇူ။ ၁။ ၂၃ဝ။ နနုစာတိ နိပါတသမုဒါ-ယော ပရဿ စောဒေတုကာမတာယ အဘိ-မုခီကရဏေ ဝတ္ထတိ။ ရှု၊ ဋီ။ ၂၉၅။ နနုစ ဣတိ အစ္ဆန္ဒဝိရောဓေ။ နီတိ၊ သုတ္တ။ နှာ-၁၉၉။ (–ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၉၊ ၁ဝ၄၊ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ဖ ၂။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၁ဝ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၄၅။ အနုဋီ၊ ၂။ ၆။)

နန္ဓက (နဏ) [နန+အန္ဓ+ကc။ သီ၊ဌ္ဌိ၊သစ်၊၂။ ၁၁၃။ (နတ္ထ-သံ၊ ဏ်တဂ-ပြာ)] အမြိတ်အဆာ–အနာ–မရှိသော–အဝတ်–ပုဆိုး၊ အဝတ်ပိုင်း၊ ပုဆိုးပိုင်း၊ အဝတ်စုတ်၊ ပုဆိုးစုတ်။ (နန္ဓကယ-သီဟိုဠ်ခေါ်ခန်၊ သျှောင်း။) **နန္ဓကာနီ** (မ၊၂။၁၉၉)တိ အန္ဓဝိရဟိတာနမ် ဝတ္ထခဏ္ဍာနိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၆၆။ **နန္ဓကာနီ** (သံ၊ ၃။၂၉၇)တိ အနန္ဓကာနိ။ တေရသဟတ္ထောပိ ဟိ ဝတ္ထသာဋကော ဒသစ္ဆေဒနတော ပဋ္ဌာယ နန္ဓကံ တေ၀ သခ်ံ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဌ္ဌ၊၃။၃၀၇။ **နန္ဓက** (အံ၊၂။၁၆၄)ဣ ပိုလောတိကခဏ္ဍံ။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၅၆။ **နန္ဓကေ**(ပေတ။၁၇၀)တိ ဆိန္နပရိယန္တေ ဆဋ္ဌိတဒုဿခဏ္ဍေ။ ပေတ၊ဌ္ဌ။၁၇၀-၁။ **နန္ဓကံ** ကပ္ပဋေ၀။ ဓာန်။၂၉၃။ ဒုယုံ စီရကာလတ္ထာ နိဒ္ဒသေ ဇိဏ္ဏ၀တ္ထေ။ နတ္ထိ အဇ္ဇာ ဒသာ ယဿ နန္ဓကံ။ ယင်း-ဌ္ဌိ။ အ၌ အာဘိဝေနုပ္ပဒီပိကာ စာကိုယ်မှုမျှားခ်ိ သက္ကတ နတ္ထနှင့်ဆင်တူ နတ္ထက-ဟု ရှိတတ်သည်။ (–မဟာနီ။၁၇၂၊၃၆၇။ မ၊ဌ္ဌ၊၂။ ၄၃။ မ၊ဌ္ဌ၊၃။၅၂။ သံ၊ဌ္ဌ၊၂။၁၅၀။ အံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၆၀။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊၂။၄၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၄။ ဥဒါန်း ဌ္ဌ။၂၀၈။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ။၂။၂၇။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။ ၂၉၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၇။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၂၇၇။ မူလဋီ၊ ၂။၂၁၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ္ဌ၊၁။၅၂။)

နန္ဓကဝဋ် (ထီ) [နန္ဓက+ဝဋ်] အဝတ်ပိုင်းလုံး၊ ပုဆိုးပိုင်းလုံး၊ အဝတ်စုတ်လုံး၊ ပုဆိုးစုတ်လုံး။ သေနီ (မ၊ဌ္ဌ၊၄။၂) ကြည့်။

နန္ဓကဝါသီ (တိ) [နန္ဓက+ဝသ+ဏီ။ ထီ-ဌ်–ဝါသီနီ] အမြိတ်–အဆာ–အနာ–မရှိသော–အဝတ်–ပုဆိုး–ကို ဝတ်–လေ့ရှိ– တတ်–သော၊ အဝတ်ပိုင်း–ပုဆိုးပိုင်း–ကို ဝတ်သော၊ အဝတ်စုတ်–ပုဆိုးစုတ်–ကို ဝတ်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ **နန္ဓကဝါသီ**(အံ၊၃။ ၁၈၂) တိ အန္ဓစ္ဆိန္နပိလောတိကာ၀သနော။ အံ၊ဌ္ဌ၊၃။၂၆၃။ **နန္ဓကဝါသိနီ** (ဇာ၊၁။၉၆)တိ ဇိဏ္ဏပိလောတိကနိ၀တ္ထာ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၃။၂၀။

နန္ဓိ (ပု) [နန္ဓ+အc။ နန္ဓ သမိဒ္ဓိယံ။ နိတိ၊ဝ။၉၀။ နန္ဓတု တုဋ္ဌိနန္ဒေ။ ဓာတ္တတ္ထ။ ၂၁၀။ (နံဒ-သံ၊ ဏ်ဒ-ပြာ)] (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း။ (တိ) (၂) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–အပ်သော။ (၁) **နန္ဓိဇနန**-ကြည့်။ (တိ)(၂) **နန္ဒိ၂**-ကြည့်။

နန္ဒိ၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ ထီ-ဌ် **နန္ဒာ**] (၁) နန္ဒမင်းသား။ (၂) နန္ဒပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (၃) နန္ဒရဟန်း။ (၄) နန္ဒအလုပ်အကျွေး ဒါယကာ။ (၅) **နန္ဒကျွန်**။ (၆)**နန္ဒပုဏ္ဏား**။ (၇) **နန္ဒ** နွားကျောင်းသား။ (၈) **နန္ဒ** ပြာသာဒ်။ (၉) **နန္ဒာ** ရဟန်းမိန်းမ။ (၁၀) **နန္ဒာ** နတ်သမီး။ (၁၁) **နန္ဒာ** အမျိုးသမီး။ (၁၂) **နန္ဒာ** မိဖုရား။ (၁၃) **နန္ဒာ**မည်သော မြတ်သော တပည့်မ။ (၁၄) **နန္ဒာ** ရေကန်။ (၁၅) **နန္ဒာ** မည်သော အလုပ်အကျွေး ဒါယိကာမ။ (ပျော်ရွှင်ခြင်း, အင်္ဂတေ အမျိုးအစား, ဖားပြုပ်, ဗိဿဏိုး၏ အမည်, ဂေါပါလက၏ အမည်။ P.S.D.။)

(၁) **နန္ဒမင်းသား**။ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တ-ဒ္ဓါရုနံ ယဒိဒံ **နန္ဒော**။ အံ၊၁။၂၆။ **နန္ဒော**တိ တဿ နာမံ။ သော ဟိ စက္ကဝတ္တိလက္ခဏူပေ-တတ္တာ မာတာပိတရော သပရိဇနံ သကလဋ္ဌ ဥတိပရိ၀ဋ်ံ **နန္ဒယန္တော** ဇာတောတိ "**နန္ဒော**" တိ နာမံ လဘိ။ ဥဒါန၊ ဌ္ဌ။၁၅၀။ (–ဝိ၊၃။ ၁၁၆။ ထေရ၊ ဌ္ဌ၊၁။၃၅၂။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၀၇။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၀၆။)

(၂) **နန္ဒပစ္စေကဗုဒ္ဓါ**။ အာနန္ဒော **နန္ဒော** ဥပနန္ဒော **ဒ္ဓါ**ဒသ။ မ၊၃။၁၅၅။ မ၊ဌ္ဌ၊၄။၉၁။ (၃) **နန္ဒရဟန်း**။ အထ ခေါ အာယသ္မာ **နန္ဒော** ဘဂ၀တော မာတုစ္ဆာပုတ္တော။ သံ၊ ၁။၄၆၈။ (–အံ၊၃။၁၄၊ ဥဒါန်။၁၀၁၊ အပ၊ ၁။၃၄၇။ စူဠနိ။၁၁၂–၅။ မိလိန္ဒ။၁၇၀။ သံ၊ ဌ္ဌ၊၃။ ၂၂၅။ ဥဒါန်၊ဌ္ဌ။၁၅၂။ အပ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁၃၃။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။၂၄၇။)

(၄) နန္ဒအလုပ်အကျေးဒါယကာ။ သိရိ-ဝဏ္ဏော စ နန္ဒော စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ အပ၊ ၂။၃၆။ (၅)နန္ဒကျွန်။ တွံ နန္ဒော နာမ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁။) (၆) နန္ဒ-ပုဏ္ဏား။ နန္ဒောတိ တဿ ပြာဟ္မဏဿ နာမံ။ ဋီ၊ဋ္ဌ၊ဝ၁–၅။ တက္ကသိလဝါသီ နန္ဒော နာမ ပြာဟ္မဏော။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၆၃။

(၇) နန္ဒနွားကျောင်းသား။ နန္ဒော ဂေါပါလကော ဘဂဝတော အဝိဒူရေ ဋ္ဌိတော။ သံ၊ ၂။၃၀၈။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။၄၅၆။) (၈) နန္ဒပြာသာဒ်။ သိရီ ဥပသိရီ နန္ဒော၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၉။ (–၃၆၅။)

(၉) နန္ဒာရဟန်းမိန်းမ။ ဗျာယိန် ယဒိဒံ နန္ဒာ။ အံ၊၁။ ၂၆။ ပဿ နန္ဒေ သမုဿယံ။ ထေရီ။၃၈၁၊၃၈၉။ အပ၊ ၂။ ၂၉၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၇၅။ (–ဒီ၊ ၂။ ၇၈။ သံ၊၃။၃၁၀။) (၁၀) နန္ဒာနတ်သွီး။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ။ ဝိမာန်။ ၂၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၈၄၊၁၉၅။

(၁၁) နန္ဒာအမျိုးသမီး။ စတသော ဘဂိနိယော ဘိက္ခုနိသု ပမ္ဘဒိတာ ဟောန္တိ နန္ဒာ နန္ဒဝတီ သုနန္ဒရီနန္ဒာ ထုလ္လနန္ဒာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၃၃။ နန္ဒဏ္ဍာဝိ ကုမာရီ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၇။၇၇။ (–ဝိ၊ ၂။၃၃၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၇။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၇၊ ၂ ၂၀၊၅၀၁။)

(၁၂) နန္ဒာမိဖုရား။ ဇေဝံ နန္ဒာယ ဒေဝိ-ယာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၃၀၄။ (၁၃) နန္ဒာမည်သော မြတ်သောတပည့်မ။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂသာဝိကာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ (၁၄) နန္ဒာရေကန်။ ပညာသယောဇနာ နန္ဒာ နာမ ပေါက္ခရဏီ နိမ္မတ္တာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၈။(၁၅) နန္ဒာမည်သော အလုပ်အကျေး ဒါယိကာမ။ နန္ဒာ စေဝ သုနန္ဒာ စ၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပ-ဋ္ဌာကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၂။

နန္ဒက (တိ) [နန္ဒ+ဏ္ဍ။ (နံဒက-သံ၊ ထံဒက-ပြာ၊ နံဒက-အဘိမာဂမ)] နှစ်သက် – ဝမ်း မြောက်–သော၊ သူ။ (က) နန္ဒကရဟန်း။ (ခ) နန္ဒကဘိလူး။ (ဂ) နန္ဒကအမတ်ကြီး။ (ဃ) နန္ဒကကျွန်။ ဥပဋ္ဌာကေသု နန္ဒကေသု ....သောစတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၆၉။ (ဂ) အထ ခေါ အာယသ္မာ နန္ဒကော... ဥယျောဇေသိ။ မ၊၃။၃၁၉။ ဘိက္ခုနောဝါဒကာနံ ယဒိဒံ နန္ဒ-ကော။ အံ၊၁။ ၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၂။ (–အံ၊ ၃။၁၆၉။ အဘိ၊က။၁၁၄။ အပ၊၁။ ၄၁ ၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊၄။ ၂၄၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁–၅။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃၊ ၄ ၂ ၅။) (ခ) နန္ဒကော နာမ ယက္ခော ထေရံ သာရိပုတ္တံ အာသာဒယိတ္မာ ပထဝိ ပဝိဋ္ဌော။ မိလိန္ဒ။၁၀၈။(ဂ)အထ ခေါ နန္ဒကော လိစ္ဆ-ဝိမဟာမတ္တော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊၃။၃၄၀။ (ဃ) နန္ဒကော ယတ္တ ဒါသော-(ဇာ၊၁။၁၀) တိ ယတ္ထ ဌာနေ ဋ္ဌိတော နန္ဒကော ဒါသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄ ၂။

နန္ဒကတ္ထေရ (ပု) [နန္ဒက+ထေရ] နန္ဒကထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် သိခီဘုရားရှင်၏ စကြိုကြွရာ အရပ်၌ သဲဖြူခင်းလျှူခဲ့ကွားသော ကောင်းမှု-ကြောင့် နတ်ပြည်, လူပြည်တို့၌ချည်းသာ ကျင်-လည်ပြီး ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက် စမ္ဘာပြည် သူကြွယ်မျိုး၌ ဖြစ်သည်၊ သောဏကော-ဋ္ဌိသ ရဟန်းပြုကြောင်းကြားသဖြင့် နောင်-တော် ဘရတနှင့်အတူ ရဟန်းပြုခဲ့ရာ အား-နည်း၍ မရှန်းနိုင်သောနွားတကောင် နောက်-မှ အားပြည့်၍ ရှန်းနိုင်သည်ကိုမြင်၍ တဖန် လွန်ကဲသော ဝီရိယဖြင့် ဝိပဿနာကို ပွါးများ-ရာ ရဟန္တာ ဖြစ်သည်။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဂ၁။) နန္ဒကတ္ထေရော ပေါ (မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၄ ၁) တိ တဒါ ဇေဋ္ဌကဒါသော တေရဟိ နန္ဒကတ္ထေရော ပမ္ဘဒိတ္မာ အရဟတ္တံ ပတ္တော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၄ ၂ ၅။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၃ ၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ ၀ ၁။)

နန္ဒကပဠု (တိ) [နန္ဒက+ပဠု] နန္ဒကသုလင် မေး အပ်သော ပြဿနာ။ ကေမေကဿ စေပိ နန္ဒ-ကပဠုဿ။ စူဠနိ။၁၉၆။

နန္ဒကသုဘ (နာ) [နန္ဒက+သုတ္တ] ညဉ့် ၃-ယာမ် ပတ်လုံး ရဟန်းတို့အား အရှင်နန္ဒက ဟောရာသုတ်၊ နန္ဒကသုတ်။ (ယင်းသုတ်ကို ဟောစဉ် ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် တံခါးမုခ်၌ ရပ်လျက် ညဉ့်သုံးယာမ်ပတ်လုံး နာယူတော်မူသည်။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၀။) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ၉-နိပါတ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၁-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊၃။၁၆၉။

နန္ဒကုမာရ (ပု) [နန္ဒ+ကုမာရ] နန္ဒမင်းသား။ (ယင်းသည် သုဒ္ဓေါဒန မင်းကြီးနှင့် မဟာပဇာပတိဂေါတမီတို့၏ သားဖြစ်သည်၊ ဘုရားရှင်အောက် ၂-ရက် ၃-ရက်ခန့် ငယ်သည်။ ဘုရားရှင်သည် ၁-ဝါရ ကပိလဝတ်သို့ ကြွတော်မူ၍ ပြည်တော်ဝင်၍ ၃ ရက်မြောက် နေ့တွင် ဇနပဒကလျာဏီနှင့် လက်သပ်အံ့ ဆဲဆဲတွင် သပိတ်ကိုထမ်းစေလျက် ခေါ်ယူ၍ ရဟန်းပြုတော်မူကာ အရဟတ္တဖိုလ်၌ တည်စေတော်မူ သည်။ အကျယ် အံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၄။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၅၂-ကြည့်။) အသဿ နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ညတိသံဃံ နန္ဒယန္တော ဟောသေန္တော ဇာတောတိ နန္ဒကုမာရောတ္တေ၀ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၄။ (–မ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၄။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃၅၂။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၂၅၀။)

နန္ဒကုလ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နန္ဒကုလ မည်သောမင်း။ နန္ဒကုလဿ ဘန္တေ နာဂသေန ဘဒ္ဒသာလော နာမ သေနာပတိပုတ္တော အဟောသိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၂။

နန္ဒကောဝါဒ (ပု) [နန္ဒက+ဩဝါဒ] နန္ဒဏ၏ အဆုံးအမ 'ဩဝါဒ'။ နန္ဒကောဝါဒေန ဒီပေ-တမ္ပေါ။ မူလဋီ၊၁။၁၁၆။

နန္ဒကောဝါဒသုတ္တ (နာ) [နန္ဒက+ဩဝါဒ+သုတ္တ] နန္ဒဏ၏ အဆုံးအမ 'ဩဝါဒ'ကို ပြရာသုတ်၊ နန္ဒကောဝါဒသုတ်။ (ယင်းသုတ်၌ အဒ္ဓတ္တိ-ကာယတန ၆-ပါး, ဗာဟိရာယတန ၆-ပါး, ဝိညာဏကာယ ၆-ပါးတို့၏ နိစ္စ, သုခ, အတ္တ မဟုတ်ပုံကို ဆီမီးဥပမာ, သစ်ပင်ကြီးဥပမာတို့ ဖြင့်ရင်း၊ အဒ္ဓတ္တိကာယတန ၆-ပါးတို့ကို နွားတို့၏ အာဘွင်းဖြစ်သော အသားကိုယ်ထည်နှင့်, ဗာဟိရာယတန ၆-ပါးတို့ကို နွားအရေကိုယ်ထည်နှင့်, တပ်မက်မှု 'ရာဂ'ကို အသားအရေ အကြား ဆက်စပ်နေသော အမြှေးအကြောတို့နှင့်, မက်ပညာကို ထက်လှစွာသော သားလိုးခေါ်းနှင့်အတူပြု၍ နွားသတ်မှု၌ ကျွမ်းကျင်သော နွားသတ်သမားသည် နွားကိုသတ်၍ ထက်လှစွာသော သားလိုးခေါ်းဖြင့် အတွင်း အသားကိုယ်ထည်နှင့် အပဖြစ်သော အရေကိုယ်ထည်တို့ကို မဟျက်စီးစေပဲ အသားအရေတို့၏အကြား၌ ဆက်စပ်နေသော အမြှေးအကြောတို့ကို ဖြတ်လိုးလျက် အပအရေကိုယ်ထည်ကို ခွါပြီးလျှင် တဖန်ပြန်ဖုံး၍ ထားအပ်သော နွားဥပမာဖြင့်ရင်း အမေးအပြေ ပြုလုပ်ကာ အရှင်နန္ဒကထေရ်က ရဟန်းမတို့အား အဆုံးအမ 'ဩဝါဒ'ပေးပုံ ပြည့်စုံစွာပါရှိသည်။ မ၊ဌ။ ၃၁၄–၃၂၄။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉–၂၄၃။) ထွာယမတ္ထော နန္ဒကောဝါဒသုတ္တေန ဒီပေတမ္ပေါ။ အသိ၊ဌ၊၁။ ၂၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၃၀၆။

နန္ဒဂေါ်ဃာတက (ပု) [နန္ဒ + ဂေါ်ဃာတက] နန္ဒမည်သော နွားသတ်သမား။ နန္ဒယက္ခ-ကြည့်။

နန္ဒဂေါပါလက (ပု) [နန္ဒ+ဂေါပါလက] နန္ဒန္ဒားကျောင်းသား။ နန္ဒဂေါပါလက သေဋ္ဌိပုတ္တောဝိယ ၀ တထာဂတသာ၀ကော။ အံ၊၆၊ ၂။ဒ၀။

နန္ဒဂေါပါလကသုတ္တ (နာ) [နန္ဒဂေါပါလက+သုတ္တ] နန္ဒဂေါပါလကသုတ်။ (ယင်းသုတ်သည် သံယုတ္တနိကာယ် သဠာယတနဝဂ္ဂ သံယုဘ် (သံ၊၂။၃၇)၌ သံဂါယနာသင်အပ်သော ပဌမ ဒါရုက္ခန္ဓောပမသုတ် ဖြင်တည်း။ ဂင်္ဂါမြစ်၌ မျောပါလာသော သစ်တုံးကို ဥပမာတင်၍ ဟောကြားအပ်သော ယင်းသုတ်ကို ကြားနာရသဖြင့် နန္ဒန္ဒားကျောင်းသားသည် "ဤအကျင့်ပဋိပတ်ကို ငါဖြည့်ကျင့်တော့မည်" ဟု ကြံစည်လျက် ဘုရားရှင်ထံ၌, ရဟန်းပြုကာ ကြံစည်သည့်အတိုင်း ဖြည့်ကျင့်အားထုတ်ရာ မကြာမီ ရဟန္တာအဖြစ်သို့ရောက်သည်၊ ထို့ကြောင့် နန္ဒဂေါပါလကသုတ်ဟု ထင်ရှားသည်။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၆။) တသ္မာ "နန္ဒဂေါပါလကသုတ္တ"န္တိ ပညာယတ္တ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅၆။

နန္ဒတာ၀သ (ပု) [နန္ဒ+တာ၀သ])နန္ဒရသော့။ နန္ဒတာ၀သဿ အာကာသတော သြဘာရိတ္ဘာ။ ထေရ၊ဋီ၊၁။ ၂၀။ (–၂၁။)

နန္ဒတိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+တိ။ နိတိ၊ခ၊။ ၉၀-ကြည့်။] နှစ်သက်၏၊ ဝမ်းမြောက်၏။ နန္ဒတိ-(သံ၊၁။၆)တိ တုဿတိ အတ္ထမနော ဟောတိ။ သံ၊ဋီ၊၁။ ၃၀။ နန္ဒတိ (သုတ္တနိ။ ၂၁၄) တိ တုဿတိ မောဒတိ။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊၁။ ၃၉။

နန္ဒတိ— ဒီ၊၃။ ၁၅၃။ သံ၊၁။ ၁၀၉။ အံ၊ ၂။ ၄၆၉။ ပဋိသံ။ ၅၅၊ ၁၇၅။ ဓမ္မ။ ၁၅။ သုတ္တနိ။ ၂၁၄။ ဇာ၊၁။ ၂၅၀။ ဇာ၊ ၂။ ၁၀၀။ ဓနတ္ထိ။ ၃၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၄၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၃၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၅၅။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၇၅။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၉၅။ အဘိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၁။ အဘိ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၃၅။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၉။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၁။ ၉၉။ ဥဒါန၊ဋီ။ ၆၆။ သုတ္တနိ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀၊ ၃၉။ အပ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၇၆။ ဇာ၊ဋီ၊ ၅။ ၁၅။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၂၀၄။ သာ၀ဏ္ဍ၊ ၂။ ၂၄၄။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၉၃။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၇၂။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၉။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၆။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၅၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀၄။ နန္ဒတ္ထိ—ဒီ၊ ၂။ ၁၆၉။ အံ၊ ၂။ ၃၄။ ဇာ၊ ၁။ ၁၄၀။ ဇာ၊ ၂။ ၃၁၀။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၁၄။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅၃။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၉၅။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၁။ ၉၀။ စရိယာ၊ဋီ။ ၁၃၆။ ဇာ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၂၂။ ဇာ၊ဋီ၊ ၄။ ၂၆။ ဇာ၊ ဋီ၊ ၅။ ၂၃၆။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၃၂။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၆၀။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၁ ၂။ အနုဋီ၊ ၃။ ၁၄၉။ နန္ဒသိ —သံ၊ ၁။ ၅ ၂။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၈။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၀၄။ ဇာ၊ဋီ၊ ၆။ ၃၀၈။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၅၄။ နန္ဒာမိ—ဇာ၊ ၁။ ၁၅၉၊ ၃ ၂၄။ ဇာ၊ ၂။ ၈ ၅။ ဝိမာန၊ဋီ။ ၃၄။ ဇာ ဋီ၊ ၃။ ၁ ၂၊ ၃ ၁ ၅။ ဇာ၊ဋီ၊ ၄။ ၄ ၁ ၉ ၊ ၄ ၂ ၈။ ဇာ ဋီ၊ ၅။ ၃ ၆ ၂။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၊။ နန္ဒာမ—ဇာ၊ ၁ ၂ ၅။ နန္ဒတ—ဇာ၊ ၁။ ၃ ၂ ၀။ စရိယာ၊ဋီ။ ၁ ၆ ၈။ ဇာ၊ဋီ၊ ၅။ ၃ ၅။ နန္ဒန္တ—ဇာ၊ ၁။ ၃ ၂ ၄။ ဇာ၊ဋီ၊ ၄။ ၄ ၁ ၈။ နန္ဒဿ—ဇာ၊ ၁။ ၃ ၂ ၄။ ဇာ ဋီ၊ ၃။ ၃ ၁ ၁။ ဇာ၊ဋီ၊ ၄။ ၄ ၁ ၉ ၊ ၄ ၂ ၈။ ဇာ ဋီ၊ ၅။ ၃ ၅ ၂။ ဇာ၊ဋီ၊ ၆။ ၃ ၁ ၄ ၊ ၄ ၂ ၈။ ဇာ ဋီ၊ ၅။ ၃ ၆ ၂။ နန္ဒေ (နန္ဒ+အ+ယေ) — ဝိမာန ၆။ နန္ဒေယျ—ဒီ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ ဇာ၊ ၁။ ၁ ၅ ၉။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၅။ ဝိမာန၊ဋီ။ ၃ ၄။ ဇာ၊ဋီ၊ ၃။ ၃ ၁ ၅။ နန္ဒေယ္ယ— ဒီ၊ ၂။ ၂ ၁ ၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၆။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၄ ၉။ နန္ဒိ သု—ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၁ ၇။ ဇာ ဋီ၊ ၄။ ၃ ၅ ၇။ နန္ဒိဿတိ—သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၀။ နန္ဒိ-ဿသိ—စူဠနိ။ ၁ ၄ ၆။ နိန္ဒိဿံ—သံ၊ ၁။ ၁ ၇ ၀။ အပ၊ ၂။ ၂ ၀ ၉။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉။ ဓမ္မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။ ထေရိဋီ၊ ၁ ၅ ၀။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၂ ၇။

နန္ဒတု (ကြို) [နန္ဒ+အ+တု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေသတည်း။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒတ္ထေရ(ပု) [နန္ဒ+ထေရ] နန္ဒထေရ်။ အယောနိသော မနသိကာရတိ အာယသ္မတော နန္ဒတ္ထေရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၅ ၁။ (–အပ၊ ဋီ၊ ၂။ ၅ ၅။ သာ၀ဏ္ဍ၊ ၂။ ၂ ၇။ ကခီ၊ဋီ၊ သစ်။ ၁ ၈ ၆။) နန္ဒကုမာရ-လည်း ကြည့်။

နန္ဒန်[1] (နာ၊ထီ) [နန္ဒ+ဏ+ယု။ထီ-ဌ် နန္ဒနာ။ (ဏ်ဒဏ-ပြာ)] (၁)နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း။ (၂)နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်။ (တိ) (၃) (က) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–တတ်သော။ (ခ) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေ့ထုတ်သော။ (၁) ဥပခီဟိ နရဿ နန္ဒနာ။ သံ၊၁။၆၊၁၀၉။ နေတ္ထိ။၃၀။ ကာမနှဝသေန,နန္ဒနဝသေန စ ကာမမော၀ နန္ဒီ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊၁။၄၀၂။ နာရိယာ၀ိ ဥပခီဟိ နန္ဒနာ အတ္ထော၁။ နေတ္ထိ၊ဝ်။၁၄၆။ (–သံ၊ဌ္ဌ၊၂။၁၀၅။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။၈၂၊ မဒ္ဒီ၊၃။ ၂၈၄။ သံ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။၁၁၅။) (၂) ယေ နှ ပဿန္တိ နန္ဒန(သံ၊၁။၆)နွဲ့ ယေ တတြ ပဌ္ဌကာမဂုဏာ-နုဘာ၀နှ၀သေန နန္ဒနှ၀နံ နှ ပဿန္တိ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ နန္ဒနေ(သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၈)တိ ဝေ၀ အနုတ္ထ-နာမကေ ဥယျာနေ။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။၇၄။ (–ဒီ၊၃။ ၁၂၄။ သံ၊၁။ ၂၀ ၂။ သံ၊၃။ ၂၉၈။ ဝိမာန။ ၁၅၊ ၂၃။ ပေတ။၁၆၈။ အပ၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ ဇာ၊ ၂။ ၂ ၄၈၊ ၂ ၆ ၇။ ဥဒါန၊ ဌ္ဌ။ ၉ ၆။ ဝိမာန၊ ဌ္ဌ။ ၅ ၄၊ ၈ ၇။ ဇာ၊ ဌ္ဌ ၇။ ၈ ၈ ၊ ၁ ၂ ၉ ၊ ၃ ၀ ၄။ (တိ) (ခ) (က) နန္ဒနဌ္ဌေန နန္ဒီ။ နေတ္ထိ၊ ဌ္ဌ။ ၁ ၂ ၂။ မ၊ ဌ္ဌီ၊ ၃။ ၈ ။ သံ၊ ဌ္ဌီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂ ၊ ၃ ၁ ၈ ။ အံ၊ ဌ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၆ ၂ ။ (–ဒီ၊ ဌ္ဌီ၊ ၂။ ၃ ၄ ၀ ။) (ခ) ဥပခီဟိ နရဿ နန္ဒနာ။ သံ၊၁။ ၆ ၊ ၁ ၀ ၉ ။ သုတ္တနိ။ ၂ ၈ ။ သံ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ။ သုတ္တနိ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ။ နန္ဒယန္တိ ပိဘိသော-မနဿံ ဇနယန္တိတိ နန္ဒနာ။ သံ၊ဌ္ဌီ၊ ၁ ။ ၇ ၆ ။ (– ဇာ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၊ ၁ ၅ ။ ဝိမာန ၊ ဌ္ဌ ။ ၉ ၆ ၊ ၁ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၁ ၊ ၁ ၆ ၉ ။)

နန္ဒန်[2] (ထီ) [နန္ဒန+သုတ္တ။ နောက်ပုဒ်ဒကျ။] နန္ဒသုဘ်။ နန္ဒနာ နန္ဒတိ စေ၀။ သံ၊၁။ ၁ ၂ ။

နန္ဒန်[3] (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နန္ဒနနတ်သား။ နန္ဒနော ဒေ၀ပုတ္တော ဘဂ၀တ္တံ ဂါထာယ အဗ္ဗဘာသိ။ သံ၊၁။ ၅ ၁ ။

နန္ဒနကရ (တိ) [နန္ဒန+ကရ] နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ နန္ဒနေ (ပေတ။ ၁ ၇ ၂) တိ နန္ဒနကရေ။ ပေတ၊ ဌ္ဌ ။ ၁ ၇ ၅ ။

နန္ဒနကိဠိကာ (ထီ) [နန္ဒန+ကိဠိကာ] နန္ဒ၀နဥယျာဉ်ဌ္ဌ–ပျော်မြူး–ကစား–ခြင်း၊ ပျော်မြူး–ကစား–ရာ နန္ဒ၀နဥယျာဉ်။ အစ္ဆရာ-သင်ပရိ၀ုတော နန္ဒနကိဠိကံ(နန္ဒနှ၀နကိဠိတံ၊ က)ဂန္ဓာ။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၃ ။ နန္ဒနကိဠိကန္တိ နန္ဒနှ၀နကိဠိကံ။ သံ၊ဌ္ဌီ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၂ ။

နန္ဒနကိဠိတ (နာ) [နန္ဒန+ကိဠိတ] နန္ဒ၀နဥယျာဉ်ဌ္ဌ ပျော်မြူး–ကစား–ခြင်း။ အစ္ဆရာသင်ပရိ-၀ုတော နန္ဒနကိဠိတံ ကတ္တာ။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၁ ။

နန္ဒနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒန+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒနရေကန်၊ နန္ဒာရေကန်။ ပဌ္ဌ ၀ ဏ္ဍ ၊ ဒုမသဏ္ဍနဲ့ နန္ဒနပေါက္ခရဏီသဒိသံ။ ဇာ၊ ဌ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ၃ ။

နန္ဒနဝဂ္ဂ (ပု) [နန္ဒန+ဝဂ္ဂ] နန္ဒသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းသုတ်ဌ္ဌ နန္ဒနသုတ် အစ သမိဒ္ဓိသုတ် အဆုံး ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။) နန္ဒနဝဂ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါ-ထာ၀ဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၂-၀ဂ်။ သံ၊ ၁ ။ ၅ – ၁ ၂ ။ သံ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ။ သံ၊ ဌ္ဌီ ၊ ၁ ။ ၇ ၃ ။

နန္ဒနှ၀န်(နာ) [နန္ဒန+ဝန်။ (ဏ်ဒဏ၀ဏ-ပြာ)] နှစ်သက်စေတတ်သော ဥယျာဉ်၊ နန္ဒနဥယျာဉ်၊ နန္ဒ၀န် ဥယျာဉ်။ (ယင်း နန္ဒ၀န် ဥယျာဉ်သည် နတ်ပြည်အားလုံးဌ္ဌ ရှိ၏။ ဒီ၊ ဌ္ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။) တုသိတပုရေ နန္ဒနှ၀န် ပါ၀ိသိ။ ဒီ၊ ဌ္ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ။ အပ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၆ ၀ ။ (–ဝိ၊ ဌ္ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၉ ။ မ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ။ မ၊ ဌ္ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။ မ၊ ဌ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၃ ။ မ၊ ဌ္ဌ ၊ ၄ ။ ၈ ၈ ။ သံ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ။ ပေတ၊ ဌ္ဌ ။ ၁ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ္ဌ ၊ ၅ ။ ၁ ၆ ၉ ။ ၀ ဇ ရ ။ ၃ ၈ ၀ ။)

နန္ဒနှ၀နကပ္ပ (တိ) [နန္ဒနှ၀န+ကပ္ပ] နန္ဒန ဥယျာဉ်နှင့် တူသော၊ နန္ဒ၀န် ဥယျာဉ်နှင့် တူသော။ နန္ဒနှ၀နကပ္ပံ ဥယျာနံ ကာရေသိ။ ဇာ၊ ဌ္ဌ ၊ ၆ ။ ၁ ၆ ၆ ။ နန္ဒနှ၀နကပ္ပန္တိ နန္ဒနှ၀နသဒိ-သံ။ ဇာ၊ ဌ္ဌီ ၊ ၂ ။ ၅ ၄ ၂ ။

နန္ဒနဝနဂိဠိကာ (ထီ) [နန္ဒနဝန+ဂိဠိကာ] နန္ဒန ဥယျာဉ်၌–ကစား–ပျော်မြူး–ခြင်း။ နန္ဒနဂိဠိကာ-ကြည့်။

နန္ဒနဝနသဟိတ (တိ) [နန္ဒနဝန+သဟိတ] နန္ဒန ဥယျာဉ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ ဥယျာနဝန္တ (ပေတ၊ဋ္ဌ။၁၇)-ကြည့်။

နန္ဒနဝနာဘိရာမ (ပု) [နန္ဒနဝန+အဘိရာမ] နန္ဒနဥယျာဉ်သဖွယ် ပျော်မွေ့ဖွယ် ကောင်းသော။ နန္ဒနဝနာဘိရာမေ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၀)တိ နန္ဒနဝနံ ဝိယ မနောရမေ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၃။

နန္ဒနဝနုယျာန (နာ) [နန္ဒနဝန+ဥယျာန] နန္ဒန ဥယျာဉ်၊ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်။ နန္ဒနဝနုယျာနံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၂၄၄။

နန္ဒနဝိမာန (ပု၊နာ) [နန္ဒန+ဝိမာန+ဝတ္ထု]။ ဝတ္ထု[နောက်ပုဒ် ကျေ။] နန္ဒန–နန္ဒဝန်–ဥယျာဉ်ပမာ ထုန်းလင်းတောက်ပသော အရောင်ရှိသော ဗိမာန်၏ အကြောင်းအရာ ရှိသော ဇဒသနာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၇-ဝဂ်၊ ၂-ဝတ္ထု။ ယထာ ဝနံ နန္ဒနံ ပဘာသတိတိ နန္ဒနဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၈၁။

နန္ဒနသိလ (တိ) [နန္ဒန+သိလ] နှစ်သက်ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီ (ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၄) ကြည့်။

နန္ဒနာပဒေသ (ပု) [နန္ဒန+အပဒေသ] နန္ဒန ဥယျာဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်း၊ နန္ဒဝန် ဥယျာဉ်ကို ညွှန်ပြခြင်း။ နန္ဒနာပဒေသေနပိ ဟိ တံ ဒေဝလောကံ ဝဒတိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၀၄။

နန္ဒန္တိ (တိ)[နန္ဒ+အန္တိ]နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော၊သူ။ ဥပဋ္ဌာကေသု နန္ဒန္တေသု သော-စန္တေသု စ တေဟိ သဒ္ဓိ ဒိဂုဏံ နန္ဒတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၇၂။

နန္ဒန္တိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+အန္တိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒန္တု (ကြို) [နန္ဒ+အ+အန္တု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်လေ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒပဏ္ဍိတ (ပု) [နန္ဒ+ပဏ္ဍိတ] နန္ဒပညာရှိ။ နန္ဒပဏ္ဍိတောနာ....မာတာပိတရော ခါဒါပေတိ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၂၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၃၃။(–၃၅၃။)

နန္ဒပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒ+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒာရေကန်။ (ယင်းရေကန်သည် ယူဇနာ-၅၀ ကျယ်ဝန်း၏။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၈။) နန္ဒပေါက္ခရဏီ-သမ္ဘဝ-ကြည့်။

နန္ဒပေါက္ခရဏီတီရသမ္ဘဝ (တိ) [နန္ဒပေါက္ခရဏီ-တီရ+သမ္ဘဝ] နန္ဒာရေကန်၏ ကမ်းခွံဖြစ်သော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နန္ဒပေါက္ခရဏီသမ္ဘဝ (တိ) [နန္ဒပေါက္ခရဏီ+သမ္ဘဝ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နန္ဒပေါက္ခ-ရဏီသမ္ဘဝါနိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၇) တိ နန္ဒပေါက္ခ-ရဏီတီရသမ္ဘဝါနိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၆။

နန္ဒပြာဟ္မဏ (ပု)[နန္ဒ+ပြာဟ္မဏ]နန္ဒပုဏ္ဏား။ တံ နန္ဒပြာဟ္မဏံ ပဏ္ဍောသာဟေတ္ဝာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၅။ (–၂၄၂။)

နန္ဒမန (တိ) [နန္ဒ+မန] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော စိတ်ရှိသော။ နန္ဒမနေ(ဇာ၊ဝ။ ၁၉၄) တိ တုဋ္ဌစိတ္တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၉၄။

နန္ဒမာဏဝ (ပု) [နန္ဒ+မာဏဝ] နန္ဒလုလင်၊ (က)ဥပ္ပလဝဏ်ထေရီအား လွန်ကျူးပြစ်မှားခြင်းကြောင့် မြေမျိုခံရ၍ မဟာအဝီစီငရဲ၌ ဖြစ်ရသော နန္ဒလုလင်။ (ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၁-ကြည့်။) (ခ) ဇေတဝန်ကျွေ့ ၂-ထပ်ရှိ သုဘူတိ ထေရ်လောင်းလျှာ နန္ဒလုလင်။ (ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉-ကြည့်။) တဿ "နန္ဒမာဏဝေါ" တိ နာမံ အာဟံသု။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉။ (–ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၁၁။)

နန္ဒမာဏဝက (ပု)[နန္ဒမာဏဝ+က။ က သကတ္ထသက်။] နန္ဒလုလင်။ နန္ဒမာဏဝကော ပန

ဥပ္ပလဝဏ္ဏာယ ထေရိယာ ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇိ။ မဇ္ဈိ၊ ၄။၅။ (–အံ၊ဌ၊၂၊၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၈၆။ မဇ္ဈိ၊ ၂။၈၂။)

နန္ဒမာတာသုတ္တ (နဝ) [နန္ဒမာတာ+သုတ္တ] နန္ဒမာတာသုတ်။ (ယင်းသုတ်သည် နန္ဒ၏မိခင် ဥပါသိကာမ၏ အံ့ဖွယ် ၇-ပါးတို့ကို အကျယ်ပြရာ သုတ်ဖြစ်၏။)အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၅-၀ဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊ ၂။၄၄၄–၇။ နန္ဒမာတာသုတ္တဋ္ဌ ကဿတ္ထသာ သာဓကံ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၁၆။

နန္ဒမာတု (ထီ၊ပု) [နန္ဒ+မာတု] နန္ဒ၏မိခင်၊ နန္ဒမာတာ အမည်ရှိသော အမျိုးသမီး။ နန္ဒမာတာ စ ဥတ္တရာ၊ အဂ္ဂါ ဟောဿန္တုပဋ္ဌိကာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၄၊၃၆၅၊၃၂၇။ ဗျာနာဘိရတာနံ ဥပါသိကာနံ ဥတ္တရာ နန္ဒမာတာ အဂ္ဂါ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၃၄၂။ နန္ဒမာတာ(ပ၊ဧ) — သံ၊၁။၄၃၂။ အံ၊၁။ ၂၇၊၈၈၊၄၈၃။ အံ၊ ၂။၄၄၄–၅။ အံ၊၃။ ၁၆၀။ အပ၊ ၂။၆၉။ ဒီ၊ဌ၊၃၊၉၄။ နန္ဒမာတေ (အာ၊ဧ)—အံ၊ ၂။၄၄၅။ နန္ဒမာတရံ (ဒု၊ဧ) —အံ၊ ၂။၂၉၅၊ ၄၄၅။ နန္ဒမာတာယ (ဆ၊ဧ) — အံ၊ ၂။၄၄၄။ နန္ဒမာတု— သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၀၁။ နန္ဒိမာတုယာ—အံ၊ ၂။၄၄၅။

နန္ဒမာန (တိ) [နန္ဒ+မာန] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော။ ဥာဘကာနံ အန္တရေ နန္ဒမာနာ ဝိစရိတ္ဝာ။ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၉၈။နန္ဒမာနာ-ဂတံ စိတ္တာ (ထေရ၊၂၆၁)တိ နန္ဒမာနအာဘိ-နန္ဒမာနစိတ္တအာဘိနန္ဒမာနံ အာဂတံ ဥပ္ပန္နံ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၂၀။

နန္ဒမူလက(တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်]နန္ဒမူလက အမည်ရှိသော (တောင်ဝှမ်း)၊ နန္ဒမူ(တောင်ဝှမ်း)။ နန္ဒမူလကံ နာမ ပဗ္ဗာရံ ပစ္စေကပုဒ္ဓါနံ ဝသနောကာသော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၉။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၇၀။

နန္ဒမူနလကပဗ္ဗာရ (ပု) [နန္ဒမူလက+ပဗ္ဗာရ] နန္ဒမူလက အမည်ရှိသော တောင်ဝှမ်း၊ နန္ဒမူတောင်ဝှမ်း၊ နန္ဒမူလိုဏ်။ နန္ဒမူလက-ပဗ္ဗာရံ အဂမံသု။ အံ၊ဌ၊၁။၂၇၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁၄၄။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၆။ အပ၊ဌ၊၁။၁၇၈။ (–မ၊ဌ၊၄။၂၄၀။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၆၁၊ ၂၆၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၂၁၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၆၆။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၂၅၊ ၂၃၁၊ ၃၀၆။ ဇာ၊ ဌ၊၄။ ၃၄၁၊ ၃၆၈။)

နန္ဒမူလကပဗ္ဗာရဝါသီ (တိ) နန္ဒမူလကပဗ္ဗာရ+ဝသ+ဏိ] နန္ဒမူလ ၊ အမည်ရှိသော တောင်ဝှမ်း၌ နေ– လေ့ရှိ –တတ် –သော၊ နန္ဒမူ-လိုဏ်၌ နေသော၊ သူ။ ဥတ္တရဟိမဝန္တေ နန္ဒမူ-လကပဗ္ဗာရဝါသိနော ပဌဝေတာ ပစ္စေကပုဒ္ဓါ သေ့ အမှာက် ဘိက္ခု ဂဏ္ဍန္တု။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၆၈။

နန္ဒယ (ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+ဟိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေလော့။ နန္ဒယတိ-ကြည့်။

နန္ဒယက္ခ (ပု) [နန္ဒ+ယက္ခ။ (နံဒယက္ခ-သံ)] နန္ဒဘီလူး။ နန္ဒယက္ခနန္ဒမာဏာက နန္ဒဂေါဿ-ဘကကောကာလိကသုပ္ပဗုဒ္ဓ ဒေဝဒတ္တစိဉ္စမာ-ဏဝိကာနံ ဝိယ ၈ အကုသလံ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။

နန္ဒယတိ (ကာ ၊ ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+တိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်၏။ နန္ဒယတိ (တောသေတိ)။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၇။ ပေတ၊ဌ။ ၁၃၀။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၄၊ နန္ဒယန္တိ (ပီတိ-သောမနဿံ ဇနယန္တိ)။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၃၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၄၀။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၆။

နန္ဒယန္တိ (တိ) [နန္ဒ+ဏယ+အန္တိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော၊ သူ။ နန္ဒယန္တိ-(ဇာ၊ ၂။၃၂၄)တိ တောသေန္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၃၀၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၄။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၅၂။)

နန္ဒယန္တီ (ကာ၊ ကြို) [နန္ဒ+ဏယ+အန္တီ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်ကုန်၏။ နန္ဒ-ယတိ-ကြည့်။

နန္ဒရာဇ (ပု) [နန္ဒ+ရာဇာ] နန္ဒ–မင်း–ဘုရင်။ နန္ဒရာဇာ—သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။ ပေတ၊ဌ။၆ဂ၊၇၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၉၀။ နန္ဒရာဇာနံ — ဥဒါန၊ဌ။ ၁၅၂။ နန္ဒရညော—သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။ နန္ဒ-ရာဇဿ—ပေတ။၁၃၉။ ပေတ၊ဌ။၆ဂ၂။

နန္ဒရာဇသမိဒ္ဓိ (ထီ) [နန္ဒရာဇ+သမိဒ္ဓိ] နန္ဒ မင်း၏–ပြည့်စုံခြင်း–စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ နန္ဒရာဇ-သမိဒ္ဓိတောပိ တေရဟိ မယှံ သမိဒ္ဓိ ဝိပုလ-တရာ။ ပေတ၊ဌ။၇၁။

နန္ဒဝတ္ထု(နာ)[နန္ဒ+ဝတ္ထု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်း၏–ဘည်ရာ–အကြောင်း။အယံ ဒေဝ-တာ သောကဝတ္ထုမေဝ နန္ဒဝတ္ထုံ ကရောတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၃၀။

နန္ဒဝန (နာ) [နန္ဒ+ဝန] နန္ဒဥယျာဉ်၊ (က) တာ-ဝတိံ သာနတ်ပြည်ရှိ နန္ဒဥယျာဉ်။(ခ)သီဟိုဠ်-ကျွန်းရှိ အရှင်မဟိန္ဒထေရ် တရားဟောရာ နန္ဒ-ဥယျာဉ်။ ယင်းဥယျာဉ်သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း-အနုရာမြို့၌ တည်ရှိသည်၊ မဟာမေဃဝန်-ဥယျာဉ်နှင့်အနုရာမြို့တောင်တက် မြို့တံတိုင်း-အကြား၌ တည်ရှိသည်။) အကျယ် D.P. ကြည့်။ (က) နန္ဒဝန စိတ္တလတာဝန မိဿ-ကဝန ဖာရုသကဝနဝိမာနာနိ စေဝ ဒေဝ-နာဌကာနိစ ပရိဝါရေတ္ဝာ ဌိတာနိ ဝိယ အဟေသုံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၂၀။ (ခ) ဇောတိ-ဝနေတိ နန္ဒဝနေ။ တဋ္ဌိ သာသနဿ ဥဿာ-လောကသခီတာယ ဇောတိယာ ပါတုဘူ-တဌာနတ္တာ ဇောတိဝနန္တိ ဝုစ္စတိတိ ဝိနယ-သံဝဏ္ဏနာယံ ဝုတ္တံ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၁။၄၇၅။

နန္ဒဝန္တု (တိ) [နန္ဒ+ဝန္တု] ထီ-၌ နန္ဒဝတီ။ (နံဒဝတူ, နံဒဝန်-သံ) ၁ နှစ်သက်စေခြင်း-ရှိသော၊ နှစ်သက်စေတတ်သော ၊ သူ။ နန္ဒ၂ (၁၁)-ကြည့်။

နန္ဒသိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+သိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒသုတ္တ (နာ) [နန္ဒ+သုတ္တ] နန္ဒသုတ်၊ ဘုရားရှင်၏ ညီဒေသာ် အရှင်နန္ဒကို အကြောင်းပြု၍ ဟောပြောရာသုတ်။ ခုဒ္ဒက-နိကာယ်၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ ဥဒါန။၁၀၁။ ဥဒါန၊ဌ။၁၅၀။

နန္ဒဿု (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿု] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ပါလေ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာပနမုခ (တိ) [နန္ဒာပန+မုခ] နှစ်သက်–ရှင်လန်း – ဝမ်းမြောက် – စေတတ်သော အရပ်မျက်နှာ ရှိသော (ညဉ့်)။ နန္ဒိမုခ-ကြည့်။

နန္ဒာပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နန္ဒာ+ပေါက္ခရဏီ] နန္ဒာ ရေကန်။ နန္ဒာပေါက္ခရဏိယံ မေ ဝိဿဇ္ဇာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၈။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၇၃၊၁၂၁၀၅။) နန္ဒပေါက္ခဏီလည်း-ကြည့်။

နန္ဒာမ (ကြို) [နန္ဒ+အ+မ] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–ကုန်၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာမိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+မိ] နှစ်သက်–ဝမ်း-မြောက်–၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒာရာမ (ပု) [နန္ဒ+အာရာမ]နန္ဒာရာမကျောင်း-တိုက်၊ နန္ဒာရံခဲကျောင်းတိုက်။ (ယင်းကျောင်း-တိုက်သည် ဒီပက်ရာဘုရားရှင် ပရိနိဗ္ဗာန်-ဝင်စံရာ ကျောင်းတိုက် ဖြစ်သည်။) နန္ဒာ-ရာမေ သိရီဃရေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ နန္ဒာ-ရာမမှိ နိဗ္ဗုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၃၊၃ဖ၁။

နန္ဒာရာမဝန (နာ) [နန္ဒာရာမ+ဝန] နန္ဒာရုံတော။ နန္ဒာရာမဝနေ တဿ၊ အဟောသိ ဗုဿ-

ကောကိလော။ အပ၊၂။၁၄၃။ ထေရ၊၆၊၂။ ၁၂၇။

နန္ဒိ ̊သု (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဥ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ကုန်ပြီ။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိ (ထီ၊နှ) [နန္ဒ+ဣ။ နန္ဒ+ဏေ+ဣ။ ရှ။ ၁၈၆၊ဖ၇၉။ ဓာန်၊ ဌ။ဂ၇။] (ထီ) (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက် – ခြင်း။ (၂) နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်း။ (၃) လက္ခိုဂရစ်လည် ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန်ပြူအပ်သောကလပ်။ (နှ) (၄)နှစ်သက်အပ်သော အရပ်မျက်နှာ။ (ထီ) (၁) တိလက္ခဏံ အာရောပေတ္တာ သခ်ါရေ ပရိဂ္ဂဏှန္တော ဘယဉ္စ နန္ဒိဉ္စ ဝိပ္ပဟာ-ယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၉၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဌ။ ၂။ ၄၅၃။ ကာ နန္ဒိ(ဇာ၊၂။၁၅ဂ)တိ ကာ နာမ တုဋ္ဌိ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။၃၅။(–ဇာ၊၁။၁၅၊၃၁၄။ ပေတ၊ဌ။၁၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၁ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၉ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ဂ၁။အနုဋ္ဌိ၊၃။၅၀။) (၂) နန္ဒိ-ပစ္စက-ကြည့်။(၃) နန္ဒိ (ဒီ ဌ၊ ၂။၃၇။မ၊ဌ၊၃။ ၂၅ဂ)တိ ဒကွိဏာဝတ္ထေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃ဂ။ မ·ဌ၊၃။ ၁၇၂။ (နှ) (၄) နန္ဒိယတိ တုသိယတိတိ နန္ဒိ။ ဣကာရဏ္ဍောယံ နဝုံသကလိ ̊ဂ်ါ။ ပါစိတ်၊ ယော၊ ၂။၅၃၀။

နန္ဒိက (ပု) [နန္ဒ+ဣက](၁) နန္ဒမည်သောဌက်။ (တီ) (၂) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သော။(၁) နန္ဒိကာ (ဇာ၊ ၂။၃ဂ၁)တိအာဒိနိ တေသံ နာမာနိ။ တေသုပိ ပဌမာ "သာမိ ဝေဿန္တရ ဣမသ္မိ ̊ ဝနေ ဝသန္တော နန္ဒာ"-တိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၃ဝဖ။ (တီ) (၂) သဒ္ဓါ ဝေ နန္ဒိကာ။ ပေဋကေ။ ၂၁ဂ၊

နန္ဒိက္ခယ (ပု)[နန္ဒိ+ခယ] နှစ်သက်မှုဘဏ္ဍာ၏ ကုန်ခြင်း။နန္ဒိက္ခယာ ရာဂက္ခယော၊ ရာဂက္ခယာ နန္ဒိက္ခယော။ သံ၊ ၂။ ၄၂၊ ၃၅ဂ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဝ။ သံ၊ဌ၊၃။ ၄ဂ။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၂။)

နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂ (ပု) [နန္ဒိက္ခယ+ဝဂ္ဂ] နန္ဒိက္ခယဝဂ်၊ နန္ဒိက္ခယသုတ်ဖြင့် မှတ်အပ်သော သုတ်အစု။ (ယင်းဝဂ်၌ အဏ္ဏတ္ထိက နန္ဒိက္ခယသုတ် အစ အတ္ထာနုဒိဋ္ဌပဟာနသုတ် အဆုံး သုတ်ပေါင်း ၁၂-သုတ် ပါရှိသည်။) သဋ္ဌာယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၁ဖ-ဝဂ်။ သံ၊ ၂။ ၃၅ဂ-ဌ။ နန္ဒိက္ခယဝဂ္ဂဿ ပဌမေ။ သံ၊ဌ၊ ၃၊ ၄ဂ။

နန္ဒိ (ဣ) ဂေါပါ (ထီ) [နန္ဒိ (ဣ) + ဂေါပါ] နန္ဒိ (ဣ) ဂေါပါမည်သော အလုပ်အကျွေးမ။ နန္ဒိဂေါပါ (နန္ဒဂေါပါ၊ သီ၊သျှား၊ဣ) နာမ တဿာ ပရိစာရိကာ အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ဂ၀။

နန္ဒိစက္ကဝတ္တိ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နန္ဒိစက္ကအမည်ရှိသော ရဟန်းတော်။ (ယင်းသည် B.E. ၂၁၃-၂၁၄၂-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းသေကဏ္ဍဂလ (ကန္ဒီ)မြို့၌ နန်းတက်သော ဝိမလဓမ္မ သူရိယမင်း လက်ထက်တွင် ဝိမလဓမ္မသူရိယ မင်း အမတ်မျိုး စေလွှတ် လျှောက်ထား ပင့်ယူသဖြင့် ရခိုင်ပြည်မှ သာသနာပြု ရဟန်းတော်များကို ခေါင်းဆောင်၍ သီဟိုဠ် ကျွန်းသို့ သာသနာပြုကြောက် သီတင်းသုံး ခဲ့သည်။) D.P.လည်း ကြည့်။ ပေသေတ္တာ နိမန္တေတ္တာ၊ နန္ဒိစက္ကာဒိ ဘိက္ခဝေါ။ မဟာဝံသ၊ ၉၂။ဝ၆။ရက္ခဏ်ဝိသယံ ခ်ပ်ပ်ံ၊ ပေသေတ္တာ သစိ-ဝေ တတောဝ။ နန္ဒိစက္ကာဒိယတယော၊ အာ-နေတ္တာန သုပေသလေ။ သာသနဝံသဒီပ။ ၁၃၇ဂ။

နန္ဒိဇနက (တီ) [နန္ဒိ+ဇနက] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော။ နန္ဒ-နေတိ နန္ဒိဇနကော။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဖ၃။

နန္ဒိဇနန (တီ) [နန္ဒိ+ဇနန] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နန္ဒိဇနနော (အပ၊၁။ဂ၉)သောမနဿ-ဿကာရဂေါ....ကပ္ပကောအာသိ ̊ ။အပ၊ဌ၊ ၁။၃၂၅။ သက္ကာနံ နန္ဒိဇနနော(အပ၊၁။ဖ၆၊ ၃၇၂) တိ သက္ကရာဇကုလာနံ .... နန္ဒ် တုဋ္ဌ ဇနေန္တော ဥပ္ပါဒေန္တော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဖ၀။(–

ထေရ၊၁၊၁။၄၇၁။ ထေရ၊၁၊၂။၃၁၄။ ဒီ၊ဋီ၊၂။ ၁၉၆။ မ၊ဋီ၊၃၊၃၅၆။)

နန္ဒိဇနနသမတ္ထ (တိ) [နန္ဒိဇနန+သမတ္ထ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ နန္ဒန (ဇာ၊၁၊၅။၁၆၉) ကြည့်။

နန္ဒိဇာတ (တိ) [နန္ဒိ+ဇာတ] ဖြစ်သော–နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ခြင်းရှိသော၊ နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–သော၊ သူ။ နန္ဒိဿန္တိ နန္ဒိ-ဇာတေါ တုဋ္ဌော ပမုဒိတော အဟောသိ။ သံ၊၁၊၁။၂၃၉။ (–သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။)

နန္ဒိဠဟ (တိ) [နန္ဒိ+ဟာ+အ] မျှော်လင့်–တောင့်တ – တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော တဏှာကို စွန့်ပယ်သော၊ သူ။ နန္ဒိဠဟ-(သုတ္တနိ။ ၄၄၅။ စူဠနိ။၁၄၈) ဣတိ အနာဂတ-ရှုပါဒိပတ္ထနာဇဟံ။ သုတ္တနိ၊၁၊၂။၃၁၄။ စူဠနိ၊ ၁။၄၂။

နန္ဒိတ (တိ) [နန္ဒ+တ] (၁) နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–အပ်သော။ (၂) နှစ်သက်–ချစ်ခင်–တပ်မက်–အပ်သော။ (၃) နန္ဒိတံ အာသိ တံ ကုလံ။ အပ၊၂။၂၅၄။ ထေရီ၊၁။၈၆။ (–သုတ္တနိ၊၁၊ ၂။ ၁၂၆။) (၂) ဗာလေဟိ အန္ဓပုထုဇ္ဇနေဟိ ဒိဋ္ဌိတဏှာဘိနန္ဒနာဟိ "အဟံ မမ"ဣတိ အာဘိနိဝိဿ နန္ဒိတံ။ ထေရ၊ ၁၊၂။၉၂။

နန္ဒိတမ္ဘယောသ (တိ) [နန္ဒိတမ္ဘ+ဃောသ] နှစ်သက်အပ်သော အသံရှိသော။ သုနန္ဒိ-ဃောသ (ဝိမာန၊၁။၂၇၇)-ကြည့်။

နန္ဒိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [နန္ဒ+တ္ဘာ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–၍။ အာဘိနန္ဒိတ္ဘာ (အံ၊၁၊၃။၁၅၆။ ဥဒါန၊၁။၁၁၂) ကြည့်။

နန္ဒိနိရောဓ (ပု) [နန္ဒိ+နိရောဓ] နှစ်သက်–တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ၏ ချုပ်ခြင်း။ နန္ဒီနိရောဓော ဒုက္ခနိရောဓော (သံ၊၂။၂၆၅)-တိ တဏှာနန္ဒိယာ နိရောဓေန ဝဋ္ဋဒုက္ခဿ နိရောဓော။ သံ၊၁၊၃။၁၃။

နန္ဒိပစ္စယ (ပု) [နန္ဒိ+ပစ္စယ] နှစ်သက်–တပ်မက်–ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ တဿ သေ့ဟပစ္စယာ စ နန္ဒိပစ္စယာ စ.... ဇာတံ။ စူဠနိ။၂၃၅။

နန္ဒိပဋိပက္ခ (တိ) [နန္ဒိ+ပဋိပက္ခ။ (နန္ဒိပြတိ-ပက္ခ-သံ)] နှစ်သက် – တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော။ သာ နန္ဒိ-ပဋိပက္ခာ။ ပဋိသံ၊၁၊၁။၈၆။

နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏ (တိ) [နန္ဒိ+ဘဝ+ပရိက္ခီဏ] ကုန်ပြီးသော – နှစ်သက် – တပ်မက်–တတ်သော တဏှာ (နှင့်) ဘဝ ၃-ပါး ရှိသော၊ သူ၊ တဏှာ (နှင့်) ဘဝကုန်ပြီးသော၊ သူ။ နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏော၊ သော ဂမ္ဘီရေ နိ သီဒတိ။ နေတ္တိ။၁၂၅။ နန္ဒိသခ်ါတာ တဏှာစ ကာမ-ဘဝရူပဘဝအရူပဘဝါ စ နန္ဒိဘဝါ၊ နန္ဒိ-ဘဝါ ပရိက္ခီဏာ ယဿ ခီဏာသဝဿာတိ နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏော။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၀၀။

နန္ဒိဘောရီ (ထီ) [နန္ဒိ+ဘောရီ။ (နန္ဒိဘောရိ,နန္ဒိ-ဘောရ-သံ၊ ဏ်ဒိဘောရိ, ဏ်ဒိဘောရီ-ပြာ)] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–စေတတ်သောစည်၊ အောင်စည်။ နဂရေ စ နန္ဒိဘောရိ စ ရောဝေသုံ။ စရိယာ၊၁။၁၀၂။ နဂရေ နန္ဒိဘောရီ စရီ။ ဇာ၊ ၁၊၇။၃၀၆။

နန္ဒိမိတ္ထ (ပု) [နန္ဒိ+မိတ္ထ] နန္ဒိမိတ္ထစစ်သူကြီး။ (၁) B.E. ၃၃၉-၃၀၃-တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းဦး မင်းပြုသော ဇောရ တမိလ် (ဒမိဋ) မင်း၏ စစ်သူကြီး နန္ဒိမိတ္ထ။ (၂) B.E.၃၀၃-၄၀၇ တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်းဦ မင်းပြုသော ဒုဋ္ဌဂါမဏိ မင်း၏ စစ်သူကြီး နန္ဒိမိတ္ထ။ D.P. ကြည့်။ (၃) နန္ဒိမိတ္ထောတိ ဉာယိတ္ထ၊ ဒဿနာဂမလော အဟု။ မဟာဝံသ၊ ၂၃။၈။ (၂) ဒီဿာ ယန္တိ နန္ဒိမိတ္ထံ၊ ဝိဿဇ္ဇာပေသိ ကဏ္ဍုလံ။ မဟာဝံသ-

၂၅။၂၁။ (၁) (၂) နန္ဒိဝိတ္ထော နာမ ယော-
ဓော သူရော အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၈၆။ မ၊
ဌ၊၃။၁၅၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။ ၉၉။

နန္ဒိမုခ (တိ) [နန္ဒိ+မုခ၏ ထိ-ဌ—မုခ] (က) နှစ်သက်ဖွယ် (ကြည်လင်ပြူဖွေး) သောအရပ်သို့ မျက်နှာမူသကဲ့သို့ဖြစ်သော။ (ခ) နှစ်သက်စေတတ်သော အရှုတ်ရောင်သို့ မျက်နှာမူသကဲ့သို့ဖြစ်သော (ညဉ့်မိုးသောက်ချိန်—အရှုတ်တက်ချိန်)။ (က) နန္ဒိမုခိယာ ရတ္တိယာ-(ဝိ၊၄။၄၁၈) တိ အရှုဏ္ဍိတကာလေပိ ဟိ နန္ဒိမုခါ ဝိယ ရတ္တိ ခါယတိ။ တေနာဟ "နန္ဒိ-မုခ်ယာ ရတ္တိယာ "တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၃။ တုဋ္ဌ-မုခိယာ၊ ပသန္နဒိသာမုခါယာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၉၈။ နန္ဒိယတိ တုသိယတီတိ နန္ဒိ။ ဣကာရန္တော်ယံ နပုံသကလိင်္ဂ်။ နန္ဒိသေနော နန္ဒိဂိသာလောတိအာဒီသု ဣကာရန္တော်ယံ ပုလ္လိင်္ဂ်ဟောတိ။ ဣခပန မုခံ အပေက္ခိတ္တာ ဣကာရန္တော်ယံ နပုံသကလိင်္ဂ်ဟောတိ။ အရှုဏ္ဍိတကာလေ သြဒါဘဒိသာမုခတာယ နန္ဒိမုခံ တေသံ ရတ္တိယန္တိ နန္ဒိမုခံ၊ ရတ္တိ။ ပါစိတ်၊ ယော။၅၃၀။ (– ဝိ၊ဌ။၄၀၁။ အံ၊ဌ။၄၄။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၂၂၁။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ဌ၄၀၊၄၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၁။) (ခ) နန္ဒိ-မုခိယာ (ဥဒါန။ ၁၀၇)တိ ရတ္တိယာ အရှုဏသာ ဥဂ္ဂတတ္တာ ဧဝ အရှုဏပ္ပဘာယ သူရိယာလောကူပဇီဝိနော သတ္တေ နန္ဒာပန-မုခိယာ ဝိယ ရတ္တိယာ ဇာတာယ၊ ဝိဘာယ-မာနာယာတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ဌ။၁၆၈။

နန္ဒိယ (ပု) [နန္ဒိ+ဣယ] (၁) နန္ဒိယ—ရဟန်း—ထေရ်။ (၂) နန္ဒိယပရိဗိုဇ်။ (၃) နန္ဒိယသာကီ ဝင်မင်း။ (၄) နန္ဒိယဥပါသကာ။ (၅) နန္ဒိယ သမင်။ (၆) နန္ဒိယဂန်ါမြစ်။ (၁) နန္ဒိယ—ရဟန်း—ထေရ်။ တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ စ အနုရုဒ္ဓေါ အာယသ္မာ စ နန္ဒိယော ...ဝိဟရန္တိ။ ဝိ၊ဌ။ဌ၉၇။ မ၊၁။ ၂၆၆။ မ၊ဌ။၁၉ဌ။ တသ္မာ မာတာပိတရော နိန္ဒိံ ဇနေ-ဏ္ဍော ဇာတောတိ နန္ဒိယောတိ နာမံ အကံသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ (၂) နန္ဒိယပရိဗိုဇ်။ အထ ခေါ နန္ဒိယော ပရိဗ္ဗာဇကော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊ဌ။၁၀။ (၃) နန္ဒိယသာ-ကီဝင်။ အထ ခေါ နန္ဒိယော သက္ကော ယေန ဘဂဝါ တေနုပသင်္ကမိ။ သံ၊ဌ။ဌ၄၆။(–ဌ၄၈။) (၄) နန္ဒိယဥပါသကာ။ နန္ဒိယော နာမ ဥပါ-သကော အဟောသိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀၄။ (– ၂၀၅-၂၁၂။)(၅)နန္ဒိယသမင်။ ဝဇ္ဇာသိ နန္ဒိယံ နာမ။ ဇာ၊၁။၁၄၅။ တတ္ထ အမှာကံ ပုတ္တော နန္ဒိယော နာမ မိဂေါ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၂၅၆။ (– ၂၅၈။) (၆) နန္ဒိယဂန်ါမြစ်။ နန္ဒိယော စန္ဒဘာဂိကာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဌ၈ဌ။ နန္ဒိယဂန်ါ စ စန္ဒဘာဂါဂန်ါ စ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၅ဌ။ (အပ၊ ၁။ဌ၀-ဌ) 'နဒိယော' ဟု ရှိနေ၏။)

နန္ဒိယတိ (ကမ္မ၊ကြို) [နန္ဒ+ယ+တေ] နှစ်သက်အပ်၏။ နန္ဒိမုခ (က)-ကြည့်။

နန္ဒိယတ္ထေရ (ပု) [နန္ဒိယ+ထေရ] နန္ဒိယထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်၏ ခေတ်တော်စေတီအား စန္ဒကူးနှစ်ကိုဝရံတာ=လက်ရန်းကို ပြုလုပ်လျှက်ဒါန်းခဲ့သည်။ ယင်းကောင်းမှုကြောင့် ဤဘုရားရှင့်လက်ထက် ကပိလဝတ်ပြည်တွင် သာကီဝင်မင်းမျိုးဌ ဖြစ်၍ နှစ်သက်မှုဖြစ်စေခြင်းကိုစွဲ၍ 'နန္ဒိယ'ဟု အမည်တွင်လေသည်၊ အရွယ်သို့ရောက်သောအခါ အရှင်အနုရုဒ္ဓါ စသူတို့နှင့်အတူ ဘုရားရှင့်အထံ ရဟန်းပြု၍ ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းအားထုတ်လေရာ မကြာမီ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်သည်။) အာယသ္မတော နန္ဒိယတ္ထေ-ရဿ ဂါထာ။ ထေရ၊ဌ၊ဌ။၁၀၁။(–သာရတ္ထ၊ ဌ။ဌ၅ဌ။) နန္ဒိယ (၁) -လည်းကြည့်။

နန္ဒိယဝိမာန (ပု၊နှ) [နန္ဒိယ+ဝိမာန] နန္ဒိယနတ်သားဇေ—ဘုံဆောင်—ဗိမာန်။ နန္ဒိယဝိမာနဿ အဝိဒူရေ ဌပိတာ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀၈။

နန္ဒိယာဝန္ဒ(တ္တ) (နာ) [နန္ဒီ+ အ။ နန္ဒိယာဝန္ဒ+ ဝိယ+အာဝန္ဒ။ နန္ဒိယာဝန္ဒ+အာဝန္ဒ+ဝိယ+ အာဝန္ဒ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ ဇာလိနီ၊ဌ။၅၅။ ဏီဒိယာဝတ္ထ - ပြာ၊ နံဒိအာ (ယာ)- ဝတ္ထ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] (၁) (က) ကျီးခြေသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေခွက်အထူး။ (ခ) ဇလပ်နန်းသဏ္ဌာန်ဖြင့် ရှိသော ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သောခွက်။ (မင်္ဂလာအလှိုင္ပါ ကျီးခြေသဏ္ဌာန် ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော မင်းခမ်းအထူး၊ မင်္ဂလာအလှိုင္ပါ ဇလပ်နန်းသဏ္ဌာန် ရွှေဖြင့်ပြုအပ်သော မင်းခမ်းအထူး။ ပါရာ၊ ဂဏ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၆၈။ ကျီးခြေသဏ္ဌာန်ရှိသော နှစ်သက်စဖွယ် လက္ခဏာရစ်လည်သော ရွှေခွက်အထူး။ ပါရာ၊ ဘာသာဋီ၊၁။ ၂၈၄။) (တိ) (၂) (က) ဇလပ်နန်း၏ အထပ်ထပ် လည်ခြင်းနှင့် တူသော လည်ခြင်းရှိရာဖြစ်သော။ (ခ) နှစ်သက်တတ်သော တဏှာ၏လည်ခြင်း ရှိရာဖြစ်သော။ (ဂ) ဝမ်းမြောက်တတ်သော ပီတိ၏ လည်ခြင်းရှိရာဖြစ်သော (နည်း)။ နန္ဒိယာဝန္ဒနည်း။ (ယင်းသည် (၁) နန္ဒိယာဝန္ဒနည်း, (၂) တိပုက္ခလနည်း, (၃) သီဟဝိက္ကီဠိတနည်း, (၄) ဒိသာလောစနနည်း, (၅) အကုံသနည်း-ဟူသော နေတ္ထိ-နည်း ၅ နည်းတို့တွင် ပဌမဆုံးပါဝင်သော နည်းဖြစ်သည်၊ ဇလပ်နန်းသည် မိမိ၏အစိတ်ဖြစ်သော ပွင့်ချပ်ဖြင့် အထက်, အောက် အားဖြင့် အချင်းချင်း ဖွဲ့ယှက်လည်နေသည့် တရထည် ဤနည်းသည်လည်း မိမိ၏ အစိတ်ဖြစ်သော တဏှာ, အဝိဇ္ဇာဖြင့် အောက်, အထက်အားဖြင့် သံဿိလေသပက္ခ၌ သံဿိ-လေသတရားတို့ကို အချင်းချင်းချုပ်စပ်လျက် ဝေါဒါနပက္ခ၌ ဝေါဒါန် တရားတို့ကို သမထ, ဝိပဿနာဖြင့် အောက်, အထက်၏ အစွမ်းအားဖြင့် အချင်းချင်း ချုပ်စပ်ဖွဲ့ယှက်လျက် လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း, သမထဝိပဿနာလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော ပီတိ ပါမောဇ္ဇ-ဇ၏ လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း နန္ဒိယာဝန္ဒနည်း မည်၏။ အကျယ် နေတ္ထိ ပါ,ဌ,ဋ္ဌ, ဝိဘာဝိနီ, နေတ္ထိယာရတ္ထဒီပနီဟောင်း,သစ်တို့ ကြည့်။)

(၁) (က) နန္ဒိယာဝန္ဒ (ဝိ၊ဌ၊၁။၅၆)နှင့် ကာကပဒသဏ္ဌာနာ မင်္ဂလတ္ထံ ကတာ ဆုဝဏ္ဏ-ဘာဇနဝိကတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၁၆၂။ (ခ) နန္ဒိ-ယာဝန္ဒပုပ္ပါကာရေန မင်္ဂလတ္ထံ သုဝဏ္ဏေန ကတံ။ ဝိမတိ၊ ၁။၃၃။ (တိ) (၂) (က) နန္ဒိယာဝန္ဒော (နေတ္ထိ။ ၂) တိအာဒိသု နန္ဒိ-ယာဝန္ဒသ္မ ဝိယ အာဝန္ဒော တေသာတိ နန္ဒိယာဝန္ဒော။ ယထာ ဟိ နန္ဒိယာဝန္ဒော အန္ကောဋ္ဌေန ပဝေနာဝယဝေန ဗဟိဒ္ဓါ အာဝန္ဒတိ၊ ဧဝမယမ္ပိ နယောတိ အတ္ထော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ နန္ဒိယာဝန္ဒသ္မ အာဝန္ဒော ဝိယ အာဝန္ဒော တေသာတိ နန္ဒိယာဝန္ဒော။ ဇာလိနီ၊ဌ။၅၅။ (ခ) (ဂ) နန္ဒိယာ တဏှာယ, ပမောဒသ္မ ဝါ အာဝန္ဒော တ္ထောတိ နန္ဒိယာ-ဝန္ဒော။ နေတ္ထိ၊ဌ။၁၇။ နန္ဒိနာမာယ တဏှာယ ဝါ နန္ဒိယာ ပမောဒသ္မ ဝါ အာဝန္ဒော အာဝ-ဌန ပရိဝဋ္ဋနံ တ္ထေ နယေ အတ္ထိ။ ဇာလိနီ၊ ဌ။၅၅။ (–နေတ္ထိ။၉၃၊ ပေဋကော။၃၃၂–ဂ၊၃၃၉။ ဥဒါန၊ဌ။၉။ နေတ္ထိ၊ဌ။၃၆။ ဒီ၊ဌ၊ ၁။၃၆၊၂၀၅။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၆၊၁၃ဂ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၊၅၉။ အနုဋီ၊၁။၃ဂ။ နေတ္ထိ၊ဌ။၅၊၁၀ဂ၊၁၁၃၊၁၂၇။)

နန္ဒိယာဝန္ဒနယ (ပု) [နန္ဒိယာဝန္ဒ+နယ] နန္ဒိယာဝန္ဒနည်း။ (ဇလပ်နန်းသည် အစိတ်ပွင့်ချပ်တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်၍လည်သကဲ့သို့ အစိတ်ဖြစ်သော တဏှာ, အဝိဇ္ဇာ, သမထ,ဝိပဿနာတို့ဖြင့် သံဿိလေသပက္ခ, ဝေါဒါနပက္ခတို့ကို ချုပ်စပ်ရစ်ပတ်၍ လည်ခြင်းရှိသောကြောင့်ဝင်း, နန္ဒိမည်သော ပီတိ ပါမောဇ္ဇတို့၏ လည်ခြင်း ရှိသောကြောင့်ဝင်း နန္ဒိယာဝန္ဒနည်း မည်၏။ နန္ဒိယာဝန္ဒ(တ္တ) (ဂ) အနက်လည်း ကြည့်။ နန္ဒိယာဝန္ဒနယသ္ဟ ဘူမိ။ သီ၊

ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၄၉၇။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌီ။၁၂၁။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၂၅၅။)

နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယသမုဋ္ဌာန (နာ) [နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယ+ သမုဋ္ဌာန] နန္ဒိယာဝဋ္ဌနည်း၏ ဖြစ်ကြောင်း 'သမုဋ္ဌာန်'ဖြစ်သော (အာဝိဇ္ဇာ,တဏှာ-စသော အကြောင်း၊ ထိုအကြောင်းကို ပြတတ်သော အဖွင့်သံဝဏ္ဏနာ)။ နန္ဒိယာဝဋ္ဌနယသမုဋ္ဌာန် ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၃၃။ နယသမုဋ္ဌာန (နေတ္တိ၊ဝိ။၂၅၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နန္ဒိယာဝဋ္ဌမစ္ဆပိဋ္ဌ (နာ) [နန္ဒိယာ+ဝိယ+မစ္ဆ+ ပိဋ္ဌ] ဇလပ်ပန်းအလား ငါးမျှား၏ ကျောက်ကုန်း။ နာ၁၀၊ သတ္တာဟမ္ပိ နန္ဒိယာဝဋ္ဌမစ္ဆပိဋ္ဌေ-နေ၀ ဂတာ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၇၇။

နန္ဒိရာဂကွယ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+ခယ] နန္ဒိရာဂ၏ ကုန်ခြင်း။ နန္ဒိရာဂကွယာ စိတ္တံ ဝိမုတ္တံ "သုဝိ-မုတ္တ" န္တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၄၂။ (–သံ၊ဌ၊၂။ ၂၅၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၂။)နန္ဒိရာဂ-လည်းကြည့်။

နန္ဒိရာဂပစ္စယ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+ပစ္စယ] နန္ဒိ ရာဂ-ဟူသော အကြောင်း။ နန္ဒိရာဂပစ္စယာ စ ဇာတံ။ စူဠနိ။၂၃၅။ နန္ဒိရာဂ-လည်း ကြည့်။

နန္ဒိရာဂသဘာ၀ (ပု) [နန္ဒိရာဂ+သဘာ၀] (၁) နန္ဒိ ရာဂ၏ – သဘော – လက္ခဏာ။ (တိ)(၂) နန္ဒိရာဂ၏–သဘော–လက္ခဏာ–ရှိသော။ နန္ဒိရာဂသဟဂတ (အနုဋ္ဌ၊၁။၃၄)-ကြည့်။

နန္ဒိ၀ဋ္ဋက (နာ) [နန္ဒိ+အာ၀ဋ္ဋ+က] (က) ကျိုးခြေသဏ္ဌာန် ရှိသော ရွှေခွက်အထူး။ (ခ) ဇလပ်ပန်းသဏ္ဌာန်ရှိသော ရွှေခွက်ဖြင့် ပြုအပ်သောခွက်။ ဘိက်ခရံ နန္ဒိ၀ဋ္ဋက်။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၅၆။

နန္ဒိ၀စု (တိ) [နန္ဒိ+၀စု] နန္ဒိ၀စုအလုပ်အကျွေး ဒါယကာ။ (ယင်းသည် အနောမဒဿီ ဘုရားရှင်၏ ဘေဒဂ်ရ မြတ်သောအလုပ် အကျွေး ဒါယကာ ဖြစ်သည်။ နန္ဒိ၀စော သိရိ၀ဏ္ဏော၊ အဟေသုံ အဂ္ဂုပဋ္ဌကာ။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ ၃၃၀။

နန္ဒိ၀ိသာလ (တိ) [နန္ဒိ+ဝိသာလ။ နန္ဒိတဗ္ဗောတိ နန္ဒော၊ ဝဏ္ဏဗလာဒိ၊ သော တေဿတ္ထီတိ နန္ဒိ၊ ဝိသာလာနိ မဟန္တာနိ ဝိသာဏာနိ တေဿ-တ္ထီတိ ဝိသာလော၊ နန္ဒီ စ သော ဝိသာလော စေတိ နန္ဒိ၀ိသာလော။ ပါစိတ်၊ ယော။၄။] နန္ဒိ၀ိသာလ အမည်ရှိသော၊ နှစ်သက်အပ်သော အဆင်း,အား စသည်ရှိ၍ ကြီးမား သော ဦးချိုရှိသော (ဘုရားအလောင်း နွားလား)။ နန္ဒိ၀ိသာလော နာမာ (ဝိ၊၂။၇)-တိ နန္ဒီတိ တဿ ဗလိဗဒ္ဓဿ နာမံ။ ဝိသာ-ဏာနိ ပနဿ ဝိသာလာနိ၊ တသ္မာ နန္ဒိ၀ိ-သာလောတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၄။ (–ဇာ၊ ဌ၊၁။၂၀၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃။)

နန္ဒိ၀ိသာလဇာတက (နာ) [နန္ဒိ၀ိသာလ+ဇာတ-က] နန္ဒိ၀ိသာလဇာတ်၊ ဆမ္ဘဝ်ရှိရဟန်းတို့၏ ရဟန်းကောင်းတို့အား နှုတ်လုံထိုး ဆဲရေး ခြင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဘုရားအလောင်း တော် "နန္ဒိ၀ိသာသန္ဓားလား"၏။ ဖြစ်စဉ်ကို ဟောပြုဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဇာတက ပါဠိ၊ ၁-နိပါတ်၊ ၃-၀ဂ်၊ ၈-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။၂၀၇-၉။ ဒေ့ပိ ဝတ္ထု။နိ ဟောဌာ နန္ဒိ၀ိသာလဇာတကေ ဝုတ္တသဒိသာနေ၀။ ဇာ၊ဌ၊၁။၃၉၇။

နန္ဒိသံယောဇန (နာ) [နန္ဒိ+သံယောဇန] (၁) အရှုပရာဂဟူသော – သံယောဇဉ် – နှောင်ကြိုး။ (တိ) (၂) တဏှာ ဟူသော–သံ-ယောဇဉ်–နှောင်ကြိုး–ရှိသော (လောက)။ (၁) နန္ဒိသံယောဇနံ ဝုစ္စတိ အရှုပရာဂေါ။ စူဠနိ။၁၇၁။ (–စူဠနိ၊ဌ။၆၄။) (တိ) (၂) နန္ဒိသံယောဇနော လောကောတိ နန္ဒိ ဝုစ္စတိ တဏှာ။ စူဠနိ။၁၆၀။ (–သံ၊၁။၃၇၂။ သုတ္တနိ။ ၄၄၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၃၁၆။ စူဠနိ၊ဌ။၄၅။)

နန္ဒိသံယောဇနဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+ဝိပ္ပယုတ္တ] တဏှာဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–နှင့် မယှဉ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနဝိပ္ပယုတ္တောဿ ခေါ မိဂဇာလဘိက္ခု "ကေဝိယာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၂၆၄။

နန္ဒိသံယောဇနဝိသံယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+ဝိသံယုတ္တ]တဏှာ-ဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–ဖြင့် မဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနဝိသံယုတ္တောဿ ခေါ မိဂဇာလ ဘိက္ခု "ကေဝိယာရီ"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊၂။၂၆၄။

နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိသံယောဇန+သံယုတ္တ] တဏှာဟူသော–အနှောင်–အဖွဲ့–နှောင်ကြိုး–ဖြင့် ဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ သူ။ နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တောဿ(သံ၊၂။၂၆၄)တိ နန္ဒိဗန္ဓနေန ဗဒ္ဓေါ။ သံ၊၆၊၃။၁၃။

နန္ဒိသမန္နာနယနာ (ထီ) [နန္ဒိ + သမန္နာနယနာ (သံ+အနု+အာ+ယု)] နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာသို့–တပေါင်းတည်း–အစဉ်မပြတ် –အဖန်ဖန်အတပ်ထပ်–ဆောင်ခြင်း။ တဏှာဒိဋ္ဌိပဝတ္တသခ်ါတာ နန္ဒိ-သမန္နာနယနာဝ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ မ၊၆၊၄။၁၇။

နန္ဒိသမ္ဘယုတ္တ (တိ) [နန္ဒိ+သမ္ဘယုတ္တ] နှစ်သက်–တတ်– ကြောင်းဖြစ်– သော တဏှာနှင့် ယှဉ်သော (သညာ-စသည်)။ နန္ဒိသမ္ဘယုတ္တာ-ယ သညာယ။ ပဋိသံ၊၂။၂။၁၅။

နန္ဒိဿံ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿံ။ အတိတ်အနက်၌ ဘဝိဿန္တို့ ဿံဝိဘတ်သက်။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၇၇။ ရူ။၄၇၃။ နန္ဒ+အ+ဣံ။ ဂါထာအရာ ဣံဝိဘတ် ကို ဣဿံ ပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၁၀၃။] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–ပြီ။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိဿတိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿတိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–လတ္တံ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒိဿသိ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ဿသိ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–လိမ့်အံ့။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒီ[1] (တိ) [နန္ဒ+ဏီ] နှစ်သက်–ဝမ်းမြောက်–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နန္ဒိနော ဒေဝ-လောကတ္ထိ ၊မောဒနဿ ကာမဂုဏမိနော။ အံ၊၁။၁၅၁၊၃၇၀၊၃၇၃။ အံ၊၂။၃၀။ နန္ဒိနော-(ဣတိဝုတ်။ ၂၇၀)တိ ပိတိသောမနဿယော-ဂေန နန္ဒနသီလာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၄။

နန္ဒီ[2] (တိ) [နန္ဒ+ဣ] နှစ်သက်အပ်သော အဆင်း,ခွန်အား စသည်ရှိသော(နွားလား)။ နန္ဒိတဗ္ဗောတိ နန္ဒော၊ ဝဏ္ဏဗလာဒိ။ သော တေဿ အတ္ထိတိ နန္ဒီ။ ပါစိတ်၊ယော။၄။

နန္ဒီ[3] (ထီ) [နန္ဒ+အ+ဣ]။ (နန္ဒဣန်-ထောမ၊ နံဒိန်-သံ၊ဏ်ဒိ-ပြာ၊ နံဒိ-အဒ္ဓိမာဂမီ)] (၁) (က) နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (ခ) မျှော်လင့်–တောင့်တ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ။ (၂)နှစ်သက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ, တဏှာ နှင့်ယှဉ်သော ဒိဋ္ဌိ။ (၃) ဝမ်းမြောက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော ပီတိ။ (၄) အောင်စည်။ (ပျော်ရွှင်ခြင်း,ဗိဿဏိုး၏ ဂုဏ်ရည် ဂုဏ်ပုဒ်,သီဝ၏ ဂုဏ်ပုဒ်,လောင်းတမ်း ကစားခြင်း,တူရိယာ, တူရိယာသံ။ **P.S.D.**။ နန္ဒီ သုတ်၊ နန္ဒိမည်သော တူရိယာသံ၊ ပျော်ရွှင်ခြင်း။အဒ္ဓိမာဂမီ၊ဓာန်။) (၁)(က)နန္ဒီ ဝုစ္စတိ တဏှာ။ စူဋနိ။ ၁ဒ၀။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဘဝေ သတ္တာ တောယ နန္ဒန္တိ,သယံ ဝါ နန္ဒတိတိ နန္ဒီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၅။ နန္ဒနဋ္ဌေန နန္ဒီ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။၁၂၂။ မ၊ဋီ၊၃။၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၂၂၂၊၃၁၈။ ရူပါဒီသု နန္ဒတိ ပိယာယတိတိ နန္ဒီ။ ဝိမတိ၊ ၂။၉၁။

နန္ဒီ (ပ၊ဧ)—သံ၊၁။၂၇၅၊၃၂၅။ အဘိ၊ က။၁၁၄။ ထေရီ။၃၉၅၊၄၀၀။ အပ၊၂။၂၃၅။ မဟာနိ။၆။ စူဋနိ။၁၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၁။ မ၊ဋ္ဌ၊

၄။ဖ၄။ သံ၊၆၊၁။၁၀၅။ သံ၊၆၊၂။၂၄၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၅၅။ မဟာနိ၊၆။၁၅၊၈၂။ စူဠနိ၊၆။၄၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဖ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊၂။၁၃၇။ မူလဋ္ဌ၊၁။ဖ၇၈။ မူလဋ္ဌ၊၂။ဖ၉။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၃။ နန္ဒိ (ဒု၊ဇ)—သံ၊၆၊၃။၂၁၅။ အံ၊၆၊၂။၂၈၅။ အသိ၊၆၊၂။၂၀၉။ နန္ဒိယာ (တ၊ဇ)—ပဋ္ဌသံ၊၆၊၂။၄၃။ နန္ဒိဟိ (တ၊ဗ)— ဇာ၊၂။၁၇၀။ ဇာ၊၆၊ဖ။၇၀။ နန္ဒိယာ(မ၊ဇ)— ပဋ္ဌသံ။ ၂၀၉၊၂၃၈။ (၁) နန္ဒိဥဟ-ကြည့်။ (၂) နန္ဒိ နိ သမန္နာနေတိ (မ၊၃။၂၂ဖ) တိ တဏှံ ဝါ တဏှာသမ္မယုတ္တဒိဋ္ဌိ ဝါ နာနုပဝတ္တ-ယတိ။ မ၊၆၊၄။၁၇၁။ (၃) သင်္ဂါမေ စ နန္ဒိ စရတိ တိအာဒီသု ပမောဒေါ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၂၅။ (–နေတ္တိ၊၆။၁၇။) (၄) နန္ဒိ စရတိ (ဝိ၊၁။ ၁၄၉)တိ ဝိဇယဘေရီ အာဟိဏ္ဍတိ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၀၁။ နန္ဒိ ပဝေသိ(ဇာ၊၂။၃၇၇)တိ.... နန္ဒိဘေရီ စရိ။ ဇာ၊၆၊၇။၃၀ဖ။

နန္ဒီဇာတ (တိ) [နန္ဒိ+ဇာတ] ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု တဏှာရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီဇာတသာ-(သံ၊၂။၅၃) တိ ဇာတတဏှာသာ။ သံ၊၆၊၁။ ၁၀၄။

နန္ဒိနိရောဓ (ပု) [နန္ဒိ+နိရောဓ] နှစ်သက်မှု တဏှာ၏ ချုပ်ငြိမ်ခြင်း၊ တဏှာ၏–ကင်းပြတ် –ချုပ်ငြိမ်း–လက်စသိမ်း–ခြင်း။ နန္ဒိနိရော-ဓာ ဥပါဒါနနိရောဓော။ သံ၊၂။၁၃။

နန္ဒိပရိက္ခယ (ပု) [နန္ဒိ+ပရိက္ခယ] နှစ်သက်မှု တဏှာ၏ ကုန်ခြင်း။ နန္ဒိပရိက္ခယေန သဉ္ဇပါဒိ-သေသံ....နိဗ္ဗာနထလံ သမာပဇ္ဇ။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၃။ ၂၁၀။

နန္ဒိပုဗ္ဗက (တိ) [နန္ဒိ+ပုဗ္ဗက။ (နန္ဒိပူဝီက-သံ)] နှစ်သက်မှု တဏှာလျှင် ရှေ့သွားရှိသော (ကမ္မ ဘဝ)။ နန္ဒိပုဗ္ဗကော ကမ္မဘဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၅၁။

နန္ဒိမန္ဒန (နဝ) [နန္ဒိ+ဗန္ဓန] နှစ်သက်မှု တဏှာ ဟူသော အနှောင်အဖွဲ့၊ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တဏှာ။ နန္ဒိသံယောဇနသံယုတ္တ-ကြည့်။

နန္ဒိဘဝ (ပု) [နန္ဒိမူလက+ဘဝ။ မူလက-အလယ် ပုဒ်ကျေ။] ဘဏှာဟူသော –အကြောင်းရင်း – အခြေအမြစ် – ရှိသောကမ္မဘဝ။ နန္ဒိမူ-လကော ဘဝေါ နန္ဒိဘဝေါ ပုရိမပဒေ ဥတ္တရ-ပဒလောပေန "သာကဘက္ခော ပတ္တဝေါ သာကပတ္တဝေါ"တိ ယထာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၁။

နန္ဒိဘဝ (ပု) [နန္ဒိ+ဘဝ] (က) ဘဝ ၃-ပါး တို့၌ နှစ်သက်တတ်သော – အားရှိသော တဏှာ – ဗလဝတဏှာ။ (ခ) တဏှာနှင့် ကမ္မ ဘဝ။ (ဂ) နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏ (အပ၊၆၊၂။ ၁ဖ၂)-ကြည့်။ (ခ) နန္ဒိဘဝပရိက္ခယ-ကြည့်။

နန္ဒိဘဝ (ပု) [နန္ဒိဘဝ+ပဒ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] နန္ဒိဘဝ-ဟူသောပုဒ်။ နန္ဒိဘဝေနာ (သံ၊၆၊ ၁။ ၂၀)တိ နန္ဒိဘဝပဒေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ဖ၁။

နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) ဘဝပရိက္ခယ (ပု) [နန္ဒိဘဝ+ပရိ-က္ခယ။ နန္ဒိဘဝ+ပရိက္ခယ] (က) တဏှာ ဟူသော–အကြောင်းရင်း– အခြေအမြစ်– ရှိသော ကမ္မဘဝ၏ ကုန်ခြင်း။ (ခ) တဏှာ (နှင့်) ကမ္မဘဝတို့၏ကုန်ခြင်း။ နန္ဒိဘဝပရိ-က္ခယာ (သံ၊၁။ ၂)တိ နန္ဒိမူလကဿ ကမ္မဘဝ-ဿ ပရိက္ခယေနေ။ နန္ဒိယာ စ ဘဝဿ စာတိပိ ဝဋ္ဋတိ။ သံ၊၆၊၁။ ၂၀။

နန္ဒိဘဝပရိက္ခီဏ (တိ) [နန္ဒိဘဝ+ပရိက္ခီဏ] (က) ကုန်ပြီးသောတဏှာ ကုန်ပြီးသောဘဝ ၃-ပါး ရှိသော။ (ခ) ကုန်ပြီးသော ဘဝသုံးပါးတို့၌ နှစ်သက်တတ်သော ကပ်ငြိတွယ်တာ အစေး ပါသော တဏှာရှိသော။ (ဂ) ဘဝ ၃-ပါး တို့၌ ကုန်ပြီးသော တဏှာရှိသော။ နန္ဒိဘဝ-ပရိက္ခီဏံ၊ တမဟံ ပြူမိ ပြာဟွဏံ။ မ၊၂။ ၄၁၁။ ဓမ္မ။၇၂။ သုတ္တနိ။၃၇၇။ (–၃၀၅။ အပ၊၁။၁၉၄။ ထေရ၊၆၊၁။ ၂၅၈။) (ဂ)

ပရိကို့ဏနန္ဒီ ပရိကို့ဏဘဝံ။ မ၊၆၊၃။ ၂၉၉။ တဏှာတဏှာဘိနန္ဒိနီ တဏှာသခ်ါတာယ နန္ဒိ-ယာ တိဏ္ဍာ ဘဝါနံ ပရိကို့ဏတ္တာ နန္ဒီဘဝ-ပရိကို့ဏောဝ။ သုတ္တနိ၊၆၊။၂၁၀။ (ခ) နန္ဒီ-ဘဝသခ်ါတာယ ဗလဝသ္နေဟာယ ပရိသမန္တ-တော ခ်ိဏတ္တာ နန္ဒီဘဝပရိကို့ဏံ။ အပ၊၆၊။ ၂။ ၁၆၂။ (ဂ) တီသု ဘဝေသု ပရိကို့ဏတဏှံ။ ဓမ္မ၊၆၊။ ၂။၄၂၆။ သုတ္တနိ၊၆၊။ ၂။၁၉၀။

နန္ဒီမူလက (တိ) [နန္ဒီ+မူလ+က] တဏှာ-ဟူ-သော အကြောင်းရင်း – အခြေအမြစ်-ရှိသော။ နန္ဒီဘဝ-ကြည့်။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂ (ပု) [နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) +ရာဂ] (က) နှစ်သက်–တတ်မက်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်-သော တဏှာ။ (ခ) နှစ်သက်–တတ်မက်-တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော တဏှာ၏အဖြစ်။ (ဂ) နန္ဒီရာဂမည်သော ကံ။ (ဃ) နန္ဒီ နန္ဒီ-ရာဂေါ။ အဘိ၊ဓ။၂၁၅။ မဟာနိ။ ၆။ ယတ္ထ ကတ္ထစိ ဘဝေ သတ္တာ တောယ နန္ဒန္တိ,သယံ ဝါ နန္ဒတီတိ နန္ဒီ။ နန္ဒီ စ သာ ရဋ္ဌနဋ္ဌေန ရာဂေါ စာတိ နန္ဒီရာဂေါ။ တတ္ထ ကေသ္မိ အာရမ္ဓ-ဏေ သကိ ဥပ္ပဇ္ဇနာ တဏှာ နန္ဒီ၊ ပုနပ္ပုနံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာ နန္ဒီရာဂေါတိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၂။ နန္ဒီဘူတောဝ ရာဂေါ နန္ဒီရာဂေါ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၆၈။ (–မ၊ဝ။ ၁၉၈။ မ'ဝု။ ၃ဝ၈။ သံ၊ဝ။ ၄၂၅။ သံ၊၂။ ၄၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅ဝ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂၅၀၊ ၃ဝ၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၄။ ဇ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃ဝ၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၄ဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ဝ၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၇။ နေတ္တိ၊ ၀။ ၃ ၂ ၁။) (ခ) နန္ဒီရာဂ-သဟဂတ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၉ ၁) ကြည့်။ (ဂ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နန္ဒီရာဂပရိကို့ဏ (တိ) [နန္ဒီရာဂ+ပရိကို့ဏ] ကုန်-ပြီးသောနှစ်သက်,တတ်မက်–တတ်–ကြောင်း-ဖြစ်–သော တဏှာရှိသော၊ ကုန်ပြီးသော နန္ဒီရာဂမည်သော ပြုပြင်စီရင်တတ်သော ကံ-ရှိသော၊ သူ။ နန္ဒီရာဂပရိကို့ဏောဝ (သံ၊ဝ။ ၅ ၁) တိ ပရိကို့ဏနန္ဒီရာဂေါ။ နန္ဒီရာဂေါ နာမ တယော ကမ္မာဘိသခ်ါရာ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၃။

နန္ဒီရာဂပ္ပဟာန (နဝ) [နန္ဒီရာဂ+ပဟာန] နန္ဒီရာဂ-ကို ပယ်ခြင်း။ စတုတ္ထမဂ္ဂေန နန္ဒီရာဂပ္ပဟာနံ ကထိတံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၇။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂဗဒ္ဓ (တိ) [နန္ဒီရာဂ+ဗဒ္ဓ] နန္ဒီရာဂ-သည် နှောင်ဖွဲ့အပ်သော၊ နန္ဒီရာဂအနှောင်-အဖွဲ့ခံရသော၊ သူ။ နန္ဒီရာဂဗဒ္ဓါ(မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ ၉)-တိ နန္ဒီရာဂေ လဂ္ဂတ္တာ တေန ဗဒ္ဓါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၇။

နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) ရာဂသဟဂတ (တိ) [နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) ရာဂ+သဟ+ဂတ](က)နန္ဒီရာဂနှင့်တကွဖြစ်သော၊ နန္ဒီရာဂနှင့်တကွ တရားကိုယ်အားဖြင့် တူ-သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ (ခ) နန္ဒီ-ရာဂဖြစ်၍ ဖြစ်သော၊ နန္ဒီရာဂသာလျှင်ဖြစ်-သော၊ နှစ်သက်,တတ်မက်တတ်သော။ (သ-ဟဂတ-သဒ္ဒါ အနက်ထူး မရှိ။) (ဂ) နန္ဒီ-ရာဂ၏အဖြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ (ဃ) နန္ဒီ-ရာဂ၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော။ (သဟဂတ-သဒ္ဒါ အနက်ထူး မရှိ။)

ယာယံ တဏှာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ နန္ဒီ-ရာဂသဟဂတာ (နန္ဒီရာဂသဟဂတာ၊ သီ၊-သ ၂ ၊ ဣ) တတြတတြာဘိနန္ဒိနီ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၁ ၅။ ဒီ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၆ ။ မ၊ ၁ ။ ၆ ဝ ။ မ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၃ ၊ ၃ ၃ ။ သံ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၊ ၂ ၇ ။ သံ၊ ၃ ။ ၃ ၆ ၉ ။ အဘိ၊ ဝ ။ ၁ ဝ ၆ ။ အဘိ၊ ဂ ။ ၃ ၅ ၄ ။ နေတ္တိ ။ ၆ ၂ ။ ဝ သုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၉ ။ (ဂ) နန္ဒီ (ဒ္ဒီ)ရာဂေန သဟဂတာတိ နန္ဒီ-(ဒ္ဒီ) ရာဂသဟဂတာ နန္ဒီ (ဒ္ဒီ) ရာဂေန သဒ္ဓိ-အတ္ထတော ကေတ္တမေဝ ဂတာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ၄ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁ ။

၁၄၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၈။(–သာရတ္ထ၊၃။၁၇၆။) (ခ) သဟဂတသဒ္ဒါ.... "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဘဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ" တိ (ဧတ္ထ) တဗ္ဗာဝေ ဝေဒိတဗ္ဗော၊ နန္ဒိရာဂဘူတာတိ အတ္ထော။ အာဘိ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ ပဋိသं၊ ဌ၊၁။၁၁၆။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁။ သဟဂတသဒ္ဒါ ဟေတ္ထ တဗ္ဗာ၀မတ္ထော "ယာယံ တဏှာ ပေါနောဗ္ဘဝိကာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ" တိ အာဒီသု ဝိယ။သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၁ ၂၉။ နန္ဒိရာဂေါ ဝေ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၆။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၀၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၃။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၈။ အနုဋီ၊၁။၇၄။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁။) (ဂ) နန္ဒိရာဂသဟဂတာတိ ဣတ္ထ ရူပါဒီသု နန္ဒတိ ပိယာယတီတိ နန္ဒိ၊ သာ ဝေ ရာဂေါတိ နန္ဒိရာဂေါတိ ဘာ၀ပွဓာနောယံ နိဒ္ဒေသော၊ နန္ဒိရာဂဣတ္ထိ အတ္ထော။ တေန သဟဂတာနိ နန္ဒိရာဂသဟဂတာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၁။ (–မူလဋီ၊ ၁။ ၆၈။) (ဃ) တဗ္ဗာ၀တ္ထော ဟေတ္ထ သဟ-သဒ္ဒါ "သနိဒဿနာ ဓမ္မာ" တိအာဒီသု ဝိယ။ တသ္မာ နန္ဒိရာဂသဟဂတာတိ နန္ဒိရာဂဘာ၀ံ ဂတာ သမ္ဘာသုပိ အ၀တ္ထာသု နန္ဒိရာဂဘာ၀-ဿ အ၀စ္ဆိတ္တာယ ဝတ္တနတော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၄၀။ အ၀တ္ထာ၀ိသေသ၀ါစကော ဝါ သဟသဒ္ဒါ "သနိဒဿနာ"တိအာဒီသု ဝိယ၊ သမ္ဘာသုပိ အ၀တ္ထာသု နန္ဒိရာဂသဘာ၀ါ၀ိဇဟနဒီပန-၀သေန နန္ဒိရာဂဘာ၀ံ ဂတာ နန္ဒိရာဂသဟ-တာတိ တဏှာ ဝုတ္တာ။ အနုဋီ၊၁။၇၃-၄။

နန္ဒီ (ဒ္ဒီ)သမုဒယ (ပု) [နန္ဒီ+သမုဒယ] တဏှာ၏ ဖြစ်ခြင်း၊ တဏှာ၏ကြွင်းသော အကြောင်း တို့နှင့် ပေါင်းဆုံခြင်း။ နန္ဒီ(ဒ္ဒီ) သမုဒယာ ဒုက္ခသမုဒယော (မ၊၃။၃၁။ သံ၊ ၂။ ၂၆၅၊ ၂၇၅)တိ နန္ဒိယာ တဏှာယ သမောဓာနေန ပဋ္ဌာ၊ဒုက္ခဿ သမောဓာနံ ယောတိ။ မ၊ ဌ၊၄။ ၂၃၃။ သံ၊ဌ၊၃။၁၉။ နန္ဒီသမုဒယာတိ နန္ဒိယာ သမုဒယတဏှာယ သေသကာရဏော-ဟိ နန္ဒိယာ သမုဒိတိ သမောဓာနံ နန္ဒီသမု-ဒယော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၃။

နန္ဒုတ္ထရ (ပု) [နန္ဒ+ဥတ္တရ] နန္ဒုတ္တရမည်သော (သားတော်)။(ယင်းသည် နာရဒဘုရား ရှင်၏ သားတော်ဖြစ်သည်။)နန္ဒုတ္တရော နာမ အတြဏော။ ဗုဒ္ဓ၀ံ။ဌ၄ ၂။(–ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ ၂၂၄။)

နန္ဒူပသေစန (တိ) [နန္ဒီ+ဥပသေစန] (က) သပ္ပိတိက တဏှာရေဖြင့် သွန်းလောင်းအပ်သော။ (ခ) သပ္ပိတိကတဏှာရေဖြင့် သွန်းလောင်းခြင်းရှိသော (ဝိညာဏ်)။ (ဂ) နန္ဒူပသေစန (ဒီ၊၃။၁၉၀)ဣတိ လောဘသဟ-ဂတံ သမ္မယုတ္တနန္ဒိယာ၀ ဥပသိတ္တံ ဟုတ္တာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၀၄။ နန္ဒူပသေစန(မဟာနိ။၁၉)ဣတိ သပ္ပိတိကတဏှာဒကေန အာသိတ္တံ ဝိညာ-ဏံ။ မဟာနိ၊ဌ။၈၁။ (–သံ၊ ၂။ ၄၄။ စူဠနိ။ ၁၆၇။ ပေဋကော။၃၁၀၊၃၃၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၈။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၂၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၃။) (ခ)နန္ဒူပ-သေစနေနာ(နေတ္တိ။ဧ၇)တိ လောဘသဟ-ဂတဿ သမ္မယုတ္တာ နန္ဒိသဟဇာတကောဋ္ဌိယာ ဣတရဿ ဥပနိဿယကောဋ္ဌိယာ ဥပသေ-စနဣတိ နန္ဒူပသေစနံ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၀၂။ ဗျဉ္ဇ-ဏေန ဝိယ ဘောဇနဿ အာရမ္မဏဿ အဘိ-သင်္ခရဏံ ဝိသေသာ၀ါ၀ဒနံ တေဿာတိ နန္ဒူ-ပသေစနံ ဥပသေစနဘူတာယပိ နန္ဒိယာ ရာဂသဿ ဥပနိဿယတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၁၃။

နန္ဒေဇ္ဇ (တိ) [နန္ဒ+ဏေ+အဇ္ဇ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်– စေတတ်သော၊ စိတ်နှလုံးကို ရှင်ပြုံးစေတတ်သော၊ သူ။ တဿ နာမဂ္ဂဟ-ဏဒိ၀သေ ဥတိသ်ဿ နန္ဒေဇ္ဇော (နန္ဒဇ္ဇော တောသေဇ္ဇော၊သီ၊ဗ္ဗ) ဇာတောတိ နန္ဒေ-တ္ဝေ၀ နာမံ အကံသု။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၅၂။

နန္ဒေယ်ျ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ယ်ျ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်–လို၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နန္ဒေယျ (ကြို) [နန္ဒ+အ+ယျ] နှစ်သက်-ဝမ်းမြောက်–ရာ၏။ နန္ဒတိ-ကြည့်။

နङွေ့ဘနန်ङ (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နङွေ့ဘနန်ङသုတ်။ (တိ) (၂) နङွေ့ဘနန်ङအမည် ရှိသော နဂါမင်း။ (၃) နङွေ့ဘနန်ङာအမည် ရှိသော ကြေးအိုးငရဲ။ (၁) တိက္ခိန္ဒြိယ်, စတုပရိ၀ဏ်, နङွေ့ဘနန်ङတို့ ဤဒီသေ အာ၀ဏ္ဏိ-ယေ၀။ ဝိ၊ဌ၊၃။(၉)။ (–ကခ်ီ။၁၉၂။) (တိ) (၂) နङွေ့ဘနङွေ့ နာမ နာဂရာဇာ ဥဏ-မုခေ အာ၀ါထမာဂတ္ထိ။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၂။) (၃) နङွေ့ဘနန်ङာယ နာမ လော-ဟကုမ္ဘိယာ နိဗ္ဗတ္တိ ́သု။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၁။

နङွေ့ဘနန်ङဒမန (နာ) [နङွေ့ဘနန်ङ+ဒမန] (၁) နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း။ (ဘုရား ရှင်သည် ရဟန်း-၅၀၀ ခြံရံလျက် နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်း၏ ဗိမာန် မျက်နှာကြက် ထိပ်မှ တာ၀တိ ́သာ နတ်ပြည်သို့ ရှေးရှုကြွတော်မူ၏။ နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်းသည် မိမိ၏ အထက်မှ ဖြတ်သန်း၍ ဘုရား ရဟန္တာများ ကြွသွားခြင်းကို မရှုဆိတ်မနာလို မကျေမနပ် ဖြစ်ကာ မြင်းမိုရ်တောင်ကို ၇-ပတ် ရစ်ပတ်၍ တာ၀တိ ́သာနတ်ပြည်ကို ပါးပျဉ်းဖြင့် ဖုံးအုပ်ထား၏။ နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်းကို ဆုံးမရန် အရှင်ရဌပါလ, အရှင်ဘဒ္ဒိယ, အရှင်ရာဟုလာ စသူတို့ ခွင့်တောင်းရာ ဘုရားရှင်က ခွင့်ပြုတော်မမူချေ။ နောက်ဆုံး အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်အား သာ ခွင့်ပြုတော်မူသည်။ အရှင်မောဂ္ဂလ္လာန်သည် ကြိုးစွာသော နဂါးအသွင် ဖန်ဆင်းတော်မူပြီး နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်းကို ၁၄-ကြိမ် အခေ့တို့ဖြင့် ရစ်ပတ်ထားလေ၏။ နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်း၏ ပါးပျဉ်းပေါ်၌ မိမိ၏ပါးပျဉ်းကို တင်ထားကာ မြင်းမိုရ်တောင်ဖြင့် ဖိညှပ်လေ၏။ နဂါးမင်းသည် အခိုးလွှတ်၏ မထေရ်ကလည်း တန်ပြန်အခိုးလွှတ်၏။ နဂါးသည် မီးလျှံတောက်စေ၏ မထေရ်ကလည်း တန်ပြန်မီးလျှံတောက်စေ၏။ ၎င်းပြင် နဂါးကြီးအသွင် ဖျောက်၍ ရဟန်း အသွင်ရောက်စေ၍ ယာ၀ဘက် နားပေါက်မှ ၀င်၍ ၀ဲဘက်နားပေါက်မှ ထွက်ခြင်း, ၀ဲဘက် နားပေါက်မှ၀င်၍ ယာ၀ဘက်နားပေါက်မှ ထွက်ခြင်း, နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်း၏ ခံတွင်းသို့ ၀င်၍ အရှေ့အနောက် စင်ကြီးလျှောက်ခြင်း စသည်ဖြင့် ဆုံးမတော်မူသည်။ နောက်ဆုံးတွင် နဂါးမင်းသည် ဘုရားထံမှောက်ရောက်၍ သရဏဂုံ တည်လေသည်။ အကျယ် ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇-၃၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၂-၄-ကြည့်။) (၂) နङွေ့ဘနန်ङနဂါးမင်းကို ဆုံးမရာအခါ။ (၁) နङွေ့ဘနန်ङဒမနေန ဒီပေတဗ္ဗော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၀၁။ (၂) ဣတိ ဣမံ ဣမသ္မိ ́ နङွေ့ဘနန်ङဒမနေ ကတံ မဟန္တံ အတ္ထဘာ၀ံ သန္ဓာယေတံ ဝုတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၀။

နङွေ့ဘနန်ङနာဂရာဇဒမန (နာ) [နङွေ့ဘနန်ङ+နာဂရာဇ+ဒမန] နङွေ့ဘနန်ङ နဂါးမင်းကို ဆုံးမခြင်း။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။ နङွေ့ဘနန်ङ-နာဂရာဇဒမနေ ဝိယ သိဿံ သမာပဇ္ဇနသ-မတ္ထတာ သမာပဇ္ဇနဝသေ နာမ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၅၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၃။

နပရမရှေပ (တိ) [နာ+ပရမရှေပ] ကောင်းမြတ်သော သဘောမရှိသော၊ ယုတ်ညံ့သော သဘောရှိသော (အိမ်)။ နပရမရှေပ (မ၊ ၂။ ၁၁၄)ဣတိ နာ ပုညဝန္တာနံ ဂေဟံ ဝိယ ဥတ္တမ-ရှေပံ။ မ၊ဌ၊၃။၁၁၇။

နပရမ္မုရဘောဇနသညီ (တိ) [နာ+ပရမ္မုရဘော-ဇနသညီ။ နပရမ္မုရဘောဇန+သညီ] ပရမ္မုရ-ဘောဇဉ်ဟု အမှတ်ရှိသော၊ ပရမ္မုရဘောဇဉ် မဟုတ်ဟု အမှတ်ရှိသော၊ သူ။ ပရမ္မုရဘော-ဇနေ နပရမ္မုရဘောဇနသညီ အညတြ သမ-ယာ ဘုဉ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။၁၀၆။

နပဟရီတုကာမ (တိ) [နာ+ပဟရီတုကာမ] ရိုက်နှက်–ပုတ်ခတ်–ခြင်းငှါ အလိုမရှိသော၊ သူ။ တသ္မာ နပဟရီတုကာမတာယ ဖိန္ဒတ္ထာ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ီ၊ဌ်။၁၀၁။ ကခ်ီ၊ဌ်၊သစ်။၄၁၆။

နုပဟာတပ္ပ (တိ) [နု+ပဟာတပ္ပ] မပယ်အပ်သော (တရား)။ ဝေဠဿ ဒဿနဘာဝနာဟိ နု ပဟာတပ္ပော ဟောတု ဘေသန္တိ ဝေ အတ္ထော သတိ။ အနုဋ္ဌ ၁။၄၅။

နုပိတာဘူတပုဗ္ဗ (တိ) [နု+ပိတာဘူတပုဗ္ဗ] ရှေးဦး ဖခင် – မဖြစ်– မတော်စပ်– သော။ ဖခင်မဖြစ်ဘူးသော၊ ဖခင်မတော်ဘူးသော။ ယော နုပိတာဘူတပုဗ္ဗော။ သံ၊၁။၃၂၅။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၄၀။

နုပုံသက(ပု'နှ)[နု+ပုံသ+ကဲ]။ နု+ဩ+နု+ပုမာန်။ထောမ။နု+ပုမာန်+နု+ဩ။P.S.D.။ ပုရိသော ဝိယ သာတိသယံ ပစ္စာမိတ္တော နုပုံသေတိ အဘိမဒ္ဒနံ ကာတုံ နုသက္ကောတိတိ နုပုံသကောတိ ဝုစ္စတိ။ဓာတ်၏ နု-ကို နိဂ္ဂဟိတ် ပြု။ ပါစိတ်၊ ယော။၂၅၀။ နီတိ၊ဓာ။ ၃၄၅။ နု+ဣတ္ထိ+ ပုမ။ ဣတ္ထိ နှင့် ပုမ ကို ပုံသက ပြု။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၂၄၂။ နီတိ၊ဓာ။၃၃၆။ နု+ထီ + ပုမ။ ထီ-နှင့် ပုမ-ကို ပုံသက-ပြု။ နု+ပုံသက။ မောဂ်၊သျ၊ဝ။၄၉၀။ နု+ပုံသ+ က။ ကခ်ီ၊ယော၊မဟာဋ္ဌီ။၂၇၀။ နု+ပုမ+ နု+ဣတ္ထိ။ နုပုမ နုဣတ္ထိ ကို နုပုံသက ပြု။ ပါစိတ်၊ယော။၂၅၀။ (နုပုံသက-သံ၊ ဏပုံသ-က, ဏပုံသဂ, ဏပုံသယ-ပြော၊ နုပုံသအ, နုပုံသက, နုပုံသဂ- အဒ္ဓမာဂမိ၊ နုပုံသကယာ-သိဟိုင်ဋ)] (ပု) (၁) နုပုံး၊ ယောကျ်ားကဲ့သို့ ရန်သူကို မနှိမ်နင်းနိုင်သူ၊ မိန်းမ မဟုတ်, ယောကျ်ား မဟုတ်သူ။ (နှ)(၂) နပုလ္လိင်၊ နပုလ္လိင်ကို ဟောသောသဒ္ဒါ။ (ပု) (၁) နုပုံသကာနံ ကာယ ဝတ္ထု၊ ဒဿက ဝသေန ဝိသတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၁၁။ နုပုံသကော ဟုတ္ဝာ နိဗ္ဗတ္တိ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၂၆၇။ ပဏ္ဍကာတိ နုပုံသကာ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။၃၉။ ဩန-ကေ၈ဝတိ နာရီ၊ လောမဝ၊ ပုရ္ဝမသ္ဝတ။ ဥဘယော ရန္ဓရုံယစ္ဆ၊ တဒဘာဝေ နုပုံသကမ်။ ထောမ။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၃ဝ၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၂၅။ ဝိမတိ၊ ၂။၈။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၂၆၅။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၂၃။) (နှ) (၂)သာသနဿ နုပုံသကတ္တာ "ယထာ။ပ။ဓမ္မသာသနာနိ"တိ ဝုတ္တံ။ ဝဇိရ။ ၂၄။ နုပုံသကေဟိ သဟ ဝစနတော။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ ၃ဝ၀။ (–ဝဇိရ။၄ဝ၁။ မူလဋ္ဌီ၊ဝ။ဝ၄ဝ။)

နုပုံသကနိဒ္ဒေသ (ပု) [နုပုံသက+ နိဒ္ဒေသ](၁) နုပုံလိင်ကို ညွှန်းပြခြင်း။ (၂) နုပုံလိင်ကိုညွှန်းပြ–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သော သဒ္ဒါ။ (၁) (၂) ယန္တိ မရဏံ သန္ဓာယ နုပုံသကနိဒ္ဒေ-သော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃ဝ၇။ ဣဒန္တိ သာမညတော နုပုံသကနိဒ္ဒေသေန ဆဂလကံ နိဒ္ဒိသတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၅၆။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ဝ၀၇။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ဝ၁ ၂။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၆၃။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၂၄၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂။ မ၊ဋ္ဌီ ၂။ ဝ၀ဂ၊ဝ၀ဂ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ဝ။ဝ၇ဝ။ မူလဋ္ဌီ၊ဝ။ဝ၅၀။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။ဝ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ဝ၀ဝ။)

နုပုံသကနိဒ္ဒေသာရဟ (တိ) [နုပုံသက+ နိဒ္ဒေ-သ+အရဟ] နုပုံလိင်ဖြင့် ညွှန်းပြခြင်းငှါ ထိုက်သော။ နုပုံသကနိဒ္ဒေသာရဟံ သဒ္ဒံ ဗျာပေတ္မာ သဂ်ဏှာတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ဝ၅၅။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၄။

နုပုံသကပဋ္ဌိသန္ဓိ (ထိ) [နုပုံသက+ပဋ္ဌိသန္ဓိ] နုပုံး၏ ပဋ္ဌိသန္ဓေ။ သစေ ပန နုပုံသက-ပဋ္ဌိသန္ဓိ ဟောတိ၊ ဘာဝဒသကံ ဟာယတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂ဝ။

နုပုံသကပဏ္ဍက (ပု) [နုပုံသက+ပဏ္ဍက] နုပုံ ပဏ္ဍုက်၊ မိန်းမ ယောကျ်ား မဟုတ်သော ပဏ္ဍုက်။ ယော ပန ပဋ္ဌိသန္ဓိယံ ယော ဝ အဘာဝကော ဥပ္ပဇ္ဇေ၊ အယံ နုပုံသကပဏ္ဍ-ကော။ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၉၇။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ဝ၄၅။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။ဝ၆ဂ။ (–ကခ်ီ။ဝ၀၄။ ဝဇိရ။ ၄ ၂၉၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ဝ၁ဂ-ဝ၁၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ဝ၆ဂ။)

နုပုံသကယောဂ (တိ) [နုပုံသက+ယောဂ] နုပုံလိင်နှင့် ယှဉ်သော၊ သမာဟာရေ ယော-

ဘုယျတော နပုံ့သကပယောဂေါတိ ဝုတ္တံ "သိပ္ပိယသမ္ဘူက"န္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ဘ၆၂။

နပုံ့သကဘာဝပဋ္ဌိလာဘ (ပု) [နပုံ့သကဘာဝ+ ပဋ္ဌိလာဘ] နပုံ့၏အဖြစ်ကို ရခြင်း။ ဣတ္ထိ-ဘာဝပ္ပဋ္ဌိလာဘာသာ ဝါ နပုံ့သကဘာဝပ္ပဋ္ဌိ-လာဘာသာ ဝါ အာဘဗ္ဗတာ။ ဓုဒ္ဒက၊ဋီ။ ၂၄။

နပုံ့သကလိင်(နာ) [နပုံ့သက+လိင်](၁)နပုလ္လိင် (တိ) (၂) နပုံ့လိင်ရှိသော။ (၁) ဒေဝဒဟန္တိ နပုံ့သကလိင်ေန လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၄။ (တိ) (၂) သဘာယန္တိ နပုံ့-သကလိင်"။ ဝဇိရ။ ၂၃၃။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၆။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၆၁။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၂၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၁၃၉၊ ၁၈၃၊ ၄၀၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၁၃၉၊ ၁၆၇၊ ၂၁၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၀၆။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၃၀။ မူလဋီ၊ ၁။ ၃၃။)

နပုံ့သကလိင်တာဝိဘာဝန (နာ၊ တိ) [နပုံ့သက-လိင်တာ + ဝိဘာဝန] နပုံ့လိင်၏ အဖြစ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ "သဘာယ"န္တိ ပစ္စတ္တဝစန် သဘာယသဒ္ဒေ နပုံ့သကလိင်တာဝိဘာဝ-နတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၄။

နပုံ့သကလိင်ဒဿန (နာ) [နပုံ့သကလိင်+ဒဿန] နပုံ့လိင်ကိုပြခြင်း။ နပုံ့သကလိင်ဒဿနတ္ထံ ကိရ "သဘာယ"န္တိ ပစ္စတ္တဝေသေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ။ ဝဇိရ။ ၂၃၁။

နပုံ့သကလိင်ယုတ္တ (တိ) [နပုံ့သကလိင်+ယုတ္တ] နပုံ့လိင်နှင့်ယှဉ်သော။ သဘာယသဒ္ဒေါ နပုံ-သကလိင်ယုတ္တော ဣဓ ဝုတ္တော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၉၄။

နပုံ့သကလိင်ဝစန (နာ) [နပုံ့သကလိင်+ဝစန] နပုလ္လိင်ကို ဟောကြောင်းသဒ္ဒါ။ တေ ဘာဝေ ဌာတမ္ဘန္တိ ဝုတ္တဝေတ္ထုတ္တမတ္တေ သာဝေတေမ္ဘေ နပုံ့သကလိင်ဝစနန္တိ အတ္ထော။ ကခ်ါ၊ဋီ၊သစ်။ ၃၁၂။ (–သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၁။)

နပုံ့သကလိင်ဝိပရိယာယ (ပု) [နပုံ့သကလိင်+ ဝိပရိယာယ] နပုလ္လိင်အဖြစ်ဖြင့် ဖောက်ပြန်ခြင်း။ ဣတ္ထိလိင်သာ နပုံ့သကလိင်ဝိပရိယာ-ယော ဣဓ လိင်ဝိပလ္လာသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃ဝ၆။

နပုံ့သကလိင်သမ္ဘန္ဓဒဿန (နာ) [နပုံ့သကလိင်+ သမ္ဘန္ဓ+ ဒဿန] နပုလ္လိင်နှင့် ဆက်စပ်မှုကို ပြခြင်း။ ဂုဏဇာတန္တိ "ယဿ ကိဉ္စိ သာဝကေန ပတ္တမ္ပ"န္တိ နပုံ့သကလိင်သမ္ဘန္ဓဒဿနတ္ထံ ဝုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၄။

နပုံ့သကဝစန (နာ) [နပုံ့သက+ဝစန] နပုလ္လိင်ကို ဟောကြောင်း သဒ္ဒါ။ မဂ္ဂဿေတံ ဖလန္တိ ဖလံ အပေက္ခိတ္တာ နပုံ့သကဝစနံ ကတံ။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆ဝ။ (–ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃။)

နဘ (နာ) [နာ+ဘူ + ကို်။ နာ+ဘီ+ကို်။ နာ ဘဝတိ ဣဒေ ကိဉ္စိပိ ဝတ္ထု။ တိ နဘံ၊ နတ္ထိ ဘူမိ ဣဒေါတိ ဝါ နဘံ၊ နဘာယန္တိ ပဏ္ဍိနော အနေန, ဣဒေါတိ ဝါ နဘံ။ ဓာန်။ဓာန်၊ဋီ။ ၄၅–၆။ နဘံ အာကာ-သော။ ယင်း-ဋီ။ ၈၄၂။ (နဘသ်-သံ၊ ကာသ, ကဟ-ပြာ၊ နဘ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ အဟသ်-သီဟိုဠ်)] (၁)ကောင်းကင်။ (၂) နတ်ပြည်။ (ကောင်းကင်၊ တိမ်တိုက်၊ ဆီးနှင်း၊ ရေ၊ အသက်အပိုင်းအခြား၊ သက်တမ်း။ P.S.D.) (၁) နဘံ အာဟစ္စာ(သံ၊ ၁။ ၁ဝ၂)တိ အာ-ကာသံ ပူရေတ္တာ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၅၄။ နဘေတိ အာကာသေ။ ဝိမာန၊ ဋီ။ ၂၁ဝ။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။ ၁ဖ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၄၂။ နဘန္တိ အာကာသော။ ဇာ၊ဋီ၊ ၅။ ၅၂၄။ (–အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ဝ၆။ ထေရ၊ ဋီ၊ ၁။ ၄၂ဖ။ ထေရ၊ဋီ၊ ၂။ ၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋီ။ ၈ဖ။ ဝိမာန၊ဋီ။ ၁၂၃၊ ၁၄ဖ။ အပ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၂၄၊ ၂၉၈။ အပ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၃၊ ၂၃ဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋီ။ ၅၄။ ဇာ၊ဋီ၊ ၅။ ၁၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၉ဝ။) နဘံ—အံ၊ ၁။ ၃၅၉။ ထေရ။ ၂ဖ၀။ ဇာ၊ ၁။ ၃ဝ၄။

ဝိုင်ငေ။၇၄။ မငေ။ခုဂ၄။ ဇာငေ။၄။၄ဖ၅။ နဘံ(ခုငေ)—ဒီ၊ ၂။၁၅၀။ မ၊ခ။ခုဇ၁။ သံ၊ခ။ ဖ၅။ အံ၊ခ။ ၂၄၄။ အပ၊ခ။ခုဂ၊၅၀။ ဝိုင်ငေ။ ၇၄။ သံ၊ငေ၊ခု။၇၅။ အဘိ၊ငေ၊ခုခ၆။ ဒီ၊ဦ၊ ၂။ခခ။ နဘေန—အပ၊ဃ။ ၂ဂ၉။ နဘသာ (တ၊ဇ)—အပ၊ ၂။ခခု။ ထေရ၊ငေ၊ ၂။ခ၄၅။ နဘာ(မ ဇ)—အပ၊ခ။၅။ ဇာ၊ ၂။ ၂၄ခ။ အပ၊ ငေ၊ခ။ခ၂၄။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ငေ။ခ၄။ ဇာ၊ငေ၊ဂ။ဖ၉။ နဘသာ(မ၊ဇ)—အပ၊ ၂။ခ ၂ခ။ အပ၊ငေ၊ ၂ ၂ခ၀။ နဘတော(မ၊ဇ)—ထေရ။ခ၅ ၂။ ဇာ၊ ငေ၊ဂ။ဖ၉။ နဘသော (မ၊ဇ)—ထေရ။ ၂ဂ၉။ ထေရ၊ငေ၊ ၂။ဖ၀။ နဘသ (ဆ၊ဇ)—ဒီ၊ငေ၊ ၂ ခ၇၀။ သံ၊ငေ၊ခ။ ၂ဂ၀။ နဘမ္ပိ—ဇာ၊ခ။ခုဖ၁။ ဇာ၊ငေ၊၅။၅။ နဘသိ (သ၊ဇ)—အပ၊ငေ၊ခ။ ၂ဇ၀။ နဘေ(သ၊ဇ)—သံ၊ခ။ခ၉ခ။ အံ၊ခ။ ၂ခ၅။ ဝိမာန။ခုဂ၊ဇ၀။ ထေရ။ ၂ခ၃။ အပ၊ ခ။ဂ်ဖ။ အပ၊ ၂။ ၂ခ၃။ အဘိ၊ငေ၊ခ၀။ စရိယာ၊ငေ။ဖ။ ဇာ၊ငေ၊ခ။ ၂ဂ။ သာရတ္ထ၊ခ။ ၅ဇ။ သီ၊ဦ၊သစ်၊ ၂။ခ၃ခ။ (၂) ဧတ္ထာ၀ိ.... နဘာဒီနိ ဒေဝလောကသာမညာနိ ဣမာ-နာဂတာနိ၀ိ ဂဟေတမ္ဘာနိ။ ဓာန်ဦ။ခ၀။

နဘကမ္မန (နဘ) [နဘ+ကမ္မန] ကောင်းကင်တုန်လှုပ်ခြင်း။အာကာသငွေကဝိမာနကမ္မနေန နဘကမ္မနံ ဝေဒိတမ္ဘံ။ ဇာ၊ငေ၊၅။ဂ၃ခ၅။

နဘကောဌာသ (ပု) [နဘ+ကောဌာသ] ကောင်းကင်– အဖို– အစု။ ကောင်းကင်အရပ်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဘဋ (နဘ) [နဘ+အဋ] ကောင်းကင်–အဖို–အစု၊ ကောင်းကင်အရပ်။ နဘဋေ (ဝိမာန။ ၅၁)တိ နဘကောဌာသေ၊ အာကာသပဒေ-သေတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိမာန၊ငေ။ခ၃ဖ။

နဘစာရိက (တိ) [နဘစာရ+ဣက] ကောင်းကင်ခ်ီ လှည့်လည် သွားလာခြင်း အလေ့ရှိသော၊သူ။ ထေရော...နဘစာရိကာ ဘိက္ခူ။ သလာကံ ဂဏှန္တူ။တိ အာဟ။ မငေ၊ဂ။ ၂ဂ၃။

နဘစာရီ (တိ) [နဘ+စရ+ဏိ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပထဝီကမ္မကာ ဧကော၊ သမ္ဘေ၀ နဘစာရိနော။ အပ၊ခ။ ၂၀ (–ထေရ၊ငေ၊ ၂။ ခုဂ၀။)

နဘတ္ထလ (နဘ) [နဘ+တလ] ကောင်းကင် အပြင်။ စက္ကဝတ္တိ သပရိသံ၊ မာပယိ သာ နဘတ္ထလေ။ အပ၊ ၂။ ၂ခ၃။ ထေရီ၊ငေ။ခ၅ဂ။ (–ခ၆၀။)

နဘမဏ္ဍ(နဘ၊ပု)[နဘ+မဏ္ဍ]ကောင်းကင်အလယ်။ နဘမဏ္ဍေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဝိယ ဥလ္လောကေတိ။ မ၊ ငေ၊ခ။ ၂ဂဂ။ သူရိယော နဘမဏ္ဍံ အတိက္ကန္တော-ယေ၀ ပညာယိ။ ဓမ္မ၊ငေ၊ ၂။ဖ၂ ၂။ (–အံ၊ငေ၊ ၂။ခ၃။ ဇာ၊ငေ၊ဂ။ ၂ဃ၃။)

နဘသီဂမ (တိ) [နဘသိ+ဂမု+အ] ကောင်း-ကင်ခ်ီ သွားသော၊ သူ။ ဒီသွာ ကုမာရံ သိခိမိ၀ ပဇ္ဇလန္တံ၊ တာရာသဘံ၀ နဘသိဂမံ ဝိသုဒ္ဓံ။ သုတ္တနိ။ခုဂဖ။

နမ (ပု) [နမု+အ။ နမော-သဒ္ဒါသည် ရဟော-သဒ္ဒါကဲ့သို့ အကာရန္တပုလ္လိင်, ဩကာရန္တ အ-လိင်ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ဓာန်ဦ။ ၄ ၂ဖ။နမန် နမော အတ္ထတော ကာယဝါစာစိတ္တေဟိ ဝတ္ထုတ္တယ-ဂုဏနိန္နတာ။ နမတိ ဧတေနာတိ ဝါ။ နမော၊ အတ္ထတော ပဏာမ ကိရိယာဘိနိပ္ပါဒိကာ ကာမာ၀စရကုသလစေတနာ။ ဂန္ဓာဘရဏ၊ ဦ။နှာ-၅ ၂ ၄။ ကခ်ီ။ယော၊မဟာဠီ၊ခ။၁၅-ခ၉- လည်း ကြည့်။ (နမသ်-သံ၊ ဏမ-ပြာ၊ နမနာ့ဏာ-ပြာ၊ဓာန်)] (ခ) (ကိုယ်,နှုတ်, စိတ်ဘို့ဖြင့်)ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။ (၂) (ကိုယ်,နှုတ်,စိတ်တို့ဖြင့်) ညွှတ်– ယိမ်း– ကိုင်း–ရှိုင်း– ကြောင်း စေ တနာ၊ ရှိခိုးကြောင်း စေတနာ။ (တိ) (၃) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–တတ်သော၊ ရှိခိုး တတ်သော၊သူ။ (ခ) နမော (ဝိ၊ငေ၊ခ။ခ) တိ ပရမတ္ထတော ဗုဒ္ဓဂုဏဗဟုမာနပူဇာဝု စိတ္တ-

နတိ၊ စိတ္တနတိပ္ပဘဝါ စ ဝစီကာယနတိ။ ဝဇိရ။၈။ (–ဇော၊ ၂။ ၁၇၇–၉။ ဇော၊ ၆၁။ ၁၀၁–၈။အထဝါ နမနံ နမော၊တဿ ကရဏံ နမက္ကာရော။ ဓာန်၊ ၆ဖ။ ( ) ဒေါင့်ကွင်းပြန်ကြည့်။ (တိ) (၃) သောဘံ နမော ဘဝတော၊ ဝိ၊၄။ ၂၄၅။ အံ ၁။ ၃၀၈။ ဇာ၊ ၁။ ၅၄။ ဇာ၊ ၆ ၂။ ၁ဝ၃။

နမက္ကာရ (ပု) [နမော+ကာရ။ နမ+ကာရ။ နမသ်+ကွ+ဃဉ်။ ထောမ။ နမော ကရဏံ နမက္ကာရော၊ နမောတော ဆဋ္ဌီလောပေါ "သောပဋ္ဌ တတြာကာရော" တိ သြကာရ-လောပေ အကာရာဂမော။ အထ ဝါ နမနံ နမော၊ တဿ(နမဿ) ကရဏံ နမက္ကာရော။ ဓာန်၊ ၆ဖ။နမော-လည်းကြည့်။ (နမက္ကာ-ရ-သံ၊ နမုက္ကာရ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို ပြုခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်းကို ပြုခြင်း။ ယံ ပုဗ္ဗေ ဗြဟ္မုနော နမက္ကာရံ ကရောမ။ဒီ၊ ၆ ၂။ ၃၃ ၂။သုဒ္ဓဝတ္ထံ နိဝါသေတ္မာ နာဂဿ နမက္ကာရံ ကရောဟိ။ မ၊ ၆ ၂။ ၃ ၄။ (–မ၊ ၆ ၂။ ၄ ဝ။ သံ၊ ၆ ၁။ ၂ ဝ ၇။ ပေတ၊ ၆ ။ ၁ ၉ ၉။ ထေရ၊ ၆ ၁။ ၂ ၄ ၇။ ထေရ၊ ၆ ၂။ ၂ ၂ ၇။ ထေရီ၊ ၆ ။ ၉ ဝ၊ ၁ ၄ ဖ။ အပ၊ ၆ ၁။ ၁ ၂ ။ အပ၊ ၆ ။ ၃ ဝ။ ဇာ၊ ၆ ။ ၃ ၁၊ ၁ ၆ ဖ ၁ ၃ ၊ ၂ ၃ ဖ ၊ ၃ ဖ ၇ ။ ဇာ၊ ၆ ၊ ၅ ။ ၉ ၃ ၊ ၃ ၅ ၂ ။ နေတ္တိ၊ ၆ ။ ၇ ။ ဒီ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၇ ။ မ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၁ ၉ ဂ ။ အံ၊ ၆ ၁ ။ ၁ ၆ ။ အံ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၉ ၇ ။ နေတ္တိ၊ ဝိ ။ ၃ ၃ ။)

နမက္ကာရကရဏ (နဿ) [နမက္ကာရ+ ကရဏ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို ပြုခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်းကိုပြုခြင်း။ ဣတောဝ ပဋ္ဌာယ ဣဒါနိ အမှာကံ ဗြဟ္မုနော နမက္ကာရကရဏံ နတ္ထိတိ ဒဿေတိ။ ဒီ၊ ၆ ၂။ ၃ ၃ ၂။ ယံ မေတိ အာဒိ-ဂါထာယ နမက္ကာရကရဏံ ဘဏတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆ ၂။ ၁ ၅ ၉ ။

နမက္ကာရဘာဇနေ (နဿ) [နမက္ကာရ + ဘာဇနေ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၏ တည်ရာ၊ ရှိခိုးခြင်း၏ တည်ရာ။ သက္ကဿ နမက္ကာရ-ဘာဇနဘူတံ ဟိ ပုစ္ဆန္တော မာတလိ "ကော နာမ သော ယက္ခေ"တိ အာဟ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃ ၄ ၁ ။

နမတက (နဿ) [နမု+တက] (၁) သင်ရုန်း (ခေါ်ငယ်) ရစ်ပတ်ရန်– ဖျင်ပိုင်း – အထည်ကြမ်း၊ သင်ရုန်းနှိုး။ (၂) သိုးမွေးဖြင့် ပြီးသော မရက်အပ်သော အခင်း။ (၃) နံရိုး ညွှတ်အောင်ပြုကြောင်းဖြစ်သော စည်းကြိုး အဖွဲ့။ (၁) အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ သတ္ထကံ နမဘာဂန္တိ။ ဝိ၊ ၄။ ၂ ၅ ၁ ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ခုရံ ခုရသိလံ ခုရသိပါဠိကံ နမတကံ သဗ္ဗံ ခုရ-ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ၄ ။ နမတကန္တိ သတ္ထကဝေ-ဌနကံ ပိလောတိကခဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ၆ ၊ ၄ ၉ ။ (၂) တေန ခေါ ပန သမယေန သံဃဿ နမတကံ ဥပ္ပန္နံ ဟောတိ။....နဘိက္ခဝေ နမတကံ အဓိ-ဋ္ဌာတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၂ ဖ ၁ ။ နမတကံ နာမ ဌေ-ကလောမေဟိ ကတံ အဝါယိမံ စမ္မခဏ္ဍပရိ-ဟာရေန စ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ ၆ ၊ ၄ ။ ၅ ၁ ။ နမတကံ နာမ သန္ထတသဒိသန္တိ ကေစိ ဝဒန္တိ။ ကေစိ ပန "ရုက္ခတစမယ"န္တိ။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၄ ။ (၃) တေန ခေါ ပန သမယေန ဆမ္ဘဋ္ဌိယာ ဘိက္ခုနိယော....နမတကံ ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၄ ၅ ၈ ။ (–၄ ၅ ၉ ။)

နမတိ (ကြို) [နမု+ အ+ တိ။ နိတိ၊ ဝ ။ ၁ ၃ ၃ ။] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း – ၏၊ ရှိခိုး၏။ စိတ္တံ နမတိ။ ဝိ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ဖ ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၆ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ။ မ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၄ ။ မ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၂ ။ အံ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ။ ဝိ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ၉ ။ သံ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၁ ၂ ။ အံ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၁ ။ မ္မ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆ ။ ၂ ၄ ဝ ။ သာရတ္ထ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ။ မ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ဖ ၉ ။ ဝံသော နမတိ။ သံ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ။ သံ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၄ ဂ ဝ ။ နမန္တိ (ဒီ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၁ ဖ ဝ) တိ ·· တန္ဒိန္ဒာ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၁ ၇ ။ နမန္တိ— ဝိ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ။ ဥဒါန။ ၁ ဂ ဖ ။ ဇာ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၉ ။ ဝိ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၂ ၊ ဒီ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ။ မ၊ ၆ ၊ ၃ ။

၂၆၀။ အံ၎င်း၃။၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၀၀။ ဇာ၎င်း၄။ ၂၀၉၊ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆၄။ ဒီ၎ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၃၉။ အံ၎ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၃၆။ နမေ(နမု+အ+မိ)= နမာမိ။ သီ၎ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၇။ နမာမိ—ဝိ၎ဌ၊၁။ ၁။ ထေရ၎ဌ၊၁။ ၂၄၇။ ²ဗုဒ္ဓဝံ၎ဌ။၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။၃၃။ ဝိမတိ၊၁။၄။ ဒီ၎ဋ္ဌီ၊၁။၆။ သီ၎ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၁၇။ မ၎ဋ္ဌီ၊၁။၆။ သံ၎ဋ္ဌီ၊၁။၆။ အံ၎ဋ္ဌီ၊၁။ ၉။ နေတ္ထိ၊ ²ရ²။ ¹၅၁။ နမေ(နမု+အ+ယျ) —ပဋ္ဌိနာမေယျ။ ဇာ၊၁။၆၀၊၁၁၀။ ဇာ၎ဌ၊ ၂။ ၁၀၈။ ဇာ၎ဌ၊၃။ ၉၉။ နမေယျ=နတ္ထ ဘ၀ေယျ။ ဒီ၎ဌ၊၃။ ၈၅။ မ၎ဌ၊၄။ ၈၃။ ဒီ၎ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၈၄။ မ၎ဋ္ဌီ၊၃။ ၂၉၉။ အံ၎ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁၈။ နမေ-ယျ—မဟာနိ။ ၉၇။ နေတ္ထိ။ ¹၅ ၂။ ပေဋ္ဌကော။ ၁၇၈။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၁။ အဘိ၎ဌ၊ ၂။ ၄၁၅။ သံ၎ဌ၊၁။ ၁၆၆။ သုတ္တနိ၎ဌ၊ ၂။ ၂၀၇။ ထေရ၎ဌ၊၁။ ၂၁၃။ နေတ္ထိ၊ ဌ။ ၁ ၂၄။ သံ၎ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၁၄။ နမေထ (နမု+အ+ထ)— မဟာနိ။ ၉၅၊ ၉၇။ နမိ (နမု+အ+ဣ) —ဒီ၊ ၂။ ၃၁။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂၆။ မ၎ဌ၊ ၂။ ၈ ၂။ သံ၎ဌ၊၁။ ၁၈ ၂။ အံ၎ဌ၊၁။ ၁၆၈။ ဓမ္မ၎ဌ၊၁။ ၁၅ ၄။ သုတ္တနိ၎ဌ၊ ၂။ ၆၁။ အပ၎ဌ၊၁။ ၇ ၄။ ²ဗုဒ္ဓဝံ၎ဌ။ ²ဝ ၂ ၉။ ²ဇာ၎ဌ၊ ²ဝ။ ²ဇာ၎ဌ၊ ¹ ¹ ¹

တ္တရမဂ္ဂေါ နိဗ္ဗာနာရမ္မဏေ စိတ္တဿ နာမ-
နတော။ မ၊ဌ်၊၃။ ၂၁၇။

နမနရှပ္ပနဝိရောဓ (ပု) [နမနရှပ္ပန + ဝိရောဓ] ညွှတ်ခြင်း, ဖောက်ပြန်ခြင်း အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ခြင်း။ ကမ္မံ ရှုပဿ နမနရှပ္ပနဝိရောဓော သာရမ္မဏာနာရမ္မဏ ဝိရောဓော စ သဘာဝ-ဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယော။ မူလဋ္ဌ၊၂။၁၀၀။ နမန-ရှပ္ပနဝိရောဓော သဘာဝဝိရုဒ္ဓေါ ပစ္စယောတိ ယောဇနာ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၁၀။

နမနလက္ခဏ (နပုं) [နမန + လက္ခဏ] (၁) ညွှတ်ခြင်း သဘော လက္ခဏာ။ (တိ) (၂) ညွှတ်ခြင်းသဘောလက္ခဏာ ရှိသော။ (၁) နာမဿ နမနလက္ခဏံ။ မ၊ဌ၊ ၁။၅၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၉၃။ သမ္ဗေါ တေ အရှုပဓမ္မေ နမနလက္ခဏေန ဧကတော ကတ္တာ ဧတံ နာမ"န္တိ ပဿတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၃။ (တိ) (၂) နမနလက္ခဏ (မ၊ဌ၊၁။ ၂၂၆။ သံ၊ဌ၊၂။၁၆)န္တိ အာရမ္မဏာဘိမုခံ (ဟုတ္တာ) နမနသဘာဝံ ထေန ဝိနာ အပ္ပဝတ္တနတော။ မ၊ဌ်၊၁။၃၂၄။ သံ၊ဌ်၊၂။၁၁။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။ ၁၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၅၉။ ဥဒါန၊ဌ။၃၉။ မဟာ-နိ၊ဌ။၁၄၃။ စူဠနိ၊ဌ။၅)။)

နမနသဘာဝ (တိ) [နမန+သဘာဝ] (အာရုံ သို့ ရှေးရှု) ညွှတ်ခြင်း သဘောရှိသော။ အထက်ပုဒ် (တိ) (၂)-ကြည့်။

နမနသာမည (နပုं) [နမန+သာမည] (အာရုံ သို့ ရှေးရှု) ညွှတ်ခြင်းအားဖြင့် တူသည်၏ အဖြစ်။ ယော ဓမ္မော ရှုပ္ပနသာမညတော နမ-နသာမညတော အနိစ္စာဒိသာမညတော ဝါ ခန္ဓာယတနာဒိသာမညတော ဝါ ဧကလက္ခ-ဏာ။ နေတ္တိ၊ဝ။၁၄၃။

နမန္တိ (တိ) [နမု+အန္တိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–သော(စိတ်-စသည်)။ အပ္ပေါ-ဿုက္ကတာယ စိတ္တေ နမန္တေ။ ဍေရိ၊ဌ။၃။ နမေ နမန္တဿ ဘဒေ ဘဒန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁၈၈။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။၉၉။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။၃၉။)

နမန္တိ (ကြိ) [နမု+အ+အန္တိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ကုန်၏၊ ရှိခိုးကုန်၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမမာန (တိ) [နမု+အ+မာန] ညွှတ်သော (စိတ်)။ စိတ္တေ နမမာနေ မံ မဟာပြဟ္မာ ဓမ္မဒေသနံ ယာစိဿတိ။ သံ၊ဌ၊၁။၁၈၁။

နမယန္တိ (ကာ၊ကြိ) [နမု+ဏယ+အန္တိ] ညွှတ်စေကုန်၏။ (က) ဖြောင့်အောင်ပြု–ဖြောင့်-ကုန်၏။ (ခ) ရွှေ–ခုတ်–ဖျဉ်–ကုန်၏။ (ဂ) ဥသုကာရာ နမယန္တိ တေဇနံ။ မ၊၂။၃၀၈။ ဓမ္မ။ ၂၅၊၃၅။ ထေရ။ ၂၂၄၊၃၃၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။၄၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၇၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၆၃။ နမ-ယန္တိတိ တေလကဋ္ဌိကေန မဂ္ဂေတ္တာ ကုက္ကုဋ္ဌေ တာပေတ္တာ ဥဇုတုဇုတဋ္ဌာနေ နမေန္တာ ဥဇုံ ကရောန္တိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၃၆။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၇၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၉၀။) (ခ) ဒါရုံ နမယန္တိ တစ္ဆ-ကာ။ မ၊ ၂။၃၀၈။ ဓမ္မ။ ၂၅၊၃၅။ ထေရ။ ၂၂၄၊ ၃၃၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၇၁။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။၆၃။ ဒါရုံ နမယန္တိ အတ္ထနော ရုစိယာ ဥဇုံ ဝါ ဝကံ ဝါ ကရောန္တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၃၇၁။ ထေရ၊ဌ၊၁။၉၀။

နမသိ (ကြိ) [နမု+အ+သိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏။ ရှိခိုး၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမဿ (ကြိ) [နမဿ+အ+တိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–လော့၊ ရှိခိုးလော့။ နမဿတိ ကြည့်။

နမဿတိ (ကြိ) [နမဿ +အ+တိ]။ နမဿ ဝန္ဒနာနတိယံ။ဝန္ဒနာနတိ နာမ ဝန္ဒနာသခ်ါတံ နမနံ။ နီတိ၊ ၁၁။၁၇၂။ နမဿော ဝန္ဒနာ-နတ္ထံ။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂၁၁။ နမော+အဿ+တိ။

၁။ ၄၀၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁၀။ စုဌ္ဌနိ၊ ဌ။ ၂၄။ အံ၊ ဌိ၊ ၁။ ၆၉။ နမဿာမ — အဘိ၊ ကာ။ ၊ ၄၄။ ခုဒ္ဓက။ ၈။ သုတ္တနိ။ ၃ဝ၅။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၂။ မ၊ ဌိ၊ ၂။ ၃ ၂ ၀။ နမဿာဟိ—ဒီ၊ ဌ၊ ၁ ၂ ၅။ နမ ဿ— သံ၊ ၁။ ၁ ၈ ၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၇။ နမ ဿ ယျာ တိ နမော ကရေယျ။ အံ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၀။ အံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၀ ။ နမ ဿ ယျာ တိ နမ က္ကာ ရံ ကရေယျ။ ဣတိ ဝုတ်။ ၂ ၆ ၉ ။ ဣတိ ဝုတ် ၊ ဌ ။ ၃ ၂ ၁ ။ နမ ဿ ယျ — ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၀ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၀ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၀ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၀ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၀ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၁ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၁ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၁ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၁ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၁ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၁ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၂ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၂ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၂ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၂ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၃ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၃ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၃ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၃ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၃ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၃ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၄ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၄ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၄ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၄ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၄ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၄ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၄ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၅ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၅ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၅ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၅ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၅ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၅ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၅ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၆ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၆ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၆ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၆ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၆ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၇ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၇ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၇ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၇ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၇ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၈ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၈ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၈ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၈ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၈ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၈ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၈ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၈ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၉ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၉ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၂ ၉ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၂ ၉ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၂ ၉ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၂ ၉ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၂ ၉ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၀ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၀ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၀ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၀ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၀ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၁ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၁ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၁ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၁ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၁ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၂ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၂ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၂ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၂ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၂ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၂ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၂ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၃ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၃ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၃ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၃ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၃ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၃ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၃ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၄ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၄ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၄ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၄ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၄ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၄ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၄ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၄ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၅ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၅ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၅ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၅ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၅ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၅ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၅ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၅ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၅ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၆ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၆ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၆ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၆ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၆ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၆ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၆ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၆ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၆ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၇ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၇ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၇ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၇ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၇ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၇ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၇ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၇ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၇ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၈ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၈ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၈ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၈ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၈ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၈ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၈ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၈ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၈ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၈ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၉ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၃ ၉ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၃ ၉ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၃ ၉ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၃ ၉ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၃ ၉ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၉ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၉ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၃ ၉ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၀ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၀ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၀ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၀ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၀ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၀ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၀ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၁ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၁ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၁ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၁ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၁ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၁ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၁ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၁ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၂ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၂ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၂ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၂ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၂ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၃ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၃ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၃ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၃ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၃ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၃ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၄ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၄ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၄ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၄ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၄ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၄ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၄ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၄ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၄ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၄ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၅ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၅ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၅ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၅ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၅ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၅ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၅ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၅ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၅ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၅ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၆ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၆ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၆ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၆ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၆ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၆ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၆ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၆ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၆ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၇ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၇ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၇ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၇ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၇ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၇ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၇ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၇ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၇ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၈ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၈ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၈ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၈ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၈ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၈ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၈ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၈ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၈ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၈ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၉ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၉ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၄ ၉ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၉ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၄ ၉ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၄ ၉ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၄ ၉ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၄ ၉ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၄ ၉ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၀ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၀ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၀ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၀ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၀ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၀ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၀ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၀ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၀ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၁ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၁ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၁ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၁ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၁ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၁ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၁ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၁ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၁ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၂ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၂ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၂ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၂ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၂ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၂ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၂ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၂ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၃ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၃ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၃ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၃ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၃ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၃ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၃ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၃ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၃ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၃ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၄ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၄ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၄ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၄ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၄ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၄ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၄ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၄ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၄ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၄ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၅ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၅ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၅ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၅ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၅ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၅ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၅ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၅ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၆ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၆ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၆ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၆ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၆ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၆ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၆ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၆ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၆ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၆ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၇ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၇ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၇ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၇ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၇ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၇ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၇ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၇ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၇ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၈ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၈ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၈ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၈ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၈ ၄ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၈ ၅ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၈ ၆ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ၅ ၈ ၇ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၈ ။ ၅ ၈ ၈ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၅ ၈ ၉ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၅ ၉ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၅ ၉ ၁ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၄ ။ ၅ ၉ ၂ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၅ ။ ၅ ၉ ၃ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၆ ။ ၅ ၉ ၄

နေတိ ယထာဝုတ္တဒီသ၁ံ ပစ္စုပ္ပဇ္ဇာနံသည်-
တော နမဿနကာရကော။ ဒီ၊ဌ္ဌိ၊ဘ။ ၁ဂ့ဂ္ဂ။

နမဿနဘာဝ (ပု) [နမဿန+ဘာဝ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-သည်၏ အဖြစ်၊ ရှိခိုး
သည်၏အဖြစ်။ ဘဉ္ဇေ မမ ဒီသာ နမဿန-
ဘာဝံ ၀ါ အနမဿနဘာဝံ ၀ါ တုမှေ ဝေ-
နာထ။ မမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၄ဝ၁။

နမဿနာရဟ (တိ) [နမဿန+အရဟ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-ခြင်းဌာ ထိုက်သော၊
ရှိခိုးထိုက်သော၊သူ။ နိယမေန နမဿနာရဟံ
နမဿမာနဿ ဟိတမဟပ္ပလကာရကတော။
ဝဇိရ။ ၁၆။

နမဿနီယ (တိ) [နမဿ+အနီယ] ရှိခိုး-အပ်-
သင့်-ထိုက်-သော၊ သူ။ ဘိက္ခု အတိသီလ-
ဝန္တတာယ နာဂယက္ခနရမရှဟိ နမဿနီ-
ယော။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၀။ (-နေတ္ထိ၊ဝိ။ဌ။)

နမဿနီယဘာဝဟေတု (ပု) [နမဿနီယ+
ဘာဝ+ဟေတု] ရှိခိုးထိုက်သည်၏အဖြစ်ဟု
ဆိုအပ်သော အကြောင်း။ တံ ဝုတ္တနယေ-
နေ၀ ဒိဋ္ဌမမ္ပိကဟိတဟေတုတော သမ္ပဿယိ-
ကဟိဘာဟေတုတော ဒဇ်ဝတာဟိပိ နမဿနီ-
ယဘာဝဟေတုတော စ မင်္ဂလန္တိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။
ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၁၁၆။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂။

နမဿနေယ္ယ (တိ) [နမဿ+အနီယ] ရှိခိုး-
အပ်-သင့်-ထိုက်-သော (ရတနာ ၃-ပါး)။
ဣဒ္ဓေ၀ံ ယထာဝုတ္တနယေန အစ္ဆရိယ်ကေ ဇေ-
နမဿနေယ္ယ နမဿိတဗ္ဗ ရတနတ္တယံ နမ်ဿ-
မာနော....သမ္ဘဒ္ဒေ။ သာ၀ရတ္ထ၊ ၁။ ၁ ၄။

နမဿန (တိ) [နမဿ+အန။ တိ ၌ နမဿ၏] ကိုယ်,နှုတ်,စိတ်တို့ဖြင့် ညွှတ်-ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း- သော။ ရှိခိုးသော။ သူ။ နမ္ဗဿ
အစရီ (သုဘ္ဘနိ။ ၃ ၃ ၀။ ထေရ။ ၃ ၇ ၃) တိ နမ-
ဿမာနော ဝိဟာ၀သိ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၀ ဝ
ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၅ ၃ ၄။ သဒ္ဒါ နမဿ ဗုဒ္ဓသိက္ခော-
(မဟာနိ။ ၃ ၁ ၄။)တိ သဒ္ဒါ နမဿ ဣ-
ဿော သိက္ခာယော သိက္ခေယ္ယ။ မဟာနိ၊ဌ္ဌ။
၃ ၇ ၂။ 'နမ်ဿ=နမဿ ဣ-' သံ၊ ၁။ ၁ ၉ ၅။
ထေရ။ ၃ ၇ ၁။ အပ၊ ၁။ ၃ ၀ ၉။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။
၂ ၀ ၀။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၄ ၅။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၅။
ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅။ ၁ ၆ ၇။ နမဿ ဣ-ထေရိ၊
ဌ္ဌ။ ၁ ၃ ၀။ နမဿ ဣ (ဒုတိ)— ဒီ၊ ၃။ ၁ ၄ ၆။
နမဿ ဣ ၁ (ထေရ။ ၃ ၅ ၂)တိ သိရသိ အ-ဣ-လိ
ပဂ္ဂယ နမဿမာနာ တိဋ္ဌန္တိ။ ထေရ၊ဌ္ဌ၊ ၂။
၄ ၅ ၂။ နမဿ ဣ ၁— ဒီ၊ ၂။ ၁ ၆ ၇။ ပ-
ဝ ၄ ၊ အပ၊ ၁။ ၅ ၂ ၂။ အပ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၃။
နေတ္ထိ၊ ၀ ၊ ၂။ နမဿတော=နမဿ ဣ ၁ သ—
ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅။ ၂ ၂ ၉။

နမဿ ဣ (ကြို) [နမဿ+အ+အ ဣ] ညွှတ်-
ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း-ကုန်၏။ ရှိခိုးကုန်၏။
နမ်ဿတိ-ကြည့်။

နမဿမာန (တိ) [နမဿ+မာန။ (နမော+
အ်ဿ+မာန။ မော၏၅။ ၁ ၁။)] (ကိုယ်,
နှုတ်,စိတ်တို့ဖြင့်) ညွှတ်-ယိမ်း-ကိုင်း-ရှိုင်း
-သော၊ ရှိခိုးသော၊ သူ။ နမဿမာနောတိ
ကာ၀ယေန ၀ါ နမဿမာနော၊ ၀ါစာယ ၀ါ
နမဿမာနော၊ စိတ္တေန ၀ါ နမ်ဿမာနော။
စူဠနိ။ ၂ ၁ ၈။ 'နမ်ဿမာနော' (ပုံ၊ပ၊ဧ)— ဝိ၊
ဌ။ ၂ ၄ ၃။ သံ၊ ၁။ ၂ ၁ ၇။ အံ၊ ၃။ ၂ ၁ ၀။ အပ၊ ၁။
၅ ၂။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၁။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၀ ၆။ အံ၊ဌ္ဌ
၁။ ၁ ၅ ၄။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၆။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၀ ၃။
ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅။ ၂ ၁ ၅။ သီ၊ဌ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၁ ၀ ၁။ 'နမဿ-
မာနာ(ထီ၊ပ-ဧ)— ဒီ၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။ သံ၊ ၁။ ၂ ၀ ။
သံ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၃။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၀ ၉။
ဝိမာန၊ဌ္ဌ။ ၆ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၀။ သံ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၃။
'နမဿမာနာ' (ပုံ၊ပ၊ဧ)—ဒီ၊ ၁။ ၂ ၂ ၆။ သုတ္တနိ။
၃ ၀ ၅။ ဇာ၊ ၁။ ၃ ၃ ၀။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၆ ၄။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၂။
၂ ၀ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃ ၄ ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ။
ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ္ဌ။ ၅ ၃ ။ စရိယာ၊ဌ္ဌ။ ၅ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၅။ ၃ ၆ ။
'နမ်ဿမာနာ (ထီ၊ပ ဧ)— ဇာ၊ဌ္ဌ၊ ၆ ။ ၃ ၀ ။
'နမဿမာနာနိ (နပုံ၊ပ ဧ)— မိလိန္ဒ။ ၁ ၅ ၂ ။

နမ္ဿမာနံ (ထီ၊ဒု၊ဧ)— ဝိမာန၊ဌ။(၉၅)။ နမ္ဿမာနာဟိ(ထီ၊တ၊ဗ)—ဇာ၊ဌ၊၅။(၄၂၀)။ နမ္ဿမာနဿ (ပု၊ဆ ဧ)— ဇာ၊ဌ၊၅။(၄၂၁)။ ဝ.ဇိရ။(၆)။

နမ်ဿသိ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+သိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာ (ထီ) [နမ္ဿ+အ+အာ။ နမု+ဿ+အာ။ (နမ္ဿ၊ သံ၊ ဏမ်သ,ဏမ်သဏ-ပြာ)] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။ နမ္ဿာ တု နမ္ကာရော၊ ဝန္ဒနာ စာဘိဝါဒနံ။ ဓာန်။(၄၂၆)။ နမ္ဿ ဝန္ဒနေ၊ ပုဗ္ဗေ၀။ နမ္မ နမနေ ဝါ။ ဿပစ္စယာ။ ယင်း-ရှိ။

နမ္ဿာပေတိ (ကာ၊ကြိ) [နမ္ဿ+ဏာပေ+တိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း – ရှင်း – စေ၏၊ ရှိခိုး-စေ၏။ မ်ာတာပိတရော ပန ပုရတ္တိမဒိသာ-သဒိသေ ကဘ္ဘာ နမ္ဿာပေတိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၃၇။ ဣမိဿာ ပန ပိတာ အန္ဓောဒဝတာ နမ္ဿာပေတိ။ အံ၊ဌ၊၁။(၃၁၉)။

နမ္ဿာမ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+မ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း– ရှင်း– ကုန်၏၊ ရှိခိုးကုန်၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာမိ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+မိ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿာဟိ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+ဟိ] ညွတ်–ယိမ်း– ကိုင်း– ရှင်း– လော့၊ ရှိခိုးလော့။ နမ္ဿတိ ကြည့်။

နမ္ဿိ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+ဣ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမ္ဿတိ ကြည့်။

နမ္ဿိ သု (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+ဥ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း– ကုန်ပြီ၊ ရှိခိုးကုန်ပြီ။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿိ (ကြိ) [နမ္ဿ+အ+ဤ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမ္ဿတိ-ကြည့်။

နမ္ဿိတ (တိ) [နမ်ဿ+တ။ (နမ်ဿိတ-သံ၊ ဏမ်သိအ-ပြာ၊ နမ်သိယ-အဋ္ဌမာဂမီ)] ညွတ် – ယိမ်း – ကိုင်း–ရှင်း–: ဒုပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊ သူ။ ဝေ.မယာ နမ္ဿိတာ စ ဟေ ဘဂဝန္တော မံ ပါလယန္တု။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၃၁။ အံ၊ရှိ၊ ။(၆၉)။

နမ္ဿိတမ္ဘ (တိ) [နမ္ဿ+တမ္ဘ] ညွတ်–ယ်မ်း–ကိုင်း–ရှင်း–အပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊သူ။ နိ ခေါ ဂဟပတိ,ဟတ္ထ အရိယသ္ဓ ဝိနယေ ဝေ ဆ ဒိသာ နမ္ဿိတမ္ဘာ။ ဒီ၊ဌ။(၁၄၆)။ နမ္ဿိ-တမ္ဘာ(ဒီ၊ဌ၊၃။(၁၃))တိ ဥပကာရဝေ ဝေ, ဂုဏဝေသေန စ နမ္ဿိတမ္ဘာ သမ္ဘဒါ နိ ဝေ ဟုတ္ဘာ ဝတ္ထိတမ္ဘာ။ ဒီ၊ရှိ၊ဌ။(၁၃)။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၃။(၁၆)။ အံ၊ဌ၊(၁)။(၃(၁)။ ခုဒ္ဒ-ဂ၊ဌ။(၁၆)။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊(၁)။(၂)(၁)။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊(၂)။(၄(၁)။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂)။(၁)။ အပ၊ဌ၊(၁)။(၁(၁)။ ဇာ၊ဌ၊ ။(၂(၁)။ ဆာ(ရဿ)ဌ၊(၁)။(၁(၁)။ ဒီ၊ရှိ၊(၁)။(၁(၁)။ နေတ္တိ၊ဝိ။(၂)။ ၅(၁)။)

နမ္ဿိတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နမ္ဿ+တုံ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–, ရှင်း– ခြ ်ခ၊ ရှိခို ခြင်ခ၊။ ဣဒေ(ဂ(ဘ) အနခ်ဝရံ နမ္ဿိတုံ။ ဝိမာန။ ၁(၁)။ ဒိသာ နမ္ဿိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ အံ၊ဌ၊(၂)။(၇(၁)

နမ္ဿိတုကာမ (တိ) [နမ္ဿိတုံ+ကာမ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–ခြင်ခ၊အလိုရှိသော၊ ရှိခိုးခြ်ခ၊ အလိုရှိသော၊ သူ။ မုခ် ဝိကွ-ဝေ-ဝေတ္ဘာ–သတ္ထာရံ နမ္ဿိတုကာမော ဝေ-မာဟ။ မ၊ဌ၊(၃)။(၂(၁)။ (–သာ(ရ)ဿ)ဝ)။(၂)။ ဝိမတိ၊ဝ)။(၁)။ အံ၊ရှိ၊ဝ)။(၃)။)

နမ္ဿိတ္ဘာ (ကြိ၊ဝိ) [နမ္ဿ+တ္ဘာ] ညွတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှင်း–၍၊ ရှိခိုး၍။ ဒ်သ(ဂ)ိ,ဝ်ိ နမ္ဿိတ္ဘာ၊ သိရသာ အာဘိဝါဒယိ ။ (ဆ-ဟု ၁)။(၂)။ ဟတ္ထပုဋ္ဌေဟိ နမ္ဿိတ္ဘာ။ အပ၊ဌ၊ ၁)။(၁(၆)။

နမဿိတ္ဌာန (ကြိ၊ဝိ) [နမဿ+တ္ဌာန]အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နမဿိတ္ဌာန သုဗ္ဗတ်။ အပ၊ ၁။၃၁၃။

နမဿိယ (.နာ) [နမဿ + ဏျ။ နမသျ-သံ' နမသကိုင်-အဒ္ဓမာဂမ်)] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်း၊ ရှိခိုးခြင်း။(တိ)(၂)ညွှတ်ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–အပ်သော။ (၁) နမဿိ-ယံ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၁၄၁။ (တိ) (၂) တသ္မာ တေ နမဿိယာ။ အပ၊၁။၅၂။ တေ ဗုဒ္ဓါ နမဿိယာ နမဿိတမ္ပာ ဝန္ဒိ-တမ္ပာတိ အတ္ထော။ အပ၊ဌ၊၁။၃၃၂။

နမဿိယမာန (တိ) [နမဿ+ယ+မာန] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း – အပ်သော၊ ရှိခိုးအပ်သော၊ သူ။ တေ ဝေ နမဿိယမာနာ လောကေန အဝတ္ထာ ပြာဟ္မဏာ အာသုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၅၀၊(–၅၅)။ ဆဒိသာ တေ ဗ္ဗဒါနိ မယာ နမဿိယမာနာ ပုရတ္ထိမာဒိကာ နဟောန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၂၀။

နမဿိသံ (ကြိ) [နမဿ+အ+သံ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း– ရလိမ့်အုံ၊ ရှိခိုးရလိမ့်အုံ။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမဿိဿတိ (ကြိ) [နမဿ+အ+ဿတိ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း – ရှိုင်း–လတ္တံ့ ၊ ရှိခိုးလတ္တံ့ ။ နမဿတိ ကြည့်။

နမဿိဿာမိ (ကြိ) [နမဿ+အ+ဿာမိ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း– ရှိုင်း–ပေအုံ့ ရှိခိုးပေအုံ့။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမဿေ (ကြိ) [နမဿ+အ+ယျေ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း– ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမဿေယျ (ကြိ) [နမဿ+အ+ယျေ] ညွှတ်–ယိမ်း– ကိုင်း–ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမဿေယျာသိ (ကြိ) [နမဿ+အ+ယျာသိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမဿေယ္ယုံ (ကြိ) [နမဿ+အ+ယေ့ုံ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း ရှိုင်း– ကုန်ရာ၏၊ ရှိခိုးကုန်ရာ၏။ နမဿတိ-ကြည့်။

နမာပေတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+ဏာပေ+တ္ဝာ] ညွှတ်–ယိမ်း-ကိုင်း–ရှိုင်း–စေ၍၊ ရှိခိုးစေ၍။ ပါဒေ ဝန္ဒာပေတ္ဝာတိ ပါဒါဘိမုခံ နမာပေ-တ္ဝာ။ ဝိမတိ၊၂။၉၅။

နမာမိ (ကြိ) [နမု+အ+မိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမတိ-ကြည့်။

နမိ (ကြိ) [နမု+အ+ဣ] ညွှတ်–ယ်မ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ပြီ၊ ရှိခိုးပြီ။ နမတိ-ကြည့်။

နမိတ (တိ) [နမု+တ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–သော (ကိုယ်-စသည်)။ မဟာရာဇ သော သဒ္ဒေါ ကာယေ နမိတေ ဝိရမယျော-တိ။ မိလိန္ဒ။၉၂။(–၃၅၄)။တေသု ကာမေသု နိန္နာ နမိတာ ဟုတ္ဝာ ဝသန္တိတိ တန္နိန္နာ။ မဟာနိ၊ဌ။၉၄။ (–အပ၊ဌ၊၂။၁၈။ သံ၊ဌ၊၂။ ၄၈၀။)

နမိတပုဗ္ဗ (တိ) [နမိတ+ပုဗ္ဗ] ရှေးဦးညွှတ်အပ်သော၊ ညွှတ်ဘူးသော(စိတ်)။ နိသိဒိတုံ ပနဿ စိတ္တံ နမိတပုဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၅၀။

နမိတမ္ဗ (တိ) [နမု+တမ္ဗ] ရှိခိုး–အပ်–သင့်–ထိုက်–သော။ ယဒိတမ္ဗံ ယဒိတ္ဝာန၊ နမိတ နမာမဟံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁။

နမိတ္ဝာ (ကြိ၊ဝိ) [နမု+တ္ဝာ] (၁) ကိုင်း–ညွှတ်–၍။ (၂) ရှိခိုး၍။ (၁) သိနေရှပ္ပမာ-ဏောပိ ပဗ္ဗတော သေဒိတဝေတ္တကုံရော ဝိယ နမိတ္ဝာ ပါဒသမီပံ အာဂဆ္ဆတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၂။ ပါဒါ နမိတ္ဝာ ညြလမ္ပိ သူ။ ဓမ္ပ၊ဌ၊၁။

၄၅။ (၂) သိရသာ နမိတ္တာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁။ ဝဇိရ။၁။ (–မဟာနီ၊ဌ။၁။)

နမုစိ (ပု) [နဲ+မုစ(မောစနေ)+ဣ]။ နဲ မုစ္စတိ။ နဲ+မုစ+ဣန်။ထောမ။ နမုစိ-သဒ္ဒါသည်မာရ်နတ် (ဒေဝပုတ္တမာရ်, ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်) နှစ်မျိုးလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သော သဒ္ဒါ ဖြစ်သည်။ ဓာန်၊ သျ-ဌ် မာရ်နတ်နှင့် ကာမနတ်ကို ပရိယာယ်ခွဲခြားရ၍ ဆိုဒသင် လည်း ၎င်းဌီကာ၌ ပရိယာယ်တူ ပြသည်။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ ၄၂–၃ ကြည့်။ နမုစိ-သံ၊ နမုဣ-ပြာ)| (၁) မာရ်နတ် (ဒေဝပုတ္တ-မာရ်)။ (က) အကုသိုလ်တရားတို့ကို မလွှတ်နိုင်သူ။ (ခ) မိမိနယ်ပယ်မှ လွှတ်မြောက်လိုသူတို့ကို ချုပ်ကိုင်ထားသူ။ (ဂ)ယုတ်မာသူအပေါင်းကို လက်ကိုင်ပြုသူ။ (ဃ) သတ္တဝါတို့၏ အာဿီးမဲ့လမ်းစဉ်ကို လက်ကိုင်ထားသူ။ (င) သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှမလွှတ်မြောက်စေသူ။ (၂) ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်)။ (သွနှာမချာတဒကမန္ဓိ။ ပြာ.ဓာန်။ မာရယာ။ ပါဠိ-သီ၊ဓာန်။)

(၁) မာရ်နတ် (ဒေဝပုတ္တမာရ်)။ ပဟာ-ရာဒေါ နမုစိ သဟ။ ဒီ၊၂။၂၀၇။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၀၂။ နမုစိ ကရုဏံ ဝါစံ၊ ဘာသမာနော ဥပါဂမိ။ သုတ္တနိ။၃၄၁။ နမုစိ စ မာရော ဒေဝပုတ္တော ဧကေဟိ သဟေဝ အာဂတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂၀၂။

(က) အကုသိုလ်တရားတို့ကို မလွှတ်နိုင်သူ။ အာဘုသလဓမ္မေ နဲ မုဠ္ဆတိတိ နမုစိ။ ဓာန်၊ ဌီ။၄၂–၃။ (ခ) မိမိနယ်ပယ်မှ လွှတ်မြောက်လိုသူတို့ကို ချုပ်ကိုင်ထားသူ။ နမုစိတိ မာရော။ သော ဟိ အတ္တေနော ဝိသယာ နိက္ခမိတုကာမေ ဒေဝမနုဿေ နဲ မုဠ္ဆတိ၊ အန္တရာယံ နေသံ ကရောတိ၊ တသ္မာ "နမုစိ"-တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၁၅။

(ဂ) ယုတ်မာသူအပေါင်းကို လက်ကိုင်ပြုသူ၊ ပါပဓနံ နဲ မုဠ္ဆတီတိ နမုစိ။ စူဠနိ၊ဌ။၃၄။ (ဃ) ဘတ္တဝါတို့၏အကျိုးမဲ့လမ်းစဉ်ကို လက်ကိုင်ထားသူ။ သတ္တာနံ အနတ္ထာဝဟာပဋိပတ္တိံ နဲ မုဠ္ဆတီတိ နမုစိ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၁၅၀။ သံ ဌီ၊၂။၅၀၅။ အံ၊ဌီ၊၃။ ၂၅၄။ (င) သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ မလွှတ်မြောက်စေသူ။ ဝဋ္ဋဒုက္ခတော အပရိမုတ္တ-ပစ္စယတ္တာ နမုစိ။ သံ၊ဌီ၊၁။၂၀၁။

(၂) ကာမနတ် (ကိလေသ-မာရ်)။ ဧကော နမုစိနော သေနံ၊ ဝိဟရာမိ အနာ-သဝေါ။ ထေရ။၂၃၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀။ နမုစိနော မာရသာ သေနံ ကိလေသဝါဟံ နိ ဗောဓိပက္ခိယသေနာယ ဇိနိတ္တာ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၅၁။ ဣမေသု ဌာနေသု နမုစိနော ကိလေသမာရသာ မိဂဟက္ခိဂဟဏတ္ထံ။ ဇာ၊ ဌ၊၅"၄ဇ၃။ (–သံ၊၁။ဖ၇။ သုတ္တနိ။ ၃၄၃။ မဟာနိ။ ၇၄၊၃ဖ၊၃ဇ၁။ စူဠနိ။၁၁၄၊၁၄၀၊ ၂၁၁။ ဒီ ဌ၊၂။၁၄၅။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁ဂ၊၁၅၅။ သံ၊ဌ၊၃။၂၀၄။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၄ဂ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၁ဂ။ အပ၊ဌ၊၁။၁ဇ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၄ဝ၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁ဇ၂၊၂ဝ၀။ သီ၊ဌီ၊ဃ-စ်၊ ၁။ ၂၂။ မ၊ဌီ၊၃။၁ဂ၄။အံ၊ဌီ၊၁။ဂ၀။ မာရ်နတ် ကာမနတ်တို့နှင့် စပ်၍ သိမှတ်ဖွယ်–ပခုက္ကူ၊ ဓာန်၊သျ။၃၃-ဂ နှာ ကြည့်။)

နမုစိပါသဝါကရာ (ထီ) [နမုစိ+ပါသ+ဝါက-ရာ] ကာမနတ် (ကိလေသမာရ်)၏ ကျေ့ဌ-ကွင်းပိုက်ကွန်။ ဩဠိတံ နမုစိပါသဝါကရံ၊ စက္ခုမာ ပရိဝဇ္ဇေ သုတ္တေကောာ။ ဇာ၊၂။ ၁၃၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄ဇ၃။ နမုစိနော ကိလေသ-မာရသာ...ဩဠိတံ ပါသဠ ဝါကရဠ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။၄ဇ၃။

နမုစိဗလ (နဲ) (နမုစိ+ဗလ] မာရ်နတ်၏–စစ်သည်–ဗိုလ်ပါ၊ မာရ်နတ်၏တပ်မတော်။ နမုစि-ဗလ (အံ၊၁။၃၂၃)ဣ မာရဗလံ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂ဒ၀။

နမုံစိသူဒန (ပု) [နမုံစိ+သူဒန] သိကြားနတ်မင်း၊ မာရ်နတ်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းရှိသူ။ နမုံစိ-သူဒနော.... ဣစ္ဆာဒီနိုပိ သက္ကသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ ၎။ ၁၈–၂၁။

နမော (ကြို) [နမု+အ+မိ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–၏၊ ရှိခိုး၏။ နမတိ ကြည့်။

နမော (ကြို) [နမု+အ+ယျ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမေတုံ (ကြို၊ဝိ) [နမု+တုံ] ညွှတ်-ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းငှါ၊ ရှိခိုးခြင်းငှါ။ သော အာရဒ္ဓဝိပဿကော ဇန္တု ကာမေသု ကထံ နမေယျ၊ နမေတုံ နာရဟတိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁၉၃။

နမေထ (ကြို)[နမု+အ+ထ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း– ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမေန္တ (တိ) [နမု+ဏေ+အန္တ]ညွှတ်စေသော၊ သူ။ ဥဒ္ဓတုနုဘဒ္ဒာဒနေ နမေန္တာ ဥတ္ကုံ ကရောန္တိ။ မ၊ ၁၂။ ၂၃၆။ အုညာရမ္မဏေ စိတ္တသန္ဓာနံ နမေန္တာနံ။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၉၂။ (–ဩရ၊ ၁။ ၈၉။)

နမေယျ (ကြို) [နမု+အ+ယျ] ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း – ရှိုင်း – ရာ၏၊ ရှိခိုးရာ၏။ နမတိ ကြည့်။

နမော (ဗျ) [နမော- သဒ္ဒါသည် ပဌမာဝိဘတ် ကျေသော နမော, ဒုတိယာဝိဘတ် ကျေသော နမော ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ရ၊ နာ ၁၃၃။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၃၇၉။ နမော အတ္ထု၊ နမော ကခရုဟိ နာဂဿ။ အယံ ပဌမာဒုတိယာနံ ဧကဝစနဿ လောပေါ။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၉၄။ နမောဘို ပဒံ နိပါတေသုပိ လဗ္ဘတိ၊ တေန ဟိ ပစ္စတ္ထေ္ထာပယောဂဝစနာနိ အဘိန္ဓရ္ဝပါနိ ဒီဿန္တိ "ဒေဝရာဇ နမော တ္ဝါတ္ထု၊ နမော ကတ္ဝာ မဟေသိနော" တိ။ နိတိ၊ ဓာ။ ၁၃၃။ ဝန္ဒနေ နမော၊ ဓာန်။ ၁၁၅။ အဗျယ်ဝစ်။ နမော ၊ နတော်။ အမရ ၂၄။ ၁ဂ။ အဝ္ယယ-ဝဂ်။] (၁) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းသည်၊ ရှိခိုးခြင်းသည်။ (၂) ညွှတ်–ယိမ်း–ကိုင်း–ရှိုင်း–ခြင်းကို၊ ရှိခိုးခြင်းကို။ (၁) နမော တေ ဗုဒ္ဓ ဝိရတ္ထု။ သံ၊ ၁။ ၄၇။ ထေရ။ ၂၃၀။ အပ၊ ၁။ ၂ဂ၄။ ထေရ၊ ၁။ ၁ဂ၊ ၁ဂ၉။ နမော တဿ ဘဂဝ-တော။ ဒီ၊ ၂။ ၂၄၀။ မ၊ ၁။ ၂၄၅။ မ၊ ၂။ ၃ဝ၄၊ ၄၂၄။ သံ၊ ၁။ ၆၆၂။ အံ၊ ၁။ ၆ဂ။ အံ၊ ၂။ ၂ဝဂ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၄ဝ၇။ နမော တေ ပုရိသ-ဇညေ။ သံ၊ ။ ၇၄။ အံ၊ ၃။ ၅၂၇။ အပ၊ ၁။ ၂၅၅။ အပ၊ ၂။ ၁ဂ၊ မ၊ ၁။ ၂ဝ၉။ သံ၊ ၁။ ၃ဝ။ ၁ဝ၉။ (–သံ၊ ၁။ ၁ဂ၁။ ထေရီ။ ၄ဝ၆။ အပ၊ ၁။ ၁၆၂။ အပ၊ ၂။ ၂၂၇။ ဇာ၊ ၂။ ၁၆၁။ ၁ဂ၇၊ ၃ဝ၁ ၂။ နေတ္တိ။ ၁ဝ၁။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၂၉။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ဒီ ၁ ၃။ ၅၉၊ အံ၊ ၁။ ၁ဝ၊ ၄ဝ၄။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁။ ၉ဝ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂။ ၄ဝ၇။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃။ ထေရ၊ ၁။ ၂ ၂ဝ၆။ ဇရိယ၊ ၁။ ၁ဂ။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၅ဝ၁။ နေတ္တိ၊ ၁ ၃ဝ၃။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁ဝ။ ဝိမတ်၊ ၁။ ၃။ ၃။ ။ ၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁ဝ၃) (၂) နမော ကရေ တိ နာဂဿ။ မ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ ။ မ၊ ၁ ၂။ ၃ဝ၄။ နမော ကရေယျ။ အံ၊ ၁ ၂။ ၁ဝ။ သော တိ နမော ကရောမိ ဘဂဝတော။ ဝဇိရ။ ၅ ၂ ၂။ (–ဇ၊ ၁။ ၅ ၂ ၂ ၆ ၅။ ဇာ၊ ၂။ ၇ဂ၊ ၄ ၂။ ။ ။

တ္ဌာ အန္တရေ နမ္မဒါနဒီ နာမ အတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃၊ ၂၅။ (–အံ၊ဌီ၊၁။၆၈။)

နမ္မဒါနဒီတီရ (နဿ) [နမ္မဒါ+နဒီ+တီရ] နမ္မဒါမြစ်ကမ်းနား။ (ဘုရားရှင်သည် ယင်း နမ္မဒါမြစ်ကမ်း အနီး နမ္မဒါနဂါးမင်း တောင်းပန်သဖြင့် ခြေတော်ရာတဆူ ချတော်မူခဲ့သည်။) ဘဂဝါ နမ္မဒါနဒီတီရေ ပဒစေတိယံ ဒဿေသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅။ (–ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၉၂။)

နမ္မဒါနာဂရာဇာ (ပု) [နမ္မဒါ+နာဂရာဇာ] နမ္မဒနဂါးမင်း။ 'နမ္မဒါနာဂရာဇာ သတ္ထု ပစ္စုဂ္ဂမနံ ကတ္ဌာ နာဂဘဝနံ ပဝေသေတ္ဌာ တိဏ္ဏံ ရတနာနံ သက္ကာရံ ဍကာသိ။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၉။

နယ (ပု) [နီ+အ။ ရှု။ ၅၆၈။ နီတိ၊ဓာ။ ၁ဝ၀။ ၂။ ဓာန် ဌီ။ ၇၆ဝ။ သူ့စီ။ ထောမ။ နီ ဘာဝေ အစ်။ P.S.D.။ နီ+ဏ။ အနုဌီ၊ဝ။ ၂၀၅။ ကခ်ါ၊ ယော၊ မဟာဌီ ၁။ ၅၄။ နီ+ဏာပေ+အ။ မဏိဒီပ။ ၂။ ပေ၊ ဟဲ၊ ကျော။ နယ+အ၊ နီတိ၊ဓာ။ ၁၄ ၂။ (နယ-သံ၊ဏယ-ပြာ)] (၁) ဆောင်ခြင်း။ (၂) ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းလမ်း။ (၃) အလို၊ အဓိပ္ပါယ်။ (၄) အကျိုးစီးပွါး။ (၅) အကြောင်း၊ ဥပါယ်။ (၆) ပညာ။ (၇) အနုမာနဉာဏ်။ (၈) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်။ (၉) သဒ္ဒါအစဉ်။ (၁၀) ဒေသနာ။ (၁၁) ကိရိယာ, အဗျာကတတရား။ (၁၂) ပါဠိဂုတိ နည်း။ (၁၃) အနက်။ (၁၄) (ကေတ္တစသော) နည်း။ (၁၅) (နာနန္တရိက စသော) နည်း။ (၁၆) အကျင့်။

(၁) ဆောင်ခြင်း။ (ဝိပါကာဒိဓမ္မာနံ) နယနံ နယော။ အနုဌီ၊ဝ။ ၁ဝ ၂။ ရှု။ ၅၆၈။ (၂) ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းလမ်း။ သေဝ နယော, ရဿပဒေပိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅။ တတ္ထ တတ္ထ နေတပ္ပေါတိ နယော၊ သဒ်သဘာဝေန နေတပ္ပာ-ကာရော။ နီတိ၊ဓာ။ ၁ဝ ၁။

(၃) အလို၊ အဓိပ္ပါယ်။ အာစရိယာနံ နယေ ဌတ္ဌာ (မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ ၁)တိ ပရမ္ပရကတာ-နံ အာစရိယာနံ အဓိပ္ပါယေ ဌတ္ဌာ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၃ဌ၊ (၄) အကျိုးစီးပွါး။ နယံ နယတိ မေဓာဝီ၊ ဇာ၊ဝ။ ၂ဝ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ဝ ၁။

(၅) အကြောင်း၊ ဥပါယ်။ နယေနာ (ဇာ၊ ဝ၊ ၄ ၂)တိ ဥပါယေန။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဝ။ နီယတိ အတ္ထော ဧတေနာတိ ဝါ နယော။ သီ ဌီ၊ သစ်၊ဝ။ ၁ဇ ၂။ (–ဇာ၊ဝ။ ၁ဝ ၆။ ဇာ၊ ၂။ ၂ ၆ ၉။ ဩရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၅ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၁ ၃ ၇။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃ ၆ ၅။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ၂ ၅။)

(၆) ပညာ။ နယော (ဇာ၊ ၂။ ၈ ၉)တိ ပညာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ ၇ ၅။ နယော ဝုစ္စတိ ပညာ၊ တံ တံ အတ္ထံ နေတီတိ ကတ္ဌာ "နယောတိ ပညာ"တိ။ ဇာ၊ဌီ၊ ၂ ၁။ ၅ ၃ ၃။ (၇) အနုမာန-ဉာဏ်။ အဝိဒိတံ ဝိဒိတံ ဝိယ နေတိ ဉာပေ-တီတိ နယော၊ အနုမာနံ။ အနုဌီ၊ ၂။ ၂ ၀ ၄။ (–အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၈ ၄။)

(၈) ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏ်။ ပစ္စဝေက္ခဏ-ဉာဏသမ်ါတံ နယံ နေတိ။ အတိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၉ ၇။ (၉) သဒ္ဒါအစဉ်။ ဝုတ္တနယေနာတိ.... သဒ္ဒ-ပဒန္ဒေန။ သော ဟိ နီယတိ ဉာယတိ အတ္ထော ဧတေနာတိ နယောတိ ဝုစ္စတိ။ မဏိမဇ္ဈ။ ၂။ ၃ ၁ ၄။ (၁ဝ) ဒေသနာ။ နီယတီတိ နယော၊ ဒေသနာ။ အနုဌီ၊ ၂။ ၃ ၄။

(၁၁) ကိရိယာ, အဗျာကတ စာရား။ ကာမာဝစရာဒိဘာဝေန နီယတီတိ နယော၊ ကိရိယာဗျာကတံ။ အနုဌီ၊ ၁။ ၁ ၄ ၂။ (၁၂) ပါဠိဂုတိနည်း။ နယတီတိ ဝါ နယော၊ ပါဠိ-ဂုတိ၊ နေဏ္ဍီ၊ ဌီ။ ၅။ နယနံ ဂမနံ နယော၊ ပါဠိဂုတိ။ နီတိ၊ဓာ။ ၁ ၁ ၁။ (–၁ ၄ ၂။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃ ၀ ၀။)

(၁၃) အနက်။ နယာ ပန နာနာသုတ္တ-တော နိဒ္ဒါရိတေဟိ တဏ္ဍာဝိဇ္ဇာဒီဟိ မူလ-ပ္ပဒေဟိ စတုသစ္စာယောဇနာယ နယတော

အနုဗုဒ္ဓိယမာနော ဒုက္ခာဒီအတ္ထော။ သော
ဟိ မဂ္ဂညာဏံ နယတိ သမ္ပာပေတိတိ နယော။
နေတ္တိုဒ္ဓ။ ၁၉၂။ နီယတိတိ နယော၊အတ္ထော။
ဒီ၊ဌိ၊ ၁။ ၅၅။ သီ၊ဌိ၊သစ်၊ ၁။ ၁၉၈။ (–နေတ္တိ၊
ဝိ။ ၂၅၅-၆။)

(၁၄) (ကေတ္တ-စသော) နည်း။ နယန္တိ
သံကိလေသေ ဝေါဒါနာနိ စ ဝိဘာဝတောဘာ
ပေန္တိတိ နယာ။ နီယန္တိ ဝါ တာနိ ဇေတော-
ဟိ,တ္ထေ ဝါတိ နယာ။ နယမတ္တမေဝ ဝါတိ
နယာ။ နီ ယန္တိ ဝါ သယံ ဓမ္မကထိကေဟိ
ဥပနီယန္တိ သုတ္တသာ အတ္ထပဝိစယတ္ထန္တိ နယာ။
အထ ဝါ နယာ ဝိယာတိ နယာ။ နေတ္တိုဒ္ဓ။
၁၇။ နယန္တိ ဝါ ရက္ခန္တိ အတ္ထံ ဇေတနာတိ
နယော၊ တထ(ကေတ္တနယာဒိ?)တ္တနယာဒိ။
နီတိ ၀၁။ ၁၄၂။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၃။ သာရတ္ထ
၁။ ၁၉။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄ ၇၊ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၄ ၇။ မဏိမ္ဇူ။
၁။ ၂ ၂။ နီတိ၊ ၀၁။ ၁ ၁ ၁။)

(၁၅) (နာနန္တရိက-စသော)နည်း။ နယ
တော (ဝိ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၆)တိ နာနန္တရိကနယ-
တော၊ အဝိနာဘာဝနယတော ဝါ၊ နေတ္တိ-
ဒေသနာဟာရနယတော ဝါ။ ပါစိတ်၊ယော။
၂ ၁ ၅။ (၁ ၆) အကျဉ်း။ နယတော သခ်ေပ-
တော....နယနံ သခ်ေပေန ပဋ္ဌနံ နယော။
အဋ္ဌသာ၊ယော။ ၅။

နယော — ဝိ၊ ၄ ။ ၁ ၀ ၃ ။ ဇာ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၆ ။
နေတ္တိ ။ ၄ ၊ ၅ ၊ ၂ ၅ ။ ပေ ဋ္ဌ ကော ။ ဒုတ ၀ ၊ ဒုတ ၊ ဒုတ ။
ဝိ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။ ဝိ ၊ ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ။ ၂ ၄ ၊ ၂ ၄ ၊
ဒ ၅ ၀ ။ ဝိ ၊ သ ၊ ဟ ။ ဒုတ ၊ ၄ ၊ ၆ ၊ ၄ ၀ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ၂ ။
ဖ ၅ ။ မ ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၊ ၁ ၊ ၂ ၊ ၂ ၅ ၊ ၂ ၅ ၊ ၂ ၅ ။ ။ ။
ဌ ၊ ဌ ။ ။ ။

နယကရဏ (နာ) [နယ+ကရ+ယု] နည်းကိုပြု ခြင်း။ ဝုတ္တာသာပိ အညေန ပကာရေန သင်္ဂ-ဟာရဟသာ သင်္ဂဟံ နယကရဏံ ဣဒ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ မူလဋီ၊၁။၁၅၆။ (–အနုဋီ၊၁။၁၆၉။)

နယကာရဏ (နာ) [နယ+ကာရဏ] (၁) နည်း ဟူသောအကြောင်း။ (၂) နည်းတို့ကို ညွှန် ပြခြင်း၊ နည်းဥပဒေ။ ဣတိ မဟာသတ္တော.... ဂဂနတလေ ပုဏ္ဏစန္ဒံ ဥဋ္ဌာပေန္တော ဝိယ စ နယကာရဏံ ဒဿေသိ။ ဇာ၊၆။၆။၂၀၃။ နယကာရဏန္တိ နယသခ်ါတံ ကာရဏံ၊ အထ ဝါ နယကာရဏန္တိ နယာနံ ဥပဒေသံ။ ဇာ၊ ဋီ၊၂၂။၅၄၂။

နယကုသလ (တိ) [နယ+ကုသလ] နည်းခ္ခ-လိမ္မာ–ကျွမ်းကျင်–သော၊သူ။ နယကုသ-လော ပုရိသော...ဗီဇံ ရောပေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၁၃၂။ (–မ၊ဋီ၊၃။၉၄။)

နယက္ကမ (ပု) [နယ+ကမ။ (နယ–ကမ-သံ)] နည်းအစဉ်။ နယက္ကမေန ပန သဝ်ခေ်ပတော ဒဿယိဿာမိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၇၃။

နယဂတ (တိ) [နယ+ဂတ] နည်းသို့ရောက် သော။ တသာပိ သာမညဂ္ဂဟဏေန နယ-ဂတော ဝိသေသော သဗ္ဗပတော ဒဿိတော ဟောတိ။ အနုဋီ၊၂။၁၄၅။

နယဂတိ(ထိ)[နယ+ဂတိ]နည်း၏ဖြစ်ခြင်း။ ပဋ္ဌ-ပကရဏိကာ နယဂတိ သင်္ကယ္ယတိ။ အနုဋီ၊ ၁။၂၀၅။

နယဂမန (နာ) [နယ+ဂမန] (၁) နည်းဟူ သော သိကြောင်း။ (၂) နည်း၏ဖြစ်ခြင်း။ (၁) (၂) နယဂမန (မူလဋီ၊၁။၁၈၄)ဣ နိယတိ,နေတိ,နိယန္တိ ဝါ ဧတေနာတိ နယော၊ ဂမ္မတိ ဧတေနာတိ ဂမနံ၊ နယောဝ, နယဿ ဝါ ဂမနံ နယဂမနံ။ ဂတိ ဧဝ ဝါ ဂမနံ။ အနုဋီ၊၁။၂၀၅။

နယဂမ္ဘီရ (တိ) [နယ+ဂမ္ဘီရ] (၁) နည်းတို့ ဖြင့် နက်နဲသော။ (၂) နက်နဲသောနည်း၌ သော။ (၁) (၂) ဝိနယေ နယဂမ္ဘီရေ၊ သဗ္ဗသာ ပါရဒဿိနာ။ ဂဝ်။ဋီ၊သစ်။၁၁၉။ (–သံ၊ဋီ၊၂။၂၀။)

နယဂ္ဂဟဏ (နာ) [နယ+ဂဟဏ] နည်းယူခြင်း။ နာ ဝါ ဝတ္ထုဗ္ဗော တေသံ နယဂ္ဂဟဏေန ဂဟိတတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၃၄။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၃၉။ သံ၊ဋီ၊၁။၉။ အံ၊ဋီ၊၁၊၂။ နေတ္တိ ဋီ။၁၀။)

နယဂ္ဂဟဏတ္ထ (ပု) [နယဂ္ဂဟဏ+အတ္ထ]နည်းယူ ခြင်းဟူသော အာဂျီး။ ဣမေ စတ္တာရော မဟာပဒေသေ ဘဂဝါ ဘိက္ခူနံ နယဂ္ဂဟ-ဏတ္ထာယ အာဟ။ ဝိ၊ဋီ၊၃။၃၀။ ဝိ၊သင်္ကဟ။ ၄၆၂။ (–ဝိ၊ဋီ၊၂။၄၃)

နယဂ္ဂဟဏမုခ (နာ) [နယဂ္ဂဟဏ+မုခ]ပြခန်း သော နည်းယူခြင်း၊ နည်းယူခြင်းအမြှောက်။ တတြိဒံ သုတ္တာနုလောမတော နယဂ္ဂဟဏ-မုခံ။ ဝိမတိ၊၂။၁၆၄။

နယဂ္ဂဟိတ (တိ) [နယ+ဂဟိတ]နည်းအားဖြင့် ယူအပ်သော၊ နည်းယူအပ်သော။ အတ္ထေနာ-(ဝိ၊ဋီ၊၁။၁၉၆)တိ အတ္ထနာ နယဂ္ဂဟိတေန အတ္ထေန။ ဝိမတိ၊၁။၁၂၂။

နယဂ္ဂါဟ (ပု) [နယ+ဂါဟ] (၁) (သုတ္တ-စသည်မှ ရအပ်သော)နည်းကိုယူခြင်း။ (၂) နည်း–မှန်းဆသော အားဖြင့်ယူခြင်း။(တိ) (၃) နည်းယူကြောင်း ဖြစ်သော။ (၁) နယဂ္ဂါဟေနာ(ဝိ၊ဋီ၊၁။၁၉၅။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၅၈)-တိ သုတ္တာဒိတော လဗ္ဘမာနနယဂ္ဂဟဏေန။ သာရတ္ထ၊၂။၄၆။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၆၉။ (၂) နယဂ္ဂါ-ဟတော(သံ၊ဋီ၊၃။၂၇၆)တိ အနုမာနတော။ သံ၊ဋီ၊၂။၄၉၉။ နယဂ္ဂါဟေနာ(အံ၊ဋီ၊၂။၈၁)-တိ ပစ္စက္ခတော အဓိသ္ဌာ နယတော အနုမာ-နတော ဂဟဏေန။ အံ၊ဋီ၊၂။၈၄။ နယဂ္ဂါ-

ဟော—ဒီးခ္ဍ၊ခုခ။ ၆ခု။ သံးခ္ဍ၊ခု။ ၂၄ခ။ ထေရ၊ ခ္ဍ၊ ၂။ ၄၁၁။ ဒီးရ္ဒီ၊ခု။ ၅ဂ။ သံးရ္ဒီ၊ ၂။ ၄၇၅။ နယ္ဂါဟံ — ဒီ၊ခ္ဍ၊ခု။ ၆ခ။ သံးခ္ဍ၊ခု။ ၂၄ခ။ သာရတ္ထ၊ခု။ ၄၇၇။ နယ္ဂါဟေန — ဝ်၊ခ္ဍ၊ခု။ ၄ဝ၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၄ဂ။ ဒီ၊ခ္ဍ-ခု။ ၆၅။ မ၊ခ္ဍ၊ ၂။ ၇ဝ။ သံးခ္ဍ၊ခု။ ၁ခု၂။, အံ၊ခ္ဍ၊ ၂။ ၁ဂ၂။ ဝိမာန၊ ခ္ဍ။ ၂၄ဝ။ ထေရ၊ခ္ဍ၊ ၂။ ၁ခုဝ။ နေတ္ထိ ခ္ဍ။ ဂ၂။ ဝ၀ီရ။ ၃ဝ၁။ ဝ်မ ဘိ၊ဝ။ ၁၂၂။ မ-ရ္ဒီ၊ ၂။ ၃ဝ၉။ မ၊ရ္ဒီ၊ခု၊ ၂။ သံးရ္ဒီ၊ ၂။ ၃ခု၂၊ ၅ဂ၁။ အံ၊ရ္ဒီ၊ ၂၊ ၁ဖ၆။ အနုရ္ဒီ၊ ၂။ ၉ဝ။ နယ္ဂါဟတော— ထေရ-ခ္ဍ၊ဝ။ ၄၂။ မ၊ရ္ဒီ၊ ၂။ ၃ဝ၉။ အနုရ္ဒီ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ နေတ္ထိ၊ ရ္ဒီ။ ၁ဝ၈။ နေတ္ထိ၊ ဝ်။ ၂၅ခ။ နယ္ဂါဟသ—ဒီ၊ခ္ဍ၊ခု။ ၆ခ။ သံးခ္ဍ-ခု။ ၂၄ခ။ နယ္ဂါဟေ — မ-ခ္ဍ-ခု။ ခု။ သံးခ္ဍ-ခု။ ၁ခ။ သာရတ္ထ-ခု။ ၄ခ ၂ ။ မ၊ရ္ဒီ၊ခု။ ခု၂ဝ။ သံးရ္ဒီ၊ ၂။ ခု၈ခု။ (တိ) (၃) နယ္ဂါဟပညာ ကြည့်။

နယ္ဂါဟဏ (နာ) [နယ+ဂါဟဏ] နည်းယူစေ ခြင်း။ ယဒိဒံ နယ္ဂါဟဏံ။ ဒီ၊ရ္ဒီ၊ဝ၊ ၉။ သံ၊ရ္ဒီ၊ သစ်၊ဝ။ ၁ဖ၆။ မ၊ရ္ဒီ၊ ဝ။ ၉။ အနုရ္ဒီ၊ဝ။ ၇။

နယ္ဂါဟပညာ (ထီ) [နယ္ဂါဟ+ပညာ] နည်း ယူကြောင်းဖြစ်သော ပညာ။ နယ္ဂါဟပညာ ကိရေသာ ထေရဿ။ သံ၊ခ္ဍ၊ ၂။ ၂ခ၁။ သံ၊ရ္ဒီ၊ ၂။ ၂ဝ၂။ (–အံ၊ရ္ဒီ၊ ၂။ ၁ဂ၂။)

နယ္ဂါဟမတိ (ထီ) [နယ္ဂါဟ+မတိ] အထက် ပုဒ်နက်ကြည့်။ မဟာတိ သာ နယ္ဂါ ဘမတိယာ သမန္နာဂတာ။ ထေ၊ခ္ဍ၊ ၂။ ၄ဝ၅။

နယ္ဂါဟပညာ (ထီ) [နယ္ဂါဟိ+ပညာ] နည်း ယူခြောင်း ပညာ။ နယ္ဂါဟိပညာ ကိရေသာ တဿ အာဇီဝကဿ။ သာရတ္ထ-ခု။ ၁ဖ၆။

နယစတုက္က (နာ) [နယ+စတုက္က] နည်းတို့၏ ၄-ခုတို့၏ အပေါင်း၊ နည်း ၄ ခုအပေါင်း။ တမ္မိ နယစတုက္ကံ ဥပ္ပါဒမတ္တေ နတ္ထိ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၂။ ၁၅ဝ။

နယစတုက္ကဝါရပဘေဒ (ပု) [နယစတုက္ကဝါရ+ ပဘေဒ] နယစတုက္ကဝါရ-အထူး—အပြား။ သမ္ဘဝိတ္ထေသု စ ပဌမစိတ္ထေ ဝုတ္တနယေ နေဝ နယစတုက္ကဝါရပ္ပဘေဒေါ ဝေဒိတမ္ဗော။ အဘိ၊ ခ္ဍ၊ ၂။ ၂ဝဝ။

နယစရိယ (နာ၊ထီ) [နယ+စရိယ] နယစရိယ ကုမ်း။ သော ဟိ သတ္တသဟဿပရိမာဏော နယစရိယာဒီပကရဏံ (နလစရိယာဒီပ-ကရဏံ။ မ၊ရ္ဒီ၊ ခု။ ၁ဖ၆။ နမာစရိယာဒီပ္ပကရဏံ။ အံ၊ရ္ဒီ၊ ၂။ ၁ခုဝ။) ဒီ ရ္ဒီ၊ ၁။ ၂ဒ၁။ (–သံ၊ရ္ဒီ၊ ၁-ဇ်၊ ၂။ ၂၂၂။)

နယဘာဏ (နာ) [နယ+ဘာဏ] နည်းကိုဆောင် ကြောင်းဖြစ်သော ဘာဏ်။ ဘဏ္ဍ-စ နယ-နုပ္ပါ-ဒနံ နယဘာဏသော ပဝတ္တိဝိသေသော။ သံ၊ ရ္ဒီ၊ ၂။ ၇ဂ။

နယည္ဆ (တိ) [နယ+ဘ+ဆ။ ဆ။ ၅ခု။ နိတိ၊ ဆုတ်။ ၁ဝ၁ဒ။] နည်းကို သိ–တတ်– လေ့ရှိ–သော၊ သူ။ သမ္ဘ-ဒူတေန နယည္ဆနာ။ ဇာ၊ခ္ဍ၊ဝ။ ၂။ (–ကခ်ိ၊ ရ္ဒီ၊ သစ်။ ၁ခုခု။)

နယတိ (ကြိ) [နီ+အ+တိ။ နီတိ၊ ၁ဝ။ ၁ဝဝ။ မောဂ်၊နှာ။ ၄ဝ၇။ ဆ။ နှာ။ ၂ဒ၇။- နီ ရ္ဒတ်ဒ်၊ နှာ။ ခုဒ၄။ နယ+ အ+ တိ။ နီတ်၊ ၁ဝ။ ၁၄ ၂။ နီ နယေ ပါပုဏေ ဗျာဒီ၊ ဒမာဒေါ။ ဝေဘုတ္ထ။ ၂ခုဖ။ နီ + အစ်၊ နီတော်။ ထောမ။] (၁) ဆောင်၏၊ ဆောင်ယူ၏၊ ဆောင်ပို့၏၊ ပင့် ဆောင်၏၊ ခေါ်ဆောင်၏။ (၂) သိ၏။ (၃) ဖြစ်စေ၏။ (၄) တိုးပွါးစေ၏။ (၅) ရှောက် စေ၏။ (၆) ကြည်လင်စေ၏။ (၇) စူးစမ်း ဆင်ခြင်၏။ (၈) ဆုံးဖြတ်၏။ (၉) ပစ်လွှင့်၏။ (၁၀) ဆွဲငင်၏။ (၁၁) စောင့်ရှောက်၏။ (၁) ဆောင်၏၊ ဆောင်ယူ၏၊ ဆောင် ပို့၏၊ ပင့်ဆောင်၏၊ ခေါ်ဆောင်၏။ အနယ် နယတိ (ဇာ၊ဝ။ ၂၆ဂ)တိ အကာရဏံ ကာ-ရဏန္တိ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊ခ္ဍ၊ ၄။ ၂ဒ ၂ ။ နယန္တိ-(ဒီ၊ခ္ဍ၊ဝ။ ၁ဝ၇)တိ သတ္တေ ဗုဒ္ဓိတဋ္ဌာနမာ-ဝဟန္တိ။ သီ၊ရ္ဒီ၊ သစ်၊ ဝ။ ၄ဂ၀။ (–ဓမ္ဓ။ ၅ဝ။ ပေ-ရ္ဓကော။ ခုဝ၁။ အဘိ၊ ခ္ဍ၊ ၂။ ၁ ၂ ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊

ဒ္ဌ။ ၈၄။ ပဋ္ဌိသံ။ ဒ္ဌ။ ၂။ ၂၁။ ၁၀၄။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၁၅၉။ ခုဒ္ဓကာ။ ဒ္ဌ။ ၁၀၇။ ဓမ္မ။ ဒ္ဌ။ ၂။ ၂၄၁။ ဥဒါန။ ဒ္ဌ။ ၃၉။ သုတ္တနိ။ ဒ္ဌ။ ၂။ ၁၂။ ဗုဒ္ဓ။ ဒ္ဌ။ ၅၀။ စရိယာ။ ဒ္ဌ။ ၂၆။ မဟာနိ။ ဒ္ဌ။ ၁၂၇။ နေတ္တိ။ ဒ္ဌ။ ၂။ သာရတ္ထ။ ၂။ ၃၂၉။ သာရတ္ထ။ ၃။ ၁၁။ ဒီ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၃၅။ မူလဋ္ဌ။ ၂။ ၁၂၆။)

နယန္တိ — ဝိ။ ၃။ ၅၅။ မ။ ၂။ ၃၀၈။ သံ။ ၁။ ၁၂၈။ ဓမ္မ။ ၂၅။ ထေရ။ ၂၂၄။ ၃၃။ အပ။ ၂။ ၄၀၉။ ဇာ။ ၁။ ၂၄၁။ ဇာ။ ၂။ ၁၂၄။ မဟာနိ။ ၁၀၇။ နေတ္တိ။ ၁၀၈။ ပေဋကော။ ၁၇၃။ ဝိ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၅၂။ မ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၂၃၆။ မ။ ဋ္ဌ။ ၄။ ၁၃၂။ အံ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁၂၀။ ပဋ္ဌိသံ။ ဋ္ဌ။ ၄၀။ ဓမ္မ။ ဋ္ဌ။ ၁၂၁။ ဓမ္မ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၆၃။ ဝိမာန။ ဋ္ဌ။ ၃၁၄။ ထေရ။ ဋ္ဌ။ ၉၀။ ထေရ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၃၃၁။ စရိယာ။ ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၅။ ၂။ ၄၇။ မဟာနိ။ ဋ္ဌ။ ၃၀၄။ စူဠနိ။ ဋ္ဌ။ ၁၀။ သီ။ ဋ္ဌ။ သစ်။ ၁။ ၄၂၀။ မဋ္ဌ။ ၃။ ၁၁။ သံ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၂၂၅။ နေတ္တိ။ ဝိ။ ၂၀၄။ နယ။ ဋ္ဌ ၂—ဇာ။ ၁။ ၂၆၉။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၄။ ၂၂၃။ နယ(=နိ+အ+ဟိ)—ပေတ။ ၁၆၂။ ပေတ။ ဋ္ဌ။ ၁၃။ ၂။ ၂၃၄။ နယာမသေ (=+အ+အာမသေ)—ပေတ။ ၁၅၄။ ပေတ။ ဋ္ဌ။ ၁၀၆။ နယေ(=နိ+ယေ)—ဝိ။ ၄။ ၄၁၁။ ၄၁၃။ နယေယျ—ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၃၃၃။ နယေယျုံ—မိလိန္ဒ။ ၁၁၆။ နယိ(=နိ+ဥ)—ဇာ။ ၂။ ၂။ ။ ဝိ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၁၅။ မ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၉၅။ မ။ ဋ္ဌ။ ၄။ ၁၆၆။ သံ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂။ ။ အံ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၃၄။ အံ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁။ ။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၂။ ၂၉၂။ ခုဒ္ဓကာ။ ၁၃၀။ ဓမ္မ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁၀၅။ ဓမ္မ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၅၅။ သုတ္တနိ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၂၄၆။ ထေရ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၁၆၅။ ထေရီ။ ဋ္ဌ။ ၁၇။ အပ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၅၅။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၁။ ၃၂၀။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၂။ ၃၀၄။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၃။ ၁၀၄။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၄။ ၂။ ။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၄။ ၁၀၀။ ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၅။ ၁၀၈။ သာရတ္ထ။ ၃။ ၁၆၆။ နယိ(နိ+ သ)—ဇာ။ ဋ္ဌ။ ၅။ ၁၀၈။ နယိသတိ—ဝိ။ ၃။ ။ ။

ဩာမ။ ဝိမာန်၊ဌ။၂၀၇။ (၁၀) ဆုံ့ငင်ခြင်း။ နယန္ဒိတိ ဂိဝ်ယ ပန္ဓတ္ထာ အာကစ္ဆန္ဒိ။ ဒီ ဌ၊ ၁။၁၁၇။ (၁၁) စောင့်ရှောက်ခြင်း။ နယန္ဒိ ဝါ ရက္ခန္ဒိ အတ္ထံ ဧးတနာတိ နယောဟ။ တထဋ္ဌနယာဒိ။ နိဘိ၊ခေ။၁၄၂။

နယတေ (ကြို) [နီ+အ+ဧတ] စူ စမ်းဆင်ခြင်ခြင်း။ နယဘိ (၇)-ကြည့်။

နယဒဿန (နာ) [နယ+ဒဿန။ (နယဒဿိန-သံ)] (၁) ဆောင်ခြင်း သာလျှင်ပြစ်သော ပြခြင်း၊ ဆောင်ပြခြင်း၊ ပြဲကြောင်းဖစ်သော နည်း။ (၂) နည်းပြခြင်း။ (၁) ဝိပါကာဒိ-ဓမ္မာနံ နယနံ နဒယာ၊ ယောဝ ဒဿနန္ဒိ နယဒဿနံ။ "ဒေသနာ"တိ ဝုတ္တံ ဟေတ္ဌာ ဂဟဏဲမာ နယဒဿန (မူ ၀ဋ္ဋ၊၁။၁၄၀)ဣတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄၇။ (–နေတ္ထိ၊ဝ်။၁၂၅။) (၂) ဒုတိယဝိ ဂ္ဂေ ပန ကာမာ၀စရာဒိဘာ၀ေန နီယတီတိ နယော၊ ကိရိယာဗျာ ဂတံ။ တဿ ဒဿနံ နယဒဿနန္ဒိ ယောဇေတဗ္ဗံ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၁။၁၄၇။ (–ကခ်ါ၊ဋ္ဌီ။၁၇။ ကခ်ါ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်။ ၂၄ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၁ဖ၁။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။၄၁၉။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။၂၂၃။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၀၂၊ ၂၂၄၊ ၂၄၁၊ ၂၂၁။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၁၉၇၊ ၂၀၀။ မူလ ဋ္ဌီ၊ ၃၊ ၁ဂ၇။ အ နုဋ္ဌီ၊ ၁။၁ ၂၀။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁ ။အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၉။ နေတ္ထိ၊ ဋ္ဌီ။၁၄၅၊ ၁၅၀။ နေတ္ထိ၊ ဝ်။ ၁ဂ၅။)

နယဒဿနပ္ပယောဇန (တိ) [နယဒဿန+ ပယောဇန] နည်းပြခြင်း–ဆောင်ပြခြင်း– ဟူသော အကျိုးရှိသော။ အပိစောဘ် သိက္ခာ-ပဒံ တံဇောတိခကသု သိက္ခာ၀ဒေသု သမ္ဘေ-သုပိ ဂဟောဘဗ္ဗဒိနိစ္ဆယာ နယဒဿနပ္ပ-ယောဇနန္ဒိ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဝ ဇိရ။ ၂၄ ၆။

နယဒါန (နာ) [နယ+ဒါန] နည်းပေခြင်း။ ဟ ထွဏ် ပသာရေတ္ထာ ဒဿိဘာသမုဒ္ဒသဒိသံ နယဒါနံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၁ဂ။ (မ္ဘေ၁။ ၂။ ၁ ၄။ ဇာ၊ ၁။ ၄၊ ၂ ၆ ၇။ ဝ ဇိရ။ ၄ ၉ ၁။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၃ ၁ ၂ ၊ ၃ ၂ ၆ ၊ ၃ ၂ ၆ ၊ ၃ ၂ ၆ ၊ ၃ ၂ ၆ ၊ ၃ ၂ ၆ ။ ။ ။

— ပေတ၊ဌ။၃၀။ နယနာ— စရိယာ။၃၉၁။ စရိယာ၊ဌ။၆၆။ နယနံ (၃၊ ၈) — အပ၊၂။ ၇၀။စရိယာ။၃၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၇၀။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ ၂၃၃။ နယနာနိ(၃ ၈)— မ၊ဌ၊၄။၁၅၃။ ထေရီ၊ဌ။၂၆၂။ နယနာ (မ ၈)— ထေရီ။၄၂၂။ ဗဟုသ်၊ဌ။၂၅၆။ နယ-နတော — ထေသ်၊ဌ။၂၆၂။ နယနာနံ(ဆ၊ ၈)— အပ၊၂။၂၅၅။ ထေရီ၊ဌ။၈၆။ အံ၊ဌ်၊ ၃။၉၀။ နယနေ(သ၊ဒ) — မ၊ဌ် ၃။၂၉။ နယနေသု(သ၊ဗ)— သေရီ၊ဌ။၂၆၂။

(၂) ဆောင်ခြင်း၊ ရောက်စေခြင်း။ အာယတဿ စ နယနဘော အာယတနဿ ဝေဒိဘဗ္ဗံ။ အဘိ၊ဌ။၂၊၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၁၂။ (–ခုဒ္ဒက၊ဌ။၆၉။ ဣဘိဝုဘ်၊ဌ။၃၂၁၊ သီ၊ဌ်၊ သစ်၊၁။၂၅၊၄၆၂။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၂။၄၊ ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၇၂။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၄၇။ နေတ္တိ.ဌ်။၁၄။ နေတ္တိ၊ ဝိ။၉၊၂၇၄။)

(၃) (၄) (၅) ဖြစ်စေခြင်း၊ မျှတစေ ခြင်း၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း။ နယနဋ္ဌ နာဒမဘံ ဣခ ပဝတ္ထေနံ, ယာပနံ, ပါလနံ ဝါဘိ ‘အာဟ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။၃၂၉။ (၆) သိ စခြင်း။ နယနံ ပါပနံ၊ တံ ပန ပဘတ္ထနံ ဥာနဋ္ဌ ဟောတီတိ “ပဝတ္ထိယတိ ဥာယန္တိတိ စ ဒ္ဒိ-ဝေပိ အဒ္ဓာ ဝုတ္ထော။ အနုဋ္ဌ၊၃၊၃။

(၇) ပယ်ခဖျာက်ဖျက်ဆီးခြင်း။ ကာယ-ဝါစာစိတ္တာနံ ဝိရူပပ္ပဝတ္တိယာ နယနံ အာ-ယာပနံ....ဝိနယော။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁ဒ၃။ (၈) အာကျင်းချုံးခြင်း။ နယ (၁ဒ)-ကြည့်၊ (တိ) (၉) ဆောင်ပို့ရာ (အခါ)။ နယနကာလ-ကြည့်။ (၁၀) ဆောင်တတ်သော။ နယနဋ္ဌ-ကြည့်။

(၁၁)ဆောင်ကြောင်းဖြစ်သော(ဘုရား)။ သတ္ထာရာ ပန မဂ္ဂဉာဏံ အာဘိတာနာဂဒတ နယိ နယနသဒ်သံ ကတာ။ အဘိ၊ဌ။၂။၃၉၁။ (–သံ၊ဌ်၊၂။၇၀။) ဣမိနာ ပဋ္ဌလေန ယဒေတံ မဂ္ဂဉာဏံ အခိဂတံ၊ သော ပဋ္ဌလော တေန ဥာဒဏေန။ ပ။ နေတိ။ ပုဒ်မခတ္ထ မဂ္ဂဉာဏံ နယနံ နာမ၊ ပဋ္ဌိမတ္ထေ ပစ္စဝေက္ခဏာဉာဏံ နယနံ နာမ။ သမ္မော၊ယော။၂၂၉။ (၁၂) (နည်းယူ၍) သိသော။ နယနဉာဏ-ကြည့်။

နယနၑ (တိ) [နယန+ဏ] မျက်စိနှင့်တူသော၊ မျက်စိကဲ့သို့ ချစ်မြတ်နိုးအပ်သော (သား)။ တာတ နယန ...တယာ ဝိနာ ကသံ ဇီဝါမ။ ဇာ၊ဌ။၆။၈၅။

နယနကာလ (ပု)[နယနိ+ကာလ] ဆောင်ပို့ရာ အခါ။ တတ္ထ နယနကာလေ ဧဝ သံဝရဝိနယ-ပဟာနဝိနယဝသေန ဝေနေယ္ယေ ဝိနေတာ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၅၅။

နယနဉာဏ (နဋ) [နယန+ဉာဏ] နည်းယူ၍ သိခသောဉာဏ်။ (မျက်စိနှင့် တူသောဉာဏ်။ အာဘိ ဌ၊၂။သျှ။ နေရင်း။) ဣဒံ ဝုစ္စတိ အန္ဓ-ယေ ဉာဏန္တိ ဣဒံ အနုမာနဉာဏံ နယန-ဉာဏံ ကာရဏဉာဏန္တိ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ။၂။ ၃၉၉။ ဒိဋ္ဌေန အဒိဋ္ဌေန နယဘော (အဒိဋ္ဌေ နယနဘော။ မူလဋ္ဌ၊၂။သျှ။) နယနဉာဏ်။ မူလဋ္ဌ၊၂။၂၁၄။

နယနဋ္ဌ (ပု) [နယန+အဋ္ဌ] (က) ဆောင် တတ်သည်၏ အခြေ၊ ဟူသော အနက်သဘော။ (ခ) ဆောင်ကြောင်း–ဆောင်ရာ–ဟူသော အနက်သဘော။ နယနဋ္ဌေန နေတ္တိ။ ပဋိသံ၊ ဌ။၂။၂၁။ ဇာ၊ဌ။၂၊၃၁၉။ နယနဋ္ဌေနာ-(နေဘ္ဘိ၊ဌ။၂)တိ ဣဒံ ကတ္တုကရဏာဝိကရဏ-သာဓနာနံ သာဓာရဏာဝစနံ။ နေတ္တိ၊ဌ်။၁၇။ (–ဝိဓာန၊ဌ။၃၇။ မ၊ဌ်၊၁။၁၉၅။ မ၊ဌ်၊၃။ ၂၄၅။)

နယနတ္ထ (ပု) [နယန+အတ္ထ] (၁) ဆောင် ခြင်းအကျိုး။ (၂)(က) ဆောင်ခြင်းအနက်။ (ခ) ဖြစ်စေခြင်းအနက်။ (ဂ) မျှတစေခြင်း အနက်။ (ဃ) စောင့်ရှောက်ခြင်းအနက်။

(၁) သိန္ဓဝံ နယနဘ္ဍာယ ဥပဋ္ဌာကံ အာဏာ-ပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၁၆၆။ (၂) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) ဟရသခန္ဓေ (ကုဋိတ)၊ နယနဠ္ဍ နာမေ-တံ ဣဒေ ပဝတ္တန္တိ,ယာပနံ,ပါလနံ ဝါတိ အာဟု။ သီ၊ဋီ၊သစ် ၁။၃၂၂။

နုယနနန္ဒန (တိ) [နုယန+နန္ဒန] (က) : မျက်စိတို့ကို နှစ်သက်စေတတ်သော။ (ခ) ကျက်စိတို့၏ နှစ်သက်ချင်ဖြစ်သော (ရှုပါရုံ)။ အတိဘ္ဘာဒယဝ ပဿာမိ၊ ရှုပံ နယနနန္ဒနံ။ အပ၊၂။၂၀၇။

နုယနုပရိဗ္ဗာဂ (ပု) [နုယန+ပရိစ္ဆာဂ] မျက်စိကို-စွန့်-လျှ-ခြင်း။ နယနုပရိစ္ဆာဂေါ စ ကတော။ မ၊ဌ၊၁။၃၀၀။ (-စရိ သံ၊ဌ။ ၂၆၃။ သီ၊ဋီ၊သစ် ၁။၃၀၂။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၁၉။)

နယနုပဿသာဒနနသမဋ္ဌ (တိ) [နယနုပ္ပသာဒ-ဇနန+သမဋ္ဌ] မျက်စိ၏ ကြည်ဖက်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော။ ရူပကာယ-ဒဿန ဗျာဝဋ္ဌ ဇနနယနုပသာဒ ဇနနသမတ္ထာ သဒ္ဒါ ဘာရပရိယာယ သဒ္ဒက်ပစ္စက်သိရီ။ ပိ၊ဌ၊၁။ ၉၆။

နယနယန (နာ) [နယ + နယန။ (ဏာယဏ-ယဏ-ပြာ)] (၁) နည်းကို - ဆောင်-ဖြစ်စေ - ခြင်း။ (တိ) (၂) နည်းကို-ဆောင်-သိ-သော။ (၁) အဝိဒိတ ဝိဒိတ ဝိယ နေတိ ဉာပေတိတိ နဒယ၊ အနုမာနံ၊ တဿ နယနံ ပဝတ္တနံ။... ကာလဘ္ဘယ မဂ္ဂါဒိနံ ပဝတ္တိအကာရာနုမာနံ နယနယနံ။ အနုဋ္ဌ ၂။ ၂၀၄။ (-ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၃၄-၅။) (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည်။

နယနယနဘ္ဍ(နာ) [နယနယန+ဘ္ဍ။ (နယ-နယနဠ္ဍ-ဏ-သံ၊ ဏာယဏယဏ-ပြာ)] နည်းကို-ဆောင်-သိ-တတ်သော ဉာဏ်။ နယနယနဘူတံ ဉာဏံ, နယနယနဉာဏံ သမ္ဘော၊ ယော။ ၂၂၉။ အတိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၉၉။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၀၄ တို့ဌ "နယနဉာဏ" ဟု ရှိ၏)။

နယနရသဝ်ယန (နာ) [နယန+ရသာယန] (ဂ) မျက်စိ၏ အရသာကို ဖြစ်စေတတ်သော အဆင်း။ (ခ) မျက်စိရသတော်ကို-ဖြစ်-စေ-တတ်-တိုးပွါးစေတတ်-သော (အဆင်း)။ နယနရသ ဝ ဝ,နမ်ဝ ပြဟ္ဘဒေဝမနုဇနာ ယက္ခ-ဂဏာနံ ဗုဒ္ဓရူပံ ပဿန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃၃။

နယနလက္ခဏ(တိ) [နယဏ+လက္ခဏ။ (ဏယန-လ,ကွ ဏ-ပြာ)] ဆောင်ခြင်းလက္ခဏာရှိသော ဝေါဒါနုပက္ခံ စုတုသစ္စလေးပါးနေမှုခြေန နယ-နလက္ခဏာ ဣန္ဒြိယာဝ,ဌနယသ ဘူမိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၉၇။ (-ဌ၉ဂ။ 'အံ၊ဌီ၊ ၁။ ၆၃၊ ၆၅ နေတ္ထိ၊ ဌီ။ ၃၃။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၂၊ ၂၃၊ ၄၃၊ ၂၅။)

နယနဒိဟ(ပု) [နယန+ဝိဟ။ (ဏယဏဝိ-ဟာ, ဏယဏဝိဟ-ပြာ)] မျက်စိဟူသော ဌက်၊ ဌက်နှင့်တူသော မျက်စိ၊ နယနဒ်ဟ(ါန-(ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၁၀) ဣ နယနသခါတဝိဟ(ါနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၃၃။

နယနသမတ္ထ (တိ) [နယန+သမတ္ထ] ပို့ဆောင်-ရောက်စေ-ခြင်းငှါ စွမ်းနိုင်သော၊ ပို့ဆောင်-ရောက်စေ - နိုင်သော။ နယနသမတ္ထာ-(ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၃၃)တိ ပါပနသမတ္ထာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၀။ (-သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၂ ၁။)

နယနာနန္ဒကရ (တိ) [နယန+အာနန္ဒ+ကရ] မျက်စိ-မျက်လုံး- (အစုံ)ကို နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော။ ဗုဒ္ဓသိရိယာ ဝိရောစမာနံ နယနာနန္ဒကရံ ပဿန္တိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၅၅။

နယနာမတပါန (နာ) [နယန+အမတ+ပါန] မျက်စိ၏ အမှိုက်အဖျော်။ တံ ဝနဝါသိမိဂ-ပက္ခိနံ နယနာမတပါနမိဝ ကရောန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃၃၄။

နယနာမယ (ပု) [နယန+အာမယ] မျက်စိနာ၊ မျက်စိရောဂါ။ နယနာမယော စက္ခုရောဂ-ဝိသေသော။ ဓာန်။ ဓာန်ဋီ။ ၉၃၉။

နုယနာလိမာလိနီ(ထိ)[နုယန+အာလိ+မာလာ+ဣနီ] မျက်စိဟူသော–ပိဘုန်း–ပန်း–ပန်းကုံး။ (မျက်စိဟူသော ပိုဘုန်းအစဉ်။ သျှ) သဒါ ဇနာနံ နုယနာလိမာလိနီ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။၃၂၀။

နုယနာဝုဓ (နဿ) (နုယန+အာဝုဓ] မျက်စိဟူသောလက်နက်၊ မျက်စိလက်နက်၊ (မျက်ထောင့်လက်နက် ဟုလည်း အဆိုရှိသည်။ ယင်းမျက်စိလက်နက်သည် ဝေဿဝဏ်နတ်မင်းနှင့် ယမမင်းတို့၏ လက်နက် ဖြစ်သည်။ ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း သောတာပန်မဖြစ်ခင်က ကုမ္ဘဏ္ဍများကို မျက်စိလက်နက်ဖြင့် စောင်းကြည့်လျှင် ကုမ္ဘဏ္ဍများ သေကြေ ပျက်စီးကုန်၏။ ယမမင်း စိတ်ဆိုး၍ ကြည့်လျှင်လည်း အကြည့်ခံရသူ ကြေမွသွားသည်။ ပခုက္ကူ။ ဓာန်၊သျှ။ ၃၉–နှာ လည်း ကြည့်။) **နုယနာဝုဓေနာ** (ဝိ၊၆။၂။၄၀)တိ နုယနသင်္ခါတေန အာဝုဓေန။ ပါ.ထု၊ယော။၂၀၄။ (–သံ၊၆။၁။၂၉၆။ သုတ္တနိ၊၆။၁။၂၁၉။ သာ.ရတ္ထ၊၂။၂၅၇။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဋီ။၄၄။)

နုယ်နိဂ္ဂမ (ပု) [နုယ+နိဂ္ဂမ] နည်းဘို့၏ ထွက်ခြင်း။ နုယနိဂ္ဂမော နိဒ္ဒါရိတော။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၂၁။

နုယနိဒဿန (နဿ) [နုယ+နိဒဿန] နည်းကို ညွှန်ပြခြင်း၊ နည်းညွှန်ခြင်း၊ နည်းပြခြင်း။ နုယနိဒဿနတ္ထံ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၃၉။

နုယနိဟရဏ (နဿ) [နုယ+နိဟရဏ] ဒေသနာတော်နည်းကို ဖြစ်စေခြင်း။ နုယနိဟရဏ-(မူလဋီ၊၂။၂၉)ဣတိ နိယာတိ နယော၊ ဒေသနာ၊ တဿ နိဟရဏံ ပဝတ္တနံ။ အနုဋီ၊၂။ ၃၄။

နုယနုပမ (တိ) [နုယ+ဥပမ။ (နုယနောပမ-သံ)] မျက်စိလျှင် ဥပမာရှိသော၊ မျက်စိနှင့် တူသော။ အန္ဓာနံ နုယနုပမော(အပ၊၂။၁၁၅)-တိ စက္ခုဝိရဟိတာနံ သတ္တာနံ နုယနသဒိသော။ အပ၊ဋီ၊၂။၂၁၆။

နုယနုပ္ပါဒန (နဿ) [နုယန+ဥပ္ပါဒန] ဆောင်မှုကို ဖြစ်စေခြင်း။ နယဉ္စဏ-ကြည့်။

နုယန္တိ (တိ) [နီ+အန္တိ] (၁) ပို့ဆောင်–ရောက်ခစ–တတ်သော။ (၂) ဆုံးမတတ်သော၊ သူ။ (၁) လောကနာယကံ သကသသဂ္ဂလောကံ နုယန္တိ နီဗ္ဗာနံ ပါ.ပေန္တိ။ အပ၊ဋီ၊၂။၇၉။ (–ပဋ္ဌသံ၊ဋီ၊၂။၁၁ဃ။ ဇာ၊ဋီ၊၅။ ၃။ သာရတ္ထ၊၂။၁၃၆။ ဒီ ဋီ၊၁။ ဂင။ သီ.ဋီ၊သစ် ၁။၂၆၆။ နေတ္တိ.ဝိ။၄၂။) (၂) နုယန္တော ရတ္ဇံ အနုသာသန္တော ဓမ္မံကထေတာ။ ဇာ၊ဋီ၊၃။၄၂၂။

နုယန္တိ[၂] (တိ) [နီ+မာန။ မာန-ကို အန္တ-ပြု။ ထိ-ဌ နယန္တိ] ခေါ်ဆောင်အပ်သော။ နုယန္တိယာ (စရိယာ။၄၀၂)တိ နီယန္တိယာ။ စရိယာ၊ဋီ။၁၃၄။

နုယန္တရ (နဿ) [နုယ+အန္တရ] တပါး–တခြား–သော နည်း၊ နည်းတပါး၊ နည်းတမျိုး။ နယေဟိ နုယန္တရေဟိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၁၂၀။ (–မူလဋီ၊၃။၁။)

နုယန္တရမူလပဒ (နဿ) [နုယန္တရ+မူလပဒ] နည်းတပါး၏–မူလ–ပင်မ–ဖြင့်သောပုဒ်။ နုယန္တရမူလပဒေသု သမဝရုဠ္ဆနဝေတာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၂၂။

နုယန္တိ (ကြို) [နီ+အ+အန္တိ] (၁)ဆောင်–ဆောင်ယူ–ဆောင်ပို့–ကုန်၏။ (၂) ဖြစ်စေကုန်၏၊ (၃) ကြည်လင်စေကုန်၏။ (၄) ရောက်ခစကုန်၏။ နုယတိ-ကြည့်။

နုယန္တု (ကြို) [နီ+အ+အန္တု] ဆောင်ယူကြကုန်လေ့ ပို့ကြကုန်လေ့ ။ နုယတိ-ကြည့်။

နယပဋိပဇ္ဇန (နာ) [နယ + ပဋိပဇ္ဇန] နည်းကို–သိ–ရ–ခြင်း။ နယပဋိပဇ္ဇနတ္ထံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃၀၁။

နယဘူမိ (ထီ) [နယ+ဘူမိ] နည်း၏ ဖြစ်ရာ အခိုက်အတန့်။ တေန ဝုတ္တပုဗ္ဗကာရာယ နိဒ္ဒါ-ရာဘာယ နယဘူမိဘာဝေန .... အာဘရိယော အာဟ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂။ ၄ဝ၉။

နယဘူမိရစနာ (ထီ) [နယဘူမိ + ရစနာ] နည်း၏ဖြစ်ရာ အခိုက်အဘာန့်ကို ပြုစီရင်ခြင်း။ တဿ ပန ယာ ဥဏ္ဍိတညုအာဒီနံ ဝသေန တဿာဒိမုခေန နယဘူမိရစနာ။ နေတ္တိ၊ ၁၆။ (–နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၄၂ ။)

နယဘေဒ (ပု) [နယ+ဘေဒ] နည်းအထူး၊ နည်းထူး၊ နည်းဆန်း၊ တဘ္ဘ နယဘေဒေါ ဝေဒိဘာဒဗ္ဗာ၊ အာဘိ၊ ၁၊ ၁ဝ၅၊ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၂ ၇ ။)

နယမဂ္ဂ (ပု) [နယ+မဂ္ဂ] (၁) နည်းဟူသော သိုးကြောင်း၊ နည်းလမ်း။ (၂) နည်း၏ ဖြတ်ခြင်း၊ နယမဂ္ဂ (အာဘိ၊ ၁၊ ၁ ၇)နှင့် သုဘ္ဘနှဘာဇနီယာဒိနယဂဟနံ အနုဒသဝမာဒိ-နယဂမနဋ္ဌ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁ ၈ ၉ (–သားရဘ္ဘ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၄ ။) နယဂမန-လည်း ကြည့်။

နယပတ္ထဒဿန (နာ) [နယမတ္ထ+ဒဿန] နည်းမျှကို ပြခြင်း၊ နည်းကိုသာ ပြခြင်း၊ နည်းပြရုံသာ။ နယမတ္ထဒဿနဓ္ဓ။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁ ၃ ၆ ။

နယမာတိကာ (ထီ) [နယ+မာတိကာ] (နယမာတ္ဘကာ သံ)] (ဂ) သင်္ဂဟ, အသင်္ဂဟ-စသော နည်းတို့ဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ၊ နယမာတိကာ၊ နည်းခေါင်းစဉ်။ (ခ) ခန္ဓာ-စသည်တို့ကို ဟောခြင်းကို ဖြစ်စေ-ကြောင်း 'နည်း' အကျဉ်း။ (ဂ) ခန္ဓာ-စသည်တို့ကို သိစေကြောင်း 'နည်း' အကျဉ်း။ (ဂ) သင်္ခေပေါ အသင်္ခေပေါ။ .. အသင်္ခိ-တ္ထိ အယံ စုဒ္ဒသဟိ ပဒေဟိ နိက္ခိတ္တာ နယ-ယမာတိကာ နာမ။ အဘိ၊ ၁ ၊ ၃ ။ (ခ)(ဂ) ခန္ဓာဒီနံ ဒေသနာ နိယတိ ပဝတ္တိယတိ ဧ-တေဟိ, ခန္ဓာဒယော ဝေ ဝါ နိယန္တိ ဥယန္တိ ဧတေဟိ ပကာရေဟိတိ နယာ၊ နယာနံ မာ-တိကာ ဥဒ္ဒေသော, နယာ ဝေ ဝါ မာတိကာတိ နယမာတိကာ။ မူလဋီ၊ ၃ ။ (–အနုဋီ၊ ၃ ။))

နယမာန (တိ) [နယ+မာန] ဆောင်–ပို့–ရောက်စေ–တတ်သော၊ သူ။ ဓမ္မေန နယ-မာနာနံ၊ ကာ ဥသူယာ ဝိဇာနတံ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၅ ၅ ။ သံ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၀ ။ ပဋိသံ၊ ၁ ၊ ၂ ။ ၁ ဝ ၄ ။ (–ဝိ၊ ၁ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၇ ။ သံ၊ ၁ ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၃ ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။)

နယမုခ (နာ) [နယ+မုခ] (၁) နည်းအမြွက်။ (၂) ပြောနှိုးသောနည်း။ (၃) (ဂ) သင်္ဂဟ, အသင်္ဂဟ-စသော နည်းတို့ကို ဟောခြင်း၏ အကြောင်း။ (ခ) သင်္ဂဟ, အသင်္ဂဟ-စသောနည်းတို့၏ ထွက်ရာအဝ။ (၁) (၂) ဂန္ဓာ တဿ ဝိယဿနာယ နယမုခံ ဒဿေ-တွာ။ အဘိ၊ ၁ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဥဒါဟု စတုဝိသတိပ္ပ-ဘေဒေ သမ္ဘဒ္ဓပဋ္ဌာနေ နယမုခံ ဗဟုဝဏ္ဏိ-ဒိန္နေသိ။ အဘိ၊ ၁ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ (–အဘိ၊ ၁ ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ၂ ။ ကခ်ိ၊ ဋီ ။ ၂ ၇ ။) (၃) (ဂ) (ခ)-နယမုခမာတိကာ-ကြည့်။

နယမုခဘေဒပဗ္ဗကာသန (နာ၊ထီ) [နယမုခဘေ-ဒ+ပကာသန] ပြောနှိုးသောနည်း–နည်းအမြွက် – အထူးအပြား – ကို – ပြရာ – ပြကြောင်း–ဖြစ်သော အဓိပ္ပာယ်ထား။ တဿာ နယမုခဘေဒပ္ပကာသနံ နိဒ္ဒိတံ ဟောတိ။ အဘိ၊ ၁ ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ။

နယမုခမာတိကာ (ထီ) [နယမုခ+မာတိကာ] (ဂ) သင်္ဂဟ, အသင်္ဂဟ-စသော–နည်းတို့ကို ဟောခြင်း၏ အကြောင်း–အားဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ–အကျဉ်း။ (ခ) သင်္ဂဟ အသင်္ဂဟစသော နည်းတို့၏ ထွက်ရာအဝ–အားဖြင့် ထားအပ်သော မာတိကာ–အကျဉ်း၊ နယမုခမာတိကာ။ (ယင်း နယမု-

မာဘိကာ-၌ "တိဟိ သင်္ဂဟော, တိဟိ အ-သင်္ဂဟော, စတူဟိ သမ္မဃောဂေါ, စတူဟိ ဝိပ္ပယောဂေါ" ဟူသော ၄-ပုဒ်ဘို့ဖြင့် မာတိကာ ထားတော်မူသည်။), ဘောနှိ ဤမေသံ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟာဒီနံ နယာနံ မုခါနိတိ ဒသေတုံ ဌပိတတ္တာ နယမုခမာတိကာတိ ဝုစ္စတိ၊ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂။ နယာနံ ပဝတ္တိဒ္ဓါ-ရဘူတာ သင်္ဂဟာသင်္ဂဟဝိယောဂိသဟယောဂိ ဓမ္မာ နယမုခါနိတိ တေသံ ဥဒ္ဒေသော နယမုခမာတိကာ။ မူလဋီ၊၁။၄။ နယာနံ သင်္ဂဟာဒိပ္ပကာရဝိသေသာနံ ပဝတ္တိ ဒေသနာ၊ တဿာ ဝိနိဂ္ဂမဌာနတာယ ဒ္ဒါရံ။ ယထာဝုတ္တ-ဓမ္မာ ယသာရဟံ ခန္ဓာယတနဓာတုယော အရှုပိနော စ ခန္ဓာတိ . တေသံ ဥဒ္ဒေသော နယမုခမာတိကာ။ အနုဋီ၊၁။၄။

နယယောဇနာ (ထီ) [နယ + ယောဇနာ (=ယုဇ+ဏေ+ယု)] နည်းကို-ယှဉ်စပ်-ယှဉ်ခစ-ခြင်း။ နဟိ မူလပဒေဟိ ဝိနာ ကာစိ နယဒယောဇနာ သမ္ဘဝတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၁၈။

နယလဗ္ဘက (ပု) [နယ+လဗ္ဘက] (သုတ်၏ အနက်ကို) ပြုတတ်သောနည်း။ လဗ္ဘတိ ပကာသေတိ သုတ္တဘ္ဘန္တိ လဗ္ဘကော၊ နယော စ သော လဗ္ဘကာ စာတိ နယလဗ္ဘကော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၈။ အံ၊ဋီ၊၁၊ဖ၆။ (-နေတ္တိ။ ၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃။)

နယလာဘ (ပု)[နယ+လာဘ] နည်းရခြင်း။ နယလာဘံ နဿ ဇာနာတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁-၂၆။

နယဝိစာရ (ပု) [နယ+ဝိစာရ] နည်းကို စိစစ်ခြင်း၊နည်းကို-စိစစ်ရာ-စိစစ်ကြောင်း-ဖြစ်သော သဒ္ဒါအစဉ်။ တတော နယဝိစာ-ရော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂။ (-နေတ္တိ၊ဋီ။ ၅-၅၊ ၁-၂ ၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂-ဌ၊ ၂-၅။)

နယဝိတ္ထာရ (ပု) [နယ+ဝိတ္ထာရ] အကျယ်ဖြစ်သောနည်း၊ နည်းအကျယ်။ နယဝိတ္ထာ-ရေန သဒ္ဒါ သီလပရိဘာဝိတံ သုတ္တံ။ ပေဋ-ကော။ ၁၈၄။

နယဝိဒူ (တိ) [နယ + ဝိဒူ] (သူတော်-ကောင်းတို့၏ ဓမ္မ)နည်း-ကို သိ-၌ လိမ္မာ-သော၊သူ။ နယဝိဒူ (နေတ္တိ။၄) သဒ္ဒမ္မနယ-ကောဝိဒါ၊အတ္ထနယကုသလာ ဝေ ဝါ။ နေတ္တိ၊ ဌ။ ၃၀။

နယဝိယသနာ (ထီ) [နယ+ဝိယသနာ] (ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ စ ဒသာ) နည်းဖြင့် (နာမ်ရူပ်-တရားတို့ကို) အသူးအားဖြင့် ရှုတတ်သော ပညာ။ ကလာပသမ္မသဒ္ဒသာ်တာယ နယ-ဝိယသနာယ တာဝ ယောဂေါ ကရဏီယော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂-၄၁။ "ယံ ကိဉ္စိ ရူပ" ဣတိအာဒိ-နာ နယေန ဟိ ဓမ္မာနံ ဝိသေသနာ နယ ဝိပ-သနာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃-၈၆။ (-ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂-၄၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂-ဒ-ဒ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃-၈-ဌ။)

နယဝိယသနာဉာဏ (နပုं) [နယ+ဝိယသနာ+ဉာဏ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ယံ ကိဉ္စိ ရူပံ အတီတာနာဂတပစ္စုပ္ပန္နန္တိအာဒိနာ ခန္ဓပဉ္ဇ-ကံ ကောဒသသု ဩကာသေသု ပက္ခိပ်တွာ သမ္မသနဝသေန ပဝတ္တေန နယဝိပသနာ-ဉာဏေန။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ဖ-၄။

နယဝိဘတ္တိ (ထီ) [နယ+ဝိဘတ္တိ] သင့်လျော်-သော-အကြောင်း- နည်းကမ်း- အားဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ နယဝိဘတ္တိ (နေတ္တိ။ ၂) .... နယေန ဉာယေန ဝိဘတ္တိ နယဝိဘတ္တိ။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၂။

နယဝေါဟာရ (ပု) [နယ+ဝေါဟာရ] နည်း-ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်း။ တတ္ထ "နယဝေါ-ဟာရော" (ဒနတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂-) တိ ဣမိနာ နယာဓိဋ္ဌာနံ နယော ဝိ ဝုတ္တန္တိ ဒသေတိ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၃-၃။ (-နေတ္တိ၊ဝိ။ ၄-၂။)

နယသညာ (ထီ) [နယ+သညာ] နည်းဖွဲ့ ဖြစ်သော သညာ၊ နည်းဟူ၍ ဖြစ်သော သညာ။ နေ ဝေ ကေ ... နယသညာ.... ဘ-ဝ၏။ ပေ၊ကော။ ၂၈၀။

နယသတ (နာ) [နယ+သတ။ (နယဇာ-သံ)] ၁၀၀-သော နည်း။ နည်း-၁၀၀ ရှိသောနည်း။ နယသတေန နယ-သဟဿေန .... ပုဒ္ဓမလ် ဥပဒေသယိတုံ။ မိလိန္ဒ။၃၂၉။ (– မ၊ဌ၊၃။၉၄။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၄၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။၅၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀ ၂ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၁။၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။၅၈။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၆၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၂၆။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၆ ၂ ။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၄၄။)

နယသတသဟဿ (နာ) [နယသတ + သဟ-ဿ] ၁-သိန်းသောနည်း၊ နည်း ၁-သိန်း။ နယသဟဿ (အာဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၇)-ကြည့်။

နယသမုဋ္ဌာန (နာ) [နယ+သမုဋ္ဌာန] နည်းတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း၊ နယသမုဋ္ဌာန်။ တတ္ထ ကတမံ နယသမုဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ။ ၉ ၁။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၂ ၅ ။ သမုဋ္ဌာန်ကို ကေနာတိ သမုဋ္ဌာနံ။ ကေ သမုဋ္ဌာန်ကို? နယာ။ နယာနံ သမု-ဋ္ဌာနံ နယသမုဋ္ဌာနံ။ နေတ္တိ၊ ဌ ။ ၁ ၉ ၃ ။ (– ၂ ၁ ၈ ။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၂ ၅ ၆ ။ ၂ ၂ ၉ ။)

နယသမုဋ္ဌာနဓကာသလ္လ (တီ) [နယသမုဋ္ဌာန +ကောသလ္လ] နည်းတို့၏ဖြစ်ကြောင်း 'နယ သမုဋ္ဌာန်' ၌ – လိမ္မာ – ကျွမ်းကျင် – သော၊ သူ။ နယသမုဋ္ဌာနကောသလ္လေဟိ ပုဂ္ဂလေဟိ ဝုစ္စတိ။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၂ ၆ ၉ ။

နယသမုဋ္ဌာနဝါရ (ပု) [နယသမုဋ္ဌာန + ဝါရ] နယသမုဋ္ဌာန်ကိုပြဆိုရာ – အလှည့် – အကြိမ်။ (ယင်းသည် နေတ္တိကျမ်းတွင် ထင်ရှားသော ဝိဘာဂဝါရမှ ဖြာထွက်သော ဥဒ္ဒေသ, နိဒ္ဒေ-သ, ပဋ္ဌိနိဒ္ဒေသ ဝါရတို့တွင် ပဋ္ဌိနိဒ္ဒေသဝါရမှ ဤဖန် ပြားလာသော ဟာရဝိဘင်္ဂဝါရ, ဟာ-ရသမ္ပာတဝါရ, နယသမုဋ္ဌာနဝါရ, သာသန-ပဋ္ဌာနဝါရ-ဟူသော ဝါရ ၄-ပါးတို့တွင် တပါး အပါအဝင် ဖြစ်သည်။) နယသမုဋ္ဌာနဝါရော။ နေတ္တိ၊ ဌ ။ ၃ ။

နယသမုဋ္ဌာနဟာရ (ပု) [နယသမုဋ္ဌာန + ဟာရ] နည်းတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း လက္ခဏာရှိခေသာ အဖုဝ် 'သံဝဏ္ဏနာ' အထူး။ ဥဒါဟု နယ-သမုဋ္ဌာနဟာရေ ဝါ ဝိဘတ္တော။ နေတ္တိ၊ ဝ ။ ၂ ၁ ၈ ။

နယသဟဿ (နာ) [နယ + သဟဿ] ၁၀၀၀-သောနည်း၊ နည်း ၁၀၀၀ (နည်းတထောင်)။ ယင်း နည်းတထောင်တို့တွင် သောတာပတ္တိ မဂ်နည်း တထောင်လည်း ပါဝင်၏။ ယင်း နည်းရေတွက်ပုံ အာဘိ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၂ ၁ ၃ ။ အာဘိ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၁ ၅ – ၆ ။ ဝိဘာဝိနီ။ ၉ ၈-၉-ကြည့်။ ထေရဿာဝိ နယသတေန, နယသဟဿေန နယသတသဟဿေန .... ဥပဌာတိယေ၀။ အာဘိ၊ ဌ ။ ၁ ။ (– သံ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၅ ၆ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၈ ၆ ။ အံ၊ ဋီ ။ ၂ ။ ၃ ၄ ။ ။ နယသတ-လည်း ကြည့်။

နယသဟဿပဋ္ဌိမဏ္ဍိတ (တီ) [နယသဟဿ+ ပဋ္ဌိမဏ္ဍိတ] နည်း ၁၀၀၀-ဖြင့် တန်ဆာဆင် အပ်သော။ ယသ္မာ နယသဟဿပဋ္ဌိမဏ္ဍိတံ ဟောတိ။ အံ၊ ဋီ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ။

နယသဟဿဝိဘာဂ (ပု) [နယသဟဿ+ ဝိဘာဂ] နည်း ၁၀၀၀-ဖြင့် ဝေဘန်ခြင်း။ ဆနဝုတိယာ နယသဟဿဝိဘာဂေ-ဟိတိ ဝေ နာနာကာရတော ပဝတ္တာနိ။ ဣတိ-ဝုတ်၊ ဌ ။ ၁ ၂ ။ (– ၆ ။)

နယသာဂရ (ပု) [နယ+သာဂရ] သမုဒ္ဒရာနှင့် တူသောနည်း။ ကတမော နယသာဂရော။ အာဘိ၊ ဌ ။ ၁ ။ (– ၁ ။)

နယဟေတု (ပု) [နယ+ဟေတု] နည်းယူခြင်း – နည်းမှီးခြင်း – ဟူသော အကြောင်း။ တက္ကာ

ဟေတု ဝါ နယဟေတု ဝါ အကထေတွာ။ ဒီ၊ ၌၊၁။၆၂။ သံ၊ ၌၊၃။၂၄၂။ မာ နယဟေတူ-(–အံ၊၁။၁၈၉)တိ နယဂ္ဂါဟေနပိ မာ ဂဏ္ဍ-ဣတ္ထ။ အံ၊ ၌၊ ၂။၁၈၂။ (–အုံ၊၁။၁၉၄။ မဟာနိ။ ၃၁၄၊၃၀၄။ စူဠနိ။၆၃၊၉၈၊၁၂၅၊၂၁၀။ သံ၊ ၌၊၁။၂၀၂။ သံ၊ ဋီ၊၁။၂၄၉။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။၁၆၆။)

နယာခိုင်ဌာန (နာ) [နယ+အခိုင်ဌာန] နည်း၌-နည်းကို – ခိုင်မြဲစွာ – တည်စေခြင်း – ဇားခြင်း၊ နည်းကို – ဖြစ်စေခြင်း – မှတ်ယူခြင်း။ တဗ္ဗ "နယဝေါဟာရော"တိ ဣမိနာ နယာခိုင်ဌာနံ နယောတိ ဝုတ္တန္တိ ဒဿေတိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၃၃။ နယာခိုင်ဌာနာနံ နယာခိုင်ဌာနေ အနုပ္ပဝေသော နယာနံ နယေသု အနုပ္ပဝေ-သော ဧဝ နာမ ဟောတိ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၂၇။

နယာနုဝိန္ဓန (နာ၊ သိ) [နယ+အနုဝိန္ဓန] နည်းသို့ အစဉ်လျှောက်၍ ကြံစည်ခြင်း၊ နည်းယူ-နည်းမှီ-၍ ကြံစည်ခြင်း။ တံ သမ္ဘ ပါဌာနု-သာရေန နယာနုဝိန္ဓနေန ဝိညူဟိ သုဝိညေ-ယျမေဝ။ အပ၊ ၌၊ ၂။ ၂၄၃။

နယာနုယောဂ (ပု) [နယ+အနုယောဂ] နည်းကိုဖြစ်စေခြင်း၊ နည်း အားလျော်စွာ ယှဉ်စေခြင်း။ ဗာဟိရကိထာနုမတ္တော စ နယာနု-ယောဂေန သုဝိဒသဒယျောယေဝ။ အပ၊ ၌၊ ၂။ ၁၈၃။ (–၂၀၂။)

နယာနုသာရ (တိ) [နယ+အနုသာရ] နည်းသို့ အစဉ်လျှောက်ဒသာ၊ နည်းယူ – နည်းမှီ – သော။ သေသံ နယာနုသာရေန သုဝိညေယ္ယံ။ အပ၊ ၌၊ ၂။ ၉၃။ (–၁၃၊ ၂၀၆။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၄၁၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၆၄။)

နယာမသေ (ကြို) [နီ+အ+အာမသေ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိ (ကြို) [နီ+အ+ဥ] ဆောင်ကုန်ပြီ။ နယတိ-ကြည့်။

နယ် (ကြို) [နီ+အ+ဣ။ ဣ-ကို ဣ-ပြု။] ဆောင်ပြီ။ နယတိ-ကြည့်။

နယိတ (ပု) [နီ+တ]မိကျောင်းနွယ်ချုံ။ (လံဘူး (ဗုဒ္ဓ) နွယ်။ အပ၊ သျှ။ ပေ။ အပ၊မြန်။ လံဗူးဟူသည် သစ်ကြားပင်ဟုလည်း ဆိုကြ၏။) နယိတာ အမ္ဗဂန္ဓ စ။ အပ၊ ၁။ ၁၂၊ ၄၀၇၊ ၄၂၅။ ထေရ၊ ၌၊ ၂။ ၃၇၇။ တဌာဂတသ သမ်-ပေ၊ နယိတာ စ ဂန္ဓာ အမ္ဗဂန္ဓ စ ဂန္ဓာ။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၂၃၀။

နယိတုံ (ဗျ) [နီ+တုံ] ဆောင်ခြင်းငှါ၊ ဗဟု မဒ္ဒကုလံ ဟန္ဒာ နယိတုံ ဝ(ဗာ၊ ၂။ ၇၂)နှင့် ဗဟုမဒ္ဒရာဇကုလံ ဟနိတုံ ဗလက္ကာရေန တံ နေတုံ သမဒ္ဓသာတိ။ ဗာ၊ ၌၊ ၅။ ၃၂၀။ (–ဒီ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၅၁။)

နယိဿတိ (ကြို) [နီ+အ+ဿတိ] ဆောင်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိဿန္တိ (ကြို) [နီ+အ+ဿန္တိ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိဿာမ(ကြို) [နီ+အ+ဿာမ] ဆောင်ကုန်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယိဿာမိ (ကြို) [နီ+အ+ဿာမိ] ဆောင်လတ္တံ့။ နယတိ-ကြည့်။

နယုဒ္ဓေသ (ပု) [နယ+ဥဒ္ဓေသ] အကျဉ်းပြအပ်သောနည်း၊ အကျဉ်းနည်း။ သေ နယော တတိယာဒီသု ဒဿဝဝသာနေသု နယုဒ္ဓေ-သေသု ဆဋ္ဌဝဇ္ဇေသု။ မူလဋီ၊ ၁။ ၆။ (–အနုဋီ၊ ၁။ ၂။)

နယေ (ကြို) [နီ+အ+ဣယျ] ဆောင်ရာ–သိရာ–၏၊ ဆုံးဖြတ်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နဲ့ယေယျ (ကြို) [နီ+အ+ယျ] ဆောင်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နယေယျှုံ (ကြ) [နီ+အ+ယျှုံ] စူးစမ်း–ဆင်ခြင်–ကုန်ရာ၏။ နယတိ-ကြည့်။

နယှန (တိ) [နဟ+ယ+ယု] ဖွဲ့ယှက်တတ်သော (အမျှက်ဒေါသ)။ နဒ္ဒိန္တိ နယှနဘာဝေန ပဝတ္တံ ကောခံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၀၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၈၈။

နရ (ပု) [နီ+အရ။ နီ နယေ၊ နေတိတိ နရော။ ဓာန်၊ဌ်။ ၂၂၇။ နရ+ဏ။ နရိယတိ သကေန ကမ္မေန နိယျတိတိ နရော။ နိဘိ၊ဓာ။၁၅-၂။ နရ+အ။ နရတိ နေတိတိ နရော၊ ပုရိ-သော။ ဝိမာန၊ဌ။၃၆။ သံ၊ဌ်၊၁။၉၃။ (နရ-သံ၊ ဏရ-ပြာ)] (၁) လူ။ (၂) နတ်လူ။ (၃) နတ်သား။ (၄) ပုဂ္ဂိုလ်။ (၅) သတ္တဝါ။ (၆) ယောကျ်ား၊ (က) ပညာရှိယောကျ်ား၊ ယောကျ်ား ပညာရှိ။ (ခ) မြတ်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ားမြတ်။ (ဂ) ယုတ်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ားယုတ်။ (၇) ဘုရား။ (ဂ) ရဟန်း။ (၉) ရဟန္တာ။

(၁) လူ။ ယေ စ ဘူမိသယာ နရာတိ ဘူမိသယာ နရာ နာမ အာပရဂေါယာနဥတ္တရ-ကုရုကာ စ မနုဿာ။ အာ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။ နရာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌ (ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၇၂) ဣတိ ဇာတိဝသေန သမ္ဘမနုဿာနံ ပဝရံ သေဋ္ဌန္တိ အတ္ထော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၀၀။ ကောသိ၊ တ္ဝံ နရော(စရိယာ။၄၀၃)တိ တ္ဝံ ဓကာ မနုဿော အသိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၃။ (–အ'ပ၊ဌ၊၁။၁ ၂၃။ ဒီ၊ဌ်၊၃။ ၂၂။) (၂) နတ်လူ။ နရာနံ ဝါ ဒေဝ-မနုဿာနံ သေဋ္ဌတ္တာ နရဝရော၊ "သီလေ ပတိဋ္ဌာယ နရော သပညော" တိ ဧတ္ထ ဝိယ နရသဒ္ဒေန သမ္ဘေ ဒေဝမနုဿာ သင်္ဂဟိတာ။ ဓာန်၊ဌ်။၃။ (၃) နတ်သား။ နရနာရိသေဝိ-တ (ဝိမာန။ ၁ ၂)ဣတိ ပရိဝါရဘူတေဟိ ဒေဝ-ပုတ္တေဟိ ဒေဝဓီတာဟိ စ ဥပသေဝိတံ။ ဝိမာ-နဌ။ ၅၁။ (–၁ ၂၃၊ ၂ ၁ဓ၊ ၂ ၅ ၇။) (၄) ပုဂ္ဂိုလ်။ ပုညံ တာဒိသကော နရော (ထေရ။ ၂၆၅)တိ သော တထာရူပေါ မေတ္တာဝိဟာရီ-ပုဂ္ဂလော....ကုသလံ ပသဝတိ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၅၃။ တံ ဝေ နရ (ဇာ၊ဝ။ ၂ဝ၃)ဣတိ တံ ဝေ-ရှေပံ ပုဂ္ဂလံ "သမဏ"ဣတိ ဝဒန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၁၅၅။ (၅) သတ္တဝါ။ ယောပိဿ မာဒိသော နရော (အံ၊ဝ။ ၁ ၄ ၂)တိ ယောပိ သကြော မာဒိသော ဘဝေယျ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၃။ နရော-(သံ၊ဝ။ ၁ ၃။ ထေရ။ ၂ ၆ ၅)တိ သတ္တော။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၄ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၃။ ထေရ၊ဌ၊ဝ။ ၄ ၅ ၃။ (–မဟာနိ။ ၉။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၇။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ဝ။ ၁ဝ၊ ၁ ၇။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၉ ၃။) (၆) ယောကျ်ား။ နရော (ထေရ။ ၂ ၆ ၅)တိ ပုရိသော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၄ ၅ ၉။ နရတိ နေတိတိ နရော။ ယော ပုရိသော အတ္တာနံ ဣတ္ထိနံ ဥစ္ဆဒ္ဒာနံ နရတိ နေတိ၊ ဣတိ နရနတော နယနတော သော ပုရိသော နရော နာမ။ နေတ္ထိ၊ဝ်။ ၉။ (–သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၉။ သံ၊ဌ်၊ ၁။ ၅ ၅ ၃ ၁ ၁ ၀ ၁။ သံ၊ဌ်၊ ၂ ၊ ၁ ၁ ၁

ကော နရသခ်ါတော ဘိက္ခု ဘိလေ ပတိ-
ဋ္ဌာယ။ သီ၊ဋ္ဌိ၊သစ်၊၁။ ၂၃၄။ (၉) ရဟန္တာ။
ယောပိသာ မာဒိသော နရော(အံ၊၁။၁၄၂)-
တိ ယောပိ မာဒိသော ခီဏာသဝေါ အသာ။
အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။

နရော— ဝိ၊၅။ ၂ဒ၀။ ဒီ၊ဝု။၁ဝ၁။ သံ၊
၁။ဝ၆ဋ္ဌ၊ ၂၀၀။ အံ၊၁။၁၂ဋ္ဌ၊၂၁ဒ၊၁ဝ၁။ အံ၊
၂။ဝ၄ဋ္ဌ၊၄ဝ၊၁ဝ၁။ အံ၊ဝု။၀၄။ အဘိ၊က။၃၅ဋ္ဌ။
ဓမ္မ။ ၁၅၊ ၂ဋ္ဌ၊ဋ္ဌ၊၅ဋ္ဌ။ ဣတိဝုတ်။ ၂ဋ္ဌ၁။ သုတ္တ-
နိ။၄၂၄။ ပေတ။ ၂၁၁။ အပ၊၁။ဋ္ဌ၊ ၂၅၊ဋ္ဌ၆။
ဇာ၊၁။၁ဋ္ဌ၊ ၂ ၂ဋ္ဌ၊ ၂ဋ္ဌ၊ ၂ဋ္ဌ၅၊ဝ၄ဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၂။ဋ္ဌ၊
ဋ္ဌ ၂ဋ္ဌ၊၁ ၂ဋ္ဌ၊ဝ၆၀၊ ၂ဝ၄၊ ၂ဒ၅၊ ၂ဋ္ဌ၅၁။ မဟာနိ။
ဝု၊ဝ၃ဝ-ဋ္ဌ။ နေတ္တိ၊ဒ၊၁ဋ္ဌ။ မိလိန္ဒ။ဝ၃၊ဋ္ဌ၀ ၂။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၂ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဋ္ဌ၀။
အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ၊ဋ္ဌ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၄ဋ္ဌ၊ ၁ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊
၂။ ၂ဋ္ဌ၅။ ခုဒ္ဓကၖ၊ဋ္ဌ။ ၆ဒ-၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁ဝ၀။
ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂ ၂ ၂ ၄ ၁ ၂ ၀ ၀ ။ ဥဒါန်း၊ဋ္ဌ။ ၁ဝ၆။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဝ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၊ ၆ ဝ ။ ပေ-
တ၊ဋ္ဌ။ ၂ ၄ ၄-ဋ္ဌ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၆ ။ ထေရ၊ဋ္ဌ
၂။ ၁ ၀ ၄ ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၀ ၄ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ဋ္ဌ ၂ ။
ဇာ၊ဋ္ဌ ၂ ။ ၅ ဋ္ဌ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၄ ။ ၅ ၀ ။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၆ ။
၁ ၂ ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ ၁ ၀ ၆ ၊ ၂ ၁ ။ သာရတ္ထ ၊ ၀ ။
ဝ ဋ္ဌ ။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ ၊ သစ် ။ ၁ ၂ ၂ ။ သီ ၊ ဋ္ဌ ။ သစ် ။ ၂ ။
၂ ၁ ၀ ၊ ၀ ၂ ၅ ။ သံ ၊ ဋ္ဌ ။ ၂ ။ ဋ္ဌ ၁ ။ နရ — ဝိ ၊ ၄ ။
ဝ ၁ ၁ ။ မ ၊ ၁ ။ ၄ ၁ ၄ ။ မ ၊ ၀ ။ ၂ ၂ ၅ ။ သံ ၊ ၁ ။ ၀ ၁ ။
သံ ၊ ။ ဋ္ဌ ၄ ။ ပေတ ။ ၁ ဝ ၆ ။ ထေရ ။ ၀ ၆ ။
ထေရီ ။ ၄ ၁ ၂ ၊ ၄ ၀ ၂ ။ ဇာ ၊ ၁ ။ ၅ ၊ ၆ ၆ ။ ဇာ ၊
။ ၅ ဋ္ဌ ၊ ၁ ၀ ၅ ။ စူဋ္ဌနိ ။ ၁ ၂ ၀ ။ နေတ္တိ ။ ၁ ၁ ဋ္ဌ ။ မ ၊
ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ။ အဘိ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ။ ပေတ ၊ ဋ္ဌ ။ ၅ ၅ ။
ထေရီ ။ ဋ္ဌ ။ ၂ ၄ ၅ ။ အပ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၊ ၂ ၂ ။ ဗုဒ္ဓဝံ ၊ ဋ္ဌ ။
၁ ၂ ၀ ။ စရိယာ ၊ ဋ္ဌ ။ ၂ ၅ ၊ ၂ ၄ ။ ဇာ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။
ဇာ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၆ ။ သာရတ္ထ ၊ ၁ ။ ၆ ၂ ။ သာရတ္ထ ၊
၂ ။ ၂ ၀ ။ ဒီ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ။ သီ ၊ ဋ္ဌ ၊ သစ် ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ။ မ ၊ ဋ္ဌ ၊
၂ ။ ၂ ၄ ၆ ။ သံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ။ အံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ။ မူလ ဋ္ဌ ၊
ဝ ။ ၂ ဋ္ဌ ။ အနုဋ္ဌ ၊ ဝ ။ ၁ ၁ ဝ ။ နရံ — မ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ။
သံ ၊ ၁ ။ ၄ ၁ ၊ ၁ ၁ ၊ ၄ ၂ ၀ ။ အံ ၊ ၂ ။ ၄ ၆ ၊ ၄ ၂ ၁ ။ ဓမ္မ ။

၂ ၀ ၊ ၅ ၂ ။ အပ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၊ ၅ ၁ ။ ဇာ ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ၂ ။
၂ ၀ ဝ ။ ဇာ ၊ ၂ ။ ၆ ၂ ၊ ၁ ၀ ၊ ၁ ၀ ၀ ။ စူဋ္ဌနိ ။ ၁ ၅ ၂ ။
နေတ္တိ ။ ၁ ၂ ။ မိလိန္ဒ ။ ၂ ၂ ၂ ။ သံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၀ ။ ဓမ္မ ။
ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၆ ၆ ဋ္ဌ ။ ဓမ္မ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၀ ။ ထေရ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ။
ဇာ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၆ ။ ၁ ၂ ၊ ၂ ၂ ။ ဗုဒ္ဓဝံ ၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၂ ၀ ။ ဇာ ၊ ၂ ။
ဇာ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ။ ဇာ ၊ ဋ္ဌ

"အဝိစိ"တိ သင်္ဘ ဂတောဝ။ မဗ္ဗေ၄။ဝ၆၇။ "နိမ္ပယ"ဣတိ လဒ္ဓနာမံ နရကံ။ ပေတာ၊ဗ္ဗ။ဝ့ဂ၊ (–ဇာ၊ ၂။ဝ၉၄၊ ၂၉၇။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝဂ၉။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၉ဂ-၉။ သံ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၂ဝ၁။ အံ၊ဗ္ဗ၊၃။ဝ၀၉။ အဘိ။ ဗ္ဗ၊ ၂။၉၁၊ဝ၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဝ၁။ ထေရ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ဂ၁။ အပ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ဝ၂၉၊ဝ၃ဝ။ 'အပ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၂ဝ၁၊ ၂၄၉။ ဇာ၊ဗ္ဗ၊ ၆။ဝ၄ဝ။ မဟာနိ၊ဗ္ဗ။ ၆ဇ၄။ ဝ၀ဇ်ရ။ ၄ဝ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ဝ၇ ၂။ ဝိမတိ၊ ဝ။ ၂ဝ၉၊ ၂၄ဂ။ ကခ်ီ၊ဣ၊သစ်။ ၂ ၂ဝ။ ဒီ၊ ဣ၊ဝ။ ၂ဂ၅၊ ၃ဝ၉ဂ။ သီ၊ဣ၊သစ်၊ဝ။ ၂ဂ၇။ မ၊ဣ၊ ၃။ ၃ ၆ ၂၊ ၃ ၇ ၄။ သံ၊ဣ၊ ၂။ ဝ ၇ ၇။ အံ၊ဣ၊ ၂။ ဝ ဝ ၆။ နေတ္ထိ၊ဣ။ ဝ ၃ ဝ။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂ ၉ ဝ။) (၂) နရ-ကော နာမ တတ္ထ တတ္ထ ဖလန္တိယာ ဘူမိယာ သယမေဝ နိမ္ဗတ္တာ မဟာဒဒိ။ ဝိ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၄ ၂။ ကခ်ီ၊ဣ၊သစ်။ ၂ ဝ ၆။ နရကေ(ထေရ။ ၃ ၃ ၄)-တိ ဘူမိယာ ဖလိဘဝ်ဝ၊ရ။ ထေရ၊ဗ္ဗ၊ ၂။ ၃ ၂ ၉။ (–ဝ၊ဝ။ ၉ ၃ ၊ ၉ ၇ ။ သံ၊ဝ။ ၂ ၃ ဝ။ ဇာ၊ ဝ။ ၂ ၅ ၄ ၊ ၂ ၅ ဂ။ ဝ ိ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ဝ ။ သ ံ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ဝ ။ ၅ ၅ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၃ ။ ၄ ၃ ၆ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၄ ။ ၃ ၉ ၊ ၂ ၀ ၆ ။ မ ဟ ာ - နိ ၊ ဗ ္ ဗ ။ ၃ ၃ ၆ ။) (၃) နရက (ပေတ။ ဝ ဂ ၃) ဣ တိ အာ ဝ ါ ဗ ္ ဗ ။ ပ ေ တ ၊ ဗ ္ ဗ ။ ၂ ၃ ဝ ။ နရကမှိ (ဇာ ၊ ဝ ။ ၉ ၄) တ ိ အ ာ ဝ ါ ဗ ္ ဗ ေ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၃ ။ (– ဇ ာ ၊ ဝ ။ ၂ ၂ ၃ ။ စ ရ ိ ယ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ။ ၂ ၇ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၄ ။ ၂ ၂ ဝ ။ ဒ ီ ၊ ဣ ၊ ၃ ။ ဝ ဝ ၄ ။ အ ံ ၊ ဣ ၊ ဝ ။ ဝ ၄ ၅ ၊ ဝ ၄ ၇ ။)

နရကဂို (ပု) [နရက+အဂို။ (နရကဂို-သံ၊နိရယ-ဂိန်နှ-သီဟိုဠ်)] ငရဲမီး။ မက္ခလိဂေါသာလာ-ဒယော ဝိယ ဟေဋ္ဌာ နရကဂိုနံယေ အာ-ဟာရော ဟောတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၃ ။ (– မ ၊ ဣ ။ ဝ ၂ ဝ ။ အ ံ ၊ ဣ ။ ၃ ၅ ။)

နရကဂိုဒါဟ (ပု) [နရကဂို+ဒါဟ။ (နရကဂိုဒါ-ဟ-သံ)] ငရဲမီးလောင်ခြင်း။ နရကဂိုဒါဟသာ-ဒ ကာရဏတာယ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ဝ ။

နရကဂိုဒါဟပဋ္ဌိဘာဂ (တိ) [နရကဂိုဒါဟ+ ပဋ္ဌိဘာဂ] ငရဲမီး လောင်ခြင်းနှင့်တူသော အဖို့ရှိသော၊ ငရဲမီး လောင်ခြင်းနှင့်တူသော။ ပဏ္ဍန္ဓမတ္ထသော ဝ ဒသ နရကဂိုဒါဟပဋ္ဌိဘာ-ဂေါ ဗလဝသရိရဒါဟော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ပေတ၊ဗ္ဗ။ ၁ ၆ ၄ ။

နရကစာရိကာ (တိ) [နရက+စာရိကာ] ငရဲ၌ လှည့်လည်ခြင်း။ တတ္ထနိရယေ မဟာမောဂ္ဂ-လ္လာနတ္ထေရဿ နရကစာရိကာဒီသု ဗုဒ္ဓဘာရမ္ဘ-ဏသမာယောဂေ သော ပစ္စယော ဟောတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ဝ ။

နရကဒုက္ခ (နာ) [နရက+ဒုက္ခ] ငရဲ၌ဖြစ်သော ဆင်းရဲ၊ ငရဲခံရခြင်း ဆင်းရဲ။ နေရယိကာနံ နရကဒုက္ခေန ပရိယောနဒ္ဓါယ အလံ သမတ္ထာ-တိ (ဝါ) နိရယပါလာ။ မ၊ဣ၊ ၃ ။ ၃ ၆ ဝ ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃ ။ ၁ ၄ ၉ ။

နရကနိမိတ္တ (နာ) [နရက+နိမိတ္တ] ငရဲနိမိတ်၊ ငရဲဘုံ၏ အကြောင်းဖြစ်သော အာရုံ။ နရ-ကနိမိတ္တာဒီနံ ဥပဋ္ဌာနကာလေ ဗလဝဒေါ-မနဿံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ အဘိ၊ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၉ ၅ ။

နရကပ (ပ္ပ)ပါတ (ပု) [နရက+ပပါတ] (၁) ငရဲဟူသော ချောက် ကမ်းပါး။ (၂) နရက် ချောက်၊ အသူတရာနက်သော–ချောက်–ကမ်းပါး–ထုံးအိုင်။ (၁) နရကပပါတ (ဒီ၊ဝ။ ၂ ၂ ၁ ။ ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ ၃ ၃ ဝ) ဣ တိ နရကသင်္ခါတံ မဟာ-ပပါတံ။ ဒီ၊ဗ္ဗ၊ဝ။ ၃ ၉ ဂ ။ သီ၊ဗ္ဗ၊သစ်၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၃ ။ (၂) နရကပပါတေ(မ၊ဝ။ ၄ ဝ ၂) တိ သတပေါ-ရိသေ မဟာသောဇ္ဇေ။ မ၊ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၃ ဝ ၃ ။ (– ဒီ၊ ဗ္ဗ၊ ၂ ။ ၃ ဝ ။ အ ဘ ိ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၂ ။ ၉ ၃ ။ ပ ဋ ္ ဌ ိ သ ံ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ဝ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဝ ိ သ ု ဒ ္ ဓ ိ ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၃ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၄ ။ ၄ ၃ ၃ ။ ဇ ာ ၊ ဗ ္ ဗ ၊ ၅ ။ ၃ ၀ ၊ ၃ ၅ ။ မ ဟ ာ နိ ၊ ဗ ္ ဗ ။ ဗ ၆ ။)

နရကပါလ (ပု) [နရက+ပါလ။ (ဏရကပါလ-ပြာ)] ငရဲစောင့်၊ ငရဲထိန်း။ အပိ စ ယထာ အရိယဝိနယေ နရကပါလာနံ ဘူတမတ္ထတာ အသိဒ္ဓါ။ မ၊ဣ၊ ၃ ။ ၃ ဗ ၂ ။ အံ၊ဣ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၄ ။ အနုဋ္ဌိ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ။

နရကဘယ (နာ) [နရက+ဘယ။ (ဏရကဘယ-ပြာ)] ရေ၌ဖြစ်သော ဘေး၊ ရေဘေး။ နတုမှာက်ယေ၀ နရကဘယ် အတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၁၃။

နရကသညိတ (တိ) [နရက+သညိတ။ (ဏရကသဏ္ဌိအ-ပြာ)] နရက်ချောက်ဟု ကောင်းစွာသိအပ်သော၊ နရက်ချောက်ဟု-ခေါ်ဆို-ပညတ်-သမုတ်-အပ်သော (တဏှာ)။ ဒုပ္ပ-ရဏဌေန နရကသညိတံ မိစ္ဆာဇီ၀ဟေတု-ဘူတံ ဣမံ ပစ္စယဘဏ္ဍံ တရေယျ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၂။၂၁၂။

နရကသတ္တ (ပု) [နရက+သတ္တ။ (နရကသတ္ဝ-သံ)] ရေ၌ဖြစ်သော သတ္တ၀ါ၊ ရေသူ-ရေသား-သတ္တ၀ါ။ နရကသတ္တသာ ဝိယ စ။ အာဘိ၊ဌ၊၂။၉၁။ ဧ၀ं ယာ၀ နရကသတ္တာနံ ရှုပ်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၀၃။ (-မဟာနိ၊ဌ။ဖ၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၃၊၂၂၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၀ဖ။)

နရကာ၀ါဌ=နရကအာ၀ါဌ (ပု) [နရက+အာ-အ၀ါဌ] နရက်ချောက်တွင်း။ နရကာ၀ါဌေ (နရကအာ၀ါဌေ) ပတိတော ဘ၀ိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂ဖ၉။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄ဖ။

နရဂဏသံဃသေ၀ိတ (တိ) [နရဂဏ+သံဃ+သေ၀ိတ] လူအပေါင်းသည် ပေါင်းစုမှီ၀ဲအပ်သော။ နဇ္ဇာ ယထာ နရ ဂဏ သံဃ သေ၀ိ-တာ။ သံ၊၃။၃၄၉။ အံ၊၁။၃ဖ၆။ အံ၊၂။၄ဖ။

နရဂ္ဂ (တိ) [နရ+အဂ္ဂ] လူတို့-ထက်-တွင်-မြတ်သော၊ မြတ်သော လူဖြစ်သော (ဘုရား ရှင်)။ ဝိပဿိဿ နရဂ္ဂဿ၊ သာသနေ နိ၊ရ-တဿဟံ။ အပ၊၁။၉၉။(-၁၄၃၊၂၃၁။ အပ၊ ၂။၂၁၄။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၅။)

နရတိ (ကြိ) [နရ+အ+တိ။ နရ နယနေ။ နရတိ။ နီတိ၊ဓ၁။ ၁၅၁။ နရော နယပါပုဏေ-သု။ ဓ၀ဗ္ဗတ္ထ။၂၁၂။] ဆောင်၏၊ ရောက်၏၊ ရောက်စေ၏။ နရတိ နေတိတိ နရော။ ဝိမာန၊ ဌ။၃ဖ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။၉။ နိဗ္ဗာန-သုခံ နရတိ နေတိ ပါပေတိတိ နရော။ မ၊ဋီ၊ ၃။၄၁။ (-မဟာနိ၊ဌ။ ၂၂။)

နရ (နာ) [နရ+ဒါ+အ] နတ်သစ်ပင်၊ ထင်းရှူးပင်။ (ထယ်,ဖရင်း,မြား။ နာ၀ရဒရသေ့။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) နရဒါ (ဇာ၊ ၂။၃၄ဖ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၃၁၄)တိ ဒေ၀ဒါရု နာမ ကောဝ ရုက္ခ-ဇာတိ၀ယာ၊ ယေ သက္ကပါဒပါတိ သဠလာတိ စ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ဋီ၊ ၂၂။၅၄၇။

နရဒမ္မသာရထိ (ပု) [နရ+ဒမ္မ+သာရထိ] ဆုံးမ-အပ်-သင့်-ထိုက်-သော လူယောကျ်ား (ပ၀နေ သတ္တ၀ါ)တို့ကို ဆုံးမတတ်သူ။ မဟာ-ဘိသက္ကော နရဒမ္မသာရထိ၊ ထေရ။၃၅ဖ။ အာကခ်ံတော ဘေ နရဒမ္မသာရထိ။ (နရ-ဒမ္မသာရထီ၊သီ)။ နေတ္တိ။၁၅၂။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၁၇။ (-မိလိန္ဒ။၁၁ဖ၊၃၄၁။ မ၊ဌ၊၃။၁၀။ သံ၊ဌ၊၃။၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၉၅။ ဥဒါန၊ဌ။၃၄ဖ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဖ၆၁၊၄၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁ဖ၁။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၁၂။ နေတ္တိ၊ဝိ။၃၃၁။)

နရဒေ၀ (ပု) [နရ+ဒေ၀] (၁) နတ်ယောကျ်ား၊ နတ်သား။ (၂) ဘုရား။ (၃) မင်း (သုဒေ၀-မင်း)။ (၄) နရဒေ၀ဘီလူး။ (၅) လူ(နှင့်)နတ်။ (လူတို့၏ - ပ၀နေ - ခေါင်းဆောင်။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။)

(၁) နရဒေ၀ါနံ (ကံ၊ဝ။ဖ)တိ ဒေ၀နရာနံ၊ ဒေ၀ပုရိသာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊၁။၂၉။(-သံ၊၁။၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၁။၂ဖ၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၇၅၊ ၃၀၁။) (၂) သံဃဿ နရဒေ၀ဿ။ ဂစ္ဆာမိ သရဏံ အဟံ။ ဝိမာန။ဂ၉၊၁၁၅။ ပေတ။ ၁၄၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂၂။ ဝိမာန၊ဌ။၂၄၇၊၃၁၀။ ပေတ၊ဌ။၂၃၃။ တိဿ လောကဝ၀ိဒုံ နာထံ၊ နရဒေ၀ं နမဿဟံ၊ အပ၊၁။၁ဖ၆။ (-၃၀၂။)

(၃) သယं ဝိမာနံ နရဒေ၀ ဒိဿ၁။ ဇာ၊ ၂။၁၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၇၅။ နရဒေ၀ဿ သုဒေ-

ဝ်ဿ နာမ ရဲ့ညော ကုလေ သုမေဓာယ ဒေ-
ဝိယာ ကုစ္ဆိသ္မိ ....ပဋိသန္ဓိ ဂဟေတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဌ။၁၀၁။ (–စရိယာ။၃၀၈။ ဇာ၊ ၂။၁၈၅။
စရိယာ၊ ဌ။၄၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁ ၂ ၂။

(၄) နုရဒေဝဿ ယက္ခဿ၊ စတုသစ္စပ-
ကာသနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၇၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂ ၉ ၈။
ကာမိနော နုရဒေဝေန ဖုဋ္ဌော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၂ ၃ ၂။ (၅) ပူဇိတော နုရဒေဝေနာ (ထေရ။
၃ ၆ ၅)တိ နုရေဟိ စ ဒေဝေဟိ စ ပရမာယ
ပူဇာယ ပူဇိတော။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၄ ၉ ၃။

နုရဒေဝယက္ခ (ပု) [နုရဒေဝ+ယက္ခ။ (နုရဒေ-
ယက္ခ-သ)] နုရဒေဝဘီလူး။ သော နုရဒေ-
ယက္ခော မနုဿ ဘက္ခယန္တော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။
၃ ၀ ၉။

နုရဒေဝယက္ခာဗာဓ (ပု) [နုရဒေဝယက္ခ+အာ-
ဗာဓ] နုရဒေဝဘီလူးကြောင့်ဖြစ်သော –
အနာ–ရောဂါ။ နုရဒေဝဘီလူး ဖမ်းစား
သော အနာ။ သော နုရဒေဝယက္ခာဗာဓော
အသင္ဘိဇာတိကော လာမကော။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။
၂ ၃ ၂။

နုရဒေ၀ဝန္ဓိတ (တိ) [နုရဒေ၀+ဝန္ဓိတ] လူ,
နတ်တို့သည် – ရှိခိုးအပ် – ချီးကျူးအပ် –
သော။ တတော အဝေါစုံ နုရဒေ၀ဝန္ဓိတော။
အပ၊ ၂။ ၁ ၂ ၉။

နုရဓိရ (ပု) [နုရ+ဓိရ] ပညာရှိသောယောကျ်ား၊
ယောကျ်ား ပညာရှိ။ နိဋ္ဌိတာ နုရဓိရေဟိ
(နုရဝီရေဟိ၊ သီ၊ သျှ၊ ဣ)၊ သမဓာရာ သုနိ-
သိတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။ နုရဓိရေဘိတိ ပဏ္ဍိတ-
ပုရိသေဟိ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၃ ၀ ၀။

နုရနန္ဒနန္ဒန (တိ) [နုရ+နန္ဒန+နန္ဒန] လူတို့
သည် နှစ်သက်အပ်သည်ထက် နှစ်သက်အပ်
သော၊ လူတို့သည် အလွန်နှစ်သက်အပ်သော။
ယေန ဝေဠုဝနံ ဒိဋ္ဌံ၊ နုရနန္ဒနန္ဒနံ။ အပ၊ ၂။
၂ ၂ ၅။ ထေရီ၊ ဌ။ ၁ ၃ ၅။

နုရနာဂ (ပု) [နုရ+နာဂ] သတ္တဝါတို့ထုက်
မြတ်သော၊ သူ။ နုရနာဂေါ(ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၀ ၄)-
တိ နုရသေဋ္ဌော၊ နာဂသဒ္ဒေါ သေဋ္ဌတ္ထ၀ါစ-
ကော။ ဇာ၊ ဌ။ နိဒါန်း။ (–ဝ ဇ ရ။ ၄ ၂ ၅။
သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၄ ၆။)

နုရနာယက (တိ) [နုရ+နာယက] သတ္တဝါတို့ကို
(နိဗ္ဗာန်သို့) ပို့ဆောင်တတ်သော၊ သူ။ ဥပေစ္ဆ
နုရနာယကံ။ အပ၊ ၂။ ၁ ၄ ၁။ (–ဘ ၆ ၊ ၂ ၆ ၄ ၊
၂ ၉ ၀။)

နုရပတိ (တိ) [နုရ+ပတိ] လူတို့၏ အရှင်ဖြစ်
သော (မင်း)။ ဂန္ဓာ ဒိသ္မာ နုရပတိ ၊ ဣဒံ
ဝစနမဗြဝိ။ အပ၊ ၂။ ၂ ၂ ဂ။

နုရပတိနိ၀ေသန (နု) [နုရပတိ+နိ၀ေသန] မင်း
၏ စံနေရာ (နန်းတော်)။ နုရပတိနိ၀ေသနံ
ပ၀ိသိတ္တာ ပညတ္တေ အာသနေ နိသိဒိ။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃ ၂ ၂။

နုရပုဂ်ဝ (ပု) [နုရ+ပုဂ်ဝ] လူတို့၏–ရှေ့ဆုံး–
ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သော၊ လူတို့–တွင်–ထက်
–မြတ်သောသူ။ နုပုနော အဒ္ဒသံ ဝီရံ၊
သုမေဓံ နုရပုဂ်ဝံ။ အပ၊ ၂။ ၆ ၉။ (–၂ ၁ ၁ ၊
၂ ၅ ၉။ ထေရီ၊ ဌ။ ၇ ၁ ၊ ၁ ၅ ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၅ ၇။)

နုရယုဝတိ (ထီ) [နုရ+ယုဝတိ။ ရှု။ ရှု ၊ ဌ
၁ ၀ ၆။] လူမိန်းမပျို၊ လူမိန်းမကလေး၊ လူ
လုံမကလေး၊ လူသုံမပျိုကခလေး။ နုရယု-
ဝတိဟိ ပရိ၀ုတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၃ ၂ ၆။

နုရဏ္ဍ (ပု) [နုရ+ရဏ္ဍ] လူတို့၏ မင်း၊ လူမှုင်း၊
လူတို့အလယ် – ထွန်းလင်း – တောက်ပ –
သော၊ သူ။ နုရဏ္ဍဿ ဗိမ္ဗိသာရဿ ဝိဟာ၃ရ-
ဒါနာနုမောဒနံ ကတ္တာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂ ၇။

နုရဏ္ဍ၀ရ (တိ) [နုရဏ္ဍ+ဝ၀ရ] မြတ်သောလူ
မင်း။ နုရဏ္ဍ၀ရေ နုဂရံ တု ဂတော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဌ။ ၃ ၃ ၅။

နရလောဟိတပါယိ (တိ) [နရလောဟိတ+ပါ+ဏိ] ရေသူ ရေသားတို့၏ သွေးကို သောက်တတ်သော (သံ–ဆူး–တံကျင်)။ အမ္ဘကူဋ-သမာ ဥစ္စာ၃၊ ကဏ္ဌကနိစိတာ ဒုမာ။ အယော-မယော တိကေ္ခယိ၊ နရလောဟိတပါယိဘိ။ ဇာ၊၂။၂၇၂။ ဇာ၊၆၊၇။၁၄၂၊၁၄၃။

နရဝရ (တိ) [နရ+ဝရ] (၁) ယောကျ်ားမြတ်ဖြစ်တော်မူသော (ဘုရားရှင်)။ (၂) လူတို့ထက် မြတ်သော (မင်း)။ (၁) နရ-ဝရဿာ (နေတ္တိ။ ၁) တိ ပုရိသဝရဿ၊ အဂ္ဂ-ပုဂ္ဂလဿာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊၆။၇။ နရော စ သော ဝရော စာတိ နရဝရော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၉။ (–အပ၊၁။၈၉။ ထေရီ၊၆။၁၈၆။ နေတ္တိ၊ ၆။၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၄။ နေတ္တိ၊ဝိ+၂၊၆၊၃၄၆။) (၂) နရဝရာနံ (ဇာ၊၆။၇။၁၁၀) နှင့် ရာဇာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂၂။၅၄၅။

နရဝရဒမက (တိ) [နရဝရ+ဒမ+ဏ္ဍ] မြတ်သော–အသက်ဘန်းကျဲသော–သတ္တဝါဘို့ကို ဆုံးမတော်မူတတ်သော (ဘုရားရှင်)။ နရဝရဒမကော (နေတ္တိ။ ၁၆၃) နရဝရာနံ ပြဟ္မဒေဝမနုဿာဒေဝရာဇမဟာမစ္စာဒီနံ ဒမ-ကော အနုဒမကော။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၃၄၆။

နရဝရဒမ္မသာရထိ (တိ) [နရဝရ+ဒမ္မ+သာရထိ] ဆုံးမ–အပ်–သင့်–ထိုက်–သောသတ္တဝါဘို့ကို နိဗ္ဗာန်သို့ သွားစေသတ်သော ယောကျ်ား မြတ် ဖြစ်တော်မူသော (ဘုရားရှင်)။ နရဝရဒမ္မသာရထိ (ဝိမာန။ ၂၀) နှင့် နရာရော စ သော အဂ္ဂပုဂ္ဂလတ္တာ ဒမ္မာနံ ဒမေတဗ္ဗာနံ ဝေနေယျာနံ နိဗ္ဗာနာဘိမုခံ သာရဏတော ဒမ္မသာရထိ စာတိ နရဝရဒမ္မသာရထိ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၇၇။

နရဝရပဝရ (တိ) [နရဝရ+ပဝရ] သတ္တဝါဘို့ထက် အသွန်မြတ်တော်မူသော (ဘုရား-ရှင်)။ အဒ္ဓ နရဝရပဝရေ ဇိနဝရသဘော နဂရဝရမနုပ္ပဝိဋ္ဌေ ဝိထိယာ ဒနပါလကော ဟတ္ထိ အာပတိဿတိ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀၅။

နရဝရဗုဒ္ဓဒေသိတ (တိ) [နရာရ+ဗုဒ္ဓ+ဒေသိ-တ] သတ္တဝါ–တို့တွင်–တို့သက်–မြတ်တော်-မူသော ဘုရားရှင်သည် ဟောတော်မူအပ်-သော။ ဓမ္မေ ဌိတာ နရဝရဗုဒ္ဓဒေသိတေ။ ဝိမာန။ ၁၉။

နရဝရာဓိပ (တိ) [နရဝရ+အဓိပ] မင်းတို့၏ အကြီးအကဲဖြစ်သော၊ သူ။ နရဝရာဓိပ (ဇာ၊ ၂။ ၂၅၈) နှင့် နရဝရာနံ အဓိပတိ ရာဇာဓိ-ရာဇာနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။

နရဝသဘ (တိ) [နရ+ဝသဘ] သတ္တဝါ–တို့တွင် – တို့သက် – မြတ်တော် မူသော (ဘုရားရှင်)။ နရာသဘ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၆၄)-ကြည့်။

နရဝါဟန (ပု) [နရ+ဝါဟန] (၁) နရာဟန ပြာသာဒ်။ (၂) ဝေဿဝဏ်နတ်မင်း၊ ကုဝေရ နတ်မင်း။ (နရဝါဟဒနာ=လူယာဉ် စီးထ-သော။ ကုဝေရော = ကုဝေရနတ်မင်းသည် ကား။ ယက္ခာဓိပေါ=ဘီလူးတို့ကို အစိုးရ၏။ ကျော်ခေအာင်၊ ဝဏ်၊ သျှ။ ၃၂၂။) (၁) နရ-ဝါဟနော ယသော ဝသဝတ္တီ၊ တယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၄၅။ (၂) ကုဝေ-ရော နရဝါဟနော။ ဝဏ်။ ၃၂။

နရဝါဟနယာန (နှ) [နရဝါဟန+ယာန] လူ-ဆောင်–ဆွဲ–သော ယာဉ်၊ လူယာဉ်။ ကော် နရဝါဟနယာနံ အာဘိရုဟိတ္ဝာ ဒေ့ ဝေဿဝဏာ ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၁။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၂၂။ (–အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇၀။)

နရဝိရိယ (တိ) [နရ+ဝိရိယ] လွှံ့လရှိသော မယောသဓ ပညာရှိယောကျ်ား။ နရဝိရि-ယေနာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၀၅) တိ ဝိရိယဝန္ဓေန မယောသဓပဏ္ဍိတေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၆၀။ နရ (၁) (က) လည်း-ကြည့်။

နရဝီရ (ပု) [နရ+ဝီရ] လုံ့လရှိသောလူ၊ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) မင်း။ (ဂ) နတ်သား။ (ဃ) (စက်မှုသက်မှုစသော) အဘတ်သည်ဆရာ။ (က) နရဝ်ခံ ဝိနာယက (အပ၊၁။ ဂ၉)ဟု နရာနံ အန္တရေ အသီသိယပရက္ကမောတိ နရဝီရော။ အပ၊၆။၄။ (–အပ၊ ၂။၁၂၊၁၄၄၊ ၂ဂ၉။ ဃရ ၆၊၁။၅၂။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။၁ဂ၊ ၂၂၃။ ထေရီ၊ ၆။ဖ၁။ ဇာ၊ ၆၊၁။ ၁၁ဂ။ ဝဇီရ။ ၄၂၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၄ဖ။) (ခ) နရဝီရသေဋ္ဌ-ကြည့်။ (ဂ) နရဝီရာ (ဝိမာန။ ၉၀)တိ ဒေဝပုတ္တာ အာသပန်။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၅၃။ (ဃ) နရဝ်ရနိဋ္ဌတ (က) (ခ)-ကြည့်။

နရဝီရကတ (တိ) [နရဝ်ရ+ကတ] ပန်းပုအတတ်သည်ဆရာ– ထု– လုပ်– ထားသော (ပန်းကသပ်-စသည်)။ နရဝီရကတံ ဝ၎ါ၊ သမုဂ္ဂမိဝ စိတ္တိတံ။ ထေရ။ ၃၂၂။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၂၂၃။ တယိဒံ နရဝီရေန နရေသု ဆေဒကန (နရ-ဝီရေသု ဆေဒကန၊ သီ) သိပ္ပါစရိယေန ကတံ ဝ၎ါ မဋ္ဌံ လာခါပရိကမ္မာဒိနာ စိတ္တိတံ။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၂၂၃။

နရဝီရနိဋ္ဌတ (တိ) [နရဝီရ+နိဋ္ဌတ] (က) လူတို့တွင် လုံ့လရှိသူ–အာဘတ်ပညာရှင်ဆရာ–သည် ပြီးဆုံးစေအပ်သော။ (ခ) နတ်သားသည် ပြီးဆုံးစေအပ်သော။ (ဂ) လုံ့လရှင်ပညာရှိယောကျ်ားသည် ပြီးဆုံးအောင်ပြုလုပ်အပ်သော။ (က) (ခ) နရဝ်ရနိဋ္ဌတာ-(ဝိမာန။ ၉၀)တိ သိပ္ပါစရိယေဟိ နိဋ္ဌာပိတ-သဒ္ဒိသာ။ သိပ္ပါစရိယာ ဟိ အတ္တနော သရီရခဒ် အဝိန္ဆေတ္ဝာ ဝိရိယဗလေန သ်ပ္ပဿ သုဋ္ဌု ဝိစာရဏတော နရေသု ဝိရိယဝန္ဆောတိ ဣဒ "နရဝီရ"တိ ဝုတ္တာ။ နရဝီရာတိ ဝ၎ါ ဒေဝပုတ္တာ အာသပန်။ နိဋ္ဌတာတိ ပရိ-ယောသိတာ ပရိပုဏ္ဏသောဘာဝတိသယာ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၂၃။ (ဂ) နရဝီရနိဋ္ဌတ (ဇာ၊ ၁။ ၁ဖ၆)ဟု ဝိရနရေဟိ နိဋ္ဌတံ။ ပဏ္ဍိတပုရိသေဟိ ကတန္တိ အတ္ထော။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၃၉။

နရဝီရနိမ္မိတ (တိ) [နရဝီရ+နိမ္မိတ] လူဘို့တွင် လုံ့လရှိသူ တို့သည် ဖန်ဆင်းအပ်သည်နှင့် တူသော၊ လူမျိုးအနက် လုံ့လရှိသူ ဖန်ဆင်းအပ်သည်နှင့်တူသော။ "နရဝီရနိမ္မိတာ"တိ ဝ၎ါ ပါဌော၊ နရေသု ဓီတိသမ္ပန္နေဟိ နိမ္မိတ-သဒိသာတိ အတ္ထော။ ဝိမာန၊ ၆။ ၂၂၃။

နရဝီရသာဝက (ပု) [နရဝီရ+သာဝက] သတ္တဝါ အပေါင်းတို့တွင် လုံ့လရှိတော်မူသော မြတ်စွာဘုရားရှင်၏–တပည့်–သာဝက။ နရဝီရသာဝ-ကာ (ဝိမာန။ ၅ဝ၊ ဖ၂)တိ နရေသု ဝီရိယ-သမ္ပန္နေသု နရသာ သာဝကာ။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁ဂ၁။ (–၁၃၉၊ ၁၃ဖ။)

နရဝီရသေဋ္ဌ (တိ) [နရဝီရ+သေဋ္ဌ] လူအပေါင်းတို့တွင် လုံ့လအားဖြင့် မြတ်သော၊ သူ။ နရဝီရသေဋ္ဌာ (ဇာ၊ ၂။ ၁ဂ၇)တိ နရေသု ဝီရိယေန သေဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၅ဂ၉။ (–ဇာ၊ ၁။ ၂၇ဂ၊ ၃ဝ၁၊ ၃၅၁။ ဇာ၊ ၂။ ၄ဂ၃၊ ၂ဂ၊ ၃ဝ၁။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။ ၃၇။ ဇာ၊ ၆၊ ၅။ ၂၇၃၊ ၃၅၇၊ ၄ဂ၃။ ဇာ၊ ၆၊ ၇။ ၁ဂ၃၊ ၂၃ဖ။)

နရဝီရိယသေဋ္ဌ (တိ) [နရ+ဝီရိယ+သေဋ္ဌ] လူအပေါင်းတို့–တွင်–ထက်–လုံ့လအားဖြင့် မြတ်သော၊ သူ၊ မြတ်သောလုံ့လရှိသူ။ နရ-ဝီရိယသေဋ္ဌာ (ဇာ၊ ၁။ ၅ဂ)တိ နရေသု ဝီရိယေန သေဋ္ဌ ဥတ္တမဝ်ရိယ ဏ ဇ ဝ ရ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၁ဖ၂။ နရဝ်ရိယသေဋ္ဌ(ဇာ၊ ၆၊ ၇။ ၁ဂ၃)ဟု နရာနံ နရေသု ဝ၎ါ ဝီရိယေန သေဋ္ဌ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၅ဂ၆။ (–ဓမ္မ၊ ၆၊ ၂။ ၃ဖ၄။)

နရသရဏ (တိ) [နရ+သရဏ] လူတို့၏–ကိုးကွယ်–အားထား–ရာဖြစ်သော (ကကုသန် ဘုရား)။ ဣမမ္ပိ ဘဒ္ဒကေ ကပ္ပေ၊ ကကုသန္ဓော ဇိနုတ္တမော။ ဥပ္ပဇ္ဇိ နရသရဏော (နရသဒ္ဒ-လော၊ သီ၊ သျာ၊ ဣ)၊ တဒါပိ စ တထေဝဟိ။ အပ၊ ၂။ ၂ဂဂ။ ထေရီ၊ ၆။ ဖ၀။

နရသာရထိ (ပု) [နရ+သာရထိ] သတ္တဝါဘို့ကို (ယဉ်ကျေးအောင်) ဆုံးမတော်မူတတ်သော

(ဘုရားရှင်)။ စောဒေသီနရသာရထိ(ထေရ။ ၂၇၂) တိ တဒါ မေ ဘ ဘဝရိ၊ပါကံ ဥ.တ္ဌာ "နေဝ ခေါ တ္ဌ အရဟာ" တိ အာဒိနာ ပုရိသဒမ္မသာရထိ သတ္ထာ မံ စောဒေသိ နိဂ္ဂဏ္ဍိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဂ၃။ (–အ၊ဝ။ ၇ဒ၊ ၂၃ဝ။ အ၊ ၂။ ၁၃ဒ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၅။ ထေရီ၊ဌ။ ဂ၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၅၁။)

နရသီဟ (ပု) [နရ+သီဟ။ (နရသိ ဟ-သံ)] (၁) ဘုရား၊ (ဂ) လူနတ်ဘ္ရဟ်မာ မြတ်သော။ (ခ) တပါးသူတို့၏ အသူမှားကို နှိပ်နင်းခြင်းဌ ရဲစွမ်းသတ္တိရှိသော။(ဂ) ခြေသုံ့မင်းကဲ့သို့ ရဲရင့်မှုဘူသော။ (ဃ) လူနတ်တို့–ဌ–တွင်–မြတ်သော။ (၂) နရသီဟမင်း၊ (၃) နရသီဟပုဏ္ဏားကျမ်း။ (၄) ဗိဿဏိုး။ (နရသီဟအမည်ရှိသော အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏မင်းကဏ္ဍဝေဌဒေသကိုအုပ်ချုပ်သူဖြစ်၏၊ သီဟိုဠ်ဘုရင်မာဏဝမ္ဘ၏ မိတ်ဆွေဖြစ်သည်။ D.P. ကြည့်။)

(၁) ဂဏော စ နရသီဟာဿ၊ တာနိ တီဏိ ဝိဿဿရေ။ နေတ္ထိ။ဝ၆၃။ နရသီဟာဿ သတ္ထုနော ဂဏော စ။ နေတ္ထိ၊ဝ။ ၂ဝ၅။ ရံသိ-ဘောလဝိတ ဘတာ (ဝိကသိတော၊ ဂ) နရသီ-ဟော။ အ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ ဘာ၊ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၄။ ဝဇိရ။ ၄ ၂၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၄ ၆။ နရသီဟော နရဝ၁ရာ ဓမ္မရာဇာ မဟာမုနိ။ ဓာန်။ ၃။

(ဂ)(ခ) (ဂ) နရာနံ သီဟော သေဋ္ဌော, ပရပ္ပဝါဒမဒ္ဒနသဟနတေ: ဝါ နရော စ သော သီဟော စာတိ နရသီဟော။ သဟတိတိ သီဟော၊ နိဂ္ဂဟိနယေန ပဗ္ဗဘဏ္ဍာကာရဿီ-ကာရော၊ သီဟသဒ္ဒိသတ္ထာ ဝါ နရာ စ သော သီဟော စာတိ နရသီဟော။ ဓာန်၊ ဋီ။ (ဃ) နရသီဟဂါထာ (ခ)-ကြည့်။

(၂)(၃) နရသီဟဆုဇပ္ပတ္ထိကထာ-ကြည့်။ (၄) နရသီဟော, ပုရာဏပုရိသော, ...သုဟာ-မုနော ဣဒ္ဓိဗာဒီနိ ဝိဿဏုနာမာနိ။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၁ဒ–၇။

နရသီဟဂါထာ (ထီ) [နရသီဟ+ဂါထာ] နရ-သီဟဂါထာ၊ (ဂ) လူတို့ထက်မြတ်သော ဘုရားရှင်ကို ပြုတတ်သောဂါထာ။ (ခ) လူတို့–ဌ – တွင် – မြတ်သော ဘုရားရှင်ကို ပြုတတ်သောဂါထာ။ (ဘုရားရှင် ဘုရားဖြစ်ရ ၁-ဝါရပြီး ကပိလဝတ်နန်းမြို့တော်သို့အကြွ ပြ လမ်း မ အ လယ် သံ ဃာ တော် ပေါင်း ၂-သောင်း နောက်တော်ပါဖြင့် ကြ.လှမ်း စံပယ်ဘော်မူသော ဘုရားရှင်၏ ထင်ရှားယ်လှပ ကြည့်ရှု ဖူးမြော်မဝပုံကို သားတော် ရာဟုလာအား ဖွဲ့ဆိုပြောပြသော ဂါထာများ ဖြစ်သည်။ ယင်းဂါထာများမှာ ဂါထာပါဒ အဆုံးဌ နရသီဟ-ဟူသော စကားပုဒ် ပါရှိ သဖြင့် နရသီဟဂါထာဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။ ဂါထာအရေအတွက် အဆိုမညီကြ၊ တချို့ကျမ်း ဂ-ဂါထာ, တချို့ကျမ်း ၉-ဂါထာ, တချို့ကျမ်း ၁ဝ-ဂါထာ လာရှိသည်။ ဘ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၄-၅-ဌ် ၁ဝ ဂါထာ လာရှိ၏။ အ၊ ပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ ဝ ဇိရ။ ၄ ၂ ၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ ၄ ၆-ကြည့်။ D.P.လည်း ကြည့်။)

ဒသဟိ နရသီဟဂါထာဟိ အဘိတ္ထဝိတ္ထာ။ အ၊ ပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ ဘ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ (ဂ)(ခ) နရသီဟဂါထာဟိ နာမာ (ဝိ၊ ဌ၊ ၃။ ၂ ဂ ၉) တိ နရသီဟဂါထာနာမကာဟိ။ တာ ဟိ ယသ္မာ နရောယေဝ သဗ္ဗသတ္ထာနံ သီဟော သေဋ္ဌော၊ နရာနံ နရေသု ဝါ သီဟော သေဋ္ဌောတိ နရသီဟော၊ တဿ ပကာသကာ ဂါထာ ဟောန္တိ၊ တသ္မာ နရသီဟဂါထာတိ ဝုစ္စန္တိ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၂ ၅ ဝ။

နရသီဟပုရာဏ (ပု) [နရသီဟ+ပုရာဏ] နရ-သီဟပုရာဏ်ကျမ်း။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နရသီဟရာဇပ္ပတ္ထိကထာ (ထီ) [နရသီဟရာဇ+ ဥပ္ပတ္ထိ + ကထာ] နရသီဟမင်း၏ ဖြစ်ပုံ

အကြောင်းအရာနှင့် စပ်သောစကား။ ဘာ-
ရတနာမကာနှင့် ဒွေဘာတိကရာဇူနှင့် ယုဒ္ဓ-
ကထာ, ရာမရညော သီဘာဟရဏကထာ,
နရသီဟရာဇုပ္ပတ္တိကထာတို ဝေမာဒီပုရာဏ-
ကထာသခ်ၦါတော ဘာရတပုရာဏရာမပုရာ-
ဏနရသီဟပုရာဏာဒိ ဂန္ထာ ဣတိဟာသော
နာမ။ သီးဌိုးသစ်၊ ၂။ ၂၂၃–၄။

နရာဒီစ္ဆ (ပု) [နရ+အာဒိစ္ဆ] လူတို့၏ နေမင်း
သဖွယ် ဖြစ်တော်မူသော ဘုရားရှင်။ ပရိ-
သာသု နရာဒိစ္ဆော၊ ဓမ္မံ ဒေသယတေ ဇိနော။
အပ၊ ၂။၁၆၆။ ထေရာ၊ ၂။၄၀။ (–အပ၊ ၂။
၂၁၀၊ ၂၅၉။ ထေရီ၊ ၂။၇၁၊ ၁၅၁။)

နရာဓမ (ပု) [နရ+အဓမ] ယုတ်ညံ့–အောက်
ကျ–သောလူ၊ လူယုတ်မာ။ နရာဓမာ ယေ
ကရောန္တိ ကိဗ္ဗိသံ။ သုတ္တနိ၊၃၁၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ
၁။၃၀၅။ (–ဇာ၊ ၂။၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၉၀။)

နရာဓိပ (ပု) [နရ+အဓိပ] လူတို့ကို
အစိုးရသောမင်း၊ လူတို့၏ အကြီးအကဲ ဖြစ်
သော မင်း။ ဟံသရာဇ် နရာဓိပေါ။ ဇာ၊ ၂။
၈၆၊ ၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၆၆။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ
၁။ ၁၃ ၊ ၁ ၊ ၂ ၊ ၂ ၊ ၂

ဘုရား။ (က) လူတို့ထက်မြတ်သော။ (ခ) လူတို့–ဌ–တွင်–မြတ်သော။ (ဂ) နရဏ္ဍမ-(ဝိမာန်။၉၄)နှင့် နရာနံ ဥတ္တမံ။ ဝိမာန်ဌ။ ၂ဖ၃။ (ဂ) (ခ) နရဏ္ဍမော (ဗုဒ္ဓဝံ။၂၃၉)-တိ နရာနံ, နရေသု ဝါ ဥတ္တမော ပဝရော သေဋ္ဌောတိ နရဏ္ဍမော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၄၀။ (–မ၊ ၂။၃၄၄။ သံ၊ဝ။ ၂ ၂။ ဣတိဝုတ်။ ၂၅၇။သုတ္တနိ။ ၄၃၃။ အပ၊ဝ။ဝ၆၊၃၉။ အပ၊ ၂။ ၂၁၁၊ ၂၉၀။ ဇာ၊ဝ။ ၂၅ဂ။ စူဠနိ။၅။ နေတ္တိ။ဝ ၂၁။ သံ၊ဌ၊ ဝ။ဖ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဒ၅။ ထေရာ၊ဌ၊ဝ။၄၅။ ထေရာ၊ဌ၊ ၂။ဝ၉၀။ အပ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဂ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဝဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဝ၆။ စရိယာ၊ဌ။၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၀၅။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဝ၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၉၆။)

နလ (ပု) [နလ+အ] (က) ဖွဲ့ခြင်းအနက်ဟော နလ-ဓာတ်။ (ခ) အလိုကျ။ (မြက်အထူး)။ (ဂ) စန္ဒြအနွယ်ဌ ထင်ရှားသော နာလမင်း။ (ဃ) နလော ဗဟွေ။ ဓာတုတ္ထ။ ၂ ၂။ (ခ) (ဂ) တိဏသောဒေ, စန္ဒြဝံသေ နရပတိသော-ဒေ။ ထောမ။

နလက (ပု) [နလ+ဏ္ဍ] စာဌက်ချိုးဘွင် ပါ၀င်သောဌက်၊ စာဌက်၊ စာ။ အထေတ္ထ နလကာ ဗဟူ။ ဇာ၊ ၂။၃ဌ၃။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၃ဝ။ နလကာ (နရကာ၊ဇော၊ ဌိ)တိ စာထကဇော-တိကာယော၀၊ ယေ ဝေဠုဂုမ္ဗာဒီသု ပဝိသိ-တ္ဝာ ကုလာ၀ကံ ကရောန္တိ။ ဇာ၊ဌိ၊ ၂ ၂။ ၅ဌ၃။ စာထက-လည်း ကြည့်။

နလစရိယ (နာ) [နလ+စရိယ] နလစရိယကျမ်း။ နယစရိယ-ကြည့်။

နလာ (ဌ္ဌာ) ဌ (နာ)[နလ+အာဌ။ နလ ဂန္ဓေ။ နိတိ၊ဇော။ဝ၆ဂ။ ကဝါ၊ဌ (ဏ္ဍာဒီမောဂ်။၅ဌ)-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ (လလာဌ- သံ၊ ဌ္ဌ၃ာလ-ပြာ)] နဖူး။ တိ၀ိသာခံ နလာဌိကံ နလာ ဌေ ဝုဋ္ဌာပေတ္ဝာ။ မ၊ဝ။၁၅။ သံ၊ဝ။ဝ၁ဌ။ နဋ္ဌာ-ဌေ သုဝဏ္ဏပဋ္ဋမန္ဒနံ။ဝိမတိ၊ ၂။ဝ၃။ နလာဌ် (ပ၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဂ၀၊ဂ၆။ မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ဂ၀။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဝ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၀ ၂၊ဂ၃။ နလာဌ် (ဒု၊ဇ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဂ ၂။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဖ ၂။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဇ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၃ဝ။ နလာဌေန (တ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂ဝ၄။ ဇာ၊ ဌ၊ဂ။ဂ၃ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ ၂ဂ။ နလာဌ(မ၊ဇ) —ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဝ။ နလာဌတော(မ၊ဇ)—မ၊ ဌ၊ဝ။ဝ၂ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဂ၃ဝ။ နလာဌသ (ဆ၊ဇ) — ထေရာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဇ၃။ နလာဌေ (သ၊ဇ)— အပ၊ ၂။ ၂၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ဂ၀ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၅။ ဝိ·ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၀။ ဝိ၊ဌ၊ဂ။ ၅ဝ။ ဝိ၊သင်္ဃ။ဝ၃ဖ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဂ၅။ မ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၃ဂ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဂ။ သံ ဌ၊ဝ။ ၂ ၅ဂ။ အံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ ၂ဂ။ ထေရိ၊ဌ။ဂ၃။

နလာဌ္ဌာဒန (နာ) [နလာဌ+အဌ္ဌာဒန)နဖူးကို –ဖုံး–လွှမ်း–အုပ်–ခြင်း။ နလာဌ္ဌာဒနေန ပုထုလဘာ၀ေါ ပကာသိတော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၄ ၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၃ဝ။ သံ၊ဌိ၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၂ ၃။

နလာဌ္ဌိ (နာ) [နလာဌ+အဌ္ဌိ] နဖူးရိုး။ ကော် နလာဌ္ဌိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂ ၄ ၆။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ဝ၀။

နလာဌ္ဌိစမ္မ (နာ)[နလာဌ္ဌိ+စမ္မ] နဖူးရိုးအရေ။ တတော နလာဌ္ဌိစမ္မံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂ ၄ ၄။

နလာဌ္ဌဋ္ဌ (ပု၊နာ)[နလာဌ+အဋ္ဌ] နဖူး၏အဆုံး၊ နဖူးစွန်း။ ပဋ္ဌိမသိ နလာဌ္ဌဋ္ဌံ၊ ကေ၀လံ ဆာဒယီ ဇိနော။ အပ၊ဝ။ဝ၃၅။ ထေရာ၊ဌ၊ ၂။ ဝ၃ဂ။ (–ဇော ၂။ ၂ ၄ ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၇ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂ ၄ ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၁၅ ၂။ ထေရိ၊ဌ။ ၂ ၁ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ ၂ ၄။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ဝ ၂ ၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ဖ ၉။ ဝိမ၁ိ၊ ၂။ ၂ ၃ ၅။)

နလာဌပရိယန္တ (ပု) [နလာဌ+ပရိယန္တ] နဖူး၏ အဆုံး၊ နဖူးစွန်း။ ရသောဒကေန မက္ခိတ္ဝာ

နလာဌပရိယန္တေ အာဝတ္တနပရိဝတ္တေ ကတ္ဝာ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၉။

နလာဌပသာခေန (နာ) [နလာဌ+ပသာခေန] နဖူးတန်ဆာ။ ဥဏ္ဏတန္တိ ကေ၊ နလာဌပသာ-ခေန်။ ဇာ၊ဌ၊၇။၃၀၂။

နလာဌမဏ္ဍကတ (ဘီ) [နလာဌမဏ္ဍ+ကတ။ထီ-ဌ် —ကတာ] အောက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နလာဌ-မဏ္ဍဇောတာ (မ၊ဌ၊၃။၂၆၄)တိ နလာဌမဏ္ဍ-ကတာ။ မ၊ဌီ၊၃။၁၇၆။ နလာဌဝေမဏ္ဍ-လည်း ကြည့်။

နလာဌမဏ္ဍဇောတ (တိ) [နလာဌမဏ္ဍ+ဇောတ] နဖူး၏အလယ်ဌ် – ဖြစ် – ပေါက် – သော။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နလာဌမဏ္ဍလ (နာ) [နလာဌ+မဏ္ဍလ] နဖူး–ဝန်း–ပြင်။ ကေဝလံပိ နလာဌမဏ္ဍလံ ဇိဝ္ဟိယ ဆာဒေသိ။ ဒီ၊ဝ။၉၉။ မ၊ ၂။၃၃၆။ သုတ္တနိ။ ၃၆၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၁၈။)

နလာဌဝေမဏ္ဍ (နာ၊ပု) [နလာဌ+ဝေမဏ္ဍ] နဖူး၏အလယ်။ နလာဌဝေမဏ္ဍေ ဇောတာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၄၂)တိ နလာဌမဏ္ဍကတာ ဇောတာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၁။

နလာဋိက (တိ) [နလာဌ+ဋိက (လလာဋိက-သံ)။ လလာဌေ အာဘရဏတေ ဌန်။ ထောမ။] နဖူး၌–ယှဉ်–ထား–အပ်သော(လက်)။ (၁) (၂) နဖူး၌– ဖြစ်– ထ–သော (အရေး, အကြောင်း, အတွန်)။ (နဖူးတန်ဆာ, နဖူး အမှတ်။ထောမ။)(၁)နလာဋိကမ္မ.ဒေန္တိ (ဝိ၊ ၁။ ၂၇၅)တို့ "သာဓု သာဓု ဘဂိနီ"တိ အတ္ထ-နော နလာဌေ အင်္ဂလိ ဌပေတ္ဝာ တဿာ နလာဌေ ဌပေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ (–ဝိ၊ဌ။ ၂၃၊ ၂၅၊ ၂၈။) (၂) နလာဋိက (မ၊ဝ။ ၁၅)တို့ ဝလိဘင်္ဂ နလာဌေ တိယောဇနဝိတ္ထာ ဒသယန္တော ဝလိဘင်္ဂ ဝဋ္ဌာပေ-တ္ဝာတိ အတ္ထော။ မ၊ဌ၊ဝ။၃၇၈။ နလာဋိက-(သံ၊ဝ။ ၁၁၉)တို့ ဘကုဋိ၊ နလာဌေ ဝုဋ္ဌတံ ဝလိတ္တယန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆၇။ နလာ-ဌေ ဇာတတ္တာ နလာဋိကံ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၅၉။ သံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၂၁၅။

နဝ (တိ)[သဗ္ဗနာမ် မဟုတ်သော ဗဟုဝုစ်သရ်ျ သဒ္ဒါ။ နီတိ၊ပဒ။ ၃၉၄၊ ၄၀၁။ နီတိ၊သုတ္တ။ ၂၄၇။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃၀၅။ ဝေန်။ဝေန်၊ဌီ။ ၄၇၃။ အလိင်, ဗဟုဝုစ်။ နိရုတ္တိ။ ၁၄၃။ (နဝန်-သံ၊ ဏ၀-ပြာ)] ကိုး၊ ၉- ခု၊ ၉-ပါး၊ ၉-ယောက်၊ ၉-ကောင်၊ ၉-မျိုး။ တေရသ သံဃာဒိဏေသာ ဓမ္မာ နဝ ပဌမာပတ္တိကာ။ ဝိ၊ဝ။ ၂၀၃။ နဝ အာဃာတဝတ္ထူနိ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၆၈။ နဝယိမာ ဘိက္ခဝေ သညာ။ အံ၊ဌ။ ၁၉၁။ နဝ(ပု၊ပ)— အံ၊ဌ။ ၂၀၁။ ပဌိသံ။ ၆၊ ၂၃၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂၆၁။ နဝ(န၊ပ)—အံ၊ဌ။ ၅၅၀။ နေတ္တိ။ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ။ ၂၃၄။ မ၊ဌ၊ ။ ၃။ နဝ (ထီ၊ပ)— ဒီ၊ဌ။ ၂၂၄။ အံ၊ဌ။ ၂၁ဌ။ ပေဋကော။ ၂၅၉။ နဝ (ပု၊ဒု)— အံ၊ဌ။ ၂၀၁။ နဝ (န၊ဒု)— အံ၊ဌ။ ၁၇၀။ နဝ (ထီ၊ဒု)—အံ၊ဌ။ ၁၉၁၊ ၂၀၉။ နဝဟိ(ပု၊တ)— ဝိ၊ ၅။ ၂၄၄။ အပ၊ဌ၊ ။ ၁၁ဝ။ နဝဟိ (န၊တ)— အံ၊ဌ။ ၁၉၂။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၆။ နဝဟိ (ထီ၊တ)— ပဌိသံ။ ၃။ နဝဟိ (ပု၊မ)— သုတ္တနိ။ ၃ဝ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ။ ၂၃၃။ နဝန္ဒံ (ထီ၊စ)—မိလိန္ဒ။ ၁၇၆။ နဝသု (ပု၊သ)—သံ၊ဌ၊ ။ ၁၆။ ဝိမာန၊ ဌ။ ၄။ အပ၊ဌ၊ ။ ၁၁၅။ သာဝတ္ထု၊ ။ ။ နဝသု (န၊သ)—ဝိ၊ဌ၊ ။ ၂၁၀၊ ၂၂၀။

နဝ (တိ)[နု+အ။ နု သုတိယံ အ၊ နဝေါ။ ဝေန်။ ဝေန်၊ ဌီ။ ၇၃ဝ။ ဝေတ္ထတ္ထ။ ၂၁၂။ (နဝ-သံ၊ ဏ၀ ပြာ၊ နဝ အလုက်-သီ ဘိုင်ဌ)] (၁) ငယ်သော၊ သိတင်းငယ်သော။ (က) ယုတ် လျော့သော ၅-ဝါရှိသော၊ ၅-ဝါ မပြည့်သေးသော။ (ခ) ၁ဝ-ဝါ မပြည့်သေးသော၊ ၁ဝ-ဝါ မရသေးသော။ (ဂ) နုပျိုသော၊ မကြာမြင့်သေးသော ဝါရှိသော၊ သူ။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော၊ (က) အသစ်ပြုအပ်သော။

(၁) အသစ်တောင်းအပ်သော။ (၂)အသစ်ရက်အပ်သော။ (သ) ကပ္ပဗိန္ဓု မသိုးရသေးသော။ (၄) မသုံးဆောင်–မဝတ်ရံ–ရသေးသော။ (၅) မသုံးဆောင်–မစီးနှင်း– ရသေးသော။ (ဆ) ယခုအခါ၌ ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ (၇) ယခုအားထုတ်အပ်သော။ (၈) ထိုခဏ၌ ထင်ရှားသော။ (ဉ) မကြာမြင့်သေးသော။ (ဋ) အဦး–အစ–ပဌမ–မဆွ– လက်မွန်–ဖြစ်သော။(ဌ) တက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဍ) ထွက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဎ) ပေါက်သစ်စဖြစ်သော။ (ဏ) ယော်သော၊ သီတင်းယော် ဖြစ်သော။ သဗ္ဗေ ဝ သန္တာတိ ယာဝတိကာ တဿာ ပရိသာယ ထေရာ စ နဝါ စ မဇ္ဈိမာ စ၊ ဧတေ ဝုစ္စန္တိ "သဗ္ဗေ ဝ သန္တာ"တိ။ ဝိ၊ဂု။၁၄၁။ ကခ်ိ။၉၉။ နဝေါ (ပုဗ္ဗ)— ဝိ၊ဘ။၂၇။ မ၊ဒု။၁၇၇။ သံ၊ဘ။၄၅၈။ အံ၊ဘ။၇၇။ နဝါ(ထိ၊ပ၊ဧ)— ဝိ၊ပ။၂၇ဖ။ နဝါ (ပုဗ္ဗ) — ဝိ၊ပ။ ၁၈၈။ ဝိ၊ဒု။၁၅၉။ မ၊ဘ။၁၈။ နဝံ(ပုဗ္ဗ)— အံ၊ဘ။၇၇။ နဝေ (ပုဗ္ဗ)—ဝိ၊ဂ။ဒု၈၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဘ။၁၈။ နဝေဟိ (ပုဗ္ဗ)—သံ၊ဘ။ ၄၁၈။နဝဿ(ပုဗ္ဗ)—ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၂၉။နဝါနံ (ပုဗ္ဗ)— သံ၊ဘ။၄၁၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ပ။၁၅၅။ နဝေသု(ပုဗ္ဗ)—အံ၊ပ။၄၁ဖ။(က)ယုတ်လျော့သော ၅-ဝါရှိသော၊ ၅-ဝါမပြည့်သေးသော။ ဥိနပဉ္စဝဿတာယ နဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ ၂၀၄။ နဝေါတိ အပရိပုဏ္ဏပဉ္စဝဿော ဟိ ဘိက္ခု နဝေါ နာမ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁ဝ၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဖ၆။ ကခ်ိ။ဋ္ဌိ၊ သစ်။၁၅၉။ မဟာမဋ္ဌ။ဘ။ဘ၂။) (ခ) ၁ဝ-ဝါ မပြည့်သေးသော၊ ၁ဝ-ဝါမရသေးသော။ အပရော နယော အပရိပုဏ္ဏဒသဝဿော နဝေါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၄၂။ (ဂ) နုပျိုသော၊မကြာမြင့်သေးသော ဝါရှိသော၊ သူ။ နဝေါတိ တရုဏော၊ နာ စိရဝဿော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၁၅။ နဝယောဗ္ဗန-လည်း ကြည့်။ (ဃ) အသစ်ဖြစ်သော။အည် နဝံ သန္ဓတံ ကာရာပေယ္ယ။ ဝိ၊ ဘ။ဥ၃ဂ–၅။ နဝေါ (ပုဗ္ဗ)— ဝိ၊ဘ။ဥ၅၂။ သံ၊ဘ။၁ဝ။ အံ၊ဘ။၂၄ဖ။ နဝါ (နုပ၊ဗ)— မဟာနိ။ ၂၅၂၊ဥ၃ဂ။ နဝံ (နုဒုဗ)—ဝိ၊၂။ ၁ဝ၁။ အဘိ၊က။ဂ၃ဖ။ အဘိ၊ပု။ဘ၃ဂ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ဘ။ဂ၉။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊သစ်။ဂ၀ဖ။ နဝံ(ထိ၊ဒုဗ) —ဒီ၊ဘ။ဘ၀၂။ ဝိ၊၂။၂၅ဂ။ ဝိ၅။ဖ၆။ မ၊ဘ။ ၁ဘ။ သံ၊၂။ဥ၂ဘ။ အံ၊ဘ။ဘ၁၂။ အဘိ၊ပု။ ၁၂၂။ထေရီ။၂ဘ၂။ မဟာနိ။ဘ၅၅။ နဝေ (ပုဗ္ဗ)—ဝိ၊ဘ။ဥ၅ဖ။ နဝါနိ(နုဒုဗ)— ပေတ။ ၁ဘ၃။ နဝေန (ပုတ၊ဗ) — ထေရ။၂ဘ၃။ နဝေန (နုတ၊ဗ) — ဥဒါန။ဘ၂ဘ။ ထေရ။ဥ၅၅။ ဇာ၊ဘ။၅၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁ဘ၂။ နဝေဟိ(နုတ၊ဗ)— ဇာ၊၂။ဘ၁ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဂ၃ဘ–၅။ နဝါနံ(နုဆ၊ဗ)—မ၊ဘ။ ၁ဘ၀။ မ၊ဒု။ဘ။ အံ ၊၂၂ဘ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဘ၂။ နဝမ္ပိ (နုသ၊ဗ)—ဇာ၊၂။ဘ၁ဝ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ဂ၃၅။ နဝေသု (နုသ၊ဗ)—ဇာ၊၂။ ၂ဘ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဘ။၅၄၊၅ဖ။ (က) အသစ်ပြုအပ်သော။ နဝံ နာမ ကဏ္ဍ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ဘ။ ၁ဥ၂။ (ခ) အသစ်တောင်းအပ်သော။ နဝေါ နာမ ပတ္တော ဝိညတ္တိ ဥပါဒါယ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊ ဘ။ဥ၅၂။ (ဂ)အသစ်ရက်အပ်သော။နဝေါတိ နဝဝါယိမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဖ၆။ အံ၊ဋ္ဌိ၊၂။ ၁ဖ၆။ (သ) ကပ္ပဗိန္ဓုမသိုးရသေးသော။ နဝံ နာမ အကတကပ္ပံ ဝုစ္စတိ။ ဝိ၊၂။၁၅ဖ။ (ဃ) မသုံးဆောင်–မဝတ်ရံ–ရသေးသော။ ကိ အလဘိ?၊ စီဝရံ။ ကိဒိသံ?၊ နဝံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ ၁ဥ၁။ ကခ်ိ။၂ဘ၂။ နဝဿ္ဓိ အဘိနဝံ။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌိ၊ သစ်။ဂ၀ဖ။(–ဝိမတိ၊၂။ဂ၄။) (စ) မသုံးဆောင် – မစီးနှင်း–ရသေးသော။ နဝါတိ အပရိဘုတ္တာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဒု။ဥ၆ဂ။ (ဆ) ယခုအခါ၌ ဖြစ်ဆဲဖြစ်သော၊ ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော။ နဝန္တိ သမ္ဘတိ ဝတ္တမာနံ။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ဘ၆ဥ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ဘ။၂ဥ၁။ နဝေတိ ပစ္စုပ္ပန္နေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဂဥ။ (ဇ) ယခုအားထုတ်အပ်

သော။ နဝါနိ် ကမ္မာနန္တိ် ဣဒါနိ် အာယူဟိ-ထဗ္ဗကမ္မာနံ်။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ (ဗျ) ထိုခဏ၌ ထင်ရှားသော။ နဝါနိ်တိ ပစ္စဌ္ဌါနိ် တာဝဒေဝ ပါတုဘူတာနိ်။ ပေတ၊ဌ။၄၁။ (ညွ) မ‌ကြာ မြင့်သေးသော။ နဝဂ္ဂဟ-ကြည့်။ (ဌ) အဦး—အစ—ပဌမ—မဆွ—လက်မှန်—ဖြစ်သော။ ဥဒ္ဓဂ္ဂမေဒေသန နဝေန သိတ္ထာတိ ပဌမပ္ပဒ္ဒေန ဥဌ္ဌာရေန မဟာတာ ပါဝုသမေဒေသန အာဘိပ-ဝုဌ္ဌာ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၇။နဝဖလ,နဝသဿ-တ္ဝိ ‌လည်း ‌ကြည့်။ (ဌ) တက်သစ်ဖြစ်သော။ နဝံသကဋ္ဌိရ-ကြည့်။ (ဝ) ပေါက်သစ်စဖြစ် သော။ နဝပတ္တ,နဝပတ္တဝန-တ္ဝိ ‌ကြည့်။

နဝဥပေါသထ၁ဂါရ (နဿ) [နဝ+ဥပေါသထ-ဂါရ] အသစ်ဖြစ်သော ဥပုသ်အိမ်၊ ဥပုသ် အိမ်သစ်။ နဝဥပေါသထ၁ဂါရေ ဝိယ ဗဟုနာ ကမ္မေန ဣဓ ဘဝိတမ္ဗံ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။

နဝဥယျာန (နဿ) [နဝ+ဥယျာန] အသစ်ဖြစ် သော ဥယျာဉ်၊ ဥယျာဉ်သစ်။ ဣဓါနိ် နဝ-ဥယျာနေ ကီဠိတုကာမမှ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၇၂။

နဝဥသဘိက (တိ) [နဝ+ဥသဘ+ဣက] ဧ-ဥသဘ (တာ ၁၈၀)ရှိသော။နဝဥသဘိကော သုသုမာရပေတော ဟုတ္ဝာ နိ်ဗ္ဗတ္တိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၀၈။

နဝကာ် (တိ) [နဝ+ကဋ](က)ငယ်သော၊သီကင်း ငယ်ဖြစ်သော။ (ခ) အသစ်ဖြစ်သော။ (ဂ) သီဂ္ဂဝဝတ္ထေ ဝေ စ ဒဏ္ဍဝတ္ထေ ဝေ ဒ္ဒေပိ နဝ-ကာ ဟောန္တိ ဒဟရ ဘိက္ခု။ တိပိဋကရော ပတ္ထ-ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါ ခီဏာသဝါ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇။ နာကာ-တိဝုတ္ထမေဝတ္ထံ ဝိဘာဝေတုံ "ဒဟရ ဘိက္ခု" တိ ဝုတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၁၅။ အာနန္ဒတ္ထေရဿ ကဒါစိ အသညတာယ နဝကာယ သဒ္ဓိဝိဟာ-ရိကပရိသာယ ဇနပဒစာရိကာစရဏံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄။ နဝကော (ပုဲ၊ပ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ။၃၂၄။ သံ၊ ၃။ ၁၀၂။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁၃။ နဝကေ (ပုဲ၊ပ၊အာ)—ခမ္ဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၀။ နဝကာ (ပုဲ၊ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ။ ၂၄ဖ။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဖ။ ဝိ၊ဌ။ ၁ဇ၄။ ဝိ၊၅။ ၃ဝ၆။ ဝိ၊ ‌ဌ၊ ၂ဝ၀။ နဝကေ (ပုဲ၊ဒု၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဝ၄။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဝ၀။ အံ၊ဌ်၊ဝ။ ဝ ဖ ဇ။ နဝကေန (ပုဲ ‌ထ၊ဇ)—ဝိ၊ဝ။ ၁ဖ ၇။ ဝိ၊ဌ။ ၃ ၁ ‌ဇ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၁ ၂။ နဝကေဟိ (ပုဲ၊ထ၊ဗ)— ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂ ၁ ‌ဖ။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ‌ဌ ‌ဝ။ သာရတ္ထ၊ ‌ဝ။ ‌ဌ ‌ဝ။ အံ၊ဌ်၊ ‌ဝ။ ‌ဇ ‌ဝ။ နဝကဿ (ပုဲ၊စ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ‌ဌ ‌ဝ။ နဝကာနံ (ပုဲ၊စ၊ဗ) —သံ၊ ၂။ ‌ဂ ‌ဖ။ ဝိ၊ဌ၊ ‌ဝ။ ‌ဌ ‌ဝ ‌၅။ မ၊ဌ၊ ‌ဝ။ ‌၁ ‌ဂ။ နဝကဿ (ပုဲ၊ဆ၊ဇ)—ခမ္ဘ၊ဌ၊ ‌ ‌ ‌

နဝကတ (တိ) [နဝ+ကတ။ (နဝကွတ-သံ)] အသစ်ပ္ပို အပ်ိုသော။ နဝခေါတော (ဝိ၊ဌာ၊ ၂၆၇)တိ နဝကတော။ ဝဇိရ။၁၂၆။

နဝကတရ (တိ) [နဝက+တရ။ နဝကောဃယော နဝကတရော။ တရပစ္စယော ဟိ သကတ္ထေ ပဝတ္တတိ နဝိသေသတ္ထော။ ကခ်ီ၊ ယော၊ မဟာဋ္ဌီ၊ ၁။၆၉။] သီတင်းငယ်ဖြစ်သော (ရဟန်း)။ နဝကတရော (ပုဒ်ပ၊၉)—ဝိ၊၅။ ၂၉၀။ မိလိန္ဒ။၂၂။ ဝိ ဌာ၊၁။၁၃၄။ ဝိ၊ဌာ၊၃။ ၃၀၉။ ကခ်ီ။၈၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၃၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌာ၊၁။၃၃၀။ မဟာနိ၊ဌာ။၃၃၄။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၃။ ကခ်ီ၊ဌီ။၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၆ ၂။ နဝကတရာ (ပုဒ်ပ၊ဗ)—ဝိ၊ ၂။ ၂၃၃။ ဝိ၊၄။ ၂ ၂ ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌာ၊ ၁။၃၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၆။ မဟာနိ၊ဌာ။၃၃၄။ နဝကတရံ (ပုဒ်ဒု၊၉)—ဝိ၊၅။ ၂၉၀။ ဝိ၊ဌာ၊၄၊ဝ၆ ၁ ၂၄။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၉။ ကခ်ီ၊ဌီ။၅၃။ နဝကတရေန (ပုဒ်တ၊၉)— ဒီ၊ ၂။၁ ၂ ၃။ ဝိ၊ဌာ၊၃။၄ဝ၄။ ဝိ၊ဌာ၊၄။၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂ဝ ၃။ ဇာ၊ဌာ၊ ၂ ၃ ၅။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သင်္ဂ။ ၁ ၃ ဝ။ နဝကတရဿ (ပုဒ်စ၊၉)— ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂ ၁ ၃။ ဝဇိရ။၄ ၂ ၂။ နဝကတရဿ (ပုဒ်ဆ၊၉)—ဝိ၊ ဌာ၊၃။ ၂ ၀ ၅။ ဝိ၊ဌာ၊၄။ ၄ ၆။ အံ၊ဌာ၊၃။ ၁ ၆ ၀။ သာရတ္ထ၊ဋီ၊ ၃ ၆ ၉။ နဝကဘရေ (ပုဒ်သ၊၉)— အဘိ ဌာ၊ ၁။ ၄ ၂ ၆။

နဝကတာ (ထီ) [နဝက+တာ] သီတင်းငယ်၏ အဖြစ်။ သံဃဿပိ နဝကတာ အာန္ဓိတမ္ပ-တာ စ ပကာသိတာ။ ဝိမ်ဘိ၊ဌာ။ ၃ ၆ ။

နဝကနက (နဿ) [နဝ+ကနက] အသစ်ဖြစ်သော ရွှေ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝကနကတောရဏ (နဿ) [နဝကနက+တော-ရဏ] အသစ်ဖြစ်သော ရွှေတုရိုက်တိုင်။ နဝကနကဘောရဏံ တာရုမရီစိဝိသုဒ္ဓိတမိဝ ---ဘောဘတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။ ၁ ၉ ၉။

နဝကနကမဏိမယဘဝန (နဿ) [နဝကနက+ မဏိ+မယ+ ဘဝန] အသစ်ဖြစ်သောရွှေ, ပတ္တမြားတို့ဖြင့် ပြီးသောဘုံ။ နဝကနကမဏိ-မယဘဝနေ တာဝတိ သဘဝနေ....ဒေသေ-သိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။ ၂ ဝ ၁။

နဝကနိဋ္ဌေသ (ပု) [နဝက+နိဋ္ဌေသ] ၉-ပါး— အတိုင်းအရှည် – အရေအတွက် – ရှိသော တရားတို့ကို အကျယ်ညွှန်ပြ–ရာ–ကြောင်း– ဖြစ်သော (စကားရပ်, အပိုင်းအခန်း)။ နဝကနိဋ္ဌေသေ .... ကထိတာနိ။ အဘိ၊ဌာ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ၄။

နဝကနိပါတ (ပု) [နဝက+နိပါတ] နဝကနိ-ပါတ်။ ၉-ပါး ၉ ပါးတဲ့ တရားတို့ကို –ကျစေ – ချသွင်း – ခြင်း ရှိရာဖြစ်သော (စကား, ကျမ်း, အပိုင်းအခန်း)။ နဝကနိပါ-တဿ သံဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ အံ၊ဌာ၊ ၁။ ၂ ၀ ၅။ (–ဝ၊ ၂ ၅ ၃။ သေ၊ဌာ၊ ၁။ ၁။ ထေရ ဌာ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၉။ ဇာ ဌာ၊ ၁ ၊ ၄ ၂ ၅။ အံ၊ဋီ ၁။ ၂ ၃ ၁။)

နဝကပဗ္ဗဇိတ (ပု) [နဝက+ပဗ္ဗဇိတ] အသစ်ဖြစ်သောရဟန်း၊ ရဟန်းသစ်။ တဿ ဝစနံ သုတ္တာ ကေစ္စ နဝကပဗ္ဗဇိတာ မန္ဒဗုဒ္ဓိနော ....ကေဘော အဟေသုံ။ ဓမ္မ၊ဌ ၁။ ၉ ၁။

နဝကပါရိဝါသိက (တိ) [နဝက+ ပါရိဝါသိက] ပရိဝတ်ခနသော သီ တင်း ငယ် ဖြစ် သော (ရဟန်း)။ အသ နဝကပါရိဝါသိကေ ပဌမံ နိပန္နေ ဝုစ္စတရော ပစ္ဆာ နိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌာ၊ ၃ ၃ ။

နဝကဘာဝ (ပု) [နဝက+ဘာဝ] သီတင်း ငယ်၏ အဖြစ်။ အတ္ထနော နဝကဘာဝံ ပဝေ-ဒေတွာ.... ဂါ၊သမာဟ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ၄။ အပ၊ဌ၊ခ။ ၂ ၃ ၃။ (–မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၄ ၈။)

နဝကဘိက္ခု (ပု) [နဝက+ဘိက္ခု] သီတင်းငယ် ရဟန်း။ ဣမသ္မိံ သုတ္တေ နဝကဘိက္ခူ။ ဟိ

စေဝ ခီဏာသဝေဟိ စ ဘာဝိတသတိပဋ္ဌာနာ ပုဗ္ဗဘာဂါ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၄။

နဝကမာတိကာ (ထီ) [နဝက+မာတိကာ] ၉-ပါးကွဲဘာရား –နဝက–တို့၏ အကျဉ်းချုပ် ခေါင်းစဉ် 'မာတိကာ'။ နဝကမာတိကာ ကေန နဝကေန (နိုက္ခိတ္တာ)။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။

နဝကမ္မလ (တိ) [နဝ+ကမ္မလ] အသစ်ဖြစ်သော ကမ္မလာသည်ရှိသော၊သူ။ နဝကမ္မ-လော' ယံ (နဝကမ္မလောယံ၊က) ပုရိသော။ အနုဋ္ဌိ၊၃။၅၂။

နဝကမ္မ (နာ) [နဝ+ကမ္မ။ (နဝကမ်ိ)] အသစ်ဖြစ်သော အမှု၊ အမှုသစ်၊အလုပ်သစ်။ နဝကမ္မံ (နာ၊ပ၊ဧ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၁၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၉၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၀။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂၃။ နဝကမ္မံ။ (နာ၊ဒု၊ဧ)—ဝိ၊၁။ ၁၀၃။ ဝိ၊ ၂။ ၄၉၊ ၅ ၅ ၊ ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၀၃၊ ၄-၃၊ ၄ ၅ ၉ ။ အ ၊ ၁ ။ ၂ ၀ ၆ ။ ဒီ ( ) ။ ။ ။

နဝကမ္မဒါန (နဝ) [နဝကမ္မ + ဒါန] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးခြင်း။ နဝ-ကမ္မဒါနဌာန-ကြည့်။

နဝကမ္မဒါနကာဝ (ထီ) [နဝကမ္မဒါန+ကာဝ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးခြင်းနှင့် စပ်သော စကားရပ်။ ဝိ၊ဌ။၃၂၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄-ကြည့်။

နဝကမ္မဒါနဌာန (နဝ) [နဝကမ္မဒါန+ဌာန] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပေးလှူ-ရာအရပ်။နဝကမ္မဒါနဌာနေ ဝါ ဝဿဝေဌေန ပတ္တဌာနေ ဝါ ယံ ဗ္ဗစ္ဆတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၈၆။

နဝကမ္မယုဇ္ဇ (တိ) [နဝကမ္မ + ယုဇ္ဇ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–၌ ယှဉ်သော၊သူ။ နဝကမ္မယုတ္တော ဝါ ဥဒ္ဒေသယုတ္တော ဝါ ဝါသခုရယုတ္တော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၄။ မဟာနီ၊ ဋ္ဌ။၂၅။ ကခ်ီ ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မဝိဟာရီ (တိ) [နဝကမ္မ + ဝိဟာရီ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်-ဖြင့် နေခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ နဝကမ္မဝိဟာရီ ဝါ ဥဒ္ဒေသဝိဟာရီ ဝါ ဝါသခုရဝိဟာရီ ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မသံဝိဓာယက (တိ)[နဝကမ္မ + သံဝိဓာ-ယက။ ထိ-၌–သံဝိဓာယိကာ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို စီရင်တော်သော၊ သူ။ နဝကမ္မဌာဝိဌာယိက (သာရတ္ထ၊၃။၁၁၁)-ကြည့်။

နဝကမ္မသမ္ပုတိ (ထီ) [နဝကမ္မ + သမ္ပုတိ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို သမုတ်ခြင်း။ နဝကမ္မ-ကြည့်။

နဝကမ္မသာလာဒိက(တိ) [နဝကမ္မ + သာလာ+ အာဒိ+က] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပြုခဲ့ဖြစ်သော ဇရပ် အစရှိသော (အရပ်စသည်)။ အနာဝါသောတိ နဝကမ္ম-သာလာဒိကာ ယော ကောစိ ပဒေသော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၇။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၅၄။ (–ဝင်ရ။ ၄၆၅။)

နဝကမ္မသီလ (တိ)[နဝကမ္မ + သီလ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို ပြုလေ့ရှိသော၊ သူ။ နဝကမ္မသီလော ဝါ ဥဒ္ဒေသသီလော ဝါ ဝါသခုရသီလော ဝါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သစ်။၁၆၅။

နဝကမ္မာဒီအတ္ထ (ပု) [နဝကမ္မာဒိ+အတ္ထ] အသစ်ဖြစ်သော အမှု – အမှုသစ်– အစရှိသော အကျိုး။ နဝကမ္မာဒီအတ္ထံ ဝိနာ ဒါတုံ နဝဋ္ဋတိ။ ဝင်ရ။၅၅၈။

နဝကမ္မာဒီဥဿုက္ကဝ (ပု) [နဝကမ္မာဒိ+ဥဿုက္ကဝ] အသစ်ဖြင့်သော အမှု–အမှုသစ် – အစရှိသည်–ကို–၌–အားထုတ်ခြင်း–ကြောင့်ကြ ပြုခြင်း။ ယော ပနေတ္ထ နဝကမ္မာဒီဥဿုက္ကံ ဝါ အာပဇ္ဇတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၉၉။

နဝကမ္မာဒီပသုတ (တိ) [နဝကမ္မာဒိ+ပသုတ] အသစ်ဖြင့်သော အမှု – အမှုသစ် – အစရှိသည်၌ လေ့ကျက်သော၊ သူ။ ကိံ ထေရော နဝကမ္မာဒီပသုတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၃။

နဝကမ္မာဓိဋ္ဌာယိ (ယ) က (တိ) [နဝကမ္မ + အဓိဋ္ဌာယိ(ယ)က] အသစ်ဖြစ်သော အမှု–အမှုသစ်–ကို– စီရင်– စီမံ–ခန့်ခွဲ –တတ်သော၊ သူ။ နဝကမ္မာဓိဋ္ဌာယိက (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၃)ဟု နဝကမ္မသံဝိဓာယိကံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၁၁၁။ အာယသ္မတာ မဟာမောဂ္ဂလ္လာနေန နဝကမ္မာဓိဋ္ဌာယကေန။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၇၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ ပါစိတ်၊ယော။၁၄၁။)

နဝကမ္မိ (နဝ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဝကမ္မိကသုတ်။ နဝကမ္မိကဋ္ဌဟာရံ။ သံ၊ဝ။၁၀၆။ နဝကမ္မိက-သုတ္တ-ကြည့်။

နဝကမ္မိက (တိ) [နဝကမ္မ+ဏိက။ ကစ္စည်း။ ၃၅၁။ ရူ။၃၇၄–၅။] (၀) အမှုသစ်ကို–

စီရင်–ပြုလုပ်–စီမံ – ခန့်ခွဲ–တတ်သော၊သူ။ (၂) အမှုသမ်–ခ္ခ–နှင့် – ယှဉ် – အားထုတ်တတ်–သော၊ သူ။ (၃) အမှုသမ်ကို မှီ၍ အသက်မွေးတတ်သော၊ သူ။(၁) နဝကမ္မိက-(ဝိ၊ ၂။ ၂၇၃)ခ္ခိ နဝကမ္မာခ်ိဌာယကံ၊ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၇၃။(–ဝိ၊ဌ။၃၀၀။ ဇာ၊၁။ ၂၀၆။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၁ဌ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၉ဌ။ စရိယာ၊ဌ။၁၉၉။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။၃၁၉။ ဝဒိရ။၁၃၂။ နဝကမ္မ ဓိဋ္ဌာယိ-ကလည်း ကြည့်။ (၂)နဝကမ္မိကော(ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ဂ၅)တိ နဝကမ္မေ ယုတ္တပယုတ္တော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄၉၇။ (–ဝိ၊ဌ။၃၇၊ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၅၇။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၁။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁ဂ၂။) (၃) နဝကမ္မိကဘာဝ-ဒ္ဓါဇ(သံ၊ဌ၊၁၊ ၂၄၃)-ကြည့်။

နဝကမ္မိကပုရိသ (ပု) [နဝကမ္မိက+ပုရိသ] အမှုသမ်ကို – စီရင် – ပြုလုပ်– တတ်သော ယောကျ်ား။။ ယသာ နဝကမ္မိကပုရိသေန.... နာဘေနန္တိ။ ခုဒ္ဒ၊ဋ၊ဌ။၃၄။

နဝကမ္မိကဘာဝဒ္ဓါဇ (ပု) [နဝကမ္မိက+ဘာဝ-ဒ္ဓါဇ] အမှုသမ်ကိုမှီ၍ အသက်မွေးတတ်သော ဘာဝဒ္ဓါဇ ပုဏ္ဏား၊ နဝကမ္မိက ဘာဝဒ္ဓါဇ-ပုဏ္ဏား။။ နဝကမ္မိကဘာဝဒ္ဓါဇော (သံ၊၁။ ၁ဂ၁–၂)တိ သော ကိရ အရညေ ရုက္ခံ ဆိန္နာပေတွာ တဏ္ဍေ ပါသာဒကုဋ္ဌာဂါရာ-ဒီနိ ယောဇေတွာ နဂရံ အာဟရိတွာ ဝိက္ကိဏာဘိ၊ ဣတိ နဝကမ္မံ နိဿာယ ဇီဝ-တိတိ နဝကမ္မိကော၊ ဂေါဘေန ဘာဝဒ္ဓါ-ဇောတိ နဝကမ္မိကဘာဝဒ္ဓါဇော။ သံ ဌ၊၁။ ၂ဂ၃၊(သံ၊ဋီ၊၁။၂ဂ၇ ခ္ခ နဝကမ္မိကဟု ရှိ၏။)

နဝကမ္မိကဘိက္ခု (ပု) [နဝကမ္မိက+ဘိက္ခု] အမှုသမ်ကို–စီရင်–ပြုလုပ်–တတ်သော ရဟန်း။ ဝေရုပ် နဝကမ္မိကဘိက္ခုံ ပဿိတ္မဲ အာဂတောဝ။ အံ၊ဌ၊၁။၁ဌ၉။

နဝကမ္မိကသုဘ (နဝ) [နဝကမ္မိက+သုတ္တ] နဝကမ္မိကသုတ်၊ လောကီ ဗာဟိရအလုပ်ဖြင့် တောင်ခ္ခနေသော နဝကမ္မိကဘာဝဒ္ဓါဇပုဏ္ဏားက ဘုရားရှင်အားအင်ကြင်းတောအုပ်ခ္ခ အာဃယ် အမှုကိစ္စ ပြုရှိနေဘိသနည်း၊ တေ၊ထဲမှာ ဘဒယာက်ဘည်း မွေ့လျော်မှုကို ရပါသလော ဟု မေးလျှောက်ရာ ဘုရားရှင်က ပုဏ္ဏား ငါ့မှာ တောခ္ခ ပြုဖွယ်ကိစ္စ မရှိပါ၊ ငါ၏ ကိလေသာတောနှင့် ကိလေသာငြောင့်ကား အကြွင်းမရှိ ပြတ်ပြီးသော အမြစ်ရှိခဲ့၏၊ ငါသည် တောထဲခ္ခ ကိလေသာဘော ကိလေ-သာငြောင့် တံသင်း အလျင်းမရှိပဲ မမွေ့-လျော်မှုကို ပယ်၍ တပါးတည်း မွေ့လျော်-ပေ၏ဟု ဟောကြားတော်မူလေသာ နဝကမ္မိက-ဘာဝဒ္ဓါဇ ပုဏ္ဏား သရဏကို တည်၏။ သံယုတ္တနိကာယပါဠိ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ၊ ၇–သံယုတ်၊ ၂–ဝဂ်၊ ၉–သုတ်။ သံ၊၁။ ၁ဂ၁–၂။

နဝကရုဇ (ပု) [နဝက+ရုဇ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း၊ မင်းသစ်။ နဝကရုဇော ဟိ နိကေတိတိ နု ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၃။

နဝကရုဇဘာဝ (ပု)[နဝကရုဇ+ဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း–မင်းသစ်–၏အဖြစ်။ ဘာ။ဋ္ဌော နဝကရုဇဘာ၊ဝံ ပဋိက္ခိပတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၃။

နဝကဝဏ္ဏနာ (တိ) [နဝက+ဝဏ္ဏနာ] ၉ ပါး-တဲ့ တရားဘိုး၏ အပွင့်၊ ၉-ပါးတဲ့တရားတို့ကို ဖွင့်–ရာ– ကြောင်း–ဖြစ်သော အဋ္ဌကထာ။ နဝကဝဏ္ဏနာ နိဋ္ဌိတာ။ ဒီ၊ဌ၊၃၊ ၂၂၉။

နဝကုမ္ဘမတ္တ (တိ) [နဝကုမ္ဘ+မတ္တ] ၉-ကုမ္ဘ-အတိုင်းအရှည်ရှိသော။ နဝကုမ္ဘမတ္တေ ဂဇ္ဇေ ဝိလိမ္ပိတွာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၀။

နဝကောဋ္ဌိအဋ္ဌနက (တိ) [နဝကောဋ္ဌိ+အဋ္ဌ-နက] ၉-ကုဋေ (အဖိုး)ထိုက်သော။ မဟာ-လာဘံ နာမ နဝကောဋ္ဌိအဋ္ဌနကံ အလ္လကံ၁ရံ အာနေတွာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၅၂။ (–အံ၊ဌ၊၁။ ၃၁၅။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂ဌ၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။)

နဝကောင်ခေန (နာ) [နဝကောင်+ခေန] ၉-ကုဋေသော ဥစ္စာ။ သာပိ တံ အဋ္ဌပေ-တွာ နဝဒကာင်ခေနံ ဂဟေတွာ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃၂၁။ (–ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၀။)

နဝကောင်ခေသဟဿ (တိ) [နဝကောင်+သဟဿ] ကုဋေ ၉-ထောင်သော (သိက္ခာပုဒ်)၊(ကိုးထောင်တရာ၊ရှစ်ဆယ်သာ၊ သန်း၅ကုဋေထုတ်။ ငါးသန်းသုံးသောင်း၊ ခြောက်ထောင် ဆောင်း၊မျှားတောင်း သိက္ခာပုဒ်။ ရှေးသံပေါက်၊) နဝကောင်ခေသဟဿာနိ၊ အသီဘိသဘ ကောင်ခေယော။ ပညာသသတ-သဟဿာနိ၊ ဆဋ္ဌိ သာ စ ပုနာပရေ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ဌ၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၁၆။)

နဝကောဌာသ (တိ) [နဝ+ကောဌာသ] ၉-ပါးသော အဖို့အစုရှိသော၊ အဖို့အစု ၉-ပါးရှိသော။ စတုတ္ထံ နဝကောဌာသံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။၇၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၃၀၂။ ကခ်ိ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၄၂၂။ နဝကောဌာသန္တိ လောဟကုမ္ဘီအာဒ-ယော နဝကောဌာသာ အဿာတိ ဝိဂ္ဂဟော။ ဝိ၊နိဋ္ဌယ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၁။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၄၉၄။)

နဝကွတ္တုံ (ဗျ) [နဝ+ကွတ္တုံ]။ ကစ္စည်း။ ၆၄၆။ ရှု။ ၄၁၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၁၂၁၂–၄။ မောဂ်၊ ၄။၁၁ ;-ကြည့်။ (နဝကွတ္ကုံ-သံ)] ၉-ကြိမ်၊ ၉-ခေါက်။ ဘေသု မဟာသုမဒ္ဒရော နဝကွတ္တုံ ဝိနယပိဋကံ အဿောသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၂၂၀။ (– ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၃၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၃။)

နဝဂ္ဂဘဘက္ခသူကရ (ပု) [နဝဂ္ဂဘ+ဘက္ခ+ သူကရ] မစင်သစ်ကို စားတတ်သော ဝက်၊ စိုရွှဲဝက်စက် မသင်စား ဝက်။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဂ္ဂဘသူကရ (ပု) [နဝဂ္ဂဘ+သူကရ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နဝဂ္ဂဘသူကရံ ဝိယာ (သံ၊ ဌ၊၃။၁၁၃)တိ နဝဂ္ဂဘဘက္ခသူကရံ ဝိယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃၀။

နဝဂ္ဂရသဘောဇန (နာ) [နဝ+အဂ္ဂရသ+ ဘောဇန] အသစ်ဖြစ်သော မြတ်သော အရသာရှိသော ဘောစဉ်၊ လတ်ဆတ် ကောင်းမွန်သော အရသာရှိသောဘောဇဉ်။ နဝဝတ္ထံ နာဟလံ၊ နဝဂ္ဂရသဘောဇနံ။ ဒီ၊ ၂။၁ ၂။၁ ၂။ဂ၆၊ ၁၇၅။ ထေရ၊ဌ၊။၃၀၇

နဝဂ္ဂဟ (ပု) [နဝ+ဂဟ။ နဝ(ဂြဟ-သံ)] (၁) ၉-လုံးသော ဂြိုဟ်၊ ဂြိုဟ် ၉-လုံး။ (ဂြိုဟ် ၉-လုံး ကား– (၁) တနင်္လာဂြိုဟ်=သူရ။ (၂)တနင်္လာဂြိုဟ်–စန္ဒ။ (၃) အင်္ဂါ ဂြိုဟ်= အင်္ဂါရက။ (၄) ဗုဒ္ဓဟူးဂြိုဟ်=ဗုဓ။ (၅) ကြာသပတေးဂြိုဟ်=ဇီဝ။ (၆) သောကြာ ဂြိုဟ်=သုက္ကာ။ (၇) စနေဂြိုဟ်= အသိတ။ (၈) ရာဟုဂြိုဟ်=ရာဟု။ (၉) ကိတ်ဂြိုဟ်= ကေတု။ ဓာန်။ ၆၁။) (တိ) (၂) မ[ကြာမြင့် မီက ဖမ်းယူအပ်သော၊ ဖမ်းသစ်ဖြစ်သော၊ ဖမ်းခါစ ဖြစ်သော။ (၁) သူရာဒီ တူ နဝဂ္ဂဟာ။ ဓာန်။ ၆၁။ သူရ, စန္ဒ, အင်္ဂါရက, ဗုဓ,ဇီဝ,သုက္ကအသိတ,ရာဟု,ကေတူတိ ဘော သူရာဒယော နဝဂ္ဂဟာ နာမ။ ဓာန် ဋီ။ ၆၁။ သူယိ ဂန္ဒြော မင်္ဂလစ္စ၊ ဗုဓစ္စာပိ ဝ,ယ္ယတိ။ ရုက္ခြားဇနဲ့ဝ္ဘရော ရာဟုး၊ ကေတုဇ္ဈေတိ နဝ ခြေဟ ။ စိန္ဒာ,ဏ်၊ ထေမ၊ ပခုက္ကု။ ဓာန်၊ သျ၊ သစ် – လည်းကြည့် (တိ) (၂) နဝဂ္ဂဟ (ထေရ။၂၇၉)ဆို အစိရဂဟိတံ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၆၆။

နဝဃဋ္ဌပမာဏ (တိ) [နဝဃဋ+ပမာဏ] ၉ အိုး အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ နဝဃဋ္ဌ-မာဏော ရေဏု အဟောသိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၇၉။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဂ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂ ၂ဂ။

နဝင် (နာ) [နဝ+အင်။ (နဝါင်-သံ)] (၁) ၉-ပါးသော အင်္ဂါ၊ အင်္ဂါ ၉-ပါး။ ယင်း သည် သုတ္တ,ဂေယျ, ဝေယျာကရဏ, ဂါထာ, ဥဒါန, ဣတိဝုတ္တက, ဇာတက, အဗ္ဘုတဓမ္မ,

ဝေဒလ္လ-ဟူသော ဘုရားရှင်၏ အရှုံး အပ(ပိဋကတ်တော်၏) အင်္ဂါ ဖြစ်သည်။ မဟာယာနတို့ အလိုမူ— သုတ္တ, ဂေယျ, ဗျာကရဏ, ဂါထာ, ဥဒါန, အဝဒါန, ဣတိဝုတ္တက, နိဒါန, ဝေပုလ္လ, ဘေတက, ဥပဒေဒ, ဆဋ္ဌ,တ ဓမ္မ-ဟု ၁၂-ခု ဖြစ်သည်၊ ယင်းသို့ ဖြစ်ကြောင်းကို အာဘိသမယာလင်္ကာဌကလောက ကျမ်း၌-သူတြံ့ ဂေယျ ဗျာကရဏ၊ ဂါ-ထောခွါနဝဒါနကမ်။ ဣတိဝုတ္တက် နိဒါန်၊ ဝေပုလ္လ စ သဗ္ဗာတကမ်။ ဥပဒေဒေါ ဆ-တားဓမ်း၊ ဒွါဒဂါင် ဣဒံ ဝစနံ။ ဟူသော ဂါထာဖြင့် ဖော်ပြထား၏။ မဟာယာန-အဒဟသ်။၁၉၀။ (တိ) (၂) (သုတ္တ-ဂေယျ-စသော) ၉-ပါးသော အင်္ဂါ–အင်္ဂါ ၉-ပါး–ရှိသော။

(၁) နာဂ်ဘေန စတုသစ္စမ္ပဋိ ပရိယာ-ပုဏာတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၃၃။ (– သာရတ္ထ၊၁။ ၄၅။ ဝိမတိ၊၁။၁၄။) (တိ)(၂) ယာဝဘာ ဗုဒ္ဓဘဏိဘံ၊ နဝင်္ဂ သတ္ထုသာသနံ။ အပ၊ ၁။၄၈။ နဝ ဝါ သုတ္တဂေယျာဒီနိ အင်္ဂါနိ ဣတ္ထေ,ဘေဿာတိ ဝါ နဝင်္ဂ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၅၆။ (– အပ၊ ၂။၃၂၉။ မိလိန္ဒ။၉၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။၃၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။၅၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၆။ အဘိ၊ ဌ၊၁။၁၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၇၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၆၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၇၀။ အပ၊ ဌ၊၁ ၃ ၂ ။ မဟာနိ-ဌ။ ၂၊၅၅။ သာရတ္ထ၊၁။ ၃၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၅။ အနုဋီ၊ ၂။၁၅၃။)

နဝင်္ဂကုသုမမာလဂီဝေယျ (တိ) [နဝင်္ဂ+ကုသုမ-မာလာ + ဂီဝေယျ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော ပန်းကုံး-ဟူသော လည်ရွှဲကန်သာ ရှိ၏သာ။ (အင်္ဂါ ၉-ပါးဟူသော ပန်းဖြင့် ကောင်းစွာ စည်လျှဉ်းပတ်သော လည်ရွှဲကန်သာ ရှိသော။ ခုဒ္ဒက၊မြန်။) နာဂ်ကုသုမ မာလဂီဝယျံ၊ ဣန္ဒြိယဗျာနဝိမောက္ခဝိဘတ္တံ။ သုတ္တနိ။၄၅၄။

နဝင်္ဂနိသာသနဝရ (တိ) [နဝင်္ဂ+ဇိနသာသန+-ဝရ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော မြတ်သော ဘုရား ရှင်သာသနာ။ နဝင်္ဂဇိနသာသနဝရံ သုဏာဇ္ဇေ-နာပိ နတ္ထိတဿ။ မိလိန္ဒ။၃၆၄။

နဝင်္ဂသတ္ထုသာသန(နဝ) [နဝင်္ဂ+သတ္ထုသာသန] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိ၏သော ဘုရားရှင် သာသနာ။ နဝင်္ဂသတ္ထုသာသနေ ပရိယတ္ထိဝေါ။ မိလိန္ဒ။ ၂၀။

နဝင်္ဂသာသနဝရ (တိ) [နဝင်္ဂ+သာသန+ဝရ) အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော သာသနာကို ဆောင်-သော၊သူ၊ယေ ပန တေ မဟာဝီရ ဘိက္ခု။.... နဝင်္ဂသာသနဝရာ။ မိလိန္ဒ။၃၂၆။

နဝင်္ဂသာသနနဝဝိသေသုတ္တန္တ (နဝ) [နဝင်္ဂသာ-သန+နဝဝိသေသုတ္တန္တ] အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိ၏သော သာသနာတော် ဟူ၏သော နဝဝိသေသုတ္တန်။ နဝင်္ဂ သာသနနဝဝိသေသုတ္တန္တာတိ တေသွိ အဘ္ဘဝစနေ အာဟ စောဒကော။ နေတ္တိ၊ဌီ။ ၂၃။

နဝဂ်ိက (တိ) [နဝင်္ဂ+ဣက] ၉ ပါးသော အင်္ဂါ–အင်္ဂါ ၉-ပါး– ရှိသော။ နဝဂ်ိ၊ကာ မဂ္ဂေါတိ စ စတ္တာ၊ရော ဥ၊ါဒါနာ... အယံ အဓေမ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၁ခ်ုံ။ အံ၊ဌ၊၁၊ ၂ ၆ ။ (– အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃ခ်ုံ။)

နဝစန္ဒ (ပဋ) [နဝ+စန္ဒ] တက်သစ်စ–ပေါ်-ထွန်း–သက်ပြူစ-သ။ သောမ ယာဂေတိ နဝ-စန္ဒ ဥဒ္ဒိ၊တ သောမယာဂ် နာမ ယက္ခ-ဗလိ ကရိ သု။ ဇာ ဌ၊၄။၁၁ခ်ုံ။

နဝစီဝရ (နဝ) [နဝ+စီဝရ] အသစ်ဖြစ်သော–မာတ်ခံ့ရသေးသော–သက်နှံ့၊ သက်နှံ့သစ်။ နဝစီဝရလာဘ-ကြည့်။

နဝစီဝရကာရက (တိ) [နဝစီဝရ+ကာရက] သက်နှံ့သစ်ကို ပြုလုပ်တတ်သော၊သူ။ နဝ-စီဝရကာရကော ဣဒါနိ ပေ့ တော။ ဝ ဇီ ရ။ ၃၁ ၂ ။

နဝစီဝရလာဘ (တိ) [နဝစီဝရ+လာဘ] သက်နှံးသစ်ကိုရသော၊ ရအပ်သော သက်နှံးသစ်ရှိသော၊သူ။ ဤတို "နဝစီဝရလာဘေနာ"တို ဝတ္ထုမ္မေ အနုနာသိကလောပ် အကတ္တာ "နဝစီဝရလာဘေနာ"တို ဝုတ္တံ၊ ပဒ္ဓိ-လဒ္ဓနဝစီဘာရေနာတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၃၁။ ကခ်ါ။ ၂၄၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၁။ နဝန္တိ အာဘိနဝံ။ တ္ထောဝတာ စ နဝဋ္ဌ တံ စိဝရဋ္ဌာ-တိ နဝစီဝရံ၊ နဝစီဝရံ လာဘော ဘေတေနာ-တိ နဝစီဝရလာဘောတိ ဝေမေတ္ထ သမာ-သော ဒဋ္ဌမ္မောတိ။ ယဒိ ဧဝံ ကထံ "နဝံ-စီဝရလာဘေနာ"တို ဝုတ္တန္တိ အာဟ "ဤတို နဝစီဝရလာဘေနာ" တိအာဒိ။ ကခ်ါ၊ဌီ၊ သစ်။၄၀၆။

နဝစောရ (ပု) [နာ+စောရ။ (နဝ၊စော်ရ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သော–သူခိုး–သူဝှက်၊ခိုးသူ သစ်၊ သူခိုးသစ်၊ တတော အပရေန သမ-ယေန နဝစောရာနံ....အဟေသုံ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၉၁။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၄။

နဝစောဌ (ပု) [နာ+စောဌ] အသစ်ဖြစ်သော–အဝတ်–အထည်.အာတ်သစ်၊ အထည်သစ်။ ယံ ကိဉ္စိ. နဝစောဋ်ံ ဝါ ပုရာဏစောဋ်ံ ဝါ သံဟရိဘ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၆၀။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၄၅၀။

နဝဋ္ဌ(ဆိ)ဒ္ဒ (တိ) [နဝ+ဆိဒ္ဒ] ၉ ခုသော အပေါက်– အပေါက် ၉-ပေါက်– ရှိသော၊ မျက်စိ ၂ ပေါက်, နား ၂-ပေါက်, နှာခေါင်း ၂-ပေါက်, ဝစ္စမဂ်ပေါက်, ပဿာဝမဂ်ပေါက်, ပါးစပ်ပေါက်-ဟူသော ဒွါရ ၉-ပေါက်ရှိသော။ ကိုယ်။ နဝဋ္ဌိဒ္ဒ (ပုဒ္ဒ)ံ။၃၀၀။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၃၅။ အပ၊ဌ၊၁။၇)တို့ စက္ခုသောတာဒီဟိ နဝဟိ ဝဏမုခေဟိ ဆိဒ္ဒါဝဆိဒ္ဒေဟိ ယုတ္တတ္တာ နဝဋ္ဌိဒ္ဒံ။ ပုဒ္ဒ)ံ၊ ဌ။၉၅။ ဧဝံ ပန နဝဆိဒ္ဒံ ဝုဿတံ အသုစိဘရိတံ ကာယံ(ကာယကလိ၊ သီ၊ဤ) ယထာဘူတံ ဇာနန္တိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။ ၁၁။ ဧဝမေဝ အယံ ကာယော နဝဆိဒ္ဒေါ ဝုဿဝေါ။ အပ၊ဌ၊၂။၂၃၂။

နဝဆန္ဒက (ပု) [နဝ+ဆန္ဒက။ နဝဆန္ဒကေတိ ဣဋ္ဌ ဆာဒိ ယတိ ပဋ္ဌိဿာဒိယတိ ဘေနာတိ ဆန္ဒကံ၊ ဒေါ်ကိ။ ဘေနာဟ "နဝဆန္ဒကေ နဝကဒေါ်ကိယ"န္တိ။ ဇာ၊ဌီ၊၆။ဃ၀၀။]အသစ်ဖြစ်သော–အစာတို့ကို ဖုံးကွယ်ကြောင်းဖြစ်သော ' ခွက်–အစာခွက်– စားကျင်း– စားခေါင်း၊ အသစ်ဖြစ်သော ဝက် ၁ဇွက်။ (အသစ်ဖြစ်သော အစာတို့ဖြင့် ပြည့်သော ဝက်စားကျင်း။ ဇာတ်၊ဝတ္ထု။ မှန်။) နဝဆန္ဒ-ကေ ဒါနိ ဒိယျတိ(ဇာ၊၁။၁၄၇)တို ဘာတိက ပုမ္ဗေ အမှာကံ ကုဏ္ဍကယာဂု ဝါ ဗျာမဘတ္တံ ဝါ ဒိယျတိ၊ အဇ္ဇ ပန နဝဆန္ဒကံ နဝါကာရံ ဒါနံ ဒိယျတိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၇၁။

နဝဌာန (နာ) [နဝ+ဌာန။ (နဝ်ဌာန-သံ)] (၁) ၉-ပါးသော–တည်ရာ–ဌာန။(တိ) (၂) ၉-ပါးသော–တည်ရာ–ဌာန–ရှိသော။ (၁) ယထာ ကမ္မဌာနိဇာနနေ "အရဟ" ဣတိအာဒီသု နဝဌာနေသု ပစ္စေကံ ဤတိသဒ္ဒံ ယောဇေ-တ္ဗာ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၁၅။ (တိ)(၂) နဝဌာနာနိ ဘေဿာတိ နဝဌာနံ၊ နဝကိစ္စန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မဟိမဋ္ဌ။ ၂ ။ ၂၉၅။

နဝဌာနိက (တိ) [နဝဌ-နာ+ဣက] ၉-ဌာနရှိသော ၉-ဌာနသို့ ရောက်သော။(ဥတ္တိက်သည် ရဟန်းလောင်းအား သံဃာ့ဘာဝင်သို့ သွင်းခြင်းဟူ၊သော သြသာရဏ,ဥပဇ္ဈာဟိကဝိနိစ္ဆယ လာ ဓမ္မကထိကရဟန်းအား နှင်ထုတ်ခြင်းဟူ၊သော နိဿရဏ,ဥဗုဇ်ကံ၏ အစွမ်းအား ဖြင့် ဥတ်ထားခြင်း ဥပေါသထ, ပဝါရဏာ ဥတ်ထားခြင်း ဟူ၊သော ပဝါရဏာ, မိမိ သူတပါးအား သမုတ်ခြင်းငါ ထားခြင်းဟူ သော သမ္မုတိ,စွန့်ပြီး သက်နှံ,ကို ပြန်ပေး ခြင်းစ၊သော ဒါန, အာပတ်ကို ခံယူခြင်းဟူ သော ပဋ္ဌိဂ္ဂဟ, ပဝါရဏာကိုငင်ခြင်းဟူ၊သော

ပစ္စုက္ကစ္ခုန, ဥတ် ၃-ပါးဟူသော ကမ္မလက္ခဏ ဟူသည်ဧ ဌာနရှိ – သို့ရောက်–သည် ဟူ၏။ ကခ်။ ၂၅၆–၇။ ဝိ ဌ။ ၄။ ၂၅၃–ဧ။ ဥတ္တိ စ နဝဌာနိကာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃၀ဧ။ ဥတ္တိ ။ကမ္မံ နဝ-ဌာန-နိ ဂစ္ဆတိတိ ဝေါ နဝဌာနိကံ ဥတ္တိကမ္မံ ပညတ္တံ။ အ၊ဌ။ ၂။ ၆၆။

နဝတရှာမူလက (တိ) [နဝ+တရှာမူလ+က] ၉-ပါးသော တရှာဟူသောအကြောင်း ရှိသော။ လောဘေန နဝတရှာမူလကေ ဓမ္မေ ပရိပူရေတိ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ (–ခုဒ္ဒက၊ ဌ။ ဧ၂။)

နဝတပနဂ်ါရသက်သ (တိ) [နဝ+တပန+အဂ်ါရ+သက်သ] အသစ်ဖြစ်သော ပူစေတတ်သော မီးကျီးနှင့်တူသော(ရွှေကရား)။ ဣဒံ မေ ဘန္တေ ဘဂဝါ ပဋ္ဌိဂ္ဂရှာဘု နဝတ-ပနဂ်ါရသက်သေန သုဝဏ္ဏာဘိဂ်ါရေန သုရ-ဘိကုသုမဝါသိတံ....ပါတေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၂၅။

နဝတမ္ဘလောဟဘာဇန (နု) [နဝ+တမ္ဘ-လောဟဘာဇန] အသစ်ဖြစ်သော ကြေးနီ (ဖြင့် ပြုအပ်သော) ခွက်၊ ကြေးနီခွက်သစ်။ နဝတမ္ဘလောဟဘာဇနေ ပက္ခိပိတ္တာ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၀ဧ။

နဝတ္တ (နု) [နဝ+တ္ထ။ (နဝဘူ-သံ)] (ကျောင်း) အသစ်၏ အဖြစ်။ (မနေထိုင်အပ်သော ကျောင်းအပြစ် ၁၀-ပါးတို့တွင် ၁-ပါး အပါအဝင်ဖြစ်၏။) တတ္ထိမေ အဌာ-ရသ ဒေါသာ။ မဟာဋ္ဌ၊ နဝတ္ထံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၅။(–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၆။ ဝိမဘိ၊ ၁။ ၂၁၄။)

နဝတ္ထုမ္ဘ (တိ) [နဝ+ဘတ္ထုမ္ဘ] (အတိတ်,ပစ္စုပ္ပန်,အနာဂတ်-ဟူ၍) မဆိုအပ်သော။ (ပညတ်ဟူသော အာရုံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄။)ပဋ္ဌိသန္ဓိယာ တိဏိ အာရမ္ဘ ဈာနိ ဟောန္တိ အတီတံ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဝတ္ထုမ္ဘဥ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄ဧ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၁။

နဝတ္ထုမ္ဘကောဌာသ (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ကောဌာသ] (အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန် ဟူ၍)မဆိုအပ်သော တရား–ပညတ်ဟူသော – အဖို့အစု။ ဓမ္မာယတနံ နဝတ္ထုမ္ဘကောဌာသံ ဘဇတိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅၁။(–မူသရှိ၊ ၂။ ၄၁။)

နဝတ္ထုမ္ဘတာ (ထီ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+တာ] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်၊ အတိတ်စသည်ဟု မဆိုအပ်သော ပညတ်တရား၏ အဖြစ်။ သုခါဒီနံ နဝတ္ထုဘူတာ ဟေဌာ ဝုတ္တနယေနေဝ ပါဠိယတ္ထံ ဝိမံသိတ္တာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ဌ-၁ ၄၃၈။ (–အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၂ ၂ဧ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၀၈။ အ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၄၃။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဧ၁။ အနုဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ဧ၂။)

နဝတ္ထုမ္ဘဘာဝဒဿန (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘဘာ+ဒဿန] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ နဝ သာ-ရမ္ဘဏသော နဝတ္ထုမ္ဘတာဒဿနတ္ထံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၇။

နဝတ္ထုမ္ဘတာဘာ၀ဒဿန (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘဘာ+အဘာ၀+ဒဿန] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်၏ မရှိခြင်းကို ပြခြင်း။ နာပိ အနာရမ္ဘဏသ ပရိဘ္ဘာရမ္ဘဏာဒီဘာ၀ေန နဝတ္ထုမ္ဘတာဘာ၀-ဒဿနတ္ထံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၇။

နဝတ္ထုမ္ဘတ္ထ (နု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+တ္ထ] မဆိုအပ်သည်၏ အဖြစ်။ သမ္ဘူတိ၀ေန နုပလဗ္ဘ-တိတိ နာတ္ထုမ္ဘတ္ထာ။ အဘိ၊ ဌ-၃။ ၁ ၁ ၁ ၂။

နဝတ္ထုမ္ဘမ္ဘ (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ဓမ္ဘ] (အတိတ် အစရှိသည့် အဖြစ်ဖြင့်)မဆို–မဟော–အပ်သော ပညတ်တရား။ လက္ခဏ် နာမ ပညတ္တိဂတိက် နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္ဘတ္ထာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၆ ၉။(–ဌ ၄ ၁။ ဝဒိရ၊ ၅ ၅ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၅။)

နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္ဘာရမ္ဘဏ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ဓမ္ဘာရမ္ဘဏ] (အတိတ် စသည်ဖြင့်) မဆို–မဟော–အပ်သော ပညတ်တရား ဟူသော အာရုံရှိသော။ နပရိတ္ထ၀ဒီဘာ၀ေန နဝတ္ထုမ္ဘဓမ္ဘာရမ္ဘဏတ္ထာ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၅ ၁။

နဝတ္ထုမ္ဘပဒ္ဓိညာ (ထီ) [နာတ္ထုမ္ဘ+ပဒ္ဓိညာ] နဝတ္ထုမ္ဘပဒ္ဓိညာ၏၊ မဆိုအပ်ဟူ၍ ဝန်ခ်ခြင်း၊ မဆိုအပ်ဟူသော ဝန်ခံချက်။ ပစ္ထိမာ နဝတ္ထုမ္ဘ-ပဒ္ဓိညာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၃။

နဝတ္ထုမ္ဘပသဂ် (ပု) [နဝတ္ထုမ္ဘ+ပသဂ်] မဆိုအပ်ဟူ၍–ကပ်ငြိ– လျှဉ်းပါး–ခြင်း။ "ဆိဒ္ဓတာ-ဝေနာ"တိ နဝတ္ထုမ္ဘပသဂ်ဝေါ။ ဝဇိရ။ ၂၂၇။

နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝ (တိ) [နာတ္ထုဘမ္ဘ+သဘာဝ] မဆိုအပ်သော သဘောရှိသော။ ဥဒါဟု နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝါတိ? နဝတ္ထုမ္ဘသဘာဝါ။ ဝဇိ-ရ။၅၅၂။

နဝတ္ထုမ္ဘာကာရ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+အာကာရ] မဆိုအပ်သော အခြင်း အဆု ရှိသော။ နဝတ္ထုမ္ဘာကာရော ပဒေါ လောကော။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁၊၄၃၃။

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္မဏ (တိ) [နဝတ္ထုမ္ဘ+အာရမ္မဏ] နဝတ္ထုမ္ဘဘုံး ဟူသော အာရုံ ရှိသော၊ (အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ မဆိုအပ်သော)ပညတ်ဘုံး ဟူသော အာရုံရှိသော။ နဝတ္ထုမ္ဘံ အာရမ္မဏံ ဘော်သော (တေသံ)-(မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၃၃။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁.၄၄၀)တိ နဝတ္ထုမ္ဘာ ရမ္မဏာ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၂၂၃။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၁၃၁။ အနုဋ္ဌီ၊၁၊၂၀၈။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁၊၄၅၁။ မူသဋ္ဌီ၊၁။၁၉၈။)

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္မဏတ္ထဝစန (နာ) [နာတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘ-ဏတ္ထ+ဝစန]အတိတ်,အနာဂတ်,ပစ္စုပ္ပန်ဟူ၍ မဆိုအပ်သော ပညတ်ဘုံး ဟူသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုခြင်း။ ဝေ ကေနဋ္ဌန နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏတ္ထ၊ဝနတော နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘ-ဏန္တိ ဝုတ္တံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၈။

နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏဘာဝ (၊) [နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘ+ ဘာဝ] အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန် ဟူ၍ မဆိုအပ်သော ပညတ်ဘုံးဟူသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နဝတ္ထုမ္ဘာရမ္ဘဏဘာဝ-သ အနုဿာတတ္ထာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄၈။ (–မူလဋ္ဌီ၊ ၁။၁၉၈။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၂၀၈။)

နဝဒုတာလက္ခဏသဒ်သကာယ (တိ) [နဝ+ ဒုတ+ တာလက္ခဏ+ သဒ်သ+ ကာယ] မီးလောင်ပြီးစ ဖြစ်သော ထန်းပင်လုံးနှင့် တူသော ကိုယ်ရှိသော။ ခရဒါဋ္ဌကော နာမ မနုဿဘဒ္ဒော ယက္ခော....နဝဒုတာလက္ခဏ-သဒ်သကာယော ဟုတ္တာ ဘေ ဒါရကေ မုဋ္ဌာလကလသပ် ဝိယ ဂဟေတ္တာ ခါဒိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၇၃။

နဝဒါန (နာ) [နဝ+ဒါန] အသစ်ဖြင့်သော အလှူ။ အလှူသစ်၊ အလှူဦး။ ဥပါသကာ ပုဗ္ဗေ ဣဒိသေ ကာလေ နဝဒါနံ ဒေထ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၇၀။

နဝဒိဝသ (ပု၊နာ) [နဝ+ဒိဝသ]ဧ-ရက်။ တသ္မာ ဣမိနာ ဒသမေန အဟေန ၁.ဒ္ဓိ ဆဋ္ဌိတော ပဋ္ဌာယ နဝဒိဝသာ ဒသ အဟာနိတိ ဒသာဟံ။ ဝဇိရ။ ၂၇၀။

နဝဒေါသ (ပု) [နဝ+ဒေါသ] ဧ-ပါးသော အပြစ်၊ အပြစ် ဧ-ပါး။ (ယင်းသည် ပုဆိုး အပြစ် ဧ-ပါးဖြစ်သည်၊ ယင်း ဧ-ပါးသရွယ် ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဧ၃–ကြည့်။) နဝဒေါသသမန္နာဂတ-ကြည့်။

နဝဒေါသမုပါဂတ (တိ) [နဝဒေါသ+ဥပါဂတ] ဧ-ပါးသော အပြစ်–အပြစ် ဧ-ပါး–တို့နှင့် ပြည့်စုံသော။ သာဌက ပဇော်တတ္ထ၊ နဝ-ဒေါသမုပါဂတံ၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊၃၀၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၊၁၀။ နဝဒေါသမုပါဂတန္တိ .... ဧကေဟိ နဝဟိ ဒေါသေဟိ ဥပါဂတံ သာဌကံ ပဟာယ ဝါကစီရံ နိပါသေသိန္တိ ဒီပေတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ဧ၃။

နဝဒေါသသမန္နာဂတ (တိ) [နဝဒေါသ+ သမန္နာဂတ] ဧ-ပါးသော အပြစ်–အပြစ်

၉-ပါး-နှင့် ပြည့်စုံသော။ အသာမပဒေ နဝ-ဒေါသုသမန္နာဂတံ သာဌကံ ပဏဟိတ္ဝာ။ အပါဠေ၊။ ၇။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၉၆။ ဗော၊ဌ၊။ ၇။

နဝဒ္ဓါရ (နာ) [နဝ+ဒ္ဓါရ] (၁) ၉-ပေါက်သော-ဒ္ဓါရ-အမာဝ၊ ဒ္ဓါရ ၉-ပေါက်၊ (တိ) (၂) ၉-ပေါက်သော-ဒ္ဓါရ-အမာဝ-ရှိသော။ (၁) ဧကဒ္ဓါရေန ပဝိ သ်တ္ဝာ၊ နဝဒ္ဓါရေဟိ သန္ဓတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။၃၄၁။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂၊ဝ၅၅။ (တိ) (၂) နဝဒ္ဓါရန္တိ နဝဝဏမုခါနိ။ ဗော၊ဌ၊ကာ။ ၂၂၇။ နဝါဒ္ဓါရ (သံ၊ဌ။ဝ၅)။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၇၄)နှင့် နဝဟိ ဝဏ မုခေဟိ နဝဒ္ဓါရံ။ သံ၊ဌ၊ဌ။၅ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၇၉။ နဝဒ္ဓါရန္တိ ကရဏကာယော အဓိပ္ပေတောဘာ။ သံ၊ဋီ၊ဌ။၉၇။ (-မိလိန္ဒ။ ၇ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၂၅ဂ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၂ဝ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ဝ၉ဝ။ ဒုဗ္ဗကၠ၊ဌ။ဝ၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၅၉။ ဗော၊ဌ၊ဌ။ဝ၆ဂ၊ သာရတ္ထ၊ ၂။၉ဝ။ ကခ်ေ၊ဋီ၊ သစ်။ဝ၉ဝ။ ဒီ၊ဋီ၊ဌ။၂၉၆။) နဝစ္ဆိ (ဆိ)ဒ္ဓ-လည်း ကြည့်။

နဝဝေ (နာ) [နဝ+ဝေ] အသစ်ဖြစ်သော စပါး၊ စပါးသစ်၊ ပေါ်သစ်။ ဣဒါနိ မဟာသုဇ နဝဝေါနိ ဥပ္ပဇ္ဇိဿန္တိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ဌ။၉ဝ။ အပါဠေ၊ ၂။၂ဝ၅။

နဝမ္မဝဝတ္ထာန (နာ) [နဝ+ဝမ္မ+ဝဝတ္ထာန] ၉-ပါးသော ကသုးဘို့ကို ပိုင်-ခြားမှတ်သားခြင်း။ နာဝမ္မဝဝတ္ထာနေ (ပဋိသံ။ ၂)တိ ကာမာဝစရ ကုသလာဒီဝသန ပါမောဇ္ဇ-မူလကာသေန ယောနိသော မနသိကာရ-မူလကဝသေန စ နဝန္တိ နဝန္တိ ဝမ္မာနံ ဝဝတ္ထာ-နေ။ပဋိသံ၊ဌ၊ဌ။ဝ၂ ၂။

နဝဝေါတ (တိ) [နဝ+ဝေါတ]ဖုတ်-လုပ်-သစ်ဖြစ်သော (သပိတ် စသည်)။ နဝဝေါ-တော (ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂။၆ဂ)တိ နဝကတော။ ဝဇိရ။ ၁၂၆။ (-ဝိ၊သင်္ဘ။ဒုဝ၅။ ကခ်ေ၊ဋီ၊သစ်။ ၂ဝ၇။)။

နဝနဝ (တိ) [နဝ+နဝ] အသစ်အသစ်ဖြစ်သော၊ အဝါရပ်သိမ်း အသစ်ဖြစ်သော၊ ထာဝစဉ် အသစ်ဖြစ်သော၊ အမြဲအသစ်ဖြစ်သော။ ဒသဗလဿ နဝနဝါ ဓမ္မဒေသနာ ပဋိဘာတိ။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၂၅ဂ။ ကမ္မဋ္ဌာနံ နဝနဝမော ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ ၂၇၅။ နဝနဝေါ-(ဒီ၊ဌ၊ဌ။ ၂ဂ၁)တိ သမ္ဘဒါ အဘိနဝေါ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ဝ၁ဝ။

နဝနဝက (နာ) [နဝ+နဝက] ၉-ပါးသော ၉-ခုးပါင်း၊ ၉-ခု ၉-လီ၊ (၉×၉)=ဂဝ၊ ရှစ်ဆယ့်တစ်။ ဝေ ဂဏ်ဝေမ ကေ ကေကံ,... နဝနဝ ဟာ, ဒသဒသကာ"တိ။ မ၊ဌ၊ ၂ဂ၊

နဝနဝတိယ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဝနဝတိ-ယ မည်သော(မြို့)။ နဝနဝတိဃ (ဒီ၊ဌ။ ၁၆၂)-တိ အညမ်ပို့ နဝနဝတိယော နာမ ကေ နာရ။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။ ၁၄ဂ။ (ပါဠိတော်၌ နာနဝုတိယ-ဟု ရှိ၏။)

နဝနဝယောဇနသတသဟဿ (နာ) [နဝ+ နဝ+ယောဇန+သတသဟဿ] ၉-သိန်း, ၉-သိန်းသော ယူဇနာ၊ ယူဇနာ ၉-သိန်း, ၉-သိန်း။ ဧကေကာယ ဒီဃာယ နဝနဝ-ယောဇနသတသဟဿာနိ အန္ဓကာရံ ဝိဓ-မိတ္ဝာ အာလောကံ ဒဿေန္တိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃ဂ။

နဝနဝယောဇနိက (တိ) [နာနဝ+ယောဇန+ ဣက] ၉-ယူဇနာ, ၉-ယူဇနာ၌သော။ ဘိက္ခု နဝနဝ+ယောဇနိကာ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆ဖ။ နဝနဝ+ယ-ဇနိကာ ဟောတိ ပုထုလတော။ မ၊ဋီ ၃။ ၃ဖ၄။

နဝနဝုတာဓိက (တိ) [နဝ+နဝုတိ+အဓိက] ၉-ဆယ့် ၉-ခု အလွန်ရှိသော။ နဝနဝုတာ-ဓိကာနိ တီဏိ ဝါ၊ရသတာနိ သံခိဏ္ဌာနိ။ ဝဇိရ။ ၁ဂ၅။

နဝနဝုတိ (တိ) [နဝ+နဝုတိ] ၉-ဆယ့် ၉-ခု သော။ တံပဒသာ နေန္ဆသာ နဝနဝုတိ ထုလ္လစ္ဆယာနိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၁၉။

နဝနဝုတိလောမကူပသဟဿ (နာ) [နဝနဝုတိ+ လောမကူပ+ သဟဿ] ၉-သောင်း ၉-ထောင်သော မွေးတွင်း။ နာနဝုတိလေ မ-ကူပသဟဿာနိ ဥဒ္ဒဂ္ဂလောမ- နိ အဟောသုံ။ မ၊ဌ၊၄။၂၀၁။ (–ခုဒ္ဒကဌ၊ဌ။၄၀။)

နဝနိပါတ (ပု) [နဝ+နိပါတ] ၉-ပါးစီ ၉-ပါး စီသော ဂါထာ စသည်ဘို့ကို– ကျေးစ–ချ သွင်း–ခြင်း ရှိရာ(ဖြစ်သော (၈ကား, အပိုင်, အခန်း)။ ယာဝ နဝနိပါဘားတိ နဝနိပါတော ကောဒသနိပါတော။ ခေတရ၊ဌ၊၁။ဌ။(–ခေတရိ၊ ဌ။၁၇၃။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁ဂ၆။)

နဝနိဝေသ (နာ၊ပု) [နဝ+နိဝေသ] အသစ်ဖြစ် သော နေရာ(အာရုမ်)။ သံသ:ရာမမှီ နဝ-နိဝေသမှီ (ဝေဒရိ။၄၃၄)တိ သံသ် ဥဒ္ဒိသ အာဘိနဝနိဝေသိတေ အာရာမေ။ ဝေဒရိ၊ဌ။ ၂၉၉။

နဝနီတ (နာ) [နဝ+နီတ တံဒိဝသိယာ ဒမိတော, ဒုဒ္ဓါ ဝါ သမုဗ္ဗတံ ဃတံ, တပ္ပကတိ စ နဝနီတံ။ နဝဒဗ္ဗျာဒီဟိ နီတံ ပဝတ္တံ နောနီတံ၊ ဝသောဝ။ နဝနီတမ္ပိ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။၅၀၁။ နာဒ-ဗ္ဗျာဒီ)ဟိ နီတံ နိမ္ဗတ္တန္တိ နဝနီတံ။ ကခ်ီ၊ ယောမဟာဋ္ဌ၊ဌ။ ၂၀ဌ။ (နနီတ-သံ၊နဝနီအ-အဒ္ဓမာဂခ်ီ၊ ဏဝဏ်ိအ-ပြာ)] ဆီဦး၊ ထောပေး၊မသကာ။ (ဇတ်ဆတ်သော ဆောပတ်၊ သီဟိုဋ္ဌ၊ဓာန်။) ယာနိ ခေါ ၊ နေ တ:နိ ပဏ်ီ-ဝတောဃနာနိ၊ သေယျထိဒံ။ သပ္ပိ နဝနီတံ တေလံ့ မဓု ဖာဏိတံ မဒ္ဓဿ မံသံ ခီရံ ဒဓိ။ ဝိ။ ၂။ဘ:ဂ–၉။ နဝနီတံ နာ:မ ဗေ သညော နဝနီတံ။ ဝိ၊ ၂။ဘ၁၉။ နဝနီတံ(ပ၊ဧ)—ဝိ၊ဘ။ ဌ၊ဌ။ ဝိ၊ဌ။ဂ၃။ ဒီ၊ဘ။ဘဂ၆။ ဒီ၊ဌ။ဂ၅၉။ သံ၊ ၂။ ၂ ၂:။ အံ၊ဘ။ဌ၀ဂ။ အံ၊ ၂။ဘ၉ဌ။ အံ၊ ဌ။၆ဂ။ အာဘိ၊ပု။ဘ၇၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဌ၄။ မိလိန္ဒ။ ၄ဘ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၉။ ကခ်ီ။ ၂ ၂ ၇။ ဒီ၊ဌ၊ဌ။ ဘ၉ ၆။ မ၊ဌ ဘ၊ဌ၀ဘ။ အံ ဌ၊ ၂။ ,ဂ ၂။ အ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဘ၇။ မဟ:နိ၊ ဌ။ ၊ ၂။ ၎ဗ၊။ ၄ ၇ ၉။ သ:ဌ ဌ ဌ ၀ ဌ။ ၆ဂ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃ဌ။ နဝနီတံ (ဒုဧ)—ဝိ၊ဘ။ ၉ ၇ ။ ဝိ၊ဌ ၊ ။ ဘ၀ ၆။ မ ဌ ၊ ဌ ။ ဘ ၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၇ ဌ ။ နဝနီတေန (တ၊ဧ)— အံ၊ ဌ။ ၄ ၄ ၇ ။ ဝိ၊ဌ၊ ဌ။ ဘ ၇ ။ နဝနီတမ္ပာ (မ၊ဧ)—ဒီ၊ဘ။ဘ ဂ ၆။ သံ၊ ၂။ ၂ ၂ ၅ ။ အံ၊ဘ။ ၄ ဝ ဂ။ အံ၊ ၂။ ဘ ၉ ဌ။ အုံ၊ ဌ။ ၄ ဝ ဌ။ အာဘိ၊ပု။ ဘ ၇ ၉ ။ နဝနီတတောဝ(မ၊ဧ)—မိလိန္ဒ။ ၄ ၀ ။ နဝနီတဿ(ဆ၊ဧ)—မ၊ ဌ။ ဘ ဂ ၀ ။ နဝနီတေ (သ ဧ)— ဝ ဇ ရ ။ ၂ ၆ ၉ ။ သ:ရ ဗ္ဘ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ဌ ။ ဝိမတိ၊ ဘ။ ဌ ၅ ၀ ၊ နော နီ ထ-လည်း ကြည့်။

နဝနီတဂဝေသိ (တိ). [နဝနီတ+ဂဝေသ+ဏိ] ဆီဦးကို ရှာမှီး–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ သေ ယျ သာ ပိ ဘူ မိ ဒ ပုဒ်သော နဝနီတ ဏ္ဍ-ကော နဝနီတဂဝေသိ နဝနီတပရိ-ယသနံ စရမာနော...အာဝိဗ္ဗယျ။ မ၊ ဌ ၊ ဘ ၊ ဌ ။

နဝနီတဃ ဋ (ပု၊ဆ) [နဝနီတ+ဃ] ဆီဦး (ထည့်သော)အိုး။ နာနီတဃ ဋ ဝါ လဂ္ဂေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဘ၅။

နဝနီတ ဏ္ဍက (တိ) [နာနီတ+အ ဏ္ဍက] ဆီဦး– ဖြင့်–ကို–အလိုရှိသော၊ သူ။ နဝနီတဂဝေသိ-ကြည့်။

နဝနီတပရိယေသန (နာ၊ထီ) [နဝနီတ+ပရိ:ယ-သန] ဆီဦးကို–ရှာမှီ ခြင်း– ရှာမှီးရာ (အ ရပ်)။ နဝနီတဂဝေသိ-ကြည့်။

နဝနီတပိဏ္ဍ (ပု၊နာ) [နဝနီတ+ပိဏ္ဍ] ဆီဦးခဲ။ နဝနီတ ပိ ဏ္ဍံ ဝိယ ဟောတိ။ သံ၊ ဌ ၊ ဘ ၊ ၂ ၉ ဘ ။ သုဗ္ဗ နီ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ဘ ၊ (–အ ဘိ ၊ ဌ ၊ ဌ ။ ၆ ၀ ။)

နဝနီတပိဏ္ဍသဒိသ (တိ) [နဝနီ ဘ ပိ ဏ္ဍ+သ ဒိ သ] ဆီ ဦ း ခဲ နှ င့် တူ သော ။ နော: နီ တ ပ ် ဏ ် ဍ ံ ဝ ိ ယ ာ တ ိ နဝနီတ ပ ိ ဏ ် ဍ သ ဒ ိ သ ံ ။ ပ ေ တ ။ ဌ ၊ ဘ ဂ ဌ ။ (– ဝ ိ မ တ ိ ၊ ဘ ။ ၉ ၀ ။)

နဝနီတဘတ္တ (နာ) [နာနီတ+ဘတ္တ] ဆီဦး(ဖြင့်ရောနှောချက်ဖတ်သော)ထမင်း။ နဝနီတ-ဘတ္တံ ဒေဟိ။ ကခ်ီ၊ဦ၊သစ်။၃၉၂။

နဝန္တ (တိ) [နာ+အန္တ] ၉ အဆုံးရှိသော။ နဝန္တဝေ၊သန ဂဏနာ။ သာဝတ္ထု၊၃။၃။ ဒီ၊ဦ၊၁။ ၁၃၀။

နဝန္တဂဏနာ (တိ) [နာန္တ+ဂဏနာ] ၉-အဆုံးရှိသော ရေတွက်ခြင်း အတာ။ နဝန္တ-ဂဏနာယ ကုသလော။ သံ၊ဦ၊၂။၃၀၉။

နဝန္တဝိဓိ (ပု) [နဝန္တ+ဝိဓိ] ၉-အဆုံးရှိသော အတတ်အစီအရင်။ နဝန္တဝိဓိနာ နိရန္တရ-ဂဏနာ။ မ၊ဦ၊၂။၄၁။

နဝနှာရှသတ (နာ) [နဝ+နှာရှ+သတ] ၉-ရာသော အကြော၊ အကြော ၉-ရာ။ (အဆင်းဖြစ်စွာ လည်ဂိုဝါမှ ဝဲယာ ရွှေနှောက် ရွှေနှောက်ခြေလက် ငါးစီသက် ရှိ တွယ်ခက်ရစ်ရှိ ခတ္တားငုံလို့ ကိုယ်ကို ဆောင်တွယ် ခြောက်ဆယ် ကျောမ စသည်မျှားစွာ ကွန်ရက်ဖြာ ဆို့ကိုးရာသောအကြော။ ပရမတ္ထသရှုပ။ နှာရှ-လည်းကြည့်။)နဝနှာရှသတာ ဟောန္တိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၃၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂၃၀။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၅။)

နဝနှာရှသတနိဗန္ဓန (တိ) [နာနှာရှသတ+နိဗန္ဓန] ၉-ရာသော အကြောင်းတို့ဖြင့် ပွဲစပ်အပ်သော(ကိုယ်)။ ပကတိယာ ပန ဣဒံ သရီရံ နာမ....နဝနှာရှသ ာနိ ာန္ဓနံ (နိဗဒ္ဓံ၊သိ) နဝမ်သ ခယသိသဘာနုလိတ္တံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၀၉။

နဝပဏ္ဏ (တိ) [နာ+ ပဏ္ဏ] ဖုတ်သစ်စ-ဖြစ်သော (သပိတ် စသည်)။ နဝပဏ္ဏော ပတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊၁၆။

နဝပတ္ထ (တိ) [နဝ+ပတ္ထ] ပေါက်သစ်စ-ဖြစ်သော ရွက်နုရှိသော။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝပတ္ထာန (နာ) [နဝပတ္ထ+ဝန] ပေါက်သစ်စ-သစ်ရွက်ရှိသော သစ်ပင်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော တော၊ ပေါက်သစ်စဖြစ်သော ရွက်နုတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော တော။ နဝပတ္ထဝန (ဇာ၊ ၂။၁၅)ဣ တရုဏေဟိ နဝပတ္ထေဟိ သဉ္ဆန္နံ ဝနံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၆၉။

နဝပဒုမ (နာ) [နဝ+ပဒုမ] အသစ်ဖြစ်သော ပဒုမ္မာကြာ။ နဝပဒုမာနိ ပုပ္ဖိတာနိ ပုရာဏ-ပဒုမာနိ စ ဝဏ္ဏတော ပတန္တာနိ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၂။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၆။

နဝပရိကွာရိက (တိ) [နဝ+ပရိကွာရ+ဏိက] ၉-ပါးသော ပရိကွာရရှိသော၊ ၉-ပါးသော ပရိကွာဒုကို ဆောင်သော၊သူ။ နဝပရိကွာရိ-ကဿ ပန သေယ္ယော ပဝိသန္တဿ တတြဋ္ဌက-ပစ္စတ္ထရဏံ ဝါ ကုဋ္ဌိကာ ဝါ ဝဋ္ဋတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၀၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀၀။

နဝပိဋ္ဌ (နာ) [နဝ+ပိဋ္ဌ] အသစ်ဖြစ်သော အင်းပျဉ်၊ အင်းပျဉ်သစ်၊ ကုလားထိုင်သစ်။ အဘတံ ဝတ္ထယုဂံ နဝပိဋ္ဌं .... ပေသေသုံ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၀။

နဝပုစ္ဆာ (ထီ) [နဝ+ပုစ္ဆာ။ (နဝပ္ပစ္ဆာ-သံ)] ၉-ပါးသော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာ ၉-ပါး။ ပုစ္ဆာ–မေးခွန်း–၉-ချက်။ နာပုစ္ဆာသတ–ကြည့်။

နဝပုစ္ဆာ (ထီ) [နဝ+ပုစ္ဆာ] အသစ်ဖြစ်သော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာသစ်၊ မေးခွန်းသစ်။ ဒီဋ္ဌဂတိ-ကော ဟိ နဝပုစ္ဆံ ဥပ္ပါဒေတုံ သဘဏ္ဍာတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၀။

နဝပုစ္ဆာသတ (နာ) [နဝ+ပုစ္ဆာ+သတ။ (နဝ-ပ္ပစ္ဆာဓတ-သံ)] ၉ ရာသော ပုစ္ဆာ၊ ပုစ္ဆာ ကိုးရာ၊အမေးကိုးရာ၊မေးခွန်းကိုးရာ၊ ပြဿနာ ကိုးရာ။ သဋ္ဌိအခါကာနိ နဝပုစ္ဆာသတာနိ.... ဝေဒိတဗ္ဗာနိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၉။

နဝပ္ပ (နာ) [နာ+ ပ္ပ။ (နဝပုဗ္ဗ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သောပန်း၊ ပန်းသစ်။ ပုန ဒေဝေ ပုရာဏ-

ပုပ္ပါနိ အပနေတ္ဝာ နဝပုပ္ပေဟိ အာသနံ သန္ထရိ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅၄။ (–၂၆၈။)

နဝပုပ္ပသယန (နာ) [နဝပုပ္ပ+သယန] (မည္ကိုး မနၵမ်ိး လန်းဆန်းသော) ပန်းသစ် (တို့ဖြင့် ကြဲဖြန့်ခင်းအပ်သော) အိပ်ရာ မွေ့ရာ၊ ပန်းမွေ့ရာသစ်။ နဝပုပ္ပသယနံ သင်္ဃေဘုဝ။ ဇာ၊ ဌ၊၇။၂။

နဝပုရာဏဝဂ္ဂ (ပု) [နဝပုရာဏ+ဝဂ္ဂ] နဝပုရာ-ဏဝဂ်၊ အသစ်အဟောင်းဖြစ်သော တရားတို့၏ အစုအပေါင်း။ နဝပုရာဏဝဂ္ဂသ ပဌမေ နဝပုရာဏာနိတိ နဝါနိ စ ပုရာဏာနိ စ။ သံ၊ဌ၊ ၃။၄၆။(–၄၇။)

နဝပုရိသသဟဿ (နာ) [နဝ+ပုရိသ+သဟဿ] ၉-ထောင်သော ယောကျ်ား၊ ယောကျ်ား ၉-ထောင်။ နဝပုရိသသဟဿာနိ ပေသေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၇။

နဝပုရိသသဟဿပရိဝါရ (ပု) [နဝပုရိသသ-ဟဿ+ပရိဝါရ] ၉-ထောင်သော ယောကျ်ား အခြံအရံ။ နဝပုရိသသဟဿပရိဝါ၊ရုန(ပရိ-ဝါ၊ရေ၊သိ က)နဝ အမစ္စေ ပေသေသိ။ အပ၊ ဌ၊၁။၁၁၁။

နဝပေသိသတ (နာ) [နဝ+ပေသိ+သတ] (၁) ၉-ရာသော အသားတစ်၊ အသားတစ် ၉-ရာ။ (အဆင်းနီရင့် ကသစ်ပွင့်ဟန် သဏ္ဌာန်တွေ့လာ ကိုးရာသော အသားတစ်။ ပရမတ္ထ-သရုပ။ မ်ိသံ-ကြည့်) (တိ) (၂) ၉-ရာ၊သော အသားတစ်ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) နဝပေသိသတာ မ်ိသာ၊ အနုလိတ္တာ ကင်္ခေဝရေ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ခု၆။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊၁။ ၂၃၀။

နဝပေသိသဘပ္ပဘေဒ (တိ) [နဝပေသိသတ+ ပဘေဒ] ၉-ရာသော အသားတစ် အပြား ရှိသော။ ဝေမေဝံ နဝပေသိသတပ္ပဘေဒံ မ်ိသံ ဇာနာတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ခု၆။

နဝပ္ပကာရ (ပု) [နဝ+ပကာရ] (၁) ၉-ပါး အပြား။ (တိ) (၂) ၉-ပါး အပြားရှိ၊သော။ (၁) တ၊ထာ ဂေါမာ ဂေါနိမိတ္တံ သောစတိ နဝပ္ပကာရေဟိ။ သံ ဌိ၊၁။၇၆။ (တိ) (၂) တာယော စ ဒိဋ္ဌိယာ သမန္နာဂတော နဝပ္ပ-ကာရော လောကုတ္တရမ္ပေ ... ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ ၁။၂၀၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄၀။)

နဝပ္ပဘေဒ (တိ) [နဝ+ပဘေဒ] ၉-ပါး အပြား ရှိသော။ သဗ္ဗမေဝ ဟိဒံ သုတ္တံ....နဝပ္ပဘေဒံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၇။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၉၄။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂၊၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၂။ သီ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၅။)

နဝပ္ပါယ (တိ)[နဝ+ပါယ] ချွေးသောအားဖြင့် သီဘင်းယယ်ဖြစ်သော၊သူ။ ပလုဇ္ဇန္တိ ခေါ် တေ အာဝုသော နဝပ္ပါယာ(သံ၊၁။၄၁၈)တိ အာ-ဝုသောဘော တုယ္ဟံ ပါဒယန ယောဘုယျေန နာကာ ဇကဝသ်က ဒုဝသ်ကာ ဒဟာရ ဒေ၀ သာမဏေရာ စ ပလုဇ္ဇန္တိ ဘိဇ္ဇန္တိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၆၆။ (–သာရတ္ထ၊ ၁။၄၈။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂။ သီ ဋ္ဌ သစ်၊၁။၆၀။)

နဝဖလ (နာ) [နဝ+ဖလ] အသစ်–အဦး–အစ –မဆွ–လက်မှန်–ဖြစ်သော သစ်သီး၊ သစ်သီးဦး။ နဝဖလာနိ(အံ၊၂။၃၅)တိ အာရာမ-တော ပဌမပ္ပန္နာနိ အဂ္ဂဖလာနိ။ အံ၊ဌ၊၃၊ ၂၁။ (–အပ၊၂။ ၁၂၊ ၁၇၅။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၃၀၇။)

နဝဗျာမယောတ္ထ (နာ) [နဝ+ဗျာမ+ယောတ္ထ] ၉-လံ့ရှိသော ကြိုး။ နဝဗျာမယောတ္ထေန ဥဘဥဒကံ ဝိယ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၆၀။

နဝဘဏ္ဍ (နာ) [နဝ+ဘဏ္ဍ] အသစ်ဖြစ်သော ဘဏ္ဍာ၊ ဘဏ္ဍာသစ်။ နဝဘဏ္ဍာ ဟိ ယော အဏ္ဍေ ဟောတိ။ ဝိ ဌ၊ ၁။ ၂၆၇။ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၃၁၅။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၂၀၇။

နဝဘဝ (ပု) [နဝ+ဘဝ] (ကာမဘဝ- အစရှိ သော) ၉-ပါးသော ဘဝ၊ ဘဝကြီး ၉-ပါး။

(ယင်းသည်– (၁) ကာမဘဝ=ကာမဝိပါက် ၂၃-ပါး၊ ဝိရတိ အပွမညာ ကြဉ်သော စေတသိက် ၃၃ ပါး၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀။ (၂) ရူပဘဝ=ရူပဝိပါက် ၅-ခု၊ စက္ခုဝိညာဉ် ဒွေး၊ သောတာဝိညာဉ် ဒွေး, သမ္ဘဝဋ္ဌိ,ဝင်း ဒွေး: သန္ဓိရဏ ၃-ခု၊ ဝိရတိကြဉ် စေတသိက် ၃၅၊ ဣတ္ထတ္ထတော, ပုမ္ဗော, ဃာန, ဇိဝှါ, ကာယ ကြဉ် ကမ္မဇရူပ် ၁၅-ပါး။ (၃) အရူပဘဝ= အရူပဝိပါက် ၄ ခု၊စေတသိက် ၃၀။ (၄)သညီ ဘဝ=နေဝသညာ နာသညာယတန ဝိပါက် ကြဉ်သော လေးကိုဝိပါက် ၃၁၊ စေတသိက် ၃၅၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀။ (၅) အသညီဘဝ= ဇီဝိတနဝက ကလာပ်ရူပ်။ (၆) နေဝသညီ-နာသညီဘဝ=နေဝသညာ နာသညာယတန ဝိပါက်စိတ် ၁ ခု, စေတသိက် ၃၀။(၇) ကေ-ဝေါကာရဘဝ = ဇီဝိတနဝက ကလာပ်ရူပ်။ (၈) စတုဝေါကာရဘဝ=အရူပဝိပါက် ၄-ခု, စေတသိက် ၃၀။ (၉) ပဉ္စဝေါကာရဘဝ= ကာမဝိပါက် ၂၃၊ ရူပဝိပါက် ၅-ခု၊ စေတသိက် ၃၅၊ ကမ္မဇရူပ် ၂၀ ဖြစ်၏။) ကာမဘဝါဒိကံ သမ္ဘီ နဝဘဝံ ဥဏ္ဍါဠ္ဍယိ။ အပ၊ဌ၊၁။၃၁၅။

နဝဘာဂ (ပု) [နဝ+ဘာဂ] ၉-ခုသော–အဖို့ –အစု။ နိပ္ပန္နသဿတော နဝဘာဂေ ကဿ-ကဿ ဒတ္တာ ရညံ ကေဘာဂဂ္ဂဟာဏ ဒသမ-ဘာဂဂ္ဂဟဏံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၇၉။

နဝဘာနေ (နာ) [နာ+ဘာနေ] အသစ်ဖြစ်-သော ခွက် ခွက်သစ်။ထနမူလေ နဝဘာဇနမ္ပိ ဥပနီတမတ္တေ အတ္ထနောဝ ဓမ္မတာယ ခီရ-ဓာရာ ပတိ သု။ အံ ဌ၊၁။၃၀၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၈၀။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၃။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၂။ ၄၄၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၈၂။)

နဝဘာဝ (ပု) [နာ+ဘာဝ] (၁) ဇယ်–နုပျို –သည်၏ အဖြစ်။ (၂) အသစ်၏ အဖြစ်။ (၁) သော ဟိ နဝဘာဝံ အတိက္ကမိတ္တာ ဇိဏ္ဏဘာဝံ အပ္ပဇဘ္ဘာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၆၆။ (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဘာဝါပဂမ (ပု) [နဝဘာဝ+အပဂမ] အသစ်၏ ပြောင်းမှ ကင်းခြင်း။ တတော ဝေ နဝဘာဝါပဂမသခ်ါတော ဇရေ ဌာ-ပေ တဿ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။၃၃၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၃၁။

နဝဘူမက (တိ) [နဝ+ဘူမိ+က] အမိုးတုံ ၉-ဆင့်ရှိသော။ ပါသာဒေါ နဝဘူမကော အဟောသိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၆။

နဝဘူမိက (တိ) [နဝ+ဘူမိ+က] အသက်ပုဒ် နာ-ကြည့်, ကော် နာဘူမိကံ။ အ၊ဌ၊၁။ ၇၀။ ဗုဒ္ဓဝံ ဌ။၃၂၅။

နဝဘူမိ ကတပရိကမ္မ (တိ) [နာဘူမိကတ+ပရိ-ကမ္မ] အမိုးတုံ ၉-ဆင့်ဖြင့် ပြုအပ်သော အပြေအပြစ်ပြုမှုရှိ-သော။နဝဘူမိကတပရိကမ္မံ ကာရေ ဘူ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၆။

နဝဘူမိကပါသာဒ (ပု) [နာဘူမိက+ပါသာဒ] တုံ့ဆောင် ၉-ဆင့်ရှိသော ပြာသာဒ်။နဝဘူမိ-ကပါသာဒဿ (နဝဘူမကပါသာဒဿ၊ သီ) ဥပရိ....အဒဟောသိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၅။

နဝဘေဒ (တိ) [နဝ+ဘေဒ] ၉-ပါး အပြား ရှိသော၊နဝဘေဒံ တိဝိမောနံ နဥပဂတော။ သံ၊ဌ၊၁။၄၅။ နဝဘေဒံ ပဘေဒတော သခ်ေ ပတော တိဝိမာနန္တိ အတ္ထော။ သံ၊ဌီ၊၁။၈၉။

နဝမ်သ (နာ) [နဝ+မ်သ] ၉ မျိုးသောအသား၊ အသား ၉ မျိုး။ (လူ,ခွေး,မြင်း,ဆင်၊သစ်, ကျား, ခြင်၊ ဝံလျင်, အောင်း, မြွေမျိုး။ ရိုး, ရေ, သား, သွေး၊ အမွေးတို့ပါ၊ မသုံးရာ၊ ဆယ်ပြာ အသားမျိုး-ဟူသော အသား ၁၀-မျိုးတွင်လူသားကြဉ်အသား၉-မျိုး ဖြစ်၏။) နဝမ်သေသု ဒုက္ခဋ (ဝိ၊၅။ဒုဋ၄)ဆို သေသ-အကပ္ပိယမ်သေသု။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၂၃။ (–ဝိ၊၅။ ၂၄၅။)

နဝမ်သပေသီသတ (နာ) [နဝ+မ်သပေသီ+သတ] ၉-ထုသော အသားတစ်၊ အသားတစ် ၉-ထု။ ဌိတေန နဝမ်သပေသီသတေန စ အနုလိတ္တံ သရိရံ။ မဟာနိ၊ဌ။၂၆၃၊ နဝပေ-သီသတ-လည်း ကြည့်။

နဝမ်သပေသီသတပဗ္ဘေဒ (တိ) [နဝမ်သပေသီ-သတ+ပဘေဒ] ၉-ထုသော အသားတစ် အပြားရှိသော။ အဟံ နဝမ်သပေသီသတပ-ဗ-ဘေဒေန မ်ဒသန လိခတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၅၅။

နဝမ်သပေသီသတာနုလိတ္တ (တိ) [နဝမ်သပ-သီ သတ + အနုလိတ္တ] ၉- ထုသော အသားဘစ်တို့ဖြင့် လိမ်းကျံ၊ အပ်သော။ နဝမ်-သပေသီသတာနုလိခတ္တောတိ အခတ္တော။ထေရ၊ ဌ၊၂၊၂၁၀။

နဝမ (တိ) [နဝ+မ။ ထိ-ဌ် နဝမီ။ ကစ္စည်း။ ၃၇၃။ ရှာ၊ဂ-ဖ။ နီတိ၊သုတ္တ။၈၀၂။ နဝါနဝံ ပမုရကားဒုတိမဌ်။ ထေရ-။ (နဝမ-သံ၊ ဏာမ-ပြာ)] ၉-ခုဘို့၏ ပြည့်ခြောင်း–၉-ခုမြောက် –ဖြစ်သော။ အယံ ဘိက္ခဝေ နဝမော အာဒီ-နဝေါ ရုဝေန္တေ ပုရပဝေသနေ။ ဝိ၊၂။၂၀၁။ နဝမော (ပုဗ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ။၃ဒ်၇။ ဒီ၊၂။၃၃၀။ သံ၊၂။ ၂ ၁ ။ သံ၊ဌ။ ၂ ၁ ၂ ။ အံ၊ဘ။ ၃ ဒ ။ အံ၊ ၂ ။ ၅ ၁ ၉ ၊ အံ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၂ ။ အဘိ-ဂ။ ၃ ဝ ၁ ။ အပ၊ ၂ ။ ၃ ဂ ၃ ။ မိလိန္ဒ။ ၃ ၃ ။ ထေရီ၊ ဌ ။ ၉ ၃ ၊ သာ ရ ဏ္ဍ ၊ ၂ ။ ၃ ဝ ဒ ။ မူလ ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ဒ ဝ ။ နေတ္တိ ၊ ဝိ ။ ၃ ၃ ဒ ၊ ကိ ဋ္ဌိ ခ လ သ ဃိ ကွာ ပ ဒ် နိ ဋ္ဌ တံ နဝမ်။ ဝိ-၃။ ၂ ဒ ၂ ။ နဝမ်(နုပ၊ဗ)—မ၊၃။ ၇ ဝ ။ သံ-၃။ ၃ ဒ ။ သံ၊ ၂ ၊ ၂ ၁ ။ သံ၊ ၃ ။ ၃ ၄ ၇ ။ အံ-၃ ။ ၂ ဝ ၅ ။ အံ-၂ ။ ၂ ၁ ၃ ။ ဝိ မ ၁ ၊ ။ ၃ ၁ ။ အ ပ ၃ ။ ၃ ၁ ၃ ။ နေ ဘ္ဂိ ။ ၈ ၅ ။ ဝိ ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၂ ၁ ၅ ။ ဝိ ၊ ဌ ၄ ။ ၂ ၅ ၉ ။ နဝမီ(ထီ၊ပ၊ဗ)—ရှ။ ၄ ဝ ဒ ။ နဝမ်(ထီ၊ဒုဗ)— အ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၃ ။ အ ပ ၊ ဌ ၊ ။ ၃ ဝ ။ နဝမေ(ပုဗ၊ဒုဗ)—အ ပ ၊ ၃ ။ ဒ ၈ ။ အ ပ ၊ ဌ ၊ ။ ၁ ၉ ။ နဝမီတော(ထီ၊မ၊ဗ)—ဝိ ၊ ဌ ။ ၃ ၅ ။ ၃ ၅ ။ မ ၊ ဌ ၊ ။ ၃ ၃ ။ နဝမ်ဃ(ပုဗ၊ဆ၊ဗ)—သ ၊ ရ ဏ္ဍ ။ ၂ ။ ၃ ၁ ၉ ။ နဝမေ (ပုဗ၊နု၊ သ၊ဗ) — သံ ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၃ ဒ ။ အံ-ဌ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၃ ။ သ ၊ ရ ဏ္ဍ ၊ ၂ ။ ၃ ၈ ။ အံ-ဌ ။ ၃ ။ ၂ ။ ၃ ။ နဝမီ(ထီ၊သ၊ဗ)— ဗ ၊ ၂ ။ ၃ ၃ ။ ဗ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ။ ၃ ၉ ။ ဗ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ။ ၂ ၉ ၃ ။ နဝမီ ယ ၊—သံ ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၂ ၈ ။ ဗ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ။ ၂ ၉ ၃ ။

နဝမကွဏ္ဏသမ္ပန္န (တိ) [နဝမ+ခ၊ဏ+သမ္ပန္န] ၉ ခုတို့၏ ပြည့်ကြောင်း – ၉-ခုမြောက်–ဖြစ်သော ဘုရားပွင့်ရာ ခဏနှင့် ပြည့်စုံသော၊ သူ။ နဝမကွဏ္ဏသမ္ပန္နဿ သတ္ထာ ယံ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၇၁။

နဝမဂ္ဂပါတုဘာဝ (ပု) [နဝမဂ္ဂ+ပါ ဘုဘာဝ] လမ်းသစ်၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း။ သစေ အန္တရာ နဝမဂ္ဂပါဘုဘာဝေန ဝါ နဝဂါမသန္ဓိဝေသေန ဝါ။ ဝ ဒီ ရ ။ ၂ ၁ ၃ ။

နဝမစက္ကသမ္ပတ္တိ (ထီ) [နဝမ+စက္က+သမ္ပတ္တိ] ၉-ခုမြောက်ဖြစ်သော စက်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း။ နဝမစက္ကသမ္ပတ္တိသခ်ီးတာ ခဏော နတ္ထိ။ မူလ ဋ္ဌီ ၊ ၃ ။ ဒ ၂ ။

နဝမတ္ထိကာဘာဇနေ (နာ) [နဝ+မ+ကိုကာဘာ-ဇနေ] အသစ်ဖြစ်သော မြေခွက်၊ မြေခွက်သစ်။ အည နဝမတ္ထိကာဘာဇနံ ဂါဟာပေတွာ။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။၁ဂ၃။

နဝမဒသက (နာ) [နဝမ+ဒသ က] ၉-ခုမြောက် ဒသက။ နဝမဒသဏ္ဍ ပဝတ္တရှိပ် ဒသမဒသကံ အပ္ပဘ္ဘာ တတ္ထော နိဋ္ဌတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၅ ။

နဝမဒိဝသ (ပုဗ)[နဝမ+ဒိဝသ] ၉-ခုမြောက် ဖြစ်သော–နေ့–ရက်။ နဝမဒိဝသေ သူရိယုဂ္ဂ-မနသမယေ သမတ္ထော။ နေတ္တိ ဝိ။၃၁၅။

နဝမဗလနိဒ္ဓေသ (ပု) [နဝမ+လ+နိဒ္ဓေသ] ၉-ခု မြောက် အားတော်ကို ညွှန်ပြရာ အပိုင်း အခန်း။ နဝမဗလနိဒ္ဓေသောပိ ဒိဗ္ဗေန စက္ခု-နာတိအာဒိ သမ္ဘ သံဒဿ ဝိတ္ထာရိသံ။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၄ ၅ ။

နဝမဘိက္ခုနီ (ထီ) [နဝမ+ဘိက္ခုနီ] ၉-ယောက်မြောက်ဖြစ်သော ရဟန်းမိန်းမ။ နဝမဘိက္ခုနီတော ပဌာယ ဥပဇ္ဈာယာဝိ အဘိဝါဒနာ-ရဟာ။ ဝိ ၁-၄-၁၂-၁၇-၁။

နဝမဟတ္ထိကုလပရိယာပန္န (တိ) [နဝမ+ဟတ္ထိ-ကုလ+ပရိယာပန္န] ၉-စီး၊ မြှားတန်ဆင်ချိန်၌-အကျုံးဝင်-ပါဝင်-သော။ နဝမဟတ္ထိကုလ-ပရိယာပန္နေ ဟတ္ထိနာဂေ...ဥပပါသခသာတိ သမညာ။ သီ-ဋီ-၁-သစ်-၂-၁၁။

နဝမဟတ္ထိနိကာယပရိယာပန္န (တိ) [နဝမ+ဟတ္ထိနိကာယ+ ပရိယာပန္န] ၉ စီး၊ မြှားတန်ဆင်အပေါင်း၌-အကျုံးဝင်-ပါဝင်-သော။ နဝမဟတ္ထိနိကာယပရိယာပန္နေ ဟတ္ထိနာဂေ။ ဒီ-ဋီ-၁-၂-၁။

နဝမာပဒါန (နာ) [နဝမ+အာပဒါန။(နဝမပဒါန-သံ)] ၉-ခု မြောက်ဖြစ်သော-အပဒါန်-အကြောင်းအရာ-အဋ္ဌပွဘ်။ နဝမာပဒါနေ ....ကာရာပိတာ။ အပ-၁-၂-၁-၁-၁။

နဝမာလာ (ထီ) [နဝ+မာလာ] ၉-မျိုးသော ပန်း၊ ပန်း ၉-မျိုး။ ရှေ့ခံ ဒတ္တာ နာမာသာ ဗန္ဓိတ္တာ သမ္ဗန္ဓယိ သု။ ဇာ-၁-၁-၄-၂-၁။

နဝမာလိကာ (ထီ) [နဝ+မာလိကာ။ (နဝ-မာလိကာ-သံ၊ နဝမာလိယာ-ပြာ၊ နဝမာ-လိအာ-အဒ္ဓမာဂဓီ။ နဝမာလိ:ကာ-သီဟိုဠ်)] ကြက်ရှဉ့် ပန်း။ (စံပယ်ပန်း၊ ဟုလည်း ပြန်ဆို ကြ၏။) နဝမာလိကာ (ဝိ-၁-၁-၁-၁-၁-၂) စေဟေမသ။ ဝဗ်ရ-၁-၂-၀။ နဝါ နှဘနှ-မလ္လိကာ နဝမလ္လိကာ၊ နဝမာလိကာပိ။ ခနန်-ဋီ-၅-၇-၆။ သဗ္ဗလာ နဝမာလိကာ။ အမရ-၁-၄-၂-၂။

နဝမာသိက (တိ) [နဝမာသ+ဏိက] ၉-လဘို ဖြင့်-ဖြစ်ခဲ့အပ်-ပြီးဆုံးခဲ့အပ်-ပြီး-ပြည့်စုံ-သော (အကျင့်)။ နဝမာသိကံ ဝါ ပဒ္ဓိပဒံ ဂဏ္ဍာသိ။ ဒီ-၁-၂-၁-၁-၁-၂-၁-၉။ သောမာသိက (ဒီ-ဋီ-၁-၂-၁-၁-၁-၁-၁

ဌ၂။ ၇၇။ သံ'ဌ၂။ ၈၂၊ (–ခုဒ္ဓက၊ ဌ။ ၁ဖ၇။ ဇ၊ ဌ၅။ ၁၅၃။)

နဝယောဇနေ့ဟာလ (တိ) [နဝယောဇန+ဟာလ] အထုအားဖြင့် ၉-ယူဇနာရှိသော၊ ၉-ယူဇနာအထုရှိသော။ နိဗ္ဗဲ ဥပဂတမတ္ထောဝ နဝယောဇနေ့ဟာလာသံ အယမဟာပထဝီယံ ပါတေတွာ။ ဇ၊ ဌ။ ၅။ ၂၇။

နဝယောဇနေ့မဂ္ဂ (ပု) [နဝယောဇန+မဂ္ဂ] ၉- ယူဇနာ–ရှိ–ရှည်– သော–လမ်း– ခရီး။ ကောဟေနေ့ဝ နဝယောဇနေ့မဂ္ဂ အာဂတောဝ။ အံ'ဌ၊ ၂၊ ၁၃။ (–သုတ္တနိ'ဌ၊ ၁။ ၂၉ဖ။)

နဝယောဇနသတ (တိ) [နဝ+ယောဇန+သတ] ယူဇနာ ၉-ရာရှိသော။ ပရိကေ့ဘပ-တော နဝယောဇနသတာနိတိ၊ ဒီ'ဌ၊ ၂။ ၂၂၊ မ'ဌ၊ ၄။ ၁၂၁။ ဇ၊ ဌ၊ ၁။ ၅။ (–မ'ဌ၊ ၃။ ၂၈၈။ မ'ဌ၊ ၄။ ၁ဖ၇။)

နဝယောဇနသဘိက (တိ) [နဝယောဇနသတ+ဣက] ယူဇနာ ၉-ရာရှိသော။ တတ္ထ မဟာ-မဏ္ဍလံ နဝယောဇနသတိကံ၊ ဝိ'ဌ၊ ၁။ ၁ဖ၃-၄။ (–ဒီ'ဌ၊ ၂။ ၇၈။ သံ'ဌ၊ ၂။ ၈၂။ ဒီ'ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၈၇။ မ'ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၆။)

နဝဃယောဇနိက (တိ) [နဝဃယောဇန+ဣက] ၉-ယူဇနာ၌ရှိသော။ နဝဃယောဇနိကေန ဒေ့-အာသိဖရသုသရသတ္ထိသမဒ္ဒသနာတိ ဗဟ-လေန မာရဗလေန သမ္ဗရိဝုတောဝ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁ဝ။ ဥပရိ နဝယောဇနိကေန အယပဒတ္ထန ဆာဒိတောဝ။ မဟာနိ'ဌ။ ၁၇၅။

နဝယောဇနုမ္မေဓ (တိ) [နဝ+ယောဇန+ဥမ္မေဓ]အစောက်အားဖြင့် ၉-ယူဇနာရှိသော၊ ၉-ယူဇနာ အစောက်–ရှိ–မြင့်–သော။ ဥဒ္ဒံ နဝဃယောဇနုမ္မေဓာ ဟောတိ (အဟောသိ)။ အပ'ဌ၊ ၁။ ၇၅။ ဗုဒ္ဓဝံ'ဌ။ ၁၃၇။ ဇ၊ ဌ၊ ၁။ ၈၃၊

နဝယောဗ္ဗန (နာ)[နဝ+ယောဗ္ဗန]ယော်–နုပျို–သော အရွယ်။ ဌိသော ယံ နဝယောဗ္ဗနေ။ အပ၊ ၂" ၂၂၅။ သေရီ'ဌ'၁၃ဖ။

နဝရဇ (နာ) [နဝရုဇ+ဏျ] အသစ်ဖြစ်သော မင်း၏ အဖြစ်။ နဝရဇ္ဇံ တာဝ ဣဒါနိ ဂန္ဓာဝိ ဗောဓေတုံ နဝ သက္ခိဿာမိ။ ဇ၊ ဌ'ဌ၊ ၃။ ၁ဖ၃။

နဝရတန (တိ) [နဝ+ရတန။ နဝနဝံ ရတ္တာနဝံ သမမာဟာရး။ ထောမ၊(နဝရတ္ထ-သံ)] (၁) ၉-တောင်ရှိသော။ (၂) ရတနာ ၉-ပါး၊ နဝရတ်ဟု ၉-ပါး။ (ယင်း ၉-ပါးတို့ကား–ပုလဲ, ပတ္တမြား, ကြောင်, ဂေါ်မုဒ်, (ဂေါ်မိ)စိန်, သန္တာ, ပတ္တမြားပြောက်, ဥဿဖယား, နီလာ-တို့ ဖြစ်ကုန်၏၊ တနည်း–စိန်, ပုလဲ, သန္တာ, ဂေါ်မုဒ်, နီလာ, ကြောင်, ဥဿ-ဖယား, မြ, ပတ္တမြား-တို့ဖြစ်ကုန်၏၊ ပရိတ္တ။ ခေန်'သျ၊ သစ်' ၃ ၂၉။ နှာသည်း ကြည့်) (၁) ပါတိမောက္ခံ နဝရတနံ ဟောတိ၊ မုခဝဋ္ဋိတောဝ ပဌာယ အဋ္ဌရတနံ။ အံ'ဌ ၃။ ၇ဝ။ (၂) မုတ္တာမာဏိက္ယ ဝဇ္ဇယိ'ဂေါ်မေဒါ ဝ'ဗြ ဝိဒု-မော် ပဌဝုဂ် မရာဂ်နီလဋ္ဌ။ ဣတျု၊ တ္ထေမု နဝရတ္ထေသု (နဝသုရတနေသု)။ ထောမ။

နဝရတ္ထ (တိ) [နဝ+ရတ္ထ] ဆိုးသစ်စဖြစ်သော။ ဣတ္ထိ နဝရတ္ထံ ကမ္မလံ ပါ၌တာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ၁။ ၁ဖ၀။ နဝရတ္ထသ ဟိ စိ-ရသ ဝဏ္ဏော မနာပေါ ဟောတိ ဒဿနိယော။ အဘိ'ဌ၊ ၁။ ၁၂၃။

နဝလောကုတ္တရ (ပု) [နဝ+ လောကုတ္တရ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ၊ လောကုတ္တရာ ၉-ပါ. (မဂ် ၄-ပါး,ဖိုလ် ၄-ပါး, နိဗ္ဗာန်)။ ဣတ္ထ စ နဝလောကုတ္တရသု ပညတ္တိယံ-ယေ ဝ ကခ်ိပဝတ္ထိ ဝေဒိတမ္ဘာ။ မ'ဌ၊ ၂။ ၅။ (–၁၄ဖ။)

နဝလောကုတ္တရမ္မ (ပု) [နဝ+လောကုတ္တရ ဓမ္မ] ၉- ပါးသော လောကုတ္တရာ တရား၊ လောကုတ္တရာ ဘုရား ၉ ပါး (မဂ် ၄-ပါး, ဖိုလ်

၄-ပါး,နိမ္ဗာန်)။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘော (ပ၊ ၉) — ဒီ၊၆၊၂။ ၂၉၄။ ဒီ၊၆၊၃။ ၂၄၇။ အံ၊၆၊ ၂။ ၄-၀၆။ မဟာနိ၊၆။၅၅။ သာရတ္ထ၊၁။၁၂။ ဝိမတိ၊၁။၃။ အံ၊ဌ၊၂။၃၀၄။ နဝလောကုတ္တ-ရမ္ဘာ(ပ၊ဗ) — သံ၊၆၊၂။၆၆။ အပ၊၆၊၁။ ၂၁၇။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘံ (ဒု၊ဇ) —သံ၊၆၊ ၁။၁၀၇။ သံ၊၆၊၃။၁၉၅။ ဇာ၊၆၊၅။၅၂၉။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘေဟိ (တ၊ဗ)— မ္ဘ၊၆၊ ၂။ ၂၇၆။နဝလောကုတ္တရမ္ဘဿ(စ၊ဇ)—အံ၊၆၊ ၂။၉၀၊ ၂၅၂။ ဓမ္ဘ၊၆၊၁။၁၀၂။ အပ၊၆။၁။ ၃၄၃။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘဿ (ဆ၊ဇ)—အပ၊ ၆၊၁။ ၂၂၅။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘာနံ(ဆ၊ဗ)— သံ၊၆၊ ၂။၁၂၉။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘတ္ထ (ပု) [နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္ဘ+အတ္ထ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား ဟူသော အကျိုး။ ဓမ္ဘာနုဓမ္ဘပဋိပန္နောတိ နဝလောကုတ္တရမ္ဘတ္ထာယ သဟသိလက် ပုဗ္ဗ-ဘာဂပဋိပဒံ ပဋိပန္နော....လောကသ္မိ"။ အံ၊ ၆၊၃။ ၅၂။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘဒါယ (ပု) [နဝလောကုတ္တရ ဓမ္ဘ+ဒါယ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား ဟူသော ပေးအင်သော အမွေဥစ္စာ။ နဝ-လောကုတ္တရမ္ဘဒါယံ အာဒိယတိတိ ဓမ္ဘဒါ-ယာဒေါ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၁။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘဒါယဇ (နာ) [နဝလောကုတ္တ-ရမ္ဘဒါယာဒ+ဏျ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တ-ရာ တရားဟူသော ပေးအပ်သော အမွေ ဥစ္စာကို ယူတတ်သူ၏အဖြစ်၊ လောကုတ္တရာ တရား ၉-ပါးအမွေခံ၏ အဖြစ်။ နဝလော-ကုတ္တရမ္ဘဒါယဇ္ဇံ အရဟတ္တိတိ ဓမ္ဘဒါယာ-ဒေါ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၄၉။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘဒါယာဒ (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမ္ဘဒါယ+အာ+ဒါ+ဏ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားဟူသော ပေးအပ်သော အမွေဥစ္စာကို ယူသော၊ သူ။ ဩဝါဒမ္ဘဒါ-ယာဒံ နဝလောကုတ္တရမ္ဘဒါယာဒမေဝ ဝါ အရဟတ္တိတိ ဓမ္ဘဒါယာဒေါ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၅။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘဒီပက (တိ) [နဝလောကုတ္တ-ရမ္ဘ+ဒီပက] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရားကို ပြတတ်သော။ နဝလောကုတ္တရ ဓမ္ဘဒီပကံ သုဘာသိတံ ဓေဘော တေသန္တိ သုဘာသိတဓေဘော။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၀၆။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘနိန္ဒ (တိ) [နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္ဘ+နိန္ဒ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာတရား သို့–ညွှတ်–ကိုင်း–သော။ နေကွမ္ဘနိန္ဒန္တိ နဝ-လောကုတ္တရမ္ဘနိန္ဒံ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၁၈။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၄။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘနိဿိတ (တိ)[နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္ဘ+နိဿိတ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ-တရား–၌–ကို–မှီသော–မှီ၍ဖြစ်သော။ နဝ-လောကုတ္တရမ္ဘနိဿိတ (ဒီ၊ဌ၊၂။၉၉)ဣတိ နဝဝိဓမ္ဘေ လောကုတ္တရမ္ဘေ နိဿာယ ပဝတ္တံ တဒဓိဂမူပါယဘာဝတော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၂။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘသန္ဓိဿိတ (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမ္ဘ+ သန္ဓိဿိတ] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ နဝလောကုတ္တရမ္ဘသန္ဓိဿိတံ ကတ္တာ ဝဒတိတိ ဓမ္ဘဝါဒီ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၈၈။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၈၅၊၃၉၈။

နဝလောကုတ္တရမ္ဘသမ္ဘာဝက (တိ) [နဝလော-ကုတ္တရမ္ဘ+သမ္ဘာဝက] ၉-ပါးသော လော-ကုတ္တရာတရားသို့ ကောင်းစွာရောက်စေတတ်သော။ ဝေ ယာဝ ဥဏ္ဍာသ တိက္ခဝိသဒ-ဘာဝပ္ပတ္တိယာ အဘာဝေန နဝလောကုတ္တရ-ဓမ္ဘသမ္ဘာဝကံ နဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၂။

နဝလောကုတ္တရာဝဏ္ဏန္တိ (ထီ) [နဝလောကုတ္တရ+ အဝဏ္ဏန္တိ] ၉-ပါးသော လောကုတ္တရာ တရား သို့ သက်ဝင်ခြင်း။ နဝလောကုတ္တရာဝဏ္ဏန္တိ။ စရိယာ၊ဌ။၃၁၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၉၂။

နဝံသကဋ္ဌိရ (ပု) [နဝ၂+ဝံသကဋ္ဌိရ] ထုက်သစ်စ ဝါးညောက်၊ မြှစ်။ နာဝံသကဋ္ဌိရံဝ၊ ပသုဂ္ဂံ ဇီဝိတကွယ်။ ဇာ၊၂။၁၅၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၂။

နဝဝဏ္ဏ (နာ) [နဝ၂+ဝဏ္ဏ။ (နဝဝ[ဏ္ဏ-သံ])] အသစ်ဖြစ်သော အဝတ်၊ အဝတ်သစ်။ နဝဝဏ္ဏံ နဝဖလံ၊ နဝဂ္ဂရသဘောဇနံ။ အပ၊ ၂။၁၂၊ဂ၆၊၁၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဝ၇။

နဝဝသ (တိ) [နာ°+ဝ] ၉-နှစ်-၉-ဝါ-ရှိသော၊ သူ။ နှ ကေဝလဋ္ဌ ဒသဝဿောဝ နှ ဟောဘိ၊ နဝဝသောပိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆ဂ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၇၂။

နဝဝဿကာလ (ပု) [နဝဝဿ+ကာလ] ၉ ဝါ-ရှိ-ရ-ရာ-အချိန် -အခါ-ကာလ။ ယာဝ နဝဝဿကာလာ မဇ္ဈိမော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၆။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁၉၇။

နဝဝဿသဟဿ (နာ) [နဝ°+ဝဿ+သဟဿ] ၉-ထောင်သော နှစ်၊ အနှစ် ၉-ထောင်။ နဝဝဿသဟဿာနိ၊ အဂါရံ အဗ္ဗ သော ဝသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၃၅၊၃၄၉။

နဝဝဿာဘိသေက (တိ) [နဝဝဿ+အဘိ-သေက] အဘိသိက် သွန်းပြီးရှိ-အဘိသိက် သွန်းပြီးရာ အခါမှ-၉-နှစ်ရှိသော၊သူ။ တဒါ အသောကော ဓမ္မရာဇာ နဝဝဿာဘိသ-ကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။

နာဝဿိက (တိ) [နဝဝဿ+ဏ္ဍက] ၉-ဝါရှိ သော၊ သူ။ နဝဝဿိကဿ ဒါတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၈၄။

နဝဝါဒ (ပု) [နဝ၂+ဝါဒ] သီတင်းငယ်ဟူ သော- ခေါ်ဝေါ်-ပြောဆို- ခြင်း-အသုံး အနှုန်း။ အထ ခေါ ဘဂဝါ နဝဝါဒဋ္ဌ သုဘ္ဘာ ဂိလာနဝါဒဋ္ဌ။ သံ၊ ၂။ ၂၂၂-၅၄၉။

နဝဝါယိမ (တိ) [နဝ၂+ဝါယိမ] အသစ်ရက် အပ်သော။ တသ္မိံ ဗ္ဗိ အသတိ နဝဝါယိမော ဝါ ဩနဒ္ဓကော ဝါ ဂဟေတဗ္ဗော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဂ။ နဝေါ်တိ နဝဝါယိမော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၆။ နဝါယိမံ အနုဋ္ဌ ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၃။၆၇။ (-ဝိ၊သင်္ခ်ဟ။၉ဝ။ ဝဇိရ။၃ဝဝ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၆။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၄။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၉၆။)

နဝဝါရ (ပု) [နဝ°+ဝါရ] ၉-ကြိမ်၊ ၉-ဝါရ။ အယဉ္စ အာယသ္မာ ဒိဝါ နဝဝါရေ ရတ္တိ နဝဝါရေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၄။ ဒီ၊ ဋ္ဌီ၊၃။၈ဂ။ (-ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၂။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၄၉။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ဂဝ။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၂။)

နဝဝါရသတ (နာ) [နဝ°+ဝါရ+သတ]ဝါရတို့၏ ၉-ရာ၊ ဝါရ၉-ရာ၊ ၉-ရာသော ဝါရ။ နဝဝါရ-သတာနိ ပညာသဉ္စ ဝါရာ ဟောန္တိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၅။

နဝဝိတက္က (ပု) [နာ°+ဝိတက္က။ (နဝဝိတက်-သံ)] ၉-ပါးသော ဝိဘက်၊ ဝိဘက် ၉-ပါး။ ကွဒါနိ ကာမဝိတက္ကာဒိကေ သဗ္ဗပဓာ ဒသောဘုံ "ကာမဝိတက္ကဝနုန"ဟု အာဒိနာ နယေန နဝဝိတက္ကေ ဒဿသိ။ စူဋ္ဌနိ၊ဋ္ဌ။ ၃၁။ (-မဟာနိ။၄၀၂။)

နဝဝိဒတ္ထိ (တိ) [နဝ°+ဝိဒတ္ထိ] ၉-ဆွဲရှိသော (ညောင်စောင်း)။ ပမာဏယုတ္တမဇ္ဇော ကိရ နဝဝိဒတ္ထိ။ ဝဒိ၊ ၁။ ၁၉၂။ (-မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၆။)

နဝဝိဒတ္ထိပ (ပ္ပ) မာဏ (တိ) [နဝဝိဒတ္ထိ+ ပမာဏ] ၉ ထွာ-ပမာဏ-အတိုင်းအရှည်-ရှိသော (ညောင်စောင်း စသည်)။ ပမာဏ-ယုတ္တော မဇ္ဇောတိ ပကာဘိဝိဒတ္ထိယာ နဝ-ဝိဒတ္ထိပ္ပမာဏော မဇ္ဇော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၃၄။ အာစရိယခနု နာမ ပကာဘိ ဘခတ္ထန နဝဝိ-ဒတ္ထိပ(ပ္ပ)မာဏံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၂၆။ ကခ်ီ၊ ဋ္ဌီ၊သစ်။၃၄ ၂။ (-ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ၂ ။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ။ ၅ ၂ ။)

နဝဝိ (တိ) [နဝ°+ဝိ] ၉-ပါးသော–အဖို့–အစု–ရှိသော၊ ၉-ပါးသော အပြားရှိသော။ နဝဝိဝတိ နဝကောဋ္ဌာသာ၊ နဝပွဘေဒါ ဝါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၉၄။

နဝဝိဓော (ပ၊ဇ)—ပေဋ္ဌကော။၁၈၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၃၈။ သာရတ္ထ၊၂။၇၅။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၈၄၊ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၈၈။ နဝဝိဓံ (ပ၊ဇ)—ကခ်ီ။၉၅။ နဝဝိဓ(ပ၊ဗ)— ဝိ၊၄။ ၄၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၃၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၇၀။နဝဝိဓံ(ဒု၊ဇ)—ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၄၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၇၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၉၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၀၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၅၉။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၇၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၄။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၁၅၄။ နဝဝိဓေန (တ၊ဇ) —အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၆။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၃၂။ နဝဝိဓဿ (ဆ၊ဇ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၇။နဝဝိဓဝယ (သ၊ဇ)—ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၀။

နဝဝိဉ္ဉာဏ(နဿ) [နဝဝိ+ဉာဏ]၉-ပါးအပြားရှိသော ဉာဏ်။(ယင်းဉာဏ် ၉-ပါးကား–(၁) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်, (၂) ဘင်္ဂဉာဏ်, (၃) ဘယဉာဏ်, (၄) အာဒီနဝဉာဏ်, (၅) နိဗ္ဗိဒါဉာဏ်, (၆) မုဉ္စိတုကမျှတာဉာဏ်, (၇) ပဋိသင်္ခါဉာဏ်, (၈) သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်, (၉) အနုလောမဉာဏ်တို့ ဖြစ်၏။ ယင်းဝိပဿနာဉာဏ် ၉-ပါးသည် ပဋ္ဌိပဒါဉာဏဿနဝိသုဒ္ဓိမည်၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။ ၂၇ဖ-ကြည့်။) ဥဒယဗ္ဗယဉာဏာဒီ-နဝဝိဉ္ဉာဏ် ပဋ္ဌိပဒါဉာဏဿနဝိသုဒ္ဓိ။ မဏ္ဍီ၊ ၂။၁၂၀။

နဝဝိဘေဒ (ပု) [နဝဝိ+ဘေဒ] ၉-ပါးအပြားရှိသော တရား–အထူး– အပြား။ နဝဝိဓဘေဒေ သတ္တဝိဓေ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၄။

နဝဝိမာန (ပု) [နဝဝိ+မာန]၉-ပါးအပြားရှိသော မာန။ (သေယျ,သဒိသ,ဟီန ပုဂ္ဂိုလ် ၃-ယောက်ဘို့၌ ၃-ပါးစီဖြစ်သော "သေယျာ-ဟမသ္မိတိ မ်ာနော, သဒိသောဟမသ္မိတိမ်ာ-နော, ဟီနောဟမသ္မိတိ မာနော" ဟူသော မာန၉-ပါး ဖြစ်၏။ အဘိ၊ဓ။ ၂၂၅။)

နဝဝိမာနော (ပ၊ဇ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၂၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၉ဖ။ နဝဝိမာ-နာ (ပ၊ဗ)—ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁၀ဖ။ နဝဝိမာနံ (ဒု၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။ နဝဝိမာနေဟိ (တ၊ဗ)—ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁။ နဝဝိမာနတော (မ၊ဇ)—အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁ဖ၇။

နဝဝိမာနကောဋ္ဌာသ (ပု) [နဝဝိမာန+ကောဋ္ဌာသ] ၉-ပါးအပြားရှိသော မာန–အဖို့ – အစု။ နဝဝိမာနကောဋ္ဌာသေသု နစလန္တိ နဝေဓေန္တိ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၈။

နဝဝိလောကုတ္တရမ္မ (ပု) [နဝဝိ+လော-ကုတ္တရမ္မ]၉-ပါးအပြားရှိသောလောကုတ္တရာ-တရား။ နဝဝိဓလောကုတ္တရမ္မော (ပ၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ နဝဝိဓလောကုတ္တရမ္မံ(ဒု၊ဇ) —ထေရီ၊ဋ္ဌ။၅၉။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၉၈။ နဝဝိ-လောကုတ္တရမ္မေ (သ၊ဇ)—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄ဖ။

နဝဝိဝဿ (နဿ) [နဝဝိ+ဝဿ] ၉-ပါးအပြားရှိသော မိုး။ မိုး ၉-မျိုး။ ယင်းမိုး ၉-မျိုးတို့ကား–မာရ်နတ်မင်း, အာဠဝကတို့ ဘုရားရှင်အား တိုက်ခိုက်ရာ ပစ်လွှတ်ဖြစ်စေသော မိုးတို့တည်း။ သို့ရာတွင် ဘုရားရှင်ကို မအောင်နိုင်၊ ဘုရား:ရှင်ကသာ ယင်းမိုးတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ မာရ်နတ်, အာဠဝက တို့ကို အောင်နိုင်၏။ ယင်းမိုးကား ဝါတံ ဝဿဉ္စ ပါသာဏ၊ အာဝုဓံ ဝါဠုကံ တထာ။ ကုက္ကုဠဉ္စ ကလ-လဂ်ါရံ၊ အန္ဓကာရန္တိမေ နဝ- ဟူသည်နှင့် အညီ (၁) မုန်တိုင်းလက်နက်မိုး၊ (၂) မိုးကြမ်း ရေဆိုးမိုး၊ (၃)ကျောက်ခဲစိုင်မိုး၊ (၄) လှံ,ဓား-စသည့် လက်နက်မိုး၊ (၅) သဲမိုး၊ (၆) ပြာပူမိုး၊ (၇) ရွှံ့ညွန်မိုး၊ (၈) မီးကျီးမိုး၊ (၉) အမိုက်မှောင်မိုး အားဖြင့် ၉-မျိုးဖြစ်သည်။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉၅–ဖ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။

၂၁၈–၉။) ဝေ၊ နဝဝိဝေသံ ဝသီ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၁။၂၃၂။

နဝဝိသေသုတ္တန္တ (ပု၊နဝ) [နဝဝိ+သုတ္တန္တ] သုတ္တ-ဂေယျ - အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော ပါဠိပိဋကတ ၃-ပုံ။ "တေနာတိ" တိပဒေန နိဒ္ဒိဋ္ဌံ နဝဝိသေသုတ္တန္တံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တဒေသနာ (တိ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ဒေသနာ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော ပါဠိဒေသနာ။ နဝဝိသေသုတ္တန္တ-ဒေသနာယ ဟိ ဝေနေယျာနံ ဇာနနံ ပုရိမ-ဇာနနေန ပစ္ဆိမဇာနနံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေဋ္ဌိ (ထီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ပရိယေဋ္ဌိ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြားရှိသော သာသနာတော်ကိုရှာမှီးခြင်း။ တတ္ထ ဟိ သုတ္တာဒိဝေ-နု နဝင်္ဂသာ သာသ-နာ ပရိယေဋ္ဌိ...."နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေဋ္ဌိ"-တိ ဝုတ္တာ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၄၄။ (–မ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၆။ အနုဋီ၊၁။ ၂၄။)

နဝဝိသေသုတ္တန္တပရိယေ-ဿနာ (ထီ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ပရိ-ယေ-ဿနာ] အသက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ အသ ဝါ ဝကွမာနာယ ဟာရနုယာနုပဋ္ဌိယာ နဝဝိဓသုတ္တန္တပရိယေသနာ ဝိဇာနနာ ဟေ-ကုဘူတာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၈။

နဝဝိသေသုတ္တန္တဝစန (နဝ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+ဝစန]သုတ္တ, ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါးအပြား ရှိသော ပါဠိ-ဟူသော ဘုရားရှင် စကား။ တထာ စ သတိ အသုတ္တသဘာဝါနေ၀ ဂေ-ယျဂ်ါဒီနိတိ နဝဝိသေသုတ္တန္တဝစနံ ဝိရုဇ္ဈေယျ။ နေတ္တိ၊ဋီ။ ၂၃။

နဝဝိသေသုတ္တန္တသဟိတ (တိ) [နဝဝိသေသုတ္တန္တ+သဟိတ] သုတ္တ,ဂေယျ-အစရှိသော ၉-ပါး အပြားရှိသော ပါဠိနှင့်တကွဖြစ်သော။ နဝ-ဝိသေသုတ္တန္တသဟိတံ ဝါ ဝရံ သမ္ဘံ သဝ်သနံ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၈။

နဝဝိလီန (တိ) [နဝ+ဝိလီန] ချက်သစ်ဖြစ်၍–ကြေမွ–ကြည်လင်–သော၊ အသစ်ဖြစ်၍ စိုစွတ်သော။ သာ မာတု ဃရံ ဂန္ဓာ နဝဝိလီနံ စမ္ဗကပုပ္ဖဝဏ္ဏံ သပ္ပိ အာဟရိတ္ဝာ ပစ္ဆေကပုဒ္ဒသ ပတ္တံ ပူရေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ခုဝ၆။ နဝဝိလီနန္တိ အဘိနဝကိလိဏ္ဏံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ပေ။

နဝဝိလေပနဂဟဏ (နဝ) [နဝဝိ+လေပန+ဂဟဏ] အသစ်ဖြစ်သော နံ့သာကိုယူခြင်း၊ နံ့သာသစ်ကို ယူခြင်း။ ပုရာဏဝိ+လေပနံ ဟာရေတ္ဝာ နဝဝိ+သေပနဂဟဏဋ္ဌ ကိသ္မိဋ္ဌိ ကာ+လ နတ္ထိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၂၇၂။

နဝဝိဟာရ (ပု) [နဝ+ဝိဟာရ] အသစ်ဖြစ်သော ကျောင်း၊ ကျောင်းသစ်။ နာဝိဟာရေ ဗဟု နဝကမ္မံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၇။

နဝဝိတ (တိ) [နဝ+ဝိတ] အသစ်ရက်အပ်သော၊ ရက်သစ်ဖြင်းသော။ ပါဠိယံ နဝါဝုတ-(ဝိ၊၁။၁၉၁)န္တိ နဝဝိတံ။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၆၅။

နဝဝုဋ္ဌ (တိ) [နဝ+ဝုဋ္ဌ] အသစ်–အဦး–အစ–မဋ္ဌ–လက်မှန်–ရှာသွန်းအပ်သော၊ရှာသစ်ဝတ်ဖြစ်သော။ နဝဝုဋ္ဌေ ဒေ+ဝ ဝိ၃ဝန္ဒေ+ ဝါတသကုဏောတတ္ထ ဂစ္ဆတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၉ ၂။ တဒါ စ ပန နဝဝုဋ္ဌသ္မိ ဘူမိယာ ဗဟု ဗ္ဗန္ဓဂေါပကာ ဥဋ္ဌဟိ သု။ ဓမ္ဓ ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၁၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁ ၆။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ခ၅ ၂။)

နဝဝေဒနာ (ထီ) [နဝ+ဝေဒနာ] အသစ်ဖြစ်သော ဝေဒနာ၊ ဝေဒနာသစ်၊ ရောဂါသင်။ နဝဝေဒနာ နာမ အတိဘုတ္ထပစ္ဆယေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝေဒနာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄ ၃ ၁။ အာယ-တိ ဥပ္ပဇ္ဇနတော နဝဝေဒနာတိ ပဝုစ္စတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ခ ၂။ (–မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၃ ဝ ၃။ အနုဋီ၊ ၁။ ၂ ဝ ၂။)

နဝသညာ (ထီ) [နဝ°+သညာ] ၉-ပါးသော-အမှတ်-သညာ။ယထာ ကာယာနုပဿနာယ နဝသညာ ဝိနီလကသညာ ဥဒ္ဓုမာတကသညာ။ ပေဠကောဿ။၂၃၀။

နဝသတ (နဿ) [နဝ°+သတ။ (နဝဂတ-သံ)] ၉-ရာ၊ ၉၀၀။ တိဏိ သန္ဓိသဟဿာနိ၊တထာ နဝသဘာနိ စ။မ၊၄၊၁။၃။ နဝသတဗ္ဗေကဝိသဝဿာနံ။ သင်္ဂ။ ၂၂။ ဝဿာနံ သမ္ဘဒ္ဓိ နဝသတံ ကေဝိသ ကောဋ္ဌိယော။ အဘိ၊ ဝိဘာဝိနီ။ ၆၇။

နဝသတ္တ (ပု) [နဝ°+သတ္တ။ (နဝသတ္ထ-သံ)] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ၊ သတ္တဝါသစ်။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝ (ပု) [နဝသတ္တ+ပါတုဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၊ သတ္တဝါသစ်၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း။ နဝသတ္တပါတုဘာဝံ သစ်ရသဿတဘာဝံ ယော ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၃၉၉။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ (ထီ) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ဒိဋ္ဌ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းဟု (ဖြစ်သော) အယူမှား။ နဝေါ သတ္တော နဝ-သတ္တော၊ နဝသတ္တသ ပါတုဘာဝေါ နဝ-သတ္တပါတုဘာဝေါ၊ နဝသတ္တၑါတုဘာဝေါ ဣတိ ဒိဋ္ဌိ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒိဋ္ဌိ။ ပါရာ၊ ယော။ ၉၁။ (-ဝိ၊ ၆၊ ၁။ခ၃ ၂။ပဋ္ဌိသံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၃၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅၄။ နေတ္တိ၊ ၆။ ၁၇၁။)

နဝသတ္တပါတုဘာဝဒေါသပဿဝဂ် (ပု) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ဒေါသ+ပသဂ်] အသစ် ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း၏ အပြစ်၌လျှင်းပါးခြင်း။ ဘာဝေ ဝါ နဝ သတ္တပါတုဘာဝဒေါသပဿဝဂ်ေါ။ ဝဇိရ။ ၁၅၅။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝပဿဝဂ် (ပု) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+ပသဂ်] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-၏ ထင်ရှားဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၌ လျှင်းပါးခြင်း။ အညထာ နဝသတ္တပါတုဘာဝပဿဝဂ်ေါ။ ဝဇိရ။ ၃၉၇။ နဝသတ္တပါတုဘာဝဒီဋ္ဌ-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တပါတုဘာဝသဿတဒိဋ္ဌိ (ထီ) [နဝသတ္တပါတုဘာဝ+သဿတဒိဋ္ဌိ] အသစ်ဖြစ်သော သတ္တဝါ-သတ္တဝါသစ်-၏ထင်ရှားဖြစ်၏ဟူ၍ ဖြစ်သော မြဲသော အယူ။ သော နဝသတ္တပါတုဘာဝသဿတဒိဋ္ဌိ ဂဏ္ဍာတိ။ မဟာနိ၊ ၆။ ၃၃၂။

နဝသတ္တာဝါသ (ပု) [နဝ°+သတ္တာဝါသ]၉-မျိုးသော သတ္တဝါတို့၏-နေရာ-တည်နေရာ-အရပ်၊ သတ္တာဝါသ ဘုံကိုး၀။ (ယင်း ၉-မျိုးတို့ကား—(၁) နာနတ္တကာ ၊ နာနတ္တသညီ=ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်း ကွဲပြားရ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာအားဖြင့်လည်း ကွဲပြားသော နတ်အချို့,ဝိနိပါတိကအချို့,လူတို့၏နေရာ လူ့ဘုံ, နတ်ဘုံ။ (၂) နာနတ္တကာ ၊ ဧကတ္တသညီ=ပဌမဈာန်ဘုံ၌ ဖြစ်သော ပြဟ္မာတို့အလား ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းကွဲပြားရ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာချင်းတူသော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အပါယ် ၄-ဘုံ, ပဌမဈာန် ၃-ဘုံ။ (၃) ဧကတ္တကာ ၊ နာနတ္တသညီ=အာဘဿရာပြဟ္မာတို့ အလား ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းတူ၍ ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာ ကွဲပြားသော သတ္တဝါတို့၏နေရာ=ပဌကနည်း၌ ဒုတိယဈာန်, တတိယဈာန် ၂-ဘုံပေါင်း။ (၄) ဧကတ္တကာ ၊ ဧကတ္တသညီ=သုဘကိဏ္ဏာပြဟ္မာတို့ကဲ့သို့ ကိုယ်သဏ္ဌာန်ချင်းလည်းတူ, ပဋ္ဌိသန္ဓေသညာချင်းလည်း တူသော သတ္တဝါတို့၏နေရာ ပဌကနည်း စတုတ္ထဈာန် ၃-ဘုံ, ဝေဟပ္ဖလ်ဘုံ, သုဒ္ဓါဝါသ ၅-ဘုံ။ (၅) သညာမရှိ အာရုံခံစားမှု မရှိသော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အသညသတ်ဘုံ။ (၆)

ရှုပသညာ လုံးဝလွန်မြောက်, ပဋိဃသညာ ချုပ်သည့်ပြင် နာနတ္တသညာကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့် ဓကာင်းကင်သည် အဆုံးမရှိဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကာသာနဉ္စာယတန တုံ့သို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏နေရာ အာ-ကာသာနဉ္စာယတနတုံ့။ (၂) အာကာသာ-နဉ္စာယတနဈာန်ကို လွန်မြောက်၍ ဝိညာဉ် အဆုံးမရှိဟု နှလုံးသွင်းလျက် ဝိညာဏဉ္စာ-ယတနတုံ့သို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ ဝိညာဏဉ္စာယတနတုံ့။ (၃) ဝိညာဏဉ္စာ-ယတနဈာန်ကို လွန်မြောက်၍ တစုံတခုမျှမရှိ ဟု နှလုံးသွင်းလျက် အာကိဉ္စာယတနတုံ့ သို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ အာကိ-ဉ္စညာယတနတုံ့။ (၄) အာကိဉ္စညာယတန-ဈာန်ကို လွန်မြောက်၍နေဝသညာနာသညာ-ယတန တုံ့သို့ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ နေရာ နေဝသညာနာသညာယတနတုံ့တို့ဖြစ်ကုန်၏။ အံ၊၃။ ၂၀၁–၂)။ နဝသတ္တာဝါသာ(ပဋိသံ။ ၂၃)တိ သတ္တာနံ အာဝါသာ၊ဝသနဋ္ဌာနာနီတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀၆။ အောက်ပုဒ်-လည်း ကြည့်။

နဝသတ္တာဝါသပရိဇာနနညာဏ (နာ) [နဝသတ္တာ-ဝါသ + ပရိဇာနန+ညာဏ] ၉-မျိုးသော သတ္တဝါတို့ တည်နေရာအရပ်ကို ပိုင်းခြား၍ သိတတ်သောဉာဏ်၊ သတ္တာဝါသ ဘုံကိုးဝကို ပိုင်းခြား၍ သိတတ်သော ဉာဏ်။ နဝသတ္တာ-ဝါသ ပရိဇာနနညာဏံ၊ ဒီ၊ဋီ၊၁။၁၃၅။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၀၂။

နဝသပ္ပိ (နာ) [နဝ+သပ္ပိ] အသစ် ဖြစ်သော ထောပတ်၊ထောပတ်သစ်။ နဝသပ္ပိနာ သခ်ံတံ ခီရယာဂုံ ပုရတော ဌပေတွာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၄၀၆။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ။၄။၃၇၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၀၉။)

နဝသပ္ပိပူရ (တိ) [နဝသပ္ပိ+ပူရ] ထောပတ်သစ် ဖြင့် ပြည့်သော။ နဝသပ္ပိပူရံ စန္ဒနကရဏ္ဍကံ အာဒါယ ဂစ္ဆထ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။၁၀၁။

နဝသပ္ပိပေါက္ခရမဒုစုဏ္ဏယုတ္တ (တိ) [နဝသပ္ပိ+ပေါ-က္ခရ+မဒုစုဏ္ဏ+ယုတ္တ] (က)ထောပတ်သစ်, ကြာ,ပျားမှုန့်တို့နှင့်ယှဉ် သော (ခ) ထော-ပတ်သစ်, ကောင်းလည်းကောင်း ချိုလည်း ချိုသော သေးငယ်သောစားဖွယ်တို့နှင့်ယှဉ် သော။ သော နဝသပ္ပိပေါက္ခရမဒုစုဏ္ဏယုတ္တသာ နိရုဒကပါယာသသာ ပတ္တံ ပူရေတွာ ဒေတု။သံ၊ ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။

နဝသပ္ပိမိဿက (တိ) [နဝသပ္ပိ+မိဿက] ထော-ပတ်သစ်နှင့် ရောနှောသော (သလေးထမင်း-စသည်)။ နဝသပ္ပိမိဿကံ သာလိဘတ္တံ အာ-ရဗ္ဘ ကထေသိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၉၀။

နဝသပ္ပိသက္ကရစုဏ္ဏာဘိသခ်ံတ (တံ) [နဝသပ္ပိ+သက္ကရစုဏ္ဏ+အဘိသခ်ံတ] ထောပတ်သစ်၊ သကြားမှုန့်တို့ဖြင့် ပြုပြင်စီရင်အပ်သော (နို့-ဆနာ စသည်။) နဝသပ္ပိသက္ကရစုဏ္ဏာဘိသခ်ံ-တေန ပါယာသေန ပရိဝိသိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။

နဝသမုဋ္ဌိတ (တိ) [နဝ+သမုဋ္ဌိတ] အသစ်-ဖြစ်သော။ ဧတံ နဝသမုဋ္ဌိတံ နာမ ပဋိဂ္ဂ-ဟေတွာ ပရိဘုဉ္ဇိတဗ္ဗံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၃။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၁၁၇။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၆။)

နဝသရီရပါတုဘာဝ (ပု) [နဝသရီရ+ပါတုဘာဝ] အသစ်ဖြစ်သော–ခန္ဓာ–ကိုယ်–၏ ထင်ရှား-ဖြစ်ခြင်း၊ ခန္ဓာ–ကိုယ်–သစ် ဖြစ်ပေါ်လာ-ခြင်း။ သတ္တဿ နဝသရီရပါတုဘာဝေါတိ-အာဒိနိ ဝိကပ္ပေတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၇၆။

နဝသလိလသမ္ဘုဏ္ဏ (ပု) [နဝ + သလိလ+-သမ္ဘုဏ္ဏ] တက်စဖြစ်သော ရေဖြင့်ပြည့်သော၊ ရေသစ်တို့ဖြင့်ပြည့်သော (ဂင်္ဂါမြစ်ရေ)။ ဂင်္ဂ-နဒီ (ဂင်္ဂါနဒီ၊ သီ) နဝသလိလသမ္ဘုဏ္ဏံ-သမတိတ္ထိကံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၅။ (–ပုဒ်ဝ)

နဝသဿ (နာ) [နဝ+သဿ] အဦးဖြစ်သော ကောက်၊ ကောက်ဦး။ နဝသဿာနီ (အံ၊

၂။၃၅)တိ အဂ္ဂသဿာနိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၁။, ဖကဌပုဗ္ဗံ နဝသဿံ နာမ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၁၁။ (–အပ၊ ၂။၁၀၊၁၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၅၉။)

နဝသာဌက (ပု) [နဝ+ကသာဌက] အသစ်ဖြစ်သော ပုဆိုး၊ ပုဆိုးသစ်။ တေရသဟတ္ထောပိ ဟိ နဝသာဌကေ၊ ဒသာနံ ဆိန္နကာလတော ပဋ္ဌာယ ပိလောတိကာတိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၇။

နဝသိဝထိကပဗ္ဗ (နဝ) [နဝသိဝထိကာ+ပဗ္ဗ] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့၏–အဆစ်–အပိုင်း–အခန်း။ တတ္ထာဝတာ စ အာနာပါနပဗ္ဗံ,.... နဝသိဝထိကပဗ္ဗာနိတိ စုဒ္ဒသ ပဗ္ဗာ ကာယာနုပဿနာ နိဒ္ဒိတာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၃ ၂။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဌ။ ၂၈။)

နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟက (တိ) [နဝသိဝထိက+ပရိဂ္ဂါဟက။ ထိ-ဌ—ပရိဂ္ဂါဟိကာ] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သော သူ။ ဣဒံ နဝသိဝထိကာပရိဂ္ဂါဟကာနံ ဘိက္ခူနံ ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ တတ္ထ နဝသိဝထိကပရိဂ္ဂါဟိကာ သတိ ဒုက္ခသစ္စံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။

နဝသိဝထိကာ (ထီ) [နဝ+သိဝထိကာ] ၉-မျိုးသော–မပုပ်သေးသော– သွေးကောင်၏ တည်ရာ (သင်္ချိုင်း)–သိဝထိက။ ဣဒ မနဒ္ဒတ္ဘာ နဝသိဝထိကာ သမောဝေနေတမ္ဘာ။ ဒီ ဌ၊ ၂။၃၆၃။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၇၈။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၉၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇ ၂။) သိဝထိက-လည်း ကြည့်။

နဝသိဝထိကာဝဏ္ဏဗျာန (နဝ) [နဝသိဝထိက+ဝဏ္ဏ+ဗျာန] ၉-မျိုးသော သိဝထိကတို့၌ အဆင်းအားဖြင့်ဖြစ်သောစျာန်။ နဝသိဝထိကာဝဏ္ဏဗျာနဝသေန စ ပဝတ္ထာ ကာယဂတာသတိ ဂဟိတာဝ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၄၅။

နဝသုတ္တ[1] (နဝ) [နဝ+သုတ္တ] သုတ္တ, ဂေယျ-စသော ၉-ပါးသောအင်္ဂါရှိသော–ပါဠိ–ပိဋကတ်-ပုံ။ နဝသုတ္တန္တ-ကြည့်။

နဝသုတ္တ[2] (နဝ) [နဝ+သုတ္တ] အသစ်ဖြစ်သော ချည်၊ ချည်သစ်။ ကောဝိ ပုရာဏသုတ္တံ နိဟရိတ္ဝာ နဝသုတ္တံ ပဝေသေတုံ နဝ သက္ကောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၁၇၂။

နဝသုတ္တန္တ(ပု၊နဝ)[နဝ+သုတ္တန္တ] သုတ္တ, ဂေယျ-စသော အင်္ဂါ ၉-ပါးရှိသော–ပါဠိ–ပိဋကတ်-ပုံ။ ဧဝံ သမ္မေ နဝသုတ္တန္တာ ယသာဝမ္မံ ယထာဝိနယံ.... ယောဇေတမ္ဘာ။ နေတ္တိ။ ၂၄။

နဝသုတ္တသဟဿ (နဝ) [နဝ+သုတ္တ+သဟဿ] သုတ်တို့၏ ၉-ထောင်၊ ၉-ထောင်သောသုတ်။ (အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်၌ သုတ်ပေါင်း ၉-ထောင် ၅-ရာ၅-ဆယ့်၇-သုတ် (၉၅၅၇)သုတ် ရှိ၏။) နဝသုတ္တသဟဿာနိ၊ ပဌ သုတ္တသတာနိ ၎။ သတ္တပညာသ သုတ္တာနိ၊ သဗ္ဗာ အင်္ဂုတ္တရေ အယံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၄။ အံ၊ဌ၊၁။ ၃။ စိတ္တပရိယာဒါနသုတ္တာဒီနိ နဝသုတ္တသဟဿာနိ ပဌ စ သုတ္တသတာနိ။ ခုဒ္ဒကၟ၊ဌ။ ၂။

နဝသောတ (တိ) [နဝ+သောတ] ၉-ပါးသော အလျှဉ် ရှိသော (အမာဝ, ဒွါရပေါက်)။ နဝသောတာနိ တေ ကာယေ။ ထေရ။ ၂ ၇ဝ။ တထာ မိရတ္ထု ပူရံ နဝသောတသန္ဓနိ (ထေရ။ ၄ ၆ဝ)ဣ နာနပ္ပကာရဿ အသုစိနော ပူရံ နဝဟိ သောတေဟိ ဝဏမုခေဟိ အသုစိ-သန္ဓနိ သဝတိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၇ ၆။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၄ဂ၂၊ ၄ဂ၉။)

နဝသောတသန္ဓနီ (တိ) [နဝသောတ+သန္ဓနီ] ၉-ပါးသော–အလျှဉ်ရှိသော–အမာဝ–ဒွါရ–တို့မှ(မစင်မ,ကြယ် ရွံ့စွယ်)ယိုစီးနေသော။ အသက်ပုဒ် ကြည့်။

နဝဟတ္ထ (တိ) [နဝ + ဟတ္ထ] ၉-တောင်ရှိသော (ပုဆိုးစသည်)။ ကေကဏ္ဍ နဝဟတ္ထံ သာဋကံ ဒဿာမ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၆၉။ သစေ ပန သော နဝဟတ္ထော ဟောတိ။ ယင်း-၈၄။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။ ၄၅)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၈။)

နဝဟတ္ထပရိကွေပ (တိ) [နဝဟတ္ထ+ပရိကွေပ] အဝန်း လုံးပတ်အားဖြင့် ၉-တောင်ရှိခဲသော၊ ၉-တောင်အဝန်းလုံးပတ်ရှိသော (ရွှေခွက်)၊ သုဝဏ္ဏကရွာဟံ နိမ္မိနိ နဝဟတ္ထပရိကွေပံ ပဋ္ဌဟတ္ထုမ္ဘေမံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၆၉။

နဝဟတ္ထသာဋက (ပု၊နဝ) [နဝဟတ္ထ+သာဋက] ၉-တောင်ရှိသော ပုဆိုး။ ကေကဏ္ဍ နဝဟတ္ထသာဋကံ ဒဿာမ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၈၆။

နဝဘိရညခကာဋ္ဌပရိစ္ဆာဂ (ပု) [နဝဘိရညခကာဋ္ဌ+ပရိစ္ဆာဂ] ၉-ကုဋေသော ငွေကို–စွန့်ကြဲ–ပေးကမ်း–ခြင်း၊ ဓဇေအသပြာ ၉-ကုဋေကို စွန့်လွှတ်လျှက်ဒါန်းခြင်း။ (ဝိသာခါဒါယိကာမ ကြီးသည် ပုဗ္ဗာရုံကျောင်း မြေခနရှာအတွက် ၉-ကုဋေ,ကျောင်းအတွက် ၉-ကုဋေ,ကျောင်းပူဇော်ပွဲ ရေစက်ချပွဲ ကျောင်းလှတ်သဘင် အာဗွက် ၉-ကုဋေ၊ဒပါင်း ၂၇-ကုဋေ စွန့်လွှတ်လျှက်ဒါန်းသည်။) ဝိသာခါ မဟာဥပါသိကာ အာဂတာဂတံ စာဘုဒ္ဓိသံ ဘိက္ခုသံဃံ ဥဒ္ဒိဿ နဝဟိရညခကာဋ္ဌပရိစ္ဆာဂေန ပုဗ္ဗာရာမံ နာမ မဟန္တံ ဝိဟာရံ ကာရယိ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁၇၄။

နဝါ (ဗျ) [နဝါသဒ္ဒါ ကွဲပြားဒုတိယဝိဘတ္တိယော။ ရှေ။ ၂၁။ (နဝါ-သံ၊ ဏ-ပြာ)] အချို့၊ ဣဘဝဏ္ဍော ယံ နဝါ။ ပုဗ္ဗော ဣဝဏ္ဍော သခရေ ပရေ ယကာရံ ပခပ္ပါတိ နဝါ။ ကစ္စာ။ ။ ၂၁။ (–ရှ နှ၊ ၁၁)။

နဝါကာရ (ပု) [နဝ + အာကာရ] (၁) ၉ ပါးသော အခြင်းအရာ။ (၂) အသစ်ဖြစ်သော – (အစာတို–အိုသည်ရာ – ကိုယည်ထားရာ) ခွက် – အစာခွက်–စားကျင်း–စာခေါင်း၊ အသစ်ဖြစ်သော ဝက်စာခွက်။ (၁) ဣဒါနိ နဝါကာရဝါရာနန္တရံ တေ နဝါကာရေ ဝိယာယ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၂။ (၂) အဇ္ဇ ပန နဝဆန္ဒကံ နဝါကာရံ ဒါနံ ဒိယျတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၂၇၁။

နဝါကာရဝါရ (ပု) [နဝါကာရ+ဝါရ] ၉-ပါးသော အခြင်းအရာရှိသော ဝါရ။ နဝါကာရ-ဝါရေ ဇနကဥပတ္ထမ္ဘကဝေသေ ပစ္ဆယော ဝုဒ္ဓော၊ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၃။

နဝါကာရာဝါရာနန္တရံ (သတ္တမျန္တ ဗျ) [နဝါကာ-ရာဝါရ+အနန္တရံ] ၉ ပါးသော အခြင်းအရာ ရှိသော ဝါရ၏ အခြားမဲ့၌။ နဝါကာရ-ကြည့်။

နဝါနိသံသ (ပု) [နဝ + အာနိသံသ] ၉-ပါး သော–အကျိုး–အာနိသင်။ နဝါနိသံသာ-(ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇၁)တိ သီတပဋ္ဌိဃာတာဒယော ပဋ္ဌိသလ္လာနာရာမပရိယောသာနာ ယထာ-ပစ္စဝေက္ခဏံ ဂဏ်ိတာ နဝ ဥဒယာ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂ ၊ဝ၁ ၆။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၁၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၆ ၃။)

နဝါနုကမ္ပိတ (တိ) [နဝ+အနုကမ္ပိတ] သီတင်း ငယ်ရဟန်းသည်–သနား – စောင့်ရှောက်–ချီးမြှောက်–အပ်သော၊ သီတင်းငယ်ရဟန်း ၏–အစောင့်ရှောက်–အချီးမြှောက် – ခံရ သော၊သူ၊ နဝါနုကမ္ပိတာ ဘုဒ္ဓိယော ပါဋ္ဌိ-ကခ်ါ ကုသခလသုမ္ဘေသု။ အံ၊ဝ။ ၂ ၂ ၂–ဂ။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ (ပု) [နဝ + အနုပုဗ္ဗဝိဟာရ] ၉-ပါးခဲသော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားသော အားဖြင့် နေအပ်သော (သမာပတ်)။ ယင်း တို့ကား—(၁) ပဌမဈာန်, (၂) ဒုတိယ ဈာန်, (၃) တတိယဈာန်, (၄) စတုတ္ထ ဈာန်, (၅) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်, (၆) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်, (၇) အာကိ-ဉ္စညာယတနဈာန်, (၈) နေဝသညာနာသ-ညာယတနဈာန်, (၉) နိရောဓသမာပတ်-တို့

ဖြစ်ကုန်၏။ အံ၊၃၊ ၂၀၉၊ ၂၃၂။ နဝါနုပုဗ္ဗ-
ဝိဟာရဆဋ္ဌတိညာပွဘေဒ-ကြည့်။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌတိညာဒိဘာဝသာမညေ (နာ) [နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ + ဆဋ္ဌတိညာ + အာဒိ + ဘာဝ + သာမညေ] ၉-ပါးသော အစဉ်အ-တိုင်း ဝင်စား အပ်သော သမာပတ်, ၆-ပါး-သော အဘိညာဉ်စသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်တူ-သော။ ဤဒဠ္ဍ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌတိညာဒိ-ဘာဝသာမညေန ပယ်သာမတ္တံ ဝုတ္တန္တိ ဒဋ္ဌမ္မံ။ သာရတ္ထ၊၁။၂၂။၄၁။ (—ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉။)

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌတိညာပွဘေဒ (တိ) [နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရ+ဆဋ္ဌတိညာ+ပဘေဒ] ၉-ပါး-သော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော သ-မာပတ်, ၆-ပါးသော အဘိညာဉ်အပြားရှိ-သော။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရဆဋ္ဌတိညာပွဘေဒ-(ဝိ၊ဌ၊၁။၅)တိ ဣတ္ထ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရာ နာမ အနုပဋ္ဌိ ပ ဋ္ဌိယာ သမာပဇ္ဇိတဗ္ဗဘာဝတော ဝေ၀သည်တာ နိရောဓသမာပတ္တိယာ သဟ အဋ္ဌ သမာပတ္တိယော။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁။ ဝိမတိ၊၁၁၂။ (ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၇၇။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၄၉။)

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ (ထီ) [နဝါနုပုဗ္ဗ-ဝိဟာရ+သမာပတ္တိ] ၉-ပါးသော အစဉ်-အတိုင်း နေ၁ကြောင်းဖြစ်သော သမာပတ်။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရ သ၁ာပတ္တိယော ဒသိတာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၇၃။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိဉာဏ (နာ) [နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ+ဉာဏ] ၉-ပါးသော အစဉ်အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော ဝိဟာရသ-မာပတ်နှင့်ယှဉ်သော ဉာဏ်။ နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာ-ရသမာပတ္တိဉာဏာနိ ဒသမဃဉာဏာနိ စ ဝိဘာ၀ေတဗ္ဗာနိ။ ဤတိ၀ုတ်၊ဋ္ဌ။၁၁၀။

နဝါနုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိပညာ (ထီ) [နဝါနု-ပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိ+ပညာ] ၉-ပါးသော အစဉ် အတိုင်း ဝင်စားအပ်သော ဝိဟာရသ-မာပတ်–ဌ–နှင့်–ယှဉ်သော ပညာ။ နဝါ-နုပုဗ္ဗဝိဟာရသမာပတ္တိပညာတိ။ ဝိမတိ၊၁။ ၉၁။ မ၊ဋီ ၃။၂၇၆။

နဝါယတ (တိ) [နဝ°+အာယတ] ၉-တောင် (အလျား) ရှည်သော၊ အလျား ၉-တောင် ရှည်သော။ ဟတ္ထိနာဂံ တိဓာ ပဘိန္နံ နဝါ-ယတံ တိ၀ိတ္ထတံ ဒသပရိဏာဟံ။ မိလိန္ဒ။ ၃၀၀။

နဝါဝါသ (ပု) [နဝ°+အာ၀ါသ] အသစ်ဖြစ်-သောကျောင်း၊ ကျောင်းသစ်။ မဟာ၀ါသံ နဝါ၀ါသံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၃၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၀၉။

နဝါဟပ္ပဋိစ္ဆန္န (တိ) [နဝ°+အဟ+ပဋိစ္ဆန္န]၉-ရက်တို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော၊ ၉-ရက်ဖုံးလွှမ်း-အပ်သော၊ ဖုံးလွှမ်းအပ်သည်ဖြစ်၍ ၉-ရက်-ရှိသော (အာပတ်)။ ဧကာ အာပတ္တိ နဝါ-ဟပ္ပဋိစ္ဆန္နာ။ ဝိ၊၄။၁၃၄။ အဋ္ဌာဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ နဝါဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ ဒသာဟပ္ပဋိစ္ဆန္နံ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၁။ (–ဝိ၊သင်္ကာ။၃၇၄။)

နဝါဟာနာဂတ (တိ) [နဝ°+အဟ+အနာ၀ဂတ] ၉-ရက်ဖြင့် မရောက်သေးသော။ နဝါဟာ-နာဂတံ ကတ္တိကတေမာသိကပုဏ္ဏမံ။ ဝဇိရ။ ၂၀၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၄၄။

နဝိက (တိ) [နဝ°+ဏ္ဍက။ (ဏ၀ိအ-ပြာ)] ရောက်သစ်ဖြစ်သော။ နိစ္စနဝကာတိ နိစ္စံ နဝိကာ၀ ၊ အာဂန္တုကသဒ်သာ ဟုတ္ဘာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၅၁။

နဝိပါက (တိ) [နဝ+ဝိပါက] ဝိပါက်မှတပါး-သော။ နကမ္မေ နဝိပါကေ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၁၅။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၂။)

နဝိပါကပစ္စယ (တိ) [နဝ+ဝိပါကပစ္စယ] ဝိပါက-ပစ္စည်း (မှတပါး)သော၊ ပစ္စည်း။ နဝိပါက-

ပစ္စယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၁၉၃—၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၄။

နဝိပါကဘာဝ (ပု) [နဝိပါက + ဘာဝ] ဝိပါက်မဟုတ်သည်၏ အဖြစ်။ နဝိပါကဘာဝံ ပဋ္ဌိဇာနာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၀၂။

နဝိပ္ပယုတ္တ (တိ) [နဲ+ဝိပ္ပယုတ္တ] ဝိပ္ပယုတ်မှုတပါးသော။ နဝိပ္ပယုတ္တော ဒေ့။ ပဋ္ဌာန၊၁၊၈၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၀။

နဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယ (တိ) [နဲ + ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယ] ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စည်းမဟုတ်သော။ နဝိပ္ပယုတ္တပစ္စ-ယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၂၀၂။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၅။

နဝုဘာဓိက (တိ) [နဝုတိ+အဓိက] ၉-ဆယ် အသွင်ရှိသော။ တိဂုဏာနိ ကတာနိ နဝုတာ-ဓိကာနိ နဝသဘာနိ ဟောန္တိ။ ဝိ၊သင်္ခ၊ ၃၁၀။

နဝုတိ (ထီ) [ဒသ=(၁၀ × ၉) + ယော။ ကစ္စည်း။ ၃၀၉။ ရွ။ ၄၁၃။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ၈၂၄။ (နဝတိ-သံ၊ ဏဉ္ဇ-ပြာ)] ၉-ဆယ်၊ ၉-ဆယ်သော။ သာဓိကာ နဝုတိ အာနန္ဒ နာတိကေ ဥပါသကာ ကာလကတ်တာ။ ဒီ၊ ၂။ ၇၉။ (–၁၆၂၊၁၆၃။ အပ၊၁။ ၃၄၅။ မိလိန္ဒ။ ၃၃၁။) တိ ံသ-လည်း ကြည့်။

နဝုတိအနိဋ္ဌိတ္ထကာရက (တိ) [နဝုတိ+အနိဋ္ဌိတ္ထ+ကာရက] ညွှန်ပြခြင်းကို မပြုသော ၉-ဆယ်သော သိက္ခာပုဒ်။ နဝုတိအနိဋ္ဌိတ္ထကာ-ရကေ ဝဇ္ဇေတ္မာ။ ကခ်ီ၊ဌ်။ ၁၄။

နဝုတိကောဋ္ဌိ (ထီ) [နဝုတိ+ကောဋ္ဌိ] ကုဋေ ၉- ဆယ်သော (ရဟန်း)။ တတော ပရံ နဝုတိကောဋ္ဌိ၊ သမိ ံသု ကေတော မုနီ၊ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၅၁။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅။)

နဝုတိကောဋ္ဌိဇနပရိဝါရ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ+ ဇန+ပရိဝါရ] ကုဋေ ၉- ဆယ်သော လူ အခြံအရံရှိသော၊ သူ။ ဥဒေနရာဇာနံ နာမ နဝုတိကောဋ္ဌိဇနပရိဝါရံ ပမ္မာဇေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၁၆၅။

နဝုတိကောဋ္ဌိသင်္ခ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ + သင်္ခ] ကုဋေ ၉–ဆယ်အရေအတွက်ရှိ သော (ပရိသတ်)။ နဝုတိကောဋ္ဌိသင်္ခာယ ပရိသာယ သဒ္ဓိ ံ ဓမ္မသဝနတ္ထာယ သတ္ထု သန္တိကံ အဂမာသိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၃။

နဝုတိကောဋ္ဌိသဟဿ (တိ) [နဝုတိကောဋ္ဌိ+ သဟဿ] ကုဋေ ၉-သောင်းသော (နတ်လူ)။ နဝုတိကောဋ္ဌိသဟဿာနံ၊ တိယာ-ဘိသမယော အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၂၄၊ ၃၄၄။ ၃၅၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၁၊ ၁၆၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၅။)

နဝုတိရတန (တိ) [နဝုတိ+ရတန] အတောင် ၉-ဆယ်ရှိသော။ နဝုတိဟတ္ထ (၂) ကြည့်။

နဝုတိဝဿဝယ (တိ) [နဝုတိ+ဝဿ+ဝယ] အနှစ် ၉-ဆယ်အရွယ်ရှိသော၊ သူ။ နာဝုတိ-ကောတိ နဝုတိဝဿဝယော။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၃။

နဝုတိဝဿသတသဟဿ (နဲ) [နဝုတိ+ဝဿ+ သတ သဟဿ] အနှစ် ၉–သန်း။ စာတုမဟာ-ရာဇိကာ ဒေဝါ နဝုတိဝဿသတသဟဿာနိ ဒိဗ္ဗသုခံ ဒိဗ္ဗသမ္ပတ္တိ ံ ပဋိလဘန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၆၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၅။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၉၄။

နဝုတိဝဿသဟဿ (နဲ) [နဝုတိ+ဝဿ+သဟ-ဿ] အနှစ် ၉-သောင်း။ နဝုတိဝဿသဟ-ဿာနိ၊ အာယု ဝိဇ္ဇတိ တာဝဒေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၁။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၃။)

နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတ (တိ) [နဝုတိဟံသ-+ပရိဝါရိတ] ၉-သောင်းသော ဟသ်ာ-ဟသ်ာ ၉-သောင်း–တို့သည် ခြံရံအပ် သော။ နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝါရိတော ဝိယ ဓတ-

ရဒ္ဓေါ ဟံသရာဇော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ၊။၁၅၅။ မ၊ဌ၊ဝ၊။ ၁၅။ သံ၊ဌ၊ဝ၊။၉၀။ သာရတ္ထ၊ဝ၊။ဝ၀၉။

နဝုတိဟံသသဟဿပရိဝုတ (တိ) [နဝုတိဟံသ-သဟဿ+ပရိဝုဘ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဒါ ဗောဓိသတ္တော နဝုတိဟံသသဟဿ-ပရိဝုတော စိတ္တကူဋဋ္ဌ ဝိဟာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၂၂။ (–ဝ၊ဂ၀။)

နဝုတိဟံသသဟဿပုရက္ခတ (တိ) [နဝုတိဟံသ-သဟဿ + ပုရက္ခဘ] ၉-သောင်းသော ဟသ်ာ–ဟသ်ာ ၉ သောင်း–တို့သည် ရှေ့၌ ထား–ရှေ့ဆွားပြု–အပ်သော။ တသ္မိံ ခဏေ မဟာသတ္တော နဝုတိဟံသသဟဿပုရက္ခ-တော ... ပါယာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဝ၊ဂ၁။

နဝုတိဟတ္ထ (ပု) [နဝုတိ+ဟတ္ထ] (၁) ၉-ဆယ်သောအခေါင်း၊ အတောင် ၉–ဆယ်။ (တိ) (၂) ၉-ဆယ်သောအတောင်–အ-တောင် ၉ ဆယ်–ရှိသော။ (၁) နဝုတိဟတ္ထ-မုဂ္ဂဟော။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဝ၊ဂ၁။ နဝုတိဟတ္ထာနီ (သံ၊ဌ၊ ၂။ဝ၊ဂ)။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၆။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀ဂ) တိ မဗျိုမပုရိသဿ ဟတ္ထေန နဝုတိ ရာဘနာနိ၊ အံ၊ဌ၊ ဝ၊ဝ၉၁။ (တိ) (၂) ဧရ၊ဘ္ဘာနိ နဝုတိဟတ္ထာနိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၇၉။

နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓ (တိ) [နဝုတိဟတ္ထ+ဥဗ္ဗေဓ] အစောက်အားဖြင့် အတောင် ၉-ဆယ်ရှိ-သော၊ အတောင် ၉-ဆယ် အခစောက်မြင့်-သော။ နဝုတိဟတ္ထုဗ္ဗေဓံ သဒ္ဓိံ အတောသိ။ အပါ၊ဌ၊ဝ။ဇ၅။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂ဝ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ဝ။ဇ၂။)

နဝေါဒက (နဿ) [နဝ + ဥဒက] အသစ်ဖြစ်-သောရေ၊ ရေသစ်၊ နခဝါဒကေန ပူရေတိ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉၉။ (–ခမ္မ ဌ၊ဝ။ဝ၆၅။ ဝေသရ၊ ဌ၊ ၂။ဝ၁။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဇ၀၂၊)

နဝေါရောပိတ (တိ) [နဝ + သြဒရောပိတ] အသစ်–မကြာမြင့်သော – အချိန် – အခါ –ကာလ–က– ပယ်ချ– ရိတ် – အပ်သော၊ ပယ်ချ–ရိတ်–ပြီးခါစ–ဖြစ်သော။ နဝေါ-ရောပိတေဟိ ကေသေဟိ (ဥဒါန။ဝ၂၃)တိ အစိရသြဟာရိတေဟိ ကေသေဟိ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂၂ဝ။ (–မ၊ဌ၊ဇ။ဖ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၂။)

နဿံ (ကြို) [နသ+ယ+အံ။ နသ+ယ+အ။ အ-ကို အံ-ပြု။ ရှ။ ၂၇ဂ။] ပျောက်ပြီ၊ ပျက်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿ (ကြို) [နသ+ယ+တိ] ပျောက်လေ့၊ ပျက်လေ့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿတိ (ကြို) [နသ+ယ+တိ။ နသ အဒဿ-နေ။ နိ်တိ၊ဓာ။ ၂၄ဝ။ နသော ဒီဝေါ နာသော ဘူဝကော်။ ဓာတ္ဝတ္ထ။ ၂ဘ ၂။ ဏ၈ အဒဓိနေ, နာဒေ။ ဆသမ။ (နဏ္ဍတိ-သံ)] ပျောက်၏။ ပျက်၏။ (မမြင်ရာသို့ သွားခြင်း၊ ပြေးခြင်း)။ နဿတိ–ဝိ၊ဝ။ ၂ဇ၆၊ဝ၁ ၂၊ဝ၅၄။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဝ၇။ ဝိ၊ဌ။ဝ၃ဝ၊ဝ၃ဂ။ ဒီ၊ ၂။ဝ၁။ မ၊ ၂။ ၂ဇ၂။ သံ၊ ၁။ ၂ဇ၊ဌ၊ ၂။ အံ၊ ၂။ဌ၀။ အံ၊ဝ။ဝ၂ဝ။ ဣတိ-ဝုတ်။ ၂၅၆။ ဇာ၊ဝ။ ၂ ၂ဂ။ ဇာ၊ ၂။ဝ၉၊ဂ၁။ မဟာနိ။ဌ။ ဝိ ဌ၊ဝ။ဝ၀ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဂ၅။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၁ဂ၊ ၂ဇ၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၅ဂ၊ ၂ဌ၀။ မ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဇ၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ဂ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂ဂ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၂။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၂၊ ၁ ၅ ၄။ အဘိ၊ဌ၊ ဝ။ ဝ၃ ၄။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ဝ ၂ ၁ ၊ ၄ ၁ ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၅ ၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၅ ၄။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၉ ၃ ၊ ၁ ဝ ၂ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ဝ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၊ ၁ ၉ ၉ ၊ ၂ ဝ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၂ ၁ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ။ ၄ ၂ ၊ ၉ ၅ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ ၄ ၊ ၂ ၂ ၊ ဝ ၂ ၀ ။ ဝ ဇ ရ ။ ၁ ၅ ၂ ၊ ၁ ၂ ၉ ၊ ၁ ၉ ၉ ။ သာ ၁ ရ တ္ထ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၁ ။ သာ ၁ ရ တ္ထ ၊ ဝ ။ ၁ ၆ ၊ ၂ ၆ ၊ ၁ ၅ ၅ ။ ဝ ိ မ တိ ၊ ဝ ။ ၁ ၉ ၁ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ။ ဆ ဒ် ၊ ဝ ။ ၄ ၁ ၂ ။ မ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ၂ ဂ ။ မ ဌ ၊ ဝ ။ ၁ ဝ ၂ ။ ဝ ဂ ၉ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ။ ၁ ဝ ၅ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ၁ ၅ ၊ ဝ ဂ ၅ ။ အံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၁ ဂ ၉ ။ မ ဌ လ ဌ ၊ ။ ဂ ၄ ။ နဿ ဣ —

ရ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ။ ၁ ။ ။ ။

ပေါ်ပြီ။ ကောင်းပေ့ကုန်ကုန်ကုန်

နဿနပကတိက (တိ) [နဿန+ပကတိက] ပျက်စီးခြင်းသဘောရှိသော။ တံ ဣမသ္မိं-ယေဝ လောကေ နဿနပကတိကံ။ ပဋိသं၊ ၂။၂။၅၈။

နဿနဝါရ (ပု) [နဿန+ပါရ] ပျက်စီးခြင်း-အလှည့်- အကြိမ်။ နဿနဝါရံ သမ္ဘတ္တမ္ပိ ပဋိဗာဟိတ္မာ။ ပဋိသं၊ ၂။၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၅၂။ ၃၃၃။

နဿနသဘာဝ (တိ) [နဿန+သဘာဝ။ (နာ-ဗနသ္ဘာဝ-သံ)] ပျက်စီးခြင်းသဘောရှိသော။ နဿနသဘာဝါ (မ၊၂။၄။၃၈)တိ ဓဏဘင်္ဂတ္တာ ဣတ္တရပစ္စုပ္ပန္နာနတာယ ဒီဃ-မာနာဝိယပိ ဟုတ္မာ အပညာယနပကတိကာ။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၅၁။(–မဟာနိ၊၂။၁၃၁။) မောသ-ဓမ္မ(မ၊၂၊၄။ ၂၁၄။ သံ၊၂၊၃။၁၁၅။ အံ၊၂၊၃။ ၃၁၂) လည်း-ကြည့်။

နဿန္ဓ(တိ) [နသ+ယ+အန္ဓ။ (နဿ်တ–သံ)] ပျက်စီးသော။ ပုတ္တေသု နဋ္ဌေသုပိ နဿန္ဓေ-သုပိ။ သံ၊၂၊၁။၃၀။ ဣမသ္မိं ကာယေပိ နဿန္ဓေ ဝါ ဝိနဿန္ဓေ ဝါ။ စူဠနိ၊၂။ ၆၈။

နဿန္ဓိ (ကြိ) [နသ+ယ+အန္ဓိ] ပျောက်ကုန်၏၊ ပျက်ကုန်၏။(မမြင်ရာသို့ သွားကုန်၏၊ ပြေးကုန်၏။) နဿတိ-ကြည့်။

နဿန္ဓု (ကြိ) [နသ+ယ+အန္ဓု] ပျောက်စေကုန်သတည်း၊ ပျက်စေကုန်သတည်း။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿမာန (တိ) [နသ+ယ+မာန။ (နဿမာ-ဏ-သံ)] ပျက်စီးသော။ ဝေမာနေတိ နဿ-မာနေ။ စူဠနိ၊ ၂။ ၇၅။

နဿာမ (ကြိ) [နသ+ယ+မ] ပျောက်ကုန်၏၊ ပျက်ကုန်၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿာမိ (ကြိ) [နသ+ယ+မိ] ပျောက်၏၊ ပျက်၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ (ကြိ) [နသ+ယ+ဥ] ပျောက်ကုန်ပြီ၊ ပျက်ကုန်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ (ကြိ) [နသ+ယ+ဣ] ပျောက်ပြီ၊ ပျက်ပြီ။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိ (ကြိ) [နသ+ယ+ဩ] ပျောက်လော့၊ ပျက်လော့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိတုံ (ကြိ) [နသ+ယ+တုံ] ပျောက်-ပျက်-ခြင်းငှါ။ အမှာကံ ဒီန္ဓ နဿိတုံ နလဗ္ဘ-တိ။ ဇာ ၂။ ၂။ ၂၂။

နဿိဿတိ (ကြိ) [နသ+ယ+ဿတိ]ပျောက်လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိဿန္တိ (ကြိ) [နသ+ယ+ဿန္တိ] ပျောက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿ-တိ-ကြည့်။

နဿိဿာ (ကြိ) [နသ+ယ+ဿာ] ပျောက်ရာ၏၊ ပျက်ရာ၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿိဿာမ (ကြိ) [နသ +ယ+ဿာမ]ပျောက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့၊ ပျက်ကုန်လိမ့်လတ္တံ့။ နဿတိ-ကြည့်။

နဿေယျ (ကြိ) [နသ+ယ+ဧယျ] ပျောက်ရာ၏၊ ပျက်ရာ၏။ နဿတိ-ကြည့်။

နဟတ္မာ (ကြိ၊ဝိ) [နဟ+တ္မာ။ နဟ သော-စေ။ ရူ၊ နှာ။ ၃၄၂။] ရေချိုးမှ။ ကေဒိဝသံ ကိရ နဟတ္မာ စ ပိဝိတ္မာ စ ဂစ္ဆန္တံ မဟာဇနံ.... ဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၂၁။

နဟန (နာ၊ တိ)[နဟ+ယု။ နဟ ဗန္ဓနေ။ နီတိ၊ ၁၁။ ၂၄၀။] ဖွဲ့-ဖွဲ့ဘုပ်-ချည်ခနှောင်-ရစ်ပတ်-ခြင်း။ ဗောဓိပုဒ် ကြည့်။

နဟန(ဏ)ကရဏ (နာ) [နဟန(ဏ)+ ကရဏ] ဖွဲ့တုပ်-ချည်နှောင်-ခြင်းကိုပြုခြင်း။ ရတေသု စမ္ဘေန နဟန(ဏ) ကရဏဘော ရသကာရာ။ သံ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၉၄။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၇၉၊ ၃၁၇။

နဟနဋ္ဌ (ပု) [နဟန+အတ္ထ] ဖွဲ့တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော–အနက်–သဘာ။နဟနဋ္ဌေ-နာ ဗန္ဓနဋ္ဌေန နဒ္ဓိ။ သံ၊ဌီ၊၁။၉၇။

နဟနာ (ထီ) [နဟ+ယု+အာ] ဖွဲ့နှောင်–ရစ်ပတ်–ခြင်း။ ဥန္ဒုဟနာတိ....တာ၀ ဥဒ္ဒံ(ဥဒ္ဒံ) နဟနာ၊ ဝေဌနာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၂၆။ မဟာနီ ဌ။ဝ၇၀။ နဟနာ (အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၆၄)တိ ဗန္ဓနာ ပရိဝေဌနာ။ မူလဋီ၊၂။ ၂၂၀။

နဟာတ (တိ) [နဟ+တ] ရေချို-ပြီးသော၊ သူ။ နဟာတေန ပဌမတ္ထေ ဥတ္ထရိတ္ဘ-။ ဝိ၊ ၃။၅၉၊၇၀။ ဝိ၊၄။ဥ၉၄၊၄၀၀။ (–ဝိ၊၄။ ဥ၉၀။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၂၄၁။)

နဟာတက (တိ) [နဟတ+က။ (သ္ဟာတက-သံ)] ရေချိုးဘတ်သော၊သူ။ နဟာယန္တီတိ နဟာတကာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၆။

နဟာတဒိ၀သ (ပုဒ်ခ) [နဟာတ+ဒိ၀သ] ရေချိုးပြီးရောနေ့။ နဟာတဒိ၀သတော ပဋ္ဌာယ အဒ္ဓမာသေ အပရိပုဏ္ဏေ နဟာယေယ္ယ။ သာရတ္ထ၊၃။၈၁။

နဟာတိ (ကြိ) [နဟ+အ+တိ] ရေချိုး၏။ သီသံ နဟာတုပ္ပလမာလဘာရိ။ ဇာ၊ဝ။၃၇၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၆။

နဟာန (နာ) [နဟ+ယု။ (သ္ဟာန-သံ)] (၀) ရေချိုးဆိပ်။ (၂) ချိုးရေ။ (၃) ရေချိုးရာ အခါ။ (၄) နဟာနသိက္ခာပုဒ်။ (၅) ရေချိုး ခြင်း။ (၀) ရေချိုးဆိပ်။ အ၀ညေန တိစီ၀ရေန နဟာနံ ဩတရန္တိ။ ဝိ၊၁။၂၉၄။ ဝိ၊၃။၄၀၂။ နဟာယန္တိ ဣတ္ထာတိ နဟာနံ၊ နဟာ-နတိတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃၀၄။ (၂) ချိုး ရေ။ နဟာနံ ပဋ္ဌိယာဒေတဗ္ဗံ။ ဝိ၊၃။၅၉၊၀၃။ ဝိ၊ဥ၉၄။ ဝိ၊သင်္ဃ။ ၂၂၅။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၁၅။) (၃) ရေချိုးရာအခါ။ နဟာနေ ပိဋ္ဌိပရိကမ္မံ။ ဝိ၊၄။၅၂၊၅၄;၊၅ဖ်၊ဖ်ဖ်၊ဝ၂။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၃၀၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ဋ္ဌ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၆။ (၄) နဟာန သိက္ခာပုဒ်။ ဇောတိနဟာန ခုမ္ဘဏ္ဍံ။ ဝိ၊ ၂။ ၁ဝ၃။ (၅) ရေချိုးခြင်း။ နဟာနေ (ဝိ၊၅။ ၂၃၇) တိ ဩရေနဒ္ဓမာသံ နဟာနေ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁ဌ၉။ (–ဝိ၊ ၂။ ၁၅၇။ မ၊ဌ၊၄။ ၁ ၂၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၈၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ဋ္ဌ၂။ ကခ်ိ၊ဌီ၊သစ်။ ၄၀၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၃။)

နဟာနကာလ (ပု) [နဟာန+ကာလ]ရေချိုး ရာ–ကာချိန်–အခါ။ ထေရဿ နဟာနကာလေ နဟာနကောဋ္ဌကေ ဌပေန္တိ။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၁၀။

နဟာနကိစ္စ (နာ) [နဟာန+ကိစ္စ။ (သ္ဟာနကိ-ဗ္ဗ-သံ)] ရေချိုးခြင်းကိစ္စ။ တတ္ထ ဂန္ဓာ နဟာနကိစ္စံ ကရောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ဖ်၀။

နဟာနကောဋ္ဌက (ပု) [နဟာန + ကောဋ္ဌက] ရေချိုး - အုံ–အိမ်၊ ရေချိုးခန်း။ အထာ၀ရိ-ယတ္ထေရော နဟာနကောဋ္ဌကံ ဂစ္ဆန္တော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။ (–ဝိ၊သင်္ဃ။ ၁၀။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၁၀။)

နဟာနဂရုက (တိ) [နဟာန+ဂရုက] ရေချိုး ခြင်းကို အလေးပြုသော၊သူ။ အ၀ဏ္ဏိ-ကာ၀ယော ဘိက္ခဝေ နဟာနဂရုကာ မနုဿာ ဥဒကသုဒ္ဓိကာ။ ဝိ၊၃။ ၂၀၀။

နဟာနစာရိတ္ထ (နာ) [နဟာန+စာရိတ္ထ]ရေချိုး ရာ၌ (လိုက်နာရမည့်)ကျင့်ဝတ်၊ ရေချိုး ဝတ်။ နှာနဝတ္ထ (မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၂၅)-ကြည့်။

နဟာနစုဏ္ဏ (နာ) [နဟာန+စုဏ္ဏ။ (သ္ဟာနစု-ဏ်-သံ)] ရေချိုးကသယ်မှုန့်၊ ဆပ်ပြာမှုန့်။ "နဟာနစုဏ္ဏ"ဣ ကေစိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၃၃၃။

နဟာနစောဋ္ဌက (ပု) [နဟာန + စောဋ္ဌက] ရေချိုးပုဆိုး၊ ရေလဲပုဆိုး၊ ရေသနပ်။ သိနာန (အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ဖ်၀)-ကြည့်။

နဟာနဌာန (နာ) [နဟာန+ဌာန။ (သ္ဌာနသ္ဌာန-သ)] ရေချိုးရာအရပ်။ ဂန္ဓာဒီဟိ နဟာန-ဌာနဿ ဒီသ္ဌာ....ဧဝမာဟ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဝ(ဖ)။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၇ဝ။)

နဟာနဝိတ္ထ (နာ) [နဟာန+တိတ္ထ။ (သ္ဌာန-တိတ္ထိ-သ)] ရေချိုးဆိပ်။ နဟာနတိတ္ထံ နေတ္မာ....ဝတ္ထမ္ဘာ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၄ဇ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၅၇။ နဟာနတိတ္ထာနိ စ ဟောန္တိ။ ဥဒါန၊ ဌ။ ၂၇ဝ။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၄ ၂၊၄ဝ၅။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၇၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဖ)။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ဝ၀၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၀။)

နဟာနတ္ထ (ပု) [နဟာန+အတ္ထ] ရေချိုးခြင်း ဟူသောအကျိုး။ နဟာနတ္ထာယ ဂင်္ဂါတိတ္ထံ ဂတောဿ။ မိလိန္ဒ။ဝ။ (–ဝိမာဘိ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၂ဂ ၂။)

နဟာနဒိဝသ (ပုဒ်) [နဟာန+ဒိဝသ]ရေချိုး ရာနေ့။ နဟာနဒိဝသတော ပဋ္ဌာယ အဒ္ဓမာ-သေ အပရိပုဏ္ဏော။ ကခ်ီ။ ၂ဂ၁။

နဟာနပရိယောသာန (နာ) [နဟာန + ပရိ-ယောသာန] (၁) ရေချိုးခြင်း၏ပြီးဆုံးခြင်း၊ ရေချိုးပြီးခြင်း။ (၂) ရေချိုးခြင်း၏ ပြီးဆုံး ရာ အခါ၊ ရေချိုးပြီးသည်၏အဆုံး။ (၁) နဂ္ဂတာ, အနုညာသကာရဏာသာ ဝေါ,နဟာ-နပရိယောသာနန္တိ ဣမာနေတ္ထ တိကိ အင်္ဂါ-နိ။ ကခ်ီ။ ၁ ၂ ၂။ (၂) နဟာနပရိယော-သာနေ အာပတ္တိ ပါစိတ္တိယာ။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ၅ ၂ ၁ ဖ ၊ ၄ ၅ ။ ဝိ၊ ၅ ။ ဖ ၇ ၊ ၁ ၁ ၁ ၊ ၁ ၁ ၉ ။ (–ကခ်ီ။ ၂ ၄ ၁ ၊ ၁ ၅ ၁ ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၁ ဖ ။ ဓမ္မ ၊ ၁ ။ ၂ ဝ ၁ ။)

နဟာနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နဟာန+ပေါက္ခရဏီ] ရေချိုးကန်။ နဟာနပေါက္ခရဏိန္တိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂ ။ ၂ ဝ ၉ ။

နဟာနဝတ္ထ (နာ) [နဟာန+ဝတ္ထ] ရေချိုးရာ၌ (လိုက်နာရမည့်) ကျင့်ဝတ်၊ ရေချိုးဝတ်။ ဣဒံ ပနေတ္ထ နဟာနဝတ္ထံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၁ ဖ ။ (–အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၁ ဝ ။)

နဟာနဝတ္ထု (နာ) [နဟာန+ဝတ္ထု] ရေချိုးခြင်း ဟူသော–အကြောင်း – ဝတ္ထု။ နဟာန-ဝတ္ထုသ္မိं ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၁ ၂ ၂ ။

နဟာနသာဌကဝဋ္ဋိ (ထီ) [နဟာန+သာဌက+ဝဋ္ဋိ] လုံးကျစ်–လိမ်ညှစ်–အပ်သော ရေ သနပ်။ ယာ ကာ စ နဟာနသာဌကဝဋ္ဋိ-ယာ ပိဋ္ဌိ ဃံ ဃိတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ ၁ ဖ ။

နဟာနသိက္ခာပဒ (နာ) [နဟာန+သိက္ခာပဒ] နဟာန သိက္ခာပုဒ်၊ နေ့လယ်ချားမှ ကြွင်းသော တလခဲ့နှင့် မိုးဥတု ရှေးဦးတလ ပေါင်း ၂-လ ခဲ့ဟူသော ပူချိန်, အိုက်ချိန်, နာဖျားချိန်တို့ ကို ကြဉ်၍ လခွဲ ၁၅-ရက်တွင်း ရေချိုးလျှင် ပါစိတ်အာပတ်သင့်၏ဟု ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယ၊ ၂-ကဏ္ဍ၊ ၆-ဝဂ်၊ ၇-သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၂ ။ ဝိ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ဝ ။ နဟာနသိက္ခာပဒံ ဥတ္တာနတ္ထမေဝ။ ဝ ဒီ ရ ။ ၁ ၂ ၉ ။

နဟာနီယ (တိ) [နဟ+အနီယ။ ရှုနှာ။ ၁ ၄ ၂ ။] စင်ကြယ်ကြောင်း–ရေချိုးကြောင်း – ဖြစ်သော (ကသယ်မှုန့် စသည်)။ ဧအာက်ပုဒ် ကြည့်။

နဟာနီယစုဏ္ဏ (နာ) [နဟာနီယ+စုဏ္ဏ]ရေချိုး-ကသယ်မှုန့်–ဆပ်ပြာမှုန့်။ နဟာနီယစုဏ္ဏာနံ ကရဏာ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၁ ၂ ။ (–သံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ဖ ။)

နဟာနောဒက (နာ) [နဟာန+ဥဒက]ချိုးရေ။ သာယံ နဟာနောဒကံ ပစ္ဆုပဋ္ဌပေတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ၁ ၃ ၂ ။ နဟာနောဒကံ ပန တေ အမ-တောသဓံ ဘဝိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၂ ၄ ။ (–သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၃ ဖ ၁ ။)

နဟာပက (တိ) [နဟ+ဏာပေ+ဏ္ဍ] ရေချိုး-ဝေ–ပေး–တတ်သော၊သူ။ (ဆတ္တာသည်၊

ရေချိုးသမား)၊ နဟာကာ စုန္ဒာ မာလာ-
ကာ၃။ မိသိန္ဒာ၃ဂ္ဂ၊ (အံ၊၂၊၂၁။ သီ၊ဣ၊
မူကဲ့)

နဟာပန (နာ) [နဟ+ဟာဒေ+ဃ] ခရေချိုးခစ
ခြင်း၊ ရေချိုးခေးခြင်း။ နဟာပနံ သဒ္ဒ-
ဟာနံ ပဘဝိတဟိ၊ ဓမ္ဓိ၂၊ဂ၊ (—ဒေ၊ဋ္ဌ-
ဂ္ဂ၆)

နဟာပနကာလ (ပုံ) [နဟာပန+ကာလ] ရေ
ချိုးခစာ-ရေချိုးခေးဆု-အချိန်-အခါ၊
ဒေ၀ နဟာကမ္ဘကာခေ ပန ... နဟ ... ဝတ္ထုဒ္ဒ-
ဟ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဂ၊ ၂ဂ္ဂ၊ ဝိ၊သင်္ဂဟ၊ဂ၅ဂ၊

နဟာပနဒီပရိကမ္ပကရ (တိ) [နဟာပနဒီပ+
ပရိကမ္ပကရ] ရေချိုးခေးခြင်း အခဏ်ခေတ
အမှုကို ပြုကတ်ခေသော၊ နဟာပနဒီပရိ-
ကမ္ပကဟုပါ ဣတ္ထိခေသော၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂၊ ၆၊
သာရတ္ထ၊ဂ၊ ၂ဂ္ဂ။

နဟာပိတ (ဘိ) [နဟ+ဟာဒေ+က] ခရေချိုး
ခေတတ် - ရေချိုးခေးတတ် - သော၊သူ၊
ဆတ္ထာသည်၊ "နဋ္ဌကာခေ...နဟာပိခေတ-
တိ ဘဟတိ၊ ဝိ၊၂၊၂၂ နဟာပိတောန
ကောခေ ဆိန္နာခေ၊ ဝိ၊သင်္ဂ။ ၂ဂ္ဂ၊
(—ဒေ၊ဋ္ဌ၊ဂ၊ ၂ဂ၊ ဒေ၊ဋ္ဌ၊ဂ၊ ၆ဂ၊)

နဟာပိတဘုန္ဒကာရဝ္ဘကရဏ (နာ) [နဟာပိတ-
ဘုန္ဒကာရ+ဝ္ဘကရဏ] ဆတ္ထာသည်အပ်ကျပ်
သခင်းတို့၏ (သင်ခုန်း, အပ် စခသော)
အခဆောက်အဦ။ နဟာပိတဘုန္ဒကာရဝ္ဘက-
ရခဆသုပိ ဌခေ ကော မဟာကတ္ထာ ရိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ-
၄။ဂ၁။ ဝိ၊သင်္ဂ၊ဟ။ ၂ဝ၆။

နဟာပိတမုဒ္ဒက (တိ) [နဟာပိတ+ဗုဒ္ဓက] ခရေ-
ခ္ခ ဆတ္ထာသည် ဖြာ၁ဲ့ခေသော၊ ဆတ္ထာသည်
ဖြစ်ဘူးသော၊သူ။ နဟာပိတဗုဒ္ဓကံ ဘိက္ခုံ
သန္ဓာယ ဝုတ္ထော ဝိ၊ဋ္ဌ၊ဂ၊ ၂ဂ္ဂ၊ နဟာပ်တ-
ပုဗ္ဗခကော ဝုစုပမ္ဘဒ်ခေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂ ၊ ၁ဂ္ဂ၁။

သာရတ္ထ၊ဂ၊ ၂ဂ။ သီ ဋ္ဌ၊သ၊ ၆။ ၆ဝ၊(—ဝ၁ဒ်ရ-
ဝ၀ဝ။ ကသ်ါ ဋ္ဌ၊သ၊ ၆ဂ၄။)

နဟာပိတသိပ္ပ (နာ) [နဟ+ပိတ+သိပ္ပ] ဆတ္ထာ
သည် အဘက်ပသော။ ဟိနံ နာခ သိပ္ပံ...
နဟာပ်ဘသိပ္ပံ၊ ဝိ၊ဂ၊ ဒီ ဋ္ဌ၊ ၂ ၊ ၁ ၊ ၂ ၊ ၂ ၊ ၂

နဟာပေန္တီ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+အန္တီ] စင်ကြယ်စေကုန်၏၊ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး–ကုန်၏။ နဟာပေတိ-ကြည့်။

နဟာပေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+ဿတိ] စင်ကြယ်စေလတ္တံ့၊ ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး–လတ္တံ့၊ နဟာပေတိ ကြည့်။

နဟာပေဿာမ (ကာ၊ကြိ) [နဟ+ဏာပေ+ဿာမ] စင်ကြယ်စေကုန်အံ့၊ ရေချိုးစေ–ရေချိုးပေး– ကုန်အံ့။ နဟာပေတိ-ကြည့်။

နဟာယတိ (ကြိ) [နဟ+ယ+တိ] ရေချိုး၏။ နဟာယတိ—ဝိ၊ ၂။၁၅၃။ ဝိ၊၅။ဇ၃၊၁၃၃။ ကခ်ီ။ ၂၄၁။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၁၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၂၅။ မ၊ဌီ၊ ၂။၁ ၂၅။ အံ၊ဌီ၊၃။၁၀၉။ နဟာယန္တိ—ဝိ၊ ၂။၁၅၄။ ဝိ၊၄။ ၂၄၀၊ ၂ဇ၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅ဇ။ မ၊ဌ၊၃။၁၉၄။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃ဇ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ဂ၄။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၀၃။ နဟာဟိ — ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၄၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅။ နံဟာယာမ—ဝိ၊ ၂။၁၅၅။ နံဟာယေယျ—ဝိ၊ ၂။၁၅၅။ သံ၊၁။ဇ၀။ ဝိ၊ ဌ၊၄။၁၄။ ကခ်ီ။ ၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၅။ သာရတ္ထ၊၃။၈၁။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၃၅ဇ။ နဟာ-ယိ—ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၄ဇ။ နဟာ-ယိ သု—ဝိ၊ ၂။ ၁၅၄။ ဝိ၊၅။၃၃၊၁ဝ၉၊၁ ၂ ၂။ နဟာယိ-ဿန္တိ —ဝိ၊ ၂။၁၅၅၊၄ဇ။ နဟာယိဿာမိ—ဝိ၊ ၂။ ၁၅၄။ ကခ်ီ။ ၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၅။

နဟာယနဝတ္ထု (နာ) [နဟာယန+ဝတ္ထု] ရေချိုးခြင်းဟူသော – အကြောင်း – ဝတ္ထု။ နဟာယနဝတ္ထု-သို့ ပညတ္တိ။ ကခ်ီ။ ၂၄၁။

နဟာယန္တ(တိ) [နဟ+ယ+အန္တ] ရေချိုးသော သူ၊ သြဒနဒ္ဓမာသံ နဟာယန္တဿ ပါစိ-တ္တိယံ။ ဝိ၅၊၃၃။ ဘဂ၀တိ နဟာယန္တေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၂။ (–ကခ်ီ။ ၂၄၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၅၊၁၅၀၊၄၃၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၃၃။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၀ ၂။)

နဟာယန္တီ (ကြိ) [နဟ+ယ+အန္တီ] ရေချိုးကုန်၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယမာန (တိ) [နဟ+ယ+မာန] ရေချိုးသော၊ သူ။ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယာ ဘိက္ခူ နဟာယမာ-နာ ထမ္ဘေ ကာယံ ဥဋ္ဌဟေန္တိ။ ဝိ၊၄။ ၂၃ဇ။ သော တံ နဟာယမာနံ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဥ၁၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၅။

နဟာယာမ(ကြိ)[နဟ+ယ+မ] ရေချိုးကုန်၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိ (ကြိ) [နဟ+ယ+ဣ] ရေချိုးပြီ။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိတမ္ဗ (တိ) [နဟ+ယ+တမ္ဗ] ရေချိုးအပ်သော။ ဂစ္ဆန္တေန နဟာယိတမ္ဗံ၊ ဂတေန နဟာ-ယိတမ္ဗံ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၂။ နဘိက္ခဝေ အဇ္ဇာ-နေ နဟာယိတမ္ဗံ။ ဝိ၊၄။ ၂၄၀။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄ဥ၅။ (–ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၄၀၅။)

နဟာယိတုံ(ကြိ၊ဝိ)[နဟ+ယ+တုံ] ရေချိုးခြင်း ၄ါ။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဂိလာနေန-ဘိက္ခုနာ သြဒနဒ္ဓမာသံ နဟာယိတုံ။ ဝိ၊ ၂။၁၅၅။ (–ဝိ၊၄။ ၂ဇ၀၊ ၄၁၅။ ဝ ဌ ၊ ၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ဥ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဥ၄။ ဝ ဇ ရ ။ ဥ ၂ ဇ ၊ ၅ ၂ ၂ ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ဇ ၁ ။)

နဟာယိတုကာမ (တိ) [နဟာယိတုံ + ကာမ] ရေချိုးခြင်း၄ါအလိုရှိသော၊သူ။ နဟာယိတု-ကာမော ဟောတိ။ ဝိ၊ဥ။ ၅ ၉ ၊ ၈ ဥ ၊ ဝ ၊ ၄ ။ ဥ ၉ ၄ ၊ ဥ ၉ ၉ ။ ဝ ၊ သ င် ဟ ။ ၂ ၂ ၅ ။ (–အပ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၉ ။ ဝ မ တိ ၊ ၂ ။ ၄ ၄ ။ အ ံ ၊ ဌ ီ ၊ ဥ ။ ၂ ၉ ၁ ။)

နဟာယိတ္ဝာ(ကြိ၊ဝိ)[နဟ+ယ+တ္ဝာ]စင်ကြယ်စေ၍၊ ရေချိုး၍။ သိသံ နဟာယိတ္ဝာ... တေနုသက်မိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ၅ ၊ သ ရ ီ ရ ံ ဟ ဋ် ဌ ဂ ် ။ တ္ဝာ နဟာယိတ္ဝာ စေတိယံ ဝန္ဒိတ္ဝာ။ မိသိန္ဒ။ ဥ ၄ ၉ ။ (–ဝိ၊ဥ။ ဥ ၃ ၃ ။ မ ိ သ ိ န ္ဒ ။ ၂ ၄ ၀ ။ ဝ ိ ၊

သင်ဟ။ ၁၅၇။ ဒီ၊ ၆ ။ ၂၃။ ပေတ၊ ၆ ။ ၃၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၅၉။ သီ၊ ၆ ။ သစ်၊ ၂ ။ ၃၁၇။ အံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၆ ၈ ။)

နဟာယီ ၁သု (ကြို)[နဟ+ယ+ဥ]ရေချိုးကုန်ပြီ။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိသန္တိ(ကြို) [နဟ+ယ+သန္တိ] ရေချိုးကုန်လတ္တံ့။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာယိသာမိ(ကြို)[နဟ+ယ+သာဒိ] ရေချိုးအံ့။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာဒယ၁ (ကြို)[နဟ+ ၁+ယေ] ရေချိုးရာ၏။ နဟာယတိ-ကြည့်။

နဟာရု(ပု)[နဟ+အာရု၊ နဟ ဗန္ဓနေ အာရု။ ဝေန်း၊ ၆ ။ ၁၅၇။ (သ္ဒေ၁ယု-သံ)] အခ[ကြား]။ ဗဒ္ဓေါ နဟာရုဟိ ဇရာယ စောဒိဒတာ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၂ ၄ ၁ ။ ခုဒ္ဓက၊ ၆ ။ ၄ ၀ ။

နဟာရုကာယ (ပု) [နဟာရု+ကာယ၊ (သ္ဒေ၁ယု-ကာ၁ယ-သံ] အခ[ကြား] အခ၊ပါင်း။ ရုဓိရ ကာယ်။ (နဟာရုကာယ် သျှာ၊မှုကွဲ)။ ပဋ္ဌိသ်။ ၄ ၁ ၆ ။ (–ခ၊ ၆ ။ ၂ ၄ ၇ ။)

နဟာရုဒ္ဓုလ (နဿ) [နဟာရု+ ဒ္ဓုလ] (၁) အခ[ကြား]ဘုံ၊ အခ[ကြား]ပိုင်း။ (၂)အခ[ကြား-ဏ်-ကို-ခြစ်ပစ်ထား၊အပ်သော အာဇတ်၊ သား၊ရေနယ်သမား၊တို့ ခြစ်၍ စွန့်ပယ်အပ်သော သား၊ရေဖတ်။ (၁) (၂) သေယျ-ထာပိ နာမ ကုဏ္ဍ,ဒ္ဓုပတ္တံ ဝါ နဟာရုဒ္ဓုလံ ဝါ အဂ္ဂိမှိ ပက္ခိတ္တံ ပတိလီယတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၄ ။ နာရုဒ္ဓုလ (ဝိ၊ ၆ ။ ၄ ။ အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၆ ၇ ။), နာရုဝိလေခန(အံ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၇ ၁)-ဘ္ရိန့ဉ် ဟုဉ်ကြည့်။

နဟာရုနိသိတ(တိ)[နဟာရု+နိသိတ]အခ[ကြား]-ဌ-ကို-မှီ၊သော (သတ္တဝါ)။ နဟာရုနိသိ-တာ ပါ၊ဆာ။ မ၊ဘာနိ၊ ၆ ။ ၈ ၀ ။

နဟာရုသမ္ဘ(ဒ္ဓ)နု (တိ) [နဟာရု+သမ္ဘ(ဒ္ဓ)နု] အခ[ကြား]တို့ သည် ဖွဲ့ချည်အပ်သော၊ အ[ကြား]တို့ဖြင့်-ဖွဲ့စည်း-တည် ဆောက်-အပ်သော (ကိုယ်)။ သေယျထာပိ ပ,ဆေယ္ယ သရီရံ.... နဟာရု သမ္ဘနု၊ ဝိ,ယုဒ္ဓါ၊ ၁ ၊ ၁ ၈ ၆ ။ နဟာရုသမ္ဘ-ဒ္ဓေါ....သ,ဒ္ဓတ္ထ ဝ,ဒ္ဓ,ဆတိ။ မဟာနိ၊ ၆ ။ ၈ ၁ ။

နဟာဟိ(ကြို [နဟ+ဟိ] ရေချိုးလော့။ နဟာ-ယတိ- ကြည့်။

နဟုတ (နဿ) [နဟ+တ၊ နဟ ဗန္ဓနေ၊ တော။ အာ၊ မ,ဿု။ ဝေန်း၊ ၆ ။ ၄ ၇ ၄ ။ (အယ္ယာ-သံ)] (၁) တ,ခ,သာ,ပ်ား။ (၂) ကောဋ္ဌိပကောဋ္ဌ ပေါင်း သိန် တရား။ (၁) ဗဟူနိ ဝ,ဿ,သဟ-ဿာနိ၊ ပူ,ဂါနံ နဟုတာနိ စ။ ပေ,ာ။ ၂ ၁ ၂ ။ ပေတ,ဝ,ဏ ။ ၂ ၄ ၇ ၊ ဒုဝေ သတ,သ,ဟဿာနိ၊ စတ္တာရိ နဟုဘာနိ စ။ ဝိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၉ ၃ ။ စူ,ဋ္ဌနိ ၆ ။ ၃ ၇ ။ ဒ္ဒါ,ဒ,သနဟုတေဟိတိ ဣ,ဏ,ကေ နဟုတံ ဒ,သ,သ ဘ,ဿာနိ။ ဝိ ၆ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ၃ ။ (–ဇာ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ မ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ။ သံ၊ ၆ ။ ၂ ။ ၁ ၈ ၈ ။ ဓမ္မ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၅ ၆ ၊ ၈ ၃ ။ ဇာ ၆ ။ ၁ ။ ၉ ၆ ။) (၂) သတံ သတ,သ,ဟဿ,ခ,ကောဋ္ဌိ,ကောဋ္ဌိ,ယာ နဟုတံ။ သံ ၆ ။ ၁ ။ ၂ ၀ ၁ ။ ကောဋ္ဌိပကောဋ္ဌိ,သတ,သ-ဟဿာနံ သတံ နဟုဘာနှ ဝေဒိ,ဘ,ဒ္ဒံ။ ဝ,ဒိရ။ ၄ ၁ ၆ ။

နဟုဘ္ဘာနဟောတိ (တိ) [နဟုဘ္ဘာ+နဟောတိ] အနာ၊ဂတ်မဟုတ် မူ၍ ပစ္စုပ္ပန်မဟုတ်သော၊ အနာ၊ဂတ်လည်းမဟုတ် ပစ္စုပ္ပန်လည်းမဟုတ် သော (တရား)။ အနာ၊ဂတံ နဟုတ္ဘာ ပစ္စုပ္ပန္နံ နဟောတိတိ နဟုတ္ဘာနဟောတိ နာမ တာ၀ ဟော,တု။ အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၁ ၅ ။

နဟေတု (တိ) [နဿ+ဟေတု] (၁) ဟိတ်မမည် သော(တရား)။ (၂) ဟေတုပစ္စည်းမှ တပါး သော (ပစ္စည်း)။ (၁) နဟေတု ဗေ,ာ။ အဘိ၊ ခ ။ ၄ ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၉ ။ (–အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၄ ၀ ၄ ။) (၂) နဟေတုယာ ဒ္ဒေ။ ပ,ဋ္ဌာန၊ ၁ ။ ၁ ။ (–အဘိ၊ ၆ ။ ၁ ။ ၄ ၂ ။)

နုဟေတုအဟေတုက(တိ) [နဟေတု+အဒဟေတု+က] ဟိတ်သည်း မမည်, သမ္မယုတ် ဟိတ်လည်း မရှိခဲသော(တရား)။ နဟေတုသဟေတုက-ကြည့်။

နုဟေတုဒုမ္မူလက (တိ) [နုဟေတု+ဒုမ္မူလက] နုဟေတုဒုမ္မူလကဝါရ၊ နဟေတု-ဟူသောပုဒ်ကို မူဘည်ပြီး နာရမ္မဏ-စသောပုဒ်ဘို့ကို မူလံသွတ်၍ ဟောအပ်သောနည်း။ နာရမ္မဏ-ပစ္စယာ နဟေတုယာ ကေန္တိ နဟေတုဒုမ္မူလ-ကေ ဝုတ္တဓမ္မာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၂။

နုဟေတုပစ္စယ(ပု) [နု+ဟေတုပစ္စယ] နဟေတုပစ္စည်း။ ဟေတုပစ္စည်း၄-တပါး-တခြား-သော ပစ္စည်း။ အကုသလံ ဓမ္မံ ပဋ္ဌိစ္စ အကုသလော ဓမ္မော ဥပ္ပဇ္ဇတိ နုဟေတုပစ္စယာ။ ပဋ္ဌာန၊၁။၃၁။ နဟေတုပစ္စယာ နာရမ္မဏေ ဧကံ၊ ပဋ္ဌာန၊၁။၃၉။ တတ္ထ နဟေတုပစ္စယာတိ ဟေတုပစ္စယပဋိဋ္ဌေပေါ ဟေတုပစ္စ-ယံ ဝိနာ အခညေန ပစ္စယေန ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။

နုဟေတုပစ္စယုပ္ပန္န (တိ) [နုဟေတု+ပစ္စယုပ္ပန္န] နုဟေတုပစ္စယုပ္ပန် (တရား)။ ပစ္စနီယာနု-လောမေ နုဟေတုပစ္စယုပ္ပန္နသု အဟေတုက-မောဟောဝ စျာနမဂ္ဂပစ္စယံ လဘတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃၃။

နုဟေတုပဒ (နာ) [နုဟေတု+ပဒ] နဟေတု-ဟူသောပုဒ်။ နဟေတုပဒံ သကသေန ဒုဘိ-ယဒုကေန ယောဇေတွာ ဆဋ္ဌဒုကော ဝုတ္တော။ မူသဋ္ဌိ၊၁။၄၉။ (–ဗုဒ္ဓ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၂၇။)

နုဟေတုမူလက (တိ) [နဟေတု+မူလက] နဟေတုပစ္စည်း-ဟူသော မူလရှိသော(ဒေသနာ ဝါရ)။ ယသ္မာ ပန တာနိ နဟေတုမူလကေ ဝုတ္တာသဒိသာနေဝ ဟောန္တိ။ အဘိ.ဌ၊၃။ ၄၂၄။

နုဟေတုပ္ပလကဒုက (ပုဒ်) [နဟေတုမူလက+ဒုက] နဟေတုပစ္စည်း-ဟူသော မူလရှိသော ဒုက်။ တတ္ထ နဟေတုမူလကဒုကေသု အတိ-ရေကဝါရေန ...ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ ၃။၄၂၂။

နုဟေတုသဟေတုက (တိ) [နုဟေတု+သဟေ-တုက] ဟိတ်မမည်၍ သမ္မယုတ် ဟိတ်ရှိသော (တရား)။ နုဟေတုသဟေတုက နုဟေတု-အဒဟေတုကေသု ဟေတုပစ္စယော နတ္ထိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၉၁။

နုဟေတုသဒဟေတုကဒုက (ပုဒ်) [နဒဟေတုသ-ဟေတု+ဒုက] နဒဟေတုသဟေတုက ဒုက်။ နုဟေတုသဒဟေတုကဒုကော ကေဠိပဒဝေသန-ဟေတုဒုက သဒဟေတုကဒုက သမ္ဘဒ္ဓေါ။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၂၇။

နုဟေတုဟေတုသမ္မယုတ္တဒုက (ပုဒ်) [နုဟေတု-ဟေတုသမ္မယုတ္ဘ+ဒုက] နုဟေတုဒုဟေတုသမ္ဘ-ယုတ္ဘဒုက်။ နဒဟေတုဟေတုသမ္ဘယုတ္တဒုကော ဝိယ နု ဝတ္တဗ္ဗော။ မူလဋ္ဌီ၊၁။ ၅။

နုဋ္ဌ(ပု) [နုဋ္ဌ+အ။ နီ+အလ။ လ-ကို ဋ္ဌ-ပြု။ နုဋ္ဌတိ အသာခရာ နီသာရော ဟုတ္ဝာ ဝေဠုဝံသ-တောပိ တနုကော သလ္လဟုခကာ ဇာတော-တိ နုဋ္ဌော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ဝ ၂၅။ နီ နုဃ၊အလော၊ ဋ္ဌတ္ထံ။ ဓာန်၊ဌီ။ ၆ဝ၁။ (နလ-သံ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဏလ ပြာ၊ နုဋ္ဌယ-သီဟိုဋ္ဌ)] (၁) ကျ။ ပင်၊ ကျ။ ရိုး။ (အလိုကျ။ အဘယာ၊ ဓာန်၊သျ။ ပခုက္ကု။ ခာန်၊သျ သစ်။) (၂) အမြစ်၊ အရင်း။ (၃) လက်မ၊ (က) ကင်းပုဇွန်၏လက်မ။ (ခ) ပုဇွန်လုံး-ဂဏန်းကောင် -၏လက်မ။ (ဂ) သစ်ခေါင်း။ (တိ) (၅) ကျ။ ပင်-ကျ။ ရိုး-နှင့် တူသော (မာနတရား)။ (၁) ကျ။ ပင်၊ ကျ။ ရိုး။ သေယျထာပိ ဘိက္ခဝေ နဋ္ဌော အတ္ထာခာယ ဖလံ ဒေတိ။ ဝိ၊ ၄။ ၃၄၆။

နဋ္ဌော(ပ၊ဇ) —သံ၊ ၁။ ၅၊ ၁ ၂၆။ ပေတ။ ၁ ၃ ၆။ ဇာ၊ ၁။ ၂ ၃ ၉ ၊ ၃ ၁ ၃။ ဇာ၊ ၂။ ၁ ၅ ၆။

နဋ္ဌက (ပု) [နဋ္ဌ+က။ (နလက-သံ)] (က) ကျူပင်။ (ခ) ကျူရိုး။ (ဂ) နဋ္ဌကေဟိ ပဋ္ဌိစ္ဆန်း၊ ဝါဟာတပန်ဝါရဏ်။ အပ၊ဝ။၂၃ဂ။ (ခ) နဋ္ဌကေန ပါနိယံ ၈ဝိ။ မ ဋီ၊၃။ဂ၁။

နဋ္ဌကပါန (န၊ထီ) [နဋ္ဌက+ပါန။ ထီ-ဌ—ပါနၜ] (နာ) (၁) နဋ္ဌကပါန အမည်ရှိသော–ရွာ–နိုဂုံး၊ နဋ္ဌကပါနမည်သော ရေကန်ကို အမှီပြု၍– တည်ထောင်–ဖန်ဆင်းအပ်သော–ရွာ–နိုဂုံး၊ ကျူရိုးဖြင့် ရေကို သောက်ရာအရပ်၌ တည်ထောင်သော–ရွာ–နိုဂုံး။ (ယင်းသည် ကောသလတိုင်း အဝင်အပါ နိုဂုံး ဖြစ်သည်။) (ထီ) (၂) နဋ္ဌကပါန-အမည်ရှိသောရေကန်၊ ကျူရိုးဖြင့် ရေကို သောက်ရာကန်။ (နာ) (၁) ကောသလေသု ဝိဟရတိ နဋ္ဌကပါနေ ပလာသဝနေ။ မ၊၂။ဝ၂၅။ နဋ္ဌကပါနံ နာမ ကောသလာနံ နိဂမော.... နဋ္ဌကပါနေ ဝိဟရတိ ပလာသဝနေ။ အံ၊ဂ။၃၅ဂ။ နဋ္ဌကပါနေတိ ဝေဠုနာမကေ ဂါမေ။ မ၊ဋ ဂ။ ၂ဂ၄။ အပရာ. ဂေ တံ ပေါက္ခရဏိ' နိဿာယ ဂါမော (နိဂမော) ပတိဋ္ဌာသိ၊ တဿ. ပိ-နဋ္ဌကပါန' ဣတ္ထေ ဝ နာမံ ဇာတံ။ မ ဋ၊ဂ။ ဝ၂၅။ အံ၊ ဋီ၊ဂ။ ၃ဂ၄-၅။ 'နဋ္ဌကပါန' ဣတ္ထိ အဘိဘော ဗောဓိသတ္တသ ဩဝါဒေ ဌတ္ဝာ ဝါနရယူထေန နဋ္ဌေဟိ ဥဒကဿ ပိဘဋ္ဌာနေ မာပိတတ္တာ ဇေဠ လဒ္ဓနာမော နိဂမော။ အံ၊ဋ ၊ ၃ဂ။ (ထီ) (၂) ဣတိ သာ ပေါ-ကွရဏီ နဋ္ဌေန ပါနိယသ ပိတတ္တာ 'နဋ္ဌကပါနာ'တိ နာမံ လဘိ။ မ ဋ၊ဂ။ ဝ၂၅။ (ခ) (၂) ယတ္ထ ဗောဓိသတ္တပမုခေါ ဝါန-ရော နဋ္ဌကေန ပါနိယံ ပိဝိ၊ သာ ပေါ-ကွရ-ဏီ, တဿ ဝမ္ဗေ ဘူမိပ္ပဒေသော, တတ္ထ နိဝိဋ္ဌဂါမော စ "နဋ္ဌကပါန"ဣတ္ထေ ပညာ-ယတ္ထ။ မ ဋီ၊ ၃ဂ။

မဟာနိ။ ၃ ၂ ၁။ သံ၊ ဋ ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ။ သံ၊ ဋ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၁ ။ ဗမ္ဗ၊ ဋ ၊ ။ ၂ ၂ ၇ ။ ဥ ဒါ နိ ၊ ဋ ။ ၂ ၁ ၆ ။ ပေတ ၊ ဋ ။ ၅ ၃ ၃ ။ ထေရ ၊ ဋ ။ ၂ ။ ၂ ၃ ။ အ ပ ၊ ဋ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ဇာ ၊ ဋ ။ ၁ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဋ ။ ၃ ၀ ၇ ။ ဇာ ၊ ဋ ။ ၃ ၀ ၆ ။ ဇာ ၊ ဋ ။ ၃ ၀ ၆ ။ မ ၊ ဋ ။ ၃ ၀ ၂ ။ သံ ၊ ဋ ။ ၃ ၀ ၂ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ၁ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။ ၁

နဋ္ဌကပါနကာ (ထီ) [နဋ္ဌကပါန+က+အာ] နဋ္ဌကပါနကာမည်သော ရေကန်။ ဣတိ သာ ပေါက္ခရဏီ နဋ္ဌေန ပါဏီယသာ ပိဝိတဗ္ဗာ 'နဋ္ဌကပါနကာ'တိ နာမံ လဘိ။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၃၄။

နဋ္ဌကပါနဂါမ (ပု) [နဋ္ဌကပါန+ဂါမ] နဋ္ဌကပါနအမည်ရှိသောရွာ၊ နဋ္ဌကပါနာ-ည်သော ရေကန်ကို အခြံပြုရှိ – တည်ထောင် – ဖန်ဆင်း–အပ်သောရွာ။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နဋ္ဌကပါနပေါက္ခရဏီ (ထီ) [နဋ္ဌကပါနာ+ပေါ-က္ခရဏီ] နဋ္ဌကပါနာမည်သော ရေကန်၊ ကျွန်ရိုးဖြင့် ရေသောက်ရာကန်။ နဋ္ဌကပါနဂါမံ ပတ္တော နဋ္ဌကပါနပေါက္ခရဏိယံ ကောဘကဝနေ ဝိဟရန္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၆။

နဋ္ဌကပါနသုတ္တ (နာ) [နဋ္ဌကပါန+ဝုတ္တ+သုတ္တ] (၁) နဋ္ဌကပါနသုတ်။ ဘုရားရှင် နဋ္ဌကပါနနိဂုံးဌ် သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အနုရုဒ္ဓါ, ဘဒ္ဒိယ, ကိမိလ-စသော ထိပ်တန်း အမျိုးကောင်းသား ရဟန်းတို့ အား အသက်အရွယ် နုနယ် ငယ်လျှသူမျှားဖြစ်လျက် ကာမဂုဏ်ကို မခံစားပဲ တကယ့် သဒ္ဓါတရားသက်သက်ဖြင့် ရဟန်းပြုသူမျှားသည် အကုသိုလ်ကာမမျှားမှ ကင်းဝေးသော နှစ်သိမ့်ချမ်းသာမှု စျာနသုခ အဆင့်ဆင့်မရပါလျှင် အဘိဇ္ဈာစသောတရား ဆိုးတို့ အနိုပ်အစက် ခံရဘတ်ပုံ စသည်ကို ဟောပြရာသုတ်။ ၈ဇ္ဈိ၊ပဏ္ဏာသကပါဠိ၊ဘိက္ခု၊ ဝဂ်၊ ဂ-သုတ်။ မ၊ ၂။၁၂၅၊၁၃၂။ (၂) ပဌမ နဋ္ဌကပါနသုတ်၊ နဋ္ဌကပါနနိဂုံးဌ် အရှင်သာရိပုတ္တရာက ရဟန်းတို့အား ကုသိုလ်တရား-တို့ဌ် ဆုတ်ယုတ်ခြင်းအကြောင်း ၁၀-ပါးနှင့်တိုးပွါးခြင်းအကြောင်း ၁၀-ပါးကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသကနိပါတပါဠိ၊ ဒုတိယ-ပဏ္ဏာသက၊ ၂ ဝဂ်၊ ၇-သုတ်။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၅၃-၆။ (၃) ဒုတိယနဋ္ဌကပါနသုတ်။ ဟိရိ, သြတ္တပ္ပ, ဝီရိယ, ပညာ-စသည် မရှိက ဆုတ်ယုတ်ပျက်ပြားကြောင်းနှင့် ဟိရိ, သြတ္တပ္ပ, ဝီရိယ, ပညာ စသည်ရှိက တိုးတက် ကြီးပွါး ကြောင်းကို ဟောပြရာသုတ်။ အဂုတ္တရနိကာယ၊ ဒသကနိပါတပါဠိ၊ ဒုတိယပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ဂ-သုတ်။ အံ၊ဋီ၊၃။ ၃၅၆-ဂ။

နဋ္ဌကလာပ (ပု) [နဋ္ဌ+ကလာပ] ကျွန်ရိုး အစည်း၊ ကျွန်စည်း။ အညမညုပတ္ထမ္ဘနဋ္ဌိတေသု ဒ္ဝီသု နဋ္ဌကလာပသု ကေသ....နိ-ဿယပစ္စယဝသေသဒဿနံ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။၁၅၇။ ဒ္ဝေ နဋ္ဌကလာပိယော အညမညံ နိဿာယ တိဋ္ဌေယ္ယုံ။....နဋ္ဌကလာပိနံ ကေ အာကစ္ခေ-ယ္ယ ကော ပဝေတယ္ယ။ သံ၊ဝ။၃၃၅။ (–သံ၊ဝ။၃၄ဂ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၉၄၊ ၂၃ဝ။)

နဋ္ဌကဋ္ဌိရ (ပု) [နဋ္ဌ+ကဋ္ဌိရ] ကျွန်ညောက်၊ ကျွန်မျစ်။ ဝေဏုကဋ္ဌိရော နဋ္ဌကဋ္ဌိရော ဥစ္ဆုကဋ္ဌိရော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၀ဝ။

နဋ္ဌကာရ (ပု) [နဋ္ဌ+ကရ+ဏ။ နဋ္ဌောပိ ဝေ-ဋ္ဌဝေတ္ထာဒီနံ ယေဝ ဝိကတိ၊ တံ ကရောတိတိ၊ ကမ္မနိ ဏော။ နဋ္ဌေဟိ ပါ ဝိလိဝံ ကရောတီ-တိ နဋ္ဌကာရော။ ခာန်!ဋ္ဌ။ ၅ဝ၉။] နှီးသမား၊ ဒေါင်းရွှေသမား၊ ကျွန်ထရံသည်။ နဋ္ဌကာ-ရောသိ ကုမ္ဘကာရောသိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁၂၊ နဋ္ဌကာ-ရော (ပ၊ဧ)—ဝိ၊ ၂။ ၂၂။ အပ၊ဝ။ ၂၄၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ဝ၉။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ ၅။ ၃ဝ၉။ နဋ္ဌကာရာ (ပ၊ဗ) — ဒီ၊ ၁။ ၄ဂ။ ၅၆။ အပ၊ဝ။ ၄၂ဝ။ နဋ္ဌကာရံ (ဒု၊ဧ)—ဝိ၊ ၂။ ၁ ၂။ နဋ္ဌကာရေ (ဒု၊ဗ)—အပ၊ဝ။ ၃ ၅ ၁။ နဋ္ဌကာရဿ (ဋ၊ဧ)—ထေရီ၊ ဋ္ဌ။ ၃ဝ။ နဋ္ဌကာရဿ (ဆ၊ဧ) —ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃ဝ၉။

နဋ္ဌကာရကမ္မ (နာ) [နဋ္ဌကာရ+ကမ္မ] ကျွန်ထရံ သည်ဘို့၏–အမှု–လုပ်ငန်း၊ ကျွန်ထရံလုပ်ငန်း။ ပေသကာရကမ္မံ ဝါ ကာရယ္ယ နဋ္ဌကာ-ရကမ္မံ ဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၂ ၁။

နဋ္ဌကာရဂါမ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ဂါမ] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်တို့၏ရွာ၊ ကျွန်ုပ်ထရံသည်ရွာ။ အာသန္နေ ဣဒတာ နဋ္ဌကာရဂါဒမာ။ မ၊၂။ ၄၂၁။ (–၄၂၂။)

နဋ္ဌကာရဇေ္ဇက (တိ) [နဋ္ဌကာရ+ဇေ္ဇက] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်ဘို့၏အကြီးအကဲဖြစ်သော၊ သူ။ ကျွန်ုပ်ထရံသည်ခေါင်းဆောင်။ အထ နံ နဋ္ဌ-ကာရဇေ္ဇကော ...ဂဏ္ဍိဘာ ဟေတံ ဂဘောဝ။ အံ၊ဌ၊၁၊၃၂၅၅၊ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၉၇။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၁၁၃။)

နဋ္ဌကာရဒေဝပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ဒေဝပုတ္တ] ကျွန်ုပ်ထရံသည် ဖြစ်ခဲ့ဘူးသော နတ်သား၊ နဋ္ဌကာရနတ်သား။ (ရှေးအခါ၌ ကျွန်ုပ်ထရံ သည်သားအဖ ၂-ယောက်တို့သည် ပစ္စေက ဗုဒ္ဓါ ၁ ဆူအား ကျွေးပင့်ရေသဖန်းပင်မျှာ.ဖြင့် သစ်ရွက်မိုးကျောင်း ဆောက်လုပ် ပြီး၊လျှင် ထိုဆကျောင်း၌ သီ ဘင်းသုံးစေ၍ ပစ္စည်း၄ ပါး တို့ဖြင့်ပြုစုလုပ်ကျွေးခဲ့ကြကုန်၏၊ ထိုသားအဖ ၂ ယောက် ကွယ်လွန်သောအခါ နဋ္ဌကာရ အမည်ဖြင့် နတ်ပြည်၌ ဖြစ်ကြကုန်၏၊ ထို ၂-ဦးတို့ဘွင် အဖဖြစ်သော နတ်သားသည် သာလျှင် နတ်ပြည်၌ တည်ရာ၏၊ သားဖြစ် သော နတ်သားသည် နတ်ပြည်မှ စုတေ၍ သုရှစိမန်း၏ မိဖုရား'သုဒမခ'၏ ဂမ်း၌ ဖြစ် သေ သည်။ မဟာပနာဒမည်ခေါ် မင်းသား ဖြစ်၍ နောက်တွင် မဟာပနာဒမည်ခေါ် မင်း ဖြစ်သည်၊ မဟာပနာဒမင်း အဖြစ်မှ စုဝေသော် နတ်ပြည်၌ပင်ဖြစ်သည်။ ဤဘုရား ရှင်သက်သက်တွင် နဋ္ဌကာရနတ်သားသည် နတ်ပြည်မှ စုံးတ၍ လူ့ပြည်၌ ဘဒ္ဒဇိမည် သော သူဌေးဖြစ်ပြီး ဘုရားအထံ ရဟန်းပြု၍ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ခဲ့ သည်။ နတ်ပြည် ၌ တည်ရစ်သော နဋ္ဌကာရနတ်သားသည် နောက်တွင် သစ်စကြာမင်း ဖြစ်လတ္တံ့။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၄၀-၁။ ဇာ၊ဌ၊၂၊၂၉၉၊၃၀၁။) နဋ္ဌကာရ-ဒေဝပုတ္တော ဒေဝလောကတော စဝိတ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄၀။ ဣဘရဿာတိ နဋ္ဌကာရဒေဝ-ပုတ္တဿ။ ဒီ၊ဌ၊၃ ။၃၄။

နဋ္ဌကာရပုတ္တ (ပု) [နဋ္ဌကာရ+ပုတ္တ] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်၏သား။ နဋ္ဌကာရပုတ္တော....ဂုမ္ဗ-တော နိက္ခမိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၃၄။

နဋ္ဌကာရဘဏ္ဍ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+ဘဏ္ဍ] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်ဟို့၏ ဘဏ္ဍာ။ ဣမာနိ နဋ္ဌကာရ-ဘဏ္ဍာနိ မမ ဓီတာနံ ဒေဟိ။ ဇာ.ဌ၊၅။ ၃၀၉။

နဋ္ဌကာရသတ္ထ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+သတ္ထ] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်ဘို့၏ ဝေး။ နဋ္ဌကာရသတ္ထံ ဝေ၊ဌ-ဂုမ္ဗန္ဓရေ ဌပေတွာ ပက္ကာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၁။

နဋ္ဌကာရသာလာ (ထီ) [နဋ္ဌကာရ+သာလာ] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်ဘို့၏ (အမှုကိုပြု လုပ်ရာ) ဇရပ်၊ ကျွန်ုပ်ထရံ အလုပ်ရုံ။ သာသာဘိ နဋ္ဌကာရ-သာလာ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၈။

နဋ္ဌကာရသိပ္ပ (နဝ) [နဋ္ဌကာရ+သိပ္ပ။ (နလ-ကာရဂိသ-သ)] ကျွန်ုပ်ထရံ သည်အတတ်။ ဟီနံ နာမ သိပ္ပံ နဋ္ဌကာရသိပ္ပံ ကုမ္ဘကာရသိပ္ပံ။ ဝိ၊၂။ ၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၁၂။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။ ၂၀၉။)

နဋ္ဌကုဋ္ဌိ (ထီ) [နဋ္ဌ+ကုဋ္ဌိ] ကျွန်ုပ်ထရံကျောင်း ငယ်။ ဒုဂ္ဂဘ် နာဘိဇာနာမိ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌိ ဝိဒ် ဇလံ။ အပ၊၂။ ၈၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃၁၄။

နဋ္ဌကုဋ္ဌိကနိမ္မိတ (တိ) [နဋ္ဌကုဋ္ဌိက+နိမ္မိတ] ကျွန်ုပ်ထရံ ကျောင်းငယ် ကို လှုပ်ခါန်-သည့်ကံ သည် ဖန်ဆင်းအပ်သော (ဝိမာန်)။ တတ္ထ မေ သုကတံ ဗျမ္ဘံ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌိကနိမ္မိတံ။ အပ၊ ၂။ ၈၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၃၁၄။

နဋ္ဌကုဋ္ဌိဒါယက (တိ) [နဋ္ဌကုဋ္ဌိ+ဒါယက] ကျွန်-ထရံကျောင်းငယ် လှုပ်ခါနေသော (ထေရ်)။ နဋ္ဌကုဋ္ဌိဒါယကော ထေရော ဣမာ ဂါထာ၊ ယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၂။ ၈၂။

နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကတ္ထေရ (ပု) [နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယက+ထေရ] ကျူထရံကျောင်းငယ် လူ့ဒါန်းခဲ့သော သေရ၊ နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကထေရ်၊ (ယင်းထေရ်သည် လွန်ခဲ့သော ဥဒေ-ကမ္ဘာထက်၌ နာရဒ ဘုရားရှင်အား ကျူထရံ ကျောင်းဆောက်လုပ် လှူဒါန်းခဲ့သည်၊ ထိုကောင်းမှုကြောင့် အပါယ်လေးပါး မလားမရောက်ရပဲ ဤဘုရားရှင့် လက်ထက်၌ 'နဋ္ဌကုဋ္ဌဒါယကထေရ်' အမည်ဖြင့် အရဟတ္တိုတ္တလ်သို့ ဆိုက်ရောက်သည်။) အပ၊၂။၈၂။

နဋ္ဌဟန (နာ) [နဋ္ဌ+ဂ ဟန] ကျူ။ ပင်တို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော အရပ်၊ ကျူ။ ချုံ၊ ကျူ။ ဘော။ ဝေတ္တဂဟန် ဩမိယဟကဟန် နဋ္ဌဂဟန်။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၂။

နဋ္ဌဂ္ဂိ (ပု) [နဋ္ဌ+အဂ္ဂိ။) နလဂ္ဂိ–သံ)] ကျူ။ ရိုးမီး။ နဋ္ဌဂ္ဂိ ဝိယ ဇောတန္တိ၊ ရတနဟောဝ သတ္ထဟိ။ အပ၊၂။၂၆ဝ၊ ထေရီ ဌ။၇၂။

နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏ (တိ)[နဋ္ဌဂ္ဂိ+ဝဏ္ဏ] ကျူ။ ရိုးမီးအဆင်းရှိသော (ရွှေဘောင်)။ နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏာ ဇောတန္တိ၊ သဒါ ကဠနုပမ္ဘဘာ။ ဇာ၊၂။၁၈၆။ဇာ၊ဌ၆။၁၂၄။

နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏသက်ာသ (တိ) [နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏ+သက်ာသ] ကျူ။ ရိုးမီးအဆင်းနှင့်တူသော (ဘုရားရှင့် ရောင်ခြည်တော်)။ နဋ္ဌဂ္ဂိ ဝဏ္ဏသက်ာသော၊ သော မေ ဗုဒ္ဓေါ နိမန္တိတောဝ။ အပ၊၁။ ၃၇၃၊ ထေရ၊ဌ၊၂ ၃၁၅။ နဋ္ဌဂ္ဂိဝဏ္ဏသက်ာသာ၊ ဒီသွာ စိတ္တ ပသာဒယိ။ အ၊၂။ ၈၄၊၁၇၄၊ ထေရ ဌ၊၁။၃ဝ၆။

နဋ္ဌဘ္ဘနုသခ်ေပ (ပု) [နဋ္ဌ+ဆန္ဒ+သ၊ခ်ေပ] ကျူ။ မိုး–အသွင်–ဘဏ္ဍာန်။ နဋ္ဌေဟိတိ နဋ္ဌ-ဘ္ဘနုသခ်ေပန ဥပရိ ဆာဒေတွာ ဟေဟိ-ယော ဒါရုကစ္ဆဒနနိဿာမေန ပရိတောပိ ဆာဒိတာ။ မဟာ၊ဌ။ ၂၇၉။

နဋ္ဌတိ (တိ) [နဋ္ဌ+အ+တိ။ နဋ္ဌော စုတ ဘဿ-နေ၊ ဓာတ္ထတ္ထ။ ၂ဘ၃။ နလ ဗန္ဓေ။ သောမ။ (နလတိ-သံ)] (၁) ပေါ်ပေါ်ပါးပါး၏၊ (၂) လျှောကျ၏။ ပျက်စီး၏၊ (၃) ဖွဲ့ကုတ်ချည်နှောင်၏။ (၁) နဋ္ဌတိ အသာ-ရော နိဿာဒရော ဟုတ္ကာ ဝေဠုဝံသဒဘာဝိ ဘနုဒကာ သလ္ဂဟုဒကာ ဇာဘောတိ နဋ္ဌော။ အပ၊ဌ၊၂။ ၁၂၅၊ (၂) (၃) ဒေါင့်ကွင်းကြည့်။

နဋ္ဌဒဏ္ဍက (ပု) [နဋ္ဌ+ဒဏ္ဍက။ (နလဒံဒု-ကသံ)] ကျူ။ ရိုး။ နဋ္ဌဒဏ္ဍကော အာရဗ္ဘ ကဆထသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဂ၆။ (–ဘဂ)

နဋ္ဌဒဏ္ဍပတ္ထ (နာ) [နဋ္ဌ+ဒဏ္ဍ+ပတ္ထ] ကျူ။ ရိုး, ကျူ။ ( ) ( ) ( )

နဋ္ဌပုဗ္ဗ (နာ) [နဋ္ဌ+ပုဗ္ဗ။ နလပုဗ္ဗ-သ)] ကျေ။ ပန်း၊ ကျေ။ပွင့်။ နဋ္ဌပုပ္ဖေဟိ ပူဇံ ကတ္မာ။ ထေရီ၊၆၄၂၊

နဋ္ဌပုဗ္ဗာဇ္ဇ (တိ) [နဋ္ဌပုဗ္ဗ+ဝဇ္ဇ] ကျေ။ပန်း–ကျေ။ပွင့် –အဆင်းရှိသော (သစ်တက်ခွေး)။ နဋ္ဌ ဝန္ဓိ ဘ (ဇာ၊၆။ ၇။၃၁၃)-ကြည့်။

နဋ္ဌမယ (တိ) [နဋ္ဌ+မယ။ (နလမ ယ-သံ)] ကျေ။ ခြိုးဖြဲ့ပြီးသော၊ ကျေ။ ခြိုးဖြင့်ပြုလုပ်သော။ အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ....နဋ္ဌမယံ ဝေဠုမယံ။ ဝိ၊၃၊ ၂၅၅။ ဝိ၊၄၊ ၂၅၅၊ ၂၇၇၊ ၂၇၇၊

နဋ္ဌမာလာ (ထီ၊နာ) [နဋ္ဌ+မာလာ] ကျေ။ ပန်း၊ ကျေ။ပွင့်။ နဋ္ဌမာလာယ ပူဇံ အကာသိ။ ထေရီ၊၆၊ ၁၊ ၄၃၄။ နဋ္ဌဿ မာလာ ပုပ္ဖံ နဋ္ဌ-မာလံ၊ ဘေန နဋ္ဌမာလေန ဗီဇနိ ကာရေ-သိ။ အဘ၊၆၊ ၂။ ၁၂၂-ဖ၊ (–အဘ၊ ၁၊ ၁၂)။ အပ၊ ၂။ ၄၆၊ ၁၃၇။ ထေရီ၊၆၊ ၁၀၊)

နဋ္ဌမာလိက (တိ) [နဋ္ဌမာလာ+ဏိက။ ထီ-ဌ–မာလိကာ] နဋ္ဌမာလိကာ မည်သော၊ ကျေ။ ပန်း ကျေ။ပွင့်ဖြင့် ဘုရားရှင်ကို ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော(သေရီ)။ လွန်ခဲ့သော ၉၄-ကမ္ဘာ ထက်က ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့်ဖြင့် ဘုရားရှင်ကို ပူဇော်ခဲ့ဘူးသော ကောင် မှုခကြောင့် သုဂတိ ဘဝဘို့ရ သော ကျင်လည်ခဲ့ရပြီး၊ ဂေါဘမဘုရား လက်ထက် ဘော်ရှ် ရဟန္တာ ဖြစ်လာခဲ့သော ထေရီ။ အပ၊ ၂။ ၁၉၀–၁။ နဋ္ဌမာလိကာသေရီ ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၂။ ၁၉၁။

နဋ္ဌမာလိယ (တိ) [နဋ္ဌမာလာ+ဣယ] (၁) ပဒုမုတ္တရဘုရားရှင်အား ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့် တို့ကို ယပ်တောင်ပြုလုပ် လျှောက်နိုင် ခဲ့သော ကောင်းမှုခကြောင့် ကမ္ဘာဘေးသိန်း ကာလ ပတ်လုံး အပါယ် ၄-ပါး၊ မလားရပဲ အာသ ဝေါ ကင်းကွာ ရဟန္တာ ဖြစ်သောထေရ်၊ နဋ္ဌမာလိယ အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (၂) လွန်ခဲ့သော ၃၁-ကမ္ဘာဆက်၌ ဘုရားရှင် အား၊ ကျေ။ပန်း ကျေ။ပွင့်ဘို့ကို ပေးလှူ ပူဇော်ခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂတိဘဝ မလားရပဲ အာသဝေါကင်းကွာ ရဟန္တာဖြစ် လာသောခေတ်ရ၊ နဋ္ဌမာလိယ အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (၁) (၂) အာယသ္မာ နဋ္ဌမာ-လိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အ-ဘာသိတ္ထ။ အပ၊ ၁။ ၁၅၇။ အပ၊ ၂။ ၄၆၊

နဋ္ဌမာလိယဘေရ (ပု) [နဋ္ဌမ လိယ+ထေရ] နဋ္ဌမာလိယခေတ်ရ။ နဋ္ဌမာလိယဝတ္ထုရဿာ-ပဒါနံ သဘ္ဘမ် (ပဒ္ဓမ်)။ အပ၊ ၁။ ၁၅၇။ အပ၊ ၂။ ၄၆။ အသက်ပုဒ်နက်လည်း-ကြည့်။

နဋ္ဌမာလီ (ပု) [နဋ္ဌ+မာလာ+ဣ] (၁)နဋ္ဌမာလိ အမည်ရှိသော သမုဒ္ဒရာ၊ ကျေ။တောအဆင်း နှင့်ဘူးသော–ရေပြာ– ရေစု – ရိုရှားပစ်သော သမုဒ္ဒရာ၊ ကျေ။တောသမုဒ္ဒရာ။ (၂) ကင်း ပုံးနှင့်ပက်မအဆင်းနှင့်တူသော–ရေပြင်–ရေ စု–ရိုရှားဖြစ်သော သမုဒ္ဒရာ။ (၁) နာဝါယ ဝိပ္ပနဒ္ဒာယ၊ နဋ္ဌမာလီဘိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊၁။ ၂၃၉။ နဋ္ဌဝနံ ဝိယ ဝေဠုဝနံ ဝိယ စ ခါယမာနံ နဋ္ဌမာလိ နာမ သမုဒ္ဒံ ပါပုဏိ။ ဇာ၊၆၊ ၁။ ၁၄၄။ (၂) နဋ္ဌ(ဇာ၊၆၊ ၁။ ၁၄၄)-ကြည့်။

နဋ္ဌမိန (ပု) [နဋ္ဌ+မိန။ နဋ္ဌ+သဏ္ဌာ-နာ မိနော နဋ္ဌမိနော၊ ငါးဖောင်ရိုး။ ဓာန်။ မာန် ဌိ။ ၆၇၂။ (နလမိန သံ)] ကျေ။ရိုး–သဏ္ဌာန်–နှင့်တူ–သော ငါးငါးဖောင်ရိုး။ ကောဿ ဟိ မစ္ဆဇာတိ နလသဒိသသရီရဘ္ဘာနသာတိ နလမိနာတိ စ ဝုစ္စန္တိ။ ဇာ၊ဌ။ ၂ ၂။ ၅၇၂။ (–ဇာ၊ ၂။ ၃၄ ၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၄)တို့၌ နဋ္ဌပိ (နဋ္ဌပမ၊က) ဟု ရှိသည်။ ရှမ်းနိုင်ငံ.တော်ကြီး၌ "နသားပ၊ ငါ၊ရုံ" ဟု ပါရှိသည်။

နဋ္ဌဝဂ္ဂ (ပု) [နဋ္ဌ+ဝဂ္ဂ] နဋ္ဌဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်သည် သံယုတ္တနိကာယ် သဂါထာဝဂ္ဂ သံယုတ်တွင် ပဌမဆုံး ဝဂ်ဖြစ်သည်၊ ယင်းဝဂ်၌ ဩဃတ-

ရဏသုတ်, နိဒမာကွသုတ်-စသော အားဖြင့် သုတ်ခပါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။) နှင်ဝံဂေါ်ပဋ္ဌမော။ သံ၊၁။၅။

နှင်ဝံန (နာ) [နှင်ဝ+ဝန။ (နလဝန-သံ)] ကျူ။ တော။ သေယျထာပိ နှင်ဝနံ ဝါ သရဝနံ ဝါ။ ဒီ၊၃။၆၂။ နှင်ဝံနေ အဂ္ဂိဇာလော ဝိယ ခါယိ-သု။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄။ (–ခိလိန္ဒ။၃၂၄။ ဇော၊ ဋ္ဌ၊၂။၂၀၁။)

နှင်ဝသဒိသ (တိ) [နှင်ဝ+သဒိသ] ကျူ။ ရှိ နှင့် တူသော(မာနတရား)။ နှင်ဝသဒိသံ တုစ္ဆမာနံ ဥက္ခိပ်တွာ ဝိစရဏကာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၃၂၅။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၆၂။

နှင်ဝသန္ဓိဘ (တိ) [နှင်ဝ+သန္ဓိဘ] ကျူ။ ပန်း–ကျူ။ ပွင့်–အဆင်းရှိသော (သစ်ဘက်ခွေး)။ နှင်ဝသန္ဓိဘာ(ဇာ၊၂။၃၄၆) တိ နှင်ဝပုပ္ဖာဏိ ရှိကွသုနခါ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၆။

နှင်ဝသာကိယ (ပု) [နှင်ဝ+သာကိယ။ (နလသာ-ကျ–သံ)] နှင်ဝ သာကိုဝင်မင်း၊ ကျူ။ ရှိုးကို ကိုင်၍ တည်သော သာကိုဝင်မင်း။ ကျူ။ ရှိုး လက်စွဲသော သာကိုဝင်မင်း။ နှင်ဝ ဂဟေတွာ ဌိတာ နှင်ဝသာကိယာ နာမ ဇာတာ။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။

နှင်ဝသေတု (ပု) [နှင်ဝ+သေတု] ကျူ။ ရှိုးတို့ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော တံတား၊ ကျူ။ ရှိုးတံတား။ နှင်ဝသေတုံ ဝုဒုဗ္ဗလံ မဟာသော(ထေရ။ ၂၂၁)တိ သာရဝိရဟိတဘဝတာ နှင်ဝသေတု-သဒိသံ အတိဝိယ အဗလသဘာဝတောတာ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၁။ (–သုတ္တနိ။၂၈၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၆။)

နှင်ဝသေတုသဒိသ (တိ) [နှင်ဝသေတု + သဒိသ] ကျူ။ ရှိုးတံတားနှင့် တူသော (ကိုးလသာ)။ ကိလေသာနံ အဗလဒုဗ္ဗလတ္တာ နှင်ဝသေတု-သဒိသံ... ဥဒ္ဓမ္ဘိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ဝ၇။ (–ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။၆၁။)

နှင်ဝါဂါရ (နာ) [နှင်ဝ+အဂါရ] (၁) ကျူ။ ပင်–ကျူ။ ရှိုး– တို့ဖြင့်– မိုး – ဖုံးလွှမ်း– အပ်သော အိမ်။ (၂) ကျူ။ ရှိုးတို့ဖြင့–ပြု–ဆောက်လုပ်–အပ်သော အိမ်၊ ကျူ။ မိုး ကျူ။ ကာအိမ်။ (၃) ကျူ။ ပင်–ကျူ။ ရှိုး– တို့ဖြင့်–ခြေ့ယှက်–ကာရံ–အပ်သော အိမ်၊ ကျူ။ ကာအိမ်။ (၁) နှင်ဝါဂါရာ(မ၊၃။၁၀၇)တိ နှင်ဝေဟိ ပဋ္ဌိစ္ဆန္နာ အဂါရာ၊ သေသသမ္ဘာရာ ပဒေသတ္ထ ရှက္ခမယာ ဟောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ဂ၁။ နှင်ဝါဂါရာ(အံ၊၁။၉၉)-တိ နှင်ဝေဟိ ဆန္နာ ဣဋ္ဌစ္ဆန္ဒ အဂါရာ၊ သေသသမ္ဘာ-ရာ ပဒေသတ္ထ ရှက္ခမယာ ဟောန္တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၆၉။ (၂) ဝုနာထ မစ္ဆုနော သေနံ၊ နှင်ဝါ-ရုံဝ ကုဋ္ဌရာ။ သံ၊၁။၁၅။ အဘိ၊ဂ။၁၅၆။ ဝိလိန္ဒ။၂၃ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဂ၆။ သေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ဂ၇၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၈၂။ နေတ္တိ၊ဝိ၊၁၅၆၊ နှင်ဝါ'ရုံဝ ကုဋ္ဌရာ (ထေရ။ ၂၆ဂ။ နေတ္တိ၊ ၃၅)တိ....ကုဋ္ဌရာ နှင်ဝေဟိ ကတံ အဂါရံ ခေဏနေ ဝိဒ္ဓံသတိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဂ၈ဝ။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ဝ၀ဂ၊ နှင်ဝါဂါရ (ဇာ၊၂ ၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၅။ဝ၃ဝ)ဣတိ နှင်ဝေန ကတံ အဂါရံ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ ၁ဂ။၅၂ဝ။ (–သံ၊၂။ဝ၉ဝ။ စူဋ္ဌနိ။၂ဂ၈။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၈ဝ။) (၃)နှင်ဝါဂါရံ ကရိတ္တာန၊ တိ-ဏာန ဆာဒယိ' အဟံ၊ အပ၊ဝ။ဝ၃ဝ။ နှင်ဝါ'ရ (အံ ဋ္ဌ ၁။၂ဂ)ဣတိ နှင်ဝေဟိ ဝိနဒ္ဓတိ-ဏာစ္ဆန္နေ ဂဟံ။ အံ ဋ္ဌီ.ဝ.ဂ၀။

နှင်ဝါဂါရိုက (တိ) [နှင်ဝါဂါရ+ဣက] နှင်ဝါဂါရိုက အမည်ရှိသော. (ထေရ်)၊ (ယင်းထေရ်သည် ဟိမဝန္တာတောင်၏အနီး ဟာရိတ အမည်ရှိ သော တောင်ဝယ် သင်ပင်ရင်းခွံ သီတင်းသုံး နေတော်မူခဲ့သော နာဂရဘုရားရှင်အား ကျူ။ ကာ မြက်မိုး၊ ကျောင်းကို ပေးလှူခဲ့ဘူးသည့် အဘွက် လူ.စည်းစိမ် နတ်စည်းစိမ် တို့ကို အကြိမ်ကြိမ် ခံစားခဲ့ပြီးနောက် ဤဘုရားရှင်၏ လက်သက်ခွဲ ရဟန်းပြု၍ အာသဝေါဝင်းကွာ ရဟန္တာ ဖြစ်ပြီး နိဗ္ဗာန် ဝင်သည်။) အာ-

ယသ္မာ နဋ္ဌာဂါရိုဏာ ဣမာ ဂါထာယော အာဘာသိတ္ထ။ အပေ၊ဝ၂၁။

နဋ္ဌာဂါရိုဏတ္ထေရ (ပု) [နဋ္ဌာဂါရိုဏ+ထေရ] နဋ္ဌာဂါရိုဏ အမည်ရှိသော ထေရ်။ နဋ္ဌာဂါ-ရိုဏဒဋ္ဌနုဿာပဒနံ ပဌမံ။ အ၊ဝ၊ဝ၂၁။ အသက်ပုဒ်သည်း-ကြည့်၊

နဋ္ဌာဌလေသမ (နာ) [နဋ္ဌာဌ+လေသမ] နာဂေးခ်ိ (ပေါက်ခေသ) အားမွှ။ နာဂေးမွ ။ မဗ္ဗဌ-ဘမုဒကေ:တိ နဋ္ဌာဌဒေသမဟိ အဘိဘဋ္ဌ-လေသမဘမုဒကေ:။ ဝိမတိ၊၂၊ဝ၂၇။

နဋ္ဌိန (နာ) [နာ+ဣန၊ လ-ကို ဌ-ပြု၊ ဓာန်၊ဌိ။ ၆ဂ-ကြည့်၊ (နလိန-သံ၊ ဏလ်ဏ-ပြ၊)] ကြာ။ (ကြာနီ။ ပြာ၊ဓာန်၊ ကြာ၊နန်း။ C.P.D.)၊ နဋ္ဌိန် ဝုဗ္ဗဘိ ပဒုမံ။ ဇာ၊ဌ်၊ဘ။ ၄၅၅။ (–ထေ၊၊ဌ။၂။၄၅၅။)

နဋ္ဌိနကေသရိယ (တိ) [နဋ္ဌိနကေသရီ+ဣယ] နဋ္ဌိနကေသရိယ အမည်ရှိသော ထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ဇာဘသရဘိုင်ခ်ိ ရေကြက်ဖြစ်စဉ် ကောင်းကင်ခ်ိ ကြည်သွားကောင်မှ သော တိသာ ဘုရားရှင်အား နှုတ်သီ ဖြင့် မြှောက်ချီ၍ ကြာပန်းကို ပေးလှူခဲ့ရသည့် ကောင်းမှုကြောင့် အပါယ် ၄-၂ါး မသွား ရောက်ရပဲ ဗေဿသရအမည်ရှိသော စကြာ မင်း ၇-ကြိမ်ဖြစ်ပြီး ဤဘုရားရှင်သာသနာ တော်ခ်ိ အာသဒဝါကင်းကွာ ရဟန္တာဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန် ဝင်စံသည်။) အာယသ္မာ နဋ္ဌိန-ကေသရိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အာဘာသိတ္ထ။ အပေ၊ဝ။၂၅၁။

နဋ္ဌိနဇလဇောကိဏ္ဏ (တိ) [နဋ္ဌိန+ဇလဇ+ အာ-ကိဏ္ဏ]ခရန်–ဖြစ်–ခပါက်–ခသောကြာတော်ဖြင့် ဆော့ပြွမ်းခသော (ဘုံဆင့်)။ နဋ္ဌိနဇလဇော-ကိဏ္ဏာ၊ ဝရာဇ္ဇနဘူခ်ယာ။ အပေ၊ဝ။၂။ ဇလ-နေဋ္ဌိနပဒုမေဟိ အောကိဏ္ဏာ၊ အပေ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁၇။

နဋ္ဌိနိက (ကိ) [နဋ္ဌိန+ဣက] ကြာရှိလော။ ဝိ.ကသိခဘဟိ နိလုပ္ပလေဟိ ဝစ္ဆကေ နဋ္ဌိန-ကေ ကတ္ဝာ။ မ၊ဌ်၊ဝ။ဝ၀၅။

နဋ္ဌိ (လိ)နိ (တိ) [နဋ္ဌိန+ဣ]။ (နလိနီ-သံ၊ ဏလ်ဏီ, ဏလ်ဏ-ပြ၊)] ကြာရှိခသော ရေကန်၊ ကြာရှိသော ရေအိုင်။ (ကမ်းလိနီ ပဒ္ဒနီ။ ပြာ၊ဓာန်။) တဒေတာ သော နဋ္ဌိနိ ဝန္ဒ၊ သီတံ ကုဋ္ဌရခသဝိတံ။ ဇာ၊ဝ။၂၂၆။ ကုခရေနဋ္ဌိနိတိ ကု ဝရသ နဋ္ဌိနီ ပဒုမသရ-ဘူဘာ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၉။ နလိနိ (ဇာ၊ဌ၊ ၄။၉၂)ဣ ပဒုမဝနံ၊ နလိနံ ဝုစ္စတိ ပဒုမံ၊ တံ ထော အာဘိတိ နလိနီတိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ဌ်၊ဝ။ ၄၅၅။ (–ဒရိယာ၊ဌ။ဝ၁ဝ၊ဝ၁၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၉ဝ၊၉၅။)

နဋ္ဌိနိ၂ (ထီ)[ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နဋ္ဌိနိမည်သော ကစားရာ အခန်း။ (၂) နဋ္ဌိနိမည်သော–မင်းနန်းပြည်–နန်းမြို့တော်။ (၁) နဋ္ဌိ၃-(ဝိမာန။ဝ၁ဂ။ ပေတ။ဝ၉၆)တိ ဝေ်နာမကေ ကိဋ္ဌနဋ္ဌာ:နံ။ ဝိမ-နံ၊ဌ။ဝ၁၉။ (၂) နဋ္ဌိည-(ဇာ၊၂။ဝ၀ဝ)ဣ နဋ္ဌိနိသံနာမ ရာဇဓာနိယံ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။၂၂ဂ။

နဋ္ဌေရ (တိ) [နဋ္ဌ+ရဟ။ ဆလုတ္တ ကိတ္ထိ-သမာသ်။ နဋ္ဌ+ဥရ] (က) သစ်ခေါင်းခ်ိ ပေါ်ခ်ိခသော။ (ခ) ကျူတောခ်ိ ပေါက်သော။ (ဂ) ကျယ်ဝန်း–ကြီးမား–ခသော အခေါင်းရှိသော (တမာပင်)။ နဋ္ဌေရပုစိမန္ဒ (ခ)(ဂ)(ဃ)-ဘို့ ကြည့်။

နဋ္ဌေရ၂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နဋ္ဌေရအမည်ရှိ သောနတ်။ နဋ္ဌေရပုစိမန္ဒ(က),နဋ္ဌေရပုစိမန္ဒ-မူ:ပ(က)-ကြည့်။

နဋ္ဌေရပုစိမန္ဒ (ပု) [နဋ္ဌေရ+ပုစိမန္ဒ] (က) နဋ္ဌေရနတ်သည် သိမ်:ပိုက် ထား:အပ်သော တမာပင်။ (ခ) သစ်ခေါင်းခ်ိ ပေါက်သော တမာပင်။ (ဂ) ကျူတောခ်ိ ပေါက်သော

တမာပင်။ (ဃ) ကျယ်ဝန်း–ကြီးမား–သော အခေါင်းရှိသော တမာပင်။ (က) နုဇ္ဇရှတိ တသို့ ရှုးကွ အဝိဝတ္ထယ ဗွဿေတံ အမ်ဝစနံ၊ ဝ:သ္မာ တေန အမ်ဝ:ဗ္ဘာ ပုစိ-မဒန္ဓာ "နဋ္ဌေရှသ ပုစိမန္ဓော နုဇ္ဇရှပုစိ-မန္ဓော"တိ ဝုစ္စတိ။ (ဝ) အသ ဝါ နဋ္ဌ-ရှဟ္ဘာ ဇာတတ္ထာ နဋ္ဌေရှ။ သုသိရဒမတ္ထ နဋ္ဌ ဃဋ္ဌေန ဝုစ္စတိ၊ တသ္မာ ရှ္ဘသုသိ:ရ ဇာတတ္ထာ နဋ္ဌေရှ စ သော ပုစိမန္ဓော စာတိ နဋ္ဌေရှပုစိမ:ဒ္ဓာတိ ဝုစ္စတိ။ (ဂ) နဋ္ဌ:ဒ-ရှဟ္ဘာ ဇာတတ္ထာ ဝါ နုဇ္ဇရှ။ နဋ္ဌ:ဒေ-ကိရ သော ပုစိ:ဒ္ဓရှ:ကွ ဇာတော။ (ဃ) ဥရှနုဇ္ဇော ပုစိမ:ဒ္ဓော နဋ္ဌေရှပုစိမန္ဓော။ ဥရှ-ဃဒ္ဓေ ဖေတ္ထ မဟန္တ္ထပရိယ.ယေ:၊ နဋ္ဌ ဃဒ္ဓေ၊ သုသိရ ပရိယာယေ:၊ တသ္မာ မဟန္တ္ထေန သုသိ:ရေန ဃမ:ဒ္ဓာဂတော ပုစိမ:ဒ္ဓ နဋ္ဌေရှ-ပုစိမန္ဓေ တိ ဝုစ္စတိ။ ဃာရတ္ထ၊ ၁။ ၂၀၅-ချည်း။

နဋ္ဌေရှပုစိမန္ဓမူလ (နဿ) [နဋ္ဌေရှပုစိမန္ဓ+မူလ] (ခ) (က) နဋ္ဌေရှနတ်ဃည ဃိမ:ပိုက်ဃား အပ်-သော တမာပင်၏–အနီး–ဒအောက်–အရပ်။ (ခ) ဃစ်ခေါင်:ဌ် ပေါက်:ဃော တမာပင်၏–အနီး–အော:ကျ–အရပ်။ (ဂ) ကျ||:တာ-ဌ် ပေါ်ကော် တမာပင်၏–အနီး–ဒအောက်–အရပ်။ (ဃ) ကျယ်:နီ:–ကြီးမား–သောအ-ခေါင်: ရှိ:ဃော တမာပင်၏–အနီး–ဒအောက် –အရပ်။ (၂) နဋ္ဌေရှပုစိမန္ဓမူလဃဒ္ဓါ။ (ခ) (က) ဝေရ||ာယ် ဝိဟာရတိ နဋ္ဌေရှပုစိမန္ဓမူ-လေ(ဝိ ၁။ ၁။ အ:ဝု။ ၁ဂ)တိ ဣတ္ထ နဋ္ဌေရှနာ-မယကော။ ပုစိမဒန္ဓာတိ နိမ္ဗရှကော။ မူလန္တိ ဃမ်ပ်။ အယ ဒ္ဓေမူလ ဃ:ဒ္ဓါ .. ဣမ ပန ဃ ဝိ:ဒ-ဘ-ဒ-ဘ-ဒ-ဘ-

အခေါ်ကာဖြစ်၏။ ကာနိုဂေခ သူစကအဘျယ။ ပြာ၊ဓာန်။

နာက (ပု) [နဲ+အက (=နဲ+က)။ (နာက-သံ၊ ကာဂ-ပြာ၊ နာကယ-သီဟိုဠ်)] နတ်ပြည်၊ နတ်ဘုံ။ (နတ်ပြည်၊ ကျောင်းကန်၊ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်) ဣဿာပိ နာဂ... နဘာဒီနိ ဒေဝ-သောကသမညာနိ။ ဓာန်၊ဠီ။၁၁။ ကံ ဝုစ္စတိ သုခံ၊ တပ္ပဋိပက္ခတ္တာ နဲ ကံ အက်၊ ဒုက္ခန္တိ အဓိပ္ပေတ္ထ၊ နတ္ထိ အက်ံ ဒုက္ခံ ဣဿာတိ နာဂေါ၊ သဒ္ဒေ။ နိ်တိ၊ သုတ္တ၊ နာ။၂၁။ (–နိ်တိ၊ ပဒ။၃၁၃။ မောဂ်၊ ပဠ္ဍကာ၊ ၅။၇၆။ ထေဝမ။ စိန္တာမဏိ။ ပြာ၊ဓာန်။)

နာကနာသ (ပု) [နာဂ+နာထ (နာကနာသ-သံ)] သိကြားမင်း၊ နာကနာသထာ, ဟရိ ဣဿာဒီနိ်ပိ သက္ကသ နာမာနိ။ ဓာန်၊ဠီ။ ၁ဂ–၂၁။

နာဂ^{1} (ပု၊သီ) [နာ+ဏ၊ ဓာန်၊ဠီ။၁၆၁။ နဲ+အာ (=နဲ+ဂမု+ကို)၊ ပေဘ၊ဌ။၅၁။ နဲ+ဂ (=ဂမု+ကို)။ နဲ+အာဂ(=အာ+ဂမု+ကို)။ နဲ+အာဂု(အာ+ဂမု+ဏု)။ မဟာနိ။ ၁၅၅။ စူဠနိ ၊ဂ၃။ ဓာန်၊ဠီ။၅၇၂။ နဲ+အဂ္ဂ။ ဓာန်၊ဠီ။ဖ၉ဖ။ နာဂေါ တု ရဂဟတ္ထိသု၊ နာ-ဂရူဒကွ တသုဘ္ဘခမ။ ဓာန်။ဂ၄၉။ ထီ-ဋ္ဌ နာဂိ၊ နာဂိနီ။ (နာဂ-သံ၊ အဒ္ဓမာဂဓီ။ ကာ-ပြာ။ နာဂယာ-သီဟိုဠ်။ ထီ-ဋ္ဌ နာဂါ)] (၁) ဆင်၊ (ဂ) ပဂတိဆင်။ (ခ) ဌာက်ဆင်။ (ဂ) ဘုရားဟူသောဆင်။ (ဃ) နတ်ဆင်။ (ၦ) မြင်း။ (ၧ) နွားဝ။ (ဌ) မြွေ၊နဂါး။ (ဏ) မြွေ။ (တ) နဂါး။ (ထ) သစ်ပင်။ (ဒ) ကုံ့ကောက်ပင်။ (ဓ) ကွမ်းပင်။ (န) လူ။ (ပ) ဘုရား၊ရဟန္တာ။ (ဖ) ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ။ (ဗ) ယောကျ်ားမြတ်။ (ဘ) ကိုယ်ခန္ဓာ။ (မ) ဂ-ခုသခ်ျာ။ (လောကီဂဇသျှတ္တရ ကျမ်းဘိုဠ်လာသော ဆင်ရှစ်စီးကို ရည်ရွယ် ဂ-ခုသခ်ျာယောဟု ဆိုအ်။ ဓာန်၊ဠီ၊သျှ။)

(ယ) သလွန်ခသ်း (ခဲမဟုပ်)၊ သလွန်ဝင် (ခဲမ-ပြွ)။ (ဟ)(ဃ) နာဂ အမည်ရှိသော၊သူ။ (ဣ) နာဂမင်း။ (ခ) နာဂခိုးသူ။ (ဂ) နာဂါ၊ပေ၊ဆရီ။ (ဃ) နာဂါ ဈလုပ်အကျေ၊မ။ (င) နာဂ၊ဆရ်။ (စ) နာဂကျွန်။ (ဆ) နာဂ၊တာင်။ (ဇ) နာဂကျောင်းဘိုက်။ (ဈ) နာဂလိုက်ဟူ။ (ဉ) အား၊ရှိ–အား ကောင်း–သော၊သူ။ (ဋ) ကြီး၊သော၊သူ။ (ဌ) မြက်ခသ၊ ယူ။ (ဍ) နာဂသုက်။ (မြေ့သာမန်,မြေ့ဟာက်,လူ့မျက်နှာ မြေ့အ်ပြီ်ုနှင့်ဘူ၊သော အပြီ်ုရှိသူ, ပါ၊ဘာလနဂါ်ုး, ဆင်, ကြွမ်ုးကျွတ်သူ, မိုုးဘိမ်, ၇-ဂ၊ဒန်ုး သခ်ျာ။ P.S.D.။ ရေ့, ရေ့ဟာက်, နာဂ လူ့ဖျိ်ုး, ရာဟု။ သီဟိုဠ်ုဓာန်၊ ဝိနည်ုးအဌ ထူ၊ခ္ဒာ,ကျမ်ုးကျင်ဘဘာရေ့ကျက်သော နာဂ-ဆေရ်, မဠ္ဍသိဝမင်ုး၏သား ၁၁-ခယာက် အနက် ၇-ယောက်ခ,မြှောက်ဖြစ်သော နာဂ အမည်ရှိခ သားသူ (ဒေဝါနံ်ပိ ၊ တိဿမင်.၏ ညီ), ပြာ,ဟူ,ကာဘိဿခိုုးသူလက်ထက် ထင်ရှား သော နာ,ဂ,ခ,ဆရ်, ယင်ုး၏နှမ နာဂါ၊ပေ၊ဆရီ၊ သီဟိုဠ်ကျွန်ုး ကာ၁ရလီယာဂိရိ၏ ညီ နာဂ, စောရ,နာ,ဂ, မဟာနာ,ဂ။ D.P.။)

(၁)(ဂ) ပဂတိဆင်။ ဟတ္ထိမ္ပိ ခေါ ဥဒါယိ ....ဒိသ္ဝာ ဘေမာဟ "နာ၊ခ၊ါ ဝတ ဘော နာ၊ေါ"တိ၊ အံ၊ ၂။၃ဝ၃။ နာ၊ါနန္တိ ဟတ္ထိနံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ဝ၀ဝ။ (–စူဠ-ုန်။ ၂ဖ၇။ အံ၊ ဌ၊ဝ၊ ၊ဝ။ သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၊ဝ။ ၃ဝ်။ ဝိ၊မ,နဌ။ ၃ ၂။ ဇာ,ဌ၊ဖ်။ ၂ ၂ဂ။ ဝ ဒီ ရ။ ၄ ဂ ၂။)

နာ,ေါ–ဝိ၊ဝ။ ၂ ၉ ဖ်။ ဝိ၊ ၄။ ၃ ၅ ၇။ ဒီ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။ မ၊ ၃။ ၂ ၃ ၃။ မ၊ ၂။ ၇ ၇–ဂ၊ ၃ ၃ ၃–၄။ မ၊ ၃ ၊ ၃ ၇ ၂–ဖ။ သ်ုး ၂။ ၃ ၃ ၉။ အ်ုး ၃။ ၄ ၃ ၃။ အ်ုး ၂။ ၃ ၃ ဂ။ အ်ုး ၃။ ၂ ၃ ၃။ ရ ရ ။ ၅ ၉ ၊ ဖ ၀ ။ သုတ္တနိ။ ၂ ဂ ၃–ဖ။ ထေ ရ ။ ၃ ၅ ဖ ၊ ၃ ဖ ၅ ၊ ထေ ရ ။ ၃ ဂ ၅ ၊ ၄ ၃ ၃ ၊ အ ပ ၊ ၃ ၀ ၊ ၃ ၄ ၊ ၄ ၉ ။ အ ပ ၊ ၂ ၊ ၂ ဖ ဖ ၊ ၉ ၃ ။ ဗုဒ္ဓ ဝံ ။ ၃ ၅ ၉ ။ စ ရိ ယ ာ ။ ၄ ၃ ၀ ။

ထာရတ္ထေ။ ၄ ၂၉။

။ဝေါဟာ။ ။ဒုက္ခ။ ။ဝေ။ ။ဒုက္ခ။ ။ဝေ။ ။ဝ-ဂ်ဝေ။ ။ဝ-ဂ်ဝ-ဝ-ဝ-

။ဝ၊ ။ဝ၊ ။ဝ၊

ဝ်ဖြ။ နာဂံ—ဝိ၊ဝ။၂၀၅။ ဒီ၊၂။၂၁၉။ အံ၊ ၁။ဝ၃ဝ။ ဥဒါန။၀၅။ သုတ္တနိ။ဝ၀၄။ သေ၊။ဝ၃၅။ ဝိ ၊ ဝ။ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဝ၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၀၅။ သေရီ၊ ဋ္ဌ။ဝ၂၃။ နာဂသ (ဝ၊ဒ) — မ၊ဝ။ဝ၉ဂ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဝ၉။ မ.ဋ္ဌ၊ဝ။ဖ၉။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ဝ၅၉။ နာဂသ(ဘ၊ဒ) — မ၊၂။ဝ၉။ အံ၊ ၂။ဝ၀၄။ ထေရ၊ဝ၃၅။ စူဋ္ဌနိ။ဝ၃။ စူဋ္ဌနိ၊ ဋ္ဌ။ဝ၅။ သာရတ္ထ၊၂။ဝ၂ ။ နာဂါနံ—စူဋ္ဌနိ၊ ဋ္ဌ။၂ဖ။ နာဒဂသု (သ၊ဒ) — သေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃။

(ဂ) ပဒဋ္ဌကဗုဒ္ဓါ။ ပဒဋ္ဌကသမ္ဗုဒ္ဓေါ ဝိ နာဂေါ။ စူဋ္ဌနိ၊၂ဖ။ (–၂ဖ။) (ဌ) ယောကျ်ားမြတ်။ နာဂါ(ဘ၊ဘ၊ဝ၉၂) တိ... ပုရိသနာဂါ တသာ အသမံ အာဘိ"သု။ ဘ၊ဋ္ဌ၊၅။ဂ၉။ နာဂံ မဏ္ဍုကာဒဏ္ဍန္၊ နိ နံ အကွာသိ" ဓာဂတံ၊ ဘ၊၂။၂၂။ ဘ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၃၂ဖ။ (၁၀) ကိုယ်ခန္ဓာ။ နာဂေါတိ ဝါ ကာယဒဿတံ အဒိ၀စနံ။ မဟာနိ။ဘဂ။

(၁၁) ဂ-ခုသ ၂ ။ သုညံသုညံ ခံ နာဂါ၊ ကရဗုဒ္ဓိသသိဒနာ (၁၇၂ဂ၁၀)။ အဋ္ဌ နာဂါ၊ ဒ္ဒေ ကာ၊ သဗ္ဗာ. မုနယော၊ ဧကော သသီ။ ဓာန်၊ဌီ၊နှာ။ဖ၇။ (၁၂) သသ္ဒမည်း (ခဲမ၂ပ်)။ သ ပ္ပဲ ၀ ခ် (ခဲမ ဖ္ဍ)။ နာဂါ သီ ဘ ကဲ ယာဂိ ဌ ၁ ၂ ၊ ဗ ် ကိ ပ ် ပ ် ဖ ် ဌ ် ... ...

နာဂကညာ (ထီ) [နာဂ+ကညာ။ (နာဂ-ကန္ဒျာ-သံ၊ ဏာဂကဏ္ဌာ-ပြာ)] နဂါးမယ်။ နာဂကညာ အဟံ တဒါ။ အပ၊၂။၂၃၁။ (–အဘိ၊က။၃၄၃။ ဇာ၊၁။၃၄၁။ ဇာ၊၂။ ၂၇၈၊၂၉၈။၃၀၂။ . စရိယာ၊၆။၁၁၇။ ဇာ၊ ၆၊၇။၁၃၊၂၁၄။)

နာဂကညာသတ (နာ) [နာဂကညာ+သတ။ (နာဂကန္ဒျာဇတ - သီ၊ ဏာဂကဏ္ဌာသယ-ပြာ)] နဂါးမယ်ကြီး ၁-ရာ။ တိဟိ နာဂကညာ-သတေဟိ သဒ္ဓိं။ ဇာ၊၆၊၅။၁၇။

နာဂကညာသဟဿ (နာ) [နာဂကညာ+သဟဿ] နဂါးမယ်ကြီး ၁-ထောင်။ နာဂဘဝ-နဋ္ဌာန-ကြည့်။

နာဂကုဋ္ဌ (ပု) [နာဂ+ကုဋ္ဌ] မြတ်ခေါ နဂါး၊ နဂါးမြတ်။ ဓမ္မာဟတံ နာဂကုဋ္ဌ ဝိဝုရဿ ဟဒယာဘိပတ္ထယေ (ဇာ၊ ၂။၂၂၅)-တိ နာဂသေဋ္ဌ.....အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊၆၊ ၇။ ၁၃၀။

နာဂကုမာရ (ပု) [နာဂ+ကုမာရ။ (ဏာဂ-ကုမာရ-ပြာ)] နဂါးလုလင်ပျိုး။ ဣမေ ပန မေ ပုတ္တာ နာဂကုမာရာ..... မနုဿ-ဇာတိကာ။ ဇာ၊၆၊၇။၄။

နာဂကုလ (နာ) [နာဂ + ကုလ။ (ဏာဂ-ဥ-ပြာ)] (၁) နဂါးမျိုး။ (၂) ဆင်မျိုး။ (၁) သံဃမိတ္တတ္ထေရီပိ သုပဏ္ဏ-ရှေပန မဟာသမုဒ္ဒေ နာဂကုလာနိ သန္ဓာ-ဝေသိ။ ဝိ၊၆၊၁။၇၂။ (–ဇာ၊၁။၃၄၁။ ဇာ၊ ၂။၃၁၁။ ဇာ၊၆၊၇။၂၂၀၊၃၄၆။) (၂) ဆဒ္ဒန္တာ နာဂရာဇာ နု ဂေါစရိယဟတ္ထိ-ကုလာဒီသု နဝသု နာဂကုလေသု ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မ၊၆၊၁။၃၁၂။ (–ဇာ၊၆၊၅။၄၄၇။)

နာဂကုသုမ (နာ) [နာဂ+ကုသုမ] ကုံကော်ပန်း။ ပုပ္ဖဂန္ဓော နာဂကုသုမာဒိ။ အံ၊၆ရ၊၃။ ၂၂၁။

နာဂကေသရ (နာ) [နာဂ+ကေသရ။ (နာ-ကေသရ-သီဟိုဠ်)] ကုံကော်ဝတ်ဆံ။ ပုဇ-ယိ နာဂကေသရံ။ အပ၊၁။၄၃၃။

နာဂကေသရိယ (တိ) [နာဂကေသရ+ ဏ္ဍယ] နာဂကေသရိယ အမည်ရှိသော (ထေရ်)။ (ယင်း ထေရ်သည်– ဤ ဘဒ္ဒ-ကမ္ပာမှ ၉၂-ကမ္ပာ ထက်၌ ပွင့်တော် မူ-သော တိဿဘုရားရှင်၏ ဘုံကုံကော်ဝတ်ဆံကို လှူဒါန်းခဲ့ဘူးသော ကောင်းမှုကြောင့် ဤ ဘုရားရှင့် လက်ထက်၌ "နာဂကေသရိယ" ဟု ထင်ရှားသော ရဟန္တာ ဖြစ်လာ၏။) အာယဿာ နာဂကေသရိယော ဘေရော။ အပ၊၁။၂၅၀။

နာဂကောဋ္ဌိ (ထီ) [နာဂ+ကောဋ္ဌိ] နဂါး တို့၏ ကုဋေ၊ ကုဋေသော နဂါး။ နေကာနံ နာဂကောဋ္ဌိနံ၊ ပရိဝါရေဘွာနဟံ တဒါ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၆၄။

နာဂခန္ဓ (ပု) [နာဂ+ခန္ဓ] ဆင်ကျောက်-ကုန်း။ နာဂခန္ဓေ နိပါတိနော (ဇာ၊ ၂။၂၁၅)-တိ ဟတ္ထိကွန္ဓေ ခဏ္ဍေန ဆိန္နတ္တာ နိပါတနု-သမတ္တာ။ ဇာ၊၆၊၆။၃၁၀။ (–၂၉၈–၉။)

နာဂဂဏ (ပု) [နာဂ+ဂဏ] နဂါးအပေါင်း။ ဇယံ တဒါ နာဂဂဏာ မဟောသိနော။ အပ။ ၆၊၁။၈၉။ ဇာ၊၆၊၁။၈၇။

နာဂဂဏဟရိဝုတ (တိ) [နာဂဂဏ + ဟရိ-ဝုတ] နဂါးအပေါင်း ခြံရံအပ်သော (နိမ္မိတ် ဘုရား စသည်)။ နာဂဂဏဟရိဝုတော နိသိဒန္တော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊၆၊၂။၂၂၇။

နာဂဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာဂ+ဂဟဏ] နဂါး တို့ကို–ထိုးသုတ်–ဖမ်းယူ–ခြင်း။ နာဂဂ္ဂဟ-ဏာဒီသု ပဘ္ဘဝေါ်ရှိနာသေန ဥပ္ပဇ္ဇနကဝါတံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၈၃။

နာဂဂ္ဂါဟ (ပု) [နာဂ+ဂဟ+ဏ] နဂါး တို့၏ နေရာကို ယူခြင်း။ နာဂဂ္ဂါဟော-

(ဒီ၊ဌ၊၂။၁၃၀)တိ နာဂါနံ နိဝါသပရိဂ္ဂဟာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၀။

နာဂစတုက္ကွ (ပုဒ်) [နာဂ+စတုက္ကွ] သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမ္မဏ္ဍလ ဧကတိယဒဘာဝ် အမ္ပ-တ္ထလ အနီးရှိ နာဂစတုက္ကွအရပ်။ ရာဇာ-နာဂစတုက္ကေသော။ မဟာဝံသ၊၁၄။၃၅။ **D.P** -လည်းကြည့်။

နာဂစောရ (ပု) [နာဂ + စောရ] နာဂ အမည်ရှိသော ခိုးသူ။ တမ္ဗပဏ္ဏိဒီပေ အာဘယ-စောရနာဂစောရောဒယော ဝိယ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၂၆။ မ၊ဌ၊၄။၁၂၂။

နာဂဇာတိက (တိ) [နာဂဇာတိ + ဏိက] နဂါးဇာတ်ရှိသော၊ နဂါးမျိုးနွယ် ဖြစ်သော၊ သူ။ နဲ ပန သယံ နာဂဇာတိကော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၀။

နာဂဇာတိဟေတု (ပု) [နာဂဇာတိ + ဟေတု] နဂါးဇာတ်– နဂါးမျိုး– ဟူသော အကြောင်း။ နာဂဒယာနိ (ဇဋိ။၄၃၂)-ကြည့်။

နာဂဇုတိ (ထီ) [နာဂ+ဇုတိ] နဂါးတို့၏ အဆောင်အဝါ။ နာဂဏ္ဍိ စ နာဂဇုတိ စ.... တေ ဏ္ဍံ ဝိမဒနံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၂၄။

နာဂတပုဗ္ဗ (တိ) [နဲ+အာဂတ+ပုဗ္ဗ] မလာ ဘူးသောသူ။ သာ ကေဒိဝသမေဝ အာဂန္ဒာ ပုန နာဂတပုဗ္ဗော။ မ၊ဌ၊၂။၉၅။ ထေရီ ဌ။ ၂၂၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၆၅။ (– ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၁၈။)

နာဂတ္ထဘာဝ (ပု) [နာဂ+အတ္ထဘာဝ] နဂါး၏ ခန္ဓာကိုယ် 'အတ္ထဘော'။ နာဂတ္ထဘာဝံ ဇဂ္ဂိတ္ဝာ။ စရိယာ၊ဌ။၁၁၇။

နာဂတ္ထေရ (ပု) [နာဂ+ထေရ] နာဂ–အမည်ရှိ သော ထေရ်၊ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်သာသနာ ဇာတ်တွင် ထင်ရှားသည့် မထေရ်ဖြစ်သည်။)

နာဂတ္ထေရော စ ဗုဒ္ဓရက္ခိတောဝ။ ဝိ၊၅။၃၊၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၂။၁၂၅။)

နာဂတ္ထေရီ (ထီ) [နာဂါ+ထေရီ] နာဂအမည် ရှိသော ထေရီမ။ ဘာရတဂါမဝါသိနော နာဂတ္ထေရိယာ အနာရောစေဘွာဝ ပလာ-ယိ ' သူ။ အံ၊ဌ၊၃။၉၃။

နာဂဒတ္ထ (ပု) [နာဂ+ဒတ္ထ] (၁) နာဂဒတ္ထ-ထေရ်။ ယင်းထေရ်သည် ကောသလတိုင်း တောအုပ်ဘခ္ဍ် နေစဉ် စောစီးစွာ ရွာဝင်, အချိန်နောက်ကျမှ ဆွမ်းခံရွာမှ ပြန်ခဲ့ရာ နတ်သားတယောက်၏ ထိတ်လန့် စေမှု ကြောင့် သံဝေဂရသူ ဖြစ်၏။)(၂) နာဂ-ဒတ္ထနတ်သား။ (ယင်းသည် ဝိသာခါ, အနာထပိဏ်, စူဠရထနုတ်သား, မဟာရထ နတ်သား, အဒနကဝဏ္ဏနတ်သား, သိကြား မင်းတို့အလား ဝဋ္ဋဿသယ သောတာပန် နတ်သား ဖြစ်၏။ နောက်တချိန် အကနိဋ္ဌဘုံ၌ ဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုမည့်သူ ဖြစ်၏။) (၁) ကေ သမယံ အာယသ္မာ နာဂဒတ္ထော ကော-သလေသု ဝိဟရတိ။ သံ၊ဝ။၂၀၂။ (–၂၁၃။ သံ ဌ၊ဝ။၂၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၁ဝ။) (၂) နာဂ-ဒတ္ထော ဒေဝပုတ္တော။ အဘိ'ဌ၊၃။၄၇။

နာဂဒတ္ထဒေဝရာဇ (ပု) [နာဂဒတ္ထ+ဒေဝရာဇ] နာဂဒတ္ထနတ်မင်း။ ဂန္ဓမာဒနပဗ္ဗတ ပန နာဂဒတ္ထဒေဝရာဇာ နာမ .... ခီရပိ.ဠ.ပါတ် အဒါသိ။ ထေရ၊ဌ၊၁၊၁၇၃။ အပ၊ဌ၊၂။၂၅၀။

နာဂဒတ္ထသုတ္တ (နဲ) [နာဂဒတ္ထ+သုတ္တ] နာဂ-ဒတ္ထသုတ်၊ ကောသလတိုင်း တောအုပ်ဘခ္ဍ် နေလျက် အသွန်စောစွာ ရွာသို့ဝင်ခြင်း, အလွန်နေမြင့်မှ ကျောင်းသို့ပြန်ခဲ့ခြင်း အလေ့ အကျင့်ရှိသော အရှင်နာဂဒတ္ထနှင့် ယင်း တောအုပ်၌ စိုးအုပ်၍နေလျက် အရှင်နာဂ-ဒတ္ထအား သနားသဖြင့် ခြောက်လှန့်သော နတ်ဘီ၏ အကြောင်းအရာကို ဟောပြရာ ဖြစ်

သောသုတ်၊ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၇-သုတ်။ သံ၊၁။ ၂၀၂။ သံ၊ဌ၊၁၊၂ဖဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁-၂။

နာဂဒတ္တ (၁) အနက်လည်း-ကြည့်။

နာဂဒန္တ (ပု) [နာဂ+ဒန္တ။ နာဂသျှဒန္တား ဣာ ဂ္ဂဟာနိဂီတဒါရွတိ။ ဇေဝမ။ (ဏာဂဒံတ-ပြာ)] (၁) ဆင်စွယ်။ (၂) ဆင်စွယ်ကောက်၊ ဆင်စွယ်နှင့်တူသော တုတ်ကောက်။ (၁) စုန္ဒော ယဝေ နာဂဒန္တံ ခဒရနာ (ဇာ၊ ၁။၂၀၄)တိ ...ဟတ္ထိဒန္တံ ဆိဒန္ဒယျ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၁၅၁။ (၂) နာဂဒန္တ ဝါ ရုက္ခေ ဝါ လဂ္ဂိတံ ဟေ-တိ။ ဝိ၊၁။၅၉။ နာဂဒန္တော ပန ဝကော်ာ အာကောဋ္ဌတော ဇေ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၄။ နာဂဒန္တ (မဟာနိ။၁၀)တိ တယော ဟတ္ထိ-ဒန္တာ ဒီသော ဝက်ဒန္တာ ကေ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၀၁။ (–ဝိ ၄။ ၂၅၄။ အပ၊၁။ခ၃၁။ မဟာနိ။၇၁။ စူဠနိ။၁၅၃။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၀၉။ မ၊ဌ၊၁။၁၄ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၄။ ဝဇီရ။၁၂၉၊ ၂၂၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၀၊၁၄၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ဌ၁၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၊)

နာဂဒန္တက (ပု) [နာဂ+ဒန္တ+က။ (ဏာဂ-ဒံတ-ပြာ)] ဆင်စွယ်ကောက်၊ ဆင်စွယ်နှင့်တူသော တုတ်ကောက်။ ဘိက္ခု ဘိတ္တိခီလေပိ နာဂဒန္တကေပိ ပတ္တံ လဂ္ဂေန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၂၅၀။ နိယျ။ ဟော နာဂဒန္တကေ။ ဓာန်။ဂ၆ဝ။ နာဂဒန္တကေ ဘိတ္တိအာဒီသု ပဒေသိတေ နံဂဒန္တာကာရေ ဒဏ္ဍေ။ ယင်း၊ ဋ္ဌ။ဂ၆ဝ။ (–ဝိ၊၄။ ၂၉ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိ၊ဌ၊၃။ဌ၉၊ ၁၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂီ။ ၂၀၊ ၂၁၊ ၁၁ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၃၁၊ ၃ဝ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၇၁။ ဓမ္မတိ၊၁။ ၃ဝ၁။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊သစ်။ ၃၇ဝ။)

နာဂဒန္တကန္တရ (နာ) [နာဂဒန္တက + အန္တရ] ဆင်စွယ်ကောက်၏ – အလယ် – အကြား – အရပ်၊ ဆင်စွယ်ကောက်နှင့်တူသော တုတ်ကောက်၏ – အလယ် – အကြား – အရပ်။ နာဂဒန္တကန္တရေဟိ ပဝေ သတ္ထာ ဟရန္တော ဩလမ္ဗကံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဝိ၊သင်္ဂီ။ ၂၀။

နာဂဒန္တခီလ (ပု) [နာဂဒန္တ+ခီလ] ဆင်စွယ်ငြောင့်၊ ဆင်စွယ်ငုတ်။ ဧလောတိ နာဂဒန္တ-ခီခလာ။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃ဝ၁။

နာဂဒမန (နာ) [နာဂ + ဒမန] နဂါးကို–ဆုံးမ–ယဉ်ကျေး–စေ–ခြင်း။ တတ္ထ ကတံ နာဂဒမနံ အာဒိ ကတ္တာ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၂။ (–ဝဒီရ။ ၄ဝ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂ဝ၈။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၇၃။)

နာဂဒါန (နာ) [နာဂ+ဒါန] ဆင်အလှူ။ နာဂ-ဒါနံ မဟာ ဒိန္နံ။ အပ၊၁။ ၂၃၃။ (–ဇာ၊ ၂။ ၃ဝ၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၂၅၁။)

နာဂဒါသက (ပု) [နာဂ+ဒါသက] နာဂဒါသက အမည်ရှိသောခင်း။ (ယင်းသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဇ္ဈိမတိုက် မဂဓတိုင်း၏ ဘုရင် ဖြစ်သည်။ မုဏ္ဍာ၏ သားဖြစ်၏။ သူသည် သူ၏ဖခင်ကို လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်၍ ၂၄-နှစ် မင်းပြုသည်။ ယင်း မင်းကို တိုင်းသူပြည်သားတို့က ဖယ်ရှားရ၍ သုသုနာဂအမတ်ကို မင်းမြှောက်ကြသည်။ D.P. လည်း ကြည့်။) နာဂဒါ-သဒကာ စဘုဝိသတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၅၄။

နာဂဒါသကရာဇ (ပု) [နာဂဒါသက+ရာဇ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တတ္ထ နာဂဒါသက-ရညော ဝိသဘိမေ ဝဿေ ဣမ ပဏ္ဍုဝါသု-ဒေဝေါ ကာလမကာသိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၅၄။

နာဂဒီပ (ပု) [နာဂ+ဒီပ] နာဂကျွန်း၊ နဂါး-တို့၏ နေရာ်ဖြစ်သောကျွန်း၊ နာဂဒီပကျွန်း။ (ယင်းကျွန်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာဓမြို့၏ မြောက်ဘက်၌ တည်ရှိ၏။ ဃမ္ဘော၊ ယော။ ၂၃ဖ။ သီဟိုဠ်ကျွန်း အရှေ့မြောက်ဘက် ဂျပ္ပနားကျွန်းစွယ်နှင့် စပ်သျှက် တည်ရှိသည်။ ယင်း ကျွန်းသို့ ဘုရားရှင်သည် ၅-ဝါခမြောက်တွင် မဟောဒရနဂါးမင်း, စူဠောဒ-

ဒရနဂါးမင်းတို့ကို ဆုံးမရန် ကြွတော်မူသည်။ မဟာဝံသ၊ ၁ ။ ၄၄၊ ၄၅။ D.P. လည်း ကြည့်။)

နာဂဒီပ (ဇာ၊ ဌ။ ၂ ။ ၁၁၇) ၏ နာဂါနံ ဝသနဋ္ဌာနဘူတံ ဒီပံ။ တတ္ထ ဟိ နာဂါ နာဂဘဝနတော အာဂန္တ္မာ အဘိရမန္တိ၊ တသ္မာ သော "နာဂဒီပေါ"တိ ဝေါဟရိ သု။ ဇာ၊ ဌ။ ၂ ။ ၁ ၉ ၆။ ပစ္ဆာ ပန ဗဟုဝေါ နာဂါ ဝသိ သု။ တေန သော "နာဂဒီပေါ"တိ ဝုစ္စတိ။ ဇာ၊ ဌ။ ၅ ။ ၃ ။ ၃ ၆ ၀။ (– အံ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၈ ၆။ အံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၈ ၉ ၂ ။ အဘိ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၄ ၂ ၅။ ဇာ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၁ ၇ ၃။ သာ၊ ရတ္ထ ။ ၃ ။ ၄ ၆ ၁။ သံ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၉ ၂ ။)

နာဂဒီပဂမန (နပုဂ္ဂိုလ်) [နာဂဒီပ+ဂမန] နာဂကျွန်းသို့သွားခြင်း။ အာသက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။ အာဝုသော နု မယံ ဘဝ နာဂဒီပဂမနေန ဆတ္ထိကာ။ အံ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၈ ၆။

နာဂဒီပဿ (နပုဂ္ဂိုလ်) [နာဂဒီပ+ဿ] နာဂကျွန်း၏ – နံပါး – နံဘေး။ မဟာဂိရိဂါမော နာမ နာဂဒီပဿ ကောဋိ ဂါမော။ မ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၃ ၀ ၇။ အံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၈ ၃ ၂ ။

နာဂဒီပသမီပ (ပုဂ္ဂိုလ်) [နာဂဒီပ+သမီပ] နာဂကျွန်း၏ – အနီး – အနား – ဖြစ်သော။ အာ-ကာသေန ဂန္တ္မာ နာဂဒီပသမီပေ ကာရဒီပေ သြတရိ။ ဇာ၊ ဌ ။ ၄ ။ ၂ ၃ ၈ ။

နာဂနာဂ (ပုဂ္ဂိုလ်) [နာဂ + နာဂ] မြတ်သော သူတို့–တွင် – ထက် – မြတ်သော၊ အလွန် မြတ်သော၊ မြတ်သူထက်မြတ်သော၊ သူ (ဘုရားရှင်)။ နာဂနာဂေါ (စူဠနိ။ ၉ ၂) တိ နိက္ခိလေသဗ္ဗေန, မဟန္တဗ္ဗေန ဝါ နာဂါနံ အတိနာဂေါ။ စူဠနိ၊ ဌ ။ ၂ ၆။

နာဂနာဌက (နပုဂ္ဂိုလ်) [နာဂ+နာဌက] နဂါး ကရေသည်။ အလက်တာ၌ရှိယတ္တာနိ နာဂနာဌကာနိ သမ္ဗဒါသာသု တူရိယာနိ ပဂ္ဂဏှိ သု။ အံ၊ ဌ ။ ၃ ။ ၁ ၉ ၈ ။

နာဂနာဌကပရိဝုတ (တိ) [နာဂနာဌက+ပရိ-ဝုတ] နဂါးကခေါ်ယူသည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ နာဂနာဌာ နာဂနာဌကာပရိဝုတာ ဥဒကကိဠံ ကီဠိဘုကာမော ဟောတိ။ ဓမ္မ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၃ ၇ ။

နာဂနာမ (တိ) [နာဂ+နာမ] နာဂအမည်ရှိသော၊ သူ။ သဒ္ဒသံ နာဂနာမာနု (ဇာတ။ ၃ ။ ၁ ၁ ၈) ၏ အာဟိနာဂဟတ္ထိနာဂ,ရိသနာဂါနံ သေခါသေခပစ္ဆေ ဗဟုဒ္ဓနာဂါနံ ဝါ။ ဩ ရ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၆ ၁ ။ "အာဂုံ နု ကရောတီ"တိ အာဒိနာ ဝုဗ္ဘကာရဏေဟိ ဘာဝါ နာဂေါတိ ဝုစ္စတိ-တိ နာဂနာမောသိ ဘဂဝါတိ။ ထေရ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၅ ၂ ၉ ။ (–သံ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ၄ ။ အံ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ၄ ။ ဩ ရ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၅ ၉ ။)

နာဂနာသသမ္ဘပမ (တိ) [နာဂနာသာ+သမ+ဥပမာ] ဆင်နှာမောင်းနှင့်တူသော ဦးယှဉ် ဖွယ်ရာ 'ဥပမာ' ရှိသော၊ ဆင်နှာမောင်းတမူ ပမာတူသော၊ (ပေါင်တံ)။ အနုပုဗ္ဗာ စ တေ ဥဠ္ဠ၊ နာဂနာသသမ္ဘပမာ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ။ ဇာ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၆ ၅ ။

နာဂနာသာ (ထီ) [နာဂ+နာသာ] (၁) ဆင်နှာမောင်း။ (တိ) (၂) ဆင်နှာမောင်းနှင့်တူသော (ပေါင်)။ (၁) အသက်ပုဒ် ကြည့်။ (တိ) (၂) နာဂနာသူ၌ ကြည့်။

နာဂနာသိ(ကာ)ကလောဟ (ပု၊ နပုံ) [နာဂ+နာသိ(ကာ)က+လောဟ] ထယ်သံ၊ ထယ်သွားသံ၊ ကြေးနှင့်တူသောသံ၊ (ပထယ်အမည် ရှိသော သံ)။ အဘိ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၁ ၂ ။) နာဂနာသိ-(ကာ)ကခလောဟံ ဝိဇောတိခလောဟံ နာမ။ အဘိ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၆ ၀ ။ မ၊ ဌ ။ ၁ ။ ၆ ၉ ။ နာဂနာသိက-လောဟံ လောဟသဒ္ဒိသံ လောဟဝိဇောတိ ဟလိဒ္ဒိဝိဇောတိ ဝိယ။ မူလဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၄ ၃ ။

နာဂနာသူ၌ (တိ) [နာဂနာသာ+ဏ္ဍ] ဆင်နှာမောင်းနှင့်တူခြင်း ပေါင်တံရှိသော၊ ဆင်နှာ ခမောင်းသဖွယ် သွယ်ပျောင်းချောမွတ်သော

ပေါင်ရှိသော၊ သူ။ သစေ မံ နာဂနာသူ၌၊ ဩလောကေယျ။ ပဘာဝတိ။ ဇာ၊၂။ဖ၇၊ ဇာ၊၆၊၅။၃၁၅။ (–ဇာ၊၂။၂၁၀။ ဇာ၊၆၊ဖ။ ၃၀၇။)

နာဂပမ္ဘတဝါသီ (တိ) [နာဂပမ္ဘတ+ဝသ+ဏီ] နာဂခတာင်၌ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ စိတ္တံ သမာဓိယတိ နာဂပမ္ဘတဝါသီပဓာနိယ-တိဿတ္ထေရဿ ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၂၄။

နာဂပရိဂ္ဂဟိတ (တိ) [နာဂ+ပရိဂ္ဂဟိတ] နဂါး သည် – သိမ်းဆည်း – သိမ်းပိုက်–အပ်သော။ သော စ ဥဒပါနော နာဂပရိဂ္ဂဟိတော။ ဇာ၊ ၆၊၂။၂ဖ၉။ (–ဇာ၊၆၊၄။၃၅၀။)

နာဂပရိသာ (ထီ) [နာဂ + ပရိသာ] နဂါး ပရိသတ်။ နာဂဘဝနေ နာဂပရိသာယ သဒ္ဓိ သမ္ဗဒ္ဓတ္ထိ သက္ကာရသမ္မာနံ သဇ္ဇေသိ။ အ၊၆၊ ၁။၁၉၉။ (–ခုဒ္ဒကာ၆။ဝ၆၅။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ ၂၉၃။ ထေရ၊၆၊ ၂။၅၀၁။ အပ၊၆၊၁။၂၂၇။ စရိယာ၊၆။၁ဝ၆၊၁၂၄။)

နာဂပလိဝေဌန (နာ) [နာဂ+ပလိဝေဌန] နာဂ-ပလိဝဝ၆နတောင်၊ နဂါးရစ်တောင်၊ နဂါး ပတ်တောင်။ ဂန္ဓမာဒနော နာမ ဟိမဝတိ စူဠကာ၆ပမ္ဘတံ မဟာကာ၆ပမ္ဘတံ နာဂပလိ-ဝေဌနံ စန္ဒာဇ္ဇံ သူရိယဂဇ္ဇံ သုဝဏ္ဏပဿံ ဟိမာ၆ပမ္ဘတ၆ဿ သတ္တ ပမ္ဘတေ အတိက္ကမ္ဘ ယောတိ။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။၅၉။ အပ၊၆၊၁။၁၇၁။

နာဂပလ္လဝ (ပု) [နာဂ+ပလ္လဝ] ကုံကော်ညွှန်။ နာဂပလ္လဝမာဒါယ၊ ဗုဒ္ဓဿ အတိရောပယိ။ အပ၊၁။၄၃၉။

နာဂပလ္လဝ၂ (တိ) [နာဂ၊ပလ္လဝ+ဏ] ကုံကော် ညွှန်ကို တင်လျှက်ဘူ သော၊ နာဂပလ္လဝအမည် ရှိခဿ (ထေရ်)။ အာယသ္မာ နာဂပလ္လဝေါ ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၄၃၉။

နာဂပလ္လဝတ္ထေရ (ပု) [နာဂပလ္လဝ + ထေရ] နာဂပလ္လဝ၊ထရ်။ (ယင်း၊ခထရ်သည် ကုံကော် ညွှန်ကိုလှူ၊ခဲ့သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ဧ၃-ကမ္ဘာ ဒုဂ္ဂတိဘဝမလားမရောက်ရပဲ ဤ ဘုရားရှင့် လက်သက်တွင် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္တ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံသည်။ အပ၊၁။ ၄၃၃-ဧ။)နာဂပလ္လဝတ္ထေရဿ ပဋ္ဌမာပဒါနမ္ပိ။ အပ၊၆၊၂။၂ဝ၆။ (–အပ၊၁။၄၃ဧ။)

နာဂပါလိ (ထီ) [ယဒိ၆ာနာ၆်] နာဂပါလိအမည် ရှိသော ထေရီမ၊ နာဂ၊ပါလိ ရဟန်း၁ိန်းမ။ ယင်းထေရီ၏သည် B.E. ၃-ရာစုတွင် သီဟိုဠ် ကျွန်း အနုရာ၆ပ္ပုရ၆ိုင် ဝိနည်းပိဋကကို ချပ်ပြီ၍ သာသနာပြုခဲ့သည်)။ ဝိသာရဒါနာ၆ပ.လိ။ ဒီပဝံသ၊၁၆။၃၃။

နာဂပါသ (ပု) [နာဂ+ပါသ] နဂါးကျေ့ကွင်း၊ နဂါး၊ပါ၁်ကျေ့ကွင်း။ နာဂပါသံ ဝိယ ဒုဗ္ဗိနိ၀ေ၆ယာ။ မဟာနိ၊၆။ဂ၉။ (–နိတိ၊ ၁။၁ဂ၄။)

နာဂပုပ္ဖ (နာ) [နာဂ+ပုပ္ဖ။ (နာဂပုပ္ဖ-သံ)] ကုံကော်ပန်း။ နာဂပုပ္ဖံ ဂဟေတ္ဝာန၊ ဂတ-မဂ္ဂမ္ပိ ဩ၊ကိရိ။ အပ၊၁။၁ဧ၀။ သေရ၊၆၊၁။ ၂၇၂။ (–အပ၊၁။၃၅ဖ။ အပ၊၂။ဧ၅။ အပ၊ ၆၊ ၂။၁ဖ၇။)

နာဂပုပ္ဖကေသရ (နာ) [နာဂပုပ္ဖ+ကေသ ရ] ကုံကော်ပန်း၏ ဝတ်–ဆံ–မှုန်၊ ကုံကော်ဝတ် –ဆံ–မှုန်။ ဘဂဝန္တံ ဒီသ္မာ ပသန္နမာနသော နာဂပုပ္ဖ၏ကသ၏ရဟိ ပူဇံ အကာသိ။ ထေရ၊ ၆၊၁။၁၇၀။ (–အပ၊၆၊ ၂။၁ ၂၇။)

နာဂပုပ္ပိယ (ပု) [နာဂပုပ္ဖ+ဣယ] နာဂပုပ္ပိယ အမည်ရှိသော သေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ကုံ၏ကော်ပွင့်ကို တင်လှူ။ ပူဇော်ဘူးသော ကောင်းမှုပညာကြောင့် ဧ၃-ကမ္ဘာဘိုင် ဒုဂ္ဂတိ-ဘဝမလားရောက်ရပဲ ဤဘုရားရှင့်လက်သက် ပဋ္ဌိသမ္ဘိဒါပတ္ထ ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန်ဝင်စံ

ခဲ့လေသည်။ အပ၊၂။၉၅။)အာယာသ္မာ နာဂ-ပ္ပိယော ထေရော ဣမာ ဂါထာယော အ-ဘာသိတ္ထ။ အပ၊၁။၁၉၈။ အပ၊၂။၉၅။

နာဂပုရ (နာ) [နာဂ+ပုရ] နဂါးပြည်။ ကော နာဂ်ပုရေ အဟု။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၄။

နာဂပေတဝတ္ထု (နာ) [နာဂ+ပေတ+ဝတ္ထု] နာဂပေတဝတ္ထု၊ နာဂ်ပြိတ္တာ၏–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌပ္ပတ်။ (ယင်းသည် ဗာရာဏသီပြည် မိဆွာဒဿီဌပုဏ္ဏား, ပုဏ္ဏေးမတို့ သေလွန်ပြီး နောက် ပြိတ္တာဖြစ်ရပုံစသည်ကို ပြဆိုရာဝတ္ထု ဖြစ်၏။) အာဗျယ် ,ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၀-၅၆ ကြည့်။ နာဂပေတဝတ္ထု ကောဒသမံ။ ပေတ။၁၃၆။

နာဂပေါတက (ပု) [နာဂ+ပေါတက] နဂါး ပေါက်စ၊ နဂါးယော်ကခလေး။ နာဂပေါတကေ ဂေါ့ပ္ပကာဒိပမာဏေသု ဥဒကေသု သြတာ-ရေတ္ထာ ဥဒကတရဏံ သိက္ခာပေန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၇၂။

နာဂဗလ (နာ,ထီ) [နာဂ+ဗလ] (နာ) (၁)နဂါး–ဗိုလ်ပါ–ရဲမက်–စစ်သည်–စစ်တပ်။(ထီ)(၂) ဝက်ချေးပန်းပင်။(ရှေ့ဥဉ်တိုင်းပင်။ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ၊ ၂။၁၉၀။ ရှေ့ဘန်တိုင်းပင်။ တောင်ပေါက်၊ ခဲန်၊သျှ။ ခဲန်၊ဌ်၊သျှ။ ယင်းသည် ဗြုတ်ပင် ခရမ်းပင်မျှားကဲ့သို့ အပင်ငယ်မျိုး ဖြစ်သည်။ မြစ်နား ကမ်းနားမှာ ပေါက်တတ်သည်။ ချိုချဉ်ရသာ အသီးရှိသည်။ ကာယာနုပဿ-နာကျမ်း။၁၉၄။ တောင်ပေါက်၊ခဲန်၊သျှ။) (တီ) (၃) ဆင်ပြောင်ခွန်အားရှိသော၊ဆင်ပြောင်း၏ ခွန်အားနှင့်တူသော ခွန်အား ရှိသော။ (နာ) (၁) ဟနထ နိဒ္ဓမထ ဣမံ သမဏန္တိ နာဂဗလံ အာဏာပေသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၄၉။ (ထီ) (၂) နာဂဗလာ စေဝ ဗျသာ။ ခဲန်။ နာဂဿ ဗလမိဝ ဗလမေတိဿာ ရောဟတရဏတ္ထာ နာဂဗလာ။ ခဲန်၊ဌ်။၅၀၀။ ဂါဂ်ရှကိ နာဂဗလာ ဗျမါ ဟြသ္ဝဂဝေခုကာ။ အမရ၊၁၄။၁၁၂။ အောက်ပုဒ် တို့ကိုလည်း ကြည့်။ (တီ) (၃) သောဏတ္ထရော နာမ နေသဒ္ဒေါ ဗလဝါ ဗလဝတရော နာဂဗလော။ မိလိန္ဒ။၁၉၀။ အဟံ နာဂဗလော ,ထာမ-သမ္ပန္နော။ စရိယာ၊ဌ။၁၃၅။ (–မ၊ဌ၊၃။ ၁၉၄။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၅၊၂၂၀၊၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၂၀၂၊၂၉၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၄၅။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၅၀၊၄၁-၆၊၄၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၅၉၊၃၃၆။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၄၅၄။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၁၆၅။)

နာဂဗလပဏ္ဍရသမက္ခိတ (တီ) [နာဂဗလ+ပဏ္ဍ +ရသ+မက္ခိတ] ဝက်ချေးပန်းရွက်အရည်ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ တဿ နာဂဗလပဏ္ဍရသ-မက္ခိတော ဝိယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၉။

နာဂဗလ (လာ) ပဏ္ဍရသဝဏ္ဏ (တီ) [နာဂဗလ-ပဏ္ဍရသ+ သဒိသ+ဝဏ္ဏ] ဝက်ချေးပန်းရွက်ရည် အဆင်းနှင့်တူသော အဆင်ရှိသော။ (နာဂဗလာသပဏ္ဍရသသဒိသံ၊ ကုံကော်ရွက်ကြမ်းရည် ,အဆင်းရှိ၏။ နာဂဗလာပဏ္ဍရသ-ဝဏ္ဏံ၊ ကုံကော်အသီးအရွက်ရည် အဆင်းရှိ၏။ အဘိ၊ဌ၊ ၂၊သျှ၊ ၂။ ၂၀၉။ နာဂဗလာပဏ္ဍရသ-ဝဏ္ဏံ၊ ရွှေစဉ်တိုင်းရွက်၊ ၀၊ ဝက်ချေးပန်း ရွက်ရည် အဆင်းရှိ၏။ ဝိသုဒ္ဓိ၊သျှ၊ ၂။၁၉၀။ နာဂဗလပတ္တရသဝဏ္ဏံ၊ ဂုံနွယ်ရွက်ရည်အဆင်း, ကုံကော်ရွက်ရည် အဆင်းဟူ၍ အနက်အမျိုး မျိုးပေးကြသည်။ ကာယာနုပဿနာကျမ်း။ ၁၉၅။ နာဂဗလရသဝဏ္ဏန္တိ ပါဌဒရသေန သဒိသံ၊ ပြဒါးရည် အဆင်းရှိ၏။ သမ္မော၊ ယော။ ဤသို့ ပါဌ်အထွေထွေရှိ၍ အနက် အမျိုးမျိုး ဖွင့်ကြသည်။) တံ ဝဏ္ဏတော သေတံ နာဂဗလ(လာ)ပဏ္ဍရသဝဏ္ဏံ။ အဘိ၊ ဌ၊၂။၂၃၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၅၂။

နာဂဗလပိန်ဆိုလ (ပု) [နာဂ်ဗလာ+ပိန်ဆိုလ] စေး ထန်းသော ဝက်ချေးပန်းဆီ၊ ဝက်ချေးပန်း ဆီစေး။ နာဂ်ဗလပိန်ဆိုလာဒိန (မ၊ဌ၊၃။၄၃)ဣ နာ:ဗလ သာသပ အကော်လ တေလ ကဏ် ကာရနိယျာသာဒိနံ စိက္ခလ္လာနံ။ မ၊ဌ်၊၃။၃၂။

နာဂမလိုကမ္မ (နာ) [နာဂ+မလိ+ကမ္မ] နဂါးတို့အား–ပူဇော်–ပသ–မှု။ မနုဿာ သမ္ဗုဒ္ဓတိ-ရေ ဓိရပါယာသမစ္ဆမ်ံသသုရာဒီဟိ နာဂမလိ-ကမ္မံ ကတ္မာ ပက္ကမိ"သု။ ဇာတ္ဌ၊၁။၅၂၃။

နာဂဗောဓိ (ပုဏ်) [နာဂ+ဗောဓိ] သစ္စာ ၄-ပါး ဝေးကို ထိုးထွင်းမြင်သိ သိရာ ကုံကော်ပင်၊ ကုံကော်ဗောဓိ။ နာဂဗောဓိ" ဥပသက်မိဘ္ဘာ မဘ္ဘဝရနာဂါမိ နာဂဗောဓိ" ပဒကွိုဏ် ကတ္မာ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁၇၂။ (–၁၈၅၊၁၉၃။)

နာဂဘဝန်(နာ)[နာဂ+ဘဝန်]နဂါးဘုံ၊နဂါးပြည်။ နာဂဘဝနံ ဒေဝဒလာကသဒိသံ မဏိမယေန တသေန အာရာမုယျှာနေဟိ စ သမန္နာဂတံ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၁။ မ၊ဌ၊၄။၁၇၂။ သံ၊ဌ၊၁။၃၃။ နာဂဘဝနံ(ပ၊ဇ)— ဥဒါန၊ဌ။၈၉။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၅။ သာရတ္ထ၊ဋ။၁၄၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၄။ နာဂဘဝနံ(ဒုဒ)— ဝိ၊ဌ၊၁။၇၂။ မ၊ဌ၊ ၄။၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁ဖ၅။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၂၂၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၁၈၊၂၇၇။ သုဘ္ဘနီ။ ဌ၊၁။၂၉၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃၈။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂ဖ၇။ စရိယာ၊ဌ။၁ဖ၊၁၂၄၊၁၇၃။ ဇာတ်ဌ၊ ၂။၂ဖ၉။ ဇာတ်ဌ၊၄။၁၉၅-ဖ၊၃၅၄။ ဇာတ်ဌ၊၅။ ၈၈၊၁၇၃။ ဇာတ်ဌ၊၇။၁၅၂။ ဝိမတိ၊ဝ။၃ဖ။ မ၊ဌီ၊၃။၁၁၇။ နာဂဘဝနန(တ၊ဇ)—ဓမ္ဓ၊ ဌ၊၂။၁၅၀။ နာဂဘဝနာ(မ၊ဇ)— ဗုဒ္ဓဝံ။ ၃၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၂၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။၂၅။ အာဘိ၊ဌ ၁။ဖ၂။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။၁ဖ၅။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၂။၂၂၇။ သုဘ္ဘနီ၊ဌ၊၁။၂၉၃။ အပ၊ဌ၊၁။၄၃၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၈၉။ ဇာတ်ဌ၊၁။၄၂။ ဇာတ်ဌ၊၂။၂၅၈၊၂ဖ၉။ နာဂဘဝနဘော (မ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၃၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။၈၃။ မ၊ဌ၊၄။၈၁။ အံ၊ဌ၊၁။၇၀။ အာဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၁၄။ ဥဒါန၊ဌ။၈၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၄ဖ။ စရိယာ၊ဌ။၁၂၃၊၁၂၅၊၁၇၅။ သာရတ္ထ၊ဋ။ ၁၄၈။ သံ၊ဋီ၊၂။၁၇၁။ နာဂဘဝနသ(ဆ၊ဇ) —စရိယာ၊ဌ။၁၇၃။ နာဂဘဝနေ (သ၊ဇ) —မဟာနိ။၃၅၅။ မိလိန္ဒ။၂ဖ၈။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၀။ အံ၊ဌ၊၁။၁၉၉။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊၁။ ၂၈၃။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၄ဖ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၈၁။ စရိယာ၊ဌ။၁၁ဖ၊ ၁၇၁၊၁၇၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁ဖ။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ၁ဖ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၈။ ၁ဖ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ဝ။ ၁ဖ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁။ ၂ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂။ ၂ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၈ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၉ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၀ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၁ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၂ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၃ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၄ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၅ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၆ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၇ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၈ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁ ၉ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၀ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၁ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၃ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၄ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၅ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၆ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၇ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၈ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂ ၉ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၁ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၂ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၃ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၄ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၅ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၆ ၉။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၀။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၁။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၂။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၃။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၄။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၅။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၆။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၇။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၈။ ၁ဖ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃ ၇ ၉။ ၁ဖ၅။

နာဂဘောဂ (ပု) [နာဂ+ဘောဂ] ဆင်နှာမောင်း။ အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာဂဘောဂသဒိသေသပမ (တိ) [နာဂဘောဂ+သဒိသ+ဥပမာ]ဆင်နှာမောင်းနှင့်တူသော နှိုင်းယှဉ်ဖွယ်ဆု'ဥပမာ'ရှိသော၊ဆင်နှာမောင်းနှင့် ထပ်ဘူးထပ်မျှဘူးသော၊ ဆင်နှာမောင်းနှင့် ထထပ်တည်း တူသော၊ ဆင်နှာမောင်း တမူ ပမာတူသော (ပေါင်တံ)။ နာဂဘောဂသဒိ-သေသပမာ (ထေရီ။၄၁၀)တိ ဟတ္ထိနာဂဿ ဟတ္ထေန သမသမာ။ ဟတ္ထော ဟိ ဣမ ဘုဇ္ဇတိ ဘောနာတိ ဘောဂေါတိ ဝုတ္တော။ ထေရီ၊ ၆။၂၂၀။

နာဂမံသခါဒက (တိ) [နာဂမံသ+ခါဒက] နဂါး တို့၏ အသားကို စားတတ်သော၊သူ။ မာ ပါဏာတိပါတံ ကတ္တာ နာဂမံသခါဒကော အဟောသိ။ ဇာ၊၆။၂။၁၃။

နာဂမ (ပု) [နှ+အာဂမ]နှ-အက္ခရာ၏ လာခြင်း။ မြဟ္ဗုနော အပစ္စံ မြာဟ္ဗဏောဝ၊ နာဂမော, ဏတ္တံ, ဒီဃသဒိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၀၈။

နာဂမဏ္ဍလ (နှ) [နာဂ+မဏ္ဍလ] (၁) နာဂ-မဏ္ဍလမန္တန်၊ မြေ,နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင်အောင် –စည်းဝိုင်း–စည်းချ–စည်းတား–ခြင်း၊ မြေ, နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင်အောင် – စည်းစိုင်း – စည်းချ–စည်းတား–ကြောင်း မန္တန်။ မြေ, နဂါးနိုင် စည်းချမန္တန်။ (၂) စည် ဝိုင်းပြုလုပ် –စည်းချ–စည်းတား–၍ မြေ, နဂါးတို့ ကိုခေါ်၍ အဆိပ်ကို အန်ထုတ်စေခြင်း၊ စည်းဝိုင်းပြုလုပ်–စည်းချ–စည်းတား – ၍ မြေ, နဂါးတို့ကို ခေါ်၍ အဆိပ်ကို အန်ထုတ် စေ ကြောင်း မန္တန်၊ မြေဆိပ်ချ မန္တန်၊ နာဂမဏ္ဍလ မန္တန်။ (၃) နဂါးပြည်၊ နဂါး ဆုံ၊ နဂါးတို့၏–နေရာ–ဌာန။ (၁) နာဂ-မဏ္ဍလံ နာမ နာဂရောဓမန္ဒံ။ ဝေဒရ။၃၇၂။ နာဂမဏ္ဍလ (ဝိ၊ဋီ၊၃။၂၁၅)န္တိ သပ္ပါနံ ပဝေ-သနိဝါရဏတ္ထံ မဏ္ဍလမဗ္ဗ(နှ) မန္ဒေ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၃။၁၂။ ဝိမတိ၊ ၂။၇၉။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ ၄၇၈။ ပါစိတ်၊ယော။၁၇၃။ (၂)နာဂမဏ္ဍလံ နာမမဏ္ဍလံ ကတ္တာ သပ္ပေ ဝိဇ္ဇာယ ပဂ္ဂေါ-သိတ္တာ ဗလိ ဒတ္တာ ဝိသာပနယနံ။ မူလဋီ၊ ၂။၂၀၂။ (၃) နာဂဘဝနံ နာဂမဏ္ဍလံ ယထာ "မဟိ သကမဏ္ဍလ"န္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၄၄။ နာဂါဝါသသတ(ဒီ၊ဋ၊၁။၁၄၈)-လည်းကြည့်။

နာဂမဏ္ဍလပရိတ္တ (နှ) [နာဂမဏ္ဍလ+ပရိတ္တ] နာဂမဏ္ဍလ ပရိတ်၊ မြေ, နဂါးတို့ကို မဝင်နိုင် အောင် – စည်းဝိုင်း–စည်းချ–စည်.တား–ကြောင်း မန္တန် အရံအတား၊ - နဂါးနိုင် စည်း ချမန္တန် အရံအတား။ တံ ဓမ္မိကမေဝ နာဂ-မဏ္ဍလပရိတ္တဖုဝမနကမန္တသဒိသံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၉။ (–အာသီ၊ဋ၊ ၂။၃၉၃။)

နာဂမဏ္ဍလမန္တ (ထီ) [နာဂမဏ္ဍလ + မန္တ] နဂါးနိုင် စည်းချ–မန္တန်–အတတ်–ပညာ။ နာဂမဏ္ဍလမန္တာဒီနိ ဝိဇ္ဇာဌာနာနိ ဥပ္ပါဒေတိ။ အာသီ၊ဋ၊ ၂။၃၉၄။

နာဂမဏ္ဍလသတ (နှ) [နာဂမဏ္ဍလ+သတ]နဂါး တို့၏နေရာ ၁-ရာ၊နဂါးပြည် ၁-ရာ၊ ၁-ရာသော နဂါးပြည်။ နာဂါဝါသသတေဟိ နာဂမဏ္ဍလ-သတာနိ။ ဒီ၊ဋ၊၁။၁၄၈။ မ၊ဋ၊၃။၁၆၁။ သံ၊ဋ၊ ၂။၃၁၅။

နာဂမန (နှ) [နှ+အာဂမန] မပြန်လာ – ပြန် မလှည့်–ခြင်း။ အရိယကဿေသု သီလေသု ဒန္ဓတ္တာ အဒန္ဓဘူမိ နာဂမနေန။ သုတ္တနိ၊ ၆။၁။၉၂။

နာဂမဟာဝိဟာရ (ပု) [နာဂ+မဟာဝိဟာရ] နာဂ အမည်ရှိသော ကျောင်းတိုက်ကြီး။ နာဂမဟာဝိဟာရ အမည်ရှိသော သံဃာ-အရှမ် – ဗိမာန်။ (ယင်းကျောင်းတိုက်ကြီး သည် သီဟိုဠ်ကျွန်း တောင်ပိုင်း ရောဟ-ဏဇနပုဒ်၌ တည်ရှိ၏။ B.E ၂၃၈-ခန့် တွင် မဟိဒ္ဓသိဝမင်း၏သား ဒေဝါနံပိယတိဿ

မင်း၏ ဒနှင်တော် မဟာဂါမကို အုပ်ချုပ်အစိုးရသူ မဟာနာဂမင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ B.E ၅၈၁–၅၈၆-တွင် သီဟိုဠ်ဒွီပမင်းပြုသော ဣဋ္ဌနာဂမင်းသည် လေးအပြုန်ဘုရားအကျယ်ဘိုးခွဲ၍ ဆောက်လုပ်သ့ဖြင့် ဒါနုံးစေခဲ့သည်ပြင် စေတီဘုရားကိုလည်း တည်ဘားကိုးကွယ်ခဲ့လေသည်။ မဟာဝံသ၊ ၃၅၊ ၃၄။ D.P လည်း ကြည့်။) တတော နာဂမဟာဝိဟာရေ ကာဠကစ္ဆဂါမေ ကဒေသိ။ မဟာ၊ ၄။ ၂၄၇။ နာဂမဟာဝိဟာရံ သော။ ဗိဟာ-မုတ္တနေ့ဿာ။ မဟာဝံသ၊ ၃၅။ ၃၀။

နာဂမာဏဝက (ပု) [နာဂ+မာဏာ+က။ ထီ-ဌ—မာဏဝိကာ] နာဂါးလုလင်ငယ်။ စတ္တာ-ဆော နာဂမာဏာဝကေ ပေသေတ္တာ။ စရိယာ၊ ၂။ ၁၁၆။ နာဂမာဏဝိကာ ဝါ ဟောဘု။ ဝိ၊ ၂။ ၁။ ၂၄၂။ (–ဝိ၊ ၂။ ၂။ ၁၃၂။ ဓမ္မ၊ ၂။ ၂။ ၁၅၁။ အာ၊ ၂။ ၁။ ၂၆၇။ စရိယာ၊ ၂။ ၁၁၉။ ဇာ၊ ၂။ ၃။ ၂၆၀။ ဇာ၊ ၂။ ၇။ ၂။ ၁၄၊ ၂၁၅၊ ၂၁၉။ ဝဗိရ။ ၁၈၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၈၁။ ကခ်ီ၊ ဌ၊ သစ်။ ၁၅၀။)

နာဂမာလိကာ (ထီ) [နာဂ+မာလာ+ဏိက+အာ] ကံ့ကော်ပင်။ နာဂေါ တု နာဂမာလိ-ကာ။ ဓာန်။ နဂါနံ မာလာ၊ သာ သဠ-တာ ယတြ နာဂမာလိကာ။ ဓာန်၊ ဌ။ ၅၂၂။

နာဂမာဌ(လ)က (ပု) [နာဂ+မာဌက] နာဂ အမည်ရှိသော တန်ဆောင်းဝန်း၊ နာဂ တန်ဆောင်းဝန်း၊ (ကံ့ကော်ပင်တန်ဆောင်း ဝန်း)။ (၁) သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်း တိုက် အတွင်းရှိ နာဂဘန်ဆောင်းဝန်း။ (၂) ကောဏာဂုံဘုရား လက်သက် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမ္မြို့ သိရိသမာလ၏ မြောက်ဘက်ဌ ရှိခဲ့သော နာဂတန်ဆောင်းဝန်း။ (ယင်းဌ ကောဏာဂုံ ဘုရားရှင် တရားဟောတော် မူရာ လူအပေါင်း ၂-သောင်း သစ္စာလေး ပါးဘရား ထိုးထွင်း၍ သီလသည်။ မဟာ-ဝံသ၊ ၁၅။ ၁၁၈။ D.P လည်း ကြည့်။) (၃) ကဿပဘုရားရှင်လက်ထက် အနုရာမ္မြို့ အသောကမာလက၏ တောင်ဘက်ဌ ရှိခဲ့သော နာဂတန်ဆောင်းဝန်း။ D.P လည်း ကြည့်။ (၄) ဇေတာနံ ဂန္ဓာ နာဂမာဌကသာလ-မာဌကာဒီသု ထောကံ နိသီဒိတ္ဝာ။ ဇာ၊ ၂။ ၁။ ၃၃၄။ (၂) တတော ဂန္ဓာန သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ သိရိသမာသကုတ္တရ၊ ဇနသ ဓမ္မံ ဒေသေ-သိ၊ နိသိန္နာ နာဂမာသကေ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၁၁၈။ (၃) တတော ဂန္ဓာန သမ္ဗုဒ္ဓေ၊ နာဂမာလကဥတ္တရေ၊ ဇနသ ဓမ္မံ ဒေသေ-သိ၊ နိသိန္နာ သောကမာသကေ။ မဟာဝံသ၊ ၁၅။ ၁၅၃။

နာဂမိဏ္ဍာ (ထီ) [ယဒိ ဌာနာ] နာဂမိတ္ထာ အမည်ရှိသော ထေရီ၊ နာဂမိတ္ထာ ဘိက္ခု-နီမ။ နာဂမိတ္ထာ ရဟန်းမိန်မ။ (ယင်းသည် B.E ၃-ရာစုတွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း အနုရာမ္မြို့ဌ ဝိနည်းကို ချပ်ရှိ၍ သာသနာ ပြုခဲ့သည်)။ D.P လည်းကြည့်။ နာဂမိတ္ထာ စ ပဗ္ဗိတော။ ဒီပဝံသ၊ ၁၈။ ၃၅။

နာဂမုဏ္ဍာ (ထီ) [နာဂ+မုဏ္ဍာ] နာဂမုဏ္ဍာ-အမည်ရှိသော ကျွန်းမ။ (သူမသည် မဟာ-နာမ်သာကီဝင်၏ ခြေတော်တင် ကျွန်းမယားဖြစ်သည်၊ သူမနှင့် မဟာနာမ်ကို အကြောင်းပြု၍ ရအပ်သောသမီးဘော် ဝါသဘခတ္တိ-ယာသည် ကောသလမင်းကြီး၏ အဂ္ဂမဟေ-သီ တပါး ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ ၂။ ၁၅၀။) မမ ဓီဘာ ဝါသဘခတ္တိယာ နာမ နာဂမုဏ္ဍာယ နာမ ဒါသိယာ ကုစ္ဆိသ္မိं နိဗ္ဗတ္တိ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၄။

နာဂမူလ (နှ) [နာဂ+မူလ] ကံ့ကော်ပင်–၏ အနီး–ရင်း–အောက်။ နာဂမူလေ အဗုဇ္ဈထ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၃။ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၁၃။

နာဂမေဒ (ပုံနှ) [နာဂ+မေဒ] နဂါးအဆီခဲ။ နာဂမေဒ် ခါဒိတ္တာ သေသကဌေဝရံ သမုဒ္ဒေ ဝိသဒ္ဓသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃၀၂၆။

နာဂယုဇ္ဇ (တိ) [နာဂ+ယုဇ္ဇ။ (ဏာဂဇုတ္တ—ပြာ)] ဆင်–ကယ္ခဉ် –ထပ်– အပ်သော (ရထား)။ ရထေန နာဂယုဒ္ဓေန ဥပေသိ ဗောဓိမုတ္တမ်။ အပ၊၁။၃၀၀။

နာဂယောနိ (ထီ) [နာဂ+ယောနိ] နဂါးမျိုး၊ နဂါးဘဝ၊ နဂါးခန္ဓာကိုယ်၊ နဂါးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ပဋိသန္ဓေ။ စတဒဿာ ဣမာ ဘိက္ခဝေ နာဂယောနိယော။ သံ၊၂။၂၀၂။ "စတဒဿာ နာဂယောနိယော စတဒဿာ သုပဏ္ဏယောနိယော" တိ ဣတ္ထေ ဟိ ခန္ဓကောဌ္ဌာသော ယောနိ နာမ။ မ၊ဌ၊၁။၃၄၁။ နာဂယောနိယာ (ဝိ၊ဘ။၁၂၀။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၃၁၃–၄)တိ နာဂယောနိတော၊ အတ္တနော နာဂဘောတိဘဟာဘူတိ အခ်ိန္ဓါယော။ ဝ၀ိရ။ ၄၃၂။ (–ဝိ၊ဘ။၁၂၀။ မ၊ဌ၊ဘ။၂၀၀။ သံ၊ဌ၊၂။၃၂၀၊ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၃၀၊)

နာဂရ (တိ) [နဂရ+ဏ။ နဂရေ ဇာတော, နဂဟု အာဂတော, နဂရေ ဝသတိတိ ဝါ နာဂရော။ ရူ။၃၇၇။ နဂရေ ဘဝေါ နာဂရော၊ နိရုတ္တိ။၃၄၃။ (နာဂရ-သံ၊ ဏာဂရ ပြာ)] (၁) မြို့သူ မြို့သား။ (နှ) (၂) ချင်းခြောက်။ (၁) နာဂရာ (ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ဘ။ဒ၀။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဒ၉။ ဝိ၊ဌ၊၃။၇၊၃၉ဒ။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဒ၆–၇။ သံ၊ဌ၊ဘ။ ၁၉၉၊၃၀၇။ သံ၊ဌ၊၃။၇။ အံ၊ဌ၊ဘ။၂၂၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။၂၊၁ဘ၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၀၀။ သုတ္တနိ၊ဌ။ ၂။ ၂၉၂။ ဝိမာန၊ဌ။ ၅ဒ။ ပေတ၊ဌ။ဘ၇။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၉၅။ အပ၊ဌ၊ဘ။ဘ၃ဘ။ စရိယာ၊ဌ။ဒ၆၊ ၂၄၄။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။ဘ၃ဒ။ နာဂရေ (ဋီ။ဘ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဒ၇။ ဓမ္မ၊ဌ။ဘ။ဘ၃ဒ။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။ ဘ၃၅။ ဇာ၊ဌ၊ဒ။ ၂၄၅၊ဘ၃ဘ။ နာဂရေ-ဟိ (ထ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဒ၆။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဒ၇။ အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉ဘ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉ဘ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ဘ၇၀၊ ၂၀ဘ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဒ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၄၀။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂ ၂။ နာဂရုနံ (စ၊ဗ)—အံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉ဘ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ဘ၇၀။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဒ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၄ ။ နာဂရုနံ (ဆ၊ဗ)— သံ၊ဌ၊ဘ။ ၂။ အံ၊ဌ၊ဘ။ ၁ဒ၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၆ဝ။ ထေရ၊ဌ၊ဘ။ ၁ ၀။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၄ဒ။ နာဂရေ (သ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ဒ၉။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဘ၄။ နာဂရေသု(သ၊ဗ)— အံ၊ဌ၊ဘ။ ၁ ။ (နှ) (၂) သူဌီ,နာဂရံ,ဝိသံ, ဝိသဒ္ဓသဒ္ဓမ္မိ။ ဓာန်၊ဌ။ ၄ ၅။

နာဂရစာရိတ္တ (နှ) [နာဂရ+စာရိတ္တ] မြို့သူ မြို့သားတို့၏– အခလ– အကျင့်– စာရိတ္တ။ ပါဠိယံ ပန အညဒမ္ဘ နာဂရစာရိတ္တံ။ မ၊ ဌ၊ဘ။ ၁ ၂။

နာဂရဒန (ပု) [နာဂရ+ဒန] မြို့သူ မြို့သား ဖြစ်သော လူ။ နာဂရဒေနေန သမ္ဘဝိတ္ဝါ ရိယ-မာနော အဒ္ဓေ ပုရံ ပဝိသိဘ္ဘာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ ၀။

နာဂရဒနုဟဒယ (နှ) [နာဂရဒန+ဟဒယ] မြို့သူ မြို့သားဖြစ်သော လူ၏၏ စိတ်နှလုံး။ ဝယကန္ဓိယာ နာဂရဒနုဟဒယာနိ အတ္ထနိ ဗန္ဓေန္ဒာ ဝိယ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂။

နာဂရဒာနပဒပူဇိတ (တိ) [နာဂရ+ဒေနပဒ+ပူဇိတ] မြို့သူ မြို့သား,ဒနပုဒ်သူ ဒနပုဒ်သား တို့သည် ပူဇော်အပ်သော။ သော ရာဇပူဇိ-တော နာဂရဒနပဒပူဇိတော ဟုတ္တာ။ ဇာ၊ ဌ၊၅။ ၄ ၀ ၀။

နာဂရဒ္ဒ (နှ) [နာဂ+ရ+ဒ္ဓ] နဂါးမင်း၏ အပြစ်၊ နဂါးမင်း၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ။ နာဂ-ရဒ္ဓေန ပူဇေတ္မာ ပုန နာဘေယ် ပတိဋ္ဌာပေ-သုံ။ ဝိ၊ဌ၊ဘ။ ၂ ၂။ (–စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၁ ။)

နာဂရဒါရက (ပု) [နာဂရ+ဒါရက။ ထီ-ဌ— စါရိကာ] မြို့သားဖြစ်သော သူငယ်။ ဒဟရ-

ဒဟရေ နှာဂရဒါရုကေ စ နှာဂရဒါရိုကာ-
ယော စ ပဌမ ပဟိဏိ ။ သူ။ အပါဠေ။ဝေ၀ဝုဒ်။
ဇာဠေ။ဝေ၀ ။ ဇာဠေ။ဂ္ဂ။ ၂၄ဝ။

နှာဂရမနုဿ (ပု) [နှာဂရ+မနုဿ] မြို့သူ
မြို့သား ဖြစ်သောသူ။ ကောဇထာ နှာနှာ၀ိမ-
ပဏ္ဍာကာရဟတ္ထေ နှာဂရမနုဿော။ ဇာဠေ
၁။ဝုဂ်ဖ။

နှာဂရုဇ (ပု) [နှာဂ+ရုဇ။ (နှာဂရုဇန်-သံ
ဏာဂရုယ-ပြာ)] (၁) နဂါးမင်း။ (၂)
နံဂါးဘို့၏ အကြီးအမှူးဖြစ်သော ဝိရူပက္ခ
နတ်မင်း။ (၃) ဆင်မင်း။

(၁) နှာဂရုဇာ (ပ၊ဇ) — ဝိ၊ဃ။
၂၂၀–ဃ။ ဝိ၊ ၁ဂ်ဝ ၂ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ဃ၁ဂ။ ဥဒါနေ။ဂ၇။
အပ၊ဃ။ဝ၄ ။ ဇာ၊ဃ။ ၂ဝ၄ ။ ဇာ၊ ၂ ။ ဃဂ၊ဂ၉ ။
မိသိန္ဒ။ဝ၉၉ ။ ဝိ၊ဠ ၂ ။ ဃ၅ ။ ဝိ၊ဠ ၁ဝ ။ ၂ ၄ ဝ ။
ဒီ၊ဠ ၂ ။ ၂ ၁ ၄ ။ မ၊ဠ ၁ ။ ၁ ၀ ၀ ။ မ၊ဠ ၄ ။ ၅ ၅ ။
သံ၊ဠ ။ ဃ ၉ ၄ ။ အံ၊ဠ ။ ၂ ၅ ။ အ ဘိ ၊ ဠ ။
ဒ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ။ ၂ ၀ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ။ ၂ ။ ၂ ၇ ။ ဓမ္မ ၊ ဠ ။
၂ ။ ဃ ဃ ။ ဥဒါနေ ။ ဂ ၉ ။ သုတ္တနိ ၊ ဠ ။ ၂ ။ ၇ ၄ ။
ထေရ ၊ ဠ ။ ဃ ၉ ။ ထေရ ၊ ဠ ။ ၂ ၉ ။ အ ပ ၊
ဠ ။ ဂ ၁ ။ အ ပ ၊ ဠ ။ ၂ ၇ ဝ ။ ဗုဒ္ဓ ဝံ ၊ ဠ ။ ၁ ၃ ၅ ။
စရိယာ ၊ ဠ ။ ဃ ၆ ။ ဇာ ၊ ဠ ။ ၂ ။ ဇာ ၊ ဠ ။ ၂ ။
ဃ ဃ ။ ဇာ ၊ ဠ ။ ၅ ။ ဇာ ၊ ဠ ။ ၇ ။ ၂ ။ ၁ ၃ ။
ဗုဒ္ဓနိ ၊ ဠ ။ ၀ ၁ ။ နှာဂရာဇာနေ (ပ၊ဖ)
—(ပ၊ဖ) ဇာ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၃ ။ (ဒုဇ) —(အ ၊ ပ ၊ ဇ) ။
နှာဂရုဇ —(အ ၊ ပ ၊ ဇ) ။ (ဒုဇ) —(ပ ၊ ဖ) ။
ဝ ၊ ၂ ၂ ၁ — ။ ဝ ၊ ဠ ။ ။ ၁ ၃ ။ အံ ၊ ဠ ။ ၁ ၊ ၂ ။
ဝိသုဒ္ဓိ ။ ။ ၁ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ။ ။ ၁ ။ ဇာ ၊ ဠ ။ ။
၂ ၂ ၉ ။ နှာဂရုဇေ (ဒုဖ) —(ဒီ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၇ ။
နှာဂရုဇေနေ — ((( )))

နှာဂရုဝေဏ္ဏ (ပု) [နှာဂရုဇ+ဝဏ္ဏ]နဂါးမင်း၏–အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ မဟန္တီ နှာဂ-ရုဇဝဏ္ဏံ အဘိနိမ္မိနိတ္မာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၇။ ထေရ၊၆၊၂။၅၀၂။ အပ၊၆၊၁။၂၂၉။

နှာဂရုဝယဝါနုပဿက (တိ) [နှာဂရ+အဝ-ယဝ+အနုပဿက] မြို့ခွဲဖြစ်သော အစိတ်အပိုင်းတို့ကို အဖန်ဖန်–ကြည့်– ရှု – တတ်သော၊သူ။ နှာဂရုဝယဝါနုပဿကော ဝိယ ကေသလောမာဒိသမ္ဘဟာနုပဿီ။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၃၅။

နှာဂရိက (တိ) [နဂရ+ဏိက။ရှု၊နှာ။၂၂၄။ နိတိ၊ သုတ္တ။ ၇၆၄။ (ဏာဂရိအ-ပြာ)] မြို့ခွဲ–ယှဉ်–ဖြစ်–နေ–မှေးဖွား–သော သူ။ (က) မြို့သား။ (ခ)မြို့သူ။(ဂ)ဇဂ္ဂိဿန္တိ တံ ဝိညူ၊ အသုစိ နှာဂရိကော ယထာ။ အပ၊၁။၇၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၆၉။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၁၄၆။ မဟာနိ၊ဌ။၄၉။ နှာဂရိကော(မ၊ဌ၊ ၂။၃၁၂)တိ သုကုမာရော။ မ၊ဌီ၊ ၂။၃၂၀။(– သာရတ္ထ၊ ၂။၁၂၂။)(ခ) နှာဂရိကိတ္တိ-ကြည့်။

နှာဂရိကကေရာဠိယပုရိသ (ပု) [နှာဂရိက + ကေရာဠိယ+ပုရိသ] ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသော မြို့သားယောကျ်ား၊မြို့သား လူကောက်ကျစ်၊ မြို့သား–လူလိမ် – လူညာ။ မေထုနုပ-သံဟိတခိဋ္ဌာပသုတာ နှာဂရိကကေရာဠိယပု-ရိသာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၃၂။

နှာဂရိကဇာတိယ (တိ) [နှာဂရိက+ဇာတိယ (=ဇာတ+ဣဿ)] မြို့သားသဘောရှိ၊သော၊ မြို့သားနှင့်တူ၊သော၊သူ။ အယဉ္စ သုခုမာလော၊ နှာဂရိကဇာတိယော(နှာဂရကုလဇာတိယော သီ၊က)။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၁။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၃။

နှာဂရိကဒါရက (ပု)[နှာဂရိက+ဒါရက]မြို့သား–ကလေး – သူငယ်။ဒဟရဒဟရေ နှာဂရိက-ဒါ၊ကေ စ ဒါရိကာယော စ ပဌမံ ပဟိတိ သူ။ ဝိ၊ဗျ၊ဌ။ ၂၀၇။

နှာဂရိကဗန္ဓ (ပု) [နှာဂရိက+ဗန္ဓ]မြို့ခွဲဖြစ်သော အနှောင်အဖွဲ့။နှာဂရိကဗန္ဓေန ဗဒ္ဓေါ။မဟာနိ၊ ဌ။၃၁၁။

နှာဂရိကမနုဿ (ပု) [နှာဂရိက+မနုဿ] မြို့ခွဲ – ဖြစ်– ပေါက်ဖွား– မွေးဖွား– သူ၊ မြို့သူ မြို့သား ဖြစ်သော လူ။ နှာဂရိကမနုဿာနံ ဇေဂုစ္ဆာနိ ဟောန္တိ အပရိဘောဂါနိ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄ ၂။သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။၁၇၃။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀ ၂။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၄၄။)

နှာဂရိကိတ္တိ (တိ) [နှာဂရိက+ဣတ္တိ] မြို့သူ။ မိန်းမ။ နှာဂရိကိတ္တိယာ သုခုမာလတ္တနေန သဒိသာတိ ပေါ်ရီ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၅ ၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၀၆။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၃။ ၄၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ၁။

နှာဂရိယ (တိ) [နှာဂရ+ဏိက။ ဂ-ကို ယ-ပြု။ နှာဂရေ ဘဝေါ နှာဂရိယော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀ ၃။ (ဏာဂရိအ-ပြာ)]မြို့ခွဲ–ယှဉ်–ဖြစ်–မွေးဖွား–သော၊သူ(မြို့သူ/မြို့သား)။ သုဘာသိတံ သုဏိတ္တာန၊ နှာဂရိယော (နှာဂရော၊ဂ) စောရယာတကော။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၀။

နှာဂရွက္ခ (ပု) [နှာဂ + ရုက္ခ။ (နှာဂဝ်ခ်ကွ-သံ၊ ဏာဂရုက္ခ-ပြာ။နှာဂရုက္ခ-အဒ္ဓမာဂဓီ,နှာဂယာ-သီ-ဟ်ဋ်ဋ)] ကုံ့ကော်ပင်။ နှာဂလေဏဒ္ဒါရေ နှာဂရုက္ခေ ကော ဒေဝဓီတာ ဝသတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၀။ (– ဇာ၊ ၂။ ၁ ၁ ၅။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၆ ၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၃ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၃။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၃–ဌ၊ ၂ ၃ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၁–၂။ သာ၊ရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၁ ၂။)

နှာဂရွက္ခပလ္လဝကောမဠ (တိ) [နှာဂရုက္ခ+ ပလ္လဝ+ကောမဠ] နှုးညှို–လှုပ–သော ကုံ့ကော်ပင်၏ ရွက်ညှန့်နှု။ နှာဂရုက္ခပလ္လဝ-ကောမဠသဒိသသရီရဘ္ဘာ နှာဂသမာလော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၆ ၃။

နှာဂရွပ (နာ)[နှာဂ+ရွပ] (၁) မြွေ–နဂါး–၏ –အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ (တိ) (၂) မြွေ

– နဂါးဆိ– အသွင်– ပုံသဏ္ဌာန်– ရှိသော (တိရစ္ဆာန်သတ္တဝါ)။ (ခ) အဘွဲ့နှော ရှုပန္ဓိ အဘွဲ့ခနာ နာဂရှုပ်။ သာဝတ္ထု၊ဝု။၁၅။ (တိ) (၂) မနုဿဒိဋ္ဌဟနာဂါဒီနံ နာဂရှုပါဒီနံ ဝါ သန္ဓိကော။ ဝဇိရ။၉၉။

နာဂရောမန္တ (ပု) [နာဂ+ရောခ+မန္တ] မြွေ–နဂါး–တို့ကို–တားမြစ်–ပိုက်ဆို–ကြောင်းဖြစ်သော–မန္တန်၊ မြွေ–နဂါး– တားမန္တန်။ နာဂမဏ္ဍလ (ဝဇိရ။ဝ၀၂)-ကြည့်။

နာဂလတာ (ထီ) [နာဂ+လတာ။ နာဂလော-ကေ ဇာတာ လတာ နာဂလတာ။ ဓာန်ဦ။ ၅၁၉။ (နာဂလတာ အဒ္ဓမာဂဓီ)] နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော နွယ်၊ ကွမ်းနွယ်၊ ကွမ်းရိုးနွယ်၊ (ကွမ်းရိုးနွယ်, ပုလ္လိုင်, ပုရိသနိဒါသ်။ သီဟိုဠ်၊ခန်။) အောက်ပုဒ်-ကြည့်၊

နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌ (နဉ) [နာဂလတာ+ဒန္တကဋ္ဌ] ကွမ်းရိုးနွယ်တံပို။ နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော နွယ်တံပို။ ဟိမဝန္တေ နာဂလတာဒန္တကဋ္ဌံ နာမ အတ္ထိ သိနိဒ္ဓံ မုဒကံ ရသဝန္တံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၃ ၂။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ဇ၃။ သံ၊ဌ၊၁။ဝ၀ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၁ ၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၄။ အ၁၊ဌ၊ ၁။ ၉ ၄ ၊ ၁ ၇ ၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၃ ၃။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၃ ၄ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၉ ၂။ ၂ ၄ ၉။ ဇာ၊ဌ ၃။ ၃ ၅ ၅။ သံ၊ဌ်ီ၊ ၁။ ၂ ၃ ၃။ အံ၊ ဌ်ီ၊ ၂။ ၃ ဝ ၃။)

နာဂလတာဒန္တဓေါ (နဉ) [နာဂလတာ+ဒန္တ-ဓေါ] အသက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ အခနာတ-ဏ္ဍေ မုခံ ဓောဝိတ္တာ နာဂလတာဒန္တဓေါ-ဆံ ခါဒိတ္တာ၊သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၁။ ၆ ၈။ (–သုဘ္ဘနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၅။)

နာဂဓလ (နဉ) [နာဂ + ဓလ] နာဂလိုက်၊ ကုံကော်ပင်လိုက်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း ဓရုဟဏဇနပုဒ် စိတ္တလတောင် ကောင်ရိုပမ္ဘတ-ကျောင်းတိုက်အတွင်း၌ တည်ရှိသည်။ D.P. လည်း ကြည့်၊ (နာဂရှက္ခ-လည်း ကြည့်။)

နာဂလေဏဒွါရ (နဉ) [နာဂ+ လေဏ+ ဒွါရ] နာဂလိုက်ဆိ-တံခါး–အဝင်ဝ –အပေါက်ဝ။ နာဂရက္ခ-ကြည့်။

နာဂလောက (ပု) [နာဂ+လောက။ (နာဂဓလော-ကဿ၊ သီဟိုဠ်)] နဂါ-ပြည်။ နာဂလောက-တော နာဂါ စ.... ဥပဂစ္ဆန္တိ။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၃။

နာဂလောကိဿရိယ (နဉ) [နာဂလောက+ဣ-ဿရိယ။ (နာဂဓလောကေ ဣရ-သံ) နဂါးပြည်ကို အစိုးရခြင်း၊ နဂါးပြည်၌ ဖြစ်သော စည်းစိမ်။ ဒေဝဓလောကသမ္ပတ္တိသဒိသေ နာဂ-လောကိဿရိယေ ဌိတောပိ ဣဿရိယမဒံ အကာတ္တာ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၂ ၄။

နာဂဝ (တိ) [နာဂ+ဝါ+အ] ဆင်ပြောင်ကြီး ကဲ့သို့ ဖြစ်ဘတ်ခသာ၊ ဆင်ပြောင်ကြီးနှင့် တူသော (ဘုရားရှင်)၊ နာဂဝတာ-ကြည့်။

နာဂဝဂ္ဂ (ပု) [နာဂ+ဝဂ္ဂ] နာဂဝဂ်၊ (ယင်းသည် ဓမ္မပဒပါဠိတော်လာ ဝဂ်ဖြစ်၏၊ ယင်းဝဂ်၌ အတ္တဒန္တဝတ္ထု အစရှိသော ဝတ္ထုပေါင်း ဂ-ဝတ္ထုပါရှိခလသည်။ အတ္တဒန္တဝတ္ထု၌ အဟံ နာဂေါ သင်္ဂါမေ အစရှိသည်ဖြင့် ဥ-ဂါထာ ပါ၌ဆ်။ ယင်း ဂါထာချားတွင် အစဂါထာ၌ ပါရှိသော နာဂသဒ္ဒါကို စွဲ၍ နာဂဝဂ် ဟု သံဂီတိကာရာဘေရ်ဘို့ မှည့်ခေါ်မူခဲ့ကြ သည်။) ဓမ္ဓံ ဒေသေန္တော ဣမာ နာဂဝဂ္ဂေ တိဒသာ ဂါထာ အဘာသိ။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၆။ (–ဓမ္ဓ။ ၅ ၉။ ဓမ္ဓ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ဝ ဂ၊ ၄ ၅ ၅။)

နာဂဝစန (နဉ) [နာဂ+ဝစန] နာဂသဒ္ဒါ။ နာဂ-ဝစနံ တာသ မဟဘ္ဘဝိဘာဝနတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ဝ။ ၃ ၅ ၂။ မ၊ဌ်ီ၊ ၃။ ၃ ၅ ၀။

နာဂဝစုန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂဝစုန ကျောင်းတိုက်။ (ယင်းသည် သီဟိုဠ်ကျွန်း

B-E ၁၄-ရာစုတွင် ထင်ရှားသောကျောင်း တိုက်ဖြစ်လေသည်။ B-E ၁၃၃၀-၁၃၅၀။ ဥဒယ (ဒပ္ပုလ) မင်းသည် ယင်း ကျောင်း တိုက်အား မျှားစွာသောဝတ္ထုကိုရှာမျှားလှူ။ ဒါန်းခဲ့လေသည်။ နာဂဝနုနာမဿာဘောဂ-ဂါမေ ဗဟု အဒါ။ မဟာဝံသ၊၄၇။ ၂၁။ D.P.-လည်း ကြည့်။

နာဂဝဏ္ဏ (ပု) [နာဂ+ဝဏ္ဏ] မြွေ–နဂါး–၏–အသွင်–ပုံ–သဏ္ဌာန်။ ပကတိဝဏ္ဏံ ဝိဇဟိ-တ္မာ နာဂဝဏ္ဏံ ဂဟေတ္မာ ဒဿေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။ နာဂဝဏ္ဏ(ပဋ္ဌိသံ။၃၀၈)ဋ္ဌ သပ္ပ-သဏ္ဌာန်။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၇၇။(–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇၊ ၃၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၄၀။စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၆၈။ သာရတ္ထ၊၃။၃၀၈။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၃၀။)

နာဂဝတ (နာ) [နာ+ဝတ] နဂါးတို့၏အကျင့်၊ နဂါးကျင့်။ နာဂဝတံ ဝါ သုပဏ္ဏဝတံ ဝါ။ မဟာနိ။၇၁၊ ၂၄၀။

နာဂဝတာ (ထီ) [နာဂဝ+တာ] ဆင်ပြောင်ကဲ့သို့ ဖြစ်သည်၏–ဆင်ပြောင်နှင့်တူသည်၏–အဖြစ်။ နာဂဝတာ (သံ၊ဝ။ ၂၆) တိ နာဂ-ဘာ်ဝေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၇၆။ နာဂေါ ဝိယ ဝါတိ ပဝတ္တတိတိ နာဂဝေါ။တဿ ဘာဝေါ နာဂ-ဝတာ။ ဝိတတ္ထိလောပေန ဟေသနိဒ္ဒေသော မဟာနာဂဟတ္ထိသဒိသတာယာတိ အတ္ထော။ သံ၊ဋီ၊ဝ။။ဝ၁၅။

နာဂဝတိက (တိ) [နာဂဝတ+ဏ္ဍက] နဂါးတို့၏ အကျင့်ရှိသော၊ နဂါးကျင့်ရှိသော၊သူ။ နာဂဝတိကာ ဝါ ဟောန္တိ။ မဟာနိ။၆၈။ (–စူဠနိ။၄၉။)

နာဂဝတိမဏ္ဍပ (နပု) [နာဂဝတိ + မဏ္ဍပ] နာဂဝတိ အမည်ရှိသော မဏ္ဍပ်။ ဟိမဝတိ မနောသိလာတလေ နာဂဝတိမဏ္ဍပေ ဒေဝ-တာနံ သန္နိပါတော ဟောတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၉၅။

နာဂဝဝ (တိ) [နာဂ+ဝ၀] ဆင်ကို သတ်သော၊ သူ (ဆင်သတ်မုဆိုး)။ ဘယန္ဓိတာ နာဂဝ-ဝေန ဆဒ္ဓာ။ ဇာ၊ဝ။၃၇၅။ ဇော၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၅၆။

နာဂဝနံ (နာ) [နာဂ + ဝန] (၁) နာဂဝန အမည်ရှိသော ဥယျာဉ်၊ နာဂဝန်ဥယျာဉ်၊ ကုံကော်တော ဥယျာဉ်။ (၂) ဆင်တို့၏–နေရာ–လှည့်လည်ရာ–တောအုပ်။ (၁) နာဂဝနေ (အံ၊၃။ ၅၀) တိ တဿ ကိရ သေဋ္ဌိနော နာဂဝနံ နာမ ဥယျာနံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၂။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁၂၇။) (၂) သေယ္ယ-ထာပိ ဗြာဟ္မဏ နာဂဝနိကော နာဂဝနံ ပဝိ-သေယ္ယ။ မ၊ဝ။ ၂၃၅။ (–ဓမ္မ။ ၅၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၆။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၄၅။)

နာဂဝနုစရက (ပု) [နာဂဝန+စရ+ဏ္ဍ] ဆင်တို့၏နေရာဘောအုပ်ခ်ုပ်–လှည့်လည်–ကျက်စား–တတ်သော၊သူ(ဆင်ဖမ်းသမား)။ နာဂဝ-နိုက (မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၁၄၁)-ကြည့်။

နာဂဝနဝါသိက (တိ) [နာ၊ဝနဝါသီ+ဏ။ နာဂ-ဝန+ ဝသ +ဏိ +ဏ] ဆင်တို့၏နေရာ ဘောအုပ်ခ်ုပ် နေလေ့ရှိသော၊ သူ၊ (ဆင်ဖမ်း သမား၊ဆင်မုဆိုး)။နာဂဝနဝါသိကော(မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၁) တိ ဟတ္ထိနာဂါနံ ဝိစရဏဝနေ ဘေသံ ဂ၊ဟဏတ္ထံ ဝသနကော။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၄။

နာဂဝနိုက (တိ) [နာဂဝန+ဏ္ဍက] (၁) ဆင်တို့၏–နေရာ–လှည့် လည်ရာ–တောအုပ်ခ်ုပ် လှည့်လည် ကျက်စားသွားလာတတ်သော၊ ဆင်တောခ်ု လှည့်လည်ကျက်စားသော၊သူ၊ ဆင်ဖမ်းသမား၊ ဆင်မုဆိုး။ (၂) ကုံကော်တောခ်ု ဖြစ်သော ပန်း၊ ကုံကော်ပန်း။ (၁) နာဂဝနိကော (မ၊ဝ။ ၂၃၃) တိ နာဂဝနဝါ-သိကော အနုဂ္ဂဟိတသိပ္ပေါ ပုရိသော။ ပရ-တော ပန ဥဂ္ဂဟိဘသိပ္ပေါ ပုရိသော နာဂဝနိ-ကောတိ အာဂတော။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၁။ နာဂဝ-နိကော(မ၊ဝ။ ၂၃၅)တိ ဥဂ္ဂဟိတဟတ္ထိသိပ္ပေ-

ဟဘ္ဌိဝနစာရိနကာ။ မ၊၆၊၂။၁၀၃။ နာဂဝနိ-
ဂ(မ၊၃။၁၂၂)နှိ ဟဘ္ဌိပဒေါပဒမ နာဂဝန-
စရဒကာ ပုရိဒသာ " နာဂဝနိကော "တိ-
ဝုတ္တော။ ဣဒ ဟတ္ထိသိက္ခာယ ကုသလော
ဟဘ္ဌိ ဂဒဟာ သမတ္ထော။ မ၊၆၊၄။၁၄၁။
(–မ၊၆၊၂။ ၁၀၄။ မ၊၆ဒ်၊၂။ ၁၄၅-၇၊) (၂) စမ္ပ-
ကေ နာဂဝနိကေ၊ ....အနုဝါတံ ပဝါယတိ၊
အပ၊ ၁။၄၁၁။

နာဂဝနုယျာန (နဝ) [နာဂဝန+ဥယျာန] (၁)
နာဂဝန ဗမည်ရှိသည် ဥယျာဉ်၊ ကုံကောက်တော
ဥယျာဉ်။ (ယင်းသည် သံသာအား လုပ်ကျွေး
ပြုစုသည့်အရာ တေဒဂ်ဘွဲ့ရ ဥဂ္ဂတသူကြွယ်
အား ဘုရားရှင် တရားဟောရာ ဥယျာဉ်ဖြစ်
သည်၊ ယင်း ဥယျာဉ်၌ ဥဂ္ဂတသူကြွယ်သည်
သောတာပတ္တိဖိုလ်,သကဒါဂါမိဖိုလ်, အနာဂါ-
မိဖိုလ်ဟူသော ဖိုလ်၄-ပါးသို့ဆိုက်ရောက်သည်၊
အံ၊ ၆၊ ၁။ ၃၀၄။) (၂) သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ မဟာ-
နာဂဥယျာဉ်။ (ယင်းသည် ယခုမဟီ ၆ဂ်ဏ
စေတီဘည်ရာ အခုပ် ဖြစ်သည်။) (၁)
တေန သမယေန သဗ္ဗာ....နာဂဝနေ ယျာဒေနေ
ဝိဟရတိ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၃၀ ၄။ (၂) မဟာ-
နာ၁-။ ဝနုယျာန(မဟာဝံသ၊ ၁၂) ကြည့်။

နာဂဝမ္မိက (ပု) [နာဂ+ဝမ္မိက] နာဂါးတို့၏
နေရာဒေသာင်ပို့။ နာဂါနံ နိဝါသော ဝမ္မိကော
နာဂဝမ္မိကော။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၁၁၀။(– သံ၊
ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ဒ၄။)

နာဂဝရ (တိ) [နာဂ+ဝရ] မြတ်သောနဂါး၊
နဂါးမြတ်။ နာဂဝရ ဝစော သုဏောဟိ၊
မေ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၂၆။ ဇာ၊ ၆။ ၁၆၃။

နာဂဝလ္လိ (ထီ) [နာဂ+ဝလ္လိ] ကွမ်းနွယ်၊ ကွမ်း
ရိုးနွယ်။ တမ္ဗူ ၊ ဝ၀ လ္လိ။ နာဂဝလ္လိပိ....နာဂ-
လေဝကဿ ဝ လ္လိ။ ဓာန်၊ ၆။ ၅ဂ၉။ သီဟိုဠ်၊
ဓာန်ဋ္ဌ နာဂဝလ္လိ နာဂဝလိ-ဟု ၂-မျိုး လာ
ရှိ၏။

နာဂဝါသသတ (နဝ) [နာဂ+ဝါသ+သတ]
နဂါးတို့ ၁၀၀၊ ၁၁၀-သော နဂါးတို့။ နာဂ-
ဝါသသတေ (သံ၊ ၂။ ၁၇၃) တိ နာဂမဏ္ဍလ-
သတာနိ။ သံ၊ ၆၊ ၂။ ၃၁၅။

နာဂဝိက္ကန္တဂမန (တိ) [နာဂ+ဝိက္ကန္တ+ဂမန]
ဆဒန်ဆင်မင်း၏ သွားခြင်းနှင့်တူသော သွား
ခြင်း ရှိတော်မူသော၊ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း ကဲ့သို့
သွားတော်မူသော၊ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း၏လှမ်းကြွ
ခြင်းနှင့် အလားတူ လှမ်းကြွတော်မူသော
(ဘုရားရှင်)။ နာဂဝိက္ကန္တဂမနာ၊ စန္ဒသူရာ-
ဒီကပ္ပသောဒ။ အ၊ ၂။ ၁၄၅။ သေရ၊ ၆။ ၄၀။

နာဂဝိက္ကန္တစရဏ (တိ) [နာ ၊+ ဝိက္ကန္တ+ ၁ရဏ]
ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းနှင့်တူသော ခြေတော် ချခြင်း
ရှိတော်မူသော ဘုရားရှင်)။ နာ၁ဝိက္ကန္တ-
စရ ၊ ဏ(မ၊ ၆၊ ၁။ ၁ ၇)တိ ဟတ္ထိနာ၁သဒိသ-
ပဒနိက္ခေ ၊ ပေါ။ မ၊ ၆ဒ်၊ ၃။ ၁ ၂။

နာဂဝိက္ကန္တစာရ (တိ) [နာ၁+ ဝိက္ကန္တ+ စာ ၁]
ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်း၏ သွားခြင်းနှင့်တူသော သွား
ခြင်း ရှိတော်မူ ၊ သော၊ ဆဒ္ဒန်ဆင်မင်းကဲ့သို့
သွားတော်မူ ၊ သော (ဘုရားရှင်)။ နာ၁ဝိက္ကန္တ-
စာ ၊ ရာ သော၊ ဂမနေ သောဘသော ဇိနော။
မ၊ ၆ ၊ ၃ ၊ ၁ ၊ ။ သံ၊ ၆ ၊ ၂ ၊ ၉ ၂ ။ ဥဒါန ၊ ၆ ။ ၃ ၃ ၃ ။
သာ ၊ ရတ္ထ ၊ ၃ ။ ၃ ၁ ၁ ။

နာ ၁ ဝိက္ကန္တ ၊ ဂ ၊ ။ (– ဥ ၊ ။) ( ) ( ) (

နာဂဝိတ္ထောဒ (တိ) [နာဂ+ဝိတ္ထိ+ဥဒ] (၁) နဂါးတို့၏ နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်သော ရေရှိသော။ (၂) နဂါးတို့၏ ဥစ္စာဟုဆိုအပ်သော ရေရှိသော (မြစ်)။ (၁) (၂) နာဂ-ဝိတ္ထောဒါ(ဇာ၊၁။၃၅၉)တိ နာဂါနံ ဝိတ္ထိကာ-ရေန ဓနသခ်ါဒတန ဝါ ဥဒကေန သမန္နာ-ဂတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ဒ၆။

နာဂဝိဘိ ်သိကာ (ထီ) [နာဂ+ဝိဘိ ်သိကာ] နဂါးဘို့၏ ကြောက်မက်ဖွယ်အာရုံ။ ဓတရ-ဋ္ဌော စတ္တာရော နာဂမာဝေကေ ပေသေ-တွာ တံ ဒါဘုံ အနိစ္ဆန္တံ နာဂဝိဘိ ်သိကာယ ဘိ ်သာဒေတွာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၁ဒ။

နာဂဝိမာန (ပုဲန) [နာဂ+ဝိမာန+ဝတ္ထု] ဆင်ယာဉ် ဗိမာန်ဟူသော အကြောင်းရှိသော ဒေသနာ။ ဝိမာနဝတ္ထုပါဠိ၊ ၁-ဝိမာန၊ ၄-ဝဂ်၊ ၃-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။၅၇။ အသက်တာ မဏိကဋ္ဌနာဝိတန္တိ နာဂဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၁ဒ၅။ (–ဝိမာန။၈၅၊ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၄။)

နာဂဝိလောကန (နုဲထီ) [နာဂ+ဝိဒလောကန] ဆင်ကဲ့သို့ စောင်းငဲ့၍ ကြည့်ရှုခြင်း။ ဝေ-ရှေပေသု ပန ဌာနေသု ဗုဒ္ဓါနံ နာဂဝိဒလော-ကနံ နာမ ဗဟာတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ဇ၃-၄။

နာဂဝိထိ (ထီ) [နာဂ+ဝိထိ။ (နာဂဝီဟိ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နာဂဝိထိယ-သီဟိုဠ်)] ဆင်အားလျော်သော ရာသီဥတုနှင့် လနေတို့၏ သွားရာလမ်း။ (ဗုဒ္ဓဘုရားတော်သို့၏ ဆင်သွားလမ်း။ သီဟိုဠ်၊ ဓာန်။) သာ ဝိဘိ ဥဒကဗဟု-ဘာဒေန နာဂါနုရူပတာယ "နာဂဝီထိ (ဒီ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၁)"တိ သမညာ (သမည်) ဂတာ။ သာရတ္ထ၊ဋ။ ၂ဒ၂။ ဒီ.ဋ္ဌ၊၃။ဌ၄။ အဇဝီထိ, ဂေါဝီထိ-တို့လည်း ကြည့်။

နာဂဝေါဟာရ (ပု) [နာဂ+ဝေါဟာရ] ဆင်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၊ ဆင်ဟူသော အသုံး အနှုန်း စကားလုံး။ နာဂဝေါဟာရေနာ-ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၁)တိ ဟတ္ထိနာဂဝေါဟာရေန။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၁။

နာဂသံယ (သယ်ာ) ပုရက္ခတ (တိ) [နာဂ+သံယ (သယ်) +ပုရက္ခတ] ဆင်အခေါင်းသည်–ရှေ့ခြေသား– ရှေသွားပြု– အပ်သော၊ သူ။ သောဘယဆ္ဆော အနိကဋ္ဌ၊ နာဂသံယ-ပုရက္ခတာ။ သုတ္တနိ။ဌ၃။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဘ၁။)

နာဂသံယုဇ္ဇ (နဲ) [နာဂ+သံယုဇ္ဇ] နဂါးမျိုးတို့နှင့်စပ်၍ အကျင့်ဟောအပ်သော ဒေသနာစဉ်၊ နာဂသံယုတ်။ (ယင်းနာဂသံယုတ်၌ ပေယျာလ အတွင်းဝင်သော သုတ်မျှားနှင့် တကွ သုတ်ပေါင်း-၅၀ ပါရှိ၏။) သံယုတ္တနိ-ကာယ၊ ခန္ဓဝဂ်၊ ဂ-သံယုတ်။ သံ၊ ၂။ ၂၀ ၂။ နာဂသံယုတ္တ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဌ၁ဇ။

နာဂသံသေဝိတ (တိ) [နာဂ+သံသေဝိတ] ဆင်တို့သည်– အမြဲ– မပြတ်–မှီဝဲ – ဆည်းကပ်–အပ်သော (တောအုပ်)။ နာဂသံ-သေဝိတံ ဝနံ။ ဇာ၊ ၂။ ၄ဌ၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၇။ ၃ဌ၇။

နာဂသ ် (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဂသရေအိုင်။ နာဂသဒဟနိ ဝါသီ-ကြည့်။

နာဂသ ၂ (တိ) [နာဂသ+ဿ] နာဂသ ရေအိုင်၌ နေလေ့ရှိသော (နဂါး)။ အထာဂုံ နာဂသော နာဂါ။ ဝေသာလော သဟ တစ္ဆ-ကာ (ဒီ၊ ၂။ ၂ဝ၇)တိ နာဂသဒဟဝါသိကာ စ ဝေသာလိဝါသိကာ စ နာဂါသဟ တစ္ဆက-နာဂပရိသာယ အာဂတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ဂ၁။

နာဂသတသဟဿ (နဲ)[နာဂ+သတ+သဟဿ] ၁-သိန်းသောဆင်၊ ဆင် ၁-သိန်း။ နာဂသတ-သဟဿာနိ(အပ၊၁။ဌ၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ဌ၇၂)-တိ သဘာသဟဿဟတ္ထိနော မာတင်္ဂါ။ အပ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဌ၂၅။

နာဂသဒဟ (ပု) [နာဂသ+ဒဟ] နာဂသ ရေအိုင်။ နာဂသဒဟဝါသိက-ကြည့်။

နာဂသဒဟနိုဝါသီ (တိ) [နာဂသ+ဒဟ+နိုဝါသီ] နာဂသရေအိုင်ခ္ဍေန–လေ့ရှိ– တတ်–သော၊သူ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာဂသဒဟဝါသိက (တိ) [နာဂသ+ဒဟ+ဝါသိက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာဂသ-ဒဟဝါသိကာ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁)တိ နာဂသ-ဒဟနိုဝါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၂၄၁။

နာဂသဒ္ဒ (ပု) [နာဂ+သဒ္ဒ] နာဂသဒ္ဒါ။ အယံ နာဂသဒ္ဒေါ ဟတ္ထိမ္ဝိ စေဝ အဿဂေါဏာဒိရုဂ-ရုက္ခမနုဿေသု စာပိ ပဝတ္တတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၁၁။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊၂။၃၂၂။)

နာဂသမာလ (တိ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာဂသမာလထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝါတော် ၂၁- အတွင်း "ပဌမဗောဓိ" ၌ ရုံခါ ဘုရားရှင်၏ အလုပ်အကျွေးရဟန်း ဖြစ်၏။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၉၆။) အခါတပါး ဘုရားရှင်သည်ကောသလတိုင်းရှိ သိတဝင်းသုံးတော်မူစဉ် အရှင်နာဂသမာလကို နောက်လိုက်ရဟန်းပြုတော်မူ၍ ခရီးရှည်ကြွတော်မူ၏။ ထိုအခါ နာဂသမာလသည် လမ်းနှစ်ခွတခုတွင် ဘုရားရှင်အား ဖြောင့်မတ်ခသာ လမ်းဖြင့် ကြွရန် လျှောက်၏။ မြတ်စွာဘုရားကလည်း ဖြတ်သန်းရှိသောအန္တရာယ်ရှိမှန်းသိတော်မူ၍ ကောက်သောလမ်းဟောင်းဖြင့် သွားရန်မိန့်ကြားတော်မူ၏။ ယင်းသို့ ၃-ကြိမ်တိုင်အောင် မိန့်ကြားသော်လည်းမရပဲ နာဂသမာလသည် ဘုရားရှင်၏ သပိတ်သက်နှံးတို့ကို မြေ၌ချ၍ သွားခဲ့သွား၏။ ဘုရားရှင်သည်လည်း မိမိသပိတ်သက်နှံးတို့ကို ကိုယ်တော်တိုင် ယူတော်မူ၍ ကြွတော်မူပြီး ခရီးအနည်းငယ် ရောက်သောအခါ သစ်ပင်တပင် အောက်၌ ထိုင်နေတော်မူ၏။ ဖြတ်သန်းဖြင့်သွားသော နာဂသမာလသည် လမ်းခုလပ်၌ သူခိုးဒမြ-တို့၏ လုယက်နှိပ်စက်သည့်ပုန်းမှုကို ခံရသဖြင့် သက်နှံးစုတ်ပြဲ သပိတ်ကွဲနှင့် ဆင်းရဲသို့းနွမ်းစွာ ဘုရားရှင်ထံခဏာက်သို့ ကျောက်လာကာ မိခင်ဖြစ်ပုံကိုခေါ်ချောက်သားချင်ယင်းသို့ သားတေးရန်မျှားကို မြင်၍ ကြိုတင် တားမြစ်တော် မူခဲ့ကြောင်း မိန့်ခဲ့တော်မူ၏။ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂ဂ။)။ ထင်းနောက် အောက်ပါ ဥဒါန်းစကားကို ကျူးရင့်တော်မူသည်။ "ရေနှင့်ဆုသော နို့ရည်ကို သောက်ရသော ကြိုးကြာသည် နို့ရည်ကိုသာ သောက်၍ ရေကို စွန့်ပစ်သကဲ့သို့ အမှန်သိမြင် ပညာရှင်များသည် လူမိုက်နှင့် အတူနေ,အတူသွား, အတူစားရသော်လည်း မကောင်းမှုကို စွန့်၏။" (ဥဒါန။၁၇၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂ဂ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၇-၃။) ယင်းနာဂသမာလထေရ်သည် တနေ့သောအခါ မြို့ဘွင်းသို့ဆွမ်းခံကြွစဉ် အဆင်တန်ဆာခြယ်သျှက်သမ်းလယ်ဌ-တီးမှုတ် ကခုန်နေသော ကခေါသည် အမျိုးသမီး ၅ယောက်ကို မြင်၍ "ဤသို့လူပ်ရှားနေခြင်းသည် စိတ္တဇဝါဒယောဇဝတ် ပြဋ္ဌန်ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ခန္ဓာကိုယ် ထိုသို့ ၂ဏ္ဍ ယိမ်းနွဲ့လူပ်ရှားခြင်းပင်ဖြစ်၍ ရှုပ်နာမ် ဓမ္မသခါရ တရားဘို့သည် မမြဲသလို" ဟု ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ်ကို ဒ္ဒစ်ခေရ် ဝိပဿနာကို ကိုးဘက်စေလျက် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်သည်။ သေရာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။) (၂) နာဂသမာလသခေါမ။ (၃) နာဂ-သမာလဝဏ်။ (၁) နာဂသမာလော (မ၊ဝ။ ၁၁ဂ)တိ တဿ ဘေရဝဿ နာမံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၅ဂ။ (–အပ၊ဝ။၁၃၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃၅ဋ္ဌ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၂၃ဂ။ ဥဒါန်၊ဋ္ဌ၊ဝ၃ဝ။ ဘေရ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၂။ဋ္ဌ၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။ဋ္ဌ၆။) (၂) နာဂါ စ နာဂသမာလော စ၊ အဟောသုံ အဂ္ဂ-သာဝိကာ။ ဇုဒ္ဓ၁ံ။၃၅ဝ။ ဗုဒ္ဓ၁ံ၊ဋ္ဌ။၂၄၄။ အတိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဒ၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ၊ဋ္ဌ၁။ ဗုဒ္ဓ၁ံ၊ဋ္ဌ။ ၂ဋ္ဌ၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဋ္ဌ၆။) (၃)နာဂသမာလဝဏ္ဏ-ကြည့်။

နာဂသမာလဏ္ဍေရ (ပု) [နာဂသမာလ+ဏေရ] နာဂသမာလထေရ်။ ကဒါစိ နာဂသမာလ-ဏ္ဍေရော ဘဂဝန္တံ ဥပဋ္ဌာသိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၄၆။ (–အပ၊၁။၁၃၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁။ အပ၊ဌ၊ ၂။၉၇။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။) အထက်ပုဒ်နက်သည်း ကြည့်။

နာဂသမာလဝဂ္ဂ (ပု) [နာဂသမာလ+ဝဂ္ဂ] နာဂသမာလထေရ်၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ဘုန် အပ-ဒါန်ဖြင့် မှတ်အပ်သော ဝဂ်၊ နာဂသမာလ ဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်၌ အပဒါနိပေါင်း ၁၀-ခုပါရှိ သည်။) ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ထေရအပဒါနပါဠိ၊ ဂ-ဝဂ်။ အပ၊၁။၁၃၂။၁၃၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။၉၇။

နာဂသမ္ဘဟ (ပု) [နာဂ+သမ္ဘဟ] နဂါးအပေါင်း။ သကပရိဝါရံ နာဂသမ္ဘဟံ ဟိတ္ဝာ။ အပ၊ဌ၊ ၁။၂၆၇။

နာဂသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [နာဂ+သမ္ဘတ္တိ] နဂါးစည်း စိမ်။ ပေါရာဏကပဏ္ဍိတာ မဟာတိ နာဂသ-မ္ဘတ္တိ ပဟာယ ဥပေါသထာဝါသံ ဥပဝသိ-သုဒယဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၂၂။

နာဂသရီရ (နဝ) [နာဂ+သရီရ။ (နာဂ၀ရီရ-သံ)] နဂါး၏ခန္ဓာကိုယ်။ တဿ သဇာတိ ဿ မေထုနပဋိသေဝနေ စ ဝိဿဇ္ဇနိဒ္ဓါ ကြမနေ စ နာဂသရီရံ ပါတုဘဝတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃ဝ၄။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၅၃။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၂၃။)

နာဂသဝ္ဍယ (တိ) [နာဂ+သမာန+အဝ္ဍယ] နာဂဟူသော တူသော အမည်ရှိသော ရေဆိပ်။ (ယင်းသည် အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ ကျမ်းပြု အရှင်ဓမ္မပါလဆရာ၏ သီတင်းသုံး နေရာ ဖြစ်ဆု၏။ ဝိသုတာ။ ၄ ၂.၅၀-ကြည့်။ အရှင် မဟာဗုဒ္ဓဃောသသည် ဤ နာဂ သဘော်ဆိပ်မှ သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ကူးခဲ့သည်။ P.T.S. ဂျာနယ် ၁၈၉၀။ D.P.။) ပဋ္ဌနေ နာဂသဝ္ဍယေ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၂၇၅။

နာဂသဟဿ (နဝ) [နာဂ+သဟဿ] ဆင်တထောင်၊ တထောင်သော ဆင်။ တေသံ ခေါ ပန ဘိက္ခူ စတုဆသိတိယာ နာဂသ-ဟဿာနံ ကေစိ ယေ ဝေ သော နာဂေါ ဟောတိ။ သံ၊ ၂။၁၁၉။ (–ဒီ၂။၁ဒ၀။ အပ၊၁။၄၁၄။ စရိယာ။၃၉၉။ ဇာ၊ ၂။၇၁၊ ၃၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၊၃၂၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။၃ဖ၄။)

နာဂသုတ္တ (နဝ) [နာဂ+သုတ္တ] နာဂသုတ်။ (က) လူသုမနီး ကောမြိုင်ကြီး အတွင်းရှိ ရေအိုင်ကို မှီ၍ ခနကြေးသာ ဆင်အပေါင်း တို့ဘုင် ရေအိုင်သို့သက်ဆင်း၍ နာမောင်းဖြင့် ကြာစွယ်ကြာရင်းတို့ကိုနှုတ်ပြီ ညွှန်မရှိုးအောင် ကောင်းစွာ လှုပ်ခါ ဆေးကြောပြီးလျင် ကြွပ်ကြွပ်ဝါး၍ စားမျိုကြကုန်သော ဆင်ပြောင်ကြီးတို့၏ စားမျိုခြင်းသည် ခွန်အား ဆင်းလှ နှစ်ဝသော အကျိုးငါ ဖြစ်သကဲ့သို့ ယင်းသို့ စားမျိုခြင်းကြောင့် သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ မရောက်သကဲ့သို့ ထို့အတူ ဤ သာသနာ တော်၌လည်း ရှာ,နိုဂုံးအဘွင်းသို့ ဝင်ရောက် ကြွသွားကြသော ဘေရိကြီး ရဟန်းတို့ သည် တရားဟောခြင်းကြောင့် လူတို့၏ ကြည်ညိုခြင်းကို ခံရ၍ လာဘ်လာဘ ပေါ များသော်သည်း ၎င်း လာဘ်လာဘာ၌ တပ်မက်မှုတရာ ကင်းရှင်းစွာဖြင့် သုံးဆောင် ကြပုံ၊ ထိုသို့ သုံးဆောင်ခြင်းကြောင့် ဆင်း လှ, ခွန်အား ကျိုးနှစ်ပါးကို ရ၍ သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ မရောက်ပုံကိုဂုင်း၊ ရေကန်၌သက်ဆင်းပြီး ကြာ စွယ် ကြာရင်းကို ကောင်းစွာ မလှုပ်ခါ ၍ ညွှန်ပါ နှုတ်၍ စားမျိုကုန်သော ဆင်ငယ်တို့ သည် ဆင်းလှ, ခွန်အား ကျိုးနှစ်ပါးကို မရပ် သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ ရောက်ကြရသကဲ့သို့ ရှာ, နိုဂုံး အတွင်းသို့ဝင်ရောက်ကာလူတို့အားတရားဓမ္မ ဟောကြခြင်းကြောင့် လူတို့၏သန္ဓါကြည်ညို

သဖြင့် လှူဒါန်းအပ်သော ဆွမ်း သက်နှံ်း စသော ပစ္စည်း ၄-ပါးကို စွဲသမ်းဘင်မက် တဏှာ ဖက်လျက် သုံးဆောင် ကြသော ရဟန်းငယ်ဘို့အား ဆင်းလှ,ခွန်အား ၂-ပါး သော အကျိုးကို မရပဲ သေခြင်း၊ သို့မဟုတ် သေနိုင်လောက်သော ဆင်းရဲသို့ ရောက်နိုင်ပုံကိုလင်း ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိ-ကာယ၊နိဒါနဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ ၉-သံယုတ်၊ ၉-သုတ်။ သံ၊၁။၄၅၅။

(ခ) ဟိမဝန္တာတောင်မင်းကို အမှီသပဲ ပြု၍ ကာယဗလ ပြည့်ဝ တိုးတက်ကြသော ဆင်တို့သည် အိုင်ငယ်အိုင်ကြီး မြစ်ကြီးမြစ်ငယ် သမုဒ္ဒရာ ရေပြင်ကျယ်သို့ သက်ဆင်းကြပြီး ၎င်းသမုဒ္ဒရာပြင်ကျယ် ရေပင်လယ်၌ ခန္ဓာကိုယ် ကြီးမား ပြန့်ခပြာခြင်းသို့ ရောက်ကြသည်နည်းတူ သာသနာ့ဝန်သမီး ရဟန်း၊ ရဟန်းသည်သည်း သီလ၌ မှီ၍ သီလ၌ တည်ပြီး အရိယအဋ္ဌင်္ဂိက မဂ်ကို လေ့လာ ပွါး မျှားက မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် တရားမှန်ဘို့၌ မွန်မြတ်, ပြန့်ပြောခြင်းသို့ - ရောက်၏ဟု ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာ-ဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၃-သုတ်။ သံ၊၃။၄၄။

(ဂ) ဆင်ထိန်း၏ စကားကို နားထောင်ခြင်း, တဘက်ရန်သူကို သတ်ဖြတ်နှိမ်နင်းနိုင်ခြင်း, တဘက်ရန်သူ၏ ထိ.ပစ်တိုက်ခိုက်မှုကို ခံနိုင်ရည်ရှိခြင်း, ဆင်ထိန်းက သွားစေလိုသော အရပ်သို့ လျင်မြန်ဆောစွာ သွားနိုင်ခြင်း ဟူသော အင်္ဂါ ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော ဆင်သည် မင်းသုံးဆင် ဖြစ်နိုင်သည့် အသား ဘုရားရှင်တရား၊တော်ကို နာကြားခြင်း,ကာမဗျာပါ ဒီဘိ သားဖက် သုံးဝ၊သော အကုသလဝိတက်တို့ကို ပယ်ရှား သတ်ဖြတ်နိုင်ခြင်း, ဥတုဒဏ်, ဝတ်မှုတ်မှုဒဏ်, မှုက် ခြင်ယင် လေ နေပူဝင်း တို့၏ကိုက်ခဲမှုဒဏ်,ဆဲဆိုမှုဒဏ်, ခုက္ခဝေဒနာ၏ ဒဏ်တို့ကို ခံနိုင်ရည်ရှိခြင်း, အခမသင် သံသရာနှယ် တခွင်၌ တခါဘခေါက်မျှ မရောက်ဘူးသေးသော နိဗ္ဗာန် အရပ်သို့ လှားခေါ်ခဲ့ခြင်း ဟူသော အင်္ဂါ၁သုံးလံ စုံပြည့်သည်သော ရဟန်းသည် လူ နတ်ဦးခိုက် ပူဇော်ခြင်းကို ခံထိုက်၏ဟု ဟော ပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၂-ဝဂ်၊ ၄-သုတ်။ အံ၊ ၁။၄၃၁ ၃၊

(ဃ) အားအင်ကြီးမား ကိုယ်လုံးထွားသည့် ဆင်ပြောင်ကြီးကိုသာ နာဂဟု ခေါ်နိုင်သည် မဟုတ်။ ကာယဗလီ ဝစီမန သုံးဒွါရဖြင့် မဒကာင်းမှုကို ပြုတော်မမူသော အာသဝေါကင်းကွာ ရဟန္တာကိုလည်း နာဂဟူ၍ ခေါ်ဆိုနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ ဆက္ကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁-သုတ်။ အံ၊ ၂။၃၀ ၂-၅။

(ခ) ပရိသတ်အမျှားနှင့် ရောနှောဆက်ဆံနေထိုင်သော ရဟန်း၏ သုခ ကင်းကွာ အင်းရဲစွာ နေရခြင်းကိုလင်း၊ ပရိသတ်ကင်းကွာ တောတနှာ၌ အခေတ်မမှီး တပါးတည်း နေခဲသော ရဟန်း၏ နိဝရဏပယ်ခွါ ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် ချမ်းသာဖြင့် ချမ်းသာစွာ နေရခြင်းကိုလင်း၊ ဆင်ပေါင်းများစွာ ခြံရံကာ နေခဲသော ဆင်ပြောင်ကြီး၏ ဘခြားဆင်မျှား ခားသုံးပြီးသည် ဖြစ်၍ အညွှန်ပြတ်ပြီးသော မြက်, သစ်ကိုင်း သစ်ခက်တို့ကို ကားသောက် ရခြင်း, နေ့ကျသော ရေကို သောက်ရခြင်း, အခြားဆင်တို့ တိုးခဲ့ခြင်းကို ခံရခြင်း ဟူသော ဆင်ရဲနှင့်ဝင်း၊ ဆင်အပေါင်းကို ခွဲ တကောင်တည်း သွားလာ နေထိုင်သော ဆင်ပြောင်ကြီး၏ အာဘိပါ ဆင်းရဲမှု ကင်း လွတ်ကာ ချမ်းသာစွာ နေရခြင်းနှင့်ဝင်း ဥပဒေမယျ ဥပမာ စပ်ဟပ်၍ ဟောပြရာသုတ်။ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ၊ နဝကနိပါတပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-သုတ်။ အံ၊၃။၂၃၀-

ဥ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ ဥဒါနပါဠိ၊ ၄-ဝက်၊ ၅-သုတ်။ ဥဒါန။၁၂-၃။

နာဂသေဋ္ဌ (ပု) [နာဂ+ သေဋ္ဌ] (၁) မြတ်သောဆင်၊ ဆင်မြတ်။ (၂) မြတ်သော နဂါး၊ နဂါးမြတ်၊ နဂါးမင်း။ (၃) နာဂ-သေဋ္ဌော မယာ ဒိန္နော၊ ဣဿာဒန္ဓော ဥရ္ဗေ ဝါ။ အပ၊၁။ ၂၃၃။ (၂) နာဂသေဋ္ဌ အဟံ ဧဝမေန သမေန အသာဟသိကကမ္မေန အာဟဋ္ဌံ ဝိဝရဏ ဟဒယံ အဘိပတ္ထယာမိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၆၀။

နာဂသေန (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁)နာဂ-သေန အမည်ရှိသောသူ၊ နာဂသေန သူငယ်။ (ယင်းသည် အရှင်နာဂသေနထေရ်၏ အ-လောင်း ဖြစ်၏။) (၂) နာဂသေနသာမဏေ။ (ယင်းသည်အရှင်နာဂသေနထေရ်အလောင်း ဖြစ်၏။) (၃) နာဂသေန- ထေရ်- ရဟန်း။

(၁) တဿ ပုတ္တော ဥပ္ပဋ္ဌိဿတိ နာဂ-သေနော နာမ ဒါရကော။ မိလိန္ဒ။၈ ။ (၂) အထ ခေါ် ကောဋ္ဌိသတာ အရဟန္တော အာယသ္မန္တं နာဂသေနံ ပရိပုဏ္ဏဝိဿတိဝဿံ ရက္ခိတကာဠေ ဥပသမ္ပာဒေသုံ။ မိလိန္ဒ။၁၃။

(၃) အရှင်နာဂသေန ထေရ်သည် (က) မိလိန္ဒမင်း၏ အမေးပုစ္ဆာပြဿနာတို့ကို ဖြေ-ကြားတော်မူသော အရှင်နာဂသေန (ခ) ကုဏ္ဍလကေသီ ဝတ္ထု၏ ရေးသားစေခဲ့သော အရှင် နာဂသေန (ကွဲပြား နေသော အယူ-ရှိသူ) အားဖြင့် ၂-ပါး ရှိလေသည်။ ထိုတွင်- (က) အရှင် နာဂသေန ထေရ်သည် ယောနကတိုင်း (ဗက်တရီးယား-ဟု ရှေးက ခေါ်ဝေါ်၍ ယခုအခါ အနောက်ပါကစ္စတန် အာဖဂါနစ္စတန်, တာ-ကစ္စတန် နိုင်ငံများ ပါဝင်သော နယ်မြေ) သာဂလနိုင်ငံတော် (အနောက် ပါကစ္စတန် နိုင်ငံ ချေနပ်မြစ်နှင့် ရာဝီမြင်းများ အကြားရှိ ယခုခေတ် ဆီးယားလ်ကွတ် ခေါ်သော မြို့-နေရာ)၌ မင်းပြုသော ပညာရှိ မိလိန္ဒ-မင်း၏ ဗုဒ္ဓဝါဒ အယူအဆတို့တွင် မိမိကိုယ်-တိုင် မရှင်းလင်းသည် ဖြစ်၍ မေးမြန်းအပ်-သော အမေးပုစ္ဆာ ပြဿနာတို့ကို အနက်-အဓိပ္ပါယ် သိမ်မွေ့ နက်နဲ ပြေပြစ် ချောမွတ်-သော စကားဝါကျတို့ဖြင့် မင်းကြီး၏ သံသယ-ကို အချက်ကျကျပယ်ရှင်းလျက် ဖြေကြား-တော်မူသော ရဟန္တာမထေရ်မြတ်ဖြစ်သည်။ အရှင်မြတ်၏ ဖြေရှင်းချက်တို့ကား ကြက်သီး-မွေးညင်း ထမ္ဘယ်လည်း ဖြစ်သည်။ ပိဋကဥ-ပုံသို့ သက်ဝင်သည့်သာမက ပုံပြင်ဥပမာ-နည်းအဖြာဖြာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သည်ဖြစ်၍ အံ့ဩစဖွယ်လည်း ဖြစ်သည်။ အဋ္ဌကထာ-ကျမ်းပြုဆရာ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသမထေရ်-မြတ်သည်ပင် မိမိဖွဲ့ဆိုဘော်မူသော အဋ္ဌ-ကထာကျမ်းများတွင် ဆိုင်ရာ ဆိုင်ရာ ကောက်-နှုတ်၍ (ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၄၆။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၅၃။ အံ၊-ဌ၊၁။ ၃၅၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၁၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊-၂။ ၁ဂ၃-စသည် ကြည့်။) သာဝကပူဇော-သော မိလိန္ဒပဉ္စာကျမ်းကြီးကို ဖြစ်စေသူ-လည်း ဖြစ်သည်။ အရှင် နာဂသေနထေရ်-မြတ်သည် သာသနာနှစ် ၅၀၀ ကျော်(ခရစ်-မပေါ်မီ အနှစ် ၄၀-ပတ်ဝန်းကျင်)ခန့်အချိန်-ကဟိမဝန္တာတောင်ခြေရင်း ဂဇင်လ အမည်ရှိ-သော ပုဏ္ဏားရွာ၌ ဖွားမြင်သည်။ (ဂဇင်လ-ပုဏ္ဏားရွာသည် ယခုခေတ် အခြေအနေ-အရ ကသ္မီရတိုင်းအတွင်း၊ သ္ဝီမဟုတ် ဂန္ဓာရ-တိုင်းအတွင်း တနေရာရာ ဖြစ်မည်ဟု မှန်းဆ-ကြသည်။ ဟိမဝန္တာတောင်နှင့် ဝေးကွာ-သော မင်္ဂျီမနယ်နိမိတ် အရှေ့တက်ခြမ်းအာ-တိုင်းအတွင်း တနေရာရှိ ဂဇင်လနိုဂုံးနှင့် တခြားစီ ဖြစ်သည်ကို သတိပြုရာ၏။) အဘ-ဖြစ်သူမှာ သောဏုတ္တရအမည်ရှိ ပုဏ္ဏား-ဖြစ်၍ မိခင်မှာ အမည်မသင်ရှားသော ပုဏ္ဏား-မ ဖြစ်သည်။ ထိုသူငယ် အမိဝမ်းကြောတိုက်

ဝယ် ပဋ္ဌိသန္ဓေ ယူသည်နှင့် တပ်ပြိုင်နက်— (၁) လက်နက်ဘဏ္ဍာတို့ သွန်းလင်းတောက်ပခြင်း၊ (၂) ကောက်ဦးသီးနှံ ပြည့်ဝုံခြင်း၊ (၃) မိုးသည်းထန်စွာ ရွာခြင်းအားဖြင့် ၃ ပါးသော အံ့ဖွယ်သရဲ အတိတ်နိမိတ်တို့ ဖြင်ကုန်၏။ နာဂသေနသူငယ် ၇-နှစ်သား အရွယ်တွင် ဝေဒ ၃-ကျမ်းအတတ်နှင့် ယင်းမှ ကြွင်းသော သိပ္ပမည်သော ပညာရပ်တို့ကို သင်ယူရန် ဖခင်ဖြစ်သူက တိုက်တွန်း စေခိုင်းသဖြင့် ဆရာပုဏ္ဏားအား အသပြာတထောင် ဆရာခ ပေးဆပ်သင်ကြားခဲ့ လေသည်။ သင်ကြားရသောအဘတ်နှင့် ပညာရပ်တို့မှာ — (၁) ဝေဒ ၃-ကျမ်း၊ (၂) နိဃဏ္ဋု (အဘိဓာန်)ကျမ်း၊ (၃) ကေဋုဘ (အလင်္ကာ) ကျမ်း၊ (၄) အက္ခရပ္ပဘေဒ (သဒ္ဒါ)ကျမ်း၊ (၅) ဣတိဟာသ (ရှေးဟောင်းရာဇဝင်သမိုင်း) ကျမ်း၊ (၆) ပဒကျမ်း (၇) ဗျာကရဏကျမ်း (၈) လောကာယတကျမ်း၊ (၉) မဟာပုရိသ လက္ခဏာ-ကျမ်းတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ၎င်းကျမ်းတို့၌ အကြွင်းမဲ့ တတ်မြောက်သည်။ ဤမျှသော အတတ်ပညာရပ်ဖြင့် အားရကျေနပ်မှု မရှိဒေးသဖြင့် "ထို့ထက် မြင့်မားသော ပညာရပ် ရှိပါသေးသလော"ဟု ဖခင်ပုဏ္ဏားကြီးအား မေးမြန်းသောအခါ ဖခင်က မိမိတို့ ပုဏ္ဏားမျိုးဌ ဤ ဝေဒ ၃ ကျမ်း စသည်ထက် အပိုအလွန် သင်ကြားအပ်သော အဘတ်ပညာများ မရှိတော့ကြောင်း ပြောပြသည်။ ၎င်းနောက် ဆရာပုဏ္ဏားအား မေးမြန်းဝိစစ်ဖွယ်တို့ကို မေးမြန်းစိစစ်ပြီးလျှင် မိမိသင်ယူသားအပ်သော အတတ်ပညာတို့၏ အစ, အလယ်, အဆုံး ၃-ပါးလုံး၌ ဝေဘန် သုံးသပ်သည်ရှိသော် အစ,အလယ်, အဆုံး သုံးပါးလုံး၌ အနည်းငယ်သော အနှစ်သာရကိုမျှ မတွေ့မမြင်သဖြင့် စိတ်ပျက်ဆုတ်နှစ်လျက် ရှိသည်။ နာဂသေန သူငယ်သည် မိမိတို့အိမ်သို့ ဆွမ်းခံလာနေကျ ဖြစ်သော အရှင်ရောဟဏ ကြွလာသည်ကို တွေ့မြင်ရသဖြင့် အားရရွှင်လန်းခြင်း ဖြစ်ကာ "ဤ ရဟန်းသည် တစုံတခုသော အနှစ်သာရကို သိတန်ရာ၏ဟု ကြံစည်လျက် အရှင်ရောဟဏသံ ချဉ်းကပ်ပြီး "အရှင်ဘုရား သည် အဘတ်ပညာတို့ကို တတ်ကျွမ်းပါသလား၊ မိမိ တတ်ကျွမ်းသော အတတ်ပညာတို့ကို အကျွန်ုပ်အား သင်ကြားပေးနိုင်ပါသလား" စသည်ဖြင့် သိလိုသော အကြောင်းအရာတို့ကို လျှောက်ထားမေးမြန်းသည်။ "သူငယ် .... ငါသည် လောကဌ အတတ်ပညာတို့ကိုလည်း တတ်ကျွမ်း၏။ လောကထက် မြတ်သော မဂ္ဂန်ကိုလည်း သိ၏။ သင့်ကိုလည်း သင်ပြပေးနိုင်၏။ သို့ရာဘွဲ့ သင်သည် ကြောင့်ကြမရှိပဲ အမိအဘတို့ကို ခွင့်ပြုစေလျက် ငါကဲ့သို့ရဟန်း အသွင်ကို ယူမှသာလျှင် သင့်အား မဂ္ဂန်ကို သင်ပြပေးပါအုံ့"ဟု အရှင်ရောဟဏက မိန့်တော်မူသောအခါ နာဂသေန သူငယ်သည် အမိအဘတို့ထံ ချဉ်းကပ်ပြီးလျှင် "အကျွန်ုပ်သည် ဤ ရဟန်း၏အထံ မဂ္ဂန် သင်ယူရန် အတွက် ရဟန်းပြုပါအုံ့"ဟု ခွင့်တောင်းလေသည်။ အမ်အဘတို့က ခွင့်လွှတ်သဖြင့် အရှင်ရောဟဏနှင့် အဘူ ဝိဇမ္ဘဝတ္ထု ကျောင်းတိုက် ဝတ္ထနိယကျောင်း၌ တည်ခိုအိပ်ပြီးလျှင် ရက္ခိဘက္ခုန်းအပြင်သို့ သွားရှိ များစွာသော ရဟန္တာတို့၏ အလယ်၌ ရှင်သာမဏေအဖြစ်ကို ခံယူရရှိသည်။ ထို့နောက် အရှင်ရောဟဏသံ မဂ္ဂန် ဘင်ပေးပါရန် တောင်းဆိုသောအခါ ရှင်နာဂသေန၏ ထက်မြက်သော ဉာဏ်ပဋိဘာဏ်ကို ရိပ်စားမိသော အရှင်ရောဟဏသည် အဘိဓမ္မာ ပိဋကတ်ကို ရှေးဦးစွာ သင်ကြားပေး၏။ သာမဏေ ရှင်နာဂသေနသည် အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ၇-လ အတွင်း တတ်မြောက်သည်အထိသင်ယူတော်

မူသည်။ အဘိမ္မာ၇-ကျမ်းကို ၇-လတည်းဖြင့် သင်ယူပြီးသုံးသောအခါ မဟာဝဃဝဏ် မြေကြီးသည် ပဲ့တင်ထပ်၏၊ နတ်တို့သည် ကောင်းချီး ပေးကြကုန်၏၊ ပြဟ္မာတို့သည်လည်း လက်ပမ်းပေါက် ခဘ်ကုန်၏၊ နတ်၌ဖြစ်သော စန္ဒကူးနံ့သာမှုန့်နှင့် မန္တာရဝပန်းတို့သည် မိုးကဲ့သို့ရွာချကုန်၏။ သာမဏေ ရှင်နှာဝသေန အသက်နှစ်ဆယ်ပြည့်သောအခါ ရက္ခိတကုန်းပြင်၌ ဆရာရင်းဖြစ်သော အရှင်ရောဟဏထေရ်ကို ဥပဇ္ဈာယ်ပြု၍ များစွာသော ရဟန္တာတို့၏ အယယ်၌ မြင့်မြတ်သော ရဟန်းအဖြစ်သို့ ရောက်တော်မူသည်၊ ရဟန်းဖြစ်ပြီးနောက် ဥပဇ္ဈာယ်ဆရာတော် အရှင်ရောဟဏထေရ်၏ စေလွှတ်ချက်အရ ဝတ္ထုနိယကျောင်း အရှင်အသဿဇိတ္ထအထံ၌ ဝါတွင်း ၃-လပတ်လုံး သီတင်းသုံးတော်မူသည်။ သီတင်းဝါလ ကျွတ်သောအခါ တနေ့၌ အိမ်သို့ပင့်၍ ဆွမ်းကပ်လှူသော ဒါယိကာမကြီး တဦးအား လောကမှ လွန်မြောက်နိုင်ကြောင်းဖြစ်သော ပဋိပဒါလ် သဘ္ဘဝါ ယောဂျါး မိန်းမ ကင်းပျောက်ကွယ်သုဉ်းခြင်းနှင့် စပ်ဆိုင်သော နက်နဲသော တရားစကားတို့ဖြင့် အနုမောဒနာပြုတော်မူသည်၊ ဒါယိကာမကြီးသည် ထိုနေရာ၌ပင် သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်ကို ရသည်။ အရှင်နှာဝသေနသည်လည်း မိမိဟောအပ်သော တရားတို့ကို ဆင်ခြင်အောက်မေ့လျက် (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) ဝိပဿနာကို ဖြစ်စေ၍ ထိုနေရာ၌ ထိုင်နေလျက်ပင် သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်လေသည်။ တနေ့သောအခါ ရှင်အသဿဇိတ္ထသည် မိမိအထံသို့ ချဉ်းကပ်၍ လျှောက်ပတ်သော အရပ်၌ နေထိုင်သော အရှင်နှာဝသေနအား ပါဠလိပုတ်မြို့တော် အသောကာရုံကျောင်းတိုက် အရှင်ဓမ္မရက္ခိတအထံ၌ မြတ်စွာဘုရား စကားဓာတ်"ဗုဒ္ဓဝစန"များကို သင်ယူရန် စေလွှတ်တော်မူသည်။ အရှင်နှာဝသေနသည် မိမိနေရာ ဝတ္ထုနိယကျောင်းမှ ယူဇနာ-၁၀၀ ကွာလွန်းသော ပါဠလိပုတ်မြို့တော်သို့ ကြွရမည်ဖြစ်၍ လမ်းခရီးအကြာင်း ဆွမ်းကိစ္စ ဆောက်ဝန်ထမ်းလျက်ရှိသော်လည်း အရှင်အဿဇိတ္ထ၏ အားပေးတိုက်တွန်းခြင်းဖြင့် ပါဠလိပုတ်မြို့တော်သို့ ပညာဘင် ကြွတော်မူ၏။ အသောကာရုံကျောင်းတိုက် အရှင် ဓမ္ဓ-ရက္ခိတအထံသို့ ရောက်လျှောအခါ မိမိလာခဲ့သော အကြောင်းကို လျှောက်ထား၍ ပိဋကတ် ၃-ပုံကို ၃-လပတ်လုံး ပုန်ပါ၌အကွဲရာ သဒ္ဒါအားဖြင့် သင်ယူသည်၊ နောက် ၃-လဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်တို့ကို လေ့လာမှတ်သားတော်မူသည်။ ဓမ္ဓရက္ခိတသည် ပိဋကတ် ၃-ပုံ အသုံးစုံကို သင်ယူပြီးဖြစ်သော အရှင်နှာဝသေနကို တခွန်းတည်းသောဩဝါဒဖြင့် ဆုံးမလိုသည်ဖြစ်၍ "ငါ့ရှင်နှာဝသေန နွားကျောင်းသားသည် နွားတို့ကို ထိန်းကျောင်းရုံသာ ထိန်းကျောင်းရ၍ တပါးသောသူတို့က နွားနို့ အရသာကို သုံးဆောင်ကြကုန်၏၊ ထို့အတူ သင်သည်လည်း ပိဋကတ် ၃-ပုံကို ဆောင်ထားနိုင်သော်လည်း ပိဋကတ်အရသာဖြစ်သော မဂ်ဖိုလ်ကို မသုံးဆောင်ရသေးပေ"ဟု မိန့်တော်မူလေသည်။

အရှင်နှာဝသေနသည်လည်း အရှင်ဘုရား .... ရှိပါစေတော့၊ ဤမျှသော အဆုံးအမ ဩဝါဒဖြင့် သင့်တော်လောက်ပ၊ ပြီ" ဟု လျှောက်ထား၍ ထိုနေ့ညဦး၌ပင် မဆုတ်မနစ် အားသစ် ကြိုးပမ်းရာ ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ် ၄-ပါးနှင့် တကွ အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်တော်မူလေသည်။ ထို့နောက်၌မူ မိလိန္ဒမင်းကြီး၏ အမေးပုစ္ဆာပြဿနာတို့ကို အနက်, အဓိပ္ပါယ်, သိမ်မွေ့နက်နဲသော စကားဝါကျတို့ဖြင့် တိကျပြတ်သားစွာ ဖြေကြားတော်မူသည်။ ယင်းဖြေကြားချက်တို့ကို မိလိန္ဒပဉှာပါဠိ၌ ကြည့်ရှုရာ၏။ အကျယ်ကို မိလိန္ဒ

၁–၂၃-ကြည့်။ (–မ၊၆၊၄၂၊ဂ၃။ အံ၊၆၊ ၁။၄၅၊၃၅၊၃၆၁။ သုဘ္ဘနိ၊၆၊ ၂။၁၃၃။)

(၈) အရှင်နာဂသေနသည် ကွဲပြားသော အယူရှိသော ဒမိဋ္ဌတိုင်းနေ မထေရ်တပါး ဖြစ်သည်၊ ၎င်းသည် "သေအရက်သောက်သောသူများသည် သေအရက်မှန်း သိ၍သောက်မှသာလျှင် အပြစ်ရှိသည်၊ သေအရက်မှန်း မသိပဲသောက်ပါ.က အပြစ်မရှိ" ဟူသော မိမိ၏ အယူအဆတို့ကို ပါဝင်စေရန် ညွှန်ကြားလျက် ကဗျာ စာဒရေးဆရာတဦး အား ကုဏ္ဍလကေသီဝတ္ထု[ကို ဒမိဋ္ဌဘာသာ ကဗျာအသွင်ဖြင့် ရေးသားစေခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဤမသ္ပိမ္ပိ ဒမိဋ္ဌဂုဏ္ဌ ကောဒိ ဘိန္နလဒ္ဓိကော နာဂသေနော နာမ သေရော ကုဏ္ဍလ-ကေသီဝတ္ထုံ ပရဝါဒမဿနနယဒဿနတ္ထံ ဒမိဋ္ဌ-ကဗ္ဗရူပေန ကာရေန္တော ... ပမန္ဒာပေသိ။ ဝိမတိ၊ဝ။ဝ၁၂။

နာဂသေနကထာ (ထီ) [နာဂသေန+ကထာ] နာဂသေနထေရ်၏ (အဖြေ) စကားရပ်။ နာဂသေနကထာ စိတြာ၊ ဩပမ္မေဟိ နယေ-ဟိ စ။ မိလိန္ဒ။ဝ။

နာဂသေနဘ္ဘေရ (ပု) [နာဂသေန+ထေရ] နာဂသေနသောရ်။ ဆုတ္တာ သဟ ဗဟုကာယေဟိ နာဂသေနဘ္ဘေရံ ပယိရှုပါသိဘ္ဘာ။ မိလိန္ဒ။ ၄၀၂။ (–မ၊၆၊၄။ဂ၂။ အဘိ၊၆၊ဝ။ဝ၅၂။ အဘိ၊၆၊ ၂။၃၃၃၊၄ဘ၅။ သုဘ္ဘနိ၊၆၊ ၂။ဝ၃၃။ ဝဇိရ။ဂ၅။ ကခ်ိ၊ဒ္ဓိ၊သစ်။ဒ၁၄။ အံ၊ဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၄၉။) နာဂသေန-လည်း ကြည့်။

နာဂသေနဘ္ဘေရာဝန (နဝ) [နာဂသေနဘ္ဘေရ+ဝန] အရှင်နာဂသေနထေရ်၏ စကား။ နာဂသေနဘ္ဘေရဝနံ ယုတ္တိ စာတိ သမ္ဘံ အညမညသံသန္ဒိတံ ဟောတိ။ ဝဇိရ။ဝ၃၉။

နာဂသေနဝိသဇ္ဇနာ (ထီ) [နာဂသေန+ဝိသ-ဇ္ဇနာ] အရှင်နာဂသေန–အရှင်နာဂသိန်–၏အဖြေ။ မိလိန္ဒရာဇပဉ္ဍော စ နာဂသေန-ဝိသဇ္ဇနံ။ မိလိန္ဒ။ဂ၀၀။

နာဂသေနသဒ္ဒ (ပု) [နာဂသေန+သဒ္ဒ] နာဂ-သေန – ဟူသော – ဟုပြောဆိုအပ်သော – အသံ။ နာဂသေနသဒ္ဒါယော နုခေါ ဘဒန္တေ နာဂသေနောတိ။ မိလိန္ဒ။၂၅။

နာဂဟတ (တီ) [နာဂ+ဟတ] ဘုရားဟူသော ဆင်ကို – သတ်–ဖြတ်–ညှင်းဆဲ–တတ်သော၊ သူ။ (ကိုယ်တော်မြတ်ကို ထိုးသတ်ရန်လာ သော နာဠာဂိရိဆင်ကို ဘုရားရှင် ရှတ်ဆို ဆုံးမဆုံ့ဉ်လာသည့် ဂါထာပါစကား ဖြစ်၏။) နာဂဟတ္ထာ (ဝိ၊ဒ။ဥ၅ဂ)တိ ဗုဒ္ဓနာဂံ ဟတ္ထာ ကသ္ဌ။ ဝိ၊ဒ၊ဒ။ဝ၁ဝ။ (–ဇာ၊ဒ၊၅။ ဥ၅ဂ။)

နာဂါဓိပတိ (ပု) [နာဂ+အဓိပတိ] နဂါးတို့၏ –အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်၊ နဂါး မင်း။ နာဂါဓိပတိ ဝိမာန(ဇာ၊ ၂။ဥ၀ဝ)ဿ်ိ အဟမ္ပိ နာဂါဓိပတိဿ ဝိမာနဿ အဓိဋ္ဌပုမ္ပိ ပယောယ်ျ။ ဇာ၊ဒ၊ ၇။ ၂၂ဝ။

နာဂါဓိပတိမဟာရာဇ (ပု)[နာဂါဓိပတိ+မဟာ-ရာဇ] နဂါးတို့၏– အကြီး အမှူး– ဦးစီး– ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သောမင်းမြတ်၊ နဂါးတို့ကို အစိုးရသော မင်းမြတ်။ ဝိရူပကွေန နာမ နာဂါဓိပတိမဟာရာဇေန။ စရိယာ၊ဒ။ဝ၁၂။

နာဂါနုဗဒ္ဓ (တီ) [နာဂ+အနုဗဒ္ဓ] မြွေ–နဂါး – သည်– အစဉ်လိုက်– အစဉ်ဖွဲ့–အပ်သော၊ (ဖား)။ နာဂါနုဗဒ္ဓါ ဝိယ မဏ္ဍူကော။ မိလိန္ဒ။၂၂။

နာဂါနုဘာဝ (ပု) [နာဂ+အာနုဘာဝ] နဂါး တို့၏–အာနုဘော်–စွမ်းရည်–သတ္တိ။ တာနိ သမ္ဘာနိ ဒေဝါနုဘာဝေန နာဂါနုဘာဝေန စ ဝဿန္တိ။ မ၊ဒ၊ ၃။ ၂၅။ (–သံ၊ဒ၊ ၂။ ၃၂၂။ အ၊ဒ၊ ၃။ ၂ဘ၉။ ဓမ္မ၊ဒ၊ ၂။ ၂ဘ၀။ ဥဒါန၊ဒ။ ၂ဘ၃။ သုတ္တနိ၊ဒ၊ ၂။ ၁ဝ၆။ ဇာ၊ဒ၊ ၄။ ၃၅၃။)

နာဂါနုရူပ (တ်) [နာဂ+အနုရူပ] ဆင်တို့အား–လျော်–ဆလျောက်ပတ်–သော။ နာဂဝိထိ၊ (သာရတ္ထ၊၁။၂၆၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၄)ကြည့်။

နာဂါပလောကိတ (နာ) [နာဂ+အပလောကိတ] ဆင်၏ကြည့်ရှုခြင်းနှင့်တူသော ကြည့်ရှုတော်မူခြင်း။ နာဂါပလောကိတ (ဒီ၊၂။၁၀၁)ဣတိ နာဂဿ ဝိယ အပလောကိတံ၊ ဟတ္ထိနာဂ-ဿ အပလောကနသဒိသံ အပလောကနန္တိ အတ္ထော။ ဒီ·ဋ္ဌီ၊၂။၁၆၄။ (–မ၊၁။၄၁၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁၂။ သံ·ဋ္ဌီ၊၂။၄၇၈)

နာဂါဝန္ဓ (ပု) [နာဂ+အာဝန္ဓ] နဂါးတို့–လှည့်ပတ်–လှည့်စား–ခြင်း။ တုမှာကံ အညော ယက္ခာဝန္ဓော ဝါ ဘူတာဝန္ဓော ဝါ နာဂါဝန္ဓော ဝါ နတ္ထိ။ အံ·ဋ္ဌ၊၁။၂၉၄။ (–အံ·ဋ္ဌ၊၂။၂၁၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။ ဇာ·ဋ္ဌ၊၁။၃၂။)

နာဂါဝါသသတ (နာ) [နာဂ+အာဝါသ+သတ] နဂါးတို့၏နေရာ 'ဘုံ'၁၀၀၊ ၁၀၀-သော နဂါးတို့၏ နေရာ'ဘုံ'။ ကျေနပညာသ နာဂါဝါ-သသတေ။ ဒီ၊၁။၅၀။ မ၊၂။၁၈၆။

နာဂိတ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] အရှင်နာဂိတထေရ်၊ (ယင်း ထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝါတော် ၂၀ အတွင်းဟု ဆိုအပ်သော ပဌမဇောဓိ၌ လုပ်ကျွေးကြသည့်ထေရ်တို့တွင် တပါးအပါအဝင် ဖြစ်၏၊ ပဌမဇောဓိအတွင်း လုပ်ကျွေးကြသော ရဟန်းတို့ကား–အရှင်နာဂသမာလ, အရှင်နာဂိတ, အရှင်ဥပဝါန, သုနက္ခတ္တ, စုန္ဒ-သာမဏေ, အရှင်သာဂတ, အရှင်မေဃိယတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်းတို့ကား ရံခါကြိုးကြွား လုပ်ကျွေးသူတို့တည်း။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။) တေန ခေါ ပန သမယေန အာယသ္မာ နာ-ဂိတော ဘဂဝတော ဥပဋ္ဌာကော ဟော တိ။ ဒီ၊၁။၁၄၃။ အံ၊၂။၂၅၂၊၃၀၀။ အံ၊၃။၁၅၄။ (–ထေရ။၂၃၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၉၆။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၄။ ဇာ·ဋ္ဌ၊၄။၉၆။)

နာဂိတသုတ္တ (နာ) [နာဂိတ+သုတ္တ] (၁) နာဂိတသုတ်၊ (ဘုရားရှင် ကောသလတိုင်း ဣစ္ဆာနင်္ဂလတောအုပ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် – နာဂိတ .... ငါဘုရားသည် အခြံအရံ အကျော်အစောနှင့် မဆက်ဆံလို။ နေကွမ္မ-သုခ=ကာမမှထွက်မြောက်မှု ချမ်းသာ, ပဝိ-ဝေကသုခ = ကင်းဆိတ်မှုချမ်းသာ, ဥပသမ-သုခ=ငြိမ်းအေးမှုချမ်းသာ, သမ္ဗောဓိသုခ= သိမှုချမ်းသာ၊ ယင်းချမ်းသာတို့ကို မရသော သူသည် မိဇ္ဇသုခ=မစင်နှင့်တူသော ကာမ ဂုဏ်ချမ်းသာ, မိဒ္ဓသုခ=ငိုက်မျဉ်းမှုချမ်းသာ, လာဘသက္ကာရသိလောက သုခ = လာဘ်ပူ ဇော်သကာ ဧကျော်အစော ချမ်းသာတို့ကို သာယာနှစ်သက်၍ နေရာ၏။ နာဂိတ .... စား-သောက်သမျှ အစာအာဟာရ၏ အကျိုးဆက်-ကား ကျင်ကြီးကျင်ငယ်ပင်တည်း-စသည်ဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်အလုပ်အကျွေးနာဂိတရဟန်း-အား ဟောတော်မူအပ်သော သုတ်။) အင်္ဂု-တ္တရနိကာယ်၊ ၅-နိပါတ်၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၃-၀ဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊၂။၂၅–၆။ အံ·ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂။ (၂) နာဂိတသုတ်၊(ဘုရားရှင် ကောသ-လတိုင်း ဣစ္ဆာနင်္ဂလတောအုပ်၌ပင် သီတင်း-သုံးတော်မူစဉ် အရှမ်စောင့်သာမဏေအလုပ်-အကျွေးအခြံအရံတို့ဖြင့်နေသော ရှာကျောင်း-နေ "ဂါမဝါသီ" ရဟန်းအား သမာဓိမရနိုင်-သဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ် နှစ်သက်တော်မမူ-ကြောင်း၊အဖော်မမိုးတကိုယ်တည်းဝုတင်ကုန်-၍ တောခိုနေသောရဟန်းကို ကိုယ်တော်မြတ် နှစ်သက်တော်မူကြောင်း ,အလုပ်အကျွေး-ရဟန်းတော် အရှင်နာဂိတအား ဟောပြရာ-သုတ်။)အင်္ဂုတ္တရနိကာယပါဠိ၊ ၁-ပဏ္ဏာသက၊ ၆-နိပါတ်၊၄–၀ဂ်၊ ၁၂–သုတ်။ အံ၊၂။၂၉၉။ အံ·ဋ္ဌ၊၃။၁၀၉။

နာဂိဒ္ဓိ (ထီ) [နာဂ+ဣဒ္ဓိ] နဂါးတို့၏–တန်ခိုး–ပြည့်စုံသော အကျိုး။ ကမ္မဝိပါကဇိဒ္ဓိ စ နာမေသော နာဂါနံ နာဂိဒ္ဓိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၄၀။ (–စရိယာ၊ဌ။၁၁၆။ ဒီ၊ဋီ၊၁။၂၆၇။ သံ၊ဋီ၊ သစ်၊၂။၁၅၀။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂၆။)

နာဂိနီ (ထီ) [နာဂ+ဣနီ နီတိ၊သုတ္တ။၄၆၉။] နဂါးမ။ နာဂိနိယော ကိရ ဥတုသမယေ ပတ်ဋ္ဌိတဂင်္ဂါ စိန္တေန္တိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၇၁–၂။

နာဂိန္ဒ (ပု) [နာဂ+ဣန္ဒ။ (နာဂေန္ဒ-သံ၊ ဏာဂိ ဒ-ပြာ)] နဂါးတို့ကို အစိုးရသော မင်း၊ နဂါးမင်း။ ဒေဝိန္ဒနာဂိန္ဒနရိန္ဒပူဇိတောဿ။ ဒီ၊၂။၁၃၈။ (–ဇာ၊ဌ၊၅။၉၁။)

နာဂီ (ထီ) [နာဂ+ဣ။ ရူ။ဘဂ။ နီတိ။ သုတ္တ။၄၆၇။] (၁) နဂါးမ။ (၂) ဆင်မ။ (၃) အညတရော ဘိက္ခု နာဂိယာ မေထုန-မ္မေ ပဋ္ဌိသေဝိ။ ဝိ၊ဘ။၄၆။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။) (၂) နာဂိဝ ဗန္ဓနံ ဆေတ္မာ၊ ဝိဟရာမ အနာသဝါ။ အပ၊၂။၂၁၆။ ထေရီ၊ဌ။၁၅၇။ မုဒ္ဓဗောဓေ၄။၂၃၄။

နာဂိဝတ္ထု (နာ) [နာဂိ+ဝတ္ထု] နဂါးမ၌ မေထုန်မှီဝဲသော ရဟန်း၏–အကြောင်းအရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌုပ္ပတ်။ နာဂိဝတ္ထုမှိ နာဂမာဏဝိကာ ဝါ ဟောတု ဂိန္ဓရိအာဒီနံ ဝါ အညတရော။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၄၂။

နာဂူပမာ (ထီ) [နာဂ+ဥပမာ] (၁) ဆင်ဟူသော နှိုင်းယှဉ်ကြောင်းဥပမာ၊ ဆင်လျှင်–နှိုင်းယှဉ်စရာ–စံတင်စရာ–ဥပမာ၊ ဆင်ဥပမာ။ (တီ) (၂) ဆင်ဟူသော နှိုင်းယှဉ်ကြောင်း'ဥပမာ'ရှိသော၊ ဆင်နှင့်တူသော။ (၁) သတ္တုဂုဏသစ်ါတဿ ဥပမေယျတ္ထဿ ဝိညာပနီ ပဏဝသနီ အယံ နာဂူပမာ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၆၂။ (တီ) (၂) နာဂူပမော မဟာဝီရော၊ သော မေ ပုဒ္ဓေါ နိမန္တိတော။ အပ၊၁။၃၇၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၃၁၅။

နာဂေါဂါဟဝတ္ထု (နာ) [နာဂေါဂါဟ + ဝတ္ထု] ဆင်တို့၏ ရေအိုင်အတွင်း သက်ဆင်းခြင်းနှင့် –စပ်သွယ်–ပတ်သက်- သော–အကြောင်း–အရာ–ဖြစ်စဉ်–ဖြစ်ရပ်–အဋ္ဌုပ္ပတ်။ နာဂေါ-ဂါဟဝတ္ထုသို့ သပ္ပိနိကာယာတိ ဝေါနာမိ-ကာယ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၀၁။

နာဂေါပမသုတ္တ (နာ) [နာဂေါပမ + သုတ္တ] ဆင်ပြောင်ဟူသောနှိုင်းယှဉ်ကြောင်း 'ဥပမာ' ရှိသော သုတ်၊ (နာဂေါပမသုတ် ဟူ၍ ဌီကာဆရာ သုံးသော်လည်း ညွှန်းရာ အံ၊၂။၃၀၂-၃၀၅ - ၌ နာဂသုတ်ဟု ရှိ၏။) ဥဏ္ဏပဝတ္ထိဒီပကံ အဂ်ုတ္တရဂမေ နာဂေါပမ-သုတ္တဝစနံ သုဝုတ္ထံ နာမ ဟောတိ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၂၀၁။

နာစ္ဆမ္ဘိလ (တ်) [နန+ အစ္ဆမ္ဘိလ (=အတိ + အမ္ဘိလ)] အလွန် မချဉ်သော၊ မချဉ်လွန်း သော၊ အချဉ် – မပိုလွန်း – မကဲလွန်း – သော။ နာတ်သိတံ နာစ္ဆမ္ဘိလံ နာတိလော-ဏံ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၆၄။

နာဌက (တိ) [နဋ + ဏ္ဍ။ နီတိ၊ဝေ။၅၃။ (နာဌက-သံ၊ နာဌဂ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဏာဌ-ပြာ)] ကတတ်သော၊ သူ။ ကချေသည်။ သဘင်သည်၊ ကျွမ်းသမား။ (ရှေးမင်းတဲ့ခ္ခို တို့သည် ကပ္ပဲရုံမျှား ဆောက်လုပ်စေ၍ ကချေသည် ၃-မျိုး စီမံထားတတ်ကြကုန်၏၊ (၁) နုနယ်ငယ်လှသော ကချေသည်၊ (၂) အသက်အရွယ် အလယ်အလတ် ဖြစ်သော ကချေသည်၊ (၃) မင်းဆက် ၂-ဆက်, ၃-ဆက်ရှည် သက်ကြီးရွယ်အို ကချေသည်တို့ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ယင်း ကချေသည်တို့သည် သိကြားမင်း၏ နတ်သမီးမျှားပမာ ဘုရင်မျှားကို ဖြေဖျော် ကပြကြရကုန်၏။ ဘုရင်မင်းမြတ်တို့သည် အသက်အရွယ် နုနယ်သော ကချေသည်တို့၏ ကပ္ပဲရုံသို့ဝင်း။ အသက်အရွယ် အလယ်အလတ် ကချေသည်

တို့၏ ကပ္ပဲရုံသို့ဝင်း။ သက်ကြီး ရွယ်အို ကချေသည်တို့၏ ကပ္ပဲရုံသို့ ဝင်း သွားရောက်ကြည့်ရှု တတ်ကြကုန်၏။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၀၁။ အပ၊ဌ၊၁။၂၀၉။ မ၊ဌီ၊၂။၃၁။ အံ၊ဌီ၊၃။၂၆၈။ ကြည့်။) နဋ္ဌာ နာမ ယေ နာဌကံ နာဌ္ဌေန္ဒ်။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၇။ နာဌ္ဌကာ (ဝိ၊ဌ၊၁။၁၇၂) လဆံ-နကာဒယော။ သံဝ၊ဌ္ဌ၊၂၊၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၀၀။ နာဌ္ဌကာနိ(ပ၊ဗ)—ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၇၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၅၇။ နာဌ္ဌကာနိ (နပ၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။၈၈၊၁၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃၉။ နာဌ္ဌကံ (ဒု၊ဗ)— ဒီ၊ဌီ၊၁။၁၃၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃၇၄။ နာဌ္ဌကာနိ(နဒု၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။၁၃၇။ အံ၊ဌ၊၁။ ၁၈၄၊၂၃၉၊၃၀၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၅၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၇၉။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၃၀။ အပ၊ဌ၊၁။ ၂၀၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၂၇။ စရိယာ၊ဌ။၂၁၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၀။ နာဌ္ဌကေန (တ၊ဇ)—ဇာ၊ဌ၊၆။၁။ နာဌ္ဌကေဟိ (ထ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ၊၂။၇၃။ မ၊ဌ၊၁။၂၃၁။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃၉၊၃၀၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၂၇၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၈၇။ အံ၊ဌီ၊၂။၂၄၀။ နာဌ္ဌကာဟိ (ထ၊ဗ)—မ၊ဌ၊၄။ ၁၃၇။ နာဌ္ဌကာနံ (စ၊ဗ) — ဇာ၊ဌ၊၆။ ၁၀။ နာဌ္ဌကသ (ဆ၊ဇ)—ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၄၁။ နာဌ္ဌကာနံ (ဆ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊၃။၃၉၈။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၀၉။ အဘိ၊ဌ၊၁။၇၆။ နာဌ္ဌကေသု(သ၊ဗ) —မ၊ဌ၊၃။၂၄၁။ မ၊ဌီ၊၃။၁၆၃။

နာဌ္ဌက၂ (တိ) [နဋ္ဌ+ကော+ဏ္ဍ] က စေတတ်သော၊သူ၊ ဇာတ်ဆရာ။ နဋ္ဌကာ နာဌ္ဌကာ စော၊ ပရိဝါရေန္ဒ် မံ သဒါ။ အပ၊၁။၄၂၀။

နာဌ္ဌ၁ (နာ) [နဋ္ဌက+ဏ။ (နာဌုယ-ဆဒ္ဓမာ-ဂမီ)] (၁) ကချေသည်တို့၏ဥစ္စာ ဖြစ်သော ကပြ,သီဆို,တီးမှုတ်ခြင်း၊ ပွဲကခြင်း၊ အက, အဆို, အတီး အမှုတ် မျိုးစုံပါဝင်သော ဇာတ်သဘင်။ (၂) ကချေသည်တို့၏ဥစ္စာ ဖြစ်သော ကပြ,သီဆို,တီးမှုတ်ခြင်းကို—သင်ယူ ခေ—သင်ပြပေး—ခြင်း။ အဆို,အာ,အဘီး သင်တန်းပေးခြင်း။ (၁) နာဌ္ဌကာနိ အာဝုသော ပဿိသာမ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၉၇။ နစ္စံ ဂီတံ ဝါဒိတဉ္စာတိ ဣဒံ တယံ နာဌ္ဌကန္တိ ဝုစ္စတိ။ ပါစိတ်၊ယော။၇၇။ (—အပ၊ဌ၊၁။၇၁။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၉။ ဝဇိရ။၃၁၉။ သာရတ္ထ၊၃။၆၅။ ဝိမတိ၊၂။၃၁။) (၂) နာဌ္ဌကံ လာပ(လာသံ) ဂီတံ ဒဝကမ္မံ၊ အယံ ဝါစသိကာ ခိဠာ။ မဟာနိ။၂၉၆။ စူဠနိ။၂၄၇။ နာဌ္ဌကန္တိ အဘိ-နယံ ဒသေ.ဇ္ဇ ဥဂ္ဂဏ္ဍာပနံ။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၃။

နာဌ္ဌကကောဋ္ဌ (ထီ) [နာဌ္ဌက + ကောဋ္ဌ] ကချေသည်တို့၏ ကုဋေ၊ ကုဋ္ဌေသော ကချေသည်။ ကေကဿ ဟိ ဒေဝပုတ္တဿ အစ္စုတိယာ နာဌ္ဌကကောဋ္ဌယော ဟောန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၁၁၁။ (—ဒီ၊ဌ၊၂။၂၉၁၊၃၀၈။ ဝိမာန၊ဌ။၁၈၄။)

နာဌ္ဌကဇန (ပု) [နာဌ္ဌက + ဇန] ကချေသည် ဖြစ်သောလူ။ တေနာယသ္မတော ယသဿ နာဌ္ဌကဇနေသု သုသာနသညာယော ဥပ္ပဇ္ဇိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၄၇။

နာဌ္ဌကဒဿန(နု)[နာဌ္ဌက + ဒဿန]ကချေသည် ကိုကြည့်ရှုခြင်း၊ ကပ္ပဲကြည့်ခြင်း။ ပဏ္ဍာကာရံ ပဋ္ဌိစ္ဆိတဒိ၀သတော ပဌာယ ဗဟုဒဿနံ ဝါ နာဌ္ဌကဒဿနံ ဝါ နတ္ထိ။ မ၊ဌ၊၄။၂၀၁။ (—သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၃၃။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁၁။)

နာဌ္ဌကဒဿနပရိဝတ္တန (နာ) [နာဌ္ဌကဒဿန+ ပရိဝတ္တန] ကချေသည်—ကပ္ပဲ—ကြည့်ရှုခြင်း ပြုလုပ်သည်ခြင်း။ နာဌ္ဌကဒဿနပရိဝတ္တနနတ္ထံ ဝစေဒ္ဓေ.ဿ ဝ်စရတိ။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁၁။

နာဌ္ဌကပရိဝတ္တဒဿန (နာ) [နာဌ္ဌက+ပရိဝတ္တ+ ဒဿန] ကချေသည်—ကပ္ပဲ—ကို လှည့်လည်ရှု ကြည့်ရှုခြင်း။ နာဌ္ဌကပရိဝတ္တဒဿနနတ္ထံ ဝစေဒ္ဓေ.ဿ ဝ်စရတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၀၃။

နာဌ္ဌကပရိဝါရ (ပု) [နာဌ္ဌက + ပရိဝါရ] (နတ်သမီး) ကချေသည် အခြံအရံ၊ (နတ်) ကချေသည် အခြံအရံ။ နာဌ္ဌကပရိဝါရေနာ-

(မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၄)တိ အစ္ဆရာပရိဝါရေန။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂၁။

နာဌကပရိဝါရပရိဝုတ(တိ)[နာဌကပရိဝါရ+ပရိ-ဝုတ]ကဒေါ့သည်–အခြေအခဲ–ရံရှေ –သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ရာဇဝေသံ ဂဟေတွာ နာဌကပရိဝါရပရိဝုတောဝ....ဇာတောဝ။ ဥဒါန်း ဌ။၁၉၂။

နာဌကပရိဝုတ (တိ) [နာဌက + ပရိဝုတ] ကချေသည်ဘို့သည် ခြံရံအပ်သော၊သူ။ သော နာဌကပရိဝုတောဝ ဝေရှပါ့ယ သမ္ဘတ္တိယာ တံ ဘောဇနံ ဘုဉ္ဇတိ။ မ္ဘ၊ဌ၊ ၂။၅၆။

နာဌကမဗ္ဗ (နပုဂ်) [နာဌက+မဗ္ဗ] ကချေသည်တို့၏ အလယ်။ သော ကိရ ထုဇော ဇေရံ အနုဃရိတွာ ဗလမဗ္ဗေပိ နာဌကမဗ္ဗေပိ.... ဂုဏံ ကထေသိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁ဝ။

နာဌကဝရပရိဝုတ (တိ) [နာဌကဝရ+ပရိဝုတ] မြတ်သော ကချေသည်တို့သည် ခြံရံအပ်သော၊ သူ။ ရာဇဝေသံ ဂဟေတွာ နာဌကဝရ-ပရိဝုတောဝ....ဇာတောဝ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။

နာဌကသမ္ဘတ္တိ (ထီ) [နာဌက + သမ္ဘတ္တိ] ကချေသည်ဘို့–နှင့်–၏–ပြည့်စုံခြင်း၊ ကချေသည် စည်းစိမ်။ ရဋ္ဌသုခံ ဝါ ပါသာဒေသု နာဌကသမ္ဘတ္တိ ဝါ အာရဗ္ဘ ဝိတက္ကမတ္တသာပိ အနုပပန္နဘာဝံ သန္ဓာယ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၆၇။

နာဌကိတ္ထိဂဏ (ပု) [နဋကာ+ဣတ္ထိ+ဂဏ] ကချေသည် မိန်းမအပေါင်း၊ မင်းသမီး အပေါင်း၊ ဇာတ်သမအပေါင်း။ သောဌသ-သဟဿသခ် နာဌကိတ္ထိဂဏံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဂ၆။

နာဌကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာဌကိတ္ထိ+ပရိစ္ဆေဒ] ကချေသည် မိန်းမအပိုင်းအခြား၊ကချေသည် မိန်းမဘို့ကို ဖော်ပြသော အပိုင်း အခန်း၊ ကချေသည် မိန်းမတို့နှင့် စပ်၍ ပြဆိုရာ အပိုင်း အခန်း။ နာဌကိတ္ထိပရိစ္ဆေဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁၅၃။

နာဌကိတ္ထိပရိဝါရိတ (တိ) [နာဌကိတ္ထိ+ပရိဝါရိတ] ကချေသည်မိန်းမတို့သည် ခြံရံအပ်သော သူ။ တံ နာဌကိတ္ထိပရိဝါရိတံ ဒိဗ္ဗသမ္ဘတ္တိ အနုဘဝမာနံ ဒိသ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ။

နာဌကိတ္ထိသဟဿ (နပုဂ်) [နာဌကိတ္ထိ+ သဟဿ] ကချေသည် မိန်းမဘို့၏ ၁-ထောင်၊ ၁-ထောင်သော ကချေသည် မိန်းမ။ ယေန ရညော စ မဟေသိယာ စ သောဌသန္ဓဌ နာဌကိတ္ထိ-သဟဿာနံ....နိုပ္ပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၃၂။ (–ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၄ဖ၃။)

နာဌကိတ္ထိ (ထီ) [နာဌက+ဣတ္ထိ] ကချေသည် မိန်းမ၊ ဇာတ်သမ။ နာဌကိတ္ထိယော နာမ နစ္စန္တိယော။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅ဌ။ နာဌကိတ္ထိ-(ပ၊ဇ)– ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၈။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၂ဖ၂။ နာဌကိတ္ထိ-ယော(ပ၊ဗ)–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ဖ၈၊ ၁၄၈၊ ၂ဖ၃၊ ၃ဝ၈။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၁ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၈။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၅ ၃၊ ၁ဝ ၁။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ ၁။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၇ဝ။ ၇ ၄၊ ၂ဝ ၉။ စရိယာ၊ဌ။ ၂ ၄ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၈ ၊ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၂ ဝ ၊ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ။ ၂ ဝ ၁ ၂ ။ ဇာ၊ ဌ ။ ၃ ၊ ၂ ၅ ။ ။ အံ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၄ ။ ။ ။

၂၀၄)တိ နစ္ခနကိစ္စေ (နစ္စေ) အဓိက(က)တာ ဣတ္ထိ။သာရတ္ထ၊ ၂။၂၉၅။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၁၀၅။

နာဌပုတ္ထ (ပု) [နာဌ+ပုတ္ထ။ နာဌသ ပုတ္ထောတိ နာဌပုတ္ထော။ မ၊ဋ၊ ၂။၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၀၄။] နာဌ၏သား၊ ကရျေသည်၏သား။ နာဌပုတ္ထော (ပ၊ဧ)— ဝိ၊၁။၁၂၄။ ဝိ၊၄။ ၂၄၆။ ဒီ၊၁။၄၅၊၅၃။ ဒီ၊ ၂။၁၂၄။ ဒီ၊၁။၉၃။ မ၊၁။၁၃၀၊ ၂၅၄။ မ၊ ၂။၁၅၊၄၅။ မ၊၁။၅၊၁ ၂။ သံ၊၁။၆၀။ သံ၊ ၂။၄၀၃။ အံ၊၁။ ၂ ၂၁။ အံ၊၁။ ၂၄၊ ၂ ၂၆။ သုတ္ထနိ။၁၅၅။ မိလိန္ဒ။၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၀။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ဋ။ နာဌပုတ္ထံ (ဒုဧ) —ဝိ ၁။၁ ၂၀။ ဒီ၊၁။၄၅၊၅၃။ မ၊ ၂။၄၅။ သံ၊၁။၆၆။ အံ၊၁။ ၂၄။ နာဌပုတ္ထေန (တ၊ဧ) — ဒီ၊၁။၅၃။ သံ၊ ၂။၄၀၃။ အပ၊ ၂။ ၁၆၀။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဝ၃။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၆၇။ နာဌပုတ္ထသ (စ၊ဧ) —မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁ဝ၄။ နာဌ-ပုတ္ထသ (ဆ၊ဧ)— ဒီ၊၁။၉၃။ မ၊ ၂။၁၅၊၄၅။ မ၊၁။၁ ၂။ မ၊ရှိ၊ ၂။၄၃။

နာဌပုတ္ထဝါဒ (ပု) [နာဌပုတ္ထ+ဝါဒ] နာဌပုတ္ထ၏ အယူ။ နာဌပုတ္ထဝါဒေါပိ....အန္ဓေဘဝေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၅၄။

နာဌပုတ္ထိယ (ပု) [နာဌပုတ္ထ+ဣယ။နာဌပုတ္ထသ ဣမေတိ နာဌပုတ္ထိယာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၃။ မ၊ရှိ၊ ၁။ ၂၄၁။] နာဌပုတ္ထ၏တပည့်။ နာဌပုတ္ထိ-ယေသု (ဒီ၊၁။၉၃။ မ၊၁။၁ ၂)တိ နာဌပုတ္ထသ အန္ဓေဝါသိကေသု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၀၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂ ၂။

နာဌသူရိယာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဌသူရိ-ယာ မည်သော မြို့။ နာဌသူရိယာ (နာဌပုရိ-ယာ၊ သီ၊ဘู)။ နာဌပရိယာ၊သျှ) ပရကုသိဋ္ဌ-နာဌ။ ဒီ၊၁။ခ၆ ၂။

နာဌေတိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏေ + တိ။ နဋ္ဌ နဌယံ။ နိတိ၊ခ။၅၁။ နဋ္ဌ အဝသန္ဓနေ။ အဝသန္ဓနံ ဂတ္ထဝိကွေပေါ။ နိတိ၊ခ။ ၂ ၂ ၆။] ကစေ၏။ နာဌေန္တိ—ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၀ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၃ ၁။

နာဌေန္တိ (ကာ၊ကြို) [နဋ္ဌ+ဏေ+အန္တိ] ကစေ ကြကုန်၏။ နာဌေတိ-ကြည့်။

နာဌ (နာ) [နဋ္ဌ+ဏ] (က) ကရျေသည်တို့ ၏ အမှုလုပ်ငန်း။ (ခ) ကရျေသည်တို့၏ဥစ္စာ (ကခြင်း, တီးခြင်း, သီဆိုခြင်း ၃-ပါး)။ နိစ္စံ တု ဝါဒိတံ ဂီတ—မိတိ နာဌ္ဍမိဒံ တယံ။ ခဝန်။ခ၀၀။ ပခုက္ကူ၊ခဝန်၊သျှ-လည်းကြည့်။

နာဌရသ (ပု) [နာဌ+ရသ] ကရျေသည်တို့၏ ဥစ္စာ သာယာအပ်သော သဘော၊ နာဌရသ ၉ ပါး(ယင်းနာဌရသသည်—(၁) ချစ်ကြိုက်-ခြင်း၊ (၂) သနားခြင်း၊ (၃)ရဲရင့်ခြင်း၊ (၄) အံ့ဖွယ်သရဲဖြစ်ခြင်း၊ (၅) ရယ်ရွှင်ခြင်း၊ (၆) ကြောက်ခြင်း၊ (၇) ငြိမ်သက်ခြင်း၊ (၈) စက်ဆုပ်ခြင်း၊ (၉) ကြမ်းကြုတ်ခြင်း အားဖြင့် ၉-ပါးဖြစ်၏။) နဝ နာဌ္ဍရသာ ဣမေ။ ခဝန်။ခ၀၂။ ပခုက္ကူ၊ခဝန်၊သျှ-လည်း-ကြည့်။

နာဌိကာဝမာဏ (နာ) [နာဌိကာ + ပမာဏ] နာရီအချိန် အတိုင်းအရှည် "ပမာဏ"။နာဌိ-ကာပမာဏော ဝါ မယာ ဥပသမ္ပဒါ လဒ္ဓါ။ ဝိမတိ၊ ၂။ခ၃ဂ။

နာတိဥပဋ္ဌာဟနမိလာပနရသ (တိ) [နနာ+အတိ +ဥပဋ္ဌာဟနမိလာပနရသ] မယ္ယားစေလွန်း, မည်းကြုံစေလွန်းသော ကိစ္စရှိသော။ သမ-ယုတ္တာနံ နာတိဥပဋ္ဌာဟနမိလာပနရသာ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၉ခ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ခ၃ဂ။

နာတိက (ပု) [ဉာတိ+ကပ။ ဉ-ကို နာ- ပြု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ခ၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၉ဂ။] နာတိကဌာ၊ဌေမျိုး။ တို့၏ နေရာရှာ။ နာတိကေ (ဒီ၊ ၂။ ၂ ၇) တိ ကေသို့ ဉာတိဂါမကေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ခ၃၄။ ဉာတိ-နံ နိဝါသဌာနဘူတော ဂါမော ဉာတိကေ-ခ၊

သော ဧဝ နာတိကောဿ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၀။ (–သံ၊၂။၃၁၀။ အံ၊၃။၅၂၆။)

နာတိကဂါမဝါသီ (တိ) [နာတိကဂါမ+ဝသ+ဏိ]နာတိကရွာ၌ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နာတိက်ယ-ကြွ၏။

နာတိကာနာမက (တိ) [နာတိကာ+နာမ+က] နာတိကာ အမည်ရှိသော၊ ရွာ။ နာတိကာ-နာမကံ ဂါမံ နိဿာယ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉ဂ။

နာတိကိယ (တိ) [နာတိက+ဣယ]နာတိကရွာ၌ နေသော၊ သူ၊ နာတိက–ရွာသူ–ရွာသား။ နာတိကိယာ (ဒီ၊ ၂။၁၆၂) တိ နာတိကဂါမ-ဝါသိနော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၀။

နာဘိပက္ခ (တိ) [နိ+အဘိပက္ခ။ (နာတိပက္ခ-သံ] အလွန်မမှည့်သော၊ မမှည့်လွန်းသော၊ အမှည့်မလွန်သော။ ကေဝေတာ နာဘိပက္ခဒနိ ဖလာနိ။ ဒီ ဋ္ဌ၊ ၂။၉။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၂ဂ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂ဂ၅။)

နာတိပက္ကဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏ (တိ) [နာတိပက္က+ဥဒုမ္ဗရဖလ+ဝဏ္ဏ] အလွန်မမှည့်–မမှည့်လွန်း–သော ရေသဖန်းသီး အဆင်းရှိသော (အဆုတ်)။တံ ဝဏ္ဏတော ရဘ္ဘံ နာတိပက္က-ဥဒုမ္ဗရဖလဝဏ္ဏံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၄၉။

နာတိပစ္စနိက (တိ) [နိ+အတိပစ္စနိက] အလွန်ဆန့်ကျင်သည် မဟုတ်–အလွန်မဆန့်ကျင်–မဆန့်ကျင်လွန်း–သော။ ယထာ ဟိ ဥဒ-ကေန ဖုဋ္ဌသရီရဿ တာဒိသေ နာတိပစ္စနိ-ကေ ဝါတာဒိကေ ဖောဋ္ဌဗ္ဗေ ဖုဋ္ဌေ သုခံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၁၃။

နာတိပညဿ(တိ) [နိ+အတိပညဿ]အလွန်–အသိ-ပညာ–ရှိသည် မဟုတ်သော၊ လွန်ကဲသော–အသိ–ပညာ–မရှိသော၊ အလယ်အလတ်–အသိ–ပညာ–ရှိသော၊သူ။ အဝေသော ဒ္ဒေ ပဋိပဒါဝိ နာတိပညဿ ဥပ္ပဇ္ဇနတော။ ဓနတ္ထိ၊ဝ။၁၂၆။

နာတိပရိဏတကာလ (ပု) [နိ+အတိပရိဏတ-ကာလ] အလွန်–မရင့်သေး–မမှည့်ခဏ–အမှည့်မလွန်သေး–ရာ–အချိန်–အခါ။ ဥည-ဖလဿ နာတိပရိဏတဒကာလေ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄၀။

နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဏ (တိ) [နာတိပရိပက္က+ဥဒုမ္ဗရ+ဝဏ္ဏ] အလွန်မမှည့်–မမှည့်လွန်း–အမှည့်မလွန်သေး – သော ရေသဖန်းသီး အဆင်းရှိသော၊ (အဆုတ်စသည်)။ ပပ္ပါသံ ဝဏ္ဏတော ရဘ္ဘံ နာတိပရိပက္ကဥဒုမ္ဗရဝဏ္ဏံ ဝဝတ္ထပေတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၄၄။

နာဘိပ္ပဘေဒဂတ (တိ) [နိ+အတိပဘေဒဂတ] အလွန်ပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သော၊ လွန်စွာ ဖောက်ထွင်းခြင်းသို့ မရောက်ခဲသော။ ဒိဋ္ဌိစရိတဿပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတံ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာနံ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။

နာတိပ္ပဘေဒဂတာရမ္မဏ (တိ) [နာတိပ္ပဘေဒ-ဂတ+အာရမ္မဏ]လွန်စွာဖောက်ထွင်းခြင်းသို့ မရောက်သေးသော အာရုံရှိသော၊ (အလွန်ပြားသည်၏ အဖြစ်သို့ မရောက်သေးသော အာရုံရှိသော။ ပခုက္ကေ၊ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။သျှ။) ဝိပဿ-နာယာနိကဿပိ မန္ဒဿ နာတိပ္ပဘေဒဂတာ-ရမ္မဏံ တဘိယံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၄၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။

နာဘိဖုသိတ (တိ) [နိ+အတိဖုသိတ] အလွန်–ထိ–စေ့စပ်–သည် မဟုတ်သော၊ အလွန်–မထိ–မစေ့စပ်–သော(တံခါး စသည်)။ ဒ္ဝါရ-ဝါတပါနာနိ နာတိဖုသိတာနိ သဝိဝရာနိ သဇာလာနိ အဟောသုံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂၆။

နာတိဗဒ္ဓ (တိ) [နေ+အတိဗဒ္ဓ] အလွန်–မကြီး–မအို–သော၊ မကြီးလွန်း–မအိုလွန်း–သော။ နာတိဝဒ္ဓ (က)မူကဲ့ ကြည့်။

နာတိမဟန္တ (တိ) [နေ+အတိမဟန္တ] အလွန်မကြီး–မကြီးလွန်း–သော။ ယောဓ ရထော စတုရဿသဏ္ဌာနော ဟောတိ နာတိမဟာ။ မ၊ဌ၊ ၂။၉၉။ သံ၊ဌ၊ ၃။၁၅၆။(–၃၁၃။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၁၄၃။)

နာတိရတ္တ (တိ) [နေ+အတိရတ္တ]အလွန်–မနီ–မရဲ–သော၊မနီလွန်း–မရဲလွန်း–သော။ပဒုမ-ဝဏ္ဏံ ဝါတိ နာတိရတ္တံ သန္ဓာယာဟ။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊၁။၃၆၄။

နာတိရတ္တကုမုဒ (နေ) [နာတိရတ္တ+ကုမုဒ]အလွန်နီရဲသည် မဟုတ်သော–မနီရဲလွန်းသော–ကုမုဒြာကြာ။ နာတိရတ္တကုမုဒဿ ပဒ္ဓတိပိဋ္ဌိဝဏ္ဏော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၈။

နာတိလူခ (တိ) [နေ+အတိလူခ] အလွန်–မခေါင်းပါး–မကြမ်းတမ်း–သော၊ မခေါင်းပါးလွန်း–မကြမ်းတမ်းလွန်း–သော။ ယထာ ဟိ အကုသလပက္ခေ ဌာဂေါ သိနိဒ္ဓေါ နာတိ-လူခေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၉၄။

နာတိလောမ (တိ) [နေ+အတိလောမ] မျှားလွန်းသော အမွေးရှိသည် မဟုတ်သော၊ မျှားလွန်းသော အမွေးမရှိသော၊ အမွေးမမျှားလွန်းသော၊ သူ။ ဣတ္ထိယောပိ ...နာတိလော-မာ နာလောမာ သုဘဂါ ဥတုသုခသမ္ပ-ဿာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅၆။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၉၀။

နာတိဝဒ္ဓ (တိ) [နေ+အတိဝဒ္ဓ] အလွန်–မကြီး–မအို – သော၊မကြီးလွန်း–မအိုလွန်း–သော။ တဿာ စ နာ ’မာနေသုံ၊ နာတိဝဒ္ဓံ (နာ-တိဗဒ္ဓံ-က) ကုဋ္ဌရှိ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၇၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၃၈၃။

နာတိဝိတ္ထာရိက (တိ) [နေ+အတိဝိတ္ထာရိက] အလွန်မကျယ်–မကျယ်လွန်း–သော (တရား စကား)။ နာတိသခ်ိတ္ထံ နာတိဝိတ္ထာရိကံ ကတ္မာ ကခဏတမ္ဘံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၁၃။

နာတိဝိတ္ထာရိကနယ (တိ) [နေ+အတိဝိတ္ထာရိက+နယ] အလွန် အကျယ်မချဲ့အပ်သော နည်းရှိသော၊ မချဲ့လွန်းသော နည်းရှိသော၊ မကျယ်လွန်းသော နည်းရှိသော။ နာတိဝိတ္ထာရိက-နယေသု ဓမ္မသင်္ဂဏိအာဒီသု။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၄၃။

နာတိဝိပ္ပါရဝဏ္ဏ (တိ) [နေ+အတိဝိပ္ပါရ+ဝဏ္ဏ] အလွန်–တက်ကြွ– လှုပ်ရှား–ပြန့်နှံ့–ခြင်းရှိသည် မဟုတ်သော၊ အလွန်–တက်ကြွ–လှုပ်-ရှား–ပြန့်နှံ့–ခြင်း မရှိသော၊အလွန်–မတက်ကြွ–မလှုပ်ရှား–မပြန့်နှံ့–သော။နာတိဝိပ္ပါရ-ဝါပန တတ္ထ ဟောတိ သန္ဓိသိန္ဓဘာဝတော။ အနုဋီ၊၁။ ၃၅။

နာတိဝိလက္ခဏ (တိ) [နေ+အတိဝိလက္ခဏ] အလွန် မဖောက်ပြန်သော မှတ်ကြောင်း ‘လက္ခဏာ’ ရှိသော။ ယာ ပုရိမကာလဘူ-တာ အဘေဒေါပစာရသိဒ္ဓါ အာဂမနာ-ဝဏ္ဏာ တတော နာတိဝိလက္ခဏာ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၀၆။

နာတိဝိသဒ (တိ) [နေ+အတိဝိသဒ] အလွန်–သန့်ရှင်း–စင်ကြယ်–သည် မဟုတ်သော၊ အလယ် အလတ်–အသင့်အတင့်–သန့်ရှင်း–စင်ကြယ်–သော (ဣန္ဒြေ စသည်)။ နာတိ-ဝိသဒံ မဇ္ဈေ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၁၆၉။

နာတိသံသပ္ပန (တိ) [နေ+အတိသံသပ္ပန]အလွန် ရွှေ့ရှားခြင်းမရှိသော၊ အယူ။ နာတိသံသပ္ပနံ မတိသေဒမတ္တံ ဝိမတိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။ ၄၄။ သီ၊ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၆၄။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃၃။

နာတိသခ်ိတ္ထ (တိ) [နေ+အတိ+သံခ်ိတ္ထ] အလွန်အကျဉ်း မချုံးအပ်သော။ နာတိဝိတ္ထာရိက (ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၁၃)-ကြည့်။

နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရ (ပု) [နေ+အတိသခ်ေပ+နေ+အတိဝိတ္ထာရ] မကျဉ်းလွန်း, မကျယ်လွန်းခြင်း။ နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရဝသေန ဥပရစိတာ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅၅။

နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရနယ (ပု) [နာတိသခ်ေပ+နာတိဝိတ္ထာရ+နယ] နာတိသခ်ေပ နာတိဝိတ္ထာရနည်း။ မကျဉ်းလွန်း, မကျယ်လွန်းသောနည်း၊ မကျဉ်းမကျယ် လွန်းသောနည်း။ အညေန နာတိသခ်ေပနာတိဝိတ္ထာရ-နယေန သဗ္ဗတိကဒုကဓမ္မဝိဘာဂံ ဒဿေတုံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၉။ (–အနုဋ္ဌ၊၁။၁၂။)

နာတိသခ်ေပဝိတ္ထာရရူပ (တိ) [နာတိသခ်ေပ-ဝိတ္ထာရ+ရူပ] မကျဉ်းလွန်း မကျယ်လွန်း (သော ဒေသနာ) ကို ကြိုက်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊ အသယ်အလတ်ဒေသနာကို ကြိုက်နှစ်သက်သော၊သူ၊ မကျဉ်း မ်ကျယ်လွန်းသော ဒေသနာကို ကြိုက်နှစ်သက်ခြင်းရှိသော၊သူ။ နာတိသခ်ေပဝိတ္ထာရရူပနံ အာ-ယတနဒေသနာ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၅။

နာတိသမာဟိတ (တိ) [နေ+အတိသမာဟိတ] အလွန်ကောင်းစွာ အာရုံ၌ ထားအပ်သော စိတ်မရှိသော၊ အလွန်ကောင်းစွာ အာရုံ၌ မထားအပ်သော စိတ်ရှိသော၊ အလွန်တည်ကြည်သည်မဟုတ်–အသင့်အတင့် တည်ကြည်–သော။ နာတိသမာဟိတာယ ဘာဝနာယ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၉၉။

နာတိသမ္ဘန္န (တိ) [နေ+အတိသမ္ဘန္န] အလွန်မပြည့်စုံသော။ ယသ ဟိ ရညော ရဋ္ဌं ဝါ ဓနဝါဟနာဒီနိ ဝါ နာတိသမ္ဘန္နာနိ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၁။)

နာတိသမ္ဘာဝိတ (တိ) [နေ+အတိသမ္ဘာဝိတ] အလွန်– မချီးကျူး–မချီးမွမ်း–အပ်သော။ နာတိဟိဋ္ဌာ နာတိသမ္ဘာဝိတာ....ဝေဒိတ-ဗ္ဗာ။ မူလဋ္ဌ၊၂။၄၆။

နာတိသာဝဇ္ဇ (တိ) [နေ+အတိသာဝဇ္ဇ] အလွန်ကြီးလေးသော အပြစ်မရှိ–အပြစ်မကြီးလေး လွန်း–သော၊ကံ။ ဂဟဋ္ဌာနံ နာတိသာဝဇ္ဇမ္ပိ ကမ္မံ။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၄။ (–မဟာဋီ၊၃။၁၃၈။)

နာတိသီတနာတိဥဏှတာ (ထီ) [နာတိသီတတာ+နာတိဥဏှတာ] အလွန် မအေးသည်၏ အဖြစ်, အလွန်မပူသည်၏အဖြစ်၊မအေးလွန်း မပူလွန်းသည်၏အဖြစ်။ တထာ နာတိသီတ-နာတိဥဏှတာယ ဥတုသုခသမ္ပတ္တိယောဂေန၊ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀။

နာတိသီတနာတိဥဏှဘာဝ (ပု) [နာတိသီတ-ဘာဝ+နာတိဥဏှဘာဝ] အထက် ပုဒ်နက်ကြည့်။ သုခါတိ နာတိသီတနာတိဥဏှဘာ-ဝေနေဝ သုခါ ဣဋ္ဌာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၀။

နာတိသုပက္က (တိ) [နေ+အတိသုပက္က] အလွန်ကောင်းစွာ မကျက်–မကျက်တကျက် ဖြစ်–သော(ငါး စသည်)။ နာတိသုပက္ကော မခ္ဆော မယှံ အဖာသုကမကာသိ ဘန္တေ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၆။

နာတိသုပရိပက္က (တိ) [နေ+အတိသုပရိပက္က] အလွန်ကောင်းစွာ–မမှည့်–မရင့်ကျက်သေး သော၊ ရွှမ်းပြင်းဖြစ်သော(ဆီးသီး-စသည်)။ သရဒကာလေ ဇာတံ နာတိသုပရိပက္ကံ ဗဒရံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၁။

နာတိဟိဋ္ဌတ (တိ) [နေ+အတိဟိဋ္ဌတ] အလွန်–မရှုတ်ချ–မကဲ့ရဲ–အပ်သော၊နာတိသမ္ဘာဝိတ ကြည့်။

နာထ (တိ) [အနိပ္ပန္နပါဒိပဒိက။ နီတိ၊ ၁။၇၂။ ပါထု၊ဂဏ္ဌိ၊သစ်၊၁။၁၀။ ပါထု၊ဘာသာဋီ၊၁။

၄-ကြည့်။ နာထ၀ ရေ၊ အခိပေ၊ သွာဝိနိ၊ ပြာထိနီယ။ ထော၀မ။ (နာထ- သံ၊ ဏာ-ယာ-ပြာ)] ကိုးကွယ်– အားထား–မှီခို–ရာ ဖြစ်သော၊ (က) ဘုရားရှင်။ (ခ) အရဟတ္တ ဖိုလ်။ (ဂ) မင်း၊ ရှင်ဘုရင်။ (ဃ) လင် ယောကျ်ား၊ ခင်ပွန်းသည်။ (c) မိမိ၏ခန္ဓာ ကိုယ် (လောကီ လောကုတ္တရာတရား)။ (ခ) နာထကရဏတရား (၁၀)ပါး ဟူသော ဆွေမျိုး။ (မာဏာဘရဏမင်း၏ စစ်ဗိုလ် နာထ (နာထာဓိကာရီ), မာဏာဘရဏမင်း ၏ စစ်ဗိုလ်နာထ(နာထလက်ဘဂိရီ)။ D.P.။ ဆရာ, အရှင်သခင်, ခေါင်းဆောင်, ဘုရားရှင်၊ နာထနတ်၊ မှီ၍နေအပ်သော၊ ကြီးကဲသော၊ မြတ်သော၊ပခေနဖြစ်သော အရှင်ဖြစ်သော။ သီဟိုဠ်ခေါ်။)

(က) ဘုရားရှင်။ နာထော (ဝိ၊ဌာ။ ၁)တိ လောကပဠိသရဏာ၊ လောကသာမိ၊ လောကနာထကောတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ (–ဝိမတိ၊ဋီ။ ၂။) ပတိဋ္ဌတ္ထော နာထသဒ္ဒေါ။ အံ၊ဌီ၊ဋီ။ ၃၀၈။ (ခ) အရ-ဟတ္တဖိုလ်။ အရဟတ္တဖလသင်္ခါတံ ဒုလ္လဘံ နာထံ လဘတိ။ အရဟတ္တဖိုလ် သန္ဓာယ ဣဒ "နာထံ လဘတိ ဒုလ္လဘ"န္တိ ဝုတ္တံ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၅။

(ဂ) မင်း၊ ရှင်ဘုရင်။ တံ နာထောသိ မဟာရာဇ။ ဇာ၊ဝ။ ၂၇၀။ တံ နာထောသိတိ တံ မမ ပတိဋ္ဌာ။ ဇာ၊ဌ၊ဋီ။ ၂၅၃။ (ဃ) လင်ယောကျ်ား၊ ခင်ပွန်းသည်။ နာထောဟ-(ဇာ၊ဝ။ ၂၇၀)န္တိ မမ ဘရိယာယ အဟံ နာထော၊ အဟာမဿာ ပတိဋ္ဌာ။ ဇာ၊ဌ၊ဋီ။ ၂၅၃။ တသ္မိ ဝနေ နာထံ အတ္တနော ပတိ အပဿန္တီ.... ပရိဒေဝေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၉၇။ (–ဇာ၊ဝ။ ၃၉၄။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၉ဂ-၅။)

(c) မိမိခန္ဓာကိုယ် (လောကီ လော-ကုတ္တရာ တရား)။ အတ္တာ ဟိ အတ္တနော နာထော။ ဓမ္မ။ ၃၇၊ ၆၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၃၁။ နာ-ထောဘိ ပတိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၄။ နာထော-တိ အ၀ဿယော ပတိဋ္ဌာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၃၀၀။ ကော ပနေတ္ထ အတ္တာ နာမ လောကိယ-လောကုတ္တရော ဓမ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၃၁။ (ခ) နာထကရဏတရား ၁၀-ပါးဟူသော ဆွေ မျိုး။ သနာထာတိ သညတကာ ဗဟုညတိ-ဝဂ္ဂါ ဟုတ္မာ ဝိဟရထ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၉၀။

နာထော (ပ၊ဇ)—ဓမ္မ။ ၃၇၊ ၆၇။ အပ၊ ၂။ ၁၆၊ ၁၀၉၊ ၁၅ ၂။ ဇာ၊ဝ။ ၂၇၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၇၇၊ ၂၆၃။ ကခ်ီ။ ၁ဝ၄၊ ၂၉၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၃၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၊ ၅၁၇။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၁၉၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၉၄၊ ၃၇၉၊ ၃၀၀။ ဣဘိဝုတ်၊ ဌ။ ၁၁ ၂ ၁ ၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၄။ စရိယာ၊ဌ။ ၃ ၂ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၅ ၃။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၆။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂။ ကခ်ီ၊ ဌ။ ၂ ၉။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ ၄ ၂ ၂ ၊ ၄ ၅ ၁ ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၁ ၁ ၊ ၄ ၆ ၃ ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၇ ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၆ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ၇ ။ သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၃ ၅ ၊ ၀ ၆ ။ မူလဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁ ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၂ ။ နေတ္တိ၊ဌ၊ ၄ ။ နေတ္တိ၊ဝ ။ ၃ ၅ ၆ ။ နာထ (အ၊ဇ)— ထေရ၊ဌ၊ ၂ ။ ၆ ၂ ။ နာထံ (ဒု၊ဇ)— ဝိ၊ သင်္ဂ ။ ၄ ၆ ၀ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၀ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၅ ။ ဥဒါန၊ဌ ။ ၁ ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ ။ ၁ ။ ဝိမာန၊ ဌ ။ ၁ ။ ဝေရ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅ ။ ၉ ၄ ။ အံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ။ အံ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၇ ၁ ။ နေတ္တိ၊ဌ ။ ၂ ။ နာထေ-န (တ၊ဇ) — ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၉ ၇ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ ။ ၁ ၉ ၂ ။ နာထဿ (စ၊ဇ)—ဣတိဝုတ်၊ဌ ။ ၃ ၃ ၄ ။ နာထာနံ (စ၊ဗ)—ဗုဒ္ဓ၀ံ ။ ၃ ၀ ၀ ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၆ ။ နာထဿ (ဆ၊ဇ)—ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ ။ ၇ ၁ ။ နာထေ (သ၊ဇ)— အပ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၁ ။ အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၅ ။

နာထ² (ပု) [နာထ (နာ၀) + အ။ နိတိ၊ဝ။ ၇ ၁ ။ ဝန်၊ဌ ။ ၁ ။ သူစီ ။ နာထ + ဏ ။ သမ္ဘော ၊ ယော ။ ၂ ။] (၁) လိုလား တောင့်တတော် မူတတ်သော ဘုရား၊ ဝေနေယျတို့၏ စီးပွါး

ချမ်းသာကို မေတ္တာ၏ အစွမ်းဖြင့် လိုလားတောင့်တတတ်သော ဘုရား။ (၂) ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သောဘုရား၊ (က) သတ္တဝါတို့၏ သန္ဓာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို–ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား။ (ခ) ရဟန်းတို့၏လွန်ကျူးမှုအား လျော်စွာ သိက္ခာပုဒ် ဥပဒေတော်ကို ပညတ်တော်မူခြင်း အားဖြင့် မျက်မှောက်, တမလွန် ဘဝ၌ဖြစ်သော ဘေးရန်ကို ကရုဏာဖြင့်–ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်ဘတ်–သော ဘုရား။ (ဂ) သုတ္တန်ဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္ဓာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ကရုဏာ, ပညာဖြင့်– ပူပန်စေတတ် – လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား။ (ဃ) အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တ-အားဖြင့် ရှုလျက် ကိုယ်တော်သန္ဓာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ပညာဖြင့် ပိုင်းခြားပြီးသိ၍ ပူပန်စေတတ်သော ဘုရား။ (၃) တောင်းပန်တတ်သော ဘုရား၊ သတ္တဝါတို့၏ ထိုသို့ ဟိတာပဋိပတ်ကို ကျင့်ခြင်း၌–တောင်းပန်–တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်– တတ်သော ဘုရား။ (၄) စိတ်ကို အစိုးရခြင်း ရှိသော ဘုရား။ (၅) အလုံးစုံသော သတ္တဝါတို့ကို လွှမ်းမိုးနိုင်သော ဘုရား။

(၁) လိုလားတောင့်တတော်မူတတ်သော ဘုရား။ နာထတိတိ နာထော၊ ဝေနေယျာနံ ဟိတသုခံ မေတ္တာယနဝသေန အာသီဘာတိ ပတ္ထေတိတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။ ၈။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁။) နာထ ပတ္ထနာယံ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ နာထ အာသီသာယံ။ သဒ္ဒေါ၊ ယော။ ၂။

(၂) (က) သတ္တဝါတို့၏ သန္ဓာန်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို – ပူပန်စေတတ်–လောင်မြိုက်တတ်–သော ဘုရား၊ အဟ ဝါ နာထတိ ဝေနေယျဂဟေ ကိလေသေ ဥပတာပေတီတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၁။၈။ (–ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၁။)နာထ ဥပတာပနေ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ နာထ ဥပတာပေ။ သဒ္ဒေါ၊ ယော။ ၂။ (ခ) ရဟန်းတို့၏ လွန်ကျူးမှုအားလျော်စွာ သိက္ခာပုဒ်ဥပဒေတော်ကို ပညတ်တော်မူခြင်းအားဖြင့် မျက်မှောက်, တမလွန်ဘဝ၌ဖြစ်သော ဘေးရန်ကို ကရုဏာဖြင့်– ပူပန်စေတတ် – လောင်မြိုက်ဘတ်–သော ဘုရား။ ဘိက္ခူနံ ဝိတိက္ကမာနုရူပံ သိက္ခာပဒပညာပနေန ဒိဋ္ဌဓမ္မိကသမ္ပရာယိကာယ စ ကရုဏာယ ဥပဂန္တာ တပတိ။ ဝဇိရ။ ၈။ (ဂ) သုတ္တန်ဒေသနာ၏ အစွမ်းအားဖြင့် သတ္တဝါတို့၏ သန္ဓာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ကရုဏာပညာဖြင့်– ပူပန်စေတတ် –လောင်မြိုက်တတ်–သောဘုရား။ သုတ္တန္တဝသေန ဝါ တေသံ သဗ္ဗသတ္တာနံ အနုသယိတေ ကိလေသေ ကရုဏာယ စ ပညာယ စ ဥပဂန္တာ တပတိ။ ဝဇိရ။ ၈။ (ဃ) အဘိဓမ္မာဒေသနာ၏ အစွမ်းဖြင့် သခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ, ဒုက္ခ, အနတ္တအားဖြင့် ရှုလျက် ကိုယ်တော် သန္ဓာန်၌ဖြစ်သော ကိလေသာတို့ကို ပညာဖြင့် ပိုင်းခြားသိ၍ ပူပန်စေတတ်သော ဘုရား။ အဘိဓမ္မဝသေန ဝါ တေ တေ သခါရေ အနိစ္စာဒိလက္ခဏဝသေန ဥပဓာရိကွိတ္ဝာ အတ္တနော ကိလေသေ ပညာယ ဥပေစ္စ ပရိစ္ဆိန္နိတ္ဝာ တပတိတိ တပနဋ္ဌေနာ နာထတေတိ နာထော။ ဝဇိရ။ ၈။

(၃) တောင်းပန်တတ်သောဘုရား။ နာထတိတိ ဝါ ယာစတိတိ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ "သာဓု ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာလေန ကာလံ အတ္ထသမ္ပဿိ ပစ္စဝေက္ခေယ္ယာ"တိ အာဒိနာ သတ္ထာနံ တံ ကံ ဟိတပဋိပတ္တိं ယာစိတ္ဝာ ကရုဏာယ သမုဿာဟိတော ဒေ တတ္ထ နိ-ယောဇေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၈။ (–ဝ ိ ရ။ ၈။

ဝိမတိ၊၁။ ၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။) နာထ ယာစနေ။ ပါရု၊ယော။ ၂။ သမ္မော၊ယော။ ၂။

(၄) စိတ်ကိုအစိုးရခြင်းရှိသော ဘုရား။ ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော .... နာထောတိ ဝုစ္စတိ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။ ပရမေန စိတ္တိဿရိယေန သမန္နာဂတော နာထော၊ တဒ္ဓိတဝိဂ္ဂဟော။ သမ္မော၊ ယော။ ၂။ (–သာရတ္ထ၊၁။၈။ ဝဇိရ။၈။)

(၅) အလုံးစုံသောသတ္တဝါတို့ကိုလွှမ်းမိုးနိုင်သော ဘုရား။ သမ္ဘဿတ္ထေ ဣတိ သတိ အဘိဘဝတိတိ ပရမိဿရော ဘဂဝါ "နာထော" တိ ဝုစ္စတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၈။ နာထတိ ဝါ သမ္ဘဿတ္ထေ ဣတိ သတိ အဘိဘဝတိတိ နာထော။ နာထ အဘိဘဝနေ။ ပါရု၊ ယော။ ၂။ (–ဝဇိရ။၈။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁။)

နာထကရ (တိ) [နာထ+ကရ+ဏ] ကိုးကွယ်–အားထား–မှီခို–ရာကို ပြုတတ်သော (တရား စသည်)။ နာထကရော ဓမ္မော။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။၁၁၃။

နာထကရဏ (တိ) [နာထ+ကရ+ယု] (မိမိ၏) ကိုးကွယ်–အားထား–လောက်တည်–မှီခို–ရာကိုပြုတတ်သော (တရား)။ (ဎင်းတရား ၁၀-ပါး ဒီ၊၃။ ၂၂၀-၃၊ ၂၅၅-၆။ အံ၊၃။ ၂၇၅-၆-တို့ ကြည့်။) နာထကရဏာ-(ဒီ၊၃။ ၂၂၁)တိ.... အတ္ထနော ပတိဋ္ဌာကရာ ဓမ္မာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၉။ နာထံ ကရောန္တီတိ နာထကရဏာ၊ အတ္ထနော သနာသတာဝကရာ ပတိဋ္ဌာကရာတိ အတ္ထော။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၀။ (–အံ၊၃။ ၂၂၅-၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၅၀။ ဆုတ္ထနီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။ ဝဇိရ။ ၂၀။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၃၀၀။)

နာထက်စ္ဆ (နာ) [နာထ+ကိစ္ဆ] ကိုးကွယ်–အားထား–မှီကိစ္ဆ။ ဥတကာပိ နေသံ နာထကိစ္ဆံ နာ ကရောန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၀၇–၈။

နာထဂုဏ (ပု) [နာထ+ဂုဏ] ဘုရားရှင်၏–ဂုဏ်–ကျေးဇူး။ ဝေ၀ အစ္ဆရိယပုရိသော၊ နာ-ထော နာထဂုဏော ဋ္ဌိတော။ ဝဇိရ။၉။

နာထဂ်ိ (နာ) [နာထ+အဂ်ိ] ဘုရားရှင်၏ ဂုဏ် အဂ်ိ၊ ဘုရားရှင်မည်ခြင်းအကြောင်း 'အဂ်ိ'။ စတ္ထာဟိပိ နာထဂ်ေဟိ စတုဒဝသာရဇ္ဈစတုပဋ္ဌိ-သမ္ပတ္တိဒါဒယော သမ္ပေပိ ဗုဒ္ဓဂုဏာ ယောဇေ-တဗ္ဗာ။ ဝဇိရ။၈။

နာထတိ (ကြို) [နာထ(နာ၀)+အ+တိ။ နာ-ထ၀ေတု ယာစနေ ဥပတာပေ ဣဿရိယေ အာသီသနေ စာတိ စတ္ထာသ္ဒတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ ....နာထ နာ၀ ဣတိ ၀ေတုဒ္ဒယ် ပဋ္ဌန္တိ။ နီတိ၊ ၀ေ။ ၇၁။ နာထော နာ၀ော စ ယာစနာသီ-သဥပတာပိသာရေ။ ၀ေတုတ္ထ။ ၂၁၃။] (၁) တောင့်တတတ်၏၊ လိုလားတတ်၏။ (၂) ပူ ပန်စေတတ်၏။ (၃) တောင်းပန်တတ်၏၊ တိုက်တွန်း–နှိုးဆော်–တတ်၏။ (၄) လွှမ်း မိုး–ကျော်လွှား–တတ်၏။ (၅) စိုးအုပ် တတ်၏၊ အုပ်စိုးတတ်၏၊ အစိုးရတတ်၏။

(၁)-(၂)-(၃) အထ ဝါ နာထတီတိ နာထော၊ ဝေနေယျာနံ ဟိတသုခံ မေတ္တာ-ယနဝသေန အာသီသတိ ပတ္ထေတီတိ အတ္ထော။ အထ ဝါ နာထတိ ဝေနေယျဂတေ ကိလေ-သေ ဥပတာပေတီတိ အတ္ထော။ နာထတီတိ ဝါ ယာစတီတိ အတ္ထော။ ဘဂဝါ ဟိ "သာရ-ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာလေန ကာလံ အတ္ထ-သမ္ပတ္တိ ပစ္စဝေက္ခမာနော" တိ အာဒိနာ သတ္ထာနံ တံတံ ဟိတပဋ္ဌိပတ္တိ ယာစိတ္ဝာပိ ကရုဏာယ သမုဿာဟိတော ဝေ တတ္ထ နိယောဇေတိ။ သာရတ္ထ၊၁။၈။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၄။)

(၄) ယေဟိ သီလာဒီဟိ သမန္နာဂတော ဘိက္ခု မေတ္တာယ ဓမ္မေနေ၀ နာထတိ အာသီသတိ အဘိဘာ၀တိတိ နာ၀ော ဝုစ္စတိ

အံ၎ဦး၊၃။၃၀၇။ (၅) သဒေဝကေ လောကေ အပ္ပဋိပုဂ္ဂလတ္တာ ကေနစိ အပ္ပဋိဟတဓမ္မ-ဒေသနတ္တာ ပရမစိတ္တိဿရိယပဝတ္တိတော စ ဣဿရိယဋ္ဌေနာပိ. နာထတေတိ နာထေါ။ ဝဇိရ။၈။

နာထတေ (ကြို) [နာထ (နာဓ)+အ+တေ] အစိုးရ–အုပ်စိုး–တတ်၏။ နာထတိ-ကြည့်။

နာထပဒ (နဉ) [နာထ+ပဒ] နာထပုဒ်။ တေန စ သုဂတပဒံ, နာထပဒံ ဝါ အဗ္ဗာဟရိတ္မာ ယောဇေတမ္ပံ။ သီ၎ဦး၊သစ်၊၁။၁၂။ ယသ္မာ ပနိဒံ သရဏပဒံ နာထပဒံ ဝိယ သုဒ္ဓနာမ-ပဒတ္ထာ ဓာတုတ္ထံ အန္ဓောနိတံ ကတ္မာ သကေ-တတ္ထမ္ပိ ဝဒတိ။ သီ၎ဦး၊သစ်၊၂။၁၇၇။

နာထပဘာဝတ္ထ (နဉ) [နာထပဘာဝ+တ္ထ] ဘုရားရှင်မှ စ၍ ဖြစ်သည်၏ အဖြစ်၊ ဘုရားရှင်လျှင် အမှန်အစစ်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နာထပ္ပဘာဝတ္ထာ စ ပဘာဝသုဒ္ဓိယာ အာဒိကလျှာဏော။ ဝိ၎ဌ၊ ၁။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၂။ သုတ္တနိ၎ဌ၊ ၂။၁ဖ၇။

နာထပဘာဝတ္ထိက (နဉ) [နာထပဘာဝ+တိက] နာထပဘာဝတိက်၊ နာထပဘာဝသဒ္ဒါဖြင့် မှတ်သားအပ်သော (တရားတော်၏) အကြောင်း ၃-ပါးအပေါင်း။ (ပဘာဝသုဒ္ဓိ, အတ္ထသုဒ္ဓိ, ကိစ္စ-သုဒ္ဓိ-တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဝိ၎ဌ၊၁။၉၉။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၂၅၂။ သုတ္တနိ၎ဌ၊ ၂။၁ဖ၇။) ဣဒံ တိကံ ဓမ္မသ်ာ ယောတုသရူပဖလဝေသေန ဝုတ္တံ၊ တထာ နာထပဘာဝတ္ထိကမ္ပိ။ ဝိမတိ၊၁။ဖ၄။

နာထပုတ္ထ (ပု) [နာထ+ပုတ္ထ] နာထ၏ သား။ နိဂဏ္ဌော နာထပုတ္ထော (သီ၎မ္ဘ)။ ဝိ၎ဌ။ ၂၄ဖ။ မိလိန္ဒ။၄။

နာထဘာဝ (ပု)[နာထ+ဘာဝ]ဘုရား၏အဖြစ်။ နာထဘာဝံ ပတ္တာ လောကဟိတာယ ဗျာ-ပါရံ ဂတော။ ဝဇိရ။၇။

နာထဘာဝကရ (တိ) [နာထဘာဝ+ကရ+ဏ] ကိုးကွယ်–အားထား–ရာ၏ အဖြစ်ကို ပြု-တတ်သော။ ယဿ နာထဘာဝကရာ၊ တဿ အတ္ထဒေနာ ပတိဋ္ဌာဝိဝယိနော။ အံ၎ဦး၊၃။ ၃၀၈။ နာထကရဏ - လည်း ကြည့်။

နာထမာန (တိ) [နာထ+မာန] ကိုးကွယ်–အား-ထား–ရာဟု မြတ်နိုးခြင်း ရှိသော။ နမော ရဒ်ဟာ အနာထဿ၊ နာထမာနဿ သမ္မဒ်။ ဝဇိရ။၉။

နာထဝန္ဓု (တိ) [နာထ+ဝန္ဓု။(နာထဝတ်-သံ)] ကိုးကွယ်–အားထား – ရာ ရှိသော၊ သူ။ နာထာ (အာဘီ၎ဌ၊၁။၃ဖ)တိ နာထဝန္ဓော။ မူလဋီ၊၁။၂၅။

နာထသဒ္ဒ (ပု) [နာထ+သဒ္ဒ] နာထသဒ္ဒါ။ ပတိ-ဋ္ဌတ္ထော နာထ–သဒ္ဒေါ။ အံ၎ဦး၊၃။၃၀၈။ (–အနုဋီ၊ ၂။ ၂။ နေတ္တိ၎ဦ။ ၇။)

နာဒ (ပု)[နဒ+ဏ။ဝေန်၎ဦ။၁ ၂၈။နိတိ၎ဝ။၈၄၊ ၃၁၃။ နဒ+ဃဉ်။ထော၊မ။ (နာဒ-သံ၊ဏာယ-ပြော၊နာဒယ-သီ၎ဦ)] အသံ၊ (က) ယစ်-အော် ကြွေးကြော်အပ်–ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ပြောဆိုအပ်–သော အသံ (ခ)မကြောက်မရွံ့ ရဲဝံ့သော အသံ။ (ဂ) သာယာသော အသံ။ (ဃ) "မစ္ဆကုစ္ဆိ ယံ မေ ပုတ္တော လဒ္ဓေါ"တိ နာဒံ နဒိတ္မာ။ မ၎ဌ၊၃။၁၃ဖ။ အံ၎ဌ၊၁။ ၂၃၉။ ပဋ္ဌိသံ၎ဌ၊ ၂။ ၂၇၉။ (–ဇာ၎ဌ၊ ၂။ ၉၈။) (ခ) သီဟနာဒသဒ္ဒိသ် ဝါ နာဒံ နဒတိ။ သံ၎ဌ၊ ၂။ ၄၃။ အာဘီ၎ဌ၊ ၂။ ၃ဝ၈။ သီ၎ဦ၊သစ်၊ ၂။ ၃ဖ၂။ သံ၎ဦ၊ ၂။ ၅ဝ။ (–မ၎ဌ၊ ၁။ ၃၁၃။ သံ၎ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ အံ၎ဌ၊ ၂။ ၂၉၂။ ထေရ၎ဌ၊ ၁။ ၅။ ဒီ၎ဦ၊ ၁။ ၃၅ဖ။ သီ၎ဦ၊သစ်၊ ၁။ ၂၁ဝ။ မ၎ဦ၊ ၂။ ၅။) (ဂ) ဝိသ-ဌေန မဇ္ဈရန် နာဒေန။ အပ၎ဌ၊ ၁။ ၁၂ဖ။ (–ဝိမဝိန်။ ၉၂။ ဝိ၎ခန်ဌ။ ၂၅၉။ အပ၎ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၎ဌ။ ၃ဖ။)

နာဒယတိ (ကြို) [နဒ+ဏယ+တိ] အသံပြု–ဖြည့်–ဟိန်းဟောက်–၏။ နာဒေတိ-ကြည့်။

နာဒသဒိသ (တိ) [နာဒ+သဒိသ] အသံနှင့်တူသော။ ဇင်ခြေကဝသဘာသာ နာဒသဒိသံ ဂမ္ဘီ-ရနာဒံ နဒိတမ္ပံ မညတိ။ အံ၊ဌ၊၂။ဝဂ၁။

နာဒိတ (တိ) [နဒ+တ (နာဒိတ-သံ၊ ဏာဝ္ဍယ-ပြာ)] (၁) ဟိန်းဟောက်–မြည်တွန်–အပ်သော။ (၂) မြည်ဟည်းသော။ (၃) ယေ-နိဒံ ပဒုမံ ဒိန္နံ၊ သိဟနာဒေါ စ နာဒိတော။ အပ၊ဝ။၅၄။ စက္ကဝါကကုက္ကုဋ္ဌဟံသာဒိဟိ ကူဇိတာ ဝေါသိတာ နာဒိတာ သာ ပေါက္ခ-ရုဏီ။ အပ၊ဌ၊။၂၃၄။ (၂) ဘူမိစာလော တဒါ အာသိ၊ နာဒိတာ ဒေဝဒုန္ဒုဘီ။ အပ၊ ၂။၂၀၃။ ထေရီ၊ဌ။ဝ၄ဂ။

နာဒိယိတ္တာန (ကြိ၊ဝိ) [နာ+အာဒိယိတ္တာန] မနာယူမှုရှိ၊ မနာယူ–မလိုက်နာ–မကျင့်သုံး–ပ်။ ဩဝါဒံ နာဒိယိတ္တာန၊ ဗြဟ္မုနာ နာရဒေနယံ။ အပ၊ ၂။ဝ၃၅။ ထေရီ၊ဌ၊ ၂။ဂ၁။

နာဒေတိ (ကြိ) [နဒ+ဏေ+တိ] အသံပြု–မြည်–ဟိန်းဟောက်–၏။ နာဒေတိ၊ နာဒယတိ –နိတိ၊ဝ။ဥ၁ဥ။ နာဒေန္တိ–အပ၊ဘ။၄၃၂။

နာဒေန္တ (တိ) [နဒ+ဏေ+အန္တ] တခဲနက် အသံပြု–ပွဲတင်ထပ်–စေသော။ နာဒေန္တော ပမ္ဘတံ သေလံ၊ ဂင်္ဂေန္တော ဗဟလံ ဂိရိံ။ အပ၊ဝ။ဖ။

နာဒေန္တိ (ကြိ) [နဒ+ဏေ+အန္တိ] အသံပြု–မြည်–ဟိန်းဟောက်–ကုန်၏။ နာဒေတိ-ကြည့်။

နာဒေယိ (ဝိ) [နဒိ+ဏယ+ဏျ] ရေသကျည်းပင်၊ ယာသကျည်းပင်၊ (နာဒေယိ-ယဒ္ဓါကား —ခရမ်းပိမ့်၊ နီပါးသိမ်မျှားကိုလည်း ဟော၏။ ဝေါ်ဒီ၊သျှ။ဝ၄ဂ။ အမရကောသဋ္ဌ "ဇယာ, ဇယန္တီ, ကုက္ကာရီ, နာဒေယိ, ဝေဇ-ယန္တီကာ" ဤငါးပုဒ် ယာသကျည်းဟော ဆိုသည်။ "ဆူးခေါက်လည်း ဟူ၏" အဆို ရှိသည်)။ နာဒေယိ ဝေဇယန္တီကာ ထျမရ-ကောသော။ ဝေါ်ဒီ။၅၂ဥ။ (အမရ၊ဝ၄။ ဖ၆။ စိန္တာမဏိ၊ဝ၄။ဖ၇-လည်း ကြည့်။)

နာဒေတိ (ကြိ) [နာ+ဒ+တိ] (၁) တောင်း၏။ (၂) ပူလောင်၏၊ ညှီး–နွမ်း–၏။ (၃) နာ-ဒေတိ–နိတိ၊ဝ။ဘ၀၉၊ ၂၁ဝ။ (၂) နာဒေတိ (ဇာ၊ဘ။ဥ၉ဥ) ဥပတပ္ပတိ ဓိုလာယတိ။ ဇာ၊ ၆၊၅။၉၄။

နာဒေန (နဒ) [နာ+ယု] တောင်းခြင်း။ နာ-ယာစနာဒီသု။ ....နာဒေနံ။ နိတိ၊ဝ။ဘ၀၉။

နာဓိစ္စလဒ္ဓ (တိ) [နဒ+အဓိစ္စလဒ္ဓ] အကြောင်းမကင်းမူ၍–အကြောင်းအားလျော်စွာ – ရအပ်သော။ နာဓိစ္စလဒ္ဓံ နဒ ပရိဏာမင် ဓမ။ ဇာ၊ ၂။၂၁၊ဥ၀ဥ၊ဥ၀ဖ။ ဝိမာန၊ဌ။ဥ၂၀။ ဇာ၊ ၆၊၅။ဘ၂၂။ ... ဇာ၊ဌ၊ဂ။ ... ဇာ၊ဌ၊ ... ...

ဥပဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၂၇၇။ (–ကခ်ီ။ ၁ခ၊ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ဂ၁ဂ။ ကခ်ီ။ဌ၊သစ်။ခ၀ဝ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၂ဂ။) (တီ)(၂) နာနာသု ဂတီသု ပဝတ္တတိ။ ပေဋ္ဌကော။၂၃ဝ။ နာနာ-ဿ ဘောဒဿ အဒဿနံ နာနတ္ထဒဿနော။ မဏိဒီပဋ္ဌီ။ ပါး၊ကျော။

နာနက္ခဏ (ပု) [နာနာ+ခဏ] (၁) အထူးထူး သော ခဏ။ (တီ) (၂) အထူးထူးသော ခဏ ရှိသော။ (၃) နာနက္ခဏော လဗ္ဘန္တိ။ သံ၊ဌ။ခ။၁၅ခ။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ခ၀ဂ။ ဒီ၊ဌီ၊ခ။ဂ၇။ မ၊ဌီ၊ခ။ဂ၇။ အနုဋီ၊ခ။၁ဋ၀။) (တီ) (၂) အပိ စေသော သမ္ဘာဒီဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာ-နက္ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ ၂၀ဝ။ ဥပစာရဘာဝနာဝသေန အနေကဝါရံ ပဝတ္တစိတ္တက္ခဏိကတ္တာ နာနက္ခဏာ။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ခ၃ဂ။

နာနက္ခဏိက (တိ) [နာနက္ခဏ+ဏိက] အထူးထူး သော ခဏ–ရှိ–၍ဖြစ်–သော။ သော နာ-နက္ခဏိကာယ စေဝ ကုသလာကုသလစေတ-နာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ခ၆ဋ။

နာနက္ခန္တိတာ (ထီ) [နာနာ+ခန္တိ+တာ] အထူး ထူးသော – ကြိုက်–နှစ်သက်–ခြင်း ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အထူးထူးသော အလိုအကြိုက်ရှိခြင်း။ ပါပါစာရ ကလျာဏာစာရာဒိ ပကတိဝသေန နာနက္ခန္တိတာ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ခ။ ၂ဝ၃။

နာနဂ္ဂရသ (ပု) [နာနာ+အဂ္ဂ+ရသ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မြတ်သော အရသာ။ (တီ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – မွန်မြတ် သော အရသာရှိသော။ (၃)ရသေဟိ တေဟိ ဒိန္နာဟာရပရိဘောဂေ နာနဂ္ဂရသေ သာယိ-တုံ။ ဥဒါန၊ဌ။ခဂ၃။ (တီ)(၂) ဂေဟေ နိသိ-ဒါပေတ္တာ နာနဂ္ဂရသေန ယာဂုဘတ္တေန ပရိ-ဝိသိတ္တာ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ခဂ၆။ (–အံ၊ဌ၊ခ။ခ၀ဝ၊ ခ၀ဂ၊ခ၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ခဂ၅၊ ၂ဂ၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ခ၃ဝ။ ပေတ၊ဌ။ခ၆ခ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ခ၇ခ။ အပ၊ဌ၊ခ။ခ၀ခ။ စရိယာ၊ဌ။၅၅။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ ၂ဝခ၊ ၂၄ဋ၊ ၄၂ခ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ခ၆၅၊ ၂ခခ။ ဇာ၊ ဌ၊ခ။ ၄ဂ၊ ၂ဂဝ၊ ၄ခ၇။)

နာနဂ္ဂရသဘတ္တ (နဝ) [နာနဂ္ဂရသ + ဘတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – ကောင်းမြတ်သော အရသာရှိသော ဆွမ်း။ နာနဂ္ဂရသဘတ္တံ ဂဟေတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၀ဝ။

နာနဂ္ဂရသဘောဇန(နဝ)[နာနဂ္ဂရသ+ဘောဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မွန်မြတ်သော အရ သာရှိသော–ဘောဇဉ်– စားဖွယ် – ဆွမ်း။ ဘောဇယိတ္တာန သတ္ထာဃံ၊ နာနဂ္ဂရသဘော-ဇနံ။ အပ၊ ၂။ခ၂၅။ ထေရ၊ဌ၊ခ။ဂခ၀။(–အံ၊ ဌ၊ခ။ ၂ ၂ ၂၊ ခ၀ခ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ခ၀ဂ။ စရိယာ၊ဌ။ ဂ၉၊ခ၀ခ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ ၂၅ခ၊ ၂ဂ၊ ၄ဂ၇။ ဇာ၊ဌ ၄။ခ ၂ဝ၊ ၂ဖ၉၊ခ၇ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂ခ၊ခ၀ဋ၊ခ၇၅၊ ၄ ၇ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂ဝ၇၊ ၂ခခ၊ ၂ဂ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၇။ ဖ၄၊ ၂ ၅ခ။ အံ၊ဌီ၊ခ။ခ၄ဖ။)နာနဂ္ဂရသဘောဇနေန ဘဂဝတော ပိဏ္ဍပါတံ အဒါသိ။ အပ၊ ဌ၊ ၂ ။ဂ ၂။(–စရိယာ၊ဌ။၅ခ။ဇာ၊ဌ၊ခ။ ၄ ၂ ဝ။) နာနဂ္ဂရသဘောဇနဿ ပတ္တံ ပူရေတ္မာ အဒါ-သိ။ အံ၊ဌ၊ခ။ ၂ ၂ ၅။ အပ၊ဌ၊ခ။ခ၀ခ။ ဇာ၊ဌ၊ ခ။ခ၀ခ။ (–အပ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ခ ၇။) နာနဂ္ဂရသဘောဇနေ ဥပနီတေ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ခ ၅ ၄။

နာနဂ္ဂရသဘောဇနပုဏ္ဏ (တိ) [နာနဂ္ဂရသ+ ဘောဇန+ပုဏ္ဏ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မွန်မြတ်သော အရသာ၌ပြည့်သော ဘောဇဉ်တို့ ဖြင့် ပြည့်သော။ နာနဂ္ဂရသဘောဇနပုဏ္ဏ ပါတိ ဥပနေယျုံ။ အာဘိ၊ဌ၊ခ။ ၂ ၇ ခ။

နာနဂ္ဂရသသမ္ပဏ္ဏ (တိ) [နာနဂ္ဂရသ+သမ္ပဏ္ဏ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–မွန်မြတ်သော အရ သာနှင့် ပြည့်စုံသော။ နာနဂ္ဂရသသမ္ပဏ္ဏံ တ-ဝဏ်ကဂန္ဓသာလိဘောဇနံ ဘုဥ္ဇတိ။ ဇာ၊ဌ ၊ခ။ခ၆ဋ။

နာနဂ္ဂရသသာလိမ်သောဒန (ပု) [နာနဂ္ဂရသ+သာလိမ်သောဒန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မှန်မြတ်သော အရသာရှိသော သလေး–သားပြွမ်းထမင်း–ခံပေါက်ထမင်း။ ယာဂုပိဝိတ္တာ နာနဂ္ဂရသသာလိမ်သောဒနံ ဘုဉ္ဇိတ္ဝာပိ တေန အတိတ္တောဿ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၉၄။

နာနဂ္ဂရသသုဂန္ဓသာလိတောဒန (နပုं) [နာနဂ္ဂရသ+သုဂန္ဓ+သာလိတောဒန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မှန်မြတ်သော အရသာရှိသော မွေးကြိုင်သော သလေးတောဒဉ်။ နာနဂ္ဂရသသုဂန္ဓသာလိတောဒနေ ဥပနီတေ စိတ္တံ နနမတိ။ အံ၊ဌ၊၃။၂၆၇။

နာနစ္ဆယ (တိ) [နာနာ+စယ (=စိ+အ)။ နာနာ+အစ္ဆယ (=အတိ+ဂ္ဂ+အ)] (က) အထူးထူးသော အပြားရှိသော၊ အမျိုးမျိုးချက်ပြုတ်စိမ်အပ်သော။ (ခ) အမျိုးမျိုးသော အရသာသူးရှိသော။ (ဂ) အမျိုးမျိုးသော–သဘော–အရသာ–ရှိသော။ (က) နာနစ္ဆယေဟိ (သံ၊ဘု။၁၃၀) တိ နာနာစယေဟိ၊ နာနာဝိယောတိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊ဘု။ ၂၃၅။ (ခ) ဒဟရေဟိ မနာပတရံ အစ္ဆေ-တမ္ဘတော အတိဂ္ဂမိတမ္ဘတော အစ္ဆယာ၊ သောဒနေ ရသဝိသေသာ၊ တသ္မာ နာနစ္ဆ-ယေဟိ (သံ၊ဘု။၁၃၀)တိ နာနပ္ပကာရရသ-ဝိသေသေဟိတိ အတ္ထော။ သံ၊ဌ၊ ၂။၄၇၀။ (ဂ) နာနစ္ဆယေဟိ (ဝိသုဒ္ဓိ ၁။၁၄ဖ)တိ နာ-နစ္ဆယေဟိ နာနာသဘာဝေဟိ၊ နာနာရသေ-ဟိတိ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၁။၁၇ဖ။ (–အံ၊ဌ၊၁။၉၃။)

နာနဏ္ဍာသယ (တိ) [နာနာ+အဏ္ဍာသယ] အထူးထူးသော – အလို – ဆန္ဒ – ရှိသော။ အယံ လောကော အနေကဏ္ဍာသယော နာနဏ္ဍာသယော။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၃၂၉။ နာနဏ္ဍာ-သယော (သံ၊ဌ၊၁။၁၁၂)တိ နာနာဝမ္မက-နိန္နော။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၃၉။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၀၃။)

နာနဋ္ဌ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ။ (နာနာတိ-သံ၊ နာဏဋ္ဌ-အဋ္ဌမာဂမိ)] ထူးထွေ–ကွဲပြား–ခြားနား – သော – အနက် – အဓိပ္ပါယ်–သဘော–ရှိသော (တရား)။ "ဥဒ္ဒါ၊မာတက-သညာတိ ဝါ သောပါက ရူပသညာတိ ဝါ ဣမေ မဿ ဇေကဋ္ဌာ၊ ဥဒါဟု နာနဋ္ဌာ"။ အံ၊ ဌ၊၁။ ၂၇၃။ နာနံ ဝိသေသော တိန္ဒော အတ္ထော ဇေတသ္ဒိ နာနဋ္ဌာနိ။ မဏိဒီပ၊ ၂။ ညော်၊ ဝမ်း။

နာနတာ (တိ) [နာန+တာ။ ဝေမတ္တံ တု စ နာနတာ။ ဝေန်။ ၇ဖ၇။ နာနမေဝ နာနတာ၊ နာနသဒ္ဒေါ ပုန္နပုံသကော၊ အဗျယေ တု နာနာ။ ယင်း-ရှိ။ (နာနာတာ သံ၊ ဏာဏဘာ ပြာ)] ထူးထွေ – ကွဲပြား – ခြားနား – သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ တတ္ထ ဗျဉ္ဇနသ္မိ နာနတာ ပါကဋာ။ သံ၊ဌ၊ဘု။၁ဘ၆။ (–အတိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၅။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။၁၇-ဂ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၂၅။)

နာနတာဇနန (နပုं) [နာနတာ + ဇာနန] ထူးထွေ–ကွဲပြား–ခြားနား–သည်၏အဖြစ်ကို သိစေခြင်း။ ဒ္ဋိန္ဒ် ရဟောနိသ်ဇ္ဇသိက္ခာ-ပဒါနံ နာနတာဇနနဋ္ဌ သိယာ။ ဝဇိရ။ ၂၁ဘ။

နာနတ္ထိ (နပုं) [နာနာ+တ္ထ။ (နာနာတ္ထ-သံ၊ ဏာဏတ္ထ-ပြာ၊ နာဏတ္ထ-အဋ္ဌမာဂမ်)] (ခ) အထူးထူး၊ အမျိုးမျိုး၊ အပြားပြား။ (၂) ထူးသည်၏အဖြစ်၊ ထူးထွေ–ကွဲပြား–ခြားနား–သည်၏အဖြစ်၊ ထူးထွေ – ကွဲပြား – ခြားနား–ခြင်း–ချက်။

နာနတ္ထံ (ပ၊ ဂ)—ပဋ္ဌိသံ။ဖ၀၊ဖ၁၊ဘုဖ၄။ နေတ္ထိ။ ၂၁။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅ဘ၊ ၄ဘ၀။ ဝိ၊ဌ၊ဘု။ ၁ဇ၅။ မ၊ဌ၊ဘု။၁ဂ၄၊ ၂ဇ၇။ မ၊ဌ၊၄။၁၄၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇၁။ သံ၊ဌ၊ဘု။၁၁ ၂။

၂၀၅၊ ၂၆၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဖ၉၊ဂ၀၊ခ၂၇။ အံ၊ဌ၊ ခ။ ၁၄။ အဘိ၊ဌ၊ခ။ခ၊ဂ၉၊ခဂ၂။ အဘိ၊ဌ၊ ခ။ဂ၃။ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ခ။ဂ၉။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဂ၉။ ခုဒ္ဓက၊ ဌ။ခ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ခ။၂၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။ခဂ၆၊ ၂၀၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဂ၀၊ခ၂၅။ ဝဇိရ။ခ၂၆၊ခ၃။ ခ၅၊ ၂ဂ၃၊ ခ၃ခ၊ ခ၃ခ၊ ဂ၄ ၂။သာရတ္ထ၊ခ။ဂ၃။ဝိမတိ၊ ခ။ခ၉၊ခ၆၉။ ကခ်ီ၊ဌ်။ ၂ဂ၊ဧ၉။ မ၊ဌ်။ခ။ဂဂ၊ ၂၀၀၊ ၂ခ၉။ သံ၊ဌ်။ခ။ခ၆ခ။သံ၊ဌ်။ ၂။ဧ၀၊ခ၃ဧ၊ ဌ၉ခ။ အံ၊ဌ်။ခ။ခ၆ခ။ မူလဌ်။ခ။ဖ၅။ မူလဌ်၊ ခ။ခ၉ဌ။ အနုဌ်။ခ။ဂ၂။ အနုဌ်။ခ။ဌ၅။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ခ ၂ခ။ နာနတ္ထ (ခုၤ)—မ၊ခ။ဌ။ အံ၊ခ။ခ၉၀။ ကခ်ီ။ခ၀ဧ။ သံ၊ဌ် ၂။ခ၃ခ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။ခ၀ဝ။ သီ၊ဌ်။သစ်၊ ၂။ခ၀ဂ။ မ၊ဌ်။ ၂။ ၂ခ၂။ နေတ္ထိ၊ဝိ။ ၂ဖ၅။ နာနတ္ထေန၊ နာနတ္ထတော (နၤတၤ၆)—မ၊ခ။ဌ။ ထေရ။ ၂ဂ၀။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၃ဝ။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။ဌ၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ၀ဝ၊ခ၃ဌ။ သီ၊ဌ်။သစ်၊ခ။ခ၀ခ။ သံ၊ဌ်။ ၂။ဌ၉ခ။ နာနတ္ထာ(မ၊၆)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။ခ၉ ၂ ခ။ သံ၊ဌ၊ခ။ခ၆ခ။ သံ၊ဌ်။ခ။ခ ၂ဂ။ နာနတ္ထသ္မိं ၊ နာနတ္ထေ(သ၊၆)—မ၊ခ။ဌ။ မ၊ဌ်။ခ။ခ၉ဂ။ အနုဌ်။ခ။ဂ၅ဌ။

(ခ) အဘိနိဟာရော နာနတ္ထं ဟောတိ-(ပဋ္ဌိသံ။ဖ၀-ခ)တိ အဘိနိဟာရော နာနာ ဟောတိတိ ဝါ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ခ။ ၂ဂ၀။ နာန-တ္ထေန စ ကမ္မုနာ(ထေရ။ ၂ဂ၀)တိ ဟနန....နာနာဝိနေ ပရ္ဝပဿာတကမ္မေန။ ထေရ၊ဌ၊ ခ။ခ၃ဖ။ ဘေဒန္တိ စ နာနတ္ထန္တိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊ခ။ဂ၅။ ဝိမတိ၊ခ။ခ၉။ ဒီ၊ဌ်။ခ။ ၂ဂ။ ဝိသေသောတိ နာနတ္ထံ။ ကခ်ီ၊ဌ်။သစ်။ဌ၅ခ။ နာနတ္ထ (သံ၊ဌ၊ခ။ခ၁)နန္တိ ဘေဒေါ။ သံ၊ဌ်။ ၂။ခ၃ဧ။ ဘေဒန္တိ နာနတ္ထံ၊ နာနာကရဏန္တိ အတ္ထော။ မူလဌ်။ခ။ ၂ခ။ (–ပဋ္ဌိသံ။ခ၆ဖ၅။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ ၅ဂ။ မ၊ဌ၊ခ။ ၂ဧ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ခ၊ ၇ဂ။ သံ၊ဌ၊ခ။ ၂ဝ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခ၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခ၆။ မ၊ဌ်။ခ။ ၂ခ၉။)

(၂) နာနာဘာဝေါ နာနတ္ထံ။ မ၊ဌ၊ခ။ ခ၉။ ကွ နာနတ္ထံ ဂစ္ဆန္တီ(အံ၊ခ။ခ၉ဝ)တိ ကသ္မိं ဌာနေ နာနာသဘာဝတံ ဝေမတ္တं ဂစ္ဆန္တီ။ အံ၊ဌ၊ခ။ ၂ဖ၅။ အဘိနိဟာရော နာနတ္ထံ ဟောတိ (ပဋ္ဌိသံ။ဖ၀-ခ)တိ အဘိနိဟာ-ရော....အဘိနိဟာရသ နာနာဘာဝေါ ဟော-တိတိ ဝါ ဝေဒိတမ္ပံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ခ။ ၂ ၅ ခ။ (–မ၊ခ။ဌ။ နေတ္ထိ။ ၂ ခ။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၃ဝ၊ ၂ ၅ ၊ခ၃ဝ။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ခ၉ ၂။ ကခ်ီ။ခ၀ဧ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ခ၉ ၂။ မ၊ဌ၊ခ။ခ၀ဌ။ သံ၊ဌ၊ခ။ခ၀ခ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၊ခ၃ခ။ သံ၊ဌ၊ခ။ခ၁ ၂ ၊ခ၆ခ ၂ ၆ ၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ဖ၉ ၊ဂ၀ ၊ခ ၂ ၇။ အံ၊ဌ၊ခ။ ခ ၂ ၉ ၅။ အဘိ၊ဌ၊ခ။ခ ၂ ၊ဂ၉ ၊ခ ၂ ။ အဘိ၊ဌ၊ခ။ခ ၂ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။ခ၀ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၇ ၉ ။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။ခ ၂ ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ခ။ ၂ခ ၂ ။ အပ၊ဌ၊ ၂။ခဂ ၆ ။ ဗုဒ္ဓံ၊ ဌ။ဂ၀ ၊ခ ၂ ၅ ။ စူဋ္ဌနိ၊ဌ။ဂ ၂ ။ ဝဇိရ။ခ ၂ ၆ ၊ခ ၃ ၊ ခ ၃ ၊ ခ ၃ ၊ ဂ ၄ ၂ ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၀ ၀ ၊ ခ ၃ ၂ ။ ဝိမတိ၊ခ။ခ ၆ ၉ ။ ကခ်ီ၊ဌ်။ ၂ ဂ ၊ ဧ ၉ ။ သီ၊ဌ်။သစ်၊ခ။ခ၀ခ။ သီ၊ဌ်။သစ်၊ ၂။ခ ဂ ဂ ။ မ ၊ ဌ် ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၂ ။ မ ၊ ဌ် ၊ ခ ။ ဂ ဂ ၊ ခ ၉ ၅ ။ သံ ၊ ဌ် ၊ ခ ။ ခ ၁ ၅ ၊ ခ ၆ ခ ။ သံ ၊ ဌ် ၊ ၂ ။ ဧ ၀ ၊ ဌ ၉ ခ ။ အံ ၊ ဌ် ၊ ခ ။ ၂ ၄ ဂ ။ မူ လ ဌ် ၊ ခ ။ ဖ ၅ ။ မူ လ ဌ် ၊ ခ ။ ခ ၉ ဌ ။ အ နု ဌ် ၊ ခ ။ ၅ ဌ ။ အ နု ဌ် ၊ ခ ။ ဌ ၅ ။ နေ တ္ထိ ၊ ဝိ ။ ခ ၁ ခ ၊ ၂ ၆ ၇ ။)

နာနတ္ထ၂ (ပု) [နာ၁နာ+အတ္ထ] (ခ) အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သော သဘော။ (တိ) (၂) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော သဘောရှိ သော။ (ခ) နာနတ္တေ ပညာ (ပဋ္ဌိသံ။ခ)တိ နာနာသဘာဝေ ဘာဝေတမ္ဘတော....ပဝတ္တာ ပညာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ခ။ဌ ၅ ။ (တိ) (၂) မာဃံ သံ ဃေန နာနတ္ထော . အဿန္တိ။ ဝိ၅ ။ ခ ၁ ဂ ။ ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္ထာ နာနတ္ထ-သိတာ (မ၊ ၂ ။ ၂ ၇) တိ ယာ အယံ ပဌ-ကာမဂုဏာရမ္မဏဝသေန နာ၁နာသဘာဝါ။ မ၊ဌ၊ခ။ခ ၀ ။ နာနတ္ထာ(မ၊ခ။ ၂ ဖ ၃ ခ)တိ နာနာ ဗဟူ အနေကပ္ပကာရာ။ မ၊ဌ၊ဌ။ခ ဂ ဂ ။ နာ-နတ္ထေ ဂေါစရေ ပဝတ္တာနံ သညာနံ....နာနတ္ထေ

နာနာသဘာဝေ ဂေါစရေ ပဝတ္တန္တိ။ အဘိ၊ ၆၊ ၁။၂၄၇။ နာနတ္ထာ (မ၊၆၊ ၂။ ၂၁)တိ နာ-နာသဘာဝါ ဗဟူ အနေကပ္ပကာရာ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၉၆။ (–ဒီ၊၃။ ၂၅၄။ မ၊၃။ ၂၆၃။ ပဋိသं၊ ၆၊ ၁။၄၉။ မဟာနိ၊ ၆။ ၂၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၀ ၂၉။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၆၇။)

နာနတ္ထော (ပုံ၊ပ၊ဇ) — ဝိ၊၅။ ၃၁၀။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၆၇။ နာနတ္ထာ (ထီ၊ပ၊ဇ) — မ၊ ၂။ ၂ ၇။ မ၊ ၃။ ၂ ၆ ၃။ မ၊ ၆ ၊ ၂ ၁။ မ၊ ၆ ၊ ၄။ ၁ ၀ ၀။ မဟာနိ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ။ မ၊ ဋီ ၊ ၂ ။ ၉ ၆ ။ အံ ၊ ဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၉ ။ အံ ၊ ဋီ ၊ ၃ ။ ၁ ၆ ၇ ။) ။

နာနတ္ထော (ပုံ၊ပ၊ဇ) — ဒီ၊၅။ ၂ ၅ ၄ ။ နာနတ္ထာ (ထီ၊ပ၊ဇ) — အဘိ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ နာနတ္ထာနိ (နိ၊ဒုပ)—ဒီ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၅ ၀ ။ နာနတ္ထာနံ(ဆ၊ဇ)—အဘိ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ နာနတ္ထေ(သ၊ဇ)—ပဋိသं ။ ၃ ၊ ။ အဘိ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ ပဋိသံ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၄ ၅ ။ အံ ၊ ဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၉ ။

နာနတ္ထိ (ပု) [နာနတ္ထ+နယ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] နာနတ္ထနည်း၊ မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သောနည်း။ ကေစိ ပန ကေတ္ထန္တိ ကေတ္ထနယံ ဝဒန္တိ နာနတ္ထန္တိ နာနတ္ထနယံ။ မ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၃ ၉ ။ နာနတ္ထနယ-ကြည့်။

နာနတ္ထိ (နဿ) [နာနတ္ထ+ပဟာန။ နောက်ပုဒ်ကျေ။] မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ နာနတ္ထပ္ပဟာနံ ဝါ နာနတ္ထံ။ ပဋိသံ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၄ ၅ ။

နာနတ္ထကထာ (ထီ) [နာနတ္ထ+ကထာ] မတူ – ထူးခြား – ကွဲပြား – သော သဘောရှိသော စကား၊ အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော သဘောရှိသော စကား၊ အကျိုးမဲ့စကား။ ပုဗ္ဗပေတကထံ နာနတ္ထကထံ။ ဝိ၊ ၃ ။ ၂ ၇ ၆ ။ ဒီ၊ ၃ ။ ၇ ၊ ၆ ၊ ၂ ၊ ၁ ၆ ၇ ။ ဒီ ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ။ မ ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၁ ၊ ၂ ၁ ။ သံ ၊ ၃ ။ ၃ ၊ ၆ ၊ ၈ ။ အံ ၊ ၃ ။ ၃ ၅ ။ စူ ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၊ ၁ ။ (–မဟာနိ ။ ၂ ၈ ၆ ။) နာနတ္ထကထာ (ဒီ၊ ၁ ။ ၇ ။ သံ ၊ ၃ ။ ၃ ၊ ၆ ၊ ၈ ။ မဟာနိ ။ ၂ ၈ ၆)တိ ပုရိမပစ္ဆိမ-ကထာဟိ ဝိမုတ္တာ အဝသေသာ နာနာ-သဘာဝါ နိရတ္ထကကထာ။ ဒီ ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၈ ၆ ။ သံ ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၃ ၊ ၂ ၊ ၆ ။ မဟာနိ ၊ ၆ ။ ၃ ၊ ၇ ။ (–အံ ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၃ ၊ ၁ ၉ ။ သာရတ္ထ ၊ ၃ ။ ၉ ၉ ။ ဝိမတိ ၊ ၂ ။ ၅ ၇ ။) နာနာသဘာဝ (သံ ၊ ဋီ ၊ သစ် ၊ ၁ ။ ၃ ၆ ၇) လည်း-ကြည့်။

နာနတ္ထကရ (တိ) [နာနတ္ထ+ကရ+အ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်ကို – ဖောင်–ပြုတတ်သော (သဘော-စသည်)။ ဓမ္မသဘာဝသာမညေန ဟိ ကေဘူတေသု ဓမ္မေသု ယော နာနတ္ထကရော သဘာဝေါ။ မူလဋီ ၊ ၁ ။ ၄ ၇ ။ တေ ဟိ ဒုတိယဝါရာဒီနံ နာ-နတ္ထကရာ။ အနုဋီ ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၂ ။

နာနတ္ထကာယ (တိ) [နာနတ္ထ+ကာယ] (က) ကိုယ်၌–မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား– သည်၏ အဖြစ်ရှိသော။ (ခ) မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော ကိုယ်ရှိသော။ အပရိမာ-ဏေသု (ဝိ) ဟိ စက္ကဝါဠေသု....တတ္ထ နာ-နတ္ထကာယာ (ဒီ ၊ ၂ ။ ၅ ၅ ။ အံ ၊ ၃ ။ ၂ ၀ ၁ ။ စူ ၊ ၆ ။ ၂ ၆) တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၉ ၉ ၊ ၁ ၀ ၀ ။ အံ ၊ ၆ ၊ ၃ ။ ၃ ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ပဋိသံ ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၄ ။ စူ ၊ ၆ ။ ၂ ၆ ၊ ၁ ။ နာနတ္ထံ ကာယေ ဘောသံ, နာနတ္ထော ဝါ ကာယော ဘေသန္တိ နာနတ္ထကာယာ။ ဒီ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၄ ။ အံ ၊ ဋီ ၊ ၃ ။ ၁ ၆ ၇ ။ (–အံ ၊ ၂ ။ ၄ ၂ ၇ ။ ပဋိသံ ၊ ၆ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၃ ။ ခုဒ္ဒက ၊ ၆ ။ ၇ ၃ ။ ဝိမတိ ၊ ၁ ။ ၅ ၃ ။ ဒီ ၊ ဋီ ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ၆ ။ သံ ၊ ဋီ ၊ သစ် ၊ ၁ ။ ၄ ၃ ၆ ။)

နာနတ္ထကာယကေတ္ထသညီ (တိ) [နာနတ္ထကာ-ယ + ကေတ္ထသညီ] နာနတ္ထကာယကေတ္ထ-သညီပုဂ္ဂိုလ်၊ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ တူသော (ပဋိသန္ဓေ) သညာရှိသော၊ သူ။ (ပဌမဈာန် ၃-တုံ့နှင့် အပါယ် ၄-တုံ့၌ ဖြစ်သော ပုဂ္ဂိုလ်များ)။ နာနတ္ထကာယကေတ္ထသညီသခ်ါတာယ ကော-သော ဝိညာဏဋ္ဌိတိယာ။ အဘိ၊ ၆ ။ ၂ ၅ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၁ ။ (–အဘိ ၊ ၆ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။)

နာနတ္တကာယတာ (ထီ) [နာနတ္တကာယ+တာ] အာထူးထူးသော ခန္ဓာကိုယ်ရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ နာနတ္တကာယတာသခ်ါတဿ အညမညဝိသဒိသသဘာဝဿ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၇၁။

နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီ (တိ) [နာနတ္တကာယ+နာနတ္တသညီ]နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီပုဂ္ဂိုလ်၊ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော ကိုယ်ရှိသည်ဖြစ်၍ မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော (ပဋ္ဌိသန္ဓေ) သညာရှိသော၊ သူ(ကာမသုဂတိ ၇-တုံ့၌ ဖြစ်သောပုဂ္ဂိုလ်)။ နာနတ္တကာယနာနတ္တသညီ....စတူသု ဝိညာဏဋ္ဌိတီသု။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၁၉၁။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၉၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၈၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၀၈။)

နာနတ္တကိလေသ (ပု) [နာနတ္တ+ကိ+လေသ] အထူးထူးသော – အာရုံ၌ ဖြစ်သော–သဘောရှိသော – ကိလေသာ။ နာနတ္တကိလေသေဟိ(ပဋ္ဌိသံ။ ၂၂၀) တိ ဝိပဿနာယ ပဋ္ဌိပက္ခဘူတေဟိ နာနာသဘာဝေဟိ ကိလေသေဟိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၄၃။ နာနတ္တကိလေသေဟိ (ပဋ္ဌိသံ။၃၀၅) တိ နာနာရမ္မဏဝဝတ္ထမာနေဟိ ကိလေသေဟိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၂၆၇။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀။)

နာနတ္တဂုဟဏ (နာ) [နာနတ္တ+ဂုဟဏ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ယူခြင်း။ ကေသဉ္စာနပတိတဿ ဘိန္နသဉ္စာနဿေဝ နာနတ္တဂုဟဏတော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၀။

နာနတ္တဇာနနဉာဏ (နာ) [နာနတ္တ + ဇာနန+ ဉာဏ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို သိတတ်သောဉာဏ်။ ဝိပါကာနံ နာနတ္တဇာနနဉာဏံ၊ နေဘ္ဘ၊ဝိ။၂၃၉။

နာနတ္တဒဿန (နာ) [နာနတ္တ+ဒဿန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ အာယတနာနံ ဝါ နာနတ္တဒဿနဝသေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၁၁။ ဝိသေသဒဿနဝသေနာတိ နာနတ္တဒဿနဝသေန။ မူလဋ္ဌ ၁။၄၁။ (–၁၅၀။)

နာနတ္တဒေသနာ (ထီ) [နာနတ္တ+ဒေသနာ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို ပြောဟောကြောင်းစကားရပ်။ နဝ နာနတ္တဒေသနာ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၈။

နာနတ္တနယ (ပု) [နာနတ္တ+နယ] နာနတ္တနည်း၊ သဘောလက္ခဏာချင်း– မတူ– ထူးခြား – ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်ကို ပြဆိုကြောင်း–ရှု–ဖြစ်သောနည်း၊ သဘောလက္ခဏာချင်း - ထူးသည်–မတူသည်–ဟု သိရသောနည်း။ (သန္ဓာန်အစဉ်မပြတ်သော်လည်း အဝိဇ္ဇာ၏ သဘောကား တမျိုး၊ သခ်ါရ၏ သဘောကား တမျိုး စသည်ဖြင့် သဘောလက္ခဏာချင်း ကွဲပြားကုန်၏ဟု သိရသောနည်းသည် နာနတ္တနည်း မည်၏၊ အဝိဇ္ဇာစသော အကြောင်း၊ သခ်ါရစသော အကျိုးတို့၏ မိမိတို့ သဘောလက္ခဏာကို အသီးအသီး မှတ်သားပိုင်းခြားခြင်းသည် နာနတ္တနည်း မည်၏။ နေတ္တိဟာရတ္ထဒီပနီ။၇၉။ ဤ နာနတ္တနည်းအရ အဝိဇ္ဇာနှင့် သခ်ါရတို့ မတူပုံ၊ သခ်ါရနှင့် ဝိညာဉ်တို့ မတူပုံ၊ အသစ်အသစ် အကြောင်းများနှင့် အသစ်အသစ် အကျိုးများ တမျိုးပြီး တမျိုးဖြစ်ပုံ ဖြစ်ဟန်ကို ဆင်ခြင်သည့်အခါ မပျက်စီးပဲ အမြဲနိစ္စ ထာဝရတည်၏ဟု အယူမှား သဿတဒိဋ္ဌိသည် ကင်းပျောက်၏။) နာနတ္တန္တိ နာနတ္တနယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၉။ အဝိဇ္ဇာဒီနံ ပန ယထာသကလက္ခဏဝဝတ္ထာနံ နာနတ္တနယော နာမ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၈။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ၂ ၀။(–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ၈။ ဝဇိရ။၁၅ဖ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀၊ ၁ဖ၀၊၁၇၃၊၁၉၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၄၄၅၊၄၉၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄ ၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၁၁။)

နာနတ္တပ္ပဟာန (နာ) [နာနတ္တ+ပဟာန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်း။ နာနတ္တ[7] ကြည့်။

နာနတ္ထပ္ပဟာနနိမိတ္ထ (နဝ) [နာနတ္ထပ္ပဟာန+နိမိတ္ထ]အောက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ နာနတ္ထပ္ပဟာနနိမိတ္ထံ နာနတ္ထပ္ပဟာနဟေတု နေက္ခမ္မာဒီသု ပညာတိ အဓိပ္ပါဒေယာ။ ပဋ္ဌာန်း၊ ၁။ ၄၅။

နာနဘ္ဘပ္ပဟာနဟေတု (ပု) [နာနတ္ထပ္ပဟာန+ဟေတု] မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သည်၏ အဖြစ်ကို ပယ်ခြင်းဟူသော အကြောင်း။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+ဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား – သည်၏ အဖြစ်။ အာရမ္မဏသ နာနတ္ထဘာဝေါ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၀၃။

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနာ + အတ္ထဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သော အတ္ထဘော၊ အတ္ထဘော အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထဘာဝေသု (မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၉)တိ နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ အတ္ထဘာဝေသု။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၆။

နာနတ္ထဘူတ (တိ) [နာနတ္ထ+ဘူတ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည် ဖြစ်၍ ဖြစ်သော။ ပုထုဘူတာ နာနတ္ထဘူတာ စ တေဇာ ဝေ တေသံ ပုထုဘူတာနံ နာနတ္ထဘူတာနံ ဒုဿီ-လျာဒီနံ ပဋ္ဌန်း တေဇောနံ ပရိယာဒါနေ ပညာတိ အတ္ထော။ ပဋ္ဌာန်း၊ ၁။ ၄၀။

နာနတ္ထဘေဒ (တိ) [နာနတ္ထ+ဘေဒ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်(ဟူသော) အပြား ရှိသော။ အာရမ္မဏာဓိပတိသဟ-ဇာတာဘူမိကမ္မဝိပါကကိရိယာဒိနာနတ္ထဘေဒါ-နံ အနိစ္စာဒိသတ္တာနုပဿနာနံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၁။

နာနတ္ထဝဏ္ဏ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏ] မတူ–ထူးခြား – ကွဲပြား–သော – အဆင်း–ပုံ–သဏ္ဌာန်–ရှိသော၊ အမျိုးမျိုးသော–အဆင်း – ပုံ – သဏ္ဌာန် – ရှိသော၊ အဆင်း–ပုံ–သဏ္ဌာန်–အမျိုးမျိုးရှိသော။ နာနတ္ထဝဏ္ဏာ-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၉၊ ၂၈၃)တိ နာနာသဘာဝဝဏ္ဏ-ဝန္တော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၂။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၅။)

နာနတ္ထဝဏ္ဏိယ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏိယ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပုထု နာနတ္ထဝဏ္ဏိယော(ထေရ။ ၃၆၅)တိ နိလ၊ဒီဝသေန နာနတ္ထဝဏ္ဏာ ဗဟူ အစ္ဆရာ တတ္ထ တေသု ဝိမာနေသု ' နစ္စန္တိ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၅။ (–မ၊ ၁။ ၄၁၃။)

နာနတ္ထဝဏ္ဏီ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝဏ္ဏီ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနတ္ထဝဏ္ဏိနော (ဒီ၊ ၂။ ၂၀၅၊ ၂၀၇.၉)တိ ... နာနတ္ထဝဏ္ဏာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ (–၂၈၃။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၉၅။)

နာနတ္ထဝဝတ္ထာန (နဝ) [နာနတ္ထ+ဝဝတ္ထာန] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်ကို ပိုင်းခြား မှတ်သားခြင်း။ နာနတ္ထဝဝတ္ထာနံ နတ္ထိ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၈၃။

နာနတ္ထဝိဝေနပရိယာယ (ပု) [နာနတ္ထဝိဝေန+ပရိယာယ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်ကို စီရင်ခြင်း၏ အကြောင်း။ ယဒေတံ ပြောဟ္မဏော ခတ္တိယောတိ နာနတ္ထဝိဝေနပရိ-ယာယံ ဝေါကာရံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၈၆။

နာနတ္ထဝိမောက္ခ (ပု) [နာနတ္ထ+ဝိမောက္ခ] (အာရုံ, ဝိပါက် အားဖြင့်)–မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏အဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း။ ကေတ္ထဝိမောက္ခော၊ နာနတ္ထဝိမောက္ခော။ ပဋ္ဌာန်း၊ ၂။ ၃၁။ (–၂၃၈။) အာရမ္မဏနာနတ္ထာ ဝိပါကနာနတ္ထာ စ နာနတ္ထဝိမောက္ခော။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၂။

နာနတ္ထဝေါဟာရ (ပု) [နာနတ္ထ+ဝေါဟာရ] နာနတ္ထဟူ–ခေါ်ဝေါ် – ပြောဆို – သုံးနှုန်း–ခြင်း၊ နာနတ္ထဟူသော အမည်။ "ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿနာ, ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿနာ"-တိ ဝေဒနာမ္မာနံ နာနတ္ထဝေါဟာရဝသေန ဗဟုဝစနနိဒ္ဒေသော ကတော။ ပဋ္ဌာန်း၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၂၁။ နု ဟိ သာမညဝိသေသေဟိ နာနတ္ထ-

ဝေါဟာရော နေ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၄၁။ မူလဋ္ဌ၊၂။၇၀။ (–အနုဋ္ဌ၊၂။၇၄။)

နာနတ္တသညာ (ထီ) [နာနတ္တ+သညာ] (က) အထူးထူးသော သဘောရှိသော (ဒွိပဋ္ဌ-ဝိညာဏသညာမှ တပါးသော) ၄၄-ပါးသော ကာမသညာ။ (ခ) အထူးထူးသော သဘော ရှိသော အာရုံ၌ ဖြစ်သော (ဒွိပဋ္ဌဝိညာဏ-သညာမှ တပါးသော) ၄၄-ပါးသော ကာမ-သညာ။ နာနတ္တသညာနံ အမနသိကာရော။ ဒီ၊၁။၃၂၂။ ဒီ၊၂။၅၉၊ဒ၆၀၊ဒ၄။ ဒီ၊၃။ ၁၈၇။ မ၊၁။၅၀၊၂၁၅။ မ၊၂။၁၄၊ဒ၆၊၁၁၈။ မ၊၃။ဒ၁။ သံ၊၁။၄၁၃။ သံ၊၃။၂၂၂။ အံ၊၁။ ၄၂၊၅၀၄။ အံ၊၃။၂၀၂၊၁၃၂၅။ ပဋ္ဌသံ။ ၂၃ဒ။ စူဠနိ။၁ဒ၈၊၁၈၇။ နေတ္တိ။၇၃။ နာ-နတ္တသညာနံ အမနသိကာရတိ နာနတ္တေ ဂေါစရေ ပဝတ္တာနံ သညာနံ၊ နာနတ္တာနံ ဝါ သညာနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၇။ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၁၅၅။ ပုထုနိမိတ္တာရမ္မဏေသု ပဝတ္တိတော နာနတ္တေသု သညာ နာနတ္တသညာ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၈၈။ ယသ္မာ ဟေတာ ...စတုစတ္တာလီသမ္မိ သညာ နာနတ္တာ နာနာသဘာဝါ အညမညာ-ဝိသဒိသာ၊ တသ္မာ "နာနတ္တသညာ"တိ ဝုတ္တာ။ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ တောဟိ ယသ္မာ ရူပသဒ္ဒါဒိဘေဒေ နာနတ္တေ နာနာ-သဘာဝေ ဂေါစရေ ပဝတ္တန္တိ၊ ယသ္မာ စ နာနတ္တာ နာနာသဘာဝါ အညမညံ အသ-ဒိသာ၊ တသ္မာ 'နာနတ္တသညာ"တိ ဝုစ္စန္တိ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃ဝ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂ဒ၊ဒ၁။ နာ-နတ္တသညာတိ နာနာသဘာဝါ၊ နာနာ-သဘာဝေ ဝါ အာရမ္မဏေ သညာ။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ဒ၁။ (–မ၊၃။၁ဒ၈။ ပဋ္ဌသံ။၃၁၊၂ဝဒ၊ ၂၃ ၂၃ဂ၄၊ဒ၀ဒ။ နေတ္တိ။ ၂၃။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဒ ၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဝ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ဒ။ ၁ဒ၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၅။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဒ၄။ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊ဒ။ ၁ ၂ဒ၊ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၄ဒ၊၃ ၂ ၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၈ဒ-၅။ နေတ္တိ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅ဝ။ ဝဇိရ။ ၁၅ဝ။ ဝိမတိ၊ဒ။ ၈ ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ ၁။ ၃ ၃ ၂ ၊ ၃ ၆ ၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ။ ၃ ဝ ၈။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ ၃ ဝ ၊ ၃ ၂ ၈။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂ ၅ ၂။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁။ ၁ ဝ ၈။ နေတ္တိ၊ ဝ ဝ ။ ၂ ၃ ၂ ။)

နာနတ္တသညာဒိနိရောဓ (ပု) [နာနတ္တသညာ+ အာဒိ+နိရောဓ] နာနတ္တသညာ-စသည်၏– ရူပ်–ဌိမ်း– လက်စသိမ်း–ခြင်း။ တေသံ နာနတ္တသညာဒိနိရောဓေ အတ္ထသိဒ္ဓတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၂ ။

နာနတ္တသညာဓိကရဏ (နာ) [နာနတ္တသညာ+ အဓိကရဏ] နာနတ္တသညာ ဟူသော အကြောင်း။ နာနတ္တသညာဓိကရဏဟု ပန မေ သမာဓိ စဝိ။ မ၊ ၃ ။ ၁ ဒ ၈ ။

နာနတ္တသညာပန (နာ) [နာနတ္တ+သညာပန] မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သော သဘော (ရှိသည်၏အဖြစ်) ကို သိစေခြင်း။ ဝေဒနာ-ဒီဟိ နာနတ္တမေဝ သော သဘာဝေါတိ နာ-နတ္တသညာပနတ္ထံ ဟောတိ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၃ ။ ၁ ၁ ၃ ။

နာနတ္တသညာမနသိကာရဟေတု (တိ) [နာန-တ္တသညာ+အမနသိကာရ+ဟေတု] နာန-တ္တသညာကို နှလုံးမသွင်းခြင်း ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ တေန စ နာနတ္တသညာ-မနသိကာရဟေတုနာ ရူပါနံ သမတိက္ကမာ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၁ ။ ၁ ဝ ၈ ။

နာနတ္တသညိတာ (ထီ) [နာနတ္တသညီ+တာ] နာနတ္တသညာ ရှိသူ၏အဖြစ်။ ဗဟိဒ္ဓါ ပုထု-တ္တာရမ္မဏေ သညာနာနတ္တေန ညြတ္ထာရိကေန နာနတ္တသညိတံ ဒဿေတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၂ ။ (–သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁ ။ ၄ ၄ ၃ ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃ ။ ၂ ၂ ၂ ။)

နာနတ္တသညီ (တိ) [နာနတ္တ+သညီ] နာနတ္တ-သညာရှိသော၊ မတူ–ထူးခြား– ကွဲပြား– သော သညာရှိသော၊ အမျိုးမျိုးသော သညာရှိသော (သူ-စသည်)။ နာနတ္တသညီ အတ္ထာ ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ။ ပဋ္ဌသန္ဓိသညာ ပန နေသံ တိဟေတုကာပိ, ဒ္ဝိဟေတုကာပိ

အဟေတုကာဝိ ဟေတုန္တိ (ဟေတုတိ)၊ တသ္မာ "နာနတ္ထသညိနော (ဒီ၊ ၂။ ၅၉။ အံ၊ ၂။ ၄၂)။ အံ၊ ၃။ ၂၀၁။ စူဠနိ။ ၃၆၇)တိ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၀။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၆၃။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၄။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။ ၅၃။ နာနတ္ထာ သညာ ဟောသံ အတ္ထိတိ နာနတ္ထသညိနော။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။ ၁၁၅။ အံ၊ ဋီ၊ ၃။ ၁၆၇။ (–ဒီ၊ ၃။ ၂၀၉။ မ၊ ၃။ ၁၉၊ ၂၂။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၉။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅၃။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၁၆၆၊ ၁၇၁။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄၃၆၊ ၄၄၂၊ ၄၄၄။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၂၂။)

နာနတ္ထသညီဝါဒ (ပု) [နာနတ္ထသညီ+ဝါဒ] နာနတ္ထသညီဝါဒ၊ အမျိုးမျိုးသော–သဘောရှိသော–သညာရှိသောဝါဒ။ ဣတရော ကေ-တ္ထသညီဝါဒေ နာနတ္ထသညီဝါဒေ အန္ဓော-ဂန္ဓိ ဒယောန္ဓော။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၂၂၀။

နာနတ္ထသဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+သဘာဝ]မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–ခြင်း ဟူသောသဘော။ နာနတ္ထသဘာဝတော။ ဝဇိရ။ ၅၁၃။

နာနတ္ထသမ္ဘဝ (ပု) [နာနတ္ထ+သမ္ဘဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–ခြင်း၏ ဖြစ်သင့်ခြင်း၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ဖြစ်ခြင်း။ အပ္ပနာ-ဝါရေ နာနတ္ထသမ္ဘဝတော။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၀။

နာနတ္ထသိတ (တိ) [နာနတ္ထ+သိတ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘောရှိသော အာရုံ–ကို–ခို–မှီသော (ဥပေက္ခာ စသည်)။ ယာယံ ဥပေက္ခာ နာနတ္ထာ နာနတ္ထသိတာ-(မ၊ ၂။ ၂၃။ မ၊ ၁။ ၂၆၃) တိ ယာ အယံ ပဉ္စ-ကာမဂုဏာဝရမ္မဏဝသေန နာနာသဘာဝါ၊ တာနေဝ စ အာရမ္မဏာနိ နိဿိတတ္တာ "နာ-နတ္ထသိတာ" တိ ဝုစ္စတိ ပဉ္စကာမဂုဏေ ကွာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀-၁။ နာနတ္ထသိတာတိ နာနာဝရမ္ဗ-ဏနိဿိတာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၈။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၃၊ ၂၉။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၉၆။ မ၊ ဋီ၊ ၃။ ၃၀၆။)

နာနတ္ထသုည (နာ) [နာနတ္ထ+သုည] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ' အာရုံသဘောရှိသည် ဖြစ်၍ (ကေတ္ထမ္ဘ) ကင်းသိတ်ခြင်း။ တမ္ပိ-ပရိတေန နာနတ္ထသ္မ တံ ကေတ္ထေန သုညတ္တာတိ နာနတ္ထသုညံ။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄၀။

နာနတ္ထာဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+အဘာဝ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–မှု၏မရှိခြင်း။ မဇ္ဈေ ဘိန္ဒ-သုဝဏ္ဏရတဝန် ဝိယ နာနတ္ထာဘာဝံ ဒဿေ-တိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၆၅။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၅။ (–အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃။)

နာနတ္ထာဘာဝစောဒနာသာမညေ (နာ) [နာန-တ္ထာဘာဝ+စောဒနာ+သာမညေ] မတူ–ထူး-ခြား–ကွဲပြား–မှု မရှိခြင်းကို စောဒနာခြင်း နှင့် တူမျှသည်၏အဖြစ်။ သာ ပန အဘာဝါ-ပတ္တိယံ ဝေ အန္ဓော ဂဝေ နာနတ္ထာဘာဝ-စောဒနာသာမညေန။ အနုဋီ၊ ၁။ ၃၃။

နာနတ္ထူပဂမ (ပု၊ နာ) [နာနတ္ထ+ဥပဂမ] မတူ–ထူးခြား–ကွဲပြား–သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်-ခြင်း။ ယုတ္တာနမ္ပိ သတိ ဝိပ္ပယုတ္တဘာဝေန နာနတ္ထူပဂမေန ဥပကာရကတာ ဝိပ္ပယုတ္ထ-ပစ္စယတာ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁၂၄။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၂၃၂။)

နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရ (ပု) [နာနတ္ထကမ္မ+ကေတ္ထကမ္မ+ဝိပ္ပါရ] နာနတ္ထကံ၊ ကေတ္ထကံ-တို့၏ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ထူးခြားသောသဘောရှိသော အကုသိုလ်ကံ (နှင့်) တူညီသော သဘော-ရှိသော ကုသိုလ်ကံတို့၏ပြန့်နှံ့ခြင်း၊ ထူးခြား-သောသဘောရှိသော ကာမာဝစရကံ (နှင့်) တူညီသောသဘောရှိသော မဟဂ္ဂုတ်ကံတို့၏ ပြန့်နှံ့ခြင်း။ နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရဝသေနာ-(ပဋိသံ။ ၄) တိ တ္ထေ အကုသလံ ကမ္မံ နာ-နတ္ထံ၊ ကုသလံ ကမ္မံ ကေတ္ထံ။ ကာမာဝစရံ ဝါ ကမ္မံ နာနတ္ထံ၊ ရူပါဝစရာရူပါဝစရံ ကမ္မံ

ကေတ္ထံ နာနတ္ထေကတ္ထကမ္မဝိပ္ပါရဝသေန။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၉။

နာနတ္ထေကတ္ထကောဝိဒ (တိ) [နာနတ္ထ+ကေ-တ္ထ+ကောဝိဒ] (ဝိမောက္ခတို့၏) ထူးသည်၏ အဖြစ်, တူသည်၏ အဖြစ်ဌ–လိမ္မာ–သိရှိ–သော၊သူ။ နာနတ္ထေကတ္ထကောဝိဒေါ(ပဋ္ဌိသံ။ ၆၈) တိ ဘေသံ ဝိမောက္ခာနံ နာနာဘာဝေ ကေသာဝေ စ ကုသလော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၉။

နာနတ္ထေကတ္ထပဒ္ဒိဝေ (ပု) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ+ ပဒ္ဒိဝေ] ထူးသည်၏ အဖြစ် (နှင့်) တူသည်၏ အဖြစ်ကို သိခြင်း။ နာနတ္ထေကတ္ထပဒ္ဒိဝေ-(ပဋ္ဌိသံ။၃) တိ သမ္ဘေသံ သခ်ဓာသခ်ဓ-ဓမ္မာနံ ကေသင်ဟာဘာယ ဝ ကာမစ္ဆန္ဒာဒီနံ နာနတ္ထာယ စ နေက္ခမ္မာဒီနံ ကေတ္ထာယ စ ပဋ္ဌိဝေဓေ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၂။

နာနတ္ထေကတ္ထရူပနိမိတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ +ရူပနိမိတ္ထ] အထူးထူးသော သဘောရှိ, တမျိုးတည်းသော သဘောရှိသော အဆင်း နိမိတ်၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ထူးခြား–သော အဆင်းနိမိတ်, တခုတည်း–တူညီ–သောအဆင်းနိမိတ်၊အမျိုးမျိုးသော သတ္တဝါ, တယောက်တည်းသောသတ္တဝါတို့၏ အဆင်း နိမိတ်, နာနတ္ထာယသို့ ကပ်ရောက်သော သတ္တဝါ, ကေတ္ထာယသို့ ကပ်ရောက်သော သတ္တဝါတို့၏ အဆင်းနိမိတ်၊ အမျိုးမျိုးသော အရပ်မျက်နှာ,တခုတည်းသောအရပ်မျက်နှာ တို့ဌာဖြစ်သော အဆင်းနိမိတ်၊ သီးခြား မရောနှောသော အဆင်းနိမိတ် (နှင့်) ရောနှော သော အဆင်းနိမိတ်။ နာနတ္ထေကတ္ထရူပနိမိ-တ္ထာန (ပဋ္ဌိသံ။၄) ဣ နာနာသတ္ထာနံ ရူပါနိ, နာနတ္ထကာယံ ဥပပန္နာနံ ဝါ သတ္ထာနံ ရူပါနိ, နာနာဒိသာသု ဝါ ရူပါနိ, အသမ္မိဿီနိ ဝါ ရူပါနိ နာနတ္ထရူပါနိ.... တေသံ နာနတ္ထေ-ကတ္ထရူပနိမိတ္ထာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၄၉။

နာနတ္ထေကတ္ထသဒ္ဒနိမိတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+ကေတ္ထ +သဒ္ဒနိမိတ္ထ] အထူးထူးသော သဘောရှိ, တခုတည်းသော သဘောရှိသော အသံ နိမိတ်၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ထူးခြား–သော အသံနိမိတ်, တခုတည်း–တူညီ–သော အသံနိမိတ်။ နာနတ္ထေကတ္ထသဒ္ဒနိမိ-တ္ထာန (ပဋ္ဌိသံ။၃) ဣ နာနာသဒ္ဒာဝါနံ ကေသဒ္ဒာဝါနဉ္စ သဒ္ဒနိမိတ္ထာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။ ၁။၄၈။

နာနတ္ထ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ] ထူးသောအနက် ရှိသော။ ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ, နာနာဗျဉ္ဇ-နာ။ ဝိ၊၅။၂၇၅။ ဝန္ထိ။၂၀။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၇။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။၁၆၆။ အံ၊ဌ်၊၂။၇၀။ နာနတ္ထာ-စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စ(သံ၊၂။၄၇၅)တိ ဗျဉ္ဇ-နမ္ပိ ဒေသံ နာနံ, အတ္ထောပိ။ သံ၊ဌ'၃။၁၃၆။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၈၂။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၂၄။ဝိမတိ၊ ၁။၉၅။ မ၊ဌ်၊၂။၂၆၁။ မူလဋ္ဌ ၁။၃၃။)

နာနတ္ထတာ (ထီ) [နာနတ္ထ+တာ] ထူးသော-အနက်ရှိ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ ယဒိ တိဏ္ဏံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ နာနတ္ထတာ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၃၄။

နာနတ္ထတာဘာဝဒေါသ (ပု) [နာနတ္ထတာ+ အဘာဝဒေါသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်မှကင်းခြင်းဟူ သော–အပြစ်–ဒေါသ။ အထ ဝါတိအာဒီ-နာ တိဏ္ဏံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ အဘာဝတ္ထံ အသမ္ဘိ-စ္ဆန္ဒော နာနတ္ထတာဘာဝဒေါသံ ပရိဟရတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၃၃။

နာနတ္ထတ္ထ (နှ) [နာနတ္ထ+တ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သောအနက်ရှိ–သည်၏ အဖြစ် –ခြင်း။ နာနတ္ထတ္ထာ ဓာတူနံ။ ဝဇိရ။၂၄ ။ (–မူလဋ္ဌ၊၁။၃၃။)

နာနတ္ထပုစ္ဆဝိဿဇ္ဇနာ (ထီ) [နာနတ္ထပုစ္ဆာ+ ဝိဿဇ္ဇနာ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်ရှိသော–အမေး–ပုစ္ဆာ– ပြဿနာ–

ကို ပြေဆိုခြင်း။ နာနတ္ထပုဗ္ဗဝိသေသဇနံ ဥတ္တာနမေဝ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၉၉။

နာနတ္ထဗျဥ္ဇနဂ္ဃဟဏ (နဝ) [နာန+အတ္ထ+ဗျဥ္ဇန+ဂဟဏ] နာနတ္ထဗျဥ္ဇန် သဒ္ဒါကို ယူခြင်း၊ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်သဒ္ဒါကို–ယူ–သိ–ခြင်း။ ဝေန္တိ ယသ္မာ စိတ္တသန္တာနသ္မာ နာနာကာရပဝတ္တိယာ, နာနတ္ထဗျဥ္ဇနဂ္ဃဟဏံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။၁၅၉။)

နာနတ္ထဘာဝ (ပု) [နာနတ္ထ+ဘာဝ] ထူးသော အနက်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နဟောတိ တိဏ္ဏံ ဓမ္မသဒ္ဒါနံ နာနတ္ထဘာဝေ အနုညာတတ္တာ။ မူသဒ္ဒီ၊ ၁။ ၃၅။

နာနတ္ထရဏ (နဝ) [နာနာ+အတ္ထရဏ] အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–သော အခင်း၊ အခင်း–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထရဏေ ကေပါဝုရဏသညာ၊ အာပတ္တိ ဒုက္ကဋသ္မ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၀၀။

နာနတ္ထရဏပါဝုရဏ (နဝ) [နာနတ္ထရဏ+နာနာပါဝုရဏ] အသီးသီး– အမျိုးမျိုး– သော အခင်း, အရံ၊ အခင်း, အရံ–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး။ နာနတ္ထရဏပါဝုရဏေ နာနတ္ထရဏပါဝုရဏသညာ၊ အနာပတ္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၃၀၀။ (–ကခဏ်။ ၃၂၇။)

နာနတ္ထရဏပါဝုရဏသညာ (တိ) [နာနတ္ထရဏပါဝုရဏ+သညာ] (၁) အသီးသီး–အမျိုးမျိုး– သော အခင်း, အရံဟူသော အမှတ်သညာ၊ အခင်း, အရံ– အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–ဟူသော အမှတ်သညာ။ (တိ) (၂) အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–သောအခင်း, အရံဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ အခင်း, အရံ–အသီးသီး–အမျိုးမျိုး–ဟု အမှတ်သညာရှိသော၊ သူ။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနတ္ထဝိသယ (တိ) [နာနတ္ထ+ဝိသယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အကျိုးအနက်ဟူသော–အာရုံ–အရာ–ရှိသော (ယုံမှားခြင်းစသည်)။ နာနတ္ထဝိသယံ ဝါ ကခ် တရန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၁။ ၃၀။

နာနန္တရိက (တိ) [နာ+အန္တရ+ဏိက။ နာ+အန္တရိက။ အ တဏ္ဍော။ နတ္ထိ အနန္တရံ အမျိုးစ်ခွဲန္ဒ အဿာတိ နာနန္တရော။ သောဝ နာနန္တရိကော။ အထ ဝါ နတ္ထိ အန္တရိကော အဿာတိ အနန္တရိကော။ အကာရော ယံ တဏ္ဍာဝဝါစကော။ ဇာလိနီ၊ ဋီ။ ၁၂၂။] အခြားမဲ့–တဆက်တည်း – ဖြစ်သောနည်း၊ ခြားခြင်း မရှိသောနည်း၊ နာနန္တရိကနည်း။ (မကင်းရာကိုဆိုသဖြင့် မကင်းတတ်သည်ကို လည်း ရသောနည်းသည် နာနန္တရိကနည်း မည်၏။ ပြဟ္ဟုဂ်ကား "ဃတတ္ထိကသာ ဃဋ္ဋ-မာနယ" အစရှိသည်တည်း။ ဤ၌ ဃဋ္ဋ-ဟူသောနည်းဘည် အိုးတည်းဟူသော မကင်းရာကို ဆိုသဖြင့် ထောပတ်တည်းဟူသော မကင်းတတ်သည်ကိုလည်း ရသောကြောင့် နာနန္တရိကနည်းမည်၏။ နည်းစစ်။) တံ နာနန္တရိကတော ပန "ပုရိသိန္ဒြိယမ္ပိ အန္တရဟိတံ၊ ဣတ္ထိန္ဒြိယဉ္စ ဥပဋ္ဌန" ဣတိ ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၅၄။

နာနန္တရိကဘာဝ (ပု) [နာနန္တရိက+ဘာဝ] နာနန္တရိကနည်း၏အဖြစ်။ နာနန္တရိကဘာဝတော ပန ... ဝုတ္တမေဝ ဟောတိ။ တေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၃။ (–ဘာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၁၂။)

နာနန္တရိယ (တိ) [နာ+အန္တရ+ဏိက၊ နာ+အန္တရိက။ က ယ-ပြု] နာနန္တရိကပုဒ်နက် ကြည့်။ တတ္ထ ဗီဇဿ ကသိယာ မူလဘာဝေါ နာနန္တရိယတော ဘပ္ပမဘဝေါ စာတိ အာယာ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၆၀။

နာနန္တရိယကတာ (ထီ) [နာနန္တရိယက+တာ] နာနန္တရိယက နည်း၏အဖြစ်။ နာနန္တရိယ-ကတာယ အတ္တနော မရဏမ္မိ အဘိနန္ဒတိ နာမ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄၀၇။ (–သံ'ဌီ၊ ၂။ ၄၁၁။ အနုဌီ၊ ၁။ ၁၇၄။ နေ ဘ္ဘ ဌီ။ ၁၁၅။)

နာနန္တရိယကတ္တ (နဿ) [နာနန္တရိယက+တ္တ] အ ထက်ပုဒ်နက်ကြည့်။ ယထာ တာလဝတ္ထာဒီနံ ဥဒကာဒီသဟစာရိပွကာရဘံ သညာဏာ-ကာရော ဝိညာတောယေဝ ဟောတိ နာန-န္တရိယကတ္တာ။ အနုဌီ၊ ၁။ ၈၀။

နာနန္တရိယကဘာဝ(ပု) [နာနန္တရိ'ယက+ဘာဝ] နာနန္တရိယက–နာနန္တရိက–နည်း၏ အဖြစ်။ တတ္ထ ဝါသဒ္ဒေန အနိယမတ္ထေန ဒုက္ခာနတ္ထ-လက္ခဏာနိပိ ဂဟိတာနေဝါတိ ဒဋ္ဌမ္မံ နာန-န္တရိယကဘာဝတော။ ဒီ ဌီ၊ ၃။ ၂၁၀။

နာနန္တရိ'ယတာ (ထီ) [နာနန္တရိယ+တာ] နာ-နန္တရိကနည်း၏ အဖြစ်။ ဝဓုနေ ဝုဒ္ဓေ နာ-နန္တရိယဘာယ ဥပ္ပါဒနံ ဝုတ္ထမေဝ ဟောဘိ။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၃။ ၂၇၆။ (–မ၊ဌီ၊ ၂။ ၄၃။ မ၊ဌီ၊ ၃။ ၉။)

နာနန္တရိယဘာဝ (ပု) [နာနန္တရိယ+ဘာဝ] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ တသ္မာ အဘိညာသု ဒေသိယမာနာသု အရူပဇ္ဈာနာနိပိ ဒေသိ-တာနေဝ ဟောန္တိ နာနန္တရိယဘာဝတော။ ဒီ၊ ဌီ၊ ၁။ ၃၀၇။ (–ဌ၊ ၉၀။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂၀၄။ သံ'ဌီ၊ ၂။ ၃၁။ အံ ဌီ၊ ၁။ ၂၆၀။ အံ'ဌီ၊ ၂။ ၁၄၁။)

နာနပွကာရ (တိ) [နာနာ+ပကာရ] အထူးထူး အပြားပြားသော၊ အထူးထူးသော အပြား ရှိသော၊ မျိုးသောအပြား၊ မျိုးသောအပြား ရှိသော။ (စ္စာ၊ အောဘ်၊ အားဖြင့်–ကြိုဝိ) စရိ'ယာ၊ ၂။ ၂၅။ သီ'ဌီ'သစ်၊ ၁။ ၄၀။ သံ'ဌီ'၊ ၁ ၄၁။) နာနပွကာရော (ပုဗ၊ ၉) —အံ'ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၂။ သီ'ဌီ'သစ်၊ ၁။ ၄၃၀။ နာနပွကာရံ(နဗ၊ ၉)—အဘိ'ဌ၊ ၂။ ၈၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၈ ၈။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂ ၉။ နာနပွကာရာ (ထီ၊ ၁ ၊ ၉) — သံ'ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၄။ သံ'ဌီ'၊ ၁။ ၂ ၇ ၉။ နာနပွကာရာ(ပုဗ၊ ၁ ၊) — မ၊ဌ၊ ၁။ ၆ ၄ ၊ ၁ ၄ ၄။ အံ'ဌ၊ ၂။ ၈ ၁။ အ ၁ ၊ ဌ၊ ၂။ ၆ ၄။ ဇ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၃ ။ သာ ရ ( ) ။ ၃ ။ ။ ။

ဌ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၀၅။ ဝိမ်တိ၊ ၁။ ၆၄။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၁။ ၂၁၉။ မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၄၅။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၃၂ ၂၃၀။ အံ ရှိ၊ ၁။ ၂၃၅။ နေတ္ထိ၊ ဝိ။ ၂၃၇။ နာနုပ္ပ-ကာရေဟိ (ပုဒ်တ၊ ၈) — ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၂။ ထေရ၊ ဌ၊ ၉၂။ ထေရီ၊ ဌ။ ၂၄။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁၉၆။ အပ၊ ဌ၊ ၂။ ၁၄၆၊ ၂၀၁။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၅၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁၇၅။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၉၉။ နာနုပ္ပကာရေဟိ (နု၊ တ၊ ၈) — မ၊ ဌ၊ ၃။ ၂၇၁။ စရိယာ၊ ဌ။ ၂၁၆။ ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၁၃ ၂။ နာနုပ္ပကာရာဟိ (ထီ၊ တ၊ ၈) — အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁။ နာနုပ္ပကာရာယ (ထီ၊ စ၊ ၉) — အံ၊ ရှိ၊ ၁။ ၇၀။ နာနုပ္ပကာရဿ (ဆ၊ ၉) — ဒီ၊ ၂။ ၂၃၃။ ဒီ၊ ၃။ ၈၆၊ ၈၇။ မ၊ ၁။ ၇၂။ သံ၊ ၂။ ၃၂၉။ သံ၊ ၃။ ၂၄၃။ အံ၊ ၂။ ၂၈၅။ ပေဋ္ဌကောသ။ ၁၉၀။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၂၈။ သီ၊ ရှိ၊ သစ်၊ ၁ ၁၅၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၀။ နာနုပ္ပကာရာနံ (ဆ၊ ၈) — မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၁။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၉၀။ အံ၊ ဌ၊ ၁။ ၄၇။ ပေတ၊ ဌ။ ၁ ၂၆။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၁၆။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၅၃။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၁။ ၃ ၂။ သီ၊ ရှိ၊ သစ်၊ ၂။ ၃ ၁၄။ အံ၊ ရှိ၊ ၁။ ၁ ၀၂။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၆၁။ အနုဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၅။ နာနုပ္ပကာရာသု (သ၊ ၈) — ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၂။ (နာနာပကာရက-လည်း ကြည့်။)

နာနုပ္ပကာရက (တိ) [နာနာ+ပကာရ+က] (၁) အထူးထူး အပြားပြားသော၊ အထူးထူးသောအပြားရှိသော၊ မျိုးသောအပြား၊ မျိုးသောအပြားရှိသော။ (စွာ၊ အောင်၊ အား ဖြင့်။ ကြိုး၀ိ—) စုဌနိ၊ ဌ။ ၂ ၆။ (၂) နာနုပ္ပကာ-ရက သိက္ခာပုဒ်။ (၁) အယဉ္စိ ဆန္နော နာမ .... ဗဟုဝိဓော နာနုပ္ပကာရကော။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၆။ နာနုပ္ပကာရကော (ပ၊ ၉) — ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၄ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၁။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၅ ၉။ နာနုပ္ပကာရကံ (ဒုတ) — ဝိ၊ ၁။ ၃ ၄ ၂။ ဝိ၊ ၅။ ၁ ၈ ၁ ၊ ၁ ၄ ၊ ၁ ၉ ၆။ သံ၊ ၁။ ၃ ၀ ၈ ၊ ၃ ၀ ၂။ ဝိ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၉။ ကခ်ီ။ ၁ ၂ ၆။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ ၆ ၆ ၊ ၃ ၆ ၉။ မ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ ၅။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ၁ ၃ ၀။ အဘိ၊ ဌ၊ ၃ ၊ ၃ ၆ ၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၂ ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၅။ ၁ ၉ ၁။ မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၄ ၅။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၉ ၁။ နာနုပ္ပကာရကာ (ပ၊ ၈) — ဒီ၊ ၃။ ၁ ၀ ၀။ မ၊ ၂။ ၂ ၁ ၉။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ ၄ ၂။ မ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၂။ နာနုပ္ပကာရကေ (ဒုတ) — ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၀ ၆-၇။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၄ ၅။ (၂) ဥဘော နာနုပ္ပကာရကာ (ဝိ၊ ၅။ ၂ ၁ ၊ ၁ ၅ ၉) တိ ရှေပိယသံ ဝေါဟာရ, ကယ ဝိဏ္ဍယ သိက္ခာပဒ-ဒွယံ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁ ၄ ၅။

နာနုပ္ပကာရမုခ (တိ) [နာနုပ္ပကာရ+မုခ] အထူးထူးအပြားပြားသော မျက်နှာရှိသော၊ သူ။ နာနာ၀ဏ္ဏာ (နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏာ) နာနုပ္ပ-ကာရမုခါ ဟုတ္တာ။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၄ ၅။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၈ ၃။

နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏ (တိ) [နာနုပ္ပကာရ+၀ဏ္ဏ] အထူးထူးအပြားပြားသော အသင်းရှိသော၊ သူ။ နာနာ၀ဏ္ဏာတိ နာနုပ္ပကာရ၀ဏ္ဏာ။ မ၊ ရှိ၊ ၃။ ၁ ၉ ၉။ (-ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၈ ၃။)

နာနုပ္ပဘေဒ (တိ) [နာနာ+ပဘေဒ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သော အပြားရှိသော၊ မျိုး သော အပြားရှိသော။ နာနုပ္ပဘေဒေသု ပဋ္ဌိစ္စသမုပ္ပါဒကေသု။ မ၊ ရှိ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂။ သံ၊ ရှိ၊ ၁။ ၁ ၆ ၃။ အံ၊ ရှိ၊ ၁။ ၂ ၂ ၉။

နာနုပ္ပယာတ (တိ) [နာနာ+ပယာတ] (၁) အထူးထူးအပြားပြား အညီအမျှပြေအပ်သော (ပျက်စီးကြောင်း စာများ)။ (၂) အထူး ထူး အပြားပြားအားဖြင့် (ဖြစ်ခြင်းငါ) အားထုတ်အပ်သော (ကိလေသာ)။ (၁) (၂) နာနုပ္ပယာတမ္ပိ (ထေရ။ ၃ ၄ ၀) တိ နာနုပ္ပကာရေ ဘေဒနဝမ္မေ ပယာတေ သမ-ကတေ, နာနုပ္ပကာရေန ဝါ သံကိလေသဝမ္မေ (ပယာတမ္ပိ ?) ပယာတုံ ပဝတ္တိတုံ အာရဒ္ဓေ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ ၅ ၆။

နာနာ (ဗျ) [အမျိုးစသော အနက်ကို ပေါ-ကေား နိပါတ်ပုဒ်။ နာနာ.ပုထု ဣစ္စေတေ

ဗဟုပ္ပကာဒရ။ နိုတိ၊ သုတ္တ။၃၀၇။ ရှု၊နှာ။ ၁၃၅။ ဓာန်။ခေါန်ဒြီ။၁၁၃၂၊၁၁၉၇။ (နာ-နာ-သံ၊ နာဏာ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဏာဏာ-ပြာ၊ နောယေက်-သီဟိုဠ်)] (၁) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော။(၂) များစွာသော။ (၃) အသီးအသီး-တယောက်စီ တယောက်စီ-သော။ (၄)ကွဲပြား- ခြားနား- သော၊ မတူသော။ (၅) ပျက်ပြား-မခိုင်ခံ့-မတည်တံ-သော။ ကြည်ခြင်း၊ ကင်းခြင်း၊ ကြည်၍၊ ကင်း၍။ (၁) အထူးတူး- အမျိုးမျိုး-သော။ ကရိတ္တာ ကာရဏာ နာနာ၊ ဒါရု-ဏေန ဒမေန္တိ တေ။ အပ၊၁။၃၇၇။ နာနာ ဝဒန္တိ ဝိဝိဓံ ဝဒန္တိ။ မဟာနိ။၂၂၁။ (-အံ၊ ၁။၄၅၀။ ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၀။) (၂) များစွာသော။ ဥဒါဟု ပုထူတိ ဥဒါဟု နာနာ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂၃၀။နာနာ-သဒ္ဒေါ ပုထု-သဒ္ဒဿ အတ္ထဝစနံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၂၅၁။ (-အံ့၊၁။၂၀၁။ ပဋိသံ။ ၈၅။ ဇ၁၊၂။၁ဝ၉။ ပါတိပဒတ္ထ။၁ဂ၉။) (၃) အသီးအသီး-တယောက်စီ တယောက်စီ-သော။ မာတုမေ့ နာနာ ဝိဟရိတ္ထ။ ဝိ၊၂။ ၃၁၄။ ဝိ၊၅။၁ဝ၂။၁၂၉။ ကခ်ီ။၃ဝ၄။ ကထံ ဣမေ နာနာ အဿု။ မဟာနိ။၁၇၉။ နာနာ ဟုတ္ဝာ(သင်္ဂဟ)တိ....ဝိသုံ ဝိသုံ ဟုတ္ဝာ။ ဝိ-ဘာဝိနီ။ ၁၁ဖ။ နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ ဥပ္ပါဒေါ ဟောသန္တိ နာနုပ္ပါဒေါ။ မဏိဒီပ၊ဌ၊ ၂။ပေ။ တား၊ ဝမ်း။ (-မိလိန္ဒ။၃၉။ သံ၊ဌ၊၃။ဖ၁။) (၄) ကွဲပြား-ခြားနား-သော၊ မတူသော။ နာနာ ဟောတိ ဣတော ဂတိ။ သံ၊၁။၁၈။ နာနာ ဝိသေသော ဝိသဒိသော ဘိန္နော အတ္ထော ဟောသန္တိ နာနတ္ထာနိ။ မဏိဒီပ၊ဌ၊ ၂။ပေ၊ ဌာ၊ကျော။ (-ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁ဝ၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၂၃၃။ (၅)ပျက်ပြား-မခိုင်ခံ့-မတည်တံ့-သော။ ပုထုဇ္ဇနဿ ဟိ သဒ္ဓါ အထာဝရာ ပဒဝါရေန နာနာ ဟောတိ။ အံ၊ ဌ၊ ၂။၁ဝ၂။(ဇ)ကြည်ခြင်း၊ကင်းခြင်း၊ကြည်၍၊ ကင်း၍။ ဝဇ္ဇနေ တု ဝိနာ နာနာ။ ဓာန်။ ၁၁ဝ၃။ (-ဓာန်။ခေါန်ဒြီ။၁၁ဇ၁။)

နာနာအဗ္ဗာသယ (တိ) [နာနာ+အဗ္ဗာသယ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော-အလိုစိတ် ကြိုက်-ရှိသော၊သူ။ ပဗ္ဗဇိတာ နာမ နာနာ-အဗ္ဗာသယာ။ မ၊ဌ၊၄။၁ဇ၄။

နာနာအတ္ထ (ပု) [နာနာ+အတ္ထ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး- သော (ပစ္စယုပ္ပန် စသော) အကျိုး။ နာနာအတ္ထေသု (မ၊ဌ၊၄။၅၂) တိ အတ္ထပဋိသမ္ဘိဒါဝိသယေသု ပစ္စယုပ္ပန္နာဒီ-နာနာအတ္ထေသု။ မ၊ဌီ။၃။၂၂၂။ (-ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁ဝ၄။ သံ၊ဌ၊၁။၁ဝ၁။ ဒီ၊ဌီ၊၃။၁ဝ၅။ သံ၊ဌီ၊ ၁။၁ဖ၃။)

နာနာအဓိဋ္ဌာန (နဉ်) [နာနာ+အဓိဋ္ဌာန] အထူး ထူး- အမျိုးမျိုး- သော- အဓိဋ္ဌာန်-ဆောက်တည်-ခြင်း။ "မန္ဒမန္ဒော သိတကဝါတော ဝါယတု၊ အဗ္ဘမဏ္ဍပ် ကတ္ဝာ ဒေဝါ ကေမေကံ ဖုသာယတူ" တိ ဇဝံ နာနာအဓိ-ဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၃၁။

နာနာအနုပသမ္ပန္န (ပု) [နာနာ+ အနုပသမ္ပန္န] များစွာသော- သာမဏေ-ကိုရင်။ နာနာ-အာဝါသ-ကြည့်။

နာနာအရိယမဂ္ဂ (ပု) [နာနာ + အရိယမဂ္ဂ] များစွာသော အရိယမဂ်။ ပုထု နာနာ-အရိယမဂ္ဂေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာအရိယသစ္စ (နဉ်) [နာနာ + အရိယသစ္စ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော အရိယသစ္စာ။ ပုထု နာနာ အရိယသစ္စေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာအလက်ာရ (ပု) [နာနာ+အလက်ာရ] အထူးထူး- အမျိုးမျိုး- သော တန်ဆာ။ ဝဏ္ဏသမ္ပန္နေဟိ ပုပ္ပေဟိ စေဝ နာနာအလက်ာ-

ရေဟိ စ အလက်ားရှုပေတ္ထာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၂၂။ အံ၊ဌ၊၁။၁၃၂။

နာနာအသုစိမက္ခိတ (တိ) [နာနာအသုစိ+ မက္ခိတ] များစွာသော အညစ်အကြေးတို့ဖြင့် လိမ်းကျံအပ်သော။ မဟာဒုက္ခံ အနုဘဝန္တာ နာနာအသုစိမက္ခိတာဝ နိက္ခမန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၁။

နာနာအာစရိယ (ပု) [နာနာ+အာစရိယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သောဆရာ။ နာနာ-အာစရိယာနံ ဝါဒတော (ဒီ၊ဌ၊၁။၁၃၂) တိ နာနာရှစ်ကာနံ အာစရိယာနံ ဝါဒဘာဝ-တော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၀၀။

နာနာအာပတ္တိ (ထီ) [နာနာ+အာပတ္တိ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော အာပတ်။ ယထာ စ ဘိက္ခုနံ ပါဏာတိပါတာဒီသု နာနာအာပတ္တိယော ဟောန္တိ။ နဝ တထာ သာမဏေရာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၉၅။

နာနာအာယတန (နဝ) [နာနာ + အာယတန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာယတန။ နာနာအာယတနေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဌ၊ ၁။၁၁၁။

နာနာအာဝါသ (ပု) [နာနာ+အာဝါသ] များ စွာသောကျောင်း။ ယောပိ နာနာအာဝါ-သေသု နာနာအနုပသမ္ပန္နေဟိ သဒ္ဓိံ ယော-ဇနသတမ္ပိ ဂန္တွာ .သဟသေယ္ယုံ ကပ္ပေတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၁၂။ ဝိ၊သင်္ခ၊။၄၄။

နာနာဂ္ဂရိယာပထ (ပု) [နာနာ+ဂ္ဂရိယာပထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဂ္ဂရိယာပုထ်။ နာနာဂ္ဂရိယာပ်ထေနပိ အနာပတ္တိ။သာရတ္ထ၊ ၃။၁၂။

နာနာ.ဂ္ဂရိယာ.ပုထကရဏ (နဝ) [နာနာဂ္ဂရိယာ-ပထ+ကရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဂ္ဂရိယာပုထ်ကို ပြုခြင်း။ ဘဂဝတော စ နိမ္မိတာနဉ္စ နာနာဂ္ဂရိယာပထကရဏံ ယမက-ပါဋိဟိရေနေဝ ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၃။

နာနာဂ္ဂရိယာပထိက (တိ) [နာနာဂ္ဂရိယာ-ပထ+ဏိက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဂ္ဂရိယာပုထ်ရှိသော၊ သူ။ ကေဝစနေန ပန ဝုတ္တော နိမ္မိတေသု ကေကော နာနာဂ္ဂရိ-ယာပထိကောတိ ဉာယတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၁၄။

နာနာဥဒက (နဝ) [နာနာ+ဥဒက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော ရေ။ နာနာဥဒကာနဉ္စ နာနာတေလာနံ ဝါ ကေဘာဝေန ပက္ခိပိတ္တာ ဒီဝသံ နိမ္မထိတာနံ.... နာနာကရဏံ သဏ္ဌာ ဘဝေယ္ယ ဉာတုံ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၀၆။

နာနာဥပဒ္ဓိ (ပု) [နာနာ+ဥပဒ္ဓိ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး– များစွာ– သော တေးရန်။ သေသာနိ နာနာဥပဒ္ဓေဟိ သဥပဒ္ဓိဝါနိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၅၆။

နာနာဥပဿယ (ပု) [နာနာ+ဥပဿယ] အသီးသီးသော (ဘိက္ခုနီမတို့၏) ကျောင်း။ နာနာဥပဿယေဟိ သာသနံ ဂဟေတ္တာ-အာဂတာဘိက္ခုနိယာ ဝတ္တမ္ဘဝစနံ ဒဿေတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၄၅။

နာနာဥပါယ (ပု) [နာနာ+ဥပါယ] အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး – သော – အကြောင်း– ဥပါယ်၊ အကြောင်း – ဥပါယ်–အမျိုးမျိုး။ သမ္ဘေ သန္ဓိပတိတ္တာ နာနာဥပါယေဟိ နိ၀ါ-ရေသုံ။ စရိယာ၊ဌ။၆၈။ (သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃၉။)

နာနာဥပ္ပတ္တိ (ထီ) [နာနာ+ဥပ္ပတ္တိ] အသီး အသီး – တရစီ တရစီ – သော ဖြစ်ခြင်း။ ဟေတုဂေါစ္ဆကာဒီသု ပိ နာနာဥပ္ပတ္တိယံ။ မူလဋီ၊၁။ ၂၀၃။

နာနာဥမ္မဒ္ဒန (နဝ) [နာနာ+ဥမ္မဒ္ဒ]အထူးထူး– အမျိုးမျိုး –သော ကြေးပွတ်ကြောင်း၀ဏ္ဏ။

ဥမ္မဂ္ဂေ ဒ္ဒိတိ နာနာဥမ္မဂ္ဂနေဟိ ဥမ္မဂ္ဂေ ဒ္ဒိ။ ဝိ၊ဌ၊၄၅။

နာနာသြယ (ပု) [နာနာ+သြယ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော သြယ။ ပုထု နာနာသြယေဟိ ဝုယ္ယန္တိတိ ပုထုဇနာ။မဟာနိ။ ၁၁၄။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဥ၀၄။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၂၄၅။ ပဋိသံ၊ဌ၊၂။၅၀။ စူဠနိ၊ဌ။၆၉။

နာနာသြဝဂ (တိ) [နာနာ+သြဝရက] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ– သော အခန်းရှိသော။ နာနာဂဗ္ဘာ နာနာသြဝရ-ကာ။ ဝိ၊၁။ဥ၀၀။ (–ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄ဥ။)

နာနာသြသဓ (နာ) [နာနာ+သြသဓ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆေး(=ဆေးဘက်ဝင် ပစ္စည်း)။ နာနာသြသဓာနိ ပိသိတ္မာ တသ ဝဏေ မက္ခေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဒ၂။

နာနာကဋ္ဌ (နာ) [နာနာ+ကဋ္ဌ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ထင်း။ နာနာကဋ္ဌေ သမာ-နယိ (စရိယာ။ဥ၉ဂ)တိ သော ပြာဟွဏ-ဝေသဓာရီ သကြော နာနာဒါရုနိ သမာ-နဿော ဝိယ အဟောသိ။ စရိယာ၊ဌ။ဥ၀၀။

နာနာကတဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [နာနာကဘ+ဝိနိဗ္ဘောဂ] အသီးအသီး–တခုစီတခုစီ– ပြိုခြင်း, ကွဲကွာခြင်း။ တေသံ ယေဝ ဒ္ဒိန္နံ ကဋ္ဌာနံ နာနာကတဝိနိဗ္ဘောဂါ၊ ယာ တဗ္ဘာ ဥသ္မာ၊ သာ နိရုဇ္ဈတိ။ သံ၊ဌ။ဥ၂၂။

နာနာကမ္မ (နာ) [နာနာ+ကမ္မ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော (ကုသိုလ်, အကုသိုလ်)ကံ။ တာနိ တာနိ နာနာကမ္မေဟိ နိဗ္ဗတ္တာနိ၊ နဲ ကောနဲ ကမ္မေနဲ။ မိလိန္ဒ။၆၆။ ကမ္မဖလူပဇီဝိနောတိ နာနာကမ္မာနံ ဖလူပ-ဇီဝိနော သတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ဝ၆၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ဥ၀၂။ မူလဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃ဝ။ အနုဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၃၅၊ ဝ၃၉၊ဝ၅ဂ။)

နာနာကမ္မဋ္ဌာန (နာ) [နာနာ+ကမ္မဋ္ဌာန]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကမ္မဋ္ဌာန်း။ ဝေ၀ တာ၀ေတ္ထ နာနာကမ္မဋ္ဌာနာနိ ကထိတာနိ။ သံ၊ဌ၊ဥ။၆၆။

နာနာကရဏ (နာ) [နာနာ+ကရဏ] (၁) အသီးအသီးပြုခြင်း၊ ကွဲပြား–ခြားနား–အောင် ပြုကြောင်း၊ အထူး။ ခြားနားချက်။ (၂)အသီးအသီး၊ အထူးထူး၊ အမျိုးမျိုး (ကရဏ အနက်မဲ့)။ (၁)ကိံ နာနာကရဏံ သမဏသ ဝါ ဂေါတမသ အမ္မာကံ ဝါ။ မ၊ဌ။ဌ၀။ သံ၊ဥ။ဌ၀၂။ ကိံ နာနာကရဏ (သံ၊ဥ။ ၉၅)နဿ ကိံ နာနတ္တံ။ သံ၊ဌ၊ဥ။၂၀၅။ နာနာ-ကရဏ(အံ၊ဌ။ဌ၀၉)နဿ နာနတ္တံ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၈၀။ မဟာ၊ဋီ၊ဌ။ဥ၇၈။ နာနာ ကရီယတိ ဘေနာတိ နာနာကရဏံ၊ဘေဒေါ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဌ၄ဌ။ (–မ၊ ၂။၅၅။ သံ၊ဌ။ဌ၀၈။ သံ၊ ၂။ ၅ဌ။ သံ၊ဥ။ဥ၅၉။ အံ၊ဌ။ဌ၀၉၊ဌ၄ဌ။ အံ၊ ၂။ ၂ဌ။ အံ၊ဥ။၈၊၉။ မိလိန္ဒ။၆၅၊ ၂ဌ၉။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၁၊ ၂၈၆။ ဝိ၊ဌ၊ဥ။ဌ၁ဌ၊ဌ၂ဌ။ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၁၆၊ ၂ဌ၃။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ဌ၂ဌ။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။ဌ၂ ၂။ မ၊ဌ၊ဌ။ ဌ၈ဌ။ မ၊ဌ၊ဥ။ ၂ဌ၂၊ ၂ဌ၀။ သံ၊ဌ၊ ၂။ဥ၀၆။ အံ၊ဌ ၂။ဥ၃ ၂။အံ၊ဌ၊ဥ။ဌ၂။ အဘိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၈၆၊ ဥ၄၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ။ဌ၈ဥ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဥ၅။ ဥဒါနိ၊ ဌ။ဌ၃ဥ။ ဇာ၊ဌ၊ဥ။ ၂ဥ၃။ မဟာနိ၊ဌ။ဌ၈ ၂။ နေတ္တိ၊ဌ။ဥ။ ဓဇိရ။ ၂ဌ၄၊ဥ၆ ၂။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂ဌ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဌ၉ဌ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ဌ။ ၂၅၅။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂ဌ ၂။ ဒီ၊ဌ၊ဥ။ဌ၃ဥ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဌ၀။ မ၊ဌ၊ဥ။ ၂ဌ ၂။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၆ ၂။ အံ၊ဌ ၊ဌ။ဌ၀ဌ။) (၂) နာနာ ဇ၀ နာနာကရဏံ၊ ကရဏသဒ္ဒသ တဗ္ဘာ၀ဝုတ္တိတ္တာ။ မဏိဒီပ၊ ဌ၊ ၂။ယား၊ ကျော။

နာနာကရဏဒီပန (နာ၊ထီ) [နာနာကရဏ+ဒီပန] အထူးကိုပြခြင်း။ တေသံ နာနာကရဏဒီပ-နတ္ထံ သမုဋ္ဌာနံ, အဓိပတိ, လဇ္ဇာဒိလက္ခဏေန စ။ မဟာနိ၊ဌ။ဌ၄။ (–အဘိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၆၈။)

နာနာကလာပ (ပု) [နာနာ+ကလာပ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော–ကလာပ်–အပေါင်းအစု။ ကော ပန ဝါဒေါ နာနာ-ကလာပေ စက္ခာဒယော ဘူတဝိသေသာ-ဘာဝေပိ။ မူလဋ္ဌိ၊၁။၁၄၇။

နာနာကလိမလပရိပ္ပူရ (တိ) [နာနာ+ကလိ+မလ+ပရိပူရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အညစ်အကြေး အစုဖြင့် ပြည့်သော (ကိုယ်)။ နာနာကလိမလပရိပ္ပူရ-(မဟာနိ။၁၄၀)နှင့် အနေကဝိဟေဟိ အသုစိ-ကောဋ္ဌာသေဟိ ပူရိတံ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၂၆၃။

နာနာကလိမလာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ကလိ+မလ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အညစ်အကြေး အစုဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာကလိမလာကိဏ္ဏော ပရုယတ္ထော နိရိဟကေ။ အဘ၊ ၂။ ၂၁၁။ ထေရီ၊ ဋ္ဌ။၁၅၂။

နာနာကသိဏ (နာ) [နာနာ+ကသိဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကသိုဏ်း။ နာနာ-ကသိဏဝသေန ဣဒ္ဓိနတော။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၆။

နာနာကသိဏလာဘီ (တိ) [နာနာကသိဏ+လာဘ+ဏိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကသိုဏ်းကို ရလေ့ရှိသော၊ သူ။ ယော ပန နာနာကသိဏလာဘီ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၄။

နာနာကာရ (ပု) [နာနာ+အာကာရ] (၁) အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–သော–အခြင်းအရာ–အပြား။ (တိ) (၂) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော–အခြင်းအရာ–အပြား–ရှိသော။ (၁) နာနာကာရ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀)နှင့် "စတ္တာ-ရော ဝဏ္ဏာ"တို့ ဝေ ဝုတ္တံ နာနာကာရံ။ သာ-ရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၆။ နာနာကာရတော (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၇) တိ ပုရတ္ထိမာဒိ ဘေဒတော။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇၂။ (–ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၃၃။ ၃၀၆။ ဝိဇိရ။ ၁၅၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၀။) (တိ) (၂) တံ ပန ကမ္မံ တေသံ နာနာကာရံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၂၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁၅။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၃၆။)

နာနာကာရဏ (နာ) [နာနာ+ကာရဏ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အကြောင်း၊ အကြောင်းအမျိုးမျိုး။ နာနာကာရဏေန သောစတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၇၉။ ကာရဏန္တိ နာနာကာရဏံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅၃၄။ (–ပေဋ-ကော။ ၃၀၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၂၅၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၅။)

နာနာကာရနိဒ္ဒေသ (တိ) [နာနာကာရ+နိဒ္ဒေသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ ကို–ညွှန်ပြတတ်–ညွှန်ပြကြောင်းဖြစ်– သော (သဒ္ဒါ)။ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိ-ကြည့်။

နာနာကာရပ္ပဝတ္ထ (တိ) [နာနာကာရ+ပဝတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အခြင်းအရာ အားဖြင့် (အာရုံ၌) ဖြစ်သော (စိတ်အစဉ်)။ တတ္ထာဝတာ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထေန စိတ္တသန္တာ-နေန တံသမင်္ဂိနော ကတ္တုဝိသယော ဂဟဏ-သန္ဓိဋ္ဌာနံ ကတံ ဟောတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ နာနာ-ကာရပ္ပဝတ္ထေန နာနာပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္ထေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၁၅၂။

နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိ (တိ) [နာနာကာရ+ပဝတ္ထိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအရာ အားဖြင့် (အာရုံ၌) ဖြစ်ခြင်း။ ဝေဒ္ဓိ ယသ္မာ စိတ္တသန္တာနသ္မာ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိယာ နာ-နတ္ထမျှဉ္ဇနဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ၊ တသ္မာ နာနာ-ကာရနိဒ္ဒေသော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၉။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၆။ နာနာကာရပ္ပဝတ္ထိ-ယာတိ နာနပ္ပကာရေန အာရမ္မဏေ ပဝတ္ထိ-ယာ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၁။ ၁၅၂။

နာနာကာလ (ပု) [နာနာ+ကာလ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အခါ။ " ပဏ္ဍိစ္စ ကောသလ္ဟ"န္တိ ဝေမာဒယော ပညာဝိသေ-သာ နာနာကာလေ လဗ္ဘမာနာပိ ကေသ္ဝိ စိတ္တေ လဗ္ဘန္တိ။ မူလဋီ၊၁။၉၄။ (–အနုဋီ၊၁။ ၁၀၂။)

နာနာကာလိက (တိ) [နာနာ+ကာလ+ဣက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အခါရှိ–အခါ ၌ဖြစ်–သော။ "ကောဂါရိကော ဝါ" တိ-အာဒီနိ နာနာဝါရာနိ, နာနာကာလိကာနိ ဝါ။ ဒီဋီ၊၁။၃၅၄။ (–သီဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၅၈။)

နာနာကာဌကာပဂမ (ပု) [နာနာကာဌက+ အပဂမ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော အညစ်ကြေးမှ ကင်းခြင်း။ တေန ပယော-ဂေန ဝတ္ထေ နာနာကာဌကာပဂမော ဝိယ ဝိရိယာရမ္ဘေန ကိလေသဝိဂွမ္ဘနံ။ ဒီဋီ၊ ၂။ ၇၁။

နာနာကိစ္စ (နာ) [နာနာ+ကိစ္စ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စ။ (တိ) (၂) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော အမှုကိစ္စရှိသော။ (၁) နာနာကိစ္စေသု ပတ္တိတံ ပေါသံ....ဇဟန္တိ။ဇာ၊ဌ၊၁။ခ၆၆။(–မူလဋီ၊၁။ ၂။) (တိ) (၂) စတ္တာရော သမ္ဘပ္ပဝေနာတိ ပဂ္ဂဟဌေန ကေလဂ္ဃဏာ၊ ကိစ္စဝသေန နာ-နာကိစ္စာ။ ဒီဋီ၊၁။၆၇။ (–မဟာဋီ၊၁။ခ၁၄။)

နာနာကိစ္စဝေတ (တိ) [နာနာကိစ္စ+ဝတ] (က) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စရှိသော (ဇာတ အနက်မဲ့)။ (ခ) ဖြစ်ပေါ်လာသော – အထူးထူး – အမျိုးမျိုး– သော အမှုကိစ္စရှိသော (ဝိသေသန ပရနိပါတ်)။ (က) (ခ) နာနာကိစ္စဇာတေသု-(သံ၊ဌ၊၁။၅၁)တိ နာနာဝိဓကိစ္စေသု, ဘဏ္ဍ-တနာနာကိစ္စေသု ဝါ။ သံ၊ဋီ၊၁။၉၇။

နာနာကိုမိကုလာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ကိမိ-ကုလ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – များစွာ–သော ပိုးမျိုးတို့ဖြင့် ရောပြွမ်း သော။ နာနာကိမိကုလာကိဏ္ဏံ၊ မိဋ္ဌဌ္ဌာနံ ဝူတိကံ (ကာ)။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ခ၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၃၈။

နာနာကိရိယာကရဏ (နာ) [နာနာကိရိယာ+ ကရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ– သော ပြုဖွယ်ကိစ္စကို ပြုခြင်း။ ဝိသဒိသကရဏံ နာနာကိရိယာကရဏဠ....ဣဒ္ဓေတိ။ ပဋိသံ၊ဌ။ ၂။၁၄။

နာနာကိလေသ (ပု) [နာနာ+ကိလေသ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – များစွာ – သော ကိလေသာ။ ယာနိ စ သဒ္ဓါဒီနိ ဣန္ဒြိယာနိ နာနာကိလေသေဟိ ဝိမုတ္တတ္တာ....ပဝတ္တာနိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁၄၄။ မဟာနိ၊ဌ။၁၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၇၇။ အနုဋီ၊၁။၉၇။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊၁။ ၁၂၃။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၃။)

နာနာကိလေသဝိဓ္ဓံသန (နာ) [နာနာကိလေသ+ ဝိဓ္ဓံသန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ– သော ကိလေသာတို့ကို ဖျက်ဆီးခြင်း။ သခေါ်ပတော ပနဿာ နာနာကိလေသဝိဓ္ဓ-သနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃၄၀။

နာနာကိဋ္ဌ (ထီ) [နာနာ+ ကိဋ္ဌ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – သော – ကစား–မြူးထူး–ခြင်း။ ဒုပ္ပစ္ဆာသမဏေရေဟိ သဒ္ဓိ နာနာကိဋ်ံ ကိဋ္ဌ-တိ။ သံ၊ဌ၊၃။ခ၇။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၁၃။ သံ၊ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၂။)

နာနာကိဋ္ဌကာ (ထီ) [နာနာ+ကိဋ္ဌကာ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော– ကစား–မြူးထူး –ခြင်း။ တေ စ မနုဿာ အတိရေကသတ္တ-ဝဿာနိ နာနာကိဋ္ဌကာဒယော ဒသောန္တာပိ တံ နာသက္ခိံသု ဟသာပေတုံ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၂၇။

နာနာကူးရသေဝိတ (တိ) [နာနာကူးရ+သေဝိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဆင်တို့သည် မြိုဝဲအပ်သော (ရေကန်–စသည်)။ ဩဂယှ ယံ ပေါက္ခရဏိ ၊ နာနာကူးရသေဝိတံ။ အပ၊၂။၅၇၊၁၇၇။ ထေရ၊၆၊၁။၃ဖ၄။ (–ဇာ၊၁။၃ဂ၁။ ဇာ၊၆၊ ၅။၇၂။)

နာနာကုဏပ (ပု) [နာနာ+ကုဏပ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော– အပုပ်–အကောင်ပုပ်။ ကိမိနံ အာသယံ ဇတေ၊ နာနာကုဏပေန ပူရိတံ။ သံ၊၆၊၁။၂၅၁။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။၁၂၅။ အံ၊ဌ၊၃။၇၃။ (–ထေရ၊ ၆၊ ၂။၁၁၊)

နာနာကုဏပဇာတ (နံ) [နာနာကုဏပ + ဇာတ] (က) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော အပုပ်မျိုး။ (ခ) ဖြစ်သော–အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော အပုပ်။ (က) (ခ) နာနာကုဏပဇာတံ နိုပတိတွာ။ အဘိ၊၆၊ ၂။၂၃၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅၀။ ခုဒ္ဒကာ၊၆။၄ဖ။

နာနာကုဏပပူရိတ (တိ) [နာနာကုဏပ+ပူရိတ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော (ကျင်ကြီး, ကျင်ငယ် စသော) နာနာကုဏပပူရိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၇)နှင့် မုတ္တကရိသပုပ္ပ လောဟိတပိတ္ထ သေမှခေ္ဒသိသ်ာ-ကိကာဒိအနေကကုဏပပူရိတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ဇ၁။ (–အဘိ၊၆၊၁။၃၄။ အပ၊၆၊၁။၄။ ဇာ၊၆၊၁။ ၄။)

နာနာကုဏပသံကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာကုဏပ+သံကိဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အပုပ်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ ကေဝလံ တု နာဂရသမ္ဘန္ဓံ နာနာကုဏပသံကိဏ္ဏံ အင်္ဂိ-သဏ္ဌာနမေဝ ပဿတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊၆။၄၀။

နာနာကုဏပသဠယ (တိ) [နာနာကုဏပ+သဠယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အပုပ်စုဖြစ်သော။ နာနာကုဏပ-သဠယ(ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၈)နှင့် အနေကဝိကုဏပ-ရာသိဘူတံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။ဇ၅။ (–အဘိ၊၆၊၁။ ၃၅။ အပ၊၆၊၁။၇။ ဇာ၊၆၊၁။ ၇။)

နာနာကုလ (နံ) [နာနာ+ကုလ] (၁) အထူးထူး–မျှားစွာ–သော (၂) အမျိုးမျိုးသောပိုင်ရှင်၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုး။ (တိ) (၃) အမျိုးမျိုးသော ပိုင်ရှင်ရှိသော၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုးရှိသော။ (၁) နာနာကုလာ အဂါ-ရသ္မာ အနဂါရိယံ ပမ္ဘဇိတာ။ ဒီ၊၃။ဖ၉။ နာနာကုလာ ပမ္ဘဇိတာ(ဝိ၊၁။ဇ)တိ ဣတ္ထိယ-ကုလာဒိဝသေနေဝ, ဥစ္စနီစဥ္ဌာဝ္ဌာရေသော-ဂါဒိကုလဝသေန ဝါ ဝိဝိဓကုလာ နိက္ခမ္မ ပမ္ဘဇိတာ။ ဝိ၊၆၊၁။၁၅။ (–ထေရီ။၄၁၂။ သုတ္တနိ၊၆၊၁။ဖ၀။ ထေရီ၊၆။၂၂၄။)

(၂) နာနာကုလသာ ဂါမော (ဝိ၊၁။ ၂၉ဇ)တိ နာနာရာဇုနံ ဝါ သောဇကာနံ ဝါ ဂါမော ဝေသာလိကုသိနာရာဒိသဒိသော။ ဝိ၊ ၆၊ ၂။၂၃၄။ ကုလံ ဝုစ္စတိ သာမိကော၊ တတ္ထ "ကေကုလသာ နာနာကုလသာ"တိ ဣမိနာ ဂါမာဒီနံ စုဒ္ဒသန္နံ စီဝရနိက္ခေပနဋ္ဌာနာနံ သာဓာရဏာသာဓာရဏဘာဝံ ဒီပေတိ။ ဝဇိရ။၂၃၁။ (–ဝိ၊၆၊ ၂။၂၃ဖ။ ဝိ၊၆၊၃။ ၃၃။ ကင်္ခါ။၂၁၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၃၊ ၂ဖ၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။၃ဇ၅။ ကင်္ခါ၊ဋီ၊သစ်။ ၂ဇ၀၊ ၃၂ဇ။) (တိ) (၃) နာနာကုလာဂါမ-ကြည့်။

နာနာကုလ၂ (တိ) [နာနာ+အာကုလ] အထူးထူးအားဖြင့် နှောင့်ယှက် ရှုပ်ထွေးတတ်သော။ တေ သမ္ဘေ နာနာကုလာ သမာယုတာ. ဘူရိယရံသိယော ပိဒဟန္တိ။ မိလိန္ဒ။၂ဖ၅။

နာနာကုလဂါမ (ပု) [နာနာကုလ+ဂါမ] (က) အထူးထူး–မျှားစွာ–သော အမျိုးတို့၏ရွာ၊

အမျှားပိုင် ရှာ။ (ခ) အမျိုးမျိုးသော ပိုင်ရှင်ရှိသော ရှာ၊ ပိုင်ရှင်အမျိုးမျိုးရှိသော ရှာ။ နာနာကုလဂါမဿ ကျေးပစာရတာ ဒဿိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၃၄။

နာနာကုလမလသမ္ဘုဏ္ဏ (တိ) [နာနာကုလ+ မလ+သမ္ဘုဏ္ဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော –အဖို့ –အစု –ရှိသော – အညစ်အကြေးတို့ဖြင့် ပြည့်သော။ အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော အညစ် အကြေး – အဖို့ – အစု – တို့ဖြင့် ပြည့်သော (အမျိုးမျိုးထောပြွမ်းသော မစင်ကြယ်သော အရာတို့ဖြင့် ပြည့်သော၊ မြန်မာ)။ နာနာ-ကုလမလသမ္ဘုဏ္ဏာ(ထေရ။၃၀၄)တိ နာနာ-ကုလေဟိ နာနာဘာဂေဟိ မလေဟိ သမ္ဘု-ဏ္ဏော၊ ကေသလောမာဒိနာနာဝိဓအေသုစိ-ကောဋ္ဌာသဘရိတောတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉၉။

နာနာကုလူပပန္န (တိ) [နာနာကုလ+ဥပပန္န] အသီးအသီးသော အမျိုးဌ ဖြစ်သော၊သူ။ နာနာကုလူပပန္နာယော၊ အစ္ဆရာ ကာမဝဏ္ဏိ-နီ။ အပ၊ ၂။၂၃၃။

နာနာကုသုမ (နာ) [နာနာ+ကုသုမ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး –မျှားစွာ – သော ပန်း။ ဇလ-ထလဇာနိ နာနာကုသုမာနိ အာဟရိတ္မာ။ အံ၊ဌ၊၁။၁၅၄။

နာနာကုသုမသဏ္ဌန္ဒဝိဌပ (တိ) [နာနာကုသုမ+ သဏ္ဌန္ဒ+ဝိဌပ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ–သော ပန်းတို့ဖြင့် ဝုံးအုပ်အပ်သော –သစ်ခွ–သစ်ကိုင်း–ရှိသော။ နာနာကုသုမ-သဏ္ဌန္ဒဝိဌပါ ဝနရုဇိယော၊ မ၊ဌ၊၁။၃၀၄။

နာနာကွဏ (ပု) [နာနာ+ခဏ] (၁) အထူး ထူး–အသီးသီး–သော ခဏ။ (တိ) (၂) အထူးထူး – အသီးသီး – သော ခဏရှိသော။ (၁) ကျွမ်း စတ္တာရော၀ ကေကွဏော လဗ္ဘန္တိ၊ သေသာ နာနာကွဏော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၇၆။ နာနာကွဏောသု ဝါ ကေကဲ ဣန္ဒြိယံ ဒုရံ ကတ္တာ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၁၄၂။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၃။၄၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၃ဂ။ မူလဋ္ဌ၊၁။၁၃၆။ မူလဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၃။) (တိ) (၂) အပိ စေသာ ဆမ္ဘာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာကွဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၁၀၇။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၁။

နာနာကွ (ခ)ဏိက (တိ) [နာနာ+ ခဏ+ ကွ,ဏ] အထူးထူး–အသီးသီး– သော ခဏ– ရှိ–ဌ် ယှဉ်–သော။ တေဟိ အညမ္မံ ခဏေ သမာပတ္တိ, အညမ္မံ ဝိပဿနာတိ ဧဝံ နာနာခဏိကာပိ ဟောန္တိ။ မ၊ဌ၊ဂ။ ၂ဂ၄။ ကွမသ္မိံ သုတ္တေ နာနာကွဏိကာ သမာဓိဝိပဿနာ ကထိတာ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၃။၁ဂ၊၃ဂ၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၆၅။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၀၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၅ဂ၇။ မူလဋ္ဌ၊၁။ ၉၄။ အနုဋ္ဌ၊၁။၁၀၀။ အနုဋ္ဌ၊၃။ ၂၃။)

နာနာကွဏိကကမ္မ (နာ) [နာနာကွဏိက+ကမ္မ] အထူးထူး – အသီးသီး – သော ခဏရှိသော ကံ။ အတိတ်ဖြစ်သော ကုသိုလ်စေတနာ ၂၁-ခု၊ အကုသိုလ်စေတနာ ၁၂-ခု။ ၂၁+ ၁၂=၃၃)။ ဒီသု ဝိဿဇ္ဇနေသု နာနာကွဏိ-ကကမ္မမ္မိ အာဂတံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၄၅၁။ (– ၄၂၄၊ ၄ဖ၄။)

နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စယ (ပု) [နာနာကွဏိကကမ္မ +ပစ္စယ]နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စည်း။ အတိတ် ဖြစ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်စေတနာ ၃၃-ခု သည် နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စည်းတည်သော တရားမည်၏။ ဝိပါက်စိတ်ဆယ်မျိုး၊ စေတ သိက် အဌတိ သ ပဋ္ဌိသန္ဓေကမ္မဇရူပ်၊ အသ-ညသတ်ကမ္မဇရူပ်၊ ပဝတ္တိကမ္မဇရူပ်–တို့သည် နာနာကွဏိကကမ္မပစ္စည်း၏ ပစ္စယုပ္ပန် တရား တို့ မည်ကုန်၏။ ကုသိုလ်စိတ် ကေဝီသ၊ အကုသိုလ်စိတ်ခွါဒသ၊ ကြိယာစိတ်ဝီသ၊

စေတသိက် ဒေါ့ပညာသ။ ဝိတ္ထာရေပ်၊ ဗဟိ ရရေပ်။ အာဟာရရေပ်၊ ဥတုရေပ်–ဤ တရား ထို့သည် နာနာကွဲကိုကကမ္မပစ္စည်း၏ ပစ္စနိုက် တို့ မည်ကုန်၏။ ၃-ချက်စု-ကြည့်)။ နာနာ-ကွဲကိုကကမ္မပစ္စယေနစေဝ ဥပနိဿယပစ္စ-ယေန စ ပစ္စယော ယောတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၁၅၂၊၁၅၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၃၇၄၊၄၆၄။)

နာနာကွဲကိုကကမ္မပစ္စယတ္ထာဘာဝ (ပု) [နာနာ-ကွဲကိုကကမ္မ+ပစ္စယတ္ထ+အဘာဝ] နာနာကွ-ကိုကကမ္မပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်း၏ မရှိခြင်း။ နာနာကွဲကိုကကမ္မပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးမပြုခြင်း။ တဒဘာဝါတိ နာနာကွ-ကိုကကမ္မပစ္စယတ္ထာဘာဝါ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၃၀။

နာနာကွဲကိုကကမ္မပစ္စယလာဘိတာ (ထိ) [နာနာ-ကွဲကိုကကမ္မပစ္စယ+လာဘိ+တာ] နာနာ-ကွဲကိုကကမ္မပစ္စည်းကို ရခြင်းရှိသည်၏အဖြစ်။ ဣဒါနိ ပဝတ္တိဝိပါကာနံ နာနာကွဲကိုကကမ္ম-ပစ္စယလာဘိတာယ အာဟစ္စဘာသိတတံ ဒဿေတုံ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၃၁။

နာနာခဇ္ဇက (နဝ) [နာနာ+ခဇ္ဇက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ခဲဖွယ် (သစ်သီး စသည်)။ ဥစ္ဆင်ကေ နာနာခဇ္ဇကာနိ အာကိဏ္ဏာ-နိ။ အံ၊၁။၁၂၇။ အဘိ၊ပု။၁၃၅။ (–အံ၊ဌ၊၂။၉၇။ အဘိ၊ဌ၊၃။၆၄။)

နာနာခဏ (တိ) [နာနာ+ခဏ] အထူးသူး–အသီးသီး–သော ခဏရှိသော (သမ္မာဒိဋ္ဌိ-စသည်)။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ-ခဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ သံ၊ဌ၊၁။ ၁၄၅။ နာနာ ဝတ္ထုမာနစေတနာခဏတော ပရံ ခဏံ ဘေဿတိ နာနာခဏံ။ အဘိ၊ ဝတာရ၊ဋ္ဌိ၊၁။၉၅။ (–သံ၊ဋ္ဌိ၊၁။၁၉၀။)

နာနာခဏ္ဍ (ထိ) [နာနာ+ခဏ္ဍ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော– နှစ်သက်– လက်ခံ–ခြင်း၊ နှစ်သက်÷လက်ခံ–ခြင်း အမျိုးမျိုး။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာခဏ္ဍိက (တိ) [နာနာခဏ္ဍ+ဣက] အထူး-ထူး–အမျိုးမျိုး–သော– နှစ်သက်–လက်ခံ–ခြင်းရှိသော၊သူ။ ဘူတပုဗ္ဗံ ဘဂ္ဂေ စတ္ထာ-ရော သတ္ထာရော နာနာဒိဋ္ဌိကာ နာနာခဏ္ဍိကာ နာနာရုစိကာ။ သံ၊ ၂။၅၂၆။ နာနာ ခဏ္ဍိယော ဟောသဒ္ဒ် နာနာခဏ္ဍိကာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၀။ (–ဥဒါန။၁၅၀။ မဟာနိ။၀၃။)

နာနာခန္ဓ (ပု) [နာနာ+ခန္ဓ] (က) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ခန္ဓာ။ (ခ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ပင်စည်။ (က) ပုထု-နာနာခန္ဓေသု ဥာဏံ ပဝတ္တတိတိ ပုထုပညာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၂။) (ခ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာခန္ဓသမေရိတ (တိ) နာနာခန္ဓ+သမေ-ရိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ပင်စည်-ထို့ကြောင့် ထက်ဝန်းကျင်မှ–စည်ပင်–ပြန့်ပွါး-သော (သစ်ပင်)။ သမ္ဘေ သောဏ္ဍမယာ ရုက္ခာ၊ နာနာခန္ဓသမေရိတာ။ အပ၊ ၂။၁၆၉။

နာနာခေတ္တဂတ (တိ) [နာနာခေတ္တ + ဂတ] အထူးထူး–အသီးအသီး–သော အရပ်ဌာန-သို့ ရောက်သော။ ကေရုက္ခသ္မိံ သံဝစ္ဆာ၊ နာနာခေတ္တဂတာ ဥတောဝ။ ဇာ၊၁။၃၂၉။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၃၆။

နာနာဂစ္ဆ (ပု) [နာနာ+ဂစ္ဆ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော–သစ်ပင်ငယ်–ချုံ–ချုံဖုတ်။ တဒေတ် ဝိနဋ္ဌေသု စေတိ-ယေသု ဒေဝတာနမ္ပိ သာဝေန ကဏ္ဏကသမာ-ကိဏ္ဏသာခေဟိ နာနာဂစ္ဆေဟိ ပရိဝုတံ တိဋ္ဌတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၆၅။ (–ခမ္ဘ၊ဌ၊၃။၈၁။)

နာနာဂတ (တိ) [နာနာ+ဂတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော သဘောသို့ရောက်သော။

ယံ ဥာဏံ ယာသာ ဘူတံ နာနာဂတံ လောကသ
အနေကာဓိမုဿ ဂတံ ယာသာ ဘူတံ ပဇာနာတိ။
ပေဋကော။ ၁၉၁။

နာနာဂတိ (တိ) [နာနာ+ဂတိ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–များစွာ–လားရောက်အပ်သော
–ဘုံ–ဘဝ၊ လားရောက်အပ်သော– ဘုံ–
ဘဝ–အမျိုးမျိုး။ ဘဝေါပိ နာနာဂတိသု စ
ဝိဂ္ဂိပတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၁ဂ၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၁၇။
နာနာဂတိသု ကိလမထုပ္ပါဒနေန ကိလမ-
ထော။ နေတ္တိ၊ဌ။ ဂ၆။

နာနာဂတိဝိက္ခေပလက္ခဏ (တိ) [နာနာဂတိ+
ဝိက္ခေပ+လက္ခဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–
များစွာ–သော–ဘုံ–ဘဝ–တို့၌ ပစ်ချခြင်း
လက္ခဏာရှိသော (ကမ္မဘဝ)။ နာနာဂတိ-
ဝိက္ခေပလက္ခဏော ဘဝေါ။ ပေဋကော။
၂၄၇။

နာနာဂန္ဓ (ပု) [နာနာ+ဂန္ဓ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး – သော–အနံ့–နံ့သာ၊ အနံ့–
နံ့သာ–အမျိုးမျိုး။ စိတကေ ကရီယမာနေ၊
နာနာဂန္ဓေ သမာဟတေ။ အဘ၊ဌ။ဥ၃ဂ။
(–အဘ၊ ၂။ဥ၃၊ ဗုဒ္ဓတ်။ဥ၃ဖ။ ထေရ၊ဌ၊ဌ။
ဂ၀ဥ။)

နာနာဂန္ဓဂန္ဓိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ဂန္ဓိတ။
နာနာဂန္ဓဂန္ဓ + ဣတ] အထူးထူး–အမျိုး
မျိုး–သော နံ့သာတို့ဖြင့် ထိုးအပ်သော၊
အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – သော နံ့သာနံ့
ရှိသော။ အဂ်ဒ် နာနာဂန္ဓဂန္ဓိတံ, ကေဝလံ ဝါ
သုဝဏ္ဏမယံ ဗာဟုဝလယံ။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ဂ။

နာနာဂန္ဓပုဗ္ဗ (နပုं) [နာနာ+ဂန္ဓပုပ္ဖ] အထူး
ထူး–အမျိုးမျိုး–သော နံ့သာ, ပန်း။ မဟာ-
ဇနော နာနာဂန္ဓပုပ္ဖဒိဟတ္ထော ဝဂ္ဂဝဂ္ဂေါ
ဟုတ္ဝာ ဧမ္ဗိ ကထံ သောတုံ ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊
ဌ၊ဌ။ဥ၂ဥ။

နာနာဂန္ဓပူရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ပူရိတ]
အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နံ့သာတို့ဖြင့်
ပြည့်သော၊ နံ့သာအမျိုးမျိုးဖြင့်ပြည့်သော။
နာနာဂန္ဓပူရိတံ ရတနကရဏ္ဍကံ ဝိဝရန္တော။
ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဥ၁ ၂။

နာနာဂန္ဓဝဏ္ဏ (တိ) [နာနာ+ဂန္ဓဝဏ္ဏ] အထူး
ထူး–အမျိုးမျိုး–သောအနံ့, အဆင်းရှိသော၊
အနံ့, အဆင်း အမျိုးမျိုးရှိသော။ ဝိစိတြာနိ
နာနာဂန္ဓဝဏ္ဏာနိ ပုပ္ဖါနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဥ ၂ဖ။

နာနာဂန္ဓဝနန္တရ (နပုं) [နာနာဂန္ဓ+ဝနန္တရ]
အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော အနံ့
ရှိသော ပန်းတို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော တောတွင်း
အရပ်။ နာနာဂန္ဓဝနန္တရေ(အဘ၊ဌ။ဥ၄ဖ)တိ
နာနပုပ္ဖကာရေဟိ စန္ဒနာဂရုကပ္ပူရတမာလ-
တိလကာသောက နာဂပုန္နာဂကေတကာဒီဟိ
အနေကေဟိ သုဂန္ဓပုပ္ဖေဟိ ဂဟနီဘူတဝန-
န္တရေ။ အဘ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၁။ (–ဥ၊ဌ်န်၊ဌ။ ၂ဥ၉။
အံ၊ဌ်ီ၊ဥ။ဥ၃၅။)

နာနာဂန္ဓသမိရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+သမိရိတ]
အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော နတ်နံ့သာတို့
သည် လှုပ်လှည်အပ်သော၊ နတ်နံ့သာအမျိုး
မျိုးတို့ဖြင့်ကြိုင်လှိုင်သော။ နာနာဂန္ဓသမိရိတ-
(ဇာ၊ဌ။ဥ၄ ၁)ဣ နာနာဝိဓေဟိ ဒိဗ္ဗဂန္ဓေဟိ
အနုသဋ္ဌရိတံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၄ဖ၇။ (–အဘ၊ ၂။
၄ဇ။)

နာနာဂန္ဓသမေရိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+ သမေ-
ရိတ(=သံ+ဣရ+တ)] အထူးထူး–အမျိုး
မျိုး–သော နံ့သာ (လေ)တို့ဖြင့် ထက်ဝန်း
ကျင်မှ–တိုက်ခတ်အပ်– ထိုးအပ်–ကြိုင်လှိုင်–
သော။ နာနာဂန္ဓသမေရိတာ (ပေတ။ဃ၆ ၁)-
တိ နာနာဝိသေသုရဘိဂန္ဓဝသေန ဂန္ဓဝါယုနာ
သမန္တတော ရေါတာ။ ပေတ၊ဌ။ ၁ ၄ ၅။
နာနာဂန္ဓသမေရိတ (ပေတ။ဃ၆) ဣ
နာနာဝိဓေဟိ ဂန္ဓေဟိ သမန္တတော ရေါတံ

ဥပဝါသိတံ။ ပေတာ၊၆။၁၅၁။ (–အပ၊၁။ ၃၉၁၊၄၀၆။ ထေရ၊၆၊၁။ ၂၉၆။)

နာနာဂန္ဓသမောဒိတ (တိ) [နာနာဂန္ဓ+သမောဒိတ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ–သော နံ့သာတို့ဖြင့် ပေါင်းစုအပ်သော။ သုရဘီ တံ ဝနံ ဝါတိ၊နာနာဂန္ဓသမောဒိတံ။ ဇာ၊၂။၃၄၁။ ဇာ၊၆၊၇။၃၀၄။

နာနာဂဗ္ဘ (တိ) [နာနာ+ဂဗ္ဘ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အခန်းရှိသော။ နာနာသြဝရက-ကြည့်။

နာနာဂါဟ (ပု) [နာနာ+ဂါဟ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–(ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်)သော အယူ။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–(ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်)သော အယူရှိသော၊သူ။ (၁) နာနာဂါဟံ ဂဏှာတိ။ ဇာ၊၆၊၆။၈၀၊ ၈၂။ ဝိရုဒ္ဓဂါဟဝသေန နာနာဂါဟမတ္တံ (မ၊ ၆၊၁။၃၇၉)။ မ၊ဋီ၊၂။၆၁။ (တိ) (၂) တေ ဝဋ္ဋကာ နာနာလဒ္ဓိကာ နာနာဂါဟာ ဟုတ္ဝာ ဝိဝဒိသန္တိ။ ဇာ၊၆၊၁။ ၂၂၅။ သံကလဟန္တိ နာနာဂါဟံ ကလဟဝစုနံ ကထံ ဥဒီရယိ။ ဇာ၊၆၊၅။ ၄၁၈။

နာနာဂုဏဝိကသန (နာ) [နာနာဂုဏ+ဝိကသန] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ– သော ဂုဏ်တို့ဖြင့် ပွင့်ခြင်း။ နာနာဂုဏဝိကသနတော ပဒုမမိဝ ဝိကသနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါ။ခုဒ္ဒက၊ ၆။၅။ မဟာနိ၊၆။၃၉၀။

နာနာဂုဏဝိသဝန (နာ) [နာနာဂုဏ+ဝိသဝန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဂုဏ်တို့ဖြင့်–ယိုစီးခြင်း – ဖြစ်ခြင်း။ နာနာဂုဏဝိသဝနတော ပဒုမဝိဝ ဝိကသနဋ္ဌေန ဗုဒ္ဓေါ ပဋ္ဌသံ၊၆၊၂။၈၅။

နာနာဂေါစရ (တိ) [နာနာ+ဂေါစရ] (၁) အသီးအသီး–တမျိုးစီ တမျိုးစီ–သော ကျက်စားရာ (စားကျက်)ရှိသော (သတ္တဝါ)။ (၂) အသီး အသီး – တမျိုးစီ တမျိုးစီ – သော ကျက်စားရာ (စားကျက်)နှင့် တူသော အာရုံရှိသော (ဣန္ဒြေ)။ (၁) ဆပ္ပါဏကာ နာနာဝိသယာ နာနာဂေါစရာ။ သံ၊၂။၄၀၂။ (၂) ဣန္ဒြိယာနိ နာနာဝိသယာနိ နာနာဂေါစရာနိ။ မ၊၁။၃၆၉။ သံ၊၃။၁၉၁။ (–အဘိ၊ဋီ၊၁။ ၁၁၄။)

နာနာဂေါတ္တ (တိ) [နာနာ+ဂေါတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနွယ်ရှိသော၊ သူ။ နာနာဂေါတ္တာ (ဝိ၊၁။၉) တိ ဂေါတမော, မောဂ္ဂလ္လာနောတိအာဒိဂေါတ္တဝသေန နာနာ-ဝိဂေါတ္တာ။ ဝိ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။ (–ဝိ၊၄။၂၇၀။ ဒီ၊၃။၆၉။ ပေတ။၁၅၆။ ဇာ၊၁။၃၃၃။ ပေတ၊ ဋီ။၁၁၃။ စရိယာ၊ဋီ။၂၂။)

နာနာဆရ (နာ) [နာနာ+ဆရ] အသီးအသီး သောအိမ်၊ အိမ်အသီးသီး။ နာနာဆရံ ကေ-ပစာရံ။ ဝိ၊ဋီ၊၄။၉၀။ ဝိ၊ဆဋ်ဟာ။ ၂၆၅။

နာနာစက်မဘူသိတ (တိ) [နာနာစက်မ+ဘူသိတ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး– သော စကြီးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော။ အပ-သဒ္ဒမနာကိဏ္ဏံ၊ နာနာစက်မဘူသိတံ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၅။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ခုဝ၆။

နာနာစယ (တိ) [နာနာ+စယ] နာနာစွယ်-ကြည့်။

နာနာစရိယ (ပု) [နာနာ+အာစရိယ] အသီး အသီးသော ဆရာ၊ ဆရာအသီးသီး။ သစ္စေ ပန နာနာစရိယာ နာနုပဇ္ဈာယာ ဟောန္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ခု။ခ၁၅။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၉။ ဝဇိရ။၄၄၂။ ဝိမတိ၊၂။ခ၃၁။)

နာနာစိတ္တ (နာ) [နာနာ+စိတ္တ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ်။ (တိ) (၂) အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ (၃) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – (တန်ဆာတို့ ဖြင့်) ဆန်းကြယ်သော (ပန်းစသည်)။ (၁)

နေက္ခမ္မသင်္ကပ်ပါဒယော ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာ-
စိတ္တေသု လဗ္ဘန္တိ။ မဇ္ဈိ၊၄။၉၄။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၀၉။ မဇ္ဈိ၊ဋီ၊၁။၀၉။ မူလဋီ၊ ၂။၁၃၁။)
(တိ) (၂) ဒီဝသမ္ပိ သပတိ ကုရုမာနာ
နာနာစိတ္တာဝ ဟောန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၂။ (၃)
နာနာစိတ္တေဟိ (နာနာဝဏ္ဏေဟိ၊သီ) ပုပ္ပေဟိ၊
ပူဇယိတ္မာ သသာဝကံ။ အပ၊ ၂။၁၂၅။ ထေရ၊
ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။ နာနာစိတ္တေ (ဇာ၊ ၂။ ၇၂) တိ
နာနာလက်ာရဝိစိတ္တေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၂၀။
နာနာစိတ္တေနာ (မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆၁) တိ ဝိဝိ-
စိတ္တေန။ မ၊ဋီ၊၃။၁၇၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၀။ ဒီ၊
ဋီ၊ ၂။၄၀။)

နာနာစိတ္တက္ခဏ (ပု) [နာနာ+စိတ္တက္ခဏ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်၏ – ခဏ–
အခိုက်အတန့်။ နာနာစိတ္တက္ခဏေ ပန ဇာတိ-
အာဒယော အဝိဇ္ဇာဟ ဥပနိဿယပစ္စယာ
ဟောန္တိ။ အနုဋီ၊ ၂။၁၄၆။

နာနာစိတ္တက္ခဏိက (တိ) [နာနာ+စိတ္တက္ခဏ+
ဏိက] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး – သော စိတ္ত-
ကွဏရှိသော။ တတြ ဟိ နာနာစိတ္တက္ခဏိ-
ကော ပစ္စယာကာရော ဝိဘာတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊
၂။၁၉၁။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။)

နာနာစိတ္တက္ခဏိကပရိဟာရ (ပု) [နာနာစိတ္ত-
ကွဏိက+ပရိဟာရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–
သော စိတ္တကွဏရှိသော သဘောပဋ္ဌာန်ကို ဖြစ်
စေခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြေဆိုခြင်း။
ပစ္ဆိမာယ နာနာစိတ္တက္ခဏိကာပရိဟာရော။
ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၉၁။ မူလဋီ၊ ၂။၁၄၉။ (–အနုဋီ၊ ၂။
၁၅၁။)

နာနာစိတ္တဂတ (တိ) [နာနာစိတ္ত+ဂတ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်ဌာန်ဖြစ်သော။
အသယဇာတာနံ သယဇာတာနဉ္စ ပစ္စယ-
ပစ္စယုပ္ပန္နာနံ နာနာစိတ္တဂတာနံ ဒဿိတတ္တာဝံ
သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၂။၁၃၁။

နာနာစိတ္တဂတိ (ထီ) [နာနာစိတ္ত+ဂတိ] အထူး
ထူး – အမျိုးမျိုး – သော စိတ်၏ဖြစ်ခြင်း။
မဟာဇနသ္သ နာနာစိတ္တဂတိသဒ္ဓါတံ ဂဏ်
ပိဒဟိသ္သံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၆၁။

နာနာစိတ္တပ္ပါဒ (ပု) [နာနာ+စိတ္တပ္ပါဒ] အထူး
ထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ္တပ္ပါဒ်။ နာနာ-
စိတ္တပ္ပါဒေသု ဥပ္ပဇ္ဇမာနာနံ ဣဒ္ဓိပါဒါနံ။
မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁။

နာနာစိတ္တ (တိ) [နာနာ+စိတ္ত] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–သော ရတနာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်
သော။ နာနာစိတ္တ (ဇာ၊ ၂။ ၂၀၂)န္တိ နာနာ-
ရတနစိတ္တံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၆။ ၁၅၁။

နာနာစုဒိတက (တိ) [နာနာ+စုဒိတက] မျှား
စွာ–စောဒနာအပ်–အပြစ်တင်အပ်–သော၊
သူ။ (မျှားစွာသော တရားခံ)။ "ဣမိဿာ
စောဒနာယ နာနာဝတ္ထူနိ နာနာစောဒကာ"
(ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၂) တိ ဝုတ္တံ, နာ ပန "နာနာ-
စုဒိတကာ"တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၉။

နာနာစေတနာ (ထီ) [နာနာ+စေတနာ]
အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော
စေတနာ။ နာနာစေတနာဟိ အာယူဟိ-
တသ္သ အပရာပရိယဝေဒနီယကမ္မဿ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၇။
သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၁။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၀။ မူလဋီ၊
၁။ ၁၄၀။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၆၁။)

နာနာစောဒက (တိ) [နာနာ+စောဒက]
မျှားစွာ–စောဒနာတတ်– အပြစ်တင်တတ်–
သော၊ သူ။ (မျှားစွာသောတရားလို။) နာ-
နာစုဒိတက - ကြည့်။

နာနာဆန္ဒ (တိ) [နာနာ+ဆန္ဒ] အထူးထူး–
အမျိုးမျိုး–သော အလို 'ဆန္ဒ'ရှိသော၊ သူ။
နာနာဆန္ဒာ မဟာရာဇ၊ ကောဝါရေ ဝသာ-
မသေ။ ဇာ၊၁။ ၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၈၅။ မဟာ-
ဝိဟာရေ တာဝ ဗဟူ နာနာဆန္ဒာ သန္နိ-
တန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၀၆။

နာနာဆန္ဒဇာတက (နဝ) [နာနာဆန္ဒ+ဇာ-တက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အလို 'ဆန္ဒ'ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အကြောင်းကို ဟောပြအပ်သောဇာတ်၊ နာနာဆန္ဒဇာတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ်၊ ဇာတကပါဠိ၊ ၃-နိပါတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၉-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၅။

နာနာဇ္ဈ (တ) [နာနာ+ဇ္ဈ။] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော – ဇာတ်–မျိုးရိုး– ရှိသော၊ သူ။ နာနာဇ္ဈာ-(ဝိ၊၁။၉)တို "ဣတ္ထိ-ယော ပြာဟ္မဏော" တိအာဒိဇာတိဝသေန နာနာဇ္ဈာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၅။ (–ဝိ၊၄။ ၂၈၀။ ဒီ၊၃။၆၉။ မ၊ ၂။၃၅၈။ ဝိမတိ၊၁။၉၃။)

နာနာဇ္ဈာဇ္ဈိတ (တ) [နာနာဇ္ဈာ+ဇ္ဈိတ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော အရှုပ်အထွေး တို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော။ နာနာ-ဇ္ဈာဇ္ဈိတံ-ဂုမ္ဗန္ဓရုဂတ္ဆ တံသဒ္ဒိသံ သရှုပကောဿ အဒ္ဒိသ-မာနံ "ဣဒံ တ"န္တိ နဝိနိစ္ဆိနိယတိ။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂၆၈။

နာနာဇန (ပု) [နာနာ+ဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ပုဂ္ဂိုလ်,သတ္တဝါ။ နာနာဇနာတိ ဣတ္ထိယာ စ ပြာဟ္မဏာ စ ဝေဿာ စ သုဒ္ဒါ စ ဂဟဋ္ဌာ စ ပဗ္ဗဇိတာ စ ဒေဝါ စ မနုဿာ စ။ စူဠနိ။၁၅။ (–၁၇။ သုတ္တနိ။၄၄၅။ မဟာနိ။ ၂၃၉။)

နာနာဇနပဒ (ပု) [နာနာ+ဇနပဒ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ဇနပုဒ်။ (တ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော ဇနပုဒ်–ရှိ– ၌နေ–သော၊ သူ။ (၁) နာနာဇနပဒ (ထေရ။ ၂၂၇)ဣတိ ဝိသုံ ဝိသုံ နာနာဝိဓံ ဇနပဒံ၊ ကာသိကောသလာဒိအနေကရဋ္ဌဣတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၁၂၇။ (–ဝိ၊၃။ ၂၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၇။ ပါစိတ်၊ယော၊။ ၂၀၅။) (တ) (၂) ဗဟု ခေါ ပန နာနာဒိသာ နာနာဇနပဒါ မဟာဝဂ်ကာ အာဂစ္ဆန္တိ။ ဒီ၊ဝ။၁၀၆-၇။ နာနာဇနပဒါ နာရီ၊ ဒေဝကညပမာ သုဘာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၃၃၀။

နာနာဇနပဒဝါသီ (တ) [နာနာဇနပဒ+ဝသ+ ဏိ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– များစွာ– သော ဇနပုဒ်၌ နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ နာနာဝေရဇ္ဇ-ကာတိ နာနာဇနပဒဝါသိနော။ ဝဇိရ။၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၉၂။ ဝိမတိ၊၁။ ၂၄၈။

နာနာဇနသင်္ဃ (ပု) [နာနာဇန + သင်္ဃ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော (အလို, အကြိုက်ရှိသော) လူအပေါင်းကို– ချီးမြှင့်– မြှောက်စား – ခြင်း။ နာနာဇနသင်္ဃော-(ထေရ။၃၅၀)တိ နာနဇ္ဈာသယာ နာနာ-ရုစိကာ ဇနာ ပေယျခဇ္ဇာဒိနာ သင်္ဃော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၅၀။

နာနာဇနသမာကုလ (တ) [နာနာဇန+သမာ-ကုလ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော (အရပ်ဒေသ, ဘာသာစကား ရှိသော) လူတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော (မြို့, လမ်း)။ နာ-နာဇနသမာကုလ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆)ဣတိ. နာနာ-ဝိဓဒေသဘာသေဟိ ဇနေဟိ သမာကုလံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၈၈။ မဟာဇနသမာကိဏ္ဏဘာဝေန နာနာဇနသမာကုလေ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၇၀။ (–စရိယာ။၄၀၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄။)

နာနာဇနသမောဝေန (နံ) [နာနာဇန + သမောဝေန] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး –များ-စွာ – သော လူအပေါင်း။ ဂဏောတိ နာနာ-ဇနသမောဝေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၁ ၂။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၁၄ ၂။ (–မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၂ ၅။)

နာနာဇနသာဝေရဏ (ပု) [နာနာဇန+ သာဝေရဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– များ-စွာ–သော လူတို့နှင့် ဆက်ဆံသော။ ပုထု-နာနာဇနသာဝေရဏော ဓမ္မေ သမတိက္ကမ္မ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၅ ၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၂ ၂ ၂။

နာနာဇဝနဝါရ (ပု) [နာနာ+ဇဝနဝါရ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – များစွာ – သော ဇောတို–အလှည့်–အကြိမ်။ ပရိဗ္ဗာဟပရိ-ယေသနာ ပန နာနာဇဝနဝါရယေဝ လဗ္ဘန္တိ။ သံ၊ဌ၊၂။၁၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၃၂။ နာနာဇဝနဝါရေ ဝတ္တမ္ဘမေဝ နတ္ထိ။ သံ၊ဌ၊၃။၅၁။ (–သံ၊ဌ၊၂။၁၂၄။ ဝဇိရ။၁၅၁။)

နာနာဇာတိ (ထီ) [နာနာ+ဇာတိ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇာတိ။ (တီ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇာတိ ရှိသော၊သူ။ (၁) ဤမသို့ယေဝ ကပ္ပေ နာနာဇာတိသု အပရိဟီနဇ္ဈာနော ကာလံ ကတ္တာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၂။ (တီ) (၂) နာနာ ဇာတိ တောသန္တိ နာနာဇာတိနော၊ မဟာဂ္ဂ-တကုသလကြိယာဒယော။ မဏိမ၊ဋ္ဌ။၂။ ၄၁၆။

နာနာဇာတိက (တီ) [နာနာ+ဇာတိ+က] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော –ဇာတိ – မျိုးရိုး–ရှိသော၊သူ။ မနုဿေသု တာဝ နာနာဇာတိကာနံ သမာနဘာဝဒဿနတ္ထံ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၆၄။ နာနာဇာတိကေဟိ မနု-ဿေဟိ ပရိပုဏ္ဏံ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၉၆။(–အာဘိ၊ ဌ၊၃။၃၂၃။)

နာနာဉာဏ (နာ) [နာနာ+ဉာဏ။ (နာနာဇ္ဈာန-သံ)] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော(ပဋ္ဌိ-ဘာန်)ဉာဏ်။ ပုတ္တ နာနာပဋ္ဌိဘာနေသူတိ.... တထာ တထာ ပဋ္ဌိဘာနတော ဥပတိဋ္ဌနတော "ပဋ္ဌိဘာနာနိ"တိ လဒ္ဓနာမေသု နာနာဉာ-ဏေသု။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၈၀။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၁၅။)

နာနာဉာဏဂေါစရ (ပု) [နာနာဉာဏ+ဂေါစရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဉာဏ်၏ကျက်စားရာအာရုံ။ အနိစ္စတာဒီနမ္ပိ သတိပိ လက္ခဏဘာဝသာမညေ နာနာဉာဏဂေါစရ-တာယ နာနာပဋ္ဌိပက္ခတာယ .... အညမည-ဘေဒေါ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၄၅။

နာနာဌာ (ဌာ)နိ (နာ) [နာနာ+ဌာန] (၁) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – များစွာ – သော အရပ်။ (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များ-စွာ–သော အကြောင်း။ (တီ) (၃) အထူး-ထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော အရပ် ရှိသော။ (၁) ကေသို့ ဌာနေ ဝါ နာနာ-ဌာနေသု ဝါ .... ဘုဇ္ဈိတုံ နိ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၃၃။ ကခ်ီ။၂၁၅။ (–၂၂၈။ သံ၊ဌ၊၂။၂၁။ ဝိမ၊ဋီ၊၁။၂၃။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ။သစ်။၃၃၉၊၃၈၀။) (၂)အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (တီ)(၃)ကောဏ္ဍ-နာနာဌာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၂။

နာနာဌာနာဌာန (နာ) [နာနာ+ဌာနာဌာန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အကြောင်း, အကြောင်းမဲ့။ ပုထု နာနာဌာနာဌာနေသု။ မ၊ဌ၊၄။၅၃။ သံ၊ဌ၊၁။၁၁၁။

နာနာတရုသံဃ (တီ) [နာနာတရု+သံဃ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော သစ်ပင် အပေါင်းရှိသော။ ကူဋ္ဌာနိ နာနာတရုသံဃ-ဌာနိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၃၉။

နာနာတိတ္ထ (နာ) [နာနာ+တိတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အယူ၊ အယူအမျိုးမျိုး။ နာနာတိတ္ထိယ-ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိက (ပု) [နာနာတိတ္ထ+ဏိက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အောက်ပုဒ်ထောင့်ကွင်း (ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၆၃) ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိယ (တီ) [နာနာဘိတ္ထ+ဏိယ။ =ဏိက။ က-ကို ယ-ပြု။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၆၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၃၃။] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –သော – အယူဒဿနယုတ် – အယူရှိ – သော၊ အယူ အမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ တသ္မိံ သဿ-တာဒိနာနာကာရေ တိတ္ထေ နိယုတ္တာတိ နာနာတိတ္ထိယာ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၇။ နာနာတိ-တ္ထေသု နာနာလဒ္ဓိသု နိယုဇ္ဇာတိ နာနာ-တိတ္ထိကာ၊ တေ ဇေ နာနာတိတ္ထိယာ၊

ကကာရဿ ယကာရံ ကတ္တာ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ဝ။ ၃၆၃။ နာနာတိတ္ထသခ်ိတာသု လဒ္ဓိသု နိယုတ္တာတို့ နာနာတိတ္ထိယာ ဏိယသဒ္ဒေန၊ ဏိကသဒ္ဒေန ဝါ ကကာရဿ ယကာရံ ကတ္တာ ယထာ "အန္ဓိယော"တိ။ သီ၊ဌ်ီ၊ သစ်၊ ၂။၃၇၃။

နာနာတိတ္ထိယာ (ပ၊ဗ)— ဒီ၊ဌ။ဝ၃၊ ဝ၄၊ဝ၆။ မ၊ ၂။ဝ၀၂။ မ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ဝ၆၃။ သံ၊ဌ်ဌ၊ ဝ။ဝ၅ဝ။ ထေရ၊ဌ်ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၉။ နာနာတိတ္ထိယေ (ဒုတိ)—ဒီ၊ဌ။ဝ၃။ သံ၊ဝ။ ၆၆။ သံ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ဝ၁ဌ။ ထေရ၊ဌ်ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၄။ နာနာတိတ္ထိ-ယေတိ (တ၊ဗ)—ထေရ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ၆၅။ နာနာ-တိတ္ထိယာနံ (စ၊ဗ)—ဒီ၊ဌ။ဝ၃။ မ၊ ၂။ဝ၉၅။ သံ၊ ၂။ ၅ ၆ ၃ ။ နာနာတိတ္ထိယာနံ (ဆ၊ဗ)— သံ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ဝ၁ဌ။ သံ၊ဌ်ဌ၊ ၂။ ၂ဝ၈။ ထေရ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၂။

နာနာတိတ္ထိယ၂ (တိ) [နာနာ+တိတ္ထိယ] မျိုးစုံသော အယူရှိသော၊ သူ၊ မျိုးစုံသော တိတ္ထိ။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာတိတ္ထိယဝဂ္ဂ (ပု) [နာနာတိတ္ထိယ+ဝဂ္ဂ] နာနာတိတ္ထိယဝဂ်၊ ယင်းဝဂ်သည် ဒေဝပုတ္တ-သံယုတ်တွင် ၃-ခုမြောက်ဝဂ်ဖြစ်၏၊ ယင်းဝဂ်၌ သီဝသုတ်၊ ခေမသုတ် – စသောအားဖြင့် သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ်ပါရှိ၏။ နာနာတိတ္ထိယ-ဝဂ္ဂေါ်တတိယော။ သံ၊ဝ။ ၆ ၇ ။

နာနာတိတ္ထိယသာဝက (တိ) [နာနာ+တိတ္ထိယ +သာဝက] (၁) အယူအမျိုးမျိုး ရှိသူတို့၏ တပည့်။ (၂) မျိုးစုံသော တိတ္ထိတို့၏ တပည့်။ (၁) အထ ခေါ သမ္မဟုလာ နာနာ-တိတ္ထိယသာဝကာ ဒေဝပုတ္တာ.... တေနုပသ-ကံမိ"သု။ သံ၊ဝ။ ၆ ၅ ။ (၂) နာနာတိတ္ထိယ-သာဝကာ (သံ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ဝ၁ ၆) တိ ပုထုတိတ္ထိ-ယာနံ သာဝကာ။ သံ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ဝ ၆ ၇ ။

နာနာတိတ္ထိယသာဝကသုတ္တ (နဝ) [နာနာတိတ္ထ-ယသာဝက+သုတ္တ] နာနာတိတ္ထိယသာဝက သုတ်၊ ဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော် ဝေဠုဝန် ကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အသီး သီးသောတိတ္ထိ ဆရာကြီးတို့၏ တပည့်များ ဖြစ်ကြသော အသမ-စသော နတ်သား ၅-ယောက်တို့က ပူရဏကဿပ-အစရှိသော မိမိ တို့၏ ဆရာသမား တိတ္ထိများနှင့် စပ်၍ လျှောက်ထားပုံနှင့် မာဃဝဂါမိယနတ်သား၏ ဘုရားရှင်ကို အကြောင်းပြု၍ လျှောက်ထား ပုံကို ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ဒေဝပုတ္တသံယုတ်။ သံ၊ဝ။ ၆ ၅-၆ ၇ ။ D.P.၌ နာနာတိတ္ထိယသုတ္တ-ပုဒ်တည်း ရှိ၏။

နာနာတူ(တု)ရိယ (နဝ) [နာနာ+တူ (တု)ရိယ] (က)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တူရိယာ၊ တူရိယာအမျိုးမျိုး။ (ခ) အထူးထူး – အမျိုး မျိုး – သော တူရိယာသံ။ (က) နာနာ-တူရိယေဟိ ဝဇ္ဇမာနေဟိ။ ဇာ၊ဝ။ ၂ ၆ ၆ ။ ဇာ၊ဌ်ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၆ ။ နာနာတူရိယာနိ ဂဟေတ္တာ။ အပ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ၇ ၂ ။ ဇာ၊ဌ်ဌ၊ဝ။ ၇ ၂ ၊ ၄ ၂ ၁ ။ ဇာ၊ဌ် ၅ ။ ၂ ။ (ခ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာတူရိယသဃ်ဋ္ဌ (တိ) [နာနာတူရိယ+ သဃ်ဋ္ဌ] အမျိုးမျိုးသော တူရိယာသံတို့ဖြင့် – ကြွေးကြော်အော်– ခြိမ်းခြိမ်းညံ– သော (ဗိမာန်)။ နာနာတူရိယသဃ်ဋ္ဌ (ဌ္ဌာ)၊ အစ္ဆရာဂဏလောသိတ (တော)။ ဝိမာန။ ၆ ၁ ၊ ၆ ၄ ။ ဝိမာနဌ်ဌ။ ဝ ၇ ၁ ၊ ဝ ဂ ၁ ။

နာနာတူရိယဟတ္ထ (တိ) [နာနာတူရိယ+ဟတ္ထ] လက်၌– အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော တူရိယာရှိသော၊ တူရိယာအမျိုးမျိုး လက်စွဲ သော၊သူ။ အထ နံ နာနာတူရိယဟတ္ထာ နာဂကညာ ပရိဝါရေန္တိ။ ဇာ၊ဌ်ဌ၊ ၂ ။ ဝ ၁ ။

နာနာတေလ (နာ) [နာနာ+တေလ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆီ၊ ဆီအမျိုးမျိုး။ နာနာဥဒက- ကြည့်။

နာနာတ္ထ (တိ) [နာနာ+အတ္ထ] အထူးထူးသော သဘောရှိသော။ ဣမေ ဓမ္မာ နာ-နာတ္ထာ စေဝ နာနာဗျဉ္ဇနာ စ။ မ၊၁။၃၇၂။

နာနာဒဿန (နာ) [နာနာ+ဒဿန] အထူးထူး အ ပြားပြား အား ဖြင့် သိမြင်တတ်သော သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်။ ကိစ္စဝသေန နာနာ-ဒဿနံ ဟောတိတိ ဝုတ္တံ "ဒဿနန္တိ ပဌမ-မဂ္ဂသောတံ အဓိဝစန"န္တိ။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၄၁။

နာနာဒါရု (နာ) [နာနာ+ဒါရု] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– များစွာ–သော သစ်သား–ထင်း။ သိယာ နုခေါ တေသံ အဂ္ဂိနံ နာနာ-ဒါရုတော အာဘိနိဗ္ဗတ္တာနံ ကိဉ္စိ နာနာကရဏံ။ မ၊၂။၃၃၁။ နာနာဒါရုဟိ (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၁) တိ ပလာသရုက္ခဒဏ္ဍာဒီဟိ နာနာဝိဓသမိဓာဒါ-ရုဟိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂ဖြ၉။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၇၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၃၃။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၀၈။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၁၃၄။)

နာနာဒါရုသံသင်္ဋိတ (တိ) [နာနာဒါရု+သဟ-ဋ္ဌိတ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော သစ်သားတို့ဖြင့် ဖွဲ့စပ်အပ်သော (လှေ)။ နာဝါဝိ နာနာဒါရုသဟ-ဋ္ဌိတာ ဥဗိမဝေဂသမ္ဘာရေန ဘိဇ္ဇတိ။ မိလိန္ဒ။၁ဖြ၂။

နာနာဒိဋ (ပု) [နာနာ+ဒိဋ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဌက်။ အောက်ပုဒ်တို့ ကြည့်။

နာနာဒိဋဌ (ပု) [နာနာဒိဋ+ဌ] အထူး ထူး– အမျိုးမျိုး– သော ဌက်အပေါင်း။ ပဿ တောရဏမဂ္ဂေသု၊ နာနာဒိဋဌာ ဗဟူ။ ဇာ၊၂။၂၀၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၅။

နာနာဒိဋဌာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဒိဋဌ+ အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော ဌက်အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဒိဋဌာကိဏ္ဏာ၊ နာနာဒုမဌာယုတာ။ ဇာ၊ ၂။၂၀၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇၂။ (–ပေတ။၁ဖြ၃။ သေရ။၃၅၁။ ဇာ၊၂။၂၀၂၊၃၄၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၁၄၄။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၄၀။

နာနာဒိဋဌာယုတ (တိ) [နာနာဒိဋဌ+ အာယုတ](က)အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဌက်အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော(ခ)အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး– သော ဌက်အပေါင်းတို့နှင့် ယှဉ်သော။ (ဥယျာဉ်စသည်)။ နာနာဒိဋ-ဌာယုတာ။(ဒီ၊၃။၁ဖြ၃) တိ ဝိဝိဓပက္ခိသမ-သမာကုလာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၉။=နာနာဝိဓေဟိ ဒိဋဌေဟိ ယုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၅၉။ (–ဝိမာန။ ၉၀။ အပ၊၁။၄၃၅။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၅၀၊ ၂၀၄။)

နာနာဒိဋဌာရုမ (တိ) [နာနာဒိဋဌ+ အာ+ရမု+အ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော ဌက်အပေါင်းတို့၏လာ၍ မွှေလျော်ရာ ဖြစ်သော။ ဒိဋာနံ ဌာ ဒိဋဌာ၊ နာနာ ဒ ထေ ဒိဋဌာ စာတိ နာနာဒိဋဌာ၊ ထေ ထေ ထေ ထေ အာဂန္ဓာရမန္တိ ဣဿာ-တိ နာနာဒိဋဌာရုမော။ ဝိ၊နိ၊ဋ္ဌ၊ယ၊ဋီ၊၂။ ၃၁၃၃။

နာနာဒီဋ္ဌ (ထီ) [နာနာ+ဒီဋ္ဌ] (၁) အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–များစွာ–သော မိစ္ဆာအယူ။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–များစွာ –သော မိစ္ဆာအယူရှိသော၊သူ။ (၁)နာနာ-ဒီဋ္ဌသု နိ ကမ္မတိ (ပဋိသံ။ဖြ၇) တိ....နာနပ္ပ-ကာရာသု ဒီဋ္ဌသု နိ ဝေဓတိ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂၀၁။ (တိ) (၂) နာနာဒီဋ္ဌ (အပ၊၁။၃၂) အနေကဒဿနဂါဟိနော။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဖြ၁။ (–အပ၊၁။ ၂ဖြ၊၃၀။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀ဖြ၊၃၉၀။)

နာနာဒိဋ္ဌိက (တိ) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိက] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော မိစ္ဆာအယူရှိသော၊ သူ။ သဿတဒိဋ္ဌိဝေန နာနာ အနေကဝိဓာ ဒိဋ္ဌိယော ကေသန္တိ နာနာဒိဋ္ဌိကာ။ ဥဒါန်၊ ၆။ ၃၀၇။ (-သံ၊ ၂။ ၅၂၆။ ဥဒါန်။ ၁၅၈။ မဟာနိ။ ၈၃။ အပ၊ ၆။ ၃၀၉။ ဇာ၊ ၆။ ၁၆။ ၁၆၀။ သီ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၀၃။)

နာနာဒိဋ္ဌိဂတ (နဉ) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိဂတ] အသူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော မိစ္ဆာအယူ။ နာနာ-ဒိဋ္ဌိဂတန္ဓကာရ ဝိမေနတော လဒ္ဓါလော-ကတ္ထာ။ ဝဇိရ။ ၄၀၅။

နာနာဒိဋ္ဌိဂတိက (တိ) [နာနာဒိဋ္ဌိဂတ+ဏိက] နာနာဒိဋ္ဌိက ပုဒ်နက်-ကြည့်။ တိတ္ထိယာ နာနာ-ဒိဋ္ဌိဂတိကာ ဗဟုဇနာ။ အပ၊ ၆။ ၂၅၅။

နာနာဒိဋ္ဌိဒီပက (တိ) [နာနာဒိဋ္ဌိ+ဒီပက] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော မိစ္ဆာအယူကို ပြဘတ်သော။ ဒိဋ္ဌိဂတိကာနံ နာနာဒိဋ္ဌိဒီပကာ သမယာ။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄။

နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယ (ပု) [နာနာ+ဒိဋ္ဌိ+နိဿယ] (က) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော အယူ၏ မှီရာအကြောင်း၊ အယူ၏ မှီရာအကြောင်း အမျိုးမျိုး။ (ခ) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော အယူယူသော မှီရာအကြောင်း။ နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယ နိဿိ-တေသု။ မဟာနိ။ ၈၃။ နာနာဒိဋ္ဌိနိဿယ-နိဿိတာ (ဥဒါန်။ ၁၅၈) တိ သဿတဒိဋ္ဌိ-ကပ္ပဝေန နာနာဝိဓံ ဒိဋ္ဌယော နိဿယံ ဝတ္တဏ္ဍ-ကာရဏံ, ဒိဋ္ဌိသခ်ိတမေဝ ဝါ နိဿယံ နိဿိတာ အလ္လီနာ ဥပဂတာ။ ဥဒါန်၊ ၆။ ၃၀၈။

နာနာဒိဝသ (ပုဂ) [နာနာ+ဒိဝသ] အထူးထူး-မျှားစွာ-သော နေ့။ ကော ပန ဝါဒေါ နာနာဒိဝသေသု ဝေ ကရောန္တိသု။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၅၄။ (-ကဝိ။ ၁၇၁။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၆၂။)

နာနာဒိသာ (ထိ) [နာနာ+ဒိသာ] (ခ) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော အရပ်မျက်နှာ။ (တိ) (၂) အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော အရပ်မျက်နှာ-ရှိ-၌နေ-သော၊ သူ။ (ခ) နာနာဒိသာ နာနာဇနပဒါ-(ဝိ၊ ၃။ ၂၇) တိ နာနာဒိသတော စ နာနာ-ဇနပဒတော စ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၈။ (-အပ၊ ၂။ ၂၈၃။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၄၈။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၈၈။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၃။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၁၈။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၈၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၅၀။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၂။ ဥဒါန်၊ ဋ္ဌ။ ၇၁။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၈၃။) (တိ) (၂) နာနာ-ဇနပဒ (တိ) (၂) ကြည့်။

နာနာဒုမဂဏာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဒုမဂဏ+အာကိဏ္ဏ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော သစ်ပင် အပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာဒုမဂဏာကိဏ္ဏာ၊ ဗဟုကာ ဂိရိကန္ဒရာ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၅၉။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၆။ (-ဇာ၊ ၂။ ၃၃၂။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၉။)

နာနာဒုမဂဏာယုတ (တိ) [နာနာဒုမဂဏ+အာယုတ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-သော သစ်ပင်အပေါင်း-တို့နှင့်ယှဉ်-တို့ဖြင့် ရောပြွမ်း-သော (မြစ်)။ နာနာဒိဂဏာကိဏ္ဏာ၊ နာနာဒုမဂဏာယုတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၂၀၃။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၃၃။

နာနာဒုမဝသန (တိ) [နာနာဒုမ+ဝသန] သစ်ပင်အမျိုးမျိုး၌ နေသော၊ သစ်ပင်အမျိုး-မျိုးဟူသော နေရာရှိသော၊ သူ။ နာနာဒုမ-ဝသနာယော၊ ဝိယံဝဒါ အညမညဿ။ ဇာ၊ ၁။ ၂၀၀။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၀၈။

နာနာဒေဝတာ (ထိ) [နာနာ+ဒေဝတာ] အထူးထူး-အမျိုးမျိုး-မျှားစွာ-သော နတ်။ နာနာဒေဝတာယော နမဿန္တိ။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၆။ ၄၃။ (-မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၂၂။)

နာနာဒေသနာနယမဏ္ဍိတ (တိ) [နာနာ+ဒေသနာနယ + မဏ္ဍိဘ] ဒေသနာနည်း အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တန်ဆာ ဆင်အပ်သော (သာသနာ)။ သာသနံ ပနိဒံ နာနာဒေသနာ-နယမဏ္ဍိတံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၁၂၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၅၄။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၈၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၂။)

နာနာဒေသနိဝါသီ (တိ) [နာနာဒေသ+နိ+ဝသ+ဏိ] အရပ်အမျိုးမျိုး၌ နေ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။ ကထမတ္ထံ ဝိဇာနန္တိ၊နာနာ-ဒေသနိဝါသိနော။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၂။

နာနာဒေသဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဒေသ+ဘာဝ] အသီးသီးသော အရပ်၌ဖြစ်ခြင်း။ နာနာဘာဝ (ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၆) ကြည့်။

နာနာဒေသဘာသာ (ထီ) [နာနာဒေသ+ဘာသာ] (၁) အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို–သုံ့နွှန်း–အပ်သော–ဘာသာ–စကား။ (တိ) (၂) အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို–သုံးနွှန်း–အပ်သော – ဘာသာ – စကားရှိသော၊ သူ။ (၁) ဗဟုဒေသဘာသာကုသလ (မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂၄၂။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၂၁) ကြည့်။ (တိ) (၂) နာနာဒေသဘာသာ မာဏဝကာ ဝိယ။ မ၊ဋ၊ ၁။ ၁၄၂။ အံ၊ဋ၊ ၁။ ၂၄။ နာနာဝိဓာ-ဒေသဘာသာ ကောသန္တိ နာနာဒေသဘာ-သာ။ မ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၁၃။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၂၁။

နာနာဒေသဘာသာကုသလ (တိ) [နာနာဒေသ-ဘာသာ + ကုသလ] အရပ်အမျိုးမျိုး၌–ပြောဆို – သုံးနွှန်း–အပ်သော – ဘာသာ–စကား–၌ လိမ်မာသော၊ သူ။ နာနာဒေသ-ဘာသာကုသလော တ်ဏ္ဍံ ဝေဒါနမတ္ထသံဝဏ္ဏ-နုကော အာစရိယော ဝိယ။ သီ ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၀ ၀။

နာနာဒ္ဓါရဝဋ္ဌ (တိ) [နာနာ+ဒ္ဓါရ+ဝဋ္ဌ] တံခါး အသီးအသီးတို့ဖြင့် – သုံးဆောင် – ဝင်ထွက်–အပ်သော (အိမ်)။ ယံ ပန ကေ၊ ဃရံ ...နာနာဒ္ဓါရ၀ဋ္ဌံ ကတံ။ ဝိ၊ဋ၊ ၄။ ၉ ၀။ ဝိ၊သင်ဟ။ ၂ ၆ ၅။

နာနာဓည (နာ) [နာနာ+ဓည။ (နာနာဓန၊ သံ)] အမျိုးမျိုးသော စပါး၊ စပါး အမျိုးမျိုး။ ဥဒကဿ ပူရေတွာ နာနာဓညာနိ ရောပေ-တွာ။ ဇာ၊ဋ၊ ၅။ ၁ ၂ ၉။

နာနာဓညဖလသမ္ဘန္ဓ (တိ) [နာနာဓညေဖလ+သမ္ဘန္ဓ] အမျိုးမျိုးသော စပါးသီးနှင့် ပြည့်စုံသော (အိုင်)။ သော ဟိ သရော ရမဏီ-ယော....နာနာဓညဖလသမ္ဘန္ဓော။ ဇာ၊ဋ၊ ၅။ ၃ ၀ ၀။

နာနာဓမ္မ (ပု) [နာနာ+ဓမ္မ] (က) အမျိုးမျိုး သော တရား၊ တရားအမျိုးမျိုး။ (ခ) အသီး အသီးသော တရား။ (ဂ) နာနာဓမ္မပ္ပကာ-သန-ကြည့်။ (ခ) နတ္ထိ သဗ္ဗဇာတပစ္စာ-ဇာတာနံ နာနာဓမ္မာနံ ဝိရုဒ္ဓသဘာ၀တ္တာတိ တံ နု ဝုတ္တံ။ မူလဋီ၊ ၃။ ၂ ၄ ၃။

နာနာဓမ္မကထာ (ထီ) [နာနာဓမ္မ + ကထာ] အမျိုးမျိုးသော တရားစကား။ နာနာဓမ္ম-ကထံ ကတ္တာ၊ ပါပါ စိတ္တံ နိ၀ါရယိ။ အပ၊ ၁။ ၂ ၅။ ထေရ၊ဋ၊ ၁။ ၂ ၄။

နာနာဓမ္မပရိက္ခာရ (တိ) [နာနာဓမ္မ+ပရိက္ခာရ] အမျိုးမျိုးသော တရား အခြံအရံရှိသော (ပညာ)။ သမာ၀ဘိတစိတ္တဿ နာနာဓမ္မပရိ-က္ခာရေ ပညာယ ပသောဒဿနတ္ထံ ဣမ-နိက္ခိတ္တာ။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။ ၆ ၃ ၁။

နာနာဓမ္မပ္ပကာသန (တိ) [နာနာဓမ္မ+ပကာ-သန] တရားအမျိုးမျိုးကို–ပြတတ်–ပေါ-တတ် – သော။ နာနာဓမ္မပ္ပကာသနတာ-(ပဋိသံ။ ၃) တိ သဗ္ဗသစ်တာသစ်တ၀ေသန နာနာဓမ္မာနံ ပကာသနတာ ဒီပနတာ ဒေသနတာ၊ ပဋိသံ၊ ဋ၊ ၁။ ၄ ၂။

နာနာဝေတု (ထီ) [နာနာ+ဝေတု] (၁) အထူးထူး-အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော (ပထဝီ, ဖဿ စသော) ဝေတ်။ (တီ) (၂) (က) အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော (စက္ခု, ကာမ စသော)ဝေတ်ရှိသော။ (ခ) အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော အလို 'အဗ္ဗာသယ' ဝေတ်ရှိသော။ (၁) နာနာဝေတုယော (ဝိသုဒ္ဓိ၂။၂၇၆) တိ နာနာဝိဝေ ပထဝီအာဒိဝေတုယော နာနာ-ဝိဝေ သဘာဝမေ့။ ဝိသုဒ္ဓိ ဋီ၂။၄၃၇။ (–မ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၂၄၈။ အနုဋီ၂။၂။၂၉။ နေတ္တိ၊ဝိ။၂၃၈။) (တီ) (၂) (က) နာနာဓာတု (မ၊ဋ၊။၁၀၀။ အံ၊ဋ၊။ ၂၈၃။ အဘိ၊က။၁၇၅။ ပဋိသံ။၃၅၇) ဣတိ တာသံယေဝ ဝေတူနံ ဝိလက္ခဏ(တာယ)တ္တာ နာနပ္ပကာရဝေတုံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၂၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၂၂။ အညမညဝိလက္ခဏတ္တာ နာနာပ္ပကာရာ ဝေတုယော ဘေတသ္မိံ ဣတိ နာနာဝေတု၊ လောကော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၆၄။ (–နေတ္တိ။၈၁။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၂။)အနေကဝေတု-နှင့်လည်း ယှဉ်ကြည့်။ (ခ) အနေကဝေတု-နာနာဝေတု (ဒီ၊ ၂။ ၂၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၁၂) ကြည့်။

နာနာဝေတုဉာဏ (နာ) [နာနာဝေတု+ဉာဏ] အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော (စက္ခု, ကာမ-စသော) ဝေတ်တို့ကို သိတတ်သော ဉာဏ်။ ယထာဘူတံ နာနာဝေတုဉာဏံ ခေါ် ပန တထာဂတသော။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၉၂။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၂၃၈။)

နာနာဝေတုပဋိဝေ (ပု) [နာနာဝေတု+ပဋိ-ဝေ] အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော (စက္ခု-စသော)ဝေတ်တို့ကို ထိုးထွင်းရှု သိခြင်း။ နာနာဝေတုပဋိဝေဝေ (အံ၊ဋ၊ ၂၂)တိ ဣဿ ဣမာဝ အဋ္ဌာရသ ဝေတုယော။ နာနာသဘာဝတော နာနာဝေတုယောတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ယော ပနေတာသံ "နာနာ-သဘာဝါ တော"တိ ဝေံ နာနာဂရဏတော ပဋိဝေဝေ၊ အယံ နာနာဝေတုပဋိဝေဝေ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၉၃။ (–အံ၊၁။ ၄၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၁၁။)

နာနာဝေတုလောက (ပု) [နာနာဝေတု+ လောက] အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော(စက္ခု-စသော)ဝေတ်ရှိသောလောက။ တတ္ထ တတ္ထ ဂါမိနီ ပဋိပဒါ နာနာဝေတု-လောကော။ နေတ္တိ။၈၁။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁၆၄။) တတ္ထ ကတမော နာနာဝေတု-လောကော။ နေတ္တိ။၈၁။

နာနာဝေတုဝိနိဗ္ဘောဂ (ပု) [နာနာဝေတု+ ဝိနိဗ္ဘောဂ] အထူးထူး အပြားပြား-မျိုးစုံ-သော (ပထဝီ, ဖဿ-စသော) ဝေတ်တို့ကို အသီးအသီး ခွဲခြားခြင်း။ အနတ္တလက္ခဏံ နာနာဝေတုဝိနိဗ္ဘောဂဿ အမနသိကာရော (အပ္ပဋိဝေဓော) ဃနေန ပဋိစ္ဆန္နတ္တာ နိ ဥပ-ဋ္ဌာတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၂။ ၂၇၆။- ဝေတုမတ္တတာယ စက္ခာဒိနံ သမူဟတောဝိနိဗ္ဘုဇ္ဇနံ။ နာနာဝေတု ဝိနိဗ္ဘောဂေါ။မူလဋီ၊ ၂။ ၁၉။ (–အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၇၅။)

နာနာဝေတုသုတ္တ (နာ) [နာနာဝေတု+ သုတ္တ] နာနာဝေတုသုတ်၊ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါးကို ပွားများလျှင် မျိုးသောဝေတ်သတ္တဝါ, အထူးထူးသောဝေတ်သတ္တဝါရှိသောသတ္တဝါ အပေါင်းကို အမှန်အတိုင်းသိနိုင်၏ဟု အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရဟန်းတို့အား ဟောပြောရှုတ်။ သံယုတ္တ . နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂ သံယုတ္တပါဠိ၊ အနုရုဒ္ဓသံယုတ်။ သံ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၆။

နာနာဓိဌာန (နာ) [နာနာ+အဓိဌာန] အသီးအသီး-အဓိဌာန် -ဆောက်တည်-ခြင်း။ အစ္ဆိမဏ္ဍပံ ကတ္တာ ဒေဝေါ ကေမေကံ

ဗုသာယတူတိ ဧဝံ နာနာခိဋ္ဌာနံ ဟောတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၃၁။ (–သံ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၇၂။)

နာနာဓိမုတ္တိကတာ (ထီ) [နာနာဓိမုတ္တိက+တာ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသည်၏အဖြစ်။ သတ္တာနံ နာ-နာဓိမုတ္တိကတာ သုပ္ပဋိဝိဒိတာ။ ဒီ၊၁။ ၂။ နာနာဓိမုတ္တိကတာ နာနဇ္ဈာသယတာ သုပ္ပဋိ-ဝိဒိတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၄။ နာနာဓိမုတ္တိကတ-(မ၊၁။ ၁၀၀။ အံ၊၃။ ၂၈၃။ အဘိ၊ဝိ။ ၃၅၂။ ပဋိသံ။ ၃၅၇)န္တိ ဟိနာဒီဟိ အဓိမုတ္တိဟိ နာ-နာဓိမုတ္တိကဘာဝံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၃၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၉ဖ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၄။ သာရတ္ထ၊၃။ ၂၂၂။ (–နေတ္တိ။ ၈၁။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁ဖ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။ ၂၀၃။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၉။)

နာနာဓိမုတ္တိကတာ (တ) ဉာဏ (နာ) [နာနာ-ဓိမုတ္တိကတာ+ဉာဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အလို–နှလုံးသွင်း–ရှိသည်၏ အဖြစ်ကို သိတတ်သော ဉာဏ်။ သတ္တာနံ အဓိမုတ္ထ-နာနံ ဇာနနဉာဏံ သတ္တာနံ နာနာဓိ-မုတ္တိကဘာဝဉာဏံ နာမ။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၂၃၉။ (–နေတ္တိ။ ၈၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ဖ၈။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၅။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ဖ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဋ္ဌ။ ၄၂။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၁။ ၁ဖ၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊၁။ ၂၀၃။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၉ဖ။)

နာနာဓိမုတ္တိသုတ္တ (ဒ) [နာ- နာဓိမုတ္တိ+သုတ္တ] နာနာဓိမုတ္တိသုတ်၊ သတိပဋ္ဌာန် ၄-ပါးကို ပွားများလျှင် သတ္တဝါ၏အလို နှလုံးသွင်းကို အမှန်အဘိုင်း သိနိုင်၏ဟု အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ရဟန်းတို့အား ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္ထ-နိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ အနုရုဒ္ဓ သံယုတ်။ သံ၊၃။ ၂ဖ၆။ D.P.၌ နာနာဓိ-မုတ္တိယသုတ္တ ဟု တည်၏ရေး၏။

နာနာနယ (ပု) [နာနာ+နယ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်း၊ နည်းအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော နည်းရှိသော (တရားဒေသနာ)။ (၁) နာ-နာနယေဟိ ဓမ္မံ ဒေသေတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၀၉။

နာနာနယာ (ပ၊ဗ)—ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂-၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။ နာနာနယေန (က၊ဇ)—မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂-၃၂။ နာနာနယေဟိ (တ၊ဗ)—ဝိ ဋ္ဌ၊၁။ ၉၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၇။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၀၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၄ဖ။ ထေရာဋ္ဌ၊၁။ ၆ ၂။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၈ဖ၊၁၅၊၁၂၄၊၁ဖ၉၊၁၈၉။ စူဠနိ၊ ဋ္ဌ။ ၂၁။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၀၄။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁၃၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၇၄၊ ၂၄၁။ နာနာနယတော— ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၉။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၅၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၄။ (တိ) (၂) ဝိစိတြခမ္ဘဒေသနံ နာနာနယံ ဒေသေဿတိ။ ဓမ္ဓ'ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၃။ နာနာနယနိ-ပုဏ-လည်း ကြည့်။

နာနာနယဂဟန (နာ) [နာနာနယ+ဂဟန] အထူးထူးသော နည်းတို့ဖြင့် ရှုပ်ထွေးသော ဘဝစက်။(အထူးထူးသော နည်းဖြင့်ယူခြင်း။ သင်ဗွာ၊သျှ။) ဣဒဉ္စိ အတိဂမ္ဘီရတော အဂါ-ဓံ။ နာနာနယဂဟနတော ဒုရတိယာနံ (နာ-နာနယဂ္ဂဟဏတော ဒုရတိယာနံ)။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဂ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ ၂၁။

နာနာနယနိပုဏ (တိ) [နာနာနယ+နိပုဏ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်းတို့ဖြင့် သိမ်မွေ့နူးညံ့သော။ နာနာနယနိပုဏမနေ-ကဇ္ဈာသယသမုဋ္ဌာနံ .... ဘဂဝတော ဝစနံ သဗ္ဗပွကာရေန ကော သမတ္ထော ဝိညာတုံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၇။ မ ဋ္ဌ၊၁။ ၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၂၄။ ခုဒ္ဒက ဋ္ဌ။ ၈ဖ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၈။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၂။ နာနာဝိဝ-နယာ နာနာနယာ။ နယာ ဝါ ပါဠိဂတိ-ယော၊... ဝေဟိ နိပုဏံ သဏှံ သုခုမန္တိ နာ-နာနယနိပုဏံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဖ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂-၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅။

နာနာနယဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာနယ + ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နည်းတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော၊ နည်းအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ နာနာနယဝိစိတ္တံ ဗဟုံ ဓမ္မကထံ ကထေတွာ။ မ၊ဌ၊၃။။၁၈။ သံ၊ဌ၊ ၃။၉၃။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၃၁၅။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၂၅၃။ အပ၊ဌ၊၁။။၃၃၈။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။။၁၁၁။ ဒီ၊ဋီ၊၁။။၁၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၆။ သီ၊ဋီ သစ်၊ ၂။ ၂၇။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။။၁၆၅။ သံ၊ဋီ၊၁။။၁၆။ အံ၊ဋီ၊၁။။၁၉။ အနု၊ ဋီ၊၃။။၃၅။)

နာနာနာဌက (ပုဂ္ဂ) [နာနာ+နာဌက] အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး – သော ကချေသည်။ ကချေသည် အမျိုးမျိုး။ ပုဗ္ဗေ မဟာပနာ-ဒိ ရာဇကုမာရံ နာနာနာဌကာဒီနိ ဒိသ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။။၁ ၂၇။ နာနာနာဌကာနိ (ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၂၁၃) တိ ဘဏ္ဍုကဏ္ဍပဏ္ဍုကဏ္ဍပမုခါနိ ဆသတသဟဿာနိ နာနာဝိဓနာဌကာနိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၁။

နာနာနာမ (တိ) [နာနာ+နာမ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော အမည်ရှိသော၊ အမည် အမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ နာနာနာမာ (ဝိ၊၁။ ၉) တိ ဗုဒ္ဓရက္ခိတော ဓမ္မရက္ခိတောတိအာဒိ-နာမဝသေန ဝိဝိဓနာမာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။။၁၅။ (–ဝိ၊၄။ ၂၈၀။ ဒီ၊၃။ ၆၉။)

နာနာနာမိက (တိ) [နာနာနာမ+ဏိက] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနာနာမိကာနံ ကုစ္ဆိယံ နိမ္မတ္တကာလေ အဂ္ဂဟေတွာ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၄၆။

နာနာနိဗ္ဗတ္တိ (ထီ) [နာနာ+နိဗ္ဗတ္တိ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး–သော ထုတ်ဆို အပ်သော သဒ္ဒါ။ နိဗ္ဗတ္တိသူတိ တေသံယေဝ အတ္ထမ္ဘာနံ နိဒ္ဒါရဏဝစနသခ်ါတာသု နာနာနိဗ္ဗတ္တိသု။ မ၊ဋီ၊၃။ ၂၇၂။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၂၈၀။ (–ပေဋ-ကော။။၁၉၀။)

နာနာနိရောဓ (ပု) [နာနာ+နိရောဓ] (၁) အသီးသီးချုပ်ခြင်း။ (တိ) (၂) အသီးသီး ချုပ်ခြင်းရှိသော။ (၁) စုတိစိတ္တေန သဟ နိဗ္ဗုတ္တေန နာနာနိရောဓော နတ္ထိ။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၁။ (ကိ) (၂) ကေ့ပ္ပါဒါ နာနာနိရော-ဓော (ဝိ၊၅။ ၃၁ ၂)တိ ဥပ္ပဇ္ဇမာနာပိ ကေတော ဥပ္ပဇ္ဇန္တိ၊ နိဗ္ဗုတ္တမာနာပိ နာနာ နိဗ္ဗုတ္တန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၁၄။ (–ကခ်ီ၊ဋီ။၆၄။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂ ၇။)

နာနာနိဝေသန (နဝ) [နာနာ+နိဝေသန] အသီးသီးသော အမျိုးမျိုးအိမ်။ နာနာနိဝေ-သနေသု (ဝိ၊ဌ၊၄။ ၉၀) တိ နာနာကုလသာ နိဝေသနေသု။ သာရတ္ထ၊ဋီ။၄၀၆။ (–ဝိ၊ သင်္ကာ။ ၂၆၅။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၇။)

နာနာနိဟာရ (ပု) [နာနာ+နိဟာရ] အထူး ထူး–အမျိုးမျိုး–သော အခြင်းအထူ။ နာ-နာနိဟာရေန (ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၉၀။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၂။) တိ နာနာကာရေန။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၈ ၈။ မ၊ဋီ၊ ၃ ၂ ၄ ၁ ၁။

နာနာနုသန္ဓိက (တိ) [နာနာ+အနုသန္ဓိ+ဏ။ နာနာနုသန္ဓိ+ဏိက] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး –သော အဆက်အစပ် 'အနုသန္ဓေ' ရှိသော (သုတ်)။ နာနာနုသန္ဓိကံ သုတ္တံ ပဌမာနု-သန္ဓိနာ အာဒိကလျာဏံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၉ ၈။ သုတ္တ-နိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၆ ၆။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂ ၁။ (–နေတ္တိ၊ဌ၊ ၅ ၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၁ ၉ ၅။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၅ ၅။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၅ ၇။)

နာနာနုသန္ဓိယ (တိ) [နာနာ+အနုသန္ဓိ+ဏိက] က-ကိုယ-ပြု။ နာနာတိတ္ထိယ-နှင့်ယှဉ်ကြည့်။ အဆက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာနာနုသန္ဓိယံ နာ-နာပေယျာလံ....သုတ္တန္တံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၁ ၈။

နာနာပစ္စယ (ပု) [နာနာ+ပစ္စယ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော–အကြောင်း

– ပစ္စည်း။ ဒုကာဒီကေ ဒုကာဝသာနေ နာနာပစ္စယဝေါ နာနာပစ္စယုပ္ပန္နော။ အဘိ၊ ၁၂၊၄၂၇။ (–သံ၊ ၁ဒ်၊ ၂။ဘ၊)

နာနာပစ္စယုပ္ပန္န (ပု) [နာနာ+ပစ္စယုပ္ပန္န] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ – သော – အကျိုး–ပစ္စယုပ္ပန်။ အထက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာ ပဋိပက္ခ (တိ) [နာနာ+ပဋိပက္ခ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော ဆန့်ကျင်ဘက်။ နာနာဘာဏ-ဂေါစရ-ကြည့်။

နာနာပဋိဘာန (နာ) [နာနာ+ပဋိဘာန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော (ပဋိဘာန်) ဘာသာ။ နာနာဘာဏ-ကြည့်။

နာနာပဏ္ဏာဘင်္ဂုထိတ (တ) [နာနာ+ပဏ္ဏ+ဘင်္ဂ+ကုထိတ] ချိုးဖဲ့အပ်သော သစ်ရွက် အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ကျိုက်ကျိုက်ဆူပွက်သော (ရေ)။ နာနာပဏ္ဏာဘင်္ဂုထိတ (ဝိ၊ ၁ဒ၊ ၃၂၃)ဣတိ နာနာပဏ္ဏာနိယေဝ ဘဋ္ဌိတမ္ပဒ္ဒေန နာနာပဏ္ဏာဘင်္ဂ၊ တေန ကုထိတံ နာနာပဏ္ဏ-ဘင်္ဂုထိတံ။ ပါဒိတ်၊ယော။ ၃၄၆။

နာနာပထမဏ္ဍလ (နာ) [နာနာပထ+မဏ္ဍလ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး—မျှားစွာ– သော ခရီးအဝန်း။ နာနာပထမဏ္ဍလ(ဒီ၊ ၁၊ ၊၇)-ဣတိ အနေကဝိဟိတသာရီမဂ္ဂပရိဝဋ်။ သီ၊ ၁ဒ်၊ သစ်၊ ၁။ ၃ဝ၆။ (–ဝိ၊ ၁၊ ၂။ ၂ဝ၄။ မဟာနိ၊ ၁။ ၃ဝ၆ ၂။)

နာနာ ပဒုမသဏ္ဌန (တိ) [နာနာပဒုမ+သဏ္ဌန] ပဒုမ္မာ ကြာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဖုံးလွှမ်းအပ်သော (ရေကန်)။ နာနာပဒုမသဏ္ဌနာ (ဝိ-မာန။ ၆ဘ၊ ၁ဘ၀)တိ သတပတ္တသဟဿပတ္တာ-ဒိသောဒေဟိ နာနာဝိဓေဟိ ရတ္တပဒုမေဟိ ရတ္တကမလေဟိ စ သဏ္ဌာဒိတာ။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁ဘ၄။ (–ဘ၃၁၊ ၂၉၃။ ပေတ၊ ၁။ ၁ဘ၄-၅။)

နာနာပရိဋ္ဌာဟ (ပု) [နာနာ+ပရိဋ္ဌာဟ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ပူလောင်တက်သောတရား။ ပုဃ္ဍ နာနာပရိဋ္ဌာဟေဟိ ပရိဒ(၃)ယ္ဟန္တိ ပုဃ္ဍနာ။ မဟာနိ။ ၁ဘ၄။ မ၊ ၁။ ၂၁။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၄၇။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၃ဝ၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ ၁။ ၂၄၅။ စူဠနိ၊ ၁။ ၆၉။

နာနာပါဝုရဏ (နာ) [နာနာ+ပါဝုရဏ] အသီးအသီးသော အခြုံ။ ကေတ္တရဏေ နာနာ-ပါဝုရဏေ၊ အာပဘ္ဘွ ဒုက္ကရ္ရဿ။ ဝိ၊ ၂။ ၃ဂ၀။

နာနာပါသာဒဝိကတိ (ထိ) [နာနာ+ပါသာဒ-ဝိကတိ] အမျိုးမျိုးသော ပြာသာဒ် အထူး။ တဒတ္ထဝ နာနာပါသာဒဝိကတိယော နိဋ္ဌာ-ပေတ္မာ ကုလ ဗန္ဓိတ္မာ။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၂။ ၂၉၁။ အံ၊ ၁ဒ်၊ ၁။ ၁၉၁။

နာနာပုဠုဘောဇန (တိ) [နာနာပုဠု+ဘောဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ကုန်ထုပ်ကို ဖြေရာဖြစ်သော (သာဂလမြို့)၊ အထူးထူး သောကုန်ထုပ်ကို ခဲ့ခြမ်းဝေဖန်ရာဖြစ်သော။ မိလိန္ဒ။ ၁၁၂။ အတ္ထိ ယောနကာနံ နာနာ-ပုဠုဘောဇနံ သာဂလံ နာမ နဂရံ။ မိလိန္ဒ။ ၁။

နာနာပုပ္ပ (နာ) [နာနာ+ပုပ္ပ] (၁) အမျိုးမျိုးသော–ပန်းပွင့်–သစ်ပွင့်။ (တ) (၂) အမျိုးမျိုးသော–ပန်းပွင့်–သစ်ပွင့်–ရှိသော(သစ်ပင်)။ (၁) အန္တရာမဂ္ဂ နာနာပုပ္ပါနိ ဩစိ-နိတ္မာ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၁ဝ၂။ နာနာပုပ္ပါနိ (ပ၊ ၈) —ဝိ၊ ၁။ ၉။ နာနာပုပ္ပံ (ဒု၊ ၄) —အပ၊ ၁။ ၇ဝ။ အပ၊ ၂။ ၆ဝ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၆ဝ။ ထေရ၊ ၁။ ၂၅။ အပ၊ ၁။ ၂။ ၈ဝ။ နာနာပုပ္ပါနိ (ဒု၊ ၈)—ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၃ဝ၄။ မ၊ ၁။ ၂ဝ၂။ မ၊ ၁။ ၂။ ၁ဝ။ မ ၁။ ၄။ ၈ဝ။ သံ၊ ၁။ ၂။ ၈ဝ။ ဓမ္မ၊ ၁။ ၂ဝ၁။ ၂ဝ၂။ ဥဒါန၊ ၁။ ၃ဝ၆။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၂ဝ၃။ ဇာ၊ ၁။ ၅။ ၁ဝ။ နာနာပုဒ္ဓပ္ပဟိ (တ၊ ၈) —ဇာ၊ ၂။ ၃ဝ၄။ ဝိ၊ ၁။ ၃။ ၂။ ၂ဝ၂။ ခုဒ္ဒက၊ ၁။ ၁ဝ၈။ ထေရ၊ ၁။ ၁ဝ၅။ ဇာ၊ ၁။ ၆။ ၉၁။ ၁ဝ၄။ နာနာပုပ္ပါနံ

(ဆေး) —မ၊၂။ဂ၉။ နာနာပုဗ္ဗသု—ဇာ၊ဌ၊ ၆။၅၄။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတ (တိ) [နာနာပုပ္ဖဒုမ+အာ-ယုတ] အမျိုးမျိုးသော ပန်းပွင့်ရှိသော သစ်ပင်ထွန်နှင့် ယှဉ်သော။ နာနာပုပ္ဖဒုမာယုတာ-(ဇာ၊၂။၁၉၇) တိ သာ နဒီ နာနာပုပ္ဖေဟိ ဒုမေဟိ အာယုတာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။၁၅၂။

နာနာဖလ (နာ) [နာနာ+ဖလ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သောသစ်သီး၊ သစ်သီးအမျိုးမျိုး။ တေသံ နာနာဗီဇာနံ နာနာဖလာနိ နိဗ္ဗ-တ္တေယျုံ။ မိလိန္ဒ။ ၆၆။ (—ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၄၁။ ဇာ၊ ဌ၊ ၁။ ၂၈၈။ ဇာ၊ဌ၊ ၆။ ၆။)

နာနာဖလကာဝုဓဟတ္ထ (တိ) [နာနာဖလကာ-ဝုဓ+ဟတ္ထ] အထူးသူး—အမျိုးမျိုး—သော ပျဉ်ချပ်သက်နက်လက်ဦးရှိသော၊ သူ။ မနုဿာ နာနာဖလကာဝုဓဟတ္ထာ ဗဟုနာ ဗဟဝေ ပိဋ္ဌေတ္မာ တံ ဂုမ္ဗံ ပရိက္ခိပိံသု။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅၅။

နာနာဖလရေ (တိ) [နာနာဖလ+ရေ+အ] အမျိုးမျိုးသော အသီးကိုဆောင်သော (သစ်ပင်)။ နာနာဖလရော (ပေတ။ ၁ဖ၃) တိ နာနာဝိဓဖလဓာရိနော သမ္ဘကာလံ ဝိဝိဓ-ဖလဘာရနမိတသာခတ္ထာ။ ပေတ၊ဌ။ ၁၄၅။ (—ဇာ၊၂။ ၃၃၉၊ ၃၄၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၀။)

နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပန (နာ) [နာနာ+ဗဒ္ဓ+အ-ဝိကောပန] အသီးအခြား ဖွဲ့ထားအပ်သော ပရိက္ခရာကို မပျက်စီးစေခြင်း၊ မိမိနှင့် မစပ်သော ပရိက္ခရာကို မပျက်စီးစေခြင်း။ တတ္ထ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနန္တိ ယံ ဣမိနာ ဘိက္ခု-နာ သဒ္ဓိံ ကောဗဒ္ဓံ နဟောတိ၊ နာနာဗဒ္ဓံ ဟုတ္မာ ဌိတံ ပတ္တစီဝရံ....တံ ယထာ နဝိကုပ္ပ-တိ၊ အဂ္ဂိဥဒကဝါတစောရဥန္ဒုရာဒီနံ ဝသေန နဝိနဿတိ၊ ဝေ အမိဋ္ဌာတမ္ပိ။ ပဋ္ဌာ၊ဌ၊ ၁။ ၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၄၊ ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃၀၁။ နာနာဗဒ္ဓအဝိကောပနန္တိ အတ္ထနာ အသမ္ပ-ဒ္ဓဿ ပရိက္ခာရဿ အဝိနာသနံ။ ယထာ တံ နဝိနဿတိ၊ တထာ အဓိဋ္ဌာနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၅။ ၅၂၃။

နာနာဗာဟာ (ထီ) [နာနာ+ဗာဟာ] အသီးအသီးသော—လက်မောင်း—လက်ရုံး။ နာနာ-ဗာဟာသု ဂဟေတ္မာ။ မ၊ ၁။ ၃၁၁။ မ၊ ၂။ ၂၀၊ ၂၀၃။ မ၊ဌ။ ၂၁ဌ၊ ၃ဝ၀။ သံ၊ ၁။ ၃၂ဌ။ ၃ဝ၉။ သံ၊ ၂။ ၂ဝ၂၊ ၃ဝ၉။ အံ၊ ၁။ ၁ဝ၃။ အံ၊ ၂။ ၃ဝ၃။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဝ၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဝ၄။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ဝ၆။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂ဂ။

နာနာဗိန္ဒုစိတ္တ (တိ) [နာနာ+ဗိန္ဒု+စိတ္တ] အမျိုးမျိုးသော အပြောက်လုံးဖြင့် ဆန်းကြယ်သော (နွားမ)။ နာနာဗိန္ဒုစိတ္တာ ကမ္မာသာ။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ဝ၃။

နာနာဗိဇ (နာ) [နာနာ+ဗိဇ] အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သော မျိုးစေ့၊ မျိုးစေ့ အမျိုးမျိုး။ နာနာဖလ (မိလိန္ဒ။ ၆၆) ကြည့်။

နာနာဗျဥ္ဇန [နာနာ+ဗျဥ္ဇန] (၁) အထူးထူး—အမျိုးမျိုး—သောဟင်းလျှာ။ (၂) အထူးထူး သော သဒ္ဒါ။ (တိ) (၃) အထူးထူးသော သဒ္ဒါရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၂) နာနာဗျဥ္ဇနေနဝိသေသိတံ။ ပဋ္ဌာ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂ဖ။ (တိ) (၃) ဣမေ ဓမ္မာ နာနတ္ထာ၊ နာနာဗျဥ္ဇ-နာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၇၅။ မ၊ ၁။ ၃၃၂။ သံ၊ ၂။ ၄၃၄။ ပဋ္ဌ-သံ။ ၂၅ဂ။ နေတ္တိ။ ၂ဝ။ မိလိန္ဒ။ ၉၃။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဝ၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၅၃၉။ ကခ်ီ၊ဌ၊ သစ်။ ၁ဖ၆။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဝ။ (—မ၊ဌ၊ ၄။ ၁၄၃။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ဝ၆၊ ၁ဝ၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၃ဝ၄။ နေတ္တိ၊ ဝ။ ၁ ၂ဝ။)

နာနာဗျဥ္ဇနရသ (တိ) [နာနာဗျဥ္ဇန+ရသ] သာယာအပ်သော— အထူးထူး— အမျိုးမျိုး—သော ဟင်းလျှာရှိသော။ နာနာဗျဥ္ဇန-ရသမနေကမံသဝိကတိသမ္ပန္နံ ဘောဇနံ ဘက-ဝတော ပါယေသိ။ သုတ္တနိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၀။

နာနာဘဏ္ဍ (နာ) [နာနာ+ဘဏ္ဍ] (၁) အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (၂) အထူးထူးသောအမျိုးတို့၏ ဥစ္စာဘဏ္ဍာ။ (တိ) (၃) အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသော (ခိုးခြင်း ၅-ပါးအပေါင်း)။ (၁) နာနာဘဏ္ဍာနှင့် အနေကဝိဓ အာပဏ် ပဿာရေန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၁၂၉။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၂၆၂။ သံ၊ဌ၊၂။၁၀၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၄၃။ ဝိမတိ၊၁။၁၇၂။) (၂) နာနာဘဏ္ဍ နာနာဌာနံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ (တိ)(၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌက (နာ၊ပု) [နာနာဘဏ္ဍ+ပဋ္ဌက] အထူးထူးသော ဥစ္စာဘဏ္ဍာရှိသော–ခိုးခြင်း ၅-ပါးအတိုင်းအရှည်ရှိသော–ခိုးခြင်း၊ နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌက ခိုးခြင်း။ ပဋ္ဌ ပဋ္ဌကာနိ နာမ နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌကံ .... ထေယျာ၁ဟာရပဋ္ဌကန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၆၃။ ကခ်ီ။၁၁၆။ သဝိညာဏကာဝိညာဏကဝသေန နာနာဝိဓော ဘဏ္ဍောတေဿ ပဋ္ဌကဿာတိ နာနာဘဏ္ဍ၊ပဋ္ဌန္တိ အဝဟာရုနံ သမူဟော ပဋ္ဌကံ၊ ပဋ္ဌ ပရိမာဏမဿာတိ ဝါ ပဋ္ဌကံ၊ နာနာဘဏ္ဍ မေဝ ပဋ္ဌကံ နာနာဘဏ္ဍပဋ္ဌကံ။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၁၉၇။ (–ဝိ၊နိဿယ၊ဌီ၊၁။၅၃။)

နာနာဘမရကူဋတ (တိ) [နာနာဘမရ+ကူဋတ] အမျိုးမျိုးသော ပိတုန်းတို့၏ တဝီဝီ မြည်ရုံဖြစ်သော (ဥယျာဉ်)။ တဒါ တံ ဖုလ္လ-ဝိပိနံ၊ နာနာဘမရကူဋတံ။ အပ၊ ၂။ ၂၂၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၁၃၆။

နာနာဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဘာဝ] (က) အသီးအသီး ဖြစ်ခြင်း၊ ရှင်ကွဲကွဲခြင်း။ (ခ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဘဝ။ (က) နာနာဘဝါ ဝိပ္ပယောဂေန တဿာ၊ မနောမယံ ဝေဒနံ ဝေဒယာမိ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၁၂၉။ (ခ) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာနာဘဝပရိယာပန္န (တိ) [နာနာဘဝ+ပရိယာပန္န] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော ဘဝ၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ အထ ခေါ နာနာဘဝပရိယာပန္နာနံ ကေဏ္ဍ၊ ဂဟဏံ။ သံ၊ဌီ၊၂။ ၂၃။

နာနာဘာဇန (နာ) [နာနာ+ဘာဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အိုးခွက်၊ အိုးခွက် အမျိုးမျိုး။ မတ္တိကံ ဥဒ္ဓရိတ္တာ နာနာဘာဇနာနိ ကရောတိ။ မိလိန္ဒ။ ၅၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၉၀၊ ၂၉၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၃၀။ ဝိ၊သင်္ကဟ။ ၁၂၆။ ကခ်ီ။ ၂၂၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၀၈။)

နာနာဘာဝ (ပု) [နာနာ+ဘာဝ] (၁) အသီး-အခြား ဖြစ်ရခြင်း၊ ရှင်ကွဲကွဲရခြင်း။ (၂) အသီးအသီးဖြစ်ခြင်း၊ တခြားစီဖြစ်ခြင်း၊ ကွေ့ကွင်းခြင်း။ (၃) ထူးသည်၏အဖြစ်။ (၁) နာနာဘာဝေါ (မဟာနာ။ ၉၄)တိ ဇာတိယာ နာနာဘာဝေါ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁၇။ နာနာ-ဘာဝေါ (ဝိ၊ဌ။ ၄၈၀)တိ ဇာတိယာ နာနာ-ဘာဝေါ၊ ဇာတိအုဒ္ဓ၊ဂမနေန ဝိသုံသာ-ဝေါ၊ အသမ္ဘဒ္ဓဘာဝေါတိ အတ္ထော။ သာရတ္ထ၊၃။ ၄၄၇။ နာနာဘာဝေါတိ သရီ-ရေန နာနာဒေသဘာဝေါ၊ ဝိပ္ပဝါသောတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂၆၆။ (–ဒီ၊ ၂။ ၉၉။ သံ၊၃။ ၁၄၁။ အံ၊ ၂။ ၆၃။ အံ၃။ ၃၂၅။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၄။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၅၆။ အံ၊ဌ၊၃။ ၃၁၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၄၁။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၁၊ ၂၀၁။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၂၇။ သာရတ္ထ၊၁။ ၄၃။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ ၂၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၆၉။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၁၆၃။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၄၇၉။) (၂) တေသံယေဝ ဒ္ဝိန္နံ ကဋ္ဌာနံ နာနာဘာဝါ ဝိနိက္ခေပါ။ မ၊ဌ။ ၂၀၆။ (–မူလဋီ၊ ၂။ ၂၃၀။) (၃) သမ္ဘာဝတ္ထိနံ နာနာဘာဝံ ဥတ္တာ။ ကခ်ီ။ ၁၁၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊၁။ ၃၁၊ ၂၅၀။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၂၄၂။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁ ၂ ၂။

နာနာဘာသာ (ထိ) [နာနာ+ဘာသာ] (၁) အထူးထူး – အသီးသီး – သော ၊ ဘာသာစကား။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အသီးသီး –သော ဘာသာစကားရှိသော၊သူ။ (၁) ဝိဝဋ္ဋပန်းတိုတော်ပေါ် နာနာဘာသာဝတ်သော ဂါထာသိုလောကဗန္ဓာဒီဟိ အာဘိသမ်တော အနာပဇ္ဇတ်။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉။ (တိ) (၂) နာနာ-ဘာသာနှင့် သတ္တာနှင့် အတ္တနော၊ အတ္တနော ဘာသာဝတ်သော.... ဟောတိ။ ဥဒါန်း၊ဌ။၁၀။

နာနာဘိက္ခု (ပု) [နာနာ+ဘိက္ခု] အသီးအသီးသော ရဟန်း၊ ရဟန်း အသီးအသီး။ နာနာဘိက္ခုနှင့် နာနာပစ္စတ္ထိကဏာ (ဟော-တိ)။ မ၊ဌ၊၄။၂၅၀။ မ၊ဋီ၊၁။၄၃၀။

နာနာဘိသင်္ခရ (ပု) [နာနာ+အဘိသင်္ခရ] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– များစွာ– သော အဘိသင်္ခရတရား။ ပုထု နာနာဘိသင်္ခရေ အဘိသင်္ခရောန္တိတိ ပုထုဇ္ဇနာ။ မဟာနိ။ ၁၁၄။ ဒီ၊ဌ၊၁။၅၉။ မ၊ဌ၊၁။၂၁။ အံ၊ဌ၊၁။ ၄၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၃၀၄။ စူဠနိ၊ဌ။၆၉။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၂၄၅။)

နာနာဘူမက (တိ) [နာနာ+ဘူမိ+က] အမျိုးမျိုးသော ဘုံရှိသော(တရား)။ ကေဘူမကာပိ နာနာ ဘူမကာပိ ကုသလာ ကေတော ကတ္တာ ဝုတ္တာ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃၇။

နာနာဘေသဇ္ဇ (နဝ) [နာနာ + ဘေသဇ္ဇ] အမျိုးမျိုးသော ဆေး၊ ဆေးအမျိုးမျိုး။ နာနာဘေသဇ္ဇာနိ (ပ၊ဗ) – အံ၊၃။၆၅။ နာနာဘေသဇ္ဇာနိ (ဒု၊ဗ) – ဇာ၊၂။၁၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၇၄။ မ၊ဌ၊၁။၉၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။၄၀၇။ ဇာ၊ဌ၊၅။၄၅၂။ နာနာဘေသဇ္ဇေဟိ (ဘ၊ဗ) –ဝိ၊ဌ၊၃။၃ဂ၁။ မိလိန္ဒ။၂၁၂။ ဘုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၂။ နာနာဝေဘသဇ္ဇာနံ (ဆ၊ဗ) –စရိယာ၊ ဌ။၁၂၃။

နာနာမဂ္ဂ (ပု၊နဝ) [နာနာ+မဂ္ဂ] (၁) အထူးထူး သော (အရိယ) မဂ်။ (၂) အထူးထူးသော –ခရီး–လမ်းကြောင်း။ (၃) အထူးထူး သော အကျင့်လမ်းစဉ်။ (၁) မဂ္ဂကွဏ္ဍေ နာနာမဂ္ဂဝသေန။ ဒီ၊ဌ၊၂။၃၉၃။ အတိ၊ဌ၊ ၂။၁၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၇၉။ (၂) နာနာ-မဂ္ဂါနိ (ဒီ၊ဝ။၂၂၄) တိ မယ်ဆွာမယ်ဆွေ-မဂ္ဂသကဒ္ဒမဂ္ဂါဒိဝသေန။ နာနာဝိဝေနိ သာ-မန္တာ ဂါမနဒီတဋ္ဌာကခေတ္တာဒီဟိ အာဂန္တ္ဝာ ဂါမံ ပဝိသနမဂ္ဂါနိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃၃။ ယထာ တေ နာနာမဂ္ဂါ....ပဝေသာ၃ယ ဟောန္တိ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၇။ (၃) ဝေမေ ခေါ တော-ဂေါတမ ကိဋ္ဌာပိ ဗြာဟ္မဏာ နာနာမဂ္ဂေ ပညာပေန္တိ။ ဒီ၊ဝ။၂၂၄။ ဝေံ ဗြာဟ္မဏေဟိ ပညာပိယမာနာပိ နာနာမဂ္ဂါ ကော်သတော ဗြာဟ္မလောကူပဂမနာယ ဗြဟ္မုနာ သဟဗျ-တာယ ဟောန္တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၄၂၇။

နာနာမဝုရသရ (ပု၊နဝ) [နာနာ+မဝုရ+သရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ချိုသာသော အသံ၊ ချိုသာသော အသံအမျိုးမျိုး။ မယူရသံသာ-ဂိရိမုဒုနဿိ ...ကူဇန္တိ နာနာမဝုရသရေဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၃၁။

နာနာမာလာဝိဘူသိတ (တိ) [နာနာ+မာလာ +ဝိဘူသိတ] အမျိုးမျိုးသော ပန်းတိုဖြင့် ထန်ဆာဆင်အပ်သော (နတ်သမီး)။ သမ္ဘာ-ဘရဏသဏ္ဌာနာ၊ နာနာမာလာဝိဘူသိတာ။ ဝိမာန။၁၁၀။ ဝိမာန၊ဌ။၂၉၄။

နာနာမာလျ (နဝ) [နာနာ+မာလျ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး– သော ပန်းကုံး။ ပန်းကုံး အမျိုးမျိုး။ သောဝဏ္ဏပုပ္ပေဟိ စ နာနာ-မာလျေဟိ စ သမောကိဏ္ဏော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၀၀။

နာနာမိဂ (ပု) [နာနာ+မိဂ] သားကောင် အမျိုးမျိုး။ နာနာဝိဓေ မာဝရေတ္ဝာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁ဂ၄။ (–ဇာ၊ဌ၊၃။၄၄၃။)

နာနာမုခ (တိ) [နာနာ+မုခ] (၁) အမျိုးမျိုး သော တံခါးမုခ်ဦးရှိသော (ကျောင်း)။

(ယင်းကျောင်းသည် အနုရာဓမြို့၏ အနောက်ဘက်၌ တည်ရှိသည်။) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အစဉ်းရှိသော (ဘာဝနာနည်း)။ (၁) နာနာမုခေါ (သံ၊၆၊၂။၂၁၂)-တိ အနုရာဓပုရသာ ပစ္ဆိမဒိသာယံ ကောဝိဟာရော။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၂။ (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာနာမုခဘာဝနာနယပွဝတ္ထု (တိ) [နာနာမုခ-ဘာဝနာနယ+ပဝတ္ထု] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော ပြဋ္ဌာန်းသော ဘာဝနာနည်းဖြင့် ဖြစ်သော။ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာမုခဘာဝ-နာနယပွဝတ္ထောပိ အပရဘာဂေ ဧကံ နိဗ္ဗာ-နမေဝ ဂစ္ဆတိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၃ဖ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၈၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၉၁။ နာနာမုခ-ဘာဝနာနယပွဝတ္ထောတိ ကာယာနုပဿနာ-ဒိမုခေန တတ္ထာပိ အာနာပါနာဒိမုခေန ဘာဝနာနယေန ပဝတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၃၁။

နာနာယာန (နာ) [နာနာ+ယာန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ယာဉ်၊ ယာဉ် အမျိုးမျိုး။ သပရိဝါရာ နာနာယာနေဟိ အာကာ-သေန ဂစ္ဆန္တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။

နာနာရဂ် (ပု) [နာနာ+ရဂ်] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ပွဲသဘင်။ (၂) အထူး-ထူး– အမျိုးမျိုး– သော ဆိုးရည်။ (တိ) (၃) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော (အဝတ်)။ (၁) နာ-နာရဂ်ါ (အပ၊၁။၅) အနေကဝဏ္ဏာ နာနာ-ရဂ်မဏ္ဍလာ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၃။ (၂) နာနာ-ရတ္တ-ကြည့်။ (တိ) (၃) ယထာ ဂဟပတိ-ပုတ္တသာ နာနာရဂ်ါနံ ဝတ္ထကရဏ္ဍကော ပုဏ္ဏော ဘဝေယျ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၉၅။

နာနာရဂ်မဏ္ဍလ (နာ) [နာနာရဂ်+မဏ္ဍလ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–ပွဲသဘင်–ပွဲဝိုင်း။ နာနာရဂ် (၁) ကြည့်။

နာနာရဂ်ရတ္တ (တိ) [နာနာရဂ်+ရတ္တ] အထူး-ထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုး-အပ်သော။ နာနာရတ္တ (ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၀ဖ) ကြည့်။

နာနာရဂ်ရတ္တဝတ္ထ (နာ) [နာနာရဂ်ရတ္တ+ဝတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်။ နာနာရဂ်ရတ္တဝတ္ထ-မနုညာလဂ်ာရံ နက္ခတ္တံ ကီဠန္တိ မဟာဇနံ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၉၉။

နာနာရဇန (နာ) [နာနာ+ရဇန] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည်။ နာနာရတ္တ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၇) ကြည့်။

နာနာရဇ (နာ) [နာနာ÷ရဇ (=ရဇ+ဏျ)] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော ကြိုးနှင့်တူ-သော– စူးချောင်း – ငြောင့်တံ။ နာနာ-ရဇေန (ထေရ။၃ ၂၄) ရဇ္ဇုသဒိသသခ်ါတာယ သေနိသလာကာယ ပဝေသေတ္တာန။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၈၅။

နာနာရဋ္ဌ (နာ) [နာနာ+ရဋ္ဌ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော တိုင်းနိုင်ငံ။ ဝါဏိဇာ သမိတိ ကဘ္ဘာ၊ နာနာရဋ္ဌတော အာဂတာ။ ဇာ၊၁။ ၂၉၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၅၁။

နာနာရဋ္ဌဿရ (တိ) [နာနာရဋ္ဌ+ဿရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– မျှားစွာ – သော တိုင်းနိုင်ငံကို အစိုးရသော (မင်း)။ ရာဇာ နာနာရဋ္ဌိဿရော။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၃၃ဖ။ (–နေတ္တိ၊ဝိ။၁။)

နာနာရတနာ (နာ) [နာနာ+ရတန] (၁) အမျိုးမျိုးသော ရတနာ၊ ရတနာ အမျိုးမျိုး။ (တိ) (၂) ရတနာ အမျိုးမျိုး ရှိသော

(တန်ဆာ)။ (၁) နှာနှာရတနေဟိ ,ကတ္ထ
ကိုက်ထိကဇောလဿ သဒ္ဒါ ဟောတိ။ ''ဝိ၊
ဌ၊၁။၂၄၉။ (–မ၊ဌ၊၄။၁၅၇။ အ''ပ၊ဌ၊၁။၆။
ဇာ၊ဌ၊၁။၆။ သာရတ္ထ၊၁။၅၇။) (တိ) (၂)
အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နှာနှာရတန်၂ (တိ) [နှာနှာရတန+အ] ရတနာ
အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။
နှာနှာရတနဂဗ္ဗ-ကြည့်။

နှာနှာရတနကပ္ပန (တိ)[နှာနှာရတန+ကပ္ပန]အ
ထူးထူး– အမျိုးမျိုး–သော ရတနာရှိသော
တန်ဆာတို့ဖြင့် စီရင်အပ်သော–က – ကုန်း
နှီး–ရှိသော (ဆင်)။ နှာနှာရတနကပ္ပနော-
(ဝိမာန။၅)တိ နှာနှာဝိဝါနိ ရတနာနိ
ဒေတသန္တိ နှာနှာရတနာ၊ ကုမ္ဘာလက်ဝရ-
ဒိဟတ္ထာလက်ဝရ။ တေဟိ ဝိဟိတော ကပ္ပ-
နော သန္ဓာဟော ယဿ သော နှာနှာ-
ရတနကပ္ပနော။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁။

နှာနှာရတနဂဗ္ဗ (ပု) [နှာနှာရတန+ဂဗ္ဗ]
ရတနာ အမျိုးမျိုးဖြင့် –ပြီး– ပြုလုပ်အပ်–
သော တိုက်ခန်း။ နှာနှာရတနဂဗ္ဗေဟိ (ဝိ-
မာန။၁၀၅)တိ နှာနှာရတနမယေဟိ သြဝရ-
ကေဟိ။ ဝိမာန၊ဌ။၂၀၅။

နှာနှာရတနဂေါပက (တိ) [နှာနှ်ာရတန+
ဂေါပက] ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ကို စောင့်
ရှောက်တတ်ခဿ၊ သူ။'' ဥဘောပိ ဇနာ
နှာနှာရတနဂေါပကာနံ သည် ဒတ္ထာ။ ဇာ၊ဌ၊
၃။၄၀၁။

နှာနှာရတနစိတ္တက(တိ) [နှာနှာရတန+စိတ္တက]
ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။
အဗ္ဗောဂ္ဂါ၊ဌ္ဌတာ ဒိဗ္ဗာ။ နှာနှာရတနစိတ္တ-
ကာ (သျှာ၊မူကဲ့)။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၀။ နှာနှာ-
ရတနစိတ္တကာတိ နှာနှာရဘာနေဟိ ,ဝိစိတ္တာ။
အဋ္ဌသာ၊ယော။၅၀။

နှာနှာရတနစိတ္တိတ (တိ) [နှာနှာရတန+စိတ္တိက]
ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။
အဗ္ဗောဂ္ဂါ၊ဌ္ဌတာ ဒိဗ္ဗာ၊ နှာနှာရတနစိတ္တိ-
တာ (နှာနှာရတနဝိစိတ္တာ၊က)။ ဝိ၊ဌ၊၁။၉၁။
အဘိ၊ဌ၊၁။၃၃၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၀၀။ သုတ္တနိ၊
ဌ၊၂။၃၆၅။ စူဠနိ၊ဌ။၃၀။ (– ဝိမာန။၅၃၊
၅၇။ ဝိမာန၊ဌ။၁၅၁၊၁ဝ၆၃။)

နှာနှာရတနစိတြ (တိ) [နှာနှာရတန+စိတြ]
အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နှာနှာစိတြ-ကြည့်။

နှာနှာရ်တနပ်ဇ္ဇောတ (တိ) [နှာနှာရတန+
ပဇ္ဇောတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–မျှားစ္ပာ–
သော ရတနာတို့ဖြင့် အပြားအားဖြင့်
တောက်ပသော။ နှာနှာရတနပ်ဇ္ဇောတော-
(အပ၊၁။၃၄၆)တိ ပဒုမရုက်ဝေဠုရိယာဒီ-
နှာနှာ အနေကေဟိ ရတနေဟိ ပဇ္ဇောတော
ပကာရေန ဇောတမာနော။ အပ၊ဌ၊၂။ ၂၀၁။
(–အပ၊ ၂။၁၂၅၊ ၂၀၅။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၃၉။
ထေရ၊ဌ၊၁။ဝ၃၃။ ထေရီ၊ဌ။၀၅၊၁ဝ၆။ အံ၊
ဋီ၊၃။၃၃၅။)

နှာနှာရတနပရိပုဏ္ဏ (တိ) [နှာနှာရတန+ပရိ-
ပုဏ္ဏ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ပြည့်သော။
နှာနှာရတနပ်ရိပုဏ္ဏံ မဟန္တံ မဟဏ္ဍဝေ နှာဝ်
ဝိယ ဂဏ္ဍိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဝ၆။

နှာနှာရတနပရိပူရ (တိ) [နှာနှာရတန+ပရိပူရ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ အထ သာ ရာဇပရိ-
သာ တံ နှာနှာရတနပရိပူရံ မဟာသမုဒ္ဒတလ
ဒိသ္မာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၅။ မ၊ဌ၊၄။၁၅၇။ (–ဇာ၊
၂။ ၁၅၊၃ ၂၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁ဖ၉။)

နှာနှ်ာရတနဘဏ္ဍိက (ပု၊တိ) [နှာနှာရတန+
ဘဏ္ဍိက] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော
ရတနာ်ထုပ်။ နှာနှာရတနဘဏ္ဍိက် ဂဟေတ္ဝာ
ဆရံ အဂမာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဂ၄ဖ။

နှာနှ်ာရတနဘူသိတ (တိ) [နှာနှ်ာရတန+ဘူသိ-
တ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်
အပ်သော။ဟောဿတိ ,ဿမ္ဘဝေ၁ဝ်ဏ္ဍံ၊နှာနှာ

ရတနာဘူသိတံ။ အပ၊၂။၆၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၇၄။ (–ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၈။)

နာနာရတနမယ (တိ) [နာနာရတန+မယ] ရတနာအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့်–ပြီး–ပြုလုပ်အပ်–သော။ နာနာရတနမယာ ဣဋ္ဌကာ အဟေသုံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၃။ (–ဝိမာန၊ဋ္ဌ။ ၂၈၅။)

နာနာရတနမာလီ (တိ) [နာနာရတန+မာလာ+ဣ။ထီ-ဌ် –မာလီနီ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ရတနာပန်းကုံးရှိသော (နတ်သမီး)။ နာနာရာဘနမာလိနီ(ဝိမာန။၅၃) တိ....သီသေ ပဋ္ဌိမုဏ္ဍာဟိ ဝိဝိဓာဟိ ရတနာဝလိဟိ နာနာ-ရတနမာလိနီ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၅၂။

နာနာရတနမောစိတ (တိ) [နာနာရတန+ဩ-စိတ] မျှားစွာသော ရတနာတို့သည် ပေါင်းစု အပ်သော၊မျှားစွာသော ရတနာအပေါင်းရှိ သော။ နာနာရတနမောစိတ (ဇာ၊၁။၂၃၀)-ဣ နာနာရာဘနေဟိ ဩစိတံ သဠိတံ ဗဟု-ရတနသဏ္ဌယံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃၉။

နာနာရတနဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာရတန+ဝိစိတ္တ] အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – မျှားစွာ – သော ရာဘနာတို့ဖြင့်ဆန်းကြယ်သော။ နာနာရတန-ဝိစိတ္တ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉) ဣ တတ္ထ တတ္ထ ရစိတ-နာနာရတနေဟိ သုဝိစိတ္တံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၇၉။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၇။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။ ၇၄၊ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၁၅၈။)

နာနာရတနသဏ္ဌယ (တိ) [နာနာရတန+သဏ္ဌယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ရတနာ အ-ပေါင်းရှိသော၊ ဆည်းပူး–စုဆောင်း–အပ်-သော ရတနာအမျိုးမျိုးရှိသော။ ဥပပန္နော-မဟာကုလေ၊....နာနာရတနသဏ္ဌယေ။ အပ၊ ၂။၁၆၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။

နာနာရတနသမုဒ္ဓလ (တိ) [နာနာရတန+သမု-ဒ္ဓလ] ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တောက်ပ-သော။ နာနာရတနသမုဒ္ဓလာနိ ဝိစိတ္တဝဏ္ဏ-သဏ္ဌာနာနိ ... "ဝိမာနာနိ" တိ ဝုစ္စန္တိ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၂။ (–၁၁။)

နာနာရတနသမုဒ္ဓလိတ (တိ) [နာနာရတန+-သမုဒ္ဓလိတ] အသက်ပုဒ်နှက်-ကြည့်။ နာနာ-ရတနသမုဒ္ဓလိတေန ကနကမယာလက်ဘရေန ဥပရိ ဆာဒိတတာယ စ သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။ ၃၆။

နာနာရတ္တ (တိ) [နာနာ+ရတ္တ] (၁) အမျိုး-မျိုးသော ဆိုးရည်တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော၊ဆေး-ရောင် အမျိုးမျိုးဆိုးအပ်သော။ (၂) အမျိုး-မျိုးသော– အဆင်း – အရောင် – ရှိသော၊ အဆင်း– အရောင်–အမျိုးမျိုးရှိသော။(၁) နာနာရတ္တာန (အံ၊၃။၆၄)ဣ နီလပီတလော-ဟိတောဒါတဝဏ္ဏေဟိ နာနာရဇနေဟိ ရတ္တာ-နံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂၇။ နာနာရတ္တာန (ပဋ္ဌိသံ။ ၃၁၀) ဣ နာနာရဂ်ရတ္တာနံ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၀၆။ နာနာရတ္တေဟိ (သုတ္တနိ။၃၂၃) တိ နာနာဝိရောဂရတ္တေဟိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၅၀။(– ဒီ၊ ၂။ ၂၂။ မ၊၁။ ၂၇၆။ သံ၊၃။၆၄။ အပ၊ ၂။ ၁၂၅။ ဇာ၊ ၂။ ၂၆၂။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁၃။) (၂) နာနာရတ္တေ (ဇာ၊ ၂။၃၇၅)တိ နာနာ-ဝဏ္ဏေ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၀၂။ နာနာရတ္တေတိ ဏ္ဍ-ရတ္တသဒ္ဒေါ ဝဏ္ဏပရိယာယောတိ အာဟနာနာ-ရတ္တေတိ နာနာဝဏ္ဏေတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၅၄၇။

နာနာရတ္ဒ(နဒ) [နာနာ+ရတန] အမျိုးမျိုးသော ရတနာ၊ ရတနာအမျိုးမျိုး။ နာနာရတ္ဒဿ-ကေဝလာ (ဇာ၊ ၂။ ၂၇၆) တိ နာနာရတနဿ-သကလပရိပုဏ္ဏာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၆၄။

နာနာရမ္မဏ (နဒ) [နာနာ+အာရမ္မဏ](၁)အမျိုး-မျိုးသောအာရုံ၊ အာရုံအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၁) အမျိုးမျိုးသော အာရုံရှိသော။ (၂) စိတ္တံ နာနာရမ္မဏောသု ပရိဗ္ဗမတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ ၂၁။(– အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၇၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၄၃၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။

၁၀၅။ခမ္မ၊ဌ၊ ၂။၃၁၉။ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၁၄။ထေရ၊ ဌ၊ ၂။၆၄၊ ၂၀၄။ ထေရီ၊ဌ။၈ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။၅၇။ နေတ္ထိ ဌ။ ၆ဖ၊၁၀၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၃ ၂။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၂။၃၁၉။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဌ၄။ မ၊ဌ၊၃။ ၄၊၃၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။၃၃၀။ အံ၊ဌ ၃။ ၂၁၈။ မူလဌ၊၁။ ၁၇၃၊ ၁၉၁။ အနုဌ၊၁။ ၂၀၈။ နေတ္ထိ၊ ၀။ ၉၃၊ ၂၃ ၂။) (တိ) (၂) အပိ စေသော သမ္ဘာဒီဌ် နာမ ပုဗ္ဗဘာဂေ နာနာကွဏာ နာနာရမ္မဏာ ဟောတိ။ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၈၀။ သံ၊ဌ၊၁။၁၄၅။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။၁၀၇။ (–အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂ ၂၀။ ဥဒါန၊ဌ။ ၁၃၀။ ဒီ၊ဌ၊၁။၃၇၄။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၈၈။)

နာနာရမ္မဏဗျာသယ(ပု) [နာနာရမ္မဏ+အဗျာ-သယ] အမျိုးမျိုးသော အာရုံ၌ ဖြစ်သော အလို 'အဗျာသယ'။ ဒိဋ္ဌပုဗ္ဗေပိ နာနာရမ္ဘ-ဏဗျာသယံ ကရောတိယေဝ။ သံ၊ဌ၊၃။၁၁ ၂။

နာနာရမ္မဏဝိပ္ပန္နန် (နာ) [နာနာရမ္မဏ+ဝိပ္ပန္နန်] အမျိုးမျိုးသောအာရုံဖြင့် တုန်လှုပ်ခြင်း။ အ မျိုးမျိုးသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် တုန် လှုပ်ခြင်း။ နာနာရမ္မဏဘာဝေန ဝိပ္ပန္နန် နာ-နာရမ္မဏဝိပ္ပန္နန်။ အနုဌ၊ ၂။၁၅၆။ (–မူလဌ၊ ၂။၁၅၁။)

နာနာရသ (ပု) [နာနာ+ရသ] (၁) အမျိုး မျိုးသောအရသာ၊အရသာအမျိုးမျိုး။(တိ) (၂) အမျိုးမျိုးသော အရသာရှိသော၊ အရ သာ အမျိုးမျိုးရှိသော။(၃) အထူးထူးသော ကိစ္စရှိသော။ (၁) နာနာရသာ ပဋ္ဌရန္တိ။ ပေတ။၁၅၅။ ပေတ၊ဌ။၁၁၀။ တေနာဟ "နာနာရသာ ပဋ္ဌရန္တိ" တိ၊ မဓုရကဲ့ရကက-သာ၀ါဒိဘေဒါ နာနာဝိဓာ ရသာ ဝိသဒ္ဒန္တိ-တိ အတ္ထော။ ပေတ၊ဌ။၁၁ ၂။ (တိ)(၂) နာ-နာရသေဟိ ဗျဉ္ဇနေဟိ ယုတ္တံ။ ပေတ၊ဌ။ ၁၇၀။ (–သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။) (၃) နာနာရသ-လက္ခဏ-ကြည့်။

နာနာရသတဏှာဝိနောဒန (နာ) [နာနာရသ-တဏှာ+ဝိနောဒန] အမျိုးမျိုးသောအရသာ ရှိသော ဘောဇဉ်၌ တပ်မက်မှု 'တဏှာ' ကို ပယ်ဖျောက်ခြင်း။နာနာရသတဏှာဝိနောဒန-(ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၆၈) ဣတိ နာနာရသဘောဇနေ တ-ဏှာယ ဝိနောဒနံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊၁။ ၉၆။

နာနာရသဗျဉ္ဇန (တိ) [နာနာရသ+ဗျဉ္ဇန]အထူး ထူးသော အရသာရှိသော ဟင်းလျှာရှိသော၊ အရသာ အမျိုးမျိုး ပါသော ဟင်းလျှာရှိ သော။ ပုန ယာဂုပိတဿ နာနာရသဗျဉ္ဇနံ ဘောဇနမဒံသု။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၃၀၀။

နာနာရသဘောဇန (နာ) [နာနာရသ+ဘော-ဇန] အမျိုးမျိုး–မျှားစွာ–သော အရသာ ရှိသော ဘောဇဉ်။ နာနာရသဘောဇနဿ ပူရေတွာ ဒေန္တိ။ မ၊ဌ၊၄။၃၃၉။ (–သံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၀၇။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅၃။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၄၁။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌ၊၁။ ၉ဖ။)

နာနာရသလက္ခဏ (တိ) [နာနာ+ရသ+လက္ခ-ဏ] အထူးထူးသောကိစ္စ, အထူးထူးသော သဘော ရှိသော။ နာနာရသလက္ခဏာ (မ၊ ဌ၊၄။၁၀၁) တိ နာနာကိစ္စာ စေဝ နာနာ-သဘာ၀ါ စ။ မ၊ဌ၊၃။၃၁၄။

နာနာရူပိက (တိ) [နာနာ+ရူပ+က] အမျိုး မျိုးသော–အလို–အကြိုက် – ရှိသော၊သူ။ စတ္တာရော သတ္တာရော....နာနာရူပိကာ။ သံ၊ ၂။၅၂ ၂ဖ။နာနာ ရူပိယော ဟောသန္တိ နာနာ-ရူပိကာ။ ဥဒါန၊ဌ။၃၀၈။ (–ဥဒါန။၁၅၈။ မဟာနိ။၈၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂၈။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၄၀၀။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ ၂။၄ ၂ဖ။)

နာနာရူပ (နာ) [နာနာ+ရူပ] (၁) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ရူပ်ပုံ။ (တိ) (၂) အထူး ထူး – အမျိုးမျိုး –မျှားစွာ–သောအဆင်းရှိ သော။ (၁) သော သက္ခရာ ခ်ိပ်တွာ ခ်ိပ်တွာ နိုင်ကြောပေဏ္ဍေသု နာနာရူပါနိ ဒဿေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄၃။ ဘာဇနံ ကရောန္တော နာ-နာရူပါနိ သမုဋ္ဌာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၀၈။(–

ပဋ္ဌိသံ၊၆။ ၂၄။ ဝိမာန၊၆။၅၁။ မဟာနိ၊၆။ ၂၆၃။)(တိ) (၂) အနေကဝဏ္ဏ (ဝိမာန၊၆။ ၂၁၉) -ကြည့်။

နာနာလက္ခဏ (တိ) [နာနာ+လက္ခဏ] အထူးထူးသော သဘော 'လက္ခဏာ' ရှိသော။ နာနာလက္ခဏော (သံ၊၆။ ၂။၂၉၅။ အဘိ၊၆။ ၂။၃၂) တိ (ဝဏ္ဏဂန္ဓရသဖဿာဒီဟိ) နာနာ-သဘာဝေါ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၁။ မူလဋီ၊ ၂။ ၂၇။ (–သံ၊၆။၃။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၄၂၁။)

နာနာလက်ံဝရ (ပု) [နာနာ+အလက်ံဝရ] အထူးထူး–အမျိုး–ချိုး–သော တန်ဆာ။ နာနာ-လက်ံဝရေဟိ အလက်ံတာ။ ဇာ၊၆။ ၅။ ၁၀၁။ ဇာ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၀။

နာနာလက်ံဝရပ (ပ)ဋ္ဌိမဏ္ဍိတ (တိ) [နာနာ-လက်ံဝရ+ပဋ္ဌိမဏ္ဍိတ] အထူးထူး–အမျိုး-မျိုး–သော တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆင်ယင်အပ်သော။ အလက်ံတာတိ နာနာလက်ံဝရပဋ္ဌိ-မဏ္ဍိတာ။ ဇာ၊၆။ ၅။ ၁၀၁။ (–အဘိ၊၆။ ၃။ ၁၀၂။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၁၅။)

နာနာလက်ံဝရဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာလက်ံဝရ+ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တန်ဆာတို့ဖြင့် ဆန်းကြယ်သော။ နာနာစိတ္တ (ဇာ၊၆။ ၅။ ၃၂၂)-ကြည့်။

နာနာလဒ္ဓိ (ထီ) [နာနာ+လဒ္ဓိ] အထူးထူး–အမျိုးချိုး–သော အယူ၊ အယူအမျိုးမျိုး။ နာနာတိတ္ထိယ (ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၃။ ၁ ၆ ၃)-ကြည့်။

နာနာလဒ္ဓိက (တိ) [နာနာ+လဒ္ဓိ+က] အယူအမျိုးမျိုးရှိသော၊သူ။ နာနာလဒ္ဓိကာ နာ-နာဂါဟာ ဟုတ္တာ ဝိဝဒိဿန္တိ။ ဇာ၊၆။ ၃။ ၂ ၂ ၅။ (–မဟာနိ။ ၄ ၃။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၃ ၃ ၂။ ထေရ၊ဋီ၊ ၃။ ၃ ၃ ၆။)

နာနာလာဘ (တိ) [နာနာ+လာဘ] အသီးသီးသော လာဘ်ရှိသော(ကျေးဇူး-စသည်)။ နာနာလာဘေဟိ (ဝိ၊ဋီ၊ ၃။ ၄ ၃ ၃။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၂ ၅ ၉)တိ အာဒီသု နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ လာ-ဘော ဘေတသူတိ နာနာလာဘာ၊ဒ္ဒေ ဝိဟာ-ရာ၊ တေဟိ နာနာလာဘေဟိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၄ ၃။ ဝိနယာလင်္ကာရ၊ဋီ၊ ၂။ ၃ ၃။ (–ဝဇိရ။ ၄ ၂ ၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ ၀ ၀။)

နာနာဝဇ္ဇန (တိ) [နာနာ+အာဝဇ္ဇန] (က) ကွဲပြား–ထူးခြား–သော အာဝဇ္ဇန်းရှိသော။ (ခ) အထူးထူး–မျိုးစုံ–သော အာဝဇ္ဇန်း ရှိ၊သော။ (က) နာနာဝဇ္ဇနေတိ အပ္ပနာဝိ-ထိအာဝဇ္ဇနတော နာနာ ဘိန္နံ ပုရိမဝီထိသု အာဝဇ္ဇန် ယသ ဥပစာရသ၊ တသ္မိ နာနာ-ဝဇ္ဇနေ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၇ ၆။ (က) (ခ) (နာနာ-ဝဇ္ဇနေ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၂ ၃။ သံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂ ၇ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၆ ၁) တိ ယေန အာဝဇ္ဇနေန အပ္ပနာ-ဝီထိ၊ တတော ဘိန္နာ (ဇ္ဇာ) ဝဇ္ဇနေ အနေ-ကာ ဝဇ္ဇနေ ဝါ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃ ၇ ၇။ သံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၀ ၉။ (–ဝိ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၂ ။ အဘိ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၂ ၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁ ၇ ။ မ ဟာနိ၊ ဋီ။ ၁ ၂ ၃။ သာရတ္ထ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၄။ မူလဋီ၊ ၂ ။ ၁ ၃။ မူလဋီ၊ ၃။ ၁ ၅ ၅။)

နာနာဝဏ္ဏ (ပု) [နာနာ+ဝဏ္ဏ] (၁) သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး (၂) အဆင်းအမျိုးမျိုး။ (တိ) (၃) အဆင်းအမျိုးမျိုးရှိသော။ (၄) အထူး-ထူး–မျိုးစုံ–သော အမျိုးဇာတ်ရှိသော။ (၅)အထူးထူး အပြားပြားအားဖြင့် ချီးမွမ်း-အပ်သော။

(၁) သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး။ သစေ ပန နာနာဝဏ္ဏေ ကာတုကာမော ဟောတိ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၃ ၀ ၈။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁ ၇ ။ နာနာဝဏ္ဏေ-(ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၁ ၇)တိ နာနာကာရေ၊ ယထာ-ဝုတ္တဝဏ္ဏာဒိဝသေန နာနာဝိဓေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋီ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၁ ။)

(၂) အဆင်းအမျိုးမျိုး။ နာနာဝဏ္ဏံ ရဇေသ' ဟံ။ အပ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ၇ ။ နာနာဝဏ္ဏေဟိ

ဒုဿာနိ ရဇ္ဇုယိ။ အပါ၊ ၂။ ၁၀၇။ (–ဝိလိန္ဒ။ ၁၃၁။ ဝိ၊ ၁၃။ ၇၁။ မဟာနိ၊ ၁။ ၁၀။)

(တိ) (၃) အဆင်းအမျိုးမျိုး ရှိသော။ နာနာဝဏ္ဏော (ပုံ၊ ပ၊ ၉) —ခုဒ္ဒကာ၊ ၁။ ၃၄။ ဇာ၊ ၁။ ၅၁၄။ နာနာဝဏ္ဏာ (ပုံ၊ ပ၊ ၈) —အံ၊ ၂။ ၂၁၀။ ဇာ၊ ၂။ ၃၃၊ ၃၇။ စူဠနိ။ ၂၆၁။ မ၊ ၁၊ ၂၉၅။ ဇာ၊ ၁၊ ၂၃၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၀၃။ နာနာဝဏ္ဏာ (ထီ၊ ပ၊ ၈) —အပ၊ ၂။ ၃၀၄။ နာနာဝဏ္ဏာ=နာနာဝဏ္ဏာနိ (နိ၊ ပ၊ ၈) —စူဠနိ။ ၂၆၁။ ဓမ္မ၊ ၁၊ ၂။ ၂၇၉။ နာနာ-ဝဏ္ဏေ (ပုံ၊ ဒု၊ ၈) —မ၊ ၁၊ ၁။ ၁။ ဇာ၊ ၁၊ ၅။ ၄၄။ နာနာဝဏ္ဏံ (နိ၊ ဒု၊ ၉) —ဗုဒ္ဓဝံ။ ၂၃၀။ နာနာဝဏ္ဏာနိ (နိ၊ ဒု၊ ၈) —အပ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ဇာ၊ ၁။ ၁။ ၇၀။ နေတ္တိ ၁။ ၄၁။ နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၂၁၉။ နာနာဝဏ္ဏေန (နိ၊ တ၊ ၉) —ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၂၅၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉။ နာနာဝဏ္ဏေဟိ (ပုံ၊ ထ၊ ၈) —သံ၊ ၁။ ၁။ ၀၇။ နာနာဝဏ္ဏာဟိ (ထီ၊ ထ၊ ၈)—ဝိမာန။ ၅၁။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁။ ၂။ နာနာ-ဝဏ္ဏေဟိ (နိ၊ တ၊ ၈) —ဇာ၊ ၂။ ၁၄။ ခုဒ္ဒကာ၊ ၁။ ၁ဖြ၅။ သုတ္တနိ၊ ၁။ ၁။ ၂၉၄။ ဝိမာန၊ ၁။ ၁၀၂။ ပေတာ၊ ၁။ ၁၇၉။ ထေရ၊ ၁။ ၁။ ၄၂ဖြ။ ဇာ၊ ၁။ ၁ဖြ။ ၁ဖြ၉။ ဇာ၊ ၁။ ၇။ ၁၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၉။

(၄) အထူးထူး–များစွာ–သော အမျိုးဇာတ်ရှိသော။ နာနာဝဏ္ဏာ (မ၊ ၁၊ ၁။ ၂၉၅)တို့ နာနပ္ပကာရဝဏ္ဏာ။ မ၊ ၁ဒို၊ ၁။ ၁၉၉။

(၅) အထူးထူး အပြားပြား အားဖြင့် ချီးမွမ်းအပ်သော။ နာနာဝဏ္ဏံ ကထံ ကထေ-ဒ္ဓေယော။ အံ၊ ၁။ ၁။ ၃၃။

နာနာဝတ္ထ (နာ)[နာနာ+ဝတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုး-မျိုး–သော အဝတ်၊ အထူးထူး– အမျိုး-မျိုး–သော အဆင်းရှိသောအဝတ်။ နာနာ-ဝတ္ထေဟိ (ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၀၉) တိ နာနာ-ဝဏ္ဏေဟိ ဝတ္ထေဟိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁ဖြ။

နာနာဝတ္ထု (နာ) [နာနာ+ဝတ္ထု] (က) အထူး-ထူးသော အကြောင်း 'ဝတ္ထု'။ (ခ) အသူး-ထူးသော–ဖြစ်ရာ–တည်ရာ–မှီရာ–'ဝတ္ထု'။ (က) ဣမိဿာ စောဒနာယ ·နာနာဝတ္ထူနိ ဇကော စောဒကော။ ဝိ၊ ၁။ ၂။ ၁၇၂။ ဝေမိဒံ စိတ္တံ နာနာဝတ္ထူသု နာနာရမ္မဏဝသေန ဒီပိတံ။ အဘိ၊ ၁။ ၁၁။ ၁၂၃။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၉။) (ခ) ဝတ္ထုနာနတ္တေတိ ဝတ္ထူနံ နာနာဘာဝေ၊ နာနာဝတ္ထူသူတိ အတ္ထော။ ပဋိသံ၊ ၁။ ၁၃။

နာနာဝတ္ထုက (တိ) [နာနာ+ဝတ္ထု+က] (ခ) အထူးသူးသော အကြောင်း 'ဝတ္ထု' ရှိသော၊ အခ-ကြောင်း 'ဝတ္ထု' အမျိုးမျိုးရှိသော။ (၂) အထူးထူးသော မှီရာ 'ဝတ္ထု' ရှိသော၊ မှီရာ 'ဝတ္ထု'အမျိုးမျိုးရှိသော။(ခ) နာနာဘာတ္ထုကာ ဝါ အာပတ္တိယော ယေဘုယ်။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁။ နာနာဝတ္ထူနိ တေသသန္တိ နာနာဝတ္ထုကာ-ယော။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၄၂၄။ (–ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁၄ဖြ။ ဝိ၊ ၁။ ၁။ ၁ဖြ၊ ၂။ ၂။ ၁။ ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ဝဇိရ။ ၅။ ၁။ ၁။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ဖြ၉။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁။ ၁။ ကင်္ခါ၊ ဌ၊ သစ်။ ၂ဖြ။) (၂) တေ နာနာဝတ္ထုကာ။ အဘိ၊ ၁။ ၁။ ၂။ ၂။ ၁။ –

နာနာဝါဒ (ပုံ) [နာနာ+ဝါဒ] (ခ) အထူးထူး-သော အယူ 'ဝါဒ'။ (တိ) (၂) အထူးထူး-သော အယူ 'ဝါဒ' ရှိသော။ (ခ) ယံ တတ္ထ ဘဏ္ဍနံ ကလဟော ဝိဂ္ဂဟော ဝိဝါဒေါ နာနာ-ဝါဒေါ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၁။ ၂၁ဖြ။ ဝိ၅။ ၂၀၁၊ ၂၇၀။ ဒုဝိဓောပိ သော နာနာဘာဝရိယာနံ ဝါဒ-တော နာနာဝါဒေါ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ ၁၃၂။ နာနာ-ဝါဒေါ နာနာဝိဓော ဝါဒေါတိ ကတ္တာ။ ဒီ၊ ၁ဖြ၊ ၁။ ၄၀၀။ သီ၊ ၁ဖြ၊ သစ်၊ ၂။ ၄၂ဖြ။ (–ဒီ၊ ၁။ ၂။ ၂။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။ ၁။) (တိ) (၂) ဒွေ ဘိက္ခူ အဘိ-ဓမ္မေ နာနာဝါဒါ။ မ၊ ၁။ ၂။ နာနာဝါဒါ-(ဘေရ။ ၁။ ၄၁)တိ အညမညဝိရုဒ္ဓဝါဒါ ဝိရုဒ္ဓ-ဒိဋ္ဌိကာ၊ ကလဟကာရကာ စာတိ အတ္ထော။ ထေရ၊ ၁။ ၂။ ၄ဖြ။ (–မ၊ ၁။ ၁။ ၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ ၁။ ၁။ ·နေတ္တိ၊ ဝိ။ ၁။)

နာနာဝိကုဗ္ဗန် (နဝိ) [နာနာ+ဝိကုဗ္ဗန်]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး – သော တန်ခိုးဖန်ဆင်းခြင်း။ နာနာဝိကုဗ္ဗန် ကတ္တာ၊ ဒေဿတ္တာ လောကနာယကံ။ အပ၊ ၂။၂၃ဝ။ (– ၂ဂ၁။)

နာနာဝိဓ (ပု) [နာနာ+ဝိဓ။ (နာနာဝိဟ-အဒ္ဓမာဂဓဲ)] (၁) အထူးထူး အပြားပြား၊ အမျိုးမျိုး အစားစား။ (တိ) (၂) အထူးထူး အပြားပြား – အမျိုးမျိုး အစားစား – ရှိသော။ (၁) နာနာဝိဓေန ပဒဝိသေသတာ ကထနံ ပဒံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ဝ၃၁။ (တိ) (၂) နာနာဝိဓော(ပုဂ္ဂိုလ)—သံ၊ဌာ၊၃။ဝ၆၅။ဟဋ္ဌိသံ၊ဌာ။ဝ၄။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။ဝ၉၇။ အနုဋီ၊၃။ ၂၂၅။ နာနာဝိဓ(ထိုဂ္ဂိုလ)—သံ၊ဌာ၊။ဝ၁၅၊ နာနာဝိဓံ (နပုဂ္ဂိုလ)— နေဘ္ဘီ၊ဝိ။ ၂၉ဂ၊၃ဝ၅။ နာနာဝိဓ (ပုဂ္ဂိုလ)—မ၊ဌာ၊၃။ဂ၁။ သံ၊ဌာ၊၃။ ၂၅။ ဥဒါန၊ဌာ။၉။ ပေတ၊ဌာ။ဝ၁၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ဂ။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။၃ဝ၆။ မ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၆။ သံ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၂။ နာနာဝိဓ(ထိုဂ္ဂိုလ)—သံ၊ဋီ၊ ၂။၅ဝ။ နာနာဝိဓံ (ပုဒုဂ္ဂိုလ)— အံ၊ဌာ၊၃။ဂ၁၊ဂ။ ထေရ၊ဌာ။ဝ၂၂။ မဟာနိ၊ဌာ။၃ဝ၆။ နာနာဝိဓံ (ထိုဒုဂ္ဂိုလ)—ဝိ၊ဌာ၊ဂ။ ၂ဝ၅။ ဒီ၊ဌာ၊၃။၃ဂ။ သံ၊ဌာ၊ ၂။ ၁ဝ၂။ ဓမ္မ၊ဌာ။ဝဂ၅။ ဝိမာန၊ဌာ။ဝဝ၄။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၃ဝ၉။ နာနာဝိဓံ (နဒုဂ္ဂိုလ) —အံ၊ဌာ၊ဝ။ ၂ဂ၂။ ထေရီ၊ဌာ။ဝ၉၅။ မဟာနိ၊ဌာ။၃ဝ၆။ နာနာဝိဓေ (ပုဒုဒေ)—မ၊ဌာ၊ဂ။ဂ၉။ ထေရ၊ဌာ၊ ၂။ ၅ဝ။ ဇာ၊ဌာ၊ ၅။ ၄ဂ၄။ နာနာဝိဓေ (နဒုဒေ)— အပ၊ ၂။ ၂ဖ၇။ နာနာဝိဓာနိ—ဝိ၊ဌာ၊ ၂။ဝဝ၈။ ဝိ၊ဌာ၊၃။ဝ၇ဝ။ အံ၊ဌာ၊ဝ။ ၂ဝ၊ ၂ဝ၆။ ဓမ္မ၊ဌာ၊ဝ။ဝ၈။ ဥဒါန၊ဌာ။ ၂ဝ၇။ ဝိမာန၊ဌာ။ဝ၁။ ပေတ၊ဌာ။ဂ၉။ ဇာ၊ဌာ၊ဖ။ဝ၄၅။ နာနာဝိဓေ-နု (ပုတ၊ဒေ)—ခုဒ္ဒက၊ဌာ။ ၅ဂ။ ပေတ၊ဌာ။ဝ၀ဖ။ နာနာဝိဓယ (ထိ၊တ၊ဒေ)— ဒီ၊ဌာ၊၃။ဂ၄။ စရိယာ၊ဌာ။ဝ၉ဝ။ နာနာဝိဓေဟိ(ပုတ၊ဒ)— မိလိန္ဒ။ ၂၅ဝ။ သံ၊ဌာ၊၃။ ၂ဝ၅။ အံ၊ဌာ၊။ဝ၃ဝ၆။ ပေတ၊ဌာ။ဝ၄ဂ၊ဝ၅ဝ။ ထေရ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ဝဂ။ စရိ-ယာ၊ဌာ။ဖ၀။ ဇာ၊ဌာ၊ ၅။ ၃ဂ၅။ သာဝတ္ထု၊ ၂။ ၂ဂဝ။ ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ ၁ဝ၉။ နာနာဝိဓဟိ (ထိ၊တ၊ဒ)—အပ၊ဌာ၊ဝ။ ၇။ ဇာ၊ဌာ၊ဝ။ ၇။ နာနာ-ဝိဓေဟိ(နတ၊ဒ)—ဝိမာန၊ဌာ။ ၂ဝဂ။ ပေတ၊ ဌာ။ ၉ဝ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၅ဝ၉။ နာနာဝိဓော(ပုဒုမ)— စရိယာ၊ဌာ။ ၂ ၂ ၃။ နာနာဝိဓောနံ (ပုဒုဆဒ)— မ၊ဌာ၊ဝ။ ၇ဝ။ သံ၊ဌာ၊ ၂။ ၂ ၉ ဖ။ ဝိမာန၊ဌာ။ဝ၇ ၂။ ဇာ၊ဌာ၊ ၃။ ၃ ၅ ၄။ နာနာဝိဓေသု (ပုဒုသဒ)— ဒီ၊ဋီ၊ဝ။ဝ၁ ၅။ နာနာဝိဓေသု (နဒုသဒ)—မ၊ ဌာ၊ဝ။ ၂ဂ၄။

နာနာဝိဓကိမိကုလာကုလ (တိ) [နာနာဝိဓကိမိ-ကုလ+အာကုလ] အထူးထူး အပြာ.ပြား သော ပိုးမျိုးတို့နှင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဝိဓကိမိကုသာကုလံ ပရမဒုဂ္ဂန္ဓဇေဂုစ္ဆံ ဂူထံ သမ္ဘဇ္ဇတိ။ ပေတ၊ဌာ။ဝ ၂ ၂။

နာနာဝိဓကုဏပဘာရိတ (တိ) [နာနာဝိဓကုဏပ +ဘာရိတ] အထူးထူး အပြားပြားသော အ ကောင်ပုပ်ဘိုးဖြင့် ပြည့်သော။ တမေနံ ဇဝံ နာနာဝိဓကုဏပဘာရိဘာမ်ိ ကာယံ.....သုဘ-တော မညတိ။ သုဘ္ဘနိ၊ဌာ။ ၂ ၄ ဝ။

နာနာဝိကုသုမဝဏ (နဝိ) [နာနာဝိကုသုမ+ ဝဏ]အထူ ထူးအပြာ.ပြားသော ပန်းပွင့်မိုး။ နာနာဝိကုသုမဝဏ် အန္တလိက္ခတော ပဝတိ။ ခုဒ္ဒက၊ဌာ။ဂ၅။

နာနာဝိဓကုသုမသမာကိဏ္ဏ (တိ) [နာနာဝိကု-သုမ+သမာကိဏ္ဏ] အထူးထူး အပြားပြား သော ပန်းပွင့်တို့ဖြင့် ရောပြွမ်းသော။ နာနာ-ဝိဓကုသုမသမာကိဏ္ဏံ အနေကတူရိယသံဃုဋ္ဌံ မဟာဗောဓိ ပရိက္ခိပိ။ ဝိ၊ဌာ၊ဖ ၉။

နာနာဝိခေဒ္ဓ (နဝိ) [နာနာဝိဓ+ခေဒ္ဓ] အထူးထူး အပြားပြား–အမျိုးမျိုး – သော ခဲဖွယ်။ ရမ္မနုဂရဝါသိနော ပန ဥပါသကာ သဒ္ဓါဒိ-ဂုဏသမ္ပန္နာ နာနာဝိခေဒ္ဓာဒီဟိ . ဒါနံ ဗုဒ္ဓပ-မုခဿ ဘိက္ခုသံ္ဃဿ အဒံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌာ။ ၁ဝ ၉ ။

နာနာဝိဓစိတ္တကမ္မ (နာ) [နာနာဝိဓ+ဝိစိတ္တကမ္မ] အထူးထူးအပြားပြား–များစွာ–သော ပန်းချီ ဆေးရေးရုပ်။ အနေကစိတ္တန္ဓိ နာနာဝိဓ-စိတ္တကမ္မံ, အနေကေဟိ ဝါ ...ဝိစိတ္တရူပံ။ ပေ-တ၊ဌ။၁၃၇။

နာနာဝိဓစိတ္တရူပ (နာ) [နာနာဝိဓ+စိတ္တရူပ] အထက်ပုဒ်-နက်ကြည့်။အနေကစိတ္တန္ဓိနာနာ-ဝိဓစိတ္တရူပံ။ ဝိမာန၊ဌ။၃၀၁။

နာနာဝိဓဒဏ္ဍ (တိ) [နာနာဝိဓ+ဒဏ္ဍ] အထူးထူး အပြားပြား–များစွာ–သော တုတ်ရှိသော။ နာနာဝိဓဒဏ္ဍာ(သံ၊ဌ၊၃။၄၇)နာနာ-ဝိဓဒဏ္ဍနိပါတာ။ သံ၊ဌီ၊၂။၃၃၃။

နာနာဝိဓဒိဋ္ဌဂဏ္ဌုပကူဇိတ (တိ) [နာနာဝိဓဒိဋ္ဌ-ဂဏ္ဌ+ဥပကူဇိတ] အထူးထူး အပြားပြား–များစွာ–သော ဒုက်အားပါင်းတို့၏ မြည်တွန်ရာ ဖြစ်သော။ နာနာဝိဓဒိဋ္ဌဂဏ္ဌုပကူဇိတေဟိ ....အမ္ဘသာလဝနသဏ္ဍမဏ္ဍိတေဟိ ဝနဂဟ-နေဟိ။ စရိယာ၊ဌ။၁၄၂။

နာနာဝိဓဒိဋ္ဌိက (တိ) [နာနာဝိဓ+ဒိဋ္ဌိက]အထူးထူး အပြားပြား–များစွာ – သော အယူရှိသော၊သူ။ နာနာဝိဓတိ နာနာဝိဓဒိဋ္ဌိကာ။ မ၊ဌီ၊၃။၅၁။

နာနာဝိဘဝ (တိ) [နာနာ+ဝိဘဝ] အထူးထူးသော စည်းစိမ် ရှိသော၊ သူ။ ကေတော ပြာဟ္မဏဂဟပတိ အာဒယော နာနာဝိဘဝေ သိရိဝိလာသသမုဒ္ဒလေ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၀၆။

နာနာဝိရာဂ (တိ) [နာနာ+ဝိရာဂ] အထူးထူးသော ဆိုးရည်ဖြင့် ဆိုးအပ်သော (အဝတ်-စသည်)။ နာနာဝိရာဂေဟိ ဝတ္ထေဟိ ဧ-ပဠာဟေ ဥဿာပေန္တိ။ အပ၊ဌ၊၁။၁၄။ ဇာ။ ဌ၊၁။၁၄။ (–အံ၊ဌ၊၃။၃၁၃။)

နာနာဝိရာဂဝတ္ထ (ပု) [နာနာဝိရာဂ+ဝတ္ထ](၁) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်း။ (တိ) (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်း ရှိသော။ (၁) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။(တိ) (၂) နာနာဝိရာဂ-ဝတ္ထေဟိ တေသံယေဝ စ ပတ္တေဟိ။ ဝိမာန၊ ဌ။၃၁။

နာနာဝိရာဂဝတ္ထဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာဝိရာဂဝတ္ထ+ဝိစိတ္တ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်းတို့ဖြင့် သန်းကြယ်သော။ နာ-နာဝိရာဂဝတ္ထဝိစိတ္တေဟိ ဝတ္ထေဟိ....ကပ္ပရုက္ခံ နာမ အလက်ရိတ္တာ တေန သတ္တု ထူပံ ပူ-ဇေသိ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၉၇။ (–ဒီ၊ဌီ၊ ၃။၁၅၇။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ ၂၉၀။)

နာနာဝိရာဂဝတ္ထသမုဒ္ဒလ (တိ) [နာနာဝိရာဂဝတ္ထ+သမုဒ္ဒလ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–တပ်နှစ်သက်ဖွယ် အဆင်းတို့ဖြင့် တောက်ပသော။ နာနာဝိရာဂဝတ္ထသမုဒ္ဒလံ ဒိဗ္ဗဝတ္ထသဒိသံ ဝတ္ထဥ....ဥဒပဒ္ဒထ။ ပေတ၊ဌ။၄၇။

နာနာဝိရာဂဝတ္ထ (နာ)[နာနာဝိရာဂ+ဝတ္ထ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆိုးရည် တို့ဖြင့် ဆိုးအပ်သော အဝတ်. နာနာဝိရာဂဝတ္ထာနိ စ အာနေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄၄။ (–ထေရ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၉။ အပ၊ဌ၊ ၂။၁ ၉ ၉။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၃ ၀ ၃။)

နာနာဝိဝိဓ (တိ) [နာနာ+ဝိဝိဓ။ (နာနာဝိဝိဓ-သံ၊ နာနာဝိဝိယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] အထူးထူး အပြားပြား–များသော အပြား–ရှိသော။ နာနာဝိဝိဓာနိ (ဇာ၊ ။ ၂ ၀ ၆) တိ ဗဟူနိ စ အနေကပ္ပကာရာနိ စ ဟတ္ထိယာနအဿယာ-နာဒီနိ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၀။

နာနာဝိသယ (တိ) [နာနာ+ဝိသယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာရုံရှိသော။ ပဠိမာနိ အာဝုသော (ဂေါတမ) ဣန္ဒြိယာနိ နာနာဝိသယာနိ။ မ၊ ။ ၃ ၆ ၉ ။ သံ၊ ၃။ ၁ ၉ ၁။ အဘိ၊ ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၄ ။ (–သံ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ၂ ။)

နာနာဝိသယီ (တိ) [နာနာဝိသယ + ဣ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အာရုံရှိသော။ နာနာဝိသယီနော ဇနာ.... နဂရံ ပဿိတ္တာ။ မိလိန္ဒ။၃၁၆။

နာနာဝိဟာရ (ပု) [နာနာ+ဝိဟာရ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နေခြင်း။ အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော နေကြောင်းတရား။ နာနာဝိဟာရေန (ဟိ) ဝိဟရတံ။ အံ၊၃။ ၅၃၀။ အံ၊၆၊၃။ခ၄၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၂၁။ (–ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၂၇။)

နာနာဝိဟိတ (တိ) [နာနာ+ဝိဟိတ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အပြားရှိသော၊ အမျိုးမျိုး–အစားစား–သော။ နာနာ-ဝိဟိတဿ ဣဿာ။ ဒီ၊၂။၂၃၄။ မ၊ခ။၁၃၂။ နာနာဝိဟိတဿာ (မ၊၁။၇၂)တိ နာနာ-ဝိဝိဿ။ မ၊၆၊၁။၂၇၅။ (–အဘိ၊၆၊၂။၂၁၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ခ၀၊၁ခ၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊ဿ၊၁။၁၅၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀။)

နာနာဝိတိ (ထီ) [နာနာ+ဝိထိ] (က) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ်အစဉ်အတန်း 'ဝိထိ'။ (ခ) အထူးထူး – အမျိုးမျိုး – သော(သွားရာ) လမ်းခရီး။ (ဂ) နာနာ-ဝိထိယံ ပရသန္တာနေ စ .... ဘိန္နဝတ္ထုကာနံ သမ္ဘယုတ္တတာ အာပဇ္ဇေယ္ယု။ မူလဋ္ဌ၊၁။ခ၇။ (–အဘိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၆၀။) (ခ) အဇဝီထိ-အာဒိကာ နာနာဝိသိယော ပဋ္ဌိပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၀။

နာနာဝိထိက (တိ) [နာနာ+ဝိထိ+က] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော စိတ်အစဉ်အတန်း 'ဝိထိ'ရှိ၏သော။ သောစနာကာရဿာပိ ဝါ နာနာဝိထိကဿ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၇၂။

နာနာဝုတ္ထ (တိ) [နာနာ+ဝုတ္ထ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အနက်ကို ဟောတတ်သော။ ဧကမ္ပိ ဝတ္ထုမ္ပိ ဝေဝစနေန နာနာ-ဝုတ္ထေန ဘဂဝတာ ပသံသိတော။ ပေဋ-ကော။ ၂၃၄။

နာနာဝုဓ (နဉ) [နာနာ+အာဝုဓ] အမျိုးမျိုးသော လက်နက်၊ လက်နက်အမျိုးမျိုး။ နာနာဝုဓာနိ ဂဟေတ္တာ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ခ၀ခ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂၀၇။ (–အပ၊ဋ္ဌ၊ခ။ဂ၅။)

နာနာဝုဓဟတ္ထ (တိ) [နာနာဝုဓ+ဟတ္ထ] လက်ဌ လက်နက်အမျိုးမျိုးရှိသော၊ လက်နက်အမျိုးမျိုး စွဲကိုင်သော၊သူ။ စောရာ.... နာနာဝုဓဟတ္ထာ ရတ္တိဘာဂေ အာဂန္တ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၀ဂ။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဇ။၂၄ဇ။)

နာနာဝေရဇ္ဇ (နဉ) [နာနာ+ဝေရဇ္ဇ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါး၊ တိုင်းပြည် အမျိုးမျိုး၊ နိုင်ငံအမျိုးမျိုး။ နာနာဝိမ-ဝေရဇ္ဇံ နာနာဝေရဇ္ဇံ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခ၁ခ။ အောက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

နာနာဝေရဇ္ဇက (တိ) [နာနာ+ဝေရဇ္ဇ+က] (၁) (က) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါးမှလာသော။ (ခ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါးဌ မွေးဖွားသော။ (ဂ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော။ တိုင်းတပါးဌ ဖြစ်ထွန်းကားသော။ (ဃ) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော တိုင်းတပါးလျှင် နေရာရှိသော၊သူ။ (၂) (က) တိုင်းတပါးမှလာသော ရဟန်း အမျိုးမျိုး– (ခ) တိုင်းတပါးဌ မွေးဖွားသော ရဟန်း အမျိုးမျိုး (ဂ) တိုင်းတပါးဌ ဖြစ်ထွန်းသော ရဟန်း အမျိုးမျိုး။ (ဃ) တိုင်းတပါးလျှင် နေရာရှိသော ရဟန်းအမျိုးမျိုး။ (၃) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဇနပုဒ်ဌ နေလေ့ရှိသော၊သူ။

နာနာဝေရဇ္ဇကဿ ဘိက္ခု။ ပဿိတ္တာ ဘဂ္ဂေန နိမန္တေန္တိ။ ဝိ၊၂။ခ၀ဝ။ (–ဒီ၊ခ။ ၁ဝ၅။ အံ၊၂။၂၃ဝ၊ ၁ဿရ။ခ၃ဂ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။

၉၆။ သုတ္တနိ၊၆ဒ။၁၇။ ထေရ၊၆ဒ၊၂။ ၄၂၀။ သာရတ္ထ၊၂။၂၉၂။)

(၁) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) နာနာ-ဝေရဇ္ဇကေဟိ နာနာဝိဝေဟိ အညရဇ္ဇေဟိ အာဂတေ။ ဝိ၊၆ဒ၊၃။၇၉။ နာနာဝေရဇ္ဇကာန (ဒီ၊ဝ။ဝ၀၅)နဏ္ဍ နာနာဝိဝေသေ ရဇ္ဇေသု အညေ-သု အညေသု ကာသိကောသလာဒီသု ရဇ္ဇေ-သု ဇာတာ၊ တာနိ ဝါ ကေသံ နိ၀ါသာ၊ တတော ဝါ အာဂတာတိ နာနာဝေရဇ္ဇကာ။ ဒီ၊၆ဒ၊ဝ။၂၅၀။ ရညော ဣဒံ ရဇ္ဇံ၊ ဝိသဒိသံ ရဇ္ဇံ ဝိရဇ္ဇံ၊ နာနာပ္ပကာရံ ဝိရဇ္ဇံ နာနာဝိရဇ္ဇံ၊ နာနာဝိရဇ္ဇေဟိ အာဂတာ နာနာဝေရဇ္ဇကာ။ မဇ္ဈေ ဝုဒ္ဓိ ဟောတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ဇ၆။ (–မ၊၆ဒ၊၃။ ၂၂၄)

(၂) (က) (ခ) (ဂ) (ဃ) အညမည-ဝိသိဋ္ဌတာ ဝိသဒိသံ ရဇ္ဇံ ဝိရဇ္ဇံ၊ ထတော အာဂတာ, တတ္ထ ဝါ ဇာတာ, ဘ.ဝါတိ ဝါ ဝေရဇ္ဇာ၊ တေ ဧ.ဝေရဇ္ဇကာ။ တေ ပန ယသ္မာ ဂေါတ္တစရုဏာဒိဝိဘာဂေန နာနပ္ပ-ကာရာ၊ တသ္မာ ဝုတ္တံ "နာနာဝေရဇ္ဇကေ"-တိ။ သာရတ္ထ၊ဒ။၅၄။ (–ဝိမတိ၊၂။၂၇။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၂ဂဒ။ မ၊ဋီ၊ဒ။ဘ၅၅။)

(ဂ) နာနာဝေရဇ္ဇကာ (ဝိ၊ဋီ၊၂။၉ဇ)တိ နာနာနေပဒ၀ါသိနော။ ဝဇိရ။ဘ၇ဒ။ ဝိမတိ။ ဘ။၂၄ဂ။

နာနာဝေသခေါရီ (တိ) [နာနာဝေသ+ရေ+ ဏီ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော–အသွင်ကို–ဆောင်လေ့ရှိ– ဆောင်တတ်– သော၊ သူ။ နာနာဝေသခေါရီ ရဂ်နဒ္ဓော။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဋီ၊၂။ဘဂ၄။

နာနာသံ၀ါသ (တိ) [နာနာ+သံ၀ါသ] (အယူ, အကျင့်) ကွဲပြားသော ပေါင်းဖော်မှု "သံ-၀ါသ" ရှိသောသူ။ နာနာသံ၀ါသောတိ လဒ္ဓိနာနာသံ၀ါသကော။ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ။ဘ၅၂။ ဥက္ခိတ္တေသု "မေ၀ါဒိနော ဟေ"တိ ဥပ-ဇ္ဈာယ လဒ္ဓိယာ နာနာဘူတော သံ၀ါသော ဟေသောတိ နာနာသံ၀ါသော၊ ဥက္ခိတ္တကာနု-ဝတ္တကသခါတော လဒ္ဓိနာနာသံ၀ါသကော။ ခုဒ္ဒသိက္ခာ၊ဋီ၊သစ်။ခုဂ၇။

နာနာသံ၀ါသက (တိ) [နာနာ+ သံ၀ါသက] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာနာသံ၀ါသကေဟိ သဒ္ဓိं ဝိနယကမ္မံ ကာတုံ နု ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၄။ဘ၂။ ဝိ၊သင်္ကယ။ခုဂ၇။ (–ဝိ၊ခု။ဂ၇၅။ ဝိ၊ ၄။ဂ၄၊၉၀၊ခုဘ၂။ ဝိ၊၅။ခု၂၅၊ခု၇ဂ။ ဝိ၊ဋီ၊ခု။ ၄ဂ၂။ ကခ်။၉၅။ သာရတ္ထ၊၂။ခုဇ၀၊ခုဇ၆။ ဂ.ခ်ိ၊ဋီ၊သစ်။ဘ၅ဂ။)

နာနာသံ၀ါသကဘူမိ (တိ) [နာနာသံ၀ါသက +ဘူမိ] ထူးခြားသော ပေါင်းဖော်မှု 'သံ၀ါ-သ'ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဖြစ်ရာ။ ဒေ့မာ ဘိက္ခူ၊ နာနာသံ၀ါသကဘူမိယော။ ဝိ၊ခု။ ၄ဂ၅။ (–ဝိ၊၅။၂ဘခု။ ဝိ၊ဋီ၊ခု၊၂။ ၂၂ဂ။ ဝဇိရ။ ၅ဘ၆။)

နာနာသဏ္ဌာန (တ်) [နာနာ + သဏ္ဌာန] အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဏ္ဌာန်ရှိ သော၊ သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးရှိသော။ ထတော အဓိကေဟိ နာနာသဏ္ဌာနာ။ ဝိ၊ဋီ၊ခု။ခု၂၂။ ဝိ၊သင်္ကယ။ဘဂ၄။ (–အဘိ၊ဋီ၊၂။၂၂၅။ဝိသုဒ္ဓိ၊ ဘ။၂၄ဂ။ ခုဒ္ဒက၊ဋီ။ခုခု၊ ၆။ သာရတ္ထ၊၂။ ခု၂၀။ ဒီ၊ဋီ၊ခု။ဘ၅ဂ။ အနုဋီ၊၂။ခ၅ခ။)

နာနာသတ္ထ (နဿ) [နာနာ+သတ္ထ] အထူးထူး –အမျိုးမျိုး–သော–ကျမ်းဂန်၊ ကျမ်းဂန် အမျိုးမျိုး။ နာနာသတ္ထာနိ ဥဂ္ဂဟေတ္မာ မဟာ၀ါဒီ ဟုတ္မာ။ ထေရ၊ဋီ၊၂။ဘ။

နာနာသဘာ၀ (ပု) [နာနာ+သဘာ၀] (၁) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘော။ (တိ) (၂) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော သဘောရှိသော။ (၁) မဟာနိ နာနာသဘာ-

ဝေါ ဓာတုနာနာတ္တာ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၂၁။ (–အံ၊ ဌီ၊၁။၁၄၁။ အံ၊ဌီ၊ ၃။၃၁၆။) (တိ) (၂) နာနာသဘာဝေါ ဖဿော ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ သံ၊ဌ၊ ၂။၁၂။ =ပုရိမသဘာဝတော ဘိန္နသဘာဝံ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ဂ၉။ (–ဒီ၊ဌ၊ ၃။ဖ၇။ မ၊ဌ၊ ၃။၁၅၆။ သံ၊ဌ၊ ၂။၇၀။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၂ ၆။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၆ ၅။ ၃ ၀ ၉။ အတိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၄ ၇။ အတိ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၅ ၀။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၃ ၂ ၄။ မဟာနိ၊ ဌ။ ဂ ၅။ စုဠနိ၊ဌ။ ၅ ၂ ။ ဝိမတိ၊ ။ ၅ ၅။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃။ ဖ ၅ ၊ ၁ ၁ ၅။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၁ ဖ ၇။ မ၊ဌီ၊ ၃။ ၂ ၇ ၂။ သံ၊ ဌီ၊ ၁။ ၁ ဖ ၃။ အံ၊ဌီ၊ ၁။ ၁ ၃ ၀။ မူလဌီ၊ ၂။ ၂ ၇ ။ မူလဌီ၊ ၃။ ဖ ၇ ။ အနုဌီ၊ ၁။ ၁ ၁ ၂ ။ နေတ္တိ၊ဌီ။ ၉ ၁ ။)

နာနာသမ္ဘဝ (တိ) [နာနာ+သမ္ဘဝ] အသီး အသီး (အမိ၀မ်ိုး၌) ဖြစ်ခြင်း ရှိသော။ ဥဘောပိ နာနာသမ္ဘဝါ။အ၊ ၂။ ၂ ၃ ၀။ ထေရီ၊ ၌။ ၂ ၀ ၁။

နာနာသမ္ဘာရ (ပု) [နာနာ+သမ္ဘာရ] (၁) အထူးထူး– အမျိုးမျိုး– သော အဆောက်အဦ၊ အဆောက်အဦ အမျိုးမျိုး။ (၂) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော ဆေး၊ ဆေးအမျိုးမျိုး။ (၁) အဘိသင်္ခါရိက (ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ဖ ၅)-ကြည့်။ (၂)နာနာသမ္ဘာရေဟိ ကတ-(ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၃ ၃)ဣ နာနောသဓေဟိ။ ဝ ဇ ရ။ ၄ ဂ ၁။

နာနာသယနဝိစိတ္တ (တိ) [နာနာသယန+ဝိ-စိတ္တ]အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–သော အိပ်ရာ ခင်းတို့ဖြင့်–ဆန်းကြယ်–တင့်တယ်–သော။ နာနာသယနဝိစိတ္တာ (အပ၊ ၁။ ၂) အနေ-ကေဟိ အတ္ထရဏေဟိ ဝိစိတ္တာ သောဘိတာ မဏ္ဍပိဌာဒိသယနာ။ အပ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၁ ဂ။

နာနာသီမဝိဟာရ (ပု) [နာနာသီမာ+ဝိဟာရ] အသီး အသီးခေါ သိမ်၌ တည်သော ကျောင်း။ နာနာသီမဝိဟာရေ ပန သေနာ-သနဂ္ဂါဟော ပဋိပ္ပဿဒ္ဓတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၃ ၃။

နာနာသီမာ (တိ) [နာနာ+သီမာ]အသီးအသီး သော သိမ်၊ သိမ်အသီးသီး။ နာနာသီမာယ ဌိတစတုတ္ထော။ ဝိ၊ ၃။ ၄ ၄ ၀။ (–ဝိ၊ ၅။ ၃ ၂ ၅။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၂ ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ၁ ၃ ။ ဝ ဇ ရ။ ၄ ဂ ၉ ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၃ ၅ ။] ဝိမတ်၊ ၂။ ၁ ၇ ဂ ။)

နာနာသုတ္တက (နာ) [နာနာ+သုတ္တ+က] (အဆင်း) အထူးထူး–အမျိုးမျိုး–ရှိသော ချည်။ နာနာသုတ္တကေဟိ (ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၁)တိ နာနာ၀ဏ္ဏေဟိ သုတ္တေဟိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၀ ၉ ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ဖ ၆ ။ (–ဝိ၊သင်္ဘာ။ ၅ ၅ ။)

နာနုပါယ (ပု) [နာနာ+ဥပါယ] အထူးထူး–အမျိုးမျိုး– သော အကြောင်း 'ဥပါယ်'။ သန္ဓိဌ္ဌေဒသန္ဓိရှုဟာနုပသယ္ယာ၀ဟာရုဒီဟိ နာ-နုပါ၀ယေဟိ .... ၀ါ၀ယမန္ဒော။ ထေရ၊ ၌။ ၂ ၂ ။ (–စရိယာ၊ ၌။ ၅ ၆ ။)

နာနုပေါသထ (ပု) [နာနာ+ဥပေါသထ]အသီး အသီးသော ဥပုသ်၊ ဥပုသ်အသီးသီး။ ကပ္ပတိ ဘန္တေ သမ္ဘဟုလာ အာ၀ါသာ သမာနသီမာ နာနုပေါသထံ ကာတုံ။ ဝိ၊ ၄။ ၄ ၉ ၉ ။

နာနုပစာရ (တိ) [နာနာ+ဥပစာရ] နာနာ ဝိသုံ ဝိသုံ ပါကာရုဒီဟိ ပရိစ္ဆိန္နော ဥပစာ-ရော တေသန္တိ နာနုပစာရာ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ ၄ ၃ ။] အသီးအသီးသော ဥပစာရှိသော။ ဂါမော ကျေးပစာရော နာနုပစာရော။ ဝိ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၉ ။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၃ ၃ ၊ ၂ ၉ ၁ ။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ။ ဝိ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၂ ၊ ၉ ၀ ။ ဝိ၊သင်္ဘ။ ၈ ၄ ၊ ၃ ၀ ၇ ။ ဝ ဇ ရ။ ၂ ၃ ၀ ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၅ ၊ ၄ ၉ ။ ကခ်ီ၊ဌီ။ ၅ ၈ ။)

နာနောသဓ (နာ) [နာနာ+ဩသဓ] အမျိုး မျိုးသော ဆေး၊ ဆေးအမျိုးမျိုး။ နာနာ-သမ္ဘာရ (၂)-ကြည့်။

နာတီ (ထီ) [နဘ+ဣ။ နဘ+ဏိ။ နဘ ဟိ သာယ်၊ ဣ၊ ဏိပ္ပစ္စယော ၀ါ။ နဘတိ ဟိ သတိဟိ နာတိ၊ သရိဆုဝယ၀ေါ။ နာတိ ဝိယာတိ နာ၀ိ၊ ဌ။ (ခေန်၊ ဌီ။ ၃ ၄ ။)

နဟ+ဘိ။ ဝတ္ထွံ နဟီယတေ ပန္ဓီယတေ ဣတိ နာဘိ၊ နဟ ဝေါတု, ဘိပစ္စယော၊ ဟဿ လောပေါ၊ နကာရေ ဒီဃော။ စိန္တေ၊ ဣ။၁၀။ (နာဘိ-သံ၊ ဏာဘိ-ပြာ၊ နာဘိယ-သီဟိုဠ်)]ချက်၊ (၁) လူ၏ချက်။ (၂) မြေကြီး၏–ချက်မ–အချက်အခြာ–ဌာနချုပ်–အရပ်–ဒေသ။ (ပုလ္လင်နာဘိ-သဒ္ဒါချက်၊ လယ်၊ ပုံတောင်း၊ စကြာမင်း။ ဣတ္ထိလိင် နာဘိသဒ္ဒါ-ပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ ကတိုးကောင်တို့ကို ဟောသည်။ ပခုက္ကု၊ခေန်၊ သျှ၊ သစ်။ ၆၄၂။ ကြည့်။) (၃) ရထား လှည်းဘီးစက်တို့၏–ချက်–ပုံတောင်း။ (၁) အဂ္ဂိဌကေန တဿ နာဘိ ပရုမသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၉။

နာဘိ (ပ၊ဧ)–ဇာ၊၂။၁၄။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၄။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊၂။ ၇၂။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၆၅။ နာဘိ (ဒုဒ)–ဇာ၊၂။၁၃။ မိလိန္ဒ။ ၁၂၉။ ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂၂၆။ ဝိ၊သင်္ဃ။၃၂။ မွေ့ဌ၊ ၂။၄၂၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၇၈။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၉၊၄၆၇။ ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၉၁။ ကခ်ီ၊ ဌ၊သ စ်။ ၂၈၁။ နာဘိယာ (မ၊ဧ) — အံ၊ဌ၊၃။ ၇၃။ နာဘိတော — ဒီ၊ဌ၊၂။ ၄၂။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၆၂။ သံ၊ဌ၊၁။ ၂၀၃၊ ၂၂၅။ သံ၊ဌ၊ ၃။ ၄၂။ အံ၊ဌ၊၃။ ၇၃။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၃၅၃။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၁၅။ ခုဒ္ဓကဌ။ ၃၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁၅၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၁၂ ၃၀၃။ နာဘိယာ (ဆ၊ဧ)–ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄၀။ ကခ်ီ၊ဌ၊ သ စ်။ ၄၃၁။ နာဘိယံ (သ၊ဧ)– စရိယ၊ဌ။ ၁၅၁။ (၂) ပထဝိယာ နာဘိယံ မဏ္ဍော။ ဇာ၊၁။ ၂၆၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂၃၃။ (၃) နာဘိပိ တဿ ဖလေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၃၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃။ ၈ဖ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၈၄။ နာဘိ (ပ၊ဧ)–ဒီ၊ဌ ၂။ ၃၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁ဖ။ ဝ်သုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၉၂။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ နာဘိယော(ပ၊ဗ)–မိလိန္ဒ။ ၁၂၀။ နာဘျော (ဝိမာန။ ၉၁)တိ ရထစက္ကာနံ နာဘိယော။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၅၂။ နာဘိ (ဒုဒ) –မူလ၊ဌ၊ ၃။ ၂၂။ နာဘိယာ (ထ၊ဧ)–ဝ်၊ ဌ၊ ၁။ ၂၉၂။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၉။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၉၃။ နာဘိယာ (ဆ၊ဧ)–ခုဒ္ဓကဌ။ ၁ဝ၄။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၁၉၀။ နာဘိတော — ဓမ္မ၊ဌ၊ ၁။ ၂၂၃။ နာဘျာ–ဇာ၊ ၁။ ၂၀၄။

နာဘိဂ္ဂဟဏ (နဂ) [နာဘိ+ဂဟဏ] နာဘိ-သဒ္ဒါ၊ ချက်ကို–ဟော–ဆို–ခြင်း။ သတိပိ ဒေသန္တရပ္ပဒေ တ္ထိယံ နိစ္စလောတိ ဒဿနတ္ထံ နာဘိဂ္ဂဟဏံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၃။

နာဘိနာဌ္ဌာနုသာရ (တိ) [နာဘိနာဌ+ အနု-သာရ] ချက်တံ(ပြွန်)သို့ အစဉ်–လိုက်–လျှောက်–သော။ ဂဗ္ဘသ္မ နာဘိနာဌ္ဌာနု-သာရေန ဂဗ္ဘဂတသ္ယ သရီရံ သမ္ဘတ္ဘာ။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၈။

နာဘိနာဌ္ဌာနုသာရဂတ (တိ) [နာဘိနာဌ+ အနုသာရ + ဂတ] ချက်တံ (ပြွန်)သို့ အစဉ် – လိုက် – လျှောက်– လျှက်သွား– သော။ အတ္ထနော နာဘိနာဌ္ဌာနုသာရဂတေ-နေ ဝ ဝေန ယာဝ အာဟာရသမုဋ္ဌာနသတ္ထာ-ဟော။ သံ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၈။

နာဘိပရာမသန (နဂ) [နာဘိ + ပရာမသန] ချက်ကို–သုံးသပ်–ကိုင်တွယ်–ခြင်း။ နာဘိ-ပရာမသနေန ဂဗ္ဘဂ္ဂဟဏံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၇၉။ (–မိလိန္ဒ။ ၁၂၂။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဝ၁။)

နာဘိပရိစ္ဆိန္န (တိ) [နာဘိ+ပရိစ္ဆိန္န] ချက်–ပုံတောင်း–၌ ပိုင်းခြားအပ်သော။ နာဘိ-ပရိစ္ဆိန္နာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅၂) တိ တဿ နာဘိယံ ပရိစ္ဆိန္နာ ပရိစ္ဆေဒ ဝသေန ဌိတာ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃ဖ။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၇၂။

နာဘိမုခပရိကွေ့ပဗန္ဓ (ပုဂ) [နာဘိမုခ+ပရိ-ကွေ့ပ+ပဗန္ဓ] လှည်းပုံတောင်းဝ၌ ထပ်သား အပ်သော– အကာအရံ– အဆီးအတား–သံ ပြားခွေ၊ ပုဇွန်မျက်စိ၊ ဆိတ်မျက်လုံး။ နာဘိ-မုခပရိကွေ့ပပဗန္ဓော (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇။ မ၊ဌ၊ ၃။

၂၅)တိ ပကတိစက္ကဿ အဗ္ဗာဟတပရိဟ-
ရဏတ္ထं နာဘိမုခေ ဌပေတမ္ဘပရိက္ခေပ-
ပဋ္ဌေ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၂၂။

နာမ် (နာ) [နမု+ဏ။ နမျတေ အဗ္ဗဿတေ
အသ္မိန္နိ နာမ်၊ နမတိ, နမယတိတိ ဝါ နာမ်။
ဝေန်၊ဋ္ဌ။၁၁၄။နမျတေ အဘိဒီယတေ အတ္ထော
အနေနာတိ နာမန်....။ ထေရမ။ (နာမန်-
သံ၊ ဏာမ-ပြာ၊ နာမယ-သိဟိုဋ္ဌ)] နာမ်၊
(၁) အမည်၊ နာမပညတ်။ (၂) ညွှတ်တတ်
–ညွှတ်စေတတ်–သော တရား၊ နာမ်တရား
(နိဗ္ဗာန်)။ (တိ) (၃) နာမ်တရားသာ ရှိ
သော ဘုံ၊ အရူပဘုံ။ (ထင်ရှား၊ခြင်း၊ တခု
တခု၊ အမျက်ထွက်ခြင်း၊ ဝန်ခံခြင်း၊ စက်ဆုပ်
ခြင်း။ ပခုက္ကူ။ ဝေန်၊၁၁၂။ သစ်။၇၁၈။)

(၁) အာနန္ဒောတိ ဧေါ ဧမ အာဝု-
သော နာမ်။ အံ၊ဝု။၄၁၇။ နမန္တိ (သတ္တာ)
ဧတေနာတိ နာမ်။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၀၁။ သီ၊ဋ္ဌ၊
သစ်၊၂။၃၉၇။ အင်ပစ္စင်္ဂါနိ နမိယန္တိ ဝေါ-
ဟရိယန္တိ ပညာယန္တိ ဧတေနာတိ နာမ်။
မဏိဒီပ။ ပေ။ (နာမ်–အမည်–အမျိုးအစား
ကို– ဝိုင်ဘ ၁။၉၅။ အာတိ ဌ၊၁။၄၂၀။ ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၁။၂၂၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၀၃။ မဟာနီ၊ဌ။၂၂၈။
ပါတိ၊ပဒတ္ထ။ ၂၃၁။ ရှု။၄၁။ ရှု-ဋ္ဌ။၃၀-၁။ နိတိ၊
သုတ္တ။၃၅၈-၉၊၃၆၀-နှင့် ပုဒ်စစ်လည်း-ကြည့်။
နာမ် (ပ၊ဧ)— ဝိ၊၅။၃၀၇။ ပဋ္ဌိသံ။၁၂၂၊
၃၃၂။ အပ၊၁။၃၃၂။ မဟာနီ။ ၃၅၃။ စူဠနိ။
၁၉၇။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၂၂၊ ၂၁၄။ သံ၊ဌ
၁။ ၂၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၃-၂၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၆၀။
ဥဒါန၊ဌ။၄၂။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂၃၊၁၄၅၊ ၂၀၃။ ဝိ-
မတိ၊၁။၆။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၃၉၈။ နာမာနိ
(ပ၊ဧ)— နေတ္တိ။၁၄။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀၄။ အံ၊
ဌ၊ ၂။၈၀။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၄၈။ အပ၊ဌ၊ ၂။၅၉။

နာမ် (ဒု၊ဧ)—မ၊ ၂။၃၂ ၂။ အပ၊၁။၃၀။
ဇာ၊၁။ ၂၉၃။ ဇာ၊ ၂။ ၂၈၁။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၃၄။ ဝိ၊
ဌ၊၄။၁၀၁၊ ၂၅၆။ ဝ်ားသင်္ဂ၊။၄၁၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ
၂။ ၂၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၂ ။ ထေရီ၊ဌ။၈၁။ အပ၊
ဌ၊ ၂။ ၃၁။ စရိယာ၊ဌ။၈၁၊ ၂၄၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။
၅၄၊၈၉၊၁ ၂ ၀။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၈ ၂ ၃ ၁ ၆။ မူ-
လဋ္ဌ၊၁။၁၁၄။ နာမာနိ (ဒု၊ဧ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။
၂၈၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။ ၉ ၁ ၂ ၂ ။ နာမေန(ဘ၊ဧ)
—ဝိ၊ဌ၊ ၃ ၀ ၄ ။ ဒီ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၂ ။ ဝိမာန။ ၄ ၈ ။ အပ၊
၁။ ၅ ၅ ၊ ၆ ၅ ၊ ၁ ၁ ၃ ၊ ၂ ၁ ၃ ။ အပ၊ ၂ ။ ၁ ၂ ၆ ။ စရိယာ၊
ဌ၁ ၀ ။ စူဠနိ။ ၂ ၅ ၊ ၁ ၅ ၁ ။ ဇာ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၃ ၊ ၃ ၀ ၂ ။
မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၁ ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၂ ၀ ၂ ။
အပ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၄ ၊ ၉ ၅ ။ စရိယာ၊ဌ။ ၃ ၆ ၊ ၄ ၀ ၊ ၄ ၆ ။
ဇာ၊ဌ၊ ၃ ။ ၃ ၀ ။ နာမတော— ဝိ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ။ ဒီ၊
၂ ။ ၇ ၊ ၄ ၆ ။ ပေတ၊ဌ။ ၁ ၆ ။ စရိယာ၊ဌ။ ၃ ၂ ၂ ။
နာမသော— နေတ္တိ။ ၂ ၉ ။ နာမေ (သ၊ဧ)
—ဇာ၊ဌ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ၆ ၊ ၇ ။ (၂) နာမ (ဒီ၊ ၃ ။
၂ ၂ ၈)နှိ စတ္ထာရော အရူပိနော ခန္ဓာ နိဗ္ဗာ-
နဉ္စ။ တတ္ထ စတ္ထာရော ခန္ဓာ နာမနဋ္ဌေန
နာမ်။....နိဗ္ဗာနံ အာရမ္မဏာဝမိတိပစ္စယတာ-
ယ အတ္ထနိ အနုဝဋ္ဌမ္မေ နာမေတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၃ ။
၁ ၅ ၉ ၊ ၁ ၆ ၀ ။ နာမဏရဏဌေန, နမနဋ္ဌေန,
နာမနဋ္ဌေန စ နာမ်။ အဘိ၊ဌ၊ ၁ ။ ၉ ၄ ။ နမ-
တိတိ နာမ်၊ နာမယတိတိ ဝါ နာမ်။ ပဋ္ဌိသံ၊
ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၄ ။ (–အဘိ၊ဧ။ ၂ ၅ ၆ ။ မ၊ ၁ ။ ၆ ၆ ။ သံ၊
၁ ။ ၁ ၃ ၊ ၁ ၅ ၆ ။ အံ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ။ ပဋ္ဌိသံ ။ ၂ ၃ ၊
၁ ၈ ၁ ။ မဟာနီ ။ ၂ ၁ ၃ ၊ ၃ ၄ ။ ။ ။

ကြောခေ ပဂမ ကုတ္တနေ။ အမရ၊၂၃။ ၂၅၀။ (နာမ-သံ၊ဏာမ-ပြာ) 'နာမဆက်လာ၊ ထို့ကူသာ၊ မေးရာအဖြေပြု။ ကဲ့ရ့ဲ ချီးမွမ်း၊ နှက်စွမ်းသည်ကား ဥပစာ၊ ထွန်းလာပုဒ် နာမ။' ရှေရေးဆောင်နိပါတ်။ ၃၃ဖ-၇။] ပခုက္ကူ၊ ဝေန်၊သျှ၊သစ်။ ၇၁၀-နှာလည်းကြည့်။ ကြိယာ,ကာရကတို့နှင့် တွဲစပ်၍ အနက်ပေးရသော နိပါတ်နာမသဒ္ဒါ။ ယင်းသည်-(၁) ကဲ့ရ့ဲခြင်း=ဂရဟာ, (၂) ချီးမွမ်းခြင်း=ပသံသာ, ပသံသန, (၃) အမည်=သညာ, (၄) မေးမြန်းခြင်း=ပုစ္ဆာ, ပုစ္ဆန, (၅) မှတ်ထင်ခြင်း=မညန, (၆) အုံ့သြခြင်း=ဝိမှယ, (၇) သဘော=သဘာဝ, (၈)သဘောကို ထင်စွာပြုခြင်း=သဘာဝပရိဒီပန, (၉) ယုတ်ညံ့ခြင်း=ဟီန, (၁၀) ဝန်ခံခြင်း=ပဋိညာ, (၁၁) ထင်စွာပြုခြင်း=ပကာသ, (၁၂)ထင်ရှားဖြစ်ခြင်း=သမ္ဘာဝီ, (၁၃)အမျက်မထွက်ခြင်း=အကောဓအနုက် စသည်တို့ဖြစ်၏။

(၁) ကဲ့ရ့ဲခြင်း=ဂရဟာ။ ကထံ ဟိ နာမ တံ့ မောဃပုရိသ ရညော ဒါရ္ဓနီ အဒိန္နံ အာဒိယိဿသိ။ ဝိ ၁။၅၄။ ဒေဒ္ဓဿ နာမာတိ ဣတ္ထ နာမသဒ္ဒေါ ဂရဟတ္ထောဝ၊ အတ္ထိတိ ပဒေန ယောဇေတမ္ပေါ၊ အတ္ထိနာမာတိ အတ္ထောဝ။ ပါစိတ်၊ ယော။ ၇၃။ နာမသဒ္ဒေါ ဂရဟတ္ထဇောတကော။ ယင်း။ ၅၃၀။ တဝ နာမာ (ဇာ၊ဌ။ ၂၁၅) တိ ဣတ္ထ နာမသဒ္ဒေါ ဂရဟတ္ထော နိပါတော။ ဥမာ၊ဇော၊ဌ။ ၅၄ ၂။ (-ဝိ၊ဝ။ ၂၃၊ဝ၅ ၂။ ၂ဝ၀၊ ၂ဖ၅၊ ၃၅၀၊ ၃ဖ၇။ ဝိ၊ ၂။ ၃ဝ၊ ၅ ၃ ၊ ၃ ဖ ဖ ၊ ၈ ၅ ၊ ၀ ၂ ၀ ၊ ၀ ဖ ၇ ၊ ၀ ၇ ၂ ။ ဝ ိ ၄ ။ ၀ ၊ ၂ ၀ ၅ ၊ ၂ ဖ ၉ ၊ ၂ ၇ ၊ ၂ ၀ ၊ ၂ ၀ ၊ ၉ ၀ ၉ ။ ဒီ ၊ ၀ ၊ ၇ ၂ ။ မ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၀ ။ အ ံ ၊ ၀ ။ ၂ ၀ ၊ ၉ ၅ ။ ၃ ၀ ။ ၂ ၀ ၊ ၅ ၅ ။ ဇ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၊ ၂ ၅ ။ ဝ ိ ၊ ၀ ။ ၂ ၀ ၊ ၅ ၅ ။ ၂ ၀ ။) (-ဝ ိ ၊ ၀ ။ ၂ ၀ ၊ ၀ ၅ ၊ ၂ ဖ ၅ ၊ ၂ ၀ ၅

၁၀၉)တိ ထွေ နာမသဒ္ဒေါ သဘာဝပရိ-
ဒီပနေ နိ၂ါတောဝ။ ဥဒယဘဒ္ဒ၊ဇာ၊ဌီ။၄၂၈။
ရုဒ်ားနော နာမာ(ဇာ၊ဌ၊၅။၁၀၃) တိ ထွေ
နာမသဒ္ဒေါ သဘာဝတ္ထပရိဒီပကော။ ဂန္ဓ-
တိန္ဒုက၊ ဇာ၊ဌီ။၅၂၀။

(၉) ယုတ်ညှိုခြင်း=ဟိန်။နာမက²ကြည့်။
(၁၀) ဝန်ခံခြင်း=ပဋိညာ, (၁၁) ထင်
စွာပြခြင်း=ပကာသ, (၁၂) ဘဝင်ရှားခြင်း=
သမ္ဘာဝီ, (၁၃) အမျက်မထွက်ခြင်း=
အက္ကောဓ။ သို့ကာဇရ ပဋိညာဏော။ အာဒိ-
နာ ပကာသတ္ထသမ္ဘာဝျာကောဓဒီကေ
စတ္ထေ နာမသဒ္ဒေါ။ ဓာန်၊ဌီ။၁၁၉၁။

နာမ³ (နာ) [နာမ+ဂေါတ္တ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
အမည် (နှင့်) အနွယ်။ နာမဉ္စ ဗန္ဓဝေ-
(ဇာ၊၁။၃၅၇) တိ အတ္ထဒေါ နာမဂေါတ္တဉ္စ
ဗန္ဓဝေ စ မယုံ အကွာဟိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅။
နာမ (ဒီ၊ဌ၊၁။၂၀၇)ဣ ဂေါတ္တံနာမ။
သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၃၄၆။

နာမ⁴ (နာ) [နာမ+ဘာဝ။ နောက်ပုဒ်ကျေ။]
နာမ်ထရားတို့၏ – အဖို့–အစု။ သမ္ဘယုတ္ထကာ
ဓမ္မာ နာမသို့ (မဟာနိ။ ၂၁၃)ဣ အဝ-
သေသာ ဝေဒနာဒယော ဖဿေန သဟ-
ဇာတာ ဓမ္မာ နာမဘာဂေ။ မဟာနိ၊ဌ။
၃၁၂–၃။

နာမက² (တိ) [နာမ+က။ (နာမက-သံ၊နာမ-
အ,နာမယ-အဒ္ဓမာဂမီ)] အမည်ရှိသော။
ဒ္ဒေ ပဋ္ဌကာတိ နာမကာ။ ဝိ၊ဌ။ဂ၁။ ဝိပဿီ
သိခီ.... ကဿပနာမကော ဆ ဗုဒ္ဓသယော။
သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဂ၄။

နာမက³ (တိ) [နာမ + က] ယုတ်ညှိုသော
အကျိုးမရှိ မည်ကာမတ္တသာ ဖြစ်သော
(စကား)။ နာမကညော (ဒီ၊ဝ၊၂၂၅)တိ
လာမက်ယော။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၃၃၃။ နာမကာ်ယော
သမ္ဘဇ္ဇတိ(မ၊၂။၂၃၄)တိ နိရတ္ထကဝစနမတ္ထ-
မေဝ သမ္ဘဇ္ဇတိ။ မ၊ဌ၊၃။ဝ၉၁။ နာမကညော၀ါ-
တိ အတ္ထာဘာဝတော နာမမတ္ထမေဝ
တံပနဘာသိတံ ဝေဟိ သာရသညိတမ္ပိ နာမ-
မတ္ထတာယ အသာရဘာဝတော နိဟ်နမေ-
ဝါတိ အတ္ထမတ္ထံ ဒဿေတိ "လာမက်ယော၀ါ"-
တိ ဗ္ဗမိနာ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၂၀။ နာမသဒ္ဒေါ
နိဟ်နပရိယာယော။ မ၊ဌီ၊ဝ။၂၀၆။ (–မ၊၂။
၄၁၇။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၄။)

နာမကမ္ဘ (နာ) [နာမ+ကမ္ဘ။ (နာမကမ်ိန်-သံ၊
နာမကမ်-သီ.ဘ,ဌ)] (၁) အမည်မှည့်ခြင်း။
(၂) မှည့်ခေါ်အပ်သော အမည်။ (၁)
ဇာတိယာ ပဋ္ဌမဒိဝသေ နာမကမ္မာဒိမဂ်လံ
လောကာစိတ္ထံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၅၂။ (၂)
နာမံ နာမကမ္မံ နာမဓေယ္ယံ။ အဘိ၊ဓ။ ၂၅၆။
မဟာနိ။ဧ၆၊ဝ၅ဝ။ နာမကမ္မန္တိ နာမကရဏံ။
အဘိ၊ဌ၊ဝ။၄၂၁။ ကရိယတိတိ ကမ္မံ၊နာမမေ၀
ကမ္မံ နာမကမ္မံ။ မူလဋီ၊ဝ။ဝ၂ဂ။ (–ဝိ၊ဝ။
ဝ၅ဝ၊ ၂ဝ၃။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဧ၀၊ဝ၁ဝ၆။)

နာမကရဏ (နာ) [နာမ+ကရဏ] (၁) အမည်
မှည့်ခြင်း။ (၂) အမည်မှည့်ကြောင်း။
(၃) အမည်မှည့်ရာ။ (၄) မှည့်ခေါ်အပ်
သော အမည်။ (တိ) (၅) အမည်မှည့်တတ်
သော။

(၁) "အယံ ဒဠ္ဍော နာမ ဟောတူ"-
"တိအာဒိနာ နာမကရဏံ နာမဂ္ဂဟဏံ။
အနုဋီ၊ ၂။ဝ၂။ အောက်ပုဒ်လည်းကြည့်။ (၂)
နာမကရဏသညာ (၁) -ကြည့်။ (၃) နာမ
ကရဏဒိဝသ-ကြည့်။ (၄) တဋ္ဌိ သန္ဓံယာတိ
"ဒဠ္ဍော" တိ နာမကရဏသ အဓိဋ္ဌာနဘူတံ
ဆဂလကံ သန္ဓာယ။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၂ဧ၄။ (–
အဘိ၊ဌ၊ဝ။၄၂၁။) (တိ) (၅) နာမကရဏ-
မဌ္ဌေန....နာမ်။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဧ၄။ (–ဒီ၊ဌီ၊ဝ။
ဝ၃ဧ၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။၄၁၇။ မူလဋီ၊ဝ။ဝ၂ဂ။
အနုဋီ၊ဝ။ဧ၆ဝ။)

နာမကရဏင္ဆ(ဏ္ဍ) (ပု) [နာမကရဏ+အဏ္ဍ] အမည်မှည့်ခြင်း ဟူသော–အနက်–သတော။ နာမကရဏင္ဆေနာ (ဒီ၊၁၂။၁၅၉။ အဘိ၊၆။ ၁။၉၄)တိ အညံ အနပေက္ခိတ္ဝာ သယမေव အဏ္ဍနော နာမကရဏသဘာဝတောတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၁။ ၃၇၇။ မူလဋီ၊၁။ ၁၈၁။ (–ဂ္ဂ၊။ အနုဋီ၊၁။ ၆၃၊ ၁၉၈။)

နာမကရဏဒိဝသ (ပုဒ်) [နာမကရဏ+ဒိဝသ] အမည်မှည့်ရာ–နေ့–ရက်။ နာမကရဏဒိဝ-သေ ပနသာ လဒ္ဓသက္ကာရာ ဗြာဟ္မဏာ.... ဗျာကရိ ံသု။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂၁၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၄၃၆။ အံ၊ဋီ၊ ၁။ ၁၉၃။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ၂၄၂။ (–ဗမ္ဗ၊ ၁။ ၃၃၃။ ဆုတ္တနိ၊ ၂။ ၂၄၀။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၄၀၆။)

နာမကရဏမဂ်လ (နဉ) [နာမကရဏ + မဂ်လ] အမည် မှည့်ခြင်း မင်္ဂလာ၊ နာမည်ပေး မင်္ဂလာ။ တသာ ပုတ္တသာ နာမကရဏမင်္ဂလံ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂–၅။ (–၂၉၃။ ဗမ္ဗ၊ ၁။ ၃၃၃။)

နာမကရဏသညာ (ထီ) [နာမကရဏ+သညာ] (၁) အမည်မှည့်ကြောင်း ဖြစ်သော (ဒဗ္ဗ ဟူသော) အမည်။ (ဒဗ္ဗဟူသော အမည်ကို မှည့်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သော ဒဗ္ဗဟူသော အမည်။ မဏ္ဍူပါရာ။သျ။) (၂) အမည်မှည့်သော သူတို့၏အမည်၊ မှည့်ထားသော အမည်။ (၃) နာမကရဏသညာယာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၀၄)တိ နာမကရဏသခ်ါတာယ သညာယ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၅၇။ ကခ်ါ၊ဋီ၊ သစ်။ ၂၄၇။ (၄) နာမကရဏသညာယ အာဝေရောတိ ဏ္ဍော နာမမေဝ နာမကရဏံ၊ နာမံ ကရောန္တာနံ သညာ နာမကရဏသညာ။ ဝဇိရ။ ၂၀၀။

နာမကရဏသဘာဝ (ပု) [နာမကရဏ + သဘာဝ] အမည်မှည့်ခြင်း သဘော။ ဝေဒနာ-ဒီနာမဿ နာမကရဏသဘာဝတော နာမ-တာ ဝုတ္တာ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။ ၃၂၇။ မူလဋီ၊ ၁။ ၁၀၁။ (–အနုဋီ၊ ၁။ ၆၃၊ ၁၉၇။)

နာမကာယ (ပု) [နာမ+ကာယ] (၁) အနက်ဌ ညွှတ်တတ်သော ဝုဒ်တို့၏အပေါင်း။ (၂) နာမ် တရားအပေါင်း။ (၃) ဝုတ္တမ္ပိ စေတံ "သိက္ခာ-ပဒန္တိ ယော တတ္ထ နာမကာယော ပဒကာယော နိရုတ္တိကာယော ဗျဉ္ဇနကာယော"တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀၀။ နာမကာယောတိ နာမဿ မူယော နာမမတ္ထတ္တိ (နာမပညတ္တိ) ယော။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၃။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၀၅။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၆၃။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၇၁။) (၂) ကတမော နာမ-ကာယော ဝေဒနာ သညာ စေတနာ ဖဿော မနသိကာရော နာမဉ္စ နာမကာယော စ-ယော စ ဝုစ္စန္တိ သခ်ါရာ၊ အယံ နာမကာ-ယော။ ပဋိသံ။ ၁၀၁။ နာမကာယသ(ဒီ၊ ၂။ ၅၃) နာမသမူဟသ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁။ နာမကာ-ယသ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁၂၄)တိ ဝေဒနာဒီနံ စတုန္နံ အရူပက္ခန္ဓာနံ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၁ ၂။ နာမ-ကာယော (ပ၊ဇ) — နေတ္တိ။ ၂၄၊ ၃ဖ၊ ၅၉၊ ၆၅။ ပေဋကော။ ၂၃ ၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၂ ၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၃ ၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၀။ အ ဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄ ၁ ၀။ အ ဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၀ ၆။ ဖ ရ ိ သ ံ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၄ ။ ပ ဋ ိ သ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၂ ။ ဝ ိ သ ု ဒ ္ဓ ိ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၂ ။ ဒ ီ ၊ ဋ ီ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၂ ။ ဒ ီ ၊ ဋ ီ ၊ ၂ ။ ၁ ၀ ၁ ။ ဒ ီ ၊ ဋ ီ ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၃ ။ အ ံ ၊ ဋ ီ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။ နာ မ ကာ ယ ံ (ဒု ၊ ဇ) — ထေ ရ ီ ၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၆ ၆ ။ နာ မ-ကာ ယ ေ န (တ ၊ ဇ) — ဝ ိ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၁ ။ မ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၃ ၄ ။ သ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၃ ။ အ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၃ ၂ ၃ ။ အ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၀ ။ ပ ဋ ိ သ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ။ ပ ဋ ိ သ ံ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၁ ၁ ၂ ၊ ၁ ၆ ။ ဝ ိ သ ု ဒ ္ဓ ိ ၊ ၂ ။ ၁ ၅ ။ ဗ မ ္ ဗ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၃ ၅ ၉ ။ ဗ မ ္ ဗ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၄ ၄ ။ မ ဟ ာ နိ ၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၂ ၁ ၊ ၁ ၇ ၀ ။ သ ာ ရ တ ္ ထ ၊ ၁ ။ ၁ ၆ ။ ဒ ီ ၊ ဋ ီ ၊ ၃ ။ ၇ ၃ ။ မ ၊ ဋ ီ ၊ ၁ ။ ၂ ၆ ၅ ။ အ ံ ၊ ဋ ီ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ၊ ၁ ။ ၁ ၀ ။ အ ံ ၊ ဋ ီ ၊ ၂ ။ ၃ ၁ ၊ ၄ ၄ ။ ၁ ။ ၁ ၀ ။ ၁ ။ ၁ ၀ ။ ၁ ။ ၁ ၀

ဒီ၊ဌ၊၃၃။ .မ၊ဌ၊၃။၁၃၁။ သီ၊ဌ၊၁။ ၂၅၅။ အံ၊ဌ၊၃။၁၄၆။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။၁၁၉။ ဒီ၊ဌ်၊၃။၇၂။ သီ၊ဌ်၊၁။ ၂၉၁။ အံ၊ဌ်၊၃။၁၄၉။ နာမကာ-ယဿ (ဆ၊ဧ)—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၀၂။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၄၁၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၃၄၊၃၂၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၀၂။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၂။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။၁၁၉။ အနုဋ္ဌီ၊ ၂။၁၄၀။ နာမကာယေ(သ၊ဧ)— ဝိ၊ဌ၊၁။၁၁၁။ မ၊ဌ၊၁။၁ ၂၊ ၂၁၃။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။၃၀၀။ မ၊ဌ်၊၁။၄၀။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၂။ အံ၊ဌ်၊၁။၄၂။ အံ၊ဌ်၊၃။၁၀၊၇၃။ အနုဋ္ဌီ၊၁။၁၀၇။

နာမကာယပဿဒ္ဓိ (ထိ) [နာမကာယ+ပဿဒ္ဓိ] **နာမကာယ၏**—ငြိမ်း—အေး—ခြင်း။ "နာမ-ကာယပဿဒ္ဓိ" တိုပိ ပဌန္တိ။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၃၉၅။

နာမကာယရူပကာယသမ်ဿတလက္ခဏ (တိ) [နာမကာယ+ရူပကာယ+သမ်ဿတ+လက္ခ-ဏ] နာမကာယ, ရူပကာယတို့၏—အပေါင်း—အစု—ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိ သော။ နာမကာယရူပကာယသမ်ဿတလက္ခ-ဏံ နာမရူပ(နေတ္တိ။ ၂၅)ဿ အရူပရူပကာ-ယာနံ သဗ္ဗဟိယတာဝေါ။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၉၃။ (—နေတ္တိ၊ဝ။ ၁၃၁။)

နာမကာယရူပကာယသမ္ဘဝနလက္ခဏ (တိ) [နာမ-ကာယ ရူပကာယ သမ္ဘဝန + လက္ခဏ] နာမကာယ, ရူပကာယတို့၏ (ဘဝသစ်ခ်) ဖြစ်ခြင်းဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ'ရှိ သော။ နာမကာယရူပကာယသမ္ဘဝနလက္ခ-ဏော ဘဝေါ။ ဓနတ္တိ။ ၂၅။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၁၃၂။

နာမကာယသမ္ဘယုတ္တ (တိ) [နာမကာယ+ သမ္ဘယုတ္တ] နာမကာယနှင့်—အညီအညွတ်—အပြားတို့ဖြင့်—ယှဉ်သော။ ယံ ဝါ တံ နာမ-ကာယသမ္ဘယုတ္တံ သုခံ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၂။ အဘိ၊ ဌ၊ ၁။ ၂ ၁ ၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၇ ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ.၁။ ၁ ၅ ၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၁ ၂ ၁။ (—မ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၃ ၄။)

နာမကာယေကဒေသ (ပု) [နာမကာယ+ကေ-ဒေသ] နာမကာယ—တစိတ်—တဖို့၊ (နိုဝရ-ဏ) နာမ်တရားအပေါင်း၏—တစိတ်—တဖို့။ နာမကာယေကဒေသတော စ ဝိကွမ္ဘနဝိ-မောက္ခေန ဝိမုတ္တော။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၇ ၃။ အံ၊ဌ်၊ ၃။ ၁ ၅ ၁။ မူလဋ္ဌ၊ ၃။ ၃ ၆။ နာမကာယေက-ဒေသတောတိ နိုဝရဏသခ်ါတနာမကာယေ-ကဒေသတော။ အနုဋ္ဌီ၊ ၃။ ၄ ၇ ၁။

နာမကာယောဂ္ဂမန (နဝ) [နာမကာယ+ သြဂ္ဂ-မန] နာမကာယသို့ သက်ဝင်ခြင်း။ နာမ-ကာယောဂ္ဂမနေ ဝတ္ထမ္ဘမေဝ နတ္ထိ။ မ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ ၁ ၁။

နာမကိတ္တန (နဝ၊ထိ) [နာမ+ကိတ္တန။ (နာမကိတ-နဝ-သံ)] (၁) အမည်ကို ပြောကြားခြင်း။ (၂) အမည်ကိုပြောကြားကြောင်း ဖြစ်သော (သဒ္ဒါ)။ (၁) အဝိဇ္ဇမာနဿပိ ဥပဇ္ဈာယ-ဿ နာမကိတ္တနံ အနုပဇ္ဈာယဿ ဥပသ-မ္ပဒါဒီသုပိ ကရိယတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ ၃ ၄။ (၁) (၂) သုဘူတိတိ နာမကိတ္တနံ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၁။ ၃ ၃။ (—၅၅။ ထေရီ၊ဌ။ ၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၄ ၄ ၄။ ဒီ၊ဌ်၊ ၁။ ၂ ၁ ၅။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊ ၂။ ၂ ၀။)

နာမကိတ္တနမုခ (နဝ) [နာမကိတ္တန+မုခ] အမည် ပြောကြားခြင်းကို —အဦးမူ—ခေါင်းတပ်—ခြင်း။ နာမကိတ္တနမုခေန ပဋ္ဌိဘာနာတိ။ ဒီ၊ ဌ်၊ ၃။ ၂ ၇ ၆။

နာမကောဌ္ဌာသ (ပု) [နာမ+ကောဌ္ဌာသ] အမည်—အဖို့—အစု။ နာမဘာဂေန နာမ-ကောဌ္ဌာသေန အာဂတာ။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ ၁ ၅။ ဒီ၊ဌ်၊ ၂။ ၂ ၄ ၃။

နာမက္ခန္ဓ (ပု) [နာမ+ခန္ဓ။ (နာမ္ဘက္ခန္ဓ-သံ)] နာမက္ခန္ဓာ၊ နာမ်တရားအစု။ ဝေ သခ်ါရ နာမက္ခန္ဓဘာဝေန သမာနေတ္တာ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၂ ၁ ၂။

နာမဂဏန (နာ) [နာမ+ဂဏန] အမည်ကို ရေခြင်း။ နာမဂဏနဝသေန နေသံ နာ သက္ကာ ပရိယန္တံ ဒဿေတုံ။ ဝိ၊ဌ၊၃၀၂။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၉၂။

နာမဂေါတ္တ (နာ) [နာမ+ဂေါတ္တ။ (နာမဂေါတြ-သံ၊ နာမဂေါယ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အမည် (နှင့်) အနွယ်။ အောက် ဥ-ပုဒ်-ကြည့်။

နာမဂေါတ္တဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာမဂေါတ္တ+ဂဟဏ] အမည်, အနွယ်ကို ယူခြင်း။ ဧတ္ထ စ ပန-နာမဂေါတ္တဂ္ဂဟဏေန ဘေသံ ထေရုနံ ပကာသပညာတဘာဝံ ဒဿေတိ။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၁၆။

နာမဂေါတ္တာနုဿရဏ (နာ) [နာမဂေါတ္တ+အနုဿရဏ] (၁) အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ခြင်း။ (တိ)(၂)အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန် အောက်မေ့ရာ (အချိန်–အခါ–စသည်)။ (၁) ပုဗ္ဗေနိဝါသညာဏစတုတ္ထံ နာမ-ဂေါတ္တာနုဿရဏေ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၄၆။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာမဂေါတ္တာနုဿရဏကာလ (ပု) [နာမဂေါတ္တ+အနုဿရဏ+ကာလ] အမည် အနွယ်ကို အဖန်ဖန်အောက်မေ့ချိန်–အခါ။နာမ-ဂေါတ္တာနုဿရဏကာလေ နဝတ္တမ္ဗာရမ္ဗဏံ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၅၂။ (–ပဋိသံ၊ဌ၊–။၃၃၃။)

နာမဂ္ဂ (နာ) [နာမ+အဂ္ဂ] အမည်အစဉ်။ အနု-ဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ တဒယုပေါသထေ နာမ-ဂ္ဂေန (နာ-မမတ္ထေန၊ သျှာ။ ဂဏမဂ္ဂေန၊ က) ဝါ ဂဏေတုံ။ ဝိ၊ဌ။၁၅ဂ။ ဝဏ္ဏ-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နာမဂ္ဂဟဏ (နာ) [နာမ+ဂဟဏ] (၁)အမည်–ကိုယူ–မှည့်–ခြင်း။ (တိ)(၂) အမည်–ကိုယူ–မှည့်–ရာဖြစ်သော။ (၁) တတ္ထ ပုရိမ-နယေနေဝ အာပတ္တိယာ နာမဂ္ဂဟဏံ ဝစန-ဘေဒေါ စ ဝေဒိတမ္ဗော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၂၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။၂၃၁။ မ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၂၇။ အပ၊ဌ၊၁။၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဝဇိရ။ ၃၁၈။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၅။ မ၊ဋီ၊၁။၂၉၄။ အနုဋီ၊၁။၈၄။) (တိ)(၂) နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသ-ကြည့်။

နာမဂ္ဂဟဏကိစ္စ (နာ) [နာမဂ္ဂဟဏ+ကိစ္စ] အမည်–ကိုယူ–မှည့်–ခြင်းကိစ္စ။ နာမဂ္ဂဟဏ-ကိစ္စံ နတ္ထိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၁။

နာမဂ္ဂဟဏဒိဝသ (ပု၊နာ) [နာမဂ္ဂဟဏ+ဒိဝသ] အမည်–ကိုယူ–မှည့်–ရာဖြစ်သော နေ့။ နာ-မဂ္ဂဟဏဒိဝသေ ပနဿ အနုရုဒ္ဓေါတိ နာမံ အကံသု။ အံ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ (–အံ၊ဌ၊၃။၁၅။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၂–၃၊၃၂၊၅၅၊ ၃၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၄၆၊၆၀၊၉၃၊၄၆။ ထေရ၊ ဌ၊၁။၄၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၁၄၄၊၁၆။ ထေရီ၊ဌ။ ၄၀၊၁၆၀။ အပ၊ဌ၊၂။၅၊၂၁၃၊ ၂၅၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။၂၂၆။ စရိယာ၊ဌ။၅၄၊၇၇၊၁၀၃၊ ၂၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၄၃။၁၄၃၊ ၂၅၅။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၁၊ ၂၆။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၁ဝ၊ ၂ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ဝ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၆

စ ပထဝီအာဒီနံ နာမတာနာပတ္ထိ. ဝုတ္ထာဝ။ မူလဋီ၊၁။၁၇၂။ (–အနုဋီ၊၁။၁၉၀။)

နာမတ္ထယလာဘ (ပု) [နာမတ္ထယ + လာဘ] အမည် ၃-ပါး အပေါင်းကို ရခြင်း။ ပဋိပက္ခ-ပဟာနဝသေန ဟိဿ နာမတ္ထယလာဘော။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၉၀။

နာမဒဿန (နဿ) [နာမ°+ဒဿန] အမည်ကို ပြ– တတ်– ကြောင်း ဖြစ်– သော သဒ္ဒါ။ "ဣတ္ထန္နာမော" တိ ဣဒံ အနိယမတော ဝုတ္တ နာမဒဿနံ။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၄။

နာမဒါယက (တိ) [နာမ°+ဒါယက (ဏာမ-ဒါယဂ-ပြာ)] အမည်ကို ပေးတတ်သော။ အဘိဓေမ္မေ အနိမိတ္တန္တိ နာမဒါယကော နဂဟိတော။ မူလဋီ၊၁။၁၁၄။

နာမဒ္ဓေယ (နဿ) [နာမ°+ဒ္ဓေယ] အမည် ၂-ခု အပေါင်း။ ဣဒေ ပန နာမဒ္ဓေယမေဝ ဂဟိတံ။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၅၅။

နာမဓေမ္မ (ပု) [နာမ+ဓမ္မ] (နာမဓမ်-သံ၊ ဏာမဓမ္မ-ပြာ)] နာမ်တရား။ အနုန္ဓရသမ-နုန္ဓရပစ္စာဇာတအာသေဝနဝိပါကသမ္ပယုတ္ထ-နုတ္ထိဝိဂတပစ္စယာ နာမဓမ္မာဝ။ အဘိ၊ဋီ၊၃။ ၃၁၂။

နာမရေ (တိ) [နာမ+ရေ+အ] အမည်ကို ဆောင်တတ်သော။ သမ္ဗေ အတ္ထနော မာ-တုလဿ ရူဟုဿေ နာမရော။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၇၂။

နာမဓေယ္ယ (နဿ) [နာမ+ဓေယ္ယ နာမမေဝ နာမဓေယ်။ နာမဗ္ဗေဟိသကတ္ထေ ဓေယ္ယော ယဒါဒိနာ၊ ထိဋ္ဌတိ ဝါ ဣတ္ထေ အတ္ထောတိဓေယ်၊ ရေဒိယတေ ဥစ္စာရိယတေတိ ဝါ ဓေယ်၊ နာမ-မေဝ ဓေယ်၊ နာမဓေယ်။ ဝေန်ဋီ။ ၁၁၄။ နာမဓေယ္ယ-သံ၊ နာမဓိဇ္ဇ, နာမဓေဇ္ဇ–အဒ္ဓမာ-ဂဓီ)] အမည်၊ (က) ထားအပ်သောအမည်။ (၁) သိစေကြောင်းဖြစ်သော အမည်။ နာမ-ဓေယ္ယ(အဘိ၊ဓ။ ၂၅၆)ဣတိ နာမဌပနံ။ အဘိ-ဌ၊၁။ ၄၂၁။ နာမဓေယ္ယနာ (ဇာ၊ ၂။ ၃၉)-တိ နာမေန။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂၂၅။ နာမဓေ-ယ္ယာ (ပုဗ၊ ၆) – အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၃ နာမဓေယ်ံ (နဗ၊ ၆) –ဝိ၊ ၅။ ၃၀၈။ ဒီ၊ ၂။ ၁၆၆။ ဝိမာန။ ၁ ၂ ၂။ ပေတ။ ၂ ၀ ၀။ အပ၊ ၁။ ၄ ၀ ၀။ မဟာနိ။ ၉၆၊ ၃ ၀ ၃၊ ၃ ၅ ၃။ စူဠနိ။ ၂ ၄၊ ၄ ၁ ၊ ၁ ၉ ၇။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃ ။ ၁ ၄။ ဝိမာန၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ၂ ၈။ (ပုဗ၊ ၆) အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၉ ၆ ။ ၁ ၃ ၃။ ဝ ဇီ ရ ။ ၇ ၂ ။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂ ။ ၅ ။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၄ ၅ ။ မူလ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၇ ၈ ။ နာ မ ဓေ ယ် (ဒု ၆) — ဒီ ၂ ။ ၁ ၆ ၆ ။ အ ပ ၊ ၁ ။ ၉ ၁ ၊ ၃ ၀ ၉ ။ ဇ ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၁ ။ ဗုဒ္ဓ ဝံ ၊ ဋ္ဌ ။ ၃ ၆ ။ ဇ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၂ ၈ ၆ ။ နာ မ ဓေ ယ် (တ ၊ ၆) — အ ပ ၊ ၁ ။ ၁ ၂ ၂ ။ နာ မ ဓေ ယ် (သ ၊ ၆) — အ ပ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၉ ။ နာ မ ဌ ပ နှ - လည်း ကြည့်။

နာမန (တိ) [နမ+ဏ+ယု။ (ဏာမန-ပြာ)] ညွှတ်စေတတ်သော။ နမနဟေတုဘူတတာ နာမနံ။ မူလဋီ၊၁။ ၅ ၆ ။

နာမနဋ္ဌ (ပု) [နာမန+အတ္ထ] (အာရုံသို့) ညွှတ် စေ တတ် သည် ၏ အ ဖြစ် ဟူ သော– အနက်–သဘော။ နာမဋ္ဌပဒုကေ နာမက-ရဏဋ္ဌေန, နမနဋ္ဌေန, နာမနဋ္ဌေန စ နာမ်။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁ ။ ၉ ၄ ၊ ၄ ၂ ။ (–ဒီ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၅ ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ ၊ ၃ ။ ၁ ၇ ။)

နာမနာနတ္ထ (နဿ) [နာမ+နာနတ္ထ] (၁) အမည် အား ဖြင့်– ထူးထွေ– ကွဲပြား– ခြား–နား– သည်၏အဖြစ်။ (၂) အမည်၏ ထူးသည်၏ အ ဖြစ်။ (၁) ဗျာပါဒေါတိ ဝါ ဒေါသော-တိ ဝါ ဒ္ဒေပိ ဘေ ကောဓော ဝေ၊ နာမေန (ပန) နာနတ္ထံ ဂတာတိ။ ဝေ၊ နာမနာနတ္ထေန နာနတ္ထံ ဝေဒိတမ်ံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၄ ၂ ။ မဟာ-နိ၊ ဋ္ဌ ။ ၁ ၆ ။ (–မူလ ဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၉ ၄ ။) (၂) ကေဝလံ

ထေရာနံ နာမနာနတ္တံ ပုညနာနတ္တဉ္စ ဝိသေ-
သော။ အပ၊ဌ၊၂။၂၀၈။

နာမနိဿဏ္ဍု (ဏ္ဍု)(ပု) [နာမ+နိဿဏ္ဍု (ဏ္ဍု)]
(သက်ရှိ သက်မဲ့) အရာဝတ္ထု အမျိုးမျိုးတို့၏
အမည်ကိုအကြောင်းအကျန်မရှိအောင် ပေါင်းစု
ပြုဆိုရာကျမ်း။ အဘိဓာန်ကျမ်း။ နိဿဏ္ဍု
(မ၊ဌ၊၃။၂၄၉။ အံ၊ဌ၊၂။၁၅၅)-ကြည့်။

နာမနိရုတ္တိ (ထီ) [နာမ+နိရုတ္တိ။ (နာမနိရုတ္တိ-
သံ)] အနုက်ကို ယောတတ်သော အမည်
ထုတ်ဆိုအပ်သော အမည်။ နိရုတ္တိတိ နာမ-
နိရုတ္တိ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၄၂၁။ နာမံ ဝေ နိရုတ္တိ
နာမနိရုတ္တိ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၂၁၄။(–ပဋိသံ၊
ဌ၊၁။၂၇၇။ သာရတ္ထ၊၂။၃၃။ မူလဋီ၊၁။၁၇၈။
အနုဋီ၊၂။၁၉၃။)

နာမနိသိတက (တိ) [နာမ+နိသိတက]
နာမ်တရားအပေါင်း 'နာမကာယ' ကို–ခ–မှီ
သော၊သူ။ တိပိဋကမယာဝမ္မရက္ခိတတ္ထေရော
"နာမနိသိတကော ဟော"တိ ဝတ္ထာ။
အဘိ၊ဌ၊၃။၄၁။ (–မ၊ဋီ၊၃။၈၄။ မူလဋီ၊၃။
၃၅။ အနုဋီ၊၃။၄၇။)

နာမန္တရလာဘသမ္ဘဝ (ပု) [နာမန္တရ+လာဘ+
သမ္ဘဝ] အမည်တပါးကို ရခြင်း၏ ဖြစ်သင့်
ခြင်း။ တေသေ ဝ 'နာမန္တရလာဘသမ္ဘဝ-
တော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၂၃၃။

နာမန္တရာနာပဇ္ဇန (နာ) [နာမန္တရ+အနာပဇ္ဇန]
အမည်တပါးသို့ မရောက်ခြင်း။ နာမန္တရာ-
နာပဇ္ဇနတော စ။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၇၁။ မူလဋီ၊၁။
၅၆။

နာမန္ဒယ (ပု) [နာမ+အန္ဒယ] အမည်သို့
အစဉ်လိုက်ခြင်း၊ အမည်အလိုက်၊ အမည်အဖို့
အစု၊ အမည်တူ။ နာမန္ဒယေနာ (ဒီ၊၂။
၂၀၉) တိ နာမာနုဂမနေန "အာပေါ
ဒေဝတာ"တိအာဒိ နာမသဘာဝေန။ တေ-
နေဝါဟ နာမဘာဝေန နာမကောဋ္ဌာသေ-
နာ(ဒီ၊ဌ၊၂။၂၈၅)တိ။ ဒီ၊ဋီ၊၂။၂၄၃။

နာမပစ္စယ (ပု) [နာမ+ပစ္စယ] (၁) နာမ် ဟူ
သောအကြောင်း။ (၂) နာမ်ပစ္စည်း။ နာမ်
ပုဒ်နောင် သက်အပ်သော ပစ္စည်း။(တိ) (၃)
နာမ်ဟူသောအကြောင်းရှိသော။ (၁)နာမ-
ပစ္စယာ ဖဿော။ အဘိ၊ဝိ။၃၄၅။ အဘိ၊
ဌ၊၂။၁၉၃။ မူလဋီ၊၂။၁၃၅။ (–အနုဋီ၊၂။
၁၄၂။) (၂) သခေါ်ပဏော ပန ဒုဝိဓော
နာမပစ္စယော အာရျာတပစ္စယော စာတိ။
နိတိ၊ပဒ။၃။ (တိ) (၃) ကောဒ္ဓသ ဂိုကတ္ထ-
ဥ္ဇတ္ထ ဖဿ သ နာမပစ္စယတ္ထံ ပစ္စယဝိသေ-
သော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၉၄။ (–အနုဋီ၊၂။
၁၄၂။)

နာမပညတ္တိ (ထီ) [နာမ+ပုညတ္တိ။ (နာ-
မပဏ္ဏတ္တိ-သံ)] နာမပညတ်၊ အပြားအား
ဖြင့် သိစေတတ်သော်အမည်၊ အမည် ဖြစ်
သော ပညတ်။ အဿုတပုဗ္ဗာယ ဝါ နာမ-
ပညတ္တိယာ သမ္ဘုဗ္ဗေယျ။ မိလိန္ဒ။၄၂။
ကေသကုမ္ဘာဒီ သမ္ဘံ နာမံ နာမပညတ္တိ။
အနုဋီ၊၁။၁ ၂၄။ နာမပညတ္တိဝသေနာ (ဒီ၊
ဌ၊၁။၃၁၄)တိ နာမသ္ဘုတပညတ္တိမတ္တဝသေန။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၃၉၆။ (–အဘိ၊ဌ၊၂။၂၇။
အဘိ၊ဌ၊၃။၂၂။ အပ၊ဌ၊ ၂။၈၆။ နေတ္တိ၊ဌ။
၉၉။ ဝဇိရ။၁၉၈၊၁၉၉။ ဝိမတိ၊၁။၁၀၅။
သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၁၀၃၊ ၂၂၅။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။
၁၁။ မူလဋီ၊၁။၁၇၈–၉။ မူလဋီ၊၃။ ၂၈။
အနုဋီ၊၁။၁၉၁။ အနုဋီ၊၃။၃၇။ နေတ္တိ၊ဝိ။၈၊
၁၇၁။)

နာမပညတ္တိအာရမ္ဘဏ (တိ) [နာမပညတ္တိ+
အာရမ္ဘဏ] နာမပညတ်–ကို အာရုံပြု–ဟူ
သော အာရုံရှိ–သော။ ဣတော အညဿ
သဒ္ဒါရမ္ဘဏတော အညံ နာမပညတ္တိအာရမ္ဘ-
ဏံ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၀၂။

နာမပညတ္တိဂ္ဂဟဏ (နဝ) [နာမပညတ္တိ+ဂဟဏ] နာမပညတ်ကို–ယူ–ဟော–ဆို–ခြင်း။ နာမ-ပညတ္တိဂ္ဂဟဏဝေသေန....တဒတ္ထဝိဇာနနံ သမ္ဘ-ဝတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၁။

နာမပညတ္တိနိဗန္ဓန (တိ) [နာမပညတ္တိ+နိဗန္ဓန] နာမပညတ်ကို ဖွဲ့တတ်သော။ နာမပညတ္တိ-နိဗန္ဓနာ တဇ္ဇာပညတ္တိ။ နေတ္တိ၊ဌ။၁၂၁။

နာမပညတ္တိပက္ခ (ပု) [နာမပညတ္တိ+ပက္ခ]နာမ-ပညတ်၏အဖို့၊ နာမပညတ်ဘက်။ ဝေ၀ နိရုတ္တိ-ယာ နာမပညတ္တိပက္ခေ ပ၊ဌိယာ။ အနုဋ္ဌိ၊၂။ ၁၉၃။

နာမပညတ္တိပညာပန (နဝတိ) [နာမပညတ္တိ+ပညာပန] နာမပညတ်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း။ နာမပညတ္တိပညာပနေ ပန.... ဣစ္ဆိတာ ဝေ။ အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၉၇။

နာမပညတ္တိပ (ပ္ပ)ဗန္ဓ (ပု) [နာမပညတ္တိ+ပဗန္ဓ] နာမပညတ် အစဉ်။ နာမပညတ္တိပ္ပဗန္ဓော ပါဠိဝေမ္မော နာမ။ ဝိမတိ၊၁။၂၁။ (–သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၁။၁၀၃။)

နာမပညတ္တိဝိဇာနန (နဝ) [နာမပညတ္တိ+ဝိဇာ-နန] နာမပညတ်ကို သိခြင်း။ သောတူနံ အနေကဓာ နာမပညတ္တိဝိဇာနနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၁။၂၂၅။

နာမပညတ္တိဝိဘာဝန (နဝတိ) [နာမပညတ္တိ+ဝိဘာဝန] နာမပညတ်ကို ထင်စွာပြခြင်း။ အတ္ထပညတ္တိယာ ဟိ နာမပညတ္တိဝိဘာဝနံ နိဗ္ဗစနံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ဂ၉။

နာမပဋိပက္ခ (ပု) [နာမ+ပဋိပက္ခ] အမည်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်။ နာမာနိ ပနဿ ဘမ္ဘသဒ်-တာနံ နာမပဋိပက္ခဝသေန အနေကာနိ ဟောန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ပုဇ၀။ အာဘိ၊ဌ၊ ၂။၁၀၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၁၄ဂ။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။၃ဂ၁။

နာမပဏ္ဏက (နဝ) [နာမ + ပဏ္ဏက] အမည်ကို ရေးရာ–စာရွက် – ပေရွက်။ နာမပဏ္ဏက-(အဘိ၊ဌ၊၁။၁၅ဂ)ဣ နာမဿ လိခနပဏ္ဏကံ။ အဋ္ဌသာ၊ယော။၁၀၂။

နာမပဏ္ဏတ္တိ (ထီ) [နာမ+ပဏ္ဏတ္တိ] နာမပညတ်၊ အမည်ကို အပြားအားဖြင့် သိစေခြင်း၊ ထင်စားခေါ်ဝေါ်အပ်သော အမည်။ နာမ-ပဏ္ဏတ္တိယေဝါ (သံ၊ဌ၊၁။ ၂ဂ)တိ အတ္ထနိရ-ပေက္ခတ္တာ နိရုဇ္ဇသမညာ ဝေ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂ဂ၊။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ဂ၃။ ဒီ၊ဌီ၊ ၁။ဂ၀၀။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊၁။၁ဝ၃။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၂ဂ၄၊ ၃ဇ၇။)

နာမပဒေသ (ပု)[နာမ$^{ံ}$+ပဒေသ] နာမ်တရား၏ အစိတ်အပိုင်း။ နာမပဒေသော ဓမ္မပဒေ-သော။ အဘိ၊ဌ၊၁။ဂ၃။

နာမပရိကပ္ပကာလ (ပု) [နာမပရိကပ္ပ+ကာလ] အမည်ကို ကြံဆရာ–အချိန်–အခါ။ နာမပရိ-ကပ္ပကာလေ ဣတရပရိကပ္ပါ သမ္ဘဝါ။ ဝိမတိ၊ ၁။ဂ၃။

နာမပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာမ +ပရိစ္ဆေဒ] (၁) အမည်ကို ပိုင်းခြားခြင်း၊ အမည်အပိုင်း-အခြား။ (၂) နာမ်တရားအပိုင်းအခြား။ နာမ်တရားကို ပိုင်းခြားခြင်း။ (၁) နာမ-ပရိစ္ဆေဒေ၊ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဂ၃။ (၂) နာမပရိစ္ဆေ-ဒ၊ဒီဃိတိကဒုကာနံ ဝဝတ္ထာနဒဿနေန ဝါ ပါဠိတော။ မူလဋ္ဌ၊၁။ဘ၆ဝ။

နာမပ ရိယာပန္န (တိ) [နာမ +ပရိယာပန္န]နာမ်-တရား၌–အကျုံးဝင်–ပါဝင်–သော။ ယသ္မာ ဖဿောပိ နာမပရိယာပန္နော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ဇ၇။

နာမပဝတ္တိ (ထီ) [နာမ+ပဝတ္တိ] နာမ်တရား၏ ဖြစ်ခြင်း။ တနုတ္တံ နာမပဝတ္တိယာ မနုတာ။ ဒီ၊ဌီ၊၁။ဂ၄ဝ။

နာမ်ပ္ပကာသက (တိ) [နာမ + ပကာသက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နာမ်ပ္ပကာသကံ

သတ္ထံ ရုက္ခာဒီနံ နိဿဏ္ဍု သော၊ ဓာန်။၁၁၁။ ရုက္ခာဒီနံ နာမပရိယာယေဟိ နာမပ္ပကာသကံ ရထနမာလာဒိကံ သတ္ထံ နိဿဏ္ဍု နာမ၊ သောတိမိနာ နိဿဏ္ဍုသဒ္ဒေန ပုလ္လင်္ဂတ္ထံ ဒီပေတိ။ ယင်း၊ဋီ။

နာမပ္ပကာသကဂန္ထ (ပု) [နာမပ္ပကာသက + ဂန္ထ] အမည်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော ကျမ်း။ ရုက္ခပဗ္ဗတာဒီနံ နာမပ္ပကာသကဂန္ထံ "နိဿ-ဏ္ဍု"တိ။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၂။

နာမပ္ပကာသန (နာ၊ထီ)[နာမ+ပကာသန] (၁) အမည်ကို ထင်ရှားပြုခြင်း။ (တိ) (၂) အမည်ကို ထင်ရှားပြတတ်သော။ နာမပ္ပ-ကာသနတော နာမဗ္ဗော ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၂၂။

နာမဗျဉ္ဇန (နာ) [နာမ+ဗျဉ္ဇန။ အတ္ထံ ဗျဉ္ဇ-ယတီတိ ဗျဉ္ဇနံ၊ ဝိပုဗ္ဗ အဋ္ဌ ပကာ-သနေ ကတ္တရိ ယု။ နာမံ ဝေ ဗျဉ္ဇနံ နာမဗျဉ္ဇနံ။ အဋ္ဌသာ၊ ယော။၂၀၄။] အနက်ကို ထင်ရှားပြုတတ်သော အမည်။ ဗျဉ္ဇနံ၏ နာမဗျဉ္ဇနံ။ အာဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၁။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၂၂၃။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၃၈။)

နာမဘာဝ (ပု) [နာမ+ဘာဝ] (၁) နာမ်တရား၏–အဖြို–အစု။ (၂) အမည်၏–အဖြို–အစု။ (၂) နာမ°ကြည့်။ (၂) နာမကောဋ္ဌာသ-ကြည့်။

နာမဘာဝသာမညဲ(နာ) [နာမဘာဝ + သာမညဲ] နာမ်တရား၏အဖြစ်ဖြင့် တူ–သည်၏အဖြစ်–ခြင်း။ နာမ်တရားချင်း တူ–သည်၏အဖြစ်-ခြင်း။ န နာမဘာဝသာမညံ (နိဒဿေတိ)။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၃။၁၂၃။ မူလဋ္ဌီ၊၁။၁၈၁။

နာမမတ္တ (နာ၊ထီ) [နာမ+မတ္တ။ (နာမမာတြ, နာမဒဿ, နာမဒ္ဓ-ယသ်-သံ)](၁) အမည်မျှ။ (၂) နာမ်တရားမျှ။ (၁) နာမမတ္တမေဝ၊-(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅)တိ သမညာမတ္တမေဝ။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၃၈၁။ (သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၃၉၂။၂) နာမမတ္တ-ပစ္စယ ကြည့်။

နာမမတ္တက (နာ၊ထီ) [နာမ + မတ္တ + က] အမည်မျှ။ ဂေါတြဘုနောတိ ဂေါတ္တမတ္တံ အနုဘဝတ္တာ နာမမတ္တကမေဝ။ ဝဇိရ။၁၇၁။ (–ဒီ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၇၄။)

နာမမတ္တပစ္စယ (ပု) [နာမမတ္တ + ပစ္စယ] နာမ်တရားမျှဟူသော အကြောင်း။ နာမမတ္တ-ပစ္စယာပိ သော ဟောတိ။ အနုဋ္ဌီ၊၂။၁၄၂။

နာမမတ္တသမဏ (ပု) [နာမမတ္တ + သမဏ] အမည်မျှဖြစ်သော ရဟန်း၊ အမည်ခံရဟန်း။ နာမမတ္တသမဏာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၂၅။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၈၁။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၁၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၁။၁၁၉။)

နာမယန္ထ (တိ) [နမု + ဏယ + အန္ထ။ (ဏာမယံတ-ပြာ)] ညွှတ်စေသော၊ သူ။ ဥဋ္ဌတံ ပုနပ္ပုနံ နာမယတော ပယောဂေ ပယောဂေ အာပတ္တိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၂။

နာမယောဇနာ (ထီ) [နာမ°+ယောဇနာ] အမည်ကို ယှဉ်စပ်ခြင်း။ နာမယောဇနာယ သယ အတ္ထော ဒဿိတော။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၃၄။

နာမရူပ° (နာ) [နာမ+ရူပ။ (နာမရူပ-သံ၊ နာမရူပယ-သိဟိုဋ္ဌ)] နာမ်(နှင့်)ရူပ်၊ နာမ-ရူပ (သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၆) ဣ တေဘူမကံ နာမ်ရူပဠ ကထိတံ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၂။၁၈၀။ (–ဣတိဝုတ်၊ ၂၁၉။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။၁၄၉။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၃၂။)

နာမရူပ၂ (နာ) [နာမ+ရူပ+နာမရူပ။ ဒ္ဝန်အရာ ၌ သုတိတူ တရုက္ကြင်းပြု။ နီတိ၊သုတ္တ။၇၃၇။ နာမချင်း, ရူပချင်း တရုက္ကြင်းပြု။ မူလဋ္ဌီ၊၂။ ၁၁၆။ မာတရော ပိတရော နာမ၊ရူပ်တျာဒီသု ပုဗ္ဗကံ။ ပဒ် ပရမ္မိ ဝါ ကေ-ဒေသော ဝါ ပျာဝသိဿတေ။ ဘေဒစိန္တာ။၂၇၂။] နာမ်,ရူပ်, နာမ်ရူပ်။ ထံ ပန "နာမဠ ရူပဠ နာမရူပဠ

နာမရူပ" နှင့် ဝေ၀ ကတေကသော်သ "ဆဋ္ဌာ-ယတနဋ္ဌ သဋ္ဌာယတနဋ္ဌ သဋ္ဌာယတန" နှင့်ဝေ၀ ကတေကသောသော်ဝ သဋ္ဌာယတနသာ ပစ္စ-ယော။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၆၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၉၆။ နာမဋ္ဌ ရူပဋ္ဌ နာမရူပဋ္ဌ နာမရူပနှင့် ထွေ နာမရူပ-သဒ္ဒေါ် အတ္ထနော ကေဒေသေန နာမ-သဒ္ဒေန နာမသဒ္ဒသာ သရူပေါ်၊ ရူပ-သဒ္ဒေန စ ရူပ-သဒ္ဒသာတဿာ "သရူပါနံ ကေ-သေသော"တိ နာမရူပ-သဒ္ဒသာ ဌာနံ ဣတ-ရေသဋ္ဌ နာမရူပ–သဒ္ဒါနံ အဒဿနံ ဒဋ္ဌမ္ဘံ။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၆။ (–အဘိ၊ဝိ။၁၄၂။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၃၂၁။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၇၂။ မဟာနိ၊ဌ။၁၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ ၂။၃၁၉။)

နာမရူပဇာတိက (တိ) [နာမရူပ+ဇာတိ+က] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်-ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိ သော (သဋ္ဌာယတန-စသည်)။ နာမရူပသ-မုဒယ(တိ) (၂)-ကြည့်။ တဏှာဇာတိက-နှင့် ယှဉ်ကြည့်။

နာမရူပဒဿန (နဿ) [နာမရူပ+ဒဿန] နာမ်, ရူပ်ကို ရှုမြင်ခြင်း၊ နာမ်, ရူပ်ကို ရှုမြင်–တတ်–ကြောင်းဖြစ်–သောဉာဏ်။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိတိ သပစ္စယံ နာမရူပဒဿနံ။ ဒီ၊ဌီ၊ဝ။ ၂၀၂။

နာမရူပဒုက (နပု) [နာမရူပ+ဒုက] နာမ်, ရူပ် ၂-ပါး အပေါင်း၊ နာမရူပဒုက်။ နာမရူပဒု-ကော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၉၃၊၄၂၁။ အနုဋီ၊ ၂။ ၂၀။ (–မဟာနိ၊ဌ။၁၄၃။)

နာမရူပဒေသနာဝိသေသ (ပု) [နာမရူပဒေသ-နာ+ဝိသေသ] နာမ်, ရူပ်ကို ဟောရာဖြစ် သော ဒေသနာအထူး။ နာမရူပဒေသနာဝိ-သေသော ဒေသနာဘေဒေါ်။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။၁၁၄။

နာမရူပနိဒါန (တိ) [နာမရူပ+နိဒါန] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ နာမရူပသမုဒယ (တိ) (၂)-ကြည့်။

နာမရူပနိရောဓ (ပု) [နာမရူပ+နိရောဓ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ခြင်း။ (တိ)(၂)နာမ်,ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ရာဖြစ် သော (နိဗ္ဗာန်)။ (၁) နာမရူပနိရောဓော–ဝိ၊ဝု။၁။ ဒီ၊ ၂။ဝ၀။ မ၊၁။ဖ၆၊ဝ၃၁။ မ၊ဝု။ ၁၀၉။ သံ၊၁။ ၂၄၄၊ဝ၃၇၊ဝ၃၅၊ဝ၄ဖ။ အံ၊၁။ ၁၇၈။ ဥဒါန။ ၇၈။ စူဠနိ။ ၂၃ ၂။ နေတ္တိ။ ၅၄။ ပေဋကော။ဝ၃၄။ နာမရူပနိရောဓ်— မ၊၁။ ဖ၆။ နာမရူပနိရောဓော—ဝိ၊ဝု။၁။ ဒီ၊ ၂။ဝ၀။ မ၊၁။ဝ၃ ၂။ မ၊ဝု။၁၀၉။ သံ၊၁။ ၂၄၄၊ဝ၃ဖ၊ ဝ၃၇၊ဝ၃၅၊ဝ၃၇၊ဝ၄ဖ။ သံ၊ ၂။ ၅ဝ။ အံ၊၁။ ၁၇၈။ ပဋ္ဌိသံ။ ၅၄။ ဥဒါန။ ၇၈။ စူဠနိ။ ၂၃ ၂။ နေတ္တိ။ ၅၄။ ပေဋကော။ဝ၃၄။ ဒီ၊ဌ။ ၂။ ၅ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဖ ၂။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၄ဖ၈။ (တိ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာမရူပနိရောဓဂါမိ (တိ) [နာမရူပနိရောဓ+ဂမု+ဏိ။ ထိ-ဌ–ဂါမိနီ] နာမ်,ရူပ်တို့၏–ချုပ်–ငြိမ်း–ရာဖြစ်သောနိဗ္ဗာန်သို့(အာရုံပြုသော အားဖြင့်) ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော(အဋ္ဌင်-ကမဂ်)။ အယမေ၀ အရိယော အဋ္ဌင်ကော မဂ္ဂေါ် နာမရူပနိရောဓဂါမိနီ ပဋိပဒါ။ မ၊ ၁။ဖ၆။

နာမရူပနိရောဓ (တိ)[နာမရူပ+နိရောဓ]နာမ်, ရူပ်ကို ချုပ်စေသော၊သူ(ဘုရားရှင်)။ ပဋ္ဌာနံ နာမနာမေန၊ နာမရူပနိရောဓနော။ အဘိ၊ ဌ၊ဝု။ဝ၃၀။ တံ နာမရူပံ သမုဒယနိရောဓေန နိရောဓေသီတိ နာမရူပနိရောဓနော။ မူလဋ္ဌီ။ ဝု။ ၁ဖ၆။

နာမရူပစွယ (ပု) [နာမရူပ+ပစ္စယ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော အကြောင်း။ (တိ) (၂) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်-ဟူသော အကြောင်းရှိသော။ (ဤပုဒ်၌ နာမ-အရ နာမ်ဟု ဆိုအပ်သော်လည်း ဝေဒနာ စသော ခန္ဓာ ၃-ပါးကို ယူရ၏၊ ရူပအရကား မိမိ သန္တာန်၌ အကျုံးဝင်သော မဟာဘုတ် ၄-ပါး ဝတ္ထုရူပ် ၆-ပါး ဇီဝိတိန္ဒြေဖြစ်၏။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၄ ၆။ နာမအရ ဝိညာဉ်ဖြစ်သော နာမ်ကား ပစ္စယုပ္ပန်၌ ယူထားပြီး ဖြစ်ရကား မလိုအပ်၊ နိဗ္ဗာန်ကား ဆိုဖွယ်ရာမရှိ၊ ရူပအရ

ရူပါယတန-စသော ကြွင်းရှိပ်မျှားကိုကား မဟာဘူတ်ကဲ့သို့ သဟဇာတသတ္တိ, ဝတ္ထုရူပ်ကဲ့သို့ နိဿယသတ္တိ, ဇီဝိတိန္ဒြေကဲ့သို့ အနုပါ-လနသတ္တိ မရှိသောကြောင့် မယူရဟု မှတ်ရာ၏။ မူလဋီ၊ ၂။ဘ၇။) (၁) နာမရူပပစ္စ-ယာ သဠာယတနံ။ ဝိ၊ဘု။ဘ။ ဒီ၊ ၂။ ၂၇။ သံ၊ ဘ။ ၂၄၃၊ဘ၁ဖ၊ဘ ၂ဂ၊ဘ၃ဘ၇။ အံ၊ဘ။ဘ၇၇။ အံ၊ဘ။၄ဝ၅။ အဘိ၊ဝ။ဘ၄ဘ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၅၅၊ ဘဝ၉။ နေတ္တိ။ ၅၉။ ပေဋကော။ ၂၉၄။ မိလိန္ဒ။ ၅ဘ။ အံ၊ဌ။ ၂။ဘဖ၂-ဘ။ အဘိ၊ဌ။ ၂။ ဘ၉၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၊ ၂။ ။ ၂၅ဝ။ နေတ္တိ၊ဌ။ဘဂဘ။ သာရတ္ထ၊ဘ။ ၂၅၄။ ဒီ၊ဋီ၊ဘ။ ဘ၂၄၊ဘဖ်ဘ။ သီ၊ဋီ၊ဆစ်၊ဘ။ဘ၄၉၊၄၂။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၄၉။ မ၊ဋီ၊ ၂။ဘ၅၉။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ဘ၇ဂ။ အနုဋီ၊ ၂။ ၉ဘ၊ဘ၃ဝ။ နာမရူပပစ္စယာတိ တ္ထေ နာ-မဋ္ဌ ရူပဋ္ဌ နာမရူပဋ္ဌ နာမရူပန္တိ သရူပေက-သေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ ဝိဘာဝိနီ။ ၂၃ဖ။ (–ဒီ၊ ၂။ ၄ဂ။ သံ၊ဘ။ ၃ ၂ ၂ ၃ ၃ ၅ ၅ ။ အဘိ၊ က။ ၃ ၇ ဘ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၂ဖ်ဖ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၂။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၅ ဝ။ အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ဘဖ်ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ဘ ၂ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဘ ၉ ဖ်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၉ ၄။ မူလဋီ၊ ဘ။ ဘ ၂ ဂ။) (တံ) (၂) ကောသွေ့ ဘဝေ အာဒီဘူတဝိညာဏာဿ နာမရူပပစ္စယတံ ဒဿေတုံ။ မ၊ဋီ၊ ၃။ ၂ ဖ်၄။ နာမရူပါရမ္ဘဏ(အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ဖ်၅)လည်း-ကြည့်။

နာမရူပပဒဋ္ဌာန (တိ) [နာမရူပ+ပဒဋ္ဌာန] နာမ်, ရူပ်–ဟူသော – လျှင်– နီးစွာသော – အကြောင်းရှိသော။(စိတ္တ)နာမရူပပဒဋ္ဌာနံ။ အဘိ၊ဌ။ ဘ။ ဘ ၅ ၅။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ဘ။ ၄ ဖ်။ (–အဘိ၊ ဌ၊ ၂။ ဘ ၂ ၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ဘ ၅ ၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၃ ၉။)

နာမရူပပမန္ဓ (ပု) [နာမရူပ+ပမန္ဓ] နာမ်,ရူပ် တို့၏အစဉ်၊ နာမ်ရူပ်အစဉ်။ သုခဒုက္ခသန္ဓာ-နဿ နာမရူပပမန္ဓဿ ဝါ စိရတရံ ပဝတ္တိ-ဟေတုဘူတံ ဥပထမ္ဘကံ။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ဘ ဝ ၃။

နာမရူပပဘေဒ (တိ) [နာမရူပ+ပဘေဒ] နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ် ဟူသော– ဖြစ်ရာ– အမှန်– အစ–ရှိသော။ နာမရူပသမုဒယ (တိ) (၂) ကြည့်။

နာမရူပပရိဂ္ဂဟ (ပု) [နာမရူပ + ပရိဂ္ဂဟ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို– ပိုင်းခြားရှု ယူ– သိမ်းဆည်း– ခြင်း။ (တိ) (၂) နာမ် ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို– ပိုင်းခြားရှု ယူ– သိမ်းဆည်း–တတ်သောဉာဏ်။ (၁)ဣမေ-သံ ဝသေန နာမရူပပရိဂ္ဂဟောဘ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ဂ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၃ ၃။ နေတ္တိ၊ဌ။ ဘ ဖ ၃။ သာရတ္ထ၊ဘ။ ၄ ၃။ ဒီ၊ဋီ၊ဘ။ ဘ ဝ ၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၊ ၂ ဖ ဂ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ဖ ၅ ၅။ အံ၊ ဋီ၊ဘ။ ဘ ၂ ၉ ၊ ဘ ၄ ၄။ အံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ ၃ ၄။ အံ၊ဋီ၊ ၃။ ဘ ဘ ဖ။) (တံ) (၂) အောက်ပုဒ် ကြည့်။

နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ (နဉ) [နာမရူပပရိဂ္ဂဟ+ ဉာဏ] နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊ နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို–ပိုင်းခြားရှု ယူ–သိမ်းဆည်း– တတ်သောဉာဏ်။ (သခ်ါရပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ဟု လည်း ခေါ် သည်။) သခ်ါရပရိစ္ဆေဒေဉာဏ်နှင့် နာမရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊ ဝဒတိ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ဖ ၅ ၅။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒ (ပု) [နာမရူပ+ပရိစ္ဆေဒ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို ပိုင်းခြားခြင်း။ (၂) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်ကို ပိုင်းခြားရှု သိခြင်း။ (၃) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ် အပိုင်းအခြား။ (၄) နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ကျမ်း။ ယင်းကျမ်းသည် သင်ကြိုယ်ကျမ်းပြု အရှင်အနုရုဒ္ဓမထေရ်ပြုစုစီရင်သော ကျမ်းဖြစ်သည်။ ဂါထာဖြင့် စီရင်ထားသော ကျမ်း ဖြစ်ရာ ဂါထာကျမ်း ၁၈၅-ဂ)ဂါထာဟု ပါရှိသည်။ ဝိသုတာ-ဖ၀-လည်းကြည့်။

(၁) နာမဿ, ရူပဿ, နာမရူပဿ စ ပရိစ္ဆိန္နနံ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ။ သီ၊ဋီ၊ဆစ်၊ ဘ။ ဘ ဝ ၃။ (၂) နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ဂ ၃)တိ သဟ ပစ္စယေန နာမရူပဿ ပရိ-စ္ဆိဇ္ဇ အဝေဘာဝေ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ဂ ၄။ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒေါ–ဝိ၊ဌ၊ ဘ။ ဘ ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ ဘ။ ၂ ဝ။ သံ၊ ဌ၊ ၂။ ဂ ၃။ အဘိ၊ဌ၊ ဘ။ ၂ ၂ ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ဘ ၂ ဝ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒေန—ခုဒ္ဒကာ ၊ ၌။ ၂၁၄။ ဒီ ၊ ၌ ၊ ၂ ၊ ၂၀၉။ နေတ္ထိ ၊ ၌။ ၆၄။ နာမရူပပရိ- စ္ဆေဒတော—ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ၊ ၃၄၀။ သံ ၊ ၌ ၊ ၂ ၊ ၃၀။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဿ (ဆ၊ဇ)—သီ ၊ ၌ ၊ သစ် ၊ ၁ ၊ ၁၀၁။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒေ— ဝိ ၊ သင်္ကာ ၊ ၁၆၀။ သာရတ္ထ ၊ ၃ ၊ ၄၀။ (၃) အောက်ပုဒ် ကြည့်။ (၄) နာမရူပပရိစ္ဆေဒ် ပဝတ္တာမိသ-မာသတော။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ၊ ၁ ၊ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒကထာ (တိ) [နာမရူပပရိစ္ဆေ-ဒ+ကထာ] နာမ်,ရူပ်,နှမ်ရူပ်အပိုင်းအခြား ကို ပြောကြားခြင်းသော (အဘိဓမ္မာပိဋကတ်)။ တတိယ ရာဂါဒိပဋိပက္ခဘူတော နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒေါ ဣတိ ကထိတတာဘိ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒကသာတိ ဝုစ္စတိ။ ဝိ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ၁ ၊ ။ ဒီ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၂ ၀ ။ အဘိ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၂ ၂ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒပကရဏ (နဲ) [နာမရူပပရိစ္ဆေဒ +ပကရဏ] နာမရူပပရိစ္ဆေဒကျမ်း ၊ ယင်း ကျမ်းသည်ပရမတ္ထဒီပနီစ္ဆယာကျမ်း ၊ အဘိဓမ္မတ္ထ-သင်္ဂဟကျမ်းတို့ကို ပြုစီရင်တော်မူခဲ့သော အရှင်အနုရုဒ္ဓထေရ်ပြုစုသောကျမ်းဖြစ်သည်။ အကျယ်။ ဝိသုတာ ၊ ၆၀-၆၂-ကြည့်။ D.p. လည်းကြည့်။ နာ မရူပပရိစ္ဆေဒပရဏံနိဋ္ဌိတံ။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ၊ ၁ ၆ ၀ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟ (ပု) [နာမရူပပရိစ္ဆေဒ+ ဝိရဟ] နာမ်, ရူပ်,နှာမ်ရူပ် အပိုင်းအခြားမှ ကင်းခြင်း။ တေသဉ္စိ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟ-တော ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟောတိ။ ဝိ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၁ ၃ ၀ ။ သီ ၊ ၌ ၊ သစ် ၊ ၁ ၊ ။ ၃ ၉ ၉ ။

နာမရူပပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတ (တိ) [နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒ+ဝိရဟိတ] နာ,ရူပ်,နှာမ်ရူပ် အပိုင်း အခြားမှ ကင်းသော။ တေသဉ္စိ နာမရူပ-ပရိစ္ဆေဒဝိရဟိတတ္တာ ဒုဗ္ဗလာ ပညာ ဟော-တိ။ ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၃ ၂ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။

နာမရူပပဋ္ဌာန (နဲ) [နာမရူပ+ပဋ္ဌာန]နာမ်, ရူပ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ နာမရူပပဋ္ဌာနေန သတ္တာနံ ဌိတိယာ ဟောတိ။ မ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၂ ၁ ၄ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၂ ၊ ။ ၂ ၅ ။

နာမရူပမတ္ထဿန (နဲ) [နာမရူပ+မတ္ထ+ ဿန] နာမ်,ရူပ်မျှကို ပြခြင်း ၊ နာမ်,ရူပ်ကို သာလျှင် ပြခြင်း။ တ္ထေ စ နာမရူပမတ္ထ-ဿနေန....ဟောတိ။ ခုဒ္ဒကာ ၊ ၌ ။ ၆ ၅ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာန (နဲ) [နာမရူပ+ဝဝတ္ထာန] (၁) နာမ်,ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း။ (၂) နာမ်,ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားတတ် သော ဉာဏ်။ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ "နာမ-ရူပမတ္ထမ်ဒံ,နုဘ္ဘိ ဘ္ဘေ အတ္ထာ ဝါ အတ္ထနိယံဝါ" တိ ဝေ ပဝတ္ထဉာဏ် နု.မရူပဝဝတ္ထာနံ။ မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၆ ၄ ။ သံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၄-နာမရူပဝဝတ္ထာနံ (ပ၊ဇ)—ဝိသုဒ္ဓိ ၊ ၁ ။ ၂ ၇ ၇ ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနံ (ဒု၊ဇ)—ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၁ ၃ ၉ ။ နာမရူပဝ-ဝတ္ထာ-နေန—မ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၂ ၄ ။ အဘိ ၊ ၌ ၊ ၃ ၀ ၆ ။ ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ဥဒါန ၊ ၌ ။ ၃ ၀ ။ သုတ္တနိ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၈ ၂ ။ ၂ ။ ၃ ၀ ။ သာရတ္ထ ၊ ၂ ။ ၃ ၀ ။ ၂ ၀ ၂ ။ အံ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၉ ။ နာမရူပဝဝတ္ထာနေ—ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၁ ၊ ။ ၁ ၀ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ (နဲ) [နာမရူပဝဝတ္ထာ-နေ+ဉာဏ] နာမ်, ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သား တတ်သော ဉာဏ် ၊ နာမရူပဝဝတ္ထာနဉာဏ်။ ဣဒါနိ ယသ္မာ ဟေဋ္ဌာ သရူပေန နာမရူပ-ဝဝတ္ထာနဉာဏံ နု ဝုတ္တံ။ ပဋိသံ ၊ ၌ ၊ ၁ ။ ၃ ၀ ။

နာမရူပဝဝတ္ထာပန (နဲ) [နာမရူပ+ဝဝတ္ထာပန] (၁) နာမ်,ရူပ်ကိုပိုင်းခြားမှတ်သားစေခြင်း။ (တိ)(၂)နာမ်,ရူပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားစေ တတ်သော (ပညာ)။ (၁) နာ-ရူပမတ္ထ-မေတံ ၊ နု အညော ကောစိ သတ္ကာဒိကော-တိ ဝဝတ္ထာပနံ နာမရူပဝဝတ္ထာပနံ။ မူလဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၂ ။ (–အနုဋ္ဌ ၊ ၁ ။ ၁ ၁ ၉ ။ နေတ္ထိ ၊ ဋ္ဌ ၊ ၆ ၄ ။)

(တိ) (၂) နာမရူပဝဝတ္ထာပနဝသေနာ-(ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၆၈) တိ နာမဝဝတ္ထာနဝသေန ရူပဝဝတ္ထာနဝသေန စ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊၂။၇၇။

နာမရူပသခ်ါရ (ပု) [နာမရူပ+သခ်ါရ] နာမ်, ရူပ်ဟု ဆိုအပ်သော သခ်ါရတရား၊ ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ-ဟူသော အကြောင်းတရား ၄-ပါးတို့သည် ပေါင်း၍-ပြုပြင်-စီရင်-အပ်သော နာမ်ရူပ်။ ဝိပါကဝိဓိ နာမရူပေန သခ်ိပိတ္ဘာ နာမရူပသခ်ါရာနံ အန္တရေ ကောသန္ဓိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၀၆။

နာမရူပသညိတ (တိ) [နာမရူပ+သညိတ] နာမ်,ရူပ်ဟု-သိ-မှတ်-အပ်သော။ တေတိ နာမရူပသညိတာ သခ်ါရာ။ အံ၊ဋီ၊၁။၂၄၄။

နာမရူပသမုဒယ (ပု) [နာမရူပ+သမုဒယ] (၁) နာမ်, ရူပ်, နာမ်ရူပ်တို့၏ ဖြစ်ခြင်း။ (တိ) (၂) နာမ်,ရူပ်, နာမ်ရူပ်ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော။ (၁) နာမရူပသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော။ ပဋိသံ။၅၄။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ။ ၂။၅၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၂၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၂၆၇။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၉၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁၊၄၆၈၊ မ၊ဋီ၊၁။၃၃၆၊၃၀၀။ မူလဋီ၊၂။၁၄၄။) (တိ) (၂) သဒ္ဒါယတနံ နာမရူပနိဒါနံ နာမရူပ-သမုဒယံ နာမရူပဇာတိကံ နာမရူပပဘဝံ။ မ၁။၉၆၊၃၂၂။ သံ၁။၂၅၃။

နာမလာဘ (ပု) [နာမ်+လာဘ။ (ဏာမလာ-ဘ ပြာ)] အမည်ကိုရခြင်း။ ရအပ်သော အမည်။ နာမလာဘော ဒဠ္ဌမ္ဘော။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁၂၀။ (–သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။၂၀၂၊၂၀၉။ ဒီ၊ ဋီ၊၃။၂၁၃၊၂၁၄။ မ၊ဋီ၊၁။၂၆၅။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၀၅။ မူလဋီ၊၁။၇၃၊၇၅၊၁၁၄။ အနုဋီ၊၁။ ၁၂၁၊၁၂၂။)

နာမလိခိတက (တိ) [နာမ်+လိခိတက] ရေးထားအပ်သော အမည် ရှိသော၊ အမည်ရေးထားအပ်သော၊ ကမ္ပည်း-စာလွှာ-ထိုးထားအပ်သော(တိုင်)။ နာမလိခိတကေ ထမ္ဘေ နိခဏိတ္မာ....ဌပေန္တိ။ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၂၄၉။

နာမလေခနကာလ (ပု) [နာမလေခန+ကာလ] အမည်ကို ရေးသားရာ-အချိန်-အခါ။ နာမ-လေခနကာလေ အနာပတ္တိ၊ကုသသက်မနုဿ-ဒိသံ နု ဟောတိ။ ဝဇိရ။၁၃၂။

နာမလေသ (ပု) [နာမ် + လေသ] စဉ်းယော် ကပ်ငြိတတ်သော အမှတ်၊ အမည်ဟူသော ကပ်ငြိတတ်သော အရိပ်အမြွက်။ (အမည် ဆင်တူရိုးမှား၊ မြန်)။ ဇာတိလေသော နာမ-လေသော။ ဝိ၊၁။၂၅၈။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၆။

နာမဝိသေသ (ပု) [နာမ်+ဝိသေသ။ (နာမ-ဝိဂေ-သံ၊ ဏာမဝိသေသ-ပြာ)] (၁) ထူးသော အမည်၊ အမည်ထူး။ (၂) နာမ်ထူး။ (၁)အထ ကသ္မာ "ခိဠာပဒေါသိကာ"-တိ နာမဝိသေသေန ဘဝဝထာ ဝုတ္တာ။ သီ၊ ဋီ၊သစ်၊၁။၄၂၄။ (–၄၂၄။) (၂) နာမဝိသေ-သာနံ ဆဒ္ဒါယတနာဒီနံ အဝိဇ္ဇာယ ပစ္စယ-ဘာဝေါ ဝတ္တမ္ဘော။ မူလဋီ၊ ၂။၁၃၁။ (–အနုဋီ၊ ၂။၁၄၅။)

နာမသညာ (တိ) [နာမ + သညာ] အမည် သညာ။ ကောရတ္ထာတိ ကွန္ဒသော-(ဘ ဝါ) နာမသညာ သော် ယဒိဒံ အာသီ-ဒေါသိကောတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၄။ အံ၊ဋီ၊၁။၁၂၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၉။ ဝိ၊ သင်္ကာ။၉၅။ အာသီ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၈၆။ အနုဋီ၊၁။၁၉၅။)

နာမသဒ္ဒယောဂ (ပု) [နာမသဒ္ဒ + ယောဂ] နာမသဒ္ဒါနှင့် ယှဉ်ခြင်း။ နာမသဒ္ဒယောဂေန ဟိ ဣဒ္ဓ. ပဋိဇာနိသာန္တိတိ အနာဂတကာလ-ဝစနံ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၂၃၆။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၂၊ ၂ ၃၁။ ဝိမတိ၁။၁ဝ၃၊၁ဝ၄။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁။)

နာမသန္ဓိသိတ (တိ) [နာမ + သန္ဓိသိတ] နာမ်တရား–ခ္ခ–ကို–မှီသော။ နာမသန္ဓိ-သိတံ ရူပ (စူဠနိ။၆၇)ဣတိ သဗ္ဗရူပံ နာမံ ဂဟေတ္မာ ပဝတ္တနတော နာမသန္ဓိသိတံ နာမဇာတံ။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၉။

နာမသမ္ဘယုတ္တ (တိ) [နာမ + သမ္ဘယုတ္တ] နာမ်တရားနှင့် –ယှဉ် – ရောနှော – သော။ နာမသမ္ဘယုတ္တော (နေတ္တိ။၅၉) တိ နာမေန မိဿိတော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၂၇။

နာမသဟဿ (နဝ) [နာမ + သဟဿ။ သဟဿသဒ္ဒါ အနေကာသင်္ခ်ာ အနက်ကို လည်း ဟောတိ။] အမည်တို့၏–အထောင်–တသောင်း၊ အသောင်–တဒေါင်–သော အမည်၊ [အထောင်မက မျှားစွာသော အမည်။ ဂုဏေန နာမမုဒ္ဓေယ္ယံ၊ အပိ နာမသဟဿ-တော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၀။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၇။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၀၆။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၉။ ဒီ၊ဋီ ၁။၆၆၊ ၄၀၂။ သံ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၄၆။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ ၄၃၀။ သံ၊ဋီ၊၁၊၃၄၁။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၁၅။ ကခ်ီ၊ဋီ၊သစ်။၁၂၉။ မူလဋီ၊၁။၁၂၂။)

နာမသာဝန (နဝ) [နာမ + သာဝန] အမည်၏ ပြီးခြင်း။ ရူပံ ပန ဝိနာပိ နာမသာဝနံ အတ္ထေနာ ရူပနသဘာဝေန ဂဟဏံ ဥပယာ-တိတိ ရူပ်။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၂၁။

နာမသာဝရဏ (တိ) [နာမ + သာဝရဏ] အမည်အားဖြင့်–ဘူသော ဆောင်ခြင်းရှိ–ဆက်ဆံ–တူ–သော အမည်ရှိသော(တရား)။ နာမသာဝရဏာ (နေတ္တိ။၄၂)တိ နာဝမန သာဝရဏာ၊ ကုသလာကုသလာတိ သမာ-နနာမာတိ အတ္ထော။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၁၁၂။ နာမ-သာဝရဏာတိ နာမေန နာမပညတ္တိယာ သာဝရဏာ သမာနာ။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၇၁။ (–နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။၃၅။ နေတ္တိ၊ဋီ။၂၂။)

နာမသိဒ္ဓိက (တိ) [နာမ+သိဒ္ဓိက] အမည်ဖြင့် (ကောင်းကျိုး,မကောင်းကျိုး) ပြီးစီး၏ဟု အယူရှိသော (ရဟန်း)။ နာမသိဒ္ဓိက (ဇာ။ ၁။၁။၄၂၆)ဣတိ နာမေနေဝ ဣဒ္ဓံ ဝါ အနိဒ္ဓံ ဝါ အတ္ထံ သိဒ္ဓတီတိ ဧဝံ လဒ္ဓိကံ ကေ ဘိက္ခူ။ ဇာ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၉၇။

နာမသိဒ္ဓိဇာတက (နဝ) [နာမသိဒ္ဓိ+ဇာတက] နာမသိဒ္ဓိဇာတ်။ ဘုရားရှင် သာဝတ္ထိပြည် ဇေတဝန်ကျောင်းတော်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် အမည်ဖြင့် ကောင်းကျိုး,မကောင်း-ကျိုး ပြီးစီး၏ဟု အယူရှိသော ရဟန်းတပါးကို အကြောင်းပြု၍ အမည်သည် ပညတ်မျှသာ ခေါ်ဝေါ်ရုံမျှသာ၊ အမည်ဖြင့် လုပ်ငန်းပြီး မြောက်နိုင်သည့် မဟုတ်, အလုပ်သာသျှင် လိုရင်းဖြစ်ကြောင်း ထင်ရှားအောင် ဟောပြ-ရာဇာတ်။ ဇာတကနိပါဘာ၊၂ဌ၊ ကေနိပါတ်၊ လိတ္ထဝဂ်၊ ၂-ဇာတ်။ ဇာ၊၁။ ၂၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၂၆–၇။

နာမဘာဝရဒီပက(ပု)[နာမ+ဘာဝရ+ဒီပက]နာမ-ဘာဝရဒီပကကျမ်း။ (ယင်းကျမ်းသည် B.E. ၁၉၁၀-ကျော်တွင် ပေါ်ထွန်း ထင်ရှားခဲ့-သည်။ သီဟိုဠ်, ပုဂံ သာသနာ့ဝန်ဆောင် ဆပွဋ္ဌထေရ်ရေးခဲ့သော အဘိမ္မောက္ခမ်းဖြစ်-၏။ ယင်းကျမ်း၌ ဘူမိဝိဘာဂ, ပုဂ္ဂလဝိ-ဘာဂ, ပုဗ္ဗာပရဝိဘာဂ, ကိစ္စဋ္ဌာနဝိဘာဂ, အာရမ္မဏဝိဘာဂ, ရူပနိဒ္ဒေသ, ပစ္စယဝိဘာဂ အားဖြင့် ၇-ပိုင်းပါရှိ၏။ ဝိသုတာ။ ၁၅၄-ကြည့်၊ D.P. ၊ လည်းကြည့်။ ရစယိဿ သမာ-သေန၊ နာမာဘာဝရဿ ဒီပကံ။ နာမာဘာဝ-ရ။ ၁-နှာ။

နာမဘိဝန (နဝ) [နာမ+အဘိဝန] ဟော-အပ်သော အမည်။ ဂေါတ္တ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၂၅၄)-ကြည့်။

နာမဘိဝနသောဝန (နဝ) [နာမဘိဝန+ သောဝန] ဟောအပ်သော အမည်ကို သုတ်

သင်ခြင်း။ ဘေသု ပဏ္ဍိတ္ဘိဝါရော ခန္ဓာနံ နာမဘဝိဝေနသောနေ၀ဘေနေ၀ ဂဟိတ-တ္တာ ပဏ္ဍိတ္ထိ၀ါရောတိ ၀ုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ။ ၂။ ၂၉၂။

နာမဘဝိရောပန (နဝ) [နာမ+အဘိ+ရောပန] အမည်သို့–တက်ရောက်စေ – တင် – ခြင်း။ နာမဘဝိရောပနာယ ဟိ ကောစနမ္ပိ ဘာ၀တိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၁။

နာမိတ (တိ) [နမု+ဏေ+တ။ (နာမိတ-သံ၊ ဏာမိယ-ပြာ)] ညွှတ်စေအပ်သော။ ပါနီယံ နု ဝါခသတမ္ပန္တိ ဣဒံ အတ္ထနော အတ္ထာယ နာမိတံ ဘန္ဓာယ ၀ုတ္တံ။ သာရတ္ထ၊ဌ။ ၂၁၊

နာမိယမာန (တိ) [နမု+ဏယ+မာန] အထက် ပုဒ်နက် ကြည့်။ တဏှာယ နာမိယမာနံ။ အဘိ၊ဌ။ ၂။ ၁၅၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၇။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁၃။

နာမေကဒေသ (ဂု) [နာမ+ဧကဒေသ] နာမ်၏–တစိတ်–တပိုင်း–ဖြစ်သော နာမ်။ ဝေဒနာ-၀သေနေ၀ နာမေကဒေသံ ပစ္စဝေက္ခန္တော ဝိဟာသိ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၆၆။

နာမေတိ (ကာ၊ကြို) [နမု+ဏေ+တိ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေ၏။ နာမေတိ ဒီ၊ဌ၊ ၁။ ၁၆၁။ အဘိ၊ဌ။ ၂။ ၁၅၅။ ပဋိသံ၊ဌ။ ၁။ ၁၀ ၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၈၇။ မဇ္ဈိ၊ ၂။ ၂၅၀။ မူလဋီ၊ ၂။ ၁၁၁။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋီ၊ ၂။ ၃၁ ၂။ နာမေန္တိ–ဝိ၊ ၄။ ၄၅ ၇။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၇ ၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၆ ၀။

နာမေတုံ (ကာ၊ကြို၀ိ) [နမု+ဏေ+တုံ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေခြင်းငှါ။ ဣမံ နာမေတုံ ဝါယမထ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၁။

နာမေတ္မာ (ကာ၊ကြို၀ိ) [နမု+ဏေ+တ္မာ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေ၍။ ဩလသံနာယ မာတု-ဂါမံ ကေသေသု ဂဟေတ္မာ နာမေတ္မာ (ဩနာမေတ္မာ၊ သျှာ) စုမ္ဗနာဒီသုယံ အဏ္ဏာ-စာရံ ဣဒ္ဓိတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ၂။ (–၁ ၆ ၆။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၆ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၇ ၊ ၂ ၆ ၁။ ဆံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၁ ၆ ၊ ၂ ဂ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၆ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၀ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၂ ဂ ၃။ ·သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၁ ၁ ၊ ၃ ၂ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ ၃ ၃။ ကခ်ီ၊ဌီ၊သစ်။ ၄ ၂ ၅။)

နာမေန္တိ (တိ) [နမု+ဏေ+အန္တိ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေသော။ ခန္ဓဋ္ဌိ ဝါ နာမေန္တော ကာယံ နု ရက္ခတိ နာမ။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၂။ (–၂ ၀ ၇။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃။ ၁ ၇ ၂။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၄ ၅ ၇။)

နာမေန္တိ (ကာ၊ကြို) [နမု+ဏေ+အန္တိ] ညွှတ်–ကိုင်း–စေကုန်၏။ နာမေတိ·ကြည့်။

နာမေဝကာသ (ပု) [နာမ+သြကာသ] နာမ်တရား၏ တည်ရာဖြစ်သောဘုံ၊ အရှုပဘုံ။ တယော ဟိ သြကာသာ နာမေဝကာသော ရှုပေါကာသော နာမရှုပေါကာသောစိ။ တတ္ထ အရှုပဘဝေါ ·နာမေဝကာသော နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ၆ ၆။

နာယက (တိ) [နီ+ဏ္ဍု။ ဝေန်။ ဝေန်၊ဌီ။ ၄ ၊ ၂ ၂ ၂ ၊ ထီ ၌ နာယီကာ။ (နာယက-သံ, သီဟိုဠ်၊ ဏာယက-ပြာ၊ နာယက-အဋ္ဌမာဂမီ)] (၁) (နိဗ္ဗာန်သို့) ပို့ဆောင်တတ်သော (ဘုရား)။ (၂) အကြီး အမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ဖြစ်သော၊သူ။ (၃) (ဘဝ၃ ပါးသို့) ·ဆောင်–ဆွဲငင်–တတ်သော(တဏှာ)။ (၁) နာမေန သုပ္ပဗုဒ္ဓေါတိ၊ ·နာယကော သောနရိယရော။ အပ၊ဌ။ ၁ ၉ ၁။ သမ္ဘာရဝန္ဓေ သတ္ထေ နိဗ္ဗာနံ နေတိ·ပါမေတီတိ ဝါ နာယကော။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၅။

နာယကော (ပ၊ဇ)—အပ၊ ၂။ ၁ ၄ ၃။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၉ ၃။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၀။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၃ ၉။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၇ ၊ ၁ ၄ ၄။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၊ ၄ ၃ ၃။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၂ ၉။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၁ ၉။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၊ ၃ ၇ ၊ ၂ ၄ ၂ ၊ ၄ ၂ ၂ ။ နာယကာ(ပ၊ဗ)—စူဠနီ၊ ·ဌ၊ ၅ ၁ ၁။ နာယက (အာ၊ဇ) — အပ၊ ၂။ ၄ ။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၅ ၅ ။ နာယက(ဒု၊ဇ)–အပ၊ ၂။ ၁ ၁ ၁ ။

နာယကေန (တ၊ဧ)—အပ၊ ၂။ဘ၁။ နာယ-
ကေ (သ၊ဧ)—အပ၊ ၂။ဝ၄။ (၂) နဒီကဿ-
ပေါ ဇဋိလော တိဏ္ဍံ ဇဋိလသတာနံ နာယ-
ကော ဟောတိ။ ဝိ၊ဘု။ဘု ၂။ (–မ၊ဌ၊ဘ။ဘ၅။
ဇာ၊ဌ၊ဖ။ ၂၉၅။) (ဘ) သမ္ဘဿာပိ ဘဝဿ
နေတ္ထိ နာယိကာ တဏှာ အဂ္ဂမဂ္ဂေန မယာ
သမုဋ္ဌါဒိတာ။ ထေရီ၊ဌ။ဘ၆။

နာယကဘာဝ (ပု) [နာယက+ဘာဝ] အကြီး
အမှူး–ဦးစီး– ခေါင်းဆောင် – ၏အဖြစ်။
သာသနာကိစ္စဿ နာယကဘာဝေန သံဃပရိ-
ဏာယကတဋ္ဌရညောဘုပေတုံ။ဝိမတိ၊ဘ။ ၂၉။

နာယကရဟိတ (တိ) [နာယက + ရဟိတ]
အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်– ကင်း
သော၊သူ။ သယံ နာယကရဟိတတ္တာ ဝ
ဝိနာယကံ။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။ဘ၇။

နာယကဝိ<ဟိတ (တိ) [နာယက+ဝိရဟိတ]
အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ဝေနေယျသတ္တေ ဝိ-
နေတိတိ ဝိနာယကော၊ နာယကဝိရဟိတော
ဝါ သယမ္ဘူတိ အတ္ထော။ မူလဋီ၊ဘ။ဘဝ။

နာယတိ (ကြို) [ဉာ+နာ+တိ။ ကစ္စည်း။
၄၇ဝ၊၅ဝ၉။ နီတိ၊သုတ္တ။၉၅ဝ၊ဘဝ ၂ ၂။ ဉာ+
ယ+တေ။ ရှု၊ဘာသာဌီ။] (ဘ) ထင်ရှား၏။
(၂) သိအပ်၏။ (ခ) နာမမတ္တံ နှ နာယတိ-
(ဝိ၅။ဘ၅ဘ)တိ နာမမတ္တမ္ပိ နှ ပညာယတိ။
ဝိ၊ဌ၊၄။ဘ၄၁။ နှ နာယတိ (ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ဘဝ၅)တိ
နှ ပညာယတိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ဘ၁။ (–ဇာ၊ဘ။
၉ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂ဘ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၄ဝဝ။) (၂)
နှ နာယရေ (သံ၊ဌ၊ဘ။ဘ၉)တိ နှ ဉာယန္တိ။
သံ၊ဌီ၊ဘ။ဂဘ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဌီ၊ဘ။ ၂ ၉ဘ။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊
ဘ။ ၂ ၂ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၅ ၂။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ဘ၄ဝ။ အံ၊
ဌီ၊ဘ။၉ဂ။)

နာယရေ (ကမ္မ၊ကြို) [ဉာ+ယ+အန္တေ]
သိအပ်–ထင်ရှား–ကုန်၏။ နာယတိ-ကြည့်။

နာရ (ပု၊နှ) [နရ+ဏ။ နရသျှောယမ် အဏ်။
ထောမ။ (နရ-သံ၊ ဏာရ ပြာ)] ရေ။
(လူမိုက်, လူငယ်, ရေ။ ထောမ။ ရေ။သိဟိုဠ်၊
ဓာန် ကျည်း။) နာရအမည်ရှိသော အသီး
သီးသောသစ်ပင်။ ဓာန်။ သိဟိုဠ်သုမင်္ဂလ၊
နာရဏ်-ကြည့်။

နာရက (ပု) [နရ+ဏက။ နရကံ ဂစ္ဆတီတိ
နာရကော၊ ဏကော။(နိရယဂတေ သတ္တေ)။
သူစိ။ (–ဓာန်၊ဌီ။ဖ၅ဂ။) (နာရက-သံ၊
ဏာရယ - ပြာ)] ငရဲသား၊ ငရဲ
သတ္တဝါ။ နာရကေ ပေတေ တိရစ္ဆာနဂတေ
စ။ စရိယာ၊ ဌ။ဘ၁ဝ။ ကဋ္ဌကာ ဝေဒနာ
နိရန္တရံ စိရကာလံ ဝေဒိယန္တေ နာရကေ။ ဒီ၊
ဌီ၊ဘ။၉ဘ။ (–အနုဋီ ဘ။ဘ၂ဘ။)

နာရဂ် (ပု) [နာရ+ဂမု+ကို။ (နာရဂ်, ဏာရံဂ-
ပြာ၊ နာရံဂါ၊ နာရန်-သိဟိုဠ်)] ခရမ်းပိမ့်။
(နီသောအသီးရှိသော ခရမ်းပိမ့်ပင်။ ဓာန်၊
ဌီ၊သျှ။လိမ္မော်။ အဘယာ၊ဓာန်၊သျှ။ ခရမ်း
ပိမ့်ပင်၊ လိမ္မော်ပင်၊ ကဗလာပင်။ တောင်
ပေါက်၊ ဓာန်၊ သျှ။) နာရံ ဝုစ္စတိ နီရံ၊ တံ
ဂစ္ဆတီတိ နာရဂေါ်။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌီ။ ၂ ၄ဝ။
ပခုက္ကျ။ ဓာန်၊သျှသစ်လည်း-ကြည့်။

နာရဒ (ပု) [နရ+ဒါ+ကို။ နရာနံ အရဟာနံ
အာဘရဏာနိ အဒါသိတိ နာရဒေါ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊
ဌ။ ၂ဘ၇။ နှ+ရဇ။ အ-ကို အာ, ဇ-ကို ဒ-ပြု။
နတ္ထိ ရဇော ရှုလိ မလံ တေဿာတိ နာရ-
ဒေါ၊ ဇ-ကာ ရသ ဒ-ကာရံ ကတ္တာ။ ဏပ၊
ဌ၊ ၂။ဘ၅ဘ။] (ခ) နာရဒဘုရားရှင်။ (၂)
နာရဒပစ္ဆေကဗုဒ္ဓါ။ (ဘ) နာရဒထေရ်။ (က)
သုဇာတာဘုရားရှင်၏ တေဒဂ်ရ အလုပ်
အကျွေး နာရဒထေရ်။ (ခ) ရာဇဂြိုဟ်
မြို့သား နာရဒထေရ်။ (ဂ) ရဟန္တာ နာရဒ
ထေရ်။ (ဃ) နာရဒရသေ့။ (က) ဘုရား
အလောင်းတော် နာရဒရသေ့ ။ (ခ)
သုဓာဘောဇနဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာ
အလောင်း နာရဒရသေ့ ။ (ဂ)ကုဏ္ဍာလ
ဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာ
ရဒရသေ့။ (ဃ) မဟာနိပါတ် ဥမင်္ဂဇာတ်

လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာ-
ရဒရသေ့။ (၈) စူဠနာရဒဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိ-
ကရဟန်းအလောင်း နာရဒရသေ့။ (၈)
ဣန္ဒြိယဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိကရဟန်းအလောင်း
နာရဒရသေ့။ (ဆ) သရဘင်္ဂဇာတ်လာ
ဥဒါဟိထေရ်အလောင်း နာရဒရသေ့။ (၈)
အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် (ကေပသာဒနီယထေရ်)၏
အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ဈ) အရှင်ဝသ-
ဘ ထေရ်အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ည)
အရှင်အကော်လပုဗ္ဗိယထေရ်၏ အလောင်း
နာရဒရသေ့။ (၅) နာရဒမင်း။ (ဋ) နာရဒ
မင်းသား၊ နာရဒသတ္တိသား။ (ဌ) နာရဒ
အမ ဘဲကြီး။ (ဍ) နာရဒပုဏ္ဏား။ (ဎ) နာရဒ
ပြဟ္မာကြီး။ (ဏ) နာရဒတီလူး။ (တ)
နာရဒနတ်။ (ထ) နာရဒတောင်။ (ဒ)
နာရဒသုတ်။ (ဓ) ဗီဇာ နာရဒဇာတ်။
(နတ်အပေါင်း၊ စောင်းသမား၊ ရသေ့။
သုမင်္ဂလသီ၊ ဓာန်)

(၁) နာရဒဘုရားရှင်။ (နာရဒဘုရားရှင်
သည်တခုသော အသင်္ချေယျကပ် ဝရကမ္ဘာ၌
ဘုရား၃-ဆူ ပွင့်တော်မူသည့် အနက် နောက်
ဆုံးဘုရားရှင် ဖြစ်သည်၊ ထိုဘုရားရှင်သည်
ပဒုမဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံသွန်ပြီးနောက် အနှစ်
၉-သောင်းတမ်းအဆုက်တွင် ပွင့်တော်မူ
သည်၊ ယင်းဘုရားရှင်၏ အလောင်းတော်
ဖွားမြင်တော်မူစဉ် ဇမ္ဗူဒီပ ဗျန်းရှိ လူအား
လုံးအား ထိုက်တန်သော အသုံးအဆောင်
တန်ဆာများ ကောင်းကင်မှ ကျလာရာ
ဂုဏ်တူကို လူတို့အားပေးတတ်သောကြောင့်
"နာရဒ" ဟု အမည်မှည့်ခေါ်ကြကုန်၏။

မြို့တော်ဧညဝတီ, ခမည်းတော် သုဒေ-
မင်း မယ်တော် အနနာမာဒေဝီ, ဖွားမြင်ရာ
ဓနဥယျဥယျာဉ်, မိဖုယား ဝိဇိတာသေနာ, သား
တော် နန္ဒုတ္တရမင်းသား, ဝိဇိတ, ဝိဇိတာဝီ,
ဝိဇိတာဘိရာမ-ဟူသော ပြာသာဒ် ၃-ဆောင်,
တောထွက် ခြေလျင်, ဒုက္ခရကျင့်ရာကာလ
၇-ရက်, အဂ္ဂသာဝကအစုံ ဘဒ္ဒသာလထေရ်
နှင့် ဇိတမိတ္တထေရ်, အဂ္ဂသာဝိကာအစုံ ဥတ္တ-
ရာထေရီမနှင့် ဖဂ္ဂုနီထေရီမ, အလုပ်အကျွေး
ဝါသေဋ္ဌထေရ်, ပွင့်တော်မူရာအသက်တန်း
အနှစ် ၉ သောင်းတမ်း, ဗောဓိ ကြောင်လျှာ
ပင် ဗောဓိ, အရပ်တော်အမြင့် ၈၀-တောင်,
ရောင်ခြည်တော်ပြန့်ရာအရပ် အမြဲတမ်း တယူ
ဇနာဖြစ်သည်။ အပ၊ဌ၊၁။၄၅–၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ၊
၂၁၇–၂၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၄–၅။)

နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ အသမော
အပ္ပဋိပုဂ္ဂလော။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၄၁။ အပ၊ဌ။၁။၄၆။
ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၁၈။ ဇ ၁၊ဌ၊၁။၄၅။

(၂) နာရဒပစ္ဆေကဗုဒ္ဓါ။ သယံမ္ဘူ။ နာ-
ရဒေါ နာမ၊ ရုက္ခမူလေ ဝသိ တဒါ။ အပ၊
၂။၈၁။ နာရဒံ နာမ ပစ္ဆိကဗုဒ္ဓံ ရုက္ခမူလေ
ဝသန္တံ ဒိသွာ။ ထေရာ၊ဌ၊၁။၃၁၃။

(၃)(က) နာရဒထေရ်။ (ယင်းထေရ်
သည်—သုဇာတဘုရားရှင်၏ တေဒဂ်ရအလုပ်
အကျွေး ရဟန်းဖြစ်သည်။) နာရဒေါ နာမ-
ပဌာကော၊ သုဇာတာယ မယော သိနော။ ဗုဒ္ဓ-
ဝံ။၃၅၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၄၄။ (–ဇာ၊ဌ၊၁။၄၆။)
(ခ) နာရဒထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည်—ရာဇ-
ဂြိုဟ်မြို့တော်၌ ဆွမ်းခံကြွ အပြန် ပရိသတ်
၄-ပါးအလယ် ထိုင်နေတော်မူသော မြတ်စွာ
ဘုရားအား သူကရမုခပြိတ္တာ၏ ရှေးကံ
အကြောင်းကို လျှောက်ထား မေးမြန်းသော
မထေရ်မြတ် ဖြစ်သည်။) တံ တျာဟံ နာရဒ
ဗြူမိ။ ပေတ။၁၂၀။ အသာယသ္မာ နာရဒေါ
ဌာဇဂေ ပိဏ္ဍာယ စရိတ္တာ။ ပေတ၊ဌ။၁၁။
(–ဇ၊၁၀၊၁၃၊၁၄။)(ဂ) နာရဒထေရ်။(ယင်း
ကေရ်သည်— ကူရ္ဓဝိနိစ္ဆယိက ပေတဝတ္ထု၌
လာသော ရဟန္တာမထေရ် ဖြစ်သည်။ တံ
ဒိသ္မာ အာယသ္မာ နာရဒေါ....ပဋိပုစ္ဆိ။ ပေတ၊
ဌ။၁၀ဇ၊(–၁ဇ၂–၅)။)

(၄)နာရဒရသေ့။ (က)ဘုရားအလောင်း
တော် နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် ဗိမိ

တန်ခိုးဖြင့် နေမထွက်အောင် တားမြစ်နိုင်၍ ဒေဝိလရသေ့၏အသက်ကို ကယ်ဆယ်ခဲ့ဘူးသည်။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၆–၉ ကြည့်။) အပရောပိ နာရဒေါ နာမ တာပသော ဟိမဝန္တတောအာဂန္တွာ ;ကုမ္ဘကာရံ ကေရဋ္ဌိဝါသံ ယာစိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၆(–ဂ။)

(ခ) သုဓာ ဘောဇနဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် နေ့အခါ တာဝတိံသာနတ်ပြည်သို့ကူ၍ နန္ဒဝန်ဥယျာဉ်, စိတ္တလတာဥယျာဉ် တို့ဌေးနေပြီး ပင်လယ်ကသစ်ပန်းပွင့်ကို ထီးလုပ်မိုးလျက် ဆေးဒန်းမြင်းသီလာထက် မိမိနေရာပြုပြီး နေလေသည်။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၁၇။) တသို့ ခဏေ နာရဒေါ နာမ ဗြာဟ္မဏတာပသော....ဂစ္ဆတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၁၇။ နာရဒေါ သာရိပုတ္တေ၊ သက္ကော အဟမေဝ အဟောသိံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၄ဝ။

(ဂ) ကုဏာလဇာတ်လာ ရှင်သာရိပုတ္တရာအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် ဘုရားရှင် ကုဏာလဒ္ဓက်မင်းဖြစ်စဉ် မိတ်ဆွေဖြစ်ခဲ့ဘူးသော အာဘိညာဉ် ၅-ပါး ရလျက် ရသေ့ပေါင်း တသောင်း အခြံအရံဖြင့် ဟိမဝန္တာတောဌ် သီတင်းသုံး နေထိုင်သော ရသေ့ဖြစ်သည်။) နာရဒေါပိ ပဌာဘိညော တာပသော....နိသိဒိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၅ဂ။ အာနန္ဒော ဂိဠ္ဍရာဇာသိ၊ သာရိပုတ္တော စ နာရဒေါ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၉၅။ (–ဇာ၊ ၂။ဘ၃ဝ။

(ဃ) မဟာနိပါတ် ဥမင်္ဂဇာတ်လာ အရှင်သာရိပုတ္တရာ အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းသည် မြတ်စွာဘုရား မဟာဇနကမင်းဖြစ်စဉ် တောထွက်သောအခါ သီဝလိ မိဖုရား အမှူးရှိသော လူအပေါင်းကို ပြန်လွှတ်ခြင်းငှါ မဘတ်နိုင်သဖြင့် ဈာန်အာဘိညာဉ်တန်ခိုးဖြင့် ကောင်းကင်မှကြွလာပြီး ဇနကမင်းအား အဆုံးအမပြုဝါဒပေးသော ရသေ့ဖြစ်သည်။) နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကဿပေါ ဣတိ မံ ဝိဒု။ ဇာ၊ ၂။ဘ၇ဝ။ နာရဒေါ သာရိပုတ္တော၊ မိဂါဇိနော မောဂ္ဂလ္လာနော။ ဇာ၊ဌ၊၆။ဂ၄။

(င) စူဠနာရဒဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိတရဟန်း၏အလောင်းနာရဒရသေ့။(ယင်း ရသေ့သည် မာတုဂါမတယောက်၏ ဖြားယောင်းမှုဖြင့် ဇနပုဒ်သို့သွားရောက် နေထိုင်လိုဒသာ်လည်း ဘုရားအလောင်းဖြစ်သောဖ ခင်ကြီး၏အဆုံးအမ၌ တည်၍ ဇနပုဒ်သို့ မသွားတော့ပဲ ဟိမဝန္တာတောဌ်ပင်နေထိုင်လျက်ဈာန်အာဘိညာဉ်ကိုရအောင် အားထုတ်သောရသေ့ဖြစ်သည်။) ဝ်သံ တဒါဟု အရိယာ သေ၊ ဗြဟ္မစရိယသ နာရဒ။ဇာ၊ဘ။ ၂၆၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၂၂၊(၂၂ဃ။)

(စ) ဣန္ဒြိယဇာတ်လာ ဥက္ကဏ္ဌိကရဟန်းအလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေသည် ကာဌဒေဝိဌရသေ့၏ ညီငယ်ဖြစ်သော မဏ္ဍိမဒေသ အာရဏ္ဍရတောင်မှ တခုသောလိုဏ်ဌ်၌ တယောက်တည်းနေသော ရသေ့ ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဘဂဘ–ဂ၄ဂ-ကြည့်။) နာရဒေါ နာမ ဣသိ ကာဌဒေဝိလသာ ကနိဋ္ဌော မဏ္ဍိမဒေသေ ....ဝသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဂ၄ဝ။ တဒါ နာရဒေါ ဥက္ကဏ္ဌိကဘိက္ခု အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ဘ။ဂ၄၅။

(ဆ) သရဘင်ဇာတ်လာ ဥဒါယိထေရ် အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေသည် အလောင်းတော် သရဘင် ရသေ့ကြီး၏ တပည့် ၇-ယောက်အနက် အငယ်ဆုံးတပည့် ဖြစ်၍ မဏ္ဍိမဒေသ အဋ္ဌနတောင် ကွန်ရက်ကြားဌ် နေသောရသေ့ ဖြစ်သည်။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘဘ–ဘ၆ဘ-ကြည့်။) နာရဒေါ မဏ္ဍိမဒေသေ အဋ္ဌနဂိရိနာမကေ ပဗ္ဗတဇာလန္တရေ ဝိဟာသိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဘဝ၃။ နာရဒေါ ဥဒါယိတ္ထေရော၊ ဇရိသာ ဗုဒ္ဓပရိသာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ဘ၆ဘ။

(၈) အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် (ကေပသာဒ-နီယထေရ်)၏အလောင်း နာရဒရသေ့။(ယင်းရသေ့သည် အတ္ထဒဿီ ဘုရားရှင်လက်ထက် ပြာဟ္မဏအမျိုးသား ကိသဝစ္ဆ အနွယ်၌ဖြစ်၍ 'ကေသဝ'ဟု ထင်ရှားသော ရသေ့ ဖြစ်သည်။ ယင်းသည် ဤဘုရားရှင်လက်ဆက်၌ ရဟန္တာ အရှင်ပဝိဋ္ဌထေရ် ဖြစ်လာသည်။ ထေရဂါ၊၁။၂၃၃။) ကေ-ပသာဒနီယထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အပ၊၂။၁၅၁။ နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကေ-သဝေါ ဣတိ မံ ဝိဒူ။ အပ၊၁။၁၈၅။ ထေရ၊ ၂။၂၃၃။ (–အပ-၂၊ ၂။၁၅၁။)

(၈) အရှင်ဝသဘထေရ်၏ အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရဒသေ့သည် ဘုရားရှင် တဆူမျှ မပွင့်သည့်သုညကမ္ဘာ၌ ပြာဟ္မဏ ချီး ဖြစ်လျက် ဃိမဝန္တာအနီး သမဂ္ဂတောင်၌ နေသော စျာန်အဘိညာဉ်ရ ရသေ့တပါး ဖြစ်သည်။၁-သောင်း ၄-ထောင်သော တပည့် ရသေ့ အပေါင်းအား အဆုံးအမပေးလျက် နေသည်။ ဤဘုရားရှင်လက်ထက်၌ ရဟန္တာ အရှင်ဝသဘထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အကျယ် ထေရ၊၂။၁၂၂-ကြည့်။ပုလိနတ္ထိယထေရ်ဟု အပ၊၂။၇၉–၈၁-၌ လာသည်။) နာရဒေါ နာမ နာမေန၊ ဇဋိလော ဥဂ္ဂတာပနော။ အပ၊၂။၇၉။ ထေရ၊၂။၁၂၂။

(ည) အရှင် အကော်လပုပ္ပိယ ထေရ် အလောင်း နာရဒရသေ့။ (ယင်းရသေ့သည် ၉၁-ကမ္ဘာထက် ဝိပဿီ မြတ်စွာဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်ကို ဖူးမြင်ရ သဖြင့် အလွန် ကြည်ညိုလှုပ်ရှားသော စိတ်ဖြင့် စက်ကတုံးပန်းကို ဘုရားရှင်အား လှူဒါန်း သော နာရဒရသေ ဖြစ်သည်။ ဤဘုရားရှင် လက်ကက်၌ စျာန်အဘိညာဉ် ပိုင်ရှင် အရှင် အကော်လပပ္ပိယ ထေရ် ဖြစ်လာသည်။ အကျယ်ကို အပ။ ၁-၌ ကြည့်။) နာရဒေါ ဣတိ မေ နာမံ၊ ကဿပေါ ဣတိ မံ ဝိဒူ။ အပ၊၁။၂၄၂။ (–၃၃၁-၂။)

(၅) နာရဒမင်း။ (နာရဒမင်းသည် အလောင်းတော် သာဓိနမင်းကြီး၏ ၃-ထက် မြေ့ကျ် မြစ် ဖြစ်သည်၊ လူတို့၏ သက်တမ်း အနှစ် ၁-ရာ မင်းပြုခဲ့သည်။ သာဓိနမင်းကြီး၏ စကားကို နာခံလျက် အလှူကြီး ၃-ရက် ပေးလှူပြီး နတ်ရွာစံ၍ နတ်ပြည်၌ ဖြစ်သည်။ ဤ ဘုရားရှင်လက်ထက်၌ အရှင်သာရိပုတ္တရာ လက္ခဏာတော်ရံ အဂ္ဂသာဝကထေရ် ဖြစ်လာ သည်။အကျယ် ဇာ၊၂။၄။၃၃–၃၃-ကြည့်။) သုညံ ဝေ နာရဒ ခါဟတေ ဒိသံ။....အထ နံ နာရဒေါ အာဟ။ ဇာ၊၂။၄။၃-၉။ ...ဇာ၊ နာရဒရာဇာ သာရိပုတ္တော အဟောသိ။ ဇာ၊ ၂။၄။၃၆၀။

(၆) နာရဒမင်းသား၊နာရဒသတိုးသား။ (ယင်း မင်းသားသည် နာရဒဘုရားရှင် အလောင်းအလျှာ ဖြစ်သည်။ အကျယ် နာရဒ ဘုရား ကြည့်။) တေနသာ....နာရဒေါတိ နာမံ အကံသု။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၂။ ၂၁၂။

(၇) နာရဒအမတ်။ (ယင်းအမတ်သည် အရှင် သာရိပုတ္တရာ မဟာထေရ်မြတ်၏ အလောင်း ဖြစ်သည်။ အကျယ် ဓမ္မ၊ ၂။ ၂၁၂-၉။ ဇာ၊ ၂။ ၃။ ၁၃၁-၃ တို့ကြည့်။) ရာဇာ နာရဒံ နာမ အမစ္စံ ပဏ္ဍိတသာ ... ။ ဇာ၊ ၂။ ၁၃ ၂။ (–ဓမ္မ၊ ၂။ ၂၁ ၀။) နာရဒ-အမစ္စ-လည်း ကြည့်။

(၈) နာရဒပုဏ္ဏား။ (ယင်းပုဏ္ဏားသည် ပဒုမုတ္တရ ဘုရားရှင် ပွင့်တော်မူသောအခါ ဘုရားရှင်အား ကြည်ညိုသော ဒါယကာဖြစ် သည်။ ဤဘုရားရှင် လက်ထက်တော်၌ "နာ ဂိတ" အမည်ဖြင့် ရဟန္တာဖြစ်သည်။) အယံ ကိရ ပဒုမုတ္တရဿ ဘဂဝတော ကာလေ နာ-ရဒေါ နာမ ပြာဟ္မဏော ... ။ ... ။ ... ။

(၉) နာရဒပြဟ္မာကြီး။ (ယင်းပြဟ္မာကြီးသည် ရှေးအခါက ဝိဒေဟတိုင်း မိထိလာပြည်၌, အင်္ဂတိမင်းကြီး မင်းပြုစဉ်ကကဿပအနှယ် ဘုရား အလောင်းတော် နာရဒပြဟ္မာကြီး ဖြစ်သည်။ အင်္ဂတိမင်းကြီး အား မိစ္ဆာအယူမှ ခြွေချွတ်ဟောပြောခဲ့ဘူးသည်။ အကျယ် ဇာ၊၆-၇။၁၀၅—၁၄၉-ကြည့်။) တဒါ ဗောဓိသတ္တော နာရဒေါ နာမ မဟာပြဟ္မာ အဟောသိ။ ဇာ၊၆-၇။ ၁၃၄။

(၁၀) နာရဒဘီလူး။ (ယင်း ဘီလူးသည် ဒီပင်္ကရာဘုရားရှင်၏ တရားတော်ကို နာကြားရ၍ သောတာပတ္တိဖိုလ်၌ တည်လေသည်။ အကျယ် ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၅-၂ ကြည့်။) သော ကိရ ပမ္ဘတော နာရဒေန နာမ ယက္ခေ-နေ ပရိဂ္ဂဟိတော အဟောသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၆။၁၅။

(၁၁) နာရဒနတ်။ နာရဒပမ္ဘတ (၂) ကြည့်။

(၁၂) နာရဒတောင်။ နာရဒပမ္ဘတ (၁)-ကြည့်။

(၁၃) နာရဒသုတ်။ ကောသလော နာရဒေန စ။ အံ၊ ၂။၅၅။ နာရဒသုတ္တ-လည်းကြည့်။ (၁၄) နာရဒဇာတ်။ နာရဒဇာတကကြည့်။ မဟာနာရဒ-ဇာတက လည်း-ကြည့်။

နာရဒအမစ္စပမုခ (တိ) [နာရဒအမစ္စ+ ပမုခ] နာရဒအမတ် – လျှင်– ဟူသော– အကြီးအမှူး–ဦးစီး–ခေါင်းဆောင်–ရှိသော၊သူ။ နာရဒ အမစ္စပမုခေ စတ္တာရော အမစ္စေ... ဥယျောဇေသိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၂၁၀။

နာရဒကုမာရ (ပု) [နာရဒ + ကုမာရ (နာ-ရယကုမာရ-ပြာ)] နာရဒမင်းသား၊ နာရဒသတ္တိသား။ တဿ နာရဒကုမာရဿ ကုလ-သိလာစာရရူပ သမ္ပန္နံ။ ဗုဒ္ဓဝံ ၆။ ၂၁။

နာရဒကူဋ (ပု၊နဝ) [နာရဒ+ကူဋ] နာရဒကူဋတောင်ထွတ်(ယင်း တောင်ထွတ်သည် ဒီပင်္ကရာဘုရားရှင် ကုဋေတရာသော ရဟန္တာအရှင်မြတ်တို့နှင့် ဒုတိယအကြိမ် ပေါင်းဆုံစည်းဝေးရာ တောင်ထွတ် ဖြစ်၏။) ပုန နာရဒ-ကူဋမှိ ပဝိဝေကဂတေ ဇိနေ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၂။ အာဘိ၊ ၆၊ ၁။ ၅၅။ ဇာ၊ ၆၊ ၁။ ၃၅။ နာရဒကူဋံ နာမ ပရမရမဏီယံ ပမ္ဘတံ သမ္ပာပုဏိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။ ၁၅။

နာရဒဇာတက (နဝ) [နာရဒ+ဇာတက] နာရဒဇာတ်၊ ဘုရားရှင် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော် ထန်းတောဥယျာဉ်၌ ခေတ္တသီထင်းသုံးတော်မူစဉ် နာရဒပြဟ္မာ ဖြစ်စဉ်အခါ၌လည်း ဥရုဝေလ-ကဿပ၏ မိစ္ဆာအယူကွန်ရက်ကို ဖြိုဖျက်၍ မာန်"မာန"ကင်းအောင်ဆုံးမခဲ့ဘူးကြောင်းကို ဟောပြရာဇာတ်။ မဟာနာရဒဇာတက (ဇာ၊ ၂။ ၂၅၇-၂၇၅)-ကြည့်။

နာရဒတ္ထေရ (ပု) [နာရဒ+ထေရ] နာရဒထေရ်။ တိတိ ဂါထာဟိ နာရဒတ္ထေရော နံ ပဋိပုစ္ဆိ။ ပေတ၊ ၆။ ၁၉၃။ နာရဒ (၃) (၁)-လည်းကြည့်။

နာရဒပမ္ဘတ (ပု) [နာရဒ+ပမ္ဘတ] (၁) နာရဒတောင်။ (၂) နာရဒနတ် (နှင့်) ပမ္ဘတနတ်။ (၁) အထ ဒီပင်္ကရော ကိရ ဘဂဝါ.....တံ နာရဒပမ္ဘတံ အာဘိရုဟိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၆။ ၁၅။ (၂) တဿ တေ အနုမောဒန္တိ၊ ဥဘော နာရဒ-ပမ္ဘတာ။ ဇာ၊ ၂။ ၃၆၃။ ဇာ၊ ၆၊ ၃။ ၃၅။ (–သုတ္တနိ။ ၃၆၂။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ ၂။ ၁၅၉။)

နာရဒပြဟ္မ (ပု) [နာရဒ+ပြဟ္မ] နာရဒပြဟ္မာ။ ဩနမိတ္ဝာ နာရဒပြဟ္မာနံ အဝန္ဒိ။ ဇာ၊ ၆၊ ၂။ ၁၃၅။

နာရဒသုတ္တ (နဝ) [နာရဒ+သုတ္တ] နာရဒသုတ်၊ အရှင်နာရဒထေရ် ပါဠိလိပုတ်မြို့တော် ကုက္ကုဋာရုံကျောင်း၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ချစ်လှစွာသောမိဖုရား ကွယ်လွန်သဖြင့် ရေမချိုးနိုင်, အမှုကိစ္စလုပ်ငန်း မပြီးလုပ်မဆောင်ရွက်နိုင်, စားရှိမဝင်, စက်ရှိမပျော်ဘအောင် သော-

ကပြောင့်စူးဝင်နေသောမုဏ္ဍမင်းအားသော-
ကပြောင့်ကို ပယ်နှုတ် ဟောကြားရာသုတ်။
အဂ္ဂိတ္ထရန်ကာယ၊ ပဌာနနိပါတ၊ ၁-ပဏ္ဏာသ-
က၊ ၅-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ အံ၊ ၂။၅-၅၅။

နာရမ္ဘ (တိ) [နရ+အာရမ္ဘ] (၁) အာရုံ
မဟုတ်သော (ရှုပ်တရား) (၂) အာရမ္ဘ
ပစ္စည်းမှတပါးသော (ပစ္စည်း)။ (၁) အတ္ထိ
ရှုပ် စက္ခုသမ္ဘဿသ နာရမ္ဘံ။ အဘိ၊ဝ။
၁၄၆။ (–အနုဋ္ဌိ၊၁။၁၅၀။) (၂) နာနန္တရ-
သမနန္တရေသု နာရမ္ဘေ ဝိယ ရှုပမေဝ ပစ္စ-
ယုပ္ပန္နံ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၀။ နှ ဟောတုပစ္စယာ
နာရမ္ဘေ ကော်။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၁။ (–
၄၀၈၊၄၂၂၊၄၂၅၊၄၆၆၊၄၇၅၊၄၇၇။)

နာရမ္ဘပစ္စယသဒိသ (တိ) [နာရမ္ဘပစ္စယ
+သဒိသ] အာရမ္ဘပစ္စည်းမှ တပါးသော
ပစ္စည်းနှင့် တူသော (နှ သမ္ပယုတ္တပစ္စည်း
စသည်)။ နှ သမ္ပယုတ္တ နောနတ္ထိ နော
ဝိဂတေသု ရှုပမေဝ ပစ္စယုပ္ပန္နံ၊ တေန
ဝုတ္တံ "နာရမ္ဘပစ္စယသဒိသ" (ပဌာန၊ဝ။
၃၈) ဣတိ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၁။

နာရမ္ဘမူလက (တိ) [နာရမ္ဘ+မူလက]
အာရမ္ဘပစ္စည်းမှတပါးသော ပစ္စည်း လျှင်
အကြောင်းရင်းရှိသော။ နာရမ္ဘမူလကေ
ဟေတုယာ ပဌာတိ ရှုပမေဝ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။
အဘိ၊ဌ၊၃။၄၂၅။ (–၄၃၀၊၄၇၄။)

နာရမ္ဘမူလကသဒိသ (တိ) [နာရမ္ဘမူလက+
သဒိသ] အာရမ္ဘပစ္စည်းမှ တပါးသော
ပစ္စည်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသောဒေသနာ
ဝါရနှင့်တူသော။ နာနန္တရနသမနန္တရနအ-
ညမညနဥပနိဿယနသမ္ပယုတ္တနောနတ္ထိနော-
ဝိဂတမူလကာနိ နာရမ္ဘမူလကသဒိသာ-
နေဝ။ အဘိ၊ဌ၊၃။၄၃ဝ။

နာရာ (ထီ) [နရ+ဏ+အာ] အရောင်းရောင်
ခြည်။ (ရေ။ သီဟိုဠ်၊ ဝေန်။) နာရာ ဝုစ္စန္တိ
ရသ္မိယော။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁ဂ။ နာရာယန-
ဗလ (သမ္မော၊ယော။ ၂၂ဝ)-လည်း ကြည့်။

နာရာစ (ပု) [နှ+ရာစ+အ။ နာရာစ(ဇာ၊ဌ၊
၅။၁၃၂) ဣ စ သလ္ဓံ။ တံ ဟိ နှ အာရောစ-
တိ ကောဋ္ဌိလျှဝသေန နှ ဂစ္ဆတိတိ နာရာ-
စောတိ ဝုစ္စတိ။ ရာစ ကောဋ္ဌိလျှေတိ ဟိ တာ-
လုဇပဌမကွရန္ဓဝေတု။ သညာသဒ္ဒတ္ထာ ပန-
နကာရသ အဝိကာရော ဟောတိ 'ယထာ-
နာကော နှ ခေါ'တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ။၅၂၂။ သဝိ-
လောဟမယော ဇမ္ဗုဒေဝေ။ ထောမ။
(နာရာစ-သံ၊ ဏရာအ, ဏာရာယ-ပြာ၊နာရာ-
ယ အဒ္ဓမာဂဓီ)] စဉ်းသွားတပ်သောမြား။
(သံသွားတပ်မြား, မြားသာမန်, ရေဆင်။
P.S.D.) ယဒိ ဝါ နာရာစံ။ မ၊၂။ဧ၃။
နာရာစော မ္ဗဝိစယသမ္ဘောဗ္ဘဂ်ေါ သမ္ဘာဒိဋ္ဌိ-
မဂ္ဂဂ်ံ။ ပေဋ္ဌကော။ ၂၅ဝ။ ဒီယာ မုတ္ထော
ဝိယ နာရာစော အာကာသံ ဥပ္ပတိတ္ဝာ။
အံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဧ၇။ ပဋ္ဌသံ၊
ဌ၊ဝ။ဒုဝ၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ဒုဝ၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၆ဝ။)

နာရာစမုခ် (ပု) [နာရာစ+ပုခ်] စဉ်းသွားတပ်
မြားရင်း၊ စဉ်းသွားတပ်မြားနှောင့်။ နာရာ-
စပုခေ် (နာရာစပေါခေ်၊ သီ။နာရာစပေါ-
ကွေ၊ သျှာ)ရတ္ထသုဘ္ဘကံ ဗန္ဓိတ္ဝာ...ခ်ပြီ။ ဇာ၊
ဌ၊၅။ဒုဝ၈။

နာရာယဏဝိရာဇန (နာ) [နာရာယဏ+ဝိရာဇန]
ဗိဿဏိုးနတ်၏ တင့်တယ်ခြင်း။ နာရာ
ယဏဝိရာဇနမလ္လယုဒ္ဓနဋ္ဌသမဇ္ဇာဒီနိ ပဿ-
တော။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂ဧ၇။

နာရာယန (နာ) [နာရာ+အယန။(နာရာယဏ-
သံ, အဒ္ဓမာဂဓီ၊ ဏာရာယဏ-ပြာ)] (၁)
ဗိဿဏိုးနတ်။ (၂) စိန်။ (တိ) (၃)အရောင်
ထွက်သော (ဘုရားရှင်၏ကိုယ်တော်အား)။
(ဝမ်းမမြောက်နိုင်သော။ သုမင်္ဂလ သီဟိုဠ်၊
ဝေန်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း မဟာပရက္ကမဗာဟုမင်း
ကြီး၏ စစ်ပိုလ်ချုပ်နာရာယန။ ဒမိသခေါင်း
ဆောင် နာရာယန။ D.P.။)

(၁) နာရုယနဝိရုဇန-ကြည့်။ (–ကစ္စည်း။ ၃၄၅။) (၂) နာရုယနသင်္ဘာတဗလ-ကြည့်။ (တိ) (၃) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာရုယနုဗလ (နဉ) [နာရုယန + ဗလ] (အရောင်ထွက်သော) ဘုရားရှင့် ကိုယ်တော်အား။ ယံ ဒသန္ဓံ ဆဒ္ဒန္တာနံ ဗလံ၊ တံ ကေသ တထာဂတဿ ဗလံ၊ နာရုယနုဗလံ ဝဇိရဗလန္တိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ ပဒ္ဒ၀ံ၊ဌ။၆၁။ နာရု ရသ္မိယော အယန္တိ နိက္ခမန္တိ ဣတောဗလတောတိ နာရုယနံ၊ နာရုယနံ ဧ၀ ဗလံ နာရုယနုဗလံ။ သမ္မော၊ယော။၂၂၀။

နာရုယနဘတ္တိက (တိ) [နာရုယန+ဘတ္တိက။ (နာရုယ ဘဘတ္တိက-သံ)] ဗ်ဿဘိုးနတ်ကို–ဆည်းကပ်–ကိုးကွယ်–သော၊သူ။မလ္လာဏောနာမ နာရုယနဘတ္တိကော တတ္ထ တတ္ထ ပါနီ-ယဌပနပေါက္ခရဏီခဏနာဒိ ပုညကမ္မကာရ-ကော ဂဏော။ သာရတ္ထ၊၃။၁၁၇။ ကခ်၊ဌ၊ သစ်။၄၅၇။ (–ဝိမတိ၊၂။၇၂။)

နာရုယနသခ်ိတဗလ (နဉ) [နာရုယနသခ်ိတ +ဗလ] (၁) စိန်ဟု ဆိုအပ်သော–စိန်နှင့် တူသော–ဘုရားရှင်၏ကိုယ်တော်အား။ (တိ) (၂) စိန်ဟု ဆိုအပ်သော–စိန်နှင့်တူသော–ကိုယ်တော်အားရှိသော (ဘုရား)။ (၁)နာ-ရုယနသခ်ိတဗလန္တိပိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ။ အဘိ၊ဌ၊၂။၃၂၀။ (တိ)(၂) ကိ ံနာရုယန-သခ်ိတဗလောပိ ဟုတ္ဝာ နာသက္ခိ။ သုဘ္ဘနိ၊ ဌ၊၂။၁၂၀။

နာရုယနသင်္ဘာတ (ပု) [နာရုယန+သင်္ဘာ-တ] စိန်တုံး၊စိန်ခဲ၊စိန်အပေါင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာရုယနသင်္ဘာတဗလ (နဉ) [နာရုယနသင်္ဘာ-တ+ဗလ] စိန်တုံး– စိန်ခဲ– နှင့် တူသော ဘုရားရှင်၏ ကိုယ်တော်အား၊စိန်တုံးအလား ဘုရားရှင့် ကိုယ်အား။ (ဘုရားတဆူ၏ ကိုယ်တော်အားသည် ဆဒ္ဒန်ဆင်မျိုး ၁၀ ကောင်အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ရိုးရိုးဆင်ပေါင်း ကုဋေ ၁-ထောင်အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ရိုးရိုး လူယောကျ်ားပေါင်း ကုဋေ ၁-သောင်း၏ အားနှင့် ညီမျှ၏၊ ၎င်း ကိုယ်ကာယဗလအား ကိုပင် နာရုယနသင်္ဘာတဗလဟု ဆိုသည်။ သာဓက-ကြည့်။) ယံ ဒသန္ဓံ ဆဒ္ဒန္တာနံ၊ တံ ကေသ တထာဂတဿ။နာရုယနသင်္ဘာ-တဗလန္တိပိ ဣဒမေဝ ဝုစ္စတိ၊ မ၊ဌ၊၁။၃၃၂။ သံ၊ဌ၊၂။၄၁။ အံ၊ဌ၊၃။၂၉၃–၄။ပဋိသं၊ဌ၊၂။ ၂၃၁။ နာရု ဝုစ္စန္တိ ရသ္မိယော၊တာ ဗဟူ နာ-နာဝိဓ တတော ဥပဇ္ဇန္တိတိ နာရုယနံ၊ ဝဇိရံ။ တသ္မာ ဝဇိရသင်္ဘာတဗလန္တိအဋ္ဌော။ တဒေတံ ပကတိယာတ္တိဂဏနာယ ယာတ္တိနံ ယာတ္တိ ကောဋ္ဌိသယသာနံ ပုရိသဂဏနာယ ဒသန္ဓံ ပုရိသကောဋ္ဌိသယသာနံ ဗလံ ဓေယာတိ။ သာရတ္ထ၊၃။၂၁–၉။ (–ဝိမတိ၊၂။၁၀၈။ မ၊ ဌ၊၂။၁၉။ သံ၊ဌ၊၂။၅၄။ အံ၊ဌ၊၃။၃၁၃။)

နာရိဂဏပ္ပဗေဒေန (တိ) [နာရိဂဏ+ပဗေဒေန] နတ်သမီးအပေါင်းသည် –နိုးစေ–နှိုး–ဖျော်ဖြေ–ကြိုးစေအပ် –ရှင်လန်း–တက်ကြွ–ဆွ–အပ်သော၊သူ။ သော မောဒသီ နာရိဂဏပ္ပ-ဗေဒေနော၊ ဝိမာနပါသာဒဝရေ မနော-ရမေ။ ဝိမာန။၁၁ဂ။ ဝိမာန၊ဌ။၃၁ဂ။

နာရိဒ (တိ) [နာရိ +ဒါ+ အ] မိန်းမကို ပေးတတ်သော (သစ်ကိုင်း)။ နာရိဒါ ပစ္ဆိမ-သာခါ၊ သမ္ဘကာမေ ဧ ဥတ္တရေ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၃၅၂။

နာရိပုဗ္ဗလတာ (ထီ) [နာရိပုဗ္ဗ+လတာ] မိန်းမနှင့်တူသော ပန်းပွင့်တို့ဖြင့် ပွင့်သောနွယ်။ မိန်းမသဖွယ် ပန်းတို့ဖြင့် ပွင့်သောနွယ်၊ သူယောင်နွယ်။ နာရိပုဗ္ဗလတာ (ဇာ၊ဌ၊၅။ ၁၇၀)တိ နာရိသဒိသေဟိ ပုပ္ဖေဟိ ပုပ္ဖိသာ လတာ။ ဇာ၊ဌ၊၁၇။၅၂၃။

နာရီဝန် (နာ) [နာရီ+ဝန်] နာရီဘောဝမိန်းမပျို ရွှမ်ဘွင်သဏ္ဌာန် ပန်းပွင့်ရှိသော တောဝ သူယောင်တော။ (ယင်း တောသည် ဟိမဝန္တာအရပ် ကဏ္ဍမုဏ္ဍအိုင်၏ အနီးဘွဲ့ တည်ရှိ၏။ ဇာဝဋ္ဌိ။) တံ အာဒါယ နာရီဝန် နာမ ဂန္ဓာ။ ဇာဝဋ္ဌ၂၅။ဝ၆၂။

နာရီဝသဘ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာရီဝသဘ ပြာသာဒ်။ (ယင်းသည် သီခီဘုရားလောင်း လျှာ၏ စံနန်းတော် ၃-ဆောင်အနက် တ ဆောင် ဖြစ်၏။) သုစန္ဒကသီရိဂိရိယသနာ-ရီဝသဘ နာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၂၇၅။

နာရီဝါဟန်[1] (နာ) [နာရီ + ဝါဟန်] မိန်းမ (ကယုဉ်–ကပ်–သော)ယာဉ်။ (ဝေဿဝဏ် နတ်မင်းကြီး၏အလုပ်အကျွေး နတ်ချွားသည် ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိန်းမကို ယာဉ်ပြုလုပ်လျက် ယင်း ကိုယ်ဝန်ဆောင်မိန်းမ၏ကျောက်ကုန်း ပေါ် တက်စီးကြသည်၊ အခြား မိန်းမများကို ယာဉ်ရထားများ၌ ကယုဉ်၍ စီးကြသည်။ ဒီ၊ဌ၊၃၀၇။)ဝေဿဝဏော....ဒွါဒသယောဇနံ နာရီဝါဟနံ အဘိရုယှ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၁ဝ၁။

နာရီဝါဟန[2] (နာ၊ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁)နာရီဝါ-ဟနမင်းသား။ (နာရီဝါဟန မင်းသားသည် သုဇာတမင်း၏ သားတော်ဖြစ်သည်၊ တိဿ-ဘုရားရှင်အထံတော်၌ "ဟေ ဘိက္ခု" ရဟန်း အဖြစ်ကို ရရှိ၏။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။) (၂)နာရီဝါဟန်မြို့။ (နာရီ-ဝါဟန်မြို့သည် တိဿဘုရားရှင်၏လက်ထက်၌ ထင်ရှားသော မြို့တော်မြို့ဖြစ်သည်။)

နာရီဝါဟနကုမာရ (ပု) [နာရီဝါဟန+ကုမာရ] နာရီဝါဟနမင်းသား။ ဥဘတော သုဇာတသ သုဇာတသ နာမ ရညော နာရီဝါဟနကုမာ-ရော နာရီဝါဟန နဂရံ အနုပ္ပတ္တော ဘဂဝတိ.... ဟေဘိက္ခုပဗ္ဗဇ္ဇာယ ပဗ္ဗဇိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆၉။

နာရီဝါဟနနဂရ (နာ) [နာရီဝါဟန+နဂရ] နာရီဝါဟန်မြို့။ ယဒ၊ ပန နာရီဝါဟနနဂရေ ဥပသင်္ကော နာမ ရာဇပုတ္တော ရဇ္ဇံ ကာရေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၉၂။ အထက်ပုဒ် သာဓက-လည်း ကြည့်။

နာရီသယ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာရီသယ ပြာသာဒ်။ (ယင်းပြာသာဒ်သည် တိဿဘုရား အလောင်းတော် စံတော်မှရှု ပြာသာဒ် ၃-ဆောင်တို့တွင် ၁-ဆောင်အပါအဝင်ဖြစ်၏။) ဂုဟာသေလ နာရီသယ နိသဘာ၊ ဘယော ပါသာဒမုတ္တမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။ဌ၆ဝ။-ထသ ဂုဟာ-သေလ နာရီသယ (နာရီသ၊သီ၊ဣ။ နာရီယ၊ က)နိသဘနာမကာ တယော ပါသာဒါ အဟေသုံ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။ ၂၆ဂ။

နာရီ (ထီ) [နရ+ ဏ+ ဣ]။ နုရေန ယော ဂတော နရသာယံ နာရီ၊ ဣဒမတ္တေ ဏော၊ ဣ။သုစိ။(–ခေန်၊ဌ။ ၂၃ဝ၊နီတိ၊ခေ။ဘ၅။) (နာရီ-သံ, အဒ္ဓမာဂဓီ။ ဏာရီ-ပြာ)] (၁) မသတ္တဝါ၊ (က) မိန်းမ။ (ခ)မယား၊ ဇနီး၊ မိဖုရား။ (ဂ) သမီး။ (ဃ)နတ်သမီး။ (င) ပြိတ္တာမ။ (စ) နဂါးမ၊ နဂါးပျို့မ။ (ဆ) မြည်းမ။ (ဇ) ခေါင်းမ၊ ဥခေါင်းဇက်မ။ (၂) ဣတ္ထိလိင်။ (မိန်းမ၊ မြေ့ပါ။ သီဟိုဠ်ခေန်။)

(၁) မ သတ္တဝါ။ နုရသ သောတိ နာရီ၊ အယဉ္စ သမညာ မနုဿိတ္ထိသု ပဝတ္တာ ရူဠ်-ဝသေန ဣတရာသုပိ ကထာ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ဌ။ဝ၇။

နာရီ (ပ။ဇ)—အံ၊ဝ။ ၂ဝ၆။ အံ၊ ၂။ဝ၂။ အံ၊ဝ။ဂ၄။ ဝိမာန။ ၂၄။ ပေတ။ဝ၃ဝ။ ထေရ။ ၂၆၉။ အပ၊ ၂။ ၂ဝ၇။ ဇာ၊ဝ။ဝ၆၆။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဝ။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂ဝ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၁ဝ၉။ နာရီယော (ပ၊ဗ)— ဝိမာန။ ၂၂၊ ၁ ၂ဝ။ ပေတ။ဝ၅၉။ အပ၊ဝ။ ၂ဝ။ အပ၊ ၂။

၁၂။ ဗာဝ။၂၉၉။ ဗာ၊၂။၆၄၊၃၂၄။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ဝ။၃၀၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၁ဝ။ ဝိမာန၊ဌ။ ၁ဝ၀၊ဝ၉၅။ နာရီ (အာ၊ဇ)— ဝိမာန။၆။ ပေတ။ဝ၇၂။ ဝိမာန၊ဌ။၃၆။ ပေတ၊ဌ။ ၁၇၅။ စရိယာ၊ဌ။၃၂။ နာရီယော (အာ၊ဗ)— ဘေရ။၂၃၂။ နာရီ (ဒု၊ဇ)— သံ၊ဝ။၆၉။ သုတ္တနိ။၄ဝ၉။ ဗာ၊ဝ။၂၃၂။ ဗာ၊၂။ဝ၈ဂ။ ဗာ၊ဌ၊၆။ဝ၃၄။ နာရီယော (ဒုဗ)— အပ၊၂။ဝ၂။ ဗာ၊ဝ။၂၇ဝ။ စရိ-ယာ၊ဌ။ဝ၄၄။ နာရီဟိ=နာရီတိ (တ၊ဗ)— ဒီ၊ဝ။၉ဂ။ ဗာ၊ဝ။၂၇ဂ။ နာရီယော (စ၊ဇ) — ဗာ၊ဝ။၉၆။ ဗာ၊ဌ၊၃ဝ။ နာရီယော (ဆ၊ဇ)— ဗာ၊ဝ။၃၄၅။ နာရီနံ(ဆ၊ဗ)— ဝိမာန။ဝ၈။ ဗာ၊ဝ။ဝ၅၅။ ဗာ၊ဌ၊၅။ဝ၀ဝ။ နာရီယော(သ၊ဇ)— ဗာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၉။ နာရီသု (သ၊ဗ)—ဓမ္မ။၅၄။ ဝိမာန။ဝ၀။ ဗာ၊၂။ ၁၂၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၂၆၅။ ဗာ၊ဌ၊၂။၂ဝ၃။

(က) မိန်းမ။ တသ္မာ ဟိ နာရီ စ နရော စ သီလဝါ။ အံ၊ဝ။၂ဝ၆။ အံ၊ဝ၊ဂဌ။ အယံ .နု ကိ ကမ္မမကာသိ နာရီ (ပေတ။ ဝ၃ဝ)တိ အယံ ဣတ္ထိ ကိ နု ကမ္မံ ပုဗ္ဗေ အကာသိ။ ပေတ၊ဌ။ဌ၁။ နာရီ(ဗာ၊ဝ။ဝ၄ဌ။ ဗာ၊၂။ဝ၉ဝ)တိ ဣတ္ထိယော။ ဗာ၊ဌ၊၃။၂၅ဝ။ ဗာ၊ဌ၊၆။ဝ၄၂။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။ဝ။ အပ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၁၂။)

(ခ) မယား၊ ဇနီး၊ မိဖုရား။ ပတိနော ကိရမ္ဘာကံ ဝိသိဋ္ဌနာရီနံ။ ဝိမာန။ဝ၇။ ဝိမာန၊ဌ။ဝ၂၂။ ရူစိ ဒေဝီ နာမ နာရီ၊ ဝိဇိတ-သေနော အတြဇော။ အပ၊၂။ဝ၂၅။ ဒဒါဟိ ဒါနိ မေ ဘရိယံ၊ နာရီ သမ္ဘဝံသော ဘဝိနိ။ ဗာ၊၂။၂ဝ၉။ ဗာ၊ဌ၊၆။၂ဂ၁။ (–အပ၊၂။ ၃၂ဂ၊ဝ၃၅။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၇၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။၅၄။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃။ ဗာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁။ ဗာ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဂ၅။)

(ဂ) သမီး။ နာရီ (သုတ္တနိ။ဝ၀၉)ဣတ္ထိ အတ္ထနော ဓီတရံ သန္ဓာယ။ (ဃ) နတ်သမီး။ နာရီ(ဝိမာန။၆)တိ တသ္သာ ဒေဝဓီတာယ အာလယနံ။ ဝိမာန၊ဌ။ဝ၆။ နာရီ ဒေဝဓီ-တာ.... တိဌသိ။ နေတ္ထိ၊ဝ၀။ ၂၉ဝ။ (–ဝိမာန၊ ဌ။ဝ၁ဝ။ ပေတ၊ဌ။ဝ၇၅။) နာရီဂဏသမာ-ကုလ, နာရီ.ဏသမ္ဘန္ဓ, နာရီဝရဂဏာဂတိဏ္ဍ-တို့ လည်း ကြည့်။ (ဃ) ပြိတ္တာမ။ ဘုသာနိ ဘောဇ သာလိ ပုနာပရော၊ အယဉ္စ နာရီ သကမ်သလောဟိတံ။ ပေတ။ဝ၂၂။ ပေတ၊ ဌ။ဝ၇ဂ။

(စ) နဂါးမ၊နဂါးပျို့မ။ နာရီယော စ ၁-(ဗာ၊ဝ။ဝ၄ဝ)တိ ဣမာ တဝ နာဂဂဏ္ဍာ-ယော စ တုဝဉ္ဇ ဒီသ္မာ။ ဗာ၊ဌ၊။ဌ၇ဝ။ (–ဗာ၊၂။၂၂ဝ။ ဗာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄။) (ဆ) မြည်းမ။ စတုပ္ပဒိ သခ်မုခိ၊ နာရီ သဗ္ဗဂ်-သောဘိနိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဂဝ။ (ဇ) ဒေါင်းမ၊ ဥဒေါင်းဌ-မ။ မယူရသံသာ ဂိရိမုဒ္ဓနသ္မိ၊ နစ္စန္တိ နာရီဘိ သမဂ်ီဘူတာ။ ပုဒ္ဓ၀ံ၊ဌ။ဝ၃။ (၂) ဣတ္ထိလိင်။ နာရီယံ ဣတ္ထိယံ။ ဓာန်။ ဓာန်၊ဌ်။ဌ၇ဝ။

နာရီ(ရီ)ဂဏ (ပု) [နာရီ+ဂဏ] (က) မိန်းမ အပေါင်း။ (ခ) မိဖုရားအပေါင်း။ (ဂ) နတ်သမီးအပေါင်း။ (ဃ) နာရီဂဏေဟိ ပရိစာရယဏ္ဍု။ ဗာ၊ ဝ။ဝ၃ဝ။ ဗာ၊ဌ၊။ဝ၉ဇ။ (ခ) နာရီဂဏေဟိ ပရိစာရယန္တော။ ဗာ၊ဝ။ ၂ဝ၄။ ဗာ၊ဌ၊။၂ဝ၄။ (–ဗာ၊ဝ။ဝ၁ဂ။ ဗာ၊ဌ၊။ဌ၀ဝ၊ဌ၆ဝ။) (ဂ) နာရီဂဏာ စန္ဒ-နသာရလိတ္ထာ၊ ဥဘတောဘ -ဝိမာနံ ဥပ-သောဘယန္တိ။ ဝိမာန။ဝ၄။ ပေတ။၂ဝ၃။ ဝိမာန၊ဌ။၂ဝဂ။ (–အပ၊ဝ။ဌ၄၂။ အပ၊၂။ ဂ၅၊ဝ၁၅။)

နာရီဂဏပရိဝုတ (တိ) [နာရီဂဏ+ပရိဝုတ] (က) မိန်းမအပေါင်းသည်–ခြံရံ–ဝန်းရံ–

အပ်သော၊သူ။ (ခ) မိဖုရားအပေါင်းသည် –ခြံရံ–ဝန်းရံ–အပ်သော(မင်း)။ (က) သာတသာ ဝစနံ သုတ္တာ ဌာတ္ခံ အသက္ကောန္တိ နာရီဂဏပရိဝုတာ ဂန္ဓာ....အဋ္ဌသိ။ ဇာ၊ ၆၊၄၁၂၅။ (ခ) သစေ တော နာရီဂဏ-ပရိဝုတသာ ရွှပါဒယော ဝါ ကာမဂုဏေ ရဇ္ဇသုခံ ဝါ အာရဗ္ဘ မာနော ဥပ္ပဇ္ဇေယ္ယ။ ဇာ၊၆၊၄။၄၀၁။

နာရီဂဏပုရက္ခတ (တိ) [နာရီဂဏ+ပုရက္ခတ] (က) မိန်းမအပေါင်းသည် – ရှေ့ခွ်ထား–ရှေ့သွားပြု–ခြံရံ–အပ်သော။ (ခ) နတ်သမီး အပေါင်းသည်–ရှေ့ခွ်ထား–ရှေ့သွားပြု–ခြံရံ –အပ်သော၊သူ။ (က) နိသိန္နော ပါသာဒ-ဝရေ၊ နာရီဂဏပုရက္ခတောဝ။ အပ၊၁။၂၃၂။ (–အပ၊၂။၄၈။) (ခ) သမန္တာ အနုပရိယာ-သိ၊ နာရီဂဏပုရက္ခတာ။ ဝိမာန။၂၁။ ဝိမာန၊ ၆။၈၃၊၁၅၄။ (–ဝိမာန။ဂ၆။ ဇာ၊၂။၁၉၆။ ဝိမာန၊၆။၂၃၂။ ဇာ၊၆၊၆။၁၄၂။)

နာရီဂဏသမာကုလ (တိ) [နာရီဂဏ+သမာ-ကုလ] နတ်သမီးအပေါင်းတို့ဖြင့် ရောပြွမ်း သော (ဗိမာန်)။ တောဒိသေ ဗျမ္ဘဝရေ၊ နာရီဂဏသမာကုလေ။ အပ၊၁။၁၃၁။

နာရီဂဏသမ္ဘန္န (တိ) [နာရီဂဏ+သမ္ဘန္န] နတ်သမီးအပေါင်းနှင့် ပြည့်စုံသော။ နာရီဂဏ-သမ္ဘန္နော ဒိဗ္ဗပါသာဒေါ ဥဠာရော။ ဝမ္မ၊၆၊၂။ ၁၉၀။

နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏ (တိ) [နာရီ+ဝရ+ဂဏ+ အာကိဏ္ဏ] မြတ်သော နတ်သမီးအပေါင်းတို့ ဖြင့် ရောပြွမ်းခသော်။ နာရီဝရဂဏာကိဏ္ဏ(ဇာ၊ ၂။၁၉၇)နှင့် ဝရနာရီဂဏေဟိ အာကိဏ္ဏံ။ ဇာ၊၆၊၆။၁၄၉။

နာရီ (ရီ)ဝရဂဏာယုတ (တိ) [နာရီဝရဂဏ+ အာယုတ] မြတ်သော မိန်းမအပေါင်းနှင့် ယှဉ်သော၊ မိန်းမမြတ်အပေါင်းနှင့် ယှဉ် သော။ နာရီဝရဂဏာယုတ (သုတ္တနိ။၃၂၄)-ဏ္ဍ ဝရနာရီဂဏာသံယုတ္တံ။ သုတ္တနိ၊၆၊၂။၅၅။ (–ဇာ၊၂။၃၁၂။ ဇာ၊၆၊၇။၂၄၅။)

နာရီသမာနနာမ (တိ) [နာရီသမာန + နာမ ဏ] နာရီသဒ္ဒါနှင့်တူသော အမည်ရှိသော (ဣတ္ထိလိင်)။ နာရီသဒ္ဒ၊ ကဲ့သို့ ဣတ္ထိလိင်အနက် ကို ထွန်းပြတတ်သောအမည်။ နာရီသမာန-နာမ (မ၊၆၊၃။၂၂၁)နှင့် ဣတ္ထိအတ္ထဒေါတက-နာမ်။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၈၀။ အောက်ပုဒ်လည်း ကြည့်။

နာရီသမာနသဝဏ္ဏ (တိ) [နာရီသမာန+သဝဏ္ဏ] ဣတ္ထိလိင်နှင့်အတူ ခေါ်ဝေါ်ရခြင်း ရှိသော။ (ဣတ္ထိလိင်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော။ သို့။ နာရီသဒ္ဒါနှင့် လိင်တူစွာ ခေါ်ဝေါ်အပ် သော။ မြန်။) နာရီသမာနသဝဏ္ဏာ (နာရီ-သဟနာမသဝဏ္ဏာ။ သီ၊သျာ၊ကံ၊ဣ) ကစ္ဆီ ဒိဝ္ပါ နှ ဒဿကာ။ မ၊၂။၃၄၄။ နရီသမာန-သဝဏ္ဏာတိ နာရီသမာနနာမ် ဣတ္ထိလိင်် ၊ ကေန အဝ္ပါတမ္ဘာတိ နာရီသမာနသဝဏ္ဏာ၊ ဣတ္ထိလိင်ေန ဝတ္တမ္ဘာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂၁။ နာရီ-သမာနနာမ-လည်း ကြည့်။

နာရီသဟဿပါမောက္ခ (တိ) [နာရီသဟဿ+ ပါမောက္ခ] အထောင်သော မိန်းမတို့၏– အကြီး – အမှူး – ဦးစီး – ဖြစ်သော၊ မိန်းမအထောင်တို့၏ ဦးဆောင်ဖြစ်သော၊ အထောင်မက မျှားစွာသောမိန်းမတို့၏ – အကြီး–အမှူး–ဦးစီး–ဖြစ်သော၊သူ။ နာရီ-သဟဿပါမောက္ခာ၊ သုဒ္ဓေါဒနသုတသဟာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၇။

နာလ (နဝ) [နလ+ဏ။ နလ ဂဟဏ၊ ဏော၊ နာလ်။ (ပဒုမာဒိဒဏ္ဍေ) နာဋ္ဌမ္ပိ။ သူစီ။ (–ခေန်။ ခေန်၊ဋ္ဌ။ဖ၂၆။) (နာလ-သံ၊ ဏာသ-ပြာ၊ နာလယ-သီဟိုဠ်)] ရိုးတံ (ကြာရိုး-စသည်)။ (ကြာရိုး။ပြာ၊ခေန်။ ရိုးတံ၊ ကြာစသည်တို့၏ ရိုးတံ၊ ကြာစွယ်။

ထောမ။) နပိ ဘိသမုဒ္ဒဿလကုမုဒနာလက-
လာပဝိဝရ ဇာနန္တိ။ ခုဒ္ဒ.က၊ဌ။၅၁။ နာဌ-
လည်း ကြည့်။

နာလ (ဌ) က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာလ
(ဌ)က သူငယ်။ (၂) နာလကရသေ့။ (၃)
နာလကထေရ်။ (၄) နာလကရွာ၊ (နာလက
သူငယ်, နာလကရသေ့, နာလကထေရ်များ
သည် အခိုက်အတန့်ကိုစဉ်ရ၍ ကွဲပြားလာသော
အမည်များဖြစ်၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်အားဖြင့် တဦး
တည်းပင် ဖြစ်၏၊ ယင်း နာလကထေရ်သည်
ဥပတိဿရသေ့ (သုတ္တနိ၊ဌ။၂။), ဒေဝိလ
ရသေ့(အပ၊ဌ၊ ၁။ ဇာ၊ဌ၊၁)၏ တူဖြစ်သည်၊
ဦးရီးတော်ရသေ၏ သြဝါဒဖြင့် ဘုရားမပွင့်
မီကပင် ရသေ့ပြု၍ ဘုရားပွင့်သောအခါ
ဘုရားရှင်ထံမှ "မောနေယျအကျင့်"ကို နာယူ
၍ ကျင့်သည်၊ ယင်းသည် ဂေါတမဘုရား
ရှင်၏ လက်ထက်၌ တဦးတည်းသော "မော-
နေယျအကျင့်"ကို ကျင့်သူဖြစ်သည်၊ရဟန္တာ
အဖြစ်သို့ ရောက်သည်။ ယင်းသည် တော
တခု, သစ်တပင်,ရွာတရွာ၌ ၂-ကြိမ်နေခြင်း,
ဆွမ်းခံခြင်းများ မပြုလုပ်မူ၍ သင့်တင့်ရာ
တော, သစ်ပင်, ရွာတို့၌သာလျှင် နေလျက်
မောနေယျအကျင့်ကို အမြတ်ဆုံးအားဖြင့်
ကျင့်သောကြောင့် ရဟန်းပြု၍ ၇-လအကြာ
တွင် ရပ်လျက် ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည် (သုတ္တနိ၊
ဌ၊ ၂။ ၂၀ ၂။ အပ၊ဌ၊၁။ ၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၆၅။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄)။ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည်တိုင်
အောင် ညောင်စောင်းခ၌ ကျောမချဘူးချေ
(ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၂ ၉)။ ပစ္ဆည်း ၄ ပါးခ၌တရားနှင့်အညီ
ရောင့်ရဲ၍ ရောင့်ရဲခြင်း၏ ကျေးဇူးကိုကား
မပြောဆို(ဒီ၊ဌ၊ ၃။ ၂ ၂ ၇)။ အကျယ် သုတ္တနိ။
ခုဂ၅-ခုဂ၉ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၂-၂ ၁ ၉ ကြည့်။

(၁) အတ္ထနော ဘာဂိနေယျ နာလက-
ဒါရကံ (နာဌကဒါရကံ၊ ဇာ၊ဌ၊၁။) အဒ္ဒသ။
အပ၊ဌ၊၁။ ၆၇။ ဇာ၊ဌ၊၁။ ၆၅။ (၂) အသီ-
တသ ဣသိနော ဘာဂိနေယျော နာလကော
နာမ တာပသော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၂။ (၃)
သော နာလကော ဥပစိတပုညသဠယော၊
ဗိနံ ပတိကွံ ပရိဝသိ ရက္ခိတိန္ဒြိယော။
သုတ္တနိ။ခုဂဂ။ ကော သန္ဓ,ဌော ဟောတိ
သန္ဓောသသ ဝဏ္ဏံ နု ကထေတိ သေယျ-
ထာပိ ထေရော နာလကော။ ဒီ၊ဌ၊ခု။ ၂ ၂ ၇။
(၄) နာလကပြာဟ,ဏ.ဂါမေ သာရိပြာဟ,-
ဏိယာ ကုစ္ဆိသ္မိံ ပဋိသန္ဓိံ ဂဏှိ။ အံ၊ဌ၊
၁။ ၂ ၁ ၁။ မဂရေဌ္ဌေ နာလကဂါမေ။ ထေရ
ဌ၊၁။ ၁ ခု ၆။ အပ၊ဌ၊၁။ ခု ၄ ၂ ။ (–ထေရ၊ဌ၊
၁။ ၂ ၂ ၉ ၊ ခု ၃ ၁ ။) (ယင်း နာလက ရွာသည်
အရှင်သာရိပုတ္တရာ, အရှင်ခဒိရဝနိယ ကခ်ီ-
ရေဝတ, အရှင်ဥပသေန, အရှင်သုနာဂ
အရှင်မဟာစုန္ဒတို့နှင့် ရှင်မ-စာလာ, ရှင်မ-
ဥစာလာ, ရှင်မ-သီသုပစာလာ တို့၏ဇာတိ
ရွာ ဖြစ်သည်။)

နာလကဂါမက (ပု) [နာလက+ဂါမ+က]
နာလကရွာ။ (ယင်းသည် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော်၏
အနီးတွင် တည်ရှိသည်၊ ယခု နာလန္ဒ
ထက္ကသိုလ် တည်ရှိရာဒေသ ဖြစ်၏။)နာလက-
ဂါမကေ (သံ၊ခု။ ၁ ၄ ၀)တိ ရာဇဂဟာသ အဝ-
ဒူရေ အတ္ထနော ကုလသန္ထကေ ဇဝံနာမကေ
ဂါမေ။ သံ၊ဌ၊ခု။ ၂ ၄ ၅ ။

နာလကတ္ထေရ (ပု) [နာလက + ထေရ]
နာလကထေရ်။ နာလကတ္ထေရော တိသု ဌာ-
နေသု အဗ္ဘုတ္ထော အဟောသိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။
၂ ၁ ဂ။ နာလက (သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၀ ၂-၂ ၁ ၉) ။
လည်း ကြည့်။

နာလကတ္ထေရသဒ်သ (တိ) [နာလကတ္ထေရ+
သဒ်သ] နာလကထေရ်နှင့် တူသော၊သူ။
ဒုတိယဝါရေန ဥဋ္ဌဋ္ဌိတည္ဝ ဂဟိတော သာ-
သနေ နာလကတ္ထေရသဒ်သော။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ဂ ၉ ။

နာလကပဋ္ဌိပဒါ (ထီ) [နာလက+ပဋ္ဌိပဒါ] နာ-
လကပဋ္ဌိပဒါ၊ နာလကပဋ္ဌိပဒ်၊ နာလကထေရ်

အား ဟောအပ်သော(မောနေယျ) အကျင့်။ (ယင်း အကျင့်သည် ပုထုဇဉ် ဘဝကပင် ကိလေသာ မပြစ်ပေါ် အောင် ကျင့်ရသော အကျင့် ဖြစ်၏၊ ကျင့်ရန် လွန်စွာ ခဲယဉ်းသဖြင့် ဘုရားတဆူ လက်ထက်၌ တဦးတည်းသာ ကျင့်နိုင်သူရှိသည်၊ ယင်းအကျင့်ကို အမြတ်ဆုံး အားဖြင့် ကြိုးစားလျှင် ၇-လ အသက်ရှည်သည်၊ အလယ်အလတ်အားဖြင့် ကြိုးစား လျှင် ၇-နှစ် အသက်ရှည်၍၊ ပေါ့လျော့စွာ ကြိုးစားလျှင် (၁၆)နှစ် အသက်ရှည်သည် (သာရတ္ထ၊ ၂။၁၁၄)။ အကျယ် သုတ္တနိ။ ၃၇၈–၃၉၀။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၂၀၉ – ၂၁၉-ကြည့်။ နာ-လကပဋိပဒ (ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၂၄၇)နှင့် "မောနေယျ၊ တေ ဥပညိသ"နှင့် အာဒိနာ သတ္ထာရာ နာ-လကတ္တေရသ ဒေသိတံ ပုထုဇနကာလတော ပဘုတိ ကိလေသစိတ္တံ အနုပ္ပါဒေတ္တာ ပဋိပဇ္ဇိ-တပ္မံ မောနေယျပဋိပဒံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၁၄။ သုတ္တနိပါတေ နာလကတ္တေရသ ဒေသိတံ မောနေယျပဋိပဒံ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဒ၃။ (–မ၊ ၆၊ ၁။ ၉ဒ။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၄။ အံ၊ ၆၊ ၁။ ၂ဒ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၈၉။ အပ၊ ၆၊ ၁။ ဒ၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၈၄။)

နာလကသုတ္တ (နာ) [နာလက+သုတ္တ] နာလက သုတ်၊ ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်ကို ဟောတော်မူ ပြီးနောက် ၇-ရက်မြောက်နေ့၌ နာလက ထေရ်အားဟောကြားအပ်သော မောနေယျ အကျင့်ကို မြတ်သုတ်။ (ယင်းသုတ်၌ ပဌမ သင်္ဂါယနာတင်စဉ်ကာ အရှင်အာနန္ဒာ ဖြေဆို အပ်သော ဝတ္ထု ဂါထာ-၂၀ အပါအဝင် ဂါထာပေါင်း ၄၅ ဂါထာ ပါရှိ၏။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂။ ၂၀၂-၃။) သုတ္တနိပါတ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ။ ၃၇၅-၃၉၀။

နာလကသုတ္တဝရ (တိ) [နာလကသုတ္တ+ဝရ] မြတ်သော နာလကသုတ်၊ နာလကသုတ်မြတ်။ နာလကသုတ္တဝရော သုဝိဘတ္တော။ သုတ္တနိ။ ၄၅၂။

နာလန္ဓဝဂ္ဂ (ပု) [နာလန္ဓ+ဝဂ္ဂ] မဟာပုရိသသုတ် စသော ၁၀-သုတ်တို့ဖြင့် မှတ်အပ်သော နာ-လန္ဓအုပ်စု၊ နာလန္ဓဝဂ်။ (ယင်းဝဂ်၌ မဟာ ပုရိသသုတ်စသော သုတ်ပေါင်း ၁၀-သုတ် ပါရှိသည်။) သံယုတ္တနိကာယ်၊ မဟာဝဂ္ဂ သံယုတ်၊ ၃-သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်။ သံ၊ ၃။ ၁၃၂-၁၄၈။ နာလန္ဓဝဂ္ဂေါ ဒုတိယော။ သံ၊ ၃။ ၁၄၈။

နာလန္ဓသုတ္တ (နာ) [နာလန္ဓာ+သုတ္တ] နာလန္ဓ သုတ်၊ ဘုရားရှင် နာလန္ဓာမြို့ ပါဝါရိက သူဌေး၏ သရက်ဥယျာဉ်၌ သီတင်းသုံးတော်မူစဉ် ဟောကြားအပ်သော သုတ်။ သံယုတ္တ-နိကာယ်၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ်၊ ၃ သံယုတ်၊ ၂-ဝဂ်၊ ၂-သုတ်။ သံ၊ ၃။ ၁၃၂။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၁။

နာလ(ဌ)န္ဒာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နာ-လန္ဓာမြို့။ (ယင်းသည် မဗျိမဒေသ ရာဇဂြိုဟ်-မြို့ အနီး၌ တည်ရှိလေသည်။) (၂) သီဟိုဠ်ကျွန်း ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီး၏ လက်ထက် B.E ၁၈.ရာစုနှစ်ရှေ့ပိုင်းဘုင် ထင်ရှားသော သီဟိုဠ်ကျွန်းရှိ နာလန္ဓာမြို့။ (၁) အန္တရာ စ ရာဇဂဟံ အန္တရာ စ နာ-လန္ဓံ အန္ဓါနမဂ္ဂပဋိပန္နော ဟောတိ။ ဒီ၊ ၁။ ၁။ (–ဒီ၊ ၆၊ ၁။ ၃ဒ။) နာဌန္ဒာယန္တိ နာ-လန္ဓာတိ ဝေနာမကေနဂရေ။ မ၊ ၆၊ ၃။ ၃ဒ။ နာလန္ဓာယ (သံ၊ ၃။ ၁၃၂)နှင့် နာလန္ဓာတိ ဝေနာမကေ နဂရေ။ သံ၊ ၆၊ ၃။ ၂၄၁။ (–အံ၊ ၆၊ ၁။ ၁၄၂။ ထေရ၊ ၆၊ ၂။ ၄၄၃။) (၂) နာလန္ဓာယံ နိဝေသော-တ္ထာ၊ ခန္ဓာဝါရံ တဟိ ဝသံ။ မဟာဝံသ၊ ၆။ ၁ဒ၇။

နာလာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာလာအမည်ရှိ သော ပုဏ္ဏားရွာ။ (ယင်း ရွာ၌ ဘုရားရှင် ၁၁-ဝါမြောက် ဝါကပ်တော်မူ၏၊ ယင်း ရွာ သည် မဂဓတိုင်း ဂယာရွာ ဗောဓိပင်၏အနီး ၌ တည်ရှိသည်၊ ဆာဝါ၏ ခင်ပွန်း ဥပက ထည် ယင်း ရွာ၌ ဖွားသည်။ D.P -လည်

ကြည့်။) ကောဒသမံ နာလာယံ ပြာဟွေ၊ အာ-ဂါမေ (ဝသိ)။ အံ၊၆၊၂။၃၀။

နာလိကပဗ္ဗတ (ပု) [နာလိက+ပဗ္ဗတ] နာလိက တောင်။ နာလိကပဗ္ဗတံ ပရိဟာရန္တော။ စရိ-ယာ၊၆။၉၀။

နာလိယသာက (ပုဒ်ရိ) [နာလိယာ+သာက] ကန်စွန်းရွက်ကြော်။ နာလိယသာက (အံ၊၂။ ၄၃)ဣ သာလိပ်ဌေန သဒ္ဒါ ''မဒ္ဒိတွာ ဇိရကာ-ဒိသံယုဒ္ဓေ သပ္ပိမှိ ပစိတွာ စတုမဓုရေန ယောဇေတွာ ဝါသံ ဂါဟာပေတွာ ဌပိတံ နာလိယသာကံ။ အံ၊၆၊၃။ ၂၃။

နာလောမ (တိ) [န+အလောမ] အမွေးမရှိ သောသူမဟုတ်၊ အနည်းငယ် အမွေးရှိသော၊ သူ။ နာတိဒီဃာ နာတိရဿာ၊ နာဒေလာမာ နာတိလောမသာ။ ဇာ၊၂။ ၂၁၀။ ဇာ၊၆၊ ၆။ ၃၀၇။ နာတိလောမာ နာလောမာ သုဘဂါ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၉၀။

နာဝက (ထီ) [နာဝါ+က] မြတ်ဒသာလှေ။ အာဂန္ဒွာန စသမ္ဗုဒ္ဓေါ၊ အာရှယိ တဠ္ဆ နာ-ဝကံ။ အပ၊၁။ ၅၆။ ထေရ၊၆၊၁။ ၁၃၆။ နာ-ဝကံ နာဝမုတ္တမံ အာရှယိ။ အပ၊၆၊၁။ ၃၄၄။

နာဝင်ဏ (နဒီ) [နာဝါ+အင်ဏ] လှေအပြင်၊ သင်္ဘောအပြင်။ ထေရော နာဝင်ဏေ (နာဝ-ဖဏေ၊ သီ၊သျှ)။ နာဝ်ဖလေ၊ မ၊၆၊၄။ ၂၃၇) အဂ္ဂေတွာ။ သံ၊၆၊၃။ ၂၃။

နာဝင်ပဠ (တိ) [နာဝါ+အင်+ပဠ။ နာဝင်+ ပဠ+ဝိဿဇ္ဇနာ]ခလှေ၏–အကြောင်း–အင်္ဂါ –၃-ပါးကို ယောဇိပုဂ္ဂိုလ် ယူရမည် လိုက်နာ ရမည်ဆိုရာ အဘယ်အကြောင်းအင်္ဂါမျှားဟူ ပါနည်းဟု မိလိန္ဒမင်း လျှောက်ထား-သဖြင့် ယင်း အကြောင်းအင်္ဂါမျှားနှင့် ယင်း အ ကြောင်းအင်္ဂါမျှားအတူ လိုက်နာ ကျင့်ကြံ ရန်မျှားကို ဖြေဆိုရာ အဖြေ စကားရပ်။ နာဝင်ပဠော ပဠမော။ မိလိန္ဒ။၃၆၀။

နာဝစနကာရိယ (တိ) [နာဝစန+ကာရိယ] နာဝိဘတ်ကို ပြုလုပ်သားသော၊ နာဝိဘတ်မှ ပြောင်းလဲလာသော (အက္ခရာ)။ အဘိညာ-ယာတိ ဣမိနာ ပန နာဝစနကာ-ရိယသာ-တိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၃၃၅။

နာဝဋ (တိ) [န+အာဝဋ] ပိတ်ပင်–တားဆီး –ခြင်းမရှိသော ''ဉာဏ်''။ ဉာဏာလောကေန ဇောတေသိ၊ နာဝဋ် (ပဝရ်ိ၊သျှ၊ ဝဇိရ၊ဣ) ဉာဏမုတ္တမ်။ အပ၊၁။ ၃၇၈။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၇၅။

နာဝဋ (တိ) [နာဝါ+ဌာ+အ] လှေ–သင်္ဘော –ခို တည်သော၊ လှေ – သင်္ဘော – ထဲ၌ ထား-အပ်သော (ဥစ္စာ)။ နာဝဋ် နာမဘဏ္ဍံ နာဝါယ နိက္ခိတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊၁။ ၆၁။ နာဝ-ဋေ ပဌမံ တာဝ နာဝံ ဒဿေန္တော။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၇ဋ။

နာဝဋကထာ (ထီ) [နာဝဋ+ကထာ] လှေ–သင်္ဘော– ခို တည်သော ဥစ္စာကို– ဆိုရာ– စကား–ရပ်–ဒေသနာအစဉ်။ နာဝဋ္ဌကထာ နိဋ္ဌိတာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂ဋ၀။ နာဝဋ္ဌကထာယံ ပန ....ပဋ္ဌိက္ခိ ,တိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၁။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၈၀။)

နာဝဋ္ဌဘဏ္ဍာဓိကာရ (ပု) [နာဝဋ္ဌဘဏ္ဍ+အဓိ-ကာရ] လှေခို တည်သော ဥစ္စာ၏အကြောင်း အရာ။ တံ နယုတ္တော ဒုတိယပါရာဇိ-က နာဝ-ဋ္ဌဘဏ္ဍာဓိကာရေ တဿာပိ အဓိပ္ပေတတ္တာ။ ဝဇိရ။ ၄၅၅။

နာဝဋ္ဌာန (နဒီ) [နာဝါ+ဌာန] လှေရှိရာအရပ်၊ လှေဆိုက်ဆိုရာ – လှေကပ်ရာ–အရပ်၊ ပုတ္တဒါ-ရမာဒါယ နာဝဋ္ဌာနံ ဂန္တွာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၁ဋ၁။

နာဝသဏ္ဌိတ (တိ) [နာဝါ+သဏ္ဌိတ] လှေ–သင်္ဘောန်–ပုံ–ရှိသော၊ လှေနှင့် တူသော (ဗိမာန်)။ နိဗ္ဗတ္တိတ္ထာဘီ ထေ ဗျမ္ဗုံ၊ သုကတံ နာဝသဏ္ဌိတံ။ အပ၊၁။ ၅ဋ။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၁ဋ။ နာဝသဏ္ဌိတံ နာဝါသဏ္ဌာနံ။ အပ၊ဌ၊၁။ ၃၄၄။

နာဝဏ္ဍယ (ထီ) [နာ+အဝဏ္ဍယ] မြီခိုရာ မရှိသောသူ။ နာဝဏ္ဍယော စ ဘဝတိ ဝါဠ-ဂဟာကုလော ဣဝ ကမလသဏ္ဍော။ မဟာ-နိ၊ ၆။၆။

နာဝါ (ထီ) [နာ+အ+အာ။ နု ထုတိယံ၊ အ။ ဝုစ္စာဝါဒေသာ။ ဓာန်၊ ဌ။၆၆။ နီ+အ+အာ။ ဩရတော ပါရံ နေတီတိ နာဝါ၊ ဘာရံ နယန္တိ တောယာတိ ဝါ နာဝါ။ ပါတိ၊ ပဒတ္ထ။ ၂၃ဝ။ နီတိ၊ ဓာ။ ၁၅ဝ၊ ၂ဂ၃၊ ၂ဂဂ-တ္ထိလည်းကြည့်။ (နော်ကာ-သံ၊ ကာဝါ-ပြာ၊ နာဝါ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နယ်ဝ-သီဟိုဠ်)] (၁) ဆောင်ပို့တတ်သော–ဆောင်ပို့ကြောင်း–လှေ၊ရေယာဉ်။(လှေဟူသည် ယဉ်အခါ ရေ၌သွားလာပို့ဆောင်နေသော သင်္ဘော, မော်တော်, သမ္ဗန်မျှားသာမက သစ်ဖောင်, ဝါးဖောင်, ထင်းစည်း, ဝါးစည်း, သစ်တုံး, နွားစားကျင်း, ဆိုးရေခေါင်း အစရှိသော ရေ၌အနည်းဆုံး လူတယောက် မြီခိုလောက်ရာ ဖြစ်ရ၍ သွားလာကြောင်း ရေယာဉ်ဟူသမျှ ပါဝင်၏။) (၂) အတ္ထဘော၊ ခန္ဓာကိုယ်။ (၃) (လှေနှင့်တူသော) အရိယမဂ်။

(၁) သတ္တေ နေတီတိ နာဝါတိ စ ဝုစ္စတိ။ ဝိမာန၊ ၆။၃၆။ တရဏီသခါတာယ နာဝါယ မဟန္တံ လောဏသာဂရံ ပဝိသတိ။ မဟာနိ၊ ၆။၂၄၂။ နာဝါဟိပိ ဒုရတိက္ကမာ အဟောသိ။ ဇာ၊ ၆။၆။၁၂၅။ ဥဒကဋ္ဌာနေ နာဝါ-သခါတေန ဒါရုသင်္ခါဋဌာနေန ဂစ္ဆ။ ဇာ၊ ၆။၅။၂ဝ၅။ နာဝါယာတိ ကုလ္လေန။ ဝိမတိ၊ ၂။ဧ၃။ (၂) သီဋ္ဌ ဘိက္ခု ဣမံ နာဝ (ဓမ္မ။ ၆၆) ဣတိ ဘိက္ခု ဣမံ အတ္တဘာဝသခါတं နာဝံ ဝိဠ္ဌာဝိတက္ကောဒကံ ဆဋ္ဌေန္ဒြော သိဋ္ဌ။ ဓမ္မ၊ ၆။ ။၃ဂ၆။ အတ္ထဘာဝေါ ဟိ .. တံတံအတ္ထဝသံ ပဋ္ဌိစ္ စ ....နာဝါတိပိ ....ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ၂ဂ။ (၃) မဂ္ဂေါ ပန္ဒော ပထော ပဇ္ဇော၊ အဋ္ဌသံ ဝဋ္ဋမာယနံ။ နာဝါ ဥတ္တရသော တု စ ကုလ္လော စ ဘိသိသက်မော။ စူဠနိ။ ၂ဝ။ ဒီ၊ ၆။ ။ဝ၃။ မ၊ ၆။ ။ ၂ဝ၄။ သံ၊ ၆။ ။ ၂ဝ။ သုတ္တနိ၊ ၆။ ။ ၃ဝ။ မဟာနိ၊ ၆။ ။ ဝ၉ဝ။ နိတိ၊ ဓာ။ ။ ၂ဂ၃၊ ၂ဂဂ။

နာဝါ (ပါ၊ဓ)–ဝိ၊ဘ။ ။ ၂ဧ၉။ မ၊ဘ။ ။ ၁ဂဂ။ သံ၊ ၂။ ။ ၃ဂ၂။ အပ၊ဘ။ ။ ၂ဒ၆။ ဇာ၊ဘ။ ။ ၂ဝ၇။ ဇာ၊ ၂။ ။ ၁၂၅။ မ၊ ၆။ ။ ၁ဝ၃။ သံ၊ ၆။ ။ ၃ဝ။ ။ ၅ဝ။ ။ ၁ဝ။ ။ ၁ဝ။ ။ ၁

နာဝါဂတ (တိ) [နာဝါ+ဂတ] လေ့–သို့ရောက်–ဣတည်–သော။ တတ္ထ နာဝါဂတော စေ၊ နာဝါယံ ဝုတ္ထနယေန။ ဝဇိရ။၄၅ဂ။ နာဝါ-ဂတာနံ မနုဿာနံ ဝိယောဇ္ဇေတုကာမတာယ။ မ၊ဋီ၊ ၂။ဥ၁၆။

နာဝါဌပန(နု၊ထီ)[နာဝါ+ဌပန]လေ့ကို ရပ်တည်စေခြင်း၊ လေ့၏ရပ်တည်ခြင်း။ စိတ္တံ ကေဝ္ဋိ ဟောတိ အရိတ္တေ။ (တ္တ၊) ပတ္ထမ္ဘနဝသေန စဏ္ဍသောတေ နာဝါဌပနမိဝ။ ဝိ၊ဋီ၊ ၂။၂၄။ ပဋိသံ၊ဋီ၊ ၂။၉၅။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၂၇၁။

နာဝါတလ (နာ) [နာဝါ+တလ] လေ့အပြင်။ အဓော နာဝါတလေန ဖုဋ္ဌောကာသံ မုဒေ ဝ ဒ္ဓိ အတိက္ကန္တမတ္တေ ပါရုဇိကံ။ ဝိ၊ဋီ၊ဝ။ ၂၈၉။

နာဝါတိတ္ထ (နာ) [နာဝါ+တိတ္ထ။ (နော်ကာတိထိ-သံ)] လေ့ဆိပ်၊ သင်္ဘောဆိပ်။ ဂင်္ဂါယ နာဝါတိတ္ထံ ပါပုဏိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၁၅။

နာဝါပဋ္ဌန (နာ) [နာဝါ+ပဋ္ဌန] လေ့ဆိပ်၊ သင်္ဘောဆိပ်။ မဟန္တေန ယသေန နာဝါ-ပဋ္ဌနံ ဂန္ဓွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃ဂ။

နာဝါပဏ (ပု) [နာဝါ+အာပဏ] လေ့ (ဖြင့်ဆောင်းဝယ်သူ) စျေး။ အာဒိသဒ္ဒေန နာဝါ-ပဏာဒိဝသေန ဝေါဟာရံ။ မ၊ဋီ၊ ၂။၄၂။

နာဝါပါဒနကာလ (ပု) [နာဝါ+ပါဒန+ကာလ] လေ့–ကို လော်ခတ်ထု–ပို့ရာ–အခါ။ နာဝါ-ပါဒနကာလေ ဥပ္ပန္နေန သောမနဿသဟ-ဂတစိတ္တပသာဒေန။ အပ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃၄၄။

နာဝါဖလက (နာ) [နာဝါ+ဖလက] လေ့ (၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော) ပျဉ်ချပ်။ ဗာဟိ-ယော ပန ကေ နာဝါဖလကံ ဂယောတ္ဝာ တရန္တော...တီရံ ပါပုဏိ။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ ၇၀။

နာဝါဗန္ဓန (နာ) [နာဝါ+ဗန္ဓန။ (နာဝါဗံဓန-အဒ္ဓမာဂဓီ)] လေ့–ဖောင်–ဖွဲ့ခြင်း။ နဒိယံ နာဝါဗန္ဓနံ အနုညာတံ ဥဒကုဏ္ဍေပနိဿယ-တ္ထေန နဒီသီမာယ သဘာဂတ္ထာ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၅ဝ။

နာဝါဘာရ (ပု)[နာဝါ+ဘာရ]လေ့-သင်္ဘော–(ဖြင့် တင်ဆောင်အပ်သော) ဝန်။ ဥဒကံ ပတ္တာ ပန သကဋ္ဌမ္ဘိ သကဋ္ဌဘဏ္ဍမ္ဘိ ယုတ္ထ-ဂေါ်ဏေပိ နာဝါဘာရံ ကရောန္တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဂဂ။

နာဝါဘိရူဟန (နာ) [နာဝါ+အာဘိရူဟန] (က) လေ့ – သင်္ဘော – သို့ တက်စီးခြင်း။ (ခ) လေ့–သင်္ဘော–သို့ တက်စီးရာအခါ။ (က) နာဝါဘိရူဟနေပိ သေဝ နယော။ ဝိ ဋ္ဌ၊ ၃။ ဂ၀။ (ခ) နာဝါဘိရူဟနသမယ-ကြည့်။

နာဝါဘိရူဟနဒိဝသ (ပု၊ နာ) [နာဝါဘိရူဟန+ဒိဝသ] လေ့စီးရာနေ့။ နာဝါဘိရူဟနဒိဝသေ ပစ္ဆေကဘုဒ္ဓဿ ဆတ္တုပါဟနဒါနပုညမေဝ တဿ ကာရဏံ။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။ ၃၃။

နာဝါဘိရူဟနဝတ္ထု (နာ) [နာဝါဘိရူဟန+ဝတ္ထု] လေ့စီးခြင်းဟူသော – အကြောင်း – ဝတ္ထု။ သာဝတ္ထိယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ နာဝါဘိရူဟနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခ်ီ။ ၂၁ဂ။

နာဝါဘိရူဟနသမယ (ပု) [နာဝါဘိရူဟန+သမယ] လေ့စီးရာအခါ။ တတ္ထာယံ သမ-ယော....နာဝါဘိရူဟနသမယော။ ဝိ၊ ၂။ ၉၉။ (–ကခ်ီ။ ၂၁၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၄၁ဖ-၇။ ကခ်ီ၊ ဋီ၊သစ်။ ၃ဂ၁။)

နာဝါဘိရူဟနသိက္ခာပဒ (နာ) [နာဝါဘိရူဟန+သိက္ခာပဒ] နာဝါဘိရူဟနသိက္ခာပုဒ်၊ ရဟန်း-တို့၏ ရဟန်းမိန်းမတို့နှင့် အတူတကွ တိုင်ပင်-၍ လေ့တခင်းတည်း စီးခြင်းကြောင့် ပညတ်-တော်မူအပ်သော သိက္ခာပုဒ်။ ဝိနယပိဋကာ၊ ပါစိတ္တိယပါဠိ၊ ၅-ပါစိတ္တိယကဏ္ဍ၊ ၃ ဝဂ်၊ ဂ-သိက္ခာပဒ။ ဝိ၊ ၂။ ဂ၉။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၇၅။ ကခ်ီ။ ၂၁ဂ။

နာဝါရောဟနဒီဝသ (ပု၊ နာ) [နာဝါ+အာရောဟနဒီဝသ] လှေစီးရာနေ့။ နာဝါရောဟနဒီဝသေ ထေရသာ ကနိဋ္ဌဘာတာ ထေရံ ဘောဇေတွာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၃ဝ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၂။

နာဝါလဂ္ဂနက (ပု) [နာဝါ+လဂ္ဂနက] လှေကို–ဆွဲ–ငြိစေ – တတ်သော ကျောက်ဆူး။ နာဝါလဂ္ဂနကာသာ ဒေ့ အင်္ဂါနိ ဂဟေတမ္ဘာနိ။ မိလိန္ဒ။၃၄၃၊၃ဝ။

နာဝါလဂ္ဂနကင်ပဏ္ဍ (တိ) [နာဝါလဂ္ဂနကင်+ပဏ္ဍ] လှေကိုဆွဲငင်တတ်သော ကျောက်ဆူး၏ အင်္ဂါတို့ကို မေးမြန်းကြောင်း ဖြစ်သော–အမေး–ပုစ္ဆာ–ပြဿနာ။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ မိလိန္ဒပဏ္ဍပါဠိ၊ ၆-ဩပမ္မကထာပဏ္ဍ၊ နာဝါ-လဂ္ဂနကင်ပဏ္ဍ။ မိလိန္ဒ။၃ဝ။

နာဝါဝိမာန (နာ၊ ပု) [နာဝါ+ဝိမာန (ဝိမာန ဝတ္ထု)] လှေဗိမာန်၊ လှေဗိမာန် ပိုင်ရှင် နတ်သမီး၏အကြောင်း။ ၁၆-ပါးသော ရဟန်း တို့အား ရေလှူခဲ့သော ကောင်းမှုကြောင့် ကွယ်လွန်ပြီးနောက် တာဝတိံသာနတ်ပြည် သို့ ရောက်၍ ပဒေသာပင် အမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် တင့်တယ်လှပသော ရွှေဗိမာန်နှင့် ယင်းဗိမာန်၏ ၂-ဘက်၌ ပုလဲကွန်ရက်, ငင်ရများဖြင့် တန်ဆာဆင်ထားသည့် အသွင် ဖြူဖွေးကြည်လင်သည့်မြစ်၌ ရွှေလှေဗိမာန်ပိုင် နတ်သမီး၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ပြဆိုရာဒေသနာ။ ဝိမာန ဝတ္ထုပါဠိ။ ၁-ဝိမာန၊ ၁-ဝဂ်၊ ၆-ဝတ္ထု။ ဝိမာန။၆၊၇။ သုဝဏ္ဏစ္ဆဒနံ နာဝန္တိ နာဝါ-ဝိမာနံ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၄။

နာဝါဝိမာနဝတ္ထုနာ (ထိ) [နာဝါဝိမာန+ဝတ္ထုနာ] နာဝါဝိမာန၏အဖွင့်၊ လှေဗိမာန်ပိုင်ရှင် နတ်သမီး၏ ဖြစ်စဉ်ဖြစ်ရပ်ကို ဖွင့်ကြောင်း ဖွင့်ရာ အဋ္ဌကထာ။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၃၄၊၃ဝ၊၄ဝ။ ပုတ္ထ-ဘာတုဘူတောပိ .... ပဂေဝ ဘတ္ထုဘူတော ဣ–ရာသန္တိ နာဝါဝိမာနဝတ္ထုနာယံ ဝုတ္ထံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁ဝ။

နာဝါဝိသကေ်တ (တိ) [နာဝါ+ဝိသကေ်တ] လှေအချိန်းအချက် ချတ်ယူင်းခြင်း။ တိတ္ထ-ဝိသကေ်တေန ပန နာဝါဝ်သကေ်တေန ဝါ ဂစ္ဆန္တာ အာပတ္တိယော။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။ ၃၂၃။

နာဝါဝိဿဇ္ဇနဒီဝသ (ပု၊ နာ) [နာဝါ+ဝိဿဇ္ဇန+ဒီဝသ] လှေလွှတ်ရာနေ့၊ လှေထွက်ရာနေ့။ ကေ ဂမ္ဘီရံ နာမ ပဋ္ဌနဂါမံ နာဝါဝိဿဇ္ဇန-ဒီဝသေယေव ပတ္တာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၂။

နာဝါဝေတန (နာ) [နာဝါ+ဝေတန] လှေခ၊ သင်္ဘော။ ဣဒံ သမဏ တယာ မယှံ ဒိန္နံ နာဝါဝေတနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၃။

နာဝါသခ်ေပ (နာ၊ ပု) [နာဝါ+သခ်ေပ] လှေ–အသွင်–သဏ္ဌာန်။ အာဏိယော ကောဌ္ဌ-တွာ နာဝါသခ်ေပေန ကတံ။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၁၉။

နာဝါသခ်ျာ (ထိ) [နာဝါ+သခ်ျာ] လှေ ယူသော–ရေတွက် – ခေါ်ဝေါ် –သုံးနှုန်း–ခြင်း။ တတော ဟေဋ္ဌိမာ နာဝါသခ်ျံ –နဂ္ဂတိတိ ကတ္တာ။ ဝဇိရ။၄၅၅။

နာဝါသဃ်ာဋ (ပု) [နာဝါ+သဃ်ာဋ] တပေါင်း တည်း ဖွဲ့စပ်အပ်သော လှေ။ တေန ဟိ ဘဂဝ နာဝါသဃ်ာဋံ ပန္ဓိတွာ တတ္ထေဝ ထေရံ နိသီဒါပေတွာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၃၃။ ကေ-တော သဃ်ာဋိတာ နာဝါ နာဝါသဃ်ာဋံ။ သာရတ္ထ၊၁။ ၁၄ဝ။ ဝိမတိ၊၁။ ၃၁။ နာဝါ-သဃ်ာဋံ (ဒု၊ ၉)—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဋ္ဌ၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၁ဂ၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၅၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဝ၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၅၁။ နာဝါ-သဃ်ာဋေ (ဒု၊ ၈)—ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃ဝ၆။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။ ၃ဝ၄၊ ၃၅ဝ။

နာဝါသဉ္ဇရဏ (နာ) [နာဝါ+သဉ္ဇရဏ] လှေဖြင့် လှည့်လည်သွားလာခြင်း။ ဂစ္ဆတိ အညမ္ပိ ယံ ကိဉ္စိ နာဝါသဉ္ဇရဏံ။ မိလိန္ဒ။၃ဝ၄။

နာဝါသဏ္ဌာန် (နာ) [နာဝါ+သဏ္ဌာန်] လှေ–ပုံပန်း – အသွင် – သဏ္ဌာန်။ နာဝါသဏ္ဌာန် နိဗ္ဗတ္တိဿတိ ပါတုဘဝိဿတီတိ အတ္ထော။ အဘ၊ဌ၊၁။၃၄၄။

နာဝါသမ (တိ) [နာဝါ+သမ] လှေနှင့်တူသော၊ လှေ–သဖွယ်–နှယ်–ဖြစ်သော။ နာဝါသမော သတ္တာနံ စတုရောဃပါရဂမနေ။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၃။ နာဝါသမံ မဟာရာဇ ရတဂုဏံ ဝိသုဒ္ဓိ-ကာမာနံ သံသာရမဟာဏ္ဏဝပါရဂမနဋ္ဌေန။ ယင်း။၃၃၅။

နာဝါသဟာသဘဏ္ဍ (နာ) [နာဝါသဟာသ+ဘဏ္ဍ] လှေတထောင် (ဖြင့် ဆောင်အပ်သော) ဘဏ္ဍာ၊ လှေတထောင်တင်ဘဏ္ဍာ။ နာဝါ-သဟာသဘဏ္ဍံ ကေနာဝံ အာရောပနကာ-လော ဝိယ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၃၂၂။

နာဝါသာမိက (ပု) [နာဝါ+သာမိက] လှေ၏ အရှင်၊ လှေပိုင်ရှင်။ နာဝါသာမိကဿ ဘဏ္ဍ-ဒေယျံ ယောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၂။ (–ဝဇိရ။၁၃၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။၆၀။)

နာဝါသာမီ(=သာမိ) (ပု) [နာဝါ+သာမီ (=သာမိ)။ (နော်ကာသ္ဌာမီ-သံ)] အထက်ပုဒ်နှက် ကြည့်။ နာဝါသာမိနာ နာဝါယ အဂ္ဂဟိတာယ။ ဝဇိရ။၁၃၀။

နာဝါသုတ္တ(နာ) [နာဝါ+သုတ္တ] (၁) နာဝါသုတ်၊ ကုန်းပေါ် ၌တင်ထားအပ်သော လှေ၏ လေ, ခနေပူ နှိပ်စက်ခံရသော အဖွဲ့တို့သည် မိုးရည် စွတ်စိုသည့်အခါ လွယ်ကူစွာ ကင်းပျောက် ပုပ်ဆွေးကုန်သကဲ့သို့ အဋ္ဌင်္ဂိက အရိယမဂ်ကို ပွားများသူမှာ လွယ်ကူစွာ သံယောဇဉ် ကင်းပျောက် ပုပ်ဆွေးနိုင်ပုံကို ဟောပြရာ သုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တပါဠိ၊ ၁-သံယုတ်၊ ၆-ဝဂ်၊ ၁၀-သုတ်။ သံ၊၁။ ;၇-ဂ။ (၂) နာဝါသုတ်၊ သူတော်ကောင်းကို မှီဝဲခြင်း၌ ရနိုင်သောအကျိုး, သူယုတ်မာကို မှီဝဲခြင်း၌ ရနိုင်သောအပြစ်များကို လှေနှင့်နှိုင်းယှဉ်၍ ဟောပြရာသုတ်။ သုတ္တနိပါတ၊ ၂-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ သုတ္တနိ။၃၂၅-၆။ နာဝါသုတ္တံ အဌမံ။ သုတ္တနိ။ ၃၂၆။ ယသ္မာ ဟိ ဓမ္မနိ ဓမ္မသုတ္တံ၊ "နာဝါ-သုတ္တ"န္တိပိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၆၀။

နာဝိက (တိ) [နာဝါ+ဏိက။ နာဝါယ တရတိတိ နာဝိကော။ ကစ္စည်း။၃၅။ ရူ။၃၃၃။ နီတိ၊ သုတ္တ။ ;၆၄။ နီရုတ္တိ။၅၉၊၆၀။ မောဂ်၊ ;၊ ;၈-၉။ ထီ-ဌ် နာဝိကီ၊ နာဝိကိနီ။ (နာဝိက-သံ၊ နာဝိအ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ ဏာဝိအ-ပြာ၊ နာဝိ-ကယာ-သီဟိုဠ်)] လှေဖြင့် ကူးတတ်သော၊ သူ၊ လှေသူကြီး။

ကုတိတ္ထေ နာဝိကော အာသိ။ အပ၊ဝ။ ၅၅။ နာဝိကော(ပုဂ္ဂ၊ဇ)— ဇာ၊ဝ။၁၃၃။ ဇာ၊ ၂။;၉၉။ မိလိန္ဒ။ ;၀၀၊၃၄၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ;;;၆။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃;၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ;;;။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ဝ။;;;၆။ အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၃;;။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ;။ ;;;။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊;။;;;၆။ နာဝိကာ(ပုဂ္ဂ၊ဗ)— အပ၊ဋ္ဌ၊ဝ။;;;။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။;;;။ နာဝိကေ(ပုဂ္ဂ၊ဒု၊ဗ) —ဝိ၊ ၂။ ;;;;။ နာဝိကဿ(ပုဂ္ဂ၊စ၊ဇ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ;။ဝ ;ဂ။ နာဝိကဿ(ပုဂ္ဂ၊ဆ၊ဇ)— ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ;။ ;;;၊;;;။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဝ။;;;။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊;။;;;။ နာဝိကာနံ(ပုဂ္ဂ၊ဆ၊ဗ)—ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ;။;;;။

နာဝိန္ဓကီ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဝိန္ဓကီ အမည် ရှိသူ။ (ယင်းသည် ရာမဗုဒ္ဓရဟန်း၌ ကြည့် ညှိသူ ဌေဒယျမင်း၏ အလုပ်အကျွေးပုဂ္ဂိုလ် များ အနက် တယောက်အပါအဝင် ဖြစ်၏။ အံ၊ ;။ ;;;ဝ။) ဥဂ္ဂေါ နာဝိန္ဓကီ ဂန္ဓဗ္ဗော။ အံ၊ဝ။;;;ဝ။ ကေဝ နာဝိန္ဓကီ နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ;။;;;ဝ။

နာဝုတိက (တိ) [နဝုတိ+ဏိက] (၁) အနှစ်–အသက်–၉၀-ရှိ ဟု၊သူ။ (၂) အနှစ်–အသက်–၉၀-ရှိရာ(အခါ-စသည်)။

(၁) နာဝုတိကော(အံ၊၁။၆၈)တိ နဝုတိဝဿဝယော။ အံ၊ဌ၊၂။၄၃၁။ နာဝုတိကပ ဇ္ဈာ(ဇာ၊၁။၁၆၉)တိ အသီတိသံဝစ္ဆရံ ဝါ နဝုတိသံဝစ္ဆရံ ဝါ ဇာတိယာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၃။ (– မ၊၁။၁၁၆၊၁၂၁။ အံ၊၁။၁၃၇၊၃၃၀။ အသီ၊ဌ၊၃။၂၈။) (၂) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဝုတိကကာလ (ပု) [နာဝုတိက+ကာလ] အနှစ်–အသက်–၉၀-ရှိရာ အခါ။ ကာမဠ္ဆ ဗောဓိသတ္တေန ဒုဟရကာလေ ဒီသ္ဝာ ပုန နာဝုတိကကာလေ ဒီဋ္ဌပုဗ္ဗာ နာမ နတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၇၄။

နာဝုတိယ (တိ) [နဝုတိ+ဏိက] (အာ ပြာ) ၉၀-ထိုက်–တန် – သော (ဂါထာ-စသည်။) အာသီတိယာ နာဝုတိယာ စ ဂါထာ။ ဇာ၊၂။၁၄၇။ဂါထာ နာမ တာဝ အာသီတိယာ စ နာဝုတိယာ စ သတာရဟာ စာပိ ဘဝေယ္ယု။ ဇာ၊ဌ၊၅။၅၂၅။

နာသ (ပု) [နသ+ဏ။ နာသော ဝိနာသော။ ဓာန်၊ ဌ။၇၀၅။ အသာဝဿဒ္ဓေါ နာသော ဝိဇ္ဇမာနဿ နာ ဟ။ဓာန်၊ဌ။၁၁၀၃။ (နာ၈-သံ၊ ဏာသ-ပြာ)] (၁) ပျက်စီး–မရှိ– မမြင်ရ–ခြင်း။ (၂) (မပိ ယသော ဏသံယော)နာသဓောတ်။ (ပျောက်ကွယ်–ပျက်စီး–ခြင်း၊ သေခြင်း, ကံမကောင်းခြင်း,စွန့်ပစ်ခြင်း,တိုက်ခိုက်ခြင်း။ P.S.D.)

(၁) ဝိသေသေန နာသော ဝိနာသော၊ အဘာဝေါ။ သော ပန မံသစက္ခုပညာ-စက္ခု။နံ ဒဿနပထာတိက္ကမောယေဝ ဟော-တိတိ အာဟ(ဝုတ္တံ၊ သံ) "အဒဿန"န္တိ။ အဒဿနေ ဟိ နာသသဒ္ဒေါ လောကေ နိရု-ဒ္ဓေါတိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၇၃။ သ၊ဌ၊၂။၄၃။ (–သီ၊ ဌ၊သစ်၊၁။၄၂၆။) (၂) နာသော ဓနိုမ္ပိ။ ဓာတ္ဌတ္ထ။၂၁၃။

နာသစ္ဆိန္ဒ (နာ)[နာသ+ဆိန္ဒ။ နာသာ+ဆိန္ဒ+ အ။ နာသာ+ဆိဒ+ဣ္ဒ။ နိတိ၊ခ။၃၁၄။] နှာခေါင်းပေါက်။ ကဏ္ဏစ္ဆိန္ဒံ နာသစ္ဆိန္ဒံ မုခ-ဒ္ဒါရံ။ မ၊၂။၀၆။ မ၊၃။၂၀၅။ ကဏ္ဏစ္ဆိန္ဒဒ္ဒန္တိ မံသလောဟိတာဒီဟိ အသမ္ဘေဒကဏ္ဌဝိဝရံ။ နာသစ္ဆိန္ဒါဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ မ၊ဌ၊ ၃။၉၃။ (–သံ၊ဌ၊၂။၃၂၃။)

နာသစ္ဆိန္န (တိ) [နာသာ+ဆိန္န] ပြတ်သော နှာခေါင်းရှိ – နှာခေါင်းပြတ် – သော၊သူ။ နာသစ္ဆိန္နော (ဝိ၊၃။၁၂၆) တံ ယဿ အဇပဒကေ ဝါ အဂ္ဂေ ဝါ ကေပုဏ္ဍေ ဝါ ယတ္ထ ကတ္ထစိ နာသာ ဆိန္နာ ဟောတိ။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၀၈။ ဝိ၊သင်္ဃ။၁၄၀၊ (–ဝိ၊၁။၉၃။ အဘိ၊က။၃၂။ မိလိန္ဒ။၅၅။)

နာသဗ္ဗေဒ (ပု) [နာသာ+ဆေဒ] နှာခေါင်း ကို ဖြတ်ခြင်း။ သမ္ဗေ တေ တာဝတကေန ပါ၁ပနလဘန္တိ....နာသစ္ဆေဒံ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၀။ (–၃၃၈။)

နာသစ္ဆေဒန (နာ) [နာသာ+ဆေဒန] အထက် ပုဒ်နက်-ကြည့်။ နာသစ္ဆေဒနမ္ပိ ဒုက္ခံ။ မိလိန္ဒ။ ၁၉၄။

နာသတေလ (နာ) [နာသာ + တေလ] နှာခေါင်း (ထည့်ရန်) ဆီ၊ နှာနုပ်ဆီ။ နာ နာ-သတေလာဒီနမတ္ထာယ ဂဏ္ဍန္တိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။ ၂၅၄။

နာသန (ထိ နာ) [နသ+ယု] (၁) ဖျက်ဆီးခြင်း။ (၂) နှင်ထုတ်ခြင်း၊ မမြင်လောက်ရာ အရပ်သို့ ဆောင်ပို့ခြင်း။ (တိ) (၃) ဖျက်ဆီး တတ်သော၊သူ။

(၁) တိယော နာသနာ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၆၇။ ကခ်ါ။ ၂၂၀။ နာသနံ ဝိနာသနံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၃။ (–မိလိန္ဒ။၁၆၆။ မ၊ဌ၊၄။၃၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၄၄၀။ ဝ၀ိရ။၄၂၉။ သာရတ္ထ၊၂။၃၄၅။

ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၈။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊သစ်။ ၂၇၃၊ ၄၁၈။ အံ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၁။) (၂) နာသေတိ(ဃ)-ကြည့်။ (တိ) (၃) သောကနာသန (သံ၊ ၁။ ၁၄၂) ကြည့်။

နာသနက (တိ) [နာသန+က] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော။ မုသာတိ နာသနကာ။ မ၊ဌ္ဌ၊ ၄။ (-မ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၁။)

နာသနင် (နာ) [နာသနာ+အင်] (အသွင်ကို) -ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ခြင်း၏ အကြောင်း အင်္ဂါ။ နာသနင်္ဂါနိ (ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂၅၂) တိ လိင်နှ၁သနအင်္ဂါနိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၁၀။ (-ဝိ၊သင်ဟ။ ၁၆၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁၇။)

နာသနန္တိက (တိ) [နာသန+အန္တိက] အာနိသင် သက်နှိုး၏ ပျောက်ခြင်းလျှင် အဆုံးရှိသော ကထိန်နုတ်ခြင်း။ (ယင်းသည် ကထိနုဒ္ဒါရမာတိကာ ဂ-ပါးတို့တွင် တပါးအပါ အဝင်ဖြစ်၏။) အဋ္ဌမာ ဘိက္ခဝေ မာတိကာ ကထိနသာ ဥဗ္ဗာရုယ....နာသနန္တိကာ။ ဝိ၊ဘ။ ၃၅၃။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၂၂၁။ ကခ်ီ။ ၁၅၃။ တသ္မာ တံ စီဝရံ ကယိရမာနံ နသ္သတိ၊ တသ္မာ ဘိက္ခု-နော နာသနန္တိကော ကထိနုဒ္ဒါရော။ ဝိ၊ဘ။ ၃၅၄။ သစေ တံ စီဝရံ နသ္သတိ ဝိနသ္သတိ ဘုယ္ယတိ၊ နာသနန္တိကော ကထိနုဒ္ဒါရော ဟောတိ။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ၊ သစ်။ ၂၇ဂ။ (-ဝိ၊ဘ။ ၃၅၄။ ဝိ၊၅။ ၃၁၁။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၃ဝ၄။ ဝ-ဇီရ။ ၄ဝ၃။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌ။ ၆၅။)

နာသနဝတ္ထု (နာ) [နာသနာ+ဝတ္ထု] အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း၏ အကြောင်း။ နာသန-ဝတ္ထု။ (ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂ဝ၄) တိ လိင်နှ၁သနာယ ဝတ္ထု၊ အဓိဋ္ဌာနံ ကာရဏန္တိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၅။ နာသနဝတ္ထု။ (ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၃။ ၂ဝ၄) တိ ပါရာဇိကဋ္ဌာနတာယ လိင်နှ-သနာယ ကာရဏံ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁ဝ၆။

နာသနသီလ (တိ) [နာသန+သီလ။ (နာ၀နဓီ-လ-သံ)] ဖျက်ဆီ-ခြင်း အလေ့ရှိသော၊ သူ။ တေသံ အတ္ထာယ ဧနံ ပံသုကံ ဝိယ ဝ်ကိရိတ္ဘာ နာသနသီလံ။ သုတ္တနိ၊ ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၅။

နာသနာရဟတာ (ထီ) [နာသနာရဟ+တာ] ဖျက်ဆီးထိုက်သူ၏အဖြစ်။ "ဣမေ စ ဘိက္ခု၊ အနုယုဉ္ဇထ" တိ ဝုတ္တတ္တာ စ သာမတ္ထိယ-တော မေတ္တိယာယ ဘိက္ခုနိယာ အညေန ဒေါသေန နာသနာရဟတာ။ ဝိမတိ၊ ၈။ ၂ဂ၂။

နာသပုဋ္ဌဂ (နာ) [နာသ+ပုဋ္ဌ+အဂ] နှာခေါင်း ဖုအဖျား၊ နှာသီ၊ဖျား။ နာသိကဂ္ဂေတိ နာသပုဋ္ဌဂ္ဂေ၊ သီ၊ဌ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၁၂၄။

နာသယန္တ (တိ) [နသ+ဏယ+အန္တ] ဖျက်ဆီး-တတ်သော၊သူ။ ပရိဘောဂေန ဝါ အညထာ ဝါ နာသယတောပိ ဘဏ္ဍဒေယျမေव ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၈။

နာသယမာန (တိ) [နသ+ဏယ+မာန] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-တတ်သော (ဉာဏ်-စသည်)။ တသ္မာ တံ ဥပ္ပန္နဘာဝံ နာသယ-မာနံ ယသ္မာ တံ တံ လောကိယလောကု-တ္တရဉာဏံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဋိသံ၊ ဌ္ဌ၊ ၁။ ၁၆ဝ။

နာသယိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏယ+သြ။ သြ-ကို ဣ-ပြု။ ရှု။ ၄ဂ၀-ကြည့်။] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသယိတ္ထ (ကဝ၊ကြိ) [နသ+ဏယ+တ္ထ] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-ကုန်ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသယိတ္ဘာန (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နသ+ဏယ+ တ္ဘာန] ပျက်စီးစေ-ဖျက်ဆီး-၍။ ဥပသန္တာ သုခံ သေန္တိ၊ နာသယိတ္ဘာန မက္ခိကာ။ အံ၊ ၁။ ၂ဂ၄။

နှာသယီသာမီ (ကာ၊ကြို) [နှသ+ဏယ+သာမီ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–အံ့။ နှာသေ-တိ-ကြည့်။

နှာသယုံ (ကာ၊ကြို) [နှာသ+ဏယ+ဥ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ပြီ။ နှာသေတိ-ကြည့်။

နှာသ(သာ)ရဇ္ဇ (နာ၊ထီ) [နှာသာ+ပဝေသိ-တဗ္ဗ+ရဇ္ဇ။ နှာသာယ,ပဝေသိတဗ္ဗာ ရဇ္ဇ နှာသာရဇ္ဇ။.သူစိ။ ၂၉၇။]နှာခေါင်းဦ–သွင်း–လျှို–အပ်သော ကြိုး၊ နှာရှည်ကြိုး၊ နှာခေါင်းကြိုး၊ နဖားကြိုး။ ဂေါ်ကော နှာသာ-ရဇ္ဇယံ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၇၃။ အဿသ နှာသရဇ္ဇယာ ဂဏှိ။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ၇၄။ ကုသာ-တု နှာသရဇ္ဇမှိ။ ခဝန်။ခ၇၃။ အဿသ နှာသာဂတရဇ္ဇမှိ ကုသာ။ ယင်း၊ဌ။

နှာသရောဂ (ပု) [နှာသ+ရောဂ] နှာခေါင်းရောဂါ၊ ထိပ်ကပ်နာ၊ ဖွတ်သိုနာ။ ဒုယံ နှာသရောဂေ။ ခဝန်၊ဌ။ခ၂၄။ နှာသိကာ-ရောဂ-လည်း ကြည့်။

နှာသဝံသ (ပု) [နှာသာ+ဝံသ] နှာခေါ်ယာင် (နှယောင်)၊ နှာတံ၏ အရင်း။ နှာသဝံသေ-(သံ၊ဌ၊ခ။ခ ၇)တိ နှာသဝံသမူလေ။ သံ၊ဌ၊ခ။ ၂ ၂ ၆။

နှာသဝံသမူလ (နာ) [နှာသာ+ဝံသ+မူလ] အထက်ပုဒ်-ကြည့်။

နှာသဝတ္ထိကောသ (ပုံ၊နာ) [နှာသ+ဝတ္ထိ-ကောသ] နှာခေါင်း(နှင့်)သိုအိမ်။ ဟတ္ထိ-အဿာဒီနံ နှာသဝတ္ထိကောသေသုပိ..... သိယာ။ ဝိမတိ၊ခ။ခ၄၅။

နှာသ(သာ)ဝါတ (ပု) [နှာသာ + ဝါတ] နှာခေါင်းမှ –မှုတ်ထုတ် အပ်–ထွက်– သော လေ၊ နှာခေါင်းလေ။ နှာ-(သာ)ဝါ-တော–စရိယာ ၌။ ၂ ၅ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ခ။ခ ၉ ၆။ နှာသ(သာ)ဝါတံ– ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ။ ထေရ၊ ၌ ၂ ။ ၅ ၀ ခ ။ ~ ၊ အပ ၊ ၌ ၊ ခ ။ ၂ ၇ ၉ ။ စရိယာ ၊ ၌ ။ ခ ၂ ၆ ၊ ခ ၇ ၂ ။ ဇာ ၊ ၌ ၊ ၂ ။ ခ ၀ ၀ ။ ဇာ ၊ ၌ ၊ ၅ ။ ခ ၁ ၅ ၊ ခ ၁ ၊ ခ ၁ ။ ခ ၁ ၅ ။ နှာသ(သာ)ဝါ၊ တန– စရိယာ။ ၄ ၀ ၇ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ခ ၀ ။ အပ ၊ ၌ ၊ ခ ။ ၂ ၈ ၀ ။ စရိယာ ၊ ၌ ။ ၂ ၅ ၀ ။ ဇာ ၊ ၌ ၊ ခ ။ ၂ ၆ ၀ ။ ဇာ ၊ ၌ ၅ ။ ခ ၄ ၄ ။ နှာသ ဝါတော–သံ ၊ ၌ ။ ၂ ။ ခ ၂ ၅ ။

နှာသသဒ္ဒ (ပု) [နှာသ+သဒ္ဒ] နှာသသဒ္ဒါ။ အဒဿနေ ဟိ နှာသသဒ္ဒေါ လောကေ နိရုဠ္ဍော။ ဒီ၊ဌ၊ခ။ခ ၇ ခ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ခ။ ၄ ၄ ၆ ။

နှာသဟေတု (ပု) [နှာသ+ဟေတု]ပျက်စီးခြင်း၏ အကြောင်း။ သာသနဿ နှာသဟေ-တုတ္တာ။ ဝ ဇီ ရ ။ ၅ ၈ ၄ ။

နှာသာ (ထီ) [နှာသု=နှာသ=နှသ+အ+ဿာ။ နှာသု ရှာသု သဒ္ဒေ၊ နှာသတိ။ ရှာ-သတိ။ နှာသာ။ နှာသိတာ။ .... နှာသန္တိ အဗျတ္တသဒ္ဒံ ကရောန္တိ တောဃာတိ နှာသာ။ နီတိ၊ခ။ခ ၁ ၂ ။ နှသန္တိ တောဃာတိ နုတ္ထ၊ ထု အာ၊ နှာသ။ ခဝန်၊ဌ။ခ ၅ ၀ ။ နှာသု သဒ္ဒေ၊အ။ နှာသန္တိ အဗျတ္တသဒ္ဒံ ကရောန္တိ တောဃာတိ နှာသာ။ သူစိ။ နှာသ ဇဒ္ဒေ+အး၊ နှာသိကာယာ ဂနဂြဟကေန္ဒြိယ-ဘေဒေ။ ကေသမ။ (နှာသာ-သံ၊ ဏာသာ-ပြာ)] (၁) နှာခေါင်း။ (၂) ဆင်နှာမောင်း။ (နှာခေါင်း,ဆင်နှာမောင်း,တံခါး၏ အထက်ဆုံး သစ်သား, အသံ။ P.S.D.)

(၁) နှာသာ (ပ၊ဇ) — ဇာ၊ခ။ ၇ ၅ ။ စူဠနိ။ ၂ ၃ ၄ ။ ဝိ၊သင်ဟာ။ ခ ၄ ၀ ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ ၄ ၇ ၊ ခ ၉ ၅ ၊ ၂ ၉ ၇ ။ နှာသာ (ပ၊ဗ) — ပါစိတ်၊ ယော။ ခ ၆ ၉ ။ နှာသံ (ဒု၊ဇ) — မ၊ခ။ ခ ၂ ခ ။ ဆံ၊ခ။ ၄ ၉ ၊ ၄ ၃ ၇ ။ ဝိမာန။ ၇ ၅ ၊ ၂ ၇ ၀ ။ ဇာ ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။ မဟာနိ။ ခ ၂ ၀ ၊ ခ ၃ ၆ ။ စူဠနိ။ ခ ၉ ၀ ။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ ခ ၄ ၇ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ခ။ ၂ ၉ ၇ ။ နှာသာဃ (တ၊ဇ)—မ၊ ၂ ။ ၄ ၀ ၉ ။ သုတ္တနိ။ ၄ ၇ ၅ ။ ဝိ၊ဌ၊ခ။ ခ ၀ ။ ဇာ ၊ ဌ ၊ ၇ ။ ခ ၂ ၉ ။ နှသတော (မ၊ဇ) —ဇာ ၊ ဌ ၊ ခ ။ ခ ၆ ၃ ။ နှာသာဃ (သ၊ဇ)—

သံ၂။၄၀၀။ နာသာဃ— ဝိ၊၄။၃၄၆။ စရိယာ။၄၀၇။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊၁။၂ ၉။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၉၇။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊၁။၆။ ဥဒါန၊ဌ္ဌ။၅၉။ သုတ္တနိ၊ ဌ္ဌ ၊ ၁။ ၂၂၀။ စရိယာ၊ဌ္ဌ။၁၇၂။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၊၁၀။ ဇာ၊ဌ္ဌ ၂။၁၃၀။ သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၄၁၄။(၂) ထတြ နာသာတိ ဟတ္ထိသောဏ္ဍာပိ နာသာတိ ဝုစ္စတိ။ နိတိ၊ဓေ။၁၈၂။ နာဂနာ-သူရ-လည်း ကြည့်။

နာသာဂတင်္ဂု (နာ၊ထိ) [နာသာ+ဂတ+ရင်္ဂု] နာခေါင်း၌ ရောက်သော ကြိုး၊ နှာရှပ်ကြိုး၊ နှာခေါင်းကြိုး၊ နဖားကြိုး။ နာသရင်္ဂု-ကြည့်။

နာသာဆိဒ္ဓ (နာ) [နာသာ+ဆိဒ္ဓ။ (နာသာ-ဆိ(ဒ)-သံ)]နှာခေါင်းပေါက်။ နာသာဆိဒ္ဓေဟိ ပုဗ္ဗသဒ်သာ သိသ်ဝ်ဏိကာ စ သဝတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၃၉။

နာသာ (သ) ပုဋ္ဌ (ပု၊နာ) [နာသာ+ပုဋ္ဌ။ (နာသာပုဋ္ဌ သံ)] နှာခေါင်းဖု၊ နှာခေါင်း-တွင်း။

နာသာပုဋ္ဌာ (ပု၊ပ၊ဗ)—ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၅၈။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ္ဌ။၅၄။ နာသာ (သ)ပုဋ္ဌ (ဒု၊ဧ)—ဝိ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၂၈။ ဒီ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၃၅၄။ မ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၅၄။ သံ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၁၄၈။ ၂၈၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၃ ၃ ၊ ၉ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂ ၃ ၅ ။ စရိယာ၊ဌ္ဌ ။ ၂ ၅ ၀ ။ ဇာ၊ဌ္ဌ ၅ ။ ၁ ၄ ၊ ၁ ၁ ၄ ။ ဇ ၊ ဌ ် ် ် ။ ၂ ၄ ။ ဒီ ၊ ဌ ် ် ် ။ ၂ ၄ ။ သံ ၊ ဌ ် ် ် ။ ၁ ၄ ၃ ။ နာ သ ာ (သ)-ပုဋ္ဌ(ပု၊ဒု၊ဗ)—အံ၊ဌ္ဌ ၂ ။ ၂ ၅ ၄ ။ အ ဘိ ၊ ဌ ် ် ် ။ ၂ ။ ( ) ( ) ( )

ထေရသာ တေဇေန နာသာဝါတသဠေရဏမတ္ထမ္ပိ ကာတုံ နာသက္ခိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၄၇။

နာသိုကဂ္ဂ (နာ) [နာသိုကာ + အဂ္ဂ] နှာခေါင်းဖျား၊ နှာသီးဖျား။

နာသိုကဂ္ဂံ (ပ၊ဧ)— ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၇၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၇၂။ ဝဇိရ။၁၅၂။ နာသိုကဂ္ဂံ (ဒု၊ဧ)—ဝိမတိ၊၁။၂၁၆။နာသိုကဂ္ဂါ(မ၊ဧ)— သာရတ္ထ၊၂။၂၁၂။ မ၊ဋီ၊၁။၆၁။ အံ၊ဋီ၊၁။ ၁ဝ၂။ နာသိုကဂ္ဂေ(သ၊ဧ) —အဘိ၊ဝိ။၂၆၁။ ပဋ္ဌိသံ။၁၇ဝ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆၊၂၆။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂဧ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဝဧ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃ဂ၄။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၃၅၂။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၆၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၁၆ဧ။ သာရတ္ထ၊၂။၁ဧ၀။ ဝိမတိ၊၁။၂၁၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။၁၂၄။

နာသိုကဂ္ဂါဒိဋ္ဌာန (နာ) [နာသိုက+အာဒိ+ဌာန] နှာခေါင်းဖျား – နှာသီးဖျား – အစရှိသော အရပ်။ နာသိုကဂ္ဂါဒိဋ္ဌာနဿ နေသံ ဗုသနာ။ သာရတ္ထ၊၂။၂၁ဝ။

နာသိုကဂ္ဂါဒိနိမိတ္တ (နာ) [နာသိုကဂ္ဂ+အာဒိ+နိမိတ္တ] နှာသီးဖျား–နှာခေါင်းဖျား–စသော –မှတ်သားကြောင်း–နိမိတ်– အာရုံ။ နာသိ-ကဂ္ဂါဒိနိမိတ္တေ။ ဝဇိရ။၁၅၂။ သာရတ္ထ၊၂။ ၂၁ဝ၄။

နာသိုကဗ္ဗေဒ (ပု)[နာသိုကာ+ဆေဒ]နှာခေါင်းကို ဖြတ်ခြင်း။ "ဟတ္ထစ္ဆေဒံ နာသိုကစ္ဆေဒ"န္တိ ဝေမာဒိ ဣဒဠ္ဆ အနိဋ္ဌं ,ကရိဿာမာတိ ဘယဒဿနေန တဇ္ဇေဿန္တိ။ မ၊ဋီ၊၃။၄၂၃။

နာသိုကဋ္ဌာန (နာ) [နာသိုကာ+ဌာန] နှာခေါင်းဖျား – နှာသီးဖျား – အရပ်။ နာသိုကဋ္ဌာနံ ကဿ ပရိယောသာနံ။ သာရတ္ထ၊၂။၂ဝ၂။

နာသိုကဋ္ဌိ (နာ) [နာသိုကာ+အဋ္ဌိ] နှာခေါင်းရိုး။ ကေ၀ံ နာသိုကဋ္ဌိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၄၆။ ခုဒ္ဒကဋ္ဌ။၃၀။

နာသိုကမတ္ထက (နာ) [နာသိုကာ+မတ္ထက] နှာခေါင်း၏ အထက်ပိုင်းအရပ်၊ နှာခေါင်းထိပ်ထက်။ နာသိုကမတ္ထကေယေ၀ ဇာတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၄။

နာသိုက (ကာ) ဝါတ (ပု) [နာသိုကာ+ဝါတ] နှာခေါင်းလေ။ နာသိုကဝါတော နု ပုန ပဝိသတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၄၄။ နာသိုကဝါတော ပဋ္ဌိဟညတိ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၂။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၁၂၄။ နာသိုကဝါတံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၁ဂ၃။ နာသိုကာဝါတော မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခန္တမတ္တေ ပဌမံ ဗဟိ နိက္ခမတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၁ဂဂ။

နာသိုက (ကာ) သောတ (နာ) [နာသိုကာ+ သောတ။ (နာသိုကာသ္မောတ-သံ)] နှာခေါင်းပေါက်၊ နှာခေါင်းတွင်း။ ဥဘောပိ နာသိုကသောတာနိ အနုမသိ ပဋ္ဌိမသိ။ ဒီ၊ ၁။၉ဧ၊၁ဝ၂။ မ၊ ၂။၃၃ဝ။ (–ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၁။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅ဂ၊ ၂ဝ၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဂဝ။)

နာသိုက(ကာ)သောတာနုမသန (နာ)[နာသိုက-(ကာ) သောတ + အနုမသန] နှာခေါင်းပေါက်ကို သုံးသပ်ခြင်း။ နာသိုက(ကာ)-သောတာနုမသနေန ကနုဘာ၀ေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ဂ၆။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၂။ ၂၂ဂ။

နာသိုကာ (ထီ) [နာသာ+ဣက။ နသ+ဏ္ဍ။ ဏ္ဍ အ်ကစ ဣကာရော စ နာသိုကာ။ ဓာန်၊ ဋ္ဌီ။၁၅ဝ။ နာသာ ဧ၀ နာသိုကာ။ နီတိ၊ဝ။ ၁ဂ၂။ နာသာ ဧ၀ နာသိုကာ (သ္ဝတ္ထော) ဣကော။ သုစိ။ ၂၉၇။ နာသာ-လည်းကြည့်။ (နာသိုကာ-သံ၊ ဏာသိုဂါ-ပြာ၊ နာသိယာ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နဟာယ-သီဟိဠ်)] နှာခေါင်း၊ နှာခေါင်းပေါက်၊ နှာသီး၊ နှုတ်သီး။

: နာသိုကာ (ပ၊ဧ) — အဘိ၊ဝ။၁၅ဂ။ ထေရီ။ဂ၀ဧ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၇။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဝဂ။

ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁၄၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၆။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ ၂၁၅-ဂ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၂၀။ မူလဋ္ဌ၊ ၂။၆၉။ နာသိကာ (ပ၊ဗ)—ဝိ၊၄။ ၂၇၅။ နာသိကံ(ဒု၊ဇ)—သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၆၀။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။ ၅၅။ နာသိကေ(ဒု၊ ဗ)—အပ၊၁။ ၃၇၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၁၁။ နာသိကာယ(တ၊ဇ)—မိလိန္ဒ။ ၂၇၃၊ ၃၀၂။ ကခ်ီ။ ၂ ၂၉။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၀။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၃၅။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁ ၃၇၇။ နာသိကာယ(မ၊ဇ)—ပေတ၊ဋ္ဌ။ ၂၄။ နာသိ-ကာနံ(ဆ၊ဗ)—မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁။

နာသိကာကောဋ္ဌိ (ထိ) [နာသိကာ+ကောဋ္ဌိ] နှာခေါင်းစွန်း၊ နှာခေါင်းဖျား။ နာသိကာ-ကောဋ္ဌိ ဇာသုကံ ကာရုပေတွာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၇၁။

နာသိကာဆေဒ (ပု) [နာသိကာ+ဆေဒ] နှာခေါင်း၏ ပြတ်ခြင်း။ သော ပြာဟွဏော အသိ ဥပသိသ်ဆ္ဆော နာသိကာဆေဒံ ပတ္တော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၄၇၁။

နာသိကာရောဂ (ပု) [နာသိကာ+ရောဂ] နှာခေါင်းရောဂါ။ (ယင်း နှာခေါင်းရောဂါသည် အမျိုးမျိုးရှိ၏။ (၁) အရိသနာ=နှာခေါင်းမှ ဝစ္ဆမာ်အလား မြင်းသရိုက် လိပ်ခေါင်းပမာ ထွက်သောရောဂါ ဖွတ်သိုနာ။ (၂) ဥတ္တ-ဿာဝ=နှာခေါင်း သွေးယိုနာ။ (၃) ပူယ-ဿာဝ = နှာခေါင်းပြည်ယိုရောဂါ။ (၄) ပိဋ္ဌကာ=နှာခေါင်းဖုရောဂါ။ (၅) နာသာ-ပိနသ=ထိပ်ကပ်ရောဂါ။ (၆) ပတိဿနာ= နှာရည်ယိုရောဂါ။ (၇) ဆလ္လိကာ=နှာခေါင်း သွေးခဲယိုရောဂါ ဟူ၍ ၇-မျိုး ပြား၏။ အဋ္ဌန-ဒီဒါန်း။ ၂ ၂၉-ဂါထာ။ ယင်း ရောဂါ ၇-မျိုး လုံးပင် နာသိကာရောဂ မည်၏။) ပိနာသော နာသိကာရောဂေါ။ ခဒန်။ ၃ ၂၄။

နာသိကာလောမ (နဿ) [နာသိကာ + လောမ။ (နာသိကာရောမန် - သံ)] နှာခေါင်းဠဲ ပေါက်သော အမွေး၊ နှာခေါင်းမွေး။ ဒီဃာနိ နာ သ်ကာလောမာနိ ဓာရေန္တိ။ ဝိ၊၄။ ၂၇၅။ (–ဝိ၊သင်္ဂ၊။ ၄၄၅။)

နာသိကာလောမဂ္ဂါဟာပန (နဿ) [နာသိကာ-လောမ+ဂါဟာပန] နှာခေါင်းမွေးကို–ယူစေ–နှုတ်စေ–အနှုတ်ခိုင်း–ခြင်း။ သက္ခရု-ဒီဟိ နာသိကာလောမဂ္ဂါဟာပနေ အာပတ္တိ နတ္ထိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၅၃။

နာသိကာဝါတဘာဝသာမညဿ (နဿ) [နာသိကာ-ဝါတ+ဘာဝ+သာမညဿ] နှာခေါင်း လေ၏ အဖြစ်ဖြင့်–တူသည်၏ အဖြစ်–တူခြင်း။ တံ နာသိကာဝါတဘာဝသာမညေနာတ် ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၉၉။

နာသိကာဝါတာယတ္ထ (တိ) [နာသိကာဝါတ+ အာယတ္ထ] နှာခေါင်း လေနှင့် စပ်သော (ကမ္မဋ္ဌာန်းတရား)။ နာသိကာဝါတာယတ္ထ-မိဒံ ကမ္မဋ္ဌာနံ။ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၇၂။

နာသိတ (ထိ) [နသ+ဏေ+တ။ ဣလာ။ (နာဂိတ- သံ၊ ဏာသိယ-ပြာ၊ နာသိယ-အဒ္ဓမာဂဓီ၊ နသနလဒ-သီဟံ့ဋ္ဌ)] ပျက်စီး စေ–ဖျက်ဆီး–အပ်သော၊ (က) (ဒဏ်ပေး ခြင်း အမှုဖြင့်) ဖျက်ဆီးအပ်သော (သာမ ဏေ)။ (ခ) (မိမိကိုယ်တိုင် လူထွက်သော အားဖြင့်) ဖျက်ဆီးအပ်–(သူတပါးတို့သည် အသင်္ဂ်ကိုဖျက် လူထွက်စေသော အားဖြင့်) ပျက်စီးစေအပ်–ဖျက်ဆီးအပ်–သော(ရဟန်း မိန်းမ)။(ဂ)မမြင်ရခြင်းသို့ ရောက်စေအပ်–အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်အပ်–သော (မောဟ)။

ဘက္ခော မေ နာသိတော တယာ။ ဇာ၊ ၁။ ၁ဂ၅။ မမ ပရိက္ခာရော တယာ နာသိ-တော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၁။ တုမှေဟိ အမှာကံ ဒမ္မသမ္ဘာရော နာသိတော။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၅၅။ ဝိ၊ သင်္ဂ၊။ ၈။ (က) တထာ နာသိတန္တိ ဧဝံ နာသိတံ။ ဝိ၊ ၂။ ၁ဂ၄။ (ခ) နာသိတာ ဝါ အဝဿဋ္ဌာ ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၈၀။ နာသိတာ နာမ

သယ် ဝါ ဝိဗ္ဗဿနာ ဟောတိ အညေဟိ ဝါ
နာသိတာ။ ဝိ၊ ၂။ ၂၇၁။ နာသိတာတိ လိင်နာ-
သနာယ သယ် ဝါ နဋ္ဌာ၊ အညေဟိ ဝါ
နာသိတာ။ ကခ်။ ၂၉၅။ (–ဝဇိရ။ ၁၉၆။
သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၀၂။) (ဂ)
နာသိတာ (မ၊ဋ္ဌ၊ ။ဥ၊ ၀)တိ အဒဿနံ
ဂမိတာတိ အာဟ "သမ္ဘေန သမ္ဘံ သမုဋ္ဌါ-
ရိတာ"တိ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၂။

နာသိတော (ပုဒ်ပ၊ ၉)— ဇာ၊ ၁။ ၁ဂ၅။
ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၅၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၉ ၂၊ ၃၇ ၂။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ
၂။ ၁ဝ၁။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၅။ ၂ ၂ ၄။ နာသိတာ (ထီ၊ ပ၊
၉)—ဝိ၊ ၂။ ၂ဂ၊ ၂ဂ၁။ ကခ်။ ၂၉၅။ မ၊ ဋ္ဌ
၁။ ၃ ၉ ၀။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉ ၄။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁ ၆ ၆။ ဝဇိရ။ ၁ ၉ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃ ၄ ၆။
ဝိမတိ၊ ၁။ ၂ဂ ၂။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၄ ၆ ဂ။ မ၊ ဋ္ဌီ၊
၂။ ၂ ၂။ နာသိတံ (နုပ၊ ၉) —မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၅ ၁ ၊
မ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၂ ၃ ၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂ ၃။ မဟာနိ၊ ဋ္ဌ။ ၅ ဂ ၊
ဗုဒ္ဓနိ၊ ဋ္ဌ။ ၁ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၃ ၀။ သီ၊ ဋ္ဌီ၊ သစ်၊
၁။ ၄ ၁။ နာသိဘာ (ပုဒ်ပ၊ ၀)—ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂ ၅ ၅။
ဝိ၊ သင်္ဃ။ ၁။ ဓမ္မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅ ၁။ နာသိတာနိ
(နုပ၊ ၀)— မ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၁ ၇ ၅။ အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ ဂ ၆။
အတိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၁ ၆။ နာသိတံ (ပုဒ်ဒု၊ ၉)—ဝိ၊ ၂။
၁ ဂ ၄။ နာသိတေန (နုတ၊ ၉)—ဝိ၊ ၅။ ၄ ၂။
နာသိတာယ (ထီ၊ ဆ၊ ၉)—ဒ၊ ဋ္ဌီ၊ ၃။ ၃ ၉ ၅။

နာသိတ၂ (နာ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်]နာသိတ-ပုဒ်ဖြင့်
မှတ်အပ်သော ကဏ္ဌာသိက္ခာပုဒ်။ သံဝါသေ
နာသိတေန စ။ ဝိ၊ ၅။ ၄ ၂။

နာသိတက (တိ) [နာသိတ+က]ဖျက်စီးစေ-
ဖျက်ဆီး—အပ်သော၊ သူ။ (က) (ဒဏ်ပေးမှု
ဖြင့်) ပျက်စီးစေအပ်-ဖျက်ဆီးအပ်-သော၊
နှင်ထုတ်အပ်သော (သာမဏေ)။ (ခ)
(အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း, ဒဏ်ပေးမှုဖြင့်)
ဖျက်ဆီးခြင်း, သံဝါသ (ကံကြီး, ကံငယ်
စသည်) ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဟူဖြင့်—ပျက်စီးစေ-
ဖျက်ဆီး—အပ်သော၊ သူ။ (ဂ) (သုဒ္ဓ,အသုဒ္ဓ
ဟူ၍ မဆုံးဖြတ်ပဲ သံဃာမှ ကင်းကင်းရှင်း
ရှင်း ဖြစ်စေခြင်းဖြင့်) ပျက်စီးစေ—ဖျက်ဆီး-
အပ်သော (ရဟန်း)။

နာသိတကော ပဋ္ဌလော ဇာနိတမ္ဘော။
ဝိ၊ ၅။ ၂ ၁ ၁။ နာသိတကာ ကတိ ဝုတ္တာ။
....နာသိဘကာ တယော ဝုတ္တာ။ ဝိ၊ ၅။ ၃ ၆ ၅။
(က) နာသိတဒက သမဏုဒ္ဒေသော နိပန္နေ
ဘိက္ခု နိပဇ္ဇတိ၊ ...ဘိက္ခု နိပန္နေ နာသိတ-
ကော သမဏုဒ္ဒေသော နိပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၁ဂ၅။
(ခ) လိင်ဒဏ္ဍကမ္မသံဝါသနာသနာဟိ နာသီ-
တမ္ဘော နာသိတကော နာမ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၁ ၅ ၈။
(–၂ ၂ ၉။) (ဂ) တထာ နာသိတကောဝ
ဘဝိဿတိ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၇။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၄။ ၄ ၃ ၀။ ဝိ၊
သင်္ဃ။ ၃ ၁ ၂။ တာ၀ နာသိတကောဝ ဘဝိ-
ဿတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ ၂ ၆။ "တထာ နာသီ-
တကောဝ ဘဝိဿတိ"တိ ဣမိနာ ဝိနိစ္ဆယ်
အဒတ္တာ သံဃတော ဝိယောဇနံ နာမ
လိင်နာသနာ ဝိယ အယမ္ပိ ဧကော နာသ-
နမ္ပကာရောတိ ဒဿေတိ။ ယင်း ၂ ဂ ဂ။

နာသိတကသညီ (တိ) [နာသိတက+သညာ+
ဣ] ဖျက်ဆီးအပ်သူဟု အမှတ်ရှိသော၊ သူ။
နာသိတကေ နာသိတကသညီ ဥပလာ,ပေတိ။
ဝိ၊ ၂။ ၁ ၈ ၅။

နာသိတကသာမဏေရသမ္ဘောဂသိက္ခာပဒ (နာ)
[နာသိတကသာမဏေရ+သမ္ဘောဂ+သိက္ခာ-
ပဒ] ဖျက်ဆီး အပ်သော သာမဏေနှင့်(အာ-
မိသ,ဓမ္မ ကို)–အတူ–တကွ–သုံးဆောင်ခြင်း
ကြောင့်ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ကဏ္ဌက
သိက္ခာပုဒ်။ ဝိ၊ ၂။ ၁ ဂ ၃။ နာသိတက-
သာမဏေရ သမ္ဘောဂ သိက္ခာပဒဋ္ဌ။ ဝိ၊ ဋ္ဌ
၄။ ၁ ၄ ၃။

နာသိတတ္ထ (နာ) [နာသိတ+တ္ထ။ (နာဒိတတ္ထ-
သံ) ဖျက်ဆီးအပ်သည်၏အဖြစ်။ ကုသလ-
ပက္ခဿ နာသိတတ္ထာ သိက္ခုနော သာမည-
ဇလာဒိဂမာဘာဝေါ ဝေဒိတမ္ဘော။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။

၁၀၇။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ ၆။၂၂။ စူဠနိ၊ ၆။၄၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၂၆၇။)

နာသိတမ္ဘ (တိ) [နသ+ဏော+တမ္ဘ။ (ဏာသိ-ယာဝိ-ပြာ)] ဖျက်ဆီး—အပ်–သင့်-ထိုက်–သော၊သူ။ နာသိတက (၁) (ဝိ၊၆၊၄။၁၅၁) ကြည့်။

နာသိတသီလာဒိဂုဏတာ (ထီ) [နာသိတ+သီလ+အာဒိ+ဂုဏ+တာ] ပျက်စီးစေအပ်–ဖျက်ဆီးအပ်–သော သီလ စသော–ဂုဏ်–ကျေးဇူး–ရှိသူ၏အဖြစ်။ နာသိတသီလာဒိ-ဂုဏတာယ ခါဒိတမ္မသရိရော။ မ၊ဋ္ဌိ၊၃။၇၉။ အံ၊ဋ္ဌိ၊ ၂။၃၂၇။

နာသိယ (တိ) [နသ+ဏျ။ (ဏာသိယ-ပြာ)] ပျက်စီးစေအပ်–သတ်စေအပ်–သော၊ သူ။ ကုမာရော ယထာ နာသိယော(အပ၊ ၂။၄၀၉)-တိ ယထာ ကုမာရော နာသိယော နာသေ-တမ္ဘော ဃာတာပေတမ္ဘော။ စရိယာ၊ ၆။ ၁၈၅။

နာသိယမာန (တိ) [နသ+ဏယ+မာန။ (ဏာသိယမာဏ-ပြာ)] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–အပ်သော၊ (က) ဖျက်ဆီးအပ်–နှင်ထုတ်အပ်–သော၊သူ။ (ခ) အသွင်ကို ဖျက်၍ လူထွက်စေအပ်သော (ရဟန်းမ)။ (ဂ) အပိ နာသိယမာနေန၊ ဘဒ္ဒိတမ္ဘော တထာ-ဝိဝေ။ အံ၊ ၂။၄၂၂။ (ခ) နာသိယမာနံ တံ ဘိက္ခုနိ ံ ဒိသ္မာ။ ဝိ၊၆၊ ၂။၁၆၉။

နာသေတမ္ဘ (တိ) [နသ+ဏော+တမ္ဘ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီးအပ်–သော၊ (က) အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် –ဖျက်ဆီးအပ်–လူထွက်စေ အပ်–သော၊သူ။ (ခ) ဒဏ်ပေးခြင်းအမှုဖြင့် –ဖျက်ဆီးအပ်–နှင်ထုတ်အပ်–သော၊ သာမ ဏေ။ (ဂ) ဖျက်ဆီးအပ်–သတ်အပ်–သော၊ မင်းသား။

သော လိင်နာသနာယ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊၆၊၃။ ၂၉၅။ ကဏ္ဍကနာသနာယ နာသေ-တမ္ဘော။ ဝိ၊၆၊ ၂။ ၂၉၆။ ဆိန္နိတ္ထာ ဝါဃ ဗဟိ-ပတိဋ္ဌိတဘာဝေါ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊၆၊ ၃။ ၃၃၅။(–ဝိ၊၆၊ ၃။ ၂၉၂။ ဝိ၊သင်္ခ။ ၁၄၅၊ ၁၉၂။ ဝဇိရ။ ၁၁၅၊ ၁၉၆၊ ၃၃၅။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၁ဂ။ ကင်္ခ၊ ဋ္ဌ။ ၁၀၁။ ကင်္ခ၊ ဋ္ဌ၊ သစ်။ ၁၄၇။(က) (ဥတော နာသေတမ္ဘာ။....ဒုသကော နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၁။ ၄၁။ ဘိက္ခု နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၁။ ၅၀။ ဥပသမ္ပန္နော နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၃။ ၁ဝ၉၊ ၁၂၀-၄။ အဋ္ဌမ် (ထ္ထုံ ပရိပူရေ ဣဿ နာသေ-တမ္ဘာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၄၄။ ဒဿဟင်္ဂေဟိ သမန္နာ-ဂတော သာမဏေရော နာသေတ ံ ဘာ။ ဝိ၊ ၅။ ၂၄၅။ ဥတော နာသေတ ံ ဘော တိ စေတ္ထ ဒ္ဒေပိ လိင်နာသနေန နာသေတမ္ဘာ။....ဒုသိ-တော ပုစ္ဆိတ္ထာ ပဋ္ဌိညာယ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၆။ ၂။ ၂၃၃။ (–ဝိ၊ ၆၊ ၃။ ၁၄၀၊ ၃ဝ၄။ ဝိ၊ ၆။ ၄။ ၁ဝ၃၊ ၁၅၀။ ၂၂၉။ ကင်္ခ။ ၂၅၀။ ဝိ၊သင်္ခ၊ ၁၄၅၊ ၁ဝ၂။ ဝဇိရ။ ၇ဝ၊ ၉၅၊ ၁ဝ၉၊ ၁ဝ၅၊ ၁ဝ၆၊ ၄၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၂၅၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁၄၇။ ကင်္ခ၊ ဋ္ဌ။ ၁၅၊ ၂၄၊ ၄၅-၆။) (ခ) ဝေဠု ပန ဘိက္ခဝေ နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၂။ ၁ဂ၂။ ကဏ္ဍ-ကော သမဏုဒ္ဒေသော နာသေတမ္ဘော။ ဝိ၊ ၆၊ ၁။ ၁၅။ (ဂ) နာသိယ-ကြည့်။

နာသေတိ (ကာ၊ ကြိ) [နသ+ဏော+တိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏၊ (က) ဒဏ်ပေးခြင်းဖြင့်–ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။ (ခ) အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့်–ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏၊ လူထွက်စေ၏။ (ဂ) ကုန်စေ၏။ (ဃ) နှင်ထုတ်၏၊ မမြင်ရာအရပ်သို့–ဆောင်–ရောက်စေ–၏၊ ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။

ဩပါတံ ပုရေတ္ဝာ နာသေတိ။ ဝိ၊ ၆။ ၃ဝ၀။ အတ္ထနော ဂတိ ံ နာသေတိ (ဝိ၊ ၆။ ၂ဝ၀) တိ အတ္ထနော သုဂတိဂမနံ ဝိနာသေတိ။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၂ဝ၂။

(ဂ) နာသေတူတိ ,ဣတ္ထေ....အယံ ဒဏ္ဍ-
ကမ္မနာသနာနာမ။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။
ဝိုးဘ္ဘဲ့ဝ်ုးဘ္ဘ။ (ခ) အသုင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း
ဖြင့် – ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး – ၏။ မေတ္တိယံ
ဘိက္ခုနိုဒ် နာသေထ။ ဝိုးဘ။ ၂ဂ၉။ ဝိုးဘ
ဘ၉ဘ။ နာသေထာတိ သေတက်ံ ဒတ္တာ
ဂ်ိတ်ဘာဝံ ပါပေထာတိ အတ္ထော။ လိုဂ်နာ-
သနာဟေတ္ထ အဓိပ္ပေတာ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဝ၄၅။
(ဂ) ယံ ယံ ရတ္တိ ဝိဇေတိ နာသေတိ
ခေပေတိ။ ထေရ၊ဌ ၂။ဘ၉။ (ဃ) ဣမံ
ဂရေ ဂဟေတ္ဝာန၊ နာသေထ ဝိဇ်ေတာ
မမ။ ဇာ၊ ၂။ ၂ဝ၅၊ ၂ဘဝ။ နာသေသာမိ၊
အဒဿနံ ပါပေဿာမိ။ ဒီ၊ဌ ၂။ဘဝ၆။ နာ-
သေန္တော နံ၊ ကုလေ နဝါသေန္တိ (သံ၊ ၂။
ဝ၄ဝ)တိ....ဂ်ဝါယံ ဂဟေတ္ဝာ နီဟရန္တိ။
သံ ဌ ၊ဘ။ ၂ ၆ ။ နာသေဿန္တိ(အံ၊ဘ။ ၅ ၆ ၂)-
တိ ဥပေါသထပ္ပဝါရဏံ ဥပဂန္တ္ဝါ အဒတ္ဝာ
နိက္ကစ္ဆိုသာန္တိ ၊အံ၊ဌ ၂။ဝ၉ဘ။ ဗဟိဒ္ဓါနာသေန္တိ-
(အံ၊ဝ။ဘ၆–ဘ)တိ ဗဟိ နီဟရန္တိ။ ,အံ၊ဌ ၊ဝ။
ဘ၉ဘ။ နာသေတိ အဒဿနံ ဂမေတိ။ မဟာနိ၊
ဌ ၂ ။ နာသေန္တိ (သံ၊ ၂ ။ ဝ ၄ ဝ ၄)တိ နာသနံ
အဒဿနံ နေန္တိ နီဟရန္တိတိ အတ္ထော။ သံ ဌ ၊
၂ ။ ဝ ၆ ၅ ။

နာသေတိ—ဝိုးဌ ၊ ဘ ။ ဝ ဝ ဂ ။ ဝ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ၂ ဝ ။
ဒီ ဌ ၊ ဝ ။ ဘ ဝ ၊ ဘ ဝ ။ မ ၊ ဌ ၊ ဘ ။ ဘ ၉ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ဘ ။
၂ ၆ ၅ ၊ ဝ ၊ ဘ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၉ ဝ ၊ ဘ ၉ ဝ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ဝ ။ ဘ ဝ ။
အံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ဝ ။ ထေရ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၉ ။ ၂ ဂ ၇ ။ အ ပ ၊
ဌ ၊ ဘ ။ ၇ ဝ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ။ ဇ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ဝ ။
ဇ ၊ ဌ ၊ ။ ၂ ၆ ။ ၂ ၆ ။ ၆ ၉ ဘ ။ မ ဟ ာ နိ ၊ ဌ ။ ၂ ၆ ။ ဝ ဇ ။
ဂ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ၂ ၉ ။ ကခ် ၊ ဌ ။ ၆ ဝ ။ ဒီ ၊ ဌ ၊ ဝ ၊
ဘ ဝ ။ သံ ၊ ဌ ၊ ၂ ။ ဘ ၇ ။ အံ ၊ ဌ ။ ၂ ။ ဘ ဝ ၊ ၂ ၆ ။
နာ သ ေ န္တ ။ — သ ံ ၊ ၂ ။ ၆ ၆ ။ အ ံ ၊ ။ ဘ ၆ — ၇ ။
မ ိ လ ိ န ္ဒ ။ ဘ ဝ ။ ဒ ီ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ။ သ ံ ၊ ဌ ၊ ။ ၆ ၅ ။
သ ံ ၊ ဌ ၊ ။ ဝ ၊ ဘ ။ အ ံ ၊ ဌ ၊ ။ ၅ ၊ ဝ ၊ ဘ ၉ ။ ဇ ၊ ဌ ။
ဌ ၊ ။ ဘ ဝ ။ မ ဟ ာ နိ ၊ ဌ ။ ဝ ၉ ၉ ။ သ ံ ၊ ဌ ၊ ။ ဘ ၇ ။
သ ံ ၊ ဌ ၊ ။ ဝ ၆ ၅ ။ နာ သ ယ တ ိ — ဝ ၆ ၅ ။ ဝ ၇ ။

(ဂ) နာသေတူတိ ,ဣတ္ထေ....အယံ ဒဏ္ဍ-
ကမ္မနာသနာနာမ။ အယံ ဣဓ အဓိပ္ပေတာ။
ဝိုးဌ ၊ ဘ ။ ဝ ၄ ဝ ။ (ခ) အသုင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်း
ဖြင့် – ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး – ၏။ မေတ္တိယံ
ဘိက္ခုနိုဒ် နာသေထ။ ဝိုးဘ ။ ၂ ဝ ၉ ။ ဝိုးဌ ။
ဘ ဝ ၇ ။ နာ သ ေ ထ ာ တ ိ သ ေ တ ာ ဒ ( ) ။ ( ) ။ ( ) ။

နာသေသံ — အပ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ နာသေဿတိ —ဝိ၊ဌ၊၁။၂၅၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၄၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၈၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၉၈၊၃၀ ၂။ အံ၊ဌီ၊၃။၄၂။ နာသေဿန္တိ—ဝိ၊ဌ၊၄။၄၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၄။၈၀။ နာသေဿာမိ—ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၀၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၀။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၁၄၊၄ ၂၆။ နာသ-ယိဿာမိ—စရိယာဌ။၁ ၂၃။ နာသေဿာမ (သီ)—မ၊ဌ၊ ၂။၄၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၁၁၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၈၀၊၈၁၊၁၈၈။

နာသေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နသ+ဏေ+တုံ] (က) ပျက်စီးစေခြင်း – ဖျက်ဆီးခြင်း–ဌာ။ (ခ) အသွင်ကိုဖျက်ဆီးခြင်းငါ့ လူသွက်ခစ်ခြင်းဌာ။

(က) ကိမသာ သီလာဒီနိ နာသေတုံ သက္ခိဿသိ။ မ၊ဌ၊၁။ ၂၈၃။ သံ၊ဌ၊၃။ ၂၀ ၂။ အံ၊ဌ၊၁။၃၃။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ ၂။ အပ၊ဌ၊၁။ဖ၆၊၁၃ဖ။ စရိယာ၊ဌ။ ၁၁ ၂၊၁၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။ဖ၆၊၁၉ဖ၊ ၂၅ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၃၊၃၇ဖ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂ဝ၃၊၃၅၁။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၉ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဌ၁၁။)

(ခ)အနုဇာနာမိ ဘိက္ခဝေ ဣမေဟိ ဒသဟ-ဂေါ်ဟိ သမန္နာဂတံ သာမဏေရံ နာသေတု-(ဝိ၊ဌ။၁၁၉)န္တိ ဣတ္ထေ ကဏ္ဌကသိက္ခာပဒဝဏ္ဏ-နာယံ ဝုတ္တာသု တီသု နာသနာသု လိင်နာ-သနာဝ အဓိပ္ပေတာ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၉၅။(–၂၅ ၂။ ဝိ၊သင်ဟ။ဝ၆ဝ။)

နာသေတု (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+တု] ပျက်စီးစေလေ့၊ (ဒဏ်ပေးခြင်းအမှုဖြင့်) ဖျက်ဆီးလေ့၊ နှင်ထုတ်လေ့။ နာသေတိ (က)ကြည့်။

နာသေတုကာမ (တိ) [နာသေတုံ+ကာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီးခြင်း–ဌာ အလိုရှိသော၊ သူ။ အဝိဇ္ဇနကာရံ နာသေတုကာမော။ မိလိန္ဒ။၃၁၄။ တံ ဘိက္ခုံ နာသေတုကာမာ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂ ၂ဖ။ တရုဏသဿံ နာသေတုကာ-မောသိ။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၃။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၁ ၂ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ ဂ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ဖ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဂဂ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ဖ ၂။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၉ ၂၊ ၉ ဂ။)

နာသေတုကာမတာပက္ခ (ပု) [နာသေတုကာ-မတာ+ပက္ခ] ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး–ခြင်း ဌာ အလိုရှိသော ရဟန်း၏ အဖြစ်ဟူသော–အဖို့–ဖက်သ ။ နာသေတုကာမတာပက္ခေ ပန ဣတရသာပိ ယုဇ္ဇတိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂ဂ၀။ (–သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၃-၉။ ဝိမတိ၊ဝ။ ၁ ၂ ၉။)

နာသေတ္ဝာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နသ+ဏေ+တ္ဝာ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၍၊ (က) အသွင်ကို – ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး– လူသွက်ခစ – ၍။ (ခ) ပျောက်ပျက်၍။

တမန္ဓကာရံ နာဒသာ ဘုဝ၊ ဥပ္ပဇ္ဇိ လောက-နာယကော။ အပ၊ဝ။ ၃ ၀ ၂။ အပ၊ ၂။ ၂။ (–ဌ ၃ ၊ ၅ ဖ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ ၅ ၂။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၅။ ဝိ၊သင်ဟ။ဖ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ၂ ၂ ၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၂ ၉။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၀ ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၄ ၃။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၅ ၅ ၊ ၅ ၉။ သေရ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၃ ။ စရိယာ၊ဌ၊ ၉ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ၃ ၃ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ဝ၃ဝ ၄ ၃ ၃ ၊ ၄ ၄ ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၃ ၃ ဝ ၊ ဝ ဖ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၀ ၀ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၉ ၃ ၊ ၃ ၄ ၊ ၂ ဂ ၀။ စူဠနိ၊ဌ။ ၄ ၀ ၊ ၂ ၄ ။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ ၃ ၄ ၃။ အနုဋ္ဌိ၊ဝ။ ဂ ၂။) (က) နာသေတ္ဝာ (ဝိ၊ ၃။ ၂ ၅ ၂)တိ လိင်နာသနာယ နာသေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃ ဖ ၀။ (ခ) ဩသမ္ဘုလံ အတ္ထနော ပမာဒေန နာသေတ္ဝာ ဒီဃ မာနရ္ဓပေါ ၀။ စရိယာ၊ဌ။ ၁ ဖ ၄။ (–ဇာ၊ဌ။ ၅ ။ ၂ ၃ ။)

နာသေထ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ထ] ပျက်စီး စေကုန်လေ့၊ ဖျက်ဆီးကုန်လေ့၊ နှင်ထုတ် ကုန်လေ့၊ သာသနာ့ဘောင်မှ နှင်ထုတ်ကုန် လေ့၊ အသွင်ကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီး ကုန်လေ့၊ လူသွက်စေကုန်လေ့။ နာသေတိ (ခ) - ကြည့်။

နာသေန္ဓ (တိ) [နသ+ဏေ+အန္ဓ] ဖျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–သော၊ သူ။ ဂတိ နာ·သေန္ဓော သမ္ဘဝယိကံ။ ဝိ၊၅။၂၂၉၊ ၂၇၉။ (– ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၀၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၅၀၊ ၁၈၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ ၅ ၁၂၃။)

နာသေန္ဓိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+အန္ဓိ] ပျက်စီးစေကုန်၏၊ ဖျက်ဆီးကုန်၏၊ နှင်ထုတ်ကုန်၏၊ အိမ်မှနှင်ထုတ် ကုန်၏။ နာသေတိ (ဃ) ကြည့်။

နာသေန္ဓိသုတ္တ (နဝ)[နာဒသန္ဓိ+သုတ္တ]နာသေန္ဓိသုတ်။ (၁) အဆင်းအာ·နှင့်သာ ပြည့်စုံ၍သိလအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်ဌာမနေစေရ, (၂) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အားနှင့်သာ ပြည့်စုံ၍ သီ.လအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်ဌာ မနေစေရ, (၃) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အား, ဆွေမျိုးအားနှင့်သာ ပြည့်စုံ၍ သီလအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်ဌာ မနေစေရ, (၄) အဆင်းအား, စည်းစိမ်အား, ဆွေမျိုးအား, သားသမီးအားနှင့်သာ ပြည့်စုံ၍ သီလအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှင်ထုတ်ရမည်၊ အိမ်ဌာ မနေစေရ။

(၁) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ အဆင်းအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်ဌာနေ၊ စရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၂) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ စည်းစိမ်အားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်ဌာနေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၃) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ ဆွေမျိုးအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်ဌာနေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ, (၄) သီလအားနှင့် ပြည့်စုံ၍ သားသမီးအားနှင့် မပြည့်စုံသော မိန်းမကို အိမ်ဌာနေစေရမည်၊ မဖျက်ဆီး မနှင်ထုတ်ရ-ဟု အကျယ်ဟောပြရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဋ္ဌာ-ယတနဝဂ္ဂ သံယုတ္တ ၂ ခါ၌၊ ၃-သံယုတ်၊ ၄-ဝဂ်၊ ၆-သုတ်။ သံ၊ ၂။ ၄၄ ၇။

နာသေမ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+မ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်၏။ နာသေတိ–ကြည့်။

နာသေမိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+မိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယျ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ယျ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ရာ၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယျာမ (ကာ၊ ကြိ) [နသ + ဏေ+ ယျာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ရာ၏။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေယ္ယုံ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ယ္ယုံ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ရာ၏။နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဝနပစ္စယ (ပု) [နနာ+အာသေဝနပစ္စယ] အာသေဝန ပစ္စည်းမှ–တပါး – တခြား–သော ပဋ္ဌာန်းပစ္စည်း။ နာသေဝနပစ္စယေ ကုသလာကုသလာ ပဋ္ဌမဇဝနဝေသေန ဝေဒိ-တဗ္ဗာ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၄၂၁။ (–မ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၇၀။)

နာသေသိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ဏ] ပျက်စီးစေ– ဖျက်ဆီး – ပြီ။ နာ·သေတိ-ကြည့်။

နာသေသိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ဏ] ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး–ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေသုံ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ဏ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်ပြီ၊ အသွင်ကိုဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီးကုန်ပြီ၊ လူထွက်စေကုန်ပြီ။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဿတိ (ကာ၊ကြိ) [နသ+ဏေ+ဿတိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–လတ္တံ့ – လိမ့်မည်။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဿန္တိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဿန္တိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကုန်လတ္တံ့၊ နှင်ထုတ်ကုန်လတ္တံ့၊ ဥပုသ်ပဝါရဏာမှ နှင်ထုတ်ကုန်လတ္တံ့၊ သံဝါသကို ဖျက်ဆီးခြင်းဖြင့် ဖျက်ဆီးကုန်လတ္တံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဿာမ (ကာ၊ကြို) [နသ + ဏေ + ဿာမ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး–ကြကုန်အုံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဿာမိ (ကာ၊ကြို) [နသ+ဏေ+ဿာမိ] ပျက်စီးစေ – ဖျက်ဆီး–အုံ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာသေဟိ (ကြို) [နသ+ဏေ+ဟိ] ပျက်စီးစေ–ဖျက်ဆီး – လေ့။ နာသေတိ-ကြည့်။

နာဌ (တိ) [နလ+ဏ။ နလ ဂန္ဓေ၊ ဏော။ ဝေန်၊ဌိ။ ၄၅၃။ ထိ-ဌ် နာဌော (နာလ-သံ၊ နဋ္ဌယ-သိ။)](နာ) (၁) အရိုး၊ အတံ၊ ရိုးတံ၊ ချက်ကြိုးပြန်တံ။ (၂) အကြောင်းရင်း။ (၃) အနက်ထွက်ရာ လမ်းကြောင်း။ (တိ) (၄) နာဌရှာ။ (ယင်းသည် ဗုဒ္ဓဂယာ ဗောဓိပင်အနီး၌ တည်ရှိခဲ့ဘူးသော ရွာဖြစ်သည်)။

(နာ)(၀) တာဒိသံ ယေဝ နာဌံ ဟောတိ။ အံ၊ဂု။၁၆။ နာဌေ ဂယောဗ္ဘာ ပဒုမံ သိစ်-မာနံ။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂၂။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၆၊ ၂၉၆။ သံ၊ဌ၊၁။၂၇၅။ ဝဇိရ။၂၉၀။) (၂) ကေကံ ပဒံ နာဌံ မူလံတေဿာတိ ဝေ-သည်တာ ကေနာဌိကာ။ မ၊ဌိ၊၂။၁၉၂။ အံ၊ဌိ၊၃။၃ဝ၆။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၄၀။) (၃) ကေကံ ဝါ ပဒံ နာဌံ အတ္ထနိဂ္ဂ-မနမဂ္ဂေါ တေသာတိ ကေနာဌိကာ။ မ၊ဌိ၊၂။၁၉၂။ အံ၊ဌိ၊၃။၃ဝ၆။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။ ၁၄၀။) (ထိ) (၄) ပဏ္ဍမိဿဿ နာဌာတော၊ ကောဝ နာဌာယ ဝစ္ဆတိ (ထေရီ။၄၁၂) တိ ကောဏ္ဍေ နာဌာယ ဝသိဿတိ၊ နာဌာတောဝ အယံ ပဏ္ဍမိဿာမေဝ။ ထေရီ၊ဌ။၂၃၃။

နာဌ(လ)က (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဌ(လ)က အမည်ရှိသော၊ (ရသေ့)။ နာလကော-နာမ တာပသော....ပုစ္ဆိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၂။ ကဟံ တေ ပုတ္တော နာဌကော။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၆၅။

နာဌကဂါမ (က) (ပု) [နာဌက+ဂါမ (က)] နာဌကရွာ။ (ယင်းသည် နာလနာ-အမည်ဖြင့် ထင်ရှားသည်၊ ရာဇဂြိုဟ်မြို့ဟောင်းနှင့် ၄-မိုင်, ပါဋ္ဌလိပုတ် ယခု ပဋ္ဌနာနှင့် ၅၅-မိုင် အကွာတွင် တည်ရှိသည်။ (Buddhist Shrines India) နာဌကဂါမေ နာမ အတ္ထိ ဘန္တေ။ ဝိမာန။၅၂။ နာဌကဂါမေ (နာဌက-ဂါမကေ၊ ဇာ၊ဌ) ဇာတောဝရကေ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၄၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၄၁၅။ နာဌနာ-လည်းကြည့်။

နာဌကတ္ထေရ (ပု) [နာဌက+ထေရ] နာဌကထေရ်။ နာဌကတ္ထေရဿ နာဌကပဋ္ဌိပဒံ အာ-စိက္ခိတ္တာ။ ဝဇိရ။၄ဝ၇။ (–မ၊ဌ၊၁။၁၈၄။)

နာဌကဒါရက (ပု) [နာဌက+ဒါရက] နာဌက – သတိုးသား–သူငယ်။ အတ္ထနော ဘာဂိ-နေယျံ နာဌကဒါရကံ အဒ္ဒသ။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၅။

နာဌကပဋ္ဌိပဒါ (ထိ) [နာဌက+ပဋ္ဌိပဒါ] နာဌက အကျင့်၊ နာဌကသုတ်၌လာသော မောနေယျ အကျင့်။ နာဌကပဋ္ဌိပဒါဒယော နာဌက-သုတ္တာဒီသု အာဂတပဋ္ဌိပတ္တိယော။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၈၄။ (–မ၊ဌ၊၁။၉၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၆၅။ ဝဇိရ။ ၄ဝ၇။)

နာဌ(လ)ကသုတ္တ (နာ) [နာဌ(လ) က+သုတ္တ] နာဌ (လ) ကသုတ်၊ နာဌ (လ) ကထေရ်၏ မောနေယျအကျင့်ကို အရှင်မဟာကဿပ မေးအပ်သည်ဖြစ်၍ အရှင်အာနန္ဒာ ဖြေဆို ဟောပြရာသုတ်။ ခုဒ္ဒကနိကာယ၊ သုတ္တနိ-ပါတပါဠိ၊ ၃-ဝဂ်၊ ၁၁-သုတ်။ သုတ္တနိ။

၃၇၅-၃၉၀။ တံ သမ္ဘမ္ဘိ "နာလကသုတ္တ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၂၀၃။ သုတ္တနိပါတေ နာဌကသုတ္တေ အာယသ္မတာ အာနန္ဒေ-ရေန ဝုတ္တံ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၃၀၆။

နာဌကာလ (ပု) [နာဌ+ကာလ] ရိုးတံခြစ်ရာ-အချိန်-အခါ။ ဝဿန္တောပိ ဝပ္ပကာလေ အကုံရကာလေ နာဌကာလေ ပုပ္ပကာလေ ခီရဂ္ဂဟဏာဒိကာလေသု ယထာ ယထာ သဿာနံ ဥပကာရော နော ဟောတိ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၇။

နာဌဒဏ္ဍ (ပု) [နာဌ+ဒဏ္ဍ] အသေးအဖွဲ့ ဖြစ်သော ကောက်ရိုးချောင်း၊ ကောက်ရိုး မှော်။ ဘုသိက (သာရတ္ထ၊၃။၄၁၀)-ကြည့်။

နာဌန္တိ (ပု၊နာ) [နာဌ+အန္တိ] ကြာရိုးတံစွန်း။ နာဌန္တေ ကေသဂ္ဂမတ္တံ ဥဒကတော အတိက္ကန္တေ ပါရုဒိကံ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၀၆။

နာဌနနာမက (တိ) [နာဌန+နာမက] နာဌန-အမည်ရှိသော (နိဂုံး)။ နာဌနာ (နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁၆၆)-ကြည့်။

နာဌနဝါသိက (တိ) [နာဌန+ဝါသိက] နာဌန-မြို့-နိဂုံး-၌ နေသော၊ သူ။ နနု စာယံ နာဌ-ပုတ္တော နာဌနဝါသိကော။ မ၊ဌ၊၄။၂၂။

နာဌနဝါသီ (တိ) [နာဌန+ဝသ+ဏိ] နာဌန-မြို့-နိဂုံး-၌ နေလေ့ရှိသော၊ သူ။ နာဌန-ဝါသိနံ ဟိတသုခမနုဗြူဟယန္တော။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၅၇။

နာဌနသုတ္တ (နာ) [နာဌန+သုတ္တ]နာဌနသုတ်။ ဘုရားရှင်နာဌနမြို့ ပါဝါရိကမ္ဗဝန်ကျောင်း တိုက်ဝယ် သီတင်းသုံးနေတော်မူစဉ် မျက်မှောက်လောကဌ် အချိန်ဗျူ။ယူ သိမ်းငြိမ်း အေးပုံ့အချိန်ဗျူ။ မယူသိမ်းမအေးငြိမ်းပုံကို ဟောပြုရာသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ်၊ သဠာ-ယတနဝဂ္ဂသံယုတ်၊ သဠာယတနသံယုတ်။ သံ၊၂။၃၂၇။

နာဌနှာ (ထီ) [ယဒိစ္ဆာနာမ်။ (နာလံဒ-သံ၊ ဏာလံဒါ-ပြာ၊ နာလံဒ-အဋ္ဌမာဂမ်)] နာဌန-နိဂုံး။ (ယင်းနိဂုံးသို့ ဘုရားရှင် ရံဖန်ရံခါ ကြွတော်မူခဲ့သည်၊ ပရိနိဗ္ဗာန်စံခါနီးတွင်လည်း နောက်ဆုံး ကြွတော်မူဘူးသည်။ ယင်း၌ A.D. ၁-ရာစုက လွန်စွာကျော်ကြားလှသော မဟာယာနတက္ကသိုလ်ကြီး ရှိခဲ့သည်။ ယင်း နာဌနှာရွာသည် ယခု ဘာဂအနှ်ရွာအနီးတွင် တည်ရှိ၏။ နာဌကဂါမ(က)-လည်း ကြည့်။) အန္တရာ စ နာဌနှံ။ ဝိ၊ဌ၊၄၃၁။ နာဌနှာယ-(ဒီ၊ဌ။၈၂)ဣ နာဌနှာတိ ဇေတံနာမကေ နဂရေ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၂။ နာ:ပန္ဒာယန္တိ နာလန္ဒနာမကေ နိဂမေ။ နေတ္တိ၊ဝိ။၁၆၆။ (–ဒီ၊၁။၂၀၅။ ဒီ၊ ၂။၆၉။ မ၊၂။၃၅၊၄၀။ သံ၊၁။၄၁၉။ သံ၊၂။ ၄၉၈။ နေတ္တိ။၃၉။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၈၂။)

နာဌမဏ္ဍဂတ (တိ) [နာဌမဏ္ဍ+ဂတ] ရိုးတံ၏ အလယ်သို့ ရောက်သော၊ ရိုးတံ၏ အလယ်၌-ဖြစ်-တည်-သော။ ကေဝ ပါဏကော နာဌမဏ္ဍဂတံ ကဏ္ဍံ ဝိဗ္ဗတိ။ အံ၊ဌ၊၃။ ၂၃၈။

နာဌာဂိရိ(ရီ) (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဌာဂိရိ-မည်သောဆင်၊ နာဌာဂိရိဆင်။ (ယင်းဆင်သည် ဓနုပါလဆင်ဟုလည်း တွင်သည်၊ လွန်စွာကြမ်းတမ်းသော ဆင်တည်း။ ဘုရား ရှင်သည် ယင်းဆင်ကိုလည်း ယဉ်ကျေးအောင် ဆုံးမတော်မူသည်၊ ယင်းဆင်၌လည်း ရင်သွေး တော် ရာဟုလာနှင့် စိတ်ထားအမျှ ဖြစ်တော်-မူ၏။ မိလိန္ဒ။၃၉၆။) တေန ခေါ ပန သမ-ယေန ရာဇဂဟေ နာဌာဂိရိ နာမ ဟတ္ထိ စဏ္ဍော ဟောတိ မနုဿဃာတကော။ ဝိ၊၄။ ၃၅၆။ (–၃၇၂။ အပ၊၁။၃၄၈။ ဇာ၊၂။ ၂၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။၁၆၅၊၃၉၃။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၆။ ၃၅၇-၈၊၃၅၉။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၇၈။)

နာဌာဂိရိကဏ္ဍ (ပု) [နာဌာဂိရိက+ထေရ] နာဌ:ဂိရိကထေရ်၊ ယင်းထေရ်သည် ဤ ဘုရားသာသနာတွင် ပဌမ္ဘိဒါ ၄-ပါး, ဝိမောက္ခ

၈-ပါး အဘိညာဉ် ၆-ပါး ပိုင်ရှင် ရဟန္တာဖြစ်၍ ပရိနိဗ္ဗာန် ဝင်စံတော် မူခဲ့လေသည်။ အောပုဒါကြည့်။

နာဌာဂိရိကတ္ထေရအပဒါန (နာ) [နာဌာဂိရိက-တ္ထေရ+အပဒါန] နာဌာဂိရိကထေရ်၏ ဖြစ်-စဉ် ဖြစ်ရပ်အကြောင်း ၊-ထူးပြတ်။ နာဌာ-ဂိရိကတ္ထေရအပဒါန။ နာဌာဂိရိကတ္ထေရသာ ပဒါနံ ပဋ္ဌမံ။ အပ၊၁။၃၂၁။

နာဌာဂိရိဒမန (နာ) [နာဌာဂိရိ+ဒမန] (၁) နာဌာဂိရိဆင်ကို ဆုံးမခြင်း။ (၂) နာဌာဂိရိ-ဆင်ကို ဆုံးမရာ (အခါ-စသည်)။ (၁) အနု-ပမာယ ဗုဒ္ဓလီလာယ နာဌာဂိရိဒမနံ ပဿိ-သာမ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၂။ (၁) (၂) နာဌာ-ဂိရိဒမနေ စတုရာသီတိယာ ပါဏသဟဿာနံ ဓမ္မာဘိသမယော ဒီသ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၃၅၆။

နာဌာဂိရိပေသန (နာ၊ထိ) [နာဌာဂိရိ+ပေသန (ဝိသ+ယု)] ဒေဝဒတ်၏ နာဌာဂိရိဆင်ကို လွှတ်ခြင်း။ နာဌာဂိရိပေသန။ ဝိ၊၄။၄၅၆။ နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇန-လည်းကြည့်။

နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇန (နာ) [နာဌာဂိရိ+ဝိဿဇ္ဇန] (ဒေဝဒတ်၏) နာဌာဂိရိဆင်ကို လွှတ်ခြင်း၊ (ဒေဝဒတ်၏ လှံလက်ကြောင့် ရာဇဂြိုဟ်မြို့တော်-ဆင်တင်းကုပ်မှ ဆင်ထိန်းများ လွှတ်လိုက်-သဖြင့် ကိုယ်တော်မြတ်ထံ ထိုးသတ်ရန်ရောက်-လာသော နာဌာဂိရိဆင်ကို မေတ္တာစိတ်တော်-ဖြင့် ဖြန့်၍ ဆုံးမတော်မူသည်။ ဝိ၊၄။၃၅၃-ကြည့်။) နာဌာဂိရိဝိဿဇ္ဇနေန တဿ ဒေဝေသော ပါဏဒ္ဓော ဇာတော။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၈၉။

နာဌိ (ထိ) [နလ+ဏ+ဏ္ဍ။ နလ ဂန္ဓေ၊ ဏော၊ နာလံ၊ နာဌိပိ။ ဓာန်၊ဌိ။၄၅၃။ (နာလိ, နာလီ-သံ၊ ဏာလီ-ပြာ)] (၁) အရိုး၊ ဆတံ၊ ရိုးထံ။ (၂) ကွမ်းစား-စလယ် (ပြည်)။ (၃) ကွမ်းစား-စလယ် – တောင်း။ (၄) ကျည်တောက်။ (၅) ကန်စွန်းပင်။ (၆) ကျူ-ပင်။ (၇) လည်ချောင်း။ (ပြွန်တံ, အခေါင်း-ရှိသော ပင်ရိုး, ပင်တံ၊ ကြာရိုး၊ ၂၄-မိနစ် အချိန်, ဆင် ကကြိုးတန်ဆာ, တူးမြောင်း, ကြာပန်း။P.S.D.။)

(၁) အရိုး၊ ဆတံ၊ ရိုးတံ။ အန္တမသော ဥသီရနာဌိမတ္တာနိပိ (ဥသီရိနာဌမတ္တာနိပိ။ သီ၊သျှ၊ကံ၊ဣ။မူကွဲ။ အံ၊၁။၂၀၅။) (–မဋ္ဌ၊ ၄။၂၃၃။ မ၊ဌ်ီ၊၃။၄၂၁။)

(၂) ကွမ်းစား–စလယ်၊(ပြည်)။မဟန္တော ပဋ္ဌ နာဌိယော၊ နာဌိယော ပဋ္ဌ မဏ္ဍိမာ။ ဗုဒ္ဓဝံ။၃၈၄။ ပတ္ထော နာမ နာဌိမတ္တံ ဟော-တိ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၄၅။ ကေ ဘောသဇ္ဇ နာဌိမတ္တံ ကတ္တာ။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊၄။၁၀၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၂၉၆။ (–ဝိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၂၃။ ဝိ၊ဌ္ဌ၊၄။၂၅၃။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၂၀၁။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊၃။၄၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၂၀။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၁၀၊ ၁၉၈၊၂၉၃။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၄၃၃။ ပေတ၊ဌ္ဌ။ ၂၆၅။ ဇာ၊ဌ္ဌ၊၁။ ၂၆၉၊၄၄၃။ ဝဇိရ။ ၂၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၂၃။ သာရတ္ထ၊၃။၉၂။ ဝိမတိ၊၁။၃၄၈။ ဝိမတိ၊ ၂။၃၁၈။ ကခ်ီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်။၄၀၀။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ၁။၂၀၃။)

(၃) ကွမ်းစား–စလယ်–တောင်း။ နိရ-ယော တိပုစ္ဆာဘရိတာ နာဌိဝိယ သတ္ထေဟိ နိရန္တတော။ မ၊ဌ္ဌ၊၄။၁၁၁။ နာဌ္ဌိယာ မိန-မာနော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊၁။၁၆၆။ နာဌ္ဌိယံ ပက္ခိပိတ္တာ မိနမာနော ဝိယ။ အဘိ၊ဌ္ဌ၊ ၂။ ၁၃၆။ နာဌ္ဌိယာ (ဒီ၊ဌ္ဌ၊၁။၄၅)တိ တုမ္ဟေ၊ အာဌ္ဌကေန ဝါ။ သီ၊ဌ္ဌီ၊သစ်၊၁။၂၀၃။ (–ဝိ၊ ၃။၃၄၃။ ဒီ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၁၉၁။ ဓမ္မ၊ဌ္ဌ၊ ၂။၁၃။ ဝိ-မတိ၊ ၂။၁၉၁။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊ခ။၁ ၂၄။ ဒီ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။၁၈၈၊ ၂၆၀။ မ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။၁၅၉။ မ၊ဌ္ဌီ၊၃။၃ ၂၄။ သံ၊ဌ္ဌီ၊၁။ ၂၂၁။ သံ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။၃၉၂။ အံ၊ဌ္ဌီ၊ ၂။ ၂၅၆။ မူလဌ္ဌီ၊ ၂။၄၄။)

(၄) ကျည်တောက်။ တေလသာဘနေသု ဝိသာဏေ ဝါ နာဌ္ဌိယံ ဝါ အလာဗုကေ ဝါ။

ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၄။ နာဇ်ယဉ် အဝသိဌ် တေလံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၂။၂၈၁။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၁၃၂။ သာရတ္ထ၊၂။၂၂၉၊၂၃၀။)

(၅) ကန်စွန်းပင်။ နာဇ်ကာ[1] (၄)အနက် သာကေ-ကြည့်။ (၆) ကျ||ပင်။ နာဇ်-ကေရ[2]-ကြည့်။ (၇) လည်ချောင်း။ နာဇ်-မဏ္ဍ-ကြည့်။

နာဇ်ဂ (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဇ်ဂတောင် (ယင်းတောင်သည် ဝေဿန္တရာနှင့် မဒ္ဒီဒေဝီ ဝက်တောင်အသွား လမ်းဌ် တွေ့ရသော တောင်ဖြစ်သည်။ D.P လည်း ကြည့်။) (၂) နာဇ်ဂစစ်ဗိုလ်ချုပ်။ (၁) နာဇ်ဂံ နာမ ပဗ္ဗတံ။ ဇာ၊၂။၃၃၃။ (၂) နာဇ်သော-ဘွမ်ဒီနာဇ်ဂံ၊ မဟာဝံသ။၂၅။၁၁။ D.P. လည်းကြည့်။

နာဇ်ကာ[1] (ထီ) [နာဇ်+က+အာ။ (နာလီ-ကာ-သံ၊ ဏာလိအာ–ပြာ)] (၁)ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်။ (၂) ကျည်တောက်။ (၃) မီးခပြောင်း၊ မီးပြွေ။ (၄)ကန်စွန်းနွယ်။ (၅) နာရီစက်ယန္တရား။ (နာရီစက်, နာရီ။ ပုဒ္ဓ၊ သီ၊ကန်။)

(၁) ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်။ နာဇ်-ကောဒန-ကြည့်။

(၂) ကျည်တောက်။ နာဇ်ကံ အသိ (ခဂ္ဂ) ဆတ္တံ။ ဒီ၊ဝ။၇၊ဖ၂။ ဗူဇ္ဇနီ။ ၂၅၄၊ ၂၈၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၄။ဝ၂ဝ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ဝ၄ဝ။)

(၃) မီးပြောင်း၊ မီးပြွေ။ နာဇ်ကသဏ္ဍာ-သဋ္ဌ (နာဇ်ကဋ္ဌ ပဋ္ဌိစ္ဆ သဏ္ဍာသဋ္ဌ၊ဏ္ဍ၊က) ပဋ္ဌိစ္ဆ။ အံ၊ဝ။ ၂ဝ။ အဂ္ဂိ ဒတ္ကာ နာဇ်ကာယ ဓမ္ကေ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၉။ ပဏ္ဍေန ဝံသကာ-ရေန ကတာ နာဇ်ကာ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၇။

(၄) ကန်စွန်းနွယ်။ နာဇ်ကာ (ဒီ၊ဌ၊၃။ ၅၂)တိ နာဇ်ဝလ္လိ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ဝ၆။

(၅) နာရီစက်ယန္တရား။ နာဇ်ကာယန္တ-ကြည့်။

နာဇ်ကာ[2] (ထီ) [နာဇ+ဏ္ဍက+အာ။ (နဋ+ဏ+ဏ္ဍက+အာ)] (၁) အကြောင်း–မူလ–ရှိသော(စကား)။ (၂) အနက်ထွက်ရာလမ်း ကြောင်း ရှိသော (စကား)။ (၁) နာဇ (၂) အနက်သာကေ-ကြည့်။ (၂) နာဇ (၃) အနက်သာကေ-ကြည့်။

နာဇ်ကာကာရ (ပု) [နာဇ်ကာ+အာကာရ] ကွမ်းစား – စလယ် – ခွက် – တောင်း – အသွင်–သဏ္ဌာန်။ နာဇ်ကေရ (အပ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၁)-ကြည့်။

နာဇ်ကာဂဇ္ဇ (ပု) [နာဇ်ကာ+ဂဇ္ဇ] ရှည်လျားသော တိုက်ခန်း၊ တိုက်ခန်းရှည်။ နာဇ်ကာ-ဂဇ္ဇော(ဝိ၊ဌ။၂၉၈)တိ ဝိတ္ထာရတော ဒီဃ-တိဂုဏာယာမော ဒီဃဂဇ္ဇော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ဖ၁။

နာဇ်ကာ(ဂ)ယန္တ (နဖ)[နာဇ်ကာ (ဂ)+ယန္တ] နာရီစက်ယန္တရား၊စက်နာရီ။ နာဇ်ကာ (ဂ)-ယန္တ (မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆ဖ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဖ၇)နှင့် ကာလမာနနာဇ်ကာယန္တံ (နာဠိကာယန္တနှင့် ကာလ မာနနာဠုကာယန္တံ) အာဟ။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၂ဖ၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဂ။

နာဇ်ကေရ[2] (နဖ) [နာဇ်ကာ + ဏ္ဍ။ (နာရီ-ကေလ-သံ၊ ဏာရိလေ-ပြာ)] အုန်းသီး၊ ကွမ်းစား–စလယ်–ခွက်–တောင်း–အသွင်–သဏ္ဌာန်–အားဖြင့်ဖြစ်သော အသီး။အုံ့သီး ၏ ဂုဏ်စွမ်းရည်သတ္တိ၊ ပခုက္ကူ။ ဓာန်၊သျှ၊ သစ်။ကြည့်။

နာဇ်ကေရံ (နဖ၊ဓ)—ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၀ဂ။ နာဇ်-ကေရံ (ဒုဓ)—ဇာ၊ ၂ ။ဂ။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဖ၆။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂၅ဖ။ ကခ်။ဝ၁ဂ။ ဝိ၊သင်ဟ။ဝ၀ဂ၊ ဝ၁ဌ၊ဌ၀ဖ။ နာဇ်ကေရုနီ(ဒုဓ)— ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂၅ဖ။ဝိ၊သင်ဟ။ဌ၀ဖ။နာဇ်ကေရဿ(ဆ၊ဓ)-ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဖ။ ဝိ၊သင်ဟ။ဌ၉။ အတ္ထိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ ၂။

သာရတ္ထ၊၃။ ၂၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၁၁။ နာဇီကေရဠ ပါဒါသိ(အပ၊၁။ ၂၀၂)နဿ နာဇီကာကာရေန ပဝတ္ထံ ဖလံ နာဇီကေရံ။ အပ၊၁၊ ၂။၁၇၁။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၀၊၁၀၂၊၁၂၂၊၃၃၊ ၃ဝ၄။ ကခ်ီ။ ၂၃၁။ အတိ၊ဌ၊ ၂။၆ဝ။ သုတ္တ၊နိဿ၊ ၂။ ၁ဂ၅။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂၆ ၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၆ ၂။)

နာဇီကေရ¹ (ပု) [နာဇီ+ဣရ။ က-လာ။ နာဇီ ဝိယ ဇာယတီတိ နာဇီကေရော၊ အညတ္ထေ ဣရော၊ကောဇ္ဇော စ။ ခန်၊ဌီ။၆ဝ၄။(နာရီ-ကေလ-သီ၊ ဏာရီရေ-ပြာ၊ နာလီယရ-အဒ္ဓမာဂဓီ)] အုန်းပင်။ တာလံ နာဇီ-ကေရံ ဝါ အာရုဠ္ဌော ယောတ္ထေန ဖလပိဏ္ဍိ ဩတာရေတ္မာ။ ဝိ၊သင်္ကာ။၁၁၉။

နာဇီကေရ² (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဇီကေရ အမည်ရှိသော မင်း။ (ယင်းသည် ကာလိင် တိုင်း ဒန္တပုရမြို့တော်၌ မင်းပြုခဲ့သည်၊ တရား မစောင့်သော မင်းတည်း၊ တရားစောင့်သော ရသေ့တို့ကို ခွေးကျွေး ကွပ်မျက်ခဲ့သဖြင့် အဝီစိငရဲ၌ ကျခံရသည်။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅ ၂။) နာဇီကေရော ပဠသု တာပသသတေသု အဇ္ဇုနော စ အဂ်ီရသေ အပရဒ္ဓေ ပထဝိ ဘိန္နိတ္မာ နိရယံ ပဝိဋ္ဌော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၃ဂ။ (–ဇာ၊ ၂။ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၅ဝ-၁။)

နာဇီကေရဇာတိ (ထီ) [နာဇီကေရ+ဇာတိ] အုန်းပင်မျိုး။ အညာ နာဇီကေရဇာတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၉၅။

နာဇီကေရတေလဝဏ္ဏ (တိ) [နာဇီကေရ-တေလ+ဝဏ္ဏ] အုန်းဆီ အဆင်းရှိသော (ဆီ ကြည်)။ သာ ဝဏ္ဏတာ နာဇီကေရတေလ-ဝဏ္ဏာ။ အတိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၃ဂ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၅ဂ။

နာဇီကေရပဏ္ဏ (နာ) [နာဇီကေရ+ပဏ္ဏ] အုန်း-ရွက်-လက်။ နာဇီကေရပဏ္ဏာဒီသု စ ကေ-ပဏ္ဏမ္ပိ။ အတိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၂ ၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၅၁။

နာဇီကေရပါနသညာ (ထီ) [နာဇီကေရပါန+ သညာ]အုန်းရည်ဟူသော–အမှတ်–သညာ။ ဇဝံ နာဇီကေရပါနသညာယ မဇ္ဈံ ပိဝန္တ-ဿ အကုသလံ နဟောတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၄ဝ။ ဝိမတိ၊၁။ ၁၁ ၂။

နာဇီကေရပုပ္ဖ (နာ) [နာဇီကေရ+ပုပ္ဖ] အုန်း-ပန်း–ပွင့်။ ပုပ္ဖါသဝေါတိ နာဇီကေရပုပ္ဖာ-ဒိတော အဿဝနကအာသဝေါ။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၅၄၆။

နာဇီကေရဖလ (နာ) [နာဇီကေရ+ဖလ]အုန်း-သီး။ နာဇီကေရဖလံ ဂယ္ဟဲ ဗုဒ္ဓလေဌ-ဒါသဟံ။ အပ၊ ၂။ ၉ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၄ဝ၃။ (–ဝိ၊သင်္ကာ။ ၁ဝ၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၀၀။ ၀ဇိရ။ ၀၀။)နာဇီကေရ² လည်းကြည့်။

နာဇီကေရဖလဒါယက (ပု) [နာဇီကေရဖလ+ ဒါယက] အုန်းသီးကို လှူ့ဒါန်းသူ။ အုန်းသီး ဒါယကာ။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဇီကေရဖလဒါယကတ္ထေရ (ပု) [နာဇီကေရ-ဖလဒါယက+ထေရ] နာဇီကေရဖလဒါယက ထေရ်။ အုန်းသီးကိုလှူ့ဒါန်းခဲ့သောမထေရ်။ ယင်းမထေရ် လွန်ခဲ့သောကိုးဆယ့်တစ်ကမ္ဘာ ထက်က ပဒုမုတ္တရာဘုရားရှင်အား အုန်းသီး လှူ့ခဲ့သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုကြောင့် ဒုဂ္ဂ-တိ ဘဝမလားရောက်ရပဲ ဤဘုရားလက်ထက် တွင် ပဋိသန္ဓေဒါလေးပါး, ဝိမောက္ခရှစ်ပါး, အဘိညာဉ် ခြောက်ပါးပိုင်ရှင် ရဟန္တာဖြစ်၍ နိဗ္ဗာန်ဝင်ခဲ့လေသည်။ နာဇီကေရဖလဒါယ-ကတ္ထေရသာပဒါနံ ဒသမံ။ အပ၊ ၂။ ၉ ၂။

နာဇီကေရရဇ္ဇု (နပုတိ) [နာဇီကေရ+ရဇ္ဇု] အုန်းဆံကြိုး။ မဟန္တံ နာဇီကေရရဇ္ဇု ဝိယ ဒုစ္ဆိဏ္ဏံ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁၁၆။

နာဇီကေရဝတ္ထု (နာ) [နာဇီကေရ + ဝတ္ထု] အုန်းပင်တို့၏တည်ရာဆိပ်။ အုန်းပင် တို့ တည်ရှိရာ ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်း။ ယင်းသည် B.E

ဝ၇ဝ၇-ဝ၇ဝ-အတွင်း သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရီလင်္ကာ)၌ ထင်ရှားသည့် ဆိပ်ကမ်းတခု ဖြစ်သည်။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နာဠိကေရဝတ္ထုနာမမဓိဋ္ဌိတ (တိ) [နာဠိကေရ-ဝတ္ထုနာမ+အဓိဋ္ဌိတ] အုန်းပင်တို့၏ တည်ရာ အမည်ဖြင့် တည်ရှိခဲ့သော ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်း။ တိတ္ထံ အထော နာဠိကေရ-ဝတ္ထုနာမ မဓိဋ္ဌိ-တော။ မဟာဝံသ၊ ၇ဝ။ ၁၄။

နာဠိကေရဝန (နဿ) [နာဠိကေရ+ဝန] အုန်း-တော–ဥယျာဉ်။ ဇမ္ဗုယော ပနသာ တာ-လာ၊ နာဠိကေရဝနာနိ စ။ ဝိမာန။ ၆၁။ ဝိမာန၊ ၆။ ၁၇ဝ။ (–ဇာ၊ ၆။ ၅၄၈။)

နာဠိကေရသဠာရိယ (နဿ) [နာဠိကေရ+သဠာ-ရိယ] လှည့်လည်–သွား–လာ–ရာ အုန်း-တော။ နာဠိကေရသဠာရိယေနေဝါ (ဇာ၊ ၂။ ၁ဝ၄) တိ နာဠိကေရဝနေနေဝ အညံ နာဠိကေရဝနံ။ ဇာ၊ ၆။ ၅၄၈။

နာဠိကေရသာဋ်ဝ (ပု) [နာဠိကေရ+သာဋ်ဝ] အုန်းမုန်ချို၊ အုန်းမှန်ကူ။ တိဿံ ဘဂဝန္တံ ဒိသ္မာ ပသန္နမာနသော သုမဇုရံ ပနသဖလံ အဘိသခ်ံတံ နာဠိကေရသာဋ်ဝံ (သာဋ္ဌဝနံ၊ သီ။ သာဋ္ဌဝံ၊ က) အဒါသိ။ ထေရ၊ ၂။ ၂၆ဝ။

နာဠိကေရဟီရ (ပု) [နာဠိကေရ + ဟီရ] အုန်းဆံမျှင်။ သုတ္တမကာစိဝါကနာဠိကေရ-ဟီရစမ္မမယာ ရဇ္ဇုကာ ဝါ ယောတ္တာနိ ဝါ ဝါကေ စ နာဠိကေရဟီရေ စ ဝဋ္ဋေတ္မာ။ ဝိ၊ ၂။ ၇ဝ။ ကခ်။ ၂၆၂။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၃ဝ၆။ (–ဝိမတိ၊ ၁။ ၃ဝ၂။)

နာဠိကေရာဒိအာရာမ (ပု) [နာဠိကေရ+အာဒိ+အာရာမ] အုန်း စသော–အာရာမ်(အရံ)–ဥယျာဉ်–ခြံ။ ခေတ္တံ (ဝါ) ယောတု နာဠိကေရာဒိအာရာမော ဝါ။ ဝိ၊ ၂။ ၂ဝ၀။ ဝိ၊သင်္ကာ။ ၄၃၄။ (–ကခ်။ ၃ဝ၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄ဝ၁။)

နာဠိကေရာရာမ (ပု) [နာဠိကေရ+အာရာမ] အုန်း–အာရာမ်(အရံ)–ဥယျာဉ်–ခြံ။ သံဃဿ နာဠိကေရာရာမော ဒုရေ ဟောတိ။ ဝိ၊ သင်္ကာ။ ၃ဝ၃။ ကခ်။ ၂ဋ္ဌ၊ ၁။ ၄၂၂။

နာဠိကောဒန (ပုဒန) [နာဠိကာ+ဩဒန] တံကွန်း-စားချက် ထမင်း၊ တစလယ်ချက်ထမင်း။ နာဠိကောဒန (ဝိ၊ ၁၊ ၃၅၃။ ဝိ၊ ၂။ ၃ဝ၁) ဣမိ မဂဓနာဠိယာ ကောယ ထဏ္ဍုလနာဠိယာ ဩဒနံ။ ဝိ၊ ၆။ ၂။ ၂ဝ၂။ နာဠိကောဒနော ဝ ပဏ္ဍော။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၂။ ၂၃ဝ။ (–ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၂၂ဝ။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၁ဝ၁။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၂ဝ၁။ သံ၊ ၆။ ၃။ ၃ဝ။ အံ၊ ၆။ ၁။ ၁ဝ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၁။ ဓမ္မ၊ ၆။ ၁ဝ၆။ ဥဒါန၊ ၆။ ၂။ ၂ဝ။ ထေရ၊ ၆။ ၂။ ၄ဝ၁။ အပ၊ ၆။ ၁။ ၂၉ဝ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃ဝ၄။ ကခ်။ ၂ဋ္ဌ၊ သင်္ဂီ၊ သစ်။ ၂။ ၂ဝ၄။ သံ၊ ၆။ ၁။ ၁ဝ၅။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၃ဝ၂။)

နာဠိကောဒနပရမ (တိ) [နာဠိကောဒန+ပရမ] တကွမ်းစားချက် ထမင်း အတိုင်းအရှည်ရှိ သော၊ တစလယ်ချက်ထမင်း အတိုင်းအရှည် ရှိသော။ ယဏ္ဍော နာဠိကောဒနပရမံ ဘုဉ္ဇာမိ။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဖ၁။ သံ၊ ၂။ ၁ဝ၉။

နာဠိကောဒနပရမတာ (ထီ) [နာဠိကောဒနပရမ+တာ] တကွမ်းစားချက် ထမင်း အတိုင်းရှည် ရှိသည်၏အဖြစ်၊ တစလယ်ချက်ထမင်း အတိုင်း အရှည်ရှိသည်၏ အဖြစ်။ နာဠိကောဒနပရမ-တာယ သဏ္ဌာသိ။ သံ၊ ၁။ ၈၃။ ၁ဝ၄။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၃ဝ၇။ အံ၊ ၆။ ၃။ ၃၂၉။ (–ဓမ္မ။ ၆။ ၂။ ၁ဝ၂။)

နာဠိကောဒနမတ္ထ (တိ) [နာဠိကောဒန+မတ္ထ] နာဠိကောဒနပရမ (အနက်)-ကြည့်။ ပရမ-ပဒေ-မာဏေန နာဠိကောဒနမတ္ထံ ဘုဉ္ဇာမိ။ ဒီ၊ ၆။ ၂။ ၂၂ဝ။ သံ၊ ၆။ ၂။ ၂၉ဝ။

နာဠိကောဒနမတ္ထလာဘီ (တိ) [နာဠိကောဒန-မတ္ထ+လာ+ဏီ] တကွမ်းစား–တစလယ်

–ချက်ထမင်းမျှကိုရ–လေ့ရှိ–တတ်–သော၊ သူ။ နာဠိခကာဒနမတ္တလာဘိ မနုဿံ ဂဒဟ-တ္ဌာ။ အံ၊ဌ၊၂။၂၀၉။

နာဠိဇယ် (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] နာဠိဇယ်ပုဏ္ဏား။ နာဠိဇယ် ဗြာဟ္မဏ် အာမန္တေသိ။ မ၊၂။ ၃၁၀။

နာဠိပန္ဒ (တ္တ) (ပု) [နာဠိ+ပန္ဒ(တ္တ)]။ ဥတ္တမဂ်မ္ပိ သီသေ ယော ကဠေကော သုဝဏ္ဏာဒိမယော၊ သော "နာဠိပတ္တော"တိ ကထိတော။ ဓာန်၊ ဋီ။ ၂၉၄။] ဦးရစ်၊ ဦးထုပ်၊ ခေါင်းပေါင်း။ သေနကော သီသတော နာဠိပန္ဒံ အပနေ-တ္ဌာ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၉၃။ (–၂၁၃။ နာဠိပတ္တံ နာမ သိရောဝေဌနံ။ ဇာ၊ဋီ။၅၄၂။)

နာဠိပူရဏ (ထိ) [နာဠိ+ပူရဏ] ကျည်တောက် ခ်ီ ပြည့်သော (ဆီ)။ နာဠိပူရဏာဒီနံ (အ-ဘာဝ)ဝသေန "နတ္ထိ"တိ ဟောတိ။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။၂၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။၃၃၁။

နာဠိမ္ဗ (ပုဂုန) [နာဠိ+မ္ဗ] လည်ချောင်း၏ အလယ်။ ကသ္မာ နာဠိမ္ဗံ နာတိက္ကမတိ အရိယာနံ ပါနကာဒိသညိနံ။ ဝဇိရ။၃၅၄။

နာဠိမ္ဗဂတ (တိ) [နာဠိမ္ဗ+ဂတ] ရိုးတံ၏ အလယ်သို့ ရောက်သော၊ ရိုးတံ၏အလယ်ခ်ု–ဖြစ်–တည်–သော။ ကောဟ ပါဏကော နာဠိမ္ဗဂတံ ကဏ္ဍံ ဝိဗ္ဗတိ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၂၇။

နာဠိမတ္ထဗီဇ (နဝ) [နာဠိမတ္ထ+ဗီဇ] တစလယ် အတိုင်းအရှည်ရှိသော မျိုးစေ့။ နာဠိမတ္ထဗီဇံ ဌပေတ္ဝာ သေသံ ခါဒိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၉၇။

နာဠိယန္တ (နဝ) [နာဠိ+ယန္တ] ယန္တရားစက်၊ စက်ယန္တရား။ ဘော တတ္ထ နာဠိယန္တံ သဇ္ဇေ-တ္ဌာ။ ဘာဝိ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ နာဠိယန္တံ ယောဇေ-တ္ဌာ မဟာပထဝိယာ ဟေဋ္ဌိမတလေ ပဗ္ဗဇ္ဇ-ကောဇ် ဥဒ္ဓံ မုခံ ကတ္ဝာ အာကဒ္ဒေ့ဏ္ဍော ဝိယ။ မ၊ဋီ၊၃။၁၂။ သံ၊ဋီ၊၂။၃၃၇။

နာဠိဝလ္လိ (ထီ) [နာဠိ+ဝလ္လိ] ကန်စွန်းနွယ်။ နာဠိကာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၅၂)တိ နာဠိဝလ္လိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၄၆။

နာဠိသီသ (တိ) [နာဠိ+သီသ] ဝါးပိုးဆစ်–ဝါး ကျည်တောက် – နှင့်တူသော နှဉ်းခေါင်းရှိ သော။ နာဠိသီသော ဝါ မဟာဝေဠု(ဏု) ပမ္ဘသဒိသေန သီသေန သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂ။၁၄၂။ ထူလဝေဠုပမ္ဘ ဝိယ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယော-သာနံ သမတ္ထုလေန ဥစ္စေန သီသေန သမန္နာ-ဂတော နာဠိသီသော နာမ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၂၇။

နာဠိသောဘ (ပု) [နာဠိ + သောဘ] နာဠိ-သောဘရှာ၊ နာဠိသောဘအရပ် ယင်းသည် B.E.၃၀၃-၄၀၇-တွင် သီဟံဠ်ကျွန်း (သီရီ လင်္ကာ)ခ်ု နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါမဏိ ၊ င်းကြီး နာဠိကထမိလ်ဇစ်ဗိုလ်ကို တိုက်ခိုက်ဖမ်းယူရာ ရှာဖြစ်သည်။ နာဠိသောဘမှိ နာဠိက်။ မဟာ ဝံသ၊၂၅။၁၁ D.P.လည်းကြည့်။

နိ— နိ-ဗျည်းနှင့်ကွ-သရ ယှဉ်တွဲပေါင်းစပ်ရှတ်ဆို ရသော နိသဒ္ဒါ။ ယင်းနိသည် —(၁) ဥပ-သာရ နိ။ (၂) အာဒေသ နိ-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဥပသာရ နိ-သည်–(က) အကြွင်း အကျန်မရှိခြင်း=နိဿေသ။ (ခ) ထွက်ခြင်း =နိဂ္ဂတ။ (ဂ) အတွင်းသို့ သွင်းခြင်း= အန္တောပဝေသန။ (ဃ) ထုတ်ဆောင် ခြင်း=နိဟရဏ။ (င) မရှိခြင်း=အဘာဝ။ (စ) လွတ်–ထွက်မြောက်–ခြင်း=နိက္ခန္တ။ (ဆ) တားမြစ်ခြင်း=နိသေ၀။ (ဇ) ဝေဘန် ခြင်း = ဝိဘဇန။ (ဈ) ထင်စွာပြုခြင်း = ပါတုကမ္မ။ (ည) ပြီးဆုံးခြင်း = အဝသာန။ (ဋ) ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း =အဝဓာရဏ။ (ဌ) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား –ခြင်း= ဥပဓာရဏ။ (ဍ) လိမ္မာသူ = ဆေက။ (ဎ) နှိုင်းခိုင်း–နှိုင်းယှဉ်–ခြင်း=

နာဠိဝလ္လိ (ထီ) [နာဠိ+ဝလ္လိ] ကန်စွန်းနွယ်။ နာဠိကာ (ဒီ၊ဌ၊၃။၅၂)တိ နာဠိဝလ္လိ။ ဒီ၊ဋီ၊ ၃။၄၆။

နာဠိသီသ (တိ) [နာဠိ+သီသ] ဝါးပိုးဆစ်–ဝါး ကျည်တောက် – နှင့်တူသော ဦးခေါင်းရှိ သော။ နာဠိသီသော ဝါ မဟာဝေဠု(ဏု) ပမ္ဘသဒိသေန သီသေန သမန္နာဂတော။ ဝိ၊ ဌ၊၃။၃၁။ ဝိ၊သင်္ဂ။၁၄၂။ ထူလဝေဠုပမ္ဘ ဝိယ အာဒိတော ပဋ္ဌာယ ယာဝ ပရိယော-သာနံ သမတ္ထုလေန ဥစ္စေန သီသေန သမန္နာ-ဂတော နာဠိသီသော နာမ။ ဝိမတိ၊၂။ ၁၂၇။

နာဠိသောဘ (ပု) [နာဠိ + သောဘ] နာဠိ-သောဘရှာ၊ နာဠိသောဘအရပ် ယင်းသည် B.E.၃၀၃-၄၀၇-တွင် သီဟံဠ်ကျွန်း (သီရီ လင်္ကာ)ခ်ု နန်းတက်သော ဒုဋ္ဌဂါမဏိ ၊ င်းကြီး နာဠိကထမိလ်ဇစ်ဗိုလ်ကို တိုက်ခိုက်ဖမ်းယူရာ ရှာဖြစ်သည်။ နာဠိသောဘမှိ နာဠိက်။ မဟာ ဝံသ၊၂၅။၁၁ D.P.လည်းကြည့်။

နိ— နိ-ဗျည်းနှင့်ကွ-သရ ယှဉ်တွဲပေါင်းစပ်ရှတ်ဆို ရသော နိသဒ္ဒါ။ ယင်းနိသည် —(၁) ဥပ-သာရ နိ။ (၂) အာဒေသ နိ-ဟု ၂-မျိုးရှိ၏။ ထိုတွင် ဥပသာရ နိ-သည်–(က) အကြွင်း အကျန်မရှိခြင်း=နိဿေသ။ (ခ) ထွက်ခြင်း =နိဂ္ဂတ။ (ဂ) အတွင်းသို့ သွင်းခြင်း= အန္တောပဝေသန။ (ဃ) ထုတ်ဆောင် ခြင်း=နိဟရဏ။ (င) မရှိခြင်း=အဘာဝ။ (စ) လွတ်–ထွက်မြောက်–ခြင်း=နိက္ခန္တ။ (ဆ) တားမြစ်ခြင်း=နိသေ၀။ (ဇ) ဝေဘန် ခြင်း = ဝိဘဇန။ (ဈ) ထင်စွာပြုခြင်း = ပါတုကမ္မ။ (ည) ပြီးဆုံးခြင်း = အဝသာန။ (ဋ) ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း =အဝဓာရဏ။ (ဌ) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား –ခြင်း= ဥပဓာရဏ။ (ဍ) လိမ္မာသူ = ဆေက။ (ဎ) နှိုင်းခိုင်း–နှိုင်းယှဉ်–ခြင်း=

ဥပမာ အနက်တို့ဌ် ဖြစ်၏။ (ဝေန်။၁၁၆၅။ နှာ၊ရှု။၁၂၇။ နိုတိ၊သုတ္တ၊နှာ။၁၆၇။ ကေ-ကွရကောသ။၆၈၊၆၉၊၇၀။ ထောမ။ စိန္ဓာ-မဏိ။)

(က) အကြွင်းအကျန်မရှိခြင်း=နိုဿေ-သ။ နိရဝသေသ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၂၇။ မိလိန္ဒ။၁၅၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၅) ကြည့်။ (ခ) ထွက်ခြင်း=နိုဂ္ဂတ။ နိုက္ကိလေသ (အဘိ၊က။၃၂၇။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၈၀။ မ၊ဋီ၊၂။၃၀၀) ကြည့်။ (ဂ) အတွင်းသို့ သွင်းခြင်း = အန္တောပဝေသန။ နိ၌ဟိတ (ဝိ၊၁။၅၈။ ဒီ၊၂။၁၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၁၃) – ကြည့်။ (ဃ) ထုတ်ဆောင်ခြင်း=နီဟရဏ။ နိဒ္ဒါရဏ (သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။ ၄၂၉။ နေတ္တိ၊ဋီ။၁၀၃) ကြည့်။ (င) မရှိခြင်း=အဘာဝ။ နိမ္မက္ခိက (အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၁။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၀) နိမ္မန (ဇာ၊၁။၈၀) ကြည့်။ (စ) လွတ်–ထွက်မြောက်– ခြင်း= နိုက္ခန္တ။ နိမ္မာန (ဒီ၊၂။၃၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၅၆) ကြည့်။ (ဆ) ထားမြစ်ခြင်း = နိသေ။ နိ၀ါရေတိ (ဝိ၊၂။၃၇၃။ ဒီ၊၃။၁၅၃။ အံ၊၂။ ၁၂၁) ကြည့်။ (ဇ) ဝေဘန်ခြင်း=ဝိဘ-ဇန။ နိဒ္ဒေသ (နေတ္တိ။၅) ကြည့်။ (ဈ) ထင်စွာပြခြင်း=ပါတုကမ္မ။ နိမ္မိတ (ဝိမာန၊ ဋ္ဌ။၁၆၆။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဋ္ဌ။၅၃)ကြည့်။ (ည) ပြီးဆုံးခြင်း=အဝသာန။ နိဋ္ဌိတ (ဝိ၊၁။၁၂။ ဝိ၊ ၂။၄၇၀။ ဝိ၊၄။၈၁။ ဒီ၊ ၂။၁၉၀) ကြည့်။ (ဋ) ပိုင်းခြား–သတ်မှတ်–ဆုံးဖြတ်–ခြင်း =အဝဓာရဏ။ နိစ္ဆယ (အပ၊ ၂။၁၆၄။ ပေ-ဋကော။ ၂၄၇။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၃၃) ကြည့်။ (ဌ) ဆောင်ရွက်–မှတ်သား–ခြင်း= ဥပဓာရဏ။ နိသာမန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၅။ မ၊ဋီ၊၃။၁၄) ကြည့်။ (ဍ)လိမ္မာသူ=ဆေး။ နိပုဏ (ဝိ၊၃။၅၂။ ဒီ၊ ၂။၃၁-၂) ကြည့်။ (ဎ) နှိုင်းခိုင်း–နှိုင်းယှဉ်–ကြောင်း=ဥပမာ။ နိဒဿန (ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၄။ ဒီ၊ ဋီ၊၂။၃၂၇) ကြည့်။ (ဏ) အာဒေသ နိ-သည်–(က) ယောဝိဘတ်၏ အာဒေသ နိ။ (ခ) သို့ ဝိဘတ်၏အာဒေသ နိ-အားဖြင့် ၂-မျိုးရှိ၏။ (က) ကစ္စည်း။ ၂၁၄၊ ၂၁ဂ-ကြည့်။ (ခ) ကစ္စည်း။ ၂၁၂၊ ၂၂၆-ကြည့်။

နိဗ္ဗစ္ဆ (တိ) [နိ+ဗ္ဗစ္ဆာ] အလိုမရှိသော၊သူ။ အပ္ပိစ္ဆ (ဒီ၊ဋီ၊၃။ ၂၀၆) ကြည့်။

နိဥ္ဇစ္ဆ (တိ) [နိ+ဥဇ္ဇစ္ဆ] ပျံ့လွင့်ခြင်း–ဥဇ္ဇစ္ဆ–မရှိ–ကင်း–သော၊သူ။ နိဥ္ဇစ္ဆာ စရတိတိ ဝိညာဏစရိယာ။ ပဋ္ဌာန်း။၇ဂ။

နိကစ္ဆ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကရ+တ္ဝာ။ နိကရ+ တ္ဝာ။ နိရ္ဝတ္ထိ။၇၆၃။] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ –လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–ရှိ။ နိကစ္ဆာ (ဝိ၊၁။ ၁၁၆) တိ ဝဏ္ဏေတ္ဝာ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၇ဂ။ (–သံ၊ ၁။ ၂၂။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။)

နိကစ္ဆာ (ထီ) [နိကတိ+နာ] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ – လိမ်လည်– လှည့်ပတ်– ခြင်းဖြင့်။ နိကစ္ဆာ(သံ၊၁။ ၂၂)တိ နိကတိယာ ဝဏ္ဏ-နာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၁။

နိကဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကဋ္ဌ။ နိ+ကဋ္ဌ+အ။ ပါဒိ-တော ယဒါဒိနာ ကဋ္ဌော၊ နိကဋ္ဌော၊ နတ္ထိ ကဋ္ဌော အာ၀ရဏံ တေဿာတိ ၀ါ နိကဋ္ဌော။ ဓာန်၊ဋီ။၇၀၄-၆။ နိကဋ္ဌ သန္ဓိဟိတော။ ယင်း ၁၁၉၄။ နိ+ဗဒ္ဓါ၊ကေကဋ္ဌ၊ နိ+ကဋ္ဌအ စ်ဝါ၊ သမိ၊ပေ, နိ၊ဗဒ္ဓ ၀ စ။ ထောမ။ (နိကဋ္ဌ–သံ, ဏိအဋ္ဌ-ပြာ)] နီးသော၊ မဝေးသော၊ ပိတ်ပင်ခြင်း မရှိသော။ (နီးသော၊မြဲသော။ နိထာမ။)သမိပံနိကဋ္ဌာသန္ဓော။ ဓာန်။၇၀၅။

နိကဋ္ဌ² (ပု) [ယဒိစ္ဆာနာမ်] (၁) နိကဋ္ဌအမည် ရှိသော–ဥပါသကာ–သီတင်းသည်။ (ယင်းသည် နာတိကရွာ၌ နေထိုင်ပြီး ကုယ်လွန်ရှိ သုဒ္ဓါ၀ါသဘုံ၌ဖြစ်သူအနာဂါမ် ဥပသကာဖြစ်၏။ ဒီ။ ၂။ ၇ဂ-၉။ D.P.လည်းကြည့်။) (၂) နိကဋ္ဌအမည်ရှိသော မထေရ်။ (ယင်းထေရ်သည် ဘုရားရှင် ဝေလာလီပြည့် မဟာ၀ုန်

တော ကူဌာဂါရကျောင်းတိုက်၌ သီတင်းသုံး တော်မူစဉ်ဘုရားရှင်ထံ ရောက်ရှိ၍ဘုရားရှင်နှင့် အတူသီတင်းသုံးတော်မူခဲ့သည့် ထင်ရှားသော တပည့်သာဝက ဖြစ်၏။ အံ၊၃။၃၆၂။) (၁) နိုကဒ္ဒော နာမ ဘဒ္ဒေ ဥပါသကော။ ဒီ၊၂။ ၇၈။ (၂) အာယသ္မတာ စ နိုကဒ္ဒေန ..... ထေရေဟိ သာဝကေဟိ သဒ္ဓိ။ အံ၊၃။၃၆၂။ (–၃၆၃။)

နိုကဒ္ဒ (နာ) [နိ+ကဒ္ဒ+အ။ နိ+ကသ+တ။သန္ဓိ-ကဒ္ဒ(ဓာန်ဌ။၇ဝ၄ ၆)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။ နိုက-ဒ္ဒ-သ်)](၁)နှည်းသော–တိုသော– ကာလ၊ တခဏချင်း။(တိ)(၂)နီးသော၊မဝေးသော။ (၃) ထွက်မြောက်သော။ (၁) နိုကဒ္ဒေ (ဇာ၊ ၁။၁ဝ၉) တိ (နိုက္ကဆေတိ၊သျာ၊က) တသ္မိ-ယေဝ ခဏေ အပ္ပမတ္တကေ ကာလေ။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၉၅။ (၂) နိုကဒ္ဒေ သမစေတယိ (ဇာ၊၁။ ၁၇၈) တိ သန္ဓိကေ ဌိတာ၀ တ်ဿမရဏူပါယံ စိန္တေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဌ၁၆။(–အပ၊၂။၂၄၂။) (၃) အောက်ပုန် ကြည့်။

နိုကဒ္ဒကာယ (တိ) [နိုကဒ္ဒ+ကာယ] ထွက်မြောက်သော ကိုယ်ရှိသော၊ သူ။ နိုကဒ္ဒကာ-ယော (အံ၊၁။၄၅၄) တိ နိဋ္ဌတကာယော (ဝိဂယကာယော၊ က)။ အံ၊ဌ၊၂။၃၃ဂ။

နိုကဒ္ဒစိတ္တ (တိ) [နိုကဒ္ဒ+စိတ္တ] ထွက်မြောက်သော စိတ်ရှိသော၊ သူ။ အနိုကဒ္ဒကာယော အနိုကဒ္ဒစိတ္တော။ အံ၊၁။၄၅၄။ နိုကဒ္ဒကာယ-လည်း ကြည့်။

နိုကဒ္ဒသုတ္တ (နာ) [နိုကဒ္ဒ+သုတ္တ] နိုကဒ္ဒသုတ်၊ (၁) အစ္စန်အဖျားကျသော တောရကျောင်း တို့ကိုမှီဝဲ၍ ယင်းကျောင်းတို့၌ ကာမဝိတက်, ဗျာပါဒဝိတက်, ဝိဟိ ံသာဝိတက်တို့ကို ကြံသောပုဂ္ဂိုလ်သည် နိုကဒ္ဒကာယ အနိုကဒ္ဒစိတ္တ =ကိုယ်သာကင်း၍ စိတ်မကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ် မည်၏, (၂) အစ္စန်အဖျားကျသော တော ကျောင်းတို့ကို မှီဝဲပဲ ရှာနီးကျောင်း၌ နေကွမ္မဝိတက်, အဗျာပါဒဝိတက်, အဝိဟိ ံသာ ဝိတက်တို့ကို ကြံသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် အနိုကဒ္ဒကာယ အနိုကဒ္ဒစိတ္တ= ကိုယ်လည်း မကင်း စိတ်လည်းမကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ်မည်၏, (၄) အစ္စန်အဖျားကျသော တောကျောင်း ကို မှီဝဲ၍ ယင်းကျောင်း၌ နေကွမ္မဝိတက်, အဗျာပါဒဝိတက်, အဝိဟိ ံသာ ဝိတက် တို့ကို ကြံသောပုဂ္ဂိုလ်သည် နိုကဒ္ဒကာယနိုကဒ္ဒစိတ္တ =ကိုယ်လည်း ကင်း စိတ်လည်း ကင်းသော ပုဂ္ဂိုလ် မည်၏ဟု အကျယ် ဟောပြရာသုတ် အင်္ဂုတ္တရ နိကာယ၊ စတုက္ကနိပါတ ပါဠိ၊ ၃-ပဏ္ဏာသက၊ ၄-ဝဂ်၊ ၈-သုတ်။ အံ၊ဝ။၄၅၄-၆ အံ၊ဌ၊၂။၃၃ဂ။

နိုကဘုန္ဓ (တိ) [နိ+ကဘု+အန္ဓ] အောက်သို့-ဆင်းဝင်– ထုတ်ဆောင်– သော၊သူ။ သူရိယမ္မိ။ ဒေဝပုတ္တံ အာဏာပေသိ "သူရိယ မဏ္ဍလ နိုကဘုန္ဓော (နိဋ္ဌဏ္ဏန္ဓော၊ သိ၊သျာ) တာပေ-ဟိ"တိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁၃၅။

နိုကဏ္ဍိက (တိ) [နိ+ကဏ္ဍိက] (၁) နားဏ်အနီး၊ နားရင်း။ (၂) နားဏ်အနီး– နားရင်း– ၌ ကပ်၍–ပြောဆို တိုင်ပင်–ခြင်း။ (၁) နိုက-ဏ္ဍိက (ဝိ၊၂။၃၅၆)ဏ္ဍိ ကဏ္ဍမူလ ဝုစ္စတိ၊ ကဏ္ဍ-မူလေ ဇပ္ပေယျာတိ ဝုတ္တံ ဟောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၂၀၂။ (–ကခ်။၃၁၉။ ၀ဇိရ။၃၇၄။ ကခ်ီ၊ ဌ၊သစ်။၄၇၂။) (၂) နိုကဏ္ဍိကာ (ဇာ၊၁။ ၁၁၂) တိ ကဏ္ဍမူလေ မန္တနာ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၁၁ဂ။(–ဝိ၊ဌ၊၃။၂၀၂။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃ဂ။)

နိုကဏ္ဍိကဗေဒန (နာ) [နိုကဏ္ဍိက+ဗေဒန] နားဏ်အနီး–နားရင်း–၌ ကပ်၍–ပြောဆို– တိုင်

ပင်–ခြင်း။ အနဝဇ္ဇကထာယံ နိုကဏ္ဍိကဗေ-
နေ ပယောဇနာဘာဝါ။ ဝင်ရ။၃၇၄။

နိုကတ (တိ) [နိုက+ကန္တ+အ (တ)။ နိုကန္တ-
တိတိ နိုကတော၊ ကန္တ ဆေဒနေ၊ အ။ နိ-
လောပေါ။ ခန်၊ဌ။၇၃၇။သူစိ](၁)ကောက်
ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–တတ်
သော၊ သူ။ (၂) ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ–
လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–အပ်သော၊ သူ။ (၃)
နိုကတ အမည်ရှိသော သီတင်းသည်။ (၁)
နိုကတော စ သဒ္ဓော နုဇ။ ခန်။၇၃၇။(၂)
နဒ္ဒေယိ ဒီလရတ္တံ နိုကတော ဝဏ္ဏတော ပလု-
ဒ္ဓေါ။ သံ၊၂။၄၅၅။ (၃) နိုကတော နာမ
ဘန္တေ ဥတိကေ ဥပါသကော ကာလကံ-
တော။ သံ၊၃။၃၁၂။

နိုကတိ (တိ) [နိ+ကတိ = ကရ+တိ။ ကရဏံ
ကတိ၊ နိန္ဓိတာ ကတိ နိုကတိ။ ခန်၊ဌ။၁၇၇–
ဂ။ နိ+ကတ+ဣ။နိုကတိ(ဇာ၊ဌ၊ဂ။၁၂)တိ
နိုကတနံ နိုကတိ၊ နိပုဗ္ဗော ကတ ကောဋ္ဌိလ္ယေ-
တိ ဓာတု။ ဇာ၊ဌ၊၁၀၊၄၄၀။] (၁) ကောက်
ကျစ်– စဉ်းလဲ– လိမ်လည်– လှည့်ပတ်–
ခြင်း။ မိမိက ဥစ္စာလိမ် ဥစ္စာတု ဇ ၏ သူ
တပါး၏ အစစ်အမှန် ဥစ္စာကို ယူခြင်း။
(တိ) (၂) ကောက်ကျစ်– စဉ်းလဲ– လိမ်
လည်–လှည့်ပတ်–တတ်သော၊သူ။

(၁) နိုကတိ (=နိုကတိ–ဇာ၊ဌ။၂၀၂။
ဥ၂၉။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၄၃၇။) — ဒီ၊၂။ ၉၅။
သုတ္တနိ။၃၁၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဌ။၃၀၂။ နိုကတိတိ
ယောဂ၀သေန ဝါ မာယာ၀သေန ဝါ အပါ-
မင်္ဂ လပါမင်္ဂဿ, အမဏိ မဏိဿ, အသုဝဏ္ဏံ
သုဝဏ္ဏဿ ကတ္တာ ပတိရူပကေန ဝဏ္ဏနံ။ ဒီ၊ဌ၊
ဌ။၇၀။ မ၊ဌ၊၂။ဌ၁၅။ သံ၊ဌ၊၃။၃၃၀။ အံ၊ဌ၊
၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၉ဌ။ တောယ သတ္ထာ
နိုကရောဿ (အဘိ၊ဝ။၃၇၂။ မဟာနိ။ဇ၁၊
၂၉၅)တိ နိုကတိ၊ မိစ္ဆာ ကရောဿ ဿ ကတ္ထော။
အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဂ၇၅။ မဟာနိ၊ဌ။ဌ၇၉၊ဌ၃ဇ။

နိုကတိ (ဇာ၊ဌ။၃၂၉)တိ ပတိရူပကေန
ဝဏ္ဏနာ။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။ဂ၃၇။ နိုကတိ (ဒု၊ဇ)—
မိလိန္ဒ။ ၂ဂ၃။ နိုကတျာ (တ၊ဇ)— ဇာ၊ဌ။
ဌ၀ဇ။ ဇာ၊ဌ၊၃။ဂ၁။ နိုကတျာ သုခမေတိ-
(ဇာ၊ဌ။ဇ)တိ နိုကတိ ဝုစ္စတိ ဝဏ္ဏနာ၊နိုကတိပ္ပ-
ညော ဝဏ္ဏနပညော ပုဂ္ဂလော တာယ
နိုကတျာ နိုကတိယာ ဝဏ္ဏနာယ နု အစ္စန္တံ
သုခမေတိ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၂ဂ၀။ နိုကတိယာ—
သံ၊ဌ၊ဌ။ဇ၁။ ပေတ၊ဌ။ဌ၉ဇ။ နိုကစ္စာ (သံ၊
ဌ။ ၂၂)တိ နိုကတိယာ ဝဏ္ဏနာယ။ သံ၊ဌ၊ဌ။
ဇ၁။ နိုကတိဟိ(တ၊ဗ)— ခုဒ္ဒကဌ၊ဌ။ ၂ဌ၀။
သုတ္တနိ၊ဌ၊ဌ။ဌ၀ဂ။ နိုကတျာ=နိုကတိယာ
(မ၊ဇ)—ကစ္စည်း။ဇ၅။ နိုကတ္ဝါ(သ၊ဇ)—
ကစ္စည်း။ဇ၅။ နိုကတိယံ—ထေရ၊ဌ၊ ၂။၃၅။
ကစ္စည်း။ဇ၅။ (တိ)(၂)ဘဝတိ စာပိ နိုကတိ-
နော နိုကတျာ (ဇာ၊ဌ။၅ဌ)တိ နိုကတိနော
နေကတိကဿ ဝဏ္ဏနကပုဂ္ဂလဿ နိုကတျာ
အပရော နိုကတိကာရကော ဝဏ္ဏနကပုရိသော
ဘ၀တိယေ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဌ၀ဂ။

နိုကတိကာရက (တိ) [နိုကတိ+ကရ+ဏ္ဍ] -
ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် – လှည့်
ပတ်–ခြင်းကို ပြုတတ်သော၊ သူ။ နိုကတိ
(တိ) (၂)-ကြည့်။

နိုကတိကောသလ္လ (နဝ) [နိုကတိကုသလ+ဏ္ဍ]
ကောက်ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် –
လှည့်ပတ်–ခြင်းဌ – ကျွမ်းကျင် – သော
သူ၏ အဖြစ်။ အယော အဝိဇ္ဇာယ နိုကတိ-
ကောသလ္လဿ ဓမ္မသံဝေဂ ဥပ္ပါဒေသိ။ ဥဒါန၊
ဌ။ဇ၃။

နိုကတိပညာ (တိ) [နိုကတိ+ပညာ] ကောက်
ကျစ် – စဉ်းလဲ – လိမ်လည် – လှည့်ပတ် –
တတ်သော ဉာဏ်ရှိသော၊ လိပ်ဉာဏ်ရှိသော၊
သူ။ နိုကတိပ္ပညော ဝဏ္ဏနပညော ပုဂ္ဂလော။
ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၂ဂ၀။ နိုကတိပ္ပညော (ဇာ၊ဌ။ဇ)တိ

ကေရုဠ္ဒိကသာဝံ သိက္ခိတပညော ပါပဗုဠ္ဂ-
လော။ ယင်း ၂၄၀။

နိုကတိဝိနယ (ပု) [နိုကတိ+ဝိနယ] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–သော အဆုံးအမ၊ မှုမမှန်သော အဆုံးအမ။ တံ သုတ္တာ ပြာဟွဏော "အတ္ထသာ မူလံ နိုကတိဝိနယော"တိ နိတိမဂ္ဂံ နိဿာယ အကုံရဿ ပဠိလောမပကွေ ဌတ္တာ။ ပေတ၊ ၆။၁၀၇။

နိုကတိသာစိယောဂ (ပု) [နိုကတိ+သာစိ+ယောဂ] ကောက်ကျစ်–စဉ်းလဲ–ခြင်း, လိမ်လည်–လှည့်ပတ်–ခြင်းနှင့်ယှဉ်ခြင်း။ ဥက္ကော-ဋ္ဌနဝဏ္ဏနနိုကတိသာစိယောဂါ ပဠိဝိရတော သမဏော ဂေါတမော။ ဒီ၊၁။၅။ သံ၊၃။ ၄၁၁။ အံ၊၁။၅၃၀။ အဘိ၊ပု။၁၆၇။ ဥက္ကော-ဋ္ဌနသာစိယောဂေါ ဝဏ္ဏနသာစိယောဂေါ နိုကတိသာစိယောဂေါ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၀။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၀။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၇၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁။

နိုကန္တကသဒိသ (တိ) [နိုကန္တက+သဒိသ။ (နိုကတိကသဒ္ဒ-သံ၊ ဏိကိ တယသဒိသ-ပြာ)] မြားနှင်–ပြောင့်–ဆူး – နှင့် တူသော။ သေယျထာ နိုကန္တကသဒိသော (ကဏ္ဏကသဒိ-သော?)ပဠိမုခတံဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဘိန္ဒတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၀၂။

နိုကန္တတိ (ကြိ) [နိ+ကန္ထ+အ+တိ] ဖြတ်ပယ်၏။ ဆိန္ဒတိတိ ကုသလမူလသခ်ါတေ မူလေယေဝ နိုကန္တတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၉၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂၈။ (–သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉၇။)

နိုကန္ထန (နာ) [နိ+ကန္ထ+ယု] (၁)ဖြတ်ပယ်–ရိတ်–ခြင်း။ (တိ) (၂) ဖြတ်–ဖောက်–တတ်သော။ (၁) ဆေဒနံ မူလပွဒေသေ နိုကန္ထနံ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၃။ (တိ)(၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုကန္ထနဋ္ဌ (ပု) [နိုကန္ထန+အတ္ထ] ဖြတ်–ဖောက် – တတ်သော အနက်သတော။ နိုကန္ထနဋ္ဌေနာ(သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၆)တိ ဆိန္ဒနဋ္ဌေန။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၉။

နိုကန္ထီ (ထီ) [နိ+ကမု+တိ။ ကမု ဣစ္ဆာယံ၊ တိ၊ နိုကန္ထီ။ ဓေန်၊ဋ္ဌ။ဝ၆ ၂။ (–နိတိ၊ဓ၁။ ၃၃၁။)] (၁) တပ်နှစ်သက်–လိုချင်ရှင့်–တောင့်တ–တူယ်တာ – ကပ်ငြိ – စွဲလမ်း–ခြင်း၊ တဏှာ။ (တိ)(၂)တပ်နှစ်သက်သော။

(၁) အာရမ္မဏာနံ နိုကာမနဝသေန နိုကန္ထီ။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဋ္ဌ၄။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃ဋ္ဌ။ နိုကန္ထီတိ ဝိပဿနာနိုကန္ထီ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၇၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၀။ နိုကန္ထီ-(ထေရ။ ၂၂၄)တိ အပေက္ခာ တဏှာ။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၁။ဋ္ဌ၁။ နိုကန္ထီတိ နိုကာမနာ ပတ္ထနာ။ ပဠိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၁။ နိုကန္ထီ ဥပ္ပဇ္ဇတိတိ .... ဝိပဿနာယ အာလယံ ကုရုမာနာ သုခုမာ သန္ထာကာရာ နိုကန္ထီ ဥပ္ပဇ္ဇတိ။ ပဠိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ဋ္ဌ၃။ နိုကန္ထီတိ နိုကာမနာ၊ ရသတဏှံ သန္ဓာယ ဝဒတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁ ၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ဋ္ဌ။ နိုကန္ထီ ကတ္တာတိ အာလယံ ဇနေတ္တာ၊ တဏှံ ဥပ္ပါဒေတ္တာတိ အတ္ထော။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၃၁ ၂။ သံ၊ ဋ္ဌီ၊ ၂။၃ဝ။ သုခုမာ အပေက္ခာ ဝုတ္တာ၊ ယာ "နိုကန္ထီ"တိ ဝုစ္စတိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။ဂ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊၃။ ၃ဋ္ဌ ၂။ နိုကန္ထီ နာမ ဝိပဿနာယ နိုကာမနာ အပေက္ခာ။ သုခုမတရကိလေသော ဝါ သိယာ ဒုဝိညေဿယျာ။သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၁ဋ္ဌ။ နိုကန္ထီ-တိ ဝိပဿနံ အဿာဒေန္တီ ပတ္ထေတဏှာ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။၃ဋ္ဌ၉။ နိုကန္ထီတိ နိုကာမနံ၊ အပေ-က္ခန္တီ အတ္ထော။ ဝိသုဒ္ဓီ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဝ၀။ အဘိ-ဝတာရ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ ၂ ၂။ နိုကန္ထီတိ နိုကာမနာ ဆန္ဒရာဂေါ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌီ၊၁။ဝ၄-၅-၅။ နိုကန္ထီ-ယာတိ "အသုကသ္မိံ ဘဝေ နိဗ္ဗတ္တေယျ"န္တိ ပတ္ထနာယ။ မဏိမ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ဂ၁။ (–ဝိ၊သင်ဟ။ ၃၁ဋ္ဌ။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဖ၇။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဋ္ဌ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၀၃။ ပဠိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂ ၂ ၃။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃ဋ္ဌ၃။ သာရတ္ထ၊၁။ ၂ ၂ ၂။ မ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ဝ၆ ၂။)

နိုကန္ဓိ — ပဋ္ဌိသံ။၅၀၊ ၂၉၁။ မဟာနိ။ ၇။စူဠနိ။ ၂၇။ နေတ္တိ။ ၂၅၇။ မ၊ဌ၊၁။၅၅။ မ၊ဌ၊၄။ ၂၃၁။ သံ၊ဌ၊၁။၁၃၅။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၁၂၉။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၃၄၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၀၀။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၂၆၉။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃၀၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၃၆၊ ၂၀၅။ ဝိမတိ၊၁။ ၂ ၂၁။ ဒီ၊ဌီ၊ ၃။ ၁၀၀၊ ၂၀၃။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၁၅၁။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃၄၄။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ ၁၄၃၊ ၁၇၆။ မူလဌီ၊၁။ ၆၃။ အနုဌီ၊၁။ ၁၁၁။ နေတ္တိ၊ ဌီ။ ၃၀။ နိုကန္ဓိ—ပဋ္ဌိသံ။ ၂ ၉၁။ မ၊ဌ၊၁။ ၂ ၁၇။ မ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၃ ၆။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၆ ၇၊ ၂ ၁ ၁။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၄။ အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၂ ၆ ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁ ၀ ၀။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၇ ၃။ ထေရီ၊ဌ။ ၁ ၄ ၄။ သီ၊ဌီ၊ သစ်၊ ၁။ ၅ ၁။ မ၊ဌီ၊ ၃။ ၆ ၉ ၊ ၃ ၀ ၉။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃ ၄ ၄။ အံ၊ဌီ၊ ၃။ ၁ ၀ ၃ ၊ ၂ ၉ ၉။ မူလဌီ၊ ၂။ ၁ ၃ ၊ ၂ ၀ ၄။ နိုကန္ဓိယာ—ပဋ္ဌိသံ။ ၁ ၆ ၅ ၊ ၂ ၉ ၃။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၁ ၇ ၊ ၂ ၁ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၅ ၃။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၄ ၄။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၆။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂ ၃ ၉။ ဒီ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၄။ မ၊ဌီ၊ ၃။ ၂ ၃ ၊ ၃ ၄ ၅။ သံ၊ဌီ၊ ၁။ ၁ ၅ ၉။ သံ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၆ ၊ ၄ ၄ ၆။ အံ၊ဌီ၊ ၂။ ၃ ၀ ၃။ အနုဌီ၊ ၂။ ၁ ၀။ (တိ) (၂) နိုကန္ဓိဓမ္မ-ကြည့်။

နိုကန္ဓိကွဏ (ပု) [နိုကန္ဓိ+ခဏ] (ကံ,ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်ကို) တပ်နှစ်သက်– တွယ်တာ–သောခဏ။ နိုကန္ဓိကွဏော (ပဋ္ဌိသံ။ ၂ ၆ ၆)တိ.... ကမ္မနိမိတ္တေ ဝါ ဂတိနိမိတ္တေ ဝါ ဥပဂ္ဂမာနသံ နိုကန္ဓိကွဏော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ။ ၂။ ၁ ၇ ၁။ နိုကန္ဓိကွ-ဏ် ပန အာယူဟနကွဏမေဝ ကတ္တာ ဝေ ဝုတ္တံ။ မ၊ဌီ၊ ၂။ ၂ ၉ ၃။ (–ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၇ ၁။ မူလဌီ၊ ၁။ ၁ ၂ ၄။ မဏိမဋ္ဌ။ ၊ ၂ ။ ၇ ၀ ။)

နိုကန္ဓိဌေဒကတ္တာ (နာ) [နိုကန္ဓိဌေဒက+တ္တာ] တဏှာကို ဖြတ်တတ်သည်၏အဖြစ်။ ဝုဋ္ဌတ္ထိ ပဿနာ ဂေါ်တြဘုညာဏမေဝ။ တံ ဟိ နိုကန္ဓိဌေဒကတ္တာ ဝုဋ္ဌတံ နာမ။ ပဋ္ဌိသံ ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၅ ။

နိုကန္ဓိတဏှာ (ထီ) [နိုကန္ဓိ+တဏှာ] (ဥပပတ္တိ ဘဝဌ) တပ်နှစ်သက်–တောင့်တ–တွယ်တာ –စွဲလမ်း–ခြင်းဟူသော , တဏှာ။ နိုကန္ဓိ-တဏှာ။ ပဋ္ဌိသံ။ ၅ ၀ ။ မ၊ဌ၊ ၁ ။ ၅ ၆ ။ အံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၄ ၁ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ၅ ။ မ၊ဌီ၊ ၃ ။ ၂ ၅ ၇ ။ နိုကန္ဓိ-တဏှာတိ ယာ ကမ္မံ ကရောန္တသ္ဌ တဿ ဖလေ ဥပပတ္တိဘဝေ နိကာမနာ ပတ္ထနာ သာ တဏှာ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၈ ၃ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၃ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၁ ၅ ။ သာရတ္ထ၊ ၁ ။ ၂ ၂ ၂ ။

နိုကန္ဓိတဏှာစရိယာ (ထီ) [နိုကန္ဓိတဏှာ+ စရိယာ] တပ်နှစ်သက်–တွယ်တာ–အလိုရှိ–ခြင်းဟူသော တဏှာ၏ဖြစ်ခြင်း။ အဿာသ-ပဋ္ဌိကခ်ိန် နိုကန္ဓိတဏှာစရိယာ (ပဋ္ဌိသံ။ ၁ ၆ ၃)တိ....အဿာသသ္ဌ ပတ္ထနာသခ်ိတာ နိကာမနာ ဝေ တဏှာပဝတ္တိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ။

နိုကန္ဓိဓမ္မ (ပု) [နိုကန္ဓိ+ဓမ္မ] တပ်နှစ်သက်သော သဘော။ ဗျာနံ အမိက် ကတ္တာ ပဝတ္တသ္ဌ နိုကန္ဓိဓမ္မသော်တံ အဓိဝစနံ။ ပဋ္ဌိ-သံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၀ ။

နိုကန္ဓိပဋ္ဌိသန္ဓိကွဏ (ပု) [နိုကန္ဓိ+ပဋ္ဌိသန္ဓိ+ ခဏ] (ဘဝကို) တပ်နှစ်သက်သော လောဘ ဇောခဏ(နှင့်) ပဋ္ဌိသန္ဓေခဏ။ အညတ္ထာတိ နိုကန္ဓိပဋ္ဌိသန္ဓိကွဏော်သု။ အနုဌီ၊ ၁ ။ ၁ ၃ ၇ ။

နိုကန္ဓိပဏိဓိ (ထီ) [နိုကန္ဓိ+ပဏိဓိ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'ဖြင့် တောင့်တခြင်း။ နိုကန္ဓိ-ပဏိဓိယာ ဟိ ပဏိဟိတံ ပတ္ထိတန္ဓိအတ္ထော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၅ ၄ ။

နိုကန္ဓိပရိယာဒါန (နာ) [နိုကန္ဓိ+ပရိယာဒါန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'ကို ကုန်စေခြင်း။ သခ်ါရုပ ဝသခ်ိရေ ဝိပသ ဿ ဿမ္ဘသန္ဓိ ဝဝတ္ထ-ပေန္ဓိ ပဋိဂ္ဂဏ္ဌန္ဓိ ပရိစ္ဆိန္ဒန္ဓိတိ ဂဏှတော ပန နိုကန္ဓိပရိယာဒါနံ နာမ ဟောတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂ ။ ၂ ၆ ၃ ။ (–မ၊ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၅ ။ မ၊ဌ၊ ၂ ။

မဒ္ဒ။၅၃၊၄။၂၁၂။ မဟာနိ၊ဌ။၈၀။ မ၊ဋီ၊ ၁။၃၁၃–၄။ သံ၊ဋီ၊၂။၉၅။)

နိုကန္ဓိပရိယာဒါနဒုက္ခတာ (ထီ) [နိုကန္ဓိပရိယာ-ဒါန+ဒုက္ခတာ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ကို ကုန်စေခြင်း၏ ဆင်းရဲသည်၏ အဖြစ်။ ဣမ အာကာသာနဉ္စာယတနသမာပတ္တိယာ နိုကန္ဓိပရိယာဒါနဒုက္ခတာယ ဒုက္ခာ ပဋိပဒါ။ အဘိ၊ဌ၊၁။ ၂၅၀၊ ၂၅၄။

နိုကန္ဓိပရိယုဋ္ဌာန (နာ) [နိုကန္ဓိ+ ပရိယုဋ္ဌာန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ ထကြွခြင်း။ ကုလ-ပုတ္တသ ဟိ စတုတ္ထစျာနေ နိုကန္ဓိပရိယုဋ္ဌာနံ ဗလဝံ။ မဒ္ဒ၊၄။၂၁၀။ (–၂၃၁။)

နိုကန္ဓိပ္ပဟာန (နာ) [နိုကန္ဓိ+ပဟာန] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ကို ပယ်ခြင်း။ လောကိယာ ပန နိုကန္ဓိပ္ပဟာနေန ပဋိနိဿဋ္ဌာတိ။ မ၊ဋီ၊ ၃။၂၄၈။

နိုကန္ဓိပ္ပဟာနအနာဝဇ္ဇတုကာမတာ (ထီ) [နိုကန္ဓိပ္ပဟာန+အနာဝဇ္ဇတုကာမ+တာ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'ကို ပယ်ခြင်းကို မဆင်ခြင်လိုသည်၏ အဖြစ်။ ရူပါဒီသု နိုကန္ဓိပ္ပဟာန-အနာဝဇ္ဇတုကာမတာဒီနာ ဝါ။ မူလဋီ၊၁။ ၁၀၈။

နိုကန္ဓိဗလ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဗလ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ အားအစွမ်းသတ္တိ။ နိုကန္ဓိဗလေ-နေဝ စျာနံ ပရိဟာယတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊ ၂။ ၄၃၄။

နိုကန္ဓိဘယ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဘယ] တပ်နှစ်သက်မှု 'ရသတဏှာ' ဟူသော ဘေး။ တေသု ကမ-ဋ္ဌိကာရုဟာရေ နိုကန္ဓိဘယံ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၃၆။

နိုကန္ဓိဝသ (ပု) [နိုကန္ဓိ+ဝသ] တပ်နှစ်သက်–လိုချင်ရှင့်–တောင့်တ– တွယ်တာ– ကပ်ငြိ– စွဲလမ်း– မှ 'တဏှာ' ၏ အစွမ်းသတ္တိ။ နိုကန္ဓိဝသေနဲ့ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။၄၄၀) တိ ပါယဲ့-သိမ့် သာပေက္ခာဝသေန။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။၃၅၈။ နိုကန္ဓိဝသေနာ (မ၊ဌ၊၄။၁၉၀) တိ နိုကာမ-နဝသေန အပေက္ခာဝသေန။ မ၊ဋီ၊၃။၃၈၈။ (–မ။ဌ၊၄။ ၁၈၇၊ ၁၉၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၄၀၀။ ဒီ၊ ဋီ၊၁။၃၆၉။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၅၁။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၄၆၊ ၂၈၃။ မ၊ဋီ၊ ၂။ ၈၉၊ ၂၂၆။ မ၊ဌ၊၃။၃၃၁၊ ၃၈၉။ အံ၊ ဋီ၊ ၂။ ၃၅၃။)

နိုကန္ဓိဝိညာဏ (နာ) [နိုကန္ဓိ+ဝိညာဏ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' နှင့် ယှဉ်သော ဝိညာဉ်။ တဒုပါဒါနိန္တိ ယံ နိုကန္ဓိဝိညာဏံ၊ တံ တဿ ဥပါဒါနံ နာမ ဂဟဏံ နာမ ဟောတိ။ မ၊ဌ၊ ၄။၄၄။ ဝိညာဏန္တိ နိုကန္ဓိ ဝိညာဏံ။ မ၊ဌ၊၄။ ၁၇၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၂၅၅။ နိုကန္ဓိဝိညာဏ-(မ၊ဌ၊၄။၁၇၃)န္တိ နိုကန္ဓိတဏှာယ သမ္မယုတ္တံ ဝိညာဏံ ဆန္ဒရာဂပ္ပဋိဗဒ္ဓံ ဟောတိတိ ဝစနု-တောဝ။ မ၊ဋီ၊၃။၃၇၀။

နိုကန္ဓိသညောဂ (ပု) [နိုကန္ဓိ+သညောဂ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'နှင့် ယှဉ်ခြင်း။ နိုကန္ဓိသညောဂေနေ၀ သညုတ္တံ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅၅။

နိုကန္ဓိသဗ္ဗာ၀ (ပု) [နိုကန္ဓိ + သဗ္ဗာ၀] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'၏ ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်။ သမာဓိဘာ၀နာယ ပန နိုကန္ဓိသ-ဗ္ဗာ၀တော ဥဏ္ဏပဌာနေ ကုသလောတိ န ဝုတ္တော။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။၁၄၆။

နိုကန္ဓိသမ္မယုတ္တ (တိ) [နိုကန္ဓိ+သမ္မယုတ္တ] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ'နှင့် ယှဉ်သော။ လောကိကသမ္မာဒိဋ္ဌိပစ္စဝေက္ခဏသမ္မယုတ္တာ-ယ ဝိပဿနာသမ္မယုတ္တာယ နိုကန္ဓိသမ္ပ-ယုတ္တာယ စ ဝေဒနာယ အာရမ္မဏပစ္စယေန် ပစ္စယော ဟောတိ။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၁။ ၂၉၉။

နိုကန္ဓိဟေတု (ပု) [နိုကန္ဓိ+ဟေတု] တပ်နှစ်သက်မှု 'တဏှာ' ဟူသောအကြောင်း။ ပုန-စပရံ နိုဂြောဓ တပယီ တပ် သမ္ဘဒီယတိ

လာဘသက္ကာရသိလေးကနိုကန္တိဟေတု။ ဒီ၊ ၃။၃၅။

နိုကရ (ပု) [နိ+ကရ+အ။ အဝယဝံ သမိပေ ကရောတိတိ နိုကရော။ ဓာန်၊ဌ။၆၂၉။ နိုကရ–သံ၊ ဏီကရ-ပြာ)] အပေါင်း၊ အစု။ ဝိသရော နိုကရော စယော။ ဓာန်။၆၂၉။

နိုကရောန္တိ (ကြိ) [နိ+ကရ+ဩ+အန္တိ] အယုတ်ကို ပြုတတ်ကုန်၏၊ လှည့်ပတ်ကုန်၏။ တေဘုယ သတ္တာ နိုကရောန္တိ (အဘိ၊ဝိ။၃၇၂။ မဟာနိ။၆၁၊၂၅၅)တိ နိုကတိ၊မိစ္ဆာ ကရောန္တိ-တိ အတ္ထော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၇၅။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၁၇၉၊၃၆၁။

နိုကသ (ပု) [နိ+ကသ။ နိုကသတေ ပရိကွ-တေ သုဝဏ္ဏန္တိ နိုကသော။ ကသောဝိ။ ဓာန်၊ဌ။၅၂၈။ (နိုကဇ, နိုကသ ဇါ, ကဇ-သံ)] မှတ်ကျောက်။ (ဇါ, နိ၄, ကမ=-မှတ်ကျောက်။ အမရ၊ သ)) သာဏော တု နိုကသော ဝုတ္တော။ ဓာန်။၅၂၈။

နိုကသဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကသဋ္ဌ] စုတ်ဖတ်–စား ဖတ်–မရှိ–ကင်း–သော (ကြံရည်-စသည်) ဥစ္ဆုရသော နိုကသဋ္ဌော ပစ္စာဘတ္ထံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ဂ၃။ ဝဇိရ။၂၇ဝ။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၉၁။)

နိုကဿတိ (ကမ္မ၊ကြိ) [နိ+ကသ+ယ+တေ] ရေးခြစ်အပ်၏၊ တူးဆွအပ်၏။ နု ကဿတိ နု နိုကဿတိ, ကသိတုံ ဝါ ဆိန္ဒိတုံ ဝါ ဘိန္ဒိတုံ ဝါ နု သက္ကာတိ အာကာသော။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃ဖ၂။ ပဋ္ဌိသံ၊ဋ္ဌ၊ဝ။၇၅။

နိုကာမ (နာ) [နိ+ကမ+ဏ။ (နိ+ကမ+ဃဉ်။ ဃောမ) ကမု ကန္တိယံ၊ ကမ္မနီ ဏော၊ ကာမံ, နိုကာမဋ္ဌ။ ဓာန်၊ဌ။ ၄ဖ၉။] အလိုရှိ–တောင့်တ– တပ်နှစ်သက်–ခြင်း။ (ကြိ၊ဝိ၊ အလိုရှိတိုင်း၊ အလိုရှိသလောက်။) နိုကာ-လာဘီတိ နိုကာမေန လာဘီ၊ အတ္ထနော ဣစ္ဆာဝသေန လာဘီ။ အံ၊ဌ၊၂။ ၂ဖ၇။ ဒီ၊ဌ၊ ၃။ဂ၁။ နိုကာမေတဗ္ဗဿ, နိုကာမံ ဝါ လာဘီ , နိုကာမလာဘီ။ မ၊ဌ၊၃။၃၂၅။

နိုကာမစာရဘာဝ (ပု) [နိုကာမစာရ+ဘာဝ] အလိုရှိတိုင်း– လှည့်လည်– ကျက်စား – သွားလာ–ခြင်းရှိသည်၏ အဖြစ်။ တတ္ထော နိုကာမစာရဘာဝေန ဂေါစရဋ္ဌော။ ပဋ္ဌိသံ၊ ဌ၊ဝ၊ဂဂ။

နိုကာမန (နာ၊ထီ) [နိ+ကမု+ဏော+ယု]အလိုရှိ –တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–ခြင်း၊ တဏှာ၏ ဖြစ်ခြင်း။ နိုကန္တိ နိုကာမနာ။ မဟာနိ။၇။ စူဠနိ။၂၇။ အာရမ္မဏာနံ နိုကာမနဝသေန နိုကန္တိ။ နိုကာမနာကာရော နိုကာမနာ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဂ။ မဟာနိ၊ဌ။ဝ၄။ နိုကန္တိ-တဏှာတိ....ဥပပတ္တိဘဝေ နိုကာမနာ ပတ္ထ-နာ၊ သာ တဏှာ နာမ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ဝဂ၃။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂၃။ ပတ္ထနာသခ်ိတာ နိုကာ-မနာ ဝေ တဏှာပဝတ္တိ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၇၂။ (–ဝ၇ဝ။ မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၆၇။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၊ဝ၇ဝ။ အနုဋ္ဌ၊ ၂။ဝ၃၇။ အနုဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၉၉။)

နိုကာမနာကာရ (ပု) [နိုကာမန+အာကာရ] အလိုရှိ–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–ခြင်းဟူ သော အခြင်းအရာ။ နိုကာမနာကာရော နိုကာမနာ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉ဂ။ မဟာနိ၊ဌ။ ဝ၄။

နိုကာမယတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+ဏယ+တိ] အလိုရှိ–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–၏။ တံ နိုကာမေတိတိ တံ နိုကာမယတိ ပစ္စာသီသတိ။ မဟာနိ၊ဌ။၉၂။

နိုကာမယမာန (တိ) [နိ+ကမု+ဏယ+မာန] အလိုရှိ– တောင့်တ – ဖြစ်စေ – သော၊သူ။ နိုကာမယမာနော(ဝိ၊ဝ။၂၇။ အံ၊၂။ဝ၃ဝ)-တိ ဣစ္ဆမာနော ပတ္ထယမာနော။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၆ဖ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၅။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၂၉၂။

တံလောဘဋ္ဌ သက္ကာရဋ္ဌ သိလောကဋ္ဌ နိကာ-
မယမာနော ပဝတ္တယမာနောတိ အတ္ထော။
အံ၊ဌီ၊၃။၁၂။ (–ဝိ၊၄။၂၄၃။ မ၊၁။၂၃။
အံ၊၂။၂၁၉။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၄၃၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၀။
အံ၊ဌ၊၃။ဖ၇၊၇၈။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၇၄၊၇၅။ ထေရ၊
ဌ၊၁။၄၂၅။)

နိကာမလောဘီ (တိ) [နိကာမ+လောဘ+ဏိ]
(၁) အလိုအတိုင်းရ–ခြင်းအလေ့ရှိ–တတ်
–သော၊သူ။ (၂) အလိုရှိအပ်သောဝတ္ထုကိုရ
–ခြင်းအလေ့ရှိ–တတ်–သော၊သူ။

(၁) ဒိဋ္ဌမ္မေသုခဝိဟာရာနုံ နိကာမလော-
ဘီ ဟောတိ။ ဝိ၊၅။၂၄၀။ မ၊၁။၄၀။ မ၊၂။
၁၇။ မ၊၃။ဖ၂။ သံ၊၁။၄ဖ၆။ အံ၊၁။၃၃၁၊
၄၀၀။ အံ၊၂။၁၀၀။ အံ၊၃။ဖ၄၊၅၃၃။
နိကာမလောဘီတိ ယထာကာမလောဘီ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊
၃။၈၁။ =အတ္ထနော ဣစ္ဆာဝသေန လောဘီ၊
ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတုံ သမတ္ထောတိ
ဝုတ္တံ ဟောတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ဖ၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂ဖ၇။ =ဣစ္ဆိတိစ္ဆိတက္ခဏေ သမာပဇ္ဇိတာ။
မ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၂။ (–အံ၊၂။၁၈ဖ၊၁ဋ္ဌ။ အဘိ၊ပု။
၁၁၄။ အဘိ၊က။၃၀၈။ ဥဒါန။၁ဋ္ဌ။ စူဠနိ။
၂ဖ၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၃။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၁ဖ။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၂။၈၂၂။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၀။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။
ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၀။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၁၂။ ဣတိဝုတ္တ၊
ဌ။ဖ၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၀၃။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၁၂၄။
သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဋ္ဌ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊
၃။၂၈၁။) (၁), (၂) နိကာမေတမ္ဘာ
နိကာမံ ဝါ လောဘီ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၂။

နိကာမသေယ္ယ (ထိ) [နိကာမ+သေယ္ယ]
အလိုရှိတိုင်းအိပ်ခြင်း။စိတ်တိုင်းကျအိပ်ခြင်း။
န နိကာမသေယ္ယ (ဓမ္ဓ။၅၂)ဣတိ ယထာ
ဣစ္ဆတိ၊ ဝေ သေယ္ယံအလဘိတ္မာ အနိစ္ဆိတံ
ပရိတ္တကမေဝ ကာလံသေယ္ယံ လဘတိ။ ဓမ္ဓ၊
ဌ၊၂။၃၀၁။

နိကာမေတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကမ+ဏေ+တမ္ဘ]
အလိုရှိ – တောင့်တ – တပ်နှစ်သက် – အပ်
သော။ နိကာမလောဘီ (၁), (၂)-ကြည့်။

နိကာမေတိ (ကြိ) [နိ+ကမ+ဏေ+တိ]အလိုရှိ
–တောင့်တ–တပ်နှစ်သက်–၏။ လောဘ-
သက္ကာရသိလောကံ အဿာဒေတိ နိကာ-
မေတိ။ သံ၊၁။၄၂၄။ တံ နိကာမေတိ။
အံ၊၁။၂၇၀၊၄၄၁။ အံ၊၂။၄၃၈။ အဘိ၊က။
၃၅၁။ မဟာနိ။၂ဖ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၄ဋ္ဌ၊၅၀။
ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၇။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၃၃၂၊၃၃၃။
မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၅၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၆။ တံ နိကာ-
မေတိတိ ဣဒေ(စ္ဆာနံ) ပတ္ထေတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။
၂၃၃၊၃၃၁။တံ နိကာမေတိတိ တံ နိကာမယတိ
ပစ္စာသီသတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဋ္ဌ၂။ န တံ နိကာ-
မေတိတိ ကန္တံ န ကရောတိ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။
၂၇။ အဿာဒေတိတိ နိကာမေတိ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။
၇၂။ နိကာမေတိတိ ဣစ္ဆတိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၇၃။

နိကာမေန္တ (တိ) [နိ+ကမ+ဏေ + အန္တ]
အလို–တောင့်တခြင်း–တပ်နှစ်သက်ခြင်း –
ရှိသော၊သူ။ တထာဘူတော စ တမတ္ထံ
နိကာမေန္တော နာမ ဟောတိတိ ဝုတ္တံ "ဣစ္ဆ-
တိ ပတ္ထေတိ"တိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၇၀။ ဘဝံ
နိကာမေန္တဿ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၂၂။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃ဋ္ဌ။

နိကာယ (ပု) [နိ+စိ+ဏ။ စိ စယော၊ နိစိ-
ယတေ ဆာဒိယတေတိ နိကာယော၊ ယမ္ပိ
စိဿ ကာဒေဿော နိပါတနာ။ ဓာန်၊ဋ္ဌ။
၂၀ဖ-၇။ သမ္ပိန် သမာနမ္ပေါနမေဝ ဇန္တုန်
ဂဏော နိကာယော နာမ၊ ယထာ "ဘိက္ခုနီ-
ကာယော"တိ။စိ စယော၊ဏော။နိမ္ပိသေသေန
စိနောတိ အဝယဝေတိ နိကာယော။ ဓာန်၊
ဋ္ဌ။ဖ၃၂။ နိကာယော ဂေဟရာသိသု။ ဓာန်။
၁၁၀၄။ နိ+စိ ဃဉ်ကုတ္တမ်၊ သမာနမ်ပြော-
ဏိသလော်, နိ၀ါသေ စ။ ထေမ။(နိကာယ-
သံ၊ ဏိကာယ-ပြော)] (၁) တည်ခနရာ၊အိမ်။
(၂) အဖေါင်းအစု၊ ဂိုဏ်း-နိကာယ်။ (က)

သတ္တဝါအပေါင်းအစု၊ သတ္တနိကာယ်။ (ခ) အာပတ်အပေါင်းအစု။ (ဂ) ရဟန်း အပေါင်းအစု။ (ဃ) ပြဟ္မာအပေါင်းအစု။

(၁) (၂) သုတ်တို့၏–အပေါင်းအစု–တည်နေရာ၊ နိကာယ်။ (နိကာယ်နှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ်ကား–ဘုရားစကားတော်ဟုဆို အပ်သော ပါဠိတော်သည်– (၁) ဒီဃနိ-ကာယ်, (၂) မဇ္ဈိမနိကာယ်, (၃) သံယုတ္တ နိကာယ်, (၄) အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်, (၅) ခုဒ္ဒ-ကနိကာယ် အားဖြင့် ၅-ပါး ရှိပါသည်။ (ဒီဃဂမ, မဇ္ဈိမဂမ, သံယုတ္တဂမ, အင်္ဂု-တ္တရဂမ, ခုဒ္ဒကဂမ-ဟုလည်း ခေါ်၏။) ထိုတွင် ဝဂ်အားဖြင့် သီလက္ခန္ဓဝဂ်, မဟာဝဂ်, ပါထိကဝဂ် အားဖြင့် ၃-ဝဂ်၊ သုတ်အားဖြင့် ပြဟ္မဇာလသုတ်-စသောအားဖြင့် သုတ်ပေါင်း ၃၄-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု တည်ရာဖြစ်သော ဘုရားစကားတော်သည် (ရှည်လျားသောသုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ) ဒီဃ-နိကာယ် မည်၏။

မူလပရိယာယ ဝဂ်စသော ဝဂ်အားဖြင့် ၁၅-ဝဂ်, သုတ်အားဖြင့် မူလပရိယာယ သုတ် အစရှိသော သုတ်ပေါင်း ၁၅၂-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ ဖြစ်သော ဘုရားစကားတော် (မရှည်လွန်း မတိုလွန်း အလတ်စား ဖြစ်သော သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ) သည် မဇ္ဈိမနိကာယ်မည်၏။

ဝဂ်အားဖြင့် သဂါထာဝဂ်, နိဒါနဝဂ်, ခန္ဓဝဂ်, သဠာယတနဝဂ်, မဟာဝဂ် အားဖြင့် ၅-ဝဂ်, သံယုတ်အားဖြင့် ဒေဝတာသံယုတ်, ဒေဝပုတ္တ သံယုတ် စသောအားဖြင့် ၅၆-သံယုတ်, နဋ္ဌဝဂ် စသောအားဖြင့် များစွာ သောဝဂ်, ဩဝါဒတရဏသုတ် စသောအား ဖြင့် ၂၇၆၂-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု တည်နေရာ ဖြစ်သော ဘုရားစကားတော်(သုတ်ဝဂ်အပေါင်းတို့၏ ပေါင်းစုစပ်ယှဉ်ရာသုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည်နေရာ)သည် သံယုတ္တနိကာယ် မည်၏။

နိပါတ်အားဖြင့် ဧကနိပါတ်, ဒုကနိ-ပါတ် စသောအားဖြင့် ၁၁-နိပါတ်, ရူပါဒိ-ဝဂ်စသောအားဖြင့် များစွာသောဝဂ်, စိတ္တ-ပရိယာဒါနသုတ် စသောအားဖြင့် သုတ်ပေါင်း ၉၅၅၇-သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစုတည် နေရာဖြစ်သော ဘုရား စကားတော်(အင်္ဂါ တပါးတပါး) ပိုလွန်သော သုတ်တို့၏ပေါင်းစု တည်နေရာသည် အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်မည်၏။

ဝိနည်းပိဋကတ, အဘိဓမ္မာ ပိဋကနှင့်တကွ ခုဒ္ဒကပါဋ, ဓမ္မပဒ, ဥဒါန်း, ဣတိဝုတ်-သုတ္တနိပါတ်, ဝိမာနဝတ္ထု, ပေတဝတ္ထု, ထေရ-ဂါထာ, ထေရီဂါထာ, ဇာတ်, နိဒ္ဒေသ, ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်, အပဒါန်, ဗုဒ္ဓဝံ, စရိယာပိဋကအားဖြင့် ကျမ်းငယ် ၁၅-ကျမ်း, ဒီဃ,မဇ္ဈိမ, သံယုတ္တ အင်္ဂုတ္တရနိကာယ် ၄-ပါးမှ ကျန်ကြွင်းသော ဘုရားစကားတော် ဟူသမျှ (သေးငယ်သော သုတ်တို့၏ အပေါင်းအစု တည်နေရာ)သည် ခုဒ္ဒကနိကာယ် မည်၏။ —

(ဝိ၊ဌ၊၁။ ၂၁၊ ၂၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၁၅၊ ၂၃၊ ၂၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၊ ၂၅၊ ၂၆။ ခုဒ္ဒက၊ဌ။ ၂။ ဣတိ-ဝုတ်၊ဌ။ ၂။ ပေတ၊ဌ။ ၂။ ထေရ၊ဌ၊၁။ ၂။ စရိယာ၊ဌ။ ၂။)

မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပဌမသံဂါယနာတင်ခေတ် လောက်ကစ၍ နေတို့, ပေဋ္ဌကောပဒေသ, မိလိန္ဒပဉှာတို့ကို ခုဒ္ဒကနိကာယ်၌ထည့်သွင်း၍ မထေရ်မြတ်တို့ ရေတွက်ကြကုန်၏၊ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ယင်းနေတို့, ပေဋ္ဌကောပဒေသ, မိလိ-န္ဒပဉှာတို့ကို ခုဒ္ဒကနိကာယ်၌မသွင်းပဲသီးခြား "ပကရဏဂန္ထ" အမည်ဖြင့် ထားရှိ သိမှတ်ကြကုန်၏။ (သီဟိုဠ်ပါဠိသမိုင်းများ။)

(ခ) တည်နေရာ၊ အိမ်။ ပေါ်ကိုကနိ-ကာယော စိက္ခလ္လိကနိကာယော။ ဝိ၊ဌ၊ခ။

၂၁။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၄။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၂၊ ပေါ်ကိုကာ စ စိက္ခလ္လကာ စ ခတ္တိယာ၊ တေသံ နိုဝါသော ပေါ်ကိုကနိုကာယော စိက္ခလ္လိကနိုကာယော စ။ သာရတ္ထ၊၁။၉၂။ မူလဋ္ဌ၊၁။၂၃။ (– ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၂။) (၂) အပေါင်းအစု၊ ဂိုဏ်း။ အတ္ထိ ဝိသာခေ နိဂ-ဏ္ဌာ နာမ သမဏာစာတိတိ ဇတ္ထ နိကာယော။ မဟာနိ၊ဌ။၅၉။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၁။ နိကိယ္ယ-ဿ သတ္ထာ ဇတ္ထ,ဇေတေန ဝါတိ နိကာယော။ ဂေါတ္တစရဏာဒိဝိဘာဂေါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၁၅။ နိကာယောတိ ရာသိ။ ရူ၊ဋ္ဌ၊နှ၁။၁၄၀။ (က) သတ္တဝါ အပေါင်းအစု၊ သတ္တနိကာယ်။ သတ္တနိကာယာတိ သတ္တာနံ နိကာယာ၊ သတ္တဃဋ္ဌာ သတ္တသမူဟာတိ အတ္ထော။ မဟာနိ၊ဌ။၂၁၀။ သတ္တနိကာယေတိ သတ္တာနံ နိကာယေ၊ သတ္တဃဋ္ဌာယံ သတ္တသမူဟေတိ အတ္ထော။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ (ခ) အာပတ် အပေါင်းအစု။ တသ္မေ အာပတ္တိနိကာယ-သ္မာ (ဝိ၊၁။၁၅၃)တိ တသ္မာ ဧဝ အာပတ္တိ-သမူဟာသ္မာ....ရုဇ္ဇိသဒ္ဒေန ပန အဝယဝေ သမူ-ဟဝေါဟာရေန ဝါ 'နိကာယော'တိ ဝုတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊၂။၁၁၀။ ကခ်ါ၊ဋ္ဌ၊သစ်။၂၂၃။ (ဂ) ရဟန်းအပေါင်းအစု။ ဘိက္ခုနိကာယ-ကြည့်။ (ဃ) ပြဟ္မာအပေါင်းအစု။ တံကာယန္တိ တဒေဝ နိကာယံ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၅။ (၃) (၂) သုတ်တို့၏ – တည်နေရာ – အပေါင်းအစု၊ နိကာယ်။ သမူဟနိဝါသဿ ဟိ 'နိကာယော'တိ ဝုစ္စတ္တိ။ ဝိ၊ဌ၊၁။၂၂။ ဒီ၊ဌ၊၁။၂၃။ အဘိ-ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၂။ နိကာယသဒ္ဒေါ စ ရုဇ္ဇိဝသေန ,သမူဟနိဝါသတ္ထောသု ဝတ္တတိ။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၂။

နိကာယော (ပ၊ဧ) — ဝိ၊ဌ၊၁။၂၁။ အံ၊ဌ၊၂။၇၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၀၀။ မဟာနိ၊ဌ။ ၅၉။ ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊၁။၁၂၁။ နိကာယာ (ပ၊ဗ)—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၃။ အံ၊ဌ၊၂။ ၇၃။ အံ၊ဌ၊၃။၂၀၉။ အဘိ၊ဌ၊၃။၁၀၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၂၃၄။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၂။ မဟာနိ၊ဌ။ ၂၁၇။ နိကာယံ (ဒုဗ) — မ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ မ။ ဌ၊၃။၁၁၀။ အံ၊ဌ၊၁။၂၃။ သုတ္တနိ၊ဌ။၁။ ၁၉၃။ နိကာယေ (ဒုဗ) — ဝိ၊၅။၃၊၆။ ဒီ။ ဌ၊၁။၂၄။ ဒီ၊ဌ။၂။၃၄၁။ မ၊ဌ၊၁။၁၉၅။ သံ၊ဌ၊၃။၂၀၃။ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆။ ခုဒ္ဓက၊ဌ။ ၂။ ဥဒါန၊ဌ၊၂။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၁၊၂။ နိကာယတော(မ၊ဧ)—အံ၊ဌ၊၃။၂၀၉၊ အဘိ၊ဌ၊၁။၂၆၊ သာရတ္ထ၊၃။၃၂၃။ နိကာ-ယသ (စ၊ဧ) —ဝိမတိ၊၁။၂၃။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၁။ ၁၂၁။ နိကာယာနံ (ဆ၊ဗ)— မ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။၂။၃၅၄၊ ခုဒ္ဓက၊ဌ။၂။ မဟာနိ၊ ဌ။၂၁၀။ နိကာယေဟိ (မ၊ဗ)—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။ ၃၄၀။နိကာယေ(သ၊ဧ)—ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၁၃၉။ သာရတ္ထ၊၂။၄၆။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇။ နိကာ-ယေသု(သ၊ဗ)— ဝိ၊ဌ၊၃။၅၅။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၇။ ဣတိဝုတ်၊ဌ၊၂။ ပေတ၊ဌ၊၂။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂။စရိယာ၊ဌ။၂။ သာရတ္ထ၊၁။၆၄။ သီ၊ဋ္ဌီ၊ သစ်၊၁။၁၃၀။

နိကာယတ္ထယ(နာ)[နိကာယ+တိ+ဏ] နိကာယ်–ဂိုဏ်း–၃-ခု အပေါင်း။ (မဟာဝိဟာရ – နိကာယ်–ဂိုဏ်း အဘယဂိရိ–နိကာယ်–ဂိုဏ်း၊ ဇေတဝန-နိကာယ် -ဂိုဏ်း ၃-ခုအပေါင်း။ ယင်းဂိုဏ်းကြီး ၃-ဂိုဏ်းကား သီဟိုဠ်ကျွန်း (သီရိလင်္ကာ)၌ ရှိခဲ့သော ရဟန်းသံဃာအဖွဲ့ အစည်းဖြစ်သည်။), နိကာယတ္ထယသ္မိ စ ကာရေသိ သမ္မာ သမဂ္ဂေ။ ဓာန်။နိဂုံး ၄-ဂါထာ။ နိကာယန္တရ-လည်း ကြည့်။

နိကာယဒ္ဒယဂ္ဂဟဏ (နာ) [နိကာယ+ဒ္ဒယ+ ဂဟဏ] နိကာယ် ၂-ပါး အပေါင်းကိုယူခြင်း။ ကာမံနိကာယဒ္ဒယဂ္ဂဟဏာဒိဝသေနပဝတ္တော သေဝိတဗ္ဗမာနော ဝေ။ မ၊ဋ္ဌီ၊၁။၂၂၃။

နိကာယရေ (တိ) [နိကာယ+ရေ+အ]နိကာယ်ကို ဆောင်သော၊သူ။ နိကာယ်ဆောင်။သော နိကာယရေဟိ ဌပိတော အသမော ပဋ-

နိတ္ထကိုနေယျတ္ထပြုၗ်ိလည်းကောင်း,သန္ဓာ-
ယတာသိတကို အာဟစ္စတာသိစ ပြုၗ်ိ
လည်းကောင်းသားကြကုန်၏၊ ရည်ရွယ်ယင်း
အာဘော်ကျ အနက်အဓိပ္ပါယ် မကောက်ယူ
ကြပဲ တမျိုးတဖုံ ယူထားကြကုန်၏၊ သဒ္ဓါ
အရိပ်အယောင်မျှဖြင့် အနက်အဓိပ္ပါယ်မှန်ကို
ဖျက်ဆီးပစ်ကြကုန်၏။

ဘုရားဟော သုတ် ဝိနည်း အဘိဓမ္မာစစ်
အချိုကို စွန့်ပစ်ကြကုန်၍ ဝိနည်းတူ, သုတ္တန်
တူ,အဘိဓမ္မာတူတို့ကို အစားထိုး၍ ထားကြ
ကုန်၏၊ ပရိဝါရ, အတ္ထုဒ္ဒါရ, အဘိဓမ္မာ ၆-
ကျမ်း, ပဋ္ဌာန်ယ်ဒါမက်, နိဒ္ဒေသ, ဇာတ်
တော် အချိုတို့ကို ဖျက်ဆီး၍ တခြား
ဖြစ်သော ပရိဝါရ အတ္ထုဒ္ဒါရ, အဘိဓမ္မာ
စသည်တို့ကို ပြကြကုန်၏။

ထိုမျှမကသေး အမည်မှည့်ပုံ, ဝတ်ပုံ, ရှုပုံ
အသင်အပြင်, အသုံးအဆောင် ပရိက္ခရာ,
အချိုးအစား အမူအရာ, သက်နှံးချုပ်ပုံ ချုပ်
နည်း စသည်တို့ကိုလည်း တမျိုးတဖုံ ပြောင်း
လဲပစ်ကြကုန်၏။ (ဒီပဝံသ၊၄။၇၁-၇၇)။

မဟာသံဃိကပိဋကများ။ ။မဟာ
သံဃိကဂိုဏ်းသားတို့၏ ပိဋကမှာ– (၁)
သုတ္တန်ပိဋက၊ (၂) ဝိနယပိဋက၊ (၃)အဘိဓမ္မ
ပိဋက၊ (၄) မိဿကပိဋက၊ (၅) ဓာရဏီ
ပိဋကအားဖြင့် ၅-ပုံဖြစ်၏။

မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းသားတို့သည် ဒီဃ
နိကာယ်လာ သုတ်အချို့နှင့် ခုဒ္ဒကနိကာယ်
ကိုလည်း လက်မခံကြကုန်။ မဟာသံဃိက
ဂိုဏ်းသားတို့၏ အဘိဓမ္မာမှာလည်း ထေရ
ဝါဒနှင့် လုံးဝကွဲပြား၏။ ဝိနည်းမှာ မဟာ
ဝဏ္ဏကျမ်းဖြစ်၏။ မဟာဝဏ္ဏကျမ်း၌ ထေရ
ဝါဒဝိနည်းပိဋက ဝိနည်း မဟာဝါကွဲသို့ဘုရား
ရှင်၏ ဗုဒ္ဓဝင်အကျဉ်း(ဗုဒ္ဓစရိတ)ကို ရှေးဦး
စွာ ဖော်ပြပါရှိပြီး နောက်မှ ဝိနည်းပညတ်
ချက်များ ပါရှိ၏။ယင်း မဟာဝဏ္ဏကျမ်းမှာ
အပိုင်းပေါင်း မျိုးစုံရှိပြီး အချို့ အပိုင်း၌
သက္ကတဘာသာ, ပြာကရိတ်ဘာသာတို့ ရော
လျက်ရှိ၏။ (သီဟိုဠ်ဘာသာ မဟာယာန-
အဒေဟသ်။ ၃၄-၃၉။)

မဟာသံဃိကအယူအချို့။ ။**မဟာ
သံဃိကဂိုဏ်းသားတို့၏** ဖောက် ဖောက် ပြန်
ပြန်ယူပုံများကို အတ်ဌ၊၃။ ၁၄၁၊ ၂၂၂၊ ၂၂၃၊
၂၂၄၊ ၂၂၅၊ ၂၂၇၊ ၂၃၀၊ ၂၃၁၊ ၂၄၀၊ ၂၄၆၊
၂၅၀-စသည်တို့-ကြည့်။

(၂) ဂေါကုလိကနိကာယ=ဂေါကုလိက
ဂိုဏ်း။ ဂေါကုလိကရဟန်းအပေါင်း။ မဟာ
သံဃိက ဂိုဏ်းမှ ရဟန်းအချို့ ခွဲထွက်ကြပြီး
ဂေါကုလိကဂိုဏ်းအမည်ဖြင့် ထောင်ကြကုန်
၏။ ယင်း ဂိုဏ်းကိုကုက္ကုလိကဂိုဏ်း, ကုက္ကု-
ဋ္ဌိကဂိုဏ်း, ကောက္ကဋ္ဌိကဂိုဏ်း, ကုရုကုလ္လက
ဂိုဏ်းဟူ၍ ခေါ်ဝေါ် ခွဲဘူးကြကုန်၏ (အဘိ၊
ဌ၊၃။၁၄၁)။ ယင်း ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့
သည် "သဗ္ဗံဘိက္ခဝေ အာဒိတ္တံ(ဝိ၊၃။၄၄။ သံ၊
၂။ ၂၅၁)," သမ္ဗေ သခ်ိရာ ဒုက္ခာ(ဓမ္မပဒ။
၅၃)" အစရှိသောသုတ်တို့ကိုအသင့်အားဖြင့်
အဓိပ္ပါယ်မှန်မကောက်ယူကြမကြံကြပဲ အလဲ
လဲ အချတ်ချတ် အဓိပ္ပါယ်ယူကြပြီး တိုက်
ရိုက်အားဖြင့်ပင်"သမ္ဗေ သခ်ိရာ ကုက္ကုဋ္ဌာ,
ဝိတစ္ဆိတက် ရသမ္ဘိသာ ဆာရိကနိရိယသဒိ-
သာ"(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၆၄။ မဟာဝံသ၊ဋ္ဌိကာ။
၁၁၄ (သီဟိုဠ်မူ)– သခ်ိရစုပုံ အလုံးစုံတို့
သည် ပြာပူကဲ့သို့ဖြစ်ကုန်၏၊အလျှံကင်း၍ ရဲ
ရဲညီးသော မီးကျီးနှင့် ရောထားသည်နှင့်တူ
ကုန်၏၊ ပြာပူ၏နှင့် တူကုန်၏၊ဤ သမ္ဗေ
သခ်ိရာကုက္ကုဋ္ဌာ-စသောစကားရပ်တွင် ကုက္ကု
ဋ္ဌာဟူသော ပုဒ်ကိုစွဲ၍ ကုက္ကုဋ္ဌအယူရှိသည်ကို
ကုက္ကုလိကဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ကြရာမှ ဂေါကုလိ
က ဖြစ်လာကြောင်း ဆိုကြကုန်၏။ ယင်း
ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့ ပေါ်ထွန်းရာခေတ်

မှာသာသနာသက္ကရာဇ် ၂၀၀-အနီးတွင် ဖြစ်စရာရှိ၏။

(၃) ကေဗျောဟာရိကနိကာယ=ကေ-ဗျောဟာရိကဂိုဏ်း ။ ။ကေဗျောဟာရိကရဟန်းအပေါင်း။ ကေဗျောဟာရိကဟူသော စကားသည် သက္ကတအခေါ် ကေဝျောဟာ-ရိကဖြစ်၏။ ယင်းကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း (သို့မဟုတ်) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်းသည်လည်း မဟာသံဃိကဂိုဏ်းကြီးမှ ဂေါကုလိကဂိုဏ်းသားတို့နှင့်အတူ မရှေးမနှောင်း ခွဲထွက်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ တဘုံအားလုံးတို့သည် ပညာဘ်ရှိကုန်၏၊ ပညတ်ချည်းသာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ယူဆကြသော ရဟန်းတို့၏အပေါင်းဖြစ်သောကြောင့်ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြကုန်၏ (သီဟိုဠ်မှ-မဟာဝံသ ဋီကာ။၁၁၄)။

(၄) ဗဟုဿုတိကနိကာယ = ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း ဗဟုဿုတိကရဟန်းအပေါင်းဟူ၍လည်း သာသနာတော်၌ ရှိခဲ့ကုန်၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည် ဂေါကုလိကဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်တည်ထောင်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ ဗဟုလိကဂိုဏ်း, ဗဟုလိယဂိုဏ်း ဟုလည်း ခေါ်ဝေါ်ကြကုန်သေး၏။ သက္ကတအခေါ် ဗဟုဂြတိကဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဗဟုဿုတမည်သောမထေရ်စတင်တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်းဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြကုန်၏။ (မဟာယာန အဒဟာသ်။၄၁)။

ယင်း ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်းကို သမ္ဘတ္ထိဝါဂိုဏ်းသားတို့နှင့် စပ်သွယ်ပတ်သက်သည်ဟုလည်း ဆိုကြကုန်၏။ ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်ထွန်းချိန်ကို ဘီစီ ၃၀၀, အေ-ဒီ ၁၀၀-အတွင်းလောက် ဖြစ်သည်ဟု သမိုင်းပညာရှင်တို့ ခန့်မှန်းကြကုန်၏။

(၅) ပညတ္တိနိကာယ = ပညတ္တိဂိုဏ်း။ ပညတ္တိရဟန်းအပေါင်း။ ပညတ္တိဂိုဏ်းဟူ၍လည်း ရှိခဲ့ကုန်၏။ ပဏ္ဏတ္တိဂိုဏ်း ဟုလည်းခေါ်ကြ၏။ သက္ကတ အခေါ် "ပြင်ကွိုဝါဒ" ဟူ၍ဖြစ်၏။ ယင်း ဂိုဏ်းသည်လည်း ဂေါကုလိတဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ တဘုံအားလုံးတို့သည် ဒုက္ခနှင့် ရောနှောသည်ဟူ၍ ၎င်းတို့ သမုတ်ပညတ် ယူဆကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ပညတ္တိဂိုဏ်းမည်၏။ မဟာဝံသ ဋီကာ၌ "ပုဂ္ဂလပဏ္ဏတ္တိဝါဒ" ဟုဆို၏။ နိဗ္ဗာန်သည် ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသကဲ့သို့ ရုပ်တရားလည်း ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသည်ဟူသော ဂိုဏ်းဟု မဟာဝံသ ဋီကာ၌ ဆို၏ (ဒီပဝံသ၊၄။၇၊၇၉၊၈၀)။

(၆) စေတိယနိကာယ=စေတိယဂိုဏ်း။ စေတိယရဟန်းအပေါင်း။ စေတိယဂိုဏ်းဟူ၍လည်း သာသနာ၌ ရှိခဲ့ကုန်၏၊ မဟာသံဃိကဂိုဏ်းမှ မဟာဒေဝထေရ် ခေါင်းဆောင်သော ရဟန်းတော်အချို့တို့သည် စေတိယတောင်ကို ဌာနချုပ် ပြုလုပ်ကြ၍ ဂိုဏ်းသီးခြားထောင်ကာ ကိုယ်နည်း ကိုယ့်ဟန်ဖြင့် ဟောပြောကြ၍ သာသနာ ပြုကြကုန်၏၊ စေတိယဂိုဏ်း ဟူ၍လည်း ခေါ်ဝေါ်ကြထေး၏၊ သက္ကတအခေါ် စေတျနိကာယဖြစ်၏။

ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏ဟောပြောပုံမှာ ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်းသားတို့၏ ဝါဒနှင့်တူကြောင်း ဆရာတို့ ဆိုကြကုန်၏၊ ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်လာသည်မှာ B.E. ၃၀၀-၄၀၀ အတွင်း ဖြစ်၏၊ စေတီပုထိုးများကို ရှိခိုးပူဇော်ရန် စတင်၍ လှန်ဘုရာ အလေ့အကျင့်ပြုသောဂိုဏ်းဟုလည်း ဆိုကြကုန်၏၊ ဝသုမိတြ၏ အင္ဂါဒဝ (= အဓိဒဂ)နိကာယကျမ်း၌ "စေတျ"နိကာယဟု သုံးနှုန်းရေးသားထား၏ (သီဟိုဠ်ဘာသာ ရေး မဟာယာနအဒဟာသ်ကျမ်း။၄၂)။

မဟာ သံဃိက ဂိုဏ်းခွဲ ၅-ဂိုဏ်း။ ။ အထက်ပါ ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော(၁)ဂေါကုလိကဂိုဏ်း, (၂) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း, (၃)

ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း, (၄) ပညတ္တိဂိုဏ်း, (၅) စေတိယဂိုဏ်းဟူသော ၅ ဂိုဏ်းတို့သည် မဟာသံဃိကဂိုဏ်း၏ အခက်အလက် မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းခွဲတို့ဖြစ်ကုန်၏။ယင်း ၅-ဂိုဏ်း တို့သည်လည်း မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းမကြီး နည်းတူ အရှင်မဟာကဿပ မဟာထေရ်မြတ်၏ ပဋ္ဌသတိကသံဂါယနာမှ အတည်ပြုချက်တို့ကို ပြောင်းပြန် ပြုကြကုန်၏၊ ပိဋကတော်လာ သုတ္တန်များကို တမျိုးတဖုံ ပြောင်းခြင်းစသည်တို့ကို ပြုကြကုန်၏၊ (ဒီပဝံသ၊၄။၈၀၊ ၈၁၊၈၂)။

(၂) မဟိံသာသကနိုကာယ=မဟီသာသကဂိုဏ်း။ ။မဟိံသကရဟန်းအပေါင်း။ မူလ ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ တဖန်မဟိသာသကဂိုဏ်းနှင့် ဝဇ္ဇိပုတ္တ = ဝဇ္ဇိပုတ္တကဂိုဏ်းဟူ၍ ၂-ဂိုဏ်း ကွဲပြားလာပြန်၏။- ပါဠိအခေါ် မဟိံသာသကသည် သက္ကတအခေါ် မဟိ-ဓါသကဖြစ်၏၊မဟိံသာသကဂိုဏ်းဝင်ရဟန်းတို့သည် "မဟိဿတီ (မဟေသယ)" မြို့ကို ဌာနချုပ်ပြုလုပ်၍နေထိုင်ကြကုန်သောကြောင့် မဟိံသာသကဂိုဏ်းမည်ကြောင်း ဆိုကြကုန်၏၊ မြေကို ပမာဏပြု၍ တရားဟောလေ့ရှိသောကြောင့် မဟိံသာသက (မဟိံ+သာသက)မည်ကြောင်း ဆိုကြကုန်သေး၏။ ယင်း မဟိဿတီမြို့သည် ဂေါဝိန္ဒပုဏ္ဏား တည်ထောင်ခဲ့သောမြို့ဖြစ်မည်ဟု ထင်မိပေ၏ (ဒီ၊ ၂။၁၈၉)။ ယခုအခေါ် မိုက်စိုးတည်း။

ယင်း မဟိံသကတိုင်းသို့ B.E ၂၃၆-ခုနှစ်က မဟာဒေဝထေရ် စတင်၍ သာသနာပြု ရောက်ရှိခဲ့၏၊ မဟိံသတိုင်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မဟိသမဏ္ဍလဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ဝေါ်သုံးနှုန်းကြကုန်၏ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၅၀။ မဟာဝံသ၊ ၁၂။၃)။

ထေရဝါဒဂိုဏ်းခွဲ။ ။ဖော်ပြပါ မဟိံသာသကဂိုဏ်းနှင့် ဝဇ္ဇိပုတ္တကဂိုဏ်းတို့မှာ ထေရဝါဒဂိုဏ်းကွဲများဖြစ်၍ ထေရဝါဒဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတော်အချို့ အဆက်အသွယ် အပေါင်းအသင်းရှိကြကြောင်း သိရ၏ (ဒီပ-ဝံသ၊၄။၈၄။ မဟာဝံသ၊၅၊၆။)

ယင်းမဟိံသာသကဂိုဏ်း ပေါ်ချိန်မှာ ဘီစီ-၃၀၀ အေဒီ ၁၀၀-အတွင်း ဖြစ်၏၊ယင်းဂိုဏ်းသည် အိန္ဒိယဒေသအနှံ့ အပြားနှင့် သီဟိုဠ်ကျွန်းတို့၌ ပျံ့နှံ့တည်ရှိခဲ့၏။ အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသထေရ် ဇာတ်အဋ္ဌကထာ ပြုရန် တောင်းပန်သူ ၂-ဦးအနက် ၁-ဦးမှာ မဟိံသာသကဂိုဏ်းဝင် အရှင်ဗုဒ္ဓဒေဝထေရ် ဖြစ်ကြောင်း(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂။ဂန္ထာရမ္ဘဋ္ဌ) လာရှိ၏။ အေဒီ ၃၉၉-၄၁၄- အတွင်း သီဟိုဠ်ကျွန်းသို့ ရောက်ရှိခဲ့သော တရုတ်ခရီးသည် ရဟန်းတော်ဖာဟီယာန်သည် မဟိံသာသက ရဟန်းတို့၏ ဝိနည်း ပိဋကတ်, ဒီဃနိကာယ်, သံယုတ္တဂဂမသုတ်, သံယုတ္တသဠာယ ပိဋကများ သီဟိုဠ်မှရရှိခဲ့ကြောင်း ယင်း၏ခရီးစဉ်မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထား၏။

မဟိံသာသက ဂိုဏ်းသားတို့ အယူအချို့။ ။မဟိံသာသက ဂိုဏ်းသားတို့သည် ပညာအထူးဖြင့် မဆိုထိုက်သော ချုပ်ခြင်း=အပွင့်သင်္ခါနိရောဓ, ပညာအထူးဖြင့် ဆိုထိုက်သော ချုပ်ခြင်း=ပင့်သင်္ခါနိရောဓကို တပေါင်းတည်းပြု၍ နိရောဓသစ္စာ ဟူ၍ ယူကြ၏(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆)။ ပဋ္ဌိစ္စသมุปฺปาท်သည် အသင်္ခတမည်၏ဟူ၍လည်း ဆိုကြ၏။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉၁။) ပရိစ္ဆေဒါကာသ, ကသိဏုဂ္ဃါဋိမာကာသ, အဇဋာကာသ ဟူသော အာကာသ ၃-ပါးတို့သည် အသင်္ခတမည်ကုန်၏ ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၉၄။)။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ မဂ္ဂင်တို့သည် ရုပ်မည်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းယူကြ၏(အဘိ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၁၉)။ကာယဂတ်, ဝစီကံ-ဟုဆိုအပ်သော ကာ့ယဝိညတ်, ဝစီ

ဝိညာတ်ရှိပ်သည် ကုသိုလ်လည်း မည်၏၊ အကုသိုလ်လည်း မည်၏ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊၆၊၃။ ၂၅၂။)။ ဥပစာရစျာန်အစဉ်ကို ကြဉ်၍ စျာန် တမျိုးမှ စျာန် တမျိုးသို့ ပြောင်း၏ ဟူ၍လည်း ယူကြကုန်၏ (အဘိ၊၆၊၃။ ၂၆၃။)။ လောကီ ဖြစ်သော သဒ္ဓါသည် သဒ္ဓါသာ မည်၏၊ သဒ္ဓါမဟုတ်ခြင်းမမည်။ လောကီဝိရိယသည်(ဝိရိယသာ မည်၏၊ဝိရိယိမဟုတ်ခြင်းမမည်။ လောကီသတိသည် သတိသာမည်၏။ သတိမဟုတ်ခြင်းမမည်၊ လောကီသမာဓိသည် သမာဓိသာ မည်၏၊ သမာဓိမဟုတ်ခြင်းမမည်။ လောကီပညာသည် ပညာသာ မည်၏၊ ပညာမဟုတ်ခြင်းမမည် ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ ၆၊၃။ ၂၂၀။)။ သမ္မာဝါစာ, သမ္မာကမ္မန္တ, သမ္မာအာဇီဝ ကြဉ်သော ပဉ္စဝိကမက်သည်သာ မဂ္ဂသစ္စာမည်၏ ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊၆၊၃။၃၄၂)။

(၇) ဝဋ္ဋပုတ္တကနိကာယ = ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်း။ ဝဋ္ဋပုတ္တကရဟန်းအပေါင်း။ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းမှာ ဒုတိယသံဂါယနာ တင်ပြီးစက ဝဋ္ဋတိုင်းသား ရဟန်းတို့ ဦးဆောင်၍ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် မဟာသံဃဂိုဏ်း မဟုတ်သေးချေ။ နောက်အခါတွင် ထေရဝါဒဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏၊ သက္ကတကျမ်းများ၌ ဝတ်သိပု-တြ-ဟု ရေးကြ၏။ ဝတ်သပုတြ (ဝဋ္ဋပုတ္တ) မည်သော မထေရ် တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြ၏၊ (မဟာယာနအဒဟသ်။ ၅၄။) ဘာရတနိုင်ငံ မထုရဒေသ၌ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းသားတို့ စတင်သည်ဟု အဆိုရှိ၏။ ယင်းဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းသားတို့သည် ပုဂ္ဂလဝါဒီတို့ တည်း။ ယင်းပြင် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်အား ရဟန္တာအဖြစ်မှ ဆုတ်ယုတ်တတ်ကြောင်းလည်း ပြောဟောယူဆကြကုန်၏ (အဘိ၊ ၆၊ ၃။ ၁၁၂။ ၁၄၁)။

(၉) မြေတ္တရိယနိကာယ = မြေတ္တရိယဂိုဏ်း။ မြေတ္တရိယရဟန်းအပေါင်း။ မြေတ္တ-ရိယဂိုဏ်းသည် ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းမှ ဦးစွာပေါ်ထွက်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ မြေတ္တရမည်သောမထေရ်သည် တည်ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် မြေတ္တရိကမည်ကြောင်းဆိုကြ၏ (အဘိ၊၆၊ ၃။ ၁၀၆)။

(၁၀) ဘဒ္ဒယာနိကနိကာယ = ဘဒ္ဒယာ-နိကဂိုဏ်း။ ဘဒ္ဒယာနိကရဟန်းအပေါင်း။ "ဘဒ္ဒယာနိက" သည် သက္ကတအခေါ် ဘဒ္ဒ-ယာနိက ဖြစ်၏၊ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏။ ဘဒ္ဒယာနမထေရ် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်သောကြောင့် ဘဒ္ဒ-ယာနိက ဖြစ်ကြောင်းဆိုကြ၏ (အဘိ၊၆၊ ၃။ ၁၀၆)။

(၁၁) ဆန္နာဂါရိကနိကာယ = ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း။ ဆန္နာဂါရိကရဟန်းအပေါင်း။ ဆန္နာဂါရိကသည် သက္ကတအခေါ် မဟာ-ဂါရိကဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်းသည်လည်း ဝဋ္ဋ-ပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်း ပျံ့နှံ့ရာ မြို့ပေါင်း ၆-မြို့ ရှိသောကြောင့် ဆန္နာဂါရိက မည်ကြောင်း သီဟိုဠ် မဟာဝံသမိုင်း ကျမ်း၌ လာရှိ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည် သီဟိုဠ် ကျွန်း အာဘယဂိရိဂိုဏ်းနှင့် လည်းစပ်သွယ်သည်။

(၁၂) သမ္မိတိယနိကာယ = သမ္မိတိယဂိုဏ်း။ သမ္မိတိယရဟန်းအပေါင်း။ သမ္မိတိယဂိုဏ်းသည်လည်း ထင်ရှားခဲ့သော ဗုဒ္ဓသာ-သနာဂိုဏ်းတဂိုဏ်း ဖြစ်၏ ဝဋ္ဋပုတ္တကဂိုဏ်းခွဲ ပင်ဖြစ်၏။ သမ္မိတမည်သော မထေရ်သည် တည်ထောင်သောဂိုဏ်း ဖြစ်သောကြောင့် သမ္မိတိယ မည်၏။ 'အာဝန္တိကဂိုဏ်း' ဟူ၍ လည်းကောင်း 'ကုရုကုလ္လကဂိုဏ်း' ဟူ၍ လည်းကောင်း ခေါ်ကြ၏။ ယင်းသမ္မိတိယ ဂိုဏ်းသည် အော-ဒီ ၅-ရာစု, ၆-ရာစု အတွင်း ထွန်းကားကျယ်ပြောပျံ့နှံ့ခဲ့၏။ ဟဿဝဓုန

မင်းလက်ထက်က သမ္မိတိယဂိုဏ်းသားတို့၏ ပိဋကကျမ်းစာများကို သော်ရသေနိဘာသာ, အပဘံသဘာသာတို့ဖြင့် ရေးတင်ခဲ့ကြကုန်၏။ သံကဿမ္ပြိ ဟယမုဒေသ, ဥဇ္ဇေနီပြည်, ကဏ္ဍသု-ဂဏ္ဍီပြည်, မာလဝဒေသ စသည်တို့ဌာနလည်းကောင်း, အိန္ဒိယ အနောက်ပိုင်းတို့ဌာနလည်းကောင်း သမ္မိတိယ ဂိုဏ်းဝင်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ ပြန့်နှံ့ ခဲ့ကြကုန်၏။

ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏ ဌာနချုပ်ကား အနောက်ဘက်လားဒေသနှင့် အရှေ့ဘက်ဘက်လားဒေသဖြစ်၏။ ဟိယွန်ဆန် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ ခရီးလှည့်လည်စဉ်က သမ္မိတိယဂိုဏ်းသားရဟန်းများကျောင်းတိုက် တော်တော်များများကို တွေ့ရှိခဲ့ကြောင်း ဆို၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် ပြည့်တန်ဆာရတနာ, သေရည်သေရက်ရတနာ, ကာမနတ်ရတနာ ဤရတနာ ၃-ပါးသည် လောက ၃-ပါး၌ အမြတ်ဆုံး ရတနာဖြစ်သည်ဟု သင်ပြကြကုန်၏ (မဟာယာနအဒဟသ်။၅၉။) ယင်း ၃-ပါးတို့ကိုရှိခိုးကြကုန်၏။ သမ္မိတိယဂိုဏ်းဝင် ရဟန်းတပါးသည် ညဉ့်အခါ အဝတ်ညှိကို ဝတ်ရုံ၍ ပြည့်တန်ဆာမအိမ်သို့သွား၍ ထိုအိမ်၌ နေလျက် မိုးလင်းလတ်သော် ကျောင်းသို့ ပြန်သွားလေ၏။ သူ၏တပည့်တို့သည် ထိုအခြင်းအရာကိုမြင်၍ ဤအသင့်သည်ကောင်းပါသလောဟု မေးကြကုန်၏။ ထိုအခါ မိမိယူခဲ့သောအသင့်ကို မျှားစ္ဆာသောသူတို့ တွေ့မြင်ကြပြီးဖြစ်သဖြင့် ၎င်းကို ချီးမွမ်းကာ အကျိုးအာနိသင်ကို ပြောပြလေ၏။ ထိုရဟန်း၏ စကားကို လိုက်နာကြသောရဟန်းတို့သည် သင်္ကန်းကိုပယ်ကြကုန်၍ အဝတ်ညှိကို ဝတ်ရုံကြကုန်၏။ ယင်းရဟန်းသည်ပင်လျှင် ပြည့်တန်ဆာ, သေရည်သေရက်, ကာမနတ်တို့သည် အတုမဲ့ရတနာတို့ဟု ဆိုပြီး အခြားရတနာတို့ကို အဖိုးမတန်ပြု၍ နီလပဋဒဿနကျမ်းတစောင်ကို ရေးသားခဲ့၏၊ ယင်းကျမ်းသည် သမ္မိတိယဂိုဏ်းသားတို့၏လက်သုံးကျမ်းဖြစ်လာ၏။ (နိကာယ သင်ဟ)-ကြည့်။

ပုဂံပြည်၌ ရှိခဲ့ဘူးသော အရည်းကြီးများမှာ ယင်းသမ္မိတိယဂိုဏ်းသားတို့၏ အဆက်အနွယ်ပင် ဖြစ်သည်ဟု အဆိုရှိသည်။

သမ္မိတိယဂိုဏ်းသားတို့အယူအချို့။ ။ သမ္မိတိယဂိုဏ်းသားတို့သည် 'ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ ထင်ရှားရှိ၏'ဟု ယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၁၂)။ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ ရဟန္တာအဖြစ်မှ ဆုတ်ယုတ်၏ဟုလည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၄၁)။ 'နတ်ပြဟ္မာတို့၌ ပြဟ္မစရိယဝါသမရှိ' ဟုယူကြ၏(အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၆။ အနုဋီ၊၃။၈၆)။ 'သောတာပတ္တိ မဂ္ဂဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်အား ပရိယုဋ္ဌာန်ကိလေသာ ၂-မျိုးကိုပယ်ကုန်၏' ဟူ၍။ လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၄၁)။ 'အန္တရာဘဝ' ဟူ၍လည်း ယူကြ၏ (အဘိ၊ ဌ၊၃။၂၀၅)။ အခြားယူဆပုံများကို အဘိ၊ ဌ၊၃။ ၂၀၉၊ ၂၁၀၊ ၂၁၁၊ ၂၁၉၊ ၂၂၃၊ ၂၂၅၊ ၂၅၁၊ ၂၅၄-တို့ ကြည့်။

ဖော်ပြခဲ့သော ဓမ္မုတ္တရိကဂိုဏ်း ဘဒ္ဒယာနိကဂိုဏ်း, ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း, သမ္မိတိယဂိုဏ်းတို့ ဝဇ္ဇီပုတ္တက ဂိုဏ်းခွဲများဖြစ်ကြောင်း (ဒီပဝံသ၊ ၄-၈၅။ မဟာဝံသ၊ ၅။ ၇) တို့၌ လာရှိ၏။

(၁၃) **သမ္ဘတ္ထဝါဒီနိကာယ = သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်း။** သမ္ဘတ္ထိဝါဒီရဟန်းအပေါင်း။ သမ္ဘတ္ထ-ဝါဒီဂိုဏ်းသည် မဟိ'သာသကဂိုဏ်းမှ ထပ်မံခွဲထွက်တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ ဟေတုဝါဒီဂိုဏ်း, ဟေတု ဝိဇ္ဇာဂိုဏ်း, မုရုန္ဒကဂိုဏ်း, ပြဟ္မဝါဒီဂိုဏ်းဟုလည်း ခေါ်ကြ၏။ သက္ကတအခေါ် သဝိဿ္ဌိဝါဒီနိ၌ဖြစ်၏၊ ယင်းဂိုဏ်းသည် အိန္ဒိယဒေသ၌ တော်တော်များများ ပြန့်နှံ့ ခဲ့၏။ ပစ္စုပ္ပန်, အတိတ်, အနာဂတ်ကာလ ၃-ပါးလုံး၌ တရားရှိ၏ဟု ယူသောကြောင့် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီမည်ကြောင်း

ဝသုမန္ဒုထေရ် အတိမ္ဘကောသဒ္ဓ ဆိုး၏၊ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းသားတို့၏ ဌာနချုပ်သည် ကသ္မီရတိုင်း ဖြစ်၏။

တတိယ သံဂါယနာအပြီး ၂၃၆-ခုနှစ် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် အရှင်မဇ္ဈန္တိက ထေရ် ဦးဆောင်သော သာသနာပြုအဖွဲ့တို့ ကသ္မီရဒ္ဓ ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့သော ထေရဝါဒ သာသနာ ကြာရှည်မတည်သည်မှာ သမ္ဘတ္ထိ-ဝါဒီဂိုဏ်းသားတို့ကြောင့် ဖြစ်ကြောင်း ဆိုကြ၏ (မဟာယာနအဒဟသ်။၄၄)။

တတိယသံဂါယနာပြီး ကာလကြာသော် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့သည် ထေရဝါဒဂိုဏ်းထက်ပို၍ ဂိုဏ်းဝင်ပရိသတ် ပို၍တိုးတက်များပြားခဲ့၏၊ နောက်တွင် မူလသမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်း, အရိယသ-မ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းဟု ၂-ဂိုဏ်းကွဲလာလေ၏။ကသ္မီ-ရတိုင်း, ဂန္ဓာရတိုင်း, ဥဇ္ဇေနီပြည် ကဏော-ဇပါရသီ-စသည်ဒေသများ၌ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့ နေကြကြောင်း ဟီယန်ဆန်မှတ်တမ်း၌ ဖော်ပြခဲ့၏။

ထေရဝါဒ ပိဋကနှင့် သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ ပိဋကကျမ်းစာများ ခြားနားပုံကို အကျဉ်း မျှ ဖော်ပြဦးအံ့။ ထေရဝါဒ၌ သုတ္တန်ပိဋက, ဒီဃနိကာယ, မဇ္ဈိမနိကာယ, သံယုတ္တနိကာယ, အင်္ဂုတ္တရနိကာယ, ခုဒ္ဒကနိကာယသည် သမ္ဘ-တ္ထိဝါဒီသုတ္တန်ပိဋကဒ္ဓ ဒီဃာဂမ, မဇ္ဈိမာဂမ, သံယုတ္တာဂမ, အင်္ကောတ္တရာဂမ, ကွဲခြားကာဂမ ဖြစ်သည်။

ထေရဝါဒ ဝိနည်းပိဋကဒ္ဓ ပါရာဇိက, ပါစိတ္တိယ, မဟာဝဂ္ဂ, စူဠဝဂ္ဂ, ပရိဝါရ သည် မထုရသမ္ဘတ္ထိဝါဒဒ္ဓ ပါရာဇိက, ပြာ-ယာဒီစိတ္တ, အဝဒါနမ်, ဇာတကမ် ဖြစ်၍ ကသ္မီ-ရသမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ဝိနည်းပိဋကဒ္ဓ ဝိနယဝတ္ထု, ပြာတိမောက္ခသုတ္တ, ဝိနယဝိဘာဂ, ဝိနယ-ကွဲခြားဝတ္ထု, ဝိနယဥတ္တရဝိဓိ ဖြစ်သည်။

သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့၏ အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း တို့ကား—

၁။ ဓမ်ဿန္ဓပါဒ —အာယီသာရီပုတ္တပြု၊
၂။ ဝိညာဏကာယပါဒ-ဒေဝဓမ်ထေရ်ပြု၊
၃။ ပြကရဏပါဒ—ဝသုမိတ္တထေရ်ပြု၊
၄။ ပြဋ္ဌပ္ပိတ်ပါဒ – အာယီမောဂ္ဂလ္လာနပြု၊
၅။ ဓာတုကာယပါဒ – ပုဏ္ဏထေရ်ပြု၊
၆။ သင်ဂီတိယပယ်ယပါဒ— မဟာ-ကောဋ္ဌိလပြု၊
၇။ ဌာနပြဿနာမ်—အာယီကာတျာ-ယနပြု–

တို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤကား သာမန် သိသာရုံ ဖော်ပြချက်တည်း။

သမ္ဘတ္ထိဝါဒီတို့နှင့်ပတ်သက်၍ မှတ်သား ဖွယ်အကျယ်ကို မဟာယာနသမိုင်းကျမ်း စသည်တို့၌။ သမ္ဘတ္ထိဝါဒီအယူအချို့ကို ကထာ-ဝတ္ထုအဋ္ဌကထာ၌ ကြည့်ရှုလော့။ (အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။၁၄၊၁၄၉၊၁၆၄)။

(၁၄) ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်း။ဓမ္မဂုတ္တိကရဟန်း အပေါင်း။။ ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း မဟီ-သာသက ဂိုဏ်းခွဲဖြစ်၏၊ သက္ကတအခေါ် ဓမ်ဂုပ္တိက ဖြစ်၏။ ဓမ္မဂုတ္တထေရ် စတင်တည် ထောင်သော ဂိုဏ်းဖြစ်၍ ဓမ္မဂုတ္တိကမည် ကြောင်း သီဟိဠ်မဟာယာနသမိုင်းကျမ်း၌ ဆိုး၏။ ယင်းဂိုဏ်းသည်တရုတ်, တူရကီ တိုင်း ပြည်များသို့ ပျံ့နှံ့ခဲ့၏။

တရုတ်ပြည်မှာ ကျောင်းတိုက်အားလုံးတို့၌ ဓမ္မဂုတ္တိက ဂိုဏ်းသားတို့၏ ပါတိမောက်ကို လေ့လာကြကြောင်း တရုတ်ရဟန်းတော်ခရီး သည် ဟွှင်ဆီ ဆိုး၏။

ဖော်ပြခဲ့သော သမ္ဘတ္ထိဝါဒီဂိုဏ်းနှင့် ဓမ္ম-ဂုတ္တိကဂိုဏ်းတို့၏ မဟီ သာသက ဂိုဏ်းခွဲ အဖြစ်ကို (ဒီပဝံသ၊၄။၈၆။ မဟာဝံသ၊၅။၁)တို့၌ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြကုန်၏။

(၁၅) ကဿပိကနိုကာယ = ကဿပိကဂိုဏ်း။ ကဿပိက ရဟန်းအပေါင်း။ ကဿပိကဂိုဏ်းသည် သမ္ဘတ္တိဝါဒီဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက် တည်ထောင်ခဲ့သော ဂိုဏ်းဖြစ်၏။ သက္ကတ-အခေါ် ကာရ္ယပီယဖြစ်၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ ကဿပ ထေရ်ဖြစ်သောကြောင့် ကဿပိက ဂိုဏ်းဟုခေါ်သည်ဟု ဆိုကြ၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို "သဒ္ဓမ္မဝဿိကဂိုဏ်း, သုဝသိကဂိုဏ်း" ဟူ၍လည်းခေါ်ကြကုန်၏။ ယင်း ဂိုဏ်းဝင်တို့သည် အချို့သော အကျိုးမပေးသော အတိတ်ဝိပါက်များ ရှိနိုင်သည်ဟု ယူဆကြကုန်၏ (အဘိ၊ဌ၊၂၊။၁၅)။ - ယင်းဂိုဏ်း ပေါ်ထွန်းချိန်မှ B.E ၂၀၀-အတွင်း ဖြစ်၏။

(၁၆)သံကန္တိကနိုကာယ=သံကန္တိက (သံကန္တိတဿပိက) ဂိုဏ်း။ သံကန္တိကရဟန်းအပေါင်း။ ယင်းသံကန္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း သမ္ဘတ္တိဝါဒီတို့မှ ခွဲထွက်သောဂိုဏ်းဖြစ်၏။ဥတ္တရိယဂိုဏ်း, သာမြသာဌိယ ဂိုဏ်းဟုလည်းခေါ်ကြသည်။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့၏အယူဝါဒမှာ သုတ္တန္တိက (သော်တြာသန္တိက) ဂိုဏ်းသားတို့၏ ဝါဒနှင့် တူသတတ်။ သတ္တဝါတို့၏ အမျိုးချိုးအဖုံဖုံ ပြောင်းလဲဖြစ်သွားရသည်ကိုပဓာနပြု၍ ဟောပြောလေ့ရှိသဖြင့် သံကိန္တိကဂိုဏ်းမည်ကြောင်း ဆိုကြ၏။

(၁၇) သုတ္တန္တိကနိုကာယ = သုတ္တန္တိကဂိုဏ်း။သုတ္တန္တိကရဟန်းအပေါင်း။ သုတ္တန္တိကဂိုဏ်းသည်လည်း သမ္ဘတ္တိဝါဒီ ဂိုဏ်းခွဲ ဖြစ်၏။ သံကန္တိကဂိုဏ်းခွဲဟု ယူသည်လည်း ရှိ၏။ ယင်းဂိုဏ်းကို စတင်တည်ထောင်သူမှာ ကဏ်ဋ္ဌကမင်းလက်ထက်ဦးထင်ရှားသော ကုမာရလဒ္ဓထေရ်ဖြစ်ကြောင်း ဟီယွန်ဆန်ဆို၏။ သုတ္တန္တိကဒေသနာ (သုတ္တန်ဒေသနာ) ကို အလေးပေး ပမာဏပြု၍ ဟောပြော မှတ်ယူလေ့ ရှိသောကြောင့် သုတ္တန္တိက (သက္ကတ-သော်တြန္တိက)မည်ကြောင်း (ဒီပဝံသ၊၄။ ၇။ မဟာဝံသ၊၅။၉)တို့ဖွဲ့ဆို၏။

ဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်း

ဤ ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း (၁) ဂေါကုလိကဂိုဏ်း, (၂) ကေဗျောဟာရိကဂိုဏ်း, (၃) ပညတ္တိဂိုဏ်း, (၄) ဗဟုဿုတိကဂိုဏ်း, (၅)စေတိယဂိုဏ်း, (၆) မူလမဟာသံဃိကဂိုဏ်း, (၇) မဟိ"သာသကဂိုဏ်း, (၈) ဝဇ္ဇိပုတ္တကဂိုဏ်း, (၉) ဓမ္မုတ္တရိကဂိုဏ်း (၁၀) ဘဒ္ဒယာနိကဂိုဏ်း, (၁၁) ဆန္နာဂါရိကဂိုဏ်း, (၁၂)သမ္မိတိယဂိုဏ်း,(၁၃) သမ္ဘတ္တိဝါဒီဂိုဏ်း, (၁၄) ဓမ္မဂုတ္တိကဂိုဏ်း, (၁၅) ကဿပိကဂိုဏ်း,(၁၆) သံကန္တိကဂိုဏ်း, (၁၇) သုတ္တန္တိကဂိုဏ်း, (၁၈) မူလထေရဝါဒဂိုဏ်းမနှင့်ကက္ခ, ၁၈-ဂိုဏ်း၊ ၂-ရပ်ပေါင်းဖြစ်၏။

ထေရဝါဒတို့မှခွဲထွက်သောဂိုဏ်း ၁၁-ဂိုဏ်းသားတို့သည်လည်း ပါဠိအနက်ကို အမျိုးမျိုးဖျက်ဆီးကြကုန်၏၊ ဓမ္မကို အဓမ္မပြုကြကုန်၏၊ ယင်း ၁၈-ဂိုဏ်းအနက် မူလမိခင် ထေရဝါဒီဂိုဏ်းကြီးသည်သာ ဂိုဏ်း ၁၈-ဂိုဏ်းတို့တွင် အမြတ်ဆုံး အစစ်မှန်ဆုံးဂိုဏ်း ဖြစ်၏ (ဒီပ-ဝံသ၊၄။၈၈-၉၂။ မဟာဝံသ၊၅။၁၀-၁၁။ အဘိ၊ဌ၊၂။၁၀၈)။

ယခု မြန်မာ,ယိုးဒယား, ကမ္ဘောဒီးယား, လာအိုးစ်,သီဟိုဠ်နိုင်ငံတို့ရှိရှိသော ဂိုဏ်းတို့မှာ ထေရဝါဒီဂိုဏ်း ထေရဝါဒီသာသနာ ဖြစ်၏။

နောက်ဆက်တဲ့ဂိုဏ်းများ။ ။ဖော်ပြပါ ဂိုဏ်းကြီး ၁၈-ဂိုဏ်းအပြင် နောက်ထပ်ကွဲပြားသော ဂိုဏ်းကွဲများလည်း ရှိကုန်သေး၏။ယင်းဂိုဏ်းများကို ဖော်ပြပါဦးအုံ-

ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်း ထပ်မံပေါ်လာခြင်း။ ။ တတိယ သံဂါယနာတင်ခါနီး B. E. ၂၃၅-ခု နှစ်လောက်တွင် သဿတဝါဒ,ကေစ္စသဿတ-ဝါဒ,အန္တာနန္တိကဝါဒ, အမရာဝိက္ခေပိကဝါဒ, အဓိစ္စသမုပ္ပန္နိကဝါဒ, သညီဝါဒ, အသညီဝါဒ, နေဝသညီနာသညီဝါဒ, ဥစ္ဆေဒဝါဒ, ဒိဋ္ဌဓမ္မ-နိဗ္ဗာနဝါဒ-စသော အယူများ ရှိကြသော

မိစ္ဆာဝါဒီ တိတ္ထိ ၆-သောင်းတို့သည် ထေရဝါဒီ (ထေရိယနိကာယ)မှ ခွဲထွက် ထုတ်ပယ်အပ်သော ၁၇-ဂိုဏ်းဝင် ပုဂ္ဂိုလ်တို့ထံ ချဉ်းကပ်ရာန်းပြုကြကုန်၏၊ ယင်းတိတ္ထိ ၆-သောင်းတို့သည် ၆-စုကွဲကြကာ ဟေမဝတိကနိကာယ=ဟေမဝတိကဂိုဏ်း, ဟေမတိက ရဟန်းအပေါင်း။ ရာဇဂိရိကနိကာယ = ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း, ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်း။ သိဒ္ဓတ္ထိကနိကာယ=သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း, သိဒ္ဓတ္ထိက ရဟန်းအပေါင်း။ ပုဗ္ဗသေလိယနိကာယ=ပုဗ္ဗသေလိယဂိုဏ်း, ပုဗ္ဗသေလိယရဟန်းအပေါင်း။ အပရသေလိယနိကာယ = အပရသေလိယဂိုဏ်း, အပရသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ အပရာဇဂိရိကနိကာယ (နောက်ထပ်ကဲ့ ရာဇဂိရိက (ဝါဇိရိယ။ မဟာဝံသ) ဂိုဏ်းနောက်ထပ်ကဲ့ ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်းအားဖြင့် အသီးသီး ဂိုဏ်းထောင်ခွဲထွက်ကြသဖြင့် ၆-ဂိုဏ်း ထပ်မံကဲ့ပြားသည် (ဒီပဝံသ၊၄။၉၃။ မဟာဝံသ၊၅။ ၁၂၊၁၃)။ နိကာယသင်္ဂဟ (သီဟိုဠ် ဘာသာရေး မဟာယာနသမိုင်းကျမ်းများ)

(၁) ဟေမဝတိကနိကာယ= ဟေမဝတိကဂိုဏ်း။ ။ဟေမဝတိက ရဟန်းအပေါင်း ဖော်ပြပါ ဂိုဏ်း ၆-ဂိုဏ်းအနက် ဟေမဝတိကဂိုဏ်းမှာ ဟိမဝန္တာတောင်အနီး ဌာနချုပ်ပြု၍ နေကြကုန်ရကား " ဟေမဝတိက " မည်ကြောင်း မဟာယာနအဒဟာသ်ကျမ်း၌ ဆိုတ်။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၉။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၀၆။ ကခ်ိ၊ဌ်၊သစ်။ ၃၄၉-တို့၌ တွေ့ရသော ပရိယတ္တိသဒ္ဒမှပဋိ-ရှုပက, အဗုဒ္ဓဝစနဖြစ်သော ဝတ္ထုပိဋကဆိုသည်မှာ ဖော်ပြပါ ဟေမဝတိကဂိုဏ်း သား တို့ ပြုစီရင်ကြောင်း သီဟိုဠ်ဘာသာရေး နိကာယသင်္ဂဟကျမ်း (၇၀)၌ ဆိုတ်။

(၂) ရာဇဂိရိကနိကာယ = ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း။ ။ရာဇဂိရိကရဟန်းအပေါင်း။ ယင်းရာဇဂိရိကဂိုဏ်းသားတို့သည် နောက်တွင် မဟာသံဃိက ဂိုဏ်းခွဲအဖြစ် အမည်ခံကြကုန်၏။ ယင်းတို့ အယူမျှားကို ကထာဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၅၊၁၉၆၊၁၉၇၊ ၁၉၉၊ ၂၅၄၊ ၂၅၅) ကြည့်။ ယင်း ရာဇဂိရိကဂိုဏ်း သား တို့ သည် အင်္ဂုလိမာလပိဋ္ဌကကို ရေးသားကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။ ၇၀)။

(၃) သိဒ္ဓတ္ထိကနိကာယ=သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း။ သိဒ္ဓတ္ထိကရဟန်းအပေါင်း။ သိဒ္ဓတ္ထမည်သော ပုဂ္ဂိုလ် စကင် ခေါင်းဆောင် တည်ထောင်သောကြောင့် သိဒ္ဓတ္ထိကဂိုဏ်း မည်သည်ဟု သိရ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသား တို့သည် ဂုဏ္ဍေယ္ယ-က ပိဋကကို ပြုကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။ ၇၀)။ ယင်း ဂိုဏ်းသားတို့၏ အယူအချို့ကို ကထာဝတ္ထု အဋ္ဌကထာ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၉၅၊ ၁၉၆၊၁၉၇၊၁၉၈၊ ၂၅၄၊ ၂၅၅)တို့ ကြည့်။

(၄) ပုဗ္ဗသေလိယနိကာယ=ပုဗ္ဗသေလ-ယဂိုဏ်း။ ။ပုဗ္ဗသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ နေကဋ္ဌ အရပ် အနောက်ပိုင်း၌ တည်သော အရှေ့ဘက်တောင်၌ ဌာနချုပ်ပြုလုပ် နေထိုင်ကြသော ရဟန်းတို့၏ အစုအပေါင်းဖြစ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗသေလိယမည်ကြောင်း သိရ၏။ သက္ကတအခေါ် ပုဝ်ပဲလယ်ဖြစ်၏၊ ယင်းတို့သည် ရဋ္ဌပါလဂဇိတပိဋကကို ရေးသားကြကုန်၏။ ယင်းတို့၏ အယူဝါဒအချို့ကို အဘိ၊ဌ၊၃။ ၂၇၂ ၌–ကြည့်ရှုရာ၏။

(၅) အပရသေလိယနိကာယ =အပရ-သေလိယဂိုဏ်း။ ။အပရသေလိယ ရဟန်းအပေါင်း။ အပရသေလိယသည် သက္ကတအခေါ် အဝရ်ပဲလယ်ဖြစ်၏။ နေကဋ္ဌအရပ် အနောက်ပိုင်းရှိ အနောက်တောင်၌ ဌာနချုပ်ပြု၍ နေထိုင်ကြသောကြောင့် အပရ-သေလိယမည်ကြောင်း ဆိုကြ၏။ ယင်းဂိုဏ်းသားတို့သည် မာရ်မင်း၏ အသင်းအပင်းနတ်တို့က ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်များ သုက်လွတ်ရန် ကပ်ဆောင်ကြကုန်၏ဟု အချုတ်ချုတ်အလွဲလွဲ ယူဆကြကုန်၏။ (အဘိ၊ဌ၊၃။၁၆၀၊) သော

တာပန်,သကဒါဂါမ်,(ဒိဋ္ဌိသမ္ပန္န) ပုဂ္ဂိုလ်များ ဒေါသမယယ်သေးသည့် အတွက် သတ္တဝါတို့ကို သတ်ဖြတ်သေးသည် စသည်ဖြင့်လည်း ယူဆ ကြကုန်၏ အဘိ၊၆၊၃။ ၂၃၃၊၂၃၇၊၂၅၁၊ ၂၀၂။ ယင်း ဂိုဏ်းသားတို့သည် အာဇီဝကဝါဒီတ ပိဋ္ဌကကို ရေးသားစီရင်ကြကြောင်း နိကာယ သင်္ဂဟ ဆိုး၏။

(၆) အပရိရာဇဂိရိကနိကာယ= နောက် ထပ်ကဲ့ ရာဇဂိရိက = (ဝါဒီရိယ)ဂိုဏ်း။ ။ နောက်ကွဲရာဇဂိရိက (ဝါဒီရိယ) ရဟန်း အပေါင်း။ အပရရာဇဂိရိကဂိုဏ်းဟု ဒီပဝံသ-မဟာဝံသ စသည်ဌာနာ ဝါဒီရိယဂိုဏ်းဟု ဆို၏၊ နောက်တွင် ဝဇြယာန(ဝဇိရယာန) ဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားသည်ကား ယင်း အပရရာဇ-ဂိရိက(သို့မဟုတ်)ဝါဒီရိယနိကာယပင်ဖြစ်၏။

ဝဇိရတောင်ဌ ဌာနဒျုပ်ပြုလုပ်၍ နေလေ ရှိသောကြောင့် ဝဇိရပဗ္ဗတဝါသီ (=ဝဇြပဝ်-တဝါသီ)ဂိုဏ်းလည်း မည်၏။ ယင်းဂိုဏ်းသား တို့သည် ဂုဇ္ဇဝိနယပိဋ္ဌကကို ရေးသားကြကုန်-၏။ ၎င်းပြင် မာယာဇာလတန္တြ, သမာဇ-တန္တြ,မဟာသမယတတ္တ, တတ္တသင်္ဂဟ,ဘူတ-စာမရ,ဝဇိရာမတ, စဏ္ဍသံဝရ, ဒို့ဿဒသစက္က, တေရကပျုဒ, မဟာမာယာ, ပနိကွေ့ပ,စတုပ္ပီဌ, ပရာမဒ္ဒ,မရိစီကပ္ပ, တိသမယကပ္ပ, ရာဇကပ္ပ, ဝဇိရဂန္ဓာရကပ္ပ, မရိစိဂုယ္ဟကပ္ပ, သုဒ္ဓ-သမုန္ဒယကပ္ပ, မာယာမရိစီကပ္ပ စသော ကပ္ပ ကျမ်ားတို့ကိုလည်း ပြုစီရင်ကြကုန်၏။ နိကာယ သင်္ဂဟ။ ၇၀။

(၇) ဝေတုလ္လနိကာယ =ဝေတုလ္လဂိုဏ်း။ ဝေတုလ္လရဟန်းအပေါင်း။ ။ဝေတုလ္လဂိုဏ်း ဟူ၍လည်း ရှိခဲ့ဘူး၏၊ ဝေတုလ္လသည် သက္ကတ အခေါ် ဝဲတုလျ ဖြစ်၏၊ မဟာပုညဝါဒီမှ ဝေတုလ္လဝါဒီ ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် မနီးစပ်လှခေ။ ကထာဝတ္ထုအဋ္ဌ-ကထာ(အဘိ၊၆၊၃၊ ၂၅၁)၌ "မဟာပုညဝါဒီ-သခါနံ ဝေတုလ္လကာနံ"ဟု လာ၏။ မဟာ-သုညဝါဒီမှ မဟာဝေတုလ္လဝါဒီ, နောက်တွင် မဟာ-ပြုတ်၍ ဝေတုလ္လဝါဒီ ဖြစ်ကြောင်းဆိုကြ သည်။ ဝိပုလမှ ဝေပုလ္လဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုကြကုန်သေး၏။ ယင်း မဟာယာန ဂိုဏ်း-သားတို့သည် ယင်းတို့၏အယူ၏ ကြီးမြတ်ကုန် ရကား ဝိပုလမည်၏၊ ဝိပုလ-မှ သည် ဝေပုလ္ဟ, ဝေပုလ္လမှသည် ဝေတုလ္ဟ ဖြစ်သတတ်။ ဝေဒလ္ဟ-မှ ဝေတုလ္ဟဖြစ်ကြောင်းလည်း ဆိုကြပြန်သေး-၏။ ထေရဝါဒ၌ ပိဋ္ဌကအင်္ဂါ၃ တို့သည် သုတ္တ ဂေယျ, ဝေယျာကရဏ, ဂါထာ, ဥဒါန်, ဣတိဝုတ္တက, ဇာတက, အဗ္ဘုတဓမ္မ,ဝေဒလ္ဟ-အားဖြင့် ၉-ပါး ဖြစ်ကုန်၏။ မဟာယာန ပိဋ္ဌက၌ မဟာယာနတို့အလိုအားဖြင့်—

(၁) သုတ္တ၊ (၂) ဣတိဝုတ္တက၊
(၂) ဂေယျ၊ (၃) နိဒါန်၊
(၃) ဗျာကရဏ၊ (၄) ဝိပုလ၊
(၄) ဂါထာ၊ (၁၀) ဇာတက၊
(၅) ဥဒါန်၊ (၁၁) ဥပဒေဒ၊
(၆) အဝဒါန်၊ (၁၂) အဗ္ဘုတဓမ်-

အားဖြင့် ၁၂-ပါး ဖြစ်ကုန်၏ (အဘိသမ-ယာလင်္ကာရလောက)။

ယင်း ပိဋ္ဌကအင်္ဂါ ၁၂-ပါးတွင် ပါဝင်သော ဝဲပုလျကိုစွဲ၍ ဝဲပုလျဂိုဏ်းဟူသော အမည်ကို ယူခဲ့ပြီးနောက်မှ ဝဲတုလျ ဝေတုလ္ဟ ဖြစ်သည် ဟု ဆိုကြကုန်သေး၏။

ဝေတုလ္ဟဂိုဏ်းသားတို့အယူ။ ။ဝေတုလ္ဟ ဂိုဏ်းသားတို့သည် ပရုမတ္ထအားဖြင့် မဂ်ဖိုလ် တို့သည် သံဃာမည်ကုန်၏၊ မဂ်ဖိုလ်တို့မှ တခြား သံဃာမရှိ။ မဂ်ဖိုတို့သည်လည်းတစုံ တခု မခံယူနိုင်ကုန်၏၊ သို့ဖြစ်၍ သံဃာသည် အလှူကို ခံနိုင်၏ ဟူ၍ မဆိုသင့်ဟု ယူကြ ကုန်၏ (အဘိ၊၆၊၃၊ ၂၅၇၊ ၂၅၈)။ သံဃာ သည် အလှူကို မသုတ်သုပ်နိုင်၊ သံဃာကို လှူသဖြင့် အကျိုးများစွာ မရနိုင်ဟုလည်း

ယူကြကုန်၏(အဘိ၊၆။၃၊ ၂၅၈)။သံဃာတော်သည် စားတတ်, သောက်တတ်, ခဲတတ်, လျက်တတ်သည်ဟု မဆိုသင့်ဟုလည်း ယူကြကုန်၏ (အဘိ၊၆။၃၊ ၂၅၉)။

ဘုရားရှင်သည် တုသိတာနတ်ပြည်၌ ပွင့်ရာ တုသိတာနတ်ပြည်၌သာ နေတော်မူသည်။ လူ့ပြည်၌ နိမ္မိတရွပ်ပုံမျှသာထင်ရှားသည် စသည်ဖြင့်လည်း ကြကြကုန်၏ (အဘိ၊ ၆။၃၊ ၂၆၀၊ ၂၆၁၊ ၂၈၃)။ ယင်း ဝေတုလ္လ ဂိုဏ်းမှာ တတိယသံဂါယနာတင်ခါနီးတွင် ပေါ်လာသောဂိုဏ်းဖြစ်ဟန်ရှိ၏၊ ယင်းဝေတုလ္လ ဂိုဏ်းသားတို့သည် သီဟိုဠ်၌ သာသနာသက္ကရာဇ် ၂၅၂-၌ နန်းတက်သော ဝေါဟာရတိဿမင်းလက်ထက်တွင် ဝေတုလ္လဝါဒကိုနှိမ်နင်းကြောင်း တွေ့ရသဖြင့် ထို ၂၅၂-ထက် စောၗ ဝေတုလ္လ ဂိုဏ်းသားများ သီဟိုဠ်ကျွန်း၌ ရောက်ရှိနေပြီဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်၏ (မဟာဝံသ၊ ၃၆။ ၄၁။ အကျယ် သီဟိုဠ်သာသနာဝင်-ကြည့်)။ ယင်းဝေတုလ္လဂိုဏ်းသားတို့သည် ဝေတုလ္လပိဋကကို ရေးသား စီရင် ကြကုန်၍ ဘုရားမြတ်စွာ သာသနာကို ဖျက်ဆီးကြကုန်၏ (နိကာယသင်္ဂဟ။ ၇၁)။

(ဂ) ဓမ္မရှစိနိကာယ=ဓမ္မရှစိဂိုဏ်း။ ။ ဓမ္မရှစိရဟန်းအပေါင်း။ အဘယဂိရိဂိုဏ်းသည် ဘီစီ ၂၉-၁၇ အတွင်း သာသနာသက္ကရာဇ် ၄၅၄ (၄၅၅)ခုနှစ် ဧလာက်က စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့၏။ မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးတည်၍ အနှစ် ၂၁၇-နှစ် ၁၀ လ, ၁၀-ရက် အကြာတွင် အဘယဂိရိ ဂိုဏ်းကြီး ပေါ်ပေါက်လာ၏ (မဟာဝံသ၊ ၃၃။ ၈၁၊ ၈၂)။ ယင်း အဘယဂိရိ ဂိုဏ်း သည်လည်း ဓမ္မရှစိက ''မည်လေသည်(ယင်းဂိုဏ်းနှင့်စပ်၍ မှတ်သားဖွယ် အကျယ်ကို မဟာဝံသနှင့် သီဟိုဠ် သာသနာဝင်-ကြည့်)။

(ဃ) သာဂလိကနိကာယ= သာဂလိယ ဂိုဏ်း။ ။သာဂလိယ ရဟန်းအပေါင်း သာသနာ သက္ကရာဇ်၇၉၆-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော ဂေါဋ္ဌာဘယမင်း လက်ထက်တွင် သီဟိုဠ်၌ သာဂလ-မည်သော မထေရ်သည် အဘယဂိရိ (ဓမ္မရှစိ) ဂိုဏ်းမှ ခွဲထွက်၍ ဒက္ခိဏဂိရိ ကျောင်းတိုက်၌ နေထိုင်ကာ သာဂလိက (သာဂလိယ) အမည်ဖြင့် ဂိုဏ်းသီးခြား ထောင်၏။ နောက်တွင် ဗေဒဝန ကျောင်းတိုက်သားတို့သည်လည်း သာဂလိကဂိုဏ်းဝင်ဖြစ်လာ၏ (အကျယ် နိကာယသင်္ဂဟနှင့် သီဟိုဠ်သာသနာဝင်, ပုဂ်သာသနာဝင်တို့-ကြည့်)။

(ဂ) တဒေတံ နိကာယန္တရေ အဟာ-ဝနိယောတိ ပဒံ ဣဒ အာဟုနေယျောတိ ဣမိနာ ပဒေန အတ္ထတော ကော်။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၁၃။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၇၈။ နိကာယန္တရံ ပဋ္ဌိဏ္ဍိပတိ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅။ (–၁၂၃။) (ခ) အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နိကာယန္တရလဒ္ဓိ (ထိ) [နိကာယန္တရ+လဒ္ဓိ] တပါးတခြားသော –ရဟန်းအပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏အယူ။ (ဗေဒဝနဝါသီ,အဘယဂိရိဝါသီ-တည်းဟူသော– နိကာယ်တပါး–ဂိုဏ်းတပါး–တို့၏အယူ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ သျှ။) နိကာယန္တရလဒ္ဓိဟိ(အဘိ၊ ၆။ ၂)တိအန္တရန္တရာ အနုပ္ပဝေသိတာဟိ။ မူလဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၀။ နိကာယန္တရလဒ္ဓိဟိ အသမ္မိဿံ ကတ္တာ အနာ-ကုလံ ကတ္တာ ဝတ္ထုယိဿန္တိ။ သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၆။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၅။ (– သာရတ္ထ၊ ၁။ ၁၉။ ကခ်ီ၊ ၆ဋ္ဌ၊ သစ်။ ၁၂၅။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆။)

နိကာယန္တရလဒ္ဓိဒေါသ (ပု) [နိကာယန္တရလဒ္ဓိ+ဒေါသ] တပါး တခြားသော – ရဟန်းအပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏ အယူ၏ အပြစ်၊ မဟာဝိဟာရဝါသီ နိကာယမှတပါး အဘယဂိရိဝါသီနိကာယ, ဗေဒဝနဝါသီ နိကာယတို့၏ အယူဟူသောအပြစ်။ နိကာယန္တရလ-

ဒ္ဓိဒေါသေဟိ အန္တရန္တရာ အနုပ္ပဓေဝသိတေဟိ အသမ္ဘိဿန္တိ အဓိပ္ပါယော။ နေတ္တိ၊ ဋီ။၁၆။

နိကာယန္တရလဒ္ဓိသက်ရပရိယာရဏ (နဝ) [နိကာယန္တရလဒ္ဓိ+သက်ရ+ပရိယာရဏ] တပါး တခြားသော–ရဟန်း–အပေါင်း–ဂိုဏ်းသား–တို့၏အယူနှင့် ရောယှက်ခြင်းမှ ဖယ်ရှားလိုခြင်း။ ပစ္စာ တမ္ဘပဏ္ဍိယေဟိ မဟာထေရေဟိ သီဟဠဘာသာယ ဌပိတော နိကာယန္တရလဒ္ဓိသက်ရပရိယာရဏတ္ထံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။၄၅။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၂။၁၆၉။ (–သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၉။)

နိကာယန္တရာဂတ (တိ) [နိကာယန္တရ+အာဂတ] တပါး တခြားသော နိကာယ်၌ လာသော။ နိကာယန္တရာဂတောပိ ဟိ အတ္ထော အာစရိယေဟိ အညတ္ထ ယေဘုယ္ယေန ဝုတ္တောတိ ဝဒန္တိ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၁၃၁။

နိကာယန္တရိက (တိ) [နိကာယန္တရ + ဣက] အောက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ နိကာယန္တရိကာ-ပနာဟု။ ဝဓိရ။ ၄၀၆။

နိကာယန္တရိယ (တိ) [နိကာယန္တရ+ဣယ] တပါး တခြားသော– ရဟန်းအပေါင်း – ဂိုဏ်သား။ "ပုရိမာ စေတ္ထ ဒ္ဝေပိ ဝါဒိနော နိကာယန္တရိယာ" တိ ဝဒန္တိ။ အနုဋီ၊ ၁။ ၁၅။ သာ ကုသလစိတ္တုပ္ပါဒေသု ပဝတ္တတိတိ နိကာယန္တရိယာ။ အနုဋီ၊ ၂၊ ၁၉။ (–အနုဋီ၊ ၃။ ၄၀။)

နိကာယဘေဒ (ပု) [နိကာယ+ဘေဒ] (၁) (ဆင်,မြင်းစသော)အပေါင်း အထူးအပြား။ (၂) နိကာယ်အပြား။ ခွဲထွက်–ကွဲပြား–သော သံဃာ့ဂိုဏ်း။(၁) ဟတ္ထိအဿာဒီကော ဓတ္တိယာဒီကော စ နိကာယဘေဒေါ။ မူလဋီ၊ ၂။၃၆။ (၂) သက်ဋ္ဌိကာနံ အနန္တရေ ကော နိကာယဘေဒေါ သုတ္တဝါဒီ နာမ ဘိက္ခိတ္ထ။ အနုဋီ၊ ၃။ ၅၉။

နိကာယဝါဒ (ပု) [နိကာယ+ဝါဒ] (အခြားသော) ဂိုဏ်းသား–ရဟန်းအပေါင်း–တို့၏ အယူ 'ဝါဒ'။ ပရသမယေတိ နိကာယဝါဒေ။ မ၊ ဋီ၊ ၂။ ၂၂၉။

နိကာယသင်္ဂ (ပု) [နိကာယ+သင်္ဂ] နိကာယ်အပေါင်း။ ဂိုဏ်းအပေါင်း။ ရဟန်းသံဃာ အဖွဲ့အစည်းအပေါင်း။ အောက်ပုဒ်ကြည့်။

နိကာယသင်္ဂ [နိကာယသင်္ဂ+ဂန္ထ။ ဂန္ထနောက်ပုဒ်ကျေ] နိကာယ်အပေါင်း–ဂိုဏ်းအပေါင်း–ရဟန်းသံဃာအဖွဲ့အစည်းအပေါင်းကို–ပြဆိုရာကျမ်း။ နိကာယဃဏ်ဟကျမ်း။ ယင်းကျမ်းသည် သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)၌ ထင်ရှားသည့် သီဟိုဠ်ဘာသာ (သီရိလင်္ကာဘာသာ) ရေး သာသနာ့သမိုင်းကျမ်း ဖြစ်သည်။ သာသနာဝတာရ သာသနာ့သမိုင်းကျမ်းဟုလည်း တွင်သည်။ A.D ပဌမဘုဝနေကဗာဟုမင်း ၁၃၂၂–၁၄၀၅–ဝိဟာဗာဟု မင်းလက်ထက် ဒုတိယမမ္မကိတ္တိဘွဲ့ခံသီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)သာသနာပိုင် အရှင်ဒေဝရက္ခိတ-ဗယဗာဟု မထေရ်မြတ် စီရင်တော်မူခဲ့သည့် ကျမ်းဖြစ်သည်။ ယင်းကျမ်း၌ ဗုဒ္ဓဝံအကျဉ်း ချုပ်၊ ပဌမသံဂါယနာသမိုင်း၊ ဒုတိယ သံဂါ-ယနာသမိုင်း၊ တတိယ သံဂါယနာသမိုင်း၊ စတုတ္ထသံဂါယနာသမိုင်း၊ အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်ကြီးနှင့် အဘယဂိရိဂိုဏ်းကြီးပေါ် လာပုံ၊ ဗောဝနကျောင်းတိုက်ကြီးနှင့် ဗောဝနဝါသီဂိုဏ်းကြီးပေါ် လာပုံ၊ သာသနာ့ဂိုဏ်းခွဲ အမျိုးမျိုး၊ ဝေတုဠျအယူထွန်းကားပုံ၊ ဝေတုလ္လအယူအနှိမ်ခံရပုံ၊ ဝါဒီရိယအယူဝါဒ၊ နီလပဋ-ဒဿနအယူဝါဒ၊ ရာမညသာသနာ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ)သို့ ရောက်ပုံ၊ ပရက္ကမဗာဟုမင်းကြီး လက်ထက် သာသနာ့အခြေအနေ၊ ဂိုဏ်းကြီး ၃-ဂိုဏ်း ညီညွတ်ပုံ၊ ဗုဒ္ဓသာသနာ ကျမ်းပို့ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများ၊ စတုတ္ထဘုဝနေကဗာဟုမင်းလက်ထက် သာသနာ့အခြေအနေ၊ ပဌမဘုဝနေကမင်းလက်ထက် အာသနာ့ အခြေအနေ သာသနာ့သမိုင်း စသည်တို့ပါရှိသည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာ့သမိုင်းအတွက် အလိုရှိအပ်သော ကျမ်းကောင်းကျမ်းမြတ် ဖြစ်လေသည်။ ကျမ်းဦးခွဲ ဂန္ဓာရမ္ဘဂါထာမပါမရှိပဲ ကျမ်း၏ အဆုံးခွဲ—

ဂင်္ဂါသိရိပုရေ ရမ္မေ၊
ဘုဝနေက ဘုဇေပုရေ။
ရဇ္ဇံ ကာရယမာနေ ယော၊
မေ္ဂကိတ္တိယတိသာရော။

စသည့် ဂါထာပေါင်း ၇-ဂါထာပါရှိသည်။ နိုကာယသင်္ဂဟ ဇော်၊ သဘာသာယ သမာသဟော။ နိုကာယသင်္ဂဟသီဟိုဠ်မူ။ ၉၇။

နိုကာယသङ္ဂ (ပု) [နိုကာယ+သङ္ဂ] နိုကာယသङ္ဂါ။ သမုဒါယေ နိရုဠ္ဍော နိုကာယသङ္ဂေါ တဒေကဒေသေ ပဝတ္တမာနောပိ တာယ ဧဝ ရုဠ္ဍိယာ ပဝတ္တတိ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ဥ၁၄။ နိုကာယသङ္ဂေါ စ ရုဠ္ဍိဝသေန သမူဟနိ၀ါသတ္ထေသု ဝတ္တတိ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၁၂၂။

နိုကာယသန္ထက (ပု) [နိုကာယ+သန္ထက] ဂိုဏ်း—အပေါင်းအစု—၏ ဥစ္စာ။ ကောစိဒေဝ ဗမ္ဗကထိကော အာဂန္ဓာ သဗ္ဗေသံ မနုဿာနံ ဝိယာရံ အတ္တနော နိုကာယသန္ထကံ ကရေယျ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၈၂။

နိုကာယသမုဒါယဂတ (တိ) [နိုကာယ+သမုဒါယ+ဂတ] တရားသဘာဝ အစည်းအဝေးပွဲကြီးသို့ ပေါင်းဆုံ၍ ရောက်လာသော (နတ်အပေါင်း)။ "သမာနာ" တိအာဒိ တေသံ ဒေ၀ါနံ နိုကာယသမုဒါယဂတံ နာမ်။ ဒီ၊ဋီ၊ ၂။ ၂၄၃။

နိုကာယသာမဂ္ဂိ (ထီ) [နိုကာယ+သာမဂ္ဂိ] ဂိုဏ်းသံယာဟူသော အပေါင်း၏ ညီညွတ်ခြင်း၊ B.E ၂၃၆-ခုနှစ် နယုန်လဆုတ် ၂-ရက်နေ့တွင် ဓမ္ဓဝါနံပိယတိဿမင်းက. မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက်ကြီးအဖြစ် ထင်ရှားမည့် မဟာမေဃဝန် ဥယျာဉ်အရှေ့မ်ကို မဟိန္ဒထေရ်၏လက်ပေါ်တွင် ရေစက်ချ၍ လှူဒါန်းသည်။ ယင်းအရှေ့မ်သည်မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်ကြီးအဖြစ် သာသနာတွင် လွန်စွာ ထင်ရှားသည်။ မဟာဝိဟာရကျောင်းတိုက်ကြီးမှ ခဲတွက်၍ဝင္ဂဂါမဏိမင်းလှူဒါန်းသည့်အဘယဂိရိ ကျောင်းတိုက်ကြီးကို အလှူခံသည့် မဟာတိဿ ထေရ်သည် ကုလသံသဠဒေါသ (ဒါယကာ, ဒါယိကာမမျှားစွာတို့နှင့်ရောနှောဆက်ဆံမှု) ကြောင့် မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းမှ အကြည်ခံရသဖြင့် မဟာဝိဟာရ ကျောင်းတိုက် တည်ပြီးနောက် အနှစ် ၂၁-နှစ် ၁၀-လ ၁၀-ရက်အကြာတွင် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အဘယဂိရိကျောင်းတိုက်၌ နေထိုင်၍ ဂိုဏ်းသီးခြားထောင်လေသည်၊ ယင်းသည် အဘယဂိရိဂိုဏ်းဟု တွင်သည်။ ၎င်းနောက် B.E ၇၁၉-ခုနှစ်တွင် နန်းတက်သော မဟာသေနမင်းသည် ဇေတဝနကျောင်းတိုက်ကြီး တည်ဆောက်၍ တိဿထေရ်အား ထင်လှူလေသည်။ ယင်း ဇေတဝန်ကျောင်းတိုက်နေ့ ရဟန်းအပေါင်းသည် ဇေတဝနဝါသီနိုကာယ—ဇေတဝနဝါသီဂိုဏ်းဟု ထင်ရှားလေသည်။ သီဟိုဠ်ကျွန်း တခွင်၌ မဟာဝိဟာရဂိုဏ်းဝင် ကျောင်းများ, သံဃာများ, ဇေတဝနဝါသီဂိုဏ်းဝင် ကျောင်းများ, သံဃာများ အချင်းချင်း မညီညွတ်ကြ၊ အနေအထိုင်လည်း လွန်စွာ ယိုယွင်းလာသည်။ သို့ဖြစ်၍ B.E. ၁၇၀၇-ခုနှစ်တွင် သီဟိုဠ်ကျွန်း ပုလတ္ထိမြို့ဟောင်းနန်းတက်သော ပရက္ကမဗာဟု မင်းကြီးသည်ဒီမ္ဗုလာဂလ အရှင်မဟာကဿပ မဟာထေရ်ကို သံဃနာယကဥက္ကဋ္ဌထင်ကာ သီဟိုဠ်သာသနာကို သုတ်သင်၍ မဟာဝိဟာရ, အဘယဂိရိ, ဇေတဝနဟူသော ဂိုဏ်းကြီး ၃-ဂိုဏ်းကို ညီညွတ်စေခဲ့လေသည်။ ယင်းကို နိုကာယသာမဂ္ဂိဟု ခေါ်သည်။ အကျယ် မဟာဝံသ၊ ၆၇-ပရိစ္ဆေဒနှင့် သီဟိုဠ်သာသနာ့သမိုင်းများ

ကြည့်။ ပခုက္ကူ၊ဝေန်၊သ၂။ ၂၂၀-နှာလည်း ကြည့်။ နိုဃာယ သီဟဠိန္ဒေနှ၊ ယံ ပရက္ကမ ဗာဟုနှ၁။ ကတ္ဝာ နိုကာယသာမဂ္ဂိ ဃာသနံ သုဝိသောဓိတံ။ သာရတ္ထ၊၁။၁။

နိုကာရပကာရ (ပု) [နိုကာရ + ပကာရ] နိ အက္ခရာ ပ-အက္ခရာ၊ နိ-သဒ္ဒါ ပ-သဒ္ဒါ။ နိုပ-ဒါမသေတိ နိုကာရပကာရာ ဥပသဂ္ဂါ။ဇာ၊ဌ၊ ၃။၁၁၁။

နိုကာရလောပ (ပု) [နိုကာရ+လောပ] နိ-အက္ခရာ၏ ကျေပျောက်ခြင်း။ နိုကာရလောပေါ စေတ္ထ နပုံသကလိင်တ္ထာ။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၁၀၃။ (–သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၃၀၃။)

နိုကိဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကိဋ္ဌ+ဋ္ဌ။ ကိဋ္ဌ ဂတိယံ၊ ပတိ နိပုဗ္ဗော တု နိန္ဒာယံ၊ ဌော၊ ပတိကိဋ္ဌं, နိကိ-ဋ္ဌဋ္ဌ။ ဓာန်၊ဌီ။၆၉၉-၇၀၁။ (နိကွမ္ဘ-သံ) ယုတ်ညံ–အောက်ကျ–သော၊ ကဲ့ရဲ့အပ်သော။ (ဇာတ်ပျက်သူ။ ဝိုင်းပယ်ထားသူ။ သဒ္ဒသာ-ဂ၇။)ပတိကိဋ္ဌं နိကိဋ္ဌဋ္ဌ၊ဣတ္ထတ္ထရာ·ဝဇ္ဇကုစ္ဆိတာ။ ဓာန်။၆၉၉။

နိုကိဋ္ဌက (တိ) [နိ+ကိဋ္ဌ+က] အထက်ပုဒ်နက် ကြည့်။ ပါပါနိတိ လာမကာနိ နိုကိဋ္ဌကာနိ။ သံ၊ဌီ၊၁။ ၂၀၇။

နိုကိဏ္ဏ (တိ) [နိ+ကိဏ္ဏ–ကိရ+တ] ချထားအပ်–ထည့်ထားအပ်–သော။ ဆမာနိကိဏ္ဏ (ဒီ၊ ၃။၄၊၅)နှင့် ဘူမိယံ နိကိဏ္ဏံ ပက္ခိတ္တံ ဌပိတံ။ ဒီ၊ဌ၊၃။၄။ ပက္ခိတ္တနိကိဏ္ဏမန္တရေတိ....သမုဂ္ဂေ ပက္ခိတ္တာ သဒ္ဒိ သမုဂ္ဂေန နိကိဏ္ဏာ အန္တရေ၊ အန္တောကုစ္ဆိယံ ဌပိတာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။၅၀၃။ (–ဇာ၊၂။၂၂၅။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၇။)

နိုကိယျန္တိ (ကြို) [နိ+စိ+ယ+အာနန္တ။ နိုကာယ (ဓာန်၊ဌီ။၂၀၆-၇)နှင့် ယှဉ်ကြည့်။] ပေါင်းစု အပ်ကုန်၏။ နိုကိယျန္တိ သတ္တာ တတ္ထေ, တေနေ ဝါတိ နိုကာယော။ မ၊ဌီ၊၁။၃၁၅။

နိုကိရဏ (နှ) [နိ+ကိရ+ယု] (၁) ရှေ့ငွေ–ကျို့ချက်–သွန်းလောင်း–ရာ အရပ်ဌာန။ (၂) မကောင်းမှုတို့ကို ပစ်ချခြင်း၊ လှည့်ပတ်–လှည့်စား–ခြင်း။ (၁) သဘာ နိုကိရဏာ စာ(ဇာ၊၁။ ၂၆၃)တိ သဘာယော စ ဟိရည-သုဝဏ္ဏာနံ နိုကိရဏဌာနာနိ စ။ ဇာ၊ဌ၊၄။ ၂၂၄။ (၂) နိုကတိ နိုကိရဏာ။ မဟာနိ။ ၂၉၅၊၃၃၂။ "နာဟံ ဝေ ကရောမိ"တိ ပါပါနံ ဝိကွံပနတော နိုကိရဏာ။ မဟာနိ၊ဌ။၁၇၉၊ ၃၆၁။

နိုကိရဏဌာန (နှ) [နိုကိရဏ+ဌာန] ရှေ့ငွေ–ကျို့ချက်–သွန်းလောင်း–ရာ အရပ်ဌာန။ နိုကိရဏ(၁)-ကြည့်။

နိုကိလိတ (တိ) [နိ+ကိလ+တ] ကျင့်သုံးအပ်သော။ အကျင့်။ ဖြစ်စဉ်၊ ဖြစ်ရပ်။ နိုကိလိတ (ဗုဒ္ဓဝံ။၃၀၆)နှင့် တောသံ စရိတံ။ ကပ္ပဇာတိ ဂေါတ္တာယုမောဓိသာဝက သန္ဓိပါတ ဥပဌာ-ကမာဓာပိတု ပုတ္တဘရိယာပရိစ္ဆေဒါဒိကံ နိုကိလိတံ နာမ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၈၃။

နိုကိဋ္ဌတ (တိ) [နိ+ကိဋ္ဌ+တ] မြှုးထူး–ပျော်ပါး–ကစား–အပ်သော။ နိုကိဋ္ဌိတ (ဇ၁၊ ၂။ ၃၀၂)နှင့် နိစ္စံ အဟော စ ရတ္တိं စ နာဂကာ-ညာဟိ ကီဋ္ဌထာနုကိဋ္ဌိတံ။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၂၁။

နိုကု(ဏ္ဍ)ဇ (တိ) [နိ+ကုဇ+အ] အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်သော၊ မှောက်ထားအပ်သော(အိုး)။နိုကုဇ္ဇော (အံ၊ ၁။၁၂၈)တိ အဓောမုခေါ ဌပိတော။ ဝေမေဝ ခေါတိ ဣတ္ထေ ကုမ္ဘော နိုကုဇ္ဇော ဝိယ အဝ-ကုဇ္ဇပညော ပုဂ္ဂလော ဒဋ္ဌမ္ဗော။ အံ၊ဌ၊၂။ ၉၇။ နိုက္ကုဇ္ဇော (အဘိ၊ပု။၁၃၅)တိ အဓော-မုခေါ ဌပိတော။ အဘိ၊ဌ၊၃။၆၄။ (–အံ၊၃။ ၅၃၇။ ပေတ။၂၁၂။ ပေတ၊ဌ။၂၄၇၊၂၄၈။)

နိုကု(ဏ္ဍ)ဇူတိ (ကြို) [နိ+ကုဇ+အ+တိ။ ကုဇ္ဇ အဓောမုခီ ကရဏော။ ကုဇ္ဇတိ။ နိုကုဇ္ဇတိ။

ကုဗ္ဗတိ နိုကုဗ္ဗတိတိ ဣမာနိ "စရတိ ဝိစရတိ"-
တိ ပဒါနိ ဝိယ သမာနတ္ထာနိ၊ အခေါမုခံ
ကရောတိတိ ဟိ အတ္ထော။ နိတိ၊ခေ။၄၉။
ကုဗ္ဗေ အခေါမုခီ ကရေ။ ခေတ္ဗတ္ထ။၆၂။]
(၁)အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–
၏၊ မှောက်ထား၏။ (၂) သပိတ်မှောက်
ကုပ်ပြု၏(သံဃာနှင့် မဆက်ဆံခြင်းကို ပြု၏)။
(၁) နိုကုဗ္ဗတိ–နိတိ၊ခေ။၄၉။ ဆမာယ ပတ္တံ
နိုကျဇ္ဇန္တိ။ ဝိ၊၄။၂၄၉။ ပတ္တံ မုခဝဋ္ဋိယံ
ဝေယတ္ထာ ကေမန္တေ နိုကုဗ္ဗေသိ။ ဝိ၊ဘုဒ္ဓိ၊ခ။
၄၀။ (၂)နိုကျဇ္ဇတိ=နိုကျဇ္ဇတု–ဝိ၊၄။၂၆၃။
ပတ္တံ နိုကျဇ္ဇေယျာ (ဝိ၊၄။၂၆၃)တိ ဝခုသာ
ပတ္တနိုကျဇ္ဇနဒဏ္ဍကမ္မံ ကရေယျ။ ဝိမတိ၊၂။
၂၃၄။ နိုကုဗ္ဗေယျာ (အံ၊၃။၁၅၈)တိ တေန
ဒိန္နသာ ဒေယျမ္မသာ အပ္ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ပတ္ထ-
နိုကုဗ္ဗနကမ္မဝါစာယ နိုကုဗ္ဗေယျ၊ နု အခေါ-
မုခဗ္ဗပနေန။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၄။

နိုကု(ကျ)ဇ္ဇန (ထီ၊နဝ) [နိ+ကုဗ္ဗ+ယု] (၁)
သပိတ်မှောက်ကုပ်ပြုခြင်း (သံဃာနှင့်အပေါင်း
အသင်း အဆက်အဆံ မရှိအောင်ပြုခြင်း)။
(၂) စိတ်ဌ– မှတ်သား – ဆောင်ထား–
ခြင်း။(၁)ယဿ ယသ္မတော ခမတိ ဝခုသာ
လိစ္ဆဝိသာ ပတ္တသ နိုကျဇ္ဇနာ။ ဝိ၊၄။၂၆၃။
ကမ္မဝါစာယ အသမ္ဘောဂကရဏဝသေနေဝ
နိုကျဇ္ဇနံ၊ နု ပတ္တာနံ။ အခေါမုခဗ္ဗပနေန။
ဝိမတိ၊၂။ ၂၃၄။ (၂) နိုကုဗ္ဗနံ တဿ အဒ္ဓ-
နိယဘာဝါပါဒနဝသေန စိတ္တေန သန္ဓာရဏံ။
ဒီ၊ဋီ၊ခ။ ၂၂၂။ တဿ ပန အတ္ထသ အဒ္ဓနိ-
ယဘာဝါပါဒနဝသေန စိတ္တေန သန္ဓာရဏံ
နိုကျဇ္ဇနံ။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။ဘုဂ။

နိုကုဗ္ဗန္တ (တိ) [နိ+ကုဗ္ဗ+အန္တ] အောက်သို့–
အဝမူ၍–မျက်နှာပြု–ထားသော၊ မှောက်
ထားသော။ ဘတ္တဘရိတံ ပတ္တံ နိုကုဗ္ဗန္တော
ဝိယ ဧ သီဟသ ဥပ္ပန္နံ ဝိတိ ဝိနာသေသိ။
ဏ္ဍ၊ဋ္ဌ၊ဘု။ ၂၁ဝ။ ဘာရတ္ထ၊ဘု။ဘု၂၄။

နိုကုဗ္ဗိတတ္ထ (နဝ) [နိုကုဗ္ဗိတ+တ္ထ] (နိုကုဗ္ဗိတတ္ထ-
သံ၊ ဏိဥ်စိအတ္ထ–ပြာ)]အောက်သို့–အဝမူ–
မျက်နှာပြု–မှောက်–၍ ထားအပ်သည်၏
အဖြစ်။ ကုမ္ဘိယာ ဥပရိဘာဂေပိ နိုကုဗ္ဗ-
တတ္ထာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၁။

နိုကုဗ္ဗိတုက္ကုဋ္ဌေန (ထီ၊နဝ) [နိ ကုဗ္ဗိတ+ဥက္ကုဋ္ဌေန]
မှောက်ထားသောအိုးကို လှန်ခြင်း။ ဘေတဟိ
ပရိယာယေ(ဟိတိဘေတဟိ) နိုကုဗ္ဗိတုက္ကုဋ္ဌေန
ပဋ္ဌိဗ္ဗန္ဓနဝိဝရဏာဒိ ဥပမောပမိတမ္ဘဟဏာရေ-
ဟိ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဘ။ ၂၃ဝ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ဘ၇။ အံ၊ဋ္ဌီ၊
၂။ဘ၇။

နိုကုဗ္ဗိယ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဗ္ဗ+တ္ဝာ] အောက်
သို့–အဝမူထား– မျက်နှာပြု–၍၊ မှောက်
ထား၍။ ပတ္တကံ ဧ နိုကုဗ္ဗိယာ(ထေရီ။ဘ၇)
တိ မယှံ ဝလဉ္ဇနမတ္ထိကာပတ္တံ အခေါမုခံ
ကတ္ဝာ ကေမန္တေ ဌပေတ္ဝာ။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။ဘ၆။

နိုကု(ကျ)ဗ္ဗေယျ (ကြိ) [နိ+ကုဗ္ဗ+ယေျ]
သပိတ်မှောက်ကုပ်ပြုရာ၏ (သံဃာနှင့် မဆက်
ဆံခြင်းကို ပြုရာ၏)။ နိုကု(ကျ)ဗ္ဗတိ (၂)-
ကြည့်။

နိုကုဗ္ဗေသိ (ကြိ) [နိ+ကုဗ္ဗ+ဏ္ဍိ] အောက်
သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြု–ပြီ။ မှောက်
ထားပြီ။ နိုကု(ကျ)ဗ္ဗတိ (၁)-ကြည့်။

နိုကုဏ္ဍဂေဟ (နဝပု) [နိ+ကုဏ္ဍ+ဂေဟ]တဘက်
ရပ် စောင်းမြီ မိုးထားသော – အိမ်–
ကျောင်း-အဆောက်အအုံ။ အစုယောဂါတိ
နိုကုဏ္ဍဂေဟာ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဘ၇။

နိုကုဗ္ဗထ (ကြိ) [နိ+ကုပ+ဃ+ထေ]အမျက်
ထွက်–လှည့်ပတ်– ရာ၏။ နု နိုကုဗ္ဗထာ-
(ခုဒ္ဒက။ဘ၁။ သုတ္တနိ။ဘ၀ဘ)တိ နု ဝဋ္ဋေယျ
(နု ဝမ္ဘေယျ)။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၂ဘ၁။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ဘ။ဘဂဂ။ (နု နိုကုပ္ပေထာတိ နု
ကောပေယျ၊ နု ဝဋ္ဋေယျ ဝါ။ ပရိတ်၊ ဋ္ဌီကာ
အလို နိုကုပ္ပေထ ဟု ရှိရမည်။)

နိုက္ကေ၁ (တိ) [နိုး+ကူဇ+အ] မြည်–တွန်–ကျူးရင့်–အပ်သော အသံ။ ဇတေ မယ်.... တဝ နိုက္ကဇ် သုဏောမ။ ထေရ၊၆၊၂။၅၃၆။

နိုက္ကေ၂ (ကြိ) [နိုး+ကူဇ+ဟိ] အသံပြုလော့၊ မြည်–တွန်–ကျူးရင့်–လော့။ နိုက္ကဇတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇတိ (ကြိ) [နိုး+ကူဇ+အ+တိ။ ကူဇော ဟိက္ကနေ။ ခဝတ္ထု။၇ခ။] အသံပြု၏၊ မြည်–တွန်–ကျူးရင့် – ဟိန်း – ဟောက်– ၏။ ကုဋ္ဌရော-စ ·နိုက္ကဇတိ။ ဇာ၊၂။၇ဝ။ သုဝဏ္ဏ-ဟံသော....နိုက္ကဇတိ(=နိစ္စာရေတိ)။သုတ္တနိ၊ ၆၊၂။ဂ၂။ ထေရ၊၆၊၂။၅၃၅-၆။ နိုက္ကဇတိ-(ဇာ၊ဝ။၁၅၆။ ဇာ၊၆၊၃။ခ၀ခ)တိ ပေါ-ထေတ္တာ သဒ္ဒံ ကာရုပေတိ။ ဇာ၊ဌ၊၇။ ၃ဌ၇။ နိုက္ကဇန္တိ—အပ၊၆၊၂။၂၆၂။ ဟံ-သော၀ ပဝ္ဂယ္ဟ သဏိကံ နိုက္ကဇ။သုတ္တနိ။ခ၃ခ။ ထေရ။ခ၃၄။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၂။ဂ၂။ထေရ၊၆၊၂။ ၅၃၆။ကောကိလာ၀ မဒ္ဒရံ နိုက္ကဇ်'ဟံ။ ထေရီ။ ၄၀၉။ ထေရီ၊၆။၂၁၉။နာဿု မဇ္ဇူ နိုက္ကဇ် -သူ(ဇာ၊၂။ခ၃၆)တိ မဟာသတ္တာ ဝိယော-ဂဒုက္ခိတာ မဒ္ဒရံ ရ၀ံ ပုဗ္ဗေ ဝိယ နု ရ၀ိ'သု။ ဇာ၊၆၊၃။ခ၀၄။

နိုက္ကဇန္တိ (ကြိ) [နိုး+ကူဇ+အ+အန္တိ] အသံပြု ကုန်၏၊ မြည်–တွန်–ကူ–ကျူးရင့်–ကုန်၏။ နိုက္ကဇတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇ်'သု(ကြိ) [နိုး+ကူဇ+အ+ဥ] အသံပြုကုန်ပြီ၊ မြည်–တွန်–ကူ–ကျူးရင့်–ဟိန်း–ဟောက်–ကုန်ပြီ။ နိုက္ကဇတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇ် (ကြိ) [နိုး+ကူဇ+အ+ဣ] အသံပြုပြီ၊ မြည်–တွန်–ကူ–ကျူးရင့်–ပြီ။ နိုက္ကဇတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇ်တ (တိ) [နိုး+ကူဇ+တ] မြည်–တွန်–ကူ–ကျူးရင့်–ဟိန်း–ဟောက်–အပ်သော (အသံစသည်)။(ဌက်မြည်သံ၊ ဌက်မြည်သံနှင့် ယှဉ်သော။ ပါဠိ၊ သီ၊ ဓာန်။) တ၀ နိုက္ကဇ်တံ သုဏောမ။ သုတ္တနိ၊ ၆၊၂။ဂ၂။ ဗျဂ္ဃ စ အညေသံ ဟတ္ထိအာဒီနံ စတုပ္ပဒါနဉ္စေ သကုဏသမ်ိသ စ နိုက္ကဇ်တံ ကေနိန္ဒာဒသဒ္ဒံ။ ဇာ၊ ၆၊၂။ခ၄၆။ တံ နိုက္ကဇ်တံ အာလာပ်။ ထေရီ၊၆။၂၁၉။

နိုက္ကဋ (ပုဒ်နာ) [နိုး+ကူဋ+ဏ။ (နိုက္ကဋ-သံ၊ ဏိကူဋ-ပြာ)](၁)ပြီးဆုံးခြင်းသို့ရောက်သော နေရာ၊ အထွတ်အထိပ်–အဆုံးစွန်–အထက်-တန်း–နေရာ။ (၂)အထောင့်–ကောက်-ကွေ့ချောင်ကျသော–အရပ်။ (တိ)(၃) ယုတ်နိမ့်–အောက်တန်းကျ–သော၊ သူ။ (၁)နိုက္ကဋ္ဌနှာ (ဒီ၊၆၊၁။ဌ၄)တိ စ နိဋ္ဌာနုက-ထေန အစ္ဆရိယတကူဋ္ဌနှာတိ အတ္ထော။ သီ၊ဌ်၊သစ်၊၁။ ၂၁၁။ အရယာတ္ထနိုက္ကဋ္ဌလည်း-ကြည့်။ (၂) နိုက္ကဋ္ဌ (ဝိ၊ ၂။ ၂ဌ၄)တိ ကောက-ဏသဒ္ဒိသံ ကတ္ဘာ ဒယိတေ ဂမ္ဘီရေ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ခ၃ခ။ (တိ) (၃) နိုက္ကဋ္ဌန္တ-ကြည့်။

နိုက္ကဋ္ဌန္တ (တိ) [နိုက္ကဋ+အန္တ] ယုတ်နိမ့်–အောက်တန်းကျ–သော။နိုက္ကဋ္ဌန္တော(သံ၊ ၆။ခ၂)တိ နိဟီနန္တော။ နိဟီနပရိယာယော ဟိ အယံ နိုက္ကဋ္ဌသဒ္ဒေါ။ ထေနာဟ "လာမ-ကန္တော"တိ။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ခ၀။

နိုကေတ (နာ၊ပု) [နိုး+ကိတ+အ။ ကိတ နိ၀ါ-သေ ရောဂါပနယနေ စ။ နိုကေတော၊ နိုကေတံ ပါ၀ိသိ။ နိတိ၊ဝေ။၆၅။ နိုး+ကိတ နိ၀ါသေ အာ၀ေရေ ဘဉ်၊ဂ္ဂဟေ နိုကေတ-နေ စ။ ထောမ။ (နိုကေတ–သံ၊ ဏိကေ-ယ-ပြာ)] (၁) အိမ်၊ တည်နေရာ–နေ-ထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်။ (က) ကိလေ-သာ တို့၏–တည်နေရာ–ကိန်းအောင်းရာ–အိမ်၊ လောကီတရား အာ၀ုံ ၆-ပါး ကာမ-ဂုဏ်ဟူသောအိမ်။ (ခ) ရှုပါ၀ုံစသော ဗဟိဒ္ဓ-အာ၀ုံ ၆-ပါးဟူသော ဥယျာဉ်, ဗိမာန်စသည်

ပျော်မွေ့ရာ အရပ်။ (ဂ) ကာမတဏှာ ဟူသော အိမ်၊ ပုထုဇဉ်အမိုက်တို့ ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်ဌာန–အိမ်။ (ဃ) ငြိကပ် တွယ်တာရာ–ကြောင့်ကြမ္မ 'ပလိဗောဓ'–တပ်မက်မှု 'တဏှာ' ဟူသော အိမ်, ကျေးငှး စသည်၊ အမြဲနေထိုင်ရာ အရပ်။ (၂) နိကေတ-သဒ္ဒါ။

(၁) အိမ်၊တည်နေရာ–နေထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်။ ပုရိမ် ဘဝ် ပုရိမ် နိကေတံ။ ဒီ၂ဝ။၁၉။ နိဝုဋ္ဌဝေသေန အာလယဋ္ဌေန ဝါ "နိကေတော"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃ဝ။၁ဝ၂။ သကံ နိကေတ (ဇာ၊၁။၁၆၁)နှင့် သမ္ဘေပိ တေ သတ္တာ အတ္တနော အတ္တနော ဝသနဋ္ဌာနံ ဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃ဝ၄။ နိကေတော (ဇာ၊၁။၃ဝ၆)တိ နိဝါသော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၂ဝ။

နိကေတံ (ပ၊ဇ)— မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၉။ သာရတ္ထ၊ ၁။၅၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၁၄ဝ။ နိကေတံ (ဒု၊ဇ)—ဇာ၊၁။ ၂၉၂၊ဝ၃၅။ ဇာ၊ ၂။၁ဂ၊ ၂ဂ၊ ၃ဝ၉။ အဘိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၄၅၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊ဂ။ ၂ဝ၄။ နိကေတာ (မ၊ဇ)—သုတ္တနိ။ ၃ဝ၉။ မိလိန္ဒ။ ၂ဝ၊၃ဝ၆။

(ဂ) ကိလေသာတို့၏ – တည်နေရာ–ကိန်းအောင်းရာ–အိမ်၊ဧလာကိတရား အာရုံ ၆-ပါး ကာမဂုဏ်ဟူသောအိမ်။ ကိလေသာနံ နိဝါသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန ပဋ္ဌ ကာမဂုဏာနိကေတာ နာမ၊ လောကိယာ ဝါ ဆဋ္ဌာရမ္မဏာ ဓမ္မာ။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊၁။၁ ၂၆။ အပိ စ ခေါ ပန ယဒေတံ ကိလေသာနံ နိဝါသဋ္ဌေန သာသဝါရမ္မဏံ "နိကေတ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။

(ခ) ရူပါရုံစသော ဗဟိဒ္ဓအာရုံ ၆-ပါး ဟူသော ဥယျာဉ်ဗိမာန်စသည့် ပျော်မွေ့ရာ အရပ်၊အာရမ္မဏကိရိယသင်္ခါတနိဝါသနဋ္ဌာနဋ္ဌေန နိကေတ (သံ၊ ၂။ဇ)နှင့် ရူပနိမိတ္တနိ-ကေတံ၊....ဃ အာရမ္မဏာနိ "နိကေတ"န္တိ ဆန္ဒရာဂဿ .ဗလဝဒုမ္မလတာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃ဇ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆ဇ။ နိကေတန္တိ... ဂုတသံကေတဋ္ဌာနံ နိဝါသနဋ္ဌာနံ ဥယျာ-နာဒီ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၄ဝ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၇ဝ။ ဗဟိဒ္ဓါ ဆသု အာရမ္မဏေသု တဿ ဒုမ္မလ-တာယ တာနိ "နိကေတ"န္တိ ဝုစ္စတိ။ ..... နိကေတန္တိ ဝုစ္စတိ ဥယျာနာဒီ ဒိဝါဋ္ဌာန-ဘာဝတော။ သံ၊ဋီ၊ ၂။ ၂ဝဝ။

(ဂ) ကာမတဏှာဟူသောအိမ်၊ ပုထုဇဉ် အမိုက်တို့ ပျော်မွေ့ရာ–အရပ်ဌာန–အိမ်။ နိကေတ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၇၆)နှင့် ကာမတဏှာ။ ကာမတဏှာ ဟိ ဗာလပုထုဇ္ဇနာနံ နိကေတ-ဋ္ဌာနတ္တာ နိကေတံ နာမ။ ဇာ၊ဋီ၊ ၂ ၂။ ၅ ၃ဝ၉။

(ဃ) ငြိကပ်တွယ်တာရာ–ကြောင့်ကြမ္ဘ 'ပလိဗောဓ' တပ်မက်မှု 'တဏှာ'–ဟူသော အိမ်, ကျေးငှးစသည်၊ အမြဲနေထိုင်ရာအရပ်။ နိဝုဋ္ဌဝေသေန အာလယဋ္ဌေန ဝါ "နိကေ-တော"တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ ၁ဝ ၂။ နှ နိကေတေ ရမန္တိ တေ (ဓမ္မ။ ၂ ၆)တိ တေသံ အာလယေ ရတိ နာမ နတ္ထိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၃ဝ၅။ နတ္ထိ ဧတေသံ နိကေတံ နိဗ္ဗာနိဝါသဋ္ဌာနန္တိ အနိကေတာ၊ တေနာယ "အဂေါ"တိ။ သံ၊ဋီ၊ ၁။ ၂ ၉ ၉။ (၂) နိကေတ သဒ္ဒါ။ နိကေ-တတ္ထ-ကြည့်။

နိကေတစာရိက (တိ) [နိကေတ+စရ+ဏိက] နေထိုင်ရာ အရပ်ဌာန–အိမ်–ပြုလုပ်၍ လှည့်လည်ကျက်စားသွားလာနေတတ်သော (ကျီး စသည်)။ ,ကာကော သိဝတိကာယ သုသာ-နဋ္ဌာနေ နိကေတစာရိကော (ထေရ။ ၃ဝ ၇) တမေဝ နိဝါသနဋ္ဌာနံ ကတ္တာ ဝိစရဏကော။ ထေရ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂ ၆ ၆။

နိကေတစာရီ (တိ) [နိကေတ+စရ+ဏီ] ငြိကပ်တွယ်တာရာ – ကြောင့်ကြမ္ဘ 'ပလိ

ဗေဒ'–တပ်မက်မှု'တဏှာ'–အိမ် ကျေးငှားစ
သည်၌ လှည့်လည်ကျက်စားသွားလာ–လေ
ရှိ–တတ်– သောသူ။ ကထံ နိုကေတစာရီ
ဟောတိ၊ ဣကေဝေါ ကုလပလိဗေဒေန
သမန္နာဂတော ဟောတိ။ မဟာနိ။၃၉၅။
အနိကေတစာရီ(သုတ္တနိ၊၂။ ၂၇၉။ မဟာနိ၊
၂။၄၀၇)–လည်း ကြည့်။

နိကေတတ္ထ (ပု) [နိကေတ+အတ္ထ] (၁) နိကေ-
တသဒ္ဒါ၏ အနက်၊တည်နေရာ–ကိန်းအောင်း
ရာ–ဟူသော အနက်။ (တိ) (၂) နိကေတ-
သဒ္ဒါ၏ အနက်ရှိသော။ နိ၀ါသတ္ထော ဟိ
နိကေတတ္ထော။ ဒီ၊ဋီ၊၃။၁၀၁။

နိကေတန (နဿ) [နိ+ကိတ+ယု။ ကိတ နိ၀ါသေ
အဓိကရဏေ ယု၊ နိကေတနံ။ ဘေန်ဋီ။
၂၀၆-၇။ နိ+ကိတ+နိ၀ါသေ အာဓေရေ လျှုဋ်၊
ထောမ။ (နိကေတန-သံ၊ ဏိကေယဏ-ပြာ)]
အိမ် (နန်းတော်)၊ တည်နေရာ–နေထိုင်ရာ–
အရပ်။ ကောသလသာ နိကေတနေ (ဇာ၊၁။
၁၄၅)တိ ကောသလသာ ရညော နိကေတနေ
၀သနဋ္ဌာနေ၊ တဿ သန္တိကေ အရညသ္မိန္တိ
အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၅၈။ သိရိယာ နိကေ-
တနမိ၀ါ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၉)တိ သိရိယာ နိ၀ါသန-
ဋ္ဌာနံ ဝိယ။ ဝိမတိ၊၁။၁၅။ နိကေတနမိ၀ါ-
(ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၀)တိ ၀သနဋ္ဌာနမိ၀။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊
၁။၇၃။ (–၂၃၉။)

နိကေတရမ္မ (တိ) [နိကေတ+ရမ္မ] မွေလျော်
–ပျော်စံ–ရာဖြစ်သော အိမ်(နန်းတော်)။
ရမာမိ မဒ္ဒဿ နိကေတရမ္မေ။ ဇာ၊၂။၆၆။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၃၁၁။

နိကေတသန္ထ၀ (ပု) [နိကေတ+သန္ထ၀] ကိလေ
သာတို့၏ တည်နေရာအိမ်ဟူသော ၆-ပါး
အာရုံ ကာမဂုဏ်၌ (တဏှာဒိဋ္ဌိ၏ အစွမ်း
အားဖြင့်)–ရောနှော–ဆက်ဆံ–ပေါင်းသင်း
–ခြင်း။ တေန စ ယံ နာမ နိကေတသန္ထ၀
၀သေန မာတာ ပုတ္တေသု ဝိပ္ပဋိပဇ္ဇမာနေသု
အနိကေတမသန္ထ၀ံ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄၅။

နိကေတသာရီ (တိ) [နိကေတ+သရ+ဏိ]
ဗဟိဒ္ဓအာရုံ ၆-ပါးဟူသော ဥယျာဉ်, ဇိမာန်
စသည်၌ ပျော်မွေ့ဖွယ်ရာ အရပ်၌ဖြစ်သော
ကိလေသာတို့၏ ပုံ့.နှံ.ဖွဲ့စည်းမှုရှိသော၊
အာရုံပြုသောအားဖြင့် ကိလေသာတို့၏
တည်နေရာအိမ်ဟူသော အာရုံ ၆-ပါးကို
အောက်မေ့သော၊သူ။ (ယာယိအိမ်ဟူသော
တည်ရာရှိသော၊သူ။ သံ၊ ၂။ မြန်။) ရူပနိမိတ္တ-
နိကေတ၀ိသာရ၀ိနိ၀ေ့ဇနာ ခေါ ဂ၊ဟ၊ပတိ
"နိကေတသာရီ"တိ ၀ုစ္စတိ။ သံ၊ ၂။ ၉။
မဟာနိ။၁၅၃။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၄၅။ ထေရ၊ဋ္ဌ
၊။၁ ၂၆။ နိကေတသာရီတိ ၀ုစ္စတိတိ အာရ-
မ္မဏကရဏ၀သေန နိ၀ါသနဋ္ဌာနံ သာရီတိ
၀ုစ္စတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ ၂၆၉။
အနိကေတသာရီ -လည်းကြည့်။

နိကေတိ (တိ) [နိကေတ+ဏိ] တည်နေရာ–
နေထိုင်ရာ–ပျော်မွေ့ရာ–ဇနပုဒ်ရှိသော၊ သူ
(မင်း)။ ကောသလေသု နိကေတိနော-
(သုတ္တနိ။၃၄၁)တိ.... နဝကရာဇာ ဟိ နိကေ-
တိတိ ၀ုစ္စတိ။ ယသ္မာ ပန အာဒိကာလ-
တော ပဘုတိ အန္ဓယ၀သေန သော
ဝေ ဇနပဒေါ နိ၀ါသော၊ သော နိကေတိတိ
၀ုစ္စတိ၊ တထာရူပေါ စ ရာဇာ သုဒ္ဓေါဒနော၊
ယံ သန္ဓာယာဟ "ကောသလေသု နိကေတိ-
နော"တိ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၁၃။

နိက္ကခ်ီ (တိ) [နိ+ကခ်ီ] ယုံမှားခြင်း–မရှိ-
ကင်း – သော၊သူ။ ကုမ္ဘကာရော ဒုက္ခေ
နိက္ကခ်ေါ။ မ၊ ၂။ ၂၄၁။ ကခ်ီတိတိ ကခ်ီ၊ နိ-
ထေ့ထေ့ ကခ်ီတိ နိက္ကခ်ေါ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။
၁၄၁။ နိက္ကခ်ီ ဟုတ္ဝာ (ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၃၆) တိ....
နိဗ္ဗေမတိကာ ဟုတ္ဝာ။သာရတ္ထ၊၃။ဂ၅။(–သံ၊

ဝ့။ဝ၉၄။ မဟာနိ။ဝ၇၂။ မ၊၆၊ဝ့။၆ဝ။ သံ၊၆၊ ဝ။ဝ၄ဝ့။ သံ၊၆၊၂။ဝ၁ဝ့။ အံ၊၆၊၂။ဝ့ဝ၉။ အဘိ၊၆၊၂။၄ဝ၇။ ဓမ္မ၊၆၊ဝ။ဝ၀ဝ့။ သုတ္တနိ၊ ၆၊ဝ။၂ဝ၃။ အပ၊၆၊ဝ။ဝ၃။ ဇာ၊၆၊ဝ။၆၉။ ဇာ၊၆၊၅။ဝ၅ဝ။ မဟာနိ၊၆။ဝ၇ဝ။ ကခ်။ဌိ၊ သစ်။၂၂ဝ။ မ၊ဌိ၊၂။၆၆။ သံ၊ဌိ၊၂။ဝ၂ဝ။ အံ၊ဌိ၊ဝ။ဝ၄ဝ့။)

နိုက္ကခ်ဘာဝ (ပု) [နိုက္ကခ်+ဘာဝ] ယုံမှားခြင်း–မရှိ–ကင်း–သူ၏အဖြစ်။ နိုက္ကခ်ဘာဝ-ပစ္စက္ခကရဏ–ကြည့်။

နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထ (ပု) [နိုက္ကခ်ဘာဝ+အတ္ထ] ယုံမှားခြင်း–မရှိ–ကင်း–သူ၏ အဖြစ်ဟူသော အကျိုး။ တတြသာ နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထံ မယုံ ပဝေသု ကောဓော ဝါ ဒေါသော ဝါ မာ ဥပ္ပဇ္ဇန္တု၊....သော် တသာ နိုက္ကခ်ဘာဝတ္ထာယ။ ဇာ၊၆၊ဝ့။ဝ၀။

နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏ (နာ)[နိုက္ကခ်ဘာဝ+ပစ္စက္ခကရဏ] (၁) ယုံမှားမှု မရှိသူ၏ အဖြစ်ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်း။ (တိ) (၂)ယုံမှားမှုမရှိ သူ၏ အဖြစ်ကို မျက်မှောက်ပြုတတ်သော။ (၁) နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏ (အံ၊၆၊၂။ ဝ့ဝ၉) ဟု ဗုဒ္ဓါဒိသု တေသံ ဘိက္ခူနံ နိုက္ကခ်ဘာဝသာ ပစ္စက္ခကာရိယာ ယာထာဝတောတမတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္မာ ဌိတံ သမ္ဘည္ဘတညာဏမေဝ။ အံ၊ဌိ၊၂။ဝ့ဝ၄။(တိ) (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏညာဏ (နာ) [နိုက္ကခ်ဘာဝ+ပစ္စက္ခကရဏ+ညာဏ] ယုံမှားမှုမရှိသူ၏အဖြစ်ကို မျက်မှောက်ပြုတတ်သော သမ္ဘည္ဘတညာဏ်။ နိုက္ကခ်ဘာဝပစ္စက္ခကရဏညာဏံ-ယေဝါ (ဒီ၊၆၊၂။ဝ၇၅။ အံ၊၆၊ ၂။ဝ့ဝ၉) တိ ဗုဒ္ဓါဒိသု တေသံ ဘိက္ခူနံ နိုက္ကခ်ဘာဝသာ ပစ္စက္ခကာရိယာ ဘာဝတောတမတ္တံ ပဋိဝိဇ္ဈိ-တ္မာ ဌိတံ သမ္ဘည္ဘတညာဏမေဝ။ ဒီ၊ဌိ၊၂။ ဝ၇၆။

နိုက္ကခ်ဘာဝသာဝနေ (နာ) [နိုက္ကခ်ဘာဝ+သာဝနေ] ယုံမှားမှု မရှိသူ၏အဖြစ်ကို ပြီးစေခြင်း။ သမ္ဘာသမ္ဘုဒ္ဓပ္ပဝေဒိတတ္ထာ ယထာနုသိဋ္ဌं ပဋိ-ပဇ္ဇန္တာနံ နိုက္ကခ်ဘာဝသာဝနေတော နတ္ထိ ဣတ္ထေ ဣတိဟန္တိ အနီတိဟံ။ ဣတိဝုတ်၊ ၆။ဝ၀၆။ အံ၊ဌိ၊၂။၂၆ဝ။

နိုက္ကခ်ိ (ခ်ီ) ဝစန (နာ) [နိုက္ကခ်ီ+ဝစန] ယုံမှားမှုမရှိခြင်းကို ဟောသောသဒ္ဒါ။ ယုံမှားမှုကို ပယ်ဖြစ်ကြောင်းသဒ္ဒါ။ အဒ္ဓါတိ ကော်သဝစနံ နိဿံသယဝစနံ နိုက္ကခ်ဝစနံ။ စူဠနိ။၂၂ဂ၊ ၂၅ဂ့။ နိုက္ကခ်ိဝစန (မဟာနိ။၂) ဟု "ကထ-မိဒं ကထမိဒ" ဟု ကခ်ါပဌိကေ့ပဝစနံ။ မဟာနိ၊၆။ဝ၅။ (–ပဌိသံ။၂ဝ့။ စူဠနိ။ ဂ၂။)

နိုက္ကစု (ကြိ) [နိ+ကစု+ဟိ] ဆွဲဝင်–နှင်ထုတ်–လော့။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကစုတိ (ကြိ) [နိ+ကစု+အ+တိ] ဆွဲဝင်–နှင်ထုတ်–၏။ ပရိက္ခာရံ နိုက္ကစုတိ၊ ဂဗ္ဘေ ဂဟေတ္မာ ပမုခံ နိုက္ကစုတိ။ဝိ၊ ၂။၆၅။ နိုက္ကစုတိ –ဝိ၊၊ ၂။၆၅၊ဝ့ဝ၄။ ဝိ၊ ၅။ဝ့ဝ၄။ ဝိ၊၆၊ဝ့ဝ၄။ ဝိ၊၆၊ဝ့။ ၄ဝ့။ ဇာ၊၆၊ဝ။ဝ့ဝ့။ ဇာ၊၆၊၅။ဝ့ဝ၀။ သာရတ္ထ၊ဝ့။ဝ့ဝ၊ဝ့၆၂။ ဝိမတိ၊ ၂။ဝ၇။ နိုက္ကစု-ဟိ–ဝိ၊ ၂။၆ဝ့။ ဝိ၊ဝ့။ဝ့ဝ၆။ နိုက္ကစုထ–ဝိ၊ ၂။ ၆ဝ့။ ဝိ၊ဝ့။ဝ့ဝ၆။ နိုက္ကစုဿ–ဇာ၊၆၊ဝ့။ ၂ဝ၅။ နိုက္ကစု–ဝိ၊၆၊ဝ့။ ၂ဝ၀။ ကခ်။ ၂ဝ၅။ နိုက္ကစုဿ ဟိ–ဝိ၊၆၊ဝ့။ဝ၇။ ကခ်။ ၂ဝ၅။ နိုက္ကစုထ–ဝိ၊ ၂။ဝ့ဝ၆။ သံ၊၆၊ဝ့။ဝ့ဝ၆။ သုတ္တနိ၊၆၊ဝ။ ၅ဝ့၊ဝ၇ဝ့။ သုတ္တနိ၊၆၊ ၂။ဝ၇။ အပ၊၆၊ဝ။ ဝ၆၆။ ဇာ၊၆၊ဝ့။ဝ၉။ ဇာ၊၆၊ဝ့။ ၂ဝ၆။ စဏ္ဍာလံ ဝိယ အပကဿထ နိုက္ကစုထ–မ၊ဌိ၊ ၂။ဝ၀ဝ။ နိုက္ကစုံသတ–ဝိ၊ ၂။ဝ့ဝ၇။ နိုက္ကစု-

သးန္ဆီ—ဝိ၊ ၂။၆၄။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၂၉။ မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။၃၉၃။ အံ၊ဌ၊၃။၈၀။ သာ-ရတ္ထ၊၃။၃၁၃။ နိုက္ကစိုးသးထ – ဝိ၊ ၂။၆၄။ နိုက္ကစိုးသာမီ—ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၀၄။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၁။ နိုက္ကစိုးသာမ—သံ၊ဌ၊၁။၂၄၁။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂။၂၆၁။ နိုက္ကစေုသိ—ထေရ၊ဌ၊ ၂။၁၉၄။ ဃရတော စ နိုက္ကစိုး—ဝိ၊ ၂။၉၂။ တဇ္ဇေတ္တာ အသိ နိုက္ကစိုး—ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၂၀။ နိုက္ကစိုး—ဝိ၊ ၂။၃၃၄။ ဝိ၊၅။၁၁ ၂။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၂၀။ ဓမ္မ၊ ဌ၊၁။၁၅။ ထေရီ၊ဌ။၁၉၃၊ ၂၀၃၊ ၂၂၄။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၃ ၂၊ ၂၄၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၄၀ ၂။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၄၈။ နိုက္ကစိုးသု—ဝိ၊၅။ ၂၅။ သံ၊ဌ၊၃။ ၃၁၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။၁၄၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၂။၆။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၄၀။ နိုက္ကစေုယျ—ဝိ၊ ၂။၆၄၊ ၆၅၊ ၃၈၄။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၄။ ကခီ။ ၂၀၅၊ ၃၂၈။ မ၊ ဌ၊၁။ ၃၉၄။ နိုက္ကစေုယ်ျ—မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၃။

နိုက္ကစုထ (ကြို) [နိ+ကစု+အ+ထ] (၁) ဆွဲငင် –နှင်ထုတ်–ကုန်၏။ (၂) ဆွဲငင်–နှင်ထုတ် –ကုန်လေ့။ နိကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုန (နာ၊ထီ) [နိ+ကစု+ယု] ဆွဲငင်ထုတ်– နှင်ထုတ်–ခြင်း။ နိုက္ကစုနံ သိဋ္ဌနဋ္ဌာ (ဝိ၊၅။ ၁၅၈)တိ ဝိဟာရတော နိုက္ကစုနဋ္ဌ, ဥဒကေန တိဏာဒီသိဋ္ဌနဋ္ဌ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၄၃။ သံသိကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုနေ ပါစိတ္တိယံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။၁၅၆။ ယာဝ ဂိဝါယံ ဂဟေတ္တာ နိုက္ကစုနာ နဟောတိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၂၄၆။ (–ကခီ။ ၂၁၅။ မ၊ဌ၊၄။ ၉။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၆။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၃၁။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇။ ကခီ၊ဌ၊ သစ်။ ၃၆၉။)

နိုက္ကစုနကာလ (ပု) [နိုက္ကစုန+ကာလ] ဆွဲငင်– နှင်ထုတ် – ရာ–အချိန်–အခါ။ ဗဟာယံ ဂဟေတ္တာတိ.... ဣဒါနိသာ နိုက္ကစုနကာလော။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂၂၀။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၂၊ ၄။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂၃၂။

နိုက္ကစုနပ(ပ္ပ)ယောဂ (ပု) [နိုက္ကစုန+ပယောဂ] ဆွဲငင်ထုတ်ခြင်း–လှုံ့လ–ပယောဂ။ ဝေစတော သရီရံ နိုက္ကစုနပ(ပ္ပ)ယောဂသခ်ါတေန ထာ-မေန။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၉၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၃။ (ဒီ၊ဌ. ၌ သရီရနိုက္ကစုနပ္ပယောဂသခ်ါတေန-ဟု ရှိနေသည်။)

နိုက္ကစုနဝတ္ထု (နာ) [နိုက္ကစုန+ဝတ္ထု] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်–ခြင်းဟူသောအကြောင်း။ သာဝတ္ထိ-ယံ ဆဗ္ဗဂ္ဂိယေ ဘိက္ခူ အာရဗ္ဘ ဘိက္ခုံ သံဃ-ကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုနဝတ္ထုသ္မိံ ပညတ္တံ။ ကခီ။ ၂၀၅။

နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒ (နာ) [နိုက္ကစုန+သိက္ခာပဒ] (သံဃာပိုင် ကျောင်းမှ) ဆွဲ-င်–နှင်ထုတ်–ခြင်း ဟူသောအကြောင်းကြောင့် ပညတ်အပ်သော သိက္ခာပုဒ်၊ နိုက္ကစုန သိက္ခာပုဒ်။ နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒဝဏ္ဏနာ (ဝိ၊ ၂။ ၆၃)ကြည့်။ နိုက္ကစုနသိက္ခာပဒေ ဝါ အပညတ္တေ ထေရေန ဝေ့ ကတံ။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၄၂။

နိုက္ကစုနာကာရဒဿန (နာ) [နိုက္ကစုန+အာကာ-ရ+ဒဿန] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်– ပုံ အခြင်း အရာကို ပြကြောင်းဖြစ်သော။ စရ ပိရေ ဝိနယာတိ နိုက္ကစုနာကာရဒဿနံ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၃၄၆။

နိုက္ကစုန္ဆ (တိ) [နိ+ကစု+အန္ဆ။ ထီ-၌ နိုက္ကစုန္ဆီ] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ် – တတ်သော၊သူ။ နိုက္ကစု-ဆော(သံ၊ဌ၊ ၂။ ၉၁)တိ တတော ဂါဟ-တော နီဟရဆော။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၆။ ကုပိတာ အနုတ္တမနာ နိုက္ကစုန္ဆီ။ ဝိ၊၅။ ၁၃၄။ နိုက္ကစုန္ဆာ —မ၊ဌ၊၁။ ၁၅၁။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၄၀၃။ နိုက္ကစုန္ဆသ —ဝိ၊၅။ ၂၅။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၄။ ကခီ။ ၂၀၅။ ဇာ-ဌ၊ ၆။ ၂၂၃။ နိုက္ကစုန္ဆီယာ—ဝိ၊၅။ ၁၁ ၂။ နိ၌ ဘမာနာနန္ဆီ တေသု သိဝိသု နိုက္ကစုဆေသု၊ ပမ္ဘာဇေန္ဆေသူတိ အတ္ထော။ စရိယာ၊ဌ။ ၈၆။

နိုက္ကစုန်ဆီ (ကြို) [နိုး+ကစု+အန်ဆီ] ဆွဲငင်–နှင်ထုတ်–ကုန်၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပန (နာ) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+ယု] နှင်ထုတ်စေခြင်း။ ဝိဟာရာ ဝါ ဝိဟာရ္ဏပစာရာ ဝါ နိုက္ကစုနေ နိုက္ကစုာပနေ။ ကခ်ီ။၂၀၅။ ကောပေန နိုက္ကစုနံ ဝါ နိုက္ကစုာပနံ ဝါ။ သာရတ္ထ၊၃။၃၁။ ဝိမတိ၊၂။၁၇။ (–ကခ်ီ၊ဋ္ဌီ။ ၃၆၉။)

နိုက္ကစုာပိတ (တိ) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+တ။ (ဏိုက္ကစုာပိယ-ပြာ)] နှင်ထုတ်စေအပ်သော။ ဝိဟာရတော နိုက္ကစုာပိတာ။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၈၂။ နိုက္ကစုာပိတ(ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၁)ဆီ နိဟရိတ္မာ အာကစုာပိတံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၃၂၉။

နိုက္ကစုာပေတိ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+တိ] နှင်ထုတ်စေ၏။ ကုပိတော အနတ္တမနော နိုက္ကစုတိ ဝါ နိုက္ကစုာပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၆၅။ တဿာ ပရိက္ခာရံ နိုက္ကစုတိ ဝါ နိုက္ကစုာပေတိ ဝါ။ ဝိ၊၂။၃၈၅။ နိုက္ကစုာပေတိ—မ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၆၁။ နိုက္ကစုာပေဆီ—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၉။ နိုက္ကစုာပေဟိ—ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅၂။ နိုက္ကစုာပေယျာတိ—အညံ အာဏာပေတိ။ ဝိ၊၂။၆၅။ ကခ်ီ။၂၀၅။ နိုက္ကစုာပေဿတိ — ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၈၄။ နိုက္ကစုာပေဿာမိ—ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၄၃။ နိုက္ကစုာပေသိ—သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၁။ နိုက္ကစုာပေသိ—ဝိ၊၂။၃၆၀။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၈။ သံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၁၅။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၆၂။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၂။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၅၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။၄၇။

နိုက္ကစုာပေတ္မာ (ကာ၊ကြို၊ဝိ) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+တ္မာ] နှင်ထုတ်စေ၍။ သော နံ....ပိဋ္ဌိယာ ဃ်သာပေတ္မာ. နိုက္ကစုာပေတ္မာ ရာဇာနံ ဥပသက်မိတ္မာ။ အာဘ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၂၃။ ရာဇာ လဇ္ဇိတော တံ ဗာလံ နိုက္ကစုာပေတ္မာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၂။ (–ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၄၇၅။)

နိုက္ကစုာပေန္တ (တိ) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+အန္တ] နှင်ထုတ်စေတတ်သော၊သူ။ နိုက္ကစုာပေန္တဿ ပန "နိုက္ကစုာ"တိ အာဏတ္တမတ္တေ ဒုက္ကဋံ။ ကခ်ီ။၂၀၅။ သံ၊ဃ်ကာ ဝိဟာရာ နိုက္ကစုာ-ပေန္တဿ။ ဝဇိရ။၃၀၆။ သာရတ္ထ၊၃။၄၇။ (–ဝိမတိ၊၂။၁၇။)

နိုက္ကစုာပေန္တီ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+အန္တီ] နှင်ထုတ်စေကုန်၏။ နိုက္ကစုာပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပေယျ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+ယျ] နှင်ထုတ်စေရာ၏။ နိုက္ကစုာပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပေသိ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာ-ပေ+ဏိ] နှင်ထုတ်စေပြီ။ နိုက္ကစုာပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပေဿတိ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာ-ပေ+ဿတိ]နှင်ထုတ်စေလိမ့်လတ္တံ့။ နိုက္ကစုာ-ပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပေဿာမိ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာ-ပေ+ဿာမိ] နှင်ထုတ်စေလိမ့်အံ့။ နိုက္ကစုာ-ပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာပေဟိ (ကာ၊ကြို) [နိုး+ကစု+ဏာပေ+ဟိ]နှင်ထုတ်စေလော့။ နိုက္ကစုာပေတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာမ (ကြို) [နိုး+ကစု+အ+မ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်အံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစုာဟိ (ကြို) [နိုး+ကစု+အ+ဟိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လော့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဏ်သု (ကြို)[နိုး+ကစု+ဥ]ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်ပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဏ် (ကြိ) [နိ+ကစု+ဏ်] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုတ (တိ) [နိ+ကစု+တ။ (ဖ, နိမ္ဗမ်တ-သံ၊ ဏိက္ကစိုယ-ပြာ)] နှင်ထုတ်အပ်သော။ မယံ ပရံ ဩဝဒမာနာ ဝိဟာရတော နိုက္ကစိ-တာ။ မ၊ဌ၊၃။၁၂၂။ မာတာပိတူဟိ ဂေဟာ နိုက္ကစိုတော။ ဇာ။ဌ၊၂။၉၃။ (–ဝိ၅။၁၃၄။ မိလိန္ဒ။၁၇၀။ သံ၊ဌ၊၁။၂၂၀။ အဘိ၊ဌ၊၃။ ၁၀၇။ ပေတ၊ဌ။၁၆၅။ ထေရ၊ဌ၊၂။၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၄။)

နိုက္ကစိုတကာလ (ပု) [နိုက္ကစိုတ + ကာလ။ (ဏိက္ကစိုယကာလ– ပြာ)] နှင်ထုတ်အပ်ရာ အခါ။ မမ ကိရ နိုက္ကစိုတကာလေ ပုတ္တော် လဘိ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၁၃။

နိုက္ကစိုတဇိဝ္ဟ (တိ) [နိုက္ကစိုတ+ဇိဝ္ဟ]]တဲ့လျှား ထုတ်ချထားအပ်သော လျှာ၊ ဆွဲငင်ထုတ်အပ်သော လျှာ။ ဝိပ္ပန္နမာနန္တိ အခေါမုခံ နိုပဇ္ဇာပိတံ နိုက္ကစိုတဇိဝ္ဟံ ဣတော စိတော စ ဝိပ္ပန္နမာနံ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉၅။

နိုက္ကဏ(က)စိုတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကစု+တမ္ဘ]နှင်ထုတ်ဖယ်ရှား ဖျက်ဆီးအပ်သော။ နိုက္ကစိုတမ္ဘော-(ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၆) တိ....သံ၊ သ်ံ အပလောကေ-တွာ နာသေတမ္ဘော။ ပုန ပမ္ဘဇ္ဇံ ယာစ-မာဒနာပိ အပလောကေတွာ ပမ္ဘာဇေ-တမ္ဘောတိ ဝဒန္တိ။ သာရတ္ထ၊ဌ ။ ၂၅၆။ ဣတ္ထောဝ နိုကစိုတမ္ဘာ ဇေတေတိ စိန္တေတွာ၊ တေ "ဣမေဟိ မုဏ္ဍကေတိ"တိ အာဒိဝစနံ အဝေါ စ။ မ၊ဌ်ံ၊၃။ ၂၀၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၇။ ဝိ၊ သင်ဟ။ ၁ဖ၁။ ကခ်ါ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၃ဖ၉။)

နိုက္ကစိုတုံ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကစု+တုံ)(၁)နှင်ထုတ်ခြင်းငှါ။ (၂) ထုတ်ဆောင်–ကယ်တင်–ခြင်းငှါ။ (၁) သကလသံသာရုမတော နိုက္ကစိုတုံ လဘတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။ ၄၇။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၁၇။ ကခ်ါ၊ဌ်ီ၊သစ်။ ၃ဖ၉၊ မံ ပန ဂိဝါယံ ဂဟေတွာ နိုက္ကစိုတုံ အာဏာပေသိ။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၂၀ဖ။ (–သံ၊ဌ၊၂။ ၉၁။ (၂) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကစိုတုကာမ (တိ) [နိုက္ကစိုတုံ+ကာမ] ထုတ်ဆောင်–ကယ်တင်–ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ သူ။ ဣဒါနိ နံ ဥဘယတော နိုက္ကစိုတုကာမော တတြ ဘိက္ခဝေ သုတဝါ အရိယသာဝကော-တိ ဒေသနံ အာရဘိ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၉၃။

နိုက္ကစိုတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကစု+တ္တာ] (၁) ထုတ်ဆောင်၍၊ စုရုံး၍။ (၂) သီးခြားထုတ်၍။ (၃) ဆွဲ–ငင်–ထုတ်၍။ (၄) နှင်ထုတ်၍။ (၁) မဟာပလာသပုဏ္ဏကော ဟိ ပလာလံ နိုက္ကစိုတ္တာ ပဇ္ဇာရလေဏသဒ်သေ အာလယေ ကရောန္တိ။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၈၈။ အံ၊ဌ၊၂။ ၃၀၄။ မဟာနိ၊ဌ။ ၈၄။ နိုက္ကစိုတ္တာတိ နီဟရိတ္တာ။ ဒီ၊ဌ်ီ၊၁။ ၂၅၇။ သီ၊ဌ်ီ၊သစ်၊ ၂။ ၁ ၂၃။ အံ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၃၈၀။ (–သာရတ္ထ၊ဌ။ ၃၃ ၂။ ဒီ၊ဌ်ီ၊ ၂။ ၁ ၇။) (၂) သုတ္တန္တရာသိတော တံတံ သုတ္တံ နိုက္ကစိုတ္တာ အညတြ အကရိ ''သု။ မူလဋ္ဌ၊ဌ။ ၄ ၇။ (၃) ပိတုဃာတကဿ ဇိဝှံ ဗဟိ ဣသေန နိုက္ကစိုတ္တာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၀ ၁။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၂ ၂။ ကောသတော နိုက္ကစိုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၃ ၂ ။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ။ ၁ ၂ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၃ ၂ ။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၅ ။) (၄) ယာစကေ ပေါ်ထေတွာ နိုက္ကစိုတ္တာ။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၃ ၂ ။ ဣမံ ဘိက္ခုံ ဝဏ္ဏေတွာ နိုက္ကစိုတ္တာ ဣမံ ဝိဟာရံ ဂဏ္ဍိဿာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၀ ၂ ။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၁ ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၂ ။)

နိုက္ကဏ(က)စိုယမာန (တိ) [နိ+ကစု+ယ+မာန] နှင်ထုတ်အပ်သော၊ အနှင်ထုတ်ခံရသော၊ သူ။ တေ နိုက္ကစိ-(စိ)ယမာနာ ရောဒန္တိ။ ဝိ၊ ၂။ ၆ ၄ ။ ဝိ၊ ၄ ။ ၃ ၀ ၆ ။ မဟာနာ ၀ ဿ နိုကစိုယမာနဿ နုရကသတ္တဿ ဝိယ စ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ ။ ၃ ၃ ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၆ ။ ဂိ ၀ ါယံ ဂဟေတွာ နိုက္ကစိုယမာ-နောပိ နု ဂမိဿတိ။ ဇာ၊ဌ၊ ။ ၂ ၅ ။ (–ဒီ၊

ဌ၊ ၂။၃၀။ မ၊ဌ၊၄။၁၃၁။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၉၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။၁၃၁။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၄၁၇။)

နိုက္ကစိုဃတိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဃတိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လတ္တံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဃထ (ကြိ) [နိ+ကစု + ဃထ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်– ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဃာမ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဃာမ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်– ကုန်လိမ့်အုံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစိုဃာမိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဃာမိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လိမ့်အုံ့။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစေ့ဏ္ဍ (တိ) [နိ+ကစု+ဏေ+အ ဏ္ဍ။ ထိ-ဌ် နိုက္ကစေ့ဏ္ဍ]နှင်ထုတ်တတ်သော၊သူ။သံလိုကာ-ဝိဟာရာ နိုက္ကစေ့ဏ္ဍော ဒွေ အာပတ္တိယော အာပဇ္ဇတိ။ ဝိ၊၅။၆၃။ ဗဟုနိပိ ဒ္ဓါရုနိ ကေ-ပယောဂေန နိုက္ကစေ့ဏ္ဍိယာ ကော အာပတ္တိ။ ကခ်။၃၂၂။

နိုက္ကစေ့ယျ (ကြိ) [နိ+ကစု+ယျ]ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ရာ၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစေ့ယျုံ (ကြိ) [နိ+ကစု + ယျုံ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–ကုန်ရာ၏။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကစေ့သိ (ကြိ) [နိ+ကစု+ဏ္ဍိ] ဆွဲငင်ထုတ်–နှင်ထုတ်–လေပြီ။ နိုက္ကစုတိ-ကြည့်။

နိုက္ကဇ္ဇက (တိ) [နိ+ကဇ္ဇ+က။ (နိ မ္ဘက-သံ၊ ဏိက္ကဲ့ဌယ-ပြာ)] ဆူးပြောင့်–ခလုတ်–မရှိ–ကင်း–သော။ နိုက္ကဇ္ဇကာ ဘိက္ခဝေ ဝိဟရထ။ အံ၊၃။၃၆၄။(–ဇာ၊၁။၁၃၅။ မိလိန္ဒ။ ၂၄၃။ ဇာ၊ဌ၊၃။ ၂၁၁။)

နိုက္ကထံကထ (တိ) [နိ+ကထံကထာ] သို့လော သို့လော တွေးတော ယုံမှားခြင်း 'ဝိစိကိစ္ဆာ' –မရှိကင်း – မှတ်မြောက် – သော၊ တွေးတောယုံမှားခြင်းမှ ထွက်မြောက်သော၊ သူ။ ဝစနတော ပနေတ္ထ ကထံကထာတော နိက္ခန္တောတိ နိုက္ကထံကထော။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၃၅၄။

နိုက္ကထံကထီ (တိ) [နိုက္ကထံကထာ + ဏီ] (သို့လော သို့လော) တွေးတောယုံမှား–ခြင်းမရှိသော၊ တွေးတော– ယုံမှား–ခြင်းမှ ထွက်မြောက်ခြင်းရှိသော၊ သူ။ နိုက္ကထံကထိ ဝိကထံကထောတိ တဿေဝ ဝေ-စနံ။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။၃၅၄။

နိုက္ကဒ္ဒမ (တိ) [နိ+ကဒ္ဒမ] ခ္ခည်ညန်–မရှိ–ကင်း–သော (ရေ)။ သာ စသာ အနာဝိလတာ ကဒ္ဒမာဘာဝေန ဟောတိတိအာဟ "နိုက္ကဒ္ဒ-မော" (ဒီ၊ဌ၊၁။ ၂၀ ၂။မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၂၄)တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ ၁။ ၂၂ ၂။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၆ ၂။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၉။ နိုက္ကဒ္ဒမာ (ဒီ၊ဌ၊ ၂။၁၅)တိ သေတာဘာဝသာ-ကာရဏမာဟ။ ပဂ်စိက္ခလ္လာဒီဝေသေန ဟိ ဥဒကသာ ဝိဝဏ္ဏတာ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၇၀။ (မ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၅၁။)

နိုက္ကန္တ (တိ) [နိ+ကတိ+အ။ ကတိ သောဒနေ။ နိတိ၊ဝ။၆၇။ (ဏိက္ကဲ့တ–ပြာ)]အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ် – အပ်ပြီးသော။ သု-နိုက္ကန္တံ နိုက္ကန္တ (မ၊ ၂။ ၂၇။)ဏ္ဍိ ယထာ သုနိုက္ကန္တံ ဟောတိ။ ဧဝံ နိုက္ကန္တံ နိုလ္လိခိတံ။ မ၊ဌ၊၃။၃၀။ (–မဟာနိ၊ဌ။ ၂၆။)

နိုက္ကန္တကာမ (တိ) [နိုက္ကန္တ+ကာမ] အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ် – အပ်ပြီးသော ဝတ္ထု-ကာမ ကိလေသာကာမရှိသော၊ ဝတ္ထုကာမ ကိလေသကာမကို အကြွင်းမဲ့–ပယ်ဖြတ် – ခွါခြစ်–ပြီးသော။ နိုက္ကာမောတိ နိုက္ကန္ထ-ကာမော။ စူဠနိ၊ဌ။၄၁။

နိုက္ကမ (ပု) [နိ+ကမု+အ (နိ ပ္ပြမ-သံ၊ ဏိက္ကမ-ပြာ)] ထွက်ခြင်း၊ တွက်မြောက်ခြင်း၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လှုံ့လစီရိယာ၊ (က) (ကောသဇ္ဇမှ–ကိလေသာတရားတို့မှ) ထွက်

မြောက်ခြင်း။(၉) ကာမတရားတို့ကို ပယ်နှုတ်ခြင်း။ (၇) အားထုတ်ခြင်း၊ လှုံ့လပြုခြင်း။ တဿ တံသမင်ဝိပုဂ္ဂလောပိ ဒဇ္ဇာ နိုက္ကမော အဿာတိ "ဒဇ္ဇနိုက္ကမော"တိ ဝုစ္စတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။၁၁၀။ အပ၊ဌ၊၁။၂၁၆။ စူဠနိ။ ဌ။၁၃၄။ (အဘိ၊ဓ။၉၃။ ဝိမာန။၂၂။ မဟာနိ။၂၉၅။ အံ၊ဌ၊၁။၇၅။ ကစ္စည်း။ ၅၁။ နီတိ၊ဓ။၁၃၁။) (ဂ) ကောသဇ္ဇတော နိက္ခမနဝသေန နိုက္ကမော။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၀။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ အံ၊ဌ၊၁။၇၉။ သံဂီလေသပက္ခတော နိုက္ကမေန နိုက္ကမော။ (ဝိမာန။၂၂)တိ လဒ္ဓနာမော သမ္ဘဝါဝယာ-မော အာသိ။ ဝိမာန၊ဌ။၇၅။ (ခ) အပ-ရော နယော။ နိုက္ကမော စေသော ကာမာနံ ပနုဒနာယ။ အဘိ၊ဌ၊၁။၁၉၀၊ ၂၉၄။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ (ဂ) နိုက္ကမံ ဒုဋ္ဌေ ယဿ ထာ-(ဇာ၊၁။ ၁၇၆။)တိ ဘိက္ခဝေ ဒုဋ္ဌပုဂ္ဂလေ ပရ-ကွမမေဝ ယုဇ္ဇေယျ။ ဇာ၊ဌ၊၃။၄၅၂။

နိုက္ကမတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+တိ] ထွက်၏၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လှုံ့လ 'ဝိရိယ'ကိုပြု၏။ နိုက္ကမထ— သံ၊ဝ။၁၅၇။ အဘိ၊ကထ။၁၅၆။ ထေရ။၂၆၂။ နေတ္တိ။၃၅။ အံ၊ဌ၊၁။ ၂၇။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၀၃။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။၁၉၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၃။၉၆။ ပဋိသံ၊ဌ၊၁။၄၁။ ပဋိသံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၇၆။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၀။ နေတ္တိ၊ဌ။၃၅။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁၇၄။ နေတ္တိ၊ဌ။ ၃၁။ နေတ္တိ၊ဝိ။၄၉၊၁၅၆။ နိုက္ကမထာတိ နိုက္ကမဝိရိယံ ကရောထ။ သံ၊ဌ။ ၁။ ၂၀၃။ နိုက္ကမထာတိ ကောသဇ္ဇပက္ခတော နိက္ခန္တတ္တာ နိုက္ကမဝေါတုသခ်ါတံ တဒုတ္တရိ ဝိရိယံ ကရောထ။ ထေရ၊ဌ၊၁။၄၇၀။ နေတ္တိ၊ ဌ။၁၀၄။ နိုက္ကမထာတိ ကောသဇ္ဇတော နိုက္ကမထ။ ကာမာနံ ဝါ ပနုဒနာယ နိုက္ကမထ၊ ဥဘယေနပိ ဝိရိယမေဝ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဌ၊၁။၃၉။

နိုက္ကမထ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ထ] ထွက်ကုန်လော့၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း လှုံ့လ 'ဝိရိယ'ကို ပြုကြကုန်လော့။ နိုက္ကမတိ-ကြည့်။

နိုက္ကမဓာတု (ထီ) [နိုက္ကမ + ဓာတု။ (နိုပြုမ ဓာတုသံ၊ ဏိုက္ကမဓာတု–ပြာ)] နိုက္ကမဓာတ်၊ (ကောသဇ္ဇမှ) ထွက်မြောက်ခြင်း ဟူသော သဘောကို ဆောင်တတ်သောလှုံ့လ 'ဝိရိယ'။ အတ္ထိ ဘိက္ခဝေ အာရဒ္ဓဓာတု ပရက္ကမဓာတု နိုက္ကမဓာတု။ သံ၊ဌ။၆၀။ နိုက္ကမဓာတု နာမ ကောသဇ္ဇတော နိုက္ခန္တတာယ တတော ဗလဝတရံ။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၃၇၀။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂၇၈။ သံ၊ဌ၊ဌ။ ၁၇၉။ အံ၊ဌ၊ဝ။ ၃၇။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၅၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဝ။ ၁ ၂၈။ ဣတိဝုတ်၊ဌ။ ၃၄၀။ သံ၊ဌ်၊ ၂။ ၄၁ဂ။ နိုက္ကမဓာတု (အံ၊ ၂။ ၂၉၇)တိ ကောသဇ္ဇတော နိုက္ခမနသဘာဝံ ဝိရိယံ။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၁ဝ၈။ အံ့၊ဌ်၊ဌ။ ၁ဝ၈။ နိုက္ကမဝိရိယန္တိ ကောသဇ္ဇပဋိပက္ခဘူတံ ဝိရိယံ၊ ယာ "နိုက္ကမ-ဓာတု"တိ ဝုစ္စတိ။ သံ၊ဌ်၊ဝ။ ၂၅၀။ (–အံ၊ဌ်၊ ဌ။ ၂ဂ၀။ နေတ္တိ၊ဝိ။ ၁၅၆။)

နိုက္ကမန (နာ) [နိ+ကမု+ယု။ (နိုပြုမ ဏ-သံ၊ ဏိုက္ကမ ဏ-ပြာ၊ နိုက္ကမ ဏ-အဒ္ဓမာဂမီ)] (၁) ထွက်ခွါသွားခြင်း၊ (၂) ထွက်မြောက်ခြင်း။ (၁) အဗျဂ္ဂတာ နိုက္ခမနဋ္ဌ (နိုက္ကမနဋ္ဌ) ကာလေ။ ဇာ၊ဝ။ ၉၃။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၇။ (၂) သုပ္ပယောဂါဒိဂုဏာသာဝတော ကိလေ-သေဟိ နိုက္ကမနာသာဝံ ဒသ္သေတိ။ ခုဒ္ဒကာ၊ဌ။ ၁၅၄။သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၂ဂ၃။(–ဝိမာန၊ဌ။ဂ၅။)

နိုက္ကမဝိရိယ (နာ) [နိုက္ကမ+ဝိရိယ] ထွက်မြောက်ကြောင်း (=ပျင်းရိသူ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော) လှုံ့လ' ဝိရိယ'။ နိုက္ကမဝိရိယ (သံ။ ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၃)နှင့် ကောသဇ္ဇပဋိပက္ခဘူတံ ဝိရိယံ။ သံ၊ဌ်၊ဝ။ ၂၅၀။

နိုက္ကမ္မ (တိ) [နိ+ကမ္မ။ (နိ ဗျတ္တမ္ပ- သံ၊ ဏိုက္ကံ-ပ-ပြာ)] တုန်လှုပ်ခြင်း–လှုပ်ရှားခြင်း–မရှိသော၊ မတုန်လှုပ်သော။ အယောဗ္ဗတ္ထိ ဝါဒ-ယုဒ္ဓေန ယုဗ္ဗိတ္တာ စာလေတုံ အသက္ကုဏေ-ယျံ အစလံ နိုက္ကမ္မံ ထိရံ။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ဂ၃။

နိုက္ကမ္ဘ (တိ) [နိ+ကမ္ဘ (နိဗ္ဗာန်-သံ၊ ကိုက္ကမ္ဘ-ပြာ)] အမှုကိစ္စ-အလုပ်-မရှိသော၊ သူ။ ယော ပန ဝိဿာသာဒေါ ဝါ အညော ဝ၊ ကောစိ နိုက္ကမ္ဘော နိရတ္ထကကထံ ကထေန္တော နိဒ္ဒါယန္တော ဝါ ဝိဟရတိ။ ဝိ၊ဘ၊၂။၁၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၁၅။ (အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၀၁၊၃၆၉။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၁၃၉။)

နိုက္ကမ္ဘက (တိ) [နိ+ကမ္ဘ+က၊ထိ-ဌ် နိုက္ကမ္ဘိကာ။ အ ကို ဣ ပြု၊ မောဂ်၊၄။၁၄၂ - ကြည့်။] အထက်ပုဒ်နက်-ကြည့်။ မဟာရာဇ သာမာ-ဝတိပွမုခါ ပဌသတာ ဣတ္ထိယော နိုက္ကမ္ဘိကာ (နိုက္ကမ္ဘာ၊သီ၊သျှာ) ဝိစရန္တိ။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၇။ နိ ခေါ ပနာယံ ဣတ္ထက် ကာလံ နိုက္ကမ္ဘကောဝ အစ္ဆိဿတိ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၂၈၇။

နိုက္ကယ (ပု) [နိ+ကိ+အ။ ကိ ဒမ္ဘဝိနိမယေ-ကိ။ ဓာတုတ္ထ။၅၉] (၁) ဥစ္စာပေးရြ-လဲ လှယ်-ဝယ်ယူ-ခြင်း။ (၂) တန်ဖိုးရင်း၊ အဖိုးရင်း၊ ဈေးရင်း၊ ထိုက်တန်သောအဖိုး၊ ပစ္စည်းတန်ဖိုး။ (အရှေးဥစ္စာ။ဇာတ်၊သျှ။) (၁) နိုက္ကယေန (ဇာ၊ဝ။၃၆၆။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၅။ ၂၅) ဝိက္ကယေန၊ ပလယေနာတိ အတ္ထော။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁၆။၅၁၃။ (၂) နိုက္ကယ (ဇာ၊၂။ ၃၆၈) နိုက္ကယ အဋ္ဌသ မူလံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၆၅။ နိုက္ကယဿ နိုက္ကိနာတိ ဟေနာတိ နိုက္ကယံ၊ မူလမနံ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၂။၅၄၇။ နိုက္ကယံ ဒတ္တာ ဂယိတာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃၇၅)တိ မူလံ ဒတ္တာ ဂယိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၂။၅၄၇။

နိုက္ကရုဏ (တိ) [နိ+ကရုဏာ] သနား-ကြင်နာ-ခြင်း 'ကရုဏာ'-မရှိ-ကင်း-သော၊သူ။ နိုက္ကရုဏာ (သုတ္တနိ-၃၁၆)တိ ကရုဏာ ဝိရ-ဟိတာ သတ္တာနံ အနတ္ထကာမာ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ ၁။၃၀၄။ (-ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၂။ ပေတ၊ဋ္ဌ။၅၁။ စရိယာ၊ဋ္ဌ။၁၇၂။၁၈၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၈၄။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊၃။၁၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၄။၁၂၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၆၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၀၂။)

နိုက္ကရုဏတာ (တိ) [နိုက္ကရုဏ+တာ] သနား-ကြင်နာ-ခြင်း 'ကရုဏာ'-မရှိ-ကင်း-သူ၏ အဖြစ်။ အကြင်နာ-သနား-မှု-မရှိ-သူ၏ အဖြစ်။ နိုက္ကရုဏတာယာ (ဇာ၊ဋ္ဌ၊၆။ ၁၇၂)တိ အကာရဏ္ဍတာယ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၂၂။ ၅၄၂။ နိုက္ကရုဏတာယာတိ ဝိဟေသာယ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ဋ္ဌ၊၁။၃၇၀။(-ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၃၀၇။ ထေရ၊ ဋ္ဌ၊၂။၃၂၆။ မူလဋ္ဌ၊၁။၆။ အနုဋ္ဌ၊၁။၉။)

နိုက္ကသဋ္ဌ (တိ) [နိ+ကသဋ္ဌ] အမှိုက် (ကြံခဲ့ ကြံဖတ်) -မရှိ-ကင်း-သော (ကြံရည်)။ နိုက္ကသဋ္ဌော ဥစ္ဆုရသော သတ္ထာဟ ကာလိကော။ ဝဗိုရ။၄၇။ သာရတ္ထ၊၃။၃၃၀။ (-သာရတ္ထ၊၂။၄၃၂။)

နိုက္ကသဋ္ဌရသ (ပု) [နိုက္ကသဋ္ဌ+ရသ] အမှိုက် (ကြံခဲ့ ကြံဖတ်)မရှိ-ကင်း-သော အရည်၊ ကြံရည်။ နိုက္ကသဋ္ဌရသဿ သတ္ထာဟ-ကာလိကတံ ဒဿေတိ။ ဝိမတိ၊ဝ။၃၅၃။

နိုက္ကသာဝ (တိ) [နိ+ကသာဝ။ (နိဗ္ဗာန်-သံ၊ ကိုက္ကသာဝ-ပြာ)] (ရာဂ အစရှိသော ကိုလေသာ) ဖန်ရည် မရှိသော၊(ရာဂ အစရှိသော ကိုလေ-သာ) ဖန်ရည်မှ ထွက်မြောက်ပြီးသော၊သူ။ နိဟုံဟုကော်ဘ နိုက္ကသာဝေါ ယတတ္ထော။ ဝိ၊ ၃။ ၃။ ဥဒါန။၈၀။ နေတ္တိ။၁၂၉။ ရာဂါဒိ-ကသာဝါဘာဝေန နိုက္ကသာဝေါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၃၉။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၅၀။ နေတ္တိ၊ဋ္ဌ။ ၂၄၁။ နိဂ္ဂတကိလေသကသာဝတ္တာ နိုက္ကသာဝေါ ဘဝေ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၃၀၅။

နိုက္ကာစ (တိ) [နိ+ကာစ] မကြေမ်းတမ်းသော၊ အပြစ်အနာ မရှိသော၊သူ။ အကာစောတိ နိုက္ကာစော အကက္ကသော။ ; ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂ ၆ ၁။ အကာစ-လည်းကြည့်။

နိုက္ကာမ (တိ) [နိ+ကာမ။(နိဗ္ဗါမ-သံ၊ကိုက္ကာ-မ-ပြာ) အဘိလာမါ-ရဟိတ-ပြာ၊ဝေန်။]

ပယ်အပ်–ထွက်မြောက်–ပြီးသော (ကိလေ
သာ) ကာမ-ရှိသော၊သူ။ နိုက္ကာမော-
(သုတ္တနိ။၄၄၉)တိ ပဟီနကာမော။ သုတ္တနိ၊
ဋ္ဌ၊။၃၂၁။ နိုက္ကာမော (စူဋနိ။၁၄၂)တိ
နိုက္ကန္တကာမော။ စူဋနိ၊ဋ္ဌ။၄၁။

နိုက္ကာမီ (တိ) [နိုက္ကာမ+ဣ] အလုံးစုံသော
ကိလေသကာမတို့မှ ထွက်မြောက်–ခြင်းရှိ
–ပြီး–သော၊သူ။ နိုက္ကာမိနော (ခုဒ္ဒက။၅)
သုတ္တနိ။၃၁၃)တိ.... ပညာဝုရေန ဝိရိယေန
သဗ္ဗကိလေသေဟိ ကတနိုက္ကမနာ။ ခုဒ္ဒက၊ဋ္ဌ။
၁၅၄။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၈၃။

နိုက္ကာရဏ (တိ) [နိ+ကာရဏ။ (နိ၏ရဏ-
သံ၊ ကိုက္ကာရဏ–ပြာ)] အကြောင်း-
မရှိ–ကင်း–သော၊ အကြောင်းမဲ့။ နိုက္ကာ-
ရဏာ ဒုလ္လဘာ အဇ္ဈ မိတ္တာ။ အပ၊ခ။၁၅။
သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၁၈။ နိုက္ကာရဏာ ဒုလ္လဘာ
အဇ္ဈ မိတ္တာတိ ...အကာရဏာ နိုက္ကာရဏာ
အဟေတု အပစ္စယာ ဒုလ္လဘာ။ စူဋနိ။၃၀၆။
(–မ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၊ ၂၄၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၀၀။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၃။ ၂၄၁။ ထေရီ၊ဋ္ဌ။၁၃၁။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၂၂၄။
ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၀၄။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၊၁၀၇။ ဇာ၊ဋ္ဌ
၄။၉၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊။၈၃။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၃၀၇။
စူဋနိ။ဋ္ဌ။၁၃၀။ မ၊ဋ္ဌီ၊၃။၄၉။ မူလဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂၁၁။)

နိုက္ကာရဏကထာ (ထီ) [နိုက္ကာရဏ+ကထာ]
အကြောင်း–မရှိ– ကင်း–မဲ့–သော စကား။
ဝေ၀ သေသေဟိပိ တထာရူပါသု နိုက္ကာရဏ-
ကထာသု ကတိတာသု အဘဝါ။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၇၉။

နိုက္ကာရဏတာဒီပန (နုထီ) [နိုက္ကာရဏတာ+
ဒီပန] အကြောင်း–မရှိ–ကင်း–မဲ့–သည်၏
အဖြစ်ကို ပြခြင်း။ နိုက္ကာရဏတာဒီပနေ ဝေ
သဒ္ဒေါ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊၁။ ၂၅၅။

နိုက္ကာရုဏိက (တိ) [နိ+ကာရုဏိက။ (နိ၏ရု-
ဏိက-သံ၊ ကိုက္ကာရုဏိယ-ပြာ)] သနားခြင်းနှာခြင်း 'ကရုဏာ'–မရှိ–ကင်း–သော၊
အကြင်နှာ – အသနား–ကင်း–မဲ့–သော၊
သူ။ အကာရုဏိကောတိ နိုက္ကာရုဏိကော။
အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၃ ၂ ၄ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊။၁၃၃။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။
၅၁ ၂။ ကခီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်။၄၀၇။)

နိုက္ကိဏ္ဏ (တိ) [နိ+ကိဏ္ဏ] ရွေးနှုတ်သော၊သူ။
အယျကော ဟေ ဟာတ ဟုမ္မေ ပြာဟုဏ-
ဿ ဓနံ ဒတ္တာ နိုက္ကိဏ္ဏော တံ နိက္ခသဟဿံ
ဒတ္တာ နိုက္ကိဏ္ဏာတု။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၅။

နိုက္ကိဏာတိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+တိ] ဥစ္စာဖြင့်
လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–၏၊ ရွေးနှုတ်–၏။ တံ နိက္ခ-
သဟဿံ ဒတ္တာ နိုက္ကိဏာတု။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၅။
ဣမေ စ ဒါရကေ အယျကော နိုက္ကိဏိဿတိ။
မိလိန္ဒ။ ၂ ၂ ၃။ နိုက္ကိဏိသာမိ ,ဒမ္ပေန (ဇာ၊
၂။၃ ၆ ၇)တိ ဓနံ ဒတ္တာ မောစေဿာမိ။ ဇာ၊
ဋ္ဌ၊၇။၃ ၆ ၄။

နိုက္ကိဏာတု(ကြို) [နိ+ကီ+နာ+တု] ဥစ္စာဖြင့် လဲ
လှယ်–ဝယ်ယူ–လော့၊ရွေးနှုတ်လော့။ နိုက္ကိ-
ဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိဏံတွာ (ကြို၊ဝိ) [နိ+ကီ+နာ+တွာ]လဲလှယ်
– ဝယ်ယူ – ၍။ ရွေးနှုတ်၍။ နိုက္ကိဏိတ္တာ
နဟာပေတ္တာ၊ ဘောဇယိတ္တာန ဒါရကေ။
ဇာ၊ ၂။၃ ၆ ၈။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။၃ ၆ ၅။

နိုက္ကိဏိသတိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+သတိ] ဥစ္စာ
ဖြင့်လဲလှယ် ဝယ်ယူ–လိမ့်လတ္တံ့။ ရွေးနှုတ်
လိမ့်လတ္တံ့။နိုက္ကိဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိဏိသာမိ (ကြို) [နိ+ကီ+နာ+သာမိ]ဥစ္စာ
ဖြင့် လဲလှယ်–ဝယ်ယူ–လိမ့်အုံ့၊ ရွေးနှုတ်လိမ့်
အုံ့။နိုက္ကိဏာတိ-ကြည့်။

နိုက္ကိလာသု (တိ) [နိ+ကိလာသု] မပျင်းရိ–
လှုံ့လပြု–သော၊သူ။ ဝေ၀ ဩသက္ကနှာကာရ-
ဝိရဟိတော နိုက္ကိလာသု ဝိသာရဒေါ ကေ-
သာပိ ဒ္ဒိန္ဒမ္ပိ သီဟဝေဂေနေ၀ ပက္ခန္ဒတိ။
သံ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂ ၅ ၆။

နိုက္ကိလေသ (တိ) [နိ+ကိလေသ။ (နိုက္ကြေ-သ်)] ရာဂစသော ကိလေသာ (အညစ်အကြေး) –မရှိ–ကင်း–သော၊ ပယ်အပ်ပြီးသော ရာဂ စသော ကိလေသာရှိသော၊သူ။ ဒေါသ ဝိဂတေ....ကိလေသေ ဝိဂတေ နှ ဝတ္ထုမ္ဘီ "နိုက္ကိ-လေသော"တိ။ အဘိ၊က။ဥ၂၈။နိုက္ကိလေသ-(မ၊ဌ၊၂။၂၈ဝ) နိရုပက္ကိ-လေသာ အနုပက္ကိ-လိဋ္ဌာ။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ဥ၀ဝ။ နိုက္ကိလေသတာယာ-တိ သယံ ပဟီနကိလေသသန္ဓာနဂတတာယ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၂ဝ၇။(–ပဋ္ဌသံ။ဥ၇၅။ မဟာနိ။ခဝ၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ခ၂၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ခ။ခဂ၀။ မ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ခ၅။ မ၊ဋ္ဌ၊ဌ။ခခ၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊ခ။၆၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ဥ။ဂ၉။. အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၅ဥ၊ ပဋ္ဌသံ၊ဋ္ဌ၊၂။ဂ၅။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၂။– ဥဒါန၊ဋ္ဌ။ဥ၇ခ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊ခ။ ၄ခ။ အပ၊ဋ္ဌ၊ခ။၂၆ဂ။မဟာနိ၊ဋ္ဌ။ဌ၀။သာရတ္ထ ခ။၆၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ခ။၂၆။ မ၊ဋ္ဌီ၊ဥ။ခဂ၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ခ။ခ၄ခ။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ခ၆၉။ မူလ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ခ၉။)

နိုက္ကိလေသဂဟန (တိ) [နိ+ကိလေသ+ဂဟန] ရာဂစသော ကိလေသာတောအုပ် မရှိသော၊ သူ။ တတော ဝေ နိဗ္ဗနတော နိုက္ကိလေသ-ဂဟနော။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ခ။၂၇၉။

နိုက္ကိလေသစိတ္တ (နဿ) [နိ+ကိလေသစိတ္တ] ရာဂ စသော ကိလေသာ–မရှိ – ကင်း–သော စိတ်။ အပ္ပမာဏစေတသောတိ ဥပဋ္ဌိတသတိ-တာယ နိုက္ကိလေသစိတ္တော နှ အပ္ပမာဏစိတ္တော။ သံ၊ဌ၊ဌ။ဌ၃။

နိုက္ကိလေသဇာတိက (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ဇာတိ-က] ရာဂစသော ကိလေသာ–မရှိ–ကင်း–သော သဘောရှိသော။ အပ္ပရဇက္ခဇာတိ-ကောတိ သမာပတ္တိယာ ဝိက္ခမ္ဘိတတ္တာ နိုက္ကိ-လေသဇာတိကော ဝိသုဒ္ဓသတ္တော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။ ၂၄ဂ။ မ၊ဌ၊၂။ဌ၁။ သာရတ္ထ၊ဌ။ခ၆ဝ။ (–ဝဇိရ။ဥ၉ဂ။)

နိုက္ကိလေသဌ (ပု) [နိုက္ကိလေသ+အတ္ထ] ရာဂ စသော ကိလေသာ–မရှိ – ကင်း – သော အနက်သဘော။ ပကတိပရိသုဒ္ဓမိဒံ စိတ္တံ နိုက္ကိလေသဌ္ဌေနာ (ပဋ္ဌိသံ။ဂ၇) တိ ဣဒံ ဝုတ္တပ္ပကာရံ စိတ္တံ ရာဂါဒိကိလေသာဘာဝေန ပကတိယာ ဝေ ပရိသုဒ္ဓံ။ ....နိုက္ကေသဌ္ဌေနာ-တိပိ ပါဌော။ ပဋ္ဌသံ၊ဌ၊ခ။ ၂၆၆။ (–ပဋ္ဌသံ၊ ဌ၊ ၂။ခခခ။ စူဠနိ၊ဌ။ ၂၆။)

နိုက္ကိလေသတာ (ထီ) [နိုက္ကိလေသ+တာ] ရာဂ စသောကိလေသာ–မရှိ–ကင်း– သူ၏အဖြစ်၊ ပယ်အပ်ပြီးသော ကိလေသာရှိသူ၏အဖြစ်။ နိုက္ကိလေသတာယာ (သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ဥ၆)တိ သယံ ပဟီနကိလေသသန္ဓာနဂတတာယ။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ဝ၇။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။ဂ၇။ အဘိ၊ဌ ခ။ခ၉၆။ အ-ဘိ၊ဌ၊ဥ။ ၂၆ ၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊ခ။ဌ၁၉။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ဥ။ ၂ခဂ။ မ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ ၂ဂ ၂။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ခ၇၁၊ ၂ ၂၅။ သံ၊ဋ္ဌီ၊ ။ဌ၁။ အံ၊ဋ္ဌီ၊ ၂။ ၂ဌ၉။ မူလ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ ခ၀ဥ။)

နိုက္ကိလေသတ္ထ (ပု) (နိုက္ကိလေသ+အတ္ထ] ရာဂ စသောကိလေသာမရှိသော အနက်သဘော။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ကိလေသတ္ထပုစ္ဆာ (ထီ) [နိုက္ကိလေသတ္ထ+ ပုစ္ဆာ] ရာဂ စသော ကိလေသာ မရှိသော အနက်သဘောကို–မေးခြင်း– မေးကြောင်း –ပုစ္ဆာ။ တိဿော ပုစ္ဆာ အနဝဇ္ဇတ္ထပုစ္ဆာ နိုက္ကိလေသတ္ထပုစ္ဆာ ဝေါဒါနတ္ထပုစ္ဆာ။ မဟာ-နိ။ ၂ဖ၄။ စူဠနိ။ ၅ ၊ ဖ၃။

နိုက္ကိလေသမမ္ဘ (ပု) [နိုက္ကိလေသ+ဓမ္ဘ] ရာဂ-စသော ကိလေသာ– မရှိ– ကင်း– သော တရား။ ကုသလံ ဓမ္ဘန္တိ အ နှ ဇ္ဈမ်ံ နိုက္ကိလေ-သဓမ္ဘံ ဝိမောက္ခဓမ္ဘန္တိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဋ္ဌီ၊ခ။ ၃ ၉ ၅။ သီ၊ဋ္ဌီ၊သစ်၊ ၂။ ၄ ၂ ၀။

နိုက္ကိလေသပရိဝါရ (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ပရိဝါရ] ရာဂ စသောကိလေသာ–မရှိ– ကင်း–သော ရဟန်း၊ ရဟန်းဟူသော အခြံအရံရှိသော၊ သူ။ ဣတိ ဘဂဝါ ပရိသုဒ္ဓေ....နိုက္ကိလေသော

နိုက္ကိလေသပရိဝါရော။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၇၁။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၉။

နိုက္ကိလေသဗျဝဒါနဋ္ဌ(ပု) [နိုက္ကိလေသ+ဗျဝဒါန (=ဝိ+အဝ+ဒါ+ယု)+အတ္ထ] ကိလေသာမရှိအောင်–ဖြတ်တောက်–ဖြိုခွဲ–တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘော။ နိုက္ကိ-လေသဗျဝဒါနဋ္ဌေန တုလာသဒိသောတိ မေဓာဝီ။ မဟာနိ၊ဋ္ဌ။၁၄၀။

နိုက္ကိလေသမန (တိ) [နိုက္ကိလေသ+မန]ကိလေသာ–မရှိ – ကင်း – သော စိတ်ရှိသော၊ ကိလေသာစိတ် မရှိသော၊သူ။ နိုက္ကလေသ-မနော ဟောမိ၊ တဿ ကမ္မဿ ဝါဟသာ။ အပ၊၂။၁၁၁။

နိုက္ကိလေသဝန (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ဝန] ရှုဂ-စသော ကိလေသာဟူသော တောမရှိသော၊ သူ။ နိဗ္ဗနသောတိ နိုက္ကိလေသဝနော။ သံ၊ဋ္ဌ။၁။၂၄၃၊၂၄၂။

နိုက္ကိလေသဝိဟာရ (ပု) [နိုက္ကိလေသ+ဝိဟာရ] ရှုဂ စသော ကိလေသာ–မရှိ– ကင်း–အောင်နေခြင်း။ အရဟတ္တဝိဟာရေတိ နိုက္ကိ-လေသဝိဟာရေ။ ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆။ နိုက္ကိ-လေသဝိဟာရီ (အံ ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃)-ကြည့်။

နိုက္ကိလေသဝိဟာရီ (တိ) [နိုက္ကိလေသ+ဝိဟာရီ] ရှုဂ စသော ကိလေသာ – မရှိ – ကင်း – အောင်–နေလေ့ရှိ– နေတတ်–သော၊ သူ။ အရဟတ္တဝိဟာရီနန္တိ နိုက္ကိလေသ ဝိဟာရီနံ။ ရဟန္တိ ဟိ ရှုဂါဒယော ကိလေသာ ဝုစ္စန္တိ၊ တေသံ အဘာဝေန နိုက္ကိလေသဝိဟာရော နာမ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။

နိုက္ကိလေသသဘာဝ(ပု) [နိုက္ကိလေသ+သဘာဝ] ရှုဂစသော ကိလေသာ – မရှိ – ကင်း–ဝင်ကြွယ်–သော သဘော။ နိုက္ကိလေသဋ္ဌ (ပဋိသံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၁၁)-ကြည့်။

နိုက္ကိတ (တိ) [နိ+ကိတ] ဥစ္စာလဲလှယ်–ဝယ်ယူ–ရွေး–အပ်သော။ နိုက္ကိတာ(ဇာ၊၂။ ၃၇၃)တိ နိုက္ကယံ ဒတ္တာ ဂဟိတာ။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၇။ ၃၂၅။

နိုက္ကုက္ကုဋ (တိ) [နိ+ကုက္ကုစ] ယုံမှားခြင်း–ကုက္ကုစ–မရှိ–ကင်း–သော။ ဘန္တေ ဓမ္မေန သမေန လဒ္ဓါ ပိဏ္ဍပါတော၊ နိုက္ကုက္ကုစ္စာ ဂဏှာတု။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၂၄။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၉၂။ သာရတ္ထ၊၃။၄၆၂။နိုက္ကုက္ကုစ္စေနာတိ "အဘာ-ဗိတမိဒ"နွင့် ကုက္ကုစ္စံ အကတ္တာတိ အတ္ထော။ ဝိမတိ၊၂။၃၁၉။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၁၁။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။ ၂၅၅။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။၄၀၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၃။၆၁။)

နိုက္ကုဋ္ဌကုမ္ဘသဒိသ (တိ) [နိုက္ကုဋ္ဌ+ကုမ္ဘ+သဒိသ] အောက်သို့–အဝမူ–မျက်နှာပြူ–မှောက်ထား-သော အိုးနှင့်တူသော(ပညာ)။ ဝေ၀ နိုက္ကုဋ္ဌကုမ္ဘသဒိသာ ပညာ ဝေ။အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၆။ မူလဋ္ဌ၊၃။၄၀။

နိုက္ကုဋ္ဌတု (ကြိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တု]သပိတ်မှောက်ကံ ပြုလော့။ နိုကု(ကု)ဋ္ဌတိ (၂)-ကြည့်။

နိုက္ကုဋ္ဌန္တိ (ကြိ)[နိ+ကုဋ္ဌ+အ+အန္တိ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြူ–ကုန်၏၊ မှောက်ထားကုန်၏။ နိုကု(ကု)ဋ္ဌတိ(၁)-ကြည့်။

နိုက္ကုဋ္ဌပညာ (တိ) [နိုက္ကုဋ္ဌ+ပညာ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား–မျက်နှာပြူ–သော (အိုးနှင့်တူသော) ပညာရှိသော၊ မှောက်ထားသော အိုးနှင့်တူသော ပညာရှိသော၊သူ။ အဝကုဋ္ဌ-ပညောတိ နိုက္ကုဋ္ဌပညော။ တေနာဟ "အဓောမုခပညော"တိ။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၉၆။

နိုက္ကု(ကု)ဋ္ဌိတ (တိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တ]အောက်သို့–အဝမူ၍ထား– မျက်နှာပြူ – မှောက်–ထား–အပ်သော၊ မှောက်နေသော (အိုး ဝသည်)။နိုက္ကု(ကု)ဋ္ဌိတံ ဝါ ဥက္ကုဋ္ဌေယျ။ ဝိ၊ဝ။၇။ ဝိ၊၂။၃၀။ ဝိ၊၃။၂၃၊၂၆၇။ ဝိ၊၄။ ၃၀၄။ ဒီ၊ဝ။၈၀။ ဒီ၊၂။၃၅၊၂၃၉။ ဒီ၊၃။

၁၅၇။ မ၊၁။၂၀။ မ၊၂။၃၁။ မ၊၃။၅၀။ သံ၊
၁။၆၉။ သံ၊၂။၃၃။ သံ၊၃။၆၀။ အံ၊၁။၅၇၊
၄၁၄။ အံ၊၄။၂၄။ ဥဒါန။၁၃၅။ သုတ္တနိ။
၂၉၃။ နိုက္ကၡ(ကု)ဒ္ဓိတန္တိ အခေါမုခဋ္ဌပိတံ
ယေဋ္ဌာမုခဇာတံ ၀ါ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ
၁။၂၀၄။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၃၄။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၂၅။ အံ၊
ဋ္ဌ၊၂၊၁၅။ ဥဒါန၊ဋ္ဌ။၂၆၀။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။
၁၄၀။ သာရတ္ထ၊၃။၁၉၆။ နိုက္ကၡ(ကု)ဒ္ဓိတံ
ဥက္ကၡေယျာတိ အာယေယျဿ အနာခေရ-
ဘူတံ ဘာဇနံ အာခေရဘာ၀ါပါဒနဝေသန
ဥက္ကၡေယျ။ သာရတ္ထ၊၁။၄၁၃။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၁။
၂၂၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၃၁။
သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၇၃။ အံ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၆။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ။
၂၆၄။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ
၃။၁၅၀။ အပ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၅။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊၁။၂၄။
ဝိမတိ၊၂။၂၃၄။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁၀၅။)

နိုက္ကၡိတပဒ (နာ) [နိုက္ကၡိတ+ပဒ] နိုက္ကၡိတ-
ဟူသောပုဒ်။ နိုက္ကၡိတ်ပဒဿ ယထာဒဿိ-
တေန အတ္ထဒ္ဒယေန ; ယထာရဟံ ယောဇေ-
တဗ္ဗံ။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၁၆၈။

နိုက္ကၡိတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တမ္ဘ] သပိတ်
မှောက်ကပ်ပြုအပ်သော။ နိုက္ကၡိတမ္ဘော (ဝိ၊
၄။၂၆၃) တိ တေန ဒိန္နဿ ဒေယျဓမ္မဿ
အပ္ပဋိဂ္ဂဟဏတ္ထံ ; ပတ္တနိက္ကၡိတ္တကမ္ဘ၀ါစာယ
နိုက္ကၡိတမ္ဘော, နိ အခေါမုခဋ္ဌပနေန။
သာရတ္ထ၊၃။၃၀၀။

နိုက္ကၡ (ကု)ဒ္ဓိတဘာ၀ (ပု) [နိုက္ကၡ (ကု) ဒ္ဓိတ
+ဘာ၀] အောက်သို့ – အ၀မူ၍ထား –
မျက်နှာပြု–အပ်သည်၏အဖြစ်၊ မှောက်ထား
အပ်သည်၏အဖြစ်၊ ခပ်သိမ်းသော အခြင်း
အရာအားဖြင့် သီနိုင်စွမ်းမှုရှိသည်၏ အဖြစ်။
နိ ပတိ အာ၀မတိတိ စ နိကုဋ္ဌတဘာ၀ေန
ဥဒကဝမနော ဃဋော နိ တံ ပုန မုခေန
ဂဏှာတိ။ သံ၊ဋ္ဌ၊၂။၄၁၁။ သမ္ဘပကာရေန
အဝိဒိတံ နိုက္ကၡိတ် ဝိယ ဟောတိတိ အာဟ
"သမ္ဘထာ အညာတတာ နိုက္ကၡိတဘာ၀ေါ-
(မူလဋ္ဌ၊၂။၁၇၅)တိ။ အနုဋ္ဌ၊၂။၁ဂ၅။ (–
အဘိ၊ဋ္ဌ၊၂။၃၅၅။ စူဠနိ၊ဋ္ဌ။၂။)

နိုက္ကၡိတမုခ (တိ) [နိုက္ကၡိတ+မုခ] အောက်သို့
–အ၀မူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်သော (အိုး
နှင့်တူသော) မျက်နှာရှိသော၊ အောက်သို့
ထားအပ်သော မျက်နှာရှိသော၊ မှောက်
ချထားသော (အိုးနှင့်တူသော) မျက်နှာရှိ
သော၊သူ။ ဥတ္တာနမုခေါတိ ယထာ ကေစေ
နိကုဋ္ဌိတမုခါ ဝိယ သမ္ဘတ္တာယ ပရိသာယ
နကိဠိ ကထေန္တိ။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။၂၅၆။

နိုက္ကၡိတသဒ်ိသ (တိ) [နိုက္ကၡိတ+သဒ်ိသ]
အောက်သို့–အ၀မူ၍ထား–မျက်နှာပြု–အပ်
သော အိုးနှင့်တူသော၊ မှောက်ထားသော
အိုးနှင့်တူသော။ ကထံ နိုက္ကၡိတသဒ်ိသ-
တာတိ အာဟ "သမ္ဘတ္တာယာ" တိ အာဒိ။
သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊၂။၂၉၂။

နိုက္ကၡိတ္ဝေ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တ္ဝေ] သပိတ်
မှောက်ကပ်ပြုခြင်းငှ။ အဌမ်ဟိ အဂ်ေဟိ သမ-
န္နာဂတသာ ဥပါသကသာ ပတ္တံ နိုက္ကၡိတ္ဝေ။ ဝိ၊
ဂ။၂၆၃။ ဝိ၊သင်္ဃ။၄၁၀။ ပတ္တံ နိုက္ကၡိတ္ဝေ
ဣတ္ထ ကမ္မ၀ါစာယ အသမ္ဘောဂကရဏ၀ေ-
နေ၀ နိုက္ကၡိတ္ဝနံ၊ နပတ္တာနံ အခေါမုခဋ္ဌ-
နေန။ ဝိမတိ၊၂။၂၃၄။ (–ဝိ၊ဋ္ဌ၊၄။၅၁။ ဝိ၊
သင်္ဃ။၄၁၂။)

နိုက္ကၡိတ္ဝေ(ကု)ဒ္ဓိတသဒ်ိသ (တိ) [နိုက္ကၡိတ္ဝေ(ကု)ဒ္ဓိတ
+သဒ်ိသ] အောက်သို့အ၀မူထားအပ်သော
အိုး, အထက်သို့ အ၀မူသားအပ်သော
အိုးနှင့်တူသော၊ မှောက်အပ် လှန်အပ်
သော အိုးနှင့်တူသော။ အသုဘေ 'သုဘ'-
ဣတိ ဝိပလ္လာသပဋိဟာနေန စ နိုက္ကၡိတ္ဝေ(ကု)ဒ္ဓိတ-
သဒ်ိသေ။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၄၀။

နိုက္ကၡ (ကု) ဒ္ဓိတ္တာ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကုဋ္ဌ+တ္တာ။
ကုဋ္ဌ+ဏေ+တ္တာ] (၁) အောက်သို့–အ၀မူ

ထား—မျက်နှာပြု—မှောက်ထား—၍။ (၂) အလျားမှောက်၍၊ ဝမ်းလျားမှောက်၍၊ ဝမ်းလျားမှောက်ရေ၍။ (၃) ဘုမိယံ ပန နိုက္ကၡိတ္တာ ကေမေဝ ဌပေတမ္ဗံ။ ဝိ၊ဌ၊၄။ ၄၇။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၄၄၀။ နိုက္ကၡိတ္တာ (မ၊၂။ ၇၇) တိ အဓောမုခံ ကတ္တာ။ မ၊ဌ၊၃။၈၉။ ဟေဋ္ဌာမဗ္ဗေ ပတ္တံ နိ(က္ကၡ)ကုဋ္ဌိတ္တာ ဌပေတိ။ သံ၊ဌ။၃။၃၈။ ဥဒါန၊ဌ။၂၂၈။ သာရတ္ထ၊၃။ ၃၈၄။ (—ဝိ၊ဌ၊၁။၂၈၉။ သာရတ္ထ၊၃။၃၅၈၊ ၃၈၇။ ဝိမတိ၊၂။၂၄၆။) (၂) ပုတ္ထဠ သမ္ဗေ ဗြာဟ္မဏေ စတဿ ပါဒမူလေ နိုက္ကၡိတ္တာ နိပဇ္ဇာပေတ္တာ ခမာပေတိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၁။ ၁၇၂။

နိုက္ကၡိတ္တာန (ကြိုဝိ) [နိုက္ကၡ+တ္ဝါန] အထက်ပုဒ် (၁) နက်ကြည့်။ တဿ ဒတ္တာနဟံ ပဏ္ဍိ။ နိုက္ကၡိတ္တာန ဘာဇနံ။ အပ၊၂။၃၈၅။ စရိယာ၊ဌ။၂၃။

နိုက္ကၡဏပေါကာသ (ပု) [နိ + ကုဏပ + ဩကာသ] သူသေ—အလောင်း—အပုပ်—ကောင် မရှိရာအရပ်။ ကုဏပဌော ဇဋိတန္တ-ရမနုပဝိဋ္ဌော ဝါယာမေန တတော မုဋ္ဌိတ္တာ နိုက္ကၡဏပေါကာသံ ပဝိသိတ္တာ တတ္ထပရမသုခံ လဘေယျ။ မိလိန္ဒ။၃၀၉။

နိုက္ကၡဏ္ဍက (ပု) [နိ+ကုဏ္ဍက] ဆန်ကျိုး—ဆန်ကွဲ— မပါ— ကင်း—သော သလေးပင်။ အကဏ္ဍောတိ နိုက္ကၡဏ္ဍကော (နိုက္ကဏ္ဍော၊က။ နိုက္ကော ဝဏ္ဍကော၊ သျော)။ ဒီ၊ဌ၊၃။၅၃။

နိုက္ကၡဟ (တိ) [နိ+ကုဟ] (၁) အံ့ဩဖွယ်—မပြုတတ် — ပြုခြင်းမှကင်း — သော၊သူ။ (၂) ဝါကြွားပလ္လားခြင်း—အလျှင်းမရှိ— ကင်း— သော၊သူ။ (၃) နိုက္ကၡဟာ ·နိလ္လပါ ဇရော။ အံ၊၃။၃၃၅။ ဣတိဝုတ်။၂၇၀။ နိုက္ကၡဟော-(သုတ္တနိ။၂၈၈။ အပ၊၃။၁၂ စူဋနီ။၂၂၂)တိ ဣတ္ထ ကိဠာပိ ယဿ တိဝိဓံ ကုဟနဝတ္ထု နတ္ထိ၊ သော နိုက္ကၡဟောတိ ဝုစ္စတိ၊ ဣမိဿာ ပန ဂါထာယ မနုညတောဇနာဒီသု ဝိမှယ-မနာပဇ္ဇနတော နိုက္ကၡဟောတိ အယမဓိပ္ပါ-ယော။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၃။၉၆။ အပ၊ဌ၊၃။၂၀၄။ စူဋနိ၊ဌ။၁၂၅။ (—မဟာနိ။၉၆၊၂၉၈။ စူဋနိ။ ၂၇၂။ အပ၊ဌ၊၃။၁၅၂။) (၂) နိုက္ကၡဟော ဓောတပါပကော။ အပ၊၃။၄၀၃။

နိုက္ကေသသီသ (တိ) [နိ+ကေသ+သီသ] ဆံပင်မရှိသော ဦးခေါင်းရှိသော၊ ထိပ်ပြောင်—ခေါင်းပြောင်—သော၊သူ။ နိုက္ကေသသီသော ခလ္လာဋော။ ဓာန်။၃၂၁။ နိုက္ကေသံ သီသမေ-တဿ။ ယင်း-ဋီ။

နိုက္ကေသိက (တိ) [နိုက္ကေသ+ဣက။ထီ-ဌ် နိုက္ကေ-သိကာ] နည်း—ပါး—သော ဆံပင်ရှိသော၊ ဆံပင်-နည်း-ပါး-သော၊ သူ။ အညာ ဣဿ-ရ-သေဋ္ဌိကုလဿ ဓီတာ နိုက္ကေသိကာ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၆၂။

နိုက္ကေသီ (တိ) [နိ+ကေသ+ဣ] အထက်ပုဒ် နက်-ကြည့်။ နိုက္ကေသိတိ အပ္ပကေသီ။ အံ၊ဌ၊ ၁။၁၅၉။

နိုက္ကောဓ (တိ) [နိ+ကောဓ။ (နိုက္ကြောဓ—သံ)] အမျက်ထွက်—စိတ်ဆိုး—ခြင်း မရှိသော၊ စိတ်မဆိုးသော၊သူ။ ကိ ပန သံမ္မ အာရမ္ဘဏံ ဒိသ္မာ နိုက္ကောဓော ဇာတောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၁၂၉။ (—ဇာ၊ဌ၊၃။၃၀၁။ ဇာ၊ဌ၊၅။၁၁၈။)

နိုက္ကောဓတာပဿ (ပု) [နိုက္ကောဓ+တာပဿ] အမျက်ထွက်—စိတ်ဆိုး—ခြင်းမရှိသောရသော့။ စိတ်မဆိုးသော ရသော့။ ဘဂ္ဂေ နိုက္ကောဓတာ-ပဿ ...ဣဓေဝ ဥယျာနေ ဝသထ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။၂၃။

နိုက္ကောဓန (တိ) [နိ+ကောဓန] (၁) အမျက်ထွက်—စိတ်ဆိုး—ခြင်း မရှိသော၊ စိတ်မဆိုး သော၊သူ။ (၂) အပြစ်ဒေါသ မရှိသော။ (၃) အပရာ ပရဂေဟေ ဒါသီ ဟုတ္တာ နိုက္ကောဓနာ နိမ္မာနာ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂၃၄။

(၂) ဝေရူပေ နိုက္ကြောဝနေ ဗုဒ္ဓသာသနေ ပဗ္ဗဇိတော သမာနော။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ၂၅၃။

နိုက္ကြောပ (တိ) [နိ+ကောပ] အထက်ပုဒ် (၁) နက်ကြည့်။ ဝိကုဒ္ဓေါ နိုက္ကြောပေါ တေ အတ္ထိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၃၂၂။

နိုက္ကြောသဇ္ဇ (တိ) [နိ+ကောသဇ္ဇ] ပျင်းရိခြင်း မရှိသော၊ မပျင်းရိသော၊သူ။ အနုလသာတိ နိုက္ကြောသဇ္ဇာ။ ဒီ၊ဌ၊၃။ ၁၃၀၊ ၁၄၀။ (–ဇာ၊ဌ၊။ ၁၂၅။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၁၄၃။)

နိုက္ခ (ပုဂ္ဂ) [နိ+ကန+အ။ ဝန်၊ဋ္ဌ။ ၄၀၀။ နိ+ကမ+ကို] (၁) ရေထွက်ပြန်ပေါက်။ (၂) ရွှေအထူး၊ ရွှေစင်တနိုက္ခ၊ သိင်္ဂီနိုက် ရွှေ။ (၃) နိုက္ခ၊ ၁ နိုက္ခ။ (၄-စပါး ၁-ချင် ရွှေး၊ ၂-ချင်းရွှေး ၁-ပဲ၊ ၁၀-မဲ (၂-ပဲ—ကေစ္ခေ) ၁-အက္ခ၊ ဂ-အက္ခ(၅-အက္ခ—ကေ-စ္ခေ) ၁-ခေရဏ၊ ၅-ခေရဏ (ဂ-အက္ခ—ကေစ္ခေ) ၁-သုဝဏ် (ဝန်၊ဋ္ဌ။ ၄၀၀။)၊ ၅-သုဝဏ် ဇာ၊ ဌ၊ ၆။ ၃၁၃။ ဝိမတိ၊ ၂။ ၉၉။ ဝန်၊ ဋ္ဌ။ ၄၀၀) ၅-ခေရဏ (ဝန်၊ဋ္ဌ။ ကေစ္ခေ)၁၅-ခေရဏ၊ခေရဏ ၁၀၀(အပရေ) ဝိမာန၊ဌ။ ၉၃) ၂၀-သုဝဏ် (ကေစိ) ၂၅-သုဝဏ် (အပရေ) (မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၃၁ဂ။) ၂၀-ခေ-ရဏ (သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၆၆။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၂။) ၅-ပိုလ် (အပရေ)သည် (အံ၊ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၅၂။) ၁-နိုက္ခမည်၏။ (၁) ဣမံ နိုက္ခ(ဇာ၊ ၁။ ၃၀၁)ဣ ဣမံ တာဒိသမေဝ ဥဒကနိဒ္ဓမနံ။ ဇာ၊ဌ၊ ၄။ ၃၅၉။ (၂) ဣတံ နိုက္ခာ သတံ အသာ။ ဝိမာန။ ၂၅။ "သုဝဏ္ဏ"ဣတိ ပဒေန နိုက္ခ-သဒ္ဒသာ သုဝဏ္ဏတ္ထံ ဒဿေတိ။ ပါစိတ်၊ယော။ ၂၁၃။ နိုက္ခော သုဝဏ္ဏဝိကာရေပိ။ ဝန်၊ဋ္ဌ။ ၄၀၀။ သိင်္ဂီနိုက္ခသဝဏ္ဏ (ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၂၅၄)လည်း-ကြည့်။ (၃) နိုက္ခဋ္ဌိမ် သုဝဏ္ဏသာ၊ ဟာရံ ဂဏ္ဍ သုစိရတ။ ဇာ၊ ၁။ ၃၇၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၅၉။ (–မ၊ ဌ၊ ၄။ ၁၀၄။)

နိုက္ခ၂ (တိ) [နိ+ကန+ဏ] ၁-နိုက္ခရှိသော၊ ၁-နိုက္ခ ရှိသော ရွှေစင်ဖြင့် ပြုလုပ်အပ်သော (တန်ဆာ ဘဏ္ဍာ)။ နိုက္ခံ ဇမ္ဗောနဒသောဝ။ ဓမ္ပ။ ၄၇။ ဓမ္ပ၊ဌ၊ ၂။ ၂၁၀။ နိုက္ခ (မ၊ဂ။ ၁၄၃)ဣ နိုက္ခေန ကတံ ဝိဋ္ဌနနံ။ မ၊ဌ၊ ၄။ ၁၀၄။ နိုက္ခ-(သံ၊၁။ ၆၄)ဣ အတိရေကပဋ္ဌသုဝဏ္ဏေန ကတပိဋ္ဌနနံ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၁။ နိုက္ခဣ ဘဏ္ဍ-မဟာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၁၆၆။ (– အံ၊ ၂။ ၄၀၉။ ဝိမာန။ ၂၅။ ဇာ၊ ၁။ ၂၆၄၊ ၃ဂ၉။)

နိုက္ခဏ (နဉ) [နိုက္ခ+ဂ] (ရွှေစင်) နိုက္ခ အပေါင်း (နိုက္ခ အရု၊ဆု)။ နေကာနိ နိုက္ခ-ဂဏာနိ ပဟာယ။ မ၊ ၂။ ၁၁။

နိုက္ခဏိတ္တာ (ကြို) [နိ+ခန+တ္တာ] မြှုပ်–စိုက်–၍။ တတ္ထ တတ္ထ ခိလံ နိုက္ခဏိတ္တာ။ ဝိ၊ ၄။ ၂၅၂။

နိုက္ခန္ဓ (နဉ) [နိ+ကမ+ဓ။ (နိုက္ခံတ-အဒ္ဓ-မာဂဓီ၊ ဏိုက္ခံတ-ပြာ)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (၂) နိုက္ခန္ဓသုတ်။ (တိ) (၃) ထွက်သော။ (၄) လွန်သော။ (၅) ထွက်မြောက်သော။ (၆) ထွက်–ကင်း–သော။ (၇) တောထွက်သော။ (၈) မွေးဖွားသော။ (၉) ထွက်ရာ ဖြစ်သော။ (၁၀) တောထွက်ရာဖြစ်သော။ (၁၁) မွေးဖွားရာဖြစ်သော။

(၁) ထွက်ခြင်း။ တဿ ဘိက္ခုနော နိုက္ခန္ဓေ (ဝိ၊ဌ။ ၁၂)တိ....တဿ ဘိက္ခုနော နိုက္ခမနေတိ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၀၄။ (၂) နိုက္ခန္ဓသုတ်။ နိုက္ခန္ဓံ အရတိ စေ။ သံ၊၁။ ၁၉၈။ နိုက္ခန္ဓသုတ္တ-လည်း ကြည့်။

(တိ)(၃)ထွက်သော။ နိုက္ခန္ဓော ယည-ဝါဠော (စရိယာ။ ၃၀၉)တိ .... နိဋ္ဌတော။ စရိယာ၊ဌ။ ၆၂။ စိရံ နိုက္ခန္ဓော(မ၊ဌ၊ ၃။ ၁၀၅)-တိ နိဋ္ဌတော ဟုတ္တာ စိရကာလေ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၀၇။ နိုက္ခန္ဓ(အံ၊ ၂။ ၂၇၅)ဣ နိဿဋ္ဌံ။ အံ၊

ဒေါ၂။ ၂၄၀။ မာ၌၂။၉၀။ သံ၌၂ခေါ်ဖ။ အဘိ၌ခေါ။ခု။ ထေရိ၌။ခ၂။ အပ၌၂။ ၂၀ခ။ ဗုဒ္ဓဝံ၌။ခု၅၅။ ဒေါ၌ခု။ခ၂၇။ သံ၌ခ္ခိ။သစ်။ခ၂ခ။ မာ၌ခ္ခိ။ခ၀ခ။ အံ၌ခ္ခိ။ ၂ ခ၉၅။ နိုက္ခန္ဓာနိ(နုပေ)—ဒီ၊ ၂။ခ၀။ နိုက္ခန္ဓံ (ခုပေ)—ဝိ၌ခ၊ ၂။ခ၀ခ။ ဝိ၌ခု။ခ၂ခ။ ဝိ၌ခ၊ ၄။ခ။ ဝိ။သင်္ဂဟ။ခ၂ခ၉။ ဓမ္မ၌ခ။ခ၅၅၊ ၂၉ခ။ ပေတ၊ ၌။ခ၉ခ။ ထေရိ၌။ဖ၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၌။၂၂။ ဒေ၌ခ။ဂ။ ဒေ၌ခ၊ ၄ခ၊ ဂ၊ ခ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ခ၂ခ။ ကခ်ိ။ခ္ခိ။၅ခ။ မာ၌ခ္ခိ။ခ၀ခ။ နိုက္ခန္ဓေ (ခုပေ) — အံ၌ခ၊ ၂ဖ၁။ ဝိမတိ၊ ၂။၅၅။ နိုက္ခန္ဓေန—ပဋ္ဌိသံ၌ခ၊ ခ။ခ၊ ခ။ ဖ။ ဓမ္မ၌ခ၊ ၂ ခ၀။ စရိယာ၌ခ။ ၂ဝဖ။ နိုက္ခန္ဓေဟိ(တေပေ)—သံ၌ခ၊ ခ။ဂ၀။ နိုက္ခန္ဓဿ (စေ)—မိလိန္ဒ။ ခ၂၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၌။၅။ ဒေ၌ခ။ခ၀၀။ မာ၌ခ္ခိ။ ၂ ခ၇။ နိုက္ခန္ဓဿ(ဆေ)—ဝိ၌။ခ၀ခ။ အဘိ၌ခ၊ ခ။ခ။ ဝိမတိ၊ ခ။ခ၇ခ။ နိုက္ခန္ဓေ(သေ)—ဝိ၊ ခ။ ခ၂ခ။ ဝိ၌ခ၊ ခ၀ခ။ မာ၌ခ၊ ခ၀ခ။ သံ၌ခ္ခိ။ ခ ဖ၀ခ။ ဓမ္မ၌ခ။ခ၀ခ၉။ ဒေ၌ခ၊ ခ ဖ၀ခ။ ကခ်ိ။ခ္ခိ။ခ၇ခ။ နိုက္ခန္ဓာယ—ဒေ၀ခ။ ခ၉ခ။ မာ၌ခ။ခ၀၅။ ဒေ၌ခ၊ ခ။ခ၀ခ။ နိုက္ခန္ဓေသု—ဝိ၌ခ၊ ခ။ခ။ ဝိ။သင်္ဂဟ။ခ၂ခ၉။ အဘိ၌ခ။ ၂ခ၉။ ကခ်ိ။ခ္ခိ။သစ်။ ၂ ဖ ၂။ အံ၌ခ္ခိ။ခ။ ၂ခ၅။

(၄) လွန်သော။ ကေမို ဟိ ဝဿေ နိုက္ခ-န္ဓေ ဒေ၀တာ သဒ္ဓမနုဿာ၀ေသုံ။ ဒီ၊ ၂။ခ၀။ (၅) ထွက်မြောက်သော။ နိုက္ခန္ဓော—မဟာနိ။ခ၊ ၂။၅၊ ခ၀ခ၊ ခ၂ခ၊ ခ၂ခ။ ဗုဒ္ဓနိ။ခ၂ခ၊ ၂ခ၀။ အဘိ၌ခ။ခ၀။ အပ၌ခ၊ ၂ခ၀။ မာ၌ခ္ခိ။ခ၀ခ၀ဖ။ နိုက္ခန္ဓံ(နုပေ) — သံ၌ခ။ခ၀ခ။ အံ၌ခ၊ ၂ခ၅။ ထေရ။ခ၂ခ။ ဝိ၌ခ။ခ၀ခ။ မာ၌ခ၊ ၂။ခ၀။ ပဋ္ဌိသံ၌ခ၊ ၂။ခ၅၊ ခ၂ခ၀။ ဝိသုဒ္ဓိ။ခ။ ၂ ခ၀။ သုတ္တနိ၌ခ၊ ၂။ခ၂ခ။ ထေရ၌ခ၊ ၂ ၅ ၂ခ။ မဟာနိ၌ခ။ဖ၉ခ။ သာရတ္ထ၊ ၂။ခ၂ဖ။ သာရတ္ထ၊ခ။ခ၅ ၂။ ဒီ၊ ခ္ခိ၊ ၂။ ၅ ခ ဖ ခ ခ ခ။ မာ၌ခ္ခိ။ ခ။ ခ။ ခ။ ခ။ ခ ခ ခ

အပ၊ ၂။ ၂၀၇။ သံ၊ ၌၊ ၃။ ၃။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၀၄။ နိုက္ခန္ဓေန—မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၆၆။ နိုက္ခန္ဓဿ(ဆ၊ ဧ) —မ၊ ၌၊ ၄။ ၁၁၃။

(၆) ထွက်–ကင်း–သော။ နိုက္ခန္ဓေ-(ဥဒါန။ ၁၀၇)တိ နိဋ္ဌတော၊ အပဂတောတိ အတ္ထော။ ဥဒါန၊ ၌။ ၁၆၈။ နိုက္ခန္ဓော—အံ၊ ၃။ ၄၄။ ဥဒါန။ ၁၀၇၊ ၁၃၈။ သံ၊ ၌၊ ၁။ ၄၂။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၃။ ၁၄၇။ မ၊ ရှိ၊ ၁။ ၂၂၉။ သံ၊ ရှိ၊ ၃။ ၄၂။ အံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၁၅။ နိုက္ခန္ဓေ(သ၊ ဧ)—အံ၊ ၂။ ၂၇၀။ အံ၊ ၃။ ၄၄။ ဥဒါန။ ၁၀၇။

(၇) တောထွက်သော။ နိုက္ခန္ဓော—မိလိန္ဒ။ ၂၇၆။ ဝိ၊ ၌၊ ၃။ ၂၀၆။ မ၊ ၌၊ ၂။ ၈၇၊ ၉၂။ မ၊ ၌၊ ၁။ ၁၉၀။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၂၀။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၈၀။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၈။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၅၅၄။ ဒီ၊ ရှိ၊ ၂။ ၄၃။ နိုက္ခန္ဓေန—အပ၊ ၁။ ၅၃။ အပ၊ ၌၊ ၁။ ၃၃၂။

(၈) မွေးဖွားသော။ နိုက္ခန္ဓော—အပ၊ ၂။ ၁၅။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ၌။ ၃၊ ၂။ စရိယာ၊ ၌။ ၁၉၂။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၆၃။ သံ၊ ရှိ၊ ၂။ ၂၅။ နိုက္ခန္ဓော (ပ၊ ဗ) —မ၊ ၌၊ ၁။ ၂၁၁။ ခုဒ္ဒကာ၊ ၌။ ၂၁၀။ ဥဒါန၊ ၌။ ၈၃။ သီ ရှိ၊ သစ်၊ ၂။ ၂၅၀။ နေတ္တိ၊ ရှိ။ ၆၆။ နိုက္ခန္ဓေ—အပ၊ ၌၊ ၂။ ၁၄၁။ (၉) ထွက်ရာ ဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဓကာလ(၁)-ကြည့်။ (၁ဝ) တောထွက်ရာဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဓကာလ (၂) ကြည့်။ (၁၁) မွေးဖွားရာဖြစ်သော။ နိုက္ခန္ဓ-ကာလ (၃)-ကြည့်။

နိုက္ခန္ဓဥဒက (နာ) [နိုက္ခန္ဓ+ဥဒက] ထွက်သော ရေ။ ယောပိ နဒီ ဝါ သမုဒ္ဒံ ဝါ ဘိန္ဒိတ္တာ နိုက္ခန္ဓဥဒကေန.... ပါပုဏာတိ။ ကခ်။ ၉၁။ ဝိ၊ သင်္ဂ၊ ၁၉၅။ ကခ်။ ၌။ ၅။ (–သံ၊ ၌၊ ၁။ ၂၀၉။)

နိုက္ခန္ဓဥဒကဝေရာ (ထီ) [နိုက္ခန္ဓ+ဥဒကဝေရာ] ထွက်သော ရေအလျှင်။ နိုက္ခန္ဓဥဒကဝေရာ ဝိယ ဧ ဟုတ္တာ။ အဘိ၊ ၌၊ ၁။ ၁၆။

နိုက္ခန္ဓကာလ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+ ကာလ] (၁) ထွက်ရာ–အချိန်–အခါ။ (၂)တောထွက်ရာ–အချိန်-အခါ။ (၃) မွေးဖွားရာ–အချိန်–အခါ။ (၁) တတော တတော နိုက္ခန္ဓ-ကာလေ တံ တံ သဗ္ဗံ ပစ္ဆိမဒဿနမေဝ။ ဒီ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅။ (–သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၆၃။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၁။ ၃ဝ။ ဓမ္မ၊ ၌၊ ၂။ ၇၃။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၃ဝ၂၊ ၃ဝ၆၊ ၄ဝ၈။ ဇာ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၄ဝ၃။)(၂) မဟာဗောဓိသတ္တာနံ မဟာဘိနိက္ခမနံ နိုက္ခန္ဓ-ကာလတော ပဋ္ဌာယ....ပဝတ္တန္တိ။ မ၊ ရှိ၊ ၂။ ၆၈။ (၃) အဝိစ ဂဗ္ဘသေယျကသတ္တာ ဂဗ္ဘတော နိုက္ခန္ဓကာလတော ပဋ္ဌာယ ဘူတာ နာမ။ ဥဒါန၊ ၌။ ၂၅၂။ (–အပ၊ ၌၊ ၁။ ၂၉၃။ အပ၊ ၌၊ ၂။ ၈၆၊ ၁ဝ၇။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၂၂၉။ ဇာ၊ ၌၊ ၄။ ၃၉၂။ ဇာ၊ ၌၊ ၅။ ၁၃။)

နိုက္ခန္ဓစန္ဒမဏ္ဍလ (နာ) [နိုက္ခန္ဓ+စန္ဒမဏ္ဍလ] ထွက်သော လပြည့်ဝန်း။ ဝလာဟကန္ဓရာ နိုက္ခန္ဓစန္ဒမဏ္ဍလံ ဝိယ.... ဥပဋ္ဌာတိ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၁၂၂။

နိုက္ခန္ဓဇိဝှါ (ထီ) [နိုက္ခန္ဓ+ဇိဝှါ](အပသ္မိ)ထွက်သော လျှာ။ ဇိဝမာနကသရီရေပိ ဗဟိ-နိက္ခန္ဓဇိဝှါယ ဥပဂ္ဂမနေပိ ထုလ္လစ္ဆယမေဝ။ ဝိ၊ ၌၊ ၁။ ၂၄၂။ (–ကခ်။ ၁ဝ၄။ ကခ်။ ရှိ၊ သစ်။ ၁၉၂။ သီ၊ ရှိ၊ သစ်၊ ၁။ ၁၉၃။)

နိုက္ခန္ဓဋ္ဌ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+အတ္ထ] ထွက်မြောက်သည်၏ အဖြစ်–ထွက်မြောက်ခြင်း –ဟူသော–အနက်–သတ်သော။ ဂိဟိဘာဝတော နိုက္ခန္ဓ-ဋ္ဌေန "ပဗ္ဗဇ္ဇာ"တိ လဒ္ဓနာမဿ။ ဇာ၊ ၌၊ ၁။ ၁၅၆။

နိုက္ခန္ဓဘာန (နာ) [နိုက္ခန္ဓ+ဘာန] ထွက်ရာအရပ်။ နိုက္ခန္ဓဘာနတော ပဋ္ဌာယ သိတလစ္ဆာယံ ဒီသ္မာ ဝိဿမတိ။ အဘိ၊ ၌၊ ၂။ ၂၄၃။ (–သံ၊ ၌၊ ၂။ ၂၉၂။ အံ၊ ၌၊ ၂။ ၁၅၂။)

နိုက္ခန္ဓဒန္တ (ပုဲ၊နု) [နိုက္ခန္ဓ+ဒန္တ] (၁) (ပြင်ပသို့) ထွက်သောသွား။ (တိ) (၂) (ပြင်ပသို့) ထွက်သောသွားရှိသော၊ သွားခေါ်သော၊သူ။ (၁) နိုက္ခန္ဓဒန္တေဟိ သမန္နာဂတော။ ဇာ၊၆၊ ၇။၃၂၂။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၆။) (တိ) (၂) အသုရ-ဒန္တော ဝါ ဟေဋ္ဌာ ဝ၊ ဥပရိ ဝါ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓ-ဒန္တော။ ဝိ၊သင်္ဂ၊။၁၄၃။ လုဒ္ဒကော ဒါရု-ဏော နိုက္ခန္ဓဒန္တော။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဌ၅။

နိုက္ခန္ဓဒါဋ (တိ) [နိုက္ခန္ဓ+ဒါဋာ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော အစွယ်ရှိသော၊ သူ။ ပုရေဟိ-တော ပိဏ်လော နိုက္ခန္ဓဒါဋော အဟောသိ။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၄၆။

နိုက္ခန္ဓဒါရက (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+ဒါရက] (အမိဝမ်း-မှ) ထွက်–မွေးဖွား – သော သူယော်။ အယံ တေ (တဝ) ကုစ္ဆိတော နိုက္ခန္ဓဒါရကော။ အံ၊ဌ၊၁။၂၇၀။ ထေရီ၊ဌ။၁ဌ၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၁။ ၈၄။ မဟာနိ၊ဌ။၃၆၃။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၁။၃၆၅။)

နိုက္ခန္ဓဒိဝသ (ပု၊ နု) [နိုက္ခန္ဓ+ဒိဝသ] (၁) ထွက်ရာနေ့။ (၂) ထွက်ရာနေ့အဖို့။ (၁) နိုက္ခန္ဓဒိ ဝ သ တော ပဋ္ဌာယ ....ဘတ္တကိစ္စံ ကရောတိ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၈၇။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဌ၃။ ဇာ၊ဌ၊၁။၁၁၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၂၈၄။) (၂) အတိပ္ပဂေါ်ယေ နိုက္ခန္ဓဒိဝသော (သံ၊ဌ၊၂။ ၅၂)တိ ပကတိယာ ဘိက္ခာစရဏဝေလာယ အတိဝိယ ပါတော ဝေ ဝိဟာရတော နိုက္ခန္ဓ-ဒိဝသဘာဝေါ။ သံ၊ဋီ၊ ၂။၆၈။

နိုက္ခန္ဓနာသိကဝါတ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+နာသိကဝါတ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော နှာခေါင်းလေ။ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓနာသိကဝါတေ ပန အန္တော အပဝိ-သန္တေ။ ဝိသုဒ္ဓိ၁။၂၂၇။

နိုက္ခန္ဓဝါတ (ပု) [နိုက္ခန္ဓ+ဝါတ] ထွက်သော လေ၊ ထွက်လေ။ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓဝါတာ စ န ဘာသုဟောန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၂၅။ (–အံ၊ဌ၊၃။ ဌ၆။)

နိုက္ခန္ဓသာလိသီသ (တိ) [နိုက္ခန္ဓ+သာလိသီသ ထွက်သော သလေးနှံရှိသော။ နိုက္ခန္ဓသာလိ-သီသံ အတ္တနော သာလိခေတ္တံ ဂန္ဓာ။ ဇာ-ဌ၊၂။၃၃ဌ။

နိုက္ခန္ဓသီသ (နု) [နိုက္ခန္ဓ+သီသ] (ပြင်ပသို့) ထွက်သော–အစွန် – အဖျား။ အန္တော-ပဝေသိတဝေဌပမ္ဘာဒိကဿ ဗဟိ နိုက္ခန္ဓ-သီသံ။ ဝိမတိ၁။၁၄၇။

နိုက္ခန္ဓသုတ္တ (နု) [နိုက္ခန္ဓ+သုတ္တ] နိုက္ခန္ဓသုတ်၊လူ-ဘောင်မှ ရဟန်းဘောင်သို့ ဝင်၍ ဩမ်-သက်စွာနေသော ငါ့ကို ကာမဝိတက်တို့သည် ပြေးဝင်လာကုန်ပြီ တကား၊ ဤ ခက်ထန်-ကြမ်းကြုတ်မှုတို့သည် မည်းနက်သော မာရ်၏ အသင်းအပင်းမှ ပြေးဝင်လာကုန်ပြီတကား စသည်ဖြင့် အရှင်ဝဏ်သထေရ် ရွတ်ဆိုဟော ပြောသုတ်။ သံယုတ္တနိကာယ၊ သဂါထာဝဂ္ဂ-သံယုတ္တပါဠိ၊ ဂ-သံယုတ်၊ ၁-သုတ်။ သံ၊၁။ ၁ဂ၂။ သံ၊ဌ၊၁။၂၄ဖ-၇။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၈၂။

နိုက္ခန္ဓိ (ထီ) [နိ+ကမု+တိ] ထွက်မြောက်ခြင်း။ နိုက္ခန္ဓိ ကရေယျ (ဝိ၊ဌ။၁၂၂)နွဲ့ နိုက္ခမနံ နိုဋ္ဌမနံ အပဝါဟနံ ကရေယျန္တို့ အတ္ထော။ ဝိ၊ဌ၊ဌ။၃ဝ၄။ (–ဝိ၊ဌ၊၁။၁ဌ၁။ အံ၊ဌ၊ဌ။ ၂၀ဖ။)

နိုက္ခန္ဓုံ (ကြိ၊ ဝိ) [နိ+ကမု+တုံ] ထွက်ခြင်းငှ။ နိုက္ခန္ဓုံ (နိုဋ္ဌန္ဓုံ၊ သီ၊ သျာ) အသက္ကောန္တေ ဗဟူ မစ္ဆေ ပဿိ။ ဥဒါန၊ဌ။ဌ၃၂။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၂။ဌ၃ဌ။)

နိုက္ခမဘာ (ထီ) [နိုက္ခ+ပဘာ] ၁-နိုက္ခရှိသော ရွှေစင်၏အရောင်။ သရီရပဘာ ပန နိုက္ခ-ပဘာသဒိသာ။ မ၊ဋီ၊ဌ။ဌ၁ဌ။

နိုက္ခပရိမာဏ (တိ) [နိုက္ခ+ပရိမာဏ] (၅-သုဝဏ်) ၁-နိုက္ခအတိုင်းအရှည်ရှိသော။ နိုက္ခအတိုင်-အရှည်ပမာဏနှင့်စပ်၍ သိမ္ပတ်ဖွယ်–ပဋ္ဌာ။ ဝေန်၊သျ။ဌ၇ဝ-ဂါထာ ကြည့်။ နိုက္ခပရိမာ-

ကေန သိဂ်ိသုဝဏ္ဏေန ကတံ။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ၂၁၄။ (–မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၁ဂ။)

နိုက္ခမ် ၁ (ပု) [နိ+ကမု+ဏ။ (ဏိကွမ-ပြာ)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (တိ) (၂) ကာမမှ ထွက်မြောက်တတ်သော။ (၁) နာကာလေ သာဝ၊ နိုက္ခမေ၀။ ဇာ၊၁။၆၁။ ဇာ၊ဋ္ဌ၊။ဝ၉၁။ (တိ) (၂) ကာမတော နိုက္ခမတီတိ နိုက္ခမော။ မ၊ဋ္ဌ၊ဝ။ဝ၂၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊။ဝ၀၀။

နိုက္ခမ် ၂ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဟိ။ ဟိ ချေ။] ထွက်လော့။ အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ခမတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+တိ။ နိတိ၊ဓာ။ ၁ဝ၁။] ထွက်၏။ (က) မီးရှူးသန့်စင်-ဖွားမြင်-၏။ (၁) (ဥဒ္ခံတွင်းမှ) ဖောက်ထွက်၏။ (ဂ) ထင်ရှားစွာပေါ် ထွက်၏၊ အညောက်ပေါက်၏။ (ဃ) ဖဲ့ခွါ-ရှောင်ရှား-၏။ (ဇ) ထွက်မြောက်၏။ (စ) လှုံ့ဆော်မှု ထွက်၏၊ ရှင် - ရဟန်း-ပြု၏။ (ဆ) တောထွက်၏။ (ဇ) လုံးပန်း-ကြိုးကုတ်-အားထုတ်-အားသစ်-၏။

ထွက်၏။ သာယံ ဝါ နိုက္ခမတိ။ သံ၊ဝ။ ၁ဂဂ။ သီဟော ဘိက္ခဝေ မိဂရာဇာ သာယဏ္ဍသမယံ အာသယာ နိုက္ခမတိ။ သံ၊၂။၇ဝ အံ၊၂။ဝ၀၆။ အုံ၊ဝ။၂ဂ၂။ နိုက္ခမတိ—မ၊၂။ ဂ၆။ မ၊ဝ။၂ဂ၅။ မိလိန္ဒ။၂၉၊ဝ၈၉။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ ၂၂၆။ ဝိ၊ဌ၊။ဝ၄ဝ၊၂ဂ၅။ ဝိ၊ဌ၊ဝ။ဝ၇ဝ၊ ၂၇၄။ ကခ်ီ။၂ဂ၇။ ဝိ၊ဃဏ်ဟ။ဝ၉၉။ ဒီ၊ဌ၊၂။ ဝ၄၂။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဝ၄၉။ မ၊ဌ၊ဝ။၂၆ဝ။ မ၊ဌ၊၂။ ဝ၄။ မ၊ဌ၊ဝ။၆၇။ သံ၊ဌ၊ဝ။၅ဂ။ သံ၊ဌ၊၂။၉၄။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ၄။ အံ၊ဌ၊ဝ။၇ဝ။ အဘိဌ၊ဝ။ဝ၅ဝ။ အဘိ၊ဌ၊၂။ ၆ဂ။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ၂ဝ၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။၉၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။၂၂၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁၇။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ ၂ဝ၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။၄ဂ။ ပေထ၊ဌ။၅၅။ အပ၊ဌ၊ဝ၊ဝ၆ဝ။ အပ၊ဌ၊၂။၄ဂ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ ဝ၃၅။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ဝ၂၂။ မဟာနိ၊ဌ။ဂဝ။ ဝဇိရ။ဝ၀၂။ သာရတ္ထ၊၂။ ၁ဂဂ။ သာရတ္ထ၊ဝ။ ဝ၃။ ဝိမတိ၊ဝ။၂ဝ၁။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။၂၂၆။ သီ၊ဌ၊သစ်၊၂။ဝ၃၂။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဝ၅။ မ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၉၂။ မ၊ဌ၊၂။ဝ၁၆။ သံ၊ဌ၊၂။ဝ၇ဝ။ အံ၊ဌ၊ ဝ။ဝ၀ဝ။ နေတ္တိ၊ဌ။ဝ၂ဝ။ နေတ္တိ၊ဝ။ ၂၉၂။

နိုက္ခမန္တိ—ဝိ၊ဝ။ဝ၄၆။ ဝိ၊၂။ဝ၅၆။ ဝိ၊ဌ။ ဝ၃ဝ။ ဒီ၊ဝ။၇ဂ။ ဒီ၊၂။၇ဝ။ သံ၊ဝ။ဌ၄၉။ သံ၊ဝ။ဝ၃၉။ အံ၊ဝ။ဌ၁ဌ။ အပ၊၂။ဝ၁ဌ။ ဝိ၊ဌ၊၂။ဝ၄။ ဒီ၊ဌ၊၂။၂ဂ်ဂ။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။၅၁။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၀၉။ မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃။ မ၊ဌ၊ဌ။ဝ၅ဝ။ သံ၊ဌ၊ဝ။၆ဝ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ အံ၊ဌ၊၂။၂ဝ။ အဘိဌ၊ဝ။ဌ၄။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၃။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅ဝ၂။ ဇာ၊ဌ၊၅။ဂ၅။ မဟာနိ၊ဌ။၉၆။ ဒီ၊ဌ၊ဝ။ဌ၄။ မ၊ဌ၊ဝ။ ၂၆၂။ မ၊ဌ၊၂။ ၇ဝ။ နိုက္ခမာမိ — ဝိ၊ဃဏ်ဟ။၉ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဂဂ။ ဇာ၊ဌ၊၂။၂ဂ၅။ ဇာ၊ဌ၊၅။ ၅ဝ။ နိုက္ခမာမ—အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ နိုက္ခမတု—သံ၊ဌ၊ဝ။၂၉ဝ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ၄။ နိုက္ခမန္တု—သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၉ဌ။ အံ၊ဌ၊ဝ။၂ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ၅ဂ။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဝ၄။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ ၂ဂ၁။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဌ၀။ စရိယာ၊ဌ။၉ဂ။ ဇာ၊ဌ၊ဝ။ ဝ၄။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ဝ၅ဝ။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဝ၂ဌ။ နိုက္ခမ(နိ+ကမု+အ + ဟိ)—သံ၊ဝ။၂ဝ၆။ ပေထ။ဝ၃ဌ။ ဇာ၊ဝ။၉ဝ။ ကခ်ီ။၂ဝ၅။ မ၊ဌ၊ဌ။ဝ၉ဌ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ ၂၉ဌ။ အံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၆၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၂။ ၂၆၉။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဝ၂၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ဝ။ ၂ဝ၂။ သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။ဂဂ။ ပေထ၊ဌ။ဌ၅။ စရိယာ၊ဌ။ဝ၂ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၂။ဌ၀ဝ။ ဇာ၊ဌ၊ဌ။ ၆ဂ။ ဝဇိရ။ဝ၀၂။ သာရတ္ထ၊ဝ။ဝ၁။ကခ်ီ၊ ဌ၊သစ်။ဝ၃ဌ။ နိုက္ခမာဟိ—ဝိ၊ဌ၊၂။ ၂ဂ၀။ ဝိ၊ဃဏ်ဟ။ဝ၆။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။ဂ။ ဝဇိရ။ ၅ ၅ ၂။ ကခ်ီ၊ဌ၊သစ်။ဝ၃၂။ နိုက္ခမထ—ဝိ၊၂။ ၂ဂ။ သံ၊ဌ၊၂။ဝ၅ဝ။ သံ၊ဌ၊ဝ။ဝ၁ဝ။ အဘိ၊ဌ၊ဝ။ ဌ၁။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ ၂ဝ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃ဌ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ဝ၁။ အပ၊ဌ၊ဝ။ဝ၃။ ဇာ၊ဌ။ဝ။ဝ၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၅ ၁ ဝ။ သီ၊ဌ၊သစ်၊ဝ။ ၅ ၂။ အုံ၊ဌ၊၂။ဝ၀ဌ။

ဝိုင်ခုခု။ နိုက္ခမိတ္ထ—ဝိုင်ခုခု။ ခုနှစ်။ ဝိုင်သင်ဟာ။ ၁၀၆။ ကခ်ီ။ ခ်ိုင်းသစ်။ ၁၄၂။ နိုက္ခမိ—အပ၊ ၁။ ၄၉။ အပ၊ ။ ၅၃။ စရိယာ ခ်ိ။ ၂၁၂။ ထေရ၊ ခ်ိ။ ၂၁၆။ ထေရ၊ ခ်ိ၊ ။ ၅။ ထေရီ ခ်ိ။ ၄၆။ အပ၊ ခ်ိ။ ။ ခုနှစ်။ ။ ခုနှစ်။ ။ ခ၊ ခ်ိ။ ။ ခုနှစ်။ နိုက္ခမိသံ(နိ+ကမု+အ+ဣ)—ဇာတ။ ။ ၂၉၂။ နိုက္ခမိသတိ—ဒီ၊ ။ ။ ၂၆။ ဥဒါန။ ။ ၁၀၀။ အပ၊ ။ ခုနှစ်။ ။ ခ၊ ။ ။ ၂၀။ ။ ခ်ိ။ ။ ခုနှစ်။ ။ ခ။ ။ ။ ၂၀။ ။ ခ်ိ။ ။ ခ။ ။ ။

နိုက္ခ်ိမန္ဆီ—ဝိ၊ဌ၊၁။၁၀၉။ သံ၊ဌ၊၂။၃၀၁။ အံ၊ဌ၊၃။၁၈၆၊၂၀၃။ နိုက္ခ်ိမေယ္ယ—အံ၊၂။၄၉၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။၅၃။ နိုက္ခ်ိမိ သု—ဒေ၊ဌ၊၃။၁၆၁။

(၈) ထင်ရှားစွာ ပေါ်ထွက်၏၊ အညောက်ပေါက်၏။ အကုံရာ နိုက္ခ်ိမန္ဆီ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၁၁၉ ။ နိုက္ခ်ိမတိ (ဒီ၊ဌ၊၁။၉၈)တိ စ အာဘိဗျတ္တိ ဂစ္ဆတိတိ အတ္ထော။ ဒီ၊ဌ၊၁။ ၁၄၃။ (–သီ၊ဌ၊သစ်၊၁။၃၉၅။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၆၉။)

(ဃ) ဖဲခ္ခါ–ရှောင်ရှား–၏။ နိုက္ခ်ိမဿု (အပ၊၁။၇၄။) အပဂစ္ဆာဟိ။ အပ၊ဌ၊၂။ ၃၇။ (–မိလိန္ဒ။၃၇၀။ ထေရ၊ဌ၊၁။၂၃။) (၉) ထွက်မြောက်၏။ နိုက္ခ်ိမ (တိ) (၂)-ကြည့်။

(စ) လူ့ဘောင်မှ ထွက်၏၊ ရှင်–ရဟန်း–ပြု၏။ နိ နိုက္ခ်ိမိ (ထေရ။၃၅၈) နိ ပမ္ဗဇ္ဇိ။ ထေရ၊ဌ၊၂။၄၇၃။ နိုက္ခ်ိမိ—စရိယာ၊ဌ။၁၉၂။ နိုက္ခ်ိမိ သု — စရိယာ၊ဌ။ ၁၉၃။ နိုက္ခ်ိမိဿတိ—အပ၊ဌ၊၂။ ၂၂၂။

(ဆ) တောထွက်၏။ ဝေဿဘူ သုဝဏ္ဏ-သိဝိကာယ နိသိဒိတ္တာ နိုက္ခ်ိမိ။ ဒီ၊ဌ၊၂။၁၆။ (–၁၆၈။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၇။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၁။) နိုက္ခ်ိမိ သု—သုတ္တနိ၊ဌ၊၂။၁၃၄။ နိုက္ခ်ိမိဿတိ-—အပ၊ဌ၊၁။၇၂။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၀။

(ဇ) လုံးပန်း–ကြိုးကုတ်– အားထုတ်–အားသစ်–၏။ ကာမာနံ ဝါ ပန္ဒဒနာယ နိုက္ခ်ိမထ ။ ဥဘယေနာပိ ဝီရိယံ မေဝ ဝုတ္တံ။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၇၉။ (–မိလိန္ဒ။၂၃၈။)

နိုက္ခ်ိမတု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+တု] ထွက်လေ့။ နိုက္ခ်ိမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခ်ိမထ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ထ] (က) ထွက်ကြကုန်လေ့။ (ခ)လုံးပမ်းကြိုး–ကုတ် – အားထုတ်– အားသစ်– ကြကုန်လေ့။

(ဂ) နိုက္ခ်ိမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခ်ိမတိ (စ) –ကြည့်။

နိုက္ခ်ိမန္ၾ (နာ၊ထီ) [နိ+ကမု+ယု။ (နိုမြ္ဂမဏ-သံ၊ နိုက္ခ်ိမဏ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နိုက္ခ်ိမဏ-ပြာ၊ နိုက်ပိမ-သီဟိုဠ်)] (၁) ထွက်ခြင်း။ (က) ဖွားမြင်ခြင်း။ (ခ) (ဥခ္ခံ တွင်းမှ) ဖောက်ထွက်ခြင်း။ (ဂ) ထွက်မြောက်ခြင်း။ (ဃ) တောထွက်ခြင်း။ (၂) (က)ဖွားမြင်ရာအခါ၊ ဖွားမြင်ချိန်။ (ခ) တောထွက်ရာအခါ၊ တောထွက်ချိန်။ (၃) ထွက်ရာအရပ်၊ ထွက်ရပ်လမ်း၊ ထွက်ပေါက်။ (တိ) (၄) (ကာမမှ) ထွက်မြောက်–ကြောင်းဖြစ်–သော (ကုသိုလ် စသည်)။

(၁) ထွက်ခြင်း။ ကာလေ နိုက္ခ်ိမနာ သာဓု။ ဇာ၊ဌ။၆၁။ ဇာ၊ဌ၊၂။၁၉၁။ မဟာ-ဘိနိုက္ခ်ိမနသဒ္ဒိသံ ဂေဟတော နိုက္ခ်ိမနံ။ စရိယာ၊ဌ။၂၀၊၁၃၃။ နိုက္ခ်ိမနံ (နာ။ပ၊ဇ)—သံ၊ဌ၊၃။၆၃။ မဟာနိ၊ဌ။၆၄။ သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။၁၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၉၅။ မူလဋ္ဌ၊၃။၆၂။ နိုက္ခ်ိမနာ (ထီ၊ပ၊ဇ)—ဝဇိရ။၄၀၈။ နိုက္ခ်ိမနံ (ဒုဇ)—ဝိ၊ဌ၊၂။၁၇၁။ ဝိ၊ဌ၊၃။၃၀၄။ ဒီ၊ဌ။ ၂။၁၁၂၁၂၀။ ဇာ၊ဌ၊၄။၁၃၉။ ကခ်ီ၊ဋ္ဌ၊ သစ်။၃၅၈။ အံ၊ဋ္ဌ၊၃။၁၆၂။ နိုက္ခ်ိမနေန (နာ၊တ၊ဇ)—အံ၊ဌ၊၁။၂၇၀။ ထေရီ၊ဌ၊၁၉၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၃၃၉။ နိုက္ခ်ိမနာယ (နာ၊စ၊ဇ)—ဇာ၊၁။၂၉၂။ မိလိန္ဒ။၃၉၈။ ဇာ၊ဌ၊၄။၃၃၀။ နိုက္ခ်ိမနတော (မ၊ဇ)—သီ၊ဋ္ဌ၊သစ်၊ ၂။ ၂၀၆။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၃၉။ နိုက္ခ်ိမနေ (နာ၊သ၊ဇ)—ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၇၃။ သာရတ္ထ၊၃။ ၅၀။

(ဂ) ဖွားမြင်ခြင်း။ မာတုကုစ္ဆိတော နိုက္ခ်ိမနေန စ ဒသသဟဿီလောကဓာတုံ ကမ္ပေတ္မာ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၂၆၃။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၂၉၃။ (–ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၂၉။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၆။) (ခ) (ဥခ္ခံ တွင်းမှ) ဖောက်ထွက်ခြင်း။ အဏ္ဍကောဿ-

သတော နိုက္ခမနသာ မူလကာရဏ်။ မ၊ဋ္ဌ၊၂။ ၅၆။

(ဂ) ထုတ်မြောက်ခြင်း။ ကာမေဃာ-ဒိဿဃသာ နိဗ္ဗာရဏံ နိက္ခမနံ။ စူဠနိ၊ဌ။၂၃။ (–သာရတ္ထ၊၂။၂၀။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၂၉။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၂၃၁။) (ဃ) တောထုတ်ခြင်း။အဘိနိက္ခမန (ဒီ၊ဌ၊၂။၃၀၁)-ကြည့်။

(၂)(က) ဖွားမြင်ရာအခါ၊ ဖွားမြင်ချိန်။ ကုစ္ဆိတော နိက္ခမနေပိ .... ဝိညာဏမေဝသ ပစ္စယော။ ဒီ၊ဌ၊၂။၉၃။ (–အဘိ၊ဌ၊၁။၃၁၄။ သာရတ္ထ၊၃။၁၇၂။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊၂။၁၉။ မ၊ဋ္ဌ၊၁။ ၃၀၈။) (ခ) တောထုတ်ရာအခါ၊ တော ထုတ်ချိန်။ တျဃ နိက္ခမနတော ပဋ္ဌာယ နပဿာမ။ ဝိ၊ဌ၊၃။၂၉၀။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၇၄။

(၃) ထုတ်ရာအရပ်၊ ထုတ်ရပ်လမ်း၊ ထုတ်ပေါက်။ ယာဝ နဂရဒ္ဒါရေန နိက္ခမနာ-(မ၊ဌ၊၄။၂၄၉) တိ နဂရဒ္ဒါရေန ယာဝ နိက္ခမနပဒေသော။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။၄၃၇။ (–ဇာ၊ဌ၊ ၅။၂၉၀။)

(တိ) (၄) (ကာမမှ) ထုတ်မြောက်-တတ် – ကြောင်းဖြစ် – သော (ကုသိုလ် စသည်)။ ဇနက္ခမ္ဘနိဿိတဿ ကာမတော နိက္ခမနေ ကုသလခမ္မေ နိဿိတံ။ သီ၊ ဋ္ဌ၊သစ်၊၁။၂၂၉။ (–စူဠနိ၊ဌ။၃။ မ၊ဋ္ဌ၊၃။ ၃၄၅။)

နိက္ခမန္ ၂ (နာ) [နိ+ကမု+ဏော+ယု။ ကာ-ရိတ်-ဏော ပစ္စည်း ကျေ။ (နိုမြို့မဏ-သံ၊ နိက္ခမဏ-အဒ္ဓမာဂမီ၊ နိက္ခမဏ-ပြာ၊ နိက်-မီမ-သီဟိုဠ်)] (၁) ထုတ်စေခြင်း။ (တိ) (၂) ထုတ်စေတတ်သော။ (၁) တိက္ခတ္တုံ နိက္ခမနံ ပဝေသနဋ္ဌာ။ ဥဒါန၊ဌ။၅၉။ (တိ) (၂) ဖရှသဝါစံ မုခတော နိဟရဏေန ဗဟိ နိက္ခမနော နစ တာဝ ဟောတိ။ မဟာနိ၊ ဌ။ ၂၈၀။

နိက္ခမနဥဒက (နာ) [နိက္ခမန+ဥဒက] ထွက်သောရေ။ နိမ္မဟနဥဒက (ဝဇီရ။၁၃၁)-ကြည့်။

နိက္ခမနက (တိ) [နိက္ခမန+က။ (ဏိက္ခမဏက-ပြာ)] ထွက်သော၊သူ။ နဂရံ ပဝေသနက-နိက္ခမနကေ ဩဠဒ္ဓဝရိကေ ပါဏေ ဒယော သိ၊ ဒီ၊ဌ၊၃။၆၅။ သံ၊ဌ၊၃။၂၄၅။

နိက္ခမနကဇုတိ (တိ) [နိက္ခမနကဲ+ဇုတိ] ထွက်သောအရောင်ရှိသော၊ အရောင်ထွက်သော၊ သူ။ အဂ်ီရသ (ပေတ၊ဌ။၁၁၅)-ကြည့်။

နိက္ခမနကရဿို (ထီ) [နိက္ခမနကာ+ရဿို]ထွက်သော–အရောင်–ရောင်ခြည်။ သရီရဂ်တော နိက္ခမနကရဿိယော။ ဒီ၊ဌ၊၃။၁၅၁။

နိက္ခမနကာရဏ (နာ) [နိက္ခမန + ကာရဏ။ (ဏိက္ခမဏကာရဏ-ပြာ)] (၈) (ဓင်းတို့ အဖြစ်ဟူသော ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (ခ) တောထွက်ခြင်း၏ အကြောင်း။ (က) ရဇ္ဇဒုက္ခတော နိက္ခမန-ကာရဏောသု ယောဂေသိ။ စရိယ ၁၊ဌ။ ၂၁၁။ (ခ) အတ္ထနော နိက္ခမနကာရဏံ ပစ္စဝေက္ခ-မာနော ဝေံ ကိရ စိန္တေသိ။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၉၉။

နိက္ခမနကာလ (ပု) [နိက္ခမန + ကာလ] ထွက်ရာ–အချိန်–အခါ၊ (က) အမိဝမ်းမှ ထွက်ရာ–အချိန်–အခါ၊ မွေးဖွားရာ– အချိန် –အခါ။ (ခ) ကျောင်း, ရွာ, နိုဂုံး-စသည်မှ ထွက်ရာအခါ။ (ဂ) တောထွက်ရာ အခါ။ (က)မာတုကုစ္ဆိတော နိက္ခမနကာလေ ပဌမံ အဗ္ဘုန္ဓရဝါတော ဗဟိ နိက္ခမတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၁။ ၂၆၃။ (–ဒီ၊ဌ၊၃။၆၉၊ဂ၁။ မ၊ဌ၊၃။ ၂၂၆။ မ၊ဌ၊ဂ။၇၉၊၁ ၂၆။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၁၁။ ဒီ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၉။) (ခ) သေ ထေရဿ နိက္ခမနကာလေ ပဿာမ။ မ၊ဌ၊၁။၁ ၂၆။ ဝေဂဋ္ဌ်တော နိက္ခမနကာလေ ဃဋ္ဌကာရော ....အဂ္ဂဟေသိ။ မ၊ဌ၊၃။၁၉၆။ (–သံ၊ဌ၊ ၂။

၇၄။ အံ၊ဌ၊၂။၃၆၉။ ပဋ္ဌိသံ၊ဌ၊၁။၃၂၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ဂ၊၂။ ဓမ္မ၊ဌ၊၁။၁၇၃။ ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၃၄၊ ၄၀၂။ ထေရ၊ဌ၊၂။၅၀၃။ ဇာ၊ဌ၊၂။၈၃၊ ၂၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၃။၃၈၄။ ဇာ၊ဌ၊၄။၂၅၀။ ဇာ၊ဌ၊၆။၂၅ဝ။ ဇာ၊ဌ၊၆။၉။ သာရတ္ထ၊၂။၁ဝဂ။ သာရတ္ထ၊ ၃။၃၅၉။ အံ၊ဌ၊၁။ဂ၁။) (ဂ)တျဃ နိုက္ခမန-ကာလတော ပဋ္ဌာယ နိ ပဿာမ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၁ဝ၃။ (–ထေရ၊ဌ၊၂။၅ဝ၃။)

နိုက္ခမနကိရိယာ (ထီ) [နိုက္ခမန + ကိရိယာ] ထွက်ခြင်းအမူအရာ၊ ထွက်ခြင်းအမူအရာကို ဟောတတ်သောပုဒ်။ ပုရိမဿ နိုက္ခမနကိရိ-ယာယ ပစ္ဆိမဿ စ ဂမနကိရိယာယ သဒ္ဒီ သမ္ဘန္ဓော ဝေဒိတမ္ဘော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ဌ။၁ဝ၉။

နိုက္ခမနစန္ဒနိကဌာန (နဉ) [နိုက္ခမန+စန္ဒနိက-ဌာန] (အိမ်, ရွာတို့မှ) ထွက်သော ထေး-ကြောပြီးရေ,ကိုယ်ဝန်အညစ်အကြေး စသည်တို့ စီးဝင်ရာအရပ်၊ (အိမ်, ရွာတို့မှ) ထွက်သော တံစီးတွင်းအရပ်။ ဂေဟတော ဂါမ-တော စ နိုက္ခမနစန္ဒနိကဌာနံ။ သံ၊ဌ၊၂။ ၁၉၂။ စန္ဒနိက,စန္ဒနိကဌာန တို့လည်း-ကြည့်။

နိုက္ခမနစိတ္တုပ္ပါဒ (ပု) [နိုက္ခမန + စိတ္တုပ္ပါဒ] ထွက်မြောက်ခြင်းဌာ် ဖြစ်သောစိတ်၊ ထွက်-မြောက်လိုသော စိတ်။ နိုက္ခမနစိတ္တုပ္ပါဒေါ နေက္ခမ္မပါရမိတာ။ စရိယာ၊ဌ။၂၇၂။ (ဒီ၊ဌီ၊ ၁။၂၀။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၁။၂၅၁)-ကြည့်။

နိုက္ခမနဌ (ပု) [နိုက္ခမန+အတ္ထ။ (ကိုက္ခမဏဌ-ပြာ)] ထွက်မြောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်-ဟူသော – အနက် – သတော။ ဃရဗန္ဓန-တော, နိုက္ခမနဌေန နေက္ခမ္မံ။ ဒီ၊ဌီ၊၂။၂၆၄။ (–သံ၊ဌီ၊၂။ဝ၃၆။)

နိုက္ခမနဌာန (နဉ) [နိုက္ခမန+ဌာန] ထွက်ရာ-အရပ်။ အဌဝိဓတာ နိုက္ခမနဌာနေပိ ဌတ္ဝာ။ မ၊ဌ၊၃။၂၂၇။ (–ဝိမာနဋ္ဌ။၈၉။ ဇာ၊ဌ၊၆။ ၁၇၇။ ဇာ၊ဌ၊၇။၅။ သီ၊ဌီ၊သစ်၊၂။၈၅။)

နိုက္ခမနတုမ္ဗ (တိ) [နိုက္ခမန+တုမ္ဗ] ရေထွက်-ပြွန်–ရေထုတ်ပြွန် – ရှိသော (ရေကန်)။ ယန္တဗဒ္ဓါနိတိ သဿသမ္ဘာဒနတ္ထံ တတ္ထ တတ္ထ ဒ္ဝါရကဝါ၊ဌယောဇနဝသေန ဗဒ္ဓါနိ နိုက္ခမန-တုမ္ဗာနိ။ အံ၊ဌီ၊၁။၁၅၃။ ယန္တဗဒ္ဓါနိ (သံ၊ ဌီ၊၂။၁၆၇)လည်း-ကြည့်။

နိုက္ခမနတ္ထ (ပု) [နိုက္ခမန+အတ္ထ။ (နိုက္ခမဏာ-ထီ-သံ)] (၁) ထွက်မြောက်ခြင်းအကျိုး။ (၂) ထွက်မြောက်တတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူ-သော – အနက် – သတော။ (ဂ) တဿ နိုက္ခ-မနတ္ထ (မ၊ဌ၊၃။၂၉၂)ဣတိ ဝါ' မ္ဠလံ သတ္ထိ-ကေဟိ' နိုက္ခရဏတ္ထံ။ မ၊ဌီ၊၃။၁၉၅။ (–ပဋ္ဌိ-သံ၊ဌ၊၁။၃ဝ၃။ ဝိသုဒ္ဓိ၊၂။ဂ၄။) (၂)သွာယ-မဿ ဝါတော နိုက္ခမနတ္ထော ဝေါသံ ပဋ္ဌိ-ပဏ္ဍတာ၁ဝတော။ မ၊ဌီ၊၃။ဂ၀၆။

နိုက္ခမနဒိဝသ (ပု၊နဉ) [နိုက္ခမန+ဒိဝသ] ထွက်ရာ-နေ့၊ (ဂ) (မြို့မှ) ထွက်ရာနေ့၊ မြို့မှထွက်သည့်-နေ့။ (ခ) အမိဝမ်းမှ–ထွက်–ဖွားမြင် – ရာ-နေ့၊ မွေးနေ့။ (ဂ) နဂရတော နိုက္ခမန-ဒိဝသေ။ ဝိ၊ဌ၊၁။ဂ၂၂။ (–ဓမ္မ၊ဌ၊၂။၁ဝ၄။) (ခ) ကုဋ္ဌိတော နိုက္ခမနဒိဝသေ ဂဏ္ဌိတ္ဝာ ဂမိဿာမ။ ဒီ၊ဌ၊၂။ဝ၆၃။ (–အံ၊ဌ၊၂။ ၂၁ဝ။ အပ၊ဌ၊၂။ဝ၉၉။ မဟာနိ၊ဌ။၃ဝ၆။)

နိုက္ခမန်ဒေသနာ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ဒေသနာ] ဝင်ရိုး ,ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သော တရားတော်။ နိုက္ခမနဒေသန (မ၊ဌ၊၃။ဝ)-ဣတိ နိုက္ခမနုပါယံ ဒေသနံ။ မ၊ဌီ၊၃။၂ဝ။

နိုက္ခမနဒ္ဓါရ (နဉ) [နိုက္ခမန+ဒ္ဓါရ] (ခ) ထွက်-ရာ–တံခါး– အပေါက်။ (၂) ထွက်ခြင်း၏ အကြောင်း၊ ထွက်ရန်အခွင့်အလမ်း။ (ခ) သော နိုက္ခမနဒ္ဓါရံအလဘန္တော ဘယပ္ပတ္တော။ ဇာ၊ဌ၊ဂ။၅၂၉။ (၂) နိရယာ' နိုက္ခမနံ သေ-ဣာပိ ဂဝေသဣာပိ နိုက္ခမနဒ္ဓါရံ နာဓိဂစ္ဆန္တိ။ ဇာ၊ဌ၊၅။၂၉ဝ။ (–မဟာနိ၊ဌ။ဝ၇၆။)

နိုက္ခမနဒ္ဒါရမဂ္ဂ (ပု) [နိုက္ခမနဒ္ဒါရ+မဂ္ဂ] ထွက်-ရာ- ကြောင်း- ဖြစ်သော တံခါးအနီး၌ ရှိသော-လမ်း-ခရီး။ အာရာမဒ္ဒါရာ နိုက္ခ-မ္မာတိ အာရာမဒ္ဒါရတော သံဃသ နိုက္ခမန-ဒ္ဒါရမဂ္ဂေတိ အတ္ထော။ အပဒ၊ ၂။၁၉၅။

နိုက္ခမနနာသိကာဝါတ (ပု) [နိုက္ခမန+နာသိ-ကာဝါတ]ထွက်သောနှာခေါင်းလေ။ ပဿာ-သောတိ ဗဟိ နိုက္ခမနနာသိကာဝါတော။ အဘိ၊ ၂။၆၇။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။၃၇၅။

နိုက္ခမနနာဋ (နာ) [နိုက္ခမန+နာဋ] ရေထုတ်ပြွန်။ နိဒ္ဒမနတုမ္ဗ (ဝိမတိ၊ ၁။၁၈၀)-ကြည့်။

နိုက္ခမနပဒ္ဒိပဒါ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ပဒ္ဒိပဒါ] ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သော အကျင့်။ နိဗ္ဗာဏတော နိုက္ခမနပဒ္ဒိပဒံ ဥပစာရဘာ-ဝနမေဝ။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၂။၁၃၂။

နိုက္ခမနပဒနိက္ခေပ (ပု) [နိုက္ခမန+ပဒနိက္ခေပ] ထွက်ရာအခါ၌ ချအပ်သော ခြေရာ၊ အထွက်ခြေရာ။ နိုက္ခမနပဒနိက္ခေပံ အဒဿေတ္ဝာ အညတြ အဂမာသိ။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၇၂။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။၁၈၃။

နိုက္ခမနပဒေသ (ပု) [နိုက္ခမန+ပဒေသ] ထွက်-ရာဘရပ်။ နဂရဒ္ဒါရေန ယာဝ နိုက္ခမနပဒေ-သာ။ မဇ္ဈိ၊ ၃။၄၃၇။

နိုက္ခမနပရိယောသာန (တိ) [နိုက္ခမန+ပရိ-ယောသာန] (သံသရာမှ) ထွက်မြောက်ခြင်း ဟူသော အပြီးအဆုံးရှိသော (သုတ်)။ နိုက္ခ-မနပရိယောသာနဘာဝေန ဣတရေသမ္ပိ ဂဟိတတ္တာ။ နေတ္တိ၊ ဋီ။ ၇၀။

နိုက္ခမနမဂ္ဂ (ပု) [နိုက္ခမန+မဂ္ဂ] ထွက်-ရာ-ကြောင်း- ဖြင်သော လမ်း၊ အထွက်လမ်း။ နိုက္ခမနမဂ္ဂေါ ပနပါကဋော ဟောတိ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။၂၁၆။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၅၆။ (-ဂိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၃၀၂။ ခုဒ္ဒက၊ ဋ္ဌ။ ၅၅။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁၄၁။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၂၅၂။)

နိုက္ခမနမုခ (နဝ) [နိုက္ခမန+မုခ] ထွက်-ရာ-ကြောင်-ဖြစ်သောဘံခါ။ အသတိ ပုရ-တော နိုက္ခမနမုခေ ကေန နိုက္ခမေယျ။ မိလိန္ဒ။ ၂၇၄။

နိုက္ခမနမူလက (တိ) [နိုက္ခမန+မူလက] ထွက်-မှေးဖွားခြင်း-ဖွားမြင်-ခြင်းဟူသော အကြောင်း ရင်းရှိသော (ဒုက္ခ)။ ဣဒံ မာတုကုစ္ဆိတော ဗဟိ နိုက္ခမနမူလကံ ဒုက္ခံ။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၉၁။ ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၃၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁၃၁။

နိုက္ခမနလက္ခဏ (တိ) [နိုက္ခမဏ+လက္ခဏ] ထွက်ခြောက်ခြင်း ဟူသော မှတ်ကြောင်း 'လက္ခဏာ' ရှိသော၊ ထွက်မြောက်တတ်သော တရားဟူ၍ မှတ်အပ်သော။ ကာမတော စ ဘဝတော စ နိုက္ခမနလက္ခဏာ နေက္ခမ္မပါရမီ။ စရိယာ၊ ဋ္ဌ။ ၂၇၃။ (-ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၇၁။ သီ၊ ဋီ၊ သစ်၊ ၁။ ၂၅၂။)

နိုက္ခမနဝါတ (ပု) [နိုက္ခမန+ဝါတ] ထွက်သက်လေ၊ ထွက်လေ။ အသာသောတိ ဗဟိ နိုက္ခမနဝါတော။ ဝိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၁၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၆၃။ (-အံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၉၉။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁။ ၂၇၁။)

နိုက္ခမနဝေလာ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+ဝေလာ] ထွက်ရာ-အချိန်-အခါ။ ဂေါရူပါနံ နိုက္ခမန-ဝေလာယမေဝ ဂါမံ ယာဝုတိက္ခာယ ပဝိသိ-တ္ဝာ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၈။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၁။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၁။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၅။ နိုက္ခမနဝေလာယ-ဂါမဒ္ဒါရေ နိဋ္ဌုဘိတ္ဝာ ယာတိ။ ဒီ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၇၀။ မ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၂၆၃။ သံ၊ ဋ္ဌ၊ ၃။ ၂၂၃။ အဘိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၃၃၇။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၅၁။ အပ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၆၂။ (-ပဋိသံ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၆။ မေ္ဃ၊ ဋ္ဌ၊ ၁။ ၁၁၂။ သုတ္တနိ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၃၅။ ဇာ၊ ဋ္ဌ၊ ၂။ ၄၀၀။ ဒီ၊ ဋီ၊ ၁။ ၃၃၀။ သီ၊ ဋီ၊ သာ၊ ၂။ ၈၆၊ ၁။ ၂၂။)

နိုက္ခမနသညာ (ထီ) [နိုက္ခမနာ+သညာ။ (နိုက္ခ-မဏသဒ္ဒါ-သံ)] ထွက်ခြင်းဟူသော အမှတ် အသား။ သူ့ရိယေ အဒိဿမာနေပိ ထေရဿ

နိုက္ခမနသညၾသယ ၀ေ ဘေရိ ့ အာကၾသ-ေ-ရ-န္ဒိ။ မ၊ဌ၊၁။၁၂၆။

နိုက္ခမနသဘာဝ (တိ) [နိုက္ခမန+သဘာဝ] ထုတ်ေပြာက်ခြင်း သေ၊ဘောရှိသော (ဝိရိယ)။ နိုက္ကမဓာတု (အဘိ၊ဌ၊ဒု။၁၀၈)–ကြည့်။

နိုက္ခမနာကာရ (ပု) [နိုက္ခမန+အာကာရ] ထုတ်ခြင်း အခြင်းအရာ၊ ထုတ်မည့်–ပုံ–ဟန်။ လဇ္ဇာပေတွာ ဂေဟာ နိုက္ခမနာ–ကာရံ ကာ၊ရသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၀၃။

နိုက္ခမနာကာရပတ္ထ (တိ) [နိုက္ခမနာကာရ+ပတ္ထ] ထုတ်ခြင်း အခြင်းအရာ–ထုတ်မည့် အခြေအနေ–သို့ရောက်သော။ အက္ခီနိ နိုက္ခ-မနာကာရပ္ပတ္ထာနိ။ ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။၂၃။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။၅၀၅။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။၁၄၉။ (–အပ၊ဌ၊၁။၇၉။ ဇာ၊ဌ၊၁။၇၇။)

နိုက္ခမနီယ (ပု) [နိ+ကမု+အနီယ။ အန္ဓော ဝိထိေတာ ဗဟိ နိုက္ခမတိ သူရိယော ဣတိ၊ အမိကရဏေ အနီယော။ ၁၁၆-ရှိ။ ၇၇။ အန္ဓေါ ဝိထိေတာ ဗဟိ နိုက္ခမတိ သူရိယော ဣတိ နိုက္ခမဏိယော၊ အနီယော၊ နသာ ဏော။ သုစိ။ ၃၀၀။] ေနဗိမာန်၏ ယုဂန္ဓိုရ် ေတာင်ဝှမ်း အတွင်းလမ်းမှ အပသို့ ထုတ်သွား ရာလ၊ ၀ါခေါင်လ။ သာ၀ဏော နိုက္ခမနီယော။ ၁၁၆-ရှိ။ ၇၇။ ေအာက်ပုဒ်လည်း-ကြည့်။

နိုက္ခမနီယပုဏ္ဏမာသီ (တိ) [နိုက္ခမနီယာ+ပုဏ္ဏ-မာသီ] ၀ါခေါင်လပြည့်ေန့။ ဣေနဝိသတိ-ဝဿံ သာမဏေရံ နိုက္ခမနီယပုဏ္ဏမာသိ ့ အတိဣမ္ဗ ပါဒိုပဒဒိ၀ေ ဥပသမ္ပာေဒန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၁ဒု၆။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၁၅ဒု။ ၈၅။ နိုက္ခမနီယပုဏ္ဏမာသီ နာမ သာ၀ဏ-မာသသ ပုဏ္ဏမာသီ။ ၀ဇိရ။ ၃၃ ၂။ (–ဝိမတိ၊ ၂။ ၄၇။)

နိုက္ခမနုပါယ (တိ) [နိုက္ခမန+ဥပါယ] ထုတ်ေပြာက်ခြင်း၏ အေကြာင်းဖြစ်သော (ေဒသနာ)။ နိုက္ခမနေဒသနာ (မ၊ဌ၊ဒု။ ၂၁၈)-ကြည့်။

နိုက္ခမုနောကာသ (ပု) [နိုက္ခမုန+ဩကာသ] ထုတ်ရာအရပ်၊ မဟာထေရာနံ နိုက္ခမနော-ကာသော နေ ဟောတိ၊ ဝိ၊ဌ၊ဒု။ ၁၂၀။ ဝိ၊ သင်္ဂဟ။ ၂၃ ၆။ (–အဘိ၊ဌ၊ ၁။ ၃ ၃ ၉။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၉ ၉။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၉ ၇။)

နိုက္ခမနောပါယ (ပု) [နိုက္ခမန+ဥပါယ] ထုတ်ေပြာက်ခြင်း၏ အေကြာင်း။ ရဇ္ဇကုလေ ေတာ နိုက္ခမနောပါယံ အလတိ ့။ စရိယာ၊ဌ။ ၂၁ ၂။

နိုက္ခမန္တ (တိ) [နိ+ကမု+အန္တ။ ထိ-ဌ် နိုက္ခမန္တိ။ (နိုက္ခမံတ-အဒ္ဓမာ၀ဓီ။ ဏိုက္ခမ်ံတ-ပြာ)] ထုတ်သော၊ (က) မေ့ေဖျားသော။ (ခ) ေတာထုတ်သော၊ သူ။ ပဝိသန္တသ ၀ါ နိုက္ခ-မန္တသ ၀ါ ဥပစာရေ သေယ္ယံ သန္တရတိ။ ဝိ၊ ၂။ ၆ ၃။ (က) ဂဗ္ဘေတာ နိုက္ခမန္တံ မံ ကာသသာယေန ပဋိဂ္ဂဟုံ။ အပ၊ ၂။ ၁ ၆ ၄။ (ခ) မဟာဘိနိုက္ခမန် နိုက္ခမန္တော။ ဥဒါန်း ၂ ။ ၄ ၉။ နိုက္ခမန္တေသု (ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၆)တိ မဟာဘိနိုက္ခမန် အဘိနိုက္ခမန္တေသု။ ဒီ၊ဌ၊ ၂။ ၇။

နိုက္ခမန္တာ (ပု၊ ပ၊ ၉)–ဝိ၊ ၂။ ၁ ၄ ၅။ ဝိ၊ ၅။ ၂ ၁ ၂။ အပ၊ ၂။ ၄ ၆ ၅ ၅ ၃ ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄။ ၁ ၅ ၉ ။ ၂ ၁ ၂ ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၃ ။ ၆ ၉ ။ သံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၂ ၁ ။ သံ၊ ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၃ ၂ ။ အံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၅ ၀ ။ အံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၁ ။ အံ၊ ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၉ ၆ ။ ၂ ၀ ၇ ။ ပဋိသံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၉ ၆ ။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၁ ။ ၈ ၇ ။ ဓမ္မ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၈ ၅ ။ ဥဒါန်း ၂ ။ ၈ ၅ ။ ၂ ၆ ၄ ။ ထေရ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၅ ၁ ။ အပ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၁ ၂ ။ ပုဒ္ဓ ဝံ ၊ ဌ ။ ၇ ၃ ။ စရိယာ၊ ဌ ။ ၈ ၇ ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၇ ၅ ။ ဇာ၊ ဌ၊ ၃ ။ ၂ ၁ ၈ ၊ ၄ ၀ ၉ ။ ၀ ဇိ ရ ။ ၆ ။ သံ၊ ဌ၊ သစ်၊ ၂ ။ ၁ ၅ ၃ ။ မ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၉ ၇ ။ အံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၁ ၈ ၉ ။ အံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၁ ၉ ၉ ။ နိုက္ခမန္တိ (ထိ၊ ပ၊ ၉)–အံ၊ ဌ၊ ၁ ။ ၂ ၈ ၇ ။ ထေရီ၊ ဌ ။ ၁ ၀ ၅ ။ ၀ ဇိ ရ ။ ၃ ၆ ၀ ။ နိုက္ခမန္တံ (နု၊ ပ၊ ၉)–အံ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၃ ၆ ၈ ။ နိုက္ခမန္တာ (ပု၊ ပ၊ ၈)–ဝိ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၂ ၃ ။ ဝိ၊ ဌ၊ ၄ ။ ၆ ၂ ။ ဒီ၊ ဌ၊ ၂ ။ ၄ ၉ ။

အဘိုးဌေ၃။ ၃ဂ၁။ ပဋ္ဌိသံုးဌေ၂။ ၉၀။ ဥဒါနုးဌေ၂ ၂ဂ၃။ အပါဌေ၁။ ၆ဌ၄။ ဇာဌေ၁။ ၆ ၂။ ဇာ။ ဌေ၂။ ၁၉၃။ ဇာဌေ၃။ ၂၃၀။ ဒီးဌို၂။ ၁၉၉။ အနုဌို၃။ ၂ ၆ ၂။ နိုက္ခမန္တံ (ဒုဂ)— ဒီ၂။ ၂ ၂ ၆ ၅-၆။ သံ၁။ ၂ ၂ ၃။ အပ၂။ ၁ ၆ ၄။ ဝိ၂ဌ ၁။ ၁ ၆ ၉။ ဒီ၂ဌ ၂။ ၃ ၉ ၉။ မ၂ဌ ၁။ ၁ ၂ ၆။ အံ။ ဌ ၁။ ၂ ၉ ၉။ အံ၂ဌ ၂။ ၁ ၅ ၃။ ဥဒါနုးဌ။ ၁ ၅ ၃။ ပေတ၂ဌ။ ၁ ၆ ၄။ စရိယ၁ဌ။ ၁ ၃ ၁။ ဇာဌ ၂ ။ ၁ ၉ ၁။ ကခ်ီ။ ဌို။ သစ်။ ၂ ၆ ၃။ ဒီ၂ဌို ၂။ ၃ ၅ ၃။ အုံ၂ဌို ၁။ ၂ ၀ ၂ ။ နိုက္ခမန္ဒေ (ဒုဃ)—ဒီ၁။ ၇ ၀ ၊ ၂ ၀ ၂ ။ မ၂ဌ။ ၂ ၁ ၆။ ဝိ၂ဌ ၂။ ၁ ၉ ၀။ ဝိ ၂ ဌ ၃ ။ ဂ၃။ ဝိ၂သင်ဟ။ ၂ ၆ ၁ ၄ ၁ ၆။ မ၂ဌ ၁။ ၃ ၃ ။ မ၂ဌ ၂။ ၂ ၄ ၀။ ဓမ္မ၂ဌ ၂။ ၉ ၆။ နိုက္ခမန္ဒေန (တ၁ဇ)— ဝိ၂ ။ ၁ ၀ ၉ ။ ဝိ၂ ။ ၅ ၉ ။ ဝိ၂ ။ ၃ ၉ ၀ ။ အပ၁ ။ ၂ ၉ ၀ ။ ဝိ၂ဌ ၂ ။ ၅ ၄ ။ ဝိ၂သင်ဟ ။ ၂ ၄ ၁ ၁ ၄ ၆ ။ အပ၂ဌ ၂ ။ ၁ ၉ ၁ ။ နိုက္ခမန္ဒေဟိ (တ၁ဃ)—ထေရ၂ ဌ ၁ ။ ၁ ၆ ၃ ။ အပ၂ဌ ၁ ။ ၃ ၀ ၀ ။ နိုက္ခမန္ဒသ (စ၁ ဇ)— သံ၁ ။ ၂ ၃ ။ ပေတ၂ဌ ။ ၀ ၄ ။ နိုက္ခမန္ဒ-ယ၁(ထီ၁စ၁ဇ)—ကခ်ီ ။ ၃ ၀ ၀ ။ နိုက္ခမန္ဒသ(ပု၂ ဆ၁ဇ)—ဥဒါန ။ ၁ ၀ ၃ ။ ကခ်ီ ။ ၂ ၀ ၄ ။ ဥဒါနုးဌ ။ ၁ ၅ ၃ ။ ပေတ၂ဌ ။ ၀ ၄ ။ ထေရ၂ဌ ၁ ။ ၁ ၅ ၃ ။ အပ၂ဌ ၁ ။ ၅ ၆ ။ စရိယ၁ဌ ။ ၂ ၆ ၄ ။ ဇာ၂ဌ ၃ ။ ၁ ၃ ၃ ။ ဝ ဇိ ရ ။ ၃ ၀ ၁ ၁ ၃ ၀ ၂ ။ မ၂ဌို ၂ ။ ၂ ၃ ၉ ။ နိုက္ခမန္ဒသ (နုဃ ဆ၁ဇ)—အံ၂ဌို ၃ ။ ၁ ၄ ။ နိုက္ခ-မန္ဒာနံ(ဆ၁ဃ)—အဘိ၂ဌ ၂ ။ ၃ ၂ ၂ ။ နိုက္ခမန္ဒေ (သ၁ဇ)—ဇာ ၂ ။ ၃ ၂ ၂-၄ ။ မိလိန္ဒ ။ ၂ ဂ ၆ ။ ဒီ၂ ဌ ၂ ။ ၁ ၄ ၉ ။ မ၂ဌ ၁ ။ ၃ ၂ ၂ ။ သံ၁ဌ ၂ ။ ဂ ၆ ။ ပဋ္ဌိသံ၁ဌ ၂ ။ ၂ ၁ ဂ ။ စရိယ၁ဌ ။ ၁ ၉ ၃ ။ ဇာ၂ဌ ၃ ။ ၃ ၃ ၄ ၄ ၀ ၁ ။ ဇာ၂ဌ ၂ ။ ၂ ၆ ၉ ၂ ၂ ။ နိုက္ခ-မန္ဒေသု(သ၁ဃ)—ဒီ၂ဌ ၂ ။ ၆ ။ ဇာ၂ဌ ၁ ။ ၂ ၄ ၄ ။ ဒီ၂ဌို ၂ ။ ၇ ။

နိုက္ခမန္တိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+အန္တိ] ထွက်ကုန်၏၊ (က) ဖွားမြင်ကုန်၏။ (ခ) (ဥဒ္ခံ တွင်းမှ) ဖောက်ထွက်ကုန်၏။ (ဂ) ထင်ရှားစွာ ပေါ်ထွက်ကုန်၏၊ အညောက်ပေါက်ကုန်၏။ နိုက္ခမဟိ (က)(ခ)(ဂ)-ကြည့်။

နိုက္ခမန္တု (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+အန္တု] ထွက်ကြကုန်လေ့၊ ထွက်စေကုန်သတည်း။ နိုက္ခ-မတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမပဒေသ (ပု) [နိုက္ခမ+ပဒေသ] ထွက်ရာအရပ်။ ဝစ္စကူပတော ဂူထသာ နိုက္ခမပဒေ-သော။ မ၂ဌို ၂ ။ ၃ ၂ ။

နိုက္ခမမာန (တိ) [နိ + ကမု+ အ+ မာန။ (ဏိကွမမာဏ–ပြာ)] ထွက်သော။ သုဝဏ္ဏ-ဃဋ္ဌတော နိုက္ခမမာနာ ခီရဓာရာ ဝိယ။ ဒီ၂ဌ ၂ ။ ၄ ၃ ။ (–ဒီ၂ဌ ၃ ။ ၆ ၉ ။ မ၂ဌ ၄ ။ ၁ ၂ ၆ ။ သံ၁ဌ ၂ ။ ၂ ၆ ၁ ။ အံ၂ဌ ၂ ။ ၂ ၉ ၁ ။ ဇာ၂ဌ ၂ ။ ၁ ၀ ၇ ။ ဇာ၂ဌ ၃ ။ ၃ ၆ ၄ ။)

နိုက္ခမမာနယူသ (တိ) [နိုက္ခမမာန+ယူသ] ထွက်ကျ – ယိုစီး – သော အရည်ရှိသော၊ အရည်တစက်စက်လွှက်သော၊ အရည်တစိုစို ယိုစီးထွက်ကျသော (ခန္ဓာကိုယ်)။ ဥဋ္ဌရန္တိ ဥပရိမုခေဟိ ဆိဒ္ဒေဟိ နိုက္ခမမာနယူသံ။ အ၂ ဌ ၃ ။ ၂ ၆ ၄ ။

နိုက္ခမသု (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+သု] (က) ထွက်လေ့ (ခ) ဖဲခ္ခါ–ရှောင်ရှား–လေ့။ (က) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ (ဃ)-ကြည့်။

နိုက္ခမာပေတုံ (ကာ၊ကြီ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏာပေ+တုံ] ထွက်စေ၍၊ ထွက်စေခြင်းငှါ။ သာမ-ဏေရံ နိုက္ခမာပေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ မ္ဗ၂ဌ ၁ ။ ၃ ၉ ၃ ။ (–သာရတ္ထ ၂ ။ ၂ ၇ ၇ ။)

နိုက္ခမာပေတွာ (ကာ၊ကြီ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏာပေ+တွာ] ထွက်စေ၍။ ဒွါရသာလတော ဗဟိ နိုက္ခမာပေတွာ။ ဝိမတိ ၂ ။ ၂ ၆ ၁ ။

နိုက္ခမာမ (ကြီ) [နိ+ကမု+အ+မ] (က) ထွက်ကုန်၏။ (ခ) ဖွားမြင်ကုန်၏။ (ဂ) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ (ဂ)-ကြည့်။

နိုက္ခမာမီ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+မိ] (က) ထွက်၏။ (ခ) ဖွားမြင်၏။ (ဂ) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(ဂ)-ကြည့်။

နိုက္ခမာဟိ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဟိ] ထွက်လေ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြို) [နိ+ ကမု+အ+ဣ] (က) ထွက်ပြီ။ (ခ) ဖွားမြင်ပြီ။ (ဂ) လူ့ဘောင်မှ ထွက်ပြီ၊ ရှင်–ရဟန်း–ပြုပြီ။ (ဃ)နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(ဂ)-ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ(စ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိ သု (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဥ] (က) ထွက်ကုန်ပြီ။ (ခ) ဖွားမြင်ကုန်ပြီ။ (ဂ) ဥဒ္ဓံ တွင်းမှ ပေါက်ထွက်ကုန်ပြီ။(ဃ)လူ့ဘောင်မှ ထွက်ကုန်ပြီ။ ရှင်–ရဟန်း–ပြုကုန်ပြီ။(င) တောထွက်ကုန်ပြီ။ (က) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ (ဂ)-ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ (ခ)-ကြည့်။ (ဃ) နိုက္ခမတိ(စ) - ကြည့်။ (င) နိုက္ခမတိ(ဆ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြို) [နိ+ကမု+အ+ဣ] (က) ထွက်ပြီ၊ ထွက်သွားပြီ။ (ခ)ဖွားမြင်ပြီ။ (ဂ) လူ့ဘောင်မှထွက် ပြီ၊ရှင်–ရဟန်း–ပြုပြီ။ (ဃ) တောထွက်ပြီ။ (က) နိုက္ခမတိ-ကြည့်။ (ခ) နိုက္ခမတိ(ဂ)- ကြည့်။ (ဂ) နိုက္ခမတိ(စ)-ကြည့်။ (ဃ) နိုက္ခမတိ(ဆ)-ကြည့်။

နိုက္ခမိတ (တိ) [နိ+ကမု+ကေ+တ။ (နိက်မ-ဝနလဒ-သီဟိုဠ်)] ထွက်သွားစေအပ်သော၊ နှင်ထုတ်အပ်သော၊သူ။ နိုပ္ပါတိတ (ဝိ၊ဌ၊ ၁၁၀)-ကြည့်။

နိုက္ခမိတမ္ဘ (တိ) [နိ+ကမု+တမ္ဘ] ထွက်ရောဖြစ်သော၊ (က) (ချွေးထုတ်–ချွေးအောင်း–ရာ–ဇရုံး–အိမ် စသည်မှ)ထွက်ရာဖြစ်သော။ (ခ) တောထွက်ရာဖြစ်သော။ (ဂ) ဇန္တာ-ဃရာ နိုက္ခမိတမ္ဘံ။ ဝိ။၃။၅၉၊၆၄။ (–ဝိ၊ဝ။ ၂၄၆။ ဝိ၊ဌ။၁၉၄။ မိလိန္ဒ။၃၉၀။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁၁၊၁၂၀၊၁၂၁။ ဝိ၊သင်္ဂဟ။ ၂၃ ၂။ ဒီဃ၊ ၂။ ၁၀၉။ မ၊ဌ၊၃။ ၁ ၂၀။ အံ၊ဌ၊၃။ ၁၅၃။ ဝိသုဒ္ဓိ။ ၃။ ၇ ၂၊ ၃၃၀။) (ခ) နနု နာမ ဥဏ္ဍ ပရိပါ-စေတွာ ပရိပက္ကေ ဥဏေ နိုက္ခမိတမ္ဘံ။ မိလိန္ဒ။ ၂ ၇၆။

နိုက္ခမိတာသာ (တိ) [နိုက္ခမိတုံ+အာသာ] ထွက်မြောက်ခြင်းငှါ – အလို – အာသာ– ရှိသော၊ သူ။ ထွက်မြောက်လိုသောသူ။ နိရဖာ နိုက္ခမိတုံ အာသာ ဟောသန္တိ နိုက္ခမိတာသာ။ မဟာနိ၊ဌ။ ၃ ၇ ၆။

နိုက္ခမိတုံ (ကြို၊ဝိ) [နိ+ကမု+တုံ] ထွက်ခြင်းငှါ ထွက်မြောက်ရန်။ တေ ဟတော နိုက္ခမိတုံ။ မဟာနိ။ ၃ ၁ ၀။ နဂ္ဂါ၊ နိုက္ခမိတုံ ဗဟိ။ ပေတ။ ၁ ၃ ၄။ (–ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၁။ မ၊ဌ၊ ၂။ ၈ ၀။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၄ ၄။ ဝိသုဒ္ဓိ၊ ၂။ ၁ ၅ ၅။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၈ ၈။ ဝိ မဇ္ဈ၊ဌ။ ၂ ၀ ၇။ ပေတ၊ဌ။ ၄ ၅ ၅။ အပ၊ဌ၊ ၁။ ၇ ၂။ အပ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၁။ မဟာနိ၊ဌ။ ၆ ၄ ၊ ၁ ၃ ၊ ၁ ၃ ၆။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၈ ၆။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄ ၅ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၉ ၄ ၊ ၁ ၃ ၇။ ဇာ၊ဌ၊ ၃။ ၄ ၁ ၀။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၁ ၃ ၄။ သာရတ္ထ၊ ၂။ ၁ ၈ ၈ ၊ ၂ ၇ ၇။ သာရတ္ထ၊ ၃။ ၁ ၀ ၂။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၂ ၅ ၄။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၉ ၊ ၁ ၃ ၂။)

နိုက္ခမိတုကာမ (တိ) [နိုက္ခမိတုံ+ကာမ] ထွက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသော၊ ထွက်လိုသော၊ သူ။ နိုက္ခမိတုကာမာ ဟုတ္တာ ကပါလံ ပါဒေန ပဟာရန္တိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၀ ၉။ မ၊ဌ၊ ၁။ ၁ ၃ ၄။ သံ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၀ ၁။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၁ ၈ ၆။ အဟံ အဇ္ဈ မဟာဘိနိုက္ခမနံ နိုက္ခမိတုကာမော။ ဗုဒ္ဓဝံ၊ ဌ။ ၁ ၃ ၀။ (–မ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၀။ အဘိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၄ ၆။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁ ၁ ၅။)

နိုက္ခမိတုကာမတာ (ဣ) [နိုက္ခမိတုကာမ+တာ] ထွက်ခြင်းငှါ အလိုရှိသူ၏အဖြစ်၊ ထွက်လိုခြင်း။ ဒုဒ္ဓိ အသလ္လကွေတ္တာ ဘိတ္တိ ဘိန္ဒိ-တ္ဝာပိ နိုက္ခမိတုကာမတာယ ဘိတ္တိ ပယာ-ရေန္ဒော သမ္ဘရတ္ဆိ ဘိတ္တိယုဒ္ဓမကာ သိ။ အံ၊ဌ၊ ၂။ ၇ ၀။

နိုက္ခမိတုန (ကြိုဝိ) [နိ+ကမု+တုန] ထွက်၍။ **နိုက္ခမိတူနာ** (ထေရ။ ၂၃၆)တိ နိုက္ခမိတ္ဌာ။ ထေရ၊ဌာ၊ ၂၀၇။

နိုက္ခမိတ္ထ (ကြို) [နိ+ကမု+တ္ထ] ထွက်ကြကုန်လေ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိတ္ဌာ (ကြိုဝိ) [နိ+ကမု+တ္ဌာ] ထွက်၍၊ (က) ကျော်လွန်၍။ (ခ) ဖွားမြင်၍၊ မွေးဖွားမှ။ (ဂ) (အိမ်ကို) စွန့်လွှတ်၍၊ တောထွက်၍။ သော နိုက္ခမိတ္ဌာ တံ ဘိက္ခုံ ပုစ္ဆိ။ ဝိ၊ဝ။ဂ၁။ ပြာဟွဏော ပေါက္ခရသာတိ ဥက္ကဋ္ဌာယ နိုက္ခမ်တ္ဌာ။ ဒီ၊ဝ။၉၉။ (–ဝိ၊၂။ ၂၀၊ ၁၄၀၊ ၁၅၊ ၁၆၅)။ ဝိ၊ခု။ ၂၆ဖ။ ဒီ၊ဝ။ ၁ဝ၄။ ဒီ၊ ၂။ ၁ဝ၉၊ ၁၅၂။ ဒီ၊ခု။ ၁၅၊ ၅၅။ မ၊ဝ။ ၂ဝခု။ သံ၊ ၂။ ၇ဝ၊ ၃ဝ၄။ သံ၊ခု။ ၁ခု၊ ၂ခု၉ဝ။ အံ၊ဝ။ ၃ဝ၄။ အံ၊ ၂။ ၁ဝ၆။ အံ၊ခု။ ၂ဝ၂။ အဘိ၊က။ ၅၇။ ပဋိသံ။ ၁၇၄။ ဥဒါန်။ ဂ၆-၇။ အပ၊ဝ။ ၂၂ခု။ စရိယာ။ ခု၉၆။ ဇာ၊ ၂။ ၂၇၇။ မိလိန္ဒ။ ၄၊ ၂၉၊ ၅၇၊ ၂၄ခု၊ ၅၅ခု။ ဝိ၊ဌာ။ ခု၄၊ ခု၀ဂ။ ဝိ၊ ဌာ၊ ၂။ ၁ခု၊ ၅ခု။ ဝိ၊ဌာ၊ခု။ ၄ဝ၊ ၇၂ ၂ ၊ ၁ဂ၆၊ ၂၅၉၊ ခု၂ဝ၊ ခု၉ဂ။ ဝိ၊ဌာ၊ ၄။ ၁ဂ၊ ၂ခု၊ ၂ခု၀။ ကခ်ီ။ ၂ဝ၂။ ဒီ၊ဌာ၊ ၂။ ၁ခု၉။ ဒီ၊ဌာ၊ခု။ ၅၅၊ ၁ခု၂။ မ၊ဌာ၊ခု။ ၂ဖ၀၊ ခု၄၊ ခု၇၇။ မ၊ဌာ၊ ၂။ ၄ဝ၊ ၅ဂ၊ ၁ဂ၊ ၉ဝ။ မ၊ဌာ၊ခု။ ၁ဂ၊ ၄ဝ၊ ခု၀ ၊ ခု၀ ၊ ခု၄ ၊ ၂ ၊ ၂ ၊ ၂

၂၀။အပ၊၁။၂၄၂။ ဗုဒ္ဓဝံ၊၁။၆၉။ ဇာ၊၁။ ၂။၃၇၂။ ၀ဇိရ။၆၀။သာရတ္ထ၊၃။၃၈၄။ ဒီ၊ဋီ၊ ၁။၃၀၂။ သီ၊ဋီ၊သစ်၊၂။၂၅၈။)

နိုက္ခမိတ္တာန (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+တ္တာန] ထွက်၍၊ (က) ဖွားမြင်၍၊ မွေးဖွားလျှင်။ (ခ) ပြန်နစ်၍၊ ပြန်ဆုတ်၍၊ ဆုတ်နစ်၍။ ဂေဟ-ဟောဘ နိုက္ခမ်တ္တာန၊ ဥယျာနမဘိဟာရယိ။ ထေရီ။၃၉၅။ ထေရီ၊၁။၁၄၁။ အဂါရာ နိုက္ခမိတ္တာန၊သုဏ္ဍမူလေန စောဒိတောဘ။ အပ၊ ၁။၅။ (–အပ၊၁။၂၂၄။ အပ၊၂။၈၁၊၈၅။ ဇာ၊၁။ ၂၉၂။ ဇာ၊ ၂။၃၁၊၇၆၊ ၂၁၃။ အဘိ၊၁။ ၂။၄၅၄။ ထေရ၊၁။၁၃၃။ ထေရီ၊၁။၉၊၆၁။ ဇာ၊၁။၅။ ၂၀၆။)(က) နိုက္ခမိတ္တာန ကုစ္ဆိမှာ၊ သမ္ဘဝနော ပတိဌာတောဘ။ အပ၊၁။၁၂၂။ (ခ) တေ တဟောဘ နိုက္ခမိတ္တာနာ (အပ၊ ၂။ ၃၉၄)တိ တေ ရုဒ္ဓာနောဘတောဘ ဝနဒ္ဓါရ-ဌာနေ နိုဝတ္ထေတ္တာ။ စရိယာ၊၁။၈၉။

နိုက္ခမိသ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဆ] ထွက်သွားအုံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိသတိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+သတိ] (ခ) ထွက်လတ္တံ့ ၊ ထွက်သွားလတ္တံ့။ (၂) တောထွက်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိသထ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+သထ] ထွက်ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိသန္တိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+သန္တိ] ထွက်ကုန်လတ္တံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိသာမိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+သာမိ] ထွက်အုံ့၊ ထွက်သွားအုံ့။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမိ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဣ] ထွက်ပြီ။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေါ့] ထွက်ရာ၏၊ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေတုံ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နိ+ကမု+ဏေ+တုံ] ထွက်စေခြင်းငှါ။ ဝေ နာမ နိုက္ခမေတုံ သုခံ သမဏံ အကာရဏေနေဝါယံ သကလရတ္တိ ယုံဒ္ဓေန အဗ္ဘုယျာသိ။ သံ၊ဋီ၊၁။၂၉၃။ ဒုတ္ထနိ၊ဋီ၊၁။၂၂၀။

နိုက္ခမေတ္တာ(ကာ၊ကြိ၊ဝိ)[နိ+ကမု+ဏေ+တ္တာ] ထွက်သွားစေ၍။ ပဋိဝိဇ္ဈိတ္တာတိ ဉာဏေန နိုက္ခမေတ္တာ ဝါ နိမ္မိဇ္ဈိတ္တာ ဝါ။ မဟာနိ၊ဋီ။ ၃၇၂။

နိုက္ခမေယ္ယ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေါ့] ထွက်ရာ၏။ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေယျ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေါ့] ထွက်ရာ၏၊ ထွက်သွားရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမေယျုံ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ယေါ့ုံ] ထွက်ကုန်ရာ၏။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမုံ (ကြိ) [နိ+ကမု+အ+ဥံ] ထွက်ကုန်ပြီ။ နိုက္ခမတိ-ကြည့်။

နိုက္ခမ္မ (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+တ္တာ။ ဓာတ္ပန် မ-ကို ချေ၊ တ္တာ-ကို မ္ဗ-ပြု၊ ခ-လာ။ ရူ။၆၄၅။ နီတိ၊ သုတ္တ။၁၂၀၅။] ထွက်၍၊ (က) (အိမ်, ကျောင်း, မြို့, ရွာ စသည်မှ) ထွက်၍။ (ခ) (အိမ်ရာတည်ထောင်လို့ တောင်– အိမ်– မှ) ထွက်၍၊ တောထွက်၍။ (ဂ) အမ္ဗဋ္ဌောပိ မာဏဝေါ ဝိဟာရာ နိုက္ခမ္မ စင်္မံ အဗ္ဘု-ဋ္ဌာသိ။ ဒီ၊၁။၉၀။ အသောကာရာမတောဘ နိုက္ခမ္မ။ ဝိ၊ဋ္ဌ၊၁။၅၂။ ဂါမတောဘ နိုက္ခမ္မ။ မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၃၇။ (–ဒီ၊ ၂။၈၄။ သုတ္တနိ။ ၃၃၂၊ ၃၄၀။ ဝိမာန။ ၂၃၊၆၉။ ထေရ။၃၇၁။ ထေရီ။၃၉၁၊၄၁၆။ အပ၊၁။၅၂၊၉၂၊၃၃။ အပ၊ ၂။၅ ၂၊၄၁၁။ ဇာ၊၁။၁၅၂။ ဇာ၊ ၂။၁၄၊ ၂၂၆။ သံ၊ဋ္ဌ၊၁။၁၆၄၊ ၂၉၅။ သံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၆၅၊ ၁၈၁။ အံ၊ဋ္ဌ၊၁။၆၃၊ ၂၂၉။ အံ၊ဋ္ဌ၊ ၂။ ၂၉၊၁၇။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊၁။၄၂၂။ ဓမ္မ၊ဋ္ဌ၊ ၂။၁၈၇။ ဣတိဝုတ်၊ဋ္ဌ။ ၃၁၅။ သုတ္တနိ၊ဋ္ဌ၊၁။၈၂။ ဝိမာန၊ဋ္ဌ။၁၄၃။

ပေတာင္ခ။၂၃၁။ ထေရာင္ခ၂။၄။ ထေရီ၊ခ။ ၅၃၊၁၄ခ၊၂၄၀။ . အပ၊ခ္ခ၁။၁ခ၊၁၂ခ့။ စရိယာ၊ခ္ခ။၅၃၊၁၂၃။ ဇာ၊ခ္ခ၁။၁၁၃၊၂၃၁။ ဇာ၊ခ္ခ၂။၁၀၆။ ဇာ၊ခ္ခ၃။၂၁၁။ ဇာ၊ခ္ခ၄။၂၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၅။ ၂၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၆။၁၁၀၊၁ဖြ၀၊၃၇၀။ ဇာ၊ခ္ခ၇ဖြ။ ၄၃။ သာ၀ရတ္ထာ၁။၄၇။ သီ၊ဠီ၊သစ်၁။၅ခ။သီ၊ဠီ၊သစ်၂။၃၁၁။ (ခ) သဒ္ဒါယ ဃရာ နိုက္ခမ္မ၊ ဒုက္ခဿန္တကရော ဘ၀။ သုတ္တနိ။၃၂ခ။ သစေ အဂါရာ နိုက္ခမ္မ ပမ္ဘေတိ။ ဒီ၊ခ္ခ၊ ၂။၂၄။ သော ပုတ္တဿ ဇာတဒိ၀သေ မဟာ ဘိနိုက္ခမနံ နိုက္ခမ္မ ပမ္ဘေတိ။ ဒီ၊ခ္ခ၊ ၂။၇ခ။ အံ၊ခ္ခ၁။ ၂၂၄။ (–ဒီ၊ခ္ခ၁။၁ဝ၃၊၂၃၁။ မ၊ခ္ခ ၃။၂၁၄။ မ၊ခ္ခ၄။၁၂၅၊၂၃ခ။အံ၊ခ္ခ၁။၁ခ၀။ အံ၊ခ္ခ၂။၁၁၇။ သုတ္တနိ၊ခ္ခ၂။ခ၃၁။ အပ၊ခ္ခ ၁။ဖ၂၊၇၃၁။ ဗုဒ္ဓ၀ံ၊ခ္ခ။၃၂ခ။ စရိယာ၊ခ္ခ။ ၂၃၁။ ဇာ၊ခ္ခ၁။ဖ၀။ ဇာ၊ခ္ခ၂။၃၀၇။ ဇာ၊ခ္ခ ၄။၃၃၁။ ဇာ၊ခ္ခ၅ဖြ။၅၅။ သာ၀ရတ္ထ၊ ၃။၃၂၃။ ဒီ၊ဠီ၁။ခ၀၂။ သီ၊ဠီ၊သစ်၁။ ၂၃၀။ သီ၊ဠီ၊ သစ်၂။ ၂၅၀။ ဒီ၊ဠီ၂။ ၂၃၀။ မ၊ဠီ၁။ ၂၀၀။ သံ၊ဠီ၁။ ၂၃၃။)

နိုက္ခရင္ဒု (ထီ၊ပု) [နိုက္ခ+ရင္ဒု] ရွေ (ဆောက်လုံး) ကြိုး၊ ရွှေကြိုး–ရွှေချည်–ဖြင့် ပြုလုပ်ထားသော ခါးကြိုးတန်ဆာ။ နိုက္ခရင္ဒု[ဟီ-(ဇာ၊ ၂။၃၂၄)တိ သုဝဏ္ဏသုတ္တမယေဟိ ပါ-မင်္ဂေါ်ဟိ။ ဇာ၊ခ္ခ၃။ ၂၃၂။

နိုက္ခသတ (နာ) [နိုက္ခ+သတ] (ရွှေစင်)နိုက္ခ တရာ။တိ(ကမတ္တေ အသင္ဒိတ္တေ၁၊ နော စ နိုက္ခသတံ ဟရံ။ ဇာ၊၁။ ၂၁။ ဇာ၊ခ္ခ၊၁။၃ခ၃။ ဒမ္မိ နိုက္ခသတံ ,လုဒ္ဒ၊ ထူလဠ္ဆ မဏိကုဏ္ဍလံ။ ဇာ၊၁။၃၂၅။ ဇာ၊ခ္ခ၊၄။၄၂၀။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၃၅။ ဇာ၊ခ္ခ၊၃။၃၂ဖြ။)

နိုက္ခသဒိသ (တိ) [နိုက္ခ+သဒိသ] တနိုက္ခ ရှိသော ရွှေနှင့်တူသော။ ဇမ္ဗောနဒသဒိသ်ါ-ဘာ ဇာတိရတ္ထသုဝဏ္ဏာ နိုက္ခသဒိသံ ဂရဟိတမ္ဘဒေါသ၀ိမုတ္တံ ကော တံ ပုဂ္ဂလံ နိန္ဒိတုံ အရဟတိ။ အံ၊ခ္ခ၂။ ၂၀၀။

နိုက္ခသဟဿ (နာ) [နိုက္ခ+သဟဿ] (ရွှေစင်) နိုက္ခတထောင်။ ရတ္တသုဝဏ္ဏာ နိုက္ခသဟဿံ ဒတ္ဝာ။ သံ၊ခ္ခ၂။ ၁၇၇။ အံ၊ခ္ခ၁။ ၁၃၇။ အပ၊ ခ္ခ၁။ ၂၅၁။ ဇာ၊ခ္ခ၁။ ၅ခ။ (–မိလိန္ဒ။ ၂၇၅။ ဓမ္မ၊ခ္ခ၁။ ၂၃၀။ စရိယာ၊ခ္ခ။ ၃ခ။ ဇာ၊ခ္ခ ၃။ ၃၂ ၅။) နိုက္ခသဟဿ (ဇာ၊ ၂။ ၂၁ခ) ရွှေ ပဉ္စသုဝဏ္ဏေန နိုက္ခေန နိုက္ခာနံ သဟဿံ။ ဇာ၊ခ္ခ၊ဖြ။ ၃၁၃။ နိုက္ခ- လည်းကြည့်။

နိုက္ခာမိတ (တိ) [နိ+ကမု+ဏ+တ] (က) ထွက်သွားစေအပ် – နှင်ထုတ်အပ် – သော၊ သူ။ (ခ) ထုတ်ဆောင်အပ်သော(ဘဏ္ဍာ)။ (ဂ) ထွက်သွားစေအပ်ရာ (အရပ် စသည်)။ (ဃ) နိုက္ခာမိတော သော ဘန္တေ ပုဂ္ဂလော မယာ။ဝိ၊ခ္ခ။ ၄၁ခ။ အံ၊၃။ ၄၅ ဥဒါန။ ၁ခ။ (ခ) ဗဟိ နိုက္ခာမိတံ ဘဏ္ဍကံ။ သံ၊ဠီ၁။ ၁၁ဂ။(ဂ) အောက်ပုဒ်-ကြည့်။

နိုက္ခာမိတဌာနဒဿန (တိ) [နိုက္ခာမိတဌာန+ ဒဿန] ထွက်သွားစေအပ်ရာအရပ်ကို ပြတတ် သော(ပုဒ်)။ ဗဟိတိ ပန နိုက္ခာမိတဌာန-ဒဿနံ။ ဥဒါန၊ခ္ခ။ ၂၂၀။ သာ၀ရတ္ထ၊၃။ ၄၂ဂ။ အံ၊ဠီ၂။ ၂၃၂။

နိုက္ခာမေတိ (ကာ၊ကြို) [နိ+ကမု+ဏေ+တိ] (၁) (က) ထုတ်–ထုတ်သွား–စေ၏။(ခ) ထွက်သွားစေ၏၊ နှင်ထုတ်၏။ (၂)မှုတ်လွှင့်– ဖျက်သိုး–၏။ (၁)(က) နာမေနပဂ္ဂေါ-သိတ္ထာ နိုက္ခာမေတိ။ ဝိ၊ခ္ခ၁။ ၃၃ဂ။ ဥစ္စာ-ရမ္ပိ ပဿာ၀ပ္ပိ နိုက္ခာမေန္တိ။ ဝိ၊၃။ ၂၂ဖြ၊ ၂၅ဂ။တေ မံ ဒါရေဟိ သံပုစ္ဆ ဃရာ နိုက္ခာ-မေန္တိ။ သံ၁။ ၁ဂ၇။ ဣမံ မယံ ပရိဂ္ဂဟေတ္ဝာ ဥစ္စာရမ္ပိ ပဿာ၀ပ္ပိ နိုက္ခာမေမ။ ဝိ၊၃။ ၂၂ဖြ၊ ၂၅ဂ။ဟာနေယျာတိ ပဟာရေယ္ယ နိုက္ခာမေယ္ယ။ မ၊ဠီ၂။ ၂။ ၇၅။ နိုက္ခာမေသိ။ ဝိ၊ခ္ခ၃။ ၁ခ၃။

ဓမ္မ၊ဌ၊ ၂။ခ၆၀။ တေ သမ္ဘေပိ ကမ္မလက္ခဏ-ဂါရိ အာရောပေတ္မာ မာလာဝန္ဓာဒီဟိ ပူဇေန္တာ နဂရ နိုက္ခာမေသ့ိ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၂၄ဂ။ (ခ) ရဋ္ဌတော နိုက္ခာမေတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၁။ ၂၅ဂ။ ရဋ္ဌတော နိုက္ခာမေယ္ယုံ။ ကခီ၊ဌ။ ၂ဂ၆။ အဟံ တံ ဣဒေါ ဂေယာ နိုက္ခာ-မေသာမိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၅။ ၅၀၆။ (၂) နိပါယတိ သံကိလေသမေ့ ဝိသောသေတိ နိုက္ခာမေ-တိတိ နိုပကောဿ။ သံ၊ဌ။ ၂။ ၄ဂဂ။

နိုက္ခာမေတ္ဆိုး (ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏော+တုံ] ထွက်စေ–ထုတ်ဆောင်–ခြင်းငှါ။ ရုက္ခံ ပဝဠေတ္မာ နိုက္ခာမေတုံ ဝဋ္ဋတိ။ ဝိ၊ဌ၊ ၃။ ၃၃။ ဝေဌ္ဌကမ္မတော နိုက္ခာမေတုံ နီဟရိတုံ အသက္ကုဏေယျော။ ထေရ၊ဌ၊ ၁။ ၂၀၃။ နဂရ နိုက္ခာမေတုံ သက္ကောသိ။ ဇာ၊ဌ၊ ၁။ ၄၅ဝ။ (–သာရတ္ထ၊ဋီ။ ၂၂။)

နိုက္ခာမေတ္မာ (ကာ၊ကြိ၊ဝိ) [နိ+ကမု+ဏော+တ္မာ] (၁)(က) ထွက်–ထွက်သွား–စေ၍။ ထုတ်၍။ (ခ)ထွက်သွားစေ၍၊ နှင်ထုတ်၍။ (ဂ) ကျော်လွန်– ထွက်မြောက်– စေ၍၊ ထုတ်ဆောင်၍။ (၂) မှတ်လွှင့်–ဖျက်ဆီး–၍။ (ခ)(က)ဒကွံဏေန ဒွါရေန နိုက္ခာ-မေတ္မာ။ သံ။ ၁။ ခ၄၇။ သံ။ ၂။ ၅၂ခ၊ ၅၂၅။ အံ၊ ၁။ ၅ဇ၃။ "ဥပ္ပဇ္ဇဝကကုလေဟိ၊ ဒါရကေ နိုက္ခာမေတ္မာ ပဗ္ဗာဇေတ္မာ။ ဝိ၊ဌ၊ ၂။ ၂ခ၉။ ဇိဏ္ဏ နီဟရိတ္မာတိ လမ္ဘနစ္ဆာလန-ဝသေန မုခတော နိုက္ခာမေတ္မာ။ သံ၊ဌ၊ ၁။ ၂ခ၅။ (–ခ၁ခ။) (ခ) ဗဟိဒ္ဓါရကောဌ-ကာ နိုက္ခာမေတ္မာ။ ဝိ၊ဌ။ ၄ခ၉။ အံ၊ ၁။ ၄၅။ ဥဒါန။ ၁ခ၉။ ဥဒါန၊ဌ။ ၂ဂ၀။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၄၅။ အာရတ္ထ၊ခ။ ၄၂ဂ။ အံ၊ဌ၊ ၃။ ၂ခ၂။ (ဂ) ဥဘေါပိ. . ဇနေ သမ္ပုဋ္ဌ၊ နိုက္ခာမေတ္မာ။ ဇာ၊ဌ၊ ၂။ ၁၀၂။ (၂) ပရိဗ္ဗာဇယိတ္မာတိ နိုက္ခာမေတ္မာ. နိဒ္ဒမေတ္မာ။ သုတ္တနိ၊ဌ၊ ၂။ ၁၅ဂ-ဂ။

နိုက္ခာမေဏ္ဍ (တိ) [နိ+ကမု+ဏော+အဏ္ဍ] (က) ဟွက်မြောက်–ကျော်လွန်–စေသော။ (ခ) ထွက်ပြု – ပေါ်ထွက် – စေသော။ (ဂ) အခေမဏ္ဍဌာနတော နိုက္ခာမေဏ္ဍော။ မဟာနိ၊ ဌ။ ခ၀ဂ။ (ခ) တာနိ ဝိနိဋ္ဌလဏ္ဍ ဝိသေသေန ဝမေဏ္ဍ နိုက္ခာမေဏ္ဍမိဝ။ သီ၊ဌ၊ သစ်၊ ၁။ ၇ခ။ (–သာရတ္ထ၊ ၁။ ၅ဂ။ ဝိမတိ၊ ၁။ ၁ဇ။)

နိုက္ခာမေဏ္ဍ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+အဏ္ဍ] ထွက်စေကုန်၏။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေမ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+မ] ထွက်စေကုန်၏။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေယျု (ကာ၊ကြိ)[နိ+ကမု+ဏော+ယျု] ထွက်စေလုမ်း။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေယျုံ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ယျုံ] နှင်ထုတ်ကုန်လုမ်း။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေသိ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ဣ] ထွက်စေပြီ။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေသာမိ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+သာမိ] ထွက်စေလိမ့်အုံ၊ နှင်ထုတ်ရလိမ့်အုံ။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။

နိုက္ခာမေသုံ (ကာ၊ကြိ) [နိ+ကမု+ဏော+ဥုံ] ထွက်စေကုန်ပြီ၊ထုတ်ကြကုန်ပြီ။ နိုက္ခာမေတိ-ကြည့်။